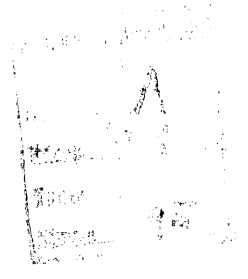

Maria Anna J.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

R. 1063

ANNALES

ECCLESIASTICI

AB ANNO MCXCVIII.

UBI DESINIT

CARDINALIS BARONIUS,

AUCTORE

ODORICO

RAYNALDO

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO.

Accedunt in hac Editione

NOTÆ CHRONOLOGICÆ, CRITICÆ, HISTORICÆ,

QUIBUS RAYNALDI ANNALES ILLUSTRANTUR, SUPPLENTUR, EMENDANTUR.

AUCTORE

JOANNE DOMINICO MANSI

LUCENSI

CONGREGATIONIS MATRIS DEI

Tomus Undecimus.

LUCÆ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCLIV.

De Superiorum Licentia.

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI
ANNUS
1481.

SIXTI PAP. IV.
ANNUS
II.

FRIDERICI III. ROM. REG.
42.

I.
Insignes
res hoc
anno ge-
stæ.

Nno post Christum natum
millesimo quadringentesimo
octogesimo primo indictione
xiv. attulit universo Chri-
stiano orbi felicem rerum
conversionem repentinus in-
teritus Mahometis II. hostis

Christi cultorum acerbissimi, qui Rhodios
iterum bello petere decreverat; ea namque
insula ab imminente pernicie liberata est, at-
que Hydruntum pulvis Turcis fuit receptum:
de quibus acturi, quæ ordine temporum ge-
sta sunt, tum ex Jacobi Maffei Volaterrani
diariis, tum ex pontificiis literis ejusque
temporis historicis afferemus. Cum in Ger-
mania ordinum imperii solemnes conventus
celebrandi essent ad conficiendam contra
Turcicas grassationes expeditionem, ac Fri-
dericus Cæsar & Matthias Hungarus ob id
in concordiam redigendi essent, decretum
est in sacro purpuratorum senatu, ut Car-
dinali Melphetenſi, qui postea accepto In-
nocentii VIII. nomine Sixto in pontificatu
succesſit, ea provincia daretur, quod idem
Volaterranus (a) suis ita monumentis con-
signat: *Senatus hodiernus habitus die veneris
xix. januarii peperit nobis legatum ad Ger-
manos. Designatus est Cardinalis Melfeten-
ſis. Legationis causa, quæ affertur in vul-
gum est ea potissimum, ut Fredericum Cæsa-
rem & Regem Hungarorum Matthiam, mul-
tos jam annos invicem contendentes, simul
conciliet: eo autem maturius credunt pro-
fecturum, ut concilio Germanorum Pontifi-
cis nomine interſit, quod apud Norimbergam
Germania nobile oppidum indictum est ad se-
cundam diem venturæ quadragesimæ celebra-*
Ann. Eccl. Tom. XXX.

Card.
Melphete-
nſis le-
gatus in
Germ. de-
cernitur.
(a) Volat.
ms. arch.
Vatic. fig.
n. III. l. 2.
Concili-
andis Cæ-
ſari &
Ungaro
operam
navare
juſſus.

dum. Et infra: *Joannes Baptista ei est no-
men Genua oriundus. Addit ipsum proximo
mense legationem deposuisse, atque subro-
gatum Urfinum Theanenſem episcopum in
ejus locum esse.*

Fudere plura contra Turcas verba inania
Germani Imperatore Frederico, cui non
modo imperii Christiani defendendi Maho-
metanique invadendi deerat animus, sed ne
quidem hereditarias provincias a Turcis
irruptionibus tutari poterat: cum vero bar-
bari retundendi specie expeditionem confe-
ciſſet, & post Mahometis II. mortem am-
pliffima recuperandæ ditionis afful-
geret occasio, non cum Matthia junxit ar-
ma in Turcas, sed veteri occupandæ Hun-
gariæ ambitione percitus, regnum Hunga-
ricum evaſtavit, atque ita Matthiam a per-
sequendo Bajazete Mahometis ſucceſſore,
ac redintegrandæ in pluribus provinciis re-
ligionis majestate revocavit, ut Naclerus
Germanus author ejus temporis obſervat,
ſic inquit (b): *Matthias Hungarorum Rex
idem, nimirum Bajazeti, maximum bellum
indixit, & prorsus illum ex Danubii ſinibus
ejeciſſet, niſi Frederici Imperatoris exercitus
duktor Pannoniam igni, & ferro, ac depopu-
lationibus vaſtare cœpiſſet. Verumtamen Ste-
phanus Valachia episcopus acceptis a Matthia
Rege copiis hunc Valachia, id est, Myſia ſu-
periori vi & armis expoliavit. At de Ma-
hometis morte repentina, deque Bajazete
ſucceſſore inferius: nunc inſtitutam de bel-
lico apparatu ad frangendos ſuperſtitis ad-
huc tyranni impetus narrationem repeta-*

II.
Cæſar in
tuenda re-
Christia-
na igna-
vus.
Ungariæ
vaſtandæ
intentus
eſt.

(b) Nacl.
vol. 2. gen.
50.
Revocat
Matthi-
am ex
Ungarico
bello.
Valachia
ab Unga-
ro rece-
pta.

Celebrati fuere Romæ a Sixto Pontifice
A una

III.
una

Interprete Gallo foedus initum ad Turcas pellendos Italia.

una cum Regum, ac principum oratoribus conventus solemnes, ut universi ad sustentandam labantem Christianam rempublicam confurgerent, factumque est Ludovico XI. Francorum Rege urgente, ut ad sacrum bellum gerendum in Turcas, eosque Italia pellendos foedus sanxerint, sumptuumque bellicorum onera ad suppeditanda militi stipendia conflandamque classem inter se partiti fuerint: qua de re extant in ms. codice Vallicellano (a) publicae tabulae tunc confectae, ex quibus historicae veritas potius haurienda est, quam ex iis scriptoribus, qui ex sparsa rerum gestarum fama, vel ex narrationibus aliorum haud ita exploratis historias suas texere consueverunt.

Contractus obligationis, contributionis, & taxationis triennalis potentatum contra Turcum.

IV. Publicatae pactiones sancitae.

In nomine Domini Amen. Anno Incarnationis Dominicae MCDLXXXI. indictione XIV. pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini domini Sixti divina providentia Papae IV. anno X. Patet omnibus evidenter praesens publicum instrumentum inspecturis, qualiter cum proxima superiori aestate, dum Turci Christianae religionis, & orthodoxae fidei, ac profitentium eam atrocissimi hostes insulam Rhodi arcta obsidione tenerent, & in Apulia Hydruntinam civitatem cum miserabili incolarum illius clade, & horrenda crudelitate occupassent, praesatus sanctissimus dominus noster, qui cum serenissimo Ferdinando Rege Siciliae illustri, & nonnullis aliis Italiae potentatibus pro insulae defensione, & Hydruntinae civitatis recuperatione, possibilia remedia ex tempore adhibuit, & pro sedandis, & submovendis non sine labore grandi per sanctitatem suam potentatum Italiae dissidebant, inter eosdem potentatus treugas, & sufferentias ad certum tunc tempus expressum indixit; proinde attendens rempublicam Christianorum, Turcis iam Italianam calcantibus, quod antea inauditum fuerat, in longe maiori periculo constitutam fore, quam unquam retroactis temporibus fuisset, & eius defensionem etiam Romanorum Imperatori, ac universis catholicis Regibus, & potentatibus fidelium incumbere; ex parte domini nostri Jesu Christi, cuius vices gerit in terris, eosdem Imperatorem, Reges, principes, & potentatus Christianorum ubilibet existentes, tam intra quam extra Italianam per legatos, nuntios, & literas cum instantia requisivit, ut per eorum oratores instructos cum opportunis mandatis in alma urbe coram sanctitate sua certo & determinato tempore convenirent ad consultandum, deliberandum, & concludendum cum eadem sanctitate, & reverendissimis in Christo patribus sanctae Romanae ecclesiae Cardinalibus super huiusmodi imminente gravissimo fidei

Ut inducitur inter Italos imperata fuerint.

periculo, & Christiana religionis defensione: convenerint quoque ad hanc dietam oratores habentes ad infra scripta plenum, & sufficiens mandatum per illorum authenticas literas, & instrumenta per eos exhibita, & penes sanctissimum dominum nostrum, & cameram apostolicam existentia, & in diversis, ac repetitis conventionibus, & tractatibus super defensione praedicta habitis inter eos, ut dixerunt, quamplurima salubria, & utilia, ac pernecessaria ad defensionem eandem remedia proposita, discussa, & mature examinata fuerint, & praesertim salubre consilium praedicti Christianissimi Francorum Regis consulentis, & suadentis, quod praesato sanctissimo domino nostro, utpote capiti Christianae religionis & fidei universa Christianorum, Imperator, Reges, principes, & alii potentatus debeant seipsos eorumque amplissimas vires ad profugandos fidei hostes propugnatores adungere, & unire, & ad hoc faciendum iuxta suarum virium facultates se suae sanctitati obligare, & unam sanctissimam unionem animorum, & virium eorumdem cum sua sanctitate unire.

Salubre consilium Pontifici a Gallo Rege suggestum.

Quod non immerito fuit a sanctissimo domino nostro & reverendissimis dominis Cardinalibus & oratoribus praesatis collaudatum, cum nihil consultius, nihil salubrius, & ad expellendos a finibus Christianorum Redemptoris nostri immanissimos hostes efficacius, quam ut ii, qui militiae Christianae stipendiis sunt astricti, quique unum Deum colunt, unam fidem, unum profitentur baptismum, eisdem omnipotenti Deo, eiusque vicario tantquam capiti adhereant, confirmantur, uniantur, omnes sicut vir unus eadem mente unoque consilio in id ipsum conveniant, ut quorum unum est mysticum Christi corpus, unus ad bene operandum, & expugnandum communes hostes sit animus, & sicut una fides, una etiam sit pietas actionum. Idcirco praesatus sanctissimus dominus noster, ad quem ut Jesu Christi vicarium huiusmodi orthodoxae fidei, & evangelicae veritatis illiusque cultorum, quorum pater est, defensio principaliter pertinet: quique dum adventus praedictorum oratorum ultra quam rei magnitudo, & imminens periculum exigeret, differre videretur, cum praedicto serenissimo Rege Ferdinando defensionem huiusmodi intendere sub certis tunc expressis modo, & forma convenit; & deinde triennales inducias inter universos Imperatorem, Reges, & alios dissidentes per totum orbem constitutos noviter indixit, hos continuatos labores ad effectum deducere cupiens; suadente praesertim hoc, ut praesertur, Christianissimo Francorum Rege, qui inter alios catholicos Reges, & principes spontaneus ad hoc opus adiutor, & cooperatur accedit, & tanta expeditionis molem amplecti, & cum suo potentissimo exercitu praedecessorum suorum Regum Franco-

V.

Gallicas acies in Turcas deducere pollicetur Ludovicus Rex.

foedus inter Italos periculum.

rum sequendo vestigia, hostis ejusdem infestissimi atrocis ulcersi tota mente affectat, cum praesatis reverendissimis dominis S. R. E. Cardinalibus in consistorio suo secreto congregatis vice, & nomine Romanae ecclesiae, & oratores praesati agentes omnia, & singula infra scripta vice, & nomine eorum potentatum, a quibus respectu ad dictam dietam missi sunt volentes consulta, discussa, examinata, tractata, & conclusa inter eos ad optatum finem perducere, coram nobis notariis, & testibus infra scriptis conveniunt ad huiusmodi sanctam, & unanimes, ac laudabilem convenientem concordiam, ac animorum, & virium cujuslibet eorumdem Regum, principum, & potentatum cum praesato sanctissimo domino nostro, Romana ecclesia, & sede Apostolica illiusque potentia, & viribus unionem solemnem stipulatione interveniente vallatam, per quam voluerunt quod praesatus sanctissimus dominus noster, ut caput Christianae religionis & fidei, huiusmodi sanctissimae unionis ad huiusmodi fidei confessionem caput, ductor & director existeret, & una cum collegio praesatorum reverendissimorum S. R. E. Cardinalium pro ejusdem fidei defensione & hostium profligatione viginti quinque triremes instrueret, & armare annis singulis teneatur, serenissimo Rege Ferdinando praedicto quadraginta triremes secundum conventionem inter eundem, & ipsum Regem alias unitam instrueret, & armante, ac aliis potentatibus Italiae summas & quantitates infra scriptas iuxta taxas eis per sanctissimum dominum nostrum alias provide moderatas modo, & forma in praesentibus capitulis expressa solvendis, & cum per praesatum sanctissimum dominum nostrum & alios incorporatos seu incorporandos fuerit de liberatum, quod serenissimus dominus Rex Hungariae contra Turcum bellum gerat, eadem sanctitas quinquaginta millia florenorum auri de camera & Rex Ferdinandus praedictus centum millia, & alii potentatus taxam eis convenientem praedicto Regi Hungariae dare, & solvere teneantur, modo & forma per praesatum sanctissimum dominum nostrum ac incorporatos praedictos statuendis, & ordinandis.

Pontifex ad triremes xxv. instruendas se obstringit. Neapolitanus Rex ad quadraginta ornandas.

Quinquaginta millia aureorum stipendium Regi Ungaro promissum.

VI. Gallorum Rex eodem foedere comprehensus.

Item voluerunt, quod praesatus Christianissimus Francorum Rex cum sua potentia ex nunc praesato sanctissimo domino, Romanae ecclesiae, & sedi Apostolicae illiusque potentiae, & viribus ad ejusdem fidei defensionem unitus sit, & in unione huiusmodi, ut una ex principalioribus ejusdem sanctissimae unionis, eo laudante iure, columnis interveniat, & pro ejusdem fidei defensione, ac illius persecutorum exterminatione, eam quantitatem, ad quam Rex ipse seipsum in pecunia, vel in classe taxabit anno quolibet, similiter statutis temporibus ad pernecessarium opus defensionis huiusmodi persolvere debeat; Ann. Eccl. Tom. XXX,

sperantes quod Rex ipse more suorum praedecessorum Christianissimorum Francorum Regum, qui pro fide praesata, & Apostolica sede se, & sua exponere saepe numero non formidarunt, se ipsum tibi solutionis onere praegravabit, quale recognoscat rei magnitudinem exigere, & sua regia celsitudini in tanta catholice fidei necessitate convenire.

Item similiter voluerunt, quod singuli alii potentatus praedicti, pro quibus oratores praesati respectu, ut praesertur, interveniunt, ex nunc cum omni eorum potentia sanctissima dominae nostrae Romanae ecclesiae, & sedi Apostolicae praesatis censcantur uniti, & in huiusmodi sanctissima, & apud Deum meritoria, ac commendabili animorum, & virium unione, ad fidei praesatae defensionem ordinata, recepti & incorporati, ut praesatae unionis honorabilia, & principalia membra, teneantur ad opus defensionis, & expugnationis persecutorum fidei memoratae solvere annis singulis summas, & quantitates infra scriptas, iuxta taxas per praesatum sanctissimum dominum nostrum alias provide moderatas.

Item voluerunt, quod serenissimus Imperator, & omnes singuli alii catholici Reges, principes, & potentatus Christianorum cujuscumque status, gradus, & conditionis existant, & quacumque ecclesiastica, vel mundana dignitate praesulgeant possint seipsos, & eorum vices, & potentiam in fidei favorem praesato sanctissimo domino nostro unire, & adungere, prout pro eorum zelo fidei, & religionis indubitanter eos facturos esse speratur: debeantque super hoc per praesatum sanctissimum dominum nostrum sollicitare, & eis, de quibus sanctitati suae videbitur, mediis induci ad intrandum, & se incorporandum huiusmodi unioni, & contribuendum pro eorum virili ad fidei memoratae defensionem.

Item quod omnes, & singuli incorporati, & quos incorporari contingat in unione, & sanctissima concordia praesata debeant quantitates, ad quas taxa eorum ascendunt, promptas & paratas tenere quolibet anno, & dum desuper requisiti per praesatum sanctissimum dominum nostrum fuerint, illas in aliquo loco certo, & tuto deponere ad opus ipsum pernecessarium defensionis fidei, & non in alios usus exponendas iuxta declarationem praesatorum sanctissimi domini nostri, & collegii reverendissimorum dominorum Cardinalium, ac potentatum unioni huiusmodi incorporatorum, & deinde incorporandorum in locis, & causis, quae expositionem huiusmodi, & subventionem celerius indigere, & majori periculo subiaci videbuntur; nec in huiusmodi taxis, & quantitatibus possint aut debeant computari illae quantitates, quas unus potentatum praedictorum virtute particularium confederationum earundem persolvere teneatur, & solveret etiam in defensionem ejus, cui solveret ab infidelibus memoratis.

VII. Principes Itali ad illius societatem vocati.

VIII. Data Caesari & Regibus Christianis potestas ut sacro foedere accedant.

IX. De numero vetigali parando.

X. Item quod prefata sanctissima unio, & concordia ad hostium fidei exterminationem daret, & durare debeat per triennium, a die stipulationis presentis contractus computanda, & ultra ad sanctissimi domini nostri, & Regum, ac potentatum unioni huiusmodi incorporatorum, & deinceps incorporandorum, vel maioris partis ipsorum beneplacitum.

XI. Item voluerunt, & conveniunt, quod omnes & singuli Reges, principes, & potentatus, qui in hac unione, ut prefertur, incorporati sunt, & uniti, ad maioris roboris firmitatem teneantur, & debeant, omni excusatione remota, ultramontani videlicet infra tres, circummontani vero infra unum menses in forma de iure valida omnia & singula in presenti sanctissime unionis, & concordie fidelium in Turcos instrumento contenta ratificare, & idem Christianissimus Rex Francorum infra trimestre taxam suam declarare, & per publica desuper confecta instrumenta, aut literas authenticas cum insertione tenoris presentis instrumenti de ratificatione, & ratatione huiusmodi prefatum sanctissimum nostrum, vel reverendissimum Cardinalem Sabiniensem sedis Apostolicæ legatum nomine, & vice sua sanctitatis certificare, qui ut eiusdem unionis caput huiusmodi ratificationes, & ratationes ad singulorum eiusdem unionis membrorum, & potentatum notitiam deducere non postponet.

Definitum tempus in quo stipendium ratio describenda sit.

XII. Constituta conditio fragis pena.

XIII. Quæ sint a singulis federatis pendenda in sumptibus bellicos. Lusitanus accedit federati.

tuor triremes: Senenses quatuor triremes: Lucenses unam triremem: marchio Mantuanus, & Montisferrati unam triremem: Bononienses duas triremes. Contulerunt (a) etiam se in illius sacri belli societatem Alfonso Rex Lusitanie, quem egregie instructam classem submisisse visuri sumus, quæ tamen tardius re jam confecta Neapolim appulit; ac Ferdinandus Rex Aragonum, qui viginti octo naves majoris alvei, minoris vero alias duodecim comparavit (b), sed de eo iterum inferius. Nunc reliqua, quæ sub anni initio gesta sint, prosequamur.

Dum Italia, exceptis Venetis, qui antea deserti a cæteris Christianis pacem a Mahomete II. redemerant, bellum parabat in Turcas, in finitimos Hydruntino agros factis excursionibus omnia vastabant, tantisque Calabros terror invaserat (c), ut ex Italia in Hispanias abjectis omnibus fortuitis vitæ servandæ cupiditate aufugerent: qui vero ceperant arma Turcici furoris formidine pavidi, abjectis in prælio armis, vitam ignave orarent mox a barbaris immaniter contrucidabantur: quam ob causam Julius Aquaviva, cum a copiarum parte desertus fuisset, una cum aliis a Turcis cæsus periiit, de quo agit Volaterranus, (d) meminitque Joannes Albinus, & fugam, ut vitæ consuleret, capere detrectasse narrat; atque ex nostris mille quingentos cecidisse, neque incruentam fuisse victoriam Turcis, qui paulo post Alfonso adventum non tam temere discurrere ausi sunt, compositis tamen ordinibus, quo prædæ spes trahebat irrupere omni calamitatum genere Christianis insultantes.

Dum late ferrum flammisque circumferabant Turcæ, instruebantur classes Genuæ, & Anconæ pontificio sumptu ad infringendos Turcicos conatus, cui Cardinalem Genuensem die vigesima februarii cum amplissima legati apostolici potestate præfectum narrat Jacobus Volaterranus (e): qui etiam tradit Julianum Robureum Cardinalem in Gallis legatum adeo naviter ad elicienda auxilia incubuisse, ut Gallus subsidiariam auri vim in belli Turcici sumptus suppeditandam decreverit; de illius enim oratoribus in sacro senatu auditis hæc prodit: Prima dominica quadragesimæ, quæ venit ad xi. mensis martii, & infra, vocati a Pontifice Gallorum oratores die mercurii xiv. martii in secreto senatu auditi sunt. Obrulerunt in subsidium belli adversus Turcos aureorum trecenta millia, ducenta videlicet a clericali potestate exigenda, cætera a sæculari, sub conditionibus tamen, quæ mihi adhuc penitus sunt ignotæ. Postulaverant & alia a Pontifice & senatu ad consequendam pacem cum Burgundo.

Impetravit etiam idem Julianus legatus, ut Cardinalis Balva, quem postulatam de læsæ

(a) Jacobus Vol. 1. 3. ms. arch. Var. fig. n. 111.

(b) Id. ib. Turcarum horrenda grassatio. XIV.

(c) Jo. Albin. de bello Hydrunt.

(d) Volat. ubi sup.

XV. Instructa Genuæ classis.

(e) Jac. Vol. 1. 2. MS. arch. Var. fig. n. 111.

Galli trecenta aureorum millia pollicentur contra Turcas.

XVI.

Sicca Card. ecclesiasticæ potestati commissus.

læse majestatis crimine vidimus, conjectumque in carcerem, ecclesiasticæ potestati traderetur. Consultum itaque a legato Pontificem exeunte januario narrat prædictus Volaterranus, quis ordo judicarius in ea causa constituendus esset: xxx. januarii delectus patrum nonnullorum apud Neapolitanum, nempe Cardinalem, est habitus, ætiam est de Cardinali Andegavensi, qui annos circiter duodecim a Rege Francorum Ludovico carceri fuerat mancipatus ob suspicionem læsæ majestatis, qui videlicet cum Carolo Burgundorum principe in necem suam machinatus esset. Nunc vero studio apostolici legati Juliani Cardinalis S. Perii ad vincula est custodia eductus. & ipsi legato a Rege judicandus traditus: sed legatus absque decreto Pontificis, & senatus judicium ejusmodi sumendum non putavit, ideo a Pontifice dicitur petiisse quid agendum.

XVII. Subdit author de oratoribus ad Pontificem missis a Carolo Andegavensi comite Provincia, qui patru. Renato Regis Sicilia: controversa jura ad se devoluta contendebat: Quarta dominica quadragesimæ, quæ evenit kalendis aprilis oratores Caroli Andegavensis Provincia comitis, qui se Regem Sicilia nominat, mortuo Renato patruo suo, cuius relictus est heres, urbem ingressi sunt. Hi dies aliquot Navie restiterunt, eo quod Pontifici, & patribus non placeret ingredi eos tamquam regios oratores: qui titulus suspensionem daturus videbatur Ferdinando Aragonensi; tempora vero minime pati, ut suspicionibus novis auferentur mala presentia.

XVIII. Operam navabat egregiam Sixtus ne bellum accenderetur, annoque superiori triennales omnibus Christianidelibus inducias imperarat, ne Christianum imperium opprimeretur a Turcis, atque octavo aprilis hujus anni die sacros solemnes cœtus in basilica Vaticana celebravit, quæ inter divinita mysteria, quæ augustiori pompa peracta sunt, encyclicas datas ad omnes Christianifideles literas legi jussit, quibus per baptismalia sacra, perque fœdum a Christo in cruce cruorem sollicitati sunt, ut pacta inter se sequestra pace junctis animis armifilirent, qua de re memorabili hæc Jacobus Volaterranus scriptis mandavit.

XIX. MCCCCXXXI. v. id. aprilis, qui dies dominicus est de passione nuncupatus, itum est de more a patribus ad rem divinam: quæ quidem acta sunt in basilica principis apostolorum: sacris autem est operatus Baptista Cardinalis S. Cæciliæ Melitenensis nuncupatus. Intra divinæ rei solemniam jussit Pontifex in throno sedens circumstantibus ad subsellia Cardinalibus, presulibus, oratoribus, & totius curiæ, ac Romani populi, & cleri proceribus, recitari a latere suo diplomata,

Promulgata in Turcas facta militaria.

Qui solennes ritus servati.

quæ de patrum consensu edita erant. Eorum series admodum longa fuit, sed hæc, quæ sequuntur exposuit. Primo Ecclesiæ nascentis initia, & felices ejus per tempora longa successus in eadem postea decreta delapsus est. Hostium deinde Christi nominis victorias, & triumphos, & ruinas nostras, & clades enumerat. Ac nunc tandem positus ante oculos periculis, & discriminibus, in quibus adducta est Christiana respublica, monstratisque ingentissimis apparatibus Turcorum Regis adversus Christianos omnes, novissima contra Italiam, in quam proxima æstate, cuius Imperator, bassam vocant, magna classe irajecit, & Hydruntinam civitatem occupavit, hortatur, admonet, & obsecrat Reges, principes, & potentatus omnes fidei orthodoxæ, ut qui bello laborant, pacem inter se agant: qui si minus ratione aliqua pacem agere vel nolunt, vel non possunt, in eadem saltem per triennium paciscantur in proximis kal. junis incipiendum: convertantque quaque eorum arma in bellum Turcorum, qui libet iuxta vires suas: qui si ipsimet in bellum nequeant, suo nomine, & sumptu alium mittant, vel tantum pecunia ministrent, quantum ipsi toto triennio essent expositura. Recipit idem Pontifex in suam, & Romanæ sedis protectionem omnes euntes, vel mittentes in bellum durante toto triennio, & toto semestri secuturo, postquam a bello redierint domum, promittens se defensurum statum omnem illorum adversus quoscumque interim offendentes. Proponit cælestia præmia, monita, Dei, sua, & obsecrationes recipienti: negligenti vero eternam damnationem, & maledictionem suam enuntiat. Quia vero diplomata ipsa passim habentur, non insistam in his pluribus verbis. Recitavit ea altiori voce a Pontificis latere, ut dixi, amplissimus pater Franciscus diaconus S. Eustachii Cardinalis Senensis. primum inter diaconos Cardinales locum tenens, non quidem in sacra veste constitutus, ut alias ipse nem scden- te Paulo II. in ead. capitolina in simili fere ceremonia, sed in quotidiana senatoria, quam capam vocant. Is nepos fuit Pii II. Pontificis maximi pontificatus sui anno. II. ad cardinalatum evectus. Quæ pervulgata erant Volaterrani temporibus, nunc vetustate & oblivione sepulta sunt magna ex parte, nec regestum pontificium hujus anni reperimus; encyclicæ tamen literæ, de quibus memorat, extant in m. s. codice (a) tabularii Vaticani, nec non in alio (b) Valli-cellanæ nostræ bibliothecæ nobis a Cardinale Baronio una cum aliis insignibus monumentis relicto, ex quo pauca hæc ad illustrandam historiam decerpimus.

Ad futuram rei memoriam. Nos, qui dum Turci insulam Rhodi superiore anno arcta obsidione tenebant, & eodem tempore Hydruntinam civitatem occupas-

Expositæ belli gendi causæ.

(a) MS. perg. arch. Vat. in script. lib. brev. seu bull. di- vers. pag. 244. bulla 158. (b) MS. Vall. bibl. fig. n. 19. p. 208. & to. 2. rer. Ger. ex Freher. edition. p. 162. XX.

sent, quamplurima possibilia nobis auxilia pro insula liberatione & Hydruntina civitatis eandem recuperatione terra marique adhibuimus; & cum civitas ipsa Hydruntina recuperari non potuisset, prout nec adhuc potuit, licet insula predicta ab huiusmodi obfisione fuerit liberata, universos Italiae potentatus pacare, & ut invicem pacifice viventes contra eosdem Turcos arma sumerent, & ad illorum ex Italia expulsionem vacarent, & efficacem operam adhibere curavimus, sperantes ipsorum potentatum facultates & vires ad id sufficere. Cum autem nuper intelleximus eosdem Turcos maximam classem parare, & omnibus aliis curis omissis ad insula predicta Italia, & Pannonia & Austria occupationem, & fidei catholicae omnimodam conculcationem omnes suos divertissent cogitatus, & aperte cognoscimus ipsius servissimi hostis vires adeo auctas esse, & in immensum crevisse, ut omnibus Christianis principibus merito formidanda videantur, neque eas posse cohiberi, nisi a pluribus & diversis locis distrahantur, atque Italiam, Germaniam, Hungariam imprimis ut hostibus viciniores in manifesto periculo versari, quae profecto si singulariter & separatim viderentur tantis viribus sufficientes esse non possent, more pii patris pro filiorum salute semper anxii atque solliciti de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & infra, per triennium a die kal. mensis junii proxime sequentis inchoandum treugas, inducias, seu belli moram, quas tenore praesentium auctoritate omnipotentis Dei, & pro defensione & securitate dominici gregis, quem Salvator noster pascebat tuendum atque curandum nobis commisit, indicimus: tum nonnullis interjectis subiicit. Pro libertate igitur, pro liberis, pro patria, pro ipsa vita, pro religione & fide Christiana, pro salute aeterna sumantur arma, cum talis imminet necessitatis articulus, a quo se valeat legitime nullus excusare, & in hostes, antequam interius penetrent, forti animo proficiantur; seque & suos ulciscantur a tantis foedissimis huius hostis iniuriis, atque imminet sibi suorumque cervicibus gladium avertant.

XXI. Ablatam salutis spem nisi armis comparatur probatur exemplis.

Non impossibilia, vel nimis ardua eis injungimus, aut minus utilia: necessitas ipsa utilitatem arguit, cum nisi defensionem se accingant, manus dare & in servitutem venire, atque ea pati, quae victoribus libuerint, sit necesse: quae quidem qualia sint, aliorum exempla nos docent: Imperator Constantinopolitanus, dum regia urbs expugnatur, praelio cadens etiam mortuus capite truncatur: Graecorum proceres, atque omnis nobilitas, depositis armis trucidantur: Rasciae despotis in potestatem redactis eruti sunt oculi: Trapezuntinorum Imperator contra datam fidem occiditur: Rex Bosnia in fidem

susceptus inter vina mactatur. Verum est, quod ille ait: Regnum non capit duos.

Nolunt igitur sperare Christiani principes, & populi, ut libertatem victore Turco retinere possint: nolunt multum in suis fidei blanditiis, & falsis pollicitationibus confidere. Quem ex devictis regulis vel cum toleranda conditione servatum videmus? Cui fidem unquam servavit Turcus? Abiciant hanc falsam & inanem spem Christiani proceres, & in Deo solum, atque in eorum dextris salutem reponant: si enim viriliter pugnaverint, non solum propria defendent, sed ab aliis jam deperdita recuperabunt: sin vero, quod Deus avertat, in solita negligentia atque desidia perseveraverint, seipsos & rempublicam Christianam perdent. Quid enim Christianis deest, quod ad victoriam consequendam desiderari possint? eis viri fortes, equi, arma, pecunia, commentus abunde superant; adit tantum voluntas pugnandi, adsit vera religio, & ad Deum redemptorem nostrum, a cuius vis declinavimus, humilis, & devota conversio: adsit & Petri, quae nunquam deficit, fides, Pauli constantia, zelus Phinees, & Mathathiae, ac fortissimi Machabei animus, & certa proculdubio de caelo promittitur ac indubitata victoria; praecedat enim angelus Domini exercituum eius, & unica crucis, ac Jesu Christi in ea pendens vexillum, quod humiliter intuentes, & defixis in sublime oculis victoriam sperantes de caelo: exurgat omnipotens, & misericors Deus, & miseretur eorum, quos plasmavit, regeneravit, redemit, exurgat, & dissipabuntur inimici eius, & fugient qui oderunt eum a facie eius.

XXIII.

Et ut principes ipsi, & alii Christiani desic per nos vice Dei moniti & requisiti contra eosdem Turcos arma sumere, & Christianae religionis, & fidei defensionem vacare eo liberius ac securius possint, quo intelligitur illas, quae vigerunt, & videntur inter eos dissensiones guerrarum, & offensionum, quarumlibet suspiciones fore sublatas, eisque licere per seipsos militare, & eos atque illorum stipendii militantes extra territoriorum suorum fines absque ulla suspitione, ad eorundem Turcorum expugnationem progredi, & mittere, & ad id pecunias erogare, classemque instruere, & parare, universos & singulos Christianorum principes, & potentatus ecclesiasticos, vel saeculares, & omnes Christiani fideles cujuscumque praeminentiae, ac potestatis existant, etiam imperiali, pontificali, regali, reginali, ducali, vel alia quacumque dignitate ecclesiastica, vel mundana fungentes, ac in terris Christianorum temporale dominium quomodolibet obtinentes, qui per supradicti triennii tempus per seipsos, vel eis legitime impeditis per eorum capitaneos, seu duces, pro sua virili, & cum notabili parte suae potentiae ibunt, vel mittent, ut praferatur.

Si non defuerint sibi Christiani, certam sperandam victoriam.

XXII. Infidas esse Turcarum blanditiis.

Crucisignati in Apoft. clientelam accipiti.

XXIV. Exortat in Germania turbat. (a) MS. Vat. arch.

(b) Ext. ejus lit. to. 2. rer. Ger. ex edit. Frerber. Philippus comes Palatinus de pace servanda admonitus.

tur, exponant, aut alias secundum eorum facultates in tam sanctam, & pernecessariam expeditionem per singulos dicti triennii annos erogabunt, a die arrepti iteris, vel quam pecuniam huiusmodi pro primo anno erogaverint, & quoad in his perseveraverint, ac deinde post ipsorum videlicet reditum, vel auxilii cessationem ad sex menses eorum statu, civitatibus, terris, dominiis, subditis, territoris, ac bonis omnibus, sicut ea nunc tenent, & possident; sub beatorum Petri & Pauli, & Romanae ecclesiae protectione recipimus atque nostra: imperatae sunt a Sixto praeterea triennales induciae, atque anathematis poena eas violaturis intentata. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXI. vi. id. aprilis pontificatus nostri anno x.

Oborti tum erant in Germania non leves motus, quorum causa describitur in MS. tabularii Vaticani (a), nimirum Fridericum Palatinum Rheni Philippum ex fratre Ludovico nepotem, ad quem septemviratus jus spectabat, filium sibi adoptasse, ac debitam illi dignitatem in se derivasse, ipsique ea in re ceteros principes electores assensisse: at Fridericum Imperatorem oblectatum: ad sedandam vero controvorsiam, ne bellum pareret, Sixtus proximo a promulgato superiori diplomate die Philippum Palatinum monuit (b), ut imperatas Christianis principibus inducias religiose servaret.

Dilecto filio nobili viro Philippo comiti Palatino Rheni sacri Romani imperii principi electori.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Animadvertentes Christianorum principum discordias truculento hosti ad communem perniciem viam in dies magis aperire, volentesque pro pastoralis officio nostro his tot incommodis, & periculis obviare, ne in deterius serpent, postquam eo iam deductae sunt res nostrae, ut minime cunctandum sit cum perfidissimus, & vigilantissimus hostis apparatus maximum adversus Italiam, Germaniam, & Rhodum indefesso studio, ut ex pluribus locis compertum habemus, instruat, trinitales inter omnes Christianos principes, & potentatus inducias indicimus: ad defensionem catholicae fidei paterna charitate omnes hortati sumus: venientes aut mittentes ad tam piam, & necessariam expeditionem sub nostra & Apostolica sedis protectione suscepimus: eis bella aut impedimenta quomodolibet inferentes sub spiritualis, & temporalis gladii poena, ut abstineant commonuimus, prout in literis nostris desuper confectis, quas & intuis, & reliquorum omnium principum, & potentatum Christianorum regnis, provinciis, & dominiis publicari mandavimus, latius continetur. Volentes igitur literas ipsas plenum sortiri effectum, & debita omnino executioni demandari, nobilitatem

tem tuam in Domino hortamur, & per religionem, quam profiteris, per passionem Salvatoris nostri, quam ut nos ab aeterna morte redimeret subire dignatus est, per tot fideles populos, qui in teterrimam ducti servitutem praesidium tuum implorant, per miseram stragem, quae tot praclaris civitatibus, tot nationibus imminet nisi quam primum occurratur, per gloriam, & splendorem Christiani nominis, quod a spurcissimis hostibus totum conculcatur nisi nosmetipsos excitaverimus, te obrestamur, & apostolica auctoritate tibi mandamus, ut literarum ipsarum tenorem, & continentiam in omnibus, & per omnia serves, & cum effectu adimpleas, sicuti pro catholico animo tuo te facturum confidimus, ne in extremo judicio apud tribunal Dei reus sis effusi Christiani sanguinis, qui e manibus tuis requiratur; alioquin contra obediens, & contumaces ita urgente communi periculo, & necessitate ad executionem contentorum in literis ipsis procedemus. Dat. Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die XII. aprilis anno MCDLXXXI. pontificatus nostri anno x.

Non sufficissent haec pontificia ad frenandos Turcos impetus, liberandamque ab eorum tyrannide Italiam adhibita studia, nisi divina providentia Mahometem II. crudelissimum Christianorum hostem repentina morte sustulisset. Contigit ejus obitus tertia die mensis maii sanctae crucis inventioni sacra, ut hostem crucis virtute crucis triumphatricis extinctum constaret, inquit Bosius, at secunda junii die illius famam increbuisse Romae ex literis Nicolai Crucei Veneti apud Constantinopolim oratoris tradit Jacobus Maffaeus Volaterranus (c): Literarum, inquit, summa haec erat, Regem obisse tercio die mensis maii duabus ferme horis ante solis occasum, cum prope Constantinopolim esset in castris. Addit Stephanus Infillura (d), Pontificem de Mahometis morte certiore factum solemnes supplicationes decrevisse, instructoque agmine religioso die quarta, quinta, & sexta junii in suburbanis S. Petri una cum Cardinalibus de depulsa effera peste Deo gratias egisse, quod Raphael Volaterranus (e) his verbis confirmat: Hydrunto capto, in quo bello per triennium gesto flos omnis Italiae absumptus est, benigne nobiscum egit Dei providentia, auctore inter haec de medio sublato, ad cuius nuncium mortis Sixtus Pontifex, qui iam de fuga in Galliam, & alma urbe beatis Apostolis, qui cum ruerentur, relinquenda, cogitaverat, cum patribus, ac plebe Deo gratias agens tabernas claudi, iustitium, ac triduale sacrum indici jubet. Interemptum veneno nonnullos suspicatos refert Naucleus, qui tyranni immanissimi praecipuas res gestas perstringit (f). Ipsum interiisse in procinctu expeditionis Syriacae (potius Italiae quamvis Syriacam fingeret) trigesimo fe-

XXV. Mahometes virtute crucis extinctus

(c) Jac. Vol. 1.2. ms. arch. Vat. fig. n. 111. & alii. (d) Steph. Infill. ms. arch. Vat. fig. n. 111. Acta Numini de eo sublato gratia. (e) Raphael. Volat. 1.7.

Mahometis mors. (f) Naud. cl. vol. 2. gen. 50.

(a) Turcogr. l. 2. Patriarcharum Græcorum successio.

cundo anno regni refert Turcogræcæ historiæ auctor (a), additque eo imperante novem patriarchas sedisse Constantinopoli: Regnavit, inquit, iste Mechemeta triginta duos annos, quo regnante fuere patriarchæ hi, quorum nomina subiicimus: I. Gennadius scholarius ille doctissimus: II. Isidorus a confessionibus: III. Josephus Cusus, cui barbam præcidi Sultanus iussit: IV. Marcus Xylocarabes: V. Simeon Trapezuntinus, sub quo initium Pesececi in ecclesiâ introductum est: VI. Dionysius metropolita Philippopoleos: VII. Isterum Simeon Trapezuntinus: VIII. Raphael Servius Charazii auctor: IX. Maximus vir doctissimus, in cuius patriarchatu Sultanus mortuum esse diximus. Ex iis quatuor primos liberis suffragiis electos a clero vidimus, comprimente Deo esfrænatam tyranni ferociam, adeo ut Christianos frequentare ecclesias, & patriarcham sibi præficere permiserit, quorum primus Gennadius catholicos Romanæque conjungere ecclesiæ studuit, [1] rogatusque a Mahomete ipso Christianæ fidei mytheria, ut suo loco vidimus, illi exposuit, potitaque esset Constantinopolitana ecclesia sua libertate, ni schismatici Mahometem corrupissent (c) muneribus, ut præficiendi deiicendi que patriarchæ, prout ab impiis major auri vis illi offerretur, potestatis sibi arrogaret: quæ infanda servitus ad successores hæctenus propagata est: porro Mahometem e Christiana matre natum Mahumetica deliramenta floccificasse tradunt (d), atque de Christiana religione plura percontatum, ad quem Pii II. de sacrorum illius mytheriorum veritate extant literæ (e), quinetiam paulo ante mortem a Maximo patriarcha sacri symboli interpretationem poposcisse addit Turcogræca historia (ni forte ascribat Maximo, quod de Gennadio constat) pluresque libros de rebus fidei nostræ e Græca in Arabicam linguam traductos perlegisse, sed vitiorum dulcedine corruptum in Mahumeticæ impietatis cæno hælisse, quamquam religionis Christianæ mytheria suspiciebat: quem etiam prodigio, quo ecclesiasticarum censurarum in nefarios Christianos vis divinitus patebat, vehementer perculsum narrat.

(c) Turcogr. auct. eod. l. 2.

Christiana matre fatus fuit Mahometes.

(d) Bizar. l. 9.

(e) An. 1461. n. 44.

De Christianæ religionis mytheriis doceri aliquando voluit.

XXVI.

Summa, inquit, rerum sacrarum ad virum eruditum Maximum relata, totius Ecclesiæ status pacatus cernebatur, omnibus fideiis e medio sublatis. Pascebat is populum Dei erudiendo, & ad pietatem animos infor-

mando, docens ex suggesto patriarchali, templisque aliis verbum Dei liberrime, nemine impediante, singulis dominicis, & festis diebus concionans. Erat disciplinis philosophicis perpolitus, & profluente quadam orationis copia supra quam quisquam aliis temporibus præditus. Ac tantum percerebit fama eruditionis ipsius, & sapientiæ, ut ad aures etiam Agareni Regis pervenerit. Accitum itaque rogavit, ut scriberet explicationem sancti symboli fidei Christianæ, sibi que daret. Paruit hic commentario cum omni libertate e sacra theologorum disciplina optime sapientissimeque confecto, sicut res ipsa in multis loquitur, atque Sultano obtulit: quem librum per omnia bene in Arabicam linguam conversum ipse diligenter legit clementer accipiens, & reverenter. Ad id faciendum cum ab aliquot palatii sui aulicis juvenibus (Christianæ enim adhuc ibi religionis nonnulli erant) adductus, tum in primis a filio Amerutzæ, qui par erat in utriusque lingue facultate Græcæ, & Arabicæ, impulsus. Multos hic vir rogatu, & iussu Regis nostrorum librorum in Turcicam transtulit linguam, omnia quidem acta, & tabulas publicas, codices Imperatorios, alia utilia nonnulla etiam religionis nostræ: non cessabat enim sciscitari Sultanus, identidem aliquid cognoscere, & certior fieri de fide Christiana studens. At nihil ad salutem profecit, non enim Deus in solidi corde locum habet. Inter alia, quæ interrogans disciebat etiam de anathemate, seu excommunicatione audivit, videlicet quicumque a pontificibus, & sacerdotibus Christianis iusta de causa ob peccatum aut scelus e sacro cætu expellatur, hunc talem humatum non dissolvi in terram, sed manere corpus eius indissolutum, & integrum in terra, conspicique sepulchro talis hominis aperto, cadaver instar tympani inflatum, & nigrum nullo membro amisso, ne ipso quidem capillo. Rursus si veniam precibus, & invocatione Numinis divini ei impetrent, dissolutionem cadaveris in cinerem fieri. Accovit his auditis patriarcham, ut ejus rei sibi ab eo fides fieret: qui veniens audita Sultani postulatione, se planum & facturum promisit ubi primum aliquis succurreret anathematis oneri immortuus. Reverso in domicilium suum patriarcha cogitatione, & dispicientia, si quis præteritis temporibus ea mole pressus obisset suscepta, patribus in mentem venit mulieris cuiusdam libidinose, quæ de quodam patriarcha hunc ipsi consuevisse famam sparserat, cui fame a nemi-

Plures libri e Græca lingua in Arabicam translati.

Prodigium in femina anathemate percussa.

XXVII. Ceratum de imperio inter filios.

(a) Steph. Infill. l. 5. & Bizar. l. 19.

nemine fuerat habita fides: is vero improbitate cognita anathemati illam quodam die festo subiecerat. Quæ mulier, cum longo ante tempore e vivis excessisset, patriarcha existimans eam, quia tantum virum infamasset, adhuc anathemate constrictam teneri, sepulchrum ejus aperiendum curavit. Tunc illa, o miraculum Dei! in eo statu, quo deposita reperta fuit tumida turgidaque tantum, & nigra, nondum etiam crinibus de capite amissis. Re ad Sultatum allata, misit is ad contemplantam illam certos homines, qui contemplati admiratione obstupuerunt: cadavere deinde in arca posito, hanc sigillo regio muni-verunt: diem dixerunt, qua die ad videndum revertentur. Reversis, rem divinam patriarcha fecit, recitata precatone, qua crimen illius aboleretur, quam ut sancte nec sine lachrymis recitavit: en miraculum, articuli manuum pedumque distungi, vincula solvi, ita ut ab astantibus etiam ossium crepitus audiretur. Reposto cadavere, & rursus obsignato, cuius tantum nexus omnes dissoluti fuerunt, obsignatum arcam, quæ id continebat, in sacello patriarchæ deposuerunt. Post triduum reversis regis ministris, arcaque resignata, & aperta, apparuit corpus illud jam dissolutum, de quo nihil restans nisi cinis homines in admirationem adduxit: abeunt ad Regem, quæ suis oculis viderint renuntiant. Admirari ille, stupescere religionem Christianorum, veram & admirandam confiteri. Hæc Turcogræcæ historiæ auctor, cuius rei fides sit penes auctorem [1]. Non absimile vero prodigium de Lulitano milite, qui censuris constrictus objerat, cuiusque corpus terram eliciebat, ex Indiarum annalibus inferius afferemus.

De secuta porro inter Turcas intestina dissensione post Mahometis mortem contenti universi historici, & Volaterranus ex Veneti oratoris literis confirmat, ac Jan-nissaros absente apud Trapezum Bajazethæ, ne Zizimus imperium corripere, Bajazethis loco, Ifacio bassa præcipuo auctore, illius filium, donec Constantinopolim reversus esset, ad solium extulisse. Sublato itaque tyranno, & Turcis inter se digladiantibus, de recuperando Hydrunto urgeri magis cœpta sunt consilia, antequam novus tyrannus subsidiariam suis classem submitteret. Missus porro superiori anno Genuam Cardinalis Sabellus legatus Apostolicæ sedis, honorificeque exceptus a civibus obtinuerat (a) Ann. Eccl. Tom. XXX.

unam & viginti triremes sumptu pontificio instruendas, tres vero aliæ Anconæ parabantur; nec leves in ædificanda, & ornanda eadem classe, cuius imperium summum Paulo Fregoso Cardinali & archiepiscopo Genuensi delatum est, intercessere difficultates: Ibletus enim Fliscus, sive Turcis stipendiis conductus, sive vesano livore incitatus, illum apparatus disturbare annuissus, ac Genuam proditione adortus, submissos a Pontifice ad classem commeatus suorum opera intercepti, clientes suos a facra militia abduxit, piraticam adversus Lulitanos, qui Rhodo obsessæ arma & annonam inferebant, exercuit, quamvis ejus factelles Montenegro a Lulitanis egregie superatus sit: ipsum ergo Christiani nominis proditorem Sixtus percussit anathemate, atque omnibus honoribus exuit (b).

Classis Genuæ comparata in Turcas.

Ibleti Flisci ad eam disturbandam conatus impii.

(b) Sixt. IV. lib. 62. p. 225. Sixti in eum sententia.

Ad futuram rei memoriam. Novit universus orbis quanto cum desiderio, & nostræ mentis affectu, ac studio, vigilantia, & sollicitudine pro defensione populi Christiani hoc præsertim tempore, quo furor hostium crucis, & acris solito in sanguine Christiano debacchatur, pacem inter principes Christianos, & maxime Italiæ potentatus, in qua, quod sine lachrymis referre non possumus, jam hostes memorati dominium occuparunt, conciliare conati fuimus, ut exinde collectis viribus tantis periculis imminentibus obviare liceret, ad quod tam præclarum, tamque salutiferum opus peragendum cum civitatem Januensem, quæ ingenti navium copia hominum ad rem maritimam exercitissimorum multitudinem, & cæterarum rerum, quæ ad hujusmodi negotium feliciter peragendum conducere videbantur, opportunitate abundat, in primis pacare, & seditiones, quæ in ea vigere consueverunt vel tollere, vel saltem ad tempus sedare, opportunum factu fore existimavissimus dilectum filium nostrum Joannem Baptistam S. Viri in Macello diaconum Cardinalem, quem alias in arduis Romanæ ecclesiæ rebus prudenter fortiterque versarum noverramus de fratrum nostrorum consilio legatum de latere ad ipsam civitatem Januensem pro paranda classe contra Turcos, qui ut omnibus notum est, civitatem Hydruntinam occupaverant, prout occupant de presenti, transmisisimus, eidemque Cardinali inter alia injunximus, ut literis, vel nuntiis propriis seu

Proposita rei summa indignitas.

NOTÆ

[1] Quæ narrantur de orthodoxia Gennadii Scholarii, & de re Christiana sub eo patriarcha relicta, profecto commentitia sunt, cum Gennadio Scholario nemo esset in catholicos Romanos infestior, qua de re satis luperque disputatum est a nobis alio in loco. Ex his lectores intelligent Gennadium illum qui Latinis favit, quique ob admilla eorum dogmata e patriarchatu extorris exulare Romam coactus fuit, alterum fuisse a Gennadio Scholario, quem in Latinos animatum ecclesiam Constantinopolitanam ab illis avulsam rexisse compertum est. MANSI

NOTÆ

[1] EX Malassi Turcogræcia narrat hic Annalista prodigium de homine, cuius cadaver eo quod anathemate damnatus obiisset, foede adeo intumuerat, ut Mahometi Turcarum principi ad spectaculum invitato horrorem, & erga sacra Christianorum reverentiam incusserit. Id genus cadaverum ἄφρονες Græci appellant, eamque familiarem esse penam eorum, qui anathemate inulti decedunt, testatur Allatus in epistola ad Zacchiam apud Bollandistas in historia patriarcharum Græcorum ante tomum I. augusti pag. 204. An vera illi narrent, nec affirmare audent Bollandistæ, nec abnuere; sed quemadmodum interdum id accidere potuisse admittunt, ita pariter, & sepe contingere negant, planeque oppositam tuerentur opinionem iis qui apud Græcos schismaticos veram potestatem anathematis infligendi permanere hoc argumento probant. MANSI

alias, prout sibi melius videretur, potentatus Italiae praedictos, & maxime dictae civitatis diffensionum, & perturbationum auctores ad pacem intra se habendam, vel discordiarum huiusmodi intermissionibus faciendam pro tanta fidei Christianae necessitate exhortaretur, easque sub excommunicationis, & interdicti sententis, censuris, & poenis ecclesiasticis etiam formidabilibus moneret, ut ab armis, & controversiis huiusmodi desisterent: quibus per praefatum Cardinalem diligenter peractis, iniquitatis filius Ibletus de Flisco clericus Januensis, & tunc noster, & Apostolicae sedis notarius, qui nonnulla castra in locis Januae circumvicinis detinet, praemissarum exhortationis, & monitionis non ignarus, spiritu tentationis elatus, exhortatione, monitionibus, ac censuris, & poenis huiusmodi spreitis tam sanctum opus atque necessarium omnimode perturbare conatus, semel noctis tempore cum quingentis fere hominibus armatis diversis generibus armorum, appositis scalis ad moenia dictae civitatis, & perforatis moenibus ipsam hostiliter ingressus fuit cum ingenti perturbatione ipsius legati, & apparatus dictae classis, & nihilominus interim semper retinuit apud se publicum piratam vocatum Montenegro, qui non solum alios depraedatus fuit, verum etiam cum nos certam quantitatem grani pro expeditione dictae classis ad dictam civitatem Januensem mitteremus sub fide, & salvo conductu dicti Ibleti de grano huiusmodi secure transportando; attamen praefatus Ibletus animo, & intentione disturbandi dictam classem contra suum, & saluum conductum huiusmodi perfidiose veniendo granum praedictum per piratam memoratum surripit fecit, illudque in suum usum convertit, & licet requisitus pluribus restituere promiserit, tamen id facere recusavit, prout recusat de praesenti, in contemptum, & vilipendium sedis, & grave praedictae classis praedictarum, nec non peiora malis accumulando ad impediendam dictam classem remos, & armamenta, ac homines sub eius jurisdictione constitutos, qui pretio ad negotium ipsius classis conducti fuerant, ne obligationi, qua astricti erant, satisfacerent, & in classem se conferrent, multipliciter impedivit. Porro cum duae naves caravelle nuncupatae, ut dicitur ex regno Portugalliae venirent armatae pro praestando subsidio insulae Rhodi, quae tunc obsidione Turcorum cingebatur, dictus Montenegro gente ipsius Ibleti, ipsiusque favore suffultus, animo illas expugnandi, & capiendi eas hostiliter invasit, verum sicut Deo placuit per virritatem Portugallensium virorum fortium ipse Montenegro pirata vulneratus unam ex triribus suis amisit. Insuper cum nos per breve propter tantum facinus dicto Cardinali legato mandavissimus, ut ipsum Ibletum excommunicatum publice declararet, prout etiam declaravit,

Genua ab ipso tentata licet conatu irrito.

Insignis ejusdem perfidia in classico commentu intercepto.

Crucesignati ab eodem oppugnati.

Ibletus ipse contemptis clavibus, & censuris huiusmodi non solum a divinis abstinere contempsit; verum etiam ne sibi subditi, & subiecti abstinere prohibuit. De quibus omnibus partim ex processibus rite, & solemniter per dictum Cardinalem agitatis, & ut depositione fidei plurimorum testium, ac facti evidenter notorie nobis constat prout, & praefatus Cardinalis in concistorio secreto coram nobis, & fratribus nostris de praemissis relationem fecit fidelem. Nos igitur attendentes, quod praefatus Ibletus classem huiusmodi, immo negotium fidei, defensionem populi Christiani, expugnationem infidelium, salutem Italiae, & commune bonum Christianitatis quantum in eo fuit impedivit, & prosequens quasi stipendiarius ab eis favorem Turcorum hostium nominis Christiani etiam quantum in eo fuit procuravit, quodque nobis ad culpam potius, quam ad clementiam ascribi posset, si tam graves excessus, & enormia facinorosa, committentibus oculis transiremus; ex praemissis, & ex certis aliis causis nobis notis, quas hic pro expressis haberi volumus, Sanctae, & Individuae Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomine invocato de fratrum praedictorum consilio pariter & assensu, praefatum Ibletum tamquam rebellem mandatorum apostolicorum, & contemptorem clavium, ac perturbatorem defensionis Christianorum, & factorem infidelium, nec non excommunicatum, & pro tali publice denunciatum ordine, & privilegio clericali, ac protonotariatus officio, honore, insigniis, nec non prerogativis quibuscumque, ac omni ecclesiastica, & mundana dignitate, nec non feudis, & bonis, quae tam a Romana, quam aliis ecclesiis, & monasteriis obrinet, & infra sententialiter privamus, & tamquam membrum purridum ab ecclesia separamus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicae MCDLXXXI. IV. non. julii pontificatus nostri anno X.

Turcorum stipendiarius vilus.

Defixus anathemate.

Repressa sunt impia Ibleti molimina a Genuensibus, siquidem tradit Jacobus Volaterranus (a) in diariis suis, exeunte junio pontificiam classem, quae Genuae comparata fuerat, per Tyberim alveum ad urbem appulisse, additque solemniter rite sacra prece, ut feliciter in hostem contenderet, lustratam: Ad ultimam, inquit, mensis junii, quae fuit dies sabbati, in quo commemoratio Apostoli Pauli celebratur, cum nuntiatum jam esset classem per Tyberim adventare, movit se Pontifex sub ortum solis ex Vaticano, patribus aliquibus comitantibus, & ad ejusdem Apostoli basilicam est profectus. Et infra: Peracta divina re benedixit Pontifex ex ceremonialibus libris vexilla duo, quae eodem die solemniter pompa data fuere Cardinali Genuensi legato classis. Nonnullis interpositis verbis ritum ita describit: Pontifex ad illum se convertens ait. Venerabilis fra-

XXVIII. Pontificia classis appolla ad Tyberim. (a) Volat. l. 2. in mf. arch. Vat. fig. n. 111. Aug. Justinian. l. 5. & alii. Solemnis ritus servatus pro ea sacra prece lustranda.

Pontificia ad legatum oratio.

XXIX.

frater, superioribus mensibus benignitate Apostolicae sedis, & meritis tuis exigentibus, cum & rectum Apostolicae sedi esse arbitramur, te tit. S. Anastasiae presbyterum Cardinalem creavimus, sperantes dignitatem hanc tuam orthodoxae fidei, & sedi Apostolicae profuturam, & quae tibi pro illius honore etiam commodo esset injungenda prompto, & indelesso animo esses impleturus, etiam cum capitis sui cerro discrimine; evenit ut paulo post hostes fidei nostrae Turci in Italiam traherent Hydruntum civitatem Apuliae occupant, quod sine suspirio referre vis possumus, nunc etiam occupant: eam ob rem nos paratam classem decrevimus, atque illi hominum praeficere cupientes, qui sanctum opus consilio regere, auctoritate sustinere, laboreque exequi sciret & posset, occurristi tu oculis mentis nostrae, qui inter ceteros tui ordinis duram hanc, nec minus necessariam provinciam obedirentur subiturus esses, Itaque de consilio, & assensu huius sacri apostolici senatus legatum te classis apostolicae designavimus. Venisti nunc Deo duce, paratam classem tecum adduxisti, fidelibus & strenuis viris instructam, eam ante oculos habemus, praefectos uniuscuiusque trivernis & inuenimus, & noscimus, spem eam victoriae praesentes, quam & nos auspiciati animo sumus, & tu ipse ante alios tanta vultus alacritate polliceris. Horratur te, frater & fili, ita te geras, ut ex legatione hac tua in proveniant fructus, quos in mente concepimus, & proculdubio Domino etiam adiuvante speramus: dominum Jesum Christum redemptorem nostrum, cuius causam agis, propitium tibi esse confide: nos & senatum nostrum nullo vel loco, vel tempore defuturos tibi persuadeas. Magno animo rem aggredere, & in domino Deo nostro spem pone, qui non sine Petri naviculam mergi, nec fideliter in vinea sua operantes vel deseret, vel mercede fraudabit. Accede ad nos, fili, cape annulum dignitatis, & de manibus nostris phrygiatae, ad sanctum opus vexilla prompto animo, & obvius manibus apprehende. His praecedentibus constanter disperse eos ante faciem tuam, & ut stipulam siccam persequere, ac victoriam ad sanctam sedem hanc reporta: manet te certe de crudeli & impio hoste insignis triumphus. His dictis annuloque & vexillis legato traditis, praefectis omnibus ad osculum pedis admittis, cruceque in eorum pectore fixa, dimissis senatus est. Pontifex cum patribus, & frequentibus praetatis, & cuiuscumque dignitatis, & ordinis hominibus, qui visendi studio frequentes venerant, ad vicinum sanctae basilicae flumen, ubi ad ripam trivernis considebant devenit, altaris laticariorum humeris, trivernis singulas ex ipso littore perlustrans, singulasque benedixit. Pluribus interiectis addit Raphael Volaterranus classem Alfonfi Regis Luitaniae vig-

Am, Eccl, Tom, XXX,

gesima octava augusti die per anem Tyberim in urbem venisse, ut nimirum pontificia prece sacra retur, in Turcos vela factura. Urgebatur vero tum acerrime describit Joannes Albinus (b), additque praeda Italica fuisse onustas, atque navem praetoriam, qua Admetes baiffa vehabatur, singulari prodigio e nostrorum manibus evasisse. Commisso etiam fuere terra plures pugnae, & cuniculis, & impressionibus oppugnati Turcae, neque illi minus audacter missilibus ollisque sulphure oppletis flammis evomentibus submovere nostros, ac moenia intrepide tueri annitebantur; & ubi plurimum periculi ostendebatur, ibi vi majori obfistebant: cumque in omnes urbis partes impetus factus esset, superataque ascensu moenia, neque ob subjectam fossam in urbem miles posset penetrare, plures e nostris telorum tempestate discepti sunt, & datum receptui signum; conquesti (c) vero sunt Ligures primum pugnae ineundae ordinem ipsis non fuisse datum. Demum barbari novarum impressionum metu concussi, cum auxiliorum expectatione languerent, ac Selimus eunuchus, qui Ablonem Macedoniae portum maritimamque oram praesidio tuebatur, dum Ceraunius populis quos Christiana classis premebat, suppetias ferre nitentur, inito cum Illyriis certamine ad Saxa Acroceraunia fugatus captusque esset, & Mahumetem Imperatorem obiisse, nec submitti a Bajazethe auxilia accepissent, animo consternati incolumitatem pacti Hydruntum dediderunt. Comportarant jam sua in naves, cum visae sunt in iis puellulae Appulae barbarico cultu indutae, quas secum abducebant, quare ad justam indignationem abducti Christiani in illos, ut in foedifragos impetum fecissent, eosque gladio concidissent, nisi Alfonso ipsos vitae servasset, quibus postea in bellis Italicis usus est: pars Pontifici ut belli focio in praedam cessit.

Submissa etiam classis a Rege Luitano in Turcas. Hydruntum terra & mari obfistum. (a) Steph. Infil. mf. Vat. sign. n. 111. (b) Jo. Albin. de bello Hydrunt. n. 111. Turcarum in defendendo Hydruntum pertinetia.

(c) Jo. Albin. de bello Hydrunt. Volat. ubi sup. Jo. Albin. ubi sup.

Receptum porro Hydruntum est decimo septembris die, ut Jacobus Maffeus Volaterranus suis consignat monumentis (d), ac laureatas Ferdinandi Regis ad Sixtum datas literas adducit: Hodie, inquit, x. septembris recuperatum est Hydruntum ab exercitu regio Xysti. Vidi ego literas regias Ferdinandi ad Pontificem, eam victoriam nunciantis. Sanctissimo & beatissimo domino nostro Papa. Sanctissime & beatissime pater, & domine post humilem & filialem commendationem, & pedum oscula beatorum. Illuxit tandem dies illa, quam diutissime vehementissimeque optavimus. Receptum est Hydruntum decima mensis huius die ejusque hora fere tertia, &

Selimes baiffa ab Illyriis victus. Demum Hydruntum restitutum Christianis. Turcae ob fractam fidem capti.

(d) Volat. l. 3. mf. arch. Vat. sign. cod. num.

Ferd. Regis ad Pont. litterae de Hydruntum recuperato.

quidem cum summo sanctitatis vestrae meo-
que honore, incredibilique urriusque gloria:
dediderunt enim id nobis hostes cum iam tue-
ri id diutius non possent, possidereturque ab Al-
fonso primogenito meo, hostibus ipsis cedenti-
bus: recipientibusque sese in triremes, quas
veriti ne quid per militum nostrorum impe-
rium irucidationis acciperent, paulo ante hoc
ipso proposito in mare deduxerant. Gaudeo
itaque ego, incedoque adeo omnibus letitiis,
ut his pene occupatus ne scribere quidem ad
sanctitatem vestram possim, ut par esset, la-
tius; tamen scribam mox etiam latissime, rem-
que omnem quo gesta est ordine referam. Leti-
tiarum autem harum causa est illa potissimum
quod post illud idem oppidum receptum reg-
num meum, Italiaque, & universus orbis
Christianus a presentissimo periculo videntur
jam liberati, videlicet vestrae unius velut du-
cis meaque velut ministri opera. Gaudendum
latandumque vestrae sanctitati, perinde ac mi-
hi ipsi iure censeo, quod simul nomen suo uno
hoc beneficio reddiderit jam aeternum: simul
apud Deum immortalem sit gratiam conse-
quutura, quae & sit perpetua & in hac & in al-
tera vita voluptati. Dat. Baroli xi. Septembris
MCCCCLXXXI. Eiusdem sanctitatis vestrae
devotissimus filius Ferdinandus Rex Siciliae.

XXXI. In eo bello absumpta, in servitute me-
adducta ad viginti quinque Christianorum
millia testatur Joannes Albinus (a), ac Fer-
dinandum ad sumptus in rem militarem fac-
ciendos non modo decimas et sacerdotiis coe-
gisse, verum pontificio permisso vasa quoque
sacra & donaria conflagasse tradunt, Regem-
que Matthiam Hungariae duo delectorum
equitum millia Turcicis praелиis affueta sub-
sidio misisse (b). Interea idem Matthias, cui
Ferdinandus foedere centum millia aureo-
rum dare obstrictus erat, ad distrahendas vi-
res Turcicas in provincias Hungariae finiti-
mum incurabat, eumque Valachiam super-
riorem Stephano Valachiae episcopo du-
ce recuperasse diximus, pluresque alias re-
tulisset victorias, nisi Fridericus Impera-
tor illum bello petiisset: addit Nauclerus al-
lias provincias e Mahumetica servitute ad
Christianum imperium redactas: Nicolaus
Macedoniae olim dux mortuo Mahumeto statim
amissam ditionem cum ingenti Turcarum cae-
de recuperavit, nec dissimilia egit Joannes
Cernovichius. Inferre quoque Turcico impe-
rio arma capto Hydrunto mediatum Alfon-
sum ducem Calabriae refert Joannes Albi-
nus, cum maxima populorum pars milites-
que omnes Byzantium provolassent: ubi
Mahometis morte cognita inter fratres cer-
tamen exarsit; sed Cardinale Ligurem,
nimirum Paulum Fregosum, qui pontificiae
classi praerat, liberatae Italiae contentum
gloria, Sixti mandato viginti triremes Li-
guisticas ad ostia Tyberina reduxisse: tum
iniquae perfringit Pontificem abjectas ideo

Invidia belli in Turciam non tran-
lati inique Pontifici asperfa.

(b) Bon. fin. 4. dec. 8. m. f. Vallic. fig. lit. B. n. 19. p. 212. Naucler. vol. 2. 2^{em}. 50. Macedo- niaz pars recepta ex Turca.

negenda in Turcam victoriae curas, quod
concepta bello Etrusco in Ferdinandum o-
dla nondum posuisset. Sed ad rei veritatem
collocandam in luce, & asperam inique
Sixto labem eluendam dignissima fide mo-
nimenta producemus, atque in primis re-
petenda altius est rerum gestarum memoria,
ut Ferdinandus fedi Apostolicae injurias pro
accepta illius beneficio Neapolitana corona
intulerit, inito cum Florentinis foedere om-
nia ad suam dignitatem pontificumque de-
decus retulerit, non servatis confectis cum-
Romana ecclesia pactioibus: Turcarum
tyranno invadendi regni Neapolitani occa-
sionem dederit, missa illi Genuensi & pon-
tificia classe subsidiaria adeo socios spreverit,
ut annonam laborantibus comeaturum aurum
ve modicum suppeditare turpissime recusa-
verit, nec permiserit ab iis primam impres-
sionem in Hydruntum fieri: quibus exulce-
rati Ligures bellicos labores suscipere dedi-
gnati sunt ad amplificandum illius imperium,
qui egentibus cibariis illa crudeliter & ava-
re subduxisset.

Cum itaque ad Romana littora applicuis-
sent, & Ferdinandus Rex misso oratore Six-
tino deprecaretur, ut classem contra Turcas
dimitteret, & illi faventem epidemiam, in-
nupiam comeaturum, lapsum opportunum
fulcandi maris tempus, hyememque ingru-
entem pretererent; Sixtus vero ad faciendos
bellicos sumptus argentam suppellectilem &
sacra vasa conflare, nec non thyraram distin-
ctam gemmis oppignerare paratus esset, re-
demum infecta ob adversam tempestatem,
detractantibus Liguribus novae expeditionis
labores suscipere, Ferdinandi Regis consilia
fracta sunt ut refert Jacobus Volaterranus,
qui habitas ea de re concertationes accu-
rate describit: Capto Hydrunto pontificia
classis abscessit; Ferdinandus qui Velonam, olim
Apolloniam, Turcis eripere meditabatur, Anel-
lum oratorem misit, qui a Pontifice flagita-
ret, ut eam redire ad bellum juberet. Excu-
savit legatus Paulus Fregosus rit. S. Ana-
stasiae presbyter Cardinalis navicularios huc labo-
rare: tum inopia rerum, ut quadraginta quin-
que millia aureorum classi reficiende non suffi-
cerent; cumque remissus ageret Julianus Stel-
la Genuensis, postulata venia, ita apud Pon-
tificem peroravit.

XXXII. Ut primum in conspectum Hydrunti appu-
lit classis tua, expositis in terra nonnullis no-
stris regio filio imperatori exercitus operam,
& studium nostrum obtulimus. Quam amanter
illi sint habiti sciunt ipsi, & nos non utique
ignoramus: tamen officii, & fidei nostrae me-
mores mille & quingentos sagittarios in ter-
ram exposuimus, a quibus tali artificio sagittae
in hostes emittebantur, ut quicumque partem
aliquam corporis e muris proferret illico trans-
fixus cadebat: tantusque inde timor a nostris
Turcos invaserat, ut non modo erumpere, ut

Ferdinan-
dus foede-
ratis ma-
lam gra-
tiam re-
ponit.

XXXII.

consueverat, sed ne ostendere quidem se ali-
quo in loco postea ausi sint. Atque hoc non mo-
do velim existimes, quod toti orbi notum cu-
pio, nisi haec tua classis illuc accessisset, Hy-
druntum hoc anno nequaquam in ditiones Re-
gis redisset: id fatentur ingenue, qui veri-
tati, non gratiae serviunt. Tibi ante alios de-
bet Rex, pater sancte, & Christiana republi-
ca, quod Genuenses tuos illuc miseris. Dicant,
quod velint alii, loco moveri suo veritas non
debet, nec potest civitas abscondi supra mon-
tem posita: futura tempora de his iudicium
dabunt: sed nunc missa haec facio. Audientes
praeterea experatorem ipsi in instructis aciebus
muros aggredi, & omni conatu hostem inva-
dere, ut si daret Deus urbe tunc potiretur, ad
eam accessimus, rogavimus primas partes ut
nobis concederet, qui eius generis belli non
eramur ignari, & quibus quotidie erant cum
nostris certamina: accedebat agilitas nostro-
rum hominum, qui in montibus, & scopulis
nati & educati ita muros ut scalis ascendunt.
Pollicebamur ei, pater sancte, certam victo-
riam, & annuisset proculdubio Deus nobis, &
peritionibus nostris, si ille annuisset: sed quod
invideret gloriae tuae, & nostrae, vel avaritia
ductus, quod in urbis direptione prima essent
suae, non nostrae copias, negavit id velle, cau-
satus nonnulla parvi momenti admodum: sed
voluit Deus, quod in inimicis affectibus dubi-
tamus, & dolemus, quod in contrarium con-
cederent. Initium a suis praedium est ad mu-
ros, & magno impetu concursum: tormenta
a nostris pluribus in locis emissa uno momento,
& vires omnes exercitus in unum adductae,
& valde hostes conatus omnis exercitus sustinen-
tes, & ipsi ex superioribus tormenta emittunt
tanto impetu & frequentia, ut nostris pedem
referre necessarium fuerit, ac tanta caedes in
nostris edita est, in eos praecipue, qui primas
partes susceperant, ut miserabile sit non vi-
dissime modo, sed referre etiam, & audire, &
infra: Sub conditionibus tandem paulo post
eadem acceptam recuperata urbicula est, ut
audisti, & opinor x. Septembris mensis; sin-
guli cum singulis vestibus, & signata pecunia
abire permisi sunt: caetera in potestatem ducis
pervenere. Instrumenta bellica multa, & mi-
ra: tormentorum, quae bombardas dicimus,
capta septingenta ibi inventa sunt, res certae
astimationis maximae, sed quid ad Genuenses
tuos relatum, quid classi tuae concessum, pater
sancte, nihil per immortalam Deum ne sagit-
tae quidem ulla de nobis, vel potius de te ha-
bita ratio, cui praecipue, ut dixi, habenda
sunt gratiae. Aliisque interjectis.

Indignati
sunt non
sibi per-
missum in
Hydrun-
tin. muros
assilire.

Quam
male com-
missa sit
pugna a
Iherd.

Objecta
avaritia in
negando
ceramea-
tu.

Sed posterum hoc accipe beatissime Ponti-
fex, idque vel malignitati, vel avaritiae ad-
scribe, ut videretur. Laborabar classis tua an-
nona, quae tamen non in dies, sed in horas
subministrari debeat a nostris, perimus dare
nobis ab imperatore mutuos aureos ducentos in
paucos admodum dies, ut quousque adveniret

tur annonae pecunia nobis consuleremus; illud
id non posse dixit. O impietatem omni tem-
pore referendam! salutem sibi, patriae, & li-
beris, ac toti regno, ne dicam Italiae, & Chri-
stiano orbi exhibebamus cum vitae discrimine,
& nobis unius, vel duorum dierum panis ne-
gatus est. Vide quid spei in caeteris ponendum
erat. Considera ergo, quo in eum animo simus
omnes, & si cui sit, vel esse possit redeundi
desiderium. In calamitate, & rerum suarum
discrimine positus nos despicit, quid nunc a-
gendum putamus, cui iam fortuna arridet, &
Apulia tota etiam? Tandem devictis hostibus
triumphum Romano more apud Neapolitanos
suos parari sibi intelligo. Refert Anellus ora-
tor commoda Christianis, & incommoda ho-
stibus plurima provenire posse si redeamus:
non video ego iam urgente hyeme quae possint
commoda nostris aut hostibus incommoda pro-
venire. Instat octobris mensis iam dies tertius,
parari necessaria paucis diebus non possunt. Et
infra: Dicit, nempe Anellus Ferdinandi
Rex, Velonae expugnationem facitem fore: ego
difficilem puto, & dierum multorum ejus opus
existimo. Mitro faciles portus qui opportuno
tempore amari occupari non possint: sed arcis
in montibus positae, natura loci, & humana
ope munita, quis hoc anni tempore sibi victo-
riam tam facile polliceri potest? Hydruntum
solum sit nobis exemplo, quod in terra, quae
positum vix sexto mense, quo obsideri captum
est, in regiam potestatem devenit.

Proposita
difficultas
expun-
gnandae
Apollo-
niae.

XXXIII. His omnibus nequaquam obstantibus insta-
bat orator, de reditu cum Pontifice: inquit il-
lum conditionibus urgens, ferocia ejus verba
magna magis quam vera non debere san-
ctum opus impedire, & in hac presenti oc-
cassione omitti damnosum esse toti orbi Chri-
stiano, & ignominiosum valde, raro autem
uno in saeculo. Videri tot classes adeo instructas
in bellum adversus Turcas: adeo enim haec
tua, pater sancte, triremibus quinque, & vi-
ginti: a Genuensibus navos quatuor magna:
ab Hispanorum Rege Ferdinando navos itidem
magna octo, & viginti, ac duodecim alia na-
vigia, quae caravellas appellant: Lusitanorum
vero Rege ejusdem generis navigia quatuor
viginti, quae tu beatissime pater, superioribus
diebus propriis oculis supra Tyberim amem
perspexisti. Sunt & Regis mei navos decem
magna, triremes triginta, & alia diversi ge-
neris navigia decem. Quis unquam nostris tem-
poribus tot simul vel audiret, vel vidit? quis
negat hanc occasionem rei bene gerenda omitti
non debere? Propterea nescio, quae magis tu-
multuarie dicta, quam vere. Certe, pater
sancte, doleremus aliquando fuisse haec per ne-
gligentiam labi & plorabimus plenis oculis nec
proderit poenitentia ulla.

XXXIII.

Quanta
classis in-
structa te-
ret in
Turcas.

XXXIV. Sed clementissimus Pontifex cum videret
sibi undique esse angustias, nec tamen vellet
verbo suo aliquem contristari, ad oratorem
conversus: Verae proculdubio recesses, Anel-
lo,

le, spei plurimum ponendum esse in tam valida classe quis neget? ac raro tot & tantos conatus vident tempora nostra, quamvis opportune navigationis tempus nostris, ne dicam vestris cunctationibus lapsus sit: sed quod ex conventis, dilecte fili, nos urges, non nihil miramur; memores enim sumus ad quæ tenemur ex fœdere, quæ nihilominus cuncta a nobis impleta sunt hactenus: ac voluisset Deus ita nobis servata promissa per alios fuisset, forte præsentis disputatione opus non fuisset, quandoquidem Turci traicere in Italiam ausi non essent: sed hæc in præsentia missa faciamus. Fidei nostræ, ut diximus, sumus admodum memores, & cumulate satis omnibus satisfecimus: sed ex parte alia, Anelle, impossibilitatem, ut est in civili lege, nulla est obligatio. Audisti quas difficultates præfecti classis cum legato suo proponunt: nam de cæteris videat dominus Deus, cordium scrutator & rerum. Anni tempus ejusmodi est, ut omnes videtis, pauci admodum dies idonei ad navigationem: accedit pestilentie morbus fere inevitabilis, & præcipue navigantibus, qui non habent, quo possint divertere. His duabus difficultatibus, nisi Deus mederi non potest. Mitro pecuniam necessariam, aureorum videlicet quadraginta millium, cujus etiam quid minimum in nostra potestate non est: exhaustum est ararium nostrum, vectigalia hujus sedis fere cuncta pignori data, & Ecclesie fideles filii ita emuncti tribuitis imperatis, ut sepe numero illis jam compariamur. Atramentum si mederi potest primis difficultatibus, pecuniam subministrabit de cælo Deus, qui nunquam non deseruit fideliter pro sua causa operantes. Est adhuc nobis mitra pontificia, est etiam argenti reliquum, quo nostra quotidiana utimur mensa: in opus Dei sanctum cuncta contabimus, damascenam mithram gestabimus, si auream gemmatamque non habebimus, quæ minus etiam pondere nos gravabit, vitro utemur: si aurea pocula in Dei ministerium erunt converso, fictilibus cœnare non dedignabimur, quod Pontifices Romani multi, & sanctissimi patres turpe non putarunt. Respiciat nos postea de excelso suo sancto Pater omnipotens, & vicarium suum non sinit in honorem in terris, quem tam fideliter communi Christianorum cause subvenisse conspexerit, & ut potestate supremum esse voluit, ita ornamentis etiam super cunctos excellere faciat; circumdabit colla nostra torque pretiosissimi honoris, gloriæ, capiti nostro imponetur diadema, quod non constabitur ab igne, & pluviali vestiemur, quod non comedetur a tinea. Itaque, dilecte fili Apostolice sedis legate, & pontificie classis præfecti, precamur vos, & oramus, per viscera matris Domini rogamus, ut nostras & regias preces audientes utriusque pium desiderium impleatis: aderit nobis Deus, qui medicam manum super egrotantes imponet, non sinit quemquam deinceps tangi pe-

Sixti ad oratorem Neap. oratio.

Offert Sixtus mithram ditissimam pro stipendio militari. Et argentam suppellestem ulurus fictilibus.

Legatus & triarcha sollicitati, ut navigent in Graciam.

silentia, & fidelibus commilitonibus suis mare tranquillum faciet, & autumnum in ætatem converteret: nobis erit cura pecuniæ, ne quid ad belli nervos deficiat. Si quid autem, quod non credimus, acceptum utrinque injuriarum esset, id totum Deo condonetur, qui pro nobis pepercit, crucifixoribus suis, & Ecclesia sancta communis mater jubet pro inimicis, & persequentibus exorare. Benedicat vos Deus, & corda vestra molliat, & in verba oris nostri humiliet. His dictis cum quævis Pontifex, legatus & præfecti veniam precati, responderunt impossibile esse mutare sententiam, quandoquidem eis impossibilia mandarentur; sancta tamen sue beatitudinis verba, & monita ad intima ipsorum corda penetrasse, que nullo unquam tempore oblivioni mandarent: sicque assurrexerunt omnes, & confessus dimissus est. At de his hactenus.

Ita contracta sunt consilia conficienda in Turcas expeditionis, dumque Christiana religio in Græcia sensim aboletur ob schismaticorum scelera, ea auctore divino Numine apud incognitas incultasque gentes propagata est; subactæque (a) a Ferdinando Castellæ Rege plures Canariæ insulæ, ac barbari ad humanitatem Christianique cultum traducti fuere. Cum autem Lusitani etiam earum insularum imperium sibi vendicarent, ne ex diffensione bellum oriretur, easdem insulas cum Ferdinando & Elizabetha partitus est Alfonso Rex iis legibus, ut nunquam a Ferdinando ejusve heredibus de Azoribus insulis, nec de Guinea, sive Æthiopia occidua, nec Phutensi regno ad Lusitanicum imperium a Saracenorum tyrannide revocato iis Lusitanis inferretur, qua de re publica acta his concepta verbis sunt edita (b).

Voluerunt præfati Rex & Regina Castellæ, Aragoniæ, & Siciliæ, & illis placuit, ut ista pars sit firma, & stabilis, & semper duratura, promiserunt ex nunc & in futurum, quod nec per se nec per alium secreta, seu publice, nec per suos heredes, & successores turbabunt, molestabunt, aut inquietabunt de facto, vel de jure in iudicio, vel extra iudicium dominos Regem, & principem Portugalliæ, nec Reges, qui in futurum in dicto regno Portugalliæ regnabunt, nec sua regna super possessione, & quasi possessione, in qua sunt, in omnibus commerciis, terris, & permutationibus sine resignatis Guineæ cum suis mineris sive aurifodiis, & quibuscumque aliis insulis, littoribus, seu castris maris, terris detectis seu detegendis, inventis insulis de Matera, de Portu sancto, & insula deserta, & omnibus insulis dictis de los Aquores, id est accipitrum, & in sylvis florum, & etiam in in insulis de Cavoverder, id est promontorio viridis, & insulis, quas nunc invenit, & quibuscumque insulis, que deinceps invenientur, aut acquiruntur ab in-

Negant Ligures advefo tempore bellum geri posse.

XXXV.

(a) Sur. l. 28. n. 39. Marinus l. 19.

Canariæ insulæ plures partæ a Castellæ Rege.

Lusitani de iis certant. (b) Ext. apud Sixt. l. 60. pag. 30.

XXXVI. Concordia quibus legibus inita.

Insulæ capitis viridis & Azores Lusitano permissæ. Cedunt Castellani jure detegendorum in posterum.

fulis de Canaria ultra, & circa in conspectu Guineæ, ita quod quidquid est inventum, vel invenietur, & acquiratur ultra in dictis terminis, id quod est inventum, & detectum remaneat dictis Regi, & principi de Portugallia, & suis regnis, exceptis dumtaxat insulis Canaria, Lanzarota, Palma, Forreventura, la Gomera, Hofero, Hagratiola, Hagan, Canaria, Canarise, & omnibus aliis insulis de Canaria acquisitis aut acquirendis, quæ remanent regnis Castellæ, & ita non turbabunt, nec molestabunt, nec inquietabunt quascumque personas, quoad dicta mercimonia, & contratas Guineæ, ac dictas terras, & littora, aut contratas inventas, & invenendas nomine, aut potentia, & manu dictorum dominorum Regis, & principis Portugalliæ, nonnullisque in eam sententiam adjectis de Phutensis regni jure additum est.

Præterea Rex, & Regina Castellæ, & Legionis promiserunt, & concesserunt modo supradictæ pro se, & successoribus, ut se non intromittant ad inquirendum, & intendendum aliquo modo in conquesta regni de Fez, sicuti se non intromiserunt Reges antecessores sui præteriti Castellæ, immo libenter dicti domini Rex, & principes Portugalliæ, & sua regna, & sui successores poterunt proseguere dictam conquestam, &c. Confirmatae fuere a Sixto autoritate apostolica hæc pactiones, necnon jura a Martino V. Eugenio IV. Nicolao V. concessa Henrico principi, atque Eduardo, & Alfonso Regibus instituta fuere amplissimo diplomate, hac loci, & temporis nota consignato. Datum Rome apud S. Petrum anno MCDLXXXI. xi. kal. julii pontificatus nostri anno x.

Concordia confirmata a Sixto.

XXXVII. Lusitani ad regnum Manicongi perveniunt.

(a) Jo. Barros dec. 1. A. 2. Raphael Vola. l. 12.

De Manicongi regno.

loco viris donavit, qui sese coram honoris gratia sponte intererere, quorum capita deinde cæsa jussu Regis, respuantibus Lusitanis, oppidani depasti sunt. Vescentem Regem magna ministrorum mulierumque tum cæmentium atque saltantium multitudo circumstitebat, spectaculo etiam multis millibus convenientibus. Mos etiam illis extinctum Regem chariores una omnes ministros morte sibi conscita, consequi putantes hoc amoris, & meriti gratiam. Has igitur omnes Gymneæ terras appellant, quod nudi forte ex magna temporis parte in eis agant. Ab urbe principe, cui Gene nomen est Guineæ nomen potius deductum vult Maffei qui de Alfonso V. in patefaciendis Africa meridionalibus regionibus prosperis successibus hæc refert (b): Alfonso V. ut primum regni potens fuit [nam Eduardus pater ei mature decesserat fuitque sub tutoribus ad septimum usque decimum ætatis annum] quamquam finitimis, & domesticis implicuitus bellis, in eandem tamen laudem acerrime incubuit, perque strenuos duces, & gubernatores ab Leæna monte ad Arfinarium [quod recentiores viride caput vocarunt] atque inde usque ad D. Catharinæ promontorium [is locus est ultra æquatorum gradus partesque duas, & semis, hoc est leucas circiter duas, & quadraginta] crucis tropæum, & arma Lusitanica protulit. Multæ etiam insulæ per idem tempus inventæ, quas commemorare hoc loco non est operæ pretium, & commercia variis cum nationibus instituta, sed cum Æthiopiis præcipue occiduis, quam regionem hodie Guineam vulgus appellat, ducto nomine ab urbe celeberrima Genne, ad quam ingenti fluvio Zaire negotiatores undique constuebant: pater autem Guineæ latissime, & quamquam zona media ferme subjecta flagrantissimo sole torreretur, non tamen idcirco [ut falso prisca putarunt] ab incolis est deserta, quinimmo plurimos numerat populos, e quibus maximi pisce, mediterranei, partim lacertis, & immundis animalibus, partim ubi cæsum favit nonnullis frugibus & lacte vescuntur, mutantque subinde loca non per vicos, aut oppida, sed per familiaras ubique dispersi: eæque familiaras sæpe inter se propter inopiam de aquatione & pastione decertant: infelix genus hominum, ac servituti natum, & cum aliis nominibus, tum unius veri Dei præsertim ignoracione miserandum.

Obiit porro hoc anno Alfonso Lusitanicæ Rex virtutibus principe dignis ornatissimus, quem ad submitendas in Turcas victrices classes paratissimum vidimus, de quo hæc habet Jacobus Volaterranus: Mortuus est Alfonso ætatis sue anno quinquagesimo secundum die xxviii. augusti apud Sintram oppidum Ulyssiponensis diocesis eo ipso die, quo classis sua per umnem Tyberim traheretur. Præter navalem exercitum, de quo paulo ante

Guinea unde dicta.

(b) Maffeius hist. rer. Indic. l. 1.

Æthiopia est occidua.

Zona torrida non deserta.

xxxix. Alph. Regis Lusit. mors.

ante memoravimus, etiam aliquas naves ad ferendam Rhodiis opem misit, quas duæ triremes Ibleti Flisci oppugnarunt; sed non impune latum facinus, altera enim capta, altera in fugam versa (a). Summæ illi datur laudi auxisse rem Christianam in occidua Æthiopia, cui Guineæ nomen inditum, ut referunt (b) authores, qui de regione illa tunc recens detecta scripsere. Proxixisse etiam ipsum literarum studia ferunt, inque regiis ædibus insignem bibliothecam condidisse, denique in redimendis captivis tanta liberalitatis laude floruisse, ut redemptoris captivorum cognomen retulerit. Perlata ejus mortis fama Lusitana classis, quæ ex viginti tribus navibus in Italiæ subsidium præfecto Garfia Eiborensi antistite regio sanguine procreato conflata erat, Lusitaniam repetiit, novi Regis mandata acceptura. Successit in paternum regnum Joannes virutis ornamentis excultissimus, de quo hæc tradit Jacobus Volaterranus (c): *SUCCESSIT EI, NIMIRUM ALFONSO, JOANNES MAJOR NATU FILIUS NOVENI ET VIGINTI ANNOS NATUS, QUINTO POST PATRIS OBITUM DIE, IN IPSA ULYSSIPONENSI URBE COMMUNI SUORUM LATITIA SCEPTRA, ET INSIGNIA REGNI SUSCIPENS.*

(a) Volat. lib. 2. ms. arch. Vat. sign. n. III. Auctum est ab eo Christianum imperium. (b) Joann. Barros in Asia dec. l. 1. 2. Ant. Vascancel. in Alfons. V.

Joannes filius illi successit. (c) Volat. l. 3. ms. arch. Vatic. sign. n. III.

XL.

(d) Maff. l. 1.

Amplificatam admodum sub Joannis II. Regis auspiciis rem Christianam in Æthiopia occidua, necnon inventam pixidem nauticam ad sulcandum certo duce Oceanum. narrat Maffejus (d), additque, Jacobi Cani virtute superiores metas Alfonsi Regis auspiciis superatas fuisse, penetratumque ad ingens flumen, cui Zaires nomen est, quod e Nili fontibus originem trahit, munitumque evangelio latius circumferendo apud Æthiopas iter. Cæterum antequam circumducta Africa ad orientales Æthiopas five Abyssinos pervenirent Lusitani, excepta est hoc anno Romæ a Sixto Æthiopum legatio pro instauranda veteri cum Romana ecclesia conjunctione, ut refert in diariis Volaterranus.

XLI.

Indiæ Regis, ita loquitur author veteri more eorum, qui Præstojannem in India collocabant, oratores per hos dies urbem ingressi sunt habitu, et pallio toti orbi ob novitatem conspicuo. Eis comes erat Joannes Baptista Imolensis magna paulo ante apud Pontificem, et comitem autoritate, nunc nulla. Hos ego non ab eorum Rege destinatos audio, sed ab ipsius secretario viro primario regni illius, cui desiderium est fœdus, et amicitiam inire cum Pontifice, et ritibus Latinorum Christianorum: at veri Christiani tamen sunt quibus Rex ille imperitat, quem nos Præstojannem vulgo dicimus, sed eorum ritus a nostris admodum differunt. Id fuit præcipuum petitionum suarum, ut cum eis Latine legis, et lingua episcopus mitteretur, qui et sacra nostra illis ostenderet, et Christianam doctrinam in eorum terris seminaret. Non inven-

tus est, qui se illis voluerit credere: tamen religiose admoniti sunt Pontificis nomine: illis quoque spes data petitionum suarum. Quousque autem Romæ fuerunt Pontificis liberalitate sunt alii, et donati muneribus quibusdam: actis quoque publicis honorati; pluries etiam per interpretem ab eodem pie, et amanter auditi.

Hoc anno Sixtus sanctorum martyrum cultum honoremque decrevit minoritis quinque, qui anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo, Honorii III. anno IV. XVII. kal. februarii Marrochii a tyranno Mahometano, quem evangelii luce collustrare annitebantur, trucidati fuerant (e), pluribusque editis miraculis post mortem effulserant: quorum sacra pignora Conimbricam delata, magnaque religione culta a fidelibus, qui eorum precibus ingentia beneficia retulerunt. Insigne illud est, quod decimoquinto ante anno apud Joannem Bollandum ex Marco Ulyssiponensi narratur: *ANNO MCDLXXXVI. XVI. JANUARIUM CUM ESSET CONIMBRICENSIS EPISCOPUS IN SANCTORUM SACELLO, CONFLUENTIS EO VIS INGENS HOMINUM AD VOTA SERVANDA, ERANTQUE COMPLURES SEMINUDI. SCISCITATUR EPISCOPUS, QUAE QUEMQUE CAUSA AD VOTA, ET ILLUM SUPPLICANDI RITUM IMPULSISSET: ALII SE HERNIA, ALII SURDITATE, ALIÆQUE INFIRMITATE SIMUL, AC SE EJUSMODI PEREGRINATIONIS VOTO OBSTRINXERANT, LIBERATOS PRÆDICABANT. ADSTABAT EPISCOPI NEPOS ANNOS UNDECIM NATUS, ITA MOLESTUS CONSTITATUS HERNIA, UT NEGARENT MEDICI ARTE ulla curari posse. Hunc jubet antistes in sacrarium secedere, positisque vestibus ceterorum ritu nudum supplicare martyribus. PARUIT ADOLESCENS: IPSE QUOQUE CUM ADSTANTIBUS PRECES DEDIT EPISCOPUS. DUM ERGO NUDUS, FIXIS HUMI GENIBUS MANU CEREBUM GESTANS PRÆCATOR SANCTOS [mira res?] ITA SANUS CONTINUO EVASIT, AC SI NIHIL UNQUAM PASSUS ESSET ADVERSI: ANTISTES GAUDIO EXILIENS, ET QUI SPECTARE VELLENT SUNT TESTES MIRACULI FIERI, ET DEO SANCTISQUE MARTYRIBUS GRATIAS EGIT. REFERUNTUR PLURA ALIA MIRACULA EORUNDEM SANCTORUM MARTYRUM PRECIBUS A DEO PATRATA, QUIBUS PERMOTUS SIXTUS HANC SANCTIONEM (f) EDIDIT.*

XLII. Martyres Marrochitani in sanctorum albo repositi. (e) Sur. to. 1. die 16. januar. Boll. m. to. 2. 16. jan.

Conimbricæ plura edita miracula.

Nepos episcopi Conimbricæ Sanctorum Martyrum opere liberatus.

(f) Ext. autograph. in archiv. S. Mariæ de Avaceli.

Sixtus episcopus servus servorum Dei universis fratribus ordinis Minorum dilectis filiis ubicumque morantibus seu moraturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Cum alias animo revolveremus merita beatorum martyrum Berardi, Petri, Othonis, Accursii, et Adjuti, qui ex ordine fratrum minorum, sub quo et nos coaluimus, fuerunt, qui post multa tormenta sub Rege Marochiorum, pro Christo mortem subierunt, et martyrii palmam gloriose promerentes plurimis miraculis in ipsa morte et post claruerunt, ex quo incensus B. Antonius de Padua ex ordine canonicorum regularium, in quo tunc erat, ad ordinem ipsum fratrum Minorum se legitur

XLIII.

Decretum Sixti ut idem Martyres officio ecclesiastico colantur.

tur transulisse, concessimus ex autoritate apostolica et benignitate viva vocis oraculo, ut fratres prædicti ordinis Minorum possint publice et solemniter celebrare in suis ecclesiis missam et horarum officium de supra memoratis sanctis martyribus. Verum cum frequenter adversarius humani generis nitatur bona et sancta opera perturbare, ne tam divinum et piis possit aliquis in posterum impedire tenore præsentium, ex certa nostra scientia autoritate apostolica concedimus, quod prædicti fratres minores ubique solemniter et publice officium plurimorum martyrum pro ip-

sis Berardo, Petro, Accursio, Adjuto, et Othone, sub officio duplici majore, ac etiam xv. januarii, qua die ab hoc seculo per martyrium decesserunt, ac cum sana et serena conscientia dicere ac celebrare possint, inhibentes præfata apostolica autoritate, ne quis huic nostræ concessioni audeat se opponere, non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque &c. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die VII. augusti anno Domini MCCCCLXXXI. pontificatus nostri anno X.

I. Obortum inter Sixt. & Ferd. bellum.

Alfonf. aditu in pontificiam ditionem prohibitus.

II. Agitatum de pace.

(a) Volat. l. 3. ms. arch. Vat. fig. n. 49. & III.

Subornati a Ferd. clientes pontificii.

Columnneses & Sabelli rebellant Sixto.

ANNO excurrentis sæculi octuagesimo secundo indictione decimaquinta Sixtum Pontificem urbemque ipsam, ac totam fere Romanæ ecclesiæ ditionem in summas angustias adduxere Ferdinandus Rex Neapolitanus beneficiorum ab Apostolica sede, cuius vectigalis erat, acceptorum immemor, ejusque filius Alfonso Calabriæ dux occasione diffensionis Venetos inter & Herculeum Ferrariæ ducem ob Rhodiginum agrum ortæ: Ferdinandus enim Herculi genero, cui Elionoram filiam matrimonio junxerat, laturus suppetias præmiserat Alfonso filium. quatuor millibus eorum succinctum, quem Sixtus, (qui animadversa Ferdinandi in sedem Apostolicam perfidia scædus cum Venetis pepigerat) aditu in pontificiam ditionem prohibuit: tum ut ducem Ferrariensem ecclesiastici imperii beneficiarium, qui contra sedem Apostolicam Florentinis antea subsidio adfuerat, justa pœna percelleret. Offenderunt quoque Pontificem retentæ ab Ferdinando Turcarum cohortes, quæ Hydrunto capto in nostrorum potestatem venerant, ut eas adversus Christi cultores immitteret, novumque ab ipso cum Florentinis Romanæ ecclesiæ hostibus sancitum fœdus: nec modo vectigal eidem ecclesiæ debitum non pensum, sed pontificium etiam in regno Neapolitano jubefactatum.

Mollire justas Sixti iras velle præ se tulit Ferdinandus, missisque suis & fœderatorum, videlicet Mediolanensium, Florentinorum, ac Ferrariensium oratoribus pacem cum eo conficere, vel ipsum a Venetorum societate dimovere nisus est, illos vero diu apud Pontificem moratos refert Jacobus Masæus Volaterranus (a): cumque nihil proficere potuissent, communi consilio eadem die & hora rebus desperatis urbe abiisse. Verrum regios administratos eam causam obtendisse, ut culpæ omnis invidia in Pontificem verteretur, inde colligitur, quod jam ante Ferdinandus in Sixtum conjurasset jamque superiori mense Columnneses omnes, exceptis iis, qui Prænestinam toparchiam tenebant, ac Sabellæ stirpis proceres subornatos in suas partes perduellionemque pellexisset, narrat idem author: Hoc, inquit, tempore, nimirum mense aprili, Columnneses omnes præter eos, qui Præneste dominantur, & Sabelli communi consilio relictis Pontificis partibus, qui cum Venetis sentiabant, Neapolitano Regi adhaeserunt, cui Mediolanenses, Florentini, Ferrarienses juncti sunt fœdere, ac paulo post intra Marinum oppidum urbi propinquum, & alia ditionis suæ loca regium præsidium receperunt: post etiam ducem Calabrorum Alfonso intra suum dominatum vocaverunt. Defectio hæc initio calabatur, &

propterea a plerisque non credita, tamen nonnulli ex patribus dissidium formidantes, quod maximi incendii fomentum esse videbant, Marinum & Genatianum quoque se contulerunt, ut Columnneses a sententia dimoverent, & Pontifici reconciliarent, tandem semper infestis rebus Romam redierunt, paucisque interjectis hæc habet ad diem secundam junii.

Comes, nempe Hieronymus, & Ursini, quorum magna nunc est auctoritas, & potestas, de Columnnesibus, & Sabellis in senatu conqueruntur, vereri se dicunt ne malum omne a capitibus eorum proveniat, Sabellum & Columnnesem Cardinales in senatu præsentibus verbis designantes. Hi autem vel pertinacia, vel innocentia moti magno animo se purgare conantur, gentiliū suorum errorem potius reprehendentes, quam illos excusantes; & contra illi culpam omnem in eos rejiciunt; sicque magnis contentionibus senatus protrahitur quasi ad ultimam diem horam. Tandem novo exemplo placuit Pontifici ad evitandum majus malum, quod imminere videbatur, ut duo ii Cardinales quasi obsides in pontificiam potestate remanerent, & cum his etiam Marianus Sabelli Germanus frater: quamvis vulgatum fuerit ad id eos etiam se obrulisse.

Addit recurrente sacro institutæ a Christo Eucharistiæ die, qui in quintam junii eo anno incidit, Calabriæ ducem Alfonso in ditionem Columnnesium urbi propinquam. venisse, atque in clivo Marini oppidi, qui Romam spectat, castra posuisse: tum duodecima junii ad veteres aquæductus duxisse exercitum, sed Romanis obviam venientibus recessisse. Hæc fuere infideli Regis in sedem Apostolicam officia, a qua sceptrum indignus acceperat, & contra Turcicam tyrannidem tectus fuerat. Tum adulto junio Nicolaus Vitellius Tifernas pluribus ante annis in exilium pulsus cohortium præsidio munitus facta cum suæ factionis hominibus conjuratione Tifernum occupavit, arciumque custodes ad proditionem auro pellexit. Hunc novum motum fœderatos de industria excitasse, refert Jacobus Volaterranus, ne Venetæ copiæ pontificiis jungerentur; sed præter expectationem contrarium accidisse, evastato enim Trifernate agro Roberto Malatestam, Sigismundum Ariminensis filium. militia clarum, & Tolentinatem duces in urbem excitos, ut Romanam rem in periculum a Calabro adductam tuerentur. Medio julio aliquot pontificiarum urbium defectioes secutæ sunt; Beneventum enim in Ferdinandi partes concessit: expugnata etiam Lavinia: Romanus ager excursionibus hostilibus vastatus; tum mari interclusi sunt iis commeatus immissa ad Ostiam septendecim

III. Ursini tuerentur pontificias.

Columnna & Sabellus Cardinales ut obsides detenti a Sixto.

IV.

Ad Marinum defixa a Ferd. castra. Ferdinandi insignis perfidia in ecclesiam Tifernum a Vitellio occupatum.

Venetis auxilia Sixto submitunt.

Classis Neapol. ad ostia Tyberina immissa.

(a) Steph. Lessl.

(b) Bern. Corvus hist. Mediol. par. 6. (c) Sixt. lib. brev. p. 30.

(d) Il. p. 79.

Prophana a militibus ecclesiæ Lateran.

(e) Infill. ubi sup.

Divinæ vindictæ signa cœlestis data.

Ignis per tentoria graffatus.

triremium & navium duarum classe a Ferdinando Rege. Joannes (a) Galearius Mediolanensium dux ac Florentini hosti se conjunxerunt, ac fideles aditu ad sedem Apostolicam prohibere: qui cum anathemate jure percelli possent ex edicto, quod sacra cœnæ dominicæ die recurrente promulgari consuevit, Pontifex tamen illos paternis monuit blande ad saniora suscipienda consilia pellicere maluit (b): Tum Gallorum Regem oravit (c), ut regiam auctoritatem apud Mediolanensem ad dandos aditus liberos adhiberet, cui demum x. decembris de re impetrata actæ gratia.

At Genueses in hoc bello pontificiam fidem secuti ad reprimendas Ferdinandi maritimas excursiones classem adornare constituerunt, quorum libertatis dignitatisque assertorem se futurum Sixtus hæc literis pollicitus est (d): Nos una cum inclito Venetiarum dominio vobis nequaquam defuturum sumus iusta fœderis nostri conventiones; quin omnibus viribus nostris conservationi libertatis vestræ consulamus, futurum enim confidimus, Deo auxiliante, ut & virtute vestra & mutuo præsidio nihil hostile timere possitis, atque ea de causa commendamus eam demonstrationem instruenda classis, quam scribitis. Dat. die xxvii. octobris MCCCCXXXII. pontificatus nostri anno XII.

Cæterum insultante portis urbis Calabro, Roma militibus completa est, atque ad Lateranensem basilicam castra defixa sunt, cumque sacra ab illis ædes profanarentur, ac super capsas sacris reliquiis refertas ludertur, cœlestis iræ signa in eosdem ostensa refert Stephanus Infillura (e): Tertia decima, inquit, die iulii in die dominica hora missarum non fuit passus Deus omnipotens, beatusque Joannes Baptista, & Evangelista, ac Apostoli protectores urbis Petrus & Paulus, & alii sancti, quorum corpora in ecclesia Lateranensi requiescunt, scelera & vitam militarem agitari in dicta ecclesia Lateranensi, voluitque Deus omnipotens ostendere se cuncta videre: nam dicta hora signum cœlestis ostendit, ortusque fuit ventus repentinus, & aer turbatus est valde, & adeo impetuosa tempestas orta est, ut vix dici possit: arbores quidem vinearum concessa ad terram usque, ac inclinate sunt: demum ignis quidam exortus est apud tentoria existentia apud S. Joannem & portam asinariam, arstique tentoria omnia, & loca militum una cum eorum bonis, & equis, & aliquos ex his ibi infirmos existentes, extenditque se dictus ignis de loco ad locum usque ad illos, qui in Merulana via, & prope ecclesiam S. Matthæi morabantur, tantumque incommodum illis attulit, ut communi omnium existimatione ad sex millia ducatorum, & ultra damnum ascendisse fertur de eo, quod estimari poterat. Eadem hora Terracina civitas ab hominibus Regis Ferdinandi capta est.

Ann. Eccl. Tom. XXX,

excepta arce. At hæc quoque paulo post præfecto corrupto auro in hostis potestatem redacta fuit.

Inclinatis pontificiis rebus, Veneti ad Ferdinandum bello distrahendum classem navigiorum centum impositis octingentis equitibus Illyricis, præfecto Jordano, in littoreas Aprutii & Apuliæ oras immisere, factaque excursionem, & mira equorum velocitate longis spatiis emensis obviam quæque ferro & flammis vastarunt: tum portum S. Viti, Piscariæ arcem, nonnullaque alia loca occuparunt. Exercitum etiam terrestrem subsidiarium, cui Robertus Malatesta præerat, ad Pontificem misere, qui sacro assumptæ Virgini die urbem ingressus est. Paucis post diebus facta ex urbe eruptio, atque insignis victoria de hoste reportata, de qua hæc tradit Jacobus Volaterranus (h): Congressus copiarum Ecclesiæ, & Calabri die xxi. augusti mensis campo, quem moruum dicunt, ad B. Petri basilicam pertinente prope Velitras exercitus, ipse fugam arripuit, plerique ex suis capti Romam post duos dies ducti sunt. Emicuit in eo bello Roberti Malatestæ ducis exercitus virtus, quem dicunt opera imperatoris, & militis strenue usum esse, pugnatum acriter ab hora xvi. diei usque ad xxiii. Marinum oppidum Columnnesium, & nonnulla alia oppida a Columnnesibus, & Calabro Pontifici se dedunt, seque ad Ecclesiæ partes convertunt. Describit fufius hanc victoriam Stephanus Infillura (i), ac singulas circumstantias accuratè recentet obsoletiore ac minus terro stylo, ex quo præcipua capita repetemus.

Refert ergo decima quinta die augusti egressum urbe ecclesiasticum exercitum cum auxiliari Veneto egregie instructum duce, Roberto Ariminensi ad propulsandum hostem, qui in Velitrensi agro infederat, atque in loco munito arte, ac natura, cui S. Petri in forma nomen est, castra fixerat, dispositis ingentibus tormentis bellicis ad submovendos pontificios: habita vero colloquia fuisse inter Alfonso Ducem Calabriæ & Robertum de universali pugna conferenda, condictamque diem fuisse, sed cum Jacobus de Comitibus cum novis copiis suppetias Roberto lateratus accessisset, Alfonso animo consternatum in munitiorem locum se subduxisse, quem pontificii infecuti sunt: displolis vero ab hoste tormentis bellicis plures ferreis globis misere discerptos fuisse.

Adductus erat in extremum discrimen ecclesiasticus exercitus, cum cælum tulit opem, addit enim auctor crebro imbri effuso pulverem tormentarium madefactum adhibitum ab hostibus ignem concipere non potuisse, atque ita pontificios milites in castra inimica irrupisse, atque tum Alfonso veritum, ne ab iis circumfunderetur, fuga Terracinam versus se proripuisse, cum suis dedisset im-

VI. Immissus in regnum Neapol. exercitus.

Auxiliaris exercitus in orbem admittitur. Profligata Ferdinandi copia.

(h) Volat. ms. arch. Vat. fig. n. 49. &

(i) Infill. ms. arch. Vat. fig. n. 111. & aliud ms. arch. Vat. fig. cod. n. Surit. l. 20.

VII. Adductus in discrimen exercitus pontificius.

VIII. Divina ope parta victoria.

peria, ut praelii molem sustinerent. Tenuit pugna horas sex: direpta sunt a victore omnia illius impedimenta, & capta tormenta bellica: ingens deditiorum numerus fuit, qui in vincula abducti fuere: cujus victoriae fama Romam perlata vigesima secunda augusti die festi ignes publice accensi sunt, & actae Deo gratiae, ac postridie castrum Marini deditioem fecit.

IX. (a) Lib. brev. an. 12. p. 1. Proficitur victor Sixtus se pacem ex-ambire.

De hac victoria Pontifex Fridericum Imperatorem certiosem fecit (a), ut ipse inique petitus bello fuisset a Ferdinando, demumque vim vi repulisset: tum divini Numinis allato testimonio professus est, nihil se antiquius, quam pacem habuisse, ac lacesitum invitumque imperasse arma nullam aliam ob causam, nisi ut dignitatem sedis Apostolicae tueretur.

De ea re ad Caesarem lit.

Imperatori. *Novit Deus, qui est cordium omnium scrutator, nihil nos magis appetuisse, quam pacem, quam Christianorum omnium unitatem, quo fidelium populorum saluti perpetuo consulere. Ad hoc studia nostra, curas, cogitationes, facultates libenter contulimus: & si quando aliquorum injuria ab hoc sanctissimo opere nos retraxit, lacesitofque coegit arma suscipere, inviti quidem, nec nisi pro conservando Apostolicae sedis honore ea suscipimus, pro qua & facultates, & vitam ipsam effundere debemus, si officio pastorali, prout decet, volumus satisfacere. Erant in Ferdinandum Regem ea ex nobis beneficia, is amor, ea charitas, ipsius autem erga nos, & Romanam ecclesiam ea obligatio tum promissionis, tum investiturae, ut praesidium potius ab eo sperare, quam injuriam timere deberemus. Quid enim nos bello invadi conveniebat, si Veneti ad mutuam statuum defensionem nobiscum conjuncti cum Ferraricensi principe de finibus contendebant, quibus nullum subministravimus subsidium? Verum cum nihilominus res in suspicionem belli verteretur, ne vis in nos tentaretur, atque ideo ad propulsandam vim comparatus a nobis esset exercitus, neminem quidem offensurus, nisi prius lacessetur, invasit nos de improvviso Rex missis cum magna militum manu primogenito, recepti in protectionem rebelles nostri, eorum oppida, quae urbi imminerent, & ad excursiones in agrum Romanum faciendas accommodata essent adversus nos munita, sollicitati ad defectionem populi, Romani magistratus, castra ante urbem posita, praedae quotidie abactae, Tifernum, Terracinaeque insignes Romanae ecclesiae civitates interceptae, littora nostra numerosa classe assidue infestata, & [quod damnable est] Turcorum gens immanissima communis Christiani nominis hostis, a cujus feritate Regem ipsum superiore anno sumptibus nostris liberavimus, contra nos armata.*

Ut belli culpa a Ferdinando suscepta sit.

Toleravimus haec quousque placuit Altissimo justitiam nostram omnibus notam facere,

Invala sit ab eodem ditione ecclesiastica.

qui sperantes in se non deserit, qui fluctuantem olim Petri naviculam perire non patitur, & Ecclesiam suam sanctam opprimere conantes erroris sui admonet. Siquidem collectis tandem in unum tum nostris tum aliorum praesidiis, qui eximia sunt in Apostolicam sedem pietate, collatisque cum hoste signis, tantus fuit militibus nostris pugnandi ardor, tanta animorum alacritas, & invicta ducum virtus, ut uno praelio fusus fugatusque sit hostilis exercitus, captique fere omnes exercitus principes cum vexillis, & magna militum multitudine, sicuti ex inserto literarum exemplo diffusius videre poteris. Quae ideo tibi significare volumus, non ut existimes electione gloriae ex re bene gesta nos moveri, inviti enim ad hoc descendimus, & Deus is ignoscat, qui effundendi sanguinis Christiani causam dederunt. Verum ut intelligas causam nostrae justitiam, quam divina majestas auxilio suo prosequi dignata est, a qua insignem hanc victoriam, & liberationem Ecclesiae a persequentibus eam recognoscimus, persuadeasque tibi nos ad unitatem Christianorum principum, & ad salutem dominici gregis adversus communem fidei hostem ex proprio desiderio nostro ita esse intentos, ut nihil sit, quod magis exoptemus, hortantes majestatem tuam, ut ad hoc sanctissimum, & necessarium opus, quod diu desideravimus, non solum promptum sese velit exhibere, sed etiam nobis, & Apostolicae sedi, cujus protector existis, adesse adversus ejus inimicos, & rebelles, qui in causa sunt, ne tam salutaris provincia ad opratum finem perducatur. Dat. Roma, &c. xxv. augusti MCCCCLXXXII. pontificatus nostri anno XII.

Propulsatus deum a piis impius exercitus.

Rogatus Caesar ut concordiae agat interpretem.

(b) Reg. in eand. ep.

X. Ferdinandum perfidiam subrogare nihil.

(c) Ibid. pag. 115.

(d) In fiff. m. Var. sign. n. 111. (e) Sabell. Enn. ro. lib. 7.

At contra Ferdinandus Neapolitanus variis fucis, & conquisitis coloribus perfidiam suam subornare nitebatur, missisque oratoribus infurrebat Lusitano Regi justis de causis Pontifici illatum bellum, cujus dolos confutavit Sixtus, missis ad episcopum Elborensem, qui superiori anno pontificio rogatu Lusitanam classem ad pellendos Italiam Turcas adduxerat, literis (c).

Quod vero attinet ad Robertum Malatellam, quo duce hostis profligatus fuerat, ejus laureae brevi in funereis cupressos versae, illaeque triumphales laudes in titulum sepulchri abierunt: cum enim reversus Romam magnificentissime a Sixto fuisset exceptus cultusque, paulo post ex castrensi labore, & aestu pugnae correptus febre obiit, cujus funeri ingentem a Pontifice honorem habitum refert Stephanus Infillura (d), & equestrem statuam marmoream ejus sepulchro impositam, cui subiectam hanc inscriptionem refert Sabellicus (e): *Veni, vidi, vici, lauream Pontifici retuli, mors secundis rebus invadit;*

(a) Ms. arch. Vat. sign. n. 111. (b) Volat. m. arch. Vat. sign. n. 49. & 111. Roberti Malatellae mors. (c) Sixt. ubi sup. (d) Ms. arch. Vat. sign. n. 111. (e) Volat. MS. arch. Vat. sign. num. 49. & 111. Sabellic. Emend. 10. l. 6. XI.

Pertinencia Ferd. ne Gallus ipsi opponatur.

(f) MS. arch. Vat. sign. n. 111.

(g) Sixt. lib. brev. an. 12. p. 300.

qui carcerati erant non fuerunt dimissi, & incontinenti vigesimo septimo septembris dum Calabria venit ad urbem dimissis captivis, permansitque in palatio Papae per aliquot dies. Accessit postea Regum Hispanorum legatio, cujus princeps erat Gerundenfis episcopus, qui die xv. octobris urbem ingressus (h) est; significabat autem Hispanus (i) impacatae se Italiae fortis misereri, cupereque omnes mutuo amicitiae nexu ad infringendas vires Turcicas constringere.

(h) Volat. m. arch. Vat. sign. n. 49. & 111. (i) Suric. l. 20. c. 44. Pacem efflagitat.

Victus igitur est sua sponte precibus, & officiis Sixtus, qui vi & armis vinci non potuerat, atque trophaem reportatae victoriae B. Virgini posuit, nempe templum, cui pacis nomen inditum est, excitavit, in quo imaginem Deiparae miraculis claram collocavit.

XII.

Ad perpetuam rei memoriam. Cum nuper suffragante divina gratia majorem, & saniorum partem principum, & dominorum Italiae, inter quos magnum dissidium cruentaque bella vigeant, ad mutuam concordiam, & pacis desiderium per intercessionem ejusdem excellentissimae Virginis, & operum Altissimi ad nostras preces assidue propitiantis cum magna fere totius Italiae laetitia & consolatione perduxissemus, & reliquos adducere cogitavimus ante quandam imaginem beatae Virginis, quae nonnullis miraculis de novo coruscare coeperat, & a fidelibus frequentabatur, essemus adorantes, & genibus flexis constituti, inspirante (ut pie credimus) divina gratia, nobis visum fuit incongruum, quod imago ipsa in quodam parvo tabernaculo constitueret, prout tunc ad parietem ejusdem ecclesiae exstabat. Itaque in eodem loco templum ad honorem Altissimi, & beatae Virginis adificandum statuimus, illudque ad perpetuam tant grandis muneris, nobis non humano consilio, sed divina providentia magna in parte concessi, sub celebri forma miroque edificio fabricari fecimus, ac ipsum in honorem Virginis prelibatae nostris sumptibus a fundamentis erectum Deo dicavimus, & in memoriam hujus pacis, & concordiae templum pacis nuncupari volumus, sperantes quod per haec & alia, quamplura praecleara templa, & pia loca, quae in alma Urbe, & extra a fundamentis propriis expensis nostris, & quidem magnis fundari, & instaurari facimus, & vita nobis commi-

Imago Virginis clara miraculis.

Ad eam conceptum a Sixto votum pro pace.

Templum pacis adificatum a Sixto.

NOTAE [1] Vetus illud m. Romani civis, quod in codice Vaticanae bibliothecae nactum se Annalista hic scribit, idem esse opus censo, quod Cl. Muratorius paucis ab hinc annis vulgavit Rer. Ital. to. III. part. III. Muratorius in praefatione operis illius ignorare se proficitur an Raynaldus lucubrationem illam noverit. Ex iis tamen quae nactum se hic, & num. 16. scribit in historia quadam manuscripta civis cujusdam Romani, quae totidem verbis in opere a Muratorio vulgato recurring, intelligimus hoc ipsum opus Raynaldum non latuisse. Ex ea vero lucubratione constat Robertum Ariminensem die XI. Septembris vita excessisse. Morienti adfuisse Sixtum, qui extremae unctiois sacramentum laboranti in mortis agone ministravit, tum & funeri interfuisse, non quidem illi quo defuncto statim parentatum fuit, sed alteri maiori pompa die XXV. septembris repetito, quo in funere majoribus literis picta epigraphes legebatur: *Veni, vidi, & vici, victoriam Sixto dedi, mors invidit gloriae; quare errant qui elogium hoc sepulchro ejus appositum scripserunt. Mansi*

nite, cum aliis bonis operibus omnino perse-
verare intendimus, Italia ipsa dulcedine pacis
fructur, & in ea latabitur, &c. Dat. Romae
apud S. Petrum anno incarnationis dominice
MCCCCLXXXIII. XVII. kal. octobris ponti-
ficatus nostri anno XIII. Sequenti nimirum;
verum ne eadem repeteremus, diploma su-
perius hic inseruimus.

XIII.

Pacis vero beneficio Italos omnes potiri
voluit, qui ad id foedus admitti vellent, pro-
fessus nullum animo altius quam pacis Ita-
licae desiderium infixum animo suo hærere,
qua de re Ferdinandum ipsum, & Isabellam
Hispaniarum Regem, ac Reginam fecit cer-
tiores (a), rogavitque ut leges, quae interpre-
tibus ipsorum oratoribus compositae fuerant,
servandas curarent, sedisque Apostolicae di-
gnitatem commendatam haberent: Reli-
quum est, inquit, ut postquam pium hoc in-
stitutum vestrum procurandae pacis ab omni-
bus summa cum gloria commendatum est, ve-
luti a catholicis, & religiosissimis Regibus pro-
fectum, ita etiam omni studio, omni conatu effi-
ciatis, ut conditiones paci ipsi appositae, & per
partes acceptatae in omnibus observentur,
quemadmodum & oratores ipsi vestri nomine
vestro in se receperunt, & vos facturos non
dubitamus, praecipue cum persuadeamus nobis
honorem sedis Apostolicae vobis fore commenda-
tissimum: cuius rei non obscura argumenta
& antea saepe ostendistis, & in futurum quo-
que semper, ut speramus ostenderis: aliter
enim nihil aliud esset, quam immortalem lau-
dem vestram, quam ex hoc consequuti estis,
labefactare, non sine magna honoris nostri, &
S. R. E. diminutione, rerumque non modo I-
talicarum, sed etiam totius Christianae reli-
gionis perturbatione sicuti pro singulari pru-
dentia vestra facile considerare potestis. Dat.
Romae die XXI. decembris MCCCCLXXXII.
anno XII.

(a) Lib. brev. an. 12. pag. 291.

XIV. (b) Volat. ms. ubi sup. Praecipuae pacis leges.

(c) Id. ib.

Promul- gatae pacis Italicae leges.

Recenset (b) Jacobus Volaterranus praeci-
puae illius concordiae pactiones, quarum
formulam, recurrente natalitio Domini, e
sacro suggestu promulgari iussam ait: tum
addit reconciliandi Nicolai Vitellii Tifernatis
provinciam suscepisse Hispanos oratores:
Colummensium causam permissam arbitrio
pontificis: Calabriae ducem illatae a se Chri-
sti vicario injuriae veniam petiisse, atque
ense solemni ritu sacro donatum, quae ex
ms. (c) codice tabularii Vaticani repeti-
mus: Professo natiuitatis domini Salvatoris
iussit Pontifex recitari ex pulpito pacis nuper
inita conditiones. Pacis conditiones non om-
nes, sed quae memoria retineri potuerunt, haec
sunt. Pax perpetua. Ita est foedus dictum in
annos viginti ab armis discessus repentinus.
Venetis honorificus locus servatus, si ipsi fo-
edus ingredi voluerint, & triginta dies ad id
concessi. Totidem dies potentatibus caeteris
dari in idem foedus venire volentibus. Ratae
ac firmatae sint apostolicae provisiones haec tenus

facta, faciendae vero nullo modo aut colore
impugnanda. Defensio Ferrariae. Stipendium
Hieronymo comiti in annos tres quadraginta
aureorum millia pro rata ab unoquoque porcu-
ratuum. Equites numer... &c. Pedites nu-
mero... equitum stipendium pro rata. Defen-
sio murua. Sublata in praesenti bello restitu-
enda. Ante omnia Nicolai Vitellii Tiferna-
tis oratoribus Regis Hispaniae potestas omnis
tributa ad menses quatuor. Colummensium,
& Sabellorum status omnis potestati, & ar-
bitrio solius Pontificis. Dimissus Cardinalis
Colummensis, & Sabellus. Idem Cardinali
Mantuanano legato in omnes foederatorum copias
imperium tributum.

Quod ad Tifernum pertinet; illud in-
pontificiam potestatem revocatum memorat
Bartholomaeus Platina (d) a Juliano Cardi-
nale tit. S. Petri ad vincula, cujus gesta in
Umbriae legatione recenset in vita ms. Si-
xti IV. ut magna seditione fluctuantem pro-
vinciam in officio contineret. Tuderti e-
nim principe Gabriele Gatellano Guelphae
factionis caelo, Jordanus Ursinus, & comes
Pitiliani eo concurrere, ut Canalem cum
Gibellinis pellerent, & caedibus ac rapinis
misera urbs foedata est; quos tumultus ad-
iuncto sibi Julio Camertinorum domino fe-
davit Julianus, ac seditiones dispulit. Inde
Spoletum, quod Ursinae potius factioni quam
Pontifici parebat, profectus instructo exer-
citu eam urbem sub eiusdem Pontificis im-
perium redegit, quamvis dum militum li-
centiam in civium domos ad praedas agen-
das irruentium comprimere niteretur, pe-
riclitatus sit. Inde in Tifernum movens il-
lud e Nicolai Vitellii tyrannide vindicavit:
In itinere, inquit Platina, multa civitates
gratulabunde ob victoriam adeptam obviam
facta munera, & quidem praeterea, ei obru-
lere, quae Julianus non superbia motus, sed
quod virum ecclesiasticum minime deceret
vel constanter rejecit, vel ad pios usus trans-
tulit, utpote ad templa caenobiaque restitu-
enda.

XV.

(d) Plat. ms. Vat. in vit. Sixt. IV.

Tuderti- nae res composita a Juliano Card.

Tifernum ex Vitel- lio rece- ptum.

XVI.

Balva Card. Gallico carcere liberatus. Inter Lu- dovicum & Maxi- milian. Pax con- fecta.

(e) Ms. arch. Vat. sign. n. 111.

(f) Lib. expedit. Sixt. IV. Goguin. in Lud. Enn. 10. lib. 6.

XVII.

Reversum ante ex Gallicana legatione iv.
januarii die hujus anni Julianum, & secum
Balvam Cardinalem, qui tot annis iussu Lu-
dovici Regis in carcere prodicionis reus fu-
erat reservatus, adduxisse refert ms. diarium
Romanum (e). Quod vero ad praecipuum il-
lius legationis caput attinet, nimirum de
Ludovico & Maximiliano in concordiam
revocandis, ita demum pactum foedus tran-
dunt (f), ut Margarita Maximiliani filia cum
Burgundiae Carolesii, Atrebatii, Barri, &
aliis nonnullis dotalibus principatibus Ca-
rolo sceptri Gallici heredi desponderetur,
(g) at de his postea. Nunc ad res Italicas
redimus.

Cultum magnis honoribus Alfonso Cal-
labrum dum amicitiam praese ferret, qui
armatus antea contusus fuerat, vixque a Ja-
nissa

Habiti honores Calabriae duci.

nissaris suis a morte ereptus, refert Vola-
terrannus: Dominico die infra octavam na-
tivitytatis extra ordinem celebrata sunt sacra
in pontificia aula consueta. Pontifex, & pa-
tres interfuerunt. Calabro inter primos patrum
datus est locus, & honore eodem, qua Regis
filius habitus. Tradidit illi Pontifex ensen
proxima natali die benedictum, praecedenti-
bus paternis, & sanctissimis monitis, recita-
tisque ex libris ceremonialibus nonnullis, &
aliis, quae sua sanctitas ad idem ministerium
scripserat. Dux sacra dona recipiens, praete-
riorum errorum suppliciter petita venia,
promittens deinceps obedientiam Ecclesiae, &
Pontificis, rediit ad cubicula sua ensen ma-
nu gestans medius inter duos patrum, qui in
ordine postremi sunt, cunctis aliis de more
praecedentibus, ac longa post eum praetorum
rum proceum turba xxx. decembris Ferrariam
versus iter cepit, ut sororio suo paternam si-
dem secuto opem ferat, Veterorum obsidione
laboranti: non gentos equites secum duxisse
fertur.

(a) Ms. arch. Vat. sign. n. 111.

Sixtus foedus ar- morum jungit cum Ferd. in Venet. tos.

(b) Sixt. lib. brev. an. 12. pag. 246.

(c) Sabel. cmead. 10. lib. 7. Mistus exercitus ad feren- dam Ferr. rariensi o- pem.

(d) Sixt. in monit. ad Venet.

(e) Lib. brev. pag. 246.

Rogatus Mocen- nicus dux ut abstine- ata a Fer- rarien.

Confirmat haec postrema Stephanus In-
fissura (a), qui addit Pontificem a foedere Ve-
neto discessisse, armorumque societatem cum
Ferdinando Neapolitano in Venetos inivis-
se: Ipse, nimirum Calabriae dux, una cum
Virgineo, & aliis Ursinis cum bona gratia a
Papa discessit xxx. decembris, & Ferrariam
profectus est, facta confederatione inter Pa-
pam, & Regem contra Venetos. Inconstan-
tis ingenii rem leviter perpendentis notatur
Sixtus, qui cum hoste Neapolitano sibi ex-
tremum intentante exitum adversus foede-
ratum Venetum, cuius ope impendentem
perniciem averterat, conspiravit; sed altius
momenta rerum penetrando, illum Eccle-
siae dignitatem, juris aequitatem, Dei glori-
am asseruisse constabit. Jam Veneti Hercu-
lem, Ferrariae terra, & aquis obsidione cin-
cta (b), in extremum discrimen adduxerant,
(c) cum Sixtus, qui illum castigatum, non
perditum voluerat (d), Veneta arma ab il-
lius perniciem revocare tentavit: tum legatum
Cardinalem subsidiariis succinctum copiis
submitit, qua de re ducem ipsum Ferrari-
ensem, quem in gratiam receperat, fecit (e)
certiorem.

Duci Ferrariae.

Et nobilitati tuae, quam paterna gratia
benevole prosequimur, & civitati nostrae Fer-
rariensi bella, devastationes, ac novissimam
obsidionem ab hostibus tuis illatam molesto a-
nimo perferimus, & sicut, pacatis iam aliis
Italiae potentatibus, & nobis sanctae pacis vin-
culo unitis, de necessariis tibi auxiliis provi-
dere cogitavimus, ita etiam dilectum filium
nobilem virum Joannem Mocenigo ducem Ve-
netiarum per literas nostras hortati sumus,
ut ob nostram, & sedis Apostolicae reverenti-
am, cuius loca leduntur, & impugnantur,
ab armis desistat, ac pacem ipsam nobis sum-

restituris hinc inde ablaris, amplectatur, ne-
ve tibi, ac sanctae Romanae ecclesiae de caetero
infectus sit, in quo desideramus ejus pruden-
tiam justitiam & honestati acquiescere. Ut au-
tem interim salubrius, & firmiter praesi-
diis tibi consulatur, dilectum filium nostrum
F. S. Mariae novae diaconum Cardinalem le-
gatum nostrum ad partes istas duximus desti-
nandum, ut se & populos nostros praesentia
sua consolari, ac spiritualibus, & temporali-
bus favoribus, sicuti rei necessitas exegerit,
promptius juvare, & reintegrationi status tui
intendere possit, &c. Dat. Romae die XII.
decembris MCDLXXXII. anno XII.

Hortatus est etiam Sixtus Ferrariensis (f),
ut Venetum fortiter propulsarent: tum Ben-
nonienses (g) ad ferendas obfessis suppetias
excitavit, qua de re etiam ad Joannem Ben-
tivolium extant literae (h): dumque ponti-
ficus, & Neapolitanus exercitus instrui-
bantur, Jacobum Trivultium Mediolanen-
sis ducis copiarum praefectum rogavit (i),
ut Bondenum interea ab hostium vi tuere-
tur. Narrat Sabellicus (k) Sixtum conatum
precibus Venetos ab eo bello revocare,
quod eo autore indictum esset: quae au-
tem causa Sixti animum mutaverit difficile
dictu ait. Sed ea ex hortativis ad Venetos,
ut arma ponerent, nec insignem urbem pon-
tificii imperii occuparent, literis (l) conta-
bit, quibus significatum est consulendum I-
taliae saluti, quae bello intestino premebatur,
ut plura ditionis ecclesiasticae loca amissa,
Romam obsidione cinctam, mari hostili
classe obfesso commeatu fuisse interclusos,
Florentinos, & Insabros aditus ad sedem.
Apostolicam obfessisse; interea periculosis-
simum schisma constari a seditionis, Turcas
in imperii Christiani excidium allici, ad
quae sedanda mala nil fore utilius, nil Ve-
neti nominis gloria dignius, quam si Fer-
rariam, ad pontificiam ditionem spectan-
tem, oppugnare desinerent, communique
foederi accederent.

Duci Venetiarum.

Dilecto fili, &c. Ut primum ad apicem
summi apostolatus, divina ita disponente cle-
mentia, meritis licet insufficientibus, fuimus
evehiti, nihil praestabilius duximus, quam om-
nicura, omni ingenio, & industria procurare
ea, quae pacis essent, tum quod nihil magis offi-
cio nostro convenire arbitrabamur, qui Regis
pacifici vicem gereremus: tum quod reipubli-
ca Christiana a crudelissimis barbaris violen-
ter impetire, maximisque & diuturnis cla-
dibus afflicta, nihil salutaris videbamus.
Hoc incensi studio non solum Italiam, accen-
sitis ad nos sapius potentatum oratoribus,
ad mutuam animorum conjunctionem excita-
vimus, sed & transalpinos principes, & ve-
nerabilissimas nationes, missis ad id legatis, &
nuntiis nostris monuimus, & iterum atque
iterum sumus obfessati, quod si aliquando a-
liquo-

XVIII. Ferrari- enses ex- citati ad constanti- am.

(f) Ib. p. 146.

(g) Ib. p. 244.

(h) Pag. 248.

(i) Pag. 279.

(k) Sabellicus. em. 10. lib. 7.

(l) Lib. Brev. an. 12. p. 239.

XIX. De studiis a Sixto pro pace tuenda adhibitis.

liquorum injuria nos impulit, ut prater institutum nostrum arma sumeremus, non nisi in-viti, & laceſſiti, ubi ſpiritalia non profe- ciſſent, id fecimus, & pro libertatis eccleſia- ſtica conſervatione, pro qua, ſi ſit opus ſit, vi- tam effundere debemus: atque hoc quidem eo conſilio geſtum eſt, ut rebus bello compoſitis pax optata ſequeretur, quam ſemper animo noſtro propoſuimus, intimo affectu concupvi- mus. Cum autem prater ejuſmodi deſiderium noſtrum ſuperioribus menſibus Italia, ita coo- perante humana pacis inimico, in periculo- ſum, & grave bellum inciderit, eoque pro- ceſſerit furor bellicus, ut nos quoque immeri- to cauſa tua laceſſiti, pluribus damnis, & in- commodis affecti fuerimus, pleraſque civita- tes noſtras, & oppida amiſerimus, urbem Ro- manam obſidione cinctam viderimus, agrum fere omnem depopulatum, civis adverſus nos ad ſeditionem inſtigatos, littora noſtra infe- ſta claſſe exagitata, intercluſam conamearibus civitatem, prohibitos tranſitu eos, qui Romam ex omni orbis terrarum natione accedere con- ſueverunt, quo Romana curia diſſolveretur, intercepτος tam venerabilium fratrum noſtro- rum S. R. E. Cardinalium, quam aliorum o- ratorum eccleſiaſticos proventus, domicellos pleroſque noſtros aperta rebellionem hoſtilia omnia in nos perpetrare, Ferrariam inſignem eccleſia civitatem in manifeſto periculo con- ſtitutam, univerſam Italiam inſeſino inter ſe bello conflagrantem: atque hæc omnia cha- riſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinandus, & Elizabeth ſapientiſſimi, ac pientiſſimi Caſtel- læ Reges conſiderantes, animoque merentes, quam luctuoſa rebus Chriſtianis, quam per- nicioſa Apoſtolice ſedi, quam periculoſa fidei catholice eſſent huiusmodi perturbationes, ma- xime propter ſchiſma, quod in Eccleſia Dei a nonnullis jam procurabatur, pro zelo ducti univerſalis concordie miſerint ad nos humi- liter pro pace ſupplicatum: idem & venera- biles ipſi fratres noſtri, idem populus Roma- nus, idem alie eccleſie, civitates, idem reli- qui Italie potentatus ſummis precibus poſtu- laverint rogaverintque, duximus eorum hone- ſtiſſimo deſiderio annuendum, præcipue cum ad priſcum inſtitutum, & naturam noſtram parandæ conſervandæque pacis hoc accederet, atque in ea inciderimus tempora, in quibus ni- hil magis experendum, nihil magis neceſſarium ſit, quam Italiam inter ſe conſentientem ha- bere, ab armis diſcedere, capta hinc inde re- ſtituere, odia, & ſimulacra deponere, in- mutua tranquillitate conqueſcere, ſi vere Chriſtiani eſſe volumus, ſi libertatem, ſi for- tunas noſtras, ſi Dei cultum & religionem, qua nihil nobis charius eſſe debet, adverſus immaniſſimam Turcorum gentem excidio Ita- liae imminentem tueri, & protegere deſide- ramus.

XX. Quamobrem cum perſuadeamus nobis, & te & inſignem rempublicam tuam ab hoc com-

Propoſita in com- moda quæ ex bello ſit paſſus.

Ut Hiſpa- ni Reges pacem ne- ceſſariam eſſe rei Chriſtia- næ de- monſtra- rint.

muni bono non abhorre, quippe qua omni tempore pacem dilexerit, & omnes diſcordia- rum cauſas de medio tollere ſtuduirit, hor- tamur te paterno affectu, ut poſtquam reliqui omnes in mutua quiete nobiſcum conjungi cu- piunt, & poſtulant, velis & tu ad hanc ſanctam, & oprabilem unitatem accedere, ab armis diſcedere, capta reſtituere, res Ferrar- ienſes omittere, neque amplius bello, & ob- ſidione civitatem illam noſtram urgere, quod proſecto non ſolum ſumma ſapientia tua di- gnum erit, qui conſiderare potes, quo in diſ- crimine Italia omnis verſetur, ſed tibi ita erit honorificum, & glorioſum, ut immorta- lem laudem apud omnes ſis conſecuturus: ſi quidem offerimus nos excellentiæ tuæ in juſti- tia prompte, & expedite non deſuturos, ſi quid habes, quod de duce illo conqueraris. Dat. die xi. decembris MCCCCLXXXII. pontificatus noſtris anno xii.

Flectere Venetos non potuit Sixtus, ut cæpto deſiſterent, quos proximo anno intentatis eccleſiaſticis pœnis obſidionem Ferrarien- ſem ſolvere juſſit, omniaque Italica arma in hoc bellum incubuiſſe proximo anno vi- ſuri ſumus: neque enim Mediolanenſis & Mantuanus duces æquo animo ferre potue- runt Ferrarienſem ſpoliari principatu, ne Venetus potentia auctior in ipſos poſtea con- ſurgeret: ſua porro culpa fuiſſe in ſedem Apoſtolicam demeritis Hercules Ferrarienſis tantum ſibi demeritis conſlaverat periculum, ut duci Mediolanenſi Pontifex ſignificavit (a) hiſce verbis: Quod attinet ad res Ferrarien- ſes; ſane neque tuo neque aliorum ſubſidio in- digerent, ſi princeps ille paternis noſtris ex- hortationibus, & monitis auſcultaffet, orio & quiete ſua Italia fruereſſet, quod omni cura, & ſtudio ſemper procuravimus, neque nos bel- lum, quod immerito nobis illatum eſt, laceſſiti propulſare coacti fuiſſemus. Datum Romæ die xxvii. octobris MCCCCLXXXII. anno xii.

Eidem porro Joanni Galeatio Marie duci Mediolanenſi Sixtus paternæ benevolentie ſigna explicuit: ſignificavit non ob præteri- tam cum hoſte conjunctionem ipſi inſen- ſum, culpam illius ſenatoribus aſcribere; monuit denique ne eccleſiaſticos Cardina- lium cenſus invaderet.

Duci Mediolani. Quid illi ita de te male meriti ſunt, aut quid commiſerunt, ut proventibus eccleſia- rum, & beneficiorum ſuorum privarentur: membra noſtra ſunt, & ſine capitis læſione offendi non poſſunt, proinde nobilitas tua ſi ſibi adiutorem Deum conſervare vult, ſi ſedem Apoſtolicam ſibi propitiâ optat, debito pie- tatis officio matrem ſuam Romanam eccleſiam recognoscat, quæ filii ſui ſaluti non minori ſtudio ſemper intendit, & ut devoti animi ſui indicia præſeferat illam hortamur, ac mo- nemus, & in verbo Salvatoris dicentis: Red- dit

Vertenda neceſſario arma in Turcas.

Correctæ Venetis preces ut capta reſtituant.

XXI. Commo- ta ob Fer- rariam obſeſſam univerſa Italia.

(a) Sixt. lib. brev. an. 12. p. 158. Turbarum auctor extitit Ferrariensis.

XXII.

Com- mendata viciffim immunitas eccleſiaſtica.

dite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo; ex paterno officio, & zelo ſalu- tis ſuæ mandamus, ut liberos redditus be- neficiorum eccleſiaſticorum huiusmodi ad dominos ſuos pervenire pariatur, &c. Dat. Romæ die vii. novembris MCCCCLXXXII. pontificatus noſtri anno xii. Paruit Medio- lanenſi Sixto, & cum ipſo ſœdus redinte- gravit.

XXIII. Andreas archiep. Crajan. ſchiſma molitus.

(a) Volat. ms. arch. Vat. ſign. n. 49. & 111.

Indictum ab eo Baſileæ conciliabulum.

(b) Ms. arch. Vat. ſign. n. 111. XXIV.

Monitus Cæſar ne Concilio cogendo immiſcere ſe audeat.

(c) Ibid. XXV.

Quod autem antea querentem Pontifi- cem audivimus, nonnullos ſchiſmatis con- ſilii nefaria agitare conſilia; non præ- terimus fuiſſe hoc tempore in Germania nequiſſimum novatorem pseudodominica- num Andream nomine, archiepiſcopum Crajanenſem ac Friderici Imperatoris le- gatium, qui quod dignitatem cardinalitiam non adeptus eſſet, ira furens adverſus ma- jeſtatem pontificiam conjuravit, ac Baſi- læ conciliabulum, ut factionis ſocios ſibi acciſceret, cogere annuſus eſt, de quo hæc tradit Jacobus Volaterranus (a): Hoc tem- pore, nempe junio ineunte, vulgatum eſt Romæ quemadmodum Andreas archiepiſcopus Crajanenſis pro Cardinali in Baſilea ſe gerit, ibique concilium inchoat contra Ponti- ficem. Dicitur Fredericus Imperator ſecreto illi aſſiſtere. Baſileenſes illi aperte fave- re, ut frequens ibi concilium congregetur, non tam Pontificis odio, quam propria uti- litate. Agitabantur nimirum Baſileenſes avaritiæ ſtimulis, ſcilicet conſciantes plu- rimi auri ſpe, ſi epifcoporum ſolemnes cœtus in ea urbe celebrarentur: aſperſiſſe autem Andream Pontifici & ſacerdotali ordini graves calumnias, ſimulato revo- candæ in Eccleſiam primævæ ſanctitatis ſtudio, memorat Stephanus Inſiſſura (b), eumque poſtea cum Romam acceſſiſſet, conjectum in vincula, atque dignitate archiepiſcopali exutum.

Eo prorupit improbiſſimi hominis im- pudentia, ut Pontificem in jus vocare, apud concilium auſus ſit. Miſſam vero ad Cæſarem legationem addit auctor, ne ca- villis impoſtorum ſubornari ſe pateretur, docereturque pontificiam majeſtatem nul- lum in terris judicem agnoſcere, indicen- dorum conciliorum jus ad eam ſpectare, neque ulla valitura, quæ illius auctoritate non fulciantur. Perfunctus eſt (c) eo munere epifcopus Sueſſanus.

Monitus de iis Imperator, atque adver- ſus nova molientium ſufurros præmunitus ampliffimis literis omni officiorum gene-

re refertis ſedis Apoſtolice ſupremam au- thoritatem dignitatemque profeſſus eſt, pollicitus ſe novatorem Crajanenſem nul- la interpoſita mora coerciturum, quæ li- teræ in publico Cardinalium ſenatu ma- gna omnium commendatione perlectæ: eundem vero Sixtus hortatus eſt, ut e- gregia cœpta ad exitum perduceret.

Imperatori. Quoniam opinioni omnium abunde ſatiſ- feciſti, digniſſimamque operam navaviſti, iure ipſo ingentes tibi, quod certe facimus, ha- bendæ ſunt gratiæ. Reliquum eſt, fili chariſ- ſime, ut eodem, quo cœpiſti, animo authori- tatem, dignitatem, & honorem ſanctæ ſedis ſemper protegas, & tuearis, præſens vero negotium ita proſequaris, ut deſideratus ef- fectus ſubſequatur, & ſceleſtus ille, nimi- rum archiepiſcopus Crajanenſis, pœnas ſuæ temeritatis, & audaciæ luat, ne tanta perſa ſcandali in Eccleſia Dei cum pertur- batione, & ſeductione fidelium populorum diutius maneat: ex hoc enim augetur in dies magis cumulus benivolentiæ & chari- tatis, quam ex tuis pluribus meritis præ- fata ſedes erga te gerit, & ab univerſo orbe uberius commendaberis, ac denique apud ipſum Deum æternum præmium conſeque- ris. Dat. Romæ xxix. decembris MCCC- LXXXII. pontificatus noſtri anno xii.

Emiſſus e carcere Friderici Imperato- ris rogatu fuerat Andreas, cum cæſarei oratoris partes egiſſet revocaffetque erro- res, ac rurſum poſtea de recta rationis via deſectens plura in ſedis Apoſtolice di- gnitatem evomuit, ac novos motus apud Baſileenſes excitavit: de quo Sixtus apud Albertum Saxonice ſtirpis principem ec- cleſiæ Moguntinæ adminiſtratorem xix. ſeptembris die eſt conqueſtus, (d), addidit- que illum ob ſcelera necis reum fuiſſe, ex apoſtolica autem manſuetudine vita do- natum, meritas tamen illi pœnas, cum de pontificia dignitate obloqui pergat, non deſuturas. Damnavit porro eundem novatorem Pontifex (e) ſchiſmatis, & hæ-

reſeſ, & comiti Thierſtenb munus impo- ſuit, ut Baſileam ſe conferret, judiciaria- que illum acerbitate coereret. Perſecta- fuere ſedulo mandata pontificia, ad cal- cem enim rerum hoc anno geſtarum hæc in ſuis diariis habet Volaterranus (f): Poſt hos dies nuntiata Crajanenſis captivi- tas apud Baſileam Germaniæ civitatis, ca- ptum fuiſſe dicunt in ſenatu civitatis, Cæ-

Acta Cæ- larii gra- tiæ quod ſedis Apo- ſt. ho- no- rem tueatur.

XXVI. Libertati reſtitutus Andreas ad vomitum redit.

(d) Lib. brev. an. 12. pag. 58.

(e) Ib. p. 238.

(f) Volat. ms. arch. Vat. ſign. n. 49. & 111.

Cæsareo mandato iterum captus Basileæ. XXVII. (a) Lib. brev. pag. 300. 313.

(b) Ibid. pag. 470. Obiit Basileens. ne datur Pontifici. (c) Sixt. lib. brev. an. 13. inter lit. mens. april. XXVIII.

avis mandato & Pontifice petente. [I] Egit Sixtus (a) proximo ineunte anno Friderico Imperatori, ejusque filio Maximiliano gratias de navato pio & religioso studio in capiendo novatore: cum se in vincula conjectum pontificioque satellitio tradendum expavesceret, ut justas hæreticorum pœnas lueret, ad declinandam ecclesiasticam feveritatem a pontificio ad imperiale tribunal provocavit, subornavitque Basileenses, ut ipsius clientelam susciperent, licet itaque eum Pontifex internuntio apostolico dedi, pluribus Imperatorem, ducem Austria, ducem Sabaudia literis contenderit (b), extracta tamen res est, cum de iudice idoneo orta lis esset. Porro episcopus Suesianus internuntius Basileenses, qui obtabant, ne ex eorum urbe ad pontificia subsellia abduceretur, interdicto ecclesiastico perculit, ac Sixtus hifce literis Fredericum convicit (c), ut ad sedem Apostolicam illius causæ cognitio spectaret.

Imperatori. Majestas tua nos faciles ad brachii invocationem in literis suis appellat ita, ut ea de causa plura mala reipublicæ Christiana evenisse commemoret Cæsarea majestas tua, id tantum respondebimus, quod si majestas tua semota omni affectione animi mature cogitare voluerit, quam urgenti necessitate compellent, utpote cum de summa rerum extremaque majestatis apostolicæ everfione ageretur, iusta arma propulsunde injuria gratia moveri fecerimus, cum præsertim nobis sublata spes esset defensionis majestatis tuæ, quæ alias raro aut nunquam beatæ memoriæ prædecessoribus nostris per claræ itidem memoriæ prædecessores majestatis tuæ deesse consuevit, unde advocatiæ defensionisque, ac cæterorum, ornamentorum præconia clarissima sacro Romano imperio concessa fuere, re ipsa cognoscere poterit de nobis mirandum non esse, sed potius esse unde merito hujus sacrosanctæ sedis boni, & æqui semper cupidæ venatoribus, ac perturbatoribus quivis justus estimator succensere possit, & debeat: cum enim pontificale fastigium, & imperialis dignitas a Deo ita disposita, & ordinata sint, ut mutuis hinc inde officiis Deo ipso auctore conglutinentur, de tua sapientia, & religione con-

fisi nunquam adduci potuissemus ad credendum majestatem tuam de causa ad solam sanctam Apostolicam sedem, quæ potestate a Deo tributa spiritualis omnium mater est & magistra, & nulli omnino alteri hominum pertineat se impediriuram fuisse, cum, ut ait in decretis Nicolaus prædecessor noster, imperiali iudicio non possint iura ecclesiastica dissolvi, & idem: Imperium, inquit, vestrum reipublicæ quotidianis administrationibus debet esse contentum, non usurpare, quæ sacerdotibus Domini solum conveniant; & præsertim cum a nobis, & hac sancta sede nihil unquam prætermisum fuerit quominus, quantum cum Deo licuit, imperialem majestatem tuam omni gratia & spiritali & temporalis prosequeremur, &c. Dat. Romæ die ultima aprilis MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno XIIII. Hæc licet variis annis distincta diximus conjungenda, ne eadem repetere cogeremur. Cæterum hunc novatorem merita affectum pœna urgente Sixto male periisse refert Stephanus Infulura (d): nunc ad alia orationem traducimus.

Implicito difficili, & diuturno cum infidelibus, & Tartaris bello Casimiro III. Poloniae Rege, Christi vicarius sacro crucis symbolo fideles distingui jussit, præmiisque indulgentiarum arma in hostem expedituros stipemve in bellicos sumptus collaturos affect: qua de re extant ad Regem ipsum datæ literæ. Graves controversias habuisse Casimirum cum Joanne Moschovia duce, qui Novogrodo magno oppido positus Lituaniam omnem Rufiamque sibi subicere affectabat, ac late protulerat occidentem versus imperium suum, ut refert Cromerus (e), additque eundem principatum amplissimum Tartarici vestigalem imperii trans Rha sive Volgam obtinuisse, atque, incitante uxore Græca Palæologina stirpe fata, jugum Tartaricum a se depulisse, de quo superius dictum est. Non Polonum modo petierat bello Moschovita, verum cruciferos etiam equites inque Livoniam infestas excursiones fecerat: ad quas prohibendas Sixtus Stephanum archiepiscopum Rigensem ejusdem equestris ordinis legati apostolici autoritate ornavit (f), ut Christi cultores fœdere in communem hostem jun-

Monitus ne sibi arroget munera sacerdotis.

(d) Steph. Inful. m. arch. Var. sign. n. 49. & 111.

XXIX. Poloni ad cruceata signa in Tartaros vocati.

(e) Crom. l. 29. Principatus amplissimus ultra Volgam a Moscho partus. (f) Lib. bull. 70. pag. 112. In Livoniam excursiones astra a Rutenis.

geret, exortasque inter eos controversias sedaret.

Hoc anno (a) centum Turcarum millia a Bajazethe eorum principe immissa in Transilvaniam irruerunt: qui tamen a Stephano Bathoro Pauli Knes præcipua virtute delati sunt, de qua insigni victoria hæc tradit Cromerus (b): Per id tempus aurum Turcarum centum millia cum quinque ducibus, quos ipsi bassas vocant, deductis secum transalpinorum auxiliis Transilvaniam ingressa ad Sabimoviam, sive Cibinium urbem castra posuere. Præsenferant eorum adventum Hungari, & ad defendendam suam rripartito cum toridem ducibus accurrerant. Foite in unum agmen, cui Stephanus Bathorus præerat, Turca incidere: Stephanus ubi se in arcto positum pugnam detretere, & cum reliquis duobus suorum agminibus conjungere se non posse animadvertit, facit tamen eos certiores de necessitate dimicandi sibi objecta, & militibus suis voluntario jurejurando sese obstringentibus, quod morituri potius quam fugituri essent, arma expedit. Committitur acre prælium tribus ferme horis; jamque Hungari prægravante Turcarum multitudine referre pedem cœperant, & aggre eos sistebat Bathorus obstans pariter & objurgans, & recentis jurifurandi admonens, cum ecce duo reliqua agmina, in quibus erant aulici regii, & Rascii, citato cursu invecata in latus hostium imperum fecerunt. At illi re improvisa consternati aliquandiu tamen conversis equis restiterunt; ad extremum vero conturbati & impulsu fugam fecerunt.

XXXI. Turce profligati.

XXXII. (c) Bonfin. dec. 4. l. 6. Significata ab Ungaro Pontifici victoria. (d) Lib. brev. an. 72. pag. 209.

Charissimo in Christo filio Matthis Hungaria Regi illustri. Charissime in Christo fili noster. Grate fuerunt nobis admodum literæ tuæ majestatis data ad xv. Septembris diem, quibus significas recentem victoriam sub Paulo Knes copiarum tuarum præfecto cum tantæ eorum strage & internecione partam. Sane, charissime fili, cum ob virtutem, & magnitudinem animi tui multa ex te præclara quotidie audire possemus, nihil est tamen, quod nos magis delectet, quam ea de te significari, quæ adversus impurissimam Turcorum gentem & strenue & feliciter gesseris: neque enim quidquam est, in quo tua laus illustrior aut diuturnior esse possit, quam benemereri de Christiana religione: quod sicut hæctenus cum immortalis gloria tua præstitisti, ita hortamur, ut in futurum non intermittas studium, & curam omnem in hoc colles, pulcherrimamque hanc provinciam toto pectore complectaris, qua nulla rebus tuis commodior, unversis fidelibus salutarior, apud Deum majoris meriti, apud homines celebrioris fame esse potest; speramus enim divinam pietatem sicuti te pluribus victorius ex immanissimo hoste partis insignem reddidit, ita etiam concessuram, ut, longe majori clade a te afflictus laudem, quam præclaram ex hoc tibi peperisti, multo illustriorem efficiat.

Paulus Knes dux Ung. exercitus.

Monitus Matthis ut in Turcas armâ veritat.

Quæ autem per inclusam literis tuis cedulam nobis significasti de obsidione oppidi Hamburg, & qualem te erga imperiales copias, aliæque sacri Romani imperis principum præsidia exhibueris, gratiora profecto ea nobis fuissent, si pacis spem aliquam potius, quam mutui belli manifestum periculum intellexissemus, prout erat, & est desiderii nostri pro nostra erga vos charitate, & publico fidelium commodo. Quid enim rebus Christianis, hoc tempore præsertim, perniciosius esse potest, quam duos potentissimos exercitus intestino inter se bello decertare, viresque, quas adversus communem hostem locis istis imminentem effundere æquius erat, inter se cum magna Christiani sanguinis effusione, quod Deus avertat, absumere?

XXXIII. Bellum cum Friderico exitiale esse.

Quare etsi omni studio, & cura, & literis, & nuntiis, & legatis elaboraverimus, ut discordia iste inter vos componeretur, parumque vigilie, & conatus nostri, ut videmus, ita cooperante humani generis inimico, perfecerint, tamen non desistemus iterum & hortari, & monere, & obtestari, ut rejecta penitus omni similitate, amputatisque dissensionibus omnibus, murua pax inter vos constituatur, vel si id fieri ad præsens non possit, inducie aliquæ ad longum tempus indicantur, quibus mediantibus ad pacem tandem valeat perveniri.

XXXIV.

NOTE [I] A Dnotare hic juvat ad rectum chronologicum ordinem digerendum ea quæ de Andrea isto indictioque ab illo concilio narrat anonymus Misnensis in chronico inter scriptores rerum Germanicarum Menkenii to. II. col. 370. Quidam frater ordinis prædicatorum assertus episcopus transiit se Basileam, orditurus telam, quam persecutus non esset. Nitebatur enim adunare consilium generale contra Dominum apostolicum, sed nemo ei accessit, neque consensit, & sequenti anno fuit captus, & æternis carceribus additus. Quæ hic affirmat scriptor de carcere episcopi in annum sequentem transferenda, accipienda sunt de secundo illo carcere iussu Cæsaris, quem Volaterranus pariter verbis illis apud Annalitam recitatis sequenti anno contigisse satis indicat. MANST

niri: quod non solum nobis & reipublica Christiana salutare erit, quandoquidem conjunctis viribus poterit immanissimus hostis facilius debellari, sed etiam ita gloriosum, ut nihil futurum sit, quod ad aeternam hanc laudem vestram possit comparari. Datum Romae die xx. novembris MCCCC-LXXXII. pontificatus nostri anno xii.

XXXV. (a) Bonfin. dec. 4. l. 6. Hamburgum a Matthia captum.

(b) Cromer. l. 29.

Fridericus Caesar Matthiae hostis perpetuus. (c) Sabellic. enead. 10. l. 8. Bonfin. ubi sup.

XXXVI. Zizimus Bajazethis frater profugit ad Christianos. (d) Sabellic. enead. 10. l. 8.

(e) Lib. brev. an. 12. p. 193.

xxxvii.

Decernunt Rhodii in Gallias Zizimum amandare.

ca etiam concernunt, placetque nobis, quod ex insula ipsa cum integra fide vestra recesserit. In Gallis autem comperier Regem Christianissimum, quem speramus pro singulari sua sapientia, & in orthodoxam fidem zelo aliquod salubre consilium sumpturum; nos vero ad omnia, quae boni pastoris officii sunt, semper prompti reperiemur. Dat. Romae die ix. novembris MCDLXXXII. pontificatus nostri anno xii. Proximo anno Sixtus (f) Ludovicum Gallorum Regem, ut eum exciperet est adhortatus, cum ipsum plures variis illecti praemiis rapere pertentarent.

Regi Franciae.

Charissime, &c. Est in manibus, & custodia dilecti filii magistri Rhodi hospitalis Jerosolymitani, sicut majestas tua scit, frater Germanus magni Turchi Christiani nominis inimicissimi, quem magister ipse pro majori securitate, & custodia hujusmodi cautela duci facit ad partes tui regni, ut ibi in castris dicti hospitalis maneat, & asseruetur; verum quoniam intelleximus esse aliquos, qui perverso spiritu ducti student omnibus viis ipsum Germanum Turci e manibus dicti magistri eripere, & in alienam potestatem tradere, nos considerantes quanti momenti res ipsa sit, & quantum scandali turbationisve religioni Christianae possit afferre, si in tales viros suo poterentur, cum non bono zelo ducantur, sed solum querant zizania, & confusiones disseminare, duximus ad celsitudinem tuam scribendum, hortantes, & omni affectu requirentes, ut tamquam Rex Christianissimus velis magistrum praefatum, & illos quos ad hujusmodi custodiam deputabit suscipere commendatos, ac permittere, immo etiam favere, ut ipsum Germanum Turci in loca tuae ditionis ducere, & intronitare in castris & domibus ejusdem hospitalis inibi custodire, & retinere libere valeant; id enim conducet honori, & utilitati ipsius Christianae religionis, & nobis erit vehementer acceptum; tua vero majestas plurimum commendationis reportabit. Dat. Romae die xxviii. junii MCDLXXXII. anno xii. Perductus ita est in Gallias Zizimus. Institit (g) vero vehementer Matthias Hungariae Rex, ut sibi Zizimus crederetur; victoriam enim ejus ope certam de Turcis, quos in varias distraheret factiones, se consecuturum sperabat. Ut vero fuerit ille demum Innocentio VIII. traditus, & amissa discindendi Turcici imperii occasio, suo loco dicitur. Addimus nunc ex Jacobo Bosio (h) Zizimi patrum Amuratis Turcarum olim Imperatoris filium, Christiana lege & Latinis excultum literis, qui tum in Hungarica aula agebat, Christiana

(f) Sixt. IV. brev. p. 622.

De Zizimo in Gallias perducendo.

Rogatus Lud. Rex ut rei assentiret.

A Matthia expetit. (a) Sabellic. enead. 10. l. 6. Bajazethis patris affectat impium.

(b) Bos. l. 2. l. 13.

nos principes sollicitasse, ut ipsum Turcico restituerent imperio, legitimo enim se thoro procreatum, Mahometem vero Bajazethis & Zizimi parentem, adulterino sanguine natum esse. At de Zizimo rursus inferius: nunc quod ad Mahometanos Granatenfes attinet procurrat oratio.

xxxviii. Postremum Granatenfe bellum. (a) Surit. annal. 10. 4. l. 20. c. 42.

Granata apollatarum sentina.

xxxix. (b) Ext. typis cussa inter orationes ad Pontifices habitas.

Omnium sceleratorum alium.

Hoc anno injecta (a) est fax postremi Granatenfis belli, quo demum Granata Maurorum in occidente regia aliquot post annis arsit, Mahumeticæque superstitionis fordibus Hispania expiata est. Memorabile certe est, quod Jacobi Regis oratores in Viennensi concilio Clementi V. de Granata retulere, in ea tum ducenta millia capita reperiri, neque ex iis quingenta esse, quae gente Maurica fata essent, nec avos, aut patrem matremve Christianos nata essent, Christianae legis desertores ad quinquaginta millia in ea verari, mancipiorumque Christianorum numerum ad triginta millia, & eo amplius. Indignum itaque erat tandiu regnum illud Mauricum stare, in quod veluti in sentinam nostri apostatae confuebant. Commendavit Ferdinandum & Elisabeth Aragoniae & Castellae Reges ipsos de tam felici bello hoc anno cepto orator Romanus in panegyrica oratione septimo post anno Romae habita, cum ob partem de Granatenfibus apud Bacam insignem victoriam, de qua ageretur suo loco, solemnis supplicatio decreta esset, necnon de excisis ex Hispania vitis, deque militari disciplina adeo bene morata, ut cruce signatorum militum castra religiosorum conventus viderentur, quos celebrat his verbis (b).

Hac est victoria, quae vincit mundum: fides nostra: cujus sententiae non immemores Christianissimi principes Ferdinandus V. Rex & Elizabeth Regina Hispaniarum illusterrimi inter alias virtutes, quas sibi peculiariter elegerunt, fidei & religionis munus praeter ceteris amplexi sunt. Et infra: Hispaniam mille olim bacchantem criminibus sua religione excelsa purgarunt, blasphemiam, & perjurium, vulgaria quondam Hispanorum crimina, sole justitiae, & religionis Ferdinandi, & Elizabeth adventante ab universa provincia defecerunt: furta, rapina, violentiae, scorta, lenocinia, sortium & tassillorum publica spectacula ab Hispania, quibus abundabat plurimum, fugata sunt. Haereticorum crucifigentium Christum circumfisione & sabbato castigata & punita est, ac reliqua crimina indifferenter meritis exactissime poenas luunt, adeo ut exemplo & imitatione religionis principum, educatus Hispanus exercitus non exercitum videre modo militum, verum potius quasi religiosorum conventum inspicere gloria Dei magna sit. Armavit fide

& religione exercitum suum catholicus Ferdinandus, quo hostilia omnia facile superavit, nempe ut dicam armatis contra inermes est usus. Fides profecto in sacris literis armatura scutum, & galea praedicatur, unde illud est Apostoli: Induite vos armaturam fidei, & alibi: Galeam fidei assumite & Ephesiorum vi. inquit Apostolus. In omnibus sumentes scutum fidei, & i. Petri v. Cui resistite fortes in fide. His igitur felicissimis fidei armis insignitus Hispanus exercitus tanquam fortis armatus custodiens atrium suum, & in pace sunt omnia, quae possidet, & injuste possessa per paganos his armis carentes facile victoria de caelo praestita superavit. Anno igitur, salutis dominicae LXXXII. supra millesimum quadragesimum, tyrannis ac criminibus ab Hispania pulsus, adversus Mauros Granatenfes Baetica insignem partem a septingentis, & ultra annis cum magna ignominia Crucifixi occupantes, Christianissimi principes Ferdinandus, & Elizabeth tum religionis augendae tum avita possessionis recuperandae gratia expeditionem felicissimam movere ceperunt.

Expugnatam ab eorum ducibus improvido impetu, admotis nimirum antequam fulgeret aurora scalis, vigesima septima februaris die Alhamam arcem munitissimam, caesosque Saracenos, refert Surita (c), provolasseque mox Albohacenum Granatae Regum tribus equitum, & quinquaginta peditum millibus ad obruendos nostros antequam subsidiariae ad illos copiae accederent succinctum; sed Christiano exercitu veniente obsidionem solvere coactum, variaque in Baeticam excursiones, ac iterum novas in Alhamae moenia hostiles impressiones infelici exitu egisse: Ferdinandum vero ad urgendam victoriam conscripto novo exercitu mense julio castra Loxae admovisse, sed a barbaris non levi accepta clade propulsatum: quocirca ad reficiendas vires tantique belli sustinendam molem apostolica praesidia imploravit a Sixto Pontifice: qui hoc diplomate (d) Christianifideles ad religiosam profitendam militiam, & Ferdinandi signa sequenda, atque ad conferenda pecuniaria subsidia propositis indulgentiarum praemiis pellexit.

Ad futuram rei memoriam.

Auctoritate Dei omnipotentis, cujus vires quamvis immeriti gerimus in terris, hortamur, requirimus, & monemus universos Christianifideles praesertim nationis praedictae Hispaniae, ut eisdem Regi & Reginae ad expugnationem Saracencorum praedictorum, & acquisitionem dicti regni Granatae, ac fidei praefatae exaltationem cum bonis, & personis suis pro sua possibilitate

XI. Alhamam expugnata.

(c) Surit. 10. 4. l. 20. c. 42. Albohacenos Rex propulsatus.

(d) Lib. 72. bul. p. 3.

XLI.

viriliter, & indefinenter assistant, & illius exemplo, qui pro nobis mortem non abnuir, tollant in cordibus suis crucem suam, & illi ex eisdem fidelibus, qui ad hoc idonei sunt dictos Regem, & Roginam, immo verius Salvatorem nostrum præfatum sequantur, & pro illius nominis gloria, & Saraceno- rum prædictorum fidei hostium expugnatione mortis periculo se exponere non formident memores verbi eius, qui dixit, qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: pariter & confidentes in eo, qui dixit. Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi; & qui una nocte per Angelum suum centum octuaginta quinque millia hominum ex exercitu Sennacheib interemit: & qui alias ecclesiam suam in magnis periculis non dereliquit, nec permisit inimicos eius eorum impunitate gloriari, pro illius nominis gloria, & eorundem Saraceno- rum expugnatione mortis periculis se exponere iuxta ipsorum Regis, & Regine ordinationem non formident, recepturi exinde premia felicitatis aternæ, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno MCCCCLXXXII. IV. id. augusti pontificatus nostri anno XII.

XLII.

(a) Surit. anal. to. 4. l. 20. c. 43. Inclinata res Maurica.

Cœlestis gloriæ spe confirmati fideles intrepido animo partim cruce signatæ militiæ se addixere (a), partim tanta suppetunt Ferdinando nummaria subsidia, ut plures deinde victoriæ de Mauris reportatæ sint: cæterum Granatenibus a finitimis ob agrestes grassationes gravibus affectis incommodis, Mauricæ res inclinarent, expugnandæque deinde Granatæ iter paratum est: de quibus admonitum a Ferdinando (b) Sixtum facilem se in reintegrando cum Rege Neapolitano fœdere præbuisse antea indicatum est; ardentem enim cupiebat, ut Christiani omnes mutuo amicitia nexu conjuncti essent ad arma adversus dominicæ crucis hostes sumenda, id quod diserte professus est aliis literis ad Eduardum Anglorum Regem datis, in quibus etiam eundem ob partem de Scotis victoriam Richardi fratris ducis Glocestriæ opera triumphantem cohortatus est (c), ut concordiam cum Scoto instaurare vellet.

(b) Id. c. 44.

Parta ab Anglis de Scotis victoria.

(c) Sixt. lib. brev. an. 12. p. 7.

Regi Angliæ. Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Perlegimus nuper literas tuas datas Londini VIII. kal. septembris, quibus majestas tua nobis significat de rebus paulo antea per dilectum filium fratrem suum Richardum ducem Glocestriæ in Scotia gestis, in quibus illud jucundum nobis fuit, quod dux ipse, ac victor exercitus, cum cædes, rapinas, incendia, aliæque hostilia edere potuissent, ut scribis, ab iis tamen sibi misericorditer temperantes supplicibus hostibus peper-

XLIII. Gratulatio- nis ad Eduard. literæ.

cerunt. Sane, charissime fili, licet magna gloria ex potentia bellicæque virtute majestatis tuæ evenire soleat, multa tamen majora ex clementia adversusque hostes ostensa pietate assequuta est. Quod autem ipsa majestas tua, uti scribit, ad fœdus cum Scotis inveniendum pacemque servandam, dummodo ab illis expectatur, paratissima sit, ipsam majestatem tuam valde laudamus, & ei magnopere gratulamur, eamque hortamur in Domino, ut in hac perseveret optima atque digna Christiano principe voluntate: Quod si, uti confidimus, factura est, & sibi ipsi liberisque, ac posteris suis firmiter imperium diuturniusque efficiet, & plurimum quoque conducet reipublice Christianæ. Nos autem, uti improbitate impietateque hostium ad tuendum nostra, & propulsandum injuriam bello, proh dolor! implicamur, quæ res a natura, a moribus nostris alienissima est, nihil tamen magis optamus, quam universalem pacem fieri inter omnes ubilibet principes, ac populos Christianos, qua oblata tandem aliquando, sicuti fore speramus, rei bene gerendæ idonea occasione, tot terras recuperare de manibus infidelium, tot Christianos de misera servitute liberare, ac ipsam denique catholicam fidem ad pristinos usque limites propagare possimus. Dat. Romæ die VIII. novembr. MCCCCLXXXII. pontificatus nostri an. XII.

Ornavit eundem Regem Sixtus mystico munere, nimirum ense & galero veteri more & instituto, recurrente natalitiorum Domini festo die, sacratissimam a Pontifice, quibus significabat Sixtus conceptam de eo spem, ut Ecclesiam regio studio patrociniæque protecturus esset, atque in hostes fidei ense fulminaturus. Quod sacrum donum cum Anglus Londini in æde S. Pauli, recurrente celeberrimo in Anglia festo S. Georgii, honorifice pieque accepisset, iterum illum Pontifex ad provehendam rem Christianam excitavit (d). Ex his constat quanto cum studio veteres Angliæ Reges sedem Apostolicam profecti consueverint, quantoque recentiores Anglici sceptri heredes post hausta hæreseos venena, dispendio regiæ dignitatis, quin etiam & vitæ, a majorum virtute pietateque deflexerint.

Solicita- tur ut pacem firmet cum Scoto.

XLIV. Munera a Sixto ad Anglum transmissa.

(d) Lib. brev. an. 12. p. 7.

Transmisit hoc anno ad Pontificem Ludovicus Francorum Rex ingentis pretii calicem in Lateranensi æde collocandum, futurumque usui in divinis mysteriis, de quo Sixtus ipsi gratias his verbis egit (e): Accepimus latissimo animo calicem, quem tua celsitudo ad basilicam S. Joannis Lateranensis de urbe nuper misit, qui ei ecclesie magna cum solemnitate dedicatus est, & ingenti latitudine omnium receptus ad perpetuum nominis tui decus, & ornamentum,

XLV.

ex quo religio, & pia mens tua multis ante argumentis cognita, & perspecta multum adauclta est, & præsertim a nobis laudata, &c. Dat. Romæ die XVI. septembris MCCCCLXXXII. anno XII. Erogati præterea fuere ab eodem Rege mille nummi aurei pro ornanda S. Petri basilica, tum reficienda alia æde in monte aureo sita S. Petro sacra ubi cruci affixus fuit. Cæterum gravi morbo contracto Ludovicus diu elanguit, ac sanctorum piorumque suffragia anxie ad recuperandam valetudinem expectavit; de cuius obitu proximo anno agetur.

(e) Ib. p. 53.

Calix a Gallo Rege eccl. Later. oblatus.

Præterea Gallias hoc anno acerba insolitaque incessit pestis, ex qua ægri furore perciti esserantque sibi necem conciscerant, refert Belcairus (a) his verbis: Pestis tota fere Gallia grassata est, quæ non multum ab illa Atheniensium, cujus meminit Thucydides, diversa videri potest, non ex fæne, qua laboraverat, superiori anno, sed ex aeris intemperie manasse illud indicio est, quod opulenti iuxta atque inopes, nobiles pariter & ignobiles, viri ac feminae ea lue corripiebantur. Incendebat cerebrum phrenesis ardens, miserisque furor rabiosum invehabat; alii truculentos clamores, alii miserabiles ejulatus edebant, alii canum more horrendum quiddam ac terrificum ululabant, in fluviis alii, alii in puteos, alii se ex tectis præcipites dabant. Eo morbo periere Bituricensis, Narbonensis, Lemovicensis pontifices, Carolus Gaucurtius Lutetia prætor, Joannes Bolengerius Parisiensis senatus princeps, & infra, aliique fere innumerabiles.

XLVI.

(a) Belcair. l. 4. c. 16.

Horrenda pestis epidem. genus.

XLVII. (b) Volat. in arch. Vat. sig. n. 111. Sancto- rum cata- logo B. Bonaven- tura ad- scriptus.

Decrevit (b) solemni ritu hoc anno Sixtus sanctorum cultum B. Bonaventuræ episcopo Cardinali, & insigni Ecclesiæ doctori, de quo antea a nobis in concilio Lugdunensis historia mentio honorificè facta est. Singulos ritus in ea religiosa celebritate servatos describit accurate Jacobus Volaterranus, qui consentiunt iis, quæ a nobis alibi in consecranda alicujus viri sancti memoria allata fuerunt: Die, inquit, mercurii post festa paschalia, qui fuit decimus ejusdem mensis. nempe aprilis, vocati sunt patres in publicum senatum, qui coactus fuit in anteriori majori aula pontificia. Relatum est in eo de mortis, & vitæ sanctimoniam viri, & patris beatissimi Bonaventuræ, quem inter sanctorum cæterum plures Reges, nationes, & populi referendum esse summis precibus a Pontifice, & sacro parum senatu efflagitabant. Orationem vero habuit de eare clarissimus jureconsultus, & senatorius advocatus Octavianus, quæ etsi propter strepitum frequentissimi senatus audiri vis potuit, mirifice tamen commendata fuit ab iis, qui illam audierunt. Paucis cum respon-

Qui servati sint ritus in decernendis illi Sancto- rum honoribus.

disset Pontifex commisit prælatis omnibus in Romana curia existentibus, ut ipsi de meritis beati patris edocti in primo senatu ea tantum causa cogendo sententiam dicerent. Die igitur veneris, qui secutus est, fuit enim duodecima mensis aprilis, vocati in consilium fuere non Cardinales modo, sed episcopi omnes, abbates, & iudices, roræ palatina, religionum quarundam prælati, & procuratores earundem generales. Consilii locus fuit major aula supra primam palatii portam, quæ in S. Petri arcam spectat. In senatu verum oravit Octavianus, quem dixi, & quia priori senatu a paucis fuerat per strepitum auditus, eandem, ut audio, orationem recitavit cum summa attentione, & commendatione. Rogati postmodum episcopi, & cæteri sententiam dicere, Cardinalibus silentibus, præsulum quisque, prout loco præerat, ita sententiam dixit. Censuit major pars Bonaventuram referendum esse inter sanctos, quos colit Ecclesia, quando quidem ea non posset errare, credere enim Pontificem diligentissime beati viri merita, & miracula perscrutatum esse, & per se ipsum, & per eos Cardinales, quos ad id multo ante tempore delegisset. Fuere ex prælatis nonnulli, qui eorum sententiam ad Pontificis iudicium retulerunt: nonnulli etiam, qui sub conditione censebant inter sanctos referendum, videlicet si vera essent, quæ ab oratore Octaviano de meritis & miraculis recitata fuerant. Tandem communi voto ventum in causæ sententiam, quæ fuit, ut proximo die iuxta consuetudinem ceremonia fieret, quæ in canonizandis servari consuevit. Itaque mandatum a clericis ceremoniarum, ut ad eam diem cuncta parata essent.

Recon- dita in pu- blico le- natu san- cti viri merita.

XLVIII. Apparatus pro consecranda illius memoria.

Die vero dominico mane hora, qua consuevit agi divina res, convenere Cardinales, & prælati omnes in pontificia aula, magistratus quoque omnes tam urbani quam curiales, & proceres oratores, & nobiles: in ecclesia autem conveperat ingens multitudo utriusque sexus præ studio rem novam, & religiosam videndi. Erant in ecclesia medio recta tabulata supra staturam hominis, unde cerimonia ab omnibus circumstantibus facile videri potest, ac sine impedimento operari. Disposita quoque ibi erant subsellia omnia Cardinalium, & episcoporum, aliorumque prælatorum, & primatum tam clericatis, quam sæcularis potestatis. Ante vero omnia sedes Pontificis digniori loco supereminerebat, humilior tantum aliquantulum quam altare, super quo divina res erat agenda. Ascensus in tabulata erat satis arctus, & per gradus, nec patebat nisi Cardinalibus, episcopis, & prælatis, ac magistratibus in curia, & in urbe

urbe degentibus; oratoribus etiam, proce- ribus, & nobilibus, & viris dignitate ali- qua praeclatis. Pontifex omnibus ita dispo- sitis e cubiculo movit cum pluviali, & mi- tra praecedentibus Cardinalibus, episcopis, & praelatis in veste sacra: in supplicatione autem ipse sub umbraculo, & tam ipse quam Cardinales, & praelati ceruam manu gestabant, ut operantes instruerent: qui qui- dem ordo talis est, videlicet.

XLIX.

Pontifex exit de cubiculo suo Cardinali- bus, praelatis, & officialibus suis curiae pro- cessionaliter cum cruce, ceroferariis & thu- re: omnes vero vestiti paramentiis albis sibi convenientibus. Pontifici existenti in anti- camera dantur duo magni cerei albi ponde- ris librarum decem pra quolibet, quos duo nobiles portant, prout Pontifex mandat: Cardinalibus quoque dantur cerei albi li- brarum quatuor, alii vero praelatis, orato- ribus, baronibus, & magnis nobilibus dua- rum librarum cera communis: servientibus armorum, & aliis minoribus officialibus, item capellanis, scutiferis, cantoribus mo- diae librae, caeteris vero ut placuit. Septem praeterea faculae pro processione librae unius pro qualibet de cera communi, septem aliae albae duarum librarum pro quolibet altari, duae similes pro credentia, septem praeterea inortitia magna pro elevatione corporis Christi sex librarum pro quolibet. Tum Papa descendit in basilicam processionaliter cum baldachino: in porticu ei obviam ierunt religiosi urbis, & clerus ipsius ecclesiae S. Petri. Papa autem intra ecclesiam ascendit palcum, & facta oratione ante altare, ut moris est, ascendit sedem eminentem in si- nistro cornu altaris sitam, ibique accipit reverentiam a Cardinalibus, & praelatis paratis. Facta reverentia ponitur alia sedes ante altare, ita ut Papa vertat renes ad altare, & ibi sedet, & facit sermonem, re- ferens quae gesta sunt, & vitam ac mira- cula canonizandi summarie, & in fine hor- tatur omnes, ut orent Deum ne permittat errare Ecclesiam suam in hoc negotio, ipse quoque identidem dicit se oraturum. Des- cendit, deinde tollitur sedes, & propterea genuflectit ante altare super faldistorio, & cantantur Litaniae a Cardinalibus, in qui- bus fit nulla mentio de sancto canonizando. Illis finitis diaconus a dextris dicit alta voce versus ad populum: Orate & omnes secrete prolixius orant. Tunc diaconus a si- nistris dicit eodem tenore: levate, & om- nes surgunt. Papa elevatis manibus stans sine mitra incipit hymnum: Veni creator Spiritus, deinde genuflectit: cantores pro- secuntur. Finito primo versu Papa surgit, & cum mitra vadit ad sedem eminentem, & detracta mitra expectat finem hymni. Quo completo cantores cantant versus: E-

mitte spiritum tuum, &c. Resp. Et renova- bis faciem terrae: & Pontifex: Oremus. De- us, qui corda fidelium, &c. per Christum Dominum nostrum, &c.

His peractis procurator canonizationis petit instanter a Pontifice pronuntari, & canonizari beatum Bonaventuram his verbis videlicet.

Beatissime pater scriptum est prima epist. Joannis cap. 3. quod tres sunt, qui testimo- nium perhibent in caelo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres testimonium de- derunt, quod B. Bonaventura de Balneo regio quondam ordinis fratrum Minorum generalis, ac postmodum S. R. E. Cardina- lis, & episcopus Albanensis veniat canoni- zandus, ut patet per processum commissione sanctitatis vestrae auctoritate apostolica su- per inde confectos. Ego frater Petrus de Rodolphis de Vilgevano praedicti ordinis Mi- norum in alia curia vestra procurator meo & procuratorio ordinis praedicti nomini- bus serenissimi Romanorum Imperatoris, & Christianissimi Francorum Regis, aliorum- que Regum, ducum, & principum, mar- chionum, & magnificarum communitatum spiritualium, & temporalium dominorum quorumcumque, qui sanctitatis vestrae, & reverendissimorum Cardinalium collegio su- per canonizatione praedicti B. Bonaventurae sapius scripserunt, & ex parte sanctissime Trinitatis, Paris, & Filii, & Spiritus Sancti, qui, ut praefatum est, de ipsius glo- ria testificati fuerunt instanter, instantius, & instantissime requiro supplex, & adstrin- go sanctitatem vestram, non de gratia, sed de debito, ac iustitia, quatenus nunc de praesenti ad canonizationem B. Bonaventurae, secundum quod in publicis consistoriis decre- tum fuit, ne beatus suo fraudetur honore, procedere debeat, ad orthodoxae fidei, & sanctae Ecclesiae exaltationem: & ad lau- dem omnipotentis Dei, qui vivit & regnat in saecula saeculorum. Amen.

Ad perpetuam rei memoriam.

Exaltet pontificem caeteris beatorum, & sacra doctorum concio, qui fulgent in caelo tanquam stellae in perpetuas aeternitates, quos inter sanctus Bonaventura, tanquam novum sidus ex hac lachrymarum valle ad caelestem, quae sursum est, Hierusalem vo- cante cum Domino migrare promeruit. Nos autem, qui disponente Altissimo ad culmen apostolatus evecti Christiani gregis curam gerimus, quem pro debito pastoralis officii iucun-

L. Oratio habita a Minoritarum procuratore.

De B. Bo- naventurae scri- ptis.

Sixti de ea re de- cretum.

(a) Ext. in bull. in Sixt. IV. cons. 21.

II.

inscundo sanctorum collegio conformare, ut debemus intensis desideris affectamus, Ec- clesia militanti, pro cuius edificatione, & incremento ipsam Bonaventuram in cata- logum sanctorum referendum duximus, haud incongrue dicere possumus. Exulta hodie, & lauda habitatio Syon, id est Christia- ni religio, in qua tanquam in monte Syon per veram fidem habitat verus Deus, quo- niam magnus in medio tui sanctus, quippe in medio Ecclesiae aperuit os ejus, & im- plevit eum dominus Spiritu sapientiae, & intellectus, & stolam gloriae induit eum, & coronavit ad portas paradisi, in qua una cum Angelis gloria, & felicitate letatur. Laetentur itaque & exultemus, quia caele- stis illa curia ex nobis habet, cui sit cura de nobis, qui suis nos protegat meritis, quos informavit exemplis, illuminavit do- ctrinis, & miraculis confirmavit, quem Deus dedit cunctis populis in gloriam & honorem, cuius memoria in benedictione est. Ea namque de divinis rebus scripsit, ut in eo Spiritus Sanctus loquatur videatur: ita pie, religiose & sancte vixit, ut scri- ptis vita congrueret, & quod scribebat do- ceret exemplo, in quo morum virtus, & signorum claritas ita comperta est, ut con- gredientibus maximis meritis, ac miraculis verae sanctitatis testimonium a militante Ecclesia debeatur eidem, nam cum in flore iuventutis, humanis abiectis ille- cebris, divino se addidisset servitio, reli- gionem B. Francisci, quae per ardua tendit ingressus, tantum sedula lectione, & assi- duo oratione profecit, ut cum sapientie me- rito dicere posset: Optavi & datus est mi- hi sensus. Illuminatus enim ab eo, qui il- luminat omnem sensum, qui lux, via, veri- tas est & vita, paucorum annorum spa- tio incredibilem scientiam consequutus, nec talentum sibi a Domino creditum suda- rio alligavit, aut terrae infodit, sed ut sa- pientissimus dispensator in communem uti- litatem convertit. In celebri enim Parisi- ensi gymnasio cathedram rexit, ubi abscon- dita scripturarum enucleans non solum vi- va voce profuit multis, sed etiam plurima librorum optimorum tum in sacris literis, tum in maioribus scientiis monumenta ro- liquit, quae essent omni tempore postremis profutura. Magnus doctrina, non minor hu- militate, & vita meritis, quem Alexan- der de Ales doctor clarissimus, cui se in di- sciplina sanctus Bonaventura tradiderat, tantae innocetiae, ac columbinae simplici- tatis expertus est esse, ut dicere solitus fu- erit sibi videri, quod in eo Adam numquam peccasset. Magnus etiam in ordine fratrum Minorum, cui unus post B. Franciscum plurimum profuit, ad eius enim gubernacula vocatus, & generalis minister Domi- Ani. Eccl. Tom. XXX.

Ut theo- legiam publice professus sit Parisi- sis.

no inspirante creatus, talem se suis praebu- it subditis, ut in illo dominicum illud ver- bum videretur impletum: qui major est ves- trum sit minister vester. Nam sapientia, & morum integritate major praelationis of- ficium cum tanta exercuit charitate, quod sponte humilis nunc doctrina, nunc moni- tionibus, nunc exhortatione fraternae, nunc etiam corporali servitio satagebat, ut bo- nus Christi miles inferioribus ministrare, nec solum quae ab ipso B. Francisco pie & sancte fuerant instituta diligentissime eu- stodivit, sed multa etiam adinventae, quae crescente fratrum numero necessaria vide- bantur, adiecit, ordinem quoque ipsum in provincias custodiasque dirigit.

Magnus etiam in dignitate in Romana fuit ecclesia, increbescere enim fama in- nocentiae, doctrinae, ac prudentiae eius a felicitis recordationis Gregorio Papa X. praedeceffore nostro ad cardinalatus est voca- tus honorem, ut ejus opera in maximis, & difficillimis rebus, quae temporibus illis in- cidebant, uteretur, in quem Gregorius ipse ob ingentia viri merita novo est usus e- xemplo, statim enim illi Albanensem com- misit ecclesiam, quae non nisi vetustioribus Cardinalibus solet committi. Non fessellit expectationem summi Pontificis, ac sacri senatus optimus, ac Deo amicissimus vir, sed in concilio Lugdunensi praesidens, om- niacum ad Dei laudem dirigeris, sedatis dis- cordiis, difficultatibusque sublati ipsi Ec- clesiae maximo usui fuit, & ornamento, quibus rebus aperte cognoscitur, quod sta- tuit illi Dominus testamentum pacis, & principem fecit eum, ut sit illi sacerdotia dignitas in aeternum, quem inanis gloria non inflavit, non divitiae sinistrosum e- gerunt, sed in fide tenitateque perseverans pius in Deum, in pauperes misericors, ius- tus in omnes, ita hoc corruptibile corpus exiit, ut cum Apostolo dicere posset: Bo- num certamen certavi, cursum consum- mavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiae. Qui etsi ex sola perseverantia poterat sanctus credi, iuxta illud: esto fidelis usque ad mortem, & da- bo tibi coronam vitae, subsequuta sunt ta- men post vitam multa miracula, quae cer- tum ejus sanctitatis probent indicium, & nos ad ipsius venerationem inducant, quod Deus meritis praecedentibus venerandum ostendat, ipse enim Deus omnipotens, ut suae virtutis potentiam manifestet, & no- strae salutis causam pandat, fideles electos suos, quos coronat in caelis, saepe etiam ho- norat in mundo, ad eorum memoriam si- gna faciens, & prodigia, quo haeretica pra- vitas confundatur, & fides orthodoxa ser- vetur.

LII.

Cardina- latum sancte gesserit.

LIII.

Agimus igitur ipsi Deo quantum possu- mus E.

mus gratias, quod nos dignos duxerit, per quos hæc canonizatio celebraretur, quæ licet divinis literarum monumentis extrantibus, coruscantibusque miraculis jam pridem potuerit rite fieri, numquam tamen antehac vel a principibus vel ab aliis tanta diligentia fuit petita, sicuti nostro tempore charissimi in Christo filii nostri Fredericus Romanorum Imperator semper augustus, Ludovicus Francorum Christianissimus, Ferdinandus Sicilia, Matthias Hungariæ Reges illustres, dilecti quoque filii nobiles viri Alphonsus Calabria, Joannes Mocenico Venetiarum, Joannes Galeaz Mediolani, & Joannes Burbon duces insignes, præterea civitates Florentinorum, Senensium, Lugdunensium, Perusinorum, & quod tale iubar tulit, Balneoregium tanto studio tantæque perseverantia petierunt a nobis, ut durum & impium putarem eis in re tam pia resistere, quam etiam Dei monitu petere videbantur. Accesserunt assidue venerabilis fratris nostri Juliani episcopi Subimensis ipsius ordinis protectoris, dilectorum quoque filiorum Francisci Sansonis generalis ministri, & Petri de Rodolphis procuratoris dicti ordinis sacre theologiae professoris preces, qui nomine generalis eorum capituli id tamquam iustum & debitum reposcebant. Legeramus studiosissime sancti huius divina scripta, quibus, postquam per ætatem aliquid sapere licuit, semper sumus delectati: audiveramus quoque ab antiquioribus religionis præfatae fratribus, & gravibus quidem viris quod & ipsi a maioribus natu acceperant, de sanctimoniam vite eius: constantem famam esse sciebamus de multis maximisque miraculis, nec erat propterea apud nos dubium quin in triumphanti Ecclesia triumpharet in cælo & venerationem mereretur in terris. Sed memores nos eundem minorum ordinem ex voto ingressos, in quo divina assistente gratia in sacris literis & religiosis moribus utcumque profecimus, eademque ministeriatus officia exercuimus, atque inde ad cardinalatus dignitatem, ita ut per consimiles gradus ad pontificatus culmen sublevatos nos fuisse disponente Domino cognoscamus, per quos ipse Bonaventura sanctus ad triumphantis Ecclesie immarcescibilem gloriam evectus est, ne ad id videremur potius affectione propria, quam debita devotione moveri, eam adhibuimus diligentiam ac gravitatem, quam rei magnitudo poscebat. Commisimus enim tribus ex venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesie Cardinalibus, ut de veritate miraculorum mandarent inquiri, cumque unus ex eis inchoato processu, ut Deo placuit, ab hac luce migrasset, alium in locum defuncti subrogavimus Cardinalem,

Qui principes decernendi illi cultus promotores extiterint.

Ut proprio affectu se non duci siverit Sixtus.

quo etiam decedente alium substituumus. Cum jam processus ipse pene perfectus esset, & hi qui delegati erant fidelissime retulissent, tamen quia non videbatur in procedendo tanta, quanta requiritur observata solemnitas, illum reiterari iussimus. Demum cum ex uberiori relatione & fidedignorum restium super hoc receptione compertum fuisset, multa & magna a Deo per ipsum sanctum miracula fieri, quæ in conspectu multitudinis cernebantur, nos, ne Spiritui Sancto resistere videremur, qui per os prophetae laudare Deum in sanctis suis iubet, in consistorio nostro secreto, huius rei causa habito, eorundem venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium vota super huiusmodi canonizatione sumus scrutati: cumque omnium una eademque fuisset sententia, videlicet ut in sanctorum numero referri deberet, consistorium publicum deinde habuimus, in quo magna multitudine astante, & in triduum orationes jejuniæque indiximus, ut Deus omnipotens nobis quod factu optimum in hac re esset ostendere dignaretur, nec pareretur Ecclesiam suam militantem errare, quæ se triumphantem conformare studet. Triduo deinde elapso omnes, qui in Romana curia erant, prælatos iussimus convenire, qui ad unum interrogati, quid faciendum videretur in eandem sententiam conveniunt, beatumque Bonaventuram canonizandum censuerunt.

Nos ergo Dei nutum & voluntatem sequentes, attendentesque iustum ac debitum esse, ut quos Deus honorat in cælis, venerationis officio laudemus & glorificemus in terris, cum ipse potius laudetur & glorificetur in illis, qui est laudabilis & gloriosus in sæcula, hunc diem canonizationis ipsius sancti Bonaventuræ in medio basilicæ principis Apostolorum de urbe, quo maxima omnis generis ordinisque multitudo confluxerat, celebrandum statuimus, ibi reliquis omnibus legitime peractis, ordinis minorum procurator in medio stans dictum illud B. Joannis Apostoli clara voce proponens, videlicet: Tres sunt qui testimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, probavit etiam habito super præmissis processu ipsas beatissime Trinitatis personas testimonium, quod B. Bonaventura in cælo sit, præstitisse, patrem videlicet in miraculorum potentia, filium in doctrina & sapientia, & Spiritum Sanctum in vitæ ipsius bonitate: & propterea non solum nominibus omnium, qui hanc ipsam canonizationem fieri supplicarunt, sed etiam ex parte individue Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus Sancti, ut ipsum Bonaventuram sanctum pronuntiare dignaremur, instanter instantius & instanter

Data sit tribus Cardinalibus de miraculis inquirendi provincia.

Rogate sint præfulum sententia.

IIV.

stan-

Decreto-
ria Sixti
sententia.

stantissime requisivit. Confidentes igitur quod in hac canonizatione non permittat nos Deus errare, qui omnia in ea quomodolibet requisita etiam superabundanter observari fecimus & observavimus, de eorundem fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, omniumque prælatorum in Romana curia existentium unanimi consensu & maturo consilio, de omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi beatæ memoriæ Bonaventuram Balneoregensem sacre theologiae professorem, ex officio generalis in episcopum Cardinalem assumptum, sanctum esse ac aliorum sanctorum Dei catalogo ascribendum, adiciendum, ac aggregandum fore: ac fideliter firmiterque teneri debere decernimus, ipsumque sanctorum confessorum pontificum & doctorum, quos sancta Dei veneratur Ecclesia, consortie so-

lemniter in præsentiarum ascribimus aggregamusque per presentes; statuentes etiam & mandantes venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis doctorum ac patriarchalium metropolitano- & cathedralium ecclesiarum capitulis, & quorumvis ordinum tam mendicantium quam non mendicantium professoribus, nec non quibuscumque ecclesiasticis personis, ut festum ipsius S. Bonaventuræ secundâ dominicâ mensis julii singulis annis solemniter & devote celebrent: divinum officium veluti pro uno confessore, pontifice, & doctore tam publice quam privatim contigerit persolvere, &c. Proposuit nonnulla indulgentiarum præmia iis, qui sacras illius reliquias pie venerarentur. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCDLXXXII. xviii. kal. maii pontificatus nostri anno XII.

I. Suscepti in Venetos belli causa.

ITALICIS turbis inquietus extitit excurrentis saeculi annus octuagesimus tertius indictione prima, quo cum sacrae in Turcas expeditionis, conjungendarumque cura caeteris principibus virum desiderio flagraret Sixtus, Venetos vero nec prece nec promissis ab oppugnanda Ferraria Romanae ecclesiae vestigali posset divellere, judicario ordine in eos agere constituit. De quibus acturi subiiciemus primum apostolicas ad Fridericum III. Imperatorem missas literas, quibus Pontifex exproperum (a), quanto studio pacem inter principes Italos conciliasset, precesque addidit, ut Joannem Mocenicum Venetae republicae principem a suscepto opprimenda Ferrariae consilio revocaret, Imperatori.

(a) Lib. brev. an. 12. pag. 301.

II.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Ut nihil omisteretur, quod ad communitatem omnium quietem pertineret, pacem cum Italicis potentatibus constitutum, in quo Deo immortalis gratias agimus, quod prisco desiderio nostro est satisfactum, inter enim multiplices pontificatus curas, in quibus animus noster assidue versatur, illa semper praecipua fuit, ut sublatis de medio discordiarum omnium fomiribus inter catholicos principes mutuam benevolentiam pareremus, ea maxime ratione, quod ita postulave videbatur rerum Christianarum necessitas: de qua quidem sanctissima re, & apud te, & alios principes nuntiis, & literis saepius nos egisse meminimus. Si autem unquam menti nostrae is ardor fuit, profecto nunc potissimum est, ut communitatis fidelium populorum periculo, quod ab immanissimis Turcorum gentibus imminere videmus, possit occurrere. Quae res effecit, ut injuriarum omnium obliti publicae causae condonarem, si quid offensionis a quoquam lacessiti suscepimus, privata nostra publicis commodis postponentes, quo pacem hanc, hanc salutarem omnibus unitatem toto pectore, totis charitatis visceribus complecteremur, cum magna populorum omnium laetitia, qui ex diuturnis laboribus, & incommodis, quae bello impliciti hactenus passi sunt, respirare ceperunt.

Sixti ad Imp. lit.

De propulsanda tyrannide Turcica.

Conjungendis mutua pace Italicis.

Unum solum, charissime fili, superest, quod ad perficiendam ex omni parte Italicam tranquillitatem unitatem valde est necessarium, accessio videlicet dilecti filii nobilis viri Joannis Mocenici ducis Venetiarum, & inclita illius reipublicae, qui nisi ab armis discedat, Ferrariamque nobilem & insignem Romanae ecclesiae civitatem, aliaque finitima loca oppugnare desinat, non potest

Italica quies solido fundamento consistere, cum necesse sit ad ferendum obsessis subsidium armis iterum Italiam exagitare, & oppressos bello protegere, & sic nunquam intestinis discordiis, & Christiani sanguinis effusioni finis erit. Hortati tamen sumus duces ipsos, ut ab huiusmodi impugnationibus abstineant, reliqua totius Italiae consilium, & unitatem sequatur, nolit solus a tam communi, & salutari bono dissentire, sicuti per exemplum his inclusum videre poteris. Hortamur etiam maiestatem tuam, ut ad eum aut scribat aut mittat, studeasque omni ratione ad pacem cum traducere, & suadere ut arma deponat, ab impugnatione rerum alienarum abstineat, nobiscum & cum reliquis Italiae potentatibus hanc optabilem & necessariam pacem complectatur, aliter alia provisione opus esset, cum nemo catholicus princeps pari debeat tantam Italiae perturbacionem, & discordiam in praesudicium totius Christianae religionis. Dat. Romae die x. Januarii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Venetis a bello Ferrariensi revocandis.

Sunt ea de re ad duces Saxoniae literae (b), quibus edoctus est, ut jam antea archiducum a Sixto foedus cum Venetis initum fuisset pro Italica pace agenda: sed cum a Venetis bellum Ferrariensi duci illatum fuisset, & caeteri principes Itali subsidio illi accessissent, eaque de causa Ferdinandus atroci bello ecclesiasticam dittonem invasisset, neque ad retundendam illius vim idonea a Venetis auxilia submissa essent, atque interea Ferraria sedis Apostolicae fiduciaria urbs a Venetis in discrimen extremum conjiceretur, adhibitam omnem operam fuisse, ut permulcerentur Veneti, atque arma in religionis Christianae hostem converterent, conceptumque animo pacis ab omnibus fidelibus colendae pium ardorem explicuit (c).

III. (b) Pag. 362.

Ferraria cincta obfisione a Venetis.

(c) Ibid.

Dilecte fili, &c. Scripsimus superioribus diebus ad nobilitatem tuam causas, quibus mori eramus ad novam cum Italiae potentatibus ligam ineundam: sed quoniam breve nostrum, sicut ex relatione dilecti filii nostri Francisci Cardinalis Senensis didicimus, adhuc perlatum non erat, iterum ea paucis repetemus. Nos antea cum Venetis pro pace Italiae conservanda, quam semper desideravimus, & procuravimus, & pro mutua statuum defensione confederationem feceramus; verum cum Veneti ipsi duci Ferrariensi bellum intulissent, & ea de causa Ferdinandus Rex contra nos arma movisset, caeterique Italiae principes contra Venetos

De discordia cum Venetis Saxo sit certior.

Ut si Ferrariam inique oppugnent.

netos auxilio Ferrariensi duci venirent, occupatis nonnullis civitatibus, & oppidis nostris, neque auxilia a Venetis, ad quae ex forma capitulorum, sicuti ex copia hic inclusi videbis, obligabantur, praestarentur nobis, civitasque nostra Ferrariensis ab ipsis oppugnaretur, coacti fuimus in tot difficultatibus novam cum ipsis Italiae potentatibus ligam, & quod semper desideravimus, pacem cum omnibus amplecti supplicantibus nobis de hoc Regibus Castellae, quae dedita opera oratores pro huiusmodi pace ad nos miserant sacroque collegio, & omnibus fere civitatibus Italiae, cum aperte videremus ex huiusmodi Venetorum confederatione contrarium subsequendum effectum, & perturbacionem inde potius exortam, quam pacem & quietem partam, in qua nova liga etiam Venetis ipsis locum reservavimus, eosque hortati sumus, & continui hortamur, ut omnia obfisione civitatis Ferrariensis, quae nostra, & S. R. E. jurisdictionis est, pacem ipsam una cum reliquis ingrediantur ad universalem Italiae quietem, cui nos totis studiis incumbimus, accedant, neve soli in causa sint, quin ex omni parte pax Italiae constituatur, sicuti ex exemplo literarum nostrarum ad ipsos Venetos, quod tibi his inclusum mittimus videre poteris, volumus haec repetere, ut cognoscat nobilitas tua nos studio pacis, & quietis huiusmodi ad ineundam ligam motos, & ut unanimi consensu, & communibus viribus contra infideles hostes decerni aliquid possit, simul ut habeas quid respondeas his qui nostris actionibus refragari, & consilia nostra ad quietem universalem spectantia carpere, & in peiorem vertere partem non cessant. Dat. Romae die II. Februarii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII. Eademque literarum (a) conscripta formula suam pacis amplectendae flagrans studium in luce & oculis Galliae, Castellae & Aragoniae, Lusitaniae, Hungariae, Poloniae, Daniae, Angliae, Scotiae Regum, necnon Burgundiae, Britanniae, Lotharingiae ducum, archiducum Austriae, & Imperii septemvirum, qui mutuo juncti erant foedera, constituit, iterumque eosdem principes martio incunte fecit certiores (b), ut Venetos de pace postulasset, quam ab ipsis repudiata esse conquestus est, in literis ad episcopum Constantiensem scriptis (c).

Solicitati sine ad pacem.

Vertendaque in Turcas arma.

(a) Reg. post eand. ep.

(b) Ib. p. 393. Pax repudiata a Venetis. (c) Ib. p. 468.

IV.

va diacono Cardinale, socialiaque cum iis conventa, assentiente Cardinalium sententia, edito diplomate firmavit, in quo rem gestam ita promulgavit (d): Comparue- (a) Lib. runt statuto tempore ad dietam coram le- bull. 104. gata dilecti filii nobiles viri Alfonso dux Calabriae nomine praedicti Regis, nimirum Ferdinandi, & Ludovicus Sfortia locum tenens ducis Mediolanensis, ac Laurentius de Medicis tunc orator Florentinorum, praedictus dux Ferrariensis, nempe Hercules, ac marchio Mantuanus, ac post habitam super his, quae ad consequendam dictae civitatis Ferrariensis defensionem, & novam Italiae perpetuam pacem plurima colloquia, tandem nominibus, quibus interveniebant in diea die undecima proximo praeteriti mensis maii quamplurima utilia, & salubria ad praemissum effectum per nos, & Regem, ac Mediolanensem ducem, & Florentinos, ipsosque Ferrariensem ducem, & marchionem Mantuanum fieri debere ordinavit, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXIII. pridie kal. maii pontificatus nostri anno XII.

(a) Lib. bull. 104. p. 31.

V.

Venetos igitur armis compressurus Pontifex, praemisso Francisco Cardinale Gonzaga, cui quod fuisset honorifice exceptus decima Januarii die gratulatus est (e), pollicitusque (f) Ferrariensibus, se ipsis opem non defuturum, Alfonso Ferdinandum de Regis Neapolitani filium Calabriae ducem suum in exercitu vicarium designavit (g), ac duci Mediolani foederato ob impentum in tuenda Ferraria aurum subsidium permisit, ut nova Infubribus vestigalia imponeret (h). Interea pars Venetae classis a pontificis capta est, acceptaque Sixtus ea de re a Cardinale Gonzaga Apostolicae sedis legato laureatis literis, ac divino Numini pro collato beneficio gratis actis, haec ei rescriptit (i): Reddita sunt nobis literae tuae datae Ferrariae xxiv. martii. Intelleximus ex illis partem classis hostium captam a nostris esse, quod nobis gaudio fuit, speramusque pro iustitia nostrae causae laetiora in dies nos audituros, &c. Dat. Romae die 1. aprilis MCCCCLXXXIII. anno XII.

(e) Pag. 312. (f) Pag. 313.

(g) Pag. 287.

(h) Pag. 397. Pars Venetae classis capta ab exerc. Pont. (i) Ib. p. 459.

VI.

De eadem victoria memorat in apostolicis literis mox datis ad Ferdinandum Regem Neapolitanum, cui significavit (k), quibus auxiliis exercitus pontificus ad victorica signa provehenda indigeret, eamque ob causam exemplum literarum Cardinalis legati ad eum se transmittere: tum Deum hominesque obtestatus est, si quid adversi accideret, culpam Regi ipsi, qui suis partibus deesset, ascribendam.

(k) Pag. 459.

Regi Ferdinando. Charissime in Christo fili noster, &c. Cre-

Neapolitanus excitatus ad urgendam in adversario viciniam.

Et mittendas auxiliares copias.

VII. Renatus dux Lothar. Venetis adversus Ferdin. excitus.

(a) Lib. brev. an. 11. p. 597. (b) Sabellic. enoc. ad. 10. l. 7. Brut. In Gallias redire cogitur.

Venetis anathema intentatum. (c) Volat. diar. ms. arch. Vat. l. 4. sign. n. 111.

dimus majestatem tuam intellexisse partam nuperrime a nostris victoriam, & confidimus te considerare, quo presidio exercitus noster indigeat ad prosequendam hanc gloriosam, & necessariam provinciam, ut postquam Deus viam justitiae nostrae aperit, nolimus nobis ipsis deesse in tanta occasione rei bene gerendae, aliter loco perficienda victoriae tantam possent subsequi infortunia, si negligentes nos praesiterimus, ut cum vellemus postea reparare, nequaquam possemus, ut autem clarius intelligat majestas tua, quid opus sit, mittimus ad te his inclusum exemplum literarum legati nostri Cardinalis Mantuani, quibus facile cognosces quid expediat, & quam propere id fieri conveniat. Quare hortamur te, & rogamus & obtestamur eo animi affectu, quo magis possumus, & protestamur coram Deo, & hominibus, si quid sinistra eveniat, quod Deus ipse pro sua clementia avertat, non culpa nostra id eventurum, omnes id majestati tuae imputabunt. Et infra, si compertum hoc prius habuissimus, certe hanc provinciam nunquam fuissimus ingressi, quia aperitissimam videmus Italiae ruinam, nisi quam primum copias tuas mittas, &c. Datum Romae die XVII. martii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Parte alia Veneti confligente in eos universa Italia, transalpina auxilia accesserunt, ac Renatum ducem Lotharingiae Renati olim regis Neapolitani ex filia nepotem in spem aviti regni evocarunt, cum plures jam arces in Apulia expugnatae essent, ingentesque motus excitandi viderentur: venientem transitu prohibuit archidux Austriae Ferdinandus federe junctus, cui Sixtus grates egit (a). Penetravit (b) tamen in Venetam ditionem dux, sed exiguis succinctus copiis, ducentis nimirum equitibus, ac pedibus mille neque conceptam suae bellicae peritiae expectationem sustinuit, atque a Ludovico Rege Caroli filii tutor relictus in Gallias redire compulsus est. Extracto Ferrariensi bello habitum est Cremonae concilium de eo sedando, pacandaque Italia, ac decretum Venetos anathemate percellendos, ni bello abfisterent; quod deinde in Cardinalium senatu a Sixto confirmatum est, de quo haec tradit Jacobus Volaterranus (c): In privato senatu diei ultimi aprilis confirmata fuere literis apostolicis plumbeo signo quae paulo ante decreta fuerant in concilio Cremonensi: diplomata a patribus scripta propriis manibus referuntur; Veneti tamen Cardinales S. Mariae in porticu & S. Angeli aegre impetraverunt ad subscriptionem non cogi. Adducta in exemplum Pii tempora, quibus in decreto contra Andegavenses bello, Galli Cardinales videlicet,

Rothomagensis & Avinionensis ad subscribendum non sunt coacti xxiv. maii extra ordinem vocati sunt in consistorium patres, & actum est de publicandis censuris contra Venetos propter obsidionem Ferrariae.

His sancitis diploma de ea re confectum, conceptumque hac verborum formula promulgatum est (d).

Sixtus, &c. ad futuram rei memoriam. Ad bonorum tutelam, & malorum perniciem, & vindictam justitiae caelitus emanavit, ut qui virtutis amore ad ea, quae sua non sunt manus extendere non formidant, saltem poenae formidine arceantur. Dudum siquidem dum ad apicem summi apostolatus fumus divina disponente clementia, meritis licet insufficientibus, assumpti mente revolventes calamitates, quas Christianifideles pertulerant causantibus guerris, & dissensionibus eorumdem, & quod dominus noster Jesus Christus Dei filius, cujus vices gerimus in in terris, post peractum inter homines nostrae redemptionis salutaris cursus cum ex hoc mundo ad patrem ascensurus esset, pretiosum suis discipulis, & perpetuo observandum locale reliquerat in discessu, pacem videlicet, qua nihil dulcius nihilque desiderabilius est. Ejus saluberrimo exemplo edocti ad pacem & concordiam procurandam inter universos Christianae religionis professores omnes nostros convertimus cogitatus. Et hoc incensi studio non solum Italiam, accesseris ad nos saepius illius potentiarum oratoribus, ad mutuam animorum conjunctionem excitavimus, sed etiam transalpinos principes, & remotissimas nationes, missis ad id legatis, & nuntiis nostris, monuimus, & tandem pro instanti temporis necessitate omnes Christianorum principes, & potentatus ac universos Christianifideles ecclesiasticos, & saeculares, cujuscumque praeminentia, & dignitatis existerent, per alias nostras literas monuimus, & mandavimus eidem, ut mutuam inter se charitatem, & pacem ac concordiam, vel saltem per triennium, infra quod adhuc sumus, treugas, inducias seu belli moram, quas per easdem literas auctoritate omnipotentis Dei pro defensione, & securitate dominici gregis, quem Salvator noster pascendum, tuendum atque curandum nobis commiserat, indiximus, & per universos Christianos servari volumus, observarent, arma deponerent, & privatarum injuriarum oblii Christi redemptoris nostri injurias, offensiones, & opprobria ulciscerentur, ac in infideles, qui Christianorum omnium sanguinem sivebant, & evangelicam legem delere conabantur, arma sumerent. Et ut id liberius facere possent eos cum eorum statu, civitatibus, terris, dominiis, subditis, territoriis, ac bonis omnibus,

VIII.

(d) Ext. in arch. typis cufo. Romae ann. 1607. sign. li. C. 111. n. 43.

Sixti studia pro concordia promovenda.

IX. Imperator ab eo inducia inter Italia.

Ut Joannes Alcenicus dux arces in agro Ferrariensi excitavit.

Monitus sit ne quid novaret.

sicut ea tunc tenebant & possidebant, sub beatorum Petri & Pauli Apostolorum, ac Romani Pontificis protectione recepimus atque nostra; ita ut, eis per se ipsos, vel alios, qui mandabantur, ad nos implentibus, plena securitate, & quiete gauderent.

Omnibus quoque cujuscumque status, & conditione existerent, ac quacumque dignitate praesulgerent auctoritate Dei omnipotentis districte praecipiendo mandavimus, ne durante dicto triennio quovis quaesito colore, directe vel indirecte, palam vel occulte quemquam ex eisdem principibus aut personis praedictis offenderent, aut offendentibus praestarent auxilium, consilium, vel favorem, seu ut civitates, terrae & loca uni principi subiecta ab illius, cui suberant, odedientia quomodolibet se subtraherent, vel ab aliis subtraherentur, aut alias illa obrinentes in illorum regimine, perturbarentur, seu quod in eis aliquid innovaretur, procurarent: affirmavimus quoque quod nos contra omnes, & singulos, quos arma sumere, & indictas per nos auctoritate Dei omnipotentis inducias hujusmodi violare, ac nostris inhibitionibus, & mandatis praedictis contravenire contingeret, per censuras ecclesiasticas, & alia iuris remedia, quavis appellatione remota, usque ad satisfactionem condignam omnino procederemus, eosque persequi, & ad eorum persecutionem alios inducere non cessavimus, ut illos, in quorum praedictum aliquid foret attentatum, pro posse inde omnes conservavimus, non secus quam si talia contra nos, & sedem Apostolicam, ac loca dirioni sedis subiecta attentata forent, prout in eisdem literis plenius continetur, & quamquam iure optimo possemus nonnullos subditos nostros, qui contra nos graviter deliquerant punire, tamen, ne ulla pacis turbanda occasio daretur, omnium injuriarum oblivisci, & illis parcere maluimus. Denique haec omnia pro pace ordinaveramus, sed inimico humani generis & sarore zizaniae procurante, dilecti filii nobilis vir Joannes Mocenico dux, ac consilium & commune Venetiarum, quibus nulla gerendi belli occasio antea data fuerat, propugnacula quadam erigendo, primi contra mandata nostra praedicta venire, & pacem in Italia turbare ceperunt: & cum dilectus filius nobilis vir Hercules dux Ferrariensis propugnacula hujusmodi intra Ferrariensis territorii fines ad quintum ferme milliare constructa fuisse conqueveret, nos qui adduci non poteramus ad credendum eisdem Venetos, quos nostrarum rerum, atque honoris nostri, & sanctae sedis Apostolicae defensores, non offensores reputabamus, praemissa in nostrum contemptum, & poenarum apostolicarum elusionem

fecisse, eos ad removendum propugnacula praedicta cruxie hortati fuimus. Qui intra suos fines, & terminos illa construxisse, & Ferrariensem ducem praefatum pacta a maioribus suis servata violare & servare nolle responderunt, nobisque suaserunt nulla ratione in bellum, aut in Ferrariam occupandam, sed in fines suos, & iura tutanda animum habere: quamobrem cum propter ipsorum propugnaculorum constructionem innovatum fuisse diffire non posset, quamvis ad censurarum & poenarum in literis nostris praefatis contentarum promulgationem procedere potuissemus, & ut id per nos fieret pro parte ejusdem ducis Ferrariensis cum instantia requisiti fuissimus; tamen cupientes hujusmodi discordias paterna charitate sopire, & ignem extinguere, non augere, exhortati fuimus ipsum ducem Ferrariensem ad pactorum, sicuti majores sui fecerant observationem, qui eadem illa se observaturum Venetis praefatis obtulisse rescripsit. Et cum ipsi Veneti non eo modo ducem ipsum Ferrariensem, eis obtulisse nobis significassent, ne quid ad compositionem inter eos faciendam deesset, misimus eidem Venetis verborum formam in scriptis, quam ipse dum Ferrariensis observasse, & observare velle nobis scripserat, quod ab eisdem Venetis denegabatur, & ob id ipse ducis Ferrariensis, & potentatuum Italiae, cum quibus confederatus erat, oratores ad nos, & sedem Apostolicam destinati promissionem hujusmodi sub eorundem verborum formula in consistorio nostro se facturos obtulerunt, literasque eorundem potentatuum Italiae, & ducis Ferrariensis confederatorum artulerunt, qui ad nos sacrumque collegium venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium omnes hujusmodi controversas retulerunt, pollicentes, quidquid nobis decisum super his fuisset ducem ipsum Ferrariensem expleturum.

Quaerunt omnes concordiae modi.

Veneti vero sapius a nobis rogati, ut idem facerent, quod sane omni ratione, facere debuissent, facere noluerunt, affirmantes se in rebus Ferrariensibus nullum recognoscere superiorem: quod tamen contra honestatem, contra iura, & sanctorum patrum decreta in nostrum contemptum, ac nostrae auctoritatis, & jurisdictionis diminutionem plane esset; quia tamen ipsi Veneti inde nullum bellum, sed concordiam sequi nobis persuadebant, toleravimus, atque eos quantum poruimus hortari non cessavimus ad benevolentiam reintegrandam cum duce ipso Ferrariensi, ad quam ipse dux se offerebat.

Et ut nihil ommitteremus, quod eorundem honori, & quieti Italiae expediret, nolimus ad censuras, & executionem literarum

X.

XI.

Motum aduersus Ferrariam bellum.

rum predictarum progredi, quoniam concordia, & belli minime faciendi Veneti prefati nobis spem certam dabant: in quibus cum essemus, & eosdem Venetos ad mittendum nobis iura sua in premissis hortamur, contra eundem ducem Ferraria, contra iustitiam contra nos, quos bellum abhorre sciebant, contra Romanam ecclesiam, cuius iuris civitas Ferrariensis existit, nobis penitus insciis aperto Marte impia arma moverunt, dilectus vero filius nobilis vir Alfonsus dux Calabriae dilectae in Christo filiae nobilis mulieris Elionora ducissa Ferrariensis frater pro liberatione cognati, sororis, & filiorum eorundem ab ipsorum Venetorum oppressione ad territorium Ferrariense cum suis gentibus, & armigeris se transferre volens, a nobis transitum petiit per terras praefatae ecclesiae. Poteramus et ad propulsandam injuriam, per eosdem Venetos eidem duci Ferrariensi illatam, proficiscenti iure optimo per urbes agrosque nostros transitum dare; non fecimus tamen, immo transitum ei penitus denegavimus, quia dilectus filius Franciscus Dicus civis Venetiarum orator, ad nos, & sedem praedictam destinatus, eorundem Venetorum nomine nobis persuasit, concordiam cito proventuram inter eos, quodque ipsi Veneti praemissa contra eundem ducem Ferrariensem attentaverunt, ut ducem ipsum Ferrariensem facilius ad concordiam adducerent, non ut bellum excitarent, ac Italicam quietem, & pacem perturbarent; sed compositio aliqua secuta non fuit: immo subito Veneti prefati per eorum terrestrem exercitum, & navalem classem ceptum per eos bellum contra civitatem Ferrariensem, & illius ducem praefatos acerime prosequi, pleraque oppida ipsius ducis expugnare, & multa ferro & igni usque ad moenia eiusdem civitatis depopulari, constammare, ac denique civitatem eandem obsideri fecerunt, nosque pro eo, quia Venetis fovere dicebamur, in nostris civitatibus, terris, & locis gravia, & intolerabilia damna, etiam occupationes civitatum, & terrarumstrarum pertulimus, nec tamen unquam cessavimus omni nobis possibili via eosdem Venetos, alios Italiae potentatus ad communem intelligentiam, pacem, & mutuam charitatem pro posse inducere, & exquirere media, per quae pax concludi posset: nec quanto magis Venetos praefatos omnia eorum studia omnemque conatum non, ut a principio dicebant, ob suorum finium conservationem, sed ad Ferrariam, & reliqua loca domini eiusdem Herculis ducis diripienda, conferre manifeste videbamus, tanto plus reliquos potentatus ad optatam per nos universalem Italiae pacem inducere, & eiusdem pacis conclusionem accelerare conabamur.

Fallaci concordiae spe injecta extortus impetus effundunt.

Cumque tandem, Deo auxiliante, reliquos Italiae potentatus ad convenientiam media pacis huiusmodi induxissemus, Veneti praefatis, de quibus sperabamus quoties vellemus, prout saepius per eorum oratorem praefatum obtulerant, pro communi Italiae, & republicae Christianae bono, ut de filiis obsequentibus decernere posse, ita ut quando caeteris Italiae potentatibus pacem ipsam societatemque conficiendam persuasissemus, videremur sic omnia consequuti, ut ad eandem ipsam praclarissimam rem conficiendam nihil nobis relinqueretur difficultatis, nihilque negotii, ut media honesta pacis huiusmodi amplecterentur, persuadere nequivimus, processimusque tandem ad eiusdem pacis conclusionem, locum relinquentes eidem Venetis, ut si vellet possent pacem ipsam honestis conditionibus amplecti, eisque scripsimus paterna charitate causas non minus iustas, quam necessarias, quae nos pro totius Italiae, reique publicae Christianae incolumitate ad pacem componendam impellebant, hortantes eos, ut eandem susciperent, & a bello absterent, ac occupata restituerent, obrulimusque eis omnem illorum, & ducis Ferrariensis controversiam, iustitia mediante, sopire: ipsi vero responsivas literas dederunt longe aliter scriptas, quam legere speravimus, Ferrariense bellum variis fucantes coloribus, quae ideo nos molestia doloreque summo affecerunt, quia mentem animumque eorum a pace ac societate, quam publicam in Italia conficere staueramus, alienum esse, eosque vehementer id abhorre significarunt.

Et quamquam statuisse bellum prosequi velle sic aperte nobis scripsissent, decrevimus eos adhuc aliis nostris literis ad pacem amplectendam, bellumque Ferrariense deserendum invitare, assumptos per eos colores in id negando confutare, eosque paternam, ut semper fecimus, charitate monuimus, ut accuratius ad ea omnia, quae scribebamus, animum ex religione converterent, nec eos dominandi libido e ratione deduceret: nam etsi victoriam in manibus haberent, ut eorum ad nos literis affirmabant, eo maior honor, & laus eis foret, si communem pacem omnibus aliis postpositis amplecterentur, contra vero, si bellum prosequerentur, uti decrevisse statuisseque affirmabant, eos scire debere, se bellum gerere cum Christo Jesu Deo nostro, & eius sanctae Ecclesiae, pro cuius honore, & defensione Ferrariae rebus omnibus divinis, & humanis adesse curavimus, gererentque bellum etiam cum reliquis Italiae potentatibus, qui Ecclesiam Dei, & Italiam ipsam per eosdem labefactare non sicerent, haberentque quoque causam injustam, & bellum illicitum, nos vero e contra iustitiam fovemus

XII.

Fcedus inter Italos initum.

Veneti, ut illi accederent sollicitati.

XIII.

Admoniti bellum iniquum aduersus ecclesiam suscipi.

XIV.

Intentata illdem censura.

Objectus armorum pontificiorum terror.

XV.

mus, & cum totam Italiam contra se accensam provocassent, nisi a tanto facinore desisterent, & occupata restituerent, prout eis persuadebamus, essent Christianis omnibus derisui pariter, & odio; omnes enim eos aliorum rerum occupatores, non suorum defensores, vere dicerent. Suadebamus praeterea eis, ut memores essent, luciferum perfectionem, sublimitatem, dignitatem, ac excellentiam super omnes angelos ante lapsum habuisse, & eum superbia elatus voluisse exaltari, humiliatum, ac depressum fuisse usque in profundum abyssi, & ut in mente haberet verbum Salvatoris nostri: Durum est tibi contra stimulum calcitrare; quodque in die caena Domini omnes, qui civitatem nostram Ferrariensem praedictam occupare niterentur, per nos ac praedecessores nostros Romanos Pontifices excommunicati, & anathematizati fuerant. Suadebamus etiam eis, ne jactabunde dicerent victoriam in manibus habere, nam hanc dabat adimebatque solus Deus immortalis, cuius causa agebatur; ex quo facile fieri posse videbatur, ut & ipsi, qui vicisse asserbant, brevi tempore amississe viderentur, & quantum progressi ultra forent, tanto regredi cogerentur.

Denique hortari sumus eos, & requisivimus, ac monuimus in Domino, ut cogitationes istas inanes deponerent, cupiditates effrenas compescerent, arma revocarent, Ferrariam dimitterent, castella per eos capta restituerent, quod suum est possidendum cuique tranquille relinquerent, & pacem Italiae amplecterentur, sique rei suae totiusque Italiae quieti consulerent, alioquin non dissimularem amplius spiritibus, & temporalibus armis procedere contra eos, uti nobis expediens videretur, & iustitia suaderet, quia ista eorum dominandi libido inhumana nimium, & Christiana religione aliena ferenda non erat, nosque pacem publicam in Italia vigere omnino volebamus, ut simul bellorum injurias cavereamus, simul quieti restituereamus omnes, & republica Christiane unitis viribus contra immanissimos hostes consuleremus. Veneti vero prefati in eorum proposito perseverantes nostris persuasionibus huiusmodi annuere nullatenus voluerunt, & immemores, quod sancta Romana ecclesia eos semper dilexit ut filios, ac multis privilegiis, & gratiis insignivit, ceptum per eos bellum contra Ferrariam, immo contra nos & praefatam Ecclesiam, cuius nomen in omni provincia, in qua apostolice praedicationis sonus exiit, celebrissimum habetur, adeo ut etiam barbaris gentibus sit terrori, prosequi non cessarunt nec cessant.

Nos igitur praemissis omnibus debita me-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

ditione pensatis, non valentes ulterius eorundem ducis, consilii, & communis Venetiarum ausus huiusmodi, & tam manifestum ecclesiae praefatae, ac totius Italiae praedictae sub dissimulatione transire, ac inherentes vestigiis felicitatis recordationis Clementis Papae V. praedecessoris nostri qui contra eosdem Venetos pro eo, quia praefatam Romanam ecclesiam possessione civitatis praedictae Ferrariensis spoliaverant, & civitatem ipsam occupaverant, atque occupabant, excommunicationis, interdicti & anathematis, ac aeterna maledictionis nec non privationis, & inhabitationis ecclesiasticas sententias, censuras, & poenas apud Avinionem in caena Domini promulgavit, & brachium saeculare invocavit, eorum bona omnia capientibus in praedam concessit, ac voluit eos fieri servos capientium eosdem; prout in eiusdem praedecessoris literis plenius continetur, licet absque alia monitione, & ulteriori dilatione iuste possimus animadvertere in eosdem Venetos, qui Italicam pacem violare, & Ferrariam nostram invadere contra priores, & in caena Domini publicatas alias nostras literas praedictas praesumpserunt, & repetitis literis nostris moniti, & requisiti, ut desistant, id facere aperte denegarunt, & denegant, bellumque ipsum prout ex decreto, ac statuto prosequendum esse scripserunt, prosequuntur; nihilominus volentes de solita sedis apostolica benignitatis affectu adhuc experiri, si aliqua in eis scintilla devotionis, & obedientiae remanserit, & eos, ut oves errantes, ad ovile humilitatis humeris reportare ac summi Dei exemplo in benigniorem partem inclinare, habita super his cum praefatis fratribus nostris deliberatione matura, de illorum consilio praefatum Joannem Moccnico ducem, & tam rogatum, quam generalis nuncupati consilii consiliarios, ac commune Venetiarum universaliter, & singulariter singulos eorundem consiliorum, & communis civis, ac qui exercitus eorum contra civitatem praefatam Ferrariensem, immo contra nos, & praefatam ecclesiam providitores existunt, & quorum nomina, & cognomina, ac designationes opportunas pro expressis habemus, civis Venetiarum, nec non qui eiusdem exercitus ductor, & capitaneus fuit, & est, Robertum de S. Severino, omnesque & singulos, qui in locis ditioris dicti Herculis ducis aliquod gerunt officium, seu immorantur nomine eorundem Venetorum, & quoscumque alios, qui eidem duci, consiliariis, & communi ad huiusmodi belli prosequutionem praestant quomodolibet auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, eorumque complices, & ad-

Clementis V. edita in eos inistaurata.

Monita duci & lingulis magistratibus data.

F & ad-

Et adherentes existunt, cuiuscumque status, gradus, ordinis, & praeeminentia sint, ac quacumque dignitate, & auctoritate praesulgeant, praefata auctoritate honorantur in Domino, requirimus, & monemus, ac ipsi, & cuilibet eorum per haec apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus infra quindecim dies post officionem praesentium in vobis basilicae Principis Apostolorum de urbe inmediate sequentes, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, & reliquos quinque pro ultimo, & peremptorio termino canonica monitione praemissa eis, & cuilibet eorum assignamus, dux, consiliarii, commune, providitores, capitaneus, & alii, qui pro eis in dictis locis immorantur a belli huiusmodi ulteriore prosecutione, & omni hostili incurfu in locis ditionis dicti Herculis desistant, occupata per eos dicti ducis castra, terras, & loca quaecumque cum suis iuribus, & pertinentiis, & quaecumque alia bona, & iura, quae dictum Herculem, ducem, & loca suae ditionis contingere quomodolibet dignoscuntur, praefato Herculi duci plene & integre restituant, ac revocatis exinde, & exclusis eorum gentibus & armigeris, ac cunctis, per quos infestantur, & detinentur, ea omnia dimittant & dimitti faciant vacua & libera & penitus expedita, ita ut Hercules dux praefatus quocumque eorumdem Venetorum impedimento sublato comitatum, districtum, castra, & loca ipsa possidere valeat libere, pacifice, & quiete, prout facere solitus erat ante propugnaculorum erectionem praedictam, nullam super illis, vel eorum aliquo praefato Herculi duci molestiam seu violentiam illaturi deinceps: consultores vero, auxiliatores, adherentes, complices, & sequaces a praestatione auxilii, consilii, vel favoris huiusmodi omnino cessent.

Ferrariensis agrum libera possessio Herculi duci restitui iusta.

XVI.

Et si dux, consiliarii, commune, providitores, capitaneus, immorantes, consultores monitioni, & mandato nostris huiusmodi infra dictos quindecim dies non paruerint cum effectu, in eisdem Joannem Mogenigo ducem rogatorum, & generalis consilii consiliarios, & alias singulares personas communis praefati Venetiarum, nec non providitores, capitaneum, immorantes, fautores, consultores, adherentes, complices, & sequaces, ac quemlibet eorum, qui sic non paruerint, aut ut non paveatur seu pareri differatur consuluerint, suaserint, fecerint, dixerint, vel procuraverint, seu alias qualitercumque in hoc culpabiles fuerint directe vel indirecte, tacite vel expresse, ex nunc prout ex tunc de eorumdem fratrum consilio majoris excommunicationis sententiam pronulgamus, & eos illam in-

currere volumus eo ipso, a qua, praeterquam in mortis articulo constituti, ab alio quam Romano Pontifice, etiam praetextu cuiuslibet facultatis cuiuscumque pro tempore desuper concessae, nequeant absolutionis beneficium obtinere, ita ut si quem eorum, tanquam in tali articulo constitutum, absolvi contingat, qui postmodum convalescit, in eandem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto, nisi post convalescentiam monitioni, & mandato nostris praedictis paruerit cum effectu: & si moniti, & excommunicati praefati dictam, excommunicationis sententiam per alios tres dies dictos quindecim dies inmediate sequentes animo, quod absit, sustinuerint indurato, sententiam ipsam aggravamus, & ex nunc prout ex tunc Venetiarum, Paduanam, Veronensem, Vicentinam, Brixianam, Tarvisinensem, Pergamensem, reliquasque a Venetis praefatis tentas, & possessas civitates, terras, castra, & loca quaecumque citra, & ultra mare, ac in maritimis insulis consistentia, & generaliter loca quaecumque, etiam ab eisdem Venetis non possessa, ad quae aliquem eorumdem excommunicatorum declinare contigerit, quantum in illis permanserit, & triduo post recessum eiusdem, ac quae in illis sunt, ecclesias, & monasteria, ac religiosa, & pia loca quaecumque de eorumdem fratrum consilio praefata auctoritate ecclesiastico subimus interdicto: ita ut illo durante in illis, etiam praetextu cuiuscumque etiam apostolici indulti, personis, ordinibus, vel locis concessi, praeterquam in casibus a iure permixtis, & etiam in illis alias quam clausis januis, ac excommunicatis, & interdictis exclusis, nequeant missae, & alia divina officia celebrari. Si vero moniti excommunicati, & interdicti praefati per alios tres dies dictos ultimos tres dies inmediate sequentes ad cor reverri, occupata restituere, & a bello desistere, ac nostris monitioni, & mandatis praedictis obtemperare distulerint, & in sua voluerint cordis duritia, & perversa obstinatione permanere, eos & quemlibet eorum reagravationis, anathematizationis, & aeterna maledictionis, ac perpetuae damnationis cum Dathan, & Abiron, quos vivos terra absorbit mucrone ligamus, & irretitos esse decernimus ipso facto, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCDLXXXIII. x. kal. junii pontific. nostri an. XI. I.

Expiandi criminis potestas in re Ferrariensi reservata Pontifici.

Dictio Veneta ecclesiastico interdicto mulctata.

XVII.

Transmittit (a) iudicium hoc edictum in Venetos Sixtus ad Fridericum Imperatorem, ad Reges Galliae, Hispaniae, Pannoniae, Angliae, & Lusitaniae, ad septem viros Germaniae, aliosque principes, ut illud promulgandum in sua ditione curarent: tum eos adhortatus (b) est, ne pra-

(a) Sup. p. 617.

Veneti occupant Ferrariensem.

Districta in eas censurae.

Ut inique ecclesiasticos e Rom. curia ad se revocent. Concitatus in ipsos Maximilianus.

XVIII. Non abstant a captis Veneti.

praesidio Romanae ecclesiae deessent, conquetus (a) gravissime Venetos, Cardinales & praesules suae nationis a Romana curia revocasse, quo argumento extant haec ad Maximilianum archiducem Austriae missae literae.

Maximiliano.

Dilecte fili salutem, &c. Intellexisse debet nobilitas tua, quo studio, quibus persuasionibus instituerimus apud Venetos, ut nobiscum, & cum reliquis Italiae potentatibus consentire vellent in mutuam pacem, ob publicam Christiani nominis utilitatem, vellentque desistere ab iniqua civitatis nostra Ferrariensis oppugnatione, qua in re cum nihil profecerimus, sed tunida, & superba ab eis responsa acceperimus, ut, quod animo conceperunt, non solum Ferrariam, sed etiam alias Italiae partes occuparent, devenimus ad ea remedia, ad quae felix recordationis Clemens praedecessor noster in eo ipso casu adversus Venetos devenit, ut intelligas non incipere nunc inmoderatam Ferrariae subjugandae Venetorum libidinem. Itaque de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium bullam censurarum adversus Venetos ipsos edidimus, quam ad nobilitatem tuam mittimus hortantes, ut per omnia dominii tui loca publicari, & observari eam facias, nisi enim tanta audacia, & superbia occurratur, vendendum est, ne ex Ferraria ad ceteras Italiae civitates, & demum ex Italia ad transalpinas nationes virus hoc serpat, neque solum temporaliter ecclesiam offendere non verentur, sed etiam spiritualiter, quandoquidem gravi edicto omnes eorum Cardinales, praelatos, ceterosque ecclesiasticos ditionis suae homines ex Romana curia ad se revocarunt insurgentes adversus Dominum, & adversus Christum eius. Erit igitur officium tui, qui de Ecclesia Dei tanquam catholicus princeps benemeritus es, ambitiose huic dominandi cupiditati resistere, repellere fictas eorum obloquutiones, adesse sacrosanctae Romanae ecclesiae totis viribus tuis, & praesidio, sicuti sane confidimus, quod non solum tibi immortalam apud omnes gloriam, sed etiam apud Deum meritum allaturum est. Dat. Romae die XIII. junii MCDLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Moniti porro officii Veneti abjecta censurarum religione, aliarumque poenarum acerbitate concepto non desistere, sed a Pontifice ad concilium oecumenicum provocarunt: quo acerrimo telo plures principes usos alias vidimus ad defugiendam ecclesiasticam severitatem, ad quos coercendos ausus, cum flexu iniquorum temporum magis ingravescerent, sedisque Apostolicae majestas obsolescere videretur, Ann. Eccl. Tom. XXX.

Pius II. in conventu Mantuano tantum facinus auferos anathemate jam ante percusserat: cujus vestigia sectatus Sixtus acceperat de ejuimodi Venetorum appellatione nuntio, edito diplomate (b) demonstravit, Apostolicam sedem, & in ea sedentem universis conciliis auctoritate antecellere.

Sixtus episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Cum superiori anno Veneti nostrum Ferrariense territorium hostiliter invasisent, & a nobis, ut desisterent, moniti & instantissime saepius requisiti, se id non belli gerendi, sed pacis habenda causa, & pro iurium suorum conservatione agere affirmarent, ac bellum continua acris prosecutione, & adeo ultra processissent, ut de Ferrariensis civitatis occupatione in brevi dubitaretur; ne tam longa mora nostra qui in illorum verbis confidebamus, Romana ecclesiae damno foret, ipsique eorum voti compotes fierent, Ferrariensi civitati praedictae, ne occuparetur ab eis occurrere etiam cum gentibus nostris armigeris, & alias, prout fas, & possibile fuit, ac timebamur curavimus, & universali in Italia pace inter aliquos illius potentatus per nos composita, eisdem Venetis, ut a bello praedicto Ferrariensi desisterent, & pacem ipsam, quam nos ut inestimabile bonum fidei catholicae ardenti desiderio ad effectum deducere curaveramus, amplecterentur, conditionibus eorum, & statui, & potentatui convenientibus, reperitis nuntiis, & literis persuadere, & eos saluberrimis paternis monitis ab eorum belli proposito ad veritatem veritatis revocare ardentius non cessavimus. Cumque expectatis pluribus mensibus nostris persuasionibus obtemperare nullatenus velle, & bellum ipsum Ferrariense contra nos, & Romanam ecclesiam omnino prosequi decrevisse responderent, ne quid omitteremus de his, quae nostro incumbunt officio, eosdem Venetos, quos ob invasum Ferrariense territorium prolatas in id facientes, nominatim in caena Domini, per nos, & praedecessores nostros Romanos Pontifices ecclesiasticas censuras, & poenas incurrisse notorie constabat, ut iure optimo facere potuissemus, censuras ipsas incurrisse minime declaravimus, sed ut mitius ageremus cum eisdem nostris patentibus literis eos, ut a bello praedicto tam injusto desisterent, & occupata restituerent denuo monimus, & requisivimus, ecclesiasticas, quas facti qualitas exigebat, sententias, censuras, & poenas proferentes in eos si nostris, ut debebant, tam sanctis tamque iustis non obtemperarent mandatis. Ipsi vero quanto mitius processimus contra eos, tanto magis excedere non formidaverunt,

(b) Ext. in dict. lib. typis uso Romae ann. 1607. sign. lit. C. III. n. 43.

Commo-niti iterum officii.

XIX.

Provocacionis ad Concilium diffugia iniqua captant.

runt, nam non solum monitionibus, & mandatis predictis obtemperare, aut praefixi eis ad id termini prorogationem petere, & de parendo spem dare non curarunt; immo spiritu rebellionis assumpto, accersitis in eorum ducati palatio nonnullis praelatis ecclesiasticis tunc Venetiis commorantibus, coram eis, ut honestis personis a monitionibus, & mandatis huiusmodi nostris ad tribunal omnipotentis Dei, & ad id, quod de proximo celebrari debere temere affirmare non erubuerunt, futurum generale concilium appellare, & ut appellatio ipsa per eosdem praelatos reciperetur, laudaretur, & admitteretur, ac tandem ad nostram deduceretur notitiam procurare, & Christianis fidelibus clero, & populo cuiuslibet civitatum, terrarum, & locorum eorum ditioni obtemperantium, quod praetextu appellacionis huiusmodi monitionibus, & mandatis nostris obtemperare non tenerentur, nihilque contra eos huiusmodi praetensa eorum appellacione pendente posse aut debere innovari persuadere, & eorum animas huiusmodi falsis persuasionibus illaqueare non formidarunt in huius sanctae sedis Apostolicae auctoritatis contemptum, perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum, a quibus omnibus Veneti praedicti profecto, ut credimus, abstinuerunt, si considerassent atterere eam, quae apud nos in B. Petro a Domino nobis concessa ligandi atque solvendi iuxta meritum exigentiam plenitudo residet potestatis, qua non extollimur ad superbiham, sed ad providentiam excitamur: & illius exemplo, qui omnes salvat, & neminem vult perire, libentius utimur ad solvendum quam ligandum; & voluissent diligentius intruere qua facta nostra prosequi perfectione velimus, quodque eos, ut peculiare Romanae ecclesiae filios semper gestimus in visceribus charitatis, & gratis, ac favoribus prosequi non cessavimus.

XX.

Nos igitur, qui disponente Domino, qui nos unxit oleo laetitiae praese consortibus nostris, in eo sumus officio constituti, ut singularum animarum saluti consulere, iustitiam colere & iniquitatem odire debeamus, attendentes quod de minoribus ad maiores iudices dumtaxat appellare legalis permittit auctoritas, & propterea imhibet ab imperiali, & praefato praetorio iudicio appellari, & quod non homo, sed is dumtaxat, qui solo verbo fecit caelum & terram, Apostolicam sedem, & in ea sedentem praetulit universis etiam conciliis, quae ab ea robur accepisse sanctorum patrum decreta testantur, & etiam Gelasius Papa contra Acacium, Fausto legato scribens, dum ait: Ipsi sunt canones, qui appellaciones totius Ecclesiae ad huius sedis examen voluere deferri, ab ipsa autem nunquam appellari debere,

Appellacionis iniquitas demonstrata.

& ipsam de tota Ecclesia iudicare; de ipsius autem iudicio nunquam iudicari senserunt. Et dum scribit ad orientales episcopos dicens: sedem praedictam nulla synodo praecedente solvendi quos synodus inique damnaverat, & damnandi quos oportuit, nulla existente synodo habuisse facultatem. Testantur etiam quamplurimorum antiquorum conciliorum epistola, in quibus verba illa apponuntur: Salva in omnibus Apostolicae sedis auctoritate; & quod de iis, & quamplurimis aliis iuribus, & canonibus, ac auctoritatibus praese memoriae Pius Papa II. praedecessor noster dudum de fratrum suorum S. R. E. Cardinalium, & praelatorum, ac iurisperitorum tunc Romanam curiam sequentium consilio in conventu Mantuano auctoritate apostolica in perpetuum valitura constitutione: omnes qualitercumque appellantes a Romano Pontifice canonum transgressores, & illos ex eis, qui ad non indictum nec congregatum concilium appellare praesumerent, aliud caput in Ecclesia Dei, ac imaginarium majus, & sublimius tribunal confingentes contra Apostolum dicentem: Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id, quod Christus instituit, huius sanctae sedis primatum negare, Ecclesiae unitatem dividere, non unum solum privilegium eidem Ecclesiae adimere, sed praecipuam principalem dictae sedis auctoritatem, quam & vox Christi & majorum traditio, & canonum fulcit auctoritas, penitus subvertere non verentur, praese caeteris detestabiliores esse, & eorum appellaciones huiusmodi quacumque occasione interponerentur non solum irritas, & inanes, sed fraudulentas & sacrilegas, & haereticas esse declaravit: ac statuit nulli cuiuscumque status, ordinis, vel conditionis existeret, licere deinceps pro quacumque causa a sede Apostolica, praeseferim sub hoc praetextu nominis futuri concilii, appellare, aut huius appellacione uti, & in iis sub excommunicationis laeae sententiae poena, a qua a nemine absolvi possit, praese quam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo constitutus: & voluit omnes adhaerentes appellacionibus eisdem, procuratores quoque, syndicos, & alios quoslibet alio nomine appellantes simili sententiae subiacere: notarios vero, & scribentes, distantes, & restitucantes in eis, aut consilium praestantes, vel favorem, ultra anathematis poenam, perpetua notari infamia, & advocacionis, procuracionis, & notariatus officii fore privatos; & si in huiusmodi excommunicationis sententia per annum persisterent tanquam de haeresi, & schismate suspectos ab omnibus haberi, & reputari; & contra eos ut tales iuxta canonum praesecepta procedi, prout in eadem constitutione latius continetur.

Ut eam edituris inflicto sit anathema.

Suspecti sint iudem schismatis & haereticos.

Ex

XXI.

Ex quibus manifeste inferitur, quod huiusmodi eorumdem Venetorum appellacio ex eo quia a Romano Pontifice non appellatur, est ipso facto nulla: & quia ad fictum, & imaginarium concilium interposita fuit sacrilega, & abhorrenda exitus, & ut ad tribunal omnipotentis Dei interposita per eos sustineri non potest, nisi alterum de duobus affirmet, videlicet vel omnipotentem ipsum B. Petro Apostolorum principem, & per eum eius successoribus omnimodam potestatem in terris non tradidisse, & aliquid de ea retinuisse, vel quod a vicario ad eum, cuius vices gerit, cuiusque unum & idem est tribunal, valeat appellari, quorum primum haereticum, aliud vero a sacris canonibus alienum esse nemo ambiget. Et non minus considerantes, quod si Veneti praefati non appellassent, sed concessa gravatis a Romano Pontifice via nos supplicandi, aut in integrum restitutionem a nobis petendi usi fuissent, nihilominus ex sex causis in eorum praetensa appellacione praedicta deductis, quae si recte procederetur ad unum reducuntur, videlicet quod ob pacta eis non servata a duce Ferrarienti nobis consentientibus bellum ei indixerunt, & quaesita in eo bello, utpote ad eos pertinent exaudiri nullatenus deberent, cum causa ipsa a facti veritate, & iuris dispositione sint penitus aliena: nam ut ex nostrarum literarum, per quas moniti fuere, lectura evidenter apparet, dux ipse Ferrariensis, pacta servare, & nostrae ordinationi desuper parere sepius obrulit, & ad bellum ipsum penitus nobis insciis devotum exiit, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXIII. id. iulii pontificatus nostri anno XII.

XXII.

(a) Lib. brev. an. 12. p. 739. & an. 13. p. 2. Veneti trahere nituntur Gallos ut valere appellacionem ad Concilium contendant. Gall. Rex Pontificis decretis parendum decernit. (b) Lib. brev. an. 12. p. 738. (c) lb. p. 739.

Obfirmati contra haec imperia Veneti, missis in Gallias & Hispanias oratoribus, Reges adversus Sixtum incitare pertentant (a), ut ad regiam auctoritatem confirmandam pontificiam eliderent, provocacionique ab sede Apostolica ad concilium assentirent: sed eorum conatus non profuere: immo Ludovicus Francorum Rex eam a Sixto in Venetos sententiam in solemnium hominum frequentia promulgari iussit: quo nomine plurimas illi Pontifex per apostolicas literas gratias egit (b), perque sanctissimum virum Franciscum Paulanum sacri Minorum ordinis conditorem, cui etiam provinciam dedit (c), ut Regem hortaretur, ne venientem ad se Venetum oratorem audiret, donec pontificii & foederatorum principum oratores ad aulam regiam pervenissent.

Fratri Francisco de Paula.

Dilecte fili salutem, &c. Agimus mandatum regi gratias, quod bullam consursum contra Venetos editam tam benigne

in regnis suis publicari mandavit, super quo etiam volumus, ut tu nostro nomine, quando cum illius maiestate eris, iidem facias, & gratias illi agas, eamque horres, ut si orator Venetorum, qui istuc venturus dicitur, justificationes nostras mendacis, & oblocutionibus refellere volent, ne audiat, aut fides ei adhibeatur, vel saltem nulla capiatur deliberatio, donec nostri, & confederatorum nostrorum oratores, quos missuri praeseferimus sumus, istuc perveniant, qui etiam iustitiam nostram aperient, & maiestatem regiam plenius informabunt: constitutiones vero tuas confirmabimus, & de hoc bono sis animo. Prosequere modo, & Deum pro incolumitate eiusdem Regis ora, sicut nos hic fieri facimus, & ad venerabilem fratrem archiepiscopum Turonensem scripsimus, ut per totum Francia regnum idem fieri faciat. Dat. Romae die XVI. augusti MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Hispaniarum etiam Reges praeseponit (d) Sixtus, ut adversariorum obrectacionibus aures clauderent, tum apud plures principes de illata Romanae ecclesiae vi atque injuria gravissimas querelas fudit (e): Nemo est, inquit, qui non cognoscat illos, id est Venetos, miserabili libidine trahi ad occupandum Italiae dominatum, & iniuste nefariaque arma movisse contra Ferrariam Romanae ecclesiae civitatem propria auctoritate, spero omnino iudicio, quod illis offerretur ad dicendum si quid esset differentiae inter eos, & ducem ipsum Ferrariae: quae quoniam ita aperta sunt, ut nulla possint tergiversatione celari, superfluum est nos in hoc esse longiores. Dat. xxx. Octobris anno MCCCCLXXXIII. Haec Sixtus (f): cum Veneti non modo Ferrariam oppugnarent, verum immissa classe Gallopolim aliasque arces in regno Neapolitano in potestatem suam redegerent, junctisque (g) sibi foedere Genuensibus etiam adversus Insubrem majora molirentur: ad quorum infringendos conatus de comparanda omnium foederatorum sumptibus ingenti classe actum est (h).

Instructam aliam habebat Ferdinandus Rex Neapolitanus classem, triremium quinquaginta, cui Fredericum filium praeseferat: is vero cum Anconitanum portum insedisset; atque Venetis metum attulisset, ne ex ea statione infestiora omnia Venetis redderet, ille in Dalmatiae oras irrupit, ac Lyssam insulam ferro populatus est & igni: sed cum illo procul agente dictio pontificia Apuliae hostium excursionibus maritimis pateret, Sixtus Ferdinandum monuit (i), ut classem e Dalmatia ad Picensi & Apuliae oras tuendas revocaret; Mediolanensem urfit (k), ut in

S. Franciscus de Paula rogatus ut Gallo Regi pontificiam causam contra Venetos exponat. Indicta pro regia salute in Galliis preces.

XXIII.

(a) Lib. brev. an. 13. p. 2. (b) Lib. brev. an. 12. p. 756. (c) Lib. brev. an. 13. mens. Octob.

Iniqua arma a Venetis mota demonstrata. (f) Sabell. lic. en. necad. 10. 17. Neapolitana littora infestata a Venetis. (g) Lib. brev. an. 12. pag. 678. (h) lb. p. 461. & p. 1.

XXIV.

Classis a Ferdin. instructa in Venetos.

(i) Sabell. en. 19. l. 7. (k) Sixt. lib. brev. an. 12. p. 683.

In

(a) Ib. p. 678. & 511. Plura hostilia in eos exercita. (b) Pag. 392. (c) Pag. 652. (d) Sixt. lib. brev. an. 13. mens. novemb. (e) Ib. 30. decemb.

XXV. Senis gravissimæ factiones ortæ.

(f) Volat. diar. ms. arch. Vat. fig. n. 49. & 111.

(g) Lib. brev. an. 12. p. 406. XXVI. Civium sanguis immaniter fusus. Legatus ad cives conciliandos decretus. (h) Ibid. p. 476.

XXVII.

Insurbria Venetos adoriretur: Panormitanos etiam adhortatus est, ut eisdem mari oppugnarent (a); denique Venetorum mercatorum bona prædæ exposuit (b). Inter quæ hostilia agitata sunt plura de pace concilianda colloquia, pioque componendæ pacis desiderio permotus accessit ad Sixtum Antibarenis archiepiscopus, ac mense novembri ad Venetos dimissus (c), ut paci redintegrandæ operam navaret; quem exeunte hoc anno Pontifex ad studium omne in perficienda concordia reconciliatione collocandum adhortatus (d) est, ut vero Sixtus (e) fat tolerabiles & honestas pacis leges a Venetis oblatas aspernatus sit fœderatorum spe fultus; fœderati autem eo inconfulto ingratas ac turpes ipsi fanxerint, proximo anno dicitur: sed a Ferrariensi bello ad Senensium civiles tumultus digredimur.

Nullius principis subditi imperio Senenses urbis principatum, & honorum facies singuli exambiebant, hinc inter æmulos accensæ iræ; & factiones libertatis imperiique cupidos in tetrum servitutis genus, quo misera urbs partim suis orbata civibus in exilium pulsus, partim aliorum sanguine fœdata est, conjecerunt. Decretum ad concordiam Senis restituendam Cardinale tituli S. Cæcilie refert Jacobus Maffeus Volaterranus (f): Ad dicem, inquit, XIV. nempe februarii hujus anni, legatus ad comprimendos Senenses motus designatur Cardinalis Melphitensis. Confugisse eos ad Pontificem, ac præsum ab eo mitti flagitasse, qui pontificio nomine discordias compelleret, ensesque strictos a miserorum cervicibus averteret narrat Sixtus in literis ad eundem Cardinalem datis (g) die sexta martii.

Profectus Senas legatus ardentem odii populam mitigare non potuit, concitataque seditione in ejus conspectu nonnulli cives contrucidati sunt; ex quo magno dolore affectus abscessit. At Pontifex tollendi mali cupidus legatum redire Senas iussit: nec abnuvit ille, modo cruori parceretur, quare Sixtus paternis literis (h) Senenses monuit, ne sævirent in proximos præsentem legato, qui urbis statum compositurus esset.

Senensibus.

Discessit legatus iusto percitus dolore, cum videret neque exhortationibus, neque precibus, neque protestationibus ullum apud vos locum esse: tamen tanta est charitas nostra erga populum Senensem & libertatis, & quietis illius conservandæ desiderium, ut is non obstantibus legato statim mandaverimus ad vos revertetur, qui nullum laborem recusans mandatis nostris obtemperare perseveravit, modo pro-

mitteretis in nullum civem amplius severere, aut pati ut severeretur, ut dignitati Apostolicæ sedis consuleretur, quæ legatos hujusmodi tamquam pacis angelos non ad crudelitatem, sed conservationem civium, & concordiam mittere solet. Rescripsistis autem ipsi, non posse vos hoc promittere, ut qui popularem tumultum continere possent diffidatis, si quid plebei furoris excitaretur: quod certe nobis summo dolori fuit, considerantes imminentem civitati illi calamitatem & ruinam, nisi prudentia & sapientia vestra occurratur, quos hortamur ut conservationi vestrae diligenter invigilantes velitis procurare ea, quæ pacis sunt, non quæ majora discordia alimenta præbere possunt. Si cautionem præstiteritis legato, ne in aliquos severiatur libere revertetur ea perfecturus, quæ feliciter, & pacifice incipit. Si vero animus vobis est effundendi civilem sanguinem, non patitur Apostolica sedis dignitas, ut tamquam speculatores, & inspectores cædis cuiusquam legatos mittat, erimusque apud Deum, & homines excusati per nos non stitisse, quin omnia malis vestris adhibuerimus remedia, &c. Dat. Romæ die XI. Aprilis MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII. Hactenus de rebus Italicis.

Nunc ad S. Franciscum Paulanum Italici lumen, a quo digressa est narratio redeamus. Efflorescebat hoc tempore ejus sanctitatis gloria, nec modo Calabriam omnem, in qua novæ religiois familiaria fundamenta jecerat, verum & Gallias ingentium ab eo editorum miraculorum fama pervaserat, qua Ludovicus Francorum Rex, qui diuturno ingravescenteque morbo languebat horrebatque metu mortis, recreatus erectusque in spem recuperandæ cœlesti ope valetudinis, Pontificem interpretem adhibuit, ut virum sanctum in Gallias alliceret. Sixti igitur hortatu & imperio longinquum iter sanctus senex hoc anno ingressus est, Gallias sanctimoniam suæ radiis collustraturus, novoque religioso ordine decoraturus: quem a Ludovico Rege nixto genibus, & venerabundo exceptum, refert Philippus Comineus (i), de cujus ad Regem accessu eidem viro sancto Pontifex gratulatus est (k) ipsumque adhortatus, ut pro impetranda illi a divino Numine sanitate preces funderet.

Francisco de Paula.

Dilecte fili salutem, &c. Intelleximus te pervenisse incolumem ad regiam majestatem, quod nobis summo opere placet: & quoniam vehementer desideramus, ut ejus serenitas cum fructum, quem speravit, de tuo illud adventu sentiat, volumus ac tibi in virtute sanctæ obedientie strictissime præ-

Redire iustus a Pont.

Senenses ad mutuatam sollicitati pacem.

B. Franciscus Paulanus miraculorum fama clarissimus.

Gall. Rex pro eo in Gallias pelliciendo interpretem Pont. adhibet.

(i) Comin. l. 6. c. 9. (k) Lib. brev. an. 12. p. 594.

Sixti ad S. Franciscum de Paula lit.

Iustus pro Galli Regis valetudine Deum orare.

XXIX. Ni Deum oraret obiectum viro sancto anathema. (a) Ib. p. 594.

XXX.

(b) Arnold. Peronius l. 1. (c) Lib. brev. an. 13. 1. decemb. XXXI.

(d) Lib. brev. an. 22. p. 104.

precipiendò mandamus, ut omni cura, studio, & diligentia intendas ad recuperationem incolumitatis majestatis sue, & nihil in hoc prætermittas Deum rogando, & omnia alia remedia adhibendo, quæ ad prosperam illius valetudinem pertinere quoquo modo possint, non obstantibus quibuscumque persuasionibus, quæ tibi forsitan ab aliis facte essent in contrarium. Nos quoque non desinimus ad ipsum Deum crebras preces effundere, ut celsitudinem suam mediante orationibus tuis in bona dispositione, & incolumitate conservet, quam nos pro nostra in eum benevolentia maxime optamus. Dat. Romæ die XI. Junii MCDLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Non hæc modo Sixtus sancto feni dedit mandata, sed etiam anathematis terrore obiecto illum ad orandum Deum pro Gallo Rege obtrinxit, de quibus Gallum valetudinis cupidissimum exaratis eodem die literis (a) fecit certiorum.

Regi Franciæ.

Charissime in Christo fili noster. Quoniam celsitudinis tuæ incolumitatem, & felicitatem semper optavimus, & operamus, mandamus dilecto filio Francisco de Paula, quem ad te venire iussimus per duo brevia allegata, in altero in virtute sanctæ obedientiæ, in altero sub excommunicationis pena, ut omni cura studio, & diligentia Deum orare non desinat pro bona dispositione, & optimo statu celsitudinis tuæ non obstantibus quibuscumque persuasionibus, quæ forsitan ei in contrarium ab aliis factæ essent. Itaque poterit majestas tua alterum ex ipsis brevibus, quod sibi magis videbitur, ipsi fratri Francisco reddere. Nos quoque non omittimus ipsi Deo supplicare, ut celsitudinem tuam in ea, quam desiderat, valetudine & felici regimine conservet, & maneat, etiam si aliud per nos contra hoc tibi faciendum videbitur.

Concrediderat animam viro sanctissimo Ludovicus Rex, atque universos illi conscientia sinu expandebat, querunturque Galli politici iniecta nimia religione a S. Francisco Hispanis artibus subornato comitatum Russionensem Aragonio restituisse (b). Restituit quoque Romanæ ecclesiæ Diensem & Valentensem comitatus, atque in Hieronymum comitem Riarium nepotem pontificium transfundendos decrevit, quæ de re actæ illi a Sixto (c) gratia.

Cum etiam Ludovicus Rex nonnulla vota nuncupasset, quæ facile complere non poterat, ea Sixtus in alia pia opera commutavit, quare a Ludovico ad ornandas urbis ecclesiæ nonnulla sacra munera transfusa fuere, ob quæ a Sixto commendatus est (d).

Regi Franciæ.

Charissime in Christo fili noster. Gratissima fuerunt nobis tuæ majestatis literæ, quibus gratias agit nobis de votorum suorum commutatione, & tuæ devotionis fervorem magnopere laudamus, quia iam ea, in qua vota commutavimus, diligenter, & cumulate fueris executus, missis quingentis scutis ad basilicam principis Apostolorum de urbe pro illius rectorum, & ecclesiæ reparacione, & toridem in supplementum fabricæ B. Petri in monte aureo, quæ per dilectum filium nostrum Philippum tit. SS. Joannis & Pauli presbyterum Cardinalem Marisconensem fecimus tuo nomine præsentari, eidemque ordinavimus, ut curet ipsam pecuniam quam utilissime expendi: conspicuum quoque liberalissima devotione tua dignum calicis aurei donum, per te nuper ad sacrosanctam Lateranensem ecclesiam missum tanto libentius vidimus, quanto cognoscimus non solum tuam devotionem mirifice in dies augeri, sed continuis tuæ erga Deum, & sanctos pietissimæ liberalitatis exemplis cæteros ad divinum excitari cultum, & majorem devotionem accendi, ex quo tanto majoris id tibi apud Deum meriti est, & apud mortales laudis, & honoris. Dat. Romæ die V. martii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Nonnullis etiam conscientia aculeis lancinatum ipsum fuisse ecclesiasticarum decumarum causa, ostendunt pontificia literæ datæ tum ad eundem Regem (e), qui ea de re Sixtum consuluerat; tum ad S. Franciscum (f), quem eos motus concitare vetuit. Proximo mente eundem sanctum virum urfit, ut Regiam valetudinem a Deo posceret, deque constitutis ab eo pro faciendâ sodalitati sui religiosa disciplina legibus confirmandis spem auxit. Præterea obtinendæ a Deo Ludovico Regi sanitatis desiderio incensus Pontifex, piisque ejus votis obsecutus, sacras ad eundem reliquias misit die festo principum Apostolorum, quas religiose a Rege cultas refert Jacobus Volaterranus (g); haud tamen restitutum valetudini. De istidem meminit Comineus, atque inter alia transfusum (h) linteam eucharisticum, in quo olim S. Petrus inter divina mysteria Christi corpus reponere consueverat, idque postea Romanæ reventum.

Licet vero ad sanctorum virorum repetitas preces optata sanitas arcano Dei consilio Regi reddita non sit, animæ tamen ejus saluti summo emolumento extitit consuetudo operaque B. Francisci, adeo ut qui ad mortis mentionem inhorrescere consueverat, denuntiationem illius constantissime exceperit, & sacris omnibus, quæ ad animam expiandam spectabant rite pro-

Galli Regis vota in pia opera commutata.

Calix aureus ab eodem donatus ecclesiæ Lateran.

XXXII. (e) Lib. brev. an. 12. p. 660. (f) Ib. p. 661. Sacrae reliquie ad Gall. Regem transfusæ.

(g) Volat. ms. arch. Vat. fig. n. 49. & 111. (h) Comin. l. 6. c. 10. Belcair. dec. 1. l. 4. n. 23.

XXXIII. S. Franc. Paul. opera Lud. Rex pie vitam claudit.

procuratis, editaque pietatis insigni significatione sanus mente, & libera locutione animam Deo reddidit die sabbati uti expectierat Deiparæ, cujus cultui additissimus fuerat, sacro, in ejusque templo, Cleriaci a se magnificentissime constructo, sepeliri voluit. Peracta Romæ sacra a Pontifice & Cardinalibus pro Rege Francorum XIII. septembris refert Volaterranus (a).

(a) Volat. l. 5. mf. arch. Vat. fig. n. 49. & III. XXXIV. Succedit Ludovico Carolus filius. (b) Paul. Emil. in Lud. X. (c) Belcair. dec. i. l. 4. n. 17.

Monita a Ludovico data Carolo filio.

(d) Id. n. 23. Repudiata a Lud. Turcarum amicitia & munera.

Succedit Ludovico Carolus filius ejus nominis octavus, quem ante obitum inunctum, Regemque salutatum videre optaverat (b) : sed cum allatum Rhemense simpulum est jam animam agebat. Tyrannidis illum plerique insimulant, e quibus Belcairus (c) observat novi carceris auctorem eo maceratum fuisse : Ferreas, inquit, suppliciorum lignæque arculas hominis, & nonnihil amplius capaces extruendas curaverat, quarum architectus, aut certe inventor Virdunensis pontifex Perilli exemplo in primam comectus continuos quatuordecim annos ibidem exegit. At sub mortem errores suos agnovisse, atque hisce monitis Carolum filium successorem informasse narrat idem auctor : Illis, nimirum aulicis, non nimis largiendo, & ab istis, nempe plebeis, non nimis exigendo te pariter omnibus æquum præstabis : æquitate regna crescunt atque confirmantur, tyrannica imperia cito dilabuntur, ac ruunt : Regem ex bono, & æquo imperantem non solum sui, ut communem parentem, amant, colunt, venerantur, sed finitimi quoque sibi asciscere cupiunt, seque sponte subdunt ; tyrannum ut communem hostem, etsi metu interdum dissimulant, omnes pariter execrantur. Scio me & hic graviter deliquisse, atque ingentem in bella pecuniam præter jus, & æquum sæpenumero, & non consultis tribus ordinibus paterna licentia indidisse : verum si me superstitem aliquot adhuc menses Deus optimus maximus conservabit, huic malo etiam mederi, tributaque ex equitum stipendiis metiri, atque utraque veteri more exæquare : ne quidquam amplius exigatur destinari, idque me facturum recipio, ac coram te, omnibusque quotquot hic adsunt, persancte profiteor. Liberorum autem est parentum virtutes emulari, peccata sempiterna oblivione sepelire, ut finitiorum, Maximiliani vero in primis, quo cum mihi continua prope bella fuerunt, amicitia fruaris. Laudat (d) eum idem Belcairus, quod Christiana constantia Bajazetis legatos, qui ingentia munera deferebant, modo fratrem Zizimum diligenti custodia observaret, repulerit : Turcicam legationem, inquit, in provinciam Narbonensem appulsam haud ultra progredi, sed Gallia statim excedere animo vere Christiano

jussit, atque inauditam dimisit, nihil sibi cum immani tyranno Christiani nominis accerrimo hoste commune habendum ratus, quem utinam deinceps ceteri Galliarum Reges imitari fuissent, nec ipsa communicatione barbaros mores imitari, aut posteris suis imitandos proponere didicissent.

De Ludovici morte certior factus Sixtus maximo ex eo se dolore affectum esse Delphino significavit (e) ; æquo tamen animo ferenda quæcumque divino fierent consilio : tum pontificia pollicitus studia et sacro purpuratorum senatu legatum in Gallias mittendum decretum fuisse addit, necnon præceptis salubribus ad sectandas virtutes regias erudit.

Delphino.

Dilecte fili salutem, &c. Auditus est a nobis clara memoria genitoris tui Ludovici Christianissimi Regis obitus magno dolore, quod cognoscimus quantum in eo iactura fecerit respublica Christiana, & nos præcipue, qui singulariter illum diligebamus, & ex cujus præclaris virtutibus magnum Apostolica sedes ornamentum suscipiebat, quæ tali orbata præsidio non potest nisi cum lachrymis tanti principis mortem prosequi : verum ut cogitationes nostras ad Deum erigamus, a quo omnia procedunt, neque possumus neque velle debemus ab illius voluntate dissentire, qui nos in hunc mundum deduxit, ut aliquando ab eo revocaret : quamobrem oportet nos moderato animo ferre quæcumque divina majestati placuerint, præsertim cum apertissime habeamus in quo merito possumus ægritudinem animi nostri consolari, quam ex illius obitu suscepimus. Mortuus est gloriosissimus princeps pater tuus ea laude, his rebus gestis, ea religione, ea pietate, ut de illius felicitate potius nobis sit lætandum, quam de morte contristandum : non enim tuos progenitores factis illustribus æquavit, sed etiam longe superavit, ita ut in vita hac nihil potuerit habere præstantius, in morte autem, ut accepimus, ita migravit ad creatorem suum, ut nihil fieri potuerit religiosius, quæ potius hortari omnes debent ad admirandum præclara illius vestigia, quam ad dolendum quod a nobis sit sublatus. Et ut ex latere nostro eam tibi consolationem afferamus, quam possumus, cum te in filium nostrum jamdiu suscepimus, ex patris tui commendatione, qui vivens protectioni nostræ te dedit, persuadeas tibi nos omnia promptissimo studio facturos, quæ spectent ad quietem, stabilimentum regni tui, ita ut patris officia in nobis desiderare non possis. Jam ex sacro collegio legatum aliquem designabimus ad te profecturum cum opportuna facultate, qui nostro nomine omnia peragat, quæ ad com-

XXXV. (e) Lib. brev. an. 13. p. 2.

Consolatione ad Carol. VIII. de patris obitu lit.

Ludovici XI. eulogium.

Salubria præcepta novo Regi data.

modum, honorem, & conservationem tuam, & regnorum tuorum pertinere quocumque modo possunt, & si quid aliud supererit faciendum, non desimus necessario præsidio, ut facile perspicere possis remansisse in filio, quam in patre habuimus dilectionem. Superest autem, ut te hortemur, & amanter moneamus, ut Deum ante omnia timeas, religionem colas, Apostolicam sedem præcipuo cultu venereris, ab oppressoribus eam tuearis, illius mandata reverenter suscipias, & exequaris : quod si facias, ut speramus, res tue semper prosperabuntur, & a vestigiis majorum tuorum, qui ex hoc Christianissimum nomen consecuti sunt, non degenerabis. Dat. Romæ die XI. septemb. MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII.

Turbida Caroli VIII. regni principia. (a) Paul. Emil. in Car. VIII. & alii.

(b) Lib. brev. an. 13. mens. octob. Volat. l. 5. (c) Reg. post eand. ep.

XXXVI. Ecclesiastica libertas in Galliis labefactata.

(d) Lib. bull. 95. pag. 313.

Turbida fuisse ejus regni initia tradunt auctores (a), ac plures in querelas ob imposita a patre onera solvisse ora, quæ metus ante compresserat. Principes etiam, cum decimumtertium tantum ætatis suæ annum Carolus ageret, rerumque usu parum exercitus, de regni procuracione passenda inter sese contenderunt. Ad quos motus sedandos Sixtus octavo octobris die Carolo significavit (b) legari in Gallias Joannem tit. S. Sufannæ presbyterum Cardinalem, (qui paulo post episcopus Albanensis renuntiatus est) eodemque argumento datis literis (c) Britannia, Borbonii, Aureliani duces, & Engolisma comitem ad promovendos pios legati conatus est adhortatus.

Obsoleverat porro in Gallia vitio temporum ecclesiastica disciplina : nam & præfules, abbates, ac sacerdotes licentiæ frenata laxaverant, venatui libusque vacabant, immo & clericalem abjiciebant cultum, vel deformabant : de sacerdotiis orta controversia ad profana tribunalia provocabant ; nec deerant, qui perperam de Apostolica sedis in conferendis sacerdotiis & dignitatibus auctoritati detrahere non verebantur : aliaque irreperant corruptelæ : ad quas tollendas, ecclesiasticæque dignitatis splendorem restituendum Sixtus Cardinalem legatum amplissima auctoritate hoc diplomate munivit (d).

Venerabili fratri Joanni episcopo Albanensi ad regnum Franciæ, & universas Galliarum partes Apostolica sedis legato.

Fraternitati tuæ per apostolica scripta committimus, & mandamus quatenus solum Deum præ oculis habens omnia, & singula præmissa, quæ reformationis, & correctionis ministerio, prout clare patet, indigere noscuntur secundum Deum, & canonicas sanctiones corrigere, reformare & emendare auctoritate nostra procure, monendo omnes, & singulos tam archiepisco-

pos, quam episcopos, & alios prælatos, ac ecclesiasticos, & laicos prædictos, exemptos, & non exemptos, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac etiam suarum dignitatum, & beneficiorum quorumlibet, quæ obtinent, privationis, & alii formidabilioribus, de quibus tibi expediens videbitur, sententiis, censuris & pœnis, ut de cetero a præmissis omnibus, & singulis debeant abstinere ac secundum canonicas sanctiones tam in habitu, quam in eorum vita, & moribus vivere, fugiendo venationes, & occupationes, deferendo in ecclesiis, & locis publicis roquatos, & mantellum, fræe clocam, prout prælatos decet, devitando breves vestes cum corvæctis, quæ habitus sunt laicorum, non incedendo cum roquetis discoopervis in præsentia superiorum suorum, & Cardinalium prædictorum, causas eorum in foro seculari non tractando, de sede prædicta, & membris non obloquendo, nec de sedis Apostolicæ potestate judicando neque confirmationes electionum ad cathedrales, vel metropolitanas ecclesias, ac monasteria, & alias dignitates electivas hujusmodi contra reservationes apostolicas reservando, & alia, quæ juxta sacrorum canonum instituta ad honorem Dei, & ordinis clericali augmentum, animarum salutem, & bonum exemplum Christianissimorum necessaria, seu quomodolibet opportuna tibi videbuntur, gerendo, statuendo, faciendo, disponendo, & exequendo, & infra, plenam liberam, & omnimodam auctoritate apostolica renove præsentium tibi concedimus facultatem, &c. Addita sunt amplissima mandata, ut obnitentes contra censuras percelleret, regiaque vi implorata coereret. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MCCCCLXXXIII. vi. id. octobris pontificatus nostri anno XIII.

Ejusdem legati mittendi alia suberat cauta extinguendorum (e) nimirum Gallos inter & Hispanos diffidorum, instaurandique veteris fœderis, quo ea regna olim juncta fuerant. Geminam earum diffusionem occasionem attingit Elias Antonius Nebriffensis (f) : nimirum Ludovicum XI. Regem, cum moreretur testamento jussisse Ruffinonis, & Ceretaniæ comitatus a Joanne Aragonensium Rege acceptos illius heredibus restitui, fidemque publicam solvisse missis literis ad arcium præfectos, ut earum possessionem in eos, quos Ferdinandus designasset transferrent, non tamen a Gallis paritum extincto Ludovico, sed consultum Carolum : a Ferdinando vero & Isabella postulatam de fœdere, respondisse sibi non constare, quo jure possideret, atque an e possessione sibi cedendum foret, missurumque legum ju-

Objectum anathema clericis decus clericibus.

XXXVII. (e) Sixt. reg. 1. legation. p. 297. Gallos inter & Hispanos exorta diffidia. (f) Nebriff. l. 3. c. 1. & 2.

Navarra a Ferdinando affectata. (a) Id. c. 2. (b) Nebris. sup. c. 2. (c) Nebris. l. 3. c. 3. Concordiæ interpretem aggit Sixtus.

(d) Sixt. reg. l. legat. 297. xxxviii.

Ampliffimis ob id mandatis fultus legatus.

XXXIX.

Orti in Gallia novi motus adversus pontificiam auctoritatem.

jurisque peritos, qui causam omnem cum Hispanis jureconsultis disceptarent dirimerentque: at Hispanum extrahi rem non ferentem, exercitum in Russinonem immisisse: parte alia ad Navarram occupandam signa extulisse, ac Tutelam nonnullasque arces firmissimo praesidio munivisse (a). Obierat (b) enim ante Ludovicum Gallorum Regem Franciscus Phoebus illius nepos Rex Navarrae in ipso adolescentiae flore non sine suspitione veneni, cui Catharina soror successerat, nupseratque Joanni Lebretenfium principis filio: quod ægerrime ferebant Ferdinandus, & Isabella, qui illam Joanni primogenito jungi optaverant, ut regnum illud Castellae adjungerent: temperarunt tamen postea ab hoc bello Hispani Reges, qui vires in Granatense regnum effuderunt (c) studio & hortatu Pontificis, qui Joannem Cardinalem Albanensem non modo in Gallias, sed etiam in Castellae & Legionis regna legavit (d) hoc alio ad eum dato diplomate, ut emergentia diffidia comprimeret.

Fraternitati, inquit, tuæ principes tam spirituales quam temporales cujuscumque dignitatis, & excellentiae, ac communitates, & singulares personas tuae legationis hujusmodi, si opus fuerit, & ut praemissa perfectius subsequi valeant, ad pacem invicem, & mutuam charitatem inducendi, ac omnia, quae propterea tibi necessaria videbuntur, nostro & praefatae ecclesiae, nimirum Romanae, nomine promittendi, nosque & ecclesiam praefatam obligandi, securitates opportunas praestandi, & quae propterea firmata & conclusa fuerint sub censuris & poenis ecclesiasticis observari mandandi, ac omnia & singula alia, quae in praemissis necessaria erunt, seu quomodolibet opportuna, iuxta traditam tibi a Domino prudentiam faciendi, ordinandi, & exequendi eadem auctoritate concedimus facultatem. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae VIII. id. octobris MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII.

Licet ampliffimis hisce imperiis a Sixto legatus fultus esset, tum ad quosvis sedandos motus, tum ad ecclesiasticam disciplinam suo restituendam nitenti, novae tamen turbæ excitatae in Galliis a quibusdam ecclesiasticis cœtibus, in quibus decreti fuit nonnulli praesules, qui ordinis sacerdotalis clientelam gererent, ecclesiaeque Gallicanae mores perpoliendos, & corruptelas abolendas curarent: in quo licet pietatis aliqua affulgeret species, altius tamen rem penetranti Pontifici indignum visum est, alios tuendae ecclesiasticae immunitati, vel disciplinae praefici in Galli-

is, cum id munus ad sedem Apostolicam spectaret; atque ideo ducem Borbonii, cui regni procurationem a Ludovico moriente commendatam refert Comineus (e), rogavit (f) ne quid novari permetteret, neque enim Gallicano clero pontificiam curam defuturam.

Duci Borbonii.

Intelligimus electos esse nonnullos praetores in defensores, & reformatores ecclesiae Gallicanae: quod cum sit absurdum, & sacris canonibus, bonaeque consuetudini repugnans, possitque ea res morus, & perturbatio excitare, & pessimo exemplo esse, hortamur nobilitatem tuam, ut suam in hoc pietatem, quemadmodum in aliis fecit & factura esse videtur, erga hanc sedem ostendere velit, & huic rei, & in cepto maxime improbando obviare, ne locum habeat: ad nos enim spectat, si quid ecclesiae Gallicanae deest, providere, qui & possimus, & volumus opportune procurare, & agere, quae necessaria ad illius defensionem essent, &c. Dat. Romae die xxiv. decembris MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII.

Præterea (g) cum Diensem & Valentiniensem comitatus Ludovicus, ut religionis aculeos ex animo suo removeret, Sixto, ut paulo ante meminimus, restituisset, Delphinates senatus consulto eos principatus ad Gallicam coronam contra fas reducerunt: quos cum censuris posset Sixtus juste percellere, clementia tamen usus ducem Borbonium rogavit, ut Romanae ecclesiae sua jura assereret.

Duci Borbonii.

Hortamur nobilitatem tuam, ut pro solita tua, & praedecessorum ad nos, & Ecclesiam devotione, & pro justitiae debito, omnem tibi possibilem operam adhibere procures per nostrorum officialium, & castellanorum ad sua solita officia restitutionem, nec permittas tam gravem injuriam nobis, & praefatae ecclesiae illatam in regno Francia, cujus Reges, & incolae hujus sanctae sedis, & sedentes in ea cultores, & fautores semper fuere, impunitam transire; distulimus usque modo publicare quibus censuris ecclesiasticis qui talia fecerint, & eis ad id auxilium, consilium, vel favorem directe vel indirecte, tacite vel expresse praestiterunt, eorumque descendentes usque in tertiam generationem, ac loca domini eorum censuris, & poenis ecclesiasticis irretiti sunt iuxta apostolicas constitutiones, non dubitantes Regem ipsum re hac intellecta eos, qui talia perpetrarunt, condigna animadversione puniendum in aliorum exemplum, & missurum ad Apostolicam sedem a censuris praedictis, iuncta eis poenitentia, absolvendos. Alioquin expediens foret pro juris dictae ecclesiae tuitione ad opportuna a jure

(e) Comin. l. 5. c. 41. (f) Lib. brev. an. 13. 24. decemb. Defensores & reformatores ecclesiae Gall. creati. Id munus solum ad sedem Ap. spectat. contendit Sixtus.

XL. (g) Lib. brev. an. 13. 1. decemb.

Rogatus Borbonius jus ecclesiae tuetur.

XLII. Eduardi Regis Angl. obitus. (a) Polydor. Virg. l. 24. in fine Philippi. Comin. l. 6. c. 9. Bel. cur. dec. 7. lib. 4. n. 19. & alii. (b) Lib. brev. an. 12. p. 541.

XLIII. Richardi ducis in nepotem Regem sevitia. (c) Ibid. p. 633.

(d) Comin. l. 6. c. 9. (e) Polydor. Virg. l. 25. (f) Thomas Morus. (g) Bel. cur. dec. 1. l. 4. n. 19.

jure & constitutionibus praedictis data remedia recurrere contra eos, qui talia fecerunt, & alios, qui cum possint, illa negligant emendare: quod tandem faciemus, quamquam non libenter, sed necessitate compulsi, ne nos praefata ecclesiae sponsa nostra jura negligere videamur, qui alios in sua justitia conservemus. Dat. Romae die 1. decembris MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII.

Eodem anno quo Gallus, & Navarrae Reges obiere, vita functus (a) est Angliae Rex Eduardus V. Walliae princeps ac Richardo filii impuberibus superstitibus relicto, quos fratri suo Richardo duce Gloucestriae testamento commendasse tradunt. Qua de re factus certior Pontifex merentem defuncti Regis matrem hisce literis solatus est (b): Non est, inquit, usque adeo ingemiscendum, ut vel omnipotentis Dei voluntati resistere, vel humana conditionis immemores esse videamur, quod divina clementiae placet, id grave videri non debet. Acquiesce igitur aequo animo, & acerbitate doloris prudentia, & ratione, quae in te magna est, moderare: nos autem cum te propter virtutem, & laudatissimam vitam tuam paternam charitate prosequimur, studebimus nihil paterni officii praeternittere, sed ad omnia, quae cum Deo pro honore, & commodo tuo, ac tuorum, & praesertim superstitis neporis tui Eduardi, fieri poterunt, semper prompti & bene dispositi reperiemur. Dat. Romae die xv. maii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII.

Cumulatum est paulo post Eduardi funus filiorum cruentis funeribus; Richardus enim dux (cui Pontifex nondum cognita ejus sevitia, de susceptis regni gubernaculis, donec pupillus Rex adolevisset, incunte julio gratulatus erat) (c) postquam nepoti, ut Regi iusto fidem addidit; eum, ac fratrem, quos in suam variis artibus potestatem redegerat, interfecit; utque flagitium aliquo furore coloraret, non in vulgus solum, verum e sacro fuggestu per nefarium ecclesiastem promulgari iussit Eduardi fratris demortui filios non justis nuptiis procreatos, de quibus Comineus (d), Polydorus Virgilius (e) & Thomas Morus (f) agunt. Tot scelerum auctorem Richardo fuisse ait Belcairus (g) episcopum Bassensum, qui cum viginti ante annis ab Eduardo in carcere tentus fuisset, ea, quo magno pretio redimere se coactus fuerat ulciscendi cupidine commentus est: Eduardum adolescentem virginis cujusdam amore captum eam clandestino matrimonio se teste sibi junxisse, eaque deinde potitum contempnisset, induxisseque aliam uxorem, ex qua

Ann. Eccl. Tom. XXX.

prolem susceperat. Addit Belcairus, eundem facinorosum episcopum filium habuisse, cui Richardus in paterni sceleris praemium alteram exheredatarum regiarum virginum conjugem sponderit: Verum, inquit, impiis poenas fere semper divina providentia reservat: qui modo regias virgines ambiebat, & angustius sua sorte matrimonium sibi despondebat, paucis post mensibus captivus Lutetiam deductus, atque in carcerem deversus pudore, morore, fame consumptus est. Ut vero tyrannus ab Henrico, qui in Britannico exilio degebat, Gallorum ope, regno vitaeque privatus fuerit, suo loco dicitur. Nunc ad Hispanicas res narrationem convertimus.

Pervaserat in ipsa Granatensis regni penetralia Castellanus victor exercitus, atque Alhamam superiori anno impetuserat, quam Maurorum Rex vehementissime oppugnavit (h): sed Henricus de Methyma Alindica, qui diu ante cum marchione Gaditano, a quo parta fuerat Alhama inimicitias gesserat, religionem vindictae praetulit, & contractis raptim copiis ad ferendas æmulo suppetias provolavit, junctusque illi archissimo foedere hostem strenue retudit. Tum Mauro iterum Alhamæ obfidionem repetente magno apparatu in barbaros bellum instauratum est, cui duo Cardinales Petrus Mendoza, & Jacobus Furtatus interfuere (i): ac licet plures Alhamam evertendam, cenferent, decretum tamen fuit non esse deserendam, sed ad eam tutandam vicinas expugnandas arces. Ut vero expiata sint Saracena templa, & Christo consecrata, nec non suae pietatis monumenta in iis Regina Elisabetha reliquerit, describit Nebriffensis (k): Erant, inquit, in ea urbe tria Maurorum fana, mesquitas illi vocant, quas ex profano ritu expiatas Cardinalis Hispanus Regis, & Reginae jussu Christianae religioni dedicavit primam dominicæ incarnationis nomine, alteram divi Jacobi Hispanorum patroni, tertiam Michaelis archangeli: has Regina vasis aureis argenteisque vestibus, & aulæis, libris, cymbalis, tintinnabulis, & omnibus, quae ad cultum divinum necessaria sunt, adornavit. Ipsa quoque religionis ardore commota suis digitis texilia quaedam velamina laboravit, quae adhuc in templo illo prima manuum suarum monumenta extant.

Vastatus deinde est a Ferdinando Rege Granatensis ager: tum maritima clafese instructa Mauritaniae infestata obfesaque litora, ne ex Africa auxilia ab hoste peterentur. Quibus de rebus Pontifex factus certior hisce literis Ferdinandum, & Elisabetham (l) ad urgendam proferendamque victoriam incitavit.

Inanes causae proovendo tyranno quaesita.

XLIII. Castellae Regis irruptio in Granatenses. (h) Elias Ant. Nebr. de reb. Hisp. dec. 1. l. 1. c. 2. 3. 4. 5.

(i) Id. e.

(k) Id. ib. Prophana Mahometis templa Christo consecrata.

XLIV.

(l) Id. e.

Regibus Hispania.

Mauri ab Hisp. vi-cti.

Accepimus literas vestras, quibus nobis significatis partem de Mauris hostibus victoriam, quae nobis magna laetitia, & iucunditati fuit: iussimus literas ipsas in consistorio recitari, ut omnes huius gaudii participes faceremus, egimusque Deo gratias, cuius ductu, & auspicio eam victoriam essis consequuti, quam hortamur, ut magno, & indicto animo prosequamini: confidimus enim Deum ipsum, pro cuius etiam honore id agitis, pio vestro incepto fauturum: felicem vobis huius belli exitum de sui nominis contemptoribus, & inimicis daturum. Datum Romae die VII. Junii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII. Confensere pontificis votis felices exitus, & deque excisis Maurorum in Hispania reliquiis dicitur postea.

XLV. Mahometis nomen in ditione Christiana.

Addimus nunc Ferdinandum magna laude imperasse, ne Mahometis nomen a Saracenis ex turrim fastigio inclamaretur, ac Viennensis concilii ea in re mandatum perfecisse: Babylonium vero sultanum, cuius viribus opibusque diutius Granatense regnum stetit, & Saracenis fuisse adversus Christianos incitatum, & questum gravissime apud Pontificem, cuius iras Sixtus suis literis lenire conatus est (a); illique Christianos commendavit.

(a) Lib. brev. p. 472. Soldanus Babylonius templa Saracena in Hisp. eversa queritur.

Magno soldano Babyloniae.

Magne, & potens domine. Acceptis literis tuis super meschitarum demolitione, quam fieri a charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Aragonum Rege in suis regnis asserabas, scripsimus ad illum oportune, ut si vera essent, quae ad nos scripseras, debitis remediis prohiberemus. Invenimus falso ad te rumore delata esse omnia, nam neque meschitarum ulla demolita est, & tui omnes in illis regionibus Saraceni existentes in sua pace, & quiete vivunt, nulla injuria, nulla molestia lacefferi. Verum est quod, cum illi praeter antiquos ritus turres, & summitates quasdam meschitis ipsis valde eminentiores, quas ipsi comas vocant, construxissent, & in altiori illarum parte Mahumetum alta, & hamana voce invocarent, religiosus ille Rex non injuria prohibuit id quod praeter morem in populo Christiano non sine scandalo fieret. Itaque ejusmodi comas aequari meschitis, & dictam invocationem non nisi cum voce tubae cornae juxta vetus institutum fieri iussit: quod si recte meritis minime te commovere debet cum ob causas praedictas, tum quia pari vice & tu ipse in ecclesiis nostris, quae sub ditione tua sunt, & campanilia, & campanarum sonum prohibes. Hortamur te, ut aequo animo feras, quod nullo contemptu, nulla tuorum iactura fa-

Docetur prohiberi tantum in ditione Christiana Mahometem.

ctum est. Noli malorum hominum mendacia, & eorum praesertim, qui dissidium, & similitates optant apud te quam ratione, & aequitate, & tua modestia prevalere, nostros vero religiosos, & Christianos omnes, qui in terris tuis moram faciunt, tibi enixe commendamus, gratissimum habituri quidquid commodi, & officii eisdem praestiteris. Datum Romae die VIII. Aprilis MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XII.

Com-mendati illi Christiani.

Nec modo Mahumetica superstitio coercita est, sed judaica etiam repressa perfidia a Castellae & Aragoniae Regibus: plures enim reperti (b) sunt qui cum sacris Christianis initiati fuissent, clam veterem superstitutionem repetentes sabbatariorum ritus, caeterasque Judaicas cerimonias observabant, noctuque synagogam ingrediebantur: cumque eorum numerus adeo excrevisset, ut religioni ab iis magnum discrimen impenderet, piis viris re cum Gonfalso Mendozio & Hispalensi archiepiscopo & S. R. E. Cardinale communicata, eam detulere ad Reges, ac Pontificem Romanum, cujus imperio constituta sunt sacra tribunalia in eos, qui in flagitio obdurescerent; iis vero, qui perfidiam damnarent, venia proposita: ut vero acerbe de fontibus sumptum sit supplicium, ac respicientibus venia data fuerit, ita describit Marinæus (c).

XLVI. Judaica impietas in Hispania. (b) Lucius Marin. Sic. de reb. Hisp. l. 19. c. 22.

Revelavit tempus, vel potius iustitia Dei catholicis principibus Marrhanos in tenebris noctis, & occulto delinquentes, nec impune diutius peccare permittit, quorum maleficiis, & erroribus catholici principes obviantes consilio Cardinalis, quem supra memoravimus, primum sacerdotibus, & viris religiosis in omnibus civitatibus, & populis iusserunt, ut omnes, qui nuper ad religionem Christianam conversi fuissent, tum concionibus publicis, tum privatis sermonibus diligenter admonerent, instruerent in omnibus Ecclesiae sacramentis, & in catholica fide retinerent, & confirmarent. Deinde vero cum hoc parum, vel nihil profuisse cognovissent, hanc ob causam Romanus legatos miserunt ad summum Pontificem, qui cum causam legationis audivisset admiratus novam heresim, & molestissime ferens dedecus, & ignominiam, quam Christi cultoribus impium hominum genus inferbat, literas suas bullatas, & apostolico sigillo signatas ad principes catholicos destinavit, quibus in eos inquisitionem fieri diligenter, & animadverti jubeat, qui Christianae religioni fideique catholicae quocumque modo detraherent aut detraissent. Rex igitur & Regina literis acceptis auctoritate jussuque Pontificis inquisitoribus, quos ad hanc rem exquirendam ex omnibus sa-

(c) Id. ib. XLVII.

Censura fidei initiata.

sacerdotibus regnorum suorum moribus, & doctrina probatissimos delegerant, hunc ordinem, & hanc legem statuerunt, ut in omnibus citerioris, & ulterioris Hispaniae civitatibus, & populis literas suas, & edicta publicarent pontificio iure composita, quibus publicatis, & inspectis omnes, qui crimen haereticae pravitatis incurrisserent, infamia certum temporis spacium suos errores inquisitoribus, qui patres appellantur, confidenter revelarent, veniam suppliciter deprecantes, Ecclesiae reconciliari, scelerum, quibus Christi nomen abnegassent, iniunctas sibi poenitentias agerent. Ad quod iudicium priusquam terminus temporis concessus praereteret, hominum millia circiter septemdecim utriusque sexus convenerunt: quibus Ecclesia, quae fons est misericordiae magnae, quae pietatis contenta, poenitentis unicuique pro qualitate criminis inpositis, vitam, qua forlasse digni non erant, clementer indulgit. Multi autem, qui literis, & edicto parere noluerunt in sua heresi perseverantes, habita probatorum testimonio relatione, capti fuerunt, & tormentis affecti sua crimina confitentes in ignem coniecti, vitam cum morte commutaverunt: quorum alii sua crimina flebant Christum recognoscentes: alii perimaces in erroribus, Moysis nomen invocabant, quorum paucis annis utriusque sexus millia duo combusta fuerunt. Multis praeterea, quos delictorum suorum poenituit, quomodo graviter peccavissent, concessum est, ut in carcere poenitentias agentes vitam finirent. Aliis quoque, qui morte liberari carcereque soluti fuerunt, hoc poenae genus datum est, ut scilicet infames essent & privati officiis, auro, & omni genere serici, duabus crucibus coloris igni signarentur, quorum alteram in pectore, alteram a tergo super exteriorem vestem, quae viderentur ab omnibus, gestarent & ipsi cognoscerentur.

Marrani ad duo millia ex-ulti.

In mortuos di-stricta se-veritas.

rum, qui cura filii, & uxoris fugerant inanium, & vacuarum domuum millia quinque reperta fuere. Et quoniam, ut supra diximus, Judaeorum consuetudo nuper ad Christianam religionem conversis perniciose videbatur, propterea quod occasionem peccandi sine dubio praeberebat, catholici principes Judaeos omnes a regnorum suorum finibus in perpetuum depulerunt, & exterminarunt: qui cum per edictum moniti neque vendere suas domos, neque secum transferre pecunias possent, eorum nonnulli deprehensi fuere, qui nummos in asinorum clitellis, & auribus deferebant.

Pulsi Judaei Hispania.

Ea in plectendis apostatis neophytis Judaici generis acerbitas summam, apud pios laudem, apud nonnullos vero, invidiam. Elisabethae Reginae Castellae peperit; sparsus enim rumor est, non ad vindicandam laesi Numinis injuriam, sed ad cogendum aurum praedamque cumulandam adhibitam illam iudiciorum severitatem: cumque eadem Regina se ambigere significasset, ne apud Pontificem ea suspitione aspergeretur, Sixtus eam hinc literis ambiguitatem omnem ex ejus animo depulit (a), collaudavitque ejus pietatem: monuit tamen, ne immunitatem ordinis ecclesiastici labefactari, neve imperia apostolica administrorum fraude impierent, que eludi pateretur.

XLIX. Calumniam in Reges catholicos diffusa.

(a) Lib. brev. an. 12, p. 380.

Reginae Castellae.

Quantum attinet ad negotium neophytorum, & infra: coxati semper fuimus, misereri illorum insanie, tam pestifero morbo opportuna remedia adhibere. Et infra: Nunc vero perspecta optima, ac perpensa voluntate tua gratissimum nobis est, quod in illis regnis tuis in vindicanda divinae majestatis offensa tanto studio, ac devotione desiderio nostro satisfacias. Equidem, filia charissima, cum multis regis virtutibus personam tuam divino munere insignitam cognoscamus, nullam tamen magis quam istam in Deum religionem, ac in fide orthodoxa affectum, atque constantiam tuam commendaverimus; proinde sanctum istud propositum tuum in Domino probantes, ac benedictes, serenitatem tuam attente hortamur, atque oramus, ne tanta labes diutius per illa regna serpat simili studio. huic negotio intendas, & juxta provisiones nostras de super editas, & caendas, in quibus favor tuus praecipuus requiritur, causam Dei amplectaris, cui ulla in re alia magis placere non potes. Quod autem dubitare videris nos forsitan existimare, quod in perfidos illos, qui Christianum nomen ementiti Christum blasphemant, & Judaica perfidia crucifigunt, qui ad sanitatem redigi nequeant, tam severe animadvertere cures, ambitione potius, & honorum temporalium cupiditate, quam

Laudati a Sixto.

De relapsis puniendis.

quam zelo fidei, & catholicae veritatis, vel Dei timore certo scias, ne ullam quidem apud nos eius rei fuisse suspensionem, &c. Datum Romae die xxv. februarii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno xiii.

LI.

Quod vero queritur Sixtus multa novata in Castella, & ab administris regis falcem in messum alienam immisissam: id propterea dictum videtur, quod ii emendandum sacerdotum, ac religiosorum virorum auctoritatem sibi arrogarent, cum id munus ad Pontificem, & episcopos spectaret. Navatum autem a Ferdinando, & Elizabetha operam faciendae religiosorum disciplinae memorat (a) Marinæus dum ait: Cum vidissent religiosos omnium ordinum, & praecipue Minores & Praedicatorum alios honestius, & praecepta suae religionis observantes, alios liberius ac dissolutius viventes, nec ordini suae professionis, nec superioribus obsequentes, omnes qui claustrales dicuntur, & libere vagabantur ad observantiae normam, & honestiorem vitam compulserunt. Etiam sacras virgines, quas moniales appellant, quae licentius vagari consueverant a virorum, qui suspecti videbantur, consuetudine, secrete colloquio, & monasteriorum suorum exitu prohibere. Praeterea juvenibus adolescentulis aliis cunctis, & qui literarum studiis, & bonis artibus operam dabant, usum longarum sericarum vestium, promissorumque capillorum, quibus nonnulli maxime studebant, ademerunt. His rebus & a studiosis omnibus colebantur, & a virtutibus alienis timebantur. Prohibuerunt & ludos alicuius praecipue atque charitativum, ex quibus multa quotidie malorum genera nascebantur: sunt enim ludi, de quibus alibi plene scripsimus, persimiles meretricibus, quae voluptate quadam non solum vulgares homines, & insipientes, sed etiam nobiles equites virosque primarios fallunt, literatos sacerdotes, atque pontifices. De egregiis aliis horum Regum gestis dicitur suis locis; nunc ad res boreales digredimur.

Religiosi ad primariam sanctitatem adacti. (a) Lucius Marinaeus. Sicul. l. 19. de reb. Hisp.

Sublatum alicuius ludus.

LII.

Invasit (b) septentrionem gravissima pestis, eamque calamitatem Bohemicae seditiones, ac funebre bellum inter Imperatorem, & Hungarum gestum auxere. Affectarat nimirum Hungaricam coronam Fridericus Austriacus, atque ingentes regno clades, & sibi curas, & ignominiam peperit; laessit enim Matthias bellica laude viribus praestantior illum Austria ditione exuere constituit intermissa Turcica expeditione, a qua intempestive revocatus a Frederico fuerat, potiusque (c) anno superiori Hamburgo magnis mo-

Fridericus Caesar Ungarum in sefferat. (c) Bonfin. rer. Hung. dec. 4. l. 6.

litionibus bellum urfit, quo territus Fridericus, in bello pacem, & in pace bellum querere assuerus, pontificum orationem ad Matthiam misit, ut eum de cedere postularet: quo nuntio recreatus Sixtus, atque in spem conficiendae, pacatis Christianorum bellis, insignis in Turcam expeditionis, exaratis ineunte anno literis Fridericum ad provehenda pacis consilia incitavit (d): Cum nuper audiamus serenitatem tuam misisse venerabilem fratrem Alfonsum episcopum Forliviensem orationem ad illustrem Hungariae Regem pro pace tractanda, gavisi admodum sumus Deumque oramus, ut illa confici possit, quo auctore, & episcopi ipsius prudentia accedente, speramus pacem ipsam esse securam; nos etiam, & ut concordibus animis, & unitis viribus aliquid contra ipsos hostes Turcos Christiano nomine dignum possit decerni, pacem fecimus, & publicavimus, prout ex capitulis, quae ad tuam celsitudinem alligata transmittimus, videre poteris. Dat. Romae die x. januarii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno xiii.

Petitus bello pacem amabit.

(d) Lib. brev. an. 12. p. 303. Inter Caesarem & Ungarum agitata pax. Sixtus in Turcos arma vertere decernit.

LIII. Austria ab Hungaro vexata.

(e) Bonfin. dec. 4. l. 6. Turcae in Bessarabiam irrumperunt. (f) Cron. l. 29. In Bohemia tumultuantur haeretici.

Non fuit conciliata pax, quandoquidem Matthias, cum bello superior esset, victoriae cursum tenere statuit, & Prucchum arcem Austriae munitissimam crebris impressionibus, quamvis multo cruore fuso, in suam potestatem redegit hoc anno, ac deinde Viennae maximum terrorem intulit. Ex quo bello Bajazetes intentus in omnes occasiones amplificandi imperii ad novas res excitatus est & Bohemi haeretici concitandarum in catholicos magnas turbas occasione fumpserunt, ex quibus catholica res admodum depressa est, eo procedente haeticorum furore, ut cum primum in Pontificem (e) & Cardinales conceptum animis virus effudissent, in Wladislaum Poloniae primogenitum, & Bohemiae Regem probra jactarint, ac demum senatum catholicum, & viros religiosos contrucidarint: de quibus Cromerus (f) haec historiae mandavit: Nec Bohemia interim, & Praga praesertim a domesticis motibus quietata fuit, schismaticis, & profligatis sacerdotibus, atque concionatoribus inabsentibus episcopos, Cardinales, & Pontificem maximum, mox in praesentes monachos, & magistratus urbanos, ac in Regem denique populum concitantibus; nec profuit indulgentia, & patientia Regis, ac ne coercitio quidem seditiosorum, quo minus probra, & contumeliae in eum jactarentur, ac de vita is quoque Praga, & apud Cuthnos montes, quo secesserat, periclitaretur. Senatus quidem veteris, & novae Praegae a

furen-

furente multitudine contrucidatus est, & monasteria direpta. [1] Agit de iis fufius Dubravius (a), de quibus admonitus Pontifex Matthiam Pannoniae Regem, cui jam ante ab Apostolica sede Bohemia, ut eam haeretica superstitione expiaret, attributa fuerat, ac post gesta varia praelia cum Wladislao Rege Bohemiae convenerat (b), ut Moraviam, Sileciam, & Lufaciam Hungarus teneret, rogavit (c) ut haeticos catholicorum sanguine perfusos edomaret.

(a) Dubr. hist. Bohem. l. 31.

(b) Id. ib.

(c) Lib. brev. an. 13. 4. decemb.

LIV. Pragae caelii catholici ab haeticis.

Regi Hungariae. Immovisse credimus majestati tuae, quod nuper etiam nobis tristi nuntio relatum est, haereticos scilicet civitatis Pragensis proxime facto tumultu insurrexisse contra catholicos nostros, & rabiem suam crudeliter exercentes eos, quosquot in praetoriis, in sacris aedibus, in privatis denique domibus inventi sunt, varie trucidasse. Quae res sicuti enormis in conspectu Dei, & hominum exitit, ita nos, quibus cura est semper causa catholicae fidei, affecit incredibili dolore. Timentes itaque plurimum nisi statim de remediis opportunis provideatur, ne longius serpat hic morbus, ac majorem in partibus illis producat infectionem, majestati tuae scribendum duximus, non quia putamus necessarium esse verbis excitare te, qui semper malleus infidelium, & haeticorum existens etiam tuae majestati subiectum conservare, ac defendere ab huiusmodi oppressionibus expedit, sed pro debito nostri pastoralis officii non omitendum omnino censuimus te, charissime fili, hortari, sicut per praesentes affectuose facimus, ut saluti catholicorum hoc tempore velis consulere, & opem ferre, ne ab impiis haeticis tam saepe lenientur, omnia enim malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius, facile tamen erit, si manum tuam, semper a Christo juvari solitam, ap-

Ungarus ad eos comprimendos excitatur.

NOTE

[1] DE vexatione hac Bohemica Hussitarum peculiaris tradit eorum temporum author Misnenberc: Eodem anno (1483.) feria IV. Wenzeslai [die XXIV. septembris] Pragenses expulerunt omnes religiosos, tam mendicantes, quam non mendicantes, & captivaverunt omnes catholicos, quorum aliquos occiderunt, reliquos etiam de civitate expulerunt. Audivi ego a quodam lectore ordinis Praedicatorum, qui dixit se audivisse a quodam fratre ordinis sui, qui cum aliis tunc fuit expulsus, quod originem habuerit ista seditio occasione fratrum Minorum, qui nominant se de observantia: Nam isti fratres habebant conventum in Praga, per concessionem regis Bohemiae, qui fuit catholicus, filius scilicet regis Poloniae, fundaverant sibi novum conventum. In isto conventu fuit quidam frater Ordinis, natione Bohemus qui in sermonibus popularibus, certo tempore, sicut moris est illis, valde exacerbaverat animos Hussitarum. Nam publice proclamando condemnavit eos, cum ipsi valde excederent catholicos. & numero. & audacia ac potentia. Huic accessit, ut supra dictus frater retulit, abusus privilegii a Sixto concessi mendicantibus, quod dicti mendicantes, eos qui sibi confessi fuissent, & in forma ecclesiae absoluti, quos ecclesiarum rectores nolent communicare, vel inungere ipsi publice communicare, & inungere possent. Unde sacerdotes Hussitarum commoverunt seditionem istam, in qua, ut dictum est, omnes catholici fuerunt expulsi, qui a tempore supradicti regis valde fuerant adacti. Destruerunt etiam tunc Hussita praedictum conventum Minorum de observantia usque ad solum, & multa horrenda commiserunt in imagines crucifixi & alias. Haec scriptor eorum locorum vicinus. MANSI

posueris, priusquam magis abundet sanies, & haec sanentur vulnera: faciet majestas tua sanctum, ac pium opus dignum laude apud homines, ac meritis perpetuis apud Altissimum. Nos quaecumque in hac causa intelligemus fore pro conservatione fidelium, & oppressione haeretica pravitate ac commoda, modo reddamur de statu ipsius rei certiores non omitteremus efficere. Scripsimus de hoc etiam venerabili episcopo civitatis Castellae nuntio, & oratori nostro, eique commissimus, ut cum eadem tua majestate latius nomine nostro loquatur. Dat. Romae die iv. decembris MCDLXXXIII. pontificatus nostri anno xiii.

Accendere etiam pio studio Casimirum Poloniae Regem ejusque filium Wladislaum Regem Bohemiae nisus est Sixtus ad asserendam in Bohemia religionem, cui etiam significavit non modo Hungariae Regem, verum etiam Fredericum Imperatorem, finitimisque principes sollicitatos ad exorients malum comprimendum, subditque: Credimus non futurum huic negotio quemquam pro virili parte, cum & etiam de communi re omnium catholicorum agatur, majestati tuae non propterea scribimus, quia putamus in eadem causa necessarium esse te Christianissimum Regem excitare verbis; praesertim cum & ibi habeas pignus charissimum, ad quod juvandum satis majestatem tuam excitat paternae charitas, verum his breves dedimus, ut scires causam hanc nobis esse vehementer cordi, & nihilominus te, sicut facinus hortamur ad provisiones, & remedia necessaria adhibenda, ne isthaec haeticorum oppressio atque injuria magis contra catholicos invalescant, &c. Dat. Romae die iv. decembris MCDLXXXIII. pontificatus nostri anno xiii. Missae eodem argumento ad internuntium literae (d), ut Imperatorem accenderet in haeticos, concitatusque (e) praecipue in arma sacra Sigismundus.

LIV. Polonus Germanolque in eisdem sollicitati.

(d) Reg. post eand. (e) Ibid.

duc archidux Austriae, Albertus, Georgius, Fridericus, Otho Bavariae, Ernestus, & Albertus Saxoniae duces, ac Brandenburgensis marchio, nec non episcopi Ratifponensis, Pataviensis, Bambergensis, Herbipolensis adversus haereticos Pragenfes, quorum immanitatem ita deplo- rat: Indigne quidem illa veluti tormenta nostri cordis audivimus: patrios scilicet in praetoriis apprehensos, & ex fenestris praecipitatos, religiosos viros trucidatos esse, in ecclesiis direpta sacra, domos Christianorum tam privatas quam publicas cruore ac caede respersas.

Crudelia haereticorum facinora.

LVI. Oppressorum infidiae. (a) Dubr. l. 31.

(b) Cromer. l. 29.

(c) Dubr. l. 31. Instauratae lites de calice.

(d) Id. ib.

LVII. Kioviam instaurare Polonus meditatur.

(e) Lib. bull. 91. p. 104.

Instructas etiam Wladislao Regi Bohemiae Poloni primogenito saevas infidias a Pragenfibus, ac feliciter discussas fuisse referunt; sed catholica posthabita causa exitalia inter se bella gesserunt, de quibus anno sequenti. Porro fusi catholici sanguinis crimen haereticis condonatum scribit Cromerus (b), interpretibus concordiae Georgii Podiebratii filiis, qui praecipui seditionum authores erant adeo, ut proditores & conjurati, cum raperentur ad supplicium, conspectis Henrico & Hincone Podiebratii ad regium latus, exclamarint (c): Vide, o Rex, quam caute agas, qui discipulos proditoris punis, magistrum autem honoras. Fluctuavit deinde Bohemia aliquot annis suorumque sanguine maduit, quarum turbarum principes erant nonnulli impii sacerdotes (d), qui calicis usum ab omnibus usurpandum, & concilii Basileensis conventa violari contendebant. Ut vero Lutherus sopitum ignem accenderit, suo loco dicetur: nunc reliqua persequamur.

Inter superiores principum septentrionalium motus Kioviyam in Russia urbem insignem prodicione captam Moscovitae ac Tartari populati erant; ad quam instaurandam validisque, munitionibus firmamandam, ut posthac barbaricos impetus reprimeret, vires convertere decrevisset, Casimirus a Sixto apostolica praesidia flagitavit: qui indulgentiarum praemia iis, qui pro sacra in infideles expeditione conficienda stipem erogarent, impertiit (e), ac pia Regis Poloniae studia exposuit.

Sixtus, &c. Charissimus in Christo filius noster Casimirus Rex Poloniae illustris provide considerans, quod proximis annis Turci una cum Tartaris ejusdem prodicionis alumnis quandam dicti Regis civitatem satis amplam & populosam in partibus Russiae consistentem nomine Kioviyam dolo, & fraude, prout ipsorum pessima conditio solet, crudeliter invaserunt, diripuerunt, &

incendio consumpservunt, multis ex Christianis interfectis, necatis & excruciat, liberis utriusque sexus stupratis, & in miseram captivitatem abductis, templis profanatis, & episcopo dictae civitatis & sacerdotibus partim una cum aliis oppressis & in miserabilem captivitatem abductis, bonis omnibus denudatis, ac cupidus Rex praefatus, cujus pietate singulari episcopus & alii captivi complures redempti fuere, civitatem ipsam restaurare, & ne de caetero similia contingant, obviare, exercitum & alia bello necessaria pro tanta rei expeditione parare intendit, cujus primum ac sanctum desiderium plurimum in Domino commendantes, ejus conatus salutiferos, quantum cum Deo possumus, consovere aequum necessariumque existimamus. Subdit deinde ut opem ad sacrum bellum collaturis indulgentias proposuerit, &c. Dat. Romae apud S. Petrum an. MCCCCLXXXIII. kal. martii pontificatus nostri anno XIII. Non ita in bellum sacrum vires opefque contulere Poloni, quin proximo anno Besarabia a Turcis vastata fuerit.

Indulgentiae operari ad id daturis propofitae.

LVIII. B. Leopoldus clarus miraculis.

(f) Lib. brev. an. 14. febr.

(g) Nauei. vol. 2. gener. 50.

LIX. B. Simon sanctitate illustris. (h) Cromer. ubi sup.

(i) Michov. l. 4. c. 73. Voaddin. in annal. 10. 7. an. 1482. n. 11.

Efflorescat in Austria B. Leopoldi olim Austriae ducis gloria ob res mirabiles ejus precibus a Deo paratas, de quibus cum Fridericus Imperator ad Pontificem retulisset, de consecranda illius memoria actum est, ac demum anno proximo ea de re decretum editum, de quo Fridericus hisce literis certior factus est (f): Quod saepe per literas & oratores majestas tuae petiit de canonizatione beati Leopoldi decretum tandem est, & vota venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium in consistorio secreto recepta sunt, declaratumque per nos ipsis fratribus nostris assertentibus, ipsum beatum Leopoldum fore canonizandum, &c. Dat. Romae die XIV. februarii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII. Decretis postea ab Innocentio VIII. eidem B. Leopoldo olim duci sanctorum honores, suo loco dicetur (g).

Migravit hoc anno in Polonia magna sanctitatis opinione Simon Lipnicensis Minorita, de quo miraculorum gloria conspicuo haec memoriae tradidit Cromerus (h): Insignis fuit Simon Lipnicensis ecclesiastes disertus Bernardiniani sodalitati ad meridianam portam Cracoviae degentis, homo plebejus quidem & obscuro loco natus, sed probitate & sanctimonia vitae clarus, ita ut aegroti complures ad sepulchrum pristinae sanitati restituti esse memorentur. Illum claruisse post mortem ingentibus miraculis confirmat Michovias (i), quae Wadingus annalium suorum monumentis mandavit.

Illustrem etiam sanctitatis fama Hugonem

Hugonis Pisan. archiep. obitus. (a) Raphael. Volat. Georg. l. 5.

Ejus elogium.

LXI. Card. Estotevilla mors.

(b) Volat. ms. arch. Vat. fig. n. 49. & 111.

Ecclesia Augustiniana ab eo condita.

(c) Id. ib.

(d) Lib. brev. an. 13. mens. octobr.

Cardinalitatus senatus.

LXII.

nem Pisanum archiepiscopum hoc anno obiisse testatur Raphael Volaterranus (a) his verbis: Ornavit eam cathedram post Jussum Ugo praesul sanctissimus. Hic ex Agnani vicini castris nobili Saladinorum familia quamvis Volaterranus simul, & Paduanus esset canonicus, ob vitae modestiam, ac juris pontificii scientiam promotus, varios labores, ac arumnas ab infestis crocibus ob Ecclesiae libertatem, & res conservandas est passus: quae omnia patientia superando ad senectutem sine querela pervenit. Decessit anno MCCCCLXXXIII. inhumatus diebus x. a populoque adoratus ob visa ex eo prodigia: deinde conditus in eius urbis basilica fuit.

Obiere hoc etiam anno praestantes aliquot Cardinales, inter quos fuit Cardinalis Estotevilla, cujus nomen relicta Romae ab eo augusta monumenta posteris transmittunt, de quo haec scribit Jacobus Maffeus Volaterranus (b): Camerariatum defuncto Latino Ursino adeptus est, caenobia multa, quibus praesuit praecipue extra Italiam ornavit, & amplavit, & sacris vestibus decoravit. Romae testimonium perhibent basilica B. Mariae majoris cultu praecipuo, & religione semper a se habita, & templum Augustinianum paulo ante obitum a fundatione instauratum. Consecrati sunt eum mensis septembris presbyteri Cardinales Auxias tit. S. Sabinae, ac Ferricus Cluniacus tit. S. Vitalis, qui repente intercluso spiritu interiiit; vigesimo secundo autem octobris Franciscus Gonzaga diaconus Cardinalis S. Mariae novae Bononiae legatus (c).

Sufficit autem proximo mense Sixtus in eorum locum quinque viros insignes, de quibus haec tradit idem Jacobus Volaterranus (d): Ad xv. novembris vocavit Pontifex extra ordinem patres in senatum, in quem ex Hadriana mole per murum ad Pontificem pervenientem Sabellus, & Columna venerae collegae Cardinale S. Georgii deducti ad Pontificis gratiam recepti: quo in senatu vel creati, vel publicati fuere quinque Cardinales, Joannes archiepiscopus Consanus ex comitibus Romanis proceribus pater fere octogenarius, episcopus Turonensis natione Gallus ex ordina Minorum vir sanctitate clarus, tunc absens: Joannes episcopus Gerundensis orator Regis Hispaniae vir senio confectus, sed auctoritatis maxima, & virtutis magna, & curialis antiquus: Joannes Jacobus episcopus Parmensis vir mediocri literatura maxima humanitate, & dexteritate praeditus: Baptista prothonotarius ex Ursina familia vir summa industria, & peritia legum admodum clarus.

Quod ad Turonensem archiepiscopum Ann. Eccl. Tom. XXX.

attinet, quem sanctitatis opinione claruisse retulit Volaterranus; is erat Elias vicecomitum de Bourdeille nobilissima stirpe fatus, qui mortalibus humanis rebus valere iussis, Franciscanis institutis mores excoluerat, & theologicae scientiae laude florens de pontificia auctoritate, deque abroganda pragmatica sanctione, elucubrations edidit, Nicolai V. imperio Petragoricensem primum episcopatum suscepit, deinde ad Turonensem traductus archiepiscopatum a Sixto presbyter Cardinalis tit. S. Luciae in Silice renuntiatus, oblato sibi dignitatis insigni nullum latitiae signum edidit; proximo vero anno e mortali vita migravit, ac miraculis post mortem effuluisse refertur, de quibus Joannem e Planis episcopum Petragoricensem acta publica instrui curasse anno MDXXVI, ut illius memoria consecraretur, refert Lucas Wadingus (e).

Addit superioribus Jacobus Maffeus Volaterranus: xxiii. novembris Regina Cypro Carola cum a Pontifice per interpretem audiretur, non ignobiliore, nec inferiori sede sedebat Pontificis sella; quod ab aliquibus probatum non fuit. Plura de ea narrat Raphael Volaterranus (f), ut regno ad Venetos translato confugerit ad Sirtum, deinde ad sultanum Aegyptium, iterumque ad Sixtum Pontificem, cujus liberalitate vitam reliquam sustentavit, viro Ludovico in solitudine Ripaliensi agente.

Agitabatur hoc tempore gravis inter theologos controversia de beatae virginis immaculata conceptione, cum eam assererent alii, atque in sacris suggestibus celebrarent, alii non immunem labe originali conceptam, sed divino mox beneficio ab ea macula liberatam contenderent pertinacissimis animis (g), adeo ut alterius opinionis sectatores de haeresei criminarentur, & peccato lethali eos, qui immaculatae conceptionis festum celebrarent, sacraeque de ea conciones audirent, devinciri effutirent, eaque de re libros ederent, quos Sixtus intentata anathematis poena compressit, cumque in ea controversia nulla ab Ecclesia decretoria fidei sententia lata fuisset, ad sedandas ejusmodi turbas eandem anathematis poenam imposuit iis, qui perfringerent haereseos crimine eos qui labis originalis immunem fuisse Deiparam negarent.

Sixtus, &c. Assertionem praedicatorum eorumdem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare praesumerent eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione preservatam fuisse, propterea alicujus haereseis labe pallutos fore, vel mortaliter

Insignis humanar. rerum contemptus in archiepisc. Tur. (e) Voaddin. in annal. 7. ann. 1483. n. 35. & in catal. Scriptor. ord. Min. Petri. Boismorin. in ejus vit. Petr. Friz. in Gall. purpur.

LXIII. De Regina Cypro.

(f) Volat. l. 9.

LXIV. Controversia de immaculata Conceptione.

(g) Ext. ejus lit. in append. 10. 4. concil. p. 1. pag. 741.

peccare, aut huiusmodi officium conceptionis celebrantes, seu huiusmodi sermones audientes alicuius peccati reatum incurrere, utpote falsas, & erroneas, & a veritate penitus alienas, editosque desuper libros id continentibus quo ad hoc auctoritate apostolica tenore presentium reprobamus, & damnamus, ac motu, scientia, & auctoritate predictis statuimus, & ordinavimus, quod predicatores verbi Dei, & quicumque alii cuiuscumque status, gradus, aut ordinis, ac conditionis fuerint, qui de cetero ausu temerario presumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu alias quomodolibet affirmare huiusmodi, sic per nos improbatas, & damnatas, assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere,

tenere, vel habere, postquam de presentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant, a qua ab alio quam a Romana Pontifice, nisi in mortis articulo, nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia, & auctoritate similibus simili poena ac censura subiicientes eos, qui ausi fuerint asserere contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, haeresis crimen, vel peccatum incurrere mortale, cum nondum sit a Romana ecclesia, & Apostolica sede decisum, non obstantibus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCDLXXXIII. non. Septembris pontificatus nostri anno XIII.

Damnati pariter qui ajunt haereticum esse asserere cum originali peccato conceptam.

I. Immunitati ecclesiasticae asserta a Sixto opera.

ANNO a Virgineo partu millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto secunda indictione Sixtus IV. egregia pontificii in tuenda ecclesiastica libertate, conciliandaque principum ac populorum concordia studii documenta edidit. Novatum in Lusitania fuerat adversus iura pontificia, ac praeter intermissam solutionem annui vestigialis, quod Lusitani Reges, ut sedis Apostolicae beneficiarii, pendere debent, decretum erat, ne quis Apostolica sedis literas atque imperia, nisi prius facta a regii sigilli praefecto potestate, exciperet, ac plura alia immunitati ecclesiasticae adversantia fiebant: quibus ut occurreret Pontifex, Joannem Regem superiori anno literis apostolicis revocare a ceptis annis erat (a); cumque nondum sublatum id vitium esset, gravissimis iterum sententiis eundem Regem edita ecclesiasticae libertati contraria rescindere, annuumque censum solvere iussit, tendentique contra apostolicam severitatem intentavit (b).

(a) Lib. brev. an. 12. pag. 571.

(b) Lib. brev. an. 13. 5. febr. II.

Regi Portugalliae.

Ut saluti tuae consulas, & honori, & nos ac Ecclesiam de violationis ecclesiasticae libertatis tolerantia non parum notatos a lingua liberos detractrice, & dominum nostrum Jesum Christum, per quem Reges regnant, & domini dominantur, & quem haecenus eius, quam fundavit, Ecclesia sua libertatem violando coram te provocasti, tibi reddas propitium, serenitatem tuam regiam requirimus, monemus, & hortamur in Domino, & in remissionem injungimus peccatorum per apostolica tibi scripta mandantes, ut in te ipsum aciem tuae considerationis reflectens, sic tuos actus dijudices, ut ab aliis non debeas judicari, & memor sis conditionis tuae, ac novissima iuxta verbum sapientis attendens, quod scandalum in Ecclesia parit, quod nobis detractionem de tolerantia generat, quod in perniciem tuae salutis vertitur, & alios corrumpit exemplo, corrigens per te ipsum, & statutum praedictum, si quod sit, felicitis recordationis Honorii Papae III. praedecessoris nostri, & imperialibus desuper editis parendo sanctionibus de capitularibus statutis tui regni deleri facias, & ab omni ecclesiastica libertatis violatione prorsus abstineas, ac mandes & facias tibi subditos abstinere, roque ut catholicum Regem decet justum & gravem exhibens omni creaturae, ac praefatae Ecclesiae, a qua regiae dignitatis culmen accepisti, cuique annuum censum debes a memorata libertatis ecclesiasticae violatione prorsus abstineas, nec permittas illam per alios ullatenus violari.

Contraria illi edita revocet.

Sim autem, quod non credimus, nec famam tuae, nec honori consuleres, nec mandatis nostris, & monitionibus obedires, quantumcumque molestum nobis existere, te in aliquo molestare, tanto amplius contra te moveremur, & manum curarem apostolicam aggravare, quanto serenitatem tuam sinceriori diligimus in Domino charitate, & quos amamus severius arguere intendimus, & durius castigare: nec poteris quantumcumque potentia ante faciem [non dicimus nostram] sed Dei, cuius licet immeriti vices gerimus in terris, divina ac aeterna repugnare omnipotentiae maiestatis. Facias igitur, fili charissime, de necessitate virtutem, & nostris, immo illius, cuius vices gerimus, & per quem vivis, & regnas, studeas obtemperare mandatis, sicque Altissimum tibi reddas propitium, & nos tibi constituas nostris iustis obtemperando mandatis in tuis opportunitatibus debitores. Sciturus pro certo quod, nisi mandatum nostrum curaveris publice adimplere, & de impedimento nobis infra duos menses a praesentatione presentium tibi facta reddere certiores, non differemus ulterius, quin officii nostri debitum exequamur, procedendo contrate tamquam contra violatorem ecclesiasticae libertatis. Dat. Romae die v. februarii MCCCCXXXIV. pontificatus nostri anno XIII.

III.

Ni pareat minima obiecta.

IV. Silvenfis episc. indigne actus in exilium.

(c) Reg. post eand. ep.

(d) Eod. lib. brev. an. 13. 6. febr.

V.

Graviter etiam questus est de eodem Rege, multatum fuisse exilio ab eo episcopum Silvensem, quod ad regium arbitrium nutumque dignitate episcopali se abdicare abnuisset: ob quod facinus illum poenas in Viennensi concilio decretas contraxisse pronuntiavit (c). Prodebant ecclesiastici ordinis dignitatem nonnulli praefules acceptorum a sede Apostolica beneficiorum immemores, inter quos Joannes episcopus Conimbricensis, cum ad archiepiscopatum Bracarensem traductus Pontificis & sacri senatus sententia fuisset, nondum diplomate nec pallio receptis, se archiepiscopali muneri ingessit, occupavit vestigalia, & cum ministris regis ad ecclesiasticam immunitatem opprimendam conspiravit: de quibus factus certior Sixtus illi diem dixit (d), qua sententia de abrogata ei dignitate ab eadem Apostolica sede esset ferenda.

Joanni episcopo olim Conimbricensi. Venerabilis frater. Saepe numero & multis viris gravibus, & fidelibus nobis extitit relatum, quod tu, quem revolutum jam

Intentatum Coniambriensi episcopo iudicium.

anno & ultra a vinculo, quo ecclesia Coniambriensi, cui tunc praeeras, tenebaris, de fratrum nostrorum consilio, & apostolicae potestatis plenitudine absolventes, ad ecclesiam Bracharensis tunc vacantem transfuimus, praeficiendo te eidem Bracharensi ecclesiae in archiepiscopum, & pastorem, minus quae honori tuo expedirent attendens, literis super tua translatione huiusmodi minime expeditis, immo plumbeo per nos iam confectis propter tua demerita remoto, regimini, & administrationi eiusdem Bracharensis ecclesiae propria temeritate te ingessisti, & illius mensa archiepiscopalis fructus percepisti, ac te archiepiscopum Bracharensis archiepiscopali pallio non obtento nominare, ac ad ea, quae pallio non obtento facere non poteris, manum extendere de facto praesumpsisti, & quod deterius est saeculari potestati illarum partium, & illius ministris, quae eis visa fuere in praedictum ecclesiasticam libertatis auxilium, consilium, & favorem prestare non erubuit, quae omnia non sine grandi animi molestia intelleximus. Et quamquam praemissa notoria esse asserantur, propter quae tuis exigentibus demeritis a iure privatus es ipsa ecclesia, ceterisque beneficiis; nos tamen, ut via regia, & exemplo Salvatoris nostri incedamus, tenore praesentium te requirimus, & monemus, ut infra tres menses post receptionem praesentium coram nobis personaliter compareas ad videndum te declarari privatum, & allegandum causas, quare ad praedicta procedi non debeat, intendentes termino praedicto effluxo, reque non comparente, iuxta sanctorum patrum decreta te punire, prout iustitia suadebit. Datum Romae die VI. februarii MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno XIII.

VI. Ut vero ecclesiasticum jus ab Rege in Lusitania labefactari passus non est Sixtus, ita nec regia iura ab ecclesiasticis in Scotia infringi permisit, ediditque Jacobi Regis rogatu decretum (a), quo praesules iustis illius imperiis parere iussit.

(a) Lib. brev. an. 13. 6. maji. Datum ab Apost. sede imperium ut praesules proceresque Scoto Regi parerent.

Jacobo Regi Scotorum. Literas maiestatis tuae accepimus, & dilectum filium Robertum Belinma oratorem tuum pro paterna, & singulari nostra erga te benevolentia benigne audivimus, qui omnia per celsitudinem tuam sibi commissa prudenter accurateque exposuit. Quantum spectat ad bullam illam, quod praelati, & proceres regni obediens sint corona tuae, concessimus eam in ampla forma, ita ut tuo in hoc desiderio plene satisfactum existimemus, sicuti ex eius tenore latius videbis. Circa vero esum carniuum, quem tibi ex rationibus adductis cupis concedi, contentamur, & ita maiestati tuae praesentium tenore apostolica auctoritate indulgemus, ut

de consilio confessoris possis diebus, quibus esus huiusmodi ab Ecclesia est prohibitus, libere & licite, ac sine alicujus ecclesiastica censura incursum, vel conscientiae, quoad visceris, carnibus, & lacticiis vesci, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, &c. Dat. Rom. die V. maii MCCCCLXXXIII. pontificatus nostri anno XIII.

Permissus eidem carniuum esus diebus prohibitis.

Urgebat inter haec magno rei Christianae damno bellum Matthias Hungariae Rex adversus Fridericum Imperatorem, dumque victorica signa latius circumferebat in Austria, finitimas Turcico limiti provincias suas barbarico furori relinquebat expositas: quos, ut in concordiam adduceret (b) Christi vicarium nullas apostolici muneris partes praetermisit: sed odiorum pertinacia omnia eius studia respicerat, cum Imperator sua recuperare niteretur, Hungarus vero ad eum obtinendum vires omnes intenderet; hoc vero anno apostolicus internuntius (c) episcopos plurima de pace colloquia fecit. Perrexit etiam in Pannoniam, ut refert Bonfinius (d), Joannes Cardinalis Aragonius, quem ad provehenda pacis consilia multum operam contulisse dubium non est. Denique Pontifex Matthiam victorem nomine totius Ecclesiae obsecravit, ut pacem Frederico daret.

VII. Austria ab Ungaro bello gravi petitus.

(b) Ibid. inter lit. martii.

(c) Id. inter lit. febr.

(d) Bonfin. dec. 4. l. 6. & alii. Brev. an. 13. 10. martii.

Regi Hungariae.

Quam vehementi semper desiderio cupierimus pro bono republica Christiana, partiumque illarum Germania, & regni tui Hungariae quibus maxime afficimur, inter charissimum in Christo filium nostrum Fridericum Imperatorem, & maiestatem tuam, vestraque dominia sublati discordiis pacem, & tranquillitatem esse tam maiestas imperialis, quam tua plene cognovisse potuerunt: nunquam enim literis, nuntiis, & oratoribus nostris utrumque vestrum horari, admonere, & rogare cessavimus, ut pacem amplecti velleris, misimusque illuc propterea etiam S. R. E. Cardinales legatos nostros, nec quidquam omisimus faciendum, quod ad huiusmodi rem conducere arbitravemur. Verum cum videamus, humani generis hostis prevalente malitia, in longum nimis huiusmodi rem pertrahi, cruciamur animo continue, nec quidquam dulce aut iucundum nobis esse potest, considerantibus inter vos potentissimos principes, vestraque dominia Christianitatis propugnacula, tam diuturna bella discordiasque vigere: dolemus rempublicam Christianam nostram tam gravissimo detrimento ex bellis vestris affici. Compattimur subditis vestris, qui tot caedes, rapinas, incendia, & cetera bellorum mala patiuntur. Deum rogare non desistimus, ut vos ad pacem con-

VIII. Pontificum studium pro Ungaro & Austriaco conciliandis.

Republiata pax a Matthia Rege.

(a) Inter lit. mens. jul. (b) Inter lit. mens. febr. Repudiata pax a Matthia Rege.

(c) Bonfin. dec. 4. l. 6.

(d) Bonfin. dec. 4. l. 6. Achileja & Nestoraba erepta Ungaro a Turcis.

Proposita ex bello mala ingentia.

concordiamque reducat pro sua pietate, & requirimus, ac per viscera domini nostri Jesu Christi regamus, ut se paci accommodare velit: & si quid superest impedimenti, illud causa, & contemplatione nostra, & huius sanctae sedis removere velit. Petimus hoc a maiestate tua in manus singulare: petit hoc universa Christianitas, & sancta mater Ecclesia. Noli hoc nobis denegare, quod unicuique consolationis nostrae culmen futurum est: si unquam nos, & hanc sanctam sedem tibi obligare cupis, amplectere hoc tempore sine ulteriori dilatione pacem cum imperiali maiestate. Habes illic venerabilem fratrem episcopum Castelli oratorem nostrum, qui imperiali maiestati, & tua affectissimus est, & percussus maris non nisi optime, & cum laude pax fieri potest: faciet maiestas tua rem universae Christianitati acceptissimam, Deo gratissimam, & nobis eam dabit animi consolationem, & quietem, quam super omnia desideramus, & optamus. Dat. Romae die X. martii MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno XIII.

IX. Poscebat res catholicae, ut pax Germanum inter Hungarumque fieret non modo ut arma verterentur adversus Turcas, sed ut etiam expeditio sacra ad Pragenses fuso catholicorum sanguine infectos puniendos conficeretur: ad quam ducendam episcopus Castellanus internuntius incumbere iussus (a) est. Assulgebat (b) etiam spes, Friderico & Matthia conciliatis, eorum auctoritate Venetos, quorum dominatus amplificatio iis erat invisa, ad officium pacemque conficiendam coactum iri: sed Matthias pontificis precibus non assensit, atque in expugnandis Austriae arcibus arma exercuit, interque alias Cornaburgum asperrimo bello sub imperium suum redegit finitimisque Viennae oppidis potitus castra apud Viennam posuit, quam ab eo subactam, in eaque ipsum demum extinctum visuri sumus (c). Interea evanuerunt consilia de expeditione in Pragenses conficienda, Turcaeque in Hungariam incurrerunt, de quibus inferius agetur, atque Achilejam & Nestorabam ad Istri ostia sitas barbaricae adjunxerunt (d) tyrannidi, tanta celeritate confecto bello, ut cum Matthias delectus novos imperasset, antequam Varadinum exercitus Stephani Valachiae principis Hungaricae regiae clientis rogatu conscriptus perveniret, jam de Achileja & Nestoraba actum tristis nuntius perveniret. Cum vero Matthias incumbere in sacrum bellum, & castra ad recuperandas eas urbes movere debuisset, signa reflecti in Austriam iussit, iisque copiis Fridericum Imperatorem attrivit. Neque

Hungariae modo fiduciaras terras, sed ejusdem Friderici etiam provincias vastabat Turca, septem enim barbarorum equitum millia per Corvatiam in Carinthiam & Carniolam excurrerunt: sed cum praeda inde ingenti onusti incederent, ac decem captivorum millia abducerent, contractis raptim Christianorum copiis a deserta Lupo Garaii, & Matthiae bano, comite Berardino, ceterisque provinciae regulis caesi sunt, amissaque omnia recuperata: in quo bello Berardini Frangepanis virtus admodum enituit. Neque eadem clade deteriti sunt Turcae, quin novas in Christianos irruptiones aucta ex Matthiae & Friderici diffensionibus, audacia moliti sunt.

Corvatia, Charintia & Carniola direpra.

Implicitus etque ac Fredericus erat bello Maximilianus illius filius Belgarum Burgundorumque princeps, qui a ferendis parenti suppetiis distractus erat: potiri ille Belgicarum rerum ambebat, ac Philippi filii principatus materno jure partos moderari. At contra Belgae Philippum principis aulae procuratorem educationemque libi arrogabant, ac superiori anno Margaritam ipsius filiam Gallico Delphino, fremente Maximiliano, desponderant, adduxerantque in Gallias, tum Gandavi Philippum tenebant, cum vero leges poscerent, ut filius in patria esset potestate, illiusque educandi cura ad Maximilianum spectaret, controversia sedandae studio Pontifex universos Belgii ordinis apostolicis literis (f) inflectere ad quietatem enifus est, ut filium patri alendum permitterent.

X. Inter Maximilianum & Belgas de Philippo educatione certatum. (e) Philippi educatio. (f) Lib. brev. an. 13. inter lit. mens. jul.

Tribus statibus Flandriae.

Dilecti filii, &c. Audieramus jam diu inter dilectum filium nobilem virum Maximilianum Austriae & Burgundiae ducem & vos aliquas esse discordias & similitates, pro quibus sedandis hactenus distulimus, quod sperabamus ducem ipsum & vos pro prudentia & probitate, quas semper in illo vobis cognovimus, absque alicujus medio & exhortatione invicem reconciliaturos, & ad unionem redituros: cognito postmodum id factum adhuc non esse, & vos natum ducis ipsius, in viro patre, & renente, retinere, asserereque illum apud vos debere educari, existimavimus ad paterni amoris nostri erga vos officium pertinere, ut partes nostras pro utriusque vestrum pacis & quietis bono interponeremus, & quoniam discordia ipsa praecipue super alendo pueri ducis ipsius nato, verti videntur, inde ordiemur, & ibi commorabimur, ut hac si fieri possit diffensionis amputata causa, facilius cetera referentur. Non possumus cogitare quoniam pacto iuste aut honeste filium, recusante patre, retinere valeatis.

XI. Belgae solicitati ad concordiam.

Na

Natura & nobiscum genita ratio exposcit ut pater in educandis liberis omnibus praeferatur; quis enim aut ad amorem aut ad curam erga illos propensior esse potest? quis divino & humano jure patribus liberorum regimen & alendi studium praeceteris omnibus non tribuat? quae major esse charitas, quod vinculum charitatis artius reperiri potest? iam illud quis non videt ducem illum singulari sapientia magnanimitate & probitate praeditum non modo patrem, sed optimum praestantissimumque patrem & esse & censeri. Non potest nisi aegre ferre & indignari pater filium a se eripi, & tanquam ablegatum apud alios detineri, & nos nulla ratione adduci possumus, ut credamus id vobis licere fieri, & si ulla subesset causa, non potest tamen non esse multo minor ea, quam natura & pietas praescribit. Itaque studiosi pacis & quietis omnium vestrum paterno affectu hortamur, monemus & requirimus pro nostra erga vos charitate, proque item vestra erga nos & hanc sanctam sedem apostolicam observantia, velitis duci praefato natum restituere, & illi alendum tradere, ut omnis inter illum, & vos scandalorum, quae oriri ex eo forsitan possent, amputeretur materia, & ea, quae inter vos jure debetur, unionis & pacis amicitias conservetur, in quo nobis commodorum vestrorum studiosis rem facietis gratissimam, & vos vestrae quieti, & honori consulatis. Dat. Romae die ix. julii MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno xiiii.

Monentur id est quum non esse.

Italia inter bellis cruentata.

XII. (a) Sabell. enead. 10. l. 7. Brut. hist. flor. l. 8. & alii. Bellum in Columnenses. (b) Steph. Insign. diar. arch. Vat. sig. n. 111. (c) Id. ib. & aliud diar. sign. vod. n. Jacobus Volat. arch. Vat. sign. n. 49. & 111. Raphael. Volat. an. ropol. l. 22. in Sixt. lib. 13. brev. mens. jul.

Comiti Hieronymo. Dilecte fili, magna cum animi jucunditate audimus nobilitatem tuam oppido Cavensi positum esse, quod fuit virtuti tuae conveniens, & ab omnibus summopere commendatum, neque tantum delectat victoria ipsa summa cum gloria & laude tua parva, quantum clementia, qua usus es in medio cursu victoriae, nam cum oppidum ipsum nobis rebelle, & contumax obsidione cinctum esset, ita omnium undique tormentorum vi, & frequentia, ita angustiis circumseptum, ut nullam amplius salutem oppidani superesse viderent, quin omnia ferro, & igni, ac militari licentia jam exposita essent, tantam habuisti mansuetudinis tuae rationem, ut ad gratiam & misericordiam omnes recepis, incensos iratosque militum animos continueris, pulcherrimam judicaveris eam victoriam esse, quae sine caede, rapinis, & hostili sanguine haberi possit, in quo quidem plurimum animo nostro satisfecisti, qui non desideramus populorum desolationem, sed ut vivant, & convertantur ad gremium S. R. E. maris suae, quam iniuste offenderunt, &c. Dat. Romae die xxviii. julii MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno xiiii.

XIII.

Cava expugnata a pontificiis.

Expugnatae etiam plures Columnensium arces in agro Romano, & Pallianum cinctum obsidione, quae postea ob Pontificis obitus famam, castris amissis, soluta est, cujus belli causa ex Bruto cateroqui Sixto parum aequo petenda visa est, cum Stephanus Insignura maledicendi libidine percitus in his narrandis Sixtum turpiter traducat, profcindatque. Narrat itaque Brutus (f) superiori bello, quod Ferdinandum Pontifici intulisse vidimus, Taliacotium adeptum Urfinis fuisse, quod pontificias partes propugnarent, transfusumque in Columnenses, quos a fide pontificia ad Neapolitanum contra fas descivisse, ac Romam in magnum discrimen adduxisse diximus supra: deleta autem ingenti praelio Alfonso Calabro ictum fecerunt pontificia indulgentia iis legibus, ut capta utrinque pari fide restituerentur: at Columnenses partum scelere Tagliacotium pertinacissime retinuisse, commotum itaque pontificem in tanta sui contemptione leges tuendas armis censuisse. Pari etiam aequitatis tuendique juris pontificii studio bellum gessit cum Venetis, nilque intentatum reliquit, ut honorificas sacrosanctae majestati leges ferret; ac propterea legatum ab eo ad Venetum principem, ac senatum Cardinalem Ulissiponensem xix. martii die refert manscriptum diarium verum (g), confirmantque Jacobus Maphaeus Volaterranus (h), & Joannes Burchardus (i). Is erat Georgius tit.

XIV.

(e) Jac. Mas. ubi supr.

(f) Brut. l. 8. hist. Flor.

Belli causa data a Columnensibus.

(g) MS. diar. arch. Vat. sign. n. 111. (h) Jacob. Volat. arch. Vat. sig. n. 49. & 111. (i) Jo. Burch. ms. arch. Vat. sig. n. 37.

tit. SS. Marcellini & Petri presbyter Cardinalis theologiae scientiae laude clarissimus, qui summa ad componendas discordias potestate instructus est hoc diplomate (a).

(a) Reg. i. legation. p. 327. XV. Ea Georgio Card. de mandata.

Te tanquam pacis angelum nostro & ecclesiae Romanae nominibus ad pacificandam Italiam Apostolicae sedis legatum de latere nostro de fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, comitante pacis angelo, provide duximus destinandum, indubitabili ratione tenentes, quod inspirante pacifico regum Rege, qui pacem jure hereditario transivit de mundo ad patrem suis reliquit discipulis, in discessu semina discordiarum quaecumque mota submovere, & salutaris concordiae & inestimabile pacis bonum perducere modis omnibus satages, tibi quoque propterea inter potentatus invicem dissidentes, ac illis adhaerentes, complices & sequaces eorumdem de & super quibuscumque discordiis, differentiis, atque guerris vigenibus, & quae esse possunt inter eos ac quibuscumque juribus, actionibus, occasionibus seu modis quomodocumque & qualitercumque nostro & dictae ecclesiae nomine tractandi & componendi, ac indicendi sub spe pacis treguas, & inducias quolibet temporales, & infra, plenam & liberam praesentium tenore concedimus facultatem, &c. Dat. Romae apud S. Petrum, an. Incarnationis dominicae MCDLXXXIV. IV. kal. aprilis pontificatus nostri anno xiiii. Extant eodem argumento datae ad ducem Venetorum hortatoriae ad pacem literae (b).

Induciarum imperandorum colata auctoritas.

(b) Sixt. lib. brev. an. 13. 28. mart. XVI.

Decreta porro haec legatio fuit, cum Joannes Mocenicus Venetae reipublicae princeps cenurarum laqueis irretitus ea religione solvi flagitaret, controversiamque de Ferrariensis agri limite, tum de Roberto Sanseverinate, & Guidone Rubeo Parmensi in pristinis juribus principatus restituendis pontificio arbitrio se permittiturum significasset: quam causam Ferdinando, & Elisabethae Castellae & Aragoniae Regibus Pontifex exposuit (c), cum pacis interpretes se fore essent polliciti Regibus Hispaniae.

(c) Ib. 23. martii.

Cum ex desperato res se obtulerit, visum est nobis, & venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus eam amplecti, & non permittere tantam occasionem conficiendae pacis, quam nos semper desideravimus, maxime cum Veneti ipsi libere omnia in petore nostro remittere velle scribant, non enim honestum nobis fuisset, si tantam liberalitatem, & reverentiam fuisset aspernati, praecipue ubi speramus securum esse tantum commoditatis, & boni toti Italiae, & per consequens universae reipublicae Christianae. Itaque legatum creavimus,

qui statim versus partes illas proficiscetur, recepturus nomine nostro in manibus suis omnia loca in praesenti bello capta iuxta eorum oblationes, & alia facere curabit, quae expedire videbuntur huic sanctissimo operi ad optatum effectum deducendo. Dat. Romae die xxiii. martii MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno xiiii.

Cardinalis Olyfippon. ilius interpret.

Delusum se spe & expectatione pacis fuisse questus est (d) Sixtus, Venetosque pronos se ad concordiam fallaci specie praebuisse, ut tutius instruendo bellico apparatu vacarent: cumque Reges gravate accepissent, Lusitanum Cardinalem ad in-eunda concordiae colloquia adhibitum, cum ipsi facilius rem ad optatum exitum se adducturos praesiderent, Sixtus haec iis rescripsit.

XVII. (d) Sixt. lib. brev. mens. jul.

Regi Hispaniae. Exposuit nobis dilectus filius noster Cardinalis Gerundenis, majestatem tuam admirari, & dolere quod pacem, de qua superioribus diebus cum Venetis actum est, non per manus tuas, sed per dilectum filium nostrum Cardinalem Ulissiponensem tractari voluerimus, & multa in hanc sententiam loquutus est, quae non parum animi tui dolorem praese ferebant. Non est, charissime fili, quod ex hoc ulla afficiaris molestia, si enim rei necessitatem consideraveris intelliges aliter fieri non potuisse; scis enim quantum honori tuo semper tribuerimus, prout tributuri semper sumus. Pergit narrare Venetos controversiam Pontificio arbitrio permittendam praese tulisse, ac omnia ecclesiae erepta restitutos spopondisse, ad quae recipienda missum praedictum Cardinalem Ulissiponensem, sed vana specie expectationem delusisse tum addit: Quomodo res successerit, credimus majestatem tuam ex literis Cardinalis Gerundenis jam cognovisse, Veneti sicut occulta fraude illa tentarunt, ut commodius, & liberior preparamentis futuri belli, quod in animo habebant, vacare possent, ita rem ex die in diem dolose prorahentes, cum fere singula eis concessissemus, quae postulasent, & quae concedi non debebant: cupidi enim Italicae quietis eorum petitionibus satisfacere studebamus, ne quam detrectandae pacis occasionem haberent. Cum crederemus esse conclusum, actualem tandem depositionem impudenter facere negaverunt, quam per literas suas polliciti erant, & ob quam praecipue legatum miseramus. Ita apertam eorum fraudem animadvertentes revocavimus ad nos Ulissiponensem, ne frustra diutius illic tempus contereret, non sine magna honoris nostri, & confederationum nostrorum diminutione. Habes nunc rei seriem, & intelligis quo ordine sit processum: noli dubitare magnam auctoritatis tuae

Dolo tenfa a Venetis pacis pccies.

Promissifides ab iis violata.

tionem a nobis haberi, &c. Dat. Romæ die xv. julii MCCCCLXXXIV. pontificatus nostri anno xlii. Flagitabant continentibus votis Castellæ Reges Italicam pacem, cum ipsi Granatenfis belli molem versarent, optarentque piorum arma in infideles verti; ad quorum promovenda pia consilia Sixtus bellum sacrum in Mauros obituros criminum veniam proposuit: Indulgentias, inquit, sanctæ cruciatæ contra Mauros ad supplicationem maiestatum venstrarum concessimus.

XVIII.

(a) Volat. ubi sup.

Proditus a foederatis Sixtus.

(b) Ann. 13. 18. febr.

XIX. Veneti Ferdinandi res in discrimen adducunt. (c) Sabell. enead. l. 7.

(d) Id. ib. (e) Ext. ea de re ad Matth. lib. brev. an. 13. 10. mart. Mediolanensis maximis curis æstuat.

(f) Lib. brev. an. 13. 13. jul.

(g) Volat. ms. arch. Vat. sig. n. 40. & 111. Sabell. enead. 10. l. 7. in fin. Brutus hist. Flor. l. 8. & alii. Sabell. ubi sup. XX.

Non admisisse porro Sixtum tolerabiles pacis cum Venetis leges memorat Jacobus Maffeus Volaterranus (a) ex dictis pontificiis paulo post afferendis, quas legato apostolico Casenæ agenti obtulerant; sed dum sui juris tenax Sixtus plura posceret, paucioribus contentus esse coactus est, cuius ignominia dolorem illi mortem accersivisse creditum fuit: Ferdinandus enim Rex Neapolitanus, cuius consilio Sixtus bellum susceperat in Venetos, & reliqui focii principes pontificiam causam prodiderunt, suisque commodis inservientes ecclesiastico nomini parum detulere. Urgebat etiam eos imminetium extracti belli malorum timor: nam Ferdinandus, Venetis Gallipoli, Nerito, Recalifca, & aliis locis in Calabria ora potitis (b), & novus motus in regno metuebat, ne veteres in eo factiones recrudescerent, extantque Ferdinandi literæ hoc anno datæ ad Cardinalem Fregosium Genuæ principem, quibus illum rogat, ut arma adversus Venetos Italiae imperium affectantes conjungat.

At Veneti continuis Mediolanensis ducis in Brixienfi, & Veronenfi agris excursionibus vexabantur (c): tum apud Ferrariam non parvam cladem pluribus captis cæsisque acceperant, impendebatque metus, ne Matthias Pannoniæ Rex, qui duci Ferrariensi affinitate erat junctus, & quem Sixtus ad inferendum ipsi bellum incitabat (d), quasi Veneti totius Italiae dominatum affectarent, repente exercitus in eos inmitteret. Ludovicus vero Sfortia, qui Mediolanensis rei administrationem capefferat, curarum expers non erat, ne Ludovicus Aurelianensis ad avita jura repetenda e Galliis evocaretur (e), neve Bona ducissa novos motus excitaret, quo filio principatus habena restituerentur. Inconsulto itaque summo Pontifice, qui plura cum Venetis irrita exitu colloquia de pace agitarat, apud Balneolum Brixienfis aperi oppidum inter socios principes, ac Venetos foedus sancitum est (f), de quo Marcus Antonius Sabellicus horum, ut ipse testatur, inspector hæc prodidit (g).

Concidit Ferdinandi animus ubi recepta

vidit suis finibus, nempe in Calabria, Veneta arma mox alia atque alia apperendo plusquam sibi tutum esset invalescere, nec jam inde desistit, priusquam id incendium latius serperet, de pace cogitare, quæ non multo post secuta est: enimvero Aragonius dux cum centum viginti turmis equitum post Severinatam in apertum egressus apud Balneolum, ubi superiore anno fecit castra, Severinas, cui tres circiter & nonaginta aderant equitum turma, peditumque ingens numerus ad Zenonem medius inter Brixiam confedit, & hostium castra, atque hic deum de pace actum: de qua cum adhuc ageretur, Venetus circa Ferrariam parum prospere dimicavit: quadringenti circiter capti sunt, multi etiam interfecti; eratque iam pax ad exitum propemodum perducta, cum ex Verona Brixiam contuli me Veneta castra visurus. Erant tunc in his legati Nicolaus Pisatrinus & Lucas Pisanus, a quibus perhumane acceptus, cum per otium omnia lustrassem, facta est mihi copia ex illorum auctoritate ad hostes sub publica fide penetrandi. Hic cum ad Alfonsi tabernaculum pervenisset, observata sunt mihi principum fere omnium, & populorum Italiae signa ante vestibulum fixa: quæ res demonstrare visa est quantum belli molem Veneti iam biennio, & amplius perulissent: nec ita multo post pax sancita est anno humanae salutis MCDLXXXIII. * Deest unus apex, hujus enim sæculi octuagesimo quarto pacem firmatam constat ex dictis dicendisque: In pace sancienda hæc sunt conditionibus ascripta, ut Venetus Gallipolim, & oppida in Calabria bello capti Ferdinando restitueret, ut praesidia ex circumpadanis locis educeret, & quæ Ferrariensi bello occupasset; ipsi Rhodigianam, Polesinum, haberent Asulam, & quicquid in Brixiano agro aut Bergomati hostis cepisset, recipebant. Fuit ea pax, ut Veneto honesta, ita universæ civitati pergrata.

Meminere de eadem pace historici (h), quorum nonnulli Sixtum carpunt (i) lethiferum ex ea traxisse dolorem quod ardente Italia bello confanguineos suos in supremo gradu collocare non potuisset, cuius calumniae labem detergit Raphael Volaterranus, veramque concepti doloris causam demonstrat, non quod honestandi suos prærepta foret occasio, sed quod, cum juris pontificii vindex esset acerrimus, detractum Ecclesiæ juri & honori doleret, atque ita ingravescente, quo jam laborabat, morbo arthritico confectum obiisse: Rem, inquit (k), Romanam sedisque Apostolica dignitatem ita tuebatur, ut non facile cuiquam quamvis maximo pessumdari pateretur: quod cum in cæteris supraddictis, tum in ultimo ostendit bello pro Hercule

Fessi principes de pace agunt.

* MCDLXXXIV. Quæ leges dictæ.

(h) Raph. Volat. l. 4. Brutus hist. Flor. l. 3. (i) Id. ib.

(k) Raph. Volat. l. 22. Sixtus animi dolore & podagra extinguitur.

culo Estensi cum pacem a sociis præter ejus voluntatem, & consensum fieri conspiceret, ex animi uti putatur dolore, podagra insuper aggravante, qua in ultimis annis maxime laborabat, in quintum diem expiravit, qui fuit pridie idus augusti anno salutis MCCCCLXXXIV. pontificatus xlii. Nimirum absoluto ineuntis decimiquarti die quarta, sedit enim annis tredecim diebus tribus, cum ex Paulo Benedicto, Nicolao (a), & Bartholomæo Platina (b) creatum Pontificem nona augusti mensis MCCCCLXXXI. viderimus. De tempore obitus consentit Joannes Burchardus (c) ceremoniarum magister in suis diariis: Obitus, inquit, ea Sixti Papæ IV. feria v. xlii. mensis augusti inter horam quartam noctis, vel circa [1].

(a) Paul. Bened. Nicol. Ml. arch. Vat. sig. n. 110. (b) Bar. Plat. ms. arch. Vat. (c) Jo. Burch. ms. arch. Vat. sign. n. 37.

XXI. (d) Jac. Vol. ms. arch. Vat. sig. n. 49. & 111.

His addemus Jacobum Maffeu Volaterranum (d), qui causam accersitæ mortis a Raphaelo Volaterrano designatam accuratius describit, neque enim pacis odio, quam summis studiis contactum semper vidimus, sed præter in illius formulis sacrosanctæ maiestatis dolore nimio morbum auxit: Moritur, inquit, Xystus IV. Pontifex maximus die jovis, quo celebratur solemnitas B. Clare inter quartam & quintam horam noctis, cum paucis ante diebus languisset. Post vesperas, nempe diei mercurii xi. augusti die, cum jam conclusa esset pax in Longobardia apud Bagnolum, ita enim illi vico est nomen, agri Brixienfis venientes legatos foederis Italici pacem nunciaturos intronitri iussit, atque in no-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

vis superioribus cubiculis eos audivit: quibus auditis indoluit non pacis nuntio, ut dictitant maledici, & illius gloriæ amuli, sed iniquis pacis conditionibus intellectis, atque in hæc verba prorupit: Bellum gestimus periculosum & grave, ut parva victoria honorificam pacem cum securitate Romana sedis, & honore nostri hujus foederis consequeremur: & cum iam, ut scitis, volente Deo, esset in manibus, conditiones pacis adfertis [verba vestra sit dictum] videtis quoque, quam victoribus convenientiores. Obrulerant Veneti legato nostro apostolico, ac Casenæ agenti multo æquiores, tam nobis quam vestris principibus utiliores: honor dabatur huic sedi, qui nunc admittitur: capta bello hinc inde oppida nostræ fidei mandabantur: obsides nobilitatis illius primates ad nos mittebantur, expectaturi iudicium nostrum: de peninsula Ferrariensi nulla fiebat tunc mentio: horum aliquid non adfertis modo, sed contra ignominia, & dedecoris pacem nunciatis plenam confusionum, & opprobriorum, & quæ plus mali, quam boni cum tempore sit paritura. Eam, dilecti in Christo filii, commendare aut probare non possumus. Legati videntes sanctum senem præsentem nuntio affligi & languores ejus incrementa suscipere, linguam quoque loquendo hebetiorem fieri, conabantur bonis verbis illum solari, medicis etiam adjuvantibus: & idem consilium abeundi capientes dixerunt se alias ad ejus beatitudinem quietiorem, ut sperabant, reversuros, supplicantes nihilominus

Egre tulit in honestas ecclesiæ paciones sancitas.

I pla-

NOTÆ [1] Agit hic Annalista de obitu Sixti IV. quem anno, mense, & die in annalibus designato interisse plane constat. Hunc pontificem vituperant multi, pauci laudant; sed nec laudatoribus nec detractoribus plurimum deferendum ex eo constat, quod cum tota omnino Italia, atque ipsa denum Roma divisa, esset in partes, quarum uni favebat Sixtus, alteri adversabatur, scriptores quique, pro studio factionis suæ de pontifice loquebantur. Plerisque tamen invidiosus fuit, quod bellum plus æquo amasse videretur, & nepotum suorum ambitionem nimis fovit. Vicissim autem benignitate, & clementia plurimum valuit. Liberalitate in pauperes præsertim fuit insigni, ex qua factum est, ut quæ prædecessorum suorum plerisque vitio data sunt ab authoribus, immoderatam scilicet cogendarum divitiarum cupiditatem, nemo illi exprobravit. Indolem, vitia, & virtutes hujus pontificis nemo melius pingit, ac Philippus Bergomas Augustinianus, quem lectores adeant.

Literas, quales tunc Monachum decebat, excoluit diligenter. Quid profecerit demonstrant vulgata ab ipso opera, quorum catalogum diligenter texit Ludovicus Jacob a S. Carolo Burgundocarmelita in bibliotheca pontificia, sicut & tria ex illis operibus potissima commemorat Sanutus in vitis ducum Venetorum, qui scripsisse Sixtum perhibet librum de sanguine Christi, alterum de futuris contingentiis & tertium de Conceptione B. Virginis.

Sub eo pontifice christianæ disciplinæ rigorem plurimum elanguisse ex iis colligo, quæ idem pontifex permisit Jacobo Scotorum regi literis hic in annalibus num. 6. recitatis, tum pariter, ex iis, quæ Castellanus episcopus in Germania A. S. L. ex apostolica indulgentia concessit, quæ singula enarrat chronista Misnensis: scribit enim inter cætera ab eodem legato dispensatum in cibo quadragesimali in quadragesima, & aliis jejunii diebus, mutando in lacticia. Quibus verbis intelligimus lacticianorum in quadragesima usum non recepta ab antiquo consuetudine obtinuisse, sed ex indulgentia pontificis concessum invaluisse.

Iustis solemnibus defuncto pontifici exactis cardinalis die XXV. augusti in conclave ad electionem novi pontificis concessuros Guillelmus de Perreriis totius ecclesiæ nomine pro concione allocutus est, rogans ut optimum pontificem flagitanti ecclesiæ darent, qui clerum in veterem sanctitatem refingeret, qui literas a clero exultantes reduceret, pristinam auctoritatem cardinalibus apud exteros vindicaret. Hanc orationem ex ms. codice dedit Martene Anecd. to. I. col. 1757. Nec frustra ille admonuit; nam cardinales brevi in optimum pontificem Innocentium VIII. convenerunt, qua de re in annalibus. MANSI

placere benignitati sua paci jam dicta benedictionem suam adicere, quandoquidem eorum potentatus nihil ab illa diversum petituri essent, Pontifex mota paululum manu, vel paci, vel illis jam a se abeuntibus benedixit. Cubicularii vero senem labore, & dolore confectum in lectulo collocarunt, & quibus possunt medicamentis & pio amant ministerio illum consolantur, & adjuvant: sed ea nocte, & die jovis sequenti semper in horas auctus est languor, & dolor adeo, ut adveniente hora, quam dixi, spiritum creatori suo reddiderit, nullis non modo ambagibus observantibus, sed multa certe quiete. Communicaverat quadriduo ante per manus Cervoensis episcopi, acta prius per eum divina re. Iterum hoc etiam die, sed paulo ante obitum, cum adhuc essent integri sensus a praesulibus Palatinis Deo, & B. Virgini ejus est anima commendata. Mortuum minores poenitentiarum laverunt, & veste sacra ex eorum munere ornaverunt, & in feretro collocantes spectandum publice statuerunt.

XXII. Sepultus est in sacello Vaticanæ basilicæ, quod vivus extruxerat, ejusque sepulchrum visitur hodie ornatum hoc epitaphio: Sixto IV. Pontifici maximo ex ordine Minorum doctrina, & magnitudine animi omnis memoria principi: Turcis Italia submotis, auctoritate sedis aucta, urbe instaurata, templis, ponte, foro, viis, bibliotheca in vaticano publicata, jubileo celebrato, Liguria servitute liberata, cum modice ac plano solo candi se mandavisset, Julianus Cardinalis patruo bene merenti, majore pietate quam impensa faciendum curavit. Obiit idibus sextilis hora ab occasu quinta anno Christi MCCCCLXXXII. vivit annos LXXX. dies XXII. horas XII. Emblemate hoc sacro in pontificio sigillo uti erat solitus: Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum, & terram.

XXIII. Plura de insignibus ejus operum molitionibus referunt authores, atque inter alios Bartholomæus Platina (a) hæc tradit: Xystus recepto honorifice Marco Barbo S. Marci presbytero Cardinale a Pannonia redeunte, ut pacem inter Pannoniæ Poloniæque Reges de regno Bohemiæ contendentes componeret, ad urbem Romam exornandam omnino conversus pontem, jam pridem disjectum, quemque Romani cives merito ruptum vocabant magna cura, & impensa a fundamentis ex Tyburtino lapide restituit ad utilitatem populi Romani peregrinaeque multitudinis ad jubileum ventura, suoque de nomine Xystum merito appellari voluit. Aggressus sane opus, ut cernere licet, principe dignum, quod certe nulli Pontificum antea contigit unquam. Hoc ideo potissimum ab eo factum existimo, ne peregrini

Sacramentis rite procuratus obiit.

Epitaphium illius.

(a) Plat. in arch. Vat. Poas ab eo Tyburti impostus qui Sixtinus dicitur.

euntium ac redeuntium multitudine obriri perirent, quemadmodum Nicolai V. tempore, ut diximus, in Adriani ponte contrigit. Præterea vero utilitati urbanae consulens ductus aqua virginis pene amissa eliminatos prius perpetuo fornice a monte Quirinali ad Trevii fontem sua impensa perduxit. Et infra: Divina quoque templa exornare aggressus D. Petri in Vaticano basilicam repurgatam prius marmoreis & vitreis fenestris templo accommodatis dilucidiorum reddidit, appendicem quoque miræ profunditatis & altitudinis ad sinistram ejusdem templi, qua non longe ab obelisco ducit, ne paries ille a reliquo corpore parumper sejunctus ponderi aliquando cederet. Strenuè & laeva Constantiniana basilice, repurgata prius & in meliorem formam redacta. Aedificatur præterea apud sanctos Apostolos sua impensa fornix major, quam tribunam vocant, mire fastigiata ad templi caput ducitur tanta cum arte, ut nulla basilica Romæ pro magnitudine futura sit augustior, si quod Julianus nepos mente concepit, & iam inchoavit, tandem perficiet. Nonnullis interiectis: Porrum e regione Ostia ultra Tyberim a Claudio inchoatum, a Trajano perfectum, repurgare instituit, ac navigiorum, ut antea fuit, capacem reddere, opus sane regium & pontificio nomine dignum. Hospitale item sancti Spiritus, sepulchrum porius ob situm & incommodatam loci, pauperum & egrotantium hospitium restituere adorsus, magna jecit fundamenta, tum ad ornatum urbis, tum vel maxime ad peregrinorum & egrotantium commoditatem. Magna quoque impensa Assisi S. Francisci aedes illas egregias & multorum fratrum capaces jam colabentes ob rimosos parietes & fundamenta subsidentia, restituit, ducta ingenti appendice, quæ totum cenobium sustineret: Hactenus Bartholomæus Platina, cujus commentarium, ne cætera Sixti gesta recenseret, mors abruptit.

XXIV. Scriptis reliquas ejusdem Pontificis gestas Raphael Volaterranus (b), qui simulandi nescius nonnullos ejusdem pontificis naevos perstringit, tum ejusdem virtutes in luce collocat. Suorum in primis ipsum fuisse amantissimum, nimisque in eos indulgentem, quorum causa magnam sibi creavit invidiam. Petrum Riarium Franciscani ordinis cardinalitia dignitate donavit, juvenem luxui deditissimum ubi ex mendicitate emerit, quique tabidus voluptate decessit: Hieronymum autem Forilivii Foricorneliique principem creasse virum savioem ingenio, non sine rei ecclesiastica damno. Tum de Cardinalibus ab eo renuntiatis subdit: Xystus post hos fratrum sororumque filios extulit,

Restituta aquaductus aquæ virginis.

Ornata basilica Vaticani.

Inlaurata basilica XII. A. post.

Portum Tyburtin. pro navalibus restituere annis.

Refecta ecclesia Assisi S. Franc.

XXIV. (b) Volat. in antropol. Suorum amori nimium indulgit.

Quinam ab eo Cardinalatu donati sunt - tulit, neque enim alter propinquis facundior fuit: inter quos Julianum S. Petri ad vincula Cardinalem ejusque fratrem Joannem urbis præfectum, Sarasque, ac Senogallie principem facit: deinde Christophorum & Dominicum de Ruvere fratres patriæ Taurinenses ex successione in patrum etiam collegium cooptavit, ab his enim, & nomen olim familia sumpserat, & plurimam vitam comoda: præter autem supradictos, & alios diversis temporibus creavit Joannem Columensem, & Joannem Baptistam Sabellum, quos, postea quam suspectos haberet, post consistorium die quadam in molem Hadriani conjecit, unde post annuum incolumem dimisit. Præterea Georgium Ulyssipponensem, Stephanum Nardinum Mediolanensem præfules, Raphaellem Savonensem Hieronymi comitis supradicti ex sorore nepotem atate amorum XVII. Ascenium Marianum ducis Francisci filium qui ambo nunc, & gratia, & auctoritate pars maxima senatus sunt. Donatum hoc anno sacra purpura Ascenium refert Jacobus Volaterranus (a) sic inquit: Ascenium Maria Sfortia Vicecomes Joannis Galeatii ducis avunculus hodie mercurii decima septima martii in secreto senatu Cardinalis designatus est vixiginti patrum, qui senatui interfuerunt, concordantibus suffragiis. Confirmat hæc Joannes Burchardus (b), atque Ascenium renuntiatum diaconum, & ecclesiam S. Viti in macello illius curæ commendatam ait. Pergit Raphael Volaterranus. Postremo Joannem Jacobum patriæ Mediolanensem Parmensem, præfulem, cubicularium suum, quem servitiorum acceptum ex humili loco promovit.

XXV. Interiectis nonnullis de bellis a Sixto gestis in Nicolaum Vitellium Tifernatem, in Laurentium Mediceum Florentinum, in Ferdinandum Regem Neapolitanum, in Venetos, in Columnenses queritur, illum viam industriæ præclusisse, muneribus Romanæ curiæ turpissime auro divenditis, non suo sed administrorum vitio: Cum, inquit, tot tumultibus absumpta pecunia indigeret, nova collegia primus excogitavit, quæ liceretur. Dato itaque negotio Sinolpho protonotario e castro Ostorio viro solerti breviores minoris præfidentie instituit, quondam a Pio creatos, deinde a Paulo successore sublatos, quorum loca quingentis: postea, sollicitatores, quorum trecentis venire, deinde ad stipulatores, certos, sine quibus nulle possent conficere tabule: sed hi per successorem antiquitati: postremo apostolici fisci novem notarios, quibus emolumenta minus assignavit, quia antea cunctis præerat; is fuit etate nostra Gerardus Maffeus Volaterranus, qui Ann. Eccl. Tom. XXX,

Instituta ab eo nova collegia pro eogendo auro.

(a) Jac. Maph. Volat. ms. arch. Vat. sign. n. 49. & III. (b) Burch. ms. arch. Vat. sign. n. 37.

ob egregium bonitatis, ac prudentiæ nomen ei muneri gratuito a Ludovico patriarcha, ac camerario delegatus fuerat, ac Gasparem Blondum successorem habuerat: atque hoc modo curiæ Romanæ libertas in compedes quasi conjecta, ut nulla industria via sperari possit. Verum hæc seu necessitati, seu verius proximis, ac ministris tribuenda, manu eo Pontificum nullus nec animo munificentior, nec in dando hilarior, nec in promovendis hominibus promptior reperiendus fuit; miseris enim atque a Turcis ejectos principes, Bosnia Cyprique Regibus, præterea Andream Paleologum Peloponesi, & Leonardum Tocum Epiri despotos aluit; Saxoniam ducem, Christianum Dacia, deinde Moesia, novissime Ferdinandum Sicilia Reges Apostolorum limina salutarum venientes magnificentissimis sumptibus excepit. In operibus publicis æque maximus urbem a situ ac cæno vindicavit, vias primum munitis, portibus quoque ejectis, quæ vias occupabant, vicorumque magistris, ac curatoribus instituit. Templam super vetustate oblitam omnia restituit: kenodochium S. Spiritus pulcherrimis ædificiis amplavit; templum pacis de novo constituit, ubi canonicos regulares a basilica Lateranensi ejectos reposuit, ponem Arelatum penitus collapsum suo nomine refecit, aedes in Vaticano pontificias refecit, prætorianis excubitoribus magistratibus, munerisque obcuribus loca comoda assignavit, cum prius præter dignitatem in cellis fere penuriam seu squalentibus habitarent: Romam denique ex lutea lateritiam, sicut olim Augustus ex lateritia marmoream reliquit: annuum jubileum ad XXV. reduxit primusque celebravit.

XXVI. Addimus cæteris elogiis Sixtum de Moscovia ad Romanæ ecclesiæ obsequium revocanda egisse (c), ac Joannem Basilium ducem poposcisse ab eo ut Christi vicario regium vel imperiale nomen: cui adversari visus est Casimirus Rex Poloniæ, cum de Russia cum Moscovita quem Novogardiam magnam mense nov. anni MCDLXXVII. Poloniæ eripuisse tradunt Moscovitici commentarii (d): Sixtus vero Polono rescriptis se illius consulturum juribus, nec eo inconsulto Moscovitam totius Russia Regem Imperatoremve se dicturum. Non perfecta est (e) ea Moscoviticæ ecclesiæ cum Romana conjunctio, quæ ad augendas Christianas vires, Mahumeticamque superstitionem obterendam a modum erat necessaria: Moscovitas autem olim Romanæ ecclesiæ paruisse vidimus, deque redintegrando ecclesiarum fœdere cum Clemente VII. egisse inferius dicemus. Porro Joannem Basilium regium titulum sibi arrogasse narrat Sigismundus

Servitum necessitati. Munificentissimus in principes extitit.

Ornavit Romam.

De Moscovia Romanæ eccl. conjungenda egit. (c) Sixt. lib. brev. an. 13. 7. febr. (d) Sigism. lib. comm. rer. Moscov. p. 74. Cur Basilium Regem non dixerit. (e) Sixt. ub. sup.

(a) Sigismund. Lib. p. 15.

Liber toparcha (a) in commentariis Moscoviticis, quos dum Maximiliani Cæsaris in Moscovia legationem agebat, conscripsit: A tempore, inquit, Rurickh usque ad hunc præsentem principem non alio titulo usi sunt principes illi, quam magnorum ducum, aut Volodimeria, aut Moscovia, aut Novogardie, &c. præter Joannem Basilii, qui se dominum totius Russiae, & magnum ducem Volodimerie, &c. appellat. Hic vero Basilii Joannes sibi vendicat & titulum, & nomen regium in hunc modum. Magnus dominus Basilii Dei gratia Rex, & dominus totius Russiae, & magnus dux Volodimerie, Moscovie, Novogardie, Plescovie Smolenskie, Tuverie, Jugarie, Permie, Viackia, Bulgariae, &c. Dominus, & magnus dux Novogardie terre inferioris, & Czernigovia, Rezanie, Wolotkia, Rescovie, Beloie, Rostovia, Jaroslavia, Bielozerie, Udovia, Obdoria, Conarvia, &c.

Moschi principis tituli.

XXVII.

Addit author eundem Moscovitam Album Regem appellari, & causam a proceribus sciscitatum, non aliam comperisse, quam quod albis tegumentis utebatur, ut Perlam propter rubea capitis tegumenta Kisilpassa, id est, rubrum caput vocant. Licet vero is regio titulo utatur in literis ad Romanum Pontificem, Imperatorem, Sueciæ & Daniæ Reges, magistrum Prussiae, nec non ad Turcam datus; a nemine tamen, nisi forte a Livonibus, Regem appellari. Tum de insigni Christiano emblemate titulis inscribi solito meminit: Titulis, inquit, antiquitus tribus circulis triangulo inclusis uti solebant, quorum primus in supremo circulo hisce verbis continebatur: Deus noster Trinitas, quæ fuit ante omnia sæcula Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; non tamen tres dii, sed unus Deus in substantia. In secundo titulus Imperatoris Turcarum erat particula adiecta. Fratri nostro dilecto. In tertio titulus magni ducis Moscovie, quo se Regem, ac dominum totius Russiae orientalis, & meridionalis fatebatur. Hactenus de Sixti IV. pontificatu, nunc de ejus successore agendum est.

XXVIII. Controversum an Ascanius Card. admittendus ad conclave.

Peractis demortuo Pontifici novem dierum spatio funebribus sacris, cum purpurati patres conclave ingrederentur suffragia de novo pontifice renuntiando latenti, revocatum est in dubium, an Ascanius Sfortia Cardinalium senatui antea ascriptus, in quo facer ritus de aperiendo ore nondum perfectus fuerat, suffragium conferre ad creandum novum Pontificem posset, tandemque patrum sententia decretum est posse petito ex veteribus exemplo, cujus nos in Urbano V. meminimus (b); in illius enim creatione

(b) Id. ib.

Androinus abbas Cluniacensis, cui os nondum clausum apertumque vetere instituto fuerat, una cum cæteris sententiam tulit. At antequam rogarentur de novi Pontificis creatione sententiæ, Cardinales nonnullas leges partim ad sua agenda commoda, partim ad rem ecclesiasticam temperandam condidere, quibus novum Pontificem constrictum voluere, quamvis jam ante ab Innocentio VI. sanctum viderimus (c) nulla humana arte pontificiam auctoritatem contrahi posse, neque Cardinales, Romana ecclesia suo viduata pastore, ulla alia potestate quam ad dandum orbi antistitem pollere.

Conditæ in conclavi leges a Cardinalibus.

(c) An. nal. 10. 16. A. C. 1353. n. 29.

(d) Jo. Burch. ms. arch. Vat. sign. n. 37. p. 75.

Quæ vero leges inventæ sint a Cardinalibus refert accuratissime prædictus Joannes Burchardus Argentinenfis clericus, (d) sacris ceremoniis præfectus in manuscripto codice tabularii Vaticani, quarum priores scriptæ fuere ad dignitatis cardinalitatis augendam amplitudinem, in primis nimirum, ut centum aurei menstrui ex pontificio ærario suppeditarentur Cardinalibus, qui annua quatuor millia aureorum ex sacerdotiorum vectigalibus non haberent; ut libertas omnis in consiliis dandis permitteretur, ut in nullum judicium ordo institueretur, nisi consentientibus tribus Cardinalibus ex quolibet ordine singulis delectis, neque in eum ferretur sententia, nisi ex constitutione Silvestri: immunitas pendendi vectigalis sancta: omnium sacerdotiorum in ecclesiis, quibus præfunt, conferendorum jus datum. Constitutum etiam censuras cuiquam Cardinali non incussum iri, nisi juris canonici leges ita sanxerint; quæ omnia singuli Cardinales, si ad pontificatum eveherentur, sacramento confirmant.

Tenor capitulorum prædictorum.

In primis de camera apostolica proveniunt dare & solvere, seu dari & solvi facere centum florenos auri de camera omni mense cuilibet Cardinali non habenti integre de proveniunt ecclesiasticis quatuor millia florenorum annuatim: quousque ei provisum sit de dicta summa in redditibus & Cardinales omnes habentes quacumque beneficia ecclesiastica, etiam incompatibilia in titulum, vel commendam, manutenebo, & defendam in perceptione eorumdem. Item, ut mihi ab eisdem Cardinalibus libera proveniant consilia, non apponam, nec per quempiam apponi permittam manum in persona, vel bonis alicujus ex eis, nec aliquid in eorum statu, & provisione mutabo quacumque ratione, causa, vel auctoritate, vel occasione sine expresso consilio, & consensu duarum partium dominorum Cardinalium, nec aliquo modo procedam, aut

Vectigal pro sustentandis Cardd. constitutum.

Afferta eorum libertas.

aut procedi mandabo, vel permittam contra aliquem ex eis, nisi assidentibus, & consentientibus tribus Cardinalibus, uno videlicet ex quolibet ordine eorum per ipsos Cardinales, aut majorem partem eorum ad id deputandis: nec damnabo aliquem ex eis, nisi convictum numero testium expresse ex constitutione Silvestri Papa facta in synodo, quæ incipit: Præsul non damnabitur, servaboque eos liberos, & exemptos ex omni datio, & gabella, prout tempore felicitis recordationis Nicolai V. & Sixti Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum factum fuit, nec eis ecclesiis, monasteriis, & aliis beneficiis ecclesiasticis per eos pro tempore obtentis ullum decimæ subfidii, aut alterius nominis quocumque nomine nuncupati gravamen quacumque ratione, vel causa imponam, vel ab eisdem Cardinalibus pro ecclesiis, monasteriis, quibus eos præfici, & beneficiis quibuslibet ecclesiis, de quibus eis pro tempore provide-ri in titulum, vel commendam continger, sub annuatorum, seu mediorum fructuum minorum servitorum, seu alio quocumque nomine penitus exigam, aut ab eis sponte offerentibus, & solventibus recipi seu exigi faciam, vel permittam quoquo modo directe vel indirecte, privilegiaque eorum omnia, & singula illæsa, qualiacumque sint, conservabo: & si aliqua obligationes in camera apostolica ratione prædictarum annuatorum reperiantur, eas in totum aboleri faciam, & cassari.

Restituta privilegia.

Collatio sacerdotiorum permilla in ecclesiis quibus præfunt.

Item cum Cardinales S. R. E. assidue assistant summo Pontifici, & proinde debeant specialibus prærogativis, & privilegiis gaudere, ex nunc concedo ipsis Cardinalibus plenariam, & liberam dispositionem omnium, & singulorum monasteriorum, prioratum, præpositurarum, dignitatum, personatum, administrationum, & officiorum, canonicatum, & præbendarum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum cum cura, & sine ad collationem, provisionem, presentationem, electionem, confirmationem eorumdem ratione ecclesiasticarum, & titularum Cardinalium, & etiam ecclesiarum, monasteriorum, prioratum, dignitatum, personatum, administrationum, & officiorum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum, quibus præfunt, & quæ obtinent, eosque præesse, & pro tempore obtinere continger in titulum, vel commendam: Et infra.

XXIX. Absentes immunitatibus gaudeant.

Item quod omnes, & singuli Cardinales in electione mea præsentem, quos pro tempore, & qui pro tempore fuerint, quacumque de causa a Romana curia se absentare contigerint ad ecclesias suas, vel quacumque loca, etiam remota, & extra Italiam cum licentia mea vel verbo, vel in scriptis, gau-

deant omnibus, & singulis privilegiis concessis, ac si præsentem existerent, in omnibus, & per omnia plenissime absque alia interpretatione, vel tergiversatione. Item omnes, & singulas absolvendi, dispensandi, & alia faciendi facultates, privilegia, concessionem, & indulgentias, quæ a felicitis recordationis Sixti Papa IV. & quocumque alio prædecessore meo in favorem Cardinalium eorumdem in genere, vel in specie quomodolibet hætenus emanarunt, approbabo, & confirmabo. Et infra: Præterea cum periculosum sit, quod ii, qui summo Pontifici in executione pastoralis officii frequenter assistunt, ne in aliquo casu excommunicacionis, interdicti, vel suspensionis sententiam incurrant, statuo, decerno, & declaro, quod Cardinales præfati, etsi contingat eos aliquibus constitutionibus, ordinationibus, sententiis, præceptis, mandatis, quæ a prædecessoribus meis hætenus emanassent, aut in futurum emanarent in genere, vel in specie, in quibus etiam de ipsorum Cardinalium personis expressa mentio fieret directe vel indirecte, tacite vel expresse, palam aut occulte, de cetero quomodolibet contravenire censuras, & penas ecclesiasticas, aut alia in talia facientes in eisdem constitutionibus, & ordinationibus, sententiis, præceptis, & mandatis forsitan fulminatis, etiam per literas, quæ leguntur in cœna Domini, minime incurrant, nisi solum dumtaxat pro hujusmodi contraventione ex aliqua constitutione in corpore juris inserta constaret, quod talis pena in eisdem Cardinalibus specialiter sit inflicta, & non alias, nec alio modo. Et non fulminabo aliquas censuras adversus aliquem, vel aliquos Cardinales, nisi de consensu duarum partium eorumdem, & tunc tantum in casibus expressis in jure, &c.

De censuris non incutendis ipsi nisi jus canonicum iusserit.

XXX.

Editæ etiam fuere aliæ leges, quæ ad rei Christianæ amplificationem defensionemque pertinebant, quibus hic titulus præfixus est.

Tenor aliorum capitulorum, ut supra statutorum.

Nos omnes, & singuli S. R. E. Cardinales suprascripti pro bono, & felici regimine, atque modo ratione status universalis Ecclesiæ juramus atque vovemus. Deo omnipotenti, SS. Apostolis Petro & Paulo, & omnibus sanctis Ecclesiæ suæ sanctæ promittimus, quod si aliquis ex nobis electus fuerit in Papam, post celebrationem de se factam statim jurabit, & vovebit pure, simpliciter, & bona fide servare, & servare facere, ac cum effectu adimplere omnia, & singula capitula infra scripta, nec non infra tres dies post coronationem suam dare tres bullas ejusdem tenoris secundum capitula infra scripta ad perpetuam rei memoriam, ha-

Pacificetur ut qui creatus fuerit Pont. rata habeat conventa.

habentes vim decretalis, & constitutionis perpetuae, inviolabiliter observanda cum decreto irritante, si quidquam secus factum fuerit, vel in aliquo contravenire, vel dispensare, nisi prout infra in singulis capitibus exprimeretur, & hoc cum consilio, & assensu majoris partis dominorum Cardinalium, easque bullas prefatas tenere, & conservare apud se debeant tres Cardinales cuiuslibet ordinis priores ad petitionem sacri collegii, nulli unquam eas assignare sine omnium Cardinalium expresso consensu.

XXXI. De vestigale aluminis collocando in belli sacri sumptibus.

In primis jurabit, & promittet, quod adveniente casu necessitatis subveniendi fidelibus Christianis ad eorum defensionem contra perfidos Turcas, idem sanctissimus dominus noster Pontifex omnes aluminis, seu apud Tolpham redditus causa talis subventionis exponet ad usum subventionis prefate, qui si ad summam quinquaginta millia ducatorum non attingent, idem Pontifex tantum de aliis redditibus ecclesie Romanae dabit, & exponet usque ad dictam summam, in qua tamen computari debent provisiones nobilium profugorum, & expulso- rum ab infidelibus, que tamen octo millia excedere non debeant, ita ut nunquam de dictis aluminis redditibus dispensari, aut aliter, & in alios usus exponi possit sub pena intermissionis, & anathematis, & sacrilegii; quodque redditus predicti per clericos camera apostolica, & sacri collegii inscribantur, & computentur, & computa eorum videantur, deputandisque depositarius teneatur predictas pecunias exponere de mandato communi clericorum camera collegii secundum determinationem summi Pontificis & trium Cardinalium priorum de quolibet ordine: & in tali casu Cardinales de ipsorum pecuniis offerunt dare, & solvere pro tali auxilio decem millia ducatorum solvendorum pro quolibet secundum ratam, & proportionem reddituum suorum quorumcumque. Cum vero Deus concesserit generalem expeditionem validam & sufficientem concursu sanioris partis potentiarum, principum, & populorum Christianorum ad offensionem ipsorum perfidorum Turcarum fidei ultra aluminis redditus offert bona fide, & corde puro ducatos centum millia modo quo supra: omnes insuper ecclesiarum decimas, prout videbitur expedire, indulgentias omnes, nempe auri vim ex iis redigendam, vigesimas, & trigesimas, & alias quasvis impositiones, que utiles, necessariae, & supportabiles videantur, Cardinalesque ipsi xx. millia ducatorum causa expeditionis generalis sponte offerunt, promittentes efficaciter pro rata, ut supra, realiter & cum effectu solvere. Item quod curiam Romanam in capite, & membris reformabit immediate post

De tumis & vigesimis eo derivandis.

tres menses post suam coronationem secundum consilium majoris partis dominorum Cardinalium, & deinde continuabit usque ad plenam satisfactionem.

Item quod dictam curiam non educet de urbe Romana, nec transferet de loco in locum, de provincia in provinciam, & de patria in patriam, intra Italiam quidem sine consensu & consilio majoris partis Cardinalium, extra vero Italiam sine consensu duarum partium, de quo quidem consensu debeat constare per subscriptionem eorum, ut evitentur scandala, & pericula omnia.

Item quod cum primum commode fieri posse videbitur concilium generale celebrabit, aut celebrari faciet solemniter secundum formam antiquorum conciliorum in loco tuto, & commodo, prout ei iustum videbitur, & consilium fuerit per maiorem partem Cardinalium ad conciliandos principes Christianos ad defensionem fidei, & generalem contra infideles expeditionem, & ad reformandum universam Ecclesiam circa vitam, & mores tam respectu clericorum secularium, & regularium, quam religionum militantium, & tam respectu principum, quam communitatum. & super eo, quod pertinebit ad iudicium, & provisionem Romanae ecclesie.

Item quod non creabit nec assumet aliquem Cardinalem etiam precibus quorumcumque Imperatoris, Regum, ducum, & principum, nisi excedat trigessimum annum, sitque doctor vel in sacra pagina, vel in altero iurium, vel ad minus quoad filios, & nepotes Regum, sit comperentis literature, & id de consilio duarum partium Cardinalium. De parentela & consanguinitate sua non plures quam unum duntaxat qualificatum, ut supra, promovebit, nec unquam excedet numerum viginti quatuor Cardinalium ubicumque, & quancumque & undecumque consistendum, & aliter vel alio modo creati post mortem Pontificis, etiam si interim exercuerint officium, sint inhabiles in electione Pontificis active, & passive, nec in posterum habeantur pro Cardinalibus: non creabit unquam aliquem, nisi prius reducatur collegium ad minorem numerum viginti quatuor, & cum non excedant, ut predictum est, ipsosque creandos subito publicabit, nec eos tenebit secreto; inque creatione eorum convocabit dominos Cardinales, omnesque, qui commode venire poterunt existentes in Italia, Bononia, vel Florentia, circa quoque exquisitio dominorum Cardinalium fiet consistorialiter, & non auraliter, & hoc intelligatur in creatione Cardinalium tantum.

Item quod nullam provisionem, sive permutationem faciet de ecclesiis cathedralibus

De curia nova transferenda nisi certis legibus.

Quae doctes exigenda in cardinalibus creantur.

E propinquus unus tantum creati possit. Definitus num. Card.

XXXII.

Circa ecclesiarum parochialium nonnulla statuta. bus, abbatibus, prioratibus, magistratibus, aut aliis quibuscumque in camera apostolica taxatis, & non taxatis, etiam sub titulo commendae, administrationis, vel aliquocumque titulo sive modo, nisi consistorialiter, aut interveniente consensu saltem majoris partis Cardinalium, praterquam de iis, quae conferet dominis Cardinalibus, & praterquam de abbatibus, quae non excedunt valorem ducentorum ducatorum, & nihil ultra taxam recipiat. Item quod nullam facultatem presentandi aut nominandi ad ecclesias cathedrales, & monasteria concedat principibus secularibus, aut prelatibus ecclesiasticis cuiuscumque conditionis, status, aut qualitatis existant, sive imperialis, regalis, ducalis, archiepiscopalis, episcopalis, vel cuiuscumque alterius praerogative, nisi de expresso consilio, & assensu majoris partis Cardinalium.

Item quod nullam bullam unquam expediri permittet, seu alicui concedet, per quam se attingat principibus, vel alicui ipsorum, aut eos certificet, quod nullas ecclesias cathedrales, & monasteria conferet nisi de ipsorum beneplacito aut voluntate. Item quod non deponet aut privabit aliquem ad petitionem alicuius principis, nisi iudice se instruat, vel crimina sint notoria, & in Romana curia, partibus hinc inde auditis, plenarie comprobata, nec eosdem prelatos in viros transferet, nisi ex eisdem causis, & propter illa crimina notoria, propter quae venient deponendi: & si ex aliqua necessitate secundum constitutiones canonicas dandos fuerit alicui archiepiscopo, episcopo, abbati coadiutor, non dabit nisi in forma iuris, omni penitus successione remota.

Item quod bona Cardinalium, & religionum, aliorumque prelatorum, nec non omnium Cardinalium, seu curifanorum in Romana curia decedentium nullo modo occupabit, vel occupari faciet quacumque ratione, vel causa, sed permittet, iuxta iuris dispositionem, vel consuetudinem, & concessam facultatem, & privilegia, ac voluntatem decedentium, ut iidem decedentes de bonis ad eos quomodocumque pertinentibus, prout eis placuerit, disponant, liceatque eis absque alia legitima obtenta condere testamentum libere & explicate, non obstante bulla alias super hoc in favorem cruciate edita; aliis religiosis vero non Cardinalibus, qui propriam facultatem a se abdicaverunt tantummodo exceptis, quorum bona devolvi permittet ad illum, vel illius, ad quem, vel ad quos pertinent de iure, consuetudine, vel privilegio, nec de proventibus, & iuribus capelli Cardinalium decedentium aliquid occupabit, vel occupari faciet, aut permittet, immo vo-

let ut sit liberum eisdem Cardinalibus, etiam religiosis de iisdem proventibus, & iuribus testari, & disponere, ac facere, prout eis videbitur; & si eos intestatos decedere contingat, permittet quod iura, & proventus huiusmodi eisdem decedentibus debita transeant ad heredes eorundem, ad quos de iure, vel de consuetudine spectant, sublatis controversiis omnibus, & abusibus quibuscumque.

Item quod nullam infeudationem de regnis, civitatibus, terris, & castris insignibus, etiam de rebus, quae consueverunt infeudari, seu alienationem sub quocumque titulo etiam vicariatus, pignoris, emphyteosis, vel alterius contractus faciet in quamcumque personam ecclesiasticam, vel secularem, aut communitatem de rebus, & iuribus, & bonis spectantibus ad patrimonium Ecclesie, aut ad diminutionem, vel remissionem census terrarum Ecclesie faciet, nisi deliberatione prius habita consistoriali, & consentientibus duabus partibus Cardinalium cum eorundem subscriptionibus: & ita eodem modo de noviter acquisitis in Tuscia, Marchia, & Romandiola.

Item quod nulli Regi, duci, principi, domino aut communitati non subdita sibi movebit guerram, aut cum eis ligam faciet ad inferendum alicui guerram sine expresso consensu duarum partium reverendissimorum dominorum Cardinalium.

Item quod feudatarios regnorum, & alios vicarios, quos de novo investiet, capitaneos, gubernatores, castellanos, omnesque alios & singulos officiales huiusmodi de urbe Romana faciet iurare in eorum institutione obedientiam, & fidelitatem Romanae ecclesie, videlicet sibi, & successoribus. Faciet insuper iurare supradictos feudatarios, & officiales, ceterosque in hoc capitulo nominatos, quod sede vacante ad mandatum ipsorum dominorum Cardinalium civitates, terras, loca, arces, fortalicia, & castra ecclesie Romanae immediate tradent ceteri ipsorum Cardinalium, & expedient libere sine ulla contradictione; & de hoc dabunt cautionem, & fideiussionem sufficientem.

Item quod arces S. Angeli, civitatis vetulae, Tyburis, Spolei, & Casena non concedet alicui de parentela sua nec prelato nec seculari; sed aliis prelatibus, & ecclesiasticis personis illisque non in longum tempus duorum annorum, nisi de consilio duarum partium Cardinalium aliter fieri videatur, neque faciet eundem Castellatum & gubernatorem alicuius civitatis, gubernatoresque civitatum majoris importantie, utpote Spolei, & aliarum civitatum similium, erunt prelati, & ecclesiasticae personae, nec capitaneatum generalem ecclesie nepo-

Libera tenendi facultas relicta Cardinalibus.

XXXV. De non abalienandis ecclesie iuribus.

XXXVI.

XXXVII.

Vacatio ad Card. ditionis ecclesie devolvenda.

XXXVIII.

nepoti, nec alicui consanguineo suo conceder.

XXXIX. Clausula de Confilio Cardd. ut servanda sit.

Item quod super omnibus, & singulis supradictis, & dependentibus ex eis, & aliis, in quibus consilium dominorum Cardinalium requiratur, promotionibus ad prelaturas dumtaxat exceptis, nullam bullam unquam expediri consentiet, in qua insit clausula, videlicet: De consilio fratrum nostrorum; nisi prius realiter, & cum effectu consistorialiter vota fratrum super contentis in ea sint exquisita, & major pars consenserit, & hoc subscriptione trium Cardinalium ex quolibet ordine constet, &c.

INNOCENTIUS VIII.

XL. Integritas singularis Card. S. Marci.

(a) Inff. ms. arch. Vat. fig. n. 111. (b) Leonell. concord. episc. in orat. apud Mas. Jon.

(c) Steph. Inff. ms. arch. Vat. fig. n. 111. (d) Id. ib. Volat. l. 22. & alii.

(e) Burchard. ms. arch. Vat. fig. n. 104. pag. 144.

XLI. Conventio iurejurando ab eo confirmata.

His conventis, cum Cardinales numero viginti quinque vota explicuissent, undecim suffragiis ornatum Cardinalem S. Marci ferunt, virum prestanti pietate, qui religionem pontificatui prætulerit, ut refert Inffura (a), verum mutatis animis omnium, consentientibus (b) suffragiis Joannes Baptista Cybo patria Genuentis, presbyter Cardinalis tit. S. Cæcilie, idemque episcopus Amalphitanus iv. kal. septembris Pontifex renuntiatus est, & Innocentii VIII. nomen accepit. Addit inffura (c): Rite & recte & absque aliqua calumnia creatus fuit, & bonus in se fuit, & semper iustitiam in proposito habuit, & nisi fuisset impeditus a suis amulis & inimicis, certe ostendisset qualitatem animi sui erga Ecclesiam. Sed eius amuli & inimici, qui volebant in eorum iniquo proposito perseverare, semper detraherunt sanctitati sue & literis & voce. Mox illi Cardinales superiorum in conclavi confectarum pactionum tabulas sacramento confirmandas exhibuere (d): neque ipse abnuvit, a quo jurisjurandi nuncupati formulam conceptam hinc verbis refert Burchardus (e).

Ego Innocentius electus & assumptus in summum Pontificem premissa omnia, & singula promitto, voveo, & iuro observare, & adimplere in omnibus, & per omnia pure, simpliciter, & bona fide, realiter, & cum effectu sub poena perjurii, & anathematis, a quibus nec me ipsum absolvam, nec absolutionem alicui committam. Ita me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia. Nonnulla ex iis, ut vidimus, quæ pollicitus sacramento est, spectabant ad retinendam imperii ecclesiastici majestatem, alia ad tuendam religionem, veluti de sacro in Turcas decernendo bello, restituendoque non modo inferiori, verum etiam celsiori, atque adeo cardinalitio & pontificali ordine in primævum

sanctitatis nitorem. Alia vero ab Innocentio promissa ad Cardinalium commodum detorta erant, quæ cum contra fas contra ventam essent, in aliquibus infringendis religione se minime teneri putavit, uti videbimus: nonnulla autem tenuit, quamobrem Cardinales amplissima bona ecclesiastica, nec non munera publica tum in urbe, tum extra urbem inter se se partiti queritur Stephanus Inffura.

Nec solum Cardinales leges novo Pontifici dicere conspirarant, verum etiam magistratus urbis idem pro Romanis perentarunt, quorum delusas spes refert idem Inffura: Egomet, inquit, vidi in palatio conservatorum certâ capitula, & promissiones factas per presatum Innocentium in manibus conservatorum, intra quæ erat verbum hujus tenoris, vel substantia: Promitto & iuro ego Innocentius Papa octavus in presentia omnium dictorum Cardinalium, me daturum, & concessurum civibus Romanis omnia officia, & beneficia urbis, prioratus, abbatias, & alia; & non consentire neque auctoritatem præstare alicui alteri personæ, ut promissa officia seu beneficia alteri contribuantur, nisi solum dumtaxat ipsis solis civibus Romanis idoneis. Et quod plus est, de promissis promissit facere unam bullam plumbatam, & subscriptam ab omnibus Cardinalibus. Et infra: Tandem bullam bis incisam dedit conservatoribus cum hac diminutione videlicet, quod reservabat sibi potestatem concedendi abbatias urbis ad suum placitum. Item moveri fecit filius Romanorum, per quæ verba intelligebat conferre talia beneficia etiam non civibus, dummodo acceptarentur pro civibus, & sic facta est fraus legi. Item in ea bulla voluit habere pro civibus seipsum, & futuros Pontifices, & omnes Cardinales ita, quod dicti Cardinales eligerentur ad talia officia, & isto modo executus est promissionem dictæ gratiæ. At non jure conqueritur fraudem ita factam ab Innocentio legi, sed animadvertere debuit author non eam legem fuisse, sed corruptelam inductam ad pontificiam potestatem labefactandam, temerariorumque hominum audaciam vel eludendam arte, vel potius apostolica constantia infringendam: quandoquidem nec Regibus, nec Cæsaribus, multo minus urbanis magistratibus licet Ecclesiæ gubernacula accepturo summo Pontifici leges de conferendis sacerdotiis imponere. Numquid enim ecclesiasticum ordinem, ac pontificatum Romæ intulit Romanus civis? quinimmo ut Græci, Hebræi, vel Romani apud Deum discrimen nullum est, ita illius vices in terris gerens, omnium gentium abscisso respectu, dignis quibuslibet

XLII.

Quæ ab iplo Romanis promissa sunt.

(a) An. n. 10. 16. A. C. 1348. n. 14. epist. fecr. 335. ann. 7. Clem.

Innocentii patria & genus. (b) Exr. apud. Misson. in Innoc. VIII.

XLI. Antiqua Cyborum familia.

Primitiæ Innocentii.

Quæ temere assa.

facerdotia conferre potest. Ita Clemens VI. Altoni Castellæ & Legionis Regis iniquas de extero homine ad Cauriensem episcopatum evecto querelas refregit (a): Nunquid, fili charissime, Apostoli Domini, quorum doctrina fulget Ecclesia, & Christiana fides incrementa suscepit, immo in quibus jacta sunt fidei fundamenta, & quorum sunt episcopi successores, extra proprias nationes, & gentes provincias alias atque regna in sortem predicationis disponente Domino non susceperunt? Nunquid B. Jacobus, per quem Hispanis evangelicæ veritatis lumen respenderit, & sacri baptismatis immoruit sacramentum, in Hispaniis ortus est? Quid igitur mirum si Romanus Pontifex ad exequendum ministerium servitutis injuncta illius, cuius vices gerit in terris, & apud quem non est Judæi Græcique distinctio, neque acceptio personarum, instructus exemplo personas idoneas elegit, & quamquam alienigenas vacantium ecclesiarum regimini præficit, deputatque pastores ad dominici gregis curam. Hactenus de conventis & legibus partim æquis, partim iniquis, quibus Cardinales, & Romani novum Pontificem arctatum esse contenderunt. Nunc aliqua de ejus primordiis adjungemus ex Leonello episcopo Concordiensi in funebri oratione (b), qua Innocentium coram Cardinalibus laudavit.

Patria, inquit, ortus Genua Ligurum metropoli, terra marique potentissima. Et infra: familia Cyborum vetulsa nobilitate, apud Neapolitanos quoque sub Thomacellorum cognomine insigni, ex qua Romanus Pontifex Bonifacius ejus nominis nonus & Cardinales, & episcopi complures prodie: parentibus honestissimis, ex bonis enim, ut Plato ait, boni nascuntur, & bona arbor, ut Servator noster affirmat, bonus fructus producit. Aaron siquidem pater equestris ordinis vir probatissimus, & in regenda Neapoli, & in prætura urbana, quem nunc senatum appellant, administranda mirifice claruit. Liberalibus, cum primùm per atatem licuit a parentibus traditus disciplinis ad eruditionem magis quam ostentationem profecit. Initiatus ecclesiasticis sacris Romam veniens in clientelam Philippi Cardinalis Bononiensis Nicolai V. primæ sedis antistitis germani se contulit, qui ejus virtuti tantum tribuit, ut ipsius fidei, ac diligentia proprii corporis, ac rerum suarum curam crediderit, & per omnes cum gradus ad episcopatum usque provexerit. Quo in statu tantum omnium suavissimis moribus benevolentiam sibi conciliavit, ut assumptus ad supremam cathedram Xpistus ejus nominis IV. quem prius ob ejus ingenii amenitatem, dexteritatem

Ann. Eccl. Tom. XXX.

atque modestiam majorem in modum dilexerat, in domesticum, & datarium, quod est, ut nostis, non parvæ existimationis officium ascivit: in quo ita se industrium, fidum, vigilantem, & integrum gessit, ut crescente in dies magis magisque ipsius apud Sixtum gratia, & auctoritate, non solum ex Savonenst ecclesia ad Melphirenses translatum, verum etiam secundis Cardinalium comitiis in amplissimum ordinem vestrum summo omnium consensu, nec minori gratulatione fuerit cooptratus.

Paucis interjectis addit, ut in cardinalatu gradibus virtutis ad pontificatum assererit: Vidistis quam crebro, quod est optimi senatoris, in senatum ventitabat, quam graves, quam liberas, quam opportunas de rebus magnis, & arduis sententias dicebat. Aderat assiduus publicis solemnitatibus rei divinæ, & præter suam, quam promptissime obibat, aliorum quoque desiderantium vicem hilaris, & devota mente supplebat. Alebat præterea vir ditissime paupertatis multam honestamque familiaritatem tanta moderatione, ut in rebus privata domus gubernatione juxta scitam divi Apostoli traductionem, optimum se universalis Ecclesiæ rectorem futurum demonstravit. Præbuit tamen prius majus de se specimen probitatis, demandatam siquidem turbulentissima pestilentia tempestate legationem Romanam, Sixto Pontifice maximo eum tota curia urbem Romam deserente, sancte, integre, ac etiam pacatissime administravit. Senensem quoque difficillimis temporibus tanta prudentia, & magisterdine animi gessit, ut ex ea splendidissimam laudem reportavit. Designatus est deinde in Germaniam legatus, cum in cunctis ad Ecclesiæ dignitatem prosperitatemque spectantibus se obsequentissimum, omni labore postposito, summo Pontifici exhiberet: sed visum est postea Sixto per inferiorem minore incommodo rem peragi posse. Subdit Leonellus meritis ascendisse pontificatum: at orator panegyricorum more illius nævos prætermittit, juveniles etiam maculas eluere lachrymis ita potuit, ut sanctissimum munus caste susciperet.

Denuntiataam populo novi Pontificis creationem a Francisco Piccolominæo Cardinale Senensi, servatoque de more sacros ritus accuratissime ita describit Burchardus (c), de quo supra memoravi. Reverendissimus dominus Cardinalis Senensis & infra, voce potenti exclamavit. Annuntio vobis gaudium magnum: Papam habebimus. Reverendissimus dominus Cardinalis Melphirensis electus est in summum Pontificem, & elegit sibi nomen Innocentius VIII. His dictis omnis populus acclamavit. Nonnullis interjectis subdit: Cum essemus

XLIV. Ut se gesserit in Cardinalatu.

Legationes ab eo gestæ.

XLV.

(c) Burchard. ms. arch. Vat. fig. n. 104. p. 144. Sacri ritus in creatione servati.

K an-

ante portam aula conclavis, quidam ex subdiaconis apostolicis accepit crucem, & eam portavit ante altare majus basilicæ S. Petri, Electus Pontifex genuflexus in faldistorio aliquantulum oravit, tum detecta capite stans incepit in cantu: Te Deum laudamus, & cantores sunt usque ad finem profecuti. Incepto carmine positus fuit electus ad sedendum super altari prædicto, & accesserunt singuli Cardinales, primo Vicecancellarius, deinde alii omnes, & osculati sunt pedem, manum, & os electi cum consueta reverentia: deinde plures alii pedem sunt osculati. Qua facta, & hymno finito electus descendit de altari, & stans versus ad illud, dixit versiculum, Emitte spiritum tuum, & creabuntur. R. Et renovabis faciem terræ. Oremus. Deus qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Christum, &c. Cantores autem dixerunt. Benedicamus Domino. R. Deo gratias. Et infra: His dictis electus sedit in sede particulari, quæ interim parata est, in qua præcedentibus cruce, & Cardinalibus portatus est ad palatium.

XLVI. (a) Ms. arch. Vat. sign. n. 111. (b) Brut. hist. Flor. l. 8. Bazar. Genuen. hist. l. 1. 5. Aug. Just. hist. Gen. l. 5. Follet. l. 11. Oblata clavis a Card. Fulgoso.

(c) Lib. 1. brev. p. 1.

At illi ab Innocentio gratia.

Peracta (a) hac die vigesima nona augusti refert manuscripti tabularii Vaticani author, qui ceremoniis consuetis se interfuisse ait. Postridie ejus diei Innocentius de inito a se pontificatu certiorum fecit Paulum Cardinalem Fulgosi-um, qui Genuensem rempublicam dignitate abire jussu (b) anno superiori Baptista Fulgoso nepote suo, qui acerbioribus imperiis saevoque, & arroganti ingenio Genuenses exasperarat, urbemque Cæsari subicere meditatam accusatus fuerat, administrabat, obtuleratque, Romana ecclesia suo Pontifice orbata, Cardinalium senatu auxiliarem classem, aliaque subsidia bellica ob tumultus, qui suborti fuerant: de quo egregio studio commendavit eum Pontifex, atque apostolica officia Genuensibus, cum posceret occasio, est pollicitus (c).

Cardinali Januensi. Dilecte fili noster salutem, &c. Sublato nuper, sicut Deo placuit, e medio felicis recordationis Sixti IV. prædecessore nostro, fuerunt allata litera circumspeditionis tuæ, quibus sacro Cardinalium collegia pro Apostolica sede vacante, & nave, & omnia, quæ pro ea posses, offerebas. Fecisti rem plurima laude, & commendatione dignam, & quæ æque omnibus grata fuit. Cum vero paulo post nos, meritis licet imparibus, divina favente clementia ad apicem summi apostolatus fuerimus evocati, volumus id tibi significare, ut qui non

dubitamus te pro ea, qua nos semper prosecutus es, benevolentia voluptatem, & consolationem esse capturum, ut scias nos omnia, quæ pro tuis, & istius nostræ patriæ amantissima commodis agere possumus, libenter [quantum cum Deo licuerit] esse facturos. Dat. Romæ die ultima augusti MCDLXXXIV. ante coronationem.

Consignatæ sunt eodem die aliæ ad Genuenses literæ paterni amoris, & benevolentia significationibus refertæ (d). Cepisse inter alios de Innocentii pontificatu ingentem lætitiæ visus est Ferdinandus Neapolitanus Rex, cum Innocentius a dolescens inter Alfonsi Regis familiares (e) fuisset, ac Ferdinandi opera Amalphiensi episcopatu donatus (f) fuisset, pontificum illum Innocentius ante pontificatum amore & observantia, ut suæ dignitatis authorem maximum, complectebatur, quem amore cum dignitate, auctum eidem rescripsit (g).

Regi Ferdinando. Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Non erat nobis dubium, quin majestas tua plurima jucunditate afficeretur ob nostram ad apicem summi apostolatus assumptionem. Præcesserunt iamdiu permulta, & magna benevolentia tuæ in nos argumenta, quibus judicare facile possumus gratam majestati tuæ merito esse debere omnem nostræ dignitatis accessionem, quod litera ipsa tuæ plena intimi affectus, plena amoris aperte declarant, & orator tuus Arelus Archamonius viro sermone testatus est. Gratulationem tuam istam acceptissimam habemus, quæ profecto ex animo benevolentis, & optime constituto proficiscitur. Amavimus te semper in minoribus agentes benevolentia non vulgari, quod unice quoque a te amari sentiebamus, idque plurimis in rebus cognovimus; nunc autem persuadeas tibi cum dignitate quoque auctam esse benevolentiam: ita ut sperare possis a nobis omnia paterna officia, quæ cum Deo præstari poterunt: quandoquidem & nos confidimus te talem nobis, & huic sanctæ sedis exhibiturum more catholici Regis, qualem te semper præstitisti, ut de promptitudine animi tui fide, dilectione, & observantia maximam simus voluptatem suscepturi. Dat. Romæ die III. Septembris MCCCC. LXXXIV. ante coronationem.

Non usus est ea gratia, qua pollebat apud Innocentium, Ferdinandus, sed ea abuti voluit, indeque exercendæ in suos tyrannidis, infringendi juris ecclesiastici, avertendi vectigalis Romanæ ecclesiæ penidi soliti occasionem sumpsit, quasi Romanus Pontifex injustarum ejus voluntatum mancipium esse debuisset: quare postea Innocentius ad eum redigendum ad offi-

XLVII. (d) Ib. p. 2.

(e) Raph. Volat. l. 22. (f) Brut. hist. Flor. l. 8. Pontificia studia Ferdinando promissa. (g) L. 1. brev. p. 6.

Innoc. de ea re literæ.

XLVIII. Pontificis benevolentia inique usus Ferdinandus.

cium arma sumere, & cum Gallis de Ferdinando deturbando e folio contilia agitare coactus est, non defuisse autem illi in justis rebus, atque hoc ipso anno de instruendo bellico apparatu ad illius regnum a Turcica irruptione vindicandam agitasse, postea videbimus. Cæterum Innocentius antequam insigne pontificium acciperet plures officiorum plenas literas dedit ad alios etiam principes, ad Laurentium Medicum (a) Florentinum, tum ad Mediolani ducem (b), quæ hac temporis nota consignatæ sunt. Dat. Romæ die XI. Septembris ante coronationem.

Postridie ejus diei inpositam illi solemniter thyraram pontificiam memorat oculatus testis manuscripti Vaticani auctor (c), qui etiam tradit factionum, quæ urbem extremo Sixti pontificatu & inter pontificii tempore seditionibus vexarant, principes urbe jussos excedere, ne celebritas aliquo tumultu disturbaretur: ritus vero in ea servatos ceremoniarum magister accurate describit (d), non discrepantes ab iis, quos Baronius (e) ex Centio Camerario in Cœlestino III. recenset, & nos in Bonifacio VIII. ex Jacobo Cardinale repetimus (f).

Dominica XII. Septembris MCDLXXXIV. Quamprimum Papa fuit extra capellam S. Georgii inpositum parvum manipulum stuppæ in summitate canna, & genu flexi cannam ipsam dextera manu erectam tenens, quam socius meus accendit, me inter ad Pontificem verso, & alta voce dicente: Pater sancte, sic transit gloria mundi. Idem factum est, & dixi secundo cum essent ante... cum Papa venisset extra navem Vaticanam prædictam, & esset circa medium altare majus transversalis ecclesie, occurrerunt ei tres juniores presbyteri Cardinales videlicet de comitibus, Gerundensis, Parmensis, qui de comitibus, Gerundensis, Parmensis, fecerunt, osculantes eum primo in ore, deinde in pectore juxta crucem pallii, incipiente Cardinale de comitibus, & aliis duobus idem post ipsum facientibus: qui omnes Pontifice hoc modo recepto ipsum usque ad altare majus associarunt, immediate ante Cardinales diaconos incedentes. Papa ante majus altare constituto redierunt ad sua loca domini tres presbyteri Cardinales, & Papa deposita mitra, & in altari posita, fecit reverentiam, deinde confessionem ordine consueto dixit. Facta confessione Papa non ascendit ad altare, sed ad sedem in plano sibi paratam inter eminentem, & altare juxta infimum gradum solii, ubi ad altare versus sedit mitram in capite tenens, quam recepit facta confessione antequam de loco confessionis recederet, & cum ea ante conspectum crucis Ann. Eccl. Tom. XXX.

(a) Lan. 723. p. 8. (b) Ib. p. 9. Scilicet de hancurum auctoribus pallii. (c) Ms. arch. Vat. sign. n. 111. (d) Burcard. ms. arch. Vat. sign. n. 27. p. 229. (e) Bar. ann. 13. ann. 1191. n. 2. & seq. (f) To. 14. an. 1295. n. 2. & seq.

prædictæ in altari fecit reverentiam, Papa sic in dicta sede sedente accesserunt ante eum tres primi episcopi Cardinales, videlicet Vicecancellarius episcopus Portuensis collegii decanus, Neapolitanus episcopus Sabinensis S. Marci episcopus Prænestinus, omnibus prælatis, ac aliis in suis locis remanentibus. Hi tres ante Pontificem inter sedem præfatam, & altare, juxta tamen infimum gradum altaris ad ipsum Pontificem versi se locarunt: quisque eorum capellanum suum de mitra sibi servientem post se habens. Omnes etiam alii Cardinales, videlicet episcopi, & presbyteri ad dexteram, diaconi vero ad sinistram Papæ accesserunt inter solium, & altare, stantes capellanos suos de mitra eis servientes post se habentes.

Omnibus sic stentibus, depositis a Papa ac omnibus mitris, surrexit Pontifex, & Cardinales S. Marci tertius, & ultimus ex prædictis tribus stans in medio ante dictum gradum altaris facie ad Pontificem versa, ad dexteram suam habens Vicecancellarium, & ad sinistram habens Neapolitanum Cardinalem, qui quasi sibi ipsis facies vertebant, sicuti assistentes episcopi in consecrationibus episcoporum stare solent, magis tamen ad Pontificem tendentes, dixit hanc orationem, nullum versiculum præmittens, neque Dominus vobiscum, absolute incepit dicens in tono orationum solemnium festivitatum consueto: Oremus. Deus, qui adesse non dedignaris ubicumque devotamente invocaris, adesto quæsumus invocationibus nostris, & huic famulo tuo Innocentio, quem ad culmen apostolicum commune iudicium tuæ plebis elegit, ubertatem superne benedictionis infunde, ut sentiat se tuo munere ad hunc apicem pervenisse per Christum dominum nostrum. Cardinales responderrunt: Amen. Ego tenui librum præfaro Cardinali orationem dicenti stans ad ejus sinistram; lecta oratione prædicta per Illustrissimum dominum S. Marci, Neapolitanus venit ad locum, in quo steterat Neapolitanus. Papa & alii omnes, ut prius, stabant sine mitris manentibus, & ipse Neapolitanus, me librum juxta ejus sinistram tenente, similiter absolute incipiens dixit in tono prædicto. Oremus. Deus, qui Apostolum tuum Petrum inter cæteros coapostolos primatum tenere voluisti, eique universæ Christianitatis molem superimposuisti, respice propitius, quæsumus, hunc famulum tuum Innocentium, quem ex humili cathedra violenter sublatum in novum ejusdem Apostolorum principis locum sublimamus, ut sicut profectibus tantæ dignitatis augetur, ita virtutum meritis cumuletur, quatenus Ecclesiæ universitatis onus te

L. Precum formula.

adjuvante ferat, & a te, qui es beatitudo tuorum, meritam vicem recipiat: qui vivis & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia, &c. cantores responderunt. Amen. Interim cum orationes prefate dicerentur dominus Ugo Bencius loco prioris sui subdiaconorum posuit pallium Pontifici imponendum super altare, & illud ibidem apravit more consueto.

II.

Finitis orationibus supradictis amota fuit sedes Papae in plano, ut supradictum est, posita, & omnes Cardinales demptis assistentibus ad sua loca sunt reversi. Papa vero cum bireto sine mitra accessit ad inferiorem gradum altaris: quo ibidem constituto domini Senensis, & S. Georgii seniores diaconi Cardinales ascenderunt ad altare, & pallium recipientes, illud Senensis ad dexteram, & S. Georgii ad sinistram. Papa coram eo elevatum tenuerunt, quod Senensis prior diaconorum solus in ambas manus apertum recipiens Papa illud imposuit: dicens. Accipe pallium, plenitudinem scilicet pontificalis officii ad honorem omnipotentis Dei, gloriose virginis Mariae ejus genitricis, BB. Apostolorum Petri & Pauli, & sanctae Romanae ecclesiae. Et infra: Cantores inceperunt introitum promissa, & Kyrie eleison, Papa ascendit ad altare, & illud detrecto capite in medio oscularus est. Deinde & librum evangeliorum per subdiaconum more solito sibi oblatum. Tum idem imposuit incensum priore diaconorum Cardinalium evangelium dicitur naviculam ministrante, & incensavit altare: deinde per eundem priorem incensatus fuit ibidem ipse Papa in cornu epistole cum mitra stans. Quo incensato non accepit diaconos assistentes ad osculum, ut moris est; sed ascendit ad sedem eminentem: ubi Cardinales & prelatos paratos omnes ad reverentiam venientes accepit, Cardinales ad pedis, manus, & oris, prelatos vero ad pedis, & manus osculum.

III.

Facta reverentia surgit Pontifex deposita mitra, & cum assistentibus tantum Cardinalibus dicit introitum, & Kyrie eleison, cantoribus interim continuo kyrie eleison decantantibus. Missa dicta est de octava natiuitatis B. Mariae virginis. Dicit per Pontificem kyrie eleison, cessarunt cantores, & Papa dixit. Gloria in excelsis Deo; quod cum suis assistentibus complevit more solito. Tum in dicta sede dixit aliam orationem etiam alta voce dicens. Deus qui corda fidelium; ea completa interim, quod cantores responderent. Amen. Dixit secreto aliam per se stans, ut prius videlicet: Adesto supplicationibus omnipotens Deus, & quod humilitatis nostrae gerendum est ministerio, tuae virtutis impleatur effectu, per Christum, &c.

Finitis, ut supra orationibus prefatis Papa sedit in sede eminenti praedicta, imposita sibi mitra, & prior diaconorum Cardinalium, videlicet Cardinalis Senensis, ferulam in manu accipiens & portans, sequentibus ipsum subdiaconis, auditoribus, secretariis, ut supra dictum est, indutus descendit ad portam castelli ubi in plano ibidem inter altare, & portam fecit duas lineas ab altare ad portam, ad dexteram, & sinistram, in qualibet linea de quolibet ex dictis tribus ordinibus officiales collocans: primus versus ad altare subdiaconos: tum auditores, & secretarios, ita quod de linea ad lineam sibi invicem facies vertant. Quibus sic ordinatis, & omnibus detrectis capitibus existentibus, Cardinalis Senensis stans & ipse capite detrecto medius inrer primos duos subdiaconos ad altare versus dixit alta voce quasi legendo: Exaudi Christe; Responderunt auditores, & secretarii simili voce quasi dicendo suo ordine stantes: Domino nostro Innocentio a Deo decreto summo Pontifici & universali Papa vita: quod tertio dictum est per Cardinalem prefatum, & toties ab aliis praedictis responsum. Deinde Cardinalis Senensis dixit responsum: Salvator mundi; responderunt alii praedicti: Tu illum adjuva; quod similiter tertio per priorem praedictum dictum est, & toties per illum responsum subiunxit. Post hac prior: S. Michael; & responderunt: Tu illum adjuva; & id semel per priorem est dictum, & semel per illos responsum, sicque laudes continuatae prout infra: S. Gabriel, S. Raphael, S. Joannes Baptista, S. Petrus, S. Paulus, S. Andrea, S. Stephanus, S. Laurentius, S. Leo, S. Gregorius, S. Nicolaus, S. Benedictus, S. Basilius, S. Sabas, S. Agnes, S. Cecilia, S. Lucia. Deinde dixit idem prior eadem voce: Kyrie eleison; & illi responderunt: kyrie eleison. Subiunxit prior: Kyrie eleison, & illi responderunt Christe eleison. Tandem omnes, & prior, & etiam alii praedicti simul eadem voce dixerunt: kyrie eleison. Laudibus sic expletis, qua dum dicerentur Papa sedit in folio suo, & Cardinales, ac prelati in suis locis cum mitris sedebant.

LIV.

Prior deinde, & alii praedicti redierunt ad loca sua videlicet prior ad cornu epistole altaris in scabello suo sedit, alii in terra; & subdiaconus in loco solito dixit epistolam, & post eum alius Graciam, & continuata est missa ordine consueto Papa celebrante nihil penitus immutato. Qua finita Papa in altari sine mitra dedit benedictionem, & non indulgentiam. Data in altari benedictione, Papa revento pallio, ac omnibus aliis paramentis reassumpsit mitram pretiosam, chirothecas, & an-

LIII.

& annulum pontificalem, & alios annulos, & accessit sella portatus sub baldachino ad suggestum in loco benedictionis preparatum, praecedentibus omnibus ipsum Cardinalibus, prelatibus, & aliis paratis in suis paramentibus seu habitibus, prout missa interfuerunt, processionaliter, sine ramentis luminaribus, & incensa. Papa in suggestu constituto sedit in sede eminenti ibidem parata, ubi expectato, quoad populus ab ecclesia exiret & in platea congregaretur extra per Cardinalem S. Georgii. Interea Cardinalis Senensis prior praedictus imposuit Papae regnum, nobis circumstantibus acclamantibus: Kyrie eleison; alta voce semel tantum, Papa sine coronato. idem Senensis renuciavit populo plenarias indulgentias concessas verbis Latinis: & post eum Cardinalis S. Georgii verbis vulgaribus.

LV.

Describit idem author fuso stylo pompam, quam Lateranensis ecclesiae possessionem proximo a suscepta imperii thyratemporis intervallo initurus novus Pontifex duxit; ex quo nonnullos praecipuos ritus describemus, qui illis consentiunt, quae in xiv. tomo ex carmine Jacobi Cardinalis S. Georgii ad velum aureum attulimus: Cum Papa pervenisset prope castrum S. Angeli, se firmavit, & Judaei, qui ad inferiores merulas in angulo dicti castrum versus plateam se cum ornatu & lege sua receperant, obulerant Papae legem adorandam, & honorandam verbis Hebraicis in hanc ferme sententiam Papam acclamantes: Beatissime pater. Nos viri Hebraei nomine synagoga nostrae supplicamus sanctitati vestrae, ut legem Moysaicae, ab omnipotenti Deo in monte Sinai pastori nostro traditam nobis confirmare, & approbare dignemini, quemadmodum alii summi Pontifices sanctitatis vestrae praedecessores illam confirmarunt, & approbarunt. Quibus respondit Pontifex: Commendamus legem; vestram autem observantiam, & intellectum condemnamus, quia quem venturum dicitis Ecclesia docet & praedicat venisse dominum nostrum Jesum Christum. Et infra: Pervenito ad altare majus, nempe basilica Lateranensis, Papa descendit de sede, quam soldati irrupentes, & lacerantes sibi vendicarunt, & genuflexus in faldistorio deposito regno oravit.

Pontificum diademata solemniter illi impositum. Equestris pompa agitata ad Later. basilicam. Vetustus Hebraeorum Pontifici occurrentium ritus.

Quid ad ipsos responsum.

LVI. Sedes marmorea.

Mistilia dona populo data.

aurarii sui tres pugillatas quaternorum, & denariorum minorum successore, & inter popululum projecit: Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. Accepit deinde priorem, & canonicos praefatos tantum, & non alios, ad pedes osculandum, & non alios beneficiatos. Stans deposita mitra prope crucem suam, quae per subdiaconum more solito coram eo retinebatur, populo solemniter benedixit dicens: Sit nomen Domini, &c. Erat autem ordinatum, quod Papa ad Lateranum pervento per scalam suam, quae ibi parata erat, de equo descenderet, & priores canonici Lateranenses qui processionaliter ibidem aderant, cum superpeliciis, & almucicis ipsum reciperent, & in sede marmorea stercoreacia nuncupata collocarent, ut jacere potius, quam sedere videretur, ac deinde Cardinales ipsum elevarent dicentes: Sicut de pulvere, &c. Argentum & aurum, &c. Tum prior praedictus crucem, quam manu gestabat, Cardinali Mediolanensi archiepiscopo Lateranensi, si interesset, alioquin priori diaconorum Cardinalium offerret, qui eam Pontifici porrigeret osculandam, & inde eam ipsi priori restitueret.

LVII.

Post hac prior ipse, & canonici dicunt: Ecce sacerdos magnus, &c. Benedictione per Pontificem, ut supra, data ascendit per basilicam praedictam ad palatium Lateranense, & cum pervenisset ad primam aulam magnam, quae aula concilii nuncupatur, positum fuit faldistorium ante gradus lapidis, super quatuor columnas positi, qui mensura Christi dicitur, ubi Papa sedit renibus ad dictum lapidem versis.

LVIII.

Interim reverendissimus dominus Cardinalis Novariensis subprior presbyterorum, & infra, ad Pontificem versus fecit laudem alta voce, quasi legendo: dicens: Exaudi Christe; illi respondentibus: Domino nostro Innocentio, &c. tot vicibus & eo ordine, ac de verbo ad verbum voce & tono, prout prior decanorum, supradictus in dicta basilica S. Petri fecerat. Laudibus finitis Papa ductus est ad portam capellae S. Silvestri, iuxta quam posita sunt duae sedes porphyreae nudeae, ad quarum primam a dextris portae positam Papa sedit, quasi jaceret, quo sic sedente, prior Lateranensis praedictus dedit Papae ferulam in manu in signum regiminis, & correctionis, & claves ipsius basilicae, & Lateranensis palatii in significationem potestatis claudendi, & aperiendi, ligandi, & solvendi. Pontifex recepris, ut supra, ferula & clavibus surrexit de sede prefata, & accessit ad aliam a sinistris dictae portae, in qua similiter sedit quasi jaceret, sicque sedens ferulam & claves priori prefato restituit. Qui

Qui prior deinde Pontifici adhuc, ut præferrur, sedenti supra planetam cinxit zonam de serico rubeo cum bursa purpurea illi appendente, in qua erant duodecim lapides pretiosi modici valoris cum undecim sigillis, & muscho: licet antiqui libri ponant prædicta fieri debere per priorem basilicæ S. Laurentii, quæ sancta sanctorum dicitur: tamen quia illa hodie, & Lateranensis basilica idem sunt, & illa nullum priorem habet, præfata sunt per priorem Lateranensem. Papa sedens amictus, ut præfertur, accepit de gremio domini Falconis de Simbaldis protonotarii thesaurarii sui tres pugillatos carlenorum, & alterius monete argenteæ, quas populo projecit, dicens. Disperfit, dedit pauperibus, &c.

LIX. Surgens deinde Papa adhuc cinctus ductus fuit ad basilicam S. Laurentii sancta sanctorum appellatam, in qua coram altari genuflexus sine mitra oravit in faldislorio. Finita oratione voluit offerre super altare, & nullus de suis cubiculariis pecunias secum habentibus aderat, neque thesaurarius. Mutuavi Pontifici florenos Rhenenses duos, & unum ducatum: plures mecum non habui, quos Pontifex posuit super altare. Rediit Pontifex ad capellam S. Silvestri, in qua deposita sibi mitra, zona, pallio, planeta, annulis, & chirothecis, recepto pluviali, & mitra, ac annulis reassumpis sedit in sede inveniendi ibidem in medio capellæ sibi parata versus ad ostium illius: quo sic sedente accesserunt singuli Cardinales mitras ante se in manibus portantes, & post eos eodem modo omnes prelati parati: quibus singulariter coram Papa constitutis, Papa presbyterium dedit singulo Cardinali duos ducatos, & duos carlenos, & cuilibet prelato ducatum unum, & unum carlenum; totidem etiam dabat cuilibet ex aliis officialibus, subdiaconis, auditoribus, clericis cameræ, auditoribus rotæ, acolythis, &c. quos Papa prius recipiebat de gremio præfati thesaurarii sui. Cardinales recepto presbyterio osculabantur manum Papæ capite inclinato stantes, prelati vero genuflexi osculabantur pedem Papæ post subdiaconos inter auditores, quia magna conculcatio fuit. Accessi & ergo ad Pontificem, qui mihi dedit ducatum unum, & carlenum unum. Dato presbyterio Papa sic paratus ascendit ad palatium Lateranense. Cæterum ipsum pontificio sigillo sententiam hanc inculpi voluisse: Ego autem in innocentia mea ingressus sum, redime me, & miserere mei; ostendunt ipsius diplomata (a).

Salutatus est (b) novus Pontifex ab Alfonso duce Calabriae, a Ferrariensi bello reverso, die vigesima octobris, quem honorificentissime exceptum refert ms. Va-

LX. MS. arch. Vat. sign. n. 111.

ticani author (c). Admonitus (d) autem est a Ferdinando, qui post Mahometis II. mortem Macedoniæ littora infestarat (e), Bajazethem maximam instruere classem, ut Italiam invaderet: quamobrem Innocentius encyclicis literis (f) principes omnes ad conferenda in communem hostem subsidia, ne imparatos aggressus ipsos opprimeret, perque obtritos Italos ad cæterarum gentium everfionem profiliret: ipsosque eam ob causam oratores suos amplissimis fretos mandatis ad sedem Apostolicam mittere iussit (g).

Ad potentatus Italiae, & ad omnes principes Christianos.

Dilecte fili, &c. Ex inclusis his literarum exemplis tam charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Siciliae Regis illustris quam magni Rhodianorum magistri, quod nuncium exitiale ex aliis quoque pluribus locis accepimus, videre poterit nobilitas tua; quam magnum ab immanissimis Turcis periculum modo adversus Christianos, præsertim Italos, imminet, quodque insatiabilis sit illorum barbarorum perpetuo in sanguinem fidelium nostrorum sitis; cui rei si non per illos, in quorum facultate est providere, statim occurratur, paulo post periculum erit, ne insanabile vulnus istud fiat. Censem igitur, ut quanto celerius fieri possit, ex quo de re communi totius Christianitatis agitur, etiam communiter hoc negotium suscipiatur, & mox remedia quæque opportuna adhibeantur: quod facere nobis quanto majore studio poterimus in animo est pro officio pastoralis, & cura Christiani gregis nobis injuncta, paratique sumus pro executione sancti ipsius operis nihil, quod per nos fieri possit, omittere. Scripsimus hoc eodem tenore ad reliquos Christianos potentatus ac principes, hortando eos in Domino, ut unusquisque pro virili parte esse hujus propositi velit, una consulere, & ad effectum rei denique procedere, ita quod rabies hujus immanissimi Turci confundatur & comprimatur. Tempus est enim, dilecte fili, ut non moremur diutius, ne idem hostis adveniens incautos & imparatos nos opprimat, quod ideo dicimus per præsentem nobilitati tuæ, hortantes ipsam enixius, & requirentes in Domino, ut, quod facere continuo Christianum principem decet, saluti scilicet populorum, & fidei rebus insistere, nunc maxime necessario tempore eadem faciat, disponatque se alacriter una cum aliis ad sanctum istud opus strenue profecturum. Quocirca ut melius ac citius possit hoc fieri, & necessaria abs te quoque subsidia simul conferantur, oratores ad nos dedita opera mittas cum pleno & sufficienti mandato, oratoribus proxime ad nos venturis tuo nomine

(c) Ibid. (d) Ibid. (e) Sabel. dec. 10. 17. (f) Inn. lib. brev. an. 1. p. 59. (g) Ib. p. 63. & reg. post eand. ep. LXI. Moniti de classe instructa a Bajazethe.

mine specialiter, ac plene committas, ut sine ulteriori dilatione concludere super præmissis valeant, & conclusa firmare, ne tu in præsentem necessitate minus circa rem fidei fervens, vel erga sanctam hanc sedem obsequens videare, quam hactenus fueris. Interim quoque nobilitas tua studium omne velit adungere, ut quantum in se est, sublatis quibuscumque privatis odiis, & discordiis, populi inter se pace fruatur, quo liberius & unitius præmissa exequi omnes pariter valeamus. Dat. Romæ die XXI. novembris MCDLXXXIV. pontificatus nostri anno 1.

LXII. Monitus Rex Ungar. ut arma in Turcas vertat.

Præter has encyclicas ad universos principes missas literas, aliis eodem die exaratis Matthiam Hungariæ Regem sollicitavit, ut omisso bello Austriaco victoriam in Turcas signa converteret ad distraendas eorum vires: pergeretque agere fortissimum defensorum Christiani imperii, religionisque athletam invictissimum. Regi Hungariae. Charissime in Christo fili salutem, &c. Posteaquam Altissimo ita disponente ad pontificale fastigiura, licet meritis minus sufficientes, ascendimus quo veteri institutione nostra zelo ac religione, paterno denique quod nobis præcipue nunc incumbit, officio nihil magis animo nostro insidet, nihil magis inhæret cordi, nihilque aliud potius dies noctesque nobiscum cogitamus, quam ut pro catholica fidei & reipublicæ Christianæ salute, iuxta sanctæ memoriæ prædecessorum nostrorum instituta, opitulante glorioso Deo, nefarium hoc & jam pridem ab omnibus deploratum, iam tanque cervicibus nostris, quod sine cordis amaritudine exprimere non possumus, imminens excidium & servitutis Christianorum periculum, a servissimis fidei communibus hostibus tot per annos maximis Christianorum cladibus intentatum excutere valeamus. Id autem ut assequi possimus, quantum in hoc pontificatus nostri primordio licet, nihil intentatum relinquimus, nec in futurum relinquemus unquam, quominus hæc ignominia & labe a Christiana reipublica deleatur. Pii hujus propositi ac desiderii nostri ardentissimi, quo etiam in minoribus constituti per omnes ætatis nostræ gradus imbuti fuimus semper, locupletissimi testes nobis esse possunt cum plures alii, cum præcipue, ac maxime excellentiæ tuæ oratores plerique, cum quibus Christianorum præteritis calamitates, & nisi mature occurreretur, impendentia pericula, quasi id tibi peculiariter pertineret, sæpenumero deflevimus; ita enim & opinio quadam nostra jam pridem inveterata, & rerum usus experientiaque ipsa quodammodo edocti existimavimus, semper inclitum Hungariæ regnum, quasi obicem quendam murumque,

Exposita imminentia a Turca pericula.

ut ita loquamur, a divina providentia ad crudelissimorum hostium imperus cum ipsorum cædibus, & clade retardandos, reprimendosque fuisse dispositum. Quod cum ita esse omni tempore usu ipso probatum sit, maxime te principe, ac Rege illi præsentem rerum omnium magistra experientia, ipsa nos docuit: nam cum exemplo clarissime, ac singularis memoriæ parentis tui, tum etiam præclara animi tui indole, ac zelo fidei concitatus, statim a regni tui primordio bellum pro regno, patria, & universa fide Christiana, partim contra fidei hostes hereticos, partim contra infideles magno animo susceptum usque ad hæc tempora cum hostium calamitate, summaque cum gloria tua, & inclitæ Hungariæ regni existimatione gessisti adeo, ut quocumque terrarum Christianæ reipublicæ nomen perveniret, te quoque pro eius salute tanquam invictum pugilem & excubasse contra, & in præsentem excubare amnes intelligant.

Quapropter te quia semper in minoribus, & corde, & animo gessimus, in præsentiarum pro pastoralis officii nostri debito facere non potuimus, quo minus paternam hanc nostram benevolentiam erga te, hujusque sanctæ sedis, tibi sæpe alias perspectam, & cognitam per literas hujuscemodi significavimus excellentiæ tuæ: quam hortamur, rogamus, & per viscera misericordiæ domini nostri Jesu Christi obsecramus, & obtestamur in Domino, ut quod ab inveniuntate cum summa, & immortalis laude in persequendis hostibus, & tutanda religione hactenus fecit excellentiæ tuæ, nunc cum gloria, & rebus gestis, ac existimatione, ætatisque maturiori accessione universæ Christianæ reipublicæ iudicio floreat, in religioso, ac sancto proposito suo majore, quam unquam antea, desiderio perseveret, plurisque facere velit periclitantis fidei catholice causam, quam quascumque alias a nequissimo ipsius fidei hoste conditiones forsitan oblatas, quamquam enim & invictum animi tui robur, & constantia singularis, fideique tuenda, quo semper flagranti ardore, ac prudentia excellentiæ tuæ nobis jam pridem perspecta sunt; tamen propter ea, quæ de expugnationibus quorundam Valachie super Danubium, nova allata proxime fuerunt, & quæ idem Rhodiani scribunt se a Turco literas recepisse, quibus expresse affirmat, se irurum in expeditionem, non tamen ad eorum damna, & charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Rex Siciliae de illius apparatu, qui fit apud Apolloniam significat, atque idem Ragusæ affirmant, cogimur etiam in tuto timere, atque prospicere, ne perfidissimi hostes, re ipsa, id quod omnes jam pridem sciunt, experi excellentiam scilicet tuam ad eorum imperus

Commentatus Matthias de præteritis rebus gestis.

LXIII.

Pactiones a Turc. oblatas repudiet.

Significatum in Apolloniæ portu classem instrui.

reprimendos plurimum omnium posse, consuetis artibus, & innata calliditate aliquid moliri conentur, quod sanctum istud propositum tuum aliqua ex parte retardari per ipsorum falsas pollicitationes valeat. Confidas autem in Domino, & Altissimi dextera, quod quemadmodum ante hoc tempus felix successus ex spurcissimorum hostium clade excellentiam tuam apud omnes nationes claram fecit & gloriosam, ita in posterum omni felicitate auctam clariorem gloriosoremque quotidie efficiet. Nos autem pro fidei orthodoxæ, quod videmus, periculo, & officii nostri pastoralis ratione una cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus interea dabimus omnem operam, ut Italia, ac finitimarum provinciarum primum, deinde cæterorum potentatuum rebus in tranquilliore statu dispositis, ante omnia de ratione fidei catholicae tutanda, ac defendenda aliqua opportuna media, fervente incæpris nostris glorioso Deo, inveniri possint: quod ut esse possimus, quantum erit in nobis, nunquam deerimus. Datum Romæ die XXI. novembr. MCCCCLXXXIIII. pontificatus nostri anno I.

LXIV. Expeditio Bajazethis in Valachiam. (a) Michov. l. 4. c. 73. (b) Cromer. l. 29.

(c) Turcogr. l. 1. Captæ ab eo arces.

(d) Bonfin. dec. 4. l. 6.

urbes ex Mahumetica tyrannide erutas Christiano restitueret imperio, sed majori in confortem Christianæ fidei, quam Turcam ardens odio, bellum Austriacum, quod ob Turcicam irruptionem intermittere, motis Cornamburgo castris, noluit, majori molitione urfit, nec pontificiæ præces superioribus suscipere literis illum ad recuperanda amissa permovere potuerunt; quinimmo in Viennenses impetus vertit: quod bellum describit pluribus Bonfinius.

At Stephanus Valachia princeps fide & clientela regis Hungaricæ destitutus, cum furentes Turcas solus tundere non posset, ad Casimirum Poloniae Regem confugit (e), illique clientelarem fidem ad dicit, ut Polonicis armis principatum recuperaret, de quo proximo anno dicitur. Quamvis vero Turcas ex agris dispartit, Kiliam tamen, & Bialogrodum recuperare nunquam potuit, quibus urbibus Bajazethem etiam tum potitum scribit Michovias (f). Significante porro hanc Moldavicam cladem sedi Apostolicæ principe Rhodiorum equitum, admonenteque præter terrestrem exercitum, etiam validissimam classem a Bajazete instrui, rescripsit Innocentius incumbere se ad decernendam in sævum hostem sacram expeditionem: interea consuluit Rhodio, ut adversus Turcicos dolos ingentibus præfidiis se committeret, neque enim fidendum hosti, qui Christiano cruore expleri non posset; dum enim hos armis opprimebat, alios circumvenire dolo nitebatur, Rhodiorumque equitum, a quibus Zizimus frater in custodia tenebatur in Galliis, magistrum variis lenociniis sibi devincire conabatur, ne a Zizimo Christianorum principum subsidiis imperio everteretur.

Magistro Rhodi. Dilecte fili salutem, &c. Grave ac molestum nuncium nobis viderunt ea litteræ, quas nuper de victoria contra Moldavos habita per immanissimum Turcum, & de novissimis illius apparatibus abs te missas vidimus, quæ vera esse credimus, quoniam ex aliis tam charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Siciliae, &c. Regis, quam plurimorum ex eadem modo simili nunciata percepimus, nec dubitamus quin idem tyrannus superbia victoriae huius inflatus majora concipiat animo, crudelitatemque paternam apud immanes illas ferasque gentes velit æquare: solliciti propterea sumus vehementer, totisque diebus angimur cogitantes, quo pacto conatibus rabidi canis ipsius possimus obistere. Scripsimus iis statim auditis nunciis ad Italia, & Christianorum cæteros principes, monentes eos quam grave periculum immineat, quamque celeriter opus sit huic malo, antequam fiat ro-

Omissis Turcis averta arma in Austriacum.

LXV. Valachus ad Casimirum confugit. (e) Cromer. l. 29.

(f) Michov. sup. c. 73.

Rhodium ut vires comparet admontus.

LXVI. Innoc. ad eum lit.

busius, providere, communiter hortati denique sumus unumquemque, ut oratores mittere cum plenius mandatis velint, cum quibus de summa totius negotii possit concludi, & ab ipsius sultani impetu salvari Christiana respublica. Speramus eorum quemlibet pro virili parte non defuturum tam sancto negotio, quod ideo significandum duximus tibi, ut intelligas rem fidei, & Christianorum salutem, sicut debet, nobis maxime esse cordi, denique ut te paterne monemus diligenter cavere vicini serpentis insidias, qui licet muneribus, literis ac nuntiis assidue blandiatur tibi, & sui domini aliquando patrem, aliquando amicum te appellet, tamen nulla alia de causa fidem sibi in parvis huiusmodi querit adstruere, nisi ut cum opera pretium sit cum mercede magna fallat. Potes cognoscere quanta sit ejusdem summi rabies adversus Christianos, cum vis uno confecto bello adeo sit in sanguinem fidelium nostrorum debacchatus: aliud quoque majus festinare parare, nec credas vicinitatem istius insulae, religionisque huius aspectum parva illi esse incitamenta, quare te cogitet omnibus, quibus possit, modis decipere, improvisumque opprimere, idcirco prudenter feceris, si vacaris circa defensionem istius insulae, civitatem istam Rhodi bene munieris, & insuper omne studium adhiberis ne sub amicitiae, & blanditiarum specie incautus opprimare. Dat. Romæ die XXX. novembris MCCCCLXXXIIII. pontificatus nostri anno I.

Invasit etiam Turcicus terror Siciliae insulam, cujus imperium tenebat Ferdinandus Aragonum & Castellæ Rex, quem de tanto discrimine certiore fecit Innocentius (a): potitum Asia & Græcia barbarum jam vires in Siciliam atque Italiam effundere meditari: elatum reportata ex Hungaris, quibus Achilejam & Nestoralbam, uti ante diximus, eripuerat, victoria magis insolescere, neque ecclesiasticas vires tantæ Mahometanorum potentia pares esse posse, nisi arma Reges fociarint: urgeri porro a Mauris Bajazetem ad invadendam Siciliam duce, milite, armisque imparatam.

Regibus Hispania. Charissimi in Christo filii nostri salutem, &c. Ex harum exemplis, quæ his inclusa mittimus, intelligent majestates vestrae, quo in periculo sit res Christiana, nisi celeriter, & opportune magnis Turcorum apparatibus occurratur. Multa hæcenus fortasse Christianorum principum animos retardare potuerunt, quod immanissimus hostis cum remotis nationibus bellum gerebat, quod militem classi, & terrestri exercitui non ita idoneum habebat, quod ex regno Hungariae magnum fere quotannis illi vul-

Caveat ab insidiis barbaricis.

LXVII. Periclitata Sicilia.

(a) Ib. pag. 64.

Hispania Rex certior factus de apparatu belli Turci.

nus infligebatur, quæ omnia faciebant, ut illius impetus minus fortasse, quam æquum erat, aestimaretur, sperareturque futurum aliquando, ut truculentissimi hostis temeritas publico Christianorum bello reprimere- tur, ne majoribus auctus viribus majora in dies auderet; at longe aliter evenisse videmus. Occupatis immanissimus hostis Asia, & Græcia civitatibus, quæ nobis adversus eum antea propugnacula fuerant, Christianisque inter se dissidentibus, & alienam calamitatem non curantibus, jam propiora invadere meditatatur, Italiam, Siciliamque animo versat: huc omnes illius tendunt cogitatus apparatusque, robustioram, quam nunquam habuerit, exercitum possidet: scientia rei militaris, & longo bel- landi usu peritissimum. Accedit, quod par- ta nuper adversus Hungaros victoria majores illi animos præstat ad omnia quæque aggrediendum. Itaque filii, non est par temporum cum hoste conditio, quæ prius; quotidie labitur Christiana religio, quoti- die augetur illius potentia: videmus periculum appropinquare, & ex diuturno somno non excitamur: Deum testamur in his pontificatus nostri primordiis, ad quem, meritis licet insufficientibus, placuit divine pietati nos provehere, nihil aliud nos dies noctesque cogitare, quam quomodo immanissimo barbarorum furori in tempore resistatur. Hæc nos perpetuo angit sollicitudo, hæc cura assidue nobis insidet: sed quam opem præstare possit in tanto rerum discrimine Apostolica sedes, quæ vis littora terrarum suarum communi huic periculo ex- posita tutari potest, credimus unumquem- que considerare. Opus est Christianorum principum presidio & consilio: ad omnes scribimus, imminetia pericula proponimus, nisi quam primum subveniatur de catholica fide actum esse edocemus.

Verum ad vos præcipue visum est ora- tionem nostram convertere, quibus a natura instrum est pro gloria Dei adversus infideles fortiter pugnare: classe & armis virisque admodum præstatis: & monere vos debet plurimum nobilissima Sicilia insula mani- festis periculis exposita, quæ si barbarus hostis (quod Deus avertat) potitur, quid de reliquis regnis vestris futurum sit, conside- rare: hanc illum invadere statuisse ex plu- ribus locis compertum habemus. Ducitur ea opporunitate, quod insulam intelligit ar- mis machinisque nudatam, pecuniis exhau- stam, civitates & loca maritima sine mu- nitionibus incustodita: deinde, ea in pote- statem redacta, videt faciliorem sibi futu- ram esse Italiae oppugnationem. Rogamus vos, charissimi filii, ut hæc diligenter con- sideretis: non loquimur temere: habet ad hæc sollicitatores Mauros, qui æquo animo

Ex victo- ria recen- ti hostem insolesce- re.

LXVIII.

Sicilia ex- pugната ex- pa- gnandis aliis re- gnis adi- tum iri.

A Constantino II. deportata erat Constantinop.

Sacræ reliquie repositæ a Turcis inter thesaurum.

LXXIV. Fascinariorum secta grafiatur.

(a) Lib. bull. ro. 1. an. 1. fig. n. 1918. p. 465.

Dæmones incubi & succubi magis illudant.

Nefanda eorum facinora.

permotus Constantinus II. orientis Imperator, sacrique pignoris habendi cupidus Jobi diaconi Antiocheni astu & opera Constantinopolim deferendum curavit, atque in monasterio S. Joannis solemniter pompa collocavit: cujus translationis festivitas in ea ecclesia annis singulis celebrabatur. Potius demum Mahometes II. Constantinopoli, arcano Numinis consilio eandem S. Joannis Baptistæ manum, tum aliqua dominicæ passionis instrumenta, nimirum spongiam, arundinem, & ferrum lanceæ ex eodem templo una cum sacris aliis reliquiis & ornamentis in regium thesaurum afferri jusserat. Ut vero ferrum lanceæ Bajazethes Innocentio VIII. transfuderit: suo loco dicitur, nunc reliqua hujus anni profecturam.

Non modo palam Christiana religio a Turcis oppugnata est, sed etiam dæmonum insidiis a magis, quorum ingens numerus pullularat in Germania, fœdaque adeo erant illorum opera, ut ad eorum mentionem animus perhorrescat: ac licet incredibilia videantur, tamen Innocentii testimonio fiunt perspicua: hisque similia jam ante sæpius detecta, atque animadvertum in tantorum flagitiorum patratores vidimus: ad quæ excindenda Pontifex fidei censores amplissima autoritate, quam nonnulli labefactare nisi erant, fulcivit (a).

Ad futuram rei memoriam. Nuper ad nostrum, non sine ingenti molestia, pervenit auditum, quod in nonnullis partibus Alemanniæ superioris, nec non in Maguntina, Coloniensi, Trevirensi, Salzburgenfi, & Bremensi provinciis, civitatibus, terris, locis, & diocesisbus quamplures utriusque sexus personæ, propria salutis immemores, & a fide catholica deviantes, cum dæmonibus incubis, & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & conjurationibus, aliisque nefandis superstitiis, & sortilegiis, excessibus, criminibus, & delictis, multorum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, nec non homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & alia diversorum generum animalia, vineas quoque, pomaria, prata, pasqua, blada, frumenta, & alia terræ legumina perire, suffocari, & extinguere facere, & procurare, ipsaque homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & animalia divi tam intrinsecis quam extrinsecis doloribus, & tormentis afficere, & excruciare, ac eosdem homines, ne gignere, & mulieres ne concipere, virosque ne uxoris reddere valeant, impedire; fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione

baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare, aliisque quamplurima nefanda, excessus, & crimina, instigante humani generis inimico, committere, & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, divinæ majestatis offensam, ac perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum, &c. Data imperia Henrico Infitori, & Jacobo Sprengero, ut Germaniam ab ea peste vindicarent. Addit Innocentius Henricum Infitoris ordinis Prædicatorum in superiori Alemanniæ sacre fidei censores, necnon Jacobum Sprenger in Rhenanis provinciis, dum adversus ejusmodi pestilentem homines judicariam severitatem adhibebant, a nonnullis fuisse impeditos eo colore, & furo, quod loca expressis nominibus non designarentur, in quibus ea autoritate judicaria valerent: Pontifex vero, ut suo munere defungi pergerent edixit, atque episcopo Argentinenfi dedit mandata, ut omnes, qui peragenda in magos censuræ obstitissent, nullo discrimine autoritate apostolica reprimeret subdens: Ne labe hæreticæ pravitate, aliorumque excessuum hujusmodi in perniciem aliorum innocentium sua venena diffundat. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCDLXXXIV. iv. non. decembris pontificatus nostri anno 1. Exercere Henricus Infitor ac Jacobus Sprenger magno pietatis ardore censuram fidei, ac doctrinæ eximia monumenta reliquere.

Nec vana narrari a Pontifice de incubis & succubis dæmonibus magos fœda illusione contaminantibus, demonstrant quæ biennio proxime evoluta in Scotia contigisse scribit Hector Boetius (b) hisce verbis: Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum millesimum, & quadringentesimum navigantibus e Phortea estuario negotiationis causa in Flandriam tanta ventorum oborta est vis, ut velis, malo, armamentisque ruptis, navique fœde inter rumentes undas jactata, certissimam mortem cuncti expectarent, navicularius tantam atque insolitam aeris inclementiam eo tempore demiratus [suberat enim solstitium æstivum] cum id non syderi, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidiis magnis tribueret, clamoribus reddita est vox ex ima navi mulieris se misere incusantis, quod incubo dæmoni humana sub effigie, qui cum per multos ante actos annos habuisset consuetudinem, jam rum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, ut ipsa pereunte, que tanti mali imminentis causam præstitisset, ceteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam, jubente

Censor fidei in eos severitatem exercere iustus.

LXXV.

(b) Boeth. hist. Scot. l. 8.

Tempestas in mari concitata a dæmonibus. Misera muliercula inculat se oppressam a dæmone incubo.

Solicitata a veniam a Deo flagitandam Dæmon e navi cum flamma & fumo exiit.

LXXVI. Adolescentem a dæmone succuba delusum.

Liberatus episcopi Aberdonen. concilio.

Puella nobilis illusa a dæmone incubo.

bente naviculario, sacerdos, ejus atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen jam pulam fatentem, horrentem scelus, vehementer alto e pectore suspiriis indicibus penitentem facti, pie est hortatus, ne sibi deesset, cui certo cognosceret Numinis favorem adesse: crimina lachrymis, ac animi penitudine deleri: tantam misericordiam Dei clementiam esse erga mortales, ut alius vel in malorum profundum lapsos respicientes nonnumquam ad majorem longè, quam unquam antea habuissent, gratiam recipiat. Media pii sacerdotis adhortatione cum multis suspiriis afflictæ mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes e navis sentina profuissse ingentique sono, flamma, fumo, atque fœtore sese dejecisse in mare. Sedatum est inde cœlum, pacatumque mare, & negotiatores cum navi cunctis suis rebus salvos in optatum portum abiere.

Haud multis annis, quam hæc facta fuerant in Gariocha regione vico quatuordecim vix passuum millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate coram Aberdonensi antistite questus est palam, sese a dæmone succuba, ut dicunt, gratissima omnium, quæ vidisset, forma, multos ante mensis infestatum, eandem oclusis foribus noctu ad se ingredi, blanditiis in sui amplexus compellere, dubia luce abire sine strepitu; pene nullo se posse modo, cum pluvies id tentasset, a tanta, ac tam turpi vesania liberari. Juber continuo optimus episcopus adolescentem alio se conferre, & ut Christiana religione magis laudatis jejuniis, & orationibus plus solito accommodaret animum, fore ut piis operibus intento victus cacodæmon tandem terga esset daturus. Evenit adolescenti salubre consilium religiose exequo paucos post dies uti venerandus antistes erat profatus. Idem pene sub tempus accidit, & aliud haud dissimile miraculum, malo dæmone illudentem mortibus, haud reticendum. In Marrea regione, uti ex iis, qui fœdissimam rem conspexerant, accepimus, Puella natalibus altis, forma conspicua, compturium nobilium aversata conubium, in infandam cum cacodæmone incidit consuetudinem: que cum uterum tumidum ferret parentum rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mirra pulchritudine frequentius secum noctu interdiu nonnumquam convenisse; unde venisset quove abiisset nescire se respondit. Parentes tamen filie parum crederent, ac curatius rem advertentes consilio quis esset, qui gnata expugnasset pudicitiam explorandi, cognito post tertio die indice ancilla stupratorem adesse, reclusis foribus accenso tædarum ingenti numero cubiculum ingressi, horrendum monstrum figura supra huma-

Tempestas in mari concitata a dæmonibus. Misera muliercula inculat se oppressam a dæmone incubo.

nam existimationem terribili in filie amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyus complures ad fœdum acciri spectaculum, inter eos sacerdos probatæ vitæ, sacre disciplinae haud ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pavore terræ illis, cum Christi Apostoli Joannis Evangelii initium recitare orsus ad eum locum, Verbum caro factum est, perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans omni supellectili incensa abiit. Fœmina periculo servata post triduum enixa est monstrum undequaque fœdum aspectu, quale nusquam antea [ut ferunt] inter nostrates visum. Id obstetrices, nec servatum in contrumeliam esset familie, accensa ingenti pyra citissime concremarunt. Hæc de incubis nostris diebus conspecta placuit paucis historiae inserere, [& si plura similiaque haud sine multorum admiratione prioribus sæculis evenisse accepimus] ut legentes dignoscerent haud prorsus esse fictitia, quæ de malorum dæmonum cum hominibus consuetudine feruntur. Ab impudicissimis illis impudicitiae monitris ad puritatis nitidum sidus digrediamur.

Hoc anno (a) Vilnæ in Lusitania S. Casimirus Casimiri Regis Poloniae & Elizabethæ filia Alberti Caesaris Hungariae & Bohemiae Regis filius, ac Joannis Alberti, Alexandri, & Sigismundi postea Regum, & Friderici S. Luciae in septem solis diaconi Cardinalis frater in cœlum abiit, cum spretis nefariis hortatibus mori quam fœdari maluisset: cujus vitam sanctissimam, & gloriosissimam mortem consecutis coelestibus miraculis charissimam describit hisce verbis Zacharias Ferrerius, Gardensis episcopus (b) in Polonia, & Lithuania legatus Apostolicus: Animo adeo erat desponsata virginitas, ut carnalibus nuptiæ sive a parentibus, sive ab amicis ei nusquam persuaderi potuerint, nec caro, nec sanguis, nec blanditiæ, nec irillationes ullæ veneræ inficere, aut ab arrepto pudicitiae instituto dimovere aliquando valere: virginem enim ad finem usque vixisse, virginemque postremum diem clausisse onnes & a cubiculo, & a secretis ejus viri maximi, & optimi, quorum adhuc nonnulli supersunt, quibusve intus & incute agnita illius conversatio fuerat, assererant, & attestantur: quod cum ex pluribus evidentibus argumentis satis superque liqueat, ex eo potissimum, quod potius mori elegit quam fœdari manifestissime comperit habemus: cum enim medio sloventissima juvenutis in morbum quandam chronicum incidisset, cui medela alia nulla occurrere posse, quam puellari concubitu medicati judicabant, illiusque parentes necessariusque plurimi, ut virginem speciosissimam, quam

A monstro horrendo stuprari visa.

Fugatus dæmon evangelio S. Joannis repetito. Monstrum horridum profulum partu.

Non sunt figmenta quæ de dæmonibus feruntur.

LXXVII. (a) Michov. l. 4. c. 73. Cromer. l. 29. Zachar. Ferrer. Gar. epif. S. Casimiri obitus.

(b) Apud Gallon. ms. Val. bibl. sig. L. p. 160. Castitas ejus infingnis.

Mori maluit quam fœdari.

quam e multis delegerant, una in lecto cubare, & pro servanda vita in amplexus & copulam ire permitteret enixissime suaderent, rogarent, efflagirarent, ille sapientissime [ut semper solebat] respondit, se temporalem hanc, & momentaneam vitam malle amittere, quam aeterna, & immarcescibili in caelo carere; objurgabatque eos omnes, quod rem sibi suggerere illicitam non erubescerent: cumque adhuc, ut florida juvenuti vitam ac salutem consulere magis ac magis adhortarentur, & importunis e-riam precibus obrestarentur domestici, respondit ille salutem vitamque aliam nescire, quam Christum dominum, cum quo ut esset, cupiebat dissolvi (a), & ad quem iam se ex valetudine brevi profecturum esse perspiciebat: quod & ita factum est. Nam in gravescente morbo, cum naturali robore destitui coepisset, ecclesiasticis sacramentis veluti spiritalibus quibusdam contra aereas potestates, & tenebrarum harum rectorum munitus armis inter assiduas orationes, & sancta colloquia, adstantibus sacerdotibus, & viris religiosis, animam illam candidissimam, & Christo amabilem, ut praedixerat perendie carnis vinculo solutam omnipotenti Deo reddidit.

(a) Phil. lip. 1.

Mortis suae tempus praedicit.

LXXVIII.

Obiit autem apud Velliam sive Vilnam Lituaniae seu Litalianae primariam civitatem in Grodno oppido anno a virgineo, & salutifero partu MCCCCLXXXIV. die IV. martii illucescente aurora, annoque ultimo Sixti IV. Pontificis maximi. Vixit annos viginti tres, menses sex, sepultusque est col-lacrymantibus cunctis apud arcem, ubi sedes pontificia Vilnensis sita est in divi Stanislai martyris, ac pontificis ade sub sacello almae genitricis Mariae, cui & mentem omnem, & pudicissimum corpus addiderat. Erat autem pius adolescens, & famulus Dei Casimirus mediocri staturae, caesariem mustellini vel subnigri coloris habens, sub-nigris oculis, & naso aequali, ac temperati ruboris, facie eleganti, formosa & venerabili, ut qualis intrinsecus esset ex ipsa effigie existimari posset: aspectu profecto pulcher, sed longe pulchrior religione divina utpote moribus ornatus angelicis, cuius mentem atque regium pectus nihil foedi, nihil turpis, nihil obsceni unquam re-tigerat, quo post ejus obitum luculenter ostensum est. Nam omnipotens auctor, ut indicaret quanta meritorum celsitudine vir-tutumque sublimitate apud se Casimirus magnus extiterit, mox ex ejus sepulchro rotantaque signa, ac miracula patefacere dignatus est, in diesque magis ostendit, ut hesitare nemo debeat, quin aeterna cum Christo felicitate in caelo fruatur: hi enim, qui sine spe humani auxilii morbis incurabilibus gravissimisque valetudinibus labo-

Miraculis inclare-scit.

rant, surdi, muti, claudi, aridi, caecique, ut primum ejus mausoleo se devoverint, auditum, loquelam, incessum, visum, pri-sistinamque incolumitatem recuperant, quod-que longe admirabilius, ac pene incredibi-lius est, reviviscunt mortui, aliaque quo-ridie obstupescenda fiunt miracula, &c. Cum eorum fama late increbuisse, Za-charias Ferrerius episcopus Gardienis in Polonia, Lithuania, & Moscovia legatus apostolicus de iis inquirere iussus ecclesia-sticum officium, quo illius memoria reco-leretur, instituit, ac postea Leo X. eum solemni ritu in sanctorum albo colloca-vit. Si vero Michovias (b) ad superiorem annum B. Casimiri obitum retulisse videatur, id ideo contingit, quia annos ab Incarnatione Verbi numerat, Cromer-us vero ad praesentem annum ejus obitum refert, dum ait, Casimirum intra verten-tem annum post Simonis Lipnicensis mi-raculis celebris mortem obiisse. Ex diis emendes errorem, qui in notis Baronia-nis ad martyrologium Romanum ad IV. martii irrepsit, dum anno MCDLXXXIX. obiisse dicitur.

(b) Mi-chov. l. 4. c. 74.

Obiit hoc anno Leopoli in Russia ac-cerrimus haereticorum, & schismaticorum impugnator Joannes e Ducla B. Joannis Capistranensis discipulus, qui S. Bernardi Franciscanae disciplinae instauratoris instituta in Poloniam invexit, & quamvis caecitate percussus in errorum tamen tenebris jacentes meliori luce collustrare non destitit. Ipsum ingentibus post mor-tem miraculis coruscasse, refert Lucas Vvadingus (c), ob quorum splendorem Sigismundus Poloniae Rex profectus regnum Polonicum barbaris cinctum sanctorum tutelarium patrocinio stare, a Paulo V. primum, tum ab Urbano VIII. expetiit (d), ut Joannem ipsum e Ducla in sanctorum numerum referret.

LXXX. Joannes e Ducla Minor celebris miraculis.

(c) Va-ding. in anal. Minorit. tom. 7. an. 1484. n. 25. (d) Ext. ejus lit. n. 31. 32.

Navata hoc anno est ab Innocentio o-pera, ut sceneriores, & Marrhani (e) in Judaicam superstitionem relapsi in His-pania coercerentur, ac sanctio nefaria, qua sceneratoria fraus in Aragoniae regno permittebatur, sublata (f) est ab Inno-centio.

LXXX. (e) Innoc. VIII. lib. sign. num. 1909. p. 49.

(f) Pag. 46.

Ad perpetuam rei memoriam. Non sine grandi displicentia nuper ac-cepimus, quod vix credere possumus, in A-ragonum regno vigere constitutionem, per quam usurarii puniri prohibentur, & quod deterius existit, charissimum in Christo fi-lium Ferdinandum dicti regni Regem circa regni sui initia juramento promississe per se vel alium, publice vel occulte, directe vel indirecte non impetrare, vel impetrari facere commissionem vel rescriptum ali-quod, vel aliam quamvis provisionem a-

Ro-

Romano Pontifice pro tempore existente, nec ab altero iudice ecclesiastico, vel per-sona ecclesiastica, per quem seu quos possit fieri inquisitio, aut procedi contra aliquam personam dicti regni de & super crimine usurae, & impetratis seu aliter obtentis non uti, nec uti facere, quinimmo si quid horum teneret, vel ad suas manus, & posse suum perveniret, illas vel illud restituere deputatis dicti regni, & non facere aut fieri permittere seu procurare, quod inquisi-tiones fierent, vel jam inceptae ad finem deducerentur per iudices aut commissarios, vel alios quoslibet super crimine usurae con-tra personam dicti regni, aut aliquam earum, & non jubere nec procurare sibi dari, & etiam si libere sibi daretur non recipere, nec per aliquem aut aliquos suo nomine, vel ad utilitatem suam recipi facere pecu-niam, aut aliam quamlibet rem quocum-que quaesito colore ex emolumentis, & ob-ventionibus, quae ex causa dictorum proces-suum, & sententiarum super dicto crimine usurae factorum, datorum, & dandorum, aut alicujus eorum aut eorum pervenirent, vel pervenire possent, & directe vel indi-recte non impetrare aut impetrari facere, relaxationem aut absolutionem huiusmodi juramenti, statuisseque propterea de volun-tate curiae, quod simile juramentum tene-rentur prestare sui successores, & omnes locumtenentes generales, & primogeniti dicti regni, priusquam possent uti aliqua jurisdictione, prout in scriptura authen-tica desuper confecta plenius dicitur con-neri.

LXXXI.

Cum autem praemissa cedant in divinae majestatis offensam, & proximi lesionem, ipseque Rex per illa contra divina, & hu-mana iura approbasse quodammodo videan-tur usurariam pravitatem, nec facile excusari valeat ab incurfu censurarum, quas Vicariense concilium protulit in prohiben-tes per eorum statuta repetitionem usura-rum. Nos, qui salutem quarimus singulo-rum, & ob fervorem pure devotionis, & fidei, quam Rex ipse ad nos & Romanam gerit Ecclesiam, Regem ipsum sincero corde diligimus, & gerimus in visceribus chari-tatis, motu proprio, non ad ejusdem Re-gis, vel alterius pro eo nobis super hoc ob-lata petitionis instantiam, sed de nostra-mera deliberatione, & ex certa scientia, auctoritate apostolica tenore praesentium de-cernimus, & declaramus Regem praesatum, nimirum Ferdinandum, & quoscumque alios ad praesentia per eos contra bonos mores juramenti praedicti observantiam minime obligari; immo Regem ipsum ad extirpan-dum de praedicto, & aliis regnis suis usu-rariam pravitatem opportunos debere praestare favores, quod usurarii puniantur, &

circa animae suae praesudicium abstinere non posse a praestando opem, & operam efficaces, ut ejusmodi conditionis homines Deo, & mundo exosi suorum condignas perferant poenas delictorum, ut & ipsi debita poena puniti, & alii eorum exemplo a similibus studeant in posterum abstinere, & ne quidquam scrupuli ejusdem Regis, & aliorum conscientiae in iis remaneat, legem ipsam seu forum, tanquam bonis moribus, & di-vinis praecipis sacrisque canonibus contra-riam, eisdem motu, scientia, & auctori-tate abrogamus cassantes, & cassamus, an-nullamus, & damnamus, ac Regem ipsum, & omnes regnicolas, nec non magistratus, & officiales suos, qui contra illam legem, & forum senserunt, aut processerunt, ab ejusdem juramenti observatione, quatenus Rex praesatus, vel illi dubitarent, se illo ligari, & a censuris praesati Vicariensis concilii se ob praestitum per eos juramentum praedictum illas incurrisse absolvimus, & praesato Regi in virtute sanctae obedientiae praecipimus, ut circa eorumdem usurario-rum punitionem eas, quas praestare tene-tur, suae sollicitudinis partes interponere, merita non omittat, ita, ut dici possit Rex ipse suam purgasse negligentiam; nec non regnicolis ipsis, ut eidem Regi in hoc nulla parte resistant, aut eum ab huiusmodi pro-posito retrahere tentent sub poenis concilii memorati. Et nihilominus venerabili fra-tri Angelo episcopo Suesano ad praedictum Aragonum, & alia Hispaniarum regna nostro, & Apostolicae sedis nuntio, oratori, & commissario, & dilectis filiis Casaraugustano, & Oscesi, & Tarraconensi of-ficialibus committimus, & mandamus, quatenus ipse episcopus, quando in regnis, & dominiis dicti Regis proseguendo sibi factas commissiones permanserit, per se, vel alium seu alios, & finita ipsius epi-scopi commissione, ipsi officiales praesati, vel duo aut unus eorum contra huiusmodi locis ejusdem degentes per accusationem, denun-riationem, & etiam ex eorum merito officio instituendam inquisitionem procedant & compertos punibiles prout juris fuerit pu-nire, & condemnationes, quas tulerint, exequi procurent ea qua decet, diligentia utentes in praemissis, &c. multas pecunia-rias in bellicosumptus partim contra Gra-matenses Mauros, partim contra Turcas, & alios fidei hostes devovandas decernit.

Dat. Romae apud S. Petrum anno incarna-tionis dominicae MCCCCLXXXIV. kal. o-ctobris pontificatus nostri anno I.

Inventum hoc anno (a) est sub Joannis Regis Lusitaniae auspiciis a Jacobo Cano regiae classis praefecto Congi regnum am-plissimum, in quo religionem Christiana-m feliciter propagatam, excisumque

LXXXII. (a) Osor. l. 3. Congi regnum inventum a Jacobo Cano. ido-

idolorum cultum inferius visuri fumus. Narrat vero accurate Oforius quanta prudentia Canus, cum in fauces altissimi fluminis pervenisset, coniecerit multis gentibus illius ripas incoli, provectusque viderit Æthiopus, quos humaniter ad se pellexerit, muneraque transmiserit ad Regem, & quatuor nobiles adolescentes in Lusitaniam advexerit, ut Lusitanica lingua & Christianis sacris erudirentur, ut quo pro evangelio Congitanis inferendo munere interpretum fungerentur, Propagato

ita in dies latius Lusitano imperio, Innocentius regis per motus precibus confirmavit jura in Guineam, & alia Saraceno- rum & cæterorum infidelium loca, quæ subitici contingeret Lusitano Regi a Nicolao V. Callisto III. & Sixto IV. concessa: Ascripta est pontificio diplomati hæc loci, & temporis nota. *Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXXIV. pridie idus sept. pontific. nostri anno 1.*

Guinea & infideli- um in- venta lo- ca concessa Lusita- no.

Objectus Italiz a Bajaz. gravis ter- ror.

(a) Onu- phr. Pan- vin. in Inno- cent. VIII.

II. Principes jungere cedere nititur Inno- cent. (b) L. 1. brev. p. 14.

III. Delibera- tum clas- sem in- struendam sexaginta triremi- um & vi- ginti na- vium. Qui sum- ptus sunt necessarij.

Ineun-

I. Ineunte anno humanæ salutis millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto indictione tertia Innocentius conceptas jam una cum pontificatu salutare de- retundenda Turcica tyrannide curas inten- dit: ferebat enim rumor ingentem haberi a Bajazethe militum delectum, classem- que instrui & ornari in portubus Mace- doniæ, ex qua in Italiam priore concus- sam bello summa vi investurus esset. Fa- vebat barbarorum audaciæ Christianorum mutuis se se bellis petentium furor: quam- obrem Pontifex universos principes ad tu- endam Christi causam excitaturus immi- nentis discriminis admonitos hortatus est, ut sacrum armorum fœdus sancirent, com- munesque sumptus ad sustentandum mi- litem suppeditarent, cujus eximium stu- dium non præterit silentio Panvinus (a): Pacis, inquit, atque otii studiosissimus, nimirum Innocentius, omnes Christianos principes frequentibus nuntiis hortabatur, ut muris dissensionibus & bellis compositis fœderibus juncti, Turcarum vires, to- to jam terrarum orbe formidabiles, retun- derent.

Testes sunt illius pii laboris literæ ine- unte februario ad Ferdinandum Regem Neapolitanum datæ (b), quibus signifi- cat se crebris orientalium nuntiis de for- midando Bajazethis maritimo apparatu per motum Cardinalium & oratorum prin- cipum cœtus habuisse, communique con- silio decretum, comparandam triremium sexaginta & viginti navium majoris al- vei classem ad tutanda Italiæ littora ar- cendumque hostem, ne quem portum vel munitum locum occuparet: tum de sum- ptuum, qui a singulis fœderatis princi- pibus Italiz conferendi erant æqua & ra- ta portione certior fecit, suoque exem- plo, utpote qui non aurum modo, sed cruorem pro tam justa causa alacriter pro- fusurus esset, ad contrahenda undique valida in barbarum auxilia sollicitavit.

Regi Ferdinando.

Classem constare oportet ex sexaginta triremibus & viginti navibus onerariis ad defensionem tantum, non autem ad offen- sionem, nam majore numero opus esset: quingenti vero aurei pro singulis triremi- bus, mille autem pro singulis navibus sin- gulo mense necessarii sunt, qui pro qua- tuor mensibus summam conficiunt ducentorum millium aureorum. Adduntur de- inde viginti millia pro viginti corporibus triremium comparandis, cum ex sexaginta, quas necessarias duximus, non nisi qua-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

draginta in promptu sint: itaque erit om- nis summa ducentorum, & viginti milli- um ducatorum. Quomodo autem hujusmo- di impensa proportionaliter inter omnes dividenda sit, nullum alium ordinem me- lius & clarius servari posse judicatum est, quam eum, qui in Cremonensi dicta est servatus, ita ut qui ad impensam octin- gentorum equorum illic taxati sumus, re- ducenda ad calculum manutenendæ hujus classis quadraginta millium ducatorum sum- mam subituri simus: majestas tua pro mil- le & quingentis equis septuaginta quinque millia ducatorum, idem dux Mediolanen- sis, Florentini pro sexcentis triginta mil- lia, sicuti latius & distinctius ab eodem oratore tuo intelliges. Hortamur igitur te per viscera misericordiæ nostræ, ut portio- nem ipsam te tangentem exponere quam- primum non differas, si te & reliquos Ita- liz potentatus saluos esse velis: idem cæ- teris scribimus. Non est tale onus, quod pro communi salute ab unoquoque vestrum facile fieri non possit: nos & si pontifica- rum facultatibus fere omnibus destitutæ, & maximis debitis gravatæ invenimus, tamen, considerata rei necessitate, etiamsi omnia nostra æri alieno subicere deberemus partem nostram in promptu habebimus, ne- que proprio sanguini & vitæ parcemus, si opus erit. *Dat. Romæ die 11. februarii MCDLXXXV. pontificatus nostri anno 1.*

Admoniti etiam alii Italiæ principes (c) fœderati, ut decreta in Romanis con- ventibus auxilia aurumque subsidiarium conferrent, nempe Hercules dux Ferrariz octo millia ducalium aureorum, to- tidem Senenses, marchio Mantuanus sex millia, Montisferratensis duo millia, Lu- censes totidem, Plumbini regulus mille in classariorum stipendia suppeditare jus- si. Imperata pariter aliis sociis erant num- maria subsidia, e quibus Florentini im- positum triginta sex millium aureorum representandorum onus excutere animi, inanes prætexuere causas, exhaustam ni- mirum arario in Genuensi bello rempu- blicam; quibus Innocentius impenden- tia graviora pericula proposuit (d): sedan- dum æquitate illud bellum, adhibendos concordiz interpretes amicos communes, eorumque arbitrio, ac potestati contro- verliam permittendam: non jam de exi- guo limite ignobilique oppido, sed de to- tius Italiæ salute, de religione agi; pares enim casus, ni mature barbari propulsen- tur; cum aliis Italiz ipsos subituros: Po- tens est, inquit, respublica vestra hoc o-

Ut onus pro rata portione divisum.

IV. (c) Ib. ep. 46. & post eand. ep.

Florentini illud de- trectant. Moniti officii.

(d) Ib. p. 132.

M nus

Concordia cum Genuensibus quaestio ratio.

nus perferre pro gloria Dei, pro Christiano nomine, pro conservacione rerum vestrarum, etiamsi alieno bello occupari sitis, quamquam nihil pretermittitur, quin dissensiones ea de medio tollantur; ad quod celerius faciendum opportunum iudicamus, ut vos Ferram sanctam, & Januenses Sarzanam deponant apud quas conventum erit inter partes: quo facto caetera erunt ad ineundam concordiam faciliora: ad hoc hortamur ex latere vestro promptos velitis vos reddere, &c. Dat. Rome die xxiii, februarii MCDLXXXV. pontificatus nostri anno 1.

V.

Agunt de ea inter Florentinos & Ligures de limitibus controversia, ac bello historici (a); ad quod sedandum Pontifex ducem Mediolani interpretem admovit (b), ut universae Italiae vires ad communitis hostis impetus propellendos jungerentur. Direptam autem tradunt proximo ineunte anno controversiam illam iis pactionibus, ut Petrasanta Florentino imperio adiceretur, Serezanellum vero Genuensibus restitueretur, quamquam mox violata foedere lis recruduit (c). Intendebatur etiam ulteriori Siciliae ejusdem Turcici apparatus militaris terror: quare Innocentius Ferdinandum Siciliae, Aragoniae, & Castellae Regem admonuit (d) ut validam classem ad Siciliam contra barbaricas grassationes irruptionesque communiendam mitteret: ac Toletanum Cardinalem gratia, & autoritate, ut dixi, pollentem in Hispania, ut Regem ad id permoveret sollicitavit (e). Dum autem ita caeteros principes ad tutanda sua provocaret, pontificiae orae muniendae non defuit, deditque (f) mandata Baptistae Ursino Apostolicae sedis legato, ut Anconam Picensaque littora praesidiis fortissimis instrueret ad barbaricam vim comprimendam; tum Asculanos & Firmanos in pristinam concordiam revocaret (g).

(a) Aug. Just. l. 5. Brz. l. 1. 15. Fol. et. l. 11. (b) Innoc. l. 1. brev. p. 131.

(c) Id. lib. 2. brev. p. 111. Monitus Hisp. Rex ut Siciliae consulat. (d) L. 1. brev. pag. 111. (e) Ibid. p. 105. & 163.

(f) L. 2. brev. pag. 27. Chienfes vexati a Turcis.

Interea laceffitis crebris Turcarum grassationibus minisque Chienfes auxilia ab Innocentio postularunt, qui cum ad defendendam Italiam adversus imminentes Dei hostes incumbere cogeretur, indoluit ferendae ope se parem non esse, praesertim arario ob contracta nomina exhau-

sto: se tamen non defuturum rei Christianae pollicitus est (h), & cum primum posset opitulaturum: egit autem apud Rhodiorum equitum principem, ut Chienfium suscepto patrocinio Bajazethem, cum quo foedus erat pactus (i), ab iis grassationibus sua autoritate revocaret.

Adhibuit Rhodius ipse suam auctoritatem, ut Chii Turcicis vexationibus liberarentur, idque illius precibus datum refert Jacobus Bosius (k); cujus beneficium memores ei vas ingens argenteum politissimo artis lenocinio elaboratum misere, in quo sculptae erant haec voces: Dominorum Chii reverendissimo Petro Daubuffon magistro Rhodi de se optime merito donum.

[1] Caeterum agitabat ille ob partem jam ante de Mahomete II. victoriam, & cohibitam superiori anno Bajazethis II. classem, ne ex Hellespontiacofreto in excidium Italiae erumperet clarissimus, consilia de distrahendis viribus Turcarum, ne ceptam ante Italicam expeditionem instaurarent: de quibus misso Guillelmo Caturcensi equite oratorum principe Innocentium certiore fecit. Exceptus ille honorifice in Cardinalium consistorio orationem (l) elegantem habuit, qua Pontificem ad Christianos in arma pro delenda Mahumetica superstitione concitandos sollicitavit, commissaque feliciter a Rhodiis cum Turcis post captam Constantinopolim praelia commemoravit, ad Nangiam nimirum in insula Lango fufos fidei hostes, Antimachiae obsidione depulso, insulam Simiarum eorum assultibus liberatam, defensam Tilon, Turcicas naves sapius captas mersasse, Aegyptios Rhodo propulsatos, Mahometis II. exercitum maritimum propugnaculis maxima strage dejectum, obfessas anno superiori Hellesponti angustias, fractosque de Italia invadenda conatus descripsit: Addidit Achmetem bassam Hydrunti expugnatorem & vivis sublatum, cujus mors pluribus salutem pepererit. Denique commendata Innocentio Rhodo, quae patrem ejus genuisset, amoremque fervaret, obedientiam detulit, Admisit officia haec Pontifex datis ad Rhodium literis (m) Guillelmo oratorem commendavit: meditata de Ba-

(b) L. 1. p. 168.

(i) Bosius hist. equit. Rhod. l. 1.

(k) Bosius p. 2. l. 14.

(l) Bosius p. 2. l. 14.

(m) Innoc. l. 1. brev. p. 163.

jazethe novis bellis implicando, ne Italicam expeditionem cogitaret, consilia extulit.

Magistro & conventui Rhodi. Venerunt ad nos, & infra, oratores vestri ad sedem Apostolicam destinati, qui plenam, & debitam eidem sedi obedientiam vestro, & religionis nomine praestiterunt, multaque, & accurate, & eleganter reverentur de singulari vestra erga sacrosanctum hoc Romanum solium, & sedentem in eo devotione, & fide quod etsi novum non fuit, utpote qui cognoscimus bonum, zelum & sinceritatem animi vestri, jucundissimum tamen existit tale quid de vobis audire. Enarrarant oratores ipsi elegantiterque oratione egregia facinora insignis vestrae religionis, praecipue vero recentem victoriam de Turcis habitam, & opportunum remedium ad cohibendos ipsorum Turcorum conatus, qui classem in Apulos pridem extruxisse feruntur. Hac quidem, ut laude digna sunt, ita omnibus placuerunt, vobisque plurimum commendationis, & gloriae attulerunt; nos vero ante alios mirifice sumus oblectati, & propterea nostra erga vos dilectio propensior quodammodo est effecta. Reliquum est hortari vos, ut pro innata virtute animi, & praecipua in orthodoxam fidem affectione velitis, quod digne ceptum est, viriliter prosequi, & rempublicam Christianam, hoc est Dei & creatoris nostri causam toto animo, toto studio, & toto favore amplecti, cum de nulla alia re gloriosius sit benemereri. Nos autem, & praefatam sedem semper vobis benignos propitiosque in omnibus, qua cum Deo poterimus sentietis. Dat. Rome die xxii. aprilis MCCCCXXXV. pontificatus nostri anno 1.

VII.

Equitum Rhod. e-logium.

Commo-niti ut rempubl. Christianam tue-antur.

VIII.

(a) Lib. 1. brev. p. 95.

(b) Ib. p. 164.

(c) Ib. p. 219.

(d) Ib. p. 207.

(e) Pag. 215.

(f) Pag. 170.

(g) Pag. 173.

(h) Oar. tom. in Innoc. VIII. Principes ab Innoc. commo-niti ut pacem inter se conciliant.

Non modo Rhodios hoc anno ritu solemni Innocentio, ut Christi vicario, obedientiam detulisse, verum etiam Angliae (a), Galliae (b), & Daniae (c) Reges, Mediolani (d), & Britanniae (e) duces, Bertholdum Moguntinum, Joannem Treverentem archiepiscopos (f) imperii electores, nec non Genuenses (g) ad eam praestandam amplissimos oratores decreville ex regio pontificis constat; cum iis vero egisse Innocentium de pacandis bellis civilibus refert Panvinus (h): Cum singulis, inquit, principum Christianorum, & rerum publicarum oratoribus, qui ad eum plurimum honoris causa veniebant, de pace communique concordia diligenter agebat, cum enumeraret bellorum incommoda, violari templa, summi Dei cultum intermitteri, urbes diripi, viginti inestari: haec, & hujusmodi saepe reperebat. Arctissimo nimirum foedere conjuncti fideles cupiebat, ut sacra crucis dominicae signa in religio-

nis hostes attolli & circumferri possent, ut jam ante indicatum est.

Obstabant vero bella, quae praecipue inter Matthiam Hungariae Regem, & Fridericum Imperatorem, tum inter Albertum Brandeburgensem & Othonem Bavarum erant oborta, quorum arma si in Turcas juncta fuissent, amplissima illis regna eripi potuissent. Cum autem Georgius utriusque Bavariae dux, se pacis inter eos interpretem futurum exhiberet, pia illius studia laudavit Innocentius, & ut strenuam ceptis daret operam est adhortatus (i).

Georgio inferioris superiorisque Bavariae duci.

Dilecte fili salutem, &c. Quoniam ex fructu teste Salvatore nostro agnoscitur arbor de zelo divini honoris, & animarum salutis, quem assidue geris, & de tua erga sedem Apostolicam reverentia in Domino spem concepimus ex iis, quae nuper cum non mediocri venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium adificatione, nostrique cordis gaudio ingenti a nobis requisisti, ut vere, qualem tuis literis polliceris nobis, appellare te sanctae hujus sedis, & nostrum obedientissimum filium non immerito possimus, ea ratione cum adverterimus te in plerisque licet magnis, quoniam Dei honorem concernunt, eorum tamen, quae proponuntur comparatione multum exiguis pro viribus curare diversis modis animas pereuntium de manu sathana eripere, sitque nobis compertum multa & naturalia, & temporalia bona, quibus te ad laudem, & gloriam nominis sui diravit Attribimus, te accommodatissimum esse, in cuius manu reposita sit magna spes pacis, & concordia inter charissimos in Christo filios nostros Fridericum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Matthiam Hungariae Regem illustrem, ac inter dilectos filios nobiles viros Albertum marchionem Brandeburgensem, & Othonem Bavariae ducem, cum propter sanguinis propinquitatem, qua nobilitas tua hos omnes diversis generis gradibus attingit, tum ex situ, & regione dominiorum tuorum, tum vero ex omni rerum ingenti copia, & maximis thesauris, quibus omnibus tecum, & cum patribus tuis benedixit, ac iterum tecum, & cum posteris tuis, ut speramus, benedicet omnipotens.

Latari sumus magnopere visis petitionibus tuis, ac ex tua in Deum fidei, & affectus sinceritate majora concipientes in turbine tantarum rerum pastorale onus, ad quod immeriti, Domino disponente, vocati sumus, ob tuae devotionis fiduciam sensimus maxime sublevari: speramus enim si tu, quemadmodum credimus fore ut cupias, &

IX. Germania bellis laniata.

(i) Innoc. l. 2. brev. p. 6.

Georgius Bavar. dux pacis interpretem agit.

X. Animatus ad prosequenda egregie occupia.

NOTE [1] Controversia illa Chienfium cum Turcis a summo magistro Rhodiensium equitum, non quidem hoc anno, ac sequenti 1486. composita fuit. Franciscus quidam Medicus, piraticam per maria illa exercens, navigia quaedam Turcarum depraedatus fuerat, cujus rei invidia ab aemulis onerabantur apud Turcarum imperatorem Chienfes, utpote quod ejus insulae civis Medicus haberetur, eodemque praedam suam comportasse ferebatur. Bajazetos aures praebens facilis delatoribus Chienfibus multam indixit. Illi contra reclamare, nec se praedam receptasse, nec civem suum esse Medicum asserentes. Res judicio Petri Daubuffon Rhodiorum equitum magistri, volente Turcarum imperatore, commissa, qui & Chienfes absolvit, & causam illorum apud Turcam ita peroravit, ut multa remitteretur. Id cruitur ex variis literis in codice Melitensi relatis, quae omnes anno 1486. signantur. MANST

ad id te in Domino, quantum possumus, adhortamur, volueris partes utraque ad concordiam, & pacem hortari, quibus rationibus facile poteris, ostenderisque eos in tanto periculo patrie illius, & reipublice Christianae debere in suis controversis Apostolicae sedis iudicium, aut amicorum arbitrium non omnino contemnere, ipsisque in discordiam perseverantibus parti aequiori adhaesurum te pollicitus fueris, non fore quemquam expectaturum, ut te contraria parti cum auctoritate Apostolicae sedis, & iustitiae favore, pro bono Christianae pacis conjungas. Quantum autem exinde bonum, & patrie illi, & toti Ecclesiae Dei, cujus de universali pace tractanda ex hoc principio ordimur, proventum sperare possumus, Sanguinis Christiani a paucis annis ab illis, & ab aliis principibus Christianis in Germania, Francia, & aliis partibus, maximeque a Turcis effusus, & qui effundi paulo post, nisi Dominus providerit, formidatur, satis docere possent, nisi plurima alia omnibus nota bona inde provenitura, & mala evitanda conspicerentur. Aggredere igitur, dilectissime fili, aggredere paterno sine mandato, sine monitu, sine hortatu, sine etiam precibus Christianae pacis initia, non enim dedignantur pro tam sancto opere preces etiam filius fundere, pro quo non possumus corporeis oculis, quales cuperemus, Domino lachrymas offerre. Memento, fili effusi Sanguinis, & Salvatoris nostri primum, & deinde tot miserabilium personarum, ejusdem pretioso Sanguine redemptorum, prospice aut potius aspice imminentem undique Christianis cervicibus fidei hostem crudelissimum, & paventer potentissimum, reque magnum a Domino preparatum obicem tantis malis opponere, nec de successu timeas, Dominus enim erit tecum, & nostra tibi, toto corde benedicens, & semper felicia quoque precans aderit auctoritas vice illius, cui confidimus fore, ut strenue, ac feliciter milites; juvabimus enim te quibus rebus poterimus. Tantum aggredere cum Dei benedictione, sanctorumque omnium & nostra divinum hoc mediatoris & pacifici officium, quod tibi ex multa fiducia in vim obedientiae Deo auctore imponimus feliciter adimplendum, ut ad majora ac fortiora Dei munere brachium extendere, & gloriam tuam augere possis. Datum Romae die XXVIII. septembris MCCCCXXXV. pontificatus nostri anno I.

Propositum imminens a Turca bellum.

XI. Vienna ab Ungaro obsessa. Accepta in ditionem. (a) Thuroso.

Sedatum quidem bellum Bavaricum est, Austriacum vero magis accensum, quippe Vienna a Matthia Pannoniae Rege, qui ut perniciosum hoc bellum cum Friderico gereret, pepigerat (a) cum Turca inducias, post sex mensium arctissimam obidionem, ingravescente annona, ad dedi-

tionem compulsa (b) est, quam Matthias pridie festi corporis Christi pompa triumphali ingressus ad Neapolim vulgo Nenfstat nuncupatum debellandum exercitum immisit. Ita universa pene Austria exutus Fridericus, quem Hungariam affestasse vidimus, per Germaniam oberrans, dolorem amissi aviti principatus se lenire nitebatur, atque in hospitiorum muris haec verba exarasse ferunt: *Rerum irreperabilium oblivio summa felicitas*. Ut vero Maximilianus post Matthiae mortem. Viennam recuperarit, dicitur inferius. Praesignatam autem fuisse Matthiae mortem instabilemque felicitatem, refert Bonfinius (c), cum eodem die, quo de Vienna subacta triumphum egit, maximus terrae extiterit motus. Melius consulisset ipse & gloriae suae, & Hungariae salutem, si adversus Turcas arma, uti facturum se iactabat, vertisset; sed dum Germanico bello se implicat, Turcae Valachiam, in quam supremum tenebat imperium, evastarunt; unde vayvodam Polono se addixisse visuri sumus. Petierat vero superiori anno Zizimum, ut memoravi Bajazetis fratrem sibi tradi (d), ut eum illi opponeret, ac regiam Othomannicam civilibus bellis implicaret, ex quibus res Christiana assurgere corroborarique posset. Eundem etiam a Rhodio principe poposcerant Ferdinandus (e) Castellae, Aragoniae, & Siciliae insulae Rex, tum alter Ferdinandus (f) Neapolitanus, qui exaratis IV. junii die literis, easdem preces repetiit, ut eo sibi conjuncto inferret Bajazeti bellum Turcasque dissidio confunderet: poposcit etiam eundem Aegypti sultanus (g), cum enim Bajazetem Caramano bellum indixisset, metuebat subacta Caramania in se Turcicos impetus verum iri.

Petierat etiam eundem Innocentius (h), ut instruendae expeditioni adungeretur. Quibus Regum postulatis pulsatus Rhodiorum equitum magister adhibito suorum maturo consilio soldano Aegypto respondit, sibi integrum non esse Zizimum illi tradere, cum Pontifex Romanus Christianorum omnium supremus princeps illum sibi dedi jussisset, nec sine ejus assensu quidquam a se decerni posse: Christianos vero Reges singulos hortatus est, ut sociali scederi a Pontifice sanciendo accederent, quippe secum ipse reputabat imbecilles esse vel Pontificis vel Ferdinandi Neapolitani, & aliorum singulorum principum vires ad Turcicum evertendum imperium, atque ideo omnium conjungendas vires, qua de re arcana cum eodem Pontifice consilia agitavit, sensitque (i), Zizimum nulli dedendum principi, neque ex Galliis

(b) Bonfin. dec. 4. l. 6. Naucl. vol. 2. gen. 50. l. 26. Fredericus avito principatu pulsus.

(c) Bonfin. ubi sup. Paul. Lang. chro. Citiz. & alii. Zizimus a multis principibus postulatus.

(d) Bosius p. 2. l. 13.

(e) Id. ib.

(f) Ext. apud Bos. l. 14.

(g) Id. ib.

XII. (h) Ibid.

Nulli dedendum centent Innocentius. (i) Id. ib.

evocandum, antequam communi principum decreto cruce signata expeditio conficeretur, ne quam Bajazethes suspicionem conciperet; irritoque exacerbatus conatu pacem cum Rhodius foedus infringeret, Christianasque provincias magnis calamitatibus afficeret. Optabat porro Innocentius socialem illam expeditionem confici, instabatque ut sibi Zizimum traderetur, utque optatis potiretur, ducem Borbonium auctoritate in aula Gallicae florentissimum urfit (a), ut ille sibi dedere- tur, quo veluti idoneo instrumento ad magnas res pro Christiana religione gerendas utilis esset: *Hortamur*, inquit, *nobilitatem tuam, & quanto possumus studio per Receptoris nostri sanctissimam passionem requirimus, ut pro religione animi tui, & pro communi omnium salute, nosstraque contemplatione nobis aliquo modo permittere, aut quantum in te erit, pati, ut idem Turci frater ad alias quam nostras manus * deveniat: nam si in nosstra fuerit potestate, modum & viam advenimus, quibus illo tanquam instrumento ad res magnas pro religione Christiana, & Dei laude gerendas uti possumus. Itaque omni conatu ad id intendat nobilitas tua, nullam enim rem aut laudabiliorum aut utiliorum communi saluti, & magis meritoriam apud Deum facere hoc tempore potes. Dat. Romae die VII. decembris MCCCCXXXV. pontificatus nostri anno II.*

Gessisse morem Gallos Rhodiosque equites Innocentio tradidit (b) illi Zizimo, nec tamen ob novas inter Christianos commotas dissensiones, quae Pontificem ipsum exercere, sacrum decerni in Bajazetem bellum potuisse suo loco dicitur. Interea ob Christianorum in suscipiendo pro Numine pio bello segnitiem, & saevum in hauriendo mutuo cruore ardorem furoremque Turca maximum, & firmissimum collegit exercitum quem effudit (c) in Valachiam adversus Carabogdan principem, eaque expeditione Chium vastatis late agris captum refert Bosius: deinde conjunctis Tartaris Montcastrum ad ditionem certis pactioibus adactum, mox tamen violata fide directas fortunas cives in servitutem abductos, eorumque coloniam deductam Constantinopolim.

Meminerere de Turcica per Valachiam grillatione Michovias (d), & Cromerus, (e) adduntque Stephanum Valachiae Palatinum Turcarum imparem potentiae tutioribus & munitioribus locis se continuisse, Casimirique Regis Poloniae opem implorasse, pollicitum se in auctoritate ejus futurum. Polonus itaque cum perpenderet Turcas subacta Valachia iter sibi ad Poloniam invadendam munituros, ac satius

fore socios sibi jungere Valachos in Turcas, quam conjunctos Turcis hostes experiri, tum magna gloriae amplificatione Polonicae rei versum iri, si Valachus, qui antea Turcas, Tartaros, Hungarosque vicerat, & Polonico parere imperio recufarat, se illi sponte pro afferendo contra Turcas principatu subdidisset, exercitum in expeditionem ad illum in ditionem suam restituendum duxit, solemnique ritu in clientelam suscepit, ut refert Cromerus (f) pluribus verbis, quem

addit auctor Casimirum tria millia lectissimorum equitum auxiliaria illi ad-junxisse, quibus palantes, & populabundos Turcas Stephanus coercuerit, variis etiam tumultuariis praелиis attriverit, cum Valachi leviori armatura uti soliti procurerent in Turcas, ab iisque petiti mox se reciperent ad Polonicum agmen extremum, a quo graviore armatura instructo Turcicus equitatus reprimebatur, agrisque cessit. Interea Casimirus ingentem cruce signatam expeditionem adversus Turcas Tartarisque conficere meditatus Innocentium proximo anno decreta amplissima legatione oravit, ut Christianifideles ad dandum sacrae militiae nomen mittendaque subsidia pro tuendo Christiano imperio, quod Turcae effraenato praecipitque furore evertere nitebantur, permoveret, cum pro certo haberetur, Turcas per calcatos Polonos ad aliarum finitimarum gentium excidium irrupturos esse, de quo inferius agetur.

Neque a Turcis & Tartaris modo, verum a schismaticis vexata est catholica republica, Joannes enim Basilii Moscovitarum dux in Livoniam incurrit; lateque ad Tarbatensem usque principatum effecta vastitas, ac praedae averfae fuerunt: de quibus certior factus Innocentius ducem ipsum increpuit (g), pessimam gratiam ab eo Romanae ecclesiae referri, cum ob traditam sibi Sophiam Palaeologam conjugem futurum se Apostolicae sedi obstrictum, & amicum sponsoisset.

Joanni principi Moscoviae. Dilecte fili salutem, &c. Non sine admiratione, & molestia intellesimus quosdam ex tuis provinciis inquietos homines sine jussu tuo, sive temere, & insolenter ut plerumque fit, provinciam nostram Livoniae ingressos, illamque ad Tarbatensem usque ditionem pluribus in locis depopulatos esse, nec adhuc illos quiescere audimus, sed quotidie magis, ac magis conari circa illius provinciae depopulationem, non sine nostra, & ecclesiae Romanae summa ignominia. Et cum ad nos tum ob fidem Christi, tum etiam quia nobis immediate sub-

(f) Id. ib.

XV. Repressi Turcae Polonorum opo.

Polonus in Turcas sacrum bellum meditatus.

XVI. Moscova in Livoniam excurrit.

(g) L. I. brev. p. 182.

Rogatus ab Innoc. ut bello abstineat.

Commo-
nitus be-
neficii a
Sixto IV.
accepti.

icitur, tutela eius provincie pertineat, non possumus profecto non agerrime ferre huiusmodi insolentias, maxime cum cogitamus eas inferri ab eo principe, a quo nos, & Romana sedes plurimum gratificationis & humanitatis expectare videbamur; & ne Romanorum Pontificum in te, & tua cumulata beneficia exprobrare tibi videamur, unum tamen commemorabimus, quod tua nobilitati felicitis recordationis Sixtus IV. predecessor noster perhumaniter exhibuit, quando eius causa illi te cum tuis omnibus facultatibus obrulisti, & futurum obnoxium perpetuo devinxisti. Non sunt haec promissa tua, non nostra, & ecclesiae Romanae in te beneficia, si pietatis predecessoris nostri in te, & promissionis tuae in eum tam cito oblivisceris, quid deinceps te facturum putas nos arbitrari? Proinde cogita quantum sit alienum ab humanitate nos ledere sine causa, & quam inhumanum principi fidem premissionemque fallere. Sed dices fortasse tuorum insolentia, non tua causa id esse factum: profecto nisi crederemus hoc ipsum, non possemus tibi non multum succensere, providereque remediis opportunioribus ut provincia nostra Livonia tutior esset. Verum quoniam non possumus non arbitrari, te obnoxium Romanae ecclesiae huiusmodi insolentias nobiscum pariter, qui illi praesumus, ferre moleste, atque pro tua virili illis obistere, & maxime obviare. Idcirco hortamur te per pius fidei tuae, ut velis, non modo tu desistere ab iis vexationibus, verum etiam subditis, & vassallis tuis, ut desistant omnino interdiceret, & prohibere, ne deinceps provincia nostra Livonia de te, vel tuis apud nos iure conqueri possit: quod plane nobis, & collegio nostro gratissimum erit, & in futurum aliquando, si desisteris, & tibi, & tuis propensiores esse poterimus. Dat. Romae die XXI. maii MCDLXXXV. pontificatus nostri anno I. Iniiit consilia cum proceribus de suscipiendo in Moscovitam bello sacro Joannes Daniæ, Norvegiæ, & Sueciæ Rex (a), quem ad gloriosum id facinus Innocentius ab Upsalensi archiepiscopo excitari iussit (b).

Livonia
juris sedis
Apost.
Danus in
Molcum
solicita-
tus.

(a) Ib. p.
122.
(b) Ibid.

XVII.
Lacticia
Ungaris
permittit
Inn. qua-
dragesi-
ma.

(c) Lib. 2.
brev. p. 7.

Gerebat tum in Germania, Hungaria, Bohemia aliisque finitimis provinciis episcopus Tifernas legationis apostolicæ munus, ipsi jam ante a Sixto IV. impositum, permiseratque ad sedandos religionis stimulos nonnullis populis, apud quos lacticianorum usus diebus ab Ecclesia vetitis inolesebat, ut iis vesci possent, modo sedis Apostolicæ autoritas accederet; cum vero ea independantia adeo generalis ab ecclesiasticis institutis abhorreret, ita illa ab Innocentio temperata est (c), ut proximo quinquennio elapso irrita prorsus esset.

In Bohemia recruduerat Hussitarum. hæresis superioreque anno magnæ cruentæque catholicorum strages editæ fuerant: quorum malorum author extiterat Augustinus olim episcopus Sanctariensis natione Italus, qui inanis gloriolæ titillatione commotus sepultos jam Constantiensis, & Basileensis conciliorum autoritate errores instaurarat: cumque ementita se potestate instructum jactaret, nec non a Romana ecclesia sacris pontificalibus initiatum, tum plures Bohemos sacerdotio insignivisset, sectam amplissimam conflarat, ac rudes populos hypocrisis pompa allectos erroneis opinionibus irretierat. Qui postea cum tot scelerum conscientia agitaretur ad saniores mentem designati episcopi Pataviensis consilii revocari visus est. Qua de re factus certior Pontifex clementia usus veniam est pollicitus, modo ex Bohemia, ne eam ulterius inficere pergeret, excessurus esset: eo enim ad Romanæ ecclesiae castra traducto subornatos populos facilius catholicam veritatem amplexuros, cum duce ac signiferum factionis suæ dogmatumque impiorum assertorem amisissent, proinde Pataviensi præfili dedit mandata (d), ut illum omni studio ad Ecclesiæ gremium allicere niteretur.

XVIII.
Augustin.
pseudop.
Sanctari-
en. hære-
tic. Hussi-
tarot.

Ad sanio-
rem men-
tem redi-
re visus.

(d) Lib. I.
brev. p.
104.

Electo Pataviensi.
Intellaximus, quæ nuper venerabili fratri & dilecto filio nostris Marco episcopo Prænelino S. Marci, & Francisco S. Eustachii Senensi Cardinalibus seriose scripsisti super negotio illius filii iniquitatis Augustini olim episcopi Sanctuariensis. Laudamus prudentiam tuam, & pietatem, reverentiam, ac observantiam, quibus hanc sanctam sedem in hac re prosequi videris: plurimum commendamus, & in primis probamus, quod literas, & nuncios eiusdem olim episcopi admiseris, & eis prudenter responderis. Placet, ut in tractatu secum perseveres, forte quod Deus, qui Paulum ex Saulo fecit, nunc tetigit cor illius, & ab eius oculis erroris sui squammas miserericorditer removebit. Magna sunt, ut nosti, quæ hic vir in Ecclesia Dei mala perpetravit: plus valuit hic fovendo hæreses solo anno, quam duo generalia concilia, & multi Romani Pontifices per multa sæcula ad ejusmodi incendia extinguendum, Hussitas pene eliminatos suis machinationibus instauravit, consulendo, hortando, monendo sua ementita auctoritate in damnata opinione confirmavit, & (quod perniciosius est) multos in sacris ordinibus profanando Bohemiæ ecclesiam mirabiliter afflixit. Non possumus non vehementer dolere, cum illatam miserabilibus catholicis anno superiori cladem memoria reperimus, potest tamen Deus, ut dicit scriptura, ex lapidibus istis susci-

Maxima
ab eo Bo-
hemie
mala in-
flata.

Verum
magis eo
tutari.

Paratum
te ad il-
lum in
gratiam
admitten-
dum of-
fium In-
noc.

XX.

(a) L. I.
brev. p.
224.
Vires can-
dentis fer-
ri repro-
bium pra-
bationis
genus.

suscitare filios Abrahæ, ut modelam ferat inde hostis, unde leserat. Censemus publica utilitari expedire, ut hic homo ex regno illo extrahatur, nam per eum hæreticorum consilia, & machinationes cognosci poterunt, & si aliud nihil erit, non erit parum duce, & assertorem dogmatum suorum illis abstulisse. Multum enim indotum vulgus movet, & quod episcopus est, & quod Italus, & a Romana ecclesia consecratus a nobis exivit, non putant idiotæ, & qui magistrum auribus suis prurientem nacti sunt ab huiusmodi homine quidquam afferri posse non verum: qui cum illum ad orthodoxos defecisse videbunt, ad percipiendam veritatem magis reddentur idonei, & saltem duce privato plurimum ex consueta ferocia dimittent, quare devotionem tuam monemus atque hortamur in Domino, ut Augustinum præfatum omni studio ad te allicias, & si ad te venerit benigne suspicias, &c. Dat. Romae die XXII. Januarii MCCCCLXXXV. pontificatus nostri anno I.

Pullulabant in reliqua Germania nonnullæ aliæ hæreses, artesque magicæ, ad quas excindendas cum censes fidei constituti essent, Innocentius archiducem Austriae (a), ut eos sua auctoritate fulciret: tum adversus magicarum superstitionum reos daret operam, ne candentis ferri illa contactu innocentiam probare niterentur, cum reprobum esset illud probationis genus, quo fontes dæmonum opera ex severitate iudicium evolare, & infantes opprimi possent; sed ut legum pontificiarum & cæsarum ordo in eos servaretur.

Archiduci Austriae.

Dilecte fili salutem, &c. Ex fidedignis relatibus accepimus, & re etiam ipsa compertum habemus quantum, & quam fervens sit zelus tuus erga fidem orthodoxam, illiusque sumendam protectionem adversus hæreticorum, & maleficorum sectam, in quo vere ostendis te esse principem catholicum, & Deum timentem, quod de te semper omnino opinati sumus; unde nobilitatem tuam plurimum commendamus hortantes paterno affectu, ut in bono opere, & sancto instituto animosus in dies perseveres, sicuti te facturum non dubitamus. Cum autem officium inquisitionis in hac re sit valde opportunum, eandem tuam nobilitatem pari modo hortamur, ut inquisitoribus per sedem Apostolicam, vel ex ejus commissione deputatis aut deputandis omni ausilio, & favore assistas, & tanquam archidux alios quoque inducas, & excites ad severam similiter summi præstandum; maxime vero contra reprimendos maleficos utriusque sexus, ne aliquo pacto ad iudicium candentis ferri admittantur, prout

iure cautum habetur, sed juxta sanctorum canonum instituta, & leges imperiales pro qualitate scelerum debitis poenis afficiantur. Datum Romae die XVIII. Junii MCCCCLXXXV. Pontificatus nostri an. I.

Inter cæteros principes explicuere in Hispania eximium tuendæ pietatis incorruptæque religionis asserendæ studium. Ferdinandus & Elisabetha Reges, quorum opera hæreson tentes evulsæ, superstitionesque excisæ: tum severitas animadversionis in neophytos in Judaicam superstitionem relapsos Toleti adhibita est (b). Cum autem nonnulli impiis opinionibus irretiti in gratiam cum Ecclesia redire cuperent, sed palam damnare errorem erubescerent, cum nobilitate conspicui essent, assensit Innocentius, ut clam id præstarent, præsentibus tamen Rege ac Regina, ut eo metu frænati pristinos errores non repeterent.

XXI.

(b) Mari-
an. l. 25.
c. 7.
Marrhani
nonnulli
hæresim
ejurant.

Inquisitoribus hæretica pravitate in regno Hispaniæ.

Dilecte fili salutem, &c. Accepimus esse nonnullos in regno isto hæreticos, non tamen publicos, qui libenter ad catholicæ fidei gremium redirent, si hæreticæ eorum pravitate abjuratio secrete admittiretur, cum sint viri satis honorabiles, & non parvæ existimationis. Itaque desiderantes eorum animas omnipotenti Deo lucrifacere, vobis per presentes committimus & facultatem desuper concedimus, ut cujuscumque conditionis hæreticos, qui nunc istic reperiantur, vel in posterum reperiantur ad occultam, & secretam abjuracionem admittere, & ad catholicæ fidei veritatem, & reconciliationem reducere valeatis; ita tamen, quod abjuratio ipsa fiat presentibus, & audientibus charissimis in Christo filiis nostris Rege, & Regina Castelle, Legionis, & Aragonum illustribus, ne illi forsitan, quod absit, in pristinum errorem reinciderent, penam relapsorum possint aliquo prætextu subterfugere, &c. Non obstantibus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum die xv. Julii MCCCCLXXXV. pontificatus nostri anno I. Constitutum porro fuerat in Hispania sacrum censuræ fidei tribunal ad Marranicæ hæresis, qua opibus etiam, & dignitatibus profanis, & ecclesiasticis conspicui non pauci infecti erant, infandas propagines late pullulantes excindendas, cujus metu adeo inhorruere impii, ut in Aragoniæ regno feditationem concitatum maxime a neophytis ex superstitione & stirpe Judaica ad Christum cultum adjunctis refert Surita (c), addatque non defuisse viros primarios, qui his se conjunxerint, contenderintque indici novas leges contra Aragoniam libertatem,

Permissa
illis ex
arcano e-
juratio.

Censura
fidei con-
stitutum in
Hisp.

Mota a
nonnullis
feditio in
Aragoni-
am.
(c) Surit.
10.4. an-
nal. l. 20.
c. 65. &
Marian.
l. 25. c. 8.
cum

cum non modo hæreseos rei exuerentur bonis, sed ne quidem testium contra reos nomina producerentur, tantam enim acerbitatem ab antiquis abhorre institutis, regnoque exitium allaturam querebantur.

XXII.

Post varias concertationes Aragoniæ libertatis afferendæ specie Ferdinandum ordinum regni conventus oratorum opera rogarunt, ut proscriptionibus bonorum inflictam hæreticis, pœnam abrogaret: quod ut facilius eblandirentur neophyti Judaici, generis, corrogata pecunia tum Romanæ, tum regiæ curiæ administratos corrumpere pertentarent, sperabant enim fore, ut multa bonorum abolita, deinde censura sacra consenseret: cumque jam plures magnates in suas partes traduxissent, qui ab sæviore inquisitorum imperio indici servitutem publicamque libertatem labefacturum iri verebantur audacia & furore perciti in fidei censorum capita conjurarent, iis enim sublati neminem id munus suscepturum præsidebant. Struxerunt itaque vitæ eorum, qui de religione quæstiones habere cœperant, insidias; cumque eos designatis locis opprimere non potuissent, Petrum Arbuesium fidei censorem apostolicum, dum ad nocturnas preces in ecclesiam progressus ante aram nixis genibus orabat decimaquinta septembris die vulneribus confodere, nec inter lethales ictus aliæ ab ipso expressæ voces, quam laudes & gratæ actæ Christo, qui illum pro fide mori vellet; diffugiens autem sacrilegis ficiariis clericis, qui sacras laudes Deiparæ occinebat, Arbuesium in suo volutatum cruore, piæque preces intercessis vocibus repetentem extulerunt. Vixit biduo integro, totoque eo spatio nihil præter divinas laudes locutus. Quo atroci casu commoti Cæsaraugustani mox arma sumperunt quasi extrema immineret clades, ac nisi Alfonso eorum archiepiscopus invehens equo per vicos provolans furentem plebem cohibuisset, neophyti fontes infontes crudeliter cæsi fuissent sine ullo judicio ordine; eo autem mox instituto de sævissimis intersectoribus sumpta sunt iusta supplicia. Id porro mirum accidit, ut cum martyris corpus sepulchro ritu ecclesiastico redderetur, ejus cruor ab impiis solo sparsus fervere visus sit: qua de re publicas tabulas tunc confectas refert Surita (a), quarum præcipua pars decerpenda visa est, cum auctorum de tempore cædis, & rei veritate controversias omnes dirimant (b).

Prætexta flagitio libertas.

Petrus Arbuesius censor martyrio affectus.

Catholicis in arma coorti.

(a) Surit. 10.4. annal. l. 20. c. 65. Marian. l. 25. c. 8. & alii. (b) Ext. in arch. eccl. Cæsaraug. XXXIII.

In Dei nomine. Amen. Noverint universi quod anno a natiuitate Domini MCCCCLXXXV. die vide-

licet intitulata XVII. mensis septembris apud civitatem Cæsaraugustæ in sede (id est ecclesia principe) ejusdem civitatis Cæsaraugustanæ inter altare & chorum dictæ sedis, ubi reverendus magister Petrus Arbues, alias Epila, quondam sacre theologie professor, inquisitor quondam sanctæ fidei a sancta sede Apostolica specialiter deputatus fuerat, vulneratus ceciderit ex ictibus & vulneribus sibi decimo quinto die prædictorum mensis & anni hora matutinarum illatis; de quibus vulneribus die præsentis decima septima ab hac luce transmigravit, & obdormivit in Domino: in quo loco ex dictis vulneribus effuderat sanguinem, & infra, tam dicta decima quinta die quam decima sexta, & præsentis, die prædictorum mensis & anni dictus locus, ubi dictus sanguis fuerat effusus, fuit per quamplurimas, & diversas personas ecclesiasticas, & laicas visus, perspectus, & valde bene recognitus, qualiter vis poterat cognosci, quod esset signum sanguinis, & si aliquid videbatur de dicto sanguine erat quasi nihil, & deperditio quasi in totum colore dicti sanguinis, & erat adeo desiccatum, quod erat impossibile cum aliqua papyro aut panno lini, neque lane, nec alia quavis re aliquid ex dicto sanguine accipi: & sic de prædictis multi & diversi Christi fideles fidem & relationem faciebant, & fecerunt publice. Et quia tunc dicta decima septima die domino Deo altissimo disponente, ut major memoria de dicto reverendo patre domino magistro Petro de Arbues alias Epila inquisitore sanctæ fidei haberetur, qui pro exaltatione sanctæ fidei, & pro extirpatione hæreticæ pravitate, fama publice referente, per totam dictam civitatem mortem passus est, sanguis in dicto loco ante chorum dictæ sedis, ubi effusus fuerat venerat, & effluebat tanquam si de recenti sparsus fuisset, ubi totus populus velociter currebat ad accipiendum ex dicto sanguine, quidam cum papyro, & alii cum panno lini, & aliis diversis modis, & erat tam magna velocitas, & decursus generum ad levandum prædicta, & accipiendum ex dicto sanguine quod vis homo poterat inter gentes, nisi cum magna vi, & cum magno exercitio accedere & intrare ad dictum locum, & ad dictum sanguinem, tali modo, quod apud omnem populum communiter illud pro evidentissimo miraculo reputabatur.

Divino miraculo sanguis martyris vilis effervescente.

XXIV.

Ideo cum prædicta evidentissime viderentur esse in exaltationem sanctæ fidei Christianæ, & in honorem & gloriam fidelium Christianorum, defensionem fidei Christianæ, & confusionem persecutorum illius, & aliorum hominum malorum, & quia memoria est labilis, ut de prædictis in futurum

rum de tam magno, & maximo actu perpetuo memoria habeatur, reverendus magister Martinus Garza sacre theologie professor dictæ sedis Cæsaraugustanæ canonicus tanquam procurator multum venerabilis capituli canonicorum dictæ sedis requisivit per me notarium, & testes infrascriptos fieri ocularem inspectionem, & recognoscere dictum sanguinem, & de prædictis facere publicum instrumentum, &c.

Iterum decimo quinto die a cæde ebullic.

XXV.

(a) Sap. c. 65. Marian. ubi sup.

Martyrum honores Petrus Arbuesio habuit.

Mariana impie divinum miraculum elevat. (b) Marian. l. 25. c. 8.

XXVI.

Ebullit iterum sacer ille cruor, quem innumera Cæsaraugustanorum multitudo variis pannis exterferat, decimo quinto, ex quo effusus fuerat, die, ut alia publica documenta testantur suis concepta verbis, atque anno millesimo quadringentesimo octogesimo quinto die vigesima nona septembris consignata. Hoc prodigio orthodoxa fides adversus Marranos corroborata est; tantum enim abfuit (a), ut sacrum tribunal habendarum de religione quæstionum eversum fuerit cæde Arbuesii, ut multo magis ea firmatum sit, atque in neophytos, qui in Judaicas superstitiones relapsi erant, quorum in Hispania excreverat immanis multitudo, acriter fuerit animadversum, fideique catholice censoribus præsidii causa datum fuerit, ut in arce, cui Algiafuræ nomen est, habitarent. Cæterum vertente anno Cæsaraugustani funebres honores Petro Arbuesio celeberrimo ritu quasi consecrato martyri persolverunt, ac deinde excurrens sæculi anno nonagesimo communi voto lampadem sepulchro appendere, ejusque veluti aliorum sanctorum martyrum Cæsaraugustanorum numero additi memoriam coluere, flexuque temporis ob editas ejus precibus cœlestes virtutes Paulum III. Caroli V. rogatu decrevisse, ut anniversaria ejusdem martyris memoria ritu solemni celebraretur ut tradit Joannes Mariana (b), quem emendes ex allatis publicis monumentis, dum Petri martyrium in sequentem annum refert, atque effervescentis cruoris miraculum ludibria fuisse oculorum suspicatur.

Cæterum non modo de excindendis hæresibus, verum perpoliendis etiam ecclesiasticorum moribus, atque ecclesiastica disciplina in pristinum statum restitundæ a Ferdinando & Elisabeth Regibus navata est opera: Innocentium enim Pontificem excitarunt, ut sacerdotum vitia libidineque apostolica falce amputaret, qui licet juventutem iisdem vitis contaminaisset, utpote quem nothos palam susceptos ecclesiasticis opibus auxisse ferunt: tamen illius, cujus vices gerebat, memor encyclicis literis Hispaniarum archiepiscopos communicato cum suffraganeis con-

filio clericorum vitiis castigandis, ac discipline ex canonicis institutis sancienda operam navasse iussit (c), ac si defuissent officio, pontificiam severitatem intentavit: Hortamur fraternitatem tuam, ut clerum tuum, & alias religiosas personas, quæ tuæ curæ subsunt commonefacias, & reformes, & ita agas, ut ab his abstineant, & quæ sacri canones præcipiunt in habitu, moribus, & vita servent, & se emendent: hoc idem & his suffraganeis præcipere poteris circa correctionem, reformationem, & emendationem cleri sui, & aliarum regularium personarum, quæ subsunt eorum curæ, ut in tota tua provincia nulli cuiquam justæ querelæ detur de immoderata, & dissoluta eorum vita; nam si id, quod tuo potissimum incumbit officio negligeres aut postponeres, facere cogemur ex injuncta nobis universali cura huic reformationi manum apponere, quod tibi, & aliis ad honorem non cederet, quandoquidem, ut diximus, & regia majestas, & regnicola id efflagitare a nobis non cessant, sed confidimus te propria prudentia, & probitate opportune de super provisurum, quod ut facias, iterum atque iterum hortamur, & monemus. Dat. Romæ apud S. Petrum die XI. Julii MCDLXXXV. pontificatus nostri anno I.

(c) Lib. 1. brev. & p. 218. & reg. post cand. ep.

Ad horum preces data præfultibus imperia ut vitium excindant.

XXVII. Bellom Granat. magno ardore gestum.

(d) Ælius Ant. Nebriff. dec. 2. l. 1. Lucius Maurinus l. 20. Marian. l. 25. c. 1. & alii.

XXVIII.

Petiisse illum jam a Sixto IV. impetratæque auxiliaria subsidia ad tuendam contra barbaros religionem, refert Ælius Antonius Nerbriffensis (e) his verbis: Ad supplendos hos sumptus missa est a Pontifice summo cum senatus apostolici assensu facultas distribuendi centum millia ducatum aureorum per vestigialium ecclesiasticorum classes, ut in redditibus onerandis ex justitia distributiva nemini fieret injuria. Ex Ecclesia quoque thesauro bullas mittit, quæ cruciferis in Christianorum hostes euntibus concedi solent ea lege, ut sti-

(e) Nebriff. dec. 2. l. 1. c. 1.

Ex indulgentiis redactum aurum subsidiarium.

pes ex fidelibus emendicata non alia in re, quam in ipso bello cum hostibus gerendo, insumerentur. Hac liberalitate apostolica sustentatum in Mauros bellum fuerat: cum vero Innocentius ineunte pontificatu Sixti de decumis diplomata abrogasset, Ferdinandus decumanum jus sibi prorogari ab Innocentio flagitavit, cui humaniter assensit.

XXIX.

Nos, inquit, attendentes quam sit dignum, & quam laudabile, ac Deo immortaliter acceptum, & omnibus Christianis commune bonum huiusmodi sanctissimum opus, ac propterea volentes Regem & Reginam, quoad possumus, prout semper ab inimicis desideravimus, in eorum sancto proposito, & ejusmodi communi bono omnibus viis atque remediis opportunis conservare, & nedum de nostris & sancte Romanae ecclesiae facultatibus, sed etiam proprium, si necesse fuerit, sanguinem effundendo juvare exemplo illius, qui pro salute gregis dominici mortem subire non abnuit, & cujus auxilio non dubitamus provinciam huiusmodi felicissimum exitum, prout iam optima principia indicant, consecuturam, & tandem Regem & Reginam praefatas, ac Christi cultores, de huiusmodi spurcissimis Saracenis, qui tot opprobria fidei nostrae, & Christianae religioni continue inferre non cessant triumphaturos, & propterea equum, & rationabile consentes, ut & alii Christiani, & praesertim ecclesiasticae, & religiose personae regnorum, insularum, terrarum, locorum, atque dominiorum eiusdem Regi & Reginae subditorum, de quorum gloria, laude, honore, commodo, & utilitate perpetuis in primis agitur, huic sanctissimo operi animo subveniant, prout eos pro sua in fidem Christianam maxima devotione, & religione etiam libenter attentata rei necessitate, quae non dilacionem, non moram, sed maximam celeritatem exigit, facturos non dubitamus, matura super hoc deliberatione praehabita cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus unam veram, & integram decimam, nempe venticigalium ecclesiasticorum, in omnibus regnis, insulis, terris, locis atque dominiis praedictis eiusdem Regi, & Reginae mediate, vel immediate subiectis, & infra pro uno integro anno, & infra, in praemissum fidei opus tam commune, tam sanctum, tamque pernecessarium videlicet contra ipsos Granatae Saracenos per Regem, & Reginam praefatos, & non in alios usus omnino convertendum de fratrum praedictorum consilio auctoritate Apostolica tenore praesentium imponimus, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCLXXXV. VII. kal. septembris pontificatus nostri anno I.

Maximis animis & constantia administrationem bellum.

De propositis sacris indulgentiis iis, qui subsidiariam stipem proficiendis in rem militarem sumptibus extant etiam literae ad Ferdinandum, & Elisabetham missae (a).

Regibus Hispaniae.

Venit ad nos dilectus filius Franciscus de Rojas, & infra, quod de restitutione cruciatae per sanctae memoriae Sixtum praedecessorem nostrum vobis concessa supplicavit, considerantes rei magnitudinem, quam in victo animo cum summa gloria vestra aggressi estis, & periculum, quod imminet nisi hoc salutare, & gloriosum opus prosequeremini (nempe contra Granatenfes) contenti sumus desideriis vestris, & ira cruciatam ipsam cum omnibus facultatibus & in ea contentis clausulis in eum statum, in quo erat antequam revocationis ulla a nobis emanarent, ad annum, & deinde ad beneplacitum nostrum restitimus ita, ut publicari, & executioni demandari in omnibus, & per omnia possit, perinde ac si revocationes, quae in primordiis pontificatus ab omnibus summis Pontificibus circa huiusmodi facultates fieri consueverunt a nobis non emanassent, ut intelligatis nos magnificere majestates vestras, & sincero animi affectu eas diligere, &c. Addit, tertiam obventionum partem pecuniarum ex indulgentiis redigendarum concedere non posse, quam ad ruendam Italianam classemque in Turcas instruendam derivare decreverit. Dat. Romae die xxx. januarii MCDLXXXV. pontificatus nostri anno I. Gestum vero hoc anno maximo apparatu bellum Mauricum narrat Aelius Antonius Nebrissensis (b), atque lustratum exercitum crucis symbolo insignitum Cordubae fuisse idibus aprilis, in eamque urbem ex universa Hispania celeberrimos concursus factos Rege ac Regina praesentibus. Cum vero certarent in iis ornatissimis conventibus proceres luxu magnificentia, opumque ostentatione, Ferdinandus & Elisabeth ad divini Numinis gloriam omnia referentes adhibere studia ut illae opes non in epulis, vitiorumque irritamentis, sed in milite necessariis ad obterendos Mauros instruendo, parandisque armis collocarentur, quod ipsos exemplo suo egregie perfecisse refert idem author.

Exercitu, inquit, in unum locum congregato, in tanta procerum totius Hispaniae celebritate majus certamen erat de ostentandis opibus, & potentia in corporis cultu, & sumptu quotidiano, in culina, & penu omnium generum epulis undecumque peritis, ut convivia sumptuosiora pararent, quam de armorum cura, quis pulchrior in armis appareret, quis equum mollius ageret, quis cursu pedestri reliquis praestaret.

Rex

XXX.

(a) L. 1. brev. pag. 108.

Cruceata expeditio in Granatenfes indicta.

(b) Nebrisse. l. 4. c. 1. Marian. l. 26. c. 6. Proceres de castro lustrati.

XXXI.

Rex & Regina per honestos, & religiosos viros procerum principes rogantur atque obtestari sunt, ut ab ejusmodi inordinatis sumptibus temperarent, potiusque intra modum, & parcius, quam sumptuaria permittere leges, se gererent, ne eos, qui dignitate inferiores erant, malo exemplo corumprent. Hoc principes ipsi faciunt in primis uno aut duobus ferculis in caena contenti, hoc raliqum proceres imitantur, aut si affluentius convivium exercere volebant, luxuriae suae pudebat plures adhibere testes. Mirum dictu! omnes certatim frugalitati operam dare, modestius mensas struere, minores abacos apponere, exoletorum numerum minorem mensae adhibere, eorum qui funalia per noctis tenebras praeferebant, longus ille ordo ad duos aut tres, ut multum reductus.

XXXII. Benamariani rebelles affixi patibulis.

(a) Id. c. 2.

(b) Id. c. 3.

(c) Sur. l. 20. c. 62. Marian. l. 25. c. 6.

(d) Ibid. Arunda ad dedicationem coacta.

Albohacenus Rex dejectus.

(e) Sur. l. 2. c. 64. Marian. l. 25. c. 7.

(f) Id. 10.

XXXIII.

Subdit author e tentato frustra Montis frididi castro in Coinum & Cartimamversum cruce signatum exercitum; Benamarianum in fidem receptum (a), quod postea, cum rebellasset, expugnatum diruptumque est, primores oppidani octo supra centum patibulis affixi, reliqua multitudo ex omni aetate & sexu sub hasta divendita, additaque in servitutem. Non movit finitimos ea calamitas, sed Gomeritanorum, qui ex Africa tuenda Mahometicae sectae furore trajecerant in Hispanias, suppetis confirmati (b) in perfida obduruere: nostros per murorum ruinas Coinum ingresses, caesis Petro Alarconio, & Tello Aquilario, oppido submovere postea tamen subacti (c) fuerunt: equatum itaque est solo Coinum. Mox Cartima ad dedicationem compulsa, praesidioque cruce signato communita (d). Ad Arundam deinde incubuit belli sacri moles itinerum angustiis occupatis; ita continuis oppugnationibus fessa urbs x. kal. junii dedicationem fecit. Invasit vero finitimos cruce signatorum terror, ut Casarabonela ac Marbella ad mare sita illis similiter se dediderint. Granatenfes metu pariter perculli Albohaceno dejecto, ad folium extulere Muleum Abohardillein, qui fratris Albohaceni cruore mox purpuram tinxit. Medio aestatis ardore nostri bello temperavere: septembri ineunte excursiones factae; nostri tamen duce Cabræ comite ab hoste oppressi, sed ea ignominia majori barbarorum clade deleta (e), geminae enim arces, & oppida ad ix. kal. octobris Christianis adjuncta (f) sunt imperio, Ferdinandique Regis nomen Mauricae genti ingentem pavorem iniecit. Ut vero hae victoriae aliis victoriis cumulate fuerint proximo anno dicitur.

Dum ita Mauri in Baetica conterebantur a Ferdinando & Elisabetha Castellae Ann. Eccl. Tom. XXX.

Regibus, Joannes Rex Lusitaniae, qui Phutensis regni debellandi gloriam Lusitanis reservatam Regibus sibi afferere nitentur; nec non incognita Africae regna atlantico oceano perfusa crebris expeditionibus maritimis lustrari curabat, sedatis intestinis regni motibus, cruce signatum exercitum in Africam pro restituendo illi Christiano cultu, ac infidelibus luce evangelica illustrandis ducere meditatus ab Innocentio VIII. subiectum diploma (g) promeruit, quo amplissima indulgentiarum praemia iis proponuntur, qui vel arma in fidei hostes gererent, vel operam in castris cruce signatis navarent, vel stipem in militarem apparatus conferrent. Innocentius, &c. ad futuram rei memoriam.

Africana expeditio lulcepra a Lusit.

(g) Bullar. l. 116. pag. 244.

Charissimus in Christo filius noster Joannes Portugalliae modernus Rex illustris, aliorum Regum praedictorum successorum vestigia volens imitari, nec minus Christianae religionis studiosus defensor, & zelator, quam ipsi progenitores fuerint, cum maximo animi fervore omnino decrevit, gratia sibi assistente divina, provinciam, per ipsos progenitores jam ceptam prosequi nec desistere, donec rem ad optatum finem perduxerit, etiam proprium sanguinem suum effundendo, & se personaliter in Africam transferendo: quod iam forsitan facere tentavisset, nisi seditiones, ac dissensiones, & alia quamplurima discrimina, quae humani generis hoste procurante in ipso regno Portugalliae post susceptum per ipsum dominium viguerunt, id prohibuissent: unde nos attendentes quam sit dignum atque laudabile, ac immortaliter Deo acceptum, ac omnibus Christianis commune bonum huiusmodi sanctissimum opus, quodque ad ipsius Africae expugnationem, & tantam fidei praefatae exaltationem divi Regis non suppetunt facultates, sed expedit tam ab ipsa Portugallia, quae fortissima, & devotissima existit, quam ab aliis fidelium nationibus propugnatores, & bellatores aliaque auxilia exquirere, ut Rex praefatus, favente Altissimo, pium & laudabile propositum huiusmodi ad effectum perducere valeat, Christianis eorumdem invocato auxilio, quantum in nobis est, operari volentes, auctoritate omnipotentis Dei, cujus vices, quamvis immeriti, tenemus in terris, universos Christianos, praesertim nationis ejusdem regni Portugalliae, hortamur, requirimus, & monemus, ut eidem Regi ad expugnationem ipsius Africae, & illius acquisitionem ac fidei praefatae exaltationem cum bonis, & personis suis pro eorum possibilitate viriliter, & indefinenter assistant, & illius exemplo, qui pro salute gregis dominici mor-

XXXIV. De variis in Phutense regnum impressionibus.

N 2

tem non abnuvit, tollant in cordibus suis crucem suam, & illi ex eisdem fidelibus, qui ad hoc idonei sunt eundem Regem, immo verius Salvatorem nostrum præfatum sequantur, & pro illius nominis gloria, & infidelium prædictorum fidei hostium propugnatione mortis periculo se exponere non formident: memores verbi eius, qui dixit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me; pariter & confidentes in eo, qui dicit Ecclesie: Ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi; & qui una nocte per angelum suum centum, & octuaginta quinque millia hominum, ex exercitu Sennacherib interemit, & qui alias Ecclesiam suam in magnis periculis non dereliquit, neque permisit inimicos, ejus de eorum impietate gloriari, recepturi exinde præmium felicitatis æternæ.

XXXV. Fideles ad sequenda Lusitani signa lolicitati.

Et ut fideles ipsi eidem Regi in prosecutione tam sancti operis eo propitius assistere, & sibi possibilia auxilia exhibere studeant, quo exinde majora animarum suarum commoda cognoverint adipisci, ut eis pro tam salubri bono portas paradisi ad perennem gloriam cum sanctis Apostolis, & gloriosis martyribus reversari, universis fidelibus eisdem, qui ad bellandum contra eosdem infideles pro consequutione dicte Africæ in ejusdem Regis exercitu in persona propriis se contulerint, & per tempus, quod thesaurarii proventum hujus sanctæ expeditionis, qui pro tempore fuerint deputati, ordinaverint, in illo permanserint, confisi de ipsius omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus autoritate, ac verbi ejus, qui est vita, veritas, & vita, ac nobis qui in persona ejusdem beati Petri, cujus pari aut horitate, meritis læcet imparibus, successores sumus, dixit: Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram erit solutum & in cælis, & etiam de potestatis plenitudine nobis cælitus tradita, plenariam omnium peccatorum suorum remissionem, & indulgentiam, qualis per prædecessores nostros dari consuevit proficiscentibus in subsidium terræ sanctæ, & qualis in anno jubileo per eosdem prædecessores concessa fuit, concedimus pariter, & donamus, ac eorumdem omnium, quos in hanc sanctam expeditionem proficisci contigerit, animas sanctorum angelorum consortio in cælestibus, & æterna felicitate permanentibus perpetuo decernimus collocandas ita, ut si forsitan designato tempore non expleto ipsorum aliquos, postquam iter pro prosecutione tam sancti operis arripuerint, ex hac luce mi-

Propositæ indulgentie.

grave contingat, indulgentiam hujusmodi omnino consequantur. (Interjectis nonnullis de iis, qui suo sumptu milites in sacra militia sustentarint, vel pro opum tenuitate, vel amplitudine stipem ob sumptus bellicos contulerint, ac sacra exomologesi noxas expiaverint, Lusitanos ad mutuam animorum concordiam, ut omnium arma in hostes fidei jungantur, hortatur subdens:) Ut expeditio hujusmodi tanto majorem fructum reddere possit, quanto in dictis regno, & dominis omnes dissensiones cessaverint, ac pax, & concordia vigeat, universos Christianos regni, & dominiorum prædictorum incolas, & habitatores, dominos, duces, principes, comites, & barones, ac cujuscumque præminentiæ, dignitatis, & excellentiæ fuerint per viscera misericordie Domini nostri Jesu Christi, & per acerbissimam ejus passionem, quam immaculatus, & innocens agnus, ut nos miseros peccatores ab æterna morte redimeret, dignatus est pati, per iudicium extremum, in quo ante ejus tribunal constituti quisque secundum opera sua mercedem suscipiet, per spem vite æternæ, quam repromisit Deus diligentibus se, harum serie enim monemus atque requirimus, eis in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandantes, ut mutuam inter se charitatem, ac pacem, & concordiam, vel saltem tempore, quo ante ejus tribunal durabit, treugas, inducias, seu belli moram, quas tenore presentium autoritate omnipotentis Dei, & pro securitate hujus sanctæ, & laudabilis expeditionis indicimus, ac per universa regnum, & dominia prædicta inter incolas, & habitatores illorum servari volumus, & observent, arma deponant, & privatam injuriarum ac offensionum obliti Christi Redemptoris nostri injurias offensiones, & opprobria ulciscantur in hostes, qui Christianorum omnium sanguinem sicut, & evangelicam lectionem delere conantur, arma sumant, nec dicta expeditione durante quovis quæsito colore directe vel indirecte, palam & occulte se ostendant, aut offendentibus præstent auxilium, consilium, vel favorem: nos enim omnes, & singulos, quos arma sumere, & indictas per nos auctoritate omnipotentis Dei inducias hujusmodi violare, & nostris mandato, monitioni, & requisitioni contravenire contingerit, excommunicationis sententiam, a qua non nisi a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontificibus successore intrantibus præterquam in mortis articulo constituti, & debita satisfactione præmissa absolvi possint, incurrere volumus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno MCDLXXXV.

Pax inter Lusitanos imperata.

XII. Kal. martii pontificatus nostri anno II. [I].

XXXVI. Delata Innocentio a Gallo Rege obsequia.

(a) L. 1. brev. p. 164.

Hactenus de Africanis & Lusitanis rebus: nunc ad Gallicas digredimur. Tenebat tum Francorum sceptrum Carolus VIII. qui cum Joannem Balvum episcopum Cardinalem Albanensem, quem diu a Ludovico XI. ob prodicionis consilia cum Burgundo agitata, fuisse aservatum custodiis vidimus, aliosque amplissimos oratores ad deferenda Innocentio veluti Christi in terris vicario obsequia misisset, Pontifex etiam ad ornandum regis virtutibus animum sectanda præclara majorum suorum exempla, studioque hereditario compietendam Romanam ecclesiam hortatus est (a): iis enim officiis & divinam gratiam, & secundos rerum successus ipsum promeriturum: Venerabilis, inquit, frater noster Joannes episcopus Albanensis Cardinalis, Andegavensis, & nobilis vir comes Desphimus reliquique oratores tui qui ad præstandum obedientiam nobis a majestate tua missi sunt summa, cum omnium commendatione munus per te eis demandatum adimpleverint; in quo non solum tua celsitudo magnis laudibus decorata est quod venerabilissimam progenitorum suorum religionem & innatam erga Apostolicam sedem pietatem confirmavit, sed etiam quod tales viros miserit prudentia & integritate insignes qui tibi ornamento & usui possunt esse omnibus in rebus iis affectum animi nostri erga majestatem tuam aperte portaverunt cognoscere quam amamus singulari benevolentia cui feliciter & prospere omnia evenire optamus, quod facile succedat, si Deum ante omnia timearis, si mandata illius observaveris religionem, & justitiam toto pectore amplectendo, si apostolicam sedem pio cultu fueris prosequutus, & illius auctoritatem & dignitatem conservaveris & protegeris, ex quo majores tui nobilissimum illud nomen Christianissime domui tue intrulerunt, ab Apostolica ipsa sede in memoriam meritorum suorum acceptum. Persuademus nobis non solum te benefacta & observantiam in Romanam ecclesiam majorum tuorum equaturum, sed & superaturum &c. Dat.

Salubria monita Gallo Regi suggesta.

Romæ die XVIII. aprilis MCDLXXXV. pontific. nostri anno I.

Questus est apud eundem Regem Innocentius (b) in Provincia, quæ recenter Francorum imperio adjuncta fuerat, jus ecclesiasticum infringi a magistratibus, qui suis commodis variis artibus tuendæ regie auctoritatis specie inferviebant, eumque adhortatus est, ut corruptelas hujusmodi excinderet: Ecclesie, inquit, ecclesiarumve personarum, præsertim episcoporum, atque S. R. E. Cardinalium illa in patria provisorum Cardinalium nulla, ulterius dicatur esse consideratio, ita quod nisi eorum collidatari obvietur, futurum sit, ut apud eos libertas ecclesiastica omnino confundatur, & nostra atque sedis Apostolicæ auctoritas non mediocriter lædatur: ex quo etiam a nostri pastoralis officii debito excitati ulterius hæc dissimulare non valeamus. Verumiamen quia indubie credimus præmissa tuam majestatem latere, decrevimus eandem his nostris literis faceere certiore, ut pro sui nominis gloria, suorum progenitorum vestigia sectando, huic tam perhorrendo abusui indilate, & cum effectu occurrere velit aut saltem patienter ferat, si hujusmodi abusus, & illorum fautores iusta decreta sanctorum patrum compesci mandaverimus. Dat. Romæ die XVIII. junii MCDLXXXV. pontificatus nostri anno I.

xxxvii. Provincia Gallie regno adjuncta. (b) L. 1. brev. p. 201.

Cum etiam celeberrimi coetus cleri Gallicani ad kalend. augusti Parisiis indicti essent, atque non de causa levi suspicaretur Innocentius, in iis pontificiæ in conferendis sacerdotiis auctoritati detractum iri, plures enim abolitam a Ludovico XI. pragmaticam sanctionem instaurari cupiebant, Carolum monuit (c), ne acceptam a majoribus defensione sedis Apostolicæ, assertique juris ecclesiastici gloriam aliqua labe lædatur, nec improbis infidiantium Ecclesie majestati politicorum consiliis se irretiri pateretur.

Cleri Gallicani coetus indicti Parisiis.

Carolo Francorum Regi Christianissimo. Charissime, &c. Intelleximus indictum esse quemdam prælatorum, & aliorum ecclesiasticorum conventum, qui ex omnibus pro-

(c) Ib. p. 133.

NOTE [1] Mirum est parum adeo diligentie in re chronologica adhibuisse Annalistam, ut diploma illud in gratiam Joannis Lusitanie regis datum anno huic tribuerit, contra perspicuas temporis notas, quibus consignatur. Datum est enim die XII. kal. martii anno MCDLXXXV. pontificatus anno II. Pontificatus Innocentii annus secundus cum die illa, februarii nonnisi sequenti anno 1486. conjungitur, quo tempore, stylo veteri, annus 1485. adhuc agebatur. Ex hac vero temporis adscriptione intelligimus Innocentium eadem anni ratione ac Sixtus IV. uti consuevisse, ut stylo veterem & novum in epistolis consignandis indiscriminatim adhiberet. Hic enim, sicut & in literis relatis inferius num. 15. veterem tenet. Superius vero, in literis num. 18. recitatis, novum præfert. Ita pariter & Sixtus IV. usitatum. Literæ relatae in annalibus A. 1483. 2. stylo novo aptantur; literæ vero de quibus ad A. 1477. I. veteres consignantur. Hæc chronologi animadversione dignissima censeo. Ex his vero alterum Annalistæ sphalma corrigas, cum hic num. 53. alias exhibeat literas ad regem Angliæ, quæ ad sequentem annum referendæ sunt. MANST

De veterum Franc. Regum observantia in Rom. ecclsi.

provinciis regni tui ad Ital. angustas proximè futuris in civitate Parisiensi congregari debent ob nonnulla tractanda, quæ tendunt in diminutionem auctoritatis hujus sanctæ sedis, quæ apud majestatem tuam, & omnes Christianos principes magno in honore, & veneratione semper habitæ fuit. Dolemus, charissime fili, in tenera tua ætate, & in primordiis regni tui ea persuaderi tibi, quæ aliena sunt a sanctissimis progenitorum tuorum vestigiis, qui ob bene merita erga Apostolicam sedem magnam gloriam apud omnes nationes consequuti sunt, non enim illi veriti sunt copias, facultates, & sanguinem proprium pro conservanda S. R. E. auctoritate effundere, cum nihil pulchrius duxissent, quam benemereri de vicario Jesu Christi: neque eos fefellit tam præclarum & laudabile propositum. Ausit illis Deus felicitatem & gloriam, & pulcherrimo imperio quantum nunc inclita tua domus possidet decoravit. A sede quoque Apostolica magnam & privilegiorum & Christianissimi nominis gratitudinem receperunt. In memoriam pie & magnanime factorum erga se, quod contra cernere licuit in iis, qui a solita devotione deficientes aliquid attentare conati sunt in præjudicium pontificiæ majestatis, qui deserti a suis magna parte regni spoliati in mœrore, & infelicitate vitam finierunt. Hortamur te, ut eorum imiteris exempla, qui benefaciendo & Romanis Pontificibus obsequendo, & præsentis vitæ & futuræ digne & præclare sibi consuluerunt; non autem illorum, qui perverfis ducti consiliis, & sibi & aliis perniciosi esse voluerunt: habes enim ante oculos exempla domestica: singularis amor, quo te prosequimur, hortatur nos ut libere & amanter te alloquamur, veluti charissimum filium, cujus felicitatem non solum augeri, sed etiam perpetuo conservari desideramus: Cave profecto, si te ipsum & salutem tuam amas, ne pariaris conventus istos fieri in detrimentum sanctæ Apostolicæ sedis, neque aliud statui aut decerni, quod pertineat ad auctoritatem Romanæ ecclesiæ nobis inconsultis: rescinde omnino & dissipa malas hujusmodi hominum prave sententiarum voluntates, qui te in offensam Dei nisi obviam ieris, facile possent inducere: perant nobis, si quid volunt, & honesta eis non denegabimus: non est tam dura, tam inexorabilis Apostolica sedes, quæ recurrentibus ad se cum humilitate filiis satisfacere non consueverit in his, quæ cum Deo & honore licet concedere. Rogamus diligenter animum ad hoc advertas, charissime fili: agitur non minus de re Apostolicæ sedis quæ de te, si divina majestas ad indignationem fuerit provocata: non enim præsentis

Admonitus Carolus ne quid novet cum damno ecclsiæ.

gloriæ tuæ tantum consules, si majorum tuorum exempla imitatus Romana ecclesiæ auctoritatem conservaveris, & auxeris, sed etiam æternæ salutis tuæ prospicies; & tantam apud omnes commendationem reportabis, ut merito te Christianissimum illud nomen decere, possint agnoscere. Super his autem responsum a te expectamus. Dat. Romæ die xxv. julii MCCCCLXXXV. pontificatus nostri anno 1.

Præbuit se Innocentius ecclesiastici juris assertorem vindicemque justitiæ, ut refert mf. Vaticani auctor (a), adeo ut in Ferdinandum Regem Neapolitanum pontificium jus proterentem, inque suos tyrannidem exercentem bellum suscepit: l. 2. brev. p. 57. mf. arch. Vat. sig. n. 111. (b) Volat. antropol. l. 25. (c) Marian. l. 25. (d) Cominens. l. 7. c. 1. Montorii comes indigne circumventus. (e) Surt. l. 20. c. 66. Bruns. l. 8. Sabell. c. 2. (f) MS. arch. Vat. sig. n. 111. Panvin. in Innocent. VIII.

Accusant nonnulli Innocentium suscepti Aquilanorum patrocini adversus Ferdinandum, in cujus ipse aula fuisset educatus: sed illi parum pontificalis officii religionem majestatemque se attendisse ostendunt; nunquid enim propterea nefaria in clientes Romanæ ecclesiæ agitari latrocinia, & jura pontificia conculcari a Ferdinando pati debuit? præsertim cum adeo efferat referatur (g), ut inde collegerit crudelitatis invidiam hanc, ipsum omnes regni proceres ad solemnes Neapolitanos cætes convocasse, ut redactos in suam potestatem contrucidaret; quo metu ii perculsi accedere detrectarunt, ut dictus Infissura refert. Convocavit, inquit, omnes dominos regni sui, vocavitque illos, ut venirent ad dictum locum, a quibus nullam obedientiam habuit ex eo quia, ut dicebatur, intendebat eos omnes, cum haberet in suo dominio, decapitare, ex quo omnes domini regni sui insurrexerunt contra-

xxxviii. Neapolitani oppressi a Ferd.

(a) Inn. l. 2. brev. p. 57. mf. arch. Vat. sig. n. 111. (b) Volat. antropol. l. 25. (c) Marian. l. 25. (d) Cominens. l. 7. c. 1.

Montorii comes indigne circumventus.

(e) Surt. l. 20. c. 66. Bruns. l. 8. Sabell. c. 2. (f) MS. arch. Vat. sig. n. 111. Panvin. in Innocent. VIII.

xxxix. Aquilani pontificiam clientelam in iniquum implorant.

(g) MS. arch. Vat. sig. n. 111. R. 7. ph. Vol. 1. 6. 2. l. 22.

(e) MS. arch. Vat. sig. n. 111. Sacerptum ab Innoc. bellum in Ferdin.

Sæva Ferdin. de trucidandis proceribus confilia.

In eum proceres arma expediunt.

tra eum, vocaveruntque ecclesiam, & imploraverunt auxilium Venetorum, & obtulerunt dictas terras Ecclesiæ, & Romano Pontifici, uti erant prius cum solutione censuum consueti, mimantes, quod si Papa eos non adjuvaret, seu promissis non attenderet, sese aliis daturus: & fuerunt omnes principes, & domini, exceptis tribus, videlicet comite Fundorum, duce Melphi, qui fuit nepos Pii, & principe Tarenti, qui servavit fidelitatem Regi ipsi. Addit auctor Pontificem sæpius Cardinalium senatum ad expedienda in re ancipiti optima consilia convocasse: ex quo non cupiditate alieni imperii illectum, sed ductum officii justitiæque religione constat. Ut vero suscepti pro insontibus a tyranni potentia vindicandis consilii, tutandoque jure pontificio belli æquitatem omnibus perspicuam faceret, publica diplomata edidit, in quibus singulæ causæ descriptæ fuere, eaque ad Ferdinandum, & Elisabeth infulæ Siciliæ, Aragoniæ, & Castellæ Reges transmisit; de quibus in literis mense novembri datis ad Cardinalem Toleranum meminit (a): Copiam, inquit, bullæ per nos editæ ad eas majestates transmittimus, ut aperte videant legitimas, & necessarias causas, quæ ad hoc nos induxerunt. Carolum etiam VIII. Francorum Regem, quem insignes fidui in Ecclesiam eximii notas offendisse vidimus, ad tutandas contra Ferdinandum ecclesiæ partes sollicitavit, præsertimque Meldensem mense novembri rogavit (b), ut causæ pontificiæ in bello Neapolitano æquitatem Carolo exponeret.

(a) L. 2. brev. p. 50.

Gallorum Rex in Ferd. sollicitatus.

(b) Ib. p. 57.

(c) Panvin. in Innoc. VIII.

Jura ecclesiæ a Ferd. perfundata.

(d) MS. arch. Vat. sig. n. 111. R. 7. ph. Vol. 1. 6. 2. l. 22.

(e) MS. arch. Vat. sig. n. 111. Sacerptum ab Innoc. bellum in Ferdin.

cussio Ferdinandi jugo in pontificiam clientelam se contulere, quos excepit Innocentius, ipsosque sacramenti fidei Ferdinando præstitæ religione imperioque illius solvit: qua de re extant datæ ad principem Biffiniani literæ (f).

At Ferdinandus cum proceres in se conjuratos vidisset quorum signiferum fuisse Antonellum Salernitanum principem memorant (g), ad removendam a se invidiam ex comitis Montorii iniquis vinculis in se concitatum, illum uxoremque liberos dimisit, quibus Aquilam redeuntibus Pontifex datis xvi. novembris literis gratulatus est (h).

Comiti & comitiſſæ Montorii. Dilecti filii salutem, &c. non mediocriter doluimus de incommodis, & jacturis, quas passi fuistis superioribus mensibus, quas vitare potuissetis, si paternis nostris monitis obtemperavissetis, admonentes ne aliquam fidem duci Calabriæ adhiberetur; nuper autem cum intellexerimus nobilitates vestras in patriam rediisse incolumes, & liberos evasisse lætati plurimum sumus, vobisque gratulamur præsertim, quod vos bona civium istorum, nempe Aquilanorum, qui nobis, & S. R. E. adhæserunt gratia exceptos audierimus, quod, ut nostis semper procuravimus; dileximus enim vos semper paterno amore, &c. Dat. Romæ die xvi. novembris MCCCCLXXXV. pontificatus nostri anno 1. Placato ob liberatos hostes insontes populorum odio, Ferdinandus conjuratos proceres delinivit, dislocatosque deinde insigni perfidia oppressit (i), utque Pontificem intestino bello implicaret, Virginium Urfinum, quantumvis Innocentius illum continere in officio amplissimis pollicitationibus anniteretur, in suas partes pellexit, militariisque imperii summam illi obtulit: abductæ ab hoc ingentes Romanorum prædæ fuerunt, atque excursions ad portas urbis factæ. Navatam autem tum a Juliano Robureo Cardinale, postea Pontifice, una cum Cardinalibus Sabello & Columna diligentem operam ad propulsandos perduelles, narrat Stephanus Infissura (k): Quintadecima, inquit, die dicti mensis, nimirum decembris, multi armati tentaverunt capere portam populi, sed vigiles, qui ibi erant defenderunt. De nostris custodibus unus tantum in facie ibi vulneratus fuit, & illa, & alii noctibus Cardinalis S. Petri ad vincula, & aliquando Sabellus, & Cardinalis Columna personaliter armati cum satellitibus portas omnes urbis, & muros, & custodes ibi existentes visitaverunt simul, & munierunt.

Delusus Virginus Urfinus opprimendæ urbis spe, dolo ac fraude Romanos in In-

(f) L. 2. brev. p. 69.

XLI.

Comes Montorii liber dimissus a Ferdin. (g) Rapb. Volat. l. 6. (h) L. 2. brev. p. 49.

Illatum a Ferd. Pontifici bellum.

(i) Marian. l. 25. c. 7. mf. arch. Vat. sig. n. 111. Panvin. in Inn. VIII.

(k) MS. arch. Vat. uli sup. Facta ad portas urbis impressio.

XLI.

Conflare schisma annitur Ferd.

Renatus dux Lotharing. excitus.

(a) Comin. l. 7. c. 1.

Tardius expeditionem suscipit.

(b) MS. arch. Vat. ubi sup. Panvin. in Innoc. VIII.

XLIII. Italia bello correpta.

(c) Id. ib. & Brutus l. 8.

(d) Lib. 2. brev. p. 65. Aug. Just. l. 5. Inita inter Pontif. & Genuenses fœdera.

nocentium & Cardinales illi addictissimos concitare aggressus est; spargere enim schedulas curavit, quibus Pontificem legitime creatum non fuisse jactabat, nonnullosque Cardinales sacram purpuram sine jure circumferre: tum ad creandum alium Pontificem factiosam operam promittebat. Quod attinet ad ipsum Julianum Cardinalem S. Petri in illius belli ardore ad deturbandum regno Neapolitano Ferdinandum omnem navasse operam, ut Renatus dux Lotharingæ Renati senioris Regis Neapolitani ex Joannis filii natu- pronepos ad solum hereditarium evocaretur, narrat Comineus (a): illum autem tardius ad tantam expeditionem conficiendam se comparasse dicitur inferius. Cingebatur interea undique periculis pontifex, quippe hostes Nomentano ponte occupato, impositoque ei agmine prædiario circum moenia grassabantur: ad quas excursions prohibendas vigesimo (b) octavo decembris die Robertus Sanseverinas eduxit exercitum, hostemque occupato ponte depulit, dedititioque vindicandi filii fauciati causa contrucidari iussit.

Sparse hujus belli faces universam Italiam inflammaverunt, nam Ferdinandus Rex Florentinorum Laurentii Medicei opes, tum Sfortiæ ducis Mediolanensis auxilia sibi ascivit (c): Pontifex vero non Venetos modo, verum & Genuenses sibi fœdere conjunxit, pactionum interprete Lazaro Auria, quas a se servatum iri, datis ad magistratus hisce literis, pollicitus est (d).

Cardinali & duci, ac officio balie civitatis Januæ.
Dilecti filii salutem, &c. Cum pro nostra in patriam charitate, & boni pastoris officio, tum pro eo amore, quo semper vos prosequuti sumus, ea cum ista civitate fœdera inivimus, quæ non solum honesta, sed etiam necessaria sumus arbitrati, ad quod præstantissimi viri dilecti filii Lazari oratoris vestri multum profuit auctoritas, quo potissimum medio hoc negotium ad exitum peroptatum ductum fuisse gaudemus, & ut de nostra voluntate nunc clarius certiores fieri possitis, harum literarum vigore vobis constanter affirmamus quantum ad nos spectat, & ex latere nostro fœdera inter nos inita servaturos esse, ac in fide data diligenter perseveraturos: hortamur vos, ut idem erga nos præstare velitis, & id efficiatis, quod civitati isti decorum & utile, vobis autem gloriosum & honorificum erit, &c. Preces addit, ut quatuor triremes, quarum duæ sunt pontificiæ instructas mittant. Dat. Romæ die xxix. novembris MCDLXXXV. pontificatus nostri anno 11.

Habita porro fuit a Genuensi oratore insignis oratio, in qua, cum de suscepto pontificatu gratulatus esset, Genuensis nationis elogium amplissimis verbis celebravit. Comparata (e) est proximo anno in Genuensi portu classis ad Renatum ducem Lotharingæ, de quo paulo ante memoravi, cum Gallico exercitu in Neapolitanum regnum transportandum, quare Ferdinandus maximis curis torqueri cœpit. Cæterum in iis Italicis tumultibus, cum populi fluctuarent, quas potissimum partes sequerentur, Senenses, de suæ libertatis afferendæ solliciti, cum plurimis officiis suum in ecclesiam studium, de quo non immerito Innocentius ambigebat, deprompsissent, Pontificem, quem hostes in invidiam suscepti opprimendæ Italicæ libertatis consilii vocabant, pertentantur quo tandem animo in Senensem rem affectus esset: quos Innocentius paterno ipsos studio se complecti certiores fecit, inque pristina dignitate tutaturum; tum hortatus (f) est, ut in fide Romanæ ecclesiæ permanerent.

Hoc anno Veneti, cum diutinum bellum cum Hercule Ateftino duce Ferrariæ gessissent, atque a Sixto censuris perculli essent, quod urbem pontificiæ ditionis adorirentur, quantumvis iusto bello Ateftinum petiissent, illi demum jura sedis Apostolicæ reveriti, cœptis destitit, atque in gratiam Ecclesiæ ab Innocentio (g) restituti fuere.

Ad futuram rei memoriam.
Dudum felicitis recordationis Sixtus Papa IV. prædecessor noster dilectos filios nobilem virum Joannem Mocenigo ducem, & civem Venetiarum, qui civitatem nostram Ferrariensem tunc arcta obsidione premebant, ut ab obsidione hujusmodi desisterent, diversimode, & postremo per quasdam suas literas monuit, & requisivit, ac in eos si prædictis eorumque fautores, consultores, & adherentes in Venetiarum, & aliis tunc expressis, civitatibus, terris, & locis eorum ditioni subiectis degentes, & ecclesiasticas personas, & sæculares, si nonnullis aliis tunc expressis monitionibus, requisitionibus, & mandatis ejusdem prædecessoris circa præmissa, infra certos eis ad id præfixos terminos, non parere, excommunicationis, suspensionis, privationis, & inhabilitatis, & interdicti, ac æternæ maledictionis, aliisque tunc expressis formidabiles ecclesiasticas sententias, censuras, & pœnas promulgavit, prout in eisdem literis plenius continetur. Cum autem postmodum, licet longe post decursos terminos prædictos, dux & Veneti præfati ab obsidione prædicta circa ipsius prædecessoris obitum cessaverint, ac post nostram ad summi

XLIV.

(e) Comin. l. 7. c. 1.

Senenses falsis suspicionibus delusi, Synceri animi certiores facti ab Innoc.

(f) L. 2. brev. p. 49. XLV.

(g) Lib. sign. n. 1909. p. 291.

Ut moniti sint Veneti abstinere a bello Ferrariensi.

Percussi sint censuris.

Demum ceptis destituerint.

Interpretibus aliquibus Card. veniam poposcuerint.

Solvuntur censuris.

XLVI.

(a) Lib. 2. brev. p. 448. sign. n. 1902.

mi apostolatus apicem assumptionem per nonnullos sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales origine Venetos pro censurarum earundem sublatione humiliter supplicari fecerint, & nobis respondentibus nos propter pontificatus nostri novitatem velle desuper aliquantulum cogitare, nuper iterato eorumdem Cardinalium eorum nomine supplicationem nostramque responsum commemorantes, nobis per eorum literas summa cum humilitate, & instaurata supplicaverunt pro summotione censurarum, & pœnarum earundem; nos hujusmodi supplicationibus inclinari, pii patris & boni pastoris vices implere volentes, ducem, cives, fautores, consultores, adherentes, ac omnes, & singulos alios ecclesiasticos & sæculares, quotquot sint, & quacumque ecclesiastica etiam patriarchali, & mundana dignitate præfulgeant, quorum omnium nomina, & cognomina, dignitates conditionesque haberi volumus pro expressis, prolatis per eandem literas, aut aliis quibuslibet præmissorum occasione ecclesiasticis sententis, censuris, & pœnis auctoritate apostolica præsentium tenore absolvimus, & totaliter liberamus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCDLXXXIV. pridie kal. martii pontificatus nostri anno 1.

In Scotia cum ingentes tumultus concitati essent, requieque ordines in Regem conjurationes varias fecissent, Innocentius ad publicam pacem restituendam has leges tulit (a).

Venerabili fratri Jacobo episcopo Imolen- si ad charissimum in Christo filium nostrum Jacobum Scotorum Regem illustrem, illiusque regnum, provincias, villas, civitates, & dominia nostro, & Apostolica sedis cum plenaria potestate legato de latere, commissario, & oratori salutem.

Illius, qui pacis est auctor, & per quem Reges regnant, vices, meritis licet insufficientibus, gerentes in terris, illa, quæ ad pacem, & obedientiam sunt præcipue inter catholicos Reges & subditos supremis desideris amplectimur, & paternam charitate, ut perpetuo persistant, favorabiliter prosequimur, ac illis apostolici muniminis robur efficaciter, & libenter apponimus; turbatores vero pacis, & obedientiæ, cuius possessione nil suavius, nihilque dulcius esse potest, ne impium eorum propositum nimium irvolescat, sed ab illo si non virtutis amore, metu tamen pœnæ retrahantur, ecclesiastico mucrone percussimus, ut etiam carceri, eorum exemplo perterriti, a perniciosis actibus abstinant, & ad inobedientiam in suos principes non audeant profiteri, sed & si aliqua parte orbis terrarum pacem, & obedientiam vigere, ac turbationum, & dissidiorum fomenta evelli desideramus, id profecto in regno Scotiæ eo ferventius fore exoptamus, quo Reges illius, & etiam regnicolæ, postquam ubera sanctæ matris ecclesiæ sugere incæperunt, in ipsius obedientiæ constantia firmiter perseverarunt, nec a catholica fidei rectitudine aliquo tempore deviarunt.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Sane dudum, dum in minoribus constituti essemus, & etiam postquam divinitus favente clementia ad apicem summi apostolatus assumpti fuimus, probata experientia cognovimus, modernas provisiones ecclesiarum etiam cathedralium dicti regni non cum ea quiete & concordia processisse, prout antiquis temporibus processerant, admirantes unde ista ita Ecclesiæ & regno damnosa provenire possent: nam sic ad ecclesias ipsas promovendi, vel alii pro eis, cum in Romana curia præsentibus sunt, asserunt charissimum in Christo filium nostrum Jacobum Scotorum Regem illustrem cuiuslibet eorum promotionem assequere, ac sibi favores suos impendere, cum id impossibile sit, & quandoque contrarium experientia edocuit, & perquirentes more boni patris, qui filiorum discordias omnino studio extirpare desiderat, ac periti medici, qui, ut infirmitati congruentem medelam adhibere possit, infirmitatis originem, & qualitatem perquirat, reperimus per relationem fidedignorum, quod ea occasione præcipue eveniunt, quod nonnulli regnicolæ in Regem, & statum ejus cervicem erigere non erubuerunt, ac etiam ex multis inter regnicolas initis conspirationibus, & confederationibus, ex quibus bella, seditiones, turbationes, homicidia, agrorum depopulationes, hominum captivitates, & alia mala innumera exorta fuere, & non solum Ecclesiæ laniatur, Dei cultus diminuitur & contemnitur, sed iustitia non ministratur, totumque regnum depauperatur, & destruitur, de quibus summe & ex intimis, & non absque magna nostræ mentis amaritudine condolemus, & præcipue, quod in tantum Regem, ac nobilissimæ & antiquissimæ familie regni domus Scotorum, quæ plura tempora, etiam ante Christi adventum, ibidem dominata est, talia hoc tempore a quibusdam subditis suis perpetrata existunt: nihilominus intelleximus, quod operante divina clementia, præmissa omnia quasi sedata sunt bonitate Regis, qui a Deo, & piissima matre Maria semper virgine a tot malis liberationem recognoscens more veri Christiani, ac sua innata benignitate, præfatis offensionibus suis indulget, ac libere & sponte tales illatas injurias condonavit, & remisit, ac de illis oblitus est; atque ita tales offensores amore, & affectione prosequatur, ac si nunquam talia contra ipsum perpetrata fuissent, illius

Ex sacerdotiorum distributione ortæ lites in Scotia.

Tumultus orti in Scotia.

Stirps regia in iis afflictâ.

Regia venia delictum crimen.

lius vestigia imitatus, qui etiam pro suis persecutoribus exoravit: quam remissionem plurimum in Domino commendamus, illamque approbamus, & paterna charitate amplectimur obsecrantes per viscera misericordie domini nostri Jesu Christi Regem ipsum, ac regni prelatos, & principes, ac alios omnes regnicolas, quocumque nomine nuncupatos, pacem & concordiam amplecti, & observare, ac a discordiis, & dissidiis, que mala omnia parturiunt, totis conatibus abstinere studeant, ac laudabiles, & suavissimos fructus, quos parturit concordie, & obedientie dulcedo, suis animis gustent; quod si gustaverint nunquam ad dissidia prosilient.

Et quia Romanus Pontifex totius gregis domini pastor universalis de Regibus, & principibus legitimis diebus ex debito pastoralis officii specialem curam habere, ac auctoritatem apostolicam pro eis penitus exercere, & maxime pro dicto Rege & eius stirpe, que Christo redemptori nostro, & sedi Apostolicae semper fidelissima fuit, ut eo facilius Rex ipse suo regno subvenire, illiusque universali Ecclesie, sicut solitus est, ac ex celsitudine regia teneri valeat, & eius in dicto regno legitimi successores pro tempore similiter valeant, & ut Dei cultus manuteneatur, & augeatur, animarum periculis obvietur, & bonum totius regni reparetur, & procuretur, necnon conspirationibus, confederationibus, aliisque premissis opportune provideatur, & obvietur, motu proprio, & ex certa scientia, non ad ipsius Regis, vel alterius pro eo desuper oblata petitionis instantiam, sed ex nostra mere, & libera voluntate, ac de fratrum nostrorum consilio, & assensu unanimi sacrosancta Romana ecclesia Cardinalium, hortamur in Christo, & rogamus prefatum Jacobum Regem Scotorum illustrem filium charissimum per viscera misericordie domini nostri Jesu Christi, ut tales concessas indulgentias more regio ratas habeat, atque gratas, nunquam contraveniat aliquo questu colore, vel causa.

Monitus Rex ut amittam seruet.

XLVII.

Scoti commo-niti ut in Regis obsequio peritent.

Hortamur etiam, & monemus omnes, & singulos ecclesiasticos, & prelatos etiam archiepiscopali, episcopali, abbatiali, vel alia quacumque prefulgeant dignitate, sive regulares, sive seculares, exemptos & non exemptos, cuiuscumque gradus, duces, comites, barones, nobiles, dominos quocumque nomine nuncupatos, cives, Burgenses, universitates quascumque, & universales omnes, & singulos subditos, & regnicolas, ut sub dicti Regis obedientia, & fidelitate, ac successorum suorum legitimorum iuxta dictum Apostoli: Regibus obedite; manent, nunquamque contraveniant aliquo questu colore, vel causa, ac, ut ex fide-

tatis debito tenentur, fideliter perseverent, & quod se, ut homines, & veri fideles emendent, & non perseverent, ut demones, sed ab omni conspiratione, ac confederatione, & inobedientia in statum regium penitus desistant, ita quod quemadmodum Rex Scotorum hominum, & non terra ut alii specialiter nominantur, ita per subditorum veram obedientiam, & fidelitatem in veritate, & in facto eorum Rex prefulgeat, & sit, quodque tales perseverando in malis non velint hoc tempore nomen infidelitatis adipisci, cum eorum majores, & ipsi semper fuerint fidelissimi, & ita fuisse benemerito gloriantur.

Præterea de fratrum predictorum consilio, & assensu constitutum, & ordinatum, ne quis regnicola ex predictis audeat in posterum contra Regem, vel eius statum verbo aut facto rebellionem quovis tempore facere, vel tractare, vel aliquid contra inferre, vel inferri facere, vel manus in personam ipsius Regis, vel suorum familiarium, aut eius successorum legitimorum in regno mittere per se, vel per quoscumque alios etiam extraneos, vel contrascentes quoquo modo manuteneri, & adjuvare, vel se eis associare, aut cum eis publice, vel occulte participare, vel ipsos aut eorum bona ad dictorum malignantium utilitatem receptare, vel eis panem, vinum, cervisiam, blada, carnes, pisces, vel alia ad victum facientia, aut equos, homines, currus, arma quacumque, navigia, pecunias, merces, vel alias res quascumque, que ad ipsorum commodum cedant, eis quoquomodo concedere, vel quod alii concedant permittere non audeat nec presumat, immo debeat prohibere iuxta posse, nec in predictis vel aliquo predictorum, & infrascriptorum præsentem auxilium, consilium, vel favorem tacite vel expresse, directe vel indirecte, quodque aliqui ex regnicolis nullas conspirationes, confederationes, vel conventiones inter se ipsos, vel cum aliis extra regnum, cum sint omni jure prohibita, & in animarum suarum periculum, ac Dei, & regia majestatis offensam, & scandalum plurimorum fiant, nec exercitus, vel conventicula facere, vel arma assumere, nisi de mandato Regis expresso; nos enim tales conjurationes, confederationes, conspirationes, & pacta facta & faciendas, facta & facienda ex quibuscumque coloribus, & causis, penis, quibuscumque juramentis, & vinculis roboratas, & roborata ex nunc, prout ex tunc, dissolvimus, irritamus, & annullamus, & ita esse nullas, & nullas ipso jure decernimus, declaramus, & definimus. Et ne aliquis regnicola ex predictis, speris dictis nostris exhortationibus, monitionibus, constitutionibus, ac ordi-

XLVIII.

Vetiti foedera cum externis inter.

ordinationibus audeat aliquo tempore contravenire in predictis, vel aliquo predictorum, aut aliquid contra ea, vel eorum aliquod, temerarie attentare, vel innovare, sed timore poenarum absteat, & retrahatur, quicumque de predictis in aliquo predictorum contravenierit omnibus infrascriptis ipso jure subjaceant penis, nam si sit civitas aliqua, villa, vel burgus, aut aliqua alia universitas, vel collegium, quocumque nomine nuncupatum fuerit, ipso jure ecclesiastico supponimus interdictum cum omnibus locis sibi subditis, vel adherentibus; & nihilominus privetur ipso jure, & ipso facto omnibus libertatibus, privilegiis, immunitatibus realibus, & personalibus sub quacumque verborum forma concessis a sede Apostolica, vel regali celsitudine, vel aliis quocumque, & ipsius subditos, & obligatos ipso jure solutos esse decernimus, & ex nunc, prout ex tunc, absolvimus, & liberamus ab hujusmodi fidelitatibus, obligationibus, & juramentis; principales vero facti in dicta universitate, vel universitatibus, & eorum descendentes infrascriptis subjaceant penis. Si archiepiscopus, episcopus, abbas, vel quivis alius ecclesiasticus regularis, vel secularis, exemptus, & non exemptus, sit jure excommunicatus, & a regimine, & administratione ecclesie sue seu monasterii remorus, & privatus: dux, comes, baro, vel quivis dominus, vel privatus, vel quivis alius regnicola, illius villas, loca, & dominia similiter ecclesiastico supponimus interdictum strictissime observando. Et nihilominus ducatu, comitatu, baronia, quovis dominio, & bonis ipso facto, & ipso jure priventur, & sine aliqua alia declaratione privatus existat, & in sententiam excommunicationis ipso facto incidat. Cæterum statumus & ordinamus, quod si aliquis ita innotatus in mortis articulo a dicta sententia absolutus, licet super hoc sit satis de jure provisum, ne autem aliquis pretestu juris ignorantia se valeat excusare, volumus & declaramus, quod taliter absolutus, nisi, postquam ad convalescentiam pervenerit, de injuriis & aliis illatis damnis ipsi Regi, vel aliis pro eius regia majestate intervenientibus, restitutionem & satisfactionem fecerit, in eandem excommunicationis sententiam ipso facto incidat; communionem cum tali contrascente, & participationem quamlibet omnibus Christianis ex nunc, prout ex tunc, sub simili excommunicationis poena interdicens, & omnino prohibemus, ita quod nullus eisdem pactis, confederationibus, consiliis, favoribus, vel quovis alio modo eis assistere seu assistentibus consilium, vel favorem dare presumat; & qui contrasceverit ipsum infamem, & inhabilem.

Rescissa contraria sacramenta.

Intentate contra tendentibus penis.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

perpetuo esse, & remanere decernimus; ita quod non possit condere testamentum, vel aliquam aliam ultimam voluntatem, nec aliquis valeat ei ex testamento, vel ab intestato, neque ipse aliis quovis modo succedere: insuper nullus ei teneatur, vel cogatur in aliquo negotio, vel causa, sed ipse aliis respondere, nullusque ei in aliquibus negotiis patrocinetur, vel possit procurare, neque ipse ad patrocinandum aliis admittatur, nec ad deponendum testimonium quovis negotio contra aliquos, vel ad alios legitimos actus; sed alii bene contra eum admittantur.

Volumus etiam, & decernimus, quod si tabellio fuerit, vel alius, cui de jure, vel alias daretur fides, nullo modo ei de cetero, vel ejus scripturis credatur, sed cum auctores suo damnato damnate reputentur, si vero iudex fuerit nulla causa ad ejus auditorium deferatur, neque sententia ejus valeant, vel processus, & si aliqua privilegia, immunitates, libertates reales, & personales, sub quacumque forma verborum vel quovis alia habeat, vel tenere noscatur, ex nunc, prout ex tunc, ipso jure priventur: & si in feudum, vel emphyteosim, vel aliquo quocumque titulo aliqua dominia, terras, domos, vel quacumque alia bona habeat, vel beneficia, aut officia, seu dignitates ecclesiasticas, vel mundanas sub quocumque nomine nuncupatas obtineat, ipso jure sit eis penitus privatus, possintque ex tunc ipsa dignitates, officia, & beneficia tanquam per privationem hujusmodi vacantia, a te seu quocumque alio ad id potestatem habente, libere & licite impetrari, & ipse & sui descendentes usque ad tertium gradum inclusive ad omnes dignitates, administrationes, officia, & beneficia ecclesiastica, vel mundana, sub quovis nomine habita, & habenda, ipso jure reddantur inhabiles, & priventur, concedentes liberam facultatem, & potestatem illis, ad quos dicta feuda, & alia bona predicta quovis jure pertinent, propria auctoritate, at sine aliqua alia auctoritate, & solemnitate capiendi, & de eis disponendi, secundum quod eis melius magis expediens videbitur faciendum, & si infra terminum unius mensis a die declarationis delicti inchoandum de dictis bonis seu rebus non disposuerit ille, cui pertinet, de illis pro illa vice tantum amplius disponere possit, sed reserventur dispositioni superioris laici, si ecclesiasticus fuerit, dispositioni Apostolice sedis.

XLIX.

Et nihilominus a dictis penis ita involuti, & puniti, præterquam a Rom. Pont. non possint absolvi nec liberari, nec aliquatenus ab aliquo alio cum eis dispensari, & quidquid contra predicta, vel aliqua præ-

Proscripta eorum bona.

Ædes everti iussit.

II.

Missus pro afferenda concordia inter nuntius.

dictorum attentabitur, ipso iure nullius sint roboris, vel momenti, & careant omnino robore firmitatis. Demum quia predictis delictis condigna pœna reperiri non potest, bona mobilia ipsorum delinquentium occupantibus, fidelibus sumantur, ex nunc prout ex tunc concedimus pleno iure: immobilia vero eorum superioribus eodem iure confiscamus, personas vero ipsorum capientibus damus in perpetuum servitutem, fiant eorum domus deserta, & non sint, qui habitent in eis: dentur cuncta eorum edificia in ruinam, & ut perpetuam eorum delinquentium notam infamie edificiorum perpetua ruina testetur, nullo unquam tempore reparentur. Obedientes vero, & fideles regie coronæ, & si obedientia talis, & fidelitas ad cumulum bonorum temporalium, gloriæque æternæ meritum eis valeant, nos tamen autoritate Dei omnipotentis, cuius vices gerimus in terris, benedicimus, & nos, & hanc sedem offerimus eis fore liberales, & gratiosos.

Porro cum nos pro pace Regis, & regni archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum ecclesiasticorum, ducum, baronum, aliorumque regnicolarum predictorum præmissa omnia fecerimus, statuerimus, & ordinaverimus, & has nostras presentes literas desuper concesserimus, de fraternitatis tuæ probitate, integritate, prudentia, & bonitate aliisque virtutum meritis, quibus personam tuam Altissimus illustravit, gratiarum numeribus plurimum in Domino confidentes, firmam spem fiduciamque tenentes, quod tu a Deo tibi concessa industria eiusdem Regi, & regno illiusque archiepiscopis, episcopis, ducibus, baronibus, aliisque regnicolis predictis valde perutiliteris, & etiam fructuosus, matura deliberatione cum eiusdem fratribus præhabita, fraternitatem eandem de fratrum eorundem consilio unanimi ad dictum Jacobum Regem illustrem, illiusque regni provincias, civitates, villas, & dominia pro pace, & quiete Regis, & regnicolarum predictorum nostrum, & Apostolicæ sedis commissarium, & oratorem cum plena potestate legati de latere præsentialiter duximus destinandum. Et ut in præmissis per te exequendis dirigendis, & sedandis negotiis optima adsit facultas tibi per te, vel alium, seu alios præmissa omnia, & singula, prout superius enarrantur, ac literas huiusmodi, ne de ipsorum aliquo valeat aliquis ignorantiam allegare, in aliqua, quam malueris, cathedrali ecclesia dicti regni autoritate apostolica vice nostra publicandi, intimandi, insinuandi, & notificandi, nec non pœnas predictas, & earum quamlibet, prout melius in Domino expediens fraternitati tuæ videbitur, mutandi, moderandi, aut

gendi, & corrigendi, ac in quibuscumque articulis præmissis statuendi, & ordinandi, deformata reformandi, indirecta dirigendi, & nihilominus contraditores quoslibet, & rebelles per predictas, & alias censuras, & pœnas ecclesiasticas, & quacumque alia iuris, & iustitiæ remedia dicta autoritate compellendi, omniaque alia in præmissis, & circa ea necessaria, seu quomodolibet opportuna faciendi, & exequendi, quibuslibet privilegiis, indulgiis, exemptionibus, & literis apostolicis generalibus, vel specialibus, sub quacumque verborum forma, vel expressione concessis, quæ nulla cuiuscumque dignitatis, status, gradus, præminentie, vel ordinis existant in hac parte volumus suffragari, cæterisque contrariis nequaquam obstantibus, plenam & liberam autoritatem apostolicam tenore presentium concedimus facultatem pariter, & autoritatem. Nos enim ex nunc prout ex tunc omnes, & singulas sententias, censuras, & pœnas, quas rite tuleris in contraditores quoslibet, & rebelles, nec non quacumque omnia, & singula, quæ per te in præmissis, & circa, & ab eorum quolibet, & alias ultra facultatem tibi concessam, super quibus tibi plenarie committimus vices nostras, fieri & exequi contingeret, ratas & rata, atque gratas, & grata habebimus, ac faciemus ex eorumdem fratrum unanimi assensu, ac si consistorialiter factæ, & factæ forent, Deo propitio auctore, inviolabiliter observari, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis nec non privilegiis, indulgiis, concessionibus, & literis tam Regi quam archiepiscopis, episcopis, prelatibus, ducibus, baronibus, dominis, communitatibus, universitatibus, & aliis personis per sedem Apostolicam, vel alias sub quibusvis formis, & expressionibus verborum, etiam motu, & scientia similibus hæcenus concessis, & in posterum concedendis, quæ etiam eis, quo ad hoc, prout supra, in aliquo volumus suffragari, cæterisque contrariis quibuscumque, aut si Regi, archiepiscopis, episcopis, prelatibus, ducibus, baronibus, dominis temporalibus, communitatibus, universitatibus, aliisque regnicolis predictis, vel quibusvis aliis communiter, vel diversim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam, & expressam de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem: & insuper ex nunc irritum decernimus, & inane si secus super iis a quoquam quavis autoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCDLXXXV. non. augusti pontificatus nostri anno 1.

Amplissima potestate illustratus.

Decernitur inter nuntius ad Leodienses.

Ludovicus episcopus Leod. occisus.

Sequitur inde belia.

Leodiensis ecclesiæ misere laniata.

Creatus internuntius pro adducenda pace.

In Germania inferiori gravissimi tumultus hoc tempore fuere concitati, cum Ludovicus episcopus Leodiensis ab adversariis, quorum odia contraxerat, cæsus fuisset; atque civilis inde dissensio conflata, esset, in qua sceleris authores contrucidati fuere: serpenteque latius belli incendio, gravissima calamitas provincie impendebat, cum Innocentius Leodiensis ecclesiæ & clientum populorum miserum internuntium decrevit Philippum præpositum Arverniensem nobilissimum Clivensium ducum prosapia factum, ut ad dissidentes inter se conciliandos incumberet.

Dilecto filio magistro Philippo ex ducibus Clivensibus præposito ecclesiæ Argentinensis notario nostro, & ad dominia & diocesium Leodiensem ac dominia nobilium ducum Clivensium sedis Apostolicæ nuntio, & commissario salutem, &c.

Sicut jam dudum nobis innotuit post obitum bonæ memoriæ Ludovici episcopi Leodiensis, qui a nonnullis iniquitatis filiis, & perditionis alumnis inhumane interfectus erat in civitate, & diocesi Leodiensi, occasione obitus dicti episcopi, nec non nonnullorum ex eis postmodum sicut iustitia divina permisit, suis exigentibus demeritis interfectorum quamplurima damna, homicidia, sacrilegia, excessus, & depopulationes ecclesiarum, ac ecclesiasticorum locorum profanationes, devastaciones, & ruine, ac totius illius patrie destructio, proh dolor! sequuta fuerunt, nec adhuc cessarunt; quin immo continue magis, & magis irroascunt, etiam tot annis viguerunt, ut nisi de celeri remedio provideretur sit brevi de maioribus periculis, & scandalis, & totali desolatione Leodiensis ecclesiæ verisimiliter formidandum, quæ omnia cum in divina maiestatis offensam, ecclesiasticæ libertatis præiudicium, & auctoritatis Apostolicæ contemptum, ac perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum tendant, non possumus ulterius sub dissimulatione præterire, nec absque maxima animi amaritudine remissisci. Et cum ad nos super iis spectet providere, & cognoscimus te pluribus respectibus nobis notis, & præsertim ob tui præclari generis nobilitatem, ac in partibus illis potentiam, & quia etiam utrique partium necessitudine conjunctus existis, ad providendum in præmissis admodum aptum, & idoneum, ad te direximus oculos nostræ mentis, &c. (Amplissimum internuntium mandatis instruit Pontifex, ut dissidentibus inducias imperet, de pace colloquia ineat, censuris adverfantes compescat, dirimat lites, jura pristina ecclesiæ restituat, ac si opus sit, pontificio nomine Maximiliani archiducis Austriæ opem impleret).

Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXXVII. pridie Kalend. julii pontificatus nostri anno III.

Hoc anno Henricus Richemundie comes in Britannia minori exul nullis fretus opibus ingentis flagitii commissi a Richardo Rege, a quo fratris filios interfectos fuisse vidimus odia, occulteque matris & vitrici propinquis excitu acceperat a Galliarum Rege auxiliari exercitu exiguo, in Walliam trajecit concurrentibus ad eum Anglis: quem in litus ascensione facta crucem in arena digito effinxisse tradunt (b), libatoque illi pio osculo, Davidica illa verba repetisse: *Discerne Deus causam meam*. Commissa autem cum Richardo pugna illum divino humanoque patrocinio destitutum vicit, ferroque confecit regia corona redimitum, quippe cum victoriam ad hostem inclinare videret, ea ambitione æstuavit (c), ut corona cinctus occumberet; ita qui eam nepotum sanguine tinxerat, etiam suo miser crementavit. Victorem vero universa Anglia tyrannide liberata Regem salutavit. Partam hanc victoriam xi. Kalendas septembris anni sequentis refert, Polydorus Virgilius (d), additque (e) illum omnibus hostibus, qui dierum quadraginta flexu in fidem ejus, ac potestatem venirent, pepercisse regio diplomate, quo promulgato plures proceres Richardi partes antea secuti mox ipsi adhæserint. Verum huiusmodi rerum Anglicarum conversionem hoc anno contigisse patet ex literis (f) pontificiis proximo ad Henricum datis, quibus illum Innocentius explicitæ in hostes clementiæ laude decoravit, atque episcopum Dunelmensem, qui pro Richardo legationis munere functus fuerat, commendavit.

Regi Angliæ.

Ex literis tuæ maiestatis nupè acceptimus, te eos, qui fidem adversario tuo, quamdiu regnum istud tuum Angliæ occupaverat servaverint, ejusque partes secuti fuerint, modo respiscant tandem, atque ab errore desistant, non solum odio aut indignatione non prosequi, verum etiam velle, & de eorum erga te fidelitate confidere, & ipsos tibi etiam charos habere. Delectamur, charissime fili, non modo aliorum fide dignorum testimonio, qui tuas apud nos laudes prædicant, sed tuis etiam literis intelligere, quam sis facilis in parcendo, pius atque misericors: id enim maiestatem tuam maxime decet, sapientissimo Rege dicente: Misericordia & veritas custodivit Regem, & roboratur clementia thronus ejus.

Subjungis etiam te venerabilem fratrem Joannem

LII. Henricus Richemundie comes in Britannia minori exul nullis fretus opibus ingentis flagitii commissi a Richardo Rege, a quo fratris filios interfectos fuisse vidimus odia, occulteque matris & vitrici propinquis excitu acceperat a Galliarum Rege auxiliari exercitu exiguo, in Walliam trajecit concurrentibus ad eum Anglis: quem in litus ascensione facta crucem in arena digito effinxisse tradunt (b), libatoque illi pio osculo, Davidica illa verba repetisse: *Discerne Deus causam meam*. Commissa autem cum Richardo pugna illum divino humanoque patrocinio destitutum vicit, ferroque confecit regia corona redimitum, quippe cum victoriam ad hostem inclinare videret, ea ambitione æstuavit (c), ut corona cinctus occumberet; ita qui eam nepotum sanguine tinxerat, etiam suo miser crementavit. Victorem vero universa Anglia tyrannide liberata Regem salutavit. Partam hanc victoriam xi. Kalendas septembris anni sequentis refert, Polydorus Virgilius (d), additque (e) illum omnibus hostibus, qui dierum quadraginta flexu in fidem ejus, ac potestatem venirent, pepercisse regio diplomate, quo promulgato plures proceres Richardi partes antea secuti mox ipsi adhæserint. Verum huiusmodi rerum Anglicarum conversionem hoc anno contigisse patet ex literis (f) pontificiis proximo ad Henricum datis, quibus illum Innocentius explicitæ in hostes clementiæ laude decoravit, atque episcopum Dunelmensem, qui pro Richardo legationis munere functus fuerat, commendavit.

LIII. Gratulatoria ad eum Innocentio.

Joannem Dunelmensem episcopum, qui a liquantulo tempore praefari adversarii sui fidelis [ut esse solet] iis, qui de se confidunt precator oratorque fuit, gratia ac favoribus prosequi. Tuam magnopere celsitudinem collaudamus: est enim ille, ut verbis tuis utamur, doctrina vir, vitaeque quantum accepimus integerrime, & cuius fama, hic scimus, & in Anglia ita credimus celeberrima est, &c. Dat. Roma apud S. Petrum die xxix. martii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno ii.

LIV. De Leopoldo sanctis adscribendo actum.

Hoc anno ineunte, die epiphaniae sacro, solemniori ritu consecrata est ab Innocentio memoria Leopoldi, ob relictae sanctitatis exempla Pii nuncupati, olim Marchionis Austriae, qui in caelum migraverat anno Christianae salutis MCXXXI. de quo in sanctorum numerum referendo jam ante Pontifices sacram actionem internuntiis ea de causa in Germaniam missis, instituerant, quae a Sixto IV. repetita promotaque est opera Cardinalis S. Marci, cui in Pannonias legato vitam Leopoldi, mores, ac miracula inspiciendi discutendique provincia data est. Adhibiti demum Rodericus Portuensis episcopus S. R. E. Vicecancellarius, Marcus episcopus Praenestinus, Franciscus S. Eustachii diaconus, ut B. Leopoldi gesta dictaque testium in disquisitionem vocarent: quo sacro iudiciario ordine servato, Innocentius de more Cardinalium episcoporum, ac praesulum coetus percelebres vergente superiori anno coegerat, ut ab iis consilium exquireret, an Leopoldo sanctorum honores decernendi viderentur: habitaque propterea est oratio a Francisco Patavo causarum consistorialium actore ex publicis actis coram praedictis Cardinalibus, qui religiose actioni praefecti fuerant, productis decerpta, in qua celebratae laudes divinae maiestatis, quae Leopoldum inter saeculi, conjugis, & liberorum curas tantis gratiae & sanctitatis ornamentis cumulasset:

(a) MS. arch. Vat. fig. n. 111. Burchard. in divinis ms. arch. Vat. fig. n. 320. Franc. Patavin. in ejus oratione. Jo. Franc. de Papiis. Bavon. in not. ad martyrolog. 15. Novembr. Sur. to. 6. & n. 111.

(a) Alios, inquit, ad beatam vitam liberius evexit solitudo, atque ab humanis negotiis separatio, remotaque vita, & a saeculi curis penitus expedita: unum hunc, inter paucissimos mortales, humanis implicum rebus humana contempnente, & inter ipsarum humanarum rerum impedimenta semper divinis inhassisse constat: rarum profecto, & memorabile sanctitatis exemplum, qui dum in coetu vixerit, humanarum minime curarum expertus, inter divina adeo sit versatus, quod non nisi arbirandum sit ipsum caelestem gloriam consecutum: & cum hic maxime status ea vitae conditio distrahere soleat, in eo potissimum sanctitas quaesita, & inventa sit:

nam & si plurima sit dignum laude, tamen perdifficile majores nostri indicaverunt, in magna videlicet peccandi licentia juxta vixisse. Accedit & rei uxoria & liberorum cura, quod quidem ut cum Apostolo dicam a caelestium cogitatione maxime dividit.

Suscipit ex conjugate Agnete Imperatoris filia virtutibus non dispare duodeviginti filios, quos veluti divinae liberalitatis pignora dilexit, educavitque in cultu divino adeo, ut neque inter infantiae ludibria adolescentiaeve faces ulla impudicitiae scintilla inarserit: Hic, inquit idem Franciscus, ab infantia non se delitiis aut voluptatibus, quibus aetas illa permaxime irretiri solet, neque iis, quae omnes faciunt pueri se accommodavit, aut aliqua ex parte corrupti inter regios luxus opeque innumeras, ab omnibus enim hujusmodi se abdicavit, & quod jam Dei nutu fas est credi, inter tot rerum omnium delitias sobrium, continentem, abstinentem, & in carne quodammodo viventem praeter carnem cerneret, & eo usque, ut qui illius temporis res gestas, & hujus incorrupti viri vitam conscribunt, qui quidem plurimi sunt dignissimi scriptores, unum hunc pleno commendant ore, admirantur, extollunt, solumque adolescentem dicunt earum rerum expertem, quas fecit adolescentia. Huic non equi, non canes praecipuum fuerit studium, sed divina eloquia, veraque fidei cultus assiduus, cognitioque studiosissima placuere: sapienter enim sacros codices intenuerit erant videre, nec a divinarum rerum contemplatione seu operatione vacuum invenire facile fuisset. Genitore vita sancto regni habentis hereditario jure susceptis, populos natura feroces ea moderatione animi gubernavit, ut eis non praesse, sed prodesse curaret, & se rectorem, & exemplum ad bene beateque vivendum subditis praerberet, quippe qui non eorum opibus [ut nonnullis regnantium mos erat] inhiaret, sed populum sibi a Deo commissum recte, quere, sancte, ac aequa lance conservare studeret, horumque animas una cum sua innocuas, mundas, & Deo gratas reddere, bonos propositis praemiis meliores efficere, summisque honoribus afficere gauderet. In jure erga fontes administrando ita se habuit, ut nunquam misericordia fuerit immemor, iuxta illud: Nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur & vivat; ita ut scelera coequeret, a tormentis aut caede semper abstineret, ut verus imitator Salvatore haberetur.

LIV. In copulati statu divinis rebus maxime adiectus.

In adolescentia castitatem eximie coluit.

In principatu administrando & ius virtus.

LVI. Templum ab eo Virgini posuit.

Cum ille una cum uxore Deiparae templum, in quo divino cultui daretur opera, ponere meditaretur, deque loco ambigeret, divino miraculo accidit, ut ven-

tus

tus flammeolum Agnetis capite sublato procul in remota loca detulerit, ac nono post anno, cum relaxandi animi gratia deambulare, super frutice in ripa Danubii illaesum illibatumque repererit, ubi veluti volente Deo nobile & opulentum templum octavo a Vienna lapide Clauftriburgum nuncupatum condidit, ubi canonicos saeculares praesse sacris voluit; sed cum signis pietatis vacarent, in locum eorum alios e B. Augustini disciplina vitae sanctimonia praeditos substituit. Interjectis pluribus de fide dignissimis monumentis, quae de sanctitate Leopoldi scripta extant, miraculorum, quae ipsius precibus a divino Numine edita sunt, prolixum numerum affert, in veteribus quidem monumentis haec extabant.

Edita ejus ope miracula.

Mulier quaedam Charinthia immundo venata spiritu Leopoldi ope liberatur. Puer mutus novem annis ex Herzogemburgae vocalis fit. Alius captus manibus, & pedibus corvaluit. Presbyter Herbipolensis caecus relicta tenebris diem vidit. Virgo icta fulmine revixit. Altera lapillo obcaecata Leopoldi tumulo porrectis precibus recuperat visum. Puer chiragra laborans, & officio manuum penitus carens ejusdem ope salutem recipit. Sic & mulier podagra uno pede, & alter duobus ejusdem ope liberi fiunt. Equus quidam gutture tumefacto ossibus crescentibus ita ejus miraculo liberatur, ut sine cicatrice, vel alio signo liber factus fuerit. Alia mulier aere alieno gravata cum a creditoribus vehementissime urgeretur destituta solvendi spe Leopoldi tumulum adit, ibique non sine magno dolore ingenuit numini se commendans. Audita fuerunt preces, & vox auribus quiescentis intonuit, ut domum repeteret, & scrinium aperiret, quo inventura erat satisfactionis debiti cedulas, quod ubi invenit domos creditorum, qui & Christiani, & Judei erant petiit, ut chartas obligationis redderent, qui responderunt se dedisse cuidam vestibus caelestinis induto, & qui debita solverit, tunc statim exhibitata mulier aupertissime intellexit Leopoldum fuisse, a quo mortales plurima miraculorum beneficia assidue accipiunt.

LVII.

Addidit Franciscus Patavus plura alia miracula fuisse consignata publicis literis, quae incendio cum monasterio Novemburgensi conflagnarint. Ad alia vero recentiora ob fidem, ob gravitatem, ob constantiam, ob concordiam testium, quae accurate diligenterque discussa fuerant, & ab hominibus gravitate & integritate conspicius comprobata, digressus est. Fuere illa centum, & nonaginta Cardinali S. Marci, tum in Germania legato, exposita testibusque confirmata: quorum praecula-

rora percurrit, quibus varia insanabilium morborum genera, implorata B. divinitus Leopoldi ope divina vi depulsa fuerunt adeo, ut paralytici contractique membrorum usum, caeci visum, surdi auditum, muti vocem, debiles robur, discruciat doloribus valetudinem, vineti catenis libertatem, naufragi portum, leprosi ambustique carnis nitorem, parturientes deplorata levamen, epileptici moribundi vitam receperint; tum subjungit.

LVIII.

Sed quid de morituris dicam, quando etiam defuncti vita raro mirabilique Dei optimi maximi experimento positus Leopoldo votis restituntur?

Elizabeth LXXXI. testis super xix. articulo, quo quaeritur quid de Leopoldi miraculis noscatur se vidisse affirmat, puerum super altare positum ante monumentum Leopoldi, ubi aderat magnus gentium tumultus nigrum, & omnium iudicio exanguem, exanimemque, & precibus porrectis a nonnullis numini virum vidisse hoc & alii sex ejusdem loci indigenae addentes eum vidisse dum puteo extraheretur nigrum, ut supra, & in ecclesia etsi diversis verbis eadem tamen sententia confirmarunt, testes in hoc deposuerunt omni exceptione majores. Puer alius eximus Volfgangus nomine ejusdem loci in flumen lapsus, ubi aderant molena, perquisitus inventus est semotus a loco, unde ceciderat, quantum bis emissa valido arcu sagitta spaxi complet, nullo vivacitatis in eo apparente signo. Mater versa ad Leopoldum benemerita nuncupatis votis restitutum puerum ad primam vitam conspexit. Historia haec non caret testibus, nam & pueri parens Fredericus super dicto articulo se vidisse testatur, & interfuisse dum rueret, multis & clericis, & laicis videntibus, prout supra, & haec anno millesimo quadringentesimo septuagesimo septembri mense. Sic & alii duo super circumstantiis, & interrogatoris legitime responderunt. Puer pro mortuo habitus cum ad sepulchrum B. Leopoldi delatus esset subito miraculo vitam recepit. Hoc Barbara quinquaginta annos nata foemina gravis restatur. Alius puer trimus Fredericus nomine cum in puteum decidisset, ac per horam prope mediam mansisset sub aquis eductus e puteo frigidus, & niger, nullumque indicium vitae toto corpore praese ferrens, tandem effusus a matre precibus ad omnipotentem Deum, beatrumque Leopoldum pristinae salutis restitutus est. Bourveser uxor Joannis, & altera uxor Laurentii Saltzburgensis diocesis hoc fuisse, & vidisse testantur.

Puer ad vitam revocatus.

LIX.

Addita alia infantum, qui vel aquis suffocati, vel in utero materno extincti ejusque, ad vitam precibus sancti viri vo-

vocati cœlesti virtute fuerunt, monumenta: ob quæ consistorialis patronus Friderici Imperatoris, & Maximiliani ejus filii, qui genus ex Leopoldo ducebant, nec non Matthiæ Regis Pannoniæ, aliorumque principum Germanorum nomine ab Innocentio flagitavit, ut Leopoldo sanctorum honor cultusque decerneretur. Habitam autem hanc orationem superiori anno xxi. kal. decembris consignat Surius (a), qui eam tomo vi. inserit, additque editum fuisse alium librum de miraculis, & consecrata memoria S. Leopoldi a Joanne Francisco de Pavinis. Rogatis autem a Pontifice Cardinalium, episcoporum, aliorumque præfulum sententiis, sancitum est Leopoldum in sanctorum ordinem ritu solemni ascribendum.

(a) Sur. 10. b. 15. novemb.

Discussa summa maturitate sancti miracula.

LX. (b) Ext. in bull. in Innoc. VIII. const. 19. ext. apud Bellar. l. 3. de offic. principis Christiani.

Diploma promulgatum ab Innoc.

Promulgatum itaque ab Innocentio est insigne diploma (b) de sanctorum honoribus B. Leopoldo duci, qui ob singularem in Romanum Pontificem observantiam peculiari sancti Petri filius dici erat solitus ab Innocentio II. decretis, deque miraculis illius precibus divinitus editis, cujus diplomatis extremam tantum partem subiicimus, cum typis sit excusum. Innocentius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Inter alia saluberrima sanctitatis exempla divina misericordia sydus quoddam mundo fulgere dedit beatum Leopoldum Austriæ principem, pium marchionem cognomento appellatum, innocentie, sapientiæ, & justitiæ vestimentis, quibus vestiri Ecclesiam prædiximus, decorum bonitate, mansuetudine atque clementia conspicuum, simplicitate, continentia & munificentiæ præclarum, cujus integritas vite sanctimonia, humilitas, pietas, fides adeo apud Christi fideles invaluerunt, ut una omnium Christianorum voce pro sancto hæcenus celebratus fuerit, Christiana religionis cultum, & ejus liberalitatem nonnulla monasteria & quidem celeberrima ab eo cum amplissimis censibus constructa, alia etiam magno sumptu illustrata abunde restantur. Hic princeps optimus sacerdotes & viros religiosos admodum coluit, summosque Pontifices tanta veneratione prosequutus fuit, ut ab Innocentio II. Romano Pontifice prædecessore nostro peculiaris S. Petri filius appellaretur, & Apostolica commendatione, atque ex plenaria, quam vulgo dicunt, absolutione dignus ab eodem Innocentio etiam mortuus judicatus fuerit. Hic vir Dei in summis opibus educatus, in magna peccandi licentia constitutus, conjugaliis curis implicatus, principatus regimine impeditus, sedulo tamen pietatis & misericordiæ munera subibat, lassos roborans, vacillantes confirmans, oppressos sublevans, inopes fovens, inter

curas domus, inter conjugales anxietates, inter affectus pignorum, inter multiplices principatus sollicitudines, inter studia tot laborum immaculatum sese ab hoc seculo custodivit, & temporalia tractando æterna disposuit: quadraginta annis principatum Austriæ regens, & quod majus est, illis præcipue temporibus, quibus propter Henricorum patris & filii muras concertationes, & postea propter Henrici IV. cum Lothario acerrimas contentiones in Germania bellis, incendiis, & agrorum vastationibus tumultuatum est. Summa cum justitia, humilitate & tranquillitate cuncta administravit, aliis cede & sanguine madentibus: creditam sibi Austriæ provinciam in diuturna pace continuit, quibus ex meritis æternæ retributionis & pacis præmia a Deo optimo Maximo, qui centuplicato fenore munera hominum pensat, est consequutus. Præstant nunc hujus sæculi amatores ad peccata excusanda conjugales, familiares, civiles, seu regalis solii molestias, sæculi illecebras aut tentationes, Leopoldi exemplo divina eos providentia circumscriptis, excusationes omnes circumvenit, aditum humanæ tergiversationis conclusit, & quasi aranearum telas commentu humana fragilitatis dirupit: a Deo creati & redempti Deum debitum honoribus non colimus, & quod ex intimis referimus, illum non tantum negligimus, sed blasphemamus sæpe numero. Adhibita sunt præcepta, divina, & humana legis præceptis obtemperare tergiversamur: addita sunt celestis præmia gloriæ, indicta poenarum diversa genera, censura correctionis inventa, ab illis faciem quasi rebelles avertimus: sanctorum varia exempla ante oculos nostros proposita, ipsa quoque imitari contumaciter recusamus, imbecillitatem nostram, sæculi sollicitudines, cum de salute nostra agitur, causamur, Leopoldi nobilis principis conjugati, ac multorum filiorum, ac subditorum cura irretiti, clarissimo exemplo admonemur, ut omni excusatione semota per hæc temporalia ita caute ambulemus, ita sancte nos exerceamus, ut æterna non amittamus, allecti spe momentaneæ hujus prosperitatis perpetuitate gloriæ cœlestis non fraudemur, sed mundi molestias, illecebras, aut dignitates contemnendo ad celestem patriam totis viribus contendamus. Hujus beati Leopoldi sanctimoniam Deus omnipotens innumerabilibus miraculis ad ejus invocationem editis comprobavit. Miraculis profecto, que tum in facti substantia, tum & ordine vim & potestatem totius nature exceperunt. Quis enim non miretur cum audiat per Dei misericordiam, implorato Leopoldi auxilio, paralyticos, arthricos, febricitantem, podagra laborantem pristina vale-

Ut Austriam & Leopoldum in pace continuerit.

Ingrata humana mens in conditionem suam,

Quanta miraculorum genera per B. Leopoldum edita.

valetudini illico restitutos? quis non magnalia Dei in hoc sancto agnoscat cum videat intercessionibus ejus claudos recte ambulasse, apostemaribus mortiferis infectos liberatos, in carceribus constitutum pedicis manicisque vinctum per foramen, unde impossibilis hominis exitus erat, eductum evasisse, in variis vitæ periculis positos illesos servatos esse, quis non tota mente obstupescat, & Deo oprimo maximoque præconia manifeste dicat, cum liquido deprehendat meritis, ac precibus hujus sancti viri mortuos suscitatos, mutos loquendi facultatem adeptos, cecos illuminatos, surdis auditum restitutum esse? maxima sunt hæc sanctitatis, & divinæ approbationis signa humanam expectationem, ac spem excedentia, & tamen clarissimis documentis comprobata sunt. Quinimmo ab anno Christi millesimo centesimo trigesimo sexto, quo Leopoldus vita functus ex terris ad caelestem Jerusalem transiit, in nostra usque tempora, & presentem diem magis atque magis manifesta mira de illo ex meritis hominum, in Austria præcipue & per omnem Danubii ripam, devotio cœlitus infunditur: incredibile dictu quanta cum veneratione ejus corpus, quod in monasterio semper virginis & matris Dei Mariæ ab eo condito in loco, quod nunc Claustruburgum appellatur Patavienensis dioceseos sepulchrum est, a Christianis fidelibus visitetur, quibus votis celebratur pia ejus memoria. Memorandum difficile esset quot & quanta tabellis, & imaginibus illi dicaris exornetur, quanta luminarium copia perlustretur. Procumbit supplex ante tumulum languentium, & rogantur turba, opem Leopoldi implorans, nec expectatione irrita discedit. Hujus veneratione, & permultorum populorum salute Rodolphus Austriæ dux impulsus est, ut Innocentio VI. huic S. sedi ea tempestate presidenti, supplicaret, quatenus Leopoldum sanctorum catalogo adscribere dignaretur, qui re perspecta quam sapientissime de vita, & miraculis, ac fama ejusdem Leopoldi ex more institutoque majorum cum consilio sacri Senatus inquisitionem tunc archiepiscopo Prageni, & aliis collegis delegavit. Verum, cum ea de re agi ceptum esset, morte Innocentii, surgentibusque inter Austriales & Pannonios diversis turbibus, immensisque procellis in ecclesia Dei exortis, usque ad tempora Pauli II. prædecessoris nostri inquisitio intermissa est. Charissimo autem in Christo filio Friderico Romanorum Imperatore Augusto, prælati, & principibus Germaniæ apud eundem Paulum multis precibus tam sancti viri canonizationem absolvi petentibus, tribus sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus de fratrum suorum consilio de-

Apud quos Pontifices excussa sit de illius sanctitate actio.

mandatum est a Pontifice præfato, ut solemnem inquisitionem ea de re adhiberent, & processus consuetos tum per se tum per subdelegatos facerent, quod magna ex parte confectum erat, cum evocato ad Dominum Paulo sanctæ memoriæ Sixto IV. prædecessor nostro in hac sancta sede divina providentia constitutus est. Iterandas ergo preces, & vehementius agendum apud Sixtum Imperator, prælati ac principes prædicti duxerunt, ut tam sanctum opus canonizationis ceptæ perficeret. Is ut certiori fide, que de miraculis, & vita Leopoldi assereretur, perciperet, venerabili fratri nostro Marco episcopo Prænestinensi tunc tit. S. Marci presbytero Cardinali, & in Germaniæ legato, ut præmissa percunctaretur injunxit, qui locupletissimam de illis omnibus relationem, per publica acta, & legitimos processus eidem attulit. Dehinc processibus, & actis publicis magna cum diligentia per venerabiles episcopum Portuensem Marcum prædictum, Prænestinensem illo tempore episcopum assumptum, ac Franciscum S. Eustachii, diaconum, Cardinalem commissarios discussis, privata primo relatione eidem Sixto facta, postmodum in sacro senatu referente prædicto venerabili fratre episcopo Portuensi, dilucide re examinata, & ex illorum sententia canonizatione conclusa, sicut Domino placuit, Sixto vita functo, nobis, qui eidem in onere, & honore per divinam misericordiam, licet indigni, successimus, reservatum est, ut supremam manum tam sanctæ approbationi apponderemus. Consilio itaque habito rursus venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium in publica concione omnia, prout gesta erant, Leopoldique vitam, miracula, & reliqua merita per advocatum consistorialem proponi curavimus. Demum vocatis omnibus, qui in Romana curia degunt prælati, in frequentibus eorum consessu, assistentibus nobis eisdem venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus, singulorum vota prælatorum scrutari sumus, quibus Spiritus Sancti gratia cooperante manibus pedibusque, ut ajunt, in eam sententiam devenientibus, quod Leopoldus merito sanctus a nobis canonizandus esset: hunc in locum, & publicum suggestum hac ipsa die conscendere decernimus, ut opitulante Domino, votis precibusque fidelium adjuvantibus, ipsum Leopoldum sanctum definiremus, & pro sancto venerari debere ab universis, & singulis Christianis mandaremus, sicque hodie sermone per nos habito, re divina peracta, & reliquis solemnitatibus adhibitis, ad hanc sanctissimam canonizationem procedendum duximus. Cum autem verbo sapientiæ Dominus affirmet homini, qui

Promota apud Sixtum IV.

P

qui

qui cum laudaverit, & dilexerit Deum, qui fecit illum, quod in medio populi sui exaltabitur, in plenitudine sancta admirabitur, in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur; mirumque in modum Leopoldus in medio populorum exaltatus sit, plenitudine celestis gratiae admirabilis resurgat, restat, ut nostra approbatione inter electos, & sanctos Dei laudetur, inter benedictos benedicatur, quae illi abunde impartiamur, si eum inter sanctos Ecclesiae annumerandum, pro sancto venerandum, atque publicis, & solemnibus supplicationibus votisque in missarum celebrationibus, aliisque divinis officiis invocandum apostolica auctoritate iudicaverimus. Ad laudem aeterni Dei individuae Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ad fidei catholicae robur, & ornamentum, ad religionis Christianae cultum augendum, auctoritate domini nostri Jesu Christi, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & nostra de venerabilium fratrum nostrorum consilio statuimus, definimus, & pronuntiamus sanctum Leopoldum Austriae marchionem sanctorum catalogo adscribendum, & publica veneratione pro sancto observandum, sicut & nos illum in praesentiarum manifesta voce sanctorum catalogo annectimus, ac confessorum numero adiungimus, publice sanctum definimus, profitemur, & veneramur, statuantes festum eiusdem die XVII. kal. decembris debere celebrari, & ipso festo eius sepulchrum, quod in praedicto monasterio existit, visitantibus, & pro reverentione dicti monasterii manus porrigentibus adiurices, septem annos, & totidem quadragenas indulgentiae in forma Ecclesiae misericorditer perpetuis temporibus concedimus. Nulli ergo, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXV. pontificatus nostri anno 1.

Actum est proximo anno de factis B. Leopoldi reliquiis in locum honorificentiore transferendis, atque ab Innocentio postulata potestas, quam hoc diplomate concessit (a).

Præposito & conventui monasterii claustrari Nuemburgensis ordinis S. Augustini Pataviensis diocesis.

Dilecti filii salutem, &c. Desideratis, ut accepimus, corpus S. Leopoldi in sanctorum numerum in primordio assumptionis nostrae per nos relati ad honorabiliorum locum pro vestra, & populi devotione transferre, cui desiderio, utpote pio, & laudabili paterne annuentes supplicationibusque vestro nomine nobis porrectis inclinati tenore praesentium licentiam vobis Apostolica auctoritate concedimus, ut corpus ipsum e loco, ubi nunc est, exhumare,

Decreto-
ria de
Sancto-
rum cultu
exhiben-
do B. Leo-
poldi. Icen-
tentia.

(a) L. 2.
brev. p.
236.

Transfe-
rendarum
B. Leo-
poldi reli-
quiarum
data man-
data.

& ad principalem ecclesiam, seu alium vestri monasterii decentiorem locum transferre, adhibitis solemnitatibus, & ceremoniis requisitis, libere, & licite valeatis, &c. Dat. Romae die IX. martii MCCCCLXXXVI. pontificatus nostri anno 1. Haftenus de B. Leopoldo, cujus gloria flexu temporum magis propagata est.

Efflorescebat quoque tum in Suecia B. Catharinae filiae S. Birgittae sanctitatis fama, ac plures illius precibus coelestes virtutes editae circumferebantur: quibus permoti Jacobus archiepiscopus Upsalensis, alique Sueciae antistites una cum Joanne Daniae, Norvegiae, & Sueciae Rege ab Innocentio postularunt, ut ipsam sanctis Virginibus annumeraret: at Innocentius extrahendam in aliud tempus religiosam eam actionem, summaque consilii maturitate expendendam archiepiscopo Upsalensi rescripsit (b): tum eum hortari iussit, Joannem Regem Daniae ut Joannem Basilium Moscoviae ducem Sueciam infestantem bello peteret.

Jacobo episcopo Upsalensi.

Venerabilis frater salutem, &c. Accipimus litteras tuas, & aliorum super canonizatione B. Catharinae natae S. Birgittae de Suecia, quam & regia majestas, & praelati regnorum Daciae, Sueciae, & Norvegiae fieri cuperent, Satisfacere libenter tam pio desiderio Regis ipsius, & aliorum, nisi nos respectus alterius nuper factae canonizationis de sancto Leopoldo teneret. Nam cum res haec magni sit momenti, non nisi rarissime fieri consuevit: aliter tantum mysterium quantum illud est vilesceret. Praeterea variis in his nostris pontificatus primordiis curis, & negotiis impedimur: unde fit, ut pro nunc commode intendere huiusmodi canonizationi non valeamus; tempore procedente, & data meliori occasione studebimus quantum cum Deo licebit praefato Regi, & nationibus istis satisfacere. Interim hortaboris nostro nomine regiam majestatem, & alios, ut consilium per eos initum de pugnando contra Ruthenos, & infideles pro Dei gloria, & Christianidelium defensione magno animo prosequantur, nam & ab ipso Deo praemium poterunt expectare, & magnam apud omnes commendationem. Praeterea etiam nobis & aliis meliorem dabit occasionem ad complacendum ei de canonizatione ipsa. Hanc nostram bonam dispositionem, & paternam admonitionem poteris & ipsi Regi, & ceteris notam facere. Dat. Romae die XI. februarii MCCCCLXXXV. pontificatus nostri anno 1.

Hoc anno cum veteres inter parochos, & religiosos ordines recrudescerent discordiae de sepulturis & sacramentorum ad-

LXI.
B. Catha-
rinae Sue-
ciae clara
miraculis.

(b) L. 1.
brev. p.
122.

De ea in-
ter san-
ctas vir-
gines re-
ferenda
actum.

LXII.

ministracione, Innocentius sancita a Sixto confirmavit (a).

Ad perpetuam rei memoriam.

Dudum felix recordationis Sixtus Papa IV. praedecessor noster cum intellexisset ab oratoribus per clerum nationis Germaniae ad ipsum praedecessorem destinatis, quae inter eos, & mendicantium ordinum professores controversia foret super solutione decimarum, a qua mendicantes praefati se penitus dicebant fore exemptos, & delatione corporum decedentium ad eorum parochiales ecclesias pro ultimo, ut vulgo dicitur, vale, priusquam ad ecclesias mendicantium rumulanda deferantur, & super Euchari- stiae, ac extreme unctionis sacramentis, quae mendicantes ipsi ministrare dicebant illis, quorum confessiones audivissent, dum & quoties parochialium ecclesiarum rectores illa propterea ministrare denegarent eisdem, idem praedecessor nonnullis sanctae Romanae ecclesiae Cardinalibus commisit, ut quae oratores praefati, ac dictorum ordinum in Romana curia procuratores super praemissis ad iurium eorumdem hinc inde corroboracionem allegare volebant, diligenter audirent, & eaque eidem praedecessori referrent. Cumque Cardinales praefati ejusdem praedecessoris parendo mandatis omnia, quae hinc inde allegabantur iteratis vicibus intellexissent, & intellecta eidem praedecessori fideliter retulissent, idem praedecessor volens

his controversiis finem imponere, viva vocis oraculo praesentibus omnibus, & procuratoribus praefatis declaravit, mendicantes praefatos quoad decimas praedictas remanere in eo statu, in quo tempore praedecessorum suorum Romanorum Pontificum fuerant, & contentos esse debere eo iure, quod in huiusmodi decimis habuerant: in sepulturis vero, & ultimo vale consuetudinem ubi illa vigeret stare, & observari debere, videlicet, quod corpora ad parochiales ecclesias deferrentur, & alia consuetudine servarentur; ita tamen, quod spoliatio corporum, extorsiones, & pacta illicita, & iure reprobata, ob quae super hoc discordia orta esse dicebatur, penitus cessarent sub excommunicationis lata sententiae poena: quoad vero administracionem sacramentorum praedictorum voluit, quod rectores parochialium ecclesiarum illa ministrare negantes easdem excommunicationis sententiam, & poenam incurrebant, quam de iure incurrebant mendicantes praefati illa ministrantes in casibus eis non permissis, sicque voluit, & mandavit perpetuo de cetero observari, &c. Confirmata haec ab Innocentio fuere, nec non conventa, quae Hamburgenses magistratus inter clericum, ac religiosos viros pacis studio sanxerant. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXIV. IV. non. martii pontificatus nostri anno 1.

Lata a
Sixto sen-
tentia de-
cretoria.

i. Ardente circa urbem bello excurrentis sæculi octogesimo sexto anno, indictione quarta, Innocentius cum se periculis cinctum Virginii Ursini perduellione, assiduisque grassationibus videret, non expectato auxiliari Gallorum exercitu, pacem Italiae reposuit, confectis cum Ferdinando Rege Neapolitano æquis passionibus; si quæ tamen justæ cum infido principe promissa violaturo, oppressuroque Romanæ ecclesiæ fœderatos, mox atque sævire possent, fieri potuerunt. Promota ea concordia fuit a Ferdinando Siciliae ulterioris, & Aragoniæ & Castellæ Rege, metuente ne, Gallis ad Neapolitanum solum evocatis, adjungendi aliquando Aragonio Neapolitani regni spes evanesceret; tum ne novis iis rerum conversionibus veteres de Siciliae insula, Apulo sceptro conjungenda, controversiæ reviviscerent. Motus itaque commodotum privatæ rei, tum etiam publicæ, ne scilicet intestino hoc ardente bello susceptum ab eo Mauricum consenseret, vel ne Bajazethes Turcarum princeps Italiam Christianis laniatam armis, exhaustamque viribus tumultuario impetu invaderet, Ovetensem episcopum & Franciscum e Royas oratores misit, pollicitus se Tendillæ comitem legaturum, rerum gerendarum peritia insignem, ad componendas omnes lites, quæ Pontificem inter & Neapolitanum Regem intercedebant. Excepit eos honorifice Innocentius responditque (a) Ferdinando & Elizabeth, se necessitate ductum arma regno Neapolitano injecisse, ut ex publicis edictis a Joanne Balva Cardinale Andegavensi transmissis constabat, nec pacis æquas rationes unquam rejecturum.

Promota inter Neap. & Pont. concordia ab Hisp.

(a) L. 2. brev. p. 178.

II. Exposita Hisp. pano suscepti Neap. belli causa.

Si Neapolitanus redeat ad officium omnia compositum iri.

Regibus Hispaniarum. Laudamus in primis piam mentem vestram & bonam dispositionem erga nos & sanctam Apostolicam sedem. De causis vero, & rationibus, quæ nos ad suscipiendum hoc bellum necessario impulerunt, majestates vestre ex exemplo bullæ, de consilio, & assensu venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium editæ, per Cardinalem Andegavensem transmissis edoceri potuerunt, quæ tales, & tante sunt, ut mirum cuiquam videri non debeat, si ad id descendimus. Consilia, & exhortationes vestre ad pacem placent nobis, nihil enim magis desideramus, quam pacem, & quietem Christianorum omnium: quod si Neapolitanus Rex, quod ad se spectat, & facere debet egerit, non inveniet nos ab æ-

quitare alienos, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum die x. februarii MCCCCLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

III. Roganti etiam duci Britannia Pontificem, ut pacem cum Ferdinando Neapolitano redintegraret, exposuit, Ferdinandum nullis apostolicis monitis ad acquietatem secti potuisse, regnique proceres ob sævam eius tyrannidem in tantam desperationem venisse, ut nisi ab Apostolica sede excepti fuissent ad Turcarum tyrannum defectionem molituri essent. Ex quo non impetu, sed justitiæ, & religionis causa susceptum in Ferdinandum bellum constat: Spiritus, inquit (b), monitis nostris, in pertinacia perseverans ad eam desperationem barones suos adduxit, ut ad nos suppliciter confugientes, se externa atque etiam infidelium auxilia petituros ostenderint, si a nobis denegata fuissent. Nonnullis interjectis de illius immanitate in persequenda Romana ecclesia, subiicit: Ut cætera omittamus, ut urbem hanc magis affligeret, subditos ac stipendiarios nostros sibi copulavit, quibus ministris, & urbem incendere, civos trucidare, domos diripere, in corpora libera servare possit. Dat. ult. februarii MCDLXXXVI.

III. Si suscepti in clientelam non fuissent Neapolitani deferturi erant ad Turcam. (b) Ib. p. 208.

Sæva Ferdinandi de Urbis peragenda consilia.

IV.

Coactum fuisse Innocentium ad suscipiendum Neapolitanorum patrociniū, adversus Ferdinandum, cum ob immanem illius tyrannidem in desperationem adducti proceres defectionem, ut dicebamus ad Bajazethem Turcarum Imperatorem agerent, iterum confirmat Innocentius in diplomate (c), quo Thomam episcopum Cervientem internuntium amplissima auctoritate ad sedandos concitatos motus instruxit: atque inter alia mandata dedit, (d) ut cum plures præfules sui immemores officii Ferdinando adversus pontificias partes adhæsisent, eorum vestigalia ecclesiastica interciperet in iis terris, quarum reguli nomen pontificium tuerentur. Tum duobus Cardinalibus provinciam imposuit (e), ut clientum adversus Ferdinandum querulas criminationes exciperent, levandisque oneribus acerbioribus idonea remedia adhiberent. Tum exercitum ecclesiasticum comparatum misit ad Turcas excensione in litus prohibendos, atque ad auxiliares Helvetiorum Germanorumque copias consecrandas Simonem Tassinum clericum Ferrariensem Apostolicæ sedis notarium in Germaniam decrevit.

(c) Lib. sign. n. 1909. p. 144. Cervientis episcopus missus in regnum Neap. (d) Ib. p. 121. (e) Ibid. p. 191. Decreti duo Card. pro audendis criminacionibus in Ferdin.

V.

Significavit præterea Innocentius Friderico Imperatori, uti necessitate ad capi-

enda

Missus exercitus in Regn. Neap. Romanus ager credidit & rapinis vexatur.

enda in Neapolitanum Regem arma adductus fuisset, uti Virginii Ursinus ab eo subornatus omnia circa urbem loca cædibus, ac rapinis mitteret; uti dux Mediolanensis, ac Florentini in ecclesiam junxissent arma; uti denique Christianifideles ad lastranda Apostolorum limina confluentes spoliarentur: ad quas propulsandas injurias Fridericum, ut laboranti ecclesiæ opem ferret, est adhortatus (a). Conceptæ sunt iisdem ferme verbis ad septemviro imperii principes, tum ad antistites Germaniæ, nec non ad Helvetios fœderatosque populos, quorum extat catalogus (b), tum ad Renatum ducem Lotharingiæ. Hunc vero cum amplissima jura ad Neapolitanum regnum, obtineret (quippe qui ex Jolanta filia Joannis olim ducis Calabriae, quem cum Ferdinando bellum grave vidimus Renato seniori Regi Neapolitano Joannis parenti) genus referret, ad avitum solum evehere in animum induxit (c), ratus nimirum Italiam stante Ferdinando nunquam pacatam futuram, cum ille assidua bella ferret: atque adeo ad publicam Italiae restituendam pacem illam regno evertendum censuit, deditque Tarvisino episcopo mandata (d), ut Venetum ducem, ac senatum de fœdere postularet: Dabis, inquit, operam quam conjunctissimam nobis istam, rempublicam reddere, ut una mente, & animo perveniamus Italiae pacem comparemus, quæ certe haberi non potest incolumi Rege Ferdinando, qui discordiarum sator, bellique Italici nutritor habetur. Et infra: De beneficiis per intrusos occupatis fac prudentia tua solita ita agas, ut ecclesiastica libertatis jura salva sint, quandoquidem nulla res nos magis offendat, quam hæc a qua conscientia nostra summopere oneratur. Dat. Rom. apud S. Petrum die XII. februar. MCDLXXXVI. pontific. nostri an. II.

(a) L. 2. brev. p. 152.

(b) Reg. post eand. ep. Renatus junior in Ferdin. concitatus.

(c) Ib. p. 241.

(d) Ib. p. 180. Demanda Tarvisino episc. ea provincia.

VI.

Gallorum Rex spondet Renato in Ferdin. auxilia. (a) L. 2. brev. p. 142. (b) Steph. Lass. inf. arch. Vat. sig. n. 111. Alterius inf. arch. sig. n. 101. (c) Eod. l. 2. brev. p. 140. Decreta ad Innoc. legatio a Carolo. (d) Steph. Lass. ubi sup.

etiam Ursinum apud eos gesta in Pontificem excusare conatum esse: cumque ad urbem accederent, hostes in eos impetum facientes fortiter propulsasse, pluresque ex iis vietos Romam perduxisse. At dum varia agitantur cum Gallis consilia, summa vi tum ab hoste in ditione ecclesiastica præcipueque in agro Romano, tum a Pontifice in Neapolitano regno bellum urgebatur, graves ab Ursinis veteris cum Romana ecclesia conjunctionis, & officii oblitis injurias ecclesiæ repositas conqueritur Pontifex (i). Ad repellendam itaque Ursinorum vim Innocentius cum exercituro egregie instructo Robertum e S. Severino immittere decrevit, ac Viterbenses cum eo arma conjungere iussit (k), Appuloseque sollicitavit, ut impigre libertatem nomenque pontificium tuerentur.

(i) Lib. sign. n. 1909. p. 209. Secret. p. 317.

Strenue adversus Ferdinandum rem gerebat vir nobilis Petrus Guevarra, quem suas copias cum Joanne Robureo, qui in exercitu pontificio militare gerebat imperium, atque ad fœderatos principes tuendos in Apuliam irruerat, conjungere, victoriamque in trepidantem hostem urgere iussit Innocentius (l), ac parte alia comes Montorii & Aquilani finitimas urbes, quæ Ferdinando parebant, acri bello petiere; sed cum ad civitatem ducalem admotis castris facta hostium eruptione eladem accepissent, graves inter Aquilanos tumultus facti sunt, cum Montorii comes Ferdinandi sollicitationibus victus in regias partes inclinaret. Quo tempore Ferdinandus Gallica arma veritus, cum aperto bello succubiturum se timeret, ad fictæ pacis ludibria confugit, adhibuitque inter alios Fundorum comitem sermonum administrum apud Innocentium; qui, cum Ferdinandi artes doloseque non perciperet, respondit paratum se ad amplectendam pacem, modo illius leges honestæ fuissent, atque Ecclesiæ dignitati, fœderatorumque salutem consuleretur: Nobilitatem tuam summopere in Domino commendamus, quæ ab officio Christiani hominis, & principis non discedit, quæ si hominem illum suum ad nos mittat, ut scribit, audiemus liberrime; & si quas pacis condiciones pro sancta Apostolica sede honestas offeret, restatum apud omnes faciemus, nihil magis cordi nobis esse, quam communem pacem, atque tranquillitatem reipublicæ Christianæ, ut communi isto fœdere, atque unanimi voto contra infideles expeditionem sanctissimam indicare valeamus, quam rem maxime optamus, & cordi habemus. Dat. Romæ apud S. Petrum die XVI. aprilis MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

VII. Pontifici- us exercitus in Apuliam irrupit.

(l) Innoc. p. 239.

Comes Montorii prodit causam Pontificiam. Mota a Ferd. de pace colloquia.

Ad pacis leges honestas audiendas paratum se exhibet Inn.

Profusa etiam in ecclesiam studia pollicenti Fundano actæ (m) gratiæ.

(m) Ib. p. 342.

Facta

VIII. Facta autem subdole a Ferdinando pa-
cis mentio erat, neque clandestinis in-
Pontificem insidiis grassari definebat :
tentata est (a) prodicione Terracina, sed
patefactæ insidiæ diligentia fue-
runt : sparsit etiam rumore de pacta pa-
ce, ut trepidos incautosque opprimeret,
suisve partibus irretiret. Quos ut frange-
ret dolos Innocentius, mense junii federa-
tos Neapolitanos principes publicis liti-
teris (b) admonuit, ne hosti fiderent,
facta quidem inter copiarum adversarum
duces de pace colloquia, sed ea, cum ho-
nesta concordiae ratio nulla esset propo-
sita, dissoluta fuisse, publicamque justi-
tiam armis se tutaturum est pollicitus (c).
Extant quoque aliæ ad Aprutinos datæ
literæ, quibus eos cohortatur, ut Romanæ
ecclesiæ hostes forti animo infectarentur
(d). Circumferendi præterea vexilli Ro-
manæ ecclesiæ data (e) potestas est Alta-
muræ principi : Licentiam, inquit, tibi
concedimus, et impartimur, ut illud nempe
vexillum ecclesiæ deferre, et incedere cum
insignibus, et solemnitatibus consuetis,
tanquam magnus regni Sicilia comestabu-
lus, sicut ante hoc bellum facere, et in-
cedere poteras. Cui etiam Bisliniani, Sa-
lerni, & Thérani principibus significavit
(f), socialia cum Francorum Rege & du-
ce Lotharingiæ promovisse consilia : mise-
rat vero ad Renatum Jacobum Andream,
qui a secretis sibi erat, a quo vicissim,
& a Gallo oratores mense maio excep-
erat (g), de quibus memorat Stephanus
Inssura (h), pactumque cum iis armo-
rum fœdus indicat, ac Pontificem de re-
digendo ad officium Gallicis armis Vir-
gino Ursino, a quo bello insidiisque pe-
tebatur, spes concepisse. Tum addit ea-
dem die, nimirum maii penultima de-
tectam fuisse prodicionem, quam Julius
Ursinus cum duce Calabriae constarat, de
eo in castra pontificia noctu inducendo
subornatis excubitaribus, ut exercitum
opprimeret, indeque ad diripiendam Ro-
mam excurreret : Intendebat, inquit, ad
urbem Romam dictus dux Calabriae cum gen-
tibus predictis venire, ibique totam urbem
depredari. Illum vero antea prælio fufum
vix capitis discrimini se subduxisse, me-
minit Brutus (i) : cumque ad Montem-
politianum aufugisset, a Laurentio Medi-
ceo recreatum, omnibusque necessariis ad
redintegrandum bellum instructum.

(a) Ibid. pag. 360.
(b) Ibid. pag. 378.
(c) Ibid. pag. 281.
(d) Ibid. 2.
(e) Ibid. 387.
(f) MS. arch. Vat. fig. n. 111.
(g) Patefacta Calabriae de urbe diripienda consilia.
(h) Brutus hist. Florent. l. 8.
(i) Ibid. 1. 8.

IX. Inestaurata a Ferd. pacis a-
ctio.
(k) Inssur. ms. arch. Vat. fig. n. 111.

Inestaurata a Ferd. pacis a-
ctio.
(k) Inssur. ms. arch. Vat. fig. n. 111.

Inestaurata a Ferd. pacis a-
ctio.
(k) Inssur. ms. arch. Vat. fig. n. 111.

Julii die veneris factum fuit confistorium
in palatio S. Petri, ubi fuerunt omnes Car-
dinales, et ibi palam omnibus Cardinales
Senensis, Vicecancellarius, Sabellus, et
nonnulli alii perierunt a summo Pontifice
pacem ; quod deberet facere pacem cum
Rege Neapolitano et cum inimicis suis, et
offerebant Regem Ferdinandum velle con-
cedere ecclesiæ civitatem Aquila et totum
Aprutium cum omnibus baronibus et do-
minis, qui vocaverunt ecclesiam, et in-
super se daturum tributum ecclesiæ consue-
tum, et illud, quod tenebatur dare in
tempore præterito cum aliquali temporis di-
latione se soluturum, et multi Cardinales
etiam affirmabant. Tunc exivit se Abalii
Cardinalis Francigena, et dixit contra-
rium, videlicet pacem non posse fieri cum
honore ecclesiæ, ex quo tota Francia seu
Gallia fuerat commota cum duce Rheni, ut
veniret et magna super hoc expensa et
preparamenta facta erant, et quod non
videbatur conveniens quod ecclesiæ tam ip-
sum ducem et Regem Francia cum reliqua
Gallia, quam etiam barones et dominos,
qui sese ecclesiæ sponte dederunt, illude-
rentur pro tali re consequenda ; allegabat
que magnam in hoc ecclesiam fecisse impen-
sam, quod si talem pacem fecissent, certe
nihil acquisivissent, sed potius bona et pec-
unias suas perdidissent. Contra quem in-
surrexerunt præfatus dominus vicecancellarius
et Cardinalis Senensis, et c.

Non contemnenda erat Cardinalis Bal-
væ opinio ; cum Ferdinandus splendidas
illas pollicitationes, post sedatam immi-
nentem Gallicam tempestatem, violaturus
esset, principesque fœderatos clientes
Ecclesiæ oppressurus. Extractum itaque
cœptum de concilianda pace colloquium,
iterumque Innocentius cum Galli, & Lo-
tharingi oratoribus julio mense de expedi-
tione Neapolitana conficienda egit (l),
idque Carolo Regi significavit, adjecta
hac commonitione : *Consuetudo tua, quam
hortamur solitam pietatem et observan-
tiam erga sanctam Apostolicam sedem ser-
vet, et suorum, ut facit, progenitorum
vestigia etiam in hac parte imitetur, ut
tibi omnia, Deo favente, prospera ce-
dant.*

Percrebuisse iisdem diebus Carolum
Regem pollicitum pontifici subsidiarium
exercitum, vimque auri ingentem in sum-
ptus bellicos, narrat Inssura (m) : *Fertur,
inquit, ad Papam fuisse transmissas liti-
ras Regis Francia, quibus continebatur,
præfatum Regem in auxilium Ecclesiæ præ-
parasse ducem Rheni pugnaturum cum di-
cto Rege Ferdinando, ac dedisse, et se-
missurum 40000. scuros Francia, item cen-
tum lanceas more antiquo, quarum una-*

que-

que-

Ampliss. ma leges ab eo oblatæ.

* Balva Negat Card. Balva ini-ta cum Ga lo fœdera in-fringenda.

Ex ea pa-ce ecclesi-am passu-ram dam-na.

X. Restitute ipsi duo futuri Pontifices.

(l) L. 2. brev. p. 453. 458.

XI. Promissa a Gallo, Pontifici ingentia auxilia. (m) Inssur. ubi sup.

queque dicitur habere quinque milites, vel
homines, et ultra quatuor millia pedum
Soverenses *, et alios, et illos obrulit se
suis expensis daturum usque ad finitam guer-
ram, hoc videlicet intellecto, quod domi-
nus Papa nullo modo pacem cum dicto Re-
ge faceret, alioquin protestabatur de expen-
sa facta jam, et fienda contra ipsum Pon-
tificem, et totam Ecclesiam : quæ literæ
ab aliquibus simulatæ creditæ sunt, et fa-
ctæ hic Romæ a Cardinale Abalii, qui so-
lus voluntatem Cardinalis S. Petri ad vin-
cula sustinere conatur. Sed futurus hæc in-
dicabit eventus. Vera hæc fuisse docet Phi-
lippus Cominæus (a).

Porro de Juliano Cardinale ait, illum
Genuæ classem instruxisse, ut opem Pon-
tifici oppresso afferret, ac tum maxime
expectatum illius adventum, cum pax, uti
mox dicitur, inter Innocentium & Ferdi-
nandum toties agitata firmata est. Extant
vero plures ad eum datæ a pontifice li-
teræ (b), quibus laudatur strenuæ navatæ
operæ in comparanda Genuensi classe,
eximioque Genuensium in ecclesiam stu-
dio. De instructa in Genuensi portu clas-
se ad Renatum ducem Lotharingiæ cum
exercitu in Neapolitanum regnum trai-
ciendum meminit Philippus Cominæus
(c), traditque Carolum Francorum Regem
ad Neapolitanum regnum aspirasse, id-
que ad se jure hereditario spectare con-
tendisse, cum Ludovicus parens a Renato
seniore Siciliae Rege heres institutus
fuisset, ac propterea de comparando Re-
nato Neapolitano regno colloquia proro-
gata fuisse, demumque Renatum, cum
ad regiam Gallicam se contulisset, post
diutinas moras eliciuisse auxilia, de qui-
bus memorat Stephanus Inssura ; cum-
que bellico apparatu facto Lugdunum
contenderet, de pace Pontificem inter,
ac Ferdinandum redintegrata nuncium
accepisse, atque ita Gallorum in Neapo-
litanum regnum expeditionem fuisse dis-
solutam.

Pactam autem pacem undecima augu-
sti die non sine maximis difficultatibus,
& controversiis, ac modo ferme compo-
sitam, modo disturbatam, ac demum pro-
rogato in plurimam noctem colloquio
concordiæ formulas compositas (d) Cardi-
nale (e) S. Angeli, qui in pontificio ex-
ercitu apostolicus legatus de latere fue-
rat, ac fœpius ad hostium castra, in Mon-
te rotundo posita, ut cum Calabriae in-
iret colloquia, commearat, necnon Cardi-
nale Ascanio, & Jacobo Trivultio, qui
Mediolanensium copiarum militare im-
perium gerebat interpretibus : proximo
autem die promulgatam pacem, ac sin-
gulas pactiones commemorat Stephanus

Insuffura : XII. inquit, augusti dictum
est in urbe pacem fuisse compositam, ac in-
frascriptis capitulis conclusam, videlicet.
Quod Rex Ferdinandus respondeat censum
debitum Ecclesiæ pro consueto. Quod baro-
nes, qui Ecclesiæ se dederunt, respondeant
censum Ecclesiæ, et quod id quod solvunt
Ecclesiæ computetur de eo, quod solvere
tenebatur Rex quando... regnum posside-
bat : et quod deinceps dicti barones reco-
gnoscant Papam, et ecclesiam immediate.
Item quod de abbazia montis Casini, et de
ejus terris, et castris disponatur per Ponti-
ficis voluntatem.

Item quod episcopatus, et beneficia re-
gni Neapolitani distribuantur per Papam.
Item civitas Aquila stet in libertate sua :
si vult esse Papa, sit : alioquin si vult es-
se Regis, sit Regis, et quod dux Renatus,
et Francigena volentes venire contra Re-
gem non possint impediri a subditis Ecclesiæ,
immo Papa et ejus terræ possint dare eis pas-
sum et vestigalia. Item quod Virginius Ur-
sinus veniat ad misericordiam Papæ cum pe-
dibus nudis et corrigia in gula et capite nudo
genus flexus petat veniam amore Dei a summo
Pontifice. Item quod Cardinalis Ursinus, et
ceteri Ursini stent, et subjaceant arbitrio
Pastificis utrumque et quantum pœnam me-
reantur. Item quod terra captae hinc inde
et eorum restitutio reposita est in pectore Re-
gis Hispania.

Consentiunt ceteri historici (f), qui
paucioribus verbis has pactiones perstrin-
gunt, ajuntque nonnulli (g) hanc pacem
necessariam magis quam decoram fuisse :
observatque Inssura (h) illius leges ex Car-
dinalium senatus consilio sanctitas discen-
sæ non fuisse, adeo ut nec primis a con-
firmata pace diebus illis patefactæ fuerint,
ex quo complures valde indignati sint :
Decimaquarta, inquit, die ejusdem mensis
Cardinales omnes accesserunt ad palatium
orto jam sole causa faciendi commemoratio-
nem, et annualia Sixti, et audiendi mis-
sam una cum Pontifice : et cum intras-
sent ad Papam causa perscrutandi, et scien-
di conditiones pacis diu ibi permanentes,
nihil egerunt, quia [ut fertur] nullum ver-
bum habuerunt a Pontifice, nisi quod : *pacem
composita erat : propter quod multi Car-
dinales irati, et inflati ex dicto loco exi-
verunt, ideoque illa die carimonia parata
pro Sixto celebrata minime fuerunt.*

Ex quibus his patet Innocentium putaf-
se eas Cardinalibus ingratas futuras : quas
quidem dolo et arte Laurentii Medices ex-
ortas fuisse tradit Brutus (i), nempe illum
confinxissæ literas nomine Roberti Sanse-
verinatis, qui ecclesiastico exercitui cum
imperio præerat, quasi is prædere hosti
Pontificem meditaretur, quæ cum in ponti-
fici-

Insuffura : XII. inquit, augusti dictum
est in urbe pacem fuisse compositam, ac in-
frascriptis capitulis conclusam, videlicet.
Quod Rex Ferdinandus respondeat censum
debitum Ecclesiæ pro consueto. Quod baro-
nes, qui Ecclesiæ se dederunt, respondeant
censum Ecclesiæ, et quod id quod solvunt
Ecclesiæ computetur de eo, quod solvere
tenebatur Rex quando... regnum posside-
bat : et quod deinceps dicti barones reco-
gnoscant Papam, et ecclesiam immediate.
Item quod de abbazia montis Casini, et de
ejus terris, et castris disponatur per Ponti-
ficis voluntatem.

Item quod episcopatus, et beneficia re-
gni Neapolitani distribuantur per Papam.
Item civitas Aquila stet in libertate sua :
si vult esse Papa, sit : alioquin si vult es-
se Regis, sit Regis, et quod dux Renatus,
et Francigena volentes venire contra Re-
gem non possint impediri a subditis Ecclesiæ,
immo Papa et ejus terræ possint dare eis pas-
sum et vestigalia. Item quod Virginius Ur-
sinus veniat ad misericordiam Papæ cum pe-
dibus nudis et corrigia in gula et capite nudo
genus flexus petat veniam amore Dei a summo
Pontifice. Item quod Cardinalis Ursinus, et
ceteri Ursini stent, et subjaceant arbitrio
Pastificis utrumque et quantum pœnam me-
reantur. Item quod terra captae hinc inde
et eorum restitutio reposita est in pectore Re-
gis Hispania.

Consentiunt ceteri historici (f), qui
paucioribus verbis has pactiones perstrin-
gunt, ajuntque nonnulli (g) hanc pacem
necessariam magis quam decoram fuisse :
observatque Inssura (h) illius leges ex Car-
dinalium senatus consilio sanctitas discen-
sæ non fuisse, adeo ut nec primis a con-
firmata pace diebus illis patefactæ fuerint,
ex quo complures valde indignati sint :
Decimaquarta, inquit, die ejusdem mensis
Cardinales omnes accesserunt ad palatium
orto jam sole causa faciendi commemoratio-
nem, et annualia Sixti, et audiendi mis-
sam una cum Pontifice : et cum intras-
sent ad Papam causa perscrutandi, et scien-
di conditiones pacis diu ibi permanentes,
nihil egerunt, quia [ut fertur] nullum ver-
bum habuerunt a Pontifice, nisi quod : *pacem
composita erat : propter quod multi Car-
dinales irati, et inflati ex dicto loco exi-
verunt, ideoque illa die carimonia parata
pro Sixto celebrata minime fuerunt.*

Ex quibus his patet Innocentium putaf-
se eas Cardinalibus ingratas futuras : quas
quidem dolo et arte Laurentii Medices ex-
ortas fuisse tradit Brutus (i), nempe illum
confinxissæ literas nomine Roberti Sanse-
verinatis, qui ecclesiastico exercitui cum
imperio præerat, quasi is prædere hosti
Pontificem meditaretur, quæ cum in ponti-
fici-

Insuffura : XII. inquit, augusti dictum
est in urbe pacem fuisse compositam, ac in-
frascriptis capitulis conclusam, videlicet.
Quod Rex Ferdinandus respondeat censum
debitum Ecclesiæ pro consueto. Quod baro-
nes, qui Ecclesiæ se dederunt, respondeant
censum Ecclesiæ, et quod id quod solvunt
Ecclesiæ computetur de eo, quod solvere
tenebatur Rex quando... regnum posside-
bat : et quod deinceps dicti barones reco-
gnoscant Papam, et ecclesiam immediate.
Item quod de abbazia montis Casini, et de
ejus terris, et castris disponatur per Ponti-
ficis voluntatem.

Item quod episcopatus, et beneficia re-
gni Neapolitani distribuantur per Papam.
Item civitas Aquila stet in libertate sua :
si vult esse Papa, sit : alioquin si vult es-
se Regis, sit Regis, et quod dux Renatus,
et Francigena volentes venire contra Re-
gem non possint impediri a subditis Ecclesiæ,
immo Papa et ejus terræ possint dare eis pas-
sum et vestigalia. Item quod Virginius Ur-
sinus veniat ad misericordiam Papæ cum pe-
dibus nudis et corrigia in gula et capite nudo
genus flexus petat veniam amore Dei a summo
Pontifice. Item quod Cardinalis Ursinus, et
ceteri Ursini stent, et subjaceant arbitrio
Pastificis utrumque et quantum pœnam me-
reantur. Item quod terra captae hinc inde
et eorum restitutio reposita est in pectore Re-
gis Hispania.

Consentiunt ceteri historici (f), qui
paucioribus verbis has pactiones perstrin-
gunt, ajuntque nonnulli (g) hanc pacem
necessariam magis quam decoram fuisse :
observatque Inssura (h) illius leges ex Car-
dinalium senatus consilio sanctitas discen-
sæ non fuisse, adeo ut nec primis a con-
firmata pace diebus illis patefactæ fuerint,
ex quo complures valde indignati sint :
Decimaquarta, inquit, die ejusdem mensis
Cardinales omnes accesserunt ad palatium
orto jam sole causa faciendi commemoratio-
nem, et annualia Sixti, et audiendi mis-
sam una cum Pontifice : et cum intras-
sent ad Papam causa perscrutandi, et scien-
di conditiones pacis diu ibi permanentes,
nihil egerunt, quia [ut fertur] nullum ver-
bum habuerunt a Pontifice, nisi quod : *pacem
composita erat : propter quod multi Car-
dinales irati, et inflati ex dicto loco exi-
verunt, ideoque illa die carimonia parata
pro Sixto celebrata minime fuerunt.*

Quæ fue-
runt illius
leges.

XIV.

Ursini
Pontificis
arbitrio
permitti.

XV.

(f) Vol. 1.
22. Brut.
1. 8. Sur.
1. 20. c.
66. Ma-
rian. 1. 25.
c. 7. Pan-
vin. in
Inn. VIII.
(g) Id. ib.
(h) Inssur.
ubi sup.

XVI.

Laurentii
Medicæ
dolo San-
severinas
redditus
suspectus
Pontifici.
(i) Brut.
sup. 1. 8.

tificias manus eodem dolo venissent, ipsum variis suspicionibus suffundi, angique cœpisse adeo ut pacis consilia clam Cardinalibus ac principibus fœderatis inconsultis iniverit moxque abrogato Sanseverinati militari imperio illum a se dimiserit (a). E-

(a) Id. ib.

XVII. Promulgata pax solemniter. (b) Burch. ms. arch. Vat. p. 515.

Ursini Columnenses persequi non desinant.

XVIII. Violata pax a Ferdinando.

quidem honestæ pacis leges externa specie, re autem vera non nisi ludibria; quare Insiura iis recensitis subiecit: Sed de his conditionibus pacis nihil aliud visum fuit, nisi quod Ursini steterunt in domibus eorum, & dominus Robertus recessit & pax ut sequitur. Promulgatam eam pacem solemniter fuisse interjectis aliquot diebus memorat Burchardus (b) in diariis suis: Feria, inquit, tertia XII. septembris anniversarium coronationis sanctissimi domini nostri Innocentii Papæ VIII. dies pontificatus sui anno 111. Et infra: Finita missa antequam Papa daret benedictionem reverendus in Christo pater dominus Laurentii episcopus Aragurionensis pluviali rubeo indutus cum mitra simplici osculatus est genu, & non petita benedictione ascendit ad pulpitum, & paucis seu brevibus verbis publicavit pacem inter sanctissimum dominum nostrum Papam, & Ferdinandum Sicilia, &c. Regem & alios. Erat autem ordinatum quod capitula pacis deberet legisse, tamen quia dux Januensis illa nondum ratificaverat, fuit mutata sententia, & capitulorum lectio omissa. Cæterum addit Stephanus Insiura mox eam pacem violatam ab Ursinis, factaque hostiles excursiones: Quamvis, inquit, de pace predicta habita esset fides per os Pontificis, qui dixit pluries conservatoribus, & alius pacem præfatam fuisse compositam, & licentiatum esset dominus Robertus de S. Severino cum gentibus suis, non propterea destiterunt Ursine gentes deprædari, & grassari in gentes Columnensium, & dominus Prosper Columna incitatus primo vicissitudinem reddidit predictis Ursinis. Missus est Tybur pervigilio S. Bartholomæi Paulus internuntius instructus mandatis pontificiis ad dirimenda ea certamina, sed quantumvis confectæ pacis verba nuncuparet, pontificiumque diploma ostentaret, ab Ursinæ factionis militibus contrucidatus est, nudusque abjectus.

Violata deinde longe atrocius pax est a Ferdinando Rege Neapolitano: quippe cum Gallicam expeditionem, cujus terrore quascumque pacis leges a Pontifice imperandas exambiverat, discussam solo pacis rumore accepisset, tum Gallos non nisi invidiam sumptuumque damna ex instructo bellico apparatu retulisse, solutus metu, sævire decrevit in omnes, qui in patrociniū apostolicum se contulerant:

ac primum Aquilanos, nil tale metuentes oppressit, cæso archidiacono, qui eos in Innocentii fide & clientela continuerat.

Mense septembris, inquit Insiura (c), tumultus maximus factus est in civitate Aquilana, ubi tandem archidiaconus, qui pro Papa, & libertate Aquilana erat, fuit interfectus, intravitque comes Montorii cum gentibus Regis, & ecclesiastici aut cæsi, aut expulsi fuerunt. Vertit (d) deinde Ferdinandus iras in proceres, qui illum sacramenti religione ab exercenda crudelitate revocatum iri putarunt (nam prudentiores voluntarium exilium crudeli letho pratulere.)

Nil profuit Innocentio pacis vades accepisse (e) Ferdinandum Regem Hispaniarum, Ludovico Sfortiam ducem Mediolanensium, vel Laurentium Medicum, vindictæ enim furore ardentem continere non potuerunt. Accusant ob id crimen Ferdinandum Neapolitanum Hispani (f), illum indigne in Ferdinandum Hispaniarum Regem se gessisse, cujus maxime gratia, & autoritate nutans solium confirmarat; missum enim ab eo fuisse Eneum Mendozam Tendillæ comitem ad conciliandum Pontifici Neapolitanum. Detulisse autem plurimum Innocentium Hispaniarum Regum authoritati in eandem conficienda pace, tum ex allatis ad Ferdinandum & Elisabetham Castellæ Reges tum ex hac literarum (g) particula constat: De Rege Neapolitano id tantum scribimus; quod aliquam consilii advenire viam, & eum modum tenere studeamus, ut cognoscat quanto affectu majestates vestras prosequamur, & quo erga vos animo simus.

Dum ita abscessio vadium respectu Neapolitanus fœderis religionem obtinebat, Innocentius missis internuntiis illum de servanda fide postulavit, sed irrito successu, ut narrat Raphael Volaterranus (h): Pacem, inquit, fecit his conditionibus, ut Pontifici census debitus penderetur; & rebelles servarentur incolomes Rege Hispaniæ, Ludovico Sfortia, ac Laurentio Medice vadibus acceptis, quorum neutrum Ferdinandus cum minimo præstaret, missus Petrus Vincentinus cameræ auditor audacissimus una simul cum Jacobo Volaterrano secretario Apostolico, ac cubiculario viro prudente ad res repetendas re infecta revertit. Ob hanc Ferdinandi perfidiam turpem, indecoram pacem cum eo in initam creditum est, atque a pluribus Innocentius, quem antea principibus scripsisse, incolomi Ferdinando Rege, pacem stare non posse vidimus, in invidiam mollis, & timidi animi, abjectique clientum ad eum transfugientium patrociniū, tyrannique sævitiæ expostorum adductus est; quem Ste-

XIX. Exercita ab eo facta in Pontificiis fœderatos. (c) Insiura. ms. arch. Vat. sign. n. 111. & aliud ms. sign. cod. num. (d) Comin. l. 7. c. 1. XX. Proceres ab eodem oppressi. (e) Volat. l. 22. P. 171. in Inn. VIII. (f) Surn. l. 20. c. 66. Marian. l. 25. c. 7. (g) L. 2. brev. p. 172. Plurimum ab Innoc. Hisp. Regibus delatum. XXI. Monitus frustra Ferd. ut pacem colat. (h) Volat. l. 22.

Perstritus Innocentius tyranno locis.

(a) Insiura. ms. arch. Vat. sign. n. 111.

Quæ causæ ad turpem pacem adegerint.

XXII.

(b) Comin. l. 7. c. 1. Retardata nimium a Gallis expeditio.

XXIII.

(c) MS. arch. Vat. sign. 111. Gravissimi tumulti Romæ coorti in hoc bello.

Structæ Lepias insidiæ.

XXIV. Trepidatum ne Ungarus in Picenum irrumperet.

Stephanus Insiura, cæteroqui ejus aliorumque Pontificum nævos acerrima censura percellere solitus, ita excusat (a): Quamvis multi multa discernit de Papa Innocentio, quod dictam pacem fecerat in aliquo dedecus Ecclesiæ, attamen reverentiam in aliquo accusari, aut aliter reprehendi non potest, immo laudandus est ab omnibus, eo quod ad instar domini nostri Jesu Christi, qui voluit in persona sua acerrimas pati injurias pro salute populi sui, fecit. Nam posito, quod dicta pax fuerit cum detrimento Ecclesiæ, & suo vilipendio, voluit tamen ipse citius Ecclesiam Dei, cuius ipse caput est, injuriam pati, quam videre mortem, & exterminium populi sui, idque bonum, quod ex eo securum est, ostendit, nam incontinenti in urbe abundantia omnium rerum, & iustitia, quæ tandem exultaverat, rediit.

Nec Gallus Lotharingusve de eo jure queri potuere, cum longiores moras in comparando exercitu auxiliari traxerint, Renatumque a Cardinale S. Petri, & Genuenti classe diu frustra expectatum fuisse ex Cominæ (b) significaverimus, cum nimirum regii assentatores eam expeditionem retardarent, dum infusurrabant Carolo, non Renato, sed ipsi regnum Neapolitanum legibus debitum, testaturque idem Cominæus jam tum proceres Neapolitanos attritos a Ferdinando, & Innocentium diutina expectatione fatigatos.

Et quidem Insiura & alius MS. Vaticanus author testes oculati, qui singulis diebus eo bello gesta in commentarios retulerunt accuratissime, tradunt (c), Innocentium maximis periculis fuisse circumfusum, excurrente circum ad urbis mœnia hoste, ita ut vigesima prima januarii die, cum palatini milites ad grassatores propulsandos erupissent, ingentes tumultus facti, omniaque terrore completa sint, sparsa fallaci fama, Pontificem a Virginio Ursino prodicione obruncatum, & Cardinales S. Petri, & Andegavensis concitatisimis equis fugam corripuisse ex urbe, quæ præterea sicariis exulibus completa erat, milesque armatus licentiæ fræna laxabat adeo, ut nuptæ juvenculæ noctu vi raptæ fuerint: ex quibus facinoribus maxima invidia est conflata Innocentio, quamvis æqui amantissimo: parabantur etiam clandestinæ insidiæ, consiliaque de prodenda, ac diripienda urbe agitantur.

Præterea non leve discrimen aderat Gallorum adventu non tam hæc mala tollenda, quam agenda, quippe Matthias Hungariæ Rex Ferdinandi gener sollicitabatur, ut Pontifici bellum inferret, ne illum regno pelleret, pertimuitque Innocentius, Ann. Eccl. Tom. XXX.

ne ille in Picenum irrumperet: atque inde provincia præfidi dedit mandata (d) mense aprili, ut Anconam adversus Hungaricos impetus milite communiret: quæ imperia suspitione crebescente postea repetita (e). Neque inanem fuisse metum confirmat Bonfinius (f), qui Anconitanos ad Pannoniæ Regem defectionem molitos, pontificiæque diligentia coercitos indicat.

Et quidem Matthiam Hungariæ Regem Ferdinandi Regis Neapolitani, cuius filiam uxorem duxerat, adversus Pontificem partes suscepisse, docent apostolicæ literæ (g); quippe affinitatis tuendæ gratia in id crimen se abripi passus est, ut a pontificia in Ferdinandum sententia, quam latam putabat, provocare ausus sit, quasi aliquod tribunal pontificio angustius dari possit. At Christi vicarius amantissimis literis Matthiam certiore fecit nullo edicto Ferdinandum adhuc percussum fuisse: sed cum Ferdinandus regni proceres acerbior jugo premeret, tantas exarsisse utrinque iras, ut mutuo de Turcis in Italiam evocandis minæ intentatæ fuerint; atque ideo a Pontifice arreptam iustissime regni clientelam, provocationem vero inique factam docuit, & clientelæ causas jure cognosci posse, ac si quid novaret, censuras Matthiæ intentavit.

Charissimo in Christo filio Matthiæ Hungariæ Regi illustri salutem, &c.

Scribis nobis te breve nostrum cum certis processibus contra charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Sicilia Regem illustrem socerum tuum recepisse, & illorum intellecto tenore necessitate compulsum publice appellationem quondam nomine contentis in eis interponi fecisse, quam nobis in publicam formam destinare curasti, humiliter postulans, ut si quid in hac appellatione contra nos egisse videremur, id affinitatis necessitudini ascriberemus, & hoc idem continebant literæ tuæ ad sacrum collegium venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, quos rogas, ut nobis suadeant, quod potius communi paci utilitatisque, & commodo publico, quam dissensionem intenderemus. Ex quibus deprehendimus majestatem tuam eorum, quæ gesta sunt, plenam notitiam non habere: nullus enim per nos habitus est processus contra Regem præfatum usque modo, sed dumtaxat, quia conquerentibus iteratis vicibus ejusdem regni proceribus apud felicis recordationis Sixtum Papam IV. prædecessorem nostrum, & successive apud nos de novorum onerum eis, & universis dicti regni incolis per ipsum Regem facta impositione, & aliis gravaminibus, quæ eis a Rege ipso inferri asserebant, Rex ipse sa-

(d) Lib. 2. brev. p. 317.

(e) Ib. p. 350. Bonfin. dec. 4. l. 8. XXV.

(g) Innoc. VIII. sign. n. 1909. fecr. 210.

Appellatio ab Hungaro adversus Pont. pro Ferd. edita.

Matthiæ proposita rei veritas.

Ut conquisiti sint de Ferdinande tyrannide populi.

Exortis diffidiis aliqui proceres capti sint.

facte sint utrinque de evocandis infidelibus Sumptum sic a Pont. regni patrociniu. Monitus Matthias de rei successu.

Provocationem contra iura ab ipso factam.

pius monitus ab eodem predecessore, & a nobis, qui eundem Regem, utpote peculiarem Romanam ecclesiam filium semper dileximus, & diligimus, paterna in Domino charitate, quod a novorum per eum inditorum onerum huiusmodi exactio, ab aliisque gravaminibus desisteret, & illorum impositionem revocaret, id facere procurantibus differebat, & exorta exinde inter eum, & proceres predictos controversia quotidie invalescere cernebatur, jamque Rex ipse ad aliquorum ex eisdem proceribus personalem detentionem processerat, Recurrentibus postremo proceribus ipsis ad nos, dicti regni directum dominum habentes, & asserentibus, quod nisi occurreremus, cogebantur adversus eiusdem Regis securitatem se externis munire presidiiis; nos autem ne, cum simus omnibus presertim temporali domino prefata ecclesie subditis in administranda iustitia debitores, videremur toties repetitis eorum querelas negligere, causas omnes, quas ipsi proceres contra Regem, & Rex contra eos habebant, & monere vellent nonnullis ex Cardinalibus prefatis audiendas, & nobis in consistorio referendas commisimus; & interim ne Rex, proceres, aut ipsi Regem, externis presertim infidelium presidiiis, ut minabatur, opprimerent, neve exinde prefata ecclesie, & fidei catholice detrimenta aliqua provenirent decrevimus, iuris necessitate compulsi, ad fines regni eiusdem custodiendos, & utriusque partis ab oppressionibus indebitis tutelam intra regnum ipsum nostrarum armigerarum gentium presidium introducere, idque tibi eiusdem Regis genero, & universis aliis Regibus, principibus, & potentatibus nostris literis significare curavimus, & per illas tibi & illis inhibere, ne cuiquam eorum dissidentium subditorum nostrorum presidia aliqua sine nostra licentia ministrare presumerentis.

Hec sunt, quae usque modo fecimus in praemissis, pro quo tibi aut Regi prefato, seu alteri non credimus ullius querelae causam ullam penitus praestitisse, nec dissensiones, sed pacem & quietem, ac commune bonum dissidentium eorundem procurasse. Qua igitur de causa tu, qui ignorare non debes utriusque iuris censura caveri nemini, etiam vere gravato per sententiam, vel alias a Romano Pontifice, qui in terris superiorem non habet, licere in vocem appellationis prorumpere, & ab eo etiam ut male informato ad eum bene informandum appellare; sed dumtaxat pro illati gravaminis summotione humiliter supplicare, aut adversus gravamen ipsum in integrum restitutionem petere, a contentis in nostris literis praedictis duxeris appellandum, pro-

fecto non intelligimus, credimusque tenorem literarum nostrarum praedictarum tibi fideliter relatum non fore: ac te hortamur, ut cogites te non minori fidei, & devotionis praefatae ecclesiae, & sedi Apostolicae, qua tuis exigentibus meritis singulari semper benivolentia, & charitate prosequi curavit, quam socero tuo praefato affinitatis vinculo obligari, nobis conquerendi de te, & contra te ad opportuna remedia procedendi, quod non libenter faceremus, occasionem praestares. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominice MCCCCLXXXIV. kal. martii pontificatus nostri anno II.

Cum vero Matthias plures aemulos atque adversarios ob petitam armis Austriam in se concitasset, eiusmodi diffidii occasione fama ab iis sparsa est, ipsum ob Ferdinandi susceptas partes censuris devinctum fuisse, adeo ut eiusdem Matthiae orator graviter ea de re questus fuerit, atque etiam addiderit pro tuendo Ferdinando vitam opesque a Matthiae profusum iri: pariterque exposulavit Moldaviae, quae Hungarici regni vestigialis erat, provincia susceptam a Polono Rege clientelam. At Innocentius paterno studio Matthiam Regem admonuit (a), pontificia iudicia summa aequitate exerceeri, ac merito in Ferdinandum arma conversa fuisse, debuisseque eum potius consilia optima Ferdinando suggerere, ut juri stare, cum novis quotidie flagitiis vetera cumularer.

Charissimo in Christo filio nostro Matthiae Hungariae & Bohemiae Regi illustri.

Hortamur in primis maiestatem tuam, charissime fili, quovis aliquid de nobis vel Apostolica sede ad eam perfertur, quod indignum vel minus rationabile videatur sive per eos, qui tuae gloriae invident, sive per vulgus ignarum perferatur, graviori iudicio illud examinare velit, & priusquam in sententiam veniat, quanto consilio & maturitate omnia, quae hinc exeunt, digesta egrediantur considerare; ita namque si feceris, & animus tuus turbationes indignas non subibit & apostolici culminis sublimitatem majori, ut catholicum principem decet, reverentia prosequeris: deinde vero [quod magno desiderio optamus] ita gloriam tuam & acquisitum gloriosissimi principis nomen conservabis, ut solius invidiae locus amulis & detractoribus tuis relinquatur, nam cum ea, quae per nostantia mentis tuae inflammatione decreta esse signi-

Subdito- rum cau- sas iure a Pont. cogno- sci.

Ne desti- terit in Matthi- am cen- suras distri- ctum iri.

XXVI.

(a) Lib. sig. n. 1909. P. fecerit. P. 433.

XXVII. Monitus Matthias ut expendat iudicia pontificia aequitate ferri.

Et causas ob quas in Ferdinandum sumpta sint arma.

Debuisset ipsam permovere Ferdinandum ut juri staret.

XXVIII.

significas, neque unquam cogitata extrerant, iudicare nunc poteris, an sine casu & absque ratione tu fueris iratus, & nobis, qui tam maiestatem inter Christianis Reges praecipuo semper amore prosecuti fuimus, & prosequimur de praesenti, merito succensueris. Nos enim ut tuam maiestatem, sicut reliquos principes, & praecipue dicto Regi Ferdinando confederatos, praeveneremus, ipsaque maiestas tua quot quantaque rationabiles, & necessariae causa nos contra ipsum Regem cogere intelligeret literas apostolicas, quas contra ipsum de consilio venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium decreveramus, simul cum aliis literis nostris in forma brevibus, ne tu vel alii dicto Regi subsidia praestarent, requirenti ipsi oratori tuo, quem admodum & aliis dari fecimus, mandantes eidem, ut illas ad te quantocius deferri curaret, quamvis tu simul eum ceteris principibus Christianis cognosceretis nos rite & iuste in cunctis procedere: quas quidem literas nostras, sicut nec ceteri fecerunt, opus non fuerat ut extra consilium tuum manifestares, cum nihil praeter iusti & honesti requisitionem in se continerent. Quod si ex huiusmodi literarum publicatione aut emuli tui contra te gloriantur, aut quidquam murmuris, & ut verbis dicti oratoris tui utamur, nullitatis ac censurarum suspicionis apud subditos tuos ortum fuerit, certe iam non nobis, sed consilio, tuo id merito attribuere debueras, qui ea non tantum universo regno tuo, sed remotis finitimisque nota facere voluisti; quae nos ad tuam super nostris processibus instructionem tua maiestati transmitti demandavimus, sperantes quod tu pro tua sapientia & consuetudine devotione, postquam intelligeres ipsos processus nostros omni ex parte iustissimos, quod salvo honore nostro salvae conscientiae secus facere non poteramus, tu quanto maiori amore Regem ipsum Ferdinandum complectereris, tanto maiori studio ipsum, cum sit immediatus subditus & vassallus noster & Apostolicae sedis, ad obedientiam nobis & debitam iustitiam subeundam induceres; ita namque, & utilitati dicti Regis, & ei, quam debes, erga hanc sanctam sedem devotioni rectius consuluisse, quam illum ex tuis promissis subsidia duriorum in sua pertinacia conservando: attento maxime, quod nos semper parati fuimus, & hodie essemus, quando id debita cum humilitate & convenientibus mediis postularent, pro nostro cura pastoralis officio, omne iustitiae & pietatis genus erga ipsum impendere.

Cum autem [quod dolenter referimus] Rex ipse diversis exquisitis modis mansuetudinem Apostolicae sedis in dies magis ir-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

ritare, & novis iniuriis afficere baculo arundineo innixus, & nos qui eum semper dileximus, & quantum ex nobis est, diligere in Domino cupimus, provocare non cesser, cogimur quod, uti diximus, iustitia ac etiam maximis totius religionis Christianae periculis cogentibus, caepimus proficisci, & ad iurata Deo, qui Ecclesiam sanctam suam nunquam derelinquet, nisi Rex ipse aliter respiciat, ad debitum finem perducere.

Quantum vero ad negotium Moldaviae attinet, referentes ad eum, quem nos adversus eos, qui de subditis nostris se intromittunt, & illos contra nos erigunt concepimus, iusto dolori tuae maiestatis compatimur: verum quia per oratores praefati Regis Poloniae, qui his diebus, sicut & ceteri Christiani Reges & principes, fecerunt debitam reverentiam, & obedientiam nobis praestiterunt nec dum mentio aliqua facta est, aliud in praesentiarum respondere non possumus, nisi quod gratum habemus rem illam intellexisse, & si apud nos movebitur sic iustitiam tuam quemadmodum & in aliis negotiis majoribus etiam non requisisti hactenus fecimus, forebimus, quod tua maiestas intelliget a nobis non diligenter modo, sed etiam vehementer amari, in qua sententia tanto nos firmiter persistemus, quanto maiestatem tuam erga hanc sanctam sedem, adversus quam nemini Christiano quovis ex causa federe seu vinculo insurgere licet, devotionem experiemur. Dat. Romae apud S. Petrum an. d. c. m. c. lxxvi. vii. id. junii pontificatus nostri anno II. Augebant formidinem Piceni motus intestini, quippe Aetium in discrimen a proditoribus adductum est, atque Asculani & Firmani inter se diffidia aluere: ad quos tumultus sedandos provinciae praeses incumbere iussus est (a).

Ferdinandus etiam insulae Siciliae, Aragoniae, & Castellae Rex, quantumvis Innocentius causae ecclesiasticae aequitatem illi exponeret (b), inculcarique a Cardinale (c) Toletano & Bernardino (d) Carvajale internuntio apostolico juberet, pati non poterat Neapolitanum regnum a stirpe Aragoniae ad Gallicam traduci, atque ideo Tendillae comitem Innocentium, nisi firmata prius cum Neapolitano pace, adire vetuerat (e); quamobrem illum Florentiae substituisse tradunt (f). Licet vero Gallicae vires in Pontificis opem confluerent, eas tamen Maximilianus, qui Belgii urbes plures repetebat, distrahiturus (g) erat, adeo ut iustus impenderet terror, ne belli Neapolitani facies trans Alpes delata Christianum imperium incenderent. Et quidem Turcas belli huius occasione sumpsisse ad maritimam ditionem ponti-

Ut Ferdinandum vetera flagitia novis cumularit.

XXIX.

Circa Moldaviam cautum iri iure Matthiae.

(a) Lib. 2. brev. p. 416.

XXX. Hispanus Gallis maxime adversatus.

(b) Ib. p. 178. 427. (c) Ib. p. 428.

(d) Ead. pag.

(e) Steph. Insign. ms. arch. Vat. sign. n.

(f) Sur. l. 20. c. 66. (g) Granzius Saxo. l. 13.

Q 2 fici-

(a) Lib. 2. brev. p. 416. XXXI. Turcae graffantur mari. Fanum tentant.

ficiam invadendam trajecto Adriatico mari audaciam, ostendunt pontificiae ad Piceni praesidem datae literae (a). Post scripta, inquit, intelleximus ex ultimis literis tuis praeter alia nonnullas Turcorum fustas in isto mari Adriatico apparuisse, quare operam dabis, ut omnes terrae ac loca maritima intenti sint studiosissime ad circumspiciendum undique, si quod Turcorum navigium se ostendet, quo propere quisque vicinis signo aliquo manifestet ut omnes in tempore convenire possint ad subveniendum ubi opus erit. Datum Romae apud S. Petrum die XII. junii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II. Exscensionem in terram variis in locis fecere Turcae, praedaeque egere: quintem tentarunt Fanum, sed feliciter virtute Stephani Corfi propulsati fuere: cui de re praclare gesta Innocentius gratulatus est.

Stephano Corso comestabili nostro.

Intelleximus ex plurimorum verbis, ac literis diligentiam tuam in custodienda civitate nostra Fani, aliisque circumvicinis locis, & in repellendis Turcis, qui regionem istam infestabant, laudamus summo-pere prudentiam & diligentiam tuam. Dat. xxv. maii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

XXXII. Turcas porro in Picenum vocatos ab impio Auximano tyranno indicat Stephanus Infissura (b), sic: Interea quidam, inquit, Bucolinus privatus civis de Osma in Piceno contra ecclesiam insurrexit subtrahitque dictam civitatem Osmae ecclesiae, & ipsam fortificavit fossatis, & muris, & quosdam civis decapitavit, & aliquos exulare iussit, fuitque dictum in urbe intelligentiam habuisse cum Turco, qui promisit ei per totum mensem maii MCDLXXXVII. mutere in ejus auxilium multa millia Turcorum, quos nunquam misit, sed tantum est, quod Cardinalis S. Petri ad vincula prothonotarius Angeli cum multis millibus militum ecclesiae in obsidione dicti loci diu steterunt. Ex quibus omnibus perspicuum fit jure confectam fuisse pacem necessariam, ut referunt auctores (c); quod vero Ferdinandus violata turpiter fide deluserit Pontificem, illum suis posteris ingentes calamitates intulisse, filiumque ejus Alfonso folio eversum a Carolo VIII. visuri fumus.

Oppressus antequam Turcas exciret.

(c) Volat. l. 22. Panvin. in Innoc. VIII. & alii.

XXXIII. Caeterum, sine Neapolitano bello imposito, Innocentius studia ad revocandas pacis artes, restituendas leges, comprimendamque sicariorum, ac reliquorum, improborum hominum licentiam convertisse, inter alios (d) prodit Stephanus Infissura (e) accurata, quamvis impolita & minus tersa oratione: Ipse, inquit, iam

(d) Vol. l. 22. Panvin. in Innoc. VIII. (e) Steph. Infiss. ms. arch. Vat. sign. n. 111.

Innocentius circa civitatem Romanam, & ejus salutem incumbens in continentibus bullas Pii, Pauli, & Sixti de brigis & inimicis, ac de homicidiis, & malefactoribus loquentes excitavit, misitque bis, & ter proclamatum per urbem, ut homicidae, & facinorosi homines ab urbe recederent, imposuitque poenam pecuniariam gravissimam: & ultra illam anathematis baronibus, qui in eorum locis, & castris proximis per quinquaginta milliaria Romae, vel terris ecclesiae retineant, Addit (f) Innocentium singulari laude tollendis privatorum hominum inimicitias operam navasse, sublataque ita mala, quae ex iis pullulare conlueverant: Ipse etiam, inquit, Pontifex interea pacem inter cives componere conatus est, nam factis pacis omne genus poenarum induxit contra inimicos, qui in praefatos compromissum de pace fenda non facerent: aptavitque etiam ipsemet multa negotia, & inter alia brigam Stephani Mangani, Prosperi, & domini Georgii de S. Cruce, & Philippi Francisci, qui sunt de primariis urbis ad pacem certo modo rediit, propter quod fuit sanctitas sua summo-pere laudata potissime cum iustitia ipsa per suam sanctitatem promissa in principio assumptionis ad pontificatum, & per dictas guerras disturbata, & in urbe, & extra observata fuit. Quibus consentanea tradit Panvinus (g): subdit denique Infissura, cum nonnullae adhuc vigerent lites inter Columenses & Urinos, pontificio studio compositas fuisse, veteresque possessiones singulis restitutas.

Intendit etiam apostolicas curas ad sedandas reliquas Italicas turbas, atque hujus anni mense januario Laurus Auria Genuensium, Guidantonius Vespucius Florentinorum nomine apud subsellia pontificia concordiam pacti veteres de limitibus controversias diremere (h). Verum Florentini promissis mox visi sunt discedere, atque Serzanellam, uti conceptis verbis publicisque monumentis pacti erant, restituere Genuensibus distulerunt: quos cunctantes Innocentius suis urfit literis (i), ut fidem pacemque colerent. Extant eodem argumento literae ad Guidantonium Vespucium datae (k), ut promissa a Florentinis ipso sermonum administro complenda curet, & causas non restituendae Serzanellae non aequas praetexti queritur. Rupisse denique mense aprili Florentinos pacem, ac Serzanellam reddere detrectasse tradunt (l). Caeterum grave bellum proximo anno confurrexit, sub cuius demum mole Genuensis respublica succubuit, quam inito inter omnes Italiae principes foedere exclusam memorat Brutus (m), averlo nempe abaliena-

Compressi Sicarii ab Innoc.

(f) Id. ib. Panvin. in Innoc. VIII. Privatorum factiones & bolita.

(g) Panvin. in Innoc. VIII.

XXXIV. Composita pax inter Ligures & Florentinos. (h) Aug. Just. l. 7. Bizar. l. 15. Folit. l. 11. & alii.

(i) L. 2. brev. p. 186. (k) Ead. pag.

(l) Aug. Just. Byzar. Folit. ubi sup. (m) Brut. hist. l. 8.

(a) Aug. Justinian. l. 5. XXXV. Violata a Flor. immunitas eccles. (b) L. 2. brev. p. 444.

toque recenter a Genuensibus Innocentii animo, cujus rei varias causas asserunt (a) scriptores.

Eodem anno cum Florentini magistratus temere clero nova vectigalia imperarent, Innocentius eos literis increpuit (b), addiditque: Pro pastorali, inquit, officio nostro, & paterna charitate, qua vos prosecuti fuimus semper, & in praesentiarum in Domino prosequimur, rogamus, & per viscera misericordiae Jesu Christi obtestamur in Domino, ut eius intuitu ab hujusmodi exactione desistere velitis: quod si, ut de religione, ac pietate vestra omnino confidimus feceritis, nobis supra quam dici potest gratissimum erit; si vero, quod nullo modo adduci possumus, ut credamus, paterne admonitiones nostrae locum non habuerint, iuxta sanctorum patrum & Pontificum, qui nos praecesserunt decreta, & sanctiones pro religionis, ac libertatis ecclesiasticae conservando jure opportune consulere necessario cogemur. Dat. Romae die XIV. junii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

Intentatae consuetudine.

XXXVI. Veneti obstitunt decretis Innoc. in Patav. episcopatus collatione. (c) L. 3. brev. p. 348.

Cum detraherent etiam juri pontificio Veneti, dum episcopum cardinalitum insignem dignitate praefectum ecclesiae Patavinae nollent in possessionem admittere, poscerentque importune, ut alteri, quem commendabant Patavini, episcopatus gubernacula conferret, ipsos ad officii religionem excitavit hisce (c) monitis inter-nuntio datis [1].

Joanni Sacco de Ancona cubiculario, & notario nostro.

Ex literis tuis nuperrime redditis comperimus habemus nihil in re ecclesiae Paduanae actum esse: miramur profecto duces hunc inchoatum, & senatum neque brevibus neque literis ulla nostris flecti potuisse. Perunt, ut scribis, alium in ecclesiam Patavinam, iam in sponsam Cardinali dicatam, promoveri; nos, ut attestantur sacri canones, hujusmodi matrimonii spiritualis vinculum, quod est inter episcopum, & ecclesiam, fortioribus innixum viribus quam carnale, non nisi divino iudicio dissolvi posse. Et infra: Dicunt se filios ecclesiae obsequentissimos, & observantissimos esse: advertant ne, dum pro alio insare nitun-

tur ordinationi nostrae, immo illius, cui data est omnis potestas in caelo, & in terra, & cujus vices, licet immeriti, gerimus, resistere velle videantur. Meminerint illud Gregorii, Sacerdotes Christi Regum, & principum, omniumque fidelium patres, & magistros censerit, indignumque fore, si filius patrem, discipulus magistrum, & a quo credit non solum in terra, sed etiam in caelis ligari posse, & solvi subjugare caperetur: ut enim sacris canonibus cautum est, Deus quae ab Ecclesia disponenda sunt, non ad saeculi potestates, quas Ecclesia suae sacerdotibus voluit esse subjectas, sed ad sacerdotes pertinere voluit. Caveant ne contra eum pugnare dicantur, a quo propriam consecuti sunt potestatem. Scriptum est: Per me Reges regnant, & potentes decernunt iustitiam. Haec commemorasse volumus veluti hujus inchoati senatus famae, ac sui gloriosissimi nominis studiosissimi zelatores: absit enim, ut in eos aliquam inobedientiae maculam impingere velimus: sed nostrum esse duximus, ne ab eorum amulis mordeantur, eos cautiore reddere. Et infra: Non eos poeniteat obedientiae suae, quae melior est quam victima, incedant de virtute in virtutem, hoc enim pacto a mortalibus Deum videri posse juxta prophetam concessum est, &c. Datum Romae die IV. maii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

Demonstrata Pontificum auctoritas in regendis ecclesiis.

XXXVII. Indignae Ungari Regis preces.

Aberrant saepe a recto aequitatis tramite principum voluntates, apostolicaque constantia infringendae sunt, dum importunis precibus assentationibusque deliniti ecclesias amplissimas veluti profana munera indignis deferri postulant. Ea imbutus corruptela Matthiae Hungariae Rex ab Innocentio contendit, ut puerum vix egressum infantia, Hippolytum scilicet Herculis Atestini ducis Ferrariae filium ad Strigoniensem archiepiscopatum efferret: quod cum indignum esset, Pontifex ab ea mente Matthiam abduxit, hortatusque est (d), ut virum meritis insignem, qui ecclesiae Hungariae virtutum exemplo caeteris praeluceret, ac promovendae animarum salutis idoneum designaret. Destitit Matthiae Rex indignas urgere preces. Ut vero Hippolytus Atestinus auctus aetate

(d) L. 2. brev. p. 407.

NOTE [1] O Cessione novae promotionis ad vacuam Patavinam Ecclesiam dissidia quaedam Venetos inter & pontificem nata sunt, de quibus Annalista hic sermonem instituit. Verum licet in praesentem annum extracta illa sunt, ut ex literis pontificis satis constat; praecedenti tamen anno coeperunt; quorum originem haec assignat Naugerius hist. Venet. ad annum 1486. Patavina Ecclesia pastore suo viduata de altero sufficiens cogitantes Veneti, pro Petro Barozzi Bel-lunensi episcopo ad pontificem scripserunt. Sed commendata jam ecclesiae administratione Michaeli Cardinali, Veronensi episcopo, Pontifex rogantes Venetos repulit. Nihil tamen secius renuente Veneto senatu Cardinalem admittere, tandem Cardinali seu sponte seu coacte cedente quod ecclesiae illius proventus asse qui per Venetos non liceret, Bellunensis assumptus fuit. Haec Naugerius. MANST

xxxviii. Archiep. Colocen. tentos in vinculis. (a) Bon. fin. dec. 4. l. 5. in fin.

(b) L. 2. brev. p. 321.

tate cardinalitia purpura donatus fuerit, dicitur inferius.

Læferat porro graviter Matthias jus ecclesiasticum coniecto in vincula Petro archiepiscopo Colocensi, quem Bonfinius ait (a) fuisse virum Libero acrique ingenio & animo pro asserenda sæpe veritate, & utilitate publica usque adco vehementi, ac intrepido, ut formidolosam Regis iracundiam quandoque non expaverit; addit etiam literarum studii clarum, quibus in Italia operam dedisset. Cum itaque indignum esset tantum metropolitam teneri in vinculis, Innocentius Matthiam monuit (b), ut eum in libertatem revocaret, & si ab eo læsus esset, magnitudinem animi, quam toties egregiis clementiæ exemplis ostenderat, explicaret; vel si læsæ majestatis reum severitati legum subiici vellet, illius causam ad apostolicum tribunal rejiceret, cum nefas esset apud laicum judicem archiepiscopum judicio postulari.

Regi Hungariae.

Quoniam mora temporis non parva hac in re iam intercessit, & archiepiscopus ipse carcere detinetur, cum nonnulla honoris Apostolicæ sedis nostrique, ac tui sigillatione, & Dei offensione, duximus esse officii nostri has literas majestati tue scribere, quam hortamur, rogamus, & per viscera misericordiae domini nostri Jesu Christi obtestamur in Domino, ut eundem archiepiscopum pristinae libertati ad paternas preces nostras restituere velis, cum præsertim jam cessare potuerit omnis de illo homine concepta suspicio, ut si (quod absit) aliquid contra majestatem tuam molitus fuisset, ita sit & Dei auxilio sapientia tua præmunita, ut nihil tibi detrimenti afferre possit amplius homo miser, & imbecillis, quem clementia tua regia ex carceris squallore cum summa, ut sæpe in aliis, sua laude experta est liberaverit. Ea in re majestas tua rem Deo placitam, nobis ac venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, supra quam dici possit, gratissimam faciet, si vero ipse archiepiscopus aliquid contra personam tuam, ac statum inclitorum regnorum tuorum machinatus fuisset, si ita opus fuerit, pro majori eausa cognitione ipsum archiepiscopum usque ad nos etiam sub fidei custodia evocari faciemus, tale adhibiturum temperamentum, quod celsitudini tue satisfiat, & archiepiscopus, si qua demerita commiserit, pœnas luat. Dat. Romæ apud S. Petrum die vi. martii MCCCCXXXVI. pontificatus nostri anno ii.

xxxix. Reprehenderit is Matthiam tyrannidus.

Obduruit ad pontificias preces Matthias, ad quem emolliendum reducendumque ad officii religionem postea ab Innocentio Angelum Hortanum episcopum in-

ternuntium apostolicum missum testatur Bonfinius (c), demum vero Petrum fuisse carcere sexto post anno urgente legato apostolico liberatum a Joanne Corvino, fremente licet Regina Beatrice, qua instigante in custodiam fuerat traditus (d), ob correptum exercitæ in Hungaros tyrannidis Regem assentatorum lenocinia, non aspera & veracia monita excipere volentem. Eundemque præfulem Bonfinius hoc exornat (e) elogio: Primus hic erat principis secretarius, qui solus dicendi libertate apud eum omnia libere loquebatur, damnavat insolentia palam tributa, que ter quaterve quotannis ob ingentia diversaque bella a Rege imponebantur, quas dicas appellant, quibus non modo domesticam, sed vitam auream quisque numerum pendere cogebatur; id vulgo, & apud principem sæpius improborum, præter linguæ libertatem, qua maximi quandoque viri se tangi sentiebant. Factiosa quedam accessit emulatio hujus gratia inter principes exorta, qua regius animus offendebatur, quamvis eum alioquin diligeret, & observaret. Commotus tandem Rex aut coercenda libertatis gratia, aut uti dilectissimi exemplo amici cæterorum audaciam procedum deterreret, hunc præter sacrosanctam metropolitæ dignitatem in carcerem sæne conjecit, sed honestissime per arces regias asservatus annos sex circiter lingua sue pœnas luit.

(c) Bon. fin. dec. 4. l. 8.

(d) Id. dec. 1. 9.

(e) Bon. fin. dec. 4. l. 6.

Indignum vectigal Turcico more impositum Hungaris.

Porro hoc anno celebratos a Matthia Rege solemnnes conventus Budæ ad temperandam optimis institutis Hungariam, atque in iis saluberrimas leges latas, narrat Bonfinius (f). Ad intercipienda in primis litigantium subterfugia, tollendamque litium æternitatem decretum, ut ea certo temporis & prorogationum numero definirentur. Vetita etiam monomachia, cum barbarico more deficientibus testimoniorum probationibus singulari certamine causa definiri soleret. Reliquas sanctiones prosequitur Bonfinius, atque hæc humanitatis exempla a Matthia edita, quibus mirificam omnium fidem sibi comparabat, commemorat: Non solum, inquit, proceres nobilesve milites officii gratia, sed gregarios quoque visitavit. In castris ægrorum charitate contubernia iustavit, sæpe languentes propria manu pavit, jentaculaque porrexit, hortabatur ad convalescendum, increpibat pusillanimes, & desperatos consolabatur, sæpe in acie vulnera obligavit.

XL.

(f) Bon. fin. dec. 4. l. 7. Vetita singularia certamina.

Perhumanissimus in milites Matthias.

Cum is ulteriore quoque Austriam sibi subjicere meditaretur, conventu Iglaviæ in Moravia acto amicitiam cum Vladislao Bohemiæ Rege confirmavit. Tum in Austriacum vertit impetus, ac triplice

XLI. Fredericum Imp. deturbat Austria.

(a) Id. ib. Abraham Barchinay in chron. Ungar.

XLII. Maximilianus creatus Rex Romanorum.

(b) Burchard. in diar. cærim. mf. arch. Vat. p. 489.

plice Hungarorum, Bohemorum, Rascianorumque succinctus exercitu, Frederico Imperatori plures munitissimas urbes ademit (a), Lavam nimirum, Rhec, Egnburgum, Novam civitatem, quæ unius anni flexu continuam oppugnationem sustinuit. In Styriam etiam eruptione facta vicina oppidula subegit: denique ut Germanicas vires magis distraheret, cum Carolo VIII. Francorum Rege Maximiliani ducis Burgundiæ Frederici filii hoste armorum foedus fancivit, ut simul in Belgio a Gallis, in Austria ab Hungaris Austriaque vexaretur: atque ita Christiana respublica in perniciem suam ruebat, cum longe melius & Pannoniæ saluti, suoque honori Matthias consulisset, si pontificiis monitis obsequutus, redintegrata cum Germano concordia arma adversus Turcas vertisset, cum post varias procellas bellicas demum Hungaria a Turcis & Austriacis ferro flammaque divisa fuerit. [1]

Dum vero in Germaniam proferre victorias Hungaros annitebatur, Germani ineunte anno habitis Francofurti comitiis ad confirmandum labantem pene Austriacam potentiam superflite Cæsare ejus filium Maximilianum Regem Romanorum creaverunt, de quo hæc refert Burchardus (b) in diariis ceremonialibus: Die xvi. mensis februarii præteriti serenissimus & invictissimus princeps Fredericus Romanorum Imperator semper Augustus obtinuit ab electoribus sex imperii, videlicet Reverendissimis dominis Maguntino, Coloniensi, & Treverensi archiepiscopis, comite Palatino, duce Saxonie & marchione de Brandeburg, Rege Bohemiæ, ut dicitur, non vocato & absente, in oppido Francfordiensi eligi in Romanorum Regem illustrissimum principem Maximilianum archiducem Austriæ, &c. filium suum, cujus orator tunc in urbe Romana erat: qui audita domini sui promotione voluit aliorum Regum oratores in urbe assistentes præcedere, sed illi non permisissent. Fuit res in consistorio proposita & agitata: tandem conclusum fuit quod deberet expectari quo-

usque mitteretur ad Pontificem, & pereretur, Maximilianum pro electo & Rege haberi ad instar Caroli IV. cujus literæ cum Tri-

(c) Trihem. in chron. Spanheim. Nauler. vol. 2. gen. 50. Langius in chron. Michov. l. 4. c. 73. Crom. l. 29. Serrari. Mogunt. rer. l. 5. in Bertholdo & alii.

Abfuit ab his comitiis Wladislaus Rex Bohemiæ Polonus genere, cum ille Regi Hungaro foedere junctus esset, traducitque Bonfinius (d) Frederici avaritiam, qui Bohemos adversus Hungaros stipendio non conduxerit, nec Wladislaum sibi devinverit, cum Bohemicis armis fultus nunquam Austria pulsus fuisset. Cæterum Wladislaum Regem Bohemiæ misso ad Innocentium oratore gravissime conquestum, se ad comitia Francofurtenfia pro creando Rege Romanorum Maximiliano vocatum non fuisse, tradit Burchardus (e), additque contendisse ab Innocentio, ut principibus scriberet, ne illum septemviratus jure defraudarent. Descripsit (f) metropolitani comitorum celebratam egregio carmine Quintus Æmilianus, qui de divinis mysteriis post creatum Cæsarem solemnem pompa peractis hæc cecinit.

XLIII. Queritur Bohemus non fuisse vocatum ad comitia. (d) Bon. fin. dec. 4. l. 7.

(e) Burchard. in diar. mf. arch. Vat. p. 673. (f) Æmil. in Encomiast. Frider. & Maximil. to. 2. rer. Germ. ex editione Freher.

Non hic taurorum placatur sanguine fuso: Non positus holocausta sacris altaribus ardent. Sed qui panis erat verum fit corpus, & unda Fit sanguis, Christusque pius offertur ad aras.

Ubi porro fama de Maximiliano ad Ger-

XLIV.

NOTE [1] Nihil grave in Germania passum fuisse Austriacum Principem hoc anno, quamquam undique hostilibus armis petebatur, docet chronista Misnenis Menkenii ad hunc annum scribens: Plurima civitates Galliarum (Belgii scilicet) existente Maximiliano in Frankfordia, defecerunt ab ipso, quas tamen rediens recepit, capitis truncatione auctoribus defectionis multatis: Scriptor iste hoc anno chronicon suum claudit. De comitiis vero Frankfordiensibus hæc ille ibidem adnotat: Circa conversionem S. Pauli iterum (nam præcedenti anno eodem januario mense eo pariter convenisse imperii principes ad Frankfordiam cum filio suo (Friderici) Maximiliano duce Burgundiæ ipse Fridericus aderat, & tractatum est de electione novi Regis Romanorum. Et post consilia habita, tandem agente Adalberto Marchione Brandeburgense, consensum est in Maximilianum imperatoris filium, Burgundiæ & Austriæ ducem qui statim coronam regni Frankfordia, & post Aquisgranem percipit. Hanc Aquisgranensem coronam assumptam ab eo die IX. aprilis, quæ tunc dominicalis erat, constat ex publicis ea de re tabulis recitatis a Frehero Rer. Germ. to. III. MANSI

(a) L. 2. brev. pag. 237. (b) Ead. p. 237.

(c) L. 2. brev. pag. 282. Ritus in Maximiliani Caesaris creatione servati.

(d) Ext. to. 3. rer. Germanic. ex editione Frebevi p. 27. Iusjurandum a Maximiliano conceptum.

Germanicum regnum evecto percrebuit, Innocentius ingenti lætitia affectus festivas ad eum literas misit (a). Gratulatus etiam est Frederico Imperatori, eique de ipsius oratore hæc rescripsit (b): De nostra optima erga te voluntate nonnulla referer aperietque serenitati tue, nos magnopere lætari, audientes a nonnullis te regno in personam nati tui nobis dilectissimi cessisse, quod nobis gratissimum fuit audire. Ita cessit Fredericus Germanico regno, ut tamen dum superstes fuit illius administrationem gesserit: ad imperialia vero insignia accipienda Maximilianum varias in Italiam expeditiones tentasse visuri sumus. Paulo autem post significavit Bertholdus archiepiscopus Moguntinensis Pontifici, quo tandem ordine sceptrum Germanicum Maximiliano decretum fuisset, cui Innocentius de navata in ea re opera gratias egit (c), quibus literis prima aprilis dies ita ascripta est. Dat. Romæ apud S. Petrum die 1. aprilis MCCCCLXXXVI. pontificatus nostri anno 11. Lapsis aliquot diebus redimitus est die nona aprilis Maximilianus Aquisgranus Germanica coronâ solemniter ritu, qui in publicis monumentis (d) tunc editis describitur in historia Germanica ex editione Freheri, quem lector cupidus consulat; sufficit nobis sacramenti ab eo tunc nuncupati formulam, & pauca alia decerpere, hæc enim referunt acta: Ductus est Rex ad altare per archiepiscopos Moguntinensem, & Trevirensis: ibi ponens ambas manus super altare, fecit hanc professionem in vulgari. Profiteor, & promitto coram Deo, & angelis eius amodo, & deinceps legem, & iustitiam pacemque sanctæ Dei Ecclesiæ servare, populoque mihi subiecto prodesse, & iustitiam facere, & conservare jura regni, salvo condigno divinæ misericordiæ respectu, sicut cum consilio principum, & fidelium regni atque meorum melius invenire poterō. Sanctissimo Romano Pontifici, & ecclesiæ Romanæ cæterisque pontificibus, & ecclesiis Dei condignum, & canonicum honorem volo exhibere. Ea etiam, quæ ab Imperatoribus, & Regibus ecclesiis seu ecclesiasticis personis collata sunt, & erogata, inviolabiliter ipsis conservabo, & faciam conservari: abbatibus, & ordinibus vasallis regni honorem congruum volo portare, & exhibere, domino nostro Jesu Christo mihi præstante auxilium, fortitudinem, & decorem.

Qua professione facta ductus est Rex per dominos archiepiscopos Moguntinensem, & Trevirensis ad solium suum, seu sedem regiam, quæ est superius super altum monasterium ante altare Apostolorum Simonis & Judæ, clero cantante responsum

istud: Desiderium animæ ejus tribuisti ei Domine, & voluntate laborum ejus non fraudasti eum. Versus: Quoniam prevenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. Et dominus archiepiscopus Colonienfis sequebatur eum cum suis ministris Regem cum cæteris principibus, ponentes eum ad eandem sedem regiam S. Caroli lapideam. Ibi dominus Colonienfis dixit: Ita retine amodo locum regium, quem non iure hereditario, neque paterna successione, sed principum seu electorum in regno Alemania tibi noscens delegatum, maxime per auctoritatem Dei omnipotentis, & traditionem nostram presentem, & omnium episcoporum, cæterorumque servorum Dei: & quanto clerum sacris altaribus propinquorem prospicis, tanto ei potiore in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator Dei, & hominum, & mediatorum cleri, & plebis in hoc regni solio conservet, & in regno æterno secum regnare faciat Jesus Christus dominus noster Rex Regum, & Dominus dominantium, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto vivit & regnat Deus, &c. Commendat Naudclerus (e) Maximilianum hoc elogio: Fuit vir summa virtute, rei militaris scientia insignis, in quo reucebat iustitia fervor, ac zelus singularis, benignitas atque clementia cum vitæ, ac morum observantia: quibus regis virtutibus ornatus ex regia domo nulla ex parte majorum suorum laudibus inferior evasit. Primam illum legem de pace publica colenda tulisse idem author refert (f), ne quis scilicet jus ferro, sed legibus diceptaret, paci que violatoribus cæsaream iram ultionemque intentasse, eaque afferendæ majestatis cæsareæ occasione Suevos fœdus inter sese pepigisse, ad quod præpotentes etiam principes accesserint. At Galliæ Pannoniæque Reges Maximiliani æmuli ægre tulere ipsum ad cæsareum fastigium fuisse evectum, scribitque Krantzius (g) ei a Francis literas aculeatas remissas, quibus ipsum hoc scommate pupugere, se Regem Romanorum jactare, cum Romæ nihil potestatis aut opum haberet. Maximilianum vero ad repetendas amissas Belgii urbes exercitum comparasse, pluresque, nimirum S. Audomari Fanum, Morinum, Atrebarum aliasque arces in suam potestatem redegit: de quibus etiam meminit Maximilianus (h).

Oborta etiam in Galliis tum intestina bella (i), quod proceres nonnulli iniquo animo paterentur regni gubernacula ab Anna Caroli amita teneri: Ludovicus vero Aurelianensis regni procuratorem sibi arrogaret, jungeretque cum Maximilia-

(e) Naud. vol. 2. gen. 50. Maximiliani elogium.

(f) Id. ib.

(g) Cran. 12. Saxo. 1. 13. c. 2.

Plures urbes in Belgio ereptæ Gallo. (h) Com. 1. 7. c. 3.

XLV. (i) Cran. 12. ubi sup. Mas. son. in Car. VIII.

(a) Cran. 12. ubi sup. (b) Com. sup. c. 3.

De Valentiniensi & Diensi comitatibus his exorta. (c) Lib. brev. p. 457.

XLVI. Abalienatus postea is principatus ab Alex. VI.

(d) Lib. sign. n. 1900. P. secret. p. 41.

Pro restitucnda Angliæ pace actum de matrim. inter Lancast. & Eboracensem stirpes.

no arma (a): captum porro in pugna Britannica Ludovicum, ac Maximilianum inter & Carolum redintegratam (b) pacem postea videbimus. Ad afferendam porro ecclesiæ Romanæ jura hoc anno Innocentius repetit a Carolo Rege Valentiniensi & Diensi comitatus, quos a Ludovico XI. ejus parente Pio II. restitutos vidimus, ac dein post Ludovici obitum injuria occupati fuerant: cui respondisset Carolus controversiam ex æquo & bono constitutis arbitris diremptam iri, institit Innocentius (c), ut viros probitate conspicuos ad cognoscendum causam designaret. Extracta ea lis est, iique comitatus postea ab Alexandro VI. qui ad magnas opes & amplissimos principatus nothos filios evehere, atque Gallum Regem sibi devincire annitebatur, abalienati fuerunt a ditone pontificia.

Hoc anno Innocentius ad sedanda exitiosa Anglorum bella, quæ ob veteres controversias de sceptri Anglici successione inter Lecestriensem, & Eboracensem regias stirpes jamdiu exarserant, Lecestriensi familiæ regnandi jura asseruit, atque inter Henricum, & Elizabetham. Eboracensem initum conjugium soluis contrariis legibus confirmavit, præcepitque Anglis (d) apostolico pro imperio, ne unquam posthac de successione juribus novas lites, quæ tantum cruoris fuderant, movere audeant.

Ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex, in quo potestatis plenitudo consistit, inter curas multiplices, quibus rerum negotiorumque varietatibus continue premitur, ad ea ex debito pastoralis officii sibi commissa sollicite intendere debet, per quæ inter catholicos principes eorumque vasallos, & subditos pacis, & quietis, quo adjuvante Domino conservetur amicitia, & quæ iis contraria sunt, ac scandala producant, per sua vigilantia studium radicibus extirpentur, prout personarum, locorum, & temporum qualitate pensata, id in Domino conspiciat salubriter expedire. Nuper pro parte charissimi in Christo filii nostri Henrici VII. Angliæ Regis illustris, & dilectæ in Christo filii nobilis mulieris Elizabethæ claræ memoriæ Eduardi IV. dicti regni olim Regis primogenite nobis exposito, quod ipsi ad submovendum contentiones, quæ de regno ipso fuerant inter eorum prædecessores de Lancastriæ, de qua ipse Rex Henricus, & Eboracensis inclitis domibus, & familiis dicti regni, de qua Elizabethæ præfati originem traherant, quarum occasione in regno ipso gravia scandala retroactis temporibus exorta fuerant, desiderabant invicem matrimonium contrahere, sed quia quarto, &

quarto consanguinitatis, & forsitan affinitatis gradibus invicem conjuncti erant, eorum desiderium hujusmodi in ea parte adimplere non poterant dispensatione apostolica desuper non obtrita. Nos tunc cupientes perpetuæ tranquillitati, paci, & quieti dicti regni, quemadmodum decet pium & communem patrem & pastorem omnium Christianorum, providere, ac discordiis, quæ in eo regno diu inter descendentes ex domibus prædictis cum maximo ipsius regni detrimento viguerunt finem imponere, illudque futuris dissensionibus occurrendo pacatum, & quietum perpetuis temporibus reddere, ac Christiani sanguinis effusionem evitare, cum eisdem Henrico Rege, & Elizabethæ, ut hujusmodi consanguinitatis, & forsitan affinitatis impedimenti non obstantibus, matrimonium inter se contrahere, & in eo postquam contractum fuerit remanere libere, & licite possent per alias nostras literas gratiose dispensavimus, suscipiendam ex hujusmodi matrimonio prolem legitimam nuntiando.

Cum, sicut accepimus, Henricus Rex, XLVII. quamquam non modo jure belli, ac notorio, & indubitato proximo successionis titulo, verum etiam omnium prælatorum, procerum, magnatum, nobilium, totiusque ejusdem regni Angliæ plebis electione, & voto, nec non decreto, statuto, & ordinatione ipsius Angliæ regni trium statutorum in ipsorum conventu, parlamento nuncupato, propter hoc publice, & generaliter celebrato, ius ipsius regni Angliæ ad ipsum Henricum VII. Angliæ Regem, suosque heredes suo ex corpore procreandos indubitanter, & de jure pertineret, eidemque delatum foret: ad omnes tamen discordias, & dissensiones, quæ olim inter illustres Lancastriæ, & Eboracensem domos prædictas viguerat, tollendas, atque in perpetuum abolendas, ac pro firma, & perpetua pace in eodem regno observanda, ad præcipuam, & specialem ipsorum trium statutorum dicti regni requisitionem assenserit eandem Elizabethæ principissam immortalis famæ Regis Eduardi præfati primogenitam, & veram heredem ducere, habere, & in uxorem dummodo primitus a nobis opportuna dispensatio super impedimenti prædictis obtineretur: nos, qui una cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus omnia, & singula supradicta paterna charitate considerantes, non solum super matrimonio hujusmodi inter Henricum Regem, & Elizabethæ principissam præfatos, ut præferatur, contrahendo ex causis supradictis per dictas nostras literas dispensavimus, sed etiam prolem suscipiendam ex eo ad succedendum eisdem Regi, & Elizabethæ legitimi-

Jus regni Angliæ Henrici VII. spectare pronuntiatum.

Eboracensem hæres fuit Elizabetha.

gitimam nuntiavimus, prout in eisdem ipsius dispensationis literis plenius continetur, motu proprio non ad Henrici Regis aut Elizabethæ prædictorum, aut alterius pro eis nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & ex certa nostra scientia huiusmodi dispensationem, nec non matrimonium vigore illius contrahendum, seu cuiusvis alterius dispensationis desuper a sede Apostolica, vel illius penitentiaria, aut legatis, sive nuntiis ad id facultatem ab eadem sede habentibus forsitan obtemperata pro tempore contractum, quorum quidem nostrarum literarum, & aliarum prædictarum dispensationum tenores præsentibus, ac si de verba ad verbum infererentur haberi volumus pro expressis, legitimamque liberorum successione, & etiam declarationem, pronuntiationem, & decretum parlamenti tam super titulo ipsius Henrici Regis, quam super successione liberorum, ac hereditate suorum, nec non omnia alia, & singula præmissa auctoritate apostolica præsentium tenore confirmamus, & approbamus, ac robur perpetuæ, & inviolabilis veræ firmitatis obtinere eadem auctoritate pronuntiamus, decernimus, atque declaramus, supplemusque omnes, & singulos defectus tam juris quam facti, si qui forsitan intervenerunt in eisdem, aut aliquo præmissorum, monemusque, & requirimus motu, scientia, & auctoritate prædictis omnes, & singulos dicti regni incolæ, & eiusdem Henrici Regis subditos, cuiuscumque gradus, status, seu conditionis existant, etiam si ducali, vel majori dignitate præfulgeant, eisque cuiuslibet eorum distincte præcipiendo imbibemus, ne ipsi aut aliquis eorum novos tumultus occasione juris succedendi huiusmodi, vel quocumque, vel quovis quasito colore, aut quacumque alia causa in eodem regno per se, vel alium seu alios movere, seu moveri facere dispensationi, declarationi, & decreto huiusmodi, aut paci tranquillitative ipsius Angliæ regni contraveniendo quovis modo præsumant sub excommunicationis, & maioris anathematis poena, quam omnes, & singuli huiusmodi tumultus novos excitantes, vel excitari facientes, atque pacem, & regni præfati tranquillitatem posthac nequiter deturbantes, aut prædictis contravenientes ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, cuiuscumque, ut præfertur, dignitatis, status, gradus, seu conditionis existant, etiam si ducali aut majori præfulgeant dignitate, eo ipso incurrant, eosque incurrere, & illius vinculo innotatos, & involutos ipso facto esse eisdem motu, scientia, & auctoritate volumus, statumus, decernimus, atque declaramus, a quo quidem excommunicatio-

Sublatæ leges contrarie ut connubio jungi possint.

Vetiti Angli de successione iure novas litteras movere.

nis, & anathematis vinculo ab alio quam a sede Apostolica præfata, aut cui ipsa sedes id specialiter, & specificè commiserit, præterquam in mortis articulo constituti, nequeant absolutiois beneficium obtinere. Et si, quod Deus avertat, contingat ipsam Elizabethæ prole ex dicto Henrico Rege non suscepta, vel suscepta non tamen tunc superstiti, decedere ante ipsum Regem, eo casu prolem ex ipso Rege Henrico, & alia quacumque eius legitima uxore ab eo superinducenda in omni iure hereditario regni huiusmodi iuxta antedictum ipsius parlamenti decretum, & huiusmodi nostram illius approbationem, & confirmationem super huiusmodi decreto, & aliis prædictis, ut præmittitur, factam succedere debere, similibus motu, scientia, & auctoritate etiam decernimus, & declaramus. Et ne in huiusmodi eventum quispiam proles præfata successione huiusmodi quovis colore impedire, aut ad impediendum novos tumultus in eodem regno per se, vel alios excitare aut excitari facere, vel procurare præsumat, sub præfatis censuris, & poenis, quas omnes, & singuli novos tumultus, ut præfertur, ex quacumque causa in contrarium excitantes, aut excitari facientes, eo ipso incurrant, & a quibus ab alio quam sede prædicta, & cui sedes ipsa id specialiter commiserit, absolvi nequeant, præterquam in mortis articulo constituti. Pari motu, scientia, & auctoritate prohibemus, & quoscumque tam principes externos, quam dicti regni incolæ præstantes opem, & succursum eidem Henrico Regi, eiusque descendentes in eodem regno successoribus Angliæ Regibus contra eorum rebelles, aut aliqua contra præmissa quovis pacto molientes eisdem motu, scientia, & auctoritate benedicimus, & illis quos sic faciendo in tam iusta causa decedere contingeret plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem elargimur.

Obiectæ contra tendentibus censura.

Et nihilominus universis, & singulis episcopis, monasteriorum abbatibus, metropolitanis, & aliarum cathedralium, & collegiarum decanis, archidiaconis, canonicis, parochialium, & aliarum ecclesiarum rectoribus, sive vicariis perpetuis, prioratum, & domorum cuiusvis etiam mendicantium ordinum prioribus, & guardianis, & quibuscumque aliis ecclesiasticis personis exemptis, & non exemptis similibus motu, scientia, & auctoritate sub interdicti ingressus ecclesie in episcopos, & superiores, ac excommunicationis late sententia poena in inferiores ab eis eo ipso per eos, si non paruerint, incurrenda mandamus, quatenus ipsi, & quilibet eorum, cum pro parte præfati Henrici Regis heredum, &

XLVIII.

suc-

Ulli ecclesiastici censuras in adversarios dirrigere.

successorum suorum huiusmodi quovis colore fuerint desuper requisiti, contravenientes huiusmodi, & novos tumultus excitantes in ecclesiis suis, & aliis locis publicis inter missarum, & aliorum divinarum officiorum solemniam, nec non aliis temporibus congruis toties quovis requisiti fuerint, excommunicatos & anathematizatos esse, & huiusmodi sententias, & censuras incurrere publice nuntient, sciantque ab aliis nuntiari, & ab omnibus archiepis evitari, ac legitime super his habendis servatis processibus censuras, & poenas huiusmodi iteratis vicibus aggravari contradicentes, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXXVI. VI. kal. aprilis pontificatus nostri anno II. Paruere Angli Romano Pontifici, atque ex hoc matrimonio Henricus VIII. susceptus est, qui postea Rævæ libidinibus furis agitatus Anglos a Romanæ ecclesie obsequio divulsit, ut suo loco dicitur.

XLIX. Pro Albanie principis concordie interpretem agit Inn. (a) Eod. l. 2. brev. p. 304. Nulla sacra munera ad Gallum & Scotum Reges. (b) Ibid. p. 250. (c) Ib. p. 244. & 304.

Vexata quoque fuerat Scotia civili bello, cuius dirimendi cupidus Innocentius Carolum Francorum Regem sollicitavit (a), ut regiam auctoritatem, qua plurimum poterat apud Regem Scotiæ, ad conciliandum cum eo fratrem Alexandrum olim Albanie principem adhiberet. Transmiserat (b) ad eundem Regem Carolum paup̄ ante candelas religiose precatione beatissimæ Virginis purificatae festo die sacratas; ad Scotum vero rosam auream recurrente prima quadragesimæ dominica veteri ritu similiter sacratam, cuius mystici numeris significationes, arcanas hilce literis aperuit (c).

Regi Scotorum.

Suscipe, charissime fili, rosam hanc herissimam corde monumentum, & pignus nostræ in te paternæ benivolentiæ, in qua non numeris æstimanda est quantitas, sed altioris significationis qualitas interpretanda, nec te auri fulgor, sed contemplantio divine significationis teneat: sancta enim Ecclesia hoc donum per manus summi Pontificis ordinavit ad declarandam lætitiã, & gaudium ex humani generis liberatione susceptum, rosa enim ipsa corpori gloriosissimo Jesu Christi, qui nos pretioso sanguine suo redemit comparata est, flos enim ille omnium est florum, & aspectu jucundior, & odoris suavitate fragantior. Penetret igitur in tuos sensus divinus odor, ut eo repletus generositatem animi tui, & catholicam mentem in dies magis expleres, & augeas, deque ipsa republica Christiana sanctaque Apostolica sede benemereri studeas. Dat. Romæ apud S. Petrum die XII. martii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II. Data est Imoleni pontificio intertuntio provincia, ut eam Scotiæ Regi Ann. Eccl. Tom. XXX.

Quid mystice significet.

sua manu porrigeret: Tanquam, inquit (d) Innocentius, nostri amoris in eum, & sua virtutis eximie pignus. Ornati etiam sacris muneribus alii nonnulli principes ab eodem Pontifice fuerunt, icunculas enim cereas cœlestis agni typo impressas, devotisque sacra prece ad ducem Britannia ob eximium illius in sedem Apostolicam studium transiit (e), pollicitus alias etiam erogaturum, gesturumque morem eius pietati, si Britonius proceribus plures elargiri vellet.

(d) Ib. p. 305.

(e) Ib. p. 315.

Eodem pio dono affecit (f) Ferdinandum ulterioris Siciliae, Aragoniæ, & Castellæ Regem, utque in Salvatoris memoriam recurrente primo a resurrectione dominica sabbatho sacrari soleant significavit. Decorata est eisdem sacris muneribus Elisabetha Regina eius uxor, ad quam conceptæ eisdem ferme verbis extant datæ literæ (g). Miserant Reges ad Innocentium Neapolitani belli sumptu exhaustum liberalis obsequiæ ergo decem aureorum millia, de quibus actæ gratiæ a Pontifice ipso (h), tum addita adhortatio, ut Mauricam gentem superstitiosi Mahumeticæ deditam excinderent, qua excisa cæteris principibus ad Turcicum evertendum imperium arripe conjungere possent: Occurrit nunc vos hortari, ut bellum contra Mauros susceptum magna, ut facitis, animo prosequamini, quod cum iuste, & pro Dei gloria geratis, non potestis nisi felicem illius exitum sperare, quem Deus ipse, cuius causa agitur & dedit habentis, & dabit. Nos quoque quoad poterimus, tam pio vestro incepto non decimus: ex quo speramus cum vestra immortalitate laude, & gloria multa Christiano nomini bona proventura, debellatis enim Mauris, & ad divinum cultum gente illa redacta, florentes vires vestras contra Christiani nominis hostem Turcum convenire poteritis, & cum cæteris Christianis principibus una bellum capeissentibus, nobis in primis iuvantibus, & Deo duce, victoriam ex truculento illo hoste reportare: quod utinam cito liceat, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum die VIII. februarii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

L. Icunculae agni effigie impressæ ad Britonem missæ. (f) Ib. p. 309. Et ad Regem Hispaniæ. (g) Ib. post. (h) Ib. p. 172.

Additi iis stimuli ut Mauros debellent.

LI. Hurtados Mendoza Card. bellicus Maurici promotor. (i) L. 2. brev. p. 172. Commendati Reges. Hiip. ob præclare gesta.

tem, & honorem nostrum, & huius sanctae sedis pertinentibus ostendant. Non minor laus eos sequitur pro iis, quae contra Mauros in Dei laudem gerunt, a quibus huius Deo duce speramus eos victoriam summam cum gloria reportaturos, & Christianae reipublicae, quod eorum invicta virtus polliceri videtur multum profuturos. Nos vero eis non deerimus in iis, quae poterimus pro tam pio prosequendo incepto, & ad exitum perducendo, neque ullo tempore cessabimus paternali illis officia procurare. Datum Romae apud S. Petrum die VIII. februarii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

(a) Ib. p. 194.

LII.

De sacra in haereticos censura postea dicitur: quod vero ad Mauricum bellum attinet; non fecerit Pontificem concepta spes; cum enim Hispani sacro crucis symbolo insigniti pro religione pugnaturi in Mauros erupissent, gloriosissimae de iis victorias retulere (b): favit autem nostris Maurorum discordia, quippe Abobardilles & Boabdilles de regno invicem disceptabant, illudque discederant, ut Granata quidem, Almeria, & Malaca Boabdilli concessae essent; reliqua ditone Maurica Boabdilles potiretur. Versus est primus impetus in Loxam, quae se Boabdilli dederat, impetus, quamque magnis animis propugnavit Rex barbarus, factique eruptionibus nostros ad pugnam laeffavit: sed a Christianis divina ope re-tus est, contortae in Maurica propugnacula aeneae machinae latam muris stragem dedere, adeo ut Boabdilles Rex facta prius cum Ferdinando pactione Loxam dediderit, seque ad illius pedes victus projece-rit. Cujus victoriae fama late increbuit, deque ea mox Elisabeth Regina laureatas literas ad Tendillae comitem misit Pontifici perferendas, quas cum accepisset Innocentius ingenti delibutus gaudio comiti, quem Florentiae substituisse diximus, statim rescripsit (c), publica a se laetitiae signa de Mauris domitis editum iri.

(b) Surit. l. 20. c. 68. Marian. l. 25. c. 9. Mauri discordiis laborant.

Loxa Ferdinando Regi dedita.

(c) Eod. l. 2. brev. p. 439. LIII.

Aetas solemni ritu ab Innocentio divi-no Numini gratias de concessa Ferdinan-

do Loxensi victoria, refert Burchardus (d) in rituum diariis: Dominica, inquit, IX. julii Romae in ecclesia S. Jacobi de Galicia R. D. P. Petrus episcopus Ussellensis celebravit missam solemnem de octava visita-tionis B. Mariae virginis propter victoriam, quam habuit illustrissimus dominus Ferdi-nandus Rex Hispaniae contra Regem Gra-natae infidelem. Post orationem diei dixit orationem pro Rege, &c. De perfolutis Deo ob Loxensem victoriam laudibus quarto post die Innocentius ipse Elisabe-tham Reginam fecit (e) certiore, ipsam-que ad inclinatas Maurorum res proster-nendas incendit.

Reginae Hispaniae.

Cum in ea re majestates vestras summo studio elaborasse certo sciamus zelo, & ardore catholicae fidei, non possumus vos non maxime commendare, ac praecipua laude dignos judicare, quod tam benemereri de fide Christiana studeatis. Hortamur idem in posterum faciatis, & Deo adjuvante per-fidam illam barbarorum gentem extirpare nitamini, de qua gloriosam victoriam me-rito sperare potestis, & debetis. Nos vero hoc felici nuntio contineri non potuimus, quin publica huiusmodi victoriam celebra-remus in commendationem majestatum ve-strarum, & quo studio possimus laudem ve-stram prosequeremur. Speramus saepius hoc nos facturos praebita materia a serenitati-bus vestris, quae huiusmodi victorias con-tinuando famam, & gloriam apud omne Christianorum genus sibi irrogabunt. Datum Romae, &c. die XIII. julii MCDLXXXVI. pontificatus nostri anno II.

(d) Bur. char. in diar. ms. arch. Vat. pag. 506.

(e) L. 2. brev. de cur. p. 460.

Solicitata Regina Elisab. ut victo-riam ur-geat.

LIII. Plures ar-ces erepta Granata tenentibus. (f) Sur. l. 20. c. 68. Marian. l. 25. c. 9.

Mochli-num Granatae clypeus.

Ceterum Ferdinandus Rex imposito Loxae cruce signatorum praesidio, iisque praefecto Alvaro Luna, ad illorum situ arcem munitissimam, e qua in Granatam prospectus patet, quam barbari dextrum regni, & urbis oculum appellabant, castra posuit (f): cum timore perterriti barba-ri supplices mox deditorem octava die junii fecerunt: pronaque tum fuere ad vi-ctorem finitima Loxae, & Alamae oppida, nimirum Zagra, Galare, Zagadixium, ac Balnea, quibus Ferdinandus potius cruce signata castra ad Mochlinum oppidum arte & natura ad excipiendos propulsan-dosque hostiles impetus instructum & ap-paratissimum, quod Granatensis regni cly-peum Mauri vocabant, meratus est, cum itinera Christianis intercluderet, ne ad Granatensem agrum evastandum excurrerent. At licet nullis humanis viribus ea arx expugnari posse crederetur, omnia tamen militi Christiano triumphalia crucis signa praefertenti pervia fuere: atque ita decima septima junii die militari fe-dere Mochlinum in nostrorum potestatem ve-

Ferdinandus deditur.

Quantus fuerit Maurorum exercitus.

Vastatus ager Granatensis.

LIV.

In Canariis insulis propa-gata pie-tas.

LV.

venit: eodemque victoriae impetu Colo-mera & Mons frigidus Ferdinandi pari-ter imperium accepit, effusaeque deinde in Granatensem agrum copiae cladem bar-baris longe lateque intulerunt. Interea continebat se intra Granatae moenia ho-stis ad sexaginta millia peditum, equitum duo millia accinctus, ac pugnae conferen-dae in asperrimis angustiis loci occasionem quaerebat: demumque in postremam no-strorum aciem incurrit Mauricus equita-tus, inuitoque tumultuario certamine pro-pulsatus est, vicini vero agri igni ferro-que vastati fuerunt: quod sacrum bellum quinquaginta dies tenuit: attritusque ita Mauris Ferdinandus ad instaurandas vi-res, reficiendumque militem, fortissimis in arcibus impositis praesidiis, Cordubam reversus est.

Hi Maurici triumpho a Ferdinando Canariarum insularum, quas fidei Christia-nae hostes occuparant, expugnatione, pro-pagataeque pietatis gloria cumulati fue-runt: in oppidis enim, & urbibus e Mau-rica tyrannide ereptis, nec non in Canariis insulis excitari ecclesias, condi monasteria, abbatias institui, ac vestigali-bus locupletari curavit, flagitavitque una cum Elisabetha Regina ab Innocentio, ut viros morum nitore, doctrinae splendo-re, religionis proferendae sacro ardore in-signes iis ecclesiis praeficeret; ob qua praec-lara facinora Pontifex utrumque eximio elogio exornavit apostolico diplomate, quo ipsos, & successores jure patronatus in Granatensis regni, Canariarum insu-larum, aliorumque locorum, quae infide-libus eriperentur, constitutis constituen-disve ecclesiis affectis, ornavitque hoc en-comio.

Charissimus in Christo filius noster Fer-nandus Rex & charissima in Christo filia nostra Elisabeth Regina Castella & Legio-nis illustres, inter alios Christianorum Re-ges & Reginas summi rerum officis & conditoris, cunctorumque bonorum autho-ris, & omnipotentis gratia amplissimorum regnorum de fusissimo imperio, & aliarum diversarum provinciarum dominio subdito-rum obedientia, devotione, & observantia facultatem quoque omnium, quae summis Regibus necessaria fore noscuntur, afflu-entia, & ubertate, atate florida, & ani-mo ad omnia praec-lara facinora parato, in-consilii prudentia, & in administranda justitia constantia, & multarum praec-larissimarum rerum ab eis gestarum gloria, & in re militari peritia, fortitudine, & au-dacia decorati, ut tantorum bonorum au-thori gratias referrent, & aliquid praec-larum ad ejusdem omnipotentis Dei honorem, & imperii Christianorum propagationem

aggredierentur, non solum ceptum opus ex-pugnationis infidelium insularum Canariae prosequi & continuare curarunt, sed etiam regnum Granatae ante eorum oculos confi-stens prosapia Regum Hispaniarum debitum de spurcissimis Saracenis Christi nominis ho-sibus deventum superioribus annis expugna-re, & eorum ditioni subicere, ac in locis ab eisdem Saracenis acquisitis & acquirendis ecclesias, monasteria, & beneficia ecclesia-stica erigi, eisque certam partem decima-rum ac fructuum, reddituum, & proven-tuum ecclesiasticorum dictorum locorum ap-plicari, & ex eis donari facere decreverunt, & non in propria, sed ejusdem omnipoten-tis Dei fortitudine & providentia confiden-tes opus ipsum omni ex parte difficilissimum prosequendo, illius civitates, castra, op-pida, & alia loca plurima fere tertiam e-jusdem regni Granatae partem, uti accepi-mus, constitutiva divina favente clemen-tia, eorumque ditioni subjugarunt, & tam in regno Granatae, quam insulis praedictis prosperitatis votivis successibus subjugare non cessant in dies, &c. Datum Romae apud S. Petrum an. MCDLXXXVI. idibus decembris pontificatus nostri an. III. Fulcivit quoque aliis subsidiis eosdem Re-ges Innocentius, ut etiam in Aragonensi regno subsidiarum auxilium libere cogere Ferdinandus posset, cum vetusta lege pro-hibitum esset, ne Rex inconsultis regni or-dinibus nova vectigalia populis impera-ret, Innocentius eam legem ob praesentem necessitatem apostolica auctoritate ita-

De eccle-siis in Mauricia urbibus condendis actum a Ferd.

(a) To. 3. sign. recan. n. 1093.

Ad futuram rei memoriam. Sicut recepimus inter alias constitutio-nes, ordinationes, leges, & jura regni Ara-gonum, quas ipsi foros vocant, est consti-tutio & ordinatio, forus seu lex per Reges dicti regni, qui fuerunt, hactenus, & per barones aliosque principes & primates, ci-vitates, & universitates ejusdem regni facta & approbata, ac juramento, & excom-municationis & interdicti sententia, po-nisque roborata, qua cavebatur quod Rex pro tempore existens in praefatis regnis non pos-sit vectigal, impositionem, exactionem, aut subsidium, vel gabellam, vel, ut ipsi lo-quuntur, sifam, imponere in dictorum re-gnorum regnicolis, & subditis absque curiae generalis, hoc est regni convocacione & con-gregatione atque consensu, & charissimus in Christo filius noster Ferdinandus Rex Castella illustris in sua ad regnum Ara-gonum promotione promiserit, & juramen-to ac sub poenis supra dictis ad observatio-nem dicti fori & constitutionis se obliga-verit, contingereque posset talis necessitas, quod sine sifa & vectigalis impositione pa-ci & tranquillitati illius regni consulere non

Ob bellum Granat. solutus ea Ferdinandus.

non posset, essetque difficillimum & laboriosissimum totius curie & regni expectare & habere consensum, nos qui illius vices gerimus in terris, qui est Rex, Regum & dominus dominantium, ac Regis & regni predictorum specialem curam gerimus, attendentes quod pro Christiani nominis propagatione atrox adversus Mauros bellum assidue gerat, ac propterea Regi & Regine predictis, ne propterea detrimenta perferant, ac communi utilitati dicti regni providere volentes motu proprio, non ad ipsius Regis, vel cujusvis alterius nobis super hoc oblate petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate & certa scientia, ac de plenitudine potestatis presentium tenore indulgemus, quod cum talis evidens necessitas Regi vel Regine supervenerit, cui necessitati juxta suam & eorum, quos pro rebus predictis & aliorum regnorum sua ditioni subditorum in suos pro tempore assumerit consiliarios judicium & consilium moderari, ac commodius succurri, quam per se impositionem nequireret, quod liceat prefato Regi & omnibus, qui simile juramentum presterunt, sifas, adjumenta, subsidia, & onera quacunque rationabilia & honesta indicere regnicolis predictis, & indicta exigi facere ab eisdem, ut hujusmodi maximis regni necessitatibus occurrat, & quod sic indicendo & exigi faciendo nullum perjurii reatum, & illa exigentes, & ad id favorem, assensum, consiliumque prestantes nullam exinde poenam incurrant. Volumus tamen quod quotiescumque eam sifam, impositionem, exactionem, aut subsidium hujusmodi imponere toti regno contigerit, cum majoris partis dicti regni consensu illam imponere teneatur, ita tamen quod major pars regni non ex majori parte eorum, qui in curia fuerint congregati, nec ex numero sitate particulari vororum numero, nec ex pluralitate brachiorum curie, sed ex vera majoritate partium & vassallorum dicti regni censeatur; quod si generalis sifsa imponenda non videbitur, indulgemus, ut in casu necessitatis predicta possit ipse Rex illis civitatibus, universitatibus, locis, & hominibus sifsam imponere, qua civitates, universitates, loca, & homines illam acceptare voluerint, & ad impositionem illius suam presterint assensum, proque conscientia Regis & aliorum, qui ad

id prestarent consilium, assensum, auxilium, vel favorem serenitate & puritate eundem Regem Aragonum, & quoscumque alios primates regni, universitates, loca, homines, ad dicta constitutionis observationem juramento, excommunicationis sententia, interdicti poena, & quavis alia obligatione ascriptos in hujusmodi necessitatibus ab eisdem juramenti observatione, excommunicatione, interdicto & aliis poenis, & censuris absolvimus, illud & illas eis remittimus, & volumus eos ad juramentum, interdictum, & forum obstruendum non teneri, non obstantibus premiffis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis &c. (Adjecta est sanctionum Aragonicarum anno MCCCVIII. editarum in solemnibus regni comitiis series, quibus vis prescripto pontificio adempta est. Dat. Romae apud S. Petrum an. incarnationis dominice MCDLXXXVI. vi. kal. februarii pontific. nostri anno III. [1])

Partas reliquas duas regni Granatensis partes excisa Maurica tyrannide a Ferdinando & Elisabetha, nec non ex Canariis insulis ad alias novi orbis insulas, atque in ipsum postea vastissimum continentem incognitum, ubi novi episcopatus innumeraeque ecclesiae a successoribus conditae fuerunt, imperium Christianum protulisse visuri sumus. Haec vero amplificati divini cultus trophaea Ferdinande eximia in persequendis haereticis diligentia cumulavit. Is antea sacra tribunalia ab Innocentio, uti meminimus, ad exercendam fidei censuram excitari obtinuerat: utque reos clementia ad deponendos errores magis pelliceret, iis qui certo temporis intervallo eos damnassent, constitutionem de publicandis reorum bonis poenam remisit: qua illecebra multi delinquenti ex haereseos caeno emerfere, seseque in Ecclesiae castra receperunt. Iis tamen postea ecclesiastici plures eorum fortunas affectantes litem intendere, consultusque a Ferdinando Innocentius silentium ecclesiasticis imponendum sanxit (a).

Confirmata est hoc anno sanctione apostolica censorum fidei autoritas, quam magistratus laici infringere moliebantur, latas enim ab illis sententias exequi detrectabant, ni prius judiciaria acta excussissent, atque ita vis sacri iudicii obsolebat. Edixit (b) itaque Christi vicarius ad

LVI. E. Canariis insulis ad Americam continentem prolata religio.

(a) L. 2. brev. p. 484.

LVII. Saeculares magistratus causas de haerese cognoscere affectant.

(b) Bull. in Inn. VIII. conf. 10. & in append. dist. in Innoc. VIII.

ad tollendam eam corruptelam, ut ejusmodi magistratus percellerentur anathemate, nisi sex dierum intervallo inquisitorum decreta exequerentur.

Venerabili fratri nostro episcopo Brisiensi, & dilecto filio inquisitori in partibus Lombardie.

Dilectus filius frater Antonius de Brixia ordinis Prædicatorum in partibus Lombardie inquisitor haereticæ pravitatis una cum venerabili fratre episcopo Brisiensi, seu eius vicario generali, sicuti nobis nuper fecit exponi contra nonnullos utriusque sexus haereticos ut accepimus, quos culpabiles, ut haereticos impænitentes, repertos poena debita juris puniendos condemnavit, ac officiales civitatis Brisiensis, ut injunctam executionem adimplerent requisivit, qui officiales justitiam ministrare, & dictas sententias exequi, nisi prius processus per episcopum, & inquisitorem agitato non viderent, in non parvum orthodoxæ fidei scandalum recusarunt. At cum hujusmodi crimen haereseos sit mere ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant, tenore presentium vobis committimus atque mandamus, ut, si est ita, eisdem officialibus secularibus civitatis Brisiensis sub excommunicationis poena, & aliis censuris ecclesiasticis precipiatis atque mandetis, ut infra sex dies, postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra hujusmodi haereticos prompte exequantur, appellatione remota: quam excommunicationis poenam ipso facto volumus & tenore presentium declarari incurrisse, si quod mandatum fuerit intra dictum sex dierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleverint, &c. Dat. Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die xxx. septembris MCDLXXXVI. pontificat. nostri anno III.

Recusant censorum sententias exequi.

Incurrit is si abnuant centuræ.

LVIII. Hostilitas haereticis confirmata ab episcopo transfuga.

(c) L. 2. brev. p. 251.

lis Mediolanensis illum ad cor reversum, & ad gremium prefatae matris Ecclesiae redire cupientem nobis significaverit, non possumus more pii patris calamitati suae misericorditer non compati. Denique cum Casimirus Poloniae, & Wladislaus Bohemiae Reges, qui Hussiticam haeresim in Bohemia penitus excindi exoptabant, ad simplices, & ineruditos ab errorum devio abducendos Augustini episcopi publicam damnatae haereseos professionem magnum momentum allaturam arbitrabantur, contenderent ut in gratiam cum ecclesia restitueretur, Pontifex archiepiscopus Pragenis administratori partes dedit (b), ut illum damnata rite haeresi donaret venia ea lege, ut ad sedem apostolicam se conferret. Extincta deinde sensim est Hussitarum haeresis, donec Lutherus eam hydram pluribus horrentem capitibus in Christianorum exitium fulcitavit.

Revertenti apostatae pandit sinum Pont.

(b) Ib. p. 438.

Insigne miraculum hoc anno editum Cracoviae narrat Langius (c) meritis Barbaræ, cui ferendus carnificis ferro reus se commendarat: Anno, inquit, Domini MCCCCLXXXVI. cum essem Cracoviae metropoli Poloniae literarum vacans studio consularis quatuor vigilas viros robustos, & ejusdem concives urbis, quia noctu furem deprehensum accepta mercede abire permiserant, decollari fecit in foro, primo, tertio, & quarto viriliter a spiculatoro decollatis, secundum in ordine ledere nequivit, sed levi ictu tactum parumper sauciavit, meritis enim divae Barbaræ se in ipsa hora, ut post retulit, devoverat: & ita ejus patrocinio mortis discrimen evasit, & diu supervixit, & huic quidem spectaculo cruento curiosus spectator interfui.

LIX. (c) Langius in Chron. Miraculum insigne divae Barbaræ ope editum.

Flagitavit hoc anno Casimirus Poloniae Rex opem a Christi vicario adversus Turcas & Tartaros, qui Lithuaniam & Russiam infestis excursionibus vexarant, militumque oratores ampliffimos, qui novo Pontifici obedientiam deferrent: justisque precibus flexus Innocentius sacrum in barbaros bellum indixit (d). Nec modo Polonos, Lithuanos, Mazovios, Russos, verum etiam Prussos, Livones, Germanos, Bohemos, proposita noxarum venia, immortalitatisque spe, cohortatus est, ut sacra militiam professi Casimirum Regem pro tuendo nomine Christiano, ac religione amplificanda in sanctissima illa expeditione sequerentur.

LX.

(d) L. 18. bull. pag. 8. & in 1909. p. 298.

Ad futuram rei memoriam. Ut prefatus Rex, (nempe Casimirus,) se, regnum, & dominia sua, immo republicam Christianam a perfidis Turcis & Tartaris, favente Altissimo, defendere possit, Christifidelium convocato auxilio, au-

NOTE [1] Quam anno superiori stabilivimus chronologiae pontificiae lex jubet literas hic ab Annalista recitatas ad annum sequentem revocari. Datae sunt enim illae VI. Kal. februarii anno pontificatus III. Christi 1486. nempe ex veteri stilo, novo vero 1487. quo annum pontificatus tertium eo mense Innocentius agebat. MANSI

Fideles ad cruceata signa vocati,

thoritate omnipotentis Dei, cuius vias gerimus immeriti in terris, hortamur, requirimus, & monemus universos Christianos...

Proposita sequitur noxarium venia.

Imperatorem Polonos induciat.

Intentatum anathema moturis arma in Poloniam.

LXI.

(a) Michov. l. 4. c. 64.

haud tamen Kiliam & Bialogrodum restituit: Excessere, inquit Cromerus, Turca Valachia, Kiliam tamen, & Bialogrodum praesidiis firmarunt...

In Lithuania & Russia praefules Poloni catholici non raro alios Ruthenorum praefules schismaticos vexabant, ut eos ad finem Romanae ecclesiae traducerent...

Nipho Dei miseratione archiepiscopus Constantinopolitanus novae Romanae oecumenicus patriarcha piissimo, & Deo dilecto Josepho fratri & conservo Metropolita Kyovonsium...

Accepimus literas dilectionis tuae scriptas humilitati nostrae, quibus significas Romanorum ecclesiae episcopos Ruthenos, & Lithuanos vobis molestos esse, vosque compellere ad unitatem ecclesiasticam Florentiae decretam...

Abduxere varii casus Casimirum Regem, ne universalem cruce signatorum expeditionem in Turcas conficeret, pollicitus siquidem fuerat Stephano Valachiae dynastae, dum Polonicae clientelae se subjecerat...

Pulsa Valachia Turcarum copiaz. (b) Crom. l. 29.

(c) Mich. sup. l. 64. LXII.

(d) Ext. in anal. Ruthen. Leonis Creusa archiman. Vitenfis. Ext. apud Leonem Mamoni. lib. de fens. eccl. unionis.

Florentina synodus a Niphone pat. Conf. commenda. data.

Paortum dilididum cum interiores confurrexissent in praefules.

strorum patriarcharum, archiepiscoporum, & principum orientalem ecclesiam repraesentantium, praesente quoque episcopo Romano una cum suis. Ceterum cum nonnulli gentis nostrae, qui domi remanserant, noluisse decretam amplecti unionem, forte ex odio in Latinos, ideo apud nos confisso, & nullus ordo, quando oves nobis concedere imperium, & arbitrium in nos sibi usurpant, quorum pervicacia resistere non possumus...

LXIII. (a) Bofius P. 2. l. 14. Hist. rer. Persic. l. 10. c. 2. l. iii.

Quod ad tyrannum Constantinopolitanum attinet (a), proferebat latius Turcicum imperium, potitus enim Bajazethes superioris anno Valachiae parte, hoc anno Caramaniam olim Ciliciam dictam invasit: qua oppressa signa in Caitbeum Aegypti sultanum extulit, cum is Zizimi uxorem & filios sultanicae commissos custodix proderet detrectaret. Cum vero ingentes apparatus bellici terra marique a Bajazethe fierent, Rhodiorum equitum...

NOTAE

[1] Supputationes chronologicae vel minus callens vel minus curans Annalista in anachronismos incidit plane: ingites. Epistola haec Niphonis consignatur anno mundano Graecorum 7000. indictione XI. Indictio haec a septembri anni 1492. coepta apud Graecos ad septembrim usque 1493. perseveravit. Eo vero anno civilis Graecorum aera, ab exordio mundi ducta, supputabat annum 7000. Quare chronici hi characteres cum Aprili mense conjuncti expriment annum 1493. indictione XI. signatum, quo proinde anno collocanda epistola haec fuerat. Ex hac vero eorum Niphonem qui anno 1482. ad patriarchale solium primo accitus fuit, dein a Bajazete Turcarum imperatore amotum, tum iterum assumptum Graecorum patriarchatum eo anno adhuc tenuisse. MANSI

magister Rhodum contra Turcicas insidias communivit (b), atque Innocentium admonuit, ut conjunctis mutuo foedere Christianis Regibus Zizimo ad obtinendam Othomannicam potentiam uteretur, neque idoneam occasionem amitti patere-

Hoc anno a Mahometanis diabolico spiritu furentibus in Christianos Circassios, & Caspiorum montium accolae fœvissima persecutio concitata est; donec alicui populi prudentiores sumptis armis, divinoque implorato auxilio, barbaros Christiano madentes sanguine ad internecionem deleverunt; ut narrat in suo itinerario Josephus Barbarus (c): Montis radices aqua alluit, ubi Derbentum est possumus litus, illico ante, & valde parum terra est, & arctum: hoc ad sexaginta millia ad equitandum aliquo modo conveniens ibi. Dein a tergo sese ad sinistram vertendo mons rotatur, & conscendi idem potest, qui more antiquo Caspii nomen obtinuit: ad quem etiam monachi ordinis S. Francisci habitant, & sacerdos quidam Latinus noster. Populi, qui loca illa inhabitant Caitacchi vocantur, ut dictum supra est, idiomate diverso ab aliis utuntur, atque multi eorum sunt Christiani, quorum aliqui ritum Graecum in sacris administrandis, Armenium aliqui; Latinum reliqui catholicumve morem observant. Ad mare ab illo ipso latere alia quaedam civitas est, quae Caspia appellatur, a qua Caspium primum nominari mare coepit. Et infra: Non extra propositum esse visum est [cum de Caspio monte ejusdemque circum incolis quaedam diximus] referre hic historiam quandam, quam recens a monacho quodam ordinis S. Dominici nomine Vincenzio auctori, qui missus certi expediendi negotii causa illic erat, atque decem spatio mensium discesserat, ad religionem enim nostram pertinere quodammodo puto. Monachus hic ergo dicebat, e soldani olim regione certam Mahometanorum sectam prodixisse ingentem, religionis zelum spirantium, mortemque Christianorum stientium, atque hos quanto plus itineris confecerant, in tanto semper majorem numerum, & multitudinem crevisse. Facinorosi isti homines iter suum Caspium versus mare direxerunt, Sammacumque

(*) Bofius ubi sup.

LXIV.

(c) Joseph. Barbar. itinerar.

Caspium Montes monachis culti.

Mahometani in caedibus Christianorum grassati.

que advennerunt, ac Derbentum postea, atque illac Dumenum discesserunt, & ex his armis destituti plerique erant: ad flumen quoddam vocabulo Terch sese posuerunt: id in Texeckii provincia est, ac circum Caspius mons, ad quem plurimi Christiani incolunt. Hi tunc ubi aliquibus in locis Christianos subolfecerunt nullo habito sexus atarise respectu feminas, mares, juvenes, senes inuicem omnes trucidarunt. Post hæc in Gogi Magogique regionem nebulosæ illi excurrerunt, quas videm Christiani incolunt, verum ritibus in sacris faciendis Grecis utuntur, atque cum his haud modo alio omnibus occisis peregerunt. Dein Circassiam versus ierunt, & Chipiche Charbatumque, quarum utraque cis magnum posita mare est, abierunt absque ratione eadem cum illarum incolis Christianis quoque processerunt usque dum Didarossan Cremuchumque pervenerunt: ubi armata incolarum obviam manu est, tanta cum illorum confusione, & strage, ut vix vigintri, & centum superstitibus evaserint, e regione neque profugerint. Atque hinc perspicitur testem quam male Christiani circum ibi degentes habeantur; atque accidisse id quidem MCDLXXXVI. Christi anno ait.

Maxima de muon delicti litare.

LXV.

Interjectis nonnullis addit de Christianorum in iis oris reliquiis, Georgianos Christianum colere, tum in Armenia majori catholicos reperiri: Majori in Armenia, inquit, trium procul dierum itinere, in reditu nimirum ex Georgia, castellum Loreum reperimus ab eodem quatuor rursum dierum itinere mons Noæ distat, is, in quo primum remittente diluvio quievissent arcem dicunt. Hic mons altissimus est, planitiemque habet spatiosam, duorumque dierum iter complectitur, & veris assiduo æstatisque temporibus nivibus coopertus est. Ante hunc mons alius parvus nivibus itidem onustus reperitur: duorum dein dierum itinere procul castellum est quoddam vocabulo Cagri, & hoc circum Armenii incolunt, qui catholici sunt, duoque monasteria habent, primarium quorum alengiam vocant: in eodemque monachos quinquaginta regulam D. Benedicti observantes alunt: missam illi modo nostro in lingua sua canunt, præposito post meum Venetias reditum carebant, & ex histum unus venit, qui Venetis ante hac ad D. Pauli & Joannis in monasteriis vixit, idque propterea ut domi meæ conveniret, isque a me commendatus serenissimo senatui nostro summoque Pontifici fuit, quo in præpositi iam defuncti fratris sui locum sufficeretur.

In Armenia majore superstitibus Christianorum reliquiæ.

LXVI.

Hoc anno cum valde propagaretur apud occidentuos Æthiophias Christiana religio, ac nominis Lusitani apud barbaras eas nationes superstitionibus gentilitiis ir-

retitas fama increbresceret, Benii Rex mitti ad se evangelii præcones poposcit (a): an pietate, an vero privati commodi illecebra duceretur, in dubium revocatum est, visumque dolo religionem simulasse, ut ex Christiana societate finitimis majorem sui terrorem iniiceret, etenim idolorum cultui addictus erat. Cum autem ex legatis Benii regni de rebus Africae, & illius Regibus varia quarerentur, retulere, ut refert Joannes Barosius (b), Regem florentissimum nomine Ogane in interiori Africa imperare, cujus regnum amplissimum ad Caput bonæ spei excurreret, a quo plures beneficiarii regnandi jura Reges peterent, quibus inter insignia regia crucem auream, ut rem sanctitate augustissimam mittere solebat; tum etiam aliam crucem oratori, qui precarium insigne regium postulaturus accesserat, dari consuevit, ut religiose collo aptaretur. Addit auctor anno millesimo quingentesimo quadragesimo, se Benii Regis oratorem septuagenarium in Lusitania aula vidisse, qui hujusmodi crucem collo pendentem præferebat.

(a) Barros dec. 1. Asia l. 3. In Benii regno pro pagari cocepta.

(b) Id. c. 4.

Per crocero inaurati Reges in Africa.

His vero de Æthiopum Imperatore, quem sæpius a Romanis Pontificibus, maximeque ab Eugenio IV. ad conjunctionem cum Romana ecclesia redintegrandam sollicitatum vidimus, auditis, Joannes Lusitanæ Rex mira cupiditate est incensus, ut oras, in quibus imperabat, pervestigaret: juncta enim cum eo amicitia armorumve societate in spem circumferendæ latius Christianæ religionis adducebatur, nam & gentes veteribus superstitionibus involutas ad Christum adjunctum iri, vel etiam Mahometicam pestem facilius depellendam; eamque ob causam duos internuntios ad pervestigandas orientalem Æthiopiæ Indiamque misit, de quibus hæc tradit Oforius (c): Joannes, nempe ejus nominis II. Rex Lusitanæ, cum de presbytero Joanne multa percepisset, existimavit sibi vel ad nominis decus, vel ad religionis fructum, vel ad Indiæ pervestigandæ facilitatem nihil optatius cadere posse, quam cum hoc Christiano principe fœdere conjungi: idcirco variis temporibus homines Arabicæ lingue peritissimos magnis premiis invitavit, ut eas regiones perlustrarent. Inter hos exiit quidam nomine Alfonsus Parva, & alter, cui nomen erat Joannes Petreus: ii profecti e Lusitania anno salutis MCCCCLXXXVI. Ægyptum mercatorum habitu peragravunt, atque inde Adenam pervenerunt: Ibi cum intellexissent in ea Æthiopiæ parte, quæ sub Ægypto est, esse summum quendam principem Christianum, cujus imperium esset latissimum, & cui multi principes ob-

LXVII. Quæstus ad Æthiopiæ imp. aditus.

(c) Ofor. l. 9.

Missi exploratores in Æthiopiæ.

temperarent, suspicari sunt illum eundem esse, cujus cognoscendi gratia missi a Joanne fuerant, sed eos Indiæ nomen interturbabat, missi namque fuerant, ut Christianum Indiæ Imperatorem nomine presbyterum Joannem convenirent. At nec imperium, neque nomen, neque sacerdotii dignitas in Æthiopiæ Regem conveniebat. Cum igitur inter se quid optimum esset deliberarent, visum est, ut Joannes Petreus in Indiam navigaret, & videret, num qua mentio in oris illis Presbyteri Joannis existeret: Parva in Ægypto Thebis Petreum præstolaretur. At verum fuerat Christianum quendam principem nominis ejusdem secta Nestorianum in mediterraneis Indiæ locis amplissimum imperium tenuisse, qui tamen fuerat Scytharum armis oppressus, & regnum illius occupatum, cujus iam nomen erat oblivione sepultum, Christiani tamen non pauci in locis illis resederant Nestorii rabe contaminati.

Missi & in Indiam.

Comperit olim fuisse Christianum Imperatorem in India sed a Tartaris excisum.

LXVIII. Pepererat illi exitum hereticis Nestoriani. Mancipia Christiana Mauris vendita. (a) Barros sup. c. 3.

nem extinxerat: siquidem miseri fide Christiana leviter tincti in Maurorum redacti potestatem Christum deserere, & Mahometem colere cogebantur: tantusque horum erat numerus, ut ad mille singulis annis ascenderet. Cum vero religionem nefario quæstui Lusitanus prætulisset, mox aurifodinas divina liberalitas illi aperuit, ex quibus longe majora lucra, quam ex mancipiorum distractione fuerunt.

Quæstui religionem præferenti Lusitano aurifodinas datur.

Non prætermittemus etiam rem de Joanne Rege memoratu dignam; is enim cum illud ingens Africa promontorium, quod versus polum antarcticum in Oceanum excurrit a Bartholomæo Diazio, qui illud circumflexerat, tormentosum vocatum ob ingentes procellas, quæ in eo furentium ventorum imperio sæviunt, accepisset in maximarum rerum spem excitatus, veluti divino afflatu, quæ eventura erant, præfagiens, Caput bonæ spei appellandum decrevit (b): neque enim conceptæ fefellerent spes, quandoquidem Lusitani post superatum illud promontorium & Indicum & Brasilianum imperia sibi peperere, & (quod majus est) religionem veri Numinis, pulso dæmonum cultu, in amplissima regna diffudere, de quibus suis locis agetur.

LXIX.

Caput bonæ spei circumactum & cur ita vocatum. (b) Id. c. 4.

I.

Anno post Christum natum millesimo quadringentesimo octogesimo septimo indictione quinta pactum antea inter Marcum Barbadicum ducem Venetorum, & Romanam ecclesiam foedus ab Augustino Barbadico ejus fratre ducalis fastigii successore (a) cum Innocentio, Turcici apparatus, impiorumque & improbissimorum hominum Bajazethem in Italia excidium evocantium formidine, instauratum est, de quo haec refert Stephanus Infissura (b); Facta fuit confederatio inter ecclesiam, & Venetos cum quibusdam capitulis, ut teneantur Veneti praebere auxilium ecclesiae quando opus esset. Promulgatum illud solempni ritu fuisse hinc verbis meminit Joannes Burchardus (c) ineunte februario, ac solempni ritu actas Deo gratias: Feria v. prima mensis februarii MCCCCLXXXVII. per urbem tubis resonantibus proclamata est confederatio inter summum Pontificem, & dominos Venetiarum, & eorum coherentes, subditos, &c. ad xxv. annos, & deinde quandiu partibus placebit.

II.

Foedus inter Venetos & Pontificem promulgatum. (d) Infiss. ubi sup. to. 2. rer. Germ. ex biblioth. Morg. Frcher. Raph. Vol. lat. 1.4. Naucl. vol. 2. p. 50. Paul. Lang. in coro. Cirtz. Brut. l. 8. Sabel. ann. 10. l. 8. & alii. (e) Infiss. ubi sup. Illatum Venetis ab Austriaco bellum. III. Pontifex pacis interpretem agit. (f) Sabel. lic. ubi sup. (g) Venet. ubi sup. (h) Sabel. ibi.

(a) Petrus Justin. an. Raph. Vol. lat. 1.4. (b) Infiss. ms. arch. Vat. sig. n. 111. & aliud ms. sign. eod. n. (c) Burchard. ms. arch. Vat. p. 609.

(d) Infiss. ubi sup. to. 2. rer. Germ. ex biblioth. Morg. Frcher. Raph. Vol. lat. 1.4. Naucl. vol. 2. p. 50. Paul. Lang. in coro. Cirtz. Brut. l. 8. Sabel. ann. 10. l. 8. & alii.

(e) Infiss. ubi sup. Illatum Venetis ab Austriaco bellum. III. Pontifex pacis interpretem agit. (f) Sabel. lic. ubi sup. (g) Venet. ubi sup. (h) Sabel. ibi.

juncta porro est tum a Pontifice tum a Caesare mutua opera ad Christianorum bella civilia componenda, cum facti a Bajazethe Turcarum tyranno bellici apparatus occidentem aequae & orientem terrore percelleret. Celebratos propterea solemnes a Friderico ordinum imperii conventus ita narrat Paulus Langius (i): Eodem anno, quo nimirum circa Athesim bellum gestum est, Fridericus Imperator conventum principum habuit Nurembergae pro auxilio contra Turcas, in quo de unione, ac pace principum multa tractata fuere, & ultimate, ut omnia bella inducias haberent, conclusum. Consentit Nauclerus (k), sed decreto saluberrimo obtemperatum non fuisse addit, tanto furore infelices Christiani inflammati erant.

Interea Innocentius cum Turcicam tyrannidem ingravescere, ac modo crebras in Germaniam excursions agi, modo Italiae littora infestari, saevaque de excindendo imperio Christiano urgeri consilia doleret, expeditionem adversus Turcas indixit, cujus constituenda Friderico Imperatori provinciam dedit: tum sacerdotiorum decumas pro faciendis in rem militarem sumptibus clero imperavit hac de causa (l): Cum charissimus in Christo filius noster Fridericus Romanorum Imperator semper Augustus, inter alios catholicos principes huic nostro desiderio spontaneus adiutor, & cooperator accedat, qui est tanta expeditionis molem in se uno suscipere, & hostis infestissimi atrocis injurias cum suo disponendo quamprimum Christianissimo exercitu ulcisci tota mente affectet, tamen propter temporis conditiones, & varietates, ubi unanimis cuncti Christianicolae adversus crucis amulos deberent arma convertere, nequit hoc intimum suae mentis desiderium adimplere, ac cum ipsius adiutorio, cujus causa agitur, & iis atque aliis aliorum catholicorum Regum, principum, & populorum fidelium freti praesidiis opus defensionis fidei hujusmodi continuare non cessabimus, deputavimusque jam ad id omnes Romanae ecclesiae redditus, vix tenui parte pro nostrae familiae sustentatione reverentia, & praefer illos portionem, quam venerabiles fratres nostri sanctae Romanae ecclesiae Cardinales de eorum ecclesiasticis proventibus longe majorem, quam decimam, sponte obrulerunt, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXVII. xii. kal. maii pontificatus nostri anno III.

Implicitus erat exitiali bello Fridericus adversus Hungaros, ingentiaque auxilia ex Germania accerere annitebatur, ut Austriam sibi a Matthia Rege ereptam recuperaret: sed infelici exitu conferta pugna, & regulis ad defectionem temere sollicitatis. Demum ne graviora in se traheret exitia, cum eodem Hungariae Rege acto ad oppidum, cui S. Hippolyti nomen est, conventu, inducias pepigit, ut referunt scriptores Hungari (a). Quod vero ad Turcos terrores attinet; non sine causa illis repletus fuit Christianus orbis; nam in primis, quantumvis laxissimus tyrannus nostros pacis illecebra demulceret, fidendum non erat, ac licet bellum in sultatum Aegyptium, qui Zizimo auxiliarem exercitum praebuerat, decerneret, metuebant tamen Christiani, ne illi litem foederum dirimerent, armaque jungerent ad tuendos maxime Granatenfes Mauros, quos Ferdinandus Rex oppugnabat atterebatque atque ideo trepidatum ait Surita (b), ne Bajazethes insulam Siciliae invaderet. Praeterea maximus Pontificis timor incessit, ne in Picenum irumperet, indeque ad convellendum Christiani imperii caput irrueret: Bucolinus enim perditissimus homo inita cum Turcis societate Auximum occupaverat, auxiliisque ab iis valida major appetente praestolabatur (c): spondebat (d) autem hosti religionis, se unius semestris flexu univsum Picenum Othomannico subacturum imperio, si Turcarum decem millia ipsi mitterentur, atque ex ea provincia facile ad universam Italiam in Bajazethis potestatem redigendam exercitus effundi posse; neque eam diu Turcos laturam impetus, cum in varios principatus discussa esset. Procursum est magno ardore ad coarctantis incendii primas faces extinguendas, & Julianus Cardinalis S. Petri pontificio exercitu Auximum cinxit, submitit etiam duce Jacobo Trivultio mille equites subsidarios Ludovicus Sfortia: Joannes quoque Balva Cardinalis Gallicae militiae florem eo adduxit. Datam quippe illi fuisse legationem Picenam, ac decretum in exercitu pontificio imperium adversus Bucolinum, ostendit pontificium diploma (e) kal. julii hujus anni consignatum. Facta etiam est eidem legato potestas (f) aequandi solo Auximi postquam expugnatum esset, illiusque agri inter milites dividendi, pretiose distrahendi ad esferatam perduellium, qui damna intoleranda ecclesiae intulerant, pleetendam pertinaciam. Ad comparanda vero in hostem subsidia nummaria pro suppeditandis militi stipendiis noxarum veniam stipem collaturis profide contra Turcas, qui in Apolloniae portu classam instruebant, tuenda proposuit Innocentius, ac de ea re in Dania, Sue-

(i) Paul. Lang. in chron. Cirtz. In conventu Nurembergae. a. 8um de bello Turcico. (k) Naucler. ubi sup.

IV.

(l) L. 8. sign. n. 1909. P. sec. p. 538. Fridericus Imp. in eos expeditionem meditatatus.

Innocentius in eodem bellum decernit.

V.

Induciae inter Fridericum Imp. & Matthiam pactae.

(a) Bonfin. dec. 4. l. 8. Abraham Baskey in chronol. Ung. hoc ann. & alii. Trepidatum ne Mahometani Mauritius succurrant. (b) Swit. annal. l. 20. c. 79. VI.

(c) Infiss. ms. arch. Vat. sig. n. 111. hoc ann. VII. al. in vit. Innoc. VIII. Quae promissa Turcis a Bucolino. (d) Violar. in vita Inn. VIII. Sabel. ann. 10. l. 8.

(e) Lib. sign. n. 1909. P. fecer. p. 527. VII. (f) Ib. p. 530.

xilia ex Germania accerere annitebatur, ut Austriam sibi a Matthia Rege ereptam recuperaret: sed infelici exitu conferta pugna, & regulis ad defectionem temere sollicitatis. Demum ne graviora in se traheret exitia, cum eodem Hungariae Rege acto ad oppidum, cui S. Hippolyti nomen est, conventu, inducias pepigit, ut referunt scriptores Hungari (a). Quod vero ad Turcos terrores attinet; non sine causa illis repletus fuit Christianus orbis; nam in primis, quantumvis laxissimus tyrannus nostros pacis illecebra demulceret, fidendum non erat, ac licet bellum in sultatum Aegyptium, qui Zizimo auxiliarem exercitum praebuerat, decerneret, metuebant tamen Christiani, ne illi litem foederum dirimerent, armaque jungerent ad tuendos maxime Granatenfes Mauros, quos Ferdinandus Rex oppugnabat atterebatque atque ideo trepidatum ait Surita (b), ne Bajazethes insulam Siciliae invaderet.

Praeterea maximus Pontificis timor incessit, ne in Picenum irumperet, indeque ad convellendum Christiani imperii caput irrueret: Bucolinus enim perditissimus homo inita cum Turcis societate Auximum occupaverat, auxiliisque ab iis valida major appetente praestolabatur (c): spondebat (d) autem hosti religionis, se unius semestris flexu univsum Picenum Othomannico subacturum imperio, si Turcarum decem millia ipsi mitterentur, atque ex ea provincia facile ad universam Italiam in Bajazethis potestatem redigendam exercitus effundi posse; neque eam diu Turcos laturam impetus, cum in varios principatus discussa esset. Procursum est magno ardore ad coarctantis incendii primas faces extinguendas, & Julianus Cardinalis S. Petri pontificio exercitu Auximum cinxit, submitit etiam duce Jacobo Trivultio mille equites subsidarios Ludovicus Sfortia: Joannes quoque Balva Cardinalis Gallicae militiae florem eo adduxit. Datam quippe illi fuisse legationem Picenam, ac decretum in exercitu pontificio imperium adversus Bucolinum, ostendit pontificium diploma (e) kal. julii hujus anni consignatum. Facta etiam est eidem legato potestas (f) aequandi solo Auximi postquam expugnatum esset, illiusque agri inter milites dividendi, pretiose distrahendi ad esferatam perduellium, qui damna intoleranda ecclesiae intulerant, pleetendam pertinaciam. Ad comparanda vero in hostem subsidia nummaria pro suppeditandis militi stipendiis noxarum veniam stipem collaturis profide contra Turcas, qui in Apolloniae portu classam instruebant, tuenda proposuit Innocentius, ac de ea re in Dania, Sue-

(a) Lib. sign. n. 1909. P. fecer. p. 527. VII. (f) Ib. p. 530.

cia, & Norwegia vulgata sunt diplomata (g), quibus eorundem Turcarum gratificationes descriptae sunt, hinc verbis consignata. Dat. Romae apud S. Petrum anno, &c. MCDLXXXVIII. VIII. idus apulis pont. nostri anno III. Caterum, quamvis omni oppugnationum genere Auximum peteretur; perfidus tamen Bucolinus spe Turcici auxilii nostrorum impressiones summa audacia eludebat. Cum autem increbesceret fama maximos Apolloniae apparatus a Turcis fieri, ad artes confugiendum fuit. Itaque Laurentius Medicus Florentinorum princeps misso Gentili episcopo Aretino, Bucolino, suasionibus, ac promissis auctor fuit, ut ille acceptis septem aureorum millibus, ut refert Stephanus Infissura (h), Auximum Romanae ecclesiae militari pactione restitueret, discederetque a Turcarum foedere: quibus delinitus illecebris tyrannus ad Laurentium Florentiam perrexit, ubi laute habitus est, a Mediolanensi vero duce accitus, cum se flagitio famam peperisse putaret, eo contendit, ubi justo serulserum contra spes suas praemio, nimirum suspensio affectus (i) est. De hoc impio Christiani nominis proditore questus erat Innocentius ad Petrum Aubuffonium Rhodiorum equitum magistrum de civitate martii die scribens (k), factam cum Turca conjurationem interceptis perduellium literis fuisse detectam, rogantique Rhodio, ut apostolica studia ad jungendos foederis Europaeos Reges ac decernendam communibus consiliis viribusque sacram expeditionem intenderet, ne tam praecleara occasio inferendae Zizimi opera insignis alicujus Turcico imperio cladis confensceret, respondit, strenuam se jam ante ad id navasse operam, diligentioreque in posterum daturum, cum Bajazethes jam in ecclesiastico solo bellum accenderet, justitque illum florentissimos arte militari equites ad se mittere, quorum peritia ad reprimendos tyranni impetus debilitandasque vires uteretur.

Interea distractis mutuis dissensionibus Christianis principibus, gerenda rei spreata est occasio, nam praeter Sigismundi Austriaci, & Venetorum circa alpes Rheticas bella pontificia caesareaque opera dirempta, in Italia Florentini in Genuenses, Belgae in Gallos incurere, novaque Pontificem inter ac Ferdinandum Regem Neapolitanum diffidiorum semina repullularunt. Et quidem in Etruriae Liguriaeque limite cruentam commissam pugnam, partaque a Laurentio Mediceo victoria de Genuensibus, & Serezanam in Florentinorum potestatem redactam, referunt Stephani Infissura (l) diaria, cui reliqui

(g) Lib. bull. 25. p. 262.

Victus blanditibus perfidus.

(h) Infiss. ms. arch. Vat. sig. n. 111.

Necatus Mediolanensi suspensio.

(i) Violar. ubi sup. Perditi homines in Italiam evocant Turcas. (k) Bosius p. 2. l. 14.

De bello Bajazethi inferendo agit Inn.

VIII. Italorum varia dissidia. Genua in servitutum Mediol. relapsa.

(l) Infiss. ms. arch. Vat. sig. n. 111. & aliud ms. Ital. sign. eod. num.

(a) *Brutus* histori (a) consentiunt. Quo casu con-
 1.8. *Aug. Justinian.* sternata Genua, quæ antea Pauli Cardi-
 1.5. *Bi-* nalis Fregosii, ejusdemque ducis autho-
 zar. l. 15. ritatem creatis decem magistratibus eli-
 Foliet. l. ferat, in Joannis Galeatii ducis Mediola-
 11. *Corius* nensis potestatem redacta est Pauli Fre-
 par. 7. gosii factione quem nimis ambitionis in-
 (b) *Bizar.* vidiaque in Ligusticum nomen perstrin-
 sup. l. 15. gunt auctores (b) : factos vero ob Genuen-
 (c) *MS.* sium rerum inclinationem in Mediola-
 arch. Vat. nenses, Romæ XII. Julii festos ignes ab
 fig. n. 111. Ascario Cardinale Sfortia refert MS. Vati-
 Inter canici author (c), quamquam haud diu
 Pont. & post Genuenses Mediolanense jugum, ut
 Ferd. di- dicitur, excussere. In Corsica etiam ex-
 cordia re- citati fuere motus (d), moxque a Genuen-
 crudescit. sibus compressi.

IX. Quod vero ad recrudescentes inter Pon-
 (d) *Bizar.* tificem Regemque Neapolitanum discor-
 Aug. Just. dias attinet, exortas illas ob violatas a
 Foliet. ubi Ferdinandando confectas superiori anno fœ-
 sup. deris pactiones refert Stephanus Infissura
 (e) *Infiss.* (e), describuntque accurate Surita (f), &
 ubi sup. vitæ Innocentii author, ut Ferdinandus
 Vialar. in vita insigni perfidia proceres Romanæ eccle-
 in vita siæ in superiori bello fœderatis ad con-
 Inn. VIII. vivia & choreas excitos interceperit, fœ-
 (f) *Sur. l.* vitiamque suam expleverit. Audita sce-
 20. c. 66. leris fama Innocentius Ferdinandum pa-
 (g) *Lib.* ternis literis monuit (g), ne quid gravius
 bull. ext. adversus proceres iracundiæ impetu præ-
 apud ter fas statueret : *Majestatem tuam mone-
 Brevium mus, ut quemadmodum decet in proceden-
 p. 288. do contra illos supersedeas ; rei enim gra-
 Monitus ut mature agat.* vitas, & pondus omnino exigere, & po-
 (h) *Sur.* tulari videntur, ut re bene matureque in-
 l. 20. c. 66. tellecta ei finis gravissimus imponatur, quod
 ut commodum fieri possit propediem nunti-
 um nostrum hac causa tantum ad te mitte-
 mus, interim, ut dictum est, omnino super-
 sedeas, quia hoc mentis intentionis que no-
 stræ est. Dat. Rom. apud S. Petrum sub an-
 nulo piscatoris die VII. Julii MCDLXXXVII.
 pontificatus nostri anno III.

X. Projecerat (h) jam Ferdinandus proce-
 rum, quos prodicione ceperat, truncos ar-
 tus in mare ; ne tamen populorum odia,
 ac Pontificis severitatem in se concitaret,
 inferri illis quotidie cibos fingebat : cum
 Innocentius factæ carnificinæ inscius de-
 crevit (i) internuntium Petrum episcopum
 Cæsensem, ut proceres, quos judicium
 potestati fuisse permisos arbitrabatur, in
 libertatem vindicaret : acta omnia judi-
 ciaria contra eos edita rescinderet : tum
 regios magistratus ad cœpta revocanda
 intentatis gravioribus pœnis adigeret.

(i) *Lib.* sign. n. 1909. p. 384.

Venerabili fratri Petro episcopo Cæse-
 nateni ad regnum Siciliae citra
 pharum nostro & Aposto-
 lica sedis nuntio & ora-
 tori salutem, &c.

Cum nos te, qui causarum curia camera
 Apostolica generalis auditor existis, ad cha-
 rissimum in Christo filium nostrum Ferdi-
 nandum Siciliae Regem illustrem nostrum,
 & Apostolica sedis nuntium, & oratorem
 pro nonnullis nostris & Romanae ecclesiae
 negotiis de fratrum nostrorum consilio pro-
 vide duxerimus destinandum, & inter alia
 committendum, quod nostro nomine Regem
 ipsum cum instantia moneas, & requiras,
 ut ex certis rationabilibus causis in tibi fa-
 cta commissione expressis ab ulteriori proces-
 su, & inquisitione excessuum quorumcum-
 que commissorum, ut asseritur, per barones
 dicti regni de suo aut suorum in dicto re-
 gno officialium mandato detentos desistat,
 & per suos officiales quoscumque ordina-
 rios, & delegatos desisti faciat atque man-
 det, ac omnium excessuum hujusmodi cogni-
 tionem, & punitionem nobis, & cui nos
 id committendum duxerimus dimittat, nos
 ne si forsitan Rex ipse monitioni & requi-
 sitioni hujusmodi annuere, & quod eorum-
 dem baronum errata, si qua sint, in loco,
 & coram iudice non suspecto examinentur,
 cognoscantur, & terminentur, ut nostro,
 & ejusdem Regis, ac eorum, qui pro eo
 de pacis secum initæ superiori anno, &
 contentorum in illa præferim securitate
 baronum concernentium exponitiores exti-
 terunt honori, & justitiæ debito expedire
 putamus, consentire recuset fraternitati
 tue pro justitiæ debito, ne barones ipsi in-
 debite opprimantur providendi justitiæ me-
 diante desit opportuna potestas providere
 volentes, ac institutorum forsitan contra eos-
 dem barones processuum tenores, & illo-
 rum statum contentorumque in illis excuf-
 suum, & criminum gravitatem, nec non
 quas ipsi barones incurrisse propterea præ-
 tenduntur pœnas presentibus pro expressis
 habentes fraternitati tuae, dum & quo-
 rones expedire cognoveris, Regi præfato,
 & quibusvis iudicibus quovis nomine nun-
 cupatis, qui aliquam jurisdictionem in
 eosdem barones, ordinariam, vel delega-
 tam haberent, vel habere prætenderen-
 tur, etiam si ad inquisitionem descen-
 dissent, contra eos, & super institutis
 per eos processibus, & criminibus, con-
 tentis in eis, quæ barones ipsi perpetrasse
 quomodocumque, etiam post pacem prædi-
 ctam usque ad conclusionem, & etiam sen-
 tentiam, quæ in rem iudicatam transmissis
 se prætenderentur, inclusive processum fo-
 ret, supersedeant, & ultra procedere aut
 sententias ipsas ex equi non attentent sub

Proceres Neap. a Ferd. op- pressi.

Ni pactis steterit iure in eum age- re iustus internun- tius.

Judices ceptis ut proceres abstinere iussi.

Intentatis Ferdinandando cen- suris, pœnis pecuniariis, ac aliis formi-
 dabilioribus, de quibus tibi videbitur, eo
 ipso, si non paruerint, incutiendis nostro
 nomine inhibendi, & prohibendi, censu-
 rasque ipsas toties quoties expedire puta-
 bis iteratis vicibus aggravanda facultatem,
 & potestatem omnimodam apostolica au-
 thoritate concedimus per præfentes, decer-
 nentes Regem ipsum, & quoscumque ali-
 os, qui inhibitioni tuae, immo nostræ hu-
 jusmodi non paruerint censuras, & pœnas
 ipsas eo ipso incurvere, ac irritum, & ma-
 ne si secus super iis a quoquam quavis au-
 thoritate sciantur, vel ignoranter contige-
 rit attentari, non obstantibus, &c. Dat.
 Romæ apud S. Petrum anno incarnationis
 dominicæ MCDLXXXVII. IX. kal augusti
 pontificatus nostri anno III.

XI. Negarat etiam Ferdinandus Rex pen-
 dere annum vectigal Ecclesie, cujus exi-
 gendi provincia internuntio tradita est.
 At quam indigne a tyranno habitus sit
 internuntius apostolicus, narrat hæc ver-
 bis Stephanus Infissura (a) : *Vigesimo*
 (a) *Infiss.* quinto, nimirum augusti, reversus fuit
 & vit. episcopus Cæsensem, quem Papa miserat
 Inn. VIII. ad Regem Ferdinandum, & ajunt respon-
 sup. Pan- disse Pontifici ex parte Regis hoc modo,
 un. in videlicet primo, quod nunquam potuit al-
 ced. loqui Regem in domo sua, & cum captus
 fessit dictus episcopus occasionem loquendi
 quadam die, qua paraverat ire venatum,
 posuit se iuxta certum ostium unde dictus
 Rex exiurus erat, quod cum scivit Rex
 iussit eam venire ; & cum venisset dictus
 ambasciator, dixit se brevibus verbis tria
 dicturum ex parte Pontificis, & cum data
 esset ei dicendi facultas, & non qualiter
 sanctissimus dominus noster petebat ab
 censum promissum, & conventum in ca-
 pitulis, pacis, & quod mirabatur, quod de
 eo non satisfecisset in tempore staturo. Cui
 respondit debitum esse se debere respondere
 censum Ecclesie : quod verbum cum plu-
 ries repetisset, ait se non habere pecuniam,
 immo se exposuisse pro ecclesia tot pecu-
 nias, quod non esset inconveniens si Papa
 per quatuor annos futuros dictum censum
 remitteret, & ita iussit referri Pontifici.
 Demum exposuit dictus episcopus qualiter
 Papa cum tota curia mirabatur, quod ipse,
 qui est dominus temporalis, haberet confer-
 re beneficia in regno suo, & quod illa,
 quæ Papa contulisset, non acceptasset, &
 quod de carcere abstineret. Ad quod respon-
 dit homines sui regni esse sibi bene notos,
 & Pontifici & curie ignotos, & propterea
 se velle dare beneficia illis, quos cognos-
 cebat esse dignos : & quod Papa neque cu-
 ria poterit illos melius quam ipse cognos-
 cere, & ideo intendebat illos eligere, &
 quod contentabatur, quod postea Papa illos

Internun- tus pon- tificius male ex- ceptus a Ferd.

In pie ar- bitrata a Ferd. fa- cultatio- nem col- latio.

taliter ecclesiasticos confirmaret. Deinde,
 dixit : *Veni ad aliud ; & episcopus dixit*
 quod Papam mirabatur, quod contra promissum,
 & capitula cepisset barones regni, qui
 sub fide ipsius Pontificis remanserunt, &
 quod deberet illos relaxare. At ille in con-
 tinenti ait, quod Cardinales de Columna
 & de Sabellis fecerunt, aut facere ventura-
 runt prodimentum Sixto prædecessori suo,
 Sixtus fecit ipsos capere carceratos, & ca-
 stigavit eos, & quando sibi placuit eos po-
 stea dimisit, seque velle ita facere, casti-
 gare dictos barones, qui fecerant prodimen-
 tum, & deinde quando sibi placuerit, eos di-
 mittere ; & in continenti processit ante e-
 piscopum prædictum non expectato alio,
 mandavitque sonari cornu, fugitque ante
 oculos dicti episcopi, & ad dictam vena-
 tionem contulit se ibi eo dimisso, putans
 Deum non posse sibi plus nocere.

Indigno adeo responso percussum In-
 nocentium tradit Vialardus (b) in ejus-
 rebus gestis de bello in Ferdinandum de-
 cernendo, & Gallis apostolicæ majestatis
 acerrimis vindicibus in Neapolitanum re-
 gnum evocandis agitasse consilia ; addi-
 que Panvinus (c), illum judiciario ordine
 abrogasse Ferdinando regium jus : *Haud*
 inquit, *ita multo post*, reversum nimirum
 internuntium apostolicum, Regem ob non
 solutum vectigal anathemate notatum
 Francorum Regis in primis literis concita-
 tus Neapolitano regno privavit, Gallus e-
 nim id ad se ex legitima successione, &
 hereditate pertinere affirmabat. Everti
 haud poterat Ferdinandus Rex, ni forte
 totius Italiae, immo & rei Christianæ rui-
 nam secum traheret ; non enim periculum
 aberat, ne qui religioni vindictam præ-
 ferre consueverat, Turcam exciret ; quem
 etiam Mauris Granatensibus clam tulisse
 suppetias narrat vitæ Innocentii scriptor
 (d), ut scilicet Ferdinandus Hispaniarum
 Rex, qui se vadem præstiterat, eo difra-
 ctus bello jura pontificia armis tueri præ-
 termitteret ; neque Carolus Francorum
 Rex tam cito expedire arma poterat,
 quem a Maximiliano Belgii & Burgundiæ
 principe, Cæsareque designato cladem ac-
 cepisse memorat Infissura (e) : *Die*, in-
 quit, *xviii. augusti nova dicta sunt in*
 Urbe, & infra, quod Maximilianus Fran-
 ciæ Regis gentes superavit mirum in mo-
 dum. Attrita vero jam erant superiori
 bello ecclesiasticæ vires, principibusque
 Neapolitanis fœderatis obruncatis, A-
 equilaque oppressa, pari atque antea ter-
 rore bellico Ferdinandum Innocentius a-
 doriri non poterat. Censuit itaque ultio-
 rendam, quam Neapolitani exules, qui
 ad Gallicam aulam transfugerant, nimi-
 rum

De proce- ribus op- pressis quid re- sponderit.

XII. (b) *Vialard.* in vita Inn. VIII.

(c) *Pan- vin.* in Innoc. VIII. Percussus anathe- mate Ferdin.

(d) *Vialard.* in vita Inn. VIII.

Gallus a Maximiliano futus. (e) *MS.* arch. Vat. fig. n. 111. Grantz. Saxo. l. 13. c. 7.

Illata ul- tio in Ferdin.

(a) *Comin. lib. 7. c. 3.*

XIII.

rum Salerni princeps, & Bisiniani reguli caesi a Ferdinando filii, urgere non destiterunt (a). Quod ad Ferdinandum Regem Hispaniarum attinet, illum Mauricum bellum indictum pro fide amplificanda ab Innocentio urfisse, comparato exercitu duodecim millium equitum, & quadraginta millium peditum, qui sacro crucis simbolo insigniti sanguinem pro Christo fundere paratissimi ad expiendam Mahumeticam superstitionis sordibus Hispaniam læti provocabant, referunt scriptores (b), extantque Innocentii literæ (c) de administrando feliciter bello Maurico, quibus indulgentiarum præmia sacram militiam in Dei hostes professuris proposita fuere hac de causa: Cum sicut evidentia rei demonstrat præfati Rex, & Regina continue omni conatu ad expeditionem huiusmodi intendant, jamque favente Altissimo non parvam dicti regni partem, loca etiam munissima, non sine tamen magna Christiani Sanguinis effusione sue dirioni subjecerint, nec ab incepto desistere intendant, donec opus ipsum ad optatum finem perduxerint, progenitorum suorum vestigia sequuti, qui quamplurima regna, & dominia per Saracenos, & alios infideles detenta ab eorum manibus eripuerunt, & ad Christianam fidem reduxerunt, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum, &c. MCCCCLXXXVII. IV. kal. martii pontificatus nostri anno III.

(b) *Surit. l. 20. c. 70. Marian. l. 25. c. 10. & alii.*

(c) *Lib. sign. n. 1909. pag. 503. Parta plura ab eo loca.*

XIV.

(d) *Surit. l. 20. c. 70. Marian. l. 25. c. 10.*

(e) *Id. ib.*

Tradunt historici (d) in hoc bello sacro crucis stemmate insignitos milites non jam militari licentia incolas, qua pergerent, oppressisse: sed excitasse ad religionem, adeo ut pueri, scæminæ, senes illis obvii occurrerent, felicisque de hostibus fidei triumphos precarentur: de quo sacro bello hæc narrat Joannes Mariana (e): Corduba deliberatione suscepta de belli Maurici ratione, cum sententia variarent alii Bastam, alii Guidixium petendas primo confirmantibus, Malacam Rex censuit auxiliis, que ex Africa transmittentur, haud invalida excipiendis idoneam angusto mari brevique trajectu: consilio tamen occultato Corduba proficiscitur ad septimum idus aprilis. Sequebantur equitum duodecim millia, peditum quadraginta. Et infra: Quacumque iverant viri, pueri, mulieres undique ex agris effusi in vota, ac preces conversi illos reipublica columen, vindices Christianæ religionis, imperique vocare, in eorum dextris communem salutem, ac libertatem esse repositam: faustum iter felixque: maturam ex hostibus victoriam comprecari, vota que suscipere: invitare pro se quisque, ut quibus opus haberent abs se potissimum sumerent: modesta certare milites, nihil morari, nec ab

signis discedere majori animo alacritateque postquam Regis consilium cognovere, quo vellet ducere, ajunt ipsius auspiciis ductuque nullum periculum aut laborem recusaturos profiterentur. Motis castris, Velis, quod oppidum prope Malacam situm est, primo impugnare consueverunt.

Positis ad Malacam cruce signatis castris Abohardilles Granatenfis Rex Rodonianum ducem suum cum copiis ad progendam Malacam submisit (f), ac deinde ipsi viginti millibus peditum equitumque mille succinctus subsecutus est, multo majori exercitu adversus Boabdillem æmulum relicto: at cum nostri in eum erupissent, dissipatis mox castris Granatam aufugit, qui a suis contemptus excipi non potuit, Boabdille communi jam consensu Granatenfium rerum potito. Casura jam tum erat in Ferdinandi potestate Malaca, cum Gomeritarum, qui ex Africa antea trajecerant, dux arcem occupavit, strenueque diu cruce signatorum sustinuit impetus, donec Malacenses salutem pacti VIII. augusti se dediderunt, arcisque præsidarii fame perdomiti sunt, atque in fervitum additi. Clarissima fuit ea victoria, cum e Tunetano, Tripolitano, Phutensi, & Tremiseno regnis auxilia ad Granatam confuere (g) in Malacensem portum, ac barbari solerent, ad Mahumeticam superstitionem in Hispania asserendam, ex univèrsa Africa corrogatam stipem eo transmittere. Percrebuisse Romæ decima octobris die Malacitani triumpho famam, publicoque edicto festos ignes excitatos, campanarumque læta clastica tota urbe personuisse refert MS. Vaticanus author (h): die vero proximo Innocentium ad Ecclesiam S. Mariæ de populo nuncupatam perrexisset, ac divinam rem ritu solemniori ad agendas nimirum Deo de amplificato Christiano imperio grates celebrasse: tum tertia februarii die sequentis anni testes victoriæ transmissos a Ferdinando Rege centum Mauros ferrea vinctos catena similique cultu indutos urbem ingressos, dieque insequenti dono traditos Pontifici, qui eosdem partim Cardinalibus, partim Romanis proceribus distribuerit. Cumularunt Malacitanæ victoriæ gloriam Ofluna & Mija captæ; tum de fidei Christianæ defectoribus qui ad Mauros transfugerant, sumpta supplicia.

XV. Malaca obsessa. (f) *Surit. ubi sup.*

Deditione recepta.

(g) *Sur. l. 20. c. 71.*

(h) *MS. arch. Vat. sign. n. III. Celebrata Romæ publica læticia.*

XVI. Marrani relapsi concremati. (i) *Surit. sup. c. 71.*

(a) *Vitalard in vit. Innoc. VIII. Marrani urbem inficiunt. (b) In fess. MS. arch. Vat. sign. n. III. & ex eo Vitalard.*

In eos censura fidei exercita.

Episcopus Marranica peste infectus.

Marrani auctore B. Vincentio exagitati. (c) *Vol. 2. ter. Geograph. lib. 2.*

XVII.

quas se conuere (a) ex quibus nonnulli etiam Romam Christianæ religionis arcem, sedemque fidei inficere non perhorruerunt: in quos promulgatum ab Innocentio fuisse edictum, & duos Cardinales, qui de iis inquirerent, designatos refert Stephanus Infulura (b): Dicto, inquit, mensi, nimirum julio, dominus noster Innocentius traxit unam bullam contra quosdam Hispanos Judæos, vel hereticos, vulgari-ter dictos Marranos lingua Hispanica, ubi electi fuerunt duo Cardinales vicecancellarius & Balsa ad inquirendum contra eos, & dictum fuit Regem Hispaniæ infecurum fuisse eos, & plusquam duo millia combussisse in Valentia & Hispania, ideoque huc ad urbem venisse, & in Ecclesia Dei cepisse multa officia, prout vidi aliquos protonotarios, scriptores, Janisseros, & similia officia habentes, contra quos Papa non multum seroventer, uti res ipsa postularer, processit. Haud falsæ sunt hæc querelæ, quippe profani homines Judaica lepra infecti sacerdotium & episcopatum artis genus ad cumulandas opes, gradumque ad honores rati, simulata religione sacerdotibus & episcopalibus sacris insigniri exambitionibus, pro jurata castimonia vagis extortitionibus contaminatissimi adeo, ut pontificiæ regiæ magistrum episcopatu insignem, ejusque spiritum curiæ officialem, nec non monasticæ disciplinæ professores Christianæ fidei desertæ convictos visurissimus. Hujus autem Marranici pestis exordium hoc fuisse memorat Raphael Volaterranus (c): Vincentio ordinis Prædicatorum, qui postea inter sanctos relatus fuit, & infra, impulsore Joannes ipse, nimirum Rex Castellæ, Judæos omnes relicti bonis ex Hispania discedere iussit, nisi qui Christiani fieri mallent. Bona igitur pars metu amittenda rei sacro fonte abluti, clam vero patris legibus invigilantes, pessimum genus hominum evasere, hi sunt, quos Marranos hodie vulgus appellat.

(d) *Lib. sign. nu. 1909. P. hærete. pag. 573.*

Ad futuram rei memoriam.

Cum, sicut nuper accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictam pacem perturbare cupientes, Joannæ nempe Henrici Regis controversæ filia, ac heredi, ut dimisso religionis assumpto habitu prædicto, monasterium exeat, & ad sæculum revertatur, emissamque per eam professionem prædictam tam solemniter confictis coloribus metus, & profectionum, quas desuper contra proterram assertionem prædictam veniendo fecisse affirmet, dictorum regnorum Reginam se nominet, ac faciat & velit ab aliis nominari, persuadere, & ut eam ad id alliciant, Regina nomine evocare & nominare non vereantur. Quorum crebris & continuatis persuasionibus hujusmodi præfata Joannæ nunquam importuna instantia devincta, & sive, ut suadentibus ipsis complacere, & quæ dicunt & in mente ejus imprimere nituntur credere videatur, seu alias assumptum velum nigrum, cum quo Christo Jesu, qui speciosus est præ filiis hominum, tam patenter, & publice desponsata, & Domina consecrata extitit tam intra quam extra monasterium, in quo debebat, dimittere, & se Reginam dictorum regnorum, ut suadebant, nominari facere & nominare comperta extitit in animarum Joannæ & persuadentium prædictorum periculum, perniciosumque exemplum & scandalum plurimorum. Nos igitur, qui inter prædictos Reges, scilicet Lusitanum & Castellanum, catholica fidei in partibus illis invictos propugnatores, divina cooperante clementia, in tam & firmatam pacem prædictam vigere & conservari perpetuis futuris temporibus intensis desideramus affectibus ad fidei catholica incrementum, pro cuius exaltatione unus in Granata regnum, & alius, catholicorum Regum progenitorum more, cum subditis in Africa partibus transfretando, cum infidelibus manus conferere, & fidem ipsam dilatare indefesso studio procurant, ne, si forte inter Reges ipsos exorta iam controversia prædicta suscitari contingeret, Reges ipsi a ceptis per eos respectiva impugnationibus infidelium, & salutifero opere desistere, & infidelibus ipsis acquisita iam loca eorum per præfatos Reges recuperandi, & præterea illa etiam, quæ fideles incolunt, illis propinqua hostiliter invadendi, depulandi, & cum magna Christianorum cæde, & jactura eorum spurcissima secta subiciendi occasio & commoditas præbeat: motu proprio, non ad Ferdinandi Regis & Elizabethæ reginæ prædictorum, aut alterius pro eis nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione emissam a prædicta Joannæ tam solemnem professionem prædictam, & prout

XVIII. Egnesia Egestia monast. dicit se Reginam Castellæ.

Nascitura bella titudet præfocare Innoc.

illam concernunt omnia & singula in dictis instrumentis contenta, ac inde secuta quacumque autoritate apostolica, si & in quantum legitime facta sunt, confirmamus & approbamus, ac presentis scripti patrocinio communitimus, supplemusque omnes & singulos defectus, si qui forsan circa huiusmodi actus solemnitates intervenerunt, ac eidem Joanne, ne contra dictam tam solemniter per eam emissam professionem ad seculum remeando de facto venire, neve monasterium monialium S. Aveni dicti ordinis, ad quod postremo se transtulit, etiam ad modicum tempus aliter, quam ex causis, propter quas ordinem predictum professis monialibus dicti ordinis regularia instituta id permittant, extra, illis cessantibus in illo reversura, aut intra, vel extra suum monasterium assumptum dictae religionis velum & habitum dimittere, & se Regiam nominare, aut ab aliis nominari facere, vel permittere. Ac universis & singulis Christianidelibus cuiuscumque status, gradus, ordinis, aut conditionis existant, & quacumque ecclesiastica etiam episcopali, archiepiscopali, & cardinalatus, vel mundana etiam regali, ac reginali dignitate praesulgeant, ne quovis quaesito colore publice vel occulte, directe vel indirecte, per se vel alium seu alios eidem Joanne, quod monasterium & ordinem predictum exeat, & ad seculum revertatur, & se pro saeculari gerat, emissamque per eam professionem impugnet, persuadere, & ad ea auxiliium, consilium, vel favorem quomodolibet prestare, aut eam Regiam nominare, & nominari facere verbo, vel scripto quoquo modo praesumant, sub interdicti, ingressus ecclesiae, ac suspensionis a divinis, ecclesiarumque suarum regiminibus, si episcopi & superiores, & si inferiores ab eis, etiam militiarum, & ordinum quorumcumque exemptorum, & non exemptorum religiosi fuerint ecclesiastici & saeculares excommunicationis latae sententiae, nec non privationis ecclesiarum, monasteriorum, prioratum, praepositorum, dignitatum, personatum, administrationum, vel officiorum, & infra, sententiis, censuris, & poenis incurrendis, a quibus non nisi in mortis articulo constituti & debita satisfactione praemissa, absolvi possint, motu & auctoritate predictis districtius inhibemus, &c. Adjecta sunt publica monumenta xv. novembris anno MCCCCLXXX. confecta de votis a Joanne nuncupatis, quibus etiam sacri ritus tum servati describuntur. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCDLXXXVII. x. kal. julii pontificatus nostri anno III.

Monasterio recludi iubet.

Percussu anathemate qui contrarium suaverint.

XIX.

Nec modo in Mauros Ferdinandus &

Elisabetha, vel in haereticos feveritatem legum exercuere; verum in antiquum ac florentem statum monasticam disciplinam, quae in pluribus Galliciae monasteriis collapsa erat, redintegrari curarunt, atque Innocentio etiam auctores fuere, ut restituendae illius provinciam nonnullis praesulibus daret, quod munus Abulensi, Cordubensi, Segobienfi, & Legionensi episcopis inunctum est (a).

Venerabilibus fratribus Abulensi, Cordubensi, Segobienfi, & Legionensi episcopis salutem, &c.

Fraternitati vestrae per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vos tres, aut duo, vel unus vestrum ad omnia & singula monasteria & religiosa loca praedicta personaliter accedentes, & solum Deum ac salutem animarum praeculis habentes, illas in capitibus & membris ac spiritalibus & temporalibus auctoritate vestra visitetis, & quae in eis correctione, reformatione, punitione, & emendatione indigere cognoveritis, eadem auctoritate corrigatis, reformetis, puniatis, & emendetis, quodque de cetero perpetuis futuris temporibus in eis vigere debeat suorum ordinum observantia regularis, & illi iidem prorsus laudabiles ritus & mores in illorum regimine cura & directione monachorum ministrorumque, ac in eis praesidentium deputacione & constitutione penitus & omnino observentur, qui observari soliti sunt in monasteriis & prioratibus eorum ordinum in Castella & Legionis regnis, vel aliis proximis locis consistentiis, reformatorum nuncupatorum, in quibus viget regularis observantia ordinum eorumdem, vel aliorum, eadem auctoritate statuatis & ordinatis, &c. Instruit eisdem episcopos amplissimis aliis mandatis ad collapsam disciplinam monasticam in Gallacia instaurandam. Dat. Romae apud S. Petrum anno, &c. MCCCCLXXXVII. III. id. decembris pontificatus nostri anno IV.

Animadverterant quoque iidem Reges a laicis plurium sacerdotiorum vectigalia occupata, ac fordidos sacerdotes, quos corozos vocabant, flagitii conscios ab iis intrudi, ut tanquam inania simulachra dignitatum nomina sine re praerent, quam corruptelam, ut excinderet Pontifex haec dedit mandata (b).

Venerabilibus fratribus Tolitano & Hispalensi archiepiscopis, ac Abulensi & Civitatenfi episcopis salutem, &c.

Nos, ad quos ex pastoralis officii debito pertinet, ne beneficia ecclesiastica sine canonica institutione cum periculo animarum detineantur, eorumque bona deperant, alienentur, & indebite occupentur, ac in profanos usus convertantur, providere, & frau-

(a) Bullar. lib. 30. pag. 249.

De restituenda disciplina monastica data impetia.

XX.

(b) Lib. bull. 23. pag. 315.

Excindi corruptelam Reges exciperunt.

fraudibus viam pracludere, omnes & singulas excommunicationis, anathematis, privationis, inhabilitationis, aliasque sententias, censuras, & poenas praedictas innovantes & approbantes, confidentes quoque tam abusivam corruptelam ex regno praedicto Gallaciae diligentia vestra radicitus extirpari, instantibus etiam super hoc Rege & Regina praefatis, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel tres, aut duo, vel unus vestrum per vos, vel alium, seu alios de praemissis, nempe sacerdotiorum vectigalibus indigne occupatis a laicis, & miseris sacerdotibus flagitii lociis, omnibus & singulis summarie, simpliciter, & de pleno, absque strepitu & figura iudicii, sola facti veritate inspecta, auctoritate nostra vos diligenter informetis, & si per informationem eandem ita esse reperieris, omnes & singulos de beneficiis huiusmodi taliter provisos dictis beneficiis fuisse & esse privatos, eosque ac laicos praedictos & alios quoscumque, qui in praemissis intervenerint & dictas poenas & censuras incurrisse constituerit, cuiuscumque ecclesiastica vel mundana dignitatis, status, gradus, vel conditionis fuerint, sententias, censuras, & poenas praedictas eadem auctoritate incurrisse declaratis, ipsosque sic provisos ab ipsorum beneficiorum detentionibus realiter amoveatis, nos enim si privationem, declarationem, & amotionem huiusmodi per vos vigore praesentium fieri contigerit, ut praefertur, & ut in praemissis melius & facilius iuxta exigentiam huiusmodi beneficiorum providere possitis, vobis & cuilibet vestrum, ac deputandis a vobis vel altero vestrum de beneficiis huiusmodi quaecumque, quocumque & quacumque cum cura & sine cura, etiam si praestimonialia seu praestimonialia portiones, aut quaevis alia beneficia, ac cuiuscumque taxe seu annui valoris illorum fructus, redditus, & proventus fuerint, etiam si de iure patronatus laicorum, vel ecclesiasticorum, aut ecclesiarum & laicorum simul fuerint, personis idoneis etiam quacumque, quocumque & quacumque beneficia ecclesiastica obrumentibus & spectantibus, hac vice dumtaxat, providendi, & si vobis videbitur, eorum aliqua, etiam si parochiales ecclesiae, vel etiam perpetuae vicariae, aut praestimonialia, seu praestimonialia portiones, aut simplicia beneficia fuerint invicem, aut alterum alteri perpetuo vel ad tempus uniendi, annexendi, & incorporandi, ita tamen quod fructus, redditus & proventus uniendi beneficii viginti quatuor libras Turonenses parvas secundum communem estimationem valoris annui non excedant, unitaque & annexa & incorporata, quorum fructus, redditus, & proventus.

Data interuentis sacerdotiorum conjunctionem potestas.

per se pingues fuerint, demembrandi & separandi, ac etiam ex fructibus sic demembratorum beneficiorum, vel eorum parte, alia beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura de novo erigendi, creandi, & instituendi, partem quoque decimarum, & possessionum beneficiorum praedictorum ecclesiarum, in quibus constituta fuerint fabrica, iuxta illarum necessitates perpetuo vel ad tempus applicandi, vel appropriandi, ac economos fabricarum instituendi, statuta quoque & ordinationes pro directione & conservacione ecclesiarum regni praedicti Gallaciae, & divini inibi cultus augmento, rationabilia & honesta, ac sacris canonibus non contraria, condendi, ac de feudis, locacionibus, concessionibus huiusmodi cognoscendi, nec non contra ecclesiasticas religiofas & singulares personas, ac quoslibet alios contradictores & rebelles, & bonorum huiusmodi occupatores & detentores cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, praecminentiae, nobilitatis, vel conditionis fuerint super praemissis per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia, cum censurarum praedictarum aggravacione & reaggravacione, appellacione remota, procedendi, brachium quoque secularare quoties expedierit invocandi.

Quod ut vobis, cum opus fuerit praestetur, eosdem Regem, & Regiam, ac alios duces, comites, marchiones, barones eorum locatinentes, & officiales eorumdem regnorum pro sua in hanc sanctam sedem Apostolicam reverentia & devotione, ac iustitiae debito, & tam bono & laudabili opere enixe rogamus, & plurimum hortamur in Domino, nec non quoscumque tam ecclesiasticos quam saeculares sententiis, censuris, & poenis praedictis innotatos, si hoc humiliter petierint, ab illis absolvendi, iunctis inde eis & cuilibet eorum sub virtute per eos praestandi iuramenti, quod deinceps talia non committent, nec ea committentibus praestabunt auxilium, consilium vel favorem, pro modo culpa poenitentia salvari, & aliis quae de iure fuerint iungenda, ac cum eis super irregularitate, si quam eisdem sententiis, censuris, & poenis, vel earum aliqua ligati missas & alia divina officia, non tamen in contemptum clavium, celebrando, seu illis se immiscendo contraxerint, dispensandi, omnem quoque inhabilitatis & infamiae maculam sive notam per eos praemissorum occasione contractam abolendi, ac cum eis, postquam huiusmodi beneficia illorumque praedia & bona libero dimiserint, super fructibus per eos inde male perceptis in pecunia numerata, vel alias componendi, quam quidem compositionem eidem Regi & Reginae in expeditione regni Granatae, & non

XXI.

Abfolvendi ad officium rediuros.

Male percepta derivari iussa in sumptus belli Maurici.

Non in alios usus omnino convertendi liberaliter & gratiose donamus; tertiam tamen partem dicta compositionis camera apostolica reservando, quam districte precipiendo mandamus camera apostolica in illis regnis collectori aut collectoribus realiter & cum effectu consignari, omniaque alia & singula in praemissis & circa ea necessaria quomodolibet exequendi, & opportuna faciendi, gerendi, exequendi & disponendi, plenam, liberam, & omnimodam tenore earumdem praesentium concedimus facultatem, &c. Dat. Romae apud S. Petrum an. MCDLXXXVII. VIII. kal. octobris pontificatus nostri anno IV.

XXII.

Cum Gallaciam suscepta Compostellana peregrinatione perlustrarent Ferdinandus & Elisabetha Reges ad monasterium, cui B. Mariae de Zebrero nomen erat, in quo insignis miraculi monumenta servabantur, pervenerunt; nam dum inter sacra de veritate Eucharistiae sacramenti anceps haerebat sacerdos, vini species in sanguinem versae fuerunt, cuius miraculi memoriam suis literis recollit Innocentius (a).

(a) Lib. bull. 30. pag. 132.

XXIII.

Innocentius, &c. Abulensi & Legionensi episcopis salutem, &c. Exposuit nobis nuper dilectus filius nobilis vir Enecus Lopez de Mendoza comes de Tendilla pro parte charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Regis, & charissimae in Christo filiae nostrae Elizabethae Reginae Castellae & Legionis illustris orator ad nos destinatus eorumdem Regis & Reginae nominibus, quod cum olim quampluribus annis effluxis quidam presbyter in ecclesia monasterii beatae Mariae del Zebrero unum per priorem solita gubernari ordinis S. Benedicti Lucensis diocesis missam celebrasset, & post consecrationem corporis domini nostri Jesu Christi an ex vino in calice consecrato verus sanguis Christi conficeretur dubitasset, idem dominus noster Jesus Christus, volens dubietatem huiusmodi ab eius corde evellere, & veritatem huius sacratissimi Sacramenti magis patefacere, subito in dicto calice miraculose verus sanguis oculis corporeis visibilis apparuit, ejusque pars ex dicto calice in corporalibus super altare existentibus effusus est, atque idem sanguis invisibilis mansit, & hodie pro reliquiis reservatus conspicitur, ut sanguis hominis vel haedi recenter effusus, coagulatus tamen videatur, cumque Rex & Regina praesati ad S. Jacobum in Compostella anno proximo elapso pergerent & dictum monasterium, quod in via publica euntibus ad dictum sanctum Jacobum exiit, viderent, & sanguinem praedictum miraculosum viderent, maxima devotione accensi, iuxta dictum monasterium unum

Species vini in sanguinem versa.

Peregrinatio Regis & Reginae Cast. ad S. Jacob. Compostell.

Xenodochium pro peregrinis ab eis excitatum.

solemne hospitale pro pauperibus & peregrinis ad dictum S. Jacobum peregrinantibus adificari seu reedificari facere proposuerunt, illudque magnis sumptibus & expensis suis perficere & dotare intendunt, & magno affectu desiderant, ut in dicto monasterio, in quo raro monachi seu presbyteri saeculares, qui divinum officium & horas canonicas celebrent commorantur, quodque destructum & dissipatum existit, cultus divinus augumentetur, illudque informetur, & in eo divinus cultus accrescat, &c. Proposita ab Innocentio sacrae indulgentiae iis, qui ad ornandam eandem sacram aedem stipem conferent. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCDLXXXVII. v. kal. septembris pontificatus nostri anno III.

Haerebant adhuc in Bohemia Hussitarum sectae reliquiae adeo, ut insignes etiam ecclesias ii occuparent, neque catholicis sacerdotibus earum administrationem permetterent, de quo apud sedem Apostolicam querelae allatae (b). Relatum etiam Pontifici est a Joanne Haslesteino Vladislai Regis Bohemiae oratore, qui ad sedem Apostolicam pro deferenda illi de more regio obedientia accesserat, plures haereticos & schismaticos in Pragensi diocesi prope opidum Cadense, cuius dominatum tenebat, grassari, ac suis erroribus implicare catholicos anniti: multos etiam ex iis agnitis erroribus facile ad gremium catholice Ecclesiae rediuros, si qui autoritate ad ipsos expiandos polleant, inopia autem ac longinquitate itineris, ne ad sedem Apostolicam accedant, deterreri: quorum miserus Innocentius & schismaticos damnantes errores eidem conciliandos Ecclesiae autoritate instruxit: quam etiam abbatii monasterii S. Aegydy tribuit, ut ex pontificio diplomate (c) patet.

XXIV. Grassatur Hussite in Bohem.

(b) Lib. bull. 26. p. 290.

(c) Lib. bull. 27. p. 71.

XXV.

In Ebredunensi pariter archiepiscopatu veteres Waldensium haereticorum fibrae repullularunt: ad quas excindendas, cum de more censorum fidei decretus esset, haeretici in ipsum sumptis armis confurrexerunt, ejusdemque famulum contrucidarunt: qua indignitate permotus Innocentius Gallos, Sabaudos, ac Germanos, in quorum limitibus impietas defixa haerebat, ad haereticos delendos expedire arma iussit (d), & gravibus poenis haereticorum fautores percussit: tum Albertum de Capitaneis archidiaconum Cremonensem amplissimis instructum mandatis decrevit, ut religiosam crucis militiam ad Waldenses excindendos promulgaret, ac principes & episcopos in eosdem concitaret, quibus literis haec temporis nota adjecta est. Datum Romae apud S. Petrum anno

(d) Lib. sign. n. 1909. P. ser. p. 542.

XXVI.

incarnationis dominic. MCDLXXXVII. v. kalend. maii pontificatus nostri anno III. In Scotia Regina Margareta sanctitatis fama & miraculorum gloria adeo effloruit, ut Scoti poposcerint ab Innocentio ut eam in caelum ordinem asciberet, quorum precibus permotus Pontifex de gestis ejus rebusve admirandis, ac testium dictis publicas in tabulas referendis nonnullis praefulibus mandata dedit (a).

(a) Lib. p. 515.

Venerabilibus fratribus archiepiscopo S. Andreae & episcopo Glasguensi, ac dilectis filiis electo Aberdonensi, nec non abbatii monasterii sanctae crucis S. Andreae diocesis salutem & apostolicam benedictionem.

Margareta Regina Scotiae illustris sanctitate.

Cum, sicut pro parte charissimi in Christo filii nostri Jacobi Scotorum Regis illustris nobis nuper oblata petiti continebat, clara memoria Margarita quondam Regina Scotiae, dum in humanis ageret, pervixerit in hoc saeculo, viam salutis docendo verbis pariter & exemplis, cumque praesentis vitae cursum feliciter consummasset, Altissimus eam multis miraculis illius meritis, & intercessione, ut pia fidelium devotio inconcussa credidit, operando decoraverit, quo fit, ut innumera multitudo Christiani fidelium regni Scotiae illius animam inter beatissimos spiritus receptam, & merito collocatam fore firmiter dicant, praedicent, & affirmant, ac illius nomen & memoriam pura fidei sinceritate venerent, eamque aliorum sanctorum & sanctorum Dei coetui ab Altissimo aggregatam illorum catalogo in militanti Ecclesia merito etiam aggregari debere arbitrentur, quare pro parte praesati Regis & universorum ejusdem Regum & procerum dicti regni ipsam Reginae meritis & miraculis huiusmodi, ac mira multitudinis fidelium eorumdem sollicitudine impulsorum, nobis fuit humiliter supplicatum, ut eandem Reginam, concurrentibus ad id requisitis, vitae sanctimonia, meritis & miraculis, iuxta ritum & consuetudinem Romanae ecclesiae sanctorum coetui, numero & catalogo de fratrum nostrorum consilio aggregare, aliasque in praemissis opportune providere de benignitate apostolica dignemur.

Expetitum ab Innoc. ut in Sanctarum albo collocetur.

Nos igitur cum non deceat apud homines eam ignotam relinquere, quam merita sanctam ostendunt, & miracula, de praemissis certam notitiam non habentes, ac volentes in certis festinis, & lentis in duobus inveniri Regis pralatorum & procerum praedictorum in hac parte supplicationibus inclinati, discretionis vestrae, de qua in his & aliis specialibus in Domino fiduciam obtinemus, autoritate apostolica tenore praesentium committimus & mandamus, quatenus vos vel tres, seu duo vestrum de praemissis & aliis requisitis iuxta

Romanam ecclesiam ritum & consuetudinem in sanctorum canonizatione generalem fieri solitam diligentiam, & pro rei magnitudine accuratam inquisitionem in tanto fidei catholicae negotio adhibeatis, si in regno praedicto fueritis, alioquin per vos auctoritate nostra ad hoc specialiter deputando procuratorem, & super articulis per eundem procuratorem coram vobis producendis factis auctoritate nostra praedicta, ea omnia & singula, quae inveneritis manu fidelium & publicorum notariorum, ad id per vos assumendorum, in scripta fideliter redigi, & annotari facere dicta auctoritate nostrae curae, ac nobis vestris sigillis clausa & sigillata remittatis & referatis ut habitae vestrae relatione fidei ad requisitam & solitam specialem sanctimoniae vitae dictae Reginae miraculorum, quibus Regina ipsa in vita & post mortem claruisse universus fere populus ipsius regni tenet, credit, & affirmat, aliorumque necessariorum ad canonizationem huiusmodi, de fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio procedere, & ejusdem canonizationis negotium, prout Altissimus inspiraverit, & fuerit faciendum prosequi libere & licite valeamus.

Decreti Episcopi qui de illius miraculis inquirant.

Interrogatoria, super quibus persona fidedigna, & omni exceptione majores per vos auctoritate nostra recipi & examinari debent, sunt infra scripta, videlicet. An clara memoria Margarita olim Regina Scotiae fuerit Christiana, fidelis, catholica, irreprehensibilis vitae verbo, re, & facto, & an pro tali & ut talis fuerit habitae, tentae, nominatae, & reputatae. An ipsa Regina fuerit de legitimo matrimonio procreata, & pro tali & ut talis habitae, tentae, nominatae, & reputatae. An secundum ordinationes & instituta sanctae matris Ecclesiae baptizata & confirmata, ac etiam toto tempore, quo in humanis egit maxima honestatis extiterit. An laudabilis vitae sanctitate, ac doctrina, optimisque moribus polleat extiterit, & pro tali & ut talis habitae, tentae, nominatae & reputatae.

XXVII. Inquisitionis excercendae capita circa mores.

An assidue in orationibus erga Deum & sanctos ejus vacaverit, & sanctae meditationis extiterit. An eadem Margarita Regina fuerit virgo, vel pro virgine, seu salutem continentem habitae, tentae, & reputatae. An ipsa Margarita Regina dum vixit alia bona fecerit, & sic interrogentur quae bona fecit, & si ejus facultates in cibos pauperum Christi erogaverit. An assidue temporibus confiteretur sacerdoti, & cui sacerdoti, & an sacramentum Eucharistiae cum maxima devotione assumeret, ac missas & alia divina officia devotissime audiret, divinumque officium continuo diceret, & illud dicere nullatenus intermitteret, & an continuo divinis officiis interesset. An infirmis

XXVIII.

miserabilibus personis in eorum necessitatibus subveniret, & alia opera misericordiae exerceret quas vestes, seu quos pannos inducat & qualiter, & quibus panis induta ibat.

XXXIX.

An esset nimium loquax vel parca, & rara in loquendo, & an verba otiosa ex proposito unquam locuta fuerit, an in eius infirmitatibus & tribulationibus, quas tempore eius vitae passa fuit, patiens fuerit, & illas libenti animo sustinuerit. An importunos sustinuerit, & murmurantibus sibi injurias remisit, & pepercerit. An percipientibus auxilium & consilium praeberet. An unquam populo sibi commisso verbum Dei predicaret, vel saltem ad bene agendum, & Dei praecepta servandum hortaretur, eisque praecipere & mandaret, & alia faceret, quae ad ipsam tamquam Reginam spectabant, & pervinebant.

XXX.

An unquam de aliqua re inhonesta, turpi, vel non permixta fuerit diffamata. An adversantes & invicem odiosos ac inimicos ad veram pacem, & veram concordiam reduxerit, vel saltem reducere quaesiverit. An eadem Margarita toto tempore, quo in humanis egit & usque ad eius obitum virtuose & laudabiliter, & absque fama aliquis nota sive macula vixerit, & vitam laudabilem duxerit. An tempore eius obitus fuerit pro optima aut bona muliere tenta, nominata, & reputata. An ante eius obitum aut post eadem Margarita fuerit de aliquo crimine, vel vitio, aut aliquibus operibus diffamata: & si sic interrogentur de quo, seu de quibus, ubi, quoties, & quando. An eadem Margarita Regina tempore, quo vivebat, signa miraculosa fecerit, & si sic interrogentur, quae & quibus personis illa signa, suis promerentibus meritis, Deus ostenderit.

XXXI.

An post eius obitum eadem Margarita Regina aliqua miracula, aut signa miraculosa fecerit, aut potius omnipotens Deus in personas dictae Margaritae devote se recommendantes miracula, & res miraculosas operata est, & a quanto tempore circa, & si sic interrogentur de miraculis & miraculosis rebus. An eadem Margarita Regina post eius obitum continuo & ab omnibus praesertim incolis loci, in quo corpus eius requiescit, & aliis districtualibus & conviciis ejusdem pro optima vel bona muliere &

Circa miracula.

laudabilis vita habitata, tenta, nominata, & reputata fuerit.

An eadem Margarita Regina a nonnullis annis circa pro sancta vel pro beata habitata, tenta, nominata, & reputata fuerit. An etiam quamplurimae, & innumerabiles personae ad locum, ubi & in quo eadem Margarita sepulta est, tanquam ad sanctam & in Altissimi gratia existentem pro obtinendis gratis continuo vadant, & ad eam tanquam ad sanctam, vel beatam preces porrectae & orationes dictae fuerint, & hodie porrigantur & dicantur, & alia signa extrinseca facta fuerint, & fiant, quae veros & indubitatos sanctos facere licet & est permixtum. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXVII. xv. non. junii pontificatus nostri anno III. Ad sedem Apostolicam venerat archiepiscopus S. Andreae, ut Jacobi III. Scotorum Regis nomine obsequia Pontifici, ut novo Christi in terris vicario, dimisisset praestaret: quem Innocentius novo honore auxit, quippe qui illum primatem totius Scotiae ac legatum natum ejusdem sedis Apostolicae creavit (a).

XXXII.

Affecit etiam Innocentius ea prerogativa Scotiae Reges regiaeque familiae principes, ut, si ad loca sacris interdicta accederent, divinis mysteriis interesse possent, atque ea trium milliarium intervallo solemniter celebrari sublatis censuris permittit (b).

(a) Lib. bull. 24. p. 25.

XXXIII.

Hoc anno Carola Cypri Regina, quam ab Aegypto sultano pulsam regno vidimus, diu Romae beneficentia Romanorum Pontificum sustentata obiit, ut refert Burchardus hisce verbis (c): Die lune xvi. julii hora xiiii. vel circa Romae in burgo S. Petri in domo sua solita residentiae obiit illustrissima domina Carola Cypri Regina, & ejus corpus eodem die circa horam xxi. associatum fuit per praelatos ac familias sanctissimi domini nostri & reverendissimorum dominorum Cardinalium ex domo praefata usque ad basilicam S. Petri, in qua non longe a capella S. Andreae & Gregorii in Vaticano sepultura traditum, &c. Reliquisse illam testamento jura Cyprii regni Sabaudiae duci, quibus aucti ejus tituli fuere, referunt scriptores (d). [1]

(b) Lib. sign. n. 1009. P. secret. p. 532.

XXXIV.

(c) Burchard. ms. Vatic. in diariis.

(d) Steph. Lufinian. in hist. Cypri. Voandeburch in Sabaud. hist.

NOTE

tificae rerum ab eo gestarum scriptor anonymus testatur. Sed non item cum regno spes omnes ejus recuperandi abiecit; nam post Jacobi obitum (quem ejus foeminae malis artibus quidam adscribunt) nullum non movit apud Soldanum Aegypti Venetolque lapidem, ut illo potiretur; & eodem etiam superstitite Jacobo per allegatos suos Mahometem Turcarum Imperatorem sollicitavit, ut sibi armis adlitteret. Undique tamen spe destituta, tandem Romae inani reginae titulo & furore contenta requievit MANSI

NOTE [1] Carola reginae Cypri obitum anno huic recte consignat Annalista, qui pariter & mensem & diem accurate desinit. Fratrem habuit Jacobum cui regnum Cypri Soldanus Aegypti contulerat, exclusa Carola ex legitimo concubitu nata, cum Jacobus ex illegitimo prodisset. Praeter hanc Carolam altera fuit etiam Carola ex regio Lubinianorum sanguine prognata, filia spuria Jacobi Regis, quam post patris obitum conjurati cum filio Ferdinandi regis Siciliae matrimonio copularunt, eo consilio ut vidua regis Jacobi Catharina Cornaria, ac nato ex ea filio amotis, regnum in manus Ferdinandi recideret. Quid dein Carola huic novae nuptae acciderit ignorare me profiteor. Sed haec monuisse juvit, ne nominum similitudo ambages lectoribus ingerat. Ad Carolam vero Jacobi Regis sororem quod attinet, recepisse se illam Romam sub Sixto IV. pontifice

I. Maximiliani hostes ad misericordiam fle- xi.

(a) In- fll. mf. arch. Vat. fign. n. 111. Paul. Langius in Chron. Citzzen. Twibem. in Chron. Pont. hoc ann. Crantz. Saxo. l. 12. Sur. l. 80. c. 78. Mavian. l. 25. c. 12. (b) Cran- tz. sup. l. 12.

II. Germani pro eo li- berando sollicitati (c) Tri- zhem. ubi sup. Hispaniæ Reges pro eodem deprecato- res a- gunt.

(d) Cran- tz. sup. c. 11. (e) Sur. l. 20. c. 78. Mavian. sup. l. 2. De eo Gallis de- dendo a- gunt Bel- gæ.

(f) Cran- tz. sup. c. 11. Grana- tenses se- ditioni at- triti. (g) Tri- zhem. ubi sup.

A Gebatur annus Christianæ salutis millesimus octogessimus octavus in- dictione sexta, cum ingentes in Belgio populares tumultus facti fuerunt, quos cum Maximilianus armis compe- scere niteretur, repente a furente plebe Bru- gensi circumfusus, fugientibus suis op- pressivse, ineunte februario in custodiam traditus est, vitam lacrymis deprecatus: quibus visis hostes regis majestatis mise- ricordia emolliti lachrymas pariter con- tinere non potuerunt, adeo ut etiam pol- liciti sint suo sanguini, ne quid mali pa- teretur, pro ipso non paruros. Exaspe- rasse illum in se Belgarum animos fe- runt, cum ad reficiendum ærarium con- tinuis exhaustum bellis graviora vectiga- lia imposuisset, ut Clarentiæ comitis fi- lium, seu verum seu ementitum auxilia implorantem (a), depulso Henrico VII. Francis fœdere juncto, ad Anglicum so- lium efferret (b). Adigere autem eum- Belgas meditato tradunt (c), ut princi- palis Belgici ab administratione diceret, eamque in Philippum filium trans- funderet, quem ipsi ad arbitrium suum regerent.

Percussus inopino casu Fridericus Im- perator mox episcopum Wormatiensem in Brabantiam misit, ut Philippum ne- potem asservaret, ne in perduellium po- testatem veniret: tum Germaniæ princi- pes ad arma pro liberando Romanorum Rege accendit. Pontifex etiam Belgas ad- monuit (d), ut Maximilianum dimitte- rent, ac ni ad officium redirent, anathe- mate ab archiepiscopo Coloniensi iussit percelli: Ferdinandus etiam & Elisaba- tha Hispaniarum Reges, qui cum Maxi- miliano de jungenda affinitate jam col- loquia fecerant, oratores in Belgium mi- sere (e), qui illum educi ex custodia de- poscerent: præterea focii Regis calami- tate moti classem in Cantabrico littore instruxerunt. Non cessere pontificiis cæ- rareisque aut Hispanorum Regum preci- bus Belgæ: immo nonnulli de Maximi- liano dedendo hosti Francorum Regi agi- tarunt (f) consilia. Denique tertio post mense, cum Fridericus Imperator Gan- daveses seditionis auctores magnis cladi- bus attrivisset (g), Albertusque superio- ris Saxonie dux, veniendi cum Burgen- sibus in colloquium specie, munitissimum oppidum, cui Dam nomen est, quo ne- cessarii in urbem inferebantur mari com- meatus, interceptisset, atque Hispanica- classis ingrueret, multis affecti calamita- tibus Burgenfes ad pacem inclinarunt,

quæ Philippo Ravensteno, & comite Nassoviae administris firmata est, ac Ma- ximilianus, ubi juratus spondit omni- bus veniam se daturum, liberatus est. Describit metro Quintus Æmilianus (h), ut a Brugensibus dimissus Maximilianus in patris castra perrexerit, veniaque Bru- genses donarit. Nec modo intestino bello, sed etiam externo Belgium laborasse refert Krantzius (i), ac Francos duce Philippo de Ehardis late excurrisse, Morinoque vol- untate civium, quos præfidiariorum ni- mia licentia offenderat, potitum, Duaco autem & Insula propulsatum (k).

Gravius civilis belli discrimen eodem tempore passa est Scotia proceribus Jaco- bum Regem folio evertere, evehereque ad illud filium ejus impuberem annitentibus. Tanti mali hæ causæ fuere. Jacobus eo no- mine III. spretis nobilibus ministeria au- lica gerenda aliis tradebat, seque totum libandis voluptatibus dedit: Luxuriæ accessit ira & crudelitas, eos enim, qui defectionem ab eo superioribus annis con- starant, extinguendi inivit consilia, quæ præsentientes proceres confurrexere ex desperatione in arma, comparatque co- piis sceptri heredem, quem suo regebant arbitrio, sibi præfecere, ac Jacobo denun- tiarunt, ut sceptrum, quod indignis ma- nibus tractabat, Jacobo filio cederet. His perterritus Rex oratores suos misit ad Francorum & Anglorum Reges, ut ad comprimendos rebelles regiam auctorita- tem interponerent, submitterentque auxi- lia, tam enim nefarii exempli pernicem in aliorum principum capita derivari pos- se, futuramque ludibrio Regum majesta- tem, ni conjuratorum audacia comprimeretur. Innocentium etiam Romanum Pontificem communem omnium paren- tem vindicemque scelerum exoravit, ut suo fedisque Apostolicæ summæ jure le- gatam decerneret, qui arma ex rebellium manibus eriperet, eosque ad officium re- dire juberet; cujus votis morem gessisse Pontificem testatur Polydorus Virgilius, misisseque Adrianum Castellanensem epi- scopum, virum pluribus animi scientiæque ornamentis conspicuum, postea ab Ale- xandro VI. sacro purpuratorum collegio aggregatum.

At dum ille maximis itineribus ad com- ponendas discordias Scotticas proficisceba- tur, proceres Regem ad pugnam coege- runt, fuisseque regis copiis ipsum in acie captum interemerunt, quem ætatis an- num tum egisse scribunt quintum & tri- gesimum, regni autem vigesimum octa- vum.

Burgen- ses ad pa- cem com- pulsi, Morini in Gallor. potesta- tem rece- pri.

(h) Æmil. in emona- sic. to. 2. ter. Germ. ex edition. Freber. (i) Cran- tz. c. 13. (k) Id. l. 7.

III. Scoti re- bellant in Regem.

Conjura- tionis causæ.

Implora- ta a Rege Pontificis auxilia.

IV. Scotiæ Rex in acie cap- tus occi- susque.

Pronun- tiatum a Scotis ju- re ca. um. Ejus fili- us evectus in solium.

V. Episc. Varadi- entis ca- lomniam passus. (a) Lib. bull. 37. p. 237.

A seculo subdu- cit.

(b) Bon- fin. dec. 4. l. 10.

(c) Inn. VIII. lit. comm. an. 1488. l. 3. p. 465.

Postulat ab Innoc. deponendi episcopa- tum facul- tatem.

(d) Ead. ep.

VI. Retarda- tus a pio consilio per Mat- thiam Regem.

(e) Bon- fin. dec. 4. l. 10.

vum. Biduo ab internuntii apostolici in Angliam adventu nuntiatum est Jacobum Regem a suis cæsum, Victoribus Scoti- carum rerum potitis, indictoque conven- tu, omnium ordinum regni decreto de- claratum est, Jacobum Regem jure inter- fectum; communi tamen consensu ejus filius major natu annorum circiter sex- decim in sede regia locatus fuit; qui pa- ternæ calamitatis exemplo territus tanta animi moderatione ac prudentia est usus, ut brevi tranquilla pace universum regnum potiretur.

In Hungaria Joannes episcopus Vara- diensis regis procurator apud Pontificem in crimen hæreseos vocatus est, quod Huf- fitas in Bohemia foveret, atque ideo In- nocentius (a) Angelo episcopo Ordano in Hungaria internuntio apostolico dedit im- peria, ut de imposito crimine inquireret. Caterum meræ calumniæ in Joannem- temere sparsæ fuerunt ab invidis; is e- nim pietate clarus, humanæ felicitatis lu- dibriorum pertæsus, quamquam in pro- curatione procuranda regis Hungariæ principem locum apud Matthiam Regem obtinebat (b), perfunctus omnibus hono- ribus, quibus irretiri poterat, prudentia, li- beralitate, eloquentia peritiaque apud Re- ges apud quos legationes maximas obierat, apprime charus, opibus ac divitiis adeo af- fluens ut Matthiæ beneficentia centum au- reorum millia præter villas & oppida pos- sideret, nuntium mortalibus rebus remit- tere meditatus a Romano Pontifice ab- dicandi se episcopatu potestatem petiit, ut testatur Innocentius in literis (c) ad di- ctum Ortanum episcopum apostolicum. internuntium mense augusto datis: Pro parte, inquit, venerabilis fratris nostri Jo- annis episcopi Varadiensis nobis nuper fuit expositum, quod ipse zelo devotionis ac- census aliquam ex probatis religionibus in- gredi, & in illa professionem emittere re- gularem desiderat, si ad id sedis Aposto- licæ licentia & assensus accederet, &c. Quibus literis adjecta est hæc temporis nota. Dat. Rom. xxvi. augusti MCDLXXXVIII. pontificatus nostri anno iv. Assensit (d) piis illius votis Innocentius, atque ad internuntium scripsit, ut ipsum religiosæ familiæ se addicere permitteret.

Obstitit Matthias Rex, cum ipsius ope- ra carere noller: itaque post illius mor- tem, Wladislaumque Hungarica corona redimitum, denum religioſa eundem e- piscopum sua desideria ad exitum perdu- xisse, deque contemplativa æque atque a- ctiva vita triumphare studuisse, testatur Bonfinius (e), hancque ejus sapientissi- mam orationem refert: En stultam mor- talium sapientiam, en irritos hominum la- Ann. Eccl. Tom. XXX.

bores, en perquam vanum subtilissimumque finem! quid ex his tandem sperare licebat præter maximum pontificatum? alius enim evehi non poteram. Quid domum consecu- ti sumus præter catenatos labores, perpe- tuamque procellam, & æternam spiritus af- flictionem? Valeant hæc omnia, quæ me mei ipsius immemorem effecere, quæ me terrestribus infodere miseris, quæ me ad divini Numinis vultum numquam suspice- re permisere. Humanis ipse rebus ultro re- nuntio, ne ab omni misera vindica condi- tione, & divini Numinis dexterrate iter illud inibo, quo me, ni fallor, ab omni mor- talitate jam afferam. Cuncta recensui vo- luptatum agmina, ambitionis omnia mu- nera prægustavi, formidolosa divitiarum fomenta possedi, clientium salutationes, antambulorum turbas, familiarium mul- titudinem non ignoravi, neque popularis aura nec gratia principum, nec plausus po- pulorum, nec congratulationes amicorum, nec cultus assiduus domi forisque servatus mihi defuit: quid tandem solidæ utilitatis ex his legere licuit, nempe nihil præter mentis detrimentum, defectum, interitum- ve animi, & assiduam spiritus afflictio- nem. Cedamus igitur terrestri patria, & momentaneis his rebus ultro renuntiamus, ne, dum mortalium amore rapimur, mor- tem quoque perpetuam nobis comparemus. Sat lufum & insanitum est, sat in ridi- culoso errore versatum, sat corpori deni- que sit indulrum, nunc animæ, nunc im- mortalitatis habenda ratio, ne animantium more vivere videamur. Postquam in hoc assiduo bello mortalium nemo fere tuto vivere potest, nisi ad munitissimas arces ef- fugiat, editiora loca petamus, & ex humi- li genere nati vitam quæramus illustrio- rem: nec ab re quidem nobis factum erit, si Christum optimum maximum servatorem nostrum imitari, quanto huic vano seculo elatioris vivimus, tanto delitescamus ob- scurarius, uti cumulas vane hic nostræ glo- riæ pœnas exolvamus, & discat exemplo quisque nostro non in rebus momentaneis, & fluxis, sed stabilibus & æternis spem solidam esse collocandam. Ex humilibus ex- orti parentibus in pristinam humilitatem, quod reliquum est vitæ, redigamus, ne- cum hac ætate plus sapere debeamus, in ob- stinata vitæ miseria & cæcitate persistendo gravius desipere videamur. Proinde nos a quotidianis naufragiis & fortunæ potestate tandem afferamus. Servatoris nostri humili- ratem imitemur, & crucem subeamus, ut dum fragilem hanc vitam contempserimus, perpetuam nobis comparemus: si quot labo- res in servitio mortalium principum tolera- vimus, tot in divino officio pertulissimus, jam vere beati possemus existimari: quare

Quam va- na sint in- aulis prin- cipum humana studia.

Ditatis
ecclesiis
paupertatem
Franciscanam
professus.

VII.
Sacerdotis
Normanni
audax
facinus.

(a) L. 3.
lit. comm.
an. 1488.
p. 167.

(b) Ib. p.
34.

(c) Ib. p.
25.

VIII.
Equestrum
militiarum
summus
magistratus
translatum
ad
Reges.
(d) Mariana
an. l. 25.
c. 13. Sur.
l. 20. c. 81.

Enata inde
gravia
incommoda.

vanitati omni cedamus, & salubre Dei queramus obsequium. Ita episcopali aulicoque munereposito Joannes Olmucium se contulit in S. Francisci sodalium, templum in sanctorum omnium honorem condidit magnificeque ditavit: tum sacras vestes auro gemmisque onustas non Waradienti modo & Budensi, verum aliis ecclesiis largitus est. Tantum vero Hungaris ac Bohemis sui desiderium insigni hac abdicatione reliquisse addit Bonfinius, ut pientissimo quisque parente ac patrono officiosissimo se orbatum reputaret.

Aberat ab hoc præclaro religionis exemplo parochus ecclesiæ S. Albini Galus Joannes e Ferrieres nomine, qui concessam ab Innocentio ducendæ uxoris potestatem sibi sacerdotalibus sacris initiatopublice in ecclesiis promulgandam curavit, eaque calumnia sedis Apostolicæ majestatem non levi infamiæ macula aspersit. Quem ab archiepiscopo Rothomagensi comprimi jussit Innocentius (a), venitque talia cum Ecclesiæ universæ offensione divulgari. Censoribus etiam fidei in Catalonia qui pro salute animarum excubabant, mandata dedit (b), ut in hæreticum, qui quadragesimali tempore carnibus vesci deprehensus erat, neque inter divina mysteria, dum ostendebatur populo Eucharistia, caput more catholicorum aperuerat, legum severitatem adhiberent; & Lusitanæ archiepiscopos & episcopos erudiendo doctrinâ Christiana populo, & sacramentis imbuendo, tum exercendæ in sacerdotum mores centuræ, lustrandisque diceceson ecclesiis in iis locis, quæ ordinum equestrum ditioni essent obnoxia, operam strenuam navare jussit (c), cum in iis divinus adeo cultus obsoleceret, ut veteris gentilitatis prope caligine meri earum partium Christiani viderentur, equitesque S. Jacobi e Spatha privilegiis nefarie abuterentur, spernerent episcoporum auctoritatem, & clericis suis licentiæ habenas effunderent.

Instita est equestribus ordinibus, quorum splendor in Hispaniis admodum obsoleverat, cum opum amplitudine abuterentur, vehementior plaga, supremo eorum magistratu cum amplissimis vectigalibus a Pontifice in Reges translato, quæ de re hæc refert Joannes Mariana (d): *Garcia Padilla Calatravæ magistro, & infra, extincto multisque una ambientibus, Ferdinandus Rex, concedente Innocentio Pontifice, eum honorem, paresque opes utendas, fruendas, administrandas stabili possessione suscepit: quod exemplum ad alios militum ordines manavit, effecitque ut aucta Regum potentia eorum militum auctoritas evanesceret, cum præmia virtuti da-*

ri solita emerita militiæ viris, rebus conversis, aule affectis plurimum cedant. At tumultus in comitiis vigeant, regique ararii tenuitas erat supplenda recte; nisi omnia mala exempla ex bonis initiis derivarent, verum hæc reipublicæ vulnera sanare quis possit? in tanta assentatorum frequentia prætermittere satius arbitror, tametsi quis æquo animo feret opes majorum pietate concessas ad profigandos Christiani nominis hostes, effundi nullo ceræ exiguo reipublicæ fructu quantum iis terræ marisque parari possit? Exculant plures hoc factum, nempe ingenti rerum mole pressum Ferdinandum fuisse, assiduèque sumptibus bellicis in delenda Maurica impietate exhaustum. Instauratum (e) vero hoc anno ab eo bellum in Bohardillem, Regem, ac Veram, Murgim, Veles album rubrumque, tum alia oppida Christiano adjunxisse imperio, necnon Almeriæ & Bastæ agros vastasse, refert Mariana. Quæ victoriæ coram Innocentio in celeberrimis cœtibus ab oratore ecclesiastico (f) celebratæ fuerunt. Ad hos sustentandos exercitus abradebant a subditis decumas amplissimæque vectigalia. Granatensés Reges, quorum jura Ferdinandus Rex Castellæ sibi ascivit, ut in Mauros stipendia militi perfolveret, quæ pontificia auctoritate ab Innocentio confirmata (g) fuerunt.

Distinebat (h) Ferdinandum gravis cura ne Bajazethes Turcarum Imperator formidandum bellicum apparatus, quem in sultanum Ægyptium instruere ferebatur, in Siciliam verteret, classemque propterea ornari omnibus necessariis jussit. Nec vane conceptus metus; pars enim Turcicæ classis in Melitem insulam excursionem facta prædas abegit, favitque divina bonitas nomini Christiano, ne barbarus eam insulam in suam redigeret potestatem, ex qua Siciliæ Italiæque servitutis frænum injecturus erat: quare cum discessissent Turcæ, ad illius portum, admodum navalibus accommodum, arce valida communiendum opera collocata est. Porro hujus anni appetente vere centum millia Turcarum in Ciliciam progressa imposita mari apparatissima classe referunt scriptores (i). Nec minores militum delectus habuerat Caitheus sultanus Memphiticus atque ex Ciliciæ portis quinquaginta equitum millia effudit, occurrentemque sibi Turcarum equitatum, qui ad quinquaginta millia etiam ascendebat, inter Amanum montem & sinum Ilicum eodem loco, quo olim Alexander magnus cum Dario conflixerat, cruentam pugnam medio augusto conferuit, quæ totum diem pertinacissimis animis tenuit,

(e) Sur. l. 20. annal. c. 65. & 66. Mariana. l. 25. c. 65. Plures arces erepta Mauris.

(f) Ext. typis causa oratio.

(g) L. 71. bull. p. 250.

IX.
(h) Sur. l. 79. & Marian. c. 13.

Melite insula frustra tentata a Bajazethes.

Commoda arce valida.

(i) Sur. sup. c. 79. Bosius p. 2. l. 14. Bizar. hist. rer. Persi. l. 10. Sabell. enead. 10. l. 8. & alii.

Commis-
sa inter
Turcas
& Ægyptios
cruenta
pugna.

Bajazethis
classis
naustragium
passa.

Soltanus
Ægyptius
de sedere
postulat
Inn. contra
Bajazethem.

Matthias
sibi tradi
Zizimum
poscit.

(a) Bos.
sup. lib.

nuit, adeo ut triginta vel eo amplius Turcarum equitum millia cæsa fuerint, reliqua fuga dissipata; mamaluchorum autem ad octo millia desiderata, inter quos ille, penes quem militare imperium erat, occubuit. Parta de eo exercitu victoria, Ægyptius in reliquos signa convertit, qui timore perterriti sese fugam mandarunt.

Nec minus infeliciter cessit parti classis Turcicæ, quæ ad Syriæ oram evastandam vela fecerat, cum procellis enim ventifera luctata scopulis allisa fluctibusque versa est. Ita formidabilis ille Bajazethis apparatus periit. De tantis autem casibus per exploratores edoctus Petrus Aubuffonius Rhodiorum equitum magister exaratis quarta septembris die literis significavit Pontifici, ut Zizimi causa bellum inter Bajazethem & Caitbeum accensum esset, missique Rhodum ab ambobus oratores fuissent adjectis amplissimis pollicitationibus, ut in suas partes eum pellicerent, in neutram tamen inclinare præ se tulisse, quo discordiæ inter barbaros augerentur. Paucis interjectis diebus Aomænsis bassa classe Turcica Rhodium mare fulcans Aubuffonium variis officiorum generibus est prosecutus, ac mox sultanum Ægyptius eidem Rhodio principi significavit, legatum ad Pontificem Romanum Regemque Neapolitanum se missurum, ut occidentales principes ad Zizimum Turcico restituendum imperio permoveret; de quibus Aubuffonius Pontificem die nono septembris fecit certiore. Antea vero decima junii die missus a Matthia Pannoniæ Rege, qui cum Friderico Imperatore inducias pepigerat, orator amplissimis fretus mandatis, quibus Rhodiorum equitum magister cum eo non fecus, quam cum Rege ipso pacifici poterat expetiit (a), ut Zizimus Matthiæ ipsi traderetur cum exercitum in expeditionem adversus Bajazethem educere, atque in-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

NOTE

[1] IN secundo volumine Codicis diplomatici Melitenensis documenta quedam vulgata sunt quæ res hic ab Annalista confuse & indigeste traditas melius ordinant & illustrent. Ex literis in additione ejus voluminis num. XLII. vulgatis constat Rhodios equites fidem suam jam inde ab exordio hujus anni obligasse pontifici, ut Zizimi sub ejus tutela in arce quadam ditionis pontificiæ servaretur. Quibus ita compositis, Carolus Galliarum rex apud equites Rhodios institit, quo Zizimi Hungariæ regi petenti traderetur; negavit equitum illorum magister juris esse sui principem concedere quem pontificis nomine tenebat. Data sunt ejus literæ Rhodi XXVII. februarii anni 1487. veteri, ut arbitror stylo, novo vero 1488. Ejusdem anni martio mense Matthias Hungariæ rex literas destinavit ad Rhodios, quas magistro Paulo de Reothaz ablegato suo deferendas commisit, dedi sibi Zizimum postulans. Junio mense Paulus Rhodum pervenit; at statim remisus fuit a magistro equitum ad Matthiam, cum responso per literas diei XXV. junii ferente Zizimum Pontifici obligatum aliis oppignerandum non esse. Secundum hæc, die XV. augusti, accidit pugna inter Soltanum Carrarum & Bajazethum, prospera illi, huic averfa. Sequuta post hæc legatio utriusque, Sultani nempe & Bajazethi ad Rhodios, quos pro se ambo fautores rogabant, qua de re certior factus est pontifex per literas magistris Rhodiorum die IV. Septembris. Aliis demum literis post dies quinque nempe IX. septembris pontificem certiore fecit de legatione ad pontificem & ad regem Ferdinandum a Soltano Carrarum destinata, ac transmissa in causa Zizimi Soltani. Hactenus historia belli Turcici hujus anni, ex qua erroris arguitur Annalista qui deliberatum fert inter equites utrum Zizimi Hungaro poscenti traderetur. MANSI

Europa adoriri pararet, dum illum in Asia Ægyptius atterebat, spernque haud dubiam victoriæ affulsisse, cum plures Turcarum proceres Zizimi partium studiosi varias coitiones cum Hungaris fecissent. Adducta re in consilium equestre, censebant nonnulli permittendum Zizimum Matthiæ Regi, qui Turcas sine mora bello petere posset; at cum Pontifex summa vi anniteretur, ut sibi traderetur, visum est morem ipsi gerendum, cum præsertim sperarent Rhodii pontifici auctoritate decretum in Bajazethem bellum majori impetu apparatus gestum iri. Ita incertus futurorum eventuum Rhodiorum equitum princeps Zizimum pontifici potestati permisit, assentienteque Gallorum Rege proximo anno in Italiam duci jussit. [1]

Interea Innocentius (b), ut Christianifideles ad sacrum in fidei hostes bellum suscipiendum accenderet, propositis publicis edictis Turcarum grassationes assiduas exposuit, ut juncti Tartaris Poloniam continuis excursionibus infestarent, ut Casimirus Rex querebatur, necnon instructa classe maxima Siciliam, Melitam, Picecum, aliaque Italiæ loca diriperent, pluresque fideles in servitutem abducerent. Indixit propterea religiosam militiam. Pontifex, atque ad alliciendos Anglos, Hibernosque, ut in communem salutem subsidiariam pecuniam conferrent, proposita a se indulgentiarum præmia, ac datam deligendi sacerdotis ad noxas sacra exomologesi expiandas facultatem iis, qui quatuor aureos, tresve, vel duos, aut unum, vel leviozem stipem a quæstoribus apostolicis designandam pro bellico in Turcas sumptu erogarent promulgavit.

Data præterea est provincia Angelo Hortano episcopo & internuntio apostolico, ut Bohemos, Hungaros, Polonos, Germanosque ad sacrum in Turcas gerendum

Zizimum
Pontifici
dedendum
decernitur.

X.
(b) Lib.
bull. 40. p.
308.

Propositæ
crucesignatis
indulgentiæ.

XI.

V 2

dum

(a) Lib. bull. 37. P. 232.

dum bellum concitaret, ut ex hoc diploma patebit (a).

Venerabili fratri Angelo episcopo Hortano ad nonnulla Germania, Hungaria, Polonia & Bohemia ac alias illis adjacentes partes atque regna nostro & sedis Apostolica cum plena potestate legati de latere nuntio & oratori salutem, &c.

Cum sicut, pro dolor! oculi cunctorum Christianissimum possunt luce clarius intruere, immanissimus Turcorum princeps, qui adversus dominicam crucem, in qua salvati & redempti sumus, sathane vexillum reprobo ausu & vana temeritate erexit, effundendi Christiani sanguinis ardore nimio astuans, quamplurima & innumera milia fidelium millia cruentissima strage afflixerit, & maximam etiam partem in praedam & miserabilem turpemque servitutem redegerit, nefandoque suo subjugari imperio, ac omnem sexum, nulla usus humanitate, qui omni fera crudelior est, savissime oppresserit, ac suos ferales ausus continuans in dictarum partium regnis & dominiis, necnon proximis & finitimis locis atrocissimas incursiones peregerit, ex quibus & multis aliis victoriis, Christianis in domibus torpentibus, obtentis in tanta superbia & arrogantia flamma elatus est, ut terra marique reliquas fidelium regiones invadere, debellare, sibi que, si posset, quod reliquum Christiani nominis exilit, nefando suo subjugare anhelet imperio in maximam divinae majestatis offensam, nostramque & catholicorum Regum & principum, aliorumque fidelium ignominiam, dedecus, & iacturam, & [quod molestissimum nobis est, nec aliter quam cum animi dolore referre possumus, tam occasione dominiorum & terrarum, quae Reges, duces, & principes in illis partibus existentes mutuo armis alter ab altero occupasse dicuntur, quarum occasione, ni celeriter occurratur, gravissima bellorum incendia exoriri formidantur, nec facile spes instaurandi exercitus illis in ovis pro reprimendis ipsorum nefandorum Turchorum copiis polliceri potest, nisi prius discordiae ac guerrarum turbines inter eosdem Reges, duces, & principes vigentes pacata & sedata, ipsique ad pacis & quietis dulcedinem redacti fuerint, nos qui etiam revolvimus animo, non sine ampliori cordis mcerore, quot patriarchales, metropolitanae, cathedrales, aliaque insignes ecclesiae pene innumera, ac utriusque sexus regularium personarum monasteria, caenobia, & pia loca profanata ac deformi ruinae subiecta illorum ornamenta, cruces & calices aliaque divinis deputata ministeriis conflata & destructa, & [quod lamentabilis est] sanctorum veneranda reliquia conculcata, & innumeri sexus utriusque

Turcarum in Christianos horrenda gressatio.

Innumere Ecclesiae ab iis vastatae.

fideles ad damnatam Mahometicam sectam sub dura servitute recipiendam fuisse compulso, & nisi per catholicos principes tanta temeritati tantoque furori celeriter occurratur, majora semper detrimenta videntur verisimiliter propediem futura, cum ad huiusmodi necessitates explicandum, Regesque, principes, potestates, communitates, & dominia hortandum, requirendum, & monendum, ut semotis quibusvis dissidiis huic sancto operi vacent, ac se ad reprimendum ipsius perfidae Turchorum generis clarios conatus accingant, personaliter progredi non valeamus, te quem experientia in magnis experti sumus, & quem probitate, fidelitate, scientia, necnon gravitate & consilii maturitate, aliisque plurimum virtutum donis invenimus insignitum, pro laude omnipotentis Dei & sedis Apostolicae, ac nostro honore, necnon communis Christiani populi salute ad huiusmodi praesentes necessitates, & quas & majores in foribus prope futuras, nisi protinus obvietur, certimus, ad praefatas illarumque Reges, duces, & principes, ac adherentes, eorumque regna & dominia tanquam pacis angelum & concordiae cum plena potestate legati de latere nuntium & oratorem transmittimus, &c. Instruit illum amplissima auctoritate, ut Regum ac principum dissidia componat, imperetve inter eos inducias, ac foedere in communem hostem conjungat.

Dat. Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MCCCCLXXXVIII. kal. septembris pontificatus nostri anno IV.

Concitare adversus Turcas annitebatur Usuncassanum Persidis Regem Josephus Barbarus (b) Venetorum orator, qui in Persica aula agebat: at ille, cum adversus Othomanum iturum se promulgasset, ac triginta milia equitum sub signis coegisset, non in Turcas, sed in Georgianos Christi cultores impetus convertit, provinciamque late ferro flammaque pervagatus, retenta Zitili urbe, ac reliqua restituta provincia, imperataque auri pensionem cum Pancratio Gurguraque Regibus Christianis pacem redintegravit. Deturbatus vero conficienda ab Usuncassano in Turcas expeditionis spe Venetus orator redire in Italiam decrevit; inque ipso itineris procinctu Usuncassani obitus, crudelissimaque inter filios dissidia contigere.

Necessum, inquit, fuit Taurin reverti, id quod anno MCCCCLXXXVIII. accidit. Eo cum pervenisset Assambejum, habentem male aegrotantemque lethaleriter reperi: is nocte epiphaniae festum sequente obiit. Quatuor cum post se reliquisset, unum & secunda, tres vero e prima conjuge filios, ea ipsa adhuc nocte tres uterum fratres quartum non uterum frangulari curarunt juvenem

De conjugendis principibus actum.

Missus a de causa legatus.

XII. Tentatus Usuncassanus a Venetis ut arma in Turcas vertat. (b) Barbarus in Itiner. Usuncassani in Georgianos expeditione.

XIII. Relictis quatuor filiis obiit.

Horum pars aliam necat.

XIV.

(a) Sof. Barb. Itiner. in Pers.

Stulta superstitione in sepulchris obervandis.

XV.

Simulata sanctitas in pascendis avibus.

viginti & duos annos natum, atque ita inter se tres ipsi in partes hereditatem paternam dividerunt. Deinde frater medius occidi majorem quoque iussit, ipse cum prius in possessionem sese honorum ipsius intrusisset, quam eandem ad praesens usque tempus retinet.

Interjectis pluribus de exantlatis in reditu laboribus, haec de Mahometanorum in conlectanda umbratica sanctimonia deliramentis avertit (a): Facturus opera precium videor, si enumeratis iam omnibus ad iter pertinentibus rebus, quaedam etiam de superstitionibus quarundam gentium, tum de religionis simulatione, tum de mala, cui juncti perpetuo in locis illis sunt, Christianorum societate commemorarem. Igitur cum in itinere Sammachum versus essem ad hospitale quoddam divertii, in quo sepultura sub camera quadam lapidea erat, & haec penes vir quidam barba & capillis longis nudus, excepto quod parum cum pelle quadam ante & post tergum coopertus erat, in terra sedebat. Salutavi eum, quidque boni faceret rogavi: respondit mihi se patrem suum custodire. Tum ego: Quis, inquit, pater est tuus? at ille: Pater ait meus est qui proximo vult bene suo, qualis olim re vera fuit is, qui hoc conditus monumento est, atque ulterius dixit: Ego per triginta annos integros socium habui illum conjunctissimum, volo autem ut vrum olim assiduo, sic defunctum etiam sequi, adeo ut eum vita quoque defungar in hoc ipso loco sepeliar, satis profecto mundum hunc intursum sum, jam mecum ipse ad mortem usque perseverare constitui.

Aliud quoddam Tauris in die memorarionum mortis vidi. In coemiterio quodam sedebat unus apud monumentum quoddam, cujus volucres complures ori insidebant, atque inter has praecipue corvi cornicesque erant, & cum cadaver esse mortuum putarent, rogavi unum ex his, ut vrum ibi aderant, quid hoc esset, respondebat hominem sanctum vrum esse, cui in universa hac provincia similit reperiri non possit. Et ultra: Vides, inquirunt, haec aves die aliqua pastum eo advolant, & cum ex illis aliquam compellat, continuo adest, sanctus enim est. Et subjunxi: Ultra propius accedamus, ut videre melius possimus. Accelsumus autem propius ad unum fere jactum lapidis, & vidimus patellas aliquot cibo-

rum apud eundem positas, aves autem supra vultum ejus ad capiendam escam rotabant, ille vero manu arcebat aliquas, interdum aliquibus eibi aliquid porrigebat. Atque de his rebus omnibus plurima mihi miraculosa juxta intellectum suum fingebant, quae profecto omnia illi, qui parum tantum sanioris iudicii intellectusve sit, non nisi stulta negatoriaque esse videantur.

Additis nonnullis de ritibus, quibus mortuorum prosequuntur inferias, insignis impostoris, qui malis artibus sanctitatis nomen comparaverat, quique divina vi sine ullo cibo se sustentari fingebat, ridiculam hanc enarrat historiam: Mahometanus quidam sanctus erat, qui nudus bestarum instar incedebat assiduo, de rebus apud illos ad religionem pertinentibus praedicans, concionansque & hic cum magna ubique sanctitatis in opinione esset, concursusque ad eundem creberrimi vulgi fierent, nondum tamen ea, in qua a populo habebatur existimatione contentus, in mureo semerisum conclusurum, & quadraginta dies ibi absque cibo & potu sanum integrumque mansurum, dixit. Ergo facinus ad tam audax cum aggredere, lateres adferri coctos ex iisdemque cameram rotundam extrui, & eidem se includi iussit: cumque post quadraginta dierum exitum, sanus integerque ex eadem egredere, omnes qui aderant mortales summam ob id in admirationem stuporemque adducti erant. Verum unus ex illis cautior, quam reliqui, eo ipso in loco carnis aliquantulum subolfecerat, & cum ulterius quaereret fraudem una cum cibo detexit. Haec res cum ad domini usque aures pervigisset, Cadituscharo eundem tradidit, custoditus etiam fuit discipulorum. Illius quidam, qui sine quaestione & tormentis confessus est, murum se ab una ad alteram usque partem clausisse, ac proinde immisisse canalem, per eundemque nocturno tempore jusculum, victualiumque alia infudisse, atque sic revelato cognitoque dolo ambo illi duo, mori iussi sunt.

Hoc anno (b) Cyprium Veneto adjoinedam imperio referunt, concedente Venetias Catharina Cornelia Regina, quam a Veneta republica in filiam cooptatam diximus [1]. Hanc vero Cypriarum reum conversionem peperit celebratissimus toto orbe ille Bajazethis bellicus apparatus,

XVI.

Quaestum per fallacem abstinentiam sanctitatis nomen.

Illius populi.

Detecta fraus.

XVII.

(b) Sabell. enead. 10. l. 5. Petr. Just. Bosius. p. 2. l. 14.

NOTE [1] Translatio ista regni Cyprii ad Venetos ad exordium sequentis anni promovenda est. Scribit enim Naugerius, qui tunc rerum Venetarum historiam mandabat literis, die XXVI. februarii quae tunc in feriam V. dierum bacchanalium incidere, labarum militare Venetum ritu solemniter consecratum summo Cypriarum copiarum Imperatori palam traditum fuisse; quo iudicio in Venetorum dominium & tutelam transisse regnum censebatur. Haec vero omnes temporis notae annum 1489. exprimit; quare auctores illos qui cum anno 1488. rem componunt, stylum veterem sequutos constat. MANSI

Cyprus in Venetorum ditionem cedit.

Regina Cypria Venetias concedit.

(a) Sabell. ib.

Dorothea Regina Danie peregrinatio. (b) Burchard. ms. arch. Vat. in diariis p. 825.

(c) To. 4. sign. rec. n. 1904. p. 93.

Septentrionalium ecclesiarum gerit curam Innocentius.

tus, quem orienti occidentique terrorem intulisse memoravimus: cum enim fœmina imbellis in tanto discrimine Cyprum sceptrum, quo par erat, robore non defutura crederetur contra potentissimum hostem, si in eam insulam arma verteret, Veneti Georgium Cornelium eisdem fratrem submisere, qui ipsi suggereret, ut ex imminente periculo in tutum locum sese reciperet, Venetæque reipublicæ regnum, cuius administrationem post Jacobi Lusini Regis mortem etiam tum gesserat, tuendum permetteret. Assensit illa fraternis consiliis, ac sine ullo insularum motu Cypro excessit: Franciscus vero Privolus valida classe ad Turcas, quibus appellendi in Cyprum potestas negata fuerat, si vi quid molirentur, propulsandos invehens, regni Cyprii habenas regendas accepit. Ut vero magnificentissime bucentauro pannis ostro auroque intertextis instrato Cypria Regina excepta, adductaque Venetias fuerit, describit Sabellus (a), additque ejus fratrem publicæ equestris donatum dignitate, hujusque filium adolescentem postea ab Alexandro VI. cardinalitia purpura ornatum. Præterea tradit idem auctor eodem anno Dorotheam Reginam Danie sepulchrum dominicum lustraturam Venetias accessisse, magnificæ affectam honoribus: cujus meminit Burchardus (b), aitque Romam xxv. aprilis ingressam ob orientalia bella ab Innocentio voti religione solutam.

Cum porro inter Joannem Danie Regem ac principes graviora essent nata discordia Pontifex Simonem episcopum Revaliensem ad ea sedanda auctoritate instruxit (c).

Venerabili fratri Simoni episcopo Revaliensi, &c.

Cum nobis & Romana ecclesia tam pro fidei catholice, quam ordinis B. Mariæ Theotokorum Hierosolymitanæ terrarumque, ac locorum, in quibus ordo ipse viget, a Ruthenis & aliis schismaticis terris & locis prædictis finitimis defensione & mantentione nonnulla ardua incumbant negotia, cum consilio, præsidio, & favore charissimi in Christo filii nostri Joannis Danie Regis illustris, aliorumque fidelium regnorum & dominiorum suorum ac prelatorum & principum per regna & dominia prædicta Prussiam, Livoniam, Lituaniam, Suetriam, Norvegiam, civitates, oppidaque stagnalia & loca circumvicina consensu peragenda, expediatque omnia cum eisdem Rege, prelati, & principibus, quorum opera in iis plurimum necessaria fore noscuntur, pertractare; nos qui ante omnia Dei honorem, fidei catholice defensionem

& exaltationem, ac communem totius populi Christiani salutem & quietem concernentia supremis desideramus affectibus, cum per nos ipsos ad præmissa peragenda progredi non valeamus, Salvatoris exemplo per alium hoc implendum fore consentes, te pro laude omnipotentis Dei & sedis Apostolicæ ac nostro honore, nec non terrarum & locorum dicti ordinis ab ipsis schismaticis defensione, ac communi Christiani populi salute ad hujusmodi necessitates declarandas ad præfatum Regem, prelatos, principes, ac regna, dominia, nec non Prussiam, Livoniam, Lituaniam, Suetriam, Norvegiam, civitates, oppidaque stagnalia, & loca circumvicina hujusmodi nostrum & dictæ sedis nuntium & oratorem cum plena potestate legati de latere destinamus. Tu igitur onus hoc pro Dei honore, & nostra, ac sedis prædictæ reverentia prompta devotione suscipiens, iuxta exquisitam tibi a Domino datam prudentiam rebus in discrimine positis providere, & opportune consulere, ac facere & exequi non differas quæ necessaria fore & expedire cognoveris. Nos autem ut fructus, quos inde futuros expectamus, quanto citius eveniant, tibi omnes & singulas differentias tam inter Reges & principes præfatos ac adherentes hinc inde, quam quosvis alios, quacumque ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant, subortas, & quæ forte suboriri poterunt audiendi, illasque sedandi & quietandi; nec non quosvis pacis tractatus, & confederationes inter eisdem Regem & principes ac adherentes inveniendi, & si opportunum tibi visum fuerit, treugas ad tempus vel tempora, de quo vel quibus inter se concordaverint, indicendi, ac hujusmodi pacem, si ad ullam tuam accurata sollicitudine induci poterunt, vel treugas ipsas, etiam cum censurarum aggravatione observari faciendi, & mandandi, & tam eosdem quam omnes & singulos catholicos principes & populos, ut adversus eosdem Ruthenos & schismaticos pro defensione fidei, pro salute patrie, ac propria & aliorum Christianorum tuitione se ardentem opponant, eorumque conatus reprobos reprimere studeant, exercendique omnia alia & singula circa necessaria quomodolibet opportuna, faciendi, statuendi, & ordinandi plenam & liberam harum serie facultatem licentiam pariter & potestatem concedimus & elargimur, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCLXXXVIII. XII. kal. junii pontificatus nostri anno IV. Mandata etiam dedit Innocentius eidem episcopo Revaliensi (d), ut Casimirum Polonie Regem & cruciferos Prussie equites inter se conciliaret, ac fœdere ad Moscovitarum

Revalien. episcopus in iis creatur legatus.

(d) Ib. p. 91.

XIX.

(a) Inss. ms. arch. Vat. sig. n. 111. Sabell. enend. 10. l. 8. Hieron. Riarius ob tyrannidem casu. Catharina conjux principatum recuperat.

(b) Inss. ubi sup.

Galeottus Faventinus regulus a suis obtruncatus.

XX. Bononia a Bentivolo occupata. (c) Id. ib. (d) Id. ib. Braccii Peruliam invadunt.

Plura in Piceno loca deficiunt ab Innoc.

XXI.

(e) Id. ib. Pavin. in Innoc. VIII.

rum propulsandos impetus conjungeret. Injeçti sunt (a) hoc anno ditioni ecclesiasticæ varii tumultus, ac septima quidem aprilis die Hieronymus Riarius comes Forilivii princeps, de quo sæpius antea meminimus, cum improbe imperaret, domestica conjuratione oppressus est, cuius excusso jugo Forulivium se in libertatem asserere, redireque ad pontificum dominatum, implorata Innocentii ope, studuit: sed Catharina cæsi conjux Galeatii Vicecomitis filia, cum arcem, si eam adire permetteretur, dedituram pollicita esset, ipsam ingressa urbem adeo acri bello vexavit, ut Mediolanensibus fulta auxiliis & liberos & principatum recuperavit, deque pontificiis ducibus, qui Forolivienfibus opem latari procurrerant, supplicium sumperit: quam injuriam dissimulatam ab Innocentio refert Stephanus Insiura (b), ne bello se cum Mediolanensi duce implicaret. Pari calamitate æque ac Hieronymus involutus est Galeottus Malatesta Faventia regulus; in cubiculo enim secundæ junii die obtruncatus est, moxque viduæ filia auxilium daturus provolavit Joannes Bentivolus Bononienfium ferme princeps, magnumque discrimen adiisset, ne a Faventinis opprimeretur, nisi Laurentii Medicei ope liberatus fuisset.

Porro Bononiam sibi subjecit Bentivolus, qui partium adversarum studiosos partim ferro, partim exilio multavit (c). In Reatino agro pontificiis fines a Ferdinando Rege Neapolitano temere violati (d): limes etiam Campaniæ tentatus a duce Calabria, Brachii Perusio potiti fuere ejectionis amulis: cumque Innocentius Cardinalem Senensem legatum de latere decessisset, ea tantum lege ipsum admiserit, ut exules in patriam non reducerentur. Recrudescens etiam veteribus odiis inter Guelphos & Gibellinos editæ strages, Tudertum, Fulginium, & plura Piceni loca a pontificio imperio deficere visa sunt. Acculant nonnulli Innocentium mollioris animi, qui proceres in urbibus nimium superbe sese efferre, & quemque in patriam suam tyrannidem affectare permiserit. Ut vero depressus sit eorum fastus ab Innocentii ipsius successoribus dicitur inferius.

Addimus nunc illum ad tuendam ecclesiastici ordinis dignitatem, quam nonnulli clericali immunitate abusi fœdabant sceleribus, Pii II. sanctionem adversum eos instaurasse subjeçto diplomate (e).

Innocentius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Licet ea, quæ pro alienatione improbo-

rum & perniciosorum hominum eorumque excessibus puniendis catholicorum Regum instantium per Apostolicam sedem statuta & ordinata sunt, plenam obtineant firmitatem, nos tamen illis interdum apostolici muniminis robur adjuicimus, ut eo firmiter illibata persistant & observentur, quo magis nostro præsidio communita fuerint. Dandum si quidem a felicitis recordationis Pio Papa II. prædecessore nostro emanarunt litteræ sequentis tenoris.

Pius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Romanum decet Pontificem providere, ut ii qui clericalem decorem suis flagitiis deturpare non metuunt, clericali privilegio minime fruantur, ne quod in favorem bonorum inductum est, improbis delinquenti licentiam subministret, ipsisque in protectionem in excessibus tribuatur. Sane pro parte charissimi in Christo filii nostri Joannis Aragonum Regis illustris nuper coram nobis propositum fuit, quod licet ipse zelo justitiæ fervens improbos & perniciosos homines, qui sine publica & privata iactura tolerari non possunt, de suis regnis eliminare, & eorum excessus punire, ac super omnia iustitiam in eisdem regnis vigere summo anhelat desiderio, tamen quia nonnulli clerici, a quibus Dei timor & mundanus honor abscessit, de ecclesiastica discipline clementia nimium confidentes varia enormia crimina quotidie perpetrant, qui licet clericali sint charactere insigniti, tamen re vera actibus & operibus laicam vitam ducunt, & in suis delictis deprehensi, se privilegio clericali defendere, & iustitiam sæcularem eludere conantur, unde improborum scelera remanent impunita, clericorum status decoloratur, ac ipsius Regis iustum desiderium ipsaque iustitia non mediocriter impeditur; quare pro parte dicti Regis asserentis, quod in partibus illis homines ad arma etiam levibus sumptis occasionibus valde proni sunt & propensi, & propterea eorum audacia & excessus fræno iustitiæ arcenda & comprimenda existant, nobis fuit humiliter supplicatum, ut pro eorundem regnorum & dominiorum suorum quiete ac statu tranquillo super his opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur considerantes quod clerici per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere debent, non indignum esse arbitantes viam, quam sibi hujusmodi homines ad impure delinquendum per id privilegium sub spe ecclesiastica clementiæ quaesiverunt opportunis remediis amputari, felicitis recordationis Honorii III. & Clementis V. præ-

Nonnulli clericali privilegio abusi.

decessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, huiusmodi supplicationibus inclinari auctoritate apostolica, & ex certa scientia tenore praesentium statuimus, & ordinamus, quod singuli clerici conjugati carnificum seu tabernariorum, & alia vilia officia personaliter exercentes, negotiationibus illicitis & vitibus officiis clericali proposito minime congruentibus insistentes, ac etiam alii, qui a meretricibus, quarum publice venalis est turpitudine, qui lenones seu ganeii appellantur, detestabilem & nefarium quaezum percipiunt, nec non taxillorum illicita conventicula, ex quibus flagitia, perjurya, & multa alia nefaria crimina oriuntur, sic invereconde sectantur, quod ex illo alearum & taxillorum damnato usu videtur, aut lucra turpiter & invereconde conquirunt, ludentibusque ipsis tabulas, taxillos, domos, hortos, aut alia loca in circuitibus, villis vel castris, aut eorum suburbiis vel alibi in divinae majestatis offensam commodant, locant, sive alias quovis modo concedunt: si tertio moniti ab huiusmodi insolentis & enormitatibus infra convenientem per locorum ordinarios eis statuendum terminum non respuerint, ac vitam suam emendare distulerint, privilegium clericale in criminalibus causis in personis eorum eo ipso amittant, illudque eis, quoad declinandum seu evadendum iudicium seculare, in nullo penitus suffragetur, nec possint per curiam ecclesiasticam defendi; quodque alii clerici conjugati, aut alias non beneficiari cujuscumque status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, qui habitum & tonsuram clericalem non deserunt, si tertio moniti habitum huiusmodi, vestes videlicet usque sub genu protensas, ac rasuram pro latitudine seu forma plumbi, quo litera apostolica plumbari consueverunt & praesentibus appensum existit, patentem in capite deferre noluverint, seu post monitionem praedictam deferre neglexerint, per iudicem secularem capi, inquiri, distringi, & impune privari valeant donec & quousque eidem iudici seculari per curiam ecclesiasticam, ne de clerico tali capto aut retento se intromittant, inhiberit fuerit, seu curia praedicta clericum sic captum repeterit ab eodem: iudex tamen ecclesiasticus, si clericum sic captum aut convictum post monitionem praedictam non solitum in habitu & tonsura praefatis incedere viderit, eundem caprum repeterere aut iudici seculari praefato inhibere nullatenus teneatur, dispositionem tamen & voluntatem nostram huiusmodi ad decretum ad clericos, qui beneficia ecclesiastica obtinent, volumus non extendi, sed illorum crimina & excessus

Viles artes clericis prohibita.

Vetiti locare domos meretricibus.

Habitu & tonsuram non deferentes clericali privilegio spoliati.

ordinariis locorum secundum canonicas sanctiones remitti volumus puniendos, non obstantibus quibusvis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac in provincialibus & synodalibus conciliis editis, ceterisque contrariis quibuscumque, & insuper eadem auctoritate statuimus, quod huiusmodi monitiones contra delinquentes huiusmodi, in cathedralibus & metropolitanis per locorum ordinarios, vel eorum vicarios, in collegiatis vero & parochialibus, seu aliis inferioribus ecclesiis, per illarum prelatos, rectores, seu vicarios per edictum, vel alias verbaliter diebus festis, cum ad illos populi multitudo ad audiendum divina conveniret, fieri habeat, & quoad effectum praedictum dumtaxat nullius alterius specialioris seu particularis monitionis adminiculum requiratur. Per hoc autem eidem privilegio quoad alios, qui ecclesiastici fuerint, & ipsam militiam honeste & efficaciter prosequantur, non intendimus in aliquo derogare. Nulli ergo, &c. Dat. Macoreti Senensis diocesis anno incarnationis dominice MCCCCLXIII. nonis maii pontificatus nostri anno II.

Et deinde, sicut exhibita nobis nuper pro parte charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Castella, Legionis, & Aragonum Regis illustris petitorio continebat, ipse pro majori literarum praedictarum firmitudine & observantia desiderat illas per nos approbari & confirmari, quare pro parte dicti Ferdinandi Regis nobis fuit humiliter supplicatum ut literas praedictas approbare, confirmare & innovare, aliasque opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur attendentes quod literae praedictae tanquam ad malorum punitionem concessae observari debent, huiusmodi supplicationibus Regis inclinati literas praedictas ac omnia & singula in eis contenta auctoritate Apostolica tenore praesentium approbamus & confirmamus ac innovamus, illasque perpetuo observari debere decernimus, & nihilominus venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Toletano & Palentino ac Astoricensi episcopis, vel eorum officialibus per haec apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi vel duo, aut unus eorum per se vel alium seu alios praedecessoris huiusmodi & praesentes literas ubi quando & quoties pro parte dicti Ferdinandi ei pro tempore existentis Castella & Legionis & Aragonia Regis fuerint requisiti, publicantes illas ac omnia & singula in eisdem contenta inviolabiliter observari faciant. Contradictores &c. Indicare bellum non minus vitium quam hostibus nisi fuerint Ferdinandus Rex & Elisabetha Regina; ac magno studii ardore, cle-

XXII. Instaurata ab Innoc. Pii consilio.

clero pristinum decus restituere, in monastico ordine sanctitatis illibatum florem tueri, haereticos excindere, & Dei gloriam latius proferre contenderunt: de quorum

laudibus creberrima mentio sequentibus annis recurret, &c. Dat. Romae apud S. Petrum an. MCCCCLXXXVIII. v. id. novembris pontificatus nostri anno V.

I.

Quæ a Bajazethæ promissa Gallo Regi ut Zizimum teneret.

(a) Apud Giacccon. in Inn. VIII. (b) Jalin. in hist. Carol. VIII.

NOTE

[1] Nunc tandem opportuna sese offert occasio ut de Zizimi diffusio agamus, liberem usque a calumnia Rhodios equites, qui de prodita tuitionis fide Zizimi præstita, alisque erga illum per injuriam gestis accusantur. Ac principio quidem, emendandus est error Annalistarum qui barbarum hunc principem a rege Gallorum hoc anno concessum pontifici narrat. Quamquam enim Zizimi tunc in Galliis agebat, arbitrio tamen & dispositioni Rhodiorum equitum suberat; cuius rei indicium est quod rogatus ab Hungaro Carolus Galliarum rex, ut de tradendo sibi Zizimi intercessorem se apud Rhodios constitueret; Gallus ea de re literas dedit ad Rhodios, rogans, ut exorabiles se Hungaro præberent; negantique equitum magistro acquievit. Discere hæc omnia licet ex literis magni Rhodiorum magistri ad Carolum regem Galliarum, vulgatis in codice Melitensi to. II. in addit. num. XLIII. Ipse pariter Innocentius in bulla legenda ibidem to. II. n. CXXXVIII. accepisse se non quidem a rege Galliarum, sed a Rhodios equitibus eundem principem profiteretur: De loco in quo detinebatur ad Urbem transfudi & vobis presentari fecistis. A Rhodios igitur non a Carolo Zizimi traditus fuit pontifici. At enim quo jure Rhodii de principe libero siveque prorsus juris qui sub tuitionis fide ad illos transferat, disponebant? Nonne insuper captivi potius quam liberi principis speciem præferbat illa ejus detentio sub nostris militibus, ut scribit magnus Rhodiorum magister ad Regem Hungariæ in literis vulgatis ibid. Append. num. XLVI. Verum calumnia a carcere petita facile depellitur, cum regis potius quam rei in carcere adstricti apparatu semper habitus fuerit; Magno sumptu eum tractamus, scribit Rhodiorum magister, ibid. pag. 426. Ducatorum Venetæ monetæ aureorum 49000. solvebat Bajazetes pro alimonia & magnificentia Zizimi, quæ omnia in cum usum erogabant Rhodii, ut ex literis ultro citroque datis inter Bajazetem, & Rhodios, ibidem legendis, evincitur. Quod vero milite & arce illum custodirent, faciebat metus ne missi a Bajazete sicarii incautum principem interficerent. Cujus metus causa idem Zizimi delegit, Rhodo relicto, transire in Galliam, permittentibus Rhodios, quæ verba sunt epistolæ magni equitum magistri ibid. Append. num. XXIII. Non ergo detineri captivum potuit, qui Rhodo secedere & in Galliam transire sponte elegit, licet non absque assensu Rhodiorum.

Superest disquiramus æquo ne jure de persona Principis hujus disposuerint Rhodii. Cum Zizimi perfugium Rhodo querere statuisset, quæsit ab illis præter securitatis fidem tutelam pariter, & præsidium adversus Turcarum Imperatoris fratrisque sui conatus; simul vero ipse spondit se consilio equitum fructivum, & usurum, quæ verba sunt epistolæ Magni equitum magistri, legentur ibidem in Appendice n. 31. Profecto quidem e re Equitum illorum erat in tutum se ponere ab insidiis, quæ a Principe juvene fervido, & Caramani amico merito timeri poterant; quare res ipsa postere videbatur, ut nihil agere, nisi de consilio & scientia eorum, quorum se commiserat tutelæ, permitteretur. Hinc factum est, ut consulentibus Equitibus transiret in Galliam, iisdemque agentibus in Pontificis tandem potestatem veniret. Nihil ergo quod juri gentium repugnaret ab Equitibus Rhodios præstitum est in causa Zizimi quem admodum nos hic brevi compendio, fufius vero in peculiari dissertatione demonstratum est a P. Sebastiano Pauli sodali meo eruditissimo in calce voluminis Secundi Codicis Diplomatici Melitensis pag. 601. MANSI

tii VIII. qui Bajazethis bello adoriundi, Græciæque Christiano restituendæ imperio agitabat consilia, precibus victus Zizimum, quem nunquam regio conspectu dignatus fuerat, apostolicis internuntiis perducendum Romam commiserat. [1]

Exceptum vero magna pompa Romæ obviam prodeuntibus pontificis & Cardinalium familiis, referunt scriptores (c): ex quibus Stephanus Infissura de Caitbei Ægyptiorum Babyloniorumque sultani oratore, qui ad commovendos in Bajazethem Christianos Reges, bellicaque cum Pontifice conferenda in communem hostem consilia acceperat, hæc observat. Venit, inquit, ei obviam ambasciator magni soldani Babylonici, qui propter istam causam huc venerat, ut fertur, & cum vidisset eum, statim projecit se de equo suo, & procidit in terram, & osculatus est terram, ter ambulando versus eum: & cum appropinquasset ei osculatus est pedem equi sui, & ipsum salutavit cum magna reverentia, & deinde associavit eum usque ad dictum palatium. Addit author die proximo

Allata se- ro hac promissa, Zizimus Romam perductus.

II.

(e) Infiss. m. ar. Vat. sig. n. 111. Vialand. in an. lon. l. 1. Bofius 2. l. 1. & alii. Quo ritu orator sultani Babylonici eum salutavit.

Zizimus in pontificem conspectum ad- natius.

(b) Infiss. ubi sup. Vialar. in vita Im. VIII. (b) Burchard. mf. arch. Vat. p. 335.

III.

Feria sexta XIII. martii Gran sultan frater Turci intravit urbem eques. Caput suum more suo magno velo albo reatum, habens nemini discooperiebat, sed tantum parum inclinabat. Equitavit inter Franciscum Cibo Papæ, a dextris, & priorem Alvernæ nepotem magistrum novi Cardinalis a sinistris. Prædictus prior Alvernæ asserens se oratorem Regis Francorum & curam dicti Turci sibi commissam esse senatori & aliis oratoribus locum dare noluit, & paulo inferius: Venit per consistorium coram Pontifice, & licet diceretur, ipsum Turcum reverentiam Pontifici facturum Turcarum more terram manu tangendo, deinde manum deosculando, tamen illud facere recusavit: sed in introitu consistorii, ubi genuflecti solet, genuflectere noluit, immo via & valde parum caput cooperit Pontifici inclinavit, adeo quod difficulter hujusmodi inclinatio cognosci poterit, seu videri. Ascendit ad Pontificem, quem stans erectus amplexus est, & super brachium dextrum parum deosculatus, caput suum semper tenens cooperitum: qui stans coram Pontifice illi explicari fecit per suum interpretem & gaudere se præsentiam Pontificis attingisse, ipsumque rogare quod facti memor esse velit, & cum habere commendatum, & cum tempus dabitur & locus in secreto alii explicaturum. Respondit Pontifex jamdum actura fuisse, quod nobilitas sua pro suo statu & bono Romam duceretur, & quod sua nobilitas in nulla dubitare debeat, sed late vivere, quia omnia in bonum finem sunt ordinata: pro quibus Turcus ita se confidere asserens, sanctitati sue gratias agit. Tunc recessit a Pontifice Turcus, & omnes Cardinales in suis locis stantes est amplexus, & super frons circa spatulam dexteram singulos osculatus.

Quæ honoris signa ab eo exhibita.

Sicarios Cardinales amplexus.

IV.

Interim alii Turci prædicti familiares coram Pontifice venerunt, & singuli unus videlicet post alium, genuflectentes terram manu dextera tangentes deinde Pontificis pedes cum pluviali & vestibus amplexantes, genuflecti sunt osculari, & Turcum Ann. Eccl. Tom. XXX.

patronum suum secuti, qui amplexatis omnibus Cardinalibus, dempsit illis duobus, qui apud Pontificem in assistentia permanferunt, absque eo quod aliter se firmaret, aut aliter Pontifici reverentiam faceret, rediit ad cameras suas. Perductum etiam in Cardinalium senatum sultani Ægyptii oratorem refert Infissura, eumque Christianorum ritum in salutando Pontifice non curasse, ac pronura Innocentii genu non pedem deosculatum. Urgere ille Pontificem amittebatur, ut bellum in Bajazethem indiceret: missusque (c) est ab Innocentio ad Caitbeum sultanam Philippus Canovius apostolicus internuntius, sed intestinæ nostrorum discordiæ salubria de redintegranda veteris Christiani imperii amplitudine consilia discusserunt.

Crevere in dies hæc mala, nam Ferdinandus Rex Neapolitanus pacta superioris fœdere conventa violarat, atque Innocentii, qui illum mollioribus verbis ad officium revocare amittebatur, patientia abutebatur, proceresque ecclesiasticas partes secutos partim obruncarat ferro, partim carceris squalore macerabat. Postulatus (d) autem ab Innocentio Ferdinandus Hispaniarum & ulterioris Siciliæ Rex, ut vadis partes uti sponderat impleret, ad conciliandam pacem missi oratores suos, de quibus ita meminit Burchardus (e): Feria v. nona mensis aprilis, & infra, intrarunt urbem duo laici oratores serenissimi Regis Hispaniæ, unus miles & alius doctor, ad Regem Neapolitanum ad instantiam Papæ, ut dicebatur, pro concordia tractanda & nobilibus ducentis liberandis missis.

Obduruit in pertinaciâ Neapolitanus, atque apud Hispaniarum Regem culpam retorquere in Pontificem missis oratore, annis est, plura de Francischetto notho illius filio questus (f), quasi ad eundem honoribus opibusque cumulandum bellorum causæ quærentur, & quidem ex nothorum multitudine carpenti Innocentii occasionem arripiisse ipsius adversarios narrat Raphael Volaterranus (g).

Porro cum perduellis princeps vetricis Romanæ ecclesiæ pendere detrectaret, Pontifex die Apostolorum Petri & Pauli sacro anathematis sententiam illi intenderit, ni vertente bimestri censum persolvisset, cumque gerenda res armis videretur, Nicolaum Pitiliani comitem ecclesiastico exercitui præfecit solemnibus ritu, ut narrat Infissura (h): In festo, inquit, S. Petri & Pauli Papa celebravit solemniter missam, ut conveniens est, deinde publicavit capitaneum universalem ecclesiæ dominum Nicolaum comitem Pitiliani de-

Urget Pontificem Ægyptius orator ut bellum decernat in Bajazethem. (c) Bofius hist. eg. Hieros. p. 2. l. 14.

V. Gravis inter Pontificem & Regem Neapol. discordia.

(d) Sur. l. 20. ann. c. 82.

(e) Burchard. mf. arch. Vat. pag. 900. Missi ab Hispano oratore pro concordia.

(f) Surit. anal. l. 20. c. 82.

(g) Raph. Volat. l. 22.

VI. Decretum in Neapol. bellum ob non solutum censum.

(h) Infiss. ubi sup.

gente Ursina, cui cum magno triumpho dedit sceptrum & vexillum Ecclesie in quo actu intervenerunt omnes Cardinales & prelati, & multi domini & barones undique vocati: fertur tamen in eadem cerimonia fuisse excommunicatum Regem Ferdinandum ob censum non solutum, cum vermino tamen duorum mensium ad solvendum & se reconciliandum.

VII.

Exaruit ob id indignatione Ferdinandus adeo, ut minas de ecclesiastica ditione invadenda jactarit, immo etiam illius orator nefariam ad concilium provocationem edere non perhorruit, quod Innocentius mense septembri vestigalia ecclesie non solventes anathemate percussisset, ut refert his verbis idem Insiura: Quia die lune proxime preterita Dominus noster Innocentius in consistorio excommunicavit omnes & singulos censurarios ecclesie, qui non solverunt debitum censum: quod creditur totum factum fuisse pro Rege Ferdinando, qui non solvit, licet specialiter non fuerit ibi nominatus ambasciator dicti Regis coram omnibus quoad interesse dicti Regis appellavit ad futurum concilium, & petiit dari sibi iudices, quibus ipse ostendere intendebat dictum censum non debere solvi per dictum Regem. Intentatum anathema ejusmodi diffugia contra Pontificum sententias captantibus a Pio II. in conventu Mantuano ostensum est suo loco.

VIII.

Tanta vero Ferdinandi protervia laceravit Innocentius promulgavit apostolico decreto Ferdinandum Neapolitani regni jure excidisse, illudque ad Romanam ecclesiam devolutum: Eodem mense, Stephanus Insiura inquit (a), in consistorio publico sanctissimus dominus noster, ut fertur, declaravit regnum Sicilia circa, & infra pharum ad Ecclesiam pertinere, ipsumque esse devolutum ad eam propter canonem non solutum, publicavitque bullam, in qua dictum Regem Ferdinandum privatum dicto regno faciebat, in qua etiam protestabatur, quod si quando contigerit ipsum nominare Regem Neapolitanum, non propterea ex tituli nominatione intendebat ipsum confirmare in dicto regno.

IX.

Expediebat arma Ferdinandus adversus Pontificia edicta, jamque Virginio Ursino, a quo domestico bello Innocentium jam ante vexatum vidimus, militare in regio exercitu imperium contulerat (b). Itaque ad frangendum bello, quem legibus flectere non poterat, Pontifex egit de evocando Carolo VIII. Francorum Rege, qui Neapolitani regni jura hereditaria Renati senioris Neapolitani Regis testamento ad se pertinere contendebat: cumque is bello cum Maximiliano Ro-

Non pendentes censum ecclesie defixi anathemate. Provocatio ad concilium edita a Neapol. oratore.

(a) Insiura. mf. arch. Vat. sig. n. 111. Promulgatum regni Neap. jura ad ecclesiam devoluta.

(b) Id. ib. Virginus Ursinus immissus in Pont.

manorum Rege implicitus esset, internuntiorum opera pacem inter eos redintegrare studuit: de qua concilianda cum literas accepisset, ingenti lætitia delibutum fuisse, idque principum oratoribus significasse refert Vialardus (c), pactas autem inter utrumque Regem inducias esse Sitvanechi, iterumque iis abruptis ad arma ventum narrat Philippus Comineus (d). Obstabat autem Francorum Regis consiliis atque amplitudini Hispaniarum Rex quem Neapolitanum prope precipitantem sustinuisse memorat Surita (e) utque Gallias vires elideret, cum Henrico Anglorum ac Maximiliano Romanorum Regibus, nec non Britannie duce amicitias junxit (f). Ut vero, redintegrata demum inter Carolum VIII. & Maximilianum concordia Carolus Neapolitanum regnum Innocentio Ferdinandoque jam vita functis, occupavit, Alfonsoque male de ecclesia meritum pepulerit, suo loco dicetur. Nunc ad Ferdinandum, de quo paulo ante memoravi, Hispaniarum Regem cruce signatas in Granatenfes Mauros ducentem acies fermonem convertamus.

(c) Vialard. in vit. Inn. VIII. (d) Comin. l. 7. c. 3. Bonfin. dec. 4. l. 8. & a. l. iii. (e) Sur. l. 20. c. 8. (f) Cap. 20.

X.

Gerebatur a Ferdinando hoc sacrum bellum auctore atque hortatore Romano Pontifice, nam Sixtus IV. pro vindicanda a Mahumetica superstitionis sordibus Hispania sacram expeditionem indixerat propositis fidelibus amplissimis divinis muneribus, ac prerogativis Regibus Castellæ, qui ob susceptum pium bellum confectumque apostolico imperio immortalam gloriam sibi peperere: extantque exarata hoc anno ab Innocentio nova diplomata (g), quibus Sixti privilegia confirmata sunt, collataque subsidia Ferdinando, ut Mauros victricibus armis expugnaret.

(g) Lib. bull. 46. p. 39.

Ad futuram rei memoriam.

Dudum charissimus in Christo filius noster Ferdinandus Rex, & charissima in Christo filia nostra Elizabeth Regina Castellæ & Legionis ac Aragonum illustres tempore felicis recordationis Sixti Papæ IV. predecessoris nostri, ipso Sixto predecessore etiam suadente, regnum Granatæ, quod perfidi Saraceni in totum tunc occupabant, expugnare cepissent, idem Sixtus predecessor attendens quod ad tantam rei molem perferendam predictorum Regis & Reginae facultates non suppetebant, sed expediebat tamen ab Hispania, quæ potentissima, fortissima, & devotissima erat, quam ab aliarum nationum fidelibus propugnatores, & bellatores, aliæque auxilia exquirere, ut Rex & Regina prefati, Deo favente, eorum pium & laudabile propositum hujusmodi ad effectum perducere possent,

Ut inditum sit hortatore Sixto Granatenibus bellum.

Proposita sint in ditione ojeram in castris Navaruris.

sent, plenarias & jubilei indulgentias ac peccatorum remissiones, facultates, concessiones, gratias, & indulta universis Christianis fidelibus utriusque sexus contra Saracenos dicti regni Granatæ in auxilium Regis & Reginae predictorum, & tam sanctæ expeditionis personaliter militantibus, seu alias militantes suis expensis mittentibus, ac ipsis missis, nec non omnibus & singulis medicis, aromataris, cerdonibus, furoribus ferri & ligni, fabris, carpentariis, machinarum directoribus & cujuslibet artificii in eisdem castris artificibus, apothecariis, & mercatoribus, medicinas, victualia, & alia administrantibus, & ut administrarentur auxilium, consilium, vel favorem præstantibus, eorundemque bellatorum obsequiis in castris hujusmodi vel extra illa quomodolibet, ut illi liberius pugnare valerent, infissentibus, & vulnere tam in dicto bello existantibus, quam etiam servientibus, & omnibus & singulis utriusque sexus, qui summam pecuniarum taxandam pro dicta sancta expeditione & in pecunia, seu rebus aliis persolverentibus, ac alias dictæ expeditioni auxilium præstantibus, & nonnullis aliis personis sub certis modis & formis tunc expressis, nec non executoribus ipsarum literarum in certis casibus similiter tunc expressis dispensandi, absolvendi, habilitandi, & alia gerendi, faciendi, exercendi, & exequendi facultatem concessit, & demum nos postquam, divina favente clementia, ad summi apostolatus apicem sumus assumpti, non minus cupidi & studiosi expeditionem ipsam per eisdem Regem & Reginam ad operum finem deduci posse, volentes quod omnino pro tam communi & pernecessario bono omnes ad id, prout tenebamur & tenemur, favores prestare oportunos, omnes & singulas indulgentias, facultates, & gratias predictas per diversas nostras literas successive approbavimus, confirmavimus, illiusque nonnullas alias ad certa tunc expressa tempora, & sub certis modis & formis similiter tunc expressis de novo concessimus, & extendimus & ampliavimus: & demum singulas literas predictas & indulgentias, ac peccatorum remissiones, facultates, & gratias in eis concessas, ac omnia alia & singula in eis contenta ad inclitum regnum Navarre, & ad alia dominia charissimi in Christo filio nostro ejusdem regni Navarre,

Indulgentiarum beneficium ad Navarros exparte.

Regi illustri, non tamen pro tempore existentia Regi Francia subiecta, universos & singulos Christianos ecclesiasticos & seculares utriusque sexus tam in dicto regno Navarre pro tempore degentes, quam ad illud & alia regna & dominia dictorum Regis & Reginae Castellæ & Legionis pro consequendis hujusmodi indulgentiis & gratias confluentes, seu bellatores hujusmodi mittentes, etiam extendimus: Et infra.

XI.

Cum autem, sicut evidentia rei jam demonstrat, & toto pene orbis notissimum est, Rex & Regina prefati continue omnino comatu pro innata eorum erga Christianam religionem devotione expeditionem hujusmodi fore & constanti animo prosequantur, jamque plurima castra, civitates, terras, arces, atque loca etiam munitissima dicti regni Granatæ, non sine etiam magna Christianorum sanguinis effusione, ab eorum tyrannide recuperaverint, & sue ditioni subjecerint, ac quamplurimos Christianos, qui longo tempore in divissima servitute ab ipsis regni Granatæ Saracenis detenti fuerant, ab hujusmodi servitute liberaverint, quod si factum non fuisset, profecto dubitandum erat, ne præ nimia desperatione fidem abnegare cogerentur; nec unquam ipsi Rex & Regina cessant, ut rem ipsam cum tanta fidei nostræ exaltatione ad finem debitum perducere possint, & jam forsitan res ipsa ad totalem perducta fuisset effectum, si Regis & Reginae predictorum facultates ad tantam rei molem perferendam supererissent; nos considerantes omnino expediens fore pro ipsius sanctissimi operis prosecutione, & aliorum Christianorum exquirere subsidia, ac propterea volentes ipsos Regem & Reginam, quoad possimus, prout semper ab intimis desideravimus, in eodem sancto proposito & hujusmodi communi bono omnibus viis & remediis opportunis conservare & conforere, & ne dum de nostris & sanctæ Romanæ ecclesie facultatibus, sed etiam proprium sanguinem, si necesse fuerit, effundendo juvare exemplo illius, qui pro salute gregis dominici mortem subire non abnuit, & cujus auxilio non dubitamus provinciam hujusmodi felicissimum exitum, prout iam optima principia indicant, consecuturam, & tandem Regem & Reginam prosperari, ac Christi cultores de hujusmodi spurcissimis Saracenis, qui tot opprobria fidei nostræ ac Christianæ religioni continue inferre non cessant trunpharuros, & propterea æquum & rationale confentes, ut alii Christiani, de quorum etiam gloria, laude, honore, commodo, & utilitate agitur, huic sanctissimo operi omnino subveniant, prout eos pro sua in fidem Christianam maxima devotione &

Ingentes in Granatenfi regno progressi a Christianis.

Concepit spes exitus a Pont. de Mahumetica secta ex Hisp. excidentia.

Sixti diplomata ad alium annum prorogata.

religione, & jam libenter attentam rei necessitate, quae non dilationem, non moram, sed maximam exigit celeritatem, facturos non dubitamus, motu proprio, non ad ipsorum Regis & Reginae, vel alterius pro eis super hoc nobis oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & ex certa scientia omnia & singula concessiones, gratias, facultates, indulgentias, indulgentias, literas tam Sixti praedecessoris, quam nostras huiusmodi, & quascumque alias etiam in forma brevis super illis per nos concessas, cum omnibus & singulis in eis contentis clausulis ad unum alium annum, a tempore publicationis praesentium literarum nostrarum, in singulis provinciis regnorum, insularum, & dominiorum praedictorum, etiam in dicto regno Navarra, & aliis dominiis Regi Navarrae subiectis faciendae inchoandum, & exinde finiendum auctoritate apostolica tenore praesentium prorogamus & extendimus, illaque omnia & singula per annum praedictum duratura a data praesentium de novo concedimus, &c. Provinciam dat Ferdinando Abulensi & Alfonso Legionensi episcopis Innocentius, ut cogendam ex fidelium stipe pecuniam in Granatensis expeditionis sumptibus collocandam cum maxima integritate curent, constituant quaevis, rationes repetant, sacerdotes ad coniones habendas, solvendaeque noxas decernant, avertentes in suos usus sacras opes censuris percillant: ad quae gerenda amplissimis eos mandatis instruit. Datum Romae apud S. Petrum anno MCCCCLXXXIX. VII. id. octobris pontificatus nostri anno VI.

XII. Ferdinandi Regis in Granatenses expeditione. (a) Auctor orationis, de qua habita coram Innoc. VIII. & Card. Lucius Marinus de rebus Hisp. l. 20. c. 81. Mavian. l. 25. c. 13. (b) Innoc. l. 4. an. 1490. p. 297. XIII.

Confecta est (a) hoc anno a Ferdinando ad regnum Granatense domandum Christiano quoque ad iungendum imperio crucifigata expeditione maiore quam umquam antea apparatu, siquidem duodecim equitum, quinquaginta peditum millia & eo amplius, praeter inconditam calonum graffatorumque turbam, crucis symbolo distincta vicarii Christi auspiciis (b) sub signis numerata sunt. Neque apparatus magnitudinem expectationemque piorum facti belli exitus fessellit. Cujar namque levi impetu expugnata: inde ad Bastam urbem munitissimam ventum est, ubi pugnarunt obfirmatissimis animis barbari, crebrisque eruptionibus fatigarunt nostros, sed animorum non dispari constantia contusi. Extracta in decembrem obsidione, graffata est in castris Christianis lues, tum hyemis inclementia sevitit, adeo ut de solvenda obsidione inirentur consilia, quae a Ferdinando & Elizabetha Regibus discussa fuere, pressique barbari demum quar-

ta decembris die pacione urbis portas crucifigatis victoribus aperuerunt. Mox Taberna & Seron se dederunt: quin etiam Almeria & Guidixium urbes fortissimae, quae diu Christiana arma exercere potuissent, tradita sunt a Rege barbaro, qui ad Ferdinandum pronus accessit, ut ad ejus imperia capeffenda paratum se offerret. Duae praeterea arces, in quibus Regum Maurorum filii thesaurique assevari consueverant, Almuncat & Salembina exeunte anno victoriae impetum non ferentes a Mahometica servitute ereptae fuerunt. Recensito exercitu viginti millia crucifigatarum in Bastae obsidione absumpta reperta sunt, tria millia vulneribus, septemdecim millia extra castra (c), calonumque parte maxima corruptis tabo vitalibus, vel frigore obrigescentibus membris periisse.

Meminit Innocentius (d) in literis proximi anni de Bastae maximis laboribus sumptibusque hoc anno expugnata: ad quas referendas victorias duorum Regum Maurorum inter se digladiantium diffidia nostris favere. Ut vero sultanus Aegyptius de Maurici regni excidio questus sit, spreveritque Ferdinandus Rex barbaricas querelas, nec bello temperavit donec Mahumeticas reliquias ex Hispania dispulerit, suo loco dicitur.

Interea (e) infestantibus Tartaris, quos duo ductabant Caesares sive Ziari, Podoliam & Russiam Polonis obnoxiam, ac ferro flammisque saevientibus, Casimirus Rex Joannem Albertum filium validis cinctum copiis in eos immisit, qui geminam de iis victoriam reportavit: illi eminus telis equites equosque valde exagitarunt: sed ubi nostri praecipiti cursu impressione in hostem facta, barbarorum latera fodere coeperunt, eos in fugam inque cecinosam paludem impulere, qui partim capti, partim caesi, pauci ex quindecim equitum millibus cum caeno luctati amissis equis evasere: recuperata est praeda omnis, captivique in libertatem vindicati. Parto eo triumpho, ad aliam Tartarorum aciem, quae decem equitum millibus constabat, provolarunt Poloni. Illa tum casu nostrorum impedimentis apud Copestrinum potita, contracta ex itinere valida siti aqua malsa, qua Russi Podolique uruntur, se ingurgitarat, rata Polonos aufugisse, cum nostri in improvidos ebriosque incurrere, eosque pecudum more maetarunt, ipsorum Caesare, qui suos ad pugnam dirigere nitentur, inter alios obruncato, quae accurate describit Commerus (f). Ut vero Joannes Albertus comparata exinde militari gloria proximo anno defuncto Matthia Rege Hungaricum

(c) Auctor orationis habita coram Innoc. VIII. XIV. (d) Ib. ib. Sultani Aegyptii minae spretae.

XV. Tartari Podolia depulsi. (e) Mich. l. 4. c. 64. Crom. l. 29. ex Vaponio.

Recuperati captivi christiani.

Parta alia de Tartaris victoria.

(f) Id. Crom. ib.

XVI.

(a) L. 73. p. 355.

De variis inter Dorotheam & Stenonem Suecum bellis.

De arce cui Orobra nomen est certatum.

XVII.

sceptrum affectarit, inferius dicitur: nunc reliquas septentrionales res perstringamus. Hoc anno, cum inter Suedos & Danos diffidia de arcis munitissimae, cui Orobra nomen est, imperio recrudescerent, ad dirimendam aequitate creuta certamina hoc decretum latum est ab Innocentio Papa (a). Venerabilibus fratribus Lundensi & Upsalensi archiepiscopis & Roschildensi & Strengensensi episcopis. Exhibita nobis nuper pro parte charissimae in Christo filiae nostrae Dorotheae Daciae, Sueciae, & Norvegiae Reginae illustris peritio continebat, quod olim pro parte dilecti filii nobilis viri Stenonis Sture regni Sueciae gubernatoris nobis exposito quod, cum alias ipsa Dorothea Regina vidua clara memoriae Christierni ejusdem Daciae Regis relicta federum & contentionum inter dictum Christiernum Regem pro se suisque heredibus & successoribus ex una, & universos incolas & habitatores Daciae, Norvegiae, & Sueciae regnorum, nec non praefatum Stenonem ex alia partibus pro perpetua pace & quiete regnorum, & incolarum, ac habitatorum eorundem initorum, factorum, & stabilitorum verisimiliter non ignara, quibus inter cetera cavebatur quod castrum Orobra alicui ex dicto regno Sueciae omnimodo assignari deberet nomine Reginae Daciae & regni Sueciae sub hac conditione quod, si eidem Reginae per viam iustitiae adjudicatum foret, tunc ille, cui castrum commissum esset, illud libere Regina assignare deberet, secundum quod vigintiquatuor arbitri & iudices in confederatione, pacto & liga praedictis, quorum ex Dacia & Norvegia duodecim, & ex Suecia duodecim alii fuerunt deputati iudicarent, prout in confederatione pacis & ligae perpetuae literis plenius continebatur, &c. Stenonem & Suecos bona Reginae a Christierno propter nuptias data invasisse, ac Regiam contra Suecos a Sixto IV. literas impetrasse ad Halverstadtensem & Mersebergensem episcopos, ut intentata ecclesiastica censura Dorotheae Reginae sua jura restituenda curarent, a quorum sententia & anathematismis Steno & Sueci ad sedem Apostolicam ob varias causas editis publicis monumentis provocarunt; tum subdit quid Sixtus pro componenda controversia sanxerit. Praefatus praedecessor, animadvertens forsitan praemissa in regnis praedictis scandala plurima productura, ut illis occurreret, causam & causas appellationis & appellationum huiusmodi, ac nullitatis & nullitatum iniquitatis & iniustitiae huiusmodi processus & sententiae, ac etiam subreptionis, & obreptionis dictarum literarum, attentatorum, & innovatorum totius negotii

principalis bonae memoriae Stephano rit. S. Mariae in Trasteverim praesbytero Cardinali audiendas, cognoscendas, & sine debito terminandas cum potestate Stenonem & dictos consortes praedictos per se vel alium absolventi in Romana curia vel extra eam commiserat, & dicta Dorothea Regina coram eodem Cardinale vocata, ac Stenone & litis consortibus huiusmodi a praefatis censuris per deputatum per ipsum Cardinalem in partibus illis subdelegatum absolutis, praefata Regina postmodum a praefato praedecessore certas alias literas per falsi expressionem & veri suppressionem subreptionis & obreptionis cum advocacione causarum huiusmodi a praefato Cardinale, & quibusvis aliis iudicibus, coram quibus quomodolibet penderent, ad praefatum episcopum Ratzburgensem, per quas sibi ut causam huiusmodi reassumeret, & archiepiscopo Upsalensi & aliis regni Sueciae episcopis suspensionis a divinis, & aliis censuris tunc expressis, ut praefatum Stenonem, uti dicti castri Orobra in regno Sueciae signari detentorem expellerent, & a participatione & communione eorundem & aliorum facerent evitari mandari obtinuerat similiter extorserat; quarum literarum praetextu Stenonem & litis consortes praedictos fecerat coram eodem archiepiscopo Ratzburgensi ad iudicium evocari, & postea coram eo ad aliquos actus etiam post & contra proposita ex causis legitimis contra formam ipsius accusationis & appellationem in causa ipsa taliter qualiter processum fuerat: Et infra, a quibus quidem literis & processibus executorialibus, ac censurarum sublimitatione & sententia declaratoria huiusmodi pro parte eorundem Stenonis & litis consortium fuerat ad sedem appellatum eandem, ac pro parte tam Stenonis & litis consortium praedictorum, quam dilectorum filiorum consiliariorum dicti regni Sueciae assententium, quod vigintiquatuor arbitri dudum de consensu Regis, & Reginae recepti, quibus certissime constabat, an huiusmodi bona essent Reginae aut corona regni Sueciae, & infra decem vel duodecim aut quatuordecim dies possent commode insimul convenire, & fere omni anno pro pace & concordia perpetua, vel ad minus aliqui eorum cum aliis dictorum regnum consiliariis conveniebant, prout pluribus annis immediate superioribus de pace huiusmodi & aliis dictorum regnum rebus tractandis, & etiam hoc praesenti anno, ut dicebatur, in festo beatae Mariae Magdalene conveniant, dictorum regnum pacem & animarum salutem affectuose desiderabant, & a partibus suspecti recusari rationabiliter non poterant, nobis supplicatum est, ut praefatam & litis consortes praedictos a praefata

Causa evocata ad sedem Apost.

ex-

excommunicationis sententia absolvo, & omnes & singulas causas predictas ad nos advocare, illasque vobis & eidem viginti quatuor arbitris committere dignemur, nos tunc vobis aliis nostris dedimus literis in mandatis, ut vos, & infra, una cum viginti quatuor arbitris prefatis audieretis, & iuxta vim, formam & continentiam patetorum, fœderum, stabilimentorum hujusmodi, in quantum illa Rex & bona, de quibus in hujusmodi causa agitur concernent, alias prout de jure debito sine decideretis invocato ad hoc toties, quoties opus foret, auxilio brachii secularis, prout in eisdem literis continetur.

XVIII.

Cum autem sicut eadem petitio subjungebatur, sententia pro dicta Regina lata in rem transverit judicatum, ac causa hujusmodi jam per duodecim annos & ultra coram diversis iudicibus & commissariis tam in Romana curia, quam extra eam fuerit agitata, dictusque Steno per viginti annos vel circa per vim & violentiam castra & alia bona predicta ad prefatam Regiam ratione dorum suarum, & donationis propter nuptias pertinentia detinuerit & occupaverit, ac fructus ex illis provenientes perceperit & levaverit, ac in suos damnabiles usus converterit, ac iurisdicção sine potestas dictorum arbitrorum non ad hujusmodi causam, sed ad conservationem pacis inter dicta regna componenda se extendere, pro parte ejusdem Regine nobis fuerit humiliter supplicatum, ut sententiam predictam ad ulteriorem executionem demandari aliasque in premissis opportune provideri mandare de benignitate apostolica dignemur. Nos igitur, qui de premissis certam notitiam non habemus, hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel tres, seu duo, aut unus vestrum, postquam vocato Stenone & aliis litis consortibus prefatis & aliis, qui fuerint evocandi vobis de re iudicata hujusmodi legitime constituerit, illam executioni debitam demandetis, & eosdem Stenonem & litis consortes, si preterea literarum predictarum absoluti fuissent, ante omnia in pristinas censuras reintrodatis, & ad ulteriorem dictarum literarum executionem, & censurarum in illis contentarum declaratione contra dictum Stenonem & litis consortes procedatis, contradictores per censuram ecclesiasticam, appellacione postposita, compescendo, &c. Dat. Romae apud. S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCDLXXXIX. pridie non. Julii pontific. nostri anno v.

Steno ob Regine Danie jurata occupata centuris devinctus.

(a) Bueh. in diaris. m. arch. Vat. sig. n. III. Steph. Insign. fig. eod. num. Viard. in vit. Inu. VII. XIX. Auctus Cardinalium fenatus.

Auctum hoc anno Cardinalium fenatum referunt scriptores (a), e quibus Stephanus Insignura observat solutam fuisse

facramenti religionem, qua se Innocentius in conclavi devinxerat, ne in creandis Cardinalibus certum numerum excederet: sed ejusmodi pactiones, quæ Cardinalibus ad contrahendam pontificiam autoritatem, dum Ecclesia suo pastore viduata est, conficiuntur, irritas decretas Innocentii VI. sanctione vidimus (b). Inter hos vero fratris filius adultericum turpi soluta disciplina ecclesiastica exemplo, nec non nothi filii sui fororurum pene puerum donasse purpura observant Raphael Volaterranus (c) atque idem Insignura, qui accuratissime gesta Innocentii describit: Anno v. inquit, Domini MCDLXXXIX. & mense martii sanctissimus dominus noster Innocentius VIII. licet contra pacta, & capitula, quæ facta fuerant in conclavi cum Cardinalibus, quando fuit creatus Papa, quæ erant, quod non possent Cardinales fieri ultra numerum viginti secundum, Papa aliquibus ex eis invitatis, ut ferrur, creavit sex Cardinales. Primo Laurentium, nempe Cybo, archiepiscopum Beneventanum nepotem suum ex fratre, eundemque castellanum S. Angeli. Hic fuit reputatus semper spurius. Et infra. Alter fuit Ardicino de porta episcopus Aleriensis vir doctissimus, qui propter eius virtutem & benemeritum ad Cardinalatum pervenit. Alter fuit filius Laurentii de Medicis cognatus Francischetti filii ipsius Papæ Innocentii. Hic erat puer ut dicitur quindecim annorum: dicitur tamen fuisse creatum sub conditione quod non veniret ad urbem, nisi circa certum tempus, nempe triennale, venit tamen & admittus fuit, nempe anno (d) ætatis XVII. fuit is Joannes Medicus, qui in pontificatu Leonis X. nomen accepit.

(b) Ann. 10. 16. an. 1353. n. 29.

(c) Volat. l. 22. & alii.

Sanctus in conclavi leges soluta. Carni & Sanguini indulget nimum Innocentius.

XX. Ardicino Card. eligium.

(d) Burdard. in diariis.

De eodem Cardinale Joannes Burchardus in diariis hæc tradidit (e): Dio lune nona mensis martii qua in ætatis sua anno ... constitutus erat cum quinque aliis Cardinalibus tunc publicatis, in Cardinalatum assumptus & creatus fuit, cum prohibitione tamen expressa, ne intra triennium ex tunc proxime futurum se Cardinalem appellare, aut pro tali se habere præsumeret: fuit etiam ex tunc capellum cum annulo & titulo S. Mariæ in dominica sibi missum cum facultate illa lapsa triennio predicto & etiam propria autoritate recipiendi, ex tunc in antea ut cum eo decreto &c. quod etiam, summo Pontifice interim decedente, lapsa dicto tempore haberetur pro Cardinale &c. qui Cardinalis filius obedientie interim pro protonotario se habuit & gessit, & mandato & decreto in literis apostolicis hujusmodi apposta observavit. Triennii vero hujusmodi sine instante idem Cardinalis die veneris nona dicti

XXI. (e) Burch. in diariis. p. 1043.

Joannes Medicus creatus Card.

dicti mensis martii presentis anni MCDXCII. cum tribus suis dominis Joanne Baptista, auditore, Mario caudatario, & Theobaldo camerario exivit Florentiam in sero, & ad abbatiam sive monasterium Fesulanum venit, ubi ea nocte quievit. In mane die sabbato x. ejusdem mensis facta per eum confessione dicta fuit missa solemnitas de Spiritu Sancto absque alia aliqua commemoratione per fratres monasterii predicti, qui ordinis canonicorum regularium S. Augustini exiit, & idem Cardinalis in fine missa communicatus. Qua finita postis super altare cappa cardinalari, annulo accipello, idem Cardinalis coram altari genuflexit: tum lectis bulla creationis sue in Cardinalem, & brevi commissionis dicti monasterii abbati factis de exhibendo eidem Cardinali habitum, & capellum, ac annulum cardinales per seniores seu primum notarium Florentinum, imposita fuit cappa cardinalaris, tum pileus & annulus Cardinali predicto per abbatem memoratum, qui deinde perit ab eodem Cardinale indulgentius interessentibus debere largiri, qui Cardinalis concessit eisdem indulgentias per Cardinales concedi solitas & consuetas, de quibus omnibus fuit rogatus notarius supradictus, & infra. Idem Cardinalis associatus in habitu cardinalari intravit Florentiam, & ante conventus ecclesiam Annuntiatæ ex mula descendens intravit eandem ecclesiam gloriosa virginis Mariæ, pro beneficio gratias agens. Ascensa deinde mula equitavit ad palatium venustissimi iustitiae & priorum populi Florentini, ubi descendens & ad illos ascendens etiam ipsis pro favoribus gratias retulit: Ann. Eccl. Tom. XXX.

Insignia Cardinalatus quo ritu sumptu perierit.

Florentia pompam agit.

tum ad domum Laurentii patris sui equitavit Joannes Laurentii de Medicis civis Florentini filius secundogenitus & XVIII. ætatis anno ad urbem venit. Alii fuerunt duo Francigenæ, unus qui erat magnus magister in civitate Rhodi, erat is Petrus (a) Aubuffonius defensæ contra Mahumetis II. impetus Rhodi gloria celebris, & alius Francigena propositus a Rege Franciæ, nimirum Andreas Espinajus archiepiscopus Burdegalensis, postea Lugdunensis. Addit vero Insignura: Ipsi duo creati fuerunt ex eo, ut fertur, quia donaverunt Pontifici magnum Imperatorem Turcarum. Sextum prætermisit auctor scilicet Antoniottum Gentilem Palavicinum Auriensem episcopum, cui titulum S. Anastasiæ datum meminit Burchardus in diariis suis (b): Feria II. XXIII. martii fuit primum consistorium secretum post publicationem novorum Cardinalium, in quo sanctissimus dominus noster in principio consistorii clausit ora novis Cardinalibus, in fine autem ejusdem consistorii aperuit ora eisdem Cardinalibus novis, & dedit eis annulos, & ipsis etiam absentibus titulos, videlicet, reverendissimo domino Lugdunensi tit. S. Marini in montibus, reverendissimo domino Beneventano tit. S. Susannæ, reverendissimo domino Alerienti tit. SS. Joannis & Pauli, reverendissimo domino Auriensi tit. S. Anastasiæ, reverendissimo domino Rhodiano tit. Sancti Adriani. [I]

XXII. Petrus Aubuff. inter Cardinales relatus. (a) Bosius p. 2. l. 14. Archiep. Burdeg. in fenatu. (b) Id. p. 897.

Hoc anno cum plurimæ a Deo cœlestes virtutes in sacra æde B. Mariæ Lauretanæ fierent, Joannes Baptista Mantuanus (c) Carmelita doctus æque ac pius

XXIII. (c) Jo. Ba. pr. Mantuan. Turfell. l. 2. c. 6.

NOTIÆ

[I] Quoad dignitatem cardinalis hoc anno Petro Daubuffon, magno Rhodiorum equitum magistro collata, plana essent omnia, nisi salebras induceret bulla quædam Innocentii signata anno millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto idibus februarii pontificatus anno secundo, relata in codice Meliteni to. II. pag. 157. In ea enim pontifex diaconum cardinalem tit. S. Hadriani illum renunciat, iis omnibus iuribus adjectis, quæ Scriptores in solemnem ejus assumptionem concessa memorant. Ex quo illud consequi necesse est, cardinalatus felius epocham ab exordio anni 1486. seu, ut veteri stylo supputabatur, exeunte anno 1485. februario mense deducendam esse. Chronologia huic favet in speciem ejusdem codicis epistola CXXXII. qua Augustinus Barbadius, Venetiarum dux cum Petro de adepta dignitate gratulatur, quæ sane epistola signatur ibidem die XVII. martii indictione VII. anno MCCCCLXXXV. Verum cum indictio VII. anno non quidem 1485. at potius 1489. convenerit, quo anno martio mense Petrus omnium confessione renunciatus erat cardinalis, hinc suspicio merito suboriri posset, num mendose in codice annus 1485. pro anno 1489. irreperit. Sed bullam Innocentii nulla suspicione sollicitari posse censo; cum anno incunte 1486. Innocentius revera annum pontificatus secundum ageret; & quamquam interdum anni supputandi novo stylo utebatur; veterem tamen non semel retinuit, ut in nota ad annum 1485. 33. demonstratum est. Ad conciliandam igitur bullæ hujus autoritatem cum consensu Veterum omnium Scriptorum qui suis ipsis pene oculis explorata tradebat, censo Innocentium anno quidem 1486. cardinalis dignitatem Petro contulisse, eam tamen destinationem celandam ex urgenti aliqua causa duxisse, donec eadem causa cessante anno demum isto 1489. palam expositum fuisse a pontifice, quod huc usque politico arcano tectum fuerat. Profecto de dignitate illa occulte collata indicium ex ipsa pariter bulla Melitenis codicis tranflucet; cum in ea pontifex narret se in ea scribenda ut præmissa omnia secretius peragebantur uti noluisse opera alicujus ex centum unius scriptoribus apostolicis; sed Joannis episcopi Albanensis, quem perinde ac scriptorem apostolicum hac una in re habendum monet. Cardinalatu igitur potius fuit Petrus ante hunc annum triennio; quamquam non nisi hoc demum anno titulum cardinalis palam assumpsit. Mansi

historiam scripsit. Interfuisse insigni miraculo, quo sex daemones Virginis ope sanctissimæ ex infelicis mulieris ad ædem ipsam perductæ corpore depulsi fuerunt, narrat Turfelinus (a). Quo etiam anno cum nondum sedati essent civiles Belgarum adversus Maximilianum tumultus, Hallense oppidum Deiparæ clientelæ adiciendum, & miraculis celebre, insigni

(a) Idem
c. 7. ex
Baptist.
Mantuan.
& Hieron.
Angelica.

prodigio ab extremo excidio vindicatum, atque a paucissimis militibus præfidiariis ingentem Philippi Clivii ducis exercitum fufum fugatumque narrat Justus Lipsius (b). Editæ quoque etiam hoc tempore plures cœlestes virtutes Deiparæ ope in Lanzanensi oppido Theatinæ diocesis, ut ex Innocentii literis constat (c).

(b) Just.
Lips.
Virg.
Hall.
c. 6.
(c) Inn.
VIII. l.
41. p. 135.

I.
Bajazethes in Rhodios intentus ob Zizimum Pontifici deditum.

(a) Bos.
par. 2. l.
14.

Rhodiorum equitum magistrum excusatio.

II.
Præter spem confirmata exitu Innocentius a Bajazethe postolatus de federe.

(b) Inff.
ms. arch.
Vat. sig. n.

III.
Oratoris illius in urbem adventus.

Ardente Turcas inter & Mamaluchos bello ab utroque barbarorum Imperatore certatum est de Zizimo a Pontifice Romano, apud quem is versabatur, repetendo, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo indictione octava. Et quidem Bajazethem de Petro Aubuffonio Rhodiorum equitum magistro, qui Pontifici Zizimum tradidisset, vehementer questum refert Bosius (a), atque Aubuffonium ad leniendas illius iras, eumque inanibus verborum illecebris ducendum, respondisse Pontificis Romani communis omnium Christianorum parentis ac principis voluntatibus se oblectari non potuisse: ceterum rei Turcicæ melius consultum quam sperari potuisset; si enim in Francorum Regis potestate remansisset, a Franco, cum illi collibitum fuisset, expeditionem ad Zizimum in paternum restituendum solum, Turcicæque labefectandas res confici potuisse: at vero cum Romæ verferetur, pontificiæque vires imbecilles sint, non posse Pontificem tantum bellum suscipere, nisi, cum aliquo præpotenti Rege arma junxerit, jungendi autem hujusmodi fœderis difficillimas futuras rationes, atque ita omnia belli consilia mora dissolutum iri. Hoc officii lenocinio putabat Rhodiorum princeps tempus fallere, ac verbis ducere Bajazethem, ut interea Innocentius Christianos Reges in arma concitare, cruce signataque copias comparare posset.

Dicta hæc veluti oracula accipiens Bajazethes, conciliatus Rhodio principi oratorem ad Pontificem misit, ut eum de fœdere postularet, atque centum & viginti aureorum millia penderet, ut Zizimum in custodia detineret, cum contra Caitbei Ægyptiorum sultani orator promissa uberiora faceret, ut tradito sibi Zizimo bellum in communem hostem decerneretur, quæ Stephanus Inffura in diariis suis hæc verbis accurate describit (b): Die ultimo dicti mensis, nimirum novembris, ambasciator magni Turci Constantinopolis ingressus est urbem, cui obviam ivit familia Papæ & omnium Cardinalium, & infiniti homines, & venit cum centum & viginti millibus ducatorum auri, & cum multis & nobilibus gemmis & margaritis & opulentissimis donis portavit, quod capto tributo, ut fertur, trium annorum ad computum quadraginta millia ducatorum pro quolibet anno, quos ipse promisit Papæ, solum ut retineret alium Turcum fratrem dicti magni Turci, qui est in palatio. Utinam hæc non pariant aliquid

mali Ecclesiæ Dei. Et data fuit ei audientia a toto collegio Cardinalium & in se crebris: itaque nescitur punctualiter quid exposuerint; fertur tamen inter homines inter alia obtulisse Papæ & Ecclesiæ Dei quod retineret dictum Turcum, & pro censu se daturum quadraginta millia ducatorum quolibet anno, quo ipsum retinuerit. Item obtulit pacem & perpetuam securitatem & fœdus inter Christianos & Turcos, & quod Christiani de cætero possent ire & redire in terras ejus libere & absque aliquo timore.

Ex adverso fertur ambasciatorem magni soldani Babylonie obtulisse Pontifici pro salute & restitutione dicti Turci primo numerum quadringentorum millium ducatorum: item terram Jerusalem, quam pollicetur perpetuo sub dominio Christianorum. Item securitatem & libertatem omnium Christianorum volentium ire ad dictam terram, ut absque aliquo datio & solutione ire & redire possent. Item quod omnes terra, quæ acquirentur per eum & dictum Turcum, qui est de terris imperii alterius Turci & fratris sui, quæ fuerunt quondam Christiani imperii, & etiam si esset Constantinopolis, se ecclesiæ & Christianis restitutum: & multoties super hoc habitus fuit tractatus in palatio cum Cardinalibus.

Tandem vigesimo octavo vel nono mensis decembris dictus ambasciator Turci impetravit a Papa audientiam magno Turco, eo quod diceret se nolle solvere tributum prædictum nisi cum oculata fide videret, & ita dixit se habuisse in mandatis, ne forte diceretur vivus, & mortuus esset. Et cum hoc nuntiarum esset dicto magno Turco non prius voluit dictum ambasciatorem recipere, & ei audientiam dare, quam quod ipse ornatus & sedens triumphaliter in solio regali more Imperatorum eum admisit. Itaque supradicto die ornata fuerunt aula & partes superiores palatii Papæ tapetis & auleis, & ut melius dicam drappis aureis undique & etiam per terram, ita quod nunquam fuerunt visa Roma similia ornamenta: & dictus Turcus sedit in quodam solio, quod dedita opera fieri fecerat more Turcarum, & quidem dictis ornamentis opulentissimis ornatum, & ipse ibi resedit more regali, & in majestate sua circumcirca adstantibus Turcis & duobus tantum Christianis, videlicet Cardinale S. Anastasie nepore sanctissimi domini nostri, & archiepiscopo Arelatensi alio nepore: & adveniente dicto ambasciatore servatus est iste ordo: nam antequam dictus

Quæ ab ipso sint proposita.

III.
Quæ ex adverso oblata sint a Sultano Babylonico.

IV.
Agitata a Pont. cum Cardinalibus plura consilia. Quo ritu a Zizimo Romæ auditus Bajazethis orator.

Cautela adhibita ne orator veneno Zizimum necaret.

ambasciator intraret ostium aulae, ubi dictus Turcus pro tribunali sedebat, quidam Turcus de adherentibus & circumstantibus dicti Turci accessit ad eum, & cum uno panno lino in dicto ostio aulae a capite usque ad pedes cum dicto panno exersit, perinde ac si farina vel pulvere fuisset repletus, quem pannum postea dicto ambasciatori osculandum tradidit: deinde dictus ambasciator intravit & tribus vicibus in conspectu dicti Turci projectus & prostratus in terris diversis locis terram ipsam osculatus est. Ultima tamen vice dictus Turcus genuflexus & inclinatus extitit & tacuit: fecitque ei dici Turcus, ne quid nisi ad interrogata responderet & ita fecit, dixitque Turcus in lingua sua urrum literas haberet, qui ambasciator incontinenti de quodam suo loco quandam epistolam clausam & sigillatam traxit & ostendit, & incontinenti antequam eam traderet totam ab omnibus suis lateribus lingua sua lambivit. Deinde aspicientibus duobus ex dictis Turcis clausuram & sigillum ipsemet ambasciator eam aperuit & desigillavit, & eam apertam iterum intus & extra & a tergo sua lingua lambivit. Quo acto praefati duo Turci dictam epistolam ceperunt, eamque ad aurem dicti magni Turci legerunt. Quid continerit in serie nescitur, & in continenti lectis literis dictus ambasciator posuit manum ad munera, quae frater ejus ei mittebat, videlicet quasdam petias drappi imbroccati, & alia quaedam ornamenta. Turcus ipse manu annuendo, ut retrocederet, ea videre noluit, ipsa tamen dona per suos accepit & admisit. Deinde repulsus omnibus, qui ibi erant, multa invicem locuti sunt, quae a nostris minime audita & intellecta fuerunt.

V. (a) Id. ib.

Ut Pontificem & Zizimum veneno necare nissus sit Bajazethes.

Suspecta erant hostis munera, cum paucis ante mensibus Zizimum Bajazethes frater veneno tollere meditatus (a) fuisset: Christophorus enim Castranae Macrinus nuncupatus Picens ira furens quod possessione sua vi depulsus fuisset a pontificio ministro, Constantinopolim se contulit, pollicitusque est, Pontifice Zizimoque necatis, belli timorem se a Turcico amotuum imperio. Muphti opera sapienter in colloquium Bajazethis admissus auro, gemmis, majoribusque promissis oneratus, nimirum Euboeae principatu, ducentarumque triremium praefectura donandus, si fontem, ex quo Pontifex ac Zizimus bibere consueverant, insiceret, atro diroque veneno ampullam plenam recepit. Sed cum Romam pervenisset in flagitio comprehensus omnia ordine passus est, ac mense maio per urbem ductus, ardentibusque forcipibus excarnificatus, supplicio affectus, discerptaque membra ad portas

urbis exposita ad frangendam eo terrore sceleris participum audaciam, si quidem ille plures alios promissis ad Pontificem extingendum subornatos a Bajazethe addiderat. Validissimam praeterea instruxit classem, ut Pontificem ob receptum Zizimum Italianaque opprimeret: quo accepto Maximilianus Romanorum Rex de imminente Turcica procella Innocentium fecit certiore, seque ecclesiae Romanae opem cum Germanico exercitu laturum. Spondit: tum addidit preces, ut ceptam superiori anno inter Matthiam Hungariae Regem ac Fridericum Imperatorem concordiam redintegraret, de quibus Burcharius (b), sermonum pontificiorum tum interpres, haec refert in diariis suis.

Hieronymus Balbanus & Joannes Petrus Arivabenus secretarii Heraldi praesentiarum literas serenissimi Maximiliani Romanorum Regis sanctissimo domino nostro, qui eas tradidit Joanni de Arivabeno ibidem praesenti legendas, qui statim eas legit. Continebatur in literis se semper animum habuisse, ut Christianum Regem deceret, in defensionem catholicae fidei & Romanae ecclesiae, intellexisse Turcum magnam classem parare contra Romanum Pontificem ad liberandum fratrem suum apud sanctissimum dominum nostrum existentem, propterea in adiutorium Romanae ecclesiae quamprimum venturum: quod ut liberius fieri posset dicitur celebrasse in oppido licet, ubi de concordia inter serenissimum Imperatorem Romanorum genitorem suum & Regem Hungariae tractaretur, qua habita expeditioni in Italiam se operam daturum. Scripsisse propterea potentatibus Italiae, quod gentibus suis liberum passum darent, & victui necessaria eis ministrarent, prout in copia literae alligata contineretur: rogabat propterea Pontificem concordiam inter Imperatorem & Regem Hungariae facere vellet. Copia praedicta erat ad duces Venetiarum, & ejus contentia quasi in litera Pontifici: excepto quod ab eo favorem non petebat, & mandabat sibi quod praesentibus suis passum daret & necessaria ministraret. Lectis literis sanctissimus dominus noster dixit Heraldo literas intellexisse, desuper velle deliberare, & principi respondere, me verba Pontificis interpretante.

Functum hac legatione Bernardum Stich Neapolim contendisse (c), ut Friderici Imperatoris Maximilianique Regis, nec non Alberti ducis Saxoniae literas ad Ferdinandum Regem perferret, ut nimirum pararet in Turcas arma. Is vero ab jure regio ob vestigal non solum superiori anno depulsus Pontificem laceffere non definebat, Benevencum imperium, pulsus pontificis & ecclesiae magistratibus, ade-

Excarnificatus proditor pleudo-christianus. Classis ornata a Bajazethe.

(b) Burcharius in diariis ms. arch. Vat. p. 95. & ex eo Vitalianus in vita Ian. VIII. VI. De Turcicis consiliis monitus a Maximiliano Pont.

Pollicitus opem Maximiliani modo pax cum Ungaro firmetur. (c) Vitalianus in vita Inn. VIII. VII. Sollicitatus Ferd. ut arma in Turcas accuat. Ereptum ab eo Pontifici Benevencum.

(a) Insuper ms. arch. Vat. sig. n. III. Coactis principum oratoribus consilia de bello Turc. explicari nequeunt. (b) Vitalianus ubi supra. Tentatus lethargo Innoc. Bellica consilia abiicit. (c) Insuper ms. arch. Vat. sig. n. III. Bonfin. dec. 4. l. 9. Trib. in ebron. Ranzanus Mich. l. 4. c. 75. Nauch. vol. 2. gen. 50. Sabell. em. 10. l. 8.

(d) Bonfin. l. 8. (e) Id. ib.

(f) Insuper ms. arch. Vat. sig. n. III. Sabell. emead. 10. l. 8. & alii. IX.

ademit (a). Caeterum Bajazethes vertere adversus Pontificem arma non ausus, ne sepultos segnitie Christianorum animos excuscitaret, adblandiri potius auro promissisque Pontifici constituit, a quo impetranda pacis spes non aberat; uti contigit, cum enim Innocentius transfalpinorum Itolorumque principum oratores in sacro senatu coegisset, nulla de cruciata in Turcas expeditione consilia decerni poterunt, sed inanes de honorum gradibus ac locorum dignitate tumultus inter eos concitati (b) fuerunt. Itaque Innocentius, cum mense septembri gravi lethargo laborasset, atque exinde minus esset gerendis rebus idoneus in sententiam de Turcico auro accipiendo, nec laceffendo Bajazethe, praeter Rhodiorum principis expectationem ivit, ommissis sacrae ad recuperandum orientem militiae consiliis: mutata quippe jam tum erat rerum facies, Germania & Pannonia, ex quibus educendi erant crucesignati exercitus, bello flagrantibus, ob importunum lectuosissimumque Matthiae Hungariae Regis Turcicis certaminibus exercitatus obitum, (c) ut paulo post dicitur.

Expetierat ille, uti vidimus, a supremo Rhodiorum magistro, ut Zizimum sibi traderet, quo restituendi illius in pristinam dignitatem specie barbaricas vires distraheret, religionemque in Graecia lapsam instaurare posset. Solicitatus (d) eum etiam Caitheus Aegypti sultanus honorifica legatione, ut Turcas in Europa perdomaret, dum ipse eos atterebat in Asia, de quibus paulo ante pulcherrimam victoriam retulerat (e). Quo terrore percussus Bajazethes illum de pace postulabat, ut acceptam in Cilicia ignominiam deleter: at eluserat Rex Bajazethis petita, atque vetera cum Caesare bella componere studuerat, ut vires omnes in hostem religionis effunderet. Facta fuerant ea de causa plura cum Friderico & Matthia colloquia superiori anno, ac demum convenerant, ut idibus septembris ad dirimendas lites solemnes Regum coetus celebrarentur; sed cum Matthias adversa valetudine affici coepisset, ii ex mense in mensem extracti fuerunt. Et quidem Fridericum, quamvis nonagenarium, descendisse ex alpihus superioris anni aestate, perque Veronam & Tarvisium in fines Austriae Pannoniaeque se contulisse memorant (f), ut cum Matthia Rege concordiam confirmaret.

Praeterea inter Venetos ac Sigismundum archiducem Austriae, qui diutinum inter sese bellum gesserant, delecto eorum voluntate controversiarum arbitro Pontifice, concordia redintegrata est, misitque in-

Austriam Innocentius (g) internuntium suum qui de partium juribus cognosceret, arcesque bello captas Apostolicae sedis nomine reciperet ac restitueret, vocato tamen Maximiliano Caesare, cui Austriae administratio tradita fuerat, dandaque illi a Pontifice imperia conficeret. Ascripta est literis haec temporis nota: Datum Romae apud Sanctum Petrum anno, &c. MCCCCXXXIX. III. non. maii pontificatus nostri anno vi.

Inter haec obiit Matthias irreparabiliter percussus cum paulo ante vegetus vigenisque videretur. Necatum fuisse veneno memorat Stephanus Infissura (h), dum ait veneficum illum, qui a Bajazethe ad Pontificem Zizimumque interimendos submissus fuerat, inter alios sceleris socios quendam ordinis Dominicani apostatam accusasse, qui a Bajazethe corruptus Hungariae Regi Turcicum bellum paranti venenum praebuisset: Ferrus, inquit, ejus dolo Regem Hungariae in die mercurii in hebdomada sancta proxime praeterita veneno morte repentina esse necatum, & interiisse. Ipsum praevi morbi nil loqui potuisse, sed altissimis tantum suspiriis nomen Jesu exclamasse tertio demum die refert Bonfinius (i): Cum raucos, inquit, semper gemitus emisisset, variisque ingentia poenitentiae indicia [veluti devotam veniam imploraret] edidisset, e profluvio demum capitis animam efflavit. Et infra: Princeps invictissimus anno salutis nonagesimo supra millesimum & quadragesimum nonis aprilis & die martis, aetatis aetate anno quadragesimo septimo cum perpetuo sui desiderio diem obiit. Plura fuisse illius mortis conspecta praesaga prodigia, ac Leones, qui Budae erant, eodem, quo ille, die interiisse observat author.

Laudavit eum funebri oratione Ranzanus Matthiam, cujus gesta in fidei hostes perstringit Raphael Volaterranus (k) his verbis: Turcarum Regem Mahumetem ab obsidione Jayaze Rasciae armis removit, Transilvanos post Ladislai mortem rebellantes compescuit, trajecitque Alpihus Moldaviam, Valachiam superato Stephano waiwoda, relictisque plurimis signis ad officium reduxit. Septem jugiter annos contra hereticos Bohemos dimicavit: post mortem Georgii Rex electus fuerat. Paucis interjectis de bello cum Casimiro, ad quem Quinqueecclesiensis & Srigonienis praesules defecerant gesto, sedatoque colloquio addit author: Castrum Turcarum Sabacz ad ripam Savi fluminis media bruma expugnavit. Alia bella, quae cum Friderico Imperatore sive regni exordio, sive exitu suscepit Christianae rei calamitates maximas in-

(g) To. 5. fig. n. 1905. p. 382.

X. Matthias sublatu veneno creditur. (h) Insuper ibid.

(i) Bonfin. fin. dec. 4. l. 8. Jesu nomen moriens implorat.

XI. (k) Volat. Georg. l. 8. Ejus elogium.

(a) Bonfin. dec. 4. l. 7. Laudati ejus mores.

(b) Id. l. 8.

XII. De Ungarico scepro certant quinque Reges.

Vladislaus a majori parte Rex delectus. (c) Bonfin. ubi sup. & dec. 5. l. 1. (d) Burch. in Alex. VI.

intulere, quibus malis dare finem ipsum parasse jam indicatum est. Hæc & alia præclara gesta Matthiæ Regis panegyrico stylo Bonfinius profecutus est (a), qui illius virtutes describens optimi principis exemplar efformat, atque præcorum Regum more aditum omnibus vel miserrimæ fortunæ hominibus præbuisse, coluisse frugalitatem, non humiles fastidiisse domos, sumptus profusos in clarissima bella fecisse; domi parsimoniam, foris magnificentiam & liberalitatem amasse: clementia & beneficentia omnium animos devinxisse: non solum proceres, sed milites gregariosque invisisse: in castris lustrasse ægrorum contubernia, languentes regiapavisse manu, sauciorum vulnera sæpe in acie alligasse, nauseantium sustinuisse capita, veluti regis dignitatem immemorem non humanitatis: cum Myssiis & Rascianis, cum Bohemis & Alemannis, cum Hungaris & Cumanis juxta versatum: domi militiæque publica fide sollicitudineque custoditum: luxum cultumque a victu ad arma & equos transtulisse. Turcica castra mercatoris (b) cultu interdum perlustrasse: in obeundis expeditionibus cautum æque atque audacem fuisse, non diu meditato consilio solum, sed ex itinere occasione & atrocibus tempestatibus, cum hostis tutum se fore putaret, prælium sæpe sumpsisse, atque in arte militari etiam tum ignota alius commentum; unde eo Rege Hungaria late amplificata est, quo mortuo mox ipsa sua magnitudine laboravit.

Certarunt de illius scepro quinque principes, totque legationes in ordinum regni conventibus audiatæ. In primis Maximilianus jus ex antiquo scedere cum Matthia inito, cum ei sacrum diadema restituit, comparatum exponebat: Vladislaus Rex Bohemiæ materno jure hereditario nitebatur: Joannes Albertus ejus frater aliquorum factione ipso initio Rex proclamatus Polonica arma ostentabat: Ferdinandus Rex Neapolitanus instabat, ut Beatricis Reginæ ratio in conjungendo illi connubio successore haberetur; Joannes Corvinus Matthiæ nothus filius amplissimo principatu auctus paternæ gloriæ gratia fulciebatur, ac virtutibus natalium maculam se deterfurum pollicebatur, pluriumque Regum in pari casu exempla proferebat: dumque comitia ex variis conflata gentibus in varias iverententias, inde orta sunt bella civilia: pars major Vladislaum Beatricis (c) Reginæ ope, quæ illum in maritum sibi expactione inani spe delusa (d), destinarat, ad Hungariæ & Bohemiæ scepra conjungenda optavit. Itaque mox accurrunt Wla-

dislaus tumultuariis copiis in Bohemiâ collectis instructus, quem xi. Kal. octobris apud Albam regalem corona redimitum solemnem ritu describit spectator Bonfinius (e) hisce verbis.

Wladislaus omnium religiosissimus ad sumenda hæc insignia se prepararat eadem hebdomada alternis diebus jejunia tria jam habuerat, quotidianaque in Deum respicientia tanti regni molem obiturus divinam opem implorarat, haud inscius traditam a Deo potestatem sine divino præsidio geri non posse. Diebus aliquot ad Deum ingemuerat, ut quem Regem is elegerat, suis auspiciis comprobaret, & una cum regno tueretur, in divinoque semper obsequio retineret. Post consensum igitur omnium cum Zagabriensis, qui metropolitani loco in coronatione fungebatur, ante maenam aram præsideret, Rex paludatus adhuc cum pontificibus, qui ejus latera claudabant, reliquaque manu principum e folio descendit, & occurrentibus in pontificio habitu duobus episcopis ad metropolitanum ducitur. Constitutus ante ipsum ex more prævenatur. Mox e ductoribus episcopis alter: Sacrosancta, inquit, reverende pater, Ecclesia postulat, ut hunc delectum militem in regalem esseras dignitatem. At percunctantur illi, an eo munere dignus esset, continuo est ab omnibus acclamatum pro explorata viri sapientia & virtute, jam esse dignissimum & reipublice salutarem. Post hæc metropolitanus sacrosancti patris officio fungitur, admonetque, ut cum præclarum inter mortales locum inveniret, sed periculis, laboribus, sollicitudineque perpetuo referretur, secum ipse reputet, cum omnis sit a Deo potestas de grege sibi commisso, Deo quoque rationem reddere oportere, pietatem usquequaque servandam, Deum tota mente complectendum, colendum puro corde: orthodoxam fidem, quam ab incubabulis hausit, ad mortem usque constantissime retinendam, & pro virili parte defendendam: Christi vicarios & Pontifices omnes pro dignitate observandos, ecclesiasticam ubique gentium libertatem asserendam, divina & humana æque curanda, iustitiam circa personarum discrimen ubique servandam: exornandos esse bonos, & malos nulla impunitate donandos, miserabile quodlibet genus hominum ab iniquissimo quoque detrimento vindicandum, faciles advenitibus aures adhibendas, & mansuetudinem cum affabilitate præstandam, nihil denique parrandum, quod sit a regie dignitate alienum, & regnum suæ fidei commissum ita esse gubernandum, ut non ad privatam, sed publicam utilitatem regnasse videatur, premium denique rei gestæ non in terris, sed in cælo postulandum.

(e) Bonfin. dec. 4. l. 10. XIII.

Solemni ritu sacrosanctus Ungariæ Rex.

Quibus monitis tum informatus fuerit.

Quid responsum a novo Rege.

Quo ritu in folio collocatus.

Contra Rex harum rerum admonitus: Cum divinis, inquit, auspiciis me ad rogendam Hungariam evocatum esse sentiam, in primis restor Deum optimum maximum cæterosque cælestium ordines, deinde vos omnes, qui nunc adestis, me iustitiam, leges, & pietatem, pacemque omnibus cum sacrosanctis tum profanis, cæterisque hominibus, qui qualiscumque fortuna personam gerunt, & sub mea dirione versantur, quantum in me situm est, & fidelissimi senatus consilio fieri potest diligentissime, & integerrime servaturum. Pontificibus maximis legitimum semper honorem exhibiturum ac divina & humana jura curaturum: ecclesiarum jura tutaturum, & antistitibus proceribusque nostris debitum semper honorem impensurum, illud postremo toto corde ac summo studio enixurum, ne quid unquam detrimenti reipublica temere patiat. Mox in adnota rite propius evangelia rite juravit, ut dicta jurejurando rata & firma ab omnibus haberentur. Genibus deinde flexis implorandæ divinæ benedictionis gratia ante metropolitanum pedes procidit, contra ille assurgens, ingenucularis omnibus, elatis in cælum manibus & deposita mitra alea voce precatus, &c. Affert author formulas sacrarum precationum adhibitarum dum Vladislaus balsamum inunctus fuit, dum ei porrectus gladius, dum diadema capiti impositum, dum sceptrum manibus datum est. Denique ut in folium regale a metropolitano deductus fuerit, ita describit: Rex, inquit, in capite sacrum diadema, ac dextra sceptrum gestans a metropolitano in regale solium reducitur & collocatur, quem regiam majestatem omni ex parte reverentem his metropolitano alloquitur: Sta hic, Rex inclyte, ac regna locumque nunc tibi a Deo delegatum retine. Te per omnipotentis Dei auctoritatem & per hanc sanctam coronationem, duodenorum Apostolorum cæterorumque divorum auspiciis ministerio meo tibi traditam vehementer oramus, ut quanto sacrum collegium magna aræ propinquius aspicias, tanto potius ubique gentium honorem tuis antistitibus impendas, & veluti Jesus Dei hominisque medius huc exeat, ita sicut fas & æquum est, cleri & plebis rationem habe, & utriusque jus pro dignitate tuere. Vix ista dixerat cum sacer chorus ingentes Deo laudes gratiasque concinere cepit. Et infra: Dum sacris insignibus mirabatur, nunquam se lachrymis abstinere potuit. Soluta concione reversus haud procul in suburbii tumulum accepto brischo gladio, quem Paulus præferrebat, ad solis exortum & occasum, item ad meridiem & septentrionem profectus regno, ter eo vibrato, bellum ex more interminat.

Gladius ter pro more evibratus ad quatuor partes mundi.

Interea Germani, Poloni, Turcæ, ipsique discordes Hungari Pannoniam la-niare cœperant (a). Primus turbo erupit e Polonia præter expectationem: nam Joannes Albertus a patre Casimiro exercitu adjutus irrupit in Hungariam, ut fratri Vladislao, qui Beatricis Reginæ ope Budam receperat, regnum præriperet: qua fraterna dissensione usus Maximilianus Austriam repentina urbium defectione occupavit (b), cum enim se Hungariæ Regem diceret, Austriaci, qui Hungaris tantum Regibus parituros sacramento sponderant, se illius religione solutos putarunt, si in Maximiliani fidem redirent: qui eo principatu auctus finitimas provincias Hungaricas invastit, ac Sempronio Vesprinio Sabaria potitus Albam regalem vi expugnavit sexagesimo die, postquam regni corona Vladislao incredibili cum gratulatione corona ibi imposita fuerat. Ad Budam deinde, serius tamen, oppugnandam impetum convertit; quam enim imparatam præsidio vel solo proximæ urbis calamitatis terrore opprimere potuisset, valida munitione Hungaricarumque legionum armis munitam tentare non ausus est, Germanorumque stipendia repetentium, atque imperata facere detrectantium, seditione compulsus in Austriam est reversus, exercituque in varias munitiones distributo, factiosorum signiferos variis suppliciis affecit, nec non Zagabriam aliaque castra qua vi qua ditione suorum opera recepit. Respiravit ejus discessu Vladislaus Hungariæ Bohemiæque Rex, atque in Albertum fratrem Cassoviam tum obsidentem contendit media hyeme, quem proximo vere sibi conciliasse federe visuri sumus.

Parte alia agebat terrorem Turca, qui Modrusiam usque per Croariam quotidianas excursions fecit (c), agrosque ferro & igni populabatur, neque ita multo post duo Albæ Græcæ propugnacula expugnavit, parumque absuit quin urbs in barbarorum potestatem veniret, utque majores Pannoniæ iniiceret tumultus ad quadraginta Turcarum millia prædicto Joanni Corvino ad paternum regnum sibi asserendum submitendam paratum se obtulit (d) quamvis postea Christianorum intestina diffidia sedata fuerint. Cæterum ad ea consilia constanda excitatum Bajazethem ferunt, sumpta ex horrendo terræ motu, qui hoc anno Constantinopolim concussit, occasione, interpretantibus impostoribus (e), furere Mahometem ob diutinam Turcicæ adversus Christianos militiæ vacationem. Describit immanem eam procellam, qua octingentæ domus everse magnam hominum multitudinem

XIV. Alberus Polonus regnum affectat. (a) Naucl. vol. 2. gen. 50. Bonfin. dec. 4. l. 10. Austria a Maximiliano recuperata. (b) Idem dec. 5. l. 1. Dubr. l. 31. & alii. Alba regalis ab eo subacta. Suspendiorum penuria redire contactus in Austriam.

XV. Turcarum in Ung. excursions. (c) Bonfin. eod. lib.

(d) Bonfin. dec. 4. l. 10. Matthiæ notho oblata a Turcis auxilia. (e) Dub. l. 31.

op-

(a) Nauc. vol. 2. gen. 50. Sur. l. 20. ann. c. 83. Marian. l. 25. c. 15. Terra motus obortus Constantiopol.

oppressere Naucerus (a) sic iniquiens: Eodem anno, hoc nimirum, die duodecimo mensis julii tempestas ingens prius inaudita in urbe Constantinopolitana admodum devastavit, superiorum enim trium siderum iugnes, qui decidui ad terras fulminum nomen habent, contagio nimii humoris in hanc regionem delapsi sunt: primo ingentia tonitrua audita: exim fulmina ardentia visa & longiore tractu fulgetra: octingentas domos ignis rerum eduxit consumpsit, hominum tria milia, ut nec lignum nec forma edificiorum remanserit, columnae antiquae imaginem Constantini habentis partem eiecit. At de his haec tenus. Nunc ad sacrum in Granatenfes Saracenos bellum traducenda est narratio.

XVI. Partarum superiore anno inclinante a Ferdinando Hispaniarum Rege victoriae fama permotus Pontifex hoc ineunte Deo de Mauris perdomitis, amplificatoque Christiano imperio grates persolvit solemniter ritu, quem Burchardus caeremoniarum praefectus ita describit (b): MCCCCXC. indictione VIII. die veneris prima mensis januarii festum circumcisionis domini nostri Jesu Christi pontificatus sanctissimi domini nostri Papae Innocentii VIII. anno VI. Et infra: Sanctissimus dominus noster dixit mihi, quod dominica proxima iturus erat publice ad ecclesiam B. Mariae de populo ad missam solemnem in honorem Dei pro triumpho per serenissimum Regem Hispaniae habito contra Regem Granatae, propterea provideram quae agenda essent: nam in mane natiuitatis domini nostri oratores Regis praedicti nuntiarunt eidem sanctissimo domino nostro Regem eundem Hispaniarum duas civitates magnas & duo oppida ex alterius Regis Granatae videlicet praesenti unione obtinuisse. Addit auctor formulam precum a se compositam, eamque decantato hymno, Te Deum, repetitam.

Aetate ab Innoc. numini gratia de partibus ex Granatens. victoriis.

XVII. (c) Ext. typis causa Rome.

Habitaque etiam est coram Pontifice & Cardinalibus oratio (c) panegyrica, quae typis cusa est, proposito themate sacro: Haec est victoria, quae vincit mundum fides nostra; atque ubi orator Hispaniam Vitae & Roderici Regum a pietate deficientium culpa ab Afris debellatam exposuit, illius imperium ex Mauris fide recuperatum probat, relatamque Baetiae expugnatione victoriam ita describit: Post superiores gloriosos triumphos continuata expeditione processit anno LXXXIX. nimirum excurrentis saeculi, de mense junii ex Giennio ad castra gloriosissimus Ferdinandus validissimo comitatus exercitu, qui ad XVI. milia fere electissimorum equitum, peditum vero LX. milia ascendebat, his demptis, qui ad ministeria tormentorum

Quantus a Ferd. exercitus eductus.

& machinarum ac ducendos comitatus deputabantur. Primum in itinere ipso, ex templo (uno ut ita dicam spiritu) quinque non ignobilibus oppidis prope Baeam expugnatis, ad ipsius Baeae civitatis obsidionem felicia castra tandem admovit. Concurrerat illuc universum pene robur militiae Granatensis, nam & praeter Baeam indigenas prope sex milia electissimorum armatorum, omnes viri pugnacissimi, armis strenui, ac in regia Granatensi ab antiquo educati & nutriti, intra civitatis ambitum cum accolis se incluserant, tutaturi pro virili urbem tanquam ultimum vitae praesidium, & totius regni oculus dexterum, nec carebat civitas naturalis militiae, nam & prope septem millibus armatorum de indigenis abundabat, civitasque ipsa triplici muro cincta, validissimis turribus & propugnaculis superba, iniquo loco ad obsidionem & offensionem sita, armis, victualibus, tormentis, & machinis refertissima, ac vicina duabus maximis civitatibus Maurorum, Granatensium videlicet & Guadixensium, quae sibi quotidiana pollicebantur auxilia. Nostris haec omnia difficilem victoriam portendebant, hostibus vero superbiendi animum dederant. Verum Ferdinandus catholicus fide armatus, quae mundum vincit & regna, ac omnipotentis Dei confusus viribus, cujus causam agebatur, civitatem ipsam fossa profundissima & aggere circumdedit, ita ut hostibus introeundi & exeundi facultatem praecederet nisi per determinatos pontes & passus, quos validissime munitiones a parte castrorum clauderant: ambitus vero fossae, muri, & aggeris, quibus civitas cincta est, novem fere milliaribus in universo gyro tendebatur. Contigere interim varii consilii bellici & cum Vacensibus, & cum vicinis Guadixensibus; ubi Rex illorum residebat, nec dies unica fuit totius obsidionis semestris, quae variis actibus bellicis non sit decorata.

Baca quanto praesidio firmata.

Auxit magnitudinem victoriae temporum difficultas, cum in Hispaniam ac maxime Boeticam pestis invaderet, divisosque per villas, montes, & agros milites consumeret. Tum vero id mirum contigit, ut regia castra, quamvis ad ea ducenta fere animarum milia confluerent, salva fuerint protegente manu Dei, cui subest salus & vita cunctorum: Sterilis etiam annus erat, verum inopia Reginae liberalitate victa est: Movit, inquit orator, omnipotens Christianissima Regina Elizabeth pietatem immensam, quae ex Giennio, ubi remanserat, viro & exercitui necessaria ministrans, iusserat officariis suis, ut duplo minori pretio annonam in castris venderent, quam Corduba, Hispani, Giennii, vel Carthagine, unde submitti-

XVIII. Gesta in obsidione plura tumultuaria praelia.

Profusi a Regina Elisabeth sumptus in hoc bello.

strabantur comitatus, regio arario emarent: & ultra hoc ingentes impensas deportationis, & vehiculorum profusis thesauris gratis impendebat. Quis dubitet haec omnia manifestissima fore opera Altissimi, volentis nomen Crucifixi ibi exaltari, ubi diu ante per infideles fuerat depressum? His ergo & aliis subsidiis recreatus Hispanus exercitus, ac crebro supplemento novorum militum facile omnes labores longioris obsidionis toleravit, cumque sapienter nostri irruptionem in hostes fieri acclamarent, principis prudentia & inaudita clementia remorati sunt: intellexerat nempe Rex invictissimus per transfugas triginta mille fere rationales animas intra civitatem contineri, nec illis victum ad plures menses sufficere. Subdit orator maluisse Ferdinandum unius Christiani salutem servare, quam mille barbaros perdere, hostesque domare fame decrevisse, pronos autem ad deditionem Bacenses retardatos arte ac dolo ducis Maurici, qui Regis Guadixensis suppetias, procerum Hispanorum dissensiones, imbres, frigoraque imminencia, quibus Christiana vis frangenda esset, jactabat; sed Elizabethae Reginae adventu in desperationem coniectos: Ne isti, inquit, retardarent victoriam, de Ferdinandi Regis Christianissimi consilio & assensu occurrere decrevit serenissima domina Regina Elizabeth descendens ex Giennio cum novo milite, applicuitque ad castra octavae novembris, quae adventu suo & nostris patientiae humilis facite animum dedit, hostibus vero omnem spem levanda obsidionis, sub qua ruebantur, ademittit: quo fit, ut statim adventu suo consternati & stupidi hostium animi non de armis, sed de induciis & pacis cogitarent, inceperuntque deditionis tractatum die novembris XI. tertia videlicet post ipsius Reginae adventum, concluserunt, viginti datis etiam obsidibus, ac quarta decembris die felicissima natalis Christiani MCCCCLXXXIX. civitatem Bacae olim pugnacem & ferocem liberam & expeditam regiae ditioni reliquerunt. Concessit tamen regia clementia civibus Bacensibus libertatem incolendi & habitandi, sub regia tamen servitute, villas & agros in propinquis planis consistentes: cupientibus vero Africam vel alia loca petere cum his solum bonis, quae humeris asportare potuissent, armisque dimissis libere facultatem permisit. Civitas quoque Purchena duorum millium civium, civitas Tabernarum mille, ac celebre oppidum Seron, antiquum Granatensium gymnasium, omnia montana de Vacares & de Filabres, ac universa ripa fluminis Almanzora cum multis oppidis, castris, & arcibus adjacentibus omnia haec, quae numero & estimatione multa

Ad triginta Maurorum milia Bacae inclusa.

Adventu Reginae in castra percussit hostes.

Deditione non nuncupant. Multae aliae arces receperunt.

& magna, inamo & maxima sunt, a prima decembris usque ad octavam in regiam ditionem pervenerunt. Suscepit igitur Baza olim pugnacissima iugum & vexilla Crucifixi quarta decembris, ac die altera dimisit Christo sexcentos Christianos captivos, quos sua duro servitutis iugo in compedibus diu illuc Mahometus oppresserat, ipsis in exitu cum lacrymis praesens iubilatio in processione solemniter, cum magna sacerdotum pompa cantantibus. Benedictus dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suae. O optimam ac felicissimam Christianam victoriam, ac redemptionis diem! Nemo est, qui faciat satis tam iusta laetitia, & tam celeberrimo, ac jucundissimo Dei beneficio digne gratuletur. Quare habende sunt Deo optimo maximoque grates immensa, quod ad finem usque juverit Christianissimos principes, ac intemerata divina parenti Mariae semper virgini, nec non Hispanorum protectori Jacobo, quod apud Deum prae tam glorioso triumpho intercesserint. Juvandique sunt tam catholici principes communi Christianorum suffragio, cum & communem causam agant Christiana reipublica. Verum praeter ceteris sanctissimus dominus noster dominus Innocentius divina providentia Papa VIII. qui tamquam Christi vicarius & Christianorum caput gloriae magne & honori sibi ascribere debet, prout certe facit, quidquid Christo & Christianis accrescit, & hanc diem Christiana laetitia summis iubilis celebrare debuit, prout superiore dominica fecit, & ad plures similes dies addendos & Christiana victoriae invitare catholicos principes debet. Eiusdem sancti beatitudinis omnem gloriam & eius sancti trophaei honorem Christianissimi Hispaniarum principes plenissime deputant, tamquam capiti Christiano, sub quo omnis Christianorum militia agitur, & a quo suae majestates cruciatam, decimam, & alias gratias ad eam expeditionem gratissime susceperunt. Vos quoque patres reverendissimi, tamquam praecipua membra Christianae reipublicae, prout soliti estis, & apud Deum oratione supplici, & apud sanctissimum dominum nostrum vestro interventu estote auxilio his Christianissimis principibus, quatenus ex universa Hispania Mahomete fugato, facile illum etiam in Africam fugientem consequamur: quod, assistente nobis fide integra, quae est victoria vincens mundum, brevi futurum speramus praesente Christo Domino, cui est perennis gloria. Amen. Gratiis ingentibus a Pontifice & Cardinalibus Numini pro tam insigni beneficio divino actis, mox de cumulata amplissimarum urbium Almeriae, a cujus oppugnatione propul-

XIX. Liberati captivi Christiani.

Celebrata a Pont. triumpho laetitia.

Concepta spes de subicienda post Granatam Africa.

(a) To. 15. an. 1309. n. 27.

XX. Prolatum latius a Ferd. imperium Christianum. (b) Lib. bull. 50. p. 271.

Tributa a Pont. earum dirimendarum auctoritas.

XXI.

(c) Sur. l. 20. c. 63. Marian. l. 25. c. 15. Jactati ab Aegyptio terrores.

(d) Sur. c. 85.

(e) Sur. c. 87.

fatum olim Jacobum Regem Aragonum vidimus (a), Guidixiique, nec non arcium sua natura fortissimarum Almunevaris & Salembinæ deditioe literæ laureatæ pervenerunt.

Cum vero in nonnullis urbibus, quæ Mahometanis eripiebantur, olim sedes episcopales fuissent constitutæ, ac de limitibus distinguendarum diocesum lites oborirentur, ne sacramenta in pluribus locis conferrentur, Innocentius Abulensi episcopo hanc provinciam dedit (b): Tibi, donec ecclesie Granatensi de pastore per sedem Apostolicam provisum ac declaratum fuerit, infra decem menses sub quibus diocesibus loca prædicta, nempe parva in regno Granatensi, consistant, in spiritualibus auctoritate apostolica & ex certa scientia tenore præsentium committimus, tibi per te vel alios catholicos episcopos gratiam & communionem dictæ sedis habentes, quæ ministerium consecrationis exposcunt, quæ vero jurisdictionis episcopalis existunt, etiam per te vel alias personas ecclesiasticas idoneas ad nutum amovibiles, exercendi, omniaque alia & singula circa ea necessaria quomodolibet & opportuna faciendi & disponendi, & infra, plenam, liberam, & omnimodam facultatem concedimus, Sc. Dat. Romæ apud S. Petrum anno MCDLXXX. v. non. julii pontificatus nostri anno vi.

Compleverat hæc Maurica clades ira & terrore Africæ & orientis Mahometicæ superstitioni addictos Reges, quorum præcipuus Babylonius idemque Aegyptius Antonium Millanum Minoritam, qui sacra Jerosolymorum ædi præerat, oratorem misit in Hispanias (c), ut Ferdinando Regi denunciaret, se cunctos Christianos in Aegypto Syriaque agentes, ac templa omnia & nostræ religionis vestigia deleturum, profanato etiam convulsoque sacrosancto Christi sepulchro, ni Granatenses bello infestare desineret. Quibus terriculis a consocienda Maurica expeditioe, atque suscepto de Granata expugnanda, quæ veluti cadaveris truncati informe caput stabat, consilio abductus non est Ferdinandus, ac misso oratore Granatæ civis præmonuit, ut positis armis in deditioem venirent, urbemque Christiano a quo divulsa olim fuerat, restituerent imperio, cumque illi mandata hæc respuerent, (d) immisus est ad evastandos agros exercitus, oppressa Guidixii rebellium conjuratio, Boabdillis Regis conatus adeo fracti, ut demum Granata domita (e) proximo anno fuerit, adjuvante Pontifice, ac noxarum veniam sacra arma gerentibus, stipemque in bellicos sumptus conferentibus pollicente,

de quo ad Fernandum Abulensem & Alfonso Legionensem episcopos extat Innocentii diploma (f).

Porro ad sultanum Aegyptium missus est Petrus Martyr orator, qui illi referret (g) quo jure, quæ de causa Mauri bello peterentur, doceretque humaniter cum iis agi, qui Christiani imperii jugum susceperant. Offenso etiam Neapolitano Regi, qui rei Mauricæ studere ferebatur, expositæ causæ, quæ cruce signatos in eorum excidium impulissent: quasi etenim ille Christianorum sacrorum jurisque penitus ignarus esset, doceri flagitabat (h) cur cruce signatus exercitus in eos educeretur. Pius etiam videri voluit ac religionis specie tumultus in Ecclesia Dei concitare annis est, sumpta ex disciplina ecclesiastica, quæ admodum collapsa erat occasione quæ exaggerat pluribus Stephanus Insisura: constat enim plura perperam afficta Innocentio, quæ inconsculte a scriptoribus credita sint cum latum pontificio vicario sacrum edictum pro honestate tuenda, abrogatum fuisse jussu Innocentii perperam addit author (i), eundemque falso insinulatum quasi dixerit, privatim scortationem non vetitam, quod falso affictum Innocentio ac temere creditum ab authoribus constat, cum antea sacerdotes concubinarios in Hispaniis (k), nec non in Galliis illius imperiis coercitos viderimus, quamvis enim juvenili licentia dum ferretur sanguis, in libidinum coenum lapsus fuerit, a fidei tamen puritate non aberravit, atque ipso anno integritatis morum assertorem se præbuit, cum moniales, quæ valetudinis recuperandæ specie in parentum ædibus soluta disciplina versabantur, ad monasteria reduci (l), ac Minoritas in Ungaria a primæva sanctimonia deficientes pristinis institutis ac legibus coerceri (m) imperavit. Falso pariter vulgata Raphael Volaterranus (n) temere scripsit, Norwegis permisisse sine vino calicem consecrare, quod ob immensa frigora vinum in ea regione importatum acceperet: si qua enim de his, uti de conjugio sacerdoti Gallo permisso, edita sunt diplomata, ea adulterina fuere a Dominico Viterbiensi & Francisco Maldente conficta, quos quamvis sexdecim aureorum millibus, præter omnia fisco addicta bona, consanguinei redimere adhibitis magnis deprecatoribus anniterentur, strangulari tamen laqueo, & igni concremari jussit (o), ut illatam sibi labem elueret, quantumvis in miseros uti clementia peroptasset.

Confirmata (p) hoc anno est ab Innocentio x. kal. septembris pia societas nuper Romæ instituta, quæ a misericordia

(f) Inn. ep. comm. n. 1490. XXII. Petrus Martyr orator missus ad Aegyptium. (g) Sup. c. 83.

(h) Id. ib.

Calumnie sparsæ Innocentio.

(i) Lit. commun. anno 1488. p. 25.

(k) L. 3. ep. comm. an. 1488. p. 167.

(l) L. 4. lit. com. p. 58. (m) Ib. p. 413. (n) Valat. l. 7. Sumptum de adulteratoribus diplomatum supplicium.

(o) Inff. mf. arch. Vat. & ex eo Valat. in vit. Inn. VIII. XXIII. Sodaliitum e misericordia nuncupatum institutum.

(p) Ext. in bull. in Inn. VIII. conf. 16.

notent sumptis, curandamque æternam eorum salutem, qui extremo supplicio afficiendi sunt, suscipit, ac sacerdotem ad conferenda morituris sacramenta, necnon ad corpora ecclesiasticæ sepulturæ tradenda conducit: quietiam ipsi quamvis laici religioso velati schemate piis verbis miseris reos ad constantiam Christianam erigere, ut mortem pro scelerum expiatione perferant, ac vitæ fugientis reliquiis sibi comparent immortalitatem, eosdemque instructo sacro agmine Christi e cruce pendendis effigiem præferentes fidei concentu Dei sanctorumque opem discursuræ ex humanis animæ comprecari, sociareque ad locum supplicii ac sepulcro pie mandare consueverunt.

XXIV. (a) Jo. Ba. ref. dec. 1. Asia l. 3. c. 9. Ofor. l. 3. Exeunte anno (a) Joannes Lusitanæ Rex in Ulissiponensi portu classem triumnavium majoris alvei præfecto Gonfalso Soufa instrui jussit, ad sacerdotes subvehendos, qui regno Congi sacra Christiana illaturi erant, nec non Regis Congi Ann. Eccl. Tom. XXX.

oratore biennio ante baptismo lustratum, tum adolescentes præstantis indolis, qui lingua Lusitana, nostræque religionis mysteriis apprime eruditi fuerant, ut feromonum administrari inter evangelicos præcones atque occiduos Aethiops gentilitatis erroribus involutos forent. Laborabat tum pestilentia morbo Lusitania, nec tantum adhiberi cura potuit, quin aliqui e classariis inficerentur adeo, ut in promontorio viridi circumagendo Gonfalso Soufa, cui classis imperium erat mandatum, Joannes Soufa regius orator, alique viri insignes perierint, magnusque terror navigantes invaserit, ne universi alii post alios interirent. Auxit periculum discordia, cum plures navarchi classis præfecturam exambirent: demum Ruizio Sofæ delatus honos est Deique ope liberati lue, felicitibus auris ad regnum Congi appulerunt. Ut vero Christiana religio in ea Aethiopiæ parte defixa altissimis radicibus fuerit proximo anno dicitur.

Lusitani sacerdotes ad Congitanos devenerunt.

In mari laborant peste.

Liberati divinitus.

Z 2 Anno

NOTÆ [1] Hoc anno Salisburgensis tota provincia convenit in concilium Salisburgum die XIX. octobris. Hujus concilii acta ex Lunigii Spicilegio in postrema Veneto-Labbeana conciliorum collectione representantur, ex quibus nonnulla nova forte & minus explorata libere hic censeo opportunum, cum aliqui adnotationes ad emendandos Annalistas lapsus hoc anno nullæ alicujus momenti occurrant. In quodam ejus canone cujus exordium: Cupientes affectum devotionis &c. edicitur singularum parochiarum Sacerdotes singulis diebus dominicis conveniant in Ecclesiam, ut solemnem lustralis aquæ & salis consecrationem præstent, quæ occasione invitati monet populum, ut templum ipsum consueto in supplicationibus more cum ipsis sacerdotibus circumeat. Qui sane ritus singularis est & animadversione non indignus. Auctoritate Concilii Basileensis in decretis suis edendis sæpe patres synodi hujus utuntur, ex quo de auctoritate ejus concilii apud Germanos argumentum deducitur. Denique constitutio Martini promulgata Constantiæ anno pontificatus primo die XIV. Kal. januarii palam in concilio lecta & promulgata est. Porro ea constitutione confirmantur leges quædam Frederici II. & Caroli IV. imperatorum de clericorum immunitate, de tuto locorum sacrorum asylo aliisque ecclesiasticæ libertatis juribus. Has leges primo quidem Constantiense concilium approbaverat & admiserat. Dein Martinus V. inter alia concilii hujus statuta, ea pariter quæ ad confirmationem earum legum spectant, auctoritate sua rata habuit, ita tamen ut bullam ea de re daret, in qua statuti concilii Constantiensis ne meminit quidem. Hanc Martini bullam nec in actis nec in appendice documentorum ad concilium Constantiense pertinentium apud Labbeum usquam legi. Quare ex hoc primum concilio innotescere opinor. Demum Basileenses patres eas pariter imperiales leges confirmarunt edita constitutione legenda apud Labbeum in appendice I. ad concilium illud num. XXXI. Quæ prorsus ipsa est ad verbum constitutio Martini V. resecto pontificis nomine & Concilii Basileensis titulo substituto. Ex quo Basileensium illorum audaciam mirere, qui editam sub pontificis Romani nomine constitutionem tanquam minoris esset auctoritatis, ut majorem obtineret concilii nomine promulgandam censuerunt.

Hactenus de concilio ab Annalista omisso. Modo vero pauca quædam in annalibus emendanda sive illustranda sunt. Matthias Hungariæ rex, nec die mercurii, nec die martis obiit. Cum enim nonis aprilis anni hujus decesserit, die lunæ, quæ cum die illa mensis eo anno componebatur, obiisse necesse est.

Ad num. XXIII. scribit Annalista sodalium misericordiæ hoc anno pontificio diplomate confirmationem obtinuisse. Cœpit tamen illud præcedenti anno ut adnotat Romanus in diario vulgato Rer. Ital. tom. III. part. II. ubi tamen mendo sive MS. codicis sive typotetæ rebus anni 1489. per errorem annus 1488. præfixus est. MANSI

I. (a) Inff. m. arch. Vat. sign. n. 111. & alii. Aelius Ant. Nebris. in pref. dec. 2. Luc. Mar. l. 20. Sur. l. 20. c. 8. & seg. Marian. l. 25. c. ult. Paul. Lang. in chron. Ciriz. Trith. in chron. Spanh. Bosius p. 2. l. 14. Volat. l. 2. Sabell. em. 10. l. 8. & alii. II. Excisum ex Hispania Maurorum imperium. Florebat tum maxime cum expugnati ceptum est. Primi intulerant bellum Christianis. Quis beliatorum numerus contrahi ab his solitus. Vectigalium regionum opulentia.

Anno excurrentis seculi nonagesimo primo indictione nona convulsam est ex Hispania Mauricum regnum, (a) quod magno religionis dedecore, cum ad illud Christianorum colluvies patria sacra damnatura confluere solet, octingentis ferme annis steterat, ac demum Granata superstitionis Mahumeticæ in occidente arx, in quam toties exercitus Afer ferrum facieque immanissimis eruptionibus per Hispanias tot sæculis circumtulerat, octimestri obsidione ad deditiōnem compulsa fuit, Ferdinandi & Elisabethæ virtute ac fœlicitate: Res titulo, inquit, Naucerus, sane dignissima, & literis aureis scribenda: his authoribus Berberam Granatæ regnum, quod jam octingentis ferme annis Maurorum moribus & legibus obtemperabat cum maxima Christiani nominis ignominia, hac nostra ætate fuisse recuperatam. Auxit vero reportati de Mauris excisis triumphum gloriam, quod observat Aelius Antonius Nebriffienis, nempe nunquam barbarorum ipsorum res auctiores militum numero, robore, & exercitatione, armorum opumque ad stipendia persolvenda vi fuisse, quam cum hoc bellum ceptum est; quippe qui ea freti audacia induciarum fidem violarent, ut insitam sevitiam Christiano cruore explerent. Describit Mauricæ potentia statum idem author: Ad septies, inquit, mille stipendiarios equites e publico in belli procinctu semper habebant, præter evocatorum gregariorumque innumeram multitudinem, nam peditarum tantus erat numerus, ut Granata ipsa in medio totius regni situ posita, neque ad bellicos tumultus parata, uti ferebatur, solita sit per singulas urbis portas, quæ numero erant septem, ferentiariorum sagittatorumque ternos millenos effundere viros. Quod vero ad publica vectigalia pertinet ad stipendia militum persolvenda, arces muniendas, machinas aptandas, aliæque ad tantum bellum necessaria, si quis tractus illius angustias & soli malignitatem, præruptaque montium consideret, incredibile quod sum dicturus videbitur: dicam tamen nihilominus: septies centum mille aureos patrios Regi suo Granatæ regnum quotannis pendebat, qui numerus ratione ponderis in duces nostros aureos in decies centum mille excrevit, &c. Pergit narrare quibus rationibus barbaricus census augetur. At hæ tantæ opes viresque exhaustæ duorum Maurorum Regum discordia, qua usus Ferdinandus cum omnes maritimos portus occupasset, ne ex Africa auxilia venirent, cum alias arces fere

omnes subegisset, Granatam tanquam colli serpenti minax caput hujus anni appetente vere contere paravit, de qua ultima expeditione hæc narrat Joannes Mariana (b). Hyeme Hispani exacta Reges Ferdinandus Isabellaque bellum repetunt. Ad Alcaalam regalem Regina cum filiis restitit ad omnes casus parata, brevique ipsamque vestigiis securæ gloriæ & periculi futura particeps. Ferdinandus procerum adventu & militum, quos urbium conventus suis stipendiis submittent, aucto exercitu trinis castris in Granatæ conspectum sabbato ad nonum Kal. maii salutis anno MCDXCI. ad Guetaris, id pago nomen est, sexto ab urbe lapide scaturigines cum ventum esset, ex iis locis Villena marchionem, & tria equitum millia in vicinis montes prædaturum mittit. Et infra: Quinquaginta milia militum erant, quinta equitum parte, Hispanæ juventutis flos ingenii delectu, inde nunquam efferre pedem nisi debellata Granata Ferdinandus & Elisabetha decrevere, urbemque novam, in qua exercitus tuto hybernaret, condidere. Designata est quadrangulari forma imposito Sanctæ fidei nomine. Quod cum fama & auditione accepisset Innocentius divina gloriæ amplificandæ cupidus, spontaneo instinctu motus amplissimis muneribus facris eos affecit (c), qui Ferdinando Regi subsidia præstarent hac de causa. Ad futuram rei memoriam. Cum, sicut evidentiæ rei jam demonstrat ac toti jam pene orbi notissimum est, Rex & Regina præfati (nimirum Ferdinandus & Elisabeth) ut veri catholici Reges & principes suorum progenitorum, qui non sine maximis impensis suæque, & subditorum suorum sanguinis effusione, multas insulas, terras, atque portus a spurcissimis Saracenis & aliis infidelibus occupatas ad catholicam fidem reduxerunt, & ab eorum tyrannide recuperarunt, vestigia secuti adversus ipsos Saracenos regni Granatæ, ut illos etiam ad fidem ipsam reducant, ex innata eorum erga Christianam religionem devotione, ac ferventissimo zelo domus Dei a longo tempore citra bellum hujusmodi ceperunt, & contra ipsos Saracenos arma forti constantique animo susceperunt, & jam pene totum ipsum regnum Granatæ, excepta ipsa civitate Granatæ cum nonnullis aliis parvis locis non sine etiam maxima Christiani sanguinis effusione, & eorundem Regis & Reginae ob insidias ab ipsis perfidis Saracenis sepius in eos paratas & conjurationes factas vitæ periculis

Obfessa Granata. (b) Marian. an. l. 25. c. 16. III.

Quinquaginta milia militum adducta a Ferd.

(c) Libell. bull. p. 134. IV.

De bello Mauricio suscepto a Castellæ Regibus.

Parate sit a barbaris plures insidias.

Civitas sanctæ fidei ante Granatam constructa a Ferdinando.

V. Multa prælia gestis in iis Granatæ castris.

(a) Marianus Sicul. l. 20. Sur. l. 20. c. 87. vid. ibi & seg. pluræ de Granatæ pugnæ. Ducenta Maurorum milia Granatæ inclusa. Deditio nis verba ab his nuncupata.

(b) Id. ib.

lis, ab eorum tyrannide recuperaverunt, & eorum ditionem subegerunt, ac quæ plurimos Christianos, qui longo tempore in durissima servitute ab ipsis Saracenis detenti fuerant, ab hujusmodi servitute liberaverunt, quod si forsitan non fuisset, profecto dubitandum erat, ne præ nimia desperatione fidem abnegare cogerentur, ac anno præfati in obsidione ipsius civitatis Granatæ, qua fortissima & ingenti populo ac bellicosis viris, & machinarum apparatibus munirissima existit, quam continuo, nullis laboribus nullisque periculis parcendo, obfessam tenuerunt, prout tenent, ac in adificatione ejusdem munirissima & inexpugnabilis civitatis, quam nro quodam & celerissimo opere ante ipsam civitatem Granatæ ad illius totalem expugnationem sub denominatione sanctæ fidei constructam fecerunt, ac in devastatione agrorum districtæ civitatis Granatæ maximas & intolerabiles impensas subierunt, nec unquam ipse Rex & Regina cessent, ut rem ipsam cum tanta fidei nostræ exaltatione ad finem debitum perducere possint, & jam forsitan res ipsa ad totalem perducta fuisset effectum, si Regis & Regina præfatorum facultates ad tantam rei molem perferendam suppeditassent, &c. Subdit Innocentius tantam esse illius Maurici belli molem, ut non tantum profundendæ opes sint a fidelibus, sed etiam fundendus sanguis ad Christi fidem propagandam. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno MCCCCXCI. kal. octobris pontificatus nostri anno VIII.

Structa est urbs Sanctæ fidei Mahumetisimum a Granata excisura rapido opere, mœnibus, turribus, fossis, aggeribus, vallo, munita finitimorum populorum diligentissimis laboribus, nec minoræ editæ iure fortitudinis exempla in propulsandis Granatensibus, qui crebris eruptionibus ad disturbandum opus irruerant præcipites, de quibus varis strages editæ, adeo ut ex equorum fere quinque millibus vix trecenti superfuissent: Quæ res, inquit Lucius Marinæ Siculus (a), Granatensi bello finem invenit, Granatæ namque Rex Boabdels suis equitibus amissis, & civitatibus quatuordecim, centumque oppidis a Christianis expugnatis & captis, atque depopulatis agris, cum intra Granatæ muros ingentem multitudinem & hominum millia fere ducenta sine commatibus alere non posset, & omni spe subsidii destitutus de faciendâ deditiōne cogitavit. Terebat ipsum extructa nova civitas e qua Reges Christiani nisi victa Granata recelluri non essent, atque in ea duodecim equitum, peditem centum milia numerari audiebat (b). Quamo brem deditiōnem

fecit iis pactionibus (c), ut Mauri urbem & munitiones Ferdinando traderent: possessiones suas patriamque superstitionem retinerent: Mauricis viverent legibus, denique iis, qui in Africam trajicere vellent, sua dāvendere & libere migrare fas esset integri triennii decursu: Christiani vero, qui in barbarici carceris squallore jacuerant, inde liberi emitterentur. Hanc concordia formulam Maurus superstitionis Mahumeticæ opinione apud suos conspicuus disturbare conatus est, inque suam factionem viginti hominum millia traxit: mobilitate quippe vulgus Mauricum in varias versari partes distrahique solet: verum fame alisque belli incommodis attriti subdenda victoris jugo imperioque colla confenserunt, atque ita proximo ineunte anno maxima cum rei Christianæ gloria Granata, ut videbimus, fuit recepta.

Propagavit iterea hoc anno apud occidentales Æthiopas divina pietas evangelium, apud quos nulla religionis Christianæ illis illata extabant vestigia: cuius populi a veteri dæmonum superstitione ad divinum cultum traducti circumstantias rei inter alios accurate describit Joannes Barroffius (d). Lusitana classis, quæ extremo anno superiori Ullispone solverat, mox atque ad regni Congo provinciam, cui Sono nomen est, applicuit, illius princeps Regis patris ætate affectus cognito divino instinctu præconum evangelicorum appultu, magna nobilium stipatis caterva festo buccinarum clangore tympanorumque sonitu venientes ingenti lætitiâ excepit, & Christiani Æthiopsis interpretis opera imbutus sacrorum Christi cognitione salutaribus aquis ablui postulavit, ne in eo ætatis flexu sibi quid humanitus accideret, tantoque beneficio, quo se a Deo affici sentiebat, extracta morâ fraudaretur, dum sacerdotes ad Congi Regem irent redirentve. Assensit piis e jus votis Ruizius Soza, & in æquata plantitie ex ramis arborum ædes sacra constructa est, in qua posita tria altaria decemtissimo ornatu rite instructa: cui sancto operi omnes principis Sono filii dignitateque spectatissimi viri interfuere, quos ipse baptismali fonte lustrandus pia oratione, quam Spiritus Sanctus suggerere videbatur, allocutus, divinam misericordiam extulit, quæ cœlestem doctrinam parituram æternam salutem ad regnum Congi demississet, addiditque a se Christiana sacra ob grave senium suscipi antequam Rex cœlesti lavacro expiaretur; tum etiam velle se, ut filius tenellis annis una cum ipso iisdem sacris initiaretur, cum ætatis imbecillitas, ne ea poscere posset, ob-

(c) Sur. ann. l. 20. c. 90. Marian. l. 25. c. 16. & 17.

Has disturbare impostor molitus, Fame domiti Mauri.

VI.

(d) Barroff. dec. 1. Asia l. 3. c. 9. Oros. l. 1. Masf. Præcones evangelici quanto gaudio a Congitanis susceperunt.

Princeps Sono poscit baptismum.

obstaret. Quibus auditis filius natu maximus principatus heres se etiam baptismo lustrari poposcit, sed id beneficium consulto extractum, ut Congi Rex prius illius honoris prerogativa gauderet.

VII. Viginti quinque millia Æthiopum celebrati interficiant.

Celebrata est ea baptismalis principis Sono pompa die paschæ, quæ in tertium aprilis, excurrentis anni MCDXCI. incidit, cui viginti quinque millia & eo amplius Æthiopum interficere, qui principis sui exemplum secuti baptismalia sacra susceperant, nisi eadem causa, qua ejus filius, retardati fuissent. Inditum est Sonitarum regulo Emmanuelis nomen, quod Regis Lusitani frater patruelis gerebat, cujus rei fama ubi ad Congi Regis aures pervenit, tantam illi læticiam attulit ut littoream oram leucarum triginta intervallo exporrectam ipsi contulerit. Rerum vero divinarum studio adeo inflammatum est Emmanuel, ut sacerdotum amplexus consilium, omnia idola, quæ in suo principatu erant solemniter celebrata combusserit, tantaque pietatis signa ex ipso emicuerint, dum sacra mysteria in ea ædícula raptim excitata ramis arborum contexta peragebantur, ut sacramenti baptismi vim maximam percipisse ostenderet: suæque percupidus salutis de divinis rebus varia percontabatur, quo in extremo ætatis flexu apud Deum gratiam iniret, cum reliquos annos in dæmonum cultu contrivisset.

Idola exuta.

VIII. Æthiopum mirapictas erga Christianos sacerdotes.

Proficiscentibus ad Regem Congi sacerdotibus Christi, inter barbaros exorta pia contentio est de honoris apice in gestandis sacro ornatu ac vasis ad rem divinam peragendam necessariis, quam suppellectilem sanctam appellabant, jumentorum enim in iis terris inopia onera imponebant capiti. Antequam ad Ambassem Congi regiam urbem pervenirent præcones evangelici, instructa officii erga paganorum agmina obviam prodire, quorum festivo cantu omnia circum loca personabant: Rex in alto suggestu insidens folio præaltam mithram cultu Æthiopico in capite gestans, sinistrum humerum monili æneo ornatus, dextro regium insigne præfererebat, a præcordis sursum gentis more nudatus, ima vero bombycina veste testus, venientes præstolabatur, excepitque lætus, ac de baptismo verbis factis, sacerdotum ornamenta, quæ involuta erant, explicari percupivit: inter quæ cum effigies Christi e cruce pendens producta esset, ac nostri Christum in signo adoraturi procubissent in genua, barbari eadem pietatis æmulatione corpora proolvere: quæ vero cruce & alio sacro ornatu divina mysteria adumbrarentur significata sunt, nec Rex diu no-

Cultus Regum Æthiopia occid.

struque inquirendi de rebus divinis modum faciebat. Lapsis aliquot diebus in populo illa Christiana religione erudendis consumptis, Joannes ordinis Prædicatorum, qui aliis sacerdotibus præerat, ac Ruizius Soza orator Lusitanus ecclesiam Deo optimo maximo ponendam decreverunt, in quo perficiendo opere tantis studiis defudatum est a Congitanis, qui inter se onera diviserant, ut cum sacerdotes vigesima nona aprilis die Ambassem ingressi essent, tertia maii primum saxum fundamento suppositum fuerit, ac prima junii templum postea episcopali dignitate insignitum perfectum sit, atque inventionis S. Crucis nomine consecratum. Quo vero die primum ecclesiæ saxum jecerunt, Rex Congi baptismi sacramento fuit renatus, eique Joannis nomen, quod Lusitanus Rex tam pii author operis gerebat impositum: sex etiam principes una cum Rege sacro latice intincti, centumque, & eo amplius animarum millia Ecclesiæ aggregata fuerunt.

Discendaturum redivinarum mira aviditas in Rege.

Condita prima ecclesia in regno Congitano.

IX.

Concurrerant ii populi nostrorum adventu pellecti, tum belli, quod in Mundequetas insularum, quas Zairus fluvius per regnum Congi decurrens effecit, accolas rebellantes parabatur, fama Regisque imperio commoti. Ad quos perdomandos cum Rex arma ocyus expediret, plurimi apparatus, qui in baptismali Regis pompa faciendi erant, fuere intermissi. Proficiscenti ad bellum in rebelles Regis Ruizius Soza vexillum crucis effigie illustratum concessumque ab Innocentio Papa, ut in bello adversus impias gentes præferretur e manu tradidit, monuitque, ut consideret, virtute crucis victoriam de hostibus se relaturum. At Regina abeuntem Regem conspicata, dolensque Joannem præconum evangelicorum principem cum aliquot focis contracto ex cælo æstuoso morbo extinctum, expectare abnuvit, ut post consecratum, hostes expeditionem Christo nomen daret; sed festum illius sacris imbui percipiens Leonoræ nomen, quod habebat Regina Lusitana, in baptismali lavacro accepit. Nec sefellit Regem Congi spes, quam in Christo collocavit, gloriosam enim ac facilem victoriam est consecutus: quem adeo præpotentem Lusitani aliquot, qui eum stipavere, ajunt, ut octoginta millia hominum sub signis numeraret. Rediturus in Lusitaniam Ruizius Soza quinque religiofos sacerdotes, e quibus Antonius focis præerat, reliquit ad fidem Christi latius disseminandam, a quibus adeo feliciter navata opera est, ut religio in Congi regno maxime effluerit præcipuis Alfonso Regis filii natu maximi

Vexillum crucis effigie coronatum datum Regi contra rebelles. Regina baptismi lustrata.

Parta de hostibus victoria præclaro crucis vexillo.

Regis Congitani filius nomen Christo dat. (a) Jo. Barro l. 3. c. 10. & Orof. l. 3. Plures ad Christum allicet. X. (b) Tom. ann. 1521. Jalophi Æthiopia occid. populi.

(c) Mis. seu lib. 1.

Eorum Rex baptismi lustratus in Lusit.

Missi classis a Lusit. ad eum regno restituentium.

Jalophorum Rex misere necatus.

(d) Bonfin. dec. 5. l. 1. Crom. l. 29. Dubr. l. 31. & a. lii.

XI.

auspiciis, qui reversus ex regni finibus, in quibus adversus finitimos bellum gerebat, sacrum baptismum in Ambassensi ecclesia, Alfonsoque nomen quod filii erat Lusitani Regis, suscepit (a), magnamque procerum multitudinem, & alios, qui ad visendam sacram celebritatem confluerant, veri Dei cultum pellexit. Ut vero ejus fratris gentilitis superstitionibus irretiti opera demon nascentem Congitanam ecclesiam veluti in cunis præfocare annis sit, dicitur inferius (b).

Affulsit etiam non exigua inferendi Jalophis Æthiopiae occidentalis populis. Congi finitimis, qui Gambea & Zanaga fluminibus perluuntur, evangelii spes, quæ funesto postea exitu abrupta est, eorum enim Rex Bemornus, qui antea Christianos advenas amice perhumaniterque tractabat, cum suas opes eorum commerciis augeri cerneret, regno pulsus propinquorum insidiis, in Lusitaniam perfergit, ut Christianis armis regno restitueretur, atque hoc anno Christi nomen dedit, ac baptismum fuit lustratus, & Innocentio VIII. per literas obedientiam derulit, ut refert Maslaus (c): *Baptizari*, inquit, cum suis, ii erant viri nobiles, ad quinque & viginti, & Joannem de Regis nomine se dici voluit. *Celebratum est mysterium tertio nonas novembris anno post Ghristum natum millesimo quadringentesimo nonagesimo primo mira pontificum & procerum gratulatione & frequentia, & infra: Neophytus Romano Pontifici per supplices literas rite obedientiam derulit, idemque in Lusitania Regis dirionem, jure beneficiario ac voluntaria deditione concessit ac se modo amissam reciperet, Lusitanis ad interiores Libyæ Reges ac pretiosa metalla, ducem fore professus est.* Instructa est Lusitana classis viginti navium validarum ad eum in solium suum restituendum, in eamque, præter nautas & propugnatores, etiam evangelici præcones ad cœlesti doctrina imbuendos barbaros impositi: sed dum ad Zanagæ ripam classis manebat, arque exadificabatur, Petrus Vasæus classis præfectus Jalolphum Regem ferro confodit sive perfidia suspitionibusque incitatus, sive iracundia exardescens ob crebra Lusitanorum cæli solique gravitate, pereuntium funera: ita magnæ spes de amplificanda fide ad irritum cecidit. Penetrare per eas terras ad Abyssinorum Regem Christianum optabat Lusitanus, sed ob interjacentes vastas solitudines non potuit. Ut vero superato promontorio Africae in Austrum procurrente juncta cum iis societas fuerit, suo loco dicitur: nunc ad Europæas res traducendus est sermo.

Ardebat (d) multiplici bello externo in-

ternoque Hungaria, qua occasione Turca ad eam opprimendam incurrit. Itaque Christiani principes ab Wladislao Hungariae & Bohemiæ Rege pacandi fuere, ut deinde armorum molem adversus communem hostem omnibus formidandum converteret. In primis Albertum fratrem facto de pace colloquio VIII. kal. martii sibi conciliavit, traditis illi quibusdam Silesiæ urbibus, & vectigali nummario: cum etiam episcopi Varadiensis opera adversi Hungarorum & Polonorum exercitus sese foedere junxerunt. Perfunctus Polonico bello Wladislaus, adversus Maximilianum Romanorum Regem ad repetendas ab eo Hungaricas urbes contendit. Potitus ille Hamburgi arce fuerat, atque ad Viennam Bohemiæ exercitum fuderat (e): cumque a patre Friderico, qui Austria contentus abstinentum a Pannonia censebat, militaria stipendia impetrare non potuisset, Germanorum principum conventum apud Vindelicos coegerat: sed ii primarium imperii principem Regem Bohemiæ bello petendum negarunt, qua occasione auctus Wladislaus Vespri-minum, Sabariamque & Alban regalem XIV. septembris ditione recuperavit. Adhibita præterea est a Casimiro Rege Poloniae pontificia autoritas ad Maximilianum Wladislaique lites componendas: *Casimirus Regis pater*, inquit Bonfinius (f), *Poloniae Rex legatos alios ad Fridericum Imperatorem & Maximilianum filium misit, qui eos orarent, ne Hungariae bellum inferre, & Wladislaum filium suum Regem Hungariae rite coronatum armis persequi vellent, seque si id facere perrexissent, illorum injurias non neglecturum: decrevit alios ad Innocentium Pontificem maximum, qui eum obtestarentur, ut ipse ore suo apostolicique senatus autoritate Wladislaum Hungariae Regem creatum confirmaret, competitorisque regni ab armis adversus eum ferendis deterreret.*

Turca Ungariam infestant.

Polonus cum Ungaro conciliatus.

(e) Bonfin. sup. l. 1. & lib. 2.

Tentata a Maximiliano Ungariae Albaragalibus ab Wladislao recuperata.

Actum de pace inter Maximilianum & Wald. (f) Bonfin. dec. 5. l. 2.

In congressum cum venissent legati Regum vix concordiae rationes explicare poterant, quod Maximilianus soli tantum Wladislao ob sanguinis conjunctionem Hungarici regni jurè se cessurum affirmabat. Denum cum Hungariam Turca discerperet ob Christianorum dissidia, atque etiam Albertus ob fratris imbecillam valetudinem res novaret, Maximilianus etiam Suevorum opera Moraviam infestaret, pax his legibus ab Hungaris mense novembri admitta: *Re*, inquit Bonfinius (g), *diu multumque agitata, tandem ex Regis autoritate his legibus est transacta: uti pacta cum Matthia Rege de restituenda corona inita renovarentur, ut regnum Hungariae ad Maximilianum, aut eo mortuo ad*

XII.

(g) Id. ib. Quibus legibus sancita.

legitimos eius heredes recideret, si Wladislaus sine filiis legitimis decessisset: interea, ut regni titulus penes ambos resideret: ut pro belli superioris impensis Wladislaus Maximiliano centies mille nummum aureum penderet; ne summi honores ulli, ut duumviratus, sacri diadematis, palatinatus, ut munia tam sacra quam profana & provinciarum praefectura, nisi interposita amborum auctoritate, & iurejurando utriusque dato, capi possent: ut eisdem uterque amicos, rebelles, hostesque haberet, iureque societatis alter alterum bello iuraret, Hungaros Germanosque eodem loco atque honore haberet: ne Hungaris ullis fraudi esset, quod ad Maximilianum se contulissent, neque ulla aut nota aut poena effici propterea possent, sed bonis suis, quae publicata fuerunt, restituis eodem, quo fideles loco ducerentur & essent. Ad postremum ut omnes antistites & metropolitani, proceres, praefides, legati, & civitates cum universa nobilitate legati Maximiliani presentibus se has foederis leges inviolatas in perpetuum cum sua posteritate servaturos iurarent. Pax populo, his tamen suppressis conditionibus in magna omnium expectatione, renuntiata est. Has pactiones aegre tulere nonnulli Hungari; cum tamen Hungaria mox illius concordiae beneficio e maximis malis erepta sit, quippe versis in Albertum, qui bellum redintegrarat, armis tandem victus acie pacem admittere, atque receptis captivis impedimentisque cedere Pannonia coactus est.

XIII.

Sublata vero intestina Hungariae bella Romani Pontificis studio & sollicitudine indicat Vialardus (a), qui ex apostolicis diplomatibus tradit Cardinalem Reginum in Hungariam, Poloniam, Prussiam, Russiamque amplissima auctoritate instrutum decretum fuisse legatum e latere, ut sacrum in Turcas bellum urgeret, communi namque Pontificis ac Regum consilio constitutum erat, ut duo validissimi exercitus terrestres in Bajazethem educenterent, quorum alteri ex Hungaris, Bohemis, Polonis, Valachis, Prussis, Lituaniis, Russis confiato Wladislaus Rex summo cum imperio praesesset, cui a Pontifice adjungendus erat legatus apostolicus, atque in Bulgariam Thraciamque irrumperet: alterum vero Maximilianus Romanorum Rex ex Germanis, Danis, Belgis, Burgundionibus, Gallisque voluntariis colligendum duceret, socialibusque cum Wladislao armis per finitimas barbarorum provincias irrueret: at vero clafsis florentissima instruenda erat in portu Veneto, atque subsidiariis Anglorum, Scotorum, Hispanorum, Gallorum, Italicorumque principum navibus apparitibus

Albertus Ungaria cedere coactus.

Ex quibus componendus foret primus exercitus.

Alterius imperium penes Caesarem.

Navalis exercitus ex quibus instruendus.

que bellicis munienda & augenda, eaque ingentes peditum equitumque copiae transportandae erant, cujus imperium vel a Carolo Francorum, vel Henrico Anglorum, vel Ferdinando Hispaniarum Rege susciperetur. Illi Innocentius pluribus Cardinalibus stipandus se committere decreverat; at si nullus eorum Regum id munus suscipere vellet, legatum apostolicum eidem classis praeficiendum sancitum fuerat: eodemque tempore Caitheus Aegypti sultanus irruere in Asiaticas Turcarum provincias pollicebatur. Verum licet Christiani Reges ad tam praeralam militiam paratos se obtulissent, jamque ab Innocentio ducenta aureorum millia in comparanda classe collocata essent, Gallus etiam Rex duodecim majoris alvei naves egregie instructas submisisset, imperatae etiam clero essent decumae, consiliis non respondere exitus.

Interea Turca ex intestinis Hungarorum bellis sumpta audacia imparatas milite provincias finitimas aggressi, omnis aetatis sexusque homines in fervitum abduxerant, Christiana templa incendierant, & obvia quaeque ferme ad Varadinum usque, nec non Croatiam, Transilvaniaeque limitem populati sunt, & Sabazium arcem munitissimam obsidione cinxere. Ut autem postea fusi prostratique fuerint, proximo anno dicitur. Interea non omnino impune factae eae Turcarum excursions, quandoquidem ad Hunam amnem in Croatia non exigua illorum manus (b) vel caesa vel capta est.

Composito porro Hungarico bello, Maximilianus Caesar implicito Gallico est, provocatus a Carolo Francorum Rege genero (c), qui non modo focero Margaritam filiam remisit, verum etiam Annam, ad quam Britanniae minoris spectabat imperium jam Maximiliano desponsam, matrimonio secum junxit, ne Britannia a Gallia divulsa, redactaque in Caesaris potestatem ingentium postea bellorum cladumque materies inde nasceretur, id autem jure factum refert Naucleus (d): Franci, inquit, nihil in his perperam affirmant actum, nam ut ajunt, domina Margareta annum nondum agens quartum ad Carolum tunc Delphinum Vienneensem sperati ad pacem matrimonii gratia deducta est: quod quidem pactum de nuptiis Rex Romanorum semper improba-verit, tum quod a Flamingis se inconsulto & reclamante constata conjurataque essent, tum quia major aequo dos designata fuisset. Accessit his odium implacabile Regis Romanorum in Carolum, unde non mirandum si ipsa his cognitis nondum adulta remissa est, cum impuberis ante pubertatem

Praefecit illi cum Rege transalpino de-buit Pont.

Sultanus Aegyptus futurum socium pollicitus.

Soluta in auras e-gregia consilia.

XIV. Turcarum in Ungaria gradatio-nes.

Repressa in Croa-tia. (b) Bon-fin. dec. 5. l. 2. XV. Inter Ma-ximil. & Gall. ort- gem orta discordia (c) MS. arc. Vat. figu. n. 111. Comm. l. 7. c. 3. Gagui. in Carol. VIII. Trith. chron. Spon. Sa-bell. en. 10. l. 8. Swit. l. 20. c. 87. Marian. l. 26. c. 1. Polyd. l. 26. c. 1. (d) Nau-cl. vol. 2. gen. 50. Funda-menta caufe Galli Re-gis.

inam

inanis sit assensus, & dum pubescunt licitum est illis sponsalium pœnitere, ut indicant canonici sacri. Quin certior factus Carolus nullo conjugali foedere cuiquam mortali virginem obnoxiam teneri, sed omnia per simulationem acta cum Rege Romanorum, ne scilicet gens Britanniae Franco Rege se dederet: quod ex eo constare volunt, nam etsi procuratores a Rege Romanorum quatuor essent missi, nulli illorum tum erat in solidum conjugii gerendi decreta facultas, prout de jure fieri debebat, & si legitimo aliquo procuratore matrimonium gestum fuisset, illud nihilominus pro non ratihabitione confirmari lex statuit cum qua instituta in eo negotio omnia inveniuntur, unde cum spes alia pacis nulla compendio-sior occurreret, quam virginem a Franco Rege duci, uxorem duxit: quibus quidem nuptiis religiose celebratis accidit, ut Britonum omnium assensione pax facta sit.

Gestum in Britannia bellum (a) a Franco fuerat cum supremo in eam provin-ciam jure contenderet Ludovicum ducem Aurelianensem hostem pronuntiatum excipi non debuisset: quem victum acie in vincula conjecit, demumque fororis rogatu carcere emisit: defuncto autem Fran-cisco duce disceptabat, ejus filiam prin-cipatus heredem externo principi non nu-bendam. Pellesti vero sunt a Maximilia-no in illius belli societatem Henricus VII. Anglorum, ac Ferdinandus Hispania-rum Reges: & quidem Henricus re male a suis in Britannia gesta, trajectis in Galliam ingentibus copiis Boloniam ca-stris cinxit, sed ubi a Maximiliano nul-lam afferri opem intellexit, redintegrata cum Carolo pace rediit in Angliam. Fer-dinandus (c) autem Hispanus subsidiarias in Britanniam copias submisit ac dein-de etiam composita lite revocavit, cum in spem venisset recipiendi comitatus (d) Ruscinonensem & Ceritanum, pollicen-te Carolo, qui Ludovici XI. patris sub mortem B. Francisci Paulani Minimorum conditoris monitis ita praecipientis supre-mam voluntatem exequi decreverat. Re-stitutum porro fuisse Ruscinonensem com-itatatum Ferdinando, tradit Gaguius.

(f) Quod vero ad Maximilianum attinet; illum post multas acceptas illatae in bello clades fessum foedus cum Carolo Nea-politanam expeditionem meditante rece-ptis (f) urbibus, quae dotis nomine attri-buta fuerant, pepigisse suo loco dicitur.

Interea Innocentius (g) asserenda pon-tificiae auctoritatis libertatisque ecclesia-

sticæ tuendae causa sanctionem edidit ad- versus eos, qui pontificia imperia pro il-lis, qui ad Apostolicam sedem confuge-rant, data variis artibus ac dolis elude-bant nec perfici sinebant: Hac nostra, inquit, perpetua constitutione statuimus & ordinamus, quod omnes & singula perso-nae tam seculares quam regulares, cujuscum-que ordinis, status, gradus, & praeminen-tiae, seu ordinis, existant, contra quas in eadem curia causa, quae in illa tracta-ri consueverunt seu possunt de jure vel con-suetudine commissae sunt, vel in futurum tam per appellationem seu devolutionem, ad illam, aut alias quomodolibet commit-terentur, & quae citationes hujusmodi in- vim commissionum apostolicarum decretas vel decernendas, aut quavis alia manda-ta seu rescripta apostolica iustitiam vel gra-tiam continentia, quo minus iuxta illorum tenorem executioni demandentur per se vel per alium seu alios, directe vel indirecte, quovis quavis colore impedire aut impedi-ri facere, seu clericis, ut beneficia eccle-siastica renuntiant, aut iuri in illis sibi com-petenti cedant, vel a prosecutione causa-rum & iurium hujusmodi desistant man-dari facere praesumpserint, aut pro illis im-pediendis & renuntiandis ad principes seu officiales seculares, publice vel occulte, per se vel alium, quovis quavis colore recur-sum habuerint, causam perdant, & omne jus tam in petitorio, quam possessorio in re vel ad rem, de qua agitur, eis competens, eo ipso amittant, & ad beneficia sic re-nuntiata obtinendum inhabiles existant. A-lia vero personae ecclesiasticae, seu etiam seculares, quas causa hujusmodi, non tangit executionem citationum hujusmodi, aut a-liorum quorumcumque mandatorum, seu re-scriptorum & provisionum apostolicarum, ut praemittitur, impediendes aut impedi-entibus hujusmodi auxilium, consilium, vel favorem publice vel occulte, directe vel indirecte praestantes, cujuscumque conditio-nis vel praeminentiae existant, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, a qua [praeterquam in mortis articulo constituti & satisfactione praevia] ab alio, quam a Romano Pontifice pro tempore existente, & canonice intrante, absolutionis beneficium nequeant obtinere. Adjectae aliae in tabel-lionibus ejusmodi publica documenta con-ficere detestarent, iidemque abrogatum munus. Iussi praeterea universi praefules eandem sanctionem promulgare. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis

Impedita cognitio causarum ad sedem Apost. spectantium.

Intentatae poena impedi-entibus cau-sarum.

Pax inter Gallum & Brito-nes con-stituta.

(a) Ga-guin. in Carl. VIII. & Polyd. l. 27. Anglus & Hisp. Maximil-iano fa-vent.

(b) Id. i-bid. Anglo-rum ex-peditio diluola.

(c) Ma-rian. l. 26. c. 1.

(d) Ma-rian. l. 26. c. 1.

(e) Ga-guin. in Carl. VIII.

(f) Co-min. l. 7. c. 3.

XVII. Innocen-tii consti-t. pro lib. eccles. (g) Ext. in bull. in Inn. VIII. const. 17.

XVIII. Henric. Infito- ris Jacobi Aleman. obitus. (a) Jo. Anto. Fla- min. & ex eo Sur- to. 5. die 11. octo. Lean. l. 6. de vir. illust. ord. Prad. ex cod. Flam. Carol. Sig. l. 4. de E- pis. Bono- nien. in Juliano Robureo.

dominicæ MCCCCXCL. VIII. kal. februa-
rii pontificatus nostri anno VIII.
Hoc anno secunda octobris die ad Do-
minum migravit Bononiæ Jacobus Ale-
mannus (a) patria Ulmenis dominicanæ
familie alumnus, sanctitatis opinione dum
vixit & post mortem miraculis clarus,
cujus felicem obitum ita describit Leander
in ejus vita: Annos erat natus quatuor &
octoginta B. Jacobus, cum in validitudinem
incidit, quæ illi suprema fuit. Intelligens
ipse finem advenisse suæ vitæ, vocavit ad
se illum, cui egrotantium cura commissa
erat, & ait. Ego frater jam delibor &
tempus meæ resolutionis instat, proin ro-
go te huc voces insignem doctrina & reli-
gione virum magistrum Vincentinum Ca-
stromonsensem monasterii hujus prefectum,
cui delicta mea generaliter confiteri volo.
Quod ubi fecit & plenam remissionem ex
more assecutus est, accessit ad eum ex ce-
nobitis unus, cui Dionysio fuit nomen, cui
introssina stuebant, spei ac fiducia plenus
& ait. Dilecte frater, tu quidem ad pa-
triam properas, ego autem atroci morbo hic
crucior, nec cantare possum, nec conciona-
ri: sed te per Deum rogo, ad quem ten-
dis, ut cum illi junctus fueris, memineris
mei, ac tuis precibus hanc a me molestiam
depellas: qui se quidem id facturum spo-

pondit. Cum autem ad ultimum devenis-
set, priusquam expiraret, ipse sibi manus
decenter & pedes composuit, & ita feli-
cem efflavit animam: continuo autem co-
lor, qui morienti, ut solet abierat, & vul-
tus quadam hilaritas, & per totum cor-
pus candor eximius rediit & claritas ad-
mirabilis, ut nulli dubium esset quin re-
cta in cælum migrasset. Is autem, cui in-
testina, sicut modo dixi, stuebant, quique
illius opem paulo ante perierat, accedens
ad ejus cadaver & multo cum fletu ample-
xatus cepit promissa reposcere, & rogare
ut sui memor esset: nec promissam ille o-
pem distulit, nam priusquam inde abscen-
deret sese diro prorsus liberatum morbo sen-
sit. Obiit autem B. Jacobus anno ab adven-
tu Christi MCCCCXCL. v. idus octobris.
Sepultus est in claustrali ædificula ob con-
ceptam opinionis sanctitatem, fegrega-
tusque ab aliis, cumque eo hominum u-
triusque sexus promiscua multitudo con-
flueret, assentiente urbis episcopo Juliano
Cardinale Robureo, postea in pontifica-
tu Julio II. nuncupato, ad B. Thomæ
facellum translatus (b) est octiduo post,
nec ulla corruptionis labe in ejus corpo-
re reperta, plurimæque miracula, ejus im-
plorata ope, a Deo patrata fuerunt (c).

Exanimi
corpori
pulchritu-
do mira
divinitus
affusa.

Eger im-
plorata
ejus ope
liberatus
enterocce-
le.

(b) Id i-
bid. Car.
Sigon. ubi
sup.
Patrata
alia mira-
cula.
(c) Leand.
ubi sup.

Ineun-

NOTE [1] Omnes quotquot consului chronologi recitatas hic ab Annalista literas ecclesiasticæ liber-
tatis assertrices in huac annum coniciunt; quibus fucum fecit annus 1491. quo con-
signata leguntur. Verum ad sequentem annum pertinere ex eo constat, quod anam illum cum
anno pontificatus VIII. & menle januario componunt; quæ simul omnia nonnisi, sequenti anno
1492. conveniunt; eo enim ineunte stylo veteri adhuc annus 1491. agebatur. Profecto Innocentii
tium utroque stylo veteri & novo indiscriminatim usum alibi animadverti. MANST

I. Neunte anno Christianæ salutis nona-
gesimo secundo supra millesimum qua-
dringentesimum indictione decima Fer-
dinandus Hispaniarum Rex Granatam.
Maurici sedem imperii pactionibus, supe-
riori extremo anno confectis, in deditio-
nem accepit, defixaque in altissima arcis
turre cruce dominica conspecta ex equo
in terram desiliit (a), inque genua in me-
dio exercitu ad pugnam instructo cum
sacerdotibus & proceribus provolurus lau-
des cecinit Deo, qui post tot sæcula
Baticam Christianæ religioni, pulsa Ma-
humetica impietate, restituisset; quem
pium ritum Joannes Mariana describit.
Celebrantque eam victoriam omnium
gentium historici, ex quibus Lucius
Marinaus superiora repetens etiam e-
rumpentes e carceribus Granatensibus,
Christianos, victumque Regem barbarum
victori obvium, tum in perdomitam ur-
bem triumphalem ingressum ita depingit:
Boabdels catholicis principibus obsequens,
& regia dignitate tituloque privatus, kal.
januarii anno Christianæ salutis MCDXCII.
Granata portis reclusis magnum Christia-
norum militum numerum in Granatam ur-
bem, & in Alhambra recepit, regique
domus turres, urbis portas, & omnia mu-
nitiora loca Christianorum presidii assigna-
vit, posteroque die mane captivos Christia-
nos complures compedibus vinculisque so-
lutos cum quingentis obsidibus, quos se da-
turum pactus fuerat, ad catholicos prin-
cipes misit in castra. Reges autem catholi-
ci, cum per tentoria distributos obsides ob-
servari diligenter & honorifice tractari jus-
sissent, ad captivos Christianos, qui Bene-
dictus dominus Deus Israel, decantabant con-
versi, cum fientes & toto corporis habitu
& vultus effigie deformatos aspexissent, eo-
rum sortem miserantes omnes indutos re-
busque necessariis adjuvantes, ad suas do-
mos ire jusserunt, quorum unus, qui sacer-
dos erat, & non indoctus, antequam dis-
cederent. O principes, inquit, caelestes, o
Dei optimi maximi fortes & magnanimi
duces, qui nos hodierna die gravissimo ju-
go servitutis vel potius ab umbra mortis &
horrendis tenebris ad clarissimam optatissi-
mamque vite lucem revocastis, vivatis in æ-
ternum, vivatis, & quoniam vobis pro ve-
stris erga nos immortalibus beneficiis gra-
tiam referre non opis est nostræ, eam sine
dubio cumularissimam speratis a Deo, qui
pias hominum mentes ex alto prospiciens
unicuique pro meritis digna premia per-
solvit.

cipes cum Joanne & Joanna filiis, cum
Petro Mendozio Cardinale, cumque suis
ducibus, & multis equitum peditumque
cohortibus instructis Granatam versus pro-
ficiscuntur. Quibus ad urbem appropinquan-
tibus Boabdels quinquaginta ferme comi-
tatus equitibus obviam venit, qui tristi vul-
tu, capiteque demisso, ac stenti similis Fer-
dinandi Regis osculari dexteram contem-
dit, Rex autem Ferdinandus manum sub-
trahens Boabdelem perbenigne suscepit,
paucisque verbis ultro citroque per inter-
pretes habitis, ad Isabellam Reginam, quæ
cum prole sua & Cardinale cæterisque du-
cibus Regem subsequeretur, Boabdels ac-
cedens idem fecit, quam Regina pari be-
nignitate recepit, & ad spem meliorem
verbis honorificis hortata est. Cum autem
prope urbis mœnia pervenissent, Ferdinan-
dus Talabricus Abulensis episcopus & Gra-
natae urbis archiepiscopus designatus, qui
crucis vexillum præfererat, altiore arcis
Alambra turrem conscendit, & erectam
crucem reliquaque vexilla cunctis ostendit,
quam cum catholici principes, regique pro-
les, & universus exercitus flexis genibus
Deo gratias agentes adorassent, & arcis A-
lambra custodiam Ignico Mendozio Tendi-
liano comiti commississent, ad urbem novam
redierunt in castra, secumque Boabdelem
adduxerunt. Ubi permanere statuerunt,
quoadusque traditis armis a Mauris, &
auctis Christianorum militum presidii, in
urbem populosissimam tutior esset ingressus.
Hic diebus paucis commorati, quibusdam
confectis negotiis, & rebus ad urbis ingres-
sum necessariis comparatis, cum multis ar-
maris equitibus, quos ex multis partibus ac-
civerant, & magno sacerdotum numero,
Te Deum laudamus decantante Granatam
urbem Deo optimo maximo, ejus auxilio
belli peroptatum finem gloriosamque victo-
riam fuerant adepti, gratias agentes in-
gressi, valdeque lætantes vota, quæ reli-
giose promiserant, persolverunt, deinde
certos nuntios cum literis de victoria, quam
Deo juvante de Mauris Christiana religio-
nis hostibus habuissent, ad Innocentium
summum Pontificem, ad Cardinales, ad
Christianos principes, ad omnes Hispaniæ
Siciliæque civitates destinaverunt.

Regis
Grana-
tensis ad
Ferdinan-
dum ac-
cessus.

Inducta
in Gra-
natam
prædicia.

Missi ad
Pont. &
Reges de
parta vi-
storia
nuntii.

III. (b) Ext.
l. 1. litt.
princ.
pag. 3.
di-

II. His dimissis, eodem die catholici prin-
Ann. Eccl. Tom. XXX.

Granata Ferdinandus & Isabella Regibus dedita.

dicta sunt recensent, ut Mauri fame oppressi deditiois verba nuncuparint, ac datis obsidibus Hispanos in arces duas munitissimas admiserint: ubi mox sacrosantum missae sacrificium factum sit, ac dein Rex & Regina equitum decem, pedum quinqueaginta millibus succincti triumphali pompa in urbem sint ingressi: quibus venientibus occurrerint Christiani, qui in carcere Maurico diu luxerant, composito religioso agmine, praeventeque crucis vexillo ac praelata virginis Desparae imagine, quam in ipso carcere tenuerant, quos auctor ad Regem Reginamque se perduxisse ait, ac perhumaniter exceptos, iustosque in castrum, cui sanctae fidei nomen inditum est, recipi. In Granatensis vero arcis primo ingressu religiosum virum secum crucem extulisse, cumque in turris cellisimo loco eam locasset, archiepiscopum Calorensem, Avilensem, Cadiensem, Malacitanum episcopos, ac plures alios sacerdotes pari vocum consensione succinuisse: O cruce Ave spes unica; tum vero vexilla S. Jacobi & Ferdinandi Regis a fratre comitis Cifontani ad ternam religiosam crucis adorationem prona ad terram incurvata fuisse: hymno vero sacro decantato conscendisse turris altiore locum praconem militarem regis insignibus decorum, qui maxima contentione ter has voces repetivit: S. Jacobe, Granata Castellae tua ope Regis Reginaque parent imperio. Hanc Granata urbem, haec castra, & universum regnum Rex, & Regina restituerunt catholicae fidei fulvi Numinis ope, & B. Virginis Mariae, & S. Jacobi, & Innocentii VIII. Pontificis, eiusque praelatorum, nec non populorum, urbiumque Regis Reginaque clientum, tum vero praesentibus Rege ac Regina editum festivum displois tormentis bellicis reboatum, redditum: dein Mauri Regis filium obsidem, & arces milite & comiteatu communitas fuisse, die vero insequenti decretam solemnem supplicationem, ac sacram pompam a qua-

Christiani liberati perductaque solemnium pompa ad Regem. Crux in arcem Granatensem illata ab episcopis.

Collata in summo fastigio.

Solemnis supplicatio ducta.

NOTE [1] Annus iste felix faustusque accidit Hispaniis quae demum post plura servitutis Saracenicae saecula pristina tandem libertatem sub christianis, & in suo solo natis principibus obtinuit. Servitutis hujus epocham ab anno 711. ducendam esse Pagius ad A. 714. documentis adductis demonstrat; ex quo conficitur Saracenos tractum illum terrarum sive totum sive quoad aliquam sui partem tenuisse annis 789. Dies recuperatae Granatensis urbis a Mariana ceterisque eadem definitur quae ab Annalista hic statuitur nempe januarii secunda. Opus istud jam inde a pluribus annis tentatum a Ferdinando & Elizabetha, at tandem absolutum tradit Philippus Bergomas in supplemento chronicorum quod auxisse se & castigasse anno 1486. in calce ejus operis editionis Venetae anni 1490. affirmat: Hunc itaque Blensem ita Granatae regem appellat regem Ferdinandus ceterioris Hispaniae & Lusitaniae & Aragoniae, & Siciliae rex una cum Elizabetha uxore Christianissimi jam VI. annis ut eum eicerent maximis exercitiis terra marique urgere coeperunt ac dimidiam regni partem cum maximo eorum triumpho eidem abstulerunt, quorum vasa & ipse dominus noster Jesus Christus ad finem usque feliciter perducere dignetur. Tanti vero fuit operis Hispaniarum imperium universum e Saracenorum manibus vindicare ut plurimum succedentium saeculorum molimen extiterit. MANST

dringentis sacerdotibus ductam ab arce ad urbem sanctae fidei, cui septingenti Maurica servitute liberati interfuerint, eosque vestibus, ac muneribus ab Rege Reginaque liberaliter donatos fuisse, quibus omnibus Bernardus Roja se adiuvisse profertur exaratis VII. januarii die MCDXCII. literis [1].

His addit Marinæ edita ubique ingentia laetitiae signa ob auctum christianum imperium. Pontifice vero in ecclesia B. Jacobi Romae litasse celebrasseque divinas laudes: tum habitas instructo agmine religioso a clero supplicationes solemnes praeter Stephanum Infuluram (a) & alios narrat Burchardus rituum magister, qui rem gestam die dominico v. mensis februarii consignat, additque paratam fuisse ab oratore eximio orationem panegyricam in laudem Ferdinandi & Elizabethae Regum Mauricae perfidiae domitorum, sed ob fragorem, quem linteatorum sacerdotum conferta agmina, dum concinnebant divinas laudes, concitarunt, intermissam fuisse. De qua celebritate praesentia sua cohonestata meminit Innocentius hoc diplomate (b), quo sacras indulgentias lustraturis S. Jacobi ecclesiam, ac pias preces pro Mahometica superstitione extindenda futuris impertitus est (c).

Ad perpetuam rei memoriam. Cum, sicut universo pene orbi innotescit, Granatae regnum populi multitudine & agrorum fertilitate amplissimum a barbaris infidelibus ex Africa proficiscentibus, evolutis jam annis octingentis vel circa, & ex tunc cum Christianis circumvicinorum maxima clade tentum, divina favente clementia, nostris temporibus percharissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Regem, & charissimam in Christo filiam nostram Elizabetham Reginam Castellae & Legionis illustres, cooperante Altissimo, recuperatum extiterit cum multorum infidelium eorumdem ad fidem conversione; nos, qui, cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae Cardinalibus,

IV.

(a) Inful. MS. arc. Vat. sign. n. 111. & aliud sign. eod. n. Mariana. l. 25. c. 18. & alii.

(b) Lib. 69. pag. 165. (c) Lib. 69. pag. 165.

V. Octingentis scilicet annis Granatense regnum stetit.

De eo Christi imperio adjecto a Pont. gratia.

Ecclesiam S. Jacobi Romae lustrantibus propositae indulgentiae.

VI.

(a) Alex. VI. lib. bull. 3. signat. nu. 717. pag. 321.

Guidixensis & Almeriana ecclesiae illi subjectae.

Univocis almae urbis & Romanae curiae clero & populo prima die dominica mensis februarii proxime elapsi ad ecclesiam hospitalem S. Jacobi Hispanorum nuncupatam de dicta urbe nos contulimus, & missam inibi solemnem celebrari fecimus, gratias Deo agentes de tanta victoria, & catholicae fidei exaltatione, cupientes ut hujusmodi inchoata victoria cum animarum salute, quod fidelium precibus & orationibus consequi posse speramus suscipiat incrementum; & ut ecclesia praedicta in honorem facti Jacobi, cuius meritis & intercessione Rex & Regina praesati, ac Hispani fere omnes eis subditi altissimum propositum habuisse & habere, & in cunctis eorum opportunitatibus ab eo exauditis indubie arbitrantur congruis frequentetur honoribus; & ut fideles ipsi eo devotius indefesso animo pro tanto bono gratias agere, & pro manutentione ipsius regni Granatae, & infidelium in illo degentium ad fidem conversionem, & expugnationem eorumdem infidelium, tanto vehementius preces fundere procurent, quo exinde pro animarum suarum salute, majora cognoverint commoda consequi posse, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate consilii universis Christi fidelibus vere poenitentibus & confessis, qui ecclesiam praedictam prima dominica mensis februarii a primis vespere usque ad occasum solis ipsius dominicae devote vistraverint, annuatim ac de obtenta victoria dicti regni Altissimo gratias egerint, pro ejusdem regni infidelium ad fidem catholicam conversione, & aliorum regnorum infidelium expugnatione Deum devote exoraverint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam & remissionem elargimur, &c. Datum Romae apud S. Petrum an. incarnationis dominicae MCCCCLXXXII. VIII. kal. maii pontificatus nostri anno VIII.

Ceterum vergente anno Alexander VI. qui Innocentio successit Granatae archiepiscopalis dignitatis apicem restituit (a), ac Guidixensis & Almeriana ecclesiae metropolitanae Granatensi subesse iussit.

Ad omnipotentis Dei, totiusque caelestis curiae laudem, & orthodoxae fidei exaltationem, statusque universalis Ecclesiae, divini quoque cultus augmentum, & animarum salutem Granatensem & Guidixensem & Almeriensem ecclesias, civitates, & dioceses cum earum praelatis, clero, ac populo bonis, juribus, ac pertinentiis universis a quacumque provincia, de qua dudum ante & post regni praedicti occupationem per infideles, ut praefertur, factam civitates & dioceses praedictas, aut loca aliqua illarum fuisse praesumptum auctoritate apostolica

tenore praesentium segregamus, dividimus, & sepavimus; ac ab omni dominio, jurisdictione, potestate superioritatis, & auctoritate ecclesiarum, de quarum provinciis forsitan erant, ut praefertur, & praelatorum earundem pro tempore existentium, quo ad jus metropolitancum duntaxat eximimus & totaliter liberamus; ac praesatis Granatensi in metropolitancam ecclesiam, & civitatem in metropolitancam archiepiscopalemque praesidis provinciae sedem de simili consilio, auctoritate, & plenitudine erigimus, ac metropolitancam dignitatem & archiepiscopalis ecclesiae ac civitatis nomine, titulo, & honore de specialis dono gratiae decoramus pariter & insignimus, eisdemque Guidixensem & Almeriensem ecclesias, civitates, & dioceses cum earum juribus & pertinentiis universis eisdem ecclesiae & civitati Granatensi, & illius praesuli pro tempore existentis & pro earundem Granatensis ecclesiae & civitatis provinciae archiepiscopali & metropolitancam, nec non illarum pro tempore praelatos pro ipsius ecclesiae & archiepiscopi Granatensis suffraganeis, eisdem quoque Granatensis provinciae clero & populo, pro ejusdem ecclesiae & civitatis Granatensis provincialibus de simili consilio eisdem auctoritate & potestate assignamus, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXII. IV. id. decembris pontificatus nostri anno I.

Vix aestimari potest quantum Granatensis regni excidium rem Christianam auxerit (b), cum Viennensis concilii tempore patribus perlatum fuerit Granatae quinqueaginta Christianae fidei desertorum millia, in reliquo vero regno ex Christiana stirpe genus trahentium Maurorum quingenta millia reperiri: jam vero vice versa Mauri ad Christianam sacra adungi coepere, atque inter alios Boabdilis Regis victi duo filii Christo nomen dedere (c), atque infantes Granatae nuncupati sunt: quinetiam illi matrem suam, quae a Christo defecerat, a Maurica pernicie in viam salutis reduxerunt. Patebat praeterea ex ea parte Astorum eluvionibus Hispania: nunc vero Granata subacta non modo universum Hispaniae imperium redditum est Christo, verum ad Africam Christi subdendam legibus patefacta via, jamque illa Mahometica superstitione libera esset, si Hispaniarum Reges victricia arma ab ea non avertissent. Miraculo autem proximum extitit, mox a subacta Granata Hispanam potentiam non in Africam finitimaeque Eropae regna modo, verum in novi orbis amplissima imperia torrentis instar se diffudisse. Hic vero Granatensis triumphus a Ferdinando & Elizabetha eximio alio facinore fuit cumularus, Mauricis

VII.

(b) Marian. lib. 25. cap. 18.

Regis Boabdilis filii Christo dant nomen.

(c) Lucius Marin. lib. 20. in fin.

Patefactus ad Africam debellandam aditus. Ferdinandi Regis aucta potentia.

(a) Raphael Volaterr. lib. 2. Marian. de rebus Hisp. l. 26.

VIII. Judaei nati Christiani proscripti a Ferdinando.

ricis enim fordibus Hispanias liberasse non contenti, Judaica etiam superstitione ex- piare decreverunt, cum hoc perfidum ge- nus in dies sobolesceret, suaque multitu- dine Christianam rempublicam aliquando in discrimen adducere posset: qua de re hac Mariaha (a).

In Hispania Ferdinandus, & Isabella Reges bello Maurico exempti quam primum de pellendis univversa ditione Judaeis, qua alia pestis supererat, inter se consultabant. Eo consilio Granatae, ubi morabantur, has se martio salutis anno MCCCCXCII. per edictum voce praconis denuntiavit: Judaei omnes, nisi mutarent, uti ex omni ditione discederent: parando exilio quatuor men- ses dati sunt cum facultate eo spatio ven- dendi bona, secumve quo vellet aspor- tandi. Id edictum nova Thoma Turrecr- matae inquisitionis sanctione amplius est a- strictum mense aprilis, piis omnibus ve- tantis cum ea gente commercium, gravi- que supplicio sancientis, si quis eo decurso tempore victu aut re alia quapiam eos ho- mines juvaret. Sic innumera Judaeorum multitudo mari ex Hispania solvens: tum Africam, Italianam, & orientis salis oras tenuerunt, ubi in hunc diem patriam His- panorum linguam mordicus retinet, tum- plerique in Portugalliam vicinam abiere. Et infra: Judaeorum multitudinem, qui ex Hispania discesserunt ad certum numerum revocare promptum non est: plerique scri- ptores centum & septuaginta familiarum millia abisse confirmant, quidam ad octin- genta millia capita pervenisse ait, ingens numerus ac via fidem facturum, sed unde tamen multis occasio exitit hoc decretum accusandi, gentem copiosam, & quae om- nes vias pecuniae noverat, amovere a pru- dentia Ferdinandi alienum existimantibus magno utique compendio fructuque earum provinciarum, ad quas copiarum Hispania magnam partem aurum, argentum, gem- mas, vestemque pretiosam secum derulere. Multi ex eo numero, ne patria caverent, Christo dedere nomina, pars sinceris ani- mis, alii simulata pietate tempore servi- entes, brevi ad ingenium, fraudes & men- dacia redierunt. Nonnullos ex iis, cum ad colligenda vasa signiores extitissent, nec vellent Christo nomen dare sub ha- sta venditos addictosque servituti, ex his vero, qui solum verterunt, itinerum incommodis vel lue periisse refert Nau- clerus (b).

Quantus eorum nu- merus cecit ex Hispania.

Magnus numerus in itinere perit.

(b) Surit. to. 5. l. 1. c. 6.

IX.

Addit author nefarium hoc hominum genus in Germania detestabile scelus com- mississe: cum enim Christianorum relatu Christum in Eucharistia existere audissent acceptam a sacrilego sacerdote confode- runt ferro: ex qua stillavit cruor, con-

firmante Deo insigni hoc miraculo fidei orthodoxae de sanctissimo eo sacramento veritatem, & Judaicam immanitatem de- tegente, ut iusta de fontibus fumerentur supplicia: Genus, inquit (c), hominum calamitosum Judaei novissime anno salutis MCCCCXCII. die xxii. mensis octobris in oppido Sternebach sub dominio principum Magnopolensium auxilio Perri sacerdotis Eleazar Judaeus, & complices sui sacra- mentum Eucharistiae divotissime per ho- stias majorem & minorem obtinentes, has perforarunt, & cruor illico profiliit, quo linteum praecinctum ruborem accepit: quo miraculo territi ad Petrum id deserunt. Principes autem illustres Baithazar & Ma- gnus fratres re comperta cum vestigia vul- nerum, quae remanserant, cernerent, Ju- daeos cremari fecerunt triginta numero: Petrus vero praedictus sacerdos se illis sa- cramentum vendidisse confessus est, & quo- modo post puncturas Judaei sacramentum cruentatum, & panno involutum sibi re- stituerunt, & quod suffoderint in terram, ubi eo indicante inventum est cruore con- spersum. Sacerdos degradatus & incinera- tus fertur: in eodem autem loco hodie multa fiunt miracula. Audivi ego a quodam sa- cerdote capellano Magni principis, quod unus ex Judaeis sese in flumen praecipitem dederit, mortemque sibi consciverit, & quod una ex mulieribus Hebraeis tres filias habens minorem infantulam jugulaverit, secundam similiter occiderit, tertia vero via ex manibus parricide elapsa auxilio Christianorum salvata extiterit.

(c) Naucl. vol. 2. gen. 50. & Crantz Wandal. l. 14. c. 1. Sacra Eu- charistia perfossa a Judaeis cruor divinitus ex ea e- manat.

Sumptum de impiis suppli- cium.

X.

Hoc anno vigesima octava januarii die pax Pontificem inter ac Ferdinandum Regem Neapolitanum, ejusque filium Al- fonsum ducem Calabriae, interprete His- paniarum Rege, quem se vadem pontifici futurum antea obstrinxisse vidimus, con- ciliata est (d): Joannem vero Briellum protonotarium apostolicum intercessisse in Cardinalium senatu, ac Renati jura ex- posuisse tradunt. Nec parum ad flecten- dum ad officium Regem Neapolitanum o- stentata in Pontificis opem Caroli Fran- corum Regis arma valuerunt. Pristinam itaque foederis leges, quas liberatum se- periculo putans Ferdinandus infregerat, redintegratae, ut nimirum annum vecti- gal veteri more Pontificibus penderet: pontificiam in conferendis Neapolitani re- gni sacerdotis auctoritatem non labefa- ctaret: ne se causis ecclesiasticis obtrude- ret: caesorum procerum ecclesiae federa- torum filiis faceret satis. Venit in urbem depu- xit majo Ferdinandus junior princeps Capuae filius Alfonsi Calabriae ducis Fer- dinandi Regis Neapolitani filii, ut avi patriisque nomine veniam a Pontifice po-

Inter Pont. & Ferd. Re- gem Neap. pax constitu- ta.

(d) Sur. to. 4. l. 20. c. ult. Marian. l. 25. c. 18. Rofte. in stemma duce Lo- tharing. l. 5. & alii.

Capuae princeps ad poscetu- dam a Pont. ve- niam missus.

(a) Inff. MS. arc. Vat. sign. n. 111. & aliud MS. signat. col. nu. For. Jeris leges pa- rum reli- giosae cul- te ab Alfonso. XI. (b) Surit. sup. cap. 97. Neapoli- tani regi jus fi- duciarium illi eradi- tum. (c) MS. Vallie. bi- bliot.

Qualis Eugenii IV. dona- tio extitit.

sceret: quem magnis exceptum honori- bus refert Stephanus Inffura (a), obser- vatque peristromata & aliam pontificiam supellestem illi subministratam a famulis direpta ac distracta indigne fuisse. Non religiosus quam antea a Ferdinando & Alfonso cultae hujus foederis leges, non enim injurias proceribus illatas sarcivere, quippe ob nimiam acerbiter in eos e- xercitam Alfonsium haud diu hujus pacis beneficium potitum memorat Surita (b).

Fuisse vero eidem Alfonso regi Neapolitani jura tradita, nec non Ferdinando filio principi Capuae, ut Ferdinando avo seniori succederet, si Alfonsus pater dux Calabriae ante Ferdinandum extremum diem obiret, & clientelaris sponsonis sa- cramenta solemniter Alfonsium Innocen- tio Pontifici detulisset, ostendit hoc eju- dem Innocentii diploma (c).

Innocentius episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili Alfonso de Arago- nia duci Calabriae salutem, & apostolicam benedictionem.

Dudum felicitis recordationis Eugenius Papa IV. praedecessor noster clara Arago- niae memoriae Alfonso Aragonum Regi avo tuo regnum Siciliae cum terra circa pharum, excepta civitate nostra Beneventana cum ejus territorio, districtibus, & pertinentiis, etiam si regnum cum terrae hujusmodi ad praefatum ecclesiam, nimirum Romanam, per obitum clarae memoriae domine Joannae olim dicti regni Reginae II. vel alias qua- litercumque devolutum foret, in feudum perpetuum pro se, hereditibus, & successo- ribus suis masculis recta linea legitime descendentes, tunc jam natis, & nasci- turis sub certis modis & conditionibus tunc expressis, de fratrum suorum sanctae Roma- nae ecclesiae Cardinalium consilio per quas- dam litteras concessit. Et deinde pro par- te charissimi in Christo filii nostri Ferdi- nandi praefati regni Regis illustris pia me- moriae Pio Papae II. praedecessore nostro ex- posito, quod praefatus Alfonsus ipsum Fer- dinandum ejusdem Alfonsi filium primo- genitum suum in praefatis regno & terra circa pharum post ipsius Alfonsi obitum suc- cessorem suum, ac dictorum regni & ter- rae legitimum heredem fore statuerat & declaraverat, & pro eorundem statuti & declarationis robore, ac sua successione hu- jusmodi firmiori certitudine tunc princi- pes, comites, barones, magnates, & popu- li regni & terra praefatorum in ipsius Fer- dinandi Regis manibus ipsi Alfonso tunc in humanis agente homagium, & fidelita- tis solitum juramentum praestiterant, idem- que Alfonsus Rex in ultimis dierum suo- rum constitutus eundem in ejus ultima vo- luntate testamentum, & in eadem volun-

tate persistens ipsum Ferdinandum suum heredem universalem, & in eisdem regno & terra successorem instituerat, & quod postea dicto Alfonsi Regis vita durante, u- nivversi principes, comites, barones, & po- puli, & magnates antedicti in eadem vo- luntate firmiter perseverantes ipsum Fer- dinandum Regem pacifice cognoverunt, & iterato simili homagio & juramento praesti- to, eum talem esse suerant & reputaverant, tuncque censebant & reputabant, idem- praedecessor praefatum regnum Siciliae cum dicta terra circa pharum, excepta similiter dicta civitate Beneventana cum ejus terri- torio & districtu, sive per obitum dicti Al- fonsi Regis, sive alias qualitercumque, ad praefatam ecclesiam reversum & devolutum foret, sive ipse Ferdinandus Rex eidem Al- fonsi Regi in illis legitime successisset: si- ve non; eidem Ferdinando Regi tanquam Alfonsi Regis filio primogenito, & in di- ctis regno & terra successori ejusdem lite- ris recta linea ex suo corpore legitime de- scendentibus modis, formis, adiectionibus, promissionibus, & cautelis, & voluntatibus tunc expressis, munitura super hoc delibera- tione praehabita, de fratrum suorum sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium consilio, & assensu, ex certa sua scientia, & de apo- stolica potestatis plenitudine per alias suas litteras in feudum perpetuum concessit, con- firmavit, & de novo donavit, & manda- vit & fecit eundem Ferdinandum Regem de regno & terra praefatis jure feudi hu- jusmodi per bonae memoriae Latinum epis- copum Tusculanum tunc tituli SS. Joannis & Pauli presbyterum Cardinalem actuali- liter investiri, prout in eorundem Euge- nii & Pii praedecessorum litteris plenius con- tinetur.

Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte Ferdinandi Regis petitio conti- nebat, ipse Rex cupiat te ejus filium pri- mogenitum legitimum & naturalem, qui iusta dictam litterarum continentiam & in regno & in terra praedictis succedere de- bes: & si te, eodem Ferdinando Rege ad- huc durante, mori contingat, dilectum fi- lium nobilem virum Ferdinandum de A- goniam principem Capuanum primogenitum filium tuum etiam legitimum naturalem i- psius Ferdinandi Regis nepotem successo- rem, & pro majori successione hujusmodi securitate & soliditate sub eadem condi- tione, si te eidem Ferdinando Regi prae- mo- vi contingat, praefatum Ferdinandum prin- cipem de regno & terra praefatis ex nunc jure feudi hujusmodi investiri etiam inve- stitura, quae fieri deberet, pro Ferdinando Rege vita functo de te, si superviveris, vel dicto Ferdinando principi si praedeces- seris, ipsum Ferdinandum Regem inve- sti-

XII.

Praemo- niente Al- fonsi princeps Capuae Ferdinan- di senio- ris haeres decretus.

situram ex nunc, sine tamen ipsius Ferdinandi Regis ullo præiudicio fieri, quæ eiusdem roboris & efficaciam existat, & eosdem operetur effectus, cuius esset, & quod operaretur, si ipso Ferdinando Rege vita functo fieret, nos qui eiusdem Ferdinandi Regis, quem suis exigentibus meritis singulari benevolentia prosequimur & gerimus in visceribus charitatis, votis in his præferimus, quæ ad tunc præfatis Ferdinandi principis, quos in secularibus nostris & præfata ecclesiæ filios habuimus hætenus & habemus, commodum & honorem, ac tuorum & illius iurium in regno & terra prædictis uberiorem securitatem tendere dignoscuntur, libenter annuimus, & immensam devotionem, quam Alfonso, dum vixit, & Ferdinandus Reges præfati pariter, & dictus Ferdinandus princeps, ad præfata gessistis hætenus, & adhuc Ferdinandus Rex & principes gerunt, in quorum ac tua grandia merita debitum respectum habentes, pariter & sperantes, quod tu, & idem princeps prædecessorum nostrorum vestigia prosequenda in vestris fidei sinceritate & devotione erga præfata ecclesiam perseverabitis, Ferdinandi Regis in hac parte supplicationibus inclinari, habitata super his cum fratribus nostris deliberatione maturata, ad laudem Dei omnipotentis Patris, & Filii, ac Spiritus Sancti, & gloriosæ virginis Mariæ, nec non beatorum Petri & Pauli, ad honorem quoque pacem, & tranquillum statum sedis Apostolicæ, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ sponse nostræ, & Regni præfatorum, salute quoque principum, ducum, comitum, procerum, & populorum eius, præfatum regnum Siciliae cum dicta terra, ut præfertur, post felicitis ipsius Regis Ferdinandi dies ad præfata ecclesiam devolvi, seu eiusdem Ferdinandi Regis regimine destitui contigerit, ex nunc prout ex tunc, & e converso tibi tamquam eiusdem Ferdinandi Regis filio primogenito & successori, si tunc supervixeris, alioquin re prædefuncto dicto Ferdinando principi tamquam eiusdem Ferdinandi Regis in dicto regno & terra legitimo successori pro te, & in eventum, ut supra, pro ipso Ferdinando principe, ac rursus ex te vel eiusdem Ferdinandi principis in eventum eiusdem liberis, ex ipso Ferdinando principe recta linea legitime descendentibus respectu natis & nascituris, cum censu annuo, aliisque conditionibus, modis, & formis, adjectionibus, promissionibus, cautelis, clausulis, & voluntariis, & inferius ordinationibus annotatis, de eorumdem fratrum nostrorum consilio pariter, & assensu, & ex certa nostra scientia, & de apostolica potestatis plenitudine tenore presentium in seu-

dum perpetuum concedimus, confirmamus, & de novo largimur, volentes & intendentes, si tunc supervixeris, alioquin dictum Ferdinandum principem de præfatis regno & terra citra pharum, ut præfertur per vexillum præfata ecclesiæ si tibi supervixerit, & alias dicto Ferdinando principi per nos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, aut aliquo ex eiusdem ecclesiæ Cardinalibus, aut alium, cui nos aut sedes præfata id duxerimus committendum, eiusque ecclesiæ nomine tradendum, & assignandum per obitum dicti Ferdinandi Regis, ut præfertur ministrari, ita tamen, quod tu & Ferdinandus princeps respectu, ut præfertur, ante presentium litterarum de manibus nostris, seu mandatariorum nostrorum receptioni iuxta formam inferius annotatam fidelitatis debita iuramentum & homagium, necnon servitium, vassallagium, vel ligum in manibus nostris per vos, vel procuratorem vestrum ad hoc a vobis specialiter constitutum, & iterato tu vel dictus Ferdinandus princeps, qui de regno & terra præfatis contigerit, ut præfertur, actualiter investiri tempore traditionis dicti vexilli, & actualis investituræ præfata præstare teneamini pro huiusmodi feudo præfati debita & consueti. Quorum quidem iuramenti, homagii, servitii, vassallagii, & ligii præstationes, quas ante actualem investituram huiusmodi per te, & eundem Ferdinandum principem præfati contingit, sub iam dicta conditione; si ei supervixeris, dicto Ferdinando Rege decedente, alioquin eundem Ferdinandum principem, qui eidem Ferdinando Regi in dictis regno & terra succedet. Civitatem autem Beneventanam præfata cum eius territorio, districtibus, & pertinentiis per nos, seu Romanum Pontificem distinctis, vel distinguendis cum eorum incolis prout illa sibi dudum præfata Romana ecclesiæ specialiter rerinuit, & reservavit, harum serie nobis, & præfata ecclesiæ reservamus. Conditiones vero præfata sunt hæc videlicet. Promitteris, &c. Conceptæ sunt hæc leges eodem verborum ordine ac numero, quo descriptæ fuerant eæ, quas Ferdinando datas a Pio II. vidimus (a) quibus repetitis subditur.

Forma autem iuramenti præfati per te & eundem Ferdinandum principem, sive tuum & illius procuratorem ex nunc in manibus nostris, & iterato per illum, ex te & dicto Ferdinando principe, quem tempore obitus dicti Ferdinandi Regis, & in regno præfato vigore presentium succedere contigerit, tempore investituræ præfate per traditionem vexilli, ut præfertur, faciendæ, ac per tuos si te, nec non dicti Ferdinandi principis in dicto regno Regi im-

Idem atque Alfonso sacramentum nunc cupare iustus.

(a) Ann. rom. 19. 1458. m. 51. usque ad 47.

XIII

Forma iuramenti.

mediate succedere contingat, vigore presentium est talis: Ego Alfonso dux Calabriae Ferdinandi Dei gratia Regis Siciliae illustris primogenitus, si me decedente præfato Ferdinando Rege in regno & terra præfatis in Regem succedere contingat, & ego Ferdinandus princeps Capuæ dicti Alfonso lucis primogenitus in tempore obitus dicti Ferdinandi Regis prædefuncto dicto Alfonso duce genitore meo superesse me Dei gratia præfato Ferdinando Regi in regno & terra præfatis iuxta tenorem litterarum nobis super hoc concessarum succedere, & Regem Siciliae & terra præfatorum esse contingat, plenum homagium, ligium, & vassallagium faciens vobis domino meo domino Innocentio Papa VIII. & ecclesiæ Romanæ, in regno Siciliae, & tota terra, quæ est citra pharum, usque ad confinia terrarum ipsius ecclesiæ excepta civitate Beneventana cum toto territorio, ac omnibus districtibus, pertinentiisque suis, secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum, & districtus civitatis eiusdem per Romanos Pontifices distinctos, & in posterum distinguendos, ab hac hora, & in antea fidelis & obediens ero beato Petro & vobis domino Innocentio Papa VIII. vestrisque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, sanctæque Romanæ ecclesiæ. Non ero in consilio, vel consensu, seu facto, ut vitam perdat, seu perdant, aut membrum, seu capiat, seu capiatur mala captione; consilium, quod mihi credituri estis per vos aut nuntios vestros, vel per litteras, ad vestrum, vel eorum damnum scienter nemini pandam, & si scivero fieri, vel procurari, seu tractari aliquid quod in vestrum, vel ipsorum damnum cadat, illud pro posse impediam, & si hoc impedire non possem, illud vobis, vel eis significari curabo. Papatum Romanum & regalia beati Petri, tam in regno Siciliae, & terra præfatis, quam alibi consistentia, adiutor vobis ero ad retinendum, defendendum, & recuperandum, & recuperata manutendum contra omnem hominem. Diversas & singulas conditiones præscriptas & contentas in presentibus litteris apostolicis super ipsorum regni & terra concessionem, confectis, ac omnia & singula, quæ in eis continentur literis plenarie, adimplebo, & inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra ea. Non procurabo per me, vel alium, seu alios quomodo, ut eligat, vel nominet in Regem vel Imperatorem Romanum, seu Regem Theutoniae, aut dominum Lombardiae, vel Tusciae, etsi electionem, vel nominationem ad Imperium, vel regnum Romanorum, Ann. Eccl. Tom. XXX.

seu regnum Theutoniae, aut dominium Lombardiae vel Tusciae, seu majoris partis eandem de me celebrari contingat, nullum huiusmodi electioni seu postulationi assensum præstabo, nec inromittam me modo aliquo de eorum, vel alicujus ipsorum regimine, neque etiam de civitate Beneventana, & suis territoriis, districtibus, & pertinentiis, seu Campania, neque de Maritima, ducatu Apoletano, marchia Anconitana, Patriarchio beati Petri in Tuscia, Massa Frabaria, Romandiola, alma urbe, in civitatibus Perugia, civitate Castelli, Bononiensi, Ferrariensi Avinionensi, & comitatu Venaysimensi, seu aliis terris quibuscumque vestris, & dominiis, seu feudis ecclesiæ ubilibet constitutis ex successione vel legato pro donatione aut venditione vel alio quovis titulo, vel contractu, mihi nihil unquam acquiram, vel vendicabo, nec recipiam, vel habere, seu retinebo, vel potero recipere, habere, aut etiam retinere in illis: neque ullam potestariam, Capitariam, vel rectoriam, nullumque aliud officium recipiam, seu recipere potero in eisdem, aut ipsorum aliquo, nec etiam occupabo, aut occupari permittam, seu faciam præmissa, vel partem aliquam eorum, nec illa offendam, nec molesto, nec etiam Romanam ecclesiam quoquomodo super censuris pœnisque spiritualibus, & temporalibus, in præscriptis conditionibus, & infestatione contentis, quas hic haberi volo in singulis suis partibus alias pro specificis reperitis & expressis. Schismatico, aut heretico cuiusque vel a fide devio, & ab ipsa ecclesiæ præfata, eiusque sequacibus, aut dantibus eis auxilium, consilium, vel favorem, nec ab aliis, quantum in me fuerit, si impedire potero, dari permittam, sed eos iuxta posse meum, donec convertantur, persequar. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia.

Tu autem similiter, & idem Ferdinandus princeps sic cum dicto Ferdinando Rege succedentes in eisdem regno Siciliae & terra heredes dabitis privilegium vestrum nobis & dictæ ecclesiæ Romanæ aurea bulla bullatum, in quo proprio iuramento fatebitur, recognoscetis expressè regnum Siciliae, aut totam terram ipsius, quæ est citra pharum, ut præfertur, usque ad confinia Romanæ ecclesiæ, excepta civitate nostra Beneventana, cum territorio, & pertinentiis suis, quæ ecclesiæ remanebunt, eidem ex sola gratia & mera liberalitate sedis Apostolicæ, & nostra, tibi similiter, & dicto Ferdinando Rege succedere in regno & terra præfatis vigore presentium contingat, & usque & dicti Ferdinandi principis sic succedentis heredes fuisse concessa, vosque recepisse & tenere regnum, & terram huiusmodi a vobis dicta Romana ecclesiæ, sub

Bb

pa

paſtis, modis, & conditionibus ſupradictis. Nolumus autem, per præſentes tuas, & di-

XIV. Titulus Crucis Christi Romæ inventus.

(a) Inſiſſ. mſ. arch. Vat. ſig. n. 111. (b) Burch. mſ. arch. Vat. ſig. n. 104. p. 1040.

Forma illius.

XV.

Eodem anno eademque die, qua Granatam Christi ſubditam imperio Romæ nuntiatum eſt, inventum fuiſſe Romæ titulum crucis dominicæ in baſilica ejus nominis ſacra, quam Petrus Mendoza Cardinalis ac Toletanus archiepiſcopus Hiſpaniarum primas inſtaurandam curabat, reſert Stephanus Inſiſſura (a); additque Innocentium juſſiſſe illum in ſolemniſſis eccleſiæ celebratibus in ara fidelibus exponi; quem Burchardus (b) ſe vidiffſe ac tetigiffſe reſert, cum Pontifex una cum Cardinalibus in eam eccleſiam ſe contuliſſet: Feria, inquit, ſecunda XII. martii die feſto S. Gregorii ſanctiſſimus dominus noſter, & infra, venit ad eccleſiam S. Crucis in Jeruſalem, in qua ſuperioribus diebus, cum eccleſia ipſa reſtauraretur per reverendiſſimum dominum Toletanum ejuſdem tituli Cardinalem, & perpulchre ornaretur, repertus eſt in ſummitate ejuſdem arcus ſupra chorum in quadam capſa plumbea latere cooperta cedula circumligata & tribus ſigillis ejuſdem tamen impreſſionis ſigillata. In quibuſdam ſigillis ſcripta erant verba: Geraldus Cardinalis ſanctæ crucis, & in medio imago quedam mediæ figuræ cum capello in forma rotundæ magnitudinis aliquantulum majoris. In latere vero dictam capſam cooperiente a parte, quæ ab intus poſita fuerat, ſculpta erant hæc verba: Titulus crucis. In capſa vero prædicta poſita erat quedam tabula antiquiſſima ſemiconſumpta linea longitudinis unius palmi, & groſſa pluſquam duorum digitorum: in qua tabula ſculpta erant ordine retrogrado Judæorum more literæ Hebræicæ, Græcæ, & Latine: Jeſus Nazarenus; reſiduum tituli ejuſdem, videlicet: Rex Judæorum; deſiciebat, & tabula ipſa ab uno capite oſtendebat ſcripturam, & quod ſemidivifa fuiſſet exiſtimabatur; propterea in alia parte ejuſdem tabule deſiciente reſiduum literarum huiuſmodi ſculptum fuiſſe. Scriptura literarum huiuſmodi fuit ſaris concava, & ſaris bonis, characteribus facta. Quam ſanctiſſimus dominus noſter ad manus recipiens undique circumſpexit, me etiam vidente & tangente Cardinalibus circumſtantibus, & ſimiliter videntibus.

Oblatum dono XIX. maii ejuſdem anni Pontifici a Bajazethis Turcarum Impe-

ratoris oratore nomine Chamisbuerch ferrum lanceæ, quo Chriſtus dominus in cruce perfoſſus fuerat, in Mahometis II. theſauro, in quem urbis Conſtantinopolitaneæ ſpolia ex eccleſiis rapta congeſta fuerant, repertum reſert idem Burchardus (c), quod Petrus Delphinus in literis ad Joannem majorem eremi confirmat (d), addit vero Burchardus ſe in dubium revocaſſe, an illud verum ferrum eſſet Chriſti vulnere conſecratum, cum Nurembergæ Cæſar, Pariſiis Francorum Rex religioſe illud aſſervari contenderent. Tum qua religioſa pompa illud exceptum ſit, deſcribit (e): Veni, inquit, ad reverendiſſimos dominos Beneventanum & S. Anaſtaſia Cardinales pro ordinatione receptionis ferri prædicti faciendæ. Et infra: Ego etiam ipſis ad memoriam reduxi ea, quæ nuper videlicet in Cardinalium ad hoc deputatorum congregatione dicta fuerant, videlicet quod propter famam, quæ in Alemaniâ, videlicet Nurembergæ & Gallia eſſet de ferro huiuſmodi apud eos exiſtente. Et propter infirmitatem ſanctiſſimi domini noſtri ferrum hoc in Narnia, vel in eccleſia B. Mariæ de populo dimitti, aut ſecrere ſanctitati ſuæ reportari deberet & penes eum retineri: interim diligentia fieri, ut veritas haberetur, quale verum eſſet ferrum, & ubi quaſito, ſi hoc eſſe poſſet: tunc id omni veneratione & honore abſque cuiuſpiam detractone recipi & conſervari. Reverendiſſimi domini prædicti ſingulis intellectis dixerunt omnia ſanctiſſimo domino noſtro expoſituros. Et infra: Feria V. XXXI. maii feſto Aſcenſionis domini noſtri Jeſu Chriſti bono mane ſanctiſſimus dominus noſter indutus amictu, alba, cingulo, ſtola prætioſa alba ſupra capucium album, præcedente cruce & Cardinalibus venit ad eccleſiam B. Mariæ de populo. Et infra: Facta in dicta eccleſia oratione ante altare extracto ſibi capucio retenta ſtola accepit de ſuper pluviæ prætioſum & mitram prætioſam. Interim ibidem omnes Cardinales & prælati intra & extra eccleſiam acceperunt paramenta ſibi convenientia & officiales ſuperpellicea. Tum ſanctiſſimus dominus noſter proceſſionaliter venit, tamen ſine baldachino propter maximam proceſſionem populi præcedentis, officialibus, cruce, prælatiſ, & Cardinalibus, ac aliis more ſolitro extra portam de populo ad ſpatium quadraginta vel circa paſſuum: ubi ſtabant reverendiſſimi domini Cardinales S. Petri ad vincula & Ulixponenſis in ſuis paramentis cum eorum familiis, & pluribus infortitiis ardentibus: appropinquante ſanctiſſimo domino noſtro proceſſerunt dicti duo Cardinales legati ad Narniam hac de cauſa nuper miſſi, ad dominum noſtrum, & S. Pe-

(c) Id. p. 1089. Ferrum lanceæ quo Chriſti vulnere conſecratum ad Pont. tranſmiſſum a Turca. (d) Petr. Delph. l. 3. ep. 33. (e) Burch. ubi ſup. p. 1092. Mota liſ an in Germ. vel Gallia haberetur.

Duo Cardd. legati ad ferendum illud ferrum tranſmiſſi.

Petri ad vincula ferrum in tabernaculo cryſtallino, quod in ſuis manibus tenebat ſanctiſſimo domino noſtro, quibuſdam brevibus verbis ad hoc convenienter compoſitis, obtulit, ſanctiſſimus dominus noſter depoſita mitra etiam brevibus verbis reſpondit, accepit tabernaculum cum ferro, & illud oſculatus eſt reverenter: impoſita eſt Papæ mitra, & proceſſio per reverendiſſimum camerarium ordinata, &c.

XVI. Gallia Regi cuſpis lanceæ tantum oppugnata a Balduino. (a) To. 5. diſt. Fratic. ex editione Duchesni. (b) Inſiſſ. mſ. arch. Vat. ſig. n. 111.

Lancea Christi in Germ. quid ſit.

(c) To. 16. annal. A. C. 1354. n. 18.

(d) Ead. n. in fine.

(e) Inſiſſ. ubi ſup. Repoſitum ferrum lanceæ quæ Chriſtum contigit in Baſilica S. Petri. XVII.

Porro non ſine cauſa eam dubitationem adduxerat Burchardus rituum præfectus, ſiquidem extant (a) Balduini II. Imperatoris literæ, quibus ferrum lanceæ dominicæ a ſe oppugnatum Ludovico IX. ob cæleſtes virtutes ſanctorum honoribus poſtea culto proſtitetur; non ferrum autem integrum, ſed cuſpidem tantum in Gallia haberi Turcicum oratorem dixiſſe reſert Stephanus Inſiſſura (b), cujuſ verba etiam ad rem confirmandam repetenda viſa ſunt: Die, inquit, ultimo menſis maii, die aſcenſionis intravit urbem orator magni Turci, qui donavit lanceam vel ferrum lanceæ Longini, cum quo ſedit laſus domini noſtri Jeſu Chriſti in cruce: & fuit recepta a Pontifice & toto clero proceſſionaliter ab eccleſia S. Mariæ de populo uſque ad S. Petrum, & erat incluſum dictum ferrum in quodam tabernaculo pulcherrimo cryſtalli cum pedo, & aliis ornamentis puri auri, & fuit res magna aſtimationis, & forma ejus eſt hic deſignata in propria forma ipſius, & cuſpis ejus eſt apud Regem Francia, prout ipſemet Turca nuntiavit Papæ per prædictum ſuum oratorem. Quod vero ad eam lanceam attinet, quæ dominica dicitur, inter cæſarea inſignia religioſe cuſtoditur in Germania, de qua & aliis paſſionis Chriſti monumentis Innocentium VI. Caroli IV. Imperatoris rogatu apoſtolico diplomate feſtum diem, & ſacras preces horarias celebrandas in Germania inſtituiſſe vidimus (c), eam ex aliqua dominicorum clavorum parte elaboratam eleganti artis lenocinio, traditamque a Sampſone Italiae comite Rodulpho Burgundionum Regi, ac demum ab hoc invito Henrico Regi Saxonum ducis filio collatam, ex Baronio diximus (d). Cæterum prædictum dominicæ lanceæ ferrum in baſilica Vaticana ab Innocentio fuiſſe repoſitum narrat hiſce verbis Inſiſſura (e): Die lune XVI. dicti menſis, nempe julii, præſatum ferrum, quo fuit dominus noſter Jeſus Chriſtus perfoſſus prædicti Cardinales & collegium de camera dicti Pontificis in eccleſiam S. Petri in loco, ubi eſt incluſum ſudarum, una cum dicto ſudariorum collocaverunt.

Perlatas ad Pontificem una cum ferro lanceæ dominicæ plures ſanctorum reli-

quias, atque una cum iis ſpongiam & cannam paſſione Chriſti conſecratas, reſert Jacobus Boſius (f). Hiſ vero muneribus conciliare ſibi Innocentium ſtudebat Bajazethes, ne occidentales principes in eum concitaret; extantque binæ illius literæ (g) plenæ officiorum ad Pontificem Græcis verbis conceptæ, & primis quidem ſe a Cardinale Rhodi principe accepiſſe ait, fratrem ſuum Zizimum Romæ verſari, poſcitque ut paſſionibus initis cum Rhodio cuſtodiat, pontificiamque amicitiam cultorum ſe proſtitetur: in alteris vero ait (h) Chriſtianos, qui in Turcico degunt imperio ex mutua ipſorum conſenſione ingentem percepiſſe lætitiâ, ac de comparato a ſe exercitu conſecta expeditione in Macedoniam rationem reddidit, nempe populos illos ab ipſo deſciviſſe, ſed oppreſſos armis: nuntiatum autem ſibi pontificio imperio ingentem inſtrumtum verſus partes Aulonis exercitum fuiſſe, ſed omnem dein belli ſuſpicionem evanuiſſe: cæterum Othomannicam claſſem ex Macedonia revocatam in Pontum, atque ad coercentes reprimendæque piratas tantummodo inſtructam teneri.

Quod vero ad illa, quæ Bajazethes ſignificavit Pontifici, attinet; illuſtrat ea Surita (i), dum ait Ferdinandi Siciliae & Hiſpaniarum Regis claſſem ex viginti triremibus, decemque navibus majoris alvei comparatam verſus orientem vela feciſſe: Bajazetem vero Apolloniam terreſtri maritimoque exercitu ſuccinctum acceſſiſſe, ac tum utramque Siciliam terrore repletam valde timuiſſe, ne alterutri bellum inferret, raptimque tota Sicilia inſula ingentes bellicos apparatus factos; Alphonſum autem ducem Calabriae cum delectis copiis Hydruntum ſe contuliſſe, ut eam oram ab excuſſionibus Turcicis tueretur, ac Bajazethem vires in Albanitas effudiſſe; de qua expeditione meminit Turcorum hiſtoriæ auctor (k). Attriti illi demum fuere cum initio Turcicum equitarum concidiſſent; vero (l) jugum barbaricum excutere perſentarant, concepta vana decernendi in Turcas a Chriſtianiſ occiſionalibus belli ſpe deluſi. Et quidem Venetiis apparatus aliqui fieri ceperant, qui Bajazethem non levi metu perculerunt, eo enim Francorum Regem duodecim naves rebus omnibus neceſſariis ornatas miſiſſe ex Vialardo (m) diximus, quippe ſacrum Turcis bellum indicere generoſo ardore meditabatur, ac propterea cum equitibus Rhodiis militaria agitaffe conſilia, ac Petrum Aubuſſonium Cardinalem, ac ſupremum illorum magiſtrum magna officiorum ſignificatione pellicere in Gal-

Alia ſacra liſiana ad Innoc. Bajazethes tranſmiſſa. (f) Boſius p. 2. l. 14. (g) Exi. in mſ. Vat. ſig. n. C. n. 33. p. 165.

(h) Id. p. 166.

Albanenſes fracti a Bajazethe.

XVIII.

(i) Sur. to. 5. annal. l. 1. c. 8. Claſſis immiſſa a Ferd. Rege Hiſp.

(k) Turcor. hiſt. l. 1. (l) Bonfin. dec. 5. l. 3. Mota inſultate ab Albanenſibus arma.

(m) Vialard. in Vit. Inn. VIII. Belli Turcici abjeſta conſilia.

lias conatum, ut bellica contra Bajazethem colloquia cum eo faceret, narrat Jacobus Bofius (a): sed omnia ea consilia præclara consenuere.

Interea Bajazethes domitis Albanitis ingentem aliam expeditionem confecit, adeo ut ducenta hominum millia, trirames ducentas, & alia minoris alvei navigia, ut per Istrum Savumque in Pannoniam duceret coegisse relatum fuerit (b) Wladislao Hungarorum Regi, sed cum pacata Hungariæ civilia bella audiret cœptis abstinit, Hungarorum virtutem veritus: quippe illi ingruentes Turcas Albæ Græcæ mœnibus fortiter propulsarunt, Sabatium non sine strage hostili obsidione liberarunt (c), barbaricas excursions coercuerunt duce Paulo Kinisio bellica laude præclarissimo, qui ad vindicandum eorum cruorem, qui intercepti abductique Constantinopolim variis suppliciiis affecti fuerant, quoscumque Turcas cepit exquisitissima carnificina confecit, corpora enim partim nudavit cute; partim pisfrinorum rotis illisit, partim suis lanian-da objecit, partim lentis ignibus concremavit, ut ea sævitia territi favere in Christianos Turcæ definerent. Postulatus de pace Wladislaus ea lege, ut Turcas ipsos in finitimos Christianos imperio suo non obnoxios incurrere sineret propudiosam ejusmodi pacem generose respuit. De-buerat Maximilianus Cæsar se Wladislao fœdere in Turcas jungere: sed privatis ductus cupiditatibus acto Confluentiæ regio conventu societatem armorum cum Henrico Anglo ad Galliam invadendam percussit qua de re ejusdem Maximiliani, ac septemvirum extant hæc literæ (d) con-signatæ.

(a) Bofius p.2. l.14.

XIX. Expeditionem in Ungariam Bajazethes molitur. (b) Bonfin. dec.5. l.3. Ab ea ab-sistit.

(c) Bonfin. ib. Crom. l. 29. Propulsati Turcæ. In captos cur exercita crudelitas.

Fœdus a Maximilianum cum Anglo. (d) Ext. apud Dolgast. to.1. p.412.

NOTÆ [1] Innocentius hoc anno naturæ debitum exsolvit, mense & die in Annalibus indicatis. Principem egit mitem, benignum, humanum quæ ejus virtutes laudem apud omnes promeruerunt. Sicut, vicissim quod nothos filios suos ostentui habuerit extuleritque dignitatibus & divitiis invidiam apud omnes incurrit. Primum omnium fuisse pontificem qui nothos filios non celare tantummodo neglexerit, sed & in lucem solemque collocare non erubuerit, scribit & detestatur Raphael Volaterranus apud Annaliam hic n. 21. Sunt tamen qui hanc calumniam a Sixto depellant defendentes Petrum Riarium cardinalem pontifici huic nepotem ex sorore, non vero filium spurium extitisse. Sub Innocentio pariter pontifice aulæ licentia immoderate aucta est adeo, ut ad fastigium illud quo tandem sub Alexandro VI. pontifice pertigit proxime accesserit: Vide exempla apud Stephanum Insißuram ad A. 1490. in fine anni. Sed eo ipso pariter tempore e cardinalibus quidam spectabantur, qui sacram dignitatem insani probitatis exemplo commendabant. Ante biennium enim obierat Marcus Barbus cardinalis S. Marci, Aquilejensis patriarcha, quem tanta probitatis virum fuisse testatur Naugerius in historia Veneta ad hunc annum, ut pecuniæ pene indignus obierit. Ad Innocentium vero ut regrediamur, iniquioris illius animi in Genuenses suos accusat Bizarus hist. Genuens. lib. 16. id vero unde accepit scriptor hic ab arate illa remotus ignorare se profertur Oldoinus in addition. ad Ciaconium. Verum Bizaro suffragatur Bartholomæus Senarega qui res Genuensium illius ætatis tunc scribebat Rerum Ital. tom. XXIV. qui & tradit se Romæ agentem publica quadam de causa expertum cognovisse rem habere se cum pontifice in Florentinos quidem plurimum, parum vero in Genuenses propenso. Scripsit præter epistolas ad diversos quas in volumen collectas in Vindobonensi bibliotheca servari Possévinus affirmat. Regulas quasdam quas in bibliotheca Cœlestinorum Avenionensium vidisse se Ludovicus Jacobus a S. Carolo in bibliotheca pontificia testatur. Innocentio successor datus est Alexander VI. MANSI

Henrico Regi Angliæ & Franciæ, ac domino Hiberniæ, &c.

Serenissime ac potentissime princeps. Cum egregius vir magister Franciscus de Puys orator ac secretarius noster nobis omnibus in hoc imperiali conventu congregatis indicaverit, vestram serenitatem non solum ob fraternam confederationem, qua nobis & Romano Regi constanti fide conjungitur, verum etiam ob singularem affectum & amicitiam quæ sacro Romano imperio omnibusque principibus ejus & unice illustrissimo archiduci Philippo imperiali ac regio filio vehementer afficitur, cum machinis ac cæteris quibuscumque castrensis instrumentis traduxisse tam in maximarum injuriarum nobis, Regi ac sacro imperio per Francorum Regem [ut nostis] illatarum ultionem quam in ipsius illustrissimi archiducis patriarumque ejus defensionem sane omnes ut debuimus summo opere gavisi sumus, vestraque serenitati ex tam strenuissimis ac præclarissimis gestis nos omnes plurimum debere censuimus & infra. Nos autem Romanorum Rex nostros jam antea in limitibus hostium ad præoccupandas angustias missos toris copiis sequimur tot susceptarum injuriarum justam ultionem Deo propitio prosequuturi, &c. Dat. die VIII. mensis octobris MCCCCXCII.

Inter hos civiles Christiani imperii motus obiit hoc anno Innocentius de vexo julio die S. Jacobo Apostolo sacra, ut refert Stephanus Insißura (e): Die inquit, xxv. julii in die S. Jacobi, sexta vel septima hora noctis mortuus est Innocentius Papa VIII. cujus anima requiescat in pace. [1] Laboraverat diutino morbo, a biennio enim

XX.

Suscepta ab Anglo expeditio in Galliam.

Promissus a Maximilianus auxiliariis exercitus.

XXI.

Innocentii obitus. (e) Insiß. ms. arch. Vat. sig. n. III. & aliud ms. sig. cod. num. Vialard. in vit. Inn. VIII. & alii.

nim, quo torpore foporifero viginti horis sine vitæ signis jacuerat (a), adversa valetudine fuerat usus: acciditque tum, ut cum vis morbi medicam artem eluderet, Judæus impostor, qui valetudinem pollicebatur, a tribus pueris annorum decem, qui paulo post emortui sunt, sanguinem exhauserit, ut ex eo pharmacum stillatium chimica arte paratum propinandum Pontifici conficeret: quod cum Innocentius rescivisset execratus nefas Judæum. jussit fassessere, qui mox fuga supplicio se subduxit. Versam vero Innocentii solitudinem ad procurandam animæ salutem, spesque caducas cum spe immortalitatis ab eo commutatas testatus est Leonellus episcopus Concordiensis (b) in frequentissimo Cardinalium conventu: Visitatus, inquit a Domino pluribus longisque morbis, quos patientissimo toleravit, multa sancta & utilia cogitata perficere nequivit. Adveniente demum divina vocationis hora, sumptis ex ritu Christiano devotissimo animo salutaribus sacramentis, spiritum reddidit creatori, ut quasi jam compos æternæ gratiæ videretur, atque, caelestem vitam cum morte commutare. Consentiant Onuphrius Panvinus, Vialardus, & alii ipsum multa pietatis signa extremo vitæ tempore explicuisse. De ejus vero dotibus ac virtutibus animi hæc idem Concordiensis episcopus refert (c).

Constantissimus justitiæ cultor, pacis studiosissimus amator, & exuberantis annonæ vigilantissimus instructor. Sedatis honorifice sibi ingruentibus bellis, peculiare ecclesiæ populos & Romanos in primis quam felicissimos exoptavit: exultavit summo opere cum ad majores dignitates viros extulit eruditos, & probos, erat enim ipsi vera insita bonitas, quæ illum ad quascumque optimas actiones propensissimum super omnia reddebat, fuit propterea in pauperes misericors, afflictorum non minus consolator quam principum susceptor liberalis & Dei ac sanctorum ejus piensissimus venerator, pontificale palatium miro sumptuosissimoque opere exornavit amplificavitque, & multiplici pretiosissimaque suppellectile tam divinis quam domesticis usibus apta largissime decoravit. Laudatam a multis in eo humanitatem singularem, pacisque amorem in ejus vita Papyrius Massonus commemorat sic inquitens (d): Cum nihil, ut magnus Gregorius est auctor, in pontificali cervice splendidius fulgeat, quam humilitas, vidimus ipsum [quod sane rarissimum est] eadem se in pontificatu adevutes humanitate, affabilitate, ac benignitate suscipere, qua & episcopus & Cardinalis antea consueverat, ut idem semper servato tamen decore, su-

(a) Volat. l.22. Judæi medici valetudinem illi pollicentis atrox facinus.

(b) Ext. ejus oratio apud Papyr. Masson. in Innoc. VIII. Sacramentis ritum munitur Innocentius.

(c) Ibid. XXII. Exornatum ab eo pontificium palatium.

(d) Masson. in Innoc. VIII. Singularis in Innocentio emicuit humanitas.

isse videretur nec immutata in eo mores, sed aucta tantum dignitas cognosceretur. Quanta vero sermonis dulcedine, & elegantia, quanta perspicacia atque memoria quam aptis rationibus & postulata colligeret, & repetentibus responderet, nemo unquam sine admiratione potuit audire. Observabat illud, quod est principis proprium, ut si concedendo sive negando nunquam a se tristitiam dimitteret.

His adiecit Stephanus Insißura, plura de constructis ab eo ædificiis: Ejus, inquit, vita a multis fuit approbata, eo quod fuit humanus & amator pacis, & construxit Romæ multa ædificia, nam in oleario secus palatium Papa fecit unum palatium quod vocatum est ejus jussu: Bevvedere, in cuius constructione sexaginta millia ducatorum expensisse constat, & videri potest. Fecit etiam palatium inter reclusum S. Petri, & reclusum palatii ipsius ubi sunt auditores, quod insignia ipsius passim apposta ostendunt. Reparavit ecclesiam S. Joannis Lateranensis videlicet ante tribunam: refecit totum rectum, & ibi preparavit duas grossas columnas cum lapidibus marmoreis pro faciando ibi arcu, quod morte preventus non fecit. Prebuit etiam auxilium in constructione ecclesiæ S. Mariæ in via lata, ut supra dixi. Adit auctor ipsum nimio in filios nothos affectui studuisse, adeo ut addubitatum sit, ne Ecclesiæ thesaurum in eos derivaret, quem nequam in eo etiam perstringit Raphael Volaterranus hisce verbis (e): Pontificum etiam primus, qui novum & ipse exemplum introduceret, palam liberos nothos jactandi, ac soluta omni antiqua disciplina divitis eos omnibus cumulandi, nam & alteri Francisco oppida nonnulla urbi vicina dedit, Laurentique Medicis filiam matrimonio locavit. Collecta vero ob eam affinitatem Pontificis gratia Laurentius Medices peperit (f) Cardinalatum Joanni filio, quamvis pene puero, tandemque summum pontificatum in suam familiam intulit, quo posterorum principatus firmatus est.

Quod ad sedis Innocentii tempus attinet; cum renuntiatus fuerit Pontifex XXI. augusti die anni MCCCCXXXIV. mortuus vero fuerit vigesima quinta julii anni MCCCCXCII. ipsum sedisse annis septem, mensibus decem, diebus viginti octo perspicuum est. Justis de more ei perfolutis eadem die Cardinales conclave ingressi sunt, ut refert Stephanus Insißura (g), qui eorum nomina recenset: Die, inquit, sexta augusti Cardinales oranes intraverunt in conclave, quod erat apud palatium S. Petri in capella, & fuerunt isti, videlicet Vicecancellarius, Ne-

XXIII. Horti auctum ab eo constructi.

Nimiam in spuris profusionis reprehenditur.

(e) Volat. l.22.

(f) Vialard. in vit. Inn. VIII.

XXIV. Pontificatus tempus.

(g) Insiß. ms. arch. Vat. sig. n. III. Qui Card. Conclave sint ingressi.

politanus, S. Petri ad vincula, Senensis, Portugalsis, Sabellus, de Comitibus, de Columna, Ursinus, Ascianus, S. Mariæ in porticu, S. Angeli, S. Clementis, Rancanatesis, Aleriensis, S. Anastasia Beneventanus, Florentinus, S. Severini, patriarcha Venerus, Parmensis, Toarnensis, S. Georgii. Agitari mox de præficiendo Ecclesiæ pastore ceptum est; quibus vero animi dotibus is ornatus esse deberet, differuerat elegantissime Leonellus episcopus Concordiensis, de quo supra memoravi, in oratione (a) coram Cardinalibus habita, dum fluctuantis Ecclesiæ statum, quantoque & quam perito moderatore opus esset, descripsit his verbis: Imminet quotidie Christianis cervicibus immanissima Turcarum ferocitas, servit adhuc, cum potest, in catholicos fratres furibunda & armata Hussitarum perfidia: pullulant ubique adversus orthodoxam fidem nefandissimi errores, crescit in dies magis pervicax in sacrosanctam Romanam ecclesiam universalis Ecclesiæ matricem radicemque contumacia, viget ingens tam in clero quam in populo luxus, quassatum est intestinis dissidiis B. Petri Apostolorum principis patrimonium: eminentiores Christiani nominis principes ardentissimis odiis in mutuum, nisi celeriter occurratur, armantur excidium: turbatus est ager Romanus, urbs ipsa quotidie cadibus & rapinis quorundam remeritate cupiditateque sædatur, tanta denique, ut Jeremiae verbis utar, super contritione vocata est contritio, ut ad ipsam matrem nostram Ecclesiam conversi cum eodem Jeremia merito lamentari valeamus. Filia Sion magna est velut mare contritio tua, quis medebitur tui? Sumus enim adhuc incerti quem electum accipere: qui tot tantaque ingruentia pericula non secus repellere, quam nubes sol oriens dissipare valeat. Multis de Innocentio interjectis, Cardinales ita compellens subdidit.

XXV.

Luctus magnus est in Ecclesia, quam vos facile consolari poteritis, si proprio affectu, si ambitu, si falsa persuasione, ut speramus, eliminatis divini cooperatores voluntatis nil nisi de sanctimonia, doctrina, & rerum peritia fulgente Pontifice deligendo cogitaveritis. Sunt enim totius Ecclesiæ in vos oculi coniecti, patres optimi: date illi Pontificem, qui solo boni nominis odore cunctos post se fideles populos ad salutem trahere queat, sicut enim, ut est in sapientum libris, cupiditatibus principum & vitii solet infici tota civitas, sic emendari & corripi continentia. Qualiscumque mutatio morum in principibus extiterit, eadem & in populo sequetur, planeque verissimum

(a) Ext. apud Masfon. ubi sup.

Expositus ipis ecclesiæ status.

illud, principes plus exemplo quam peccato nocere. Optimus itaque constituendus est princeps, quam facile cognoscetis, si Platonem audieritis, qui eum deligendum putat, qui singulis semper ætatibus probatus fuerit, & immaculatum se præstiterit, ac perseveranter id agere studuerit, quod reipublica conducere arbitraretur, aliter quasi ex divino oraculo censet rempublicam perituram. Eadem ferme sententia vos instruit beatissimus Leo Pontifex, ut illum eligatis, cujus omnis ætas a puerilibus exordiis usque ad perfectiores annos per disciplina stipendia ecclesiastica cucurrerit, cuique testimonium præbeat prior vita, quia non potest de eius profectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actionibus strenuis, celsioris loci premium deberet. Exhorreatis terribilem illam Domini vocem, patres amplissimi, ne unquam de vobis exclamet. Fecerunt sibi Regem & non per me, principem & non per consilium meum, consilium autem domini est, si Hieronymo credimus, ut qui præstantior est ex omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille pure sincereque sine ambitu ad summum sacerdotium eligatur. Recordemini, ut reliqua præmittam, quod Abimelech, qui Israelitici populi principatum ambivit, & modico tempore turbulentissime imperavit, & turpi tandem cæde vitam finivit. Infigite cordibus vestris, qui brevi clausula universa comprehendam, & exequimini sacros canones vobis notissimos de Romani Pontificis & aliorum præfulum electione conscriptos, & iterum sub expectato successore novo proculdubio florebit Ecclesia præstante domino nostro Jesu Christo, qui est benedictus in sæcula seculorum.

ALEXANDER VI.

Verum ab optimis hujusmodi fuscipiendis consiliis longissime abfuerunt plerique Cardinales: quos partim auro corruptos, partim sacerdotiorum præfecturarumque pollicitationibus, partim vitiorum impurorumque morum similitudine pellectos suffragia sua in Rodericum Borgiam tulisse, queruntur auctores (b), nec virum delegisse castimonia, sed stupris insignem: de effrenata quippe ejus lascivia a Pio II. increpitum fuisse vidimus (c): neque hujusmodi monitis castigatus fordes suas occuluit, sed iuxta fere uxoris loco cultuque pessimo exemplo Vanoziam pellicem Romanam, ex qua plures liberos suscepit, utque legitimis procreatos nuptiis quibuscumque potuit opibus & honoribus auxit, habuisse damnatur: qui vero suffragia turpi sacrilegio vendidere

Hortatoria oratio de constituendo Pont. optimo.

XXVI. Corrupti auro Cardin. corruptum moribus Pontificem deligunt. (b) Inff. ms. arch. Vat. sig. 111. Parv. in. d. lex. VI. Sur. 10. 5. annal. 1. c. 11. Mercurian. 126. c. 2. & d. lii. (c) Annal. C. 146. n. 31.

Bor-

Admissi sceleris vincem lenuit.

(a) Volat. l. 22. (b) Pan. 1. in. A. l. x. VI.

XXVII. Card. S. Petri in Gallias fugit. (c) Jul. II. in bulla in d. L. a. r. can. Car edita in simoniacos Card. sanctio.

(d) Inff. ubi sup.

(e) Marian. l. 26. c. 1. Patria & primitiæ Alex.

De ejus spuris.

Primitiæ & patriæ Alex. VI. (j) Volat. ms. arch. Vat. sig. n. 111.

Borgiæ Cardinales contrario rerum exitu, ac spe sua delusi fuere, ut observat Raphael Volaterranus (a): Primi, inquit, ingratum cum sensere, ac omnes sub eo postea varia calamitate sunt pressi, partim exilio, partim carcere mulctati. Proceres etiam Romanos, quorum Cardinales eum extulerant, alios alia de causa sublato addit, quæ singula Panvinus (b) enucleate narrat.

At Julianus Robureus Cardinalis S. Petri in vinculis in Gallias aufugit iram Alexandri veritus, cum celebrandum esse concilium œcumenicum diceret (c), nimirum ad regendam Ecclesiam a simoniacis conculcatam, a qua calamitate, ut eam liberaret, adepto pontificatu gravissimas constituit pœnas adversus simoniacos, qui auro promissive pontificatum acciperent, vel conferrent, vel illius sceleris societate se irretirent, edita sanctione insigni, quæ iterum iterumque ab eo promulgata, ac demum in Lateranensi œcumenico consilio confirmata fuit, ut suis locis dicitur. Illum autem & Cardinalem Senensem, qui ut sæpe diximus, in pontificatu Pii III. nomen accepit, una cum nonnullis aliis collegarum flagitium damnasse, refert Inffura (d): Hi, inquit, nihil habere voluerunt, dixeruntque in pontificatu voces gratis esse dandas, & non numeribus. Alexandri patriam, genus, ac mores ita describit Joannes Mariana (e): Natus est in Hispania urbe Valentia, pater Grotifredus Leuzolius, Mater Isabella Borgia. Renuntiata Callisti avunculi electione ad non dubiam purpureæ spem continuo Romanam junior advolavit. Cardinalis factus tum alia intemperantia fœdus extitit, tum iuxta propemodum uxoris loco & cultu habuit Zanoziam Romanam puellam, ex qua quatuor filios genuit Petrum Ludovicum, natu maximum, Casarem, Joannem, Grotifredum, filiam unam nomine Lucretiam: Petrum Gandiæ duce fecit auro redemptæ, usque adeo erat locuples. Thesauros ab avunculo Pontifice relictos, optimis ipse sacerdotiorum velligalibus auxerat. Quod ad reliqua ejus gesta & ornamenta attinet; descripsit ea undecim ante annis Jacobus Volaterranus (f) in diario ferie v. majoris hebdomadæ anni MCCCCLXXXI. sic inquit: Sacris est operatus amplissimus pater Rodericus Borgia Valentinus episcopus S. R. E. Vicecancellarius Cardinalis Portuensis. Et infra: Annos natus est hic circiter quinquaginta apud oppidum Scientiam Valentini diœcesis Callisti III. Pontificis maximi nepos fuit. Initio pontificatus avunculi ad Cardinalatum assumptus una cum Ludovico consobriano suo SS. Quatuor coronatorum, qui quatuor an-

nis circa in præfulatu suo Herdensi quietam vitam agit. Et infra: Vir est ingenii ad quæcumque versatilis, & animi magni: sermo ei promptus est & in mediocri literatura. Natura est callidus, sed ante omnia mire ad res tractandas industria. Claret mirum in modum opibus, Regum & principum plurimorum clientelis admodum elatus. Sedente Callisto avunculo Picena legatione functus, & anno primo Pontificis Xysti in Hispanias cum potestate non modo de latere legati, sed plene pontificia missus est, a qua in Italiam mari rediens, cum iam Pisanum portum ingredi tentasset, maritimis fluctibus ita est treremis, qua vehebatur, disiecta, ut pene submergeretur. Censuræ ei est a cœnobis pluribus, quæ & in Italia & Hispaniæ præcipue possidet, & a tribus, quibus præest, cathedralibus sedibus Valentina, Portuensi, & Carthaginiensi, sed & ab ipso apostolicæ cancellariæ munere, a quo in annos singulos octo aureorum millia sibi provenire dicuntur. Vasorum argenteorum, margaritarum, vestis stragula & sacra ex auro & serico, ac librorum omnis doctrinæ vis maxima est: cuncta specie & ornatu regio & pontificio. Mitto lectorum ornamenta innumera, etiam aurea, argentea, & serica: mitto vestem sui usus admodum pretiosam & multam: mitto signati auri ingens pondus: cunctos patres, dempto Rothomagensi, pecunia & divitiis omnis generis superare creditur.

Florebat divitiis.

Incidisse ejus electionem in III. idus XXVIII. augusti, & pontificum diadema illi impolitum VII. kal. augusti tradunt, inter quos accuratissimus Inffura (g) hæc habet: Anno Domini MCCCCXCII. augusti mensis die undecima, videlicet die Sabbati summo mane Rodericus Borgia nepos Callisti vicecancellarius creatus fuit Papa, vocatusque est Alexander VI. Hilipanus. Interjectis pluribus addit: xxvi. augusti coronatus fuit Alexander VI. in sancto Petro, deinde, prout de more accessit ad ecclesiam S. Joannis Lateranensis, cui per urbem factus fuit maximus honor, multi arcus triumphales, & magis quam unquam alii Pontifici factum fuerit per Romanum populum potissime.

(g) Inff. ms. arch. Vat. sig. n. 111. Volat. ubi sup. & a. ubi sup. Tyara pontificia ritu solemnium dimittis.

Describit illius pompæ celebritatem. Petrus Delphinus, qui aderat, in literis ad Bernardinum priorem, ut ait, claustralem hinc verbis (h): Si tibi feriatim referre ac perscribere voluero qua heri celebrata, honorificentia, pompa summus fuerit Pontifex coronatus, non sufficit dies: pulchrum sane spectaculum & visu delectabile, neque penitus infructuosum, si ad spiritum, quæ temporalia sunt, referas: varius enim distinctarum personarum & dignitatum ornatus, ordo, incessus super-

XXIX. (h) Petr. Delph. l. 3. ep. 38.

no.

Solemni pompa Lateranum ductus.

Adulatorium disticon.

Deliquitum animi in possessione incunda passus.

norum civium atque beatorum multas & diversas referebat mihi mansiones, & Ecclesia istius militantis decor ad considerandum triumphantis Ecclesie statum ac splendorem animum sepius evocavit. Effusa erat per totam urbem turba multa virorum ac mulierum in itinere atque fenestris spectantium, donec a S. Petro post celebratam ab ipso Pontifice missam Spiritus Sancti ad Lateranum pervenimus. Via omnis, per quam equitavimus, panis erat contexta, ac variis triumphorum similitudinibus ornata, pendentibus utrinque ad parietes ædium auleis ac taperibus, appenso pluribus in locis ac depicto Pontificis signo distichis, epigrammatibusque variis inscripto. E quibus hoc unum accipe, quod iter faciens perlectum edidici, quodque a multis gravibus viris haud multum commendari auro.

Cæsare magna fuit, nunc Romana est maxima: sextus

Regnat Alexander: ille vir, iste deus Revocavit me vero ad considerandam humanæ conditionis infirmitatem, & ad contemnendam terrenæ potestatis & amplitudinis gloriam, quod inter has supremi culminis delicias in templo Lateranensi, me præsentem ac propius existentem, atque inveniunt cum aliis prælatis, Pontifici accidit, quod utrum prolixioribus ceremoniis fatigato apud S. Petrum, ac de via fesso, utpote qui cum mitra, quod regnum vocant, ac sacerdotalibus indutus ad Lateranum fervente de super sole iter habuit, sic illi evenerit nescio expectantibus eum nobis in templo, ingressus est tandem lassus admodum & exhaustus. Ad altare primum, cui supposita sunt capita Apostolorum, flexis genibus oravit, possessioneque loci de more accepta populum benedixit. Inde ad altare majus templi in sancta sanctorum, ubi sella reposita erat, eminentior loco, sese recepit, ut ibi a canonicis & sacerdotibus Lateranensibus sibi obedientia exhiberetur. Ægre ascendentem gradus hinc inde duo Cardinales diaconi adjuvabant. Conversus ad populum Pontifex ubi resedit, immo ubi viribus destitutus super sellam concidit, continuo super collum Cardinalis S. Georgii reclinavit caput. Syncope correptum dicunt: sic exanimatus tandem immobilis mansit, donec allata aqua conspersus faciem spiritum recepit. Et tanti fuerunt isti pontificatum, qui tanti constat, tanto periculo comparatur. Quid ei profuerint tot armatorum acies per urbem totam ad custodiam eius dispositæ? velit modo Dominus & facile quid possit ostendit, &c. Vale Rome die xxvii. augusti MCCCCXCII.

XXXI. Addit Stephanus Insignura Alexandrum in primo consistorio mox nepotem ex so-

rore archiepiscopum montis regalis sacra purpura donasse. At quia sacramento in conclavi se adstrinxerat Cardinalium numerum non aucturum, ni prius ad minorem redactus foret, hac interpretatione acerbitatem sacramento temperavit, ita scilicet concepisse sacramento formam, ut nemini recenter cardinalitatis dignitatis ornamenta, nisi ex consensu majoris partis senatus cardinalitatis, collaturus esset, quod hoc diplomate (a) est professus.

Joanni tit. S. Susanna presbytero Cardinali.

Authoritate apostolica tenore presentium attestamus, & fidem facimus, ac declaramus nos sic promittendo, jurando & votando mente gessisse contenta in promissione, juramento, & voto præmissis firmiter observare & adimplere, nisi nobis de eorundem fratrum, seu majoris partis eorum, consilio videretur ad tui etiam sic qualificati in Cardinalem assumptionem fore procedendum, nosque ad ejusdem voti, promissionis, & juramenti observationem sub dicta conditione, & non alias obligasse ac teneri voluisse, licereque nobis ad tui in Cardinalem assumptionem procedere, voto, promissione, & juramento prædictis minime refragantibus, & pro potiori cautela ad obstruendum ora sic asserentium, qui de hujusmodi declarationis nostræ in his viribus & sufficientia adhuc hesitarent, nos ipsos de simili consilio & assensu, & apostolicæ potestatis plenitudine, quoad tui assumptionem prædictam duntaxat, a voto, promissione & juramento prædictis, si & quatenus expediat, absolvimus, ac decernimus ad probandum plene hujusmodi nostram & eorundem fratrum nostrorum in sic votando, promittendo, ac jurando necessitatem & intentionem præsentem literas sufficere, & alterius probationis adminiculum non requiri, &c. Dat. Rome apud S. Petrum anno MCCCCXCII. kal. septembris pontificatus nostri ann. i.

Porro eodem die, quo pontificia infula ritu solemniter ornatus est, Valentiam patriam metropolitanam jure paulo ante donatam ratum novo diplomate habuisse, ac simul ejus ecclesiæ archiepiscopum creasse Cæsarem filium suum nothum, adjunctoque Pampelonesi episcopatu orerasse, tradit Mariana (b). Hoc vero laude dignissimum in eo de coercita ficariorum immanitate & licentia, libereque admisso ad tribunal utroque sexu ad exponendas publice querimonias, refert Insignura: Notitiam, inquit, habuit qualiter a die extrema infirmitatis Innocentii usque ad ejus coronationem plusquam ducenti & viginti homines diversis locis & temporibus

(a) L. 3. bull. sec. p. 51.

XXXI. Spurio confert archiepiscopatum & episcopatum.

(b) Mariana. an. 1. 26. c. 2.

Coerciti ab eo ficarii.

XXXII.

(a) Insignura. arch. Vat. sign. n. 111.

(b) Bonfin. dec. 5. l. 1.

(c) Dubr. hist. Bohem. l. 31. & alii.

(d) Burchard. p. 2. in Alex. VI.

Beatrix spe matrimoniali cum Vladislao dejecta.

bus interfecti fuerant: habuit etiam notitiam de interfectis, de causis, & prodimentis, & omnibus his, quæ in urbe gesta fuerunt plenam notitiam habuit, Et infra: Eodem mense, nimirum septembri, ordinavit visitatores carcerum, & fecit quatuor commissarios, qui audirent querelas in urbe, & ordinavit sindicatum Vignolæ & suorum officialium, & statuit etiam audientiam in die martis omnibus civibus tam maribus, quam feminis, & audivit ipsemet querelas & justitiam mirabili modo facere cepit. Conciliavit sibi eo justitiæ specimine populi animos Alexander, atque hoc ipso anno plures principes, missis amplissimis oratoribus, illi ut Christi vicario obedientiam ritu solemniter detulere quorum orationem typis cæsa extant, insignisque sententiarum ponderere illa est, quæ a Senensi oratore habita fuit.

Inter alias ornatissima fuit legatio Ferdinandi Regis Neapolitani, cujus filius Romam ingressus mense decembri maxima cum pompa patris nomine fidem publice dedit, illum semper in Pontificis obsequio futurum: tum in Cardinalium senatu Alexandrum oravit, ut ait Stephanus Insignura (a), ne pactiones de conficiendis nuptiis inter Beatricem Ferdinandi filiam Matthiæ Regis viduam atque Vladislauum Hungariæ Bohemiæque Regem, qui Beatricis studiis Hungaricum sceptrum sibi pererant, eoque parto ipsi thoro jungere abnebat, uti pluribus recenset Bonfinius (b), imitas infringi, vel aliam ab Vladislao ipso uxorem duci pareretur: cumque ad id Alexandrum hætere non potuisset, cum Cardinale S. Petri iratum discessisse Ostiam, quam idem Cardinalis milite armisque ad sustinendam obidionem communit: Beatricem porro, ducta ab Hungaro Anna Gandala Aquitanica, intendisse ea de causa litem apud subsellia apostolica referunt (c), iudicioque victam, cum pro amplissimorum regnorum quiete publica sterilibus & grandævæ sponsalia dissolvi conduceret, de quo hæc refert Burchardus: (d) Feria sexta tertia mensis aprilis fuit consistorium secretum, quod duravit usque post horam vigesimam primam, in quo sanctissimus dominus noster per suam sententiam in scriptis pronuntiavit præteritum matrimonium inter illustrem Regem Hungariæ & illustrem dominam Beatricem filiam Ferdinandi Neapolitani Regis relictam Matthiæ Regis Hungariæ, esse nullum, & de facto presumpsum, & imposuit perpetuum silentium ipsi Beatrici, & eam condemnavit in expensis sportulæ sive

propina, quæ fuit vigintiquingue millium ducatorum ut dictum fuit & ex pactis. Porro Beatricem (e) in mœrore confenuisse ferunt. Cæterum Vladislauum a patre Casimiro Poloniæ Rege Polonicis juribus testamento exheredatum hoc anno ne Bohemiæ & Hungariæ scilicet Poloniam conjungeret tradit Cromerus (f), additque de ipso Casimiro III. sancti Casimiri patre: Deinde sacrosanctis Christianæ religionis mysteriis rite perceptis mense junio animam exhalavit anno Christi MCD. XCII. inde funus ejus in Poloniam solemniter pompa elatum in basilica Cracoviensi sepultum est. Celebratis inde ordinum regni comitiis post varias concertationes Joannes Albertus ad Polonicum solium Elisabethæ Reginæ ac Friderici fratris episcopi Cracoviensis, ejusdemque Cardinalis studiis evectus est (g), atque ad firmandam adversus æmulos fratres Alexandrum ac Sigismundum, qui etiam Polonicum sceptrum postea acceperunt potentiam cum natu majore fratre Vladislao scedus ad se mutuo adversus omnes defendendos percussit.

Obit eodem anno xv. idus aprilis Laurentius Medices, de quo sæpe antea illatus sermo, Florentinæ reipublicæ princeps Leonis X. parens, cujus mores Raphael Volaterranus (h) describit: Celebravit ipsius laudes Angelus Politianus, qui eum pridie quam ab hominibus demigraret sacramenta magno pietatis Christianæ sensu delibutum suscepisse refert: Nihil, inquit, prius habuit quam ut animæ medicum accerseret, cui de contractis tota vita noxis Christiano ritu confisteretur: quem ego hominem postea mirandum sic prope auro narrantem, nihil sibi unquam neque majus neque incredibile visum, quam quomodo Laurentius constans paratusque adversus mortem, atque imperterritus & præteritorum meminisset, & presentia dispensasset, & de futuris item religiosissime prudentissimeque cavisset. Nocte dein media quiescenti meditantique sacerdos adesse cum sacramento nuntiatur, ibi vero excussus. Procul, inquit, a me hoc absit. Patriar ut Jesum meum, qui me finxit, qui me redemit, ad usque cubiculum hoc venire? Tollite hinc, obsecro, me quam primum, tollite ut Domino occurram. Et cum dicto sublevans ipse se, quantum poterat, atque animo corporis imbecillitatem sustentans, inter familiarium manus obviam seniori ad aulam usque procedit, cujus ad genua prorepens supplexque ac lachrymans: Tunc, inquit, mirissime Jesu, tu nequissimum hunc servum dignaris invenire? At quid dixi servum: immo vero hostem potius, & quidem ingrattissimum, qui

(e) Sur. 10. 5. l. 4. c. 5.

(f) Cromer. l. 1. 29. in fin. Casimirus Poloniæ sceptrum cum Ungar. jungi vetat.

(g) Id. l. 30. Albertus sceptrum Polonicum positus.

XXXIII. Laurentii Medici obitus.

(h) Volat. l. 5. Politian.

Pietas illius in sacramento Euch. suscipiendo.

rantis abs te cumulatus beneficiis, nec tibi dicto unquam audiens fuerim, & tuam rotas maiestatem laeserim, ego te per illam, quæ genus omne hominum complecteris, charitatem, quæque te cœlitus ad nos in terram deduxit, nostræque humanitatis induit involucris, quæ famem, quæ situm, quæ frigus, æstum, labores, irrisus, contumelias, flagella, & verbera, quæ postremo etiam mortem, crucemque subire te compulit: per hanc ego te salutifer Jesu, quæso obtestorque avertas faciem a peccatis meis, ut cum ante tribunal tuum constitero, quo me jam dudum citavi plane sentio, non mea fraus, non culpa plectatur, sed tuæ crucis meritis condonetur. Valeat valeat in causa mea sanguis ille tuus, Jesu, preciosissimus, quem pro asserendis in libertatem hominibus in ara illa sublimi nostræ redemptionis effudisti.

XXXIV. Matthæi Gerardi Card. obitus.

(a) Petr. Delph. l. xi. ep. 27.

Pium illius vitam genus.

Sedulitas in oratione.

Eodem anno Matthæus Gerardus patriarcha Venetus, S. R. E. Cardinalis ordinis Camaldulensis religione conspicuus pie obiit, de cuius vita & moribus inquirenti post aliquot annos successori Conterano Petrus Delphinus (a), antea actæ vitæ historiam conscripsit: Nihil, inquit, adeo in illo admiratus sum, quam perseverantiam ipsius haud minus in rebus exiguis, & quæ ad ceremonias tantum ordinis pertinerent: quam in reliquis, quæ majoris forent difficultatis ac momenti: si quis autem in choro in primis & refectorio ac monachorum congressu contemplatus fuisset, nihil eo in moribus elegantius merito fateatur. Age vero in iis, quæ potiora existimantur in religione, & graviora, ac laborum plena, utpote vigilia, jejunia, silentium, solitudo & cætera id genus. Quis oro Maffeo vigilantior, qui ne una quidem nocte divino cultui in templo defuit? Media nocte tunc ad matutinam synaxim per totum anni circulum sive æstate sive hyeme surgebatur, cum ipse aut primus semper, aut inter primos conveniret. Abstinentiam in eodem laudare, cibique ac potus parcitatem superfluum duco: quando jejuniorum, observatorem accuratorem, & deliciarum contemptorem, parem illi noverim neminem. Nunquam re vera vidi

aliquem, qui vino parcus uteretur. In vestitu sordes vitavit; nullum tamen unquam vestimentum luxu conspicuum detulit. Sacra scripturæ lectione delectatus orationi assidue vacabat & hic ei semper mos fuit, ut post vigiliis nocturnas, alis abeuntibus, solus ipse in choro aliquandiu remaneret, Sermo ei fuit parcus & gravis, semperque ab omni levitate abhorrens. Conabatur pater optimus magis factio, quam verbo ad bene sancteque vivendum provocare filios suos, castigans quotidie corpus suum, & in fervitorem redigens. Misericordiam vero & pietatem, ac elemosynarum largitionem in eo qui digne satis laudibus effertur? erat ipse quidem robusto ac vegeto corpore, & qui rarissime mala aliqua valetudine corripere, nescio tamen an alium agnovit, qui illo extiterit erga infirmos debilesque clementior, quos nimirum & crebra visitatione solabatur, & omni fovebat ministerio charitatis: egenos & imopes aut aliqua calamitate oppressos proredituum mediocritate promptissime sublevarat, quem erga pauperes affectum nunquam ipsum etiam in patriarchatu exuisse affirmant. Interjectis pluribus de pia ejus morte hæc addit: Commendabat seipsum Domino, & molestias ægritudinis ferens patientissime, nihil de terrenis cogitans, nihil loquens sed erecto tantum animo in cœlum nihil magis videbatur experere, quam transire ad immortalitatem, &c. Ex monasterio S. Michaelis Murani die xx. novembris MDXV.

Hujus Cardinalis Camaldulensis pio funeri alterius doctrina & pietate conspicui viri, nimirum Ardicini de Porta Cardinalis episcopi Aleriensis facinus memorabile conjungemus. Is rerum divinarum studio inflammatus Camaldulensium institutis se totum, abjectis curis omnibus, addicere decreverat, [1] veniamque deponendi publici muneris a Pontifice obtinuerat: at rem ægre ferentes alii Cardinales ab eodem revocandum curarunt, cum ipse hæc Alexandro rescripsit.

Beatissime Pater. Ego ab eodem collegio, [nimirum Cardinalium,] hanc licentiam non petii, & non

Magnitudo animi in macerando corpore.

Constantia illius in extremo vita actu.

Ardicini Card. Camald. institutum amplectitur.

NOTE [1] Ardicini della Porta Cardinalis præclarum Christianæ virtutis exemplum Annalista hic exhibet, sed præterquam quod illud extra sedem constituit, in multis etiam a vero aberrat. Hæc enim de re illa habet Stephanus Infessura, Romani populi tunc scriba, quique res per annos illos gestas diem in Ephemerides suas referebat. Die prima Junii anni 1491. Ardicinus della Porta, Cardinalis Aleriensis, quarta vel quinta hora noctis vocavit ad se omnes suos domesticos, & tandem exhortatus est quibusdam verbis bonis, tradiditque Fratri suo obartulam, quam scripserat manu propria, quam dicebat esse suum testamentum, exhortatusque est eum, ut rogaret Dominum nostrum Papam, ut acquiesceret iis, quæ ibidem scripta erant, quia dicebat se bona omnia inter eos distribuisse, ac dicto Fratri ejus reliquisse residuum. Et cum lachrymantibus omnibus interrogaretur, quo vellet ire, nihil de hoc aperuit, nisi quod accepit quinque ex ejus famulis, inter quos erat Dominus Nicolaus ejus Secretarius, & equitavit cum eis quinque & recessit ab Urbe, non ut Cardinalis, sed ut sim-

Mota lis an collegium Cardin. consuli debuerit.

non sum vatus adeo imbecillum & infirmam vicariis Christi potestatem, ut non possit præbere ac porrigere manum volenti saluti animæ suæ honestissimo modo consulere; ego enim quod in arduis collegium teneatur Pontifex consulere non inficior, tamen perenti sibi nisi quod salutem animi concernit credo solus Pontificis auctoritatem sufficere, quid est enim, beatissime pater, ingredi & profiteri religionem, nisi humilia- Ann. Eccl. Tom. XXX.

re & exinanire semetipsum, & formam servi accipere, sequere usque ad mortem obedientem facere exemplo Salvatoris nostri, qui dum id fecit, exemplum nobis præbuit? Gregorius Nazianzenus episcopus, ut scientia & contemplationi vacaret episcopatum dimisit: quare qui me properantem ad religionem accusant, etiam hos accusent; si hi peccarunt: fateor me deliquisse, licet forsitan tantorum patrum testimonia, & ad-

Gregorii Nazianz. exemplum propositum.

C c 2 ductæ

NOTE ut simplex Clericus. Et nulla causa recessus haberi potuit, nisi quod volebat intendere anima sua, quod sibi persuasit, quod retinendo dictam vitam non posset salvus fieri. Scitum est autem cum visse in Montem Oliveti in territorio Senens, ac manere in quodam ejus monasterio Fratrum S. Benedicti, & Papam scripsisse ei de reditu, ac ipsum obedire noluisse; demum mandasse ei, ut Cardinalatus habitum non dimittat sub pena excommunicationis. Decimo octava ejusdem mensis reversus est, scitque in ejus domo, quod levitatis magis, quam bonitatis & sapientie adscriptum est. Hæc Infessura, cujus judicium de præclaro hoc viri religiosi facinore nihil moror; sed accurata adeo rerum gestarum narratio scriptorem prodit comperta & sub oculis gesta referentem. Quare de anno rei actæ exterique ab eo narratis cur ab illo recedamus nihil est. Unum tamen vitio illi verti posset, de monachatu scilicet Olivetano Ardicini; cum ejus temporis scriptor Petrus Delphinus, Camaldulensis Ordinis moderator supremus, in epistola quæ inter ejus editas signatur num. 93. mendose; re ipsa enim notanda est 113. data anno 1491. die 1. junii ex Camaldulo (legendum forte die 1. julii cum die 1. Junii jam labente, Ardicinus secessionem suam primum adornaverit) scribat conceptis verbis: Rediit Romanam Aleriensis, revocatus a Pontifice e medio itinere, nec est permittitur, ut quo animam intenderat, bonus ac pius Pater, eo perveniret. Elegerat pacatissimum vitam genus, ut eremum Camaldulensem incoleret. Hæc Camaldulensis eremicæ verba in eam persuasionem adduxerunt multos, ut crederent Ardicinum ad Camaldulenses, non vero ad Olivetanos secessisse. Mihi tamen alia fedet opinio, cui Stephani Infessura, comperta & sub oculis suis gesta scribentis, auctoritas multum valet ad persuadendum præ epistola Delphini, in qua ambigua multa mihi deprehendisse visus sum. Præterquam enim adscriptum epistolæ illi tempus cum tempore secessionis, ab Infessura definito non coheret, ea etiam admissa correptione quam superius adstruxi, ut pro Junio Julius legatur, adhuc tamen tota rei narratio apud Delphinum cum Delphino ipso non coheret; Delphinus enim in hac ipsa epistola e medio itinere revocatum Ardicinum, nec eo pervenisse quo tendebat asseruit; sed & idem Delphinus moram aliquorum dierum in solitudine concessisse Ardicino visus est in altera epistola num. 99. data e Camaldulo die VII. junii 1492. in ea enim secessionem Ardicini ita memorat, ut perseverare adhuc in abdicatione sua, admirando posteris exemplo, designet: Magnum, inquit, infortunium, inopinatum exemplum, & non modo atate nostra, verum etiam multis retro sæculis prope inauditum. Abdicavit se sponte his diebus Cardinalatu Reverendissim. D. Aleriensis, abdicavit Episcopatu, abdicavit beneficiis omnibus quæ possidebat. Hæc epistolæ verba quemadmodum Infessura, moram aliquam in solitudine Ardicino permittenti, certam fidem adstruunt, ita & prioris epistolæ scriptori detrahunt, ut si quis sublesta fidei illam accuset, huic sane adversarium me non exhibuerim. Ea tamen utcumque admittit, relictoque Camaldulensium rerum scriptoribus molesto negotio illam cum Infessura conciliandi, vel sin minus ejus testimonium alteri Infessura præferendi; Romani hujus scribæ partes mihi potiores duco. Cum præsertim traditioni apud veteres receptæ magis congruat. Ita enim ex antiqua majorum suorum traditione se recepisse affirmant Marchiones della Porta, ut ex asserto mihi viri gravissimi testimonio compertum teneo. Ita tradidit Ciaconius in prioribus editionibus, quamquam in nova ex Oldoini emendatione legitur: Camaldulensem ordinem ingressus est, &c. His omnibus congruit familiarissima illa consuetudo, quam Ardicinus cum Olivetanis Monachis fovit, cujus consuetudinis testem habeo epistolam ejusdem Ardicini, nuper ad me Ticino transmissam a Reverendissimo P. D. Cherubino Besozzi Cœnobii S. Bartholomæi Papiensis Olivetanorum Abbate meritissimo, viro omni literarum genere excultissimo ac antiquitatum sui ordinis indagatore solertissimo. Cædo mihi illam.

A. S. R. E. Pbr. Card. Aleriensis. Reverende Pater Amice noster Charissime, salutem. Reddita fuerunt nobis literæ P. V. charitatis & affectionis plenæ, quas gratissimas habuimus. Eas enim legendo visi fuimus istic vestras & istorum religiosorum veras audire & reddere voces. Quotiens namque nobis venit in mentem, venit autem persæpe, grata conversatio omnium vestrum, & devotissimus iste in divinis officiis conventus, assiduæque in laudatissimis operibus exercitatio vestra, per quam nihil otii, nihil cessationis superesse potest; tanta nos afficit delectatione ejusmodi recordatio, ut istic totiens & videamur, & si liceret, esse gestiamus. Quod autem scripsistis nobis de immunitate isti Monasterio vestro a Magnificis Dominis Senen. nostræ contemplatione restituta, gratum & per jocundum nobis est nostram apud excelsum illam Rempublicam commendationem in eo vobis profuisse. Non desuntur etiam sumus vobis in posterum in aliis occurrentiis, quibus opera & studio Religioni vestræ prodesse poterimus, si modo intellexerimus, quid a nobis pro ea sit agendum; nam quod ad devotionem vestrum omnium attinet Sanctissimus Dominus noster Dominus Innocentius PP. VIII. ad intercessionem nostras diebus his superioribus viva vocis oraculo in perpetuum concessit omnibus & singulis Abbatibus, Vicariis, Prioribus, Officialibus, Monachis Professis, Novitiis & oblatis omnium monasteriorum & aliorum Religiosorum locorum totius Religionis vestræ ubique consistentium pro tempore existentibus penitentibus & confessis, ut visitantes quolibet die per totum anni circulum unum Altare, quod ipsi elegerunt visitandum, & quingentes orationem dominicam, ac toties salutationem angelicam &c. indulgentias, quas visitantes unam ex Ecclesiis Urbis &c. consequantur. Valete felices in Domino. Ex Urbe XII. Septemb. MCDLXXXI.

Hæc

ducta rationes me excusabilem reddere possunt. Quod autem dimisso cardinalatus habitu dissimulato me itineri commiserim, non opinor propterea me notam ullam apud graves & prudentes viros contrahere potuisse, nam cum vellem quod hac tenus feceram secretissime fore, idque proprio fratri mihi fidsimo occultassem, existimavi satius etiam dissimulato habitu inter ignotos, quam cum vero habitu incedere: & propterea a poena & a culpa & ab omni alia nota me immunem esse existimo. Si tamen erratum est, cum id humanum sit, supplico sanctitati vestrae, ut quae mihi graviora peccata dimisit, etiam hoc dimittat, poenitentiam, quam mihi pro hoc peccato injunxerit, non minus devote quam humiliter suspiciam.

Beatissime pater sanctitas vestra, quae semper tam tenere personam meam dilexit & tantopere ac multifariam honoravit, dignetur opus suum & facturam suam in sancto proposito conservare, memor Christi vicario nihil peculiariter esse, quam eum de animarum salute sollicitum esse. Hic de anima mea salute agitur, quae sola ante oculos versatur: licet enim exploratum habeam Cardinalium episcoporumque statum quavis alia religione perfectiorem esse, existimavi tamen ad inferiorem religionem transitum fragilitati meae tutiorem esse. Non est inscia sanctitas vestra se anima meae rationem in districto iudicio reddituram, quam longe meliorem reddet, si humilita-

Exposita ratio cur ex superiore statu ad inferiorem defecerit.

NOTE

Hac ergo admitta Ardicini cum Olivetanis Monachis consuetudine, addita veteri traditione secessionem ejusdem ad Montem Olivetum confirmante, ac demum, quod caput est, Infessura teste praesente, & fere dixerim oculato ad Olivetanos Monachos secessisse illum afferente, quis dubiam ac suspiciosam habere secessionem hanc ad Olivetanos Monachos ultra potuerit; vel in adversam opinionem se duci permiserit, ex testimonio epistolae, nescio cujus sinceritatis, cujus auctor, vel qui pro auctore habetur, qui tunc in Camaldulensi solitudine agere se perhibet, ita Ardicini Camaldulensem monachatum narrat, ut ex auditu potius quam ex visu tenere se rem exertis verbis prodar in epistola ex Camaldulo data die VIII. Junii anni 1491. tunc scilicet cum Ardicinus moram ibi adhuc trahere debuisset. Ita enim in illa scribit: Res portento similis, & quam cum reputo mecum somniasse videor; sic est tamen, universa [sicut accepi] civitate Florentina admirante, factum &c. Forte tamen iniri ratio aliqua potuerit Delphinum cum Infessura conciliandi, si reputaverimus epistolam illius Delphinianae auctorem vulgi tunc more loqui maluisse, vulgus enim Coenobia omnia, in quibus solitaria agebatur vita Camaldulos vel Cartusias tunc appellabat, uti me per literas docuit idem qui supra P. Belozzi, adducto exemplo Coenobii sui ordinis Bedagiensis, quod Chartusiam Bedagiensem in documentis saeculi XV. dictum reperit. Insuper Camaldulenses, inter & Olivetanos Monachos tanta erat tunc rerum affinitas, ut cum Romam venirent Camaldulenses, ubi nulla adhuc habebant ordinis sui Coenobia constituta, apud Olivetanos diverterent. Vide Fortunium in vita Ambrosii cap. 13. Constat denique B. Bernardum Ptolemeum Camaldulensem cucullum induisse, ut ex Fortunio Hist. Cam. l. 2. cap. 33. scimus; quare qui B. Bernardi regulam sectabantur monachi Camaldulenses utcumque haberi & appellari poterant. Ideo vero revocatum ex itinere Ardicinum Delphinus scripsit, quod re ipsa altera ab ejus secessione die Pontifex Innocentius VIII. (non Alexander VI. uti per errorem scripsit Raynaldus) literas de revocatione expeditur, cui respondit Cardinalis ex Ronciglione die 2. Junii anni quidem 1491. quamvis typorum errore sit 1492. Posteriores haec literas habes excusas vetustis typis post Orationem funebrem ejusdem Ardicini. Addit scriptor epistolae Ardicinum revocatum ex itinere eo nequaquam pervenisse quo tendebat. Id forte contigisse potuit; potuit etiam venisse sed brevi post rediturus, quae brevis mora perinde est habita ac si nunquam venisset.

Hac mihi in gratiam veritatis fusius deducenda succurrerant; atque ex his facile Raynaldum emendes, qui & in anno rei gestae & in designando loco Ardicinianae secessionis erravit. MANSI

ti mea hoc indulserit, quam si ab hoc meo veteri & sancto proposito me revocaverit. In hoc annuat sanctitas vestra humillimis & lacrymosis precibus meis, nec velit in amaritudine animae meae morte acerbiorem vitam agere: Et infra. Quocumque in loco voluerit me esse, sanctitati vestrae acquiescam, & quidquid mandaverit exequar Christi vicario tamquam Christo obtemperabo, & ab ejus obedientia discedere nefas esse existimabo. Felix valeat sanctitas vestra, cujus sacratissimis pedibus me humiliter commendo. Ex Ronciglione die XXII. Junii MCDXCII.

In Belgio cum libertas ecclesiastica a XXXV. politicis valde labefactata, esset, Alexander Philippum archiducem gravissimis literis monuit (a), ut ad contabulandum principatum aeternum Regem demisse cogeret, neque Ecclesiae & administratorum auctoritatem atteri pateretur, ne si Christo principi servire dedignaretur, in ipso juventae flore divina vi e medio tolleretur.

Dilecto filio nobili Philippo archiduci Austriae, Burgundiae, Brabantiae, &c. duci.

Dilecte fili salutem, &c. Auctoritatem sanctae Apostolicae sedis in tuis dominiis, & praesertim in ducatu Brabantiae contemni, libertatem ecclesiasticam tolli, multorum fidedignorum testimonio intelligentes, mirati sumus pariter & dolemus; nec sacrae id nobilitati tuae ascribimus, qui per atatem fortasse prospicere non potes, quantum

(a) Ext. ejus lit. in ms. Vat. sign. num. 3881. in script. Leonid. 9.393.

Libertas ecclesiastica obtrita in Brabantia.

Monitus Philippus archiducis officii.

(a) Ib. ead. p. 393.

XXXVI. (b) Sur. to. 5. annal. l. 1. c. 12. & Marian. l. 26. c. 4. Ferdinandus infidus appetitus.

rum ista conscientiae honorique tuo obstitit, cum tamen in tam tenera aetate optima indole & ingenio, ut audimus, praeditus sis, praceptoris ut vicem apud te sustinere posse facile credimus: quare te hortamur in Domino, ut quo magis Rex regum Deus tuum principatum stabiliat inter caetera tuae institutionis praecipua id primum esse non negligas, quod Deum colas, Deum timeas, & illum in suis ministris reverearis, ecclesiastica jura nullo unquam tempore violari permittas: Apostolicae quoque sedis auctoritatem, & Christi vicarii jurisdictionem a tuis subditis dilaniari non sinas, & si quis sub tua nobilitatis umbra remere commissum fuerit, id mox emendari, ac in irritum revocari facias, ne ad culpam tibi imputetur, quod te permittente in derestabilem trahatur, abusum, nam si secus egerint non facile reperies quemquam ex his prospere regnasse: sunt tam sacri, quam gentium codices pleni exemplis. Intellige ex tuis aulicis quam felicibus tui progenitores, donec hac observaverint, claverunt successibus. Tu igitur disce juvenis sic principatum tenere, ut Christo principi Regum terrae, qui te fecit principem, quod optamus, placeas: ne tandem cadas sicut unus ex principibus priusquam consensescas. Dat. Romae die XXI. octobris anno MCCCCXCII. pontificatus nostri anno I. Excitavit etiam Albertum Saxoniae ducem (a), qui Philippo regendo conformandorumque ejus morum magister erat datus, ut ecclesiastici ordinis dignitatem in pristinum decus afferere studeret.

Addit (b) hoc anno VI. decembris die Barcinone ingens vitae discrimen Ferdinandus Hispaniarum Rex Christiani propagator imperii, Africae terror, haeresum vitiorumque hostis acerrimus. Confluxerat ipse Regum Hispanorum veteri more, singulis hebdomadis feria quinta pro tribunali justitiam omnibus administrare; cumque medio ferme die procuranda publica re absumpto rediret, insidiis petitus ac ferro fauciatus est ab homine rusticano furibundo Joanne nomine, quem insigni clementia trucidari venit, quamquam postea, inscio eodem Rege, de caelesto homine sumptum sit supplicium. Illum vero delusum a demone, qui ad religionis assertorem clarissimum tollendum e medio, infans homini persuaserat caso Ferdinandus ipsum Hispaniarum imperio potiturum, ac solemne sacrum pro regia incolumitate peractum praesente Alexandro Pontifice tradit in diariis suis Burcharius patria Argentinensis pontificii facelli clericus ceremoniarumque magister. Nec mirum si universa Ecclesia pro tanto Rege oraret, cujus insigne elogium

Volaterranus (c) affert: Nulli, inquit, majorum suorum felicitate ac potentia secundus, ut qui limites imperii gloriaque Hispania propagaverit, & gentem Saracenicam, quae Granata regnum Beticam partem annis jam prope septingentis occupaverat, suis armis ac virtute anno MCCCCXCII. penitus expulit, ex quo sectam ac potentiam eorum debilitavit, ut nemo dubitet parvo negotio reliquias, quae Africam tenent, everti posse. Religionem praeterea in tota provincia magnopere auxit expulsis pseudochristianis, quos Marranos vocant, de quibus supra mentionem feci. Non modo ex Hispania, sed ex aliis omnibus Ferdinandi regnis ejectos Judaeos demonstrant pontificiae literae, quibus synagogam Paenormitanam, cum Judaei Siciliae insula pulsi essent, in ecclesiam converti iussit (d) quae ita consignatae. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCDLXXXII. III. kal. febr. pont. nostri anno I. Addit Raphael Volaterranus Ferdinandi opera restitutum Franciscanae disciplinae nitorem in Hispania, inventumque orbem novum: Deinde ejectis, nempe pontificia auctoritate, ut dictum est, omnibus, qui in ordine Minorum citra illius observantiam ac instituta vivebant, quorum ingens numerus, multaque millia discessere, sed & regis auspiciis nauae novum ingressi pelagus nostrorum Perioecos lustraverunt, ac ignotas orbi insulas, de quibus alio loco dicam, Hispanorum Gazae adiecerunt, Lustrantem Regem de finibus tumultuantem breviter armis compressit, ac in universa Hispania mores populis utriusque ferro dedit: pro quibus meritis suarum animos gentium obsequentissimos habet, & ab Alexandro Pontifice ac patribus Rex catholicus appellatus, ac omnium consensu lauream inter principes Christianos meritis & auctoritate majorum hodie refert.

Patefiebat (e) a Christophoro Colombo diebus Ferdinandi Regis auspiciis altera pars orbis, quae ad occidentem trajecto oceano porrigitur, ac postea dicta est America, in quam penetratum a Christianis illaturis evangelicam lucem tot gentibus errorum tenebris involutis: Mirum sane tot fluxisse saecula, quibus cupidus investigandi sitae ad occidentem orbis amplissimae partis mentem nullorum principum subierit, cum pro angusto agello tot saeva bella gesserint: mirum quoque est, habitum ludibrio Columbum, cum ad occasum patere vastissimas terras, solemque ad eas sua luce collustrandas nobis occidere contenderet: maximisque laudibus cumulandus Ferdinandus, qui opes non in luxum resve inutiles, sed ad lustrandas gentes incognitas, atque ad Christum

(c) MS. Vat. pag. 104.

Ferdinandus Regis elogium. Pulsi ab eo Mauri.

(d) Lib. bull. 4. p. 13.

Pulsus pseudochristiani seu Marrani. Pulsi pseudominoritarum. Novus orbis inventus ejus auspiciis.

Regis catholici titulo exornatus Ferdinandus.

xxxvii. Patefactus a Colombo novus orbis. (e) Sur. to. 5. l. 1. c. 13. Mirum principum de eo inquirendo tot saeculis torpente.

Latus Christi imperium per vagatum quantum Imperatorum. (a) Navigat. Regis Hisp. hist. Petr. Martyr. dec. 1. c. 1. xxxviii.

Promissa Columbi diu habita ludibrio.

(b) Ib. c. 85. Cur insulae Canariae ita dictae.

XXXIX.

stum traducendas effuderit. Cum vero ex his initiis religio latissime amplificata fuerit apud barbaras nationes, Christi crucis in iis oris triumphavit, apud quas Persarum, Macedonum, Romanorum, Arabum victricia arma non pervenerunt, ab re non erit repetere, quae de Columbi navigatione felici vetera monumenta-

(a) anonymo auctore, qui praesens inter fuit, Hispano sermone conscripta, Latiniisque verbis reddita ab Archangelo Madrigniano monacho Claravallensi tradiderunt. *Chrystoporus, inquit, natione Italicus patria Genuensis, gente Columba, vir erat proceva statura, colore ad rubedinem inclinato, facie oblonga. Is cum diutius in regia Regis Hispaniarum invictissimi diversatus fuisset, animum induxit, ut hactenus inaccessas orbis partes, perquam diligenter peragraret. Petiit propterea rursus iterum instantissime ab Rege memorato, ut voto suo tam pio non deesset, futurum sibi et toti Hispaniae decus praeclearum adseverabat, si sua opera et impensa novas inaccessasque regiones nactus foret: et ad id opus navandum ultro se offerebat, nam pollicebatur plures posse nancisci in occidente insulas, quae ad usum immo ad delicias mortalium minime forent ineptae, et in primis in eis insulis, quae conterminatae sunt Indiae, invenire posse arbitrabatur baccas, id est uniones, lapidesque pretiosos fere omne genus, nec non aromata omniafarum, auri quamplurimum. Haec meditantem Rex et Regina identidem derisere, utpote cogitantem inania et pensi nullius, vertebaturque hic sermo prope in fabellam. Tandem peractis annis octo, insistente adhuc Columbo, coepit Rex his sermonibus aures praestare attentiores, decrevitque post multa experiri viri ingenium, propterea in effectum hujus celebris instituti iussit Liburnicam unam et celoces duas omni genere armamentorumque communiri, quibus expeditis prima septembris luce MCCCCXCII. solvit ab Hispanis littoribus, et diu optatum iter ingressus est. Itaque*

(b) solvit a Gadibus iter faciens versus insulas Fortunatas, quas nunc Hispani appellunt Canarias ob id, quod canibus maxime abundant. & infra: Eas incolunt ferinae gentes, quibus nulla est religio, nullus Dei timor, nulla verecundia, utpote qui nudi incedunt usquequaque. Eo Columbus concessit nonnihil aquae sumpturus, utve inibi socii prius parumper conquiescerent, quam atrocioribus assuescerent laboribus; nam qui sulcant maria incomperta, his necesse est prope labores innumeros exantillare.

Solvens igitur illinc arabat maria, et

per dies triginta tres toridemque noctes navigans versus occidentem nihil telluris unquam apparuit: tandem e specula quispian insulas quasdam conspicatus est propius accedentes videre insulas sex, quarum duae erant vastissime, eisque nomina indidit alteram Hispaniam, Joannam alteram nuncupavit. Primi, qui reperti fuerunt barbari sine lege, sine Deo, ni forte solem, lunam, caelumque colebant (c), atque ubi muneribus deliniti (d) in societatem commercii pellecti sunt, miro erant morum candore ac simplicitate, aurumque speculi frustulo, vitreo vase, testave permutabant: cumque triumphale crucis signum defixum esset in orbe novo ad in eundam Christi nomine illius possessionem cum vidissent (e) nostros servatoris trophaeum supplices venerari, illi etiam ex condito coluere: cumque ad vesperinum crepusculum signo dato nostros procumbentes in genua ad adorandum divinum Numen, opemque virginis Deiparae implorandam intuerentur, ipsi pariter genua flectebant. Tum docuere Canibalos meridionales oras incolere sagina humana vesci solitos, quorum descriptio afferenda visa est, cum ex tam dira hujusmodi hominum calamitate intelligi queat quanto fruuntur beneficio, quos Deus sua lege

informavit: Canibalos, inquit (f), appellant ferinos populos, qui in cibatu homines habeant gratissimos: hos nostri praevertentur, eos ad meridiem relinquentes. Igitur (g) hi populi maxime conquerebantur nobis de efferatis illorum moribus, nam agebant eos in se non aliter scivire, quam tigrem vel leonem quempiam mansuesculta animalia. Horresco referens impubes, si qui corripuntur, euectis testibus saginabant, uti nos gallos gallinaceos, ut lautius eis vescamur, puberes vero mox contrucidant, quibus exenteratis ista comedunt recentia, membrorumque partes extemas, caetera salunt asservantque, ut nos sitia et sarcimina omnis generis. Et infra: Mulieribus haud vescuntur, verum eas ad prolem, veluti nos gallinas ad ova servant: si qua est anus, ea mancipii vicem gerit.

Comperto orbe novo Columbus in Hispaniam rediit, ac dimissis aliquibus ex suis barbaros decem secum avexit (h). Ut vero Ferdinandus & Elisabetha Reges ad amplificandam Christi fidem in iis oris exarterint, ita describit (i) idem auctor: Rex et Regina Hispaniarum nihil magis gerebant in votis, immo supra vota, quam ut almam Christi fidem in dies augerent, auctamque colerent, et cultam summopere venerarentur: propterea id eximie observabant, ut haec gentes, quae hactenus nomen

Christi-

Defixa cruce in tanta novioribus possessio.

(c) Id. c. 88. Roph. Vol. 1. 12. in fin. et alii. (d) Navi. gar. Regis Hisp. c. 87. (e) Ib. c. 87.

(f) Cap. 88. Caniballum horrenda sevitia. (g) End. pag.

XI. Privata Christi luce gens infra animalia prolapsa. (h) Cap. 90. (i) Cap. 91.

Regum Hispan. mira pietas in Christi religione propaganda.

Columbus magnis honoribus affectus ob inventum orbem novum.

Christianum ignoraverant, tandem aliquando ope et industria sua sciverunt unam esse Christi fidem, extra quam nulla est salus nec redemptio, inque hujus rei specimen decrevere summis honoribus Columbum prosequi, nihilque praetermittere, quod ad cultum et decus ejus spectaret. Igitur vultu sereno tum excipiunt, condecorantque innumeris titulis, et qui apud Hispanos eximius ducitur honos, concessum ipsum recipiunt, volueruntque, ut deinceps non Columbus, sed admirans Oceanum appellaretur, et ut licuit colligere ex admirantis sermonibus, sperabant propadiem fidem nostram magna incrementa habituram, si haec insula ad fidem reducerentur, in commercii vera

et aliis mortalium emolumentis, quibus plerumque omnes inhiant, nullam prosperam collocaverant. De his novi orbis insulis inventis a Christophoro Columbo meminit Raphael Volaterranus (a), quamvis rem in posteriores annos referat, additque: Ad hos Macedonum, seu Romanorum neque arma, neque nomen penetrare, Apostolorum autem voces pervenisse quis credat? sed credere fas est, etenim in omnem terram exiit sermo eorum, nisi forte ex Hieronymi sententia id varicinium dies luculentius aperiat, ut jam perspicimus hoc tempore pierrissimorum Regum amorum virtute ac providentia, qui ad hos omnes religiofos miserunt viros.

(a) Volat. geogr. l. 10. in fin.

I. Anno excurrentis sæculi nonagesimo tertio indictione undecima aprili incunte perlatum ad Pontificem lætum nuntium de Turcis, qui Patnoniam invaserant, profigatis Burchardus hisce verbis refert: (a) Tertia aprilis Papa pro matutinis se parante, episcopus Sirriensis orator Regis Hungariae legit coram Pontifice & Cardinalibus ibidem presentibus literas ejusdem Regis prima die martii proxime præteriti in Hungaria datas, per quas significabat ei se magnam & singularem vi-

(a) Burch. ms. arch. Vat. sign. n. 104. p. 111. Parta in Hungaria de Turcis victoria.

(b) Bonfin. dec. 5. l. 3.

Recuperata ab iis præda.

II.

(c) Naul. vol. 2. gen. 50.

Cæsi postea Ungari a Turcis. Natis amputatis cæsi numerati a Turcis. (d) Id. ib. Crom. l. 30. Trib. in chron. Sporbei. Naul. vol. 2. gen. 50. & a. l. iii.

(e) An. Bonfin. dec. 5. l. 3.

III.

Percussus hac clade Wladislaus idemque Hungariae ac Bohemiae Rex decrevit cruce signatum exercitum educere adver-

sus Turcas, earumque grassationes coercere; cuius rei fama permotus Alexander Christifideles ad sequenda illius signa propositis amplissimis indulgentiarum præmiis excitavit: tum ne civilibus discordiis a sacro bello distraheretur, inducias autoritate apostolica inter proceres Hungaros indixit (f), ac pœnis gravioribus perculit eos, qui ipsum sacrae conficiendæ expeditioni navantem operam novo bello implicarent.

(f) Lib. bull. 8. p. 39.

IV.

Inter alios regni æmulos patiebatur Wladislaus Rex Joannem Corvinum Opaviæ & Liptaviae ducem Matthiæ olim Regis nothum filium, in quem pater, cum legitima prole careret, regnum transfundere exambiverat adeo, ut cum Blancam Mariæ Sfortiæ & Joannis Galeatii ducis Mediolanensis filiam illi despondisset, sacramento sese obstrinxerit (g), Hungaricum sceptrum eidem Joanni se transfisurunt, si legitimam prolem non fusciperet: cum vero Wladislaus regno Hungarico esset potitus, sponsalia rescidit Alexander, ut diffidiorum causas convelleret. Cæterum Joannes, cui Turca copias auxiliares offerebat, ac pluribus principatibus, quos illi Matthias tradiderat exutus, ab affectando scepro Hungarico non destitit, donec cum Pannoniæ excidio, & magna religionis clade, & nefaria ad Turcam defectione Hungaricam coronam rapuit adeo ut si Matthias Hungariam virtute sua diu a Tyrannide vindicaret, ipsius nothus filius eam postea male prodiderit.

(g) L. 3. bull. Jan. p. 100.

V.

Hæreses grassati in Bohemia.

Instructa ab iis in eandem expeditione.

(h) L. 3. fecr. p. 108.

Ver.

Venerabili fratri Urso episcopo Tranenfi ad Hungariae & Bohemiae ac Poloniae regna, nec non universas provincias civitates, terras, & loca charissimis in Christo filiis nostris Wladislae Hungariae & Bohemiae, ac Joanni Alberto Poloniae Regis illustribus subjecta nostro & Apostolica sedis cum plena potestate legati de latere nuntio salutem, &c.

VI.

Croatia a Turcis infestata.

Inter cætera cordis nostri desiderabilia incrementum veræ fidei, animarum salutem, ac commissi nobis gregis dominici libertatem, atque concordiam supremis desiderantes affectibus, præcipue calamitose hoc tempore quo, proh dolor! novissime Turcorum pressura, & servissima persecutio Croatiae, illiusque incolae invasit, & illorum aliquos in magna multitudine & numero copioso diris cruciatibus & diversis pœnarum & tormentorum generibus affectos mortis supplicio tradidit, alios vero innumeris contumeliis & ignominiiis continuo, immanibusque vexationibus afficiendo captivatos in miserabilem servitutem redegit, omnesque ipsorum Turcorum conatus & rabies in ejusdem veræ fidei & crucis Christi ac reipublicæ Christianorum perniciem & opprobrium fervet, & in sanguine credentium debacchatur, cunctis sensibus vigilemus & quantum nobis ex alio conceditur, efficacis studium adhibemus, ut semotis imminentibus animarum corporumque periculis, ac libertatis & bonorum jactura, iuxta nostri desiderii plenitudinem possit, auctore Domino, vota tranquillum provenire. Sed quamvis universis & singulis nationibus, regnis, dominiis & regionibus, Deo & Apostolica sedi devotus, partes nostri ministerii, omnemque favorem apostolicum, præsertim cum necessitas ingruit, impendere debeamus, & ad eas diffundamus mentis nostræ intuitum in presentiarum in eo, quod Christi nomen sanctorum gloriam, fidemque, & cunctorum fidelium statum concernit, Hungariae, Bohemiae, & Poloniae regna, provincias & loca præcordialiter intuemur, ut pro ipsius fidei atque suorum & aliorum fidelium oppressione hujusmodi sublevanda opportunum adhibeant, Domino auxiliante, consilium & salubre remedium auxilium & favorem impendant, quibus mediantribus hostis catholicae fidei, & pacis omnis, qui tot regiones & earum incolae catholicos per se suosque decessabiles ministros depressit, & miserabili subdidit servituti, ac in Croatiae, ut præfertur, ingressus stribundo impetu magnum parat exercitum ad ejusdem fidei totalem extinctionem, ab hujusmodi nefariis conatibus arceatur, & tam ipsi Croati, Hungari, Bohemi, & Poloni populi, quam cæteri Christiani a periculis personarum, &

bonorum incommodis, atque aliis releventur innumeris detrimentis: & ea propter præmissa omnia & alia plurima graviora inter nostræ præcordia revolventes; ac proinde considerantes, quod propter dissensiones dudum exortas in regnis prædictis populi illarum partium agrorum depopulationibus, cladibus, & aliis plurimis detrimentis, qualia inferuntur in bellis, præsertim inter potentes efficiuntur, possentque præmissa omnia & alia plurima graviora exinde pericula provenire; & quod illis, qui sunt firmissima præsidia reipublicæ Christianæ laborantibus, consequens est universam Christianitatem opportuna subventionem carentem cum fidei præfata periculo laborare, & propter hoc & alios pestiferos effectus, quos guerra hujusmodi producant & foveant, plenius paternis affectibus desiderantes, ut omnis guerrarum hujusmodi materia in prædictis, pacis auctoritate cælis inspirante, in bonum salutaris concordiae & unitatis pacificæ commutetur, quodque, cum non absque maxima animi nostri lætitia novissime acceperimus, populos civitatis & diocesis Pragensis, & nonnullarum aliarum partium illis adiacentium in regno Bohemiae consistentes, qui olim in nonnullos errores inciderunt, propter quos jam tot annis a sinceritate fidei & unitate sanctæ Romanæ ecclesie, ac obedientia & devotione sedis Apostolicæ recedentes in illis & nonnullis superstitionis sectis animo indurato, proh dolor! permanserunt, tandem ad cor reversi, prout tam charissimus in Christo filius noster Wladislaus Hungariae & Bohemiae Rex illustribus suis literis, quam populi ipsi Pragenses nobis significarunt, populi ipsi Pragenses errores suos hujusmodi sponte confitentur, cupiant quascumque hæreses, sectas, & superstitiones hujusmodi abiurare, ac sanctæ matris Ecclesie unitati reconciliari, & propter hoc oratores suos ad nos & sedem prædictam, velle destinare, ad veræ fidei lumen & Romanæ ecclesie unitatem, propulsis erroribus quibuslibet reducantur, ac de te, qui de nobili Ursinorum baronum & domicellorum Romanorum genere procreatus existis, etiamque literarum scientia, prudentia, circumspectione, industria, eximia probitate, & fidelitate, ac consilii magnitudine, morum elegantia, multisque aliis virtutum donis, quibus personam tuam illarum lætior Dominus insignivit, & ad laudem sui nominis onera grandia valeas supportare, fumentes in Domino fiduciam specialem, quod voles & scies dissidentia quæque in pacis pulchritudinem commutare, habita super iis cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesie Cardinalibus deliberatione, matura, omnes & singulos nuntios & oratores nostros, ad partes illas per nos hæc-

Ex Christianor. diffidii efferrata Turcarum sævitia.

Pragenses ab hæresi demum respiciunt.

Ursus episc. Tranenfi in ea regna decretos internuntius.

D d nus

Ann. Eccl. Tom. XXX.

nus destinatos in illis degentes, quacumque dignitate etiam episcopali & majori prae- fulgeant & illis concessam potestatem & facultatem, collectoribus fructuum & pro- ventuum camera apostolica in illis parti- bus debitorum dumtaxat exceptis, revoca- mus, & ut illis utantur inhibemus per prae- sentes.

VII.

Et insuper propter evidentem necessita- tem cunctorum fidelium ad regna, provin- cias, civitates, terras & loca praedicta ac illa pacificanda commisso tibi in illis ple- na legationis officio de eorundem fratrum consilio tamquam pacis angelum nostrum, & Apostolica sedis nuntium & oratorem cum plena potestate legari de latere, com- mitante pacis angelo, destinamus, ut inter ipsos Reges & quoscumque principes, du- ces, comites, barones, & alios proceres, ac communitates & universitates, & ali- os quoscumque ecclesiasticos & mundanos viros, ac alios cujuscumque dignitatis, sta- tus, conditionis, & praeminentiae fuerint pacifico regum Rege, qui transiturus de- mundo ad Patrem pacem iure hereditario suis reliquit discipulis in discessu, fomen- ta discordiarum quaecumque ad salutaris concordiae & inestimabile pacis bonum re- ducas, evellas, destruas, dissipas, & dis- perdas, & agas, tractes, & ordines, & edifies, plantes, & statuas in nomine Do- mini, quo ad eius laudem, sedis prae- fatae honorem, & reipublicae Christiano- rum huiusmodi defensionem, tuitionem, pacem, ac etiam illarum partium commo- dum, salutem, & tranquillitatem videas expedire: ac ad huius salutaris boni voti- vum effectum tibi nostro & Romanae eccle- siae nomine interveniendi in quibuscumque diebus & tractatibus sub spe pacis & mu- tuae concordiae inter eosdem dissidentes de & super quibuscumque eorum differentiis, discordiis, & guerris vigentibus huiusmo- di forsitan indictis, & indicendis, illisque praesidendi, & inter eos eorumque compli- ces & sequaces super huiusmodi discordiis, differentiis, & guerris, & quibuscumque iuribus & actionibus tractandi, componen- di, & indicendi sub spe pacis trenguas, differentias quaslibet extinguendi, & sum- movendi, pacemque & concordiam perpe- tuo duraturas sub illis capitibus, pactis, conditionibus, modis, atque formis pe- narum adjectionibus, obsidionibus, perso- narum iuriumque & bonorum obligacioni- bus, promissionibus, cautelis, clausulis, & solemnitatibus, atque modis, de quibus tibi videbitur expedire, & inter partes dis- sidentes poteris concordare seu componere quovis modo, ac omnia & singula, quae in- ter eosdem Reges, principes, duces, alios- que dissidentes quoscumque, & eorum ad-

Concilia- andae in- ter princi- pes con- cordiae demandata illi provin- cia.

Et indu- ctarum imperan- darum.

herentes, seu habentes ab eis potestatem firmata, & conclusa ac probe & laudabi- liter statuta, decreta, & ordinata fuerint per te sub illis censuris & penis ecclesia- sticis, de quibus tibi visum fuerit quomo- dolibet convenire, & in praemissis, ac cir- ca ea, necnon dependentis emergentibus, seu connexis, omnia & singula per te, vel alium a te pro tempore deputatum, gerendi, mandandi, & exequi faciendi, quae pro securitate & observatione inter partes ipsas conclusorum & concordatorum, & dependentium ab illis opportuna, vel utilia quomodolibet videbuntur, ac contra- dictores quoslibet & rebelles quacumque ecclesiastica, seu mundana, etiam regali vel reginali, ducali & quacumque alia di- gnitate praefulgeant, per censuram ecclesia- sticam, & alia quacumque juris remedia quoties opus esse noveris, appellatione ces- sante eadem autoritate compescendi, nec non aggravandi, & reaggravandi quos- cumque processus & sententias, super iis & eorum aliquo factas seu datas semel vel pluries, ac etiam invocandi, quoties no- veris oportere, brachium saeculare Impera- toris Romani pro tempore existentis, & quorumcumque Regum, principum, & do- minorum, tam spiritualium quam tempo- ralium, necnon universitatum & singula- rum quarumcumque personarum contra quoscumque recusantes observare firmata, vel in aliquo contra facere per se vel ali- os praesumentes, nec non nostro & Roma- nae ecclesiae nomine commendandi regiam maiestatem praefati Vladislai Regis de gestis per eum, & quae per literas suas no- bis se sponte obtulit, velle facere & cura- re pro reductione dictorum populorum Pra- gensium, & instandi & procurandi cum omni instantia & diligentia apud eundem Regem, quatenus incepta per eum pro re- ductione huiusmodi prosequi, & ad opta- tum finem & effectum velit perducere, prout indubia spe credimus ipsum factu- rum: Et infra. Quocirca fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus iunctum tibi onus legationis & laboris huiusmodi pro divina & nostra ac dicta sedis reverentia devoto suscipiens, illud sic viriliter, solcite, ac laudabiliter iuxta da- tam tibi a Deo prudentiam exequaris, quod de tuis studiosis laboribus, divina tibi fa- vente clementia, sperari fructus veniant, tuque pro sollicitudinis tuae ministerio il- lam, quae pias causas gerentibus pro retru- bitione rependitur, palmam gloriae feliciter consequi merearis, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis domi- nice MCDLXXXIII. xv. kal. novembris pontificatus nostri anno 11.

Iustus le- gatus Bo- hemorum ad ecclesiam reditum promo- vere.

Restincta est ita haeresis Bohemica, Pra-

VIII.

Pragensibus a legato in communionem ecclesiae Romanae revocatis adeo, ut ex- iguae eorum reliquiae haerent, quos ma- gna ex parte carcerum & suppliciorum metu adactos ab Vladislao aliquot post annis ad damnandam haeresim visuri fu- mus: non tamen ita haec pestis deleri po- tuit, quin ad Lutheri tempora aliqua e- jus fibrae propagatae sint, ex qua illum- venena sua composuisse, refert Coelaus. (a) Quod vero ad Turcici belli apparatus attinet; non respondere legati conatibus felices exitus, cum huius anni aestate Croatiae Turcarum excursionibus obtri- tam luxerit Pontifex in literis suis, qui- bus consentiunt historici.

(a) Coela- us in hist. Bohem.

IX. Caesarea ditio va- stata a Turcis.

(b) Bonfi- ib Tri- them. Spenh. hoc an. Plura a Regibus inita col- loquia de jungendis in Turcas armis. (c) Cro. l. 30. (d) Id. ib. Dissipata pia confi- lia.

(e) Tri- them. ubi sup. X.

(f) Nauc- ler. vol. 5. gen. 50. Insl. MS. arch. Vat. sign. n. 111.

Michov. l. 4. c. 77.

Bonfin. l. 5. decad. 3. Lang. in chro. Ciuiz.

Tri- them. ubi sup. Bar- tho. Cavd. Guann.

XI. (g) Nauc- ler. vol. 2. gen. 50. Friderici III. elo- quium.

Vaitatus etiam est ea Turcica expedi- tione Maximiliani Caesaris principatus, qui, dum parenti Friderico iusta funebria perolvebat, cladis nuntium accepit, iis- que intermissis exercitum suum in Cro- atiam duxit; sed jam Turca se cum prae- da omni in tutum recepisse comperit (b). Ad comparanda autem contra immanis- simum Christianorum hostem auxilia va- lida, inita sunt plura inter Joannem Al- bertum Poloniae atque Vladislauum Hun- gariae & Bohemiae Reges colloquia (c), sollicitatum praeterea a Venetis Polonum, ut arma verteret adversus Turcas, refert Cromerus (d), quippe Bajazethes Macedo- nia vastata captoque Dyrrachio urbe amplissima, Veneto imperio imminerebat: Maximilianum quoque celebratis exequiis Friderici patris Viennae, in cetero amplis- simo oratorum Pontificis & Regum Chri- stianorum plura de pace in universo Chri- stiano imperio componenda egisse, ut omnes principes foederalibus armis Tur- cam adorirentur, sed praecleara huiusmo- di consilia evanuisse narrat, Trithemius (e).

Quod vero ad Fridericum Imperato- rem attinet; ipsum sacris omnibus, quae ad animam expiandam pertinebant rite magno cum pietatis sensu procuratum, obiisse referunt (f) religionis laude con- spicuum princeps extitit ab ipsa adoles- centia, in qua loca Christi domini cru- ciatibus ac vestigiis consecrata, iustitavit, tum Ecclesiae Felicis schismate vexatae affluit: Hic, inquit, Nauclerus (g), Neutralitatem ecclesiae Romanae nocen- tissimam ex natione Germanica sustulit, & obedientiam magno labore & sumptu Eu- genio & Nicolao restituit.

Nonnullis interjectis de illius in victu parsimonia, in cultu modestia, refert ex Aenea Sylvio, qui in Pontificatu Pius II. dictus est, illum: Nunquam jurasse nisi cum in civitate Aquensi apud Belgas, & cum Roma coronatus esset, idque iuramentum Ann. Eccl. Tom. XXX.

constantissime tenuit: cum enim iureju- rando promississet, quae bona possideret ab imperio se nullatenus alienaturum, & mo- do hoc modo illud ex eo peteretur, maluit avarus negando, quam concedendo perju- rus videri. Et infra: Interrogatus aliquan- do, quid homini optimum contringere pos- set, respondisse fertur. Bonus in hac vita exitus, quod sibi contigisse pie credendum, ipse enim in senectute bona venerabiliter susceptis sacramentis dominicae salutis no- strae MCCCCXCIII. in vigilia natiuitatis gloriose virginis Mariae in oppido suo Lyn- cea quam devotissime migrasse dicitur de saeculo, corpus vero eius inde delatum & in civitate sua Viennensi sepultum est.

Avarus creditus quod iura imperii alienare nollet. Pius obi- ritus Fride- rici.

Laudatur etiam eius pietas a Joanne Fa- bro (h) adeo ut eam ad Germanos in avita religione continendus propoluerit his ver- bis: De Caesare Friderico III. archiduce Au- striae noverunt & praedicant omnes quod Christiana religioni totus & sedulo deditus & addictus fuerit, vitam enim valde devo- tam egisse perhibentur orando, jejunando, elemosynas largiendo, neque gravatus est, amore religionis & zelo Dei incensus, in maximis periculis visitare gloriosum sepul- chrum Domini in Hierusalem, & in quem- cumque locum sine curru, sine lectica vehe- batur, semper secum habebat ferebatque in arculis multas, ac sanctas divorum reli- quias, quas & ego ipse plus semel propriis contraxi manibus.

XII. Friderici III. Caesaris pie- tas infi- gnis. (h) Fabr. l. 1. de sacris non temere violandis.

Ceterum in bellis sive adversus Hun- garos, sive Turcas minus felix; ejus im- perium diuturnum quidem fuit, sed maxi- mis cladibus a Turcis illatis Christianis luctuosum, quas Paulus Langius (i) in e- jus elogio recenset: Iste, inquit, Frideri- cus fuit vir optimus & Christianissimus, Ecclesiam & clerum diligens atque paci- fice imperium utique in Germania guber- nans, sed plus quam Imperatorem decet quieti & orio deditus: ejus siquidem incu- ria, & desidia, immo omnium principum negligentia & inertia, qui ipsum juvare, eique fideliter assistere detrectarunt, mul- ta suo sub imperio regna, praemulta & fer- me innumera provincia & urbes per spur- cissimos Turcos ablatae fuerunt, multaque millia Christianorum etiam ex ipsa Euro- pa in captivitatem abducta. Nam quis i- gnorat, aut sine maerore gravi audire po- terit sub ejus imperio ipso vivente & re- gnante a Christiana religione abrepta esse duo illa totius mundi pulcherrima Consttan- tinopolitanum, ac cum nobili illa urbe Si- nopi Trapezuntinum imperia? quis vel etiam ignoret totidem regna a nobis pau- cis hinc annis divulsa, Thraciam, Beotiam, Atticam, Macedoniam, Thessaliam, A- chajam, Aetoliam, Bithyniam, Cappado- ciam

XIII. (i) Lang. in chro. Ciuiz.

Ipsa im- perante aucta maxime Turca- rum potentia.

ciam, Lyciam, Cariam, Lydiam, Ciliciam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pontum, duas & viginti gentes olim Mithridati subiectas continentem, Phrygiam, omnemque Hellepontum, quin utramque Mysiam ac Bulgariam, omnemque cum Raschia Seruicam, & quidquid denique ab Andrimopoli Savoque amne ad Danubium usque interiacet, Bosnam, nobilemque illam Myrtilenem, cum innumeris gentibus, quas inter nuncupatum Scordiscos, Triballos, Bastarnas, & Taurinos meminisse magnitudo cladis interpellat? Mirto Dalmatas, Epiroticos, Isauros, Helladas, Illyricos, Noricos, Pannonios, & cum Polonis a suis prope sedibus profligatis nos ipsos Germanos cruentissima Mahumetici furoris arma toties expertos. Taceo Chalcididis sive Nigroponti eciudium, Hydruntinaeque urbis etiam in praecedentibus suae miseriae anno memoratae calamitatem, cuius archiepiscopum lignea serua interfectum meminisse horret, totius denique Malefarenfis episcopatus lamentabilem vastationem. Taceo Euxini maris obfidium, mediterranei captiuitatem, quod ille immanissimus Christiani nominis hostis libere nunc potenterque obequitat. Et ut brevibus amplissima perstringam catholicae fidei detrimenta, Africa amissa est, Asia tota sub iugum missa, adeoque in angustum ducta Europa, ut fides, quam totam iam pridem personuic orbis, nunc angustus occidentis incomptusque septentrionis angulus vix satis audeat tuto profiteri. Tot ergo tantaeque, immo multo plura, quam quisquam calamo exprimere possit, Christianae reipublicae detrimenta, & incommoda solum patimur pontificum, Regum, principumque nostrorum negligentia & discordia, qui dum intestinis odiis, mutuisque bellis ardent, aut etiam delictis orioque marcent, Christianorum provincias terraeque expugnari, diripi, auferrique, etiam in propriam tandem sinant perniciem.

Turcica arma in Germaniam progressa.

Maris imperium occupatum a Turcis.

Immensa mala ex Regum dissidiis manarunt.

XIV.

At tot ab Ecclesia arcana divini Numinis iudicio acceptae clades amplissimorum ad illam accessione regnorum, de qua supra egimus, reparari visae, dum Congi & Guineae regnis, nec non Canariis insulis Indiisque illatum evangelium, & regnum Granatense debellatis Mauris Christo redditum est. In quo veteres ecclesias instauratas fuisse ex pontificio diplomate constat (a), quo in eo regno quatuor principes, sive cathedrales ecclesiae constituuntur, & Granata metropoleos apice ac jure exornatur datis hinc Abulensi episcopo imperiis.

(a) Lib. 4. bull. p. 230.

Venerabili fratri Francisco episcopo Abulensi.
Fraternitati tuae, de qua in his & aliis specialem fiduciam in Domino obtinemus,

motu proprio non ad alicujus super iis nobis oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia per apostolica scripta committimus & mandamus, ut quod de caetero in perpetuis futuris temporibus in dicto regno Granatae sint, & esse debeant quatuor dumtaxat ecclesiae cathedrales, videlicet Granatensis, Malaginis, Guidixensis, & Almeriensis, quarum primam, videlicet Granatensem, aliarum duarum ultimarum, videlicet Guidixensis & Almeriensis ecclesiarum, nuper per alias nostras literas in Metropolitanae ereximus, autoritate nostra statuas & ordines, ac Granatensem Malaginis civitates dicti regni ejusdem quatuor ecclesiis respective pro earundem ecclesiarum civitatibus, & unicuique earundem quatuor ecclesiarum dicti regni Granatae illarum qualitatibus diligenter perfectis convenientem & limitatam diocesim juxta consilium & ordinationem Regis & Reginae praedictorum eadem autoritate assignes, &c. Amplissima eundem episcopum autoritate Alexander instruit, ut limitibus suis quatuor eos episcopatus definiat ad omnium litium anfractus abscondendos. Dat. Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MCCCCXCIII. III. id. aprilis pontificatus nostri anno I.

Cathedrales quatuor constitutae.

Granata metropoleos jure exornata.

XV.

Redierat inventarum novi orbis insularum gloria illustri Christophorus Columbus, honorificentissimeque a Ferdinando & Elisabeth Regibus, quibus nova imperia pepererat, amplificandaeque apud barbaras nationes religionis viam apererat, exceptus est, ut refert Petrus Martyr (b) in literis hoc anno datis ad Africanum Sfortiam Cardinalem vicecancellarium: Rex, inquit, & Regina, quorum omnes cogitatus vel dormientium in religionis nostrae augmento sunt siti, sperantes ad Christi legem tot nationes & simplices gentes facile trahi posse, iis auditis commoventur, Colonum advenientem honorifice, uti pro talibus ausis merebatur, tractant, sedere illum coram se publice, quod est maximum apud Reges Hispanos amoris & gratitudinis, supremique obsequii signum fecerunt: praefectum marimum vocari deinceps Colonum imperant. Is ammirantus Colonus apud Hispanos nuncupatur: fratrem etiam ipsius Bartholomaeum Colonum rei marinae & ipsum peritum praefecturae insulae Hispaniola titulo ornavit. Nonnullis interjectis subditur.

(b) Petr. Martyr. dec. I. c. 1.

Secunda Columbi in novum orbem navigatio.

XVI.

Duabus his causis, augendi nimirum divini cultus imperiique, commoti sanctissimi hi duo consortes XVII. ad secundam expeditionem navigia parari jubent, tria oneraria, caveata magna XII. id genus navium

quas dici apud Hispanos caravelas scripsimus sive cavaeos ejusdem generis duas aliquanto grandiores. Et infra: Ultra ducentos & mille armatos pedites illi imperantur conduci, inter quos omnium machinarum artium fabros & opifices innumeros stipendio accerfiri jubent: equites quosdam caeteris armatis immiscent. Ad factus procreandos equas, oves, juvencas, & plura alia cum sui generis masculis: legumina, triticum, hordeum, & reliqua iis similia non solum alimenti, verum etiam seminandi gratia praefectus apparat, vites & aliarum novarum arborum plantaria, quibus terra illa caret, ad eam important. Et infra: Secundis velis VII. kal. octobris anni III. & nonagesimi supra quadringentesimum & millesimum a salute nostra a Gadibus movit, Fortunatas insulas kal. octobris reingere, &c. Vale felix. Ex Hispania curia idibus novembris MCCCCXCIII. Haec fuit prima colonia, quae Deo proptio in novum orbem a Christianis deducta est maximo religionis incremento, summaque gloria Ferdinandi & Elisabethae Regum, quos veluti Christiani imperii augustissimos propagatores omnis pia colet posteritas, paucorum enim annorum flexu Hispaniolam omnem, quae ingens regnum aequat, Christianis sacris initiatam, atque ex ea in alia diffusa regna & imperia in vectas colonias videbimus.

Prima Colonia in novum orbem tractata.

XVII. (a) Barros. dec. I. Asia l. 3. c. II. Sui. to. 5. l. 1. c. 25. Marian. l. 26. Lusitani ob contempta Columbi consilia furant. Joannis Regis Lusit. moderatio infingnis.

XVIII. Inter Castell. & Lusit. de novi orbis imperio certatum. (b) Jo. Barros & Sui. ubi sup.

contendit, negabat vero Castellanus, cui favit Alexander VI. qui Ferdinando novi orbis jura imperiumque pluribus amplissimisque diplomatis asseruit, eandemque prerogativas contulit (c), quas Pontifices Lusitanis Regibus in Africae occidentis littoribus & Guinea & fodinis auri fuerant impertiti.

(c) Alex. VI. l. i. litterar. n. 234.

Charissimo in Christo filio Ferdinando Regi & charissima in Christo filia Elisabeth Reginae Castellae, Legionis, Aragonum, & Granatae illustribus salutem, &c.

Examia devotionis sinceritas & integra fides, quibus nos & Romanam reverentiam ecclesiam non indigne mereantur, ut illi vobis favorabiliter concedamus, per quae sanctum & laudabile propositum vestrum & opus inceptum in quaerendis terris & insulis remotis ac incognitis in dies melius & facilius ad honorem omnipotentis Dei, & imperii Christiani propagationem, ac fidei catholicae exaltationem prosequi valeatis. Hodie siquidem omnes & singulas terras firmas & insulas remotas & incognitas versus partes occidentales & mare Oceanum consistentes per vos, seu nuntios vestros, ad id propterea non sine magnis laboribus, periculis, & impensis destinatos, repertas & repertiendas in posterum, quae sub actuali dominio temporali aliquorum dominorum Christianorum constituta non essent, cum omnibus illarum dominiis, civitatibus, castris, locis, villis, juribus, & jurisdictionibus universis, vobis, hereditibusque, & successoribus vestris Castellae & Legionis Regibus in perpetuum motu proprio & ex certa scientia, ac de apostolica potestatis plenitudine donavimus, concessimus & assignavimus, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur.

Jura occidui orbis trans Oceanum Regibus Castellae data.

Cum autem alias nonnullis Portugalliae Regibus, qui in partibus Africae, Guineae, & Minerae auri, ac alias insulas etiam in similibus concessione & donatione apostolica eis facta repererunt & acquisiverunt per sedem Apostolicam diversa privilegia, gratiae, libertates, immunitates, exemptiones, facultates, literae, & indulta concessa fuerint, nos volentes etiam, prout dignum & convenientis existit, vos heredesque & successores vestros praedictos non minoribus gratiis, prerogativis, & favoribus prosequi, motu simili, non ad vestram vel alterius pro vobis nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, ac eisdem scientia & apostolica potestatis plenitudine, vobis ac hereditibus & successoribus vestris praedictis, ut in insulis & terris per vos seu nomine vestro hactenus repertis hujusmodi & repertiendis in-

poste-

Pacia eisdem privilegia ac Regibus Lusitanis indulta.

posterum, omnibus & singulis gratis, privilegiis, exemptionibus, libertatibus, facultatibus, immunitatibus, literis, & indulgentiis Regibus Portugallie concessis huiusmodi, quorum omnium tenores ac si de verbo ad verbum presentibus infererentur haberi volumus pro sufficienter expressis & insertis uti, potiri, & gaudere libere & licite possitis & debeatis in omnibus & per omnia perinde, ac si illa omnia vobis ac heredibus & successoribus vestris prefatis specialiter concessa fuissent, auctoritate apostolica renore presentium de specialis dono gratie indulgemus, illaque in omnibus & per omnia ad vos heredesque ac successores vestros predictos extendimus pariter & ampliamus, ac eisdem modo & forma perpetuo concedimus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, nec non omnibus illis, qui in literis Portugallie Regibus concessis huiusmodi concessa sunt: non obstantibus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCCCCXCIII. v. non. maii pontificatus nostri anno 1.

XIX. (a) Lib. 4. bull. sign. n. 78. p. 42.

Eodem die aliud diploma (a), quo novi orbis imperium Regibus Hispaniarum confirmabatur editum est, quo eadem prerogativa atque immunitates collatae sunt, quibus Reges Lusitani in Africa & occidua Aethiopia donati erant. Tertio diplomate Alexander ad controversias, quae inter Castellanos ac Lusitanos oboriri possent, dum classibus Oceanum fulcabant, dirimendas Indias orientales occidentalesque discrevit diplomate hisce verbis concepto (b).

(b) Lib. bull. 6. p. 192. ext. etiam in bull. in Alex. VI.

Alexander episcopus servus servorum Dei charissimo in Christo filio Ferdinando Regi & charissima in Christo filia Elisabeth Regina Castellae, & Legionis, Aragonum, Siciliae, & Granatae illustribus salutem & apostolicam benedictionem.

Ferdinandus & Isabella catholice religionis eorum gloriam.

Inter caetera divinae majestati beneplacita opera, & cordis nostri desiderabilia, illud profecto potissimum existit, ut fides catholica & Christiana religio nostris praesertim temporibus exalteretur ac ubilibet amplietur & dilatetur, animarumque salus procuretur, ac barbara nationes deprimantur & ad fidem ipsam reducantur, unde cum ad hanc sacram Petri sedem, divina favente clementia, meritis licet imparibus evecti fuerimus, cognoscentes vos tamquam veros catholicos Reges & principes, quales semper fuisse novimus, ut a vobis praestare gesta totius orbis notissima demonstrant, nedum id exoptare, sed omni conatu, studio, & diligentia nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis etiam proprium sanguinem effundendo efficere, ac omnem animum vestrum omnesque conatus ad hoc jamdudum dedi-

casse, quemadmodum recuperatio regni Granatae a tyrannide Saracenorum hodiernis temporibus per vos cum tanta divini nominis gloria facta restatur, duximus non immerito & debemus illa vobis etiam sponte & favorabiliter concedere, per quae huiusmodi sanctum & laudabile ac immortaliter Deo acceptum propositum in dies ferventiori animo ad ipsius Dei honorem, & imperii Christiani propagationem prosequi valeatis.

XX.

Sane accepimus quod vos, qui dudum animo proposueratis aliquas insulas & terras firmas, remotas & incognitas, ac per alios hactenus non repertas quaerere & invenire, ut illarum incolas & habitatores colendum Redemptorem nostrum, & fidem catholicam profitendum reduceretis, hactenus in expugnatione & recuperatione ipsius regni Granatae plurimum occupati, huiusmodi sanctum & laudabile propositum vestrum ad optatum finem perducere nequivistis; sed tandem, sicut Domino placuit, regno predicto recuperato, volentes desiderium adimpleri vestrum, dilectum filium Christophorum Colon, virum utriusque dignum & plurimum commendandum, ac tanto negotio aptum cum navigiis & oneribus ad similia instructis, non sine maximis laboribus & periculis ac expensis destinastis, ut terras firmas & insulas remotas & incognitas huiusmodi per mare, ubi hactenus navigarum non fuerat, diligenter inquireret. Qui tandem divino auxilio facta extrema diligentia in mari Oceano navigantes certas insulas remotissimas, & etiam terras firmas, quae per alios hactenus reperta non fuerant, invenerunt, in quibus quamplurima gentes pacifice viventes, & ut asseritur, nudee incedentes, nec carnibus vescentes inhabitant, & ut prefati nuntii vestri possunt opinari, gentes ipse in insulis & terris predictis habitantes credunt unum Deum creatorem in Caelis esse, ad fidem catholicam amplexandum, & bonis moribus imbuendum satis apti videntur, spesque habetur quod, si erudirentur, nomen Salvatoris Domini nostri Jesu Christi in terris & insulis predictis facile induceretur: ac prefatus Christophorus in una ex principalibus insulis predictis iam unam turrim satis munitam, in qua certos Christianos, qui secum voverant in custodiam, ut alias insulas & terras firmas remotas & incognitas inquirerent, posuit, construi & aedificari fecit, in quibus quidem insulis & terris iam repertis aurum, aromata, & alia quamplurima res pretiosae diversi generis, & diversae qualitates reperiuntur, unde omnibus diligenter, & praesertim pro fidei catholicae exaltatione, & dilatatione (prout decet catholicos Reges & principes)

Christophori Colon, labores eximii.

Insulae novae & continentis inventi.

Fidei propagandae spes concepta.

con-

Novum orbem sibi subicere decernunt Hispani.

XXI.

consideratis more progenitorum vestrorum clarae memoriae Regum terras firmas & insulas predictas, illarumque incolas & habitatores vobis, divina favente clementia, subicere, & ad fidem catholicam reducere proposuistis.

Nos igitur huiusmodi vestrum sanctum & laudabile propositum plurimum in Domino commendantes, ac cupientes, ut illud ad debitum finem perducatur, & per ipsum nomen Salvatoris nostri in partibus illis inducatur, hortamur vos quamplurimum in Domino, & per sacri lavacri susceptionem, qua mandatis apostolicis obligati estis, & viscera misericordiae domini Jesu Christi attente requirimus, ut cum expeditionem huiusmodi omnino prosequi & assumere prona mente orthodoxae fidei zelo intendatis, populos in huiusmodi insulis & terris degentes ad Christianam religionem suscipiendam inducere velitis & debeatis, nec pericula, nec labores ullo unquam tempore vos deterreant, firma spe fiduciaque concepris, quod Deus omnipotens conatus vestros feliciter prosequatur.

XXII.

Et ut tanti negotii provinciam apostolicam gratiae largitate donati liberius, & audacius assumatis, motu proprio non ad vestram vel alterius pro vobis super hoc nobis oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate & ex certa scientia, ac de apostolica potestatis plenitudine omnes insulas & terras firmas inventas & invenendas, detectas & detegendas versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo unam lineam a polo arctico, scilicet septentrione, ad polum antarcticum, scilicet meridiem, sive terrae firmae & insulae inventae & inveniendae sint versus Indiam aut versus aliam quamcumque partem, quae linea distet a qualibet insularum quae vulgariter nuncupantur de los Azores, Cabo Verde, centum leucis versus occidentem & meridiem, ut praefertur, pro mercibus habendis, vel quavis alia de causa accedere praesumant absque vestra ac heredum & successorum vestrorum predictorum licentia speciali, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque in illo, a quo imperia & dominationes ac bona cuncta procedunt, confidentes quod dirigente Domino actus vestros, si huiusmodi sanctum & laudabile propositum prosequamini, brevi tempore cum felicitate & gloria totius populi Christiani, vestri labores & conatus exitum felicissimum consequentur, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCDXCIII. iv. nonas maii pontificatus nostri anno 1.

Termini novi orbis concessi illis praefati.

xi.

perpetuum tenore presentium donamus, concedimus, assignamus, vosque & heredes ac successores prefatos illarum dominos cum plena, libera, & omnimoda potestate, auctoritate, & iurisdictione facimus, constituimus, & deputamus, decernentes nihilominus per huiusmodi donationem, concessionem & assignationem nostram nulli Christiano principi, qui actualiter prefatas insulas & terras firmas possederit usque ad dictum diem natiuitatis domini nostri Jesu Christi ius quasitum sublatum intelligi posse aut auferri debere. Et insuper mandamus vobis in virtute sanctae obedientiae [sicut pollicemini, & non dubitamus pro vestra maxima devotione & regia magnanimitate vos esse facturos] ad terras firmas & insulas predictas viros probos & Deum timentes, doctos, peritos, & expertos ad instruendum incolas & habitatores prefatos in fide catholica & bonis moribus imbuendum destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in praemissis adhibentes, ac quibuscumque personis cuiuscumque dignitatis, etiam imperialis, & regalis, status, gradus, ordinis, vel conditionis sub excommunicationis latae sententiae poena, quam eo ipso, si contraxerint, incurrant, districtius inhibemus, ne ad insulas & terras firmas inventas & invenendas, detectas & detegendas versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo lineam a polo arctico ad polum antarcticum, sive terrae firmae & insulae inventae & inveniendae sint versus Indiam, aut versus aliam quamcumque partem, quae linea distet a qualibet insularum, quae vulgariter nuncupantur de Azores, Cabo Verde, centum leucis versus occidentem & meridiem, ut praefertur, pro mercibus habendis, vel quavis alia de causa accedere praesumant absque vestra ac heredum & successorum vestrorum predictorum licentia speciali, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque in illo, a quo imperia & dominationes ac bona cuncta procedunt, confidentes quod dirigente Domino actus vestros, si huiusmodi sanctum & laudabile propositum prosequamini, brevi tempore cum felicitate & gloria totius populi Christiani, vestri labores & conatus exitum felicissimum consequentur, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCDXCIII. iv. nonas maii pontificatus nostri anno 1.

Moniti Hispani Reges ut sacerdotibus mittant ad evangelium inferendum.

XXIII. Quibus causis per motus Columbus ad indagandum novum orbem.

or-

(a) P. 18.

orbem, sumpto ex folis circa terrarum circuitu argumento, quod propheta docuit (a) his verbis: A summo caelo egressio ejus, & occurfus, idest circuitus, suus usque ad summum ejus; quem circuitum frustra non fieri ratio edocebat. Alii factum ipsum certiore a nauta apud Canarias excepto hospicio, qui valida tempestate ad incognitas terras amplissimas ad occasum porrectas abreptum se testabatur, scriptaque de his commentaria. Columbo reliquit: quae tempestas divina providentia omnia suavissime disponentis singulari beneficio concitata visa est.

XXIV.

Missum ab Alexandro in novum orbem fuisse Bernardum Boil ordinis Minorum genere Catalanum una cum duodecim sacerdotibus ut inculcas illas regiones, evangelii semine jacto, excolerent, referunt historici; extantque pontificiae literae, (b) quibus apostolatus inter gentes novi orbis amplissimum munus illi impositum est.

(b) L. 6. bull. p. 122.

Dilecto filio Bernardo Boil fratri ordinis Minorum vicario dicti ordinis in Hispaniarum regnis salutem, &c.

Pontif. de ea re literaz.

Tibi, qui presbyter es, ad insulas & partes praedictas etiam cum aliquibus sociis tuis, vel alterius ordinis per te aut eisdem Regem & Reginam, nempe Ferdinandi & Elisabethae eligendis, superiorum vestrorum vel cuiusvis alterius super hoc licentia minime requisita, accedendi, ac inibi quandiu volueritis commorandi, ac per te, vel alium, seu alios ad id idoneos presbyteros saeculares vel religiosos ordinum quorumcumque, verbum Dei praedicandi & seminandi, dictosque incolas & habitatores ad fidem catholicam reducendi, eosque baptizandi & in fide ipsa instruendi, & ecclesiastica sacramenta, quoties opus fuerit, ipsis ministrandi, ipsosque & eorum quemlibet per te, vel alium, seu alios presbyteros saeculares vel religiosos, in eorum confessionibus & quoties opus fuerit, audiendi, illisque diligenter auditis pro commissis per eos criminibus, excessibus, & delictis, etiamsi talia fuerint, propter quae sedes Apostolica quovis modo fuerit consulenda, de absolutionis debito providendi, eisque poenitentiam salutarem injungendi, nec non vota quaecumque per eos pro tempore emissa, Jerosolymitani, Iminum Apostolorum Petri & Pauli, ac S. Jacobi in Compostella, & religionis votis dumtaxat exceptis, in alia pietatis opera commutandi, ac quascumque ecclesias, capellas, monasteria, domos ordinum quorumcumque etiam mendicantium, tam virorum quam mulierum, & loca pia cum campanilibus, campanis, clau-

Quae auctoritas ipsi collata.

stris, dormitoriis, refectoriis, hortis, hortaliis, & aliis necessariis officinis sine alicujus praedictio erigendi, construendi, & edificandi, ac ordinum mendicantium professorias domos, quas pro eis construxeris & edificaveris recipiendi, & ad perpetuo inhabitandum licentiam concedendi, dictasque ecclesias benedicendi, & quoties illas earumque comiteria per effusionem sanguinis, vel seminis, aut alias violari contigerit, a qua prius per aliquem catholicum ministrum, ut moris est, benedicendi, reconciliandi, & etiam necessitatis tempore, super quo conscientias vestras oneramus, carnibus & aliis cibis tibi & sociis tuis praedictis juxta regularia dictorum ordinum instituta, prohibitis libere & licite vescendi, omniaque alia & singula in praemissis, & circa ea necessaria, exequendi, & disponendi, plenam liberam & omnimodam auctoritate Apostolica & ex certa scientia tenore praesentium facultatem, licentiam, potestatem, & auctoritatem concedimus pariter & largimur.

Et insuper ut Christiani eo libentius devotionis causa ad dictas terras & insulas confluant, quo suarum se speraverint salutem animarum adepturos, omnibus & singulis utriusque sexus Christianidelibus praedictis, qui ad praedictas terras & insulas se personaliter, de mandato tamen & voluntate Regis & Reginae praedictorum, conrulerint, ut ipsi & quilibet eorum confessorum idoneum saecularem vel regularem eligere possint, ab eorum criminibus, peccatis, & delictis etiam dictae sedi reservatis absolvat, ac eorum vota etiam commutet, nec non omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, indulgentiam & remissionem ipsis in sinceritate fidei, unitate sanctae Romanae ecclesiae, ac obedientia & devotione nostra, & successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium persistentibus semel in vita & semel in mortis articulo auctoritate praefata concedere valeat, nec non monasteriis, locis, & domibus erigendis & edificandis, & monachis & fratribus, & illis pro tempore degentibus, ut omnibus & singulis gratiis, privilegiis, libertatibus, exemptionibus, immunitatibus, indulgentiis, & indultis aliis monasteriis, locis, domibus, monachis & fratribus ordinum, quorum illa & illi fuerint in genere concessis, & concedendis in posterum, uti, potiri, & gaudere libere & licite valeant auctoritate praefata de specialis dono gratiae indulgentis non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri literis, ne quisvis ordinum mendicantium

XXV. Indulgentia ad novum orbem trajecturis proposita.

XXVI.

(a) L. 3. bull. fecr. p. 136.

tium fratres nova loca recipere praesumant absque dicta sedis licentia speciali, &c. Datum Romae apud S. Petrum ann. MCD-XCIII. VII. kal. julii pontificatus nostri anno I.

Cum porro Pontifices sacras indulgentias proponerent Hispanis, qui subsidarium aurum Ferdinando & Elisabethae Regibus pro amplificanda Christiana religione conferrent, quibus auxiliis fulti & Mauricam superstitionem in Granata exciderant, Africamque subducere meditabantur, nonnulli praecularum hoc licitationis genus & emungendae pecuniae idoneam artem rati, plures corruptelas in iis promulgandis admiserunt, tum etiam adulterina diplomata fluxere, quos Alexander a praesulibus comprimi iussit (a). Adjecta est ejus literis haec temporis nota. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MCCCXCIII. VI. kal. augusti pontificatus nostri anno I.

XXVII.

(b) Inff. m. arch. Vat. sign. n. III.

(c) Burch. m. arch. Vat. sig. n. 104. pag. 113.

(d) L. I. divers. Jo. Burchard.

Hoc anno sancitum fuisse inter Alexandrum Papam & Venetos, ac nonnullos alios Italos principes foedus, refert Stephanus Inffura (b), deque eodem meminit Burchardus in diariis, (c), ac sacros in eo promulgando ritus ita describit (d): xxv. aprilis Bartholomaeus episcopus Sutrinus & Nepefinus accepto plurali rubeo pretioso venit ad Pontificem, & coram eo genuflexus petiit ab eo indulgentias, & Pontifex concessit plenarias in signum laetitiae tanti foederis. Deinde ascendit idem episcopus absque benedictionis petitione pulpitem juxta cornu epistolae altaris in locum, ubi faldistorum celebrantis steterat paratum, & ibidem fecit orationem satis simplicem, per quam publicavit foedus & confederationem inter sanctitatem suam, & dominium Venetorum, ac illustrissimos Mediolanenses & Barri duces initum. Et legit capitula foederis. Injunctam tum imminentis alicujus belli suspensionem Inffura addit, atque Alexandrum urbis moenia, quae a regia pontificia ad molem Hadrianam pertinent, refecisse, ac turribus communivisse. Facta vero ab Alexandro cum Venetis & Ann. Eccl. Tom. XXX.

Quo ritu promulgatum.

NOTAE

[1] Foederis pontificem inter Venetos & Ducem Mediolanensem ineundi duplicem causam non ex Surita quidem cum Annalista hic sed ex Nangerio in Veneta historia ad hunc annum petas. Narrat ille pontificem arma in Urfinos ad recuperanda oppida quaedam pontificiae ditionis movisse; cum vero Urfinos defenderet Ferdinandus rex Neapolitanus, ideo contra validum illud adversarium pontifex foedus cum duobus illis principibus strinxit. Has foederis faciendi causas eo probabiliores esse constat iis, quas Surita in Annalibus laudatus assertit, quod Gallica arma in Neapolitanam expeditionem duccenda non tantum non impedierint principes foederati, sed & Gallo consilium suum aperienti responderint Veneti, nihil obstituros se quominus in Italiam descendat ut Nangerius ibidem narrat. Foederis hujus leges recitat Saunus qui cum hoc anno historiam suam claudit. Eo vero recidunt, ut ditionis foederatorum principum conservandae quisque pro sua virili operam conferat. Interim vero quique certum peditem equorumque numerum instructum detinet, ad suas sociorumque injurias pullandas paratum Dux armorum Ecclesiae constitutus princeps Ariminensis, ejus stipendium solvendo cum ex obitu Innocentii VIII. exhaustum fuerit pontificum auxilium pecuniam Veneti suppeditent. Haec pactorum summa. MANE

duce Mediolanensi ejusque patruo Ludovico Sfortia armorum coitione, ad defendendos mutuis auxiliis principatus suos metu expeditionis Neapolitanae confici coeptae a Carolo Francorum Rege, refert Hieronymus Surita (e), [1] ingentes namque ex ea motus in Italia excitatum iri timebatur. Urgebant (f) Gallum affidue precibus Neapolitani proceres, in quos Ferdinandus tyrannidem exercuerat saevissimam ob initum cum Romana ecclesia Pontifice Innocentio foedus, quippe qui partim nonnullos ex illis obruncarat, alios autem in carceribus quotidianis ludibriis vexabat quamvis anno superiori cum Innocentio foedus de faciendis laesorem injuriis, uti vidimus, redintegrasset: accensumque erat tantum in omnibus ordinibus ob illius Alfonso ducis Calabriae odium, ut Neapolitanæ tantum regiae everfione restinguendum videretur.

Excitatio Galli a Neap. proceribus. (e) Sur. to. 5. l. 1. c. 23. (f) Jo. eod. l. c. 21. & 22. Alphonfius publico odio ardet.

Addidisse etiam stimulos Carolo Regi ad suscipiendum Neapolitanum bellum Carolum Balbianum Mediolanensis ducis oratorem, refert Belcairus (g), atque ingentes spes non modo Neapolitanæ, sed etiam Constantinopolitanæ urbium sub Gallicum imperium redigendarum proposuisse: Cum primum, aiebat, alpes copiatue jam omnium opinione victrices transcenderint, ac Gallica classis Genuam appulerit, Ferdinandus Alfonsoque scelestorum suorum ac communis populorum odii conscii iam non de regno ruendo, sed de maturanda fuga cogitabunt. Ita ferrilissima vorius Italia regio non tam finium latitudine quam soli pinguis ubertate, maritimorumque commerciorum commoditate laudanda, tibi nullo negotio accrescet. Sed Regi magnanimo, Christianaeque religionis in primis studiofo, quorum alterum tibi natura indidit, alterius cognomen e re natum majores tui tibi hereditarium reliquerunt longe majorque augustior se commoditas offert, neque enim privatam utilitatem sequitur excelsus iste tuus genius, universi potius Christianismi propagationem amplectitur, Ee inde

XXVIII. (g) Belcair. dec. 1. l. 3. n. 8. Regi Gallicae additi animi ut Neap. regnum expugnet.

E Neap. regno in Graeciam facilem trajectum patere.

inde brevissimus in Græciam septuaginta-
dumtasat milliaribus e quibusdam regioni-
bus divisam trajectus pater, quæ immansi
Turcarum tyrannide oppressa libertatis as-
sertores de integro Gallos tuo nomine re-
creata præstolatur: te enim magni Caroli
sobolem non solum nomine, sed & magni-
tudine progenitorum tuorum reverentem
supplex inplorat, tibi sacrum bellum de-
cernit tibi orientis imperium despondet,
cujus bonam partem, Turcis expulsis, quon-
dam Galli heroes non iisdem opibus nisi,
Gorofredo Bullionio duce, sibi vendicarunt,
& posteris fruendam reliquerunt. Perge
igitur alacri fortisque animo quo te ius a
majoribus relictum, & Christiana pietas
vocat, quod tuum est repete, inde publi-
cam religionis causam suscipiturus, & no-
men Christianum transmissi antiquis fini-
bus aucturus: quanto enim progressus po-
stremis hisce triginta annis Turca fecerit,
uti Constantinopolitanum Trapezuntinum-
que imperium occupavit, Rhodum oppugna-
vit, Hydruntum capto Italiâ tentavit, po-
stremo Dalmatiam, Illyricumque subitis
incurfationibus pervastavit, nemini igno-
tum est, quin etiam ingenti classe instructa
tanta potentia auctus majus quiddam mo-
liri, atque Italiâ imminere dicitur, ut prin-
cipem Christianæ religionis antiquique im-
perii sedem, Constantinopolitana non con-
tineret, sibi vendicet. Huic tu mature oc-
currere, dum Græci pristinae libertatis re-
ligionisque memores magna ad victoriam
momenta adiacere possunt. Pro tua pietate
debes, & de imperio in alieno solo potius,
quam in Gallia finibus, aut fortasse in ip-
sis Gallie visceribus de libertate ac salute
decertare, cum tibi gloriosius, tum certe
longe tutius erit; ut non addam majores
tuos, Ludovicum inquam Pium, Carolum
ejus fratrem Regem Neapolitanum, alio-
que permultos sola religionis contempla-
tione fretos longinqua bella suscepisse, &
cum pietatis fructu tantam, quanta homi-
ni Christiano contingere potest gloriam re-
portasse. Excitum Carolum in Italiam
a Ludovico duce Mediolanensi confirmat.
(a) Bernardinus Corius, qui ejusdem ducis
literas affert suis sententiis conceptas.
Efferebant etiam Caroli Regis partes
Florentini, quorum præcipuam factio-
nem ducebat (b) Hieronymus Savonarola
ordinis Prædicatorum eloquentiæ gloria
florentissimus, qui publice declamabat,
prout sibi suxerat animo, Carolum Regem
a Deo in Italiam adductum iri, ut
publica crimina plecteret: is sacris con-
cionibus populum in sui admirationem
traxerat, atque ad atheorum refellendas
calumnias inter alia operam librum de Chris-
tianæ fidei veritate, sive, triumphum.

Adjectæ
spes Græ-
cos in ejus
partes
concessu-
ros.

(a) Bern.
Corius p.
7.
XXIX.

(b) Phi-
lipp. Co-
min. l.8.
c.19.
Solicita-
tur ab
Hierony-
mo Savo-
narola ad
Italicam
expeditio-
nem.

crucis inscriptum edidit. Felicitatis api-
cem attigisse visus esset Savonarola si di-
vinis rebus tantum se addixisset, sed hu-
manæ gloriæ lenocinia & inanes spes eum
præcipitem egere.
Porro non ille modo, ut factionis Flo-
rentinæ signifer, & Ludovicus Sfortia dux
Mediolanensis, & Cardinalis Afcanius
Caroli Regis Gallorum partes fovebant,
immo Alexander, a quo Carolus Ande-
gavensium jure hereditario Neapolitano
regno indui deponcebat, alienus non pu-
tabatur, cum & præteritarum Romanæ
ecclesiæ injuriarum pœnas a fœdistrago
principe posset repetere: tum illi Caro-
lus centum quadraginta millium auro-
rum tot annis a Ferdinando intermissum
summa integritate veteri Gallico more
penfitaturus, nec non illius spuriam pro-
lem beneficiis amplissimis aucturum; præ-
terea ejecto Ferdinando, qui hæctenus con-
ficiendam in Bajazethem expeditionem,
vexata continuis intestinis bellis Italia,
retardarat, Gallica & Italica arma verfu-
rum in Turcas, cæterisque Christianis ad
religionem orienti restituendam accepto
crucis sacro symbolo se ducem impera-
toremque præbiturum polliceretur.
Hæc præsentientes Ferdinandus Neapo-
lis alterque Ferdinandus Siciliæ & Hispa-
niarum Reges consilia, ad ea disturban-
da mutuam operam contulerunt; & Nea-
politianus quidem ad delinendum Ale-
xandrum, qui mala Innocentii in conge-
rendis in nothos filios ecclesiasticis opi-
bus, quas sancti Pontifices etiam legiti-
mis ante sacerdotium susceptis, aliisque
sanguine conjunctissimis denegarunt, e-
xempla peioribus cumulabat (c), illum
de affinitate, deque filia sua notha Ale-
xandri ipsius filio conjungenda postularit
(d), ut anno infequenti videbimus; His-
panus vero metuens ne Carolus Gallorum
Rex parto Neapolitano regno Siciliæ in-
fulam veteri jure affectaret, cum jam se
Siciliæ & Jerosolymorum Regem in Car-
dinalium fenatu oratoris Aubinii voce
se appellasset; tum etiam Joannis (e) A-
ragonis Regis, qui Alfonso seniore extin-
cto ad regnum vocatus fuerat successione
jure tum quod ab aliquibus magnatibus
in spem Neapolitani imperii vocaretur,
amplissimum oratorem ad Alexandrum
misit, ut a Gallica illum amicitia devel-
leret, contenditque ab eo, ne nova in I-
talia bella concitari ineret, quin potius
dissipatis omnibus intestinis Christiano-
rum discordiis arma sacra in Turcas jun-
gerentur, ut refert Stephanus Infissura (f).
In consistorio, inquit, publico ultra obe-
dientiam, quam ferretur dictum ambascia-
torem præstitisse nomine Regis Hispaniæ,

De trium-
pho cru-
cis editus
a Savona-
rola liber.

XXX.

Amplissi-
ma pro-
missa a
Carolo
oblata
Pontifici.

XXXI.

(c) Infiss.
mf. arch.
Var. fig.
n. 121.
(d) Surit.
sup. s. 22.

(e) Cap.
20.

Hispanus
Rex Ca-
rolo in-
sensus.

(f) Infiss.
ubi sup.
XXXII.

expesuit etiam ex parte ipsius Regis, quod
præfatus Rex habebat multum in odio bel-
la, quæ fiebant in Italia inter Christianos,
eo quod diceret, se continuo exponere sta-
tum suum, & vitam suam pro salute Chris-
tianæ fidei & augmento ipsius, continuo
certando cum infidelibus: & Papa, qui
esset caput fidei Christianæ, intendere ad
ipsius dissipationem: & exposuit etiam quod
dictus Rex intendebat habere notitiam de
eo, per quem remaneret, quo minus dicta
pax fieret inter Christianos, quoniam di-
cebat dictum Regem habiturum cum eis i-
nimitiam potissime, si sine causa istud fi-
eret. Aliud, quod proposuit est, quod ex
quo præfatus Rex expulerat Marranos de
imperio suo, tanquam inimicos Christianæ
fidei, quod mirabatur, quod Papa, qui
esset caput dictæ fidei, illos recepisset in-
urbe: & propterea hortatus est eum, ut de
revertis Ecclesiæ illi subjectis eos expelleret.
Tertio quod ex quo intendebat sua maiestas
persequi victoriam contra infideles, & ac-
quirere (si Deus dedisset ei gratiam) Jeru-
salem & terram sanctam, rogabat Pon-
tificem, ut vellet ei prestare auxilium, &
favorem, præsertim in hoc, videlicet ut
operaretur, ut habentes beneficia exceden-
tia centum ducatos de fructibus annuatim,
quod debebant reverti ad Hispaniam, alio-
quin intendebat ipse recipere dictos fructus,
& ipsos convertere in opus prædictum.
Nonnullis interjectis de Marranis receptis
in urbem scribit Infissura (a), ipsorum in-
gentem multitudinem pulsam Hispania
sinitima urbis loca infedisse, atque aliquos
Hispanorum custodum fraude Romam in-
gressos, eamque peste infecisse: hæc
etiam nonnullos in ea, atque in curiæ mu-
nera irrepsisse, in quos tamen Alexander
judiciariam severitatis animadversionem
adhibuit. De sacra pariter decernenda
militia in Turcas consilia Ferdinandi con-
fenuere: quamvis etiam variis aliorum
principum legationibus Alexander ad eam
indicendam sollicitaretur habita hoc anno
est eo argumento perelegans oratio (b) a
Petro Cara jurisconsulto, qui Caroli ducis
Sabaudie nomine ad obedientiam solemni
ritu Alexandro, ut B. Petri succes-
sori præstandam venerat, cuius præcipuam
partem decerpemus. Plura itaque de Apo-
stolicæ sedis maiestate præfatus, deque
Sabaudorum principum, quorum Berol-
dus Hugo Saxonum dux Ottonis II. Im-
peratoris filius antiquus auctor ac parens
extitit, quorumque stemma gentilitium
defensi Rhodæ ab Amadeo dignitate ful-
get, deque gestis a Pontificibus nomine
Alexandri præfatus addidit: Pulchrius
tibi erit & gloriosius, si (quod omnes au-
tumant) in Turcos molitus fueris, teque
Ann. Eccl. Tom. XXX.

Effuse
querelæ
de Murra-
nis excep-
tis in
ditione
pontificia.
Profretur
Ferd. Hie-
rololy-
mam re-
cuperare
velle.

(a) Infiss.
ubi sup.
In Mar-
ranos ex-
ercita fe-
veritas
judiciaria.

(b) Ex ty-
pis casa
p. 37.
Delatum
Alexan-
dro a Sa-
bando ob-
sequium.

aliterum Alexandrum magnum in orientales,
illos Reges & populos Christi hostes
ostenderis, ut (quod maxime omnium optan-
dum est, futurumque speramus) orientalem
cum occidentali ecclesia conjungas, & re-
tandem verum Alexandrum magnum, Pon-
tificem maximum, terrarum mundique Re-
gem, & Christi vicarium omnem omnes
salvent & adorent. Gentilis ille tuus glo-
riose memoria Pontifex maximus Callistus
III. ut primum ad apostolatam assumptus
fuit, id mente concepit, vovitque se per-
petuo totis conaribus Turcos & infideles
persecuturum. Ad eam rem perficiendam
ex omni Europa multa mari, terraque pa-
ravit, nonnullas barbarorum insulas vi ex-
pugnatas cepit, ingentes clades hostibus in-
tulit. Et intra: Dum majorem molitur vi-
ctoriam in ipsius primitiis sanctissimus Pon-
tifex ad calos revocatur, cujus morte sicut
interrupta sunt omnia, ita Turci & bar-
bari maximo metu liberati. Tibi viri nunc
hic honos, hæc palma debetur, ut quod pa-
trius Callistus incœperat, nepos Alexander
felicibus auspiciis proseguendo perficias.
Oblata est tibi hoc tempore insignis occasio
rei bene gerende, que te magis atque ma-
gis incendere inflammareque debet. Cele-
berrimus Ferdinandus Rex Hispaniæ, unde
tibi nobilissima origo est, postquam barbaros
Christiani nominis hostes bis atque sæpius
ingenti clade percussit, & trophæa sæpe-
numero de ipsis statuit, superiore anno vi-
etricibus signis universum Berhica regnum
illis eripuit, Christianisque restituit. O fel-
licem divinumque principem! O clarissi-
mum & præstantissimum Regem cunctis
sæculis literis ac monumentis celebrandum!
Hæc una Ferdinandi victoria latrones illi
spureissimi trepidant, pertimescunt, latebras
querunt. Proinde si Redemptoris nostri ve-
xilla te duce moveri, & Alexandri VI. si-
gna præferant, tantus eos tui nominis
terror invadet, ut facile tibi eventurum
credamus, quod Alexandro magno conti-
git, cui ab ultimis etiam mundi littoribus
legationes undique nuntiabantur, quibus
cunctæ gentes velut destinato sibi Regi ob-
sequerentur.
Dum igitur trepidant, tolle moras: no-
cui semper differre paratis. Habes quoque
domi, & in his excelsis tectis veluti capri-
vum Zizimum sulcanum magni Turcorum
Regis fratrem, maximum certe futura tua
victorie momentum: is non parvo adju-
mento tibi exercitibusque tuis multis ratio-
nibus est futurus. Non deerunt, ut opinor,
in tam præclaro divinoque opere Christiani
principes, potentatus, respublica: omnes
omnibus viribus, omnibus copiis te sequen-
tur: nihil certe ad eam rem defururum tibi
video, modo velis, velle autem debes: nec
Ee 2 te,

Adhorta-
tio ad
Turcicum
bellum.

Proposi-
tum Cal-
listi III.
exem-
plum.

Laudatus
ab exteris
Ferdinan-
dus Rex.

te, mihi crede, hujus consilii unquam pœ-
nerebit. Parata est tibi immortalis gloria,
Alexander, modo tu Christi gloriam, a quo
tua omnis emanat, diligenter ut sperant
omnes, inquiras, nec enim ad cibum, ad po-
tum, ad rutilantem prurientemque corporis
voluptatem nati sumus, verum, ut soles
dicere, ad decus, ad dignitatem, ad labo-
res, ad iustitiam, ad arumnas etiam pro
iustitia perseverandas; at quæ major iustitia
dici excogitarique potest, quam iniurias
Christo redemptori nostro illatas ulcisci:
gregem suum a barbaris oppressum, Chri-
stianum populum terra sancta spoliatum,
ludibriis & contumeliis affectum defendere.
Cognita, pater sancte, quot urbes, quot
provincias, quot regna, quot imperia &
superioribus & nostris sæculis barbari Chri-
stianis eripuerunt. Nam ut Ierosolymam ter-
ram Sanctam Christi domicilium, & ea
omnia loca, in quibus salutis nostra my-
steria sunt tractata silentio prætereamus.
Ut Syriam, Phœnicem, Ægyptum, Acha-
iam nostrorum olim Sabaudie prindipum
provinciam, ut Græciam & Asiam mino-
rem, ac innumeras fere provincias omit-
ramus, horret animus meminisse quas cla-
des nostris etiam temporibus Mahometana
rabies populis Christianis inflixerit; recens
est adhuc Constantinopolitana, calamitas,
recentior Eubœa clades, quæ sine lacrymis
a Christianis audiri vel censeri non possunt,
& infra: Age itaque Alexander, exurge,
te ipsum excita, te hortare, te verum A-
lexandrum in orientales illos infideles o-
stende, nam Christo ducè non minima certe
gesturus es, quam Alexander ille magnus,
qui cum nullo unquam hoste, ut legitur,
est congressus, quem non vicerit, nullam
urbem obsedit, quam non expugnauerit,
nullam gentem adiit, quam non calcave-
rit, sed de his satis.

Expofitus
regno-
rum Chri-
stianis e-
reptorum
numerus.

Spurius
obtrufus
flagitio
inter Car-
dinales.

Neglecta
res Chri-
stiana ab
Alex.

XXXIII.

(a) Ma-
rian. l. 26.
c. 2.

Spurium
admitit
in Cardi-
natum
collegi-
um.

Turpiffi-
ma alteri-
us promo-
tio.

Auctus est hoc anno Cardinalium fe-
riatus, atque inter alios Cæsarem Borgiam
filium nothum Valentino archiepiscopa-
tu & episcopatu Pampilonensi antea one-
ratum sacra purpura donavit Alexander,
de quo hæc refert Joannes Mariana (a):
Duodecimo kal. octobris eundem in Cardi-
natum collegium cooptavit, quasi Domi-
nici Arimiani, cui Zanopzia nupta erat,
iustum filium. Impotens est animus, quem
ingens cupiditas devorvit: vecordia viri-
bus armata neque pudore movetur, neque
veritatis conscientia legibus. Ut ita crede-
retur tantum multorum ad gratiam loquen-
tium testimonia confirmarunt. Contra his-
cere nemo Rotæ iudicium, nemo Cardina-
lium, cum quibus rem communicavit, au-
sus est. Tantam improbitatem tam per-
ditos ejus sæculi mores ingenuisse orbem
Christianum arbitror. Hinc vero proxima
mata, quibus premimur.

Alios etiam duos in senatum sacrum...
ascivisse refert Insignia repugnante maxi-
ma Cardinalium parte: Die, inquit, vi-
gesima septembris Papa Alexander creavit
duodecim Cardinales, & in eorum creatio-
ne consenserunt tantum septem Cardinales,
reliqui dissenserunt. Inter primos fuit cre-
atus filius ipsius natus ex se & quadam mu-
liere, quam nupsit cuidam Dominico de
Arignano, & semper fuit habitus, tentus,
& reputatus ejus filius, & ipse fecit eum
episcopum in Hispania de Pamplona. Item
filium domini Gabrielis de Casarimis fra-
trem generi sui. Item unum de domo Far-
nesia. nempe Alexandrum; consanguine-
um Julia Bella. Quorum postremus po-
stea virtutibus probavit dignum se sacra
purpura, ac multos post annos Pauli III.
accepto nomine pontificatum gessit: reli-
qui fuere numero novem, inter quos Jo-
annes Borgia fororis filius, Montis rega-
lis antistes, Bernardinus (b) Carvajalis vir
eruditus, cujus aliquæ sacrae conciones
extant, congregati postea adversus Ju-
lium II. Pisani conciliabuli author: Fri-
dericum etiam episcopum Cracoviensem
Poloniæ Hungariæque Regum fratrem,
atque Hyppolitum Estensem metropoli-
tam Strigonensem in purpuratorum ordi-
nem adscriptos Cromerus (c) & Bonfinius
(d) tradunt. Sex vero alii erant Joannes
Mortanus Anglus archiepiscopus Cantua-
riensis tit. S. Anastasiæ presbyter, Jo-
annes Antonius de S. Georgio episcopus A-
lexandrinus presbyter tit. SS. Nerei &
Achillei, Joannes Grolaya abbas S. Dio-
nysii presbyter tit. S. Sabinæ, Raymundus
(e) Perauldus Gallus episcopus Gur-
censis presbyter tit. S. Mariæ in Cosme-
din, Dominicus Grimanus Veneti ducis
filius diaconus S. Nicolai inter imagi-
nes.

XXXIV.

Qui fue-
runt alii
Cardina-
les creati.

(b) Sur.
to. 5. l. 1.
c. 22.

(c) Cro. l.
30. Vol. 1.
(d) Bon-
fin. dec. 5.
l. 3.

(e) Fel.
Contel. in
clench.
Card.

XXXV.

Hoc anno B. Franciscus Paulanus, cu-
jus sanctitas longe lateque resulgebat ac
ingens multitudo piorum virorum ad
eum confluebat, ut monasticis discipli-
nis ab ipso excoleretur, religiosæ vitæ for-
mulam sanctissimis præceptis ex evange-
lio decerpitis ornatissimam composuit, quæ
ab Alexandro VI. amplissimo diplomate
(f) confirmata est. Ex iis vero sacris præ-
ceptis pauca hæc pietatem eximiam spi-
rantia delibasse suffecerit: Dixit Domi-
nus in evangelio: Qui non renuntiaverit
omnibus, quæ possidet, non potest meus es-
se discipulus, ideo fratres nihil sibi appro-
prient nec domum, nec locum, nec ali-
quam rem, sed sint tanquam peregrini &
advena in hoc sæculo Domino famulantes,
nam paupertatis spiritus est abdicatio soli-
tudinum, sæculi & privatio, ex vita præ-
senti transiturus iter ad Deum sine impedi-
men-

(f) Lib. 4.
Dallar. p.
129.

Paupertas
spiritus
inculcatus.

mento, alienatio iustitia temporalis scilli-
cet a forensi strepitu, fidelis observatio
mandatorum Dei, fundamentum pacis &
munditiæ, pauper enim frater est dominus
mundi, & qui iactavit in Deum curam
suam possidet per fidem omnes gentes in ser-
vos. Hæc est illa celsitudo altissima pauper-
tatis, quæ vos charissimos fratres in veros
heredes, & reges regni celorum instituit,
& pauperes rebus factos virtutibus subli-
mavit. Hæc sit portio vestra, quæ perducit
in terram viventium, quare loca vestra,
quæ inhabitamus volumus esse curiosa, sed
tam domus quam ecclesiæ sint parvæ &
humiles. & tales quod in omnibus reluceat
sancta paupertas. Insuper nullus inter vos
quidquam suum dicere audeat, sed omnia
sint de ecclesiâ, & unicuique a patre distri-
buatur, prout opus est, cuiuslibet ætate &
qualitate considerata. Ergo cum quis filiis
suis aut aliqua necessitudine ad se perti-
nentibus in societate nostra constitutis, an-
tequam contulerit vestem, seu aliquid ali-
ud inter necessaria deputandum, non oc-
culte accipiat, sed potestate superioris,
ut in rem ecclesiæ reductam, cui necessarium
fuerit tribuatur. Nulli ergo nostrum quid-
quam liceat habere, quod superior non de-
derit nec permisit, quibus nec corpora
sua, nec voluntates suas in sua liceat ha-
bere potestate, & infra.

De jeju-
niis ser-
vandis.

De preci-
bus fun-
dendis.

Quoniam, testante scriptura, multa ex
jejuniis nascuntur bona, ideo quilibet car-
nem suam domare sollicitus sit jejuniiis &
abstinentia esse & potus quantum valitudo
permittit. Omnes vigilia, quas mandat
Ecclesiâ, sanctæque quadragesima a domi-
nica quinquagesima incipientes a nobis in-
violabiliter observentur: a festo omnium
sanctorum exclusivè usque ad festum na-
tivitatis Domini, cæterisque temporibus
quarta & sexta feria solliciti sumus jeju-
nare: aliis autem temporibus & solemnita-
tibus devotis possint qui volunt, de licen-
tia correctorum jejunare: qui si eorum in-
specta qualitate corrector nolint eis per-
mittere, sufficiat eis bona voluntas.

De oratione fundenda hæc vir sanctus
subjungit: Quoniam autem oratio bona est
cum jejuniis, fratres maxime hostiam lau-
dis immolantes, quantum vires suppetunt
devotioni & orationi vacare non omittant,
jungentes verbis sensum, sensui affectum,
affectui exultationem, exultationi maturi-
tatem, maturitati humilitatem, humilitati
libertatem: ac præter horas canonicas po-
rissimum quando eis vacat psalmis & aliis
peculiaribus orationibus insistent, locis, ho-
ris, & temporibus constitutis, quas quan-
to crebriores, tanto sanctiores habere de-
bebunt.

XXXVI. Multis interjectis de carniū abstinen-

tia, hæc subiicit: Cibi nostri durante vita
nostra sint quadragesimales tam in locis &
conventibus, quam etiam extra, nec alicui
cui carnes, nec ova, caseum, aut lactici-
nia alia modo aliquo seu tempore, demptis
infirmis, & hoc de consilio medici, come-
dere licitum sit: contrascentes simul &
consentientes, non revelantes per tres men-
ses carceribus mancipentur.

Florebat hoc tempore Joannes Pico
Mirandulæ comes eruditioris gloria adeo,
ut Linguarum plura genera, ac scientias
omnes callere videretur, inanis gloriolæ
impulsus aura cum Romam ad Innocen-
tium VIII. accessisset, nongentas quæsti-
ones disceptandas propugnandasque pro-
posuit (a), quarum tredecim de hæresi
suspectæ visæ sunt, in quibus male sen-
tire de Christi descensu ad limbum, de
pœnis damnatorum æternis credendis,
de libertate, de cultu sacrarum imagi-
num, de assumptione hypostatica huma-
nitatis Christi a Verbo divino, de tran-
substantiatione in Eucharistia, quasi pos-
set esse substantia panis cum corpore Chri-
sti, nec non magiam & cabalam laudasse
existimatus sit, quare in iudicium voca-
tus professus est nuncupato sacramento,
se omnia dicta sua pontificiis decretis sub-
mittere, nongentarumque propositionum
libellus ab Innocentio prohibitus est: qua
de causâ cum ab æmulis magnum in ip-
sum odium concitaretur, quod affectato
philosophiæ fastu hæresarcham egisset,
ille apologeticum librum edidit, in quo
tredecim propositiones suas accipites,
quæ offensionem auxerant, in catholicum
sensum traduxit, ac de suo scribendi apo-
logetici libri consilio hæc pie promulga-
vit: Fui ego, Deum testor, dubio diu
consilio diluenda mihi hæc objectamenta, an
silento potius prætereunda essent. Move-
bant me ut tacerem duo præcipue. Pri-
mum quod ego contentionis & iurgiorum
abhorrens, animi pacem, quam mihi mea
præstiterunt studia & placidissima vitæ
tranquillitatem amavi semper, nec odi ul-
lum magis scribendi munus, quam quod in
disceptatione & amarulenta quoquomodo
altercatione sit constitutum, quippe qui non
minus referre; quam inferre injuriam vel
contumeliam nec boni viri duxeram esse,
unquam nec philosophi. Alterum hoc i-
psum erat, quod & summi Pontificis, cu-
jus mihi merito celebranda semper memo-
ria, & ex sanctissimo apostolico senatu
complurimum iudicio contentus, quorum
& benignitatem & benevolentissimum in
me animum oblivisci nunquam aut possunt
aut debeo, videbar facile & odium posse
negligere & convitia hominum improbo-
rum. Et profecto quod attinet ad cætera;

Indicta
carnium
& ovo-
rum & la-
cticio-
rum absti-
nentia.

Nongen-
ta quæ-
stiones
propositæ
a Jo. Pi-
co Mi-
randula-
no.
(a) Jo.
Pico
Mirand.

Adducitur
in suspi-
cionem
hæreticos.

Eam pur-
gat.

in hac erant sententia, ut indignos illos ex-
stimarem, quibus aliquando responderem,
sed in uno mihi objecto hareseos crimine
hoc si facerem verebar, ne quod non dilu-
erem, viderer crimen agnoscere: scribit
autem & sapientissime Ruffinus esse qui-
dem gloriosum Christi exemplo patienter
injurias tolerare, at unam notam hareseo-
sus qui ferat, vel dissimulet, non esse Chri-
stianum. Et Hieronymus noster quanta po-
test animi contentione clarissima exclamat
voce: Nolo in suspitione hareseos quem-
quam esse patientem, tacere ergo non vult
Hieronymus, & inivertum otiosumque homi-
nem pro ea, qua potest, autoritate ad
scribendum trahit, & impellit. Quare si
qui sunt, qui forte me tacere vellet, sci-
ant sibi non mecum sed cum Hieronymo es-
se controversiam, qui me tacere non vult:
Hieronymum non audire quis potest? Sine
flagitio ipso ergo suadente immo cogente,
etiam brevem aggressus sum ascribere apo-
logiam, non ut quemquam lacerem, vel
accussem, sed ut a maximo, quod mihi in-
juria obiicitur, impietatis crimine jure me
excussem. Hoc, quaeso, patiantur obtrecta-
tores mei eo animo, quo ego iniquam il-
lorum offensam passus sum semper, patian-
tur, inquam, ut qui Christianus de Chri-
stianis sum parentibus natus, qui vexillum
Christi Jesu in fronte gero, qui pro Chri-
sti fide etiam ob eam lubens quasi cum Pau-
lo hoc ipsis aequo animo audientibus excla-
mem voce. Non magus, non Judaeus sum,
non Ismaelita, non haereticus, sed Jesum
colo, & Jesu crucem in corpore meo porto,
per quem mihi mundus crucifixus est & ego
mundo. Denique cum sanctitatis, &
sapientiae, & id genus egregios titulos nec
mihi arrogem, nec illis derogem, hunc u-
num mihi ipsi pro quo tuendo etiam san-
guinem ultro effundam, quaeso, non de-
mant, ut scilicet me possim dicere Chri-
stianum.

Ut ea non
sit tole-
randa.

xxxvii.

In calce vero apologetici veram & or-
thodoxam fidem professus, haec addidit:
Oro, igitur, obsecro, & obtestor amicos
& inimicos, pios & impios, doctos &
indoctos per viscera Jesu Christi domi-
mini nostri, per mirabile descensus ejus ad
inferos mysterium, per aeternum damna-
torum ignem, qui non extinguitur, haere-
ticis praecipue & sacrosanctae Romanae ec-
clesiae hostibus debitum, per veri & mysti-
ci corporis sanguinisque sacramentum, per
Dei omnipotentiam, per exhibendam me-
rito Filii ejus & coheredum imaginibus re-
verentiam, legant sine livore, sine invidi-
dia, quae num scribimus, priora, id est ip-
sas propositiones non enarratas, non expli-
citas, non legant quando inter doctos eas
proposuimus disputandas. Non passim le-

gendas omnibus publicavimus, nam ibi plu-
rima sunt impia dogmata veterum philoso-
phorum Averrois, & Alexandri, & ali-
orum quamplurimum, quae nos etsi semper
professi sumus, asserimus, praedicavimus
publice & privatim, non minus a vera re-
ctaque philosophia, quam fide esse aliena,
scholasticam tamen exercitationem medi-
tantes de more academiarum inter paucos
& doctos secreto congressu disputanda sus-
cepimus: qui vero ipsum leger libellum
propositionum disputandarum, ut ex ip-
so poterit titulo admoneri, dum quae ex
nostra dicuntur scientia, quae item ex a-
liorum discerno, non proponi illas a me ut
meas veras opiniones, sed ut creditas ab
illis, ita & suspicari poterit & si alio-
rum dicantur dogmata & inventa, visa
tamen mihi & haec & illa vera & pro-
babilia. Qui ergo me oderunt, ideo illa
non legant, quia nostra sunt, qui me a-
mant, ideo non legant, quia ex illis, quae
mea sunt cogitare plurima possunt, quae
non sunt nostra. De hoc libro apologeti-
co haec scribit Joannes Franciscus nepos
in vita Joannis Pici: Librum ipsum & quae
scripturus erat in posterum matris Eccle-
siae, ejusque praesidis sanctissimo iudicio
Christianissimi hominis more commisit: id
enim vel expresse, vel tacite geri oportere
persuasissimum est, quasi illud Augustini
proferret. Errare possum, haereticus esse
non possum, quando alterum sit hominis
proprium, alterum perversa & obstinata
voluntatis. Cum ita sapienter, modeste,
ac pie omnem hareseos suspensionem de-
terfisset Joannes Picus, ab Alexandro VI.
diplomate xiiii. junii hujus anni confi-
gnato cohonestatus est, sublatamque omnis
actio, quam censores fidei illi intende-
rant.

Ut impia
dogmata
in scholis
exercita-
tionis
gratia de-
fendan-
tur.

Sua scri-
pta Picus
censurae
ecclesiae
subjicit.

Ob piam illam demissionem Christia-
nam Joannes Picus divinam clementiam
sibi conciliavit, nam cum carnis volupta-
tum laqueis irretiri se sisset, posthac eos
generose abrupit, ut narrat Joannes
Franciscus ejus nepos: Immensa, inquit,
Dei bonitate, quae ex malis etiam bona e-
licit effectum esse [quemadmodum mihi re-
tulit] judicabat, ut calumnia illa falso a
malevolis irrogata veros errores corrige-
ret, eique in tenebris aberranti: ut quan-
tum exorbitasset a tramite, veritatis con-
tueri posset, ceu splendidissimum jubar il-
lucesceret, prius enim & gloriae cupidus,
& amore vano succensus, muliebribusque
illecebris commotus fuerat, feminarum
quippe plurimae ob venustatem corporis o-
risque gratiam, cui doctrina ampleque di-
vinitate, & generis nobilitas accedebant, in
ejus amorem exarserunt, ab quarum studio
non abhorrens, parumper via vitae postha-

xxxviii.
Posthac
factum &
volupta-
tes sper-
nit Picus.

bita in delicias defluerat: verum simul-
tate illa exprobratus diffluentem luxu ani-
mum retudit, & convertit ad Christum,
atque feminea blandimenta in supernae pa-
triae gaudia commutavit, neglectaque aura
gloriae, quam affectaverat, Dei gloriam &
Ecclesiae utilitatem tota cepit mente per-
quirere, adeoque mores componere, ut post-
hac vel inimico iudice comprobari posset.
Macerasse ipsum carnem flagellis, ac li-
bros quinque, quibus elegiaco carmine
amores suos luserat, nec non plura rhy-
mis Etruscis conscripta religionis causa
exuisse, atque ad ipsum venientes op-
timis & sanctissimis praecipis instruxisse,
ac illud S. Francisci verbum. Tantum
scit homo, quantum operatur; in ore fre-
quentissimum habuisse, tum addit: Adeo
in Deum exarsisse illum memini, ut cum
Ferrariae in pomario quodam de Christi a-

Carnem
macerat.

Pia ejus
consilia
praedican-
di evan-
geli.

more colloquens longis spatium am-
bulacris in ejusmodi verba proruperit. Ti-
bi haec dixerim in arcanis recondito, opes
quae mihi reliquae sunt absolutis consumma-
tisque elucubrationibus quibusdam, egenis
elargiar, & crucifixo munitus, exertis nu-
datisque pedibus orbem peragrans per ca-
stellam, per urbes Christum praedicabo. Dum
nimium differebat pium consilium ad
exitum perducere, proximo anno MCD-
XCIV. aetatis trigesimo secundo Flo-
rentiae, cum prius vovisset Praedicatorum
familiam ingredi, piissime obiit.
Ferturque post mortem ignibus vallatum
apparuisse, quod in purgatorio poenae da-
ret ob ingrati animi vitium, quod ingen-
tes naturae dotes penitus Christo non con-
secrasset, seque piorum precibus com-
mendasset.

Post mor-
tem pur-
gatoris i-
gnibus
cinctus
apparuisse
fertur.

I.

Annus post Christum natum millesimus quadragesimus nonagesimus quartus indictione duodecima variis rerum conversionibus, suscepto a Carolo Francorum Rege diu ante meditato Italico bello insignis extitit. Acceleranda visa est expeditio, ob Ferdinandi Regis Neapolitani repentinam mortem, ob Juliani Cardinalis S. Petri ad vincula in Gallias praecipitem fugam, multorumque in aula pontificia eventuum novitatem. In primis igitur quod ad Ferdinandum Regem Neapolitanum attingit, septuagenario major apoplexia percussus vigesima quinta januarii die interit. Proximis diebus illius obitus famam Romae percubuisse memorat Stephanus Infissura (a): Vigesima septima, inquit, mensis januarii proximi praeteriti sequentibus venerunt nova ad urbem, quod die sabbati 25. ejusdem, qua fuit festum conversionis S. Pauli, serenissimus Ferdinandus Neapolitanus Siciliae Rex diem clausisset extremum, qui obiit sine cruce, sine luce, sine Deo.

(a) Infissura, m. arch. Vat. sig. n. 111. Vol. lat. l. 6. Politian. ep. l. 2. Suric. to. 5. l. 1. c. 27. Marian. l. 26. c. 6. & alii.

(b) Burchardus, m. arch. Vat. sign. n. 104. p. 121.

Praecipiti syncope abreptus.

Abalienato sensibus acclamatum ut scelerum poeniteret. (c) Comineus, l. 7. c. 11.

(d) Burchardus, m. arch. Vat. sig. n. 104. l. 2. pag. 173.

(e) superioribus diebus defuncto clara memoria Ferdinando de Aragonia Siciliae Rege Neapolitano serenissimus Alfonsus II. etiam de Aragonia primogenitus suus ex ordinatione & institutione felicitis recordationis Innocentii Papae VIII. in regno Neapolitano sive Siciliae citra pharum successerit, tamen Rex Franciae praevidens ad regnum ipsum Siciliae citra pharum jus habere per oratores suos institit, ne idem Alfonsus in regno hujusmodi per sanctissimum dominum nostrum investiretur aut coronaretur in Regem, vel quod alias citra ejusdem regni dispositionem coronaretur: ex quo coronatio ejusdem Regis Alfonsi diutius est retardata.

(e) Burchardus, ubi sup.

Vincere arte nisus est Alfonsus Gallorum Regis conatus, cumque Alexandrum filiorum suorum amplitudinis cupidissimum esse cognosceret, devinxit illum sibi affinitate, Sanciamque filiam suam notham Jofredo illius pariter notho filio pactus est (f), moxque decretus (g) cum amplissima auctoritate Joannes Borgia legatus Cardinalis Montis regalis, qui pontificio nomine regia ornamenta eidem Alfonso conferret, quae Burchardus describit his verbis: Alexander Papa VI. volens statui dicti Regis Alfonsi opportune providere, de reverendissimorum Cardinalium consilio die veneris XVIII. mensis aprilis in suo secreto consistorio, quod duravit ab hora XII. usque ad mediam horam vel circa ante XX. & XXI. creavit legatum de latere suo reverendissimum D. Joannem tit. S. Susannae presbyterum Cardinalem Montis regalis vulgariter nuncupatum ad investendum dominum Alfonsum Regem de regno Siciliae citra pharum & terris ipsiusque in Regem inungendum & coronandum. Extant Alexandri eo argumento literae (h), quibus de praestanda ab Alfonso solemniter clientelaris officii sponcione, regnoque liberalitate ac beneficentia sedis Apostolicae illi asserendo provincia data fuit hifce verbis concepta.

Rex Francorum intercedit ne Alfonsus Rex a sede Apost. renuntietur.

III. Contracta inter Alphon. & Pont. affinitas.

(f) Infissura, m. arch. Vat. sig. n. 111. c. 27. Marian. l. 16. c. 6. Naud. vol. 2. gen. 50. & alii.

(g) Id. ib.

(h) Ext. in m. arch. Vat. in script. v. a. & in diario Burch. l. 1. p. 146.

Dilecto filio Joanni tit. S. Susannae presbytero Cardinali ad regnum Siciliae citra pharum nostro & Apostolicae sedis legato. Postquam clara memoria Ferdinandus de Aragonia Siciliae citra pharum Rex, sicut Deo placuit, rebus fuit humanis exemptus, nos considerantes quod charissimus in Christo filius noster ipse Ferdinandi Regis primogenitus, tunc Calabriae dux, ad praesens in dicto regno & tota terra, quae est citra pharum, quae de jure & proprietate Sanctae Romanae ecclesiae fore noscitur.

cutur, usque ad confinia terrarum ipsius ecclesiae, excepta civitate nostra Beneventana cum ejus territorio, districtibus, & pertinentiis ipsi Ferdinando Regi vigore investiturae & concessionis per felicitis recordationis Innocentium Papam VIII. praedecessorem nostrum sub certis modo & formae factarum successit, quodque praedecessoris nostri Romani Pontificis dicti regni Reges, qui pro tempore fuerunt, inungi & coronari facere consueverunt, ac intendentes, quod Alfonsus Rex sedis Apostolicae devotissimus juris, regni, & terrae praedictorum, ac regalium insignium plenitudine gratulari, ac statum suum firmiter stabilire valeat, videntesque tantum munus, prout etiam praedictus Alfonsus Rex per suos speciales ad nos propere destinatos oratores cum instantia postulavit adimplere, ac debitis solemnitatibus honorare praedecessorum vestigiis inherentes, & infra, habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem S. R. E. Cardinalibus deliberatione maturata, te nostro & ejusdem ecclesiae nomine ad regnum & Regem praedictos pro praemissis, & nonnullis aliis ejusdem Romanae ecclesiae arduis negotiis peragendis dictae sedis legatum de latere nostro de fratrum eorundem consilio comitante pacis angelo destinamus, circumspeditione tua praedictum Alfonsum Regem, praestito ab eo & per te recepto nostro & ejusdem Romanae ecclesiae nomine iuxta formam in literis Innocentii praedecessoris hujusmodi desuper confectis & inferius annotatam corporali juramento per traditionem vexilli ejusdem Romanae Ecclesiae in suis manibus de regno & terra praedictis, ac omnibus iuribus & pertinentiis eorundem auctoritate apostolica investendi, ipsiusque in illorum realem & corporalem & actualem possessionem hujusmodi inducendi, ut praefertur, solemniter inungendi, ipsiusque in signum pleni juris atque domini & terrae praedictorum, ad laudem & honorem omnipotentis Dei, & gloriosa virginis Mariae, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum, totiusque curiae caelestis triumphantis, statum quoque nostrum & S. R. E. regni, & terrae praedictorum salubrem & felicem, in Regem catholicum dicta auctoritate coronandi facultatem & auctoritatem eadem auctoritate & de simili consilio concedimus: Et infra. Tenor vero formae praedictae sequitur & est talis.

Favet illi Alexander ut succedat Ferdinando.

Legatum decernit qui ipsi coronam imponat.

IV. Nuncupandi sacramenti formula praecripta.

finia terrarum ipsius ecclesiae, excepta civitate Beneventana cum toto territorio, & omnibus districtibus & pertinentiis suis, secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum, & districtus civitatis ejusdem per Romanum Pontificem distinctos, & in posterum distinguendos, ab hac hora fidelis & obediens ero B. Petro & vobis domino Alexandro Papae VI. vestrisque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus sanctaeque apostolicae Romanae ecclesiae. Non ero in consilio vel consensu, seu facto ut vitam perdati seu perdant, aut membrum, aut capiamini seu capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credituri estis per vos vel nuntios vestros, vel per literas ad vestrum vel eorum damnum scienter nemini pandam, & si scivero fieri, procurari, vel tractari aliquid quod in vestrum vel ipsorum damnum cedat, illud pro posse impediam, & si hoc impedire non possem, illud vobis vel eis significare curabo. Papatum Romanum & regalia S. Petri tam in regno Siciliae & terra praedictis, quam alibi consistentia adiutor vobis ero ad retinendum, defendendum, & recuperandum, & recuperata manuteneo contra omnem hominem. Universas & singulas condiciones contentas in literis Innocentii praedecessoris vestri super ipsorum regni & terrae concessionem confectis, ac omnibus & singula, quae in eis continentur literis plenarie adimplebo, & inviolabiliter observabo, & nullo unquam tempore veniam contra ea. Non procurabo per me, vel alium seu alios quoquo modo, ut eligar vel nominer in Regem vel Imperatorem Romanum, seu Regem Theutoniae, aut dominum Lombardiae, vel Tusciae, & si electionem, vel nominationem ad imperium, vel regnum Romanum seu Theutoniae, regnum aut dominium Lombardiae, vel Tusciae, seu per majoris partis eorundem de me celebrari contigerit, nullum hujusmodi electioni seu postulationi assensum praestabo, nec intromittam me modo aliquo de eorum, vel alicujus eorum regimini, nec etiam de civitate Beneventana & suis territoriis, districtibus, & pertinentiis, seu Campania, neque de Maritima, ducatu Spoletano, marchia Anconitana, patrimonio B. Petri in Tuscia, Massa Trabaria, Romanodiola, alma urbe, in civitatibus Perusina, civitate Castelli, Bononiensi, Ferraricensi, Anconitensi, aut comitatu Venasini, aut aliis terris quibuscumque vel dominiis, seu feudis ipsius ecclesiae ubilibet constitutis ex successione vel legato, seu donatione, vel venditione, vel alio quovis titulo vel contracto, nihil mihi unquam acquiram vel vendicabo, seu potero acquirere, vel quomodolibet vendicare, & nihil unquam re-

Adiecta lex de imperio, Infubria aut Herutria cum regno Neapol. non conjungendis.

cipiam, vel habeo, seu retinebo, vel potero recipere, habere, aut etiam retinere cum illis, neque ullam potestariam, capitaniam, vel rectoriam, nullumque aliud officium recipiam seu recipere potero in eisdem seu ipsorum aliquod, nec etiam vendicabo, aut occupari permittam, seu faciam praemissa, vel partem aliquam eorundem, nec illa offendam vel molestabo, nec etiam Romanam ecclesiam quoquo modo sub censuris, poenis spiritualibus & temporalibus in supradictis commissionibus, conditionibus, & infestatione contentis, quas hic haberi volo in singulis suis partibus alias pro specificis repetitis & expressis. Schismarico aut haereticis cuicumque, vel a fide devio, & ab ipsa ecclesia praeciso, ejusque sequacibus, aut dantibus eis auxilium, consilium, vel favorem non dabo quovis modo per me vel alium, seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte, consilium, auxilium vel favorem, nec ab aliis, quantum in me fuerit, si impedire potero, dari permittam, sed eos juxta posse meum, donec convertantur, persequar & invadam. Sic me Deus adjuvet, & haec sancta evangelia. Dat. Romae apud S. Petrum, per annum incarnationis dominicae MCCCXCIV. XIV. kal. maii pontificatus nostri anno II.

V.

(a) L. i. p. 140. Quo honore exceptus Card. legatus.

Venientem Neapolim Cardinalem legatum honorificentissime pro illius dignitate excepit Alfonsus Rex, ut refert Burchardus (d), qui sacris ceremoniis praerat, testisque adfuit: Rex, inquit, venit obviam Cardinali usque ultra S. Antonium, & proximum locum prope S. Julianum, ubi detecto capite voluit osculari manum legati, quod legatus non admittens, ipsum ad oris osculum & ad sinistram suam, ipso tamen Rege ad dexteram prius invitato, continuo equitare fecit, & ante Regem & legatum equitarunt omnes. Dominus Helor Caraffa camerarius major Regis frater Germanus reverendissimorum dominorum Cardinalis & archiepiscopi Neapolitani portavit ensen contrario modo, quo aliis principibus portari solet, portabat enim punctam ensis in manu, & manicam ensis sursum tenebat erectam equitans ad sinistram capellani crucem ante legatum portantis, post legatum vero & Regem non fuit servatus ordo. Et infra: Pervenuto hoc ordine ad portam civitatis, archiepiscopus Neapolitanus ultra paramenta consueta etiam sandalis & chirothecis indutus porrexit crucem legato osculandam, quam legatus, ipso Rege prius invitato, osculatus est, Rex autem non est crucem deosculatus. Venerunt sub baldachino legatus & Rex usque ad ecclesiam metropolitani. Nonnullis interjectis subditur: Ubi legatus peractis gratiis Regi, & ut abiret rogato, ex equo de-

scendit, & cum Rege intravit ecclesiam, & porrecto sibi per archiepiscopum paratum aspersorio Regem se & alios aspersit. Tum incenso fuit ipse legatus incensatus non Rex, Rege tamen prius invitato. Ascenderunt ad altare majus, ubi supra faldistoriis paratis genuflexerunt. Dicti sunt versiculi & oratio per archiepiscopum, & ante eum versiculus per choros, & oratio de S. Januario per legatum, qui dedit tandem benedictionem & indulgentias trium annorum, quas publicavit sacrista ecclesiae ex cedula me illam legente sibi.

Septima maii die (b), quae erat feria v. confenso in caelum Christo sacra, legatus in principe Neapolitano templo Alfonso regni Neapolitani juribus induturus, vexillum Romanae ecclesiae, quod ab Alexandro Romae acceperat, atque a Coerulando Borgia equite Rhodio delatum ei tradidit, promulgato prius pontificio decreto, quo hujusmodi auctoritas concessa fuerat: ac tum Alfonsus sacramentum fidei publice detulit; quae singula gesta suis instructa circumstantiis ita describit Burchardus (c): Lecta, inquit, bulla, nimirum paulo ante allata, per dominum Alfonsum Stephanum de Narnia, Rex genuflexit super cussinum coram legato, & a sinistris Regis genuflexus etiam erat dominus Joannes Pontanus secretarius suus, qui iuramentum per Regem praestandum scriptum habens in manu legebat, & ego, & Rex reperebat. Et infra: Et ita singulorum verborum prolationem processerunt ad iuramentum completum, & prolatis per Regem verbis: Et haec sancta Dei evangelia, legatus accepit missale apertum in manibus super genua sua illud tenens, quod ad dexteram suam habebat crucifixum ante se depictum. Igitur ad aliam manum apponi feceram chartam, in qua scripta erant principia quatuor evangeliorum, videlicet unum secundum Joannem: In principio, & alterius secundum Matthaeum: Liber generationis; & alia duo aliorum duorum evangelistarum, super quod Rex ambas manus ponens, videlicet dexteram super evangelia, & sinistram super crucifixum juravit more solito. Tum legatus instituit, & investivit Regem per traditionem vexilli de regno, & in illius possessionem ipsum induxit dicens: Auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa per impensionem hujus vexilli in tuis manibus te de regno Siciliae citra pharum usque ad confinia terrarum S. R. E. versus civitatem Beneventanam, & alias expressa in literis apostolicis nobis directis, omnibus juribus & pertinentiis eorundem investimus, teque in regni & terra praedictorum, realem, corporalem, & actualem possessionem induci-

VI. Vexillum Rom. ecclesiae Alphonso datum. (b) Burch. ib. p. 161.

(c) Id. ib.

Obstrictus iurejurando Alphonsus.

mus iuxta formam, & renorem literarum earundem in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Ritus inunctionis & coronationis. Magnificus dominus Jacobus Caracciolus comes Burginus cancellarius regni, vexillum de manibus Regis accipiens, illud in sacrificia pro Rege paratum portat & praeposit. Surgit Rex, & in faldistorio suo, quod interim in opposito lege competenti, distantia videlicet palmorum quaedecim, vel circa, a primo gradu altaris in illo plano positum fuit. Sedit legatus facie versa, & apud eum in duobus scabellis hinc & inde positis sedent duo episcopi, ubi sibi invicem facies quasi vertent, magis tamen ad latera Regis inungendi quam legati, prout in consecrationibus episcoporum fieri solet. Interim procurator fiscalis regius requirit omnes notarios non stans longe a cornu epistola altaris detecto capite, ut de investitura & traditione possessionis faciant unum vel plura instrumentum, & instrumenta, sub his verbis: Ego Joannes de Gallutiis regius procurator fiscalis requiro vos omnes & singulos notarios & tabelliones publicos hic consistentes, ut de investitura & inductione in possessionem regni Siciliae, &c. per Reverendissimum dominum legatum serenissimo Regi Alfonso nostro II. de Aragonia, ut supra facta conficiatis unum vel plura publicum & publica instrumentum & instrumenta. Quibus sic peractis post modicam moram surgit Rex, & ambo sui assistentes depositis mitris, & aliis praelatis cum mitris sedentibus, archiepiscopus Neapolitanus dicit legato: Reverendissime pater. Postulat, &c. prout in pontificali. Legatus: Scitis illum, &c. Neapolitanus respondit: Et novimus, &c. Legatus: Deo gratias. Sedit Rex & ambo assistentes. Legatus competenti & intelligibili voce dicit: Cum hodie, &c. Finita monitione, surgit, accedit, coram eo super cussino genuflexus osculatur ejus manum. Tum praestatur iuramentum confectum sub hac forma, videlicet: Ego Alfonsus Dei gratia Rex Siciliae profiteor, promitto, juro coram Deo & angelis ejus deinceps legem, & justitiam, & pacem Ecclesiae Dei populoque mihi subiecto pro posse & nosse facere atque servare, salvo condignae misericordiae Dei respectu, sicut id consilio fidelium meorum melius potero invenire: pontificibus quoque ecclesiarum Dei condignum & canonicum honorem exhibere, atque ea, quae ab Imperatoribus & Regibus ecclesiis collata & reddita sunt, inviolabiliter observare: abbatibus, comitibus, & vassallis meis congruum honorem secundum consilium meorum fieri. Ann. Eccl. Tom. XXX.

Ritus inunctionis & coronationis. VII.

Publica monumenta de regni consecratione edita.

delium praestare. Sic me Deus adjuvet & haec sancta Dei evangelia. Et ambas manus super librum missalem, quem legatus teneat, ponat, ut prius in iuramenti praestatione fecit.

Rege sic genuflexo permanente, surgit legatus deposita mitra & stans ad Regem versus dicit intelligibili voce legendo: Oremus. Omnipotens aeternae Deus, &c. Item dicunt praelati in suis locis sine mitris stantes submissa voce. Finita oratione praedicta surgit Rex, & ante cornu evangelii super gradus altaris & illius plano, se prosternit quatuor cussinis, videlicet unum sub genibus, aliud sub stomacho, & duobus sub brachiis & capite sibi positus, legatus accepta mitra procumbit in faldistorio, in quo sedebat ad altare versus: omnes praelati cum mitris in suis locis genuflectunt: scabellum ponitur pro cantoribus in sine presbyterii, quo posito in libro duo cantores dicunt letanias, aliis cantoribus in pristino eorum loco remanentibus ipsis respondentibus: S. Petre. S. Paule. S. Januari, [bis dicatur,] Dicit in letania: Ut obsequium, &c. surgit legatus cum mitra, & accepto in sinistra baculo pastorali, stans versus ad Regem prostratum dicit in cantu letaniarum: Ut hunc &c. Idem faciunt & dicunt praelati omnes cum mitris in suis locis genuflexi. Tum legatus iterum procumbit ut prius, & letania perficitur. Finita letania surgit legatus deposita mitra, & stans versus ad Regem prostratum dicit intelligibili voce: Pater noster, quo plane per eum completo, dicit intelligibili voce legendo: Et nos, &c. cum aliis, & duabus orationibus: idem praelati omnes in suis locis sine mitris genuflexi dicunt. His dictis legatus sedit accepta mitra Rex coram legato super cussinum genuflectit, praelati omnes cum mitris circumstantes in modum chori post Regem. Finita letania surgit legatus deposita mitra, & stans versus ad Regem, nudabatur brachium dextrum Regis & inter scapulas ampliatur vestis superior, solvitur diploidis camisia, acolytus Papa cum carafa * olei cathecumenorum stet a dextris legati: dominus Bernardinus Gambara subdiaconus apostolicus cum vase & bombyce stet prope dictum acolytum. Legatus depositis chirothecis & incepta oratione: Deus Dei filius, & usque ad verba, benedictionem infundat, inclusive continuata intincto pollice dexterae in oleo cathecumenorum, inungit brachium dextrum Regis inter juncturam manus & cubiti ab infra in modum crucis, & bombyce desuper posita, & fascia per dictum Bernardinum ligata, inungit eodem pollice eundem Regem in modum crucis in-

VIII. Precum formularum repetita.

Ritus regiae inunctionis.

* ampulla

rer scapulas & bombycem desuper ponit, religantur camisia diploidis & parva vestis, ac alia desuper aprantur, & dum premissa facit legatus nihil dicit, sed premissis expeditis continuat dictam orationem dicens eandem usque ad finem, & tunc dicit aliam illi sequentem, videlicet: Omnipotens sempiternus Deus, &c. idem dicunt omnes prelati, plane tamen legendo. Quibus dictis prelati ipsi ad sua loca revertuntur.

IX.

Finitis orationibus predictis, surgit Rex, & legatus lavat manus cum medulla panis & extergit, tum & ipse surgit, amovetur ambo faldistoria, & aliud faldistorium cum scabello & duobus cusinis ponitur in plano versus cornu evangelii. Versus legatus & stans ante ultimum gradum altaris fecit confessionem cum ministris suis majoribus genuflexis. Cantores dicunt introitum, & prelati etiam bini & bini in suis locis stantes confessionem dicunt. Facta confessione legatus accedit ad altare, osculatur illud in medio, & evangelium ex libro evangeliorum, imponit incensum, incensat altare, accipit mithram in cornu epistola, ubi incensatur, & ipse descendit ad faldistorium, legit introitum, kyrie eleison, & proceditur in missa usque ad versum primi Alleluja inclusive. Rex facta confessione surgit & ab illis duobus suis assistentibus associatus, videlicet Neapolitano & Antiocheno, intrat sacristiam suam sedet in sede sive faldistorio ibidem sibi parato: sedent & illi duo assistentes in suis scabellis eis illuc asportatis dominus Bernardinus subdiaconus apostolicus extergit bombyce brachium Regis, & inter scapulas reponitur bombyn in bacili ibidem parato, & ad comburendum portatur, & aptatur camisia diploidis, & parva vestis. Nonnullis interjectis, quibus regii cultus formam elegantiamque describit, subiicit, sic paratus accedit ad thalamum regium a duobus suis assistentibus ac regis & capellanis duobus majoribus elemosynario & confessore dumtaxat associatus, ubi in sede regali sua genuflexit, & ex libro suo dicit introitum: Kyrie eleison, Gloria in excelsis Deo, orationem, Deus qui corda fidelium, & sub eadem conclusione sequenti.

Deus regnorum omnium protector da mihi servo tuo triumphum virtutis tue scienter excolere, ut qui tua constitutione sum princeps tuo semper numine sum potens. Per Dominum nostrum, &c. Dein decantatur epistola, & Alleluja, cum primo versu tantum, videlicet, Emitte spiritum tuum & creabuntur.

X.

Inrerim apud Regem stantibus cantoribus versum predictum: Emitte, cantanti-

bus, reponitur faldistorium legati in medio altaris, in quo ipse sedit cum mithra. Rex descendit de thalamo suo ab illis duobus suis assistentibus & aliis suis associatus: & accedens ad legatum fecit ei similes reverentias ut prelati, quibus & ipse pariter facit, ut prius & facta detecto capite reverentia coram eo super cusinum genuflexit. Prelati omnes faciunt circulum post Regem, ut prius, cum mithris stantes & omnia simul cum legato, plane tamen dicentes, legatus autem accepto ense nudo de altari per me sibi porrecto, illud tradidit in manu Regis recipientis dicens: Accipe gladium, &c. quo dicto Rex osculatur manum legati. Tum imposto per me gladio in vaginam legatus cingit Regi gladium in vaginam dicens: Accingere, &c. Surgit Rex & extractum ensim de vagina viriliter ter vibrat, tum super brachium sinistrum extergit, reponit in vaginam, & iterum coram legato, ut prius genuflexit. Corona de altari per me sumpta traditur legato, quam cum omnibus prelati paratis manum apponentibus solus Regi imponit dicens: Accipe coronam, &c. Pomum deinde a me legato porrectum legatus tradit Regi in sinistram recipienti dicens: Accipe dignitatis pomum, & per id in te catholicae fidei cognosce signaculum, quia ut hodie ordinariis caput & princeps regni & populi, ita perseveres auctor & stabilitor Christianorum & fidei Christianae, ut felix in opere, locuples in fide cum Rege Regum glorieris, qui vivit & regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Surgit Rex, & per me ense distincto, & domino Hectori Curasse camerario suo majori traditur, qui eum in vaginam immediate ante Regem deservit per totum officium. Legatus a dextris, & archiepiscopus Neapolitanus a sinistris Regis, deducunt procedente solo portatore eiusdem ipsum Regem: sequitur patriarcha Antiochenus, oratores regii, & capellani majores cum confessore & elemosynario. Ubi Rex ipse cum scepro in dextra & pomo in sinistra per legatum & archiepiscopum predictum in solum & sedem Regis intro-mittitur & ad sedendum ponitur, dicente legato eo; Ita retine, &c. Convenienter procedent Regem omnes regii, & prelati omnes parati sequuntur stantes in thalamo a dextris & a sinistris ante sedem regiam, sed pro angustia loci fieri poterit ut supra dixi.

Rege inthronizato, legatus deposita mithra stans versus ad altare incipit in cantu: Te Deum laudamus; quem cantores proseguunt usque in finem, legato ipso ad dextram & archiepiscopo ad sinistram Regis sine mithris interim stantibus, & regali-

Quo ritu
accinctus
gladio.

In regio
folio col-
locatur a
legato.

XI.

XII.

Oblatio
novo Re-
ge facta
legato.

galibus omnibus post predictos hinc & inde iuxta Regem. Finito: Te Deum laudamus; legatus stans in loco predicto iuxta Regem detecto capite ex libro dicit: Firmetur manus tua; cum duabus orationibus sequentibus, idem dicunt plane omnes prelati. His dictis legatus accepta mithra & facta cum ea Regi aliquali reverentia, & per Regem pari modo refacta, redit cum prelati similiter cum mithris incedentibus, similiter per eos prius Regi reverentia facta, ad suum faldistorium, & illis ad sua scanna, & cantores dicunt secundum hymnum cum suo versu: Veni Sancte Spiritus; ad quem legatus in suo faldistorio Rex depositis corona scepro & pomo in suo, & prelati in bancis suis omnes detectis capitibus genuflexunt. Regi deponitur corona per dominum Fridericum & D. Gentili Virginio Ursino tenenda traditur, similiter sceprum & domino Jafredo traditur, & Domino Henrico assignatur, & in suo tempore per eundem D. Fridericum omnia Regi reponuntur, & quando est per Regem facienda genuflexio, non debent prius predicta sibi deponi. Finito versu predicto surgunt omnes, & in suis locis sedent quousque evangelium incipitur. Diaconus dicit: Munda, &c. legatus imponit incensum, benedicit diacono & alia sunt more solito. Ad evangelium deponitur Regis corona, ut supra, scepro & pomo in manibus retentis: quo finito, & cum duobus suis capellanis majoribus dicto, sedet & reponitur sibi corona. Ad verba: Incarnatus est, Rex cum corona sua in sede se humiliter inclinat. Idem fecit legatus in faldistorio suo; prelati vero omnes in locis suis detectis capitibus genuflexunt. Cum legatus finito credo dicit: Dominus vobiscum, surgit Rex cum corona & dicto Oremus sedet. Lecto per legatum offeritorio portatur faldistorium in medio altaris, in quo sedet legatus cum mithra ut prius: archiepiscopus & patriarcha assistentes occurrunt Regi usque ad gradus thalami, ubi Regi cum corona & pomo descendenti reverentiam faciunt, & Rex ipse, ut prius, ipse, &c. & usque ad legatum deducunt. Regi praevenit & redeunt omnes prelati assurgunt cum mithris, & reverentiam faciunt, & ipse eis etiam, &c. ut prius, & regii sequuntur ut prius.

Pervenio ad legatum competenti spatio, videlicet decem vel duodecim palmorum, deponitur Regi per dominum Fridericum corona, sceprum, & pomum, assignantur, & datus per eundem D. Fridericum duodecim medialis ad hoc ordinatis Regi, Rex facta legato reverentia super cusinum super eo genuflexit, & dictas duodecim medalias legato in manum dexteram offert,

& manum ipsam osculatur, cui legatus dicit: Centuplum accipies, & vitam aeternam possidebis. Surgit Rex & comperenti spatio predicto reasumit coronam, sceprum & pomum, & facta legato reverentia revertitur ad thalamum a duobus suis assistentibus ad gradus thalami associatus, ubi facta & recepta reverentia, dimisso Rege, ad sua loca revertuntur, Rex ascendit thalamum & solium, & sedet usque ad praefationem, legatus post recessum Regis depositis chirothecis lavat manus, ascendit ad altare, & proseguitur missam more solito.

Super calicem sive patenam ponuntur sex hostiae, videlicet tres magnae & tres parvae, & paulo infra, de quibus subdiaconus dat unam magnam & unam parvam credentiaris, & de ampullis vini in tazza eidem etiam pro probatione. Incensatis per legatum oblati & altari, incensatur legatus per diaconum ter sibi thuribulum offerentem. Tum cum diacono thuribulum deferente accedit ad Regem in thalamo cum mithra archiepiscopus Neapolitanus, quo ibidem constituto, surgit Rex cum corona, & archiepiscopus deposita mithra accepto thuribulo facta Regi reverentia cum capite stans ante ultimum gradum solii incensat Regem cum corona stantem ter ei thuribulum ducens, tunc facta sibi, ut prius, reverentia reddit thuribulum diacono, & accepta mithra, & cum ea Regi reverentia facta redit ad locum suum. Interim diaconus incensat omnes regios bis cuilibet thuribulum ducens. Post prelatos incensat oratores, episcopum Tropiensem, & alios prelatos majores, & alios duos confessorem & elemosynarium & in thalamo Regis barones: Et infra.

XIII.

Legato praefationem incipiente surgit Rex cum corona, dicit cum capellanis suis: Sanctus &c. quo dicto reasumpta corona ascendit ad sedile suum, ubi genuflexit dimissis corona, scepro, & pomo sic manens quousque ad communionem sit iturus dicto per legatum: Agnus Dei, &c. Ego cum instrumento pacis cum quodam panniculo mundo extergo, & panniculum ipsum desolator, & capellanus ille cum phuriali, qui de baculo pastorali servavit in missa cum alio instrumento pacis genuflexit ad dextram legati, qui finita oratione: Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. osculato altari osculatur primo meam pacem, deinde aliam, singulis dicens: Pax vobis, & nos sibi: Et cum spiritu tuo. Tum ego do instrumentum meum archiepiscopo Neapolitano, qui id deservit Regi genuflexo dicens: Sit pax tecum, & ille respondens: Et cum spiritu tuo, ante & post reverentiam consuetam. Regi faciens & re-

Sacra communione refectus Rex.

Restituito mihi instrumento rediit ad locum suum: ego instrumentum suum super altare repono. A Rege accipiunt pacem omnes regii suo ordine. Reverso ad locum suum archiepiscopo Neapolitano alius capellanus cum alia pace dat pacem hoc ordine archiepiscopo Neapolitano, et ille alii prelato post eum cum ore, et alter alteri. Et infra: Postquam legatus se communicaverit sub utraque specie, antequam se purificaverit digitos abluat, expectet Regem communicandum. Duo prelati assistentes occurrunt Regi sine mitris usque ad gradus thalami, et ipsum deducunt, ut alias. Rex descendit detecto capite absque scepro, et pomo, sequuntur regii omnes etiam illi cum corona, scepro et pomo et capellani majores, et duo alii. Rex genuflectit in supremo gradu solii, vel altaris. In cornu epistole sine cussino communionem reverenter et devote a legato recipit, qui hostiam in dexteram recipiens patena cum sinistra apposita illam Regi tradit dicens: Corpus domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam.

Rex sumpta communione et purificatione accipit coronam ante ultimum gradum altaris, ac sceptrum, et pomum et facta altari cum capite reverentia redit ad thalamum suum a duobus suis assistentibus cum mitris associatus. Ubi in faldistorio suo genuflectit, et dimittit corona et scepro et pomo legit communionem, et post orationem de Spiritu Sancto, qui addit orationem sequentem: Deus, qui ad predicandum aeterni regni evangelium Romanorum imperium preparasti: porrigere famulo tuo arma caelestia, ut pax Ecclesiae nulla turbetur tempestate bellorum. Per Dominum, &c. Finita missa et benedictione per legatum data, idem legatus dat plenariam indulgentiam omnibus utriusque sexus, qui missa seu benedictioni suae hujusmodi interfuerunt. Et infra:

XIV.

Rex interim accipit coronam, sceptrum, et pomum, accedit ad supremum gradum altaris, genuflectit: Legatus acceptis corporalibus ambabus manibus, et illis indicibus medio extenso in modum semivolutum plicatis illa Regi porrigit osculanda, tum dextrum, deinde sinistrum oculos Regis tangit, et Regi iterum porrigit osculanda: demum cum ipsis signum crucis super Regem producit. Qui surgit, imponitur sibi corona, recipit sceptrum et pomum in faldistorio, quod post medium altaris versus cornu epistole sibi ponitur, sedit. Et infra: Legatus dimittit in altari corporalibus, vadit ad faldistorium suum in plano in cornu epistole sibi in loco consueto paratum, deponit paramenta omnia, et sandalia, et accipit cappam. Tum faldistorium ipsum post medium altaris versus cornu evangelii sibi ponitur, ubi sedet ad dextram Regis. Rex creat milites et alia, quae ex consuetudine, vel alias facere consueverunt Reges in eorum coronationis solemnitate, faciet. Perfectis omnibus legatus a dextris Regis associabit eum usque ad portam ecclesiae, prelati omnibus ipsis sequentibus, ubi peractis per Regem ipsis gratiis, Rex extra portam ecclesiae ascendit equum sibi paratum, et coronatus cum scepro et pomo in manibus baronibus super ipsum baldachinum portantibus et aliis regni destinatis equitabit via ordinata ad castrum novum.

Eadem die compleffe Alfonso facta Alexandro promissa tradit Burchardus (a), celebrataque ejus Sanciae filiae impuris natalibus ortae cum Jofredo Borgia ejusdem Alexandri filio constitutas ante, ut diximus, nuptias perfecta que impositae Alfonso coronae pompa, Jofredum creatum a focero Tricaricensem principem, comitem Clarimontis, Lauriae & Carinola. Gentilem vero Virginium Urfinum magistrum equitum renuntiatum. Tum Pontifex, Francorum Regem monuit (b), ut expeditionem Italicam intermitteret, grassari enim in urbe pestilentiam, extimescere se ne in ditione ecclesiastica tumultus bellici concitarentur, ne annonae inopia transalpinorum accessu magis ingravesceret, neve etiam Alfonso Neapolitanus Rex defendendi sui causa Turcam in Italiam exciret atque ita Christianum imperium barbaricae vastitati pateret. Ad quae exponenda Franciscum Cardinalem S. Eustachii legatum ad Carolum Regem misit, eumque dare operam conciliandae paci iussit (c).

Alexander, &c. dilecto filio Francisco S. Eustachii diacono Cardinali ad charissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum Regem illustrem in praesentiarum in partibus Italiae constitutum, et ad universam Italiam, ac ad quaecumque ipsius Italiae loca, ad quae te declinare contigerit, apostolicae sedis legato salutem, &c. Considerantes, prout universo orbi notissimum fore dignoscitur, quot et quanta damna retroactis temporibus proh dolor! perfidi Turci Christi nominis hostes, Christianum sanguinem sitientes, reipublicae Christianae intulerint, quotque Christianorum dominia, terras, civitates, atque loca suae tyrannidi et spurcissima sectae subjecerint, quodque in dies continue pejora faciunt et attentare praesumant in maximam divinae majestatis offensam, ipsiusque reipublicae Christianae, nostramque et catholicorum Regum et principum aliorumque fide-

Creati equites a novo Re. 85.

XV. Spuria Alphonsi Ignorio Pontificis nuptia. (a) Burch. ubi sup. Sur. to. 5. l. 1. c. 30. Monitus Gallus Rex ne Italiam ingredia-tur. (b) Inff. m. arch. Vat. sign. n. 111. Obiectum illi Turcam exci-tum ini.

(c) L. 5. bull. p. 211.

XVI. De Turc. grassationibus.

Ut ob Christiana diffidia creverint animis.

fidelium ignominiam atque jacturam, et quia desiderii nostri semper fuit ob dissensiones et bellorum turbines in Italia hac tempestate vigentes, quorum occasione vires nostrae minuuntur, Christianorum potentia debilitatur, ipsi perfidi Turci inde majorem sumentes audaciam et videntes principes et potentatus Christianos inter se dissidentes, eisque propterea resistere non valentes, ad invadendum Christianorum terras et loca, prout anno superiori adversus Croatiam fecerunt, et adhuc se facturos minantur, facilius inducuntur, tanto furori resistere et obviare nequimus nisi bella et dispersiones hujusmodi cessent, sique inter Christianos Reges et principes aliosque potentatus vera pax et concordia, ad pacem et concordiam ipsam componendam ut omnis scandali materia auferatur damnisque et periculis, quae bellorum furor producit, et fovet, obvietur, converterimus omnes sensus et spiritus nostros et propterea, et infra, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem sanctae Romanae ecclesiae Cardinalibus deliberatione matura, te ad charissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum Regem illustrem et Christianissimum, universamque Italiam, ac quaecumque Italiae loca, ad quae te declinare contigerit, tanquam pacis angelum nostro et ejusdem Romanae ecclesiae nominibus ad pacificandum ipsam Italiam, ipsiusque Regem ad pacem ipsam amplectendum, quemadmodum cum pro sua erga sedem Apostolicam devotione, ac reipublicae Christianae utilitate, ut catholicum principem decet, facturum non dubitamus, inducendum, dicta sedis legatum de lateve nostro de frarum eorumdem consilio comitante pacis angelo provide duximus destinandum, &c. Amplissima eum autoritate fulcit, principisque, atque praefules opera illi non deesse jubet (a). Dat. Romae apud S. Petrum anno MCCCCXCIV. VII. id. octobris pontificatus nostri anno III.

Decretus ad Carol. Regem Franc. legatus.

(a) Reg. post eand. ep.

XVII.

(b) Petr. Delph. l. 4. ep. 19.

Florentino (preto Neapolitano ad-harent Gallo Re-gi.

eo amplius horam apertissime multaque fiducia contulit. Audita Florentinorum a Rege Neapolitano defectione difficiliora futura sibi omnia polliceri cepit. Tandem kal. novembribus hinc profectus est, et Luca ipsum modo praestolari adventum Regis hodie audiit, rediturumque cum eo Florentiam. Et paulo infra: In hoc fluctuantis status discrimine Hieronymus hic a senatu tanquam ultimam desperatae rei suae refugium ad majestatem regiam cum qua-tuor civibus missus est, si forte eo interprete pacificus sit futurus Regis ingressus, qui licet hostili populatione non credatur venturus, in ipsius tamen adventu non defuturum maximum aliquod in urbe hoc scandalum quibusdam occasionibus mirum in modum dubitatur. Indixit hodie vicarius archiepiscopi a dominio requisitus biduanum omnibus jejunium tam laicis quam religiosis, cras in pane et aqua, sequenti die consueto jejuniorum more, mandavitque ecclesiis omnibus, ut per idem biduum sacramissarum solemniam de Spiritu Sancto cum oratione de tribulatione decantaretur. Ad decem et eo amplius Gallorum millia Florentiam cum Rege ingressura dicuntur, et jam complures heri et hodie advenerunt. Florentiae v. i. novembris MCDXCIV.

Hieronymus Savonarola ad Gal-lum ora-tor decer-nitur.

Carolus Rex Florentiam ingredi-tur.

XVIII.

Non admisit Carolus Gallorum Rex in colloquium Franciscum Cardinalem legatum, veluti suspectum hostem, quod Aragonias partes adversus Gallos Pii II. avunculi exemplo, fovisset, Alexandri vero monita hoc responso eludit; pestilentiam se non expavescere, cum vitae laboribus mors finem imponat, non metuendam famem, cum lautissimos commeatu rerumque affluentiam secum illaturus foret: non formidare Turcam, cum ab ineunte aetate pro amplificanda fide adversus Turcas arma exercere vellet, nec venientis impetus defugere. Illius praeterea orator mox atque Neapolitani regni jura Alexandri decreto collata Alfonso accepit, in Cardinalium consistorio conquestus Caroli juribus hereditariis detractum, a pontificia sententia ad futurum concilium, (quod ob invasum flagitio ab Alexandro, ut ferebatur, pontificatum) congregandum contendeat, provocavit. Auxit eam discordiam Julianus S. Petri ad vincula Cardinalis (c), qui Caroli Francorum Regis partes secutus, Alexandrique Alfonso juncti foedere iras veritus in Gallias, ut dixi aufugerat, praefecto imposito, qui Ostiae arcem praesidiario milite, armis, tormentis bellicis, commeatuque egregie instructam teneret: ad quam recipiendam Alexander exercitum immisit (d), repulfamque passus, excitis demum maritimis, ac terrestribus Alfonso Regis viribus ipsam-

Caroli respon-sum ad Alexan-drum.

Juliani Roburei Card. in Gallias fuga. (c) Id. ibid. Burch. ubi sup. Surit. to. 5. lib. 1. c. 28. Guicciard. l. 1. (d) Id. ib.

(a) Guic. l. 1. Paris Neap. regni ab Alphonso oblata Carolo. (b) Ferron. l. 1.

(c) Volat. l. 5. Ferron. l. 1. & alii.

Petrus Medicus Florentia exactus cum fratribus. (d) Id. ib. Pisae libertate donata.

(e) Sur. c. 36. Receptus Florentiae Carolus.

XXII.

Paeta cum Gallo a Florentinis inita.

xisset (a), terrestremque etiam exercitum, qui Gallis iter interciperet opposuisset, rem, ut poterat, feliciter gessit; immo victo similis interpretibus concordiae Venetis majorem regni partem Carolo obtulit (b), qui spretis iis continuato itinere in Etruriam penetravit: ubi mox novae rerum conversiones subsecutae: Petrus enim Medicus Florentinae reipublicae princeps, qui invitis civibus Alfonso Regi Neapolitano adhaeserat, Gallorum progressibus territus Carolum adiit (c), ut illius iras deliniret, ac Petram sanctam, Serzanellum, Liburnum, Pisasque illius potestati permisit: qua re male gesta Florentinorum odia in se incendit, ut praetorii ingressu repulsus majoris mali timore perterritus cum Joanne Cardinale, qui postea in pontificatu Leo X. dictus est, ac Juliano fratribus in exilium rerum omnium egenus profugerit (d). Augebat illius invidiam Pisas a Carolo Rege, civium lamenta miserato, libertate fuisse donatas: eo tamen dissimulato dolore Florentini Carolum honorificentissime excepit Florentia patrem patriae, libertatisque vindicem appellarunt. Describit illius in eam urbem ingressum Burchardus (e), tum pactioes ab ipso cum Florentinis confectas, necnon ut regis literis Gallica in Neapolitanum regnum jura promulgarit, ut armorum potentiam aequitate nixam ostenderet.

Feria, inquit, II. XVII. novembris serenissimus Francorum Rex intravit civitatem Florentiae cum maximo honore & triumpho, magna equitum & pedum copia associatus, ubi diversa cum ipsis Florentinis tractavit. In valvis ecclesiarum & aliis locis publicis aureis literis scriptum erat. Pax, & restauratio libertatis. Inuit inter alia cum ipsis Florentinis conventio, & capitula, quae xxvi. dicti mensis fuerunt, in ecclesia metropolitana Florentiae missa ibi finita, publice lecta, & mediis juramentis stipulata, per quae inter cetera Florentini promittunt dare Regi Franciae centum triginta millia scutorum infra annum. Deinde quolibet anno duodecim millia usque ad finem belli, Rex habebit continuo Florentiae duos oratores suos, viceversa Florentini duos apud Regem de rebus bellicis occurrentibus mutuo tractaturos: Pisas & Ligurnum erunt in potestate Regis usque ad finem belli: differentiae inter Florentinos & Januenses occasione Petrae sanctae, Sarzanae, & castri novi, remissa sunt eidem Regi, qui ut accessum suum ad urbem honestaret: iis diebus Florentiae decrevit & publicari fecit suas potentes literas sub tenore huiusmodi, videlicet.

Carolus Dei gratia Francorum Rex uni-

versis Christi fidelibus presentes literas inspecturis zelum carbolice fidei, & salutem in Domino sempiternam.

Considerantes attentius, & intra nostrae mentis arcana saepenumero revolventes innumerabilia damna & incommoda, caedes, strages, ac nobilium civitatum & fidelium populorum desolationem & devastationem, ac plura alia horrendissima facinora, quae spurcissimi Turci in sanguinem Christianum incessanter debacchantes a quinquaginta annis citra, ut a majoribus nostris profecto fidedignis didicimus, inhumanissime perpetrarunt, cupientesque more progenitorum nostrorum Francorum Regum Christianissimorum tantis sceleribus, quae ipsi perfidissimi Turci religioni Christianae continuo minantur, pro viribus occurrere, ac eorum sribundam rabiem totis conatibus expellere, postquam placuit Altissimo in regno & dominis nostris suam pacem ponere, proposuimus pro debellando Turchos eorumque furores rabidos, & recuperandis Terra sancta & aliis dominiis per eos Christianis principibus & populis ablatiis propriis persona laboribus, facultatibusque non parcere, quinimmo dilectissimis uxore & filio nostro unico, regnoque amplissimo pacifico & opulentissimo, ac praeter voluntatem principum & pro eorum regni nostri relatis, statimus cum adiutorio Dei, cujus causam amplectimur, ac summi omnium Christianorum Pontificis, & pastoris, nec non principum aliorum fidelium praesidio sacratissimum hoc opus fidei devotione & magno animo aggredi, quod quidem sanctum propositum divina credimus inspiratione nostro cordi fuisse infusum. Nec arbitretur quispiam, ut ad occupandum quorumcumque principum, vel populorum dominia, aut civitates opus hoc tam sanctum tamque laudabile aggrediamur: sed, ut ipse Deus ineffabilis verus testis est, hoc solum ad eius laudem & gloriam, suaeque fidei Christianae religionis exaltationem & ampliationem amplectimur, sperantes in ipso Deo, a quo omnia perfecta opera perfectionem suscipiunt, nos hoc sanctum desiderium nostrum ad optatum finem perducturos. Sed quia regnum Sicilia, quod Neapolim vocant, per progenitores nostros & e manibus infidelium & aliorum Romanae ecclesiae restitutum, & de quo ipsi progenitores circa quatuordecim investituras, videlicet duodecim a diversis Romanis Pontificibus, & duas alias factas a duobus generalibus conciliis receperant, & quod ad nos iure hereditatis pertinet, (quamvis Pius Papa II. volens suos ex humili plebe natos ad principatum fastigium extollere, regnum ipsum contra iustitiam abstulerit, & illud quondam Ferdinando de Aragonia

XXIII. Caroli Regis Franc. de Turcis subiticiendis pompaticae litterae.

Gallica in regnum Neap. iura exposita.

con-

Protector Carolus in Turcos bellum moliri.

Nolle Romanae ecclesiae vel clientibus injuriam alicui inferre.

Liberum iter perditionem ecclesiae tantum expolce-re.

Centestatur de damnis que hostes contracturi sint.

concesserit), ad depugnandum perfidissimos Turcos praecipue per portum Valoniae, & nonnulla alia loca nobis faciles ingressus praebere potuerit, illud Deo auxiliante, intendimus recuperare, ut vobis & nobis facilius ingressus & egressus ac tutum praesidium esse possit, nec intendimus propter aliam urbem Romae, prout modernus Alfonso de Aragonia ac sui praedecessores alius Alfonso & Ferdinandus magna reverentia & rebellione obsidendo eam fecerunt, aut aliis terris Romanae ecclesiae praedictum aliquod, seu damnum inferre, sed illa & ipsius ecclesiae subditos, pro illius & Apostolicae sedis honore & reverentia, ab omni damno & injuria pro posse nostro illesos conservare, ac ipsius ecclesiae statum, honorem, dignitatem more dictorum progenitorum nostrorum, quoad poterimus, potius adaugere. Quia vero pro dicto regno recuperando & nostro sancto proposito exequendo pro faciliore, & breviori via ad urbem praedictam veniendo per nonnullas terras ecclesiae transitus sit nobis faciendus, sanctissimum in Christo patrem & dominum dominum Alexandrum divina providentia Papam VI. ac sacrum S. R. E. Cardinalium collegium, nec non quorumcumque civitatum, oppidorum, terrarum, & locorum eisdem Romanae ecclesiae rectorum, gubernatores, potestates, officiales, cives, incolae, & habitatores quoscumque in Domino requirimus, hortamur, & contestamur, ut saltem quemadmodum hostibus nostris, & in hoc sacro proposito nobis adversantibus favores & auxilia, que potuerunt praestiterunt, & praestant, ita nobis & nostris liberum ingressum & regressum per civitates, oppida, terras, & loca praedicta ac vicinialia necessaria nostris expensis & sumptibus exhibere dignentur. Nisi aliqui nos hoc in opere saluberrimo impedissent, ut credimus jam urbem Neapolim & magnam regni partem expugnassent & in principio mensis proxime futuri fines hostium ingredi potuissent; si vero ingressus & regressus, & liber transitus, & victualia nobis & nostris solvendo debita pretia fuerint, quod non credimus, denegata, nihilominus curabimus totis viribus invenire & capere, & victualia necessaria, quibus poterimus medietis, praestantes solemniter nobis ad cultam non debere impurari, sed potius illis, qui perfida iniquitate de fide nostra non recto sapientes nostrum pium & sanctum propositum voluerint impedire. Protestamur insuper de injuriis Deo & vobis faciendis, damnis quoque & interese per nos propterea jam incurris, si qua in futurum incursum fuerimus, quam protestationem prosequimur coram universali ecclesia, ac principibus totius Christianitatis, quos convenire

Ann. Eccl. Tom. XXX.

intendimus pro hac sanctissima expeditione Deo duce fideliter adimplenda. In quorum omnium fidem & testimonium praesentes literas fieri, & per notarium publicum infra scriptum subscribi & publicari, nec non regalis sigilli appensione muniti fecimus. Dat. Florentiae XXI. mensis novembris anno Domini MCCCXCIV. & regni nostri anno XII.

Meminerunt de his literis Caroli Regis plerique authores, inter quos Surita (a) Caroli jura in Neapolitanum regnum a Ferdinando Castellae Rege contempta, ut inania ait, cum beneficiarium Romanae ecclesiae regnum testamento relinqui a principibus Andegavensibus non posset (b), quod verum erat: ita nec Joanna II. in Alfonso Regem Aragonum adoptionis jure beneficiarium idem regnum transfundere potuerat, cum utrumque cum apostolicis diplomatis successorum in Neapolitano regno hereditum ordo scriptus pugnaret, constaretque jamdiu illius regni jura ad sedem Apostolicam devoluta: at cum vi illud rapuissent Aragonii potiori jure Gallis, qui illud ex Saracorum & Manfredi ereptum manibus restituisent Ecclesiae, deberi Carolus disceptabat. Ob conversas vero illius adventu Etruscas res publica Italarum odia contraxit, quippe florentissimae reipublicae momento dissolverat imperium, quod tot annis tantisque laboribus partum fuerat; saepegerat in suam potestatem plerisque munitiones: Pisas in libertatem vindicatae, dejecto Florentino insigni, Carolo statum stricto ense minacem posuerat: mons Politianus illarum exemplum erat secutus (c); Luca & Senae in ejus clientelam concefferant. Ex quibus territi universi principes facere coeperunt colloquia, ut ingravescentem illius potentiam eliderent. Metuebat insulae Siciliae Ferdinandus Rex Hispaniarum, classemque validissimam ad eam tuendam, defendendamque ditionem ecclesiasticam comparavit (d): abalienatus (e) est ab eo Ludovicus Mediolanensis dux, qui Joanni Galeatio duci defuncto spoliatoque nepote XXI. octobris successerat (f), cum aliquarum Etruriae urbium a Carolo obtinendarum spe excidisset: Veneti recepto Petro Mediceo profugo fortunam illius miserati Italicos tumultus aegre ferentes, sui etiam imperii jacturam formidarunt: Maximiliano Caesari permolestum erat Italicum regnum Gallico adjungi, ipsumque excitare annitebatur Alexander Papa, ut & caesareae Italiae urbes Carolo eriperet, seque Ecclesiae propugnatorem, ingressu in ditionem ecclesiasticam prohibito praestaret. Propterea vocato ad se Maximiliani

XXIV. (a) Sur. 10. 5. l. 1. c. 36. Jus regni nec ad Gall. sed ad Pont. pertinet. (b) Id. c. 34.

Adventu Caroli VIII. perturbata universa Italia. (c) Ferro. l. 1. Cur plures principes in eum conjurarent.

(d) Sur. c. 38. (e) Guic. l. 1. (f) Burchard. arch. Vat. n. 104.

G g 2 liani

liani oratore professus est, prius se mortem obiturum, quam Carolum Italia potiri pateretur, ut testatur Burchardus (a), administer, atque interpres.

(a) Burch. ubi sup. p. 187. XXV.

Ingressos Florentiam Gallos inclementia ufos erga cives benevolos queritur Petrus Delphinus (b) in literis ad Patavinum episcopum proximo anno datis, cum iam Galli Florentia excessissent: Commiseratus sum tam foedam incluta urbis faciem, tantis implicitam curis, qua hostili animo ab amicis pressa blandiri eis, atque aridire cogebatur, qui de se erant quam pessime meriti. Solatus sum plerosque convenientes me domi, suasque, ut agerent Deo gratias, quod de magnis periculis ab eo liberari magnifice non essent passi graviora, & minus malum etiam pro maximo existimarent bono, siquidem castigans castigasset eos Dominus & morti non tradidisset eos, casos nempe illos fuisse, sed flagellis, non scorpionibus, tentatos cum fidei Abraham, si diligenter Deum, visosque in tribulatione patientes, & revera ita fuisse aperitissimis deprehendi argumentis. Reverti mihi per id temporis Florentia civitatem illam magnam itinere dierum trium qua conversa est ad predicationem Jone. Vidisses hoc adventu Domini abstinere omnes ab esu carniam, neque permessa edito publico aperiri macella. Tempia ubique solito amplius confessoribus ac poenitentibus plena, totque utriusque sexus sacrosanctum corpus Christi dominico natali die perceperunt, ut paschalem solemnitatem vetulerint. Si persisterint in fide, neque declinaverint a mandatis Domini, timere non poterunt surrecturos in iudicio secum viros Nimiritas, seque condemnatos, quoniam sicut illi ad predicationem prophetice, traxit ad proborum religiosorum hortamenta optime conversi sunt. Ex fonte bono die iv. februarii MCDXCV. Porro anxius inter hac erat Alexander, dubitans quid facto opus esset: nam tertia novembris die habito Cardinalium senatu Ascanium Cardinalem Sfortiam Florentiam mittendum decrevit, paulo autem post Ascanium ipsum, qui in Ostia occupanda & agro Romano infestando Gallis fa-

In antipiti discrimine conversi ad Deum Florentini.

(c) L. 3. p. 246. (d) Burch. in diar. l. 2. p. 2. Nonnulli Cardinales ab Alexandro custodia traditi.

Cardinalis Ascianus & S. Severini missi fuerunt ad cameras superiores palatii supra Papam ibidem reclusi & custoditi, Prosper & Hieronymus fuerunt missi per unum deambulatorium ad castrum S. Angeli ibidem detenti, Cardinalis vero de Luna te missus ad Ostiam ad tractandum ibidem quadam occurrentia. Eadem die dominus Ferdinandus de Aragonia dux Calabriae venit ad urbem. Non potuit Calaber Alexandrum a vi Gallica defendere, cum Romani rerum suarum discrimen adire recusarent (e), Regemque praepotentem, a quo gratiam pacitque honestissimas rationes referre poterant, pro tuendis alienis commodis ad iram in se irritare. Verebatur Alexander, ne quid in ipsum moliretur Carolus ab adversariis suis, qui vitio pontificatum eum adeptum fuisse obiciebant, impulsus; fugamque adeo capere meditatus est. At Cardinales die xii. decembris iurejurando se ad defendendum Pontificem, eumque quocumque pergeret, sequendum obstrinxerunt: cogitantem autem fugam Veneti illum, ut Romae subsisteret, confirmavit (f), laboranti opem polliciti, nec non Ferdinandus Siciliae & Hispaniarum Rex Gallo denunciavit (g), ne Pontifici bellum inferret. Sed ob exceptum Ferdinandum Calabriae ducem hostem offensus Carolus significavit Alexandro Romam ingredi se decrevisse (h), quandoquidem Calabrum recepisset: tunc etiam instituit, ut Ascanium & Sanseverinatem Cardinales ex custodia educeret.

Ferdinandus di Aragonii in urbem adventus.

(e) Burch. l. 2. & Volat. l. 3. Metuit sibi Alexander ne quid in eum Carolus molitur.

(f) Id. c. 2.

(g) Id. c. 41.

(h) Id. c. 41.

Dolebat Alexander suis se invisum esse, neque Romanæ ecclesiae clientes ad eum defendendum arma capere, quare Francorum Regem ipsius amicitiam exambulantem ultra non repellere decrevit, cum Gallicam armorum vim ferre non posset. Itaque Cardinalem Sanseverinatem die decimanona decembris e custodia emissum ad illum legavit (i), ut de concordia legibus cum ipsomet pacificeretur.

XXVI. Cum Carolo contactus pacificatur.

Addit Burchardus (k) missas ad se & alios Germanicæ nationis in pontificia aula agentes a Cardinale Gurcensi literas, quibus conquerebatur etiam tum consumptos frustra suos labores ad Pontificem Regemque in concordiam redigendos, neque Carolum regem aliud magis optare, quam omnibus filii amantissimi officii Alexandrum complecti: hostes vero Gallici nominis, qui in urbe morabantur, Pontificem ab eo abalienasse; pollicebaturque nullam Germanis injuriam illatum iri: conceptæ erant hisce verbis eæ literæ (l).

(i) Burch. in diar. l. 2. XXVII. (k) Id. ib. p. 214.

Charissimis fratribus & amicis praelatis & aliis curialibus nationis Alemannicæ & dominiorum illustrissimi archiducis Philippi in urbe habitantibus. Cha-

(l) Ext. ca. lit. a. p. d. Burch. p. 214.

Charissimi & si, prout testis est Deus, qui hominum scrutatur corda & renes, quantum potuimus fecimus diligentiam erga Christianissimum Regem tum nomine summi Pontificis, tum nomine nostro dedimus operam ad faciendam bonam unionem & intelligentiam inter ipsum summum Pontificem & Christianissimum Regem, nihilominus, quorum culpa nescio, hactenus fuimus impediti, non per ipsum Christianissimum Regem, cum nil aliud cupiat quam se devotissimum filium gerere erga summum Pontificem, & sanctam sedem suorum progenitorum more, sed timeo quod a Deo principaliter propter peccata nostra & demerita graviter offenso impedimentum dictæ unionis processerit, qui nisi precibus devotarum personarum fuerit placatus, dicta unio, nec ex consequenti pax inter principes Christianitatis fieri poterit: ceterum cum timor sit de invasione urbis per armigeros ipsius Christianissimi Regis, & suorum confederatorum, si dicta unio in dies breves non fiat propter hostes ipsius Christianissimi Regis, qui stant in urbe, ut dicitur, sic effecti apud Christianissimum Regem, ne aliqua damna inferant sui armigeri quibuscumque partisans in urbem moram trahentibus, neque etiam cæteris quibuscumque, undecumque sunt oriundi, nisi in armis contra suam maiestatem & suos reperirentur, & inter cæteros in urbe moram trahentes voluit & declaravit sua maiestas, quod omnes subditi serenissimo D. meo Romanorum Regi semper augusto & illustrissimo principi D. Philippo eius inclito nato Austria archiduci & Burgundia duci non minori favore per suos armigeros debere tractari, quam propriis ipsius Christianissimi Regis una cum omnibus Romanis, & hac de causa me misit ad D. comitem de Montpensier ejus cognatum & generalem locumtenentem, ad significandum ei pro parte sua maiestatis, ut caveret, ne permitteret per quosque armigeros sua maiestatis aliquas injurias aut molestias fieri supradictis incolis, & precipue dominis Reverendissimis DD. Cardinalibus quibuscumque partisans & civibus Romanis & maxime dictis subditis D. Casaris & D. Archiducis Philippi, & c. Vester Amicus Cardinalis Gurcensis vos monet, ut ad illius ades vos conferatis pro declinanda vi militari. Valere felices charissimi & Deum pro intentione mea, qua est ad pacem universalem inter Christianos, & guerram universalem contra Turcos orare. Ex Formello hac XXIII. decembris.

Philippus archidux Carolo conjunctissimus.

XXVIII. Exprobrasse antea eundem Cardinalem Gurcensem Alexandro, missum fuisse ab eo Georgium Buzardum literarum aposto-

licarum scriptorem ad Bajazethem Turcarum Imperatorem, ut illum adversus Francorum Regem Constantinopolitanam expeditionem meditantem concitaret, permoveeretque ad Alfonsum Regem Neapolitanum tuendum adversus vim Gallicam, refert Burchardus, additque promulgasse Cardinalem ipsum Gurcensem fuisse Buzardum apud Senogalliam, dum ex Turcica legatione redibat, deprehensum a Joanne Robureo urbis praefecto fratre Juliani Cardinalis S. Petri, tum etiam tradita illi ab Alexandro tractandarum cum Turca rerum capita comperta; in quibus etiam significabat Alexander, Francorum Regem transalpinarum gentium exercitu auxiliisque Mediolanensium succinctum Romam contendere, ut ex pontificiis manibus Zizimum sultanum reciperet, tum Alfonsum Neapolitanum, ad quem tuendum tum & affinitatis & beneficiarii principatus ab annis iam sexaginta circiter illius avo collati gratia, obstrictus erat, regno depelleret, quo pacto traheretur in Græciam in animo erat, ac ni Bajazethes ipse permoveeret Venetos ad Alfonso opem ferendam universos Christianos Reges se Gallo conjuncturos, adductoque secum Zizimo validissima classe Constantinopolim oppugnaturus: ostendebantur etiam a Cardinale Gurcensi Bajazethis literæ ad Alexandrum datæ (a), quibus expronebat pro Christiani imperii quiete expedire, ut Zizimus e medio tolleretur, si enim Francorum Regi deditur, ingenti bello Christianos se petiturum; numeraturum vero trecenta aureorum millia cum illius cadaver sibi traditum fuerit, nec terra marive Christianos unquam vexaturum. Quæ literæ hac temporis nota consignatæ erant: Scriptum Constantinopoli in palatio nostro secundum adventum Christi diei xv. decembris anno MCDXCIV.

Exprobratum Alexandro foedus cum Turcis adversus Gallos.

Bellum Turcicum a Gallo fraude politica jactatum.

(a) Ext. apud eund. Burch. l. 2. Quæ a Bajazethe promissa ne Zizimus Gallo dederetur.

Cum porro de pace agi coeptum esset, petiit Francorum Rex, ut sibi sultanus Zizimus traderetur, promulgabatque se cum Andrea Palæologo Moreæ despota Thomæ Palæologi Moreæ despota Constantinopoli ultimi Græcorum Imperatoris filio convenisse, atque ab eo avita Constantinopolitani imperii jura acceptis annuis vestigalibus in Gallum transfusa, ea lege addita, ut Moream e Turcarum tyrannide vindicatam eidem restitueret. Poscebat etiam (b), ut Alexander Neapolitani regni beneficium inter supremus illius princeps ipsi conferret, ac pontificias copias una cum eo in Turcas sociaret. Traditum illi Zizimum fuisse, dicitur proximo anno, ac paulo post extinctum: negatam autem fiduciarum in Siciliam juris donationem. Cumque Romæ in-

XXIX. Carolus promulgat ab Andrea Palæol. emisse jura imperii Constantinop.

(b) Id. ib.

(a) Cap. 42.

Proposita Carolo auxilia universi orbis Christiani si regno Neap. abstinere vellet.

(b) Burch. ms. arch. Vat. sig. n. 104. l. 2.

XXX. Dux Calabriae ex urbe dimissus.

Caroli VIII. in urbem ingressus pacificus.

(c) Id. ib. Volat. l. 3. Sebast. Brant. ms. arch. Vat. sign. n. 111. Ferron. in Carol. VIII. l. 1. Comin. c. 10.

(d) Sebast. Brant. ubi sup.

XXXI. (e) Sur. 10. 5. l. 5. c. 29. Marian. l. 26. c. 6. & alii.

ingressu cohiberi non possent, rogatum (a) Cardinalis Sancteverinatis & episcopi Ellenensis opera; ut habita majestatis sedis Apostolicæ, ac religionis ratione pacificus in urbem ingrederetur: tum illi expositum, si Neapolitanum bellum vellet intermittere, armaque vertere adversus Turcam pontificia autoritate universi imperii Christiani viribus ad tam gloriosum facinus suffultum iri, deque religione optime promeriturum, cum metuendum periculum immineret, ne Alfonso Neapolitanus Turcas in Italiam non sine magno rei Christianæ detrimento induceret. Paucis vero interjectis diebus missum ab Alexandro Joannem Borgiam Cardinalem ad Carolum, ut de ingressu in urbem pacificeretur, refert Joannes Burchardus (b): XXIV. inquit, decembris Cardinalis Montis regalis, pro eo quod venerant de voluntate Regis Franciæ super compositione & concordia faciendâ super introitu suo ad urbem, deputatus fuit per S. D. N. mittendus ad Regem Franciæ ad castrum Brachiani, ut ipse Rex alium suum mitteret, cum quo de modo adventus Regis prædicti tractandus esset.

Addit author die proxima ducem Calabriae Ferdinandum ex urbe dimissum fuisse, Cardinale vero Ascanium etiam tum in pontificia regia custodiis asservatum libertati restitutum: se vero, utpote jussu pontificio perrexisse, ut magnifici apparatus, quo excipi vellet ordinem ab eo juxta veteres ritus acciperet; tum subjicit: Respondit Rex venire velle admodum sine pompa. Audivit & post me Rex dominum Hieronymum Porcarium, qui pro omnibus collegis suis Romanis locutus est, populum, & ejus facultates Regi offerens. Nocturnis ejusdem diei, quæ annum clauderat, tenebris, hora nimirum secunda Carolus tribus Cardinalibus stipatus nimirum Juliano S. Petri ad vincula, Beneventano, & Ascanio Sfortia; urbem sine bellico strepitu pacificus ingressus est, cui pontificiorum castrorum magister ex pactionibus confectis portarum urbis claves obtulit (c), cum eæ antea Ferdinando duci Calabriae Alexandri imperio venienti traditæ fuissent, ad ædes autem S. Marci regio apparatu adornatas deductus bellica circum tormenta, florentissimumque exercitum disposuit (d), de cujus gestis proximo anno dicitur.

Agitata hoc anno lis est (e) quanta unquam maxima de dimidio orbe terrarum inter Ferdinandum Castellæ, & Joannem Lusitanæ Reges: Ferdinandus quippe Pontificis decreto obtinuerat insulas a Christophoro Columbo patefactas, & tractum terrarum omnem, centum leucarum

ab insulis promontorii viridis Fortunatife intervallo quæ ad occidentem solem pertinerent, querente autem de eo Lusitano Rege, imperium scilicet Oceani sibi adimi, nec non classem in occidentem ad lustrandas incognitas oras mittere meditante, ea concordiæ ratio inita est Tordefillæ septima junii, ut linea astrologorum concipienda mente a polo arctico ad antarcticum per spatia trecentis & septuaginta leucis ab insulis Capitis viridis porrecta duceretur, quæ lustrandas ad occidentem a Castellano novi orbis terras, ab aliis a Lusitano ad orientem aperiendis distingueret, misisque peritissimi maritimarum rerum mathematici, qui gradus solis & septentrionis in iis oris monumentis commendarent.

Immissa anno superiori classis (f), quæ coloniam in Hispaniolam deducebat, tertio idus octobris solvens ex insula Ferrea, Fortunatarum ultima, uno & viginti diebus emensa æquor octingentis & viginti circiter leucis ad primam Canibalium insulam applicuit die dominico, unde Dominica dicta est: sed cum illa arboribus ubique constita humano genere deserta esset, ad alias insulas vestitas arboribus, quæ suaves odores efflabant, brevi tempore appulit, quæ prima Canibalibus culta reperta est, Galana fuit, cum nostrorum adventu illi perterriti in abditos silvarum recessus avolarunt. Quam vero illi humana laniena infames essent, describit Petrus Martyr (g) in literis ad Ascanium Cardinalem Sfortiam ex Regum Hispaniarum aula III. Kal. maii hujus anni datis, ubi primum ad Ferdinandum & Elisabeth horum fama pervenit.

Prætervecti nostri alias insulas, quibus montis Serrati, S. Mariæ rotundæ, B. Virginis antiquæ nomina imposuerunt, nec non plures alias ad magnitudinem insignem, cui S. Crucis nomen inditum, pervenere. Obvios se præbuere in littore quatuor, juvenes qui protentis supplicum instar manibus e gentis nefandæ manu in libertatem vindicari exposcebant, at Carnibales in silvas aufugerunt, ex insidiis tamen aliquos dein intercepte, qui in vinculis tanquam libyci leones feritatem immanem ostentarunt. Progressi nostri mare insularum, quarum quadraginta sex lustrarunt, mira varietate distinctum sulcavere, quod archipelagus dixere. Ab eo tractu digressi ad Burichenam insulam applicuerunt, cui S. Joannis nomen datum est, ac demum ad Hispaniolam quingenarum leucarum intervallo a prima Canibalium insula disjunctam appulere: quæ sita triginta octo viri, qui barbarorum

De novi orbis imperio certatum inter Lusitanum & Castellanicum.

XXXII. Colonia prima in Hispaniolam adducta. (f) Petr. Martyr dec. 1. c. 2.

Canibalium insulae colæceptæ a Christianis. (g) Id. ib.

XXXIII. Repertæ plures insule illæ que imposita nomina.

Crediti Canibales Hispani occisi fuerunt. Arx versa fuit in cineres.

Condita urbs nova.

XXXIV.

(a) Petr. Martyr. dec. 1. c. 3.

Cuba & Jamaica inventæ.

Traditio apud barbaros de inferno vel paradiso ex euntibus animabus designato.

dynastiæ commendati fuerant extincti reperti sunt, castellum ligneum, quod circumducto aggere extractum fuerat, in cineres versum erat; ex iis, qui in Hispaniam averti fuerunt, septem perierant ob aeris mutationem; e superstitibus tribus solutus unus est, duo noctu in mare furtim se proicientes aufugerunt. Excensione in insulam facta condendæ urbi novæ data opera, excitataque altaria, in quibus res divina peracta est: quibus de rebus circiter nono kal. aprilis ad Hispaniarum Reges relatum est, & ab ipso præfecto novi orbis auctor factus certior.

Eodem anno Ludovicus Aragonius Cardinalis a Petro Martyre expetiit, ut novum terrarum orbem, qui hæctenus ad occidentem latitabat, catholicorum Ferdinandi & Elisabethæ Regum auspiciis repertum, eorumque adjunctum imperio describeret: cujus, nec non Frederici patris ejusdem Cardinalis votis afflictiens author (a) plura de Hispaniolæ ubertate feracitateque auri, quod incolæ non estimant, nisi artificis manu in formam aliquam deductum fuerit, præfatus addidit, ut Columbus Cubam vastæ magnitudinis perlustrandam susceperit in latere ad meridiem Jamaica, ipsa Sicilia majore prætermisissa, tum subiicit: Dum in littore rem divinam præfectus audiret, ecce primarium quemdam octogenarium virum gravem, nec eo minus nudum, multis illum comitantibus. Hic donec sacra perageretur admiratus ore oculisque intensus assistit, dehinc præfecto canisum, quem manu gerebat, plenum patriæ fructibus dono dedit, sedensque apud eum per interpretem Didacum Colonum, qui id idiomata, cum propius accessissent intelligebat, orationem habuit hujusmodi. Terras omnes istas hæctenus tibi ignotas manu potentis te percurrisse renunciatum nobis fuit, populisque incolis metum non mediocrem intulisse, quare te hortor moneoque, ut itinera duo, cum e corpore profiliunt, animas habere scias, tenebrosam unum ac tetrum his paratum, qui generi humano molesti insensique sunt, jucundum aliud & delectabile illis statutum, qui pacem & quietem gentium viventes amant. Si igitur te mortalem esse, & unicuique pro presentibus futura merita ob signata meminere, neminem infestabis. His & aliis pluribus per interpretem insularem præfecto admiranti tale hominis nudi iudicium relatis respondit. Comperitissima sibi esse quæcumque dixerit de animarum e corpore exeuntium varietate in inferno vel paradiso existimasse hæctenus illa ipsis & reliquis earum regionum incolis fuisse ignota, cum ira vivant natura contenti. Ad cætera vero se

a Rege & Regina Hispaniarum, ut eas omnes orbis oras hæctenus incognitas pacaret missum respondit, ut scilicet Canibales & reliquos scelestos homines indigenas debellaret, debitisque suppliciis afficeret: innoxios autem ob eorum virtutes tutaretur & honoraret, quare ne ipse aut alius quisquam, cui non sit animus nocendi, verentur, immo si quid forte a vicinis injusti sibi aut aliis bonis illatum fuerit, aperiat. Seni præfecti dicta adeo placuerunt, ut se iturum quamvis ætate iam graveſcentem cum præfecto liberrime prædicaret. Et infra. Comperitum est apud eos velut solem & aquam terram esse communem, neque meum aut tuum malorum omnium semina cadere inter ipsos, sunt enim adeo parvo contenti, quod in ea ampla tellure magis agri supersint, quam quidquam destit, atas est illis aurea, neque fossis, neque parietibus aut sepibus prædicia sapiunt, aperitis vivunt horreis sine legibus, sine iudiciis suapte natura rectum colunt, malum ac scelestum eum iudicant qui inferre cuiquam injuriam delectatur.

Cæterum Hispani, qui morum probitate pellicere ad fidem Christianam barbaros debuissent, illos mille injuriis affectos in desperationem coniecere (b): raprabant insularum foeminas ante parentum, fratrum, & virorum oculos, stuprisque & rapinis intendebant adeo, ut incolæ quotquot e nostris imparatos possent contrucidarent, necnon ad tollendos omnes commeatus, diraque fame ex insula extrudendos cæco consilio non modo mandare terræ semina abnuerint, verum maizium, inecam, aliasque frugiferas plantas evulserint, unde tanta fames incessit, ut quinquaginta & eo amplius millia hominum perierint, passimque tanquam morboſi gregis pecudes caderent; præsertim Cibanorum montium auri feracium accolæ, qui a nostris auri cupidine opprimi fremebant. Tentarunt quinque millia barbarorum Hispanos bello conficere, sed equorum impetu prostrati sunt.

Contulit (c) hoc anno Alexander VI. Ferdinandus & Elisabethæ Hispaniarum. Regibus Africae expugnandæ jus, adeo ut ea expugnata cæteris regnorum titulis Africanam adicerent, addita tamen lege, ut Christi cultum in Africa restituendum curarent.

Charissimo in Christo filio Ferdinando Regi, & charissimæ in Christo filia Elisabethæ Reginae Castellæ & Legionis illis scribit salutem, &c.

Sicut fidedignorum testimoniis jam dudum, & etiam in presentiarum accepimus, licet claræ memoriæ Castellæ & Legionis

Coloni ad barbaros responsum.

Communia omnia apud Barbaros.

XXXV. Hispani barbaros scelestum crudelitatem asperant. (b) Cap.

Corrupti commeatus a barbaris. Fames horrenda sequuta. Bello victi barbari.

XXXVI. (c) Lib. 3. bull. fecr. pag. 249.

Jus expugnandæ Africae iisdem a sede apostol.

gionis Regibus tunc & pro tempore existentibus, qui semper pro viribus, non sine magnis laboribus & impensis, ac magna Christiani sanguinis effusione barbaras nationes expugnare, & ad fidem catholicam reducere conati fuerunt, per sedem apostolicam jus Africam expugnandi, & ditioni suæ subiciendi concessum fuerit, tamen quia causantibus bellorum turbis, & aliis sinistris temporum eventibus, quibus, proh dolor! retroactis temporibus regna ipsa afflicta fuerunt, quamplura munimenta, scriptura, & literæ regni prædictorum deperditæ sunt, & etiam ob tanti temporis diurnitatem vos, qui provinciam hujusmodi omnino suscipere & prosequi, divina favente clementia, pro divini nominis gloria, & exaltatione decrevistis, de literis concessionis hujusmodi docere posse non speratis. Nos igitur præmissa diligenti consideratione pensantes, & animo revolventes quot & quanta Castellæ & Legionis Reges præfati majores vestri prædictis temporibus pro expugnatione infidelium & barbararum nationum hujusmodi effecerunt, quotque regna & terras ab ipsorum infidelium manibus eriperunt, ac ad Christianam religionem reduci curarunt, & quæ vosmet ipsi tam ferventi animo hac tempestate nostra, prout toti orbi notissimum est, adversus Saracenos regni Granatæ, qui per tam longa tempora regnis vestris & progenitorum vestrorum, quibus finitimi erant, infelici fuerunt, quos tandem divino auxilio vobis subdidistis, digne & laudabiliter effecistis, ac sperantes quod etiam item brevi tempore pro vestra singulari devotione, virtute, ac potentia & magnitudine regia ad honorem Dei & nominis Christiani propagationem, adversus dictam Africam efficeritis, & nomen Salvatoris domini nostri Jesu Christi inibi inducatis & seminabitis, ac propterea non immerito prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, qui Regibus præfatis jus provinciam hujusmodi suscipiendi, ut præfertur, concesserunt, vestigiis inhaerentes, vosque, hæredes, & successores vestros, ut tanti negotii provinciam etiam eo libentius & promptius assumatis, favoribus gratiosis prosequi volentes, motu proprio, non ad vestram vel alterius pro vobis nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione,

& ex certa scientia, ac de apostolica potestatis plenitudine vos, qui etiam Aragonum, Sicilia, Valentia, & ejusdem Granatæ, ac aliorum quamplurium regnorum & dominiorum Reges & principes magnanimi & potentissimi estis, heredesque ac successores præfatos, quos vestigia vestra imitaturos, & sedi apostolicæ devotissimos futuros non dubitamus, autoritate omnipotentis Dei nobis in B. Petro concessa, de ipsa Africa omnibusque regnis, terris, & dominiis illius sine alicujus Christiani principis præjudicio, autoritate apostolica tenore præsentium de novo potiori pro cautela plene investimus, illaque vobis heredibusque, & successoribus præfatis autoritate vicariatus ipsius domini nostri Jesu Christi, qua fungimur in terris per vos, heredesque, & successores præfatos, si illa acquisiveritis, ut speramus, in perpetuum tenenda, regenda, & gubernanda, & ad illis libere dominandum, prout alia regna, terras, & dominia vestra tenetis, regitis, & gubernatis, libere donamus, concedimus, & assignamus, vosque ac etiam heredes & successores præfatos Regis titulo, prout ipsa Africa & alia ipsius domini sub Regis nomine & titulo tenentur, decoramus, & insignimus majestates vestras, charissime filii & charissima in Christo filia, nec non heredes & successores vestros præfatos pro viscera misericordiae domini nostri Jesu Christi, & per sacri lavacri susceptionem requirentes, & plurimum horrantes in Domino ut, si ipsam Africam, vel aliquam ejus partem Domino concedente acquisiveritis, omni studio & diligentia, prout catholicos Reges & principes decet, efficeat studeatis, quod inibi nomen ipsius Salvatoris nostri colatur, & fides catholica exaltetur & amplietur, ut exinde præter æterna retributionis præmium, nostram & dictæ sedis benedictionem & gratiam uberius consequi mereamini. Nulli ergo, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno MCC. CCXCIV. id. februarii pontificatus nostri anno III. [1].

Instruxerunt itaque classem iidem Reges adversum Afros, ut Christi imperium latius proferrent, ad quod bellum sacrum promovendum Alexandræ adhortatus est Hispanos (a), ut opes viresque in conficiendam expeditionem conferrent, atque in-

Iterum confirmatum ab Alexandro.

Africæ Regum titulus si eam expugnaverint attributus.

Addita lex ut nomen Christi inferant Africæ.

xxxvii.

(a) Lib. 7. bullar. fecr. pag. 89.

NOTE [1] Instituta a nobis semel & iterum pontificiarum bullarum chronologia, de qua ad A. 1485. monet ut Alexandri literas hic recitatas in sequentem annum transferamus. Quemadmodum enim Sixtus IV. & Innocentius VIII. ita & Alexander VI. in bullis suis annos ex veteri novoque stylo indiscriminatum signabat. Hinc literæ hic recitatae datæ anno 1494. & pontificatus III. styli exhibent veterem, neque enim annus pontificatus III. cum anno novi styli, 1494. sed potius cum sequenti 1495. quo ex veteri stylo annus adhuc 1494. agebatur congruere potest. Rursum vero in aliis epistolis sparsim per Annales legendis stylium novum præfert. MANSI

indulgentiarum præmia militibus proposuit, tum populos procereque concordiam colere iussit.

Ad futuram rei memoriam.

Charissimus in Christo filius noster Ferdinandus Rex, & charissima in Christo filia nostra Elisabeth Regina Castellæ & Legionis illustres, qui per longa tempora adversus Agarenos regni Granatæ, quod tam longo tempore in faucibus eorumdem Castellæ & Legionis regnorum non sine magna Christiana reipublica ignominia, ac regnorum eorumdem iactura & detrimento occupatum detinuerant, non sine maximis laboribus, periculis & impensis, ac Christiani sanguinis effusione sine ulla intermissione pugnando, tandem divina favente gratia regnum ipsum Granatæ ab ipsorum Saracenorum manibus & tyrannide cum maxima Christiani nominis gloria, & catholice fidei exaltatione, ac regnorum eorumdem quiete recuperarunt, decreverunt ex eorum pia & innata in Christianam religionem devotione etiam adversus Africam, illiusque expugnationem bellum movere, firma spe fiduciaque conceptis, quod auxiliante Altissimo exinde victoriam & expugnationem consequentur, cum infidelium partium illarum saltem pro aliqua parte ad fidem catholicam conversione. Nos attendentes quod ad ipsius Africæ expugnationem, & tantam fidei præfate exaltationem Regis & Reginae prædictorum, qui in prosecutione dicti belli regni Granatæ intolerabiles impensas subierunt, facultates non superant, sed expedit tam ab Hispania, quæ potentissima, fortissima & devotissima est, quam ab aliarum nationum fidelibus propugnatores & bellatores, atque auxilia exquirere, & opus ipsum pium & plurimum meritorium ipsique Deo gratum & acceptum arbitantes, ut Rex & Regina, qui jam classem non parvam pro hujusmodi sancta expeditione paraverunt Deo favente eorum pium & laudabile propositum hujusmodi ad effectum perducere valeant, Christi fidelium convocato auxilio, quantum in nobis est, operari volentes, autoritate omnipotentis Dei, cuius vices, quamvis immeriti, gerimus in terris, hortamur, requirimus, & monemus universos Christi fideles, præsertim nationis Hispania, ut eidem Regi & Reginae ad expugnationem hujusmodi, ac fidei præfate exaltationem cum bonis & personis suis pro sua possibilitate viriliter & indefinenter assistant, illius exemplo, qui pro nobis mortem non abnuvit, tollant in cordibus suis crucem suam, & illi ex eisdem fidelibus, qui ad hoc idonei sunt dictos Regem & Reginam, immo verius salvatorem nostrum præfatum sequantur,

Africam Christo subicere meditati Hispaniæ Reges.

Classis instrui capta.

Moniti Hispani ut Regibus auxiliium præbeant.

& pro illius nominis gloria, & infidelium prædictorum fidei hostium expugnatione, mortis periculo se exponere non formident, memores verbi ejus, qui dixit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me; pariter & confidentes in eo, qui dixit: Ecce vobiscum sum usque in consummationem sæculi; qui una nocte per angelum suum centum octoginta quinque millia hominum ex exercitu Sennacherib interemit, & qui alias Ecclesiam suam in magnis periculis non dereliquit, neque permisit inimicos ejus de eorum impietate gloriari pro illius nominis gloria, & eorumdem infidelium expugnatione mortis periculis se exponere juxta ipsorum Regis & Reginae ordinationem non formident recepturi exinde præmia felicitatis æternæ.

Et ut fideles ipsi eidem Regi & Reginae in prosecutione tam sancti operis eo promptius assistere, & eis possibiliora auxilia exhibere studeant, quo exinde majora animarum suarum commoda cognoverint adipisci, & eis pro tam salubri bono portus paradisi ad æternam gloriam cum sanctis apostolis & gloriosis martyribus reservari universis fidelibus eidem, qui ad bellandum contra eosdem infideles pro consecutione dictæ Africæ, cum eorumdem Regis & Reginae exercitu in personis propriis se contulerint, & per tempus, quod thesaurarii proventuum hujus sanctæ expeditionis, qui pro tempore fuerint deputati, ordinaverint in illis permanserint, consili de ipsius omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus autoritate, ac verbi ejus, qui est via, veritas, & vita, ac nobis, qui in personam ejusdem B. Petri, qui autoritate, licet non paribus meritis, successores sumus, dixit: Quodcumque ligaveris super terram ligatum erit & in cælis: & quodcumque solveris super terram solutum erit & in cælis: & etiam de apostolica potestatis plenitudine nobis cælitus tradita, plenariam omnium peccatorum suorum remissionem & indulgentiam, qualis per prædecessores nostros dari consuevit proficiscentibus in subsidium terræ sanctæ, & qualis in anno jubilei per eosdem prædecessores concessa existit, concedimus pariter & donamus, ac eorumdem, quos in hanc sanctam expeditionem proficisci contingeret, animas sanctorum angelorum consortio in cælestibus & æterna felicitate mansuras perpetuo decernimus collocandas. Dat. Romæ apud S. Petrum M. CCCC. XCIV. pridie idus novembris pontificatus nostri anno III.

Interea concertatum est (a) inter Castellanum ac Lusitanum Reges de Africa Christianis armis debellanda; Ferdinandus

Proposita immortalitas felix arma pro Christo Africæ illaturis.

XXXIX. (a) Surit. c. 39. & Marian. l. 26. c. 6.

dux enim eam ob causam ab Alexandro poposcit, ut militiarum religiosarum magistratus cum amplissimis vectigalibus, nec non decumarum sacerdotium tertiae sibi traderentur: aspiravit ad eandem gloriam debellandae Africae Lusitanus, ac Phutense regnum, (Fez vulgo vocant) jam a Pio III. Lusitanis Regibus addictum objecit. Sine itaque Lusitani, cui assertum in Phutense regnum, alteriusve Christiani principis detrimento datum (a) Castellano est, ut Algerii, Bugeae, & Tuneti regna armis sibi subiceret, ac veluti ordinum equestrium princeps vectigalibus eorumdem magistris attributis, dum in barbarum bellum sacrum gereret, potiretur. Quod vero ad tertias attinet, extant de iis Alexandri literae, quibus ex Ferdinando sunt attributae, ut Granatensis regni arces adversus Maurorum impetum communiret.

XL.

Hoc anno missum ab Alexandro in Hungariam Ursum Ursinum legatum, ut propolita amplissima noxarum venia Hungaros concitaret in Turcas, tum Beatricem Reginam Matthiae olim Regis uxorem. Wladislao Bohemiae Pannoniaeque Regi conciliaret, refert Bonfinius (b), sed flectere Wladislauum ob ejusdem Beatricis sterilitatis vitium non potuisse, profitemem ipsam se non conjugis, sed sororis loco laute honorificeque habiturum: itaque cum rediret infecta re apud Villacum in Noricis extremum diem obiisse: susceptum vero extremo anno ab Hungaris bellum Paulo Kinisio duce ad eluendam ignominiam, clademque antea acceptam a Turcis: contracto itaque decem millium equitum exercitu infra Sinderoviam per concretum alta glacie Danubium in Mysiam irrupisse, arcesque duas, in quibus Alibechi thesauri, direptaque Christianis opes aservabantur, improvise adventu summaque vi expugnasse, suosque effecta late vastitate onustos praeda incolumes reduxisse, actaque ab Wladislao Rege de parta victoria Deo gratias. Subornare tum auro Turca annis est regalis Albæ praesidiarios milites, patefactaque conjuratione, idem Kinisius inaudito crudelissimoque supplicii genere scelus ultus est, siquidem conjectis omnibus reis in teterimum carcerem singulis diebus proditorum Christiani nominis unum eductum,

Quae Africa regna Ferdinando data ut ea expugnaret. (a) Lib. 3. bul. pag. 203.

(b) Bonfin. dec. 5. l. 3. Ursi episcopi. Trajectensis legati obitus.

Ungarorum in Turcas excursio felix.

Immane vindictae genus sumptum de proditoribus.

transfixum veru assatumque fociis flagitii devorandum exposuit, ultimum vero fame confecit: quae barbaries ut omnino a Christiana mansuetudine abhorrens detestanda.

Confirmata eodem anno est ab Alexandro (c) militia S. Georgii a Friderico Imperatore condita contra Turcarum. grassationes, auctaque a Maximiliano, quorum equitum illud fuit institutum, ut in arce munitissima haberent duo vel tria bellatorum millia armis egregie instructa, atque ad quotidianas eruptiones in Turcas expedita, ut barbarorum, qui ex agris rusticanos homines in servitutem abducebant, excursions cohiberet: iis autem, qui equestri illi ordini nomen darent, aut etiam subsidariam stipem conferrent, sacrae indulgentiae propositae sunt: imperatae vero fuere equitibus nonnullae precum formulae, quas pro Pontifice, pro Caesare, pro sodalibus vivis atque defunctis funderent: constituta etiam stipendia pro iis, qui in bello membris debilitarentur. Consignatum est diploma hac temporis nota. Datum Romae apud S. Petrum an. MCDXCIV. idib. aprilis pontificatus nostri anno 11.

Hoc denique anno Bernardinus Feltrensis (d) ordinis Minorum vitae sanctimonia & doctrina conspicuus, cujus opera Pontifices in informandis ad pietatem populis usi sunt, Ticini vitam feliciter claudit: ubi ipsius memoria colitur, cujus corpus decimo sexto mense refoffum omnis corruptionis, vel levissimae labis immune repertum est, immo & centesimo supra quartum post anno editum a Ticinensibus publicum decretum, illud persistitisse integrum & incorruptum ostendit (e). Recenset inter alios praecipua ejus gesta, ac patrata ipsius precibus divinitus miracula Lucas Wadingus. Meminit (f) de eo Petrus Delphinus, utpote de viro sanctitatis opinione spectatissimo in literis ad Petrum Barrociolum episcopum Patavinum amicitia utrique conjunctissimum datis: Probo, inquit, quod Bernardini Feltrensis optima aetate viri miracula memoria commendanda susceptoris. Satisfeceris ipse plurimis illius studiosis, & animo reverentis gratiam vel de-

XLI. Lib. bull. 11. pag. 162. Militia S. Georgii confirmata.

Quod sit illius institutum.

XLII. B. Bern. Feltr. Corpus corruptionis immune.

(d) Chron. Min. Steph. Brevent. l. 3. c. 2. hist. Papien. Ferrar. in novo Catal. 29. Septem. Wading. in anal. 10. 7. ann. 1494. n. 5. usque ad 90.

(e) Ib. n. 83. (f) Pet. Delph. l. 4. ep. 9.

Depulsi

Depulsi est anno a Deiparae partu nonagesimo quinto supra millesimum quadringentesimum indictione decimatertia coelesti ira vindice, soloque Gallorum adventus terrore Alfonso Neapolitano folio, quod caesorum procerum sanguine, spoliisque innocentium firmare annis erat, moxque Carolus, qui potitus Neapoli jam suscepta de Turcico bello consilia dimisisse videbatur, magnis repente periculis aditis partum regnum eadem facilitate, qua subegerat, dimisit: quae uti contingerit narrare aggredimur. Ineunte hoc anno eodem Rege in aedibus S. Marci commorante (a), ejusque metu Alexandro in mole Hadriana se continente una cum Cardinalibus (b) Neapolitano, S. Anastasiae, Montis regalis, Ursino, Alexandrino, & Valentino, agitatum est ab aliis Cardinalibus anceps consilium de instituendo judiciorum ordine adversus Alexandrum, qui simoniaco scelere pontificatum invasisse diceretur, vitamque insignibus flagitiis maculasse. Adversariorum principes erant, Ascanius Sfortia, qui in divenditi suffragii praemium illius aedes, suppellectilem lectissimam, auri vim ingentem, & vicecancellariatus, quod vocant, munus retulisse (c) accusabatur, Julianus Cardinalis S. Petri ad vincula & Gurcensis, qui Alexandrum in crimen facti cum Turca foederis vocaverat (d), Alexandri vero res in iis angustiis fuere, ut bis tormenta bellica ad quassandam Hadrianam molem adducta scribat Comineus (e), totisque reducta: jactabant adversarii, antemurale arcis pontificiae divinitus labem sponte fecisse, ut de simoniaco Pontifice poenae a laeta Ecclesia sumerentur.

(a) Burchard. mf. arch. Vat. sign. num. 104. l. 2. (b) Comina. l. 7. c. 12. Motus de Alexandri pontificatu licites. (c) Id. ib. Insign. mf. arch. Vat. sign. n. 111. (d) Burchard. mf. arch. Vat. sign. n. 104. l. 2. De mole Adriana expugnanda agitata consilia. (e) Comina. sup. c. 8.

II. Vitium est tolerandum potius Alex. ne schisma fieret. (f) Comina. sup. cap. & Burchard. ubi sup. Initium cum eo foedus. (g) Id. ib. (h) Ibid. Quae patetiones firmatae.

teret, Zizimum sultanum ipsi traderet, tum diadema Neapolitanum, adjecta formula sine alterius damno, conferret, quas leges refert Burchardus hisce verbis (i): (i) Burchard. l. 2. deliberatum inter sanctissimum dominum nostrum & illustrissimum dominum Philippum de Bresach avunculum Regis Franciae locumtenentem ejusdem Regis per S. D. N. assignare debet Gem sultanum fratrem magni Turcae ad sex menses Regi Franciae, qui ex nunc solvere deberet Papa 20000. ducatos, & dare cautionem mercatorum Florentinorum & Venetorum de restituendo Gem sultano ipsi Papa elapsis dictis sex mensibus sine mora, item coronare Regem Franciae Regem Neapolis sine alterius praesudicio, & facere securos Cardinales S. Petri ad vincula, Gurcensem, & Colummam, & Sabellum. Et infra: Sed Cardinales S. Petri ad vincula & Gurcensis intellecta conclusione sine eis facta conquehi sunt Regi de pactis ipsis per eum non servatis, cum ipsis promississet per coronam regiam sine eorum scitu & voluntate cum Pontifice non velle concordare, vel aliquid concludere, & hoc medio conclusionem hujusmodi impediverunt.

Composuere postea hi Cardinales suas lites cum Alexandro antea contractas, inque ejus gratiam restituti fuerunt. Pontifex autem in regiam Vaticanam rediit, solemnique ritu Francorum Regem excepit, atque ejus rogatu Guillelmum Briffonetum episcopum Macloviensem, e cujus consiliis Rex ipse pendebat (k), sacra purpura insignivit. Quo vero cultu Alexandrum Rex profecutus sit, ita describit Burchardus (l): FERIA sexta xvi. mensis Januarii circa horam xx. Papa portatus fuit per deambulatorium discopertum in rocchero & capucino cruce procedente, quam portavit dominus Raphael diaconus cappellae, cum nullus adesset subdiaconus apostolicus, de castro ad palatium praedictum. Rex adventum Papae intelligens occurrit ei usque circa finem secundi horti secreti, de quo ad dictum deambulatorium ascendit: Cardinales secuti sunt Regem, qui tunc cum eo praesentes erant & ipsi Papam expectantes, Papa cum esset in plano horti praedicti praecesserunt Cardinales Regem usque ad Pontificem. Rex viso Pontifice ad sparium duarum cannarum genuflexit bis successively comperenti distantia, quod Papa finit se non videre, sed cum Rex pro tertia genuflexione faciendâ appropinquaret, Papa deposuit biretum suum, & occurrit Regi ad tertiam genuflexionem, ac eum tenuit

(i) Burchard. l. 2. p. 9.

III. Cardinales cum Alex. suas lites componunt. (k) Burchard. l. 2.

(l) Com. l. 4.

Gallor. Rex veteri ritu Alex. co-lit.

Rogatus
Alex. ut
Maclo-
viens. e-
pif. Car-
dinalem
creet.

nuit ne genuflecteret, & deosculatus est e-
um, ambo derectis capitibus erant. Sicque
Rex nec pedem nec manum Papae deoscu-
latus est, Papa noluit reponere biretum su-
um, nisi prius Rex se tegeter, tandem si-
mul capita cooperuerunt, Pontifice manum
biveto Regis, ut cooperiretur, apponente.
Defecit ea in re Alexander a majorum e-
xemplis, qui sibi hunc honorem velut
Christi vices in terris gerentibus exhiberi
passi sunt: sed gravior illum urgebat
metus, ut Gallo Regi, quem ut hostem
formidabat, ablandiretur. Rex quam-
primum a Pontifice, ut praemittitur, re-
cepit fuit, rogavit Papam veller pronun-
tiare Cardinalem episcopum Macloviensem
consiliarium suum, quod Papa dixit se fa-
cturum, mandans mihi, quod ad effectum
hujusmodi reperirem Cappam unam Car-
dinalarem & capellum. Et infra: Postea
fuit sedes Papae cameralis ante dextram
suam, in qua sedit Rex retro sedem Papae,
& retro sedem Regis & ante in modum...
Coronae postea scabellum pro Cardinalibus, in
quibus sederunt Cardinales. Papa noluit
sedere, nisi prius sederet Rex, quem ma-
nu coegit prius sedere. Deinde sedit re-
verendissimus dominus Cardinalis Neapoli-
tanus, & sedit ad dexteram Papae juxta
murum in scabellum, prout sedere solet dia-
conus Cardinalis a dextris in capella Papae
existens, alii Cardinales post eum ordine
consistoriali, seu potius ante eum: sicque
Rex non sedit recta linea inter Cardina-
les, sed ante eos, seu in medio eorum. Om-
nibus sic sedentibus Papa dixit nuper se
vota omnium Cardinalium habuisse pro cre-
atione R. D. episcopi Macloviensis in S. R.
E. Cardinalem, quem majestas Regis ibi-
dem praesens instanter fieri supplicaverat,
& ipse facere paratus erat ipsis Cardinali-
bus complacentiam. Respondit reverendis-
simus dominus Cardinalis Neapolitanus, &
post eum alii in eandem sententiam, quod
non solum id ipsis placeret, sed fieri sup-
plicarent pro Regis honore & voluntate,
tunc vocatus per me praedictus dominus Ma-
cloviensis depositis sibi mantello & capu-
cino de ciambelloto nigro, & bireto nigro,
induit ipsum cappa Cardinalis Valentini,
in qua coram Papa genuflectit, qui dete-
cto capite ex ceremoniali pronuntiavit ip-
sum Cardinalem per verba: *Authoritate
Omnipotantis Dei, &c. & ecclesiam Ma-
cloviensem ac omnia & singula monasteria,
& beneficia ecclesiastica, quae prius in ti-
tulum & commendam obtinebat, sibi com-
mendavit. Macloviensis osculatus est pedem
manumque Papae, & a Pontifice elevatus
ad oris osculum est receptus. Tunc iterum
genuflectit, & Papa imposuit capiti suo ca-
pellum rubrum verbis in ceremoniali posi-*

Quo ritu
ille cardi-
nalitate di-
gnatus
ornatus
sit.

is. Quo facto Macloviensis egit gratias
Pontifici, qui dixit Regi agendas esse: co-
ram quo Regi ipse Macloviensis genuflectus
memor novae dignitatis adeptae & episco-
palis, egit ei gratias. Sic flexus surrexit,
& a singulis Cardinalibus ad oris osculum
receptus est. Caenomanensis etiam praesul
Luxemburgensium principum stirpe ortus
Cardinalium postea coetui ascriptus, ac
titulo SS. Marcellini & Petri insignitus
(a) est, Carthaginensis (b) vero Cardinalis
titulo S. Crucis est donatus, cum in His-
pania alter illius tituli Cardinalis Tole-
tanus nuncupatus obiisset (c). Paucis au-
tem ante diebus Francorum Rex Alexan-
dro, ut Christi vicario obedientiam deu-
tulit solemniter, quem accurate describit
Burchardus, additque Regem Fran-
corum ab Alexandro Ecclesiae filium pri-
mogenitum saepius appellatum.

(a) Burch.
ib. p. 14.
(b) Id. ib.
p. 20.

IV. Feria, inquit, secunda XIX. januarii
Rege veniente Papa dimissa mitra plana
assumpsit pretiosam. Rex fecit debitas re-
verentias in terra primum in introitu con-
sistorii, secundam in plano ante solium Pa-
pae, tertiam in folio ante Papam, ubi ge-
nuflexus pedem, deinde manum Papae os-
culatus fuit, quem Papa celerans ad oris os-
culum recepit ante eius ascensum ad solium.
Ascenderunt successive Alexandrinus &
Carthaginensis Cardinales, & Papa soli-
tam reverentiam fecerunt ibidem perman-
entes, Rege ad sinistram Pontificis stante.
Commemoravit sibi quod verba obedientiae
proferret, respondit statim se id facturum.
Interim D. Joannes Rovam primus presi-
dens parlamenti Parisiensis coram Pontifice
venit, & genuflectus exposuit, Regem ad
praestandam obedientiam sanctitati suae per-
sonaliter advenisse, velle tamen prius tres
gratias a sanctitate sua petere: consuetum
enim id esse vassallis ante obedientiam praes-
tationem sive homagii: petebat propterea
primo omnia privilegia Christianissimo Re-
gi, ejusque conjugii, & primogenito con-
cessa, & omnia in quodam libro, cujus ti-
tulum specificabat, contenta firmari: se-
cundo ipsum Regem de regno Neapolitano
investiri: tertio articulum de dando fide-
jussores super restitutione fratris magni
Turcae inter alios heri stipulatum cassari
& aboleri. Pontifex respondit ad primum
se confirmare hujusmodi primo petita qua-
tenus essent in usu. Ad secundum quod
ageretur de praedictis tertii, propterea o-
portere cum consilio Cardinalium super hoc
maturius deliberare, cum quibus conari vel-
let pro posse suo Regi complacere. Ad ter-
tium velle etiam cum ipso Rege concor-
dare consentiente sacro Cardinalium colle-
gio, non dubitans eos omnino futuros con-
cordes. Qua responsione sic, ut praemitti-
tur

Praesidit
Parisien.
oratio ad
Alex.

Petita
confirma-
tio privileg.
Regis
Franc.
Postula-
tum jus
fiduciarii
regni
Neap.
Respon-
sum Alex-
andri.

Prasiti-
um a
Rege ob-
sequium
Alexan-
dro.

Habita
ab ejus-
dem in-
terprete
oratio.

V.
(a) Id. ib.
p. 17.

Zizimus
Gallo
Regi tra-
ditus.

Gallo-
rum in
regno
Neap. ir-
ruptio.
Alphonsi
exercitus
profliga-
tus.
(b) Burch.
ubi sup.
Sebast.
Bran.
ms. arch.
Vat. fig.
n. 111.
Comin.
l. 7. c. 13.
Perron. l.
1. Sur. 10.
5. l. 1. &
alii.

tur, per Pontificem data, Rex stans ad si-
nistram Papae protulit verba hujusmodi sen-
sentiae: Sanctissime pater accessi ad praes-
tandam obedientiam deferendumque hono-
rem tuae beatitudini, quo more praedecesso-
res mei Francia Reges praestare consueve-
runt: quibus dictis praedictus praesidens ad-
huc genuflectus surrexit, & stans coram
Pontifice verba Regis hujusmodi latius ex-
tendit in hanc sententiam. Beatissime pater.
Consueverunt principes, & praesertim
Francorum Reges Christianissimi per suos
oratores sedem Apostolicam & in ea pro
tempore sedentes venerari: Christianissi-
mus vero Rex Apostolorum summa visita-
turus id non per oratores, & legatos suos
facere, sed in persona propria, devotio-
nem suam ostendere volens, statuit obser-
vare. Te igitur, pater beatissime, Christi
verum vicarium Apostoli Petri Successorem
faturus & recognoscit, illique filialem &
debitam reverentiam, quam praedecessores
sui Francorum Reges summis Pontificibus
facere consueverunt, vobis praestat, & om-
nia sua sanctitati vestrae & huic sanctae
sedi offert. Papa sedens, & sinistra su-
am manum Regis dextram tenens respondit bre-
vissime, & convenienter propositis, Re-
gem ipsum in sua responsione hujusmodi
primogenitum filium suum appellans.

Subdit auctor (a) die proximo SS. Fa-
biano & Sebastiano martyribus sacro per-
actam magna pompa ab Alexandro rem-
divinam, id pie expetente Rege, qui Pon-
tificis sacrificantis manibus aquam afflu-
derit. Quis non suspiciat potentissimum
Regem Pontificis infenso tot officia adeo-
demisse praestitisse sola religione compul-
sum ut quodammodo umbram Petri pro-
digia edidisse fateatur? Vigesima octava
januarii die Zizimus sultanus Francorum
Regi traditus est, cum illius opera ad Tur-
cas civili implicandos bello, Europaque
efficiendos usurum praese ferret, dieque in-
sequenti ex urbe discessit, equitante e si-
nistro latere Cardinale Valentino, quem
honeste legationis quadrimestris in Nea-
politano regno gerenda specie obsidem
acceperat. Gallici vero exercitus prima-
acies jam liliata signa Neapolitano regno
intulerat, primoque impetu suis fugatif-
que iis, qui ad tuendos S. Germani adi-
tus accincti erant, prona omnia ad de-
ditionem pererant, adeo ut Alfonso non de
pugna, sed de fuga cogitaret (b), praecipis
autem adeo extitit ejus fuga, ut quo die
Francorum Rex Roma excessit, percre-
buisse referat Burchardus, Alfonso Nea-
politano Regem mari fugam coepisse:
XXIX. januarii, inquit, & infra, nun-
tium fuit Pontifici recessisse e Neapoli,
alii.

nempe Alfonso, cum magno thesauro in
quatuor galeis iturus ad Siciliam & His-
paniam pro gentibus contra Regem Fran-
ciae conducendis. Ita existimatione homi-
num ferebatur, nonnullique etiam sus-
picati sunt (c), Turcas auxiliares evoca-
turum in Francos, cum suis diffideret,
quibus se invifum esse dolebat: verum
tanto flagitio abstinuit, regalemque fastum
conculcare, seque religiosae vitae addicere
maluit, ut divinam molliret iram, quam
in se asperatam sentiebat, atque in filium
Ferdinandum, mox atque Roma rever-
sus est, regnum transfudit, ut invidiam,
qua premebatur, a se removeret, cujus
rei famam summa celeritate, exeunte ja-
nuario Romam ipsum pervasisse refert
Burchardus.

Turpissi-
ma ejus-
dem fuga.

(c) Comin.

Religiosa
vita se
addidit ad
expian-
da scelera.

Nunciatum est Pontifici Ferdinandum
ducem Calabriae Neapolitanum Regem esse
assumptum ex cessione Alphonsi patris, ip-
sumque Ferdinandum matrimonium cum
illustrissima domina Isabella de Aragonia
filia Regis Ferdinandi avi sui defuncti
mandato Alphonsi Regis patris sui per verba
de praesenti contraxisse, equitasse per Nea-
polim tanquam Regem, vassallos juramen-
tum fidelitatis sibi praestitisse, barones &
nobiles incarceratos per avum & patrem
suum relaxasse & liberasse, quosdamque,
qui cum Gallis se intelligebant, decapi-
tasse. Item renunciatum fuit Pontifici in-
habitantes civitatis Terracina exportatis
omnibus bonis dimissa civitate inde recessisse,
ac Regem Neapolitanum ipsam occupasse.
Paucis interjectis addit Burchardus Car-
dinalem Valentinum Franco Regi obse-
dem datum aufugisse.

VI.
Ferdinan-
do filio
relictum
ab Alfon-
so re-
gnum.

Recepto filio Alexander multa moliri
coepit (d) in Francorum Regem, qui pro-
gressus in Neapolitanum regnum pronos
in obsequium populos, ipsique tanquam
liberatori gratulantes Aquilanos obvius
excepit. Capuani vigesima prima februarii
die nonnullis confectis pactionibus se de-
diderunt (e). Venienti Averfam Neapoli-
tani se suaque detulere, ac demum in re-
giam urbem maximis amoris officiorum-
que significationibus admiserunt, preci-
puas tamen arces praesidiariis copiis in-
structas tenuit Ferdinandus, ut narrat Bur-
chardus (f): *Die, inquit, vigesimaquarta
hujus mensis, nempe februarii, MCCC.
XC. die dominica Rex Franciae circa
horam vigesimam intravit civitatem Nea-
politam, & hospitatus est in castro Ca-
puano: omnia dictae civitatis habuit in obe-
dientia, exceptis castro S. Ermi, in quo e-
rant gentes Regis Neapolitani, & castro
novo, in quo erat comes Piscariae cum
gentibus suis, & castro dell' ovo, in quo*

VII.
(d) Co-
min. l. 7.
c. 13.
Neapoli-
tani re-
gni popu-
li se Ca-
pulo de-
dunt.
(e) Burch.
l. 2.

(f) Bur-
char. ms.
arch. Vat.
fig. n.
104. l. 2.

erat

VIII.

erat Rex Ferdinandus in turre S. Vincen-
tiii. [1] Converterum est repente omne Apru-
tium, ac universa Apulia, dempta Brun-
dusina arce, & omnis Calabria, exceptis
paucissimis arcibus, in Francorum Regis
fidem ac potestatem sponte venerunt, adeo
ut obvii trium itinerum intervallo, an-
tequam Gallicus exercitus prodiret, mu-
nitionum praefecti, urbiumque magistra-
tus deditiois verba nuncuparint. De qua
praecipiti Caroli Regis victoria haec Pe-
trus Delphinus ad Petrum Barroci-um
Patavinum episcopum scripsit: *Electi sunt
quatuor de primariis civibus, nempe Flo-
rentinis, qui congratulatum eant Regi ob
ram insperatam, & praecipue incruentam
victoriam. Arces tamen Neapolis, quae mu-
nitissima esse dicuntur, nondum in suam
ditionem redegit Gallus, neque facile ex-
pugnanda creduntur, &c. Vale ex Fonte
bono die xiv. martii MCCCCXCV.*

IX.

Victa est humana expectatio, ac praeter
opinionem munitissimae arces Gallo
Regi apertae fuere singulari divinae pro-
videntiae arcano iudicio, ut memorat idem
Petrus Delphinus in literis ad Marianum
Camaldulensem missis (a). *Gallorum Rex
multa & magna brevi confecit. A Domino
factum est illud & est mirabile in oculis
nostris. De ipso enim per quemdam virum
Dei Asiae Regi Juda dictum fuisse legi-
mus: Si putas in robore exercitus bella
consistere, superari te faciet Deus ab ho-
stibus: Dei est enim & adjuvare & in
fugam convertere. Rarissimum sane exem-
plum, ut quis regnum adipiscatur alte-
rius sine ulla fere sanguinis effusione. Vale
ex Fonte bono die xxi. martii MCCCC-
XCV.*

X.

Septima (b) martii die Neapolitana arx
Gallo Regi pacifice militari tradita, ac
decimaquinta (c) castrum Ovi munitif-
simum ei deditum, aufugiente in Aena-
riam insulam Ferdinando Rege, ac paulo

NOTE

[1] Burchardi codicem mendosum nactum fuisse Annalista oportet; neque enim rectae chronologiae
congruit dies XXIV. februarii anni huius cum die dominica composita; cum anno eodem litera
D. Dominicalis esset, quae proinde diem XXIV. februarii cum feria III. componebat. Quare reformanda
est lectio iuxta Burchardum editionis Eccardi in cop. Historic. tom. II. col. 2066. Eodem die (XXIV.
februarii ut ex contextu liquet) rex Franciae intravit civitatem Neapolitanam & hospitatus est in
castro Capuano. Sed re diligentius discussa codicem utrumque vitium aliquid continere credo; singu-
lisque pensatis arbitror, Vaticani codicis lectionem Eccardiana sinceriorem esse quamquam in notis
numeralibus mendae aliquid praestet. Venisse enim Neapolim die XXII. februarii, Carolum Regem
scribit, qui tunc Venetiis chronicon suum de bello illo Caroli scribebat, Sanutus; dies vero illa,
ut optime codex Vaticanus adnotat, in dominicam incidit. Ita ergo legendum: Die XXII. huius
mensis die dominica.

Falli vero Burchardum suspicor scribentem arcem Ovi a rege Ferdinando cum suis occupatam,
quo tempore Carolus urbem Neapolis victor intravit. Rex enim Ferdinandus urbe Capua egressus,
cum cives Gallis sese dedissent, Neapolim praepropere accurrit; sed portas urbis clausas offendit; ad-
monitumque simul est urbem nomine regis Galliae teneri. Quare abire coactus trirème concessa I-
schiam concessit. Haec Sanutus.

Eodem Sanuto, teste fedus de quo Annalista hic num. 14. die XXXI. martii sancitum fuit. MANSI

(a) Petr. Delph. l. 4. ep. 28.

(b) Burch. sup. l. 2. (c) Id. ib.

(a) Comineus (a), politicumque hoc com-
mentum ut pessimum damnat, cum ar-
cana cordis quamvis altissimis, tenebris
abdita; divino oculo omnes animorum
sinus penetranti pateant, neque humano
furo aeterna sapientia deludi queat. Uti
vero Galli ad religiosam in Turcas mi-
litiā se comparaverint perstringit, dum
ipsum ludis & comestationibus veluti vo-
torum omnium compotes se dedidisse
conqueritur (b). Jactata porro ab iis
de Turca tyrannide delenda voces ra-
pidisque victoriis peragrata Italia tan-
tum terrorem Turcis intulerunt, ut non-
nulli eorum profani sacerdotes actum de
Turcico imperio vaticinantur, ut hinc
verbis refert Burchardus (c): Die xxiv.
hujus, nempe februarii, ex Constantino-
poli ex iuridicis mercatoribus scriptum
fuit, Turcas ibidem dictum Regem Fran-
ciae multum timere, & duodecim Turca-
rum sacerdotes fidem Christi predicare.
Haberet aliqua apud Saracenos vaticinia
de Mahometica superstitione aliquando
a Christianis excindenda ex Gregorii XI.
litteris vidimus (d), quibus ait impro-
bissimos homines tanquam asinam Bala-
am prophetae posse, quamvis eos circa
tempus aberrasse compertum sit. Prae-
clare autem a Carolo Francorum Rege in
Turcas rem geri, Graeciam omnem ad
Christianum cultum reduci potuisse, re-
fert Comineus (e).

(b) Id. l. 7. c. 14.

(c) Burch. mf. arch. Vat. sig. n. 104. l. 2. Formidatus a Turcis Gall. Rex.

(d) A. C. 1375. n. 10. Potuit Christi Imperii proferre. (e) Comineus. l. 7. c. 14. XII.

(f) Ferron. l. 1. in Car. VIII.

(g) Burch. mf. arch. Vat. sig. n. 104. l. 2. Zizimi mors.

Veneti a Turca in Gallos excitari.

Comineus (a), politicumque hoc com-
mentum ut pessimum damnat, cum ar-
cana cordis quamvis altissimis, tenebris
abdita; divino oculo omnes animorum
sinus penetranti pateant, neque humano
furo aeterna sapientia deludi queat. Uti
vero Galli ad religiosam in Turcas mi-
litiā se comparaverint perstringit, dum
ipsum ludis & comestationibus veluti vo-
torum omnium compotes se dedidisse
conqueritur (b). Jactata porro ab iis
de Turca tyrannide delenda voces ra-
pidisque victoriis peragrata Italia tan-
tum terrorem Turcis intulerunt, ut non-
nulli eorum profani sacerdotes actum de
Turcico imperio vaticinantur, ut hinc
verbis refert Burchardus (c): Die xxiv.
hujus, nempe februarii, ex Constantino-
poli ex iuridicis mercatoribus scriptum
fuit, Turcas ibidem dictum Regem Fran-
ciae multum timere, & duodecim Turca-
rum sacerdotes fidem Christi predicare.
Haberet aliqua apud Saracenos vaticinia
de Mahometica superstitione aliquando
a Christianis excindenda ex Gregorii XI.
litteris vidimus (d), quibus ait impro-
bissimos homines tanquam asinam Bala-
am prophetae posse, quamvis eos circa
tempus aberrasse compertum sit. Prae-
clare autem a Carolo Francorum Rege in
Turcas rem geri, Graeciam omnem ad
Christianum cultum reduci potuisse, re-
fert Comineus (e).

Perstringunt praeterea nonnulli Vene-
tos Turcico corruptos auro operam ded-
isse, ut veneno Zizimus necaretur: alii
autem Alexandrum Pontificem carpunt
(f), qui Zizimum lento tabo infectum.
Gallo Regi tradiderit. Verum ipsum ex
intemperantia lethalem morbum contra-
xisse refert Burchardus (g) sic inquit:
*Feria quarta xxv. mensis februarii predi-
ctus Gem alias Zizimus, frater magni Tur-
cae, qui nuper Regis Francorum per san-
ctissimum dominum nostrum ex pacto & con-
ventionem inter eos stipulatis fuerat consi-
gnatus, in civitate Neapolitana, & castro
Capuano ex esu sive potu naturae suae non
convenienti vita est functus, cuius cada-
ver deinde ad instantiam & preces magni
Turcae eidem magno Turcae cum tota de-
functi familia missum est, qui propterea
dicitur magnam pecuniarum summam per-
solvisse seu donasse, & familiam ipsam in
gratiam recepisse. Quamquam extincto
Zizimo Bajazethes ingenti metu levatus,
haud tamen omnino liberatus erat, cum
victoriae Caroli per Apuliam Calabriam-
que crebrescerent, illumque hortatore
Alexandro Venetos intentatis minis com-
pulsisset, ut Neapolitanum regnum Alfon-
so ac Ferdinando filio contra vim Galli-*

cam assererent, tradit Comineus (h), ea-
que de causa Venetias transmissum Tur-
cicum oratorem.

Confluxerant (i) etiam tunc Venetias,
praeter internuntium pontificium, Roma-
norum atque Hispaniarum Regum, tum
Mediolanensis ducis oratores pro sociali
foedere in Gallum agitando, quippe hos
principes variae angebant curae: Pontifex
ditionis pontificiae arces injuria extortas
a Carolo querebatur: Maximilianus Cae-
sarea jura in Etruria occupata affectatum
que imperium: Hispaniarum Rex Siciliae
ac Sardiniae insulis male metuebat: Me-
diolanensis principatum Mediolanensem
a duce Aurelianensi, qui Astam tenebat,
jure hereditario appeti pavebat. Cum ve-
ro Carolus promulgasset in Neapolita-
num regnum ea potissimum de causa in-
currere, ut e propinquo in Turcam co-
pias mitteret, Veneti antequam in Gal-
lum armorum foedus inirent, illum de
Turcica expeditione non verborum ina-
nium jactantia, nil aliud quam Christi-
anorum orientalium fruges paritura, sed
re ipsa gerenda pertentant, ac Philip-
po (k) Comineo Gallico oratori propo-
suerunt in foedus Maximilianum Cae-
sarem ac Ferdinandum Hispaniarum
Reges adductum iri, tum Italiam bellicos
sumptus suppeditaturam, divisa ex aequo
in omnes oneris portione: Neapolitanam
vero litem ita diremptum iri, ut assenti-
ente Pontifice Alfonso Ferdinandus ve-
annuum vectigal Gallo Regi penderet, il-
lique fidem addiceret: praeterea Gallus
tres arces insignes in eo regno retentu-
rum, ex quibus bellum conficeret in Tur-
cas, aliqua vero Apuliae urbes traderentur
Venetis, qui Gallo Regi ingentem
vim auri ad faciendos in sacram militiam
sumptus perfolverent, tum centum trire-
mes instructuros. Ingentia erant haec pro-
missa, quibus subvectus Francorum Rex
Constantinopolitanum imperium, cujus
hereditario jure ex despota Moreae cessi-
one parto potiri se jactabat perdomare,
Christoque subicere potuisset: neque e-
nim Hungariae, Bohemiae, Poloniae, alii-
que Reges in tam praeclearo opere defu-
turi videbantur, doletque Comineus (l)
pacta adeo honorifica utiliaque a Carolo
admissa tunc non fuisse.

Cum itaque pateret a Gallo Turcicum
bellum negligi, atque a Comineo quaer-
erentur diffugia, obicere illi Veneti,
Carolus Regem Christianae reipublicae
fucum fecisse, bellicae Turcici specie
Florentinorum ac Pontificis invasisse ur-
bes, nec non Mediolanensem principa-
tum a duce Aurelianensi affectari, nec
pati velle, ut Italia inani de religione
am-

(h) Comineus. l. 7. c. 15. XIII. (i) Id. ib.

Quibus de causis omnes principes in Gall. conspirant.

(k) Id. ib. Quae proposita a Venetis subsidia pro recuperanda Graecia.

(l) Id. ib.

XIV. Repudiata male a Carolo Venetorum pacta. Detrahatur Carolo jactatae religionis larva.

(a) Eod. c. 15. Sabell. Guicciar. l. 2. Burch. ms. arch. Var. sign. n. 104. Guic. l. 2. Fœdus armorum in eum sancitum.

(c) Com. l. 7. c. 13. Alex. l. 7. bul. fœd. pag. 350. XV.

amplificanda figmento delusa Gallicæ feruituti subiiceretur; atque ideo fœdus in eum sancitum est (a) Venetiis promulgatumque dominica palmarum: de quo hæc habet Burchardus (b): *iv. aprilis nuntiatum est in urbe ligam inter sanctissimum dominum nostrum Papam, serenissimos Maximilianum Romanorum & Hispaniarum Reges, & Venetiarum & Mediolani duces pro communi Christianorum beneficio & cura, ac totius Italiae quiete Venetiis conclusam esse & approbatam: Addit Romæ duodecimo aprilis die in ecclesia S. Petri eam armorum societatem divulgatam, honestatem vero triplici splendido velamine de Christiano imperio adversus Turcicas irruptiones defendendo, vindicanda oppressa Italia, nec non mutua optuendis principatum iuribus sibi a Veneto duce significatum tradit Comineus (c).*

Missus porro est ab Alexandro in Germaniam episcopus Concordiensis, ut Maximilianum in Carolum Francorum Regem conciliaret, anisus conquere expugnatum injuria a Gallis Neapolitanum regnum, commonitum ut staret juri, sententiamque pontificiam acciperet: proposita fuisse pericula impenduntia a Turcis, si Italiam bello civili implicaret: legatum jam ad ipsum Franciscum Cardinalem S. Eustachii, repulsumque ac duas illum arces ditionis pontificiæ extorfisse: Zizimum in ejus custodia periisse: magno rei Christianæ damno revocatos ab Africano bello Hispaniæ Reges: recuperatam vero a Ferdinando Rege Neapolitani regni partem, ac si Germani accedant fœderi in Gallos sancito, restitutus in pristinum statum rebus, Florentissimam expeditionem in Turcas instructum iri.

Venerabili fratri Leonello episcopo Concordiensi referendario nostro domestico ad charissimum in Christo filium nostrum Maximilianum Romanorum Regem illustrem, ac universa & singula provincias, terras & loca Germaniæ sacro Romano imperio subiecta nostro & Apostolicæ sedis cum plena potestate legati de latere nuntio & oratori salutem & apostolicam benedictionem.

Licet potestatis plenitudo desuper nobis concessa sit, & universi gregis dominici divina disponente clementia curam habeamus, finem tamen humanæ possibilitatis excedere non valentes, considerantesque quod circa singula per nosmetipsos apostolicæ feruitutis debitum absolvere non possumus, nonnumquam viros electos scientia & dignitate præditos ac virtute conspicuos in sollicitudinis partem assumimus, ut ipsi voces nostras supplementibus ministerium nobis commissum favente pietate superna

facilius & salubrius exequamur. Sane considerantes quot & quanta clara memoria Romanorum Imperatores semper Augusti, præcipui hujus sanctissimæ sedis advocati & defensores, ceterique inclite nationis Germanicæ principes, & ipsa denique tota Germanicæ natio pro eorum summa bonitate & singulari erga sedem ipsam & Romanam ecclesiam devotione adversus libertatis ecclesiasticæ, & terrarum patrimonii B. Petri oppressores semper, dum opus fuit, etiam sponte sua nullis laboribus, nullis periculis nullisve expensis parcendo effecerint; ac indubie sperantes charissimum in Christo filium nostrum Maximilianum eorundem Romanorum Regem illustrem, aliosque ipsius Germanicæ nationis principes, ipsamque Germanicam nationem more progenitorum suorum longe majora hac tempestate, urgente præsertim tanta & tam evidenti, nedum Romanæ ecclesiæ adeo oppressæ, sed totius Reipublicæ Christianæ necessitate cum omni fervore libentissime & promptissimis animis esse facturos, ac opportuna & necessaria adversus eisdem Romanæ ecclesiæ ac terrarum illius oppressores & occupatores, ac pacis & quietis Italiae turbatores præsidia allaturus decrevimus pro debito nostro hujusmodi nostras & Romanæ ecclesiæ, & Italiae, immo totius reipublicæ Christianæ necessitates præfato Maximiliano Regi præcipuo eisdem Romanæ ecclesiæ advocato atque defensori, ceterisque principibus dictæ nationis Germaniæ peculiaribus & devotissimis hujus sanctissimæ sedis filiis significare, ut rebus in discrimine positis providere & opportune consulere possint, nosque una cum eis & aliis catholicis Regibus & principibus pacatis omnibus generali & perneccessaria contra præfatos Turcos Christi nominis hostes Christianum sanguinem sitiennes, prout nostri semper fuit, post nostram ad summi apostolatus divina favente clementia assumptionem, desiderii, pro fidei catholice exaltatione, & reipublicæ Christianæ gloria, ipsorumque hostium depreffione intendere valeamus.

Cum superiori anno charissimus in Christo filius noster Carolus Francorum Rex Christianissimus cum maximo exercitu terram marique Italiam, ut regnum nostrum Siciliae citra pharum, quod est speciale patrimonium B. Petri sibi vendicaret, ingrederetur, nosque, prout ex pastoralis officii debito tenebamur, aperte cognoscentes quot & quanta mala, pericula, cades hominum, depopulationes incendia, & alia quam plurima damna, quæ bellorum furor parit & producit: ne dum ipsi Siciliae regno, & aliis Romanae ecclesiæ terris, universaque Italiae, sed toti reipublicæ Christianæ ex

Missus in Germaniam ad Cæsarem legatus.

XVI. Queritur Alexander de expugnato a Carolo Neapol. regno.

Ut commonitus sit ut staret juri. Exposita pericula a Turcis impenduntia.

Ut missus sit ad ipsum Franciscum Card. S. Eustach. legatus.

Ab eodem re-pudiatum sit.

Zizimum obidem & duas arces extorserit.

causis de se manifestissime notis essent proventura prout postmodum experientia rerum magistra edocuit, præfatum Carolum Regem diversis literis & nuntius congruo quidem tempore paternæ charitate hortari & exhortari fuisset & monuisset, ut ab hujusmodi gravissimo & Christianæ religioni perniciosissimo bello abstineret, viam sibi sibi competere putaret, offerentes, commemorantesque grandia ex ipsis perfidis Turcis nobis & universæ reipublicæ Christianæ imminenti pericula, quæ Christianorum viribus ex bellis inter eos vigentibus debilitatis proculdubio subsequerentur, & deinde cum omnino propositum suum prosequi decrevisset, paterna monita nostra non audiens, credentes eum de novo optimis rationibus ad pacem & concordiam amplectendam inducere posse, de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio dilectum filium nostrum Franciscum S. Eustachii diaconum Cardinalem legatum de latere nostro ad præfatum Carolum Regem ad persuadendum sibi pacem & concordiam commemorandumque nefandissima mala & pericula ex hujusmodi bello, ut prædiximus proventura, suisque etiam iuribus, si qua in dicto Siciliae regno sibi competere putaret, audiendis & intelligendis duxissemus destinandum, ipseque Cardinalis libenter onus hujusmodi pro tam communi bono suscepisset, seque ad ipsum Regem, non sine magnis laboribus & incommodis contulisset, tandem Rex ipse forsitan aliquorum potius dissensionem, quam pacis amonitionem desiderantium consilio & persuasionibus ductus, præfatum Cardinalem tunc legatum super hoc omni cum humanitate sæpe & sæpius instantem nedum audire, sed ne quidem videre, & ut ad majestatem suam accederet, permittere voluit, non sine maxima hujus sanctissimæ sedis, cujus auctoritatem & dignitatem Rex ipse, prout sperabamus, suorum more progenitorum observare debuisset, ignominia, utraque progrediens abnam urbem sacro Apostolorum sanguine dedicatam summa annonæ penuria laborantem cum toto suo exercitu, non sine gravissimo nostro, & totius Romanæ ecclesiæ, ac curiæ nostræ dispendio & periculo, ingressus, & per aliquot dies in dicta urbe permanens, antequam dictam urbem exiret, Zizimum sultanum Turcorum tyranni fratrem, qui apud nos & hanc sanctam sedem, prout conveniebat, in turissimum Christianorum præsidium servabatur, ac duas ex prioribus nostris & eisdem ecclesiæ arcibus extorquens, & demum ad ipsum Siciliae regnum se transferens, illud vi occupavit, expulso inde legitimo possessore, regnumque ipsum ab ipsa Romana ecclesia, cui auctore Domino præsidemus, recognoscente, peritque tunc in manibus suis predictus sultanus, ex cujus obitu perdidit Christiana religio opportunum contra Turcorum in Christianos effrenatam rabiem remedium, compluraque alia mala & detrimenta passa est, quæ duximus prætermittenda. Et cum præfatus Carolus Rex regnum ipsum Siciliae exiens, dimissa tamen in eo non parva sui exercitus parte versus Galliam se conferret, charissimus in Christo filius noster Ferdinandus eisdem regni Rex illustris a majori regnicolarum parte vocatus magnam ipsius Siciliae regni partem statim recuperavit, occupantibus tamen adhuc Gallis quamplures ipsius regni arces, civitates, terras, atque loca non sine maximo regni & regnicolarum damno & detrimento, & cum præmissorum occasione, ne dum regnum ipsum & aliæ Romanæ ecclesiæ terræ, sed universa Italia, & etiam civitates atque loca eidem Romano imperio subiecta sint plurimum consumpta, devastata, & afflictæ, ac maxima damna & detrimenta ab ipsis Gallis, etiam aliquas alias arces in ipsa Italia extra dictum regnum occupantibus & derinentibus, illata, passa fuerint, & in dies patiantur, & nisi de celeri remedio occurratur sit formidandum, ne majora damna, nedum ipsi Italiae, sed toti reipublicæ Christianæ subsequantur, ipsique perfidi Turci debilitatis Christianorum viribus, & tot dissensionibus occasione hujus belli etiam extra ipsam Italiam vigentibus, & parati illi Italiam invadere, & illam vel aliquam ejus partem, quod Deus avertat, sua dirissima tyrannidi subicere moliantur, nos volentes, prout tenemur, tot tantis malis occurrere, ac desiderantes compositis rebus ipsis, ad dictam pernecessariam & generalem expeditionem devenire, quodque Christiani principes non in seipsos, sed adversus infideles eorum arma convertant, prout iam charissimi in Christo filii nostri Ferdinandus Rex & Elizabeth Regina Castelle & Legionis illustres adversus infideles Africa se facturos proposuerant, qui jam cepissent, nisi hujusmodi nostræ & Romanæ ecclesiæ turbationes eos retraxissent, quod quibuscumque catholicis molestissimum profecto esse debet, sperantesque quod præfatus Maximilianus Rex, ad quem id maxime spectat, se huic sancto & optimo desiderio nostro promptissimum exhibebit, & cum ad hujusmodi necessitates explicandas, ipsumque Maximilianum Regem hortandum & requirendum oratorem & nuntium nostrum transmittere decreverimus, ad fraternitatem tuam, quam magnitudine consilii, doctrinæ claritate, exemplaribus vita & moribus, eximia quoque integritate, probitate, fidelitate, ac

Perierit in ejus manibus Zizimus.

Redeunte in Gallias Carolo recuperata sit pars regni a Ferdinando.

Adducta sit in periculum Italia ne in illam Turcæ irrumperent.

Ab Africano bello revocati sunt Hispaniæ Reges.

precipua prudentia comprobatum habemus, in cuius affectibus geritur, prout firmiter tenemus, sedare discordias, iustitie terminos colere, ac errantes ad viam reducere veritatis, mentem nostram potissime convergentes, sumentesque in Domino fiduciam. Specialem, quod ea, quae tibi duxerimus, committenda, gratia tibi assistente divina, circumspicte, iuste, & fideliter tua pervigili & exactissima diligentia adimplere curabis, te ad praefatum Maximilianum Regem, ac universa & singula provincias, terras, atque loca ejusdem Germaniae sacro Romano imperio subiecta, tanquam pacis angelum, ac virtutum ministrum, ad Dei laudem ac praefatae ecclesiae statum & honorem nostrum, & ejusdem sedis nuntium & oratorem cum plena potestate legati de latere in praesentiarum provide duximus destinandum, ut inter caetera praefatum Maximilianum Regem, caeterosque ejusdem Germaniae principes nostros, & ejusdem sanctissimae sedis devotissimos filios nostro & ejusdem ecclesiae nominibus horrevis ad suadendum, ac opportune providendum cum praefato Carolo Rege, ut regnum ipsum Siciliae, Italiamque, & alia per eum & gentes suas loca occupata in pristinum statum restituat, reponat, & plenarie reintegret, pacemque & concordiam cum praefato Ferdinando Rege, aliisque catholicis Regibus & principibus, necnon ejusdem Italiae potentatibus amplectatur, & amplectamur foreat ac observet: & si forsitan facere differret, seu recusaret, ac in suo proposito animo indurato velle perseverare, ipse Maximilianus Rex cum caeteris ejusdem Germaniae principibus defensionem regni Siciliae & Romanae ecclesiae, ac Italiae praedictorum, prout tenentur & debent, omnino cunctis posthabitis suscipiant, & alios catholicos Reges & principes ad id eam omni studio & diligentia inducant, ut deinde rebus pacatis possimus insimul ad dictam generalem contra ipsos perfidos Turcos expeditionem devenire, in qua nedum nostras, & ejusdem Romanae ecclesiae facultates, sed personam propriam offerimus, & etiam ubi opus fuerit exponemus, etiam proprium sanguinem effundendo, dantes tibi harum serie plenam, liberam, & omnimodam facultatem, potestatem, & auctoritatem omnia & singula faciendi, gerendi, mandandi, & exequendi, quae in praemissis & circa ea necessaria quomodolibet & opportuna fore cognoveris, ac mandantes quibuscumque personis ecclesiasticis & secularibus, etiam si archiepiscopali, episcopali, vel quavis alia ecclesiastica seu mundana praesulgeant dignitate, in virtute sanctae obedientiae, & sub poenis per te statuendis, ut tibi in cunctis hujusmodi ne-

Rogati Germani ut foederi in Gallos accedant.

Pacatis rebus proposita facta in Turcas expeditio.

gotium concernentibus pareant efficaciter & intendant, omni exceptione & dilatione cessante &c. Dat. Romae apud S. Petrum an. incarnationis dominicae MCDXCV. VII. kal. novembris pontificatus nostri anno IV.

Quod ad Hispaniae Reges ab Africano bello revocatos attinet, adversabatur Ferdinandus Rex Hispaniae Gallis, ne regno Neapolitano potirentur, quod contenderet, Alfonso Regem in adulterinum filium transfundere non potuisse Neapolitani regni jura & Aragonio sceptrum conjungenda, urgebatque Ferdinandum & Elisabetham Hispaniae Reges Alexander, ne Gallos Neapolitanorum rerum potiri patenterent, intentavitque anathema Neapolitani regni clientibus, qui Gallis studerent: quod iidem Hispaniae Regibus exposuit (a), ut eos adrevocandum Ferdinandum Aragonium in regnum Neapolitanum excitaret: eo quippe restituito sacrum bellum in Turcas facilius posse reintegrari dicebat.

Ad futuram rei memoriam. In suprema militantis ecclesiae specula Romanus Pontifex constitutus ex injuncto sibi desuper Apostolicae servitutis officio ad ea intendere compellitur, per quae adversus occupatores terrarum & bonorum Romanae ecclesiae, ac turbatores pacis & quietis reipublicae Christianae opportunis remediis provideatur. Dudum siquidem charissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum Regem illustrem paternam charitate saepe numero requisivimus, & etiam monuimus, ut a belli per eum adversus regnum Siciliae circa pharum, quod est speciale patrimonium B. Petri, inchoati prosequutione, ac etiam ab occupatione ipsius regni, & arcis nostrae Ostiensis aliarumque terrarum Romanae ecclesiae, necnon perturbatione pacis & quietis Italiae desistere vellet, & deinde cum praefatus Rex requisitionibus & monitionibus nostris paternis minime parere curasset, & ad reprimentos ejusdem conatus, & ut ab aliena occupatione, atque ejusdem Romanae ecclesiae offensione desisteret, subsidio aliorum catholicorum Regum & principum opus esset; nos charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Regem, & charissimam in Christo filiam nostram Elizabetham Reginam Castellae, Legionis, Aragonum, & Siciliae ultra pharum illustres horraui fuimus, & in Domino requisivimus adversus praefatum Carolum Regem bellum, ut pro iurium Romanae ecclesiae, & libertatis ecclesiasticae defensione, ac totius reipublicae Christianae quiete iustum movere & persequi deberent, donec ipse Rex Francia Siciliae regnum circa pharum, & arcem nostram O-

XVII.

(a) L. 7. bull. sac. p. 254.

Ferdinandus & Elizabetha adversus Gall. Regem sollicitati.

stentem, ac alias Romanae ecclesiae terras hujusmodi in pristinum statum reposuisset, restituisset, & plenarie reintegrasset; ut deinde rebus omnibus pacatis alicui generali & pernecessariae expeditioni contra perfidos Turcos Christiani nominis hostes Christianum sanguinem continuo sitientes cum ipsorum Ferdinandi Regis & Elizabethae Reginae, qui semper omni conatu pro orthodoxae fidei catholicae exaltatione, & infidelium depressione adversus ipsos infideles pugnare, & arma sua convertere consueverunt, ac confederatorum nostrorum, ipsiusque Regis Francia, caeterorumque catholicorum Regum & principum auxilio, prout nostri semper fuit desiderii, providere possemus.

Cum autem cupiamus Ferdinandum Regem & Elizabetham Reginam, qui ut catholicos Reges & principes, ac hujus sanctissimae sedis devotissimos filios decet, bellum promptissimo animo susceperunt, interim a quibuscumque impedimentis & molestiis rutos & liberos esse nos volentes desuper opportune providere, omnibus & singulis personis tam ecclesiasticis quam saecularibus, etiam quacumque archiepiscopali, episcopali, regali, reginali, seu quavis alia ecclesiastica vel mundana dignitate fulgentibus, ac communicatis hujusmodi iuribus quibuscumque sub excommunicationis, ac suarum dignitatum etiam regalium & feudorum, quae a nobis & Romana, ac quibusvis alius ecclesiis in feudum vel emphyteosim, aut quovis alium titulum recognoscunt, & inhabilitatis ad alia in posterum obtinenda, ac interdicti in communicatione, & universitates hujusmodi latae sententiae poenis, quas eo ipso si contrafecerint incurrisse noceantur, in virtute sanctae obedientiae districte precipiendo mandamus, ne contra praefatum Ferdinandum Regem & Elizabetham Reginam, durante hujusmodi belli prosecutione, praefato Regi Francia auxilium, consilium, vel favorem directe vel indirecte quovis modo quaesito colore praestare, ac etiam eisdem Ferdinandum Regem, & Elizabetham Reginam in regnis & dominiis suis molestare, & contra eos insurgere, ac bellum movere, & aliquas dissensiones & perturbationes suscitare audeant atque praesumant, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCCCXCIV. id. Septembris pontificatus nostri anno IV.

Ita expeditionis Turcicae ostenta species est ad depellendos regno Neapolitano Gallos, qui eandem spem orbi Christiano injecerant, ipsos nimirum, confecto Neapolitano bello arma adversus Turcas veriferos. Tradit vero Ferronius (a) a Venerorum aliorumque foederatorum oratore

Propositum restitutum Neapol. re. expeditio in Turcas motum in.

Fideles veni in Turcas adrevocandum.

(a) Ferronius l. 1. in Cur. VIII.

Carolo Regi aperte denuntiatum, ut Turcicam conficeret expeditionem, cuius ostentatione Neapolitanum regnum sibi perpererat, vel illud Ferdinando restitueret; responsum (b) autem a Carolo adeptum majoribus suis per vim Neapolitanum regnum, solidosque Gallos sine eorum hortatu in Turcas arma capeffere, suisque auspiciis gerere. Abiecta itaque de restituenda orienti religione cura, Christiani principes in mutuas caedes vires exercere.

Carolus compositis rebus Neapolitanis post inanes theatrales ludos, adversariorum numero territus, in Gallias redire decrevit, adducta secum parte exercitus, parte rebus omnibus male instructa in regno relicta, proximo tempore validissima auxilia pollicitus: vigesima autem maii die ipsum Neapoli movisse tradunt, cum prius in ea urbe sine pontificia auctoritate Neapolitani regni insignia solemniter suscepisset, quippe Alexander promissis de conferendo illi iure beneficiario adjecta, sine alterius damno formula, veluti vi extortis stare abnuvit, cumque in urbem iter tenderet Carolus, metuens Pontifex ne quae extorquerentur pactiones, Urbem veterem primo, dein Perusium petiit, praefecto Romae sedis Apostolicae legato Cardinale S. Anastasiae, qui venientem Regem pontificio nomine honorifice exciperet. Extat ea de re ad ipsum diploma (c) subjectis conceptum verbis.

Antoniotto tit. S. Praxedis presbytero Cardinali S. Anastasiae nuncupato, &c.

Cum ob certas causas animum nostrum moventes per aliquot dies ab ipsa urbe, in qua cum nostra curia residentus, in praesentiarum secedere decreverimus, brevis tamen ad illam duce Domino redituri, dimissisque in ea omnibus pro curialium & aliorum ad dictam curiam in dies confluentium commoditate officii, nos volentes interim bono & felici urbis & curiae praedictarum regimini providere, & infra, sperantesque quod ea, quae tibi duxerimus committenda, gratia tibi assistente divina, circumspicte, prudenter, iuste, & fideliter exequeris, te in urbe praedicta ejusque territorio & districtu de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium consilio, nostrum & Apostolicae sedis legatum de latere, necnon in spiritualibus & temporalibus vicarium generalem auctoritate apostolica tenore praesentium usque ad nostrum reditum dumtaxat creamus, constituimus, & etiam deputamus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCCCXCIV. viii. kal. januarii pontificatus nostri anno

(b) Ferronius l. 1. in Cur. VIII. Quid responsum a Carolo. Redit in Gallias nondum pacato regno.

Alexandri ex urbe profectio.

(c) L. 3. bull. sac. p. 269.

XXI.

Antoniotto Card. creatus in Urbe legatus.

(a) Petr. De prey in addi- tionib. ad Monstre- let.

Sanguis D. Janua- rii admo- tus capiti collique- scit.

XXII.

(b) Petr. Delph. l. 4. ep. 37.

XXIII. Restituta Pontifici a Carolo arces.

XXI. [1] Dum porro Neapoli agebat Carolus miraculum solitum contigisse in ea urbe referunt Gallici annales (a), cum enim die dominica tertia maii in ecclesia principe S. Januarii nomini sacra divinis mysteriis ingenti pompa celebratis interfuisset, ac presentibus pluribus Cardinalibus, episcopis, & praefulibus Ecclesiae caput S. Januarii theca pretiosissima inclusum illi ostensum fuisset, ac deinde vitrea ampulla plena illius martyris sanguine concreto, qui instar faxi induruerat, ut Rex ipse illa in altari capiti martyris esset admota, illico colliquefcere ac ebullire facer cruor visus est, cuius miraculi magnitudo plures admiratione percudit, id vero saepius contigisse praefules procerefcque Neapolitani testati sunt.

Regressus Romam Carolus biduo in ea moratus, nec ob Alexandri fugam, abruptumque ab illo foedus, Italosque & Reges externos in eum concitatos urbis imperium corripuit, ut plerique pertimue- rant, nec litem Alexandro de pontifica- tu fraude simoniaca in vaso movit, ut no- varum rerum cupidi restituendae ecclesia- sticae disciplinae specie optabant. De qua animi moderatione a Carolo offensa haec scripsit Petrus Delphinus (b): Rediit pa- cificus Rex Gallorum, neque jugum, ut putabatur, Romae imposuit: utinam abso- luta spiritualis servitutis iugo gloriari ha- beat in perpetuum vera libertate, ac refor- mata in melius vivendi ratione dicere ve- rius possunt Romani, quam olim Iudaei re- sponderint Domino. Senem Abraha sumus & nemini servimus umquam. Refor- mandam gladio paulo post urbem Romam concionator quidam magni in populo hoc nominis contestatur, is erat Hieronymus Savonarola; ego autem quo mitius ejus in- terpreter vaticinium posse quidem fieri ar- bitror, ut reformanda sit gladio, sed gla- dio spiritus, quod est verbum Dei.

Digressus urbe Carolus Viterbium per- rexit, frustra que Alexandro de colloquio postulato, illi quamvis infenso adversario

ecclesiasticas arces antea pacatione sibi tra- ditas restituit (c), excepta Ostia, quam Juliano Cardinali S. Petri ad vincula tam- quam Ostiensi episcopo reddidit: deinde in Etruriam profectus noxias in ea tra- xit moras, cum itinere concitatore ante- vertere hostiles infidias potuisset: Veneti vero cum metuerent, ne subacta Etruria Carolus reliquae Italiae jugum impone- ret, Florentinis auxiliariis copias submi- fere, quas cupide exceptas, urbemque egregie communitam Petrus Delphinus Augustino Barbado Veneto duci rescriptit (d).

Urbeni Florentiam omni praesidiorum ge- nere munitissimam audio, accersitis undique multis hominum millibus, & ducibus eti- am stipendiariis huius illustrissimi domini: qui omnes per urbem vicatim distributi sunt. Plena est armorum civitas. Vici omnes ti- gnis crassioribus, quae heri parata vidimus, per transversum muniendi uno tantum ad Regis transitum expedito relicto. Orationes & elemosinae sine intermissione conti- nuantur, ut sperari merito queat hac con- versione atque humilitate, quod potissi- mum telorum genus duco, liberandum fa- cile hunc populum. Secuta deinde sunt Se- nis variae seditiones, quas idem author ita describit (e). Exorta est Senis paulo ante seditio, clausis per triduum urbis portis, insurrexisse ajunt parvitiis in plebem, ob- truncatosque utrinque tumultuario certa- mine ad quadragesima viros. Inclinasse di- cunt Gallos, qui Senis sunt, &c. Die VII. augusti MCDXXV.

Invasit tum Florentinos major terror, cum mox accepissent Senenses Gallicum jugum subiisse, unde Florentiae majores instructi sunt bellici apparatus ad Galli- cam vim retundendam, tuendamque E- truscam libertatem. Quam rerum conver- sionem praedicto Veneto duci Petrus Del- phinus significavit (f): Magna, inquit, civos istos incessit trepidatio, metus ingens consternatis eorum animis & conterritis tam vicino presse libertatis, nempe Se- nensium, exemplo, commoti etenim tum suo

(c) Comin. l. 7. c. 12. & l. 8. c. 2.

(d) Petr. Delph. l. 4. ep. 32.

XXIV.

(e) Ib. ep. 47.

XXV.

(f) Ib. ep. 34.

suo ipsorum periculo, tum vicem fortuna- rum humanarum mirantur, populum po- tentia satis clarum tam facile capisse fie- ri potestatis alienae. Gubernatorem Rex in sua profectioe unum e suis ducibus Senis relicto creditur, & de hoc satis. Flo- rentia in dies munitur magis, & militum numero & armorum multiplicium copia. Dux Urbini nudus quartus Florentiam ad- venit, cirves aliquot coevi & aequales Pe- tri Medicis in diversas Italiae urbes ad tem- pus relegati, donec regia majestas pertran- scrit. Florentia die XVII. junii MCDXXV.

XXVI.

(a) Ib. ep. 35.

(b) Ib. ep. 36.

Audito Florentinorum apparatu Caro- lus Rex, ne quod discrimen adiret Senis, Pi- sas contendit (a), nec Florentiam ingres- sus est, de quo & aliis Florentinorum rebus plura Petrus Delphinus ad eundem ducem scripsit (b); ait enim: Factum est tandem ut exoptavit hic populus. Abiit Rex Pisas versus: profectus heri ex oppido S. Miniatis, quod inter Florentiam & Pi- sas medio itinere situm est. Liberata sal- tem ingenti facultatum ac rerum suarum detrimento, quamvis enim, si huc Rex di- vertisset, non fuisset ullo pacto Florenti- ni [ut existimo] Senensium more jugum accepturi, melius tamen fuit non experiri fortunam. Benedictus Deus, cujus gratia Rex conversus est retrorsum, cor enim Re- ges, sicut legimus, in manu Domini, quo- cumque voluerit vertet illud. Mihi sane [quod & hic fatentur omnes] multum mu- tata ab ea, quam olim agnovi Florentia- videtur. Refert mihi in dies magis atre- ram Niniwem, nam sicut illa ad predica- tionem senae, ita haec ad unum concionato- ris hortamenta tota ad Deum conversa monstratur, ut facile credi possit, his mu- nitam & vallatam spiritualibus armis te- lisque caelestibus averfisse faciem Regis, ne se ad turbendam, aut forte etiam deoa- standam accesserit. Florentia die XXI. ju- nii MCCCCXCV.

XXVII.

(c) Ib. ep. 39.

Licet autem Florentini adversus Gal- los cum Pontifice & Venetis aperte con- spirare non auderent, geminum tamen exercitum ad res suas tuendas, amissaque recipienda contraxere, quorum statum ita exposuit (c) Petrus Delphinus: De non restitutis adhuc arcibus, quae occupantur a Rege dominio Florentino varia est opinio in populo, excusantibus aliis Regem, quod merito sibi effugium servaverit si a fe- dere argeretur: aliis contra vituperanti- bus & dolentibus quod non staret Rex pro- missis. Consulat Dominus Italiae paci, &c. Florentia die IV. julii MCCCCXCV. Con- cepere dein graviore iras in Gallos Flo- rentini, cum accepissent Liburniam ar- cem regio imperio ipsis ademptam, ac Pisanum praefectum illi impositum fuisse,

deque violato foedere conquesti sunt (d).

Interea Carolus Apeninno ingenti la- bore superato Fernoum octo milliarium a Parma intervallo quinta die julii perve- nit, cum foederatorum principum adver- sae copiae numero validiores itinera inter- cludere conatae sunt. Promulgabat (e) Carolus properare se in Gallias, ut for- tissimum exercitum in Turcas colligeret, atque in reditu cum Maximiliano Rege Romanorum de sacro bello colloquia fa- cturum, sed omnia per simulationem u- trinque geri videbantur, ac in contra- rium conferta, atroci ad Tarrum flumen pugna fuso Christiano cruore eruperunt. Depulsi sunt castris Itali majori eorum strage quam Gallorum, siquidem ex Gal- lis minus ducentos, ex Italis tria millia & eo amplius desiderata Comineus (f), qui aderat, & alii testantur. Egregia au- tem bellica facinora Gallorum Regem. tunc edidisse, atque virtute praecipuaque sanctorum tutelarium, quorum reliquias lustrandi venerandique vorum conceperat religione maximis fuisse periculis e- reptum ferunt.

Aliter rem describit Petrus Delphinus (g) in literis ad Venetorum ducem: Per- latius est hodie Florentiam nunius conse- ruisse bis manus in agro Parmensi militem vestrum cum Gallorum exercitu, caesaque secundo praelio ex utraque parte ad duo mil- lia hominum, inter quos fuisse tum inter- fectos tum captos complures duces, ac pri- marios milites. Atrox visa est Florentinis dimicatio & longe sevirior, quam pro Ira- lico more. Suspensum viderur admodum ci- vitas & incerta, quidnam consilii Rex ca- prurus sit, utrumne progressurus audacius, an cavens sibi Pisas versus rediturus, ne- que enim minorem Gallorum, quam fede- ris cladem fuisse affirmant, captis insuper magna ex parte iumentis ipsorum onera- riis, &c. Confirmatam fuisse eam famam proximis diebus narrat idem author in literis ad Venetum ducem missis. Eodem argumento extant haec Alexandri ad ducem ipsum datae literae (h), tum de recepta eo- rundem classe Apulia, liberata Gallorum grassationibus Italia, denique de instau- randae in Turcas cruce signatae expeditio- nis concepta spe, atque expectatione con- citata actae gratiae.

Alexander Papa VI. dilecto filio Au- gustino Barbarico duci Vene- tiarum.

Tu, dilectissime fili, clamores & mero- res nostros nequaquam surda aure sub dissi- mulatione pertransisti, sed susceptionibus, hor- tamentisque nostris obtemperans, quamprimum nos terrore Gallico cuncta prosternente percussos aliam urbem deseruisse, Gal- losque

(d) Ib. ep. 43. XXVIII.

(e) Sur. l. 5. l. 2. c. 6. Jactata dolo u- trinque Turcica expeditio. Versa in Christia- norum caedes mutuas. Cruento praelio I- tali propulsi. (f) Comi. l. 8. c. 6. Burch. l. 9. Ferron. l. 1. & a- lii.

XXIX. (g) Petr. Delph. l. 4. ep. 41.

(h) Extr. apud Petr. Just. l. 10.

XXX.

NOTAE

[1] A Nnalista deceptus ex notis chronicis literarum quas hic recitat, Antoniotto tit. S. Ana- stasiae cardinali demandatam hoc anno urbem absente pontifice regendam ex his ipsis li- teris censet. Verum literae istae consignatae sunt die VIII. Kal. Januarii pontificatus anno III. ad- ditur annus 1495. sed errore manifesto; neque enim annus tertius pontificatus cum anno Christi 1495. ac potius cum anno Christi 1494. congruit. Insuper anno isto 1495. Roma quidem digressus est pontifex, sed junio mense. Augusto dein mense jam redierat, ut ex literis hic num. 35. in An- nalibus recitatis elicitur. Literae igitur datae decembris mense ad Antoniotto tum ad urbem Romam ab- sente pontifice curaret, ad absentiam istam pertinere utique non possunt. Referenda igitur haec ad priorem adventum Caroli regis in urbem, anno superiori expirante. Forte enim tunc pontifex sibi metuens adventum regis opperendum sibi non arbitrabatur opportunum; quare discessum meditabatur, demandata interim regiminis cura Antoniotto S. Anastasiae, quamquam mutato dein consilio pontifex ipse substitit. Quae si admittantur ita reformanda est epistolae illius inscriptio: Datum &c. an. MCCCC- XCIV. VIII. Kal. Januarii pontificatus &c. anno III. MANSI

Tuscauel- la a Gal- lis cadi- bus & ra- piatis fœ- data.

Terrestri- & mari- timus exercitus instructus a Venetis in Gallos.

Pulsi a Venetis Galli.

Recepta Apulia eorundem classe.

XXXI.

Acta ab Alex. Venetis gratia.

Rogatus dux ut pacem Italiam afferat.

losque, ut reliquas strages prætermittamus, civitatem nostram Tuscanensem hostili impetu invasam cædi & occisioni crudelissime expositam pene desolatam reliquisse intellexisti, immensis e vestigio potentia tuæ viribus exurgens pro nostra & ejusdem Ecclesiæ defensione devotionis tuæ solite ve- xillum explicuisti: coacto siquidem maxi- mo robustissimoque equitum peditumque e- xercitu, paratæque validissima classe, pro nostra & illius, quæ nobilitatem tuam Chri- sto genuit matris Ecclesiæ imprimis, & consequenter Italice patriæ, ac sociorum defensione terra marique nullis sumptibus, nullis laboribus, nullisque periculis parcen- do audentissime decertare, sicut erat lici- tum, iustum gloriosumque putasti, pulsi sunt, quamvis non incrementa victoria, in- comparabili tua tuorumque virtute inva- sores Ecclesiæ & occupatores Italiae, erep- tague est eorum manibus classis tuæ armis Apulia, majoraque in dies pro reforman- da stabiliendaque sacrosanctæ Romanæ ec- clesiæ, ac totius Italiae libertate & tranqui- litate abs te ruisque impigerime & constan- tissime geri indubitata certitudine speramus.

Maxima hæc sunt, dilectissime fili, glo- riosissimaque ardentissima tuæ erga nos & hanc sanctam sedem devotionis documenta, quæ, sicut claritate & magnitudine tuæ o- mnium corruptibilium monumentorum me- moriam exuperant, ita profecto immortalis laude sempiternaque memoria digna sunt. Quamvis igitur hæc multoties, cum dile- cto filio Hieronymo Georgio equestris ordi- nis viro probatissimo apud nos oratore tuo fidelissimo, sicut merebantur, exculerimus, ipsique injunxerimus, ut dignas tibi sena- tuique tuo nostro nomine gratias, existima- musque ipsum hac in re, sicut in cæteris ei commissis solitus est, sapienter & inte- gerrime se habuisse; nobis tamen non pu- tavimus satisfactum esse, nisi perpetuo quo- que literarum nostrarum breviuscula lau- dationis testimonio tam præclaras a te se- natuque tuo res gestas æternitati commen- daremus, contestantes immensas nos vobis pro tot tantisque meritis & obsequiis gra- tias debere: quas si unquam dabitur occa- sio, vobis rependere benevolentissimo animo non tardabimus. Verum quia perseveran- tia est illa, quæ in bonis operibus sola co- ronatur a Domino, nobilitatem tuam toto cordis affectu exhortamur & obsecramus in Christo, ut cunctis viribus, omni que cona- tu ad propulsandas turbationis Italice re- liquias sedulo velis intendere, ut illam in pristina dignitate & quietis decorem am- nitatemque diebus nostris, sicut vehementer optamus, tuâ præsertim opera restitutam videamus: quod & si sponte tua te fa- cturum sciamus, nolimus tamen commit-

tere, ut glorioso operi exhortatio nostra deesset, quod te senatumque tuum apud Altissimum cælesti triumpho decorabit, & in terris immortalis fama laudatissimos red- det. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die XXI. augusti MCD- XCV. pontificatus nostri anno III.

Parte alia in Etruria Florentini, cum Gallorum res inclinasse vidissent, colle- ctis animis ad sua oppida recedenda con- surrexerunt in arma, ut scripsit Petrus Delphinus (a) ad Venetum ducem, tum ad pontem saccum Gallos tumultu præ- sidiario, a Florentinis, quibus deditioem fecerant, immaniter jugulatos contra mil- itarem sponsonem hæc scribit: Affir- mant, inquit (b), concisos fuisse, ac di- laniatos omnes Gallos a militibus præde- intentis, inventosque in occisorum visceribus aureos multos, quos singuli fere ti- more appropinquantis exercitus territi hau- serant, quemadmodum auri avidissima sua- pte natura gens illa est. Florentia die VII. augusti MCDXCV.

Pervenerat Astam incolomis Carolus, sed illum gravis cura Mediolanensis bel- li premebat, dux enim Aurelianensis Lu- dovicus, postea eo nomine dictus XII. in Gallorum Regum serie, a Ludovico Sfor- tia lacesitus, Novariam nonnullaque arces eripuerat (c), ac tunc victoriam per- fecerat, imparatum turbatumque me- tu hostem pellere principatu potuisset: sed deinde a Ludovico Sfortia eductis suis & sociorum viribus Novariæ obsessus (d) in extremam rerum inopiam adductus est. Ad quem liberandum Gallorum Rex ur- bis deditioem & concordiam iis legibus cum Sfortia pactus (e) est, ut is Genuam Gallorum Regum beneficentiam acceptam referret, duasque naves ad suppeditandos Neapolitanis arcibus commearus instrue- ret. Postulati (f) deinde Veneti de pace fuere a Gallo Rege, ut Mantuanum mar- chionem, copiasque e regno Neapolita- no revocarent, ac promulgarent fœdera- torum numero Ferdinandum Neapolita- num non contineri, nec non Monopolim Gallis ereptam restituerent, cui Venetia- rum dux Augustinus Barbadicus hanc pa- cis formulam antea propositam, repeti- vit, ut Christiana arma in Turcas aver- terentur: Ferdinandum consentiente Pon- tifice Gallorum Regis beneficiarium se- professurum, & quinquaginta millia an- nua nummorum ducalium persolaturum: tum ingentem auri vim mutuandam a re- publica Veneta, cui propterea Brundisium, Hydruntum, Trantum oppignerarentur re- præsentaturum: Tarentum vero duasque alias arces maritimas Carolo Regi, quæ antea in Italicæ expeditionis procinctu ex-

XXXII.

(a) Petr. Delph. l. 4. ep. 47.

(b) L. 4. ep. 49. Quæ situm in Gallo- rum vi- sceribus aurum.

XXXIII. Repetitus ab Aurel. duce Me- diolanen- sis princi- patus.

(c) Id. ib. Sabell. enn. 10. l. 9.

Pax cum Medi- ol. in- ta.

(d) Co- min. l. 8. c. 10. Sa- bellic. sup. l. 9.

(e) Co- min. c. 11. Sabell. eod. l. 9.

Ferron. l. 2. Sur. l. 2. c. 14. Pactio- nes Vene- torum de geren- do in Turcas bello.

(f) Com. l. 8. c. 12. Ferro. l. 2.

Promissæ Carolo triremes centum. Spreti i- terum Vene- torum pacta.

(a) Com- min. eod. 6. 12.

XXXIV. Gallorum res labe- factatæ in regno Neap. (b) Id. c. 13.

(c) Ferron. l. 2.

(d) Sur. 10. 5. l. 2. c. 18.

Guicci. l. 2. XXXV.

(e) L. 3. brev. secr. p. 280.

petierat, ad bellum in Turcas ex iis ge- rendum datum iri, necnon liberum adi- tum ad faciendos bellicos apparatus in Venetis urbibus permittendum; Regem Romanorum ex Germanicis provinciis in Turcas erupturum, Italiam omnem au- xilia adjuncturam, Galloque ac Veneto conjunctis, tumultuantibus principibus, Italis frænum injectum iri: præterea Venetam rempublicam centum triremes suis sumptibus egregie instructas Gallo Regi suppeditaturam, tum subsidium terrestre quinque millium equitum Venetis stipen- diis conductum iri. Hæc conditiones ampli- simæ cum in tabulas redactæ a Philip- po Comineo Gallo Regi, qui tum Lug- dunum pervenerat, patefactæ essent, spre- tæ (a) omnino fuerunt, gerente omnia ad libitum suum Maclovienti Cardinale, qui Regem suo imperio subjecerat, Rege que cura rerum abjecta ludis deliciarumque inanibus aucupis, non gerendæ Turcicæ expeditioni, amplificandæque religioni in- tento [1].

Inde Gallorum in Neapolitano regno res pessum ivere; Rex enim militibus, quos in Neapolitano regno reliquerat, nulla, ut erat pollicitus, auxilia submi- sit (b), & Ludovicus Sfortia dux Mediola- nensis pactas triremes duas ad commear- tus arcium Neapolitanarum præsiidiariis inferendos, extracta de industria mora- retinuit (c): Ferdinandus vero Neapoli- tanus, qui Ænaria insula pulsus non fue- rat, Venetorum, quibus Hydruntum, Trantum, Brundisium, Monopolim, & alia loca pignori subjecerat, opibus, nec non Ferdinandi Siciliae & Hispaniarum auxiliis adjutus post plures accipitesque pugnas Neapolim VII. julii die (d) recu- peravit.

Maximis etiam illum juvit præsiidii A- lexander, qui ad ipsum legatum amplif- sima fultum potestate Joannem designa- tum episcopum Amalphitanum misit (e), ut in Neapolitano folio eum constabili- ret, inque ejusdem fide populos adversus Gallos confirmaret: Ad regnum & Re- gem præfatos cum benedictione nostra ac- cedens in regno prædicto justa datam tibi a Domino prudentiam & providentiam tam

publicis quam privatis rebus, sicut præsen- tis temporis qualitas exigit, ac necessitas dicti regni exposcit, auctoritate nostra fi- deliter consulas, nec non adhibitis provi- sionibus opportunis debitam executionem impendi facias atque procures, mandantes quibuscumque personis ecclesiasticis & sæ- cularibus, etiam cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis fue- rint, etiam si archiepiscopali & episcopali dignitate præfulgeant, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis per te statuen- dis, ut tibi in cunctis præsertim, quæ pa- cem & quietem regni, ac incolarum & habitatorum prædictorum concernent, pa- reant efficaciter & intendant, omni exce- ptione & dilacione cessante. Nos enim omnes & singulos processus, sententias, cen- suras, & pœnas, quos & quas per te vigo- re præsentium haberi & promulgari conti- gerit, & quæcumque pro tempore inde secuta, rata habebimus, & faciemus, au- thore Domino, usque ad satisfactionem con- dignam inviolabiliter observari, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno MCD- XCV. XVI. kal. septembris pontificatus no- stri anno III.

Tantum valere in Ferdinandum Ara- gonensem Alexandri VI. pontificis studia, ut principis Montispenerii, cui regni gu- bernacula Carolus tradiderat, ignavia (f), ac nobilium, qui a Gallis in munerum largitione spreti fuerant, quos populi, etiam onerum Aragoniorum gravitate leva- ti, mox secuti sunt (g) defectione, Galli ipsi variis consumpti incommodis nunc victores nunc victi partas urbes eadem facilitate, qua pepererant conversis stu- diis amiserunt, necnon stipendiariorum Helvetiorum ingentem multitudinem in reditu partim necatam, partim spoliatam ab Hispanis contra jus gentium refert Bur- chardus (h) hortatore Valentino Borgia, qui illatam ineunte anno ab Helyetiis in- juriam matri suæ, cui octo millia aureo- rum eripuerant Romæ, vindicare cupie- bat. Perit etiam pars magna eorundem Gallorum, qui concurrerant ad Neapo- litana lupanaria novo morbi genere ad- plectenda hominum crimina immisso, quem Itali Gallicum, Galli Neapolita- num,

Amplifsi- ma au- thoritate instruce- tus.

XXXVI.

(f) Comin. l. 7. c. 15.

(g) Id. c. 14. Recupe- rata ur- bes ab A- ragoniis.

(h) Burch. ms. arch. Vat. sig. n. 114. l. 2. Horrenda lues vene- rea exor- ta.

NOTE [1] Omnia quæ hic narrat Annalista ex puris fontibus hausta vera sunt & sincera; verus chro- nologicus ordo fœdæ turbatus & corruptus est. Ita ergo illum ex Sanuti historia belli Gallici restituas. Julii die VI. prælium commissum ad Tarrum, quod pro vario scriptorum stu- dio varie deferbitur; Galli enim de victoria sibi plaudunt ut ex Comineo narrat Annalista; Itali fœderati exutos a se castris Gallos affirmant, ut ex Sanuto compertum est. Illud constat Gallos hoc commissio prælio nihil novi deinceps tentasse. Die sequenti Ferdinandus rex Neapolitanus ur- bem Neapolim recepit. Septembris vero mense induciæ factæ sunt, ut de pace tractaretur; quam demum Gallus cum Mediolanensi composuit. Veneti, in concordiam ut venient invitati, recu- sarunt. Tunc Novaria Mediolanensi restituta a Gallis est. MANSI

(a) Sabell. enn. 10. l. 9. Ferron. l. 2. xxxvii.

num, alii rectius luem veneream flagelumque scortatorum nuncuparunt, de quo hæc tradit Ferronius (a). Circa ea tempora Neapoli dira scabies homines invastit, cui cum pharmaca ut novo morbo quærentur multos absumpsit. Hunc morbum vane quidam dixere elephantiasim, alii lichenas, & id impetiginis genus, quod accepto osculo mentum venatur a Cajo Plinio, cuius & Cornelius Celsus plures species prodiderit designatum, alii carbonem, alii ignem sacrum, alii lepræ speciem, alii inter morbos popularum aut vi astrorum aut aeris intemperie vagantes collocaverit, adnotantque eodem anno, quo is morbus grassari cepit in Romano agro Tyberim, in Bononiensi Rhenum, in Ferrariensi & Mantuano Padum, in Veneto Arhesim, extra solitos limites exundasse, tantisque imbris annu cum maduisse, ut terris undique humentibus minus mirandum sit æstrum ærem ad eam intemperiem pervenisse calidam, & humidam, quam Marcus Tullius ex Philosophorum placitis putredini corruptionique causam dare scripsit. Alii quidam inter morbos contagione polluentes adscripsere occultam & venenatam illius esse naturam volvere.

Æstate incanduit.

xxxviii.

Plerique ex Indis, apud quos grassatur, ab Hispanis delatum contendunt, cum idem ex India illius remedia attulerint. Ut ut sit, diffusa mali perniciæ scortatores acerrima hoc flagello a Deo vindice diverberatos, pœnarumque iuventa in peccatores nova genera, cum peccandi modum non facerent constat. Quod vero attinet ad eluviones fluminum, quibus extremo anno vexata est Italia, de iis plures aucthores meminere, inter quos Petrus Delphinus hæc scripsit (b): Excessisse affirmant Romæ Tyberim suo abveo, atque in tantam altitudinem excrevisse, ut quindecim cubitis per urbem inundatio aquarum intrumverit cum hæud exigua domorum strage atque non solum pecorum, verum etiam hominum perniciæ. Nunquam alius inundasse & majore damno dicitur, cum per sex & triginta horas sine intermissione quarta videlicet quintaque hujus mensis creverit. Quis non timebit te, o Rex gentium? quod non potuerunt paulo ante Gallorum tormenta durissima, tu ad ostendentem potentiam tuam in momento, in ictu oculi mollissimo elemento & dejecisti homines & recta diruisti, quid si aperueris cataractas in celo, ut fluctus tui super nos transeant, ut singuli dicamus: Abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum? Averte quæsumus iram tuam a nobis, & esto placabilis super nequitia populi tui Domine Deus. Vale. Florentiæ die xix. decembris MCDXCV.

Magnæ eluviones fluminum per hyemem. (b) L. 4. ep. 72. ad Bernardinum priorem Claustr.

Consentit Burchardus, qui solemnem supplicationem ab Alexandro institutam dominica tertia adventus, quæ in decimam tertiam decembris diem inciderat, cum extra ripas in urbem Tyberis effusus esset, preces ad placandam divinam iram, ritusque servatos describit.

Eodem tempore, quo in Italia lues venerea grassata est, etiam in Germania scortatores afflixit, atque a piis existimatum est eam pestem ad blasphemorum in ganeis & lupanaribus lascivientium coercendam licentiam divinitus immisissam, adeo ut Maximilianus Cæsar novo casu percitus hanc sanctionem (c) in blasphemos ediderit.

Maximilianus divina favente clementia Romanorum Rex semper Augustus, &c. omnibus & singulis nostris & sacri Romani imperii subditis, &c.

Quoniam Dei præceptum, & dicti prædecessoris nostri, nimirum Justiniani, constitutio, admonitio, sanctio, & pœna apud plerisque, pro dolor! in oblivionem & contemptum venit, & multisariam transgreditur, ideo nos pro imperiali nostro officio cum & imperii electoribus, principibus, statibus, & universo ordine in istis publicis imperii comitiis Wormatiæ congregatis prædicta delicta, scilicet blasphemia verba, dolenti animo perpendentes, & ob oculos ponentes quam graviter illis offendatur Deus & creator noster, hominumque anima propter hujusmodi blasphemias indigna efficiantur, misericordia Dei in æternum spolianda, & quod ante hæc propter talia delicta fames & terræmotus & pestilentia, aliæque plagæ in orbe terrarum factæ sint, & adhuc nostris temporibus [ut manifestum est] cum tales, tum aliæ multæ variæque plagæ ac pœnæ sunt, presertim novus ille & gravissimus hominum morbus nostris diebus exortus, quem vulgo malum Francicum vocant, post hominum memoriam inauditum, sæpe grassetur, quæ nos justissimæ Dei iræ merito debent admonere, hæc inquam perpendentes, quia omne nobis est studium & oratio, ut Dei iræ veniam placationem ad maiestatis eius gloriam, & hominum salutem præhabita maturatione deliberatione, omnes & singulos nostros & imperii subiectos, universosque Christi fideles hortamur ac jubemus, quatenus hujusmodi blasphemias & impia delicta abstinendo fugiatis, & Dei timorem in sensibus accipiatis, & ejus mandatis devote obediatis, quo misericordiam Dei sustineatis, nec in prædictas pœnas incidatis.

Igitur statuimus, ordinamus, & volumus districte præcipiendo, si quis cujuscumque dignitatis, status, aut conditionis sit,

xxxix.

(c) Ext. apud Dol. gall. to. 2. consil. imperial. in Maximilian. p. 110. Edita in Wormatiensi conventu.

Pestes & fames & terræmotus ex blasphemias seculere oriuntur.

Ortam luem veneream inauditam queritur Cæsar.

Moniti clientes imperii abstinere a blasphemias.

xl.

Quæ pœna in blasphemias con-

sanctissimum Dei nomen inaniter adhibuerit, aut blasphemias verba & sacramenta de Deo juraverit, aut per sanctissimam Christi passionem, vultura, membra, & his proxima verba juraverit, aut per Dei genitricem Mariam semper virginem, Deique sanctos, ut hujus blasphemias, nempe rei sequentibus pœnis sine omni gratia subiciantur. Nempe si ex præcipitantiâ, & per ebriorem iram, aut ebrietate, aut simili aliquo casu incogitanter fiat, tale delictum una marcha auri puri, cuius dimidia pars nostræ & imperii camera, altera dimidia domino, in cuius jurisdictione perpetratum fuit irremissibiliter luanr: qui autem prædictam multam non sunt solvendo, ex arbitrio iudicis, in cuius jurisdictione deprehensi sunt, puniantur. Si vero consuetudine hujusmodi blasphemias & delicta temerarie facta esse, si patrotiores sunt homines nobiles, nec prius ob hujusmodi impia verba deprehensi, aut condemnari fuerunt, ut frant ipso facto infames, neque ad ulla amplius nobilitatem placita vel officia admitti debeant. Si vero contingat eos iterato in tale crimen impingere, ut secundum qualitatem delicti in corpore irremissibiliter puniantur.

xli.

Audientes blasphemias & non corripientes pœnis obnoxii.

Quod si patrotiores sunt inferioris conditionis, ut ab iudicibus, in quorum jurisdictione & imperio commiserunt, secundum qualitatem delicti in corpore irremissibiliter puniantur. Postremo, ut omnes, qui superius memorata delicta a patrotioribus committi audiverint, nec illis contraxerint, aut eos culpaverint, sed subtercelest, & iudicibus, in quorum jurisdictione hujusmodi facta sunt, aut eorum vices gerentibus non deserant, similiter omnes iudices & magistratus, qui hujusmodi delinquentes in sua jurisdictione scienter retinent ac tolerant, ut eandem pœnarum, quas diximus cum transgressoribus rei & culpabiles animadversiones sustineant. Quapropter omnibus & singulis præcipiendo mandamus per gratiam viventis Dei, per uniuscuiusque fidem, qua tenemini nobis & imperio, quatenus huic nostre admonitioni, constitutioni, & ordinationi obediatis, eamque exequamini, & passim per nostros & vestras ditiones publicari faciat, & tam vestros subditos, quam peregrinos eidem parere districte iubeatis: delinquentes autem & transgressores prædictis pœnis rigide coerceatis, nullius hominis habito respectu, si & iram Dei, & a nobis sancitam pœnam vultis evitare. Quæ igitur nostra placuerunt maiestati ad effectum perducere enitimini, ut & sententiæ nostræ executio, & nobis fiat beneplacitum. Datum, & regii nostri sigilli appensione obligatum Wormatiæ vii. die.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

mensis augusti anno a nativitate Christi MCCCCXCV. regnorum nostrorum Romani & Hungarici vi.

Hoc anno cum divina iustitia novo supplicii genere impudiciæ deditos plecteret, in pia virguncula insigne divini amoris prodigium edidit, ut hæc publicis tabulis tunc consignata monumenta (a) docent: In Christi nomine. Amen. Ad laudem & gloriam summæ & immortalis Dei protectoris & actoris fidei catholice, & omnium infidelium & hereticorum confusionem: notum sit cuilibet legenti, vel presentium scripturam audienti, qualiter de anno nativitate domini nostri Jesu Christi MCCCCLXXXV. in nobili civitate Cremonæ diocesis Placentinæ in domo cuiusdam nobilis viri, & civis Cremonensis appellati Joannes Francisci Perdelles de parochia S. Jacobi dicta civitatis Cremonæ in Italia, est quedam devota & sancta virgo plena virtutibus, & sanctis operibus, nuncupata soror Stephana de Quintianis de castro nuncupato de Lyunsi novi diocesis Brixienensis tertii habitus ordinis S. Dominici patriarchæ Prædicatorum, cui post innumeras & maximas revelationes divinas omnipotens Deus qualiter sexta feria communicat omnia mysteria passionis domini nostri Jesu Christi modo quo sequitur. Nam primo facta aurora, ut comprehendi potest per ipsius virginis sermonem, rapta in spiritu raturatur a diabolo variis modis, & maxime circa fidem sanctam & fortitudinem virium, dicens quod non poterit sustinere tantam passionem, & quod querat vanam gloriam, dicens: Tot homines ad te videndum accedent, & cupis quod dicant te esse sanctam, & hoc durat hora spatio dimidia, cui tentationi viriliter virgo resistens in extasi loquitur intelligibiliter respondens cuiuscumque impugnationi, & divino auxilio prevalere. Deinde ligatur cum manibus supra caput insolubilibus ligaminibus & invisibilibus compeadibus, sicut Christus ad columnam, & sic flagellatur invisibiliter, ut potest comprehendi per motus exteriores, cum moveatur per totum corpus ad dimidiam horam exceptis pedibus & manibus, quæ manent immobiles, ac si ligata essent chordis realibus ad columnam, & multi astantium fecerunt experientiam si quomodo possent movere unum brachium ab altero, & nunquam fuit possibile, licet summo opere conarentur, immo non fuit possibile, ut possent commovere unum digitum, manens sic ligata quasi spatio unius horæ in tot afflictionibus & tormentis cum lamentis & suspiriis piis, quæ cor humanum nec excogitare posset ac intelligere, nisi corporalibus oculis videret, neque etiam videns lingua humana explicare posset ad

XLII. Insigne divini amoris prodigium. (a) Ext. apud Henric. Just.

In Stephana de Quintianis virguncula.

Passionis dominicæ dolores divinitus illi inflicti.

Virguncula pia decemio.

K k

ple-

plenum. Deinde intervallo facto dimidie horae, Christus Jesus apparet ei, sicut comprehendi potest per gestus devotos ac verba sancta, qui eam confortat & exhortatur ad tolerantiam passionis, offerens sacratissimam suam passionem, cum ipsa in tali exaesi posita devoto respondere solet: Domine non sum digna passione tua, sed semper fiat voluntas tua, & hoc dicto ligatur cum manibus supra pectus etiam ligaminibus insolubilibus, ut supra, sicut stabat ligatus Christus coram Pilato. Postea aperit manum dexteram quasi capiens arundinem, stringens postea illam immobiliter. Deinde stans in contemplatione Jesus Christus offert sibi coronam spineam, & ipsa respondet cum magna humilitate & letitia: Domine mi dona mihi eam, & sic eam cum magna reverentia & devotione recipit coronant spineam, cum tanta poena & dolore, tormento & tremore, quod lingua stridores & motus corporales, contractus nervorum etiam calamo non posset explicare, & sic ad quartale minus horae manet in sudoribus visibilibus a capite usque ad pedes semper in piis lamentationibus: & sic postea remanet immobilis rapta in spiritu, in quo raptu si frons tangeretur cum filo levissime, vel quacumque alia parva re, ut sepe expertum est, statim redeunt dolores & lamenta propter punctio- nes spinarum, id est dolorum, quos Christus ex punctio- nibus spinarum sustinuit. Deinde dissolvitur & per dimidiam ho- ram manet in contemplatione, non in exaesi, in quo tempore cessat ratio cum sensualitate, expectans portationem sanctae crucis loquens sibi ipsi: O pauperula noli timere: respice tuum principem, qui totus a capite usque ad pedes sanguinolentus fuit. Si te videri supplicium, respice praemium, dimitte rationem superare sensualitatem. Postea videt crucem, & oculis immobilibus & fixis stat versus crucem, dicens! O magnam redemptionem: O redemptionem humanam! O salutiferam crucem, tanto tempore te desideravi. Deinde erigit se ver- sus crucem, & cum magna devotione & letitia amplectitur & osculatur ipsam cru- cem invisibilem sicut praesentem. Postea vi- sibiliter brachium dextrum extenditur & figitur, sicut si manus esset fixa realiter cum clavo materiali, & immobiliter, & statim videntur nervi extensi, & vene rumentes, & manus sunt nigrae, & sicut figeretur manus realiter cum clavo materiali, illa clamat terribiliter & lacrymis piis lamen- tatur. Deinde simili modo extenduntur sibi pedes unus super alium, dexter super sini- strum, rament supra suam longitudinem naturalam, & in tractu pedum totum cor- pus movetur deorsum, exceptis manibus,

Spineae coronae aculei divinitus illi im- pressi.

Crucei etiam modo arcano ac divino affixa.

que restant immobiles penitus in locis, ubi fuerunt inclavata, ac si essent veri clavi ferrei, & pedem dextrum positum supra sinistrum, apparet quaedam rubedo quanti- tatis ictus unius mallei: & cum inclava- tur manus sinistra emittit clamorem cum lamentis magnis sicut dictum est in clava- tione primae manus, & quando inclavan- tur pedes facit similes clamores, & hoc fa- cto manet immobilis in cruce in modum Jesu Christi crucifixi. Et facta brevi spatio vi- detur quod bibat spongiam aceti & fellis, & iterum facta brevi intervallo videtur e- mittere spiritum cum tremore. Deinde man- net immobilis per aliquod spatium tempo- ris, & postea facit magnas commotiones cum clamoribus & lamentationibus quasi percui- tur cum lancea. Deinde remanet quasi mortua & totum tempus, quod in cruce consumitur est quasi una hora, semper stans expansis manibus, & pede supra pedem posito cum rubedine in medio, & tumefa- ctione nervorum, ut supra dictum est, pos- tea dissolvitur primo sibi manus dextera, secundo manus sinistra, & ultimo sibi dis- solvuntur pedes, & in dissolutione cujus- cumque predictorum videtur pati maximos dolores. Postea secundum quod comprehen- ditur per gestus exteriores & verba eius apparet ei Jesus Christus, cui gratias agit maximas pro dono suae passionis, commen- dans se Jesu Christo multum devoto, & postea commendat ei statum ecclesiasticum, & praecipue statum Praedicatorum, ut oves eius commissa bene gubernentur, & singu- lariter orat pro ordine, &c. Adjuncta te- stium nomina praeterimus.

Floruit etiam hoc tempore opinione XLIII. sanctitatis Thomas eximius concionator tertii ordinis S. Francisci, de cujus vati- ciniis hac memorat Petrus Delphinus (a) in literis ad Dominicum Maurocentum procuratorem S. Marci: *Audivi ego mi- randa de isto vate, quae propheticis spiritu repletum fuisse praeter hanc etiam prophe- tiam aptissime demonstrant evangelizante illo apud Camerinum, & palam una cum populo etiam loci principem arguente, con- stituerat secum tyrannus, minime ferens publicam increpationem, virum Dei incendio atque igne consumere, quod cum ne- mine sibi reverentia devotus ei revelatum fuisset, continuo arreptis prunis ardentibus, atque in manicam tunica depositis, prin- cipem adiit, eique ostendit quod minime ignem formidaret, qui eum illa etiam tunica ad ipsum detulisset. Accipe & ali- ud, quod annalibus palatii Florentini an- notatum accipi. Ingressus aliquando pro- pheta iste Florentiam per eam portam, quae ad Faventiam ducit, offendit juxta illam duos ludos aleae insistentes, ex quibus cum*

Ut fen- sim fol- vantur ii dolores.

XLIII.

(a) Par. Delph. l. 4. ep. 4.

A blas- phemo peritus pugno.

alterum, amissa pecunia, blasphemantem audisset, durius in illum inuobi cepit. Im- patiens iste, ac debacchanti similis, mox in se arguentis faciem pugnum inrorit. Hac accepta contumelia vir Dei, confestim caelesti afflatus numine praedixisse impio il- li dicitur, futurum aliquando Florentiae praetorem Zurium de Cola nomine, qui il- latam sibi injuriam vindicaret. Elapso de- cennio, cum de more praetor alienigena ejusdem nominis magistratum inisset, ten- tur quodam die ab apparitoribus, atque ad praetorem adductus est, cumque nullius re- centioris culpa sibi esset conscius, succur- rit illi tandem vaticinium hominis Dei, quem percussisset pugno impie, intervoga- to praetoris nomine, cum Zurium de Cola appellari cognovisset, enarravit ei rei olim gestae seriem, confessus se Dei voluntate in manus ipsius incidisse, ut veteris piaculi reatum novo supplicio deleteret. Quod & factum est, nam praetoris ejusdem iussu ma- nus ei continuo praecisa est, qua admiserat facinus. Hujusmodi sane homines maximi faciendos esse duco, qui Spiritu Sancto in- spirati locuti sunt, potentes in opere & sermone, qui enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei, quod si filii & heredes. Vale Florentia die xi. Julii MCDXCV.

Obiit hoc anno Joannes Lusitaniae Rex (a) amplificati apud Afros imperii, pro- pagataque Christianae apud Aethiops oc- cidentales religionis gloria clarus, quam ipsum fecidisse crudelitate Comineus ac- cusat (b): excusat tamen Oforius, ac pro- pinquorum caedes necessitatis ascribit: *At- tulit, inquit, illo quidem multis viris no- bilitibus necem, & principes etiam sibi con- junctos interfecit, quos animadvertentem aut parum obsequentes esse, aut perniciosi in illum machinari, sed id nisi fecisset ne- que regiam dignitatem tueri, neque vitam conservare potuisset; magnus dein exor- nat laudibus: Tanta, inquit, erat illius animi magnitudo, ut quamvis corpore in patria consisteret, mente tamen orbem ter- rarum peragraret, multaque animo fre- quenter agitaret, eaque moliretur, quae si non fuisset immatura morte sublatus, no- men illius clarissimum reddere potuissent. Et infra: Populi non tam illum ut Regem verebantur, quam ut parentem amabant, eorum enim commodis animo patrio consu- lebat: haec autem illius sententia merito laudari solet, cum diceret sibi non tam pro- positum esse, ut operis hominum ad aurum quarendum abuteretur, quam ut aurum quereret, ut opibus suis hominum inopi- am sublevarer. Cum accepisset esse volu- cris, quae rostro pectus dilacerat, ut pul- los serpentum morsibus exanimatos sangui- ne suo profuso in vitam revocet, ejusdem*

Divinam illi vindi- ctam praedicat.

Res confir- mata exitu.

XLIV. Joannis Regis Lusit. obi- tus.

(a) Jo. Barof. dec. 1. A. fia. l. 2. c. 12. Ofor. l. 1. Sur. to. 5. l. 2. c. 15. (b) Co- mine. l. 8. c. 17. Illius c- logium.

volucris imaginem suis insignibus adjun- gendam curavit, ut ostenderet se esse pa- ratum pro suorum salute sanguinem suum profundere. Ex omnibus tamen virtutibus, quibus illum praeditum fuisse commemorant, nulla fuit admirabilior singulari quodam pietatis, & religionis studio, quo mirifice flagrabat, numquam enim eum neque tur- bulenta negotia, neque conjurationes con- tra illum facta, neque malorum omnium tempestates a rebus divinis summa cum re- ligatione procurandis abstraxerunt.

Plura molitus erat (c), ut in Georgium XLV. filium nothum sceptrum Lusitanum tran- ferret (nam Alfonso ex Leonora Regi- na susceptus in adolescentia flore incita- to equo decurrens in terram projectus ali- lufusque obierat) (d) atque ab Alexandro (d) Ofor. oratoris opera institerat, ut idem Geor- gius apostolica auctoritate justorum na- talium dignitate juris fictione donatus re- gno idoneus renuntiaretur, sed cum id sine Emmanuelis ducis Vifensis injuria, cui ex Lusitaniae descripto regnum de- bebatur, fieri non posset, illicque acriter Isabella Regina Emmanueli consanguini- tate resisteret repulsam passus tandem cum vitae finis adesset, quo mors vanis consiliis velum detrahere solet, Emma- nuelem, cujus fratrem natu maximum, sua manu in convivio interfecerat (e), uti jura decreverant, testamentum succes- sorem reliquit, sacrisque omnibus, quae ad expiandum animum pertinebant, ri- te procuratus, virtutis & pietatis insigne specimen dedit. Emmanuel vero regno inuito, cujus insigne vigesima septima o- ctobris, exacto aetatis vigesimo sexto an- no, accepit (f), Georgii Costae Lusitani Cardinalis opera fidem suam, publice, Alexandro Pontifici, uti Christianum de- cebat principem, praestitit, pollicitus, in- quit Oforius (g), fidem per omne vita spa- tium erga sanctam Romanam ecclesiam summo studio retenturum, & pro illius san- ctitate, quoties opus ita fuisset, pugnatu- rum. Nec modo a pietate, verum a cle- mentia duxit regni auspicia Emmanuel, Judaeos enim, qui Joanne Rege libertatem amiserant, quod temporis flexu constitu- to inopia impediti exire Lusitania non potuissent, liberos esse iussit, oblatumque ab ipsis magnum argenti pondus respuit: *Statuebat enim, addit author, gentem il- lam beneficiis ad studium christianae pietatis allicere.*

Eodem anno Alfonso Neapolitanus o- lim Rex (h), de quo saepe antea, regno profugus, dum illud a Ferdinando filio recuperabatur, Messanae in Sicilia apud Olivetanos Monachos calculi doloribus gravissimis extinctus est decima octava

(c) Sur. to. 5. l. 1. c. 29.

(d) Ofor. l. 1.

Emma- nuel re- lictus testamen- to haeres.

(e) Co- mine. sup. c. 17.

(f) Jo. Barof. dec. 1. l. 4. c. 1.

(g) Ofor. l. 1. Delatum ab eo ob- sequium Pontifici.

XLVI. Alphonsi Regis Neap. mors. (h) Co- mine. l. 7. c. 11. Sur. to. 5. l. 2. c. 18. & alii.

novembris, cum elemofynis ac precibus, necnon fingulari in adverfis tolerandis patientia anteaetæ vitæ scelera expiasset.

XLVII. Franciscus Ximen. archiepiscopatu Toletano auctus.

Eodem anno Franciscus Ximenius, gestarum postea rerum magnitudine clarissimus, in archiepiscopatu Toletano suffectus est Cardinali Mendozæ defuncto, qui Ferdinando & Elisabeth consuluerat, ut mediocris conditionis hominem, modo aliis integritatis, prudentiæ, gravitatis, & doctrinæ dotibus præditus esset, ad eam dignitatem eveherent: floruerat Ximenius inter Minoritas doctrinæ & sanctitatis opinione, præcipuaque inter eos, qui S. Francisci disciplinam in pristinum nitorem restitutam colebant, munera gesserat, optaratque in Africam ad evangelium Saracenis S. Francisci exemplo inferendum proficisci; sed cuiusdam sanctæ mulieris vaticinio ab eo consilio revocatum refert Gomefius (a): *Ardebat*, inquit, *Ximenius miro quodam desiderio transmari- nis hominibus Christum annuntiandi, paratus supplicia & mortem subire. At quoniam per viros religiosos certior factus fuerat sceminam ordinis sui cultricem [ex his quas vulgo beatas vocant] ibidem esse vitæ & morum sanctitate claram, & quæ divorum præsentia sæpe numero frui crederetur, captato extemplo sceminæ colloquio ad eam rem, quam animo conceperat, ejus sententiam prius requisivit. Deterruit hominem vates mulier, & ut a proposito desisteret effecit; servari enim cum ad res maximas perficiendas dicebat, in quibus graviora certamina sustinenda forent, quam si inter barbaras & Punicas nationes versaretur: retardatus beate dictis sententiam mutavit: Profectus in Castellam Elisabethæ Reginae pientissimæ gratissimus fuit, quam impulit, ut a delectis censoribus religiosam disciplinam, quæ sceddissime obsoleverat in omnibus monasteriis tam viro- rum quam sceminarum instaurari regio studio eniteretur. Creatus archiepiscopus magno animi robore pietatis Christianæ splendorem suæ diocæli restituere aggressus est, tum luxus opumque contemptum initio sectari visus est, ut ait Gomefius; Nullam sane aut sumptuosi aut magnifici apparatus rationem per id tempus habere nec unquam habiturus videbatur, non frequentis familiæ, non pretiosæ suppellectilis, quin priscam illam sanctorum patrum frugalitatem cum Francisci sui humilitate conjungere visus est; nam asello, quo solebat, vehebatur, monachis sui ordinis affectantibus, aut ibat pedibus, non argento mensam, non aulais parietes ornabat: totum porro annum censum statuerat ita paritari, ut ex parte dimidia presentibus ege-*

Evangelii Afris prædicandi desiderio arserat.

(a) Gomef. de reb. gestis Ximen. l. 1.

Prædicta illi quæ divinitus servarentur.

Franciscanam disciplinam in Hispania restituit.

Initio præsulatus paupertatem sectatus est.

norum necessitatibus subveniretur, reliqua vero deductis cum familiæ, tum pontificatus necessariis sumptibus in opera publica, quæ religionis cultui provehendo, juvandisque sacrarum literarum studiis necessaria essent, impenderetur. Totum ergo semissem pauperum usibus destinatum Joanni Cardenæ Burgenfi viro theologo & antiqui moris homini, quem piis præfecerat largitionibus unica syngrapha decrevit, nulla expensis ratione deferenda in egenos distribuendum.

Dimidi- am vesti- galium partem pauperibus assi- gnant.

Remisit deinde ex illo vitæ genere Ximenius, atque ab æmulis in invidiam fuit adductus: sed Pontificis maximi imperio, cui minus obedientem esse religio erat, id illum fecisse ostendit Gomefius in medium prolato apostolico hoc diplomate.

XLVIII.

Alexander Papa VI. dilecto filio Francisco electo Toletano. Dilecte fili salutem & apostolicam benedictionem. Sancta & universalis Ecclesia sic, ut te ignorare non putamus, ad instar cælestis Jerusalem multis ac diversis decoratur ornatibus, in quibus, sicut in excessu prævaricando peccatur, ita in defectu nimium declinando erratur. Grata est Deo & laudabilis cujuslibet status conduens observantia, & propterea quicumque, præsertim prælati Ecclesiæ, sicut in moribus ita in habitu & incessu studere debent, ne nimio fastu superbi, neve nimia abjectione superstitionis esse videantur, cum utroque autoritas ecclesiasticæ disciplinæ vilescat. Eam ob rem hortamur te, ut postquam te sancta sedes Apostolica de inferiori statu ad archiepiscopalem dignitatem evexit, quemadmodum te in interiori conscientia secundum Deum vivere intelligimus, de quo plurimum gaudemus, ita extrinsecus juxta condècentiam status tui, habitu scilicet, familia, & cæteris ad dignitatis decorem convenientibus te habere & observare coneris. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die xv. decembris MCDXCV. pontificatus nostri anno iv.

Monitus a Pontifice ut præsularem splendorem retineret.

Pontificiæ authoritati paruisse Ximenium, & divitias æque ac paupertatem passum refert Gomefius, cum enim splendor vitæ magnum habeat momentum apud vulgus, quod vano rerum apparatu duci consuevit; ad vindicandam a contemptu publicæ personæ dignitatem, ita cultus exteri amplitudinem sibi ascivit, ut cum magnificentissime & molliter stratos lectos haberet, in nuda tamen humo cubare sæpe deprehensus sit, quæ ex eodem Gomefio repetenda visa sunt: *Holoserica*, inquit, *veste superinduebatur & pretiosis pellibus, sed præcipue leucophæis, quod vestis scilicet Franciscanæ conco-*

XLIX. Paret Pontifici clanculum in se acerbitatem exercet.

Humicubat cum holoseri- catos lectulos haberet.

lores essent, utebatur. Longo post tempore dum republica gubernanda præset Beltranum Metimensem regium apud novum orbem senatorem vestem illi obtulisse ajunt rarissimis pellibus ornatam ex animalibus transmarinis, quæ tribus ducatorum aureorum millibus aestimabatur, retinuit quidem illam Ximenius domi per aliquot dies, ne videretur offerentem contemnere, sed paulo post ad Beltranum remisit morbi prætextu, quo postremo laboravit, quasi sibi parum commodus eo tempore ejusmodi cultus & necessarius esset. Mirum quiddam in illis pellibus fuisse traditur, nam si quando explicabantur, aut quovis modo agitabantur, suavitatis quædam odo-

Pellium quarundam miram fragantiam.

ris ex illis afflabatur, quæ totum opplebat locum, lectos item sericis & purpureis stragulis ornatos, cum tamen ille Franciscanæ regulæ ad ultimum usque spiritum observantissimus fuerit, & sindones lineas semper respuerit, & sæpe a ministris deprehensus sit, mollibus culcitris & pretiosis pannis e lecto ablatis, in nudis tabulis, aut humi somnum carpere. Hactenus de Ximenio, quem Cardinalitia dignitate ornatum, & cruce signatum in Africam pro Christi circumferendo nomine exercitum ductantem, nec non ob magnam Maurorum multitudinem traductam ad fidem, aliaque præclare gesta illustratum fuisse visuri sumus.

I. Nova inter Reges orta diffidia.

Anglus in bellum societatem contra Gallum excitus.

(a) Burch. ms. arch. Vat. sign. n. 104. l. 2.

II.

Promulgatum Romæ id fœdus.

III.

(b) Burch. cod. l. 2. Sabellic. ann. 10. l. 9. Guicci. l. 3. Jovinus l. 4. Mutius l. 30. Bizar. l. 16. & alii. (c) Burch. ubi sup.

ANNO excurrentis sæculi nonagesimo sexto supra mille quadringentos indicatione decima quarta, bellis Neapolitano regno ardente exitiabilibus, cum Ferdinandus Alfonsi demortui filius Pontificis Venetorumque viribus suffultus, Carolique Regis Francorum duces illud inter se ferro & flammis partirentur, ac novæ e Gallia in Italiam erupturæ procellæ signa minacia emicarent, Alexander Papa ad augendas suas partes, distinendumque novis curis Carolum Francorum Regem, Henricum Anglorum Regem ad mutuam armorum fœdus cum Maximiliano Romanorum, & Ferdinando Castellæ Regibus, ac Venetis duceque Mediolanensi antea firmatum pellexit, ac julio mense exeunte solemniter promulgavit, ut narrat Burchardus, (a) sic inquit.

Dominica ultima mensis julii sanctissimus dominus noster paratus more solito in similibus equitationibus ab omnibus reverendissimis dominis Cardinalibus associatus equitavit ad ecclesiam B. Mariæ de populo, in qua reverendus pater dominus Bartholomæus archiepiscopus Cusentinus celebravit missam solemnem de Spiritu Sancto absque aliqua commemoratione, pro eo quod serenissimus Rex Angliæ ligam inter Papam, Romanorum, & Hispaniarum Reges, Venetorum, & Mediolani civis diu publicatam nuper etiam ipse plurimum finita antequam Papa benediceret dominus Hadrianus de Corneto clericus cameræ apostolicæ in cappa sua consueta pede Papæ osculato, & indulgentiis absque benedictione habitis ascendit pulpitum, & fecit orationem convenientem: deinde publicavit plenarias indulgentias per Papam interestibus concessas. Post hæc dicto: Te Deum Laudamus; Papa dixit: Pater noster, & versiculos & orationem, & dedit benedictionem solemnem, prout etiam alias in publicatione dictæ ligæ fecerat, & rediit ad palatium suum ordine, quo venerat.

Expectabatur interea ut Maximilianus Romanorum Rex in Italiam superatis alpidibus descenderet (b) a Pontifice, Ludovico Sfortia duce Mediolanensi, ac Venetis, ut ferunt, excitus ad Gallicam vim Germanicis armis infringendam; pervaserat enim fama ingentem a Carolo Rege terra marique confici expeditionem, quam Itali fœderati omni ope promovabant: quæ tamen Gallorum consilio mora confenuere, (c) ut videbimus. Honestatis autem & decoris plena erat Maximili-

liani in Italiam adventus causa, cum ad augustale insigne instituto veteri accipiendum accessisse præ se ferret: quam ob causam refert Joannes Burchardus, Alexandrum Papam mense julio in eunte legationis apostolicæ munus Bernardino Carvajali tit. S. Crucis in Jerusalem presbytero Cardinali injunxisse, suisque monumentis mandavit pontificium diplomam, quo amplissimæ prærogativæ in legatum ipsum ab Alexandro collatæ fuerunt (d).

Dilecto filio Bernardino tit. S. Crucis in Jerusalem presbytero Cardinali ad charissimum in Christo filium nostrum Maximilianum Romanorum Regem illustrem ad partes Italiae venientem, & Germaniam, ac quacumque ipsius Italiae, & alia etiam extra ipsam Italiam, ad quæ te forsitan declinare contigerit, loca, nostro & Apostolicæ sedis legato salutem, &c.

Intelligentes nuper ex literis charissimi in Christo filii nostri Maximiliani Romanorum Regis illustris, se personaliter cum exercitu suo in Italiam, Deo adjuvante, descendere velle, ut ipsius Italiae rotæ bellorum turbidibus quassate opportune consulere, & Romanam ecclesiam, cuius advocatus, atque defensor existit, per Gallos & alios eis adherentes, adhuc majorem regni Sicilia citra pharum, quod est speciale patrimonium B. Petri partem, nec non arcem nostram Ostiensem vi occupantes, in suis iuribus & libertate plurimum læsam; ac etiam jura sacri Romani imperii, per ipsos Gallos oppressa & violata, restituere & reintegrare, ac imperialis celsitudinis dignitatem, ejusdem imperii Romani coronam de manibus nostris suscipere possit, nec aliquid se omisurum, quod ad nostram, & ejusdem Romanæ ecclesiæ protectionem, & ipsius Italiae salutem pertineret, ac considerantes ob diffensiones & bellorum turbines hac tempore in ipsa Italia vigentes, quorum occasione vires & potentia Christianorum debilitantur, reipublice Christianæ propter perfidos Turchos Christi nominis hostes accerrimos, & Christianum sanguinem continue sicientes, nec aliud molientes, quam quod omnia Christianorum dominia (quod Deus avertat) suæ tyrannidi & spurcissimæ sectæ subicere possint, maxima imminere pericula nec facile obviari posse, nisi bella & diffensiones hujusmodi cessent, sitque inter Christianos Reges & principes, aliosque potentatus vera pax & concordia, & propterea considerantes quantum expediat nedum ipsi Italiae, sed toti reipublice Christianæ, ut in ipsa Italia bella cessent

Bernardin. Carvajal ad Casarem legatus decernitur.

(d) L. 7. bull. sac. p. 397.

IV. Maximilianus expeditionem Italianam meditatus.

Decretum ad ipsum Bernardin. Card. legatum.

V. (a) lb. p. 387.

Intentatio Caroli Regi cœlaturæ.

sent, pax & concordia vigant & perseverent, quod subsidio præfati Regis hujus sanctissimæ sedis devotissimi filii fieri posse speramus, dignum & conveniens esse existimantes, ut etiam præfati Regis in defensionem Romanæ ecclesiæ, & pro ipsius Italiae pace & quiete venientis personam condignis honoribus prosequamur, de tua circumspectionis industria, quam potentem opere pariter & sermone in magnis expertum, & arduis comprobatum, eximia probitate & fidelitate, maturitate consilii, morum elegantia, literarum scientia, & aliis grandium virutum donis, quibus personam tuam illarum largitor Altissimus insignavit polleat cognovimus, in cuius affectu geritur, prout firmiter tenemus, fluctuantes turbines, & inter se dissidentes, quoscumque ad pacis amœnitatem reducere, fumentis in Domino fiduciam specialem, ac sperantes quod ea, quæ eidem circumspectioni tua, cuius præsentia nobis pro incumbentibus Romanæ ecclesiæ continue oneribus summe perutili pro tam celebris boni consecutione vorita in præsentiarum carere compellimur, duxerimus committenda, tua exactissima & pervigili diligentia adimplere curabis, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus deliberatione maturate re ad ipsum Regem ad partes ejus Italiae venientem ac Germaniam, & quacumque ipsius Italiae, & alia etiam extra ipsam Italiam, ad quæ te declinare contigerit, loca, tamquam pacis angelum nostro & huius Romanæ ecclesiæ nominibus ad ipsam Italiam pacificandum, ejusque quieti & saluti una cum præfato Rege intendendum provide duximus destinandum, firma spe fiduciamque conceptis, quod insperante pacifice regum Rege, qui de mundo æscensurus ad Patrem pacem jure quodam hereditario nobis reliquit in terris, fomenta diffensionum & bellorum quacumque mora extinguere, & salutaris concordie, ac inextimabile pacis bonum producere modis omnibus procurabis, & ipso Domino assensu efficies, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno MCDXCVI. pridie non. julii pontificatus nostri anno IV.

Instructus præterea est autoritate legatus (a), ut Carolo Francorum Regi censuras ecclesiasticas intentaret, ni bello Italico abstineret.

Alexander, &c. Ut præmissa facilius, commodius, & liberius, prout tanta res exigat, exequi valeas, tibi charissimum in Christo filium nostrum Carolum Francorum Regem illustrem, si adhuc cum gentibus armigeris ad peramplius Italiam molestamdam venire, seu mirere vellet, sibi que directe vel indirecte quovis modo adherentes, ac

ad id auxilium, consilium, vel favorem præstantes sub sententiis, censuris, & penis ecclesiasticis, de quibus tibi videbitur expedire, ut ab hujusmodi molestationibus omnino desistere, & arma deponere, ipsamque Italiam in sua pace & quiete dimittere, ac per ipsum Regem vel nomine suo deserta & occupata restituere & relaxare debeat, autoritate nostra monendi & revocandi, & si (quod absit) desistere nolent, contra eos ad declarationem procedendi, ac inter ipsum Carolum Regem, aliosque Reges, duces, principes, & potentatus invicem dissidentes, ac illis adherentes complices, & sequaces eorundem super quibuscumque discordiis, differentiis, ac bellis urgentibus, & qua esse possent inter eos quibuscumque iuribus, actionibus, occasionibus, seu modis quomodocumque & qualitercumque nostro & ecclesiæ nominibus tractandi, & componendi, ac indicandi sub spe pacis & concordie trenguas & inducias quascumque temporales, nec non pacem & concordiam, etiam perpetuo duraturas, & infra, plenam, liberam, & omnimodam autoritate apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, potestatem, & autoritatem, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCXCIV. pridie non. julii pontificatus nostri anno IV.

Profectum ad Maximilianum Regem. Cardinalem legatum, habitumque honorifice, Rege ad illius ex equo desiliente prospectum, eumque complexu perhumiliter recipiente, tradit Burchardus, additque in eo congressu legati crucem a dextris, enses vero Cæsaris a sinistris fuisse collocatos, se vero ad Romanorum Regem missum, ut sacris ritibus, qui peragendi erant, præesset: tum rituum, qui in conferendæ ferreæ coronæ celebritate servandi sunt formulam ita describit (b).

Predictus Rex sive Imperator se transferat Mediolanum ad ecclesiam D. Ambrosii extra dictam ecclesiam in loco, ubi est columna marmorea erecta, & ibi debet esse liber missalis, qui debet esse in manibus unius ex comitibus de Inglesio & antiquioribus, & ibi dictus comes recipiat sacramentum super evangelio ab ipso Imperatore jurante sancta Dei evangelia, & in præjudicium anime suæ, quod erit devotus & fidelis Christianus, & pro posse suo conservabit & augmentabit fidem catholicam & sanctam Ecclesiam domini nostri Jesu Christi. Præstito juramento predictus Imperator, sive Rex amplectitur ambobus brachiis predictam columnam marmoream erectam in signum rotæ Italiae, & sicut illa columna est recta, ita justitia sit recta in ipso

Iustus Italica bella intermittere.

VI. Quis honora Casare legatum Apollin. delatus.

(b) Burch. l. 2. p. 66.

Qui ritus a Casare coronam ferream accipientem observandi.

ipso Imperatore. Postea dictus comes accipiat cum reverentia unam crucem in manibus, supra quam sit imago domini nostri Jesu Christi, & ante ipsam crucem Imperator flexis genibus devotus osculatur pedes Crucifixi. Hoc facto predictus comes cum cruce in manibus antecedens Imperatorem & ipsum ducit intra ecclesiam D. Ambrosii. Imperator flectit genua & osculatur crucem. His peractis demum ipse comes accipit crucem in manibus, & praecedit Imperatorem, & eum introducit in chorum, & ducit ipsum ad altare majus, & ibi flectit genua ad infimum altaris, & sic stando ipse comes levat ipsi Imperatori de capite coronam, & eam deponit super altare divi Ambrosii, & ibi est paratus reverendissimus dominus archiepiscopus Mediolanensis, qui facit officium ipsi Imperatori, prout moris est, & in fine predictus comes imponat predicto Imperatori coronam ferream, quae Mediolani gubernatur. His expeditis duo nobiles parentela de Comitibus induti cottis albis super vestimentis eorum, & cum reverentia accipiunt in eorum brachiis dominum Imperatorem, & eum portant super cathedram S. Ambrosii, & ibi sedebit, & sedendo confirmat privilegia ipsis comitibus de Inglesio in totum & per totum, prout jacent, & de ipsa confirmatione sit publicum instrumentum, qualiter predictus dominus Imperator debite recepit coronam ferream in Mediolano. Nota quod dominus Imperator non debet morari in civitate Mediolani nisi per tres dies, nisi casus infirmitatis adest, vel aliud impedimentum.

VII. Maximilianus in Italiam adveatus. (a) Joannis l. 4. (b) Surit. 20. 5. l. 2. c. 3.

(c) Burchar. ubi sup.

Decreverat Maximilianus post acceptam (a) ferream coronam in Insurbria, etiam Romae auream e pontificis manibus capeffere, cumque ab Italis, a quibus erat excitus, copiis auroque subsidiario se instructum iri speraret, exiguo comitatu stipatus venerat (b), adeo ut factos officii causa populorum concursus poeniteret, neque Comum Mediolanumve, ubi apparatus splendide comparati erant, ingredi voluerit. Mille equites peditumque duo millia, cum Dertona recessit, secum duxisse tradit Burchardus (c), adjungitque Genavam perrexisse, ac religionis ergo ostensum illi in ecclesiae principis sacrario catinum, quo Christus in cena ultimus usus est: *Tertia*, inquit, *octobris, in sacristia ecclesiae metropolitana Regi & duci, nempe Alberto Saxoniae, predictis mihi & omnibus ibidem existentibus, & infra, ostensus fuit catinus, sive paropsis Christi, ex quo fecit ultimam cenam cum discipulis suis, qui inestimabilis pretii esse dicitur, longaeque plus valere, quam posset per quemcumque estimari, est autem catinus ipse la-*

pis smaragdus. Cuitum magnificentissime Caesarem a Genuensibus referunt Genueses historici (d), ornataque (e) in eoportu classe Pisas contendisse.

Vindicati fuerant in libertatem Pisani a Carolo Gallorum Rege, quam adversus Florentinorum impetus tuebantur aegerime, adventuque Maximiliani recreati in veterem caesaream clientelam restitui poposcerunt, Carolique Regis signum marmoreum cum liliorum aureorum insigni, ut Caesari morem gererent (f), confregere, ponteque in Arnun dejecere, ex quorum facto inania populorum studia arguit Philippus Comineus (g). Propulsatis vero Pisis Florentinis eductus deinde adversus Liburnum, quod tenebant Galli, exercitus, sed coorta tempestate caesarea classis disiecta est, nec non castra gravibus damnis affecta, adeo ut Maximilianus obsidionem solvere coactus Germaniam repetierit (h), dissipatis ingentibus consiliis, quae subsabat animo, siquidem cum ad Florentinos pro recuperandis imperii vetustis juribus oratores misisset, instaretque ut ii foederatorum, nempe Pontificis ipsius, Hispaniarum Angliaeque Regum, ducis Mediolani, Venetorumque numero accederent exponebat, (i) se pacata Italia adversus Turcas armaversurum; superiori enim anno Wornatiae de ea re habiti (k) fuerant solemnes imperii conventus, ac plerique suaserant, ut omisso in Gallum bello, Turcae expeditioni conficiendae vacaret, quippe Alexander de assiduus in finitimas Christianorum oras excursionibus haec refert: (l) Continuo ipsi perfidi Turchi Christi nominis hostes Christianorum terras, & loca etiam munitissima cum validissimo exercitu invadere, & maximas incursiones ac praedas facere non cessant, prout anno superiori, quo totam Croatiam devastarunt, & quamplurimos Christianos in miserabilem servitutem redegerunt, effecerunt & adhuc de novo faciunt, totis viribus illam occupare, & sua durissima tyrannidi subiacere conantes. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCCCCXCIV. kal. augusti pontificatus nostri anno 11. Quin etiam hoc anno mense octobri Rhodiorum equitum princeps ad eum oratorem legavit (m), ut ipsum ad gloriosissimum pro Christo bellum suscipiendum impelleret, doceretque maximos bellicos apparatus terramarique a Bajazethe fieri, ac Turcas, fanaticis inter Christianos principes foederibus, graviore metus concepisse: tum etiam quodam vaticinio, quo ferebatur Turcicum imperium exitio proximum, festamque Mahometis octingentesimo post anno excindendam, vehementer percul-

(d) Foliet. l. 12. & Aug. Justinian. l. 5. (e) Id. ib. Genue instructa classe Pisas contendit. VIII. Pise Caesareae clientelae restituta. (f) Jo. l. 4. (g) Comin. l. 7. c. 7.

(h) Sabell. ann. 10. l. 9. Jo. l. 4. Volat. 23. Sur. 10. 5. l. 2. c. 34. Gucc. l. 2.

(i) De Turca expeditione habita colloquia. (j) Guicci. l. 3. (k) Mutius l. 30.

(l) L. 3. bull. sec. p. 291. Turcarum in Croatiam irruptiones crebrae.

(m) Bosius p. 2. l. 15.

Mahometis excindendi pervulgata fama. (a) Annal. 10. 16. ann. 1373. n. 10.

(b) Henr. Instit. tr. 3. (c) Genebron. l. 3. IX. Discessus turpis Maximiliani ex Italia.

(d) Guicci. l. 3.

(e) Jo. l. 4. Sur. 10. 5. l. 4. c. 39.

X. Inter Ferdin. & Gallos certatum. (f) Comin. l. 8. c. 14. & 15. Ferron. in Car. VII. l. 2. Sabell. ann. 10. l. 9. Sur. 10. 5. l. 2. c. 28. & 30. & 41. & alii. (g) L. 7. bull. sec. p. 359. XI.

fos; de qua etiam fama Rhodius magister proximo anno Alexandrum certiore fecit. Pervulgatum hujusmodi apud Mahometanos de eorum superstitione aliquando abolenda vaticinium jam ante ex Gregorii XI. literis vidimus (a), & paulo ante repetivimus: & licet circa annorum circumscriptionem erratum fuerit, non modo a Mauris, verum a nonnullis Christianis, ut a Torquato & ab Hieronymo Savonarola, & aliis, qui sine divino instinctu conjecturis temporum momenta assequi conati sunt, tamen de nefaria eadem secta, & antichristi imperio triumphaturam Ecclesiam ex apocalypsis oraculis habetur, quae multis antea Mahometis ortum saeculis edita a divina providentia Henricus Institor (b) & Genebrardus (c) observant, ne secundis impiorum hominum rebus turbarentur electi, utque eadem fallaci prosperitate reprobi confunderentur.

Ceterum Maximilianus ad Turcicam conficiendam expeditionem impar erat viribus, atque nummariis subsidiis, quae etiam defuerunt ad suscipiendum augustale insigne, quo ornatus majori cum dignitate crucesignato exercitui praefuisset. Praeceptis (d) adeo fuit illius discessus, ut legatus apostolicus vix eundem salutarem potuerit, irarumque plenum saepius repetiisse ajunt (e), non venatoris habitu, ut fociorum confusus auxiliis fecerat, sed armati Caesaris more, omnibus imperii fucinctum viribus in Italiam reverturum. Ideo autem promissa subsidia minus praestita fuerunt, cum jam Gallorum res, ad quorum infringendos conatus excitus fuerat, in Neapolitano regno corruissent, nec non Veneti & dux Mediolanensis de Pifarum imperio contrariis studiis certarent.

Quod porro ad Neapolitanas turbas attinet, gestum (f) diu est bellum ancipiti eventum, nam Ferdinandus ad Tarentum erumpentibus ex eo Gallis inferior viribus obsidionem solvere coactus est, demum qui saepe tumultuariis praeliis hostilibusque grassationibus fractus fuerat, conjunctis cum duce Mantuano copiis, & Gonsalvi Hispani ducis celebratissimi manu suffultus, Gallos ad Atellam compulit, interclusisque commeatibus ad faciendam dedicationem adegit. Inter quae Alexander Pontifex, Veneti, & Mediolanensis dux communibus stipendiis conductum exercitum adversus Gallos immisere, cujus imperium Urbini duci datum est, de quo extant literae (g).

Conjuxit armis Alexander ecclesiasticarum censurarum severitatem, ac Joanni S. Mariae in via lata diacono Cardinali

provinciam dedit, ut de malis, quae Galli Neapolitano regno adversus Ferdinandum Regem intulissent, publica acta conficienda curaret, ut in eos legum ecclesiasticarum severitas posset adhiberi (h).

Dilecto filio Joanni S. Marci in via lata diacono Cardinali in regno Siciliae citra pharum nostro & A. S. L.

Ad audientiam non sine cordis displicentia ac admiratione non parva pervenit, quod nonnulli ecclesiarum praelati, & aliae personae ecclesiasticae etiam in dignitatibus constitutae tam religiose, quam saeculares, qui ad pacis bonum tota mente aspirant, tenentur, suorum salutis status & honoris immemores, Dei timore postposito, in regno Siciliae citra pharum, quod est speciale patrimonium B. Petri, scissuram & dissensionem damnabilem, ac contra charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum ejusdem regni Regem illustrem, sedemque Apostolicam, ad cuius superioritatem dictum regnum pertinet, rebellionem remanentem excitare & inducere, inductamque pertinaciter fovere, suisque falsis suggestionibus & perversis consiliis manuteneri praesumpserunt & praesumunt in dies, ex quo in regno predicto scandala maxima, depopulationes, incendia, sacrilegia, furta, rapinae, homicidia, incursiones, & alia quamplurima damna evenisse noscuntur in animarum suarum perniciem, ac Regis & regni praedictorum, ac populorum dicti regni dispendium & detrimentum non modicum, perniciosum quoque exemplum & scandalum plurimorum. Nos igitur, quorum interest, contra talium scelerum patratores, ac eorum temerarios ausus & insolentias, ne de ipsorum valeant malitia gloriari, quoad possumus, remedio opportuno occurrere, ac aliis aditum perpetrandi similia amputare, circumspeditioni tuae, de qua in his & aliis specialem in Domino fiduciam obrinemus, per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint evocandi personaliter, si eorum praesentiam habere potueris, alioquin per edictum in valvis unius vel duarum ecclesiarum circumvicinarum, de quibus tibi videbitur, assignandum, super praemissis omnibus & singulis inquiras auctoritate nostra diligentius veritatem, & quae per inquisitionem eandem repereris veritate succurrere in publicam formam redigas, processum quoque deinde, quos super praemissis habueris, ad nos sic in publicam formam redactos, ut super eisdem maturius deliberare, & ulterius ad punitionem excessuum & delictorum hujusmodi, iustitia exigente, procedere valeamus, sub tuo sigillo clausos quantocyus destinare procures, contra dictores per censuram ecclesiasticam, ac

(h) L. 7. bull. sec. p. 269.

Ingentia in regno Neap. bella sequuta.

Contra Gallos legatus censuras iussus distringere.

alia juris opportuna remedia, appellatione postposita, compefcendo, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominice MCCCCXCVI. kal. septembris pontificatus nostri anno v.

XII. Galli Neapolitano regno pulsi.

At Gallicus exercitus & censuris ecclesiasticis, & foederatis Italorum armis pressus, necnon omni ex Gallia auxiliorum spe depulsus tumultuari in duces coepit, praeliumque inire cum hostibus, ad quos etiam plures Germani descivere, detrectavit: itaque salutem pactus, & commeatu libero impetrato deditiois verba nuncupavit ea lege, ut instrumenta omnia bellica, & arces, quae praefidiis Gallorum tenebantur, in Ferdinandi potestatem redirent: qui vero vitam, quam armis defendere potuerant, ea spectione redimere putaverant, ab hostibus tantis incommodis sunt affecti, ut duas eorum partes morbis vel peste consumptas una cum Monpensiero pro rege referat Comineus.

(a) Comin. l. 8. c. 14.

XIII.

Tanta porro auctus victoria Ferdinandus junior, qui jam firmato folio, ductaque in conjugem consanguinea vacabat delictis, atque ad summum humanae gloriae felicitatisque fastigium affurrexisset, videbatur, repente morbo extinctus est.

(b) Burch. l. 2. Jovius l. 4. Guic. l. 3. Ferdinandus Rex Neap. extinctus.

(c) Burch. ubi sup. Sar. tom. 5. l. 2. c. 33. Marian. l. 27. c. 7. Fridericus illi succedit.

XIV.

Potitus regno Fridericus, cum Galli aliquot Cajetam adhuc tenerent, qui conquestas a sociis pacationes respuebant, ad eos inde disturbandos exercitum movit, & licet initio Galli nonnullis eruptionibus strenue resisterent, demum tamen spe suppetiarum animo demissi deditioem fecerunt, impostitque navi male compaginatae periere, ut narrat Burchardus (d): Sabbato, inquit, XIX. novembris facta est compositio & conventio de castro Cajetano inter serenissimum Regem Neapolitanum & Gallos in arce Cajetana & praedicta ca-

(d) Burch. m. arch. Var. l. 2. Sur. to. 5. l. 2. c. 34. Jovius l. 4. Guic. l. 3. Fernom. in Car. VIII. l. 2.

stro existentes de assignando castrum & arcam hujusmodi Regi libere & expedite, nisi infra quindecim dies ex tunc immediate sequentes veniret ipsis Gallis sufficiens subsidium a Rege Francia, quo possent se contra Regem Fredericum opporune tueri, & dati sunt obsides, qui lapsis diebus hujusmodi consignatis castro & civitate praedicta Regi Frederico fuerunt liberati, & datus liber recessus Gallis ibidem existentibus cum bonis & rebus suis persone circiter trecenta viginti, qui omnes, demptis circiter viginti, apud Terracinam raptis de fortuna maris lignis sunt submersi, de quo Papa habuit literas die veneris secundo decembris ante horam concistorii.

Hic fuit Neapolitani belli a Carolo Francorum Rege facti in Turcas belli specie suscepti funestus exitus. Non defuere etiam inter Gallos, qui de Carolo conquererentur, quod externis, nec non suis, quos discrimini implicitos deseruerat, exitia tanta intulisset: Varie, inquit Ferronius (e), laudabatur reprehendebaturve. Aditum quidem paratum ab eo in Italiam magno nominis splendore, nullo regni commodo, quem si caeteri Reges emulati conderant & armis & pecuniis & hominibus, exhausturi brevi sint Galliam, Italique proceribus alisque exteris bellum ex bello semper serenibus & argentibus privatorum commodorum gratia. Pro tot thesauris congelis in Neapolim viria inde satis superque relata, inuictum Carolum in Neapolim victorem cum insigni illa laurea, at hostes triumphasse decore Gallico convulso, expugnatas eorum arces, at Francos genus hominum optime moratum modestissimos mores ea expeditione exuisse, dominatum eos accepisse Neapolis, at in clientelam impigisse deliriarum fastusque exteri & Campani. At de his fatiis.

XV. Hypocritis Caroli VIII. turpem exitum fortita.

(e) Ferron. ubi sup. Vitii expugnati Galli magis quam armis.

XVI.

Caeterum quamquam Neapolitanum regnum, propulsatis dejectisque Gallis, conquevit, haud tamen ditio ecclesiastica pacata fuit (f), Alexander enim Pontifex, cum illos ad Atellam deditioem fecisse audisset, & cum aliis ducibus Virginium Urinum in Ferdinandi Regis redactum potestatem, Ferdinando mandata dedit (g), ne fidem illi datam servaret, cum is jam ante a sede Apostolica perduellionis crimine damnatus esset. Extat lata in Virginium ab Alexandro sententia (h), qua illi verum est crimini, quod monitus a Pontifice ipso sapius, ut Gallicas partes ad pontificias tuendas desereret, nec iussis ejus neque Caesaris, Regum Hispaniae, ac Veneti & Mediolanensis ducum precibus flecti potuisset.

(f) Burch. l. 2. Volat. l. 22. in Alex. VI. Jov. l. 4. Guic. l. 3. Sabell. tom. 10. l. 9. Sur. tom. 5. l. 2. c. 30. (g) Surit. super. c. 30. Jov. ubi sup. (h) L. 7. bull. fecr. p. 246. & 341.

Ut Ostia interceppta a Gallis.

Virginium Ursinus cum iis sensit adversus Pontificem.

Rogatus ab Alex. & Cesare & Ferdin. & Mediol. Gallum defendere abnu.

Ad perpetuam rei memoriam. Dudum licet iniquitatis filio perditionis alunno Virginio Ursino domicello Romano norum esset, quot & quanta gravissima mala ex adventu Regis Francorum armata mans in Italiam, & ex invasione & violenta occupatione regni Siciliae citra pharam, quod est speciale patrimonium Beati Petri, ac detentione arcis nostrae Ostiensis provenerant, propter quam occupationem, invasionem, & detentionem tam Rex ipse, quam omnes fautores, adherentes, ac sibi auxilium, consilium, vel favorem praestantes gravissimas censuras & poenas, quae in his, quae singulis annis contra hujusmodi invasores & perturbatores dicti regni, & iurium ejusdem Romanae ecclesiae in die canae Domini publicari consueverunt, incurrerant, ac ipse Virginius, qui nosse & ejusdem Romanae ecclesiae subditus & vassallus erat, a praestatione auxilii & favoris contra regnum praedictum abstinere teneretur, & non solum contra iura ipsius Romanae ecclesiae, quidquam attentare non debuisset, verum etiam eandem Romanam ecclesiam adjuvare, eique servare subjectionis iure astringeretur & obligaretur, & secus faciendo ultra praedictas censuras, & perjurii reatum omni feudo & dominio, quod ab ipsa Romana ecclesia obtinebat, indignum se faceret, & ab eo cadere deberet, tamen nos volentes secum benigniori officio agere paterni moti charitate, misimus ad eum dilectum filium Vincetium electum Cuperjanum tunc cubicularium & nuntium nostrum cum pleno & sufficienti mandato nostris & dilectorum filiorum nobilium virorum Venetiarum & Mediolanensis ducum confederatorum nostrorum stipendiis conducendum, hortantes eum, ut pro debito suo & servitio nostro ac sedis Apostolicae oblatio sibi stipendia & honorificas condiciones acceptare vellet, & cum corde indurato acceptare recusasset, non cessavimus ex abundantanti benignitate nostra per plures interpositas personas, & condementia media secum agere, ut eum ad amplectendum viam nostram & stipendia praedicta oblata acceptandum adduceremus sed ipse quanto magis se rogari cernebat, tanto obstinatiori corde renebat, & ulterius ad convincendum proterviam suam, & ne ullo unquam tempore aliquam excusationis materiam exquirere posset, denuo ad eum praefatum incentium cum pleno mandato pro sua conducta concludenda atque firmanda destinavimus, parique modo nuntios suos cum mandatis praefati Venetiarum & Mediolanensis duces, & eorum nomine sui oratores ad ipsum Virginium miserunt, requirentes & hortantes eum, ut pro communi Christianorum beneficio &

salute, ac quiete totius Italiae ad hujusmodi nostra & eorum communia stipendia conduceretur, ad quod etiam alii nostri & sanctissima lige confederati, videlicet charissimi in Christo filii nostri Maximilianus Romanorum, & Ferdinandus Reges & Elizabeth Regina Hispaniarum illustres per eorum nuntios eundem Virginium plurimum hortati fuerunt, & cum surda aure & protervo animo renueret malens ejusdem Regis Francorum dicti regni & iurium ejusdem ecclesiae occupatoris stipendiis contra ecclesiam, ejusque iura servare, quam pro defensione ecclesiae, ad quam tenebatur, oblati stipendiis militare, gentes armigeras contra praedictum regnum in terris ejusdem Romanae ecclesiae quotidie instruendo & expediendo in nostrum & ejusdem ecclesiae ac sedis praedictorum contemptum & vilipendium, praedictas censuras & poenas ac perjurii reatum incurrendo, nos volentes, prout pro conservatione iurium Romanae ecclesiae ac sedis praedictarum tenebatur, omnibus opportunis remediis providere, eisdem Virginio per nostras in forma brevis literas sub excommunicationis latae sententiae, ac ecclesiastici interdicti in omnibus terris & locis suis atque aliis, ad quae cum & milites suos declinare contingeret, necnon rebellionis & confiscationis omnium bonorum suorum stabilium & mobilium ubicumque existentium, ac privationis omnium feudorum & statuum, quae ab ipsa Romana ecclesia obtinebat poenis, quas ipso facto incurreret, mandavimus, ut nihil contra praedictum regnum directe vel indirecte attentare, nec illud intrare praesumeret, neque aliquas gentes armigeras, in quibuscumque terris & locis ejusdem Romanae ecclesiae facere, vel tenere a die intimationis literarum praedictarum in antea, immo quoscumque milites & pedites ad sua stipendia, sive sub eo militantes infra sex dies a die intimationis hujusmodi computandos, quorum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremptorio termino ac monitione canonica assignavimus, a praedictis terris & locis removere penitus deberet, & praedictis militibus & pedibus sub similibus censuris & poenis ac termino & canonica monitione, ut sua stipendia nullatenus reciperent, & in regnum praedictum intrarent, & si qui recepissent restituis ipsi stipendiis ab eo & sua militia & obedientia, ejusdemque terris & locis ecclesiae recederent, & si secus facerent decrevimus, & declaravimus praefatum Virginium, & omnes secum militantes praedictas censuras & poenas ipso facto incurvere, terrasque omnes & loca sua ditionis, & alia, ad quae cum & milites praedictos

Censuris defigitur.

declinare coningeret, ecclesiastico supposito esse interdico eo casu absolventes & liberantes omnes & singulos subditos suos a quocumque juramento fidelitatis quo eidem Virginio astricti erant, liberosque & solutos esse decrevimus & declaravimus: omnia quoque bona, terras, oppida, & dominia sua & militum suorum praedictorum camerae apostolicae confiscavimus, & confiscata esse, & pro rebellibus ejusdem Romanae ecclesiae ipsos eo casu declaravimus, prout in eisdem literis plenius continetur.

XVII. Cum autem postmodum praefatus Vincentius tunc nuntius noster in praesentia nuntiorum dictorum confederatorum praefato Virginio quasdam alias nostras in simili forma brevis literas, quibus eundem Virginium ad praemissa peragenda paternae hortabamur, praesentaverit, & licet tunc & deinde saepius magna cum instantia, ut illas reciperet & iuxta illarum continentiam & tenorem mandatis nostris, prout tenebatur, obtemperare deberet omnibus, quibus potuit, modis requisiverit, ac etiam nuntii dictorum confederatorum ejusdem Virginii rebellionem & perfidiam videntes sibi nomine dictorum confederatorum affirmaverint, quod si mandatis nostris contraveniret ultra poenas praedictas in dictis literis nostris monitorialibus contentas, ipsi confederati hostiliter adversus eum statumque suum cum omni eorum conatu insurgerent, tamen ipse Virginius in sui cordis duritie Pharaonis inherendo vestigiis peramplius perseverans, Dei timore postposito, literas praedictas recipere recusaverit, multaque nefanda & detestabilia praesertim in laesionem honoris & dignitatis hujus sanctissimae sedis & apostolicae auctoritatis ac fidei nostrae contemptum publica proferre non expaverit, significans omnino contra dictum regnum speciale, ut praediximus, patrimonium B. Petri, militare & dicto Regi Francorum adherere velle, nec censuras, poenas & minas hujusmodi formidare. Et infra: Et deinde praefatus Virginus erecta cervice mala malis accumulando, & in sua erga nos & ipsam Romanam ecclesiam rebellionem & obstinationem proterva perseverando cum Joanne, Jordano, Paulo, & Bartholomaeo [de Alviano scilicet] ac aliis gentibus armigeris personaliter per nostras & ejusdem Romanae ecclesiae terras pertransiens ad dictum regnum adversus charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum ejusdem regni Regem illustrem militando contra & praeter voluntatem ac monitiones & mandata nostra hujusmodi se contulerit, praefatis Gallis adhaerendo, maximaque & innumerabilia damna dicto

In eundem & focios repetit.

regno intulerit in grave suae ac sequacium & complicum suorum praedictorum animarum periculum, apostolica auctoritatis contemptum, & jurium ejusdem Romanae ecclesiae detrimentum, perniciosum quoque exemplum & scandalum plurimorum, &c. Proscriptione bonorum, & censuris ecclesiasticis percussit Virginium, Joannem, Jordanum, Paulum de Ursinis, Bartholomaeum de Alviano, Carolum Ursinum Virginii natum, Camillum, Paulum, & Vitellatum fratres, omnique honore & jure exautorat. Datum Romae apud S. Petrum anno MCDXCVI. kal. junii pontificatus nostri anno IV.

Itaque Ferdinandus sacramentum de libero comitatu dando Ursinis, nec eorum invadenda ditione infregit, quippe (ut dictum est) Alexander Virginio Romanae ecclesiae clienti Gallicas partes sequi veterat, quin potius pontificis confederatorumque partibus adhaerere jusserrat, intentata nitenti contra anathematibus religione, bonorumque proscriptione, quas censuras ille spreverat, & cum Joanne Jordano, filio Paulo Ursino, & Bartholomaeo Alviano copiis succinctus adversus Aragonios in Neapolitanum regnum penetraverat. Quem contemptum vindicaturus Alexander Ursinorum ditionem, dum in Neapolitano carcere teneretur, occupare, jurisque acerbitate uti constituit, de quo haec Burchardus (a): *Feria quinta, inquit, vigesima sexta octobris fuit consistorium secretum, in quo reverendissimus dominus Cardinalis de Lunate creatus & publicatus fuit legatus de latere ad assistendum ad expugnationem castrorum, & terrarum, oppidorum & villarum dominorum Gentilis Virginii Ursini de Aragonia, Pauli Ursini, &c. Addit author illum ecclesiastici exercitus imperium Caesari Borgiae duci Gandiae contulisse, summaque celeritate eductum ad praedam potius, quam ad pugnam, exercitum: Feria, inquit, quarta xxvii. octobris reverendissimus dominus Cardinalis de Lunate legatus, & dux Gandiae capitaneus cum duce Urbini, ac omnibus eorum gentibus armorum machinis preparatoriiisque exierunt urbem ituri ad Anguillariam, & alias terras, & loca domini Gentilis Virginii Ursini: omnes successive debellarunt, expugnarunt autem & acquisiverunt sanctae Romanae ecclesiae intra vel circa unum mensem decem castra, videlicet, Anguillariam, Galeram, Bassanum, & Surrium, Campagnanum, Formellum, Scrofanum, Cosonum, Vianum, Biedam & Trivignanum.*

Capto hoc extremo oppido, nempe Treboniano, omnis belli vis ad Brachianum

XVIII. Virginio Ursino non servata fides.

(a) Bur. char. ubi sup. Exuere cum principatu nitor Alexander.

XIX.

num incubuit, ubi (a) post varias accipietque pugnas demum a Caroli Virginii filii, e Gallia ad flagitanda auxilia reductis, collectitia manu pontificius exercitus protligatus est, vexillis tormentisque captis, ipso duce Urbini Guidone Feltrio una cum pluribus nobilibus in hostium potestatem veniente; in eaque fuga Bernardinum Lunatum Ticinensem Cardinalem ex pavore concepto adeo equum vexasse ferunt, ut ex tanta jactatione obierit, cum victores paulo ante amissa, praeter Anguillariam & Trebonianum, receperet. Percussus suorum clade Alexander, metuens ne Gallica arma adruendos federatos in Italiam alliceret, pacem interpetre Friderico Saneverino Cardinale Ursinis dedit (b) proximo ineunte anno: at Virginio pacis beneficio potiri non potuit, cum in Neapolitano carcere tunc obierit. Ob ejusmodi Italica bella Petrus Delphinus (c) haec pie scripsit ad Petrum de Pertica monachum Camaldulensem: *Vere in ea incidimus tempora, ut pro carcere oppidum, pro paradiso eximus habenda sit. Vides ipse quantis nunc bellorum perturbationibus vexatur Italia, quocumque te verteris armorum exaudis strepitus, ac frementium hinnitus eorum, foedata est barbarorum gladio Latiorum regio. Omnia madent sanguine. Avertat Dominus iram suam a nobis, neque nos deserat in tempore malo, &c. Ex Fonte bono die xii. julii MCDXCVI.*

Deveo autem hoc anno cum post aliqua levia praelia in Galliae & Hispaniae finibus prope Narbonensem agrum atque Salsuias Hispano creptas induciae inter Carolum Francorum & Ferdinandum Hispanorum Reges sancitae essent (d), Pontifex in sacro Cardinalium senatu egit (e) de pace inter universos Christiani imperii principes redintegranda, deque legato apostolico in Gallias decernendo, ut Carolum ad eam amplectendam pelliceret, sed Maximilianus Romanorum Rex, qui in Germaniam iter valde accelerabat, nec Turcica pro fide bella, quamvis id externa specie ostenderet, cogitabat, nec non dux Mediolanensis ea consilia dissipant.

Inter haec Constantinus Georgianorum Rex Nilum monachum ordinis S. Basilii oratorem misit ad Alexandrum, ut regium obsequium illi, veluti Christi vices in terris gerenti, deferret (f), ipsumque rogavit, ut occidentales Reges ad facrum in Saracenos bellum adornandum concitaret, cum quibus ipse & orientales Christiani arma juncturi essent: idemque vetus cum Romana ecclesia foedus redin-

Ad Brachianum caesus exercitus Pontificius. (a) Volat. Sabell. Guice. ubi. Sup. Surri. to. 5. l. 2. c. 42. & alii.

Ursini ad pacem admitti.

(b) Id. ibi.

(c) Lib. 5. ep. 6.

XX. Aliqua praelia in Galliae finibus caesa. (d) Surri. to. 5. l. 2. c. 39. Comin. l. 8. c. 16. & alii. (e) Id. Sur. sup. c. 39.

XXI.

(f) Lib. 7. buil. for. pag. 367.

tegraturus expetit, ut Florentini concilii de orientalis ecclesiae cum occidentali Romana conjunctione, damnatiue Graecorum erroribus decretum ad ipsum transmitteretur: cui Alexander hoc responsum dedit (g).

Carissimo in Christo filio nostro Constantino Georgianorum Regi illustri salutem & apostolicam benedictionem.

Accepimus per dilectum filium Nilum confessorem & oratorem tuum literas tuas, quibus summam erga nos ac sanctam sedem Apostolicam devotionem & reverentiam tuam, quantumve reipublica Christianae de victoria adversus infideles percharissimos filios nostros Regem & Reginam Hispaniarum illustres potra gratularis plane significasti, & gratias propterea Deo omnipotenti habebas. Intelleximus etiam summa cum animi iucunditate optimentem ac sententiam tuam in expeditionem adversus Jesu Christi fidei rebelles undique parandam, & quantum ad hujusmodi salutaria cepta una cum filio tuo exercitus offerere ad prophanata templa, expianda, & oppressos populos in Christi libertatem vindicandos. De quibus omnibus vix exprimi potest quantum capimus animo voluptatem, egimusque gratias, ut par erat, omnipotenti Deo, quod majestatis tuae menti tantum ardorem atque fervorem fidei inspiraverit, & qui tantopere animo & desiderio nostro in fidei Christianae observantia, & juramento correspondas, ac de Christianorum prosperitate laeteris, nihil est enim quod magis cupiamus, quam noctesque frequentius mente volventes, quam meditari & aliquod consilium inire, quo nostrae fidei consulamus, semperque invigilamus, & supra vires emittimus, ita principes hos Christianos tenere pacatos, ut de Constantinopolitana & Ierosolymitana, aliisque patriarchalibus sedibus recuperandis spes certa capiatur. Sed nec defuit voto nostro, & bonis semper omnibus consiliis adversarius antiquus hostis, qui aliqua discordiarum semina inter eos seceret, quas nihilominus speramus nos fore Christi auxilio facile composituros, omnemque conatum adversus hostes sanctae fidei convertemus, de quibus non veremur crucis vexillum praeserentes certam victoriam reportaturos, ad quam rem etsi semper noster annus fuit accensus, nunc maxima cum alacritate festinat, quandoquidem de tanta tua promptitudine & religione pro Christi gloria certi sumus.

Te igitur quantum possumus hortamur, & in Domino oramus, quod in isto tuo laudabili consilio perites, tuosque subditos omnes hortaris ac mandes, ut mentem tuam

(g) Ibid. p. 369.

Georgiae Rex sollicitat occid. ad expedit. in Sarac.

Alexandri responsum.

in tam sancto proposito sequantur, & pa-
reant. Et quoniam omnibus Christianis
expedit pro necessitate salutis eterne in
fide & obedientia cum sancta Romana ec-
clesia convenire, ubi caput & sedem Chri-
stus Dominus, & Apostolus Petrus ipsius
vicarius universo orbi Christiano relique-
runt. Gaudemus summopere majestatem
tuam ad veram orthodoxe fidei agnitionem
intendere, & quae ad ipsius fidei rectam
observantiam pertinent a nobis & hac san-
ctissima sede, universae Christianitatis ca-
pite, exposulare. Cum igitur per eundem
Nilum oratorem tuum nobis supplicari fe-
ceris, ut ad majestatem tuam definitionem
fidei in concilio Florentino firmatam, in quo
sub felicitis recordationis Eugenio Papa IV.
praedecessore nostro universa Ecclesia tam
Latina quam Graeca convenit, mitteremus,
ut tu & dominia tua idem sentiendo eter-
nam gloriam, & temporalem hic victoriam
contra hostes fidei a Deo merearis, cum sine
recta fide Apostoli testimonio placere Deo
sit impossibile, nunc dictam definitionem
concilii literis nostris sub plumbo tibi mit-
timus, hortantes devotionem tuam, quod
illam mandes per universas provincias tuas
publicari & observari. Et sicut in Christo
vero Dei filio omnes, ita in ejus praeceptis
& institutis per suum vicarium, & inde
caeteros successores nobis promulgatis uno
cultu conveniamus, confidentes, si ita fe-
ceritis, nulla vobis adversaria tela inimi-
corum posse nocere, cuius fide regna vin-
cantur, habentesque serenitati tuae gratias
innumeras de suis oblationibus, quas ad-
missimus libenter, eisque, cum occasio ade-
rit, utemur, sicuti & dicto Nilo latius di-
ximus, cui de caeteris, quae nobis exposuit,
verbo respondimus. Datum Romae apud S.
Petrum anno incarnationis dominicae M-
CCCCXCVI. III. non. julii pontificatus
nostri anno IV.

Monitus
Georgiae
Rex ut
decretum
unionis
promul-
gandum
curet.

XXII.
(a) lb. p.
365.

Georgi-
an. Rex
conjun-
ctionem
cum
Rom. ec-
cl. redin-
tegrat.

Extant aliae Alexandri literae ad eun-
dem Georgianorum Regem missae (a),
quibus Florentini concilii de processione
Spiritus Sancti ex Patre & Filio veluti u-
nico principio, ac de primatu Romani
Pontificis in totius orbis ecclesias sanctio
continetur.

Alexander, &c. ad futuram rei
memoriam.

Provisionis nostrae debet provenire subsi-
dio, ut jus suum cuilibet conservetur. Hinc
est quod nos tenorem quarundam literarum
felicitis recordationis Eugenii Papae IV. praede-
cessoris nostri in registro ipsius praedeces-
soris repperimus pro eo quod, sicut exhibita
nobis nuper pro parte charissimi in Christo
filii nostri Constantini Georgianorum Regis
illustris petitio continebat, ipse huiusmodi

tenore pro implemento orthodoxae fidei in
partibus illis se asserit indigere, de registro
ipso de verbo ad verbum transcribi, &
ad ipsius Regis supplicationis instantiam
presentibus annotari fecimus, qui talis
est.

Eugenius, &c. ad perpetuam rei
memoriam.

Consentiente ad infrascripta charissimo
in Christo filio nostro Joanne Palaeologo Ro-
manorum Imperatore illustri, & locatenen-
tibus venerabilium fratrum nostrorum pa-
triarcharum, & caeteris orientalem eccle-
siam representantibus, latentur caeli & e-
sultet terra, sublatus est enim de medio
paries, qui occidentalem orientalemque di-
videbat ecclesiam, & pax atque concordia
redidit illo angulari lapide Christo, qui fe-
cit utraque unum, vinculo fortissimo cha-
ritatis & pacis utrumque iungente parie-
tem, & perpetuae unitatis foedere copu-
lante ac continente, postquam longam erro-
ris nebulam, & dissidii diuturni atram in-
gratamque caliginem serenum omnibus u-
nionis optate iubar illuxit. Gaudet &
mater Ecclesia, quae filios suos hactenus in-
vicem dissidentes jam videt in unitatem pa-
cemque rediisse, & quae antea in eorum
separatione amarissime flebat, ex ipsorum
modo mira concordia cum ineffabili gaudio
omnipotentis Deo gratias referat. Cuncti
gratulentur fideles ubique per orbem, &
qui Christiano censent nomine matri ca-
tholicae Ecclesiae collerentur. Ecce enim
occidentales orientalesque patres post lon-
gissimum dissensionis atque discordia tem-
pus se maris ac terrae periculis exponentes,
omnibusque superatis laboribus, ad hoc sa-
crum oecumenicum concilium desiderio sa-
cratissime unionis, & antiquae charitatis
reintegrante gratia, leri alacresque con-
veniunt, & intentione sua nequaquam
frustrati sunt, post longam enim laborio-
samque indaginem tandem Spiritus Sancti
clementia ipsam optatissimam sanctissimam-
que unionem consecuti sunt. Quis igitur
dignas omnipotentis Dei beneficiis gratias
referre sufficiat? Quis ante divinae mise-
rationis divitias non obstupescat? Cujus vel
ferreum pectus tanta supernae pietatis ma-
gnitudo non molliat? Sunt ista prorsus
divina opera, non humana fragilitatis in-
venta, atque gratia eximia cum venera-
tione suscipienda & divinis laudibus pro-
sequenda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gra-
tiarum actio Christo, fons misericordiarum,
qui tantum bonum sponse tuae catholicae
Ecclesiae contulisti, ad quae in generatione
nostra tuae pietatis miracula demonstrasti,
ut enarrent omnes mirabilia tua, magnum
siquidem divinumque munus nobis Deus lar-
gitus

Missum
ad ipsum
decretum
unionis
Grac.

Afferta
processio
Spiritus
S. ex Pa-
tre &
Filio tan-
quam u-
nico prin-
cipio.

XXIII.

Quomodo
intelliga-
tur Spi-
ritum
Sanctum
ex Patre
per Filium
procede-
re.

gitus est, oculisque vidimus, quod ante
nos multi cum valde cupierint aspicere ne-
quiverunt, convenientes enim Latini &
Graci in hac sacrosancta oecumenica synodo
magno studio invicem usi sunt, ut inter
alia etiam articulus ille de divina Spiritus
Sancti processione summa cum diligentia &
assidua inquisitione discuteretur, prolatis
vero testimoniis ex divinis scripturis plu-
rimisque auctoritatibus sanctorum docto-
rum orientalium & occidentalium, aliqui-
bus quidem ex Patre & Filio, quibusdam
vero ex Patre per Filium procedere dicen-
tibus Spiritum Sanctum, & ad eandem in-
telligentiam aspicientibus omnibus sub di-
versis vocabulis, Graci quidem asseruerunt,
quod id, quod dicitur Spiritum Sanctum ex
Patre procedere non hac mente proferunt,
ut excludant Filium, sed quia eis videba-
tur, ut ajunt, Latinos asserere Spiritum
Sanctum procedere ex Patre & Filio tan-
quam ex duobus principiis & duabus spir-
rationibus, ideo abstinerunt a dicendo,
quod Spiritus Sanctus ex Patre procedat &
Filio. Latini vero asserunt, non se hac
mente dicere Spiritum Sanctum ex Patre
Filioque procedere, ut excludant Patrem,
quoniam sit fons & principium totius divinitatis,
Filius scilicet & Spiritus Sancti, aut quod
id, quod Spiritus Sanctus procedit ex Fi-
lio, Filius a Patre non habeat, sive quod
duo ponant esse principia, seu duas spir-
rationes, sed ut unum tantum asserunt esse
principium unicamque spirationem Spiritus
Sancti prout hactenus asseruerunt. Et cum
ex his omnibus unus & idem eliciatur ve-
ritatis sensus, tandem in infrascriptam
sanctam & Deo amabilem eodem sensu ea-
demque mente unionem unanimiter concor-
daverunt, & consenserunt.

In nomine igitur sanctae Trinitatis Pa-
tris & Filii & Spiritus Sancti hoc sacro
universali approbante Florentino concilio
definimus, ut haec fidei veritas ab omnibus
Christianis credatur & suscipiatur, sicque
omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus
ex Patre & Filio aeternaliter est, & es-
sentiam suam, suamque esse subsistens ha-
bet ex Patre simul & Filio, & ex utro-
que aeternaliter tanquam ab uno principio,
& unica spiratione procedit, declarantes
quod id, quod sancti doctores & patres
dicunt, ex Patre per Filium procedere
Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam
tendat, ut per hoc significetur Filium quo-
que esse secundum Gracos quidem causam,
secundum Latinos vero principium subsi-
stentiae Spiritus Sancti sicut & Patrem, quo-
niam omnia quae Patris sunt Patris ipse
unigenito Filio suo gignendo dedit: pre-
ter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus
Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius ex

Patre aeternaliter accepit, a quo aeternaliter
etiam genitus est.

Definimus insuper explicationem verbo-
rum illorum, Filioque, veritatis declaran-
dae gratia, & imminente tunc necessitate,
licite, ac rationally symbolo fuisse
appositam. Item in azymo sive fermentato
pane triticeo corpus Christi veraciter con-
fici, sacerdotisque in altero ipsum Domini
corpus conficere debere, unumquemque sci-
licet juxta sua ecclesia sive occidentalis sive
orientalis consuetudinem. Item si vere po-
nitentes in Dei charitate decesserint, ante-
quam dignis poenitentiae fructibus de com-
missis satisfecerint & ommissis, eorum ani-
mas poenis purgatoris post mortem purgari,
& ut a poenis huiusmodi releventur pro-
desse eis fidelium vivorum suffragia, mis-
sarum scilicet sacrificia, orationes, eleemo-
synas, & alia pietatis officia, quae a fide-
libus pro aliis fidelibus fieri consueverunt
secundum Ecclesiae instituta, illorumque a-
nimas, qui post baptismum susceptum nul-
lam omnino peccati maculam incurverunt,
illas etiam, quae post contractam peccati
maculam vel in suis corporibus, vel eisdem
exuta corporibus, prout superius dictum est,
sunt purgatae in calum mox recipi & in-
trueri clare ipsum Deum trinum & unum
sicuti est, pro meritorum tamen diversitate
alium alio perfectius, illorum autem
animas, qui in actuali mortali peccato,
vel solo originali decedunt, mox in infer-
num descendere, poenis tamen disparibus
puniendas.

Item definimus sanctam apostolicam se-
dem, & Romanum Pontificem in univer-
sum orbem tenere primatum, & ipsum
Pontificem Romanum successorem esse B.
Petri principis Apostolorum, & verum
Christi vicarium, totiusque Ecclesiae caput,
& omnium Christianorum patrem & do-
ctorem existere, & ipsi in B. Petro pascen-
di, regendi, & gubernandi universalem
Ecclesiam a domino nostro Jesu Christo
plenam potestatem traditam esse, quemad-
modum etiam in gestis conciliorum oecume-
nicorum, & in sacris canonibus contine-
tur, renovantes insuper ordinem traditum
in canonibus caeterorum venerabilium pa-
triarcharum, ut patriarcha Constantinopo-
litanus secundus sit post sanctissimum Ro-
manum Pontificem, tertius vero Alexan-
drinus, quartus vero Antiochenus, & quin-
tus Hierosolymitanus, salvis videlicet pri-
vilegiis omnibus & juribus eorum. Dat.
Florentiae in sessione publica synodali so-
lemniter, in ecclesia majori celebrata anno
incarnationis dominicae MCCCCXXXIX.
pridie nonas julii pontificatus nostri an-
no IX.

Primatus
Rom. ec-
clesiae a-
gnitus a
Grac.

Ceterum ut earundem literarum tenor
pre-

prædictus sic insertus omnimodam rei seu facti certitudinem faciat, auctoritate apostolica decernimus, ut illud idem robur, eamque vim, eundemque vigorem dictus tenor per omnia habeat, quem haberent originales literæ supradictæ, & eadem prorsus huiusmodi tenori fides adhibeatur quancumque & ubicumque, sive in iudicio, vel alibi, ubi fuerit exhibitus, vel ostensus, & eidem tenori scienter statum in omnibus, sicut eisdem originalibus literis statueretur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Per hoc autem nullum de novo equam ius acquiri volumus, sed antiquum tantummodo conservari. Nulli ergo, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno MCCCCXCVI. III. non. junii pontificatus nostri anno IV.

XXIV. Dum Georgiani conjunctionem cum Romana ecclesia exoptabant, ex septentrione Moscovitæ in finitima regna Romanæ ecclesiæ ritui addicta Sueciam, Livoniamque, & alias septentrionales provincias magno armorum terrore irruerunt: adversum quos Sueci quinquaginta bellatorum millia eduxerunt, quibus Alexander pro Christi fide in schismaticos pugnaturis indulgentiarum amplissima præmia proposuit hoc diplomate (a).

(a) Lib. 7. bull. fecr. p. 296.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus archiepiscopo Upsalensi & episcopo Aboensi salutem & apostolicam benedictionem.

Moscovitarum in Sueciam irruptio.

Ex relatione dilecti filii Hemingi Gadhi præpositi ecclesiæ Lincopensis familiaris & cubicularii nostri, & totius regni Suetiæ apud sedem Apostolicam oratoris acceptimus, quod anno proxime immediate elapso circa festum S. Andreae Apostoli, & pluribus aliis vicibus, Rutheni schismatici Christi nominis inimici cum sexaginta millibus hominum magnam partem Aboensis diocesis in regno Suetiæ constituti incendiis ecclesiarum, blasphemationibus nominis Christi & ejus sanctorum, cadibus, rapinis, marronarum ac virginum illarum partium violationibus, stupris, & destorationibus, ac homicidiis quamplurimum devastarunt multa millia Christianorum occidendo, & servituti perpetue subiicendo adeo, quod vix in partibus illis reperitur qui contra eosdem schismaticos pugnare, & se defendere velit aut possit, & nisi de celeri & opportuno remedio providetur tota diocesis Aboensis & denique regnum Suetiæ cum terra Livoniæ & provinciis ei adjacentibus per dictos schismaticos subjugari formidantur, nobis supplicari fecerunt humiliter dilecti filii Steno Sture regni Suetiæ vicerege & gubernator, ac ejusdem regni prædicti archiepiscopus,

episcopi, consilarii, qui ultra quinquaginta millia hominum hodierna die contra dictos schismaticos castra metati sunt, quatenus illis, qui in fine terrarum Christianorum, & consinibus dictorum schismaticorum continua bella gerendo consistunt, more pii patris compatiendo, omnibus & singulis utriusque sexus Christianis in dicto regno & terra Livonia pro tempore existentibus, & quibusvis aliis, qui contra dictos schismaticos, & ad eos compescendum & bellandum ire, & pro Christi nomine contra illos debellare voluerint, & qui præmissa faciendo in die confictus decedere contigerint vere poenitentibus & confessis plenariam omnium suorum peccatorum remissionem, necnon senio confectis, aut alio quovis impedimento legitimo impeditis, & ibidem ire minime valentibus, qui ad præmissa manus porrexerint adiutrices, armatos stipendiando, aut alias quovis modo subveniendi similem peccatorum suorum remissionem semel in vita & in moris articulo auctoritate apostolica concedere & indulgere dignemur. Nos igitur attendentes requisitionem huiusmodi fore justam, ac volentes, quantum cum Deo possumus, scandalis huiusmodi obviare, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus fidelibus ipsis in conflictibus & bellis huiusmodi decedentibus plenariam omnium peccatorum suorum remissionem, nec non ad præmissa manus porrigentibus adiutricibus, ut præfertur, similem peccatorum remissionem semel in vita & in mortis articulo auctoritate apostolica impendatis ad effectum presentium in partibus illis debite, publicetis, & impendi ac publicari faciatis, super quibus omnibus vobis & vestrum cuilibet plenam & omnimodam potestatem, licentiam & facultatem auctoritate apostolica tenore præsentium concedimus, & impartimur, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCDXCVI. x. kal. julii pontificatus nostri anno IV.

Sueci quinquaginta millia in eos educunt.

Proposuit indulgentiarum pugnaturis in schismaticos.

Hoc anno Alexander Pontifex, cum jam ante Christianissimi Regis splendendum nomen a Francorum Rege in Ferdinandum Castellæ & Aragonum Regem transferre conatus esset, repugnarentque purpurati patres, catholicum eum dixit, de quo hæc habet Volaterranus (b): Ab Alexandro Pontifice ac patribus Rex catholicus appellatus, ac omnium consensu lauream inter principes Christianos meritis & auctoritate majorem hodie refert. De his honorum titulis, quibus Francorum & Hispanorum Reges decorati fuere, certe inanibus, nisi splendore operum ornarent nomina, varii varia opinantur, & qui-

XXV. Christianissimi ad Ferdinandum derivare meditantur Alexander. (b) Comin. l. 8. c. 17. Surit. 10. 5. l. 2. c. 49. Marian. l. 26. c. 12. Volat. l. 2.

Catholici nomen tribuit. Ludovico XI. Christianissimi nomen datum. (a) Sarit. ubi sup. Catholici nomen Ferdinandus factis expresserat.

(b) Id. ib. (c) Marian. l. 26. c. 12.

Id ægre ferunt nonnulli Reges.

XXVI. Judei ab Emmanuele Rege exacti Lusitania. (d) Osor. l. 1.

quidem S. Ludovico, qui pro amplificanda fide Christiana in Tunetum, Ægyptum, Syriamque expeditiones difficillimas suscepit, Christianissimi nomen non reperimus ideo datum fuisse, sed Ludovico XI. cum pragmaticam sanctionem convulisset a Pio II. inditum (a). At vero Ferdinandum catholici nomen amplissimis in rem Christianam beneficiis promeritum omnes consentiunt; exciderat enim ex Granateni regno Mahometicam impietatem, ac tum Hispaniarum Rex a Pontifice appellatus est, deinde cum novum orbem panderet ad propagandum in eo evangelium, Romanæ ecclesiæ causam adversus contrarias principum factiones tueretur, censuræ sacræ tribunalia adversus hæreticos constitueret, depelleret Hispania Judæos, qui fœdas religioni maculas aspergebant, colapsam etiam monasticam disciplinam in pristinum splendorem revocandam curaret, catholici nomen, quod jam ante Alphonfus Asturiarum, & Petrus II. Aragonum Reges, ut refert Surita (b), gesserant, illi assertum est, de quo hæc Joannes Mariana (c): Ab Alexandro Pontifice Ferdinandus catholicis cognomentum accepit in posteros cum regno transfusum stabili possessione. Honorem & titulos principibus dividere Pontificibus Romanis datur. Erat in more, ut in literis apostolicis adscriberetur Regi Castellæ illustri: ergo deinde nova indulgentia adscribi placuit Regi Hispaniarum catholico, non sine obrectatione & invidia Regis Lusitani, quando Ferdinandus imperio universam Hispaniam non obtineret, ejus tum non exigua parte penes alios Reges: contentio ab eo tempore excitata ad nostram ætatem tenuit. Majori motu exarsurum Gallum verisimile est, si quod Comineus ait Pontifici erat destinatum Christianissimi appellationem, qua Reges Gallos ante aliquot annos simili exemplo in Ludovico undecimo Pius II. Pontifex maximus honestavit in Ferdinandum transferre, rerum gestarum amplitudini gratiam consentaneam retulisset.

Hoc anno Emmanuel (d) Lusitanæ Rex, qui Ferdinandi Regis gloriam religionemque æmulabatur, Judæos & Mauros omnes in Lusitano regno agentes de constituta excedere jussit, imposita cunctantibus servitutis pœna, ac tum illico Mauri trajecere in Africam. Cumque pariter solum vertere Hebræi anniterentur, Rex pio religionis incitatus studio, sed non ita æquo, ut impuberum saluti confuleret, illos, qui nondum decimum quartum ætatis annum excesserant, e partem complexu vi abstrahi jussit, inque

Ann. Eccl. Tom. XXX.

religione Christiana educari, quod ægre adeo tulere parentes, ut non desuerint qui filios crudeliter in puteos projecerint, si bique necem intulerint, plerique autem ne vitam in tot ærumnis ducerent, Christo impia simulatione nomen dedere. Narrant hæc Osorius & Mariana (e), & tanquam cum legibus & institutis Christianis pugnantis jure merito damnant, cum fas non sit quemvis invitum ad Christiana sacra compellere, filiosve e parentum sinu divellere, nisi ob flagitia jure patrio excidant. Porro Mauris nulla vis illata est, ne Saraceni in Asia vel Africa degentes in eorum terris Christianos opprimerent, quæ inter alios Mariana, ex vetustis monumentis accurate refert (f).

Crudelia eorum facinora.

(e) Marian. l. 26. c. 13.

(f) Marian. de rebus Hisp. l. 26. c. 13. XXVI.

Isabella princeps inter conjugales leges Mauros & Judæos Lusitani regni finibus deturbari jubebat voti pervicax, qui perfidam gentem tueretur a Christianis institutis abhorrentem, ei ut thoro jungeretur adduci non posse, & infra, ad Isabella gratiam promerendum ægre quidem, sed datum tamen, ut novo edicto, quod sub huius anni finem promulgatum est, Mauri & Judæi omnes juberentur finibus Lusitanicæ abscedere servitutis metu proposito, si qui post designatum tempus restitissent, solurum antea pœna nova lege sanciri placuit. Mauri quidem in Africam continuo sine recusatione transmiserunt. Judæis non eadem facultas exiit, quibus paulo post novo edicto filii sunt detracti, quatuordecim annis minores, atque salutaribus aquis per vim adhibiti, insolens decretum a legibus & institutis Christianis abhorrens maxime: malo cogas homines Christiana sacra suscipere libertate caelo data in re omnium gravissima spoliis, quos Deus sui arbitrii esse voluit? grave id piaculum sit, ac ne filios quidem a parentibus eo studio abstrahere liceat: in utroque tamen gens Lusitana peccavit, pueris enimvero sine voluntate parentum ad baptismum violenter raptis, atque majoribus natu ut Christo darent nomina corditiis & contumelia vexatis, ac nominatim discedendi facultate per fraudem sublata, cujus necessitas erat imposita: ita plerique servitutis metu dederunt manus, quidam sincera voluntate, pars multo maxima tempore servientis animo simulato: cujus deinde clara documenta extiterunt: multi ad patriam superstitionem, quam rejecisse visi erant, cum ignominia Christiani nominis reversi. Ergo Judæi variis modis & indignis sunt in Lusitania vexati.

Isabella connubiali lege petit pelli Judæos.

Mauri in Africam migrant.

Judæis filii minores annis 14. erepti.

Multi Judæi ad baptismum fraude compulsi.

Propaganda in Africa fidei studio idem Rex Emmanuel Georgio episcopo Albanensi interprete Pontifici significavit expeditionis ad Mauros debellandos conscientiam

XXVIII.

M m da

(a) L. 7. bull. secr. p. 370. dae consilia, qua maxime commendavit Alexander, ac indulgentias (a) illius sacra signa sequuturis; tum iis, qui in sumptus bellicos duos argenteos denarios conferent concessit.

Emmanuel Rex Lusitaniae Africae expeditionem meditatus.

Sollicitati Lusitani ad sequenda illius signa.

XXIX.

Ad perpetuam rei memoriam. Cum charissimus in Christo filius noster Emmanuel Portugalliae & Algarbiorum Rex illustris, sicut nobis nuper tam per literas suas, quam per venerabilem fratrem nostrum Georgium episcopum Albanensem Cardinalem Ulixbonensem nuncupatum fecit exponi, suorum progenitorum vestigia securus decreverit ex eius pia & innata erga Christianam religionem devotione adversus infideles Africae, illorumque depressionem omnino bellum movere, & personaliter cum valido exercitu ad partes illas transferrere, firma spe fiduciaque conceptis, quod auxiliante Altissimo Regum Rege evinde optatam victoriam & expugnationem consequetur cum infidelium eorumdem saltem pro aliqua parte ad fidem catholicam conversione; nos attendentes quia ad ipsius Africae & infidelium expugnationem, & tantam fidei praefata exaltationem praefato Regi, qui in prosecutione tanti belli intolerabiles impensas subire de necessitate cogitur, non suppetunt facultates, sed expeditum a Portugalliae, que erga fidem catholicam devotissima existit, & Algarbiorum regnis, aliisque ipsius Regis dominiis, quam ab aliarum nationum fidelibus propugnatores & bellatores, aliaque auxilia exquirere, & opus ipsum pium & plurimum meritum, ipsique Deo gratum & acceptum arbitrantur, ut Rex praefatus Deo favente suum pium & laudabile propositum ad huiusmodi effectum perducere valeat, Christianifidelium eorumdem convocato auxilio, quantum in nobis est, operari volentes, auctoritate omnipotentis Dei, cuius vices, quamvis immeriti, gerimus in terris hortamur, requirimus & monemus universos Christianifideles, praesertim nationis Portugallensis, ut eidem Regi ad huiusmodi expugnationem ac tantam fidei exaltationem cum personis suis pro sua possibilitate viriliter & indefinenter assistant, & illius exemplo, qui pro nobis mortem non abnuir, tollant in cordibus suis crucem, & illi ex eisdem fidelibus, qui ad hoc idonei existunt, dictum Regem, immo verius Salvatorem praefatum sequantur, & pro illius nominis gloria, & infidelium praedictorum fidei hostium expugnatione morris periculo se exponere non formident: Et infra.

deles, qui duo regalia argentea dicta moneta pro ipsis infirmis curandis, ac etiam edificandis ecclesiis in locis, que per ipsos militantes ab ipsorum infidelium manibus rapiantur, & ornamentis ecclesiasticis pro divinis inibi celebrandis officiis pie erogantur, ac omnes & singuli defuncti sive viuentes, pro quibus singulis singula duo regalia argentea dicta moneta per ipsos infirmis curandis, sive reparandis ecclesiis praefatis, ut praemittitur pie erogata fuerint in omnibus suffragiis, precibus, elemosynis, ieiuniis, orationibus, disciplinis, & ceteris omnibus spiritualibus bonis, que sicut & fieri poterunt in tota universali Christi militante Ecclesia, & omnibus membris eiusdem particeps in perpetuum fient, &c. Datum Roma apud S. Petrum anno MCCCCXCVI. idib. septembris pontificatus nostri anno v.

Hoc etiam anno, ut refert Jo. Barrosius (b), cum Emmanuel Lusitaniae Rex tuendo amplificandoque animum adiecisset imperio suo, inito apud Montem majorem procerum cœtu in disquisitionem vocavit, an cœptum tot annorum flexu de pandendo ad Indias orientales aditu consilium more majorum, qui Lusitano Guineae titulos conjunxerant, esset provehendum. Repugnarunt plerique sapientes, qui Indiae longissimis locorum intervallis submotae dominatum nonnisi maximis difficultatibus comparari posse, nec partum retineri censebant, regnique distractas vires ita debilitatum iri, ut tuenda Lusitania impares forent: patefactis etiam. Indiis novos æmulos earum imperii concitatum iri. Parte alia permulcebant aliorum animos ingentes spes incogniti imperii partaeque ex patefacta Guinea opes ad majora orientem versus conquirenda urgebant: quorum studiis animatus Rex Emmanuel morem majorum, qui rem Lusitanam auxerant, sequi decrevit, cum Ferdinandus pater capitis Viridis insulas aperuisset, atque Henricus patruus Guineae imperium Lusitano adjunxisset; ac demum adversus sapientum consulta respondit, divinum Numen tuendi Indici imperii vim rationemque idoneam suppeditaturum, si eas Lusitanis patefaceret. Qua in re sane divina vis suspicienda est, quae adeo Emmanuelis mentem animumque ad incognita Indiarum conquirenda regna immenso pene discreta Oceano penetranda permoverit, cum marinis Caesaribus ac Regibus ad Syriam ex infidelium manibus vindicandam tuendamve ob intervalla locorum longe minoram, animos atque audaciam viderimus defuisse. Tradita autem est ab Emmanuel Rege Bartholomæo Diaz, qui antea-

Stipulis quantitas designata.

XXX. (b) Barrosius de dec. Asia lib. 1. c. 1. Ofor. lib. 1. De Indiarum comparando imperio Lusitaniae deliberrant.

Emmanuelis Regis decretum pium.

Superati magnitudine ab eo Caesaribus & Regibus.

caput Bonae spei lustraverat, provincia construendarum navium, quae validissima compage affilientium fluctuum vim tempestatisque eluderent. Ut vero proximo anno instructa classis, qua Indiae patefacta sunt, Ulissipone solverit, diceretur inferius.

XXXI. Interea Emmanuel cum equestres familias in Lusitania admodum a pristina pietate descivisse intueretur; atque equites, qui fidem Christo publice dederant, nulla unquam libidine commaculati. iri, scedis scortorum amoribus irretitos, consulere earum familiarum dignitati, atque animarum salutem putavit, si a Pontifice impetraret, ut aggregandis in postea militibus Jesu Christi, aliisque sodalitiis equestribus, excepto Hospitalarium ordine, uxores ducere liceret, ex quo an graviora mala pullularint ambigit Oforius (a).

XXXII. Emmanuel, inquit, cum videret quod discrimen impenderet tam militibus huius ordinis, quam reliquorum omnium [si enim contra fidem Christo obligatam libidinem minime refrænerent, necesse erat, ut seculum nefarium susciperent, & simul ne illis, qui ex religiosis militibus nascerentur esset illa macula generis inulta, qua nobis omnibus, quantumvis sint nobilissimis parentibus procreati subunda est] postulavit ab Alexandro Pontifice maximo, ut solveret ea perpetuae castitatis religione omnes equites Lusitanos, qui deinceps alicuius religiose militiae sacramento tenerentur: illi namque qui iam erant sollemnis voti religione contracti fieri non poterat, ut salva ipsius religionis fide eandem licentiam impetrarent. Concessit id Regi Pontifex, atque deinceps licet omnibus, qui in aliquam religiosam militiam ascriberentur, uxores ducere, exceptis solum Hospitalensis ordinis equitibus, qui in quibuscumque partibus sint eadem perpetuae castitatis religione constringuntur. Extat ea de re diploma pontificium (b).

Ad perpetuam rei memoriam. Sane pro parte charissimi in Christo filii nostri Emmanuelis Portugalliae & Algarbiorum Regis illustris nobis nuper exhibita petitio continebat, quod in regnis praedictis, in quibus militiae Jesu Christi, & de Avis Cisterciensis ordinis pro infidelium expugnatione & depressione ad militandum contra eos ac eorum primæva fundatione instituta fore videntur, milites dictarum militiae pro majori parte, continentie & castitatis voto, quod in eorum professione emittunt, contempto, concubinas etiam plures, & in eorum ac praepetoriarum & prioratum dictarum militiae propriis domibus & locis, non sine magno religionis An. Eccl. Tom. XXX.

opprobrio, publice tenere & eis cohabitare, ac etiam adulteria cum aliis mulieribus conjugatis committere non verentur: ex quo ab eorundem regnorum incolis & habitatoribus maximo odio habentur, dissensiones & inimicitiae oriuntur, diversa scandala quotidie concitantur, ac non parva militum eorumdem imminent pericula animarum. Verum si statueretur & ordinaretur, quod deinceps perpetuis futuris temporibus in dictis militibus profiteri volentes professionem solitam & quoad continentiam votum matrimoniale, prout milites militiae sancti Jacobi de Spatha ordinis S. Augustini emittunt, emittere deberent, & ad eorum instar matrimonium contrahere possent, & hoc perfecto incontinentia, adulteris, odiis, dissensionibus, inimicitias, scandalis, & animarum periculis huiusmodi obviantur, ac multi nobiles regnorum eorumdem, qui militibus praedictis adversus ipsos infideles plurimum utiles & fructuosi essent, videntes se matrimonium contrahere posse ad profuturum in dictis militibus inducerentur, ac quamplures nobiles mulieres, quae cum difficultate nuptui traditi possunt, cum eisdem militibus possent matrimonio collocari, quod ad maximum incolarum regnorum eorumdem consolationem cederet pariter & quietem. Quare pro parte tam praefati Emmanuelis Regis, qui dicta militiae Jesu Christi in temporalibus per sedem Apostolicam administrator seu gubernator deputatus existit, quam dilectorum filiorum universorum priorum, praepetorum, & militum dictorum Jesu Christi & de Avis militiae maxima cum instantia & saepenumero nobis sunt humiliter supplicatum, ut in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos, qui animarum periculis ac scandalis, & dissensionibus, ne eveniant, quantum cum Deo possumus, libenter obviamus, attendentes quod dominus noster Jesus Christus beato Petro Apostolo, cuius vices, meritis licet imparibus, tenemus in terris, nunquam tantam tribuisset potestatem, ut diceret: Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in caelis, & quodcumque solveris super terram erit solutum & in caelis; nisi ipsum Petrum & eius successores ea potestate aliquando uti oportere indicasset, ex praemissis & ex ceteris aliis nobis expositis causis, facta etiam super hoc per venerabilem fratrem nostrum Georgium episcopum Albanensem Cardinalem Ulixponensem nuncupatum de ipso Portugalliae regno oriundum, in sacra theologia peritissimum, ac in magnis, & arduis rebus longa experientia comprobatum, vitaeque exemplaris & morum honestate decorum, aliisque vir-

De permittendis equitibus religiosis uxoribus adum.

Soluti nuncupandi castitatis voti religione.

(b) L. 7. bull. secr. p. 205. Equites religiosi impudicitia iniquitissimi.

De permittendis conjugis actum.

rum donis, que in eo divina propagavit clementia, multipliciter insignitum, asserentem se de hoc plurimum informatum esse, ac ita in regnis predictis omnino expedire, idque etiam dudum antea cum felicis recordationis Sixto IV. & Innocentio VIII. Romanis Pontificibus predecessibus nostris, dum in humanis agebant, conclusisse, qui morte preventi ad finalem expeditionem devenire nequiverunt, nobis relatione fidei huiusmodi instantissimis supplicationibus inclinati, & rationibus in dictis Jesu Christi, & de Avis militiis profiteri volentes solitam & quoad continentie votum, matrimonialem, prout militis S. Jacobi de Sparta huiusmodi emittunt professionem, emittere debeant, & ad eorum instar matrimonium, alias tamen rite contrahere, & in eo postquam contractum fuerit, remanere libere & licite possint autoritate apostolica, & ex certa scientia, ac de apostolica potestate plenitudine tenore presentium futurius pariter & ordinarius, ac cum eis super hoc dispensamus, prolem ex huiusmodi matrimonii suscipiendam legitimam nuntiantes, firmis tamen in reliquis institutis dictarum Jesu Christi & de Avis militiarum omnino remanentibus, non obstantibus premissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, statutis, & consuetudinibus, stabilimentis, usibus & naturis eorumdem Jesu Christi & de Avis militiarum iuramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominic. MCCCXCVI. xii. kal. julii pontificatus nostri anno IV.

XXXIV. Eadem sanxisse jam ante Eugenium IV. vidimus de equestri militia Jesu Christi in Lusitania, cum fatius vilum esset, ut equites pie nuberent, quam impudicitia contaminant vitam ducerent. Verum inde oborta alia gravissima incommoda fuisse, queritur Olorius (a): Hec autem Regis providentia qua, ut videbatur, sceleribus occurrebat, & suos magno inconcontinentie periculo liberabat a multis laudari solet. Ego vero statuere non possum, utrum sic multum majorem peccandi materiam suis attulerit illa ipsa, quam subtrahere summo studio concupivit. Primum enim nunquam ullum discipline laxamentum potuit esse salutare: quo circa ea, que fluunt, severe deinceps sunt, & eo unde deciderant reducenda, si volumus ut que laudabiliter instituta sunt, eundem semper fructum & utilitatem retineant. Deinde propter nuptiarum curas cernimus illum antiquum ardorem, qui erat in religiosi militibus ad dimicandum, esse jam magna ex parte restinctum, minus enim expediti,

Enata exinde gravia incommoda.

(a) Olor. cod. l. i. Marian. l. 26. c. 13.

& minus alacres sunt, & cum breve aliquod tempus bellicis in rebus insumpserint, citius & libentius, quam decet, orium amplectuntur. Deinde tunc, cum erat illis matrimonium interdictum credibile est multos fuisse, qui non religionem aliquam susciperent: nunc vero postquam de religione detractum est, quod nimis asperum multis videbatur, suspicari non absque ratione possumus omnes, qui ut in aliquam ejusmodi militiam ascribantur, elaborant, cupiditate tantum & ambitione ad studium militie illius impelli.

Postremo hoc cupiditatis introitu multo latius, quam antea, patefacto paulatim devotum est, ut qua erant optime fundata laberentur & ruerent; cernimus enim fidem datam Christo contentum, res sacrosanctas violari, sacra vectigalia ab hominibus audacibus & flagitiosis occupari, eas qui nunquam hostis cultum aspexerunt, opibus ad sanctos usus destinatis affluere, illisque ad luxum, & vitia lasciviam intemperanter abuti, sed hec que curare non possumus lamentari desinamus.

Descripserat paulo ante idem author florentissima earum equestrium familiarum, quibus religio Christiana in Hispaniis asserta fuerat, exordia, que repetere non injucundum erit: Eo, inquit, tempore quo Hispania maxima ex parte erat sub Arabum potestate & imperio constituta, cum esset perpetuum inter illos Christianus bellum, sine ulla firma & stabili induciarum federe concitatum, fuere quidam viri nobiles non magis virtute, quam religione precellentes, qui volebant se pro Christi gloria, quando vires suppetere, summa contentione pugnuros, quod ut multo alacrius facerent, & commodius ad caelum viam munirent, a nuptiis abstinebant. Illorum vita partim in religionis studio, partim in exercitatione consumebatur, tantisque erat in illis ardor animorum, ut eos beatissimos judicarent, qui in bellis pro defensione reipublice & Christi sanctissima religione susceptis occumberent. Horum exemplum cum multi sequerentur, fuerunt varii militarium religionum ordines instituti a Regibus, multis beneficiis ornati, & a Pontificibus maximis approbati, ex quibus multi viri prodie, quorum virtute Mauri sepiissime cum magna Christiani nominis gloria fusi fugatique sunt. Erant autem omnes imagine crucis ex panno partim rubro, partim viridi facta, & vestibus assuta secundum pectus insigniri. Hactenus de equitibus Hispaniis Olorius.

Confirmatus hoc anno est ab Alexandro (b) equester ordo S. Michaelis nominis facer, quem Ludovicus XI. in Galliis

XXXV.

XXXVI.

Molte victorie religiosorum equitum virtute patet.

Militia S. Michaelis instituta a Lud. XI.

XXXVII.

(a) Burchar. ms. arch. Vat. sig. n. 104. l. 2. Felix Comelox. in elene. Gardin.

instituerat, cum Carolus VIII. supplicem de ea re libellum sedi Apostolicae porrexisset.

Ad perpetuam rei memoriam.

Pro parte charissimi in Christo filii nostri Caroli Francorum Regis illustris nobis nuper exhibita petito continebat, quod olim clara memoria Ludovicus etiam eorundem Francorum Rex ejusdem Caroli Regis genitor, tunc in humanis agens, singularis devotionis fervore accensus, cupiens pro tuitione & defensione fidei catholicae, ac regni sui, totiusque reipublice Christianae in honorem S. Michaelis Archangeli certam militiam, seu auratam societatem in sincera & chara fraternitate & unione mutuo se perpetuo habituro, qua regalis ordo in posterum nuncuparetur institueret, triginta sex milites seu auratos, quorum ipse seu successores sui Francorum Reges essent caput, haberentque superioritatem, congregavit, seu congregari voluit, indicitque pro conservatione & manutenzione societatis, fraternitatis, & unionis predictarum certa statuta, nonnullasque ordinationes & consuetudines perpetuo duraturas, & deinde pro augmentatione & magnificentia dictae militiae regalis votum emisit solenne aeterna, increata, immensa, summa, omnipotenti, & gloriosissime ac individuae Trinitati Deo Patri, Deo Filio, Deo Spiritui Sancto de erigendo, seu erigi faciendo per Romanum Pontificem pro tempore existentem, sedemque Apostolicam ad honorem ipsius Trinitatis, intemeratae virginis Marie, ipsius humani generis redemptoris pie matris, dicti S. Michaelis totiusque curiae caelestis in capella ejusdem S. Michaelis sita in palatio regali Parisiensi, in quo parlamentum teneri consuevit in inferiori parte, & prope sitam portam introitus ipsius palatii unum collegium virorum ecclesiasticorum secularium, qui inibi divinum officium horis congruis & competentibus diurnis pariter & nocturnis decantare, pariterque celebrare deberent &c. (Constituit Alexander leges in divino cultu peragendo in ea sacra aedifica observandas, ac sacerdotum munera distinguit, necnon prerogativas illustrat.) Dat. Romae apud S. Petrum MCCCXCVI. idibus novembriis pontificatus nostri anno v.

Auctus est hoc anno ab Alexandro facer senatus, ut refert Joannes Burchardus, qui novorum Cardinalium nomina recenset (a): MCDXCVI. feria VI. xix. februarii sanctissimus dominus noster in secrete consistorio creavit & publicavit quatuor novos Cardinales, videlicet reverendissimos patres dominos Bartholomaeum episcopum Segobricensem magistrum domus palatii apostolici, Joannem episcopum A-

rigentinum castellanum castri S. Angeli de urbe, Joannem episcopum Perusinum, Joannem de Borgia protonotarium apostolicum ex sorore sanctitatis sua nepotem ab urbe absentem, & cum Rege Neapolitano ex commissione & legatione sanctissimi domini nostri constitutum. Hos omnes Hispanos fuisse memorat Surlita (b), nimirum Joannem de Castro episcopum Agrigentinum in Aragonia, tres alios Valentiae ortos, de quibus exstat hoc diploma (c), quo Joannes Borgia dicitur, alii presbyteri titulares renunciati fuerunt, ac omnibus juribus Cardinalitatis insigniti, ut si Alexandrum e vivis discedere contingeret, futuris comitiis pro creando successore interessent.

Ad futuram rei memoriam.

Provida deliberatione considerantes venerabilium fratrum nostrorum Bartholomaei Segobricensis, Joannis Agrigentini, Joannis Perusini episcoporum, & qui secundum carnem, & in presentiarum in regno Siciliae contra phariseos cum potestate legati de latere nuntius noster existit, & in ipso legationis munere se cum maxima laude gessit, dilecti filii Joannis electi Melphensis ingenii claritatem, ac morum elegantiam, vitae bonitatem & modestiam, eximiam integritatem, singularem prudentiam, in arduis magnanimitatem, in consulendo gravitatem, & in peragendo diligentiam, ac rebus denique omnibus summam circumspectionem, & longam experientiam, quibus longo jam tempore eos, qui etiam per longa tempora in Romana curia omni cum laude versari, & de nobis benemeriti fuerunt, predictos esse cognovimus, ac indubie sperantes, quod propter haec & alia, eis gratia assistente divina, assutura suffragia esse poterant, & Romanae ecclesiae & reipublicae Christianae multipliciter fructuosi ac nobis, & Romano Pontifici pro tempore existenti praefato sollicitudine indefessa in negotiorum nobis & eidem Pontifici etiam pro tempore existenti incumbentium votiva & utili expeditione ac sublevatione onerum, qua continue graviora nostris humeris incumbere cernimus, admodum proficui, & propterea volentes pro temporis necessitate opportune providere, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem S. R. E. Cardinalibus deliberatione natura de illorum consilio pariter & assensu ad omnipotentis Dei laudem, gloriam, & honorem, ac praefatae ecclesiae suae sanctae exaltationem episcopos in presbyteros, & electum praefatos in diaconum ejusdem Romanae ecclesiae Cardinales autoritate apostolica, & ex certa scientia, ac etiam de Apostolica potestate plenitudine tenore presentium assumimus, & creamus, ac eo-

Cardinales creati ab Alexandro. (b) Surlita. (c) L. 7. bull. pag. 361.

XXXIX. Novorum Card. nomina & elogium.

rumdem fratrum nostrorum cœtui, numero & collegio cum dignitate, auctoritate, præ-eminentia, honoribus, privilegiis, prærogativis, & emolumentis consuetis favorabiliter aggregamus, Cardinalesque esse, & pro Cardinalibus haberi debere decernimus & pronuntiamus, ipsosque solita benedictione benedicimus, & ex nunc in Cardinales, & ipsorum fratrum nostrorum ordinem, eorumque collegium una cum præfatis fratribus nostris eisdem auctoritate, scientia, & potestatis plenitudine, ac de simili consilio recipimus & admittimus, præfatis fratribus nostris & cuilibet eorum sub excommunicationis & æternæ maledictionis & inhabilitatis, ea vice dumtaxat, ad electionem futuri successoris nostri Romani Pontificis active & passive late sententia pœnis districte præcipiendo mandantes, ut si forsitan nos etiam antequam tituli pileus rubeus, & quævis alia cardinalatus insignia eisdem de novo creatis Cardinalibus publice tradita, & ad consulendum os eis apertum per nos extiterit de medio summoverti contigerit, eosdem Cardinales creatos in fratres collegas recipiant, & ad electionem futuri successoris nostri active & passive admittant in omnibus & per omnia, perinde ac si omnes recepti & insignia huiusmodi eis tradita, & ad consulendum os eis apertum, ut præfertur, extiterissent, ac decernentes electionem quamcumque, quam forsitan dictis Cardinalibus de novo assumptis, vel eorum aliquo non admissis, ut præfertur, quovis modo fieri, ac generaliter omnia & singula, quæ secus attentari contigerit, nulla, writa & inania, nulliusque roboris vel momenti ac prorsus pro infectis haberi.

Decretum Cardinales censendos antequam pileus iis traditus sit.

XL.

Volentes quoque, & de simili consilio & assensu eisdem auctoritate, scientia & potestatis plenitudine præfatis Cardinalibus creatis concedentes, quod in huiusmodi obitus eventum illi ex eis, qui capellum rubeum, & alia insignia huiusmodi a nobis non habuerint, illa propria auctoritate sumere, gestare, tenere, cœteraque officia, quæ alii Cardinales exercere sunt soliti, exercere, absque eiusdem successoris nostri nova concessione, aut alterius cuiuslibet contradictione libere & licite possint & debeant, & infra, non obstantibus felicis recordationis Eugenii Papæ IV. prædecessoris nostri litteris, per quas dudum de tunc fratrum suorum eiusdem S. R. E. Cardinalium consilio & assensu inter alia decrevit & declaravit, quod alicui in Cardinalem pro tempore pronuntiato nullum jus, nullusque titulus re aut nomine acquireretur donec de similibus consilio & assensu, si pronuntiato in Romana curia præfati cardinalatus insignia, videlicet, per capelli rubei tradi-

Eugenii constitutio contraria soluta.

tionem, tituli assignationem, & annuli iuxta morem consuetum digito immisionem: absenti vero ab eadem curia per huiusmodi capelli missionem realiter forent impensa, aut saltem in generali concistorio; quodque etiam sic in Cardinalem pronuntiatum, etiam postquam insignia huiusmodi omnia recepisset, & admitti foret & receptus, ut præsertim in electione Romani Pontificis pro tempore vocem activam, aut aliquo alio actu minime habere possit, donec per Romanum Pontificem pro tempore existentem de similibus consilio & consensu sibi in practicandis, consulendis, & deliberandis negotiis concistorii antedicti, postquam in concistoriis aliquibus mores in talibus observari consuetos expertus, interrogatus consiliative aut consultiive responsum dandi licentiam habuisset, & ut communibus verbis dici solet, foret eis os apertum. Decrevit quoque irritum & inane quidquid secus super iis a quoquam quovis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, & si quis in Cardinalem contra præmissa se ausus foret nominare, eo ipso ex tunc omni iure, quod sibi quomodolibet acquisitum prætenderet, privatus esset, & perpetuam inhabilitatem incurreret ad huiusmodi cardinalatus honorem; ceteri vero & ad hoc adherentes, & dantes auxilium, consilium vel favorem ipso facto sententiam excommunicationis incurrerent, a qua, præterquam in mortis articulo constituti nequiverint ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutio- nis beneficium obtinere, ac de certo eorumdem Cardinalium numero & quibusvis consiliis, ac aliis constitutionibus apostolicis, necnon capitulis & ordinationibus in conclavi, in quo fuimus ad apicem summi apostolatus assumpti, ut præfertur, tam ante assumptionem nostram, quam post per nos & præfatos Cardinales sub quibusvis modis, promissionibus, conditionibus, formis forsitan etiam juramento, voto, vel alias quomodolibet roboratis, & infra, seu quod forsitan aliqui ex prædictis Cardinalibus assumptis ad obtinendum dignitatem cardinalatus huiusmodi qualitates forsitan requisitas non habeant, & præfatus Joannes electus Melphiensis ætatis, quam pro expressa haberi volumus, defectum patitur, nos enim cum eisdem Bartholomæo Segobricensi, & Joanne Agrigentino, ac Joanne Perusino episcopis, ut in presbyteros & cum Joanne electo Melphensi, ut etiam ex nunc in diaconum Cardinalem assumi, ac que ad cardinalatus dignitatem & officium huiusmodi pertinent facere, gerere, & exercere, ac cum Bartholomæo Segobricensi, & Joanne Agrigentino ut Agrigentine, ac Joanne Perusino, ut Perusina, necnon Joanne Melphensi ut Melphensi ecclesiis non

propter assumptionem prædictam præesse non desinant, & infra, auctoritate, scientia, & potestatis plenitudine similibus, ac motu proprio de specialis dono gratie dispensamus, eisque pariter indulgemus, &c. Dat. Rome apud S. Petrum anno MCDXCV. xi. kal. martii pontificatus nostri anno IV.

XLI. Hieronymus Savonarola novas res molitur.

(a) L. 4. ep. 78.

Hoc anno Alexander Hieronymum Savonarolam Ferrariensem, qui Florentinos vi sacræ eloquentiæ versabat, ac de restituenda ecclesiastica disciplina vehementissime declamabat, sacris concionibus habendis ad populum interdixit, cum Gallo Regi, cui felices triumphos antea spononderat, studeret, atque hypocrisis suspicione, ne res novas moliretur, ac pseudopropheta ageret, laboraret, de quo hæc Petrus Delphinus ad Petrum Barrociū episcopum Paravinum scripsit (a): *Ambire fratrem Hieronymum archiepiscopum Florentiæ abs te primum didici, non tamen solo. Paucisque interjectis verbis. Potest hic esse propheta mendax, potest esse hypocrita, & simulare sanctitatem: qua suspicione etiam hic Florentiæ haud penitus vacat. Et paulo post: Prædixit per annos aliquot publice evangelizando felices futuros Florentinos, hæc tamen lege quod præcessura prius forent multa in eos mala, ac bonam rerum suarum partem essent amissuri. Accepta per hos dies nova Pisarum liberatarum clade obrucundum fuisse lapidibus a populo mœrente ac tristi haud dubie credidisset, si non assertor veritatis, sed simulator, atque ambitiosus ab eo fuisset existimatus. Laceratur quidem modo in plebe a multis, & carpitur Pisarum defectione & Gallorum fraude. Longe tamen plures inveniri audio, & de primoribus maxime, qui res tamen præfunt, qui & hominem tuentur, & eius vaticiniis fidem habent, nec deficiunt spe futura esse quæcumque prædixit, siquidem futurorum certitudinem esse præteritorum exhibitionem. Non prædicat ipse modo, immo jam fere duo menses sunt, quod ab hoc desit munere prohibitus, ut ajunt, a Pontifice per apostolicum breve. Sufficit tamen socium in locum suum, quem Hieronymum eundem existimant, & hic populo placencia loquitur hortans, ut bono sit animo, siquidem jota unum aut unum apicem non præteriturum ab iis, quæ Hieronymus prædixerit, donec omnia fiant. Si tamen tibi ab homine fidedigno relata esse cognoscis, caveat sibi ac timeat, ne dum per abrupta, & non meritis gradum sibi*

facientibus conatur ascendere, sibimet pariat ruinam. Utrum vero imminet periculum metu, an prædicationum ipsius virtute, ac vi sermonis facta fuerit Florentinorum conversio, non est meum iudicare. Unum scio videri mihi Florentiam longe mutatam ab illa, quam olim noverram. Prædixerat Jonas: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur, sive propheta prædicatione, sive subversionis metus auctor fuerit Ninivitarum conversionis, conversi tamen liberati sunt, & peracta penitentia fecerunt sibi Deum propitium, &c. Florentiæ die VII. januarii MCDXCVI.* In aliis literis ad eundem episcopum datis die ultima maii significavit Hieronymum ipsum Savonarolam pellexisse plures viros claros, ut remisso rebus humanis nuntio S. Dominici sacra instituta sectarentur. Verum non diu latentem hypocrisis tegere potuit, nam cum suam auctoritatem obsolescere videret, quod sacris concionibus interdictus esset, pontificium imperium infringere non est veritus, jactans sibi præter fas concionandi munus prohiberetur, magna ostentatione elemosynas publicas phariseorum more præcipientibus tubis distribuere cepit, corruptisque factionis suæ civibus, reliquos concionatores, quibus id munus ab episcopo vel Pontifice demandatum erat, sacris pulpitis arcere, ut ipse unicus ab omnibus audiretur, quod Petrus Delphinus eidem episcopo Patavino significavit (b) VI. julii hujus anni, qua in re criminis labem contraxisse certissimum est, cum prædicatores a Pontifice & episcopis non a laicis magistratibus mitti possint, & illa ab omnibus hæresiarum prima basis jaciatur, in qua confusionis suæ turrim excitare consueverunt, ut passim in annalibus demonstratur: *Quomodo enim prædicabunt, inquit Apostolus, nisi mittantur?* quare adversarii, ut se missum a Deo ostenderet conspicuo miraculo, Hieronymum in rogos postea impulerunt. Eo interim res progressa est, ut Pontifex Florentinos sacrorum usu interdiceret decerneret, quod Hieronymum censuras spernentem, ac profanantem sacra, ac more hæreticorum pontificiæ auctoritati detrahentem sequerentur. Ut vero demum magistratus pariter pontifici, ac Hieronymum & socios armis rem gerentes concitato populo ceperint, affecterintque supplicio dicitur inferius [I].

Concionandi munus invadit cæterofque arce concionatores. (b) Petr. Delp. l. 5. ep. 5.

NOTÆ [I] **P** Auca hoc anno adnotanda occurrunt; sed emendationem plane merentur ea quæ de sublata hoc anno Savonarolæ conciones ad populum habendi facultate scribit Annalista. Bis enim sacrum munus interdictum illi constat; semel quidem superiori anno exeunte; iterum vero sequenti anno 1497.

NOTÆ

1497. quæ postrema Alexandri inhibito legitur in ejus literis ad priorem & fratres S. Marci datis die xvi. octobris anni 1497. legendis in Appendice ad vitam F. Hieronymi Savonarolæ editam Parisiis an. 1774. to. II. pag. 130. Antè biennium vero id vetuisse pontificem Savonarolæ colligo ex epistola Petri Delphini hic in Annalibus recitata ac signata anno 1496. die VIII. januarii; alterit enim ibi de Savonarola: *Jam sepe duo menses sunt, quod ab hoc desit munere, prohibitus, ut ajunt, a summo pontifice.* Ex quibus anno 1495. novembri mense a sacro munere prohibitum illum fuisse conficitur. MANSI

I. Pontifici-
us exerci-
tus ab
Urbis
fusus.

(a) Guicc.
l. 3.
(b) Sabel.
m. 10. l. 9.

In Neap.
regno
motæ
turbæ.
Gallorum
Rex so-
ciis deest.

II.

(c) Sur.
sup. c. 42.
Consal-
vus dux
Ferd. in
Gallos e-
vocatus:
ab Alex.
(d) Id. ib.
Guicci-
ard. Sa-
bell. ubi
sup.
Ostia a
Gallis re-
tenta.

(e) Surit.
l. 3. c. 1.

Ea depul-
si a Con-
salvo.

(f) Burch.
ms. arch.
Vat. sign.
n. 104. l. 1.
3. Sur. l.
3. c. 1.
Guicci. l.
3. c. 1.
Rosa au-
rea illi
tradita.

Fluctuabat civilium bellorum metu Christianum imperium anno post Christum natum millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo indictione decimaquinta, cum residua diffidorum faces nova incendia excitarent; nam & Urbini superiore anno ab Alexandro Pontifice appetiti bello ecclesiasticum exercitum Bassanum inter & Surianum hoc ineunte sudere (a): Insubriam exterruit (b) Trivultius sex millibus Helvetiorum Vasconumque succinctus; Liguriam Fulgosi & Cardinalis Petri ad novas res molendas infestavit, inque Neapolitano regno adversus Fridericum Regem coitiones recentes instauratæ: sed hi motus facili compressi bello, cum Carolus Francorum Rex sociis principibus Sabaudæ, Mantuano, Bentivolis, aliisque eum evocantibus desuisset.

In primis quod ad ditionis ecclesiasticæ tumultus attinet; post eam pontificiarum copiarum cladem a Carolo Urbino, & Vitellio Tifernate tyranno vigesima quarta januarii die (c) datam, Alexander Consalvum Ferdinandum Regis Hispaniarum ducem strenuissimum excivit, cum vim Gallicam expavesceret, ne eo successu elata irrueret in ditionem ecclesiasticam, Consalvo vero authore, necnon Venetis concordia suavoribus pax Urbini restituta (d) est, ne acerbitate nimia ad externa arma inferenda ditioni ecclesiasticæ cogerebantur, præsertim cum Ostia a Cardinale S. Petri, Gallicæ factionis sectatore, in præsidiariorum Gallorum potestatem redacta esset; quod adeo ferebat ægre Alexander, ut Ferdinandum Regem Hispaniarum exoraret, ut Gallos inde milites exturbaret, professus (e) eo insigni promerito & sibi pontificatus auctoritatem afferendam, nec non Romæ libertatem restitutum iri, quippe non leves urebant eum curæ, ne hostilis clavis sibi periculum afferret: cum Consalvus præter spem Gallos præsidarios salutem pactos ad arcis deditionem nona martii die compulsi, quorum ducem Menoldum Guerrium ad Pontificis in solio confidentis, Cardinaliumque corona cincti pedes supplicem adduxit (f); quem asperis ille correptum verbis ob arcem ecclesiasticam tamdiu obsessam, Consalvi clementiæ imperioque permisit: Consalvum autem ipsum maximis affectis honoribus, rosaque aurea precatione pontificia sacra donavit. Ille tamen Alexandri dissolutos mores, ipsiusque spuriorum impu-

dentissimam lasciviam, nec non pontificiæ aulae licentiam indignatus militari animo, ac religioso ardore corripuit, quod pontificiæ majestatis decus splendoremque labefactaret, hortatusque est, ut vitia sua suorumque primum submoveret, deinde Ecclesiæ sanctitatis nitorem in pristinum statum restituendum curaret. Pupugit ea militaris libertas Alexandrum, nec tamen publicæ totius orbis offensionem mederi visus est, cum repentino casu e veterno excitari visus est.

Affectabat Alexander pontificio decore posthabito S. Petri patrimonium transferre in spurios (g), ac septima junii die Beneventanum principatum ducalibus titulis insignivit, moxque Joanni Borgiæ duci Gandiæ tradidit, de quo hæc tradit Joannes Burchardus (h): *Feria quarta septima junii fuit secretum concistorium, in quo sanctissimus dominus noster exivit civitatem Beneventanam in ducatum, & de consensu omnium Cardinalium, qui interfuerunt, nullo se opponente seu minime verbum contradicente, infendavit illustrem Joannem Borgiam de Aragonia ducem Gandiæ S. R. E. capitaneum generalem filium suum charissimum, & omnes successores suos ex ejus lumbis descendentes masculos legitimos in perpetuum de dicto ducatu Beneventano & civitate Terracineni & Pontecurvo, ac ejus & eorum comitatibus sive territoris, solo reverendissimo domino Cardinale Senensi viriliter & animose investituram hujusmodi oppugnante ne fieret, ex legitimis rationibus, ac evidentissimis dictis vorum suum approbante, qui tamen solus resistere, ac factum ipsum impedire non potuit.* Intercessisse etiam ejusmodi decreto Ferdinandi Regis oratorem principis sui nomine, cum id in Ecclesiæ rei que Christianæ exitium manifeste vergeret, refert Surita (i). Nec diu divina animadversio dilata est, tantis enim auctus S. Petri opibus infelix juvenis, eas in scorta lenonesque profunde- bat (k), cum ætate dimisso fratre Cardinale Valentino, necnon pedissequis abire jussis, ne quis illius delicias olfaceret, una cum lenone personato, quem eodem equo invehebat, inter nocturnas per urbem concursationes deprehensus ab incognitis ficiis novem vulneribus confossus est, ejusque corpus, qua latrinarum illuvies flumini illabatur, projectum est. Cum vero ille non compareret, putabat Alexander ipsum apud scortum notabile delitescere, cum ex quibusdam inditiis cadaver lacerum foetidumque dete-

Alexan-
der a
Consal-
vo mili-
tari auda-
cia vitio-
rum per-
strictus.

III.
In spurios
ecclesi-
asticum
principa-
tum
transferre
molitus.
(g) Bur-
char. ms.
arch. Vat.
l. 3. Volat.
l. 22.
(h) Bar-
char. diar.
ms. arch.
Vat. sign.
n. 104. l.
3. p. 398.
Beneven-
tanus du-
catus Jo-
anni
Borgiæ
datus.
Solut
Card.
Senensis
obstitit.

(i) Sur.
10. 5. l. 3.
c. 5.

(k) Sur.
l. 3. c. 5. 7.
Marian.
l. 26. c. 15.
Guicc. l.
3. c. 111.

In latri-
na illu-
vie pro-
jectus.

Hum eductumque est, nec unquam caedis author cognosci potuit: non a latronibus patrum facinus, quod pecunie vestesque dempta non essent, constabat; sed ab hoste tacito, quem alii Cardinalem Valentinum, alii Ursinorum, in quos bellum gesserat, aliquem principem, alii Ascanium Stortiam Cardinalem, alii alios ex variis suspicionibus perstringebant. Quem furestem casum Burchardus, qui illius exequiarum, qua honorificentissime celebratae fuerunt, ritibus praesuit, accurate describit hisce verbis.

IV. Infelicissimi pontificis meretricis, & spuriorum socii.

Feria quarta XIV. mensis junii reverendissimus dominus Cardinalis Valentinus, & illustris D. Joannes Borgia de Aragonia Gandia dux, & R. E. gentium armatarum capitaneus generalis sanctissimi domini nostri Papae filii charissimi fuerunt coenanti domine Vannoriae matri eorum posita prope ecclesiam S. Petri ad vincula cum ipsa eorum matre & aliis. Coena facta nocte cursum agente, & reverendissimo domino Cardinale Valentino reditum eorum ad palatium apostolicum sollicitante, & apud ducem & capitaneum fratrem suum predictum ascendere equos, sive mulas ambo ipse cum paucis ex his, quoniam paucissimos servitores secum habebant, & simul ambo equitarunt usque non longe a palatio reverendissimi domini Ascanii vicecancellarii, quod alias sanctissimus dominus noster tunc vicecancellarius inhabitare consuevit, & construxit. Ubi dominus dux asserens se, priusquam ad palatium revereretur, alio solati causa, accepta a praedicto Cardinale fratre verita, retrocessit remissis omnibus illis paucis servitoribus, quos secum habebat a se, reverentia tantum stabberio, & quodam, qui facie velata ad caenam ad eum venerat, & per mensem vel circa prius singulis vel quasi diebus cum etiam in palatio apostolico visitaverat, in mula, quam ipse dux equitabat, retro se recepto equitavit usque ad plateam Iudeorum, ubi etiam dictum stasserium licentiarum, & a se versus palatium remisit, sibi tamen committens, quod ad horam in dicta platea expectaret ipsum, infra quam si ad eum non revereretur, ad dictum palatium rediret, & his dictis praedictus dux cum velato in groppam suae mulae confidente a stasserio recessit. Et quia equitavit nescio ubi, inperfectus & necatus est, & in flumen per illum locum iuxta seu prope hospitale S. Hieronymi Sclavorum nuncupatum in via, quae de ponte S. Angeli recta via itur ad ecclesiam B. Mariae de populo iuxta fontem ex terra conductum situm, per quem finus super carrucis sive carretis conductus ad ipsum flumen proici consuevit, projectus

Joannes Borgia in media licentia trucidatus.

est. Addit author Alexandrum adeo indulsisse luctui, ut non nisi post aliquot dierum inedia ab amicissimis Cardinalibus, ut cibum caperet, induci potuerit, insultabantque ejus calamitati aemuli, ac duro scommate perverberant, illum jam Petri piscatoris dignum successorem, qui spurios filios in flumine piscaratur. Caeterum inter eos de lugubri filii caede dolorum fluctus Alexander, cum illum male actae vitae conscientia stimulare, merueretque ne divina in ipsum justitia severitatis exemplum statueret, de parto tanto ambitu pontificatu, cujus majestatem in se obsolescere agnoscebat, dimittendo agitavit consilia, eaque Ferdinando Regi Hispaniarum patefecit: (a) a quo responsum est, rem adeo gravem & arduam non nisi habita prius maturatione deliberatione tentandam videri, sinendumque, ut concepti de caede filii doloris vis remitteretur.

Ex spurio funesto casu merore confectus Alexander.

Derisus poetis.

De pontificatu dimittendo agitavit consilia. (a) Sur. l. 2. c. 7.

Decreverat etiam idem Pontifex ad placandam divinam iram in pristinum statum collapsam apud plerosque sceleratissime disciplinam ecclesiasticam revocare, atque in Cardinalium senatu maximo cum pietatis sensu de Christiana sanctitate in suum vindicanda splendorem egit, designavitque sex Cardinales pietate, scientia, prudentiaque conspicuos, ut tam egregio operi sedulo studium navarent, qua de re Petrus Delphinus has literas scripsit (b): Si ob ductis interitum conversus est Pontifex una cum Cardinalibus, quemadmodum significasti, ad reformandam ecclesiam, non erunt obnoxii propheticae illi sententiae. Percussisti eos & non doluerunt, attrivisti eos & remuerunt accipere disciplinam. Vale ex Fonte bono die 1. julii MCCCCXCVII.

V. Et de ecclesiastica disciplina restituenda.

(b) L. 9. ep. 37.

Demandatum id munus instaurandae disciplinae, tollendarumque corruptelarum fuit inter alios Francisco Cardinali Senensi, ad quem Petrus Delphinus literas gratulatorias dedit: Datam tibi audio, domine observandissime, & quinque tecum pariter Cardinalibus summis iridem ac probatissimis viris a Pontifice potestatem & componendi Romanae curiae status, & totius Ecclesiae reformandae. Praclarum utriusque dignum summo sacerdote ac Christi vicario mandatum, qui sponse Domini sui consulendum tandem duxerit, nec presumdari ulterius tulerit divinum honorem, ac vineae, quam plantavit dextera sua, delicias proculcare, caelestis nimirum inspiratio & ex incomprehensibili sanctae Trinitatis arcano, non humano consilio in Pontificis mentem opportuno tempore effusa. Quid enim opportunius hac adversa tempestate, quidve utilius optari communibus pio-

VI.

VII.

piorum omnium votis potuit, quam ut fundata ab exordio religionis nostrae super firmam petram Apostolica sedes, & Apostolorum sanguine consecrata, ventis nunc & turbidibus in eam validissime irruentibus, non dimoveretur loco, sed vestris potissimum solidaretur consiliis, vestraque sapientia & auctoritate confirmaretur? Et infra.

Quamobrem accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, gladio, inquam, spiritus, quod est verbum Dei. Aperi os tuum, & implebit illud Dominus, ut sicut es eruditissimus, proferas inter collegas tuos nova & vetera. Dedit tibi Dominus linguam eruditam ad utilitatem multorum, ut cvelles & destruas, & disperdas & dissipes, & edifices & plantes. Concede igitur, praesul optime, enitere homo Dei hanc tam egregiam tibi injunctam operam navare strenuissime una cum gravissimis atque sapientissimis collegis tuis. Non est parvisacienda hujusmodi provincia vobis demandata, quae omnium animos in certissimam visa est spem erexisse, restituendi per vos paulo post aurei saeculi, ac beatae vitae atque angelicae revocanda. Temerarius fortasse hortator atque amens videar: verum inenarrabili latitia gestiens ob inopinatum & inexpectatum nuntium, optatissimum tamen, conceptum sermonem continere non potui, in voce gratulationis & exultationis ista protuli, non adhortationis, &c. Vale ex Fonte bono die XII. julii MCC-CCXCVII.

VIII.

Reliqui ad id munus adsciti fuere Joannes stirpis Aragoniae princeps, Georgius Uliffipontensis, Antoniotus Palavicinus S. Praxedis, Galeottus Riarius S. Georgii, Joannes Antonius Card. Alexandrinus, editaque sunt ab iis plures sanctissimae sanctiones, quae perductae ad exitum non fuerunt, quandoquidem cum dolor ex nece filii acceptus confenuisset, praetextit Alexander libertatem pontificiam iis sanctionibus imminui.

Redit ad ingenium Alexander.

IX.

Decrevit idem Alexander hoc anno (a) Caesarem Borgiam Cardinalem legatum ad conferenda apostolica Friderico Regi Neapolitano regia jura & insignia, ut ex pontificio diplomate (b) patet.

(a) Burch. l. 3. Pavi. e. Grassi. to. 1. Sur. l. 3. e. 8. (b) L. 41. bull. pag. 244. Alex. lit. de conferendo insigni regis Frederico.

Dilecto filio Caesari S. Mariae novae diacono Cardinali ad regnum Siciliae nostro & Apostolicae sedis legato.

In praesentiarum regni nostri Siciliae & totius terrae, quae est citra pharum, quae juris ejusdem Romanae ecclesiae specialis & proprietatis existunt, atque cunctorum in illis degentium populorum necessitates ex intimo cordis affectu intuentes, necnon tranquillitati, profectui, & prosperitati regni & terrae praedictorum paterna charitate.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

ritate consulentes, ut quae sub iusto, provido, & claro Rege ac principe iuste provideque regantur, providere cupientes, regnum praedictum cum tota dicta terra usque ad confinia terrarum ipsius ecclesiae, excepta civitate nostra Beneventana cum ejus territorio & districtu, juxta & secundum illum statum, quem clare memoriae Ferdinandus primus & Alfonsus secundus dicti regni Reges, dum in humanis agebant, melius tenebant & possidebant, seu alter ipsorum melius tenebat & possidebat, charissimo in Christo filio nostro Frederico ejusdem regni Regi illustri, tanquam in dictis regno & terra successori pro eo suisque liberis ex recta linea a suo corpore legitime descendentibus natis & nascituris in feudum perpetuum sub certis modo & forma & conditionibus legitime expressis de venerabilium fratrum nostrorum ejusdem sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium consilio pariter & assensu, ac ex certa nostra scientia, & de apostolica potestatis plenitudine duximus concedendum, confirmandum, & de novo clargiendum, ipsumque Fredericum Regem per vexillum dictae Romanae ecclesiae principaliter investiri, necnon ab eo fidelitatis debita juramentum, plenumque homagium, & vassallagium, ac ligium, pro hujusmodi feudo debita & consueta recipi, & nonnulla alia tunc expressa fieri & adimpleri mandavimus, prout in aliis nostris desuper confectis literis plenius continetur.

X.

Attendentes igitur quod, & infra, assistente tibi divina gratia omnia & singula per ipsas literas nostras praefato Frederico Regi concessa prudenter, fideliter, & diligenter exegeris, habita super hoc cum ejusdem fratribus nostris deliberatione maturata, te, & infra, nostro & ejusdem ecclesiae nomine ad praefata regnum & Regem ad praemissa omnia in dictis literis contenta plenarie exequendum, ac pro nonnullis aliis ejusdem Romanae ecclesiae arduis negotiis peragendis, tanquam pacis angelum, Apostolicae sedis legatum de latere de fratrum eorumdem consilio, comitante pacis angelo, duximus destinandum, tibi in regno & terra praedictis plenae legationis officium cum plena potestate legati de latere committendo, ut nostro & ejusdem Romanae ecclesiae nomine a praefato Frederico Rege fidelitatis debita solitum hujusmodi recipias juramentum, nec non promissiones, sponsones, & conditiones in literis ipsis contentas cures efficaciter adimpleri, ac etiam privilegium praefati Frederici Regis aurea bulla bullatum, in quo proprio juramento fateatur & recognoscat expresse regnum Siciliae, & totam terram ipsius, quae est citra pharum, usque ad confinia.

Caesar Borgia creatus legatus.

Data imperia ut Fredericus regnum beneficentiae Apost. acceptum referat.

N n 2 finia

finia ejusdem Romanae ecclesiae, excepta dicta civitate Beneventana, cum territorio & pertinentiis suis, quae ecclesia remanebit eidem, ex sola gratia & mera liberalitate sedis Apostolicae & nostra sibi suisque heredibus fuisse concessa, ipsamque recepisse & tenere regnum & terram huiusmodi a nobis & dicta Romana ecclesia sub pactis, modis, & conditionibus in dictis literis contentis, de manibus ipsius Frederici Regis recipies ad nos & sedem praedictam deferendum, & nobis ac sedi praedictae presentandum, & alias in regno & terra praedictis evellas, destruas, disperdas, aedifices, plantes, deformata reformes, corrigenda dirigas, dissidentes proceres ad concordiam pacemque reducas, inobedientes vero atque rebelles auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam, ac alia opportuna remedia compescas, prout caelestis gratiae infuso, tuaque prudentia tibi ministrabunt, firma spe prudentiaque tenentes, quod actus tuos dirigente, qui novit aspera in vias planas convertere, per tuae circumspeditionis industriam, quodque tibi per nos fideliter commissum optatum finem recipient, & ad praesari Regis pacem ac statum prosperum & felicem ejusdem regni pro tua prudentia componentur.

XI. Praeterea tibi inter Regem praesatum & quascumque personas ecclesiasticas & saeculares dicti regni bonum pacis & concordiae inducendi, & quantum ad laudem & gloriam omnium, Redemptoris, & orthodoxae fidei augmentum, & sedis praedictae honorem, necnon Regis praesari pacificum & tranquillum statum, ejusque corroboracionem, & regni praedicti reintegracionem & conservacionem, ecclesiasticae libertatis reformationem, morum honestatem, justitiae cultum, relevacionem ecclesiarum & pauperum quomodolibet pertinebunt, statuendi, ordinandi, mandandi, decernendi, exercendi, & etiam exequendi, ipsos quoque contradictores & rebelles, quacumque ecclesiastica vel etiam mundana praesulgeant dignitate, ut praemittitur, appellacione postposita compescendi, brachium quoque saeculare, si opus fuerit, invocandi, quibusque privilegiis, indulgentiis, exemptionibus, & literis apostolicis generalibus & specialibus sub quacumque verborum forma & expressione concessis, per quae nulli qualiscumque status, gradus, ordinis, & conditionis in hac parte volumus asserre suffragium, nequaquam obstantibus, plenam & liberam tenore praesentium simili consilio concedimus facultatem, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCCCLXXXVII. v. idus junii pontificatus nostri anno v. Instructus (a) etiam est Caesari

(a) Ib. p. 247. & p. 252.

far Cardinalis legatus amplissimis aliis mandatis ad conferenda sacerdotia, ad cognoscendas dirimendasque causas ecclesiasticas, ad solvendas censuras, ad temperandas leges canonicas, variaque privilegia impertienda. Extant eodem argumentum aliae ad eundem Cardinalem datae literae (b) de tradendo Frederico Neapolitano regno, deque regia inunctione & corona conferenda.

Certior vero factus est hisce literis (c) Fridericus Neapolitanus Rex de collato illi Siciliae citerioris regno, excepta Beneventana urbe circumjectoque agro, deque legato Cardinale ad vexillum illi e manu tradendum decreto.

Alexander, &c. charissimo in Christo filio Frederico de Aragonia Siciliae Regi illustri.

Cum nos hodie regnum Siciliae cum tota terra citra pharum iuxta & secundum illum statum, quem clarae memoriae Ferdinandi primus & Alfonsus II. dicti regni Reges, dum in humanis agebant melius tenebant & possidebant, seu alter ipsorum melius tenebat & possidebat, usque ad confinia terrarum Romanae ecclesiae, civitate nostra Beneventana illiusque territorio & districtu exceptis, tibi dicti regni Regi illustri, tanquam in dictis regno & terra successori, per te tuosque liberos ex recta linea a tuo corpore legitime descendentes & nascituris de venerabilium fratrum nostrorum ejusdem Romanae ecclesiae Cardinalium consilio pariter & assensu, & ex certa nostra scientia, & de apostolica potestatis plenitudine in feudum perpetuum confirmavissimus, & de novo elargiri fuissimus, tandem intendentes, ut tu iuris regni, & terrae praedictorum ac regalium insignium plenitudine gratulari, & statum tuum firmiter stabilire valeres, dilecto filio nostro Caesari S. Mariae novae diacono Cardinali apostolicae sedis legato de distorum fratrum consilio per alias literas nostras commissimus & dedimus in mandatis, utque ad dictum regnum se personaliter conferens te per vexillum ejusdem ecclesiae de regno & terra praedictis ac omnibus iuribus & pertinentiis eorundem investiret, & in illorum possessionem induceret, & quia Reges Siciliae, qui pro tempore fuerint ad mandatum Romanorum Pontificum inungi & coronari consueverunt, postquam te investisset, & in possessionem huiusmodi induxisset, ut praesertim, te in Regem solemniter mungeret, & in signum pleni iuris atque domini te de regno & terra praedictis coronaret, praesertim a te & ab eo nostro & ejusdem Romanae ecclesiae nomine recepto solito juramento, prout in eisdem literis plenius continetur.

(b) Ib. p. 242.

XII. (c) L. 41. bull. p. 241.

Neapol. regnum Frederico datum.

Caesari Borgiae Card. conferendi illi vexilli potestas data.

XIII. Cum, itaque fili charissime, per unctio-nem principatus, per coronam virtutes, per se eptum potestas in Rege congrue designentur, attendat regia celsitudo tua non utique per qualemcumque principatum, sed eum qui prudentia, iustitia, fortitudine, temperantiaque subsistit regios humeros iungi, & tempora coronari, studeat tua devotio sic sceptro uti & dominari, ut nos ex tanto tibi impenso munere collaudari, Romana ecclesia apud tuos regnicolas in summa devotione haberi, ipsique regnicola & iusto, sapienti, modesto, ac forti principe gravulari non immerito valeamus & valeant. Datum Romae apud S. Petrum anno MCCCLXXXVIII. v. idus junii pontificatus nostri anno v.

XIV. Exceptum Capuae ab illo legatum maximis honoribus prima augusti die refert Surita, ac dein Neapolim eximia pompa ingressum, Regemque Fridericum, coactis procerum maximis conventibus in principe ecclesia a legato regis ornamentis redimitum fuisse. Praerat ritibus Burchardus, qui servandam eorum formulam, utque Rex genibus submissis sacramentum fidei Pontifici praestiterit, describit. Non interfuerit huic celebritati Sanseverinates principes (a), neque enim vetera adhuc posita erant odia: immo Antonellus princeps Salernitanus pro Carolo Francorum Rege iterum signa explicuit, arceque omni conatu munit: sed deum exeunte anno a Friderico Rege, Consalvi Ferdinandi ducis auxilium oppressus deditiois verba nuncupavit (b) vitam liberumque commeatum una cum focis pactus. Potitus Antonelli sociorum arcibus Fridericus firmasse solum videbatur, cum Ferdinandus Hispaniarum & Carolus Francorum Reges Neapolitanum regnum a Ferdinando seniori spurio jure non tentum fuisse disceptarunt, atque ideo illud a Friderico occupatum vitio, sed vel ad Hispanum vel ad Gallum spectare, deque eo inter se partiendo egerit; quae arcana colloquia in Friderici & ducis Mediolanensis perniciem postea eruperunt.

(a) Sur. 10.5. l. 3. c. 8.

Nonnulli principes Gallicas partes tutati.

(b) Id. Sur. c. 12. Salernitanus princeps victus. Motae lites vel ad Gallum vel ad Hisp. spectare Neap. regnum.

XV. Inclauerat Florentiae hoc tempore apud vulgus magna pietatis & prophetici spiritus opinione Hieronymus Savonarola Ferrariensis reintegratae in Praedicatorum congregatione Florentina disciplinae religiose fama illustris, a quo Caroli VIII. Regis in Italiam exercitum florentissimum ducentem, Italicarumque rerum conversiones sagaci animo denuntiatas multis ante annis, tum plura alia posteris temporibus ventura ferunt, cumque exinde multorum odia contraxisset, tum etiam opinionem novandarum rerum in-

Hieronymus Savonarola vatem agit.

jecisset, dum extases iactaret, & de congregando concilio, restituendaque disciplina declamaret; everfis jam Gallorum rebus, quarum magnificentiam extulerat, in crimen vocatus est apud sedem Apostolicam, quod nefanda elatus hypocrisis prophetam se dixisset, ac nova moliretur, cui propterea intentatum est ab Alexandro VI. iudicium, obiectisque censurarum poenis concionandi munus iterum est ei interdictum. At qui ipsi praeter fastudebant has pro eo literas ad Alexandrum dedere (c).

Alexandro VI. summo Pontifici.

Sanctissime & beatissime pater, &c. Molestè tulimus ferimusque insectatam esse boni viri, quantum nos cognoscimus, virtutem, & delata fuisse ad sanctitatem vestram ea nulla de causa, quae merito excitarè pontificales in fratrem Hieronymum censuras, si ea vera extitissent, debuissent. Nos, sanctissime Pater, multo aliter censemus: bonum nos hunc virum, bonumque religiosum, peritumque rerum Christianarum existimamus. Diversatus est in urbe nostra aliquot annos praedicationibus intentus, plebique ad meliores mores instruenda, neque notari potuit [modo carcat affectibus delatio] quidquam, in quo vel exemplo vitæ, vel excellenti doctrina aberraverit; sed, ut novit vestra beatitudo, vix inveniri potest ubi praecleara virtus careat invidia. Sunt & in nostra urbe tamquam in magno populo qui etiam virtutem imitant seu naturæ levitate, seu alio quovis morbo, & tunc sibi plus placeant, doctique esse magis viri videantur, cum quid in doctos bonosque viros liberius audent: quibus magis venia danda, quam graviore aliquo periculo id vindicare erroris. Supplicamus ergo sanctitati clementiaeque vestrae pro ea, quae omnibus in rebus semper fuit in nos vestra paterna & divina charitas, ut totum hoc negotium ad gravitatem sapientiamque vestrae sanctitatis referatur, tollaturque haec animorum disciplina civitati, atque ista censurarum pontificalium gravitas, ne plus posse videatur parum religiosa quorundam levitas, quam bona studia bonaeque artes hominum religiosorum &c. Meminerit vestrae sanctitatis huius devotissima civitatis & populi sedis Apostolicae & sanctitatis clementiaeque vestrae; cui nos & rempublicam istam humillime commendamus. Ex palatio nostro die octava julii millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

XVII. Non propterea composita lis est, sed subterfugiente illo temere Apostolicae sedis iudicium, ac scripta contraria non sine impudentiae nota spargente, datum est pontificium diploma (d) ad ordi-

Vocatur in iudicium ab Alexandro.

(c) Ext. in arch. Florent.

XVI. Florentinorum lit. pro Hieronymo Savonarola.

XVII. (d) Ext. apud Burch. ms. arch. Vat. sign. n. 104. p. 2. pag. 303.

Subiicitur Longobardicæ congregationis magistro.

Alexandri lic. adversus Hieron. Savonarolam.

Obiectum illi probet se a Deo missum.

Blasphemie accusatus.

dinis Prædicatorum religiosos viros Florentiæ agentes, ut Hieronymus probaret se missum a Deo: objectum, pro concione blasphemata verba illum effutiisse, quasi mentiretur Christus si Savonarola mentiretur: atque ad vaticinia probanda in jus vocatus est: datum crimini congregationem Etruscum Dominicanorum illius dolo fuisse divulsam a Longobardica, atque adeo imperatum fuit, ut vicarius Longobardicæ congregationis de Hieronymi ipsius causa cognosceret, nec non præcipui ejus sectatores Florentia Bononiam se conferrent.

Alexander Papa VI. dilectis filiis priori & conventui monasterii S. Marci ordinis Prædicatorum in civitate Florentiæ.

Quia divini consilii inscrutabilis altitudo universali administrandæ Ecclesiæ nos Petri successorem, licet immeritum, hoc tempore præesse disposuit, juxta quantum nobis divino munere datur diligentie studio procurandis iis rebus intendimus, quibus religio, salus, & pax Christiano populo conservetur, floreat, & amplificetur, dogmatum vero novitas fidei simplicitatis adumbrata velamine, e qua in populo frequenter & clevo schismata, hæreses, & morum subversio oriuntur, de Ecclesiæ miri emendationis flagello pellatur, ne quietum corporis Ecclesiæ statum sollicitare in præsentia possit, neque cæteris delinquendi exemplo isto malo potestas fiat in posterum. Sane Hieronymum quemdam Savonarolam de Ferraria ordinis Prædicatorum novitate prævi dogmatis delectatum accepimus, & in eam mentis insaniam Italicarum rerum commutatione deductum, ut se missum a Deo, & cum Deo loqui sine ulla canonica attestazione fateatur in populo contra canonicas sanctiones. Non sufficit cuiquam nude asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus assereret, id quidem jure optimo affirmat Alexander, cum Lutherus postea eodem modo jactans se missum a Deo hæreses sparserit, sed oportet quod ostendat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel scripture testimonium speciale, Christum præterea Jesum crucifixum & Deum mentiri, si ipse mentiat, horrendum certe & execrabile adurationis genus: extra statum salutis quemquam fieri vanis illius assertionibus non credentem, alia deinceps illum non minus incepta facere, dicere, & scribere, que si prætercantur impune nihil est quod non ausum falsorum religiosorum temeritari sit, & in corpus Ecclesiæ, quod verendum est, vitia sub virtutum specie subintrent. Cogitavimus longa cunctatione, & diutina patientia nostra efficere, ut fatuam illam

propheticam suam professionem recognosceret, ad solidam veritatis viam se flecteret, & que turbationis causa in Ecclesia fuerant illius verba remere & inique prolata, consulte & fideliter revocaret. Credebamus post aliquod tempus jam advenisse diem, quo de ipso meliora concipere deberemus, ac dolorem, quem nunc usque ex effræni arrogantia & scandalosa separatione a patribus suis Lombardiæ perpessi fuimus, que sub dolosa calliditate, sicut post cognovimus, peruersorum quorundam fratrum impetrata est, amodo ex sua humili adherentia in lætitiâ commutaverimus, sed [quod dolenter referimus] spe nostra frustrati sumus, nam licet per literas nostras ipsum in virtute sanctæ obedientiæ monuerimus, ut ad nos veniret, veritatem ab eo & ab ore suo intellecturos, tamen non solum venire, & nobis obedire recusavit, verum etiam ipse acerbiorem in dies magis doloris nobis causam ministravit, impudenter fidelium oculis legenda ingerens, que solo alias auditu temere profuderat inhæbenda.

Ea propter cum nos reddendæ universæ Italia pacis grandi ac laborioso opere detineamur, hanc ipsam causam fratri Sebastiano de Madiis de Brixia congregationis Lombardiæ ordinis Prædicatorum generali vicario decernendam, iudicandam, puniendamque secundum vestri ordinis statuta commissimus per literas nostras in forma brevis, Hieronymo Savonarola prædicto in virtute sanctæ obedientiæ sub excommunicationis lætæ sententiæ pena strictè præcipiendo mandantes, ut vicarium prædictum ad cognoscendam huiusmodi causam a nobis iudicem deputatum promptè & sincera obedientia recognoscat, illius mandatis ubilibet gentium se vocaverit, omni provocatione & appellatione postposita, pariturus. Interea vero dum hæc causa coram prædicto vicario discuteretur, ab omni declamandi in populo & publice legendi officio per præsentem literas prædictum Hieronymum suspensum esse decernimus. Cæterum ne alteri cuiquam ex fratribus vestris malo exemplo ejusdem Hieronymi libertate propria delectari errandi & decipiendi tribuatur facultas, locum ipsum sancti Marci de Florentia, & S. Dominici apud Fesulas ordinis Prædicatorum amodo præfatæ congregationi Lombardiæ reunimus, incorporamus, annectimus, omnibus fratribus prædictorum locorum Sancti Marci & S. Dominici sub excommunicationis lætæ sententiæ pena mandantes, ut vicario prædictæ congregationis Lombardiæ velut suo legitimo pastori pareant & intendant, revocantes ex nunc, & revocatum esse decernentes quidquid auctoritatis,

Vaticinia illius in examen anceps adducta.

Segregatio illius a Longobardica congregatione vocata in suspitionem criminis.

Vocatus ad sedem Apost. iudicium diffugit.

XVIII.

Datus illi iudex.

Interdictus concionis munere.

Florentina congregatio Prædicatorum Longobardicæ conjugata.

Mandatium nonnullis ejus sectatoribus ut ab eo discedant.

XIX. (a) Ext. auct. Burchard. pag. 306.

Corruptus Savonarola de populo Florent. ita sic vaticiniis deluso.

Subiicitur Pontificis curæ reptioni.

facultatis, siue potestatis cuiquam alteri etiam apostolica auctoritate esset indultum: injungentes quoque sub ejusdem excommunicationis lætæ sententiæ pena fratri Dominico de Piscia, & fratri Thomæ Bussino, & fratri Silvestro de Florentia, ut infra spatium novem dierum, quorum tres assignamus pro primo termino, tres pro secundo, & tres pro tertio a nostris præsentium Bononiam proficiscantur, auctoritate prædicti vicarii Lombardiæ in uno quopiam conventuum congregationis, præterquam in domini Florentinorum, collocandi in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Dat. Romæ apud S. Petrum die XVI. octobris MCDXCVII.

Extant quoque alie pontificiæ ad Hieronymum ipsum datæ literæ (a), quibus in jus vocatur, quod simplices homines ab obsequio sedis Apostolicæ abducere nifus sit, ac se Spiritu Sancto afflatum, & divino lumine collustratum jactarit.

Alexander Papa VI. dilecto filio fratri Hieronymo Savonarola de Ferraria ordinis Prædicatorum.

Dilecte fili, salutem, &c. Licet uberius per alias literas nostras in forma brevis explicaverimus quantum nobis displicuerint, turbationes, publicis in sermonibus futura prædicere, affirmareque te illa habuisse a lumine æternitatis, ac inspirante Spiritu Sancto, propter que & similia simplices homines deviare possent a via salutis & obedientiæ sanctæ Romanæ ecclesiæ, debuisses enim potius procurare in tuis prædicationibus unionem & pacem, quam similes, quas vulgus vocat, prophetias tuas, divinationesque prædicare. Debuisses etiam considerare quod conditioni temporum vehementer repugnat talis doctrina, quam in medium afferis, que sufficeret ponere discordiam etiam ubi esset summa pax, quanto magis ubi vigent tales similitudines & factiones. Periculum itaque multarum animarum, & desiderium nostrum istius populi, & ut satisfacere officio nostro pastorali, adducere nos, ut ad te scriberemus, nec sine maturo consilio decerneremus omnino te vocare ad nos, ut te purgares tibi impositis, que profecto si vera essent, non deberent impune transiri. Cum autem nuper intellexerimus ab aliquibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus & per literas tuas & nuntios, quod paratus es omnibus per te dictis vel factis subicere te correctioni sanctæ Romanæ ecclesiæ, quod est officium boni Christiani & religiosi hominis, plurimum lætati sumus, incepimus

que persuadere nobis, ea te non prædicasse malo animo, sed potius simplicitate quadam & zelo proficendi in vinea Domini, licet certo contrarium experientia doceat, verum ne videamur talia penitus negligere, qua nullo pacto sunt negligenda, decrevimus iterum ad te scribere, & respondentes literis tuis mandamus tibi in virtute sanctæ obedientiæ, quod amplius abstinere ab omni prædicatione, tam publice quam secrete, ita quod non possit tibi imponi quod cessans a publicis sermonibus convertaris ad conventuales, quem modum omnino teneas donec secure, commode, & cum ea honestate, qua decet religiosum, non speraris, ut intelligimus, mitribus possis ad præsentiam nostram te conferre. Videbimus enim te hilari & paterno animo, vel donec maturius deliberemus quem modum debeas in futurum tenere, vel, si nobis videbitur aliquem idoneum & probum virum destinabimus, quod si feceris, ut speramus, ex tunc suspendimus brevia & contenta in illis, qua adscripsimus, & quascumque clausulas in eis contentas, ut quiete possis conscientia tua vacare. Dat. Romæ apud S. Petrum die XVI. octobris MCCCCXCVII.

Non paruit Pontifici Savonarola, cum audiri veller non audire Ecclesiam atque omnes iudices suspectos sibi diceret hæresiarcharum more, missique literis questus est apud eundem Alexandrum falsa ipsi suggesta fuisse: affectum falso hæresim: defendere se nifus est si vaticinatus esset: multis ante annis, quem contingerent futura, se prædixisse: negavit se dixisse, se a solo Deo missum, vel dixisse cum Deo se colloqui, aut se appellasse prophetam: objecta verba blasphemata interpretatione meliori dissolvit, redarguit vero eos, qui non credant revelatis sibi a Deo privatos gratia: tum plura ad suam excusationem, si Romam ad dicendam causam non accederet, adjecit, timere scilicet inferendam sibi necem ab adversariis, ac si iudex Florentiam mittatur, errata coram universo populo se revocaturum.

Responsio fratris Hieronymi Savonarolæ ad Alexandrum Papam VI.

Beatissime pater post beatorum pedum oscula. Exhibita fuerunt pridie literæ sanctitatis vestre conventui nostro in forma brevis, quibus conventum hunc & conventum S. Dominici ad Fesulas congregationis Lombardiæ reunisse intimabant, & fratrem Dominicum de Piscia, ac fratrem Thomam Bussinum, & fratrem Silvestrum de Florentia Bononiam proficisci sanctitas vestra præcipiebat, idque ideo factum fore, quod ego ipse Hieronymus multa fatua ac scandalum in Ecclesia Dei facile paritura,

Iustus accedere ad solium Apost. si militari prædicio.

XX.

Hieronymi Savonarolæ responsum.

con-

contra canonicas sanctiones dixerim, & publice populo predicaverim, causamque meam cognitioni & punitioni generalis vicarii dictae congregationis per alias suas literas submittebat, quas literas bono animo & ea, qua decuit, reverentia suscepimus, dum sanctitatem vestram de statu sanctae Ecclesiae, & de salute animarum nostrarum sollicitam offendunt: sed doluimus vehementer ac dolemus, quod eo usque processerit hominum malitia, ut sint qui etiam summo Pontifici, ac Christi in terra vicario res tam falsas, tamque perverse interpretatas suggerere non formidaverint. Et quia ex praedictarum literarum serie constat totius huius rei effectum a me asserto culpa causa proficisci, parceret, mihi sanctitas vestra, si ego tanquam is, a quo dicitur oriri haec tempestas, mea gestorum veritas, atque sinceritas boni secuti, & qui sequi sperantur effectus a falsis interpretationibus, assertionibus, & suggestionibus defendam. Neque hoc erit difficile, quia ego palam locutus sum mundo, & semper docui in ecclesia & in templo, in quo omnes Christiani conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. Hinc simplicitatis meae, & probatae doctrinae tot millia testium habeo, ut nullo pacto me apud sanctitatem vestram dubitem causam meam sine ulla prorsus difficultate defensurum, ut enim ait Philosophus: Verum vero consonat, falso autem dissonat.

Queritur
falsa Ale-
xandro
suggesta.

Affertam
sibi here-
sim.

Defendit
si futura
sit vatici-
natus.

XXI.
Proficitur
multis
ante an-
nis quam
evenirent
praedixit
se futura.

Suggerunt itaque in primis vestrae sanctitati, ut in eius literis patet: Novitate pravi dogmatis delectatum; quod falsum esse clarum est, publice enim scitur me nullum pravum dogma sequi, nec predicare, sed sanctas scripturas dumtaxat, & sanctos doctores, & in publica predicatione saepe dixisse, & in scriptis reliquisse, me & omnia mea sanctae Romanae ecclesiae submittere, & hoc idem, ni fallor, beatitudini vestre scripsi in quibusdam meis literis, de quibus etiam ipsa fecit mentionem in brevi quodam sanctitatis suae ad me misso. Si quis autem dicat, quod predicare futura novum est dogma, falsum est, quia hoc semper fuit in Ecclesia Dei, ut patet discurrenti scripturas ecclesiasticas, nihil enim obest religioni Christiana predicare futura, dummodo non sint contra fidem vel bonos mores, aut rationem naturalem, nec unquam hoc fuit aliqua lege prohibitum, nec prohiberi potest, hoc enim esset Deo imponere legem, qui dicit per Amos: Non fecit dominus Deus verbum nisi revelaverit secretum suum ad fervos suos prophetas.

Secundo quia in praedictis literis dicitur: Et in eam mentis infaniam Italicarum rerum conumatione deductum, &c. Hoc etiam manifeste falsum est, & ab omni-

bus scitur, quia praeterierunt quinque anni, quibus haec praedixi, vel plures etiam quam decem anni iam sunt, non ergo deductus sum ad hoc propter commutationem Italicarum rerum.

Tertio dicitur: Et se missum a Deo, &c. Hoc quoque falsum est. Sciunt omnes qui me audierunt, quia nunquam dixi, immo in scriptis nostris, quae ab omnibus legi possunt, scripsi qui eram missus a praefatis meis, sicut & fere omnes alii Praedicatorum, sed nunquam dixi a solo Deo me missum, ut testes sunt multa millia hominum.

Quarto dicitur: Et cum Deo loqui, &c. Hoc etiam nunquam expresse dixi, nec unquam utor tali modo loquendi, ut testis est univ ersus populus Florentinus, quod etiam si dixissem, nullam propter hoc incurrerem poenam, non enim invenitur in aliquo loco scriptum, nec in toto corpore legis canonici, nec civilis, nec aliquo authentico libro, quod qui dixit se cum Deo loqui puniatur, stultum etiam esset & impium facere talem legem, cum nullus posset imponere legem Deo, potest enim ipse loqui cum quibus vult, & eis praecipere ut dicant. Haec dicit dominus Deus, &c. sicut propheta faciebant.

Item suggerunt me dixisse, Jesum crucifixum & Deum mentiri, si ego mentirer, cum neque hoc absolute dixerim, quasi Deo voluerim me equiparare, sed in causa tamen, verbi gratia si quis diceret: Erunt signa in sole & luna & stellis, &c. & deinde dicat: Si ego mentior, Christus quoque mentitur; nunquid hoc execrabilis adiurationis genus? ita ego aliquam veritatem quam locutus est Christus, aliquando cum dixissem subiunxi: Si ego mentior, & Christus, &c. Item in eodem brevi subsequitur: Extra statum salutis quemque fieri vanis illius assertionibus non credentem, &c. Hoc ego nunquam dixi, sed bene hoc modo locutus sum, quod cum sciam multa, quae praedixi, esse a Deo, qui obstinato animo eis non vult credere, sed omnino statuit contradicere, signum est quod is extra gratiam sit, quoniam, ut dicit, gratia & lumen fidei semper inclinant ad veritatem: ideo qui est in gratia non potest tendere contra veritatem, quae a Deo est firmata, verum qui nostris assertionibus non credunt, nec tamen obstinato animo contradicunt, dixi & publice scripsi, quod poterunt esse in gratia & salvari contradicentes, ergo non dixi, quod peccarent, sed quod modo quo supra illorum contradictio signum erat privationis gratiae. In eis praeterea ibidem dicitur: Alia deinceps istum non minus inepta facere, & dicere, ac scribere, quae, &c. Torus siquidem populus iste testis est,

Negat se
dixisse a
solo Deo
missum.

Negat di-
xisse lo-
qui cum
Deo.

XXII.

Refellit
obiecta
blasphemia
verba.

Arguit e-
os, qui
non cre-
dant re-
velatis a
Deo pri-
vatos gra-
tia.

Tacet
scripta
sua & di-
cta.

me nec dicere, nec facere inepta, nec scandalosa, sed quae magna sunt virtutis & necessitatis in fructus multos, & salutem animarum, & ad pacem in civitate Florentina, & ad reformationem spectantia, & cum scriptum sit: In ore duorum vel trium testium stat omne verbum; ego non solum duos vel tres, sed duo & tria vel etiam decem testium millia in medium adducam, cum quibus & ipsa opera non a me, sed a Deo per me facta clamabunt, probabuntque, me nunquam talia dixisse aut, &c. similiaque adversum me reprobi homines composuerunt.

XXIII.
Negat se
dixisse prophe-
tam.

Praeterea in ipso brevi sequitur: Cogitavimus longa cunctatione, & diuturna patientia nostra efficere ut fatuam illam prophetiam professionem recognosceret, &c. Ego arbitror, quod nullus homo mundi prorsus possit inveniri, qui audierit unquam ab ore meo tam arrogans verbum, ut dixerim me esse prophetam, verum & contrario multa etiam millia poterunt testari me saepe dixisse non esse me propheta, neque filium prophetae, quod etiam si dixissem, non video quare etiam puniendus, nulla enim facta est aut fieri potest lex, quae damnet hominem quemquam, qui se dicat ex spiritu divino futura predicare, nisi sub hoc velamine populum sollicitet ad malum, vel heresim, aut aliquid quidquam praeter haec faciat, ut scribitur Deuteronomii VII. quod de me nullus dicere potest, ut notissimum est. Dicit non potest, quod alius nullus surgere potest propheta in Ecclesia Dei, & si hoc dicitur donum prophetiae de Ecclesia pelleretur, quod est contra illud Amos tertio superius allegatum: Non faciet dominus Deus verbum, &c. & illud proverbiorum decimono: Cum propheta defecerit dissipabitur populus. Quod si dicitur Deuteronomii decimoquarto scriptum est, quod propheta, qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quae ego non praecipui illi, ut doceret aut diceret ex nomine alienorum deorum, interficietur, quod si venerit, quod locutus est, bonus propheta fuit, non autem falsus. Quod non est intelligendum sic, videlicet nisi statim quod praedixit eveniat interficiatur. Alioquin fuerat interficiendus Isaias, & Jeremias, & alii multi prophetae, & ipse Christus dominus, quia multos annos vixerint, & ea quae ab eis fuerint praedicta, nec in eorum vita venerunt, & ideo intelligere oportet, quod si aliquis dixit se ex spiritu Dei futura predicare, & ea, quae praedicit, non sunt contra fidem, nec contra canonicas scripturas, nec contra catholicae Ecclesiae doctrinam, expectandus est patienter eventus eorum, nec sperandus est, maxime ubi vita bona comes fuit, quia De-

us multos servos habet occultos, ideo ait Apostolus: Prophetias nolite spernere, si autem tempora a propheta praefixa non evenerint, quae praedixit, tunc debet acriter argui, & sic lex ipsa intelligitur. Cumer-go jam multa, quae praediximus, evenerint, adhuc non sum arguendus, nec puniendus, quia illa futura pronuntiaverim, si autem caetera suo tempore non evenerint, merito arguendus, ero, certus sum autem quod evenient, nec ex eis unus apex praeteribit. Cum ex hac licentia multorum errorum a fanaticis spargendorum impenderet discrimen, a concilio Lateranensi postea sancitum est, ne quis revelata sibi promulget, nisi prius sedi Apostolicae, ad quam spectat judicare de propheta, ea aperuerit. Subdit Savonarola in sua apologia. Certe, beatissime pater, notissimum est non solum Florentiae, sed etiam in diversis Italiae partibus, quod meis verbis secuta est pax in civitate Florentiae, quae si non fuisset secuta, tota Italia fuisset perturbata, quod si verbis adhibita fuisset fides, Italia hodie non hoc modo quateretur, nam ejus praevidens afflictiones, licet a multis fuerim derisus, pronuntiavi gladium venturum, ac pacis remedium ostendi solam esse poenitentiam, unde Italia universa gratias per me Deo agere deberet, docui enim eam remedium tranquillitatis, quod quidem servans Florentiae jam habet, quod non haberet, & similiter si tota haec faceret Italia, gladius nequaquam per eam transiret, quid enim nocere potest poenitentia? Nullus itaque vere testari potest, me scandala in Ecclesia seminasse, sed ego innumeros habeo testes, quod bona semina seminavi, verum inimicus homo zizaniam seminavit, & incidit in foveam, quam fecit.

E praedi-
ctis a se
aliqua e-
venisse, a-
lia non-
dum e-
ventura.

Praedicta
a se Ita-
liae mala
& per
poeniten-
tiam a-
verti pos-
se.

XXIV.

Subjungitur praeterea hoc in eodem brevi: Subdola calliditate perversorum quorundam fratrum, &c. Primum quidem perversos fratres eos vocandos esse, quos nulla notat prorsus infamia, immo qui in toto hoc populo sint optima fama, non potuerunt suggerere sanctitati vestrae, nisi improbi homines: mittat enim eadem sanctitas vestra aliquem ex suis fidelibus, qui civos & populum interroget de fama fratrum S. Marci & S. Dominici de Fesulis, & probabit, atque clarius cognoscat, quam apertum fuerit hoc eorum mendacium. Illos pervertit Savonarola, cum mutare cucullas cum galeis, & cedere gladio ac caedi se exponere iussit, qui pergit: Secundo falsum est, quod haec separatio fuerit impetrata a quibusdam solummodo, & non omnibus, ut publico loquar instrumento. Tertio quia fuit impetrata, non ut lanis in libertate viveremus, sed strictius, ut effectus ipse demonstrat. Praeterea nec sub-

Famam
predica-
torum de-
fendit.

Negat
dolo con-
gre gatio-
nem su-
am con-
stitutam.

dole fuit impetrata, cum causa hac longo tempore fuerit discussa, & mature examinata, ut testis est reverendissimus dominus prorector noster Neapolitanus, qui hanc separationem sua prudentia impetravit: nam iuxta seriem nostrarum constitutionum hac provincia est a provincia Lombardia distincta, & una alteri praeesse non debet, sed propter pestem quandam diminutis fratribus in hac provincia, conventus S. Marci de Florentia fuit per literas ejusdem generalis magistri unitus, seu commendatus congregationi Lombardia. Deinde prior quidam non vocatis fratribus alius breve impetravit, quod quidem nullius dubitatur fuisse valoris, cum esset subreptitium, quare si augmentatis fratribus & multiplicatis autoritate sanctitatis vestrae ad statum naturalem reversi sunt, ira hoc dici non potest, id esse fraudulenter factum, immo est secundum tenorem nostrarum constitutionum.

XXV. Praeterea ibidem sequitur: Nam licet, &c. id tamen falsum est, quamvis enim mihi praeceperit sanctitas vestra, quod eam adirem, literas nostras tamen ad eam transmissi rationabiles causas adducens, quibus adire non possem iuxta illud, cap. Si quando de rescript. Prima fuit quia infirmus & valetudinarius eram, & periculo mortis me exposuissem. Secunda quia adversarios habeo capitales, & tales quod iudicio omnium, qui hoc sciunt, civium, Romam non potuissem pervenire: & hoc est quasi publicum in civitate, unde nec possum sine debita custodia domum egredi. Tertia fuit propter civitatis periculum, cuius regimen adhuc erat debile & nostris monitis a Deo sustentatur & perficitur. In calce autem literarum rogavi sanctitatem vestram, ut hac vice mihi parceret, quia alias cum majori satisfactione venire poteram. Miror autem quod sanctitas vestra literas meas non habuerit, quarum copiam propter hoc in literis conventus nostri heri ad sanctitatem vestram missis allegavimus, ut & ipsa videat quod falso loquuti sunt qui dixerunt, me obedientiam recusasse. Praeterea cum beatitudo vestra sit maximis rebus occupata, non potest de his quae particulariter fiunt, exactam habere notitiam: quod intelligentes homines perverfi suggererunt, ut hanc causam meam determinandam, iudicandam, & puniendam committeret vicario generali conventuum reformatorum Lombardia & Praedicatorum, qui iudex fuit nobis summopere iure suspectus, notorium est enim quod inter congregationem Lombardia & nostram propter separationem praedictam orta sunt controversiae maximae, & quod idem vicarius una cum fratribus non cessat quotidie nos in-

Excusat se, si Romam non accesserit. Causa ab eo allata.

Negat obsequio defuisse.

festare. Constitutum igitur adversarium alicujus iudicem ejusdem novit sanctitas vestra quam contra omnia sit iura & divina & humana. Praeterea quando quis inimicos habet capitales, omnia iura illi concedunt, ut personaliter non teneatur comparere ubi vita sibi imminet periculum, quia hic timor est cadens in constantem virum: quis enim accederet, vel qua ratione aliquis teneretur confessorii talis subire iudicium, se in hostium sinum reponere, & ad mortem per violentam injuriam, non per iustitiam referendam ultionem se offerere? ut Clem. Pastoralis de re judi. scribitur, subdendo in eodem textu rationem, quatenus hac quidem de iure timentur, hac de morte vitantur, hoc refugit ratio, hoc abhorret natura. Ergo qui huiusmodi citationem saperet arctasse citatum, quo iure cum aliis plerisque tum in dicta Clement. dicto cap. Si quando, per doctores, & praecipue eximium sanctitatis vestrae auditorem Felinum, & tui sumus & impune non pavimus sanctitati vestrae iustas causas plures assignando. Ego enim inimicos habeo capitales, ut sanctitati vestrae scripsi, & tot, & tales, ut non possim hinc recedere, nec sine maxima cautione propter multiplices insidias egredi, quomodo igitur dicitur in praedicto brevi, quod debeam parere huic vicario Lombardia: ubi libet gentium me citaverit, praesertim cum multa sint Italiae loca, ad quae nullo pacto sine vita indubitato periculo non possim transferri? Unde ergo haec, nisi quia sanctitati vestrae perverfi homines subdole ea quae falsa sunt, suggererunt, & literas nostras ei non reddiderunt?

XXVI. Inimicos autem habeo tales propter veritatem a me praedicatam, veritas enim odium parit, plerique enim pravi cives, qui unam factionem non tam propter rei publicae studium, quam propter explendam ambitionem suam expulerant primatum affectantes, alias novas & plures hinc factiones & simultates suscitabant, & velut de hydra dicitur uno truncato capite plura nascebantur & sequebantur, ut dissidente civitate & tumultuante populi licentia discordiae, rixae, vindictae, seditiones, caedes & universae urbis exitium impenderent, maxime assistente potentissimo Rege, apud quem odii fomites non deerant, ipsum de everfione huius patriae sollicitantes. Sic ipsa civitas tam intellectibus quam exterius agitata odiis facile [nisi Deus subvenisset] tum peritura majus universae Italiae incendium subministrasset. Ego quantum potui Regis indignationem & gladium averti praesenti civitati, tum pericula prospiciens, eum ad clementiam, pietatem, & religionem hortatus sum, monens

Provocat apud Pont. datum sibi adversarium pro iudice.

Sine vitae periculo ad illud tribunal accedere non potuisset ait.

Continuavit Gall. Regem ne Florentiam everteret.

nens non solum hic, sed ubique locorum suos a direptione, & ab atrocitate continere, & Dei timorem semper pra oculis habere. Deinde haec civitas Dei munere incolumis ex medio incendio servata est, & in ea civium concordia, publica pax, ac Dei timor inductus est. Quid ego aliud potui diu nocturne utilitati ac tranquillitati hominum, & divino praecipue honori totis viribus inserviens? aut quid magis necessarium eo tempore facere debui? Hanc denique laborum meorum mercedem ab ingratu reporto? quorum adhuc me non paviter, dummodo merces nostra copiosa sit in caelis, mendaces enim & vani sunt filii hominum, & vana est spes eorum, & quamvis eos non timeam, qui scio scriptum esse: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum; nolo tamen Deum tentare, cum & contra scriptum sit: Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam: & dominus Jesus scit, quod rer hoc nobis exemplum praebuit, & Apostolus Paulus humanis defensionibus sepe usus est. Pluribus interjectis de Dominicana familia Florentina, quae disciplinae regularis restituendae studio a Longobardica iuste disgregata fuerit, concludit Savonarola.

XXVII. Cum igitur, beatissime pater, constet omnia, quae sanctitati vestrae suggesta sunt, esse falsa, & a perverfis hominibus, qui quarunt animam meam, esse & fuisse falso confecta, qui me ex hac urbe altitius suis cupiunt educere, non ut veniam ad pedes sanctitatis vestrae, coram qua me omnia nostra facile defensorum spero, sed ut me interficiant in utinam ambitione sua tyrannidem affectantes, non indignabitur sanctitas vestra defensiones nostras pie admittere, & nos potius, ut arbitror, prudentes quam inobedientes appellare, dum interim iuperfedemus, ut intelligamus patris nostri & domini nostri benignam responsionem, & ab huiusmodi gravaminibus liberam absolutionem, nam doctrinam hanc a praedecessoribus sanctitatis vestrae & doctoribus sanctis, videlicet theologis & canonistis didicimus, unde inter alia multa allegari possent, specialiter hoc patet, sicut plene novit sanctitas vestra, ut in praedicta cap. Scribentes. Et maxime per dominum Felinum Ferrariensem, ejusdem sanctitatis vestrae benemeritum auditorem, cum nisi hac notissima essent in literis praesentibus ea non subscripsissemus. Quod autem omnia, quae superius scripsimus, vera sint, ubi oporteat non erit difficile nobis probare. Mittat sanctitas vestra unum de suis fidelissimis virum iustum & non sus-

pectum, & clare ab universo populo poterit certificari: & ego paratus sum in omnibus emendare meipsum ubicumque ero, & publice coram populo universo omnia errata mea revocare. Dignetur sanctitas vestra mihi significare quid ex omnibus, quae scripsi vel dixi, sit revocandum, & ego id libentissime faciam, nam & hac vice & semper, sicut saepius dixi ac etiam scripsi, me ipsum & omnia mea dicta & scripta subicio correctioni sanctae Romanae ecclesiae, & sanctitatis vestrae, cui semper me ipsum & fratres meos ejusdem pedibus prostratum plurimum commendo. Florentiae ex conventu S. Marci die vigesima nona octobris MCCCCXCVII.

Beatitudinis vestrae filius & servus frater Hieronymus.

Non admittae sunt a sede Apostolica. XXVIII. haec excusationes ut fictae, intereaque adversus ipsum ejusdem sedis defugientem iudicium nonnulli theologi varia scripta edidere, haeresisque suspitione perfringere, ita ut quaesita multis annis sanctitatis opinio momento eversa fuerit, de quo Petrus Delphinus (a) Camaldulensium magister haec tum scripsit ad Guidonem religiosum virum: Quae per Julianum scribam heri misisti ad me opuscula contra Hieronymum Praedicatorum edita, & nuper impressa, perlegi accurate omnia, atque ut semel tibi aperiam sententiam meam, quomodo sit immunis ab excommunicatione iudicandus nequaquam video: quis tuto non obediat summo sacerdoti? aut quis ejus praecipua contemnat nisi quod non animadvertit scriptum? Numquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediat voci Domini? melior est enim obedientia quam victimae, & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum arietandi est repugnare, & quasi scelus idololatriae est nolle acquiescere. Viderit ipse quoniam ductus spiritu hoc faciat, ut vicarium Christi non timeat, nec mandata ejus observet. Ego nimirum, si mihi occurreret, nec aere ei dicerem, ne dum communicarem cum illo ulla in re. Opto & ita precor Dominum, ne Florentinae respublicae aliquid patiarur mali aliena culpa, &c. Ex Fonte bono die 1. julii MCCCCXCVII. Scripsit (b) idem.

Petrus Delphinus adversus Hieronymum hoc anno dialogum de pontificia auctoritate. Caeterum damnatum publico iudicio eundem Savonarolam cum adversus Pontificem & Florentinos magistratus aperte rebellasset, inferius visuri fumus: nunc de turbis Anglicis agamus.

Ingentes facti sunt in Anglia tumultus.

Si Florentiam mittatur iudex coram populo omnia errata a se revocatum iri.

(a) Petr. Delph. l. 5. ep. 37. Plures Theologi adversus Hieronymum scribunt.

(b) L. 3. ep. 5.

Anglia ab impostore turbata. (a) Polyd. Virg. l. 26. Sur. 10. 5. l. 3. c. 9. & 14. Sa-bell. ann. 10. l. 9. & alii.

(a) a Petro Varbecho impostore, [i] qui se Eboracensem duce[m] Eduardi olim Angliæ Regis filium ex Richardi s[er]vis manibus divina providentia servatum esse fingebat, & a Margareta Burgundæ regiæ vidua ut nepos honorificentissime habitus ad Francorum Regem se contulerat, cum Henricus bellum ipsi moliretur inferre, paceque confecta abire iussus ad Jacobum Scotiae Regem perfrugerat, qui Humfræ comitis filiam genere propinquam matrimonio illi iunxerat, belloque Henricum Angliæ Regem petierat; pace vero reintegrata cum Anglo, excedere regno iussus erat. Ita Scotia profugus, cum Cornubienses finitimi adversus Henricum tumultuarantur, ad eos se transtulit, cupidissimeque exceptus, exercitum ex collectitia rusticarum turba male armis instructum contraxit, atque vicinas urbes bello adortus est; demum Henrico copiis apparatusis succincto veniente, levi prælio fusus fugatusque est; at salutem pactus in victoris deditorem se permisit, quæ Virgilius Polydorus (b) in proximum annum refert, alii (c) vero in hunc coniciunt. Cæterum Henricus filio Henrico secundogenito Eboracensem principatum tradidit. Arturo vero nato maximo Catharinam Ferdinandi & Elisabethæ Regum Hispaniarum filiam ad firmandum solum despondit, de quo inferius.

Victus ab Henrico Rege. (b) Polyd. sup. lib. (c) Sur. c. 9.

Catharina Hispana Arturo desponsa. XXX. Prædicator negat Virginis conceptionem maculæ expertem.

In Gallia Joannes Veri ordinis Prædicatorum doctor Parisiensis, cum publice e sacro suggestu dixisset, virginem Deiparam maculæ originalis peccati immunitatem non fuisse, gravissime audientes offendi, Parisiensesque doctores in toto celeberrimo cœtu statuerunt, neminem academici illi ascribendum esse nisi contrarium sententiam defensurum se sacramentum sponderet. Qua de re hæc apud Tritheimium leguntur (d): Eodem anno, nempe MCCCCXCVII. quidam doctor Parisius fuit ordinis Fratrum Prædicatorum nomine Joannes Veri homo temerarius & presumptuosus, qui in die conceptionis purissimæ semper Virginis Dei genitricis in oppido quodam Deppe Rothomagensis diocesis, publice in ambone prædicavit, beatissimam virginem Mariam purgatam ab originali macula, & non præservatam. Ex qua prædicatione scandalum grande in

(d) Tritheim. in chron. Spanhei. Bibl. Pat.

populo fuit exortum, quia omnes forme hodie, præter paucos Prædicatores, credunt, sentiunt, & prædicant Dei genitricem omni laude dignissimam originali nunquam subjacuisse peccato, sed præservatam semper; unde citatus ad universitatem Parisiensem propositiones suas erroneas & falsas XVI. die mensis Septembris publice revocare & abjurare compulsus fuit cum juramento, quod nunquam aliter de conceptione B. Mariæ semper virginis sentire, credere, aut prædicare vellet, quam præfata universitas determinavit. Sequenti autem die hoc est XVII. mensis Septembris congregati sunt apud S. Maturinum in civitate Parisiensi octuaginta duo sacre theologiae professores viri doctissimi, & omnes in eadem universitate de vigore promoti, in præsentia totius universitatis uno ore unaque sententia statuerunt & determinaverunt, quod nemo deinceps præfata universitati adscribatur, nisi se hujus determinationis, quod videlicet beatissima Dei genitrix & virgo Maria semper ab originali macula fuerit immunis & præservata assertorem, strenuèque propugnatores pro viribus futurum confirmet juramento. Ipsi etiam omnes antea juraverunt, sicut in statuto continetur, se omni tempore hujus veritatis purissimæ conceptionis Mariæ firmiter ad hæsurus. Mirum nobis videtur quod tantis viribus se nonnulli opponere audeant. Horum exemplo provocari sacre theologiae professores ante universitatis Colonien[sis] simile statutum fecerunt anno Tritheimii abbatis nostri XVI. Moguntina quoque universitatis doctores anno Joannis Tritheimii XVIII. simile pro defensione purissimæ conceptionis decretum sanxerunt.

Damnatus ab academia Parisiensi.

Decretum nemini doctoralem lauream collatum iri nisi conceptæ Virginis decus tueretur. Simile editum a Colonien[sis] academia.

Suscceptum hoc anno est a Joanne Alberto Poloniæ Rege bellum (e) adversus Bajazethem Turcarum Imperatorem, uti præ se ferebat, ad Kyliam & Bialogrodum Valachiæ arcem repetendas, nec non patrii in Warnensi pugna cæsi necem ulciscendam, proferendisque latius Christiani imperii fines. Obtulere se illi laborum & gloriæ socios Joannes Tiffenius cruciferorum equitum magister, Alexander magnus Lituaniæ dux, & Stephanus palatinus Walachiæ, ac si Hungari in sacrum idem bellum cum illis coivissent, facili negotio Turcarum res fuissent attritæ.

XXXI. (e) Michov. l. 4. cap. 73. Chron. l. 30. & alii. Expeditio a Poloniæ Rege in Bajazethem suscepta. Finitimi principes ab eo aversi.

NOTE [i] Anglicos tumultus in centore Petro Varbechio præcedenti saltem anno cœpisse certum est; cum Sanutus in historia belli Gallici affirmet, Angliæ regem ab Alexandro rogatum ut arma in Gallum commoveret, acquiescere noluisse, eo quod metueret sibi a Perichino quodam (ita Petrum appellat) molente Angliæ regem ad se transferre, cui Burgundiæ dux favebat. Fœdus tamen cum pontifice idem rex Angliæ inire non renuit. Porro tota hæc de fœdere armisque Anglorum in Gallos concitandis tractatio præcedenti anno agitata fuit. Idem tamen Scriptor bellum istud civile confectum tandem fuisse præcensit anno 1497. inferius adnotat. MANSI

Poloni ob fortationes divites ultione perculli.

XXXII. Dissoluta turpi eventu expeditio.

Decretum a Poloniæ Rege in Turcam.

Verum Polonus cum fratre Ladislao Rege consilia non contulerat, subdubitatumque est, illum non in Turcam, sed in Valachum convertere impetus meditatum; atque his suspitionibus excitata sunt odia, quæ in civile bellum eruperunt, neque enim commætus ac pabula subministravit Valachus, uti erat pollicitus, quare adversus eum ut fœditragum Polonica arma versa sunt: florentissimus autem ille Polonorum exercitus variis incommodis pressus, magnasque clades accepit obidentibus itineribus Valachis pabulatores intercipientibus; quod divitiarum in Polonos, qui pro fide bellaturi scortorum multitudinem secum traherent, iræ tribuit Michovias: Timore, inquit, non vulgari erant concussi Poloni, ut plerumque a paucis hostibus infidelibus & schismaticis aut fugarentur aut trucidarentur secundum illud Deuteronomii XXXII. & psalmi ultimi sabbati, quomodo persequeretur unus mille & duo fugerunt decem millia: nonne ideo quia Deus suus vendidit eos & dominus conclusit illos? ipseque Stephanus Voyevoda nonnullos dira morte perimebat, ut tandem clamarent ad Regem Poloni, quo illos in domos redire permetteret.

Oppugnata est ab Alberto Sazovia, tormentisque bellicis diverberata; quibus auditis, metuens Hungariæ Rex, ne Valachus in Turcarum partes se transferret, concordiam interpretem egit: atque ita nullo fructu dissoluta est expeditio, redeunteque Polonus Turca & Valachi gravioribus damnis ea insidiis affecere, extremaque agmina carpere, atque in nemore Boukonyna ingentem Christianorum vim interceptam in barbaricas regiones abducere, adeo ut ægre Rex, qui morbum contraxerat, defensus sit. Ob quem infelicem eventum senatus Polonicus cavit, ne Reges impostum generales in Turcam expeditiones nisi junctis Apollonica sede & cæteris Christianis Regibus sociali armorum fœdere conficerent: Tantum, inquit Michovias, ipsa expeditio lucri emolumentique avirerri Poloniæ suo Regi præbuit, ut communi laudo statuerint, nunquam Regibus suis permitrendum expeditiones facere generales, scilicet, proceres regni nunquam generaliter ad arma movendos contra infideles Turcas, aut Tartaros, nisi primum consulta Apostolica sede, sed & aliis Regibus Christianis ad expeditionem ipsam accedentibus. Mævor quoque summus hoc improspere expeditionis casu hoc regnum implet pro communi fratrum regnicolarum casu, qui ab inconsulta paucis communicata expeditione evenerat, proque amissa existimatione, quia Turca & Tartari nihil plus quam gene-

valem Polonorum timere expeditionem. Irritati ea expeditione Turca Valachis Tartarisque junctis in Poloniam proximo anno maximo cum exercitu irruerunt, quos celo pugnante profugatos videbimus. Interea facta a Turcis ineunte vere per Croatiam excursiones in Styriam & Carinthiam, actamque plurimam prædam refert Michovias (a), eaque illectos ætate iterum repentina irruptione easdem provincias evassasse, ac fidelium fere sex millia in servitum abduxisse, ad quas Turcicas grassationes comprimendas cum Maximilianus cæsarea arma exerere debuisset, Gueldrum immisso Alberto Saxoniæ duce populatus est (b).

Expofuit Alexandro Emmanuel Lusitanæ Rex administro Georgio Cardinale Albanensi decrevisse arma vertere adversus Afros ad eos Christo subjiandos, populocitque urbium expugnandarum jus imperiumque sibi conferri, quod ipsi ita a Pontifice (c) concessum est, ut sine detrimento fieret alterius Christiani principis, cui jus in eas urbes partum esset: tum legem addidit, ut in loca imperio Lusitano adjecta Christi cultum restituendum curaret.

Charissimo in Christo filio Emmanuelli Portugallia & Algarbiorum Regi illustri salutem &c.

Te ac heredes successores tuos, quos vestigia tua imitatos, & sedi Apostolicæ devotissimos futuros non dubitamus, auctoritate omnipotentis Dei, nobis in B. Petro concessa, de civitatibus, castris, locis, terris, & dominiis infidelium, quæ tibi ditionique tuæ subiacent, & quæ te in dominum cognoscere seu tributum solvere velle contigerit, sine alicujus Christiani principis, cui jus in illis sit quaesitum præjudicio auctoritate apostolica tenore presentium investimus, illaque tibi, hereditibusque tuis successoribus tuis præfatis auctoritate vicariatus ipsius domini nostri Jesu Christi, qua fungimur in terris, per te, heredesque & successores præfatos in perpetuum tenenda, regenda, & gubernanda ac ad illis libere dominandum, prout alia regna, terras, & dominia tua tenes, regis, & gubernas libere donamus, concedimus, & assignamus, ac illa conquirendi plenam & liberam facultatem largimur, districtius inhibentes quibuscumque Regibus, principibus, & dominis temporalibus, quibus jus quaesitum non foret, ne se contra sic se tibi subiacere volentes quovis modo opponere, nec tibi propterea bellum movere, seu alias molestare presumant. Majestatem vero tuam charissime fili, nec non heredes & successores præfatos per viscera misericordiae domini nostri Jesu Christi, & per sa-

Turcarum excursio in Croatiam & Carinthiam.

(a) Michov. c. 78.

(b) Tritheim. in chron. Spanhei. XXXIII.

(c) L. 7. bull. sec. p. 462. Africam affectat Lusitanus.

Concessa illi sine damno Christiani principis cui jus partum foret.

Lex addita ut Christi cultum restituendum partis locis curet.

XXXIV.

Gerbae expugnatae a Siciliae proreg. (a) Sur. 10. 5. l. 3. c. 17. (b) Id. ib. c. 16. Melilla in Africa parva Gufmanii opera. (c) Eod. cap. (d) Gammes. l. 2. Comin. l. 8. c. 17. Sur. 10. 5. l. 4. c. 19. Joannes princeps Hisp. extinctus.

(e) Sur. 10. 5. l. 3. c. 18.

Hispania sceptrum ad Austria cum translata. XXXV. Ximenius restituenda in Hisp. eccl. disciplina vacat.

(f) Comes. l. 1.

cri lavacri susceptionem requirimus & plurimum hortamur in Domino, ut si aliqua ex terris, locis, & dominiis hujusmodi, Domino concedente, acquisiveritis, omni studio & diligentia, prout catholicos Reges & principes decet, efficere studeatis, quod inibi nomen ipsius Salvatoris nostri colatur, & fides catholica exaltetur & amplietur, ut exinde praeter aeternae retributionis premium, nostram & dictae sedis benedictionem & gratiam uberius consequi merearis, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MCDXCVII. kal. junii pontificatus nostri anno v.

Aspirabat etiam ad Africae imperium Ferdinandus Hispaniarum Rex, atque hoc anno septembri devexo arx Gerbae insulae Africae objacentis Joannis Nuzae proregis Siciliae virtute in fidem ejusdem Ferdinandi ac potestatem venit (a), inque ipsa Africa ex adversa Almeriae regione, Melilla (b) a barbaris deserta a Gufmanio Medinae Sidoniae duce praesidiariis copiis bellicisque instrumentis egregie munita est ad proferendos latius Christiani imperii fines: quibus progressibus exterritus Phutensis Rex finitimas urbes munitiombus praesidiisque firmavit (c). Parabatur etiam a Ferdinando ipso & Elisabetha Regibus classis (d) ad explorandum Americae continentem, in quo majora longe opulentioraque, quam in Africa regna perfacile comparanda Christophorus Columbus praedicabat, sed inter secundos rerum successus Joannes princeps tot regnorum heres, qui Margaritam Maximiliani Romanorum Regis filiam uxorem duxerat, in ipso aetatis flore peracuta febris mense octobri extinctus est. Porro Emmanuel Lusitaniae Rex, cui Isabella Joannis principis defuncti foror in matrimonio juncta erat, in Castellam a focero & focru in hereditatis amplissimae spem evocatus est (e), quae tamen hereditas postea ad Philippum Austriae, qui Joannam duxerat, devoluta est, quem tamen ostensa tanta felicitate potiri non potuisse suo loco dicitur.

Caterum Ferdinandi & Elisabethae Regum autoritate sultus Ximenius collapsae in Hispaniis ecclesiasticae disciplinae restituendae, uti ante coeperat, sedulam operam navabat, cujus pia studia cum eludere vasti homines niterentur, qui se ab archiepiscopali imperio solutos ornatofque immunitatibus praetexebant, suasque causas a Pontifice tantummodo cognoscendas, Ximenius ad tollendam hujusmodi male vivendi licentiam ab Alexandro VI. obtinuit (f), ut illi convulsa ejusmodi immunitate, quae peccandi irritamentum & munimentum foret, ad com-

munes archiepiscopales leges redigerentur. Datam ita a Ximenio faciendae disciplinae ecclesiasticae operam refert Gomasius (g), ut homines renati denuo viderentur, vitisq; omnibus bellum indidum. Ad monasticam etiam pristinam sanctitatem instaurandam plurimum laborem susceptum a Ximenio ipso, faventibus Ferdinando & Elisabetha Regibus, tradunt, eaque sacrarum legum severitate percussi stuprorum usu contaminati homines, quingenti numero in Africam trajecerunt (h), ut inter impios impie agerent, refert Sabellicus (i). Auget horum illorum numerum Petrus Delphinus, & gravissimis sententiis eorum impietatem execratur (k): Novum, inquit, scelus & nostra aetate inauditum heri primum didici ex literis tuis ex Hispania, videlicet ad mille diversorum ordinum religiosos, quos conventuales vulgus nominat, communi consensu in Africam enavigasse, atque ibidem, relicto vero Dei cultu, abnegataque Christiana fide, ad ritus sese gentilium transtulisse, eo quod indulgentes vitae laxiori cogerentur a Rege suam quisque regulam observare. Miror tantae multitudinis cor unum & animam unam in adeo detestabile facinus conjurasse. Miror magis doctrinam insipientium, cum ex iis multi, ut scribis, forent sacrae theologiae professores, tam facile potuisse a veritate auditum avertere, & ad fabulas converti. Et infra: Vere antichristi omnes. Nunc autem, ait Apostolus, antichristi multi sunt, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Quibus recte obici potest, quod fuerint magistri insipientium, & doctores errantium. Horreati sunt sapius Christianam plebem. Nolite jugum ducere cum infidelibus, quae enim participatio iustitiae cum iniquitate, aut quae societas luci ad tenebras? Aut quae conventio Christi ad Belial? aut quae pars fideli cum infideli? Aut qui consensus templo Dei cum idolis? Et nihilominus ipsimet avorterunt se & non servaverunt pactum, & fornicati in adinventionibus suis. Musolea die XI. decembris MCDXCVII.

Eodem anno Deus ad inferendum Indis orientalibus evangelium Lusitanorum pios & magnanimos conatus promovit. Immisit enim mense julio Emmanuel Lusitaniae Rex (l) quatuor navium classem Ulissipone instructam, praefecto Vasco Gamma ad explorandas Indias, in quo facinore arduo conficiendo auctos divinitus illi animos confirmatosque reportatae postea divinae Numinis vi admirabiles victoriae, per amplissima regna diffusa Christiana religio, everfae demonum arae, ob-

Indidum vitio belum. (g) Id. ib. Sur. 10. 5. l. 3. c. 15. Raph. Vol.

(h) Sabellicus. Enn. 10. l. 9. (i) Id. ib. (k) Petr. Del. l. 5. ep. 49.

Horrenda eorum apostasia.

XXXV.

(l) Jo. Barref. dec. 1. A. sic l. 4. c. 1. Classis Lusitana immissa in Indias.

tri-

Vexillum crucis Gammae datum a Rege.

A sacerdotum agmine linteato deductus ad naves.

XXXVI.

(a) Jo. Barro. c. 2. Ofor. & Miff. ubi sup.

tritaque Mahumetica superstitione ostenderunt. Tanti operis molitores Vasco Gammam ac socios Emmanuel in maritimae expeditionis prociectu hac oratione ad subeundos labores accendit. Cogitanti sibi Dei optimi maximi divinae gloriae Lusitanique nominis amplificationem occurrisset, nil majus suscipi posse, quam si depulsus jam ex Hispania Mauris, regnique Phutensis praecipuis arcibus occupatis Indiarum terrarumque orientalium oras incognitas vastissime ab ecclesia Romana intervallo disjunctas aperiret, in quibus non modo fidem Jesu Christi Lusitanorum opera propagandam, colligendamque inde Dei hominumque gratiam speraret, verum amplissimas opes vastissimaeque imperia ex impiorum manibus vindicanda Lusitanae coronae adjectum iri; si enim ex patefacta jam occidua Aethiopiae parte novos titulos Lusitaniae pepererit, majora longe compendia ex orientalibus opibus adeo in antiquis historicorum monumentis celebratis conquisitum iri, cum ex earum tantum commercio Veneti, Genuenses, Florentini, aliique Italiae populi tantam potentiam consecuti fuerint. Plura alia in eadem sententiam addita ab Emmanuele, ac mox vexillum crucis effigie adornatum Gammae in genua provoluto traditum, quo Rex religiosae Jesu Christi militiae princeps ac moderator sacro equitum ordini eum ascripsit; Gamma vero porrecta religiose ad crucem manu solemniter sacramentum professus est pro divina & Lusitana gloria crucem ante Maurorum, gentilium, omniumque barbarorum ora circumlaturum, eamque spretis omnibus periculis ad extrema vitae suspiria defensurum, omnique fide ac diligentia ad patefaciendas Indias incubiturum. Accepto autem sacro vexillo divinam opem imploraturus ad templum, in quo ecclesiastica sacramenta conferri mare conscensuris fuerant, pernoctaturus se contulit, instructoque agmine religioso a sacerdotibus in naves deductus una cum sociis indulgentiarum praemio a summis Pontificibus jam ante Henrici principis rogatu iis, qui ad barbaras aperiendas oras contendunt proposito, donatus est, quem non ad praecarios felicesque agendos triumphos, sed ad funus pergere plerosque existimasse, narrat hinc verbis Oforius (a).

Aberat Olyssipone prope littus quatuor passuum millia templum sane religiosum & sanctum ab Henrico in honorem san-

ctissimae Virginis edificatum, quod postea alterius amplitudine & magnificentia, quod Emmanuel illi conjunctum in honorem ejusdem Virginis a fundamentis extruxit, nomen amisit. In id Gamma pridie illius diei, quo erat navem conscensurus, se recepit, ut noctem cum religiosis hominibus, qui in aedibus templo conjunctis habitabant, in precibus & votis consumeret. Sequenti die, cum multi non illius tantum gratia, sed aliorum etiam, qui illi comites erant, convenissent, fuit ab omnibus in scaphis deductus, neque solum homines religiosi, sed reliqui omnes voce maxima cum lacrymis a Deo precabantur, ut bene & prospere illa tam periculosa navigatio omnibus eveniret, & universae bene gesta incolomes in patriam redirent; a multis tamen interim is fletus, atque lamentatio fiebat, ut funus esse viderentur, sic enim dicebant. En quo miseros mortales provexit cupiditas & ambitio! Potuit ne gravius supplicium istis hominibus constitui, si in se scelestum aliquod facinus admisisset, est enim illis immensi maris longitudo peragranda, fluctus immanes difficilima navigatione superandi, vita discrimen in locis infinitis obeundum. Non fuit multo tolerabilius in terra quovis genere mortis absunt, quam tam procul a patria marinis fluctibus sepeliri? Haec & alia multa in hanc sententiam dicebant, cum omnia multo tristiora fingere praemetu cogerentur. Gamma tamen, quamvis lacrymas suorum desiderio funderet, rei tamen bene gerenda fiducia confirmatus alacriter in navem faustis omnibus conscendit VII. idus julii anno a Christo nato MCDXCVII. Minime idoneum erat id navigationis tempus (b), ut postea comperit, verumtamen, regente cursum Deo, vigesima novembris (c) die Bonae spei promontorium praetervecti sunt. Describit pluribus Barrosius (d) Gammae itinera, utque in vasto mari normis navigulariis dimensaque altitudine solis ex instrumentis mathematicis, quae Rodericus & Josephus Judaeus medici regii, ac Martinus Bohemus Joannis Regiomontani discipulus hortatore Rege Joanne II. commenti erant, cursum fuerit moderatus inter medias procellas ad oram Zanguebarii natali Christi die, ex quo id littus Natile appellatum, applicuit, atque ab iis Aethiopicis aliquos com meatus inito commercio accepit. Ut vero haec navigatio, felicem exitum patefactis Indiis haberit, proximo anno dicitur.

Effusa multae caelo praecses.

(b) Mas. sei. ubi sup. Instrumenta nova ad tenendum in oceano cursum inventa. (c) Joan. Barof. sup. lib. c. 4. (d) Id. c. 2. 3. cod. c. 3.

I. Carolus Franc. Rex Neapol. regnum iterum affectat. (a) Comin. l. 8. c. 18. Ferron. in Car. VIII. Gaguin. in eod. Guicci. 3. Miserando mortis genere perit. (b) Id. ibid. In extremo vitæ actu pietatis signa dat. (c) Ferron. ubi sup. II.

ANNO salutis Christianæ nonagesimo octavo supra mille quadringentos indictione prima Carolus VIII. Francorum Rex Neapolitanum bellum redintegrare, prioraque damna novis sarcinationibus meditabatur (a), cum universa illa bellica consilia a Deo confecta sunt, imminentiumque calamitatum timore liberata Italia; ipse enim in ætatis flore, dum ludentes pila circumspicit una cum Regina conjuge recreandi animi causa, repentina apoplexia percussus abalienatis sensibus concidit; obiitque nocte ante proximum aprilis diem octavum, in quem dominica palmarum incidebat; haud tamen impertum & immemorem salutis animæ erptum tradit Comineus (b), cum bis ea hebdomada sacramento penitentiae noxas expiasset, ac postremam vocem de nullo unquam peccato lethali committendo edidisset, terque recuperato vocis usu in ea cum morte lucta se Deo Deiparæ, & SS. Claudio & Blasio commendasset, de quo hæc tradit Ferronius (c). Tanta indole princeps repente sublatus est, nam quodam die ex cubiculo uxoris prodians una cum ea in ambulacrum apud Ambasiam subivit, ut qui in castro pila ludebant simul spectarent, atque ibi orto sermone cum Joanne episcopo Andegavensi de prioris vitæ erratis, ita sibi futurum propitium Deum obtestabatur, si non speraret posthac futurum, ut Deum neque culpa ulla piabili, neque inexpiabili, quoad ejus fieri posset, offenderet. Hæc dicens mox aversus corruit hora diei post meridiem secunda, jacuitque ad horam noctis undecimam, quacum vox cum defecisset expiravit, sed cum ad se redire visus esset extrema hæc vox tertio audita est Deum sacramque Virginem implorantis. Ubi primum corruit in vicinum ambulacro cubiculum, quo nullum toro castro sordidius erat, perductus, ubi casu non calcitra non thorus linteo ornatus, palearium tantum aderat linteis sordidis substratum, atque is, cui tot castra ornatissima, tot urbes florentissima parebant, animam egit magno sui desiderio apud omnes relicto, annum agens vigesimum septimum, natum ultima junii excurrente anno MCCCCLXX. re-

fert additionum ad Monstreletum author (d), cum regnasset annos quatuordecim, magnificeque ad Dionysii Parisiorum sepulchrum est, sepulchroque majorum illatus. Patere hoc exemplo ait Comineus (e) spernendum esse humanum factum, nec res caducas tot anxiiis curis ambiendas, cum non minus scepra quam ligones mors conculet. Ordinando illum optime regni statui, administrandæ justitiæ, tollendis vectigalibus, atque ad quadringenta millia nummorum redigendis, restituendæ etiam in pristinum splendorem ecclesiasticæ disciplinæ vacare tum cœpisse tradit, quo etiam elogio illum exornat Ferronius (f): Cœpit, inquit, & ipsam Galliam probatissimis institutis regere: ipse bis hebdomade omnium querelis auditis jus dicebat, libero omnibus aditu ad auditorium dato. Nemo fuit, quantumvis abjectus, qui non ad prætorium, ubi venisset, audiretur. Constituerat magistratus regios, salariis auctis, ab omni quæstu avocare, jure illo etiam sportularum sublato duodecies centum millia libellarum Turonicarum nomine tributi a Gallia tantum quotannis exigere volebat ad alendas copias ipse se, familiarumque suam, omnes etiam aulicos magistratus ex fructibus obventionibusque regiorum prædiorum canonis regii, aliorumque jurium alere debebat, quem morem præscos Gallia Reges conservasse ferunt. Et infra: Magistratus non nisi eruditissimis probatissimisque viris dedit, ac sæpe falsus ab aulicis, qui inde pecuniam extorquebant ad senatorium gradum neminem admisit, qui non ab ipso senatu nominatus lectusque esset, nec temere novam ullam sanctionem proposuit, quæ non a Gallia curiis prius probata discussaque fuisset [1]. His consentanea scribit Belcairus (g): illum nimium paulo ante mortem sacra matrimonii jura cœpisse colere, spretis adulterinis illecebris, atque justitiæ administrandæ amantem fuisse, tum singulis hebdomadis sui sæpius copiam publice fecisse, jusque omnibus præsertim egentioribus dixisse: nonnullos e iudicibus jurivise dicendi ministros ob rai inas magistratu movisse, iudiciorum formam ad antiquam simplicitatem atque integritatem instaurare, ac sacerdotes ad eandem normam coercere Pont-

(d) Autor addit. ad Monstrelet. post. vol. 3. III. (e) Comin. sup. c. 18. (f) Ferron. ubi sup. Regias virtutes explicare cœperat.

Magistratus lumina integritate instituit.

(g) Belcair. dec. 1. l. 7. n. 41. Regium munus justitiæ que diligentius ante mortem exco-

NOTE [1] Consonant iis quæ hic narrat Annalista de Carolo rege meditante judicia ad veterem normam reformare; consonant, inquam, patentes literæ ejusdem anno superiori data, quibus vetera monumenta consuli scrutarique mandat, ut quæ fuerit veterum prædecessorum suorum ac præsertim S. Ludovici norma in iudiciis vulgariis præsertim hominum servata, intelligeretur. Extant literæ illæ in Spicilegio Dacherii tom. III. pag. 848. nov. edit. MANSI

Ob non confecta D. Franc. Paulani mandata adversis exceptus. (a) Vita S. Franc. auct. IV. Succedit illi Lud. XII. (b) Comin. cap. ult. (c) Ferron. in Lud. XII. Gaguin. in eod. Guicci. l. 4. Hierosol. & Siculus titulos Gallico conjugit. (d) Ferron. in Lud. XII.

Quæsitæ cautæ.

Favit illius voluntatibus Alexander.

pontificia opera meditatam. Excultum fuisse a S. Francisco Paulano piis institutis, atque ob non gestum illi morem ipsi adversa accidisse tradunt (a). Cum nullam prolem suscepisset Carolus, conjunctissimus illi sanguine Ludovicus dux Aurelianensis alterius Ludovici Aurelianensis Caroli VI. fratris nepos in regnum successit, ac die maii xxv i. Rhemis magna pompa sacro oleo litus est, ut docet Comineus (b), qui adsuit, hisque scribendi finem fecit, vir veritatis amanatissimus ac prudentiæ pietatisque laude conspicuus. Quid vero novus Rex volveret animo, mox pandit (c), dum Gallico Jerosolymitanos & Siculos titulos regios, nec non ducales Mediolanenses veluti hereditarios publicis inscriptionibus adjecit. Addunt Alexandrum Pontificem a Ludovico non sine magna piorum offensione rogatum, uti leges matrimonii inter ipsum ac Joannem Valesiam demortui Regis forem solveret, illumque causam iudicibus Ludovico benevolis cognoscendam demandasse, quibus de rebus hæc Ferronius (d): Anna Carolo prius nupta Britannorum principatum secum auferbat. Visa res est gravissima, & quietem Gallicam convulsura. Adhibito intimorum consilio de repudianda Joanna Valesia uxore Caroli nuper Regis sorore consilium iniit. Huic uni vitam acceptam & captivus & odio apud fratrem flagrans Ludovicus debebat, repudiaretne Regis sororem, & eam sororem, cui tantum deberet? quid si proceres Gallicæ rogerent id ferant? hæc aliquantulum agitata torserunt Regem: denique populus uxorem, cui tot annis Rex assuevit repudiari quo tandem pacto augurabitur? Vicit aliorum sententia, qui & metu cum Joanna contractum matrimonium, & contestationibus eo tempore adhibitis id constare, neque fœdere ullo naturali contractum aiebant, asseverante id Ludovico. Maligni rerum aestimatores varie id ejus factum incelebant. Quasi, aiebant, vero id esse simile potest, cum Regi Carolo tres essent liberi, cum mærens uxor captivi vitam a fratre multis lachrymis impetrasset, metum, si quis initio adhibitus sit, nunquam purgatum? nullum mariti officium in tam bene de se meritam uxorem ab eo collatum? cubantem una ex illius complexu æque discessisse, atque aliam mulierem amplexantem? desiderii ejus expectationem non impletam, non pellectum animum, non mitigatum tot lachrymis, quas profuderant uxoris oculi pro marito liberando? Ad Pontificem itum est Romanum. Is erat Alexander VI. Borgie filii extollendi avidissimus, omnesque etiam quærens occasiones ampliandi ei imperii, ac ratus Ludovici amicitiam ad eam rem aptissimam, judices ei dedit. Hi fuerunt Philippus Luxemburgus Cardinalis, Ludovicus Albigiorum Pontifex, Ferrandus Septensis episcopus, qui erat Apostolicæ sedis internuntius: hi tandem dissoluerunt, lata sententia, matrimonium. Attulit (e) pontificias literas de ejusmodi causæ cognitione idem Cæsar Borgia, qui mense octobris, postquam consistorium ingressus Alexandrum parentem & Cardinales rogavit, ut dignitatis Cardinalitatis ponendæ potestas sibi fieret, cum diaconatus ordinem non sponte, sed paternæ observantiæ timidique obsequii ergo suscepisset: mox, voti compos factus iter in Gallias, ut splendida nuptias adpisceretur, intendit, allato quoque pileo cardinalitio Georgio Ambasio archiepiscopo Rothomagensi novo Regi summa familiaritate conjuncto, atque in purpuratorum patrum numerum prididus septembris adscripto, de quo hæc Joannes Burchardus (f): xvii. mensis septembris proximo præteriti, vel circa illum diem, S. D. N. Alexander Papa VI. in secreto suo consistorio de reverendissimorum dominorum Cardinalium interessentium consilio & consensu assumpsit, creavit, & publicavit in S. R. E. presbyterum Cardinalem reverendissimum in Christo patrem dominum Georgium archiepiscopum Rothomagensem, cique tit. S. Sixti assignavit & capellum rubeum, deinde sibi misit per illustrem Cæsarem Borgiam de Aragonia, duces Valentia olim Cardinalem Valentinum filium suum charissimum, cum multis rochetis & muneribus aliis, & facultatem pileum ipsum recipiendi sub forma & modo sibi destinatum, cujus facultatis vigore reverendissimus Cardinalis S. Petri ad vincula die * xxvi. decembris * xxvi. proxime præteriti, quæ fuit festum S. Thomæ Apostoli in ecclesia collegiata S. Marini oppidi Chinenensis Turonensis diocesis post missuram solemniam serenissimo Ludovico Francorum Rege presente pileum prædicto reverendissimo domino Cardinali Rothomagensi imposuit & tradidit, cæremoniis solitis observatis. Porro Ludovicus Gallorum Rex five adeo scelestus fuisset, ut sacramento publice professus est, ut nunquam conjugem sanctissimam, cujus lachrymæ illum merito supplicio subdlexerant, nisi meretricio affectu amplexus esset, five perjurio ad Annam Reginam in concubinam accipiendam Britannia retinendæ studio se devinciret, juncto cum ea connubio sperata felicitate non est potitus, ac post gesta gravissima bella perturbatumque orbem scepra duci Engolismensi inglorius

trans-

V. (c) Frizon. in Gall. purpurata Ferron. in Lud. XII. Cæsar Borgia Cardinalis latum ablicit. (f) Buech. l. 3. diar. ms. arch. Vat. sign. n. 104. p. 526. Georgius Ambasianus Cardinalis creatus.

VI. Creditum divinum legem a Lud. XII. violatam.

transmisit. Cæterum Joana Valeſia injuriam ita æquo animo tulit, ut omni virtutum genere floruerit: Ea fuit, inquit Ferronius (a), eximia pudicitia & integritate cœlestis viſe ob morum ſanctitatem quædam virtutis exempla vovens nſquam non præbens. Ac tantum abſuit, ut repudium ferret, ut ſe plerumque magno onere levatam prædicaret, humanæque cogitationes ſpeſque averſata, ad divinas animum tranſulerit. Inſtitutus fuit ab illa ſanctimonialium ordo, cui Annuntiatæ nomen inditum, quod Deiparæ ſacra myſteria, virtuteſque præcipuo ſtudio recolare proſiteretur.

(a) Ferro. in Lud. XII.

Joanna Valeſia ſanctitatem ex viri ſlagitio conſecrata.

VII.

In Etruria Florentini Piſarum recuperandarum ſtudio bellum urſere, ſed infelici eventu a Piſanis, qui Græcos milites conduxerant, fuſi ſunt, ut Petrus Delphinus narrat (b). Non tamen ob hanc cladem incepto deſtitere Florentini, & dum caſtreſem labore aſſiduo obeunt, graviora ſunt paſſi, graſſante morbo epidemico ob aeris intemperiem; ex pravis ſoli halitibus contractam, ut idem author memorat (c).

(b) L. 6. ep. 3.

(c) L. 5. ep. 31. 82. VIII.

Parte alia decimatertia novembris die Venetus exercitus ad ſex millia militum cum duce Urbinate, ac Petro Medice, & Carolo Urſino cum plura oppida ad defectionem pellexiſſet, Camaldulum, quod centum Florentini tuebantur, variis impreſſionibus tentavit, ac divinitus propulſatus eſt multis cæſis ac pluribus vulneratis, ut narrat Petrus Delphinus in literis ad Euſebium Camaldulenſem: Hoc, inquit, pro miraculo habitum eſt, quod cum multa millia tum equitum tum peditum acriter Camaldulum impugnaverent, ac circumfuſi undique miſſilibus agerent præſente duce Urbinate, & aliis ſummis viris nec unus quidem ex iis, qui monaſterium tuebantur, ſauciatus ſit, creditum nimirum eſt aſſuiſſe cœleſte Numen, cujus ductu auſpicioque factum ſit, ut contempta religione ac pietate ſediſſimo eventu hoſtes pugnaverint, noſtri vero integri omnes prælio exceſſerint.

Petrus Medices redire Florentiam tentat.

IX.

Conſpicuo & inſigni miraculo deſenſum Camaldulum idem author refert in literis ad Patavinum epiſcopum proximo anno datis (d): Dicam, inquit, tandem dignationi tuæ, quod conſecto bello a multis ſidignis audiri, quodque per adverſe partis primarios milites, & copiarum duces celebre omnibus factum eſt. Viſum utique pluribus ex iis, qui Camaldulum oppugnabant, monachum quendam veneranda facie, auguſtoque aſpectu, & majeſtatis pleno, promiſſaque barba dum dimicaretur, in faſtigio turris templi ſub divo firmiter conſtitiſſe, & præinctum ac ſuffarcinatum regu-

(d) L. 5. ep. 83. Divina virtute repulſus.

las inde lapideas jaſtu, inſatigabili devotiſſe, cæterum conatos primum ſagittarios multos baſiſtis monachum deſicere, non modo non poruiſſe in eum ſagittas dirigere, qui facile omnium undique iſtibus videbatur expoſitus, ſed ne emittere illas quidem & contorquere, donec clarius animadverterent alium illum eſſe, quam domesticum monachum, & mortali carne indutum, angelicum videlicet quempiam, aut [quod magis creditur] parrem duccm Camaldulenſis ordinis Romualdum. Hoc audio non ſolum in Etruria, verum longe amplius in agro Piceno & alibi, quo ex militia hoſtis redit, paſſim vulgari cum ſingulari arteſtatione juſtitia & virtutis Dei, & C. Vale, ex Fonte bono die 111. julii MCDXCIX.

Viſus S. Romualdus hoſtes tegulis obrucere.

Hoc eodem anno Florentiæ tumultus civiles auſti, (e) in quibus Hieronymus Savonarola ordinis Prædicatorum, qui magna doctrinæ & ſanctitatis opinione apud ſuos ob adſtrictam religioſam diſciplinam, nec non pietatis cultum inter populares provectum florebat adeo, ut etiam ob litalicas calamitates multo ante quam contingerent prædictas propheta haberetur, cum in concionibus cœleſtia jaſtare viſa, miracula polliceretur, nec pararet, novaſque res moliturus in Alexandrum declamaret, ſolicitareque Reges, ut concilium œcumenicum ad Chriſtianam diſciplinam in priſtinum ſtatum reſtituendam, decernendumque in Turcas pro reſtituenda orienti religione ſacrum bellum agendum curarent, Florentinæque rei publicæ gubernacula a partium ſuarum ſeſtatoribus, qui pii videbantur, regenda affectaret; ab adverſariis, quos depreſſos cupiebat, ſupplicio affectus eſt; cum in carcere faſſus eſſet vaticinia, quæ propalaret, partim ex ſacris oraculis eliciſſe, partim ſagacitate mentis collegiſſe, cœleſtia viſa ſibi objici conſinxiſſe ad captandam famam, tum ingentia illa pietatis opera, uti de congreganda ſynodo œcumenica pro moribus cleri populique perpoliendis, conſciendo ſacro bello, augenda pietate ad improbum finem, nempe ad mundanam gloriam aſſequendam direxiſſe. Inique tamen ipſum oppreſſum ab æmulis, & quamvis hæc de ſe faſſus ſit, tormentorum ſevitiæ ſuccubuiſſe ejus ſtudioſi volvere (f). Verum illum in non paucis peccaſſe graves contendunt authores, ſeque in impietatis grave diſcrimen conjeciſſe, pavſiſſe curioſos impoſtoris inſtar fallaci prodigiorum ſpe, unde arcano Dei judicio flammis, quas a ſuis veluti roſas impune calcandas jaſtabat, exuſtus perierit (g). Huius funeſtæ Cataſtrophes hæc fuere exordia.

(e) Birch. diar. l. 3. mf. arch. Vat. m. Vall. bibl. fig. lit. C. n. 66. Guicci. l. 3. Sabell. em. 10. l. 9. Comin. l. 8. c. 19. Nauck. vol. 2. gen. 50.

Hypocritam ſe fuiſſe in tormentis faſſus eſt.

(f) Guic. l. 3.

(g) Comin. l. 8. c. 19. XL.

Diſciſſa erat, ut dictum eſt, contrariis du-

Florentini in duas factiones diſciſſi.

duabus factionibus Florentina reſpublica. Pars, quæ Hieronymum ut vatem colebat, Caroli Francorum Regis expectatione ſuſtentabatur, Piſas quibus potiebantur Veneti, aliasque urbes creditas Carole recuperare illius adventantis ope ſperabat, pars vero adverſa Pontificis ac Mediolanenſis Venetique ſcederatorum ſocietatem amplectendam ſuadebat, inter quæ cum Hieronymus pontificia Romanæque curiæ vitia acerbe carpiſſet, ſolemneſque epiſcoporum cœtus cogendos, ut tot malis modus poneretur contenderet, in crimen factionis novæ concitatur ſuſpectæque doctrinæ ab Adverſariis ad ductus eſt, quare ab Alexandro concionatorio interdictus eſt munere: cumque aliquanto tempore paruiſſet, verum exinde famam obſoleſcere, ſeque in juſte opprimi putaret, pontificium interdictum contra leges latum palam contendit, ſectatorum ſuorum patrocinio fretus, tum vero magis collapſæ illius res auctuſque adverſariorum numerus, qui illum tanquam contumacem Pontifici, & ſummo ordinis Dominicanum magiſtro rebellem traducere cœperunt, præcipue ii, quibus ſedis Apoſtolice nomen ſacroſanctum erat, a cujus imperiis eſti acerbiffimis, viro præfertim religioſo, deſciſcere neſas eſſet, atque inter hos Franciſcus ordinis Minorum, qui in eccleſia S. Crucis ſacras conciones habebat, in illum veluti perduellem nefandæque doctrinæ ſatorem invectus eſt: contra autem illum ordinis Prædicatorum concionatores palam defendere, ac Dominicus e Piſcia in eam temeritatem prorupit, ut Minoritam de ſubeundo ad probandam dictorum fidem ardente rogo provocarit.

Pontificio imperio obluſtari erat niſus.

XII. Florentini novorum prodigiorum percipidi.

Ad has Prædicatorum Minorumque fratrum concertationes exarſere Florentini, qui novo quodam prodigio curioſos oculos paſcere cupiebant; atque etiam Raynaldus Urſinus archiepiſcopus Florentinus, qui hujusmodi inſanientium hominum in flammis ruere parantium, ethnorum inſtar, qui in Indiis cupidine gloriæ ſe vivos concremant, nefarias provocationes compeſcere debuiffet, eas magis provexit, ut queſtus eſt in carcere Savonarola, qui invitus ad hoſce laqueos traheretur, quique cum die conſtituta excitatis duobus ingentibus rogis in medio foro, in quod populus ad ſpectandum ſeculis confluerat, adverſarium Minoritam incendiis ardore non territus videret, ſpes in Euchariſtia ad demulcendas flammis repoſuit, negavitque ſodalem Dominicum ingreſſurum rogos, ni ſecum Chriſti corpus, in quo ſpes ſita erant, efferret, cum Minorita contemptor vitæ id

Euchariſtiam ingentibus inferendum urget prædicator.

non depoſceret, ſed palam ſe in cineres redactum iri proſiteretur, inſtaret tamen, ut niſi Prædicator æmulus illæſus e flammis emergeret Savonarolæ doctrinam de non parendo pontificio interdicto impiam cenſendam.

At Florentini magiſtratus, qui ex editiore theatro rei expectatione ſuſpenſi erant, nec miſerorum imminente uſtulatione movebantur, cum animadvertiſſent ſacrilegum facinus patraturus, Deumque impie tentaturos, ſi ſacram Euchariſtiam flammis inferre paterentur, ſpectaculum prudenter diſſolverunt. At populus prodigii jaſtati expectatione deſuſus Savonarolam, ut hypocritam & pſeudopphetam, qui Eccleſiam non audiret, ſeque audiri vellet traducere cœpit, dieque inſequenti mota ſeditione conjunxit ſe Savonarolæ adverſariis, qui Franciſcum Valorum virum promeritum Savonarolæ addiſtiſſimum trucidarunt, inque Prædicatorum ædes impreſſione facta Savonarolam, ac duos ſocios captos in prætorii carceres abripuerunt: quam rerum conversionem Petrus Delphinus in literis ad epiſcopum Patavinum deſcribit (a), & quid de Hieronymo ſenſerit ſignificat ſic in-

XIII.

Savonarola ut impoſtor habitus.

Franciſcus Valorius ejuſ ſautor trucidatus. (a) Petr. Del. l. 5. ep. 68.

Ut quid modo Florentiæ agatur ex me noveris, non eſt paſſus & clemens & miſerator Dominus, ut interdicto, quod formidavimus, omnis civitas premereretur, neque enim peccatum aliquorum communi omnium debuit animadverſione mulſtari. Deſectæ ſunt tandem Ferrarienſis inſidiæ. Excommunicatus hoc anno a Pontifice, & a generali ſui ordinis & predicare & celebrare non deſiſtit, ac palam de Pontifice oblocutus, nec Deum viſus eſt, nec homines revereri. Et infra: Tandem data eſt provincia quibuſdam a domino, ut oppugnaverent monaſterium, & Hieronymum vinculum in palatium perducerent, quod octava hora noctis haud ſane facile factum eſt, repugnantibus viriliter intus fratribus, qui ultra centum erant, & armis bene inſtructi. Sex interſecti in eo tumultu dicuntur. Laici quatuor, fratres duo: vulnerati ad mortem ad quadraginta. Ductus itaque cum duobus fratribus Dominico videlicet & Silveſtro in palatium diligenti cuſtodia, heri in equuleum cum eiſdem ſublatus eſt. Per omnia Benediſtus Deus. Vale Florentiæ die xi. aprilis MCDXCVIII.

XIV.

Percuſſus anathemate prophanavit ſacra.

Hieronymi ſodales temere arma induant.

Interrogatus (b) tormentis a iudicibus de factioſis concionibus reſpondit, ſe putaffe Florentinos ad Chriſtianum orbem commoventur, ut concilium œcumenicum cogeretur idoneos futuros, ſpemque concepiſſe in eo vel ipſum Pontificem, vel plures præſules gradu deturbandos,

XV. (b) MS. Vall. ſign. lit. C. n. 66.

Cur declamarit in Alexandrum Savonarola.

habiturum se in eo concionem sacram, ac res suas nomenque amplificaturum, utque hæc arcana consilia perduceret, tentasse omnes modos, ut reipublicæ magistratus sibi conciliaret, ac principatum pro arbitrio formaret.

XVI. Cur imperia pontificia fregit.

Quæsitus cur pontificio imperio non parvisset, nec Romam se contulisset, respondit pertinuisse, ne in itinere ab adversariis ipsi nex afferretur: cumque anathemate fuisset defixus, visum nonnullis inique latum, verum se illius religione devinctum putasse, ac aliquanto tempore sacris abstinuisse; sed cum res suas eversum iri expavesceret, ad illud oppugnandum animis fastidique confurrexisset: digressus autem ex æde S. Reparatae, non ut obsequeretur Pontifici, sed ut periculo imminenti se subduceret, cum Pontifex curiæ Romanae haberi ab eo publicas conciones exaudirent, minaque Florentinis intenderent, ea porro, quæ e sacro suggestu jactasset viros aliquos insignes, proprio designatos nomine, detrusos ad inferos, ac obiectas minas aliis viris conspicuis, ni religiosam disciplinam amplecterentur, æternum perituros, iterumque in cælum fuisse eventum, hæc omnia ad inanem pompam effusa: prædixisse sæpius barbaros Italiam vastaturos, non quod id divinitus acceperat, sed eo quod Ecclesia a barbaris ingentibus calamitatibus affici consueverit.

Vaticinia ex industria conficta.

XVII. Alia duobus conjecturis dicta.

Quod ad renovationem Ecclesiæ, & conversionem infidelium, quam eventuram prædicarat, spectat, professus est, se id ex sacris oraculis elicuisse, atque omnino ita futurum firmiter credere, non vero id cælitus agnovisse. Quod vero proximo tempore gentes convertendæ sint, ad id se multis argumentis adduci, non visis cælestibus, quæ sibi ad venandam gloriam arrogavit, sectatum vitæ genus asperum, idque aliis persuasisset, ut sanctitatis opinionem de se concitaret. Quod vero in æde S. Reparatae programma suggestui affixum fuisset conceptum his verbis: *Ego autem constitutus sum Rex*; professus est id sua industria affixum non fuisse, sed fratris Dominici, ut opinaba-

Impium program- ma negat.

NOTE [1] N Igris profecto coloribus Hieronymum Savonarolam Annalista hic depingit; qui enim illi est monachus vaser, hypocrita, superbus, audax; alius nec vulgaribus hominibus dignitate scientia & sanctimonia conspicuis vir est pius, zelo Dei fervens, doctus, sincerus & plane sanctus. S. Franciscus a Paula ante annos ab obitu F. Hieronymi viginti in ea, quam dedit, ad Symeonem de la Limena epistola a Deo sibi prænuntiatum affirmat, virum illum, quem sanctum & Deo carum appellat, æmulum invidia confictis criminibus accusandum & immerito supplicio tradendum fore, ejus dein extincti & combusti cineres (reliquiis in profluente projectis) a viris quibusdam piis raptim subductos miracula operaturos. Hanc epistolam hodie pariter fervari Romæ apud Sanctimoniales sceminas cœnobii S. Cæciliæ in Transiberinis monet, qui illam recitat, author additionum ad vitam Savonarolæ Parisiis editam anno 1674. Johannes Franciscus Picus Mirandulanus, vir scientia conspicuus, Savonarolæ vitam descripsit, quem ubique mire effert & commendat.

tur, opera: quamvis enim arrogans & improbus esset, nunquam tamen in tantam superbiam se extulisse, ut quæ Christi erant sibi arrogarit.

Confessum hæc & alia generalis ordinis Prædicatorum magister, & Romolinus episcopus postea Cardinalis Surrentinus delegati a Pontifice judices illum una cum duobus sodalibus sacerdotali exitum dignitate Florentinis magistratibus tradiderunt, qui strangulatum laqueo scammis exusserunt, nec quidem vel ad sui accusationem excusationemve locutus est; cujus tristem exitum Petrus Delphinus in literis (a) ad Patavinum episcopum describit (b): additque: *Ne quidem capitulum eorum superfuit. Redacta in cinerem corpora jussu domini in Arum fluvium accuratissime demersa sunt, quod cœpissent muliercula rogo appropinquare, ut asportarent vel mortui fratris cineres. Caterum expectantibus nullis, ut aliquid loqueretur ad populum cum ultimo loco traheretur in paribulum, nec artollere oculos nec hincere ausus est, qui tanta olim audacia prædicaverat. Hanc tantum fuisse ultimam ejus vocem affirmant, quod cum ab episcopo, qui ipsum degradavit, pronuntiarî audisset præcisum se esse ab Ecclesia, confessum respondit: *Militante; superbum existimatum est responsum: Hoc quoque non præteribo silentio, fuisse illum pendentem in ligno a puerorum multitudine sanis impetitur, a quibus antea solitus erat in templo ante prædicationis initium hymnis & laudibus escipi. Illud quoque animadvertit, præter omnium, qui publice necantur, morem accidisse, nullius eorum, qui aderant, fuisse exauditam vocem, quæ, dum Hieronymo a carnifice adimeretur spiritus, Dei misericordiam imploraret, quando pro damnatis vel ob gravissima facinora etiam altissimis clamoribus cæleste auxilium tunc temporis consueverit a populo invocari. Hic fuit Hieronymi Ferrariensis & sociorum ejus exitus. Vale ex Fontebono die xxvi. julii MCDXCVIII. [1].**

XVIII. A Pontificis iudicibus Sacerdotio exautoratus.

(a) Guic. l. 3. (b) Petr. Del. l. 5. ep. 73.

In extremo vitæ actu non loquutus.

Vox illius ultima superba.

Cum maximo populi Florentini odio perit.

XIX. (c) Co-min. sup. d. 19.

Nonnulli dubitant inique oppressum fuisse, inter quos est Philippus Comineus (c), qui plura illum arcana detexisse ait,

ait, quæ a Florentinis aperiri non potuissent, publica vero illius judicariæ actionis monumenta vel adulterata ab adversariis, vel illum tot dierum cruciatibus fractum ex humana imbecillitate interrogantium cupidini morem gessisse (a), constatque saltem ex instrumentis, de quibus supra memoravimus, atrocissimas calumnias, quas in Romana curia sparsas refert Burchardus (b) de arcanis exomologeseon a sodalibus illi patefactis, vitæque impurissima, ac sacrilegiis inquinatissima, falso affectas fuisse: nocuisse autem præcipue illi congregandi concilii pro vitii curiæ Romanæ rescandis studia, factionemque Florentiæ conflantem, opinio fuit: *Capita accusationis*, inquit Sabellicus (c), *fuerunt quod in Alexandrum Pontificem contumaciis dixisset, cum ad populum concionaretur, sed majori invidia illi fuit nova factio sui nominis in liberam civitatem inducta. Fuit vir aliqui ingenio & doctrina eminens, & dignus qui nihil extra religionem voluisset.*

(a) Guic. l. 3. Calumniæ plures illi falso affictæ. (b) Burch. l. 3.

(c) Sabellic. l. 9. c. 10.

XX.

Quod vero ad vitia curiæ Romanæ a-

Savonarola exactata attinet; ea adeo pios omnes offendebant, ut Lusitaniæ & Hispaniarum Reges cultores pietatis eximii legationem ad Alexandrum VI. ut eum monerent apostolici officii decreverint, ut refert Oforius (d) de Emmanuele: (d) *Ofor. Mist*, inquit, *ad Alexandrum legatos, qui eum admonerent, ut rebus Ecclesiæ prospiceret, nam mores esse profligatos, pietatis studium restinctum, flagitiorum licentiam solutam, res sanctissimas pretio indignissimis addici. In ea urbe, quæ fuerat pietatis & sanctimonie domicilium, officinam impudentiæ atque sceleris institui, ecclesiamque Romanam insigni infamia flagrare, remque esse in extremum pene discrimen adductam, proinde se illum orare & obsecrare, & per Christi sanguinem obtestari, ut inter obvia sceleri, rescicaret libidinem, coerceret avaritiam, moresque laxos disciplina severiore devinceret, tantumque minus pro dignitate tueretur, & rempublicam Christianam, quæ tantis virtutum exemplis erat a studio pietatis aversa, pietatis exemplis ad officium reduceret. Legati*

Alexander a Rege Lusitanie officii apost. mo-nitus.

NOTE.

S. Philippus Nerijs, quo tempore in Savonarolæ scripta inquisitio Romæ agebatur, sub Paulo IV. anno 1558. multa præce Deum exorabat ut causæ viri sancti faveret, eodemque temporis articulo quo sententia de eius orthodoxia in cœtu delectorum patrum edebatur, ipse, prudenter Deo, re cognita tamquam de obtenta victoria palam inter suos triumphum canebat; ut ex Abrahamo Ezovio narrat ejusdem additionis ad vitam Savonarolæ scriptor tom. II. pag. 615. Denique ipse de se Savonarola palam pro concione ad populum narravit, didicisse se ex relatione viri cujuscumque fide dignissimi, extare Romæ virum in theologia inter paucos insignem, qui ingenue factus fuerit in colloquio cum amico, neminem nosse se, qui de Fr. Hieronymo obloqueretur, quin moribus esset improbus; neminem vicissim, qui F. Hieronymum probaret, quin & ipse pariter vitæ esset inculpata. Recitat verba illa F. Hieronymi P. Paulinus Bernardini in Apologia pro F. Hieronymo vulgata in eisdem additionibus pag. 568. His sane viris, ut assensum præter nostrum præbeamus, res ipsa suadet, si paulo diligentius mores, vitam, & res gestas F. Hieronymi discutiamus. Profecto ad mores quod attinet, nemo prudens de inculpata ejus vita, de pietate, & castimonia dubitaverit; quamquam enim Burchardus clericus Papæ illum de infandis, turpibusque criminibus convictum scribit a Judicibus Pontificis, cum tamen acta ejus interrogationis, quamquam ab infelicitissimis Savonarolæ adversariis conficta vel corrupta, nihil ejusmodi prodant, cur fidei Scriptoris hujus quidquam deferamus, nihil est. Unum, in quo publicam invidiam subivit illud erat, nimirum spretum pontificium imperium quo a munere concionandi abstinere jubebatur, spretas insuper censuras Pontificias, quas velut iniquas passim traducebat. Verum si Savonarolam auscultemus, id egisse illum non plane ratione destitutum constabit. Concionibus ille suis multum valebat ad coercenda populorum vitia, ad virtutes insinuandas; silente illo, metuendum erat, ne pristina omnia vitia redirent. In his ergo angustiis constitutus optimum factu censuit, si spretis Pontificiis censuris, & imperio, quæ ab adversariis plane per calumniam imprudenti & obstinati Pontifici extorta norat, in sacro illo munere perseveraret. Hæc pluribus inculcat P. Paulinus Bernardini Lucensis in sua pro Savonarola apologia. At enim eminentia vaticinæ per summam impudentiam sparsit Savonarola. Quis nam rogo eminentia illa fuisse demonstrat? Ex his sane plura exitus comprobavit; plura in futurum implenda expectabantur, nec vacua fuisse posteritas agnovit. Fac tamen aliquando errasse Savonarolam? nonne ex assuetudine vaticinandi decepti Prophetæ interdum pro vero vaticinio ea obtrudunt, quæ phantasia agitata dictavit? Hanc doctrinam a S. Gregorio in Pastoralibus traditam Theologi omnes suscipiunt, & admittunt. Numquid propterea vates illi damnandi sunt & reprobandi? Verum F. Hieronymus ultimo supplicio addendus in questione judiciali factus est, se volentem, prudentemque vaticinia plane falsa sparsisse. Fateor hæc legi in actis pervulgatis inquisitionis F. Hieronymi, sed hæc ab adversariis corrupta fuisse suspicio tunc increbuit. Sane Joannes Franciscus Picus in vita Savonarolæ affirmat, ambigua multa tunc F. Hieronymum dixisse, nihil satis platum & apertum, quo volentem prudentemque se falsa sparsisse fateretur. Idem confirmat qui tunc Florentinam Historiam scribebat Nardus. Cur vero tam ambiguus loqueretur causa suberat, nimirum tormentorum acerbitas, quam cum ferre non posset Savonarola æquiores sibi Judices efficere nitentibus, veritatem dissimulando. Hæc sunt quæ Savonarolam excusant, quæque judicium de illo æquius ferre jubent; quamquam & ipse ultro agnosco prudentius acturum fuisse illum, si non ita palam & passim de vitii sacrorum Principum apud vulgus locutus fuisset, quod illi vitio datum a Cardinali Alexandrino, qui dein sub nomine Pii V. Romanum selium ascendit, P. Paulinus Bernardini in Apologia sæpius laudata testatur. MANSI

gati suere Rodericus Castrensis, Henricus Continus, & Fernandus Continus, viri clavis natalibus orti, & prudentia non vulgari præditi, his autem mandavit, ut hanc legationem cum Fernandi Regis legato communicarent, quem Ferdinandus, ut cum Emmanuele Casarungustæ constituerat, ea etiam de causa erat Romam missurus. Quid vero ii oratores cum Alexandro VI. Romæ ceterint proximo anno, subiicit Oforius (a): Legati, qui ab Emmanuele Romam missi fuerant, cum primum Romam pervenere; omnem legationis rationem cum Garzia Lasso Ferdinandi Regis legato, uti fuerant iussi, communicant. Re itaque deliberata omnes ad Pontificem adeunt, eumque Regum nomine suppliciter orant, obsecrant, & obtestantur, ut velit flagitiorum incendium pietatis studio & iudiciorum severitate restringere, neque semel hoc ab illo libera voce contendunt, sed sæpius instant & urgent, & publico etiam testimonio postulata consignant, ut esset omnibus testatum, nihil ab Hispania Regibus omissum fuisse, quod ad labentis Ecclesiæ instauracionem pertineret. Quæ quidem admonitio hunc fructum habuit, ut Pontifex deinceps non ita dissolute rempublicam gerere videretur. Præse autem tulit admonitionem illam sibi non ingravam accidisse.

(a) Id. ib. Acta publica de eare edita.

XXI. Illum reprehensum etiam fuisse Castellæ Regum nomine a Garzia Lasso oratore refert Mariana (b), remque acerbe tullisse. Iterumque Ferdinandum Hispaniæ Regem missis Eneco Corduba & Philippo Pontio communivisse Alexandrum, Beneventum a Romana ecclesia non abalienandum; eum enim principatum Gandiæ duci traditum fuisse dictum est. Quibus responderit Alexander, non detractum fuisse de Ecclesiæ imperio Beneventum, nec se velle quidem, quamvis Cardinales consensissent, ut daretur Gandiæ duci, retento penes Romanam ecclesiam iure fundi. Cæterum Joannem Borgiam, qui eo principatu auctus fuerat, diu potiri illo non potuisse, infelicissimeque lascivam vitam clausisse diximus, nec is principatus ad ejus posteros translatus est.

(b) Mariana. l. 27. c. 2.

XXII. In tanta vitiorum libertate, quæ Alexandro VI. Pontifice vigere, Judæi Christianam religionem ementiti, omnibusque flagitiis contaminatissimi in curiæ Romanæ officia irrepisse comperti sunt: tum quadraginta Marrani genere Hispani Marranicæ hæresis infamia insignes comprehensi, qui cum ad hæresim publice damnandam parati essent, solita clementia in Ecclesiæ sinum recepti fuerunt. Ritus tum servatos ita describit Burchardus (c): Dominica vigesima nona

(c) Burch. ms. arch. Vat. sig. n. 104. l. 3. p. 501.

dicti mensis julii constructum fuerat suggestum magnum & amplum ante porticum basilicæ principis Apostolorum de urbe inter ipsum & alium, qui est super scalas accessus ad eandem basilicam, super quod suggestum admissi sunt quadraginta Marrani reconciliandi, quibus super eorum suggesto in terra in eorum consueto habitu consistentibus, & reverendis patribus dominis Petro archiepiscopo Reginensi almæ urbis gubernatore, Joanne Carthaginiensi serenissimi Regis & Regine Hispaniarum oratore, Octaviano Maranensi episcopo sanctissimi domini nostri Papæ referendario, Dominico Jacobatio & Jacobo Dragatio sacri palatii apostolici causarum auditoribus, magistro Paulo de Mondia Januensi ordinis Prædicatorum ejusdem palatii magistro, & magistro Joanne de Malcone ordinis Minorum sacre theologie professoribus prædicti domini nostri Papæ in basilicâ prædicta pro natione Hispana penitentiaris, & in eorum quotidiano habitu, in loco, ut supra, consistentibus, quidam magister in theologia ordinis Prædicatorum fecit sermonem in vulgari Italico de fide, & dictos Marranos, qui omnes de natione Hispanica erant, & inter eos unus professor ordinis S. Francisci, cujus habitum publice deserebat, quem & omnes prædictos de omnibus eorum erroribus sibi notis in fide arguit & reprehendit & instruit. Quo sermone finito Marrani petierunt veniam, & se absolvi, tum magister palatii sermone latino admonuit eos ad fideliter credendum & bene vivendum, & penam simul merentibus conventientem eis commemoravit, quam admonitionem quibusdam verbis Hispanis illis exposuit. Deinde omnia quod in habitu, qui eis impositus fuit ad hoc ordinatus, bini & bini irent ad basilicam S. Petri orationem ibidem facturi, & inde eodem ordine ad ecclesiam conventus B. Mariæ supra Minervam, ubi dimisso habitu posset quisque libere in suum locum redire. Acceptis hujusmodi habitu & penam prædicti domini magistri Paulus & Joannes absolventes omnes, qui absoluti ierunt ad basilicam & ecclesiam prædictas, Papa in cameris novis omnia prædicta vidente, & eis benedicente. Habitus autem dictis Marranis impositus hujusmodi erat formæ, super habitu quotidiano, quadam tela rubea sive pavonaria super humeros ante pectus & terga pendens usque ad coxas habens crucem croceam latam quatuor digitos, & longam ad longitudinem ipsius tela superhumeralis, unusquisque applicuit ad altare prædictæ ecclesiæ B. Mariæ de Minerva deposita tela supradicta. Illis receptis fratres appenderunt in altum eccle-

Marrani quadraginta hæresim publice Romæ ejurant.

Qui ritus servati.

Quam viderem gesserint.

ecclesiæ pro memoria actus illius. Addit (a) Id. ib. p. 505.

(a) Burchardus Petrum de Aranda episcopum Calagurritanum pontificiæ domus magistrum de Marrania sive Judaica superitione & hæresi in jus vocatum, una cum filio spurio protonotario, & scriptore apostolico, instructisque actis judiciariis, demum xiv. septembris damnatum, deque gradu ecclesiastico ritu dejectum, & in perpetuum custodiam in mole Hadriana conditum. Objecta porro ei fuere, effutiisse legem Mosaicam unum habere principium, Christianam tria: Christum non esse passum, si sit Deus: orando dixisse gloria Patri, & aliarum duarum personarum divinarum mentionem omisisse. Comedissem antequam celebraret: diebus prohibitis carnes esitasse: indulgentias inanes & commentitias esse ad quæstum confictas: non infernum, non purgatorium, sed paradysum tantum conditum a Deo. Erant hæc Marranicæ hæreseos præcipua capita.

XXIII. Quod ad Hispanicam res attinet; nato ex Emmanuele Rege Lusitanæ & Elisabethæ Ferdinandi Hispaniarum Regis filia ortu maxima Michaelæ (b), qui communibus parentum, & avi, aviaque votis tot regna conjuncturus erat, effusa lætitiæ significatione, pacisque optatissimæ spe triumphabat Hispania, cum, ut humanæ res nunquam eodem vestigio consistunt, illi plausus mox in planctus conversi fuere, Elisabeth enim Regina ex partu laboribus & triumphali thalamo in sepulchrum decidit. Fuit illa virtutibus ornatissima, quæ mortem una cum partu sibi adfuturam prædicens multis pietatis & sanctimoniam operibus se ad immortalitatem cœlestem comparavit. Filii vero Michael, qui in tot regnorum spem educabatur, triennio post defunctus, cujus mors Lusitanæ cum Castella & Aragonia ceptam conjunctionem diremit; Joanna vero, quæ Philippo Maximiliani Imperatoris filio nupta erat, succedens florentissimorum regnorum spes in stirpem Austriacam transtulit.

(b) Ofor. l. 1. Gomef. l. 2. & alii. Reginæ mors.

Hispaniæ regna in Austriacam stirpem transtulata.

(c) Gomef. l. 1.

Synodus a Ximeno pro disciplina restituenda coacta.

Hoc anno habita est a Francisco Ximeno archiepiscopo Toletano (c) synodus secunda Talabricæ ad disciplinam ecclesiasticam in suum decus restituendam, in qua vetus sanctio instaurata, ut singulis annis sacerdotum synodus saltem semel haberetur, quod decretum postea a Tridentina synodo constabilitum est.

In Galliis nonnulli impii magicarum artium & commercii cum demonibus patrociniis arripere non perhorruerunt: effutiebant magiam crimine idololatriæ infamem non esse, ad bonum finem eam referri posse, licere maleficia repellere

maleficiis, sine ratione damnari ab Ecclesia subtiliores eas artes, multa ex iis bona manare, ingentis esse doctrinæ opus imagines sub certis conversionibus syderum conficere ad patrandas admirandas virtutes, intelligentiam motricem cæli influere in animam rationalem, cogitationes nostras intellectuales ac voluntates a cæli influxu oriri atque arte magica cognosci posse, eadem arte in commercium divinitatis & sanctorum spirituum posse nos assurgere: quæ nefandæ propositiones, pluresque aliæ ab academiciæ Sorbonicæ doctoribus damnatæ fuere, quorum literæ hac temporis nota sunt consignatæ. Acta sunt hæc, & post maturam crebramque inter nos & deputatos nostros examinationem conclusa in nostra congregatione generali Parisiis apud S. Marburinum demane super hoc specialiter requisitos, anno Domini MCDXCVIII. die XIX. mensis septembris.

Ad vindicandam vero ab hæresi Ecclesiam, servandamque incorruptam fidei puritatem Alexander apostolicis decreto vetuit (d) de rebus fidei disceptari, atque universis fidelibus imperavit, ut hæreticorum nomina apud sacerdotes deferrent, quorum opæ res ad censorum cognitionem manaret.

Porro in Bohemia & Moravia Pikardorum grassabatur impietas, ac simplices variis argutiis irretiebat, cum quibus Henricus Infitor (e) ordinis Prædicatorum hoc anno, ut ipse testatur, sæpius concertavit, atque opuscula, ut sacerdotes ad refellendas eas instrueret, plura conscripsit. Fuere horum Waldensium sive Pikardorum errores præcipui quinque.

Primus quod quia Romana ecclesia non exprimitur in evangelica doctrina, ideo non est reputanda: & quomodo nulla alia exprimitur nisi congregatio fidelium servans evangelicam doctrinam, sicut ipsi observant, ideo ipsorum ecclesia propter doctrinam evangelicam sit acceptanda.

Refellit hunc errorem Henricus Infitor amplissimo commentario, cujus est Refellitur indiculus! Quod Christus ideo Romanam ecclesiam non expressit, quia per se Ecclesiam in gentibus edificare non potuit, cum non erat missus nisi ad oves, quæ perierant domus Israel: edificavit autem per Apostolos per orbem, & per caput Apostolorum Petrum sedem Romæ instituendo. Romanæ vero ecclesiæ dignitatem illustrat per hæc capita. Sunt autem in numero scripturarum privilegia divina Christi promissa, fundatio clavium, Ecclesiæ ordinata excurio, duplicis gladii ministerialis jurisdictionis, hæresum authoritativa condemnatio, miraculorum virtuosa operatio, graduum

XXV.

(d) Lib. divers. bullar. ms. arch. Vat.

(e) Henr. Infit. inquis. advers. Pikard.

Waldensium error de ecclesia.

XXVI. Refellitur.

Septem veræ ecclesiæ argumenta.

dum ecclesie varia distinctio, summi sacerdotii continuata successio. Duodecim autem donaria a Christo collata ex his notare poteris, quod quia hæc ecclesia militans regnum & civitas supra montem non sub modio, ut hereticorum existunt latibula, juxta Salvatoris sententiam noscitur posita, & Joannes Apostolus dicit. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotium, & duodecim ad minus invenimus, quæ regnum quodcumque efficiunt gloriosum, videlicet si regnum sit recta institutione & legitima autoritate stabilitum, si origine nobilitatis antiquum, si amplitudine terrarum & numero provinciarum sit profusum, si dignitate distributionum & officiorum decemissime sit ornatum, si vinculo concordie sit unitum, si in pace etiam guerrarum tempore cum exteris manet in se quietum, si divitiis & honoribus sit copiosum, si in expugnatione manet insuperabile & fortissimum, si in optimis virtutibus & consuetudinibus manet regulatum, si Regem habet nobilem & virtutibus clarum, ac multis nobilibus principibus & baronibus populatum, si semper sit permansurum & durabile perpetuum. Ideo cum ista inveniantur in Romana ecclesia, minime autem in aliorum perfidorum conventiculis, certe id regnum gloriosum existit & sanctum.

XXVII. **Objectio** quod Christus sit caput Ecclesie. Secundus, nempe Pikardorum error, quod Christus nullum aliud caput præter semetipsum voluit habere super Ecclesiam, unde nec Petrum in suum vicarium habere voluit. Evincit hunc errorem Henricus ex verbis Christi: Tibi dabo claves; ac probat fuisse ex quatuor capitibus militantem Ecclesiam debere habere unum caput uniformem, quod referretur cum hominibus, nempe ex unitate fidei, ex unitate Ecclesie, ex unione membrorum, ex veteris legis impletione, solvitque argutias hereticorum hac distinctio, quod Christus sit caput Ecclesie primum, Papa vero secundarium.

XXVIII. **Respon-** detur esse primum. Tertius, nempe error, quod papatus in Romana ecclesia originem accepit ex Constantini donatione, & non ex Christi institutione. Confutatus est ab Henrico ampliori tractatu, cujus hic est index: Quod Petrus fuerit a Christo electus in Papam, id est in patrem patrum probatur ex septem scripturae passibus. Item declarat, quod ceteri Apostoli cum Petro fuerunt sacerdotes equaliter ordinati, non autem episcopi equaliter, sed sub Petro. Matthias etiam fuit non a Christo immediate, sed a Petro sacerdos & episcopus ordinatus. Item declaratur, quod triplici ex causa Christus noluit Petrum in suum vicarium instituere ante suam passionem, sed post suam resurrectionem.

Quartus, nimirum error, quod cum doctrina evangelica omnibus statutis humanis sit præferenda, ideo statuta Romana ecclesie in canonibus & legibus non sunt suscipienda. Ad hæc ostendit Henricus licet doctrina evangelica sit statutis humanis præferenda, tamen quedam statuta alia ex lege evangelica derivata esse, non tamen vana, sed necessaria ob varios casus humanos, nec legem evangelicam observari posse sine canonum statutis, cum ecclesie potestas debeat esse ordinata ad populi correctionem, cum delinquit, & regimen cum recte agit, secundo ad controversiarum decisionem: Quare Augustinus in illud Matth. xvi. Tibi dabo claves regni celorum, quod Christus unum solum caput voluit esse in tota Ecclesia, ad quod diversa membra recurrerent, si forte ab invicem dissenserent. Tertio propter fidei & sacra Scripturae defensionem, si enim aberrent leges humanae, tollendæ sunt, non enim, ut ait Gregorius, Christus dixit: Ego sum consuetudo, sed ego sum veritas, & Augustinus dicit ad Bonifacium, quod quicumque legibus Imperatorum, quæ contra Dei voluntatem feruntur, obtemperare non vult, acquirit magnum præmium.

Quintus, error scilicet, quod expositio eorum super apocalypsim de muliere, quam meretricem apocalypsicam nominant, sit verissima, ubi per illam volunt intelligere Romanam ecclesiam. Ad discutendas hujus erroris tenebras primum Henricus demonstrat sacrarum scripturarum veram interpretationem ad Romanam ecclesiam spectare, a qua omnes hæreses veteres damnatae fuerunt, cujus doctrina innumeris miraculis confirmata est per sanctos, ac recentiora quædam exempla affert. Deinde pluribus explicat per meretricem apocalypsicam intelligendam sectam Mahumeticam: Nonnulli, inquit, expositores hunc ultimum passum de persecutione Christianorum a bestia & Mahometistis intelligunt de hac ultima persecutione, in qua Turci obtinuerunt ex regnis Christianorum duo imperia, quatuor regna, viginti provincias, & ducentas urbes, etiam ante annos viginti computando ab anno præsentis, in quo sumus scilicet MCDXCVIII, in quo etiam præsentis anno magnam depopulationem & terrarum devastationem igne & gladio intulerunt regno Polonia, &c. Addit de futuris Christianorum triumphis: Concludit Joannes, quod mulier visa ab eo in spiritu sit civitas magna, id est, unitas in numerosa multitudine Mahometistarum habitans in terra super Reges terre. Demum in cap. xxviii. describitur gentis Mahometica percussa lamentatio, & primo quoad Reges & potentiores, secundo quoad mercatores.

XXIX. Error hereticorum contra Ecclesie statuta.

Cur ea sint necessaria.

XXX. Blasphemia interpretatio de meretricem Babylonica.

Confutatur.

XXXI.

Ecclesie nomen nulli alteri quam Romanæ adscribendum.

Quales vero essent ii, qui in Romanam ecclesiam blasphemias eas voces evomebant, describit graphice Henricus, dum ita Pickardorum principem alloquitur: Frater dilecte, cui congregationi ascribi potest nisi Romana & Apostolica sedi, auctoritativa videlicet hæresum condemnatio: Frater, dic ubi tua congregatio habuit auctoritatem condemnandi nedum sanctam Romanam ecclesiam, sed & omnia ejus statuta, leges, & canones, dic ex quo generali concilio cum copioso numero prælatorum & doctorum celeberrimorum, ut in talibus fieri perneccesarium est. Dic mihi, furor, ille qui copia librum composuit fuisse præsidens ubi Romana ecclesia ut meretricis apocalypica fuit condemnata? & vere præsidens cum serpente antiquo & suo conciliabulo: sed non mirum, cum ab initio omnium hæresum, præcipue Ariatorum, hoc proprium habeant, ut quamvis inter se in opinionibus sint diverse, in persecutione tamen & odio Romanæ ecclesie, propter auctoritativam, quam super eos habet, præsidendam in ipsorum condemnationem, sunt uniti, ut vulpecule Sampsonis vineam Domini devastantes habentes caudas conjunctas, facies sejunctas. Attendende, frater, an hoc divinum privilegium in evangelica doctrina caveat fundamento certe non; ad quid enim hæc Christi verba ad Petrum post promissionem adificationis sue Ecclesie prolata, quod porta inferi non prevalebunt adversus eam? quid enim per portas nisi hæreses & vitia ad interitum damnationis disponentes, quæ in extinctionem Ecclesie usque in præsens non prevaluisse? Si non credis agnosce cum experientia hæc edocente ipsam semper per generalia sua concilia in condemnationem hæresum prevaluisse. Inspice libros & gesta conciliorum, & sentiens, sed nec inspicere tui affectant, odio habentes lucem, ut vespertilionem in tenebris ambulantes, & compleretur propheticum id: Noluit intelligere, ut bene ageret; sed non desunt sacri canones omnium hæresum condemnationem prætententes. Quis, rogo, condemnavit octuaginta & amplius hæreses descriptas non in tuo copito, sed in sacris canonibus 24. quæst. 3. cap. quidam autem heretici quibus quamplurimis, & tuis participant erroribus, ut quod Christus non sit in sacramento altaris, sancti non sint venerandi, purgatorium negantes, tacendo de aliis spurcitiis diabolicis subterraneis invicem sine ordine convenientes & commiscuentes; quod auditu horribile est, in quo errore & si non omnes Waldenses, tamen Pickardi tales inveniunt, & adhuc permanere verissima experientia per magnos fide dignos patet? De his, qui dicti

Ann. Eccl. Tom. XXX.

sunt etiam Fossarii ageretur inferius. Præter vero superiores errores aliis triginta, quinque infecti erant, quos idem Henricus Institor recenset his verbis, ac postea fuisse confutat. Nobis turpia hydra capita ostendisse, confutasse erit.

Primus (a) quod quia Papa est caput omnium errorum, ideo ejus censuras, quas æstimant non posse fulminare & excommunicationes, & simili modo ejus indulgentias in animarum liberatione nullius valere esse dicunt, & excogitatas solummodo propter avaritiam clericorum. II. Quod quia prælati sunt scribe, & religiosi pharisæi, de quibus in evangelio traditur, ideo eis non est obediendum, sed tantummodo Deo, Sacra Scripturae novi & veteris testamenti. III. quod quia Christus dixit: Omnes vos fratres estis, & inter vos unus non est major altero, ideo ecclesia Romana, quæ tam in spirituali quam in temporali statu tenet diversos gradus & dignitates nulla est apud Deum. IV. Quod nemo debet genua flectere alicui in dignitate temporali, vel spirituali constituto eo quod angelus Joanni dixerit: Vide ne feceris, conservus enim tuus sum, &c. post sit tamen fieri tempore necessitatis ne notam incurrant. V. Quod decima non sint dandæ, eo quod in primitiva Ecclesia non dabantur. Clerici non debent habere possessiones eo, quod in veteri lege dictum fuerat: Non habebunt sacerdotes & omnes, qui de tribu Levi sunt partem & hereditatem cum populo. VI. Quod episcopi & abbates non debent habere jura legalia, & clerici & claustrales non debent habere præbendas, & non laborantes sunt in statu damnationis. VII. Quod testamenta non sunt pro eleemosynis ordinanda. VIII. Quod ad statum secularem dicunt, quod omnes Reges & principes cum suis adherentibus sunt in statu damnationis, eo quod propter bona temporalia & possessiones committunt bella, & sanguinem effundunt humanum contra illud præceptum: Non occides. IX. Quod nec contra infideles pugnare debent, cum nemo sit ad fidem cogendus.

Decimus, quod non sit obediendum ex voluntate, sed solum ex necessitate, ut illi, qui ex eorum secta occiduntur maneat in statu salvationis, ceteri vero omnes, qui occiduntur inter nos ex voluntaria obedientia ad Romanam ecclesiam dicunt esse in statu damnationis, & etiam ex eis, ut in lapsis post abjuratorem, si occiduntur. XI. Quod terra & populus non sint per partes dividendi, & quod hujusmodi divisiones terrarum ex tyrannica persecutione tyrannorum primo infidelium exorta fuerunt, & ideo a fidelibus non esse observandas. XII. Quod nullus debet fieri in Ecclesia

XXXII. (a) Henricus Institor. Alii Waldensium seu Pikardorum errores.

Sublati ab iis dignitatum ordines.

Negata sacerdotum decumæ.

Everfius ab iisdem politicus status.

Negant pugnam cum infidelibus.

XXXIII.

Omnia volunt esse communia.

Sacramentalia ab iis spreta.

Christi praesentiam negant in Euch.

De sacerdotio male sentiunt.

XXXIV. Divina officia tollunt.

De facta exomologaei variis erroribus tenent.

consualis. XIII. Quoad sacramentalia dicunt catechismum nihil valere, & quod benedictiones fontis baptismatis nihil valent, & omnia, quae circa baptismum observantur, nihil prosunt, ut sunt exorcismi & benedictiones, patrini etiam, quia nihil intelligunt, sed ex consuetudine respondent pro nihilo supponunt. XIV. Sacramentum confirmationis omnino reprobant, & quod solum episcopi debeant confirmare dicunt nullum habere fundamentum. XV. De sacramento Eucharistiae sunt major pars, qui omnino negant ibi esse verum corpus Christi, adiacentes quod dudum fuisse consumptum illud si monitis magnitudinem habuisset. XVI. Illorum paucorum, qui ibi esse verum corpus Christi dicunt, quod omnis qui potest sumere potest & consecrare, cum magis sit sumere quam conficere. XVII. Quod bonus laicus melior est sacerdote malo, ideo quilibet talis laicus potest conficere, & addunt quod etiam malus sacerdos in mortali peccato existens non potest conficere. XVIII. Quod in omni loco possint & debeant eorum sacerdotes conficere iuxta illud Malachiae: in omni loco mihi offerunt oblatio munda; unde & ecclesias & ecclesiarum consecrationes omnino reprobant, similiter & altarium, & dicunt quod in qualibet domo, ubi & quoties conveniunt possint conficere. XIX. Quod quilibet possit conficere dummodo habuerit a senioribus manuum impositionem, & quod introitus missarum & alia ceremonialia, quae observantur a catholicis, nihil sint, quia Apostoli non habuerunt.

Vigesimus quod verba Christi & verba consecrationis in vulgari debeant proferri, & cantus, qui a catholicis etiam tempore canonis profertur, sit cantus infernalis. XXI. Quod semel communicare in anno est damnosum, eo quod omni die sit communicandum, horae etiam canonicae nihil prosunt, similiter & oblationes, quae in missis sunt avaritia sacerdotum adinvenit. XXII. Quod missae defunctorum, & vigiliae etiam quaecumque suffragia, quae pro defunctis fiunt nihil valeant, quia nullum dicunt esse purgatorium post hanc vitam, & sunt quidam, qui dicunt quod decedens post mortem subito vel ad caelum vel ad infernum transit: alii & major pars asserunt neminem salvari aut damnari ante finale iudicium. XXIII. De sacramento poenitentiae varii inter eos varia sentiunt, nam aliqui confessionem necessariam homini omnino negant, eo quod legitur in evangelio illam fuisse observatam, alii, qui concedunt esse faciendam, dicunt quod omnibus indifferenter fieri possit, & quod mulieres absolvi valent & confessiones audire. Ceteri, qui Romanae ecclesiae in eo,

quod sacerdote sit opus, assentiunt, dicunt quod malus sacerdos absolvere non possit, quia per se ligatur alium ligatum absolvere non possit. XXIV. Quod per manuum impositionem, sicut Apostoli fecerunt, & sacerdotes inter eos ordinantur, & peccata remittuntur, & si quis confiteri velit melius est, ut bono laico, quam malo sacerdoti confiteatur. XXV. Quod omnes utriusque sexus possunt, ab omnibus peccatis quantumcumque gravibus absolvi & absolvi, nec sit quidquam reservandum, & quod levis poenitentia exemplo Christi: Vade & amplius noli peccare, sit imponenda, & multa alia asserunt exorbitantia, quae recitare longum esset. XXVI. Circa sacramentum matrimonii, sunt qui illud solummodo societatem inter virum & mulierem reputant, alias indifferenter convenire affirmant, item quod continentes, ut virgines, non peccant mortaliter per oscula & impudicos tactus. XXVII. Quod gradus affinitatis, consanguinitatis carnalis, & spiritualis, quos Ecclesia instituit, & impedimenta ordinis & publicae honestatis spernunt, & quod mortaliter peccant si conjuges absque spe prolis conveniant, compaternitatem etiam spernunt. XXVIII. Sacramentum ordinis omnino reprobant, dicentes quod omnis bonus laicus sit sacerdos, sicut Apostoli laici fuerunt, & quod mali sacerdotis oratio nec pro se nec alii proficit, unde & clericalem tonsuram omnino derident. XXIX. Quod omnes tam viri quam mulieres debeant praedicare iuxta illud Apostoli: Volo omnes homines loqui linguis, ut Ecclesia aedificationem accipiat. Plura alia enormia in aliis sacramentis observant, quae ad praesens omittuntur.

Trigesimus. Decretales & decreta, expositiones sanctorum doctorum omnino respiciunt, & literalem sensum dicunt in sacra scriptura novi testamenti tantummodo esse observandum. XXXI. Miracula sanctorum subsannant, immo nec aliquem sanctum reputant, aut invocant nisi Apostolos & Deum, signum crucis abhorrent, nec se signant, verum signum crucis Christi contemnunt. XXXII. Circa consuetudinem ecclesiae dicunt, quod omnes tales in evangelio non comprehense sunt contemnenda, unde festivitates sanctorum, Ascensionem, & festum paschatis, natalis Christi & beatissimae Virginis spernunt, & dicunt unum diem sicut alterum, unde & in illis festivitatibus Ecclesiae occulte operantur ne notentur. XXXIII. Ecclesias construktas horreum reputant, suos intrare non permittunt nisi causa subsannandi, allegant: Tu cum oraveris intra in cubiculum, &c. Item ornamenta ecclesiarum omnino

Matrimonium negant esse Sacramentum.

Sacramentum ordinis tollunt.

XXXV. Scripturam sacram in sensum impium detortam tantum recipiunt.

Ecclesiarum ingressum suis prohibent.

Iustitiae administratio ab iisdem sublata.

XXXVI. Tribus in ebron. Span. loc ann. Polonus Germanos sollicitat ad vertenda arma in Turc.

(b) Ext. to. 2. rer. Germ. ex edit. Freheri p. 235.

minimo derident, corporale dicunt pannum brachiarum, conficiunt, licet non credant sacramentum esse, in picario pro calice sine lumine, dicentes quod Deus est lumen. XXXIV. Quod tantummodo Pater noster sit orandum, nec angelica salutatio, aut symbolum fidei, & quod unum Pater noster plus valet tota missa. XXXV. Quod omne iuramentum sit mortale peccatum, & quod imperfectis melius sit mori quam iurare, alii autem perfecti iurare possunt propter metum, & quod iurant non tenentur servare. XXXVI. Quod iudicia, quae sunt super maleficia, sint iniqua, quia Deus dixit: Mibi vindictam, & ego retribuam, unde omnes etiam tales, ut dicunt, sunt in statu damnationis. Omnes etiam ecclesiasticas censuras dicunt non esse reputandas. Sunt & alii quamplures articuli, qui iam brevitate amore non assignantur, parebunt autem in opere novo conficendo in eorum reprobationem. Dum in confutandis his erroribus Henricus desudabat, censor fidei in iis oris creatus est, ut diceretur inferius.

In Germania hoc anno principum celeberrimi conventus Friburgi acti sunt (a) ad Christianum imperium adversus Turcarum impetum tendum, ad quos Joannes Albertus Poloniae Rex, qui a Turcis, Tartaris, & Moldavis variis excursionibus vexabatur, Nicolaum Rosenbergiunam oratorem misit, ut Germanos ad conjungenda cum Polonis, Hungaris, Bohemis, & Lituaniis adversus hostes fidei armaret. Extat ab illo tum habita oratio (b), in qua & Bajazethis in Tauricam Chersonesum progressus, & Moldaviae principis perfidiam, & suscepti a Polonis in Turcas belli causas, necnon Turcarum Tartarorumque in Russiam irruptiones his verbis Maximiliano Caesari exponit: Non incogniti sunt, Rex gloriofissime, sacrae majestati vestrae acerrimi illius ac potentissimi hostis conatus, qui nil aliud magis cogitat, curat, nil ardentius facit, nisi ut rem Christianam evertat, quo sic profanam sectam suam & imperium propagare possit, utque id facilius aggrediatur, ingenio & astu utens treugas, suffragentiaque pacis cum ceteris finitimis principibus sibi constituit, ut imperium potentiae suae in unum principem convertendo illum vastet, occupet, & pedetentim ceteros Christianos principes facilius opprimat, & ditioni suae subiciat, prout hoc ingenio initio felicis assumptioris majestatis regiae ad regnum usus est, dum pro treugis constituendis atque firmandis ad quodcumque tempus placuisset, arbitrio suae majestatis per oratorem suum plenarium habuit.

mandatum detulit, cuius majestati ex certis rationibus, respectibus, atque causis diuturnas facere non fuit visum, sed praecipue ne ea res regnis ac principalibus clarissimorum Germanorum suorum, ceterisque finitimis fieret incommoda, tandemque temporum qualitate in triennales pacis sufferentias consensit, ut medio tempore sese ad gerendum bellum commodius compararet, quae quidem treuga tam per capitaneos limitum Turciae imperii, quam etiam Tartaros, qui tunc in foederibus adscripti erant, non semel extitere violatae, in quos quidem Tartaros Tauricam Chersonesum incolentes post captas magni ponderis urbes Cassam & Theodosiam Turcus ditionem sibi comparavit, & imperium, quod dum majestas serenissimi domini mei Regis cognovisset, quorsumque res tenderet, considerasset, treuga quoque ipsa exspirasset iustis ac necessariis causis permota, nil cunctandum rata, ne incautum imparatamque hostis domi opprimeret, consultius fore existimavit foris cum hoste bellum gerere, quam domi sibi illatum propulsare, & maximo instigante ad hoc ipsum ac sollicitante Moldaviae varvoda subditi suo, cui se olim serenissimus parens aeternae memoriae princeps urbes dudum per Turcos occupatas Albipolim & Lycoscoviam [quae alias Kilia dicitur] iure suscepti ab eo feudi atque foederum recuperaturum pollicitus, & obligatus erat, dumque id majestas sua validissimo & instructissimo exercitu comparato perficere iuraret, idem ipse varvoda Valachia praesitae fidei immemor, atque debiti, quo se antea iurejurando regno Poloniae astrinxerat, ab obedientia suae serenitatis desciscens, rebellavit sive timore magnitudinis potentiae Turcorum precibus, sive solita imbutus pro more gentis perfidia, & ita capta suae majestatis impediens, atque perturbans, bellum demum necessario in se convertit. In cuius belli prosecutione, qua fortuna usa sit majestas sua regiae, & quorum quantaeque auxiliares copiae adversatae sunt caepis suae serenitatis, & quantum in ea re delatum sit postulatis ac desiderio fraternae majestatis serenissimi domini Hungariae Regis, quemque etiam in finem praesatus Moldaviae varvoda perfidia usus sit in majestatem regiam firmatis inducis atque foederibus violatis, aestimat sacram majestatem vestram non latere. Sed neque ea perfidia illata contentus fuit, nisi majorem multo periculosioremque nuper adiecisset, concitans ingentes Turcorum & Tartarorum copias, quibus etiam securum transitum atque commentum per suam provinciam praebuit. Qui quidem crudelissimi hostes incredibili celeritate usi, qua omnes

Hortatore duce Moldaviae bellum susceptum est.

Turcarum & Tartarorum in Poloniam excursions.

alias gentes superant, anni tempore sibi ad bellandum inconsueto, quali nunquam alias exercitum educere solebant, inopinati supervenientes in dominia sue majestatis irruerunt, hoc est in terras Russie nobilissimam regni portionem, multarumque vicinarum provinciarum alicrem quam tanta clade afflixerunt, quantum nulla unquam alia provincia tam atrociter aut audirur aut legitur afflictam fuisse, quoniam in omnem etatem sexus utriusque, in omnemque conditionem humanam sine delectu immansissime scivitum est, senes & decrepiti, pueri atque infantes, matrone gravide, sacerdotes, & quidquid religionem Christi profitebatur cæsi omnes crudeliterque obturcati sunt, reliqui, quibus vires & etas validior fuit, capti omnes, & in duram ac miserandam servitutem abrepti. Scivitum etiam præter morem humanum in animantia bruta pecudum omnis generis, ex quibus nihil vivi omnino relictum est, quodque ferrum absumere non potuit, ignis consumpsit.

XXXVII. Vastata deinde pro magna ejus parte nobilissima provincia, onusti rerum omnisfaria præda Walachiam festinantissime reperierunt, unde redituri aucti majoribus copiis brevi sperabantur, prout de eo serenissimus dominus Hungariae & Bohemiae Rex fraternæ majestati literis suis in exitu meo de Polonia significavit, quomodo gener Turcorum Imperatoris sexaginta millibus bel-latorum associatus ex Asia, seu Anatolia adveniens jam Danubium traicere incœpisset Russiam ingressurus, urbesque & arces provincie ejusdem Tartarorum, & utriusque Valachia palatinorum auxiliis expugnaturus esset. Significavit etiam eodem tempore illustrissimus princeps Alexander magnus dux Lituaniae Germanus sua majestatis huic simile, auditu minus gratum ac jucundum, quomodo instigante ac sollicitante Turcorum Cæsare duo vel fortasse tres Tartarorum Imperatores cum innumera-bilibus copiis e sedibus suis moventes Russia terris appropinquarent, jamque ad ripam Berysthenis fluminis castra metati fuissent, contra quos omni sua suorumque potentia adunata præfatus illustrissimus Lituaniae princeps ad resistendum consurrexit. His tantis ac tam periculosis rumoribus majestas serenissimi domini mei permota, omni sua suorumque potentia congregata, contra hostilitatem campestraliter ad occurrendum profecta est in partem Russiae, committens se Deo, expectans celerima, ac indubitata majestatis fraternæ auxilia, quæ ex utroque suo regno & literis & oratoribus certis sua majestati mittere fraternæ ac liberaliter pollicita est, per seque in armis paratam necessitatibus sua

Expedit ad eos repellendos arma Lithuaniae.

majestatis modis omnibus succurrere. Cum igitur majestas sua tanti periculi causam, & quæ inde sequi possent incommoda secum diligentius repurasset, nossetque dubios bellorum semper esse eventus, intelligens non unius regni opem atque virium fore ad sustinendum diu tantum ac tam periculosum bellum, dignum ac necessarium existimavit causam communis impendentis periculi ad notitiam sacrae majestatis vestre tanquam primarii Christiana reipublicæ principis, simulque universorum sacri imperii ac Germaniæ illustrissimorum principum, cuiuscumque status ac eminentiæ existant, referre, consilium & auxilium sacrae majestatis vestre atque universorum tanta necessitate exposcens atque implorens, quo tantorum tamque validorum hostium conatus, atque insidius communitibus Christianorum opibus atque auxiliis reprimi possent, ne hoc regnum, quod semper singulari Christianorum propugnaculum extitit, assiduo bello attritum concidere quovis modo aut everti contingat.

Plura alia addidit Polonus orator, ut Maximilianum, principesque Germaniæ ad sacram expeditionem in fidei hostes conficiendam impelleret, evertendique Turcici imperii, & Jerosolymae recuperandæ spe titillavit. Cæterum factis ea de re pluribus consiliis laudarunt omnes tam gloriosum opus, sed conferre opes in bellicos sumptus detrectarunt (a), ac somniantium instar visi sunt levi conatu ad arma coire. Turca vero rabidus tanto impetu in bellum adversus Christianos incubuit, ut nisi Deus in eum cælum nivibus ac gelu armasset, afflictam jam pluribus cladibus Poloniam exitio dedidisset. Nam in primis Stephanus Moldaviæ dynasta Tartarorum Turcarumque succinctus copiis primo vere in Podoliam ac Russiam tanta vi tantoque terrore irruerat, ut eas provincias nemine adversante evastavit (b), innumeramque Polonorum multitudinem in servitutem abduxerit: Plurimi, inquit Martinus Cromerus (c), mortales utriusque sexus, & omnis etatis atque ordinis a perscrutantibus cuncta hostibus, & fugientium vestigia persequentibus extracti in miserabilem servitutem abducti ac distracti sunt, ita ut Thracia, Macedonia, Scythia, & Asia Russis mancipiis implerentur: supra centum millia hominum abacta esse tunc feruntur cum innumerabili gregum, armentorum, & omnis generis præda Prævorsum & complura alia ignobiliora oppida cum innumerabilibus pagis direpta & incensa. Aversa in Tauricam Cheronesum ca-præda, Tartari Præcopenses novæ prædæ cupi-

XXXVIII. Latentium facrum in Turcas bellum a Germ. sed neglectum. (a) Trib. in chon. Spanbei.

(b) Mich. l. 4. c. 79.

(c) Cro. l. 30.

Plures Poloniæ urbes evastata a Turcis.

XXXIX.

(a) Michov. & Cromer. ubi sup. Turcarum pugnantem celo debellati.

(b) Crom. ib.

Quadragesima eorum milia frigore perierunt.

cupiditate capti mente julio in Russiam Podoliamque iterum irrupere. Adductus in invidiam est Joannes Albertus Poloniæ Rex, qui publicæ rei administratione bellicæ superiore anno suscepti neglecta cura libidini & comestationibus se dedidisset, adeo ut, dum noctu simulato cultu, cum paucis oberraret ex contracta cum juvenibus ebriis, rixa, accepto vulnere regii officii admonitus, excusso torpore, Polonos nobiles ac fratrem Hungariæ Regem in arma ad propulsandos Tartaros, verum sero, concitaverit (a), cum jam illi se cum rapinis in tutiora loca subduxissent. Dissolverat ob recessum hostium exercitum, cum septuaginta millia Turcarum autumno superiorum bellorum reliquias demessuri incurrere; qui nullis Polonorum viribus, sed pugnante tantum, ut paulo ante indicavimus, pro his cælo delecti fuerunt, adeo ut Turcæ gentem divina vi defensam non amplius bello petendam censerent, ut refert Cromerus his verbis (b): Sub finem novembris septuaginta millia Turcarum per Valachiam in Russiam sese effuderunt, omnem eam oram, quæ ad Nestrum & circum Haliciam, Zidazoviam, Drohobicam, & Samboriam est ferro & igni vastantes & prædas agentes, neque progrediendi ac debacchandi modum ullum barbati sibi statuerunt, nemine sese ipsis obstitente, nisi cælitus Deo, sicut creditum est, miserante populum suum repressi, atque adeo oppressi essent, dærepente enim intensus frigus & gelu extitit, & nix tanta decidit, ut circumsepti undique Turcæ, neque progredi neque regredi possent, & insolens id novumque hominibus illis educatis accidebat. Ita jumentis plerisque omnibus frigore & fame confectis, hominum quoque supra quadraginta millia abfisse & obriguisse memorantur, multi repperi postea, qui interfectis equis in uteros eorum exenteratos calentes etiamnum sese illatebraverant, sed nullo opere pretio, statim enim calor artus vita & sanguine destitutos deserebat, reliqui cum sese utrumque tamen explicassent, & in Moldaviam evassissent, a Stephano palatino & Valachis Polonorum insequentium habitum mentitis, & locorum opportunitate utentibus, divocati & contrucidati sunt, ita ut vix decem millia thro transmissa salva evaserint. In religionem hæc res cessit Turcis, ita ut sibi persuaderent gentem Poloniam atque Russiam divinitus defendi & vindicari, itaque non temere deinceps eam gentem bello sibi laceendam & infestandam esse existimaverunt. His tot tantisque malis expiato hominum nostrorum fastu, nequi-

tia, cultusque divini neglectu, magis proprium deinceps numerum affulsit Poloniæ. Compositis deinde in Polonia diffidiis instaurata fuerunt inter Joannem Albertum Poloniæ, Wladislaum Hungariæ & Bohemiæ Reges, nec non Alexandrum Lituaniæ principem fœdera: Moldaviæ etiam dynasta a Turcarum societate ad officium revocatus, ac Maximilianus Cæsar in eorum partes pellectus. Sed licet plura de Turcica expeditione conficienda agitata fuerint consilia, ea demum sine ullo successu evanuisse visuri sumus. Hoc anno Christophorus Colonus (c), five alias Columbus dictus, 11. kal. junii instructa octo navium classe Bostica in novum orbem solvit, australes Hispaniolæ respectu terras lustraturus, ac post gravissimos æstus, quibus propemodum incendebantur naves, in amœnissimæ temperiei cœlum demigravit per maris dorsum ascendens, veluti per altum montem cœlum versus ascenderet: tandemque pridie kal. julii montes longe prospexit, ac lætus postea insulæ portum ingressus est, viditque proceræ staturæ homines scutis præter arcus & sagittas ultra aliorum morem armatos, capillis oblongis gossypina vitta pudibunda tectos, cætera vero nudos, albi autem coloris, quod mirum visum est cum ab Æthiopiæ parallelo Colonus nondiscessisset, cujus stupendæ varietatis affertur hæc ratio a Petro Martyre: Tunc terrarum illam reliquis ejus paralleli regionibus cælo proximiora esse, & a crassis convallium ac paludum vaporibus remotiora credidit, nempe Colonus, quanto altorum montium a profundis vallibus suprema culmina recedunt, quoniam se ab Æthiopiæ parallelis nunquam exiisse in-tota ea navigatione perimaciter Almirantus affirmat, tantaque sit in utriusque terræ incolis, continentis scilicet Æthiopiæ, & insularum naturæ varietas; Æthiopes enim nigri, crispi, lanati, non autem capillati; hi vero albi capillis oblongis, protentis, flavis, unde discrimen hoc tantum oriri possit alias non video: terra igitur dispositio, non cœlorum status eam causantur varietatem. Scimus in torrida zona montibus nives cadere, durareque scimus, & in valde distantibus ab ea ad septentrionem urgeri magno calore habitatores. Ab ea insula ad occidentem incito cursu Colonus magno impetu ab oriente torrentis vasti ex altis montibus decidentis instar mare decurrere comperit; faucesque illius maris Os draconis, objacentem vero insulam Margaritam appellavit. In terram applicans Pariam dicit cognovit, populitque amplissimis in mediterraneis cultam, nec non ingens mansuetorum homi-

Moldavus ad pristinum cum Polonia fœdus revocatus.

XL. (c) Petr. Mart. dec. 1. c. 6. & Alex. Cadamust. c. 105. Christophori Columbi in novum orbem varia itinera.

Continens detectus.

minum multitudo torquibus & armillis decora ad nostros visendos confluit: deinde Paria vastissima provinciae Cumana, Mancapana, Curiana regionibus perlustratis, in Hispaniolam, quae a Paria octingentis octoginta duobus millibus passuum ad septentrionem submotâ jacet, directo itinere tertio kal. septembris hujus anni ad fratrem socioque pervenit. At omnia praeter spem turbida reperit (a), nam cum Bartholomaeus Hispanos, qui spretis laboribus stupris, rapinis, ac cadibus barbarorum se dediderant reprimere niteretur, illi rebellant, consarantque in insula intestinum bellum: tum apud Ferdinandum & Elisabetham Reges criminibus falsis intulaverant colonos Ligures, quasi Hispani sanguinis hostes, affectatique novi orbis imperii reos: quare arcano jussu intercepti ambo fratres, ob patefactum novum orbem coronis dignissimi, post tot exhaustos labores conjecti in vincula spoliatique omnibus in Hispanias abducti fuerunt.

(a) Petr. Mar. c. 7. Cada-must. c. 107. 108. Columbus una eum fratre calaganiis oppressus.

XLII. Lustrata orientalis Ethiopia. (b) Jo. Barr. dec. 2. Asia l. 2. c. 3. Ofor. l. 1. c. 1. Maff. l. 1.

(c) Maff. l. 1.

XLIII. Divino prodigio in India pervenisse patefactum.

(d) Jo. Barr. sup. c. 7.

Veterum opinio de zona torrida inculra falsa arguitur.

Patefacta etiam sunt hoc anno Emmanuelis Regis auspiciis per vastissimos Africae flexus Indiae (b) a Vasco Gamma, qui cum Calecutium nobile in Malabarico regno emporium omni aromatum genere refertissimum applicuisset, vigesima die maii de superato Oceano, patefactaque India gaudio cum suis exiit, quasi futuros triumphos atque illa regna Christi, ac Lusitani Regis imperio adjungenda praefagiret. Consumptos ferme menses undecim in eo itinere observat Maffeus (c): ait tum de insigni divinae providentiae prodigio, quod in iis Calecuti oris visitur haec addit.

Julio incunte Olyssipone solverant mensibus ferme undecim in itinere insumptis, circa maii exitum in Indiam deseruntur, perincommodo sane tempore, etenim in iis regionibus tum alia multa admiranda, tum illud in primis omnium physicorum ingenia superat, quod in eadem caeli plaga pari solis accessu recessuque iisdem anni mensibus ab ortu trans Gallis, ita dicitur montium longa series (d) ducentis porrecta leucis, iuga, quae recto ad Cori promontorium excursu, quemadmodum supra demonstratum est, totam Malabaris longitudinem intersecant aestas ac siccitas. Ab occasu cis Gatem hyems & assidue pluvia sunt, ut in tanta locorum propinquitate, quod ad rationem tempestatum attinet, idem pene populi sibi mutuo antipodes videantur esse, quam diversitatem, quaeque de aequinoctiali circulo ac torrida zona antiqui falso opinati sunt, & alia ejusmodi permulta, si quis apud se diligentius reputet, profecto intelliget omnia, quae in caelo, quaeque

in terris sunt non ad necessitatem fieri, vel ad fortuna temeritatem, verum ad unius omnipotentis Dei liberam voluntatem ac providentiam esse referenda. Quo tempore Gamma ad Calecutianam oram est impulsus, in ea Malabaris parte hyemis erat initium, cum altera quae ad ortum est maximis iam tum caloribus aestuaret. Quod ad earum gentium ritus moresque cum eo penetrarunt Lusitani spectat, refert Barrolius (e), eos partim Mahumetica, partim gentilitia superstitione fuisse imbutos, Brachmanaque pythagoreos sacra apud eos procurasse, quorum instituta accurate describit Maffaeus.

(e) Bar. sup. c. 7.

Non unum, inquit, Brachmanarum genus, quippe alii liberis operam dant, vivuntque in hominum frequentia, alii caelibem agunt vitam, quos hodie proprio vocabulo Jogues appellat, Gymnosophistas olim Graeci dixerunt, iique partim longissime peregrinantur stipem emendicantes, & vitetis vestitusque asperitate nacti existimationem ac fidem credulas hominum mentes portentosis mendaciis, variisque superstitionibus in fraudem impellunt: partim in solitudinibus avis & subterraneis specubus durissimo vitae genere media, vigilia, nuditate, frigoris aestusque patientia semet ipsi discruciant, abstinentque ab omni corporis voluptate ad certum annorum spatium, quo exacto in Abditos [id nomen ordini] magna cum gloria referuntur. Li tamquam humano fastigio celsiores, & omnium rerum licentiam adepti, nullis iam tenentur legibus, & in omni scelere & flagitiorum genere impune voluntur. Est Jaguibus, id est, Gymnosophistis, rector maximus, qui vectigalia per amplam dispensat, vocatosque ad se certis temporibus impoltores varias in regiones ad praedicanda impiae vanitatis deliramenta dimittit. Hofce omnes mirum quam densa in caligine, & quanta in veritatis ignorantia demersos diabolus teneat. Parabrammam nescio quem Deorum antiquissimum colunt, & ex eo filios tres, quorum in gratiam terna fila gerunt e collo suspensa. Multis praeterea non hominibus modo, sed brutis etiam animantibus caelestes habent honores, & templa aedificant, quibus in prisca illa Romanae urbis magnificentia vix quidquam simile extiterit. Sane sanum est simio dicatum, cuius dumtaxat pecori, in victimarum usum custodiendo porticus miram in longitudinem excurret columnarum septingentarum e marmore tantae magnitudinis, ut Agrippae columnas, quae in celeberrimo quondam omnium deorum templo Romae visuntur, sine dubio aequent. Elephantis etiam religionem numinis tribuunt, bo-

XLIII.

Voluntur in omni flagitiorum genere.

Tenent Trinitatis imaginem colunt.

Simium in templo magnificentissimo adorant.

ra sanctorum animos in eam maxime bel-luan immigrare opinantur. Multos habent suarum superstitionum libros magno labore studioque conscriptos, quae non nihil ad veteris Graeciae fabulas, & auguralem Etruriae disciplinam videntur accedere. Hi libri ne in vulgus prodeant cavent quam diligentissime, sed ex iis arbitrari suo depromunt quae ad populum decipiendum in concionibus, vel in privatis colloquiis contracto supercilio & magna pompa verborum edisserant, quamquam haud pauca superioribus annis a Brachmanae quodam ap-prime docto, cum se ad Christum aggregasset, nostris hominibus prodita sunt, in-que Lusitanum sermonem accurate conver-sa, tandem ad me pervenerunt, mera nugae & anilia plane deliramenta, quae hoc loco ne leviter quidem attigisse operae pretium duxerim. Ex quo facile apparet quantum immortalis Deo populi debeant ii, quibus in tanta aliorum caecitate Christianam lucem adspicere datum est. Jam de sacrificiis, libationibus, caeterisque nefariis ritibus, quibus vel ad placandos commentitios deos, vel ad expiandos mortuorum manes utuntur, singillatim exponere, ut supervacaneum, ita pene infinitum sit.

Deliramenta habent pro oraculis.

XLIV. Divi Thoma in India Christi religio.

XLV.

(a) Maff. l. 1. (b) Bar. ros. l. 4. c. 9.

Illatam Indiis fidei Christianam a B. Thoma Apostolo floruisse eo tempore, quo Tartari Indiarum Imperatorem subegerunt, ex Vincentio Bellovacensi & aliis vidimus, nec non a Romanis Pontificibus missos praecones evangelicos, qui caelestem doctrinam inter Tartaros Indosque disseminarunt: sed eam errorum fontes, cum interjecti Saraceni commercii facultatem ademissent praefocarant, donec divinae sapientiae placuit per inaccessa maria iter ad Indos pandere.

Porro Calecutienis Rex hospitem Europaeorum novitate percussus eos honorifice excepit, cuius cultum describit Maffaeus (a). Expositurus (b) vero Lusitani Regis legationem Vasco Gamma lenocinatus est barbaro dicens ejus nominis famam remotissimas gentes pervagatam, ineundaeque cum eo societatis Lusitanum percupidum esse, addiditque illum mille ac sexcentarum leucarum intervallo ma-

ritimarum terrarum tractus suorum opera lustrasse, neque a gentium Regibus ququam aliud deposcere, nisi ut doctrina, Jesu Christi redemptoris generis humani imbuerentur, & caeli terraeque dominum colerent, quem ipse colebat, ad cujus gloriae propagandae gratiam tantos labores in perlustrando orbe terrarum susciperet: hoc autem liberandarum ab aeterno exitio tot Regum & populorum animarum caeleste beneficium cumulare maxima opum affluentia, onusta enim serico, pannis, equis, & aliis mercibus naves mittere, quae aromata aurumque facta permutatione in Christianorum oras subveherent: neque a Lusitano Rege aliud exoptari, quam ut divini Numinis nomini,que Lusitani gloriam promoveret, eaque de causa cum Mauris Afris infensissimis Christianorum hostibus ingentia gessisse bella, atque in Phutensi regno quatuor arcem munitissimas iis eripuisse, atque exinde suffusos invidia Mauros Lusitano nomini detrahere.

Gammae apud eum legatio.

XLVI.

Ob haec vero praecleara facinora Graecis Romanisque praefert Lusitanos ut Christi vexilliferos Barrolius, qui fidei divinique cultus pio studio accenti crucem, sanctissimum scilicet Christi vexillum, signumque redemptionis nostrae, de quo canit Ecclesia: *Vexilla Regis prodeunt*; non modo ante Maurorum Africae, Persidis, & Indiarum ora circumtulerint, verum apud gentes etiam paganas, quae nunquam divini cultus noticia imbutae fuerunt, defixerint, atque in tam praeclearo opere per procellosa saevaque maria scopulosque, per vastissima terrarum intervallo ad suos antipodes penetraverint, quod omnibus incredibile videbitur, qui pericula, tempestates, qui famem, qui sitim, qui novas aegritudines, qui perfidiam insidiasque (c) a tot barbaris structas, superandas perpenderint. Remensus in Europam iter est Gamma lentissimis auris, cum mille ac ducenta leucarum tractum a flumine, cui Infantis nomen impositum, ubi Bartholomaeus Diaz ultimae navigationis litem fixerat, ad Calecutium usque aperuisset.

(c) Eod. c. 11.

I. **I**ncipit annus post Christum natum millesimus quadringentesimus nonagesimus nonus indictione secunda, quo Francisci Ximenii Toletani, & Ferdinandi Granatenfis archiepiscoporum pia studia ingentes Granatenfium multitudines a Mahumetis superstitione ad Christi cultum traductæ sunt, adeo ut uno die tria millia baptismalibus sacris initiata fuerint, cujus rei memoria Toleti & Granatæ anniversariis sacris xv. kal. januarii celebratur. Tum profana delubra Christiano expiata ritu divino Numini sacra, & Mahumetanorum voluminum, quæ aureis distincta notis erant, ut eo splendore impietatem spurcitiæque commendarent, vis ingens flammis injecta. Qui vero veteri superstitione irretiti felices eos evangelii progressus abrumperere conati sunt in officium ejusdem Ximenii constantia redacti fuere, ut eleganter narrat Gomefius (a): *Multa, inquit, ad illius urbis, nempe Granatæ, tranquillitatem, multa ad mutua Christianorum cum Mauris commercia, multa denique ad religionem ipsam spectantia excogitavit, nam cum divina providentia & beneficio Ferdinandus Talabricensis Hieronymiani ordinis sodalis, vir sanctimonia & doctrina clarus, ad ejus urbis pontificatum assumptus esset, facilius Ximenius ab homine minime ambroso obtinuit, ut concordibus animis de illorum salute inter se communicarent, eosque omni cura & diligentia ad Christi fidem reducendos curarent, quod cum diligenter secum considerassent, hæc demum ratio ad id enaquendum potior visa fuit. Vocatis primum ad se sacerdotum illorum principibus (quos illi Morabitos & Alfaqinos vocant) cum iis quotidie mansuere & comiter de rebus ad religionem spectantibus disputare, nihil per vim cum illis agere, sed potius devinciendos curare, quod & fecerunt, nam partim sericeis telis, partim rubris pileis coccineo grano tinctis, quibus gens illa impense delectatur, non contemnenda summa comparatis donatos a se dimittabant. Qui nuper igitur contempti & captivi esse videbantur, æqua libertate & splendore cum victoribus se frui cernentes, animis paulatim erga nos conciliatis, Christi dogmata amplecti cæperunt, populoque desinceptis suadere, ut mendaci Mahometo abnegato Christum verum Deum sequerentur. Fuit id adeo providens & saubre consilium, ut intra paucos dies Alfaqinorum auctoritatem turbæ secuta ad baptismum petendum catervatim convolarent, nam*

Granatenfium tria millia uno die baptisimo illustrata.

(a) Gom. l.2. Sur. 10. 5. l.3. c.44. Marian. l.27. c.5. & alii.

Egrogia a Ximen. arch. Toletan. novata opera.

Neophyti muueribus donati.

Alfaqinorum exemplum turba sequuta.

dies quidam inter fastos relatus est, quo plusquam tria millia hominum lustrali aqua expiata sunt, quos cum non posset Ximenius privatim singulos de ecclesiastico more tingere decrevit aspersorio universos lustrare, quod merfionis simplicis locum habuit.

Cæpta est fieri ejusmodi conversio xv. kal. januaris anno Domini MCCCCXC. IX. qui dies Gothicis temporibus Regefimo Rege procurante angelicæ ad Deiparam virginem legationi ex institutione Eugenii secundi archiepiscopi Toletani, non autem Idefonsi, ut vulgo creditur, consecratus religiosissime & persanctè colitur. Cum hoc igitur auspiciatissimo die bona quadam Ximenii fortuna tanta res fieri cæpta sit ingentis hujus beneficii causa, quo respectu Granatenfis tunc per eum affecta fuit Deipara virgini, sub cujus tutela ecclesia Toletana est, solemnia sacra cum Granatæ, tum Toleti eo die quotannis faciendæ curavit. Hæc nunc duabus his celeberrimis urbibus magna senatus religiosi cura celebrari & confici videmus. Bona pars Granatenfis urbis jam fidem Christi libentissimis animis susceperat, quando exorti sunt quidam contumaces & rebelles, qui paternarum traditionum nimis studiosi, dolentesque priscam Maurorum superstitionem in Hispania funditus eo exemplo perire, populi animos crebris concionibus a Christianismo vehementer deterrebant. Hos omnes Ximenius, ne quid detrimenti novella ille plantationes caperent, vinculis coercitos in custodia detinuit, & quod ejus ingenio repugnabat, indignis modis tractari permittebat.

Inter hos fuit Zegri e patritia Abenhamaris familia, autoritate, animique & corporis dotibus inter Mauros spectatissimus: is Petro Leoni Ximenii a sacris ministro: ut mansuere, traditus post aliquot dies sine difficultatibus victus, sive Dei potius afflatus, nam se divinitus admonitum ut Christianus fieret professus est, sacro initiari baptismate a Ximenio poposcit, & Gonzalii Ferdinandi obfertam olim cum Gonsalvo Ferdinandi duce celeberrimo in Granatenfi planitie ancipitem pugnam nomen fumpsit, quem ad Christi cultum traductum religioni amplificandæ plurimum profuisse addit Gomefius: *Commodissima, inquit, accidit Ximenii consiliis hæc Gonzalii Ferdinandi Zegri conversio, nam simul atque id vulgatum fuit, Mauri, quibus prisca superstitio cordi erat, animis mutatis Christianismo militantur: tantum potest unius homi-*

II.

Festus dies Granatenfium conversionis institutus.

Pertinaces Saraceni asperius habitati.

III.

Inter eos viri principes conversio multum profuit.

minis apud populum auctoritas, qui sua virtute & animi præstantia fidem sibi & amorem inter suos peperit, quinquaginta millibus nummum in singulos annos a Ximenio Zegri donatus non modo Christianæ religioni apud suos dilatandæ, sed & reipublicæ commodis augendis multis in rebus postea usui fuit, quemadmodum in Ferdinandi Regis catholici historiis traditur. Hoc successu exultans Ximenius occasionem tam commodam urgendam, & totum Mahumetunum errorem penitus ex animis illorum, quando opportunitas dabatur, extirpandum esse ratus, nihil illorum opiniones morabatur, qui inveteratam consuetudinem paulatim aboleri consultius esse censerent, id enim tantum in rebus parvi momenti, & ubi de animarum salute non agitur, locum habere existimabat.

IV. Alcorana ad quinque milia flammis exusta.

Ergo Alfaqinis ad omnia obsequia eo tempore exhibenda promptis Alchoranos, id est sue superstitionis gravissimos libros, & omnes cujuscumque auctoris & generis essent Mahumetana impietatis codices facile sine edicto aut vi, ut in publicum adducerentur, imperravit. Quinque millia voluminum sunt ferme congregata, quæ variis umbilicis punica arte & opere distincta, auro etiam & argento exornata, non oculos modo, sed animos quoque spectantium vapidebant. Multi eis se donari a Ximenio petierunt, sed nemini quidquam concessum est, ignibus omnia publica in pyra ad unum exuri iussit, præterquam aliquot ad rem medicam pertinentia. At proximo anno maximæ seditiones a Mauris pertinacibus ob felicia hæc fidei incrementa concitatae sunt, ac plures, qui Mahometem damnasse videbantur, ab Ecclesia ad Mahometem defeecerunt, Mahometicamque impietatem etiam in posteros, qui Christum externa specie colere simularunt, propagare, sed majora longe compendia ea mala vicerunt, cum religionis decus in eodem Granatenfi regno tot sæculis a Mahometana impietate inquinato efflorescat.

Nonnulli in Mahumetismum relapsi.

V.

Turcarum Imp. a Mediolanensi in Christianos concitatus. (a) Alex. in bull. invest. reg. Neap. concess. Ludovico Burch. l. 3. Sabel. enead. 10. 1. 9. Cremom. Ferron. l. 3. in Lud. XII. Sur. 10. 5. l. 3. c. 40. Guic. & alii.

Dum vero ea parte Ecclesia præclaros hoſce de Mahomete triumphos deportat, alia Bajazethes Turcarum Imperator Ecclesiam in Peloponeso, Macedonia, & Istria sævissime afflixit ab ipsis Christianis ob intestinas eorum dissensiones concitatus. Vulgo auctores (a) tanti facinoris culpam coniciunt in Ludovicum Sfortiam Mediolani ducem, qui cum Venetos cum Gallorum Rege conspirare ad ipsum principatum exuendum intueretur, Antonium Bugiardum, & Martinum Castantum ad Bajazethem miserit, eique significarit, Francorum Regem subacta Italia cum Venetis arma Christiana adversus

Turcas pro restituendo orienti Christi cultu versurum, extantque literæ eo argumento a Ludovico ad Bajazethem ipsum datæ, quas latinitati donatas Joseph Ripamontius historiæ suæ inferuit. Ejudem flagitii particeps extitit (b) Fridericus Rex Neapolitanus (quippe qui nosset Gallum expugnato Mediolano bellum illaturum Regno Neapolitano) inde vero maxime evertendi illius sumpta est occasio, ut videbimus in Alexandri VI. diplomate, quo de gradu dejecto Friderico, regnum illud inter Ludovicum Gallum & Ferdinandum Hispanum Reges partitus est, quamvis scriptores uti diximus, ipsum redarguant, quod irrumpente in Italiam Carolo VIII. hujus sceleris præbuisset exemplum.

Cæterum Alexander, ut excitatum incendium restingeret, Joannem Borgiam Cardinalem legatum misit (c) Venetias, ut Venetos cum Mediolanensi, Mediolanensemque cum Gallo conciliaret, quo Christianorum arma in hostes fidei jungerentur. Tum Venetos ad Turcicos impetus retundendos accendit, ac Venetici cleri decimas in bellicos sumptus impendendas ipsis attribuit: tum aliis apostolicis affectit beneficiis, quæ principibus bella sacra gerentibus conferri consueverat. Verum legati apostolici inanes cura fuere, cum ipse Alexander ea factione adversus Mediolanensem nulla injuria lacessit, sed spe amplificandi filii spurii se irretiisset (d).

Interea grave damnum passa est religio & miseri Christiani, qui in Turcici imperii limite erant, barbaricis excursionsibus contrucidati (e), vel addicti sunt in servitutem: Scanderbasse enim Illyrici, vulgo Boffinensis præfectus, ingenti equestri exercitu succinctus Venetam ditionem ferro flammaque miscuit mense octobri Forojuliensem agrum ad Liquentiam usque pervagatus: Superioribus diebus. 15. Mli. chov. l. 4. c. 79. Crom. l. 30. Sur. l. 30. c. 38. & alii plures. (f) Burch. ubi sup. p. 600. (g) Petr. Del. l. 6. ep. 12.

Recuperari præda non potuit, immo captivi a Turcis, ut expeditiores essent ad pugnam, metu nostrorum interfecti sunt, ut refert Sabellicus (h): *Villa, inquit, passim direpta & incense, multique mortales capti, servitum in captivos, quod Italici ejus gentis expeditionibus accidit.*

Et a Fred. Reg. Neap.

(b) Sur. id. ib.

VI. Decretus ad Venetos Jo. Borg. pro communi federe in Turcas. (c) Sur. 10. 5. l. 3. c. 38.

(d) Burch. mf. arch. Vat. figu. n. 104. l. 3. p. 47. VII.

Christiani in Turcico imperio afflicti. (e) Petr. Just. l. 10. Sabel. enead. 10. l. 9. Aug. Inst. l. 5. Mli. chov. l. 4. c. 79. Crom. l. 30. Sur. l. 30. c. 38. & alii plures. (f) Burch. ubi sup. p. 600. (g) Petr. Del. l. 6. ep. 12.

VIII. Christiani captivi fidei odio casti. (h) Sabel. ubi sup.

Turcarum immanes in Italiam excursions.

(a) Petr. Del. l. 6. ep. 3.

IX.

Naupactum Venetis ereptum.

(b) Sabel. ubi sup.

cum ad Tiliadenti ripam sub noctem fecissent castra, veriti, ut credere est, ne ab hoste intercluderentur, aut certe gravem praedam perituri, ingentem captivorum numerum mares promiscue & feminas uno in loco caede trucidarunt. Sic quoque ingens vis mortalium abducta est, atque ex omni flore aetatis selecta. Ob has Turcarum grassationes indictas solemnnes supplicationes Venetiis fuisse instructosque ingentes apparatus relatum est Petro Delphino, qui in divina misericordia rependendas praecipuas victoriae spes ita edocuit (a): *Conversos isthic omnes ad orationem & ad expeditionem in Turcos magnopere probo. Singulare hoc est atque unicum in adversis praesidium. Et clamaverunt, inquit, ad Dominum cum tribularentur & de necessitatibus eorum liberavit eos. Et alibi: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Itemque: Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non salvabit me, salvasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confudisti. Audi quid de hoc testetur David, tribuens Deo, non sibi vicloriam. Et praecinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me, subtus me, & inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti. Accedente divino auxilio humanis conatibus, nihil dubito de felicissimo nostrorum congressu & futura victoria, praesertim cum hostis materiam excitandi belli quaesierit, nulla a vobis provocatus injuria prior ipse in fines vestros incursionem fecit militibus effuse vastantibus abactaque hominum ac jumentorum praeda. Precemur Dominum, ut immittat terrorem in efferos Turcorum animos, ut primo statim concursu & impetu a nostris opprimantur, delectaque ad internecionem illorum nomine respública Veneta in tranquillum redigatur, ac pace terra marique parva congaudeat, &c. Ex Fonte bono die III. septembris MCDXCIX.*

Mari quoque male gesta res est, quippe Veneti florentissimam classem instruxerant ad Othomannicam profligandam, tuendasque Peloponesiacas urbes, quae Veneto parebant imperio: sed ob trierarcharum pugnam refugientium magis, quam Antonii Grimani praefecti culpam, adipiscendae victoriae occasione gemina non usi, Naupactum vulgo Lepanthum, amiserunt, de quo haec Sabellicus (b): *Ad Sapienciam, is est Spragiae insulae portus, rumultuaria pugna commissa est caetera una Veneta Andreae Lauretani viri fortissimi ductu, qui ex Corcyra eo occurrerat, ut pugnae interesset cum duabus onerariis ad bellum instructis, Othomannicam unam arcem*

verius quam navem ferociter invadere, injectisque confestim catenis conferta est atrox pugna, atque utriusque funesta, nam ad primum praelii congressum sive hostium fraude, ut periculo praelium discuteretur, sive casu aliquo, ut sit, continuo ingens flamma emicuit, constatumque est incendium, & naves, quae ex adverso confixerant, quia manibus ferreis conferta insolubiliter inter se haerebant, & propugnatores, qui in his erant, atrociter absumpsit: Turcorum plurimi ex sua caetera in subiectum mare metu praecipitante desiluere, suntque suorum occursum servati. Nec multo meliore eventu Venetae triremes pugnam inivere, nam cum una aut altera in conferrissimas hostium naves ferociter invehit, ingentem stragem & trepidationem intulissent, caetera sive metu, sive quia secunda aura, ut trierarchii causati sunt, destituerentur, alio cursu tenuere. At haec cum quibus manus conferta est multum diuque inter hostes cum strage colluctata post atrocem pugnam, etsi male habitae, retro tamen ad suos abierunt, quo apparuit nobilissimam victoriam eo die e manibus amissam. Secundum hanc pugnam hostis instruatam navigationem repetit, dextrum Peloponesi litus legens, non minus tamen quam antea Venetorum incursum obnoxius. Sunt interim pleraque naves Turcis ex occasione redemptae. Ventum est inde ad fauces Naupacti sinus: hic iterum Venetus hostem adortus aliquantro sedius quam ad Sapienciam elabi passus est, nam cum loco & navium robore, apparatuque multo superior esset, facilis esset secuta victoria, si hi, quibus datum erat negotium, fortiter obivissent, sed pluribus pugnam detrectantibus, barbarus, quia principio de fuga agitate dicitur, ut si Venetus paulo ferocius fuisset invehit in terram ad suos relictis navibus egredere, terrestres enim Turcicus exercitus simul cum classe oram legebat, praeter spem sinu portus est, quamquam non sine iactura aliqua interceptarum a Veneto Navium emensa. Inde Othomannica classis dextram sinus oram Naupactum urbem vetustissimam Venetis ademit, hodie Lepanthum, ut plerique corrupta voce nominant.

Turcicam oppugnationem non sustinuisse Naupactenses & alios finitimos, sed mox deditiois nuncupasse verba, tradit Turcograecae historiae (c) author, qui belli hujus causas etiam retexit, nempe Bajazethem superstitem Zizimo, coluisse pacem cum Venetis, illo autem sublato, solutum metu oclusum odium in Christianos mox effudisse. Conflata inde maxima invidia Grimano, qui eam magis auxit, cum neque in trierarchas, qui certa-

Atrox praelium navale.

Vincendi occasio amissa a Venetis.

X.

(c) Turcogr. l. 1.

Grimanus praefectus classis caulam vinculis dicere iussit.

(a) Burchard. l. 3. diar. pag. 389.

Gallorum cum Venetis foedus pro spoliando Mediolanensi.

tamen abnuerant pro imperio animadvertisset, neque expectato successore e provincia decessisset. Reverfus itaque in custodiam publicam traditus ex vinculis caulam dixit, quod ubi illius filius Cardinalis accepit, Venetias, ut parenti opem ferret, Roma provolavit, ut refert Joannes Burchardus hisce verbis (a). *Feria tertia xv. mensis octobris recessit ab urbe Reverendissimus dominus Cardinalis Grimanus cum septem familiaribus tantum, aliquibus ex aliis ipsum sequentibus, iturus Venetias pro liberatione domini Antonii Grimani genitoris, qui in dies ibidem expectabatur, per dominum detentus iudicandus, nam cum Rex Franciae, ut Ludovicum ducem Mediolani facilius vinceret, se cum Venetis colligasset, & in eventum victoriae Cremonam, ac omnia loca, castra, terras, & oppida ultra flumen Adde, seu citra respicientia a parte civitatis Bergomensis & Brixienfis sita dominio Venetorum libere perpetuo adiunxisset, magnus Turcus magnam classem maritimam & terrestrem paravit, de quo Veneti suspicati, etiam ipsi classem ordinarunt ad loca Turco vicina, cui Venetorum classis Rex Franciae & magnus magister Rhodi plures naves seu ligna addiderunt. Constituerunt Veneti classis suae capitaneum dominum Antonium Grimanium procuratorem S. Marci magni nominis virum, qui itinere accepto, & ad locum seu passum deputatum proventus, cum Turcus versus Naupactum & Corcyram & alia loca potenti armata pergeret, dominus Antonius Grimanus capitaneus eum formidans non est ausus ei resistere, sed se ad portum recepit, Turcus propositum suum prosequens Naupactum & successively alia loca potenter invadens ditioni suae subiunxit, cuius rei causam praedicto domino Antonio dederunt, & alium capitaneum deputantes dominum Antonium detentum Venetias mitti mandarunt, ut eum pro commisso crimine punirent. Dubitavit Cardinalis ne sine causa pater capitalem subiisset sententiam, vel cum magna gratia & favore perpetuam relegationem & omnium bonorum suorum confiscationem; ideo profectus est, ut praefertur, Cardinalis ipse Venetias, ubi id Romae relatum est, singulis noctibus secreta apud patris hinc & inde genitoris sui innocentiam declarando ejus liberationem pertractabat.*

Quantumvis Cardinalis patris sui causam tueretur, & objectam imperii molliem discessumque e provincia excusaret, quod Gallica classis illum deseruisset, nec prece nec gratia ita potuit iudices flectere, quin ille affectus exilio (b) in insulam Liburniae objacentem, cui Osfaron nomen est, deportaretur, unde postea revocatus in patriam dux renuntiatus fuit. Ex iis constat falsos fuisse rumores, qui de parta victoria ad Petrum Delphinum (c) perlatis fuerunt. Quod vero ad Gallicam classem attinet, composita erat, ut refert Jacobus Bosius (d), ex viginti duabus navibus majoris alvei, missaque in orientem fuerat, ut Rhodo open ferret, siquidem bellici Turcarum apparatus fama increbescente creditum fuerat, Bajazethem de Rhodiis opprimendis cogitasse, sed ubi conversos in Venetum imperium barbaricos impetus cognovit, Gallica classis, tum Rhodiae naves, quae vel in Liguria Siciliae instructae fuerant, Venetis se conjungere, adeo ut Christiana classis centum & octuaginta apparatus navibus constaret, cui Turcica, licet ad ducentas & septuaginta ascenderet, robore tamen & viribus longe inferior erat, sed Antonium Grimanium, vel trierarchas Venetos Turcicarum navium numerus terruerat, ita ut quemadmodum dicebamus, pugnandi occasionem omiserint, quamobrem indignati Galli abscessere. Caeterum praeter Naupactum alias etiam urbes insignes Bajazethem Venetis ademisse, proximo anno dicitur.

Afflictis in oriente Christianis rebus optulari conatum Pontificem narrat Cromerus (e), ac Germanos, Hungaros, Bohemos, Polonos sacram in Turcas expeditionem commovere, ad quam conficiendam anno ineunte comparatos se ostenderant; nam Maximilianus Caesar scriptis ultima januarii ad Petrum Aubussonium Rhodiae militiae principem, eundemque Cardinalem literis rogavit (f), ut in Germaniam ad solemnnes conventus, in quibus bellum sacrum decernendum erat, oratores mitteret, [ ] cum illius equestris militiae ad religionem propagandam condita consiliis regi vellet: pariterque Joannes Albertus Rex Poloniae ei significavit (g), provinciam Turcis Tartarisque conterminam Rhodio ordini tradere se de-

R r 2

cre-

XI. Cardinalis Grimani parrem tuetur. (b) Sabel. l. 10. Pulsus in exilium Grimani praefectus ac dein revocatus. (c) Petr. Del. l. 6. ep. 4. (d) Bosius p. 2. l. 15.

Florentissima Christiana classis.

XII. (e) Crom. l. 30.

(f) Bosius sup. l. 15. Maximilianus Germanos conitare natus in Turcas. (g) Id. ib.

NOTAE [1] T Antum aberat ab indicendo in Turcas bello Maximilianus Rex Romanorum, ut ab illo una pariter cum Italia principibus occultos legatos missos fuisse ad sollicitanda in Venetos Turcarum arma Sanutus in historia belli Gallici affirmet. Idem pariter historicus tradit Saracenis in Forojuliensem tractum irrupturis per Carinthiam liberum transitum a Maximiliano permissum quod summam ejus cum Turca consensionem indicat. Quae cum ita se habuerint conventus illi solemnnes

crevisse, ut eam adversus barbaricas excursions tuerentur, Christianique imperii limites proferrent. Sed Maximilianus Romanorum Rex, quantumvis Bajazethes graffaretur in Christianos, arma adversus barbarum non vertit, quod Gueldrensi primum bello, deinde Helveticoin implicitus fuerit (a). Polonus etiam cum Germaniæ turbas & Italiae incendium, de quo dicitur inferius, contemplaretur, tanti belli molemi suscipere non est ausus (b): & ita ob Christianorum disensiones Ecclesia a Mahomeranis oppressa est, cum vel soli Germani, qui mutuis vulneribus in tumultuariis pugnis sese conficerent, insignem de Turca triumphum deportare potuissent. De cruentis enim Germanorum in civili bello stragibus hæc refert Nauclerus (c).

(a) Naucl. vol. 2. gen. 50. Mutuis bellis illi se conficiunt. (b) Crom. l. 30. (c) Naucler. ubi sup. Bilibaldus de bello Helvetic. l. 2. Maurus l. 30. & alii. XIII.

Viginti millia bellatorum caesa.

In Helvetios uinverfa Germania concitata.

NOTÆ lemnes hoc ineunte anno in Germania celebrati alio profecto quam ad expeditionem Turcicam discernendam spectabant.

Quæ pariter scribit Annalista superius num. 6. de legatione Joannis Borgiæ cardinalis a pontifice ad Veneros missa alio profecto, quam censet Annalista, respiciebant. Eodem enim Sanuto teste nihil aliud a Senatu petit legatus nisi ut a Pisauriceni bello quod in commodum ducis Valentini filii sui suscipere pontifex meditatatur, sese nequaquam immisceret. Id vero a legato impetratum asfirmat. MANSI

lum Alemannia pervicquam tenentes toti imperio resistere auderent: sed si quis vires Helveticorum & eorum situm perspicat, non multum mirabitur. Et infra: Accesserunt autem hac tempestate illis socii homines de liga Grisea bellicosi, eisque parent Abbacellenses. Sunt illis & alia percommoda, quod veluti ex una civitate, in qua præter cives nemo habitat, & ut unum corpus unius animi & voluntatis excentes pro libertate, ut ajunt, conservanda pugnant. Hæc illis audaciam præstant, & quod parati sunt mori, vel vincere, &c. Addit Helveticos strenue Germanorum propulsaï impetus adeo, ut in præliis Germani plures quam Helvetii ceciderint, ac demum cæsareas collectitias turmas moribus studiisque dissonas fuisse disolutas.

Resistunt illi universo imperio.

Scriptit de hoc funesto Helveticobello Bilibaldus Pyrckheimerius Norimbergensis (d), qui in cæsareo exercitu merebat, ac varia certamina describit (e), quibus Helveticus cæsarianos longe numero superiores fudere, atque inter has bellicas clades dira adeo fame laboratum esse, ut foeminae puerique pecorum instar herbas impratis depaſcerent: quod triste spectaculum se insipuisse ait, cum a Cæsare in vallis Tellinæ confinia mitteretur ad comearus a duce Mediolanensi pro alendo exercitu, qui plures dies sine pane exgerat, excipieudos: Accidit, inquit, ut forte inter eundem per villam magnam, sed exustam transirem, in cujus exitu duas deprehendi vetulas, quæ agmen quadraginta fere puerorum parvorum, necnon puellarum haud secus ac pecorum greges præ se agebant. Erant omnes extrema macie, ob mediam confecti, ut effigie sua, præterquam quod moverentur, haud multum deſunctis abſimiles, ita ut aspicientibus horrorem quemdam inuicerent. Interrogavi vetulas quoniam turbam tam miserandam ducerent, at illa tanquam attonita, ac vix præ dolore ac fame ora aperire valentes, responderunt confessim me visurum, quoniam tam infelix ageretur juventus. Vix hoc dixerant, cum ad præteritum quoddam puerulum est, in quod ingressi ac in genua prolapsi bestiarum instar herbas depaſcere cæperunt, hoc uno distantes, quod illa morsu vescuntur, hi vero manibus cibum decerpant,

XIV. (d) Bilibaldi. l. 2. de bell. Helv. (e) Ex. in 10. 3. rer. Germ. ex edit. Freh.

Dira famemes.

Puerorum greges ad herbarum pabula ducti.

pebant, & jam usu herbas discernere didicerant, ac noverant, quæ amara seu insipide, quæ suaves aut gustu essent præstantiores, præcipue vero herbam eligebant acetosam, quam & præ cæteris dignoscebant. Ad tam durum igitur spectaculum obstupui, ac tanquam amens diu consisti. Rursus igitur vetula inquit: Ex cervis cur nam calamitosa hæc turba huc sit deducta, cui longe magis profuisset, si nata foret nunquam, quam tot arumnis subiici, ac tam miseram exigere vitam, ferro cecidere patres, famæ vero matres, abacta sunt bona, & in prædam cessere, ac habitacula flammis sunt absumpta, nos misere ob ultimam senectutem hic sumus relicta, quo infelicissimam hanc juvenutem brutorum instar ad pascua agamus, & quantum valemus herbarum esu sustentemus, speramus tamen brevi tam illos quam nos a tantis absolutum iri miseriis, etenim quamvis duplo plures fuissent, brevi tamen ad hunc redacti sunt numerum, cum quotidie aliqui fame & media deficiant, longe profecto celeri morte, quam prolisiori vitæ feliciores. Hæc cum vidissem ac audiovissem, lacrymas continere nequivi: tam miserandam hominum sortem miseratus, ac bellicum furorem merito detestatus. Cæsarianos pariter famæ ita pressit, ut aliqui ad herbas vorandas se converterent, alii in infaniam, in rabiem alii agerentur, vinumque adepti, illud cruore suo dum partiebantur, fedarent.

Nefanda diffidia Christianorum.

XV. (a) Id. ib. Sabell. cæcæ. 10. l. 9. & alii. (b) Sebaſt. Branc. mſ. arch. Vat. fig. n. 117. Burch. ubi sup. Cortius par. 7. Sab. ann. 10. l. 9. Ferron. in Lud. XII. in end. Aug. Just. l. 5. Naucl. vol. 5. gen. 50. Panvin. in Alex. VI. Mut. lib. 30. & alii.

Porro bellum hoc funestum a Francorum Rege concitatum idem author alii que memorant (a), ut Ludovici Mauri Sfortiæ ducis Mediolanensis evertendi occasionem captaret, qua opportune usus illum principatu turbinis instar dispulit, ut fusa Itali, Galli, Germanique scriptores (b) profequuntur. Spectare; Inſubriam ad se jure hereditario aviæ Valentinae sororis Philippi Mariae ultimi Vicecomitum stirpis principis, qui nulla legitima virilii prole sulcepta obierat devolutum. contendebat Ludovicus XII. sed Franciscus Sfortia, qui Philippi filiam notham duxerat, eundem principatum invaserat, transfuderatque in posteros, a quibus Galus avitum jus repetivit, sultumque legibus promulgavit, ut nitide Nauclerus exponit (c): Mense, inquit, octobri Rex Francorum Ludovicus apparatu magno & copiis armatorum duxit in Italiam, præterdicens Mediolanum & totam Inſubriam in De jure suam vindicare potestatem ex causa, quod extincto quondam sine liberis Philippo Maria, ad Valentiam sororem legitimam. Regis aviã maternam ducatus hereditario jure spectabat, quem tamen ducatum Franciscus Sfortia, qui illegitimam præ-

Puerorum greges ad herbarum pabula ducti.

fati Philippi filiam uxorem habebat, vi armata invaserat, ipseque & liberi ejus, quorum ipse Ludovicus unus esset, virio spolia nequaquam purgato, detineret occupatum.

XVI.

Antequam vero eam expeditionem conficeret regni res composuit Ludovicus, & cum Anglo, cum Hispano, cum Philippo Maximiliani filio duce Burgundiæ Belgique principe, restitucio nonnullis controversis terris, foedus instauravit, (d) novumque pepigit cum Pontifice ac Venetis, quod diu latuit Ludovicum ducem, donec mense julio pontificio tabelario, qui ad Cæsarem Borgiam mittebatur, intercepto, quæ in se capta erant consilia cognovit (e), quibus adeo conſternatus est animo, ut Bajazethem Turcarum Imperatorem ad inferendum Venetis bellum, quo ipsos orientali implicitos ab Inſubrico distraheret, concitaret, ut superius enarratum est: illius vero frater Aſcanius Cardinalis ex pontificia aula fuga se subduxit. Tum mense augusto præmissus (f) a Ludovico Rege fortissimus exercitus Ludovico Lucemburgenſi Lignio principe, Eberardo Stuardo, Albino Scoto, & Joanne Jacobo Trivultio ducis Mediolanensis hoste infensissimo præcipuis ducibus primo impetu Arazzi & Anonis objectas arces cepere, indeque Alexandriam, quam ducis frater Galeatius tuebatur, magnis molitionibus aggressi, tridui flexu in eam irrupere, eandemque diripere, cujus claudis terrore perfusum Ticinum deditionem fecit, pariterque reliquæ Mediolanensis imperio obnoxia civitates una cum oppidis in Gallorum potestatem certatim venerunt: invitus enim cunctis erat ob acerbioris imperii sui sævitiam Ludovicus Mediolanensis, quod cum ipse animadverteret non in armis, sed in fuga spe reposita, una cum uxore, liberis, atque ingenti thesauro in Germaniam præcipiti fuga profectus est, ut Cæsaris, cujus inpremo imperio Inſubria parebat, viribus contra Gallicam vim se tueretur. Ut autem illi, ita & Mediolanensibus se defendendi animi defuere, mox enim amplissima civitas ad omnes incertorum eventuum auras suspensa Gallos excivit, exemploque suo finitimas urbes ad defeſionem traxit, ac paucis post diebus arte & situ munitissima arx Mediolanensis, quæ in annos aliquot omni bellico apparatu instructa erat, a Bernardino Curtio Ticinensi, quem Maurus ab ineunte ætate educaverat, cuique adeo fidebat, ut illi potius, quam Aſcanio fratri Cardinali ultro poſcenti, eandem arcem custodiendam tradiderit, auro victori Gallo dir-

(d) Ferron. in Lud. XII. l. 3.

(e) Burch. l. 3. A Mediolanen. in Venetis Turca incitatus.

(f) Guicciard. l. 4.

Alexandria vacata a Gallis.

Ticinum & alia urbes deditionem faciunt.

Ludovicus dux fugit in Germaniam.

Arx Mediolan. a præfecto proditore divindita Gallis.

ven-

(a) Bur.
tom. 5. p.
380.
XVII.

vendita est, quas rerum subitas conver-
siones Joannes Burchardus his verbis mo-
numentis suis mandavit (a).

Die IV. presentis mensis septembris nun-
tiatum est, Regem Franciæ Alexandriam,
Tortonam, & multas alias civitates &
loca ducatus Mediolani sibi subjugasse: il-
lustrem dominum Ludovicum duce[m] Me-
diolani circa finem augusti proxime præte-
riti a Mediolano recessisse per lacum Co-
manum ad dominium serenissimi Romano-
rum Regis; filios suos cum reverendissimo
domino Ascario præmississe, ac septem mil-
liones auri secum deportasse; dixisse au-
tem recessum suum ex Mediolano oratori
dominii Venetorum: Vos, domini Veneti,
mittitis mihi Regem Franciæ ad prandium?
certifico firmiter vos eum habiturum ad coe-
nam. Post ejus recessum Mediolanum se di-
visioni Regis Francorum submississe, & mul-
ta alia dicta sunt de arce: castellanum ca-
stri Mediolani, in quo erant quadringenti
Alemanni, & circiter mille quingenti I-
tali, quod castrum bombardis, sclopetis,
balistis, & omnibus generibus armorum mu-
nitionum erat, & provisionem grani, & om-
nium necessariorum pro tribus annis perso-
nis prædictis, & ad eorum numerum, ac
alias ad defensionem copiose habebat, de
castro ipso Regi Franciæ consignando tra-
ctasse, ac receptis ab ipso Rege multis mil-
libus scuris & quodam statu seu dominio
in regno Franciæ, castrum ipsum XVII.
septembris presentis domino Joanni Jacobo
de Trivulzio nomine Regis acceptanti con-
signasse, ac plura alia.

XVIII.
Proditio-
nis tristes
fructus.

Tantam ob infidam adeoque turpem
proditionem, infamiæ maculam suscepit
Curtius, ut Galli, a quibus præmia per-
fidiae suæ acceperat, cum gravissimis pro-
bris onerarent, ex quibus pudore opple-
tus, oppressus conscientia sceleris paulo
post partas opes cum vita dimisit. Ever-
sum fuisse principatu justo Dei judicio
communi fama vulgatum est, ut osten-
dunt Petri Delphini ad alterum ejusdem
nominis & cognominis nobilem virum da-
tæ literæ: Actum esse de principe Me-
diolani mirari videtur nemo, quem mores
ac vita hominis nequaquam latebant, fa-
cile sibi fuisse unusquisque arbitratur, hu-
jus divinasse interitum. Ab alio expecta, al-
tereri quod feceris. Capta vero a nostris, quæ
tamen, ut scribis, sponte se dedit, pars
illa omnis ducatus Mediolanensis, quæ ci-
tra Abduam fluvium sita est, venire mi-
hi in mentem fecit sermonem Samuelis ad
Saul Regem Israel: Scidit, inquit, Do-
minus regnum Israel a te hodie, & tra-
didit illud proximo tuo meliori te. Fodere
vobis tentavit foveam, & incidit in e-
am. Vale. Ex Fonte bono die XIV. sep-
tembris MCDXCIX.

Excivisse illum inter alia flagitia Tur-
cas in Italiam contra Venetos Petrus Bar-
rocius episcopus Patavinus affirmavit de
temporum horum iniquitate questus, cui
Petrus Delphinus hæc rescriptit: Memi-
ni te ante complures annos, sicut ex lite-
ris tuis patet, varicinatum fuisse ruinam,
illius, cujus modo fecisti mentionem, qui
amissa fere in momento temporis & in actu
oculi pyramide, antequam vidisset hostem,
ad alienos se proripuit, subditorum oppres-
sio, exactiones immodicæ, pudor nullus,
nulla religio, ira divinare de illo haud du-
bie suadebant, sed a Deo prostratus in in-
veritum carnis forte erigendus est ad sa-
lutem, & mutandus in vitrum alexum, et-
enim sicut legimus non sinere nullo tem-
pore peccatores agere ex sententia, sed ita-
rim ultionem adhibere magni beneficii est
inducium, quamquam si ipse & alii cum
eo, ut affirmas, concitaverunt Turcos ad-
versus civitatem nostram dilui nisi ingen-
ti poenitentia & cruciatu tantum non po-
terit scelus, quomodo enim compensaturi
sunt ii, qui se hujus rei fecerunt auctores,
tantam hominum stragem, raptum virgi-
num, templorum everisiones, vastationes
agrorum, villarum dirptiones atque in-
cendia? C. Musoleci die XXIX. octobris
MCDXCIX.

De inopina victoria factus certior Lu-
dovicus Francorum Rex Lugduno Medio-
lanum provolvit, atque a civibus excep-
tus (b) est magnificentissima pompa,
quam describit Nauclerus rerum hujus
temporis scriptor accuratissimus (c): Nul-
lo, inquit, resistente, & sine sanguine
Rex Mediolanum accepit, nam cum ex By-
nasco exivit a Mediolano decem millibus
passuum, nobiles cives, mercatores, uni-
versaque civitas effusa, usque ad tria mil-
liaria illi obviam ibant. Præcesserunt tum
quadraginta pueri, ut fertur auratis & se-
ricis induti, palmas portantes in manibus,
alii Regem magnum venire, alii liberta-
tem patriæ adesse carminibus designantes,
gestabant etiam vexillum magnum cum in-
signibus Francorum, habitaque est elegans
oratio a puero concludens Regem ipsum non
minus eos, quam parentes eorum a libidine
& furore tyranni liberasse. Sequebantur
quingenti juvenes amici pretiosissimis or-
natibus, quos sequebantur vigintiquatuor
senes aureis vestibus insignes senatorum mo-
re, urbis claves ex auro solido Regi præsen-
tantes. Post illos viginti utriusque juris
doctores gestantes pallium aureum, sub quo
Rex Mediolanum ingressus est, post hos mul-
titudine magna nobilium & mercatorum.
Præcessit clerus & religiosi cum reliquiis.
Sequebantur Regem Cardinalis de Borgia
sedis Apostolicae legatus, Cardinalis S. Pe-
tri

XIX.

XX.

(b) Bur-
char. cod.
l. 3.
(c) Nau-
cl. vol. 2.
gen. 50.
Rex Gal-
lor. splen-
dide a
Mediola-
nen. ac-
cepit.

ri, Cardinalis Rothomagensis, dux Sabau-
dia, Valentia & Ferrariae duces, Mantua
& Montisferrati Marchiones, Venetorum
& Genuensium oratores, & Rex ipse ad
arcem deductus est.

XXI.

(a) Bizar.
hijl. Gen.
l. 17. Aug.
Juhl. l. 5.
Foliet. l.
12.
Genuen-
ses in e-
jusdem di-
tione[m] se
confe-
runt.
(b) Bi-
zar. ubi
sup.

Fonestus
Genuen-
siorum
calus.

(c) Aug.
Juhl. ubi
sup.

Cremona
& agro
eis Addu-
am potiti
Veneti.

(d) Bur.
l. 3. p.
583. Sa-
bell. ann.
10. l. 9.
Ferron.
l. 3.
(e) Ll. ib.

XXII.

(f) Bur-
char. cod.
l. 3. p.
590.

Quod ad Genuenses attinet; ubi Gal-
lum Mediolano potitum percrebuit, com-
muni consilio victoris potestati se permit-
tere, ut domesticas tollerent similitates,
constituerant (a), quantumvis Augustinus
& Joannes Adurnius, ut pristinam digni-
tatem, qua floruerant in republica, reti-
nere anniterentur; sed votis delusi urbe
excesserunt. Delecti itaque fuerunt viginti
quatuor cives fide, rerumque gerendarum
usu spectatissimi, qui legationem hanc
apud Regem obirent: Admissi, inquit Bi-
zarrus (b), in colloquium, & ab eo quam
humanissime excepti æquis conditionibus, at-
que pactis reipublicæ summam ei hac lege
& conditione publico nomine tradidere, ut
nempe conservatis pristinis immunitatibus
aliisque statutis & privilegiis hæbentibus ab
exterioribus principibus conservari solitis, Rex
urbi præfectos daret, quorum fide, justitia,
atque prudentia reipublica salus atque di-
gnitas contineretur: Obstrinxisse hocce
jurejurando vigesima sexta octobris die
Ligures, ipsos Ludovico Regi fidos & ob-
sequentes fore Justinianus refert (c), cum
biduo ante duo ex oratoribus Genuensibus,
dum fenestras incumberent miserabili
humanæ fragilitatis exemplo, præcipientes
in terram aliti expirassent. Missus vero
a Gallo Rege Genuam Philippus Cliven-
sis ducis frater regius affinis reipublicæ
gubernacula tenuit. Nec minori celeritate
Veneti, quorum res in oriente Lu-
dovici ducis Mediolanensis hortatu in Pe-
loponese & Isthria a Bajazethe Turcarum
Imperatore vehementer atterebatur, in
Cremonensi agro bellum confecere, Peti-
liensis enim comite duce, & Antonio
Mauroceno, ac Melchiore Trivisano le-
gatis, quid quid circa Abduam est Cre-
monamque ex percussio cum Gallis federe
sue ditioni subjecerunt (d). His addit Sa-
bellicus (e): Et Sfortiani per hæc nobilis-
simo principatu exciderunt anno millesimo
salutis atque undequingentesimo, qui quin-
tuagesimus fuit ab eo, quo Franciscus Sfor-
tia Ludovici pater fuerat Mediolano po-
tuitus.

molenses, Faventinenses, & dux feudata-
rii ecclesiæ Romanæ censum sibi & came-
ræ apostolicæ annuatim debitum non per-
solverant, auctoritate apostolica, non-
tamen consistorialiter privavit eos, & de-
claravit privatos. Præterea communitas
Mediolanensis mutuavit cameræ apostoli-
cæ XLV. millia ducatorum eisdem diebus
pro coadumandis gentibus armorum ad in-
trandum manu forti civitates prædictas &
eorum loca. Receptis hujusmodi pecuniis
nomine Romanæ ecclesiæ dominus Casar
Borgia dum Valentinus filius Papæ, capi-
taneus gentium prædictarum, & pro ea-
rum restitutione obligavit se communitati
Mediolanensi prædictæ reverendissimi do-
mini Cardinales de Borgia legatus de la-
tere & S. Petri ad vincula.

Fulta (g) erat jure pontificia causa, ve-
rum non Romanæ ecclesiæ dignitatem ac
jura asserere studuit Alexander, sed spu-
riorum opes amplitudinemque augere,
inque ipsos ejusdem ecclesiæ principatus
derivare nitebatur, nam & Lucretiæ filia
spuriae Spoletum tradidit (h), & Riarii
Sixti IV. pronepotibus jure exutis, lon-
ge turpius ecclesiasticarum urbium imperi-
um in Casarem Borgiam transtulit, ut-
que cum Francorum Rege convenerat,
ab eo flagitavit, ut regias copias Borgiæ
qui cum ipso e Galliis venerat, traderet,
ut juncto ecclesiastico exercitu Æmiliiæ
tyrannos exturbaret. Obsecutus est Ale-
xandri votis Rex, ac Riarii gravi bello a
Borgia oppressi sunt, ut memorat Bur-
chardus hiæce verbis (i): Feria secunda
XVIII. novembris dominus Casar Borgia
de Aragonia dux Valentinus filius Papæ,
olim Cardinalis Valentinus, & infra, se-
crete rediit ad urbem ad palatium Papæ,
cum quo mansit usque ad diem Jovis XXI.
dicti mensis, qui in mane recessit etiam se-
crete, associatus tamen a gentibus Papæ.
Equitavit versus Imolam, quam parum post
violenter sibi subegit cum castro, & fili-
os quondam domini Hieronymi comitis ne-
potis reverendissimi domini Cardinalis Ge-
orgii ejusdem civitatis dominos violenter
spoliavit.

Extractum est in annum sequentem hoc
bellum, quo flagrante venenum Alexan-
dro per literas nomine Forolivienfium ex-
aratas paratum fuisse, refert idem Bur-
chardus (k), ut Catharina Sfortianæ gen-
tis, comitis Hieronymi olim uxor, bello a
duce Valentino illato liberaretur; sed frau-
dem patefactam. Quibus consentiunt Pe-
tri Delphini literæ (l), quæ facinus egre-
gie vindicatum addunt: Scripsisti mihi,
Marianum Cuccinum procuratorem al-
loquitur, ante complures dies delatas fuis-
se ad Pontificem nomine comitisse literas
ven-

Proceres
fiduciarum
ob non
solutum
vectigal
exaucto-
rati ab
Alex.

XXIII.
(g) Sabel-
ann. 10. l.
9.

Ecclesiæ
principatus
in
Spuriis
confert
Alex.
(h) Burch.
l. 3.
Exiit iis
pronepo-
tes Sixti
IV.

Galli cum
eo jun-
gunt ar-
ma.

(i) Id. ib.
p. 601.
Sebast.
Pradiol.
olim arch.
vat. sig-
n. 111. Sa-
bell. ann.
10. l. 9.

Guice. l.
4. Pan-
vin. in
Alex. VI.
Imola
subacta
a Casare
Borgia.

XXIV.
Parato
sibi vene-
no Alex.
liberatus.
(k) Burch.
l. 3.

(l) Pet.
Del. l. 6.
ep. 22.

veneno infectus, ut contactu illarum necaretur, deprehensum tamen fuisse a prudentibus facinus, tentosque latroes, & confesos scelus, cuius erant conscii, coniectos fuisse in vincula, ut ultimum paulo post de iis supplicium sumeretur. Juste id quidem, qui enim fodit foveam incidit in eam, sed non fuit satis quod Pontifex in nomine Domini ultus fuerit in eos, qui ministri fuerunt sceleris, nisi etiam novissime diebus istis de auctore ipsius severius se vindicasset. Allatus est heri huc nuntius, captam fuisse illam ab exercitu Francorum, qui Pontificis nomine urbem ejus obsederant, venisseque in hostium potestatem: ausa mittere manum in Christum Domini, cedere tandem coacta est iusto Dei iudicio, qui viciis sui injuriam minime multam tulit, & licet rari exempli flagitium admisisset, non multum tamen miror, dicente sacro e-logio: Brevis est omnis malitia super maritiam mulierum, &c. Vale. Florentiæ die xv. Januarii MD.

Inter hæc Ludovicus Francorum Rex mense decembri, tradita Joanni Jacobo Trivultio Mediolanensis ducatus præfectura, in Galliam inemptive recessit, (a) cum nondum Infubriæ res composuisset, secumque Joannis Galeatii olim ducis, quem Ludovicus Maurus veneno fustulisse fama erat, filium, & principatus heredem secum in Gallias duxit, ac vitæ monasticæ institutis confluxit. Ut vero ingentes mox a Francorum Regis discessu fecutæ sint rerum conversiones, cum Trivultius, qui graves cum pluribus Mediolanensibus similitates gerebat, nec non Galli civium animos exasperassent, proximo anno diceretur.

XXV. Appetente eodem sæculari anno Alexander Papa prædecessorum pio instituto literas apostolicas de proposita amplissima noxarum venia iis, qui limina Apostolorum decretis diebus religiose iustrent, ritu solemni promulgavit, ut refert Burchardus. Præcipua vero diplomatæ pars concepta est hisce verbis (b).

Alexander episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. *Authoritate apostolica & ex certa scientia tenore præsentium omnibus & singulis utriusque sexus Christianidelibus per univversum orbem constitutis annunciamus & declaramus, ipsum annum jubilei in vigilia natiuitatis ejusdem domini nostri Jesu Christi proxime ventura inchoare, quo tempore portam dictæ basilicæ B. Petri centesimo quoque anno jubilei pro majori fidelium devotione aperi solitam astantibus venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium collegio, & maxima prælatorum, cleri & populi multitudine propriis mani-*

Authores
sceleris
pœnas
dant.

Gall. Regis
disces-
sus in
Gallias.

(a) Fer-
ron. l. 3.
Guic. l. 4.
& alii.

(b) Burch.
cod. l. 3. p.
608.
Pervigilio
natalis
Domini
inchoa-
tus.

bus aperiemus faciemusque aperire alias basilicæ S. Pauli ac Lateranensis, & B. Mariæ Majoris de dicta urbe ecclesiarum, portas etiam de more anno jubilei aperi consuetas, & pro consequenda ipsa plenissima indulgentia basilicas eorundem Apostolorum Petri & Pauli, ac Lateranensem, B. Mariæ majoris ecclesias, illarumque majora altaria hujusmodi per Romanos & in dicta urbe commemorantes & residentes triginta, per peregrinos vero & forenses quinquaginta diebus continuis seu interpolatis semel in die visitare debere, omnes & singulas plenissimas indulgentias per dictos prædecessores dicto anno jubilei basilicas & ecclesias prædictas visitantibus concessas de novo pro conscientiarum eorundem fidelium majori securitate, ac potiori cautela auctoritate & scientia similibus approbantes, concedentes, & innovantes, adiacentes quoque, ut ii, qui pro consequenda indulgentia hujusmodi iter arreperunt, vel post præparationem ad veniendum ad dictam urbem dicto anno jubilei per eos factam fuerint legitime impediti, quo minus ad dictam urbem valeant pervenire, aut præpediti in loco, in quo tunc fuerint, & venientes in via, vel tam ipsi si ad prædictam urbem quam Romani & alii residentes & commemorantes ac forenses prædicti dierum præparato numero non completo in dicta urbe decesserint, vere penitentes & confessi, eandem plenissimam indulgentiam omnino consequantur.

Et ut omnes Christianifideles ejusdem plenissima indulgentiæ facilius capaces Deo propitio efficiantur, habeantque, ad quos in casibus nobis & sedi Apostolica reservatis, si in illos inciderint, recurrere possint deputavimus in dicta basilica S. Petri penitentiarios, quibus eos in dictis casibus reservatis absolvendi plenam & liberam pro majori Christianidelium, qui ad nos non ita de facili recurrere possent, commoditate & animarum suarum salute per alias nostras literas, prout in illis latius continetur, concessimus facultatem. Et ut animarum salus eo tempore potius procuraretur, quo magis aliorum egent suffragiis, & quo minus sibi ipsis proficere valent, auctoritate apostolica de thesauro S. R. E. animabus in purgatorio existentibus, quæ per charitatem ab hac luce Christo unitæ decesserunt, & quæ dum viverent, ut sibi hujusmodi indulgentiæ suffragarentur meruerunt, paternò affectu, quantum cum Deo possumus, succurrere cupientes, de divina misericordia, ac potestatis apostolicæ plenitudine volumus & concedimus ut, si qui parentes, amici, aut ceteri Christianifideles pietate commoti pro ipsis animabus, purgatorio igni pro expiatione pœnarum eisdem se-

Quis die-
rum nu-
merus
pro lu-
strandis
ecclesiis
fancitus.

XXVI.

XXVIII.
(a) Burch.
l. 3. p.
107.

(b) Id. ib.
p. 606.
Sacerdo-
tes pro
expian-
dis noxas
amplissi-
ma donati
authorita-
te.

XXIX.

secundum divinam justitiam debitaram expositis, dicto jubilei anno durante pro reparatione basilicæ prædictæ S. Petri aliquam elemosynam juxta dictorum penitentiariorum vel alicujus eorum ordinationem dictas basilicas & ecclesias modo præmissis devoto visitando in capsa in eadem basilica S. Petri deputata posuerint, ipsa plenissima indulgentia per modum suffragii ipso animabus in purgatorio existentibus, pro quibus dictam elemosynam pie erogaverint, pro plenaria pœnarum relaxatione suffragetur.

XXVII. Præparent ergo omnes Christianifideles corda sua Domino, & mores in melius commutare conentur, a malefactis abstineant, satisfaciant Domino per penitentiam dolorem, per humilitatis spiritum, per contritionis sacrificium, cooperantibus elemosynis & peregrinationibus, ut basilicas & ecclesias prædictas, in quibus sane mille & fere innumerabilia una cum ipsis gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo requiescunt, qui mortem pro Christi nomine perpessi ejus conspectu semper assistunt, devoto visitantes & confessi, ipsos gloriosissimos Apostolos & sanctos intercessores ad Dominum habere & plenissimam indulgentiam hujusmodi & reconciliationem cum ipso piissimo Redemptore nostro per divinam misericordiam, & eorundem Apostolorum & sanctorum precibus & meritis, per quæ eorum bona consequi mereantur. Amen. Nulli ergo, &c. Dar. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MCDXCIX. XIII. kal. Januarii pontificatus nostri anno VIII.

Describit idem Burchardus (a) varios ritus sacros, qui in indicendo anno jubileo servati fuerunt, tum sacrarum precum, quæ in pandenda aurea basilicæ S. Petri porta repetitæ fuerunt formulas refert, additque instruxisse Alexandrum auctoritate penitentiarios ut Christianifideles a contractis noxis, nonnullis exceptis casibus, expiant: Concessit inquit, (b) undecim penitentiariis ordinariis ejusdem basilicæ componendi super male ablati incertis, & elemosynis pro animabus in purgatorio existentibus liberandis, ac absolvendis in omnibus casibus, etiam sanctitari sua & sedi Apostolicæ in genere vel in specie reservatis, exceptis quatuor duntaxat, videlicet conspiratione in personam vel status summi Pontificis, aut Romanæ ecclesiæ, falsificatione literarum apostolicarum, supplicationum, & commissionum, delatione armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, iniectione manuum violentarum in episcopos & alios prælatos superiores.

Imperasse præterea Alexandrum, ut Ann. Eccl. Tom. XXX.

nullus Cardinalis jubileo anno abesset ab urbe, refert Petrus Delphinus (c) in literis ad Franciscum Cardinalem Senensem datis, quibus pontificium consilium commendat: Non improbo Pontificis consilium, quod fluctuante Italia, & surgente nunc gente contra gentem, & regno adversus regnum, apud se patres detineat sapientia præditos, cum quibus frequentiore eocunte senatu cogitationes suas communitet, & eorum sententiis nitatur in emergentibus rebus arduis, qui velint & sciant opportuno tempore prudentissime consulere, salus enim est ubi multa consilia, atque utrimam ejusmodi futura sint, ut non solum Romana ecclesiæ, verum etiam omni Christianæ reipublice profutura experiamur. Instat annus centesimus, qui etiam quinquagesimus est, annus utique jubileus, annus remissionis, quem sanctificari præceperat Dominus, ut requiescerent cuncti habitatores terra, & nulla alicubi apparet quies. Commota est & contremuit terra, & fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis. Nisi placatus cito fuerit, & ad concordiam disidentes atque ad cor redire prævaricatores iusserit, cum sit in manu ejus potestas & imperium, non modo requietionis annus futurus non erit, verum summa confusionis, terrorisque. Hinc a Turcis, illinc a Gallis circumventi Italia principes gravi bello implicandi sunt, nec sinendi per otium vitam ducere. Erudire forte nos vult per contraria Deus, & ne otio torpeamus, ocii vitia negotio & fatigatione discutere pergit. Dignetur tantummodo munire patientia imbecillitatem nostram, ut difficultatibus, quæ se undique nobis obiciunt, fortiter oblectemur, nec cedamus malis, &c. Vale. Ex Camaldulo die x. augusti MCCCCXCIX.

Facta est hoc anno maxima Bohemorum ad Romanam ecclesiam accessio, solutisque censuris, quæ a Paulo II. latæ fuerant, Pragensis ecclesiæ sacerdotibus amplissima potestas data est (d) ab Alexandro, ut redeuntes ad sinum ecclesiæ Hussitas exciperent.

Dilectis filiis decano & capitulo ecclesiæ Pragensis.

Devotionum vestrarum exigentibus meritis inducimur, ut votis vestris, in his præsertim, per quæ Christiana & catholica fidei propagationem & propugnationem ecclesiarum quarumlibet pro tempore recreandarum, ne diutine vacationis incommoda sustineant provisionem ipsarum, quam bonorum conservationem pertinere conspiciamus, favorabiliter annuimus, atque favoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte vestra pe-

(c) Petr.
Del. l. 6.
p. 1.

XXX.
(d) Lib.
bull. 54. p.
262.

Cur Bohemia a Paulo II. fuerit interdicta.

Inde heretici majori licentia grassati in catholicos.

Solutum a Sixto IV. interdictum ad tempus.

ritio continebat, quod cum olim in civitate, diocesi & provincia Pragensi, & fere toto Bohemia regno quaedam hereticorum perversa rabies Christi fidelibus plurimum infesta invalesceret, & ecclesia Pragensis, qua inibi sedes metropolitana existit, premissis causantibus pastoris solatio destituta foret, prout adhuc fore dignoscitur, felicis recordationis Paulus Papa II. predecessor noster ad huiusmodi hereticorum rabiem comprimendam, immo a dicto regno extirpandam inter alia tunc per ipsum Paulum predecessorem adhibita remedia, ecclesias, capellas, monasteria, & alia loca, ad que dictos hereticos pro tempore declinare contingeret, ecclesiastico suppofuit interdicto, cumque ipsi heretici ex admiffione & observatione a Christi fidelibus in dicto regno commorantibus interdicti huiusmodi occasione assumpta multa ex ecclesiis, capellis, monasteriis, & aliis Deo dicatis locis incenderent, & profanarent, immo (quod amarius dolendum erat) rectoribus, presbyteris, & ministris ecclesiarum & monasteriorum huiusmodi partim necatis, & partim turpiter profigatis ferro igneque consumerent, destruerent, & solo aquarent, ac infinita mala Christi fidelibus inferrent, bonae memoriae Rodulphus tunc episcopus Vratislaviensis ad partes illas per sententias, censuras, & poenas per eundem Paulum predecessorem contra eosdem hereticos praemissorum occasione latis & promulgatis executioni demandandis cum plena potestate ab eodem Paulo praedicto legatus de latere missus, de licentia eiusdem Pauli primo, & deinde recolendae memoriae Sixtus IV. etiam predecessor noster provide attendentes, quod illud, quod in praemissis statutum erat ad remedium, tendebat ad noxam, omnibus & singulis presbyteris & clericis eiusdem regni, ut ipsi huiusmodi eorum ecclesiis, capellis, & monasteriis etiam in praesentia dictorum hereticorum dummodo illos sine periculo evitare non possent, divina officia publice celebrarent, ipsisque Christi fidelibus ecclesiastica sacramenta ministrarent, ad certa tunc expressa, jam forsitan effluxa, tempora respectivo concesserunt, & cum illis quoad hoc dispensarunt, idemque Sixtus predecessor noster interdictum, ut praemittitur, in ecclesiis, capellis, monasteriis, & aliis locis praedictis appositum ad certum tempus, & deinde usque ad beneplacitum suum suspendit, & alias gratias concesserunt, & indulserunt, prout in literis apostolicis in forma brevis etiam sub plumbo expeditis, & aliis documentis desuper confectis plenius dicitur contineri. Cumque ut experientia docuisse asseritur, atrocitas & inhumanitas dictorum hereticorum, qui li-

cet antea in catholicorum sanguinem saevierint, ac desolationibus & ruinis ecclesiarum catholicarum incubuerint, ex huiusmodi eis per sedem Apostolicam exhibita clementia, Deo cooperante, non solum mitigata, sed etiam adeo reducta sit, ut plures ex ipsis hereticis recepta poenitentia ad unitatem fidei reversi sint, ac ecclesiae, capella, & monasteria destructa praedicta passim ab ipsis Christi fidelibus restaurari & reformari permiserint & permittant, immo ad illa reformanda & restauranda de eorum propriis bonis contribuerint & contribuant, sitque spes non vana, quod si dictae sedis Apostolicae clementia illis de novo, quatenus dispensatio praedicta cessaret, & interdictum huiusmodi ad beneplacitum, ut praefertur, relaxatum, revocatum, seu expiratum fuisset, de novo concederetur & relaxaretur, ac ipsi heretici cum huiusmodi & aliis sedis eiusdem benignitate prosequerentur dicta heresis tempore procedente paulatim decrederet, & fides catholica ibidem feliciter propagaretur, quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut in praemissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur, nos, qui hereticorum huiusmodi rabiem extirpare, & illorum animas lucrari facere, & Christi fidem ubique vigere nostris maxime temporibus intensis desideramus affectibus, de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium consilio pariter & assensu, vos decanum & capitulum a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & poenis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati estis, ad effectum praesentium duntaxat consequendum, harum serie absolutos, & absolutos fore censentes vestris huiusmodi supplicationibus, nec non consideratione charissimi in Christo filii nostri Vladislai Hungariae & Bohemia regnum Regis illustris pro vobis nobis super hoc humiliter supplicantis inclinati, interdictum praedictum ad nostrum beneplacitum & ultra usque ad quatuor menses auctoritate apostolica tenore praesentium de novo suspendimus, vobisque decano & capitulo praefatis, ut vos per aliquem clericum catholicum & Deum timentem, quem inter vos pro tempore ad hoc duxeritis eligendum, usque quo dictae ecclesiae Pragensis de pastore provisum fuerit, bona omnia & iura ipsius ecclesiae, etiam in his, que iurisdictionis archiepiscopalis existunt, in spiritualibus & temporalibus in concernentibus civitatem & diocesim Pragensem tantum administrare, dignitates & beneficia quacumque civitatis & diocesis praedictae

Reversi ad Ecclesiam Huiusmodi.

Ecclesias infra re pollicentur.

Centuriae ab Alex. rescissa.

Reconciliandi hereticos potestas data.

XXXI. (a) Bellarm. de script. eccl. (b) Baron. 10.5. annal. eccl. 411. n. 68.

dictarum pro tempore vacantia, in quibus catholici tantum, vel permixtum catholici cum hereticis, & non ubi soli heretici degunt seu habitant, clericis catholicis tantum & idoneis conferre, & de illis providere eosdem, beneficiorum vero, in & sub quibus heretici tantum consistunt, bona & iura, sicuti bona dictae ecclesiae cathedralis Pragensis gubernare, nec non calicem & patenas consecrare, corporalia & alia paramenta ecclesiastica benedicere, insuper hereticos & schismaticos ad unitatem fidei redire volentes post abjuratam per eos publice haesim recipere, & reconciliare, & alios quoscumque, qui dictum interdictum violassent, aut cum dictis hereticis quovis modo communicando, excommunicationis sententiam incurrissent, absolovere & gremio sanctae matris Ecclesiae restituere, ipsisque pro praemissis poenitentiam injungere salutarem, & nihilominus vobis decano & capitulo, nec non omnibus & singulis totius regni praedicti catholicis, presbyteris, ac clericis, ut in omnibus & singulis vestris catholicis ecclesiis, monasteriis, & capellis, etiam praesentibus dictis hereticis, dummodo eos sine periculo evitare aliter vobis non permittratur, divina officia publice celebrare, & ipsis Christi fidelibus sacramenta ecclesiastica ministrare libere & licite possitis & valeatis licentiam, facultatem, & omnimodam potestatem eadem auctoritate apostolica tenore praesentium concedimus & indulgemus. Volumus autem quod praesens indultum quoad alia quam ad suspensionem interdicti praedictam, post tres annos a data praesentium computando nullius sit valoris vel momenti, sed eo ipse cessasse dignoscatur, non obstantibus praemissis, nec non provincialibus & synodalibus editis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac dictae ecclesiae Pragensis iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, caerisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno MCDXCIX. octavo idus junii pontificatus nostri anno VII. Refloruit religio in Bohemia, ac pauci in impietate obduruere, quos aliquot post annis ab Vladislao Rege exagitatos & in vincula coniectos fuisset suo loco dicitur.

Hoc anno Marsilius Ficinus pie obiit relictis (a) pluribus ingenii & doctrinae monumentis, ac post mortem Michaellem Mercatum Miniatensem philosophum Platonium edocuit (b) vera esse, quae de animarum e corpore exeuntium immortalitate ex Platonicis placitis & fide Christiana antea post doctam disputationem concluderant: cum enim junctis dextris

pepigissent uter prior e vivis excessisset (si ita Deo placeret) alterum de alterius vitae statu redderet certiozem, contigit ut haud ita multo post Marsilius Florentiae moreretur, ac dum summo mane Michael Mercatus philosophicis studiis operam dabat, ex inopinato sensit strepitum currentis equi, atque ad ostium domus cursum inhibentis, tum vocem Marsilii clamantis inaudit: O Michael, o Michael, vera vera sunt illa. Ad vocem amici affurgens Michael fenestram aperuit, ac Marsilium candidatum vectum equo candido, aufugientemque a tergo conspexit, quem frustra clamoribus & oculis profecurus est, donec ex oculis evanesceret: cumque deinde comperisset Marsilium eadem hora defunctum, relictis humanae philosophiae studiis, Christianam philosophiam mire coluit.

Hoc anno patefactis, ut dictum est, Indiis rediit Oliffipponem Vasco Gamma (c) potiori jure Africani & Indici gloriosa nomina ob munitum ad orientales Aethiopiae & Indos evangelio iter relaturus, quam veteres Imperatores caesarum oppressarumve gentium nomina sibi indiderunt. Ubi vero Indicas res, piper, caryophyllos, cinnamomum, crocum, gemmasque explicuit (d), vulgus obstupescens laudibus maxime cumulavit Emmanuelem Lusitaniae Regem, cujus auspiciis tantaopes invehentur, tamque vasta imperia patefierent. At ille uti pius Rex atque catholicus, spretis humanis laudibus, gloriam omnem Deo ascripsit, non tamopes, quas per tot pericula, per tot varia climata, per torrentes aestus, per intolerabilia frigora, per famem, sitim, novamque litem, per tria & eo amplius leucarum confecta millia, per tot cum barbaris Regibus fraudulenta commercia quae ri indignum erat, cum ipsorum quarentium funeribus lugubres essent (quippe ait Osorius (e): Centum & quadraginta & octo profecti cum Gamma fuerant, quinque & quinquaginta tantum reversi sunt, & hi maxima ex parte labore & invale tudine debilitati) quam animarum innumerabilium Christo lucrandarum immensa compendia contemplatus Rex, gratias egit divinae providentiae, quae illum veluti idoneum instrumentum, quo novi orbis panderentur portae ad evangelium tot barbaris nationibus, quae in fallacium turpissimorumque errorum tenebris etiam tum infeliciter jacuerant, inferendum, easque ex daemonum servitute in Christi libertatem vindicandas delegisset. Ut itaque plures secum agendis Deo pro tanto beneficio gratis socios nancisceretur, omnem Lusitaniae clerum populumque scri-

Marsilius Ficinus post mortem amico appareret.

Confirmat quae docuerat de animae immortalitate.

XXII.

(c) Barof. l. 4. c. 11. India a Vasco Gamma patefacta.

(d) L. 5. c. 1.

(e) Osor. lib. ....

ptis literis hortatus est, ut solemnes sup-
plicationes instructo religioso agmine de-
cernerent, divinasque laudes celebrarent;
tum magnificentissimum Virginis nomini
consecrandum templum construxit, qui-
bus de rebus hæc tradit Maffeus (a): Pa-
refacta jam India, & incognita ad eam
diem navigationis ratione utcumque com-
perta, primum omnium Emmanuel toto re-
gno supplicationes indixit. Populi circa
præcipua templa frequentes jere, dein Ma-
ria Virgini ejus navigationis præfidi exru-
tam olim ab Henrico principe ædiculam
in ipso aditu portus Ulyssiponensis miram
in amplitudinem extulit, auxitque, ac loco
in primis illustri, ut ab omnibus conspici
posset, ipsius Henrici militarem statuam col-
locavit. Ad ejus templi custodiam & ce-

(a) Maff.
l. 2.

Celebra-
ti a Lu-
sitaniis
sacri tri-
umphii.
Henrico
principi
militaris
statua ere-
cta.

remonias, & navalis præferrim turba, du-
cumque animos rite expiandos eximia san-
ctitate monachi acciti ex Jeronymitana fa-
milia, quam Rex præcipua benivolentia
ac veneratione prosequeretur. Locus de-
sumpto a Christi incunabulis nomine Be-
thleem dictus, in primis totius Hispaniæ
rum structura, tum religione visendus. Fu-
erat Henricus regis Lusitanæ princeps,
uti diximus suo loco, patefaciendi orbis
incogniti primus author (b), tantique o-
peris præfidem ac tutelarem Deiparam
acceperat, cujus administratos equites Jesu
Christi religiosæ militiæ, cui ipse præfuit,
esse voluerat, atque adeo patefacta India
Emmanuel ejusdem militiæ princeps B.
Virginii novi orbis Christo conquærendi
tutelari, eas primitias persolvit.

(b) Bar-
ros. l. 4.
c. ult.
Auspiciis
Virginis
relatus
honor.

(b) Mich.
l. 4. c. 79.
Polyd.
Virgil. l.
26.
Paul.
Lang-
ebro. Ci-
tiz. Trit.
in chr.
Spanh.
Marian.
l. 27. c. 7.
& alii.
Jubilæi
anni ce-
lebritas.
(c) Petr.
Del. l. 6.
ep. 26.

- I. **P**anditur annus jubileus quingentesi-
mus supra millesimum indictione ter-
tia, quo ingentes populorum ex omni-
bus Christiani orbis regnis ac provinciis
concurtus ad lustranda Apostolorum li-
mina, visendaque urbis magistra verita-
tis & religionis arcis, loca sanctorum
martyrum cruore consecrata, pietatis stu-
dio facti fuerunt (a): verum ob Turcicas
clades & Italica bella, quibus plurimus
Christianus sanguis fusus, & peregrini re-
ligiosi gravissimis incommodis affecti iter
difficile extitit. Describit pluribus Joan-
nes Burchardus quo ritu porta aurea ba-
silicæ S. Petri ab Alexandro aperta, ac
deinde vertente anno clausa fuerit, pre-
cationumque formulas, quibus sacra-
ta est, adducit. Meminere autem de ingen-
ti mortalium linguis dissonorum in urbem
religionis causa concursu non Itali modo,
verum Galli, Hispani, Angli, Germani,
Poloni scriptores (b). Ex multis suffecerit
Petri Delphini (c) hæc ad Marianum Cu-
cinum procuratorem scribentis testimo-
nium afferre: *Constuere ad urbem copio-
sam populorum multitudinem tum ex aliis
dudum, tum ex te modo cognovi; & gau-
deo non deesse Christianæ religioni hoc de-
votarum ac piarum mentium testimonium,
præferrim in tanto defectu fidei, ac bono-
rum morum depravatione: Reliqui mihi,
ait Dominus, septem millia virorum, qui
non curvaverunt genua sua ante Baal. Et
alibi scriptura testatur: Nisi Dominus e-
xercituum reliquisset nobis semen, quasi
Sodoma fuisset, & quasi Gomorra simi-
les essemus. In sagena regni calorum ex
omni genere piscium congregante compre-
hensos videmus bonos & malos. Sit bene-
dictus Deus, qui in asserionem majestatis
sue, atque catholica fidei tanta multitudi-
nis adduxit testes, quisque ad hæc usque
tempora bonorum sibi semen ac reliquias
haud quaquam exiguas reservavit, &c.
Vale. Florentia die xxiv. januarii MD.*
- II. Addunt authores missos ab Alexandro
Pontifice in ea regna apostolicos inter-
nuntios quæstoresque, ut sacro beneficio
eos, qui Romam commode venire non
potuerant, afficerent, subsidiariumque
aurum ad instruendos bellicos in Turcam
apparatus cogerent iis, qui constitutum
pro indulgentiis consequendis pretium
persolverent. De bello Turcico dicitur
inferius; subiicemus nunc eventum mi-
rabilem, ex quo celeberrimo hujus anni
die, nimirum recurrente festo Apostolo-
rum Petri & Pauli, Pontifex, in extre-
mum vite discrimen incidit, quod hisce

verbis enarrat Burchardus (d) administer (d) Bur-
pontificus. char. p. 2.
in Alex.
VI. p. 83.

Eadem die, nempe festo S. Petri, post
horam vesperorum circa vigesimam pri-
mam venit tempus valde turbidum cum
magna pluvia & grandinibus grossis ad in-
star fabarum, & vehementissimo vento,
ex cuius impetu cecidit maximum cam-
inum multis cannis rectum super excedens,
cujus casus fregit tectum, & cum tecto fre-
git duas trabes aula superioris pontificum,
& illa omnia simul fregerunt unam tra-
bem aule inferioris Pontificum, in qua
Papa sedebat in sede eminenti, super quam
quoddam pallium sive supercalum more
consueto erat extensum. In aula superiori
laesi, & interfecit tres personas, quæ si-
mul cum ruina ceciderunt in aulam infe-
riorem, quarum una statim mortua est, a-
liae duæ persone mortuæ sunt postea. Cum
Papa erant soli reverendissimus dominus
Cardinalis Capuanus, & Dominicus Gas-
par Poro cubicularius secretus, qui viden-
tes tempus adeo turbatum, & ventum fri-
gidum cum pluvia per fenestras aulam in-
gredi, de commissione Papæ voverunt versus
duas fenestras unus ad unam, alius ad a-
liam, ut eas clauderent, & vix erant in
fenestris, & ecce ruina, saltarunt in fene-
stris, in quibus salvati sunt. Videntes au-
tem ruinam Pontificis sedem circumdeditis-
se, acclamaverunt illi portam aule prædictæ
custodientibus: El Papa è morto, el Papa
è morto: de quo sine mora clamor venit
ad urbem. Accesserunt quam primum ad
sedem Papæ acclamantes: Pater sancte;
Papa non respondit. Magis igitur timue-
runt: approximantes autem se Papæ re-
pererunt eum in sede sedentem non mor-
tuum, sed rotum attonitum, vulneratum
in capite duobus ictibus, ab uno loco pellis
erat aperta, in alio loco conquassatio & tu-
mor, & in manu dextera in digitis me-
dio & annulari valde graviter, & etiam
parum cum uno clavo in brachio dextero.
Extraxerunt eum de sede prædicta, & du-
xerunt eum cum suis pedibus ambulatorem
ad cameram proximiorum, ubi positus in
sede bassa annuentibus suis domesticis ad-
hibita sunt remedia opportuna, & renun-
tiatum est ad urbem Cardinalibus & aliis,
Papæ periculum aliquod non imminere.
Salus autem Papæ fuit, quod trabs illa
ultima, quæ rupta est in medio habebat in
capite clavos extra murum infixos, qui il-
lam partem sedem Pontificis existentem a
capite in muro fortiter tenuerunt, adeoque
trabs ipsa mansit in muro, & ejus medium,
quod ruptum erat declinavit in terram,
& fa-

III.
Alexan-
der coeli-
tus per-
cussus.

Vulgatus
temere-
timor
extin-
ctum fu-
isse.

Admiran-
do casu
servatus
Alexan-
der.

factum est Papae defensorium, ita quod omnia declinarent ad medium, & non versus Papam.

IV.

Curatis tamen vulneribus, confirmataque valetudine gratias ritu solemniter Deo egit, ac B. Virginis ope tanto se liberatum periculo ratus, templum illius nominis consecratum adiit, ac sacra donaria, nimirum calicem aureis nummis refertum principi altari laetus obtulit, ut narrat Burchardus (a), qui servatos in ea celebritate ritus fufe describit. Instauratus (b) etiam tum ab eo pius mos a Callisto III. institutus, ut meridie campanae pulsarentur, quo fideles ad precationem dominicam, & salutationem angelicam repetendas excitarentur, ut divinum Numen suis adversus Turcas praesidio esset.

(a) Burch. ib. p. 87. (b) Burchard. in diar. ms. par. 3. Instauratus pius mos de oratione angelica meridie repetenda.

V.

(c) Turcogr. hist. auct. l. i.

Inhiabant illi reliquiis Graeciae, atque, ut supra indicavimus, & Turcograecae historiae author (c) observat, Bajazethes solutus metu post Zizimi mortem Venetam bello petierat. Cum vero Pontifex Venetam causam tueretur, ac Reges Christianos se foedere conjuncturum in Turcas minitaretur, Bajazethes ipse terri visus est, ac de pace actionem instituit, siquidem illius oratorem vigesima quarta februarii ab oratore Veneto ad Alexandrum adductum memorat Burchardus (d), additque proximo mense Regum & principum oratores in sacrum senatum vocatos ab Alexandro, ut optima pro decernenda conficiendaque in Turcas expeditione consilia agitare (e): Feria, inquit, quarta undecima mensis martii fuit consistorium secretum, ad quod vocati sunt omnes oratores Regum & principum in urbe existentes. Interfuerunt episcopus Segoviensis & Philibertus oratores Regis Romanorum, episcopus Trecorensis orator Regis Franciae, episcopus Wigorniensis orator Regis Angliae, oratores Regis Neapolitani, unus orator Regis Hispaniae, oratores Venetorum, ducis Sabaudiae, Florentinorum. Papa proposuit periculum, quod Christianis per Turcos comminatur, & quod scripsisset de mense octobris proxime praeteriti Regibus, ac principibus Christianis quod mitterent mandata ad consulendum & providendum necessitati Christianae, & cum nullus responderet, admonuit iterum ad idem. Audio fuisse responsum per unum convenire magis prius fieri pacem & concordiam inter principes Christianos, deinde rem Turcarum tractari. Audio etiam Papam praemissa ad instantiam Venetorum proposuisse pro eorum interesse particulari.

(d) Burch. ubi sup.

(e) Id. ib. p. 32. Sur. 10. 5. l. 3. c. 46.

Principum oratores pro expeditione indicanda in Turcas convocati.

VI.

(f) Sur. anal. 10. 5. l. 2. c. 46.

Meminit de his conventibus Surita (f), in quibus ait, Alexandrum exposuisse Venetam rempublicam Christiani impe-

rii antemurale propugnaculum esse, ad quod defendendum omnes Christiani concurrere deberent: sperare se Francorum Hispanorumque Reges, necnon Venetos mari bellum in Turcam suscepturos, terra vero Hungariae & Poloniae Reges crucesignata vexilla elaturos, quibus foedere conjunctis decimas sacerdotales, aliaque apostolica beneficia largiretur: porro juri & rationi consentaneum esse, ut alii etiam Reges & principes, ejusdem fidei & spei consortes, subsidia pro belli Turcici sumptibus mitterent: hisce vero propositis Romanorum Regis oratorem copiosa oratione de egregio Maximiliani in rem Christianam studio, alacrique ac parato ad laceffendos Turcas animo differuisse: flagrante autem Italia bello nil praeciarum in eos geri posse, pacanda itaque prius Christianorum diffidia definiisse: Ludovici Francorum Regis oratorem apparata similiter oratione testatum esse, non revocandam in dubium optimam pro religione tuenda Christianissimi Regis mentem, caeterum nullis se ab eo pro spondendo auxiliari exercitu instructum mandatis fuisse: at Laurentium Suarem Figueroam Hispanum subiecisse decorum videri, ut Hispaniarum Regis orator rhetoricae artis in eo conventu expertem se proderet, & candide affirmaret, Ferdinandum instruxisse jam in Turcam exercitum, amplissimaque dedisse mandata pro pacificendis omnibus in illum necessariis armorum opumque subsidiis, neque excutere, num bella Italica Bajazetem in arma adversus Christianos excitarent? deinde Friderici Neapolitani Regis oratorem graves querelas de Italici motibus effudisse, deque novo terrore, quem Francorum Rex, occupato Siciliae Regis titulo, iniiceret, nec Fridericum ipsum, dum ingruerat is metus, Turcica bella, sed idoneos tantum ad propugnandam Neapolim apparatus meditari posse: hoc silente, Venetum oratorem universas reipublicae vires opeque pro Christiano imperio ad extremi spiritus luctam tuendo obtulisse, aliorum vero principum oratores ita communibus verbis officia exhibuisse, ut nullis tamen pactio- nibus fidem devincirent: tum vero Alexandrum Pontificem de Romanorum, Francorumque Regibus conquestum esse, qui sacrum in Turcas bellum spernerent, nullaque de jungendis auxiliari- bus copiis promissa dedissent: mox in Fridericum Neapolitanum Regem acer- bissime invectum, quod Bajazethis Turcarum Imperatoris oratorem magnificen- tissime excepisset, ac solemne cum eo fe- dus sanxisset, denique in Ferdinandi, qui

Quae fue- rint in eo agitata.

Regum oratores splendida sed falsa polliciti.

Veneti universis vires se collaturos in Turcam spondere. Pontifici iustae querele de Gallo & Germano & Neapolitano.

fer-

Diffusa in ventos omnia consilia.

ferne solus debita veraque in sedem. Apostolicam officia summa cum dignitate explicuisset, & catholici Regis nomen ornasset opere, laudes percurrisset. Itaque belli sacri consilia consenuere, nullusque appetente hujus anni vere a Christianis Regibus instructus est exercitus, cum Bajazethes formidandos terra marique apparatus bellicos fecisset.

VII.

(a) L. r. ep. secr. p. 90. Etiam apud Burchard. par. 2. in Alex. VI. p. 59.

Extremo autem vere cum is in Peloponesiacas urbes Venetae ditionis fulminaret, sustinendaeque tanti belli molis impares essent Veneti, tunc ad subsidia conferenda edidit diploma Alexandrum (a), quo describit ingravescentem in Christianos barbaricam tyrannidem, Neopactum recentem Venetis ademptum, profanata Christiana sacra, fidelium sanguinem fufum, crudeles modo in Hungariam, modo in Poloniam, modo in Croatiam & Stiriam excursions, impendensque imperio Christiano exitium, ad quod avertendum sacerdotium vengalium decimas imperavit hac de causa.

Alexander episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Turcarum in Christianos gradationes ingentes.

Cum perfidissimi Turcae Christi nominis hostes Christianum sanguinem sientes, ac omni conatu Christianorum terras, atque dominia sua tyrannide & spurcissima secta subicere quarentes superiori & praesenti annis validissimam classem maritimam, maximumque terrestrem exercitum ad expugnandum statum, terras, atque dominia dilectorum filiorum nobilium virorum Augustini Barbarici ducis & domini Venetorum instruxerint, diversaeque incursions civitatum effecerint, & multa millia animarum adduxerint, ac in miserabilem servitutem redegerint, villasque & loca plurima igne ferroque vastaverint, ac tandem Neopactum civitatem, aliaque oppida & loca maritima circumvicina munitionibus armis ceperint, Christianis omnibus etiam ecclesiasticis & religiosis utriusque sexus, etiam pontificali dignitate praeditis, ac pregnantibus cum semivivis corpusculis imbi reperitis crudelissime casis & interfectis, ac aliis in durissimam servitutem redactis, templis Salvatoris nostri pollutis & dirutis, ad suum malum & iniquum propositum continue ferventius prosequentes, & nil aliud die noctue quere- rentes & excogitantes, quam omnium Christianorum dominia sua tyrannide & spurcissima secta subicere, ac legem Christi nostri subvertere, denuo validiorem classem maritimam, majoremque terrestrem exercitum instruant, ac omnia maritima loca atque portus Christianorum occupent, pateatque eis deinde facilis ad Romanae ec-

clesiae terras, & praesertim ad hanc aliam urbem nostram, in qua Petri sedes est col- locata, & qua (quod Deus avertat) expu- gnata se totius orbis imperium facile occu- pare posse non dubitant accessus, & nisi celeriter occurratur, prout res exposcunt, formidandum sit, ne ipsi perfidissimi Turcae victoria superbia elati, videntes catholicos Reges & principes ac potentatus inter se dissidentes, privatis commodis intentos, commune bonum negligere, majora & irreparabilia damna inferant Christianis, prout ita superioribus annis & in diversis terris atque locis Germania, Hungaria, Polonia, Croatia, & aliis eis finitimis, ac charissimo in Christo filio nostro Maxi- miliano Romanorum Regi illustri subjectis inferre non cessarunt in maximam divinae majestatis offensam, nostram & catholico- rum Regum, & principum aliorumque Christianorum ignominiosum dedecus & jacturam: nos illius vires gerentes in terris, qui pro mundi salute de summo calorum solio ad ima descendens, carnem humanam assumere, & mortem subire non horruit, repentes animo non sine maxima cordis amaritudine, quot sacratissima patriarchales, metropolitanas, & cathedrales, alia- que insignes ecclesiae pene innumerae, ac utriusque sexus regularium personarum mo- nasteria, coenobia, & pia loca profanata & deformi ruina subiecta, quotque orna- menta, cruces, & calices, aliaque divinis deputata ministeriis constata & destructa ac) quod lamentabilius est) sanctorum ve- neranda corpora, & ipsorum sacra reliquiae conculcata, ac quot innumeri sexus utrius- que Christianos ad damnatam Mahome- ticam sectam sub dira servitute recipien- dam compulsi fuerunt, & nisi per catholi- eos Reges & principes tanta insania tan- toque furori celeriter occurratur, majora in dies detrimenta verisimiliter proventura, sapientesque pro ejusdem fidei defensione, & Christianorum salute non solum nostram & sedis Apostolicae facultates nostrae dis- positioni commissas exponere, sed persona- liter (prout jam aliquibus catholicis Regi- bus & principibus per diversas nostras li- teras significavimus) si nobiscum accedere voluerint, una cum sacro venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium collegio, qui se etiam ad id pro eorum pia in Christianam religionem devotione sponte obrulerunt, in hac sacra- tissima & perneccessaria expeditione accede- re, & proprium sanguinem, si opus fuerit, effundere.

Affecta- tum ab iis Romae imperi- um.

Decretum in Turcas Romanae ecclesiae nomine bellum.

VIII.

Et quoniam ad tantam rei molem perficiendam nostrae & ejusdem Romanae ecclesiae non suppetunt facultates, volentes pro viribus huic sanctissimo operi (ne alia do-

mi-

minia, regna, provincias, civitates, & loca Christianorum ipsi perfidissimi Turcae diripiant, ac sub tyrannide deducant, ac continuis bellorum turbibus affligant) quantum nobis ex alio permittitur, votive intendere, matura desuper deliberatione praehabita, de eorundem Sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium consilio pariter & assensu, unam veram & integram decimam omnium & singulorum fructuum & proventuum secundum verum valorem annuum ecclesiarum, monasteriorum & aliorum beneficiorum suorum, & obventionum quarumlibet, etiam ratione capelli ad eosdem Cardinales sic volentes & consentientes provenientium per eos in Romana curia, nec non omnium provinciarum, civitatum, & terrarum ejusdem Romanae ecclesiae ac praedictae urbis, & ejusdem Romanae curiae officiorum cujuscumque qualitatis, etiam vicecancellarii, majoris poenitentarii & camerarii, ac patriarchalium, metropolitannarum, cathedralium & aliarum ecclesiarum, monasteriorum, prioratum, praepositarum, praepositarum, dignitarum, personatum, administrationum, officiorum, canonicatum, & praebendarum, aliorumque cum cura & sine cura beneficiorum ecclesiasticorum secularium, & etiam S. Benedicti, & infra, praepositarum & militiarum hujusmodi fructus, redditus & proventus ecclesiasticos ubilibet in dicto universo orbe percipientibus & percepturis, cujuscumque praesentium dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant; etiam exemptis & quocumque privilegiatis persolvendam, colligendam, levandam, & exigendam infra terminum per legatos, sive nuntios & collectores per nos super hoc deputandos, eisdem praefigendam in praemissum fidei tam commune, tam sanctum, tamque pernecessarium opus, videlicet contra ipsos perfidissimos Turcos, & non alios usus omnino convertendos, apostolica auctoritate & ex certa nostra scientia tenore praesentium per triennium a data praesentium computandum imponimus. Et ut praemissa metu poenae ab omnibus inviolabiliter observentur, contra dictores, inobedientes, & rebelles aut scienter fraudantes, & hujusmodi decimas in regre non solventes, cujuscumque gradus, status, ordinis, & praesentiae ut praefertur fuerint, etiam si patriarchali, archiepiscopali, aut quavis alia ecclesiastica praesulgeant dignitate, excommunicationis & privationis ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum & officiorum omnium, ut supra qualificatorum, ita ut illa ex tunc vacare censeantur, & ut vacanti impetrari, & libere conferri possint, sententias & poenas ipsas ipso facto

Ecclesiastici conferre sumptus in stipendium iusti.

incurrere declaramus, quibus sententiis venerabiles fratres nostri Cardinales praedicti huic sanctissimo operi una nobiscum toto cordis affectu intente, sponte scripti se submittere voluerunt; statuentes etiam, ut omnes & singula personae, quae ob non solutionem sive defraudationem decimarum, vel alias quacumque occasione praemissorum excommunicationis sententia innotata fuerint, ab illa nisi per Romanum Pontificem praeterquam in mortis articulo constituta, & nisi prius satisfacto de his, quae tenentur, absolvi nequeant, & infra: volentes quoque ac decernentes quod si, auctoritate Domini, praestigatis hostibus fidei victoriam Christianus exercitus consequeretur, & finis huic bello impositus esset, si in secundo vel tertio annis id esse contingerit, tunc ab eo tempore citra expeditione cessante decima hujusmodi amplius non levetur, nec exigatur. Circa vero collectionem & exactiorem tam decimarum, quam pecuniarum quarumlibet, & aliorum bonorum undecumque & quomodocumque ad hoc sanctum opus provenientium, & modum illa expendendi per legatos sive nuntios & collectores praedictos sub conditionibus, modis, & formis ita curabitur, ut omnes & plane intelligere, & aperte videre possint pecunias hujusmodi integre in hanc salutarem expeditionem, & non in alios usus erogari, &c. (Dantur praefulibus mandata ut in singulis dicecesum locis hanc sanctionem festis diebus etiam vulgari idiomate promulgandam curent.) Dat. Roma apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MD. kal. junii pontificatus nostri anno VIII.

IX. (a) Ext. ib. p. 68. Exigenda decima a Judaeis. (b) Burch. p. 2. m. in Alex. VI. p. 72. T a

Expositi etiam Turcici progressus in alio diplomate (a), quo imposuit Judaeis omnibus, qui in Christiano imperio degerent, vigesimam bonorum & obventionum hanc ob causam: Judaei quoque ab ea impositione immunes esse non debent cum inter Christianorum dominia constituti liberam ab eis ducere vitam, in ritibus suis persistere, divitias acquirere, multisque aliis privilegiis gaudere permittantur, & sese denique ex commodis Christianorum sustentare, ac liberos & eorum familias alere dignoscantur, ipsique Judaei [si Christianis pressura obvenerit, quod Deus pro sua clementia avertat] detrimentorum essent participes, & eorum periculo uti nostro, res ageretur. &c. Ne minoris ordinis sacerdotes decumarum onus gravate ferrent, non immunes ab eo facti, ut saepe alias Cardinales: extat enim apud praedictum Burchardum (b) subsidiariae pecuniae ab unoquoque Cardinalium pro rata censuum portione conferenda inditio hifce concepta verbis.

Decumae tantummodo in bello facturo ablati.

Cardinales singuli stipendium conferunt.

Tama reddituum reverendissimorum dominorum Cardinalium, ad ejus rationem est solvenda decima in expeditione contra Turcos.

Reverendissimus dominus Cardinalis Neapolitanus pro ducatis decem millibus ducatos mille.

Reverendissimus dominus Cardinalis S. Perri ad vincula pro ducatis viginti millibus ducatorum duo millia.

R. D. Cardinalis S. Mariae in porticu pro ducatis quindecim millibus ducatus mille quingentos.

R. D. Cardinalis S. Angeli pro ducatis duodecim millibus ducatos mille ducentos.

R. D. D. Cardinalis Ulixponensis pro ducatis septem millibus ducatus septingentos.

R. D. Cardinalis Racanatenis pro ducatis undecim millibus ducatos mille supra centum.

R. D. Cardinalis S. Clementis pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Beneventanus pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis S. Praxedis pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Montis regalis pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Ursinus pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Alexandrinus pro ducatis octo millibus ducatos octingentos.

R. D. Cardinalis S. Crucis pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Gurgensis pro ducatis tribus millibus ducatos trecentos.

R. D. Cardinalis Agrigentinus pro ducatis duobus millibus ducatos ducentos.

R. D. Cardinalis Capuanus pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Grimanus pro ducatis septem millibus ducatos septingentos.

R. D. Cardinalis Alborensis pro ducatis duobus millibus ducatos ducentos.

R. D. Cardinalis Reginus pro ducatis duobus millibus ducatos ducentos.

R. D. Cardinalis Cosentinus pro ducatis tribus millibus ducatos trecentos.

R. D. Cardinalis Salernitanus pro ducatis tribus millibus ducatos trecentos.

R. D. Cardinalis Caputagnensis pro ducatis duobus millibus ducatos ducentos.

R. D. Cardinalis Mutinensis pro ducatis tribus millibus ducatos trecentos.

R. D. Cardinalis Senensis pro ducatis novem millibus ducatos nongentos.

R. D. Cardinalis S. Georgii pro ducatis octodecim millibus ducatos mille octingentos.

R. D. Cardinalis Columna pro ducatis

Ann. Eccl. Tom. XXX.

tribus millibus ducatos trecentos.

R. D. Cardinalis Ascanus pro ducatis triginta millibus ducatos tria millia.

R. D. Cardinalis de Medicis pro ducatis sex millibus ducatos sexcentos.

R. D. Cardinalis S. Severini pro ducatis tredecim millibus ducatos mille trecentos.

R. D. Cardinalis Estensis pro ducatis quatuordecim millibus ducatos mille quadringentos.

R. D. Cardinalis Caesarius pro ducatis duobus millibus ducatos ducentos.

R. D. Cardinalis Farnesius pro ducatis duobus millibus ducatos ducentos.

R. D. Cardinalis Borgia pro ducatis decem millibus ducatos mille.

R. D. Cardinalis Cornarus, qui nullos habet redditus, nihil.

R. D. Cardinalis Madrutiensis pro ducatis duodecim millibus ducatos mille ducentos.

R. D. Cardinalis Cenomanensis pro ducatis novem millibus ducatos nongentos.

R. D. Cardinalis Rothomagensis pro ducatis novem millibus nongentos.

R. D. Cardinalis Alibrerus pro ducatis duobus millibus ducentos.

R. D. Cardinalis SS. Quatuor coronatorum pro ducatis octo millibus octingentos.

R. D. Cardinalis Hispanensis pro ducatis quatuordecim millibus mille quadringentos.

R. D. Cardinalis de Aragonia pro ducatis duobus millibus ducentos.

R. D. Cardinalis Rhodanus, R. D. Cardinalis Polonus, R. D. Cardinalis Srigoniensis quia in bello existunt nihil solvunt.

Henricus archiepiscopus Tarentinus sacri collegii clericus & secretarius ac decimarum collector manu propria. Annexa alia omnium Romanae curiae officialium censura, nec non xenodochiorum, & cuique pro rata opum portione vectigal decumanum impositum.

Cogendi erant his sacris stipendiis milites, qui contra Dei hostes profecturi crucis imaginem pectore humerisque induebant. Quo autem ritu a sacerdotibus pro Christo dimicaturis affigeretur non incommodum hoc loco ex Paride Graffo (a), qui ex pontificalibus libris formulam collegit, delibare visum est.

De benedictione crucis imponenda eis, qui ad terram sanctam vel contra infideles ex devotionis causa proficisci desiderant.

Ante omnia crux benedicenda de panno rubei coloris formula preparanda est per ipsum, qui signari & proficisci intendit, & in

X.

(a) Parif. e Graff. 10.1. p. 419. mf. arch. Vat.

Qui ritus servandi a legato profecturo in Turcas.

T t & in

(a) Parif. e Graff. 10.1. p. 419. mf. arch. Vat.

Qui ritus servandi a legato profecturo in Turcas.

in uno bacili seu paropside munda reponi debet, & in ea portari ad ecclesiam sive capellam ubi actus benedictionis fiet, & si plures erunt signandi, tunc tot cruces preparentur quot sunt signandi. Item signandus debet in die actum benedictionis precedenti ieiunare, & si prius non confessus fuerit peccata sua Deo, confitebitur in die actus praedicti, poterisque sacramentum salutare corporis Christi sumere per manus illius episcopi, sive prelati, aut simplicis sacerdotis, qui ipsum signabit cruce. Preparabuntur quoque quinque capellani sive acolythi superpellicis induti, quorum unus bacile sive paropsidem cum cruce benedicendam ad dextram benedicentis, alius vero ad sinistram vas aquae benedictae cum aspersorio ex herba hyssopi facto: tertius vero librum benedictionis ante benedicentem, & duo alii ceroserarii cum luminaribus ardentibus hinc inde modicum benedicendum habentes tenebunt versam faciem ad ipsum benedicendum, sive signandum. Igitur signandus ante altare genuflexus missam audiet, qua finita communionem, ut supra, suscipiat, tum benedicens si prelatus vel episcopus talis sit, qui mitrha utatur, deponet casulam sive planetam, loco cuius pluviale rubei coloris indutus sedebit in sede ante medium altaris posita, ita ut faciem signando, renes altari vertat, si autem non sit prelatus, sed simplex sacerdos qui benedicit, ac missam celebravit, tunc deposita tantum planeta stans continue versus, ut supra benedicet, si vero nulla tunc actum istum missa praecessit, tunc si episcopus sit aut prelatus qui mitrha utatur, nullam quidem mitrham, sed solum deposito mantello stolam de rubeo colore supra rochetum capiet, & similiter si sacerdos simplex sit superpellicium stolam recipiet, & sive prelatus sit, sive simplex sacerdos sit, discooperto capite hoc modo incipiunt. *Vers.* In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. *Respond.* Amen. *Vers.* Adjutorium nostrum in nomine Domini. *Resp.* Qui fecit caelum & terram. *Antiph.* Angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis. *Psal.* Qui habitat in adjutorio Altissimi, &c. legatur totus iste psalmus ad longum per benedicentem, cui alternatim unus ex ministris respondeat, & in fine psalmi dicat: Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto. Tum antiphona praedicta repetatur. Deinde benedicens si episcopus est stans detecto capite dicat hymnum: Vexilla Regis, & totum, quo finito dicat alte: Pater noster, quod secrete prosequitur usque ad *Vers.* Et ne nos, & alios sequentes versiculos intelligibili voce legat dicens: Et ne nos inducas in tenta-

Ritus in
instruendo
sacro ve-
xillo.

tionem. *Resp.* Sed libera nos a malo. *Vers.* Domine exaudi orationem meam. *Resp.* Et clamor meus ad te veniat. *Vers.* Dominus vobiscum, *Resp.* Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus invictae potentiae, Deus majestatis immensae, Deus fidelium omnium peregrinantium auxilium, plena & perfecta consolatio, qui famulis tuis arma victoricia tribuis, quosumus hanc crucem, sive, has cruces in tuo nomine formatas bene dicere digneris, & venerandae crucis vexillum sit ei, vel, eis robor invictissimum contra hostis tentamenta nequissimi, sitque ei, vel, eis in vita salus, in via defensio, in domo protectio, & ubique praesidium sempiternum per Christum dominum nostrum. *Resp.* Amen.

Oremus.

Omnipotens Deus, qui crucis signum pretioso Filii tui sanguine dedicasti, quique per eandem crucem Filii tui domini nostri Jesu Christi mundum redimere voluisti, & per virtutem ejusdem venerabilis crucis humanum genus ab antiqui hostis chirographo liberasti, te suppliciter exoramus, ut digneris hanc crucem paterna pietate bene dicere, & celestem virtutem & gratiam impartiri, ut quicumque eam in passionis & crucis Unigeniti tui signum ad tutelam sui corporis & animae super se gestaverint, celestis gratiae plenitudinem ex ea munimen valeant tuae benedictionis accipere, & quemadmodum virgam Aaron ad rebellium perfidiam repellendam benedixisti, ita & hoc signum tua dextra bene dicere, & contra omnes diabolicas fraudes virtutem ei tuae defensionis impendas, ut omnibus illud operantibus animae pariter & corporis prosperitatem conferat salutarem, & spiritualia in eis dona multiplicet, per eundem Christum dominum nostrum. Amen.

Quo dicto benedicens aspergat crucem seu cruces aqua benedicta in formam crucis, tum si prelatus sit sedeat cooperto capite, si autem sacerdos sit eodem modo ut prius, & capiens crucem imponat in media vel in sinistra pectoris signandi parte, ita ut crux affixa remaneat vesti, & si plures erunt signandi, similiter singulis singulas cruces affigat, & pro unoquoque dicat: Accipe signum crucis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in figuram passionis crucis & mortis Salvatoris nostri Jesu Christi, & ad tui corporis & animae defensionem. Amen.

Et si unus benedicendus fuerit non dicit hic, Amen, sed continuet, ut divinae bonitatis gratia post iter expletum saluus & emen-

Qui ritus
servandi
in cruce
gnatis lu-
itrandis.

& emendatus ad nos valeas remeare per Christum dominum nostrum. Amen. Si autem plures fuerint signandi tunc dicto supra unoquoque: Accipe, usque ad defensionem, super pluribus semel in plurali collectivae dicat: Ut divinae, &c. Deinde, sive prelatus sit sive non, genuflexus detecto capite, omnibus simul cum eo genuflexentibus dicat ut supra: Pater noster. Et ne nos. *Vers.* Christus vincit, Christus regnat. Christus imperat. *Respond.* in aeternum & in saeculum saeculi. *Vers.* Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis. *Respond.* Miserere nobis Domine, miserere nobis. *Vers.* Respice Domine, faciem Christi tui. *Respond.* Et exaudi preces fervorum tuorum. *Vers.* Adjuva nos Deus salutaris noster. *Respond.* Et propter gloriam nominis tui libera nos. *Vers.* Salvos fac nos domine Deus noster. *Respond.* Ut liberari serviamus tibi. *Vers.* Alleva manus tuas super gentes alienas. *Respond.* Ut videant & agnoscant potentiam tuam. *Vers.* Hostium nostrorum tolle superbiam. *Respond.* Et eorum contumaciam prosterne. *Vers.* Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt. *Respond.* Et in regna, quae nomen tuum non invocaverunt. *Vers.* Ecce inimici tui Domine surrexerunt. *Respond.* Et qui oderunt te extulerunt caput. *Vers.* Mitte nobis, Domine, auxilium de sancto. *Respond.* Et de Syon tuere nos. *Kyrie eleyson, Christe eleyson, kyrie eleyson.*
Et his dictis surgat surgentibus omnibus benedicens stans, ut prius, prosequatur manibus in modum praefationis dispositis, dicens: Domine exaudi orationem meam. *Respond.* Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum, & cum spiritu tuo.

Oremus.

Omnipotens sempiternae Deus, qui pretioso sanguine dilectissimi filii tui domini nostri Jesu Christi genus humanum redimere, ac in ejus humilitate jacentem mundum erigere dignatus es, tribue quosumus, ut hic famulus tuus per te redemptus sive hi famuli tui, qui adversus impias Tartarorum & Turcarum gentes, caeteraque barbarorum nationes vivificae crucis inimicos pro tui nominis gloria arma suscepturi sunt & pugnaturo, virtutis tuae brachio sublevati, ad ecclesiam tuam victoricia signa reportent per eundem Christum dominum nostrum. Amen.

Quo dicto benedicens aspergat cruce signatos cum aqua benedicta. Deinde cum manu faciendo super eis crucis signum dicat in singulari si unus est signatus, & si plures simul erunt, in plurali: In hoc si-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

gno + vade. In hoc signo + vince. In hoc signo + revertere. Et omnes astantes respondeant. Amen. Tum benedicens sive sit prelatus sive non, osculatur signatum in facie dicens: Pax tibi, cui signatus respondet: Et cum spiritu tuo. Astantes autem osculantur, si volunt, crucem in pectore signati affixam, & vadant in pace.

Decretum hoc in Turcas sacrum bellum quam male confectum fuerit turpe est referre, maxima enim est ubi de religione defendenda agitur socordia principum Christianorum mirum dictu! dum ab ejusdem conforti fidei offensusculam accepta est, ad eam vindicandum illos innumeras mox acies effundere consuevisse lugent annales: at si Christiana pietas a Mahometana est vindicanda, post impositas sacerdotibus decumas, edictaque de religiosa conscribenda militia proposita, omnia pia illa bellica consilia consenescent, atque ita post tantos apparatus funesta acceptae elades deflenda manent: Heri, nimirum undecima septembris die, inquit Burchardus (a), nuntiatum est ad urbem per quosdam, Turcum habuisse nona mensis augusti, & dirioni suae vi & armis subiugasse civitatem Methonensem, & duas alias civitates Venetorum, in quibus neminem dimisit vivum: etiam pueros & mulieres necavit. Amplitudine, magnificentia, & opibus florentissimam (b) fuisse eam urbem tradunt, & miserando expugnatam casu, quo scilicet tempore ob exceptas suppetias excubitores moenibus incaute abicessissent, cum antea ingens barbarorum strages edita fuisset: Affuerunt, inquit Sabellicus (c), Bajazethi Peloponesum perenti ad centum quadraginta armatorum millia, quibus fretus copias Methonem terra & a Petrus quis terribili est oppugnatione adortus: & neis machinis muri disiecti, & tecta urbis concussa saevorum molibus superne petiti, defensa est tamen urbs plures dies Methonensium fide & virtute Venetorum praesidio, bisque interim oppugnati, qui in urbe erant tanta hostium rabie, ut caervae militum muros subauntium a tergo impulse, ac in praecipua acta fossas urbis sua corporum strage repleverint. Mansit utroque certamine res Veneta incolumis, repulsisque est hostis a moenibus propugnatorum virtute ignominia & clade affectus.

Superveniunt interea Venetae triremes tres commatu & viris onustae, quae ex Zacyntho mittebantur, nam Veneta classis, quae illic stabat, multo erat inferior, quam ut tuto cum hoste congredi posset, & paulo inferius: Hi qui novissime suppetias ferre jussi sunt per medias hostium stationes plenius velis, ad urbem contendunt, nec portum

XI.
Christiani Re-
ges ad vican-
das Christi in-
juri-
as perfri-
gidi, ad-
luas ar-
dentissi-
mi.

(a) Burchardus ubi sup. p. 95. Methone a Turcis expugnata.

(b) Tribus chron. Span.

(c) Sabellicus enead. 10. l. 9. Petrus Card. Bomb. hist. Venet. l. 3.

XII.

T t 2

Factus in litrus concursus ad Venetas naves excipendas.

Corone Turcis dedita. (a) Turcogr. hist. li. 11.

(b) Extr. apud Petr. Delp. lit. l. 6. ep. 52.

XIII.

Cum illius cladis fama ad Pontificem pervenisset, urgere magis sacri belli apparatus constituit, ac Poloniae Hungariae Reges sollicitavit, ut signa in Bajazethem ad distrahendas illius vires efferrent: tum propositis sacris muneribus Christianifideles ad proficendam sacram militiam cohortatus est, Turcarumque immanitatem summam exposuit (c).

(c) L. 4. literar. comment. p. 55.

Crudeles Turcarum in Christianis gratulationes.

tum subire potuerunt, qui multis molibus fuerat ab oppidanis obstructus, ne eo hostis potiretur. Vi igitur sua submuralibus vadis impacti in se totam civitatem illico vertunt, ne vadis haerentes ab hostibus interciperentur. Metu igitur letitiaque variantibus, ut comitatum simul & praesidium acciperent, non solum ex ceteris urbibus locis, sed ex murorum quoque stationibus ad mare concurrunt, quam hostis occasionem nactus facto impetu prius muros transcendit quam ad subitum clamorem occurri potuerit. Pugnatum est nonnihil in urbe, postremo omnibus amissis caedes foedissima Graecorum militumque edita est, urbs direpta, ac magna ex parte incensa. Bajazethes Methone capta, Junco deditione potitur mox & Corone. His contentanea scribit Turcogræcæ historiae author (a), additque mares omnes qui duodecim annuæ ætatis annum exceperant, contrucidatos, pueros reliquos feminaeque Constantinopolim in servitutem abductos. Cæterum non sine fine maximo Turcarum sanguine fuso, cæsis nempe quindecim millibus barbarorum, partam hanc fuisse victoriam Petro Delphino relatum est (b).
Ad futuram rei memoriam.
Beati Petri, meritis licet imparibus, successores, & domini nostri Jesu Christi in terris vicarius effecti, audito sæpius & intellecto validissimo exercitu, quem perfidissimi Turchi Christi nominis hostes adversus Christianos terra marique paraverant, ac mente revolventes quot regna, quot provinciae, quot dominia, & principatus, ac civitates, villæ, & oppida, ac alia loca Christianifidelium, qui in sortem & hereditatem ejusdem domini nostri Jesu Christi vocati fuerant, numero repleta non solum prædecessorum & antecessorum nostrorum, sed etiam nostris temporibus ab ipsis impiissimis & crudelissimis, ac damnate sectæ Mahometanæ defensoribus, & Christianæ religionis inimicis Turchis capta & obsessa fuerunt, quodque ipsi post habitam victoriam sicuti sibi a natura crudelitas innata est, ab hujusmodi crudelitate & servitia abstinere nescientes, regna, provincias, dominia, civitates, & loca predicta, & in illis consistentia Dei templa, probi dolor! everterunt, incendio concremarunt, virgines deflorarunt & tam illas

quam alias mulieres & viros cum eorum filiis & parvulis adhuc lactentibus secum adduxerunt, & in perpetuam servitutem constituerunt, ac [quod dolenter referimus] quandoque eos ad abnegandam fidem Christianam tum pollicitationibus, quas tamen postmodum non observant, tum etiam diversis pœnarum generibus induxerunt & coegerunt, senesque tamquam inutiles, & crudelitas immensa! interfecerunt, juvenes vero tanquam boves jugo aratri constituerunt, aliaque quamplurima insupportabilia tormentorum genera in ignominiam, & dedecus ac vilipendium Christianæ religionis, & Dei excelsi contemptum infligerunt & imposuerunt, & in dies excogitare non cessant, quomodo possunt Christianum nomen subjungere, quodque adeo illorum potentia & effrenata audacia crevit & in dies crescit, quod sancta mater Ecclesia, quæ domina gentium a Domino constituta fuerat, quodammodo ancilla ejusdem sectæ Mahometanæ facta sit, & ejusdem ecclesiæ filii tanquam servi sub tributo constituti sint ac nisi dictorum Turchorum rabies & conatus reprimere periculum non parvum imminet, quin brevi tempore reliquum Christianitatis imperio & subjectioni subjungent, quare de eodem domino nostro Jesu Christo exemplo ejusdem B. Petri confidentes, quod suos non deseret in tempore necessitatis, non cessamus catholicos Reges & principes sæpius exhortari, & requirere, ut pro reverentia ipsius domini nostri Jesu Christi, cujus causa agitur, semotis quibusvis discordiis & amulationibus, pacem inter se componentes ad subversionem & exterminationem præfatorum Turchorum, & eorum principis Bajazethis, qui oculis veneno plenis non cessat lustrare, qua parte venenum diffundat, & Christianos offendat, insurgent, & anno nondum elapso ad obviam dum furori dictorum Turchorum, qui magnum exercitum terra & mari adversus eosdem Christianos præparaverunt. Hac præcipua de causa bonæ memoria Joannem sanctæ Mariæ in via lata diaconum Cardinalem tunc in humanis agentem legatum nostrum de latere ad dilectos filios nobilem virum Augustinum Barbadicum ducem & dominum Venerorum destinavimus; qui nostro nomine eidem duci & dominio per nos possibilia in tam pio & necessario opere expeditionis contra præfatos Turchos subsidia offerret.
Et quamvis dux & dominum præfata in eodem tam necessario & celeritatem exigente opere etiam voluntarii, ac etiam nostris monitionibus & exhortationibus exhortati ingentem classem & exercitum adversus dictos Turchos præparassent & mis-

Interfecti senes.

Aratro subiecti juvenes Christiani.

Solliciti Reges ut sedatis discordiis arma jungant in Turcas.

Missus ad Venetos legatus ad eos in Turcas excitandos.

XIV.

Ungariæ & Poloniae Reges in eorum sollicitati.

Instructa classis Venetorum Galiorum & Rhodiensium.

Classis Christianæ pars profugata a Turcis.

Neopatre & Methone ab iis expugnata.

Ungariæ & Poloniae Reges in eorum sollicitati.

Decretis ab Alex. pro Turcica expeditione subiecta.

fissent, charissimusque in Christo filius noster Ludovicus Francorum Rex Christianissimus, & dilectus filius noster Petrus S. Hadriani diaconus Cardinalis, qui magistratum hospitalis S. Joannis Jerosolymitani ex dispensatione apostolica obtinet, ac dilecti filii conventus Rhodi hospitalis ejusdem etiam ipsis nostris exhortationibus excitati magnam navium copiam cum armatorum multitudine in subsidium ducis & domini prædictorum, & ipsius Christianæ fidei mississent, tamen, forsitan Domino propter Christianifidelium delicta, & ut singuli principes & Christianifideles quodammodo a somno excitati, & ad sancta Dei opera inventi vehementius adversus dictos Turchos insurgant permittente, dicti Turchi multitudine prævalentes magnam partem classis Christianorum devastarunt, & ex hujusmodi victoria in superbia & elationem adducti, & cognoscentes etiam Christianifidelium debilitatem & impotentiam, in suaque potentia & ferocitate confidentes ad Neopatresem primo, & deinde Methonensem civitates munitissimas se contulerunt, & illas ac alia loca illis vicinia: & armis occuparunt, ac alia quam plurima mala & damna partibus illis intulerunt, & in dies magis atque magis inferre non cessant. Nos vero desiderantes, quantum cum Deo possumus, huic morbo tantum invalescenti, & virus suum dilatanti & diffidenti congruum antidotum, necessariamque medicinam exhiberi, & ipsius B. Petri exemplo de eodem domino nostro Jesu Christo spem indubiam tenentes, quod non solum ceteros suos fideles a dictorum Turchorum oppressionibus tueretur, sed etiam eis de ipsis immanissimis Turchis victoria triumphum præberet, ut ab ipsis occupata loca recuperarentur, cum adjuvante Domino nostro possit unus mille ex eis fugare, non cessavimus apud charissimos in Christo filios nostros Vladislavum Hungariae & Joannem Albertum Poloniae Reges illustres nostris exhortationibus instare, & in nostram sententiam inducere, ut ipsi tanquam validissima fidei Christianæ, & hoc tempore tanto imminente periculo opportuna propugnacula, expeditionem contra præfatos Turcos, qui validissimum exercitum terra & mari & in diversis locis adversus ipsos Christianos præpararunt susciperent, nosque eosdem Hungariae & Poloniae Reges tam aptos quam etiam pro devotione & sinceritate, quam semper erga sanctam sedem Apostolicam gesserunt & gerunt voluntarios invenimus, ordinavimusque juxta possibilitatem nostram Regibus pro præmissa expeditione subsidium præberi, & etiam præbebimus, ac ab aliis præberi faciemus pro nostris viribus, juxta

temporis ac rei qualitatem & necessitatem. Verum cupientes etiam providere, ut Christi fideles incolæ & habitatores in partibus & provincia Valachia commorantes, seu quomodolibet habitantes huic expeditioni una cum præfatis Regibus in eorum exercitiis vehementius contra dictos Turchos, & eorum savitiam & rabiem excandescant & insurgant, quo majoribus muneribus & gratis pro consequendis præmiis felicitatis aeternæ cognoverint se communitos, de omnipotentis Dei misericordia, qui omnes ipsum in eorum necessitatibus invocantes sublevar, & ejusdem Petri ac beati Pauli etiam Apostoli ejus autoritate confisi, omnibus & singulis Christi fidelibus vere penitentibus & confessis partium & provincia Valachia habitantibus, ac aliis quibuscumque, qui in expeditione hujusmodi contra præfatos Turchos interfuerint, seu castris per dictos Valacos ordinandis & destinandis aliquod opus ad hujusmodi expeditionem necessarium, vel opportunum fuerit, aut victualia & necessaria pro subventionem pugnantium in dictis castris, aut inibi pro opere expeditionem hujusmodi quomodolibet commorantium detulerint, & præmissa seu aliquod eorum durante hujusmodi expeditione, fecerint, plenissimam omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, veniam & remissionem etiam hujus sacri anni centesimi jubileo, & quæ propositis in subsidium terræ sanctæ concedi consuevit & concessa est, ac ipsius jubileum per presentes elargimur, ac volumus & apostolica autoritate decernimus & concedimus, ut tam prædicti, quam qui commode ad hujusmodi expeditionem accedere non valentes, seu etiam non volentes, etiam utriusque sexus fideles tam laici quam ecclesiastici, etiam religiosi dictarum tamen partium & provinciarum Valachia, alium vel alios suis expensis secundum suas facultates transfuderint vice sua ad pugnam, seu aliam hujusmodi expeditionem juxta necessitatem & opportunitatem adjuvandum per annum, seu ad minus per sex menses in dictis castris militaverint, aut aliquod ex dictis operibus erogaverint, tam mittentes, etiam si duo, tres, seu si eorum facultates non sufficerent, etiam decem unum solum miserint, quam missi hujusmodi indulgentiæ & remissionis participes existant. Quod si post iter arripuerint in via, seu etiam in castris infra annum, seu sex menses prædictos decesserint nihilominus hujusmodi plenissimam indulgentiam & remissionem ac jubileum consequantur, ac quod omnes & singuli tam saeculares quam ecclesiastici etiam religiosi, & in quibuscumque ordinibus etiam pres-

XV.

Propositiæ sequentis eorum signa indulgentiæ.

Valachis
jubilei
anni præ-
rogative
concessæ.

byteratus constituti absque alicujus irregu-
laritatis incurfu in subsidium hujus tam
sanctæ & pernecessariæ expeditionis, &
pro ipsius fidei catholice interesse possunt.
Et quia forsam incolæ & habitatores par-
tium & provinciæ Valachie prædictarum
ad urbem pro hujusmodi jubileo anno præ-
senti per nos etiam, juxta morem & con-
suetudinem prædecessorum nostrorum Ro-
manorum Pontificum, visitantibus basilicas
& ecclesias almæ urbis, & extra eam de-
putatas concessio, personaliter accedere com-
mode non potuerint, volentes eorum com-
moditatibus & animarum salutem, & ut di-
ctæ expeditioni liberius vacare possint, pro-
videre, omnibus & singulis utriusque sexus
tam secularibus quam ecclesiasticis, etiam
religiosis parvium & provinciæ Valachie
hujusmodi, qui quartam partem de bonis
& facultatibus suis ejus, quod in veniendo
ad urbem prædictam pro hujusmodi jubileo
consequendo, & hujusmodi, per quindecim
dies juxta tenorem literarum Apostolicarum
desuper confectarum permanendo, ac in re-
deundo ad eorum domos juxta ipsorum con-
ditiones verisimiliter exponerent, eidem
expeditioni miserint, eadem autoritate et-
iam presentium tenore jubileum & plena-
riam omnium peccatorum suorum remissio-
nem largimur, perinde ac si basilicas &
ecclesias prædictas statuto tempore persona-
liter visitarent: Adjectum ut quilibet sa-
cerdotem, a quo omnibus noxis, etiam
quarum expiatio sedi Apostolicæ reservata
est, excepta in episcopos, & superiores
præfules manuum iniectione, absolveren-
tur, deligere possent, tum solemnnes sup-
plicationes imperate.

XVI.
Solemnes
preces in-
dictæ
pro re
prosperè
gerenda
in Turcas.

Et quoniam magna est vis orationis, qua
pie & iugiter ad Deum funditur, in tan-
tum ut orante Moyse populus Israelitarum
victoriam de inimicis reportaret, cessante
vero oratione inimici superiores fierent,
omnibus & singulis archiepiscopis, episco-
pis, abbatibus, prioribus, præpositis, &
aliis ecclesiarum ac monasteriorum præla-
tis, conventibus, & capitulis in virtute
sanctæ obedientie mandamus, quatenus
cantata in ecclesiis eorum missa solemnè
Spiritus Sancti, & convocato populo, has
nostras literas publicent, & in circuitu
ecclesiarum processiones faciant solemnnes,
ac clerum & populum parvium & provin-
ciæ Valachie prædictarum moveant & re-
quirant, ut per misericordiam Dei, quam
sperant se suscepturos orationibus instent,
quantum possunt, ut dominus noster Jesus
Christus populo suo periclitanti subveniat,
& eum a faucibus draconis satagentis eum
devorare eripiat. Nos enim omnibus Christi-
fidelibus incolis & habitatoribus, qui prædi-
ctis piis operibus institerint, in omnibus eo-

rum operibus & actibus in Domino bene-
dicimus. Et infra:

Et ut oblationes & suffragia, quæ per
ipsos Christianifideles, incolas, & habitatores
ad effectum præmissæ expeditionis mitten-
tur, bene & diligenter, ac fidenter con-
serventur, & ad alios, quam præmissos
usus non convertantur, volumus quod ve-
nerabilis frater noster Gaspar episcopus Cal-
liensis ad Reges præfatos, ac provinciam,
& partes Valachie hujusmodi nuntius &
commissarius per nos destinatus per se, vel
alium, seu alios debite iuret providere,
quo oblationes & suffragia prædicta sine
ulla prorsus fraude, prout melius expedire
cognoverit, ad hujusmodi effectum recipi,
conservari, & exponi possint, super quo
sibi plenam, liberam, & omnimodam ha-
rum serie concedimus facultatem, conscien-
tiam suam etiam super hoc plurimum one-
rantes, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum
anno MD. vi. kal. octobris pontificatus no-
stri anno ix.

Piorum
elemo-
synæ in
militum
stipendia
non in a-
lios usus
verti jus-
sæ.

Submissus etiam tum Venetiis Benedi-
ctus Pisaurius ad tuendas Græciæ laceras
reliquias barbaricarum victoriarum cur-
sum continuit, ut Sabellicus narrat (a):
Jam terra, inquit, & mari Naupliis im-
minebat victor barbarus: cæterum audito
novi ducis ad Zacynthum impulsu, & quo
studio classem contraheret, trierarchis ex-
circumjectis stationibus navarchisque ad se-
gna revocatis, proposito, adversus domum
proficiscitur. Pisaurius classem abeuntem
e vestigio secutus in Hellepontum usque
extremum agmen carpens, moratarumque
aliquam, aut ordine aberrantium intercipi-
endo, persecutus est, ademitque. Interim
barbaro hosti biremes & alia navigia ad
viginti & amplius, mox retro aversus
complures ex hoste insulas locaque mariti-
ma populatus est, Æginam insulam recepit.
Inde Zacynthum reperit præda onustus,
ubi Consalem cum Hispaniensi classe a so-
cio Rege missum invenit. Et infra: Qui
duarum classum opibus fretus Cephaleni-
am, anno superiori frustra ab aliis oppu-
gnatam, multa vi est iterum adortus. La-
boratum utrinque non mediocriter, ma-
gnamque cum hoste certamen plures dies
tenuit. Ad postremum disiectis mœnibus op-
pidoque vi capto Venetus universa insula
est potitus. Proxima enneade parte victo-
riæ diem consignat author hæc verbis:
Fuit supremus sancti anni dies is, quo
Cephaleniorum insula nominis vetustate
insignis Venetis cecidit armis. Ex his per-
spicuum quam facile Christiani Reges
contudissent Turcam, si mutuo fœdere
arma conjunxissent. De Imperatoris ina-
ni in Turcam conatu hæc refert post Me-
thones lugubre excidium Trithemius (b):
Eo-

XVII.

(a) Sabel-
licus.
10. l. 9.
Petr.
Bemb.
Card. hist.
Venet. l. 5.
Rub. l. 8.
Sur. 10. 5.
l. 4. c. 24.
& 30. &
alii.

Ademptæ
barbaris
plures na-
ves.
Ægina
insula iis
erepta.

(b) Trithem.
in
chron.
Spanhei.
hoc anno.

Christi
gloria
freta a
Christia-
nis suam
querenti-
bus.
(a) Sur.
10. 5. l. 4.
c. 6. &
20.
XVIII.

Eodem anno iterum fuit conventus Regis
& multorum principum in Augusta, &
multa contra Turcos conclusa fuerunt, &
nihil amplius secutum, propterea quod om-
nes, quæ sua sunt quarunt, non quæ fi-
dei & necessitatis extrema Christianorum:
ibi de consensu principum generalis contri-
butio pecuniarum pro necessitate imperii
fuit imposita, sed quolibet suos per se ni-
mium radente subditos nihil imperio po-
terat a pauperibus dari: & sic perit fides,
perit pax & concordia christiana. Non
Turcica, sed Italica bella pro revocando
ad imperium Mediolanensi principatu il-
lum cogitasse tradunt (a).

Frederi-
cus Rex
Neap.
Turcis
fœdere se
conjun-
git.

(b) Sur.
10. 5. l. 4.
c. 26.

(c) Crom-
er.
l. ult.

De Ludovico etiam Francorum Rege
referunt nonnulli scriptores, illum ora-
torem ad Bajazethem misisse ad terroris
pomam, qui Gallica arma intentaret ip-
si, nisi a Veneto bello sibi tempera-
ret, sed is non in Turcam, sed in Me-
diolanensem ducem arma, in Neapolitanum
deinde Regem ea vertere medita-
tus, quam diffidentium inter se Christi-
anorum publicamque rem prodentium-
vesaniam derisit Bajazethes, ac Rhodio-
rum equitum principi consignatis literis
anno a natali Christi millesimo quingen-
tesimo, a festo vero Mahometis ortu
nongentesimo quinto scripsit, non cape-
sendum tanto ardore a Gallo Rege Ve-
netorum patrociniū, cum Veneti quo
tempore Carolus VIII. Francorum Rex
in Neapolitanum regnum exercitum du-
xit, Turcica arma in eum sollicitassent,
significassentque in Turcicum imperium
belli mollem converturum, ni Gallici pro-
gressus prohiberentur: nec vero orienta-
lium clades Ludovicum videntur tetigisse
si illius gesta spectentur, sed Turcici bel-
li specie Neapolitanam expeditionem ejus-
dem Caroli exemplo meditatam: Fride-
ricum vero Regem, quem Bajazethi,
conjunctum fœdere vidimus, Gallum de
pace postulasse refert Surita (b), pro-
mulgasseque se illa confecta bello Tur-
cas petiturum, sin vero in ipsum Gal-
lica arma verterentur, auxiliaria Turcica
imploraturum. At quæsitæ impias
artes pro tuendo regno exitium ipsi Fri-
derico attulisse visuri sumus. Interea
Henricus Anglorum Rex & Philippus Bel-
gii princeps privatis ducti commodis facto
ad Caletum colloquio fœdera inter se in-
iverè, Turcicique belli curas abjecere.
Joannes Albertus Poloniae Rex ad Tur-
cicum quidem bellum gerendum pio stu-
dio flagrabat, ut narrat Cromerus (c),
sed ærarii impedire rationes, Prussicæ res
incompositæ, Germanorum in publicis
Wormatiensibus comitiis suscepti in Tur-
cam conatus, atque ob Helvetica & Ita-

lica bella dissoluti eum terruerunt, de-
mumque Tauricanorum Tartarorum per
Volyniam excursions in Russiam Poloni-
amque sævissimæ distinuere (d). Alexander
Lituaniæ dux sub Moscovitici belli mole
fatiscerat, ac Bohemos, Moravos, Sile-
sios, Polonosque adversus Joannem Basi-
lium socerum, qui Russiæ partem ipsi a-
demerat, in auxilium vocabat, quod bel-
lum inde enatum refert Heberstenius (e),
cum Alexander uxori Elenæ templum,
ut Basilio pactus erat, Wilnæ non extru-
xisset, in quo sacris Rhutenico ritu pera-
gendis una cum suis interesset.

Tartaro-
rum in
Polonia
excursio-
nes.
(d) Id. ib.

(e) He-
bersten. in
comment.
rev. Mo-
scovit.

XIX.

Divina autem vi Moscovitas ac Tarta-
ros profugatos hoc anno ab Alberto Li-
vonie magistro, narrat Bredembachius:
(f) Arrox & memorabile prælium gesserunt
Livones contra Ruthenos anno Domini
MCCCC. sub ordinis Teuthonici magistra
domino Waltherio a Plettemberg excelsi a-
nimi & magne industrie viro. Interjectis
nonnullis, ut quatuor Livoniæ episcopi
illi se conjunxerint subdit: Ipso exalta-
tionis crucis die ad urbem Pleskoviam ren-
dunt: juxta hanc sita est planities duorum
milliarum amplitudine, in quam ubi de-
venere obviam illis procedit Ruthenorum
Imperator cum centenis millibus armato-
rum, qui in duodecim acies distributi erant.
His adjuncta erat ingens Tartarorum ma-
nus triginta millia conficiens. Itaque Teu-
tonicus magister ubi aut turpiter fugiendum,
aut ingenti cum animo adversus tantum
exercitum barbarie & armis formidabilem
procedendum videt, nequidquam de victo-
ria spe remittens fortunam belli tentare
statuit, & paucis suorum animos confirmat,
&c. Dicere pergit displota in Tartaros fu-
isse tormenta bellica, factamque ingen-
tem eorum stragem. De Moscovitis ve-
ro hæc narrat: Tartari ubi prælio fusi fu-
gatique, succedunt duodecim Moscovita-
rum acies animis & virtute recentes, Teu-
tonici casis Tartaris, ubi bellum recrud-
escere sentiunt quanto majorem hostium vim
prioribus succedere conspiciunt, tanta ma-
joribus animis in hostes irruere, & velut
ab integro nova virtute resumpta ingenti
cum fremitu casim punctimque confligere,
sauciare, confodere. Vergente jam ad ve-
speram die, qui ex Moschoviis supererant
furtim se Pleskoviam subducunt. Prælio
ira dirempto, campertum est ex Theutoni-
corum agmine unum dumtaxat interem-
ptum, Moschoviorum vero & Tartarorum
circiter centena millia trucidatos, & dua-
bus milliibus cadavera passim dispersa
jacere. Memorabilis hic erat triumphus,
& singulare virtutis & fortitudinis exem-
plum, ac dignum quod sempiternæ memo-
rie donatum nunquam aboleatur. Moscho-
viorum

(f) Bre-
demb. in
descript.
terti belli
Livon.

Hostium
potentia
maxima.

Moschi
magna
strage de-
leti.
Uno ca-
tholico
tantum
caelo cen-
tum mil-
lia hosti-
um truci-
data.

Pax in annos quinquaginta firmata.

(a) Burchard. in ms. diar. (b) Albert. Krantz. Saxo. l. 13. & bellif. Dymar. l. 1.

(c) Id. Succ. l. 6. Magnus l. 23. c. 15. XX.

Decernit Alex. cum Gallo vel Hisp. Rege in Turcas proficisci. (d) Sup. c. 26. ext. ea de re lit. Alex. VI. apud Bos. p. 2. hist. eg. Jerof. l. 15.

De pace inter Neap. & Gall. inita colloquia.

(e) Burch. ubi sup.

(f) Basel. in addition. ad Naucl. Card. Guic. decernitur legatus in Germaniam.

viorum Imperator, qui ipse in aciem non prodierat, cum summo stupore admiratur tantum exercitum tam exigua manu, tam turpiter casum & prostratum, atque illico pacem quinquaginta annis cum Teutonibus firmat. At de his haec tenus: nunc ad institutam de Turcis orationem revertamur. Wladislaus (a) Hungariae Bohemiaeque Rex egregie ad sacram militiam affectus erat, sed aliorum principum focia arma expetebat. Joannes Daniae ac Norvegiae Rex Frisii & Thiermarcis praeliis se immiscebat (b), ut Dittmarsiam, quam jure hereditario tum imperatorio beneficio obnoxiam suae ditioni contendebat, sibi assereret, Suecia (c) Daniae Regis Stenonisque ducis factionibus laborabat.

Quod ad Alexandrum Pontificem, summum Christianorum ducem & apicem attinet; promulgasse religiosam in Turcas militiam se profiteri velle, atque omnia ad iter necessaria adornasse refert Surita (d): tum ad Reges omnes scripsisse castrenses in cruce signato exercitu labores se futurum, modo Francorum, vel Hispanorum Rex illud duceret, ac propterea suis & Cardinalium sumptibus quadraginta triremes comparasse, viginti nimirum Venetiae, reliquas in aliis portubus instruxisse: hortatum etiam eosdem principes, ut laboranti Christiano imperio optularentur: ac ne ob intestina dissidia Christiana res pessum iret, de pace inter Ludovicum Francorum ac Fridericum Neapolis Reges concilianda, vel ineundis diuturnis induciis egisse, Hispano Regi sacerdotiorum decimas in ipsius regnis cogendas in classico apparatus sumptus obtulisse, dummodo praefecto, cui summum classis Hispanae tribueret imperium, Pontificem quocumque tenderet sequi juberet. Missi etiam fuere ab Alexandro in Germaniam, Poloniam, & Hungariam apostolici legati, nempe Gurcensis (e)

Cardinalis ad Maximilianum, & Gaspar Calliensis episcopus ad Joannem Albertum & ad Wladislaum, ad quem iterum adulto anno Reginus Cardinalis profectus, cum rei bene gerendae spes affulgeret. De Gurcensi meminit Nicolaus Baselius (f), interclusumque illi in Germaniam aditum tradit: Alexander, inquit, Papa VI. Raimundum Cardinalem S. Mariae novae Gurcensem episcopum cum gratia & indulgentiis jubilei in Germaniam, Daciam, Sueciam, & Prussiam legatum a latere misit, multis illum facultatibus doris nomine condonando. Hic aliquandiu Tridenti substitit propterea quod Maximilianus Rex Germanorum, atque regni principes electores, qui interesse praevidebant hunc, ne suae legationis fines attingeret,

prohibebant. Verum post multos & varios desuper tractatus tandem admissus Inspurchk ad Maximilianum Regem se transtulit, ubi per menses aliquot moratus post Norimbergam, dein Coloniam venit. Verebantur illi, ne jubileae expiationis Turcicae belli specie aurum ex Germania abraderet, priusque de parte auri a piis conferendi, in suos usus derivanda pacifici voluerunt, nam is mos improbus, ex quo tot postea mala fluxere, inoleverat. Patet similiter Joannem Albertum Regem Poloniae cum intertuntio apostolico Gaspare Calliensis episcopo indicat Cromerus, dum ait ex collecta stipe, quam Poloni pro consequenda jubileae gratia erogaverant, triginta fere aureorum millia comparasse; caeterum non permisisse, ut pontificia de indictis decimis diplomata promulgaret: Supervenit, nimirum Augusto mense, quo ab insequendis frustra Praecopensis Tartaris redibat Albertus, Gaspar Calliensis episcopus Alexandri VI. eius nominis Pontificis maximi ad Turcum bellum Regem cohortans, & pia militiae, quam crucis seu cruciatam vocant, facultatem ad id bellum ipsi pariter & Hungaro Regi asserens, simulque jubileum & potestatem decimae de cunctis ecclesiasticis redditibus in suo utriusque regno in subsidium ejusdem belli exigenda. Tardius autem is venit, quod prius in Hungariam cum iisdem mandatis diverisisset, ac decima quidem a nostratibus episcopis & collegiis sacris negata, sed usitata contributio pro ea decreta est, quae tunc ad tria millia florenorum via pervenit, jubileum vero promulgatus triginta fere millia florenorum Regi reddidit. Distinctos crucis symbolo acriptosque sacrae militiae plures fuisse ab eodem intertuntio, addit author. De Cardinale vero Regino in Hungariam post Calliensis episcopum legato haec tradit Burchardus.

Feria secunda xvi. mensis novembris fuit secretum confessorium, quo finito familia reverendissimi domini Cardinalis Regini legati ad Hungariam destinari osculata est pedem Papae, & ipse legatus associatus est ab omnibus reverendissimis Cardinalibus extra portam viridarii, valere dixit Cardinalibus & praelatis more solito. Hoc interprete Hungarum cum Pontifice & Venetis foedus in Turcas junxisse videbimus postea: quin etiam encyclicis ad Italos literis extremo anno datis egregie animatum, se ad fidem Christi contra Mahumeticam tyrannidem defendendam ostentabat. Pontificiae vero literae de gerendo in Turcas bello ita consignatae sunt: Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MD. v. idus decembris pontific. nostri anno ix. Tan-

Cur a Germanis aditus prohibitus.

Indignae querelae bellum Turcicum specie indicis ad opes exprilandas.

Ungaricus clerus decimas negat pendere.

XXI. Reginus Card. in Ungariam missus.

XXII. Ex stipe collocata a Venetis instructae quindecim triremes. (a) Card. Bomb. hist. Ven. l. 3. in fin.

(b) Guic. l. 5.

(c) Burch. ubi sup. Caesar Borgia creatus signifer ecclesiae Rom. Forliviensi principatu positur. Cardinalis Borgiae misera mors. (d) Burchard. p. 2. in Alex. VI. p. 15.

XXI. Reginus Card. in Ungariam missus.

Tantum fuisse fidelium in lucrandis indulgentiis pietatis studium refert Petrus Bembus (a) Cardinalis, ut in ea parte Italiae, quae ditionis Venetae erat, septingentae novemque auri librae & eo amplius ex collata stipe redactae fuerint, quod aurum in quindecim triremibus contra Turcas instruendis collocatum, licet tardius, suo loco dicitur. Ex quo colligitur in reliqua Italia, ac multo magis in aliis regnis ingentem auri vim ex indulgentiis coactam. Verum congestas a fidelibus Italici pro sacro in Turcas bello gerendo opes, ad fundendum Italicum sanguinem profusas queritur Guicciardinus (b): Aemiliamque gravi bello pressam hoc ipso tempore dicitur inferius: licet enim Alexander in Cardinalium senatu verbo & publicis diplomatibus professus esset multa a se in Turcas gerenda, tamen ejus conatus ad res Caesaris filii sui augendas conversi fuerunt; illum enim rosae aureae munere, quod Regibus aliisque principibus de Ecclesia benemeritis dari consuevit, decoravit ac signiferum Romanae ecclesiae dixit (c), ut urbes plures ditionis ecclesiasticae, depulsis veteribus toparchis, qui imperatorem censum avario pontificio non intulerant, in suam redigeret potestatem. Potitus ille paulo ante fuerat Foro Corneliis primum, ac mox Forolivio ineunte anno, ad quem dum Cardinalis Borgia de parto principatu gratulaturus provolaret, ut adumbrata est humana felicitas, contracto ex concitata fervore cursu morbo periit, de quibus haec Burchardus (d): In nocte sequenti diem martis xiv. mensis januarii renuntiatum est per urbem arcem Forlivioensem fraudulenter ac violenter expugnatam & in ea magnificam dominam comitissam relictam quondam comitis Riarvi ab illustrissimo duce Valentino esse captam, ceteris omnibus interfectis. Praeter haec etiam nuntiatum est, reverendissimum dominum Cardinalem Borgiam ex Bononia, cum quatuor tantum ex suis per tabellarios postas, ut Romam veloci accessu perveniret, Urbium applicuisse circiter diem praedictum, & ibidem febrem ipsum invasisse medicis suspectam, de quo Papa fuit per dominum Angelicum episcopum Tyburinum cum eodem Cardinali existentem certificatus, & deinde per alium nuntium Papa per eundem episcopum significationem febrem periculosam non esse, & quod morbilli apparent, quorum causa febris advenerat, quodque Cardinalis ipse captura arcis Forlivioensis intellecta equum ascenderat irurus Forlivium ad duces illi congratulaturus de victoria, & cum celeri accessu Forumsepronium perve-

nisset, febrem vehementissimam rediisse, de qua spiravit in nocte post diem jovis xvi. dicti mensis januarii. Succinctus Gallicis armis dux Valentinus Pisarense bellum susceperat, cum ob repentinam Ludovici Mauri in Insubriam irruptionem illud intermittere coactus est, evocato a Ivone Alegrio cum universo equitatu (e) Jacobo Trivultio, qui ob adversae factionis odia in discrimen adductus erat. Narrant has Mediolanensium rerum conversiones fuisse scriptores (f), quas nobis breviter delibare suffecerit.

Excitus ab amicis & aliis Mediolanensibus, quibus Galli invisi erant, Ludovicus Stortia ex Germania cum octo Helvetiorum millibus, & quingentis Burgundici comitatus cataphractis militibus stipendio conductis, ab Ascanio Cardinale fratre fociatus in Italiam reversus, Novocomi primum, deinde Mediolani a civibus ingenti gratulatione exceptus est, cujus partium studia, Ticinum, Parma, Veganum, & aliquae aliae urbes secutae sunt. De qua recenti rerum commutatione haec a Petro Delphino (g) ordinis Camaldulensis summo praefecto ad alterum Petrum Delphinum, de quo supra memoravimus, scripta fuere: Senex es & provecus aetatis ac plenus dierum, & nescio an videris unquam, aut audieris tantam adeo brevi tempore humanarum rerum varietatem atque inconstantiam, quantum pauculis annis vidimus & audivimus. Vere incomprehensibilia sunt iudicia Dei & investigabiles viae ejus, qui & deprimit cum voluerit, & rursus cum voluerit erigit elisos, & sanat contritiones eorum. Occupaverunt dudum Galli Apuliae regnum facta per mediam Italiam irruptione & devastatione ingenti, paulo post eisdem exturbatis & profligatis in regnum suum, qui prius ejecti fuerant, restituntur: idem hoc anno atque his diebus Mediolani accidit, pulsus ab eadem gente solio principatus sui Ludovicus, & in Germaniam fugatus, ipse quoque a populo suo paulo ante in pristinam dignitatem revocatus est non sine admiratione omnium fere, qui factum audierunt. Putaverunt plerique omnes actum de illo fuisse, cum adhuc nemine persequente aufugisset, & ecce quam celeriter caput extulit, atque emerit, verum expertus semel potentem super se manum Domini, & brachium extantum non extollatur pro adeptae misericordia, ne forte iterum cum illis annumeretur, de quibus dicitur. Dejecisti eos dum allerarentur, non enim propterea in tranquillum redactus Mediolanensium status creditur, opinantibus multis rediturum esse majore militum vi Francorum.

Ludovici Mauri in Mediol. princ. irruptio. (e) Sabell. ann. 10. l. 9. Guic. l. 4. Sur. 10. 3. annual. l. 3. c. 46. (f) Sabell. & Guic. l. 4. Ferro. l. 3. Murinus l. 30. Aug. Just. l. 5. Sur. 10. 5. l. 4. c. 6. & alii. XXIII.

(g) Pet. Del. l. 6. ep. 28.

Regem, & in rebelles suos crudelius sevirurum, &c. Vale. Florentia die XII. februarii MD. [1].

XXIV. Plures urbes ab eo recuperatae.

Pervagata esset latius a Gallis defectio, nisi Veneti, multis precibus exambitam a duce amicitiam respuissent, ac misso Nicolao Ursino Petiliani comite pronas in exitium Gallorum res sustentassent: Genua, Asta, & aliae cis Padum urbes, intentae quo spectarent illi motus in officio se continuare. Dedita autem pacto militari Novaria, Sfortia arcem obsidione premebat, ac novas in dies ab Ascanio Cardinale adducendas copias praestolabatur, cum Gallorum Helvetiorumque novi delectus habitus ducibus Georgio Cardinale Rothomagensi, & Ludovico Tremollo, superatis alpiibus, Novariam castris cinxere ineunte aprili, decernereque

cum iis bello parabat. Ludovicus Sfortia cum stipendiarii Helvetii a tribulibus, qui Gallica signa erant secuti, corrupti pugnam cum fratribus propinquivse inire detrectantes missionem petiere: ita fufus Italio Germanique Sfortia Novariam rediit cum Helvetiis, quos nunquam in urbe retinere potuit, donec Ascanius Cardinalis frater & Franciscus Gonzaga auxilia ferrent. Cum autem se in praedam obici hosti intueretur, arte fugam tentavit sumpto Helveticocultu, sed cum per medias Gallorum acies incedendum ei foret, cognitus captusque est. Quibus consentanea mox Romae nuntiata refert Burchardus (a): Nunciaturum, inquit, fuit ad urbem, quod in dicto conflictu per Ludovicum ducem Mediolani Gallis, & per illos acceptato, hora statuta adve-

Fufus Mediol. dux.

(a) Burch. ubi sup. p. 46.

NOTAE [1]

Quae in ditone Mediolanensi hoc anno accidit inopina illa rerum conversio, omnium quotquot hoc anno contigerunt summa res est, de qua nonnulla adnotare opera pretium esse iudico. Occupatum praecedenti anno a Gallis imperium Mediolanense Ludovicus hoc anno 1500. ineunte maiori celeritate quam amisit recepit; conductis enim stipendio 5000. Helvetiis januario labente improvisus supervenit, incautosque Gallos ita oppressit ut partim armorum suorum terrore, partim favore Mediolanensium qui casum principis sui miserari coeperant, praeter plures urbes eius tractus & Mediolanum ipsum obtinuerit, quo Ascanius cardinalis eius frater die IV. februarii ingressus est. Sequenti vero die idem Ludovicus ut princeps & dominus exceptus. Sed ut fluxe sunt res mortales, ipsa Helvetiorum copia qua restituendo Ludovico egregiam operam praestiterant, illum pariter deiecerunt, qua de re satis in Annalibus. Sanotus qui bellum hoc Gallicum summa fide & veritate, utpote qui Venetiis tunc agebat, descripsit, defectionem illam Helvetiorum qua captus fuit Ludovicus non quidem cum die III. idus aprilis ut Sabellius apud Annalitam, sed diei V. id. aprilis illigat. Forte tamen die illa III. id. aprilis non Ludovicus sed Ascanius cardinalis in hostium potestatem venit. Narrat Sanotus die XVIII. Kalendas maii, ejus rei nuncium Venetias delatum fuisse. Porro Ascanius audito Ludovici casu Mediolano fugiens 700. equitibus stipatus, Soncinum Benzonum Cremasum Venetarum copiarum ductorem contra se venientem offendit, cum in agrum Placentinum jam pervenisset. Dum pugna expeditur, Ascanius in proximam arcem Rivaltae se recepit, e qua dum evadere meditabatur retentus fuit ab arcis praefecto Conrado spondente validum fore propugnaculum illud ad vim hostium retinendam. Sed Veneti obtenta de equitibus hostium victoria ad arcem succedentes praefectum coegerunt ut cardinalem traderet. Ita captus Ascanius primo Cremae dein Venetiis in custodia, honesta tamen & commoda, detentus fuit. Petentibus tandem Gallis conceditur hoc ipso anno die VII. maii, a quibus primo quidem Mediolani brevi tempore servatus, dein translatus in Galliam, Lugdunum die XV. maii pervenit, ubi in arce carcerem subivit. Post dies paucos ductus, cum turri quadam haud procul ab urbe Bituricensi carcerem commutavit, ait Senarega in historia rerum Genueusium Rer. Ital. tom. XXIV. col. 572. qui & addit quaerenti de carcere illo cardinali responsum fuisse iussu regis: Solet turris haec egregiorum virorum hospitium esse; nam ait scriptor ille, Regem per tres annos in ea captivum Carolus Rex prius detinuerat. Carcerem illum tandem solvit Ascanius cum obeunte Alexandro & post paucos dies Pio III. conclave illud quo Julius II. assumptus fuit, anno 1503. celebrandum erat; qua de re in Annalibus. Infelicissimum fuisse principem notat Sanotus, nam carcerem quarto tunc subisse affirmat; sed certum tempus quo singula haec evenerunt, nec ipse distinguit, nec ita facile ex historiis explicaretur. Scimus quidem ante hac semel anno 1494. die IX. decembris Romae per dies aliquot in custodia servatum fuisse ex causis ab Annalista ad A. 1494. 25. indicatis, quem unum esse ex quatuor carceribus a Sanuto indicatis non ambigo. Romanam hanc praecessit altera detentio Mediolanensis, anno 1480. cum tumultuans in Joannem Galeatum suum ex fratre nepotem Ascanius iussu Ludovici fratris, qui principatum pro Joanne adhuc puero curabat, carceri traditus ad officium coactus rediit. Vide Diarium Parmense anonymi Rer. Ital. tom. XXII. col. 333. Haec omnia si in numerum referas carceres habebis omnino tres; quartum apud scriptores non lego, nec forte Sanotus alium supputavit, nisi relegationem Perusinam, quam subiit Ascanius reus deprehensus seditionis quam ipse cum caeteris fratribus in Joannem Galeatum nepotem suum paraverant. Vide eundem anonymum col. 259. Haec de Ascanii carceribus fufus explicanda fuerant, ut corrigeretur Ciaconius, qui ex detentionibus hisce confusus vel non satis distinctus in anachronismos historico indignos incurrit. Cum enim capturam Gallicam Ascanii anni 1500. narrasset, e jusque rei invidia Alexandrum pontificem onerasset; tum addit his non contentum Alexandrum, ut Ascanium Mariam magis ad terram affligeret cardinalatu illum privavit, quod tamen re melius considerata eadem qua abstulit facilitate ipsi restituit die XXXI. januarii anni 1495. Quid est chronologiam subvertere si hoc non est? Profecto haec intulit Alexander Ascanio in carcere detento, sed carcere Romano anni 1494. non Gallico anni 1500. Nunc de Ascanio satis.

Ad Ludovicum quod attinet, ipse pariter post dies aliquot in carcere Mediolanensi exactos translatus in arcem Lugdunensem, inde una cum fratre ad Bituricensem rejectus fuit. MANSI

adveniente Helvetios sive Suisenses a duce Mediolani conductos noluisse pugnare contra Gallos; similiter neque guardie Burgundiae incurrisset in duces & gentes suas: Gallos ducem cepisse cum multis nobilibus Italio, Suisenses autem & caeteros extraneos illatos abisse, & id contigisse veneris decima huius mensis circa horam vespereum ante evitatem Novariensem, ex quo post quatuor noctis auditi sunt usque per totam noctem clamores & iubilatus per urbem: Urso, Urso; Francia, Francia; cum sonitu multarum tubarum. Papa dicebatur donasse nuntio, qui haec nova attulit centum ducatos. Ita formidabilis quondam princeps ex alto rerum culmine in carcerem decidit, cuius tristem casum divina animadversioni (a) tribuant. Partum ab eo iniquis artibus principatum plerique affirmant: nec minus usum scelere ad illum retinendum, siquidem Bajazethi significasse Gallorum Regem Italia oppressa contra Turcicum imperium conversurum cum Venetis armorum vim, illumque sollicitasse ut instructa classe invaderet Italiam, quaer per Fridericum Regem Neapolitanum nihil aeque ac Gallorum arma horrentem pateret, illatarumque per Turcias in Istriam irruptiones calamitatum authorem (b) fuisse. Sed male artes non profuere homini, qui in divina potius ope spem locare debuisset: Adhibuerat, inquit Ferronius (c), omnem operam, qua huiusmodi procellam depelleret, Bajazethem Turcarum Imperatorem sollicitavit, ut in Italiam armis eodem anno transeret, Turcarum copiis per Forum Julium missis, qui & in ea loca descendentes ingenti praeda abducta abierunt, orturum majorem tumultum sperantes, ut eis Sfortiani receperant. Plures id prodiderunt divino id ei consilio accidisse, ut post sublato veneno nepotes, in hos acerbo fortuna impetus incideret, alii arrogantiae, alii perfidiae, punica enim fide, ut novi commodi spes affulserat, palam recepta etiam cum Venetis Pontificeque foedera violarat, quidam impietati, cum eodem anno Gallos ad sacrum annum expianda reipublica Christianae gratia indictum a Pontifice Romam euntes hospiribus nummo aureo pro Gallico capite delato occidi iussisset.

(a) Sabell. ann. 10. l. 2.

Ingentium malorum auctor extitit.

(b) Sabell. ann. 10. l. 9.

(c) Ferronius in Lud. XII. l. 3.

XXV. Ascanius Card. in fuga interceptus.

(d) Sabell. ann. 10. l. 2.

rere affectabat, ac Georgium Ambasianum Cardinalem presbyterum tit. S. Sixti in Insabria legatum apostolicum creaverat, (e) a quo Mediolanenses decima aprilis die praeterita a Francorum Rege defectionis veniam poposcere (f), quorum exemplum reliqua urbes secuta in Gallorum potestatem redierunt. Cum vero Francorum Rex metueret, ne aliquando Ascanius principatum recuperaret (g) Venetis sibi dedi perviciti, de quo haec Burchardus in diariis (h): Eadem die, nimirum xv. maii, reverendissimus dominus Cardinalis Ascanius vicecancellarius, qui Venetis in principio huius mensis a Venetis consignatus fuit oratoribus Regis Francorum in Franciam ducendus cum omnibus protonotariis, abbatibus, & praelatis secum nuper captis intravit Mediolanum in rochetto & mantello de ciambellotto & capello grisco, & post eum protonotarii, abbates, & praelati praedicti videlicet equis insidentes, pedibus sub equis colligatis successerunt unus post alium equitantes, a multis stipendiarius Regis Franciae associati ducti fuerunt ad castrum Mediolani, & inde ad Franciam. Et infra (i): Feria sexta quinta mensis junii reverendissimus dominus Cardinalis Ascanius recessit de castro Mediolani in mula iturus in Franciam associatus a viginti quatuor nobilibus & aliis equestribus.

(e) Pet. Desrey in annal. Franc. (f) Id. ib. Mediolanenses defectionem faciunt. (g) Sabell. ann. 10. l. 9. Guice. l. 4. (h) Burch. ubi sup. p. 54.

(i) Id. p. 59. Abducitur in Galliam.

Passus est Alexander Ascanium Cardinalem in Gallica custodia pro Italica quiete contra cardinalitatis dignitatis decus detineri, & Cisterciensem abbatiam, cuius administrationem ille gesserat, Juliani Cardinalis episcopi Ostiensis fidei commendavit (k). Accepit ita merita ab Alexandro praemia Ascanius Cardinalis, qui simoniaca fraude corruptus illum ad pontificatum extulerat. Porro tulisse Ascanium ipsum summa animi constantia eam calamitatem refert Ferronius (l) sic inquietus: In Galliam perductus, non modo non infracto animo propter adversi praesentis eventum, sed confirmato, atque renovato visus est, quanguam versa omnia intellexeret, & ad Regem noctu accedens cum multis facibus, aulicis ad ejus spectaculum proruentibus, honorifice quidem Regem salutavit & appellavit, sed nec ad pedes jacuit, nec ullis lachrymis ejularum capivitatem deploravit, quin de sua captivitate cum Philippo Luxemburgo Cardinalis & Ottaviano Sangelasiano Engolismensium Pontifice differens, bene secum actum aiebat, jocabaturque Venetos de se oprime meritos, qui cum ex his laqueis, quibus circumventus esset, exiissent ac vi abductum explicassent, cum periculum esset ne in majores plegas incideret, quibus consi-

XXVI. quiete contra cardinalitatis dignitatis decus detineri, & Cisterciensem abbatiam, cuius administrationem ille gesserat, Juliani Cardinalis episcopi Ostiensis fidei commendavit (k). Accepit ita merita ab Alexandro praemia Ascanius Cardinalis, qui simoniaca fraude corruptus illum ad pontificatum extulerat. Porro tulisse Ascanium ipsum summa animi constantia eam calamitatem refert Ferronius (l) sic inquietus: In Galliam perductus, non modo non infracto animo propter adversi praesentis eventum, sed confirmato, atque renovato visus est, quanguam versa omnia intellexeret, & ad Regem noctu accedens cum multis facibus, aulicis ad ejus spectaculum proruentibus, honorifice quidem Regem salutavit & appellavit, sed nec ad pedes jacuit, nec ullis lachrymis ejularum capivitatem deploravit, quin de sua captivitate cum Philippo Luxemburgo Cardinalis & Ottaviano Sangelasiano Engolismensium Pontifice differens, bene secum actum aiebat, jocabaturque Venetos de se oprime meritos, qui cum ex his laqueis, quibus circumventus esset, exiissent ac vi abductum explicassent, cum periculum esset ne in majores plegas incideret, quibus consi-

Magno animo fert Ascanius calamitatem suam.

ci cum & concidi necesse esset, indicans hac ratione vel ad Fredericum Neapolitanum Regem, vel ad Alexandrum Pontificem confugiendi, vel ad Maximilianum redeundi duriores sortem futuram, ea enim consilia agitabat cum fratre, fugam etiam ambo ad Bajazethem Turcam meditati, ni intercepti fuissent, sed Ascanium ob gradum purpuratorum parum carcer tenuit, ac paucis postea mensibus fidei suae commissus est, vagarique tota Gallia permissus.

Emissus e carcere.

XXVII. Ludov. dux carcere diutino maceratus.

(a) Ferron. l. 3.

(b) Burch. p. 11. in Alex. VI. p. 82.

(c) Id. ib. Gallus orator dicebat jus spectare ad Regem.

(d) Guic. l. 5. Pisaurum & Ariminum subacta a Caf. Borgia.

Non pari sorte potitus illius frater, quem narrant in subterranea specu Lochienfis arcis ferreis compagibus ferreoque ostio munita diuturnam captivitatem pati compulsum, ne liber novas turbas excitaret, quorum calamitate territi Insubres aliquandiu Gallicum jugum tolerarunt: Ludovicus interea, inquit Ferronius (a), potitus Mediolano, ut sunt Regum cupiditates insatiabiles & sordent priora dum majora quaeque expetuntur animum adjecit ad Neapolim, quae a Carolo defecerat, recipendam, quod illius oratorem die festo S. Petri Alexandro plaudente professum, narrat Burchardus (b), cum Fredericus Rex oratoris sui operafesto die Apostolorum Petri & Pauli equum album phaleris ornatum obtulisset Pontifici: Et tunc, inquit author (c), reverendus dominus Robertus episcopus Trecentensis orator Regis Francorum dixit: Beatissime pater, cum regnum Neapolitanum spectet de jure ad Christianissimum Regem Francie, supplico sanctitati vestrae quod per hujusmodi acceptationem non velit juri Christianissimi Regis mei ad regnum predictum competenti in aliquo praedjudicare, cujus nomine offero sanctitati vestrae, postquam Christianissimus Rex meus fuerit possessionem dicti regni consequutus, longe majus commodum sanctitati vestrae & sanctae Romanae ecclesiae facturum. Papa subrisit & nihil respondit, & orator Regis Neapolitani voluit nescio quid replicare, sed Papa manu & ore indixit ei silentium, nec opus erat aliqua replicatione. Cum ita de avertendis a Turca in Neapolitanum Christianis armis erumperent consilia, dimisso oratore Neapolitano, atque Alexandro pontificiam aedem ingresso extremum vitae discrimen adiit, de quo inferius dicitur.

Refert Guicciardinus (d) subacta ab Caesare Borgia Gallorum armis ac studiis fuisse Pisaurum atque Ariminum, cum vero ad Faventium castra admovisset, Faventinos ita strenue principem suum tutatos, ut tandem ob ingruentis hyemis inclementiam obsidionem solvere coegerint: legatum vero apostolicum in Germaniam decretum fuisse ab Alexandro,

ut Maximilianum aegre ferentem divulsim ab Imperio ducatum Mediolanensem Gallo Regi conciliaret, ut solutus eo metu Ludovicus Neapolitanam expeditionem conficeret. Functum ea legatione Cardinalem Gurcensem ac xxix. octobris in provinciam abiisse dictum est, agitatumque de affinitate inter utrumque jungenda, despondendaque Claudia Ludovici filia cum Mediolanensi & Britannico ducibus, nec non jure Neapolitani regni dotalibus Carolo ex filio nepoti, ita conjunctis enim Germania, Gallia & Hispania arctissimo foedere confici demum feliciter Turcicum bellum posse.

De affinitate inter Maxim. & Gallum Regem agitatum. XXVIII.

Hac bella feliciter confecturus Gallorum Rex cum Anglo veteres controversias composuit, factaque novi foederis pactione a Pontifice confirmandas curavit: qua de re extat apostolicum diploma (e), in quo insertae sunt hae Ludovici Regis literae, quarum exemplum infra scriptum est.

(e) L. 2. fecr. p. 7.

Cum die tertia novembris anno Domini MCCCCXCII. apud Stabulas supra mare inter inclitae recordationis defuncti Caroli Regis domini, fratris, & praedecessoris nostri charissimi, & serenissimi Angliae Regis Henrici charissimi etiam fratris & consanguinei nostri oratores, procuratores, ambassiatores, & commissarios fuerunt contracta, conventa, tractata, & conclusa nonnulla capitula, bonum pacis & concordiae utriusque Regis & regni concernentia, quorum tenor sequitur & est talis. In primis quod bonae, sincere, firmae & perfectae sint & inviolabiliter observentur pax, amicitia & foedera inter potentissimos Francie & Angliae Reges antedictos, eorumque patrias & dominia, & infra, & durante vita utriusque principum predictorum & alterius eorum diutius viventis, & per annum integrum post obitum ultimo eorum morientis, ita tamen quod successor Regis praemorientis dictam amicitiam & pacem infra annum a die obitus sui praedecessoris tenebitur per suas literas magno sigillo sigillatas hanc amicitiam ratificare & confirmare, dictamque ratificationem & confirmationem Regi superstiti facere, transmittere & deliberare. Interjectis pluribus, quibus hostiles excursions vetitae, additur ut Veneti, Florentini, & Genuenses libere per Angliam & Gallias commeari, mercetque distrahere possint, limitis controversia ita dirempta est.

De limitibus principatum compolite controversia.

Item quod termini ac limites terrae sine marchiarum Caesariae de obedientia Regis Angliae in confinio comitatum Boloniae & Gruxennarum ponentur, & reducentur, ac manutenebuntur, uti hactenus fuerunt & erant ante descensum ipsum Regis in Ca-

lesia, & castella seu fortelitia, quae capta & subtrahata fuerunt e Regis Francie obedientia, die quo ipse Rex Anglia applicuit Caesariae, upote Andre, la Montore, Lishues, Fiennes, Ostenghes & iis similia, quae per ipsum Regem Anglia suos commissarios aut confederatos, qui sibi in hac expeditione adhaeserunt, detinentur & occupantur, reponentur in eo statu, in quo nunc sunt una cum subditis dictorum locorum in obedientia Regis Francie parimodo & forma, ut erant ante dictum descensum.

XXX.

Comprehensi praeterea eodem foedere Reges & principes Angliae & Galliarum Regum focii, de Maximiliano Romano-

Qui foederis vindices constituti.

rum Rege & Philippo archiduce adjectum, ut quatuor mensium flexu promulgarent, an ejus foederis jura admittere & colere velint. Ne autem pacta foederis religio in Normannia dux Aurelianensis, in Occitania dux Borbonius, in Britannia comes Engolismensis, in Artesia princeps Alverniz, & alii proceres, in Anglia vero pacis assertor pronuntiatu est Regis avunculus dux Bethfordiae, idemque rei maritimae praefectus. Latere etiam plures leges ad avertendas omnium discordiarum occasiones, ac jus utrique genti ex aequo administrandum, grassationesque quasvis inhibendas, quae omnia pontificia auctoritate firmanda Gallo Angloque visa sunt: Quodque, inquirunt foederis tabulae, uterque principum predictorum predictam amicitiam & omnia capitula antedicta per sedem Apostolicam, & auctoritatem ejusdem infra sex menses dictos duodecim menses proxime sequentes confirmari, vallari, & roborari pro viribus procurabit, & cum effectu faciet, & insuper uterque principum predictorum infra terminum supra dictum, instanter & cum effectu requireret sacrosanctam sedem Apostolicam & summum Pontificem, quod ferat sententiam excommunicationis nunc pro tunc, & tunc pro nunc in eum ex predictis ducibus, & principibus, qui omnia & singula capitula in predicto tractatu contenta, quatenus ipsum concernunt, non observaverit praeter & ultra sententiam interdicti in ejus regno, terris, patriis, & dominiis, non obstante aliquo privilegio in genere vel in specie illis, aut eorum alicui sub quacumque verborum serie concessio, cui dicti principes palam publice & expresse renuntiant, &c. Datum apud Strypulas super mare III. die novembris anno Domini MCDXCII. His addit Ludovicus XII. Rex, qui Carolo VIII. successerat se ea admittere & confirmare, ac literas hac temporis nota obsignat. Datum Parisiis die XIV. mensis

julii anno Domini MCDXCVIII. Ac demum Pontifex eorumdem Regum foedera religionis nexu confringit. Nulli ergo nostra approbationis, confirmationis, communitationis, & mandati infringere, &c. Dat. Roma apud S. Petrum anno dominice incarnationis MCDXCIX. XIX. kal. februarii pontificatus nostri anno VIII.

Natus eodem anno fuerat Carolus ducis Luemburgensis titulo primum insignitus, de quo haec Burchardus (a): Nuntiatum est ad urbem die lune xxiv. februarii proxime praeteriti in aurora diei sole existente in piscibus ex illustrissimo Philippo archiduce Austriae, & illustrissima Joanna filia Regis & Reginae Hispaniae natum esse principem, cui in baptismo impostum est nomen Carolus, ob quam rem reverendus dominus Philippus Marturelli orator serenissimi Regis Romanorum voluit, quod ecclesia hospitalis nostri ornaretur, & in ea ad laudem Dei & honorem missa per aliquem praelatum celebraretur aliquibus Cardinalibus praesentibus. Fuit hic Carolus in Caesarem postea numero quintus, rebus gestis celeberrimus.

XXXI. Caroli V. natalia. (a) Burch. ubi sup.

Optime porro de Christiana religione merito hoc anno fuere Ferdinandus & Elisabeth Hispaniarum Reges, tum in submittenda in Turcas classe, tum in Granatensium Maurorum comprimendis motibus, frangendis nimirum pertinacibus terrore & vi, aliis vero ad Christum pellicendiis. Orta (b) autem Granatae feditio ineunte anno. authoribus Albaizensis, qui editiorem urbis partem propriis discretam mœnibus incolebant, cum ingentes Maurorum ad Christum accessiones fieri pati nequirent, aedes Francisci Ximenii Toleranti archiepiscopi, a quo Christiana res ardentibus studiis provecta fuerat, oppugnauerunt; & quamvis suaderent ei plerique, ut in arcem Alhambram se subduceret; maluit tamen ipse commune periculum cum suis pro Christi nomine subire. Conflata inde illi maxima invidia est, quasi improvidae pietatis temerario ardore Granatam tot ducum militumque laboribus partam in discrimen defectionis adduxisset, sed demum purgavit se apud Reges, ac multo majorem Maurorum multitudinem Christo adjunxit, cum Albaizensibus perduellionis reis vi militari repressis a praetore, qui in perfidia obfirmatioris supplicio affecerat vel conjecerat in vincula, propositum esse, eos crimen laesae majestatis susceperantum Christiana religione expiare posse, tunc enim Christianam fidem velle se profiteri renunciarunt, in quibus destituisse & elaborasse Ximenium accurate nar-

XXXII. Ferd. & Elisabeth de re christiana optime meriti.

(b) Gome. l. 2. Sur. to. 5. l. 3. c. 45.

Mauri in feditio-nem versi.

Proposita vitae spe Christi adiuncti.

(a) *Gomes. ib.*
Albaizen-
fes bap-
tisma lu-
strati.

narrat *Gomefius (a)*: Cum *Albaizimenses læsa majestatis lege revereantur, conditio- que illis proposita esset utrum supplicium mallerent, an baptismum ad Christum omnes ad unum sunt reducti, & simul quid- quid in reliqua urbe infidelis turbæ supe- rerat, quos omnes archiepiscopus Granaten- sis in partem gregis sibi commissi receptos sedulo, ut par erat, Ximeno adiuvante, Christianis mysteriis per singulos dies imbu- endos perstudiose & sanctissime curavit; sacris etiam missarum, cæterisque divinis psalmodiis, quæ ex antiquorum patrum- traditione in orthodoxis ecclesiis decantantur, eos interesse consuefaciebant.*

XXXIII.

Subdit auctor piam fuisse inter Grana- tentem & Toletanum archiepiscopos con- troversiam; cum Granatenfis, erudiendæ nostræ religionis mysteriis turbæ ardore æstuantis studio, divina oracula, quæ in- ter sacras preces repetuntur in Granaten- sem linguam transferenda curaret, obstar- et vero Ximendus Toletanus, quod marga- rita ante porcos Christus proici vetue- rit, & multa parabolis obvelata tradide- rit, ut improbæ illa male interpretandi occasionem adimeret: Placere quidem a- jebat sibi eos sermone vulgari libros circum- ferri, qui ab hominibus piis scripti, aut o- ptimorum exemplorum enarratione, aut ar- dentibus verbis & gravibus rationibus, pru- dentique adeo & maturo dicendi stylo a- nimos prorsus dejectos excitarent, & ab his rebus, quæ sensibus se offerunt, ad illa divina contemplanda revocarent, quales ipse in vulgus edendos, quamprimum esset ortum, meditabatur, cæterum novum & vetus testamentum, in quibus multa sunt, quæ doctum & attentum lectorem, castum- que & piæm hominem requirunt, tribus illis linguis asseruanda esse, quas non sine ma- ximi mysterii causa charissimi filii in acer- bissimo, quod patiebatur supplicio, Deus optimus maximus superponi voluit: jam vero divinas affirmabat tunc demum ma- gnæ Christianæ religionis perniciem ad- futuram, quando utriusque testamenti o- racula in vernaculas linguas vulgarentur, id enim pessimis quibusque vulgariis ho- minum ignorantia abutentibus ad univer- sum catholicæ Ecclesiæ statum labefactan- dum paratam occasionem subministratu- rum, cum nihil sit facilius, quam stultæ plebeculæ imponere sapientiæ præsertim, opinionem sibi ex vulgatis mysteriis arro- gantis. His tam prudentibus Ximenii di- ctis non nihil ab eius consilii progressu tem- peratum est, quamvis eis, qui Talabricensi- bus fuerant, visa sint paulo duriora, cæce- rum plusquam vellemus veracem Ximenii sententiam rerum, quas cernimus, even- tus comprobavit: Hocce Granatenfes neo-

Scripturæ
facræ i-
dioma ti-
tulo cru-
cis con-
secratum.

Vaticini-
um infi-
gæ.

Plebecula
sapientiæ
opinionem
facile de-
cipitur.

phytos magna ex parte supplices in timore fuisse, pernicæ autem animo atque in- faniam repetituros, ubi facultas esset ait Mariana (b).

Præter Granatenfes vero etiam agre- stes, qui in villis suburbanis vitam terræ cultu sustentabant, ad quinquaginta mil- lia capitum a Mahomete ad Christum- traductos addit idem Mariana, ac pro- fana eorum templa superstitionis infandæ labe perpurgata, sanctissimisque religio- nis nostræ mysteriis consecrata. Ubi ef- florescere evangelium videre montani as- periores moribus, interpretati per vim patrias leges everfas locorum situ & munitione freti ad excutiendum Hispanorum jugum excitis Mauris confurrexerunt, quos perdomitos a Ferdinando ita descri- bit Mariana (c), tum subdit: *Moribus compositis, Rex Granatæ substitit ea gente ad Christum adjungenda, abluenda salu- taribus aquis, districtus ea diligentia paulo post montani Mauri quique Almeria, Ba- stia & Guidixii habitabant, aliisque lo- lis nostra sacra populariter suscipere. Missi ad eos confirmandos, sanandos cæteros pi- in omnes partes concionatores sunt adun- cti militari præsidio, dignitatis specie, ne violarentur impune agebatur, si qui male cogitarent, ut est gens Maurica mobili in- genio, fluxa fide, quod prudenter ad sa- lute[m] comparatum videbatur, in contra- rium vertit, sic humana consilia sæpe de- luduntur.*

Ad Regem præterea placandum Mauri supra decem millia Severis Tiole, alio- rumque eo tractu pagorum incolæ sacræ fon- tibz sunt admori, magnum numerum ad pa- candam gentem rei que summum emolumen- ti parum, nam eodem tempore in Arunda & Villalongæ confragosis montibus Mauri- ci tumultus publice sunt concitati. Com- motus, ut par erat, novâ rebellione Rex voce quidem præconis edictoque denun- tri mandavit omnibus Mauris, qui in iis montibus, ubi motus erant, habitarent ut in castellum descenderent, parando disces- sui dies non amplius decem dati, cum eo tamen arcano concessit, si qui nostram re- ligionem susciperent, eis manendi in pa- tria suaque cuique remendi venia esset.

Præfractiores in Montem rubrum loci asperitate munitissimum se contulerunt; at succubuisse eosdem, ac reliquas Fer- dinandi victorias illustrasse subjungit au- thor (d), facta enim deditio vel in Af- ricam trajecisse, vel Mahometem dâ- nasse: quæ licet proximo anno gesta con- signet Surita (e), in hunc tamen referre placuit, ne eadem repeteremus. Licet au- tem plures in veteri superstitione obtu- ruisse exitus ostenderint, innumeras tamen

(b) *Mari.*
an. 127.
c. 5.

XXXIV.
Quinqua-
ginta mil-
lia ru-
sticano-
rum ad
Christum
traducta.
Mesquite
in eccle-
sias versæ.
Montani
Mauri se-
ditionem
movent.

(c) *Id. ib.*

Magnæ
Mauro-
rum tur-
bæ ad
Christum
traductæ.

XXXV.

Mauri
Granaten-
si regno
justi dis-
cedere
ni fidem
Christi
ample-
derentur.

XXXVI.

(d) *Id. c.*
5. in fin.

(e) *Sur.*
to. 5. l. 4.
c. 33. 34.
ani-

xxxvii.
Ximenii
pro reli-
gione am-
plificanda
labores.

(a) *Gomes.*
*l. 2. de re-
bus gestis*
Ximenii.

Hispani
mala in-
gentia au-
ri cupidi-
ne pa-
trant.

De ani-
marum
questu
parum
curant.

Submissi
propterea
in cas o-
ras reli-
giosi viri.

xxxviii.

animas Christiana exultas doctrina vere pietati se addixisse constat, præter infan- tium Maurorum turbam magnam, quæ sacro baptismo lustrata immortalitatem consecuta est.

Nec modo Ximenium Granatenfem ec- clesiæ constituendæ augendæque, verum religioni etiam novo orbi inferendæ, vin- dicandisque a vi & licentia Hispanorum barbaris imbellibus, qua pollebat gratia & autoritate apud Reges operam egre- gie navasse refert *Gomefius (a)*.

Christophori, inquit, Columbi Genuensis solerti industria incogniti orbis notitia ad Reges nostros allata fuerat, ubi cum multa gravia & Christianis hominibus indigna per nostros duces & centuriones, reliquum- que item Hispanorum militum vulgus, qui illum commoverant, parari nunciarentur adversus illas gentes alioqui imbelles & inermes. Statim Ximendus, dum Hispani apud Reges moratur, cepit cogitare quo pacto his malis succurreretur, nam cum omnes illum traicientes unico tantummodo o- pum congregandarum studio tenerentur, unicaque illa inexplicabili auri cupidine terras sub alio sole jacentes quaererent, primo de deprædandis & spoliandis miseris homi- nibz, & ni aurum proderent, male mul- tandis, post de erudiendis & Christo ini- tiandis maligna & perfunctoria cura age- bant. Idcirco Regibus Ximendus suavit, ut viros religiosos sanctimoniam & integritate vita præstantes ad eam rem curandam- transmitterent, qui solutioris vitæ licen- tiam omnem comprimerent. Id statim reli- giosissimi principes effecerunt, & de X- imenii consilio & voluntate cum cæteris viris, qui ex omnibus Hispaniæ cænobis electissimi acquisiti sunt, una quoque sunt profecti Francisus Ruizius Ximenii comes, Joannes Trasierrus, & Joannes Robledus omnes Ximenio charissimi & intimi, quo- rum cum ille probatissimos mores, & insi- gnem eruditionem cum non vulgari pietate conjunctam abunde nosset, voluit magis humano affectui pro tempore cedere, quam Christi nomini & gloriæ deesse, multum enim interesse existimabat per quos in tam barbaris, tamque late parentibus terris fi- des prima plantaretur & coleretur.

Spargente porro se latius inventarum incognitarum terrarum vastissimarumque fama, hoc anno Petrus Martyr Ludovici Cardinalis Aragonii, & patru illius Frederici Regis Neapolitani votis morem gerens, inter alia, quæ de novi orbis rebus monumenta mandavit, de Hispani- læ incolarum superstitione plura descri- pfit, ex quibus nonnulla nos delibabimus, quæ ostendent, ut miseri mortales fidei luce orbatæ sediffime a dæmonibus delu- dantur.

Nocturna, inquit, insularibus apparere phantasmata, quæ in fatuos errores eos inducant ex simulacris, quæ palam colunt, aperte cognoscitur ex *Gossampio*, nam- que intereo stipato interius sedentes ima- gines formant, quæ nocturnos, quo pacto parietibus illos nostri pictores insigunt, e- mulantur lemures, cum ex simulacris o- pera mea ad te missis quatuor tu ipse vi- deris qualia sint; quamve depictis lemuri- bus similia poteris Regi serenissimo tibi pa- truo melius coram significare, quam ego il- la scribere. Hæc simulachra zemes appel- lant indigena, quorum minora infantulos dæmones referentia cum hostibus manus col- laruri frontibus alligant, propterea funi- culis, quos vidisti, complexa sunt; his pluvias si pluvia desint, soles, si sole in- digeant, se imperrare arbitrantur: ejus enim, quem unicam sine carentem omni- potentem invisibilemque esse faventur in- terruntios esse zemes putant, quisque re- gulus suum habet zemem, quem colat cæ- lesti numini æterno duo hæc nomina Jo- cauna Guamaoncon majores eorum indi- derunt numen ipsum habere genitricem, quinque his nominibus appellatam ferunt. Arabeam scilicet Mamonam Guacarapi- tam Giellam Guimazoam.

Lugenda etiam fuere deliria, quæ de- humani generis creatione finxerunt, ex- antris enim duobz multitudinem homi- num sponte erupisse effutiebant, plures etiam homines verfos in animalia, & more Græcorum sceminam principem in luciniam mutatum infelicem suam for- tem vere conqueri, pueros ciborum ino- pia in ranas conversos, picam avem se- xus organa rostro effinxisse, plures scemi- nas in formicas transformatas, ut Græcia de myrmidonibus deliravit. Ex quibus perfpicue patet, eos populos, cum Dei cognitionem, ac paternas traditiones an- tiquis sæculis a Noemi posteris acceptas deseruissent, a dæmone inanibus fabellis illusos fuisse, non aliter quam alii gen- tiles fascinati fuerunt.

De incantationibus, quibus aegrotos cu- rant, falluntque: si curare non possint, suadent Zemem iratum, quod æger mi- nus religiose illum coluerit, si pereat, af- fines veneficiis manes evocant, ut fatean- tur an fato obierit, an Boitii, qui non- integre jejunaverit incuria. Porro de Ze- mium varietate hæc subiicit: Ligneos qui- dam construunt nocturnis inter arbores um- bras moniti, alii si responsa intra rupes habuerint, marmoreos, insculpunt, in ra- dicibus alii coluntur reperti inter ages, id est, genus adulii. Hos zemes curam habe- re, ut panis ille coalescat arbitrantur, ve- luti antiquitas dryades hamadryades ac sa- tyros

XXXIX.
Illiudant
barbaris
dæmones.

Mention-
tur se o-
mnium
rerum
dominos.

XL.
Delira-
menta de
hominis
creatione
apud eos
vulgata.

XLI.

Illi de-
monum
spectris
America-
ni.

ryros & panes. aut nereides fontium silvarum & pelagi curam habere putabat, suosque rei cuique deos assignavit, ut sum quisque genus tueretur. Ita & insulares hi suos zemes invocatos eorum optatis auscultare autumant.

XLII. Et a magis in infaniam ciferatis.

Quarunt ab iisdem opera magorum responsa, creduntque verissima esse quae lymphatici praedicant. Vifa saepius in Guamireti vico daemorum simulacra, licet vincita fuissent, mutare locum, & impudicitiam exercuisse memorant barbari, nec non ligneum quadrupedem fugam carpere solitum cum minus religiose coleretur, qui tamen Christianorum adventu evanuerit: marmoreum etiam simulacrum foeminae specie coluisse reperti sunt, persuasique erant concitari procellas a daemonebus, & vastari agros si minori honore afficerentur.

XLIII.

Praenuntiatum praeterea a daemonebus barbaris Christianorum adventum, atque ab iis exitium allatum iri ementitos addit Petrus Martyr: Dignum memoratu hoc unum accipio, princeps illustrissime, quod opus iam claudat. Tritissimum apud insulares nostri reperere duos fuisse quondam regulos, e quibus unus Guarionexii, de quo supra mentionem fecimus, fuit genitor, qui a cibo poruque dies quinque continuos abstinerint, ut de futuris aliquid a zemis acciperent. Eo jejuniis grati zemis se habuisse in responsis retulerunt, venturam non multos post annos ad eam insulam gentem cooperatam vestibus, quae ritus ac caeremonias omnes insulares esset vastatura, filiosque omnes ipsorum aut peremptura aut provarura libertate. De Canibalibus juniores conjecturam facientes, ubi adventare Canibales sentiebant, fuga sibi consulere statutum erat, neque unquam manus ultra cum Canibalibus conseruerunt. Cum vero Hispanos insulam ingressos viderunt, collectis de hac re conjecturis inter se hanc gentem esse illam augurati sunt. Nec illos fefellit opinio, submissi Christianis iam sunt omnes pertinacibus omnibus interfectis, nec ultra de zemis extat memoria, ad Hispaniam namque sunt omnes asportati, ut eorum ludibria & daemorum fallacias nosceremus.

Praedictus insularibus Hispanorum adventus.

Christianorum adventu daemones fugati.

XLIV. (a) Cap. 10. Propagata apud insulares religio.

Huic commentario alium addidit author (a) Mendozio Tendillae comiti Granatae proregi inscriptum, in quo de iisdem Hispaniolae incolis ad Christianam religionem traductis haec ait: Dociles sunt priscorum rituum penitus obliiti pie credunt & recitant quae de nostra fide edocentur, regulorum filios erudiunt domi primarii ex nostris literasque ac vulgares & urbanos mores facile pueri ebibunt: grandaevos ad natales mittunt, si praecipue pa-

tres interiorint gubernatum avitos incolas: hi jam fide valent in Christum & nostros incolasque suos in amore retinent. Exeunte anno superiori Vincentius Agnes cognomento Pinzonus, fratrisque sui filius, qui Christophorum Colonum in novo orbe patefaciendo sociarunt, quatuor navibus comparatis Hispania orientales continentis novi orbis terras incognitas lustrarunt, novaque ad antarcticum sydera observarunt, necnon mirra alia divini artificis opificia, de quibus lector avidus authorem consulat, qui ita concludit: Magna laude digna est hac nostra tempestate Hispania, quae latentis haec tenus tot antipodum myriades nostris gentibus cognitas effecerit.

Lustrari ceptus continens America.

Eodem anno reerice cursus divina providentia patefacta est a Lusitanis Brasilia, sive novi orbis meridionalis pars, cum illi tendere in Indiam molirentur: ut vero gesta sit res, describit Joannes Barrosius (b), non fuisse nimirum fractos Lusitanorum animos in conquirendis ob navigantium creberrima funera, sed spe majorum rerum accensos, atque Emmanuelem Regem, cum Maurorum in Indiis adversus Christianos tumultum fraudesque perpendisset, non jam exploratoriis navibus, sed iustis classibus orientem peragrare decrevisse, ut hostes edomaret, Regesque barbaros virium opumque ostentatione ad suam amicitiam pelliceret. Instructa itaque navium tredecim classe octavo martii die dominico ineuntis saeculi peractis in templo Mariae Bethlemitanae divinis mysteriis, concioneque a Dominico Ortizio episcopo Ceptensi de evangelio Christi Indis inferendo habitata, Petro Alvaro Caprali classis praefecto crucis dominicae vexillum prece sacratum tradidit, ut illud coram barbaris circumferret, atque instructa religiosa pompa a sacerdotum agmine divinum opem implorante in naves deduxit.

XLV. Patefacta a Lusitanis Brasilia.

(b) Barrosius l. 5. c. 1. Olor. l. 2. Massius l. 2.

Expediit suscepta in Indiam.

XLVI. Quis militum & sacerdotum numerus classi impositus.

(c) Barrosius l. 5. c. 1.

Impositi sunt classi mille ac ducenti viri rei maritimae bellicaeque peritissimi, & octo sacerdotes una cum vicario ad sacramenta classariis, nec non praesidiariis illius arcis, quae extruenda in solo Indico erat, administranda, & octo praeterea Minoritae, quibus Henricus postea Ceptensis episcopus praerant, ad fidem Christi barbaris praedicandam lectissimi, dataque (c) sunt Caprali imperia, ut Mauros atque contumaces idololatrias perdomaret; sacerdotibus vero, ut barbaras gentes ad nefarios ritus deferendos, Christi que fidem amplectendam, nec non mutuam concordiam amicitiam, cum omnes ab uno eodemque conditore simus creati, redempti-

Quae data us impetria. XLVII.

ptique a Christo tot annorum millibus, antequam veniret, a patriarchis & prophetis praenuntiato hortentur.

Solutis anchoris die nono martii, quem mensem ad iter Indicum maxime idoneum monstravit usus, tertio decimo die ad Hesperidas pervenit, circumque eas insulas tempestate jactatus adeo, ut e navibus una luctata cum ventis Olissiponem redierit, aliae duodecim ad Bonae spei promontorium flectendum facilius in occidentem progressae post mensem circiter in continentis incogniti conspectum vigesima (a) quarta aprilis die ventis, vel potius divino nutu, delati sunt, ubi portus, cui a situ & tuta statione Securi nomen impositum est, classem excepit.

(a) Itinerar. Portugal. c. 64.

XLVIII. Crucis vexilla defixa in Brasilia.

Defixa sunt in eo litore praeterea crucis vexilla solemniter ritu, ac prece consecrata, a qua S. Crucis novae telluris salutaris nomen inditum, quod postea a profano vulgo commutatum atque ex rubro ligno brasilio nuncupato, quod tingendis vestibus inde petiitur, Brasiliae cognomen datum est. Peracta primum in eo continente divina mysteria in subditi ara fuerunt ab Henrico S. Francisci instituta sectante. Porro Brasiliis politiores artes, nec non numerandi rationem ac literas ignorabant, nonnulla tantum de Noe deque diluvio tanui traditione a patribus acceptant: Deum non colebant; omnibus vero & auguriis ad infamiam erant addicti, de quorum impostoribus, qui religionem furore simulabant, haec prodit Olorius.

Diluvii famam a Patribus acceptam tenent.

XLIX. (b) Olor. l. 2.

Est (b) in magno apud illis honore quoddam genus hominum maleficum, quos de rebus incertis consulunt; appellantur ab illis Pages. Hi gestant in summa sagitta cucurbitam in faciem hominis figuratam: quoties autem illis liber intra cucurbitam ignem subiiciunt, fumum ex herbis congestis faciunt: tum fumum illum naribus accipiunt usque eo dum ebrii vacillant, & corruant, & extra mentem rapiantur; habent enim herbae illae eam vim, ut fumo quasi vino supra modum sumptum mentem eripiant. Tum vero stridere dentibus, in ore spumas agere, oculos torquere, necem multis comminari, turbulentis motibus & gestibus eos, qui circumstant, exterrere, nemo enim suspicatur illos absque divini spiritus instinctu tam horrendas voces jacere. Quod si quis ex illis, quibus homo ad eum modum lymphaticus quidquam dirum praenuntiavit aliquem gravem casum subierit, non dubitant, quin illud supplicium ad eam divinationem referendum sit. Hi quocumque veniunt summo omnium plausu recipiuntur: via mununtur, carmina ad tibias gentis more con-

Inter eos Magi sibi mentem eripiunt ut daemone evocent.

cinuntur, choreae agitantur.

De horum populorum barbarie immansissima plura refert idem author, ac describit varios ritus ferinos, quibus homines per ludum maetabant ac vorabant, tum subiicit: Sunt & alii silvestres atque montani homines, qui cum iis, qui in domibus habitant continenter bella gerunt, eisdemque se sceleribus & eadem immanitate contaminant. Nullum apud eos delictum plectitur praeter homicidium, coguntur enim hi, qui sanguine conjuncti homicidae sunt, eum tradere illis, qui caesi necem propter sanguinis communionem & propinquitatem iure persequuntur, hi vero eum strangulant atque sepeliunt, & cum multis omnium propinquorum lachrymis atque lamentis utriusque mortui funus instaurant, epulasque dant, in quibus omnes depositis inimicitis accumbunt. Quod si casu aliquo homicida subterfugiat, tum eorum filiae, vel sorores, vel cognatae occisi propinquis in servitutem traduntur, & sic demum omnis utrinque discordia oblivione sepelitur.

L.

Opera pretium mihi visum est tam barbaros aequae & immanes mores oratione describere, ut intelligi possit in quantum errorum colluvionem incurrat humanum genus literis & humanitate destitutum, & quod multo funestius est praesidio sanctissimae religionis orbarum, & simul cognoscatur quanta benignitate clementissimus rex Portugallensium in eas oras adventu prospexerit, Christianorum enim consuetudine & familiaritate, & hominum sanctorum societate, quam Jesu nominant, quos Portugalliae Reges in eas partes misere disciplinae factum est, ut multi dispulsis tenebris errores, in quibus versabantur, clare perspiciant, & ad Christi optimi maximi studium ardentibus animis excitentur, & ingentes Deo gratias ob tam divinum beneficium grata atque memorati voluntate persolvant. At de gentibus illis ad Christi signa traductis dicatur suis locis: nunc ad Lusitanos revertamur.

LI. Misera Christi cognitio destitutorum fors.

Data a Jesuitis egregia opera in convertendis Brasiliis.

LII.

Completus gaudio ob inventam novam illam tellurem uberrimam Capralis, duos ex iis, qui morti ob crimina in Lusitania adjudicati, veniaque donati fuerunt, deseruit, ut barbarorum usi consuetudine perdiscere eorum linguam, ac postea sacerdotum ad fidem Christi praedicandam interpretes esse possent: at ipsi, ubi se omni Christianorum auxilio destitutos videre (c) moerore pressi fundere fletus coeperunt, quos regionis incolae eorum fortem miserati solabantur, quorum alter multis laboribus cum barbaris toleratis, superfuit, maximo postea ad commercia

(c) Itiner. Portugal. c. 66.

(a) *Maff. l. 2.* erudiendosque Christi fide Brasilienses usui futurus (a) : tum Capralis ad fulcandum immanem illum maris trajectum, qui mille & ducentarum leucarum spatium ad Caput bonæ spei patet, vela solvit. Navigantibus cometa dirus Arabiam versus propectus est diu noctuque octo circiter diebus, obortoque repentino turbine quatuor naves ad contrahenda arma-menta segniores demersæ (b) sunt, reliquæ procelloso mari disjectæ sextodecima (c) julii die ad Zophalæ aurifodinis, Maurorumque commerciis celeberrimæ litto-ra, objacentesque duas amenissimas in-sulas pervenerunt, una excepta, quæ tem-pestate in mare Arabicum impulsæ in Lu-sitaniam cum sex tantum hominibus, morbis & fame cruciatis, rediit (d).

LIII. Intento in Indiani cursu ad Anchedi-nam insulam divertit Capralis, in qua omnes sacramentis se communivisse refert itinerarii author (e) : *Complussulis*, inquit, *diebus immorati divinis insistebamus, id est solemnibus missarum, & unusquisque nostrum sacram Eucharistiam sumpsit, nam ibant nobiscum complures sacerdotes, ut cum negotiatore nostræ patriæ vitam duce-rent in urbe Calecutib.* Appulit (f) in eum portum decimatercia septembris Lusitana classis, instaurataque inter Lusitanum & Calecutiensem Reges amicitia, quæ paulo post, orta inter Christianos & Saracenos, seditione, violata est, in qua sedi-tione e nostris quinquaginta numero obruti periere, quæ injuria captis decem Maurorum navibus, sexcentisque Mauris contrucidatis, vindicata (g) est. Fuit hæc ingentium postea bellorum, quibus Lu-sitani divina vi superiores Indiarum imperium sibi peperere, ac superstitionem Mahumeticam diabolicoque ritus delere cœperunt. Adeo vero dæmonum servi-tuti addictos eos fuisse tradit scriptor iti-nerarii, ut sæpius dæmones se illis viden-dos obicerent, colloquerenturque, tum de regno Narlinga hæc refert (h) : *In montibus non longe ab urbe Calecutib. Rex dominatur longe potens multarum rerum dominus, Navemgha dicitur, idola colit, conjuges habet supra trecentas, fato fun-ctus comburitur, & cum eo conjuges omnes : ceteri vero, cum vitam exuerint, in fovea comburuntur, & eorum conjuges omni mundo muliebri exornata illo contem-dunt, concomitantibus parentibus & cog-natis omnibus, subsequenterisque choraulis & tibicinibus applausu immodico ad fo-veam deveniunt, & ibi conjux, quæ com-buri vult cum viro circumvehitur foveam, gestiens ac rripudiis insistent, & demum ut cancer reptando incedit, quoad sese in ar-dentem foveam præcipiet. Astant etiam*

(e) *Cap. 71.* *Inter Sa-racenos & Lusita-nos bel-lum exor-tum.* (g) *Ib. c. 77.*

(f) *Cap. 72.*

(h) *Id. c. 76.* Calecutii Rex ido-lolatra.

Feralis desperatio per locum celebrata.

memorari affines observantes factum, quo-niam cum sese præcipitem dederit mulier, mox iniiciunt ollas olei & butyri super corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius comburat conjugem. Hac infania fascinos Tartaros, nec non alios orien-tales, jam ante ex Marco Paulo Veneto vidimus.

Cæterum Lusitani Calecutiensium per-fidiam ultri, atque incensis in portu plu-ribus navibus Cochimum abiere, quæ re-gio omni aromatum genere affluit, usi-que sunt cujusdam Brachmanis e veteri superstitione ad Christi cultum traducti opera ad fœdus cum Rege Cochimen-si, qui occultas cum Calecutiensi similitates gerebat, faciendum. Opprimere in Co-chimen-si ora Lusitanos Calecutiensi im-missa classe proximo ineunte anno anni-sus est, sed ii aromatis bus onusti in Lu-sitaniam cursum direxere, qua de re infe-rius diceretur.

Eodem anno suscepta est ardua navi-gatio ad lustrandas septentrionales oras a Gaspare Corteregali, cum nullum præ-clarius facinus obire se posse putaret, quam barbaras nationes detegere, quæ a ferina vita ad humaniorem, nec non ad verum Dei cultum traducerentur, de quo hæc Oforius historiæ mandavit (i) : *Ga-spar Corteregalis anno MD. Obissipone profectus cursum in septentrionalem pla-gam direxit, ad terramque tandem perve-nit, quam propter singularem amœnitatem viridem appellavit. Homines, ut ipse pos-tea referebat, sunt barbari & inculti, co-lore candido, qui tamen color ætate pro-pter magnitudinem frigoris infuscatur, va-lent plurimum celeritate, sunt jaculandi peritissimi, jaculis utuntur in summo peru-ris, quibus coniectis hostes ita traiciunt, atque si ferro armata fuissent, pellibus animantium vestiuntur, antra colunt, aut humiles casas stramentis rectas excitant, in quibus habitant. Nulla religione astricti sunt, auguria tamen sequuntur, uxores le-gitimo sibi matrimonio copulant, de fide & pudicitia uxorum valde solliciti sunt, cum sint natura suspiciosi. Reversus in Lu-sitaniam Gaspar proximo anno in eandem regionem se contulit, sed quid illi acci-derit, quidquam accipi nunquam potuit. Ejus vero frater Michael illius casus cog-noscendi cupidus altero post anno ead- dem regiones petiit, nec ultra compa-ruit : ad quos conquirendos dimissa postea ab Emmanuele Rege classis nil de eorum exitu potuit cognoscere, tellusque viri-dis amisso nomine pristino Corteregali-um tellus appellari cepit.*

Hoc anno : *Feria secunda*, inquit Bur-chardus (k), *vigesima octava ejusdem men-sis*

LIV. Lusitani Calecutium abeunt.

LV. Corteregalis in septentrionem ardua navigatio.

(i) *Ofor. l. 2.* Terra viridis ab eo inventa.

LVI. Qui fuerint in il-lud asciti. (k) *Bur-char. m. f. arch. Vat. p. 2. in A-lex. VI. p. 96.*

sis in secreto consistorio creati & pronun-tiati fuerunt duodecim Cardinales videli-cet, Didacus archiepiscopus Hispalensis, Jacobus archiepiscopus Arborensis, Thomas archiepiscopus Strigoniensis, Petrus archi-episcopus Reginus gubernator urbis, Fran-ciscus Borgia archiepiscopus Cusentinus thesaurarius generalis, Joannes archiepi-scopus Salernitanus, Ludovicus Caputa-quensis secretarius Papæ, Antonius epis-copus Cumanus, Joannes Baptista episcopus Mutinensis datarius, Amaneus de Albre-to sororius ducis Valentiniensis, Ludovicus de Borgia, Marcus Cornarius Venetus. Quo-rum sex fuerunt ab urbe absentes, alii vero sex videlicet Arborensis, Reginus, Cusen-tinus, Salernitanus, Caputaquensis, & Mu-tinensis in urbe præsentis. Facta pronunti-atione fuerunt vocati ad consistorium, & ibidem aperti ianuis osculari pedem, ma-nu & os Papæ & ab omnibus antiquis Cardinalibus recepti ad osculum oris.

LVII. Feria secunda quinta mensis octobris præ-dicti fuit consistorium secretum in quo san-ctissimus dominus noster clausit os novis Car-dinalibus, & creavit tres legatos de latere videlicet Garcensem ad Alemanniam, Regi-num ad Hungariam, & Salernitanum ad Franciam. Et infra : In eodem vel alio consistorio sequenti Papa dedit titulos no-vis Cardinalibus præsentibus & succes-sive absentibus, quos omnes hic notabo ac si eadem die essent omnibus simul dati. Di-dacus tituli S. Sabine presbyter Cardinalis Hispalensis patriarcha Alexandrinus, Jacobus tit. S. Vitalis presbyter Cardinalis Arborensis, Thomas tit. S. Silvestri pre-sbyter Cardinalis Strigoniensis, Petrus tit. S. Cyriaci in thermis presbyter Cardina-lis Reginus, Franciscus tit. S. Cæcilie pre-sbyter Cardinalis Cusentinus, Joannes tit. S. Balbina presbyter Cardinalis Salernita-nus, Ludovicus tit. S. Agathe presbyter Cardinalis Caputaquensis, Antonius tit. S. Anastasia presbyter Cardinalis Cumanus, Joannes Baptista tit. S. Grisogoni presbyter Cardinalis Mutinensis, Amaneus tit. S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Car-dinalis de Albreto, Ludovicus S. Mariæ in via lata diaconus Cardinalis de Borgia, Marcus S. Mariæ in porticu diaconus Car-dinalis Cornarus.

LVIII. Claruisse tunc in Italia virginem fan-titæ illustrem, in qua passionis domi-nicæ insignia conspicua sunt, refert Tri-themius hæc verbis (a) : *His temporibus claruit in Italia in civitate Ferrariensi vir-go quedam devotissima dominicæ passionis meditatricis ferventissima, nomine Lucia, soror professa sub tertia regula S. Domini-ci ordinis Prædicatorum, stigmatibus cru-cifixi visibilibus & sensibilibus insignita,* Ann. Eccl. Tom. XXX.

quæ omni sexta feria sanguinem fluentem de se manifeste emittunt, & licet præsa-ta virgo continuum eorum stigmatum sen-tiat dolorem, quartis tamen & sextis fe-riis amplius cruciatur. Hæc stigmata mul-ti viri docti & clarissimi & viderunt & palparunt, qui testimonium miraculo per-hibent, quorum testimonio nos contradice-re nec volumus nec debemus. Conspecta a se & palpata eadem stigmata, dum cen-soris fidei munere fungebatur, testatur Henricus Infortioris (b) in libro, quo ve-ritatem fidei catholicæ cœlestibus prodigiis hoc tempore confirmatam probat ad-versus hæreticos. Idem etiam testatur pu-blicis literis (c) Hercules dux Ferrariæ ad divina miracula, quæ viderat, prædicanda, ut fideles in constantia fidei corrobora-ret.

Hercules dux Ferrariæ, Mutina, & Rhegii, Marchio Estensis, comesque Ro-digii, &c.

Non ignoramus ea, quæ a summo rerum opifice in servorum suorum corporibus ostenduntur, ad fidei nostræ confortationem, & robur, & impiorum, & indurati cordis virorum incredulitatem submovendam non satis eleganter & digne narrari posse : tamen pro devotione nostra, & ut un-versis pateat, quæ sentimus, vidimus & habemus, his nostris patentibus literis fi-dem facimus & attestamus, & in verbo veritatis profitemur, venerabilem sororem Luciam professam tertii ordinis Prædicato-rum virginem pudicissimam, & sanctitate præstantem, patria Narniensem, & qua Viterbii commorari consueverat, & nunc in hac civitate nostra Ferrariæ degit, stig-mata vultuum domini nostri Jesu Christi in corpore suo manibus, pedibus in pectore & latere sinistro gestare, & miraculose ac mirabiliter, ipsa enim stigmata non se-mel, sed sæpe, & pluries vidimus & re-tigimus, & in præsentia plurimum & me-dicorum & aliorum virorum excellentium, & in omni facultate præstantium, palpa-vimus & palpari fecimus, ne forte quis-piam de ipsorum veritate modo aliquo du-bitationem afferat. Quæ quidem soror Lu-cia, sicut verbo affirmat, nec si vellet dif-fiteri posset, cum ex exterioribus, & ex motu corporis id satis percipiatur dolorem continuum ex ipsis stigmatibus patitur, vehementius tamen feria quarta & longe intensius feria sexta affligitur & premitur, & ex ipsis stigmatibus eo tempore manat sanguis, ut palam est videre, & quæ sti-gmata ab hinc quadriennio dum in matu-ris quadam nocte cum aliis sororibus Al-tissimo psalleret & benediceret misericor-diter recepit. Hæc igitur univertis mani-festandum duximus, ut quæ audivimus, Publicæ ducis Ferrariæ de ea re lit.

(b) Hen. Inft. in tract. contr. Pica. (c) Ext. apud Henr. Inft.

Publicæ ducis Ferrariæ de ea re lit.

vidimus, & retigimus credant, & firmiter voveant, sciantque nihil nos dixisse aut affirmasse, de quo non valeamus probationem, si oportuerit, exhibere, &c. Subdit idem dux Stephanam sanctimonialem Cremæ singulis textis feriis passionem Domini sustinere, Perusii Columbam sola Eucharistia vitam sustentare, Mantuæ Sufannam fama sanctitatis inclarescere, ac plures alias virgines sacras in variis locis divinas extases pati. Datum Ferraria in palatio nostro anno dominicæ nativitatis MD. indictione tertia, die quarto mensis martii. Auxit Lucia beatarum virginum numerum, & miraculis claruit, ut refert Serarius (d).

(a) Serar. in novo catali.

LIX. Crucis signa in German. vestibus divinitus impressa. (b) Trithem. ubi sup.

Prodigium in multis locis conspectum.

Consequa biennio post factissima peccis.

sacris mysteriis interessent, ad singula sacerdotis verba blasphemam vocem repeterent: Mentitum est, tum etiam imminentes Lutheri, Zuinglii, & Calvinii hæreses crucis Christi signa ac memoriam delere annisuræ forent.

Repullulabat hoc tempore in Bohemia & Moravia foedissima Waldensium hæresis, pluresque salutis suæ immemores proposito foedissimum voluptatum lenocinio irretiebant, ad quam pestem excindendam præpositum Nuemburgensem pietate & doctrina conspicuum, atque Henricum Infortioris (c) ordinis Prædicatorum fidei censores creavit Alexander Papa, amplissimaque autoritate instruxit apostolico hoc ad eos misso diplomate.

LX. Waldensium hæresis in Bohem. repullulat.

(c) Apud Henr. Inft.

Dilectis filiis præposito Nuemburgensi Closternunburg nuncupato, & Henrico ordinis fratrum Prædicatorum & theologiæ professori, & hæreticæ pravitatis in Germania inquisitori nuncios nostris salutem & apostolicam benedictionem.

Crebris fidelium relationibus & querelis certiores in dies reddimur in multis Christiani nominis regionibus, præsertim in Bohemæ regno ac provincia Moraviæ, multos nequissimi hostis venenis infectos contra catholicam veritatem in verba blasphemie prorumpere, & in prava hæreticorum dogmata impudenter quasi furorè, quod collisos corruiere contra matrem suam sanctam Romanam ecclesiam, quæ Apostolorum Petri & Pauli sanguine consecrata omnium ecclesiarum a Domino primatum obtinuit, dolosis artibus & figmentis insurgere. Ad dirur etiam non vanis rumoribus aut levi infamia, quod quamplurimi illarum regionum in damnatas Waldensium hæreses prolabantur, & cum damnatis quamplurimis aliis hæresibus ipsi quoque in æternæ damnationis barathrum ultro sese immergentes Dei Ecclesiam supra solidam petram Petri a Domino, sicut promissa fuerat, edificatam, quæ unica columba, sponsa pulchra sine ruga & macula, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ vivæ merito appellatur, dentibus viperinis lacerare, & rabido morsu dilaniare conantur. Ipsam sanè Ecclesiam impetunt, quæ disponente Domino semper immaculata, firma, immobilisque & permansit & permanebit: hanc diruere diabolicis versutis & penitus destruere moliantur. Nos itaque, quibus & pontificalis officii necessitas, & Christiani generis discrimen, & catholice fidei oppugnatio nullum differendi dissimulandique aut tacendi locum relinquunt, quinimmo ad claudenda incessanter & imminenti cladi obviam ire nos excitant, ut morbos huiusmodi contagiosos & pestiferos a caulis nostris auferamus, ad loca illa Bohemæ & Mo-

ra-

ravia, a tam pestifera infectione & perditione expurganda sollicitudinis nostræ studium vehementissime direximus. Ea propter viris aliquibus fide solida & religionis cultu insignibus, sanctimonia vitæ præclaris, iustitia, & rerum experientia probatis, sacrarum literarum doctrina præstantibus huiusmodi negotii curam demandandam duximus, qui populos illos verbo & opere & exemplo admonere, & cohibere, rebelles severitate discipline & compescere queant, vinum & oleum vulneribus infundentes, aut si cancerosa illa fuerint cauterio & ferro quidquid puritatis fuerit rescantantes languentes, & hæreticæ pravitatis jaculis transfixos curare diligenter & feliciter valeant.

LXI. Ad regnum itaque Bohemæ & Moravia provinciam vos dilectos filios præpositum Nuemburgensem vulgariter Closternunburg nuncupatum, fratremque Henricum Germaniam inquisitorem ordinis Prædicatorum de fide & sanctimonia, doctrina & prudentia nobis plurimum commendatos, nostros & Apostolicæ sedis nuntios præsentium tenore committimus & mandamus, ut ad Olomucensem civitatem & diocæsiam, reliquumque Moraviæ & Bohemæ regnum personaliter vos conferatis, & cum venerabili fratre nostro Stanislao episcopo Olomucensi, cuius animum orthodoxæ fidei zelo ardere cognoscimus, ac cum consulti dictæ civitatis, quos etiam ad defensionem & propagationem fidei vobis præsidio assuturos non dubitamus, aliisque prælatis, baronibus, viris doctis catholicis, quorum copiam ibi invenietis, magna cum solertia perscrutemini, & diligenter inquisitione & mature investigetis, quæ via quibusve remediis tam pestiferum virus, & tam contagiosa labes ab illorum populorum animis aboleri possit, vel saltem compesci, ne pars sincera fidelium ulterius corrumpatur, quidve a vobis in hoc fidei negotio agendum sit mature & diligenter exquiratis, ut quæ per informationes & inquisitiones huiusmodi inveneritis, & quæ fidelium consiliis & prudentia vestra agenda judicaveritis, nobis referre valeatis, descendentes quoque ad loca hæreticis pravitatibus polluta animarum salutis, quantum divina gratia vobis ministrabit, consulere studeatis, errores amovere de cordibus hominum, causas errorum confutare, occasionem perditionis aut relapsus auferre, quo poteritis ingenio, contendatis, quos in fide stabiles inveneritis ad perseverandum in ea exhortemini, & in viam rectam dirigatis, & confirmatis, illosque, prout expedire videritis, coadiutores sollicitudinis vobis commissæ assumatis, aberrantes ab ovili dominico & catholica veritate suadendo, ar-

Inquire. jussu in. inopios.

guendo, obsecrando, increpando in semiram salutis perducatis, & ut ad cor & dominum redeant elaboretis, hisque omnibus nostram & apostolicam benedictionem impendatis. In perfidia autem & obstinata hæresi persistentes reprehendite, cohibete, & cum Spiritus Sanctus non habitet in eis, quantum poteritis ab eis cavete, dicente Apostolo: Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem devota, sciens, quia subversus est, pariterque alios fideles, ut tales hæreticos fugiant & vident, ac in nullo eis faverant vel communi-cent, ne cum eis in perditionem ruant, monete, & debitis execrationibus & censuris prohibete: libros hæreticorum dogma continentes comburi mandetis, vestrosque catholicos tractatus & sermones adversus ipsorum perfidorum errores, si opus fuerit, impressoria arte non tantum per vicinas regionis Bohemæ, sed & per omnes Germaniæ partes vobis, seu alteri dudum commissas, distribuere procuretis. Ad prædicandum etiam verbum Dei, & evangelicam veritatem publice declarandum viros ad hoc etiam doctos, bonæ conscientie, & catholicos deputando, contradictores circa præmissa per censuras ecclesiasticas & juris remedia reprimatis, invocando ad hoc, ubi opus fuerit, auxilium brachii secularis, & ubi facultas locusque tutus dabitur per legitimas inquisitiones & processus in talibus fieri solitos contra hæreticos illarum partium, nec non contra maleficos, phantasmatum, Herodiades, ut verbis B. Augustini utamur, & magicas artes sectantes, receptatores, & fautores hæreticorum, maleficorum, & magicarum artium sectatores, non-stra autoritate procedatis, eos tales declarando judicetis, & severitatis acrimonia, plectendos, prout sacri canones decernunt, secularibus potestatibus tradatis, & alia omnia & singula, quæ ad officium inquisitionis hæreticæ pravitatis pertinent, adimpleatis & exequamini. Quod si non ambo his, quæ necessaria erunt in præmissis agendis, vel exequendis interesse poteritis, alter vestrum injunctum huiusmodi munus, & quæ agenda erunt adimpleat, & exequatur. Dat. Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCDXCIX. pridie kal. februarii pontificatus nostri anno VIII.

Amplissima auctoritate instructi.

In eorumdem studiosos jussu animadvertere.

LXII. Prolapsos in Waldensium veterum sive Pickardorum errores plures Calixtinos, qui in retinendæ communionis sub utraque specie pertinacia obfirmati ad finem ecclesiæ non redierant, deplorat Henricus Infortioris (a) in literis ad episcopum Olomucensem datis; prodigio enim fuit simile, eos, qui tantam pietatis speciem per summam hypocrisim præseferbant, et-

(a) Henr. Inft.

erga sacram Eucharistiam & calicis usum, in eam vesaniam lapsos, ut Christum sub ulla specie contineri demum negaverint.

Reverendissimo in Christo patri & domino domino Stanislao Dei & Apostolica sedis gratia ecclesie Sanctae Olomucensis praesuli dignissimo, Henricus Institoris.

Adversus Waldensium fratres, quos vulgo Pickardos vocant, insultus longe major pigris catholicis doctoribus venit excitor, cum ipsa rabiem omnium haesum in suis haesibus excedere noscitur. Quid enim crudelius, ubi non porrio aliqua Ecclesia, ut vestra praecleara Olomucensis existit diocesis, immo totius Christianae religionis conari videntur fundamenta convellere, tantaque contagionis, ut ceteri etiam erronei relicti suis erroribus pristinis, ut in Calixtinis novissime potuit, potius quam ad unitatem Ecclesiae sanctae maris redeant diabolicis Pickardorum erroribus se involvunt, & qui prius compactata & calicem usque ad sanguinem praetendebant defendere, iam ad indicium errorum praecedentium peioribus sordidantur, & non mirum cum talis instabilitas propria sit haereticorum, ut & qui prius verum Christi corpus & sanguinem sub utraque venerabantur specie, iam omnia haec negantes, suos insuper praedecessores errasse tanquam damnatos abiiciunt, simplicem panem cum his perfidis post consecrationem affirmantes. Et cur haec, nisi ut sub libertate viventes decorem Ecclesiae in statuum, officiorum, & dignitatum varietate, quibus ipsi carent, obscurare & labefactare possent?

Calixtinorum infelix lapsus.

LXIII. Ex odio in clerum nascuntur haereses.

Fidei Christianae quantitas sit certitudo.

Et de ceteris quidem Germaniae nationibus quid sentiendum, dum odium cleri secundum Bernardum super cantica sit initium haesum, in quo secularis potestas quanto amplius increpatur, tanto plus Pickardorum falsa dogmata si non acceptantur, tandem dissimulantur, unde & multis schismatibus, principum dissensionibus, populorum scandalis, animarum periculis vias pandunt, quare revera, ut praemissum est, nisi sponsus Ecclesiae festino succurreret remedio nihil ex ipsius corporis compage inconcussum evaderet: Et infra: Utinam attenderent pagani, utinam Judaei, & omnes haeretici cum quanta animi securitate conscientiaeque firmitate pro hac nostra veritate fidei ad divinum iudicium poterimus accedere! Nonne cum omni confidentia Deo dicere poterimus. Domine si error est, in hac nostra credulitate a te decepti sumus, nam ista tantis signis & prodigiis confirmatur, & talibus, quae non nisi a te & per te fieri possunt? Et certe a praedictis summa sanctitate sunt nobis tradita viris, & cum summa & autentica attestacione

comprobata, te ipso cooperante, & sermone confirmante sequentibus signis.

Profectus in Bohemiam Henricus Institoris a novatoribus quaesivit, quae causa eos ad deserendam catholicam Ecclesiam toto diffusam orbe, adeundaque impia, Waldensium conventicula impulisset. Qui hypocriseos larva subornati, & impietatis veneno turgidi septem defectionis suae causas attulere, ut ipse narrat (a), eademque confutat: Causas, inquit, septem vel difficultates inquisitori obiciunt super causam rebellionis Waldensium contra Romanam ecclesiam, quas aestimant esse iustas, ut non habeant obedire. Prima quod Romana ecclesia omnibus viris est permixta, unde malignantium censetur non Christi sponsa. Contra hanc propositionem, contradictoriam opponit: Contra primam causam rebellionis datur haec conclusio. Abstrahere se ab obedientia sanctae Romanae ecclesiae, est conjungere se numero damnatorum, ubi talis permixtio non existit.

LXIV.

(a) Id. ii.

Sophisma haereticorum cur desererint Ecclesiam Rom.

Refellitur.

Probat dicta firmis argumentis, quid enim aliud praetendit doctrina Christi Matthaei XIII. ubi regnum caelorum, id est, sanctam Ecclesiam Dominus comparavit sagena missa in mare & ex omni genere piscium congreganti scilicet bonos & malos, ut per se Christus exponit & post dicens: elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt: ubi Gregorius in homilia: sancta Ecclesia comparatur sagena missa in mare & ex omni genere piscium congreganti, quia nunc bonos malosque communitur quasi permixtos pisces fidei sagena continet, sed litus sanctae Romanae ecclesiae, id est, finis indicat quos sagena trahat. Et iterum in alia homilia. Boni soli nusquam sunt nisi in caelo, & mali soli nusquam nisi in inferno, haec autem vita, quae inter caelum & infernum sita est, sicut in medio existit ita utrarumque partium civis communitur recipit, quos tamen sancta Ecclesia & nunc indistincte suscipit, & postmodum in egressione discernentur.

LXV.

Ecclesia Christi teste ex bonis malisque permixta.

Secunda quia non est obediendum Papa moribus suis pravis scandalizanti Ecclesiam, cum per subtractionem obedientiae cogatur ad corrigendum se in moribus. Convellit hanc argutiam Henricus ex i. Petri II. Obedite dominis vestris non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Item ad Roman. XIII. Omnis anima potestati sublimioribus subdita sit, sive Regi tanquam praecellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis. Et infra: Denique de spirituali potestate voluit Dominus intelligi Matth. XXIII. super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisei, quaecumque

LXVI. Alius schismatis praetextus.

dixerunt.

Demonstratur praetatis sive bonis sive malis parandam.

Dissolvitur.

dixerint vobis servate & facite, secundum vero eorum opera nolite facere, ubi certum est, quod Dominus loquitur de malis, & cum illis dixit reverentiam esse exhibendam & obedientiam quoad eorum doctrinam, vult Dominus praetatis etiam malis bonos subditos subesse. Ad sunt etiam rationes ad hoc cogentes, si enim solis iustis praetatis esset obediendum, cum nemo nec de se, nec de alio scire potest utrum sit iustus iuxta Apostolum. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, & quia quis de se non est certus, minus de alio, sequeretur duo maxima inconvenientia, primum quod si soli boni haberent praetationem in Ecclesia, ligare & solvere peccata, conficere & ministrare sacramenta fidelibus, quod nunquam fideles possent esse certi nec de baptismo, nec de remissione, peccaminum per claves Petro datas, nec de veritate sacramenti Eucharistiae. Et infra: Aliud inconveniens, quod Christus Ecclesiae suae, quam redemit sua morte, non sufficienter providisset, immo male instruisset, & quod non esset fundata in fundamento veritatis aeternae. Cumque obicerent adversarii, se Christum caput Ecclesiae agnoscere, atque ab eo inflexum excipere non ab alio; ita docuit Henricus praeter supremum caput invisibile opus esse ministeriali & visibili: Ex eo necessarium est habere caput visibile & conforme ex institutione Christi, & practica ab eo tenent: qua enim de causa noluit Petrus ante suam resurrectionem in pastorem ecclesiae institui, nec etiam claves Ecclesiae sibi tradere, sed tantum promittere dicens: Tibi dabo claves, & non dixit: do claves Matth. XVI. nisi quod per se, dum adhuc erat mortalis, & conformis membris etiam sufficiebat Ecclesiam ipsam habere caput visibile & mortale? Ubi vero factus immortalis & invisibilis voluit suam Ecclesiam habere caput visibile & membrum conforme dicens Petro, ut pastorem curam gereret ovium. Pasce oves meas, unde & institutio Christi demonstrat Ecclesiam regendam non per Christum solum, quare etiam non obedire, sed esse separatum a tali capite est non recipere inflexum vitae spiritualis per sacramentorum susceptionem. Qua de causa sicut omnes episcopi assumuntur ab illo capite in partem sollicitudinis ad pascendum & regenerandum oves. Ita omnes inferiores pastores & plebani ab episcopis assumuntur in partem sollicitudinis, ut sic unitas & conjunctio membrorum ad caput servetur tam autoritativa, quam ministerialis, unde sine damno Ecclesiae non fieret, ubi extra casum haeresis non esset Papa etiam aperte malo obediendum.

Tertia quia dicimus Papam a nemine mortalium esse corrigendum nisi a Deo, ideo ipsi soli, qui ejus corrector est, aestimant esse obediendum, ne sibi videantur in mala opera sua consentire, & non sint aliqua remedia contra pravae moris Papae ubi Ecclesiam scandalizat. Hanc argutiam unquam omnem politicum & monarchicum statum pariter evertere demonstrat Henricus, ac pluribus probat non deesse remedia ad emendandum Papam, si pravitatem hoc unquam offendiculum Ecclesiae pepererit, nempe orationes ad Deum, qui Assueri & Nabuchodonosoris, aliorumque tyrannorum corda momento convertit, monitaque Cardinalium, tum subdit: Non est verisimile quod ob turpem vitam aut mores unius summi Pontificis Ecclesia ipsa, cum qua Christus pollicitus est se esse tanquam protectorem usque ad consummationem saeculi, debeat omnino perire, sicut enim ait Leo Papa sanctissimus scribens ad Pulcheriam Augustam. Non deserit Ecclesiam suam divina protectio dicente Domina: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Idem scribens clero & plebi civitatis Constantinopolitanae: Nolite arbitrari, dilectissimi, quod sancta Ecclesia sua desit, aut defutura sit divina protectio. Tum orationem quia non est dissidendum in simili articulo de clementia Salvatoris, qui etsi aliquando permiserit naviculam Ecclesiae suae multis persecutionum procellis agitari, nunquam tamen passus est illam perpeti naufragium asseverante & dicente Domino Matth. XVI. Et porta inferi non prevalebunt adversus eam. Ecce remedia, ad quae convenientius & consultius in articulo necessitatis sive casus praedicti confugiendum foret, quam usurpando divinum iudicium, & involvendo se infinitis difficultatibus, & multiplicando scandala scandalis tentare, ut etiam quidam catholici aestimant in tali casu ad veri & indubitati Pontificis Romani depositionem recurrere, cujus rei practica non modo divinae majestatis, cujus iudicium usurparer, esset offensiva, sed etiam nimis difficilis, utpote schismatis introductiva, quae longe scandalosior & damnosior Ecclesiae esse potest quam vita turpis unius Pontificis &c.

LXVII. Alia haereticorum argutia.

Non periclitatur ecclesia ob pravae mores unius Pontificis.

Tunc ad Christum sacris precibus confugiendum.

Quarta quia praetati non sunt imitatores Apostolorum in sanctitate vitae, ideo nec in ecclesiastica potestate. Quinta quia status perfectionis omnino desicit in Romana Ecclesia. Ostendit primum Henricus non posse aequari praesulum perfectionem cum Apostolis ob singularem eorum dignitatem, cum omnis perfectio cujuscumque religionis fundata sit super fundamentum.

LXVIII. Antiqua Vvaldensium fallacia.

Divites
praelatos
posse esse
imitato-
res Apo-
stolorum
ostendi-
tur.

LXIX.
Sophisma
ex neu-
tralitate
petitum.

Neutrali-
tatis tem-
pore qui
fuerint
proprie
schisma-
tici.

Qui pro-
prie non
fuerint.

LXX.

Non par-
ratio est
haereticor-
um cum
neutrali-
bus.

menta Apostolorum Ephes. 11. *Super-
dificati super fundamentum Apostolorum
& prophetarum, licet in aliqua perfecti-
one aliqui eos vicerint, qui regna amo-
re Christi reliquerunt. Deinde directe ita
respondet: Dicitur quod sunt imitato-
res Apostolorum quantum ad professionem,
quia profiteri oportet episcopos statum per-
fectionis, licet non statum perfectae chari-
tatis, quem etiam perfectionis statum si
non servant, damnationem sibi ipsis accu-
mulant, & non propterea Ecclesiam in a-
liis membris vivis mortificant & adnihilant,
sicut perfidi haeretici aestimant, &
hoc ideo, quia non sunt domini sacramen-
torum, sed ministri, &c.*

*Sexta quia tempore schismatis, ubi duo
vel tres se ingerebant pro summis Ponti-
ficibus sine obedientia Romanae ecclesiae fi-
deles salvabantur, ita & nunc & ultimo
allegant, quod jam per regnum Bohemiae
plures neutraliter vivunt. Maximum in-
ter hos discrimen intercedere demonstrat
ita Henricus: In illo schismate illi fue-
runt vere & proprie schismatici qui praesentes,
scientes factum contra iura scien-
ter vel contra conscientiam fecerunt schisma
tale passionibus ducti amoris vel odii,
cupiditatis & ambitionis: alii vero, qui
uni vel alteri Urbano scilicet vel Clemen-
ti obediunt adhærebant, mori ad huius-
modi tenendum non temporalitate, sed ex
conscientia ex auditis consiliis peritorum,
non erant vere & proprie schismatici, eti-
amsi ei, qui non erat verus adhæssissent,
quia præter intentionem eorum erat error
& divisio eorum, quamvis enim ignoran-
tia juris divini vel naturalis neminem ex-
cusat, ut dicit Gratianus in dicto cap. non
tum erat talis ignorantia, quia etsi cre-
dere in unum caput sicut in unam Ecclesi-
am catholicam etiam de articulis fidei, qui
spectant ad jus divinum, sit necessarium:
fidei tamen credere hunc esse illum unum
caput vel alium, cum duo sunt gerentes
se pro Papa non est articulus fidei, sed
qui secundum iura Ecclesiae est electus,
quod scire pertinet ad factum in se & jus
canonicum. Quamvis ergo una pars excom-
municaret alteram cum sequacibus, & schi-
smaticos nuncuparet, qui simpliciter in-
hærebant, excusari videbantur a vitio schi-
smatis.*

*Quod porro neutrales sublata de vero
Pontifice controversa a salutis tramite
aberrant, demonstrat Henricus ex eo,
quod non credant in unam sanctam Ec-
clesiam, quæ una est ratione unius su-
premi capitis visibilis ac ministerialis, de
quo Christus dixerit: Tu es Petrus, &
super hanc petram ædificabo Ecclesiam.*

*meam: cuius capitis summi necessitatem
pluribus probat, ut ea, quæ sunt fidei,
ubi & quoties circa illa dubitatio infur-
geret, determinare & conservare habeat.*

*Multisque interjectis, demum impieta-
tem Pickardorum a Romanæ ecclesiae gre-
mio recedentium, summamque infelici-
tatem in luce collocat, pluribusque argu-
mentis non aliam esse veram Ecclesiam
Christi sponsam, quam eam, cui Roma-
nus Pontifex præest, sic ostendit: Tot er-
rores inter eos vigere videmus quos fami-
lia sunt, cum & femelle matris, mascu-
li patris per se opiniones habent sequi.
Immo & ipsi Pickardi quantum inter se
sunt divisi in erroribus est inexplicabile,
cum etsi quadraginta articuli erronei in lu-
cem devenerunt, de quibus etiam alibi tra-
ctabitur, in ipsis tamen plurimorum diver-
sificantur opinando in singulis, prout vo-
lunt, unde & quidam de veritate Eucha-
ristiæ nihil tenent, & quod solum signifi-
cative sub speciebus panis & vini post con-
secrationem contineatur, de quorum nume-
ro fuerunt qui cultris infinis in hostias con-
secratas, non quidem ab eis consecratas,
sed a catholicis, ab ipsis autem furtive sub-
latas, veritatem experiri voluerunt, ut
supra tactum fuit, aliis oppositum creden-
tibus.*

*Hoc etiam manifestum est, quod eorum
seniores secreta in eorum ceremonialibus
nunquam simplicibus manifestant inter eos
conversantes, prout ex eorum propria rela-
tione didicimus, semper timentes proditio-
nem, unde verisimile est, quod quasi in-
numeris involvantur erroribus, quæ omnia
a tot regnis Christianorum per orbem lon-
ge lateque dispersis plurimum aliena sunt,
omnes sub unius vicarii Christi, & Petri
successoris obedientia constituti, scientes
quod subesse Romano Pontifici tanquam
ipsi Christo, cum ejus existat vicarius, sit
de necessitate salutis.*

*Librat etiam idem author suis ponde-
ribus adversus Pickardos hoc argumen-
tum, ut universæ gentes ad Romanæ ec-
clesiæ venerationem & Christi fidem, de-
fertis avitis superstitionibus, non sine
maximo divinæ potentiae miraculo tra-
ductæ sint: Si quis, inquit, omnia mira-
cula alia a sanctis negare vellet, hanc ta-
men conversionem mundi ad fidem negare
non potest, cum ad sensum pateat, & si-
cut hanc conversionem factam nemo adver-
sarium infidelium, nisi frivole & mali-
tiose potest negare, ita nec miracula san-
ctorum cum per huiusmodi mundus fuit
conversus: Marci ultimo. Illi autem pro-
fecti prædicaverunt ubique Domino coo-
perante, & sermonem confirmante se-
quentibus signis.*

LXXI.
Ut Pickar-
di inter se
gravissi-
me dissen-
tiant.

Cultris
sacram
hostiam
experiri
di causa
impie
confixere.

LXXII.

LXXIII.

Etsi alia
negeantur
miracula,
hoc unum
negari
non po-
test de
conver-
sione
mundi.

*Septima arguria Waldensium petita e-
rat ab exemplo pravo, quod plures in
Bohemia excusso observantiæ in Pontifi-
cem jugo viverent, quorum insistere ve-*

*stigiis a salute non alienum arbitraban-
tur: sed esse latam inferorum portam
non animadvertabant, nec paucos deli-
ctos universali Ecclesiæ præferendos.*

I. Ungarus sacro in Turcas foederi accedit.

(a) Burchardus. ms. arch. Vat. p. 2. pag. 185.

Acta numeri publicae de ca re gratiz.

(b) Pet. Del. l. 5. ep. 79. II.

(c) Lib. brev. pag. 969.

Anno post Christum natum millesimo quingentesimo primo indictione quarta multa ad comprimendam Turcicam tyrannidem inter summum Pontificem & Christianos principes agitata sunt consilia, ac primum die pentecostes promulgatum est ritu solemniter, Wladislaum Regem Hungariae sacro in Bajazethem cum Pontifice & Venetis foederi accessisse, de quo haec Joannes Burchardus (a): Dominica pentecostes trigesima maii, & infra, reverendus dominus Petrus de Zincentia auditor camera & episcopus Casertensis accepit pluviale rubeum & mitram simplicem intra cancellum ac illius partem & altare, ascendit ad Papatam, & osculatus est genu eius, & omissa petitione benedictionis, petiit indulgentias, & Papa concessit interessentibus plenarias. Quibus habitis descendit ad pulpitarum praedictum, & fecit orationem denuntiatoriam foederis inter Papam, Regem Hungariae, & dominium Venetorum iniri contra Turcas, & non venit ad specificationem capitulorum, nec lecta sunt capitula. Finita oratione pronuntiavit sine mora indulgentias habitas a Papa, qui statim stans in solio sine mitra incepit intelligibili voce; Te Deum laudamus; quod cantores profecuti sunt ad finem, quo finito Papa adhuc in solio stans dixit: Pater noster, & versiculos, ac duas orationes, quae habentur in ceremoniali in publicatione foederis iniri contra infideles. Eadem confirmat Petrus Delphinus (b) in literis ad abbatem S. Jucundae missis. Irrumpere in Turcicum imperium ex Pannonia debebat Wladislaus, cui propterea Pontifex pactam auri vim in bellicos sumptus impendendam suppeditabat; magna vero adornabatur classis a Pontifice, Francorum, Hispanorumque Regibus, Venetis & Rhodiis quae eodem tempore Graeciae Asiaeque littora vexare deberet, viresque barbarorum distrahere, summo ejusdem classis Imperatore Petro Aubusonio Rhodii ordinis principe diacono Cardinale, & Apostolicae sedis legato, de quibus Alexander Cardinalem Reginum in Hungaria legatum hifce literis docuit (c). Dilecte fili noster salutem & apostolicam benedictionem. Quamplures per hos dies tuae circumspersionis literas accepimus, quibus diligentiam ac sedulitatem tuam studiumque, quod penes istam regiam majestatem, ac regni praetatos ac proceres Turcorum causa tibi

commissa adhibes, plene percepimus, de quo licet tibi non ita frequenter rescripsimus, valde a nobis & sacro Cardinalium collegio, ubi saepe tua opera ac gesta relata ac recitata fuerunt, commendatus fuisti. Nunc autem, ut intelligas quae penes nos in ipsa Turcorum causa, in qua dies & noctes, ac toto animo & corde fervemus successerit, has tibi scribendas duximus. Immo debet circumspersioni tuae, quemadmodum nos superioribus mensibus pro ea Turcorum causa constitimus dilectum filium nostrum Petrum S. Hadriani diaconum Cardinalem, Rhodi magistrum, nostrum & A. S. L. ad quam ineamdam legationem cum idem Cardinalis nuper se cum quibusdam triremibus & navigiis suis sumptibus paratum se fore nobis ad breve nostrum, quo nos cum legatum deputasse significavimus, rescripsisset, distulimus publicationem legationis hujusmodi, quoad cum charissimis in Christo filiis nostris Francorum Christianissimo & Hispaniarum Regibus catholicis propter novum inter nos & ipsos Reges contra dictos Turcos foedus iniri, & inchoato Venetorum dominio super tempore publicandae legationis hujusmodi ac hostilis invasionis consultarem, ac simul intelligeremus, an ista regia Hungariae majestas, cum qua, ut nosti ad hoc sanctum opus nos & ipsum Venetorum dominium superioribus mensibus foedus inire ramus, in Turcos irrumperet, ut maturo, sicuti res poscebat, accepto consilio, quid facto opus esset deliberare possemus, deque his omnibus eundem Cardinalem per nostras literas fecimus certiores. Cum autem heri oratores dictorum Regum & domini ad nos venissent, ac in consistorio nostro coram venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus suis principibus deputationem dicti legati per necessariam esse, sibi que valde placere asseverassent, & ut idem legatus publicaretur inchoassent, & a nobis interrogati, an dicti sui principes parati essent classem suam, facta hac publicatione, in Turcos sine mora dirigere, & dicto legato tanquam nostrae propriae personae parere vellent, ac una nobiscum & classe nostra in hanc sanctam expeditionem vires suas & conatus, quemadmodum semper sollicitavimus, & ipsi promiserant convertere, respondissentque dicti oratores classem suorum principum praesto esse, proculdubio in dictos Turcos deducendam, ac eidem legato parituram, nec quia praesens aetas prope iam ad finem vergeret, se propterea retardaturos, sed quod

Petrus S. Hadrian. Card. creatus legatus in exercitu.

Foedus inter Pont. Gal. & Hisp. Reges & Venetos in Turcas.

Quid a Regum legatis responsum.

ejus temporis supererat in tam laudabili opere, ac Christianorum omnium causa consumpturos, provisosque, ut quod personaliter non poterant, per delectissimos belli duces ac praefectos magno ordine ac ratione administraretur, simulque daturos operam, ut continuandae classis sumptus proferrari ac continuari possent, nos itaque collaudata, ut par erat, dictorum principum virtute ac religione, ac tam ferventi de Christiana republica bene merendi zelo & desiderio, ac requisitis eorum oratoribus, ut illos, ut ira agerent ac perseverarent nostro nomine hortarentur, eundem Cardinalem virum fortem, strenuum, singulari prudentia ac fide praeditum, ac assiduo in Turcos bello exercitatum, nostrum & dictae sedis legatum in eodem consistorio publicavimus, ac ut, quod semper toto corde & animo concupimus, sancta expeditio toties per nos excitata procederet, diximus nos quindecim illas triremes, quas pridem Venetis designaveramus, instructuros easque in hoc sanctum fidei opus sub legato nostro destinatuos. Et ut primi promptique in hoc tam necessario, tamque communi opere, ut semper volumus, reperiamur, scripturos & ordinaturos, sicuti fecimus, venerabili fratri Antonio episcopo Tiburtino Venetis oratori nostro, ut nulla interposita mora dictas quindecim triremes armari & instructui curet, easque sic nostro & ecclesiae nomine ex toto instructas & paratas ad ipsum Cardinalem legatum perducatur. Et cum tua circumspectio per plures suas literas nobis significaverit, quanto studio & animi ardore idem Rex Hungariae huic sanctae expeditioni se accingat, & quam validum virum & robore delectorum militum exercitum comparet, licet semper ea fuerit opinio & expectatio nostra, de sua majestate, putemusque eum more progenitorum suorum, qui Christianae religionis semper acerrimi propugnatores & defensores fuerunt, hanc tantam de republica Christiana cum ejus summa gloria benemerendi occasionem, & quod pollicita est, & in consideratione promissit, ac pepigit, non omisfuram, sed totis viribus hoc tam sanctum & gloriosum opus aggressuram, tamen ut sua majestas ardentius & majore animo provinciam hanc aggrediat, tua circumspectio ei hac omnia significabit, referatque dictos nostros & dictorum principum classem apparatus in promptu esse propediem ac sine dubio, Deo duce, in Turcos felicibus auspiciis soluturos, suamque celsitudinem ad hanc provinciam ardentius capefendam, & ut in ea personaliter incedat omni studio, cura, ac diligentia hortari, excitare, ac inflammare non desines, ut Ann. Eccl. Tom. XXX,

eodem tempore nos & dicti principes mari potenti classe, & sua majestas validissimo terrestri exercitu communem hostem invadamus, ut circumquaque laessitus non solum nostra offendet, sed sese, ac quae occupavit tueri non possit. Quod [si ut nobis proculdubio persuademus] sua majestas effecerit, facile sperata de communi hoste victoria, Domino concedente, sequetur, & ejus magna ac praecipua pars virtuti ac laudi sua majestatis ascribetur, ac proinde sua majestas meritum aeternum, perenne nomen, & immortalam gloriam consequetur. Praeterea referes sua majestati nos pecunias, quas sibi pro secunda solutione debemus paratas habere, sed cum non reperiremus modum illas istuc commode mittendi, ordinabis, ut procuratoribus sua majestatis, aut cui illa voluerit Venetis in tempore debito persolvantur, unde sua majestas commoda poterit illas accipere. Hortaberis itaque suam majestatem velit esse contenta illas Venetis capere, cum in Hungaria, ut diximus, per quem solvantur non reperiamus, & suis procuratoribus committere, ut illas Venetis recipiant, ac de his, quae successerint, facies nos per tuas literas certiores. De tradito in senatu celeberrimo Christianae classis imperio conjuncta legati apostolici dignitate Rhodiorum equitum magistro Cardinali Alexandri literas affert Jacobus Bosius (a), & consentanea his, quae in superioribus contenta sunt repetit, nempe Francorum Hispanorumque Regum tum Venetae reipublicae expedita consilia de gerendi belli ratione, Wladislaum Hungariae Regem in societatem armorum pellectum, ac terra in Turcas cruce signatas acies educendum, Regum oratores sacro senatui interfuisse, in quo classis imperium nota Aubusonii virtuti delatum est, paratas regias classes confecta que jam Neapolitana expeditione, Gallica & Hispanica arma in eosdem Christiani nominis hostes versum iri, dum terra Hungarus irrumperet: hos Regum bellicos apparatus in dies auctum iri, sibi vero nil altius infixum haerere animo, quam ut tanta sollicitudine decretam sacram expeditionem promoveat: in animum se induisse eam ducere posthabitis pontificalibus aliis curis, affectaque aetatis incommodis, seque ad subeundos castrenses labores obtulisse, si Gallus Hispanus Rex se illi comitem adjungeret: actis principibus in consistorio gratis de egregio in rem Christianam studio, rogasse se oratores, ut ipsos ad promissa ad exitum perducenda hortarentur, significasseque quindecim triremes Venetis pontificio sumptu instructas, nec mo-

Stipendia illi data.

IV. Gesta in Card. senatu.

(a) Bosius p. 2. l. 15.

Offert se Alex. ad castrenses labores subeundos.

Solicitatione Ungarus ut terretren exercitum educat in Turcam.

Quinde- cim trire- mes Rhodum per- duci ius- sae.

V.

(a) Bur- char. ubi sup. Gallum inter Ger- manum- que con- tracta af- finitas.

(b) Ext. typis cusa inter alias coram Pontifici- bus habi- tas.

do opes in tam sacro bello, sed etiam sanguinem libenter profusurum: ita summa omnium gratulatione illum ob praecleara praeterita facinora militaremque peritiam & auctoritatem legatum apostolicum & cruce signatae classis imperatorem se renuntiasse, tum Angelo Tyburtino dedisse mandata, ut dictas quindecim- triremes Rhodum perduceret. Accingeret se itaque strenue tam glorioso operi, ac veterem bellicum ardorem, quem tanta cum laude olim in barbaros explicuerat, pro divini Numinis gloria, religionis ampliacione, Romanaeque ecclesiae tuitione expromeret. Quae literae duodecimo augusti hujus anni MDI. die consignatae fuere. Conceptae sunt ex magnificentissimo illo belli sacri apparatu, ducisque decreti virtute ingentes spes proferendae rei Christianae, quae magis auctae sunt, cum recen- ter increbuisse fama sedatam inter Maximilianum Caesarem & Francorum Regem de Mediolanensi principatu dissen- sionem, quae Turcicum bellum disturba- tura videbatur: Feria tertia, vigesima- quarta praedicti mensis augusti, inquit Bur- chardus (a), fuit proclamatum per urbem, celebrata esse sponsalia inter Carolum fi- lium primogenitum illustrissimi Philippi archiducis Austriae, ducis Burgundiae, nepo- tem serenissimi Romanorum Regis in se- cundo, vel circa suae aetatis anno constitu- tum, & Claudiam filiam unicam Ludovici Regis Franciae in secundo etiam suae a- tatis anno constitutam. Celebrata est hu- jus affinitatis letitia in urbe proximo S. Ludovici recurrente die festo, habitaque a Jacobo Alpharabio, qui Pontifici a le- cretis erat, in frequentissimo Cardinalium & episcoporum coetu oratio (b), qua exultantis populi Christiani laetitiam, Re- gum studia ad provincias infidelium de- bellandas, Pontificis in ea perficienda- conjunctione, principum pro re Christiana augenda providentiam spem Turcici triumphi duce Rhodiorum equitum su- premo magistro & S. R. E. Cardinale eleganti stylo extulit, ex qua haec decer- pimus: Ut consummatissima, undecumque virtus stare loco nescia est, summaeque di- vinitatis plenitudo perpetuo agitari moru consuevit, id ipsum in presentia obnixi- conatur, de Alexandro loquitur, ut re- gno Neapolitano confestim pacato [quod grave obstaculum & velut pessulum o- stio autumabat] Christianorum principum classes in hanc praeclearam contra infide- les, sanctissimamque expeditionem expeditus properent, eoque bellum atacrius prosequantur, quo in generali eorum- duce nuperrime constituto firmius, cer-

tiusque confidunt, nam ut verum omnium agendarum in administrationis principe ab- solutio est, ita in re militari requiri ante omnia praecipua rectoris praestantia debet; circumspiciuntur igitur Alexandri VI. bea- titudo Petrum Daubusson tir. S. Hadriani Cardinalem meritisimum, magnum Rhodi magistrum non modo Christianorum prin- cipum Regumque omnium consensu, quam rogatu atque instantia universo exercitui contra Turcas legatum caputque praefecit, in quo tanta bellandi peritia atque experi- entia est, in quo ea magnanimitas, ea audacia viget, ut vel sub eo unico impe- ratore Christianorum classibus certissima vi- gloria promittatur, sperarique contingat: qui cum haecenus quod clam nemine est, truculentissimam contra nos infidelium ra- biem undantemque imperum assiduis pro- pulsator averterit, jam iam cum veteranis exercitissimisque bellatoribus suis lacef- sendi, impellendi, explodendique genus in- fandum, fulmineus oppugnator, vexilla- riusque tanti apparatus dux creati merito videatur. Quid igitur mirificum flagran- tissimumque sanctissimi domini nostri Ale- xandri VI. desiderium admiramur, si in- nata quadam magnanimitate Christianos suos jam iam discurrere Asiam Parthicos arcus, pharetrasque calcantes imaginatur, atque uti somnians videt? Nationes quip- pe mundi universas fidei nostrae subjugari atque obsequi tam facile est, quam Chris- tiani principes velint. Credite, inquam, hoc mihi patres, quoad firma haec con- cordia stabit, non Oceano Indus, non frige- gorie bosphorus, non Arabs medio sub sole securus existens, nihilque ex omni terra- rum caelique regione usquam erit, qui Re- gum nostrorum armis domitum, aut metu quietum, aut pietate devinctum fuerit. Ju- bilate igitur Deo omnis terra, servite nunc Domino in letitia, gaudio cuncta colliquef- cere hymnis plausibusque tripudiare opera- pretium facite. Et vos ornatissimi ante alios, vos, inquam, patres appello, aras disponite, thura passim incendite, Deo ma- ximo redemptori piensissimo gratias laudes- que concinite, vestra enim res agitur, dum Christianae reipublicae decus augetur, ve- stra dignitas, vestra utilitas, vestra au- thoritas crescit. Agite inquam, procurate, instate, cohortamini, vela disponite, dir- rigite, & oram solentibus bene precami- ni, ut diva Petri cymbula prosequente tran-quilla undecumque sub tantis Regibus ad certam perpetuamque victoriam Christia- norum exercitus firma concordia applicet. Hortatus idem orator est exaratis paucis post diebus literis Ludovicum Francorum Regem, ut ceptam expeditionem Tur- cicam prosequeretur; Mirum, inquit, dictu

Legati Card. e- logium.

Succum- bent infi- deles si con- juncti fuerint Christi- ani prin- ces.

Adhorta- tio ad Lud. Re- gem ut in Turcas arma stringat.

VI. Hispaniae Reges ad sacram militiam sollicitati.

Ingentes- coram laudes ex debellata- Baetica & inven- to orbe novo.

VII.

dictu, creditu difficile est, cum serenissima majestatis tua voluntatem, classium appa- ratum, omnimodamque contra infideles ex- peditionem attigisses, quantae assistentium principum hilaritas, quaeve hominum stu- dia, qui plausus, quaeve acclamatus erupe- rint. Itaque non ausim conticescere, non- destinam supplex attestari [quoniam ma- jus periculum ex maxima fama, quam ex minima est] ne tanti accepti, fortu- nam prosequi & urgere desistas. Verum inchoate Rex, Christianorum nutantibus jam diu rebus, [quorum spes in tuo tantum im- perio respicit] eo nunc tibi succurre- dum acerrime, eo Redemptoris altissimi erga majestatem tuam gratitudini satisfacien- dum plenissime est, quo magis [ut nun- quam tua virtus intremuit, nunquam felicitas claudicavit] sic nunquam ha- rere tua prudentia videatur. Sic inquam, tuis gestis sapientissime Rex, populus quie- rem, Regibus exemplum, perennitatem historiae, aeternamque tibi caeli regiam conse- quaris. Ex urbe pridie kal. septemb. MDI. Extant aliae ejusdem ad Ferdinandum & Elizabetham Hispaniarum Reges lita- rae, quibus egregia eorum consilia de- vertendis in infideles armis ita commen- dat: Providistis non alia posse Christia- num orbem ratione pacari, quam si in a- lienas infestasque gentes bellum indiceretur, quid cum optima parens natura amplius aut nobilior temporibus nostris indulgere po- tuisset, quam Christianum genus univer- sum contra spurcissimas infidelium natio- nes conspirasse? atque ita conspirasse, ut vestro potissimum ductu certissima nobis vi- ctoria promittatur? nihil enim vestra incho- ta majestas unquam excogitavit, quin pra- clare effecit, nihil unquam exoptavit, quin felicissime promeruerit: sic prorsus ubi nun- quam animus, nunquam prudentia labant, prosper & exoptatus eventus neutiquam de- est. Itaque dum id vobis quod ab usque prope incunabulis tota mente petistis, funestissime contigit, dumque auspiciatissimum simul Ale- xandri VI. vestro genere oriundi eadem a- rare pontificatum admiramur beneficam- summi Creatoris industriam, ad hanc vos praecipue gloriam expugnandae infidelitatis procreasse, tam liquido arbitrari par est, quam meritisimum majestatis vestrae ca- tholicum cognomentum debellata Baetica, Africa depressa, adventus aliter in fidem- que nostram redactus orbis locupletissime attestantur. Vestrum est igitur Reges in- victissimi catholicam hanc sanctissimamque expeditionem maxime prosequi, & tam propitio tamque opportuno piensissimi Re- demptoris nostro praesidio non deesse. Coniungendus haec Regibus erat Ma- ximilianus Caesar, qui Mediolanensis

principatus conversionibus a Turcica ex- peditione se distrahi praefulerat in Ger- manicis imperii conventibus; ac licet Caro- li sui ex filio nepotis cum Claudia Ludovici unigenita sponsalibus devinctae Regum voluntates essent, plurima tamen litium materies tollenda erat (a): qua in re operam impense dedisse Raymundum S. Mariae novae Cardinalem Gurcensem Apostolicae sedis legatum, de quo superio- ri anno actum est, memorat Burchardus, qui de colloquio Tridenti inter Ma- ximilianum & Georgium Ambasianum Cardinalem Rothomagensem Galliarum legatum facta haec refert (b): Habito inter Romanorum & Francorum Reges per li- teras & nuntios pro concludenda pace & concordia inter eos longo tractatu, tandem Rex Romanorum decreverat expectare in Marano Cardinalem Rothomagensem ad concludendam pacem & concordiam huius- modi a Rege Francorum mittendum, ta- men quia dubitavit Cardinalem non posse cum tot equis, quot secum erant, commo- de in Marano recipere, misit Tridentum, ubi Cardinalis Rothomagensis erat, certos qui pro ipso Romanorum Rege hospitia or- dinarent, & Cardinalem Rothomagensem ad expectandum ibidem adventum Regis, ac dominum Jacobum Trivultium, & ca- teros Lombardos omnes, qui cum Rothoma- gensis ex Mediolano venerant, quorum e- rant mille equestres, vel circa ut redirent ad dominum Venerorum, & nullus ex eis remaneret Tridenti commorando: quae om- nia facta sunt. Die igitur martis duodeci- ma presentis mensis octobris Romanorum Rex statuit intrare Tridentum, quo pra- misit ad tres horas Reverendissimum Car- dinalem Gurcensem legatum apostolicum, qui cum majestate sua erat, qui venit Tri- dentum eadem die circa horam vigesimam secundam. Rex autem secutus est eum, & intravit Tridentum tamquam venator circa primam horam noctis cum equitibus videlicet omnibus in vestibus griseis, & toridem praemiserrat, nullus venit obviam, quia sic voluit. In mane die mercurii decima tertia o- ctobris praedicti convenerunt coram Rege reverendissimi Gurcensis legatus & Rotho- magensis Cardinales. Legatus fecit orati- onem inducendam ad concordiam & expe- ditionem contra Turcas. Praesidens parla- menti Parisiensis, qui cum Rothomagen- se erat, respondit legato. Deinde diu locuti sunt simul Rex & Cardinales, tandem intraverunt cameram Rex & Rothomagensis, alii dicunt quod cum eis orator Regis His- paniae [de quo tamen Cardinalis Gurcen- sis nihil scribit] & fuerunt simul horis quatuor vel circa & inter se & propriis mani-

(a) Bur- char. ms. arch. Vat. p. 2. p. 240. Petr. Bemb. hist. Ven. nec. l. 6. Sur. to. 5. l. 4. c. 50. & alii. Colloqui- um inter Maximi- lian. & Ambasia- num Card. (b) Bur- ch. ubi sup. pag. 215.

VIII. Gurcen. Card. le- gatus de concordia inter Germ. & Gallos agit.

Scriptae pacis leges.

Conventus Me- tentis in- dictus. Decrevit Maximilian. cruce in Turcas induere. (a) Petr. Bem. l. 6. Guic. l. 5. Sur. to. 5. l. 4. c. 50. & alii. Quae inter Caesarem & Gall. Regem conven- ta.

IX. De Con- stant. & Hierosol. recupe- randis Christiani agunt. Cruces caelo lapsae in German. vestes.

(b) Nauc- lerus in fine.

Nigri aut rubri coloris fuere.

manibus scripserunt & composuerunt capitula, & concluderunt concordiam & pacem & quod deberent in festo S. Catharinae proxime venturo convenire Francfordiae cum Romanorum Rege electores imperii, & nomine Regis Francorum Cardinalis Rothomagensis cum promissione & ratificatione huiusmodi capitulorum pacis & concordiae ex Francfordia deberent ire Metas Romanorum Rex cum Cardinale Rothomagensi & electoribus praedictis & ibi mutuo amplexare & deosculari, & jurare inter se perpetuam pacem & tunc Romanorum Rex recipere crucem contra Turcas, & Rex Francorum dare Regi Romanorum patrocinium in omnibus rebus suis, & idem Romanorum Rex venire Romam pro corona, & inde arripere iter contra Turcas. Et his sic conclusis Gurcensis Cardinalis misit nuntium ad urbem, qui illuc venit Jovis vigesima prima dicti mensis Octobris cum literis praedicta significantibus. Cardinalis Rothomagensis recessit ex Tridentino die vigesima nona ejusdem rediturus ad Regem Franciae per postas cavalariorum. Meminit de hoc Tridentino colloquio inter alios Petrus Cardinalis Bembarus (a), ac praecipue in his constitutum ait, ut Maximilianus Francorum Regem Mediolanensis ducatus jure beneficiario indueret, Ludovicus vero Caesarem ad augustale insigne solemniter & pontificiis manibus accipiendum juvaret sparsa vero communi fama, quae Burchardus refert. Percrebrescebat autem tunc maxime apud populos omnium sermo de Turcica excindenda tyrannide, Constantinopoli & Hierosolyma Christiano cultui restituentis, ac nil magis in coetibus principum, in concionibus publicis, inque vulgi circularibus personabat, cum lapsa caelo in vestes Germanorum crucis insignia fuissent superiori anno, quae insolite alicujus rei expectatione mentes perculerant, eademve hoc etiam anno repetita fuissent prodigia, de quibus ab insignibus viris fide dignissimis Caesari admonitus est, atque ab episcopo Leodiensi relata haec illi fuisse narrat Naucclerus (b): Anno salutis nostrae MDI. miranda sane horrenda & inaudita ostendit Deus hominibus, siquidem, ut scribit Regi Romanorum Maximiliano Leodiensis episcopus, a festis paschalibus singulis diebus in uno, vel alio loco dioecesis Leodiensis apparuit publice & inopinata aliquando in ecclesiis, aliquando in plateis, aliquando in domibus, & in ipsis etiam cubiculis signum dominicae crucis perfectum, & fuit frequenter nigrum aut rubicundum, ita etiam ut in aliquibus putaretur

esse verus sanguis cum medulla & sanie effusus, & fuerunt plerumque cruces simplices, aliquando tamen duplices in forma signi sepulchri dominici. Apparent autem, inquit, ut in plurimum, super capite mulierum, & maxime puellarum in earum peplis supremo vertice. Et refert idem se de super inquisitionem solertem fecisse, ita quod nec dolus, nec fraus intervenire potuerit. Scribit quoque de muliere quadam ejusdem dioecesis viginti duorum annorum valde honesta, quodque die quodam comperit admonita a matre signum crucis magni & amplum in peplo coloris aurei, atque ad singulos quatuor ejus angulos interiores crucem unam parvam ejusdem coloris, perinde atque arma sunt Jerosolymitani Regis, inque medio majorem crucem aliam sanguinolentam. Territa inde mulier cum reverentia pepulum illud ad locum mundum reposuit, & aliud mundum capiti imposuit, mox in eodem cruce grandis apparuit. Accurrunt homines multi ex admiratione, in quorum conspectu iterum & iterum pepla mutaverat, ita ut novem diebus pepla tredecim cruce signata fuerint. Et infra: Apparuerunt & signa in camisis mariti crucis sanguinolentae, horreatus est mulierem curatus suus, ut cum jubileus esset in Trajecto superiori, ubi fuit episcopus, iret illo & confiteretur. Assensa vixit & ad S. Servatum confessa est magno theologo, audita missa post haec vixit in chorum, & propter reliquias ducta est in sacrificium. Allato ei peplo nitido rogata est quod capiti imponeret, ne cum tanto horrore per plateas incederet. Assumens ipsa novum, quod capiti applicuit, mox erupit in ipsa peplo parte anteriori sanguinis tanta copia, ut confestim in extremam usque fibrillam ad unum digitum longitudinem, prope duorum latitudinem deflueret, unde adeo conspicientes sunt atroniti, ut e canonicis unus proximus caderet, at illa inde discedente publice visa est in ipso recenti peplo ad scapulam dextram magna vis sanguinis, in figuram quasi crucis se porrigenis, atque amplificans: cum quibus demum signis ipsa ad eundem episcopum ducta est recenti & madido cruore, ut in praesentia sua, sicut scribit, attraheret digito adhaereret mulieris videntibus & admirantibus. Haec scripsit idem episcopus Regi nostro Maximiliano XVIII. die mensis maii anni currentis. An non sunt stupenda & mira haec omnia? raeo tot monstra in sex annis retro edita, raeo scabiem elephantia non abstimilem inauditam, nec etiam medicis diu cognitam, quae plaga ita invaluit ab anno salutis MCCCCXCV. quae nonnullos extinxit, plerosque inuites fecit, nec adhuc cessavit.

De prodigio factus certior Caesari ab episc. Leodien.

Pepla tredecim crucibus signata in una muliere. Consulti de prodigio ecclesiastici.

Sanguis e peplo novo visus deflueret.

Ducta est ad episcopum cum sanguinea cruce. Venerea lues late grassata in Germ.

Divina ira iis prodigiis portendi visa.

X.

(a) Nic. Basel. in addit. ad Nauccl. Palmerii continuator Cadit. in hist. Cremon. Ciacc. l. de insign. pass. Chris. Insignia passionis conspecta in pluribus. Matthaeus Herbenus testis oculatus de his scribit. XI. Eadem cruces a Caesare monstratae comiti Mirandulano.

vit. Hac tam horrenda praesagia nemo advertit, latus terrent, quam emendant. Manifestum est autem talia fieri per providentiam Creatoris propter evidentem utilitatem, quae ex ea provenire deberet hominibus, & hoc sive fiat per naturam, sive per voluntatem Creatoris, ut timeant & a malo respiciant, timor vero iste omnino bonus est. Propter quem incutendum, inquit Guillelmus in libro de universo, Creator & stellas & cometas in caelo, & gladios igneos, & dracones creat, & apparere facit in sublimi, similiter & portenta in terra, & in mari monstra, in hominibus etiam nasci infanzubos multorum capitum, propter quod & monstrantur, non solum quod propter admirationem novitatis ea homines sibi monstrant, sed quoniam iram Dei monstrant imminere hominibus, quod Deus supplex oro benevertat. Haec tenus Naucclerus Tubingensis praepositus, quibus verbis chronologiae suae finem imposuit, quam Melancton novator demptis aliis aliisque adjectis corruptam edidisse fertur. Confirmant haec de crucibus caelitus descriptis in vestibus alii, ex quibus Nicolaus Baselius in additionibus ad Naucclerum, & Palmerii continuator anonymus his verbis (a): In Germania multis in locis leviores instar dominicae crucis & insignium passionis Domini vestimentis & corporibus tan virorum, quam mulierum inopinato apparuerunt. Scripsisse de his Matthaeum Herbenum commentarium refert de insign. pass. Trithemius: Eodem, inquit, anno cruces sanguinea, varique characteres in peplis mulierum apud Leodienses & Trajectenses super Mosam maxime apparuerunt, quae subito plerumque in conspectu notabilium virorum ex aere lineis panniculis fuerunt impressae. Scripsit de his crucibus & mirandis tractatum luculentum Matthaeus Herbenus presbyter ecclesiae S. Servatii in oppido memorato, homo fide & eruditione venerandus. Eadem cruces suis inspexisse oculis, sibi que a Maximiliano Caesare monstratas fuisse testatur Joannes Franciscus Picus Mirandulae comes in literis ad eundem Augustum datis: Monstrasti, inquit, dum essem apud te in Germania cruces, clavos, lanceas, & alia pleraque caelesti quadam, nec visibili pluvia corporibus delineta, & quae hac de re tibi etiam literis significata fuerant, quae est facilitate dignatus es Germanica in Latine linguam interpretari. Vidi & ipse, postquam a tua maiestate discessi in Italiam rediturus, multa, quae non modo fidem rei jam vulgate adstruerent, sed majorem multo demirationem incuterent, & universam penes Germaniam

ad caelestia prodigia religionis ergo commoverent, quo factum ut rem tam celebrem, tam dignam posteritatis memoriae literarum monumentis heroicisque potissimum versibus in praesentia mandare destinaverim, &c. Non ingratum lectori futurum arbitror si ex illius carmine stauroscopico inscripto praecipuam partem, in qua continetur historia, delibarem, cum eam temporum & locorum circumstantiis accurate ita instruat. Dum sol obliquum bisseis partibus orbem supra quindecies centum numerasset ab ortu Virginei partus prima trieteridis annum Postremum volvens, labuntur mystica caelo: Res comperta mihi. Interjecta Germaniae situs descriptione subiicit. Hic demissa recens populi mysteria, mirum Artoniti inspeclant homines, & inania passim Inscribunt, puro delapsa insignia caelo Sanguinolenta crucis clari memoranda triumphi. Effigies late spectatur, spongia, flagra Visuntur, tunica inconsutilis intima, clavi Cervuntur multo madefacti sanguine, telum Quod sacram saevo discreverat impete costam, Pingitur excubitor crista spectabilis ales. Tergeminique micant tali, quos in clytra Christi Jecerat innocui sortitus tegmina miles. Non ignota cano, Caesari monstravit, & ipsi Vidimus, innumeros prompsit Germania restes. Qua Rhenus tenui Rhetis cu Alpibus orsu Funditur, & major suppositis influit arvis Compertum, viditque lacus, qui molle pererrans Muros piscosae subiectos perluit Urbis, Quos Constantini proles oriente subacto

Non tantum cruces, sed clavi, flagra, spongia & tunica divinitus impressa.

In quibus locis prodigium visum.

Occiduas reperens stellanti murice terras Condidit, & proprio signavit nomine.

His verbis Constantiam designat; subditque eadem prodigia Basileæ Brisacii conspecta, tum apud Noricos, Sicambros, Cimbro, Ulmenses, Suevos, Bohemos, Vangiones, Ofos, Vindelicos, Rhætos, tum de maxima trepidantium ad tanti prodigii conspectum populorum admiratione hæc subiicit.

Maximo percussu terrore Germani.

Vindelicus, Rhætus miratur, ut aspera cæde Romani tremuit quondam provincia Vari, Nec tam præcipiti formidine terretus hausit Armorum sonitum quondam Germanus arator. Nec sic expavit, subitis cum motibus Alpes Intremuere, minus bellacis tempore Orthonis Pertimuit, clare primum cum mystica celo Defluxere: iuvat lachrymas effundere, multa Implorant veniam scelerum cum patribus urbes. Æni concutitur pons, illius accola nudis Incedit pedibus, celebrans amburbia, tantum Religio potuit,

XII.

Designat author Insprukentes prodigii magnitudine percussos ad profitendam publicam scelerum expiationem commotos perlustrasse urbes, easque simili religionis studio accendisse, de quibus meminit Nicolaus Basilius (a), qui illorum mores & ritus ad pietatis commendationem institutos ita describit: Eodem anno viri quidam ex Italia, nempe ex illius confinibus, in Germaniam venire tunicis nonnulli lineis, alii griseis laneis induti, nudis pedibus & capiribus discooperis incedentes, atque ligneam in manibus crucem singuli portantes, neque sacculum neque peram habebant, neque baculum, neque pecuniam iuxta Salvatoris nostri exemplum & evangelicam doctrinam, vinum & cerevisiam non bibebant, atque omnibus diebus præter dominicam ieiunabant, olera, brassicam, & mentham, herbarumque radices cum sale inperfo manducantes absque cuiusvis pinguedinis appositione, carnes, pisces, ova, butyrum, caseum, aut lac nunquam in cibum admittebant. In sacris quo-

(a) Nic. Bas. in add. ad Nauch.

Publicam scelerum expiationem plures profecit.

que templis ad modum crucis brachia pro tendentes humo se iactabant prolixius orantes, non amplius viginti quatuor horis in uno loco vel hospitio manentes, nisi quem corporis valetudo mala derinisset, nam per civitates & oppida & villas bini simul aut terni circumcumbentes, cibum ostentim, ubi esuries compulisset, mendicabant. Denique his ex clericorum ordine plurimi sacerdotes, diaconi, & subdiaconi conjungebantur, nihil præter tunicam, zonam, ligneam crucem, & orationale secum deferentes. Colonia Agrippinam, & Aquisgranum omnes visitabant. Erat illis voluntarie hæc assumpta penitentia, quam quisque pro voto suo peragebat, alius quidem tribus, alius quinque, septem alius annis iuxta voti qualitatem quo se sua sponte obligabat, finito autem termino quisque in sua reversus ab ea dum voluit institutione cessare poterat, verum hoc per septennium ferme totum duravit peregrinationis institutum, quare nunc plures, nunc vero pauciores per Germaniam viri circumvire videbantur, quoniam præter monachos & mulieres nullum a peregrinationis suæ consortio excluderant.

Pius eorum mos.

Mulieres exclusæ a sacra peregrinatione.

Pergit Picus Mirandulanus speciem coloris in illis crucibus cælesti vi in sacra & profana veste impressis a se conspecti describere.

XIII.

Minio color, & color atro Nonnunquam similis sacris mantilibus, ipsi Sanguineis rutilans maculis insigni triumpho Vidimus, Actæo confusum pene liquore. Puniceo interdum fulgor certaverat ostro, Interdum fuscis migrantem nube coloris Permixtamque crucem rubro, spectavimus olim. Nec morum discrimen erat, sacer, atque profanus Jam conspersa sibi gestabant mystica patres Conscripti, & pueri, conscriptus senus uterque, Et templa, & vestes (Et infra) Qui lassata vago stridore, & pondero sacci Pollineque inperfus, placido dare membra sopori Decernit, rubro sub tectis spargitur imbre. Olli per pectus, per crus, per colla, per alvum, Sydereæ extemplo pingunt insignia gutta.

Variis interdum color emicuit in crucibus.

Ipsi artus hominum crucibus picti.

Quam

Quam variis strepitus, quam dissona dogmata, quanti Pro sensu capitum, vario mussare susurri? Crediderim dominum, celsæ qui præsidet arci Olim longa sui potantem obliviam mundum Vidisse, & signis voluisse salubribus abnæ Sepius [utque alias] excire ad limina lucis.

XIV. Crucis suæ memores esse voluit Christus.

At evolutis aliquot annis multifaria hæreson genera excita ab inferis, & Christi crucem passim ab impiis omnium contumeliarum genere violatam visuri fumus, adeo ut divina providentia tanta prodigia ineunte hoc sæculo edidisse videatur, ut crucis hostes oriundi in Germania confunderentur, atque pii in illius veneratione confirmarentur. Interjectis nonnullis Picus conversa ad Maximilianum oratione eum est adhortatus, ut Christi memoriam in occidente minus reverenter quandoque habitam, in oriente vero pene abolitam illustrandam susciperet.

XV. Crucis hostes confusi iis crucibus.

Sacri belli specie, cum Gallo in Venetos conjurat Caesar.

(a) Guic. l. 5. Sur. 10. 5. l. 4. e. 50. (b) Sabel. can. 11. l. 12. Bomb. Card. hist. Ven. l. 5. Volat. l. 22. Sur. 10. 5. l. 4. e. 38. & alii. Faventia magnis itagibus parata. (c) Bur. ubi sup. p. 172.

Non hæc prodigia, non orientis continuæ clades, non avitorum principatum vastitas crebra, non Gurcensis Cardinalis hortamenta, non Mirandulani comitis pii stimuli Maximilianum commovere, ut sacram expeditionem in Turcas conficeret: quinimmo in Tridentinis conventibus, in quibus bellum decrevisse in fidei hostes Gallica fretus amicitia circumferebatur, ex arcano in Venetos cum Gallis, ut Venetæ ditionis urbes in Italico continente sitas cum iis partiretur, conspiravit (a).

Pontifex etiam privatis ductus commodis arma in bellis Italicis exercuit, ac describunt pluribus authores (b) hostiles Caesaris Borgiæ in Faventinos impetus, a quorum mœnibus propulsatus anno superiori fuerat, editasque utrinque cruentas strages, adeo ut in una impressione fortissimorum militum Borgianorum duo millia occubuerint, utque extracta obsidione Faventini penuria rerum fracti deditionem fecerint, promissaque fuerit Astorgio principi non modo prætorum venia, sed etiam in primorum antistitum ordinem adjectio, verum indigna mors tum illi tum fratri contra fas omne rependa, de quibus hæc Burchardus (c): Feria secunda vigesima sexta dicti mensis aprilis in sero hora tarda venerunt ad urbem nova, quod capta esset civitas Faventina per concordiam cum domino Faventino factam, ad hoc compulso, quod duo contestabiles, sive capitanei gentium sua-

rum proditorie secum agentes noluerunt pro eo pugnam subire, addictam fuisse libertatem ipsi domino cum bonis, & non servaram, qui ductus fuit Romam, & in castro sancti Angeli detentus, quamquam ætatis erat decem & septem annorum vel circiter idem dominus, & pulcherrimæ personæ & aspectus.

Circa secundam horam & mediam noctis tracti sunt, & etiam in mane multi sclopeti in castro S. Angeli princeps Squilaci frater ducis Valentini & Carolus Ursinus equitarunt per urbem per magnam partem noctis multa gente associati cum intortitiis acclamantes: Duca duca, Urso Urso; facti sunt multi ignes per burgum marris sequentis, proclamatum per urbem, quod in sero fierent ubique ignes propter huiusmodi victoriam habitam. Feria quinta (d) nona dicti mensis junii reperti sunt in Tyberi suffocati & mortui... dominus circa, adeo pulchræ formæ & stature, quod inter mille coætaneos suos vix potuisset sibi similis reperiri cum balista ad colulum, duo juvenes per brachia simul ligati, unus quindecim annorum, alius viginti quinque vel circa, & prope eos quedam femina, & alii multi.

Astorgio principi Faventino non servata fides.

(d) Id. ib. p. 269. Cum suis crudeliter merfus flumine.

XVI.

Ingentis ejus flagitii authorem fuisse Cæsarem Borgiam Alexandri filium acensant (e), traduntque illum Faventia potitum cum Salernitanum Cardinalem legatum in eam induxisset, vertisse arma adversus Joannem Bentivolum Bononiensem toparcham, quem eo principatu facile pepulisset, nisi Francorum Regis clientela fuisset tectus. Oborta vero inde controversia, cum nefas esset clientis pontificii patrociniū adversus Pontificem suscipere, respondit Gallus ita susceptum, ut tamen jura, quæ obtinebat Romana ecclesia, illibata manerent, quamvis contenderet Alexander, Gallum obfistere non debere, ne vetera in Bononiam jura recuperarentur. Ita autem Borgia cum Bentivolo concordiam confirmavit, ut vetigal nummularium ac militare exegerit. Permiserunt etiam ei Bononienses castrum Bononiense, quod inter Imolam & Faventiam situm erat, quod Alexander eidem Cæsari Borgiæ adductis in suam sententiam Cardinalibus, tradidit (f), speciosam eam prætexens causam, quod ille bellicos labores pro ecclesiæ Romanæ dignitate pertulisset.

(e) Pet. Bem. Card. hist. Ven. l. 5. Sabel. enne. 11. sup. l. 1. Guic. l. 5. Sur. 10. 5. l. 4. e. 38. Joannes Bentivolus a Cæsare Borgiæ petitis bello Gallica clientela liberatur. Ad veterigal pendendum adigitur. (f) L. 5. bull. fecr. p. 362.

Dilecto filio nobili viro Cæsari Borgiæ de Francia duci Romanodiolæ, &c.

Cum dilecti filii communitas civitatis nostræ Bononiensis, cui alias, ut asserabant, castrum Bononiense, quod inter Imolensem

Lz & Fa

Et Faventinam civitates tuas firmum est, per sedem Apostolicam perpetuo fuerat incorporatum, quodque tunc tenebant & possidebant castrum Bononiense predictum tibi pro maiori civitatum & castri predictorum quiete & securitate dimiserint, cesserint & relaxaverint, nos considerantes quot & quantas superiori anno tu, qui etiam dux Valentia, ac noster & Romanae ecclesiae consalonarius ac capitaneus generalis existis, in Romandiola nullis impensis, nullis laboribus, nullisque periculis parcendo, pro huius sanctae sedis honore & auctoritate, rebelles & inobedientes nobis & eidem Romanae ecclesiae debellando, civitatesque & terras per eos occupatas recuperando, ac ad nostram & eiusdem Romanae ecclesiae obedientiam reducendo strenue & intrepide effecisti, quibus sic exigentibus meritis illas sic recuperatas tibi liberisque hereditibus & successoribus tuis in remunerationem tot tuorumque praefatorum gestorum de venerabilium fratrum nostrorum eiusdem Romanae ecclesiae Cardinalium consilio pariter & assensu per alias diversas nostras literas successive concessimus, & assignavimus, prout in singulis literis praedictis plenius continetur, ac cupientes dictum castrum Bononiense, illiusque incolas & habitatores benigne & quiete regi, & infra, tibi pro te liberisque ac hereditibus & successoribus praefatis in perpetuum similibus consilio, assensu, scientia, auctoritate, & potestatis plenitudine tenore praesentium damus, & infra, decernentes ex nunc irritum & inane quidquid secus super his per quoscumque quavis auctoritate, etiam per nos scienter vel ignoranter contigerit attentari, & quod nobis licere non patimur etiam successoribus nostris indicamus, &c. Nulli ergo, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDI. kal. junii pontificatus nostri anno IX.

XVII. (a) L. 5. bull. fecer. p. 40.

Contra vero iudicariam severitatem adhibuit Alexander (a) in Julium Caesarem Varanum Camerini regulum ecclesiae vectigalem, qui cum primum ob non solum censum exautoratus fuisset, venia donatus, Philippum de Aretionibus Gualdinae arcis praefectum publica facientem latrocinia, aliosque ficiarios in fumam clientelam accepit, ut complures infontes misere suspendio aut ferro necati sint, multaque alia commiserat scelera. Ad perpetuam rei memoriam.

Cum plures ex terra nostra S. Severini Cameriniensis diocesis suis exigentibus demeritis exules & banniti effecti fuissent Julius Caesar nempe regulus illos ac nonnullos alios adversus nostras & eiusdem Romanae ecclesiae terras grassari, rapinasque, & multa alia mala committere cupientes,

& committentes receptare non erubuit, & quod abominabilis est, civitatem nostram Nucerinam ad nos & eandem Romanam ecclesiam nullo medio pertinentem a nonnullis facinorosis hominibus Perusium exitis, & rebellibus nostris, aliisque perditissimis larrunculis per fraudem & insidias, prohi dolor! capi, diripi, & in praedam dari, ac cathedralem & alias dictae civitatis ecclesias, monasteria, & pia loca calicibus, crucibus sanctorum venerandis reliquiis, aliisque ecclesiasticis iocalibus & ornamentis spoliari, multosque viros & alios illius habitatores crudelissime interficere, dictamque civitatem per multos menses contra voluntatem nostram detineri facere curavit, nonnullisque interiectis subdit, monitus & requisitus, tamen nobis & mandatis nostris obtemperare recusavit, rebelles nostros & eiusdem Romanae ecclesiae, videlicet Columnensium, & Sabellorum, complices & adherentes contra prohibitiones nostras per literas apostolicas factas & publicatas scienter receptavit, & infra, nos attendentes praemissa, & quamplura alia excessus & delicta per dictum Julium Caesarem, qui longo iam tempore, ut dictum gubernium occuparet, inhumane in sanguinem suum saeviens quondam Rodulphum ejus fratrem interficere non exparuit, commissa, quae profecto gravissima sunt & nefanda, ac praesentibus inserere longum esset, sed hic compendiose ad certitudinem praesentium & memoriam futurorum collecta sunt, de quibus plenam, certam, & indubitatam notitiam habuimus & habemus, adeo notoria, indubitata, ac nullo modo excusabilia esse, ut nulla possint prorsus tergiversatione celari, & excusatione, vel allegatione defendi, nec esse propterea clausis oculis sub silentio praetereunda, ac volentes, ut ex debito pastoralis astringimur officii debite providere temerario quae ausu reprimere, ac eos tali plectere poena, ut caeteris sit in exemplum, & tandem metus poenae sit meta malorum, cum absque gravi offensa Christi tantas iniquitates amplius tolerare non valeamus, cogamurque urgente conscientia juste animadvertere in eum, praehabita super praemissis & quamplurimis aliis ejus nefandis excessibus & delictis cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Romanae ecclesiae Cardinalibus deliberatione matura & diligenti, cum Jesu Christi voces, licet immeriti, teneamus in terris: nobisque in persona B. Petri sit dictum: Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in caelis, & per psalmicam scriptum sit: Super aspitem & basiliscum ambulabis; & conculcabis leonem & draconem; praefatum Julium Caesarem propter excessus, er-

Bella a Cameriniensi regulo gestata.

Idem fratricidio infamis.

rores & delicta perpetrata & commissa, atque etiam praesertim nobis notoria, & nullo modo nullave allegatione excusabilia, majoris excommunicationis & anathematis sententiam, perjurii, sacrilegii reatus, rebellionis & laesae majestatis crimina damnaviliter incurrisse, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDI. kal. martii pontificatus nostri anno IX. Adjecta sunt Alexandri & Cardinalium nomina.

XVIII. (a) Ib. p. 57.

Incubuit deinde Alexander ad evertendos Columnenses & Sabellos Friderici Neapolitani Regis socios, in quos gravissimam primum sententiam tulit (a), recensitis criminibus, quae Sixti IV. temporibus ad prodendam perdendamque urbem patrassent, utque recenter Friderico Turcas ad excidium Italiae vocanti adhaesissent.

Alex. edictum in Column.

Alexander, &c. Ad perpetuam rei memoriam. Dudum iniquitatis filii & perditionis alumnus Prosper & Fabricius de Columna a majoribus & progenitoribus suis, quos ut infructuosos & nocivos domus de Columna per felices recordationis Bonifacium Papam VIII. praedecessorem nostrum in constitutione sua, in corpore juris scripta, quasi fidei fatua nuncupata produxit, non degenerantes, sed potius mala malis addentes in reprobum sensum dati, erecta cervice, spiritu rebellionis assumpto, proprio postergato honore, Deique timore postposito, tempore pie memoriae Sixti Papae IV. etiam praedecessoris nostri, ad ejus, & ipsius Romanae ecclesiae stipendia contra clara memoriae Ferdinandum seniore tunc Siciliae cetera pharum Regem pro alma urbis nostrae, ac status ipsius Romanae ecclesiae, quam tunc Ferdinandus Rex cum exercitu suo multipliciter, indebite, & iniuste infestare non cessabat, defensione ac conservacione per ipsum Sixtum praedecessorem conducti fuerant, suaque stipendia liberaliter & gratiose, receperant, assistentibus etiam eis dilecto filio nostro Joanne S. Mariae in Aquivo ipsius Prosperi fratre, & tunc in humanis agente bona memoriae Joanne Baptista de Sabellis S. Nicolai in carcere Tulliano diaconis Cardinalibus, proditorie agentes, violata per eos fide praefato Sixto praedecessori praestita contra omnem honestatem, contra iusjurandum, contra omne iuris debitum ab ipsius Sixti praedecessoris, cuius homines vassalli & subditi erant, cuique iure subiectionis etiam astringebantur, stipendii, obedientia, ac devotione deficientes, ad castra praefati Regis, pariterque suas conforendas, nullaque ab ipso Sixto praedecessore petita & obtemperantia, tanquam transfuga cum genti-

Conducti a Sixto IV. in Ferd.

Ad hostem turpiter deterrere.

Ann. Eccl. Tom. XXX, Zz 2 Fa-

bus suis armigeris ipsius Sixti praedecessoris pecunia conductis declinarunt, ac etiam clara memoriae Alfonso eiusdem Siciliae Regem tunc Calabriae ducem, ac praefati Ferdinandi primogenitum, cum grandi exercitu in terris suis per longum tempus tenuerunt & receperunt: illi gentibusque suis armigeris necessaria, quantum ab eis fieri poterat, subministrantes, qui singulis diebus usque ad almae urbis, quam obsessam tenebant, mœnia venire, graves facere incursiones, urbem ipsam molestare, illique ac Romanis civibus peculiaribus nostris, & eiusdem Romanae ecclesiae filiis, ac Romanae curiae curialibus tam ecclesiasticis, quam secularibus maxima & irreparabilia damna continue inferre, illosque etiam personaliter capere, ac vicualia, ne ad dictam urbem deferrentur prohibere, bonaque civium & curialium praedictorum, necnon ejusdem Romanae ecclesiae Cardinalium, aliorumque praefatorum diripere & depredari, ac publicas stratas obsidere, & insidias inde transeuntes aggredi non cessabant, & nisi tanto furori ipse Sixtus praedecessor brevi tunc occurrisset, alienasque gentes in suam dictaeque urbis defensionem cum maxima impensa sua evocasset, quarum praesidio, divinaque favente iustitia, tandem hostes ipsi fugati, & pro majori parte capti fuerunt, ereptis etiam ab eis praefati Ferdinandi Regis vexillis, urbs praedicta, quam versus Columnensium & Sabellorum terras exire nemini tutum erat, pristina fuit restituta libertati proculdubio Alfonso tunc dux & Columnenses praefati urbem ipsam, ut formidabatur, per vim ingressi fuissent, illamque diripissent, ac omnia, quae potuerunt maxime cupiebant & studebant, & ad id anhelabant, intulissent, cujus rei causa praefato Sixto praedecessori etiam pro sua dictaeque urbis conservacione ac securitate, totque & tantis malis imminentiibus evitandis, necesse fuit praefatos Cardinales, ac quondam Marianum etiam de Sabellis ipsius Joannis Baptista Cardinalis fratrem gentium armigerarum ductorem Ferdinando Regi & Alfonso tunc duci praefatis assistentes, ac eorum gentes in dictam urbem, ut vehementer suspicabatur, introducere volentes capere, & in nostra arce S. Angeli de dicta urbe aliquandiu detinere, quo tempore quondam Laurentius Odo etiam de Columna clericus sedis Apostolicae protonotarius, dicti Fabricii frater, ab ipsis progenitoribus suis nolens degenerare, nec scitur quo spiritu nisi maligno ductus, ordinis sui clericalis ac beneficiorum ab ipsa sede Apostolica receptorum immemor, temerario ausu cornua contra ipsum Sixtum praedecessorem erigens, & ab ipsis Prospero &

Acta ab iis plures grassationes.

Hostes profligati divinitus.

Parate ab iis ad Urbem occupandam insidiae.

Cardinales suspecti traditi custodiae.

Intercepta ab Odone Columna urbis porta.

Congregati in eisdem palatio milites.

Militari praelio victus & captus.

Capite truncatus.

Fabritio etiam, ut credebantur, instigatus unam dictae urbis portam capere, ipsamque urbem ingredi, & in domibus ipsorum de Columna in regione montium de dicta urbe consistentibus non parvam armorum gentem coadunare, seque ante dictas domos cum equitibus & pedestribus, bellicisque instrumentis munire, ac contra ipsius Sixti praedecessoris, qui pluries paterna charitate suisque monitis, ut a praemissis desisteret, seque ad eum conferret, gratiam & misericordiam ab eo habiturum, requiri fecit voluntatem tenere & maximum in dicta urbe scandalum suscitare non expavit, cuius duritiam, perniciam, & rebellionem videns ipse Sixtus praedecessor, volensque maximo tunc dictae urbis imminente periculo providere coactus fuit gentes suas armigeras contra eum destinare, qui tandem magno gentium armigerarum tumultu in dicta urbe propterea facto per gentes praefati Sixti praedecessoris gentibus ipsius Laurentii expugnatis devictus, & captus, & in dictam arcem coniectus tandem suis demeritis exigentibus, & facto debito prius contra eum pro tanta, & tam evidenti, ac notoria & manifesta rebellionem, ac crimine laese majestatis tam temerarie commisso, processu, capite truncatus fuit, urbe praedicta a tot periculis tunc imminenti liberata, domibusque ipsorum de Columna ad aliorum exemplum subditorum pro parte igne succensis. Et licet praefatus Sixtus praedecessor more pierrissimi patris suorum praedecessorum Romanorum Pontificum, qui saepius excessus & errores per illos de familia Columnensium & Sabellorum huiusmodi, tot grandium erga eos per dictam sedem Apostolicam collatorum beneficiorum omnino immemores, ac ingratitude vitio laborantes perpetratos ac multiplices & reiteratas rebellionem commissas eis remiserat, ac ad eorum convincendum malitiam, ac eos in viam dirigendum, & ad dominia caputque suum reducendum liberaliter & gratiose veniam concessisset, eosque in gratiam, ac ad gremium eiusdem Apostolicae sedis recepisset, praefatosque Cardinales sua restitisset libertati sub spe futurae correctionis & emendationis, quodque in dictae sedis obedientia & devotione ex nunc de caetero persistere deberent, ut tenebantur, tamen in dies pejora prioribus, humani generis hoste instigante, adiacentes & contra eandem Romanam ecclesiam cornua erigentes, majora mala atque damna dictae urbi, aliisque quampluribus eiusdem Romanae ecclesiae terris atque locis cum gentibus armigeris continue inferre etiam non cessarunt, quorum occasione praefatus Sixtus praedecessor contra ipsos Columnenses, tamquam

rebelles suos notorios, pro dictae urbis, ac eiusdem Romanae ecclesiae status conservatione, magno parato exercitu, iustissime denovo ad comprimendum tantam rebellionem & iniquitatem arma sumere, & adversus eos bellum gerere cepit, & nisi ipse Sixtus praedecessor insperata morte praeventus fuisset, Columnenses praefati pro tantorum excessuum & scelerum poena necessario ad totale eorum exterminium deducti fuissent, suorumque sensissent poenas delictorum.

Postea vero quam recolendae memoriae Innocentio Papa VIII. etiam praedecessore nostro, sicut domino placuit, de medio sublato, ad apicem summi apostolatus, divina favente clementia, assumpti fuimus Pharaonis imitatus duritiam, & obturantes more aspersionis aures suas nunquam pro majori temporis parte in nostris & eiusdem Romanae ecclesiae civitatibus atque terris seditiones, factiones, zizanas, dissensiones, rebelliones, & quamplura alia innumerabilia mala seminare desisterunt, ac aliquas ex eis a nostra & eiusdem Romanae ecclesiae obedientia & devotione subtrahere, illasque contra mentem & voluntatem nostram occupare, & ab aliis occupari, columnas Columnensium praedictorum insignia in aliquibus ex civitatibus praedictis in locis illarum publicis & paternis in apostolicae auctoritatis contemptum erigi permittere, sicque erectas tolerare, ac civitates & terras praedictas gentibus suis armigeris munus tenere, & voluntatem nostram, quae vulgo cavalcata dici solent, contra civitates & terras praedictas, nobis & eidem Romanae ecclesiae mediate vel immediate subiectas, nostrisque ac eiusdem Romanae ecclesiae subditos, & vassallos saepissime efficeret praesumpserunt, & infra: etiam nostro tempore arcem nostram Ostiensem proditorii fraudibus atque dolis contra voluntatem nostram capto castellano, illam nostro & eiusdem Romanae ecclesiae nomine custodiendo, & inde ejecto, interfectisque aliquibus ad custodiam ipsam deputatis, subtrahere, occupare, & per longum tempus detinere non veriti fuerunt, & quamvis praefatus Prosper, quem deinde captum in manibus nostris habuimus, nobis, qui eum benigne sua restitimus libertati, juramento promississet, dictam arcem statim sine mora restituere, vel, si id non faceret, ad nos personaliter redire, tamen liber effectus juramenti praestri memor, fide more eorum violata, illam minime restituere, nec ad nos redire curavit, ex quo per dictam arcem victualia urbi & Romanae curiae praedictis necessaria subtrahere, illa ad ipsam urbem multipliciter impediti, variisque exactionibus, extorsionibus

XIX.

Offia a Columna erepta Pontifici.

Nocerianam occupare.

nibus, & angariis indebitis molestati fuerunt, adeo ut pro dictae arcis recuperatione, ac ipsius urbis a tanta obsidione liberatione, habuerimus de necessitate pluries parato exercitu arcem praedictam obsidere, & cum machinis & aliis instrumentis bellicis non sine maxima nostra & eiusdem Romanae ecclesiae impensa, tandem illam vi expugnare, & ad nostram & eiusdem Romanae ecclesiae obedientiam reducere. Et ut tandem nihil eis contra nos, & contra nos Romanam ecclesiae statum intentatum remaneret, & arma contra nos deinde sumplerunt, gentes armigeras sine ulla causa in agro Romano tenuerunt, ac contra nos subditosque nostros bellum moverunt, civitatesque nostras Anagninae, quae primaria Campania existit, nec non Nucerinam cum plurimorum hominum occisione, ac bonorum etiam pretiosorum, ac ad sacros usus deputatorum direptione ac depradatione, cum suis ac complicitum suorum gentibus armigeras occupari fecerunt, in eisque gentes suas armigeras collocarunt. Et ut dictae urbis, ac aliarum nobis, & eidem Romanae ecclesiae civitatum, & terrarum mediate & immediate subiectarum, subditorumque nostrorum quieti, & statui consulere inducti fuimus, nos qui domini eorum eramus, anno superiori cum eis de Columna & de Sabellis subditis & vassallis nostris pro eis eorumque complicitibus ad inducias ad certum tempus cum maxima huius sanctae sedis auctoritate & dignitate ignominia & offensa devenire, dicto dilecto filio nobili viro Laurentio Suarez tunc apud nos charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Regis, & charissimi in Christo filiae nostrae Elizabethae Reginae Hispaniarum catholicorum oratore nostro, ac ipsorum Regis & Reginae, nec non Frederici de Aragonia tunc regnum Siciliae citra pharum obtinente, cui adhaerebant, qui que eis favorebat, nominibus interveniente, seque interponente obsequandis per nos & eos induciis praedictis fidei iussore, ea quibus omnibus supra dictis & aliarum progenitorum ac majorum suorum causa quor. incendia, caedes hominum, terrarum & locorum direptiones, agrorum depopulationes, rapinae, sacrilegia, ecclesiarum & aliorum sacrorum locorum depradationes, & alia mala & damna, quae bellorum furor parit producitque, etiam in civitate nostra Viterbiensi, quam superioribus annis ipsorum Prosperi & Fabritii complices ac sequaces & quondam Antonellus de Sabellis eorum vestigia imitatus, per vim ingressi fuerunt multisque illius civibus, etiam primariis, crudelissimus caesis, interfectis, & inde expulsis, ac bonis eorum in praedam datis, subsequuta fuerunt, neminem latere putamus, quibus

omnibus sive aliquibus eorum non contenti etiam iniquitatis filii ac perditionis alumni Marcus, Antonius, Camillus, Murius, Prosperus, Franciscus, Petrus eius frater, Julius, Octavianus, Pompeius, Petrus, Franciscus ac alii de Columna: Baptista, Paulus, Trailus, Jacobus, Franciscus, Lucas, Ludovicus, Antonius, Syboius, & Marcus eius frater de Sabellis, ac alii eorum complices, sequaces, fautores, & adhaerentes, ne ab eis degenerarent diabolico spiritu ducti, eorum detestanda savitia ausilium, consilium, & favorem publice praestare, & quamplura similia mala, damna, homicidia, incendia, nostrarum & eiusdem Romanae ecclesiae terrarum direptiones, & sacrilegia committere & perpetrare non erubuerunt.

Postremo vero mittentibus nuper charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Rege Christianissimo, ac praefatis Rege & Regina Hispaniarum catholicis mercibus suos terrarumque pro eiusdem regni Siciliae citra pharum, quod quilibet eorum ad se ac de iure spectare praetendebat, assentione, quo regno capto & expugnato contra perfidissimos Turcos Christi nominis acerrimos hostes omni conatu ad illorum expugnationem ac totale exterminium una nobiscum pro Christiani nominis gloria & emendatione, ac republica Christiana defensione, ipsorumque Turcarum depressione intendere proposuerunt, prout iam evidentia facti clare demonstrat, praefato Frederico de Aragonia tunc dictum Siciliae regnum, ut praefertur, tenenti, ac in illud Turcos ipsos, cum quibus maximam intelligentiam & confederationem continue habebat, introducere volenti adhaerere, seque de ipsis Turcis etiam in terris suis contra Christianos admittendis & retinendis iactare, eundemque Fredericum sequi non dubitarunt: propter quae excommunicatio maioris & anathematis sententiam, perjurii & sacrilegii reatus, nec non multipliciter rebellionis & laesa majestatis crimen damnabiliter ipso facto incurrerunt. Nonnullis interjectis additur: Cum igitur absque gravi offensa Christi tantas iniquitates amplius tolerare non valeamus, cogimurque urgente conscientia iuste animadvertere in eos, praehabita super praemissis & quamplurimis aliis eorum nefandis excessibus & delictis cum venerabilibus fratribus nostris eiusdem Romanae ecclesiae Cardinalibus deliberatione maturata & diligentia, cum Jesu Christi vices, licet immeriti, teneamus in terris, nobisque in B. Petri persona sit dictum: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis. Et per psalmistam scriptum: Super alpidem & basilicum ambulabis, & concu-

Plura ab his patra mala.

XX. Missi a Gallo & Hisp. exercitus in regna Neap.

Frederico Turcarum socio adhaerere. Columnenses.

In eos Sabellof- que lata anathematis sententia.

culcabis leonem & draconem; præfatos Prosperum, Fabritium, Marcum, Antonium, Camillum, Murium, Prosperetum, Franciscum, Petrum ejus fratrem, Julium, Octavianum, Pompejum, Petrum, Franciscum de Columna: Baptisam, Paulum, Troilum, Jacobum, Franciscum, Lucam, Ludovicum, Antonium, & Sylvium, & Marium ejus fratrem de Sabellis, omnesque alios complices, ac de familiis de Columna & de Sabellis hujusmodi ecclesiasticos & seculares, quorum nomina & qualitates, status, gradus, conditiones, dignitates, etiam Cardinalatus haberi volumus pro sufficienter expressis, propter excessus, errores, & delicta, ut præmittitur, perpetrata & commissa, ac etiam, præsertim nobis notoria, & nullo modo nullo allegatione excusabilia majoris excommunicationis & anathematis sententiam, perjurii & sacrilegii reatus, rebellionis & læsæ majestatis crimina damnabiliter incurrisse, omnibusque & singulis gratiis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, feudis, & infra, omni jure successione in perpetuum omnino privatos decernimus, & infra, concedentes ex nostra mera gratia & liberalitate Joannem Cardinalem de Columna, quem etiam castris, terris, & omnibus temporalibus bonis suis modo præmissis privatum declaramus, ac privamus, & cum quo mitius pro nostro, & hujus sanctæ sedis more agere volumus, in sui Cardinalatus dignitate, ecclesiis & beneficiis ecclesiasticis, eo in sinceritate fidei, unitate ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ ac obedientia, devotione nostra, ac successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium firmiter persistente remanere, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDI. XIII. kal. septembris pontificatus nostri anno IX. Adiecta sunt Alexandri & Cardinalium nomina.

XXI.

Percussit hujusmodi fulmine timoreque perterriti Columnenses, cum fœdus inter Pontificem & Galliarum Hispaniarumque Reges initum fuisse accepissent, ne clientibus suis exitio essent, eorum imperium Pontifici permisere, uti refert Burchardus sic inquiens (a): His diebus, nempe appetente festo corporis Christi, Columnenses intelligentes concordiam esse conceptam inter Reges Franciæ & Hispaniæ, & propterea sibi rimentes ob adventum gentium Galliarum, decreverunt terras suas committere sacro collegio reverendissimorum dominorum Cardinalium, quod collegium nuntiavit Papæ, qui noluit hoc fieri, sed quod Columnenses mitterent claves terrarum suarum sanctitati suæ cum minimis, nisi id facerent, ipsos Columnenses etiam in eorum

(a) Burchard. m. f. arch. Vat. p. 2. in Alex. VI. p. 202.

Territi Column. sua subiciunt Alexandro.

personis velle punire. Decreverunt propterea dari claves Papæ & collegio, & Papa ad causam misit hoc mane ad eos reverendum dominum episcopum Casenatensem auditorem cameræ, qui rem conclusit cum eis. Cum nonnulli Columnensium partes tueri decrevissent, partim Viterbii, partim aliis in locis Ursinorum opera oppressi sunt, gerente in exercitu militare imperium ipso Alexandro, quem spuriam filiam in palatio pontificio ad administrandum rem Romanam turpiter collocasse narrat idem Burchardus: Sanctissimus, inquit, dominus noster recessurus, nempe XVII. Julii, de urbe commisit cameram suam & totum palatium ac negotia occurrentia dominæ Lucretiæ Borgiæ filiæ suæ, quæ hujusmodi absentia durante inhabitavit cameram Papæ, & dedit commisionem aperiendi literas sanctitati suæ directas, & si occurreret aliquid ardui haberet consilium reverendissimorum dominorum Ussiponenfis & aliorum Cardinalium, quos posset propterea ad se vocare. Nuphisse postea illam quarta septembris die Alfonso ducis Ferrariæ primogenito (quippe ejus vir a Cæsare Borgia, ut vidimus, cæsus fuerat) ac Romæ ingentem ideo celebratam lætitiâ, tradit author, additque Alexandrum die decima septima septembris in Cardinalium senatu vextigal annuum Ferrariense quatuor millium aureorum ad centum ducales ad tertiam usque progeniem redegit. Abalienasse etiam ipsum alia Romanæ ecclesiæ bona pro augenda filiarum dote visuri sumus: quæ cum Julius II. juste postea repeteret, univèrsa Italia arsit bello, nec Ferrariensi duci partæ opes profuere.

Pontifici palatii camera spurie commissa.

Ducis Ferrariæ filio nupta.

Abalienata ecclesiæ bona ad augmentandam ejus dotem.

XXII.

Capta Columnensium oppida.

Cæterum refert Burchardus Alexandrum Sermonetam & alia Columnensium loca sua præsentia subegisse, Marinam æquandum solo decrevissent in Romanorum senatu, Plumbinum ad ditionem compulisse: ob quas inanes victorias officii apostolici oblitum cœlestique iræ, quæ illi superiori anno tristem necem intenterat licentiæ habenas effudisse, fertur. At licet Alexandrum obcenicissimis interfuisse spectaculis Burchardus & alii accusent, tamen divina providentia non passa est, ut qui corruptis erat moribus, bonos mores erronea doctrina corrumpere, nam clero ipsum castimoniam imperasse, atque etiam excolendis depravatis religiosorum moribus operam dedisse, constat (b).

(b) L. 2. ser. p. 139. XXIII.

Inter præclare gesta Alexandri VI. recensendum est fovisse eum patrocinio apostolico B. Franciscum Paulanum, atque institutam ab eodem traditamque sodalibus religiosæ vitæ formulam iterum novo

novo decreto confirmasse, quam primum Pyrrhus archiepiscopus Cusentinus, incujus dicececi nova religiosa familia initium duxerat, dein Sixtus IV. & Innocentius VIII. apostolica autoritate corroboraverant. Præcipua vero secundi diplomatis (a) ab Alexandro dati pars hæc est: Fratres minimorum Minimi, qui vitam & regulam sanctissimi evangelii domini nostri Jesu Christi imitantur viventes sub vota paupertatis, castitatis, obedientiæ, & vitæ quadragesimalis promittunt obedientiam & reverentiam sanctissimo Christi vicario Alexandro Papæ VI. & ejusdem successoribus canonice electis, & ecclesiæ Romanæ, fratrique Francisco de Paula, & ejus pro tempore successoribus, studeant omnes hujus religionis fratres humiliter obedire, nunquam ab hujus vitæ regula professione recessuri, quam qui securi fuerint pax super illos & benedictio Dei, suscipientes vero hanc vitam ac sub hac regula profitentes: Primum divinitus præcepta cum reliquis eorum saluti congruentibus scire & sedulo observare intendant, Deum ante omnia & super omnia toto corde totisque viribus amantes, & proximos sicut semetipsos, deinde universalia sanctæ Ecclesiæ præcepta custodire curent. Neque eis contenti sint, sed ut fervidi ad reliqua evangelii consilia ascendere libenter & avidè contendant, recordenturque cum hæc omnia fecerint, se esse inutiles servos, & meminervit, quod nemo ponens manum ad araturum & respiciens retro aptus est regno Dei, &c. Hæc & alia pie instituta confirmata sunt ab Alexandro adjecta hac temporis nota: Dat. Romæ apud S. Petrum anno MDI. kal. maii pontificatus nostri anno IX.

(a) L. 74. bull. p. 275.

Amor Dei & proximi ab eodem suis maxime commendatus.

XXIV.

(b) Ibid. Confirmatus tertiariorum minimorum ordo. Joana Valesia novi ordinis conditrix.

(c) L. 2. ser. p. 69.

Tertiariorum etiam ejusdem ordinis formula religiosa ab Alexandro comprobata est (b). Quin etiam confirmavit novum sanctimonialium ordinem ad B. Virginis gloriam propagandam conditum a Joana Valesia Ludovici XI. Gallorum Regis filia, Caroli VIII. sorore & matrimonio juncta Ludovico XII. qui regno postea potitus eam ut vidimus, repudiavit, quasi prædecessoris Regis terrore percussus nunquam conjugio assensisset. Ipsa igitur se divinis rebus addixit. Eximia est religiosa novi illius ordinis disciplina ad imitandas Deiparæ virtutes composita, quam Alexander proximo ineunte anno apostolicis literis (c) inseruit, quæ ob eximia beatissimæ Virginis encomia suavissimamque pietatis fragrantiam repetendæ vitæ sunt.

Alexander, &c. ad perpetuam rei memoriam. Ea, quæ pro divini cultus augmento &

religionis propagatione, ac animarum Christianifidelium salute provide facta fuisse comperimus, ut firma perpetuo & illibata persistant libenter, cum a nobis petitur, apostolico munimine roboramus, prout etiam pia personarum præsertim ex regia stirpe descendunt, ac nobis & Apostolica sedis devotarum exposcit devotio, & id in Domino conspicimus salubriter expedire. Sane pro parte dilectæ in Christo filia nobilis mulieris Joannæ de Francia ducissæ Bituricensis nobis nuper exhibitæ petitiõ continebat, quod olim ipsa, quæ a regio sanguine trahit originem, B. Mariæ virginis, cuius ab ineunte ætate continue devotissima fuit, prout existit, virtutum & suorum præclare gestorum contemplationi toto cordis affectu intendens, cupiens terræna in cœlestia, & transitoria in æterna, felici commercio commutare, congregatis in unum omnibus, quæ ex evangelica lectione per eandem B. Mariam virginem, dum in hoc seculo esset gesta reperirentur, quandam regulam, secundum quam aliqua mulieres virtutes ejusdem beatæ Mariæ imitari ac religiose & honeste vivere valentes, in domibus tam per ipsam Joannam ducissam, quam alios Christianifideles de bonis eis a Deo collatis edificandis, in quibus etiam aliqui fratres, in loco tamen separato, existant sub clausura Altissimo famulari possent cum consilio venerabilis fratris nostri Ludovici episcopi Albienfis, ac quamplurimum proborum virorum partium illarum in rheologia magistrorum sacularium & religiosorum ordinari, & jam mulieres aliquas ad id sponte se offerentes in quadam domo, quam suis propriis sumptibus prope palatium ejusdem ducissæ in civitate Bituricensi consistens construi facere, ac sufficienter de bonis suis dotare cepit introduci, & pro regula hujusmodi certas ordinationes decem beneplacita ejusdem B. Mariæ continentis, quæ perpetuis futuris temporibus observari deberent, fieri curavit, volens mulieres, sorores & fratres præfatos secundum virtutes ejusdem B. Mariæ Altissimo famulantes nominari debere, prout in illis, quorum tenores diligenter inspicere ac de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, plenius continetur, quare pro parte tam episcopi & Joannæ prædictorum, quam etiam dilectæ in Christo filia nobilis mulieris Annæ etiam de Francia Borbonii ducissæ, & ipsius Joannæ sororis, quæ ad dictam Virginem similiter singularem gerit devotionis affectum, nobis fuit humiliter supplicatum, ut regula prædicta pro illius substantia firmiori robur apostolicæ confirmationis adicere, aliaque in præmissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Imitandas B. Virginis virtutes sociabus proponit.

Nos

Nos igitur, qui religionis propagationem ac divini cultus augmentum & animarum salutem nostris potissime temporibus supremis desideramus affectibus, & ad ipsam B. Virginem etiam semper gessimus & gerimus singularem devotionis affectum, attendentes omnia in dictis ordinationibus contenta per prefatum episcopum Albiensem, prelatum utique bonae & timorate conscientiae, ac singularis doctrinae & prudentiae primo, & deinde ex commissione nostra per dilectum filium Joannem Annum ordinis fratrum Praedicatorum & theologiae professorem, sacri palatii Apostolici magistrum diligenter & accurate examinata, & per eos tamquam canonica, salubria, & utilia laudata fuisse huiusmodi piis & devotis precibus nobis per dilectum filium Gilbertum Nicolai Guardianum domus Ambasiae ordinis fratrum Minorum de observantia nuncupatorum Turonensis diocesis eiusdem theologiae professoris, & praefatae Joanne confessoris coram nobis personaliter constituti, affirmantis praefatam Joannam, quae, ut praefertur, eiusdem B. Mariae semper devotissima fuit, ac bonae conscientiae & exemplaris vitae existit, haec quae etiam ipse Gilbertus dudum examinavit & laudavit, porrectis ab intimis ex maxima cordis devorione, plurimaeque desiderare supplicationibus inclinari, regulam ac statuta & ordinationes huiusmodi auctoritate apostolica tenore praesentium approbamus & confirmamus, ac praesentis scripti patrocinio communitimus, suppletentes omnes & singulos tam juris quam facti defectus, si qui forsitan inter venerint in eisdem, volentes & mandantes illa observari debere, & nihilominus tam eidem Joannae, quam aliis Christianissimis domos praedictas in aliquibus locis ad hoc convenientibus & honestis cum ecclesia, campanili humili, campana, claustro, dormitorio, refectorio, hortis, hortaliis, & aliis necessariis officinis sine aliquo praedictis sic jam introductis & aliis de caetero introducendis sororibus & fratribus, illorumque domibus & locis per sedem praedictam sub quacumque forma & expressione verborum in genere concessis hactenus, & in posterum concedendis uti, potiri, & gaudere libere ac licite possint, & debeant praefata auctoritate de specialis dono gratiae indulgemus, iure tamen parochialis ecclesiae & cuiuslibet alterius in omnibus semper salvo. Volumus autem quod sorores praefatae eidem Gilberto, donec fratres in dictis domibus fuerint introducti, subiectae sint & esse censeantur, decernentes

Conden-
dorum
monaste-
riorum il-
li conce-
ssa facul-
tas.

res praefatum Gilbertum interim per superiores suos vel alios quoscumque nullatenus impediri posse quoquo modo, irritum quoque & inane si secus super iis a quocumque auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac statutis & consuetudinibus dicti ordinis fratrum Minorum iuramento confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, caeterisque contrariis quibuscumque. Tenor vero regulae sequitur, & est talis.

Incipit prologus in regulam sororum secundum virtutes & beneplacita Beatae Mariae virginis Altissimo famulari volentium.

Mariam Dei genitricem & virginem purissimam scribunt evangelista decem fecisse dum viveret, quae vos sorores facere debetis, dum vivitis. Vita etenim vestra & regula est Mariam Christiferam imitari, & vitam vestram vitam illius conformare, in quo profecto consistit tota perfectio possibilis homini viventi. Imprimis tamen advertere debetis sorores, quod ait sancta Elizabeth ad Virginem: Beata, inquit, quae credidisti, quoniam perficiuntur omnia, quae dicta sunt tibi a Domino. In quibus verbis liquet quod credere praedit perficere, quippe quia nulla potest esse perfectio, ubi vera fides non est posita pro fundamento, teste namque Apostolo: Sine fide impossibile est placere Deo; unde nulla soror inter eas recipi poterit, nisi fidelis & catholica, credens firmiter & approbans quicquid credit & approbat Ecclesia Romana & catholica, nec professionem faciat, nisi per confessionem prius purificata, & in proposito placendi virgini Mariae fixa par turrium aut duos pullos columbarum, id est dolorem & amorem obtulerit: iacto autem fidei fundamento, & corde a peccatorum sentibus purificato, & in mente praedicto proposito firmato, restat ut soror in horum perfectionis, sive decem beneplacitorum Virginis introeat. Dicuntur autem illa decem beneplacita decem virtutes virginis, quibus ipsa summe placuit beatissima Trinitati, sicut & vos ad instar illius pro eadem eidem placere debetis, secundum autem ista decem est divisa regula Mariae & vestra in decem capitula, quae ut vestrae memoriae facilius commendentur, hic quasi in tabula succincte ponuntur, & loca ex evangelio, unde sumuntur brevissime annotantur eo ordine, quo ab evangelistis scribuntur. Nec ea hic omnia ponuntur, quae de Virgine ab aliis scripta sunt, aut dicta, sed tantum ea, quae ab evangelistis Spiritu Sancto dictante tradita sunt. Et iterum solum illa, quae

XXV.

Fides o-
mnium
virtutum
funda-
mentum.

Virgo cogitavit, dixit, aut fecit, quae solam decem sunt, ut praedictum est, ut sorores corde & ore & opere sint conformes Virgini Mariae.

XXVI.
Decem
Virginis
moralia.

Primum beneplacitum B. Mariae virginis prudentia: Cogitabat qualis esset ista salutatio; &: Conservabat omnia conferens in corde suo. Secundum puritas sive castitas: Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? Tertium humilitas: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Quartum veritas: Salutavit Elizabeth. Quintum laudabilitas: Magnificat anima mea Dominum. Sextum obedientia: Exiit editum a Caesare Augusto, &c. Septimum paupertas: Peeperit primogenitum, & panis eum involvit. Octavum patientia: Fuge in Aegyptum, &: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes querebamus te. Nonum pietas: Vinum non habent. Decimum gladius doloris, sive lancea compassionis: Stabat iuxta crucem Jesu mater eius. Sed oportet pertranseat gladius per virtutem, scilicet sobrietatis ab anima in corpus, ut uterque homo interior & exterior crucifigatur Christo.

Capitulum primum de primo beneplacito eiusdem Virginis Mariae.

XXVII.
De illius
prudencia.

Maria virgo, sicut refert evangelista, ubi audivit salutationem Gabrielis, cogitavit qualis erat illa salutatio, & alibi dicitur quod omnia conservabat conferens in corde suo, ubi describit evangelista triplicem Mariae prudentiam unam in verbo Dei libenter audiendo, & tarde loquendo, quia dicitur: Ubi audivit: & quia septies solum narravit evangelista quod loquuta fuit. Aliam in deliberando & consulendo, quia sequitur: Cogitabat, &c. Tertiam in conferendo & rationem reddendo, quia scribitur: Conferens in corde suo. Conformiter ad exemplum & similitudinem Mariae debent sorores esse promptae ad verba Dei audiendum, & tarde ad loquendum, & providae ad vana, & saeculi rumores fugiendum. Secundo oportet ut sorores omnia faciant cum consilio non solum hominum, sed in omnibus iactent cogitatum suum in Mariam, moreque trium Regum quarentium Jesum semper aspiciant stellam Mariam, tanquam suum oraculum habentes illam. Tertio debent singulis diebus vespera conferre in corde suo per devotam meditationem, qualiter diem transierint, & quid in eo egerint, quasi capitulum apud seipsum tenendo. Ut autem istud beneplacitum sanctius observetur, singulis annis sorores a patre vigilante, si potest, vel eius vicem gerente, si per se non potest, visitantur, quae visitatio semper tendat ad plenam observationem. Ann. Eccl. Tom. XXX.

De exa-
mine con-
scientiae
peragen-
do.

servantiam praedictorum decem beneplacitorum. Singulis etiam sabbatis mater ancilla, si potest, teneat capitulum sororum, in quo ut in purgatorio humiliter cognoscant & suscipiant poenitentiam suorum delictorum ante sorores commissorum.

Capitulum secundum de secundo beneplacito eiusdem virginis Mariae.

Maria virgo quantum dilexerat puritatem & castitatem, satis liquet ex illo verbo: Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco. Profecto inter caetera Mariae virginis beneplacita istud dignoscitur esse praecipuum, in quo oportet sorores omnes excellere, illarum enim sponsus Dominus zelotes est, unde oportet sorores ad exemplum & similitudinem Mariae abstinere a munusculis, literis, verbis, gestibus, consortiis, consiliis, tactibus, familiaritatibus, & aliis quibuscumque, quae occasio esse possent inficiendi, & leniendi corda sororum, & cogitatas, vinculo amoris mundani & turpis. Sicut fugit Virgo in Aegyptum ne perderet Jesum, sic fugiant sorores omnem amatorem mundanum, tanquam alium Herodem crudelissimum. Recordentur sorores cuius sunt sponsae, & fratres cuius sunt sponsi, & quam fidem ambo promiserunt Virgini purissimae Mariae. Erunt sorores pro hoc beneplacito multum observando sub perpetua clausura, ad quas introitus non patebit nisi medico spiritali & corporali, & hoc in infirmitate vel visitatione. Abhorreant sorores otium atque crapulam, quae nocerae sunt puritatis. In communi dormitorio cum habitu dormiant, & in communi refectorio cum lectione sancta edant. Quae contra hoc beneplacitum deliquerint, gravissime puniantur. Tentatis tamen sororibus pie & humiliter consilium detur, & quantum fieri poterit adjuventur, ne in baguicum luxuria cadant.

XXVIII.

De casti-
tatis ob-
servantia.

Capitulum tertium de tertio beneplacito eiusdem virginis Mariae.

Maria virgo humillima, more arboris fructu onerata quanto plus habuit de virtute, tanto humilior fuit, & conformiter ad exemplum & similitudinem illius sorores semper se ancillas inutiles & omnium infimas credant, neminem iudicantes, nec de vita alterius disputantes, uterque enim hortus, bonae scilicet sororis & male incultus foret, nisi bonus & pius agricola utrumque coluisset. Quid ergo habes soror, quod a Deo Domino non accepisti? Ambitionem fugiant sorores tanquam a facie colubri, officia humilitatis sectantur, etiam quae inter sorores majores extimantur, in humiliatione & abiectione sua gaudentes, in exaltatione vero tristes. A a a & da-

De Chri-
stiana de-
missionis
lectanda.

¶ dolentes, quia turbata est Virgo ab angelo laudata. Officiales, mater scilicet ancilla, & pater vigilans triennales erunt, nisi ubi forte iudicio sororum non inveniatur aequae ad observationem potens verba & opere, vel nisi talis esset, quod excellentia sanctitatis exigeret, quod in officio diutius continuaret.

Capitulum quartum de quarto beneplacito eiusdem virginis Mariae.

XXX.

De otio & garrulitate fugiendis.

Maria virgo, teste evangelio, salutavit Elizabeth, in qua salutatione sive Deo gratias dixerit, sive Pax tecum ratio fuit, sicut a sanctis traditur, ut per huiusmodi salutationem omne verbum vitiosum vitaret. Ad cuius exemplum & similitudinem sorores sequantur veritatem non solum politicam & moralem, verum etiam heroicam & divinalem, quae mendacium fugit, & verbum otiosum nescit, semper enim silentium evangelicum huiusmodi veritas servat. Sorores pro huiusmodi beneplacito melius servando non loquantur in refectorio, choro, claustris & dormitorio, item nec a dicto completorio usque ad primam diei sequentis, nisi ubi charitas urget, oportet enim sorores, sicut in primo capitulo factum est, breviloquas esse, quia breviloqua fuit Maria, cuius vita & actio est sororum regula & instructio.

Capitulum quintum de quinto beneplacito eiusdem virginis Mariae.

Maria virgo plena gratia non ingrata, nec ignara Dei beneficiorum illud canticum canticorum divinae laudis plenissimum & excellentissimum deprompsit, dicens: Magnificat anima mea Dominum. Ad cuius exemplum & similitudinem debent sorores ubique & semper intendere laudi divinae, discant in terris hanc scientiam divinae laudis, quae in saecula saeculorum perseverabit in caelis, maxime tamen in tribus studeant Deum laudare & Dei virginem Mariam, in horis scilicet canonicis dicendis, in missis audiendis, & in communione sine exceptione dignissima sacramenti altaris secundum horas persolvant sine nota dicendo officium eiusdem B. Mariae de compassione & spasma cum commemoratione festi occurrentis secundum ordinarium Romanum, de quo erit decima lectio si lectiones habuerit, similiter fiat in adventu & quadragesima commemoratio & decima lectio, sed de homilia, quando occurrit, homilia in adventu antedicto & quadragesima, semel in die dicantur psalmi penitentiales. A praedictis excipiantur festa Domini Sabaoth, ut festum commemorationis omnium sanctorum, de quibus fiat cum commemoratione B. Mariae, & in secundis vespere festi omnium sanctorum

De repetendo divino officio.

dicantur vespere mortuorum, & die sequenti officium novem lectionum. Singulis autem diebus dicantur per ordinem decem psalmi quinque post matutinum, & quinque post completorium, completo autem psalterio reincipiantur, ut prius, attamen psalmus: Beati immaculati, dicitur in horis diei, sicut consuetum est, cum oratione quinque plagarum Christi. Dicitur autem officium divinum intellectualiter & attente: Magnificat, inquit, anima mea; & non tantum lingua latanter & iucunde, quia dicit: Et extulavit spiritus meus; reverenter & timorose: Quia respexit humilitatem ancillae suae. Quod vero ad missam audiendam attinet, quotidie in loco sororum celebrabitur una, quam audiant sorores, quae interesse poterunt iudicio matris ancillae. Quando non recurret festum Domini Sabaoth, aut festum, quod colitur a clero & populo dicitur missa de uno decem festorum Virginis cum commemoratione festi occurrentis, & si occurrat dicatur missa de festo cum commemoratione Virginis semper. Quod vero ad dignissimum sacramentum perinet, suscipere id studeant sorores, & toto corde devotionem & reverentiam habere ad tantum sacramentum, & illud recipere reverendissime ad minus de quindenam in quindenam, ubi tamen occurreret infra hebdomadam festum Domini Sabaoth, aut Virginis gloriose, fiat communio in illo die.

Capitulum sextum de sexto beneplacito eiusdem virginis Mariae.

Maria virgo quantum obediens fuerit Deo, satis indicat sua purificatio, & ascensus annuus in Jerusalem. Quam vero obediens fuerit homini propter Deum, satis ostendit sua cum Joseph desponsatio, & ad praecipuum Octavianum in Bethleem peregrinatio, ad cuius exemplum & similitudinem sorores obediant primo Deo, decem eius praecipua servando, & secundo homini propter Deum, decem beneplacita sive consilia Christi & Mariae implendo scientes quia sicut Virgo Jesum peperit obedientiam & mandatum Imperatoris implendo, sic soror fructum meriti semper parit in obedientia vivendo sororum & fratrum. Obedientia sit secundum modum, qui ortum habuit ex verbis Salvatoris pro nobis in cruce morientis, & dicentis: Mater ecce filius tuus; deinde dixit discipulo: Ecce mater tua; ut alter alterius onus & curam gereret.

Capitulum septimum de septimo beneplacito eiusdem virginis Mariae.

Maria virgo, teste evangelio, filium suum primogenitum pannis involvit, & certe in filio

XXXI. De obedientia servanda.

XXXII. De misericordia exercenda.

De cultu pauperum.

filio & matre semper summa paupertas claruit. Ad cuius exemplum & similitudinem debent sorores omnia temporalia contemnere, & habentes victum & vestitum esse contentae, quanto soror in mundo propter Mariam fuerit pauperior, tanto in caelo erit ditior. Tamen sorores, poterunt in communi habere redditus & pecunias, fratres vero minime, sed Virgini in altissima paupertate placentes de eis, quae mundi sunt non se intrinsecentes, & sororibus in spiritualibus deservientes ab eisdem victum & vestitum recipiant. Habitus sororum & fratrum viles & honesti sub triplici colore vestitum, quibus Christus in die passionis vestitus fuit, habeantur, poterunt autem fratres sine capucio cum habitu & femoralibus jacere, sit autem habitus ipsorum a zona supra scissus, ut nihil in illis nudum appareat praeter vultum & manus.

Capitulum octavum de octavo beneplacito eiusdem virginis Mariae.

XXXIII. De patientia amplectenda.

Maria virgo fere experta fuit, quod quippe volunt vivere cum Christo persecutionem patiuntur. Ad cuius exemplum & similitudinem sorores in patientia studeant possidere animas suas, in eodem vultu & aquanimitate mentis perseverantes, quia: Non contristabit iustum, ait scriptura, quidquid ei acciderit. Diligent qui illos persequuntur sine murmure & maledictione, non respondentes malum pro malo, sed potius mercede locantes qui illos arguant & corrigant, omnia excusantes & supplicantes, totas se divinae providentiae & protectioni virginis Mariae committant, quia sic est voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.

Capitulum nonum de nono beneplacito eiusdem virginis Mariae.

XXXIV.

Maria virgo merito ab Ecclesia sancta dicitur mater pietatis & misericordiae, cuius pietas satis fuit in nuptiis in Chana Galilaeae semper sibi parca, & aliis larga fuit. Ad cuius exemplum & similitudinem sorores vendicent sibi rem & nomen pietatis & misericordiae, dantes elemosynam spiritualem, & in quibus possint temporalem vivis & defunctis, iustis & peccatoribus, illorum peccata & sua desentes. In hoc beneplacito charitatis & pietatis, sicut & in beneplacito puritatis studeant sorores omnes excedere, soror, quae plus de charitate habuerit, in majori gloria cum Christo & Virgine erit, sine charitate claustrum carcer est diaboli, sorores nisi inter se charitatem habeant, nec Deum possunt habere nec Mariam, nec meritum acquirere, nec aliquid agere, quod placeat Deo, aut Virgini Mariae. Infelix illa soror nisi

De misericordia exercenda.

mis, quae contempsit mundum intravit claustrum, & tamen contra aliquam servat in pectore odium. Sororibus infirmis non minus a sanis serviatur quam vellent, quae sana essent si in tali statu rationabiliter serviri. In sola charitate dignoscitur & puritate quae sorores sunt peculiares discipulae & amicae Christi & virginis Mariae. Capitulum decimum de decimo beneplacito eiusdem virginis Mariae.

Maria virgo, teste evangelista, stabat iuxta crucem Jesu, cuius animam teste Symeone iusto pertransiit gladius. Ad cuius exemplum & similitudinem sorores iuxta crucem Christi stent, & illam deserant quotidie aliquem articulum passionis meditando, & Christo compatiendo, atque de eius quinque plagis cum Samaritana aquam vivam hauriendo, immo vinum, mel, lac & oleum sugendo. Advertant tamen sorores quod huiusmodi vinum compassionis non invenitur in terra suaviter viventium, unde sobrias oportet esse sorores ab omni inutilli & vana delectatione se abstrahentes. Pertransiit gladius compassionis ab anima in corpus. Jejunabunt sorores feria sexta & sabbato, quia diebus illis luxit Virgo. In qualitate autem & quantitate ciborum sit rationabile obsequium sororum, non enim potest una omnibus dari regula generalis, permittantur tamen sorores, quibus gratiam dedit Dominus ad indicium matris ancillae, si voluerint, se aliquando in una abstinentiali, aliquando in vita quadragesimali: aliquando in vita innocentiali exercere. In qua innocentiali quantum possibile erit, ad exemplum & adificationem Ecclesiae Christi se exercent fratres, qui officium praedicandi verbum Dei habent, nam cuius Deus venter est, dignus esse non potest seminator verbi divini. Viatoribus usus panis mane & sero est permissus, in caenobis vero jejunantibus sororibus & fratribus non viatoribus ubilibet existentibus, sero tantum est concessus.

XXXV.

De jeuniis colegendis.

Ecce sorores amantissime, vita & regula vestra, quam brevissime in decem beneplacitis virginis Mariae contenta, in qua oportet vos perseverare ad exemplum virginis Mariae, de qua scriptum est quod: Erant omnes perseverantes cum Maria matre Jesu; & beata soror, quae in iis perseveraverit usque in finem, quoniam facta erit. Ubi tamen delinqueret soror aut frater, sciatis se ad poenam obligari taxandam arbitrio matris ancillae, & patris vigilantis. Ad culpam autem mortalem non sit obligatio, nisi forte in observantia trium essentialium votorum, & hoc modo qui sequitur, ut obedientiam servent in volendo observare decem beneplacita Mariae

ria non rebellando ex contemptu ad subeundas penas taxatas in contravenientes, castitatem in non experiendo actu luxurie, paupertatem omnia in communi habendo quoad sorores, & quoad fratres omne dominium abnegando, & tactum pecunia ex necessitate excludendo. Hec omnia det vobis & concedat perficere illa, sine qua nihil potestis facere, per quam sit gloria Trinitati summe. Ipsam vero benedicant cuncta creatura, nam post Deum super omnia placendum est virgini Mariae. Amen. Deo gratias & Mariae.

Visa & examinata, & est bona & sancta ordinatio, & expedienda. Joannes Annius ordinis Praedicatorum & sacrae theologiae professor, & sacri palatii apostolici magister manu propria.

Visa & examinata, & est bona & sacra ordinatio, & expedienda. Gilbertus Nicolai ordinis fratrum Minorum, & sacrae theologiae professor guardianus fratrum Minorum de observantia nuncupatorum, Ambasiae Turonensis dicecesis, manu propria. Nulli ergo liceat, &c. nostre approbationis, confirmationis, communionis, suppletionis, mandati, concessionis, indulgentiarum, voluntatis, & decreti vim infringere. Si quis, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MDL. pridie idus februarii pontificatus nostri anno x.

XXXVI. Bibliopolarum avaritia mala graviora parit. (a) To. 4. lit. com. p. 222. Alexandri VI. in eos decretum.

Nec defuit Alexander apostolico muneri ad nascentia haesum femina evertebda, cum enim typographi quastus illecebra pelleffi plures libros erroribus inquinatissimos excuderent, eosdemque distraherent bibliopola (a), sanxit gravissimum impositis pœnis, ne sine episcoporum dicecesiarum venia ac potestate ulli libri typis mandarentur, utque haesibus contaminati ad eos ferrentur, flammisque abolerentur.

Ad perpetuam rei memoriam. Inter multiplices nostrae sollicitudinis curas, illam in primis suscipere pro nostro pastoralis officio debemus, ut quae salubria & laudabilia, ac catholicae fidei consona, & bonis moribus conformia nostro tempore oriuntur, non solum conserventur & augetur, verum etiam ad posteros propagentur, & quae perniciosa, damnabilia, & impia sunt, succidantur & radicitus extirpentur, nec pullulare usquam sinantur, & in agro dominico, & vinea Domini sabaoth dumtaxat conserti permittendo, quibus fidelium mentes pasci spiritualiter possint, eradica zizania & oleastri sterilitate succisa. Attendentes igitur quod, sicut humano generi plurimum conferre dignoscitur, ut ea, quae ad bonas artes ac probos mores pertinent divulgentur, &

ad lucem & hominum notitiamque tam praesentium quam eorum, qui futuri sunt deducantur, quod maxime fieri solet beneficio literarum, quibus ipsa veritas quasi alligata ad usum absentium pariter & futurorum deducitur, conservatur & propagatur, ita perniciosum, & maxime eidem humano generi inimicum censei debet, si ea, quae noxia sunt, & sanis doctrinis, honestisque moribus & in primis orthodoxae religioni comperuntur adversa publicentur, & ministerio literarum ad notitiam plurimorum extendantur: quemadmodum enim bonum quanto universalius tanto utilius divinius & majus, ita & malum quanto amplius & copiosius, tanto deterius abominabiliusque arbitrari debet, maxime quia humana fragilitatis cogitationes proniores reperiuntur ad malum, quam ad bonum. Hinc est quod, sicut ars impressoria literarum utilissima habetur ad faciliorem multiplicationem librorum probatorum & utilium, ita plurimum damnosum foret, si illius artifices ea arte perverse uterentur, passim imprimendo quae perniciosa sunt: Debent igitur impressores ipsi merito compefci opportuni remediis, ut ab eorum impressione desistant, quae fidei catholicae contraria fore noscuntur vel adversa, aut in mentibus fidelium possunt verissimiliter scandalum generare: unde nos, qui illius locum tenemus in terris, qui ad illuminandum hominum mentes, & errorum tenebras exterminandum descendit e caelis, cum fideli relatione intellexerimus, artificio dictae artis plurimos libros atque tractatus in diversis mundi partibus, praesertim Colonienfem, Maguntinam, Treverensim, Magdeburgensem provinciis fuisse impressos, in se varios errores ac perniciosa dogmata, etiam sacrae Christianae religioni inimica continentem, & in dies etiam passim imprimi, huiusmodi detestanda labi sine ulteriori dilatione occurrere cupientes, ut ex commisso desuper pastoralis officio tenemur, omnibus & singulis dictae artis impressoribus, & illorum obsequiis quomodolibet assistentibus, & se circa eorum imprimendi artem quoquomodo exercentibus in provinciis praedictis degentibus sub excommunicationis latae sententiae poena, quam eo ipso, si contra fecerint, incurrisse noscantur, & poena pecuniaria per venerabiles fratres nostros Colonienfem, Maguntinensem, Treverensem, & Magdeburgensem archiepiscopos, vel eorum vicarios in spiritualibus generales aut officiales quemlibet videlicet eorum in provincia sua pro eorum arbitrio imponenda & exigenda, ac camerae apostolicae applicanda auctoritate Apostolica praesentium tenore distinctius inhibemus, ne de cetero libros, tractatus, aut scripturas quales-

In arte typographica corruptele exorta.

Plures libri haeretici typis mandati.

Vetiti mandari typis sine episcoporum permissu.

lescumque imprimere, aut imprimi facere quoquomodo praesumant, nisi consultis prius super hoc archiepiscopis, vel vicariis, aut officialibus praefatis, ac eorum speciali & expressa impetrata licentia gratis concedenda, quorum conscientias oneramus, ut antequam licentiam huiusmodi concedant, imprimenda diligenter examinent, sive a peritis & catholicis examinari faciant & procurent, ac diligenter advertant, ne quid imprimatur, quod orthodoxae fidei contrarium, impium, & scandalosum existat. Et quia parum esset adversus futuras impressiones providere, nisi quae iam fere noscuntur erronea, impia, & scandalosa supprimantur, eisdem archiepiscopis, vicariis, vel officialibus mandamus auctoritate praedicta, ut videlicet quilibet eorum in dicta provincia sua moneant & requirant auctoritate nostra omnes & singulos impressores, ac personas alias cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, vel praeminentiae existant, ut omnia & singula inventaria librorum & tractatum quorumcumque impressorum, ac libros & tractatus impressos, in quibus per archiepiscopos sive vicarios, aut officiales praedictos, aut eorum singulos aliqua fidei catholicae contraria, impia, adversa, scandalosa, aut male sonantia contineri indicatum sive declaratum fuerit, omni fraude & dolo cessantibus, infra terminum eorum arbitrio praesigendum coram eis respective praesentent & consignent sub simili excommunicationis latae sententiae & eorum arbitrio exigenda pecuniaria poena, ut praesertur, incurrenda, studeantque sic impressos etiam alias, prout expedire puraverint, ad eos deferri & delatos comburi facere, & ne quisquam illos legere vel tenere praesumat sub simili excommunicationis & poenis auctoritate nostra prohibere, nec omitterent diligenter inquirere quibus procurantibus tales libri impressi fuerint, quae de causa illud procuraverint in fidei catholicae, quam profitentur, detrimentum, & an procuratores ipsi de aliqua haeresi suspecti sint, contradictores quoslibet & rebelles etiam, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis, nec non communitates, universitates, & collegia quaecumque per excommunicationis, suspensionis & interdicti aliasque sententiarum, censuras, & poenas ecclesiasticas cum illarum aggravatione & reaggravatione, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam, si opus fuerit auxilio brachii secularis, cui ut opem diligentius ferant medietatem dictae poena pecuniariae, &c. Abrogantur omnes praerogativa vel impressoribus vel iis, qui typis cudenda

Libri haereticales. deferri iis iulli.

Flammis delendi.

Intentatae poenae tendentibus contra.

haeretica curaverint, quibus se ad eludendum edictum hoc mutare se possent, tum subdit Alexander: Hortamur praeterea eosdem archiepiscopos, & vicarios, & officiales, ut zelum fidei & salutem animarum praeculis habentes, in praemissis ita se diligentes & solertes studeant exhibere, quod eis adeo perennis vitae premium, & a nobis condigna proveniat actio gratiarum. Nulli ergo, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDL. kal. junii pontificatus nostri anno IX.

In dirimendis etiam fidei controversis divino praesidio instructum fuisse Alexandrum exploratum est, nam in fidei orthodoxae docendae studio eum non discepasse a praedecessoribus sanctissimis ostendunt plura ipsius monumenta, inter quae insigne hoc afferam, quo Ruthenorum baptisma validum, nec unquam repetendum in iis, qui a schismate ad gremium Romanae ecclesiae redirent, definitur.

Alexander episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Non sine grandi & spiritali mentis nostrae laetitia accepimus quod nonnulli Rutheni in ducatu Lituaniae, & alii ritu Graeco viventes, fidem tamen Christianam alias profitentes, qui Wilnensem ac Chioviensem, Litzeronensem & Medincensem civitates & dioeceses ac alia loca eiusdem ducatus inhabitant, sancto Spiritu cooperante, illustrati nonnullos errores, quos hactenus ritu & more Graecorum viventes observarunt, penitus ab eorum mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fidei catholicae & Latinae Romanae ecclesiae amplecti, & secundum ritum eiusdem Latinae & Romanae ecclesiae vivere desiderant, & proponunt. Sed quia more Graecorum scilicet in tertia persona baptizati fuerunt, & nonnulli asserunt eos de novo baptizari debere, praedicti, qui ritu Graeco hactenus vixerunt, & adhuc vivunt tanquam antea rite baptizati renuunt, & recusant de novo baptisma suscipere, nos qui ex commisso nobis desuper, licet insufficientibus meritis, officio pastoralis cupimus singulas oves nobis commissas ad verum ovile Christi perducere, ut fiat ex illis unus pastor & unum ovile, & ne sancta catholica Ecclesia diversa & deformia membra a capite discrepantia, sed conformia habeat, attendentes quod per felicis recordationis Eugenium Papam IV. praedecessorem nostrum in concilio per cum Florentiae celebrato, & in quo Graeci atque Armeni unacum Romana ecclesia sentientes inter fuerunt, definitum fuit forma huius sacramenti baptismatis existere: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti

Licet impurissimus fidei demendit.

Plures Rutheni ad ecclesiam Rom. traducti.

Contraversum an de novo lustrandum forent baptismum.

Soluta lis ex definitione Concilii Florentini.

Sancti Amen. Ac etiam per illa verba : Baptizetur talis servus Jesu Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, vel Baptizatur manibus meis talis : in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ; verum perfici baptisma, quoniam eius principalis causa, ex qua baptisma virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, sic exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum cum sancte Trinitatis invocatione perficitur sacramentum, & propterea huiusmodi sacramenti sic in tertia persona collati reiterationem necessariam non existere, habita etiam super hoc cum fratribus nostris deliberatione matura, auctoritate apostolica nobis & aliis Romanis Pontificibus ab ipso Christo Jesu domino nostro per B. Petrum [cui & successoribus eius apostolatus ministerii dispensationem commisit] tradita tenore presentium decernimus atque declaramus, omnes & singulos sic in tertia persona baptizatos, volentes a ritu Græco ad ritum & morem Latine & sanctæ Romanæ ecclesiæ venire, simpliciter & sine alia contradictione, aut etiam obligatione, vel coactione, quod iterum rebaptizentur etiam cum intentione quod alias ritus per orientales ecclesias observari solitos hereticam pravitate non concernentes observari possint, facta prius tamen per omnium errorum rituum Græcorum a Latina & Romana ecclesiæ, & illius ritui ac sanctis institutionibus deviantium abjurazione, admittendos fore : exhortantes etiam per viscera misericordiæ Dei nostri omnes & singulos, qui prædicto modo baptizati sunt, & ritu Græco vivunt, ut abnegata omnium errorum, que secundum morem & ritum Græcorum hactenus observarunt, quique ab immaculata & sancta catholica Latina & Romana ecclesiæ, & illius sanctorum patrum institutionibus approbatis deviant, velint eidem catholice Latine ecclesiæ, illiusque salubribus documentis pro animarum suarum salute & veri Dei cognitione adherere. Et ne eorum sanctum propositum quovis modo retardari possit venerabili fratri nostro episcopo Wilnensi in virtute sanctæ obedientiæ committimus & mandamus, quatenus omnes & singulos sic baptizatos, & ad unitatem præfate Latine ecclesiæ venire, & errores prædictos abiurare volentes, ad præfate Latine ecclesiæ unitatem & errorum huiusmodi abiurationem, per se vel per alium, seu etiam alios seculares prelatos ecclesiasticos seu prædicatores, aut Minorum ordinum regularis observantiæ professores doctos & probos, ac alios idoneos, quibus id duxerit committendum, singulos præfatos sic venientes ab excessibus

Recipi
iusti Græci
etiam
servatis
eorum
ritibus
non erro-
neis.

propter observationem huiusmodi errorum ac heretica pravitate inde proveniente, nec non excommunicationis sententia, aliisque censuris, & pœnis ecclesiasticis, quas quomodolibet propterea incurverunt, dicta apostolica auctoritate absolvendi, ac eis pro modo culpe pœnitentiam salutarem injungendi, aliæque in præmissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per presentes. Verum quia difficile foret presentes nostras literas ac singula loca, ubi opus fuerit, facere deferre, volumus & eadem apostolica auctoritate decernimus, quod eandem literarum transumpto manu alicujus notarii subscripto, & sigillo præfati Wilnensis, seu alicujus alterius episcopi, vel prælati ecclesiastici munito eadem fides prorsus adhibeatur in iudicio & extra, ac alias cuilibet ubi fuerit exhibitum vel ostensum recipiat & admittat, ac tam sibi quam illi vel illis, cui vel quibus, quoties expedit id duxerit committendum, sicut ipsis literis originalibus adhibetur, si forent exhibitæ vel ostensæ, non obstantibus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MDI. x. kal. Septembris pontificatus nostri anno x.

Quod ad ritus alios attinet, quibus Rutheni in baptismalibus sacris uti solebant, hæc ex prædicto Sigismundo Herbestenii (a) regulo Moscoviticarum rerum præfatisimo decerpere visum est : Baptizantur hoc modo : nato infante mox accersitur sacerdos ante januam habitationis, in qua est puerpera, certis stando recitat orationes, pueroque nomen imponit, dein quadragesimo communiter die, si forte puer ægroret, defertur in templum & baptizatur, ac ter in aquam totus immergitur, alioqui baptizatum non crederent. Mox ungitur chrismate, quod consecratum est in hebdomada magna, ungitur denique myrra, ut ipsi dicunt, aqua vero baptismatis singulis infantibus consecratur, & continuo post baptismum extra templi portam effunditur. Semper in templo baptizantur infantes, nisi longinquitas loci nimia, aut frigus puero obesser, neque unquam aqua tepida, nisi pueris infirmis utuntur. Susceptores ex voluntate parentum assumuntur, & quoties præeunt certis verbis sacerdote diabolo renuntiant, toties in terram expuunt, sacerdos etiam infanti capillos abscindit, eosque cere etiam intricat, & in templo loco certo reponit, non adhibent sal, neque salivam cum pulvere.

Gessisse Alexandrum ducem Lituaniæ gravissima bella Latini ritus causa cum Joanne Basilio Moscovitarum duce, idem author atque ex eo Cromerus & alii (b) referunt, ac Lituanum ex infidiis victum Dro-

XXXVIII.

(a) Sigism. lib. com. rer. Mosc. l. 47. Ritus Moschor. in confitendo baptismo.

XXXIX. Gravia bella inter Moscum & Lituaniam orta. (b) Cromer. l. 30.

Drohobuffum, Toropezum & Bielam axes Russorum defectione amisisse, Severienfium etiam duces a Lituanico imperio ad Moschoviticum descivisse : cum vero Alexander dux excitis sociorum viribus amissa recuperare niteretur, ac nonnulli Russi a schismate revocarentur, exortam superiorem de Ruthenorum baptismum controversiam, quam odiorum acerbitas propegerat, Alexander Papa consultus diremit (a). Præterea misit idem Pontifex in Lituaniam plures sanctorum reliquias ad augendam Christianitatem, ut illos divina opis interpretes ac deprecatores adhiberent, & sacra eorum pignora veneratis indulgentiarum præmia proposuit (b). Confignatum est id diploma hac temporis nota. Dat. Rom. apud S. Petrum anno MDI. III. id Septembris pontificatus nostri anno x.

XL. Floreat tunc in Wilnensi ecclesiæ celestium virtutum gloria B. Casimirus, quas divinum Numen eorum commodo edebat, qui ipsius veluti in celesti aula, pollentis maxima gratia opem implorabant, quare sacras illius reliquias veneraturis, ac stipem pro Wilnensi ecclesiæ ornanda augendaque porrecturis Alexander a Wilnensi clero rogatus indulgentias impertitas est (c) : Cupientes ut Capella, inquit, B. Mariæ ac sanctorum Andree ac Stanislaï sita in ecclesiâ Wilnensi per claræ memoriæ Kasimirum Polonia Regem magnifico opere constructa, & dotata, ac pretiosissimis ornamentis pro divino cultu decorata, & ad quam, ut accepimus, dilectus filius nobilis vir Alexander magnus dux Lituaniæ, cuius frater Germanus Kasimirus dux apud illam capellam sepultus multis miraculis clarescere perhibetur, singularem gerit devotionis affectum, cupitque ad illam divinum cultum augeri a Christianis frequentetur. Dat. Rom. apud S. Petrum an. MDI. id. maii pontificatus nostri anno xx.

XLI. Cum vero ecclesiâ Wilnensis Tartarorum excursionibus sæpius vexaretur, & clerus ambigeret, an liceret episcopo arma sumere ad infidelium grassationes coercendas, consultus Alexander controversiam hoc responso apostolico diremit, sanxitque (d) ab episcopo pro tuenda fide, asserendaque libertate ecclesiastica arma expedienda.

Ad perpetuam rei memoriam. Pro parte venerabilis fratris nostri Alberti episcopi Wilnensis nobis nuper exhibitæ petitio continebat, quod diocesis Wilnensis latissimos fines habet, & tam in ea quam illius confinibus habitant Tartari, & Armeni, & alii sub ritibus Græcorum, & aliis diversis sectis, etiam extra obedientiam Romani Pontificis degentes, & in

pluribus a fide catholica dissidentes, & ipse Albertus, & pro tempore existens episcopus Wilnensis tam ab eis seu pluribus ex eis, quam etiam Christianis, & fidem catholicam sectantibus decimas seu certam partem fructuum decimarum ratione ecclesiæ suæ Wilnensis percipere, & exigere consuevit, & exigit ut tam ratione perceptionis decimarum & fructuum decimarum huiusmodi, quam etiam ratione fontium & honorum ad mensam episcopalem Wilnensem pertinentium, ac etiam Armeni & Tartari, ac alii prædicti secundum alios ritus, quam Romana ecclesiæ profiterentur, viventes, presbyteris & clericis ecclesiasticis civitatis & diocesis Wilnensis etiam eidem episcopo super eorum bonis & rebus graves iniurias inferunt & iacturas, ac etiam quia nonnunquam aliquos ex clericis & presbyteris præfatis mulant & interficiunt, contentiones & lites exoriuntur, & quamvis ipse Albertus episcopus censuris ecclesiasticis, quantum in eo est, eos coerceret, sive coercere nitatur, nihilominus prædicti censuras huiusmodi contemnunt, & potius schismaticis & hæreticis tam in dicta diocesi, quam extra illam commorantibus adversus dictum episcopum adherent, & contra eum cornua erigunt, ex qua auctoritas episcopalis contemnitur, & fides catholica pessumdat, iniqui autem & hæretici, & reprobarum sectarum fautores subleventur, unde dilectus filius nobilis vir Alexander magnus dux Lituaniæ, in cuius ducatu & civitate diocesis Wilnensis existunt, volens huiusmodi male & scandalis obviare, præfato Alberto, & pro tempore existenti Wilnensi Episcopo, ut gladii potestas secularis adversus prædictos iniurias & molestias episcopo, clericis, presbyteris & personis ecclesiasticis civitatis & diocesis prædictarum cum Romana ecclesiâ sentientibus inferentes, uti & illam coercere possit, concessit tam pro maintenance ecclesiasticæ libertatis, quam domini sui temporalis. Et quia præfatus Albertus episcopus dubitat, an huiusmodi gladii potestate uti possit absque irregularitatis incursu, pro parte eiusdem Alberti episcopi nobis fuit supplicatum, ut in præmissis, pro confirmatione libertatis ecclesiasticæ opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui cupimus ex commissis nobis pastoralis officio pravis conatibus ad perniciem tendentibus, ne ulterius invalescant congruis remediis obviare, & infra huiusmodi supplicationibus inclinari eidem Alberto & pro tempore existenti episcopo Wilnensi, secularis gladii potestate huiusmodi pro conservatione libertatis ecclesiasticæ contra omnes & singulos illam impugnantes, seu

Wilnensis ecclesiæ a Tartaris exagitata.

Controversum an gladio uti deberet episcopus Wilnensis.

(a) L. 2. ep. secr. p. 53.

(b) L. 2. ep. secr. p. 42.

(c) Ib. p. 50.

B. Casimirus divinis prodigiis clarus.

(d) Ib. p. 51.

seu injurias vel molestias, tum prefato Alberto & pro tempore existenti episcopo Wilnensi, quam presbyteris, clericis & personis ecclesiasticis civitatis & diocesis predictarum inferentes, quoties opus fuerit, absque alicujus irregularitatis incursum, & illam exercere, & transgressores & malefactores, prout eorum excessus & delicta exegerint, coercere & punire libere & licite valeat, constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, auctoritate apostolica licentiam, facultatem, potestatem, & auctoritatem concedimus presentibus. Nulli ergo, Sc. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDI. IX. kal. julii pontificatus nostri anno IX.

XLII.
Falcinarii
graflan-
tur.

(a) Ext.
in append.
director.
inter lit.
Apost.

In Infu-
bria eor-
um secta
aucta.

In eos in-
quiri jus-
sum.

XLIII.

(b) Trib.
ebron.
Spanhem.
hoc ann.

In Infubria nonnulli impii isto foedere cum daemone magicas artes exercebant, ac venena miscebant infontibus, tempestateque ad vastitatem agris inferendam concitabant, ac variis erroribus simplices irretiebant, in quos fidei censores animadvertere Alexander iussit (a). Dilecto filio Angelo de Verona ordinis Praedicatorum sacrae theologiae professori in provincia Lombardia inquisitori haereticae pravitatis.

Cum acceperimus in provincia Lombardia diversas utriusque sexus personas diversis incantationibus & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque beneficiis & variis observationibus multa nefanda scelera procurare, homines & jumenta ac campos destruere, & diversos errores inducere, magna inde scandala exoriri, decrevimus pro pastoralis officii nobis ex alto commissi ministerio scelera huiusmodi compescere, ac scandalis & erroribus premittis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Ea propter tam tibi quam etiam successoribus tuis per Lombardiam constitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus & mandamus & etiam soli, honesto tamen comitatu per vos eligendo associati contra eosdem utriusque sexus personas diligenter inquiratis, easque iustitia mediante puniatis & compescatis & ut melius commissionem huiusmodi exequi possitis contra illas vobis plenam & omnimodam harum serie concedimus facultatem, Sc. Dat. Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris, &c.

Non dissimilem in Bohemia hominum pestem daemone societate perniciosissimam hoc tempore vehementer propagatam, qua contaminati nefarios conventus in abditis locis agerent, atque ad omne luxuriae genus turpissime effunderentur, narrat hinc verbis Joannes Trithemius (b): His temporibus multiplicati fuerunt haeretici in Bohemia, qui vulgo Fossarii no-

minantur, propterea quod in fossis & occultis speluncis nocte conveniunt, turpitudinem sine differentia personarum more bestiarum exercentes: qui Ecclesiam Dei & ministros ejus contemnuunt, sacramenta irrident, infinitos scaturientes errores. Crescit hoc nefandissimum genus hominum, & mirum in modum quotidie augetur, in tantum quod anno praenotato numerus eorum major novemdecim millibus fuit inventus. Sed & nobiles atque potentes quamplures in regno Bohemiae ad eos turpissimos haereticos declinarunt, e quibus unus Christophorus nomine vir nobilis & dives quadraginta florenorum milia inter eosdem haereticos pro elemosyna distribuens unus ex eis factus est. Hos inter divina mysteria clanculum Christianam fidem damnare solitos, ac tum daemone muscae horridae specie illorum ora subire, atque omnem memoriam mysteriorum Christianae religionis ex eorum animis Dei permittu delere consuevisse, in impia vero secta adeo pervicaces reddere, ut imperiti quoque argutis eam tuerentur, vexatique flagitii odio a catholicis, se martyres profiterentur, ut idem author prosequitur: His temporibus in Bohemia nobilis quidam Laurentius Glatz de Rotenhausen fide & conversatione bonus Christianus, qui emerat oppidum quoddam Gurricke dictum, in quo reperit oppidanos ferme omnes praefatae sectae haereticos, quibus cum legem proposuisset, ut aut renuntiarent errori, aut bonis omnibus relictis ab oppido discederent, omnes unanimiter in baculis suis exierunt omnibus, quae habuerant relictis, profecti ad alios erroris sui consocios, a quibus tamquam martyres Christi fuerunt in gaudio & honore suscepti, & in cunctis necessariis copiosissime provisi. Apostolorum se profiterentur imitatores homines sine Deo, sine corde, diabolo pleni. Sunt autem homines astutissimi, & in sua secta mirabiliter docendo, disputando, & defendendo periti, in tantum quod non facile a quolibet rationibus disceptando poterunt superari, nullus tam crassi intellectus reperitur, qui tamen usum rationis habeat liberum qui non mox ac sectam fuerit professus in ea defendenda rationibus, ut eis videretur, doctissimus evadat. Sed ne quis rem alicujus miraculi existimet causam tanta mutationis, dicemus ut omnes non Deum, sed malignum spiritum in ipsis operantem intelligant. Quicumque in illam secretam intronitti prudentiae societatem exoptat, primum aliquo celebrante catholico sacerdote ecclesiam ingreditur, & stans in angulo vel secreto aliquo loco per totam missam verba quaedam contumeliosa [quae nos propter infirmos exprimere non

Fossarii
nequissi-
mi.
Eorum
vage libi-
dines.

Libidi-
num li-
centia na-
merum
auxit.

Daemou
muscae
specie eo-
rum ora
subit.

Pro tuen-
da impie
impetate
bonorum
jacturam
spemont.

Sacra ab
his profa-
nata.

non

non decet] contra sacramenta loquitur sub silentio, cum intentione sibi a docente proposita, quibus post finem missae completis musca magni corporis advolat, & pennarum strepitu significans, se adesse praesentem oris introitum petit; ac vero mox ut ille os suum aperuerit ingreditur illa & homo spiritu diabolico impletur, efficiturque in ea secta doctus & mirabiliter astutus. Verum ipsi muscam illam non daemone, sed spiritum Sanctum esse confirmant, qui in eos, ut veros Apostolorum imitatores, sicut in die pentecostes, in illos quondam descendens eruditos faciat, & constantes, & revera non constantes, sed perstantes fiunt, nec ullis tormentorum generibus a suis erroribus ad rectam fidem reduci unquam potuerunt. Novimus conversum unum, qui haereticorum deceptus consilio ea [quae diximus] sub missa fecit & dixit, sed cum strepitum muscae caput circumvolantis audisset pavescens in terram cecidit, & vix muscam ne os ingrederetur, abigere potuit. Verum non omnes, qui eam profiterentur sectam erroris, ad hanc secretam maligni spiritus infusionem venire permittuntur ob certas rationes & causas.

Arrepti a
daemone
sectam
argutis
tuentur.

Mona-
chus post
ejuratam
religio-
nem dae-
monis
praesentia
territus.

XLIV.

(a) Henr.
Instr. 2.
q. I. tract.

Pikardi
unius hi-
storia
infestis a
daemone

Paxi-
tens post
confessio-
nem sci-
entiam a-
mittit.

De his daemone praestigiis, quibus miser Pikardi illusi erant, plura habet Henricus Infortoris (a) ordinis Praedicatorum creatura Pontifice in eos fidei censor, utque illi evangelicam fidem damnarent, ut correpti a daemone evangelicos characteres perlegerent haec literis prodidit: Quidam eorum, nempe Pickardorum, sectam volens assumere, habuit iuxta eorum informationem in quadam domuncula versus orientem orare, & sic per fenestram parvam apertam clausis oculis spiritum Sanctum juxta eorum relata expectare, quod dum ille fecisset, musca quaedam cum susurro & sono ante faciem ejus dum volasset, illo se signo crucis non muniendo, os suum intravit, & protinus omnem literam in vulgari & in latino legebat, cum tamen antea nec minimam literam agnovisset. Rediens autem per aliquod tempus ad cor, cogitansque de anime suae damnatione propter fidei abnegationem, contritus, dum confessus fuisset subito omnem scientiam amisit, inscius & ignarus, ut per antea extiterat, & ne lector sub ambiguitate & in suspensio ad veritatem maneat, restor Deum & omnes sanctos ita factum fuisse verissimo plurimum fidedignorum relatu didici, & qui hoc ipsum ex propria confessione illius, cui accidit perceperunt ipsum etiam addidisse, quod communiter omnes inter eos essent obfessi, eo quod talem scientiam legendi per talem caperent modum narrantur & alia Ann. Eccl. Tom. XXX.

etiam sub praestito juramento ab illo, cui acciderunt, quae in praesentia plurimorum percepi, qui asseruit ex eorum informatione, quod retro missam dum staret, habuisset ad singula verba & gesta sacerdotis semper dicere: Mentitum est; quod tunc finita missa os suum aperiendo spiritum Sanctum ad modum muscae perciperet, quae singula dum perfecisset etiam omnem literam legere sciebat, & quod dum penituisset, ignarus ut prius remansisset, idem recitans ut alter, quod veraciter aestimaret pro majori parte eos fore obfessos quoad inspirationem illius scientiae, licet non quoad extrinsecas vexationes, ut ceteri reperitur, unde certissime verba thematis eis conveniunt, quod doctrinis demoniorum attendunt.

Negabant iidem impii veram Christi praesentiam in Eucharistia, quam tamen multis miraculis hinc & aliis temporibus consummatam memorat (b): Consideranda sunt, inquit, ea quae a divina clementia jam noviter & continue operatur, non utrique alia de causa nisi, ut invisibilia miracula eo solidius, ut dictum est, in praecedentibus credantur, & quia sacramentum altaris inter alia sacramenta praecipuum tenet locum, quoad invisibilia miracula, quae per visibilia indigent confirmatione, sunt aliqua tangenda de visibilibus miraculis in diversis mundi partibus. & regni perpetratis ad oculum, ut jam novissime in Patavia ex incineratione Judaeorum patet, ubi usque in praesens culter cum vestigio cruoris miraculose demonstratur, nam perfidi Judaei dum a quodam catholico octo sacramenti particulas quamlibet pro triginta denariis emissent, & per diversas eorum synagogas septem dispersis particulis unam intra eorum synagogam utique cum cultro infixam crudeliter pertractassent, sanguis miraculosus erupit, & cutro usque in hodiernum diem adhaesit Judaeis quibusdam conversis, & non minus cum aliis incineratis. Qui etiam & alias terribiles apparitiones se vidisse attestati sunt, videlicet quod dum casu clibanum accensum pro decoctione panum habuissent, & ex terrore miraculi, quod acciderat ex infixione cultri & sanguinis eruptione, duas particulas in ipsum clibanum dum projecissent, duas columbas abissimas evolasse restati sunt, demptis aliis miraculis variis & ibidem scriptis, quae brevitate causa omituntur, quid denique & aliud miraculosum sacramentum restatur, quod in monasterio sanctae Crucis extra muros civitatis Augustae jam ab annis trecentis & ultra servatur in specie cruoris ex integro transfusum, & quasi innumeris decoratum miraculis coccis visum, mutis loquelam, sur-

Sacrilegus
ejurandi
evangelii
modus.
Pikardi
infestis a
daemone
licet non
vexentur.

XLV.
Negata
ab his in
Euchari-
stia Christi
praesentia.
(b) Henr.
Instr. 17.
Miraculum
invisibile
transubstantiationis
visibilibus confirmatum.

Patavii
ex Euch.
confossa
fuit cru-
or.

Inde non-
nulli Ju-
dai con-
versi.

Augustae
servatae
species in
cruorem
verfa.

Bbb

Alterius miraculi monumentum in Bavaria.

Surdus auditum praestans, utique liber ibidem refertus miraculis testatur. Similiter & in monte sancto circa Monacensem civitatem Bavariae miraculosum demonstratur sacramentum jam a sexcentis annis, ut fertur, & papales desuper exhibentur bulle. Per regnum etiam Hungariae, & per diversa caenobia undecim habentur huiusmodi sacramenta miraculosa, licet in omnibus unicum existat Christi corpus, quae solummodo in fidei confirmationem & devotionis augmentum Deus operatur in sancta Romana ecclesia, & nullibi ad extra, ut & ibi vera fides, sine qua nemo salvari potest, esse credatur tacendo de aliis miraculosis operibus, quae etiam moderno tempore divina clementia in partibus Lombardiae per miraculosam vitam quarundam sanctarum virginum ad minus undecim in numero adhuc in carne viventibus operatur, de quibus infra dicemus. Quomodo ergo Pickardorum seu Waldensium stabit error nobis in contrarium quasi propter abundantiam peccatorum in Ecclesia Deus a miraculis cessaret? Aestimamus quod per amplius in correctionem & emendam peccatorum Deus operatur, prout & Apostolus dicebat: Signa non fidelibus, sed infidelibus data sunt; scilicet sicut tunc pro infidelium conversione, ita & tunc pro fidelium emendatione & fidei servatione.

XLVI.

Quod ad virgines spectat, quae in Italia hoc tempore caelestibus editis virtutibus coruscaverant; erant ex Stephana Placentina & Lucia Viterbiensis, de quibus publica monumenta attulimus suo loco. Adit vero Henricus Institoris (a) de Columba virgine Perusina [I]: Sunt per Lombardiam inter quamplures virgines devotas Christi in magna vita sanctimonia cognita, & hoc dumtaxat in una religione, quae de poenitentia S. Dominici nuncupatur, demptis aliis religionibus, in quibus plures clarent miraculis, & inter illas habentur tres excellentissima sanctitatis, quarum una nomine Columba etatis circiter viginti quatuor annorum in civitate habe-

(a) Henr. Insti.

NOTAE [1] Inter mulieres illas religiosas quae institutum sororum S. Dominici de poenitentia sectatae per hos annos in Italia claruerunt, memoratur hoc soror Columba quam ex Henrico Institoris egisse tunc Perusii Annalista scribit. Verum licet virgo haec religiosa ante annos aliquot Perusii egisse potuit, per hos tamen annos moram traxisse Ferrariae constat. Teste enim Anonymo Ferrariensi in diario, anno praecedenti die VII. junii Ferrariam illa pervenit, ubi Hercules Eitenis Ferrariae dux illam cum honore excepit & in hospitio sororis Luciae agere illam iussit, donec monasterium, quod construendum curabat, abolveretur. Addit vero virginem illam quotidiano Eucharistiae pabulo Angelo ministrante refectam, eo solo cibo & vitam corporis aluisse. Demum sequenti (id est praesenti 1501.) anno, scribit die tandem V. augusti monasterii aedificio absoluto, Luciam & socias religiosam illam domum ingressas perpetuam hanc sedem elegerunt. Verum Columba post priorem illum adventum suum Ferrariam Viterbium concessisse indicat idem historicus ad A. 1502. scribens anno illo die XXIII. Columbam Viterbium Ferrariam accitam deductamque a viris eo missis ab Hercule Ferrariensi Duce, eamque venientem introductam in Monasterium ab eodem principe excitatum. Ex his potro intelligimus hunc Institoris qui meminit Columbae Perusii agentis, ante hunc annum commentarium illum suum scripsisse. MANSI

Columba sanctimoniales sola eucharistia sustentata.

Eadem in extasim rapi solita.

Rei veritas diligenti mic excusa.

XLVII. Miracula quae in ecclesia fiunt vera esse demonstrantur.

Jacobus Alamanus post mortem miraculis clarus. S. Vincentius a pluribus nationibus simul variis linguis loqui visus.

XLVIII.

(a) Trith. in chron. Spanbet. Bales. in addition. ad Nauc.

miraculorum a falsis notatur quoad differentiam vitae & mortis, quia etsi a malis intra Ecclesiam saltem numero etsi non merito existentibus sunt miracula vera, hoc tamen in vita eorum potest fieri, nunquam tamen post mortem, prout a sanctis in vita & post mortem clarescunt, unde quia majoris sunt aestimationis miracula post mortem, quoniam illa demonstrant animam in caelis maxima frui gloria beatitudinis, & hoc ex magnis praecedentibus meritis in terris acquisitis, & talium innumerabiles reperiuntur in Ecclesia, qui post mortem potius, quam in vita maximis claruerunt miraculis, immo in vita nescimus, ut novissime in Boronia frater Jacobus Alamanus, qui sacristanus in eodem conventu S. Dominici longo tempore fuerat, licet in vita regularem vitam duxisset sine omni reprehensione, eus tamen sanctitas post mortem primo revelata fuit per miraculorum coruscationem, caecis visum restituendo, leprosos mundando, mortuos suscitando, omne genus infermitatis expellendo, anni sunt sex a praesenti anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono computando, quibus ab hac luce migravit gloriosus hic sanctus. Et infra: Inter alios etiam B. Vincentius confessor noviter canonizatus ab annis paucis ex ordine Praedicatorum dono linguarum in suis predicationibus claruit, sicut & dono prophetiae, cum ab omnibus nationibus diversarum linguarum in uno suo naturali idiomae intelligebatur.

XLVII. Miracula quae in ecclesia fiunt vera esse demonstrantur.

Falsus tyranni filius cum familia. Demonum graffationes horridae.

pulerunt. Post quorum discessum multitudo demonum conveniens magna castrum illud inhabitare cepit, ululantes die ac nocte, atque plaudentes mirabilia faciunt.

Comparuisse in Gallis hoc etiam anno XLIX.

insignem impostorem, qui Apollonii Thyanici vitam aemulabatur, omnisque doctrinae specimen praese ferebat, narrat idem author (b) hisce verbis: Apparuit (b) Id. ib. his diebus Lugduni in Gallia homo natione Italus, nomine Joannes, qui se Mercurium maluit appellari propter omnimodam sapientiam, quam profitebatur antiquorum. Uxorem circumduxit & filios omnes lineis indutos, & imitatione Apollonii Thyanensis quondam philosophi, ut Damus est testis, catenam ferream a collo portantes, magna promittebat, & se veterum Hebraeorum, Graecorum, & Latinorum omnium perfectissimam gloriabatur habere scientiam, contemptor veterum, se cunctos eruditione excellere putabat, asserens neminem Graecorum vel Latinorum, praeter se unicum, fuisse sapientem, se namque in omni scientia mundi consummatum ostendit, rerum naturalium ac arcanorum omnium interpretem profundissimum esse confirmat. Magnam praese in publico fert gravitatem moribus & incessu severus cum mendicitate vitam docet propheticae, se naturam ad res summas restatur & divino Numine plenum. Metallorum transmutationem veram promittit, & nihil ignoratum videri appetit: se felicia infelicitare, infeliciaque felicia reddere posse pollicetur artem sequutus magicam naturalem, quam prisca Reges & sapientes in pretio habuisse cognoscuntur. Aliquantum tempore apud Regem Gallorum in pretio fuit, cui duo triumphantissima dona contulisse memoratur, alterum fuit ensis centum & octuaginta gladiolis refertus, alterum vero clypeus mirabili speculo illustratus. Haec duo miranda sub certa constellatione mirabiliter facta in quodam libello commemorat, & quem sint productura effectum vi naturae secretum manifestat. Denique Rex volens homines experiri scientiam praecipit medicos convenire omnes gratia disputationis, qui facto examine dixerunt ad Regem, illum supra hominem sapere, & cunctos mortales sapientia superare: aurum, quo illum Rex honoravit, omne pauperibus distribuit, & sua paupertate contentus, sibi ex omnibus penitus nihil reservavit. Externam sapientiae speciem auramque captare impostores atque haereticos consuevisse, ut simplices suis erroribus irriterent, saepius in annalibus dictum est, nimiumque facile huiusmodi hominibus principum aulam patent, pascenda inani novitate curiosae mentis gratia, ex quo

Magus Apollonium Thyanicum simulat.

Vanis se titillat encomiis.

Inanem astrologiam vendit.

Cultus muneribus a Rege qui afflicere supplicio debuit.

gravissima postea mala eruperunt.

L.
(a) *Burch. in ms. diar. Alex. VI. Sabel. en. 11. l. i. Pet. Bamb. Card. hist. Ven. l. 6. Guicci. l. 5. Ferro. l. 3. Sur. 10. 5. l. 4. c. 39. 40. 41. c. 6. Marian. l. 27. c. 9. l. l.*

Quod ad Ludovicum Francorum Regem attinet; multiplici simul cum Neapolitano, cum Hispano, cum Germano se implicare bello veritus, de conciliando sibi Ferdinando superiori anno egit, re-gnumque cum eo partiri constituit, (a) Alexander etiam Pontificem in armorum societatem, atque ad beneficiarium regni Neapolitani, cuius supremum imperium ad sedem Apostolicam pertinet, conferendum jus spe prædæ in Cæsarem Borgiam congerendæ allexit (b).

Jaçtabat vero Ludovicus Rex Venetique (c) pollicitur est parta Neapoli ad Constantinopolim castra admortui iri: bimestri vero ante eæ classes in ferum-mare fulcaverant ad expeditionem Neapolitanam ituræ, quo tempore etiam exercitum terrestrem Alegrio & Obignio ducibus Romam pervenisse, narrat Burchardus (d), sic inquit: *Feria secunda vicesima octava mensis junii omnes gentes ad aquam transversam allogiatæ venerunt per prata ad ordinationem Papæ ad burgum S. Petri per portam viridarii, & in eodem burgo convenerunt cum eis omnes aliæ gentes Regis Franciæ in urbe existentes, & omnibus simul congregatis inceserunt ordinatæ per pontem S. Angeli ituri ad Neapolim pro executione rei sibi commissæ. Papa erat in cameris horti castri prædicti, seu supra illius logiam, ubi cum magna delectatione vidit omnes prætereuntes. Gentium omnium pedum hujusmodi fuerunt duodecim millia, & equitum duo millia vel circa. Gentes hujusmodi secuta sunt triginta sex carruchæ cum triginta sex bombardis. Conjunxisse cum Gallis pontificias copias Cæsarem Borgiam tradit idem author, additque fœdus ab Alexandro cum Gallo & Hispano in Fredericum antea-innitum solemni ritu festo S. Petri promulgatum fuisse: *Martis die sequenti, inquit, vicesima nona junii prædicto festo Apostolorum Petri, & Pauli, & infra, finita missa reverendus dominus Hieronymus Porrius episcopus Adriensis intra portam cancelli accepit pluviale rubeum & mithram simplicem, ascendit ad Papam, & osculatus est ejus genu, petiit indulgentias, non benedictionem, quia huic orationi non conveniebat, & Papa concessit indulgentias plenarias. Episcopus ascendit ad pulpitr, & annuntiavit fœdus sive legam inter sanctissimum dominum nostrum Papam ac Francorum ac Hispanorum Reges conclusam & firmatam, de capitulis nihil. Finita oratione ac plenariis indulgentiis per ipsum episcopum pronuntiatis, Papa stans sine mithra in folio inceptit, Te Deum laudamus, quod cantores profecuti sunt,**

Conjun-
ctæ cum
Gallis
pontificiæ
copiæ.

Fœdus
inter
Pont. &
Galliæ
& Hisp.
Reges
promul-
gatum.

quo finito Papa dixit, Pater noster, & versiculos ac duas orationes, quas etiam dixerat in die Pentecostes proxime præterito, & dedit benedictionem more solito, & rediit ad palatium.

Interjectis nonnullis, ut Obignius Gal-lorum dux Alexandrum omnibus officiis profecutus, & a Cardinalibus osculo exceptus ad exercitum, qui pridie signa Neapolim versus moverat, se contulerit, subjicit Burchardus (e) judiciaria sententia Fredericum in sacro purpuratorum-patrum senatu jure regni Neapolitani fuisse spoliatum. Confirmat Surita (f) inter hos Reges extremo junio divisa Neapoli-tana jura, nempe Calabriæ & Apuliæ ducatus Ferdinando concessa: Neapoli-tano autem & Jerosolymitano regiis titulis cum reliquis Ludovicum fuisse apo-stolica autoritate donatum, damnato læsæ majestatis Friderico, qui exitialia cum Bajazethe Turcarum Imperatore adver-sus rempublicam Christianam fœdera percussisset, atque ingentia mala Christifide-libus ea proditione intulisset. Exceptum ab eo superiori anno Turcicum oratorem honorificentissime, dictum est, atque a-deo aperte Christianum nomen concita-to in arma Bajazethe prodidisse, ut re-fert Surita (g), ut etiam de facinore pu-blice gloriaretur. Illi autem gratias egerat Turca de patefactis Christianorum in hostes fidei consiliis, atque ad comprimendos Gallicos impetus Turcicam po-tentiam omnem obtulerat (h): verum cum sollicitaretur, ut in Italiam transferret arma prius Peloponesiacas urbes Venetis eripere, & Christianorum dissensionem in rem suam vertere maluit. Profitebatur interea Fridericus se desperatione sola coac-tum confugere ad Turcam, in quem si pax a Gallo & Pontifice ei daretur lubenter primus inter primos gladium stringeret. Sed ars illa politica, qua nutans folium sibi firmare putabat, ipsum evertit, siquidem Ferdinandus Hispaniarum Rex sceleris, quo idem Fridericus se tueri putabat, odio in eum conspiravit, ac Pontifex illum, ut Christiani imperii proditorem execra-tus, ac detestatus, regio jure hoc diploma-tate exiit (i).

Ad perpetuam rei memoriam.

Regnans in altissimis & triumphans Ec-clesia, cui Pater æternus cæli & terræ do-minator dominus præesse dignoscitur, cui-que sanctorum & sanctarum ministrant agmina & angelorum laudis gloriam de-cantant, vicariam sibi in terris constituit ecclesiam militantem unigenito filio Dei vi-vi domino nostro Jesu Christo ineffabili com-munione copulatam. Ad hujus namque mi-litantis Ecclesiæ regimen, licet immeriti, di-

LII.

(e) *Id. ib. ead. p. 146. (f) Sur. 10. 5. l. 4. c. 43.*

Frederi-cus Rex Neap. Christiani imperii proditor.

(g) *Sur. 10. 5. l. 4. c. 1.*

(h) *Id. ead. cap.*

Dum scelerare fir-mare so-lum pu-tat illud evertit. (i) *L. 5. buil. ser. p. 225. & 270. ext. etiam in alio ms. sign. Sici-lia & Neap.*

LIII.

divina dispositione vocati circa quarumli-bet fidelium nationum felicem statum & animarum salutem, prout ex debito tene-mur, summi pontificatus officii nobis, ut præfertur, injuncti cogitatus nostros liben-ter effundimus, ac parres apostolicæ solici-tudinis adhibemus, sed illa nos propensius urgeat atque compellit, ut nobis & Roma-næ ecclesiæ subjecta regna civitates, terras, atque loca omnia & singula per nostræ provisionis ministerium, sublatis ab ea-simistris quibuslibet ac omnibus & singulis eorum salutem & felicem statum, nec non desolatorum evitacionem concernentibus ma-ture ac debite compensaris utilissimi ac scilicetis regimini præsidio fulciantur, pia-que tranquillitatis & quietis dulcedine gaudeant, & ex hujusmodi pace & tran-quillitate alia nostra & dictæ Romanæ ec-clesiæ civitates, terræ ac loca bellorum tur-binibus eorumque suspicionibus libera prof-peris gratulentur eventibus, ipsaque omnia etiam ad laudem & gloriam Christiani nomi-nis, nostrumque ac dictæ ecclesiæ statum salubrem felicitatem temporalium & spiritualium suscipiant incrementa.

Dudum sperantes quod tunc charissimus in Christo filius noster Fredericus de Ara-gonia in fidei sinceritate ac obedientia & devotione erga ecclesiam Romanam perse-veraret, illamque in veram regni Siciliæ & terræ citra pharum dominam & pro-prietariam recognosceret, prout etiam se-ssponte facturum obtulerat, ejusdem Fre-derici in ea parte supplicationibus inclina-ri, regnum Sicilia cum dicta tota terræ citra pharum juxta & secundum illum sta-tum, quem clara memoria Ferdinandus I. pater & Alphonsus II. frater præfati Fre-derici Regis ejusdem regni & terræ illud melius tenebant & possidebant, sive alter eorum tenebat & possidebat, civitate no-stra Beneventana & illius territorio ac di-strictu exceptis, qualitercumque ad eandem ecclesiam legitime reversum & devotum esset, præfato Frederico pro se suisque li-beris recta linea ex suo corpore legitime descendentibus natis, & nascituris cum-censu annuo, aliisque conditionibus modis, adjectionibus, promissionibus, cau-relis, clausulis, voluntatibus, & ordina-tionibus tum expressis, de venerabilium fra-trum nostrorum ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalium consilio pariter & as-sensu, ac ex certa nostra scientia, & de apostolica potestatis plenitudine per alias nostras literas concessimus, & confirmavi-mus, & de novo largiri fuimus, volentes & intendentes præfatum Fredericum de prædictis regno & terra citra pharum, ut præfertur, per vexillum præfate ecclesiæ illius nomine sibi tradendum & assignan-

Ut re-gnam benefici-centia pontificia acceperit.

dum investiri, recepto ab eo fidelitatis de-bitæ juxta formam inferius annotatam iu-ramento, prout in literis prædecessoris, qua-rum tenores ac si de verbo ad verbum præ-sentibus insererentur, haberi volumus pro-sufficienter expressis & insertis, plenius contineretur.

Cum autem præfatus Fredericus post-quam actualem de regno & terra citra-pharum hujusmodi investituram per tra-ditionem & assignationem dicti vexilli per-tunc nostrum & sedis Apostolicæ lega-tum ad eum propterea destinatum recepisset, & regiam coronam capiti suo impo-sitam de manibus dicti legati suscipisset, juramento fidelitatis debite juxta formam inferius annotatam & homagio, nec non servitio, vassallagio, & ligio per eum in præfati legati manibus præstitis, quæ etiam antea per procuratorem suum legitimum, in manibus nostris præstita, suæ salutis si-que status & honoris immemor, Dei timore postposito, erecta cervice in reprobum sensum datus, contra proximum juramen-tum veniens, nostris & ejusdem Romanæ ecclesiæ notoriis rebellibus receptum in re-gno & terra prædictis dare, illisque ac terrarum & locorum ejusdem Romanæ ec-clesiæ notoriis occupatoribus favorem & auxilium præstare, provisiones apostolicas etiam in favorem ejusdem sanctæ Roma-næ ecclesiæ Cardinalium factas, illarum-que effectum, nec non libertatem ecclesia-sticam in nostrum & dictæ sedis contemp-tum multipliciter impedire, ac ad aliam urbem victualia deferentibus nova victua-lia imponere, & etiam ne deferrentur pro-hibere, ac [quod pejus & abominabilius est, ac Christiano principe omnino indi-gnum] intelligentiam non parvam cum-Turcorum tyranno, apud quem continue suos tenet oratores, habere, illique adha-rere, præfati-que Turcorum tyranni orato-res sæpenumero cum maximo honore reci-pere, illosque penes se retinere, & cum-eis conversari, ipsosque perfidissimos Turcos ad invadendum Christianorum terras at-que loca, ac Italiam ingrediendum hortari & inducere non expaverit, ex quo supe-riori anno maxima & fere irreparabili-damna universæ reipublicæ Christianæ sub-secuta fuerunt, de quibus nobis inexcusa-bili notorio consistit, propter quod eum-jure, si quod ei in dicto regno & terra citra-pharum competeat, ipso jure privatum, censuimus, prout harum literarum serie-censuimus.

LIV. Præstite-rit fidei sacramen-tum.

Deinde infrege-rit exce-peritque rebelles ecclesiæ.

Conjura-rit cum Turca-rum ty-ranno.

Omni ju-re regio ob flagi-tium ex-auctora-tus.

LIV. De suc-cessione Gallus & Hisp. contendant.

Et propterea charissimi in Christo filii nostri Ludovicus Rex Francorum Christia-nissimus, & Ferdinandus Rex ac Eliza-beth Regina Hispaniarum catholici, quo-rum quilibet etiam regnum cum terra ci-
tra

Isto fecere Frederico & Turcis bellum indicunt.

tra pharum hujusmodi ad se de jure spectare preterit, ut veri eiusdem fidei catholice zelatores & propugnatores considerantes, ac animo secum sepius revolventes quot & quanta mala, dispendia, & detrimenta, nisi brevi occurratur, eidem reipublice Christiane ob rabiem ipsorum perfidissimorum Turcorum in dies cum majori audacia Christianorum terras invadentium & occupantium, & sua tyrannidi ac spurcissima secte subicientium ex mutua prelati Frederici cum eisdem Turchis intelligentia sint provenitura, pro eorundem pia erga ipsam rempublicam Christianam devotione ac regia magnanimitate decreverunt prefato Frederico eisdem Turchis adherente, & illos in dictum regnum [quod Deus averrat] introducere volente de regno & terra prefatis expulso, prefatisque regno & terra juxta divisionem per nos faciendam in eorum ditionem redactis, contra ipsos Turcos terra marique nostris adhortationibus eis sepius pro zelo defensionis fidei catholice factis irumpere, & usque ad totale illorum exterminium perseverare more progenitorum suorum, qui diversa regna, provincias, terras, atque loca ab infidelium manibus eripuerunt, pro parte eorundem Francia & Hispaniarum Regum & Regina affirmantium, se velle hanc contra ipsos Turcos provinciam pro eorum pia & singulari devotione, ac fidei catholice exaltatione, reipublice Christiane defensione, habitis regno & terra predictis, per qua facilius aditus contra ipsos perfidissimos Turcos eis patebit, & sine quibus nihil eidem sancte expeditioni utile, facere posse confidunt, omnino suscipere, & susceptum non relinquere, donec, divina favente clementia, felicem & optatum consequantur effectum, ac plane considerere regnum ipsum ab ipsis perfidissimis Turchis, ac aliis quibuscumque defendere, & in pacis amenitate fideliter regere & gubernare posse, solumque superesse ad hanc sumendam provinciam, resque suas componendas, quietemque perpetuam inter eos fundandam, cum quilibet eorum, ut dictum est, jus in regno & terra predictis habere preterant, ut nos pro eadem Romana ecclesia, quam etiam ipsi in veram regni & terra predictorum dominam & proprietariam recognoscere, ac iura illi etiam ratione census & investitura debita exhibere volunt & intendunt, eos de eisdem regno & terra citra pharum respective juxta infrascriptam divisionem, per nos ad evitandum dissensiones & bella, que aliter inter eos occasione dicti regni cum maximo totius reipublice Christiane damno periculo & detrimento facile evenire possent, faciendam investiamus, nobis fuit humiliter

supplicatum, ut cum nostri & ejusdem Romanae ecclesie devotissimi filii, & quoad vires sua se extendere poruerunt, pro nobis & eadem Romana ecclesia pugiles & propugnatores eximii eorum passim ac perpetuo pro eorum pia devotione ac regia magnanimitate sint futuri, & ad premissa omnia peragenda promptissimi & paratissimi, eos de regno & terra citra pharum hujusmodi respective investire, aliasque eis & eorum statui, totiusque reipublice Christiane paci & quieti in premissis opportune providere de benignitate Apostolica dignemur. Nos igitur ad immensam devotionem, quam Francia & Hispaniarum Reges & Regina prefati ad nos & prefatam semper gesserunt & gerunt Ecclesiam, ac illarum preclara gesta, suaque quamplurimam grandia merita, quibus personas suas illorum largitor Altissimus insignivit, debitum respectum habentes, sperantes quoque quod ipsi progenitorum suorum predictorum vestigia imitantes in sue fidei sinceritate, obedientia, & devotione erga nos & prefatam ecclesiam perseverabunt, ac publica utilitati, qua privata preterenda est, consulentes, pro eorum regia magnanimitate atque potentia rempublicam Christianam tot & tantis calamitatibus jamdudum ab ipsis perfidissimis Turchis oppressam & quassatam restituent, & liberabunt, ac rebus in discrimine positis opportune consulent, & deinde in pacis quiete & dulcedine omnia conservabunt, quemadmodum per dilectos filios nobiles viros Rogerium de Agramont dominum loci de Agramont ejusdem Ludovici Francorum, & Franciscum de Royas dominum de willamcliori Ferdinandi & Elizabeth Hispaniarum Regum & Regina predictorum consiliarios & oratores ad nos destinatos constanter asseverarunt, volentesque de eisdem regno Sicilia citra pharum & terra utiliter disponere & ordinare, ac premissis salubriter providere, hujusmodi supplicationibus inclinati, habitis super iis cum eisdem fratribus nostris deliberatione matura, ad laudem omnipotentis Dei Patris & Filii & Spiritus Sancti ac gloriose semperque Virginis Mariae, necnon beatorum Petri & Pauli Apostolorum, totiusque curiae celestis triumphantis, ad honorem quoque, pacem, & tranquillum quoque statum nostrum & sedis predictae ac ejusdem Romanae ecclesie sponsae nostrae & regni predicti, salutem quoque, quietem & conservationem principum, ducum, comitum, procerum, magnatum, & populorum ejus, de fratrum nostrorum eorundem consilio pariter & assensu, ac ex certa nostra scientia, & de simili apostolica

Poscunt ut inter eos regnum dividatur.

LVI.

Mittunt oratores ad Alex.

Que facta inter Reges divisio.

Exceptum Beneventum.

potestatis plenitudine autoritate apostolica tenore presentium, prefatum regnum Sicilia cum dicta tota terra citra pharum in duas partes dividentes, Neapolitanam & Cajetanam civitates, ac totam terram Laboris, & provinciam Aprutinam pro eorum justo valore Ludovico Francia cum titulo Regis Neapolis & Jerusalem, ducatus vero & omnes provincias Calabria & Apulia cum toto eorum terra etiam pro eorum justo valore Ferdinando & Elizabeth Hispaniarum Regibus & Regina prefatis cum titulo ducis & ducissa Calabria & Apulia pro eis insimul dum vixerint, & altero eorumdem Regis & Reginae Hispaniarum decedente pro illo ex eis, qui superstes remanserit, suisque liberis & successoribus tam masculis quam feminis ex legitimo matrimonio natis per rectam lineam ex suis corporibus respective legitime descendentibus, natis & nascituris, prout ad unumquemque Regum & Reginae predictorum juxta hujusmodi divisionem pertinent qualitercumque regnum terra Laboris, ducatus, & provincia hujusmodi ad eandem ecclesiam legitime reversa & devoluta sint, vel alias quovis modo illorum dispositio ad nos pertineat cum omnibus iuribus & pertinentiis suis, exceptis tamen civitate nostra Beneventana & illius territorio & districtu predictis, cum censu annuo, aliisque conditionibus, modis, formis, adjectionibus, provisionibus, clausulis, cautelis, voluntatibus, & ordinationibus universis, respective annotatis, de similibus consilio, assensu, scientia, potestatis plenitudine, & autoritate infendum perpetuum, sine tamen prejudicio iuris eis alias in regno, terra, ducatus, & provinciis predictis, forsitan respective competentis, & per presentes derogare non intendimus, divisione predicta per nos inter dictos Reges & Regiam facta, salva tamen remanente etiam respective concedimus & largimur; volentes & intendentes eosdem Francia & Hispaniarum Reges & Regiam de ipsi regno & terra, ac ducatus, provinciis ut prefertur, juxta predictam divisionem per vexillum ejusdem Romanae ecclesie per nos seu sedem predictam, aut per aliquem ejusdem sanctae Romanae ecclesie Cardinalium vel alium, cui hoc duxerimus committendum, nostro & ejusdem Romanae ecclesie nomine conferendum, & exhibendum de proximo investiri, ac Ludovicum Regem Neapolis & Jerusalem, Ferdinandum vero & Elizabeth prefatos Calabria & Apulie ducem & ducissam eisque in regno, terra, provinciis, & ducatus predictis succedentes ita de cetero nominari, sique ab omnibus censeri, teneri, & reputari debere,

ita tamen, ut ipsi ante presentium de manibus nostris seu mandatariorum nostrorum receptionem juxta formam inferius annotatam fidelitatis debite juramentum & hominagium, nec non servitium, vassallagium, & ligium in nostris per se vel procuratores suos ad hoc ab eis specialiter constitutos, & iterato cum eos de regno, terra, & ducatus, ac provinciis predictis contigerit, ut prefertur, actualiter respective investiri tempore traditionis dicti vexilli, & actualis investiturae predictae in ipsius commissarii nostri nostro & ejusdem ecclesie nostrae nomine recipientis manibus presentent, pro hujusmodi feudo prestari debita, ac etiam consueta, civitatem autem nostram Beneventanam predictam, cum eius territorio, districtibus, & pertinentiis per nos seu Romanum Pontificem distinctis vel distinguendis cum eorum incolis, prout illam sibi dudum prefata Romana ecclesia specialiter retinuit & reservavit, harum serie nobis, & prefatae ecclesie specialiter reservamus. Et ne ullo unquam tempore inter Francia & Hispaniarum Reges & Regiam prefatos eorumque successores occasione dictae divisionis ac fructuum, reddituum, & proventuum regni, terra Laboris, ducatum, & provinciarum predictorum sic divisionum aliqua dissensiones possint suboriri, sed inter eos pax, amicitia & concordia ad effectum conservationis status nostri, & ejusdem Romanae ecclesie, ac totius reipublice Christiane perpetuo vigeant & perseverent, de similibus consilio, assensu, scientia, potestatis plenitudine, & autoritate, volumus, statuimus, & ordinamus, quod quilibet Regum & Reginae predictorum, suorumque successorum, in parte eum contingente, sicut supra divisum, plenum dominium, ac integram supremam aequalem & regiam in omnibus & per omnia jurisdictionem habeat, reservata semper nobis & sedi Apostolicae predictae jurisdictione, illa, que ratione hujusmodi feudi debetur, ac omnes fructus, redditus, proventus, obventiones, & emolumenta, quaecumque partis eis contingenti, & sic, ut supra, divisae, pro eorum justo valore habere debeant, ita tamen quod prefatus Rex Francia medietatem dohanae pecudum dictae provinciae Apulie ultra omnia premissa de manibus commissariorum eorundem Regis & Reginae Hispaniarum puram, quietam, & absolutam percipiat annuatim, ac per Regem & Regiam Hispaniarum prefatos quolibet anno statuatur una dies, in qua dicta dohana ad firmam concedi debeat, cui concessionem faciendam prefatus Francia Rex si voluerit, suos commissarios poterit destinare, qui predictae ad firmam concessionem sic

Imperata sponso feudiciaria.

Supremum imperium reservatum sedi Apost.

sic faciendae interesse & consentire debeant, & si forsan contingeret partem unius ex Regibus & Regina praefatis sic, ut supra, divisam majorem annui redditus parte alterius existere, fiat hinc inde inter eos compensatio, ita ut ipsi Reges & Regina in portionibus reddituum & proventuum praedictorum sint aequales, excepta tamen dicta medietate dohanae, quam praefatus Rex Franciae puram, quietam, & absolutam ultra omnia, ut praefertur, percipiet superfluentes eisdem consilio, assensu, & scientia potestatis plenitudine, & auctoritate omnes & singulos tam juris quam facti defectus, si qui forsan intervenerint in praemissis, aut aliquo eorum.

LVII. Quae conditiones initae.

Conditiones vero, de quibus supradictum fuit, sunt haec, videlicet, promittent & jurabunt tam Franciae & Hispaniarum Reges & Regina praefati ex nunc in manibus nostris, qui successively in ipsius commissarii nostri per traditionem vexilli praedicti de regno & terra ac ducatus, & provinciarum praedictarum modo praemisso investientis manibus, ut praefertur, quam etiam in singulis investituris eorum seu in dictis regno, terra, ducatus, & provinciis heredes iuxta formam infra scriptam, quod ipsi vel illi nullas unquam conspirationes, colligationes, vel conjurationes cum quibuscumque Regibus, principibus, seu magnatibus, communitatibus, universitatibus, aut personis aliis fidelibus vel infidelibus contra nos vel successores nostros Romanos Pontifices canonice intrantes, aut dictam Romanam ecclesiam, seu in eorum damnum faciant, aut fieri consentiant, seu permittent quantum in eis erit, nec factas ratas habebunt, & quod nunquam a nostra & dictae ecclesiae obedientia & devotione recedant, nec aliquod schisma contra nos vel successores nostros, aut Romanam ecclesiam faciant, aut cuiuscumque schismatis vel haeresis imitatores erunt, seu fautores, nec huiusmodi conspirationes, colligationes, conjurationes, seu schisma contra nos vel successores nostros aut ecclesiam praedictas faciant, aut schismaticos vel haereticos receptabunt, seu quocumque modo eis faverunt, aut eis, seu eorum alteri aliquod consilium, auxilium, vel favorem praestabunt, nec aliquos nobis & dictae ecclesiae rebelles aut nostros seu dictae ecclesiae hostes vel inimicos, seu rerum & bonorum dictae ecclesiae invasores, aut occupatores in regno, terra, & ducatus praedictis, aut in aliqua ipsorum parte receptabunt, aut per alios receptari quomodo patientur, seu permittent sciant, sed illos efficaciter persequuntur. Si vero in eorum & suorum in dictis regno, ducatus, provinciis, heredum obitu legitimum, prout subsequitur, heredem & Re-

Imperatum obsequium erga sedem Apost.

ginam ac heredes suos praefatos, quod absit, non habere contigerit, regnum & ducatus huiusmodi ad praedictam ecclesiam Romanam & eius dispositionem libere revertantur: descendentes autem ex ipsis Regibus & Regina, ac suis heredibus dictorum regni & ducatus & provinciarum respective, Regibus & ducibus mares & foeminae in illis etiam respective succedant; ita tamen quod masculi feminis, & majores minoribus in eodem gradu praefertantur, & sic exinde ab omnibus successoribus observetur: volumus tamen filium, vel filium filii vel filiae majoris, etiam in vita patris aut matris praemortui seu praemortuae in successione praedicta semper patruo vel sorori patris, aut matris, aliisque transversalibus praefertari. In regno vero & ducatus praedictis nullus succedat, qui non fuerit de legitimo matrimonio procreatus.

Successionis ordo praescriptus.

Ad haec tam ipsi Reges & Regina, quam sui in dictis regno & ducatus heredes regnum & ducatus huiusmodi aliter quam, ut supradictum est & nullatenus dividant, sed semper unus tantum eorum in partem contingente sub huiusmodi conditionibus & divisione immediate & in capite nomine Romanae ecclesiae illa respective tenebit, & tam ipsi quam praedicti sui in dictis regno & ducatus heredes sub propriis nominibus nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, ac Romanae ecclesiae expressis suis & heredum ipsorum nominibus ligium & homagium faciant, & dictum juramentum fidelitatis, mentionem expressam de praesentibus literis faciendo, praestabunt, ut praefertur. Huiusmodi autem ligium & homagium ipsi Reges & Regina ac dicti sui heredes facere, & juramentum fidelitatis praestare iuxta subscriptam formam, quilibet videlicet ipsorum Regum & Reginae, per eum vel procuratorem suum intra datam praesentium literarum, quae eis, vel eidem procuratori fiet in manibus nostris, & cum ipsis de regno & ducatus praedictis actualiter per traditionem dicti vexilli investiri contingeret in manibus commissarii nostri ad hoc propterea destinandi investiant. Idem vero heredes, si Romanus Pontifex in Italia fuerit, infra sex menses, si vero extra Italiam esset infra annum, postquam regni & ducatus praedictorum dominium adepti respective fuerint, teneantur & singulis successoribus ac eidem Romanae ecclesiae renovabunt tam ipsum ligium & homagium, quam etiam huiusmodi juramentum. In optioe autem & beneplacito erit Romani Pontificis, seu praedictae ecclesiae ipsos Reges & Reginae, ac heredes suos praedictos vocare ad praesentiam-

LVIII.

Reges ad obsequium clientelae praestandum adigi possunt.

standum personaliter juramentum fidelitatis ac ligium & homagium huiusmodi Romano Pontifici ac eidem ecclesiae, dummodo ad hoc illis tutum locum statuat & assignet, vel aliquem Cardinalium ipsius ecclesiae, aut alium, qui vice Romani Pontificis juramentum iuxta eandem formam & homagium huiusmodi recipiat, destinare. Ipsi quoque Reges & Regina in nostris ex nunc, ut praefertur, & deinde in ipsius commissarii nostri destinandi manibus jurabunt, se ad hoc specialiter fore obligatos, & tam ipsi Reges & Regina, quam sui in dictis regno & ducatus heredes nobis & singulis successoribus praedictis, atque eidem ecclesiae, quando praesentibus huiusmodi fidelitatis juramentum jurabunt, se ad hoc specialiter obligatos, quod videlicet nunquam ipsi & sui heredes praedicti per se vel alium seu alios quocumque modo procurabunt, ut ipsi vel aliqui eorum eligatur vel nominetur in Regem vel Imperatorem Romanorum, vel in Regem Theutoniarum, vel dominum Lombardiae vel Tusciae, & si electionem vel nominationem ad imperium vel regnum Romanorum, seu regnum Theutoniarum, vel dominium Lombardiae, aut Tusciae, seu majoris partis huiusmodi de illis celebrari contigerit, nullum huiusmodi denominationem, vel electionem assensum praestabunt, aut se intromittent nullo modo in regimine ipsius imperii vel regni Romanorum, seu Theutoniarum, aut domini Lombardiae, seu Tusciae vel majoris partis eorum ad quodcumque eorum ipsi nominati fuerint vel electi.

LIX. Imperium cum regno Neapol. conjungi vetitum.

Quod si ipsi Reges & Regina, vel aliquis in dictis regno vel ducatus heredum studentibus & procurantibus eis ad imperium ipsum seu dictum regnum Romanorum, sive regnum Theutoniarum, aut dominium Lombardiae, sive Tusciae aut majoris partis eorum electi seu nominati fuerint, aut si post talem electionem in imperii vel regni Romanorum, sive regni Theutoniarum, aut domini Lombardiae, seu Tusciae, aut majoris partis ipsorum regimini ipsi se manifeste intromiserint sine expresso nostro vel successorum nostrorum mandato, eo ipso a jure regni & ducatus praedictorum respective cadant ex toto, illaque prorsus amittant, & ad Romanam ecclesiam libere revertantur. Si autem ipsi Reges & Regina, vel aliquis ex dictis heredibus electioni vel nominationi pro tempore factae, non procurantibus ipsis, aut etiam palam vel occulte procurantibus, forsitan consenserint & quod huiusmodi electioni vel nominationi, seu juri omnino renuntiant, & quod de imperio, seu aliquo praemissorum, ad quod electus seu electi, nominatus seu nominati fuerint aut fuerint, nullatenus se-

intromittat seu intromittant moniti, nisi infra quatuor mensium spatium post nominationem huiusmodi, vel tali electioni vel nominationi aut juri renuntiaverit seu renuntiaverint, vel si de ipso imperio vel aliquo praemissorum, ad quod electus seu nominatus electi seu nominati fuerint seu fuerint, se intromiserit vel intromiserint quocumque modo, ex hoc sit vel sint eisdem regno & ducatus, & omni prorsus jure eorum respective privatus ac privati, & ut dictum est, ad ecclesiam libere devolvantur. Si vero ad eos vel suos in eisdem regno & ducatus heredes non possit talis monitio pervenire, super quo utroque impedimento videlicet, quod moneri commode nequeant, credetur & stabitur assignationi dumtaxat Romani Pontificis, sufficiat monitio publica & sollemnis, ita quod si infra sex menses eorum quilibet, prout eum concernit, non renuntiaverit, vel heredes non renuntiaverint, aut de imperio seu aliquo alio praedictorum, ad quod ipsi vel heredes sui electi vel nominati fuerint, quomodolibet se intromiserint, ex hoc cadant ab omni jure regni & ducatus praedictorum, ac illa ad ipsam Romanam ecclesiam libere devolvantur.

Si jungantur regnum ad ecclesiam devolvatur.

LX.

Ceterum si contigerit aliquem de praedictis heredibus, qui deberet in praedictis regno & ducatus Lombardiae, aut Tusciae, vel majoris partis eorum nominari, seu eligi vel assumi, nullatenus eorum regni & terrae possessionem nanciscatur, vel habeat, nec se de illorum cura seu dominio aut regimine per se vel alios aliquatenus intromittat, nisi imperio seu regno Romanorum, seu regno Theutoniarum, aut dominio Lombardiae, seu Tusciae, seu majoris partis eorum, ad quodcumque eorum electus seu nominatus fuerit, vel assumptus & omni juri sibi de illis competentem omnino renuntiet, & si illorum aliquod, sive de jure, sive de facto, tenere voluerit regnum & ducatus huiusmodi, omnino dimittat ipsa nullo unquam tempore reassumpturus cadatque, atque ab omni successione & jure, quod in regno & ducatus huiusmodi sibi competere, ipso facto, ita quod illa ad Romanam ecclesiam, ejusque dispositionem plenarie & libere devolvantur. Quod si non extantibus masculis foemina in eisdem regno & ducatus praedictis successerit, illa Regi vel Imperatori Romano, seu in Regem vel Imperatorem Romanum electo, aut Regi seu electo in Regem Theutoniarum, seu dominum Lombardiae, aut Tusciae, vel majoris partis eorum dominum, nunquam matrimonialiter copuletur, & si contrarium fecerit, eo ipso cadat a regno & ducatus praedictis, & prorsus ipsorum jure

Si foemina regno vel ducatus Calabrie succedat non possit nunc habere Roman. Regi.

iure privata sit, illis ad eandem ecclesiam devolutis. Si autem Reges & Regina prefati, vel aliquis suorum in regno vel ducatus predictis heredem contra hoc venerit vel venerint, eo ipso excommunicari, & insuper labe & perjurii reatu respersi & notari existant. In huiusmodi quoque iuramento etiam per dictos Reges de proximo faciendo ipsi & sui in dictis regno & ducatus heredes, quoties illud prestiterint, addent expresse, quod nullo unquam tempore regnum, seu imperium Romanum, aut regnum Theutoniae, vel dominium Lombardiae, seu Tusciae, aut eorum majoris partis, seu Lombardiam, vel Tusciam, vel maiorem partem earum per se vel alium, seu alios occupabunt, capient, vel acquirant, aut sibi alias quomodolibet vendicabunt, vel dicti heredes per se, vel alium, seu alios occupabunt, capient, vel acquirant, aut sibi alias quomodolibet vendicabunt sine nostra ac successorum nostrorum expressa voluntate & assensu, & si secus fecerit seu fecerint secundum predictam formam poenas similes incurrat & incurrant.

LXI.

Quod autem dicitur de maiori parte Lombardiae seu Tusciae intelligatur scienter & prater quam de ducatu & dominio Mediolanensi, ac aliis terris & dominiis, quae prefatus Ludovicus Rex ibi tenet & possidet, ac ad eum ratione ducatus & domini predictorum pertinent. Si vero ignovanter eadem ad mandatum Ecclesiae dimittere teneatur, & ipsi heredes teneantur, & si ea ad mandatum ecclesiae dimittat seu dimittant non incidat nec ipsi incidant in poenam in isto articulo & similibus constitutam, si vero moniti aut moniti non dimittat seu dimittant, incurrat & incurrant poenam, prout est in hoc articulo & in aliis constitutam. Quod si forte in posterum Regem & duces prefatos contringat in Imperatorem eligi, postquam regni & ducatus predictorum fuerint possessionem adepti, non transeant ad imperium, alioquin in poenas incidant in hoc articulo & aliis similibus comprehensas.

Filius vocatus ad imperium emancipandus.

Quod si regni & ducatus predictorum possessione nondum habita vel obrenta in Imperatorem electi transire voluerint ad imperium, in manibus ipsius Romani Pontificis, vel illius, quem ad hoc idem Pontifex duxerit destinandum, filium successorum in regno & ducatus predictis, cuiuscumque fuerint aetatis emancipent, ac regno & ducatus prefatis renuntient, nihil juris in eis retinentes clam vel palam, nec etiam cuiuslibet patriae vel alterius potestatis occasione, nec ipsum filium ad subsidium vel aliquod servitium faciendum

juramento vel voto, stipulatione vel facto sibi vel successoribus suis astringant, sicque factus filius sui juris ab eodem Romano Pontifice vel alio destinato ab ipso protinus investiat de regno & ducatus predictis, ad quorum successionem, si forte decederet sine liberis, nullo unquam tempore pater veniat Imperator existens, sed si imperio & omnibus, quae ad ipsum imperium pertinent, idem pater renuntiare voluerit, & ipsis regno & ducatus tantum esse contentus, post renuntiationem huiusmodi ad illorum successionem libere admittatur, & tunc ab ipso Romano Pontifice vel alio destinato ab eo investituram recipiat regni & ducatus predictorum, idem vero filius sic assumptus si major decem & octo annis fuerit, libere administret, sed quandiu minor extiterit, tam ipse, quam regnum & ducatus huiusmodi in custodia Romanae ecclesiae remaneant, donec Rex vel dux ipse aetatem compleverit antedictam: fructibus nihilominus & obventionibus ipsorum regni & ducatus, ex quibus sumptus necessarij faciendi pro eorundem regnis & ducatus custodia deducuntur Regi vel duci conservandis eidem, & lucro alteri ratione ipsius custodiae non cessuris. Quae vero de filio dicitur, ut videlicet regnum & ducatus huiusmodi possint sub observatione praemissa a patre ad imperium transeunte dimitti.

LXII.

De filia etiam duximus statuendum salvis aliis conditionibus supradictis, & si Rex vel dux non habens filios in Imperatorem electus ad imperium transire voluerit, de personis, quas supra diximus, liberis non extantibus, in regno & ducatus predictis succedere possint alii, qui superstitibus fuerint, quae de filio & de filia praedictis observentur in illis, excepto emancipationis articulo, qui in solis illis procedere poterit, qui capaces emancipationis existant ratione patriae potestatis. Declaramus etiam quod si Regi vel duci sive filio decedenti superstitis sit filia vel mulier alia, quae iuxta praefatam formam debeat ad huiusmodi successionem admitti, & quae Imperatori, dum Rex ipse viveret, fuerat desponsata vel nupta, illa non succedat, ut praemittitur, & si regno & ducatus predictis sibi delatis Imperatori nupsit, cadat protinus & ab eisdem, nisi vice eius imperio prorsus renuntiat ipsi regno vel ducatus solummodo sit contentus. In primo autem casu, repulsa filia & alii predictis, ad personas alias servatis gradibus regnum & ducatus predicti perveniant, quae praenotata sunt, quod in eisdem regno & ducatus possunt succedere, si Regi vel duci praemortuo liberi non superstiti. In secundo autem casu regnum

quum & ducatus ipsi ad Romanam ecclesiam libere devolvantur, regnumque & ducatus praedicti imperio nullo modo subdantur, seu sibi ullo unquam tempore in eadem persona quomodolibet uniantur, & praefate super hoc articulo tam per poenas spirituales, quam alias cautiones cavebitur iuxta Ecclesiam voluntatem quomodocumque Romanus Pontifex hoc duxerit requirendum cum prorsus sit intentionis Romanae ecclesiae, ut regnum & ducatus huiusmodi nullo unquam tempore uniantur, ut scilicet unus Romanorum Imperator & Neapolis Rex, aut Calabriae & Apuliae dux existat. Quod autem circa unionem huiusmodi cum imperio dicimus, hoc ipsum circa unionem cum regno Romanorum & regno Theutonico, seu cum Lombardia, vel Tuscia, sive cum maiore parte ipsorum Lombardiae & Tusciae, exceptis super expressis, intelligimus & volumus esse dictum.

LXIII. Quodnam vestigialium in dictum,

Pro toto vero generali censu regni Neapolis quatuor, ac pro censu ducatus Calabriae & Apuliae praedictorum etiam quatuor millia unciarum auri ad pondus ipsorum regni & ducatus in festo B. Petri Apostoli de mense iunii, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipsi Romano Pontifici & Romanae ecclesiae per dictos Reges & regnum ac suos in dicto regno & ducatus heredes annis singulis persolvantur. Si vero ipsi Reges & Regina, vel idem sui in dictis regno & ducatus heredes quocumque termino non solverint integre censum ipsum, & expectati per duos menses terminum ipsum immediate sequentes de illo ad plenum non persolverint, eo ipso erunt excommunicationis vinculis innodati. Quod si secundo termino infra alios duos subsequentes menses sine diminutione qualibet non persolverint, totum regnum & ducatus huiusmodi ecclesiastico erunt interdicto supposita. Si vero nec in tertio termino, nec infra alios duos menses proximos per plenam satisfactionem illius ejusdem census eis duxerint consulendum, ita quod transactis eodem tertio termino, ac duobus proximis sequentibus mensibus non sit de huiusmodi censibus primi termini ipsi Romanae ecclesiae satisfactum integre, ab eisdem regno & ducatus ipsorumque iure cadant ex toto, regnumque & ducatus huiusmodi ex tunc ad eandem Romanam ecclesiam integre & libere revertantur. Si autem de censibus huiusmodi primi termini infra dictum tertium terminum, & duos subsequentes menses plenarie satisfecerint, nihilominus semper per dictis censibus singulorum terminorum simili modo si dictorum solutione cessaverint, vel illos non solverint similes poenas incurrant, salvois aliis poenis & processibus, quae vel qui de Ann. Eccl. Tom. XXX.

iure inferri vel haberi poterunt per Romanum Pontificem in hoc casu.

In quolibet etiam triennio ipsi Reges & Regina, sive in dictis regno & ducatus heredes dabunt nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus quilibet unum palafredum album pulchrum & bonum in recognitionem veri domini eorundem regni & ducatus. Ad haec, cum regnum & ducatus huiusmodi possideant, & in eis plenam obedientiam habeant, ac Neapolis & Jerusalem verus Rex & ducatus praedictorum verus dux & vera ducissa cum omnibus regis & supremis praeminentiis respectivo censeantur, ut praefertur, pro investitura huiusmodi ex nunc sub infra scriptis terminis solvant nobis & praefate ecclesiae Romanae quinquaginta millia marcharum sterlingorum aequis portionibus inter vos dividendos, videlicet infra sex menses proxime venturos decem millia, & infra alios sex menses post eosdem primos sex menses successive computandos sex alia decem millia marcharum usque ad totam summam quinquaginta millium marcharum sterlingorum huiusmodi, donec tota ipsa summa per ipsos Reges & regnum aut nomine suo nobis & eidem ecclesiae fuerint persoluta. Quod si in eisdem terminis illas non persolverint, liberum erit nobis vel eidem Romano Pontifici contra eos pro singulis terminis ad poenas spirituales & temporales procedere, prout nobis vel ipsi videbitur expedire. Quocumque autem Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit, asseruerit vel dixerit Romanam ecclesiam indigere, ita quod super indigentia huiusmodi Romani Pontificis simplici verbo stet, ipsi Reges & Regina, vel sui in dicto regno & ducatus heredes requisiti ab eo in urbem, in Campaniam, in parvum B. Petri, in Tusciam, in ducatum Spoleitanum, in marchiam Anconitanam ad praevallissimam civitatem Beneventanam, & ejus territorium ac perimentias, quae ut praefertur, eidem remanebunt ecclesiae, ac in civitates nostras Perusinam, civitatem Castellum, Bononiensem, Ferrariensem, Avinionensem, & comitatum Venasini, & in omnes alias terras, ipsius ecclesiae ubicumque existentes trecentos milites equis & armis decenter munitos & paratos, ita quod unusquisque ipsorum habeat quatuor equitaturas, vel tres ad minus, quilibet videlicet eorum medietatem in ecclesiae praelibata obsequium & subsidium transmittet & transmittent per tres menses integros ipsorum & suorum praedictorum in dictis regno & ducatus heredum sumptibus & stipendiis semel tunc in anno in servitio ejusdem ecclesiae moraturos mensibus

LXIV. Singulis triennis equus ab equo a Rege & Duce offereendus.

Vestigialium militare impositum.

fibus ipsis a die, qua iidem milites terram sui domini vel fines sui districtus egressi fuerint, per vulgares dietas & solitas computandis, & si maluerit ecclesia, eadem ingruente necessitate, super qua sterur verbo Romani Pontificis, ut dictum est, navali exercitu iuvare predicti milites debita taxatione & recompensatione praehabitata in navale subsidium commutentur.

LXV.

Verum quia praedicta civitas Beneventana, quam hactenus Romana ecclesia sibi retinuit in suum demanum seu dominium cum omnibus suis iuribus & pertinentiis reservavit, & totum territorium civitatis eiusdem cum finibus eius antiquis, quas Romanus Pontifex quomodocumque semel tantum, si placuerit, bona fide distinguet eidem ecclesiae, & in eius proprietate libere remanebit nullo iure in eis eisdem Regibus & Regina, vel cuicumque alii de regno & ducatus praedictis retento, seu quomodolibet reservato, distinctione per Romanum Pontificem semel faciendae, ut dictum est, stabunt, ipsi Reges ac Regina, ac praedicti sui in dictis regno & ducatus heredes absque contradictione seu refragatione quacumque, prout ipsa distinctio per literas apostolicas apparebit. Pro dicta quoque civitate Beneventana reparanda, rescindenda, & fortificanda per Romanam ecclesiam exponant per septennium pro liberationibus omnia nemora ipsorum regni & ducatum & omnem materiam ad edificium opportunam, ut puta lapides & arenam, quae putrolana vocatur, camenta & similia, & sine praedictis iuris singularum personarum ad unam diatam prope Beneventum. Praestabunt, etiam ipsi Beneventanis securitatem per totum regnum & ducatus praedictos. Insuper privilegia in dicta civitate a Regibus & principibus concessa illibata servabunt omnia statuta per quondam Fredericum olim Romanorum Imperatorem, seu quoscumque alios Reges, & per quondam Joannam olim Reginam praedictam facta contra libertatem civitatis eiusdem revocabunt, & in omnibus & per omnia, quae libertatis fuerint ceteris regnicolis parificabunt illa, nec alia statuta seu aliquas leges condent in posterum, per quae dicta civitati directe, vel indirecte possit praedictum generari, & pro Apostolica sedis & B. Bartholomei patroni civitatis eiusdem reverentia fidantias ab omnibus remitti faciant & remittent eidem. Fidentiarum autem remissio est concessio libertatis, ut civis Beneventani possint libere vineas & terras excolere, ac ipsarum fructus & fruges recolligere, ac easdem vineas & terras vendere, & de ipsis pro sua voluntate disponere sine aliqua exactione vel muneris donatione.

Limites agri Beneventani distincti a Pont. decernuntur.

Ipsi autem Reges & Regina, ac dicti sui in eisdem regno & ducatus heredes in dicta civitate & eius territorio ac pertinentiis suis, quae Romana ecclesia remanebunt, vel in urbe, seu Campania, vel Maritima, seu ducatu Spoletano, aut marchia Anconitana, vel in patrimonio B. Petri in Tuscia, in civitatibus Perusina, civitate Castelli, Bononiensi, Ferrariensi, Avinionensi, & comitatu Venaysino, seu in aliis quibuscumque dominiis sive feudis ipsius ecclesiae ubilibet constitutis, ex successione, vel legato, aut donatione, vel venditione, aut alio quocumque iure, sive titulo, seu contractu nihil unquam eis acquirere vel vendicabunt, seu poterunt acquirere vel quomodolibet vendicare, & nihil unquam recipient vel habebunt, aut retinebunt, seu poterunt recipere vel etiam retinere, aut nullam potestariam, capitaniam, vel rectoriam, nullumque alium honorem, nullam dignitatem seu potestatem senatoriam, vel quancumque aliam administrationem seu commendam, nec quocumque aliud officium recipient seu recipere poterunt in eisdem. Hoc autem intelligimus de illis heredibus ipsorum Regum & Regina ac suorum in dictis regno & ducatus heredum, qui in eisdem regno & ducatus succedent, nolumus enim quod delictum aliorum heredum, qui succederent ipsis Regibus & Regina vel illis in civitatibus & aliis terris eorum in poenam heredis, qui est eisdem Regibus & Regina vel heredibus successurus, in regno & ducatus praefatis aliquatenus extendatur. Ne vero huiusmodi alii heredes ipsorum Regum & Regina vel heredum suorum contra ea, quae in isto continentur articulo, aliquo forsitan tempore venire praesument acquirere, vel vendicando, aut recipiendo vel habendo seu retinendo sibi aliquid in terris in articulo ipso expressis, seu comprehensis, vel recipiendo, habendo, vel retinendo in terris eisdem potestariam, capitaniam, vel rectoriam, vel aliquid aliud de eis, quae in articulo continentur eodem, sic super iis duximus providendum, ut videlicet nulli etiam huiusmodi aliorum heredum dictorum Regum & Regina vel ipsorum nullo unquam tempore liceat sibi quidquam in eisdem terris acquirere, seu vendicare, percipere, habere, vel etiam retinere potestariam, seu capitaniam, vel rectoriam, vel aliquid aliud in eis, quae, prout dictum est, in eodem plenius continentur. Quicumque autem ipsorum secus praesumpserit, eo ipso excommunicatus existat, nec ipse nec eius posteri in perpetuum possint in eisdem regno & ducatus succedere, si aliquo casu huiusmodi successio deferatur, sed ab illa repellatur omnino, &

LXVI. Vetiti Reges a sectare magistratum in ditione eccl.

Vel occupantibus iura pontificia.

Intentatae contra tendentibus poenae.

nihilominus ille, qui tunc eorundem regni vel ducatum gubernaculo praesidebit Romano Pontifici potenter assistere teneatur. Si vero dictorum Regum & Regina in ipsis regno & ducatus heredes praedictam civitatem Beneventanam, territorium, & pertinentias eius, quae remanebunt ecclesiae, vel aliquam partem eorum, aut Campaniam, seu Maritimam, vel urbem, vel ducatum Spoletanum, aut marchiam Anconitanam, seu patrimonium B. Petri in Tuscia, aut civitates Perusinam, civitatem Castelli, Bononiensem, Ferrariensem, vel Avinionensem, aut comitatus Venaysini, vel alias quascumque terras Romanae ecclesiae ubilibet constitutas, vel ipsarum aliquam partem occupaverint, seu occupari fecerint, seu super iis offenderint vel molestaverint ecclesiam, seu fecerint molestari, etiam postquam desuper a Romano Pontifice moniti & requisiti fuerint, vel commode moneri aut requiri nequiverint, iusta ipsius Romani Pontificis assertionem vel dictum, postquam ad hoc publice & solemniter ipsos Reges & Reginam vel dictos heredes monuerint infra tres menses non restituerint integre omnia occupata, eo ipso ab ipsorum regni & ducatum iure cadant totaliter, ipsaque regnum & ducatus prorsus amittant, & ad Romanam ecclesiam libere devolvantur. Quod si etiam restituerint occupata, nihilominus ad plenum de universis injuriis & damnis illatis ad mandatum eiusdem Romani Pontificis satisfacere teneantur. Alii quoque heredes dictorum Regum & Regina, videlicet qui eis non succedent in regno & ducatus praedictis, occupare vel occupari facere super illis eandem ecclesiam non attentent, illi vero qui secus fecerint, praefatas poenas incurrant, ut videlicet eo ipso sint excommunicati, & tam ipsi, quam eorum posteritas in perpetuum ad successorem regni & ducatum praedictorum, si in aliquo casu forte eadem successio devolveretur ad illos, nullatenus admittantur, & Rex Neapolis vel dux Calabriae & Apuliae, qui tunc erit, teneatur assistere Romano Pontifici contra ipsos, ut superius est expressum.

LXVII. Jura privilegia ecclesiarum restitui iustitia.

Sane omnibus ecclesiis tam cathedralibus, metropolitanis, quam aliis regularibus & secularibus, necnon omnibus praelatis & clericis, ac universis personis ecclesiasticis secularibus, vel regularibus, & quibuscumque religiosis locis regni & ducatum praedictorum plenarie dimittantur, & restituantur integre omnia bona eorum immobilia, a quibuscumque ablata vel occupata sunt, & per quoslibet detineantur mobilia, quae extant, & poterunt proveniri, simili modo restituantur eisdem: haec au-

tem restitutio fiat absque contradictione vel difficultate qualibet sicut nanciscuntur praedictorum regni & ducatum possessionem, hoc modo scilicet, quod statim illa parte ipsorum regni & ducatum, quae eisdem Regibus, & Regina, vel ipsis heredibus obediat, restitutio ipsa fiat, ipsaque postmodum successive conservabitur, sicut regnum & ducatus huiusmodi habebuntur. Ne autem super iis rebus restituendis oriri possit aliqua difficultas, deputabuntur a Romanis Pontificibus aliqui viri discreti, ad quorum mandatum & arbitrium bonorum & rerum mobilium & immobilium, quae extant, restitutio plenafiet ita quod earum, de quorum dominio vel potestate seu possessione nororum fuerit, ad eorum arbitrium & mandatum mox reddentur. In dubiis vero per ipsos de plano, absque iudicii strepitu, diligentius veritas inquiretur, sufficiat autem vocari camerarium, vel procuratorem, vel bairivum in cuius iurisdictione vel bailivatu bona, de quibus ageretur, consistant ad videndum jurare testes, qui in huiusmodi depositione deponent.

LXVIII.

Omnes insuper ecclesiae tam metropolitanae & cathedrales, quam aliae seculares & regulares necnon omnes praelati & clerici, ac universae personae ecclesasticae seculares & religiose, & quacumque religionis loca in regno & ducatus praedictis consistentia cum omnibus bonis suis in electionibus, postulationibus, nominationibus, provisionibus, quas salvo reservationibus apostolicis fieri contigerit, & omnibus aliis plena libertate gaudebunt, nec aere electionem, sive in electione, vel post Regis aut ducis vel ducissae assensus ac consilium aliquatenus requiretur, quam utique libertatem ipsi Reges, & Regina, & sui in ipsis regno & ducatus heredes semper manutenebunt & conservabunt, ac manuteneri & conservari faciant ab omnibus subditis suis, dictaque ecclesiae & personae urantur libere bonis & iuribus suis omnibus salvo eisdem Regibus ac Regina, ac suis in huiusmodi regno & ducatus heredibus iure patronatus in ecclesiis tantum, quantum in hac parte patronis ecclesiarum canonica instituta concedunt, ubi antiqui Reges Siciliae in dictis regno & ducatus respectu, ac etiam eorundem ducatum Calabriae & Apuliae duces huiusmodi ius patronatus in ipsis ecclesiis habebant. Omnes etiam causa ad forum ecclesiasticum in regno & ducatus praedictis & pertinentiis libere & absque ullo impedimento agitantur, tractantur, & ventabuntur coram ordinariis & aliis ecclesiasticis iudicibus & remittantur per eos. Et si ad sedem Apostolicam pro huiusmodi

Causae ecclesiasticae ad forum prophanum non trahantur.

di causis appellari contigerit, tam appellantes quam appellati ad eandem venire sedem pro appellationum prosecutionibus libere, & absque inhibitione aliqua permittentur. Sacramenta vero fidelitatis prestantur secundum antiquam & rationabilem consuetudinem, prout canonica instituta permittunt, ab illis ecclesiarum prelati, quorum predecessores antiqui illa Sicilia Regi presterunt respectue secundum divisionem predictam. Ab illis autem prelati & ecclesiis, qui regalia sive temporalia bona tenent, si tamen sint, qui huiusmodi bona teneant a dominis regni & ducatum, & aliis dominis temporalibus, & qui ratione honorum temporalium huiusmodi ab antiquo consueverunt Regibus & ipsis dominis temporalibus servitia exhibere huiusmodi honesta & antiqua servitia secundum rationabilem & antiquam consuetudinem, & sicut instituta patiuntur canonica, impendantur, salva tamen Romani Pontificis & Apostolica sedis auctoritate & iurisdictione plenaria, & libera potestate.

LXIX.
Diplomata pontificia tractantur operi.

Circa ecclesiasticas & alias regulares & seculares personas, & loca ecclesiastica predicta tam in faciendis provisionibus & electionibus confirmandis, quam quibuscumque aliis concessionibus & gratiis, ac super eis faciendis literis apostolicis, quas cessante omni impedimento per eos seu officiales & subditos suos prestando permittent libere & absolute executioni debite demandari, quinimmo prestantes impedimentum aut retinentes & inobedientes comprimant & puniant, & ad obedientiam & reverentiam literis apostolicis exhibendam compellent & constringent, & requisiti manu militari, prout ipsarum literarum apostolicarum executori iudici seu nuntio videbitur, assistent remediis opportunis. Revocabunt etiam Reges & Regina, & sui in dictis regno & ducatus heredes omnes constitutiones & leges per dictum Fredericum Regem Sicilia, sive per Conradum ipsius Frederici filium, aut Manfredum quondam principem Tarentinensem, seu per dictam quondam Joannam Reginam, vel alios Reges, aut Reginas regni & ducatum prefatorum, seu alios quoscumque editas contra ecclesiasticam libertatem, nec statuta edent aut consuetudines introducent, seu etiam promulgabunt, per que iuri & libertati ecclesiastica in aliquo derogatur. Promittent etiam quod nullus clericus, aut persona ecclesiastica eorundem regni & ducatum in civili vel criminali causa ad faciendum fidem de titulo vel possessione clericatus convenietur coram iudice seculari, nisi super feudis iudicio petitorio conveniatur, civiliter, sed omnes

ecclesie & monasteria, hospitalia, & alia pia & religiosa loca, & beneficia, ac persona ecclesiastica regni & ducatum predictorum omnimode erunt libera & libera, & in nullo Regi aut duci subiacebunt.

Nullas insuper tallias seu collectas imponent ecclesiis, monasteriis, locis vel beneficiis predictis, aut clericis & personis ecclesiasticis, seu rebus eorum: & in ecclesiis in dictis regno & ducatus vacantibus ipsi Reges & Regina, vel predicti sui in dictis regno & ducatus heredes nulla habebunt regalia, nullosque fructus, redditus, & proventus, nullaque etiam obventiones & nulla prorsus alia recipient ab eisdem, custodia ecclesiarum earundem interim libera remanente penes personas ecclesiasticas iuxta canonicas sanctiones: commites vero, barones, milites, & universi homines totius regni & ducatum predictorum vivent in eadem libertate, & habebunt illas immunitates illaque privilegia & eis gaudebunt, quas & que tempore clara memoriae Guillelmi Secundi Sicilia Regis, & aliis antiquis temporibus habuerunt.

Omnes exules regni Sicilia & terre ducatum predictorum, cujuscumque conditionis existant, ad mandatum Romanæ ecclesie reducentur ad regnum & ducatum huiusmodi, ipsique de bonis & iuribus eis debitum restitutum plena fiet: in huiusmodi autem bonis ecclesiarum restituendis, contentum, tam in notoriis quam in dubiis procedatur, omnesque captivos & obsides, qui tenentur in regno & ducatus predictis Romano & regnicolas & alios de terris ecclesie, seu Turcos, vel Lombardos, & alios quoscumque Romanæ ecclesie fideles in comitatibus, civitatibus, terris, & castris, villis, seu locis a sede apostolica, sive a Regibus & principibus sibi concessum obtinent, nec non jus, quod privati a iure vel per processus apostolicos olim habebant, si eos ad illud apostolica auctoritate, legitime restitui contingat, etiam penitus salvum erit, nec per presentem regni & ducatum concessionem, comitatum, seu aliorum concessorum huiusmodi cuiquam eorum, que ad proprietatem & possessionem prejudicium aliquod generetur, Regis iure respectue eisdem Regibus & Regina in iis omnibus semper salvo. Nullam etiam confederationem seu pactionem, vel societatem cum aliquo Imperatore vel Rege, seu principe vel barone Christiano, Græco, vel Saraceno, nec cum aliqua provincia seu civitate, aut communitate sive aliquo loco scienter contra Romanam ecclesiam vel in eis damnum facient, & si secus fieret, quod factum fuerit sit ipso iure nullum, & si eam fecerint ignoranter, nihilominus quatenus de facto

LXX.

Immunitates populi veteres restituta.

LXXI.
Exules revocari iusti.

facto fecerunt, indilate teneantur ad mandatum. Ecclesie revocare. Denique omnes premissas condiciones, que in persona ipsorum Regum & Regina apponuntur circa suos etiam in dictis regno & ducatus heredes, & successores intelligimus & volumus esse dictas salvis omnibus, que circa alios suos heredes ordinata sunt, prout superius est expressum.

Ceterum quia in quibusdam articulis seu capitulis predictarum conditionum continetur expresse, quod in certis casibus ipsi Reges & Regina & sui predicti heredes excommunicationis sententiam incurrant, & regnum & ducatum huiusmodi, ac sua & suorum heredum terra ecclesiastica supposita interdicto, & ad Romanam ecclesiam libere devolvantur, nos etiam huiusmodi sententias, videlicet excommunicationem in ipsos Reges & Regnam, ac eisdem heredes, ac interdictum in regnum, provincias & ducatus huiusmodi, si sua vel eorum culpa huiusmodi casus evenerit, de predictorum fratrum consilio ex nunc auctoritate apostolica tenore presentium promulgamus. Forma autem iuramenti predicti per ipsos Reges & Regnam & suos in dictis regno & ducatus heredes ac successores, ut prefertur, respectue, prout unum quemque eorum concernit, prestantis est.

Sacramenti forma Regibus Neap. & Eccl. data.

LXXII.

De servitia fidei Pontifici.

Ego Ludovicus Dei gratia Rex Neapolitanus, & ego Elizabeth etiam Dei gratia dux & ducissa Calabriae & Apulia plenum homagium, ligium, vassallagium facientes vobis domino nostro domino Alexandro Papa VI. & ecclesie Romanae pro regno Neapolis, & ducatus atque provincie Calabriae & Apuliae predictis, ac tota terra, que est circa pharum usque ad confinia terrarum ipsius ecclesie excepta civitate Beneventana ac toto territorio, & omnibus districtibus & pertinentiis secundum antiquos fines territorii pertinentiarum, & districtus civitatis eiusdem per Romanum Pontificem distinctos, & in posterum distinguendos, ab hac hora in antea fideles & obedientes erimus B. Petro & vobis domino Alexandro Papa VI. vestrisque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, sanctaque apostolica Romana ecclesie. Non erimus in consilio vel consensu seu facto, ut vitam perdatis seu perdamus aut membrum, seu capiamini aut capiamur mala captione. Consilium, quod nobis credituri estis per vos aut nuntios vestros, vel per literas, ad vestrum vel eorum damnum scienter nemini pandemus, & si serverimus fieri vel procurari seu tractari aliquid, quod sit in vestrum, vel ipsorum damnum cedat, illud expresse impedimus, & si hoc impedire non possemus, illud vobis vel eis significa-

re curabimus. Papatum Romanum & regalia S. Petri tam in regno & ducatus predictis, quam alibi consistentia adiutores vobis & eis erimus ad retinendum & defendendum & recuperandum, ac recuperata manutinemus contra omnem hominem universis & singulas condiciones suprascriptas & contentas in presentibus literis apostolicis super ipsorum regni & ducatum ac terra concessione confectis, ac omnia & singula, que in eisdem continentur literis, plenarie adimplebimus, & inviolabiliter observabimus, ac nullo unquam tempore veniemus contra ea. Nec procurabimus per nos, seu alium, vel alios quocumque modo, ut eligamur vel nominemur in Regem vel Imperatorem Romanum, seu in Regem Theutoniam, aut dominum Lombardie, vel Tuscia, & si electionem vel nominationem ad imperium, vel regnum Romanum, vel regnum Theutoniam, aut dominium Lombardie, vel Tuscia, seu maioris partis eorundem, preter quam supra expressorum, de nobis celebrari contigerit, nullum huiusmodi electioni seu nominationi assensum prestabimus, nec intromitemus nos modo aliquo de eorum vel alicuius ipsorum regimine, nec de civitate Beneventana & suis territorio districtibus & pertinentiis, seu Campania, nec de Maritima, ducatu Spoletano, marchia Anagninana, patrimonio B. Petri in Tuscia, massa Trabaria, Romandiola, alma urbe, in civitatibus Perusensi, civitate Castelli, Bononensi, Ferrariensi, Avinionensi, aut comitatu Venaysini, seu aliis terris, quibuscumque vestris, & demaniis seu feudis ecclesie ubilibet constitutis ex successione vel legato, seu donatione, aut venditione, vel alio quovis titulo seu contractu nihil unquam nobis acquiramus, vel vendicabimus, seu poterimus acquirere, vel quomodolibet vendicare, & nihil unquam recipiemus, vel habebimus seu retinebimus, vel poterimus recipere, habere, vel etiam retinere in illis, neque ullam potestariam, capitariam, vel rectoriam, nullum aliud officium recipiemus, seu recipere poterimus in eisdem, seu ipsorum aliquo, neque etiam occupabimus, vel occupari permittimus, seu faciemus premissa, vel partem aliquam eorundem, nec illam offendemus vel molestabimus, neque etiam Romanam ecclesiam quocumque modo sub censuris spiritualibus & temporalibus poenis in supradictis conditionibus & infestatione contentis, quas hic haberi volumus in singulis suis partibus, alias pro specifico reteritis & expressis. Schismatico, aut heretico cuicumque, vel a fide devio, & ab ipsa Ecclesia preciso, ejusque sequacibus non dabimus eis, quovis modo per nos, vel ali-

Non affe-
stando
imperio.

Non in-
vadenda
comitatu
ditione

Damnata
cum
schismati-
eis vel
hereticis
cedera.

alium, seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium, vel favorem nec ab aliis, quantum in nobis fuerit, si impedire poterimus, dari permittemus, sed eos juxta posse nostrum, donec converterentur, persequemur & invademus. Sic nos Deus adjuvet, & haec sancta Dei evangelia.

Ipsi etiam Reges & Regina, ac dicti sui in eisdem regno & ducatibus heredes dabunt privilegium eorum nobis & dictae Romanae ecclesiae aurea bulla bullatum, in quo proprio juramento fatebuntur & recognoscant expresse regnum Neapolis, ducatus praedictos, & totam terram eorum, quae est cirra pharum usque ad confinia ejusdem Romanae ecclesiae, excepta civitate Beneventana cum territorio & pertinentiis suis, quae ecclesiae remanebit eidem, ex sola gratia, mera liberalitate sedis Apostolicae ac nostra sibi suisque heredibus fuisse concessa, ipsique fatebuntur recepisse & tenere regnum, ducatus & terram hujusmodi a nobis & dicta Romana ecclesia sub pactis, modis & conditionibus supra dictis. Nolumus autem per praesentes in ceteris quam in supra expressis quomodolibet competunt in aliquo ullatenus derogari: Nullo ergo hominum liceat hanc paginam nostrae divisionis, concessionis, elargitionis, intentionis, restitutionis, voluntatis, statuti, ordinationis, suppletionis, declarationis, promulgationis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Cunctis vero praemissa servantibus sit pax domini nostri Jesu Christi, quantum & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Dat. Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MDI. VII. kal. julii pontificatus nostri anno IX.

Hadrianus.

Assentientium Alexandro Card. nomina.

In circulo sigilli haec verba jacent: In te Domine speravi, non confundar in aeternum.

Ego Alexander catholicae Ecclesiae episcopus subscripsi.

Ego Oliverius episcopus Sabinaensis S. R. E. Cardinalis Neapolitanus manu propria subscripsi.

Ego Georgius episcopus Tusculanus S. R. E. Cardinalis Portugalis manu propria subscripsi.

Ego Hieronymus episcopus Praenestinus Cardinalis Recanatenensis manu propria subscripsi.

Ego Laurentius episcopus Albanensis S. R. E. Cardinalis Beneventanus manu propria subscripsi.

Ego Antonius S. R. E. presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis manu propria subscripsi.

Ego Joannes Cardinalis Montisregalis manu propria subscripsi.

Ego Baptista Cardinalis de Ursinis manu propria subscripsi.

Ego Joannes Antonius Cardinalis Alexandrinus manu propria subscripsi.

Ego Bernardinus Cardinalis S. Crucis in Jerusalem manu propria subscripsi.

Ego Dominicus Cardinalis Grimanus manu propria subscripsi.

Ego Jacobus tit. S. Clementis presbyter Cardinalis Arborensis manu propria subscripsi.

Ego Franciscus tit. S. Ceciliae presbyter Cardinalis Cusentinus manu propria subscripsi.

Ego Joannes tit. S. Balbinae presbyter Cardinalis Salernitanus manu propria subscripsi.

Ego Ludovicus tit. S. Agathae presbyter Cardinalis Capuaquensis manu propria subscripsi.

Ego Franciscus S. Eustachii diaconus Cardinalis Senensis manu propria subscripsi.

Ego Joannes S. Mariae in dominica diaconus Cardinalis de Medicis manu propria subscripsi.

Ego Julianus diaconus Cardinalis de Casarinis manu propria subscripsi.

Ego Alexander SS. Cosmae & Damiani diaconus Cardinalis manu propria subscripsi.

Ferebatur fama (a) Fredericum Gallis & Hispanicis armis petitum transfurum oblidem duce Calabrie ad Bajazethem, ut auxiliarem exercitum Genizarorum in Italiam accerferet, & hoc periculum Gallis, Hispanis, ac Lusitanis Reges immixtis classibus validissimis ad prohibenda Turcica auxilia occupaverant (b), atque ita Turcica Hispanaque spe deceptus Fredericus indoluit (c) Gallo se pacem non redemisse, professus cum Turca egisse non illius adducendi voluntate, sed ut rebus suis ea ostentatione pararet praesidium; quod quam infirmum esset repentina Neapolitanorum defectio, extremaque Frederici clades, quas describit Burchardus (d) in diariis ostendit: Circa horam, ait, quintam noctis praeritae, nempe vigesima sexta julii die, Papa habuit nova de Capua captam per duce Valentium, & plures, videlicet decem vel circa dies ante habuerat nova de Aversa, Nola, & quasi omnibus aliis locis bonis a Gallis occupatis, & quod in Calabria & Apulia essent erecta vexilla Regis Hispaniarum, qui ambos illos ducatus possideret.

LXXIII. (a) Str. 5. 4. 6. 35.

(b) Ib. a. 37.

(c) Cap. 44. Sa. bell. enn. 11.

(d) Burch. l. 1. par. 2. in Alex. VI. p. 201. Exiit regno.

Capua vallata.

(a) Sabel. em. 11. l. 1.

(b) Burch. ubi supra.

LXXIV. Neapolis Gallo dedita.

Fredericus ad Gallum per fugit.

(c) Card. Bamb. hist. Ven. 16.

(d) Sa. bell. enn. 11. l. 1.

Para. l. 3. Gualc. 1.

5. Sur. 10. 5. 4. c.

42. C. Marian. l. 27. c. 12. Pizzell. poster. dec. 19. & alii.

Captura autem civitatis Capuanae fuit ex prodicione cujusdam Fabritii civis Capuani, qui gentes ducis clam intravit, a quibus ipse Fabritius fuit primus interfectus, & post eum tria millia vel circa perditum, & ducenti armigeri equites vel circa, & cives, presbyteri, religiosi utriusque sexus, etiam in ecclesiis & monasteriis, & mulieres quatuor fuerunt reperta sine misericordia, puella capta & data in praedam magna crudelitate. Omnium intersectorum numerus estimatus fuit ad sex millia vel circa. Fabritium Columnam ab hoste Jordano Ursino servatum egregio clementiae exemplo observat Sabellicus (a), & Columnensium oppida primo belli impetu capta Borgianis tradita fuisse, atque Ursinos Taliacotii ditionem veterem recuperasse: pronis vero in exitum rebus Fredericum Regem trigesima julii die principem Bisiniani auro accepto vinculis absoluisse tradit Burchardus (b), ac Gallos paucis post diebus Neapoli militari pacione positos.

Feria, inquit, quarta, quarta augusti dominus de Ubigni capitaneus gentium Regis Francorum cum gentibus suis intravit civitatem Neapolitanam ex concordia cum Rege Frederico, & idem capitaneus ex concordia hujusmodi habuit omnia castra Neapoli existentia, hac conditione, quod Rex Fredericus debeat residere in Ischia ad sex menses, & si interim habeat subsidium alicuius, quod liceat tunc & vi & armis se defendere, & quod possit interim exportare omnia bona sua quacumque sint demptis auxiliariis & victualibus de Neapoli ac ducere Ischiam, vel quo magis sibi placuerit, & si elapsis dictis sex mensibus non habuerit subsidium opportunum, quod ex tunc ipse Rex teneatur etiam consignare libere Ischiam & Salernum praedicta capitaneo, ipse autem abire quo magis velit absque impedimento alicuius. His consentanea Petrus Cardinalis Bambus (c), Sabellicus, alique Itali, Galli, & Hispani scriptores (d) tradunt, adduntque Fredericum ad Ludovicum Francorum Regem veterem Aragoniae domus hostem conferre se maluisse, quam ad Ferdinandum, quod sanguinis iura violasset, neque ipsum ad monuisset de impendenti discrimine, dum de concordia inter ipsum & Gallum confirmanda agebatur, iis nimirum legibus, ut Fredericus ipse Ludovicum pendendo vetigali nummario & militari ad defendendam Insulriam, tum Ierosolymitano titulo illi cedendo; denique ostenti praesidii specie evertisset, Gonfalus enim Hispanae classis praefectus occupatis aliquot arcibus, tanquam opem laturus focio Regi, quo momento Galli irruerant, Calabriam.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Apuliamque invaserat. Porro Friderico in Gallorum Regis, a quo locupletissimo comitatu stipendiisque liberaliter donatus est, partes concedente, ipsius filius diversa secutus studia, cum Tarenti obsidione premeretur, Hispanis eam dedere, quam Gallis maluit.

Confecto eo bello Alexander Gallum Regem, qui Turcicum bellum meditabatur, ob sumptus factos praestandi annui vectigalis auri onere liberavit (e), ut illum arctiori nexu fedi Apostolicae devinceret.

Ludovico Francorum & Neapolis Regi illustri.

Sperantes quod tu more progenitorum tuorum in tuae fidei sinceritate & devotione erga nos & Romanam ecclesiam perseverabis, & quoad viros tuae se extendere poterunt, pro nobis & ipsa Romana ecclesia adversus quoscumque, nec non pro fidei catholicae exaltatione, reipublicae Christianae adversus perfidos Turcos defensione, illorumque depressione & expugnatione, pugil & propugnator eximius, quandiu vitam duxeris in humanis esse, ac omnia & singula, quae ad decus, statum, & honorem nostrum successorumque nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium, & ecclesiae praedictae omni tempore & loco cedent, facere, tractare & efficaciter adimplere curabis, prout etiam retroactis temporibus ipsi progenitores tui viriliter nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis arma sumendo effecerunt, tuque etiam in praesentiarum contra ipsos perfidos Turcos facere coepisti, & infra, census quatuor millium unciarum auri tibi tuisque liberis & successoribus tam masculis quam feminis recta linea ex tuo corpore legitime descendentes nascituris in nostra & successorum praedictorum obedientia & devotione, persistentibus, ac omnem & quamcumque pecuniarum summam, ad quam nobis & ecclesiae praedictae, qui dictum regnum haec tenuerunt, vosque in praesentem diem occasione dicti census, vel quavis alia causa forsitan obligati essent, nec non integram summam xxv. millium marcharum hujusmodi pro jure dictae investiturae sic nobis debitum de fratrurn nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio pariter & assensu autoritate apostolica tenore praesentium liberaliter & gratiose remittimus: Et infra: Volumus autem quod singulis annis proxime futuris tu ac tui liberi & successores tam masculi, quam feminae praedicti sic descendentes in festo praedicto unum palafredum album, pulchrum & bonum ac decenter ornatum pro ipsorum regni Neapolis, & terrae Laboris, ac provinciae Aprutinae recognitione dominii

LXXV. (e) L. 5. bull. sec. p. 344.

Remissum Ludovico Galliae & Neapolis Regi vetigali.

Ddd nobis

nobis & successoribus nostris predictis mittere & assignare omnino teneamini, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDI. vi. kal. septembris pontificatus nostri anno x.

LXXVI.

(a) Guicc. l. 5. Filius ducis Montispenferii dum patrem deflet repente extinctus.

(b) Petr. Bomb. hist. l. 6.

Ingentes in Turcam apparatus redacti in nihilum. Bellum male gestum.

LXXVII. (c) Sur. to. 5. l. 4. c. 33. Gonfaluus defecit Venetos.

(d) Petr. Bomb. hist. Ven. l. 5. Juncus a Turcis eripitur Venetis. Et Dyrrachium. (e) Id. ib. Sabell. ann. 11. l. 1. & alii.

LXXVIII.

Inter has regni Neapolitani conversiones casus memorabilis, nimirum filii in parentem amoris insigne exemplum contigisse fertur (a), Gilberti enim Montispenferii filius, cum patrum sepulchrum inviseret, dum illud lachrymis rigat, repente interclusa nimio dolore anima extinctus concidit.

Cæterum Galli & Hispani inter se Neapolitanum regnum partiti, cum ex confectis pactioibus arma vertere adversus Bajazethem Turcarum Imperatorem debuissent; bello omisso Turcico inter sese dimicare ceperunt, ut proximo anno videbimus. Antequam autem eorum dissensiones in apertum bellum erumperent, classis Gallica tuendæ reipublicæ Venetæ specie, ut refert Cardinalis Bembus, in Turcas vela intendit (b), sed nihil memoria dignum circumvicina munitissima vi & armis multitudine vincentes ceperunt, Christianis omnibus etiam ecclesiasticis & religiosi utriusque sexus, etiam pontificali dignitate præditis, ac prænarratis crudelissime casis & interfectis, & aliis in durissimam servitutem redactis, templis Salvatoris nostri pollutis, ac dirutis, ac suum malum & iniquum propositum continue ferventius prosequentes, & nihil aliud omni tempore querentes & excogitantes, quam omnia Christianorum dominia sua tyrannidi & damnata secta subicere, & legem Christianam subvertere, ac omnia maritima loca atque portus Christianorum occupare, ut eis deinde facilius ad eisdem Romanæ ecclesie terras, & præsertim ad hanc aliam urbem nostram, in qua Petri sedes est collocata, & qua [quod Deus avertat] expugnata totius orbis imperium facile obtinere posse non dubitant, pateat accessus, & nisi celeriter occurratur, prout res exposcunt, formidandum sit ne ipsi perfidissimi Turchi victoria superbia elati irreparabilia damna inferant Christianis, prout jam superioribus annis in diversis terris atque locis Germaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Croatiae, & aliis finitimis, ac charissimo in Christo filio nostro Maximiliano Romanorum Regi illustri subiectis inferre non cessarunt in maximam divinam majestatis offensam, nostramque catholicorum Regum & principum, aliorumque Christianifidelium ignominiam, dedecus, & jacturam: nos illius vices gerentes in terris, qui pro mundi salute de summo caloribus solio ad ima descendens carnem humanam assumere, & mortem,

excursionem, fideles ad Christum deferendum supplicii adactos: ne vero sumptus ad sacrum bellum deessent, triennales sacerdotiorum decumas Lusitano Regi, qui sacræ expeditionis suscipiendæ studium præ se ferebat, attribuit (f).

Ad futuram rei memoriam.

Cum perfidissimi Turchi Christi nominis hostes Christianum sanguinem sitientes, ac omni conatu Christianorum terras atque dominia sua tyrannidi & spurcissima secta subicere querentes non cessent continue: validissimam classem maritimam, maximumque terrestrem exercitum ad expugnandum statum, terras, atque dominia dilectorum filiorum nobilium virorum Augustini Barbadico ducis & domini Venetiarum instruxerint, diversaque civitatum incendia effecerint, & multa millia animarum abduxerint, ac in miserabilem servitutem redegerint, villasque & loca plurima igne ferroque vastaverint, ac tandem Neopactum & Methonen & Coronem, & nuper Dyrrachium civitates, aliaque oppida & loca maritima circumvicina munitissima vi & armis multitudine vincentes ceperunt, Christianis omnibus etiam ecclesiasticis & religiosi utriusque sexus, etiam pontificali dignitate præditis, ac prænarratis crudelissime casis & interfectis, & aliis in durissimam servitutem redactis, templis Salvatoris nostri pollutis, ac dirutis, ac suum malum & iniquum propositum continue ferventius prosequentes, & nihil aliud omni tempore querentes & excogitantes, quam omnia Christianorum dominia sua tyrannidi & damnata secta subicere, & legem Christianam subvertere, ac omnia maritima loca atque portus Christianorum occupare, ut eis deinde facilius ad eisdem Romanæ ecclesie terras, & præsertim ad hanc aliam urbem nostram, in qua Petri sedes est collocata, & qua [quod Deus avertat] expugnata totius orbis imperium facile obtinere posse non dubitant, pateat accessus, & nisi celeriter occurratur, prout res exposcunt, formidandum sit ne ipsi perfidissimi Turchi victoria superbia elati irreparabilia damna inferant Christianis, prout jam superioribus annis in diversis terris atque locis Germaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Croatiae, & aliis finitimis, ac charissimo in Christo filio nostro Maximiliano Romanorum Regi illustri subiectis inferre non cessarunt in maximam divinam majestatis offensam, nostramque catholicorum Regum & principum, aliorumque Christianifidelium ignominiam, dedecus, & jacturam: nos illius vices gerentes in terris, qui pro mundi salute de summo caloribus solio ad ima descendens carnem humanam assumere, & mortem,

(f) L. 2. ep. sec. p. 119.

Urbes captae a Turcis.

Ingentes eorum vastationes.

subire non abhorruit, repentes animo non sine magna cordis amaritudine quot sacratissime patriarchales, metropolitane, cathedrales, aliaque insignes ecclesie pene innumere, ac utriusque sexus regularium personarum monasteria, cœnobita, & pia loca profanata & deformi ruina subiecta, quodque ornamenta, cruces, & calices, aliaque divinis deputata mysteris consulari & destructa, ac [quod lamentabilius est] sanctorum veneranda corpora, & ipsorum sacræ reliquie conculcata, ac quot immemeri sexus utriusque Christianifideles ad damnatam Mahometanam sectam sub dira servitute recipiendam compulsi fuerunt, & nisi per catholicos Reges & principes tanta insania, tantoque furori celeriter occurratur, majora in dies detrimenta verisimiliter provenitura, ac cupientes pro ejusdem fidei defensione, & Christianorum salute, non solum nostra & sedis Apostolica facultates nostræ dispositioni commissas exponere, sed si opus fuerit, proprium sanguinem effundere. Et quoniam ad tantam rei molem perferendam nostræ & ejusdem Romanæ ecclesie non suppetunt facultates, volentes pro viribus huic sanctissimo operi, quantum nobis ex alto permittitur intendere, matura deliberatione præhabita de venerabilium fratrum nostrorum archiepiscoporum, episcoporum, & dilectorum electorum, administratorum, abbatum, priorum, præpositorum, prelatorum, capitulorum, conventuum, & cleri civitatum, diocesium, & terrarum, ac castrorum, & locorum omnium charissimum in Christo filio nostro Emanueli Portugallie & Algarbiorum Regi illustri mediate vel immediate subiectorum, & sub ipsius dominio & ditione consistentium assensu, sumentes in Domino fiduciam specialem, res decimas omnium & singulorum fructuum, & infra, in præmissum fidei tam commune tam sanctum, tamque pernecessarium opus, videlicet contra ipsos perfidissimos Turcos, & non in alios usus, omnino convertendos apostolica auctoritate, & ex certa scientia nostra tenore presentium per triennium a data presentium computandum, imponimus, &c. Ne vero sacrum illud aurum in alios usus, quam in sacræ contra Turcos militiae sumptus averteretur, nonnullæ leges additæ sunt, ne qua fraus & avara manus irrepere. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDI. x. kal. novembris pontificatus nostri anno x.

Fideles ad apostoliam vi coacti.

Decumae tres Lusitano Regi pro sumptibus attributæ.

LXXIX.

(a) L. 2. sec. p. 117.

Instruxit quidem Lusitanus Rex classem, sed eam non in Turcas, sed in Afros immittere statuit, cujus consilia promovere Alexander enifus (a) est. Ferdinandus vero & Elisabeth Castellæ Reges cum subacto Granateni regno magnam Ann. Eccl. Tom. XXX.

Maurorum multitudinem ad Christi cultum pellexissent, alii in perfidia obfirmati in munitiora natura vel opere loca se recepere, ut rebellionem facerent: quorum nefarios conatus mox Ferdinandus infregit, propagandæque fidei eximiam operam dedit. Cum vero antea Mauri suo Regi vel aliis regulis decumas pendere solerent, Pontifex sanxit (b), ut Christianis sacris initiati tertiam ecclesiasticarum decumarum partem tantum solverent.

Alexander, &c. Ferdinando Catholico & Elizabethæ Hispaniarum Regibus.

Alexander, &c. Cum post regni Granatæ recuperationem opera, studio, & diligentia vestris multa millia ipsorum infidelium etiam divino quodam miraculo ad fidem catholicam conversa fuissent, & deinde cum plura alia millia infidelium eorundem, qui forsitan conversionem ipsam ægre ferebant, a fide & devotione nostrâ defecissent, seque ad loca munitissima dicti regni Granatæ recepissent, volentes, quantum in eis erat, pro viribus in sua rebellionem perseverare, vos sine prosum intermissione, ne res ulterius progrediretur, maximo parato exercitu, illos denuo cum manu armata subjugareritis, & ut animarum salus eo amplius procuraretur intendebatis, omnem operam, omne studium, ac omnem diligentiam more catholicorum Regum, & principum adhibere, quo reliqui dicti regni Granatæ infideles ad ipsam catholicam fidem converterentur, & de cetero in ipso regno Granatæ, nomine Mahometi abjecto, solum coleretur, ac veneraretur Altissimus, ac fides ipsa catholica exaltaretur: & quia decima pars omnium, qua a Mauris, dum in sua perfida secta permanerent, colligebatur, locorum dominis persolvebatur, & tam vobis ac successoribus vestris quam aliis in dicto regno Granatæ dominium a vobis temporale habentibus valde dispendiosum foret, si ipsis infidelibus ad fidem reductis tam vos & successores, quam alii domini temporales præfati decima prædicta in totum carere debeatis, quod si fieret non sine maximo damno & incommodo vestro, impensas pro conservatione & manutentione dicti regni Granatæ continue de necessitate faciendas perferre possitis, desiderabatis tam vos & successores vestros, quam alios inibi dominos temporales præfatos, saltem duas partes decimarum huiusmodi illorum, qui ex tunc de cetero ad ipsam catholicam fidem converterentur, in dicto regno Granatæ percipere posse, reliqua tertia parte dictarum decimarum ecclesiis inibi construendis & edificandis, vel jam constructis & edificatis, qui-

(b) L. 5. bull. sec. p. 3.

Pia Regum Hisp. stadia pro restituendo Granatæ Christi cultu.

Duæ partes decumarum iis attributæ.

bus decima de jure deberentur, pro illarum dote salva remanente, &c. Subdit Alexander se Regis postulatis annuisse: verum postea novas subortas lites de illa tertia decumarum parte, ad quas abscindendas eam Regi & toparchis ita attribuit, ut ecclesias construant, & vectigalibus ad sacerdotes sustentandos donent. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDI. id. julii pontificatus nostri anno IX.

LXXX. Propositum deinde Alexandro fuit inter neophytos & veteres Christianos graves offensiones concitari, quod ob decumarum solutionem neophytis obiceretur, eos ex Maurica stirpe genus ducere: ad quas dissensiones sedandas Ferdinandi & Elisabeth gratia sanxit (a) Alexander, ut universi in regno Granatensi decumas Hispaniae Regibus pro regno a barbaricis irruptionibus tuendo penderent.

(a) Ib. p. 247. Sublata inter Neophytus & veteres Christianos controversia.

Furebant ira plerique Mauri perfidi Christianam religionem feliciter propagari, seque ad Babylonis & Aegypti fulcrum contulere, ut illum ad inferendum Hispaniae & Africae bellum incitarent, cum Ferdinandus Rex Petrum Martyrem patriam Mediolanensem, qui ipsi a secretis erat, gerendarum rerum peritia & ingenio clarum, ut barbari apostatae iras demulceret, atque Aegyptias res exploraret misit. Qui de gesta a se legatione commentarios edidit, ac de Mameluchis fidei Christianae desertoribus, qui Saracenis imperabant, haec proximo anno scripsit (b): Mameluchi ex Christianis deliguntur. Hi Mahometi sectam, abnegato Christo, divitiarum & imperii cupiditate pellecti, amplectuntur. Ex alia gente ulla censent neminem, a Judaeis namque fieri quenquam Mameluchum vetant, quoniam dolosos esse & capiendis armis minime aptos Judaeos putant, ex Mahometica quoque legis viro aut foemina genitos in Mameluchos conscribere praeter timore recusant, atque id apud ipsos suis decretis & consuetudine tantum invaluit, ut neque proprios filios, quoniam ab ipsis postquam Mahometici effecti, aut ex Mahometica muliere orti sunt, armis instruere, vel ad honores & magistratus evocare liceat, fas est tamen pecunias, domos, suppellectilia quaeque, aut praedia natis legare. Ex Mameluchis proceres, ex proceribus soldani creantur: quare quoniam pacto a Christianis hoc genus hominum originem trahat, quantum cum nostra religionis ignominia, opprobrio, & dedecore hi barbari dominentur, catholici principes jam colligere potestis. Expergiscimini aliquando, & rem Christianam capessite, non deerit sibi Christus, &c. Ex urbe Alexandria Aegyptia IV. non. aprilis MDII.

Mameluchi qui fuerint.

(b) Petr. Mar. l. 3. legat. Babylon.

Ex iis proceres Regesque creati soliti.

His difficultatibus impliciti Veneti Petrum Paschalicum in Lusitaniam ac Franciscum Capellum in Angliam legarunt, ut eos Reges ad mittendas subsidiarias classes inducerent: tum Pisaurius Venetae classis praefectus in Apuliam venit, ut socias Gallorum & Hispanorum classes ad Turcas obtendendos adhortaretur. Caeterum Anglus se non movit, Lusitanus classem viginti novem navium tormentis bellicis egregie munitam misit, cujus praefectus cum ad recuperandum Dyrrachium, oppugnandumve S. Mauram rogaretur, negavit missum se ad obsidendas arces, sed ad ineunda praelia cum Turcica classe, atque ita nulla re gesta Lusitaniam petiit (c): pontificia non comparuit, jactataque ab Alexandro spes quindecim triremes instructas evanuit, Ferdinandi vero Regis Hispaniarum classis in Apulia & Calabriae arcibus occupandis munitione districta assidue fuit: Gallica denique pars, octo nempe triremium, cui Philippus Ravenstienii regulus praerat, affecto anno Mytilenem oppugnavit, sed irrito labore. Caeterum mala gesta rei culpam Veneti (d) in Gallos, & ii (e) in Venetos coniciunt. Facti porro seorsim ab utrisque in moenia impetus fracti fuere, qui conjuncti victuri existimabantur. Ab oppugnatione itaque cessavere, ac Philippus Ravenstienii Gallicae classis praefectus frustra rogantibus Venetis (f) discessit, cum Rhodia classis Petro Aubusson Cardinale duce & sedis Apostolicae legato optime munita adventaret, ac jam praemissa Liburnica certissimum ejus renuntium attulisset. Agit pluribus de his Bosius, assertque Philippi Ravenstienii, de quo paulo ante memoravi, literas ex Mytilenaeis castris xxvi. octobris ad Rhodium principem datas, quibus significat tentatam frustra impetu urbem, & Christianam classem ex triginta octo longis navibus scilicet Venetis triginta, & octo Gallicis constam: inanes autem ab Alexandro de classe pontificia offensas spes, comparatasque ab eo duas tantum naves majoris alvei, quas notho filio ad Plumbinum oppugnandum concesserit: Denique urget, ut Rhodiam classem quamprimum Lesbo insulae admoveat.

LXXXI.

(c) Bemb. hist. Ven. l. 6. Hispana classis in Apulia & Calabriae arcibus occupanda.

(d) Id. ib. & Sabell. enead. 11.

(e) Ferron. l. 3. in Luu. XII.

(f) Bosius hist. equit. Hier. p. 2. l. 16.

Adveniente legato discedunt Galli.

LXXXII. (g) Id. Bos. l. 16.

Classis Christiana vires non conjungit.

Promissa ab Alex. triremes non instructa.

LXXXIII.

(a) Id. Bos. sup. l. 15. Quanta classis a legato comparata. Gallica turpiter discedit. Passa naufragium. (b) Sabell. en. 11. l. 1. Petr. Bemb. Card. l. 6. Nulla re gesta expeditio dissoluta. (c) Ext. apud Bos. l. 15.

(d) Id. ib. Solicitatus Ungarus ut in Bajazethem moveat.

LXXXIV.

ditum adornare: se vero in Smyrnaeum sinum adversus Camalium Turcarum praefectum vela facturum, indeque insulam Chio repetiturum, eumque admonuit ut classes conjungi possent. Quod ad promissas ab Alexandro Pontifice quindecim triremes attineret, nullas ab eo instructas fuisse, cujus rei causa illum lateat: Hispanam classem circa Tarentum stare in anchoris, Lusitanam, postquam exeunte septembri ad Corcyram Venetae se adiunxisset, contendisse, non posse amplius in oriente versari, ac discessisse.

Interea Rhodiorum equitum princeps Cardinalis, ac legatus apostolicus, qui parandae classis eo majorem, quo deerat pontificia, operam navarat, triginta sex navibus instructis e Rhodio portu solvit (a) vigesima novembris die Mytilenem petiturus, ac Philippum Gallicae classis praefectum hortatus est, ne tantum Gallico nomini dedecus abitione illa turpi ac repentina inureret: sed is antequam accipere mandata posset in altum vela fecerat, cujus praetoria navis cum duabus aliis naufragio (b) ac octingentis fortibus viris periit. Ipse cum quadraginta aliis praeter spem evasit. Ad Parum vero insulam Rhodia & Veneta classes ubi occurrere, legatus apostolicus plurima de instaurando bello proximo vere cum Pisaurio consilia militaria agitavit. Ita nulla re gesta magna cum turpitudinis nota, magnoque damno dissoluta hujus anni expeditio, quam adulta aetate ceptam parum profuturam legatus in literis (c) ad Pontificem missis conjecerat, eundemque ac foederatos Reges hortatus fuerat, ut ipsorum classes in oriente hyemare juberent, ac stipendia aliaque necessaria statis temporibus solvenda curarent, ne proximo anno in cogenda classe frustra tempus tereretur, rejque egregiae gerendae occasio amitteretur, quaerita incassum ivere. Praeterea illos sollicitarat (d), ut Wladislaum Hungariae Regem ad irruptiones in Turcicum imperium faciendas concitarent, ut simul Bajazethes terrestri maritimoque bello distractus in altera vel utraque parte succumberet, quod consilium Pontifex Veneticus laudaverant, ad illumque annua stipendia submiserant. Quod ad Hungarorum in Turcas expe-

ditionem attinet; percussus illius terrore Bajazethes maritimum bellum intermisit, viresque in Hungaros convertit, quippe non expectata eorum in imperium Turcicum irruptione Pammoniam trajecto Danubio invasit (e): quem Hungari fortiter exceperunt fuderuntque, duobus equitum millibus confossis [1]. Itaque ad fluvium traiciendum resiliere Turcae, sed iterum ab Hungaris in ripa fluminis magna strage accepta deleti fuerunt, caesusque inter alios eorum dux ducisque filius. Meditatum etiam Joannem Albertum Poloniae Regem cum Hungaris arma conjungere in Turcas, misisseque oratorem, ut Alexandrum Pontificem in comunem hostem Christiani nominis accenderet, sociasque Sarmaticas vires ei polliceretur, refert Sabellius (f), acceptam enim in Wallachia triennio ante ignominiam ipsum eluere voluisse: verum pia illa consilia (si vera tamen extiteret, nam inducias cum Bajazethe pepigisse refert Cromerus) (g) mors repentina oppressit (h), siquidem apoplexia eum periisse refert Cromerus (i). Certatum mox est de successore designando in publicis comitiis, atque a pluribus maxime minoris ordinis Wladislaus Hungariae & Bohemiae Rex ad solium Polonicum vocabatur, ut conjunctis tribus regnis auctior viribus, Turcas Tartarosque contunderet: at deinde aliorum hortatu suffragia ad Alexandrum Lituaniae ducem conversa, ut iterum Lituania cum Polonia coalesceret. Itaque Alexander duodecima decembris die a fratre Friderico Cardinale in Cracoviensi ecclesia solemniter ritu oleo sacro inunctus & corona redimitus est, quod aequo animo tulit Wladislaus, delatumque fratri sceptrum gratulatus est.

Turca Hungaros occupat.

(e) Petr. Bemb. hist. Ven. l. 6. Propulsatur fortiter.

Pojanus vires jungeret in Turcas pollicitus. (f) Sabell. en. 11. l. 1. Alberti Regis obitus. (g) Crom. l. 30. (h) Mich. l. 4. c. 79. (i) Crom. eod. l. 30.

Alex. Lithuaniae dux ad sceptrum Polon. vocatus.

LXXXV. Missa classis a Lubitano ad lustrandum novum orbem. (k) Franc. Poch. in elogiis Flor. insign. ex lit. Americ. ad Petrum Soderina.

Hoc anno mense maio Emmanuel Lusitaniae Rex trium navium classem praefecto Americo (k) Vesputio Florentino misit ad lustrandum novum orbem, cum anno superiori a Petro Alnaro Caprali Brasilia inventa esset. Qui vero tam praeclearum arduumque laborem suscepit edit de sua navigatione libellum inscriptione novi orbis insignitum, quem ex Hispano idiomate Archangelus Madrignanus monachus Claravallensis in Latinum traduxit. Is consutata veterum sententia, qui

NOTE [1] Praeter hos belli casus adversos quos res Christiana hoc anno Turcas pertulit, aliam pariter Turcarum de Christianis victoriam celebrant annales Turcici Haji Halife Mustafa quos Rainaldus Carli Justinopolitanus Italice vertit; in illis enim ad annum egira 906. qui hoc anno die XVII. junii absolvitur adnotatur cepisse apud Turcas vectigal, quod Avaris appellatur; iniunctumque singulis pagis tributum loco tantum militum solvere, quantum sat esset militaribus ordinibus augendis, ut obesset armis Christianis Mitilineni urbi provideri posset. Tum vero additur ibidem eo ipso anno Turcas arcem Loza in Bosniensi provincia deditione cepisse. MANSI

(a) Itiner. c. 115. Ultra aequatorem cultissimi mae populis reperit terraz.

Iter Lusitanorum in orbem novum.

Inita horrenda pericula in ea navigatione.

qui nullas ultra aequatorem terras patere, vel incultas esse arbitrabantur, addit (a): Ultra aequatorem nactus sum ego cultiores, easdemque habitatoribus frequentiores, quam alibi gentium usquam comperi, si Asiam, si Europam, si Africamve spectaveris. Quantos vero labores in vastissimo mari sulcando tolerarit, describit ipse, tribuendumque omnino est divinae providentiae tantas fuisse difficultates superatas, quo evangelica doctrina ad barbaros toto submotos Oceano penetraret: Ab Ullisbona, inquit, XIII. maii MDI. solvimus iussu Regis tribus liburnicis expeditis profecti sumus questum novum orbem, & versus Austrum iter agentes viginti mensibus adnavigavimus; cuius quidem navigationis seriem primo explicabimus. Hunc igitur ordinem navigando servavimus, nam per insulas Fortunatas iter egimus, quae nunc magnae Canarie appellantur, haec enim sunt in climate tertio in parte extrema habitari occidentis. Inde, sulcantes Oceanum littora Africae, Nigritarumque gradu citato percurremus usque ad id promontorium, quod Ptolemeus appellat Aethiopia, nostri vero Caput viride, Aethiopes autem Bisecherem, & accola Mandangam, & ea regio est intra zonam exultam gradibus quatuordecim versus Aequilonem, quam Nigritae incolunt. Ibi resumptis viribus, & communita omni genere annonae classe, sublatis anchoris, ventis vela dedimus iter nostrum dirigentes versus polum antarcticum, nonnihil tamen ad occidentalem declinantes euro flante, nec prius tellus inspecta est, quam jugi navigatione tribus mensibus ac diebus totidem vastissima aequora sulcaverimus. In qua navigatione, quae discrimina subierimus, quae vitae pericula, quas animi anxietates, interturbationes, naufragia, quotiesve vitam periculis fuerimus nostram, id multarum rerum scis iudicandum relinquo, & eis in primis, qui optime norunt quam sit arduum incomperta quaerere, & adire inaccessa, qui vero haec nesciunt rerum expertes, huius rei iudices esse minime volo, & ut paucis multa comprehendam, id sciant nos adnavigasse sexaginta septem diebus, quibus fortuna peritiam aeternam serviebat, nam quadraginta quatuor diebus reboante caelo nihil nisi tonitrua, fulgura, ac coruscationes, imbres gravissimos passi sumus, adeoque tenebrosa nebula caelum innumbraverat, ut interdum noctuque non aliter videremus, quam cum minime luna pernox est, nox atris tenebris obscuratur, propterea adeo nos timor mortis inceserat, ut vitam prope despondisse videremur.

Post haec vero tam seiva tamque atrocior

complacitum aliquando Deo fuit vitae compati nostrae [quae sua fuit clementia] mortellus apparuit; quae visa animi, qui ceciderant elanguerantque, conditio rediere ad se, ut usu venit superantibus calamitates maximas, & praecipue ereptis de fortune restantis faucibus. Igitur septimo augusti MDI. in littore eius regionis jecimus anchoram, dantes Deo gratias, quas poteramus, maximas, ritu solemniori & Christiano more solemniora missarum celebrari iussimus, tellus reperta visa est non insula, sed continens, quandoquidem in vastum protendebatur, nec finis apparebat quispian, cultaque erat admodum ac habitatore multiplici per quam frequens, inibique animalia fere omne genus silvestria, quae huic orbi nostro sunt prorsus incognita. Nacti sumus etiam ibi alia pleraque, quorum de industria non meminimus, ne surgat opus in iliada magnam. Id solum haud praetereundum puto, quod Dei clementia adjuti opportune tellus visa est a nobis, nam divitius ferre nequibamus deficientibus comestibus omnibus, lignis videlicet & aqua, nautico pane, salinis carnibus, caseo, vino, oleo, & quod plus est vigore animi. Igitur Deo quod vivimus referimus acceptum, cui honos est & gloria & gratiarum actio.

Distare eum continentem septingentis leucis ait author, tellurisque situm ita designat (b): Is continens aspiciatur ultra aequinoctialem lineam gradibus octo versus polum antarcticum, & tandem secus hoc littus navigavimus, donec superato tropico hyemali prope polum antarcticum gradibus XVII. & medio applicuimus, ubi elevatum orizontem habent gradibus quinquaginta. Fieri pluries coepere cum accolis commercia, quorum mores describens plura allatis anno superiori consentanea affert: Frequentior est, inquit (c), haec regio cunctis, quas unquam viderim, regionibus, nam videtur innumera. Et infra: Id genus hominum cicuratum est admodum & mansuetum, & nemini noxium. Nudi prorsus incedunt uti eos parens natura peperit, nudi nascuntur, nudi rursus moriuntur. Corpora habent habilissima, utpote facta ad symmetriam, symmetrica dici iure possunt, colore ad rubedinem inclinante, id efficit candens sydus, quod non difficulter torret nudos homines, capillos habent nigros, sed promissos, incessu & ludis agiles sunt quam maxime, facie sunt perquam liberali ac venusta nisi ipsi eam deformarent debonestamento fere incredibili, nam terebratam perforatamque faciem circumferunt, videlicet genas, maxillas, nares, labra, aures, neque foramine mediocri aut uno, sed ma-

Celebrata Christi sacra in continenti Americae.

LXXXVI. Quotum distet continens Americae. (b) Id. t. 116.

(c) Cap. 117.

America-norum ultra Aequatorem forma.

Deformata arte ab iis facies.

gnis compluribusque, nam vidi quandoque quempiam septem foramina in facie habentem, quae singula capacia erant pruni unius damasceni, dempra itaque carne haec opulent lapillis quibusdam caeruleis, marmoreis, aut cristallinis, vel ex alabastro pulcherrimis, aut ebore vel ossibus candidissimis more suo arte non inepta fabricatis elaboratisque, quae res adeo est insolens & turpis, ut monstrum prima facie praeferat, homo, videlicet, qui gemmatam faciem circumfert terebratam foramine multiplici: & si credere dignum est, lapides septem in facie habens, qui singuli medii palmi magnitudinem superant, nemo est profecto, qui non admiretur, cum praesertim animo attentiore apud se haec tam prodigiosa expendit, vera tamen sunt, nam ego aliquando observavi dictos septem lapides pondo fere unciarum sexdecim. In aures & ipsi ferunt pretiosiores, videlicet annulos appensos aut baccas pensiles mora Aegyptiorum Indorumque: hunc morem viri tantum servant, at mulieres solum ferunt in aures. Et infra.

LXXXVII. Omnia apud eos communia.

Sine lege, sine Deo vivunt.

Vescuntur humana carne.

bus. Et infra: Hos nisi sumus pluries velle trahere in nostram sententiam, persuadebant usque identidem, ut tandem aliquando ab his improbatas moribus veluti ab re abominanda temperarent, quin nobis saepenumero polliciti sunt se temperaturos ab hac sevitia. Et infra: Annis vivunt centum & quinquaginta: raro agrotant, quod si forte in morbos inciderint, sibi herbarum succo medentur protinus. Haec sunt quae apud eos comperi non obscura, videlicet aeris temperiem, caeli clementiam, solum ferax, longam aetatem.

Addit author (a) regionem esse amoenam adeo, ut paradysum terrestrem adumbret, intercissam fluminibus, fontibus scaturientibus colliculis variegatam, piscium, avium, animalium, frugiferarum arborum, herbarumque saluberrimarum, omni genere affluentem, feracem auri, margaritarumque; euro salubri perflatam, incognitis nobis syderibus, quorum viginti nostrates stellas, quibus Jovis venerisque nomina veteres indiderunt, nitore & magnitudine aequant, collustratam, tum narrationem concludit: Haec sunt quae in hac ultima navigatione scitu digna censui, quae etiam oculis subieci, nec abs te opus nuncupari diem tertium, quandoquidem prius edidi libros alios duos eius navigationis, quam ex praecipro Regis perfecti occidentem versus, inque eis complura scitu non indigna consignavimus sunt enumerata, & ea in primis quae spectant ad gloriam nostri Servatoris, qui hanc orbis machinam miro extruxit artificio, quis enim satis pro meritis digne Deum laudare possit, cuius mirabilia commemoravi in opere praedicto?

Dum novus orbis, qui interjecto mari ad occidentem patet versus polum antarcticum, Emmanuelis Regis Lusitaniae auspiciis iustrabatur ab Americo, Rex ipse de Petri Alvari Capralis mora anxius classem quatuor navium praefecto Joanne Novio in Indiam misit ineunte martio, a quo insula in medio Oceano inventa, (b) est, cui Conceptionis Virginis nomen impositum, intentoque in Indos cursu de Zamorini insidiis Caprali comparis auctior est factus, utque illo ab hostili classe petitus, vela in Lusitania tendisset, paulo post in Cananoris portu a Malabarum Imperatoris classe octuaginta navium circumfusum est; sed divina fretus ope, displosisque tormentis bellicis barbaricam classem disiecit, paronibus novem, onerariisque decem depreffis, nec non quadringentis Mauris vel Malabaribus caesis, adeo ut Calecurium cognita ea clade luctu completum fuerit, Christianique nominis gloria late in oriente personuerit.

LXXXVIII. (a) Eod. cap. 117. 118. 120. Visa in polo antarctico incognita tydera.

LXXXIX. Insula Conceptionis inventa.

(b) Jo. Barros. l. 5. c. 10. Or. l. 2. Mass. l. 2.

Parta a Lusit. de Zamorino victoria.

Re-

Insula S. Helenæ inventa ad aquationem accommoda.

XC. Reperti in Indiis Christiani qui doctrinam S. Thomæ retinuerant. (a) Id. Barr. l. 5. c. 8.

(b) Itinerar. Portugall. c. 129.

Statua triformis culta ab Indiis.

Redeunti Oliffiponem Bonæque spei promontorium transecto insula apparuit, cui S. Helenæ, cujus tum dies natalis agebatur, nomen dedit, ea vero modico est circuitu, sed saluberrimo cœlo, aquarum, frugum, lignorum, carniūque abundantia affluens, locoque ita opportuno, ut a divina providentia tanquam navigantium e Lusitania in Indiam hospitium constituta cœlesti munere videatur.

Quod vero ad Petrum Alvarum Capralem, de quo memoratum est attinet; cum ille ineunte anno Cocimi aromatibus naves oneraret, ad eum ex urbe Cranganoris non procul distita Christiani plures, qui doctrinam cœlestem Apostoli Thomæ etiam tum retinuerant, confluerunt (a) : Ex quibus duo in occidentem cum Lusitanis trajicere peroptarunt, ut Apostolorum Petri & Pauli limina, nec non dominicum sepulchrum religiose lustrarent; ii vero de ludorantur & Armenicum ritum servant, subdit.

Christiani ibi delubra habent nostris non absimilia, verum solas cruces inibi videbis, nullas habent sanctorum imagines, concamerata sunt, ut nostra, inque eorum crepidine crux visitur pergrandis, ut est videre apud nos. Tinnabula habent nulla, quando vocant populum ad divina, servant morem Græcorum : hi populi habent magnum antistitem, cui adsunt Cardinales duodecim, patriarchæ duo, archiepiscopi vero & episcopi complures. Referebat propterea dictus Joseph cum quodam episcopo soluisse ab urbe Caranganora, & consensu raribus ivisse ad insulam Ornum, quæ abest ab Caranganora miliaribus fere mille & quingentis & inde perit mediterranea itinere trium mensium una cum episcopo memorato pervenit in Armeniam majorem, ut consalutarent reverentissime suum magnum pontificem, a quo episcopus dictus initiatus sacris, Josephque memoratus ad sacerdotis gradum promotus itidem agunt Christiani omnes Indi & regni Cattai, eorum pontifex catholicos dicitur, ferturque tonsuram instar crucis, præficit patriarchas suos, ut dictum est, alterum in India, in Catajo alterum, alios vero episcopos alio mittit, prout expedire visum fuerit.

rit enses duos denudatos, & gradu citato veluti limphatus quispiam versus eorum Deum currit, cortinamque mox reserat, & enses alterum magno sacerdoti porrigit, altero vero seipsum complusculis consauciat vulneribus, & ubi se prope consecit plagis innumeris, illic prostratus in rogam ardentissimum, ibi excomposito paratum, in eoque saltat more tripudiantium & chorizantium. Evadit tandem rogam, torvisissimisque oculis dicit se esse locutum cum Deo suo, taliaque mandavisse, & tunc quasi a Deo accepta persona incipit docere populum. Sunt & alia complura sacrificia. Et infra : Rex (c) gentilium colit idola, & complures habet conjuges, quibus nullus est pudor. Et infra : Ubi functi sunt vita, concremantur, at eorum mulieres per octiduum tantum supervivunt, demum ut in memoriam virorum & ipsa concremantur vivæ. Hæc de ethnicorum moribus : at de Christianis, qui in India versabantur & Armenicum ritum servant, subdit.

Christiani ibi delubra habent nostris non absimilia, verum solas cruces inibi videbis, nullas habent sanctorum imagines, concamerata sunt, ut nostra, inque eorum crepidine crux visitur pergrandis, ut est videre apud nos. Tinnabula habent nulla, quando vocant populum ad divina, servant morem Græcorum : hi populi habent magnum antistitem, cui adsunt Cardinales duodecim, patriarchæ duo, archiepiscopi vero & episcopi complures. Referebat propterea dictus Joseph cum quodam episcopo soluisse ab urbe Caranganora, & consensu raribus ivisse ad insulam Ornum, quæ abest ab Caranganora miliaribus fere mille & quingentis & inde perit mediterranea itinere trium mensium una cum episcopo memorato pervenit in Armeniam majorem, ut consalutarent reverentissime suum magnum pontificem, a quo episcopus dictus initiatus sacris, Josephque memoratus ad sacerdotis gradum promotus itidem agunt Christiani omnes Indi & regni Cattai, eorum pontifex catholicos dicitur, ferturque tonsuram instar crucis, præficit patriarchas suos, ut dictum est, alterum in India, in Catajo alterum, alios vero episcopos alio mittit, prout expedire visum fuerit.

Gentilium Indorum superstitio sanguine demonem plancantium.

(a) Cap. 132. Mulieres cum Rege defuncto concremantur.

XCI.

Catholicos in maiore Armenia degit.

I. Disceptatum an Indica res abiicienda foret. (a) Jo. Barr. l. 6. c. 1.

Decretum est quærendum illius imperium.

Jure propagandæ fidei partem est.

Lusitanum autem.

II.

(b) Jo. Barr. cod. lib. c. 2. Mahometanis inditum bellum.

(c) Ext. in itiner. Portug. c. 126.

Anno excurrentis sæculi secundo quinta indictione Emmanuel Lusitanæ Rex (a) in fragili animo, quamvis quatuor navium in mari meslarum jacitura plures terrentur, censerentque longinquas Indicas oras non adeundas, Indiarum tamen imperium ornata validissima classe sibi comparare constituit ut Christi evangelium in iis vastissimis regnis disseminaretur, Joannisque Regis, qui Lusitano dominatui Guinæe titulos adjunxerat, laudabili æmulatione incitatus splendida nomina domini navigationis, conquisitionis, & commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis, & Indiæ capeffivit : quo vero jure disceptat pluribus Johannes Barrosius, nimirum Romanos Pontifices Christi, cui in cœlo & terris omnibus potestas data est, vicarios Regibus Lusitanæ apostolicis diplomatibus tradidisse omnium terrarum, quæ a promontorio Bojardo in orientem paterent, imperium, modo in eas ab ullo Christiano principe jus partum non esset : repertos vero in iis vastissimis oris Mahometanos, qui tanquam Christiani nominis hostes publici, atque iniqui oppressores domandi essent, vel idololatrias, qui nefariis ritibus ad rationis usum cultumque veri numinis adducendi essent : atque hoc jure suscepti in infideles autoritate pontificia belli plura regna annis sequentibus, nimirum Sofalam, Quiloam, Mombazam, Oromusium, Goam, Malacam, Molucas, Dium, & Basajum Lusitanæ coronæ adjectas fuisset.

Accessit nova ad Indiarum imperium juris ratio, nempe Christianos Indos ab infidelibus inique fuisse oppressos, qui in Lusitanæ Regis, ut Christianæ fidei assertoris clientelam se commendaverint, ut paulo post videbitur. Ad ineundam vero apostolicæ donationis, acceptique tituli possessionem viginti validas naves instruxit (b) præfecto illi Vasco Gamma, qui Indias patefecerat, ritumque solemniter dato crucis vexillo Oceani Arabici, Persici, & Indici dominatorem creavit, deditque mandata, ut Mahometanos bello contunderet, & eorum naves in Indiam navigantes interciperet; in spem enim maximam adductus erat, prohibito Arabibus Indiarum commercio ingentes sultani Ægyptii opes ad Christianum imperium avectum iri, atque ideo debilitandum viribus : quo argumento superiori anno a Petro Pasqualico Veneto in Lusitania oratore data ad Venetos extant litteræ (c), ut aromata, quæ ab Ægyptiis

petebant, a Lusitanis acciperent. Solutis anchoris Vascus Gamma ex itinere Quiloæ tyrannum Saracenum Lusitani nominis stipendiarium se profiteri coegit (d), traiciensque in Malabares venientem Calecuti navim onerariam expugnavit, cæcis propugnatoribus, peregrinantesque ad Mahometis profanum sepulchrum Epibatias cepit, e quibus pueros ad Christi cultum traduxit, cum Rege Cananoris fœdus firmavit (e), a Calecutiensis seditionis in Lusitanos auctores repetivit (f), detrectantemque bello vexavit : cumque Cochimensem portum adisset, cum eo Rege fœdera instauraturus, Cranganorenses (g) Christiani Lusitanæ potentia fama excitati, erectique ad spem libertatis adversus infidelium vim afferendæ, communi decreto in Emmanuelis Regis patrocinium se conicere statuerunt, miseruntque oratorem, qui Gammae Indici imperii sceptrum deferret. De qua infirmi legatione Indicarum rerum scriptores meminere, interque alios accuratissime Maffeus, qui plura de B. Apostolo Thoma, a quo illorum majores fidem hauserant, memoratu digna enarrataque ab ipsidem Indis conscripsit culto & elegantistyle, cujus verba repetenda visa sunt.

Legati, inquit, affuerunt a Christi cultoribus iis, qui non longe a Cocino Cranganorem habent urbem, & vetustissima illorum stirpe, quos beatus quondam Apostolus Thomas ad sanam religionem ac fidem a Brachmanarum fabulis & impura superstitione traduxit. Is Indiam provinciam in orbis terrarum distributione sortitus, Socotoram insulam Arabici maris fertur adisse primum, dein multis ibi factis Christianis trajecisse Cranganorem, in ea civitate cum multis item Christo filios peperisset, Colanum petiit, neque ibi frustra disseminato evangelio trans juga montium ad oram orientalem ingenti labore contendit, multisque locis ac præsertim in Coromandelis regno Christiana re bene gesta perrexit in Simas, quorum ea tempestate celeberrimum erat nomen, ac divini verbi sementem in eo quoque novari facere instituit, atque haud poenitenda collecta fruge, templisque ad Christi cultum edificatis, in Coromandelem ad retinendos & confirmandos in fide neophytos rediit. Coromandelis caput ac regia tum erat urbs Meliapor, quam vetustate bellisque dirutam nuper Lusitani deducta eo militum emeritorum colonia frequentarunt, ac mutata appellatione honoris Apostoli causa ab S. Thoma denominarunt. In ea urbe sacram

Quiloæ tyrannus in clientem acceptus. (d) Barr. c. 3. Ofor. l. 2. Maff. l. 2. Cananoris Rex fœdere obstrictus (e) Barros. c. 4. (f) Id. c. 5. (g) Cap. 6.

Cranganorenses Christiani Indiæ sceptrum Regis Lusitano dant.

III. Edocti a D. Thoma eorum majores.

Sinenfes olim ab eodem sacris ex culti.

Meliapor in D. Thomæ honorem instaurata.

adem extruere aggressus Apostolus, cum a
demonum sacrificulis, & ab Sagamo Rege
prohiberetur, res interim insignis accidisse
perhibetur ad Christi virtutem & fidem
evangelii comprobendam, inusitata magni-
tudinis truncum, ut fit, in litrus eiecerat
mare, quod eo tempore leucas fere decem
ab urbe distabat, eam Rex materiam cum
in usum adificii cuiusdam vehementer ex-
pereret, robusti primum homines incassum
funibus ergatisque amovere conati, dein
adhibiti complures elephantia cum toto
conixi impetu nihil omnino proficerent, Apo-
stolus Regi conditionem tulisse fertur, si
truncum illum sibi ad templum vero Deo
adificandum daret nullis machinis, nullo
mortalium adiutore sese protinus eum ad
urbem attracturum. Cum Rex, insanire
videlicet hominem ratus, per ludibrium an-
nuisset, tum divus Thomas zona, qua erat
præcinctus ad prominentem e caudice ra-
musculum annexa, signo tantum facto cru-
cis, immanem stipitem facili ductu sequen-
tem universa ad spectaculum effusa civi-
tate in ipso pomærio statuit, ibidemque de-
fixa lapidea cruce vaticinatus est, cum ad
eum lapidem usque perringeret pelagus,
tum divino iussu e remotissimis terris can-
didos homines ad eadem, quæ ipse intulisset
sacra inlauranda venturos. Neque sefellit
prædictio, si quidem sub Lusitanorum ap-
pulsu occultis tor annorunt accessibus lo-
cus Oceano demum allui cepit. Verum
ab eo signo cæterisque virtutibus cum Tho-
mæ verbis major in dies accresceret fi-
des, Brachananas autem furo & fallacis
parta jam autoritas, iam sagina desi-
ceret, accensus rabie quidam ex iis fœ-
dum ac ferum facinus mali demonis in-
stinctum conscivit, filio admodum puero ip-
semet necem intulit, ut haberet unde pe-
regrimo & invito capiti crimen exitumque
constaret. Citatus ad Regem Thomas, cum
accusator ab eo per summam indignationem
& querimoniam pœnas filii extincti repe-
ret, contra Thomæ discipuli affinem, aut
omnino conscium ejus culpæ magistrum
negarent, nihil opus esse conjecturis & cer-
taminibus ait Apostolus ab ipsomet, qui oc-
census dicatur omnium optime cognosci rem
posse. Perit ut ejus publice interrogandi
potestas fiat, nihil recusatum ab adversario
& cunctis. Tam inaudita rei expectatione
suspensis cadaver in medium affertur, cum
ad exanimem puerum Thomas placido &
sereno vultu conversus: Agedum, inquit,
per Christum, quem ego Deum prædico,
palam & sine ambagibus puer prome quis-
nam hujusce tanti sceleris author extiterit.
Mirum dictu! ad Christi nomen frigido &
exsangu corpuseulo vitales confestim re-
diere spiritus, & clara voce ut omnes ex-

Ecclesia
divino
prodigio
condita a
D. Tho-
ma.
Prædictus
ab eo in
Indiam
Lusitano-
rum ad-
ventus.

Calumnia
D. Tho-
mæ alper-
sa mira-
culo dila-
ta.

audirent Thomam certum summi Dei le-
gatum, & ipsius odio ad struendam illi ca-
lumniam nefarias a parente sibi manus al-
tatas esse confirmat. Hac tam illustri tam-
que admiranda testificatione fractus calu-
mniator, obmutuit. Sagamus, propenso
jam ante ad credendum animo, Christiana-
nam deinde fidem ac religionem sine ulla
dubitatione complexus est, Regem ex ami-
cis & popularibus imitati complures.

Brachmanis quancum detecta divinitus
fraude, & pulso in exilium parricida, toto
tamen & cæca mansit improbitas,
cum lætos Christianæ rei progressus & ne-
glecta deorum simulachra ferre non possent,
facta conspiratione præconem evangelii
medio tollere omnino constituunt. Tum-
ulus erat non procul ab urbe, quo Thomas
identidem e Christi disciplina secedere pro-
pitandi æterni Regis & sui recolligendi
gratia consueverat, in eum locum tempore
captato Brachmanæ armati cum sui simi-
libus impetum dant. Ibi Apostolus, dum
ad crucem abalienato ab sensibus animo
Deum pro salute hominum, & ejus præ-
sertim populi deprecatur, relis primum ac
lapidibus appetitus, dein ab uno e Brach-
manis lancea transfusus occubuit. Veneran-
dum corpus inde sublaturum a discipulis, &
in templo novo adificato conditum est. Ac-
cessit martyrii nomine & memoria causa,
fragmentum haste, quæ inhaeserat costis,
& baculus præferratus, quo ille ad pœre-
grinationes utebatur & urna fictilis cespite
inserta, nempe qui manantem e sacris vul-
neribus cruorem ebiberat. Exinde locus mul-
tis miraculis claruit, ac magnus eodem ex
omni parte concursus voti & religionis ergo
fieri coepit. Hæc ferme. Inde sciscitantibus
Lusitanis non e fama solum, sed etiam
e veterum annalibus edidere, quin egregias
Thomæ laudes ac mortem pro Christi no-
mine fortiter obitam pueris Malabaribus pa-
trio carmine decantare mos est.

Satis constat Apostolum in Coromandelio
tractu Ganagerici sinus palmam tulisse mar-
tyrii, nec dubium est, quin ex divini viri
præceptis atque institutis ingens hominum
multitudo variis India dispersa regionibus
in hæc usque tempora Christi nomen fi-
demque tenuerit, quamquam ex Armenii
patriarchæ Nestoriani placitis, a quo epi-
scopos paulo ante hanc memoriam accipere
consueverant, multis vitis & erroribus
inquinatas alioquin apostolicas ceremonias
magna ex parte obeunt altaris mysteria re-
ligiose venerantur, eoque viatico deceden-
tes e vita se mununt, adventus Domini
& quadragesima dierum solemne jejunium
diligenter observant, quotidiana psalmodia
& sacris insistent, & cum alia Christi do-
mini sanctorumque festa vite concelebrant,

IV.
Brachma-
num
sæva in
eum
conspira-
tio.

Ut mar-
tyrio affe-
ctus sit.

Servata
martyrii
monu-
menta.

V.
Ad ea vi-
fenda
concursum
populorum
feri
soliti.

Ab Ar-
menio
patriar-
cha Indi-
jura pec-
tunt.

rum vero præcipue paschalium feriarum o-
ctavam, quam dominicam in Albis vocamus,
quod eo demum die incredulus S. Thomas
indito in Christi latus ac vulnera digito do-
minum suum ac Deum suum præclara te-
stificatione confessus est. Alia præterea
multa ex majorum traditione diligenter ob-
servant, eo majore fidei & constantie lau-
de, quod ob id ipsum non modo a Mahu-
metanis hominibus acerbè vexantur, sed
etiam ab regulis ethnicis in servitutem re-
ducti, cum alias indignitates & contume-
lias perferunt, tum vero sedem ac domi-
cilia iniquis pensionibus redimere subinde
coguntur: Is adventu Lusitanorum nova
divinitus affulisse lux visa, consilio inter
se habito, qui Cranganoris incolunt fines,
ad Gammam in propinquo versantem lega-
tos eorum destinaverunt, quorum summa o-
rationis fuit, se & vetustissimos Christi
famulos esse, & hoc ipso Lusitanici nomi-
nis cupidissimos, multa se a barbaris indigna
quotidie, pati, petere & orare, ut Em-
manuelis Regis nomine se suaque omnia
in patrocinium fidemque recipiat, sub hæc
deditionis insigne sceptrum argento decora-
tum Gamma supplices detulere, quos ille
benigno vultu, comites & amice complexus
bono animo esse jubet, vel in primis man-
datum sibi ab Rege Lusitaniæ affirmans, ut
Christifideles quotquot in earegione super-
sint omni ope atque auxilio sublevent.

Accepti
a Gam-
ma in
Lusita-
ni Regis
clientela.

VI.
Malaba-
rum pro-
ditio in
Lusita-
nos.

(a) Barr.
l. 7. c. 1.
Ofor. &
Maff. ubi
sup.
Idolum
Maurorum
deprehen-
tum.

(b) Ofor.
ibid.

Interea Malabarum Imperator fictæ
pacis illecebra pellicere in insidias Vaf-
cum Gammam tentavit, quæ virtute su-
peratæ, multis hostium interemptis, fue-
runt. Spe sua frustratus barbarus Cochi-
mensium Regem Lusitanis fœdere junctum
ad defectionem trahere annifus est (a):
cumque Vafcus Lusitaniam auris felicibus
repereret, illum bello adortus est. An-
tecedebant barbaricam classem duæ A-
rabum naves onerariæ, quæ primo im-
petu expugnatae fuere, Mauris in mare
præcipientes se coniciuntibus, quorum tre-
centi in undis interempti: reliqua Mala-
barica classis fuga sibi consuluit. In iis vero
navibus Maurorum idolum turpissimum
inventum, quod Oforius ita describit (b):
Nostri cum naves spoliavere signum ex auro
factum in speciem monstri cuiusdam simile
figuratum invenerunt, pondus erat libra-
rum quadragesima, pro oculis habebat in-
fronte duos ingentis pretii smaragdos, si-
militer pyropum miræ magnitudinis instar
pruna incensa collicentem in pectus inclu-
sum gestabat, & pallio auro amiciebatur.
Applicuit Oliffiponem proximo anno kal.
septembris Gamma, cujus reditu lætus
Emmanuel parti imperii Asiatici pri-
mitias Indicorumque vestigialium vige-
simam sacro Mariæ Bethlehemitanæ tem-
Ann. Eccl. Tom. XXX.

plo consecravit (c).
His opportune conjungenda videntur
quæ de rebus in orbe novo gestis hoc an-
no refert Petrus Martyr (d), in commen-
tariis, quæ Ignatio Lopezio Mendozio
Tendilla comiti, Granatæ proregi in-
scripsit ipsius rogatu ea profecturus, quæ
ab anno millesimo quingentesimo ad dec-
imum usque contigerunt: Ad novas,
inquit, terras redeamus, innumerae sunt va-
riæ Fortunatæ non Saturno, non Herculi,
non cuiquam veterum, qui novas oras qua-
rivarunt, ad cultumque redegerunt nostri
juniores cedent Hispani: Proh quam late
dissentiam posteri Christianam videbunt re-
ligionem, quam late iam pervagari homi-
nibus licebit! Quid de hisce rebus sentiam
nequeo lingua vel calamo ullo pacto pro-
mere. Et infra: Colonus idem Admirantus
cum quatuor navigiis & hominibus centum
septuaginta a Regibus præbitis percurrit an-
no MDII. terram, quæ occidentem Cuba
ultimum spectat angulum ad lequas cen-
tum triginta circiter, quo medio spatio
jacet insula frugibus arboreis fortunatissi-
ma, nomine Guanassa, uterque se inde ad
orientem contrulit per ejus littoris oras ver-
sis vestigiis putans se litus Parie reper-
turum, sed minime cessit. Percurrisse quo-
que feruntur ea littora occidentalia Vin-
centius Agnes, de quo supra, & Joannes
quidam Diaz Solifus Nebriffensis.

De eadem Coloni sive Columbi navi-
gatione fufius postea scripsit (e) Petrus
Martyr ad Leonem X. harum rerum cupi-
dum: Is, inquit, a salute nostra MDII.
supra idus maii cum classicula navium qua-
tuor cuparum in singulas quinquaginta &
sexaginta, cumque hominibus centum sep-
tuaginta solvit a Gadibus, & felici cursu
Canariasprehendit in diem quintum, inde
appulsus est ad insulam Dominicam, quæ
Caribium est patria die sexto decimo cap-
pta vi te Dominica Hispaniolam. Sex-
to igitur & vigesimo die ventis la-
psuque Oceani ab oriente in occidentem
fluentis adjuvantibus ab Hispania naviga-
vit ad Hispaniolam, qui cursu mille ac du-
centarum leucarum a nautis esse perhibe-
tur. In Hispaniola sive libens, sive mo-
nente prorege parum moratus, occidentem
recta securus Cuba Jamaicaque insulis a
septentrione in dextram relictis in insulam
se incidisse meridionalem Jamaica scribit
nomine, incolarum Guanassam virentem
universam, ubereque supra quam credi-
bile cuiquam sit. Addit carpsiffa iter ad
occidentem, ac decimo milliari vastam
tellurem Quiriquetanam nomine reperif-
se, inque littore divina celebrari iussisse.
Decurrentem more torrentis in occi-
dentem Oceanum conspiciat Colonus,
ad

(c) Barrof.
l. 6. c. ult.
in fine.
VII.
(d) Petr.
Martyr.
dec. I. c.
10.
Maxima
Hispan.
in lu-
strando
orbe no-
vo gloria.

Lustrata
Cuba a
Colono.

VIII.
(e) Id.
decad. 3.
c. 4.

Ab Ori-
ente in
Occiden-
tem occa-
nus occa-
rit.

Guanassa
insula
patefacta.

IX.

(a) Petr. Mar. dec. 3. P. 4.

Tormentorum dispoſitione barbari ad pacem additi.

X. Conſtata Alexandro ob nimium ſtudium in ſpirum invidia. (b) Ext. apud Burch. in mſ. diar. Magnis ille præter ſas principibus auctus. (c) Petr. Bamb. Cavd. hiſt. l. 6. Guicc. l. 5. (d) Sabel. enn. 11. l. 1. Pet. Bamb. hiſt. Ven. l. 6. Guicc. l. 5. & alii. Eccleſiaſticum imperium ſibi vendicat. XI.

ad orientem prorsus obvertit, ac XIII. kal. ſeptembris Quiriquetana ſive Ciamba ſolvit ob Oceani rapidos curſus parum progreſſus, varia flumina littoraque emenſus ad Cariarenſes, ubi maris ætus non ita ſæviunt, cum littora arboribus inumbrata ſint, pervenit, indeque varias legentes inſulas opimas Ceraboam attigit: *Viri*, inquit (a), *Ceraborea provincia nudæ ſunt penitus, ſed variis depiſti modis ſervis floridis & coronis ex leonum & tigris unguibus contentis oblectantur, fœmina anguſta goſſampina vitra pudenda tantum contegunt.* Cum arcere noſtros littore niterentur barbari, diſpoſis in altum, ad terrorem tantum illis injiciendum, tormentis, perculſi pacem oraverunt, habituque commercio monilia aurea in aquilas vel leones efficta cum vitro permutarunt, provectus in Xaguagam. Colonus tellure nudis reſertam populis reperit: quæ vero ipſi ſuſceſſerint proximo anno dicitur. Nunc ad orbis noſtri res quæ ob adverſantes ſibi mutuo principum cupiditates perturbatiſſimæ fuerunt, narrationem traducimus.

Serviebat in primis Alexander Pontifex Cæſaris Borgiæ filii ſui ducis Valentini ambitioni tanto apoſtolicæ majeſtatis dedecore, ut non modo ejus facinora publicis ſatyris (b) ad conſlandas in eum conjurationes fuerint irriſa, ſed etiam notæ fidei & authoritatis ſcriptoribus damnata. Potitus jam erat Cæſar Borgia, Franco- rum Regis beneficio, Valentino ducatu, tum armis eccleſiaſticis Forocornelio, Forolivio, Faventia, Arimino, & Piſau- ro, pulſis (c) veteribus principibus: ad- jecerat illi Alexander Cæſenam, Fortuna- næ Fanum, & Britenorium: Columnen- ſium caſtra Plumbinumque in ejus ditio- nem conceſſerant, tenebatque plures alias urbes eccleſiaſticas præſidio militari. Sed his non contentus reliquos ipſorum ditio- nibus ac bonis principes ſpoliare medita- tus eſt, de quo hæc querelæ vulgo effuſæ (d): in literis, quæ extant apud Burchardum. *Majora moliens bellum Cameribus atque Urbinatibus machinatur, ut his depreſſis omni Piceno, concedente Pontifice, ſolus potiatur, & demum afflictiſ omnibus cætera omnia eccleſia Romane jura atque imperia ad ſe trahat: nam arces omnes eccleſiæ validiores & firmiores in ejus jam eſſe dicuntur poteſtate, Spoletum, Urbem vete- rem, Vejos, Nepesum, Terracinam, molem Hadriani illius præſidio teneri: & demum eo ventum eſſe, ut ejus arbitrio ad libitum omnia gubernentur, qui non tan- quam hujus imperii protector aut dux, ſed velut hoſtis apoſtriſſimus omnia dilapidat.* Perduxiſſe ipſum ad exitum iniqua con-

ſilia, ac Guidonem Ubal dum Urbinatum principem amicitia conjunctiſſimum pro- ditione, pepuliſſe principatu Burchardus (e) in diario enarrat: cum enim Ur- binas menſe junio rogatus a duce ipſo Va- lentino, ut tormenta bellica commodaret Vitellio in Florentinos progreſſuro, at- que etiam copias illi conjunxiſſet, tum, Valentinus, qui in Camertes ſigna attol- lere ſungebat, exercitum Urbino admo- vit, atque Urbinatem ad ſe accedere juſ- ſit, qui hac rerum converſione terri- tus Mantuam fuga ſe ſubduxit, atque ita Ur- binates ducis Valentini jugum ſubi- ere. Structæ etiam fuere inſidiæ Juliano Car- dinali Ofienſi in Galliam profugienti a Trochia, qui erat Alexandro ab arcanis conſiliis, & proditione eum interciperi annitebatur, ſed eæ a divina providen- tia diſcuſſæ fuere, cum ſolum pontifica- le conſenſus eſſet. Pulſum vero a Ju- liano partis per tot ſlagitia omnibus prin- cipatibus Cæſarem Borgiam inferius viſuri ſumus: nunc inanes crudelis hominis ſuc- ceſſus ex Burchardo (f) proſequamur. *Feria, inquit, ſexta, nempe julii die octava, nuntiatum eſt Papa Vitellotium Vitellium de civitate Caſtelli Burgum ſan- cti ſepulchri, quod oppidum erat Florenti- norum, nomine ducis Valentiniſſis, occupaviſſe & acquiſiſſe.* De injectis Etruriæ a Cæ- ſare Borgia Petri Medicei principatui Flo- rentino reſtituendi ſpecie tumultibus plu- ra referunt ſcriptores (g), ex quibus Suri- ta (h) ait, Ferdinandum Regem Hiſpa- niarum, dum Maximilianum, Venetos, ac Pontificem in Gallum concitare nite- batur, ex arcano ſeviſſe colloquia de In- ſubria ſubiicienda Maximiliano, Etruria- que in Cæſaris Borgiæ imperium ad- jun- cto ei regali nomine redigenda, Aretium occuparat Petrus Mediceus, promiſſe ad exitum Florentinorum rebus, Ludo- vicus Francorum Rex auxiliaria illis arma ſubmiſit (i), veritus ſcilicet, ne ex Etruria in Inſubriam ejus belli contagio ſerperet. Subdit Burchardus vigefima ter- tia julii die, Alexandrum certiore ſa- ctum Camertes pactoſe militari ſe duci Valentiniſſi dedidiſſe, ſed cum urbem- ingreſſus eſſet, ducem atque omnes ejus filios proditione cepiſſe, & in vincula con- jeciſſe.

Fractam Juliam Varanam, ac duos fi- lios ſtrangulatos fuiſſe, reſert Guicciar- dinus (k), quorum, nec non aliorum to- parcharum clades ſuperius recenſitæ cru- delis exitii metum cæteris eccleſiaſticæ di- tionis principibus intulere, adeo ut ar- morum ſœdus adverſus Alexandrum ac Cæſarem Borgiam iniverint, Urbinum reſtituerint Ubaldo veteri regulo, Imo- lam

Vim do- lis armat. (e) Burch. in mſ. di- ar. in lex. VI. p. 270. (f) Id. ib. p. 272. (g) Sabel. enn. 11. l. 1. Pet. Bamb. l. 6. Guicc. l. 5. (h) Suri. to. 5. l. 4. c. 68. De Etru- ria ſubi- cienda Borgiæ propoſita ab Hiſpa- no conſi- lia. (i) Guicc. l. 5. XVIII. Procerum facta in Alex. conjura- tio. (k) Guicc. l. 5.

(a) Burch. ubi ſup. Sa- bell. enn. 11. l. 1. Raph. Vol. 1. 22. & alii.

Urbinum Guidoni duci reſti- tutum. Imolæ obſeſſus Cæſar Borgia Ludovici Regis Galliarum libera- tus.

XIV. Involuta pax cum proceribus in- ita ab Alex.

Card. Ur- ſinus illu- ſus.

Pacis ſpecie foederati proceres oppreſſi.

lam circumfederint, majoraque moliti ef- ſent, niſi Alexander Francorum Regis o- pe eam procellam obruiſſet, ut narrat Burchardus (a): *Superioribus, inquit, die- bus, nempe ineuntis novembris vel oc- tobris exeuntis, Carolus & Paulus & cæ- teri omnes Urſini, quorum primus Cardi- nalis Urſinus & Vitellorius Vitelli de ci- vitate Caſtelli, ac Joannes Paulus Batio- nus de Peruſia, Liberottus de Firmo, & Pandolphus Petrutius de Senis & quidam alii conſpirati conſederati, & col- ligati contra ducem Valentiniſſem tunc in Imola exiſtentem congregatiſ circiter... equitum &... peditem reſtituerunt civi- tatem Urbinatenſem, & omnes alias ci- vitates, terras, loca, & fortelitia ſub du- catu Urbinatenſi conſtituta, illuſtriſſimo domino Guidoni vero duci Urbinatenſi nu- per expulſo per ducem Valentiniſſem, ac Imolam circumdantes duci Valentiniſſima- gnum timorem incuſſerunt, ſimiliter & Pa- pæ Alexandro, qui ſine mora auxilium Regis Franciæ & nihilominus mediatores delegit, quorum opera concordia & pax inter ſanctitatem ſuam & ducem Valenti- niſſem & omnes ſupradictos haberetur. Venerunt propterea verſus Imolam omnes gentes Regis Franciæ in ducatu Mediola- nenſi exiſtentes.* *Interim tractata eſt & obtenta ac de- menſe præſenti concluſa reconciliatio & concordia inter ſupradictos, quam Papa queſiſit & ſinit in hunc ſolum ſinem, ut poſſit ſe & ducem ſilium ſuum contra eodem ſupradictos vindicare, & eos om- ninio extirpare, quod illis imprudenter non formidantibus tandem evenit, licet Cardinalis Urſinus fuerit ab innumerabili- bus perſonis, etiam pueris commoniſ, ne de Papa conſideret, noluit tamen aliquem audire, & ſæpe ſubridens diſit, numquam habuiſſe cum Papa diſcordiam, quin per concordiam commodum & utilitatem re- portaverit.* *Audito Papam, ut prædictum Cardina- lem attraheret, conſeſſum eſſe ſine favore Urſinorum Romæ vel in terris Eccleſiæ permanere tute, nec ducem Valentiniſſem dominia ſua retinere, aut illis frui: pro- pterea propoſuiſſe reſignare papatum in fa- vorem ipſius Cardinalis Urſini, dummodo perpetuam protectionem & deſenſionem ducis prædicti polliceretur & promittat, & ſub huiusmodi ſpe Cardinalem Urſinum ad omnia conduxiſſe & per illum cæteros omnes ſupradictos, quod ceſſit in eorum deſtru- ctionem. Concordia ſupradicta concluſa & firmata, prædictus Cardinalis Urſinus re- diit ad urbem de menſe novembris ſupra- dicti. At ipſum proditione captum ex- tinctumque in carcere fuiſſe proximo an-*

no videbimus, ſimiliterque paulo ante, hoc nimirum exeunte anno conjuratio- nis præcipui focii, cum officiis inju- riam ſe deleviſſe putarent, oppreſſi ex inſidiis fuerunt a Cæſare Borgia (b), qui prius collectis viribus Bentivolos ac Bo- nonienſes ad pendendum militare & num- marium vectigal adegit, recuperavit Ur- binum, auſugiente Venetias Guidone principe, de quo Romæ plura lætitia pu- blicæ ſigna nona decembris edita reſert Burchardus (c): Camerinum pactoſe re- cepit (d), Senogalliam, ducis Urbinatis ſore ad Venetos impoſitis navibus ſuis opibus conſugiente, in ſuam poteſtatem redegit, ob quos Borgiarum ſucceſſus Ro- mani impuriſſima bacchanalia in con- temptum cardinalitii ordinis celebrarunt pomeridianis horis ipſius natalitii Sal- vatoris noſtri Jeſu Chriſti permittere ſpe- ctanteque Alexandro turpiſſimam ſcenam, qui divinis myſteriis ſolemni ritu pera- ctis non interfuerat, ut reſert Burchar- dus.

Inter hæc Regnum Neapolitanum. cruentabatur ſanguine Gallorum Hiſpa- norumque, qui potius Conſtantinopoli- tanum imperium, omniſſis levibus contro- verſiſ, communibus armis invadere de- buiſſent. Manafſe autem inde diſcordiam referunt, cum fines Gallicæ Hiſpanæque ditionis accurate non fuiſſent designati, & quiſque Capitanatum ſui juris eſſe af- feſtaret. Naſcentem litem æquitate com- ponere niſi ſunt Neapolitani regni pro- ceres (e), Conſalvumque Hiſpanorum & Ludovicum Armeniacum Gallorum duc- ces ad colloquium faciendum induxere in quo conventum eſt, ut decreta Regum ad huiusmodi dirimendam litem præſto- larentur, atque interea communia eſſent oppida controverſa, in quibus utriusque Regis ſigna deſigerentur: ſed antequam reſponſa reddi potuiſſent ex faſtu, livore, & rapiendi cupidine ad arma venere, atque ita atrox bellum inter utroſque ac- ceſſum: Galli (f) Hiſpanis, Hiſpani (g) Gallis culpam diſſenſionis attribuunt, ac- cuſantque ambos Reges dominatui totius regni inhiaſſe: ait enim Surita (h), Lu- dovicum Francorum Regem oratorem le- gaſſe ad Ferdinandum Hiſpaniarum, qui expoſita diſcordia inter utroſque præſe- ctos concitata, addiderit illum pacis con- ſilia amplexturum, conſtituendosque com- munes arbitros, cum imperii Chriſtiani neceſſitas expoſceret, ut conjunctis armis Turcicos progreſſus reprimerent: hæc ve- ro ad occupandam Apuliam jactata fuiſ- ſe, cum Ferdinandus ad Pontificem, cu- jus liberalitate utriusque regnum diſtribu- tum fuerat, veluti ad ſupremum domi- num

(b) Sabel. enn. 11. l. 1. Pet. Bamb. l. 6. Guicc. l. 5. (c) Burch. ubi ſup. (d) Id. & alii ubi ſup. Impura bacchanalia in pervigilio natalitii Domini celebrata.

XV. Ob limi- tes accu- rate non designatos ortum & Hiſpanos bellum.

(e) Guic. l. 1. Pacis col- loquia tunc a ducibus violata. Culpa belli ab alio in- alium derivata.

(f) Ferron. l. 3. Sur. to. 5. l. 4. c. 61. 64. & l. 5. c. 2. (h) Id. l. 4. c. 59.

num ac iudicem, nec non ad Cardinales causam referret, acceptamque regni partem cum alia, quæ Gallo cesserat, commutaturum diceret. Parte alia Ferronius Ferdinandum carpit, qui cum externa specie alendi fœderis cupidum se præbuerit, ex arcano Confalvum literis admonuerit, ut belli occasiones fereret; a quo Capitanatam violata pace receptam queritur, eamque contumeliam non ferentem ducem Armeniacum Gallicas copias in Hispanos eduxisse; eosque maxima Apuliæ & Calabriæ parte depulisse. Prosperè ac feliciter evenisse initio Gallis quæ tentarunt, referunt scriptores (a), cum Ludovicus Rex in Italiam accessisset, ac supplementa misisset suis, ac varia prælia pluribus describunt. At ubi repetiit Gallias, cum inclinare illius res admodum cœpere, quas deinde penitus collapsas visuri sumus.

(a) Guic. l. 5. Sur. 10. 5. l. 5. e. 5.

XVI.

Cum porro Ferdinandus Rex ob acceptum pontificia beneficentia Calabriæ ducatum ad clientelarem sponsonem facendam Pontifici obstrictus esset, neque sedem Apostolicam adire facile posset, ab Alexandro eo labore ob regias curas, quibus in Hispania implicitus erat, levatus est (b).

(b) L. 5. bull. fecr. p. 244.

Charissimo in Christo filio Ferdinando Regi, & charissimæ in Christo filie Elizabethæ Regina Hispaniarum & Siciliae catholicis salutem, &c.

Neapolit. regnum inter & Gallia & Hisp. Reges divi. sum.

Cum nos nuper regnum Siciliae cum tota terra citra pharum iuxta & secundum illum statum, quem Reges eiusdem regni, qui eatenus fuerant, melius tenebant & possidebant usque ad confinia terrarum Romanae ecclesiae, civitate nostra Beneventana illiusque territorio & districtu exceptis, inter vos & charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Francorum Regem Christianissimum certo modo dividentes, ducatus ac omnes provincias Calabriae & Apuliæ cum tota eorum terra, ac omnibus iuribus & pertinentiis suis cum titulo ducis & ducissæ Calabriae & Apuliæ, ac omni pleno dominio integra, suprema, & regia in omnibus & per omnia iurisdictione, reservata semper nobis & sedi Apostolicæ iurisdictione illa, quæ ratione feudi nobis & dictæ sedi debetur pro vobis, quamdiu vitam duxeritis in humanis, simul & post vitam alterius vestrum pro eo, qui superstes remanserit, liberisque & successoribus vestris tam masculis, quam feminis recta linea ex corporibus vestris ex legitimo matrimonio descendentiis natis & nascituris, de venerabilium fratrum nostrorum eiusdem Romanæ ecclesiae Cardinalium consilio pariter & assensu, ac ex certa nostra scientia, elargiti fuerimus volentes inter

cætera, quod in optione & beneplacito esset Romani Pontificis, seu prædictæ ecclesiae, vos heredesque vestros vocare ad præstandum personaliter iuramentum fidelitatis ad ligium homagium Romano Pontifici, seu ecclesiae prædictis, ac sententias excommunicationis & interdicti in literis nostris desuper confectis contentas si vestri vel heredum prædictorum culpa casus in eisdem literis contenti evenirent, ex tunc promulgaverimus, prout in eisdem literis plenius continetur. Et sicut nobis nuper exponi fecistis vobis heredibusque præfatis difficile admodum foret ad sedem eandem pro præstando huiusmodi iuramento, ligio, & homagio personaliter accedere, debere, & propter promulgationem huiusmodi sententiarum aliquando ex inadvertentia, vel alias in conscientia ladi posse, licet vestra sit intentio literas prædictas & conditiones illas appositas, quantum fieri poterit, observare, nos vestrarum heredumque prædictorum conscientiarum paci & quieti, vestrisque ac heredum prædictorum commoditatibus paternam charitatem consulere volentes, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis heredibusque præfatis, ut ad veniendum personaliter ad sedem prædictam pro præstando iuramento ligio & homagio huiusmodi non teneamini, dummodo illud in manibus a nobis vel sede prædicta per vos heredesque præfatos alias in omnibus & per omnia iuxta literarum prædictarum tenorem præstetur, quodque ad declarationem & publicationem sententiarum prædictarum contra vos ac heredes præfatos, nisi vobis heredibusque præfatis ad hoc prius vocatis, deveniri non possit, auctoritate apostolica tenore presentium de specialis dono gratiæ indulgemus, &c. Nullo ergo, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MDII. idibus maii pontificatus nostri anno x. Hæc de Neapolitanis turbis sufficiant: nunc res ab Hungaris & Venetis Turcico implicitis bello gestas percurramus.

Ferd. Rex veniendi ad ledem Ap. pro sacramento fidei nuncupando le. vatus.

XVII.

Obvenerat ampla commodaque occasio deturbandi Constantinopoli Bajazethis, excindendique Turcici imperii, quippe in Perside pseudopropheta Sophi confurrexerat (c) Mahumeticæ superstitionis vanus interpres, novæque sectæ conditor qui religionis specie maximos in oriente motus excitaverat, maximumque terrorem Turcis intulerat. Ipsum recensuisse octuaginta militum millia sub signis narrat Benedictus Pifaurus Venetæ classis præfectus in literis (d) ad Rhodium principem datis, atque Armeniæ eam partem, quæ Turcis parebat, subegisse, cæsis viginti Turcarum prædicatorum millibus adeo, ut Bajazethes provincias nudare mi-

(c) Sabell. cmtad. 11. l. 1. Petr. Bomb. hist. l. 6. Bosius p. 2. l. 16. Sophi Perla orientem turbat. (d) Ext. apud Bos. eod. l. 16.

(a) Volat. l. 7. Turca magnis cladibus affectus a Persia. Religio nis specie Saraceni delu. si.

milite coereretur, de quo hæc tradit Raphael Volaterranus (a): Nuper anno MDII. excitatus est in Perside vir bubulcus & idiotæ nomine Sophi, qui se propheta Dei nominat, responsaque dat, operaque facie more Moseos populos audit, magnoque cum exercitu ingressus vicinas nationes subegit. Orbomannis maxime adversus, quibus multajam abstulit, eaque antiquis possessoribus, & dominis Asambeci nepotibus tradidit. Armenos Christianos ultro obviam ob merum procedentes bona spe iussit esse. De Ismaele Sophi, [i] deque ejus superstitione plura Bizarrus (b) & Barroffius referunt: ob ejus vero progressus percussus Bajazethes, dum ad Perfici imperii limites fuos exercitus amandat, vacare bello in Christianos non potuit, neque Christiani tam idoneam occasionem, uti par erat, amplexi sunt, quamvis ab Alexandro Christi in terris vicario ad extremum triumphum genus urgerentur, ut ex sequenti diplomate (c) constat, in quo gravissimas in Venetum imperium Turcarum excursions, fufum ab iis Christianum sanguinem, comparatos ingentes maritimos ac terrestres exercitus exposuit, atque Hispanos, qui pio ardore ad profitendam in Turcas sacram militiam inflammari videbantur, ad divinum crucis symbolum inducendum incitavit, ac pro fumptibus belli sacri faciendis decimas impertavit clero.

(b) Bizarr. hist. rer. Perf. l. 10. p. 206. Barroff. dec. 2. A. his l. 11. 66.

(c) L. 5. bull. fecr. p. 253.

Ad futuram rei memoriam.

XVIII.

Univerfo pene orbi notissimos Turcarum conatus nefarios atque multiplices, & quantas ii nefandissimis catholicæ fidei hostes Christianis populis strages & cruentissimas crudelitates & iacturas, ac damna intulerunt retroactis temporibus, & novissime

annis superioribus diversas civitates multissimas, dilectorum filiorum nobilium virorum ducis & dominii Venetiarum vi & armis ceperunt diversasque incursions etiam usque ad portas nonnullarum aliarum ducis & dominii prædictorum, civitatum, atque locorum fecerunt, atque multa millia animarum abduxerunt, & in miserabilem servitutem redegerunt, villasque & loca plurima igne ferroque vastaverunt, non sine gemitu & cordis amaritudine sæpe numero animo recolentes, & atterente non minus considerantes, quod ipsorum Turcorum nefanda crudelitas plurimis elata victoriis tantis stragibus & calamitarum generibus, quibus latissima regna, provincias, civitates, & loca plurima Christianorum a longo tempore citra affecti hæcenus non contenta, nec sparsi sanguinis fidelium multitudine satiata, copiosam in dies classem instruit & auget, ac maximum parat exercitum terrestrem, ut Christianorum regiones terra marique in miserabilem redigat servitutem, ipsaque saluziferæ crucis vexillum, ac Christi nomen sanctissimum una cum illius cultoribus toto orbe deleat, templa vero Dei sacratissima & sanctorum venerandas reliquias, figuras, & imagines, nisi quantocumque occuratur furori, exterminare penitus moliatur in maximam divinæ majestatis offensam, & cunctorum catholicorum Regum & principum ac fidelium ignominiam, dedecus, & iacturam, vices salvatoris domini nostri Jesu Christi, qui pro redemptione humani generis a miserabili sathanae servitute se præsertim immolare non abnuir, ut nos sui regni cælestis efficere possesores, licet immeriti, gerentes in terris vigiliis more pastoris, quibus possumus me-

Gravissima Turcarum in Venetum imperium excursiones.

Fusus ab iis Christianis crucif. Comparatus novus exercitus.

NOTÆ

[1] Smahil Sophinus, de quo sibi metuisse Bajazethem Annalista hic ex historicis coævis adnotat, vir fuit novæ cujusdam superstitionis apud Persas non quidem author, ut male hic, sed promotor ac propagator. Vir quidam ex inani titulo Scheich seu Imani (quæ duo nomina sunt dignitatis, illo quidem religiosum virum, hoc vero doctorem significante) notus, quartum alium Mahometi socium præter Ebubekirum, Omarem, & Osmanem audiendum auscultandumque utile ac plane ad salutem necessarium fore docebat; cui tanta vis fuit ad persuadendum, ut novi dogmatis sectatorem sibi Haldarim quandam inter Persas illustrem & potentem, advicerit. Ab illo pro vitibus supersticio promotæ, cui cum filia fuerit Martha quæ Usun Cassano Perfarum imperatori uxor accessit, ex eo conjugio natus est Ismahil Sophinus. Juvenis is est qui cultam ab avo superstitionem amplexus, ejus obtentu Perlarum sibi favorem conciliavit adeo, ut ingenti comparato exercitu invadere Perfarum imperium, quod sibi deberi jure paternæ successione asserbat, aggressus sit. Nec frustra ille, nam commisso prælio cum imperatore, quem Saran Sal appellat Mustafâ Hazi in historia chronologica, ingentem victoriam, & cum victoria imperium, retulerit. Hæc omnia desumpta ex Leunclavio in Pandectis historia Turcicæ pag. 355. edit. Venet. cui ex chronologia Mustafâ Hazi addo, prælium illud, quod imperium Ismaheli peperit, commissum fuisse anno hegræ 905. id est Christi 1499. vel 1500. Addit pariter idem Hazi, anno hegræ 908. qui anno isto die VI. julii cepit, Ismaelem cum Sultano Murad Baideri in vicinis Hamedan congressum hostes insigni prælio fuisse. Secundum hæc adnotat, eodem anno Ismaelem regno ac vita privasse Miri Hassan Armeniæ majoris principem supremum. Ex quo intelligimus hanc quidem Armeniacam victoriam, nonnisi exeunte hoc anno vel cæpto jam sequenti, quo annus hegræ 908. usque diem 26. junii perseverabat, Ismaheli obtigisse. Errat igitur Annalista ratus Alexandrum ex concepta de victoria hac Armenica optima spe diploma illud dedisse ad Christianos principes, ut leges illos in Turcas animaret. Diploma enim illud datum est die VII. id. maii quo Ismahel nullam adhuc de Turcis victoriam retulerat. MANSI

Imperata a Pont. sacra in hostes fidei milita.

Profrictendae illius plus ardor ostensus a Ferdin. Rege.

Indictae clero decumae.

XIX. (a) L. 2. lit. sec. p. 66.

Instrui iussa ab Alex. claffis in Turc.

diis cunctorum infidelium mentes pro instantis temporis necessitate ad ejusdem catholicae fidei defensionem inducere, & omnia nobis possibilis remedia ad resistendum eidem Turcis parare continuo non cessamus ne Christianae fidei dignitas, peccatis id facientibus, ad miserabilem deveniat servitutem, parati pro defensione hujusmodi, si opus fuerit, illius exemplo, cujus vicarii sumus, proprium effundere sanguinem, & incommoda quaeque subire praesertim cum charissimus in Christo filius noster Ferdinandus Rex & charissima in Christo filia nostra Elizabeth Regina Hispaniarum & Siciliae catholici inter alios catholicos Reges & principes huic nostro desiderio spontanei adjuvatores & cooperatores accedant, cum etsi tantae expeditionis molem in se suscipere, & hostis ejusdem infestissimi atrocis injurias cum suo catholico exercitu ulcisci tota mente affectent, tamen propter temporis condiciones & varietates, ubi unanimes cuncti Christicolae adversus crucis amulos deberent arma convertere, ne quid ipse catholicus Rex in propria persona, quam multarum rerum retrahit magnitudo, hoc intimum suae mentis desiderium adimplere, ac cum ipsius adiutorio, cujus causa agitur, & us atque aliis aliorum catholicorum Regum, principum, & populorum fidelium freti praesidiis opus defensionis hujusmodi fidei contumaciter non cessabimus, expeditque propterea, ut nos, quorum intentio ad implenda ecclesiarum omnium commoda, & universorum Christianorum, quos praecipue clericalis ordo includit, profectus semper aspirat contra morem & propositum nostrum subditos & filios nostros, quos ab oneribus hactenus relevare, quorumque utilitatem & commoda procurare studemus, cogente necessitate & calamitosi temporis necessitate gravare oporteat, &c. Indicit biennales decimas vectigalium ecclesiasticorum in Ferdinandi regnis, in sacri belli sumptus convertendas. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDII. VII. id. maii pontificatus nostri anno x.

Præfectus est pontificiae classis episcopus Paphensis, dataque ei mandata fuere (a), ut egregie milite & bellico apparatu instructam ad Petrum Aubuffonium S. R. E. Cardinalem, ac Rhodiorum equitum magistrum, sacrique exercitus imperatorem educeret.

Alexander, &c. venerabili fratri Jacobo episcopo Paphensi nuntio & commissario nostro.

Cum pro imminente republicae Christianae necessitate, illiusque adversos Turcos Christi nominis acerrimos hostes defensione classis nostrae contra ipsos Turcos transmitti

tendam armare decreverimus, sitque necesse habere personam, quae ad illam armandum, ac dein armatam ad dilectum filium nostrum Petrum S. Hadriani diaconum Cardinalem magnum hospitalis S. Joannis Hierosolymitani magistrum, quem super hoc nostrum & dictae sedis legatum de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio dudum constituimus & deputavimus, dirigendam & conducendam, & in dicta classe permanendum apta sit & idonea, nos sperantes indubie, quod ea, quae tibi duxerimus committenda, pro tua prudentia, dexterritate, & sollicitudine bene, fideliter, diligenter, & laudabiliter esequeris, te ad classem praedictam armandum ac regendum & gubernandum, nec non illam ad praefatum legatum conducendum, illicque eam nostro & sedis praedictae nomine pro hujusmodi contra praefatos Turcos expeditione praesentandum, in ipsaque classe permanendum, & eam gubernandum, officialesque ponendum & amovendum, malos puniendum, omniaque & singula in praemissis & circa ea necessaria, quomodolibet opportuna, & quae pro nostro & dictae sedis honore, ac ipsius classis directione & bono regimine cognoveris expedire faciendum, gerendum, exercendum, & exequendum nuntium & commissarium nostrum apostolica auctoritate tenore praesentium facimus, constituimus, & deputamus, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno MDII. XII. kal. maii pontificatus nostri anno x.

Decreverat (b) idem Petrus Aubuffonius Cardinalis Rhodiorum magister ac legatus apostolicus non remotiora Turcici imperii membra, sed ipsum caput ac regiam sedem Constantinopolim bello petere, si Pontifex atque Francorum & Hispanorum Regum maritimus exercitus Venetae & Rhodiae classis conjunxissent, obtrito enim serpentis capite, dum parte alia Ungarus irruerat, vanos reliqui exanimati corporis conatus futuros putabat. Verum nulli sociorum apparatus tam arduo digni consilio confecti, quare decretam expeditionem intermisit. Missis tamen navibus Rhodiis plures Turcarum naves ducum opera intercepti, grassationeque hostiles compefcuit: adulta aetate pontificia classis fidelium sacro auro conducta Jacobo episcopo Paphensi praefecto tredecim tantum navium (cum viginti Alexander per apostolicas literas (c) effect pollicitus, quibus etiam excusavit anno superiori ob mortem Venetini episcopi promissam classem missam non fuisse) Venetis se conjunxit, Hispanus nulla submisit auxilia, Ludovicus Francorum Rex quatuor tantum naves duce Praezianne sub-

sidio misit, Hac

Paphensis episc. illi praefectus.

XX. (b) Bf. sup. li.

Agitata consilia de expugnanda Constantiнопoli.

Interceptae plures Turcarum naves.

(c) Ext. apud eund. Segniter a principibus suscepta belli molles.

XXI. Neritos insula capta a Venetis.

(a) Ext. apud eund. Bof. Sabell. ann. 11. l. 1. Pet. Eemb. l. 6.

XXII. Ungari in Turcicum imperium incurrun.

(b) Mich. l. 4. c. 83. (c) Crom. l. 30.

(d) Bascl. in addit. ad Naucl. VI. Germania pestilentia depauperavit.

XXIII. Pereunt qui cruce caelo lapsas corporibus excecperant. Libertatis specie rebellant populi.

Hac autem virium accessione fultus Benedictus Pisaurus Venetae classis praefectus, cum late prius Turcica littora vexasset, egregium aliquid facinus meditatus Neritum insulam, quae vulgo S. Maura vocabatur, die vigesima tertia augusti adortus, sex dierum flexu ea potitus est, arcemque magnis operibus munivit. Extant de expeditione illa Paphensis episcopi ad Rhodium principem litterae (c), in quibus additur, paucis post diebus discessisse Gallum ducem ob Hispanorum in Neapolitano regno cum Gallis bella, quem ab Hispana classe cui Villamarinus praerat, circumventum. Ut vero Veneti a sociis Regibus destituti a Bajazethe pacem redimere, illique Neritum insulam restituere coacti sint, dicitur inferri.

Quod ad Hungarum, quem Venetis stipendiis sustentatum in Turcam vidimus attinet; illum exercitum in Bosnam Petro Transilvano & Joanne Matthiae olim Regis notho filio ducibus ad vindicandas excursionem superiori anno apud Jaizam factas immisisse, lateque ad Bodonensem emporium nobile in Istri ripa vastitatem ingentem fecisse Michovias (b) & Cromerus (c) referunt.

In Germania hoc anno pestilentia grassata est, cum id mirum contigit, ut maxime id tollerentur, quibus aeris vis erucem impreflerat: Anno Domini MDII. inquit Nicolaus Baselius (d), magna ubique per totam Germaniam pestilentia grassabatur, & multa millia hominum consumpsit, praesignata, quemadmodum multorum opinio fuit, per cruce, quas in lineis hominum vestibus, etiam in abditiis & cistis inclusis ante biennium apparuisse narravimus, quarum casus sive lapsus in annum tertium non simul & semel omnibus in locis duravit, videbantur enim nonnulli cruce habuisse in suis corporibus nudis impressas, qui ut plurimum eodem anno peste sunt consumpti.

Subdit author factos eodem anno ingentes populorum affectatae libertatis, ac religionis specie politicum statum evertere molientium tumultus authoribus duobus rusticis, qui in Spirensis dioecesis oppido, cui Undergrumbach nomen est, variis artibus simplices irretierunt, auctique numero callidos viros submisere in vicina oppida, qui de principum acerbiore imperio quererentur hortarenturque ad servitutis jugum armis excutiendum; jamque vexilla binis coloribus distincta paraverant, diemque ad cogendas copias statuerant, cum nefaria conjuratio erupit, atque in ipso sceleris conatu ope divina oppressa est, & ex praecipuis seditionis

Ann. Eccl. Tom. XXX.

architectis, qui supplicio affecti fuere, universa eorum consilia patuere, quae Nicolaus Baselius describit (e) hisce (c) Id. ib. verbis.

Capti hujus conjurationis primi auctores quaestionibus expositi arcanum impietatis suae ac inite conjurationis denudant, atque in tredecim aut quatuordecim articulos, quae conceperant mala dinumerant, duos breviter & succinctim hic complectemur. Primus ut aucti numero jugum omne servitutis abicerent, & omnimodam libertatem more Helvetiorum armis vendicarent. Secundus ut quisquis in hanc voluntariam ligam assumptus fuisset singulis diebus quinquies dominicam orationem cum angelica salutatione in memoriam quinque vulnerum Christi principalium flexis genibus oraret pro obtinenda victoria. Tertius symbolum sibi constituerunt Desparam virginem Mariam & divum Joannem evangelistam, signum vero mutuae inter se cognitionis erat dum aliquis ea conjuratione interrogatus fuisset alteri interroganti responderi potuisset. Et infra: Quartus conabantur omnem principatum & dominium extinguere, atque contra omnes turmatim cum vexillo in bellum procedere, omnesque sibi resistentes miserabili clade trucidare. Quintus confessi sunt primum Bruchsal oppidum se invasuros, atque id quidem facile, quod dimidiam virorum in eodem oppido pariem sibi conjuratam habere gloriabantur, quo facile, ut praesumebant, obrento ulterius contra marchionatum Badonsen armati procederent. Sextus constituerunt inter se bona monasteriorum, ecclesiarum, & clericorum, in circuitu direpta dividere atque ministros Ecclesiae humiliare, ac quantum possent eorumdem numerum imminuere. Septimus ut ad sufficientem numerum congregati amplius viginti quatuor horis in uno loco haud quaquam moras traherent, sed ad ulteriora semper procederent, donec omnia sua conjurationi subicerent. Octavus tantum sibi praestabant, ut dum semel conglobatim ad bellum procederent, apertum omnes sibi adherere cives & rusticos libertatis amore etiam non compulsos. Nonus intendebant extinctis monasteriis & ecclesiis, atque in nihilum ecclesiastica libertate redacta, neque decimas, neque census dare velle, neque Monachis, neque clericis, neque principibus, neque nobilibus. Decimus conjurarunt ad divum S. Georgii ejusdem anni convenire & armata manu, ut diximus, oppidum Bruchsal mane diluculo invadere. Undecimus libertatem sibi armis vendicare invicem conjurarunt omnimodam, nec deinceps alicujus patii dominium velle, nec census dare, nec decimas non precarias principibus, non vesti-

XXIV. Praecipua ad rebellandum capita exposita.

Immunitas vectigalium ad pellendos in rebellionem Germanos ostentata.

gal, aut quidquam tale, sed ab omni tributorem genere se liberos esse atque penitus exemptos. Duodecimus proposuerant venationes, piscationes, pascua, nemora, & omnia, quae principum consueverunt usibus deservire privatis, in communitatem revocare, ut cuique liceret venari atque piscari quando, ubi, & quo modo vellet, sine cuiusque prohibitione & impedimento. Turritiusdecimus decreverunt manu valida suorum procedere primo contra marchionem Badenensem, deinde contra episcopum Spirensensem, & demum contra monachos & clericos, & quicumque contradixisset sine misericordia interficeretur tanquam iustitiae Dei contrarius, inobediens, & rebellis. Fuisse haec Lutheri sponsalia refert Pontius Heuterus (a), nam postea ingentes rusticorum hominum tumultus tuendi evangelii specie ab eo & sectatoribus excitatos visuri sumus, quamobrem Germania late rusticano cruore immaduit, nec enim minus hos religionis, aequitatis & officii specie pessundare omnia molitus ait.

Fuere haec Lutheranae hereseos rudimenta.

(a) Heuter. l. 6. hist. Belg.

XXV. Editio exemplorum a Card. Ximenes facta.

(b) Gomef. de reb. gest. Cavd. Ximenes. l. 2. Divino instinctu id egisse creditum ne corrumpi ab impiis possent.

Paratum adversus hereticos praesidium.

Hoc anno Franciscus Ximenius ac Tolletanus archiepiscopus, caelesti divinae providentiae munere adversus imminendum haereseon venena paraturus antidotum, sacra biblia Hebraico, Graeco, Latino, Chaldaico sermone una cum versionibus suis instar exemplorum Origenis edere coepit, de cuius egregio labore, quem reliquo vitae fluxu urisit, haec refert Gomefius (b): *Divinabat vir prudentissimus in tanta hominum nostrorum inertia diutina, literas negligentium impios homines quamprimum exoriturus, qui earum lectione armati, & ad suos affectus detorquebant, Christi Ecclesiam ausu quidem nefario & immani, & nostra tamen imperitia profecto, impugnare & evertere tentarent, quin antiquissima quaeque Christianae religionis tempora secum reputans, divina providentia ita esse factum videbat, ut quemadmodum a prudentibus Imperatoribus ex hostium, cum quibus dimicant, pugnandi natura, ratio, & consilia sumuntur, ita quoque adversus demonum artes, qui ingenis humanis percallide abutuntur, remedia quoque ex eodem fonte petenda esse, Christus enim optimus maximus, unde omnis sapientia ad homines emanat, sanctos Ecclesiae Christianae patres per quasdam doctrinarum vicissitudines adversus emergentes hostes convenientibus armis prudentia sua instruxit Ximenius, qui ex publica morum corruptela, ipsorumque adeo religionis principum immoderantia vulpeculas aliquas in occulto nutriti coniecitabat, quae vineam mysticam, cum minus expectaretur, demoliri tentarent,*

neque ad id aliunde comparato praesidio, quam ex sacrorum voluminum perperam intellectorem promptuario, non abs re timere coepit, ne nostri imparati, & in utriusque testamenti libris peregrini & hostes deprehenderentur, &c.

Ingravescente in dies improborum hominum audacia adeo, ut actores causarum apud sedem Apostolicam variis injuriis afficerentur a ficariis, nec jus libere redderetur, edita est ab Alexandro haec sanctio (c).

Ad perpetuam rei memoriam.

Sane tam dilectorum filiorum causarum palatii apostolici auditorum, eorumque locatentium, & aliorum fidedigna relatione, quam multorum causas suas in dicta curia prosequentium gravissimis querelis non sine maxima mentis nostrae perturbatione sepe numero accepimus, quod licet nos, felicis recordationis Innocentio Papa VIII. praedecessore nostro, sicut Domino placuit, sublato de medio ad summum apostolarum apicem divina favente clementia assumpti tam ejusdem Innocentii, quam aliorum Romanorum Pontificum etiam praedecessorum nostrorum vestigiis inherentes, singulis annis in die caena Domini per literas nostras inter caetera omnes illos, qui per se vel alium, seu alios quascumque personas ecclesiasticas vel saeculares ad eandem curiam super causis & negotiis suis recurrentes, illaque in eadem prosequentes, aut procurantes, negotiorum gestores, advocatos, vel procuratores ipsorum, aut etiam auditores seu iudices super dictis causis seu negotiis deputatos occasione causarum aut negotiorum huiusmodi verberarent, mutilarent, vel occiderent, aut bonis spoliarent, & qui per se vel alium, seu alios directe vel indirecte praedicta exequi, vel procurare, aut in eisdem consilium, auxilium, vel favorem praestare non vererentur, cuiuscumque praeceminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status forent, etiam si pontificali, regali, reginali, vel quavis alia praesulgerent dignitate publice excommunicare, anathematizare consueverimus, prout alii praedecessores praefati etiam per eorum literas quotannis dicta die facere consueverant, a quibus quidem sententiis nullus per alium quam Romanum Pontificem, nisi dumtaxat in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc nisi sub certis modo & forma expressis, absolvi potest; tamen in dies dierum crescente malitia quamplures iniquitatis filii & perditionis alumni excommunicationis & anathematis huiusmodi sententias parvipendentes horrenda inhumanitate, detestandaque servitia, mortem sitientes aliorum, videntes forsitan se in causis per eos vel contra

XXVI.

(c) Lib. bull. 80. p. 180. ext. etiam in bull. in Alex. VI. const. 11.

Constitutio in eis qui negotia in Rom. curia agentes laedant.

tra ipsos in dicta curia pro tempore motis iustitiam non fovere, suorum salutis, status & honoris immemores, humani generis hoste procurante, Deique timore postposito eorum in dictis causis adversarios, aut illas pro eis in eadem curia prosequentes, aut procurantes, advocatos, vel procuratores eorum, testes & causarum praedictarum notarios multoties diversis. & exco-gitatis minis afficere, invadere, verberare, mutilare, & occidere, seu per alios etiam assassinos talia procurare & exequi, proh dolor! ausu temerario non erubescunt, adeo ut plerumque jus suum in ipsa curia prosequentes metu, & quadam desperatione ducti causas suas deserere, aut non sine magno ipsorum praedictorum & detrimento ad concordiam, seu alias transactiones inhonestas, pactionesque illicitas contra consuetam dictae curiae libertatem devenire, & ab ipsa curia discedere cogantur in divinae maiestatis offensam, jurisdictionis & auctoritatis apostolicae laesionem, animarum periculum, pernitiosum quoque exemplum, & scandalum plurimorum. Nos igitur, qui eandem Romanam curiam veluti supremum iustitiae tribunal, & saluberrimum oppressorum omnium refugium, liberam immunem & securam omnibus conservare debemus, considerantes attentius, quod plures paenarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate peccandi, & propterea tanto periculo volentes occurrere animarum, ac tam nefarios praesumptores & facinorosos homines ecclesiasticae animadversionis mucrone ferire, ut metus poenae metra huiusmodi praesumptionis existat, huius perpetuae & irrefragabilis con-

stitutionis edicto de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio praedictas excommunicationis & anathematis omnes & singulas alias sententias, censuras, & poenas ecclesiasticas in talia praesumentes per canonicas sanctiones, ac alias apostolicas constitutiones quomodolibet latus & promulgatas auctoritate apostolica approbantes & innovantes, ac ad omnes & singulos supradictos, qui forsitan sub illis comprehensi non essent, extendentes & ampliantes statuimus & ordinamus, quod deinceps perpetuis futuris temporibus omnes singulae ecclesiasticae saecularesve persona, cuiuscumque qualitatis, dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, & praeceminentiae fuerint, quae tam in causis beneficiabilibus, quam profanis ac criminalibus sive mixtis in dicta curia nunc & pro tempore pendentibus, etiam super his, quibus litera executoriae iam decreta suum debitum consecutae non fuissent effectum, adversarios vel illas pro eis prosequentes, & procurantes; sive advocatos, aut procuratores ipsorum, aut auditores, & alios iudices, quicumque testes & notarios praefatos minis afficere, invadere, verberare, mutilare & occidere, seu per alios talia procurare & exequi quomodolibet praesumpserint, & paulo infra, si ex colligantibus causam ipsam & omne jus, tam in peritorio quam in possessorio; ac in re vel ad rem causa, vel occasione huiusmodi quomodolibet competens, ex ipso perdant penitus & amittant, &c. Dat. Romae apud S. Petrum an. Incarnationis dominicae MDII. idid. aprilis pontificatus nostri anno x.

Poenae iis intentatae.

I. Anno a Virgineo partu millesimo quingentesimo tertio indictione sexta extincto Alexandro VI. in Petri solium euectus Pius III. cum maximas spes restituendae in antiquum ac florentem statum rei Christianae distudisset, dignissimum se pontificatu in eo tantum ostendere, non illum gerere potuit: in cuius vita functi locum Julius II. subrogatus est, quorum successiones, temporum circumstantiis Paris de Grassis (a) accurate consignat hisce verbis: Anno MDIII. die veneris XVIII. augusti hora XIX. mortuus est Papa Alexander VI. Eodem anno die veneris XXII. septembris creatus est Pius III. & die mercurii in solemnitate S. Lucae XVIII. octobris sequenti, circa horam noctis decimam mortuus est. Et infra: Dominus Julius creatus fuit Pontifex die prima novembris MDIII. De singulis acturo, gestorumque seriem ordine temporum distinguenti primus se offert Alexander VI. qui cum rerum caducarum occaecatus amore spurio in Flaminia Etruriaque novum regnum condere putaretur, inter medios prosperos successus velut umbra evanuit, ejusque inutiles labores uti leves araneae castes dissipati fuerunt: felix si concepta interdum sanctiora consilia, de ecclesiastica disciplina in suum adducenda splendorem, ac Divini Numinis causa contra impios defendenda, uti promulgarat, urhsisset; sed consuetudo humanae mentis vitio ea, ut consenescerent patii visus est, neglectaque ejus exemplo a Regibus religiosa in Turcas expeditione: cum Veneti Bajazethis potentiae se impares reputarent una cum Wladislao Hungariae Rege federato iniquis legibus pacem redemerunt.

(a) Paris. de Graf. ms. arch. Vat.

Sublatus e vivis cum spurio in Emilia & Hetruria regnum conderet.

II. (b) Sabell. ann. 11. l. 2. Bofius par. 2. l. 16. Empta pax iniquis legibus a Venetis.

Neritos dedita Turcis.

Pax, inquit Sabellicus (b), per hunc modum confecta est, ut Venetus Neritum relinqueret, Bajazethes res Venetis negotiatoribus ab initio belli ademptas restitueret: ut Pontica navigatio, ut antea pateret, essetque Veneti nominis magistratus, qui antea fuit suis hominibus jus dicturus; ut res Venetae ditionis certis finibus a Turcorum rebus discernerentur; & haec diserte in conditionibus pacis posita atque edita. Ita Neritus insula, vulgo S. Maura nuncupata, exiguo a Morea abscissa freto, atque a Nicolao Pisaurio superiori anno parta, magnisque molibus munita Turcis dedita est, qui Methonem, Coronem, Naupactum, aliaque arces Christianis ereptas retinuerunt; Francorum nimirum atque Hispanorum in Neapolitano regno dissensiones, conciliandae in Turcas feliciter expeditionis, cum jam sumptibus

viribusque exhausti essent, spem Venetis ademerant.

Agunt pluribus de illorum praелиi scriptores, ac varias rerum vicissitudines, quae in Neapolitano regno contingere, describunt. Cum porro ineunte anno inclinatae admodum Hispanorum in Apulia res viderentur, Ferdinandus & Elizabeth Hispaniarum Reges instaurata de pace cum Ludovico Francorum Rege actione ab eo bello vehementer abhorreere praefulerunt, atque (c) unice percipere, ut Christiana arma in fidei hostes verterentur, amplissimis mandatis Philippum archiducem Austriae Belgiique principem, qui in focii aula Castellani & Aragonii sceptrorum una cum uxore heres salutatus fuerat, ac per Gallias in Flandriam iter erat habiturus instruxere, ut pacem quibus ei liberet legibus, cum Franco focii & focii nomine conficeret. Is itaque Lugdunum magnificentissime exceptus indignum ratus inter principes, qui praecipui fidei oppugnatores esse deberent, cruenta bella geri, maxime cum arctissima parta affinitate conjuncti essent, & Claudiam Ludovici filiam nurum suam futuram speraret, pacem pepigit ingentes rei Christianae utilitates, si solida extitisset, parituram; de qua haec Nicolaus Baselius (d): Eodem anno Philippus archidux ab Hispania regressus in Franciam composuit pacem apud Lugdunum vigesima tertiae martii inter Hispanos, Gallos & Germanos, quae publicitus edita fuit illic quarta aprilis. Praecipuae illius leges haec fuere (e) ut controversia Capitanatae provinciae, Philippo fidei committeretur, & Carolus Ferdinandus ex Joanna Philippi uxore nepos, & Claudia Ludovici Francorum Regis filia Neapolis Reges & Apuliae duces dicerentur, iisque connubio juncti fruerentur. Solicitatus etiam est Maximilianus Caesar, ut in Burgundiam ad congressionem familiarem cum Gallo descenderet, sed Ferdinandus (f) & Elizabeth Hispaniarum Reges licet evangelii & Christi e cruce pendentis effigie contactis discelfurum generum interpretem pacis constituissent, pacem tamen etsi perhonorificam, & rei Christianae necessariam respuerunt: pariterque Consalvus (g) monitus a Philippo, ut armis temperaret, parere abnuvit, quamvis Galli pacis mandata amplecterentur: mutata quippe jam erat rerum facies, cum quibus religio fidesque Ferdinandus commutari visa est, quem Surita pluribus ab ea labe & turpitudine vindicare nititur (h).

III. Hispanorum res in Apulia inclinatae.

(c) Guic. l. 5. Philippus archidux pacis interpres.

(d) Basell. in additione ad Nanc.

Sancita pax Lugduni inter Germanos Gallos & Hispanos.

(e) Guic. l. 5. Sur. l. 10. c. 15. c. 26. Marian. l. 27. c. 19.

(f) Guic. ubi sup. Violata mox ab Hispanis pax.

(g) Sur. l. 5. c. 26. Mar. l. 27. c. 19.

(h) Sur. l. 5. c. 23. c. 29. IV. (i) Sabell. ann. 11. l. 2.

Refert vero Sabellicus (i) collapsas sumptibus

periori anno in Apulia Hispanorum res submissis a Maximiliano Caesare per mare Germanicis delectibus ex Istria in Apuliam restitutas fuisse: Hispani, inquit, in Italia multo Gallis inferiores per quam pauca numero loca obrinebant, unde saepius in Apulia pecuaria, quae in Gallorum fide erant hostiliter inveci bis centum millia jumentorum capta duabus excursionibus in praedam avertere. Tenobat se Consalis Hispanus dux Baroli obfesso similis, Gallis late omnia obrinentibus: sed posteaquam sub venientem tempus auxilia affuerunt, & in his mille & quingenti Germanici nominis [bi na millia & amplius fuisse quidam dicunt] qui ex Germania ad Istros progressi, ex Istria in Apuliam transfuserunt, horum praesidio firmior iam inde esse cepit res Hispana ac liberius evagari.

Germanicis auxiliis restituta res Hispana in Apulia.

V. Subdit varios Gallorum adversos casus ac primum mari interceptum in Hydruntino portu Venetae tum ditionis ab Hispana classe Petrum Joannem, quem a Turcis in Hispanos vertisse vires superiori anno vidimus: quique cum quatuor tantum triremes & celoces totidem haberet, atque in alto experiri pugnam a Veneto cogeretur, classem exurere ac tormentis undis obruere maluit, ne hostis iis potiretur. Auxere hanc jacturam quam medio februario contigisse ait Surita (a) insignes Gallis clades illatae ad Rubos, ubi Palliciae regulus victus est, & ad Seminariam ubi Obinius dux a Consalvo vigesima prima aprilis die praelio fusus est. Paraverat Francorum Rex Genuae auxiliarem exercitum sed pacis expectatione delusus eum revocarat (b): cum Hispani majori impetu in Gallos irruerent, ita Praejannis classe Hydrunti exusta classe alia Neapolitana obviam inter classarios & remiges epidemiam stante in anchoris plurium maritimorum locorum defectiones ob Hispanicas grassationes sunt fecuta. Deinde inito apud Cerinolam certamine Galli obtriti sunt, duce Nemorosi Neapolitano prorege inter alios caeso, in quem cladis culpa derivata est, ut qui auxiliares & Galliis turmas praestolari in munitioribus locis noluisse; de quo praelio haec Sabellicus (c): Pugna sub occasum solis inita per horam tenuit & dimidiam. Affuerunt eo die Gallorum ducibus mille & quingenti equites levis armatura quaternaria millia peditum cataphracti equites quingenti cum suo equitatu. Ceciderunt ex Gallis in pugna tria millia: sunt qui ex hoc numero aliquid derrabant, augent alii. Occubere cum his plerique viri illustres Nemanis dux, qui summae rei praerant, gerebatque vicarium Regis nomen: potitus est hostium castris victor Hispanus

(a) Sur. ibid. c. 15. Gallus Rex pacis spe illus.

(b) Guic. l. 5.

Cruentissimo praelio caesi Galli.

(c) Sabell. lic. ann. 11. l. 2.

impedimentis, commeatu & omnifariam belli apparatu, refertis & ad Cirimolam in Apulia hoc maxime eventu est dimicatum anno, qui tertius fuit a millesimo humanae salutis ac quingentesimo ad quartum kal. majas.

Prona deinde omnia ad victorem Hispanum fuere, quem ipsa Neapolis, cum a Gallis commeatu instrui non potuisset pactione recepit (d) decimaquarta (e) maii Gallis militibus in arces se recipientibus, ac mox Capua quoque & Averla Hispano se dedidere. Tam auctus ea victoria Consalvus duodecima junii die Castrum novum actis cuniculis expugnavit (f), cum die sequenti Gallica classis ferius auxilia attulisset. Supererat castrum, cui Ovi nomen est, quod pariter expugnatum: ac tum Aquila & Aprutium omne Salernumque in Hispanorum potestatem concessere (g): Cajetam, quae arx munitissima Gallis supererat, capere Consalvus Petri Navarri opera nitentur; cum novae suppetiae a Gallo missae obfidionem solvere coegerunt: Et haec, inquit Sabellicus, astute illa gesta, quae tertii a subleleo fuit anni, quo sane tempore circa Pyrenaeum, & infra, magni utriusque gentis conatus extiterunt. Ludovicus & Ferdinandus Reges non contenti eo bello, quod in Italia de Neapolitano regno orrum magnis opibus aiebant, ad ostentandam regni uterque sui potentiam vel ad victoriam potius id pertinere rati majori aliquanto armorum apparatu, nunc suo, nunc alieno ductu inter se conflare.

VI. Hispanus victor.

(d) Ib. ubi sup.

(e) Guic. l. 5. Castrum novum expugnatum.

(f) Guic. l. 5.

Aquila & Aprutium dedidit Gonfalvo. (g) Ib. Sur. c. 37.

Gravem in iram ex adversis accensus erat Francorum Rex fallaci pacis actione delusum se ab Hispano fuisse causatus (h), ac tres ipsum exercitus ac fortissimos, quorum duo per Navarram & Russinonem in Hispanias irrumperent, tertius in Neapolitanum regnum contenderet, conflassa referunt Galli, Hispani, Italique scriptores, deque magnificentissimo illius bellico apparatu plura tradunt. At ejus conatus omnes ubique compressi: Fuerunt, inquit Sabellicus, ea praelia, nempe facta circa Pyrenaeos montes, fore secunda Hispanis. Describit Mariana Salsulam obsessam a Gallo, ab Hispano autem liberatam.

VII.

Ingens Gallorum expeditio in Hisp.

(h) Guic. l. 6. Ferron. l. 3. Sur. l. 10. c. 34. 45. Mariana. l. 28. c. 3.

Quod vero ad Italicum exercitum pertinet; processerat (i) Gonzaga ductu in Etruriam Alexander dum perniciali morbo tentari coepit. Sed antequam de his agamus, quae ab ipso & Caesare Borgia ejus filio gesta fuerint percurremus. Vindicatum ab his in Ursinos & alios conjuratos, quos anno superiori ad ducem Urbinatem & alios principes, qui in dies obtrebantur, defendendos, arma sum-

VIII.

(i) Sabell. ann. 11. l. 2.

Firmi & Tipherni reguli necati.

Cardinalis Ursinus captus dolo ab Alexandro.

Veneno sublatu. (a) Burch. ubi sup.

Objecta Ursinis conjuratio in Borgia.

IX. Caesaris Borgiae sevitia in Ursinos.

Brachianum a Gallo Rege defensum.

psisse, atque Urbinate in pristinum statum restituto ad pacem allecos conquievissse vidimus, referunt, perlato nimirum nuntio kal. januarii ad Pontificem, captam Senogalliam, necnon Liberottum. Firmi, Vitellotium Tiferni regulos dolo necatos; Ursinum vero equitem & Paulum ducem Gravinæ ejusdem familiæ principes amicitia specie captos a Cæsare teneri, mox ab Alexandro Cardinalem Ursinum venientem, ut de parta in Senogallia expugnatione victoria gratularetur, die secunda januarii cum aliquot præfulibus cinctum militibus in palatio fuisse, atque in custodiam traditum: Pontifex interea Romæ, inquit Raphael Volaterranus, ubi per nuntium celerem noctu captos hos esse accepit, Cardinalem Ursinum, quem multa prius blanditiâ speque securum reddiderat, mane hortatur ad palatium venire: fingit Columenses prope urbem adesse, pontesque cepisse. Ille credulus ubi obtemperavit, capitur, & in molem Hadriani conicitur cum abbate Alviano Ursinarum partium: præful vero Florentinus & Jacobus Sanctacrucius eadem hora capti in palatio sunt custodiri. Sanctacrucius postera die dimissus, vadibus datis consentiente Cardinale ad oppida Ursinorum Pontifici assignanda. Ipse vero Cardinalis paucis post diebus est elatus causa mortis, omnibus facile judicata. Existimatum vulgo fuisse illum veneno sublatum tradit Burchardus (a). Neque Cardinales a Pontifice precibus salutem ei impetrare potuerunt: Quinta, inquit, disti mensis januarii, & infra, omnes Cardinales ierunt ad Pontificem commendantes ei Cardinalem Ursinum: Papa dixit eis de conspiratione Vitellotii, Ursinorum, Balioni, Pandulphi, & eorum complicum, ut ducem occiderent, qui se voluit contra eos vindicare, & non obtinuerunt a Pontifice gratiam. Pluribus interjectis author subiicit, paucis ante Cardinalis obitum diebus, nimirum die vigesima quarta januarii, equitem Ursinum & Paulum Ursinum a Cæsare Borgia prævocatos fuisse, adversus reliquos etiam Ursinæ gentis proceres versa arma, ac Jordanum Ursinum a viribus imparem deditonem fecisse, ac plurima oppida ita Ursinis erepta: verum Brachianum ob Francorum Regis clientelam fremente Alexandro & conquerente in Cardinalium senatu expugnari non potuisse: plures autem aliæ urbes captæ sunt ab eodem Cæsare, cum Senogallia primum stipatus quindecim militum milium exercitu ad reliquias veterum hostium obtendas provolasset Tifernum, quod diu Vitelliorum tyrannidem pertu-

lerat, in illius potestatem venit. Timore perterritus ejus adventu Joannes Paulus Balionus, qui apud Perusinos principatum sibi pepererat, fuga Senas se subduxit. Quinetiam Pandulpho Petrucio Senarum regulo animus defuit ad excipiendos propulsandove Cæsaris Borgiae impetus, ac ne Senas in discrimen adduceret, Lucam se proripuit: sævo namque effrænique impetu quacumque pergebat in adversarios incurrerat, Clusium, Fientiam, Sertanum, Castrum plebis, S. Quirici oppidum vastaverat, ubi in senes quoque & anus infelices crudelissime sævitum est a (b) dolo & avaro milite. Ferini & impii hominis hocce successus, novæ spes ex Neapolitanorum rerum conversione inflabant: quandoquidem Ludovicus Francorum & Ferdinandus Hispaniarum Reges Alexandri amicitiam ad confirmandas res suas augendasve magnis pollicitationibus prestantabant (c): Pisani a Florentinis bello petiti Cæsaris Borgiae patrocinium exambierunt, atque Confalvus Hispanorum dux illi infurrebat, ut Etruriam opprimeret, atque ex ea ad Inbriam Gallis eripiendam magnumque conflandum principatum confurgeret. Verum hæc Borgiae felicitatis ostenta momento dissipata fuerunt extincto decima octava augusti die Alexandro, de quo hæc tradit Raphael Volaterranus (d): Cum animo adhuc majora de filio conciperet, diuturnioremque vitam sibi polliceretur, subito in morbum incidit, ex quo paucis diebus absumptus est xv. kal. septembris anno pontificatus XI. salutis MDIII. causam in caenam venenatam incerto auctore vulgo constans opinio iactat, cum præsertim & Cæsar ipse, & Hadrianus Cardinalis, qui una accubuerant, eadem pene valitudine afficerentur, quam ætatis robore evassissent. Qua in re ultorem adfuisse Deum affirmat Petrus Cardinalis Bembus, traditque a Cæsare Borgia vinum toxico mistum paratum fuisse ad Hadrianum Cornetanum Cardinalem Pontifici summa familiaritate conjunctum e medio tollendum, ut ejus amplissimas opes invaderet; sed pocillatoris errore atque ultrice divini Numinis vi fitienti Pontifici & Cæsari Borgiae propinatum. Hisque consentanea plurimi scriptores tradunt: adeo ut etiam Alexandrum repente extinctum, & eodem die ejus cadaver ex Vaticano rure in palatium relatum scribat Guicciardinus (e); addatque etiam Panvinus (f) illum mirabili Dei providentia extinctum, ne consilia nefaria de opulentissimis Cardinalibus veneno interimendis ad inexplendam ad exitum perduceret.

Recuperatum Perusium.

(b) Burch. in ms. diar. X.

Illius patrocinium expectatum a Pisani. (c) Guicci. l. 5.

Borgiae felicitatis ostenta dissipata momento. (d) Volat. l. 22.

Venenum sumptuè imprudentia pocillatoris creditus Alexander. Parato alteri dolo divinitus illusus.

Vulgaris opinio falsa demonstratur.

(e) Guicci. l. 5. (f) Panvin. in Alex. VI.

XI. Maximæ calumniae ab invidis Alexandro aspersæ. Quo morbi genere extinctus.

(a) MS. diar. arch. Vat. sig. lit. L.

Sacramentis rite munitur.

Verum ob gravem invidiam, quam in se concitaverat, pluribus calumniis illius memoriam onerata facile putaverim: nam in primis repentina eum morte non sublatum, sed ex continua periodica, ac dein hemitritæ febrî ob aeris impuritate contracta ad septimum diem porrecta ipsum obiisse, quo tempore omnibus sacramentis rite procuratus est, ex fidelissimis manuscriptis diariis constat; ex quibus (a) hæc ad refellendam vulgarem famam contrariam delibanda visa sunt, quibus etiam omnes morbi circumstantiæ accuratissime describuntur: *Sabbato die XII. augusti in mane Papa sensit se male habere: post horam vesperorum XXI. vel XXII. venit febris, quæ mansit continua. Die xv. augusti extractæ fuerunt ei XIII. uncia sanguinis vel circa, & supervenit febris tertiana. Die jovis XVII. hora XII. accepit medicinam. Die veneris XVIII. augusti circa horam duodecimam vel decimanterciam confessus est domino Petro episcopo Culmensi, qui deinde dixit coram eo missam, & post communionem suam dedit Papa sedenti in lecto sacramentum Eucharistiæ, quo facto complevit missam. Interfuerunt quinque Cardinales videlicet Arborensis, Cusentinus, Montis regalis, Casanova, & Constantinopolitanus, quibus deinde Papa dixit se male sentire. Hora vesperorum data sibi extrema unctio per episcopum Culmensem expiravit præ-*

sentibus datario & episcopo. [I] Addit author Cæsarem Borgia tunc morbo implicitum fuisse, utpote qui communem putridum aerem in suburbano agro hauisset, quod sæpe Romæ accidit; submisisse tamen Michaelitium scelerum omnium satellitem, qui educto pugione Cardinalem Casanovam pontificii ærarii præfectum ad claves tradendas adesset, thesaurumque omnem expilasset. Moliebatur etiam Cæsar in pontificatum intrudere suis cupiditatibus obsequentem, ac validam ideo manum contraxerat: sed cum Galli copias in Neapolitanum regnum profecturas urbi admoverent, ut suarum partium assertorem pontificem nanciscerentur, pluresque etiam ab aliis milites collecti fuissent, & Cardinales libertatem magnis animis tuerentur, nefario voto excidit. Quos tumultus ita describit Raphael Volaterranus (b): *Poste-*

XII. Thesaurus ecclesiasticus expilatus a Cæsare Borgia. Nititur intrudere Pontificem, qui ipsi servi-

(b) Volat. ubi sup.

Cardinales armis cingit.

NOTE [I] **A**nnus hic est Alexandri VI. emortualis, de quo Pontifice facilius siletur, quam moderati aliquid dicitur. In illo vitia omnia extrema, virtutes moderatæ, nisi melius dixeris, nullæ. Pontificiam dignitatem quam malis artibus peperit nihil melioribus retinuit. Qui hunc laudet neminem hoc usque scriptorem offendi, non æqualem eorum temporum, non recentiorum. Ita de illo scribit Gaspar Veronenfis in Commentario de gestis tempore Pauli Secundi: *Formosus est, latissimo vultu, aspectuque jucundo, lingua ornata, atque vellestua, qui mulieres egregias visas ad se amandum gratiarum allicit, & mirum in modum concitat; plusquam magnus ferrum; quas tamen intactas dimittere sane putatur. Hæc usque Gaspar, qui tamen de Alexandro, qualis erat ætate sua non vero qualis posthac fuerit, locutus conseri potest; nam viri licentiam his circumclusam se continuisse terminis coævi plures scriptores plane negant. Scientias sin minus in aliis favit, ipse tamen non nihil coluit; nam in iplo fortunarum suarum exordio inter abbreviatores pontificios meruit. Scripsit pariter teste Ludovico Jacobo a S. Carolo clypeum defensionis fidei Romane Ecclesia, editum Argentorati 1497. tum & tractatum de Cardinalium excellentia, & de officio Vicecancellarii; glossam in regulas Cancellarie, præter multas, variasque epistolas partim hic in Annalibus, partim inter Philippianas legendas. Hæc de Alexandro facienda succurrunt. Nunc de Pio III. hoc ipso anno die & mense in Annalibus indicatis ad sacram dignitatem evecto pauca. Pius III. antehac Franciscus Cardinalis Senensis vir fuit jam inde ab iplo ejus exordio supremo illo honore dignissimus; hoc enim elogio virum adhuc juvenem & in ipsis purpuræ acceptæ exordis maclat Gaspar Veronenfis in Opusculo mox laudato. *Cardinalis Senensis ætate juvenis, moribus senex, omnibus Cardinalibus acceptissimus semper exiit. Cum Pius II. ab Urbe abisset legatus remansit, & cunctis gratissimus semper exiit, atque adeo acceptus, ut nihil supra. Ea fuit viri prudentia, ea justitia, ea mansuetudo, ut nemo ab eo non contentus abierit. In sententiis serenalis non solum gravis, sed etiam mitis habebatur, neminem perterrefaciens ullo vultus terrore, quo penitus caruit simul & caret, aut ulla sermonis sevitia, quæ profecto ab ejus ingenio semota cognoscitur. Eisdem vehementer est oblectatus adeo quidem ut palatium suum prope campum Flore magno impendio exhausserit nulli parcens pecunia & ab omni avaritia profusus amotus. Complura de hujus Principis a Paulo II. dilecti gratitudine scribi possent in familiam, & in benemerentes, quæ brevitatis gratia reticentur. Hæc Gaspar de virtutibus Francisci Piccolominei; quas cum ille diuturna exercitatione auxisset, secum transtulit in solum, ex quibus afflictæ Ecclesiæ solatium sperandum erat ingens, nisi vix exortas spes mors immatura succidisset, qua de re in Annalibus. MANSE**

Conferunt ad eos defendendos Romani.

Propulsatus Jordanas aedes incendit. Cardinales contra hunc in eum exercitum.

Misso interprete adigunt, ut cum suis exeat.

Gallios etiam exercitus exire iussus.

XIII.

fieri omnes illico pavore invasit: tabernae clauduntur, arma corripuntur, transfiris, trabibus, catenisque ferreis viarum exitus obstruuntur, haud aliter quam si rursus Annibal moenia tenuisset. Ille autem, quod duram forte provinciam adsumpsisse sibi videretur, paulo postquam venerat discedens, Ursinorum tantum adium partem apud montem Jordanum incendit. Patres post haec ad urbem custodiam pedum quatuor millia scribunt, proceres Romanos adersunt, Cardinales transalpinos & undecumque vocatos praeter consuetudinem expectant. Fabius Ursinus, qui cum octingentis venerat armatis, Pauli patris ulturus necem, quando in authorem non valebat, in proximas aedibus suis pauperum Hispanorum tabernas puerili nimium ardore imperum facit, aliquot ex eis necat, bona subvertit: verum nocte sequente Caesarianorum irruptionem formidans, simulque a senatu iussus in proxima sua castra discessit. Interim Prosper Columensis, qui quod Hispanis militaret amicissimus esset, ad Caesarem a patribus mittitur, rogatum ut a pertinacia desistat, eo tandem simulque rursus Galliae Hispaniaeque oratoribus instantibus, Nepe cum omnibus copiis se deferri lectica iussit: arx vero adhuc a suis tenebatur quamquam custos Bernardini Carvajalis Cardinalis opera sese patribus obtemperaturum polliceretur. Vaticanum igitur recipitur: ubi de more Pontifici peractis exequiis, tantisper supersederunt, donec Gallorum exercitus, qui tunc illac contra Hispanos in Campaniam iter habebat, iubente Cardinale Rothomagensi, qui summam apud eum auctoritatem habuerat, moenibus egredere, ne qua vis aut tumultus oriretur. Cardinalem Rothomagensem detinuisse nimium circa Romam Gallicas copias, quibus ad reprimendos adversarios, si pontificatus illi deferretur, uti meditabatur, dicitur inferius.

PIUS III.

Remotis qui vim inferre poterant, Cardinales conclave ingressi, cum disciplinam ecclesiasticam labefactam admodum penderent, vexatumque assiduis infidelium excursionibus Christianum imperium, nonnulla pactio capta, quibus novum Pontificem obstringerent, designarunt, quorum praecipuum id fuit (a), ut excurrere proximo biennio solemnes episcoporum totius orbis coetus celebrarentur, ac recurrente exinde quoque triennio instaurarentur. Haec polliciti patres singuli si ad pontificatum evehi contingeret, Franciscum Cardinalem diaconum S. Eustachii variis legationibus, ac

(a) Sur. to. 5. l. 5. c. 47. Lara lex in conclavi de celebrando Concilio singulari triennii.

praesertim Germanica clarum ob egregias virtutes Pontificem renuntiarunt; de quo haec Raphael Volaterranus (b): Die xxx. vacantis sedis triginta sex Cardinales, quorum decurio Neapolitanus erat, conclave ingressi octavo post die Franciscum Picolomineum diaconum Cardinalem Senensem Pii II. ex sorore nepotem Pontificem creant Pium III. appellatum, cuius fama bonitatis animi omnium ad bene jam de re religione, deque rebus humanis sperandum excitati fuerunt. Emulatum illum virtutes Pii II. ac religione maxime conspicuum fuisse, scribit Petrus Delphinus (c) Amaldulensis ordinis summus praefectus amicitia illi conjunctissimus, qui hinc literis de parto summo pontificatu ei mox gratulatus est.

Pio III. Pontifici maximo.

Beatissime pater, post pedum oscula beatorum. Quanto repletus fuerim gaudio ob promotionem optatissimam ad summum sacerdotium sanctitatis tuae, quanto opere exultaverit cor meum in Domino, nec literis exprimere certe possem, nec si possem necesse foret, ut id facerem: imaginari plenissime, ac sibi persuadere non dubito beatitudinem tuam, quae per tres & viginti annos experta est meam erga se observantiam, pietatem, fidem. An ullus mihi gratior atque optatior nuntius afferri poterit, quam ut audierim quod gloria & honore coronaverit te Dominus, & constituerit te super opera manuum suarum, subjeceritque omnia sub pedibus tuis? Nova nimirum lux oriri nobis omnibus hesternae die visa est, exhilarata sunt nostrorum omnium corda, manantibus praegaudia lachrymis, quod tandem aliquando Deus de caelo in terram prospexerit dato Christianae plebi Pontifice sancto, innocente, impoluto, segregato a peccatoribus. Lætus dies ex admodum tristi factus est. Cum paulo ante alius ad nos perlatus fuisset rumor. Circumfusi domestici gratulabantur mecum, quod huius solis ortus lucem caliganti reddiderit mundo, tantamque tempestatem ac tenebras, in quibus diu versati sumus, subita serenitate discussisset, omnique ætatis ac memoriae clarissimum nobis antistitem dederit Deus; per quem repentina effulserit spes reconciliandæ ac firmandæ inter dissentientes pacis atque concordie, cum sit tibi & ingenium & consilium & animus par tanta potestate. Quocirca, pater beatissime, solemnem hodie pro tua incolumitate hostiam obtulimus in odorem suavitatis Domino, precati suppliciter, ut hoc populi Christiani columen, hoc splendidum sydus, diuturnum futurum sit. In maxima est, ut audio, expectatione omnium sanctitas tua, quibus nota est virtus, integritas

(b) Raphael. Vat. lat. l. 22. Picolomineus Cardinalis creatus Pontifex.

(c) Delph. l. 7. ep. 1.

Petri Delphini ad eum litteræ.

XIV.

(a) MS. diar. arch. Vat. sign. li. L. Panin. in Sur. sup. c. 47.

Promissa concilii celebratio bienniali flexu.

De instauranda disciplina ecclesiastica actum.

(b) Ibid.

Gallorum in regnum Neapolitanum discessus.

(c) Raph. Volat. l. 22. Guic. l. 5. Reditus Borgie in urbem. In eum Ursini assilunt.

gritas, religio, continentia, probitas ipsius, ut majora in dies eademque preclara editurus sis opera, neque ulla in re degeneraturus a felicis recordationis Pio II. avunculo tuo. Velit Dominus, ut omnium etiam superes vota, ut Christiana religio plurimum deformata in pristinam ac veram tuæ pietatis opera curaque formam restituantur, & gentes, quæ bellu volunt, tua auctoritate & gladio spiritus dissipentur, ut sub tutela tuæ mansuetudinis ac moderatioris perpetuo conquiescamus, &c. Ex Fonte bono die xxiv septembris MDIII.

Creatum Pontificem vigesima secunda septembris die, referunt manuscripta diaria (a), ac postridie ejus diei Cardinalium senatum convocasse addit Surita, quamvis ante acceptas solemnem ritu papales infulas haberi non consuevisset, atque in eo de concilianda inter Galliarum & Hispaniarum Reges pace egisse, edixissetque se omnes conatus in ea provehendæ, restituendæque in pristinum statum ac splendorem collapsæ disciplina ecclesiastica collocaturum, constituisseque celebrare œcumenicam synodum ad hæc perficienda, nec biennale intervallum, quemadmodum in conclavi sancitum fuerat, expectare velle, sed quantum citius fieri posset operam navaturum; de quibus Christianos principes omnes fecerat certiores, ut locus ac dies celebrandi concilii designarentur. Ut vero id feliciter perageretur, componendam actutum ad normam rationis curiam Romanam, & castiganda quæ censura egere viderentur, sive Pontificem, sive Cardinales, sive eorum administratos contingerent. Hæc piis & ingentibus studiis cum se prosecutionum ostendisset, liberavit Romanum agrum, externo exercitu, quo tamdiu vexatum fuerat: tradunque vetera diaria Vaticana (b) illum vigesima sexta septembris permisisset, ut septem millia Gallorum, & mille quingenti cataphracti milites per pontem Milvium Tyberium traicerent, perque vicina urbis moenibus loca Neapolitanum regnum peterent; abacta autem a Gallis nonnulla armenta in agro Romano fuisse, concitataque propterea a Romanis in urbe seditione Gallos aliquos cæfos fuisse.

Auxit hos tumultus Cæsar Borgia (c), qui cum parte copiarum, publica fide a novo Pontifice accepta, in urbem venerat, ut Cardinalibus gratias ageret, quod quem maxime cupiebat Pontificem delegissent: tum vero Ursini superstitis ulturi suæ familiae fufum cruorem impetum in eum fecere, adeo ut edita aliqua strage percussus Borgia cum adversarii viribus auferentur, Pontificis clientelæ Ann. Eccl. Tom. XXX.

una cum Squillacii principe & aliquot Hispanis Cardinalibus sese commendavit, inque Hadrianam arcem receptus sit. Ita ille totius paulo ante Italiae terror justæ necis metu honesto carcere se tutatus est, non prius emittendus, ut videbimus, quam partos vi principatus, collatosque a patre restituere Romanæ ecclesiæ pacificeretur; ejus vero exercitus mox dissolutus est. Ita qui partam tot sceleribus dignitatem facile tueri potuerat, si copias Gallis in Neapolitanum regnum abituris conjunxisset, vel in Romaniolam, quam tenebat, se recepisset, cæco impetu Romam reversus in carcerem, ut dicebamus, ultro se conjecit, omniaque impii tyranni consilia divino nutu everfa conciderunt, ne amplius ecclesiam vexaret. Restituta hoc modo, præter hominum expectationem, urbi & ecclesiasticæ ditioni pax est, ac pontificalium sacrorum solemnem pompa tranquille celebrata trigesima septembris die S. Hieronymo sacra Pium sacerdotium suscepisse referunt manuscripta diaria, ac die insequenti, quæ dominica fuit, prima octobris, episcopalibus sacris initiatum: tum octava ejusdem mensis die pontificali thiaia ritu veteri redimitum. At paucis diebus eam dignitatem retinuit, cum maximas spes instaurandæ collapsæ disciplinae ecclesiasticæ, tuendique contra Turcicam tyrannidem imperii Christiani ostendisset, quod inter alios refert prædictus Raphael Volaterranus (d): Pius, inquit, ex ulcere cruris, ex quo diu laboraverat, trigesimo post creationem die decessit nihilo rerum abs se gesto, quas maximo animo conceperat, nam & ecclesiam Romanam renormare, concilium celebrare, ac in Turcas proficisci avunculi imitatione statuerat. Fuisse autem sacramentis rite communitum refertur in Vaticani tabularii manuscripto codice (e) hisce verbis: Die Martis xvii. octobris Papa (nimirum Pius III.) in mane fuit communitatus a confessore suo, & in nocte sequenti data sibi extrema unctione per eundem, & circa decimam horam noctis emisit spiritum.

Dessevere pii omnes ejus obitum interpestivum, inter quos Petrus Delphinus (f) in literis ad Petrum priorem castri Cari sacra hæc pia suspiria in has voces rupit: Erit mihi ejus, nempe Pii III. memoria semper quidem in benedictione, sed merore admixta, nec nisi longo temporis intervallo sine gemitu & suspiriis succurrere mihi poterit tanta in me tantillum pietatis, charitatis & mansuetudinis recordatio. Non tamen propterea repugno voluntati Dei, nec contradico sermonebus

Passus suorum stragem carcerem ingrediatur, ut mortem evadat. Coactus postea ad restituendos partes principatus.

Divino nutu eversa momento ejus consilia.

Pius sacris episcopalibus initiatus.

(d) Volat. l. 22. Ejus obitus in tempeffivus. Otenfa ab eo maximæ spes.

(e) MS. arch. Vat. sign. n. III.

XVI.

(f) Petr. Delph. l. 7. ep. 81. Petri Delphini de eo flebilis literæ.

nibus Sancti, qui optime novit, quo consilio Pium nobis abstulerit. Transtulit eum ad meliorem vitam, qui diu sibi, diu ecclesie commodis vixerat. Coniunxit eum angelicis choris, qui vitam angelicam duxerat, & gloria & honore sicut paulo ante in terris, ita modo in caelis feliciter coronavit. Ex eo loco, ubi nunc cibo regio & ambrosia vescitur, ubi non jam per speculum in enigmate, sed facie ad faciem divinam illam contempletur maiestatem, si revocare mihi ipsum liceat, nunquam facerem; nam aut invidere tanti aristitit gloriae ac beatitudini crederet, aut nimium affectibus ac meis commodis indulgere: non morere tamen, non tristari qui possum? Et infra: Benedicam tamen Dominum in omni tempore, qui Pio reddidit mercedem laborum suorum, & me adhuc in laboribus & fatigationibus huius seculi dereliquit, ipse Pii precibus me custodiat, protegat, teneatur ne succumbam oneri, ne sub fasce ruam, &c. Ex Musolea die XXIV. novembris MDIII.

XVII.

Et fuit bonis acerbior Pii mors, quo sperabant omnes clerum in pristinum disciplinae ecclesiasticae nitorem restitutum iri, corruptelasque omnes veteres, ac simoniacas fraudes abolendas, de quo laudatus Petrus Delphinus (a) Barrotio Patavino episcopo merenti haec rescripsit: Ut scripsisti, quoniam indigni illo sumus, ostenderunt tantum terris hunc fata, si hoc uti vocabulo liceat. Nam quo animo inierit pontificatum, qua significatione reformandae Ecclesiae, ut alia defuerint testimonia, quae plurima & firmissima & sanctissima produci queunt, nonne vel directa illa sanctitatis eius ad te litera sub annulo piscatoris obsignata zelum ipsius ac mentem sanctam apertius praeserunt? Cogitabat Rex pacificas cogitationes pacis, & iam omnes quietem temporum & annum placabilem Pii ductu & auspicio futurum sibi pollicebantur; jam nullus erat futurus simoniae locus, ea labe ultra glaciatem oceanum ablegata: iam luxus omnis frugalitate & continentia, suoque id potissimum exemplo, quemadmodum ex eius coronatione conjectari licuit, ceperat moderari, multaque alia pia opera, ut audio, paucis diebus sua auctoritate & sapientia confecit: sed heu dum adhuc ordineretur succisus est, translatus ad gloriam sempiternam, &c. Ex Musolea die xv. decembris MDIII.

XVIII.

Iustus funebribus de more illi perfolutis, ejus corpus in basilicae S. Petri sacello S. Andreae marmoreo sepulchro prope avunculi Pii II. mausoleum conditum est: deinde ab Alexandro Perretto Cardinale de Montealto translatus fuit in ecclesiam S. Andreae, cui de valle nomen inditum.

(a) Petr. Delph. l. 7. ep. 84. Disciplinam ecclesiasticam instaurare decreverat.

est, magnificentissime constructam, atque epitaphium hoc eleganti mausoleo incisum fuit, quo ipsius praecipuae res gestae breviter describuntur: Pius III. Pontifex maximus a Pio II. avunculo duos & vigintri annos natus in Cardinalium collegium accitus, urbis ac Picensi legatione integerrime functus, a Paulo II. ad Fridericum III. missus, ut Germanorum arma in Turcos concitaret, conventum frequentissimum Pontificis morte dissolutum habuit. Sub Innocentio VIII. Umbros dissidentes pacavit, Carolo Gallorum Regi in Italiam irrupenti ab Alexandro VI. sero admodum obviam missus. Eo mortuo duodequadraginta patrum suffragiis Pontifex creatus, dum de restituenda in pristinum maiestate Christianae reipublicae in urbe agit, xxvi. die in tanta expectatione rerum publico omnium luctu decessit, eloquio, prudentia, religione innocentia, & gravitate domi forisque insignis; in dicendis in senatu sententiis liber & gravissimus. Vixit annos LXIV. menses v. dies x. obiit anno salutis Christi MDIII. xv. kal. novembris.

Praecipua illius gesta ante Pontificatum.

Sedis tempus.

XIX.

Consentit his Petrus Delphinus, qui tum scribebat, dum haec ad Marianum Camaldulensem insignem ecclesiasticum ac Pio olim charum scribit (b). Obiisse in nocte S. Lucae Pium III. Pontificem maximum, sicut & tu mihi scripsisti, ego quidem idcirco arbitror, ut agnosceret universus orbis extinctum fuisse eiusmodi lumen, quod suae lucis splendore noctis nostrae tenebras facile fuerat discussurus: raptus est Pius in caelum, ubi reposita erat ei corona iustitiae, & morte prohibitus est diutius permanere quoniam sempiternum non habebat sacerdotium: reliquit multos mero oppleros, qui fuerunt suae sanctitatis innocentiaeque cultores. Sunt istae mundanae vicissitudines, quibus admonemur nihil esse stabile sub sole: assumptum vero fuisse kal. novembris ad summum apostolatus apicem reverendissimum Cardinalem S. Petri ad vincula, atque ex Juliano Julium secundum appellatum: sperare licet talem fore Pontificem, qui religione, prudentia, magnitudine animi nostros soluturus sit nexus ac vincula, quibus astringimur contracturus & jugum potentium a nobis projecturus. Impleat Dominus votum nostrum &c. ex Musolea die xv. novembris MDIII.

(b) Petr. Delph. l. 7. ep. 79. Obiit nocte diei sacrae S. Lucae.

Succedit illi Julius II.

Vi-

I. Hic incipit tom. VIII. edit. Romanae.

II. (a) Paris e Grass. in diar. ms. arch. Vat. sign. lit. L. Bo. nacyr. in diaris. Guic. l. 5. (b) Jul. lib. bull. 22. p. 97. & alibi. Julianus Card. creatus Pontifex.

(c) Ext. apud acta concilii abuli Pis. p. 10.

Vigesimum annalium tomum divina ope confirmati aggredimur, in quo schismata ac varias haereses instaurari ab impijs, evangeliumque apud Americae barbaros Indosque propagari, dum plures Christiani populi terrenis irretiti cupiditatibus a veritatis luce oculos infelicitate avertunt, ac nequissimorum hominum firmam inconcussamque Ecclesiae petram evertere molientium elisos conatus; catholicum vero dogma plurimum martyrum cruore illustratum, & caelestibus prodigijs constabilitum in consequenti historiae serie visuri sumus.

Iustus funebribus ex maiestate pontificia Pio III. perfolutis (a), Cardinales conclave ingressi kalendis novembris anni a virgineo partu millesimi quingentesimi tertii indictione sexta evexere in sacrosanctum solum Julianum Robureum Raphaelis filium, Sixti IV. ex fratre nepotem, ut ipse testatur in suis sanctionibus (b), quem Felix Contelorus in Cardinalium elencho scribit fuisse Cardinalem S. Petri ad vincula nuncupatum, eundemque episcopum Ostiensem summumque poenitentiarium, qui contracto Juliano nomine Julius II. appellari voluit. Porro Cardinales paulo ante ejus electionem nonnullas tulere leges, quibus iurejurando novum Pontificem devincirent, ut Christianam rempublicam contra Turcas tueretur, ecclesiasticam disciplinam in suum pristinum splendorem revocaret, proptereaque concilium oecumenicum bienniali flexu congregaret, ne temere bellis implicaret, atque ideo nulli principi, nisi ex duarum sacri senatus partium consilio, arma inferret: quae ac nonnulla alia ad Cardinalium dignitatem spectantia uniusquisque se servaturum, si ad pontificatum evehi contingeret, divino Numini iuratus sponduisset, quibus de rebus haec publicae tabulae sunt confectae (c).

In nomine Domini. Amen. Universis praesens publicum instrumentum inspecturis notum & evidens sit, quod anno a nativitate Domini MDIII. indictione VI. die mercurii 1. mensis novembris, qua celebratur festivitas omnium sanctorum in mane, sede Apostolica per obitum felicitis recordationis Pii Papa III. vacante, Roma apud S. Petrum in palatio apostolico in notarium testimoniumque infra scriptorum praesentia, reverendissimi in Christo patres ac domini domini episcopi presbyteri & diaconi S. R. E. Cardinales infra scripti existentes in conclavi pro celebranda electione futuri Pontificis, induti croceis, & jam in unum congregati in capella S. Nicolai, volentes procedere ad huiusmodi electionem omnes in locis suis confederunt; ipsorum autem Ann. Eccl. Tom. XXX.

reverendissimorum dominorum Cardinalium nomina seu appellationes sunt haec.

- Oliverius episcopus Sabinensis Cardinalis Neapolitanus.
Julianus episcopus Ostiensis Cardinalis S. Petri ad vincula.
Georgius episcopus Portuensis Cardinalis Portugalsis.
Hieronymus episcopus Praenestinus Cardinalis Raehanatis.
Ludovicus episcopus Albanensis Cardinalis Beneventanus.
Antonius episcopus Tusculanus Cardinalis S. Praxedis.
Joannes Antonius SS. Nerei & Achillei presbyter Cardinalis Alexandrinus.
Bernardinus tit. S. Crucis in Jerusalem presbyter Cardinalis Saguntinus.
Joannes tit. S. Priscae presbyter Cardinalis Agrigentinus.
Dominicus tit. S. Nicolai inter imagines presbyter Cardinalis Grymanus.
Georgius tit. S. Xysti presbyter Cardinalis Rothomagensis.
Jacobus tit. S. Clementis presbyter Cardinalis Arborensis.
Petrus tit. S. Cyriaci presbyter Cardinalis Rheginus.
Franciscus tit. S. Ceciliae presbyter Cardinalis Cusentinus.
Joannes tit. S. Balbinae presbyter Cardinalis Salernitanus.
Ludovicus tit. S. Agathae presbyter Cardinalis Caputagnensis.
Antonius S. Anastasiae presbyter Cardinalis Comensis.
Joannes tit. S. Vitalis presbyter Cardinalis Bononiensis.
Joannes tit. S. Mariae transiberim presbyter Cardinalis Montisregalis.
Franciscus tit. SS. Joannis & Pauli presbyter Cardinalis Surrentinus.
Franciscus tit. S. Susanna presbyter Cardinalis Volaterranus.
Nicolaus tit. S. Luciae in septem solis presbyter Cardinalis de Flisco.
Franciscus tit. SS. Sergii & Bacchi presbyter Cardinalis Legionensis.
Adrianus tit. S. Chrisogoni presbyter Cardinalis Baroviensis.
Jacobus tit. S. Stephani in Caelio monte presbyter Cardinalis de Casa nova.
Raphael S. Georgii ad velum aureum diaconus Cardinalis S. R. E. camerarius.
Joannes S. Mariae in Aquiro diaconus Cardinalis de Columna.
Ascanius Maria Sfortia Vicecomes S. Viti in macello martyrum diaconus Cardinalis S. R. E. vicecancellarius.
Joannes S. Mariae in dominica diaconus Cardinalis de Medicis.

Nomina Cardd. qui in conclavi fuerunt.

Federicus S. Theodori diaconus Cardinalis de S. Severino.
 Hippolytus S. Lucie in Silice diaconus Cardinalis Estensis.
 Julianus S. Angeli diaconus Cardinalis Casarinus.
 Alexander S. Eustachii diaconus Cardinalis Farnesius.
 Ludovicus S. Marie in Cosmedin diaconus Cardinalis de Aragonia.
 Amaneus S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Cardinalis de Albreto.
 Ludovicus S. Marie in via lata diaconus Cardinalis Borzina.
 Marcus S. Marie in porticu diaconus Cardinalis Cornelius.
 Franciscus S. Sabine diaconus Cardinalis Elnensis.

III.

Quibus reverendissimis dominis Cardinalibus sedentibus, ego Joannes Burchardus decanus Basiliensis, dicte sedis protonotarius & magister ceremoniarum capelle apostolice, tenens in manibus meis duos quinterniones alba & intelligibili voce dixi in hac sententiam. Reverendissimi domini hæc sunt capitula publica & privata, que paulo ante ordinata fuerunt per reverendissimas ordinationes vestras super regimine & administratione futuri Pontificis, propterea si placet jurare de observando contentiam hujusmodi capitulorum, reverendissima dominationes vestra jurent. Et pro parte eorumdem reverendissimorum Cardinalium responsum fuit, quod parati erant jurare, volebantque ut aliqui notarii essent de tali juramento rogati, & nominati fuimus & rogati a præfatis reverendissimis dominis Cardinalibus, venerabiles viri domini Hadrianus de Caprinis Viterbiensis, Gasparus Fernandi de Bobadilla Salamanticensis diocesis, & Raymundus de Raymundis Cremonensis diocesis clerici, & ego ut de dicto juramento unum vel plura conficerem, & quilibet nostrum conficeret instrumentum & instrumenta. Tum ego accepi librum evangeliorum & incipiens a reverendissimo domino Cardinale Neapolitano decano sacri collegii, & gradatim vadens ad quemlibet de prænomiatis reverendissimis dominis, recepi a singulis ipsorum juramentum de servandis dictis capitulis juxta eorum continentiam & tenorem, & omnes & singuli ex præfatis reverendissimis dominis Cardinalibus corporaliter tangentes sacram Scripturam sic juraverunt nobis quatuor notariis & testibus infrascriptis videntibus, audientibus, & intelligentibus. Quo juramento per singulos præfatos reverendissimos dominos Cardinales præfatis, de mandato eorumdem reverendissimorum dominorum Cardinalium

Leges propositæ designando Pontifici.

Singuli sacramento obstricti ad eas servandas.

recessimus de dicta capella, & modico intervallo, videlicet unius horæ vel circa, intermisso, fuimus rursus ad dictam capellam vocati, in qua reperimus reverendissimum dominum Julianum olim episcopum Ostiensem Cardinalem S. Petri ad vincula, qui paulo ante sederat in ordine Cardinalium secundus, sedere ad quandam tabulam tanquam Papam, jam enim fuerat electus Papa nobis absentibus, & elegerat seu assumpserat sibi nomen Julius Papa II. cui ego porrexi dictos duos quaterniones publicæ & privata capitula continentes, quos sanctitas sua manu propria subscripsit & signavit, & dum ipse Pontifex dicta capitula subscriberet, reverendissimus dominus Raphael S. Georgii ad velum aureum diaconus Cardinalis S. R. E. camerarius præfatus ibi astans alba & intelligibili voce dixit. Et ego tanquam camerarius S. R. E. requiro vos notarios, & quemlibet vestrum, ac testes rogatos, quod sanctissimus dominus noster dominus Julius Papa II. subscribat tanquam Papa prædicta capitula publica & privata, quæ paulo ante inter nos omnes Cardinales primo fuerunt ordinata, deinde jurata.

Tenor vero omnium & singulorum capitulorum publicorum, de quibus supra fit mentio, sequitur & est talis. Nos omnes & singuli S. R. E. Cardinales infrascripti pro bono & felici regimine atque conservatione status universalis Ecclesie, juramus & volumus Deo omnipotenti, & SS. Apostolis Petro & Paulo, atque omnibus sanctis Ecclesie sue sanctæ promittimus quod, si aliquis ex nobis electus fuerit in Papam, statim post electionem de se celebratam jurabit & vovebit pure & simpliciter & bona fide servare, & servari facere & adimplere cum effectu omnia & singula infrascripta capitula, nec non facere rogari tres notarios, de eisdemque capitulis dare cedulas eorum & publicas bulas, prout in capitulis privatis est expressum. In primis jurabit & promittet quod adveniente casu necessitatis subveniendi fidelibus Christianis, &c. sequuntur multa capitula, quæ cum ad præsentem materiam non attineant, brevitate causa omittuntur, deinde subditur.

Item quod nulli Regi, principi, aut domino, aut communitati non subdita movebit guerras, aut cum eis ligam faciet ad inferendum alicui guerram sine consensu expresso duarum ex tribus partium dominorum Cardinalium præfatis per calculos albos & atros. Item promittet & jurabit servare quod causas consistoriales absque voto majoris partis præfatorum dominorum Cardinalium non expediet, & quod in causis majoribus signanter in creatione Car-

Confirmate a Julio II. Pont.

IV. Principia eorum capitula.

V. De non movendo ulli principi bello.

De Cardinalium consensu expectando in negotiis majoris momenti.

dinalium & processu faciendo contra eos, in privationibus vel translationibus episcoporum, ipsis viris, & in constitutione legatorum de latere & capitanei generalis ac consalonerii Romana ecclesie, & reductione censuum ejusdem in liga, pace & bello extra terras Ecclesie & novorum officiorum institutione, generali quoque impositione decimarum, suffragia & vota Cardinalium dari debeant per calculos albos & nigros, aliter facta in contrarium ipso jure sint nulla & habeantur pro infectis, liceat tamen cuilibet Cardinali persuadere seu perorare quod sibi melius videbitur, votum tamen non nisi per calculos datum intelligatur. Item promittet & jurabit, quod Cardinalibus per eum creandis, existente numero viginti Cardinalium antiquorum, non aperiet os in tribus causis, videlicet in creatione aliorum Cardinalium, alienatione seu infeudatione terrarum Ecclesie, & in non observatione horum capitulorum. Si vero infra numerum viginti Cardinales antiquiores existant, tunc Cardinales per eum creandi usque ad impletionem dicti numeri secundum tempus sue creationis inter ceteros antiquos Cardinales ad dicta suffragia admittantur, in quibus tunc eis os apertum esse declarabit.

VI. De congregando concilio. Item quia ad pacem Christianorum & Ecclesie reformationem ac reductionem multarum exactionum, expeditionem quoque contra infideles plurimum convenit generale concilium celerius congregari, promittet, jurabit, & vovebit intra biennium a creatione sua illud indicere & cum effectu incipere in loco libero & tuto determinando per eum, & duas partes reverendissimorum dominorum Cardinalium per calculos, nisi evidentissimum impedimentum obtulerit, quod a duabus partibus dominorum Cardinalium per suffragia calculorum iudicetur. Item quod Cardinales per eum creandi presentes in curia reneantur jurare hujusmodi capitula, alias non admittantur ad participia capelli, nec ad alios honores & privilegia Cardinalium.

VII. Concepti a Julio Pont. Sacramenti formula. Item quod omnia & singula ratificabit & approbabit ante publicationem electionis sue mediante promissione, voto & juramento suo & subscriptione sua in hanc formam scilicet. Ego N. . . electus in summum Pontificem promissa omnia & singula promitto, voveo, & juro observare, adimplere in omnibus & pro omnia pure, simpliciter & bona fide realiter & cum effectu periturum & anathematis, a quibus nec meipsum absolvam, nec absolutionem alicui committam. Ita me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia; & simili-

ter etiam jurabit aliis modis & formis infrascriptis.

Vorum & juramentum facta a Cardinalibus super præmissis.

Nos omnes & singuli S. R. E. Cardinales congregati Romæ in palatio apostolico pro electione Romani Pontificis futuri in conclavi, ante altare in quo missa communis celebrari consuevit, supradicta capitula inter nos unanimiter & concorditer ordinata pro defensione catholice fidei & conservatione ecclesiasticae libertatis, pro reformatione Ecclesie in capite & in membris, ac vinculo charitatis & pacis inter summum Pontificem & fratres ejus S. R. E. Cardinales confirmando, vovemus Deo & ejus matri Mariæ virgini gloriose, & beatis Apostolis Petro & Paulo totique celesti curiæ, jurantes ad sancta Dei evangelia corporaliter per nos tacta, & alter alteri ac etiam notariis publicis infrascriptis tanquam personis legitimis nomine sanctæ Romanæ ecclesie ac sacri collegii nostri, ac omnium, quorum interest stipulantibus, quod quicumque nostrum, qui fuerit assumptus ad apicem apostolatus, omni dolo, fraude, & machinatione cessantibus, & omni prorsus exceptione, semota servabit & adimplebit omnia & singula in dictis capitulis contenta, nec illis aut eorum alicui contraveniet directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque post electionem, aut ante publicationem omnia & singula prædicta confirmabit & approbabit authentico modo, & de novo puram promissionem faciet etiam per viam contractus in omnibus & per omnia coram omnibus nobis & notariis ac testibus cum subscriptione manus propria, simili voto, juramento, obligatione, & stipulatione promittet ipse, qui ex nobis electus fuerit, a prædictis promissione, voto, & obligatione, & juramenti præstatione, & ejus observatione, ac omnibus & singulis in dictis capitulis contentis absolutionem non petere, nec sibi concedi facere, aut concessa uti, nec ipsa potestate per ipsum eligendum alteri data se faciet absolvi, seu etiam cum in aliquo dispensari, quod si forsan [quod absit] aliquis nostrum ad pontificatum electus, ut præfertur, prædictis aut prædictorum alicui contraveniat, tanquam transgressor voti ac fidei præstita ac perjurus, tanquam etiam perturbator & scandalizator Ecclesie & totius Christianitatis habeatur & reputetur, & ex nunc dato & concedit facultatem & potestatem duabus partibus collegii congregandi concilium generale, cujus sententiæ [in concursu poenarum supradictarum & aliarum de jure] propter prædictorum publicam & libertatem sacri collegii respicientium

VIII. Alia nuncupati a Cardinalibus.

rum transgressionem instigandarum se subicit & submittit.

IX.

Et insuper nos omnes Cardinales promittimus & juramus ac vovemus, si in aliquibus ex supradictis publicam utilitatem tangentibus, & libertatem sacri collegii consenserimus futuro Pontifici volenti in aliquo illis contravenire, nisi de consensu spontaneo & libero duarum partium ex nobis per calculos determinando, fructibus & emolumentis capelli & aliorum fructuum ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum nostrorum privati censamur, non expectata alia sententia, qui fructus capelli retineantur per camerarium sacri collegii, & accrescant aliis Cardinalibus observantibus jure ipso. Item quod de omnibus rogetur notarius, qui stipulet omnia & singula capitula nomine S. R. E. & sacri collegii Cardinalium, & de eis instrumentum facere & publicare teneatur, schedulaque presens vel schedula similes fiende subscriptione & sigillo annulari futuri Pontificis muniende habeant vim bullae in casu, quo ad triduum post coronationem suam non dederit sacro collegio sex bullas secundum tenorem subscriptorum capitulorum, prout in capitulo primo continetur. Quae quidem capitula, omittis hic subscriptionibus reverendissimorum dominorum Cardinalium, qui in dicto conclavi interfuerunt, & illa subscripserunt, per sanctissimum in Christo patrem & dominum nostrum dominum Julium II. electum in summum Pontificem praemissa omnia & singula promitto, juro, & voveo observare & adimplere in omnibus & per omnia pure & simpliciter & bona fide realiter & cum effectu, & sub poena perjuria & anathematis, a quibus nec me ipsum absolvam, nec alicui absolutionem committam. Ita me Deus adjuvet, & haec sancta Dei evangelia. Acta fuerunt haec Romae in palatio & capella anno, indictione, mense, die, & hora suprascriptis, &c.

X.

Tanto omnium consensu pontificiae dignitatis apicem illi delatum referunt, ut conclavi nondum obserato, summus Pontifex renuntiatus sit. Cum vero postea conceptum sacramentum ad exitum perducere cunctaretur, inde conflatum schisma, secutaque mala ingentia visuri sumus. Quod ad res ab eo ante pontificatum gestas attinet; nonnulla ex iis suis locis jam ante in annales intulimus, quibus nunc addendum videtur elogium, quo illum Platina (a) jam ante Sixto Pontifice extinctus in manuscriptis commentariis ornaverat: Julianus, inquit, insigni moderatione usus familiares, quoad

(a) Barthol. Plat. MS. arch. Vat.

fieri potuit, modestos sibi delegit, raram supellectilem & dignitati suae convenientem sibi comparat, apparatus modico in vestitu & vestitu utens, nisi suscipere quempiam hospitio, vel convivio oporteret. Et infra: Aedificatione vero templorum ita delectatus est, profanas aedes ad tempus committens, ut ecclesiam S. Petri ad vincula quemadmodum cernimus brevi & magnifice restituerit, inchoavit & porticum mire fastigiatam ante vestibulum Apostolorum. His consentanea tradunt alii, adduntque ipsum toto Alexandri VI. qui ab eo abalienatus erat animo, pontificatu quasi voluntarium exilium delegisse, moratumque in Gallis cultum a Carolo VIII. & Ludovico XII. Regibus, eidemque S. Franciscum Paulanum religiosi sodalitati Minorum conditorem divino collustratum lumine praedixisse, ipsum summum totius Ecclesiae pastorem futurum.

Adoranda porro divina providentia, quae diffidentes Cardinalium voluntates in eo concordibus suffragiis renuntiando Pontifice conciliarit, cum tot inter eos Hispani essent, quibus nimii in Francorum Reges studii suspectus merito videri potuisset, quibusque edixerat Alexander, caverent omnino, ne summum unquam deferrent pontificatu Juliano, viro ceteroqui, ut testantur plerique, largo, benefico, & liberali, & immunitatis ecclesiasticae & pontificiae dignitatis defendendae studiosissimo. Non defunt qui malevolentia suffusi jactarint, illum profusis largitionibus amplissimisque promissis pontificatu: quorum diceris addit incaute non contemnendus scriptor (b) quemdam Cardinalem etiam Cardinali S. Petri ad vincula, existimatione, & divitiis praecelleret, a Juliano superatum; ipse enim Julianus, licet esset episcopus Ostiensis, pristino tamen Cardinalis S. Petri ad vincula nomine appellabatur: indicare autem videtur aemulum eum fuisse Guillelmum Cardinalem Rothomagensis, a quo pontificatum exambitum tradunt (c), quamvis amicis, existimatione, & divitiis praestaret a Juliano superatum. Renuntiatus igitur Pontifex apostolicis infulis vi. kal. decembris solemni ritu est decoratus, hocque symbolo uti voluit: Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Certiores fecit de suscepto pontificatu encyclicis literis (d) Reges, quae hisce verbis ad Poloniae Regem datae reperuntur.

Alexandro Poloniae Regi illustri. Cum felicis recordationis Pius III. praedecessor noster xv. kal. novembris, sicut Domino placuit, ex hac mortali vita ad

Com-mendatus ob modestiam. Sacras aedes ornavit.

Praedictus illi pontificatus a S. Franciscus e Paula.

XI. Vetuerat Alexander ne illi deferretur.

(b) Maf-fon. in Jul. II.

(c) Bonae curs. in divitiis & alii. Julii II. sententia.

XII. (d) Reg. Vat. & ex eo Contellor. in Jul. II. Quando Pii III. obitus contigere.

immortalitatem migrasset, post funeris ipsius ac solemniis exequiarum, ut monis est, celebrationem venerabiles fratres nostri sanctae Romanae ecclesiae Cardinales, de quorum numero tunc eramus, Roma in palatio apostolico apud basilicam B. Petri Apostolorum principis, in quo idem praedecessor dum viveret habitabat, & cursum praesentis vitae finiret, in conclavi pro electione futuri Pontificis celebranda modo & tempore congruis in virtute Altissimi convenirent, ubi variis consiliis & maturis deliberationibus praehabitis, facta celebratione missae in honorem Spiritus Sancti, post diligentem tractatum, prout tanta rei, qua nulla major in terris agitur, gravitas exigebat, tandem ejus, qui invocatus fuit gratia cordibus eorum infusa, licet in aliis majoribus meritis insignes convenire potuissent, certo tamen Dei judicio, cujus consilia inscrutabilia sunt, nos tunc episcopum Ostiensem S. R. E. Cardinalem in summum pastoremque Ecclesiae suae sanctae die prima novembris MDIII. unanimi voluntate & concordia elegerunt. Quoniam vero sicut Domino placuit ita factum est, quamvis nos habere humeros imbecilles ad tantum perferendum onus, quantum est universalis Ecclesiae sarcina sentivimus, ne tamen reluctari Dei voluntati videremur, colla subjecimus jugo apostolicae servitutis sperantes in eo, qui infirma eligit mundi, ut confundat fortia, cum Romanus Pontifex, licet per ministerium hominum eligatur, ex caelesti tamen inspiratione procedat, quod fragilitati nostrae robur suae gratiae inspirabit, & vires contra hostes fidei suggeret, ut perfidi Turci non solum a suis ausibus retrahantur, sed ope divini auxilii & presidio nostro, ac catholicorum Regum & principum penitus conculentur. Hanc autem assumptionem nostram ad tuam consolationem tibi significandam duximus, quem ut nostrum & Ecclesiae filium singulari charitate complectimur, hortantes majestatem tuam in Domino, ut porrigi facias preces solemnes ad dominum Deum nostrum, ut nobis sua gratia assistat, & nostrae humilitati gratiam tribuat, ut Ecclesiam suam sanctam ad gloriam & honorem ejus, ac exaltationem fidei, extirpationem haeresum, pacem & quietem populi Christiani feliciter in Domino gubernare valeamus. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDIII. vi. kal. decembris pontificatus nostri anno I.

XIII. Pacem inter Reges in-florare nititur.

Elizabetham Hispaniae Reges superiores bello flectere precibus ad pacem nisus est (a).

Ferdinando Regi & Elizabeth Reginae Hispaniarum Catholicis.

Charissime fili, & charissima filia. Cum omnis cura & cogitatio nostra versetur in pace inter Christianos principes faciendae & conservandae, cum nihil aequae ad officium pastoralis nostrae dignitatis pertinere noscarnus, cum nullam rem Deo magis acceptam, aut magis hoc tempore necessariam nos facere posse intelligamus, non debent majestates vestrae mirari, si de ipsa pace torques scribimus, praesertim cum vestra singularis prudentia, & pietas, nobis spem afferat, ipsas vestras majestates, quaerenda reipublicae Christianae studiosissima semper fuerunt, libenter ea arma deposituras, quibus Christiani cum Christianis in mutuam animarum corporumque perniciem certant, rediturus quodque in primam amicitiam & concordiam cum charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Rege Christianissimo, vobis in fide & charitate Christi germano, nulla unquam fuit tanta discordia, quae in concordiam non posset converteri, curantibus iis qui nulla privata cupiditate adducti sola & vera charitate utriusque partis moventur; quare cum pietas, & sapientia vestra & Christianae reipublicae ratio exoptet, ut finem huic bello faciatis, cum nos aequissimum patrem ac judicem vestri honoris & status studiosissimum habeatis, rogamus vos per viscera salvatoris nostri Jesu Christi, cujus pretiosissimo sanguine estis redempti, cuius vices, licet immeriti, nos in terris gerimus, ut pacem hanc amplecti velit, atque nobis, ut alias scripsimus, significare, quibus modis & mediis ea & celerius & facilius confici possit. Quot commodae reipublica Christiana ex hac pace sit susceptrura, majestates vestrae, quae illam adversus impios Sarracenos & Turcos defendendam & propagandam sibi sumpserunt, possunt facile judicare, cum ad vires vestras, quae Dei benignitate maxima sunt, ipsius & Regis Franciae vires sint accessurae, sed & sacrosancta Romana ecclesia, piensissima mater vestra, quae nunc contra Deum & justitiam per summam injuriam civitatibus & oppidis multis in provincia nostra Romandiole spoliatur, opem vestram desiderat, cui hac pace facta auxilium, quod majestates vestras desiderare non dubitamus, oppertuno tempore ferre poteritis, priusquam occupatores & usurpatores rerum suarum majoribus eam damnis injuriisque afficiant, cum quibus nec foedus nec societatem ullam habere vos

(a) Lib. I. brev. P. 4.

Hispaniae Reges ad pacem cum Gallo sollicitati.

Meminerint ambas partes Christi redemptas sanguine.

Expedita eorum auxilia contra invaluores Infubriae.

credimus in præjudicium ipsius S. R. E. sed hostes illius pro hostibus habituros. Dat. apud S. Petrum die XXI. decembris MDIII. anno 1.

XIV. Gallicus exercitus ob difficultatem militarem disciplinam profligatus.

(a) Buonacc. in d'arvis Guicc. l. 6. Jo. Marian. l. 28. c. 5. Tumultuariis præliis attritus.

(b) Sabellic. ann. 11. l. 2. & alii.

XV.

Repente in Hispana castra affertur hostem fluviium superare, edicit Consalis, ut Fabritius Columna eo mature occurrat obiciatque se hostium conatibus, facessit ille intrepide ducis imperium, cumque ala una equitum ad Livim progressus ubi citeriorem ripam a Gallis teneri intuitus est [jam sexcenti pedites seve pontem superaverant] suos ad pugnam hortatus ferociter in confertissimum hostium globum invehitur, primoque impulsu turbat, turbatum fundit fugatque, Galli partim caesi sunt, partim in proximum annum præcipitati, ceciderunt etiam ex Hispanis quidam colubrinarum iktibus ex ulteriore ripa periti, & pons ab hoste valide defensus est, quem cum præsidio firmassent Galli sæpe equites levis armaturæ Hispanorum castra tumultuose adequitarunt, estque per hæc nonnumquam ex occasione alterius partis ut sit circa pontem dimicatum.

XVI.

Imposuit pontem occulte sabrefactum flumini circa Sugum Albanus, estque ipse in primis hostem transgressus cum suo equitatu & paucis militum cohortibus, sequutus est inde Consalis dux & cum eo omne robur copiarum: Albanus Sugium ex hoste adortus subita vi cepit, aberant inde Gallorum stativa ad duo millia passuum, qui bombardarum sonitu commoti ducentos expeditos equites miserunt, qui omnia sollicitate explorarent, hi ad locum progressi subito Albanorum imperu funduntur, Galli cognito hostium accessu, jam enim nox aderat, quam maxima queunt celeritate

ancas machinas partim Cajetam versus præmittunt, partim in proximum annum devolvunt, postmodum sub lucem modico negotio funduntur conatusque est Gallus uno aut altero loco prælium instaurare, sed res semel inclinata sisti non potuit, fuga ingens facta est, victi victoresque simul Cajetam pervenere, præsidiumque quod Galli circa montem habebant primo impetu capitur, captus est eodem impetu & mons qui urbi imminet, qui pro arce illi est, multi media trepidatione ubi rem perditam viderunt ad navem, que forte in proximo fuit, fuga delati alii super alios sese ingerentibus adeo depresserunt, ut mare paulo fluctuosius circa Livis ostium nacti, cum tota navis sint fluctibus absorpti; perit in his Petrus Medicus patria extorris qui Gallorum partes sequebatur, nec multi inde dies intercesserunt quibus Galli, qui Cajeta erant, quia nulla spes supererat amplius urbis retinendæ, hostibus montem tenentibus certis conditionibus Cajeta cesserunt. Per hunc, inquit, modum Neapolitanum regnum partim federe inter Reges isto, partim vi & armis, Consalis ducis fortissimi ductu Ferdinando Hispaniarum Regi cessit. Et infra: inciderunt hæc in januarium mensem ejus anni qui primus fuit Julii II. Pontificis maximi, quartus ab eo quem Alexander sextus sacrum fecit Christiano nomini, nec ita multo postquam Galli regni finibus cessere, Ludovicus & Ferdinandus Reges in tres annos inter se inducias pepigere (c), ac tum demum Italia, Gallia, & Hispania bellicis curis soluta quieverunt. His verbis finem imponit historiæ suæ Sabellicus, qui mense januuario cladem Gallicam confignat, cum illam die trigesima decembris confignet Guicciardinus, sequentibus vero diebus novis præliis & Cajetæ deditioe aucta fuerit. Quod ad inducias vero spectat, de his iterum proximo anno sermo recurret.

Coactis ita ad dedicationem faciendam. Gallis, qui Cajetam ex superioribus claudibus se receperant, Ludovicus Francorum Rex repetendi Neapolitani regni consilia dimisit. Captam porro Cajetam extremo hoc anno indicat Stephanus Infissura (d), qui quarta januarii die expugnata illius famam Romæ percrebuisse ait, cujus belli historiam recentet Raphael Volaterranus (e). Nuncupatæ porro deditiois a Gallis leges Arnoldus Ferronius (f) ita perceret.

His, inquit, legibus urbs dedita est, ut Galli omnes, Itali, Helverii, qua visum fuisset vel terra vel mari cum omnibus eiquis impedimentisque libere in Galliam redirent, Cajetanorum res omnes salvæ essent,

Fuga Cajetam se propriunt. Mons Cajeta imminens occupatus.

Cajeta deditio facta Hispanis.

Inducie triennales inter Gallos & Hispanos.

(c) Id. ib. & Marian. an. l. 28. c. 7.

XVII. (d) Infiss. ms. arch. Vat.

(e) Volat. l. 3. Marian. l. 28. c. 6. & alii.

(f) Arnold. Ferron. in Lud. II. XVIII.

Quibus legibus dicitur Neapolitano regno.

sent, reliquisque urbibus qua Gallicas partes fovissent fraude ne esset, Aubignius Ferrantius & reliqui captivi qui Neapolim abducti essent liberarentur. Non potuit impetrari a Consalvo ut Matthæus Aquavianus & Sanseverini liberarentur, discretamen additum est integra eorum causa Ferdinando servaretur, de his neque Ferdinando neque Consalvo supplicium sumere possent, donec per legatos Gallicos cum Ferdinando Rex egisset, ei peragenda octo menses statuti sunt, hique postea pace inter Reges conciliata liberati sunt. Et infra: Incidit bellum hoc Neapolitanum II. in annum MDII. & III.

XIX.

De eadem Gallorum extra clade hæc referunt diaria cerimonialia Julio II. Pontifice: Die Mercurii III. Januarii in mane nuntiatur fuit Papa, quadringentos pedites per capitaneos Hispaniarum emissos invasisse Gallos extra Cajetam, Gallos aufugisse in Gajetam, & illos quadringentos Alemanos eas fuisse insequuros, & cepisse Gajetam, inde facta esse capitula concordie quod infra biduum quod est per totum hodie Galli consignent Hispanis civitatem & castrum, & ipsi Galli permittantur perrransire libere per mare & cum eis omnes Galli in regno existentes, ita quod non possint descendere in terram usque Genuam, Itali autem qui cum Gallis fuerant possint transire per terram, quibus Cardinalis Columna promisit saluum conductum. Ex partæ vero ab Hispanis victoria gloria magnam partem Columnenses decerpisse tradit Volaterranus de Gundisalvi felicitate loquutus: Gundisalvus igitur vix toto triennio elapsa Sicilia totus regno peritus Neapolim se recepit, ubi rebus in pace constitutis pro Rege præsidet, iuraque populis dicit, in quo factum periculum nunquam Hispanum ducem feliciorum, quam Romano milite fuisse; nam Prosper ac Fabritius Columnenses maximum victoria pondus accessere.

XX.

(a) Paris & Grass. ms. arch. Vat. pag. 346. Auctus ab eo Cardinalium senatus.

Auctum hoc anno Cardinalium senatum testatur Paris de Grassis (a): Quatuor Cardinales creati fuerunt in primo consistorio a sanctissimo domino nostro, videlicet die XXI. novembris MDIII. dominus Franciscus Guillelmus Gallus Narbonensis, dominus Joannes Hispanus creatus est Cardinalis Hispanensis, dominus Clemens de Ruvere Savonensis nepos Papæ Cardinalis Mimatensis, dominus Galcoorus de Frangotris nepos Papæ Cardinalis S. Petri ad vincula.

Gravissimis Julii initio pontificatus sui affectus afflictiisque est difficultatibus. Obortæ in primis in sacro senatu suspiciones, captaque ab aliquibus Cardinalibus Hispanæ factionis fuga, quasi Julius

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Gallicis partibus addictus Hispanis infensus esset. Sumpsit res initium ex patefactis sceleribus, quæ Alexandro VI. Pontifice ab iis, qui plurima apud eum florebant gratia, patrata fuerant, Cæsar Borgia in primis illius filius pontificiarum opum expilator, qui nonnullas Romanæ ecclesiæ arces contra fas præsidii munus tenebat, & ab Urfinis quos valde læserat poscebatur ad necem; in Hadriana mole custodia inclusus est (b). Captus etiam veneticus, qui Cardinali Portuensi toxicum miscuerat, in cuius sceleris odium adductus Cardinalis Surrentinus mox in regnum Neapolitanum fuga præcipiti avolavit, secumque Ludovicum Valentinum Cardinalem abduxit vigesima (c) die decembris, quos a fuga retrahere contempsit Julius. Die autem proximo Ferdinandum & Elisabetham Hispaniarum Reges contra improborum furros præmunivit eos effugisse, non quod male essent habiti, sed quod mala ipsos conscientia exterruisset.

Ferdinando Regi & Elizabeth Regine Hispaniarum Catholicis.

Cum nuper de genero mortis bonæ memoriæ Joannis episcopi Portuensis Cardinalis S. Angeli, quem tempore felicitis recordationis Alexandri VI. nostri prædecessoris veneno extinctum esse fama ferebat, inquireretur, divina iustitia, quæ tantum scelus nec occultum nec impunitum permittit, cooperante, est factum, ut quidam magister domus ejusdem Joannis Cardinalis, qui eidem venenum porregerat, fuerit captus, qua re audita Franciscus Cardinalis Surrentinus, qui in obitu ejusdem Cardinalis S. Angeli alime urbis gubernator erat, magnaque infamia huius veneni tunc laboraverat, sibi conscius noctu ex urbe in regnum Neapolitanum profugit inscis & insalutaris nobis, & ut socium turpis fuge videretur habere, dilectum filium nostrum Ludovicum vir. S. Marcelli presbyterum Cardinalem Valentinum vanis suspitionibus territum, ut secum ex dicta urbe profugeret magno astu seduxit, nulla habita ratione cardineæ dignitatis, & inclytæ nationis Hispanæ, cui hac fuga non parvam maculam inurebat. A nobis quidem humanissime & liberalissime tractabatur, & quæcumque petierat fuerat consecutus, sed sua illum conscientia etiam aliorum scelerum terret atque exagitat. Potuissimus eum in ipso fuge itinere capi facere, si a nostra solita mansuetudine voluissimus discedere. Hæc qualicumque sunt majestatis vestris significanda duximus, ut ex literis nostris rei veritatem intelligant, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum die XXI. decembris MDIII. pontifi-

Cæsar Borgia carceri traditus.

(b) Jul. lib. brev. p. 4. Cardinales Surrentinus & Valentinus fugiunt ex urbe.

(c) Infiss. in diar. ms. arch. Vat. sign. n. III.

Sublatus veneno Card. Portuensis.

Surrentinus sceleris infamia aspersus.

Julii Pont. de eo querela.

H h h

ca-

carus nostri anno I. Vitavit justam severitatem Surrentinus Hispanorum Regum clientela tectus.

XXI. (a) Jul. II. 10. 1. lic. com. mun. p. 297.

Hoc anno confirmata sunt a Julio II. (a) plura beneficia, quibus Hispaniarum Reges ab Alexandro VI. ornati fuerant, sive immunitates & donationes iis factas continerent, sive pro animarum salute promovenda, aut pro ecclesiarum tuenda dignitate, vel religiosa disciplina asserenda, aut in corruptelis vindicanda emanassent. Consignatum apostolicum est diploma hac loci & temporis nota. Dar. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MCIII. VI. kal. decembris pontificatus nostri anno I.

XXII.

Accessisse hoc anno oratores Anglorum Regis ad obedientiam Pio III. praestandam, eamque ritu solemniori Julio in illius locum subrogato detulisse, referunt diaria (b) cerimonialia; praeterea ipsos impetrasse ab eodem Pontifice, ut apostolica autoritate leges canonicas solveret, quo Henricus Regis filius Catharinam Ferdinandi & Elisabethae Hispaniae Regum filiam antea Arturo fratri majori nato nuptam eo jam defuncto, sibi matrimonio jungeret: nam ex ea affinitate Hispanus & Anglus maxima commoda, tum praecipue ad deprimendos Gallos, confirmandasque adversum eos vires communes se consecuturos sperabant, hoc diploma ostendit (c) [1].

(b) MS. arch. Vat. sig. num. 111. p. 354.

(c) Jul. II. Bulla. sec. lit. 99. sign. n. 918. p. 39. ext. etiam apud Tom. Ca. jet. 10. 3. tract. 14. c. 2. Diploma Julii de legibus canonicis solvendis pro gloria vidua ducenda in uxorem.

Julius, &c. dilecto filio Henrico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliae Regis illustris nato, & dilecta in Christo filia Catharina, charissima in Christo filii nostri Ferdinandi Regis, & charissima in Christo filia nostra Elizabeth Reginae Hispaniarum & Siciliae Catholicorum nata illustribus salutem, &c.

Oblata nobis pro parte vestra petitionis series continebat, quod cum alias tu filia Catharina, & tunc in humanis agens quondam Arturus charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliae Regis illustris primogenitus, pro conservandis pacis & amicitiae nexibus & foederis inter charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum & charissimam in Christo filiam nostram Eliza-

beth Hispaniarum & Siciliae Reginam Catholicos, ac praefatum Angliae Reges & Reginam, matrimonium legitime per verba de praesenti contraxeritis, illudque carnali copula forsitan consummaveritis, dictus Arturus prole ex hujusmodi matrimonio non suscepta decessit, cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, ad hoc, ut hujusmodi vinculum pacis & amicitiae inter praefatos Reges & Reginam diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitime de praesenti contrahere, supplicari nobis fecistis, ut vobis in praemissis de opportuna dispensationis gratia providere de benignitate apostolica dignemur. Nos igitur, qui inter singulos Christi fideles, & praesertim catholicos Reges & principes pacis & concordiae amoenitatem vigere intenditis desiderii affectamus, vos & quemlibet vestrum a quibuscumque excommunicationis suspensionis, & interdicti aliisque, &c. & absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinari, vobisque, ut impedimento affinitatis hujusmodi praemissis proveniente, ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, matrimonium per verba legitime de praesenti inter vos contrahere, & in eo, postquam contractum fuerit, & si iam forsitan hactenus de facto publice vel clandestine contraxeritis, ac illud carnali copula consummaveritis, licite remanere valeatis auctoritate apostolica tenore praesentium de specialis dono gratiae dispensamus, ac vos & quemlibet vestrum si contraxeritis, ut praefertur, ab excessu hujusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurvistis, eadem auctoritate absolvimus, prolem ex hujusmodi matrimonio sive contracto sive contrahendo susceptam forsitan, vel suscipiendam legitimam decernendo, proviso quod tu filia Catharina propter hoc raptam non fueris. Volumus autem quod si hujusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quemlibet vestrum eligendus poenitentiam salutarem propterea vobis injungat, quam adimplere teneamini, Nulli ergo, &c. nostrae absolutionis. Darum Romae apud S. Petrum anno MDIII. VII. kal. januarii pontificatus

NOTÆ

[1] Quamquam hoc anno missi ex Anglia ad Pium III. legati eo defuncto obsequium Julio II. praestiterunt; alios tamen sequenti anno ad Julium ipsum missos venisse adnotatum, est in excerptis diarii Burchardi ab Eccardo inter historicos mediæ ævi to. II. col. 2159. vulgatis. Ibi enim ingressus in urbem novorum oratorum regis Angliæ diei XX. aprilis assignatur. Ex quo intelligimus quanta olim veneratione Henricus VIII. Angliæ Rex Romanos Pontifices prosequeretur, cum praestito a legatis suis Pio destinatis obsequio non contentus alios data opera ad Julium destinari atque direxerit. Ex iisdem pariter excerptis discimus ducem Valentinum isto quidem anno custodia traditum fuisse a Julio, sed pro carcere non quidem Hadrianam, ut scribit Annalista n. 20. at superiorem cameram turris novae obtinuisse. Legimus ibi pariter cardinales Surrentinum & Borgiam intellecta ducis Valentini detentione noctis silentio iter Marimum versus arripuisse. MANSI

tus nostri anno I. Nullo modo tunc in dubitationem res hæc adducta est, nimirum an vidua relicta a fratre duci ex indulgentia apostolica in uxorem posset: at postea, cum Henricus sceptro Anglo positus nullam prolem masculam & Catharina susciperet, veluti naturæ Conditori indignatus, conjugium contra leges Christianas tempore contractum cautus, ipsemet illud pontificia auctoritate contempta rescidit, atque Angliam exitiabili schismate ab ecclesia Romana divulgavit, ut suo loco lugebunt annales nostri.

XXIII.

(a) Lib. bull. fecer. 99. p. 185.

Cum vero plura in Galliis nata essent inter Venusini comitatus accolae clientes Pontificis & circumpositos populos Gallico sceptro subditos diffidia, ad ea tollenda Julius Georgium tit. S. Sixti presbyterum Cardinalem, cui Avenionensem legationem dederat, incumbere iussit (a).

Georgium Card. Rothom. creat legatum in Gallia.

Dilecto filio Georgio tit. S. Sixti presbytero Cardinali Rothomagensi in nostris civitate Avinionensi & comitatu Venaysini, ac terris adjacentibus Delphinatus & provinciae Provinciae nostro & Apostolicae sedis legato salutem & Apostolicam benedictionem.

Inter clientes Galliae Regis & Pontificis ortæ lites in Provincia.

Cum nos te hodie ad regnum Franciae pro sedandis & demoliendis guerris, differentibus & dissensionibus inter Reges & principes Christianam religionem, & permaxime nobis charissimos in Christo filios nostros Lodovicum Francorum, & Ferdinandum Castellae & Legionis Reges illustres, aliosque hinc inde adherentes, procurantes humani generis hoste vigentibus, & nonnullis aliis nostris & Romanae ecclesiae negotiis legatum de latere de fratribus nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio praesentialiter duxerimus destinandum, nos attendentes & debita praemeditatione pensantes, prout experimento didicimus quod inter praefatum Regem & regnicolas hominesque & habitatores Delphinatus provinciae Provinciae, nec non subditos nostros comitatus Avinionensis & comitatus Venaysini, quamplures lites & controversiae super finibus, juribus, jurisdictionibus & aliis rebus, ex quibus strages, homicidia, devastationes bonorum, & personarum captivitates & detentiones, aliaeque quamplurima & enormia non sine magna locorum, personarum & habitatorum eorundem, ac Romanae ecclesiae damno & gravura successerunt, majoraque & graviora, nisi desuper remedio provideatur opportuno, succedere formidantur, multo tempore exortæ fuerunt, & pro quibus sedandis nos tunc in minoribus constituti & cardinalatus honore & pleno legationis officio a latere nobis desuper ab Apostolica sede commissio fulgentis, pluribus annis insudavimus, & in dies insudare intendebamus, sed quia felicitis recordationis Pio Papa III. praedecessore nostro, prout Altissimo placuit ab humanis exempto, ad summi apostolatus apicem divina favente clementia fuimus assumpti, curis altioribus nobis incumbentibus, & infra, te de fratrum nostrorum consilio in nostris civitate Avinionensi & comitatu Venaysino & terris illis adjacentibus, nec non Delphinatu ac provincia, illorumque singulis dioecibus, etiam si extra limites illorum se protendant & extendant, tanquam pacis Angelum nostrum & Romanae ecclesiae nominibus nostrum & Apostolicae sedis legatum facimus, creamus, constituimus & deputamus, & infra, circumspeditioni praedictae quod eisdem aut saltem paribus ac penitus & omnino consimilibus facultatibus, potestatibus, concessionibus, auctoritatibus, privilegiis gratis decretis declarationibus indultis literis formis clausulis & tenoribus, quibus in minoribus tunc tit. S. Petri ad vincula presbyteri primo, & successive Sabinensis & deinde Ostiensis episcopus Cardinalis officio in nostris civitate Avinionensi & comitatu Venaysini, & aliis in legatione ipsa Avinionensi comprehensis specificatis & designatis provinciis & dominiis, terris & locis utebamur &ungebamur, nobis a sede Apostolica concessis, ita quod per hanc praesentem legationem legationi praedictae tunc universali & facultatibus praedictis illius occasione concessis in aliquo non derogetur, uti potiri & gaudere possis & valeas, & infra, motu proprio & ex certa scientia non ad tuam vel alterius nobis oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate & Apostolicae sedis potestate plenitudine concedimus, &c. Darum. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDIII. pridie nonas decemb. pontific. nostri an. I.

Earum sedanda- rum cura legato commiss- ia.

XXIV. (b) Trib. chron. Spanb.

Celebrati sunt affecto jam anno solemnem ordinum imperii conventus (b), quibus Raymundus S. Mariae novae presbyter Cardinalis, idemque episcopus Gurgensis interfuit pontificio nomine, quorum causa licet vulgus latuisse dicatur, tamen in iis de tuenda augendaque re Christiana tum adversus novatores Bohemos, tum adversus Turcas actum consistat. Idem etiam legatus, cum in Constantinensi agro certissimis argumentis comperisset tres sanctas virgines pluribus miraculis a Deo illustrari, sacra indulgentiarum praemia earum reliquias veneratibus proposuit, ut refert Nicolaus Baselius (c): Eodem, inquit, anno circa festum Simonis & Judae Apostolorum factus est in oppido regali Francofordensi conventus principum quorundam, in quo convenerunt

(c) Nic. Bas. in addit. ad Nauci.

licet cum uxore, filiis, ac nepotibus. Quin-
tus hic agitur mensis, quod in ea domo au-
diri ac videri cepta sunt nescio quae por-
renta, strepitus vocum, motus atque im-
pulsus capsarum, dum super iis domestici
insiderent, ictus parietum, ictus lapidum
ac fragmentorum ad magnitudinem dimi-
dii fere lateris, quae ex contignatione in-
pavimentum dejecta sonitum ruinae simi-
lem excitant. Novissime diebus istis etiam
gemitus quasi lamentantium exauditi sunt,
& lapides haud exigui in familiam conje-
cti, adeo tamen levi emissionem atque ictu,
ut percussi vis sentiant. Visa quoque fuis-
se ibidem simulacra nescio quae, & noctium
phantasmata affirmant; quamvis interdum
etiam memorata omnia eveniant, ut ter-
riti qui inhabitant domum, ac ingenti for-
midine ac stupore percussi, praesertim par-
vuli ac mulieres vix permittantur praeter
somnia capere, ac officinas aedium cu-
biculaque trepidi ac tremantes ingredian-
tur. Quid sibi velle ista putes, ac si quod
tibi succurrit remedium non gravaberis re-
scribere. Oratum est a sacerdotibus multis,
missarum concelebrata solemnia ipsius pa-
tris familias nomine, atque ab eodem cle-
molyne hujus rei gratia erogata, nec sibi
videretur aliquid profecisse, &c. Musolea
die XXVI. Januarii MDIII. Similia sunt haec
iis, quae S. Gregorius narrat, dum de S.
Dacio episcopo Mediolanensi in orientem
profecto loquitur in dialogis: quae per-
mittit interdum Deus, ut increduli sciant
alia esse quam quae videntur sensibus cor-
poreis: plures enim in eam lapsos haere-
sim, ut omnia tantum sensibus metirentur
indicat Joannes Picus Franciscus Mi-
randulanus in libro de Christiana fide,
quem Julii II. nomine inscripsit.

Cur nu-
men dae-
monum
incur-
siones per-
mittat.
XXXI.

Christia-
ni imperii
mira am-
plitudo.

NonGrae-
cum, non
Roma-
num im-
peria illi
compa-
randa.

Jam millesimus supra quingentesimum
annus evoluitur, ex quo persequente He-
rode, adversantibus Romanis rerum domi-
nis, reclamantibus Judaeis, obstantibus dia-
bolis, sensu demum & carne repugnantibus,
sanctissima haec religio, quae prius sub
mysticis prophetarum velaminibus & um-
bra legis Mosaicae multis annorum millibus
quasi in magistri ita dixerim utero delitu-
erat, & nata & aucta & propagata est;
vixque ullus tam semotus orbis angulus
reperitur in quo aut in Christi honorem
extructae ecclesiae non fuerint, aut ejus sal-
tem nominis fama non personaverit. Quod
regnum igitur huic vel magnitudine vel
victoria vel gloria conferendum est, quando
non solum ab oriente sole ad occidentem
propagatum est [extremos enim utriusque
ora Reges & populos, ut medios taceam,
Christi legi subiectos esse perspicuum est]
sed ad terras etiam tam Romanis olim
gentium victoribus, quam Alexandro illi

orbis terrarum, & novos orbis perquirenti
prorsus incognitas prolarum: ut eos omnitan-
quos Christianorum Hispaniae Regum clas-
sis nostra etate per antarcticum polum,
huic ipsi quem cernimus oppositum adnavi-
gavit; haec adeo nota, compertaque, ut
veritatis hostes tametsi frontem perfricue-
runt, negare vereantur. Libet autem pri-
mum ex adversariis sciscitari, quanam vis
illa tam potens fuerit ut malignos demo-
nes ex mundo debellato subactoque tam ce-
lenter expulerit. Multique interjectis ad-
dit: Adde quod non potest quidquam esse
casu factum, quod omnes habet in se nu-
meros varietatis, ut in libro de divina
ratione a Cicero confirmatur: quid igitur
restat quod celebre hoc miraculum toto orbe
conspicuum credi possit effecisse? An dae-
mon fortasse quispiam, qui aut alios dae-
mones aut se ipsum expulerit? Sed rogo,
quisnam se aut sua regna demolitur? Kur-
sus respondeant; cuiusnam rei gratia hoc
operatus est, bonum an malum? si illud re-
spondebunt, refellentur statim; nam qui
pessimus est demon bonum sibi non praesti-
tuit finem, & tam patens, tam univer-
sale & diuturnum, quale orbi terrarum
attulit Christiana religio, alioquin jam non
pessimus sed optimus censeretur: si secu-
ndum dicent urgebuntur acris, cum non
modo a bono ad malum, sed a malo ad
optimum vivendi genus facta translatio no-
bis extra controversiam declararet, demones
nequaquam sibi pro bono duxisse, ut a mun-
di hujus principatu deicerentur, Christo
ubique terrarum culto & adorato. Colliga-
mus igitur oportet, hujusce rei quam quaerimus
causam aut Deo ipsi aut Christo ho-
mini divina virtute operanti necessario tri-
buendam esse: illud si concedatur, colligi-
tur subinde veram esse hanc fidem, quae
Deum ipsum habeat authorem, si hoc di-
xerimus tantumdem in adversarios obtine-
bimus: operante namque Deo per Chri-
stum hominem, indicatur nobis eum ejus-
modi fuisse [etiam qua homo] ut ad tam pre-
clara munia peragenda divina selectione
dignus haberetur, istasque in eo virtutes
illas fuisse, cuius fulgore obcecata homi-
num mentes illustrarentur. At cum se Dei
filium dici credique voluerit, Deus dubio
procul est, alioquin & arrogantissimus ipse
omnium censendus esset, pessimoque super-
biae vitio maculatus, qui falso divinitatem
sibi attribuisset, nec non divinae providen-
tia lex incusaretur, utpote cum cum sectato-
ribus non puniens, sed magnificiens, sed ex-
altans, sed signis atque portentis glori-
ficans, quem constaret majestatis reum mille
& quingentis & eo amplius annis terra,
caeli angelorumque dominium sibi contra jus
& fas usurparisse.

Ad-

Divina
vi con-
stabilitatem
probatum.

Nisi
Christus
verus es-
set Deus
divina e-
di prodig-
ia non
pote-
runt.

XXXII.

Miracula
in eccle-
sia sem-
per edita.

Perpe-
tuum
Neapoli
miracu-
lum inspi-
citur.

Illud vi-
dit au-
thor.

Adductis multis argumentis, tuta mi-
raculis quibus Christi fides confirmata est
pluribus saeculis ubique gentium de re-
centioribus haec subiicit: Sed & nostris
quoque temporibus eadem vestigia conspi-
ciuntur, nam & expelli demones ab ob-
sessis corporibus Christi virtute palam est:
a sanctissimis item viris & feminis visi-
bilia contemni, atque per eadem quae di-
vinitus Christiana vita purgatissima opera
de terrenis caelestes reddi: miracula quo-
que ob sanctorum virorum merita Dei vir-
tute fieri. Allocutus ipse sum multos fide-
dignos homines, qui in proprio corpore ve-
ra miracula experti sunt, & iurejurando
etiam interrogati idem affirmarunt: alios
qui etiam suis oculis viderunt: ego quo-
que vidisse & sensisse miracula sine men-
dacio affirmare poterim. Illud autem quod
non uni tantum aut pluribus, sed fere in
propatulo est non reticuerim. Adservantur
Neapoli in Campania Januarii martyris
reliquiae, adservatur & in vase sanguis
post eius trucidationem pie collectus, qui e-
regione membrorum positus ebullire quo-
dammodo incipit & liquefieri, atque ad pri-
stinam veri sanguinis speciem redire; se-
motus autem & alio collocatus in densum
cruorem coit coagulaturque, eam retinens
formam qua cruori multis saeculis effuso
conveniat, donec iterum reliquiis ipsis ar-
gentea theca reconditis ex adverso oppona-
tur: nec id quoque semper evenit: nam dum
regionibus illis aliquod imminet malum
vel turbatio impendit minime liquefit, sua
illius quiete vexationem portendens: ita in-
cola longa experientia didicere. Ego me-
is oculis cruorem illum qui concretus rater
sua natura manet objectu capitis rube-
scere & ceu ebullire vidi, perinde ac si
e venis tum fuisset emissus; vidi inquam
meis oculis, & ratione comprehendere opera
naturae fieri id minime posse; restantissima

enim apud philosophos a formae privatione
quod aiunt, ad habitum ejusdem reditum
non dari; & qui non credunt experiri pos-
sunt si cruorem, ubi coierit & post men-
ses aliquot, ne annos dicam, in terram
pubereamque massam redactus fuerit, ad
sanguinis formam, & ne de verbis calu-
mnia faciant, si non ad formam, ad so-
la tamen accidentia formam sequentia, ru-
borem scilicet, liquorem, fluxum & reli-
qua reducere possit.

Audivi quoque ab iis qui viderunt, spi-
ritum esse Rhodi qua sacratissimum Christi
caput pupugerunt impii, dum coronam spi-
rituam vertici impulerunt, quae singulo an-
no, in die, quo Christi passionis memoria
in catholica nostra ecclesia celebratur, vi-
dente populo floreat. Monstratur ea in va-
se translucido, ex vitro, ut ammiratur as-
pectus nec oculorum acies possit obtundi,
ante horam illam qua Christus crucifixus
creditur, nullam spina ipsa motionem pre-
fere, non coloris mutatio, non ulla adie-
ctio in ea visitur: proximante tempore ru-
bere incipit, & oculis omnium circumfusis
atque cernentibus, albus quidam flosculus
in verticem paulatim exurgit, qui hora e-
lapsa desinit & evanescit. Aliqua quoque
& parva & etiam forte majora sparsa &
disseminata mundo sunt, quibus & incre-
dulis ad conversionem excitatio, credenti-
bus vero ad perseverantiam confirmatio ju-
giter oriatur; quae qui non videt caecus,
qui non audit surdus, qui audita non cre-
dit infans, qui majora aut crebriora de-
siderat ut credat insolens & prophanus, u-
bique terrarum decantata, ubique nota com-
pertaque sunt: creditaque, nisi ab eis quo-
rum ob potentissimam malitiam iusto di-
vinoque iudicio oculi mentis obaerati sunt,
ut iusta divina eloquia videntes non vi-
deant & audientes non intelligant, &c.

XXXIII.

Aliud
Rhodi
conspici
solutum.

I. Indictum Venetis a Julio bellum.

(a) L. i. breu. p. 7.

Admonitus dux Venetus ut erepta ecclesie Romanae restituat.

Defendat non usurper illius jura.

ANNO a virgineo partu quarto supra mille quingentos septima indictione, Julius Pontifex capta superiori anno de restituendis Romanae ecclesie pristinis juribus, & pacis inter Hispanos Gallosque redintegrandi consilia proxit, ac primum antequam erepta a Venetis armis repeteret, lenitate eos ad aequitatem flectere studuit, ac Leonardo Lauredano edixit (a), firmiter se constituisse Faventiam, Ariminum, omniaque alia oppida, quae ab Alexandri VI. obitu occupata fuissent recuperare, ne injuncto sibi a Deo pastoralis officio deesset; neque a suscepta tuendi juris ecclesiastici sententia ulla ratione, ullove terrore dimotum iri.

Leonardo Lauredano duci Venetiarum. Cum per venerabilem fratrem nostrum Angelum episcopum Tyburinum, & per plures literas declaraverimus nobilitati tuae, nostrae fixae voluntatis esse repeterere & recuperare civitates nostras Faventinam & Ariminensem, earumque arces, omniaque alia loca & oppida, quae tua nobilitas ab obitu felicitis recordationis Alexandri VI. nostri praedecessoris occupavit, & hoc idem semper dixerimus oratori apud nos tuo; mirari satis non possumus, quod adhuc nullum liquidum responsum nobis sit datum; sed, ut ab eodem episcopo oratore nostro accipimus, iterum res ad senatum tuum rogatorum delata sit, cum tua nobilitas & inclyrus iste senatus pro singulari sua sapientia perspiciere possit, non licere vobis res S. R. E. cum tanta Dei injuria & offensa diutius occupatas tenere, & nos pro pastoralis officii ministerio non posse omittere omnia remedia, quae pro recuperatione hujusmodi sunt necessaria. In hoc recuperandi proposito ab initio constantissimi fuimus, sumus, & erimus semper: & si orator ipse tuus vel alius quispiam secus fortasse scripsit, aut spem desuper alicujus compositionis dederit, aliena a vero scriptis: non debemus enim tantam Dei offensam & S. R. E. ac existimationis nostrae jacturam dissimulare, aut negligere. Semper te & inclyrum istam rempublicam tuam unice dileximus, & plurimi fecimus, sperantes quod defensores jurium S. R. E. non usurpatores, nostro praesertim pontificatu, esse deberetis: quare cum a proposito dictas civitates & arces recuperandi nullus terror, nulla pactio, nulla conditio dimovere nos possit, cum Deus & salvator noster Jesus Christus, qui ecclesiam suam nobis regendam commisit, hoc a nobis exposulet, & pastorale officium exi-

gat, qui secus scribunt aut sentiunt a veritate aberrant. Nobilitatem tuam rursus paterne hortamur, monemus, requiramusque in Domino, ut quod jure facere debes, sponte & cito facere velis; quo restitutus nobis integre urbibus, civitatibus, arcibus & locis praedictis, nostra & hujus sanctae sedis, cuius semper observantissimus fuisti, benignitate perfrui possis. Datum Romae apud S. Petrum anno MDIV. x. januarii pontificatus nostri anno III.

Repetita eadem querela aliis ad ipsum Venetae reipublicae principem datis literis (b) a Julio fuerunt, cujus mens animique constantia in tuendis juribus ecclesiasticis respondit sanctissimorum antecessorum ac praesulum aliorum exemplis, qui defendendi juris imperitiae pontificii studio extremos labores tolerarunt, non adhortationibus modo ac minis, sed armis quoque hostes legum oracula spernentes obrivere; quorum egregia facinora meritis laudibus multis in locis effert Cardinalis Baronius. Proinde perperam nonnulli auctores Julium expeditiones contra ditionis ecclesiasticae invasores conficiendum, magnoque urgentem ardore temere carpunt; quos refert Hieronymus Rubeus (c), eorumque accusationes jure hisce verbis refellit: Tanto Romanae majestatis amore flagravimus, ut nihil totos dies noctesque cogitaret, quam pontificiam ditionem in suam pristinam dignitatem restituere: hinc illud, quod vitio plerique illi vertunt, summa laude dignum est, proprias eum amicitias & commoda ob communem Christiani & pontificii nominis utilitatem posthabuisse; cuius nominis cum majestatem fere collapsam, ditionem imminutam, urbes atque oppida undique occupata distractaque intueretur, & omnia reposcere constituisset, & infra, a Venetis Ariminum primo & Faventiam petiit, mox Ravennam repetiturus, quas urbes paucis ante annis ab Ecclesiae vicariis administrari solitas occuparant.

Reficiebantur interea a Venetis Faventiae moenia, atque necessariis omnibus ad confringendos hostiles conatus muniebatur, qua de re certior factus Julius Angelo episcopo Tiburtino mandata (d) dedit, ut pontificia in eam urbem jura denuntiaret, vetaretque propugnacula ibi ab illis excitari. Tum Gallorum Regis oratori gratias agi iussit (e), quod Ludovici XII. nomine Venetae reipublicae principes viros hortatibus urgeret, ut erepta Romanae ecclesiae restituerent: Cardinalem vero Rothomagensis (f) Carolum

II. (b) Ib. p. 22.

Commendatus Julius ob ea defensa.

(c) Hieron. Rub. hist. Raven. lib. hoc ann.

Prætulit Christi & ecclesiae decus privato commodo.

III. Denuntiavit Venetis ne Faventiam propugnacula excitarent. (d) Lib. i. breu. p. 5. & 11. (e) Ib. p. 16. (f) Ead. pag.

(a) Ib. p. 17. (b) Ibid. p. 18. (c) Ead. pag.

(d) Ibid.

(e) Ib. p. 17.

IV. Solicitatus Galus ut Venetos ad restituenda ecclesiae jura urgeret.

Exornet verba operibus.

(f) Jul. lib. breu. p. 20.

V. (g) L. i. p. 35. Maximilianus I. ad tuendam ecclesiam jura excitatus. (h) Ib. p. 149.

lum Carretam (a), ac designatum (b) episcopum Thebanum incitare iussit (c) Ludovicum ad sectanda gloriosissima majorum vestigia, suscipiendumque Romanae ecclesiae patrociniū adversus eos, qui ditionem sacram Regum Gallorum liberalitate omnium saeculorum laude celebranda collatam invasissent. Cumque jactaretur (d) ab adversariis, regias literas rogatu pontificio exaratas clandestina arte fuisse emendicatas, Julio instandum visum est, ut Gallus ad inductam ejusmodi ambiguitatis dolique caliginem discutendum, oratorem novum amplissimis fretum mandatis ad Venetum principem ac senatum legaret; de quo haec ad Carolum Carretanum scripsit (e).

Julius, &c. Eramus in expectatione contra restitutionem civitatum, terrarum, arcium, & locorum provinciae nostrae Romandiolae, quas Veneti cum tanta Dei offensa & ignominia nostra, quod tibi notum est, occuparunt: sed longe nos nostra fefellit opinio; Veneti enim ipsi in dies sunt duriores, & non solum non restituunt occupata, sed reliquos quoque populos & arcium praefectos dictae provinciae pecunia tentant corrumpere; quare opus est, ut charissimus filius noster Ludovicus Francorum Rex non solum verbis, sed etiam rebus & effectu defensionem S. R. E. matris suae suscipiat, & nunc unum oratorem pro hac re tantum ad Venetos ipsos mittat, qui eis denuntiet & declaret, se nisi dictas civitates, loca, & arces restituant, nobis & dictae ecclesiae contra eos omni opportuno auxilio futurum; prout decet Christianissimum Regem, cuius clarissimi progenitores ipsam ecclesiam & Romanum Pontificem contra omnium imperus & injuriam semper tutati sunt. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDIV. vii. februarii pontificatus nostri anno I. Extant (f) eodem argumento aliae ad Carolum ipsum profapia marchionum Carreti fatum Julii literae, quibus grates agere jubet Gallorum Regi, qui Venetos ad officium flectere studuerit.

Incitavit (g) Julius Maximilianum Regem Romanorum, ut Venetos ad reddenda erepta sedi Apostolicae adigeret, aliisque literis (h) addidit, turpe futurum Caesari Ecclesiae patrociniū in ea re abiacere. Misit propterea Marianum Bartholinum internuntium in Germaniam, qui exponeret sedatis intestinis Christianorum bellis, arma adversus Turcas vertenda: certatum diu inter Gallos & Hispanos de regno Neapolitano, summaque studia a Pontifice pro dirimenda ea controversia adhibita. Interea Ariminensem & Faventinam ditionis ecclesiasticae urbes occupatas a Venetis, atque ideo auctore Ann. Eccl. Tom. XXX.

xiliares Germanorum copias expetiit; quae de re haec data ad internuntium ipsam literae (i).

Maximilianum Regem, ceterosque ejusdem Germaniae principes nostros, & ejusdem sanctissimae sedis filios devotissimos nostro & ecclesiae nominibus hortaris ut nostrum desiderium pacis inter dictos Reges Franciae, & Hispaniarum componende, auctoritate & consilio, quibus plurimum pollebent, fovere velint, hortarique utrumque ipsorum per oratores & literas ad amplectendam pacem atque concordiam, ut reconciliati invicem sanctissimae expeditioni in Turcas, quam pacatis ipsis Regibus auctore Domino meditamur, una cum aliis Christianis principibus possint intendere. nunc, & in tanta necessitate sanctae Romanae ecclesiae, quae a Venetis contra Deum & justitiam peculiaribus civitatibus, locis, & arcibus est spoliatam, defensionem suscipere velint tanquam illius praecipui advocati & defensores, destinando proprium nuntium ad Venetos ipsos, denuntiandoque eis, quod nisi ipsi Veneti civitates, loca, & arces praedictas tam injuste ab eis occupatas nobis integre & libere restituerint, ipsi Rex Maximilianus & principes utpote semper catholici, & propugnatores sanctae Romanae ecclesiae, omni opportuno auxilio nobis adderunt contra easdem Venetos ad ipsas civitates, arces, & loca recuperanda; ut & nos his curis molestis expediti ad generalem contra ipsos perfidos Turchos expeditionem devenire possimus, in qua nedum nostras & ejusdem Romanae ecclesiae facultates, sed personam propriam offerimus, & etiam ubi opus fuerit, exponemus etiam proprium sanguinem effundendo, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno, &c. MDIV. kal. martii pontificatus nostri anno I.

Conciliare etiam sibi adversus Venetorum conatus Pannoniae Regis gratiam virefque enisus est Pontifex, eique exposuit, ut licet foedere illis conjunctus esset, ad illud tamen colendum non esset obstrictus, nisi a juribus ecclesiae occupandis sibi temperarent (k).

Wladislaus Hungariae Bohemiaeque Regi illustri.

Oratorem Venetias pro restitutione civitatum, arcium, & locorum sanctae Romanae ecclesiae remissurum ostendis, & postremo invictum tuum tuorumque animum vires attrite sint, declaras: supra quam dici possit, iucunda nobis fuerunt literae ipsae tuae; recognovimus enim ex illis tuam singularem in nos sedemque Apostolicam pietatem, & solitam animi magnitudinem.

(i) L. i. lit. comm. p. 635.

VI.

Pacato eo bello Turcicam aggressurum Julium spondet.

VII.

(k) Breu. p. 124.

Aetate Ungaro Bohemiae Regi gratia, quod Venetos urserit ad officium.

nem. Itaque primum de oratore gratias tua serenitati agimus, quod tamen nequaquam potuissemus, cum sis fœdere cum Venetis junctus, nisi nullum ejusmodi amicitie ac fœderis vinculum in præjudicium Ecclesiæ, & adversus Apostolicam sedem valere, & servari debere sciremus, ac ab eadem restitutione potissimum pacis Italiæ, & totius Christianitatis defensio ac tutela penderet: donec Veneti ipsi in occupatione illarum persistant, nec nos ita commode, ut optamus, pacem catholicorum principum inter se dissidentium stabilire, nec eos ad sanctam expeditionem, quam omni studio quarimus, inducere sic de facili poterimus. Cum pro patrimonio B. Petri quod Veneti tam impie, injuste, & crudeliter lacerant, nobis arma & temporalia & spiritualia prius sint exercenda; optamus, ut Veneti respiciant, consilia in melius verent, tuique oratoris verbis ac suasionibus magis permoveantur, quam moti sunt aliorum Regum & principum catholicorum, qui omnes ferme nuntiis & literis eos ad restitutionem huiusmodi sunt adhortari. Et sane quanto magis magisque cogitamus, tanto magis miramur, Venetos ipsos, qui propugnatores catholice fidei dici volunt, in eam cupiditatem esse prolapsos, ut per ambitionem Italiæ dominio inhiantes, cum Deo & B. Petro; quem tam insigni injuria affecerunt, bellum gerere velint. Nos quidem eos omni tempore magnificimus, & in pontificatu nostro etiam post acceptam talem injuriam, arciumque, & locorum huiusmodi occupationem, multis gratiis prosecuti fuimus, sperantes in bono vincere malum posse; sed ipsi quotidie duriores videntur, nec considerant quanto in periculo fame, conscientie, & rerum suarum versentur: qui ea de causa pacem cum Turcis iniisse videntur, ut statim Romanæ ecclesiæ bellum inferre liberius possent, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die xxvi. julii anno MDIV. pontificatus nostri anno I.

Expositum ipso inhiare Imperio Italiæ.

VIII. (a) Ib. p. 227.

Veneti suis commodis delimiti remouunt monita.

(b) Ib. p. 15.

Solicitavit eundem aliis literis (a) Julius, ut preces regie potentie sue intentato terrore armaret, nisi sua Romanæ ecclesiæ jura permitterent, vehementerque extimuit, ne Veneti amplitudinis sue commodo intenti, Regum preces spernerent, ac eos non modo parta retinere, sed latius circumferre vim, arciumque pontificiarum præfectos auro ad earum deditionem pertentare accusavit; de quo apud eorum principem hæc querelas fudit (b).

Duci Venetorum.

Postquam nobilitati tue Christianissimi Francorum Regis literæ redditæ fuerunt, arcem nostram Forlivii, simul & reliquas

arces ac urbes dictæ provincie, pecunia & artibus ipsi sanctæ Romanæ ecclesiæ subtrahere tentas; quo fit, ut merito in dies gravius & justius doleamus. Habes quidem exercitum magnamque potentiam, sed tamen spes nostra in Deo est, in cuius dirione cuncta sunt posita, qui Ecclesiam suam sanctam semper tutatus est, & tuebitur, ceterosque Christianos principes ad suscipiendum curam & protectionem matris eorum inspirabit. Optamus tamen, ut nobilitas tua diligentius pro sua sapientia considerans, quantum onus conscientie ex hac occupatione subierit, quantaque infamia apud omnes principes Christianos laborer, integram, liberam & spontaneam civitatum, locorum & arcium prædictorum faciat restitutionem, & ut Dei iram effugiat infamiam evitet, & Italice pacis conservata causa videatur. Dat. vii. februarii MDIII.

Præmoniti ut conscientie respiciantur.

Comparare potuerunt Veneti auro Foroliviensem arcem ab illius præfecto, sed sibi temperarunt; quod ubi præfectus sensit; Venetarum opum recipiendarum impedebatur, nonnulla de restituenda pontifici ea arce inivit colloquia: verum nova oborta sunt obstacula, Franciscus enim Raugonius ad occupandam eam artes dolose instruxit, ac Ludovico Ordelaffo veterum tyrannorum stirpe procreato, qui plurima apud tribules gratia pollebat; decem aureorum millia obtulit, ut nefaria illius consilia ad exitum perduceret. Verfa autem fuit ejusmodi conjurationis invidia in Hercule Ferrariæ ducem, quem Julius duodecima martii hujus anni die admonuit (c), ut eam suspensionem a se amoveret. Divulserat jam ante ab ecclesiastico imperio Æmiliam Alexander, eamque contra fas Cæsari Borgiæ duci Valentino filio suo notho tradiderat; quem Julius cum in arce Hadriana inclusum teneret, negavit (d) emittendum e custodia, nisi Cæsenam, Britenorium & Forumlivium ecclesiæ restitueret: qui timore perculsus, ut scelere justam ultionem hostiumque gladios defugeret, in eas pactiones cum Pontifice venit (e), ut pontificiis triremibus in Gallias aveheretur, ac Flaminie arces a suis præfectis restituerentur. Julius itaque Joannem archiepiscopum Ragusinum Æmiliæ præfidentem jussit (f) Cæsenam, Britenoriumque ab Hispanis præfidiariis recipere. Redactæ (g) in pontificiam potestatem earum urbes fuere magno Cæsenam gaudio; qui servitutis jugum a Cæsare Borgiæ ipsis impostum ægre ferebant, adjutique auxilio pontificio illud excusserunt: ob quorum in ecclesiam studium sanxit Julius, eos nunquam alterius principis imperio

IX. De Foro-liviensi arce recipienda varia consilia agitata.

(a) Lib. brev. p. 31. Æmilia contra fas spurio tradita. (d) Mart. l. 28. c. 8.

(e) Eod. lib. brev. p. 37. Ab eo trementæ restituta Julio. (f) Id. p. 32. Guicci. l. 6.

perio, sed soli Romanæ ecclesiæ subiectum iri.

X. Cæsenas in ecclesiæ Rom. obsequio coactantes.

Attendentes, inquit, quod vos in tot perturbacionibus, quæ proximis temporibus in provincia nostra Romandiola, in illius civitatibus & terris nobis & Romanæ ecclesiæ subiectis evenerunt, semper in fidei devotione & constantia erga nos & eandem Romanam ecclesiam perseverastis, & nulli alteri quam eidem Romanæ ecclesiæ subici voluistis, & a subiectione, qua felicis recordationis Alexander VI. prædecessor noster vos dilecto filio nobili viro Cæsari duci Valentiniensi contra voluntatem vestram submiserat, quantum potuistis reclamastis, & nunc eidem nostris devotione & fide coadiuvantibus ab huiusmodi subiectione præfati domini liberari in eadem nostra & Romanæ ecclesiæ fide, & devotione, ac protectione, nec non immediata subiectione perseverare totis desideratis affectibus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno MDIV. viii. kal. julii pontificatus nostri anno I.

XI.

(a) Ib. p. 25. (b) Pag. 642. (c) Pag. 644. (d) Rubus l. 8.

Editum est eadem pene verborum formula conceptum diploma pro Foroliviensibus (a) Foropompiliensibus (b) Britenorianis (c), iique non modo a sacramento Cæsari Borgiæ, verum etiam Antonio & Ludovico Ordelaffis præfatis liberati. At de Forolivio major facta est contentio: urbis quidem cives sponte jugum Borgiæ a suis cervicibus dejecerant (d), venerantque in Ecclesiæ potestatem, indeque Antonium ac Ludovicum Ordelaffos majorem tyrannidem exambientes deturbarent; sed arx Cæsaris Borgiæ astu adhuc tenebatur, is enim præfecto clandestine successerat, ne ullis imperiis suis, quæ simulata tantum atque extorta forent, ad arcem dedendam adduci se pateretur. Tum Cardinalis S. Crucis, qui Hispaniam factionem Ecclesiæ dignitatis præseferbat, adversus Apostolicæ sedis majestatem conspiravit; creditum enim suæ custodiæ Borgiam ex Ostiensi arce, antequam arx Forlivienfis restituta esset dimisit, nec pontificiis triremibus deportandum in Gallias imposuit, sed terrestri itinere Neapolim petere permisit (e): qui dimissus mox auro ad Forlivienfis arcis præfectum transmissus illum in perditione adversus Romanam ecclesiam confirmavit, ut tormenta bellica in Forlivienfes ex arce contorqueret. Delusus ita Pontifex, qui Æmiliam a Borgia iuste petiverat, cum indigna penitus res esset ecclesiasticam provinciam traditam filio antecessoris spurio adeo etiam invito finitimis populis, ut Veneti justitiæ speciem ad Flaminiam invadendam ex

Ann. Eccl. Tom. XXX.

eiusdem Cæsaris Borgiæ, quem hostem pronuntiarant, improbitate prætexerent, Ferdinandum & Elisabetham Hispaniarum & utriusque Siciliæ Reges, quorum ille se clientelæ commendarat, admonuit (f) Jul. sup. ep. p. 52.

Regi & Regine Hispaniarum.

XII.

Cum in principio nostri pontificatus Venetorum dux & dominum civitates nostras Faventie & Arimini, nonnullaque alia loca in provincia nostra Romandiola occupassent, ac nobis injuriam illam exposulantibus, civitatesque & loca ipsa repetentibus, respondissent, se id odio Cæsaris Borgiæ ducis Valentiniensis, quem pro hoste habebant, fecisse; nos civitates ipsas & totam illam provinciam, cui aperitissime ipsi Veneti inhiant, sanctæ Romanæ ecclesiæ servare cupientes, matura deliberatione habita, nullam viam nec faciliorem, nec magis expeditam invenimus, quam ut ipse Cæsar dux Valentiniensis Forliviensem, Cæsenam, & Britenoriensem dictæ nostræ provincie arces, que in ejus potestate erant, nobis redderet; quo facilius civitatem Faventinam recuperare, & a reliquis urbibus provincie antedictæ Venetorum imperium propulsare possemus: magno enim nobis dedecori ac conscientie oeneri erat, si pateremur sanctam Romanam ecclesiam nobis divina dispositione commissam, tot præclaris urbibus nostro tempore spoliari. Exercitum equidem nullum habebamus nec pecunias, quibus illum comparare ea celeritate, qua opus erat possemus. Itaque de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, ad has condiciones cum ipso duce convenimus, quas & exemplo bullæ presentibus intercluso majestates vestre intelligunt. Delegimus autem Cardinalem S. Crucis, cui ducem ipsum, qui ei plurimum confidebat, committeremus præ cæteris etiam pro majestatis vestre honore, quarum negotiis idem Cardinalis multum se semper ingessit: cujus suavis etiam postquam ipse ad arcem nostram Ostiensem, quam sibi in potestatem libere dederamus, hac de causa, cum duce ipso profectus esset, multa concessimus, quæ nunc in dedecus nostrum & grave præjudicium Apostolicæ sedis redundant. Pluribus interjectis, ut dux Borgia finxerit, uti paulo ante indicavimus, præfectum arcis Foroliviensis abire illius imperio detrectare, cum tamen eum præmonuerit ne arcem ipsam dederet, quo perspecto dolo Cardinalis S. Crucis iustus sit Borgiam ipsum ex custodia non educere, etiam si Cæsena & Britinorii arces restitutæ essent, ne Foroliviensis præfectus ecclesiæ illuderet, tum subdit:

De pactionibus cum coinitis certiores facti Hispaniæ Reges.

Bernardinus Cardinalis S. Crucis infidus Julio.

Contra Pontificis imperium Borgiam dimittit.

Cardinalis tamen ipse monitis nostris neglectis, ex ipsa hora, qua nuntium de re-

Forlivien- sis arx re- bellat a Pontifice.

XIII. (a) Ib. p. 51.

Monuit etiam Pontifex (a) Gundifal- vum ducem Terræ novæ Neapolitanum

(b) Bonacurr. in diar. Guicc. l. 6.

(c) Bonacurr. in diar. an. 1507. Guicc. l. 7.

(d) Guic. l. 6. (e) Bonacurr. in diar. an. 1507. Guicc. l. 7. (f) Id. ib. (g) Volat. l. 22.

sape palam detestaretur; a justitia quoque, uti videbatur, minime abhorrens. Et in-

Infelix illius mors.

Dotes illius.

XIV.

Exegit etiam a Venetis ut Faventiam Ariminumque & alia oppida Romanæ ecclesiæ restituerent;

Julius, &c. venerabili fratri Cosmæ episcopo Aretino ad charissimos in Christo filios nostros Ferdinandum Regem & Elizabeth Reginam Hispaniarum Catholicos, ac universa & singula provincias, terras & loca, ac regna eis subiecta, nostro & Apostolica sedis cum potestate legati de latere nuntio & oratori, salutem & apostolicam benedictionem.

Orta de regno Neap. inter Galliz & Hisp. Reges contentio.

Cum inter charissimos in Christo filios nostros Ludovicum Francorum Regem Christianissimum, & Ferdinandum Regem & Elizabeth Hispaniarum Reginam catholicos, humani generis hoste diabolo instigante, tanta discordia & contentio sit suborta, ut de regno Neapolitano quod ad nostram & sanctam Romanam ecclesiam spectat, magnis exercitiis dimicaverint, ac saepe cruentissimum prælium conferuerint cum magna Christiani sanguinis effusione, & fidelium animarum iactura, nos considerantes quod periculosa reipublica Christiana sit tantorum Regum discordia & contentio, a principio nostri pontificatus eorum paci & reconciliationi studuimus, e- jusque rei curam cunctis aliis curis anteponendam duximus, & Reges ipsos ac Reginam prefatos, & eorum quemlibet per literas & nuntios nostros, ut finem discordiis facerent, pacemque amplecterentur, hortati fuimus, eis operam omnem & auctoritatem nostram, omniaque paterna officia & æquum iudicium offerentes: desideramus enim ex intimo cordis affectu Reges ipsos ad pacem unionemque reducere, ut reconciliati inter se, opem & auxilium Christiane reipublice adversus impios Turcos una cum aliis Regibus, principibusque catholicis expeditius ferre possint, & in presentiarum sanctam Romanam ecclesiam protegere & defendere contra impetum Venetorum; qui Dei timore postposito Fa-

Solicitati ut pace composita vertant arma in Turcas.

Faventia & Ariminum a Venetis occupata.

ven-

ventinam Ariminensemque civitates provincie nostræ Romandiolæ, earumque arces, compluraque alia loca sanctæ Romanæ ecclesiæ particularia per summam injuriam in dicta provincia occuparunt & occupant, nec ullis monitis nostris adduci possunt, ut saltem aliquam bonam spem restitutionis ostendant; sed dominandi libidine ducti reliquos populos & prefatos arcium dictæ provincie pecunia corrumpere, & ad se trahere student; adeo, ut nisi catholici principes & presertim ipsi charissimi in Christo filii nostri Ferdinandus Rex, & Elizabeth Regina prefati defensionem sanctæ Romanæ ecclesiæ, cuius sunt defensores, suscipiant, merito sit verendum, ne brevi tempore tota illa provincia sanctam Romanam ecclesiam spoliarent, eamque suæ ditioni subiiciant, utpote quam opportunissimam putent ad reliquam Italianam vexandam & occupandam. Atqui spes nostra & omnium erat, Venetos ipsos, qui pacem cum Turcis Christi nominis hostibus, inconsulta licet sede Apostolica, fecerant, sanctæ Romanæ ecclesiæ defensores futuros; sed tanta in eis est dominandi cupiditas, ut ipsa sede per obitum felicis recordationis Alexandri VI. prædecessoris nostri vacante illius urbes invadere cœperint, nec sanctæ memoriæ Pium III. nec nos, qui illi disponente Domino in pontificatu successimus, reverenti sunt; sed omni pudore reverentiaque neglectis, neque iustitiæ neque timoris Dei ullam habent rationem.

Ad Italia impetrium alpitan.

XV. Moniti ut arma exerceant in Turcas.

Nos igitur volentes pro debito pastoralis officii tantis malis periculisque occurrere, desiderantesque composita pace inter Reges prefatos, & urbibus & civitatibus, arcibus ac locis sanctæ Romanæ ecclesiæ recuperati sunt; sed omni pudore reverentiaque neglectis, neque iustitiæ neque timoris Dei ullam habent rationem. Nos igitur volentes pro debito pastoralis officii tantis malis periculisque occurrere, desiderantesque composita pace inter Reges prefatos, & urbibus & civitatibus, arcibus ac locis sanctæ Romanæ ecclesiæ recuperati sunt; sed omni pudore reverentiaque neglectis, neque iustitiæ neque timoris Dei ullam habent rationem.

gili & exactissima diligentia adimplere curabis; te ad prefatos Regem & Reginam, ac universa & singula provincias, terras, atque loca, ac regna eis subiecta, tanquam pacis angelum, & virtutis ministrum, ad Dei laudem ac prefatæ ecclesiæ statum, & honorem nostrum ejusdem sedis nuntium & oratorem in presentiarum provide duximus destinandum; ut inter cetera prefatos Ferdinandum Regem & Elizabeth Reginam nostros & ejusdem sanctissimæ sedis filios devotissimos nostros, & ejusdem ecclesiæ nominibus hortaris, ut nostrum desiderium pacis inter dictos Reges Franciæ, & Hispaniarum componendæ, ex cuius triennialibus induciis magnam spem ipsius perficiendæ concepimus, auctoritate & consilio, quibus plurimum polent, favore velint, hortarique quemlibet ipsorum per oratores & literas ad amplectendam pacem atque concordiam juxta instructiones tibi desuper a nobis datas; ut reconciliati invicem, sanctissimæ expeditioni in Turchos, quam pacatis ipsis Regibus auctore Domino meditamur, una cum aliis Christianis principibus possint intendere: nunc etiam in tanta necessitate sanctæ Romanæ ecclesiæ, quæ a Venetis contra Deum & iustitiæ peculiaribus civitatibus, locis, & arcibus est spoliata, defensionem suscipere velint, tanquam illius præcipui defensores, destinando proprium nuntium ad Venetos ipsos, denunciandoque eis, quod nisi ipsi Veneti civitates, loca, & arces prædictas tam injuste ab eis occupatas nobis integre & libere restituerint, ipsi Rex & Regina, utpote vere catholici & propugnatores sanctæ Romanæ ecclesiæ, anni opportuno auxilio nobis aderunt contra eosdem Venetos, ad ipsas civitates, arces, & loca recuperanda; ut & nos iis curis & molestiis expediti ad generalem contra ipsos perfidos Turcas expeditionem devenire possimus, &c. Internuntium amplissimis mandatis ad rem strenue gerendam instruit. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDIII. kal. martii pontificatus nostri anno 1. [1]

Hispanus Gallusque de triennialibus induciis postulati.

De bello Venetis denunciando nupta restituant.

XVI. (a) Lib. brev. pag. 201. Repetita a Julio jura pontificia.

Ben-

NOTE [1] Nisi mendum irreperit in notas chronologicas epistolæ hujus Julii II. hoc documento probari posset pontificem hunc eodem quo prædecessores ceteri exemplo annum juxta veterem novumque stylium indiscriminatum usurpasse. Ac de novo stylo res plane explorata est ex multis quæ hic in Annalibus sese offerunt. De veteri pariter constat, hic enim annus primus pontificatus cum Kalendis martii & anno 1503. illigatur, quæ omnia nonnisi filii veteris ratione inita concilia-

Bentivolis repetivit : quæ ut assequeretur, tum Christianorum arma in barbaros verteret, pacem inter Ferdinandum Hispaniarum & Ludovicum Francorum Reges conciliare studuit (a); cumque ad ipsum uti supremum regni Neapolitani dominum controversia omnis referenda esset, Carolo Carretano marchioni Finarii, deinde archiepiscopo Thebano designato, demumque sequenti anno cardinalitia purpura donato præcepit (b) dare operam ut in eo faciundo fœdere ratio dignitatis sedis Apostolicæ haberetur.

Carolo de Carretto.
Quæ de spe pacis scripsisti gratissima nobis fuere; nihil enim æque desideramus atque optamus, quam inter istos potentissimos & pietissimos Reges, quorum alter Christianissimus, alter catholicus dicitur, pacem efficere posse; in qua procuranda nihil studii diligentiaque omittes, & in primis curabis cum consilio & favore Cardinalis istius Rothomagensis, ut conclusio pacis ad nos tanquam ad communem patrem & dominum feudi de quo agitur, deferatur; vel si id minus impetrari poterit, saltem ut in capitulis & conditionibus ejus, digna ratio honoris, dignitatis, & autoritatis sedis Apostolicæ habeatur, & quod Veneti non includantur in ea, nisi civitates, arces, & alia loca nobis, & dictæ ecclesiæ restituerint, ne quasi etiam de subditis nostris agatur, quod nobis sit præjudicare: sed recipiantur cum capitulis ad honorem, dignitatem & securitatem nostram pertinentibus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno MDIV. VII. februarii pontificatus nostri anno 1.

XVII. Intererat maximi ad asserenda Romanæ ecclesiæ in regnum Neapolitanum jura, ut concitata de eo lis ad Pontificem uti supremum utriusque Sicilia principem deferretur, deque beneficiario principatu ineundæ pacis leges statueret: cumque Maximilianus concordia Gallum inter Hispanumque proveheret consilia, de-

dit mandata Julius internuntio suo in Germanica aula agenti, ut omni studio apud Cæsarem in id incumberet, ut controversiæ decisio sedi Apostolicæ permitteretur.

Curavit pariter Pontifex (c), ut Gallorum Rex, qui ab sede Apostolica beneficiaria Neapolitani regni jura acceperat impelleret, ut in ea conficienda pace dirimendæ controversiæ decretoria sententiam sedi Apostolicæ reservaret; ita enim non modo ecclesiasticæ, sed etiam regniæ dignitatis rationem habitum iri. *Omni, inquit, studio in hanc pacem & nos incumbimus, & majestas tua incumbere debet. Sane si, ut decet, differentiæ & controversiæ super regno Sicilia in nos remittantur, æquissimos nos patres iudicesque præstabimus, firmamque concordiam Domino auctore stabilire curabimus cum tuæ majestatis honore, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum die VIII. junii MDIV. pontificatus nostri anno 1.*

Non paruit pontificiis monitis Ludovicus Francorum Rex ingenti rerum suarum jactura: Julius enim postea inter alias vesticialis regni juribus illius exuendi causas hanc attulit (d), ipsum beneficiarii sedis Apostolicæ regni jure non postulato decreto ejus cessisse: qui vero ad Mediolanensem principatum sibi afferendum non sine suo & ecclesiæ dedecore Neapolitano jure se abdicarat, ea potissimum de causa Mediolanensi principatu everfus est, uti dicitur suis locis. Interea confectæ sunt hoc anno Gallum inter & Hispanum induciæ, tum inter eundem Gallum & Maximilianum sancitum fœdus; in primisque quod ad Gallorum Hispanorumque sequestram pacem attinet, Julius summo contendit studio, ne quid in ea decerneretur, quod ecclesiasticæ rei detrimentum afferret, nec Veneti, qui partem ditionis ecclesiasticæ tenebant, hujusmodi pacis beneficio potirentur. Carolum itaque Carretanum apud Gallum jussit (e) insistere, ut idem etiam ab Hispano eblandiretur; decrevitque ad eum

Urget Cæsarem ut jure rei consentiat.

XVIII. (c) *lib. brev. p. 76.* Admonitus Lud. Rex Gallici juris rationem habitum iri.

XIX. Contempto Pontifice male pacificatur cum Hispanis. (d) *Julius in Decreto an. 1515. e. dit.*

Excludendos pacis publica beneficio Venetos urget Julius. (e) *Lib. brev. p. 17.*

NOTE rentur. Stilum etiam veterem referunt literæ recitatae hic in Annalibus num. 38. quæ datae leguntur anno MDIII. III. kal. Februarii pontificatus (Julii) anno I. cui annus est novo stilo 1504. Id ipsum confirmant literæ in Annalibus anno sequenti 1505. 17. insertæ, & aliæ num. 20. aliæ pariter anno 1506. num. 45. tum aliæ anno 1508. 6. sicut & aliæ ibidem num. 21. in quibus omnibus stili veteris rationem habitam animadvertas. Quæ sane epistolæ cum permultæ sint in unam rationem convenientes, suspicionem amoveat de mendo, quod forte in regeſtum literarum hujus pontificis irrepsisse censeretur. Vix enim fieri potuisset ut adeo sæpe codex mendosus esset. Cæterum menda quædam in subscriptionem literarum Julii excidisse amanuensis Vaticanis, qui in manus scriptos codices illas retulerunt, plane demonstrant excerpta earum literarum ab Annalista hoc & sequentibus annis relata. Ita epistola recitata hic num. 12. annum MDIII. cum anno 1. pontificatus & die XI. maii mendose illigat; sicut & mendosa est adscriptio literarum hic num. I. expressa annum MDIV. diem X. januarii & pontificatus annum 3. referens. Quam epistolam hoc vere anno pontificatus Julii primo datam fuisse non dubito, cum hoc anno Angelus Tiburtinus episcopus legationem illam apud Venetos egerit, cujus in eadem epistola fit mentio. MANST

internuntium apostolicum episcopum Aretinum, deque initis triennialibus induciis gratulatus sollicitavit, ut armorum impetus vel in Turcas vel in Mauros converteret, ac Romanæ ecclesiæ adversus illius jurium invasores patrocinium susciperet datis hiſce literis (a).

Majestates vestras rogandas & requirendas duximus, diligenter advertere velint, ne quis includatur in illis, qui sancta Romana ecclesiæ sit inimicus, præsertim dominum Venerorum, qui ut alias scripsimus, tot civitates, arces, & loca sancta Romana ecclesiæ in provincia nostra Romandiola contra Deum & justitiam de facto nuper occupavit, & detinent: nam nisi a vobis, qui more clarissimorum progenitorum vestrorum ipsam ecclesiam semper defendere consuevistis, digna ratio honoris & dignitatis ejus habita fuerit, præda & ludibrio ipsis Venetis relinquatur: quod absit a vestra catholica majestate, ut permittere & tolerare velitis, præsertim cum nullum amicitia studium vel fœderis vinculum in præjudicium Ecclesiæ matris omnium pietissime a catholicis principibus præstendi possit, aut debeat; prout venerabilis frater Cosmus episcopus Aretinus prælatus noster domesticus, quem ad vos in oratorem mittimus, latius majestatis vestris exponet. Dat. xxv. februarii MDIV. pontificatus nostri anno 1.

Non urbane, ut par erat, se gessit in Pontificem Ferdinandus: qui enim Maurorum & barbararum gentium vilissimos oratores humaniter excipere consueverat, internuntium apostolicum in suum conspectum venire vetuit, prætextuque, illum Florentinum esse patria, quæ Gallicam factionem in Italia propugnaret; de qua indignissima repulsa datis ad Ferdinandum & Elizabetham literis Julius est conquestus (b): *Non possumus, inquit, non mirari quod majestates vestra catholica, quæ etiam hostium & infidelium legatos admittere & audire solent, oratorem nostrum pro tam sancta & necessaria causa venientem recusent admittere; nam licet ipse episcopus, nempe Cosmus Aretinus, Florentie ortus sit, noster tamen domesticus est. Et infra: Admittere benigneque audire velint sine ulteriori mora, ne vos soli oratorem apostolicum, quod nulli adhuc Reges principesque Christiani fecerunt, repudiasse dicamini, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno MDIII. pontificatus nostri anno 1.* Latebat altior repellendi internuntii ratio, cur Hispanus pontificia postulata omnino respueret, devinctosque sibi Venetos cuperet, ut nimirum Julium eorum armis terreret, ne sedis Apostolicæ vesticale regnum vi ere-

ptum repeteret. Cum itaque sancitum esset, ut quælibet adversa pars suos fœderatos designaret, Ferdinandus & Elizabetha Hispaniarum Reges nulla dignitatis ecclesiasticæ habita ratione, sed suæ tantum amplitudinis lenocinio deliniti, Venetos socios appellarunt, hicque oborta contentio est, cum Gallus eos studii in pontificem causa fœdere comprehendi nollet: demumque admisit adjecta lege, modo jus ecclesiasticum non labefactarent, quam ob causam Julius ipsum valde commendavit (c) hiſce verbis: *In quibus, nimirum Venetis, inter nominatos confederatos recipiendis, quando instantibus Hispanis Regibus excludi, sicut æquum fuerat, non potuerat, pie atque prudenter fecit majestas tua, quæ sine præjudicio iurium & rerum sancta Romana ecclesiæ eos recepit, &c. Datum VIII. junii anno MDIV.*

Describit Guicciardinus (d) pacis illius sequestræ leges, nimirum quemque partis contentum esse iustum, liberamque ultro citroque commeandi contrahendique datam facultatem: verum a Gundisalvo reliquias Gallorum, qui adhuc nonnullas arces in Apulia, in Hydruntino agro, in Calabria, in Aprutio milite præfidiario instructas tenebant, astu evulſas (e); illum enim eorum locorum accolas interdixisse commercio cum Hispaniæ factionis populis, totque eos incommodis attrivisse, ut cum illi defectionis ad Gundisalvum inirent consilia, ut liberi comeatus beneficio potirentur: demum Galli, eorumque socii sponte solum vertere coacti fuerint. Hispani vero recentem dominatum confirmarint, nunc de alio Gallum inter & Auftriacum fœdere agitato, & in annum sequentem extracto (f), de quo antea mentionem feci, agendum est.

Latuisse initio illius pactiones ac deinde in lucem emanasse refert Blasius Bonaccursius (g), ac primum inter Ludovici filiam Claudiam & Carolum Maximiliani ex Philippo filio nepotem conjugii sponſionem pactam: principatum Mediolanensem Cæsarea beneficentia Ludovico & posteris non modo masculini, sed etiam fœminini sexus, imposta centum millium aureorum tum femel faciendæ solutione, ac deinde in annos singulos calcarium aureorum vesticali imperato: Mediolanensis etiam principatus in partis dotem Ludovici filia attributus. Pollicebatur etiam Gallus Germano, cum ad suscipiendum Romæ insigne imperiale in Italiam venisset, se muniturum aditus, ac Venetos ad Cæsaream restituenda jura, urbisque Mediolanensis ducatus, nimirum

Veneti ab Hisp. comprehensi fœdere odio Pontificis. (c) *lib. p. 76.*

XXII. (d) *Maximilian. l. 28. c. 7. Guicci. l. 6. Ferron. in Lud. XII.*

(e) *Id. ib. Fallaces Hispanorum induciæ.*

(f) *Jul. lib. brev. p. 362.*

(g) *Bonaccurs. in diariis Guicc. l. 6. Contra-cta inter Gallum & Auftriacum affinitas.*

Quæ leges fœderis sancitæ.

Cremonam, Bergomum, Veronam, ac Brixiam in pristinum statum revocandas, adacturum. De Pisis autem conventum, Florentinos earum imperium, numerato Cæsari vectigali retenturos. At concitata deinde discordia hujus foederis leges confudit, ac denique conjunctis Hispania, Germania & utraque Sicilia, Gallus Insubria exturbatus est.

XXIII.

(a) Guicci. eod. l. 6. (b) Thri. th. chron. Span. hoc ann. Nic. Bas. in addit. ad Naucl. Appen. ad Sabell. hoc ann. (c) L. I. brev. p. 49.

Interea ex illius foederis legibus Gallus, qui comitem Palatinum adversus Cæsarem subsidiario exercitu fulciebat, (a) ejus partes deseruit; cujus patrocinio exutus mox magno bello attritus succubuit (b). Adhibuit (c) porro in extinguendis illius belli facibus, quod post Georgii palatini obitum inter Bavarie stirpis principis accentum fuerat, curas apostolicas Julius, ac Romanorum Regem ad id sponte inclinatum incitari iussit ab internuntio, quem amplissimis instruxit mandatis, ut sedandæ controversiæ operam daret.

XXIV.

(d) Ib. p. 46. Pacis inter Bavaros interpretem agit Julius. (e) Ib. p. 46. Hortatorio ad Maximil. de pace litera.

Adhortatus est etiam aliis literis (d) Julius Cæsarem ipsum, ut Bavaros principes ad concordiam redigeret: quo Italicam profectioem ad insigne imperiale solemniter accipiendum parare posset, plurimaque paterni in eum amoris signa hinc literis explicuit (e): Magno desiderio tenemur adventus tui in Italiam, ut non solum ex literis, sed ex vultu quoque & rebus ipsis animum nostrum in te optimum possis perspicere: quem adventum, quoniam rebus agendis maxime necessarium & accommodum existimamus, ne discordie dilectorum filiorum nobilium virorum Philippi comitis Palatini Rheni, & Alberti ducis Bavarie diutius retardare possint. Datum Romæ apud S. Petrum die xxv. aprilis MDIV. pontificatus nostri anno 1.

XXV.

Belli Bavarici causa.

Emerferant hujus belli causæ ex Georgii ducis defuncti inconstantia: cum enim jam ante obignatis publicis tabulis cum Alberto Monachii principe pactus esset, superstitem alterius sine mascula prole decedentis e vita successurum in principatum, idemque masculo carens Palatinatum in Robertum generum, qui ex filia liberos susceperat, transfudisset testamento, illumque etiam in possessionem induxisset, Albertus dux Cæsaream fidem imploravit, cumque Maximilianus inter eos rem ad concordiam adducere studisset, nec fenatus consulto imperiali Robertus obtemperaret, in eum socioque arma expedit; quo bello plures Palatinatus urbes captas, hostilique furore evastatas describunt authores (f). Involvit se illius belli calamitatibus Philippus Roberti pater; quem diu variæ hinc inde

(f) Trith. in chron. Spanheim. & ex eo auctor appen. ad Sabell. Basilius in addit. ad Naucler.

curæ distraxere (g), hinc enim acerbum & anceps erat Cæsarea in se arma concitare; inde filio ad amplissimum principatum assequendum deesse non poterat, quem Pontifex ad dirimendam non ferro, sed legibus, non vi bellica sed insita in consanguineum benevolentia controversiam hinc literis (h) inducere visus est.

(g) Id. II.

(h) L. I. brev. p. 50.

Nobilitatem tuam hortamur, obsecramus, & obtestamur in domino, & per viscera Salvatoris domini nostri rogamus; ut animum tuum ad concordiam cum Alberto ipso consanguineo tuo faciendam, quam etiam a charissimo in Christo filio nostro Maximiliano Romanorum Rege illustri quari summo studio scimus, inducere velis, & nuntio ipso nostro cooperante, cui auctorizandi concordiam ipsam & facultatem dedimus, ad eas condiciones venire, per quas finis omnibus vestris dissensionibus imponatur, charitasque fraternæ sanguinisque necessitudo, quæ in tot discordiis vires suas habere non potuit, redeat inter vos atque vigeat. Sane si id feceritis; ut confidimus, magnam ab hominibus laudem, magnumque a Deo præmium consequemini, & cum propheta poteritis dicere; quam bonum quamque jucundum fratres habitare in unum.

XXVI. Cum Alberto licet componat.

Sanciente pacis auctoritate legitime datum.

Debes etiam pro tua prudentia & probitate considerare quantum periculum Christiane reipublicæ a perfidis Turcis imminet, contra quos sancta & necessaria expeditio decerni non poterit discordiis vestris vigentibus, ita ut per vos videatur steterisse, nisi invicem reconciliati fueritis, quominus ipsa expeditio fieret: nam neque ipse charissimus in Christo filius noster Romanorum Rex pium desiderium suum consequi, neque reliqua Germania convenire posset ad expeditioem tam sanctam. Dar. Romæ apud S. Petrum die xxvi. aprilis MDIV. pontificatus nostri anno 1. Respuit Philippus ingenti suo damno pontificia monita; Palatinatum enim cædibus, rapinis, incendiis vastatum, tum cumulata accersitaque ante tempus ex bellicis calamitatibus filii nuruque funera luxit, ac per menses quinque bello atrocissimo vexatus a victore Cæsare pacem orare coactus est, quæ in solemnibus imperii ordinum comitiis proximo anno firmata est.

Ob Germanicum bellum expeditionem Turcicam intermittere.

Repudiata pax a Philippo. A Cæsare victore pacem exorare cogitur.

In Bohemia varios tumultus miscebant hæretici, ad quos comprimendos Julius tum Cæsaris, tum Wladislai Regis Bohemæ & Hungariæ auctoritatem imploravit (i), eosque rogavit, ut Philippum episcopum Sidoniensem, qui in Bohemiam ad hæreticos sacris sacerdotalibus initiandos contendebar, coercerent. Infestam hoc tempore Pickardorum & Calix-

XXVII. In Bohemia tumultus ab hæreticis excitati. (i) L. I. brev. p. 50.

(a) Dabr. l. 32. Calixtini qui fuerunt. Pickardi qui.

(b) Eia. sub. hist. Bohem. c. 4.

(c) Basilius in addit. ad Naucl. Atrox hæretici facinus.

(d) Lib. III. p. 171.

Bohemi hæretici in catholicos arma corripiunt. Flores strages edicæ ab illis & variis illata.

lixtiorum sectis Bohemiam refert. Dubravium (a), aciesque adversus catholicos turbas excitasse: & Calixtini quidem proxime accedebant ad catholicos, a quibus solo calicis usu, Petri, Dresdensis, & Jacobelli argutiis subornati discrepabant: Pickardi, vero, qui infame illud nomen a Belga Adamitarum sectæ authore (b) sibi adsciverant, transubstantiationem in Eucharistia negabant; cujus sectæ hominem refert Basilius (c) anno superiori atrox facinus patrassè Parisiis, sacram nimirum hostiam in sacello sacrosancto e manu sacerdotis avullam discredasse, abjecisseque in terram, cumque criminis veniam poscere nolisset, flammis absumptum; cæterum e Bohemia erupisse in Germaniam superiorem, hæreticorum exercitum, atque magnas, clades templis, sacerdotibus, aliisque catholicis intulisse questus est, missis ad Pontificem oratoribus, Maximilianum Cæsarem; qui coacto exercitu Bohemorum hæreticorum insolentiam contudit: in quos etiam eorumque studiosos Julius anathematis ecclesiastici sententiam tulit, atque arma in eos sumpturos, vel collaturis stipem, indulgentiarum præmia hoc diplomate impartitus est (d).

Ad futuram rei memoriam. Sicut charissimus in Christo filius noster Maximilianus Romanorum Rex illustris, nobis per dilectos filios nobilem virum Constantinum Comitatum ducem Achaje, & Macedonia principem, & Lucam de Renaldis præpositum ecclesiæ in Strazburg apud nos, & sedem Apostolicam oratores destinatos nuper exponi fecit, quod etiam non sine maxima mentis nostræ perturbatione percepimus: nuper nonnulli iniquitatis filii & perditionis alumni, omni Dei timore postposito, in laqueum mortis sese ipsos dantes, & cum humani generis inimico portionem accipientes, magnam multitudinem Bohemorum armatorum, hæreticorum ex regno & partibus regni Bohemie contra Christianos superiores Germanie incitarunt, eis que commeatibus, victualia, & alia possibilia suffragia impartiti sunt, & ipsi Bohemi hæretici, Christiani nominis acerrimi hostes, & persecutores cuncta loca ejusdem superioris Germanie, ad que se contulerunt, ferro & igne devastarunt, villas & oppida ac alia loca depopularunt, ecclesias, templa Dei, & alia sacra loca violarunt, Virgines deflorarunt, aliosque mulieres stuprarunt, ac omnia etiam cum hominum interfectione suis sævis incursationibus fedarunt, & [quod referre perhorrescimus] sacratissimi corporis Domini nostri & sanctorum reliquias, non solum irreverenter Ann. Eccl. Tom. XXX.

tractarunt, sed etiam contemptibiliter concularunt: contra quos talia perpetrantes, & majora aggressuros, & facturos, nisi idem Maximilianus Rex & sancta Romana ecclesiæ præcipuus advocatus manu forti, & valido exercitu insurrexisset: quamplurimæ aliorum Christianorum cædes, committatum, & locorum depopulationes, & in prædam abductiones, dominiorumque & provinciarum incendia evenissent, cum præfati hæretici, non nisi quodammodo sanguinem humanum sitientes, in eo potissimum latentur cum malefecerint, & eisdem Christianis damna intulerint.

Conculcata ab iisdem sacra.

Conflatum in eos a Maximiliano bellum.

XXVIII.

Nos igitur cupientes, ut ex debito pastoralis officii tenemur, gregem dominicum a tam nefandorum oppressionibus præservari, volentesque etiam, quantum cum Deo possumus, auxilium brachii secularis præfati Romanorum Regis, etiam auxilio & suffragio potestatis nobis cœlitus commissa conservare, & adjuvare, habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum consilio, omnes & singulos Christiani nominis professores, cuiuscumque dignitatis, conditionis, qualitatibus, præminentie existentes, etiam si abbatiales, episcopales, archiepiscopales, regales, reginales, ducali vel quavis alia ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant, auctoritate apostolica nobis desuper commissa, & per viscera misericordiæ Dei nostri, de cuius causa agitur, & ex parte ejusdem omnipotentis Dei requirimus, monemus & hortamur in Domino, districte præcipimus & mandamus; quatenus eisdem hæreticis Bohemis, seu illorum complicibus ac adherentibus, seu eos inducentibus, & receptantibus, commeatibus, victualia, arma offensibilia seu defensibilia nullatenus ministrent, neque ut terras aut aliqua loca quacumque Christianorum occupent, seu aliqua damna vel injurias eis irrogent, auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet impendant, aliolum decretum felicitis recordationis Innocentii III. in concilio generali, ac Bonifacii VIII. & Benedicti XII. prædecessorum nostrorum, ac etiam tenorem monitionis & literarum, quæ singulis annis in cœna Domini auctoritate apostolica per prædecessores nostros & nos publicari consueverunt, observando, quoscumque etiam si regali, reginali, pontificali, vel alia quacumque dignitate præditi fuerint, ut præfertur, qui contra monitionem & mandatum nostrum huiusmodi, eisdem Bohemis hæreticis, eorumque complicibus, sequacibus & adherentibus, vel inducentibus, aut receptantibus adhaeserint, eis que victualia, commeatibus, seu quocumque aliud genus subsidii ministra-

Vetiti fideles ulam, o pem. Bohemis præfate.

Devincti
anathe-
mate si
perlitte-
rint.

straverint, excommunicatos & anathematizatos declaramus, ac pro majori eorum confusione de novo tenore presentium excommunicationis sententia, quam in his scriptis proferimus, ex nunc, prout ex tunc, innodamus, eosque anathematis mucrone percutimus: a quibus excommunicatione & anathemate ab alio quam a nobis seu successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, praterquam in mortis articulo constituti, absolutionis beneficium nequeant obtinere: & nihilominus omnia & singula loca, ad que ipsos sic excommunicatos & anathematizatos declinare contigerit, si in eis voluntarie admitti vel reverti fuerint, ecclesiastico interdictione subicimus, decernentes etiam illud post triduum post apostolica auctoritate firmiter observandum.

XXIX.

Hortamur insuper omnes & singulos duces, marchiones, principes, comites, barones, aliosque dominos temporales, & etiam ecclesiasticos jurisdictionem temporalem exercentes, ceterosque Christianos; ut pro catholica fidei tutela & defensione adversus prefatos perfidissimos & crudeles hereticos, & eos inducentes, vel receptantes, si premissis monitionibus nostris non paruerint, armis, aliisque subsidiis & auxiliis, quibus possunt, insurgant, prefatoque Maximiliano Regi ejusque capitaneis & militibus contra Bohemos hereticos predictos, eorumque fautores & receptores adhereant, faveant, ac intendant, non dubitantes pro laboribus & impensis, quos & quas propterea subibunt, & faciunt, ab ipso summo Deo, a quo nullum bonum remanet irremuneratum, condignam compensationem & mercedem se suscepturos: & ut duces, marchiones, comites, principes & alii Christiani eo ardentiori animo in premissis pro ejusdem fidei catholica defensione, divinique nominis exaltatione, se accingant, de ejusdem omnipotentis Dei misericordia, nec non prefati Petri Apostolorum principis auctoritate, confisi, omnibus & singulis utriusque sexus Christianis, qui adversus dictos Bohemos hereticos, ac eos inducentes vel receptantes, eorumque complices & adherentes arma assument, & in auxilium Christianorum accedent, seu non valentes aut etiam non volentes personaliter accedere, commeatu, victualia, stipendia pro militibus & exercitu contra dictos Bohemos hereticos, vel alios inducentes, aut alia suffragia & subventiones pro hujusmodi expeditione contra prefatos Bohemos hereticos, eorumque complices, fautores, & adherentes de eorum bonis erogaverint, seu miserint, aut etiam militibus & stipendiariis ministraverint, seu servaverint,

Sacris
muneribus
sollicitati
ut ad
eos debellandos
vires jungant.

eandem omnium peccatorum suorum remissionem & veniam, que concessa est profisciscenibus in subsidium Terra sancta, plenariam videlicet, concedimus. Et insuper omnibus & singulis Christianis, qui in subsidium dicti Regis contra prefatos Bohemos hereticos insurrexerint, seu virtualia obsequia & alia subsidia ministraverint, & impenderit, quod confessor secularis vel regularis alias idoneus, quem quilibet eorum duxerit eligendum, eorum confessione diligenter audita, ipsos in singulis casibus etiam sedi Apostolice reservatis, ad effectum consecutionis plenarie cum peccatorum remissione hujusmodi, exceptis casibus in literis predictis, que in caena Domini leguntur, comprehensis, absolovere possit, eadem apostolica auctoritate tenore presentium indulgemus.

XXX.

Quocirca dilecto filio magistro Mariano de Bartholinis capellano nostro, & in partibus Germanie nostro, & dicta sedis nuntio, ac venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Moguntino & episcopo Augusto per apostolica scripta committimus & mandamus quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum per se vel alium seu alios presentes literas & in illis contenta quaecumque quories super hoc pro parte prefati Romanorum Regis requisiri fuerint, seu alias expedire cognoverint, in ecclesiis, dum major inibi populi multitudo ad divina convenerit, publicent, & per alios, quibus hoc commiserint, publicari mandent, & faciant, etiam ecclesiasticas personas quascumque, tam seculares quam regulares, censuris ecclesiasticis & aliis juris remediis ad hoc cogendo & compellendo; ac etiam quos hujusmodi excommunicationis & anathematis sententias incurrisse, seu incurrere contigerit tam in genere, quam etiam in specie, & nominatim, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, excommunicatos & anathematizatos, ac loca, ad que eosdem excommunicatos & anathematizatos declinare contigerit, ecclesiastico interdictione supposita denuntient & denunciari mandent, & faciant, legitimis super his etiam summarie, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, habendis, servatis processibus; nec non illos, quos censuras hujusmodi incurrisse constiterit, iteratis vicibus aggravare procurent, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, donec sic interdicti & anathematizati, & alius censuris innodati compuncti corde, satisfactione pravia, meruerint absolutoris beneficium obtinere. Nos enim eidem Mariano archiepiscopo & episcopo citationes & monitiones, quaslibet in premissis necessarias seu opportunas per edicta publi-

Edicta in
hereticorum
factores jul-
sa promulgarunt.

ca locis publicis affigenda, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad ipsorum citandorum notitiam valeant pervenire, faciendi, plenam & liberam facultatem & potestatem concedimus per presentes: ac volumus & apostolica auctoritate decernimus, hujusmodi citationes & monitiones post triduum, vel aliud tempus proximius, seu brevius juxta qualitatem locorum & personarum, per Marianum archiepiscopum & episcopum prefatos, vel aliquem ex eis juxta eorum & cujuslibet illorum arbitrium statuendum, & limitandum, eisdem monitis ligare provide, ac si hujusmodi monitiones & citationes eis personaliter & presencialiter intimata & insinuata forent & insinuarentur. Non obstantibus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDIV. pridie id. octobris pontificatus nostri anno 1.

XXXI.
Calixtini
& Pikardi
inter se
dissent.
(a) Dubr.
l.32.

Abolitam porro in Bohemia Pickardorum sectam, Calixtinorum vero toleratam fuisse ab Wladislao Rege narrat Dubravius (a): Molesti, inquit, sacerdotes erant more suo inter se rixantes civiumque concordiam distrabentes, dum alii Calixtinorum, alii Pickardorum factionem magna conventionem praesertim fovissent. Continua ad Regem litera, frequentes iterum legationes missa, orantes ut adventum suum in Bohemiam celeraret vix alias unquam magis necessarium; aut si adhuc negotiis regni Hungariae impediretur quo minus ipse statim venire possit, legatos cum plena potestate ad componendos praesentes motus praemitteret, qui simul viam quoque commodam domino suo praepararent, quam sine animi molestia libenter paulo post obiret. Delecti ad hoc duo episcopi partibus minime suspecti, quia a studio illarum contentioneque alieni, Stanislaus Olomucensis & Joannes Varadiensis. Hic erat vir ille insignis qui Matthias Hungariae Rege gerendarum rerum peritia in ipsius aula effluerat, opibusque & sacerdotiis clarus omnia terrena abjecerat, ut in Franciscano sodalitate divinis se totum addiceret; quem maxima animi constantia religionis catholicae splendorem ab impiorum Pickardorum infamia vindicasse, & contrarias sectas conpescuisse narrat Dubravius (b): cum enim in frequentissimo ordinum regni Bohemici conventu jussisset literas exhiberi, quibus factiosi quique nomen suum fidemque novo foedere obstrinxissent, eas coram omnibus mox culro discerpit, confregit signa, ac disperdit, ut recolligi non possent, sublatique ita publicis factionum monumentis, universos ad mutuum cohortatus concordiam, ad discissas regni partes conglutinandas studia contulit, ac Ann. Eccl. Tom. XXX.

(b) Bonif. dec. 4. l. 10. Factioforum tabule discripte a Joanne Varadiensi.

Pickardicam pestem promulgata lege extinxit (c): Ab istdem, inquit, legatis mandato Regis peculiari hoc quoque de Pickardis actum fuit, ut ne in caeteris publicis aut privatim coirent, synagogas suas omnes occluderent, a concionibus scriptisque de sua secta plene abstinerent, & intra certum tempus ut ad alterutram partem Romanam aut Calixtinam discederent. Convenit inter omnes ordines, ut mandatum istud ad publicas tabulas cum multis transgressoribus imposita referretur, ejusque exequendi potestatem arcis praefectus cum iudicibus haberet. Oppressa ita est ab Wladislao Pickardorum factio, cujus reliquas favillas Lutherus Calvinusque postea ad nova excitanda incendia ventilaverunt.

(c) Dubr. l.32. Latet in Pickardis leges.

Reliquiae Pickardorum a Lutero & Calvinus collectae.

XXXII. Pontificum auxilium ab Ungaris in Turcas postulatam. Responsum Julii.

Hoc anno Hungarici regni ordines misfo ad Julium oratore eum rogarunt, ut studia pontificia ad propulsandos ab eo regno Turcas converteret: quibus respondit Pontifex, nil sibi magis curae esse, quam ut Christianis principibus conjunctis foedere expeditionem florentissimam in Mahometanos conficeret: Laudamus in Domino plurimum ac plurimum vestram pietatem & animi magnitudinem, bonoque vos animo esse volumus: nos enim omnes curas & cogitationes nostras in decernenda contra perfidos Turcas perpetuo Christiani nominis hostes necessaria expeditione duximus collocandos; quam primum enim Domino disponente ad apicem summi apostolatus assumpti fuimus, oratores nostros ad excitandos Christianos principes & Reges inter se dissidentes conciliandos illico misimus, & si Deus pro studio & desiderio nostro annuerit, & nos talia vobis subsidia comparabimus, ut non solum vestra veri cum dignitate, sed ultra Turcis ipsis bellum inferre possitis, &c. Dat. Romae apud S. Petrum die xxvi. julii anno MDIII. pontificatus nostri anno 1. Imperatae propterea in sacri illius belli apparatus decimae fuerant, quas cum Maximilianus in suos usus avertere ad ornandum Italicam profectioem meditaretur, negavit (d) Julius id sine crimine tentari posse. Extruxerat sacellum Henricus VII. Anglorum Rex Westmonasterii veluti nobile pietatis ac religionis monumentum: cujus rogatu Julius omnibus, qui in eodem sacello preces pro Henrico VII. Rege, dum superstes erat, vel pro levanda ejus anima, eripiendaque expiatoriis flammis post obitum fundarent, indulgentias proposuit (e).

(d) Jul. id. p. 54.

(e) Bull. 1.99. p. 51. Sacellum Westmonasterii conditum ab Henr. VII.

Universis Christi fidelibus, &c. Cum sicut accepimus charissimus in Christo filius noster Henricus Angliae Rex illustri unam capellam sub invocatione B. VII. Kkk 2 Ma-

Maria Virginis, ad quam singularem ge-
nit devotionis affectum, infra septa mona-
sterii S. Petri Westmonasteriensis ordinis
S. Benedicti Londoniensis diocesis fundare
& dotare, & suam sepulturam inibi eli-
gere intendat, eandemque capellam jam
fundare & edificare inceperit, nos cupi-
entes, ut dicta capella congruis frequen-
teretur honoribus, ac Christiani fideles eo liben-
tius devotionis causa ad dictam capellam
confluant, ac pro illius manutentione ma-
nus adiutrices nec non prefati Henrici Re-
gis felici statu, & dum ab hac luce sub-
tractus fuerit, pro eius anime salute preces
promptius ad Deum porrigant, quo ex hoc
ibidem dono celestis gratie uberius conspe-
xerint se refectos; de omnipotentis Dei mi-
sericordia ac BB. Petri & Pauli Aposto-
lorum eius auctoritate confisi, omnibus &
singulis utriusque sexus Christianidelibus ve-

Illud adi-
turi & o-
raturis
numen
pro Rege
indulgenti-
e pro-
positum.

XXXIII.
Henr. VI.
miraculis
claret.

Exponente Pontifici eodem Henrico
Rege, Henricum VI. miraculorum gloria
inlascere, atque illius corpus primum
ab invidis non fuisse vetustis Anglorum
Regum sepulchris Westmonasterii illa-
tum, sed in loco ignobili Wintoniensis
diocesis repositum: cumque ejus sancti-
tatis fama celestibus illustrata prodigiis
per orbem celebraretur, ab hostibus tan-
tae gloriae luce perstrictis ad eam subdu-
cendam iterum ad Windesorensis eccle-
siam translatum fuisse, Pontifex Regis
Henrici VII. & cleri Westmonasterien-
sis precibus annuens, ad vetusta Regum
Angliae sepulchra illud referendum san-

(a) Lib.
bull. secr.
99. p. 53.

Charissimo in Christo filio nostro Hen-
rico Angliae Regi illustri.
Accepimus quod cum olim clara memo-

ria Henricus VI. Anglia Rex parvus &
praedecessor tuus amulorum suorum opera
regno primum spoliatus, ac diris carceribus
in quibus ante diem factis, ut creditur, a-
mulorum eorumdem debitum naturae per-
solvit, mancipatus fuisset, quamvis etiam
clara memoriae Henricus V. Rex, & Ca-
therina primogenita Franciae ejus conjunx
Regina Angliae dicti Henrici VI. Regis pa-
rentes, ac plerique alii sui memores Reges
Angliae, in monasterio Westmonasterii or-
dinis S. Benedicti Londoniensis diocesis se-
peliri consueverunt, ipseque Henricus VI.
dum viveret monasterium ipsum quando-
que ingressus, se in eo sepulturam habere
optare, ut aliqui ferunt, pluribus aperu-
isset; tamen dicti amuli ad ipsius Henrici
VI. Regis memoriam, ut verisimiliter cre-
ditur, extruendam, illius corpus in mona-
sterio de Chertres & ordinis S. Benedicti
Wintoniensis diocesis, loco quidem abdito,
& a concursu hominum remoto, & Regum
sepulturae minus decenti sepeliri fecerunt;
ubi cum nonnulla miracula intercessione,
ut pie creditur, dicti Henrici VI. Regis
dominus operaretur, & ad illius sepul-
chrum frequentia populi confluere cepisset,
dicti amuli corpus ipsum, qua mente ducti
ignoratur, ex ipso monasterio de Chertres
propria auctoritate & absque sedis Apo-
stolicae licentia exhumatum ad ecclesiam
castri Windesore, ubi in presentiarum re-
quiescit transferri fecerunt. Nos igitur at-
tendentes indecens fore, tam celebris fa-
mae Regem regiae sepulturae honore non sine
injuria & laesione prefati monasterii West-
monasterii fraudari, tuis in hac parte
supplicationibus utpote honestis & con-
venientibus inclinari, tibi prefatum cor-
pus ex eadem ecclesia cum ad hoc dilecto-
rum filiorum decani & capituli ipsius ec-
clesiae prout per eorum patentes literas suo
sigillo munitas, ut asseris expressus acce-
sit assensus exhumari, & ad dictum mo-
nasterium Westmonasterii transferri, in-
eoque cum caerimoniis & honoribus more
aliorum Regum debitis, & consuetis se-
peliri faciendi auctoritate Apostolica renore
presentium licentiam & facultatem con-
cedimus. Datum Romae apud S. Petrum
anno MDIV. XII. kal. junii pontificatus
nostri anno I. Maxima ab Henrico VI.
Rege edita fuisse miracula Pontifici rela-
tum est, adeo ut is etiam rogatus fuerit,
ut ipsum in sanctorum numero colloca-
ret: quod etiam precibus antea petitum
fuerat ab Innocentio VIII. & Alexandro
VI. Ut vero maturitas consilii debita ad-
hiberetur in arduo opere, datae sunt par-
tes a Julio (b) Cantuariensi archiepi-
scopo, & tribus episcopis, ut de virtuti-
bus & miraculis Henrici VI. testes rite

Henricus
VI. ex-
tinctus
in carcere
Regii se-
pulchri
honore
privatus
ab invi-
dis.
Miraculis
inlascere.

Ad obru-
endam e-
jus glori-
am tran-
slatum in-
de illius
corpus.

Celestes
virtutes
ad ejus
sepul-
chrum e-
ditae.

Postula-
tus Julius
ut illum
Sancto-
rum ca-
talogo
ascribat.

Justum a
Pont. re-
ferti ad
Regum
sepulchra.

(b) Bull.
secr. 1. 49.

in-

interrogarent, ac publicas tabulas singulis
instructas circumstantiis conficiendas, cu-
rarent.

Julius, &c. venerabilibus fratribus ar-
chiepiscopo Cantuariensi, & Wintoniensi,
Dunelmensi, & Londoniensi episcopis sa-
lutem & apostolicam benedictionem.

Ex literis charissimi in Christo filii no-
stri Henrici VII. Angliae Regis illustris, ac
etiam fama quadam non vulgari intelleximus,
clara memoriae Henricum VI. Ang-
liae Regem, dum in hoc mundo ageret,
vitae sanctimoniam, moribus probatis, fer-
venti in proximis charitate, & omni vir-
tutis & sanctitatis genere claruisse, & je-
junius, vigiliis, orationibus, & misericor-
diae operibus assidue vacavisse, & duo ma-
gna & insignia collegia pro sustentatione
pauperum scholarium ad honorem omnipo-
tentis Dei, & ejus gloriosissime genitricis
B. Mariae Virginis in dicto regno erexisse,
fundasse, & dotasse, & tam eo vivente,
quam post ejus mortem, Dominum illius
meritis & intercessionibus multa & cwi-
dentissima miracula demonstrasse, & quo-
tidie demonstrare: nam cum ad ejus se-
pulchrum debita cum devotione accederent
ecce videre, sicuti audire, claudere ambu-
lare, & quocumque infirmitatis genere
oppressi ipso Henrico VI. quondam Rege
intercedente, & altissimo operante, sani-
tatem recipere dicuntur, cuius rei fama
non solum per totum dictum regnum, sed
etiam per alia loca vicina mirifice divul-
gata, diversarum regionum populi ad il-
lum frequentes concursus, & singularis de-
votio haberetur, & continue magis augetur,
adeo ut totius populi illarum partium fir-
ma sit opinio, ut dictus quondam Henricus
Rex catalogo sanctorum mereatur as-
cribi. Quare praefatus Henricus Rex mo-
dernus nobis humiliter supplicari fecit, ut
aliquibus praefatis illarum partium, qui de
vita & meritis ac miraculis, aliisque su-
pra dictis diligenter & prudenter inqui-
rant, & nobis per suas literas super his,
quae inveniunt, relationem fidelem face-
rent, committere ac alias ad effectum ca-
nonizationis dicti quondam Henrici Regis
in praemissis opportune providere de beni-
gnitate Apostolica dignaremur.

Ingentia
virtutum
decora o-
stentia ab
Henr. VI.

Celestes
virtutes
ad ejus
sepul-
chrum e-
ditae.

Postula-
tus Julius
ut illum
Sancto-
rum ca-
talogo
ascribat.

Nos igitur, etsi dicti Henrici moderni
Regis desideris annuere cupiamus, atten-
dentes tamen hujus rei divinum iudicium
potius quam humanum existere, & propter
ea pro tanti negotii magnitudine in illo-
mature, graviter, & accurate procedere
intendentes, ipsius Henrici moderni Regis
in hac parte supplicationibus inclinari, ve-
stigiis etiam felicis recordationis Innocentii
VIII. & Alexandri VI. Romanorum Pon-
tificum praedecessorum nostrorum, qui simi-

lem fecerunt commissionem, inherentes,
fraternitati vestrae, de qua in his & aliis,
etiam magnis & arduis, fiduciam gerimus
in Domino specialem, per apostolica scri-
pta committimus & mandamus, quatenus
vos, vel tres, aut duo vestrum de vita, mari-
bus, sanctimonia, charitate, devotione er-
ga Deum, & piis operibus dicti quondam
Henrici Regis; nec non miraculis tam in
vita, quam post mortem, aliisque consimi-
libus, quae circa pondus tanti negotii re-
quiruntur, diligenter, solenter, prudenter,
accurate, caute & mature in quocumque
seu quibuscumque loco aut locis, de quo seu
quibus vobis magis expediens visum fuerit,
ad praemissa cognoscenda auctoritate nostra
inquiratis, testes legitimos recipiatis, &
praestito prius per eos juramento diligenter
examinare curetis de loco, tempore, men-
se, die, nominibus, cognominibus, causa,
scientia, aliisque circumstantiis in talibus
necessariis & requisitis fideliter inquiren-
tes, instrumenta etiam publica, & alias
scripturas, universaque alia probationum
genera, ad huiusmodi negotium faventia,
videatis & diligenter examinetis, & per-
sonas, apud quas fuerunt, ad illa vobis ex-
hibenda, per censuram ecclesiasticam & a-
lia juris remedia appellatione remota com-
pellatis; & quidquid in praemissis inveni-
eritis sub testimonio litterarum vestrarum
clausuram, & vestris sigillis munitarum
per fidelem nuntium ad nos & sedem Apo-
stolicam transmittere curetis: ut nos il-
lis visis & diligenter examinatis, & cum
venerabilibus fratribus nostris communica-
tis, in huiusmodi negotio, prout illius ma-
gnitudo requirit, concedente Domino ad
ejus laudem & gloriam, ac orthodoxae fi-
dei exaltationem, ad ulteriora, & magis
particularia, si nobis & eisdem fratribus
visum fuerit, procedere valeamus. Datum
Romae apud S. Petrum anno MDIV. XII.
kalend. julii pontificatus nostri anno I.

Data a
tribus
pontifici-
bus man-
data ut
de mira-
culorum
veritate
inquirat-
ur.

Quo ritu
testes in-
terrogan-
di sint.

Meminit Harpsfeldius (a) de miraculis
Henrici VI. ope implorata divinitus e-
ditis atque inter alia haec refert (b): Hoc
loco adiecero, quod bona fide traditum,
nos veteratoris diaboli fraudulentas ver-
suras doceat vitare, & summam Dei
divorum in nos beati praeserrim illius Re-
gis Henrici, curam atque benignitatem or-
stendat. Est itaque pagus quidam Stratton
dictus prope oppidum Lecestriae in quo vex-
satus est sacerdos quidam, cui versutus
daemon, non se quidem videndum ob-
trudens, sed nefariis suggestionibus voce
sane clara & sonora dormienti, idque per
tres noctes immisit, sceleratum se laqueo
suffocandi consilium dedit. Et ut suas sa-
thanicas fraudes splendido aliquo quique
simplicem hominem facilius in praecipitum
trah-

(a) Har-
psfeld. bist.
Angl. 15.
fac. 60.
(b) Har-
psfeld. bist.
Angl. 15.
seculo 6.
24.
Daemonis
fraus in-
signis.

truderet, prætenu reget, & sub æterna
vira falsa umbra in certam corporis a-
nimæque perniciem præcipitaret, simula-
bat se tenebrosus sathan lucis angelum;
missumque a Deo, quo illi significaret hac
tantilla pena recta eum celos petiturum,
miserumque tandem hominem mani illa-
atque pestifera sollicitatione eo pertraxit,
ut noctu scalam paravit, qua ascensa la-
queum alta cuidam trabi inmettebat, quo
se proximo mane suffocaret. At ea interim
nocte vocem per somnum audit clare inso-
nantem: Vah miser, cur ita in certam
tuam perniciem ruis? respisce, & nefa-
rias istas cogitationes depone, & te quam-
primum ad B. Regis Henrici sepulchrum
confer, quod si feceris, nefariæ istæ demo-
nis fraudes nihil tibi deinceps molestia fa-
cessent. Tanta autem mox tam scelerata
cogitationis suscepta penitudo hominem
incessit, ut summo mane post scalam cum la-
queo remotam templum perierit, Deo atque
beato Regi gratias propter excussas, & ex-
plosas tam nefarii consilii cogitationes accu-
rate agens, hac voti præterea accessione, se
nihil vel carnum vel piscium gustaturum
antequam B. Regis sepulchrum invisisset.
Post octo deinde dies voto se liberavit.

XXXV. Cum vero in Anglia floreret religio,
& ecclesiis summus honos haberetur, la-
trones & ficarii immunitate ecclesiarum
ad patranda impune scelera abusi sunt a-
deo, ut Julius eos asyli beneficio mul-
tandos decreverit (a): *Authoritate*, in-
quit, apostolica tenore presentium statu-
mus & ordinamus, quod deinceps quoties
contigerit in dicto regno, nimirum Angliæ,
hujusmodi crimine læse majestatis reos vel
suspectos ad dicta loca, nempe ecclesiastica
& etiam quovis exemptionis privilegio
munita confugere, quamvis de criminibus
hujusmodi, aut eorum aliquo convicti non
fuerint, custodes ad custodiendum illos in
dictis locis, ne inde aufugiant deputari de-
beant, & si dicti criminis læse majestatis
rei vel suspecti, aut homicidæ, latrones,
vel itinerum & publicarum viarum effra-
ctores seu insidiatores in dictis locis moram
trahentes, vel inde exeuntes de novo præ-
dicta crimina, vel eorum aliqua, aut de-
teriora, vel alia similia committere præ-
sumpserint, vel inde recedentes ad prædi-
cta, vel alia quæcumque loca etiam qua-
cumque immunitate gaudentia confugerint,
ab illis licite extrahi & justitiæ committi
possint, non obstantibus, &c. *Dat. Romæ
apud S. Petrum anno MDIV. XIII. kal. ju-
nii pontificatus nostri anno I.*

XXXVI. Hoc anno Julius consanguineorum in-
dulgens affectibus, cum ducatus Urbini
ad Romanam ecclesiam post Guidonis
Baldi carentis prole obitum, redigendus

freret, dedit operam, ut Franciscus Ma-
ria Robureus urbis præfectus in filium a
Guidone Baldo adoptaretur, quam ado-
ptionem mox confirmavit collato in prin-
cipatus successionem jure. Cumque legi-
bus sancitum esset, ut Cardinalium con-
sensus posceretur, illique abalienanda ec-
clesiæ jura negarent, Julius contrarias le-
ges convulsit (b); vestigal vero annuum
mille trecentorum & quadraginta aure-
orum imperavit.

Te, Franciscum Mariam alloquitur,
tuosque filios & nepotes legitimos & na-
turales, & ex legitimo matrimonio pro-
creandos, usque in tertiam generationem
dumtaxat, in civitatibus, comitatu, terris,
castris, territoris, & districtibus prædictis,
nempe Urbinatæ, Eugubino, Callienti,
& Forosemproniano, cum eisdem jurisdi-
ctione, jure ac mero & misto imperio,
& omnimoda gladii potestate, ac alias,
juxta tenorem litterarum Sixti prædecesso-
ris hujusmodi de nominatione ducis Urbi-
ni, ac delatione insignium ducalium, cum
eodem censu MCCCXL. florenorum auri de
camera in recognitionem directi domini
civitatum, terrarum, castrorum, & loco-
rum prædictorum, in dicto festo beatorum
Petri & Pauli Apostolorum in dicta Ro-
mana curia nostro & successorum nostro-
rum Romanorum Pontificum, thesaurario
pro tempore existentis annis singulis per-
solvendo per vicarios in temporalibus ge-
nerales, dummodo tu, & filii ac nepotes
tui prædicti in nostra & successorum præ-
fatorum fide & devotione permanseritis,
facimus, constituimus, & deputamus, &c.
*Dat. Romæ apud S. Petrum anno, &c.
MDIV. VI. id. maii pontificatus nostri
anno I.* Adjuncta sunt nomina Julii II. & Car-
dinalium, qui tum scribendo adfuerunt.
Passa erat Romana ecclesia gravissima
bella, cum Pontifices principatus eccle-
siæ in suam stirpem transferre niterentur;
ex hac vero Julii in Franciscum Mari-
am indulgentia magna & periculosa bel-
la prodidiisse videbimus.

Interea intulere Africæ bellum ad eam
Christo subiiciendam Ferdinandus & E-
lisabeth Hispaniæ Reges: cumque bar-
bari excursions in Christianorum terras
facere non desinerent, Julius patri sui
Sixti IV. qui Granatenfis expeditionis
Ferdinando author extiterat, exemplum
imitatus, Hispaniæ Reges ad Africanam
expeditionem conficiendam cohortatus,
decimas Hispani imperii clero ad sum-
ptus in rem militarem suppeditandos im-
posuit.

Julius, &c. *Ad futuram rei me-
moriæ.*
Cum charissimus in Christo filius noster
Fer-

Franci-
scus Ma-
ria Ruve-
res in suc-
cessionem
ducatus
Urbini
coopta-
tus.

(b) L. 2.
bull. seu.
p. 263.
xxxvii.

Quis im-
peratus
census.

Mlatum
Africa
bellum a
Ferd. Re-
ge & Ita-
bel.

xxxviii.

XXXIX.

(a) Itin.
Lusu. pag.
54.

Ferdinandus Rex, & charissima in Chri-
sto filia nostra Elisabeth Regina Hispania-
rum & Sicilia, qui tempore felicitis recor-
dationis Sixti Papæ IV. prædecessoris no-
stri tam dignam ac laudabilem, & immor-
tali Deo acceptam provinciam, quam ii-
dem Rex & Regina, ut veri catholici prin-
cipes adversus Agarenos regni Granatæ cum
tanto animi fervore, ex innata eorum erga
religionem & fidem Christianam devotio-
ne, ipso etiam Sixto prædecessore id pluri-
mum suadente ceperint, ac tandem prose-
cuti fuerint, quod eosdem Agarenos, qui
tam longo tempore in faucibus Castellæ &
Legionis regnorum, non sine magna Chri-
stiane reipublice ignominia, ac regnorum
eorundem jactura & detrimento occupatum
detinuerant, non absque maximis labori-
bus, periculis, & expensis, ac Christiani
sanguinis effusione, sine ulla intermissione
pugnando, tandem divina favente gratia
regnum ipsum Granatæ ab ipsorum Aga-
renorum manibus & tyrannide cum maxi-
ma Christiani nominis gloria, & catholi-
cæ fidei exaltatione, ac regnorum eorum-
dem quiete recuperaverunt, ac ex eorum-
majori in Christianam religionem devotio-
ne etiam adversus Africanos Saracenos bel-
lo suscepto, nonnullisque oppidis, terris,
& locis per eosdem Regem & Reginam
ad religionem Christianam redactis ad am-
pliores expeditionem se disponentes, con-
tra eosdem perfidos Saracenos magna bel-
latorum classe, non absque magno expen-
sis & laboribus Regis & Reginae prædicto-
rum, armata muniti expugnare non ces-
sant, firma spe fiduciaque ducti, quod no-
bis pro ejusdem fidei exaltatione id eis sua-
dentibus, & ad novam expeditionem ip-
sam majore robore prosequerentur, & auxi-
liante Alissimo, exinde optatam victo-
riam & expugnationem consequerentur, cum
infidelium partium illarum saltem pro ali-
qua parte ad fidem catholicam conversione,
&c. *Dat. provinciam archiepiscopo To-
letano, & Palentino atque Abulensi epi-
scopis, ut quætores constituent; qui ta-
men ex Viennensis concilii decreto cali-
ces & sacrum ornatum non capiant di-
trahantve: eos vero, qui sacrum pecu-
niam, in alios quam sacra militiæ usus
averterint, anathemate percussit. *Datum
Romæ apud S. Petrum anno MDIII. III.
kal. februarii pontificatus nostri anno I.**

Navasse etiam Hispaniæ Reges operam
proferendam in America Christiana reli-
gionis, narrant scriptores (a), atque ideo
Christophorum Columbum novi orbis
inventorem maximis ornasse honoribus,
necnon colonias Hispanorum ad insulas
Americæ deducendas curasse, a quibus
urbes & templa conderentur: Rex & Re-

gina Hispaniarum nihil magis gerebant in
votis, immo supra vota, quam ut almam
Christi fidem in dies auferent, auctamque
colerent, & cultam summo opere veneraren-
tur; propterea id eximie observabant, ut
hæ gentes, quæ hætenus nomen Christi-
anum ignoraverant, tandem aliquando ope
& industria sua scirent, unam esse Chri-
sti fidem; extra quam nulla est salus, nec
redemptio: inque hujus rei specimen de-
creverunt summis honoribus Columbum pro-
sequi; nihilque prætermiserunt, quod ad
cultum & decus ejus spectaret. Igitur vul-
tu sereno eum excipiunt, condecorantque
innumeris titulis, & qui apud Hispanos
eximius ducitur honos, in confessum ipsum
recipiunt, volueruntque, ut deinceps non Co-
lumbus, sed Admirans oceanum appellaretur,
& ut licuit colligere ex Admirantis ser-
monibus, sperabat prope diem fidem nostram
magna incrementa habituram, si hæ insu-
læ ad fidem reducerentur: in commerciis
vere & aliis mortalium emolumentis, qui-
bus plerumque omnes inhiant, nullam pro-
pe spem collocaverat. Itaque serenissimi
Reges jubent, ut protinus liburniæ septem-
decim expediantur, quæ arcem in pro-
vincia habeant, id est speculam, unde eminens spe-
culantur, celoces vero duodecim absque
specula, inque eis hominum mille ducenti-
um, qui omni genere armorum communi-
rentur, fabrosque lignarios, artificesque
ferre omnium generum ære annuo conduxit.
Qui classem sequerentur equites etiam quor-
dam centuriavit, ut nihil classi deesset,
quod ad validam expeditionem spectaret.
Et infra: Instituit etiam noster Columbus
secum ferre instrumenta omnis generis fer-
rea, quæ conducere urbi condendæ, ut
in nova regione novas urbes conderent, quæ
forent suorum tutissima receptacula; mul-
tisque insuper Regis clientes contubernales-
que ultronei se obrulerunt hujus naviga-
tionis socios desiderio comparandæ gloriæ,
provocati gestis Columbi præclaris.

Exeunte eodem anno e vita discessit
(b) Elisabeth Castellæ Regina; cujus
mira in tuenda augendaque re Christiana
facinora posteri omnes celebrabunt: de
qua hæc Orosius, (c): *Fuit illa mulier
tam excelso animo & tam singulari pru-
dentia, tanisque laudibus probitatis & re-
ligionis ornata, ut merito videatur nomen
illius sempiternæ memoriæ consecrandum.*
Consignat illius obitus tempus Mariana
his verbis (d): *Decessit ad festum kal.
decembris magno atque incredibili torus
provincia luctu, principem amisisse dolen-
tium ea animi magnitudine & prudentia
his virtutibus, ut inter laudes ejus minima
sit, superasse longo intervallo Reginas a-
lias quascumque Hispania vidit ab omni*

Hispaniæ
Reges
Christi fi-
dem pro-
ferent in
America
ambiant.
Christo-
phorus
Colum-
bus ma-
gnis or-
natus ho-
noribus.

Missa in
Ameri-
cam colo-
niæ.

XL.
Elizabe-
thæ Regi-
næ Cas-
tellæ
mors.
(b) Buo-
naccur. in
diar. O-
diar. O-
ros. l. 3.
(c) Oros.
ubi sup.
Elizabe-
thæ elo-
gium.
Joanna
Castellæ
Legionis
& Gran-
regnorum
hæres re-
licta.
(d) Mavi-
an. l. 28.
c. 11.

Elizabeta Reginae elogium. (a) Lib. brev. pag. 259.

Philippus Austriae dotali jure Hispaniae regna corripit.

Rogatus ut inter Arag. & Franc. Reges pacis interpretem agat.

memoria, immo vero totius orbis a multis profecto saeculis, Granatam sepulchro delegit. Instituit testamento Castellae heredem Joannam filiam nuptam Philippo Maximiliani Caesaris filio, eidemque regni procuracionem reliquit: ad quem Pontifex de morte focrus consolatorias proximo anno literas dedit (a): tum, de Castellae, Legionis, & Granatae regnis adeptis gratulatus, hortatus est, ut dissensionum inter Ludovicum Gallorum & Ferdinandum Aragonum Reges reliquias restingeret; cum utriusque affinitate conjunctissimus esset, alteri nimirum gener, alterius filiae focer designatus.

Charissimo in Christo filio Philippo Castellae, Legionis & Granatae Regi catholico, Aragonum & Siciliae principi, Austriae ac Burgundiae archiduci, &c.

Charissime in Christo fili salutem & apostolicam benedictionem. Reddidit nobis literas tuas scriptas XXI. decembris dilectus filius noster Bernardinus Cardinalis S. Crucis patriarcha Hierosolymitanus, nobis & sedi Apostolicae, nec non personae & coronae tuae regiae plurimum deditus & fidelis, quibus, quod obitum clarae memoriae Elizabeth Hispaniarum Reginae catholicae, tuamque & charissimam in Christo filiae consortis tuae Joannae Reginae in regno Legionis & Castellae successionem significabas, affectu nos alterum summo dolore, altero valde letati sumus, sicut ex nostris literis, quas ad te antea dedimus jam videre potuisti. Deum omnipotentem oramus, ut in hac tanta regnorum successione ad rectam & bonam illorum directionem ac fidei catholicae propugnationem, & Apostolicae sedis tutelam & honorem te dirigat: quod nulla alia ratione posse fieri facilius ac melius existimamus, quam si summotis Christianorum principum differentiis, odiisque sublati, bona & optata firmaque unversalis pacis fundamenta inter eos iacta viderimus, quam omni voto & rota mente exoptamus; ad eamque personam tuam velut lapidem angularem utraque facturam unum esse judicamus. Hortamur itaque majestatem tuam plurimum, ut bonis omnibus, quibus poteris mediis adniteris, parentes tuos charissimos filios nostros Romanorum & Aragonum Reges, si in aliquo sunt cum Francorum Rege dissidentes, in unitate componas, ut junctis simul animis ac viribus, tyrannos Ecclesiae & infideles diebus nostris comprimere & humiliare possimus, personam autem tuam regiamque coronam, quam paterno affectu prosequimur, & in dies magis ac magis prosecuturi sumus, ex literis praefati filii nostri Cardinalis S. Crucis, cum quo plurimoloci sumus majestas tua plenius intelliget.

Dat. Romae apud S. Petrum die II. februarii MDV. pont. nostri anno I.

Defunctus est eodem anno in Gallico exilio Fredericus Neapolitano regno jam ante depulsus, cujus viduam ac filios Pontifex Gallo Regi, ut eos regia liberalitate sustentaret, commendavit.

Regi Franciae.

Præter spem nobis nuper est nuntiatum, clara memoriae Federicum de Aragonia Regem ab hac luce migrasse, ob quod non possumus secundum carnem non commoveri, amabant enim cum paterne propter egregias ejus virtutes praesertim cum nostri observantissimus esset, & deditissimus majestatis tuae, qui morte praeventus a quore ut accepimus animo excessit e vita, quod uxori & filiis ejus praesidium majestatis tuae de qua semper benemereri studuit non defuturum intelligebat: soles enim pro singulari sapientia tua & magnanimitate eius, qui in tuam fidem se conferunt, non solum viventibus, sed defunctis gratum te & memorem exhibere. Itaque & si non dubitamus quin tua sponte conjugem & filios antedictos liberalitate & favore opportunis prosequeris sis, ex abundantia tamen charitatis eos tuae majestati duximus commendandos, &c. Dat. Rom. die IV. decembris MDIV. pontificatus nostri anno II.

Hoc anno Emmanuel Lusitaniae Rex, cum in regno Congeni Christi fidem virtute Alfonso Regis, qui divina ope paucis instructus copiis fratrem innumerabilem militum idololatrarum exercitu fucinctum profligavit, florere accepisset, plurimos sacerdotes ad barbaros Christianae pietate imbuendos transmittendos curavit (b), a quibus evangelicam legem late diffusam testatur etiam novator his verbis: Regnum Manicongo Regi Lusitaniae foederatum fidem Christi suscipit. Describunt eos felices fidei progressus Indicarum rerum scriptores (c), ex quibus Orofius (d) accurate tempus ita defigant: Emmanuel cum tanto ardore religionis studium in illis partibus excitari conspiceret, cum esset ipse natura, & studio, & disciplina cupiditate religionis incensus, id quod fuerat a Joanne Rege feliciter institutum, ut perfectum & absolutum conerret, elaboravit. Itaque anno a Christo nato MDIV. homines sanctissimis literis eruditos & religionis laude praestantes in illas partes misit: multos praeterea ludorum magistros, qui scholas aperirent, & pueros literis instruerent, & artifices etiam multarum artium similiter mittendos existimavit. Multas praeterea sacras vestes partim aureas, partim sericas, multos libros Christianam disciplinam, & sacrorum omnium rationem, & Chri-

Ejus uxor & filia Pont. Gallor. Regi commendati.

XLI. Plures sacerdotes ad regnum Congeni missi.

(b) Gaspar. Hebdion. in append. ad Sabell. an. 1505.

(c) Orofius l. 3. Mass. l. 3.

(d) Orof. cod. l. 3. Praeclarum Emmanuelis Regis in ca re studium.

Gymnasia literarum & artium Congenitatis aperta.

Sacerdotes a barbaris culti magni honoribus.

Rex Congeni in divina lege exponenda interpretem egit.

Congitanti nobiles educati Olyssipone propaganda fidei egregiam dant operam.

XIII. Calecutii Rex viduus a Lusitanis.

(a) Barrofol. dec. 1. a. 5. 6. 7. 8.

& Christi vitam, & hominum sanctorum exempla continentes, argenteos praeterea calices sacrificiis dedicatos, & cruceas argenteas & thuribula & omnia denique, quae tam ad Christi disciplinam tradendam, quam ad sacra rite procuranda pertinebant, in naves imponi iussit, ut facilius gentem in fide suscepta confirmaret. Ad haec sacerdotibus & reliquis omnibus, quibus onus iustranda illius regionis imposuit, stipendium & comestorium large atque munifice suppeditari praecipit. Cum autem in his rebus omnibus maximis sumptis faceret, nullum tamen sibi fructum & emolumentum, quibus regis opes amplificari possent, sed divinum tantum atque sempiternum inflammato studio proponebat. Cum autem homines religiosi cum muneribus sacris a Rege missi in eas oras pervenirent, magna repente hominum multitudo construit, ut eos humeris suis tolleret: omnes, qui conveniant homines religiosos venerabundi suscipiebant, & quasi colo delapsos intuebantur. Rex eos valde amanter excepit, Emmanuelique pro tanta benignitate felicitatem sempiternam precatus est. Multi vero certatim ad illos undique conveniebant, ut Christo nomen darent, & sacro fonte abluti in novum vitam ingrederentur. Et quia neque sacerdotes linguam eorum noverant, neque plebs Portugalsensem linguam intelligebat, Rex interpretis officioungebatur, & quod ab illis acceperat, jam enim nostram linguam probe noverat, habita concione suis orantiabat. Egrotavit Emmanuel praeterea cum illo per literas, ut filios suos in Lusitaniam mitteret, se namque daturum operam, ut non latinis tantum literis, sed etiam maximarum artium disciplinis erudirentur. Ita factum est, ut non solum Regis filii, sed multi pueri nobiles Olyssiponem veniant, & Emmanuelis sumptibus alerentur, & omnes artes homine libero dignas acciperent, e quibus aliqui, qui sese sanctis literis impense dididerant, in Ethiopiam reversi multos mortales ad Christi Ecclesiam, & concionibus & virtutis exemplis aggregaverunt.

In India (a) Lusitani accepto in fidem suam Triumphara Cochimi Rege adversus Zamorinum Calecutii Regem, qui in nostros ac foederatos bellam acre instaurarat, sumpta ex Alfonso & Francisco Albuquerqueorum discessu audacia, secumque Tanoris, Bipuris, Cucurrani & Cotogami Reges vectigales traxerat, Christiani nominis famam auxerunt Eduardo Pacieco duce, qui cum paucissimis copiis sacra exomologesi & Eucharistia communis, qua in India haerant, dum nova classis ex Lusitania veniebat, innumerabiles barbarorum, quos duo perditif-

fimi homines Mediolanenses transfuge tormenta bellica conflare & torquere docuerant, multitudines Christi ope fudit pluribus gravibus certaminibus: in quorum ultimo, eoque atrocissimo magna barbarorum strages edita, nemo tamen nostris quamvis hastis, jaculis, & infinita pilarum multitudine peterentur, cecidit: Ex quo facile constat, inquit Oforius (b), totum hoc bellum fuisse numine illius confectum, qui nunc potest sui nominis hostes evertere, neque suos unquam praesenti ope destituit. Quod si alicui incredibile visum fuerit, is non hominibus, sed Deo gloriam detrahit, atque demonstrat se quantas vires vera religio habeat ignorare; ii vero, qui minime sunt vera pietatis ignari, & experti sunt in se praesentissimi numinis beneficia, intelligunt plane multo majora facinora posse ab illis fieri, qui firmam spem in Christi praesidio reposuerunt; maxime vero cum pro illius gloria certamen initum fuerit: id autem eo praesertim tempore fieri conveniebat, quo nondum Christi nomen a gentibus illis celebratum existerat, neque imperium constitutum fuerat, ut illis signis facilius homines ad Dei notitiam pervenirent & Lusitani confirmatis viribus fundamenta jacerent imperii, cuius opera possent gentes, quae ad orientem solem pertinent, radiis disciplinae caelestis illustrari; quod factum postea fuit, ut cernimus, & clarius in dies futurum speramus. Paciecus autem cum se tanto periculo liberatum & hostes suos animadverteret, ingentes Deo gratias egit.

Tentati dein vero veneno, insidiis, vique aperta Lusitani fuerunt a Calecutiensi Rege, cuius omnes conatus elusi a nostris. Denique barbarus agurum fuorum, qui deomonum inanibus vaticiniis illum in firmissimam spem victoriae adduxerant, fallaciam execratus, diro confusus pudore regno se abdicavit, idolorumque aedes ingressus est, ut in funesta superstitione reliquam vitam absumeret. Tum increpitus, quod ignaviam religione tegeret, regiam repetiit: cumque bellico redintegrare moliretur, desertus a finitimis, quorum multi pacem cum Lusitanis pepigerunt, rursus stultae Brachmanarum solitudini vitam mandavit. Amisit in eo bello quod menses quinque tenuit, undeviginti millia hominum magnunquae navium numerum, Paciecus vero gloriam Christi late circumtulit, & Colanenses, qui a Saracenis subornati conjurarant in Lusitanos, in Christianorum potestatem redire compulsi. Tum Indicam oram cum navibus instructis tamquam victor pervagatus est: Tan-

(b) Oforius.

Parta divino miraculo victoria.

XIII. Calecutiensi Rex delusus ab aguribus.

Quanta in eo bello perempta multitudo infidelium.

Pacisci ducis Lusitaniae facinora.

ta erat, ait Oforius, virtutis illius opinio tanusque ab eo merus & Regibus & dynastis, & piratis etiam incussus, ut nemo audeat armis illis illius obsistere. Haec autem ab eo gesta sunt usque ad Septembris mensis initium ejusdem anni, qui fuit a Christo nato MDIV. Refert idem author egregiam ejusdem ducis vocem, atque in praelio, cum periculis circumfusum aliquando a Calecutiensi se intueretur, exclamasse: O summe cali rector, ajo me commississe flagitia maximo supplicio digna, te tamen suppliciter oro, ut in aliud tempus vindictam differas, in quo non decus & gloria tui sanctissimi nominis agatur; mox globo ferreo cum plurima flamma contorto castellum ligneum hostium exturbasse (a); Christique nomen a nostris manus in caelum tendentibus celebratum.

XLIV.

Inter haec Emmanuel Lusitaniae Rex de Cranganoris Christianis, qui ejus se clientelae commendarant, deque nova accepti anno superiori Indici imperii possessione laetus (b), ad illud tuendum augendumque contra Mahometanorum vim, infitumque Christiani nominis odium, majorem quam antea classem subsidia laborantibus suis in India comparabat, cui Lupum Soarium praefecit. Constata (c) ea erat ex tredecim navibus, quae XXI. aprilis die Olisipone solvit, ac decimaquarta septembris Cochimum appulit: cujus adventu Reges foederati in fide confirmati (d), hostes vero excursionibus variis fuere attriti. Calecutiensis pacem oravit (e); sed quia duos nominis Christiani proditores, de quibus memoravimus dedere ad supplicium nollet, repulsam accepit, quamvis censerent alii pluris esse, victos cives receptos in libertatem asserere, quam de transfugis supplicium sumere. Confecta deinde in Calecutiensem expeditio & Cranganor Indiae urbs opulenta, quam mixti idololatrae Malabares, Arabes, Judaei, & Christiani incolebant, partim incensa direptaque; Christiani tamen qui Vasco Gammæ jam ante sceptrum tradiderant (f), amanter excepti, cultique cum e latebris ad nostros accurrissent. Qui autem horum mores ritusque essent, ex Oforio repetere visum, cum saepe alias de Indis Christianis in annalibus facta fuerit mentio, atque etiam jam ante decretam legationem ad Sixtum IV. Pontificem viderimus, ut episcopos ad eos pietate informandos consecrandosque sacerdotes mitteret.

XLV.

Distat, inquit (g), Cranganor Cochimo ad septentriones decem & sex millibus passuum fluminis, quod propter illam in mare influit variis flexibus alluitur. Erat urbs

Egregia ejusdem vox in periculo (a) Jo. Barros. dec. 1. l. 7. c. 8. Ofor. sup. l. 3.

(b) Barr. sup. l. c. 8. Submissa in Indiam classis auxilii. (c) Ofor. l. 3.

(d) Barr. dec. 1. l. 7. c. 10.

(e) Ofor. l. 3. Cranganor urbs capta a Lusit.

(f) Barr. sup. c. 10. Ofor. ubi sup. Christianorum in India reliquiae in clientelam acceptae.

(g) Ofor. ubi sup.

sane magna, & a multis nationibus propter admodum celebre emporium frequentata. Et infra: Indigenae, qui simulachris dediti sunt, eisdem moribus, quibus reliqui Malabares utuntur, Christiani templa habent non satis eleganter adificata, sunt enim eorum opes valde tenues. Septimo quoque die, quem dominicum appellamus, in templum conveniunt, ut sacris intersint & conciones audiant: summus eorum antistes in montibus, qui ad septentriones spectant a mari disjunctissimi, quam illi regionem Chaldaeam nominant, sedem habet. Disjunctae adeo sunt eae orae, ut raro cum Latinis habeant commercia: nonnulli tamen interdum ex iis Indiarum patriarchis decretis internuntius primatum Romanae ecclesiae agnoverunt, ac suae fidei formulam orthodoxam transmissere, cujusmodi est ea, quam patriarcha totius orientis ad Benedictum XI. ex Maraca Indiae urbe, atque in adepta se confirmari dignitate ab eo petiit (h). Pergit Oforius. Sacerdotes in capite ita sunt artonsi, ut crucis imaginem in vertice summo contineant; vino ex passis uvis confecto in sacrificiis utuntur omnibus sine discrimine. Cum ad Eucharistiam accedunt non solum Christi corpus in panis specie, verum & in calicis consecrati portione porrigitur, nemo tamen epulum illud divinum sumit antequam flagitiorum confessione animorum sordes eluat. Pueri infantes nullo modo ante quadragesimum diem, nisi periculum aliquod impendere eorum vitae perspectum fuerit, sacris aquis expiantur. Cum aliquis periculoso morbo premitur, sacerdos illum invisit, agroti sacerdotis precatione animum allevari confidunt. In ingressu templi lustralibus aquis, perinde atque nos facimus, asperguntur: eodem etiam ritu mortuos & eadem religione sepeliunt, deinde cognati & affines epulum dant, & octo dies in convivio mortuorum gratia instructis accumbunt, & illorum memoriam celebrant, & pro eorum sempiterna salute Christum venerantur. Viduae, quae ante annum post virorum obitum nubunt, dotem amittunt. Sanctas literas Syrio sermone, quem Chaldaeam nominant, scriptas studiosissime colunt, earumque interpretes in locis publicis omnes, qui conveniunt, ad earum intelligentiam diligenter erudiunt. Jejunia temporibus, quae adventum & quadragesimam appellamus, diligenter observant; sacra solemnia, quibus utimur, summa cum religione & celebritate procurant. Eandem anni computationem cum die intercalari, qui quarto quoque anno inseri solet, quam observamus diligentissime retinent. Kalendis julii non Christiani tantum, sed indigenae a sacris

Cranganoris descriptio.

Indorum Christi. n. tus.

(h) Annal. 10. 14. ann. 1504. n. 23.

XLVI. Tonstram in crucis formam fecerunt sacerdotes.

Confessionis apud eos usus.

Festus dies Thome agi solitus etiam ab infidelibus.

Virginitas culta inter Indos.

Christiana nationis abhorrentes in Thome honorem diem festum agunt. Sunt apud illos & monachorum sodalitia, & virginum sacrarum coetus adibus semotis inclusi, ab omnibus illis pudicitia cum summo probitatis & abstinentiae & religionis studio conservatur. Sacerdotes uxores ducunt, prima tamen uxore mortua, est illis in posterum nuptiis omnibus interdictum. Matrimonium nisi aut viri aut uxoris morte dirimi nulla conditione licet. Hanc autem morum institutionem a tempore Apostoli Thome, qui primus eas nationes ad Christi notitiam instruxit, ad haec nostra tempora continuatam summo semper studio non solum in Cranganoris regione, sed in multis aliis, Christiani qui in India sedes

habent, summa semper religione & studio tenuerunt: corpus illius in urbe, quam Malilip appellat, quae ad regnum Narisinguae pertinet, sepultum est multis miraculis celebratum. Nonnulla ex his author affert, aliaque etiam addit Maffejus (a). Nunc ad Calecutiensem redeamus, non modo illius superbia in Cranganoris expugnatione obruta (b) est, verum principes Malabarico imperio obnoxii ab eo desciverunt, ex quibus Tanoris Rex Lusitanis foedere jungi expetiit. Illata praeterea Calecutienti Regi nova clades a Lupo Soario, qui Lusitaniam repetiturus, in Pananem urbem Malabaricam investus, septemdecim in illius portu infidelium, naves ultima decembris exussit.

Reliquiae D. Thome celebratae miraculis.

(a) Maff. in hist. Indic. Plures principes a Calecutiensi ad Lusit. desciverunt. (b) Id. ib.

I. Anno a partu Virginis millesimo quingentesimo quinto indictione VIII. cum Pontifex restituendi in pristinam amplitudinem ecclesiastici imperii cupidus, Maximilianum Romanorum, ac Ludovicum Gallorum Reges mutuo junctos foedere acrioribus studiis hortari pergeret, ut secum in Venetos ad repetenda Romanæ ecclesiæ, imperii, & Mediolanensis ducatus jura expeditionem conficerent, Veneti utrique Regi significarunt (a), eas urbes se non Romano Pontifici universique Cardinalium senatus omnino jura transfuderant, eripuisse; eas consuevisse Pontifices vicariis administrandas tradere: quamobrem postulare, ut eodem modo sibi de re Christiana optimemeritis permittantur: tum ad mitigandum officii, atque obsequiis Julium, a quo jam ante Foroliviensem arcem, quam auro occupare potuerant, recipi erant passi, plures illi urbes S. Angeli oppidum, portum Cæsenaensem, Meldulam, & nonnulla alia oppida post Alexandri obitum erepta restituerunt (b), honorificentissimamque legationem quam unquam antea, octo nimirum illustrium virorum, qui principis, senatus, ac populi nomine obedientiam ei rite deferrent decreverunt, rati pontificem de pristina in Arimino & Faventia repetendis acerbitate remissurum.

(a) Hieron. Rub. l. 8. Veneti nonnulla restituerunt Julio, alia retinent.

(b) Bonaccor. in diav. Guic. l. 6. Legatos decernunt ad Julium.

II. Nec Veneti modo, verum cæteri quoque Christiani principes publica officia summo Pontifici præstitere, reliquosque omnes transalpinos principes officiorum promptitudine atque alacritate vicit Henricus VII. Angliæ Rex, qui præstantissimi oratoribus Romam legatis, se Julii pariturum imperiis spondit (c), opeque suas omnes ac vires Anglicas humanissime Pontifici devovit: cujus eximia studia idem Pontifex magnis laudibus extulit (d).

(c) Lib. brev. pag. 256.

(d) Id. ib.

III. Nullius hominis querela aut detractio animum nostrum optimum in te immutare possit, nec illa, non modo dubitatio, sed ne minima quidem suspicio devotionis, obsequiantia, & obedientia filialis imminuta

majestatis tue erga nos & dictam sedem in mentem nostram caderet. Tu enim primus omnium catholicorum Regum & principum extra Italiam incolentium, quamvis in remotissimis agis, legationem solemnem cum plena obedientia & oblatione omnium rerum, virium, opum & facultatum tuarum, tuique regni inclyti ad nos misisti. Tu deinde omnibus in rebus mandatis nostris & sedis prædictæ obedientissimum te filium exhibuisti. Tu postremo, quod maximam laude dignum ducimus, Christianæ reipublicæ cura suscepta post æmulationem cum plerisque Regibus & principibus Christianis, ea de causa contraeam, nos quoque hortatus es ad excitandum ipsos principes Christianos ad mutuam pacem atque concordiam, ut illis, qui adhuc inter se dissident, conciliatis atque pacatis, valida expeditio in perfidos Turcas, aliosque salutaris crucis hostes decerni possit. Datum, &c. Affectus est sacro munere, nimirum ense sacra prece lustrato præterita natalitiorum Domini festa die, ut in fidei hostes forti manu illum distringeret; & Palæologus Constantini ducis frater a Turcis ejectus illi commendatus (e) est, eadem officia ab Alexandro Rege Polonia delata Pontifici ex literis inferius afferendis constat (f) [1].

Emmanuel quoque Lusitanæ Rex amplificata apud incognitas antea nationes fidei gloria præclarus in urbem misit, ut refert Oforius (g), Jacobum Soufam Portugalem episcopum, & Jacobum Pacificum virum juris civilis scientia & dicendi facultate non vulgari præditum, qui regio nomine Julio II. fidem obstringerent, peterentque, ut ad sustentandos maximos sumptus, qui in gerendo sacro in Mauritanos bello faciendi erant, ferret opem, muneraque ex divino Ecclesiæ thesauro depromeret. Quibus postulatis assensit Julius; extat namque pontificium diploma (h) de instauratis Emmanuelis rogatu sacris indulgentiarum præmiis, quibus jam ante Innocentius VIII. affererat erogatos stipem subsidiariam in bellum, quod Africae Joannes Lusitanæ Rex adversus barbaros inferre decreverat. Producendum illud e Vaticano regesto

(e) Lib. p. 326. (f) Lib. p. 308. IV.

(g) Ofor. l. 4.

(h) Lib. brev. per Sigism. secr.

NOTE [1] HAS pontificis literas ad Henricum Angliæ regem in codice Vaticano absque temporis adscriptione relatas & huc ab Annalista translatas ad superiorem annum pertinere suspicor. Missum enim ad Julium pontificem legatum Anglicum die XIX. aprilis anni superioris ad pontificem admissum in excerptis Burchardi ab Eccardo vulgatis legimus. Quæ ergo causa succurreret ut literæ pontificis ad regem Angliæ, in quibus legationem a se exceptam significat, integro ferme anno differrentur? Nonne aptius eodem anno quo obita legatio eodem & datas literas censuremus? MANSI

(a) Lib. bull. p. 283. V.

gesto (a) visum est, atque annalibus inferendum.

Ad futuram rei memoriam.

Sicut facti evidentia demonstrat, & jam toti Christiano orbi notissimum est; claræ memorie Portugallia Reges, qui pro tempore fuerunt, ex innata eorum erga Christianam religionem devotione, toto cordis affectu desiderantes, ut vere catholicos principes decet, fidem nostram augere, ac barbaras nationes & infideles ad fidem ipsam reducere, a magno tempore citra continue, non sine maximis laboribus, periculis, & impensis, ac etiam magnam subditorum suorum sanguinis effusione, in partibus Africae adversus ipsius Africa infideles bellum gesserunt, & jam, faciente Altissimo, quamplura civitates, terras, castra, ac loca munitissima in dicta Africa expugnarunt, & suæ dirioni subjecerunt, cum non parva gloria nominis eorum, & totius reipublicæ Christiana. Quæ omnia devotissime considerans charissimus in Christo filius noster Emmanuel ejusdem Portugallia, ac Algarbiorum modernus Rex illustris aliorum Regum prædictorum successor, eorum vestigia volans imitari, nec minus ipsius Christianæ religionis studiosus defensor & zelator, quam ipsi progenitores fuerunt, cum maximo animi fervore omnino decrevit, gratia sibi assistente divina, provinciam per ipsos progenitores jam ceptam proseguere, nec desistere, donec rem ad operatum finem perduceret; etiam proprium sanguinem suum effundendo, & se personaliter in ipsam Africam transferendo: quod jam facere tentasset, nisi seditiones aut dissensiones, aliæque plura discrimina, quæ humani generis hoste procurante in diversis mundi partibus post susceptum per eum dominium viguerunt, id prohibuissent. Unde nos attendentes quam sit dignum & quam laudabile, ac immortalali Deo acceptum, ac omnibus Christianis delibus proficuum, hujusmodi sanctissimum opus; quodque ad ipsius Africa expugnationem, & tantam fidei præfate exaltationem dicti Regis non superpetunt facultates, sed sit necesse tam ab ipsa Portugallia, quæ fortissima & devotissima existit, quam ab aliis fidelium nationibus propugnatores & bellatores, aliæque auxilia exquirere, ut Rex præfatus, faciente Altissimo suum pium & laudabile propositum hujusmodi ad effectum perducere valeat; Christianis delibus eorumdem invocato auxilio, quantum in nobis est operari volentes, auctoritate omnipotentis Dei, cujus vices, quamvis immeriti, gerimus in terris, universos Christianos, præsertim nationis ejusdem regni Portugallia, hortamur, rogamus, ac monemus, ut eidem Regi ad

Gesta a Regibus Lusitanis in Africa bella ingentia.

Redintegrata ab Emanuele Rege expeditio.

expugnationem ipsius Africa & illius conquestionem, & fidei præfate exaltationem cum bonis & personis suis, pro earum possibilitate viriliter & indefinenter assistant; ut illius exemplo, qui pro salutegregis dominici mortem non abiit, tollant in cordibus suis crucem suam, ut illi ex eisdem fidelibus, qui ad hoc idonei sunt, eundem Regem, immo verius Salvatorem nostrum præfatum sequantur, & pro illius nominis gloria, & infidelium prædictorum fidei hostium propugnacione, mortis periculo se exponere non timeant, memores verbi ejus, qui dixit, qui vult venire post me abneget semetipsum & tollat crucem suam, & sequatur me, pariter & confidentes in eo, qui dicit: Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi; & qui in una nocte per angelum suum centum octoginta quinque millia hominum (b) ex exercitu Sennacherib interemit, & qui alias ecclesiam suam in magnis periculis non dereliquit, nec permisit inimicos ejus de eorum imperio gloriari, receptura ipsa præmia felicitatis æternæ. Et ut fideles ipsi eidem Regi in prosecutione tam sancti operis propius assistere, & sibi possibilia auxilia exhibere studeant, quo exinde majora animarum suarum commoda cognoverint adipisci, & eis pro tam salubri bono portas paradisi ad perveniendam gloriam cum sanctis Apostolis & gloriosis martyribus reserari: universis fidelibus eisdem, qui ad bellandum contra eosdem infideles pro consecutione dictæ Africae in ejusdem Regis Africae exercitum in personis propriis contulerint, & per tempus, quod thesaurarii proventuum hujus sanctæ expeditionis, qui pro tempore fuerint deputati, ordinaverint, in illo permanserint, consisti de ipsius omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate, & verbi ejus, qui est via, veritas, & vita, ac nobis, qui in persona ejusdem beati Petri, cujus pares auctoritate, meritis licet imparibus, successores sumus, dixit: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis; & etiam de potestatis plenitudine, nobis cælitus tradita, plenariam omnium peccatorum suorum remissionem & indulgentiam, quales per prædecessores nostros Romanos Pontifices dari consueverunt proficiscentibus in subsidium terræ sanctæ, & quales in anno jubilee per eosdem prædecessores concessa fuit, concedimus pariter & donamus; ac eorumdem omnium quos in hac sancta expeditione proficisci contigerit, animas in sanctorum angelorum consortio in cælestibus regnis & æterna

Lusitani ad capefenda lancia arma sollicitati.

(b) 4. Reg. c. 19.

Sacra præmia iis proposita.

eterna felicitate permanens perpetuo de- cernimus collocandas; ita ut, si forsan designato tempore, non excepto ipsorum aliquo, postquam iter pro prosecutione tam sancti operis arripuerit, ex hac luce migrare contingat, indulgentiam hujusmodi omnino consequatur, &c. Afficit Pontifex pluribus sacris beneficiis illos, qui in ea expeditione vel arma fringerent, vel militibus opem & operam praeberent; episcopis vero promulgandae sacrae militiae provinciam dedit, vetuitque erogata a piis stipem, quae pro opum affluentia temperata est, in alios usus averti, sed tantum in Africano bello impendi iussit. Dat. Romae apud S. Petrum MDV. IV. id. Julii pontificatus nostri anno II.

VI. Transtulit idem Rex Emmanuel militiam Jesu Christi e castro Marini ad castrum Thomar, ut ex eo in Saracenorum fines facilius excurrere posset, & latius Christi imperium proferre: tum plures functiones ad honestandam eandem militiam, & provehendum divinum cultum edidit, quae a Julio II. auctoritate apostolica confirmatae fuere (a).

(a) L. II. bull. pag. 196.

Decreta a Pont. internum edita.

VII.

Ordinavit, nimirum Emmanuel Lusitaniae Rex, quod milites & praecipuos dictae militiae Jesu Christi, recitarent & dicerent officium B. Mariae virginis gloriosae juxta morem, quo melius scirent legere; & milites non scientes legere dicerent sexaginta vicibus orationem dominicam, & toties angelicam salutationem, decem videlicet pro matutinis & decem pro vespertis: pro singulis autem aliis horis, octo vicibus, & si possent, praemissas orationes horis debitis dicerent; & correctio mala recitationis dictarum orationum seu officii ejusdem B. Mariae virginis relinqueretur eorum confessoribus.

Edita etiam ab eodem plura alia decreta de expiandis sacra exomologesi noxis apud sacerdotem, & Eucharistia pie diebus solemnibus excipienda, de nuncupando militiae magistro fidei sacramento, de ciborum delectu & usu carnium tribus diebus in hebdomada permisso; ita tamen, ut iis diebus quinquies orationem dominicam & angelicam salutationem in honorem Jesu Christi ultra alia precum imperia repeterent; de magistro deligendo, tyronibus coopandis; tum etiam praerogativis, quibus olim Templarii tum Calatravae, Alcantarae, & Avis ordinis potirentur, militiam Jesu Christi decoravit: nec non de vestigialibus militi cuique attribuendis & templis reficiendis leges tulit. Circa sacram vero disciplinam; cum nonnulla noxae laethalis adjecta reli-

gione imperata reperisset, eam acerbiter temperavit, ne pietas peccati irritamentum & occasio fieret, peccati laethalis, nisi natura tale foret, religionem sustulit. His recentis Julius alias Emmanuelis Regis ejusdemque militiae principis functiones adiecit his verbis.

Nuper dictus Emmanuel Rex & administrator in praedicto conventu de Thomar, in capitulo generali super hoc celebrato, attendens quod sanctae & devotae orationes ad Deum illi sunt plurimum gratiae & acceptae, auctoritate administrationis hujusmodi sibi commissae diffinivit & ordinavit, quod die ac nocte divinum officium in dicto conventu per omnes & singulas personas regulares dicti conventus diceretur, & omnia fierent cum cura & magna & integra devotione, observando tam in dicendo hujusmodi officio, quam in alio obsequio, seu servitio domus dicti conventus antiquas constitutiones dicti ordinis seu militiae Jesu Christi, & in ipsa sua definitione seu constitutione contentas; districte praecipientes & mandantes tunc & pro tempore existenti priori dicti conventus, ne in divinis officiis celebrandis & eorum ceremoniis, ac consuetudinibus aliquid augerent aut minuerent quocumque tempore, exceptis illis diebus seu festis antiquo tempore in dicto conventu factis & fieri consueverit; sed in illis omnibus observarent usus & consuetudines antiquas conventus & ordinis praedictorum: & quod ultra praemissa sacerdotes non hebdomadarii, nec obligati ad missas conventuales semel in hebdomada celebrarent missam sub poena privationis vini, & fratres non presbyteri in nativitate domini nostri Jesu Christi & prima dominica quadragesimae & resurrectionis ejusdem domini nostri Jesu Christi, ac pentecostes, nec non assumptionis B. Mariae virginis, & omnium sanctorum festivitibus, eorum peccata confitentes, communionem devote suscipiant, dum missa conventualis celebratur, & jejunia ac silentium & omnes alias canonicas omnino observent, secundum consuetudines antiquas, & prout in regula disponitur & transgressores praedictorum puniantur asperere per priorem dicti conventus; & ut divina officia cum debita solemnitate celebrarentur. Etiam statuit & ordinavit & definivit, quod candelae, quae in altari ponerentur, essent longitudine trium palmorum, & illarum quaelibet pondere duarum librarum; & existentes juxta altare in candelabris essent palmorum quatuor, & illarum quaelibet librarum duarum cum dimidia, ac quod in candelabris magnis non existentibus apud altare essent torchiae quatuor librarum cum dimidia; &

VIII. Divinum officium repetendum a regularibus equitibus.

Statuta a lia pia Regis Emmanuelis.

quod

quod tam candelae quam torchiae essent de cera alba, & de eis curam haberet dictus prior. Et quia praefatus Rex administrator non reperit in definitionibus seu statutis dictae regulae sive militiae Jesu Christi quam obligationem habeat dictus prior circa celebrationem missarum, licet repererit ipsum in certis solemnitatibus missam celebrare consuevisse, idem Emmanuel Rex & administrator declarando statuit & ordinavit sive definivit, quod dictus prior teneveret suam hebdomadam pro celebratione missarum, sicut quilibet alius frater dicti conventus. Adduntur aliae functiones ejusdem Regis, quae miram illius pietatem religionemque redolent; quas Julius una cum superioribus apostolica auctoritate communiavit. Dat. Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MDV. id. Julii pontificatus nostri anno II.

IX. In Gallis Luvovicus Francorum Rex in lethalem morbum delapsus, mense martio sanitati restitutus est postquam, dimissa vitae spe Eucharistia recreatus fuisset, ut refert Bonaccursus (a). Meminit de his Ferronius (b), additque, medicos de regia salute adeo desperasse, ut Anna Regina mundum muliebrem, quem habebat pretiosissimum, in Britanniam mittere decreverit, qui tamen fuit intercepsum. Tum addit: Recreatus Rex paulisper flexit animum ad religionem, cujus maxime nos res adversae admonent; sacrique divini corporis mysteria sacrificiaque iterum jubente Pontifice, supplicationibus passim in tota Gallia decretis instaurari iussit.

(a) Bonaccursus in diavitiis. (b) Ferronius l. 4.

Ludovicus XII. divinitus laetatus.

X. (a) L. 99. bull. fecer. p. 219.

Extant ea de re Julii litterae, (c), quibus confirmatur ipsum nuncupato divino numini voto, vi sanctissimae Eucharistiae convalescere, & solemnes supplicationes instructo agmine religioso fieri iustae sunt, in quibus sacra circumferretur Eucharistia, indulgentiaque preces pro regia salute fundentibus propositae fuerunt: configuratum est his verbis id diploma. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDV. XIV. Kal. junii pontificatus nostri anno II.

XI. Cum emollitus religione Ludovici Regis animus videretur, illum Julius ad instaurandum Turcicum bellum adhortari enifus est, ac Georgium S. Sixti Cardinalem Rothomagensis, qui regiae Gallicae procuracionem gerebat, legatum apostolicum in Gallias creavit, ut sacram in impios Christianorum hostes expeditionem conficiendam curaret, hoc ad ipsum datum diplomate (d).

(d) L. 99. bull. fecer. p. 182.

Dilecto filio Georgio tit. S. Sixti presbytero Cardinali Rothomagensi in regno Franciae nostro & Apostolicae sedis legato.

Dudum cum immanissimus Turcarum tyrannus adversus dominicam crucem, in qua redempti sumus, sabana vexillum temere erigens, & effundendi sanguinis Christiani ardore astuans, validissimam classem maritimam, & maximum exercitum terrestrem ad expugnandum terras & dominia dilecti filii ducis Venetiarum instruxisset, diversasque invasiones fecisset, & multa animarum millia abduxisset, & in miserabilem servitutem reduxisset, villasque & loca plurima igne ferroque vastasset, ac tandem Neopacensem, Moronensem, & Coronensem civitates, aliisque oppida & loca maritima circumvicina violenter cepisset, validioremque denuo classem, majoremque exercitum terrestrem instrueret, ut omnes Christianorum portus & maritima loca occuparet, & formidandum esset, ne praefatus tyrannus victoriae superbia elatus, vidensque catholicos Reges & principes inter se dissidentes, & privatis commodis intentos, commune bonum negligere, majora & incomparabilia damna Christianis ipsis inferret, felicitis recordationis Alexander Papa VI. praedecessor noster ad hujusmodi necessitates explicandas ac Reges, principes, & potentes hujusmodi hortandos, requirendos, & monendos, ut semotis quibusvis dissidiis tanto furori & temeritati occurrerent, ac se ad reprimendum ipsorum perfidissimorum rabiem & elatos conatus accingerent, personaliter progredi non valens; & de circumspeditione tua eximia, singularique probitate & prudentia confisus quod charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Francorum Regem illustrem scires, velles, & posses jam satis pro sua regia magnanimitate, ac erga catholicam fidem devotione, more progenitorum suorum Franciae Regum promptum & ardentem ad tam sanctum opus inducere, & reipublicae Christianae rebus opportune consulere, de venerabilium fratrum suorum ejusdem S. R. E. Cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio, te in dicto regno per unum annum tanquam pacis angelum suo, & Romanae ecclesiae hujusmodi nominibus legatum de latere per quasdam litteras duxit creandum & constituendum: & deinde cum tu a dicto regno te absentasses, annum praedictum ad quatuor menses a fine illius computandos per alias suas litteras prorogavit, & successive litteras, & annum ac quatuor menses hujusmodi cum omnibus & singulis facultatibus, indulgentiis, & concessionibus tibi per eundem Alexandrum ratione hujusmodi legationis, & pro illius exercitio concessas, ac quibuscumque clausulis in eisdem litteris contentis ad alios duos annos a fine dictorum quatuor mensium com-

Plures urbes in Peloponneso receptae a Venetis.

Solicitati ab Alex. VI. Reges ut arma stringerent in Turcas.

Georgius Card. creatus legatus in Gallias.

XII. Confirmatus a Pio III. pro sacra expeditione promovenda.

computandos, quorum duorum annorum tempus nondum est elapsum, per alias suas literas etiam prorogavit, extendit, & ampliavit, prout in singulis ejusdem Alexandri, quarum tenores, clausulas, formas etiam presentibus pro sufficienter insertis & expressis haberi volumus, plenus continetur.

Cum autem, sicut accepimus, dicto Alexandro predecessore vita functo, felicitis recordationis Pius Papa III. etiam predecessor noster immediatus, eo in summi apostolatus apice succedente, & cura pervigili premissa omnia considerante, te, si supervivisset, in legatum predictum in animo suo creare [quod morte veniente adimplere nequivit] decrevisset: nos qui dicto Pio predecessore, prout Altissimo placuit, ab humanis exemplo ad hujusmodi apostolatus apicem divina favente clementia sumus assumpti, & non absque animi nostri displicentia & magna mentis amaritudine intelleximus, quod causantibus gueris, dissidentibus, & dissensionibus predictis inter Reges & principes Christiana religionis, procurante humani generis hoste, & permaxime inter presatum Ludovicum Francie Christianissimum, ac in Christo filium nostrum Ferdinandum Castellae & Legionis Reges, aliosque hinc inde adherentes urgentibus, dira guerrarum commotio quamplures civitates & provincias afflixerit; ex quo agrorum depopulationes, incendia, strages, devastaciones, aliaque quamplurima & innumerabilia damna successerunt; divisiones etiam, factiones, simulationes, atque rancores, & alia enormia, interque plurimos principes, barones, milites, vassallos, subditos, & incolas creverunt, & majora, & graviora pericula, scandala, & damna ex earumdem guerrarum ulteriori prosecutione proculdubio securarum non immerito oriri formidantur; per qua viribus eorumdem principum attenuatis debiliores Christianorum manus ad predictorum Turcarum immanissimorum impetus reprimendos & coercendos indubitanter assumuntur; ad premissa affectione cordiali intendentes, & prout pastoralis tenemur officio, super his opportune providere cupientes, habita super hoc cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, ad te, (pluribus interjectis verbis,) literarum scientia praeclaram, potentem opere pariter & sermone in magnis expertem & arduis negotiis longa experientia comprobaturam, ac eximia probitate & fidelitate consiliique maturitate & singulari doctrina eminentem, aliisque grandium virorum donis quibus personam tuam illarum largitor Altissimus insignivit direximus o-

Et a Julio II.

culos nostrae mentis, specialem in Domino fiduciam sumentes, quod ea, quae circumspeditioni tuae duxerimus committenda, ad omnipotentis Dei laudem nostrumque & Apostolicae sedis honorem, dignitatem & amplitudinem cura pervigili & exactissima diligentia adimplere curabis: de eorumdem fratrum nostrorum consilio legationem & facultates ac singulas literas per eundem Alexandrum super eisdem tibi concessas, usque ad complementum dictorum duorum annorum innovamus; necnon omnia & singula illarum vigore per te seu de mandato tuo gesta, facta, & concessa, & inde sequuta quaecumque, quatenus ius alicui quaesitum non tollant vel ledant, perpetuo approbamus & confirmamus, ac perpetua firmitatis robur obtinere debere, decernimus; & quoscumque etiam iuris & facti defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem supplementis, & nihilominus te in dicto regno Francie tanquam pacis Angelum, nostro & ipsius Romanae ecclesiae nominibus de eorumdem fratrum nostrorum post finitum terminum dictorum duorum annorum ad beneplacitum nostrum legatum a latere auctoritate apostolica praesata cum eisdem facultatibus, potestate, extensionibus & concessionibus, in omnibus & per omnia, quas praesatus Alexander predecessor noster in predictis suis literis & legatione tua praefata tibi concessit, tenore presentium creamus, & infra. Et ut fructus optati quos speramus succedant, eidem circumspeditioni tuae praesatum Ludovicum Regem omnesque alios & singulos principes, comites, barones & populos & communitates regni predicti, ut quieti, saluti, & tranquillitati suae, totiusque republicae Christianae intendant & adversus eundem nefandissimum Turcarum tyrannum pro defensione fidei orthodoxae ac pro salute patriae ac propria & aliorum Christianorum ruitione, proque tam communi & pernecessario bono se ardentem exponant, arma sumant, tyranni reprobos conatus reprimere studeant, etiam per viscera misericordiae Domini nostri Jesu Christi, ejusque sanctissimam passionem, ac sancti lavacri susceptionem excitandi, monendi & requirendi, & infra: nec non omnes & singulas dissensiones & differentias, quae expeditioni hujusmodi legationis tuae impedimentum asserre possent forsan subortas, & quae suboriri possent, audiendi, illasque decidendi, necnon contra omnes & singulos tam salutaris ordinis, conditionis & excellentiae, & quavis ecclesiastica vel mundana praesulgeant dignitate summarie sumpti, & de plano sine strepitu & figura iudicii solo facti veritate inspecta, etiam per sententias, censuras & poenas tam spirituales quam temporales procedendi, necnon om-

Iustus ut Gallorum arma in Turcas vertendu curet.

XIII.

(a) Burch. in diariis. (b) Jul. l. 19. bull. fecr. p. 137.

Pax inter Hisp. & Gall. san- cita.

(e) Bonaccur. in diariis. (d) L. 3. brev. p. 250. (f) Bonaccur. in diariis. Guic. l. 6. Mariana. l. 28. c. 14.

Quae leges consuetu- te.

omnia & singula ad praemissum & salutare negotium necessaria seu quomodolibet opportuna, etiamsi talia forent, quae mandatum exigerent magis speciale & in generali commissione non caderent, gerendi, disponendi, exercendi, faciendi, ordinandi, mandandi & exequendi; nec non contraditores quoslibet & rebelles etiam per easdem sententias, censuras & poenas, ac alia opportuna iuris remedia exceptione postposita compescendi, & si opus fuerit auxilium brachii secularis invocandi, plenam & liberam, ac omnimodam tenore presentium licentiam, auctoritatem & facultatem elargimur, &c. Data illi imperia, ut Gallorum Regem ac proceres ad sacram expeditionem in Turcas conficiendam impellat. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDV. pridie non. decembris pontificatus nostri anno 3.

Male gestam Gallicanum legationem a Georgio Cardinale, atque omnes obventiones, quae ex sacerdotiis pontificiae curiae inferenda erant, ad ipsum averfas fuisse queritur Burchardus (a): immo, quod Gallicana legatione non contentus, ad deturbandum ipsum Julium pontificatum, ut illum invaderet, aspirasset. Consequere ita sensum belli sacri consilia, cum Gallorum Rex relictis pio ardore ad priores curas rediret. Antequam vero implicaretur morbo Ludovicus, ariste, ipsum studio recipienda Neapolis, augendique ultra aegre imperii, refert Ferronius; induciasque anno superiori patras violatas indicat: infestasse nimirum Ferdinandum Narbonensem Galliam, sed nullo a Gallo Rege Tremolio duce cessasse; Gonfaluvm praeterea submissis subsidiarias copias Pisani, atque de Gallis Mediolanensi principatu pellendis plura agitasse consilia narrat Bonaccursus (c). Interea pontifex apostolicas curas intendit (d), ut pax inter eos Reges redintegraretur, quae tandem feliciter affinitate confirmata est iis praecipuis legibus (e), ut Ferdinandus Ludovici sororis filiam, eamque Fuxenlis comitis sororem secum in matrimonio jungeret; in quam regni Neapolitani iura controversa Francus transfudit, hac addita pacto, ut si Ludovicus nullis susceptis liberis obiret, Ferdinandus dotalitiis iuribus potiretur: sin ipse prior nulla suscepta prole ex nova conjugate decederet, Neapolis ad Gallicam coronam revocaretur. Praeterea conventum, ut Fuxenlis comes pulso Alebretenis in Navarra regnum Gallicae & Hispaniae armis induceretur: tum auxilium armorum mutuum foedus initum, quo Pontifex contententibus Regum vo-

tis comprehensus est. Afferuit sibi ex eo foedere Neapolitanum regnum Ferdinandus Rex; ac licet nullam prolem e conjugate susceperit, regnum ad Gallos non devenit. De perfolato autem a Ferdinando censu Pontifici pro Neapolitano regno meminit Paris de Grassis in diariis, qui hanc orationem ab Hispano habitam affert (f).

Oratio habita per oratorem Regis Neapolitani super oblatione annui census.

Beatissime pater & sanctissime domine. Serenissimus, potentissimus, atque invictissimus princeps & dominus dominus Ferdinandus Dei gratia Aragoniae, utriusque Siciliae circa utraque pharum ac Jerusalem Rex catholicus, sanctitatis vestrae & sanctae Romanae ecclesiae & devotissimus filius & dominus meus, dictique regni Siciliae circa pharum verus & legitimus Rex & pacificus possessor, cupiens reddere quae sunt Deo, mittit sanctitati vestrae hunc equum album decenter ornatum, & census eidem sanctitati vestrae & sanctae Romanae ecclesiae pro dicto regno, Sicilia circa pharum hoc anno debitum; & supplicat, ut quemadmodum predecessores sanctitatis vestrae a suis in eodem regno predecessoribus & ab ipso receperunt, & eadem sanctitatis vestrae a sua catholica maiestate alio pro annis singulis transactis recepit; ita hunc quoque lato paternoque animo admittere & recipere dignetur. Ego vero Franciscus de Rojas orator & procurator praedictae catholicae maiestatis, ejus nomine, summa cum recognitionis observantia sanctitati vestrae illum reddo, ejusdem etiam regiam potentiam omnem, sicut per Dei gratiam amplissima est, ipsaque regna & dominia, & praesertim praedictum Siciliae circa pharum, quod ab eisdem sanctitate vestra & sanctae Romanae ecclesiae, recognoscit, earumdem conservationi, ampliationi, & commodis libentissime offert. Denique vos omnes & singulos reverendos protonotarios & circumspectos notarios praenotariis, caeteros viros reverendos patres dominos oratores, archiepiscopos, episcopos, & alios venerandos viros, qui hic circumstantis, pro testibus cum bona gratia, sanctissimi domini nostri rogo; ut de praesentatione equi & census solutione his, quibus interfuitis, ad praedictae catholicae maiestatis nequaquam cautelam, unum vel plura, publicum vel publicum instrumentum seu instrumentum, ad consilium sapientum plenam fidem facientia, non mutata veritatis substantia, mihi roganti ad perpetuam rei memoriam faciatis.

De inita concordia inter Reges certior factus Julius hisce literis Ferdinando gratulatus. M m m tu-

XIV.

(f) Paris. Graf. diariis. crim. ro. l. p. 407.

Census a Ferd. pro regno Neap. Pontifici perfolutus.

XV.

tulatus, eumque adhortatus est, ut non modo Philippum generum, sed etiam illius patrem Maximilianum Cæsarem, qua par esset benevolentia complecteretur; ad quem alendum amorem; tum ad Africanam expeditionem feliciter conficiendam apostolica studia se interpositurum spondit (a).

(a) L. 1. brev. p. 437. & l. 6. p. 5.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Regi Catholico.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Literas tue catholice majestatis, quas nobis nuper dilectus filius nobilis vir Franciscus de Rojas miles orator tuus reddidit, avidissime legimus, & sæpe in manus receptas in concistorio nostro fecimus recitari: rem enim nobis optatissimam & jucundissimam nuntiabant, majestatem scilicet tuam cum charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Rege Christianissimo perpetuam pacem fecisse affinitatis vinculo glutinatam: quid enim nobis aut gratius aut jucundius potuit nuntiari, quam pax ea, a qua non solum Christianissimorum catholicorumque regnorum securitas & tranquillitas, sed & sanctæ Romanæ ecclesiæ & totius reipublicæ Christianæ incolumitas, dignitas, & salus dependent? vobis enim bene consentientibus, & mutua indissolubilique pace ligatis, nec vestra inclyra regna jacturam, nec ipsa sancta Romana ecclesia dolorem, nec populus Christianus vim ullam ab hostibus fidei orthodoxæ timere poterit: qua omnia tua majestas pietissime & sapientissime cogitans, paterna verba nostra ad hanc pacem te exhortantia non accepit in vanum, sed in aures corque demisit, planeque declaravit, se & hujus sanctæ sedis observantissimum filium, & publice utilitatis propagandique nominis Christiani studiosissimum esse. Auxit etiam gaudium nostrum, quod postmodum ab oratore ipso accepimus; quod eadem tua majestas natam Joannam & Philippum generum suum Reginam & Regem catholicos charissimos in Christo filios nostros ita sibi reconciliavit, ita paterna benignitate complexa est, ut illi te amantissimo & indulgentissimo patre, tu illis obsequentissimis filiis sis usus: ac proinde omnis dissidii suspicione extincta, & ab omni perturbatione securus, tota mente totisque viribus bello contra infideles Afros nuper a te fidelissime cæpto incumbere possit. Complectendus etiam erit in hac parte charissimus in Christo filius noster Maximilianus Rex Romanorum illustris, qui & ipse necessitudine tibi devinctus est, proque auctoritate & viribus suis magnis in communem utilitatem conferre plurimum poterit, & de reipublica Christiana bene mereri cupit, prout nobis sæpe per oratores

Gratulatur Pont. Ferdinando de pace inita.

Deque sopitis discordiis cum Regibus Castellæ.

& literas declaravit. Itaque sapientiam & pietatem tuam in hac re plurimum laudantes, pacis & reconciliationis tam sanctæ ac necessaria nos custodes conservatoresque pollicemur, & in proseguendo conficiendoque bello Africano tue majestati omnibus rebus, quæ per nos & hanc sanctam sedem fieri poterunt, assuturos spondemus. Super his latius ad majestatem tuam scribet idem orator, qui de pace prædicta vigore literarum tuarum multa nobiscum locutus est. Dat. Romæ apud S. Petrum die 11. decembris pontificatus nostri anno III.

Promissa pro Africano bello auxilia.

XVI.

Domesticarum disensionum metu solutus Ferdinandus arma, hortatu Ximenii archiepiscopi Toletani amplificandæ religionis cupidissimi, adversus Afros vertit; qua expeditione Mazalquivirum, sive Portus magnus in Africa Saracenis ereptus, ad circumferendam latius Christiana signa maxime opportunus; de quo tradit hæc Joannes Mariana (b): Non debebat a catholici Regis latere Toletanus aristes, ejus dignitatis in omnibus controversiis acerrimus fautor, & infra: Regi crebris sermonibus, etiam tum superstitæ Regina, suadere institit, ut confecto Neapolitano bello, in Africam arma verteret majori gloria, minori invidia, neque contemnendo fructu. Et infra: Placuit classe Mazalquivirum invadere [ea voce Arabice portus magnus significatur] quo nomine a Ptolomeo olim quoque vocatus est, Orano urbi vicinus ex adverso America, aliquanta tamen ad orientem inclinazione instructa classe, in qua sex triremes: majora alia minoraque navigia multo plura numerabantur: quinque militum millia. Diegus Fernandus Corduba regie aulicorum cohorti præfectus delectusque ejus expeditionis dux, ad quem summa imperii rediret Raymundo Cardonio rei maritimæ cura demandata. Rebus omnibus comparatis e Malacensi littore solvit ad IV. kal. septembris dubio cælo. Profectos adverse tempestates coegerunt ad Almeriam subsistere aliquot dies, ita ex eo portu sublatiis denuo velis idoneis tempestatibus, classem incolumentem ad tertium idus ejus mensis Mazalquivirum intulerunt, tamen in aditu portus propugnaculum erat ex disciplina militari prudenter edificatum multis horridum tormentis. Exponere in terram milites difficile erat ad vada cæca & mœandros, quibus litus impeditur: tempus adversum accedebat: marini fluctus inflari: ad hæc centum & quinquaginta Mauri equites, pedites tria millia prohibere descensum parati: virtuti impedimenta cesserunt. Alacres nostri mutua adhortatione in terram defilierunt primus Petrus Lu-

(b) Marian. l. 28. c. 15.

Immissa classis in Africam.

Mazalquivirum expugnatum.

Lupus Zagalius præcipua audacia miles secuti ejus exemplo cæteri. Conferta pugna hostes Oranum reicere; quadringenti milites prædarii in Mazalquiviri arce relicti, occiso tormenti icu præfecto & plebisque arcis tormentis nostrorum globis disturbatis, atque diffractis, die tertio promembris supinas manus tendentes veniam orarunt, iram in contumaces verterent, supplicibus & se dodontibus parcerent. In quo duo commodissime accidisse notabant; nostrorum enim a Madaca discessu cognito ingens Maurorum multitudo in armis ad litrus concurrerat exsensionem prohibitori, sed exiguo comœatu, & quoniam ex mora suspicabantur alio hostes divertisse, post octo dies diversi domos rediere; sic navigationis tarditas commode accidit. Neque minus salutaris deditiois factæ celeritas extitit, utloqui Mauri ingenti numero accurrentes auxilio, seque in armis per vicinam montium juga osentantes multo diffiditorem expugnationem reddidissent, nisi ipso die arcem prædarii dedidissent. Eumvero quibus Deus favet, hos sublevat, excæcat adversarios; sed ad Orani tamen copias ii Mauri adjuncti in aciem prodierunt, quasi pugnandi voluntate, nostris tamen obviam progressis totius certaminis sortem subire detrectarunt.

Contra Mauros in Christianos. Detrectatum a Mauris certamen.

XVII.

Proximo autem anno certior factus Pontifex de Mazalquiviri expugnatione Ferdinandum partam victoriam gratulatus est, atque ad eam perfectendam, Africamque Christo subiciendam hortatus est; pro sustentandis vero bellicis sumptibus clero decimas imperavit (a).

(a) L. 22. de ult. p. 97.

Ad futuram rememorationem. Cum Ferdinandus & charissimus in Christo filius noster Philippus, ac charissima in Christo filia nostra Joana Castella, Legionis, Sicilia, & Granatæ Reges & principes illustres, qui & si nunc in summa pace nullo metu pelente quiescere possent, tamen quia non solum sibi, sed in primis redemptori nostro Jesu Christo, cujus auxilium in iis omnibus implorant, & implorare non cessant, & ad quem accepta bona sapientissime referunt, Christianæ reipublicæ defensionem & augmentum se natos putant Africam Christiano nomini & cultui sua sponte, & nostro hortatu, reddere parant, jamque faciente, cujus causa agitur, Deo, portum Mazalquiviri & opidum manitissimum, cujus commoditate perfidi Agareni cum piraticis Myoparonibus littora etiam Italia infestare, & Christi cultores vel vexare, vel in servitutem ducere soliti erant, ipsi Agareni, quantum in eis erat, prohibentibus ceperunt, & nunc magnam classem instruant, maximumque numerum pedum atque equitum arm.

Solcepta a Ferdinando expeditione Africana.

Portus manitissimus Africæ ereptus.

ment, ut belli iustissimi reliquias profequantur, nulli labori, dispendio, seu periculo parcentes: nos eisdem Ferdinandum, cui sanctæ memoriæ Sixtus IV. noster secundum carnem patruus primo, & deinde pie memoriæ Innocentius VIII. ac postmodum Alexander VI. Romani Pontifices prædecessores nostri, & pro bello Granatæ & provincie Africanos & Agarenos expugnandi jam cæpta minime abjicienda decimas concesserunt, ac Philippum & Joannam Reges omnibus laudibus dignos auxiliis opportunis prosequi cupientes, ne defectu temporalium facultatum aut a tam sancta expeditione desistere, aut [quod absit] hostes superare non possint, sed potius bellum cæptum facilius cum exaltatione fidei orthodoxæ conficiant, totamque Africam, inquam etiam sanctorum Apostolorum sonus exiit, ad veram religionem Deo favente reducant. Videntes aperte etiam, quam sit dignum, & quam laudabile ac Deo immortali acceptum & omnibus Christianis commune bonum hujusmodi sanctissimum opus, ac propterea volentes præfatos Reges, & Joannem Reginam, quoad possumus, prout semper ab intimis desideravimus, in ipso sancto proposito & hujusmodi communi bono omnibus viis atque remediis opportunis conforere, & nedum de nostris & sanctæ Romanæ ecclesiæ facultatibus, sed etiam proprium, si necesse fuerit, sanguinem effundendo, iuvare, & exemplo illius, qui pro salute gregis dominici mortem subire non abnuvit, & cujus auxilio non dubitamus, provinciam hujusmodi felicissimum exitum, prout jam optima principia indicant, consecuturos, & tandem præfatos Reges & Joannam Reginam & Christi cultores de hujusmodi spurcissimis Saracenis, qui tot opprobria fidei nostræ & Christianæ religioni continue inferre non cessant, triumphaturos, &c. Imperat decimas sacerdotibus Hispanis, quæ in sumptus sacri in Afros belli tantummodo convertantur. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDV. IX. kalend. aprilis pontificatus nostri anno XII.

XVIII.

Dum ea gerebantur, concussa est Germania civilibus bellis, avitumque principatum Bavariæ duces evastarunt: cumque Albertus & Wolfgangus adversus Rupertum vim cæsaream operi legesque implorassent, & ejusmodi bella aspera, æquitate dirimere Maximilianus moliretur, armisque perduellem Rupertum leges & jura aspernantem frangeret, ille odio iraque effleratus e Bohemia auxiliarem exercitum excivit, in quem magna hæreticorum colluvies confluit; adeo ut superiori Germaniæ ea hostili irruptione

favæ ac miserandæ clades illatæ sint, & sacra profanata ab hostibus religionis fuerint: cumque Cæsar apostolicam ope- nam imploraret, Julius censurarum pœ- nas perduellibus arma in eum ferentibus intentavit. (a)

(b) Lib. bull. 80. p. 193.

XIX.

Dilecto filio Mariano de Bartholinis capellano nostro, & in partibus Germaniæ pro nobis & Apostolica sede nuntio.

Sicut charissimus in Christo filius noster Maximilianus Romanorum Rex illustris, nobis per venerabilem fratrem nostrum Ludovicum episcopum Aquensem, suum apud nos & sedem Apostolicam oratorem, destinatum, exponi fecit: cum post obitum quondam Georgii Bavariæ ducis inter dilectos filios nobiles viros Albertum & Wolfgangum fratres comites palatinos Rheni, Bavariæ ducis, ipsius Maximiliani Regis cognatos & consanguineos ex una, & quondam Rupertum dum viveret, dilecti filii nobilis viri Philippi senioris etiam comitis Palatini Rheni, sacri Romani imperii electoris natum, & præfati Georgii ducis generum ex altera partibus, super principatibus, dominiis, terris, hereditate, & bonis per ipsum Georgium, qui sine filijs masculis legitimis decessit, controversia exorta fuisset, Alberto & Wolfgango fratribus prædictis principatus, dominia, terras, hereditatem & bona hujusmodi ad se tamquam proximiores agnatos & heredes collaterales dicti Georgii, Ruperto vero præfato se ex persona quondam Elizabethæ tam uxoris suæ, & dicti Georgii ducis natæ, heredem proximiorum in principatibus, dominiis, terris, hereditate, & bonis prædictis existere, & illa ad se pertinere asserentibus: ipse Maximilianus Rex perpendens hujusmodi controversiam graves dissensiones inter principatus Germaniæ parituram esse, nisi illi obviaretur, omnia media & remedia, quæ potuit, adhibuit, ut pax & concordia inter dictas partes componeretur. Quibus mediis cum dictus Rupertus non acquiesceret, immo illa contempserit, ipse Maximilianus Rex, sibi & suis adherentibus sub pœnis gravissimis mandavit, ne aliquid per violentiam attentarent, sed prout juris esset experirentur; & quamvis ipse Rupertus ad hoc per ejus literas suo sigillo munitas provincialibus, & subditis ducatus Bavariæ se obligasset, ipse Maximilianus Rex pro majori rerum tranquillitate dominia & subditos præfati quondam Georgii ducis sub sua & ejusdem Romani imperii salva guardia, tutela, & protectione suscepisset, donec res medio justitiæ finem acciperet, ac nonnullos gubernatores ex omnibus statibus prædictis, & alios providos & circumspectos viros deputari concessisset,

Ingentia bella inter Bavaros & Palatinos.

Maximilianus conciliatis sedandis.

adjunxissetque illis nonnullos milites & stipendiarios suos, suo & ejusdem Romani imperii nomine usque ad decisionem litis, & postmodum utramque partem etiam quoad ipsam Elizabethæ judicialiter in civitate Augustensi citari fecit, & convocatis iudicibus regis sui consistorii, & nonnullis aliis principibus, comitibus, & baronibus ex omni parte prudentibus & expertis; cum præfatus Rupertus contumaciter parere contemnens violenta & armata manu contra ejus promissionem & obligationem, salvamguardiam, & tutelam hujusmodi, ac fidem datam nequiter frangendo, nonnulla oppida in quibus gubernatores & stipendiarii inde expellendo, & aliquos ex eis graviter offendendo: dictus Maximilianus Rex iterum adhibito consilio principum, iudicum, & virorum peritorum, iuxta imperiales constitutiones contra præfatum Rupertum in causa possessorii procedens, ejusdem Ruperti, contumacia, illius presentiam repræsentante, definitivam, per quam Albertum & Wolfgangum prædictos in corporalem possessionem statuum, principatum, dominiorum, terrarum, & bonorum prædictorum induci mandavit, pro eisdem Alberto & Wolfgango, & contra præfatum Rupertum sententiam, que in rem transitiva iudicata, promulgavit, literis executorialibus desuper decrevit & concessit.

Rupertus dux Maximiliano obstitit.

In eundem pro Alberto & Wolfgango lata sententia.

XX.

Et cum dictus Rupertus non solum dictæ sententiæ non acquiesceret, sed etiam continuis incurSIONIBUS, & multorum eadem omnia perturbare attentaret, & niteretur, præfatus Maximilianus Rex legitimo etiam super hoc habito processu, & maturo consilio cum principibus & aliis consistorii sui iudicibus & probis viris, eundem Rupertum illiusque complices, auxiliatores, & adherentes, imperiali & ejusdem Romani imperii banno subiecit; concedendo eorum bona illa occupantibus, ita ut in persona & rebus impune offendi possent: & deinde, cum dictus Robertus adhuc ab hujusmodi perturbationibus non cessaret, ipse Maximilianus Rex cum principibus, & militibus, ac fidelibus suis coadunato exercitu adversus dictum Rupertum & ejus complices, ne etiam aliquid deterius contra præfatum Romanum imperium moliretur, seu attentaretur, insurrexit. Sed adhuc tunc pertinaciter idem Rupertus contra præfatum Regem resistens, Bohemos in magna multitudine, inter quos plures heretici esse dicebantur, ac etiam nonnullos alios contra præfatum sacrum Romanum imperium concitavit, a quibus ipsum Romanum imperium gravia damna & perturbationes sustinuit. Quo sicut Domino placuit, ac paulo post eum dicta Elizabethæ

Immissus in eundem exercitus.

Bohemi a Ruperto concitati in Cæsarum.

ejus

eius uxore defunctis, nonnulli capitanei & alii adherentes post obitum tam præfati Ruperti, quam ejus uxoris curam belli & adhesionis hujusmodi, nec non rebellionis contra præfatum Romanum imperium sustinere non formidarunt, & impediunt quominus sententiæ prædictæ contra præfatum Rupertum & ejus complices & adherentes respectivo debite executioni demandetur; ac etiam hujusmodi rebellionem contra dictum Romanum imperium nomine, ut asserunt, dictæ quondam Elizabethæ ac dicti Ruperti filiorum pupillorum relictorum temeritate propria dictorum Bohemorum, & aliorum eorum adherentium auxilio adiuti continuare, ac eidem Romano imperio multa & gravia damna inferre, & omnia, quæ possunt, igne & ferro devastare non cessant: quapropter præfatus Ludovicus episcopus nomine præfati Maximiliani Regis in nostro sacro consistorio secreto a nobis petiit, ut sibi auxilio brachii spiritualis pro executione dictæ sententiæ debito adesse dignemur.

Graviora ab his mala illata.

Postulatum a Cæsare auxilium spirituale.

Nos igitur habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, volentes, quantum cum Deo possumus, pro quiete & tranquillitate ejusdem Romani imperii provisiones adhibere; consideratione etiam præfati Maximiliani Regis, propter sinceram ejus fidei constantiam, quam erga nos & hanc sanctam sedem Apostolicam genere comprobatur, de eorundem fratrum consilio, discretioni tuæ per presentes committimus & mandamus, quatenus deputato prius per te loco tuto, in quo presentium & tibi commissorum adimpletione te constituas, in executionem sententiæ prædictæ per præfatum Maximilianum Regem, ut præfertur, a te, si eam iuxta constitutiones & consuetudines regales & imperiales iuste latam esse inveneris, omnes & singulos capitaneos, qui post obitum Ruperti, & ejus uxoris prædictorum, onus belli per Rupertum inchoati & etiam per ejus uxorem continuati susceperint, omnesque alios & singulos eis in præmissis adherentes cuiuscumque dignitatis, excellentiæ, seu præminentia existentes, quacumque dignitate etiam ducali præfulgeant, ex parte nostra, etiam per edicta publica locis publicis assignanda, de quibus sit verisimilis conjectura, quod hujusmodi monitio ad ipsorum notitiam possit pervenire, auctoritate nostra moneas, eisque districte præcipiendo mandes, quatenus infra aliquem competentem terminum, quem eis & cuilibet eorum tam in genere quam in specie, & nominatim duxeris præfigendum, dictæ sententiæ per dictum Maximilianum Re-

Data a Pont. imperia contra perduelles.

gem super præmissis contra præfatos Rupertum & illius uxorem & filios illatæ & promulgatæ, prout ad eos & eorum quemlibet pertinet, cum effectu pareant, & illius executionem iuxta illius tenorem fieri permittant, & ab hujusmodi pertinacia & rebellionem & obstinatione, dictique belli ulteriori prosecutione, ac præfatorum Bohemorum & aliorum ejusdem Romani imperii rebellionum conductione & adhesionem, sub excommunicationis & anathematis lætæ sententiæ, ac privationis omnium principatum, dominiorum, feudorum, quæ ab ipso Romano imperio, aut alias a quocumque alio obrinenda, pœnis, quas eo ipso, si monitioni & mandato tuis hujusmodi faciendis cum effectu non paruerint, incurrant. Etsi [quod absit] præfati sic moniti, hujusmodi monitioni & mandato contumaciter parere contempserint, lapsa termino hujusmodi præfatos sic monitos, & quemlibet eorum sic excommunicatos & anathematizatos, privatos & inhabiles per te, vel alium, seu alios tam in genere, quam prout tibi visum videbitur & visum fuerit, in specie & nominatim publice denunties, & facias ab aliis publice denunciari; ac loca, ad quæ eos sic excommunicatos & anathematizatos declinare contigerit, & in quibus scienter recepti, & illis stare permitti fuerint, ecclesiastico interdicto subicias, faciasque illud, quando ibidem steterint, etiam per triduum post eorum inde recessum firmiter observari, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno MDIV. iv. id. Januarii pontificatus nostri anno 11.

Intentata iisdem censuræ.

In Treverensi archiepiscopatu cum exortæ essent graviores lites inter Jacobum archiepiscopum, & canonicorum Treverensium collegium, quod vetere instituto spreto nova sacramenta a designato archiepiscopo extorquerentur; consultus de his Pontifex nuncupata præter morem sacramenta rescidit, formamque jurisjurandi ab archiepiscopis præstandi hęc conceptam verbis tradidit (a).

XXI. Treveris inter episcop. & canonicos nata dissidia.

Julius, &c. Forma juramenti præstandi sequitur & est talis: Ego N. . . & archiepiscopus Treverensis, seu in archiepiscopum Treverensem electus, iuro, quod ab hac hora in antea fidelis ero ecclesiæ Treverensi: libertates, consuetudines, ordinationes, & statuta ejusdem ecclesiæ & capituli servabo pro posse & defendam bona fide, quatenus sint honesta & juri consona. Non privabo ipsum capitulum curibus, decimis, bonis, & rebus pensionibus nuncupatis, ac bonis, quas & quæ tenent hactenus, & tenebunt in futurum, ac eorum fructus, obventiones, & emolumenta non auferam, etiam per modum arrenda-

(a) L. 9. bull. 9. p. 29.

XXII. Sacramenti formula concepta a Treverensi archiepiscopo.

210

tionis vel conditionis emphiteoticae, per me aut officiales meos quocumque colore vel ingenio, nisi de expresso consensu capituli supradicti. Non privabo prelatos aut personas capitulares ecclesie predictae dignitatibus, prebendis, beneficiis, & pensionibus quos, quas, & quae in ecclesia Treverensi obtinent de presenti, vel obtinebunt in futurum, quocumque quaesito colore; nisi excessus per aliquem commissus per me, & capitulum predictum in loco capitulari congregatos declararetur talis, qui ipso iure induceret poenam privationis. Prelatos & canonicos capitulares dictae ecclesiae in suis dignitatibus & prebendis, eorum emolumentis & fructibus, pensionibus, curti- bus, villis, iuribus, privilegiis, & libertatibus, & consuetudinibus, quae habent & tenent, seu habituri sunt in quibuscumque locis in eorundem & earundem possessione, seu iuris retentione & pacifica frui- tione manutenebo, & defendam pro posse contra omnem hominem cuiuscumque sta- tus, aut conditionis existat, eos molestare & impedire, aut eis illa subtrahere & deimere volentem. Et eandem defensionem faciam contra quoscumque rapientes & de- pradantes homines, villas, res & bona capituli supradicti; ita quod quam cito re- quisitus fuero per capitulum ipsum, aut maiorem illius partem, causam mihi as- sumam & defendam omnibus viribus pro posse meo. Non faciam aliquam mutatio- nem, aut infractionem de antiquis consue- tudinibus ecclesiae & capituli predictorum, de residentia personarum capituli, & de pensionibus capitulariter aliter distribuendis, & de licentia danda ad ordines sacros recipiendos canonicis non capitularibus, nisi prout hactenus est observatum; sed de- fendam bona fide quatenus dictae consuetu- dines iuri consonae sint & honestae. Faciam quod omnes burgravii, cellerarii, aut of- ficiarii ecclesiae predictae jurabunt legaliter & bene officia sua & custodias exercere, ac clericos & ecclesiasticas personas civita- tis & dioecesis Treverensis, & maxime prelatos & canonicos ecclesiae Treverensis cum eorum bonis & rebus & praesertim in districtu sui officii, defendere, protegere, & manutenebo, ut ipsos in suis iuribus & privilegiis ac immunitatibus fovere & con- servare: quodque post obitum meum, & si [quod absit] aut capi aut incarcerari contigerit, quod ex tunc decano & capitu- lo ipsius ecclesiae Treverensis parebunt, & obediant in omnibus & per omnia, & non alteri personae, & quamprimum tunc re- quisiti fuerunt, predictum capitulum, vel eius maiorem partem castra, oppida, & ter- ras libere resignabunt, ad manus eiusdem capituli usque ad liberationem nostram,

vel novi archiepiscopi per capitulum vel maiorem partem eiusdem, electionem seu receptionem: super quibus ipsi officii pro tempore recepti in praestatione dicti iura- menti literas suis sigillis sigillatas ipsi ca- pitulo & archiepiscopo duplicatas dare te- nebuntur in meliori forma. Defendam & protegam collegia & monasteria, ecclesias & clericum civitatis & dioecesis mearum cum omnibus villis, rebus & bonis suis quibuscumque, &c. Additae sunt plures aliae leges, quas brevitatibus gratia prae- mittimus. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDV. 14. non. augusti pontificatus nostri anno 11.

Delata etiam controversia apud sedem Apostolicam de reliquiis S. Annae B. Vir- ginis matris, cujus sacrum caput ex ec- clesia S. Stephani Moguntinae dioeceseos furtim sublatum fuerat, atque in oppidum Durense translatum; ubi maxima bene- ficia coelestibus illustrata prodigiis, civi- bus illam religionis causa magna frequen- tia aduentibus concessa fuerant: secutus divinam sententiam Julius sacrum pignus oppido Durense adjudicavit, in quo ejus- dem S. Annae gloria, ut dicebamus, in- gentibus miraculis efflorescebat (a) edito diplomate, cujus potioem partem afferimus.

Ad perpetuam rei memoriam. Attendentes quod corpora & reliquiae sanctorum iuxta dispositionem divinam sa- pissime de locis ad loca transportata fue- runt, & Romanus Pontifex pro eius arbi- trario illa de loco ad locum transferre & col- locare, seu transferri facere potest, prout pro fidei devotione, ac populorum pia af- fectione & frequentia de maiori Christia- nae religionis cultu expedire conspiciat; ac fidedignorum & multorum habet relatio- nem caput predictum, (nimirum S. Annae,) licet in dicta ecclesia S. Stephani multis annis conservatum fuisset, tamen miracu- lis non claruit, quia forsitan inibi minus honorifice, & ea, qua decuit devotione non habebatur; ac quam primum ad dictam parochialem ecclesiam delatum fuit, ma- gnus populi concursus non sine divina in- spiratione, ut pie creditur, fuit & est ad illud venerandum; quodque propter ma- gnam devotionem populi, non sine scanda- lo ab eadem parochiali ecclesia, in qua di- vinitus postremo collocatum fuisse censum- dum est, amoveri non possit, ac cupientes quantum possumus, scandalis ne eveniant obviare, devotionemque populi conservare & augete; considerantes quoque, quod ipse reliquiae ex sui natura in nullius bo- nis existunt: motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatae petitionis instan- tiam, sed de nostra mera deliberatione, &

XXIII.

(a) Lib. bull. fec. p. 154.

Ob mira- culorum multitu- dinem sancitum ut in Du- rensi ec- clesia ser- vetur.

ex certa scientia, nec non consideratione charissimi in Christo filii nostri Maximilia- ni Romanorum Regis illustris; sub cuius imperio dictum oppidum Durense situm est, & qui alias nobis super hoc instanter scripsit, & infra: statumus, decernimus, & declaramus, ac volumus dictum caput S. Annae in praefata parochiali ecclesia di- cti oppidi Durenensis de cetero, ut inceptum est, honorifice perpetuo conservari, & nul- latenus inde amoveri debere, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MDV. xv. kal. aprilis pontifica- tus nostri anno 11.

XXIV. Composi- ta pax inter Danum & Lubecenses.

(1) Lib. 3. inc. pag. 603. (2) Lib. 3. inc. p. 603.

Com- mendata a Pont. Regis cle- mentia.

Censura a legato freitira- gis inten- data.

positas contra pacis ipsius violentiam pu- blicari, aggravari, declararique faciemus. Caeterum, charissime fili, cum Deo auto- re in animo habeamus pecuniam, quam Cardinalis ipse pro sancta cruciata in eis- dem tuis inclitis regnis colligi fecit, in ex- peditionem contra ipsos perfidos Turcos e- videnter utiliterque convertere; hortamur eandem serenitatem tuam, ut pecuniam diligenter faciat conservari, donec aliud mandaverimus. Dat. Romae xv. iunii MDV. pontificatus nostri anno 11.

Meminit Albertus Krantzius (c), qui hoc tempore scribebat, de gesto a Joanne Rege Christierni filio cum Lubecensibus bello, sedatoque a Raymundo tit. S. Mariae novae presbytero Cardinale legato, ac pluribus narrat Joannem Daniae, Sue- ciae, & Norvegiae conjuncta scepra tenuisse, ipsumque cum in Sueciam ve- nisset, enatis suspitionibus e Suecorum potestate se subduxisse, ac deinde rebel- lionem fecisse; ac Reginam Christinam arce Stokholmensi expugnata a Stenone,

(d) hostium principe traditam (e) in cus- todiam in monasterio Wastensensi S. Bri- gittae, demumque Raymundi Apostolicae sedis legati, de quo paulo antea memo- ravi, autoritate in libertatem vindica- tam, inque Dania revocatam: bellum autem in Lubecenses exortum, cum illi Suecis studere viderentur, jacturaque ob- id accepta, efferati Danicas naves in- portu interceptissent, denique arbitro con- cordiae legato Magno Magnopolensi & Friderico Slesuvici ac Holfatiae duci- bus fidei iussoribus contraversiam omnem diremptam. Quibus enarratis Krantzius Danicarum rerum historiae finem imponit; eademque in Suedicis (f) & Wan- dalcis (g) commentariis repetit: nonnulla de gestis a legato ante & post Lubi- censium pacem confectam, digna me- moria monumentis consignat; quae an- nalibus inserenda visa sunt: Is, inquit, nimirum legatus, nihil duxit antiquius, quam arma, quae inter Regem Daniae & potentem urbem acuerentur, manibus ex- cutere properavit, quantum valetudo per- misit adversa; erat enim podagere & sta- tum ante paschalia magno honore excipi- tur a civibus in urbem. Peractis sacris ex- more per diem festum, ut a summo Deo ordiatur, instituit & in ea urbe & in omni circum regione apparatusissimis statio- nibus invocare pacis authorem Deum, ut inspiret consilia pacis. Evocat vicinos prin- cipes, dominum Magnum principem & du- cem Magnopolensem, & dominum Frideri- cum Slewici & Holfatiae ducem, quos treu- gis sancientis, & deinde rebus componen- dis habuit adjuutores. Exeruit praeterea ec-

XXV. (c) Kran- z. Dan. l. 8. c. 31. & 9. Sueci re- bellant in Joannem Regem.

(d) Suec. l. 6. Vvan- dal. l. 14. c. 30. (e) Ma- gnus hist. Goth. & Suev. l. 23. c. 15. Regina legati A- post. stu- dio resti- tuta a Suecis li- bertati.

(f) Kran- z. l. 14. (g) Vvan- dal. c. 30.

Solemnis supplica- tio instru- ta.

cle-

clericales viros industrios, gerendis rebus idoneos, & ingenti sacrorum apparatu venerabile Christi sacramentum effertur manibus episcopi Lubicensis per urbem: procedit clerus in vestibus sacris, sequitur & circumfunditur populus, Christo ubique laudes personant. Impleto per urbem circuitu reditur ad majorem ecclesiam; ibi sub dio in area cæmeterii ad latus pontificalis curiæ suggestum fecere multorum capax, aram instruxere, auleis a latere & a tergo pendentibus. Ipse legatus sacra peregit pontificaliter magna circumstante populi corona, ac plurima devotione divina mysteria fulciete. Habebat in ministerio & in familia comitem de Kirberg, officio sacerdotem, duces verbi ad populum, qui Cardinalis ipseus sensalatio sermone proposita alternans populo interpretaretur. Alii quoque ad populum, qui multus erat, nec unum posset exaudire, in parte diversa loquebantur.

Cardinalis interprete usum populum alloquitur. XXVI.

Proximis vero diebus agi cepta est causa, & per dies vix ad placita temperamenta producit. Aderat pro parte Regis episcopus Ottoniensis de regia mente plenissime instructus; jungitur illi honoris gratia vir primarius ex Holsatia. Deteguntur querimoniae, fiunt hinc atque inde responsa, crescunt partium indignationes, augetur ira. Dum hæc agerentur, visum Cardinali ex re, ut Augusto & brevi consilio res agantur, sic enim promptius mandata exponuntur, sincerius partes loquuntur: delecti numero tres ex mediatoribus ecclesiasticus vir & duo saculares. Caput erat omnium rerum: Lubicensis Suecia absterneant, donec perduelles ad juga cogantur: id difficile visum mercatoribus magnam rerum suarum partem venentibus in Suecia regno. Demum in has leges utrinque consentiunt, ut nave ornata in Sueciam mittant Lubicensis ex suis consularibus oratores, qui Reginam & manibus eorum extrahant, persuadentque regni proceribus, ut ad pacis tractatum occurrant in diem Laurentii in urbe Sundeni. Mittit quoque reverendissimus dominus Cardinalis nuntium specialem ad liberandam Reginam. Deinde, inquit Krantzius (a), super irrogatis damnis ea capita sunt a partibus approbata, ut designare naves cum rebus restituantur: de aliis proxime conveniant utriusque partis oratores in Holsatiam, atque obscura dilucident: mercatores in regnis fruantur immunitatibus pristinis: æs alienum Lubicensibus debitum exolvatur: in eam rem novissimam fiunt fidejussores dominus Fridericus Regis Germanus, episcopi Ottonensis, Lubicensis, & Sleckuickensis, milites alii, ac militares Holsatiæ. Confirmant hæc pontificiæ ad

(a) Krantz. Voand. l. 14. c. 30.

Fredericum principem Holsatiæ datæ literæ; quibus colligitur perlatam ad sedem Apostolicam hanc pactio formulam: legatus apostolicus objecta fœdistragis censurarum religione sanxerat eas habitas ratas; ac Fredericum Pontifex (b) hortatus est; ut omni studio ad diffensionum amputandas occasiones incumberet, ne Lubicensis belli facibus Germaniam succenderent (erat enim Lubeca urbs cæsarea Sueciæ juncta fœdere) atque ita meditata in Turcas expeditio turbaretur.

Lubeca urbs Cæsarea.

(b) Jul. l. 6. brev. per Stigl. Secretar.

Duci Holsatiæ.

Dilecte fili nobilis vir salutem, &c. Ex dilecto filio nostro Raymundo tit. S. Mariæ novæ presbytero Cardinale accepimus, quod cum inter charissimum in Christo filium nostrum Joannem Regem Dacia fratrem tuum & dilectos filios cives Lubicensis gravissima & perniciose bella vigerent, Cardinalis ipse, qui tunc in tota Germania & Dacia legationis apostolicæ munereungebatur, pie provideque considerans, quot & quanta mala ex hujusmodi bello nisi concordia sopirentur subsequi possint, obsecrando & monendo tam Regem quam cives prædictos, ut arma deponerent & pacem concordiamque amplecterentur effectit: sed cum pax ipsi sine fidejussore idoneo nec fieri posset nec videretur inausum, nobilitas tua pro tua erga sanctam sedem Apostolicam & legatum ipsum devotione præcipua, proque desiderio hujusmodi pacis, se pro parte dicti Regis libentissime obligavit: ob quod ipsam tuam nobilitatem plurimum & plurimum in Domino commendamus, pium enim opus, Deo acceptum, & Christiana reipublica fecit necessarium; vigentibus enim inter ipsos Regem & cives discordiis nec sancta expeditio in perfidos Turcos facile decerni, nec inclyta Germanica natio sine dissidio esse poterit. Quamvis autem eandem nobilitatem tuam, cujus propter fidejussorem hujusmodi maximum interest esse præsentem, ut hujusmodi pax inviolata permaneat; quia tamen in re tam sancta & necessaria nulla diligentia superflua potest videri, eandem nobilitatem tuam hortandam duximus, ut si quid pullulare perspexeris, quod hujusmodi pacem diminueret, pro solita prudentia tua occurras, censurasque pro observatione dictæ pacis ab eodem legato appositæ eis commemoras; quas nos contra violatores ejusdem pacis aggravari declarari faciemus pro reipublica Christiana utilitate, prout ad nostrum pastorale officium pertinet. Dat. &c. Eodem argumento scriptis literis Joannem Regem Holsatiæ principis fratrem rogavit (c) Pontifex, ut firmatas concordia leges foret & servandas curaret.

XXVII.

Dux Holsatiæ fidejussor pro pace Lubicensi.

Rogatus a Pont. ut eam violati non sinat.

(c) R. x. post eand. ep.

Quæ

XXVIII. Quæ vero post hanc sequestram pacem confectam gesta sint a Raymundo fedis Apostolicæ legato, docet hæc. verbis Krantzii (a), de quo paulo ante memoravi: Cardinalis legatus treugis peractis, ac ubi in literas a se sigillatas forma compositionis conjecta est, divinum officium in gratiarum actionem fecit iterari solemniter. Tunc vero per Hamburgum iter faciens, ubi ex dignitate susceptus est egresso foras omni clero in albis, cum primores populi, senatus, ac cives majores ordine suo starent ad portas medium excipientes venientem, cum longo ordine stantes placeam plene impleverit. Ducitur in ecclesiam primam, ibique orans procumbit: legitur ad hoc constituta præces: habenda fuit oratio latina, sed eam differre fatigatus interimere jubebat: ingressusque hospitium curiam domini cantoris ad montem, salutatur a senatu cum muneribus. primum comteatum. Inde cum jam ad proximam dominicam. Solemnem processionem & sacra pontificalia lustrata civitate peragere disponeret, ordinatum est sublime suggestum in cæmeterio majoris ecclesiæ ad viciniam curiam lectoralem, ibique post lustrationem sacra ipse peregit legatus, solemniter semper benedictione subjuncta, in qua erat plenaria remissio. Comes illi ministrabat pro diacono, dux Brunsvickensis Christophorus adjutor Bremensis, & jam postulatus & confirmatus Verdensis, subdiaconi fungebatur ministerio adolescens quindecim circiter annorum. Verbum Cardinalis Latine prolatum ad populum comes facundus interpretatur populo: quotidiana tamen erant aliis quoque in ecclesiæ horis ad populum exhortationes per quæstores congregant illi sacram ad bellum Turcicum conficiendum pecuniam. Ex causis majoribus eo in loco tractabat inter ducem Lunenburgensem & civitates Lubicam atque Hamburgum super jure aggeris in Gamme, sed nihil potuit perficere. Magnum ducem inferioris Saxonie clero Lubicensi reconciliavit, cum multi redditis ex agris ejus essent a clero coempti, & ex multo tempore non soluti aderant Magnus & Joannes duces fratres filii Joannis, & constitutis pactioibus res convenisse videbatur, clerum Hamburgensem cum laborare intelligeret sub duram manu laicorum perfecit, ut causa in compromissum devolveretur; qua etiam via non diu post tolerabiliter sedata est per diligentiam duorum ex Luneburgo proconsulum. Religiosos idem legatus visitavit verbo exhortationis usus, ut disciplinam regularem amarent, repararent, observarent. Et paulo post infra: cum etiam prædicatores reformationis verbum prætenderent, Ann. Eccl. Tom. XXX.

(a) Krantz. Voand. l. 14. c. 31. Compositionis induciis sacra solemniter pompa peracta.

Coacta sacra pecunia pro Turcico bello.

Cleri Hamburgensis de sentia libertas.

clerum hujus loci adhoratur, ut in sanctitate & justitia Domino serviat, præcipiens nihilominus concubinaris, ut intra mensam domus suas purgent concubinis sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna. Hæc de legati Cardinalis in Dania & Germania gestis ex Krantzio, qui suorum temporum scribebat historiam, excerpte visum est, ut pateat omnibus, quanta observantia Germani, Dani, Norvegi, Suecique sedem Apostolicam colerent paucis ante annis, quam Lutherus cacodemone magistro usus, ut ipsemet scriptis prodere (b) non erubuit, venenatis dogmatibus ea regna inficeret.

Concubinari sacerdotum defixi anathemate.

Septentrionalia regna ante Lutherum obsequantissimi ecclesiæ. (b) Luther. lib. de missa angulari. XXIX.

Ob eximium vero in eandem sanctam sedem studium Joannes Dantiæ, Suetiæ, Norvegiæ, & Gothiæ Rex una cum Christina Regina & episcopo Ottoniensi, qui gerendarum rerum peritia in Danica aula florebat, pluribus sacris beneficiis a Julio (c) ornari meruit.

(c) Jul. lib. brev. p. 313.

Charissimo in Christo filio nostro Joanni Dantiæ, Suetiæ, Norvegiæ, & Gothorum Regi: ac charissimæ in Christo filie Christianæ Regine & consorti Regis conhorali illustribus; nec non venerabili fratri nostro Joanni Andrea episcopo Ottoniensi.

Charissime in Christo fili noster, & charissima in Christo filia nostra, ac venerabilis frater salutem & apostolicam benedictionem. Eximie devotionis sinceritas & integra fides, quibus nos & Romanam reveremini ecclesiam, promerentur, ut votis vestris, illis præsertim, per quæ conscientia pacem & animarum vestrarum salutem Deo propitio consequi valeatis, quantum cum Deo possumus annuamus. Hinc est quod nos vestris devotis supplicationibus inclinati, ut aliquem idoneum presbyterum seculari vel cuiusvis ordinis regularem in vestrum possitis, & quilibet vestrum possit eligere confessorem, qui vobis comite in casibus sedi Apostolicæ reservatis iis dumtaxat exceptis, videlicet criminum hæresis, rebellionis, ac conspirationis in personam vel statum Romani Pontificis aut Apostolicæ sedis, & offensæ personalis in aliquem S. R. E. Cardinalem, & aliis contentis in bulla cœnæ Domini, quibus vos nec illaqueatos, nec illaqueari debere credimus, confessionibus vestris diligenter auditis, omnium peccatorum vestrorum, de quibus corde contriti & confessi fueritis, semel quolibet anno & in mortis articulo, vel quoties de morte hujusmodi dubitabitur, plenariam remissionem vobis, & in sinceritate fidei, unitate ejusdem Romane ecclesiæ, & obedientia ac devotione nostra vel successorum vestrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium persistentibus autoritate apostolica

Privilegium in reservatis casibus pro Rege Dantiæ & Sueciæ.

Nnn lica

Pro facto ante lucem peragendo.

Alia interditi tempore prerogativa.

Et pro lucrands indulgentiis quadragesimali tempore.

lica impendere, ac vota quaecumque per vos forsan emissa vel in posterum emittenda, ultramarina, visitationis liminum Apostolorum Petri & Pauli, atque Jacobi in Compostella, ac religionis, & castitatis votis dumtaxat exceptis, in alia pietatis opera commutare valeatis. Et insuper liceat vobis habere altare portatile cum debitis reverentia & honore, super quo locis ad hoc congruentibus & honestis etiam non sacris & interdicto ecclesiastico quavis auctoritate supposito sine juris alicujus prejudicio, & cum qualitas negotiorum pro tempore ingruentium id exegerit, antequam elucescet dies, circa raman aurnam lucem, ita quod id nec vobis nec Sacerdoti celebranti ad culpam valeat imputari, & si ad loca Ecclesiastico hujusmodi interdico supposita vos contigerit declinare in illis clausis januis, excommunicatis & interdicitis exclusis, non pulsatis campanis, sed submissa voce possitis, & quilibet vestrum possit per proprium vel alium Sacerdotem idoneum missas & alia divina officia in vestra familiariumque vestrorum domesticorum praesentia celebrari facere, ac etiam ibidem vel alibi ubicumque illa audire & interesse, ac a quocumque presbytero seculari vel curusvis ordinis regulari Eucharistiam & alia Sacramenta ecclesiastica quaecumque recipere, etiam in die paschatis: & si contingeret vos aut aliquem vestrum naturae debitum persolvere, sive rebus humanis eximi dicto tempore, quod possitis, & quilibet vestrum possit cum solita & decente pompa ac aliis solemnitatibus requisitis ecclesiasticae traditionis sepulturae, dummodo vos vel illi causam non dederitis interdico hujusmodi, nec id vobis nec illis contingat specialiter interdici: quodque vos & quilibet vestrum ac discumbentes una vobiscum & familiares vobis in mensa servientes, illi videlicet dumtaxat, qui cibaria vestra pro securitate personarum vestrarum gustant, antequam vobis exhibeant, quadragesimalibus & aliis diebus & temporibus, quibus usus butyri, lactimiorum, ovorum, ac carniuum ab Ecclesia est prohibitus, butyro, lacticiis, ovis, & carnibus de consilio utriusque medicum, frui, & vesci: & nihilominus vobis & cuilibet vestrum cum sex personis per vos eligendis, & pro tempore nominandis, ut unam vel duas ecclesias, seu duo aut tria altaria per vos pro tempore eligenda in loco, in quo moram pro tempore traxeritis, singulis diebus quadragesimalibus cujuslibet anni devoto visitando, tot & similes indulgentias, & peccatorum remissiones consequi possitis, quas consequeremini, si singulis diebus eandem omnes & singulas stationum Romanae urbis etiam B.

Maria de populo, & septem ejusdem urbis ecclesias personaliter visitaretis, & quilibet vestrum visitaret; liceatque vobis Regi & Reginae filios vestros proprios cum omni solemnitate & caerimoniis ecclesiasticis honorifice baptizari facere. Praeterea ut tu Christina Regina cum sex sive octo tuis domicellis quaecumque monasteria monialium etiam S. Clarae, & inclusarum, quater in anno ingredi & salutare, colloquium cum eis habere, dummodo inibi non perites, libere & licite valeatis, auctoritate apostolica tenore praesentium elargimur, non obstantibus constitutionibus, &c. proviso quod concessione altaris portatilis, & ante diem celebrari faciendi parce tamen, quia cum in altaris officio immoletur dominus noster Jesus Christus, qui candor est lucis aeternae, congruit hoc non nobis tenebris fieri, sed in luce. Dat. Romae apud S. Petrum die XVIII. maii MDV. pontificatus nostri anno II. XXX. Ornavit quoque sacris prerogativis Pontifex tum Alexandrum Poloniae Regem, ex cujus animo evulsit nonnullos religionis aculeos, quibus pungebatur, quod Helenam ducis Moscoviae filiam Ruthenici schismatis imbutam perfidia uxorem duxisset. Aderat ipsum ad jungendam eam affinitatem Moscovita, qui asperrimo bello Lituaniam concusserat, atque inter concordiae pactiones eam ad dederat, ne Helenam vi ad ritum Romanae ecclesiae compelleret: quam Alexander VI. rescidit, religioaque mandata Polono dedit, ut omni studio & contentione Elenam ad Romanam ecclesiam gremium ritumque traduceret. Cum vero ipsa in suscepto errore pertinacissima esset, neque ab eo nisi vi dimoveri posset, ingentiaque exinde a Moscovita bella instauratum iri Polonus pertimesceret, consuluit Julium; qui illum incussa ab Alexandro religione liberavit, eique ut uxorem in Ruthenico ritu toleraret permisit (a), donec opportunior revocandae illius a schismate occasio daretur; ne si vis illi ad Ruthenicum schisma deferendum inferretur, graviora mala pullulare possent. Charissimo in Christo filio nostro Alexandro Poloniae Regi illustri. Charissime in Christo fili noster salutem & apostolicam benedictionem. XXXI. Dilecti filii tuae serenitatis oratores ad nos & Apostolicam sedem pro obedientia nobis praestanda destinati nuper exposuerunt nobis, quod cum Joannes Moscoviae dux potentiarum tuorum Lituaniae & Russiae fines & populos acri bello infestaret, tuque illi viribus omnino pars non esses, & consulere rebus tuis periclitantibus velles, ideo-

Helena Moscovitica Poloniae Regina schismatica.

(a) L. i. breu. p. 308.

XXXI. Ducta ab Alex. Rege ad legendum bellum Moscoviticum.

Decretum a Pont. non cogendam ad latinum ritum.

Nec dimittendam nisi occasio nova affulserit.

ideoque praetere affinitatis cum eodem pacem fecisses, filiamque ejus Elenam in matrimonium accepisses, praestito prius per oratores tuos tuo nomine eidem Joanni duci juramento, quod nisi dicta Helena uxor tua Romanae ecclesiae ritus sua sponte suscipere vellet, tu ipsam ad illos suscipiendos nunquam cogeres; alias felicitis recordationis Alexander Papa VI. praedecessor noster per literas suas in forma brevis scriptas juramentum hujusmodi tibi relaxavit, teque ad illius observationem minime teneri voluit, ac declaravit, conscientiam nihilominus tuam onerando, ut tentare & conari omnia deberes, quae praefatam Helenam uxorem tuam impellere possent, ut ipsa Ruthenorum secta omnino rejecta catholicam fidem rite cognosceret, & complecteretur: neque propterea considerans quod si Helenam uxorem tuam praedictam aut dimitteres, aut ad ritum Romanae ecclesiae suscipiendos cogeres, illius pater Moscoviae dux praefatus, qui tibi finitimus ditioris amplitudine & viribus est potentior, iniquo id animo ferens, facile rursus bella & damna intolerabilia tibi ac veris, regisque tuis inferre posset; humili- ter nobis per eosdem oratores supplicasti, ut benignitate apostolica dignaremur tibi licentiam concedere Helenam uxorem tuam praefatam sub hujusmodi suis ritibus tolerandi, donec vel per obitum dicti Moscoviae ducis, qui jam aetate decrepatus est, vel per aliquam aliam occasionem dispensante Altissimo opportunitas afferatur aliter in hac parte providendi. Nos igitur considerantes, quod iuxta doctrinam Apostoli, si fidelis infidelem habet uxorem & illa habitare cum illo consentit, eam dimittere non debet, quodque per temporis successum Spiritu Dei, qui ubi vult spirat, eadem Helena posset ad veram Christianam fidei agnitionem reduci, repurantesque magis expedire Helenam ipsam oculis nostris sic comiventibus tolerari, quam novum aliquod & grave scandalum, ex coactione illius excitari: his atque aliis rationabilibus causis per oratores tuos praeditos nobis nuper expositis & animum nostrum moventibus induciti, serenitati tuae regiae, ut praefatam Helenam uxorem tuam velut haecenus tolerare & habitare cum eadem libere & licite valeas, nec ad ipsam dimittendam tenearis, donec aliqua opportuna occasio aliter in hac parte deliberandi, ut praemittitur, offeratur, praeditis Alexandri praedecessoris literis aliisque praemissis, nec non constitutionibus & ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, ex auctoritate apostolica praesentium tenore concedimus & indulgemus. Dat. Romae apud S. Petrum Ann. Eccl. Tom. XXX.

trum sub annulo piscatoris die XVII. maii MDV. pontificatus nostri anno II. Contractas affinitates cum infidelibus XXXII. vel schismaticis graviora mala attulisse saepius est ostensum: Regem vero Poloniae maximam eladem a Basilio Moscovita socero contractae illius affinitatis causa accepisse narrat Sigismundus Liber (a) Sigif. Herbenstenii regulus in Moscoviticis commentariis; Erat, inquit, Joanni magno duci ex Sophia filia Elena, quam collocavit Alexandro magno duci Lituaniae, qui postea Rex Poloniae declaratus est. Sperabant Lituani jam gravissimas utriusque principis discordias eo matrimonio sopitas fore, at longe graviores inde exorta sunt in sponsalibus; namque conclusum erat, ut templum Ruthenico ritu in castro Wilnensi destinato loco exaedificaretur, eique certae matronae ac virgines ejusdem ritus jungerentur: quae cum aliquanto tempore fieri negligerentur, sumit socer causam belli contra Alexandrum, & triplici exercitu instructo contra eum progreditur, primum versus provinciam Seuveram in meridiem, secundum vero in occidentem contra Toropez & Biela instituit, tertium in medio versus Drogobusch & Smolenczko collocat, ab his exercitum in subsidio retinet, quo ei maxime contra quem Lituanos pugnatos animadverteret succurrere posset. Subdit auctor Moscovitas struxisse Lituans infidias, eosque capto eorum ductore Constantino Ostroskio delevisse: deinde veloci victoria Drogobusch, Toropez, & Biela ad ditionem coegisse: a meridie autem Machmetemin Tartarum Regem Brensko potitum: duos vero Basilii patruales Lituani ducatus clientes, qui magnae Seuverae provinciae parti imperabant, ad Moscovitam deseivisse; atque ita uno conflictu amissa, quae Witoldus magnus dux Lituaniae tot annis ac bellis pepererat; abductam praeterea in fervitum magnam Lituorum multitudinem, quos Alexander Rex Poloniae instaurata cum socero pace, relictaque victori provinciis & castris, quae Moscoviae adjuncta fuerant, liberavit. Quod ad Ruthenicam sectam attinet; XXXIII. ea iisdem ferme erroribus, quibus Graecanica factio irretita est, ut ex literis Joannis Russiae metropolitae ad Pontificem Romanum datis (b) constat: ipse enim ad redintegrandam veterem ecclesiarum conjunctionem provocatus, accusavit Romanum ecclesiam, quod Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere profiteatur in symbolo; quod in azy- mis Eucharistiam conficiat; quod confirmationis sacramenti conferendi potestatem solis episcopis reserret; quod ma-

(a) Sigif. rer. Moscov. comment. p. 10.

Iniqua lex pacis admittitur a Polono.

Ingens clades a Moschis illata Lituaniis.

Seuverae pars ad Moschum deficit.

(b) Ex. in comment. rer. Moscov. p. 30. Ruthenorum errores a Graecis recepti.

trimonio junctos ad sacerdotium non admittat; quod hebdomadam quadragesimali jejuniis non addat, quod sabbati jejuniis observet. Is metropolita, ut inquit Sigismundus, Ruthenorum nunc in Moscovia degit, cum antea in Chiovia, deinde in Wolodimeria sedem haberet, suamque auctoritatem & jura sacra patriarcha Constantinopolitano accipit: divina autem non Græco, sed Moscovitico idiomate peragit. Purgatorium negant Rutheni, quamquam pro defunctis orant: in sacramentorum numero, missæ sacrificio, cultu sanctorum, sacrarum imaginum & crucis veneratione, jejuniorum festorumque observatione cum nostris consentiunt. Communis illorum oratio est: *Jesu Christe fili Dei miserere nostri. Libros evangelii*, inquit Herbenstenius, Moscovitarum rerum peritissimus, *non nisi in locis honestis tanquam rem sacram reponunt, neque manibus tangunt, nisi prius cruce se muniverint, & capite aperio inclinatoque honorem exhibuerint, post summa cum veneratione in manus sumunt. Et infra: doctores, quos sequuntur sunt, Basilius Magnus, Gregorius & Joannes Chrysostomus, quem dicunt Slatusta, id est aureum os. Concionatoribus carent, satis esse putant interfuisse sacris, ut evangelii, epistolarum, aliorumque doctorum verba, quæ vernacula lingua recitat sacrificii, audivisse, ad hoc quod varias opiniones ac hereses, quæ ex concionibus plerumque oriuntur sese effugere credunt. Eorum monachos austerum vitæ genus ducere, & propagandi evangelii avidos esse, tradit idem author, sic inquit: *Monachi eremita bonam jam olim idololatrarum partem diu multumque apud illos verbum Dei seminantes ad fidem Christi pertraxerunt: proficiscuntur etiamnum ad varias regiones septentrionem versus & orientem litas, quo non nisi maximis laboribus, fame ac vitæ periculo perveniunt; neque inde aliquid commodi sperant nec petunt: quin hoc unicuique spectant, ut rem gratam Deo facere, & animas multorum devio errore abductas, morte aliquando doctrinam Christi confirmantes, in viam rectam revocare, ac eos Christo lucrificare queant.**

Suscipisse Christi fidem & Græcum ritum Moscos tradunt (a) Wolodimeri principis auspiciis anno mundi 6469. Christi nimirum 961. eumque ut apostolum xv. julii venerantur. [1] In annalibus tamen suis Rutheni ante Wolodimerum &

Consentiunt in pluribus cum latinis.

Concionatoribus carent & eur.

Eorum monachi austerum vitæ genus ducunt.

Septentrionalibus & orientibus convertendis operam.

XXXIV. (a) Idem p. 7.

A. S. Andrea Apostol. Evangelium accepisse tradunt.

NOTÆ [1] Quo potissimum anno & auctore Russi Christianam fidem receperint, multis hic disquirere non vacat, cum ea de re in hoc opere suo loco quæ fuerit Pagii sententia discere liceat. Vide igitur Pagium ad A. 877. 4. & ad A. 987. 6. MANSI.

Olham, ab Andrea Christi Apostolo evangelium Moscoviæ illatum gloriantur (b). Patet porro latissime Moscovia; cuius fines Joannes Basilius, quem pontifex in superioribus literis tum decrepitem extitisse affirmat, amplificavit, atque ad orientem Jugros, ex quibus Hungari genus traxere, subegit: ad occidentem vero in Livoniam usque penetravit; in quam cum irruptiones crebras faceret, Fridericus dux Saxonie cruce signata signa adversus Moscovitas exulit; propositaque a Pontifice xxvi. julii indulgentiarum præmia iis fuere (c), qui Saxonem pro tuenda Livonia sequerentur. Porro de Joannis Basilius cujus potentia, finitimis omnibus Livonibus, Suecis, Polonis, Lituaniis, Tartaris, Turciisque terrori erat, morte proximo anno dicitur, neque exinde Helena Regina ad fidem orthodoxam traduci potuit; ac postea ab ejus fratre Demetrio querente Helenam ex dignitate non habitam atrocissimum bellum in Polonos conflatum, quo Smolensko ipsis ereptum fuit, ut suo loco dicemus. Ita schismaticæ feminæ nuptiæ Polonico imperio exitiales fuerunt.

Inivit (d) plura hoc anno Alexander Poloniae Rex de inferendo Præcopensi Tartaro bello consilia, & Szachmet Zavalhensium Tartarorum Imperatorem, qui a Mendlinger Cherfonese Tauricæ imperitante exutus copiis fuerat, in Polonia honorifice excepit, ac Radomii celeberrimos ordinum conventus coegit; in quibus idem Zavalhensium Imperator Polonum ferociter accusavit, quod ipsum in Præcopensem concitasset, nec fœderis leges coluisset: cuius dicta refregit Alexander, illum plura contra fœdas in Lituania circa Kioviam egisse; exitiumque sua ignavia sibi creasse; denique ad recuperandum imperium poposcit auxiliares copias, decretoque est ad Tartaros Nohayskie sultanus Kofack illius frater, ut earum regionum ad jungenda arma concitaret: promissas interea copias instructum iri. Postulavit autem barbarus, cum magnam hominum multitudinem coactam videret, cur non illi bello se accingerent: cui responsum, non ita Christianos omnes, ut Tartaros bellica munera obire. Ex quo patet mirum non videri, si numerosissimos adeo Tartari colligunt exercitus. Dum hanc Tartaricam expeditionem conficere meditabatur Polonus a Pontifice auxilia, ut Christiana

(b) Id. p. 7. Moscoviæ fines a Joanne Basilio amplificatione Livonia ab eodem vexata.

(c) Jul. lib. brev. 1. p. 346. Indicta in eum facta expedita.

XXXV. (d) Mich. 14. c. 81. & Chron. 130. Tartari civili bello dilatasti.

Cur numerosissimi sint exercitus Tartarorum.

ni imperii proferret limites, expetiit; quæ concessit Julius, ac Danos, Suecos, Norwegos, propositis indulgentiarum præmiis excitavit (a) ut adversus Turcas & Tartaros Polono suppetias ferrent.

XXXVI. *Quamvis, inquit, præfatus Alexander Rex sui que prædecessores Reges & principes Poloniae & duces Lituania cum ejus principibus & sequentibus non cessaverint, neque ipse Alexander Rex cesset iuxta eorum facultatem tanto furori Turcarum Tartarorum & aliorum infidelium prædictorum pro viribus resistere; tamen cum ejus facultates propterea longa assiduitate supportationis tam gravissimi oneris admodum diminuta sint, non potest ex ejus facultatibus tanta rei molem & pondus ac periculum sustinere; sed sunt aliorum Regum, principum, & Christianidelium suffragia ad hoc sibi plurimum opportuna, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDV. III. kal. septembris pontificatus nostri anno 11.*

Urfit etiam hortatibus suis Pontifex Venetorum ducem (b) ut arma cum Polono adversus Turcas & alios fidei hostes conjungeret, illique in iustissimo & gloriosissimo bello subsidia mitteret.

Duci Venetiarum. *Dilecte fili salutem, &c. Nobilitatem tuam minime latere existimamus, quam bene illustres progenitores charissimi in Christo filii nostri Alexandri Poloniae Regis illustri, ac ipse, de sede Apostolica, totaque Christiana republica meriti sint. Tartaros schismaticos ac alios catholicae fidei hostes continuo aut oppugnando, aut eorundem incursionibus acriter resistendo, ita ut Alexander Rex præfatus suis in hac parte meritis & opera, quam continuo Christiano nomini fortiter navat, ab universa republica Christiana singulisque Christianis principibus non solum firma præsidia, verum etiam condigna præmia expectare merito debeat. Ea propter nos inclinati humilibus ejusdem Regis supplicationibus, quas dilecti filii ipsius oratores ad nos & sedem Apostolicam ad obedientiam nobis præstandam nuper missi nobis in hac parte illius nomine fecerunt, ea subsidia & adjumenta serenitati suæ regia præstitimus, quæ ipsi Regi regni que suis non parvo adjumento fore speramus, prout nobilitas tua plenius intelligere poterit ab omnibus prædictis præsentibus nostris tibi reddentibus. Eandem igitur nobilitatem tuam, quæ infidelium rabie comprimere consuevit, & cupit, plurimum in Domino hortamur, ut ipsa quoque talia subsidia Regi præfato subministrat, quæ ipsi adversus Christiani nominis hostes continuo pugnantem vires & animum augere possint, & re ac tua repu-*

(a) L. 18. bull. p. 97.

XXXVI.

XXXVII. (b) L. 1. brev. p. 550.

Poloni Regis oratores obsequium Julio II. deferunt.

Rogati Veneti ut subsidia Polono in Tartaros præstarent.

plica digna videretur; in quo eadem tua nobilitas rem Deo acceptissimam, nobis & huic sanctæ sedi gratissimam, sibi vero ipsi gloriosam præstabit. Dat. Romæ die 19. julii MDV. pontificatus nostri anno 11.

Mutata deinde fuere a Polono consilia (c), cum Mendlinger Præcopensis ejus gratiam missa legatione ambiret, exponeretque suam amicitiam Zavalhensibus tanto terrarum tractu diffiti amicitia anteferendam: ita Szachmet Tartarorum Cæsar, qui ad Polonum confugerat traditus custodiae fuit, nec propterea Præcopensis a Polonia infestanda variis irruptionibus revocatus est: de quo inferius. Interea Alexandrum regia benevolentia & liberalitate profecurum fuisse ecclesiasticos viros, Michovias refert (d): *Anno, inquit, MDV. feria secunda in vigilia S. Matthiæ Apostoli in conventionione generali Lublinski Rex Alexander accipiens e narratione Joannis de Lasko decani Wdalinensis regni Poloniae cancellarii, quod fructus, reditus, & provenus vicariorum ecclesie cathedralis Wdalislavienfis sicut pauci & exiles, ut devotius diligentiusque in dicta ecclesia domino Deo inservirent, jus patronatus ecclesie parochialis in Gostynyn diecesis Plocensis, quæ de jure patronatus Regis Poloniae exirit, de consilio & consensu consiliariorum regni præfatis vicariis & collegio ipsorum pure, libere, ac donatione perpetua & irrevocabili contulit. Locupletatos etiam vestigialibus ejusdem Regis auspiciis archiepiscopatum Leopoliensem & episcopatus Russiæ, atque Chelmensem addit idem author.*

Idem etiam pius Rex episcopos ad justitiam administrandam adhibere voluit, ut sacerdotalis ordinis affereret dignitatem; non enim deerant sacrilegi, qui in sacerdotes tyrannidem exercerent, quorum licentia eo magis crescebat, quod in judiciis ferendis ecclesiastici se e medio senatu subducerent, dum fuso sanguine adversus sacrilegos animadvertendum erat. Itaque de his consultus Julius, ne sacerdotali clementia abuterentur impii, ecclesiasticis exercenda in eos judiciariae severitatis potestatem contulit.

Alexandri etiam Regis, atque Elisabeth Reginae Poloniae rogatu, permittimus Pontifex (e), ut sacerdotes doctorali laurea in arte medica insigniti sine ullo conscientia stimulo medicam artem in regia Polonica exercere possent. Cum vero is pius mos apud Polonos vigeret, ut carnibus abstinerent quarta feria causa recolenda memoriae Christi, de quo necando Judæi consilia eadem feria quarta iniverant; ac deinde controversia oborta essent, an Poloni sub noxæ poena ad

XXXVIII. (c) Mich. & Cræmer. ubi sup.

(d) Mich. c. 85. eoque ult.

Alexandri Regis in ecclesiasticas liberalitas.

XXXIX.

(e) L. 99. bull. fecr. p. 101.

ad servandum eum morem obstricti ef-
fent; Pontifex consultus respondit, eos
sine ulla criminis nota posse carnibus
vesci.

XL.

In Hungaria cum immunitas ecclesia-
stica labefactaretur, ac laici ecclesiasticis
decumas pendere abnuerent, immo
& nobiles bona ecclesiarum raperent, at-
que a majorum pietate turpiter defice-
rent, ea de re certior factus Julius Wla-
dislaum Hungariae & Bohemiae Regem
excitavit (a), ut ecclesiasticarum opum
directores comprimendos curaret.

(a) L. I.
brev. p.
336.

Julius, &c. Quantum cum Deo possu-
mus te ipsum hortamur in Domino, ut,
sicut fidei & prudentia tua regie convenit,
non Hungarici tantum cleri, sed Christi
Redemptoris nostri & sanctae matris Ec-
clesiae causam toto corde, & animi affectu
complectaris, atque omni studio, cura, so-
licitudine, tam imminenti periculis ob-
viam eas, omnique conatu exorients incen-
dium extinguere studeas, clerum & sta-
tum ecclesiasticum, sicut decet, omni tuo
regio favore protegendo, compefcendoque
eos, qui illum oppugnant; ita ut opera tua
regia ecclesiasticus status in isto tuo regno
solitam quietem & auctoritatem suam,
& dignitatem antiquam retineat, & re-
gnicola ipsi in optimis majorum suorum
vestigiis consistentes rejecta a se religionis
labe coinquentur: quod faciendo Deo om-
nipotenti holocaustum offerre acceptus non
poteris, de nobis & Apostolica sede tota-
que republica Christiana optime mereberis,
& tibi non parvam & occultam, sed ma-
ximam publicamque gloriam pepereris. Da-
tum Romae apud S. Petrum die XXIII. au-
gusti MDV. pontificatus nostri anno II.
Quo pariter die Thomam (b) tit. S. Mar-
tini in montibus presbyterum Cardinalem
eundemque episcopum Strigoniensem,
tum Georgium (c) episcopum Waradien-
sem, qui inter eos, qui Regi a secretis
erant, principem locum tenebat, solici-
tavit, ut Regem ad suscipiendum eccle-
siastici ordinis patrocinium accenderent.

(b) L. 3.
brev. pag.
386.

(c) Id. p.
514.

XLI.
Auctum
Cardd.
collegi-
um.

(d) L. I.
brev. p.
408.

Auctus est hoc anno facer senatus no-
vem purpuratorum numero, de quorum
ut regiae amplitudini studioforum nomi-
nibus Julius Gallum Regem eodem die
fecit certiorum (d).

Charissimo in Christo filio nostro Ludo-
vico Francorum Regi Christianissimo.

Charissime in Christo fili noster salu-
tem &c. Hodie in consistorio nostro secreto
creavimus & assumpsimus in S. R. E. Car-
dinales novem praelatos partim de nobis
oprime meritos, partim propriis virtutibus
& nobilitate polientes, omnes tamen ho-
noris & amplitudinis tuae celsitudinis stu-
diosissimos, dilectos videlicet filios Caro-

lum de Carreto electum Thebanum Mar-
chionem Finali, Marcum episcopum Seno-
gallensem, Leonardum episcopum Ageo-
nensem nostrum secundum carnem nepo-
tem, Robertum episcopum Redonensem o-
ratorem apud nos tuum, Antonium epi-
scopum Eugubinum, Franciscum episcopum
Papiensem, Gabrielem episcopum Urbina-
tem, Fatum episcopum Casenam, dome-
sticos nostros, ac Sigismundum de Gonzaga
nostrum & Apostolicae sedis notarium; spe-
rantes quod ipsi sanctae Romanae ecclesiae
utilitati erunt & commodo: quod maje-
stati tuae gaudio esse non dubitamus: ad
honorem certe & commodum regni tui,
propter ipsum oratorem tuum praecipue non
mediocriter pertinet, & idcirco propriis li-
teris celsitudini ipsi tuae significare volui-
mus. Dat. Romae apud S. Petrum die 1.
decembris MDV. pontificatus nostri anno
III. Recensent horum titulos Paris de
Graffis, Alphonus Ciaconius, & Felix
Conteliorius (e), quorum primus addit
Carolum Carretanum & Sigismundum
Mantuanum creatos diaconos, reliquos
presbyteros renuntiatos fuisse.

Novorum
Cardd.
nomina.

(e) Fel.
Cont. in
elench.
Cardd.

Describit idem author (f) sacros ritus,
quibus cardinalitiae dignitatis ipsis data,
possessio fuit, quos repetere ex eo non
piget: Die, inquit, luna primo decem-
bris MDV. sanctissimus dominus noster Ju-
lius secundum Cardinalium creationem fe-
cit, quae meo tempore est prima, in qua
quidem novem Cardinales creavit: tametsi,
ut dicitur, plerisque Cardinalibus anti-
quis contra novos creando repugnantibus,
ut communiter fit. Tandem factum est in
consistorio hodierno quod ab hora XVI. us-
que ad XXIV. duravit, ut de consensu col-
legii Papa in proxime futuris quatuor tem-
poribus, & inde ad beneplacitum suum ex
decem, quos proposuit, novem tantum ex
nunc, prout ex tunc creare possit. Unus ex
eis, qui erat decimus exclusus. Nomina
designatorum sive creandorum sunt, Caro-
lus de Carreto ex marchionibus Finalis,
qui etiam est titularis archiepiscopus The-
banus: Marcus episcopus Senogalliensis or-
dinis Minorum, tunc castellanus S. Angeli
natione Saonenis: Robertus episcopus Re-
donensis natione Brito, tunc Regis sive
Reginae Franciae orator: Leonardus epi-
scopus Agennensis natione Saonenis affinis
Papa: Antonius Ferrerius episcopus Eu-
gubinus natione Saonenis, tunc magister
domus Papae: Franciscus de Castello de
Ricco natione Imolensis Romandiolus epi-
scopus Papiensis, tunc Papa thesaurarius:
Gabriel de Fano episcopus Urbinas, alter
ex duobus secretariis Papae: Fatus epi-
scopus Casenarensis Viterbiensis, tunc Papa
datarius: Ultimus Sigismundus de Gon-
zaga

XLII.
(f) Parll.
de Graft.
10. l. 1. pag.
246.

Cardina-
lium no-
vorum
creatio.

Eorum
nomina.

zaga Germanus marchionis Mantuae, tunc
protonotarius apostolicus. Sed decimus, qui
propositus a Papa fuit, per Cardinales ex-
clusus, erat Bandanellus Saulus natione Ja-
nuensis protonotarius apostolicus.

Interea dicti nominari, videlicet octo
tantum, qui erant in urbe praesentes, &
omnes in palatio Papae habitantes praeter
castellanum, qui moratur in castello, &
praeter Redonensem, qui est in propria
domo, nonus vero, videlicet de Gonzaga
est Mantuae, nullum actum seu demonstra-
tionem publicam fecerunt, nisi private:
immo nos magistri, qui ad eos visitandos
accessimus, monuimus ut sic facerent, &
in nullo actu se demonstrarent tanquam
Cardinales usque ad tempus creationis:
quia possent, ut in proverbio dicitur, in-
ter os & offam aliquid accideret: sed nec
eriam quatuor ex eis, qui sunt assistentes
Papa venerunt iterum ad assistentiam.

XLIII.
Quo ritu
vocati ad
consisto-
rium.

Die veneris XII. decembris, videlicet
in vigilia S. Luciae creati & pronuntiati
fuerunt Cardinales novem Supradicti hoc
modo. Papa iturus in consistorium audivit
ab episcopo Ortano, erat is Joannes Bur-
chardus sacris caeremoniis praefectus praeci-
puus, quod Cardinales novi non debent si-
nito consistorio ingredi consistorium ad os-
culum pedis Papae, nec etiam postea asso-
ciari ab antiquis Cardinalibus ad cameras
eorum; sed ab antiquis Cardinalibus in-
telligens contrarium, mandavit novitiis
seu creandis, ut omnes simul se in aula
Pontificum sustinerent, donec essent intra
vocati, si vocari deberent; quam rem vo-
lebat in consistorio consultare. Ipsi vestiti
fuerunt in habitu eorum consueto quotidiano
cum suis bivetis pavonatis aut nigris, &
cum suis mortellis communibus, sine tamen
caputio, & sine chirobecis & annulis quos
fecimus extrahi antequam consistorium in-
grederentur.

Nos magistri caeremoniarum cum eis ex-
pectantes ibidem mansuri usque quo fuerunt
vocati, quod fuit hora vigesima. Et in-
terim instruximus eos quomodo deberent se
habere in ingressu, & quis esset iturus pri-
mus, & quis secundus, & sic de reliquis.
Tandem vocati fuerunt per reverendis-
simum dominum Cardinalem de Colum-
na, qui erat prior diaconorum, ad quem
non spectabat vocatio; sed quia erat pro-
ximus janua per quam ingrediendum erat,
& quia forte Papa se expedire volebat, ut
nos sollicitaret, surgens nos vocavit alte,
dicens. Soli Cardinales novi ingrediantur
ad osculum pedis Papae. Et sic domino Ber-
nardino & me solis praecedentibus, ingressi
sunt hoc ordine. Primo erat reverendissi-
mus dominus Carolus archiepiscopus The-
banus, qui ex quo presbyter non erat, sed

futurus diaconus, ideo alte Papa contra
nos clamavit, ut eum faceremus ultimum.
Item quia reverendissimus dominus Redo-
nensis erat orator regius, propterea ut o-
rator regius noluit praecedere alios: sed
Papa sciens reverendissimum dominum Se-
nogallensem fuisse a Sixto IV. pronuntia-
tum episcopum, & ideo debere tanquam
antiquorem praecedere ipsum Redonensem,
& sic fecit quod ipse Senogalliensis esset pri-
mus ante omnes: qui ad solium Papae non per-
viam rectam ante Papam, sed per latus ab
ostio, idest inter parietem & primum di-
aconum vadens ad pedes Papae, ubi genu-
flexus nihil penitus dicens primo pedem,
me fimbrias levante, deinde in scabello
genuflexus manum nudam, ultimo stans
melius elevatus, quam potuit, faciem Pa-
pa osculatus est. Quo facto ixit, & firma-
vit se rectum deorsum capite stantem ad
dextrum latus, ibi prope Papam adherens
parieti quasi a facie ante primum epi-
scopum Cardinalem. Similiter secundus, qui
fuit Redonensis, fecit, & se post primum
firmavit: & sic eodem ordine reliqui; ita
ut senior ex ipsis novis esset apud Papam,
& junior apud caminum. Tertius fuit A-
genensis, Quartus Eugubinus, Quintus Pa-
piensis, Sextus Urbinatis, Septimus Ca-
senatenis, Octavus & ultimus Thebanus.

XLIV.
Quo ritu
excepti
oculis no-
vi Cardi-
nales.

Interim antiqui Cardinales sedebant in
locis suis, & cum finitis osculationibus Pa-
pa, vidissent novos versus se ipsos venire,
surrexerunt omnes simul e scabellis eorum;
& ipsi novem ordine quisque suo ad sin-
gulos Cardinales factis reverentiis, euntes
& in paucis verbis gratias agentes humi-
liter osculati sunt ab utroque latere vul-
tus omnes episcopos & presbyteros. Dein-
de, quoniam ultimus diaconus proximus est
ultimo presbytero, ideo dimissis ultimis di-
aconis transierunt ad primum diaconum,
& sic eodem modo omnes osculati sunt.
Senior ex novitiis postquam absolutus fuit
a priore episcoporum, ixit ad secundum,
& mox secundus ex novitiis ixit ad prio-
rem episcopum praedictum: & sic omnes
cum omnibus successiva & ordinate, ac mo-
deste fecerunt. Et cum primus ex novitiis
finivit osculare & omnes diaconos, firma-
vit se in eodem loco, idest apud dextram
Papae, apud sinistram, & secundus sub eo,
& similiter tertius sub secundo: sicque
eodem ordine usque ad ultimum factum est.
Itaque primus fuit * ad Papam, & ul-
mus apud januam. Porro hocce novos Car-
dinales a veteranis fuisse deductos in au-
lam pontificiam describit idem Paris,
quem ritum indicasse suffecerit.

* apud

Obiisse vero hoc anno magnum sacri
senatus decus & ornamentum Raymun-
dum episcopum Gurcensem; a quo Lu-
be-

XLV.

becense bellum, quo Germania, Suecia, Damiaque conflagratae erant, sedatum vidimus, refert hisce verbis Chronicon Spanheimense (a): VII. die mensis septembris obiit Raymundus presbyter Cardinalis S. Mariae novae Gurcensis episcopus, Viterbii sepultus: qui per triennium continue sedis Apostolicae fuit legatus de latere per universam nationem Germanicam, vir moribus & vita sanctissimus, & omni integritate conspicuus, magnus Tritheimi abbas nostri amicus & fautor singularis, justitiae cultor magnus, & bonorum simul ac divitiarum mundi contemptor omnium constantissimus; cui similem non habebat aetas nostra.

XLVI. Migravit eodem anno ex hac vita Ravennae Margarita virgo sanctitatis fama conspicua, quae cum cœcitate percussa esset, illius tamen facies cœlesti luce radiare visa est, atque animorum arcana penetrabat, futuraque præcognovit, præcipueque Ravennae depopulationem & Gallis illatam insequentibus annis vaticinata est, de cujus insigni patientia in adversis, editisque prodigiis cœlestibus plura avert Hieronymus Rubeus (b), ex quo nos hæc pauca repetimus.

XLVII. Facies quandoque a Socia Gentili ita fulgere visa est, ut eam intueri adversam non posset, tanto sensus supore prædita, ut multorum annorum spatio suavitatem cibi non sentiens, ingenti molestia tantum ne moreretur cibo usa sit: cacodamone agitato, quos decem viri homines retinere & compescere poterant, ipsa manu apprehensos, & nequaquam obfistentes, divina virtute abire cacodamone jussu, liberavit: hydrope laborantem puerum solo manu contactu, cum Deum esset pro sanitate illius precata, incolumem remisit: Leonem gentilis filium pedibus contortis sic, ut ambulare nequiret, natum sanavit. Sed talia si narrare velim, nimium longa traheretur oratio, ipsorum enim relatu laevius patent, qui testes jussu Pauli III. Pontificis maximi, postulante Friderico Gonzaga duce Mantuano, Ravenna his de rebus ab Joanne Francisco Peritto urbis moderatore quaestione habita, hæc que modo memoravimus multaque præterea anno MDXXXVII. jurati narraverunt. De pia ejus morte addit author.

XLVIII. Mortem præsentiens plurimum de rebus divinis locuta est, cumque ad extremum esset assurgens animam exhalavit. Ferunt Gentilem testari solitam, tunc se celites vidisse, qui ad magistræ migrantem ex corpore animam accipiendam accesserant, ob idque in extremo ipsam venerandam affurrexisse. Fuit is annus ab ortu Christi quintus supra millesimum quingentesimum

(a) Trib. ebro. Spanbei. Raym. Gurcen. Card. obitus. Ejus elogium.

decimo kal. februarii. Per duos dies cada-ver sanctum in sepulchro servatum est, quo tempore cum sudore facies tamquam rore madesceret, Gentilis assidua magistræ comes linteolo, quo ad emungendas naves utrimur, deterisset, linteolum ad ignem exsiccatum violarum suavissimum odorem afflavit, qui multis etiam deinde annis in eodem linteolo permansit. Hactenus de Europæis rebus: nunc ad Indicas orationem convertamur.

Dum in Indiis Christiani nominis fama, & Lusitanorum armorum terror longe lateque inferebatur, Indique, Arabesque & alii Mahometani commercio Indico prohibiti tundeantur, suggestum fuerat Regi Calecutiensis, illum non paribus armis cum nostris decertare, atque ideo postendam a Campsone Ægypti, Syriæ, Arabiæque sultano auxiliarem classem, quæ nostros ab Indiæ commercio imperioque arceret. Mahometanus itaque orator ad Ægyptium missus facile ab eo querelis Arabum asperato auxiliorum sponsonem elicit: sed consiciendæ in sinu Arabico classis lignorum inopia potestas derat. Arte itaque usus Minoritam sacræ ædis Jerosolymitanæ in monte Sion præfectum cum literis minacibus ad Pontificem misit, questusque est graviter se ab Regibus Hispaniæ lætium, Ferdinandum enim Granatense regnum excidisse, ac Saracenos partim necasse, partim in exilium pepulisse, alios coegisse ut Christi religionem suscipere: Emmanuelem Lusitaniam Regem classibus suis Indiis infestas reddere, maritimisque grassationibus Ægyptios & Arabas in Indiæ navigantes maximis damnis affecisse. Querelas has crudelibus minis armavit, nisi Lusitanus abstineret India, se Christianorum multitudines maximas in suo imperio contrucidurum, eorum templaque Christi sepulchrum everfurum, tum instructa classe Europam populaturum. Proinde exposuit Julio dandam ab eo operam, ut Hispani Reges cæptis desisterent.

His acceptis Pontifex literarum exemplum ad utrumque Regem misit, rogavitque quidnam sultano respondendum censerent. Contemptæ autem tum diræ barbari minæ fuerunt ab iisdem Hispanis Regibus, atque in hanc sententiam ita rescripisse Lusitanum refert Oforius (c): Vidi patrem sanctissime, literas tuas, quas mihi Maurus attulit, & simul exemplum literarum quas tibi Sultanus misit accepi, in quibus de injuriis quas Maurus Granatæ regnum incolentibus intulit Fernandus Rex, quem in loco patris amanterissimi colo & ob servo conqueritur, & simul de damnis, que

Extinctum corpus suavitissimo odore fragrat.

XLIX.

Calecutiensis Rex ab Ægyptio pollicitus in Lusitanos.

Ægyptii Sultani ad Pont. legatio.

Atrocis ejuldem minæ.

L. Consulti de responso Hispani Regi a Pont.

(c) Ofor. ubi sup. ex Barro. c. 2.

que Saraceni a Lusitanis in India acceperat gravissimis verbis exposulat. In quo quidem invidiosum nomen nostrum illustrat, dum ostendit quam sit uterque nostrum Saracenis infestus: quid enim fieri potest a Christianis principibus ad gloriam sempiternam aptius & elegantius, quam omnes suos conatus ad Mahometis diram nefariamque superstitionem tollendam, & nomen perditissimi laronis extruendum comparare? Minas deinde jactat, & terrores barbaram quadam superbia & iramantate proponit, existimans fieri posse, ut qui pro Christi religione pugnant, aliqua verborum atrocitate perterriti ab instituto facinore & suscepta religionis sanctissime causa continuo desistant. Socer meus Fernandus Rex invictissimum dignum rebus a se clarissime gestis, dignamque virtute & sapientia sua responsum dabit; hoc tamen scio nunquam fore, ut ille sic hostis barbari minas extimescat, ut gloria sempiterna, quam ex Hispania Arabum tyrannide liberata adeptus est, eum aliquando pœniteat. De me vero hoc tibi, pater sanctissime, affirmare possum, mihi maxime molestum esse, non multo graviorem querimoniam causam tyranico ista subesse, qua stimulaturo multo ferocius verbis accepta detrimenta vindicaret, & quos virtute frangere non posset, oratione minaciter exterrere frustra conaretur: nobis enim, cum ier in Indiæ classibus nostris aperire & regiones majoribus nostris incognitas explorare decrevimus, hoc propositum fuit, ut ipsam Mahometanæ sectæ caput, unde tam multa mala in orbem terrarum opera demonis infestissimi redundarunt, extingueremus, & Mecha Arabice civitas, in qua Mahometis sepulchrum est, Lusitanorum armis excisa funditus interiret: quod autem hoc non sit, ut cupiebamus, effectum indignissime patimur: spernam tamen habemus fora, ut Christi presidio id opus aliquando perficiatur, cujus jam nunc fundamenta Lusitanorum virtute & industria jaciuntur. Tunc igitur cum Mahometis monumenta eversa atque dissecta fuerint; cum tellurem, quæ tantum monstrum aluit, & que reliquias illius gremio suo complectitur excendi & vastari perspexerit, frenat immanis & importunus hostis, & istas minas manes proponat, & non modo eum est tam levibus damnis affectus.

Et quo vero nomini Christiano eadem, Christi sepulchro everfionem, Europa ferro atque flamma minatur, non est cur quisquam merito possit inania verborum portentia metuere; nec enim hostis avarus veltigalia sua, que Christianorum religione amplificari cernit, excisione sanctissimi sepulchri & aliorum locorum, que frequen-

Lusitani Regis genocolum responsum.

Spretæ Ægypti minæ.

LII. De everfione sanctissimi sepulchri non extimefendum.

tari a Christianis cum magno illius commodo videt, inanimi patietur; nec adeo mentis expertus est, ut velit ea injuria universæ reipublice Christianæ facta omnium animos irritare, & a mutuis dissensionibus ad illius pestera atque perniciem traducege; communis enim offensio & contumelia solet animos dissidentes conjungere, & stimulis incitare ad pœnas de hoste superbissimo repetendas. Non est autem gens Christiana usque eo vel sanctissime religionis, vel antiqui decoris oblita, ut tantum hostis facinus inultum & impunitum relinquat. Non dubito igitur quin, si hæc stragem Sultanus ediderit, omnes Christiani tam juvenes quam senes undique certatim confluant, ut tantum scelus animis conjunctissimis ulciscantur: quod cum ille plane percipiat, non erit adeo amens; ut tantum sibi atque suis opibus periculum struere velit. Valde tamen doleo, tantos ex Christianorum principum discordiis animos tyrannum istum assumpsisse, ut atrociter etiam illis iniuri audeat, per quos potuisset facillime imperium illius atque nomen extingui. Quare, pater sanctissime, te non modo hortor & monco, verum etiam suppliciter oro, ut actionem istam dignam virtute tua, dignam religione & sapientia, dignam istius loci, in quo Christi vicem geris, amplitudine & sanctitate suscipias; ut Christianos principes inter se nefaria dissidentes in concordiam autoritate tua sacrosancta reducas, ut summa animorum conspiratione signa in Africam & Asiam inferant; quibus hostem non virtute sua, sed Christianorum negligentia ferocem de statu deciant, Mahometisque nomen ex hominum memoria penitus evellendum curent: quod si feceris præclare viam in calum muricis, nomenque tuum memoriae sempiternæ consecrabis.

Hoc quidem jam ab Alexandro Pontifice, in cujus locum successistis, aliquot principes Christiani mecum simul magna contentione postularunt; sed idcirco fortasse tunc effectum minime fuit, quod Deus hanc uni tibi immortalis laudis & gloria materiam reservabat. In quo vero nos admones, ut quod responsum te Sultano dare velimus tibi per literas significemus, animum istum in nos humanitatis & clementiæ plenissimum libenter agnoscimus, quem perpetuo vita studio & debita pietate & veneratione prosequemur. Nostrum tamen non est vel sapientiæ tuæ, vel gravissimæ Cardinalium sententiæ præscribere quid hosti respondendum sit, sed tantum, que nostra mens sit, & quid animis agitemus aperire. Ut igitur quid habeam in animo tibi demonstrem; is plane sum, quem nullæ minæ, nulli terrores, nullæ difficultates im-

LII. Si scelus audeat decernendam omnium Christianorum expeditio-nem.

LII. Agitata hæc ab Alexandro confilia sed perficiendorum gloriam Julio reservatam.

Præscribat cum consilio Cardinalium quæ agenda sint.

pediant, quo minus exequar id quod semel institui, & eo omnes animi nervos intendam, ut pro mea parte, quanta maxima belli contentione possim, contundam & frangam hostis ferri & immanis audaciam. Christum optimum maximum precor, ut spiritus sui numine mentem tuam confirmet, ut perpetuo possis, quemadmodum facis, illius Ecclesiam cum magna sanctitatis tuæ gloria gubernare.

LIII.

Acceptis hisce a Lusitano, & aliis a Ferdinando Aragonæ literis Minorita Ægyptii sultani orator, Romam rediit, atque inde cum Pontificis maximi responso reversus est ad sultanum ipsum, qui ex his intellexit non verbis confidendum. Emmanuel vero Lusitanæ Rex minis lacessitus duplo majorem hoc anno classem ex viginti nimirum & duabus navibus constatam præfecto Francisco Almeida VIII. kal. aprilis, qui dies cœlesti ad sanctissimam Virginem nuntio erat sacer, in Indiam misit (a) adjunctis pluribus Minoritis & clericis, ut religionem Christianam amplificarent, arcesque ad maritimæ regionis tenendum imperium extrui iussit. Peregritque studiose mandata regia Almeida, primumque Guilœ tyrannum Abrahamum dispulit (b), ac Mahimedem Anconium Lusitani nominis amicum Regem aurea donatum corona vestigalem Emmanuelis constituit a die S. Jacobi sacro, arcemque ad continendos in officio Mauros condidit. Inde in Mombazæ principem Lusitano Regi fidem addicere detrectantem converso impetu eum fugavit, Mauricamque urbem diripuit (c) incenditque, quatuor vel quinque Lusitanorum necem mille & quingentorum Saracenorum cæde, duorumque millium ac ducentorum servitute ultus. Tum intento in Indiam cursu Almeida in Anchedinæ portu munitissimum propugnaculum excitavit (d), ut in ea tuta statione Lusitanæ naves hyemarent: famaque Christiani nominis commoti finitimi barbari, nec non Onoris Rex amicitiam Lusitanam exambivere: sed cum Almeida de Mechæ, Oromusii, Cambajæ, Calecutiique navibus expugnandis mandata accepisset, eas in Onoris portu succendit (e). Facto cum Regibus Cananoris & Cochimi colloquio scœdera cum iis sancivit (f); quæ fufè Joannes Barrolius, atque ex eo Oforius (g) & Matheus describunt (h).

(a) Barrolii l. 8. c. 23. Jo. Maffei l. 30. Vexati Mahometania Rege Lusitano.

(b) Barrolii l. 8. c. 5. & 6.

(c) Id. c. 8.

In Anchedinæ portu excitata arx.

(d) Id. c. 9.

Ab Almeida multa præclare gesta.

(e) Cap. 10.

(f) L. 9. c. 4.

(g) Ofor. l. 4.

(h) Maffei l. 3.

LIV.

Inter cæteros etiam barbaros Lusitanorum amicitiam expetiit Narfingæ Rex. Est id regnum in ea Indiæ parte citra Gangem, quæ spectat ad orientem solem munitis rotis cultum, perfusum fluminibus, atque omnium rerum copia af-

fluens; de cujus gentis religione hæc narrat idem Barrolius (i): *Homines superstitione divissima conflantur, unum tamen summum Deum esse confitentur, penes quem ajunt esse summam rerum omnium, templa profusis sumptibus edificant, quæ tamen ut alia Indiæ templa, monstrarum atque prodigiorum simulacra contegunt, quibus divinos honores habent. Brachmanæ tant viri quam mulieres sacris præstant, & in summo apud illos honore sunt. Est aliud genus hominum, quod valde sanctum habetur, hi Baneanes appellantur; lapidem ovi magnitudine perusum, e cujus foramine tria fila procedunt & collo appensum gestant: hujus lapidis significatione summum eorum numen contineri prædicant, & ea de causa proximo honore ab omnibus afficiuntur; lapis tanta religione cultus Tambarane nominatur. Adumbratum est ea re Trinitatis mysterium. Acarnibus & piscibus abstinent: Regis pellices cum illius cadavere viræ sepeliuntur, reliquæ quæ aliis hominibus nubunt, post virorum mortem viræ in rogum cum magno suorum comitatu, & multis cantibus atque laudibus inferuntur. Septimo quoque die ferias agitant, hic dies est, qui veneris apud nos appellari solet. Præter hunc diem multos anno vertente dies cantibus, & sacris, & statis caerimoniis insita gentis religione celebrant. Credunt animam immortalem esse, & post hanc vitam præmia bonis, improbis autem supplicia esse judicio divino constituta. Addit author viguisse apud eos corruptissimum morem ineundæ pro amoribus monomachia, constitui a Rege campum, victoremque catenula aurea donari consuevisse: licuisse autem cuilibet ad eam adipiscendam cum eo certare ferro: artifices etiam de artis præstantia digladiari, seque mutuo confodere: funestissimam denique eorum conditionem esse, qui Regi famulantur; una enim cum illius cadavere concremabantur: Cum, inquit, Rex moritur, pyra e lignis odoratissimis incenditur, in quam regium cadaver infertur: ibi concubinae omnes, & omnes illius familiares, & quicumque illi ministraverant, aut magnum apud illum nomen obtinuerant, in rogum similiter inferuntur; tanto autem studio, ut crementur ad rogum accelerant, ut appareat eos in ea mortis, qua Regem suum prosequuntur societate suam decus arbitrari. His erroribus involuta erat misera India, cum Lusitani in eas oras appulere, virique evangelici Christianæ pietatis splendorem illi intulerunt.*

(i) Barrolii l. 9. c. 6. Sofalæ aurifodinae occurrunt a Lusitanis.

Funesta uxorum desperatio viro extincto. Præmia bonis, improbis supplicia post mortem constituta credunt.

Extincto Rege amici una immaniter concremari se sinunt.

Illatum miseris Christi evangelium.

LV.

Eodem anno Emmanuel Rex ad redigendas in suam potestatem Sofalæ, quam nonnulli vetus Ophir putarunt, aurifodinas

(a) Barrolii l. 9. c. 6. Sofalæ aurifodinae occurrunt a Lusitanis.

nas apud Afros celebratissimas, Petrum Najam classi præfectum mense majo immisit (a); ut arcem in eo portu construeret, omnique Zanguebaris oræ imperium a Lusitanis teneretur; nec Sofalæ princeps abnuis, ut Lusitanorum armis a Castro- rum vi & immanitate vindicaretur. Describit fufè Joannes Barrolius (b) Sofalæ situm, utque in iisdem oris oberrent elephantorum greges, ex quibus quatuor vel quinque millia annis singulis occiduntur ad mittendum in Indiam ebur: tum alia divina providentiæ munera refert: earum gentium, quæ late patent, Mahumeticaque superstitione infectæ non erant, Imperatorem Benomotapam sive Monomotapam dici ait, moreque non longe a Chri-

stianis abhorrere; siquidem unum Deum colunt; magos, quorum ingens vis Africam contaminat, plectunt; in adulteros fervere animadvertunt: furtum acerbè vindicant, adeoque ejus criminis labe sunt immanes, ut domus popularium non claudantur, cum non nisi ob latrocinia claudi debeant, exceptis principum ædibus, quæ honoris ergo observantur: virgines nuptui non locant, nisi idoneæ gignendo fuerint: nonnullos dies colendo numini consecratos habent: defunctorum manibus inepte mensam apponunt, precesque fundunt. Ut vero evangelici præcones Christi fidem iis in locis disseminarint, Castroque Ecclesiæ adjunxerint, suo loco dicetur.

Monopartani a Christianis legibus non alieni.

I. Sedi Apostolicæ a simoniaca fraude vindicandæ data a Julio operata.

(a) Ext. in bullar. in Jul. II. cons. 3.

Decretum Pontificis electionem simoniacam non valere.

Anno excurrentis sæculi sexto indictione nona Julius urbe egressus Perusium Bononiamque depulsis novo crudelique dominato tyrannus in libertatem vindicatas ecclesiastico imperio restituit: sed antequam hæc aggredere studia sua summa animi contentione ad sedem Apostolicam a detestandis ambitiosorum hominum conatibus & corruptelis vindicandam adhibuit; adepti enim simoniaco crimine ab Alexandro VI. summi pontificis memores, parum referre interim celsissimam religionis Christianæ arcem simoniaci invaderent, & contaminati vitii homines impiis largitionibus ad sacrosanctum solium irreperent, quod cæteris ecclesiasticis exemplo foret: severo itaque edicto (a) simoniacas pontificum electiones convulsit, etiam si apostolico insigni solemniter ritu redimiti cultique a populis fuissent; eisdemque ut hæresarchas desinosque anathematis sententia damnatos haberet, omniumque dignitatum gradu deturbari iussit: tum sceleris conscios sive Cardinales, sive alios gravissimis poenis affecit. Denique concilium œcumenicum ab aliis, qui flagitio non assensissent celebrari imperavit: cujus sanctionis potiorem partem subiciio.

Ad perpetuam rei memoriam.
De fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio & unanimitate consensu hac nostra perpetuo valitura constitutione apostolica auctoritate, & de potestatis nostræ plenitudine statuimus, ordinamus, decernimus, & definimus, quod si [quod Deus pro sua clementia, & ineffabili bonitate avertat] contigerit, postquam nos, vel successores nostros successore ipse Deus ab huiusmodi universalis Ecclesiæ regimine absolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinate seu impellente, electionem Romani Pontificis ab eo, quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de cætu Cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cuiusque generis, castra, officia, vel beneficia, seu promissiones & obligationes, commissam per se, vel alium, seu alios quomodocumque & qualitercumque, etiam in duarum partium, vel omnium Cardinalium unanimitate concordia, quomodolibet etiam per viam assumptionis unanimitate nemine discrepante, etiam sine scrutinio factæ, celebrari vel fieri, non solum huiusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, & nullam

eidem sic electo vel assumpto administrandi in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat; sed etiam contra dictum sic electum vel assumptum de simoniaca labe a quocumque Cardinali, qui eidem electioni interfuerit, opponi & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi; ita quod a nullo pro Romano Pontifice habeatur: quinimmo ipse sic electus a priori suo cardinalatus & alio quocumque honore, ecclesiis cathedralibus etiam metropolitans & patriarchalibus, monasteriis, dignitatibus, & aliis quibuscumque beneficiis & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum, vel in commendam, aut alias quomodocumque, eo ipso absque alia declaratione privatus existat; & idem electus non apostolicus, sed apostaticus, & tanquam simoniacus & hæresarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur, & sit: nec huiusmodi simoniaca electio per subsequentem ipsius inthronizationem, seu temporis cursum, aut etiam omnium Cardinalium adorationem, seu obedientiam ullo unquam tempore convalescat; liceatque omnibus & singulis Cardinalibus, etiam illis, qui huc simoniaca electioni seu assumptioni consenserint, etiam post inthronizationem & adorationem, seu obedientiam, ac etiam universo clero, populo Romano, nec non subditis, & S. Angeli de urbe & quarumvis aliarum Romanæ ecclesiæ arcium præfectis, castellanis, capitaneis, & aliis officialibus, quocumque hominibus, seu juramento, vel cautione præstitis, non obstantibus, a talis electi etiam inthronizatione obedientia & devotione impune, & quomodocumque discedere, ipsi fidei Romanæ ecclesiæ & obedientiæ futuri Romani Pontificis canonice intrantis nihilominus astrictis permanentibus, & eum ut magum, ethnicum, publicanum & hæresarcham evitare.

Ad cuius quoque confusionem possint Cardinales, qui præfata electioni se opponere voluerint, si præsumpserint se regimini universalis Ecclesiæ prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare, nec tales ab eius obedientia discedentes tanquam tunica Domini scissores aliquarum propter dictum discessum poenarum, seu censurarum, ultioni subiaceant: Cardinales vero, qui eum sic simoniace elegerint, a suis ordinibus, & etiam cardinalatus titulis & honore, ac quibuscumque patriarchalibus, archiepiscopalis, episcopalis, & aliis prælaturis ac dignitatibus, & beneficiis, quæ in titulum vel commendam tunc obtinebant, vel

Iusti Romani ab illius obsequio discedere.

Electores dignitatis & sacerdotii multati.

in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus & cum effectu discesserint, & reliquis Cardinalibus, qui huiusmodi simoniæ non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam fuerint ab eis requisiti personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum se absque fictione vel fraude unvierint & conjunxerint; & tunc, si præfatis aliis Cardinalibus se unvierint & conjunxerint, in pristinum statum & ad pristinos honores & dignitates etiam cardinalatus ac ecclesiæ & beneficia, quibus præerant, & quæ obtinebant, reintegrari, reabilitari, ac restituti & restituti, ab huiusmodi simoniæ labe & censuris & poenis ecclesiasticis quibuscumque absoluti eo ipso existant.

III. In proce- netas & concilia- tores fraudis constituta poena.

Mediatores vero, proserenæ, trapezitarum clerici quam laici quibuscumque dignitatis, qualitatis, & ordinis fuerint, etiam patriarchali, archiepiscopali, sive episcopali, vel alia seculari, mundana, sive ecclesiastica dignitate præditi, etiam quorumcumque Regum & principum oratores vel nuntii huius simoniæ electionis participes sint, omnibus suis ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscumque honoribus & bonis eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam active & passive investibiles, & eorum bona ipso facto ad instar reorum criminum læsæ majestatis fisco Apostolicæ sedis applicentur & devolvantur, si prædicti delinquentes ecclesiastici fuerint, vel alias Romanæ ecclesiæ subditi; bona vero & fenda taliter delinquentium non subditorum secularium in partibus existentia, fisco secularis principis, in cuius territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur; ita tamen quod si infra tres menses a die, quod notum fuerit illis simoniam commississe, vel participasse, principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, ex tunc illa fisco ecclesiæ Romanæ applicata censentur, & sint eo ipso absque aliqua similiter declaratione.

IV. Sponsiones quæcumque relictiæ.

Promissiones quoque & obligationes, sive sponsiones propterea quomodocumque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas Cardinalium, per quoscumque alios quomodocumque factæ cum quavis inexcogitabili solemnitate & forma, etiam jurate, conditionales sive eventuales, & in forma excommisurarum ex quocumque causa, etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de receptis, donationis, arren-

damenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cuiuscumque contractus, etiam in ampliori forma camere apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit in iudicio, vel extra; liceatque omnibus ab illis impune absque aliquo metu sive perjurii nota recedere.

Et insuper liceat Cardinalibus, qui electioni prædictæ simoniæ interfuerint, & a præfata sic electo discesserint, adhibitis secum aliis Cardinalibus, qui huiusmodi simoniæ electioni consenserunt, & postea eisdem Cardinalibus in dicta simonia non complicitibus se unvierint, si se cum eisdem unire voluerint, alioquin sine eis ad alterius nihilominus Pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniæ electionis huiusmodi, eadem tamen præfata nostra constitutione semper in suo robore permanente, libere, alias tamen canonice devenire, & concilium etiam generale indicere & convocare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, & præcipue felicis recordationis Alexandri Papæ III. quæ incipit: Licet de vitanda discordia; & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum etiam in conciliis generalibus editis cæterisque contrariis quibuscumque; inhibentes postremo omnibus & singulis S. R. E. Cardinalibus, qui pro tempore erunt, & eorum sacro collegio, ne Apostolica sede vacante prædictis contravenire, vel contra præmissa vel aliquod præmissorum statuere, disponere, & ordinare, vel aliquo modo facere seu attentare præsumant quocumque exquisito colore vel causa sub excommunicationis lætæ sententiæ poena, quam ipso facto incurrant & a qua non nisi per Romanum Pontificem canonice electum absolvi possint, nisi in mortis articulo; decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his vel aliquo præmissorum a quoquam scienter vel ignoranter, etiam per nos, contigerit attentari, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MDC. XIX. kal. februarii pontificatus nostri anno II. [I].

Pronuntiatum a non simoniaciis creandum Pontificem & concilium indicendum.

(a) Bull. ib. Const. 4.

VI.

Præterea idem Pontifex, ut Turcarum ne-

NOTE [1] Cur literas pontificias in simoniacos hic Annalista collocaverit haud satis intelligere me fateor. Datæ enim sunt die XIX. Kal. februarii anni 1505. pontificatus anno II. quæ omnia reipia cum anno 1506. congruunt. Cur ergo ad annum 1506. promoveantur? MANSI

Confirmatum in Lateranensi concilio idem decretum.

(a) L. 1. brev. pag. 484. Instructa classis a Bajazethe in Christianos.

Rhodi ad constantiam excitati.

Equites ad tuendam Rhodum concurrere iussi.

Leonardus Minorita vir celebris.

nefaria consilia in Christianam rempublicam capta confringeret, de comparata a Bajazethe classe factus certior, Rhodios equites edicto publico Rhodum ad eam defendendam convolare iussit, eorumque principi stimulos ad emulandam Petri Anebussonii, qui Mahometis II. impetus fregerat gloriam admovit (a).

Dilecto filio Hemerico de Ambrosia magno Rhodi magistro.

Dilecte fili salutem, &c. Binis ex literis tuae devotionis percipimus Bajazethum Turcorum tyrannum Constantinopoli & Gallipoli magnam classem instruere, tibique ab exploratoribus nuntiari, classem ipsam obsidenda incluta civitatis Rhodi causa parari; quae res, quamvis aliunde nil tale nuntiatur, non levem nobis curam iniecit, sollicitis semper de totius reipublicae Christianae defensione, & praecipue de Rhodia civitate ista praecleara, quae in orientis partibus tanquam frenum quoddam inimicis fidei orthodoxae opposita eos in interiore Christianitatis prorumpere non permittit, seu assidue reprimat & fatigat. Nihil tamen est quod terrearis, dilectissime fili; nam vel Deus omnipotens, cuius causa agitur, Turcorum vires & consilia dissipabit; & a tali cogitatione divertet; aut si ad nos venient ingenti cum dedecore & iactura reiciet: nam nec civitas ipsa nunc minus munita est, quam tempore damnatae memoriae Mahometis patris huius Bajazethis fuit, nec tu animi magnitudine aut ulla alia virtute bonae memoriae Petro Daubussone praedecessore tuo inferior es, sub quo Mahometus ipse ad eam diem invitatus maxima suorum clade a manibus istis repulsus fuit. Nos certe non minori alacritate & charitate vobis opem feremus, quam sanctae memoriae Sixtus IV. praedecessor noster & secundum carnem patruus tulit. Fratres & milites ordinis tui gravissimis edictis monuimus, Rhodum ut veniant, communi thesauro debita jura persolvant; quos, ut omnis tergiversationis adimat, occasio, ad tuum iudicium arbitriumque rejecimus etiam in causis in auditorio palatii apostolici agitari iam cepris. De fratre etiam Leonardo Januensi familiae observantia verbi Dei predicatoris, cuius sanis motibus & hortationibus societatem corporis Christi, montemque pietatis, & alia quamplura opera sancta divini cultus augmento Rhodi instituta fuisse, quem vicarii cismontani dictae familiae illum in Italiam revocantis mandatis parere volentem ab ipso itinere retraxisse te scribis, benigne annuentes, tibi concedimus, ut illum apud te absque ullo conscientiae onere retinere, quandiu tibi placuerit possis; quandoquidem talem virum opere & sermone poten-

tem non minus populo isti profuturum casu obsidionis [quem tamen Deus averrat] speras, quam illos, qui arma induunt, & telis atque tormentis hostem propulsant; multum enim valet deprecatio iusti assidua, & bonus concionator alacritatem pugnantium animis addit, reddens eos de salute animae certiores, &c. Dat. Romae 1. aprilis MDVI. pontificatus nostri anno III.

Ad paranda vero in Turcas subsidia bellica ecclesiasticis fuerunt decumae ab eodem Pontifice imperatae, rogati principes, ne eas in alios usus averterent, utque religionis restituendo splendori operam darent: quo argumento extant literae ad Joannem Daniae Regem, Bigslavum ducem Pomeraniae (b); & alios (c) missae (d).

Pio etiam circumferendi per Aethiopas occiduos, Indos, orientaliisque Oceani insulanos evangelii ardore flagrans, cum certior esset factus de navato ab Emmanuele Rege Lusitaniae in tam praeclearo opere studio, utque ab eo compiures sacerdotes tum saeculares, tum religiosorum ordinum alumni ad Christiana pietate erudiendos barbaros annuis classibus instructis submitterentur, sacros indulgentiarum thesauros in eos profudit, qui ad Indos fecerferent.

Increbrescebat late in Indiis & Africa Christi nomen Lusitanorum opera, atque hoc anno ab aliquot navarchis, qui ex India Olissiponem a Francisco Almeida missi erant, insula olim appellata Madagascar, nunc S. Laurentii dicta objacentes Aegesimbæ Africae kal. februarii huius anni inventa est. In ea vero Aethiopiae parte, quam Zofalam nominant, facta est in Christianos conjugatio favissima auctoribus Arabibus: sed de hostibus gloriosissima relata victoria fuit, ac barbarorum Rex in ipsa regia caesus, Acotes Aethiops federatus genti cum regia potestate praefectus: exploratum etiam finitimum Benomotapae regnum amplissimum; atque ditissimum auro; de cuius gentis institutis haec traduntur ab Osorio (e): Gens simulachra minime colit: unum Deum coeli & terrae conditorem confitentur: cultus & vestitus non est cultui quo reliqui Aethiopes utuntur ab similibus: Regem incredibili superstitione venerantur: Rex duo regie majestatis insignia gestat, unum est parvus quidam liquo cum eburneo manubrio, alterum jaculis duobus haud ita magnis continetur: ligone subditos ad terrae culturam adhortatur, ne propter ignaviam atque desidiam terram deserant, & fame coacti latrocinentur: uno vero ex jaculis significat se scelus vindicem futurum, altero vim externam ab hostibus, armis,

Permissus Rhodi subsistere.

VII. Decumae pro sumptibus belli facti indictae.

(b) Ib. p. 493. (c) Id. ib. (d) Id. ib.

Evangelio apud Aethiopas & Indos propagando navata opera.

VIII. Insula Madagascar objacens Africae inventa a Lusitanis.

Exploratum Benomotapae regnum.

(e) Osor. l. 4. Divinitas culta a Benomotapanis.

Regis insignia duo.

IX. Jo. Barros. dec. 2. l. 1. c. 1.

Insulae nonnullae a Lusitanis inventae.

Captae de Mauris nonnullae urbes.

Exercita a milite Lusitano crudelitas.

(b) Sup. c. 1. & 3.

De Socotora Mauris eripienda actum.

X. (c) Barros. dec. 1. l. 1. Lusitani Zailamum Regem vechigalem constituerunt.

(d) Osor. l. 4. Illicium a Calecutensis Lusitanis bellum. (e) Barros. c. 3. Osor. ubi sup.

atque virtute repressurum. Ut vero evangelii lux eidem regno illata sit, dicitur inferius: nunc reliquas res Indicas prosequimur.

Hoc anno (a) mense martio Emmanuel Olissipone quatuordecim navium classem in Indiam praefecto Trifano Acunio misit, quam pestilentia Lusitania eversa afflixit, donec aequatorem praetervecta est. Cum autem ad flectendum Caput bonae spei in polum antarcticum cursum intenderet, nonnullas insulas comperit, quibus Trifano Acunii nomen fuit inditum. At Ruizius Pereria in insulam S. Laurentii invectus est: quam cum incolerent Mauri, eos Lusitanis bello petiere, ac Regis Melindis fiduciarum rogatu nonnullas Mauricas urbes, nimirum Ojam, Lamum, & Bravam cepere. At eam victoriam scedarum immanitate nonnulli obscuro generis Lusitani avaritia ardentes; siquidem Bravae brachia Mauricarum mulierum amputarunt, quibus argentea monilia detrahere non poterant. Neque efferum facinus impune tulere, quippe qui medio in mari submersi una cum execrabili praeda perierunt. Percussus Bravae calamitate Lami regulus in Emmanuelis Regis clientelam concessit. Data erant porro ab Emmanuele ipso mandata (b) Acunio & Alfonso Albuquerque, ut insulam Socotoram in faucibus maris Arabici Adeno objacentem cultam a Christianis, Farracum vero Maurorum, qui in continente dominabantur servitute pressam ex barbaricis manibus vindicarent, ac si Maurorum arcem expugnare non possent, novam in ea construerent communirentque: ut vero summa fide & audacia regia ea mandata consecerint proximo anno dicitur.

Inter haec misit (c) Franciscus Almeida prorex Indiarum filium Laurentium ad explorandas Maldivas insulas: nec non Zeilanum, cum itaque delatus esset in insulam Zeilandam non longe a promontorio Comorino disjunctam, quam multi Taprobanam veterem esse suspicantur, patetque in longitudinem a septentrione in meridiem ducenta circiter & quinquaginta millia passuum: cujus insulae Rex concitatus terrore Lusitanorum armorum mox Emmanuelis Regis vechigalem se constituit (d), ducenta quinquaginta millia pondo cinnamomi tributum nomine annua pollicitus. At Rex Calecutensis instructa octoginta majoris alvei navium, & centum viginti quatuor paronum classe Lusitanos adortus (e) est: cuius impetus a Laurentio Almeida filio, qui undecim navibus praerat fracti, decimo octavo martii, ac Virgini victrici aedifi-

candae aedis ab eo conceptum votum perfectumque est (f).

Dum haec in Indiis geruntur, Emmanuel Rex Lusitaniae delendae superstitionis Mahometicae pio incitatus studio Pontificem, legatis ad eum oratoribus suis, precibus omnibus oravit obtestatusque est, ut Christianos principes ad pacem inter sese faciendam, ac vertenda adversus Turcas arma inducere totis viribus niteretur: Hoc eodem tempore, inquit Olorius (g), suscepit Emmanuel actionem memoria sempiterna dignissimam, quamvis in eo, quod effectum cupiebat, frustra contenderet; videbat enim principes Christianos odiis acerbissimis stimulos inter se cum magno rerum omnium discrimine decertare, rempublicam Christianam dilacerari, vires frangi, & debilitari, hostium ope interim Christianorum furor & amentia in dies augeri: verebatur autem, ne malum illud serperet, & in Christiani nominis perniciem, si non esset opportuno remedio provisum, erumperet. Cum autem hac secum agitarer, tum id in primis eum vehementer angebat, quod Christi sepulchrum esset a Saracenis occupatum, & a Christianis principibus turpissime neglectum; omnia vero mala, quae tunc rebus Christianis accidebant interpretabatur propter hanc negligentiam pietatis incidere, & religionem socordia & desidia violatam, arbitratur esse magnitudine roboris atque virtutis expiendam. His curis anxius legationem ad Julium Pontificem maximum decrevit: legatus fuit Odoardus Gaboranus Regis ipsius consiliarius. Summa legationis haec fuit; principes Christianos inter se de propria dominatione cum periculo universae Christianae reipublicae dimicare: opes interim principis Turcarum & sultani etiam vires vehementer amplificari, & rebus Christianis imminere: neminem vero eorum principum, quorum officium erat hostium imperum a Christianis proposita etiam morte reprimere, tanto periculo commoveri: si gloriae cupiditas principes ad arma sollicitabat, quod decus tantum esse poterat, quod esset cum Christi sepulchro armis vindicatio comparandum? si multa possidendi cupiditas stimulos illis adhibebat, cur non animimum ad Asiae & Aegypti regiones optimas maximisque opibus opulentas adiciebant? Per Christum igitur optimum maximum, ipsum Julium obtestabatur, ut omne studium suum, omnem virtutem & industriam, omnes curas & cogitationes in discordiis tollendis & pace constituenda consumeret, & principes Christianos ad interitum Mahometani nominis exhortaretur, ut ita sempiternam gloriam, quae nullis unquam saeculis esset interitura, compararent: se

(f) Mass. l. 3. XI. Fracli jus impetus.

(g) Osor. l. 4.

Lusitanus Rex sollicitat Pontificem de sepulchro dominico recuperando.

Quae sint pie & sapienter proposita.

Diffidit se mutuo dilacerant Reges.

Lusitani eximia sponso.

XII.

Se vero ad eam regni sui opes universas polliceri, libentissimeque per se in tam praeclaro certamine quodvis discrimen capitis aditurum.

Hæc ab Emmanuele sine ullo fructu per literas & oratores acta ob frigida principum aliorum in Christiana pietate amplificanda studia. Cæterum Pontifex perspecta illius in augenda re Christiana sollicitudine atque opera, mystico ipsum munere rosa nimirum aurea quadragesimali tempore consecrata donavit, atque ad Turcarum ac Saracenorum delendum nomen hæc literis est adhortatus. (a)

(a) L. 6. brev. pag. 249.

Charissimo in Christo filio nostro Emmanuoli Portugaliae & Algarbiorum Regi illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem & Apostolicam benedictionem. Verus consuetudo mosque sanctissimus est, ut Romanus Pontifex peracta sacrorum celebratione die, qui quartus est dominicus in quadragesima, rosam auream chrismate sancto deliburam, & odorifero musco inspersam cum apostolica benedictione illustri cuiusdam principi dono det. Magnum profecto & dignum divina laude mysterium, in quo non muneris æstimanda est quantitas, sed altioris significationis qualitas interpretanda. Nos igitur, qui divina dispositione, meritis licet insufficientibus, pastorale culmen S. R. E. obtinemus, cum vellemus præclarum hoc munus quadragesima proxime præterita adimplere, mentem ad tuam potissimum serenitatem convertimus; quam hoc dono dignissimam iudicamus. Ad generis splendorem progenitorumque tuorum gloriam & decorem, multas proprias ac maximas adiecasti virtutes, & ad reipublicæ Christianæ defensionem ac propagationem egregium animum geris, sanctamque hanc Apostolicam sedem singulari hac devotione reverentiaque prosequeris. Suscipe ego rosam hanc lætissimo corde monumentum & pignus nostræ in tuam serenitatem peculiaris benevolentiae; quam ei per dilectum filium Alvarum de Costa camerarium tuum mittimus. Non te auri fulgor, sed contemplatio divinæ significationis teneat; sancta enim Ecclesia hoc donum per manus Pontificis ordinavit ad declarandam lætitiæ & gaudium ex humani generis liberatione susceptum; quod omnipotens Deus miseratus illius servitutem pretiosissimo suo sanguine redemit, sicut etiam in veteri testamento pro liberatione Israelitici populi antea erat figuratum: recreat enim nos pretiosissimum corpus Jesu Christi, fovet, sublevat & in mediis laboribus consolatur, cui non iniuria rosa ipsa comparata est; nullus quippe flos omnium, quos alma mater terra protulit, aut aspe-

Rosa aurea donatus a Julio Lusitano.

ctu iucundior, aut odoris suavitate fragrantior est. Penetret igitur in tuos sensus, fili charissime, divinus odor, ut eo repletus generositate & magnanimitatem tuam magis in dies explices, atque hoc divinum opus orthodoxæ fidei defendendæ & propagandæ, sicuti facis totis viribus complectare, & exterminato genere Turcorum & Saracenorum, domino Deo nostro auxiliante, in cuius manu potestas & omne imperium est, iucundissima & optatissima securitas reipublicæ Christianæ cum tua summa gloria reddatur; sicut speramus nunc etiam his temporum difficultatibus ex liberatione fidelis populi gaudium magnum. Dat. Romæ XVIII. junii MDVI. pontificatus nostri anno III.

Mystica munera significatio.

Præterea ejusdem Regis precibus per motus Pontifex confirmavit (b) propositas ab Innocentio VIII. indulgentias iis, qui ad urgendum in Africa adversus Saracenos sacrum bellum stipem conferrent. Erexisse autem Emmanuelem in Mauritania extra fretum Gaditanum in ea ora, quæ ad Austrum pertinet, arcem munitissimam hoc anno, ut ex ea edomandos barbaros excursions fierent, narrat Osorius (c) frementibus iisdem barbaris, quorum vis armis ac virtute nostrorum fracta fuit.

(b) Lib. brev. per Sigism. secret. Structa arx extra Gades in Africa a Lusitano.

(c) Osor. l. 4.

XIII. Agitasse etiam Emmanuelem una cum Ferdinando Aragonum ac utriusque Siciliae, & Henrico Angliæ Regibus consilia auctore Francisco Ximenio Toletano archiepiscopo de expeditione sacra ad restituendum Jerosolymis Christi cultum, sanctissimumque ejus sepulchrum e Saracenorum tyrannide liberandum, refert Gomezius (d) his verbis, quæ ad majorem historiarum fidem conciliandam repetenda visa sunt: Commodum videretur de Jerosolymitana expeditione, ad quam sub hoc tempus Ximenius Ferdinandum & Emmanuelem Lusitanie Regem assiduis sermonibus non cessabat adhortari, nonnihil posteritati tradere: nam ut ex literis Emmanuelis, quæ in academie Complutensis scriptis regio signo ceraque propendenti Lusitano sermone scriptæ servantur, intelligere licet; anno sexto, qui hunc antecessit, nimirum MDVI. paulo antequam Hispaniam Philippus & Belgis appelleret, suadente & curante Ximenio de fœdere inter Ferdinandum Hispanum, & Emmanuelem Lusitanum, & Henricum Britannum feriendū agebatur; ut mutuis animis & exercitiis adversus Saracenos proficiscerentur dominicum sepulchrum recuperaturi.

(d) Gom. l. 3. de reb. esp. Ximenii Card. De sacra in Syriam expeditione consilia.

Card. Ximenius eorum promotor.

XIV. Quanta in eam rem animi contentione Ximenius intenderet abunde Emmanuelis verba declarant, quæ suis ferme verbis, quantum potui, fideliter & circumscripte appo-

Qui principes de mutuo fœdere facio pepigerint.

apponant; quoniam nihil potuit honorificentius aut præstantius in alicujus commendationem scribi a Rege rerum gestarum gloria inlyro. Ferdinandi, inquit, sociari prudentia cum excellenti animi magnitudine conjuncta, nosque item & Henrici leonini ad hanc rem ardor & propeusio concorsque animorum affectus divino in primis favore adjuvante, sine quo nunquam aliqui in terris præclare geritur, facile me in spem ingentem erigunt, vota tua suum finem habitura, quæ quantum ex literis tuis intelleximus semper eo tendunt, ut Mahomedana secta deleatur, & omnes, qui extra coetum Christianorum sunt, dominico gregi tandem conjungantur, fiatque unum ovile & unus pastor: id autem ausa hac & felici expeditione ita cumulate eventurum speramus, ut propediem victoris exultantes sanctissimum Christi corpus, te ad sepulchrum dominicum sacra faciente, tuis manibus societ & duo generi magna lætitia & voluptate perfusigenibus flexis sumpturi simus. Crede enim mihi, quod post Ferdinandi Regis ad hanc rem paratam voluntatem, cuius auspiciis mirifice confidimus, nihil meum animum magis confirmavit, nec confirmavit modo, sed altero tanto etiam adauxit, quam tuum ad hanc rem fervorem, diligentiam, curamque intueri, sine quibus nihil eorum, quæ a te prudenter singulis in rebus animadvertuntur, potuissent ad me perscribi; quæ mihi maximo argumento sunt, Deo annuente, provinciam hanc assumi. Quare id tibi unum persuadeas velim, multo magis mihi præriosum & charum esse te nobiscum hujus expeditionis participem venire, quam si Rex quispiam potentissimus sese nobis socium adjungeret; neque enim solum opibus tuis, & autoritate, quæ neutiquam contemnenda sunt, præsidio nobis & usui eris, sed augurii fortunatissimi spem præsentia tua semper suggeret, nam id ex tua pietate, & quam perpetuo colimus morum sanctimonia pro certo habemus, nihil unquam adversum aut triste eis quibus viris sapientissimis accepimus, idque oraculis nostris testatum retinemus, Deum immortalē benevolentiorē in eos esse, a quibus pure & religiose, quemadmodum tu facis, colitur. Sæpe etiam ob unius viri dignitatem & merita universorum nosas condonari; quemadmodum e diverso ob unius flagitium & scelus totam aliquando rempublicam everti. In iis vero, quæ ex longa consideratione, quam in legendis historiis adhibuisti, ubi de simili expeditione agitur, prudentissime disseris, permulta sane exempla recenserent, quæ parum alioqui animatos detererent, & promptos Am. Eccl. Tom. XXX.

De Ximenio conceptæ spes.

& paratos commonefaciunt, & cautiore reddunt. Ea etsi nos quoque jam prospere ramus, abs te tamen admoneri grato & libenti animo suscepimus; nam & sententia nostra tuo calculo confirmata fuit, & ampliore de ea re cogitandi materiam nobis obtulisti; ut quando coram de eis agendum sit, ea, quæ nobis usui sunt futura accurate expendere valeamus: esset enim omni culpa dignus, qui ex aliorum periculis non saperet.

Editi ab eo commentarii de Mahometanis excidentis.

At tu, anristes optime, plane curam non vulgarem præfers, ingenisque tuæ sollicitudinis non mediocre mihi testimonium præstas, cum eorum omnium, quæ ad hanc rem efficiendam conducunt, tanta sis cognitione instructus: nec enim ore maritima sinus, navium stationes, & abditos in ipso pelago scopulos, quisquam est in oriente nauclerus, qui distinctus posset explicare: jam quæ de belli gerendi forma a te dicuntur, ita apte & convenienter, ita fortiter & robuste disponuntur, ut nihil aliud tractasse videaris: idcirco quamvis hoc ultimum esse videamus, neque de eo prius disputandum, quam cæteris omnibus, ut oportet, compositis, quid nos quoque de eo sentiamus a te tam luculenter provocati brevi sermone aperuimus. Hæc ex Emmanuelis literis decerpita satis demonstrant, sollicitum in primis Ximenii animum de Mahometana gente extirpanda; qui tanta diligentia & sedulitate trium potentissimorum Regum concordiam ad eam rem perficiendam curaret. In hoc quidem negotio Emmanuelis pietas mirifice enituit, magnam voluntatem, insignem fortitudinem, ingentem in Christo fiduciam præferentis. Meminit de iisdem Emmanuelis Lusitani Regis literis ad Franciscum Ximenium datis Wadingus, quas in serinio Complutensi servari ait, atque e Lusitano sermone in latinum verfas publici juris fecit (a).

XV.

(a) Ext. apud Voad. te. 8. Ann. 1506. n. 73. ex serinio Compluten. Lusitano sermone transumpta.

At præclara ea consilia ob bellum Pontifice ac Regibus in Venetos susceptum, tum ejusdem Pontificis cum Gallo diffidia confenuere. Inter quæ cum Philippus Austriacus Castellæ, Legionis, & Granatæ regnorum possessionem initurus Belgico portu solvens, jactatusque tempestate ad Angliæ portum applicuit: exceptusque honorificentissime, de Margareta sorore Philiberti ducis Sabaudia vidua Anglo Regi connubio jungenda pactus est; cujus pactiones ac fœderis initium cum Anglo capita Pontifex autoritate apostolica confirmavit (b) pontificio diplomate ita consignato: Dat. Rom. apud S. Petrum anno MDVI. XVIII. kal. julii pontificatus nostri anno III.

Obstrinxerat fidem etiam ex ejus fœ-

(b) Lib. bull. te. cr. 99 pag. 242.

XVI.

de-

Ppp

Quæ vis auri Angli promissa.

XVIII. Judæorum Neophytorum editæ strages.

(a) Ofor. l. 4. Marian. l. 28. c. 17.

Ex qua causa exortus tumultus.

Plura immani- me patra- ta.

In feditionis au- thores fœvitur a Rege.

deris legibus Philippus Rex Henrico Angliæ Regi ad certam auri vim pendendam, ac ni promissa faceret, censuræ apostolicæ se subjecerat : ut itaque fidem ab eo liberandam curaret Julius Legionensi & Salmanticensi episcopis, tum præposito Trajectensis ecclesiæ, qui postea in pontificatu Adriani VI. nomen sumpsit, munus demandavit, ut Philippum ad præstandam fidem adigerent : Ad solvendum, inquit, Henrico Regi Angliæ aut ejus executoribus, aut deputato vel deputatis tam trecenta millia, quam triginta millia ac octingentas, & quinquaginta coronas Franciæ boni auri & justæ, ac legalis ponderis in locis & terminis ac modo & forma in tractatu prædicto matrimoniali expressis. Dat. ut supra.

Olfisipone hoc anno repentina magnaque neophytorum Judæorum strages fuit edita hortatoribus nonnullis ex iis, qui Deo sese religiosam in servitutem dicarant; quos temeraria pietatis species ad fundendum sine judiciorum ordine cruorem effecerat. Rem hoc modo gestam tradit Oforius (a). In æde S. Dominici facellum erat mira religione celebratum, in quo Christi e cruce pendentes effigies erat, cujus latus operculum christallinum tegebat: visus est ex eo a multis in vulnere illo mentem oculosque defigentibus emicare splendor, conclamatumque ab iis, ingens patratum miraculum. Neophytus Judaicæ stirpis negavit temere miraculum esse, & a ligno arido splendorem edi posse. Re non excussa an divinitus, an ex reflexa luce is fulgor fieret, oppressus miser ille a plebe, ac laniatus, rogoque impositus est: in quo tumultu monachus inconsulte furentem multitudinem magis concitavit, neophytosque in odium admittorum plurium in Christum facinorum adduxit: moxque aucto furore plures crudeliter trucidati, passimque accensis ignes, in quos semivivi coniecti ex Hebræorum genere ad quingentos sine ullo discrimine jurivse ordine, virgines etiam aliæque mulieres jugulatæ, pueri allisi ad parietes vulneribus concisi, vivi tamen, adhuc ad pyram pedibus raptati; nec perfractæ tantum domus, sed etiam qui ad sacras aedes confugerant, ex altaribus, imaginumque sacrarum complexu avulsi. Tribus diebus eo furore fœvitur, ac duo millia circiter ex Hebræa gente occisa: cum demum regii duces copiis succincti fœdatam cruore urbem ingressi, Emmanuelis justæ feditionis authores supplicis affecerunt, ac monachos, qui elata cruce cædis hortatores extiterant, sacerdotali dignitate rite exutos præfatosque laqueo exuffere. Meminit de his Baseli-

us (b), ac narrat Judæos obruncatos, quod sacra Christiana profanassent, susceptoque baptismo veteris superstitionis ritibus se contaminarent; quod flagitium si admissum ab iis erat non per feditionem, sed judiciario ordine, ut factum antea in Castella vidimus, sumi pœnam debuisset, cum plures insontes ea calamitate involuti fuerint, nonnullique etiam non neophyti calumniis circumventi oppressique.

Hoc anno Julius redintegrandi ecclesiastici imperii, quod Balionii & Bentivoli oppressis Perusia ac Bononia laniarant, cupidus, decretam in eos in sacro purpuratorum senatu professionem instituit, ut præsentia sua magis quam vi eam expeditionem conficeret, nec victoriam cruore pollueret. Ut vero urbanis rebus consuleret; præfecit iis Antonium episcopum Tusculanum amplissima legati apostolici autoritate fultum, de quo hæc Paris de Grassis (c) cæremoniarum magister: Die veneris, XXI. augusti fuit secretum consistorium, in quo, & infra, creavit legatum urbis reverendissimum dominum Joannem Antonium episcopum Tusculanum Cardinalem Alexandrinum; qui finito consistorio non fuit a Cardinalium collegio associatus ad ejus domum, nec ad cameram quam in palatio habitabat, ut alii legati de latere associari solent: quod fuit bene factum, quoniam Cardinales legati remansuri in loco ubi creantur non associantur a collegio. Item quaestum fuit an ipse legatus in urbe Roma existens possit crucem ante se deferri facere; & conclusum fuit, quod nequaquam ob reverentiam sedis Apostolicæ, & etiam quia crux non esset ex urbe translata ad alium locum, sed bene posset cum manu benedicere populo. Addit (d) author, Julium quinto post die præeunte sanctissima Eucharistia urbe egressum Cardinalium comitatu cinctum: Die mercurii xxvi. augusti anno MDVL. sanctissimus dominus noster Julius Papa II. ex urbe recessit versus Bononiam ante ortum solis circa undecimam horam, & prius audita parva missa cameræ solo rochero cum capucino quotidiano indutus descendit ad parvam capellam S. Nicolai, ubi erat corpus Christi super altari in capsâ more solito compositum & paratum; & ibi facta oratione super faldistorio retrocessit ad partem evangelii, ubi locus paratus erat cum panis & sede cameræ: assumptraque stola sine alba legit sine cantu, voce tamen intelligibili antiphonam, videlicet. In viam pacis, &c. cum omnibus versibus, & orationibus, prout in libro: quo factio clerici capella superpellicii induti, acceptam capsam cum sanctissimo Sacramento præceden-

(b) Basl. in append. ad Nauv.

XIX. Expeditio Julii contra Bentivolos & Balionos.

(c) Paris. in itin. Jul. II. ms. arch. Vat. p. 18.

(d) Id. ib. p. 19. Ex urbe profectio.

XX.

(a) Id. ib. p. 9.

Lis de gradu honoris forte dimenda.

dentibus sex intortitis accensis portaverunt ad æquum in plano scalarum subsequente Papa cum Cardinalibus. Pergit author itinera Julii describere; tum singula, quæ in iis occurrere, vel gesta sunt fusa oratione prosequitur, nec non rituum formulas, qui servari consueverunt dum Pontifices excipi in urbibus solent, hæc verbis concepit (a): Ut omnibus de clero cuiuscumque ordinis & religionis, exceptis monialibus, convocatis, & singulis sub excommunicationis & pecuniaria pœna mandet; quod in die ingressus Papa sonent campanas ecclesiarum suarum, quantum festiviter possunt, indefinenter & incessanter usque ad noctem. Item quod ipsi omnes eadem die induti quantum honestius possunt, cum superpelliciiis & pluvialibus, & crucibus, & reliquiis sanctis in manibus convenienter ad sonum campanæ ecclesiæ cathedralis in ipsa ecclesiâ cathedrali, & inde simul omnes procedant hora designata usque ad portam civitatis, per quam debet Papa ingredi: & si qua esset inter religiosos contentio, ut esse solet plerumque super superioritate & antecessentia, fiat tunc eo casu inter discordantes compositio, ut pro ea die sine præjudicio alterius, qui per sortem tunc pro eo casu & die habendam, præcedat ad honorandum Papam. Item quod ecclesiæ collegiatae, si-ve parochiales ante vel apud quas Papa equitavit ingrediens faciant suum altare in via cum ornatu convenienti, &c. Item ordinetur, quod episcopus loci sit cum pluviali & mitra in porta civitatis ad dextram Papæ ingredientis, & habeat crucem aliquam in manu longitudinis duorum vel trium palmorum sine manubrio ligneo sed cum velo pulchro alligato, cum quo prius quam crucem Papæ osculandam offerat, tangat, & ipsum velum osculetur ipse episcopus prius quam Papa crucem osculetur; in quo actu omnes de clero, qui ibi presentes erunt, & proximi genustexi erunt, excepto episcopo seu eo, qui præsentabit crucem, qui se humiliabit ad terram veniente Papæ, ibidem ipse episcopus accipit crucem in manu, & non facta reverentia Papæ, sed tantum reverentia cum velo osculato, porrigeret crucem osculandum Papæ, qui detecto capite eam osculabitur, nisi haberet mitram: quoniam eo casu, cum non possit commode mitram deponere, eam tenet, & cum ea crucem osculatur: qua osculata episcopus eam reddit ministro, & tum ipse episcopus genustexus cantat alte antiphonam. Ecce sacerdos; & sic omnes tunc surgunt respondentes & prosequentes antiphonam: & si episcopus loci non esset præsens, tunc ejus vicarius, vel alius primam dignitatem habens in-

ecclesiâ principali civitatis vel oppidi, in quo Papa solemniter ingredi volet, ut etiam si episcopus loci Cardinalis præsentaverit illud faciat, non tamen pluviali sed cappa rubea indutus, & osculata per Papam crucem illico ille si episcopus sit, si-ve Cardinalis si volet intonabit deposita prius cruce in manibus alterius, & genuflexus ipse versa facie ad Papam antiphonam. Ecce sacerdos magnus; vel aliquam aliam antiphonam, aut hymnum convenienter; & tum omnes procedent. Et infra (b). Item quod eo casu canonici simul cum episcopo suo procederent ad portam ecclesiæ, ubi parati sint intra ecclesiam ad dextram Papæ intrantis, videlicet duo in dignitate constituti, aut seniores & digniores canonici induti pluvialibus, unus aspersorium habens cum aqua benedicta, non quidem aliquos aspergens, sed expectans, ut solus Papa se cum propriis manibus, & alios astantes aspergat; & similiter alius cum thuribulo & carbonibus accensis & navicula cum incenso & coehleam, neminem similiter incensans, sed expectans, ut vel episcopus loci, si sit Cardinalis & non aliter, vel diaconus a dextris Papæ incenset, & eo qualitercumque incensato illico vel episcopus vel alius dignitate constitutus intonet alta voce videlicet. Te Deum laudamus; quod cantores ordinati vel ipsi canonici & omnes de clero prosequantur. Et infra: Interim (c) autem episcopus loci cum pluviali paratus, ut fuit in porta civitatis, vel si Cardinalis est cum sua rubea cappa cardinalari, apert se ad cantandum versus & orationem convenienter in cornu epistolæ altaris, id est extra ipsum cornu semiverfa facie ad Papam, & tenens librum non nimis ante suos oculos elevatum, ut & ipse Papam, & Papa ipsum videre, commode possit. Item ipsi canonici ecclesiæ cathedralis, ad quam Papa est iturus, ipsam ecclesiam, quantum possint ornent cum omnibus ornamentis possibilibus tam in porta ecclesiæ cum aliquo tapete prostrato, super quo Papa possit ex mula descendere, quam apud altare cum faldistorio & duobus pulvinis amovibilibus, & ipsum altare festivissime adornent. Item quod apud altare majus sit aliud altare pro repositione sanctissimi Sacramenti papalis versus latus dextrum altaris, id est in parte evangelii, si fieri potest; sin autem, ut licet pro commoditate loci ita ut Papa genustexus in suo faldistorio commode possit primo sanctissimum Sacramentum adorare, demum recta facie ante altare facere orationem. Et infra: Item (d) episcopus loci vicarius habeat preparatos tot presbyteros cum superpelliciiis, si-ve etiam pluvialibus indutos,

(b) Ib. p. 11.

XXI. Quo ritu excipientes Pont. ab episcopo loci.

(c) Pag. 12.

(d) Pag. 13.

qui portant baldachinum supra sanctissimum Sacramentum, quot sunt perticae baldachini; nam ad presbyteros non canonicos, sed beneficiatos vel mansionarios, vel capellanos id onus sive ille honor pertinet; & casu quo communitas non preparavit luminaria deferenda ante sanctissimum Sacramentum, episcopus debet supplere in parte vel in toto pro honore sanctissimi Sacramenti. Item (a) sciatur quod ex antiqua consuetudine & jure caerimoniarum communitas & populus debet preparare baldachina duo, videlicet, unum pro sanctissimo Sacramento & unum pro Papa: si tamen omnino communitas repugnaret, tunc clericus debet supplere, &c.

(a) Pag. 14.

XXII. Quid praestandum a civibus.

(b) Pag. 16.

Præscriptit idem auctor quid ab oppidanis civibusque agendum foret, ut itinera aequarentur, ut pueri candido cultu induti palmas vel oleæ ramos preferentes oppidum, vicumve subituro Pontifici occurrant, ejusque nomen festis vocibus ingeminent: urbem vero ingressuro juvenes centum decoris vestibus induti obviam se effunderent: ut umbracula duo elegantissima sanctissimæ Eucharistiæ & Pontifici prædantur: ut servilium operum justitium indicatur: ut æra campana vi summa pulsantur imminente pontificio adventu. Tum addit: Item priores (b) omnes vestibus hilaribus & non mæstis aut nigris Papæ obviant usque ad extra portam associati a primoribus civitatis eorum, & ipsi antequam Papa ingrediantur in bacili argenteo claves simul in una nova serica chordula ligatas offerant Papæ, id est prior ancianorum, qui sit civis, non potestas vel gubernator, aut officialis Papæ, sed civis: & iste civis prior ancianorum vel priorum primus genuflexus cum aliis genuflexis ad dextram manum. Papæ offerat claves Papæ dictis aliquibus paucissimis verbis prius, & tunc exosculata chordula pro credentia offerat eas; quibus per Papam tactis, & ipsis prioribus benedictis, ipsi priores omnes simul clament nomen Papæ & Ecclesiæ: & sic restituto bacili cum clavibus uni ex servitoribus eorum ipsi omnes pedes detecto capite incendunt ante Papam, sive ipse in mula vehatur, vel in gestatorio portetur. Item ut fiant arcus per trivivia, & cooperiant vias cum pannis & sclopettos sive bombos bombardarum resonent, & omne genus festi agant per totam diem ingressus Papalis & sequenti si Papæ placet. Et si aliquis dominus, ut dux Ferrarie, præfectus vel alius princeps erit in civitate vel loco, in quem Papa ingredietur, tunc valvæ portarum de cardinibus extrahentur, & ad terram demittentur, & nunc nullæ claves per ipsum duces offerentur, & ipse pede-

ster ibit ante mulam vel sedem Papæ usque ad hospitium, & si Papa placebit subibit sellam sive sedem gestatoriam.

Cultum hac honoris pompa Pontificem in urbibus, per quas perrexit, fuisse memorat auctor; enumeransque ejus itinera, Roma digressum ait Formelum, deinde Nepe, postea Civitatem castellanam properasse, in eaque arce Florentinorum auxilia ad Bononiam recuperandam promittentium nuntio recreatum, erectumque Regis Gallorum pollicitationibus: tum oratorem Joannis Bentivoli audivisse, concordiaque leges, quibus Bentivolo vitæ rerumque incolumitas spondebatur, respicientem altiori hac voce increpuisse (c): Ergo in primo statu sumus? ergo ipse non vult leges a nobis acceptare, sed imponere, & nobis mandare? Pervenit postea Viterbium, cujus magistratus obviam progressi, cum ex equis desiliissent, equitantis Pontificis pedem deosculati sunt ingentique celebritate in urbem inducere; Montemflaconem inde petiit (d), arcemque femirutam instaurari jussit: exceptit illum septima septembris die Urbs vetus, cujus auctor anno MCCCCXCIV. præfecturam se gessisse addit; in qua urbe Pontifici reddita fuere literæ marchionis Mantuani, quibus significabat (e) bellicos se in Joannem Bentivolum labores subiturum ac Perusii XII. ejus mensis die asuturum. Presterat diu Perusinus tyrannide Paulus Balionus, qui Pontificis adventu adeo fuit perterritus, ut duce Urbini interprete concordia in Pontificis fidem, restituto illi Perusio, reverfus (f) sit.

XXIII. Joannis Bentivoli ad Julium legatio.

(c) Pag. 25.

(d) Ib. p. 29.

(e) Pag. 33. Restitutum Julio Perusio. (f) Bonati curs. in diarii. XXIV.

Ingressus est eam urbem Julius XII. septembris solemnè pompa, quam ita describit breviter Paris de Grassis (g): Priores octo vestiti noviter de rosato obviarunt cum clavibus Papæ usque portam, que est apud & ultra ecclesiam S. Petri, eos associarunt LXX. vel circa camerarii, sic appellati, omnes etiam vestiti de rosato: item multi alii doctores cum bavaris pellucis circa collum, cui omnes pedites associarunt abinde Papam usque ad ecclesiam cathedralem in ecclesia S. Petri. Papa accepit paramenta, id est pluviale rubrum & mitram papalem, & ibi vestitus in sede sua sedit usque ad episcopatum ad latus per paraphrenarios suos; licet dicti priores & nobiles per vices adhererent sedi, quasi portantes. Et infra: Ipse legatus, is erat Cardinalis S. Vitalis, ut episcopus Perusinus in porta, id est inter duas portas, sic enim ille locus appellatur, obtulit pedester crucem Papæ osculandam cum cappa sua, & Papa non deposuit mitram. Tum narrat Paris nonnulla, quo in-

(g) Paris. p. 36.

instructo ordine pontificius exercitus ingressus sit. Præerat illi cum imperio Urbinas, qui auxiliares copias adduxerat; de quibus Hadrianus Cardinalis S. Cryfogoni cecinit (a) in Julii itinerario.

(a) Adriani Card. in Itiner. Jul. II.

His circumsepti legionibus ordine longo Ingreddimur Perusinam urbem civilibus actam, Eversamque odiis. Hanc tu, pater optime Juli, In placida tandem composita pace relinquis.

(b) L. 6. brev. pag. 44.

(c) Paris. p. 25.

(d) Ib. p. 40.

(e) Id. ib.

XXV.

(f) Id. ib. p. 62. Urbium ingressuro Pontifici portæ urbis protrata.

Dum in hac urbe agebat (b) Julius, XIV. septembris Insubriæ proregem literis sollicitavit, ut Gallorum copias ex Insubria in Bononiensem agrum educeret, fecitque certiorum Cæsarem hoc anno Italiæ signa non illaturum. Seruerant autem antea falso rumuculos adversarii (c), Cæsarem jam in Venetos fines penetrasse, ut Gallos in Insubria eo terrore distraherent, Pontificemque a conficienda expeditione revocarent. Decima septima ejusdem mensis die marchio Mantuanus (d) castrenses labores in Bononienfi bello subiturus Pontificem Perusii convenit; de quo hæc addit idem Paris (e): In conspectu Papæ marchio ter genuflexit, & Cardinales non prius de sedibus suis surrexerunt, quam marchio Papam in pedes manu & ore fuerit osculatus. Die vigesima Julius in æde S. Francisci rem divinam solemnè ritu peragi jussit ad solvendas numinè grates quod ex humili statu, in quo versatus in ea urbe literis operam dederat, ipsum ad augustissimum rerum humanarum verticem extulisset.

forium & incensum obtulit, ac orationem in eodem habitu dixit more solito, & Papa benedixit: Cardinalis autem de Columna indulgentiam publicavit annorum decem. Paucorum dierum flexu Pontifex, cum Gallorum copias, quæ ad decem millia peditum & mille equitum hastatorum ascendere dicebantur, Bononiam versus signa attollere accepisset (g), cubicularium suum dimisit, qui septingentos tantum hastatos & peditum quinque millia auxiliaria admitteret: vigesima octava die Maceratam, indeque Pennas S. Marini trigesima ejusdem mensis adiit; (h) in quo loco ex literis Gallorum Regis cognovit (i) se ab eo Bononiæ proxima quadragesima, si in ea urbe hæreret, conventum iri; cui rescripsit Julius, ipsum se Bononiæ præstolaturum. Cæsarem die secunda octobris attigit (k) ubi Philippo Castellæ, Legionis, & Granatæ Regis obitus ipsi nuntiatus est (l) ab Antonio de Cugna oratore; octava Forum-pompilium iustravit: nona Forumlivium ingressus substitit (m), ac minax severumque edictum die decima in Bononienfes promulgari jussit, quo post enumerata Joannis Bentivoli scelera fortunarum omnium eversionem necemque, tum censurarum ecclesiasticarum acerbitatem iis intentavit (n), nisi novem dierum spatio ejecto eodem Joanne, vel oppresso in Apostolicæ sedis potestatem redirent: idque diplomate apostolico promulgatum est (o).

Missa a Gallis auxiliares copias.

(g) Ib. p. 48.

(h) Ib. p. 48. (i) Pag. 49.

(k) Pag. 50. (l) Pag. 52.

(m) Pag. 53. Decretum in Bentivolos editum.

(n) Ib. p. 55.

(o) Lib. bull. 48. p. 6.

Ad futuram rei memoriam. Cum Bononia civitas ampla, & doctorum virorum abumna, non solum pastoralis cura, verum etiam plena jure temporalis domini ad ecclesiam Romanam spectet, nostræ diligentia incumbit de illius salute tam in spiritualibus, quam in temporalibus, utpote de peculio beati Petri & nostro solertem curam & specialem habere. Quavis calamitatibus retroactis temporibus dicta civitas tum propter seditiones & simultates in ea exortas, tum propter aliquorum principum violentiam, tum propter nonnullorum civium tyrannidem afflicta fuerit, nemo est, qui nesciat, & illius non misereatur: verum cum jam ad summam Apostolicæ sedis per felicis recordationis Nicolaum Papam V. prædecessorem nostrum recepta esset, videreturque in pace illam debere quiescere, potentia optimatum de Bentivolis, qui favoribus Romanorum Pontificum creverunt, & amplificati sunt, facies tranquillitatis in illa immutata est, omniaque bone spei fundamenta eversa sunt, Bentivolis per tyrannidem favoribus sibi nonnullis Italiæ principibus, administrationem in ea civitate

Occupata a Bentivolis.

rate in hanc usque diem occupantibus, & cuncta pro arbitrio disponentibus. In tantam sane Bentivoli se erexere tyrannidem, ut contra Romanam ecclesiam aliorumque principum confederationes sequentes bella gesserunt; nobilissimas illius civitatis familias per caedes, proscriptiones, & persecutiones exterminaverunt; liberi animi cives oppresserunt; doctos & nobiles, ac claros viros non solum seculares, sed etiam ecclesiasticos trucidaverunt, & in dies trucidant: honestas civium congregationes tamquam sibi suspectas exterminaverunt: matrimonia & commercia libera esse ibidem non permisit: exploratores & scutarios apud se nutriverunt, ac facinorosos homines plusquam bonos cives dilexerunt, & honoribus ac stipendiis super alios elevarunt: publicos redditus civitatis occupaverunt, & in proprios usus converterunt: novas gabellas imposuerunt: armatis equitum & peditum copiis impensa publica civitatis conductis ac etiam externis ad terrorem civium eandem repletam tenuerunt, dilectusque filius Joannes Bentivolus primogenitus per omne nefas iam diu ibidem usurpans legati apostolici & nostri, aliorumque officialium Romanae ecclesiae auctoritatem & potestatem, nec non ad se imperii summam traxit adeo, ut solum dominii nomen nobis & Apostolicae sedi relictum fuerit, & Bentivolorum nomen, quod coram cognovimus, est in ore illius populi magis, quam nostrum & Romanae ecclesiae, personet, venerabilisque habeatur. Denique ad regium fastigium aspirans sub quaestro colore imperialis licentiae, mone-tam nomine suo cudi fecit, Joannem secundum morem legitimorum principum in monetis se inscribendo. Et demum [quod non minus abominabile est] ipse Joannes & filiorum ac satellitum suorum petulantia effectum est, ut mores illius optima civitatis mirum in modum corrupti sint, non rita muliebris pudicitia: non rita mercatura: non firma fides: nulla censurarum ecclesiasticarum & sedis Apostolicae reverentia. Nos, qui dum in minoribus essemus, ecclesiae Bononiensis viginti annis in eadem civitate legationis munere functi fuimus, praedicta non sine magno cordis nostri dolore audivimus, & aliqua ex parte vidimus, atque palpavimus, illaque miseratione atque apostolica ultione digna semper iudicavimus, postmodum divina gratia ad apostolatus apicem assumpti, cum omnino nostro semper inhabitasse velle, si facultas daretur, eidem civitati oppressae, ac in servitutem redactae opportune consulere, oratoribus ad nos Bononiensium nomine pro obedientia praestanda destinatis duximus exponendum, ut sex-

Joannes Bentivolus in vitio succedens jus pontificium opprimit.

Mone-tam inscripta sua effigie aulice aulice.

Inspecta a Julio a lia flagitia.

Justitiam in Bononia restituere Julius annititur.

decim de regimine & ipsum Joannem nostro nomine monerent, quatenus curarent, ut in dicta civitate iustitia & aequalitas, non autem usurpatio & vis potentum locum haberent, benaeque in ea & libere vivere liceret: sed dum emendationem aliquam in eis expectamus, omnia in deterius labi per diversas civium illorum querelas ad nos deferretur: quibus excitati per oratores & nuntios ejusdem civitatis ad nos venientes, ab eis petivimus, ut idem Joannes cum quatuor ex sexdecim dicti regimini, aut ejus filii cum aliquibus ex sexdecim praedictis ad nos venirent, ut possemus de reformatione civitatis & status illius aliqua tractare; in quo petitioni nostra obtemperare noluerunt. Quare adducti fumus, ut consilium caperemus de ad-eundis per nos ipsos, & visitandis ac reformandis aliquibus Romanae ecclesiae civitatibus, & praecipue ipsa Bononia & illius statu: sicque assumptis nobiscum aliquibus copiis, ut contumaces compescere possemus, iter, re mature deliberata cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, ipsis nos comitantibus arripuimus: & dum Viterbii pro componendis rebus illius civitatis immoraremur, venerabilem fratrem Antonium archiepiscopum Sipontinum cameram nostrae audientiae Bononiam praemisimus, qui paternum erga civitatem illam affectum nostrum, & adventus nostri causas intimaret, eosque adhortaretur ad ea consuetudine & dignitate nostra absque eorum incommodo & damno, quae & bono regimini dictae civitatis consilium valeremus; eidemque per nostras in forma brevis literas plenam facultatem & potestatem concessimus, omnibus & singulis tam magistratibus, quam privatis personis civitatis ejusdem, quibus ipsi archiepiscopo videretur, sub rebellionis, confiscationis omnium bonorum suorum, privationis officiorum, & inhabilitatis ad illa, nec non excommunicationis latae sententiae & interdicti poenis mandandi, ut praemissa omnia, sicut bonos & fideles sanctae Romanae ecclesiae filios decet, efficaciter adimplerent: quique commissae sibi fideliter executionis desiderium & voluntatem nostram consalonerio, regimini, antianis, dictoque Joanni Bentivolo & aliis populi magistratibus dictae civitatis, cum ea, qua decuit efficacia & instantia exposuit, eosque sub poenis in dicto banno contentis monuit, ut ad executionem contentorum in illo, & requisitionis per eum factae cum effectu procedere, sicut tenebantur, deberent, dicti brevis continentia, & mandato in authentica forma per unum ex cursoribus nostris, prout ei a nobis injunctum fuerat, intimatis

Lustrat statum ecclesialium.

Monet officii Joannem Bentivolum.

illis: qui vero in illo regimine ad unius Joannis Bentivoli nutum sedent, in maiorem arrogantiam & contumaciam prorumpentes, a mandato dicti archiepiscopi auditoris nomine nostro ejusdem facto, comminatione censurarum & poenarum, ad futurum concilium & successores nostros, manifestam haeresim incurrendo, contra omnem juris formam, ac dispositionem, apostolicasque constitutiones, & praecipue sanctae memoriae Pii Papae II. praedecessoris nostri, appellaverunt, civitatem militum, & equitum copiis compleverunt, atque aditum ad civitatem nostram nobis, nisi certis legibus & conditionibus pro arbitrio eorum praefixis, denegare praesumunt: & ad resistendum nobis arma paraverunt, ac in eo magis se iudices confirmant adversus pastorem & dominum suum, atque eorum matrem Romanam ecclesiam rebellando. His compulsi temerariis conatibus & excessibus ecclesiasticae correctionis & acrimoniae flagella apponere cogimur; ut quod paterna monitione nostra efficere non poterunt, hoc severitas disciplina, nervusque ecclesiasticarum censurarum efficaciter nobis obtineant.

Illius ad Concilium futurum provocantis contumacia.

Mota ab eodem rebellio.

XXVI.

Volentes igitur in tranquillitatis amoenitatem civitatem ipsam restituere, & pacificum nobis ejusdem ingressum praeparare, habita super iis cum praedictis fratribus nostris deliberatione matura, de eorum consilio praesidentes regimini civitatis ejusdem, qui sexdecim vulgari nomenantur, antianos, venilliferum iustitiae, consalonerios populi, massarios artium, & eorum quemlibet, omnesque & singulos civitatis, cujuscumque status, gradus, ordinis, & praecminentiae existant, tam clericos quam laicos, quacumque dignitate ecclesiastica vel mundana praefulgeant, quorum nomina & cognomina, ac speciales expressiones habere volumus pro expressis, in Domino requirimus, & auctoritate apostolica monemus, ipsis & cuilibet eorum per haec apostolica scripta districte precipiendo mandantes, quatenus sub excommunicationis, a qua non possint ab alio quam a Romano Pontifice, etiam per quascumque speciales facultates, praeferquam in mortis articulo, absolvi; ac etiam crimine laesae majestatis & rebellionis poenis, quas ipso facto, si mandatis hujusmodi nostris non paruerint, incurrant, infra novem dies post affixionem praesentium in locis pro publicatione earundem infra designandis immediate sequentes; quorum tres pro primo, tres pro secundo, tres pro ultimo & peremptorio termino canonica monitione praemissa eis & cuilibet eorum assignamus. Sexdecim ac eorum quemlibet

bet, communitas, universique cives ipsius civitatis & alii praedicti omni mora & excusatione postposita, armatos equites, & levis armatura seu armigeros quoscumque, quos vel ex publico stipendio, vel privatim conduserunt, ac in eadem civitate suburbis & vicinis locis & terris tenent, extra illa expellant. Et insuper omnibus & singulis domicellis, armorum ductoribus, armigeris, stipendiariisque tam equestribus quam pedestribus, etiam temporali dominio Romanae ecclesiae non subiectis, sub dictis censuris, poenis & terminis praecipimus similiter & mandamus, ne ad stipendia dictorum sexdecim, seu praeteriti regiminis eorum, aut alicujus ex Bentivolis, vel officialium, vel communitatis, aut civium praedictorum se collocent; neque sub eisdem, etiam sub praetextu accepti stipendii, firmatae, conductae, aut obligationis, etiam juratae, a quibus vinculis nos eosdem absolvimus per praesentes, militare perseverent, aut illis cum armis, favore, vel defensione quocumque modo assistant; sed ab eisdem omnino, & extra civitatem & loca praedicta recedant. Nec non etiam sub eisdem censuris, poenis, & terminis pari modo monemus sexdecim officiales, communitatem, & quemlibet eorum, ac alios omnes & singulos praedictos; ne ultra numerum familiae & servitorum, ante tres menses in pacifico statu civitatis tenere & teneri consuetum, alias personas tam equestres quam pedestres comitanenses, civitatis incolas & inhabitatores, seu etiam forenses in palatiis tam legati, quam communis, & potestatis Bononiae, ecclesiae, capitulis, conventibus, monasteriis, hospitalibus, aliisque locis civitatis praedictae, suburbiorum & vicinarum illi terrarum, seu habitationum publicis, tam ecclesiasticis quam secularibus, nec in domibus privatis ipsorum tenere praesumant; sed dictas personas a se dimittant, & excludere, ac ad recedendum de civitate, & suburbis ac locis civitati vicinis cogere debeant. Et ut peccandi occasio magis tollatur; sexdecim & alios praedictos inhabemus sub eisdem censuris & poenis, ne aliqua arma offensibilia, vel ad pugnandum apta, cujuscumque generis existant, nec non machinas, & quas vulgus artigliarias vocat, in praedictis locis & domibus tam privatis quam publicis sub aliquo magistratus, vel officii, seu alio quovis colore habere praesumant, nisi de licentia locumtenentis in civitate illa dilecti filii nostri, & secundum carnem nepotis Galeotti viri. S. Perri ad vincula presbyteri Cardinalis legati, ibidem per nos & Apostolicam sedem deputati, vel alterius ad id a nobis deputandi; sed illa omnia & singula

Data Bononiensis imperia ut abstineant bello.

Ne tormenta bellica comparent.

Ne propugnacula extruant.

integra ad eundem locum tenendum, vel, ut praefertur, deputandum deferant, seu deferri faciant, & in ejusdem libera potestate tradant & assignent: ac quae belli potius, quam pacis iudicia & hostilia praeparamenta esse solent, incastellationes, repagula, & propugnacula ecclesiarum, monasteriorum, palatiorum, portarum urbis, aliorumque locorum publicorum vel privatorum, tam ecclesiasticorum quam saecularium, in dicta civitate, suburbis, & locis illi adjacentibus vel vicinis consistendum nullo pacto faciant, edificent, vel facta corroborent; quinimmo quaecumque talia, a tribus mensibus cirra corroborata vel facta destruant, & solo aequent.

XXVII.

Et quoniam morbi radice extirpata, quae liber pars corporis facilius curari poterit; Joannem praedictum & ejus filios omnes sub censuris, & poenis, & terminis superscriptis monemus, ne dicto regimine, aut gubernatione dictae civitatis directe, vel indirecte quocumque quaesito colore se impediunt, neve publica palatia dictae civitatis ingredi audeant, donec aliter per nos ordinatum fuerit; sed ad praesentiam nostram ubicumque cum curia nostra nos esse contigerit, personaliter se conferant, super praemissis deliberationem nostram audient, ac mandatum nostrum suscipiant, &c. Intentatae sunt non parituris graviores poenae. Datum Forlivii anno incarnationis dominicae MDVI. vi. id. octobris pontificatus nostri anno III.

XXVIII.

Proximis diebus cum pontificiis exercitibus in Bononiensem agrum incurrisset, castrum S. Petri, nonnullaque oppida Pontifici deditioem fecerunt: itaque Julius decima septima excurrentis octobris Imolam contendit per castrum Charum & Mudianum, ac deinde per abrupta montium (noluisse enim eum per Faventiam iter habere, quod Venetis armis teneretur observat Bonaccursius (a) ideoque ad laevam in Apennini montes flexisse non sine maximis difficultatibus, adeo ut duo & ultra milliaria pedibus conficere coactus (b) fuerit de quo asperrimo per confraga saxa itinere cecinit Hadrianus Cardinalis (c).

(a) Bonaccursius in diariis.

(b) Paris. e Grass. p. 59.

(c) Hadrianus in itinerar. Jul. II.

Inius praecipites per mille pericula rerum, Turrigerasque arces, rupes, & inhospita saxa: Apennincola accurrunt, visoque senatu Reptantos genibus per humum, nova numina adorant.

(d) Paris. p. 63.

Ingressum Imolam Pontificem adiit (d) Ferrariae dux: cumque interim Joannes

Bentivolus eludere Pontificem simulatis de pace colloquiis niteretur interprete principe Mantuano affine suo, Pontifex Gallorum, qui praedae spe illecti victoriam de Bononiensibus sibi pollicebantur, viribus & animis auctus repulsam dedit: quam inique ferens Mantuanus discessit, in cuius locum subrogatus fuit in castrensi magistratu Marcus Antonius Columna (e), qui subsidiariam equitum Florentinorum alam adduxerat. Interea Bononienses inducias a Pontifice flagitasse, ut lapsu temporis bellum confenseret expectasse; sed spretas eorum preces a Julio refert Paris de Grassis (f); ait enim: Oratores Bononiensium a Pontifice petunt, ut terminum interdicti iam quasi finitum prorogaret; ut interim populus super modo concordiae cogitaret: quam petitionem Papa non acceptavit solum, sed cum irrisu detestatus est, sciens Bentivoli fraudem, ut sic tempus, quod placidissimum, ac serenissimum imminere, perturbaretur, & sic Gallorum exercitus, qui Mutina iam erat, tardaretur; ac etiam aliis ex causis. Itaque Papa Bononiensibus omnibus, qui in curia sua aderant expresse mandavit, ut ad consanguineos & amicos, qui Bononia erant scriberent, exhortantes eos, ut quantum in bulla interdicti contineatur exequerentur, id est Bentivolium vel captum ad Papam ducerent, vel expellerent ex Bononia, aut alio modo ipsum tanquam hostem Papa, & tyrannum Bononiae proderent: quod si non facerent, infra quatuor dies, quibus Galli ad moenia Bononiae approximarunt, civitatem diripiendam Gallis, ac foco & flamma, tam civitatem quam cives in praedam & servitium daret; quod etiam oratoribus ipsis nunciantum regimini mandavit: quod illi exequi simulaverunt, sed ut creditur non fecerunt; nam cum Bononienses curiales efficaciter enequi, ac literas nuntio oratorum dare curassent dedissentque, ipsi oratores simulato nuntio sui recessu, literas ad curiales remiserunt: quod Papa audiens vocato ex castris rubicane literas perferendas ad Bononiam dari iussit: & quia iam dies ultima, quae nona erat interdicto expressum advenerat, quo cavebatur, ut Bononiensium omnium, qui intra Bononiam vivebant, beneficia ecclesiastica vacare censerentur; propterea curiosi ac solliciti omnes curiales erant super impetrationibus huiusmodi beneficiorum; quibus Papa promptissime omnibus offerebat.

Ferrariae dux Julium adit.

(e) Ib. p. 61.

(f) Ib. p. 62.

Bentivoli simulatis officiis frustra placare Julium nituntur.

Bononiensibus intentatum exitium nitentur.

XXIX.

Pontificiis minis exterriti Bononienses Bentivoli jugum excutere decreverunt: itaque cum Gallo duce rerum suarum incolumitatem pactus, se suaque Gallorum Regi permisit, inque eius clientelam se rece-

Bentivoli ad bellum sustinentium se comparant. (a) Pag. 65.

recepit: tum a Pontifice petiit, ut eas pactiones confirmaret; cui Julius nec non iocis, quorum nomina exprimeret, vitam relique quas juste teneret, salvas pollicitus (a) est: cunquae Bononiam ingredi pararet, obortae sunt novae rerum conversiones, ac Bentivoli ad tolerandam obsidionem se compararunt: Quo audito, inquit author, Papa Gallos, quibus prius, ut ab offensionibus abstinerent mandaverat, rursus contra Bononienses excitavit, ut non parcerent venienti; quin omnia ferro, flammisque & suspendiis perderent. Quo nuntio audito Galli, qui die veneris in castro S. Joannis in Persiceto confiterant, ad muros Bononiae applicantes Joanni Bentivolo & Bononiensibus exterminium insinuarunt. Sed hodie, quae est vigilia omnium sanctorum, cum in vespere essemus solemnibus in cathedrali ecclesia Imolensi habitis, Cardinalis Narbonensis Galbus pro Rege apud Papam de hoc bello agens mihi ad se tunc vocato dixit, ut Papae caute nuntiarem, qualiter tunc ipse literas a magno capitaneo exercitus receperat, quomodo erant omnes in armis beligerantes contra Bononienses, quibus etiam scripserat & analdum miserat nuntiantem, ut si diutius in sua pertinacia persisterent, eos omnes igne & ferro disperfurum; si autem magis pacem vellent, quod ad Papam pro pace mitterent, vel Bentivoli supplices irent; quod se sperabat eos facturos antequam dimidia dies transisset. Ad irritum ea non cecidere; Bentivolus enim armatis Gallorum minis exterritus ad Gallorum castra noctu cum filiis se recepit, ac Bononienses se suaque Pontificis obsequio addixere, decretos ex sexdecim patribus quatuor oratores Imolae secunda novembris die Pontificem supplices (b) adisse ait author: Hi erant, inquit, Joannes Franciscus Aldrovandus, comes Hercules Bentivolus, Angelus de Ranutiis, & Annibal de Sassano; qui ante Papam se excusarunt, quod contra Papam peccarunt quidem, sed vi & tyrannide Bentivolorum coacti fuerint: civitatem tradiderunt, & commendarunt populum; petitionem liberationem interdicti, & quod Gallorum exercitus civitatem non ingrederetur. Papa ad propositum eis super omnibus respondit: inde & tertius nuntius superveniens a magno capitaneo Gallorum missus indicavit, Bentivolium cum filiis ad se aufugisse, quibus fidem dedit se cure manendi; sed omnes tamen custodiendos milivibus suis tradidit.

Galli ferunt flammamque is intentant.

Bentivoli in castra Gallorum se recipiunt.

(b) Pag. 74.

XXX. (c) Pag. 78.

Julius Bononiam victor ingreditur.

Addit (c), Pontificem die martis decima novembris S. Martini sacrae pervigilio Bononiam ingressum: Ingressus, inquit est, quamquam astrologi & nonnulli man-

thematici in contrarium dissuadere conarentur; quorum tamen scientiam & levitatem sprevit atque detestatus est, illud Christianum clogium praefatus videlicet: In nomine Domini procedamus & ingrediamur. Divertit tum in equitum Jerosolymitanorum domum moenibus proximam: sequenti vero die triumphalem pompam per Bononiam duxit; cuius ordinem idem author composuit, atque arcus triumphales tredecim tantum erectos: cum populos ob frementes circum moenia Gallorum copias terrore suspensus opum magnificentiam explicare non auderet, tum subdit (d): Unusquisque arcus in fronte suum titulum habuit, unus: JULIO II. TYRANNORUM EXPULSORI. Alius: TRANQUILLITATIS LARGITORI. Alius: LIBERTORI PATRIAE, &c. Alius: BONONIA A TYRANNIDE LIBERATA; & huiusmodi. Et infra: Et sic usque ad ecclesiam per arcus huiusmodi triumphalis via disposita fuit. Adde quod ab omni parte via praedictae surgebant pulpita sive subsedia, quae pegmata dicuntur; in quibus erant viros maiores, & nobiles matronae, puerique & puellas, ac reliqua mollior aetas spectantes & mirantes pompam: & mirum dictu crediturque fuit, ut populus ille astimatus fuerit ad septuaginta hominum millia, praeter equestros, qui etiam decem aut duodecim millia erant tam Bononiensium, quam curialium. Via omnes a sursum parvas & auleis tegebantur; pendebant utrinque tapetia, arma, & signa picturata, arbores floresque, ac etiam rose virentes Pontifici praesentatae; quod propter regionis frigidissimam situm & caeli acrimoniam, & temporis asperitatem mirum & novum in illa urbe fuit. Nonnullisque interjectis verbis. Praeterea ordinavi duo umbracula sive baldachina, videlicet unum pro sanctissimo Sacramento ex serico albo auro variegato, satis conveniens, & quadraginta funalia albae cere auro elaborata ante ipsum sanctissimum Sacramentum deferenda: & ex canonicis basilicae cathedralis ordinavi quodam sex videlicet per vices semper umbraculum supra sanctissimum Sacramentum a mansione ad ipsam ecclesiam, & hi quidem sacris vestibus aureis, quas paludamenta, sive pluvialia vocant induti deferrent. Item ordinavi aliud umbraculum pro Pontifice partim ex brocato panno aureo, & partim ex serico rubeo, purpureo sive cremesino satis etiam amplum cum periculis auratis sex. Item feci quod centum nobilissimi juvenes & adolescentes ex patribus & primatibus Bononiensibus uno habitu induti obviarent Pontifici ex mansione recedenti auratos baculos singuli manibus ferentes, in quorum cuspide glans erat sim-

(d) Pag. 81.

Bononienses illi applaudent se a tyranno liberatos.

Qua pompa exceptus.

gulis; quæ glans signum est familie Ruvo-
reæ. Et infra.

XXXI.

Ordinavi quod omnes Cardinales, qui numero erant viginti duo, in cappis ex camello rofaro induti essent. Ordinavi quod pilea, sive galera pontificalia ex purpura & auro tria, quæ capella honoris vocantur anteferrentur, ut in coronatione, consuetum est fieri. Ordinavi etiam quod vexilla omnia populi, quæ sunt numero sexdecim, & alia nobiliora quatuor videlicet libertatis, Pontificis, Ecclesie, & cruciate; & sic in totum viginti anteferrentur ordinari ante Papam. Et post alia: Ordinavi quod carceres omnes publici aperirentur, liberatis omnibus, qui ibidem detinebantur; & quod tales cum titulo scripto ante pectus pendente in plateam ante portas palatii manerent, & potestas sive prator ibi esset eos ostendens ac petens, ut pacis vitam donaret, prout fecit, & sic omnes liberati fuerunt. Quod autem ad processiones tam cleri quam populi obviantis solemniter Pontifici sic ordinavi; ut tot altaria per eam processionaliter viam erigerentur quam magnificentissime ornata cum canticis, modulis, sonis, vaporibus, & sanctorum reliquiis, ac imaginibus ornata, quot in tota civitate collegiata & parochiales ecclesie essent. Aliisque interjectis: Ut omnes in statione eis assignata juxta ordinem superioritatis singulorum ad ecclesiam matricem manerent indefinenter firmi & immobiles, nunquam Pontificem precedentes, nec minus sequentes; quin omnino expectantes donec omnes, qui Pontificem & triumphum comitabantur recessissent; & interim pontifice in triumpho transeunte omnes quam festivoissime sonis & modulis, hymnisque applauderent. Post clerum etiam in omnibus & per omnia manserunt, & steterunt societates ac confraternitates & collegia omnia ac etiam doctorum & scholarum cujusque professionis de civitate. Et infra.

Liberati qui carceribus detinebantur.

In vicis positæ aræ ornatiissima.

XXXII.

Igitur omnibus ordinatis Pontifex hora circiter xx. ex mansione recedens, in sede gestatoria delatus cum mitra & paludamento sive pluvio aureo, precedentibus viginti duobus Cardinalibus in cappis rubeis, venit ad ecclesiam S. Petri sub baldachino; quod prima vice oratores, qui tunc curiam sequebantur, detulerunt, videlicet tres oratores imperiales, unus Regis Francie, alius Hispanie, & unus Venetiarum: qui sex simul prima vice tulerunt baldachinum; & secunda vice orator Florentinus, duo rectores universitatis, prator de Bononia & duo alii principes de curia; demum nobiles Bononienses sex vicissim continue detulerunt. Postque nonnulla alia addita: Priusquam Pontifex domo mansionis exiret,

Regum oratores illi umbracula præcedunt.

cives viginti a populo, qui etiam electi vocabantur, obviarunt, & claves Pontifici obtulerunt in area ejus domus, ubi adhuc Pontifex erat reversus de ecclesia parvula mansionis: in porta autem mansionis ejusdem erat Cardinalis episcopus Bononiensis cappatus; qui Pontifici crucem more solito osculandam dedit: & sic Pontifex cum omni comitatu, qui ingentissimus fuit ad ecclesiam S. Petri pervenit, cum pene non esset; ubi cum solitis ceremoniis receptus fuit ad aspersorium, incensum, versiculos & orationem, quam præfatus Cardinalis episcopus Bononiensis cantavit similiter, ut prius cappatus: & demum Pontifex obtulit super altari certum quid, & benedixit, & indulgentiam plenariam concessit, quam Cardinales de Columna prior diaconorum, ut solitus erat, publicavit, &c.

Bononiensis populus signo crucis lutatus a Julio.

Ejusdem pompæ celebritatem descripsit culto versu Hadrianus Cardinalis (a); quibus addit Guicciardinus (b), Julium his secundis successibus erectum fuisse ad Flaminie urbes ecclesiasticæ imperii a Venetis tentas rependas; desuisse autem illi Gallorum Regis arma, cum Genue populares homines seditiones in nobiles commovissent, instruendisque in seditiosos maritimis & terrestribus exercitibus Rex intentus esset: contuluisse autem illi Pontificem ajunt, ut non ferro, sed clementia litem componeret: a quo consilio cum Gallum revocare non potuisset, abalienatum animo ab eo fuisse, proximoque anno Bononia Romam repetiisse; at de his inferius.

XXXIII. (a) Hadrian. Card. in itinerar. Julii II. (b) Guicciard. l. 7. De Flaminie urbibus a Venetis repetendis agit. Gallus in Genuensium seditionibus compescendis occupatus. Saonenfes affecti dantis a Genuensibus. (c) L. I. brev. p. 465.

Ante hos Ligurie motus Genuenses inter ac Saonenfes gravis fuerat concitata discordia, affectique pluribus damnis Saonenfes ad Julium eadem patria oriundum perfugerunt; qui lata pro ipsis sententia Ludovicum Regem rogavit (c), ut Genuenses compesceret.

Charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Regi Christianissimo.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Cum dilecti filii antiani & commune civitatis Saone patrie nostre dilectissima, & majestati tue fidelissima, a Genuensibus vexarentur, nec ullis nostris aut tuis monitis Genuenses ipsi ab hujusmodi vexatione cessarent, necessitate coacti ad opem justitiæ confugerunt; a nobisque, qui pro pastoralis officii ministerio nemini possumus justitiam denegare, causam super vexationibus hujusmodi contra Genuenses in auditorio palatii nostri apostolici committi obrinuerunt: causamque ipsam juris ordine proseguiri sententiam pro se contra Genuenses reportarunt; sed omnis spes eorum est

Gallus sollicitatus ut Saonenfes tucatur.

est in majestatis tue præsidio, quæ tanto justius Saonenfes hujusmodi vexationibus liberare, quanto minus de eorum bono jure post hanc sententiam poterit dubitare: id autem etiamsi colstrudinem tuam facturam non dubitamus, tamen pro debita in parvitas charitate hortamur, ut nostro intuitu celerius & cumulatus favere velit. Dat. Romæ die ultimo februarii MDVI. pontificatus nostri anno III.

XXXIV. Gallici ordines sponsalia Claudie cum Carolo V. abrum-punt.

Percusserat antea Ludovicus foedus cum Maximiliano Cæsare, atque filiam Claudiam attributo dotali principatu Mediolanensi Carolo V. illius ex Philippo filio nepoti desponderat: sed Gallici regni ordines intercessere; eo enim foedere principatum præclarissimum divelli a Gallica corona ægre ferebant, verebanturque ne Carolus ad jungendas etiam Germaniæ, Belgio, Hispaniis, Italiaque Gallias, uxorio jure aliquando aspiraturus foret: cum ea de causâ tot antea cum Eduardo III. exitiosa bella gesta essent. Solemni itaque legatione decreta Ludovicum ipsos orasse refert Buonaccursius (a), ut Claudiam filiam non Carolo Austriaco, sed Francisco duci Engolismensi sacra lege sceptri Gallici futuro heredi conjugem traderet: nec populi Gallici justis precibus Ludovicus repugnare potuit; e jusque factum Pontifex, cum bellorum ingentia pericula propulsata visa essent, hæc literis commendavit (b).

(a) Buonacc. in diariis Marian. l. 29. c. 4.

(b) L. 6. brev. pag. 338.

Ludovico Francorum Regi Christianissimo, salutem, &c.

Recte & sapientissime, fili charissime, fecisse videris; qui populorum tuorum vota pro conservanda unione & dignitate Christianissimi regni, & aliorum subditorum tuorum non sis aspernatus: nobis quidem nihil gratius aut optatius poruit nunciari. Granulamur igitur majestati tue ex animo; sponso vero, nempe Francisco duci Engolismensi & sponse scilicet Claudie Regis Francorum unigenite, ex parte Dei omnipotentis benedicimus, Deumque ipsum oramus, ut quos sanctissimo matrimonii vinculo conjungere est dignatus, de virtute in virtutem deducat, optima prole fecundet, & ad optatam senectutem perducatur; ut tue majestati tuoque inclyto regno, atque adeo sanctæ Apostolicæ sedi præsidio esse possint ad laudem & gloriam divinæ majestatis, & exaltationis catholice fidei, quæ a Christianissimis progenitoribus tuis sæpe defensa & aucta fuit. Dat. Romæ apud S. Petrum xxix. Julii MDVI. pontificatus nostri anno III.

Queritur Maximilianum violatum a Gallo foetus.

Exorta gravis fuit inde inter Maximilianum, qui Gallo Mediolanensem principatum jure fiduciario contulerat ea lege, ut Claudiam dicto Carolo nepoti

conjugem daret cum dotali principatu, quæstuique est violatas a Ludovico foederis sacramento antea firmati leges, de quo hæc scribit Baselius (c): Eodem anno Ludovicus Gallorum Rex ruptis pacis & inimi foederis cum Rege Maximiliano capitulis, nuper in oppido Hagenoæ conscriptis, & evangelio atque sacra communione corporis & sanguinis Christi firmatis, ab eodem recessit, morem secutus avitum; siquidem recepro Mediolano ab ipso Rege Maximiliano in feudum, Ludovicus parum de capitulis istius foederis curando, Regem inimicum & adversarium habere maluit, quam fidem servare & Mediolanum quandoque amittere. Hæc fuit exorti postea belli origo; at de his suo loco.

(c) Nic. Basel. in add. ad chron. Nauch. & alii. Origo Mediol. belli inter Germ. & Gallos.

Monuit eundem Regem Julius Pontifex, ne in regni Neapolitani controversia, quæ ipsi erat cum Ferdinando Aragonio, a quo jure a sede apostolica accepto armis exurus fuerat, aliquid inconsulta eadem sede statueret: quod cum ipsi sponderet Ludovicus illum Julius in ea mente confirmare nifus est hisce verbis (d): Scripsit ad nos venerabilis frater Cisterciensis episcopus orator noster, serenitatem tuam nolle de rebus Neapolitanis de liberare absque autoritate & consilio nostro, in quo solitam tuam erga nos & sanctam sedem Apostolicam singularem devotionem & observantiam recognovimus, & provide ipsam tuam majestatem plurimum in Domino commendamus, &c. Verum postea idem Ludovicus jura non consultata sede Apostolica transiit in Ferdinandum, quem venisse hoc anno Neapolim memorant: hac vero de causâ in Italianam accessisse.

XXXV.

(d) Lib. brev. per Sigism. fecer. Monitus Gallus ne inficio Pont. de juribus regni Neap. statuat cum Hispano. Pollicetur id non facturum XXXVI. Violata temere a Gallo promissa. Philippus Austriacus regnum Castellæ ab eo recipit dotali jure. Foedus instaurat cum Angulo.

Tradita illi testamento ab Elisabeth Regina uxore fiterat Castellani regni administratio; Philippus vero Austriacus genere, Belgii & Burgundiæ princeps, illud ut iniquum improbandum contendit, cum jure hereditario ad Joannam uxorem suam Castella pertineret; conflataque validissima classe ad possessionem ineundam Belgio solvit principio anni a Castellanis expetitus (e) tempestatis autem vi in Anglicum littus eiectus est, exceptusque honorifice ab Henrico VII. Rege: foedus cum eo instauravit, coactus tamen illi dedere Edmundum Polum Suffolciæ ducem, cujus ambigua in sceptrum Anglicum jura erant, quique metu Henrici in Belgium perfugerat. Quamvis autem illius incolumitatem Philippus pactus esset, tamen Henricus VII. securi eum percussit jussit, ut folium firmaret. Permissus autem Austriacus ventis dare vela idibus aprilis ad Hispaniæ oram applicuit, ac mense junio varia cum Ferdinando foce-

XXXVI. Violata temere a Gallo promissa. Philippus Austriacus regnum Castellæ ab eo recipit dotali jure. Foedus instaurat cum Angulo.

(e) Lucius Marian. Sicul. l. 21. Marian. l. 28. c. 17. Buonacc. in diariis Guicci. l. 7. Ofor. l. 4. Suffolciæ ducem occidendum tradit.

(a) Marian. c. 20. & 21. Pacis inter Philipp. & Ferdinandum leges.

(b) Marian. l. 28. c. ult. xxxviii. Confalvus a Ferdinando dejectus.

(c) Marianus l. 21. Marian. l. 28. c. 23. Surit. (d) Marian. ubi sup. Relicti a Philippo duo filii. B. Ximenius Castellam regit.

ro fecit (a) colloquia; demumque ad eas pactiones venire, ut Philippus Castellae, Legionis, & Granatae gubernacula teneret; Ferdinandus vero praeter avita regna, Neapolitanum etiam quod superstite Isabella partum fuerat possideret. Atque ita Ferdinandus ad regna Aragoniae se contulit: deinde instructa Barcinone quinquaginta navium classe Neapolim contendit cupidissime ab omnibus exceptus, ubi Confalvum, cujus virtute regnum Gallis ereptum fuerat, statu deiecit (b), quod in suspicionem regni appetendi incidisset. Rebus omnibus recte constitutis, sequenti anno ad Castellae regna moderanda a filia Joanna Regina excitus est; paucis enim mensibus Castellano regno positus est Philippus, utque fallaces sunt humanae spes, cum tot alia fecerit patri- que solia confensurus crederetur, peracuta febris correptus in sepulchrum corruit (c), relictis Carolo & Ferdinando filiis postea Caesaribus: Erat autem, inquit Marianus (d), Philippus juvenis corpore validus, facie pulchra, aspectu jucundo, animo liberali, ingenio claro, & literis adornatus, qui regnavit menses fere quatuor, & in urbe Burgensi adversa valetudine correptus paucis diebus e vita decessit die xxv. Septembris anni praenominati. Cui consentanea Mariana scribit sic inquit: Ad septimum kalend. octobris, & infra: vitam clausit Philippus Rex vix regi inchoari primis fructibus delibatis. Aetatis brevitatis effecit, ne diu talem principem praestaret, qualem eximia indoles polliceri videbatur. Quid nobilitas profuit? quid aetatis flos? quid eximia totius corporis orisque dignitas? quid opes & potentia, quibus ceteros principes Christianos facile superavit? quid regia & splendidus aulicorum numerus? cuncta pervertit mors importuna praecipitque, tantum sibi in rebus humanis sumit; sola virtus non interit cuius certa merces est. Nonnullisque aliis interjectis subdit: Mense Augusto crinitum astrum extitit octo diebus cauda flammata, porrectaque occasum in- rer & austrum. Post fata creditum est huius principis capiti minari, ejusque obitu magnam rerum mutationem fore, motus-

que graves. Fluctuantes post ejus obitum Hispanicas res sustentavit Franciscus Ximenius archiepiscopus Toletanus cum aliis prudentissimis senatoribus, donec Ferdinandus omnium votis in Castellam vocatus excitatos motus compressit.

Obiit etiam hoc anno Alexander Poloniae Rex (e) cum Podolia, Russia Lituaniaque liberatis victoriam de Tartaris Praecopentibus retulisset [1]. Pepigerat anno superiori eorum Rex Meglingerus foedus, quod mox, ut illius emulus Sacmathczar praenuntiaverat, fregit; quinque enim millia expeditorum Tartarorum equitum concitatis excursionibus circa paschale festum Podoliam, Russiam, Lituaniaque liberatis victoriam de Tartaris effecissent, frumenta domoque exussissent, homines imbelles ac pecora, quae avehere non poterant secussissent; tum centum millia hominum & eo amplius abduxissent in servitutem, socios ad conficiendam majorem expeditionem, Lituaniaque obtendam spe praedae pellexerunt. Duobus itaque sultanis ductoribus ad triginta circiter millia equitum Tartarorum eodem anno Taurica Chersoneso egressi Augusto mense infesta signa Lituaniae intulere: in quos indictum bellum ab Alexandro Rege; cui cum Lituani in hostem nisi eo praesente ituros negarent, illeque adversa valetudine implicitus esset, ac medici contenderent eum labore itineris non hostibus, sed sibi mortem allaturum, certum vitae subire periculum, quam in extremo halitu suis esse maluit: cum vero late fusi palantesque Tartari vagarentur, morbo ingravescente Alexander dolens quod in equo harere non posset, Euchariis sacramento procuratus, Vilnam delatus est. Michael vero Glynschius regium exercitum in Tartaros duxit, ac primam eorum aciem decem millium adversariorum in paludem cenosam impulit, quae partim hausta voragine partim ferro concisa. Aegre, deinde ad stativa Tartarica se contulit militaris eorum moris peritus, ipforumque agmina casus ignara, ut primum ex populatione reversa erant, fortiter excepit, delevitque ingenti strage; adeo, ut quatuor dierum fluxu viginti mil-

xxxviii. (e) Mich. l. 4. c. 82. Crom. l. 30. Alexandri Regis Poloniae mors.

Tartarorum fera graffatio.

Tartari insenti praelio caeli.

NOTE [1] Alexander Poloniae rex inclutus, ejus virtutes late hic prosequitur Annalista ex Cromero, hoc anno obiit ad superos. Diem & mentem obitus ex Polonis scriptoribus indicat Spondanus ad hunc annum scribens num. VI. e vita migrasse die XIV. kal. septembris. In ejus locum Senatus habitis Petrikoviae comitis Sigismundum Casimiri V. filium assumpsit, ut scribit Gaspar Hedio in Synopsi historica adiecta Eneadibus Sabellici. Diem electionis huius profert Augustinus Liber Baro de Mayerberg in Itinere Moschovito habito anno 1661. pag. 75 electum tradens die XIII. Kal. novembris. Corona vero accepta ritum in sequentem annum extractum scribit idem Gaspar Hedio, qui peractum illum Cracoviae ab Andrea Roza archiepiscopo Gnesnensi affirmat. MANSI

(a) Crom. ubi sup.

Victoriae nuotius morienti Alexandro allatus.

XXXIX.

(b) Mich. l. 4. c. 82. Alexandri elogium.

Sigismundus sceptris succedit. (c) Mich. Crom. ubi sup. Sigism. lib. in com. rer. Moscovit. & Cromer. ubi sup. XL. Basiliducis Moscoviae obitus.

millia barbarorum caesa, totidem equi capti memorentur, ut refert Cromerus (a), qui victoriae nuntium Alexandro Regi cum morte luctanti perlatum addit: Jam, inquit, Alexander Rex desperata salute & testamento condito, sumptisque ritu Christiano sacris mysteriis animam agebat; cum ei de victoria suorum nuntiatum est. Sublatis igitur in caelum manibus & oculis lacrymas stillantibus, tacitus, amisso jam usu linguae, gratias agere Deo visus est, nec mora animam exhalavit die decima nona mensis augusti quadragesimum sextum annum agens, cum non totos quinque annos regnasset in Polonia: cujus obitum comites paucis ante diebus ad septentriones conspectus portendit; quin & globus igneus clarissimus quadam nocte super turrim curiae senatoriae Cracoviae decidisse visus est.

Ascriptam eam de Tartaris, qui ad delendos Christianos irruerant, victoriam divinae providentiae fuisse, refert Michovias (b); ex quo hoc Alexandri elogium annectimus: In bellis fortunae non omnino expers, primum quidem per expeditionem contra Moschos ductore suorum Lituano- rum fidelium existente Bohemo Czervyn Moscos tunc viribus & multitudine superantes cum paucis Lituaniis & stipendiariis devicit. Item in auxilium fratrum Alberti Regis contra Turcas per Valachiam expeditionem facientis veniens, dum in campis Podoliae cum Tartaris secum confingere declinantibus consisteret, castrum Bracslavae exiit, & perennem suorum magnorum operum memoriam constituit, tam regno Poloniae quam magno ducatu Lituaniae in eo ipso castro rutamen & singulare contra Tartaros propugnaculum. In ultimo vero mortis articulo, sicut supra scripseram, moriens hostes victorioso profugavit. Sub principatu ejus crebra incurSIONES, sed non multae fuerunt; adeo tamen pius, liberalis, & aeri aurique parum cupidus erat, ut quidquid pereretur libens tribuebat, & non prius esset sollicitus nummorum habendorum, nisi prius se offerret indigens aut supplicans, cui subveniendum foret, aut ipsa necessitas urgeret. Cum nullos ex Helena ducis Moscoviae filia schismatica suscepisset liberos, Sigismundus Oppaviae & Glogoviae dux illius frater ad Poloniae & Lituaniae scepra, excitus est: & his Matthias, Michovias & Martinus Cromerus Polonicarum rerum historiae finem imponunt.

Tradunt iidem (c) Alexandri focerum Joannem Basilium magnum Moscoviae ducem, a quo saepius Tartari ac Turcae felicissime fusi fugatique fuere, quemque a Romanis Pontificibus vidimus provocatum, ut schisma damnaret, remque

Christianam tueretur, hoc anno e vivis abiisse: cujus gesta insignia Cromerus paucis hinc verbis est complexus: Felicissimus fuerat Joannes, Tartarorum jugum excusserat: complures & magnos principatus parvo vel nullo negotio imperio suo adjunxerat: cum Stephano illo magno Valachorum palatino affinitatem & amicitiam contraxerat: Casanenses, Permos, Sibiros, Lapos, Ingros Hungarorum progenitores, Bulgavos Asiaticos, partim subjugarat, partim tributarios sibi fecerat: cum vicinis Sueonibus sive Suetiis, Livoniis, atque Finnis Prospero successu bella gesserat: Lituaniis supra septuaginta arces & castella ademerat. Quamquam autem pleurae haec omnia per legatos gesserat, formidabilis tamen Lituaniis fuerat. Addit Michovias (d) eum sobrietatis amantem adeo fuisse, ut ebrietates & juscula inebriantia e Moscovia sancita lege sustulerit. Certatum est de successione inter Demetrium ejus ex natu majori filio nepotem, & patrum, sceptraque demum corripuit (e) Gabriel eisdem Joannis Basilii filius, qui Basilii postea dictus est, ac Polonos gravi bello attrivit.

Conditam per hoc tempus Francofordiensem academiam a Joachimo Brandeburgensi principe imperii electore, & a Julio pluribus praerogativis ornata fuisse, scribit Nicolaus Basilius (f), qui Joachimum ipsum miris laudibus afficit. Flagitasse etiam Wladislaum Bohemiae & Hungariae Regem a Julio, ut Wratislaviae academiam institueret; sed huic decrete Polonum intercessisse, remque disturbatam refert Michovias (g).

Cum porro in Bohemia haeretici permixti ita essent catholicis, ut sine maxima offensione publica, & damno rei catholicae arceri a sacrorum communione non possent, Julius religiosis sacerdotibus ordinis Praedicatorum, qui restituendae Ecclesiae dignitati, & traducendis ad fidem orthodoxam animabus eximiam navabant operam, permisit (h), ut etiam cum haereticis in divinis verarentur, atque amplissimis praerogativis ad augendam gloriam divinam exornavit.

Julius, &c. Vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vos & vestrum quemlibet a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti ac aliis ecclesiasticis censuris & penis a jure vel ab homine quavis occasione vel causa quomodolibet latis, si quibus quomodolibet ligati & irriti estis, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolvimus & absolutos fore nunciamus; nec non vobiscum super irregularitate, si quam praemissorum occasione contraxistis

Præclara illius gesta.

Ebrietas lege sublata e Moscovia. (d) Mich. l. 4. c. 85. Gabriel etiam dictus Basilii illi succedit. (e) Sigis. Herbenst. comm. Mosch. p. 7.

XXI. Francofordiense academia instituta. (f) Nic. Bas. in append. ad Nauch.

(g) Mich. l. 4. c. 85.

(h) L. 24. bull. p. 280.

Permissum prædicatori- bus ut etiam cum hæreticis conver- sentur in divinis.

his, dispensamus, abolemusque omnem inhabilitatis & infamie sententiam per vos & vestrum quemlibet dicta occasione quomodolibet incursum: & nihilominus vobis omnibus, ut cum ipsis hæreticis etiam in divinis conversari; ac tibi moderno & pro tempore existenti priori provinciali dictæ provincie ac illis quibus vices tuas commiseris, ut ipsos hæreticos ad cor & dictam Romanam ecclesiam redeant, a quibuscumque hæresum criminibus autoritate nostra in forma ecclesie consueta absolvere; quodque priores domorum & conventuum prædicti ordinis pro tempore existentes in præfata provincia, in qua tantum unus catholicus episcopus existit, pallas, corporalia, cruces & alia paramenta ecclesiastica ad altaris ministerium, divinumque officium & cultum necessaria benedicere possitis: Et infra, omnibusque fratribus conventuum & domorum reformationum, ac dilectis in Christo filiabus sororibus sub vestrorum regula degentibus ordinis & provincie Prædicatorum, ob piscium penuriam, que in illis partibus viget & vestri paupertatem, ut tribus diebus singularum hebdomadarum carnibus vesci absque aliqua ecclesiasticarum censurarum incursum & conscientiarum scrupulo, sicut semper consueverunt libere & licite valeat dispensare, ac licentiam eis concedere possitis; apostolicis ac in provincialibus & synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus ac statutis, & consuetudinibus domorum seu conventuum & ordinis prædictorum iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis cæterisque contrariis nequaquam obstantibus, auctoritate præfata tenore præsentium de speciali gratia indulgemus. Nulli ergo, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum an. MDV. IV. id. januarii pont. nostri anno III. A Prædicatoribus occupatis in convertendis hæreticis ad B. Bennonem digredimur.

XLII. B. Benno miraculis claret. (a) Hieron. Euseb. ex eo Sur. 10.7. Jo. Trith. ep. 64. (b) Baron. in not. ad martyrol. Rom. 16. jun.

(c) Trith. sup. ep.

tem in Saxoniam amplificandam B. Bennoni sanctitate vite antea & miraculis celebratissimo sanctorum cultum decerneret.

Sanctissimo in Christo patri Julio Papæ II. Joannes Trithemius abbas Spanheimensis humillima pedum oscula beatorum.

Ignis, quem dominus noster Jesus Christus Patris æterni filius misit in terram, voluitque in cordibus hominum vehementer accendi, me ultimum subditorum tuorum, clementissime pater, nullius apud divinam pontificatus tui sedem præter fidem & devotionem vel meriti vel momenti compellit, ut causam B. Bennonis merito & sanctitate Misnensis ecclesie dignissimi quondam episcopi, meis altiorum viribus, ad instantiam Christianissimi Saxonum ducis Georgii, apud tuam clementissimam paternitatem, quia verbis nequeo, muris vel literis agam. Is, ut veterum monumentis edocemur, ab infanzia præventus divino spiritu totum se Dei mancipavit obsequio, fide clarus, virginitate & constantia infatigabilis, spe robustus, amore & charitate in Deum & ad proximum omni tempore semper ferventissimus, ex monacho regula S. Benedicti primus monasterii quod Gosseck in diocesi Nuebergensi non longe ab ipsa civitate situm nuncupatur, abbas institutus triennio ferme præfuit in omni religione & sanctitate: quo elapsa monachorum suorum invidia stimulatus, injuriisque advocati comitis imperitibus, monasterium cum abbacia deseruit, & eremum Christo in tranquillitate serviturus intravit. Inde per Victorem Papam II. vocatus Goslariensis ecclesie rector constitutus est, & crescentibus semper in eo meritis sanctitatis, postremo Misnensis ecclesie pontificatum canonice electione fratrum adeptus fuit. Qui ut nomen tantæ dignitatis non infructuose videretur sumpsisse, ad utilitatem omnium Christi summi pastoris sese totum convertit, in oratione continuus, & in prædicando verbum Domini tam Sclavis, quos ad fidem convertit orthodoxam, quam suis atque in circuitu fidelibus mirabili incredibilique fervore devorus. In ea quoque persecutione, qua Henricus Imperator III. summis Romane ecclesie Pontificibus inobediens, hostis atque rebellis universam in Germania præcipue turbavit ecclesiam, Benno vir Dei præsul quoque magnificus, in fide & amore Domini sui formatus, & Apostolicæ sedis semper fidelissimus in faciem tyranno resistit, peccantem redarguit, sententiamque anathematis, quam Papa decreverat, in eum confidenter fulminavit, schismaticum, maledictum, & reprobatum a Deo nisi penitentiam ageret, ad iudicium vicarii Christi

Georgius dux Saxo in albo Sanctorum collocandum poscit.

Gesta a S. Bennone nuncupata.

Sclavi ab eo ad Christum traditi.

Ecclesie partes adversus Henr. III. defendit.

si publice illum prædicans & denuntians cunctis fidelibus. Pro his omnibus conjectus in vincula & carceres, injurias & contumelias, opprobria simul & verbera passus, hilari semper mente canebat: Mihi adherere Deo bonum est, quoniam Christi vicario magis obediendum, quam homini maledicto. O virum virtutibus plenum meritisque excelsum, per sanctum, quaterque sanctissimum, qui solidatus in terra constantie apostolicæ, sese murum pro domo Dei necessario ac periculoso tempore confiderentem opposuit, & pro honore sacrosanctæ sedis Apostolicæ fortissime decertans, nulla tyrannorum vincula formidavit. O pontificem sempiternis extollendum laudibus, cuius vita curæ virtutibus, omnique sanctimoniam cunctis merito nobis in exemplum proponitur: quam Deo placuisse ælissimo infinitis pene miraculis, usque in præsentem diem manifeste declaratur usque adeo, ut si miraculorum testimonio sanctorum integritas comprobanda indicitur, nemo sanctior Bennone his temporibus iudicandus videatur: quod ad eius sepulchrum stupenda sunt miracula, semperque mirandis succedunt mirabiliora.

XLIII.

Et quamvis, pater beatissime Juli, Benno pro suis meritis apud Deum optimum maximum mercedem & gloriam in celesti palatio iam suscepit æternam, suoque ineffabili spiritus principio conjunctus, per gratiam, non naturam sine fine beatus, nosros minime requirat honores, quippe cum omnia in summo illo habeat bono; nobis tamen & posteritati fidelium auctoritate sanctissimæ sedis tue consulendum fuerit, qui sanctorum patrocinio indigemus. Bennonem testantur miracula sanctum, clamant virtutes honorandum, fidelem experientia sanitarum pollicerur patronum. Hoc unum votis obstat omnium, & beneficia impedit singulorum, quod cum auctoritate sedis apostolicæ nondum apud nos in catalogum sanctorum videatur ascriptus Benno, quem regnare cum sanctis in celo non dubitamus, ab ejus veneratione cogamur desistere, neque suffragiantis viri nobis liceat invocare; sed cum vita ejus sanctissima, plena virtutibus a veterioribus suisque contemporaneis luculenter habeatur descripta, & multa quotidie in ecclesia Misnensi ad ejus tumultum fiant miracula Christianitatis amator, cultor atque defensor integerrimus, & Christianissimus princeps Saxonum Misnensiumque dux memoratus Georgius pia devotione motus, pro ejus canonizatione laborandum duxit, & commissarios, qui examina singula a tuæ sanctitatis prædecessore Alexandro Papa VI. impetravit: Alexander vero morte sublatus expedire negotium divi

Bennonis non potuit, & forsitan non debuit; propterea quod divina providentia tanti viri honorem tuis temporibus deputavit, tibi que amicissimum sibi præsulem sanctorum ascribendum catalogo reservavit. Quocirca tuam sanctitatem, beatissime pater, qua possumus humilitate, rogamus, Bennonem apostolicum virum nobis venerandum concedas, ejusque nomen cum sanctis Dei confessoribus celebrandum inscribas; & quod tuo muneri reservatum est, in gloriam alterius non patiaris devovere. Crede mihi, Pontificum maxime, Bennonem conferendo paribus divinis cultum Dei non mediocriter ampliaveris, tuo quoque celeberrimo nomini sempiternam apud Saxonos memoriam comparabis in terris, & divo interveniente Bennone pro ampliato cultu divino bonam recipies mercedem in caelis. Hoc unanimiter a tua sanctissima majestate petimus omnes quotquot divi Bennonis merita vel in nobis vel in aliis sumus experti. Exaudiamur a te, clementissime pater, iterum atque iterum rogamus. Facies quoque rem gratam Deo, utilem & honestam populo Christiano, & supplicantibus nobis perpetua gratitudine memorandam. Omnipotens Deus, cujus vicarium agis in terra, beatitudinem tuam ad nostram salutem diu conservet incolumem. Ex Budori XXI. mensis junii anno Christianorum MDVI. Instructa fuere summa diligentia religiosa acta de miraculis B. Bennonis implorata ope patris; atque decimo septimo post anno Hadrianus VI. festo sanctissimæ Trinitatis illum cum B. Antonino archiepiscopo, Florentino in sanctorum ordine solemniter reposuit; decrevitque (a) S. Bennonis memoriam colendam XVI. junii die recurrente; qua de re promulgatum decrevit (b) apostolicum suo loco asseremus.

Editæ sunt etiam hoc tempore multæ res admirabiles ad sacram Christi sindonem, quæ in Camberiacensi templo piis colitur: quibus permotus Julius festum diem, quo anniversaria expressæ in sindone divina vi Christi imaginis memoria recoleretur, nec non repetendi precum horariorum formulam sacerdotibus Camberiacensibus præscripsit dato diplomate (c): cujus præcipuam partem asserimus.

Ad perpetuam rei memoriam, Exhibita nobis nuper pro parte dilecti filii nobilis viri Caroli ducis, & dilectæ in Christo filie nobilis mulieris Claudie quondam Philippi ducis Sabaudie relicte ducissæ, & ejusdem Caroli matris, petitio continebat; quod ipsi ob singularem, quem ad ecclesiam capellam sanctam nuncupatam castri Camberiaci ducatus Sabaudie Gra-

De eo inter sanctos referendo prius assum cum Alex. VI.

(a) Baron. in not. ad martyrol. Rom. (b) Bull. 10. 1. in Hadrian. VI. const. 5. ext. in eccl. S. Marie de anima XLIV.

(c) To. 2. lit. comm. p. 155.

Christi sindon culta Chamberiaci.

Sixti IV. de ea elo-gium.

Illustrata miraculis.

rianopolitanae dioecesis, quam alias felicitis recordationis Paulus Papa II. in collegiam erexit, & deinde pia memorie Sixtus Papa IV. praedecessor noster voluit capellam sanctam appellari, gerunt, prout eorum antecessores Sabaudia duces gesserunt devotionis affectum, maxime ob praclarissimam sindonem, in qua ipse dominus noster Jesus Christus in monumento positus involutus fuit; & quae in quadam capsula argentea honorifice & devore conservatur; in qua prout idem Sixtus praedecessor in quodam tractatu, quem composuit de ipso sanguine affirmat, ipsius Jesu Christi verus sanguis & imago conspiciuntur, & ad quam ob tanta reliquia devotionem & venerationem, praesertim diebus, quibus ipsa sindon ostenditur; ac miracula, quae in dies inibi Altissimus circa fideles ipsos praefata sindonis devotos operatur, fidelium praedictorum multitudo confluit, solemnitatem & officium ipsius sindonis per certos religiosos, aut alias ecclesiasticas personas cum missa, lectionibus, capitulis, versculis, responsoriis, hymnis & orationibus congruentibus & devotis ordinari fecerunt: ac dilecti filii decanus & capitulum dictae ecclesiae etiam pia devotione ducti statuerunt, quod diebus sabbati officium beatae Mariae virginis, prout in ecclesia S. Mariae majoris de urbe celebratur, in ipsa ecclesia capella sancta nuncupata solemniter pro divino officio celebratur, prout in ipsius officii sindonis ordinatione, quam in cancellaria apostolica diligenter inspicere, & omitti signis ac characteribus de verbo ad verbum praesentibus inseri fecimus, continetur, & in statuto & ordinatione decani & capituli praedictorum plenius dicitur contineri: quare pro parte ducis & ducissae praedictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut ordinationi officii sindonis diurni & nocturni cum ipsius missa, lectionibus, versculis, responsoriis, capitulis, & orationibus suis, & aliis in eo contentis, nec non statuto & ordinationi decani & capituli praedictorum pro illorum subsistentia firmiter robur apostolica confirmationis adicere, dictamque ecclesiam capellam sanctam, sanctae sindonis nuncupari debere solemnitatemque seu festum dictae sanctae sindonis in crastinum festivitatis inventionis sanctae crucis, illiusque officium praedictum ab omnibus & singulis subditis dicti ducis celebrandum fore, statuere, & ordinare, alias quam in praemissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur sacri apostolatus ministerio, licet immeriti, superna dispositione praesidentes, attendentes quod si sanctam crucem, in qua ipse dominus noster Jesus Christi

pendit, & per quam redempti sumus, adoramus & veneramus, dignum profecto videtur & debitum ipsam sindonem, in qua reliquia humanitatis Christi, quam divinitas sibi copulaverat, videlicet ipsius veri sanguinis, ut praefertur, manifeste conspiciantur, venerari & adorari debere; cupientes divinum cultum ubique vigere & augeri, fidelesque ipsos quos idem dominus noster Jesus Christus in sanguine suo lavit, suo Redemptori ejusque gloriose genitrici celebri festivitate in veneratione gratias & laudes agere, huiusmodi supplicationibus inclinari, ordinationem officii praefatae sindonis diurni & nocturni cum eius missa, lectionibus, versculis, responsoriis, capitulis, orationibus, & aliis in ea contentis, ac statutum & ordinationem celebrationis officii B. Mariae virginis decani & capituli praedictorum approbamus, & confirmamus, &c. Dat. Romae apud S. Petrum anno MDVI. VII. idus maii pont. nostri anno III.

Facta fuisse hoc anno a Julio celeberrimi totius orbis templi ob amplitudinis magnificentiam, ob molium firmitatem, ob artis ornatusque elegantiam fundamenta refert MS. Vaticanus (a) auctor ac ritu solemnium pontificia prece & crucis signo primum lapidem sacratum: qua de re Henricus VII. Angliae Rex a Julio certior factus est (b).

Charissimo in Christo filio nostro Henrico Regi Angliae illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem &c. Hoc die, qui fuit sabbati in albis & XVIII. praesentis mensis aprilis, post missarum solemniam una cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus & magno numero praefatorum, ad locum procellum, in quo fundamenta locanda erant basilicae B. Petri Apostolorum principis de urbe in Vaticano, precationibusque & caeremoniis adhibitis consuetis, primum lapidem nostris propriis manibus benedictum ac cruce signatum in eodem loco posuimus, firma spe ducti quod dominus & salvator Jesus Christus, cuius monitu basilicam ipsam veritate consumptam augustiori forma & aedificio renovare aggressi sumus, meritis & precibus ipsius Apostoli vires nobis tribuet; ut quod tanto fervore inceptum est, absolvi & perfici possit ad laudem & gloriam Dei: quod maiestati tuae pro singulari, qua eum complectimur, charitate significandum his literis duximus. Dat. Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVIII. aprilis MDVI. pontificatus nostri anno III.

Contulerat (c) ineunte anno illud sacrum consilium reficiendae a fundamentis

XLV. Instauranda basilicae Vaticanae facta a Julio fundamta. (a) MS. arch. Vatic. sig. lit. L. (b) Lib. brev. p. 489. lib. bull. 28. p. 228.

Sacri ritus ab eodem adhibiti.

(c) lb. p. 443.

Promovere hoc opus magno splendore plures Pontifices.

ge, atque ab eo & praefulis, ducibus, & comitibus Angliae subsidiarium aurum in sumptus tanti operis poposcerat: quod vero magnificentissime coeptum erat a Julio, certatim plures deinde Romani Pontifices promoverunt, summisque impensis ornarunt: sacra vero indulgentiae scriptam in id opus collaturis fidelibus proposita sunt; ex quibus Lutherum everrendae ecclesiae catholicae impium consilium sumpsisse visuri sumus. Ita assurgere coepit in eam magnificentiam, quam omnes hodie suspiciunt, Vaticana basilica.

Pio huic Julii II. operi addimus, illum precibus Annae olim Gallorum Reginae, quam a viro Rege spretam ad divina transfudisse mentem vidimus, excitatum religiosae vitae instituta ab ea suscepta jam ante ab Alexandro confirmata, novo diplomate corroborasse ac illius sodales sacris hinc muneribus affectisse.

Ad perpetuam rei memoriam.

Regula decem beneplacitorum confirmata.

Supplicationibus nimirum Annae de Francia ducissae Borboniae & Alverniae, sororis Joannae de Francia ducissae Bituricensis inclinari, regulam decem beneplacitorum in praefatae Alexandri praedecessoris literis de verbo ad verbum insertam, cuius totum tenorem praesentibus habere volumus pro expresso illiusque totum tenorem auctoritate apost. tenore praesentium approbamus & confirmamus, ac praesentis scripti patrocinio communitimus: & nihilominus universis & singulis ex Anna ducissa & eius tota familia, nec non dictae regulae decem beneplacitorum, utriusque sexus fratribus, & sororibus, & servientibus & domesticis praesentibus & futuris, qui decies salutationem Angelicam coram imagine ejusdem B. Mariae virginis pro augmento fidei catholicae recitaverint, easdem prorsus indulgentias & peccatorum remissiones consequantur, quas consequerentur, si ecclesias stationum ecclesiarum urbis & extra muros eius, diebus stationum huiusmodi personaliter visitarent: ac omnibus & singulis ex praedictis ac quibuscumque aliis utriusque sexus Christianis, qui aliquam ecclesiam domorum dictae regulae visitaverint durante festo pie recordationis intimi doloris B. Mariae quod tempore dominicae de Passione usque ad secundas vespas sabbati ante dominicanam in Palmis exclusivae celebratur, eisdem prorsus indulgentias & peccatorum remissiones consequantur, quas consequerentur si sanctum Sepulchrum dominicum personaliter visitarent, auctoritate & tenore praemissis concedimus & indulgemus. Ornavit Julius pluribus praerogativis eundem sanctimonialium ordinem, ac de illius administratione, Ann. Eccl. Tom. XXX.

Indulgentiae motu illam data.

stratione, celebrandisque divinis officiis plurimam constituit. Datum Bononiae anno Incarnationis dominicae MDVI. VI. idus Januarii pontificatus nostri anno IV.

Extremo hoc anno proximoque inextinguente suscepta est gemina expeditio ab Hispanis novi orbis ad colonias in Urabam & Beraguam deducendas, Ferdinandi Regis, qui Dei cultum apud barbaros amplificare exoptabat, auspiciis: sed qui arduam eam provinciam susceperunt adversis casibus attriti confumptique, ut felices fuerint, si fidei augendae cupidine tot laboribus se exposuerint; infelicissimi autem sunt existimandi, si commoverit ipsos auri fames. Narrat pluribus tristia naufragia, quae passi, praelia adversa, quibus interdum profligati a barbaris, famam famem, qua onusti auro nil profuturo viribus exinaniti defecerunt, Petrus Martyr (a) in commentariis, quae ab hoc anno ad vigesimum exeurrentis saeculi Leoni X. ut diximus, inscripsit: cui indubiam religionis amplificandae spem gentisque ad excipiendam evangelicam lucem comparatas patefecit: Ex quo, inquit, beatisimo pater, Galeatus Burgarius Bononiensis, & Joannes Cursius Florentinus ad catholicum Regem pro tractanditate illa, hic vero pro clarissima republica sua in Hispaniam se convulerunt, & infra: Perierunt a. m. cum suo tunc sanctitatis tuae nomine; ut quae post ea, remota reperta sunt scriptis superadderem, eisque exemplar ad beatitudinem tuam mittendum traderem; quo intelligat quantum nostra tempestate felicibus Hispanorum Regum auspiciis, & humano generi decoris, & militanti Ecclesiae augmenta accesserint: gentes namque illae nuda veluti rase tabella religionis nostrae ritus facile induunt, nostrorumque commercio esferam naturamque rusticitatem excutunt: placuit virorum sapientum & de tua sanctitate benemeritorum obtemperare mandatis, quippe qui audito beatitudinis tuae nomine nefas inexplabile fore putassent, nisi illico paruissem.

XLVI. Coloniae in Americam deductae.

(a) Petrus Martyr dec. 2. c. 1.

Aggreditur deinde enarrare, quae gesta sunt a Christophoro Colono successoribus: Christophorum, inquit, Colonum Ligurum eas insulas, quarum meminimus, reperisse, in levamque dehinc versum ad meridiem in vastas terrarum, pelagique regiones ab aequinoctiali linea, a quinto ad decimum gradum tantum discedentes incidisse descripsimus; ubi lata flumina, nives altissimasque montes littoribus imminentes, & placidissimos portus invenerat Colono iam vita functo. Ipsum mensis majore anno MDVI. obiisse apposita marginalis nota docet: Regi cura ingens exor-

ta est, ut terra illa nova a Christianis habitanda in religionis nostrae augmentum occuparentur: propterea facultatem per chirographa regia id aggredi volentibus prae-buit honoratam: sed duobus praecipue vi-ris Diego Nicuesa Baecensi Vandalis & Al-fonso Fogeda Conchenfi. Addit author, Fogedam cui Uraba subigenda data erat ex Hispaniola, in qua urbem & coloni-as construxerant Hispani, cum tercen-tum circiter militibus in insulam Code-go versus austrum impetus vertisse; ubi insulanos ob crudelitatem in Christianos advenas proscriptos ab Rege adortus, pa-goque maritimo vastato in interiora pe-netravit; at concurrentibus barbaris ex data ipsis strage, foeminarumque & pue-rorum raptu effertis prostrigatus, Joanne Coffa, aliiisque septuaginta militibus sa-gittis venenatis confixis, in portum fugit. Dum in eo accepta strage percussus haerebat, Didacus Nicuesa cum quinque navigiis, quibus octingenti ferme milites vehebantur, ad Beraguensem expeditio-nem profecturi, supervenit; susceptoque vindicandae suorum necis consilio bar-baricum vicum noctu flammis delevare, puerisque sex tantum ex ingenti virorum ac mulierum multitudine pepercerunt: ex quibus sociorum corpora devorata a barbaris intellexere. Inde Fogeda in U-rabam orientalem, quam incolae Cariba-nam, quod ex ea Caribes sive Canibales duxerint originem, profectus arcem in ea condidit: ex qua cum in finitimos pagos erupisset, a barbaris strenue se defenden-tibus propulsatus, amissisque variis casibus ducentis & quadraginta fociis in His-paniolam reversus est, ut acceptum vul-nus curaret auxiliisque accerferet. Haec ferebat Anciscus praetor, cum illius vadis navi in Urabensi littore corporibus salvis

Hispano-rum cum Americanis praerlia.

evasis: reperit vero arcem a Fogeda con-structam dirutam fuisse, pluraque ab in-colis passus in Darienem se contulit, u-bi summa pressus inopia a barbaris cir-cumfusus est: in quo discrimine Deipa-rae implorata ope victoriam retulit.

Prator, inquit Petrus Martyr, ac caeteri pro victoria supplices orant superos, vovent simulacro B. Virginis, quod Hispani sub nomine S. Mariae antiquae colitur, aurea & argentea quadam dona, missurosque se peregrinum pollicentur, & no-men vico habitando imposituros S. Mariae antiquae, templumque sub eodem nomine erecturos, vel ad id ejus reguli atrium dicaturos. His actis milites omnes iurjurando astringit, ne quisquam hostibus terga vertat. Dato signo laetis animis scuta lacertis accingunt, hastas vibrant, & sub-lato clamore in hostes ruunt: impetura no-strorum diu sustinere hostes nudi minime potuerunt, in fugam vertuntur duce re-gulo Cernaco. Potiti deinde sunt barbari-ca gaza, quae centum ac duas auri libras vincebat, & commutatione frugum com-parata erat, nam quae regio frugifera est, auro caret, quae aurum gignit, laxa, mi-nimeque ferax.

Quod ad confectam a Nicuesa in Be-raguam expeditionem attinet; infelix ex-titit adeo, ut variis casibus consumpta septingentorum octoginta quinque viro-rum multitudo vix ad centum redacta; quae postea magis magisque brevi tempore imminuta: cumque turri aedificandae operam navaret, ad Urabensium praefe-turam excitus, dum auro benemeritos spoliare meditatur ejectus, cum sociorum parte mari naufragio periisse creditus est (a) anno excurrentis saeculi undecimo: quae ad conjungendos ceptis exitus hoc loco recensenda visa sunt.

XLVIII. Barbari voto ad Virginem nuncupa-to cast.

Dilectus Julii e Bononiensi urbe.

(a) Paris. Graff. in itin. Jul. II. ms. arch. Vat. p. 135.

Proceres Genuen-tes pulsi ad Gal-lum con-fugiunt.

Rotho-magen. Card. Pontifica-tum affe-ctare cre-ditus.

II. (b) Id. ib. p. 135. Arx Bo-noniae ex-citata a Julio. (c) Ib. p. 135.

I. Anno a partu Virginis millesimo quin-gentesimo septimo indictione decima Julius Pontifex, licet anno superiori spondidisset Ludovico Francorum Re-gi eum se quadragesimali tempore expe-ctaturum Bononiae, quo invicem confer-rent consilia, omnium tamen admiratio-ne & comploratione Bononientium co-acta duodecima februarii sacro senatu su-um in Urbem reditum promulgavit: cu-jus inopinati decreti causas plures anxie excussas mississe refert hinc verbis Paris de Graffis (a): *Causam discessus Papae aliqui di-xerunt hanc esse, quod Rex Francorum audita Januensium defectione, vel potius tumultu, quia populares expulsa nobilitate gubernabant, & ipsi nobiles ad Regem confugerunt, ut eos remitteret, solutus ut dicunt, centum millibus ducatorum, pro-pterea Rex in Italiam ad praedictos nobi-les remittendos in civitatem & statum pristinum venire jam deliberaverat, & iam in via esset: & hinc Papa, qui forte populari factione, ex qua ut dicunt ip-se erat favens forte praevidebat, quod Rex ipsam Papam requireret, ut sibi faveret in hoc: & sic Papa cogere sua patria & factioni inimicari: quod si non faceret, forte Rex e converso Papa inimicaretur su-per civitate Bononiae. Alii dicebant quod cum Rex insatiabilis esset, & Papa licet omnia quaecumque ille voluerit concesserit, non tamen plura petenti Regi concedere volebat, & honoratius pro Papa fore si in urbe existens petitiones Regis absentis repelleret. Alii dicebant Papam non sa-num esse Bononiae sicut Romae. Alii Pa-pam rogatum a patribus Cardinalibus, qui Romae erant, reversionem querere, maxi-me quia curia non sic bene morabatur Bo-noniae sicut Romae, si esset. Alii autem, quibus cognitio rerum melior innotuerat, dicebant Papam e Bononia discedere prius quam in Italiam veniat, nimirum Rex, quia forte timeat ne Cardinalis Rothomagen-sis, qui cum Rege est, multum ad aposto-latum aspirans eum vexet aliquo modo su-per papatu; quod est verum. Igitur hodie in hoc consistorio Papa Cardinalibus indi-xit, se omnino die lune aut martis xxii. februarii cum tota curia recessurum.*

Tradit idem author (b) Julium publi-cam Bononientium rem composuisse, da-taque ipsis a Nicolao V. leges restituisse: tum ad injiciendum seditiosis frenum ar-cem excitari, praesidioque militari muni-ri iussisse (c): Cardinales legatos ad ec-clesiasticas provincias administrandas cre-asse tres, e quibus Antonius Ferrerius

Cardinalis S. Vitalis praefectus rei Bono-niensi, cum eam dignitatem magno am-bitu prenassisset, favi ingenii & avari vir, praefectus qui hoc ipso anno ob cumulatam nefariis rei Bono-niensi. Porro Julius ob partas sine caede victori-as, tyrannosque solo adventus terrore pro-stratos gloria insignis, constituta vigesi-ma secunda februarii die Bononia egressus (d), imminente sacra hebdomada, qua passionis Christi misteria recolit a piis so-lent, Romam vigesima septima martii pervenit, (e), festusque in aedibus S. Ma-riae de populo nuncupatae noctem duxit. Ut vero ipso palmarum die onustus pal-mis triumphum egerit, describit accurate Paris de Graffis (f), de quo paulo ante memoravi.

Die, inquit, vigesima octava martii do-minica in palmis Papa fecit officium in ec-clesia B. Mariae de Populo, in cuius mo-nasterio ante pernoctavit apud Cardinalem Portugalsensem. Cardinales xxvi. assue-runt in cappis de camelotto puniceo pavo-natio; quibus ad memoriam reduxi, an-hodie Papam per Urbem ad palatium as-sociaturi vellent esse cum cappis rubeis si-gnificantes ingressum papalem; qui liben-ter annuerunt, dummodo Papa dispenseret non obstante tempore passionis: quod Pa-pa annuit sit eis placeret. Et infra: A monasterio S. Mariae de populo usque ad palatium omnis via, per quam eundem erat, pulcherrime & divitiose parata fuit ex omni parte, & in omni cultu au-lais totas vias cooperientibus, ac tapetibus, & omnis generis ornamentis ex parietibus pendentibus. Arcus etiam triumphales ali-qui circiter octo a privatis extructi sunt non minus magnifici & sumptuosi, quam aspe-ctu delectabiles & iucundi; & ii ab ami-cis & curialibus, non autem Romanis, nec sumptibus publicis erecti fuere, excepto Do-minico Maximo, qui aliquid tamen festi-viter potius quam sumptuose fecisse visus est. Ordinavit sic volente Cardinale Alexan-drino tunc legato viro prudentissimo; ut Pontifex per pompas potius ecclesiasticas, quam mundanas & saeculares exciperetur; sic enim tempus maestitiae Christianae & mysteriorum passionis, intra quae ecclesia e-rat, exposcere videbatur; & factum est, ut ab ecclesia praedicta de populo ad pa-latium, quot ecclesiae sive parochiales aut collegiatae interviae essent; ubi tot alvaria struerentur, quam festiviter cum canticis & sonis & vaporibus & paratibus magni-ficis possit, atque omnis urbanus clerus nul-

Antonius Ferrerius Card. praefectus rei Bono-niensi.

(d) Ib. p. 146.

(e) Ib. p. 161. Julii in urbem re-ditus. (f) Ib. p. 163.

III.

Ingre-dienti orna-ta pompa trium-phalis.

Ad pieta-tem poti-us quam fastum compara-ta.

la ecclesia quantumcumque privilegiata, excepta non per modum ordinaria aut consueta processionis, sed mansionis & ornatus obviaret, non antecedendo Papam, sed quaeque religio, aut collegium, aut ordo in ecclesiastico apparatu vestitus cum palmis in manibus firmus, ad suum quisque altare cantaret, applaudendo adveniendi Pontifici; & non sequerentur procedentem Papam, sed subsisterent in suo loco cantantes omnes. Hic ordo laudatissimus & optimus fuit; nam & Papa istum clerum omnem festivantem agnovit: clerus quoque sic ab equitantibus non est pessundatus, & triumphus iste temporari accommodatus fuit; & si aliqua ecclesia paulisper inter sese distantes essent, tunc ibi equalibus distantis modo altaria fuerunt erecta, & ibi aliquae religiones aut clerus secularis adhibitus.

Instructæ in via a- ra.

IV.

Quo cultu indu- tus Pon- tificex.

Interjectis nonnullis de contentione, inter Lateranenses & S. Petri canonicos suborta sedataque ea ratione, ut Lateranenses in area S. Marci, ut vicina confisterent & crucem quantumvis velatam osculandam Pontifici porrigerent; alii in vaticana basilica exciperent. Addit author: Igitur omnibus Cardinalibus ac praelatis ac ordinibus officiorum tam Romanorum quam curialium ordinatis; Papa amictu, alba, stola pretiosa cum capucio de rosato ac capello de velluto ornatus suae mulæ insidens ordine equitationis solemniter discessit hora fere XXI. & ad ecclesiam Sancti Petri pervenit circiter XXIV. hora, aut paulo minus. Et infra: Apud molem Hadriani versus palatium, spectaculum nobile affuit, & visu mysteriorumque delectabile. Currus erat triumphalis a quadrigis albis tractus, & iserat in formam rotundam, super cuius planitie decem pueri alari sive aligeri singuli suam palmam manu ferentes canticum spectaculo & elegantia ac gratia & modulatione jucundum repetebant; & si per orbem & revolutionem quasi tripudiantes super gyro illo circuibant. Quibus tacentibus, ac curru firmato assurrexit puerulus in summitate alta palmam manu quatiens, eam quasi Pontifici porrigens cum cantu convenienti gloriae Pontificis, qui in celebritate palmarum palmam suae Romæ afferret; cum ipse Pontifex potius omni palma dignissimus sit ex tyrannide pulsa. De apparatus elegantia subiicit: Super caput pueri erat quidam orbis magnus in formam sphaerae astronomicæ, ac super sphaera quercus aurea magna, quæ inter duas palmas magnas erecta ad cælum suos ramos & glandes aureas pandebat: hujus autem omnis rei summitas vel pinnaculum ecclesiae transponit æquabat, & paulo inferius.

Decantatum illi a puero elo- gium.

Omnis equitatus pertransit ad ecclesiam S. Petri; ubi Papa in primis gradibus scalarum plateæ osculatus est crucem, quam Cardinalis de Columna obtulit; & inde pedes, quamquam festus precedentem capsam cum sanctissimo Sacramento associavit usque ad altare: Cardinalis idem de Columna incensum & aspersorium in porta ecclesiae obtulit, sanctissimo Sacramento super altari S. Petri locato: Papa solito longius quam unquam oravit, atque solemniter benedictione data, sine indulgentia tandem in gestatorio sedens ad cameræ raras voluptas delatus est.

V. Euchari- stia ad a- ram asso- ciata.

Reddita urbi sede Apostolica Julius Gallicæ in Italiam expeditionis exitum expectavit, & Faventiae Ravennæque a Venetis repetendarum restituendarumque ecclesiastico imperio consilia in opportunius tempus extraxit, cum Gallus junxisset (a) foedus cum Venetis; ne difficilimo bello se implicaret, si Veneti Cæsari Insubriam repetenti, ac Liguribus vetustam rempublicam instaurare molientibus se conjunxissent. Suspensa autem erat Italia bellorum ingentium metu, ac multi suspicabantur (b) Ludovicum Gallorum Regem ingentes illos bellicos apparatus ornasse non modo ad redigendam Genuam in suam potestatem, sed ad occupandum quoque Italiae imperium; sparsique fuere rumores (c), meditari illum evehere malis artibus ad pontificatum Rothomagensem, ut imperii sui Gallicæque gloriae amplitudinem, augeter: jam enim artissimi illi amicitiae nexus Gallum inter ac Pontificem solvi ceperant, cum Rex Julio patriæ dignitatem tueri, ac Genuense bellum mollioribus actionibus componere annitenti aures non dedisset. Accessisse anno superiori Genuensium oratores ad Pontificem refert Paris (d) rituum factorum magister, controversumque an inter divina mysteria coram Pontifice peragi solita dandus iis locus foret inter principum oratores, cum Gallico jugo subessent; Pontificemque in eodem dignitatis ordine ac principum oratores collocari voluisse.

VI. Galli cum Venetis foedus ineunt.

(a) Basl. in addit. ad Nauei. Guicci. l. 7.

(b) Id. ib.

(c) Parif. e Grass. in itinerar. Jul. II. Lud. Ca- ut. hist. Crem. Guic. l. 7. & alii. Exorta inter Julium & Ludovicum odio- rum se- mina.

(d) Parif. ubi sup. Genuen- sibus fa- vet Julius a dverlus Gallum.

VII.

Exorti (e) autem fuerant superiore anno Genuæ tumultus ingentes inter plebejos & patritios, qui ex æquo inter se publica munera partiebantur; neque initio de Gallico jugo excutiendo actum est, sed plebei in eos confurrexerant quod indigne se laceffitos injuriis fuisse quererentur: quam Galli seditionem cum sedare nisi essent, conventum est, impetratumque ab Rege pacis amante, ut tertia insuper dignitatum pars plebeiis deferretur, ut eo facilius se a potentiorum injuriis

viii-

vindicarent. At partis honoribus elata plebs pellere nobilitatem, veterisque reipublicæ formam redintegrare ausa, Paulum Novium ferici filii tinctorem ducem creavit, ac Monacum Grimaldorum arcem bello tentavit. Gallus vero Rex profugorum nobilium, qui stipendia regio exercitui ad plebem redigendam ad officium pollicebantur, precibus, retinendique Ligustici imperii ardore inflammatus, conflato ingenti exercitu perduelles cogendus ad jugum subeundum decrevit. Damnabat (a) Pontifex initio eorum seditionem; nam dum adhuc Bononiæ morabatur XIII. januarii die Saonenses monuit, ut Hieronymum Auriam interciperent: cujus hortationibus Octavianus Fregosius Saonam ad defectiorem a Rege Francorum pellicere moliebatur: tum de pace egit (b); demum tamen Gallica expeditione Genuensis nominis dignitatem libertatemque extingui ægre tulit (c). Lenocinabantur sibi plebei Cæsarem ipsorum patrociniū fuscipiturum, nec Pontificem patriæ defuturum. Verum fractæ eorum spes primis regii exercitus impressionibus evanuerunt, atque octidui flexu perdomiti sine ulla pactio- num formula capitis fortunarumque permissio Regi imperio se dederunt (d): retractus et fuga Paulus Novius dux purpura suo tinxit sanguine; Demetriusque Justinianus capite suo poenas perfolvit: reliquorum sanguini maxima regiae clementiæ laude temperatum, imperata tantum multa pecuniaria: excitatæ arces, justique ne posthac pecuniam cum Ligusticis, sed regis tantum insignibus percuterent (e): atque ita Liguria in Gallicæ provinciæ formam, evulsis reliquis veteris principatus vestigiis, redacta: ob quod Bizarrus ait, Julium patriæ Liguræ exacerbatum ira ab regia amicitia descivisse. Conceptum tamen altum dolorem, corde preffisse, cum Ludovicus Rex subacta Genua exercitum dimisisset ac sparsas de affectato Italiae imperio, transferendoque ad Gallos pontificatu suspiciones removisset [1].

Instructus ad eam domandam Gallicus exercitus.

(a) L. z. brev. p. 89.

(b) Bizarr. l. 18. (c) Id. ib. Ligures de Cæsareo & pontificio auxilio frustra praesidiunt. Sab jugum missi.

(d) Bonac. in diariis. Bizarr. Foliera Aug. just. Guic. ubi sup. Partium civium sanguini.

(e) Bizarr. l. 7. Liguria in provinciam Galliarum redacta. Ex eo dolore Julius concipit.

VIII.

Sedata hujus Ligustici belli tempestate,

NOTE [1] Totam hanc historiam excitatæ ac demum compressæ Genuensis seditionis Bartholomæus Senarega in suo libro de rebus Genuensibus vulgato Rer. Ital. to. XXIV. fufe, diligenter, ac sincere, quippe qui praesens omnibus interfuit, persequitur, quamquam codex unde historia hæc desumpta in eo mendosus est quod hos motus sub annis 1504. & 1505. collocat, cum potius annis 1506. & 1507. adscribendi fuissent. Turbas hæcæ cæptas anno 1506. die VIII. junii idem testis affirmat, ex quo erroris revincitur Spondanus qui exortam seditionem sub finem anni superioris 1506. asseruit. Hoc ineunte anno Ludovicus Galliarum rex in Genuenses movit, lentoque itinere ad urbem accedens, tandem terrore potius armorum suorum quam cæde & sanguine Genuenses officij sui admonuit. Admissus igitur in urbem est die XXIX. aprilis, statimque rebus componendis intenta cura, moxigeros illos obsequentesque nactus est. Quare brevi omnibus pacatis, die pridie id. majas discessit. Hæc Senarega, ex quo corrigas Annalistam. Mansi

nova alia ex Germania Italiam infestatura procella conflabatur. Coegerat (f) sollemnes ordinum imperii cætus Constantiæ Maximilianus Cæsar, ac subsidaria agmina & stipendia deposcebat a principibus, ut veterem imperii Germanici splendorem in Italia instauraret. Querebatur confectas antea cum Ludovico Francorum Rege pactiones de principatu Mediolanensi ab eo violatas (g): querebatur de Venetis, ipsos cum Gallo Rege foedus pepigisse, nec imperialia modo, verum pontificia (h) jura labefactare (i), ac Germanicæ gentis decus penitus in Italia interiturum, nisi ad illud in pristinum restituendum dignitatem insigne augustale pontificia manu accepturus Romanam contenderet. Accensum ad id Maximilianum ipsum hortatu Pontificis Gallicam potentiam in Italia ingravescentem metuentis nonnulli tradunt (k). Illud sane constat, Julium cum ab Romanorum & Gallorum Regibus mutuas geris similitates conspiceret, ad eos in concordiam revocandos, ut sua ex Venetis Romanæ ecclesiæ jura repeteret, principemque ad sacram in Turcas expeditionem conficiendam concitaret, studia apostolica contulisse; atque ea de causa Antoniotum Palavicinum Cardinalem (l) S. Praxedis ad Ludovicum commorantem. Januæ mox atque eam in suam potestatem redegit, ad Maximilianum vero Bernardinum Cardinalem S. Crucis (m) legatos decrevisse, ut Paris Grassius, qui pontificio tum lateri adhaerebat testatur, dum ritum, quo Antoniotus Gentilis patria Genuensis Cardinalis S. Praxedis a Pontifice dimissus est (n) describit. Tum de Carvagialio legato hæc addit: Die veneris XVI. julii Papa misit in summa aurora pro me, & disit quod hoc mane in consistorio volebat creare legatum de latere Cardinalem S. Crucis ad partes Germania obviam Imperatori venturo, ut dicitur, in Italiam; & quod propterea facerem quod omnia essent in ordine. Et infra: Et sic ista die ipse reverendissimus dominus Cardinalis S. Crucis videlicet dominus Bernardinus Carvagialius fuit

Germanus Cæsar vetera jura repetere molitur in Italia. (f) Triüb. chr. Span. hoc ann. Basl. in addit. ad Nauei. Guic. l. 7. Bizarr. l. 18. & alii. (g) Basl. in addit. ad Nauei. (h) Triübem. chron. Span. hoc ann. (i) Id. ib. (k) Guic. l. 7. Cavittell. hoc ann. in hist. Cremon. & alii. Pacem inter Gallum & Cæsarem redintegrare nititur Pontifex. (l) Parif. in itiner. Jul. II. m. arch. Vat. pag. 193. (m) Id. ib. pag. 206. (n) Id. p. 196.

Bernardinus Card. decretus legatus in Germ.

(a) L. 40. bull. 3. 246.

IX.

(b) Bas. in addit. ad ebro. Nauder. Imperator illi obviavit.

(c) Bas. ubi sup.

(d) Lib. 8. brev. pag. 598. Solicitatus Cæsar ut in Turcas vertantur arma.

Legatus sacram in eos expeditionem jus promovere.

fuit creatus legatus, & a collegio solemniter associatus usque ad domum suam. medius inter reverendissimos dominos de Columna, & de Gonzaga diaconos Cardinales. Instructus est amplissimis mandatis a Julio ac prerogativis ornatus (a) hac de causa: Cum hodie te ad charissimum in Christo filium nostrum Maximilianum Romanorum Regem illustrem ad partes Italiae venientem, & ad universam Germaniam, ac alia loca quacunque, ad que te forsitan declinare contingeret, nostrum & Apostolicæ sedis legatum duxerimus destinandum, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno MDVII. pridie non. augusti pontificatus nostri anno IV.

Exceptum illum, cultumque magnis honoribus a Maximiliano, narrat Nicolaus Basilius (b) hisce verbis: Eodem anno Maximiliano electo Imperatore apud Augustam Vindelicorum constituto, missus est legatus a latere Bernardinus Cardinalis S. Crucis per Julium Papam ad eundem Maximilianum: cui obviam extra civitatem Augustam Imperator exiit, maximo cum honore suscipiendo. Peragravit idem Bernardinus superiorem & inferiorem Alemanniam, habens in comitatu suo doctos admodum in omni facultate viros, quamquam & in plerisque, ut refertur, sue legationis & facultatis limites excessit. Addit his Basilius (c), Cardinale ipsum S. Crucis a nonnullis in invidiam vocatum, quasi Francorum Regis partes potius quam Germanorum tueretur datumque illi probro videri potest, quod gloriæ verendum fuit, nimirum ad redintegrandam inter Ludovicum & Maximilianum pacem incubuisse: ad quod præclarum opus provehendum urgebatur hisce literis (d) a Pontifice, ut Christianorum principum arma tot sæculis Christiano cruore madentia in Turcas verti possent: jubebaturque Cæsari exponere, ut si quam a Ludovico, qui desponsam nepoti filiam Claudiam Francisco Engolismensi locarat, injuriam accepisset, illam Christo ejusque vicario condonaret.

Cardinali S. Crucis.

Tuarum partium erit Regem ipsum Romanorum assidue hortari & excitare ad faciendam pacem honestis conditionibus cum ipso Christianissimo Rege Francorum, sepositis rebus, quæ difficultatem habere videntur, pacemque ipsam retardant; gloria enim divini nominis, & humane gloriæ, & causa publica privato anteferenda est; quod etiam Regi Christianissimo scribimus. Horteris etiam ad suscipiendam sanctissimam contra Turcas perfidos expeditionem tantam bene gerendam sibi a Deo & Salvatore nostro occasione oblata; prout

te pro singulari tua probitate & sapientia facturum non dubitamus. Habes latissimum campum, in quo multis efficacissimis rationibus evagari tua eloquentia poterit. Inter cætera Regem ipsum hortaberis, ut Salvatore nostro & nobis injurias atque offensas condonet, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum XXI. decembris MDVII. pontificatus nostri anno V. Excitare etiam aliis literis Pontifex Maximilianum annisus est (e), ut Christi gloriam amplificandam armis in Turcas gloriaperet, Regumque Hispanorum, qui religionem late in Africa, Indiis & America propagabant gloriam æmularetur.

Regi Romanorum.

Propitiatus jam, nimirum Deus, & pacatus occasionem rei Christianæ bene gerendæ jam obrulisse viderur; ut quemadmodum in occidente per charissimos in Christo filios nostros Ferdinandum Aragoniæ & Sicilia Regem catholicum, Portugaliæque Regem, orthodoxam eius fidem propagavit & exaltavit, Saracenorumque perfidorum vires attenuavit, atque conervit; ita ut per excellentem majestatis tuæ nationisque Germanicæ, atque principum virtutem superbissimos & crudelissimos salutiferæ crucis hostes Turcos finibus Europæ ejiciat, & aut ad lumen veræ fidei perducatur, vel penitus conteratur; quod in ipso Deo & Salvatore nostro spem coniectantes breviter confidimus esse futurum, præsertim si celsitudo tua cum charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Rege Christianissimo pacem fecerit, & tanti apparatus armorum in ipsos Turcos conversi fuerint, juvantibus & contribuentibus omnibus aliis Regibus & principibus Christianis, qui pro sanctissima expeditione contra eosdem Turcos, & alios hostes Christiani nominis faciendâ, & indicendâ, literis & nuntiis apud nos assidue instant. Quocirca, &c. Dat. Romæ XXI. decembris MDVII. pontificatus nostri anno V.

Pari studio instabat Julius apud Ludovicum Gallorum Regem, ut illum ad pacem cum Cæsare redintegrandam adduceret: legaratque ad ipsum antea, ut diximus, ea de causa Cardinalem S. Præxedis, quem referunt historici (f) celeberrimo Ferdinandi Regis, qui Neapolitani regni compositis rebus, abduetoque secum Ferrando Consalvo, ad Castellæ, Legionis, & Granatæ regnorum administrationem capeffendam, suorumque & Maximiliani communium nepotum gerendam tutelam, in Hispaniam redibat, necnon Ludovici Francorum Regis colloquio Saonæ habito interfuisse, sollicitasseque Hispanum, ut Maximilianum sibi conjunctissimum ad pacem cum Gallo

(c) lb. p. 602.

Data ad Maximilianum eo argumento littera.

X. Card. S. Præxedis ad Gallum missus. (f) Guicci. l. 7. & a. lii. Gonfalyos a Ferd. abductus e Neap. regno. Inter Ferd. & Gallum pax redintegrata.

con-

(a) Ferron. l. 4. Lud. XII. & alii. (b) Paris. in itinere Jul. II. ubi arch. Vat. pag. 216. Card. legati obitus.

(c) Lib. 8. brev. pag. 602.

In Turcas debilitatos signa attollat.

XI. Lusitanæ Rex promotor belli facti. (d) L. 8. brev. p. 599. (e) Id. ib. Decreta ab ipso ea de causa legatio.

conficiendam flecteret. Porro Hispanum Gallumque Reges sumpta Eucharistiæ particula sacrosancto ritu fœdus instaurasse tradunt (a); Cardinalem vero Gentilem ex legatione reversum maritimisque confectum laboribus supremum diem obiisse hoc anno, refert Paris de Grassis (b): Decimo septembris, inquit, defunctus est bonæ memoriæ Antonioris Gentilis de Palavicinis episcopus Prænestinus Cardinalis. S. Præxedis Januensis vir bonus & amator bonorum.

Post hanc legationem non abstiit Julius a conquirendis universis concordie rationibus; Gallumque literis sollicitavit (c), ut honesta pacis fœdera cum Cæsare percuteret, potentiaque Gallica partis tot olim de Christiani nominis hostibus victoriis nobilitata, ad Bajazethem Turcarum Imperatorem accepta a Perlis clade consternatum obterendam uteretur.

Regi Francorum.

Celsitudinem tuam hortamur in Domino, & per viscera Salvatoris nostri obtestamur & obsecramus, ut tantam occasionem a Deo oblatam præterlabi non permittas; sed facta pace honestis conditionibus, reconciliataque gratia cum charissimo in Christo filio nostro Maximiliano Romanorum Rege illustri, ad quem etiam de hac re scribimus, vires tuas omnes inclinataque potentissima & Christianissima nationis Gallicæ in Turcos iam tremantes rebusque suis quodanmodo diffidentes convertas: hoc incliti progenitores tui summa cum laude sæpe fecerunt, hinc speciosissimum & Christianissimum nomen emanavit: hoc majestatem tuam exare & optare pro comperio habemus: hanc immortalam gloriam, & æternam beatitudinis præmia consequi poteris. Dat. Romæ XXI. decembris MDVII. pontificatus nostri anno V.

Excitabatur Julius ad inferendum Turcis bellum ab Emmanuele Lusitanæ Rege; qui continuis victoriis in India Christi cultum imperiumque Lusitanum proferebat; misitque (d) eam ob causam hoc anno ad sedem Apostolicam Didacum Almeidai: cui Pontifex rescriptit (e), retardatum se hactenus ob Regis Gallorum Cæsarisque discordias a vocandis Regum principumque oratoribus, ut tam optata sancta expeditio decerneretur; tantoque se illius conficiendæ desiderio flagrare, ut bellum illud administrare, & capitis periculum in castris cruce signatis suscipere secum ipse statuisset: adesse egrègiæ rei gerendæ occasionem, cum Sophy Perfarum Rex Turcicam potentiam conterere jam cœpisset.

Regi Portugaliæ.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Livere tuæ serenitatis XXIV. maii anni presentis scriptæ, mense novembris proxime præterito per dilectum filium Didacum de Almeida elemosynarium tuum nobis fuerunt reddita. Longitudo itineris, & navigatio, quam venti & unde res incertissima moderantur, fecere, ut ad nos tardius perferrentur. Eas nos avidissime legimus, & in consistorio nostro secreto fecimus recitari. Eminebat enim in illis tuis optimus animus; qui a nobis & venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus egregie laudatus nunquam satis digne laudari posse viderur: scribis enim te, acceptis literis nostris, de procuranda sanctissima expeditione contra orthodoxæ fidei nostræ hostes, legatisque huius rei causæ ad principes Christianos mittendis, ingenti gaudio affectum fuisse; optimam etiam spem concepisse expeditionis ipsius ex personali protectione nostra ad liberandam iugo durissima servitutis inclitam civitatem nostram Bononiæ; & ex instauratione principis Apostolorum de urbe horæaris provide nos, ut quando Deus omnia impedimenta, quæ eatenus fuerant, sustulit; & plerique ex principibus antedictis tam prони sunt in suscipienda expeditione sanctissima, ut eorum oratores in itinere ad nos veniendū esse jam credidit. Nolumus gloriam Dei & nostram alteri dare; sed præveniamus atque anticipemus, nuntiosque expeditos mittamus ad omnes, eorumque oratores accersamus, qui nulla alia de re verba faciant, priusquam de suscipienda hujusmodi expeditione conclusum sit. Nos, fili charissime, consilia tualibenter amplectimur, sunt enim plene charitatis atque prudentiæ; sed dum hæc scribas nondum tibi nota esse poterant ea, quæ subsequuntur sunt de suspicionibus atque discordiis inter charissimos in Christo filios nostros Maximilianum Romanorum & Ludovicum Francorum Reges subortis, deque missione duorum legatorum nostrorum de latere ad utrumque eorum: in qua missione non pompam, sed rectam rationem & sapiens consilium eorumdem venerabilium fratrum nostrorum sumus secuti. Ad Regem enim ipsum Christianissimum in Italia existentem, ad cuius adventum non solum Italia ipsa, sed tota Germania est commota, virum magne autoritatis mitti oportuit, & ipse Rex merito se a nobis magnifici intelligeret, animum ad pacem facilius flecteret, & tantos apparatus armorum contra impios salvassere crucis hostes convertere veller. Regi quoque Romanorum jam ad bellum accenso per virum etiam maximæ autoritatis suadenda pax fuerat, ut

Gratulator Juliano de Bononia recuperata.

* basilicæ

Addit stimulus ut murao fœdere Reges jungat in Turcas.

De legatis ad Gallum & Germanum missis certior Lusitanæ.

& mtr.

Confugerant illi ad B. Virginis opem.

Die sacro assumptæ Virginis editum miraculum.

XVI. Nemo Lusitanis perit e vulneribus.

(a) Barro. dec. 2. l. 1. c. 5. Orof. l. 4. 1. 3. Soluta obfidio classis Lusitanæ adventu.

Victoria accipra numini.

XVII.

tur; cum divinitus, ut sepe alias, oblatum nec opinanti Lusitano remedium est. Templum in extrema arce erat Virgini victrici ab Laurentio Almeida extructum; ad id templum desperato pene omni humano subsidio Lusitani quotidie confluebant, opem cum a Deo cœlitibusque, tum præsertim ab ipsa Virgine Dei matre enixæ petentes, ne se in alieno ac barbaro solo tor undique cinctos angustiis, tor pressos malis fame ipsa denique electos Christianos ipsos & a Christo filio sibi commendatos clementissimam Regina cœli despiceret; suis peccatis noxisque, quas ipsi innumerabiles facerentur ab irato Deo veniam & pacem exposceret; neque jam de corporis modo, sed de animorum salute periclitantibus in tempore subveniret. Haud incassum missæ preces; ipsomet festo assumptionis die, ne quid miraculo rem posset eximere, solito vehementius intrumescens pelagus ingentem locustæ numerum ad ipsas templi radices ejecit, quæ a Lusitanis gratulabundis avidè collecta, in multos dies abunde suffecerit; nec validos tantum serva fame, verum etiam, ut salubris est cibus, ægros diuturno morbo levavit.

Gestum deinde majori conatu atque ardore ab hoste bellum, effusæque omnes terra marique vires ad nostros antequam subsidiaria classis appetente in iis regionibus vere appelleret: sed patefactis a quodam e regis propinquis, qui voluntate in Lusitanos propendebat, barbarorum consiliis, impetus eorum omnes fracti sunt, ac licet plures in pugnam Mauris, quorum ingentes strages sunt editæ, ardore fauciatii fuerint; nemo tamen e vulneribus perit (a). Demum Tristanni Acunii Socotora subacta venientis classis victrix apparuit: cuius adventu territus Cananoris Rex pacis leges Christiano nomini honorificas accepit; quam victoriam divino Numini ascriptam refert idem Maffeus: Soluta, inquit, obfidio est; cuius ad quatuor menses forti animo tolerata decus eximium Laurentius & commilitones tulere: quamvis adeo lætos & insperatos eventus periti rerum æstimatores divina bonitati sine ulla dubitatione tribuerent, cuius beneficio & ultima inopia subsidium præter expectationem fuisset oblatum, & Cananoris princeps, tanto suo periculo Regis affinitate posthabita, contra consuetudinem gentis in Christianorum causam, ac partes plane divinitus inclinasset, renovato fœdere, oblivio præteritorum indicta, junctæque iterum dextræ & Malabares in suas quisque domos, fremente Zamorino dilapsi.

Compositis ita Cananoris rebus, Tristannus Cugna vires cum Francisco Al-

meida prorege junxit adversus Calecutiensem Malabarum Imperatorem; ac Pananem insignem portum, in quem Saraceni institores illapsi erant, quemque Zamorinus munitissimis propugnaculis excitatis, magno cum apparatu tormentorum bellicorum prædiariorumque Arabum & Nairum turmis instruxerat adortus est. Lusitani numero longe pauciores erant, hostesque Mahumetis templum ingessi impie se devoverant (b), e prælio nonnisi victores excessuros, inque superstitionis signum devota capita mentumque abaserant: verum hæc furibunda in ignes telaque ruentium cohors, magno cum labore, quod obnixis corporibus staret (tanta nefariæ superstitionis vis erat) contrucidata: reliqui dein disiecti, propugnacula expugnata impetu, urbi que etiam opulentissimæ Almeidæ jussu injectæ faces, ne disgregati milites ab hostibus in omnes casus expeditis opprimerentur.

Inter hæc Alfonso Albuquerqueus (c), qui post expugnatam Socotoram a Tristanno Cugna cum classe Arabiæ oram perlustrare, atque Mahometanos omnium cladium genere afficere jussus fuerat, Imperatorem potius, quam piratam agere, contemptaque villi præda subicere regna Mahumetica constituit, ut Arabes, qui olim invaserant Hispanias, in ipso Arabico solo domarentur ab Hispanis. Ormuziense itaque regnum navalibus percellere atque opulentissimum aggressus est; ac prætervectus Felicis Arabiæ oras Ormuzii regni oppidum Calajates intra sinus Persici introitum subegit, incolis commeatu in classem inferendi dato imperio. Inde in Curiatem verso impetu, cum Mauri dolo sordes commeatuum vice importassent, ferro flammisque oppidum deleverunt; quantumvis tria millia hostium descensione Christianos prohibere anni essent: subivit mox belli aleam. Mascate urbs Ormuziensis Regis auxiliis instructa, expugnataque: territum eacade Soar deditiois verba nuncupavit; pariterque Orfazanæ urbis, quæ ultima versus septentrionem in Arabia Ormuziensis Regis imperio continebatur, cives terrore perculli ad primum Albuquerquei appulsam, etiam silvis ac tormentis muniti essent, in silvas præcipites abierunt. His gestis Albuquerqueus in Ormuziæ insulam regni que sedem victoriæ cursum convertit.

Imperabat Ormuziis Zeiphadinus puer Ismaelis Regis Persarum; qui falso vaticiniorum, novæque sectæ illecebra Mahometanos deceperat vestigialis, cuius curam ac tutelam gerebat Atar eunu-

XVIII.

nu-

Pananis portus oppugnatus a Lusitanis.

(b) Barro. sup. c. 6. Orof. l. 5. Maff. l. 3. Mahometani adversus Christianos dira execratione se devoverunt. Victi ac cæsi.

(c) Barro. dec. 2. l. 2. c. 1. 2. 3. Orof. l. 5. Maff. l. 3. Ormuziense regnum invadunt Lusitani.

Ferox Ormuziensis Regis responsum.

Navali prælio victi Saraceni.

(a) Maff. lib. 3. Solimet telis divinitus confixi.

Ormuziensis Rex vedigale Regis Lusitani constituit. (b) Barro. l. 2. c. 4. Orof. & Maff. ubi sup.

Arx ab Albuquerqueo excitari julla.

(c) Orof. l. 6. Maff. l. 3.

A Lusitanis navarchis deferuntur.

Socotorinis prædiaribus fere octu.

nachus: is exigua Albuquerquei contempta classe plus viginti millia hominum ad pugnam instruxit, & quasi explorata victoria respondit, Ormuzianos Reges vestigialia ab aliis exigere, non pendere consuevisse, experturumque Albuquerqueum quantum armati Arabes Persæque Cafribus feminudis Æthiopiisque inermibus antecellerent. Pollebat classe numerosa barbarus, urbisque aditum navibus obseperat; verum conferta pugna non robore, non ardore animi par fuit: precatus enim Deum Albuquerqueus, ut pro Christiani nominis gloria decertanti adesset propitius, tanta vi hostilem classem fudit, ut cœlum pro Christianis pugnasse videretur: Inter paucos, inquit Maffeus (a), præcipue memorabilis hæc fuit victoria: desiderati ex hostibus mille sexcenti, e nostris non amplius decem ac presentis e celo subsidii haud dubiam fidem cum alia multa fecere; tum vero fluitantia mox Mahometana cadavera sagittis [cum eo reli genere Christiani carerent] pectore adverso transiit, ut ab illis missa in ipsomet rotata divinitus viderentur fuisse. Injectæ sunt navalibus faces, atque Ormuzia discrimen adiit, ne incendio conflagraret. Quibus malis domiti Saraceni iis legibus pacem admiserunt (b), ut Zeiphadinus Rex in clientelam Emmanuelis Lusitanæ Regis concederet, quindecim millium aureorum vestigal penderet, necnon ad extruendam arcem Albuquerquei necessariam materiam, operas, sumptusque suppeditaret. Cum vero ita Lusitanum imperium firmandum putaret Albuquerqueus, versa in contrarium spe labefactum est, quandoquidem animadverso Christianorum exiguo numero Arabes fidem maligne servarunt, nostrique operum laborumque pertasi in Albuquerqueum feditionem movere, quasi extructa arce ab Arabibus & Persis, mox atque classis abscederet, prædiarii opprimendi forent. Accellerat autem Persarum Regis legatus, qui vestigal ab Ormuziano deposcebat; cui Albuquerqueus impositis in ferculum globis ferreis cuspidibusque respondit (c), ex ea moneta vestigal pendi a Rege Lusitano iis, qui a Regibus Lusitano imperio obnoxii vestigal postulerent: sed hæc magnifice magis quam prospere dicta; siquidem rebellantur Ormuziani, ac post varia prælia, cum urbs prope in extremam inopiam redacta leges ab Albuquerqueo acceptura esset, navarchi conspiratione facta in Indiam vela explicuere: ita desertus Albuquerqueus cepto destitit, omnem tamen insulam vastavit, nec non duos Laregii Regis propinquos quingentisque Mauros Ormuzianis subsidio veni-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

entes cæcidit: tum ad Socotoræ arcem, quam Fartaces oppugnabant, proximo in eunte anno commode occurrit.

Pervenit interea ad pontificem paucis post diebus novus nuntius ab Emmanuele Rege Lusitanæ cum regis literis de Taprobana (d) Christiano adjuncta imperio, deque pulcherrima maritima victoria de barbaris habita: quo læto nuntio universi gaudio completi sunt; cum tenuis antea de ea insula fama ad veteres Romanos pervenisset ex servo Antonii Plocami, qui ex Arabico sinu solvens ea tempestate delatus fuerat: de qua etiam Eratosthenes, Dionysius poeta & Ptolomæus, ut disjunctissima ad austrum meminere, ut notat Raphael Volaterranus (e): meminit etiam de ea Dorotheus Tyri episcopus qui floruit Imperante Constantino, atque in ea evangelium Christi ab Eunuchio Candacis Reginæ Æthiopum promulgatum fuisse testatur. Cum vero in eam appulere Lusitani, extincta erat evangelii lux, insanisque superstitionibus Taprobanenses erant irretiti, quamvis insignis alicujus sanctitate viri defixum aliquod vestigium colerent; ut refert Maffeus (f), qui insulam illam ita describit: Hæc ovale maxime figura ducentarum circiter & quadraginta leucarum ambitu, leucas in longitudinem septuaginta octo patet, in latitudinem quatuor & quadraginta, atque a Cori promontorio avulsa freto vadoso Piscaria, quæ appellantur ora præceditur, ea cæli clementia, soli uberrime, & copia fluminum aquarum perenni, ut primorum parentum sedes olim perhibeatur fuisse; varia pecorum armenta, nec non elefantos gignit egregie bellicosos ac dociles: ceteris metallis caret, ferrum incolæ effodiunt: plurimas fert gemmas, verum præcipua claritate sapphiros, chrysolitos, pseudopalos, ac pyropos, nemque aromata præiosa cinnama, cardamomum, piper ac palmas eximie bonitatis. Ad hæc vel in primis jucundo spectaculo sibi montes ad effigiem theatratem instæsi vastam planitiem oblongo circuitu in cavæ formam includunt; quorum unus in arduam & subreptam altitudinem pene septem leucarum exurgit, habetque in summo aquarum agri planitiem, ex cuius medio bicubitale saxum emittens ad instar mensæ vestigium demonstrat impressum in clyti sanctitate viri, quem ex India regno Deli quondam in ea loca venisse tradunt, ut gentem superstitionibus deditam fabulosis ad unius Dei cultum religionemque traduceret. Ergo tantæ venerationis est locus, ut a leucis amplius mille omnium ordinum peregrini, ac præsertim Jovues illuc pietatis causa contendant ingenti labore; si-

XIX. Taprobana insula Christiano adjuncta imperio. (d) Orof. l. 4. Maff. l. 3. (e) Vol. l. 12.

In eam evangelium promulgatum.

(f) Maff. l. 3.

Descriptio illius insulæ.

Eunuchus Candacis Reginae promulgato evangelio in ea se pultus.

quidem praeferat ceteras itineris difficultates atque pericula, in ejus etiam montis cacumen non nisi per adactos clavos ferreasque cathenas ascensus est. Haud ab simile vero videtur, quod ajunt quidam in eo, quod dixi, vestigio, quamquam extincta iam nominis antiqui & peregrini memoria coli eunuchum Candaces Aethiopiae Reginae, quem cum alii scriptores, tum vero Dorotheus Tyri episcopus, qui Constantino magno imperante & sanctitatis & doctrinae laude praecelluit in Arabia Felice, totaque Erythra, & in Taprobana Christi evangelium promulgasse restatur. Porro insula universa novem in satrapias, vel regna dividitur; estque ad omne commercium vel frequentia portuum, vel ipsa loci regione in primis accommodata.

XX. Celebrata Romae de para Taprobana laetitia.

Indictae sunt Romae a Pontifice solemnnes supplicationes ad agendas Deo gratias de amplificato in India Christiano nomine, compositoque agmine religioso Julius cum Cardinalibus sacram pompam duxit: tum Emmanuel Lusitaniae Rex publice pro concione laudatus, editaeque aliae plures laetitiae significationes, quas Paris de Grassis ita describit in rituum hoc anno peractorum historia: Sanctissimus dominus noster, cum diebus proximis, nempe in adventu, habuisset nuntium a Rege Portugaliae de victoria per classem ejus habita contra Regem Taprobansensem, qui est in insula magna Taprobana, quae habet decem civitates sub se absque reliquis insulis habitabilibus in Oceano versus Indos, & prout diffusus Rex ipse Portugalis scripsisse dicitur, statuit ad laudem Dei pro gratiarum actione aliquam solemnem memoriam exinde facere. Propterea mandavit quod in die S. Thomae Apostoli, qui est apud Indos pro magno sancto adoratus, fieret sollemnis processio per omnem clerum urbis usque ad S. Petrum, nulla habita ratione privilegiorum, sed ut omnes tam patriarchales quam abbatiales ordines venirent; & etiam quod omnes officiales quorumcumque urbis officiorum sicut in die corporis Christi venire solent, exceptis luminaribus. Statuit etiam quod omnes hujusmodi processiones cleri solum & non officiorum ad S. Petrum per triduum venirent. Item quod ignes publici, & campanarum sonitus, & aliae significationes laetitiae fierent in vigilia S. Thomae & in die ejusdem. Item quod diceretur missa in ecclesia S. Petri apud altare S. Petri per Cardinalem. Item quod sua sanctitas & omnes Cardinales & praelati induti paramentis processionaliter irent ad ecclesiam, & quod fieret sermo indicativus tantae victoriae, & quod daret plenariam indulgentiam, & ostenderetur

Instructae sole mnes supplicationes.

vultus sanctus, & ferrum & lancea Christi.

Cepit inde Julius ingens amplificandae in oriente religionis, superstitionisque Mahometicae delendae desiderium, deque evertenda Turcica tyrannide iniri consilia; deditque propterea operam ut Reges jungeret foedere; quos de propagato in India Christiano imperio fecit certiores, ut Lusitani Taprobanam amplissimam insulam subegissent; ut aliam quoque non minorem invenissent, & cum hostibus barbaris maritimo praelio decertantes eorum classem maximam fudissent evertissentque; utque in ea loca ventum esset, & quibus sultano Aegypto & Babilonio acre moveri bellum, & terror incuti posset: tum laetam spem affulgere, ut excisa in occidente Saracenorum tyrannide, Christi cultus restitui Asiae profectus: quo argumento scriptae hae ad Henricum Angliae Regem literae (a), quibus etiam ipsum rogavit, ut Romanorum & Francorum Reges ad redintegrandum inter sese pacem, ac vertenda adversus Turcas arma hortatibus suis urgeret.

Regi Angliae.

Accipimus nuper literas charissimae in Christo filii nostri Emmanuelis Portugaliae & Algarbii Regis illustris de praclarissima victoria, quam contra perfidos Saracenos salutiferae crucis hostes est consecutus, prout ex exemplo literarum ipsius Regis praesentibus introcluso majestas tua videbit: quibus nos literis lectis sollemnibus ceremoniis gratias Deo egimus, ingenti laetitia exultavimus, & in optimam spem adducti sumus, ut a septentrionalibus & aliis principibus Christianis simile aliquid aut majus fiat contra perfidos Turcos, & alios infideles: Deus enim & salvator noster Jesus Christus, qui ob aliquod grave fortasse delictum populum suum fidelem haec in oriente opprimi passus est, pacatus iam & propitiatus pulchram occasionem reipublicae Christianae bene gerendae obtulisse videtur perdomitis iam & contritis in occidente Saracenorum viribus virtute charissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Catholici & Emmanuelis Portugalis Regum illustrium; divinum enim Numen orthodoxis Portugalsibus affuisse videtur, qui Taprobanam insulam maximam & nobilissimam vectigalem sibi fecerunt, aliam non minorem insulam adinvenerunt, & cum classe ducentarum magnarum navium, aliorumque navigiorum omnibus instrumentis bellicis instructorum aperto Marte, cum ipsi numero essent longe inferiores, congregari non dubitarunt, eamque in fugam verterunt & dissipaverunt, & in ea loca progreffi sunt, ex quibus magnum terrorem perfidissimo

XXI. De propagato in India imperio Christiano Reges facti certiores.

(a) Lib. 8. brev. p. 598.

Solicitati ad arma Turcis inferenda.

Rogatus Anglus ut redintegrandae inter Reges paci studeret.

XXII.

(a) Ib. p. 660. Hispanus ad debellandam Africam excitatus.

Actum de septentrionalibus Regibus in impios conjugendis.

superbissimoque soldano inferre possunt: quia salvator noster voce quodammodo sua reliquos Christianos principes admonere videtur, ut tantam occasionem praeterlabi non permittant; sed contra perfidos Turcos aliquid dignum nomine & majoribus suis aggrediantur, prout nos charissimis in Christo filiis nostris Romanorum & Franciae Regibus, eos ad mutuam pacem faciendam sanctissimamque expeditionem suscipiendam hortantes, scribimus. Quocirca majestatem tuam in Domino exhortamur, ut quemadmodum haec hactenus sapientissime piensissimeque fecisti, nobis in suadenda hujusmodi pace cooperari velis, eisdemque Regibus suadere, ut sepositis rebus, quae pacem ipsam retardare possint, in mutuam gratiam redeant, pacem faciant, & tantos apparatus belli in hostes fidei orthodoxae convertant, offensasque mutuas ipsi salvatori & nobis condonent; cum gloria divina, humana, & publica utilitas prius anteponenda sit. Speramus quod Reges ipsi, ut sunt piensissimi atque sapientissimi, vocem salvatoris & nostram audient, rursusque sanis consiliis in hac re acquiescent. Dat. Romae. XXIII. decembris MDVII. pontificatus nostri anno v.

Addidit etiam Julius hac occasione piros stimulos Ferdinando utriusque Siciliae & Aragoniae Regi (a), ut partem in Mauris ex Granatensi regno efficiendis gloriam auget, Mahometisque foribus Africam, quae auditu tantum ipsius nomine contremiscebatur, liberaret: cumque ipsius & Emmanuelis opera plures nationes ad Christum traductae essent, incitandos addidit septentrionales Reges, ut par studium in divini numinis cultu latius amplificando excindendoque Turcico imperio collocarent.

Julius, &c. Sit Deo laus & honor: magna profecto majestatis tuae, magna ipsius Portugaliae Regis gloria: quorum eximia virtute ac pietate impii Saraceni Boetica ejecti in ipsis etiam Africa rectis nomen & potentiam Christianidelium, tuamque formidant: multa etiam & maxime insulae, multaeque nationes ad verum Dei cultum redactae sunt: nunc a nobis & tua majestate est curandum, ut septentrionales quoque principes praesertim Romanorum & Franciae Reges praedicti, qui Dei benignitate potentissimi sunt, & valentissimos exercitus habent, vires suas contra perfidos Turcos convertant; ut quemadmodum ab occidente tutela & propagatio Christianae rei per tuam majestatem & Portugalsensem effulgit, ita in oriente quoque devictis impissimis Turcis effulgeat, &c. Addit preces, ut concordiae inter Ludovicum & Maximilianum Reges in-

terpretem agat, jungatque foedere in Turcas. Dat. Romae xxvii. decembris MDVII. pontificatus nostri anno v. Accensus pontificiis adhortationibus Ferdinandus Rex bellum in Africa adversus infideles intulit: de cujus victoriis dicitur inferius: nunc ab Indiis orientalibus ad occidentales digredimur.

In America ejusdem Ferdinandi auspiciis, ac virtute Christophori Columbi patriae Genuensis, ejusque fratris Bartholomaei res Christiana amplificata fuerat, inventaeque erant amplissimae insulae, auri, gemmarum & aromatum feraces, quarum nulla apud veteres memoria extiterat: tum ingens affulgebat spes novas in dies insulas terraque vastissimas reperitum iri; in quibus Christiana religio propaganda foret: cum vero Christophorus Columbus e vivis sublatus esset, Didacus illius filius Americanus archithalassus non paucos adversarios expertus est; cujus patrociniump suscepit Pontifex rogatu Bartholomaei Columbi Christophori fratris, qui post sulcata Americae maria, insulas, & continentem lustratas ad eadem Apostolicam se contulerat, & Franciscum Ximenium archiepiscopum Toletanum, ut Hispaniarum primatem, ac religionis dilatandae cupidissimum hortatus est (b), ut Didaci jura apud Ferdinandum tueretur, pactionesque a Christophoro Columbo cum illo factas servandas curaret; adjecta est iis literis haec temporis nota: Dat. Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die xix. mensis aprilis anno MDVII. pontificatus nostri anno iv.

Auctus est sequenti mense Cardinalium senatus adjectis tribus Gallis, & Hispano, ut refert Paris de Grassis (c): Die, inquit, luna xvii. maii MDVII. publicati fuerunt tres Cardinales, duo ex rivibus, qui prius creati fuerant secreta ab eodem Pontifice Bononiae existente, scilicet dominus Franciscus de la Tremoglia Galus Cardinalis Auxitanus, dominus Reginaldus de Pria Cardinalis Bajocensis; dominus Ludovicus de Ambasia Cardinalis Albiensis; & cum istis eadem die creatus & publicatus est simul alius ad instantiam Regis Castellae dominus Franciscus ordinis Minorum Cardinalis Toletanus. Primus ex his paucis mensibus superstes dignitatis titulo sepulchrum ornavit: quartus vero cognomine Ximenius pietate & rebus pro Christo praeclearae gestis inclaruit. Evecti sunt etiam nonnulli ex veteribus Cardinales ad celsiorem gradum eodem anno, ut refert idem Paris de Grassis (d): (d) Ib. p. 217. Die ix. inquit, septembris provisum fuit ecclesiae Sabimensi de persona reverendissi-

XXIII. In America ampliatum imperium Christianum.

Christophori Columbi obitus.

(b) L. 2. brev. pag. 312.

(c) Paris. p. 346. Auctum collegium Cardd.

(d) Ib. p. 217.

mi domini Raphaelis Cardinalis S. Georgii per obitum Cardinalis Recanatenfis vacanti : reverendissimus dominus Cardinalis S. Crucis fuit promotus ad ecclesiam Tusculanam. Item die veneris XXVII. ejusdem provisum fuit ecclesie Albanensi de persona reverendissimi domini Cardinalis Maclovienfis vacanti per translationem reverendissimi Cardinalis Alexandrini ad ecclesiam Prænestinam, tum per obitum Cardinalis S. Praxedis vacantem : & ipse dominus provisus fuit associatus collegio Cardinalium usque ad habitationem suam, quae fuit in monte Jordano. & Cardinales non sunt ingressi domum, sed extra in platea majori fecerunt ceremonias.

XXV. Felix obitus S. Francisci Paulani.

(a) Leo X. in bull. const. 38.

Hoc anno migravit in caelum Franciscus Paulanus sanctitate & miraculorum gloria celeberrimus, conditor Minimorum triplicis fodalitii; cujus religiosa instituta vivo & spirante ipso confirmata a Romanis Pontificibus refert Leo X. in diplomate (a) de ipsius memoriae confectione edito : Fratrum, inquit, ac sororum cum decem, dictorum autem utriusque sexus tertiariorum regulas cum septem capitulis per eum pie institutas reverendissima memoria Julius Papa II. similiter praedecessor noster, eodem beato viro tunc in humanis agente, maturo praehabita deliberatione tanquam religioni consonas, postquam idem Sixtus praedecessor noster, ac sanctae commemorationis Innocentius VIII. & Alexander VI. Romani Pontifices etiam praedecessores nostri eidem beato viro, ejusque ordini, ac ejus personis & domibus, quamplura privilegia concesserant per suas primo & deinde nos per alias nostras literas approbavimus & confirmavimus; diversisque privilegiis, gratiis, & indulgentiis ordinem ipsum multipliciter communiavimus; prout in ipsorum praedecessorum & nostris inde confectis literis plenius continetur. Cumque vitae suae finem jam proximum divina inspiratione prospiceret, idem beatus vir, pridie quam decederet, qui fuit dies caena Domini, pluribus ex fratribus suis, qui ex variis provinciis & regnis tunc ad eum venerant, astantibus in missa conventuali, & post poenitentiae sacramentum susceptum, cum profundissima humilitate, uberrimaeque lacrymarum effusione pectus suam percutiendo, sacrosanctum Eucharistiae viaticum e manibus unius ex sui ordinis presbyteris magna cum devotione suscepit. Postea domino nostro Jesu Christo, beataeque Mariae Virgini, & sanctis omnibus devotè peractis gratiarum actionibus, missaeque hujusmodi celebrata, ad cellam suam propriis pedibus, licet pro senectute debilis & infirmus baculo, quem more solito gestabat, innisus rediit. Po-

Sacramenta pie ab eo suscepta.

stero autem die, cum idem beatus fidelisque Dei servus tempus instare videret, quo sibi ex hac lacrymarum valle migrandum erat, dictos fratres suos ad se convocari iussit, eosque ad fraternam pacem, mutuamque charitatem dulcissimis verbis ac salutaribus monitis charitative exhortatus est, illisque benedictione more solito impertita, cum iam nonagesimum primum vel circa annum feliciter implevisset, anno a partu virginis millesimo quingentesimo septimo, aprilis vero die secunda, quae tunc fuit pasceves veneris sanctae nuncupata, circa horam, qua pro nobis Christus passus est, signo sanctae crucis devotè signatus, omnibusque sacramentis ecclesiasticis debite communitus, ter lecta coram eo dominica passione, junctis devotè manibus, erectisque in caelum oculis sanctae crucis triumphum pie amplectens reverenterque osculans, ac sepius, in manus tuas Domine commendo spiritum meum, aliasque pias orationes devotè repetens, dimissa hujus carnis sarcina quasi vivens absque aliquo doloris aut mortis notabili signo migravit ad Christum. Cumque tunc per undecim dies, ejusdem beati corpus in sepulchro remanserit, illucque maxima virorum & mulierum ac religiosarum personarum multitudo accesserit, ut sanctum virum, quem viventem summa fuerant veneratione prosecuti, etiam defunctum viderent, & illius apud Deum suffragia mereverentur, mirum omnibus fuit, quod ejus caro per tot dies incorrupta permanerit, nec ullum prorsus factorem emisit, quin potius odor quidam suaviter fragrans ab ea manaverit. Post ipsius etiam obitum multis ejus opem implorantibus omnipotens Deus quamplures gratias elargiri, magnaque miracula palam operari dignatus est. Permotos earum caelestium virtutum fama Franciscum I. Francorum Regem, Claudiam Reginam, quae nuncupato voto prolem masculam, cui Francisci nomen impositum est, suscipi obtinuit, atque Aloysiam Regis matrem apud Leonem X. egisse, ut sanctorum honores illi decernerentur, inferius dicitur (b).

Domini ca passio morientis perfecta.

Ejus corpus suavitatem odorem spirantem.

(b) A. G. 1519. XXVI.

Hoc anno virgo Deipara insigni miraculo virgunculam quandam septennem Alexandram nomine, quae in agello, dum paternas pecudes pascebat, sub arborum umbra supplex Deo preces fundere consueverat, prehensam manu ad Lauretanam adem triginta miliarium intervallo disjunctam deduxit, reduxitque : tum pietatis tyrocinio ita perpolvit, ut postea sanctimonialium numero ascripta sanctitate ac miraculis floruerit. Rem uti gesta est in Lauretana historia describit Horatius Turfelinus (c) societatis Jesu

(c) Turf. sellin. lib. 1.2. c. 13.

Virguncula divinitus ad adem Lauretanam adducta.

faceros : Sabino cuidam ex pago haud ignobili agri Piceni [Rocham contradam vocant] filia erat septennis nomine Alexandra, quae haud longe a pago paternum pascebat gregem. Hac dum oves pascerentur sub arboribus venerabunda caelesti Numini supplicare consueverat : itaque divinitus, nondum septennium egressa, dicebat se Deo; quo magistro, dum precibus institit Deiparam enixe colens, repente obrulit se illi caelesti speciei Virgo [haud dubie Dei mater fuit] quae puellam manu prehensam se sequi jubet. Mira res dictu ! triginta millia passuum ab eo loco ipsamet caelum Regina parvam puellam ad Lauretanam deducit adem, & ingenti perfusam gaudio ex suae imaginis ac domus aspectu reducit ad pasceam : ibi Alexandram, etiam si quae tandem illa ades, quae Virgo esset ignoraret, tamen ingens eius loci & spectaculi desiderium tenebat. Ergo ut gustata semel Lauretana domus dulcedo subibat animum, flens precibus urgere ac fatigare Sabinum patrem non desinebat, ut ad adem illam tot luminibus illustrem [neque enim aliter designare noverat locum] se duceret, ubi pulcherrima illa Virgo habitaret. Eludebat filiae postulatam pater, sive pueriliter eam delirare ratus, sive quem tandem locum illa describeret ignorans. Ceterum haud multo intermisso tempore evenit, ut Sabinus cum universa familia Lauretum pergeret : tum vero Alexandra locum agnosces gestire : & exultare gaudio, ac versa ad parentem : En pater, inquit, haec illa est domus, quome pulcherrima illa Virgo candida veste amicta deduxerat; huc ego redire, hoc spectaculo iterum frui expebam. Obstupuit ad haec pater, & enimmiam puella erga Deiparam religionem animo reputans, sensit eam B. Virgini esse cordi utique, cum Dei matre illam ad se a primis annis inusitata quadam ratione petliceret. Igitur pietatem filiae fovere non desistit, remque omnem nec ipse tacuit; & Alexandra ubi adolevit piis hominibus saepe narravit, qui deinde aliis ac mihi ipsi retulerunt. Incidit hoc miraculum in annum saeculi hujus VII. nec frustra haec fuerunt. Alexandra deinde hoc tyrocinio imbuta virginitatem perpetuo coluit, vitamque sanctissime egit ad annum nonagesimum, Lauretanam Virginem quotannis revisens. Tanta porro fuit sanctimoniam fama, ut in oppido Montalboro virginitatis cenobio antistita data sit, ubi miraculis etiam non tantum virtutibus floruit.

XXVII.

Cum in ea aedificata sacra Lauretana maxima in dies divina pietas miracula ederet, Pontifex sacras indulgentias ab aliis pontificibus concessas iis, qui eam

lustrarent, confirmavit : tum etiam ab episcopi Recinetensis imperio liberari & immunem esse iussit (a); quod sacer esset B. Virginis thalamus, qui e Syria in Illyricum, inde Lauretum, mutatis variis locis, translatus fuisset.

(a) Jul. II. lib. bull. 50.

Ad perpetuam rei memoriam. Dudum postquam felicitis recordationis Paulus Papa II. praedecessor noster sub datis videlicet octavo kal. februarii pontificatus sui anno septimo; omnibus Christi-fidelibus vere poenitentibus & confessis, qui ecclesiam B. Mariae de Laureto dudum in honorem ipsius Virginis gloriose extramuros Recanateses miraculose fundaram, in qua, sicut fidedignorum habebat assertio, ipsius Virginis gloriose imago angelica comitata caeterum mira Dei clementia collocata existebat; & ad quam propter crebra & stupenda miracula, quae ejusdem Virginis gloriose meritis & intercessione pro singulis ad eam recurrentibus, & ejus auxilium implorantibus humiliter, Altissimus operabatur in dies, ex diversis mundi partibus etiam remotissimis ejusdem Virginis gloriose, liberati praesidiis populi confluebat multitudo in singulis diebus dominicis, incipiendo a prima tunc proxima quadragesime, usque ad solemnitatem sacratissimi corporis domini nostri Jesu Christi, singulisque diebus majoris hebdomadae, quae sancta appellatur, & similiter in festivitate resurrectionis dominicae cum duobus sequentibus, ascensionis quoque, & pentecostes cum duobus sequentibus, & solemnitatis ejusdem corporis domini nostri Jesu Christi, & per totam ejus octavam, in aliqua festivitate dominicarum seu dierum praedictorum devotè visitarent, & pro ipsius fabrica conservatione ac ornamento si-ve alias manus porrigerent adiutrices, omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti & ore confessi forent, plenam absolutionem, remissionem, & indulgentiam concesserit : pia memoria Sixtus Papa IV. etiam praedecessor noster, ejusdem Pauli praedecessoris vestigiis inhaerendo, ac cupiens, ut ipsa ecclesia, ad quam speciale gerebat devotionis affectum, congruis frequentaretur honoribus, & quod fideles praefati eo libentius devotionis causa confluerent, ad eandem, & ad hujusmodi edificiorum fabricam & perfectionem manus promptius adiutrices; quo ex hoc ibidem dono caelestis gratiae uberius conspicerent se refectos, omnibus vere poenitentibus & confessis, qui ex tunc in futurum ecclesiam praedictam praescriptis quadragesima, & aliis sequentibus dominicis, usque ad solemnitatem praedictam sacratissimi corporis domini nostri Jesu Christi, ac singulis diebus majoris hebdomadae, necnon resur-

Ecclesia Lauretana miracula posita.

Maxima in ea edita prodigia.

Indulgentia eam lustraturis proposita.

rectionis cum duobus sequentibus, & ascensionis dominicæ ac pentecostes etiam cum duobus sequentibus, & in solemnitate præmissa ejusdem corporis domini nostri Jesu Christi, & per totam ejus octavam, aut aliquam dominicarum festivitatum, seu dierum hujusmodi devoto visitarent, annuatim & ad structurarum prædictarum perfectionem, ipsiusque ecclesiæ ornamentum, aut alias in ipsius ecclesiæ utilitatem manus porrigerent adiutrices, omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confessi forent, plenam absolutionem, remissionem & indulgentiam, per quasdam concessit, &c. Subdit Julius, Sixtum Laurentanam ecclesiam ab episcopi Recinetensis potestate liberam pronuntiasse, ipsam clientelæ sedis Apostolicæ addixisse; tum plura, ut divina res in ea augustiore pompa perageretur, constituisse, vetuisseque Recinetensem episcopum vel prætorem, quidquam ex sacra sipe a fidelibus oblata decerpere: postea vero Hieronymum episcopum Sabinensem tunc tit. S. Balbinæ presbyterum Cardinalem Recinetensi episcopatu præfuisse, eidemque curam Laurentanæ ecclesiæ demandasse; tum subiicit Pontifex.

Ab episc.
Recin-
tenfis im-
perio ex-
empta.

XXVIII. Cum autem nuper præfatus Hieronymus episcopus debitum naturæ persolverit, nos attendentes quod nedium est in prædicta ecclesia de Laureto imago ipsius B. Mariæ Virginis; sed etiam, ut pie creditur, & fama est, camera sive thalamus, ubi ipsa beatissima Virgo concepta, ubi educata, ubi ab angelo salutata Salvatorem sæculorum verbo concepit, ubi ipsum suum primogenitorem suis castissimis visceribus lacte de celo plenis lactavit & educavit: ubi quando de hoc sæculo nequam ad sublimi assumpta exiit, orando quiescebat; quamque Apostoli sancti primam ecclesiam ipsi honorem Dei & honorem B. Mariæ virginis consecrarunt; ubi prima missa celebrata exiit; ex Bethleem angelicis manibus ad partes Sclavoniæ & locum flumen nuncuparum primo portata, & deinde per eosdem angelos ad nemus Lauretæ mulieris ipsius beatissimæ Virginis devotissimæ, & successive ex dicto nemore propter homicidia & alia facinora, quæ ibi perpetrabantur, in collem duorum fratrum, & postremo ad rixas & contentiones inter eos exortas in vicum publicum territorii Recinatensis, translata exiit; cupientesque ipsam ecclesiam ad quam non minorem devotionis affectum gerimus, quam Paulus, & qui secundum carnem avunculus noster erat Sixtus prædecessores præfati gesserunt, tam in spiritualibus & temporalibus quam circa illius ministros, ac res & bona; nec non ad illam devotionis causa accedentes

Ea sacra
ædicula
primum
in Scla-
voniam,
deinde
Lauretum
delata.
Sæpius
varia mu-
tavit loca.

salubriter regi, dirigi, & gubernari, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, ac de apostolica potestatis plenitudine unionem, annexionem, & incorporationem dissolventes, ipsas literas præfati Sixti prædecessoris, quoad exemptionem ipsius ecclesiæ de Laureto, & illius ministrorum oblationum, & rerum omnium mobilium & immobilium ab ecclesia Recinatensi ac episcopo Recinatensi nunc & pro tempore existente, illiusque officialibus quibuscumque præsentibus & futuris, eorumque visitatione, correctione, superioritate, dominio & potestate, atque ad indulgentias eidem ecclesiæ, & illam in prædictis seu etiam forsitan aliis diebus visitantibus, tam prædictum Sixtum, quam quoscumque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros quomodolibet concessas, nec non quoad facultatem absolvendi, modo tamen infra scripto apostolica autoritate tenore præsentium approbamus, ac perpetuè firmitatis robur obtinere debere decernimus, &c. Eandem ecclesiam in clientelam pontificiam acceptam amplissimis exornat prærogativis: tum plura ad ejusdem ecclesiæ augendam dignitatem sanxit. Dat. Romæ apud S. Petrum an. MDVII. XIII. kal. novembris pontificatus nostri anno IV.

Cum ita nitidissimis & constantissimis argumentis pateat sacram eam ædiculam divinitus delatam, atque a Deo conspicua in ea miracula patrari; tamen hæretici nefarias effundere calumnias, a dæmone utique calumniatore edocti, non perhorrescunt: hæc fingi astu Pontificum, ut Picenum opibus hospitum locupletent; qui utinam positis odiis rei veritatem puram inquirent, atque ex tenebrosissima impietate emergant.

Confirmavit (a) hoc anno Julius leges equestris militiæ S. Jacobi, cujus ea erant sanctissima instituta, ut milites ad vitam pro tuenda Christi fide, Mahumeticaque superstitione excindenda semper essent comparati; a quibus clarissimi triumphus de impiis sæpius fuere reportati. Consignatum est hujusmodi diploma hac loci & temporis nota. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDVII. pridie kal. novembris pontificatus nostri anno IV.

In Germania exortus est blasphemus impostor Lutheri antichristi præambulo præcursor, & magicarum superstitionum ostentatione turgidus, qui Christi miracula contemnere, seque illi in patrandis similibus æquare ausus est maximo cum dedecore Germanorum, qui ejusmodi hominum portenta stulte potius coluere, quam

Indulgentiæ a Sixto IV. concessæ confirmatæ.

XXIX.
(a) Jul.
lib. bull.
71. p. 114.

Leges militiæ S. Jacobi instituatæ.

XXX.

(a) Trithem.
l. 2. ep. 48.
Impositio-
ris hor-
rendæ
blasphemia.

quam flammis aboleverunt. Meminit de hoc sathanæ emissario Trithemius (a) in literis ad Joannem Virdungum mathematicum his verbis: Homo ille, de quo mihi scripsisti Georgius Sabellicus, qui se principem necromanticorum ausus est nominare gyrovagus, barrologus, & circumcellio est, dignus qui verberibus castigetur, ne remere deinceps tam nefanda, & ecclesiæ sanctæ contraria publice audeat profiteri. Quid enim sunt aliud tituli, quos sibi assumit, nisi stultissima ac vesana men-

ris inditia, qui se fatuum non philosophum ostendit? sic enim titulum sibi convenientem firmavit. Magister Georgius Sabellicus, faustus junior, fons necromanticorum, astrologus, magus secundus chironanticus, necromanticus, pyromanticus, in hydra arte secundus. Et infra: Eadem vanitate affectus in plurimorum fertur dixisse presentia quod Christi Salvatoris miracula non sunt miranda; se quoque omnia facere posse, quæ Christus fecit quoties, & quantumque velit.

I. Principibus Christianis in Turcas conjungendis data opera.

(a) L. 8. brev. pag. 43.

Ludovici XI. officia erga Juliam.

Julii responsum.

Anno post Christum natum millesimo quingentesimo octavo undecima indictione Julius consilia jam a se suscepta de principibus Christianis, ac precipue Germano & Gallo conciliandis & religione Christiana in pristinam in Europa, Asia, & Africa amplitudinem & dignitatem, everso Turcico imperio, restituenda promovere annisus est. Initia jam Carvagialio Cardinale in Germania legato interprete erant induciae inter Maximilianum Caesarem & Ludovicum Regem, isque ad postulata caesarea responderat, formulaeque pactionum adjecerat; ad Pontificem vero dederat literas omnium officiorum genere refertas: quibus Julius recreatus ipsum sponte ad concordiam proclivem magis impulit (a), ut sine cunctatione foedus cum eodem Maximiliano sanciret, atque in eo sedis Apostolicae auctoritatem dignitatemque commendatam haberet, ac si aliqua difficultas occurreret, sedem Apostolicam faceret certiorum, ut illam infringendam curaret. Charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Regi Christianissimo. Charissime in Christo fili salutem & apostolicam benedictionem. Accepimus literas celsitudinis tuae Blefis XVII. mensis januarii proxime praeteriti datas; in quibus nobis pro rebus Germaniae, quas pater affectu cum dilectis filiis Cardinale Clavimontis, & domino de Gemel oratore nostro communicavimus, & praesertim de requisitione & instantia Cardinalis Brisienfis, & Constantini Comminati nomine Regis Romanorum nobis facta; de quibusdam aliis negotiis ad commodum & honorem tuae celsitudinis pertinentibus gratias agit, ostenditque se omni tempore bonum & devotum filium nostrum futurum, & praeter ceteris principibus Christianis paratum esse exponere personam & bona pro conservatione & augmento status nostri, & sanctae Romanae ecclesiae, sperans quod nos boni & amantissimi patris erga te fungamur officio. Laetamur valde, fili charissime, grata esse celsitudini tuae ea, quae pro singulari in te regnumque tuum Christianissimum charitate, proque studio & desiderio pacis agimus. Optimumque animum tuum erga nos & Apostolicam sedem cum jucunditate recognoscimus & amplectimur, cui nos in mutua charitate semper correspondebimus: & quemadmodum tu bonus & devotus filius nobis eris, ita nos tibi bonus erimus pater. In pace vero atque inducitis

per venerabilem fratrem Cardinalem sanctae Crucis nostrum & Apostolicae sedis legatum, ut scribis, factis seu faciendis, quod ad aequissimas condiciones pro publica reipublica Christiana utilitate descendere sis paratus, non mediocri laude dignus es: in quo bono proposito, ut perseveres, celsitudinem tuam, quanto possimus studio, exhortamur; pace enim hujusmodi facta, discerni facillime poterit sanctae & pernecessaria contra hostes catholicae fidei expeditione, quam pro Christianissimo animo tuo semper optasti; quod etiam in ipsa pace praecipuam auctoritatis nostrae & sanctae Apostolicae sedis rationem sis habiturus & curaturus, ut nos non solum principalis & caput confederatorum, verum etiam pater & protector futuri simus, pietatem & sapientiam tuam plurimum ac plurimum in Domino commendamus, & illi ingentes gratias agimus: & quae pro sua singulari prudentia potest considerare quod quanto fuerit major nostra & sedis Apostolicae auctoritas, tanto tutiores & firmiores erunt res tuae; te enim ut primarium sanctae Romanae ecclesiae filium, deque nobis & sede ipsa benemeritum in visceribus gerimus charitatis, cuius honori & augmento, quantum cum Deo licebit, semper adervimus & favorebimus. Responsiones & capitula tua iam ad Regem Romanorum pervenisse credimus; quibus utinam ille acquiescat, ut sublata omni suspitione atque discordia ad pristinam concordiam redeatis, ac proinde dignitati Christianae reipublicae consulatur. Si tamen aliquid scrupuli restaret, pergratum nobis erit, ut id nobis significes; curabimus enim, quantum per nos fieri poterit, ut tollatur, ne quid obsit paci tam necessariae; nihil enim magis desideramus, quam ut hujusmodi pace facta in perfidos Turcos cum aliis principibus Christianis hoc expectantibus, & optantibus arma vertatis: & ideo nec laboribus nec dispendiis ullis parcendum putavimus ac putamus, Dat. &c. Dispiciebat tum Maximilianus e summis alpium jugis Italiam, ut in eam signa caesarea inferret; ac Tridenti peracta pompa, quam ingressuri Italiam Germaniae Reges celebrare consueverunt, ad Pontificem & Cardinalium senatum scripsit (b) aggressum se iter, ut pontificia manu imperiale insigne arripere, pollicitus sedis Apostolicae dignitatem amplitudinemque armis se tutaturus: cui a Julio responsum est, ipsam turbas maximas excitaturum in Italia, si exercitu

Cohortatio ad pacem.

Monitus Gallus si quis in pacis tumultibus difficultas sit eam significet.

II. Maximilianus in Italiam tentat irumpere.

(b) Sur. l. 8. c. 16. Carv. hist. Crem. Marian. l. 29. c. 12.

Repulla a Gallis Germani.

(a) Paul. Jovius in epitom. l. 9.

Cæsi a Venetis. (b) Nic. Bascl. in addit. ad Naucel. Sur. c. 18. Paul. Jov. in epitom. l. 9.

(c) Sur. l. 10. c. 19.

Triennales inducias init Cæsar cum Gallo. (d) Cap. 27.

III. Pax sancta.

(e) L. 8. brev. ext. typis eusa Rom. an. 1502. Julius commo-ner Venetos ut restituant urbes ecclesiasticas.

(f) Ferr. l. 4.

(g) Nic. Bascl. in addit. ad Naucel. Bonacc. in divinis Carv. hist. Crem. l. 29. c. 12.

infectus accederet, viderique opportunus aut arma deponere, vel ea adveniens nominis Christiani hostes vertere; ac ne ultra tenderet, eum electum Imperatorem dixit; tentavit ille irruptionem partim ad Carnicas alpes, partim ad Tridentinas fauces. Ad Petram castrum Pitilianus & Trivultius Gallicis copiis fultis Germanos repressere (a) dehinc ductore marchio-ne Brandeburgensi Germani per Venetam ditionem penetrare nisi sunt, cum quibus vario utrinque eventu plura praelia gesta fuere: cumque Cæsar in Germaniam retroflexisset, ad Cadurium Germanicae copiae ingenti clade prostratae sunt a Venetis: qui etiam Tergestum (b) & Gurcensem comitatum partim armis, partim auro subegerunt: expedire etiam Galli arma, ut Venetorum focii, & castrum in Mantuano agro defixere, ne Mantuanus princeps quippiam Cæsaris gratia novaret. Implicitus his difficultatibus Maximilianus, cum Gallorum Rex Caroli ducis Gueldriae partes adversus Carolum V. Belgii principem tueretur, urgente Bernardino Cardinale legato triennales inducias cum Zacharia Contarino duce Venetorum & Ludovico Gallorum Rege medio junio pactus est (c); demumque vergente anno cum Gallo praetermissis Venetis foedus sancivit (d). Ita voti compos factus est Julius redactis iisdem Regibus in concordiam, ut ipsemet in edicto apostolico (e), quo Venetos monuit, ut ecclesiastici imperii urbes restituerent, testatur, se nimirum Bernardini episcopi Sabinenis, & Georgii tit. S. Sixti presbyteri Rothomagensis Cardinalium legatorum opera, Maximilianum, & Ludovicum in concordiam redegit, admisisseque ad foedus nonnullos alios principes, optasseque se, ut Veneti ab iisdem in societatem, adungerentur; ita enim conjunctos omnibus multo armorum federe in Turcas crucifignata vexilla attolli potuisse: sed Maximilianum & Ludovicum, tum Ferdinandum Regem Aragonum contendisse (f) prius a Venetis repetenda, quae ipsis eripissent, ut tutius cum Turca bellum gereretur: inde vero infelicissime Christiana arma vertenda adversus barbaros in fidelium viscera conversa sunt, dictumque a nonnullis (g) Turcici belli speciem obtinens fuisse ad bellum in Venetos comparandum, qui quidem ad rerum exitum, non ad consilia spectarunt; molitum enim ex animo Julium expeditionem in Turcas conficere, illius testimonio liquet, tum ex pluribus ejusdem literis, tum ex adhibito studio in sopiendis civilibus Christianae reipublicae dissensionibus

bus, monendi (b) populis, ne intestino bello indicendum in Turcas bellum disturbarent: quamquam postea consilii exitus non responderunt. Meminit de isto superiori foedere inter alios Nicolaus Baselius dum ait (i). Facta est rursus inter Regem Gallorum & Maximilianum confederatio his capitulis, ut communi apparatu bellico expeditionem in Venetos moverent. Convenit ad hanc confederationem Julius Papa Pontifex maximus; qui ut res omnis in vado esset, omnibus, quibus poterat, viribus bellum hoc promovere se obligabat: Ludovicus vero Gallorum Rex, quia cum Venetis pactum prius percussisset, quoniam pacto renunciarer, cogitare cepit; opportune tamen, satis calida Gallorum commenta remedium adinvenit, Papam in res Maximilianum jurasse, & ob eam rem sibi non adeo tutum fore Christi Ecclesiae capitibus contravenire, Venetos praeterea obsecrare, ut dextras dare Pontifici & electo Imperatori haud quaquam recusent, se vero medium inter utranque partem ponere, quo bellum quod immineret revocaretur: quod Veneti cum recusassent ne videretur ex pede iura foederis isti temerare, per annos aliquot Cæsari adhaesit. Carpit author perperam Gallum Regem; praetere enim egisse constat, dum Venetos ad pacem cum Pontifice & Cæsare conciliandam suis hortatibus urset; nam si ea redintegrata fuisset, nullus supererat obex, quin universi imperii Christiani Reges arma in Bajazethem ad eum Constantinopoli deturbandum expedirent. Medio circiter decembri superius foedus Cameraci in Cardinalis Rothomagensis cum Margarita Caroli V. nepotis moderatrice colloquio, cui etiam aliorum principum oratores interfuere, percussum memorat Bonaccursius (k); de quo fuisse quoque Surita (l), & decima mensis ictum observat: cui consentit Mariana (m), additque hac de causa Pisanorum libertatem a Gallo & Hispano Regibus turpiter venditam Florentinis: Galus, inquit, & Ferdinandus, quorum arbitrio Florentini & Pisani suas controversias permisissent, praestudio promovendi pactum bellum Pisanos Florentinis hostibus tradiderunt; sententia pronuntiata nulla fama memoria, sed honesta facto species praetensa est, Italiae pacem aliter constare non posse, cuius prima cura erat scilicet nova bella & internecina meditantibus. Suspicio fuit, Florentinorum viribus uti voluisse adversus Venetos, ac centum aureorum millibus, quae Florentini, si secundum ipsos causa data esset, polliciti erant: Pisanorum libertatem, qui se eorum fidei

(b) Jul. l. 8. brev. p. 195. (i) Bascl. in addit. ad Naucel. & Marian. an. l. 29. c. 15.

Gallus interpret temp. concordiae inter Cæsarem & Venetos agit.

V. Si Veneti assensissent paci in Turcicum imperium vendenda erant arma.

(k) Bonacc. in divinis. (l) Sur. l. 8. c. 27. (m) Mariana. an. l. 29. c. 15.

Vendita Florentinorum Pisanorum libertas.

permiserant, turpi mercatu vendidisse, magno tantorum principum dedecore, infamiaque majori Ferdinandi, cujus clientela & patrocinio se suaque Pisani permiserant. Verum quid attinet horum principum peccata accusare? familiare est cum illis pro studio habendi plura, nihil prae caeteris curare; aut quis oblata imperii amplificationi occasione leges honestatis & pudoris respiciat? tetra libido dominandi caeteris affectibus imperat. Cameracense sceleris ad IV. idus decembris sancitum est. De Pisis ab utroque Rege traditis Florentinis memorant etiam alii authores, pluresque cives, ne Florentino jugo subderentur solum vertere maluissent.

VI. Pisani plures patriam deserunt. (a) L. 48. p. 16. & 458. p. 1.

Instaurari concepta a Julio basilica S. Petri. Recepta ab eodem Bononia.

Arx in ea excitata.

Verse ad Solyman recuperandam curat.

Obiiciebant vero Reges Italiam pacari aliter non posse; quae tamen necessario pacanda esset pro apparando in Turcas bello: extantque insignes Julii literae (a), in quibus gesta sua commemorat deque Jerosolyma & Constantinopoli recuperanda agit, seque bellicos labores una cum Regibus cupidissime suscepturum professus est.

Ad futuram rei memoriam.

Quis merito non admiretur ceptam a nobis ad omnipotentis Dei, ejusque intactae genitricis Mariae, ac principis Apostolorum B. Petri honorem & laudem necessariam basilicam ejusdem sancti jam vetustate collabentis reparationem & ampliationem? Aut quis iure posset non laudare nostram expeditionem pro liberanda a seve tyrannide civitate nostra Bononia susceptam; in qua non modo magnas impensas, sed & proprii corporis pericula & labores subivimus non mediocres? Ut illa sic liberata sub ditione nostra & sanctae Romanae ecclesiae tutius & facilius conservari possit: condidimus & ereximus in eadem munitissimam arcem, eamque validissimo praesidio communitivimus: pluraque & labore maximo & impensa longe majori pro conservatione, recuperatione, ac defensione locorum & status ejusdem Romanae ecclesiae in dies sustinemus, quae si maximi oneris ab omnibus iudicantur, nobis tamen, qui boni pastoris esse animam suam pro ovibus suis ponere non ignoramus, & continue parabolam de illo, qui gregem suum dimittit, ut deperditam ovem recuperet, mente revolvimus, levia esse: deperditaque ovis pro qua etiam universus grex dimittendus est, anxie quaerentibus nobis occurrit, heu [quod vis sine singultu, ac lachrymis effari possumus] sancta illa Jerusalem, apud quam Salvator noster, ut nos ab aeterna morte redimeret, non dedignatus est crucis subire tormentum, & corpori suo sanctum sepulchrum fieri. Haec, inquam, est illa ovis jam plu-

ribus annis deperdita, a sevorissimis avarissimisque lupis Christi nominis hostibus abacta, & venata. Haec est cujus miris & querulus balatus assidue nostris insonat auribus: haec nostrae mentis oculis assidue pro velleribus suis lacris ostentat sanctum Calvarii montem vexillo salutaris crucis, inclytum sacratissimi sepulchri sacellum, orationis hortulum sanguineo Salvatoris sudore aspersum, compluraque sacratissima loca, quae Dominus & Salvator noster carne tunc vestitus humana, & sancti discipuli ejus incolere; nunc, pro dolor! a spurcissimis infidelibus barbaris deturpata sunt & foedata.

Excivit alias balatus is complures Romanos Pontifices praedecessores nostros, nonnullique eorum ipsam ovem & civitatem sanctam Jerusalem maxima cum omnipotentis Dei & Christiani nominis gloria & faucibus rapacissimis luporum ereptam paterne fovenerunt, & recrearunt: sed superseminante humani generis hoste zizania inter Christianos principes iterum atque iterum est subtrahenda cum maxima orthodoxae fidei iactura atque dedecore. Nec solum ipsam sanctam Jerusalem, sed regia etiam urbs Constantinopolis, Graeciae quondam lumen & orientalis imperii caput, quae in extremo Europa sita tanquam fraxinum quoddam infidelibus barbaris opposita erat, nobilissima quoque provinciae Achaja atque Peloponesus, Bosnae & Serviae regna, & major Macedoniae & Epiri pars ab perfidis Turcis nostra atate [quod sine ingenti dolore cogitare non possumus] direpta & in miseram servitutem redacta sunt; quorum incolae Christianis parentibus orti jugum spurcissimum & immatissima gentis Turcorum excutere cupientes, tendunt ad caelum manus, & vota assidua faciunt, ut per nos & Reges principesque fideles eis tandem subveniatur. Cumque huic tam sanctae recuperationi, quae necessaria essent, non modo sapius, sed assidue cogitaverimus, & nihil magis in praesentiarum cogitemus, comperimus nihil illi magis necessarium, nihilque ad profligandos, domandos, subiiciendosque hostes Christiani gregis, quam Christianorum principum concordiam commo-

dum esse: quam etsi ab initio nostri pontificatus procuraverimus, proxime tandem Dei munere inter charissimos in Christo filios nostros Maximilianum Romanorum Imperatorem electum, & Ludovicum Francorum Regem Christianissimum composuimus; eosque ac caeteros charissimos filios nostros Christianos Reges, principes, dominos, & potentatus ad hanc sanctam pernecessariamque recuperationem ita animavimus, ut ab eorum pluribus, ut veros

Quam indignum sit eam ab infidelibus deturperari.

VII.

Oriente imperium a Turcis occupari.

Quanta impensa studium pro Germano & Gallo sociandis.

Plures principes vitro in eam expeditionem se fecerunt.

Parte ab Hispano & Lusitano plures victoriz.

Decernit Julius expeditionem in Turcas suscipere.

Exercitum navalem & terrestrem comparat.

debet Christianos principes, ad tam sanctum opus sollicitumur, & alii inrequisiti etiam quod divina gratia ascribimus se nobis offerant; quo fit, ut eadem gratia consisti in certam spem optata recuperationis & victorie adducantur: faciuntque nobis etiam animant signa, quae divinae voluntatis ad id propense cumulare victoriae de infidelibus per catholicos Hispaniarum & Portugaliae Reges illustres relatae, quorum virtutibus pro gestis in ampliationem fidei nostrae, & pro eorum in hanc sanctam sedem reverentia assidue in Domino benedicimus, ipsique caeteris Regibus & principibus Christianis ac catholicis fidei cultoribus pacem, concordiam felicitatemque precamur: quibus laeti pro aeterni Dei gloria animarumque suarum salute nobiscum sanctam recuperationem Jerusalem suscipiant & prosequantur. Et ut ad eandem non modo verbis, sed exemplis etiam a nobis excitentur, & reddantur inventiores, incipimus jam prosequemurque, divina fovente clementia, quae bellis terrestri & maritimo pro sancta hujusmodi expeditione noverimus esse opportuna, nec laboribus aut impensis, vel proprio sanguini parcemus; jamque justissimum diversis portibus nostris nares trivemesque confici, materiasque necessarias e variis locis ad illos deferri, & sic classem nostram ecclesiasticam augeri, terrestremque quoque exercitum non modo conscribi, sed parari & illi stipendia exolvere mandavimus. Verum quia ad tantam absolvendorum basilicarum & arcis praedictarum, ac tutandi, recuperandi & manutenuendi status sanctae Romanae ecclesiae, pontificalisque dignitatis debito decore retinenda, construenda, armandaque classis, maritimaeque & terrestres exercitus alendi, ac sustinenda hujusmodi sanctae expeditionis molem, nostrae, & sanctae Romanae ecclesiae praedictae, quarum dispensatores effecti sumus, non suppetant facultates; etsi ad amplianda ecclesiarum omnium commoda nostra considerationis intuitum extendamus, & pro universorum Christianidelium profectibus nostra semper aspiraverit & aspirat intentio: tamen contra morem & propositum nostrum necessariae impensa, quas pro hujusmodi pia & sancta expeditione & sustinenda mole incumbendum onerum praedictorum subire oportet, nos aliquid innovare compellunt: summus & abusus ille scrutator cordium innotuit, tangimus stimulis quando ecclesiasticas personas ac alios Christianos, quos ab oneribus hactenus relevari, quorumque utilitatem & commoda procurare studuimus, urgente reipublica Christianae & orthodoxae fidei honore & decore gravare oportet: confidimus tamen in Domi-

no, Christianos omnes, quicumque onera pro necessitatibus sanctae matris ecclesiae & sanctae hujus expeditionis non modo libenter, sed sponte sua allaturos, latusque omni seve, & suave jugum, quidquid pro sepulchri domus recuperatione, hujusmodique necessitatibus eos sufferre contigerit. Nec ad hoc illis nostrum deerit quo incitentur exemplum; parati enim sumus in sanctam expeditionem praedictam non modo facultates omnes, quarum dispensatores sumus, exponere, sed personaliter, ut compluribus catholicis Regibus & principibus per diversas nostras literas significavimus, si nobiscum accedere voluerint una cum sacro venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium collegio: qui se etiam ad id pro eorum pia in Christianam religionem devotione sponte obtulerunt accedere, & proprium sanguinem, si opus fuerit, effundere. Volentes igitur pro viribus huic sanctissimo operi, ut tandem Jerusalem, sancta, Constantinopolis, aliaque regna & provinciae praedictae recuperentur, & a manibus hostium eripiantur, quantum nobis ex alto permittitur virive intendere, &c. Decumam imperat Romanae curiae officialibus & clero totius ditionis pontificiae pro sumptibus tolerandis ad provehenda ea sacra consilia. Dat. Romae anno incarnationis dominicae anno MDVII. XVI. kal. aprilis pontificatus nostri anno v.

Tradit Paris de Graffis (a) hoc anno decretam a Pontifice solemnem religionem pompam eodem ritu, quo superiore anno ob parta in Indiis nova regna, & Christiano adjuncta imperio, eundemque Regem amplificatae religionis gloria clarissimum pro sacra concione panegyrica oratione laudatum: Alia, inquit, nova venerunt ex Portugalia ad Pontificem; qualiter idem Rex, qui Taprobanam subjugaverat, etiam alias terras & loca infidelium bellando acquisiverit; ex quo factum est, ut Papa decreverit signa letitiae facere, & Deo gratias agere de tali victoria. Itaque per multos ante dies statuit, ut missa fieret, & processio in die S. Jacobi apud altare S. Petri ac alia omnia sicut facta fuerunt in die S. Thomae: & sic universo clero intimata fuit processio, & missa Cardinali Arborensi & Cardinalibus & praetatis, ut adessent cum paramentis rubeis: & parata sunt omnia, ut Papa processionaliter exiret. Item Papa injunxit domino Thomae Kulterano cognomento Fedrae, ut sermonem haberet in laudem Regis Portugaliae, & in manifestationem hujusmodi victorie.

Adempta fuerat superiore anno Arabibus Socotora, Lami regulus ad obsequium compulsus, Brava expugnata, fractus Ca-

Profitetur cum Regibus bellicos labores suscepturum.

VIII. (a) Paris in itinere Jul. II. ml. arch. VII. p. 296.

Solemnia supplicatio celebrata pro Indicis victoribus.

IX. Praelata Lusitanorum gentia.

nanoris & Calecutiensis Regum impetus, nec non Ormuzii regnum sub jugum missum quamvis paulo post rebellavit: quin etiam Tartaces Socotoranos ad rebellandum impulerant. Sed Alfonso Albuquerque in eunte hoc anno rededit (a) ad officium, instructaque commensibus arce Tartaces obsidione depulsi. Inde in Ormuzianum regnum invehens Calajatem oppidum evastavit, saviitque in captivos, quos auribus naribusque truncari iussit: tum naves exussit. Ormuzianos etiam variis affectis cladibus, atque in Indiam expansis velimentis novembri applicuit, ut illius administrationem capesseret. At Almeida neutram iam classem adversus Aegyptios federatosque Saracenos Indos instruxisset, casique in bello filii necis ulciscendae cupidine efferretur, praetura non nisi pacata India tradere Albuquerque distulit. Quod vero ad cladem illam ab Aegyptiis attinet; narrat fusc Barrosius (b), ut Campso Aegypti Syriaeque sultanus, ac Mahumeticus sectae princeps Calecuticentis Cambaiae & Goensis Regum precibus impulsus, ut Lusitanos, qui in Indiis Mahumeticae superstitionis homines peregrinantesque ad Mechae profanum delubrum variis cladibus afficiebant, depelleret. Ubi transmissa ad Romanum Pontificem oratore, minisque ferocissimis nil proficisse vidit, percipit quidem sepulchro dominico reique Christianae, quod praesagierat Emmanuel: caeterum ad classem instruendam mittendamque in Indiam adjecit curas: sed cum rubri maris orae ardenti perustae sole materiam pangendis navibus idoneam non ferant, a Turcarum tyranno obtinuit, ut in Candellorii montibus eam caederet; qua viginti quinque navium classem oneravit, impositis propugnatoribus ostingentis Mamalucis. At Americus Ambafricanus Rhodiorum equitum princeps, ubi hanc classem comparari rescivit, ad Christianos India depellendos, classem sex onerariarum navium, & quatuor trirremium sexcentis militibus lectissimis instructam immisit praefecto Andraza Amaratio equite Lusitano. Is strenue sultanicam classem adortus, quinque naves mari merfit; sex cepit, trecentis Mamalucis caesis, ex reliqua classe quatuor naves fluctibus haustae sunt, ut decem tantummodo naves Alexandriae portum tenuerint. Elaborata navalibus fabris materia camelorum dorso tridui itinere ad Suetium maris rubri portum subvecta est, compactaque duodecim navium classe, omnibusque necessariis instructa Hocenus Persa rei maritimae peritia clarus illi praefectus est: is Arabicum mare sulcans Imbum cepit; aliisque

(a) Barrosius, dec. 2. l. 3. c. 2. 3. 4. Ofor. l. 6. Massequis l. 3. c. 4.

(b) Barrosius, dec. 2. l. 2. c. 6. Massequis l. 3. c. 17. Sultanus Aegyptius in Lusitanos classem parat.

Eius pars maxima capta vel depreffa a Rhodiis. Duodecim naves a camelis deportatae.

rebus gestis in Indiam directo cursu una cum Maimane Mahometanae perfidiae antistite Regis Calecutani oratore ad Diensem portum applicuit: in ora Cambaicae insula cui Jazius genere Polonus e parentum gremio olim a Turcis divulgus, Mahometanisque sacrilegiis initiatus praerat. Observabat tum Malabaricam oram cum octo navium classe Franciscus Almeida proregis Indici filius, stabatque in Decani regni Ciaulensi porta, spernebatque sparsos rumores de Aegyptia classe, quae in Indiam penetraverat; cum Mir Hocenus & navium forma & numero militeque superior apparuit: conferta pugna tenuit diem integrum neutram in partem inclinante victoria, in qua Maimanes Mahometis sacrificulus, qui Aegyptios exciverat, misso temere globo disceptus est, dum Mahometem adorat; cui propterea veluti homini caelo, sed vere inferis consecrato, ab impiae superstitionis cultoribus delubrum cum perpetuo ardentium lampadum ordine positum fuit.

Sub vespere Jazius Diensis regulus cum quadraginta circiter actuariis se Hoceno conjunxit, nec tamen Almeida nocturnam fugam ex suorum consilio inire voluit; sed oborta luce militari ordine secedere: quare ultimo abeuntem infecuti hostes praetoriam navium globo perfosam circumsteteret, pugnavit tamen acerrime. Almeida proposita fociis caelestis vitae spe donec duobus globis lanatus est. Hanc filii cladem Almeida protex aequo tulit animo, laudavitque quod contra Christiani nominis hostes dimicans fortiter occubisset: ad reprimentam vero Saraceno- rum ferociam extremo anno se accinxit, praeclearamque eum retulisse victoriam inferius videbimus, qua pulsus India Aegyptii fidei amplificandae via structa est.

In India navium classem Aegyptia.

Pugna inter Aegyptios & Lusitanos.

X.

In Africa etiam hoc anno gestum (c) ab Emmanuele Rege Lusitaniae bellum adversus Phutensem seu Fezzensem Regem; atque paucissimis militibus maximae barbarorum copiae propulsatae fuerunt. Redintegravit (d) etiam in eisdem Maurorum sacrum bellum Ferdinandus Aragonum & Siciliae Rex: ex quo optatissimo nuntio ingenti gaudio affectus Pontifex haec literas ad Regem ipsum dedit (e), atque in rei militaris sumptus sacras decimas attribuit.

Ferdinando Aragonum & Siciliae Regi catholico.
Charissime in Christo fili salutem & apostolicam benedictionem. Non refrinxit in pectore tuo catholico ardentissimus zelus propagandi & exaltandi nominis Christi-

XI. Cum Mauritania pugnam feliciter. (c) Ofor. l. 5. (d) Marian. l. 19. c. 14. Ferdinandus Rex in Saracenos bellum meditatur. (e) L. 8. brev. p. 73.

ani, sed crescit & augetur in dies; ex tua enim maiestatis apud nos oratore magna cum iucunditate nuper accepimus quod ipsa tua maiestas omnes apparatus necessarios fecit ad prosequendum bellum contra impios Saracenos superioribus annis susceptum: opus sane omni laude commendationeque dignum. Aggredere igitur illud, fili charissime, cum Dei benedictione, tibi que persuade non defuturum maiestati tuae favorem divini numinis, & huius sanctae Apostolicae sedis. Nos, ut bellum ipsum facilius prosequi possis, ad venerabilem fratrem episcopum Bravenorientem oratorem & nuncium nostrum scribimus, ut decimas in hunc usum maiestati tuae concessas exigi faciat, &c. Dat. Romae xvi. februarii MDVII. pontificatus nostri anno v.

Hortatorie ad praeclearum opus Julii litterae.

XII. (a) Gamef. l. 4. in vita Cava. Ximenii Sw. l. 5. c. 23. Marian. l. 29. c. 14. (b) Gamef. l. 4. in vita Ximenii. Nivaria insula erepta Saracenis. Periclitanti Arzila supplicat. (c) Id. c. 24. Phutensis Rex obsidione pulsus.

(d) Cap. 30.

XIII. De Castellae regno orta disceptatio.

(e) L. 6. brev. p. 160.

tificem ad deferendam ei Castellae, Legionis, & Granatae regnorum nomine obedientiam transmississe refert Paris de Graffis (f), qui servatos veteres ritus testatur, tum qua honoris pompa excepti urbe fuerint describit. Decreverat etiam Carolus V. Castellani sceptri heres Belgii & Burgundiae nominis oratores ad praestandam fidem Pontifici, de quibus idem Paris meminit. Significarat etiam Julio Wladislaus Hungariae & Bohemiae Rex legasse ad eum oratores amplissimos, qui ipsi ut Christi vicario fidem regiam addicerent, sed imminentes Turcici belli metu eos revocasse ad expedienda in hostem arma, contrahendaque copias; cum in Transilvania infidus princeps Turcis foederatus, publicam rem invalisset; adeo ut Christiani e Walachia profugerent, ac Turcarum tyranno ad irrumpendum in Christiani imperii interiora aditus parer: cui ita rescripsit Julius (g).

Missi ad Juliano-oratores ad deferendum illi obsequium. (f) Parisius, arch. Vat. p. 285.

Wladislaus Hungariae & Bohemiae Regi illustri.
Charissime in Christo fili salutem & apostolicam benedictionem. Etsi in dies expectabamus oratores tua serenitatis, qui nobis & huic sanctae sedi obedientiam debitam deferrent, & aliquid certe ac desinitere pro concordia in causa dotali clarae memoriae Beatricis quondam Reginae Hungariae afferrent, non moleste tamen vulimus oratores ipsos a tua maiestate retardatos fuisset, ut eorum opera [sic enim scribis] foris in rebus bellicis & domi in consultationibus uti posses. Proh dolor! quando ita accidit ut Vavoda Transilvanus is constitutus sit, qui omnia ad nutum perfidissimi tyranni Turcorum sit administraturus, & fideles Valachi proprias sedes relinquere, & in alias migrare coacti fuerunt, ut loca illa prius inhospita ipsi tyranno Turcorum propagare tyrannidem quaerenti magis pervia sint. Illatum proximo anno a Valacho Polonis bellum, propulsatumque visuri fumus. Cum insuper gravis moles belli aliunde maiestati tuae & charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Poloniae Regi illustri fratri tuo germano ut litterae ejus ad te, & tuae ad nos restantur imminere (motum illud erat a Moscho & Lituano perduelli, ut dicitur inferius) equidem oratorum ipsorum adventum, nullius commodi nostri, sed tui honoris causa expectabamus; ut, cum reliqui omnes Christiani Reges & principes etiam loca remotissima incolentes huic pietatis officio cumulare satisfecissent, tu unus videreris cessasse in quem ipsa sancta Apostolica sedes fuisset liberalissima, &c. Subdit cogendi ex indulgentiis auri duas partes in belli sacri sumptus ipsi contulisse, tertiam vero

(g) L. 8. brev. p. 467.

In Transilvania convertit res.

Polonus a Moscho bello appetitus.

vero instaurandæ basilicæ S. Petri addixisse. Dat. Romæ die xxvii. septembris MDVIII. pontificatus nostri anno v.

XIV. Meditatur Pont. mittere ad Ismaelem facer. dotem.

Consuluit eundem Regem Pontifex de mittendo ad Ismaelem Iophi Regem Persarum sacerdote docto, qui illum Christianæ pietatis institutis erudiret, aperiretque Mahometicæ superstitionis deliria; cum illo Christianis adjuncto spes afforet Mahometicum imperium excindi posse. Agebat autem vatem Ismael, novofque ritus in secta Mahometica induxerat, ut adumbratæ sanctitatis larva populos ad se pelliceret, ac sibi adversantes armis cogeret: cujus victoriarum fama cum toto orbe perforaret: de iis Julius ab Hungaro certior fieri voluit.

Agebat ille pseudoprophetam.

Victoriis illius nomen inelarefcit.

Regi Hungariæ illustri. Quia nostri pastoralis officii sollicitudini incumbit, ut non solum presentia disponamus, sed etiam futuris diligenter provideamus, & orthodoxæ fidei propagationem omni tempore procuremus, audita potentia, qua dicunt pseudoprophetam Iophi pollere, & in dies victorius illum fieri validiorem, cupientes illum ad fidem veræ lumen revocare, in animum induximus aliquem religiosum, probum, & doctum virum ad illum destinare, cuius opera & sermone moveri possit: sed quia a dilecto filio nostro Petro Cardinali Rhegino regnorum tuorum protectore, & ab oratore majestatis tuæ percepimus, illum pro suo erga fidem Christianam singulari studio unum e suis fidum illum destinasse, a quo de illius progressibus certior in dies fiat; sine tuo consilio nihil in hac re statuendum duximus: quapropter ipsam serenitatem ex affectu hortamur, ut nobis de vita, moribus, potentia, & consiliis prædicti Iophi significet, & quem ipsa potissimum iudicaret idoneum, cui tantum muneris mandare possemus; de qua re fufus ad majestatem tuam scribet tuus orator, cum quo de hac re larius multa contulimus. Dat. Romæ die xvi. junii MDVIII. pontificatus nostri anno v.

XV. Pighardi a Bohemo Rege vexati.

Eodem anno Wladislaus ipse ad revocandos ad rectam salutis viam & sinum Ecclesiæ Pighardos, qui Bohemiam inficiebant, judiciaria severitate eos coerceri iussit: e quibus plures in carceres inclusi duas professionis fidei formulas edidit, ut regiam iram mollirent; ac redeundi in gratiam cum Romana ecclesia spem præbuere. Ex hujusmodi autem formulis postea Joannes Faber triginta articulos decerpfit (a), in quibus Christus, qui aliquando adversus ipsos ut hæreticos scripsit, deinde se illdem conjunxit, perfidia & impietate illos vincere ostendit, edito egregio opusculo, ex quo præ-

(a) Jo. Faber episc. Viennen. in opusculo xxx. artic. quibus Pighardis peior est Lutherus.

cipua capita delibabimus: Pighardi, inquit (b), & Valdenses, in sua ad Regem Wladislaum confessione fentur unam sanctam Ecclesiam catholicam, quam credunt esse congregationem omnium ministrorum ac populi obedientia subjugali ab initio usque ad consummationem omnium temporum divinæ voluntati obsequentium: non autem tantum sibi arrogant, ut ipsi soli catholica Ecclesia dici ferique velint, apud quos dumtaxat salus reposita sit; verum: Sollicita [inquirunt] diligentia laboramus ecclesiastica veritatis participes effici. Nonnullis interjectis addit.

(b) Faber. avi. 4. Aquis ab us. Eccles. ca. catho. lica.

De septem sacramentis. Pighardi in confessione sua sic dicunt: Similiter sacramenta septenario inclusa numero Ecclesiæ Christi utilia esse pandimus, quibus populo credulo promissa Dei impleta esse significantur. Ingressus etiam in Ecclesiam Dei ad servandam unitatem in ea conversantium in gloriam per ea ministratur. Et infra: De baptismo parvulorum Pighardi sic ajunt: Professio ista nostra de baptismo etiam in pueros extenditur, qui decreto Apostolorum [prout Dionysius scribit] baptizari debent, post ductu comparum in Christi lege eruditorum, ad vitam fidei invitandos esse, assuescendosque. De gratia sacramentorum Pighardi fentur per novæ legis sacramenta gratiam dari iis, qui rite accipiunt ea. Paulo post hæc sequuntur: De confirmationis sacramento Pighardi consitentur confirmationis sacramentum etiam Apostolorum temporibus observatum fuisse, non solum in adultis, sed etiam in infantibus, quatenus orationibus ecclesiarum adjuti incrementum munerum Spiritus sancti ad stabilitatem militiamque fidei recipiant, & manus impositione ad firmandam promissa Dei veritatisque habite in virtute nominis Patris, & Verbi ejus, Flatus quoque almi Ecclesiæ socientur. Post nonnulla hæc adduntur: De ritu confirmandi Pighardi docent, ut confirmandus ad episcopum aut sacerdotem duci statuique debeat, ut ab eo interrogatus de veritate fidei reverenter hoc sacramentum suscipiat. Errant illi cum Armenis & Grecis in eo, quod simplicem sacerdotem non sultum apostolico mandato confirmationis sacramentum conferre posse putaverint. Pighardi non permittunt suis alia uti baptizandi forma, quam: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Credunt ordinationem sacerdotum a summo episcopo sacerdotem magno in veritate prodire, ut in loco legationis Christi ministerium evangelizatio, doctrina, iudicium, oblatio orationum, gratiarum actiones, & laudes Deo ab eis peragantur. De confessione Eucharistiæ Pighardi in sua

XVI. Septem sacramenta ab unitate accepta.

Puerorum baptismum facti.

Dari gratiam per sacramenta.

Errant circa ministrum confirmationis.

con-

Falsi sacerdotii veritatem.

confessione sic ajunt: ubicumque dignus sacerdos cum fido populo iusta sensum & intentionem Christi Ecclesiæque ordinationem, orationem faciens hujusmodi verbis videlicet: Hæc est corpus meum: Hæc est sanguis meus; refuscitatus fuerit, confestim presens panis est corpus Christi in mortem pro nobis oblatum; vinum similiter presens est sanguis ejus effusus in peccatorum remissionem. His verborum ambagibus Pighardi suam hæresim oculi videntur, cum nitidis verbis orthodoxam fidem de panis & vini in corpus & sanguinem Christi per verba consecrationis a Christo instituta transubstantiationis non professi sint. Pergit Faber: De communicatione Eucharistiæ Pighardi statunt simultaneum usum, hoc est, ut ex Christi & primitivæ Ecclesiæ institutione atque præxi tunc sacerdos ministrare debeat, quando fidelium necessitas fuerit, qui cum eis simul accipere teneatur, iusta illud Apostoli (a): Calix, cui benedicimus nonne communicatio est sanguinis Christi; & panis quem frangimus nonne participatio corporis Christi est? Per hoc sacramentum faciunt discretionem inter dignos & indignos, ita ut qui vitiorum habe fedati sunt non debeant communicare, sed pro excommunicatis haberi iuxta illud Apostoli (b): Cum hujusmodi neque cibum accipite. De sacerdotum ordinatione Pighardi dicunt in sua ad Regem suam confessione: Ad plenam presbyteri gradationem tria esse necessaria approbamus. Primum probatio vitæ, fidei donorum, fidelitatis quoque in exilioribus negotiis, alterum orationes cum jejuniis; postremum contributio potestatis aptis ad hoc verbis, & manuum impositio ad corroborationem.

Christi presentiam in eucharistia subdole profecti.

Transubstantiationem necere.

(a) I. Cor. 10.

(b) I. Cor. 5.

XVII. Quid de penitentiâ.

Pighardi exigunt a lapsis in peccata cor contritum & humiliatum, ut vadant ad sacerdotem scientem discernere malum a bono, cujus labia scientiam divinæ legis custodierint, & ei recta intentione scelerum sua revelent, atque rubore perfusi ab eo iudicentur tanquam a iudice loco Dei, & Christi claribus, aut soluti aut ligati humiliter obsequantur. De extrema unctione infirmorum Pighardi in sua confessione sic habent: Egrotantium unctio duo in se tenet; Primum causam faciliorem accessus ad languentes, hæc re sacramentum non est; alterum est res ipsa signata tali unctio, que tribuitur a Deo in Christo, pro qua re in recta fide, ut languenti fidei id condonetur præcipue orandum est B. Jacobi præcepto: Infirmitur quis [ait] in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, &c. De sanctorum communionem Pighardi sic ajunt: sanctorum communio est, quando membra Ecclesiæ san-

Quid de unctioe extrema.

Et bona gratuita, salutifera, administranturque omnibus gratia Dei sive penitentia largita mutuo in communi utuntur, atque secundum donationis gratiam seipsos exhibent ad communem aliorum utilitatem.

De sanctorum communionem.

Hæc Joannes Faber ex prima Pighardorum confessione decerpfit; ex secunda autem hæc depromit: De libro Apocalypsis Pighardi in secunda sua ad Regem Wladislaum confessione, librum Apocalypsis Joannis Apostoli & Evangelistæ pro authentico libro habent. De potestate consecrandi Pighardi rursus in secunda sua confessione sic ajunt: quando presbyter rite ordinatus verba testimonii Christi expresserit, continuo panis est corpus Christi, verum naturale ex castissima Virgine sumptum. Neque his orthodoxam fidem candidide profecti sunt Pighardi, cum panis substantiam transmutari silentio præterierint. De virginitate Mariæ perpetua Pighardi in eadem confessione sic dicunt: De pudicissima virgine Mariæ credimus, & usque ad vitæ extremum stabiliter credituri sumus, quod plena gratia ex inspiratione Spiritus sancti electa est ad id, ut sit Verbi incarnati immaculata genitrix; que quidem electissima virgo uti ante filii Dei incarnationem, ita eo tempore & post usque ad mortem nunquam unum cognovit, sed perpetua virginitate integra casta tam animo quam corpore permansit. Hoc re vera ordo nostræ salutis exigebat, &c. Fatentur presbyteros iudicare loco Dei & vice Christi. Fatentur Pighardi S. Petrum & inter Apostolos principatum habuisse, & Romæ xxv. annis præsedisse. Et infra: Credunt sanctos in cælo esse; de quibus ita dicunt: Nos beatos Dei decemque cultu honoramus, diligimus, obsequimur, & emulamur. Ita illi locuti, cum aperte virus improbitatis non possent effundere regia severitatis terrore perculsi. Subdit Joannes Faber: Hæc ex Pighardorum scriptis duabus ad Regem Wladislaum confessionibus, quas anno Domini MDVIII. exhibuerunt, dicta sint. Quod si qua ex iis aliter in factis observantur, quam verba indicant, non mihi recitanti, sed ipsis mentibus potius imputetur. Ex his vero constat Pighardos multos e pristinis erroribus abjecisse, ac novorum more fidem sapius mutasse.

XVIII. Quid in secunda fidei formula sint profecti.

Virginitatem perpetuam Dei patæ profecti.

Et Primatum Petri.

Porro Wladislai frater Sigismundus Rex Poloniæ magnis & periculosis bellis implicatus erat, uti a Pontifice indicatum vidimus: Tartari enim Lithuaniam variis irruptionibus infestantur. Michael etiam Helinskeus sive Glinski parta antea bello gloria elatus conjurationem, ut Lituaniæ tyrannidem arriperet fecit: plures

V v v

res

Plures in Poloniam hostes insurgunt.

Parta de iis victoria.

XX. Moschi a Sigismundo Rege fusi.

In Moschoviam irrupit Sigismundus.

Coactus ad pacem Basilii.

XXI.

(a) Bonac. in dicitis. Jul. II. l. 8. p. 42. Bentivoli Bononiam tenent.

res cepit arces. Tum Basilium Moschovitarum ducem, qui anno superiori in Lithuaniam expeditionem confecerat, sedere sibi junxit: qui data occasione laetus, ad Polonicas vires accidendas sexaginta militum millia auxiliaria submisit. Sed de Glinkio perduelli, de Moschovitis, ac de Tartaris gloriose a Sigismundo victoriae habitae fuerunt. Quod enim ad Tartaros attinet; cum illi mense julio in Volyniam irrupissent, praedamque abigerent, Joannes Camienetus comparatis Podoliae belli subsidiis, eos omnes fudit, praedamque recuperavit. Deinde cum in Lituaniae ducatum autumno tres Tartarorum acies incurrisset, eae a Constantino duce, Poluz Rutheno, & Luca Moravo ingenti virtute ac felicitate obtritae fuerunt: quamobrem Numini a Sigismundo Rege medio novembri Vilnae actae gratiae, & justis praemiis militum virtus affecta.

Quod ad perduellem Helinskeum & Moschovitam attinet; egressus Cracovia iv. maii die Sigismundus Polonicis & socialibus copiis succinctus, Helinskeum ipsum & Moschovitas (quorum exercitus ad sexaginta bellatorum millia perveniebat) trajecto Borysthene affecutus in fugam egit, impedimentisque hostium positus proferre victoriam statuit, & kalendis augusti ad Smolenkeam arcem perveniens, exercitum admovit, ut in Moschoviam irrumperet, a quo Voznia Moschovitarum arx ferro flammaque deleta est; submissaque a Moschovita copiae solo terrore disiectae ac commendationibus; quibus sceleris Basilii inducias a Sigismundo Rege poposcit; ac deinde pax hisce legibus constituta, ut arces a Michaelae Helinskeo interceptae, vel quae jam pridem illi paruerant Lithuanis redderentur: ille vero omnibus rebus exutus apud Moschovitas exularet, captique superioribus bellis in libertatem vindicarentur. At de his haec tenent.

Pelliceret hoc anno ineunte ad defectionem Bononiam Bentivoli pertentarent (a): quo accepto Julius Cardinalem Papiensem eo legavit, conjuratosque supplicio capitali affici iussit. Tum Ludovicum Gallorum Regem rogavit, ut Bentivolos ipsi dederet, cum in clientelam regiam accepti fidem illi non servassent. Julius, &c. Majestatem tuam obestamur in Domino, ut tandem nostrae justae peritioni de Bentivolis satisfacias; ex impunitate enim tot scelerum quotidie peiores & audaciores Bentivoli ipsi redduntur; non contenti enim tot gravissimis injuriis nobis & Apostolicae sedis illatis, nuper usque ad mœnia Bononiae accesserunt, spe-

rantes aliquem magnum motum contra statum nostrum pacificum in civitate illa fieri: sed civium fidelitate rejecti intelligere potuerunt, quam sint inopes amicorum in civitate praedicta. Magna celsitudini tuae laus erit, si Bentivolis ipsis nobis traditis, nos & praefatum sanctae Romanae ecclesiae marris tuae statum ab ea parte se-curos praestes, praesertim cum ex juridico consuetudine processu, illos vitae ac personae nostrae insidiarios fuisse: cujus tam atrocis criminis tua majestas ultrix vindictaque praeceteris debet esse: nam in hoc fidem tibi datam violaverunt.

Susciperat Ludovicus illorum patrocinium; cum Bononiam Pontifici Gallicis imperiis armisque territi restituerant, delatum deinde Julio fuerat, Joannem Bentivolum & filios nonnullos nefarios viros inter quos erat pseudomonachus quem Mantuae in vincula conjunctum narrat Cavitelus (b), subornasse, ut Pontificem ac nepotem veneno extinguerent atque comperto scelere confirmatoque ex dictis unius conscii illius conjurationis Achilles Tifernes episcopus internuntius ad Galliarum Regem, ut ipsum ad sumendas de auctore sceleris poenas concitaret; ut refert Achilles postea Cardinalis frater Paris de Grassis (c) hisce verbis: Die lune xxv. mensis octobris circa horam xviii. recessit reverendissimus dominus Achilles de Grassis episcopus civitatis Castellii referendarius ac assistens, & praefatus palatinus, & auditor rotae: quem Papa ad Regem Franciae legavit, ut oratorem & nuncium suum, cum aliquibus commendationibus, sed praesertim cum processu, ut dicitur Regi praesentato super praeparatione venenorum, quae Joannes Bentivolus & filii ejus contra personam Papae & Cardinalis S. Petri ad vincula praeparaverant; ut illos venenari facerent; & datis pecuniis cum multis promissionibus factis ad illos, qui venenum miscere deberent, quorum unus est in castello S. Angeli captus & confessus, cum rarificatione reperita coram oratoribus curiae: & cum Rex praedictus Joannem Bentivolum & filios protegere dicitur, propterea ut Papa ostendat Regi quod male faciat illos protegendo.

Perstitit Ludovicus constans in observantia erga Julium; cujus opera ad tuendam rem Mediolanensem omnino erat necessaria; de quo idem Julius Laurentium episcopum, qui Bononiae cum imperio praerat, certiore fecit (d), nullum perduellibus perfugium ad Gallos praebitum iri: Ex literis tuis xxiiii. Januarii datis intelleximus duos filios Joannis Bentivoli una cum Guido Ranzono prope portam istius nostrae civitatis in taberna me-

Propulsati a civibus.

Rogatus Gallus ut eos veluti insidiarios tradat.

XXII.

(b) Capitell. hist. Crem. sup. ann. Paratum Julio & nepoti venenum.

(c) Paris. in iun. Jul. II. ms. arch. Vat. p. 225.

Instrumenta litis ostensa Regis Ludov.

XXIII.

(d) L.S. brev. p. 631.

Laudati Bononien-ces de fidei constantia.

XXIV. Card. S. Vitalis ob provinciam male gestam multatus.

(1) Paris. in iun. Jul. II. ms. arch. Vat. p. 295. Illius obitus. Florium Card. obitus. (2) Id. p. 345. (3) Ibid. (4) Pag. 305.

(5) Pag. 311. (6) Ibid.

XXV. Creatio tutorum Cardinalium promulgata. (a) Id. ib. p. 347.

victoria unum diem noctemque latuisse, nuntiosque etiam complures ad sollicitandum eorum amicos in civitatem misisse: nocte etiam, qua haec scripsisti prope civitatem ipsam clam permansisse, inde Spelimerum versus reversus esse. Cum intelligerent a te ita omnia esse provisae, ut in potestate conjuratorum non esset quidquam contra pacificum statum nostrum moliri; quadraginta vero constitarios & reliquos ci-voes, quibus custodia demandata erat, egregio officio suo sanctos esse, in armisque excubasse. Laudamus fidem, prudentiam, ac diligentiam tuam commendamus. &c. Dat. Romae xxix. Januarii MDVIII. pontificatus nostri anno v.

Successerat Laurentius in praefectura Bononiensis munere Antonio Ferrerio tit. S. Vitalis presbytero Cardinali; quod anno superiori sibi injunctum improbe adeo obierat, ut ex ea revocatus fuerit, & arcis Hadrianae carcere inclusus donec contracto ex illius squallore morbo & auro, quod nefaria contraxerat multatus, in horresta, & liberali custodia in S. Onuphrii aedibus habitus, deinde ad Recinensis olim Cardinalis aedes migrare permittus, in iis demum hoc anno mense Julii aegritudine confectus decessit, ac sine funebribus honoribus clam in Augustinianorum ecclesia sepultus est; ut narrat Paris de Grassis (a); aditque in Bononiensi legatione insolentissime se gessisse, atque in suspitionem adductum ne cum Rothomagensi Cardinale conjurare in Pontificem moliretur. Obiisse pariter eodem anno plures alios Cardinales tradit idem auctor (b), nimirum die xviii. martii Antonium tit. S. Stephani in Caelio monte presbyterum Cardinalem Cumanum nuncupatum; & xxii. Julii Franciscum de la Tremoglia Cardinalem Auxitanum; & xi. septembris, Galeottum (d) Cardinalem S. Petri ad vincula vicecancellarium nepotem Julii; cujus mortem ab eo quamvis natura asperior esset, desletam ait; & xix. ejusdem mensis Georgium (e) Cardinalem Olistiponensem episcopum Portuensem (f); & xxvi. Joannem e Columna diaconum Cardinalem.

Cooptatos vero eodem anno in Cardinalium Senatui hosce memorat (g): Die lune xi. septembris MDVIII. creatus, & simul publicatus fuit ab eodem domino nostro Julio dominus Sixtus de Ruvere ejusdem domini nostri Papae nepos Cardinalis S. Petri ad vincula. Creati etiam alii Cardinales octo fuere, sed labente tantum triennio postea promulgati, Reverendissimus dominus Christophorus archiepiscopus Eboracensis de Anglia rit. SS. Petri & Marcellini; reverendissimus dominus Anto-

nus de Monte archiepiscopus Sipontinus Tuscus S. Vitalis; reverendissimus dominus Marcus episcopus Sedunensis Helverius S. Potentianae; reverendissimus dominus Petrus de Accolis episcopus Anconitanus Tuscus S. Eusebii; reverendissimus dominus Achilles de Grassis episcopus civitatis Castellii Bononiensis Sancti Sixti; reverendissimus dominus Franciscus Argentinus Venetus S. Clementis; reverendissimus dominus Bandinellus Beratenfis Januensis S. Hadriani postea S. Sabinae; reverendissimus dominus Alfonsus Petrucci administrator Suanensis Senensis S. Theodori.

Quod ad Sixtum Robureum attinet; illum Galeotti defuncti fratrem fuisse refert Paris (h) atque a Julio eodem mane, quo Galeottus nepos interiit, Cardinalem creatum. Fuisse illum equitem Jerosolymitanum refert Jacobus Bosius (i), censurusque equestre ordini permittus, & ordinis ejusdem principem Americum Ambasianum alteri Sixto Robureo Julii abnepoti prioratum Romanum contulisse; quem etsi puerum nuncupatis votis evangelicis in equestrem familiam admissum a Pontifice narrat idem Paris, ac singulos ritus tum servatos ita recenset:

(k): Die S. Andreae Papa post missam quoridiana in sua parva capella creavit equitem Jerosolymitanum dominum Sixtum de Ruvere filium domini Bartholomaei fratris Cardinalium Mimatensis & Agennensis: qui dictus Sixtus factus est novus miles prior urbis Romae, & hoc modo; nam primo eum fecit militem S. Petri in omnibus, & per omnia sicut alios milites, nisi quod non apposuit characterem in bireto, bene dedit torquem aureum in collo, & eo penitus creato, ut milites alii creari solent, novus petiit dicens: Beatissime pater, peto me recipi in fratrem S. Joannis Jerosolymitani. Papa respondit: Es paratus subire ea quae, &c.? Ille respondit: Beatissime pater, sum. Tum Papa interrogavit: Emisisti istius religionis votum? Ille respondit: Pater sancte, non emisi. Papa interrogavit: Promittis Deo & superioribus obedientiam praestare, ac paupertatem & castitatem servare? Miles respondit: Ita promitto & volo. Tunc apportatum pallium religionis Papa imposuit dicens: Accipe jugum Domini, quod leve est ac suave, sub quo invenies requiem animae tuae. Quo facto Papa dixit: Mandamus, ut hoc signum semper in tuo habitu gestes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Deinde injunxit sibi poenitentiam quotidianam, videlicet ut quotidie vel diceret centum & quinquaginta Pater noster in honorem Dei aut officium B. Virginis, ut sibi placeret.

(i) Bosius p. 2. hist. Hier. l. 7.

(k) Paris in Jul. II. ms. arch. Vat. pag. 332. Sixtus Ruvereus creatus eques Rhodius.

Qui ritus servati.

Quo facto prior novus osculato pede egit per oratiunculam bene compositam gratias debitas Papæ, & cum recitatione aliquorum versuum elegorum & satis bene: cui in fine Papa subridens respondit, quod religio Jerosolymitana non solum religiosum novum habitura esset, sed & oratorem & poetam.

XXVII.

(a) Bostius 2. p. l. 17. (b) Jul. l. 8. brev. p. 223. Infestata Liguria a Saracenis. (c) Bizarr. hist. Genues. l. 8.

(d) Id. ib. Civitas vetula a Julio communiri coacta. (e) Id. ib.

(f) Paris ubi sup. p. 333.

Ingentes prædas de Saracenis egisse Rhodios equites superiori anno narrat Bostius (a), ac plurimas naves maximi alvei expugnasse: contra vero Christi hostes (b) Italicam oram infestasse variis excursionibus, atque in Ligusticum littus excursionem fecisse, narrat Bizarrus (c) sed Ligurum virtute propulsatos [1]. Grassati eriam sunt in Romano littore; atque cum duabus minoris alvei navibus triremes duas pontificias prope Ostiam adorti, alteram interceptere, alteram magno Christiani nominis dedecore in fugam vertere: quo permotus Julius ad comparandam classem incubuit, misitque administratos Genuam, qui in illius portu triremes quatuor omnibus necessariis instruitas conducerent (d); sed Præjoannes regie classi præfectus obstitit: qua de re Pontifex, apud ipsum questus est (e): tum Genuensem prætorum monuit, ut eum corripere, cum foedus Regem inter & Romanam ecclesiam vigeret. Civitatis etiam vetulae portum communire, & arcem in ea extruere constituit, ut in ea statione navali tuto rates agerent: tum ex ea triremes ad Turcarum piratarumque grassationes prohibendas excurrere possent, ut meminit Paris de Grassis (f), qui servatos a Pontifice in sacrandis piis precibus primario lapide in arcis fundo demisso ritus in sua rituum historia accurate describit. Cupiebat Julius, ut antea indicatum est, omnium Christianorum arma adversus fidei hostes verti; atque id eo ad sedandas domesticas dissensiones incumberebat: cum enim Friburgenses &

Bernenfes cum Sabaudis diffident, misso internuntio proposuit (g) nonis aprilis ut eos ad ponenda odia fleteret, sacram exinde expeditionem impeditum iri. Donaverat antea eundem Sabaudie ducem Julius sacro ense & pileo natalitio domini veteri ritu consecrato; munusque ornaverat his literis (h) quibus mysticas domini significationes illustravit.

Duci Sabaudie.

Dilecte fili salutem, &c. Solent Romani Pontifices in præclara natalis Domini celebritate Christianum clarumque aliquem principem ornato ense donare: quæ res profecto non caret mysterio; unigenitus namque Dei Filius, ut humanam naturam suo conciliaret auctori, eam assumere dignatus est, ut inventor mortis diabolus per ipsam, qua vicerat, vinceretur: quæ quidem victoria per enses congrue designatur. Fuerunt insuper infideles Ariani, qui non veriti sunt Dei Filium puram creaturam affirmare, cum tamen evangelii hominibus scriptura testetur Deum omnia fecisse per Verbum. Lavatur itaque presentis die maximus Pontifex enses Dei infinitam potentiam signantem, in Christoque Deo vero Patrique æquali & vero homine residentem; per quem facta sunt omnia, juxta Davidicum illud: Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem ejus tu fundasti, aquilonem & mare tu creasti. Apostolica hæc denique sedes a Christo suum sumpsit stabilimentum, exitusque præparata prævio Dei justo judicio atque iustitia: quibus salvator ipse nosse Jesus verus Deus & homo profugavit sedis ipsius adversarios, hæreticos videlicet & tyrannos juxta id quoque propheticum: Justitia & judicium præparatio sedis tuæ. Figuratur denique pontificalis hic gladius potestatem summam temporalem a Christo Pontifici ejus in terris vicario collatam, juxta illud: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, &

(g) L. 8. brev. p. 195. Carolus dux Sabaudie ense sacro crato donatus. (h) lb. p. 633.

Mystica illius significatio.

Caroli ducis eligentia.

XXVIII.

Donamus insuper hoc pileo in signum muniminis & defensionis adversus inimicos fidei, sanctæque Romanæ ecclesiæ, ut illo protegaris, & per Dei virtutem bene munitus tutusque sis. Quæ quidem munera mittimus per dilectum filium Franciscum Confalonierum notarium, cubicularium, & familiarem nostrum continuum commensalem nobis valde probatum, & charum: firmetur igitur manus tua contra hostes sanctæ sedis, ac Christiani nominis. & exalteret dextera tua, eos veluti assiduis inreperidusque propugnator de terra delendo, & armetur caput tuum protectione Spiritus Sancti per columbam predictam figurati adversus eos, qui Dei justitiam, atque judicium Romanæ sanctæ ecclesiæ & Apostolicæ sedis præpararunt; quod tibi præstare dignetur idem Dei Filius, qui in Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per infinita secula seculorum. Dat. Romæ xxviii. januarii mdviii. pontificatus nostri anno v. Sacratas quoque recurrente sacro purificatæ Virgini die candelas transtulit Julius ad Henricum Regem Angliæ, ad ejusdem matrem, ad filium Henricum principem; ac nurum, Deiparæque patrociniū illis fauste comprecatus est (a).

Faces sacrate ad Regem Angliæ missæ. (a) lb. p. 42.

XXIX.

(b) Lib. bull. 80. p. 154. ext. etiam in bullar. const. 20. Consuetudo contraria constitutioni de naufragorum bonis ut corruptela damnatur.

Edita est a Julio insignis sanctio (b), qua naufragis bona reddi iussit; cum hoc imperet vera proximi charitas & contraria consuetudo veluti corruptela rescissa est: indulgentiæ vero opem ferentibus naufragium passis propositæ fuerunt. Julius, &c. Consuetudinem capiendi & retinendi bona per naufragium vel jactum levandi oneris gratia aut alia necessitate urgente factum ad littora maris civitatum, terrarum, & locorum Romanæ ecclesiæ mediate & immediate subjectionum pervenientia, tanquam corruptelam allegari non posse, illamque nulli in iudicio vel extra illud suffragari debere auctoritate apostolica tenore presentium decernimus & declaramus, & ultra penas tam a lege, quam a canone contra tales spoliantes bonis suis Christianos naufragium patientes, & raptores in littore maris civita-

tum, terrarum, & locorum Romanæ ecclesiæ mediate & immediate subjectionum hujusmodi hactenus inflictas, quas pro priori cautela innovamus & confirmamus; talium spoliantium, cujuscumque auctoritatis & dignitatis fuerint, bona & jura quæcumque auctoritate & tenore præmissis confiscamus & publicamus, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ mdviii. vi. kal. martii pontificatus nostri anno vi. Cæterum hæc Sanctio computo a natali Christi ducto spectat ad sequentem annum; in hunc vero casu irrepsit.

XXX.

Hoc anno in Lauretana æde paralytici evangelici miraculum, dum inter divina mysteria sacra historia legebatur, renovatum est: paralytica enim repente confirmata membrorum vi, e grabatulo affurrexit, celebratissimeque divinis laudibus, ac peracta divina re pedes omnibus studentibus in domum se recepit: quod divinæ misericordiæ prodigium Horatius Turfelinus (c) Lauretanae historiæ ita mandavit.

(c) Turfell. Lauret. hist. l. 2. c. 10. XXXI.

Fuit hoc tempus etiam miraculis insignis illud autem præcipuum, quod incidit in annum mdviii. Longus quidam Neapoli fuit unus & consiliarius regis clarus in paucis. Hujus conjux femina primaria ex viri cognomine Longa dicebatur, omnibus capta membris, acerbissimis insuper discruciatâ doloribus, misererrimam traheret vitam morti quam vita similiorem. Itaque ad ultimum damnata ope medicorum exoravit virum, ut Lauretum deferri ipsam jubereat: quo ut perventum est, generum suum itineris comitem rogat, cervum ut sacrum in augustissima Virginitatis cella faciendum cures suis rationibus accommodatum, nimirum cuius initium est: Repleatur os meum laude; in quo sanati a Christo paralytici evangelium recitatur: id sacrum sextæ feriæ a pentecoste assignatum utique alienum ab eo tempore erat, cum jam pridem is abisset dies: sed Longa votivum id sacrum expecebat. Vix hoc plane genero mandaverat, cum ipsa eodem genere prosequente in sacrosanctam deferretur ædem, ac B. Virgini sistitur, haud dubia Deiparæ preces sibi salubres futuras. Ecce ibi prius quam gener socrus suæ mandata exequi posset, ad aram accedit sacerdos ignotus, qui rem divinam ab illo ipso introitu: Repleatur os meum laude, orsus, Longam ingenti admiratione perculit. Igitur stupore attonita paulisper hæsit; inde versa ad generum, qui nondum ab ea sacri curandi causa discesserat, sed jam discedere parabat: Mane, inquit, nihil attinet te ire; hoc ipsum est sacrum quod requirebam.

XXXII.

Porro ut ad illum evangelii locum ven-

NOTÆ

[1] Ingentes de Saracenis prædas a Rhodiis equitibus hoc anno relatas Bostio afferenti ultro permitto; sed quæ narrat ex Bizarro Annalista de excensione eorundem Saracenorum in oram Ligusticam hæc minora erant quam ut in Annales conferrentur. Ita enim rem totam expedit, qui tunc Annales Genuenses scribebat Senarega: Aliquot Maurorum biremes in quibus erant mille Turcæ in nostram ripariam pervenerunt, expositis apud Dianum aliquot hominibus levem prædam fecerunt. Prædatio fuit ergo non pugna, nec Ligusticæ virtuti dignum aliquod sui specimen exhibendi occasio ulla data est. Addit idem Scriptor hoc ipso anno die XVI. kal. julii Ludovicum Sfortiam, calamitate sua insignem, in Bituricensi carcere diem extremam clausisse. Quoad incursum vero Turcarum in littora pontificiæ ditionis ubi cum duplici pontificia triremi congressi, alteram intercepterunt, alteram vero fugarunt, id in anni sequentis statem referendum esse idem Senarega non ambigue prodit ad eundem annum 1509. adnotans: Cum jamdiu Mauri navigationem longe a suis littoribus metu Christianorum admisisent (forte intermississent) hac æstate admixti Turcis litus Romanum & mare Tuscum infestaverunt, duæque biremes, Maurorum, unam Pontificis triremem ceperunt, altera (nam dux erant) in fugam versa. Excursio ista Maurorum forte Africanorum fuit potius quam Turcarum, cum præcedens, qua Ligusticum litus infestatum fuit, ad Turcas pertinuerit. MANSI

Miraculum coram pluribus editum.

sum est: Ait paralytico: Tibi dico surge; mira res dictu visusque, paralytica mulier repente divina quadam vi simul membra consolidari, simul mentem insolita dulcedine perfundi sentit. Extemplo igitur gratulabunda exsurgit e cella, ceteris rei novitate ac stupore attonitis manantibusque gaudio lachrymis, nullum facit agendi grates B. Virgini modum. Ad ultimum, re divina peracta, suis ipsa pedibus ad hospitium tendit, cunctis utique eius familiaribus tanta rei miraculo stupentibus. Aderat tum forte Laureti dux Termalensis cum delecta equitum manu, qui a Julio II. in Galliam Cisalpinam ad bellum evocabatur. Hic igitur, ut qui Longam ejusque

insanabilem morbum familiariter norat, ubi suis ingredientem pedibus eam vidit, haesit, scilicet rei novitate obstupescit. Evidenti deinde miraculo motus divinas cum illa laudes miscuit. Nova exinde res auxit miraculi fidem: sacerdos ille, qui Longam rem dromam fecerat, diu multumque requisitus nusquam comparuit: divinitus missum crederes, ut divini operis minister foret. At Longa voti compos Neapolim regressam valetudinem divinitus receptam Deo consecrandam existimavit. Proinde sacrarum Virginum coenobium Neapoli instruit, ipsa agrorum insanabilium ministerio sese devovit, Raymundo Cardona prorege Neapolitano.

Recepta valetudo Christo consecrata.

I. Omissio bello Turcico civilia inflammata bella.

Anno excurrentis saeculi nono indictione duodecima, diu agitata de sacro in Turcas suscipiendo bello consilia, promotaque pio ardore ab Emmanuele Lusitaniae, Ferdinando Aragonum ac Siciliae, & Henrico Angliae Regibus, multis etiam priorum, qui eam ob causam decimas opesque contulerant, expetita votis, repentino principum suam potius quam Christi amplitudinem, exambientium turbine eversa fuerunt: bellumque accensum in Venetos, quo innumerae patrae fuerunt hominum strages, torque bella alia ex aliis conflata, ut non nisi post longa annorum spatia acceptasque a Turcis, (qui ex Christianorum discordiis superstitioem Mahometicam tyrannidemque propagarunt) plures miserandasque clades, & amissa regna non pauca ad avertendum imminens exitium foedere conjungi potuerint: quo tamen inclinata adeo & afflicta res Christiana, in pristinum splendorem revocari non potuerit. Exoptaverat Julius, missisque legatis apostolicis operam dederat, ut Ludovicus Gallorum & Maximilianus Romanorum Reges litem de Mediolanensi principatu componerent, quo Hispanorum Regum qui in Africa & Indiis religionem proferebant, exemplo, ipsi Poloniae & Hungariae Regibus juncti Turcas nostram ignavia tandiu ferocientes Europa depellerent: sed politici suggerere repetenda prius ab iisdem Regibus jura, quae Veneti variis bellis occuparant: in eandemque armorum societatem priorum commodorum illecebra Ferdinandum utriusque Siciliae & Aragonum Regem, tum Julium Pontificem plures veteris ecclesiastici imperii urbes iuste reposcentem, tum alios principes pellicere decreverunt. Cum vero iidem Reges solenni iurejurando interposito foedus cum Venetis jam ante firmassent, conquiescere causas ad violatae religionis dedecus eluendum. Et quidem Maximilianus, qui paucis ante mensibus triennales inducias pepigerat, Tridenti amittendi metu professus est, se Romanae ecclesiae, cujus patrocinium ad se pertineret deesse non posse, quin ipsa urbes ecclesiasticas recuperaret: quamvis tum non ea de re, sed de Turcica expeditione conficienda a Pontifice postularetur: aegre autem ferebat attritum fuisse superiore anno a Venetis Tergestum, Gurcensemque comitatum amississe: atque ex Gallico in Venetos foedere non modo recuperandi amissa, sed caesarei olim juris urbium recuperandarum.

Conspiciant cum Pontifice Reges in Venetos.

spem conceperat. Ludovicus vero Francorum Rex apostolicis precibus ad majorem in propaganda religione aemulandam gloriam sollicitatus, inibi antea cum Venetis foederis dissolvendi causam obtendit postulatum illius assensum non fuisse in sequestrae pacis Tridentinae colloquio, & aliquot urbes ex Mediolanensi principatu olim detractas comparandi desiderio offerri se passus est; cum tamen exinde partem insignem victoriam res ipsius in Italia conciderint. His Cameraci interpretibus Georgio Cardinale Rothomagensi & Margareta Austriaca constitutis, Maximilianus & Ludovicus belli inviviam in Venetos promulgatis subjectis literis conjecerant (a).

Cur Maximilianus in eos exacerbatus.

Quae causa Ludovicum permoverint.

Maximilianus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus Rex Germanus & Hungariae, archidux Austriae, Burgundiae, Lotharingiae, Brabantiae, Styriae, & Charinthiae, ac marchio sacri Romani imperii, &c.

(a) Petr. Just. in an. l. II.

Recognoscimus & presentium tenore notum esse volumus universis, quod cum sanctissimus in Christo pater & dominus Julius divina providentia sacrosanctae Romanae universalis Ecclesiae summus Pontifex, dominus noster reverendissimus, saepius & repetitis vicibus nos pariter & serenissimum atque excellentissimum principem dominum Ludovicum Regem Franciae fratrem nostrum charissimum, aliosque Christianos principes instantissime admonerit, ut tanquam veri & devoti filii Ecclesiae vellemus ad conservationem Christianae reipublicae intendere, quae in dies a truculentissimis Turcis & ceteris infidelibus maximas iacturas patitur; ac etiam ad conservationem jurium & honorum sanctae sedis Apostolicae, atque beatitudinis suae totis viribus assistere ad recuperationem eorum, quae postposita fide, omnique religione contempta, nulla habita ratione aequa, honesta & iusta, Veneti pluribus jam annis de B. Petri & sanctae Romanae ecclesiae patrimonio tyrannice invaserunt; usurparunt, & occuparunt, ac de presenti nullo iusto titulo indebito occupant & detinent: cui exhortationi sanctissimi domini nostri, nos Imperator praefatus pro sincera nostra in sedem Apostolicam observantia, ut par est, parere volentes, huiusmodi defensionem & conservationem reipublicae Christianae, nec non incrementum sanctae sedis Apostolicae iuxta majorum nostrorum vestigia & exempla, tanquam etiam illius advocatus & protector summo desiderio amplecti & suscipere fuimus semper

II.

Quaestio a Regibus facti pro invadendis Venetis.

Jactata de us que- relaz.

ex animo inclinati; considerantes etiam gravissimas jacturas, injurias, rapinas & damna, quæ præfati Veneti nedum sacrosanctæ sedi Apostolicæ, sed & sacro Romano imperio, domui Austriæ, ducibus Mediolani, Regibus Neapolitanis, & aliis multis principibus violenter intulerunt, illorum bona, possessiones, civitates, oppida, perinde ac si in communem omnium perniciem conspirassent, tyrannice occupando & usurpando. Propter quod non solum salubre, utile, & honorificum, sed & omnibus prædictis necessarium esse existimamus, ut omnibus ad justam vindictam excitatis tandem ad restringendam insatiabilem Venetorum cupiditatem & dominandi libidinem, tanquam ad commune incendium accurratur; junctisque viribus & armis bona per eosdem Venetos ablata & occupata recuperentur & reintegrentur; & eaque de causa nuper illustrissimam principissam Margaritam archiducissimam Austriæ, ducissimam Burgundiæ relictam Sabaudia, filiam nostram charissimam ad civitatem nostram imperialem Cameracensem misimus, quæ vigore pleni & sufficientis mandati nostri, tanquam specialis nostra in hac parte procuratrix, post conclusam generalem pacem inter nos & supranominatum serenissimum fratrem nostrum Regem Franciæ, cum reverendissimo in Christo patre domino Georgio de Ambrosia tit. S. Sixti S. R. E. presbytero Cardinale Rothomagensi, ac sedis Apostolicæ per Franciam de latere legato, faciente se in hac parte fortem, nomine sanctissimi domini nostri, & etiam tam dicti serenissimi Regis Franciæ fratris nostri ad hoc deputato procuratore; ac cum spectabili Jacobo de Albion milite serenissimi Regis Aragonum oratore, & ad hoc etiam speciali procuratore tractavit, inivit, fecit, conclusit, & iuravit, ac literis suis roboravit fœdus, confederationem, unionem, & ligam contra ipsos infideles, ac etiam contra Venetos iuxta capitula, pacta & articulos, quarum literarum, capitulorum, punctorum, & articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

III.

In primis, quia hodie nos cum præfato domino Cardinali Rothomagensi legato, & ex prædictorum sacratissimi domini Imperatoris, & Christianissimi Francorum Regis nominibus inivimus & conclusimus pacem generalem atque confederationem, in qua etiam inter cetera sanctissimum in Christo patrem & dominum dominum Julium II. divina providentia sanctæ Romanæ ecclesiæ summum Pontificem dominum nostrum observandissimum, & serenissimum Aragoniæ Regem inclusimus, atque utriusque parti

Objectionum affectari ab his orbis imperium.

Sancitum male fœdus contra infideles & Venetos.

adhuc facultatem reservavimus infra quatuor menses posse alios suos confederatos nominare, & eidem paci seu confederationi includere. Et quoniam Veneti in maximum præjudicium sanctæ sedis Apostolicæ, sacrique Romani imperii & dominorum Austriæ, ac Christianissimi Regis Franciæ ad causam ducatus Mediolani, ipsiusque serenissimi Regis Aragoniæ, ad causam regni Neapolitani jamdudum tyrannice & violenter occuparunt, detinuerunt, & præsentialiter usurpant, occupant, & detinent quamplurimas provincias, urbes, & dominia ipsi serenissimo domino Imperatori & Regibus prænominatis, singula singulis referendo, pleno jure pertinentia, tractatum & conventum est inter nos nominibus antedictis; quod nec serenissimus dominus Imperator Romanorum, nec Christianissimus Francorum Rex debeant, nec possint ducem & dominum Venetorum, aut eorum subditos, nec alios communes hostes, contra quos est movendum bellum, pro confederato vel confederatis suis nominare, seu huic paci & confederationi hodie factæ qualitercumque includere; quinimmo præfatus dux & dominum Venetorum, atque eorum subditi a præfata pace & confederatione profus debeant esse exclusi.

IV.

Item actum est & conventum, quod sit una specialis liga, unio, & amicitia & confederatio inter sanctissimum dominum nostrum Papam & inter prædictos serenissimum dominum Imperatorem Romanorum, & serenissimum Franciæ & Aragoniæ Reges contra ipsum ducem & dominum Venetorum, atque ipsorum subditos pro recuperatione seu reintegracione omnium deperditorum. Item pro celeriori hujus rei expeditione actum & conventum est, quod ipsi sanctissimus dominus noster, & serenissimi Franciæ & Aragoniæ Reges, & ipsorum quilibet cum sufficienti militum & peditem exercitu, ac cum artellaria, necessaria teneantur infra diem primam aprilis proxime venturam pro recuperatione antedicta communibus armis eosdem Venetos hostiliter invadere; nec prius a prædicta invasione seu guerra aut armis per aliquem eorum desisteret, quam omnino & integre Apostolica sedes recuperaverit Ravennam, Cerviam, Faventiam, & Ariminum, eorumque districtus, ac alia oppida Imolæ & Casenæ cum omnibus eorum juribus & pertinentiis, ac omnia alia, quæ de statu & juribus ecclesiæ Romanæ dicti Veneti occupant & detinent: & præfatus sacratissimus dominus Imperator recuperaverit Roveretum, Veronam, Paduam, Vicentiam, Tarvisum, Forumjulium cum territoriis ac pertinentiis eorum, nec non patriarchatu

Obstricti Pontifex, Gallus & Hispanus ad jungenda in Venetos arma.

Que urbes recuperanda a Pontifice.

Eo comperenti a Germano & Gallo Pontifex & Hispanus.

Singuli a Venetis contra-verba iura repetunt.

Que a Cesare exambiti.

Que a Gallo ex-petitaz.

Que ab Hisp. in regno Neapol.

Sabaudus pro regno Cypri in-ventus ad fœdus. Vocatus etiam ad id Mantuanus.

V. Que re-sonde-unt sin-gulis Ve-acti.

Eorum excusatio erga Pontificem. (a) Rubens list. Raven. l. 8. Que ob-jecta sunt a Julio.

tum Aquilegensis cum singulis suis pertinentiis, omniaque alia loca & dominia per ipsos Venetos in hoc ultimo bello capta & occupata ex terris & dominiis domus Austriæ: & pari modo ipse Christianissimus Francorum Rex recuperaverit rotaliter Brixiam, Bergomum, Cremonam, Cremonam, Geradadam cum singulis ipsorum locorum districtibus, territoriis, ac pertinentiis, & generaliter omnia ea, quæ fuerunt antiquitus de ducatu & dominio Mediolani ac prædecessorum ipsius Christianissimi Regis in eodem ducatu; & similiter ipse serenissimus Rex Aragonum recuperaverit ea omnia, quæ ipsi Veneti de regno Neapolitano & ex prædecessoribus in ipso regno quovis modo abstulerunt & usurparunt, ac de præsentibus quovis colore usurpant, detinent, & occupant, videlicet Tranum, Brundisium, Otrantum, & Gallipolim, ac omnia alia, quæ de regno Neapolitano per eos occupantur. Item poterunt etiam illustris dux Sabaudia pro regno Cypri, & marchio Mantuæ pro recuperatione eorum, quæ dicti Veneti eis detinent & occupant se huic ligæ adungere. Item quod etiam sit facultas serenissimo Regi Angliæ se includendi in hac confederatione & liga, sive ad offensionem sive ad defensionem tantum sive ad utrumque, prout ei melius videbitur, &c. Die v. Januarii MDIX.

Adversus has Regum querelas tuebantur se Veneti, variisque juribus fultos se contendebant. Maximiliano quidem opponerent petitos bello se ab eo fuisse, bellique jure parta iuste detinere, nec partem triennem sequentem pacem ab eo infringendam. Ludovico Galliarum Regi autem respondebant, nullas ipsi ereptas urbes fuisse in Insubria, sed Venetorum tyrannorum servitute erutas. Adversus Hispanum obiciebant, Neapolitanum regnum non jure, sed ferro ab eo comparatum, atque a iusto Rege Ferrandino ipsis Tranum, Brundisium, Hydruntum, aliaque loca oppignerata fuisse. Quod vero ad pontificiæ ditionis civitates occupatas atinet; disceptabant (a) Veneti se non Pontificibus, sed tyrannis, qui eas diutino jugo attriverant, ademisse. At querebatur Pontifex eos plura novasse; sprevisse etiam anathemata quotannis ecclesiastici juris inavofibus incuti solita; libertatem ecclesiasticam & apostolicam in conferendis sacerdotiis majestatem iniquite violasse: quibus laceffitus quamvis optasset, ut Veneti a Regibus fœdere junctis amicitia comprehenderentur, quo omnes Christianorum vires & impetus, ut Anglus & Lusitanus aliique principes cum

ipso percuperant, in Turcas effunderentur; sollicitatus tamen a Maximiliano, Ludovico, & Ferdinando; ut antequam Turcarum tyranno bellum indiceretur, Veneti ad erepta tum ipsis tum Romanæ ecclesiæ restituenda jura apostolica auctoritate armisque socialibus adigerentur sollicitavit (b) quoque Venetos, ut Faventiam & Ariminum restituerent Ecclesiæ; ita enim Regum impetus retardatum iri, fœdulse dissolvendum: ac senatus quidem Venetus iustis pontificiis postulatis flectebatur, cum Dominicus Trivisanus fallacibus argumentis eos in adversam partem traxit. Coactus itaque vim precibus adhibere Julius, concepta libertatis ecclesiasticæ restituendæ, majestatis sedis Apostolicæ tuendæ, ejusque jurium recuperandorum, nec non conficiendæ facilius cruce signatæ expeditionis spe adductus, Regibus fœdere se junxit, ac Venetos ecclesiasticis jam irretitos censuris minaci diplomate (c), cujus exemplum infra scriptum est, monuit, ut & ecclesiastico ordini pristinam libertatem, apostolicæ majestati deberant observantiam, pontificiæ ditioni ablata jura, nec non Regibus injuria erepta restituerent; parere vero recusantibus sacra & bellica arma intentavit.

Julius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Jam multis annis Ravennam inchoatam civitatem Romanæ sedis per dolum & fraudem, necnon Cerviam civitatem prohibito modo & illicito colore, illarumque oppida & pertinentias usurparunt, Veneti scilicet, & ne quid deesset ad cumulum male meritorum suorum, mortuo Alexandro VI. prædecessore nostro Ariminum, Faventiam, & Sarsinam urbes sanctæ Romanæ ecclesiæ, illarumque arces, oppida, & omnem districtum, multaque Casenatis, Forliviensis, & Imolensis districtum oppida temeritate propria invaserunt, atque occuparunt; & quamvis nobis hujusmodi occupationem agre ferentibus, & graviter conquerentibus nostri pontificatus initio aliqua ex dictis oppidis postmodum restituerint, hoc ipso evidenter satis confessi iniuste se omnia detinere, cum maxime nulla retinendi urbes aliaque loca ratio subesset, aut excogitari posset; ipsi tamen duro corde prædictas civitates & reliqua perperam & impudenter retinere, minimeque relaxare voluerunt; immo a tempore occupationis & circa detinuerunt & detinent de præsentibus circa detinuerunt & detinent de præsentibus Pontificum legi consuevit, tanquam occupatores & detentores prædictarum civitatum & locorum Romanæ ecclesiæ excom-

Moniti Veneti ut pro defugienda procella ecclesiasticas urbes restituant. (b) Guicci. l. 8. G. messus in vii. Ximen. l. 4. & addit. ad Sabell. auct.

(c) Ex. typis cusa an. 1607. Dominicus Trevisen. in adversam partem: eos trahit.

VI. Ravenna & Cervia multis annis tenet. Dein Ariminum, Faventia & Sarsina occupata. Plura alia oppida erepta.

Exercitia cum iis clemencia.

unicatos & anathematizatos declarare, & ab omnibus evitandos decernere hactenus potuissimus; tamen cum paterna pietate ducem & reliquos predictos, nimirum rogatos, consiliarios, ac reliquos, qui reipublica Veneta praeerant, cum in minoribus ageremus, & nunc ad apicem apostolatus evecti in visceribus charitatis semper complexi fuerimus, curavimus omnino studio & diligentia, ut ad cor redeuntes, nobis & matri suae sanctae Romanae ecclesiae obediens se praestarent, animarum suarum saluti occupata restituendo consulerent, & huius sanctae sedis, quae illis semper usui fuit, & honori, auctoritatem cum debita reverentia agnoscerent.

VII.

Proinde per venerabilem fratrem Angelum episcopum Tiburtinum nostrum & Apostolicae sedis nuntium apud eos agentem in zelo charitatis predictos ducem & consiliarios moneri & requiri fecimus, ut occupata per illos, quae ad Romanam ecclesiam spectabant, videlicet Ariminum, Faventiam, Sarsinam cum districtibus suis, castellis, & oppidis illis adjacentibus, ac alia oppida, arces, & terras Forliviensis, Casenatenfis, & Imolensis territorii nobis & Romanae ecclesiae restituerent, nihilque novi operis aut muniendi, aut reparandi praetextu, aut alio quovis colore in eis fabricarent, protestari fuimus: pro qua etiam restitutione facienda charissimus in Christo filius noster Maximilianus tunc Romanorum Rex tanquam sanctae Romanae ecclesiae advocatus, per proprios & speciales oratores suos, eisdem Venetos magna cum instantia tunc requisivit & interpellavit: qui cum ad occupandum faciles, ad relaxandum vero admodum difficilius existant, monitionibus nostris & Regis predicti requisitionibus satisfacere neglexerunt, dictas civitates & loca novis propugnaculis & armorum apparatibus muniendo; & insuper cum biennio iam elapso Deo favente cum maximis laboribus & expensis civitatem nostram Bononiensem a tyrannide Bentivolorum liberavissimus, & contra eosdem Bentivolos eorumque complices & rebelles nostros, quoniam malis accumulando apertius in rebellionem adversus nos & Romanam ecclesiam in dies variis machinationibus se armabant, excommunicationis sententiam contra singulos ex eis receptatoresque eorum, & interdicti contra universitates & loca, ad quae eos declinare contingeret, per literas nostras protulissimus; nihilominus Antonius, Galeatius, Annibal, & Hermes Bentivoli, eorumque servitores & complices in terris ab ipsis Venetis detentis, videlicet Paduana, Cremonensi, & ad excitandam magis populi Bononiensis rebellionem,

Admoniti dux fe-natusque ut Ariminum, Faventiam, Sarsinam restituerent.

Adhibita Caesaris ut protestoris ecclesiae preces.

Spreta ab iis censura in Bentivolis excitandis.

in Faventia civitate Bononia propinqua, & Venetis etiam recepti fuerunt, & pro libito eorum ad dicta loca admittuntur in maximum nostrum & Romanae ecclesiae & apostolicarum censurarum contemptum; ex quo dictorum rebellium nostrorum receptatores & loca omnia predicta excommunicationis in singulos, & interdicti in universitates & loca censura iuxta formam literarum nostrarum predictarum incidunt, & licet pro talibus haberi & publicari debuissent; nobis patienter hoc severitatem ipsorum Venetorum inobedientia in nullo remittitur, sed in dies magis augetur, ita ut ecclesiastica ultionis severitatem exposcere manifeste videantur.

Magna sunt haec, & in oculis omnium notoria & mucrone severitatis apostolica refecanda: verum longe majus est, quod dux, rogati, consiliarii, senatus, populusque Venetus omni ex parte religionem Christianam factis ita abnegare audent, ut sedis Apostolicae obedientia in illis nulla penitus vigeat; ecclesiarum cathedralium, monasteriorum, dignitatum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum provisiones a sede predicta factas impudenter impediunt, nec possessionem illorum, nisi ex arbitrio suo cuquam dari permittant, confugientes pro iustitia consequenda ad hanc sedem Apostolicam, quae refugium est oppressorum, quasi reos maximi criminis puniant, neque in dicta civitate aut terris illis subiectis clericis praecipue, & personis ecclesiasticis iustitiam, nisi pro libito voluntatis eorum, ministrari patiantur: nulla rescripta aut literas apostolicas, nisi ipsis annuentibus executioni mandari permittant: clerum & ecclesiasticas personas, & pia loca gravissimis impositionibus, decimis, atque oneribus usque ad sanguinem excoriant: praelatos, clericos & religiosos, nulla ordinis, dignitatis aut religionis habita ratione, in exilium, & nonnunquam in carcerem mittant: & ita abrupto cuiusque sacrae legis vel canonis vinculo praecipites feruntur, quod nullam legem impostam sibi fuisse, aut imponi posse elata cervice praesumere videantur. Haec autem omnia in oculis omnium patent; ut assiduus querelis Regum, principum, cleri, populi, & praesertim subditorum suorum plurimum quotidie excitemur, ut ipsorum Venetorum ambitum apostolicae maiestatis, & nostrum contemptum, quibus se extollunt, effrenatam peccandi, & quod libitum fuerit licitum faciendi licentiam, canonica ultione comprimere ulterius non tardaremus; ne quod ex solita benignitate nostra, & huius sanctae sedis censura ecclesiastica illos persequi omisimus, expectantes, ut respicerent, & ad cor redirent, negli-

VIII.

Pontificum ius in collatione sacerdotum: ab illis lae factatum.

Ecclesiastica immunitas pessumdata.

gentia nostra aut pusillanimitati adscriberetur; non enim Deum agnoscit ut subditus sed subsannat ut superbus qui in peccatis in dies magis insorescit, irerataque vulnera & ad ima usque penetrantia tardius & difficilius sanantur; dedimus omnem operam & per bona memoriae Antonium episcopum Praenestinum, & venerabilem fratrem nostrum Bernardinum episcopum Sabiniensem, & dilectum filium Georgium tit. S. Sixti presbyterum Rothomagensis ipsius S. R. E. Cardinales, nostros & Apostolicae sedis legatos, per intercessionem aliorum Regum Christiana religionis exaltationem desiderantium, & quibus potuimus mediis, ut charissimi in Christo filii nostri & Reges serenissimi Maximilianus Rex Romanorum Imperator electus, & Ludovicus Rex Francia Christianissimus invicem concordarent, & pacem invenirent: Deique gratia voti nostri compositi fuimus; concordarunt, & nonnullos alios etiam principes ad pacem reduxerunt; gratumque nobis fuisse, quod cum satisfactione predictorum Regum & principum Veneti ipsi, ut participes pacis recepti fuissent; sic enim jam omnes principes Christianos, quod tota mente concupiscimus, ad sumenda arma contra perfidos hostes fidei catholicae, & occurrentium Imperator Christianae religionis inducere posse confidebamus, sicut nonnulli ex eis nobis persuaserunt & se obtulerunt.

Expetitum a Julio ut Veneti Regum federe comprehendere.

IX. Obstitere Reges pessimaque eorum consilia.

Prætexunt Turcum bellum in obruendis Venetis.

Solicitatus Pont. ut jura sua ab iis repetat.

Turpissima hallucinatio confectam iri Turcum bellum in Venetis armis.

& per praedecessores nostros ac nos ipsos nimium toleratis, praemissisque rationibus compulsi, agnoscentes nos divino munere, licet immeritos, Dei omnipotentis vicem in terris gerere, de cuius ore, in apocalypsi scribitur: gladius ex utraque parte acutus egreditur, sententia scilicet, quae punit bonos, ut timore poenae emendentur, & ab illicitis abstineant; ex altera vero parte malos percussit, ut cum bonos ad cor reduxerit, relinquuntur mali in conculatione, & a bonis penitus tollantur; neve exemplo Venetorum, si diutius illos ita dimissemus, & continuo contumaciam proterviamque ipsorum dissimulaverimus, ceteri etiam contemnendi & peccandi occasionem & licentiam capiant; de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu contra praefatos Venetos ad severitatem ultionis ecclesiasticae, necnon ad arma tam spiritualia quam temporalia deveniendum duximus; ut vel per poenitentiam matrem suam hanc sanctam sedem Apostolicam, occupata eidem restituendo, & in praemissis excessibus se corrigendo agnoscant, vel apostolica auctoritate exemplo & severitate exortes se intelligant divini mysterii & Sathanae tradendos esse, ac sortem cum Dathan & Abiron sortiantur; quorum consortes multipliciter peccando se fecerunt. Nemo est qui ignoret ex predictis criminibus & excessibus per praefatos Venetos perpetratis constare notorie; prout & nos notorium esse decernimus & declaramus, ducem, rogatos, generale consilium, senatumque Venetum, eorumque officiales & cives, & alios quoscumque, quorum auctoritate, opera, iussu, consilio, vel favore predictae civitatis nostrae hactenus occupatae fuerunt & occupantur, praemissaque facinora contra hanc sanctam sedem clerum & ecclesiasticam libertatem commissa fuerunt, excommunicatos & anathematizatos fuisse & esse, prout ex predictis processibus, qui per singulos annos publice promulgantur in die caena Domini ex more praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, omnibus immorescit. Et propterea aliud nobis nihil agendum restaret, nisi ut eosdem tanquam ethnicos & publicanos a grege fidelium eiceremus, & tanquam scabiosas oves a caulis nostris repelleremus; ne totam domum, massam & corpus ardere, putrescere, & interire eorum contagione contingat: tamen cum illius licet non nostris meritis vices geramus, cuius misericordiae mensuram erga poenitentes, & ad cor redeuntes meriri non possumus, gaudetque super uno peccatore poenitentiam agente, non duximus o-mittendum, quin denuo paterna charitate,

In eos sacra & profana arma distinguere decernit Julius.

Præsummunt officii.

cum censurarum, ut res ipsa postulat, apostolice, illos per presentes apostolica auctoritate hortemur, requiramus, & moneamus ad auctoritatis huius sanctæ sedis & libertatis ecclesiasticæ recognitionem, nec non ad rerum & dominiourum ad nos & Romanam ecclesiam spectantium, per eos occupatorum, integram restitutionem.

Præfatos itaque Leonardum Lauredanum ducem & rogatos, ac generalis consilii nuncupatos consiliarios, & commune Venetiarum, omnesque & singulos patritios & cives dicti communis Venetiarum provisos, potestates, commissarios, & officiales eorundem, tum in dicta civitate Venetiarum, quam in præfatis nostris civitatibus ab illis occupatis, quorum nomina, cognomina, qualitates & dignitates hic pro expressis habemus, eorumque complices, adhaerentes, & fautores cujuscunque status, gradus, & præminentie existant, & quacunque dignitate etiam regali, patriarchali, archiepiscopali, episcopali, vel alias quavis ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant, auctoritate nobis a Deo omnipotente concessa, & de nostra plenitudine potestatis, per presentes in Domino requirimus, & monemus, & cuilibet eorum tenore presentium per hæc scripta mandamus, quatenus infra

Indicta illis dies.

viginti quatuor dies post affixionem presentium in valvis basilicæ principis Apostolorum de urbe immediate sequentes, quorum octo pro primo, octo pro secundo, octo pro ultimo & peremptorio termino canonica monitione præmissa eis & cuilibet eorum assignamus, dum, rogati, consiliarii, provisos, & commune præfatum Venetiarum, singularesque dicti communis persone a præmissis excessibus publice damnatis, ut præfertur, in dicto processu, qui legitur in cæna Domini, omnino abstineant, & nos sanctamque sedem Apostolicam plene & omni ex parte in concessa sibi auctoritate & libertate cum debita obedientia recognoscant, & reintegrent; nec non etiam infra dictos viginti quatuor dies assignatos eisdem pro peremptoriis terminis, ut supra, præfati dux, rogati, consiliarii, provisos, commune Venetiarum, & dictorum consiliarios, rogatos, atque communis singulares persone Ravennatensem, Cerviensis, Ariminensem, Faventinam, & Sarasinatensem civitates cum oppidis, castris, terris & districtu earum ac Casenatensis, Forliviensis, & Imolensis territorii castra, oppida, terras, & loca, quæ occupant, integre & libere nobis & Romana ecclesiæ, cujus iuris esse noscuntur, relaxent, & cum fructibus etiam, quos percipere poterunt, plene restituant: provisos, potestates, castellani, & alii qui

Quæ Urbes ab his repetita.

cumque officiales ac stipendiarii nomine præfati Veneri domini, eorumque adhaerentes, fautores, & complices exinde recedant, nec aliquod impedimentum quovis modo prædictis civitatibus, oppidis, castris, & locis eorum civibus & habitatoribus præsent, quo minus libere ad obedientiam matris suæ Romanæ ecclesiæ revertantur. Consultores quoque eorundem, auxiliatores, adhaerentes, complices, & sequaces a præstatione consilii, auxilii, & favoris huiusmodi contra prædicta omnino cessent, &c. Ni pareant graviore pœnas Venetis incutit, eosque anathemate & interdicto ecclesiastico percellendos decernit. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDIX. v. kal. maii pontificatus nostri anno VI.

Commovit hoc edictum Venetos, quos poenituisse referunt (a) non conciliasse, antea sibi Pontificem, dum ab iis Faventiam aliaque oppida, quæ post Alexandri VI. obitum eripuerant Ecclesiæ, reposeret; cum isto federe imminens periculum avertere potuissent, nunc vero iis omnibus, quorum ditione diutina potiti erant, repente se exuere acerbum erat. Ad eludendam itaque pontificiam severitatem usurpata jam sæpius ab aliis diffugia captarunt, atque ad Deum summum iudicem, & ad futurum concilium provocarunt. Tum magnos belli apparatus fecere (b) Alviano & Pitiliano ducebus, tum classem eos instruxisse tradunt (c): ceptum autem erat bellum decima quinta aprilis, ac varia tumultuaria prælia erant gesta, quibus vires suas æquare cum Gallicis visis fuerant. Sperabant excepto ac sustentato primo Gallorum impetu, dein facilius aliorum principum affultus se propulsaturos, vel male fartam armorum societatem dissoluturos: demum die decima quarta (d) maii ad Abdiam unius gravissimi certaminis aleæ res suas omnes commiserunt. Inclinatione initio ad eos victoria, sed pugna se in ipsos cœlum visum, ventorumque turbine & grandine verberati maxima strage deleti, castrisque exuti fuerunt; in quo loco victor Ludovicus Gallorum Rex postea Virgini templum posuit.

Conciso ita Veneto exercitu, cum alii instaurari non posset, mox Gallus ad colligenda victoriæ præmia decurrit: ac Caravagium, Bergomum, Brixiam, Cremonam, Cremonam, Pischeriam solo terrore subegit: Pontifex vero ea usus victoria contentos metu Venetos aggressus, Faventiam (e), tum plura alia ditionis ecclesiasticæ loca ab iis recepit: quibus lætus gratias ritu solemniter Deo egit; arbitratusque Venetis obtritis principum

X. (a) Petr. Just. l. 10. Poenitentia Veneri non conciliasse sibi Julium. Provocatio ad concilium male ab iis edita. (b) Petr. Just. l. 10. (c) Id. ibi. Cavitiell. hist. Crem. Initio pariter successerunt certant cum Gallicis. (d) Bo. naccur. in diar. Guic. l. 8. Cavitiell. ap. pend. ad Sabellia. Nic. Bar. fel. in addit. ad Nauch. Pugnantie in eos cœlo deleti.

XII. (b) Ibid. p. 395. (c) Ibid. p. 395. (d) Ibid. p. 395. (e) Ibid. p. 395.

XI. Ereptæ iis a Gallicis Urbes.

(e) Petr. Just. l. 10. Guic. l. 8.

Ecclesiasticæ Urbes recepit ex Venetis a Pont. (a) Parif. in Jul. II. m. p. 393. Solemnes supplicationes indictæ a Julio.

Christianorum arma adversus Turcas avertenda, conficiendam cito sacram expeditionem, solemnes ea de causa preces indixit, ut refert Paris de Grassis (a), qui servatos in ea celebritate ritus ita describit: In festo pentecostes dominus noster mandavit, ut fieret publica latitatio ex duplici effectu, primo ex victoria Regis Gallorum contra Venetos, & consequenter ex recuperatione terrarum sanctæ matris Ecclesiæ, quas Veneti tanto tempore occupaverant, & propterea redderentur debita gratia Deo: item ut invocaretur divina gratia pro congregatione principum Christianorum progredientium, vel progressurorum contra infideles: papa- lis processio ornata cum paramentis a camera Papæ usque ad altare S. Petri, & quod omnes vent extra palatium per viam ante audientiam, prout factum fuit, & quod Papa, dum ex scatis palatii descenderet, ingrederetur simul cum omnibus Cardinalibus & prælatis in parvam capellam S. Nicolai; ibi facta oratione ante Sacramentum Papa surgens cantaret, prout cantavit, ex libro hymnum videlicet: Te Deum laudamus, &c. Adit plures sacrarum precum formulas tunc repetitas, quas studio brevitatatis prætermittit.

Sacri ritus in iis servati.

XII. (b) Ibid. p. 395.

(c) Ibid.

Partæ a Gallis plures Urbes.

Concepere spes manes suscipiendæ expeditionis in Turcas.

Subdit (b) Paris sequenti die instructam fuisse solemnem supplicationem ab ecclesiâ S. Laurentii in Damaso ad ecclesiam Sancti Spiritus, tum die tertia compositam etiam agmine religioso itum ab æde sacra S. Marci ad ædem S. Petri ad vincula: preces ad rem Christianam in Turcas feliciter gerendam repetitas, & mysteria divina maxima cum celebritate peracta; multisque interjectis addit (c): Die luna pentecostes sanctissimus dominus noster, qui ea nocte mansit in castello, de mane habito nuntio de alia Regis Gallie victoria contra Venetos super ditione Brixie, Bergomi, Cremonæ, & Cremonæ lætus vixit ad ecclesiam Sancti Spiritus indutus pluviali & mirbra, & fuit delatus in sede sua gestatoria præcedentibus Cardinalibus omnibus cappis rubeis indutis. Subdit Paris magistrum Carmelitarum præter morem vulgari lingua concionem habuisse imperio pontificio: Ut, inquit, populus omnis & rudis intelligeret victoriam Regis Gallorum & cladem Venetorum, ac recuperationem terrarum, quas ipsi Veneti per tot annos occupaverant, & maxime, ut intelligeret ipse populus qualiter dominus noster intendit facere cruciatum contra infideles nationes. Fefellit Pontificem sua expectatio; neque enim fecerati Reges perferunt iactata promissa de bello Turcis conferendo, postquam Venetos ad officium adegissent; quinim-

mo iis pacem orantibus, atque etiam vires maritimas auxiliares adversus infideles spondentibus repulsam perperam dantes Venetum nomen penitus extinguere meditati a fundendo Christiano sanguine non destiterunt: Pacis parves studiosi, inquit Petrus Justinianus (d), reverentis solum duabus urbibus Patavio, ac Tarvisio cetera Regibus sponte concedebant, quæ ipsi præfati bello ad illum usque diem ex Veneto imperio pacatione armisque acquisierant: sed cum illi nullum cupiditatibus suis prospera fortuna etati modum imponunt, partem amiserunt, & Venetus receptis urbibus reparatoque imperio in pristinam restituitur dignitatem: Interea ipsos cinctos angustiis Venetos ad placandam iram Dei supplicationes piæ indixisse, refert Petrus Justinianus (e); præterea literas ad Julium misisse, quibus eum orabant obtestabanturque, ne Venetos obstantissimos pontificii nominis ac supplices impugnaret: conari eo bello Reges Italicam libertatem obruere, quippe qui infatiabili dominandi cupidine impulsus ad id solum spectare viderentur, ut omnia imperia vi armisque sibi afferrent: proinde ipsum rogabant ut, sicuti optimum Pontificem decebat, concordiam Venetos inter Regesque interpretem ageret, desineretque ecclesiasticis censuris eos armisque insectari, atque in omne ævum eo beneficio obstringeret: queritur tamen author frustra hæc tentata fuisse. At non deerat causa; Veneti enim adhuc Ravennatensem arcem, quæ a pontificio exercitu oppugnabatur, aliaque loca detinebant: tum etiam cum Bentivolis a pontificis sententiis ad futurum concilium provocarant: cujus appellationis libellus cum Romam perlatus esset, Julius gravissimo edicto (f) ejusmodi provocationis genera damnavit; nec modo constitutas Pii II. decreto pœnas eos contraxisse, verum etiam sanxit habendos schismaticos illos omnes, qui huiusmodi provocationi consentirent.

(d) Petr. Just. l. 10.

(e) Petr. Just. l. 10. Guic. l. 8.

Rogatus Pontifex ut interpretem concordiam agat.

Venetis & Bentivolis male ad concilium provocant.

(f) Ext. in bull. const. 22.

Ad perpetuam rei memoriam. Hac generali & in perpetuum validura constitutione ex certa nostra scientia, & potestatis plenitudine de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio promulgata sancimus, constitutionem Pii prædecessoris tam circa, quam ultra montes, & in ultramontanis partibus, quo ad omnes tam ecclesiasticas quam seculares personas, etiam regali dignitate ac cardinalatus honore fulgentes, capitula, universitates, & collegia, congregationes, & synodos, ac parlamenta valuisse, valere, & perpetuo validuram declaramus, cum supplementatione solemnitate cujuslibet, c-

XIII. Constitutio Pii II. confirmata a Julio II.

Damnati crimine schismatis contra eam aufferi.

Interdicto ecclesiastico percussit Veneti.

riam publicationis omisse, cuius in illa edenda vel publicanda defectus praetendi posset, quae juxta illam fieri requirebatur, eamque ex praeterito, nunc & in posterum inviolabiliter observari mandamus, ipsius violatores, cujuscumque dignitatis existant, poenis & censuris in eadem expressis quocumque tempore subiacere statuentes, contraria consuetudine seu potius corruptela non obstante, decernentes & declarantes ultra poenas impositas, quas ipso facto dictos violatores & contravenientes incurvere volumus, ipsos & eorum quemlibet pro veris & indubitatis schismaticis & inconfuturilis tunica domini nostri Jesu Christi violatoribus & dissipatoribus, ac de catholica fide male sentientibus habendos & reputandos, poenisque canonicis & legalibus contra tales impositis subiacere, & cum Dathan & Abiron partem & damnationem habere; ipsasque etiam poenas, & earum quamlibet omnes illos incurvere volumus, cujuscumque conditionis existant, & gradus praerogativa fulgeant, qui in senatu, consiliis, parliamentis, congregationibus etiam synodalibus, & provincialibus, vel alias quomodolibet tacite vel expresse voce, vel scripto per se vel alium, cujuscumque timoris vel reverentiae velamine vel praetensa excusatione, & superioris mandato non obstantibus, decreverint, consulerint, seu deliberaverint, vel aliorum dicta approbaverint, consilium aut vocem dederint, ut ad futurum universale concilium a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontificibus contra praedictam constitutionem appellare liceat, possit, vel debeat, dictas poenas ad ipsos, & eorum quemlibet contravenientem in praemissis tenore praesentium extendentes, & locum habere declarantes, omni ambiguitate cessante; & nihilominus provocaciones & appellaciones tam per Leonardum ducem, rogatos, consilium, & commune Venetiarum factas hujusmodi, quam per quoscumque alios praedictos, pro tempore faciendas, & inde secuta quaecumque, utpote contra Pii praedictam ac praesentem constitutionem attentatas, nullas prout sunt & invalidas, nulliusque roboris vel momenti fuisse & pro tempore fore, autoritate, scientia, & potestate similibus statuimus, decernimus, & declaramus, ac pro potiori cautela cassamus & annullamus. & ultra supradictas poenas, quas contra constitutionis hujusmodi violatores in suo robore permanere decernimus, loca quaecumque, ad quae violatores ipsos declinare, & in quibus scienter stare permitti contigerit, ecclesiastico supponimus interdicto. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDIX. kal. julii pontificatus nostri anno VI.

His percussis edictis Veneti nullum praestantius ad sananda accepta vulnera, lapsasque res instaurandas remedium putarunt, quam si illata Ecclesiae damna injuriasque sarcirent. Damnarunt itaque conceptam ad futurum concilium provocationem, interminanti edicto antea promulgato paruerunt, ac legationem amplissimam cujus princeps fuit Dominicus Trivisanus, is ipse qui antea Faventium non restituendam male suaserat (a), ad Pontificem mittendum decrevere, quae censuris solvi flagitarunt (b), demissa in posterum obsequia polliciti, de quibus extant (c) publica monumenta die ultima julii hujus anni indictione XII. consignata. Extant (d) etiam aliae publicae tabulae XI. septembris die exaratae, quibus Leonardus Lauredanus dux ac senatus Venetorum oratores suos amplissima autoritate ad quasvis factiones cum Pontifice conciliandas; ut in illius gratiam restituerentur, instruxere: Licet, inquiunt, clare & perspicue videri potuerit per alterum mandatum ejusdem illustris principis & incliti domini, & totius reipublicae Venetae, & infra: quanta fuerit, & sit & deinceps proculdubio sit futura filialis obsequentia sua non solum circa monitorium, verum & ad alia omnia tractanda, & sine debito terminanda. Extractum est in annum proximum pontificii cum Venetis foederis colloquium; optabat enim Julius socios Reges ac principes amicitia cum iis conjungere, cum jam universi votis potiti, contraversisque juribus & urbibus receptis, in Turcas vertere impetus debuissent: sed iis flecti non potuerit, ut queritur Petrus Justinianus (e). Arma, inquit, undique per totam Europam hoste in Venetum ciente: ad restringendum tantum incendium patres necessitate adaeti Matthaei Prioli rogatione, qui in secundo collegii ordine praefultor erat, Ariminum, Ravennam, Cerviam, Pontifici ultro tradunt; Veronam, Vicentiam, Patavium, Maximiliano Caesari; Apuliae autem urbes maritimas, erant ex Manfredonia, Trantum, Monopolis, Brundisium, Hydruntum, ac Gallipolis, Ferdinandus Hispaniae Rex habuit, & Polesinum Alphonus dux Ferrariae: atque id factum est, ut hostium impetus relanguesceret; credidere enim Veneti per hanc voluntariam terrestri imperii alienationem Regum animos placatos emollitofque reddere; verum hi nihilominus perseverantes in bello omnia hostilia in Venetos adhuc agebant, in Forumjuliumque atque Histriam Germani cum justo exercitu irrumpentes, eas quoque provincias caesareae ditioni subigere

XIV.

Parent Pontifici. (a) Guic. l. 8. (b) Petr. Just. l. 11. (c) Ext. typus cusa Roma 5. ex typogr. Vat. an. 1606.

XV. (d) Ibid. Obloquentes se futuros pollicentur.

(e) Petr. Just. l. 10. & alii.

XVI. Restituta a Venetis urbes.

Aliae urbes Regibus restituentur.

XVII. Germani urgent bello Venetos.

(a) Rubeus l. 8. hist. Ravenn.

(b) Ibid.

(c) Ibid.

(e) Lib. bull. 64. p. 33.

(d) Ext. lib. bull. 64. p. 31.

XVIII. (i) Rubeus l. 8. hist. Ravenn.

Ravennates ad Pont. obsequium reversi.

gere tentarunt, Tergefioque & Gorilia receptis rem Venetam armis undique infestabant. De gesto a Maximiliano Caesare bello in Venetos; utque ii placato Pontifice ac restituti urbibus, quae ditionis erant ecclesiasticae, sensim colligere animos, atque pristini imperii amplitudinem recuperare ceperint, dicitur inferius. Quod vero ad ecclesiasticas urbes attinet; eas a Venetis pacta cum Pontifice amicitia restitutas, confirmat Hieronymus Rubeus sic iniquens (a): Cum Veneti in dies magis undique adversa fortuna premerentur, amissa peninsula Rodigina, & classe in Athesi ante ab Estensi Ferraria regulo superata, omnibusque ad extremum, quae in mediterraneis & continenti possidebant urbibus amissis, Joannem Jacobum Carolum in Flaminiam cum mandatis mittunt, qui pontificis procuratoribus traderet, quae ibidem Venetorum nomine tenerentur; dum tamen Mansfronus, Graecus, caeterique captivi dimitterentur, fuerant ii ab Ruvereo in tumultuaria pugna intercepti (b), & senatus interdicto pontificio liberarentur: qua re publicis tabulis firmata, tunc primum tandem Ravenna anno ab ortu Christi nono supra millesimum quingentesimum Romano Pontifici restituta est; cui nihil fuit antiquius quam, ut acceptam provinciam Ravennamque praesertim omnibus quibus pro temporum difficultate dabatur immunitatibus afficeret, &c. Extant de his pontificia diplomata ad Antonium archiepiscopum Sipontinum, quem ad Ravennatam rem administrandam, antequam eo se conferret, praemisit (c), initaque sunt ab Ariminensibus nonnullae ditionis leges (d), quae a Julio confirmatae sunt iv. kal. martii. Tradit idem Rubeus (e) Pontificem praefecisse Ravennae, ejusque exarchatui, & universae Flaminiae Franciscum Alidosium Cardinalem, eundemque Bononiae legatum, atque ab eo sacrorum usum, quorum Venetorum causa iustitium indictum fuerat Ravennae restitutum: praeterea Ravennatum oratores Romanos profectos ad pontificios pedes se provolvisse, multaque praerogativis Ravennatem rempublicam apostolica liberalitate decoratam, tum ut in ea omnia bona, quae Polentani possederent, hereditario jure succederet, tum subdit: Cum autem laetitia Ravennatis populi maximam legati exposuissent, Pontifex respondit jure eos laetari, qui post tot annos ad verum dominum rediissent, eumque dominum, cujus nihil esset imperio sublimius, nihil mitius; cui servire libertas est, & illi, qui subicerentur quodammodo

praestare caeteris dici possent; quando illorum princeps esset non dux quispiam Rexve, aut orbis Caesar Augustus, sed Pontifex maximus divi Petri Apostolorum principis successor, Christi Dei vicarius, ad cuius sese abicere pedes, quos deosculari boni omnes cupiunt; qui recte Rex regum & dominus dominantium pro Christi reverentia, cujus hic gerit vices, & Deus in terris appelletur; qui in omnes mortales tenet imperium, cui divinitus datum est caeli aperire portas & claudere. His Pontifex graviter pronuntiatis, paulo post Venetis legatis supplicibus veniam postulantis benigne paterneque exceptis, rem Venetam ejusque partes juvare pro virili recepit, ab eoque die res Veneta, quae ad extremum fere interitum inclinaverat, feliciter progredi cepit; nec diu post multae urbes Patavium praesertim recuperatae sunt. Consentiunt alii authores (f) placato Pontifice, restituti quoque ecclesiae pristinis juribus, reipublicae Venetae gloriam virtutemque sese efferre cepisse. Descendit extrema astate in Italiam Maximilianus Caesar, nec modo Germanica, sed Gallica etiam, Hispanica, & Italica auxilia coegit ad Patavium recuperandum, quod populari in Venetum fenatum studio & servituti Germanicae odio a Caesareo imperio defecerat: Venetus tamen tantum constantia post tot calamitates potuit, ut caesareos impetus fregerit (g), quamvis octoginta (h) vel eo amplius equitum peditumque millia sub signis recenseret. Elatus ille vindictae cupidine in Venetum nomen, quod delere moliebatur, cum ad obsidendas Venetias classe non polleret, ingruentis hyemis incommodis territus in Germaniam rediit: Liberato (i) autem Patavio Veneti instructo exercitu Montemilicem, Ateste, Citadellam, Montagnanam, Coloniam, Bassanum, Vicentiam, Bellunum, Foltriam, Rhodigium in fidem recipere, Comaclum invaserunt, ad Ferrariam vero infeliciter rem gessere accepta a Pontifice Ferrariensium clientela (k): sedari iterum haec bella studuit Julius (l), cum Romana ecclesia atque etiam Gallus Hispanusque Reges controversis urbibus essent potiti, ac Venetos, Maximiliano Caesari, qui plura quamquam non omnia receperat, interprete concordiae Achille de Grassis episcopo Tifernate internuntio apostolico conciliare annifus est, missique a Venetis oratores duo fuere: sed cum Maximilianus postulatis modum non poneret, conventus re infecta dimissus est, non sine rei Christianae detrimento. Dum sociale hoc in Venetos bellum

(f) Guic. l. 8. & alii. Placato Pontifice Veneta virtus reflorescit.

XIX. Recuperatum a Venetis Patavium.

(g) Petr. Just. l. 10. (h) Guic. l. 8. & Cavinell. hoc ann. hist. Crem.

(i) Petr. Just. l. 10. Plores urbes ab iisdem recuperatae.

(k) Guic. l. 8. (l) Guic. l. 8. Maximilianus conciliari Venetis abnuat.

Perfa foli- citat Venet- os de armis jungendis in Turcas. (a) Ext. in com. e- pist. proce- rum col- lect. ab Hieron. Donzell. p. 110.

(b) Ext. ib.

Venetorum re- sponsum.

Excitant se ab Re- gum Euro- paeo- rum in- eos con- spira- tionem.

gerebatur, Ismael Persarum Rex orato- res suos ad Venetam rempublicam misit, ut ipsos ad conjungenda cum Persis in- Turcas arma concitaret. Extant ejus li- terae (a), quibus ipsos admonuit foederis olim a legatis Venetis cum Usumcassa- ne materno avo suo in Armenia percuf- si; petiitque ut artifices peritos ad con- standa aenea tormenta mitterent, classem- que ad Graeciam & Asiam adversus Ba- jazethem instandas decernerent: se pri- mo quoque tempore minorem Asiam in- vafurum, daturumque operam, ut oppi- da, quae in ora Graeciae superiori bello a- miserant, classe Veneta reciperent; qua idonea raraque occasione ob Europaeorum Regum bella in Venetum nomen conver- sa sunt: respondit hifce literis (b) Leo- nardus Lauredanus dux.

Leonardus Lauredanus dux Ismaeli Sophi Persarum Regi.

Gratissima nobis fuerunt literae tuae, hi- larique vultu legatos tuos viros optimos ex- cepimus; tanti enim amicitiam tuam fa- cimus, quanti jure optimo fieri debet: ne- que veteris amicitiae ac foederis, quae no- bis cum Persarum Regibus exitit, obli- tumus, grataque semper apud nos futura est ejus rei memoria, at summopere leta- mur, te novum Persarum Regem Turca- rum hostem esse, quodque tibi cura sit no- biscum belli causam communicare, atque ea polliceri, quae si Usumcassanes Jacup- pusque filius praestitissent, nequaquam no- bis cum Orhomannis bellum gerendum fo- ret. Caeterum ille sunt rerum vices, ut si- cut Persarum Reges domi ea tempestate otiosi occupato in Europa Bajazethe ni- hil sibi movendum existimaverint; ita nos in deteriore & periniqua temporum conditione, quod volumus ac maxime opta- mus, praestare non possimus, quod pacem quinquennii cum Bajazethe factam mini- me violandam existimamus; implicamur autem gravissimo bello, quod feroces Euro- pae gentes, conjuratione facta, & maxi- mi Reges nullis lacessiti injuriis, sed sola concitati Venetae felicitatis invidia, nu- per intulerint: speramus tamen staturum a justiori causa Deum immortalem, & rem- publicam, quam ulla vis per septingentos annos amplius non fregit, ab immanita- re tot hostium servaturum. Proinde tibi velim persuadeas, nos, cum per occasio- nem licebit, operam daturus, ut intelli- gas, nihil nobis Persarum amicitia anti- quius esse, aut speciosius quidquam futu- rum, quam Turcas Christiani nominis ho- stes, quibus ipse insensus semper fuisti, multis consiliis, aut paribus animis oppu- gnare possimus: sed haec omnia & plura eorum per legatos tuos intelligas. Vale. Ve- netiis.

Diffidere (c) interea cepit Gallorum Rex a Julio II. Pontifice ex levi & ini- qua causa, quod nimirum, quodam Pro- vinciae episcopo in Romana curia defun- cto, episcopatum illum Julius ipso Rege inconsulto contulisset, nec regio conten- tum jure, invasisse ecclesiasticum, ac fa- cerdotum in Romana curia causas agen- tium census rapuisse, atque ob haec dis- fidia Julium Cardinalis Albienfis admis- sionem extraxisse Viterbii tradit Paris de Grassis (d): Circa medietatem mensis praerit, nimirum septembris, cum Papa esset in Viterbio, misit pro me, ut irem illuc, quia intendebat facere consistorium publicum pro hac admissione, nempe Car- dinalis Albienfis, in Viterbio facienda, ac etiam pro alio novo Cardinale absente si- militer cum isto admittendo ibidem: cum- que vissem parafsemque omnia Pontifice sic mihi jubente, ac inter alia consistorium dispositum fuisset in aula domus episcopa- lis satis ampla & forti; ecce derepente om- nia fuerunt revocata, ex eo quod dictum fuit Regem Franciae abstulisse possessiones omnium ecclesiarum & monasteriorum & beneficiorum ab illis, quibus Papa a cer- to tempore citra contulisset, & quibus Rex nuper ante paucos dies possessionem conce- sisset. Causa autem tante indignationis Regis fuit, quia, ut dicitur, Papa provi- derat ecclesiae Avinionensi in Provincia cuidam homini non grato Regi, & praeter- quam legatus apostolicus Regi promiserat, quod Papa hoc non faceret. Papa autem e contra dixit se nunquam talia promissis- se, neque legato hoc commississe, ut Regi promitteret; & sic orta inter dictos simul- tate, Papa non voluit aliquem de istis Gal- lis novis Cardinalibus admittere, praeter- tim Albiensem, qui erat & est, ut dicitur nepos Cardinalis Rothomagensis, quem om- nes boni viri blasphemant tamquam Pon- tificis adversarium, & omnium malorum causam.

Tradunt nonnulli contrarium, nempe XXI. Cardinalem Rothomagensem suavis- se Regi, ut Pontificis amicitiam coleret: ac paulo post levis ea controversia compo- sita est, & Ludovicus Albienfis Cardina- lis a Julio inter Cardinales solemniter ritu admittus fuit proximo ineunte anno, ut narrat idem Paris, sic inquiens (e): Car- dinalis Albienfis ante pedes domini nostri genuflexus in medio nostrorum amborum magistrorum ceremoniarum legit alta & intelligibili voce formam ipsius juramen- ti ad longum de verbo ad verbum, prout jacet in ordinario, & in fine Papa recipi- ens in propriis manibus librum apertum in folio, ubi est imago domini nostri Jesu Chri- sti crucifixi ex una parte, & ex alia parte ubi

XX. (c) Guicci. l. 8. Simultas exorta inter Julium & Gallorum Regem.

(d) Paris 10. 3. p. 485.

Temerarium Regis Gall. facinus.

XXI.

(e) Guicci. l. 8. Albienfis Card. iacramento Pontifici se oblitit. git.

ubi sunt quatuor principia quatuor evan- geliorum, porrexit librum eidem Cardina- li, qui juravit tangens cum manibus ima- ginem & scripturas evangeliorum, & di- xit, videlicet: Sic me Deus adjuvet, & haec sancta Dei evangelia. Quo facto ipse Cardinalis oscularus est pedem Papae, qui nobis duobus magistris ceremoniarum ex- presse iussit, ut instrumentum & instru- menta super hoc conficeremus in publica & solemnitate. Et infra: Die veneris xi. januarii Papa in consistorio secreto clausit novo Cardinali, & in eodem consi- storio finito nobis ambobus magistris cere- moniarum intro vocatis cum libro Papa legit aperitionis formam absque eo quod nobis aliquis diceret; & sic aperuit os ei- dem Cardinali, & eodem contextu legendo dedit sibi ritulum videlicet ecclesiae SS. Petri & Marcellini: qua forma lecta donavit eidem annulum saphirum sicut pulchrum. At licet ea controversia sedata fuerit, no- vae tamen non sine aliqua offensione sus- piciones motae fuerunt: quamvis inter Ludovicum Gallorum Regem, antequam

Clauden- di & ape- riendi os Cardinalibus ritus.

(a) Id. ib. & Cavi- tell. in hist. Cre- mon. Contra scedera a Gallo du- cis Ferrar- riae acce- pra clien- tela.

(b) Paris. m. p. 402. Card. Pa- piensis ad- eum mis- sus.

XXII.

Exorta a- pud Hel- vetios haeresis.

Italia abscederet, Pontificemque sedus (a) Francisco Cardinale Alidobio admi- nistro ictum fuisset; quo inter alia cau- tum fuit, Regem nullum virum princi- pem, nullumve populum Romanae eccle- siae clientem in fidem recepturum: quod postea violavit, cum Ferrariensis patro- cinium adversus Pontificem suscepit; ex quo tot tantaque bella schismatis exor- dia, Gallicique in Italia excidii causae pullularunt. Meminit de gesta ab Ali- dobio apud Gallum legatione Paris de Grassis (b) in rituum pontificiorum histo- ria: Die, inquit, mercurii xiiii. junii in consistorio secreto fuit creatus reverendis- simus dominus Franciscus Cardinalis Pa- piensis legatus de latere ad Christianissi- mum Regem Franciae in Italia existentem visitandum & suscipiendum, ut moris est.

Tradit idem author, dictum Achillem- de Grassis fratrem suum, quem in Ger- maniam legatum fuisse decretum dixi- mus, appetente vere in nonnullos haere- tice pravitatis laborantes infamia inqui- sivit: Die, inquit, luna quinta mensis martii circa horam decimam sextam rece- sit ex urbe reverendissimus dominus Achil- les de Grassis episcopus Croviraris castelli germanus meus, qui vixit nuncius & ora- tor sanctissimi domini nostri Papae ad Hel- vetios sive Suitenses pro nonnullis arduis fidei Christianae negotiis super haeresi aut novis signmentis patrum Praedicatorum & aliis particularibus causis Papae. Praedica- tores aliqui Bernensis conventus magicis artibus erant usi ad opinionem contra- immaculatam Deiparae conceptionem ho-

minum animis inferendam, de qua jam ante gravissima inter illos & Minoritas extiterant concertationes; apostolici au- tem legati & duorum episcoporum judi- ciaria sententia fuisse illos flammis inie- ctos refert hifce verbis Nicolaus Baselius (c): Eodem anno pridie kal. junii apud Ber- nam in Helvetia quatuor S. Dominici conventus ibidem fratres, prior, lector, subprior, & custos capri per torturam ex- aminati, degradati, ad ignem condemnati, miserabiliter sunt combusti, propter quosdam dolosas, falsas, & dia- bolicas machinationes, quas in odium im- maculatissimae virginis Mariae conceptionis occasionaliter excogitarunt; nam quendam simplicem & justum idiotam superstitionis quibusdam incantationibus diaboli arte de- mentarunt, ac plurima tam in sacrosanctae Eucharistiae sacramento, quam sculptis im-aginibus tentaverunt; quemadmodum fere facta eorumdem haeresiarum in lu- cem arte calcographiae sunt impressa: ideo praesentibus eorum confessata superfluum inferere duxi. Tandem vero ad instanti- am Bernensium Aymo Lausanensis episco- pus loci ordinarius inquisitionem contra eos fecit, quo adstante una cum Mattheo Valesiano Pontifice Achilles Castelli epi- scopus & apostolicae sedis legatus ad hoc a Papa Julio specialiter missus, ab omni gradu & privilegio clericali depositos xxiii die mensis maii poestati, tradidit secula- ri, atque debinc ultima die ejusdem men- sis igne [ut haeretici] sunt incinerati: in prato trans Ararim fluvium, praesentibus ibidem utriusque sexus & conditionis mul- tis hominum millibus. Eadem tradit Jo- annes Trithemius (d). In tantam vero va- saniam impietatemque adduxit eos pseu- doreligiosus inanis gloriae cupiditate in- propugnanda opinione a suo fodalitio susce- pta. At de his satis: nunc Africanas res aggrediamur.

Hoc anno illatus est ingens in Africa XXIII. Tremeseensis terror, expugnataque bien- nio ante Merfescalubirana arce portu in- signi instructa, ereptum iis armorum vi- fuit Oranum Francisci Cardinalis Ximen- nii Minoritae archiepiscopi Toletani in- exercitu cruce signato Imperatoris auspici- bus; qui Hispanos ad sacrum illud bellum suscipiendum commoverat, sumptusque in rem militarem fecerat, ea cum Fer- dinando Rege confecta pactione, ut Ora- num vel ecclesiae Toletanae addiceret im- perio, vel si ejus dominatu potiri mal- let, actas impensas Ximeno ipsi refun- deret. Ex cujus urbis in celfo colle posi- tae mœnibus, turribus, ac loci situ mu- nitae, atque altera parte perfusae mari, altera pomariis & irriguis fontibus cin-

Horrenda aliquot Praedica- torum scelera.

(c) Nic. Basel. addit. ad Naucl.

Quatuor de his flammis traditi.

(d) Trith. in ebron. Spanbei.

XXIII. Oranum Afris ere- ptum.

Etæ sex millia domorum continentis, & mercimonii florentissima expugnatione, inclinata adeo res barbaricæ fuerunt, ut postea Bugia & Tripolis in Christianorum redactæ sint potestatem; quæ fusc enarrat Gomefius, deque classis non sine magnis difficultatibus ob procerum Ximenii gloriæ & generosæ pietati infensorum livorem comparatæ apparatus hæc refert: *Classis octuaginta actuarius navibus decem maximis trirēibus, quas nunc regias galeras vocant, constabat, præter permulta navigia minora & scaphas majoribus servientes: vehebantur autem decem millia peditum, equitum vero quatuor millia & laxarum calorumque numerus necessarius. Postridie idus majas ventum secundum noctem classis est, quare sublatis anchoris hora ferme diei tertia portu Carthaginis holvunt ex literis Alvari scholastici ad Diegum Lupum Ajalam satis constat, Cardinalem corporis maciem ex sollicitudine contraxisse, non tamen ob id animi vires imbecilliores factas, & magna totius exercitus alacritate vela, quo diximus, die fecisse, certissima victoria spe concepta, adeo justæ belli causam militum animos excitare & inflammare valet, præsertim ob religionem suscepti postridie ejus diei: multa jam nocte Ximenius ad Africam secundis velis appulit; is autem dies religiosissimus eo anno fuit, quoniam Christi servatoris in cælum ascensus eo die celebrabatur. Nonnullis interjectis, ut Ximenius Mersalcabiranum portum, qui parebat Christiano imperio, ingressus sit, & noctu exscensio facta fuerit, dum urbs classariis tormentis a Petro Navarro duce eximio quateretur, addit: *Multum alacritatis & animi præsentia sua exercitui eo die Ximenius attulit; nam & Mersalcabirana arce suorum caterva stipatus, cum ad portum, ut diximus, egredederetur, novitate & insolentia spectaculi ducum animos & militum perculit; neque enim imperatorem suum splendenti clypeo, aut casside ex chimæra ignes vomente formidabilem intruebantur, sed pontificalibus vestibus indutum, sacerdotibus & religiosi viris ex utroque latere stipatum, & cruce argentea pro vexillo præeunte, quam Algora canonicus Seguntiensis ex officio gestare solebat: tum vero frater Ferdinandus validis lateribus & procera statura homo, quo ex Franciscanis sodalibus. Ximenius familiariter utebatur, equa alba insidens gerebat gladio Hispano super sacrum Franciscanum accinctus, quemadmodum & ceteri religiosi viri, qui eo die jubente Ximeno armis se munerant: hora ferme diei sexta omnis peditatus in quatuor agmina per tribunos militares dispositus to-**

Classis florentissima instructa a Ferd. Reg.

Ximenius Card. expeditionis dux.

Pontificalibus indutus bellum aggreditur. Prælati pro vexillo crux argentea.

tam illam planitiem occupabat, quæ ante arcem Mersalcabiranam est, sed quoniam in tanta festinatione milites debilitata corpora curare non valuerant, atque veneris dies tunc illuxerat, carnibus vesci religio erat; trepidantes cunctorum animos, neque enim quid ederent præter laridum & porcinam ex classis commearu suppetebat, Ximenius bene ominando religione exolvit, & qua pollebat auctoritate facultatem carnes edendi dedit.

Permissus militi ferria sexta carniū eius.

Subiicit author, habitam a Ximeno ad milites orationem, qua se paratum, ut in hostes primus irrueret, offerebat: *Ego, inquit, ante alios primus memet periculo obiciam, qui sic animatus huc tandem prodivi, aut strenue dimicantes hodie victoriam adipiscamur, aut si id minime superi concesserint, quod abominor, omnes pariter confossi concidamus; nam ubi melius antistes Deo sacer occumbet, quam pro religione depugnans? nec ego primus hanc gloriam videbor assecutus, sic enim multi, qui me in Toletana dignitate antecesserunt, mortem pulcherrimam pugnantibus opperire. Hæc dicens aciem procedere jubebat, seque militibus comitem dabat. Cuncti ejus oratione mirum in modum incitati Ximenium circumsteterunt orantes, ut pugna abscederet, ipsique prælii conflictum committeret; eam enim operam religioni & reipublice navaturos, ut ipsum suscepti negotii nunquam pœniteret. Cessit communibus omnium precibus Ximenius, atque ætatis & personæ suæ memor in Petrum Navarrum eam curam reiciens in Mersalcabiranam arcem se recepit. Sacram adiculam ingressus, quæ divo Michaeli dedicata est, in genua procumbens passis manibus in cælum intentis multis lachrymis Deum precabatur, ut suis Christianis præsidio esset. Petrus Navarrus, ut ingentem Maurorum & Numidarum multitudinem colles occupasse vidit, ne nostri, quos maritimi æstus & labor ejus diei lassaverant, impares in congressu essent, timuit. Et intra: *Animi iraque dubius ad Ximenium redire decrevit, ejus sententiam, antequam quidquam tentaret, rogaturus. Is experientissimi Imperatoris dubitatione permultum commotus, neque quid consuleret satis certus, cum se collegisset, in hac, inquit, vir fortissime, pugna Christus summi Patris filius, & seductor Maurorum. Mahometus in certamen descendunt, omnem cunctationem non solum damnosam, sed inopiam esse arbitror: quare omni deposita formidine milites tuos, ut cum hostibus manus conferant jubeto; certa enim mihi spes est, te hodie victoriam magna cum laude reportaturum. Divinum id potius oraculum, quam ullius hominis consilium**

XXIV.

Belli cura Petro Navarro demandata.

Prælium iniri jubet legatus polito in Christo spe.

lium fuisse, quæ sunt postea infecuta declararunt; nisi enim eo die pugnatum fuisset, Oranum capi non poterat. *Vix post tres horas a capta urbe Tremesinius Mesuarus, qui auctoritate & potentia a Rege est secundus, cum magna peditum & equitum vi in auxilium Orani venit, qui urbis captivitate & direptione cognita nil tentandum contra Hispanos victores ratus ad Regem suum rediit.*

XXV. Oranum impetu expugnatum.

Cæsi Mauri captivæ.

Solemnis Ximeni ingressus in Oranum.

Trecenti Christiani liberati.

admodum cum Navarro convenerat, quadam ad Regem deportanda sepelita fuerunt, ducibus deinde & tribunis militaribus vocatis virtutem illorum publice collaudavit, & pro tam fortiter navata opera benignissime gratias egit, & torquibus, armillis, & Numidicis phaleris, aliisque item militaribus premiis, prout quisque merebatur, donavit. Et infra.

XXVI.

Altero postquam Oranum ingressus est die obequitans per loca urbis celeberrima, ejus situm est contemplatus, & quid in singulis partibus rescindendum aut nova molitione construendum attente consideravit. Ad mesquitas deinde descedens ritibus Mahometanis conspurcatis, ut emundarentur & expurgarentur curavit. Erat forte dominicus dies, qui cum in tertium decimum kal. junias divo Bernardino dicatum incidisset, religionem mire auxit. Curavit igitur, ut mesquita more Christiano consecrarentur, quo omnes sacris interesse possent, & religioni satisfaciens, ad reliqua in terra hostili magnos animos conciperent. Igitur mesquitam maximam Mariae virginis & angelicæ ad eam annuntiationi dedicavit. In hoc autem templo cænotaphio ad aram maximam constituto, ut sibi anniversario sacro xv. kal. junii, quo die Oranum capta fuit, parentarent, instituit, triginta millibus nummum ad hanc operam in perpetuum datis. Alteram, ubi multi ex Mauris occubuerant, divo Jacobo Hispanica virtutis conservatori, in quibus statim sacerdozes nostri sacra fecerunt, & supplicationes sunt habitæ. Sed quoniam divo Bernardino partim ob egregiam viri sanctitatem, partim ob communem monachatus religionem Ximenius peculiari affectu devotus erat, ne cum præterisset videretur, xenodochium, quod ægrotantibus militibus patebat, Bernardino tutelari consecravit, memor scilicet pietatis, qua ille olim Senarum nobile xenodochium in flore ætatis constitutus administrandum suscepit cæteris ministris fugientibus ob pestem, quæ Etruriam urbem Bernardini patriam & totam etiam Italiam occupaverat, perpetuum in eo fundavit sacerdotium Ximenius, ut esset, qui ægrotantibus sacra ministrare, impetratis a summo Pontifice multis indulgentiis, & facultate absolvendi etiam a reatibus Pontifici Romano reservatis, &c. Addit Cardinalem ipsum tuendæ amplificandæque rei Christianæ, quæ maxime religiosorum virorum opera propagatur & colitur, intentum duo monasteria, alterum Franciscanis, alterum Dominicanis, attribuisse; tum ad errorum superstitionumque fordes eluendas, ne Judæi neophyti redituri ad vomitum ex Hispania eo se conferrent, censorem fidei am-

Mesquita ritu sacro expiata.

Xenodochium in situ.

Duo Sodalitia religiosorum condita.

pla fretum autoritate constituisse; mirumque fuit, ac pene vicit fidem admiratio, ipsum senio confectum negotiorum mole obrutum ob militum inconstantiam, Regisque incertam propensionem anxium tantum habuisse roboris, ut non modo res militares ad propulsandos hostiles impetus constituerit, sed sacras etiam omni adhibita cura composuerit, munusque episcopi admirabili consilio gesserit.

XXVII. Cazallæ episc. e-gregia adhortatio ad milites.

Præcessisse hanc felicem Orani expugnationem nonnulla præsentia narrat idem Gomezius, nimirum ubi portu egredientibus crux in Africano littore ab Hispanis biennio ante defixa se obtulit, Cazallam episcopum ad milites conversum exclamasse: *In hoc signo vincemus: quod enim quinto nonas majas Toleti in templo maximo concionantem me audivisti, cum de crucis dominica inventionem tractarem, nos nempe crucem dominicam repetitum in Africam tendere, quam perfide Mauri Mahometo duce ex illis locis impie deturbassent, ea se nobis in vestibulo offert, vobisque certum victoriae augurium dat.*

Offensa in eo bello prodigia.

Visa etiam corvorum agmina, quæ hostilem exercitum circumvolabant, nunquam vero deflectebant ad nostros: leones per silvas frementes a Mauris auditos; & quod majus est, renovatum tum quod pugnante olim Josue editum fuerat miraculum existimatum fuisse tradit Gomezius, nonnullosque Mauros ob id fabricis Christianis lustrari voluisse: *Admirabile, inquit, videbitur quod dicturus sum, sed nihil certius eo tempore est habitum, ac proinde multorum scriptis testificatum: nam præter privatorum hominum epistolæ Gonsalvi Egidius, & quidam innominatus auctor; qui commentariolis latine editis hujus pugnae seriem ediderunt; magna hoc asseveratione affirmant, solem scilicet quatuor & amplius horas cursu suum continuasse: nam cum a nostris mons appetebatur dies palam inclinare coepit, fermeque sol iam occasui proximus esse videbatur; quod unum, ut diximus Navarrum ad montis radicem, priusquam prælium tentaret, reputantem non mediocriter conturbaverat. Hoc etiam Ximenium considerasse ajunt, prudenter tamen tacuisse donec res hæc mirabilis omnibus vulgata fuit, animadvertisse hoc etiam nonnullis ex Mauris affirmant, qui rei novitate perculli sacrum susceperunt baptismum.*

Fertur solem cursum continuasse.

Susceptus ob miraculum a pluribus Mauris baptismus.

XXVIII. Mauro-rum inrens confectio.

Personavit tota Africa tantæ victoriæ fama, ac Tremeseni terrore perculli alii in Fezzanum regnum transfugerunt, alii rabie inflammati mercatores Christianos, nec non Judaicam gentem, quæ frequens Africam incoluit, velut illorum cognatam contrucidarunt, continente se in arce

Rege Tremesenio, dolenteque commissos regis fidei obruncari. Porro Cardinalis Ximenius ancipiti cura distrahi coepit, an latius circumferre victoriam tentaret, an remearet in Hispaniam; demumque diffensione oborta ipsum inter & Petrum Navarrum, qui ejus præsentia suæ detrahi authoritati, nec militaria jussa exercitum capeffere, tum hominem cucullatum, ut ajebat, & togæ muneribus addictum sibi in castrensi imperio anteferri indignabatur, decimo kal. junias ex Oranico portu in Hispaniam rediit: cumque ubique honorificentissime exciperetur, humanam quoad potuit laudem subterfugit; non meritam autem illi gratiam persolvit Ferdinandus, qui ut belli impensas Ximenio refunderet, ne Oranum, ut pactus erat, Toletanæ ecclesiæ subderetur, prædam, quam Toletani crucesignati apud barbaros fecerant, invasit: commendatur tamen regis curas in ea urbe munienda, & novis firmanda opibus posuisse, tum etiam egregia consilia de transferendis in Africam equestribus familiis religiosis cepisse, refert Mariana.

(a) quæ secuturis motibus discussa fuere: *Divi, inquit, Jacobi militibus Vallisole-tum ad generales ejus ordinis conventus evocatis, consensu decrevit, Orani monasterium ei ordini constituere, eo nobiles cruce in signe ejus militie sumerent, operamque navarent in bello Africano adversus Mauros Christiani nominis hostes; atque ut esset unde novi monasterii sacerdotes & milites vitam tolerarent, a Pontifice Romano impetratum est duorum monasteriorum Villarii & divi Martini, quæ ei ordini in Compostella & Ovetti diocesis sita sunt, redditus Oranum transferri: salutare consilium, ut in rebus magnis enatae difficultates neque conspirantes sententia disturbarunt magnis semper consiliis adversæ; ne novum quidem decretum magis valuit, Bugiæ & Tripoli, quas urbes Navarrum proximo anno de Mauris cepit Calatravæ & Alcantaræ militibus, simili exemplo collegia instituendi. Penetravit porro celerrime Africani triumphi fama ad Christi vicarii aures; quem solemni ritu gratias pro amplificato Christiano imperio egisse divino Numini refert Paris de Grassis (b): *Die, inquit, dominica xvii. junii habita fuit missa solemnis in ecclesia S. Augustini pro victoria per Regem Hispaniæ habita contra infideles super civitate Orano in Africa. Addit ductam fuisse religiosam pompam ab ecclesia S. Jacobi ad ecclesiam S. Augustini, deque ea victoria concionem sacram ab Egidio Augustiniano habitam, & ignes festos noctu accensos fuisse.**

(a) Marian. l. 29. c. 18. De militibus S. Jacobi Oranum transferendis sumptum consilium.

Disturbatum in- que.

(b) Paris in ms. arch. Vat. in Jul. II. p. 402.

Im-

XXIX. (a) Guicci. l. 5. Marian. de rebus Hisp. l. 29. c. 21. Sopita l. 5. inter Ferdinandum & Maximilianum Reges.

Impositus (a) est hoc anno finis diutinae de regni Castellani procuratione inter Ferdinandum & Maximilianum Reges Caroli V. avos controversiæ, quæ impendentis civilis belli periculo Hispaniam terreat; cum proceres alii Ferdinando studerent, contenderentque, Regina filia superstiti, rerum administrationem illi patri Ferdinando debitam, tutelæ jure a legitimo haud dubium patri dato: disceptarent alii, qui in Germaniam ad Maximilianum se contulerant, suspectam Ferdinandi administrationem, ne si quem filium e Germana Regina susciperet; illum in Castellæ imperium induceret, ac regni gubernacula Carolo V. si ætate valeret, tradenda illius paterno avo concedenda esse. Demum cum Galliarum Rex & Cardinalis Rothomagensis iudices designati essent, in Blesensibus conventibus prædie idus decembris concordia leges hæc conceptæ, ut Ferdinandus quoad superforet Castellæ sceptrum tractaret, inque ordinum regni Castellæ cætib; sacramento populos ad Carolum regni hæredem agnoscendum adigeret, eique annuam auri pensionem ad dignitatem sustentandam solveret, ac pristinae opes iis, qui Caroli partes erant secuti, restituerentur. Ex hac Ferdinandi Maximilianique conjunctione, cum postea Gallicæ res evertebantur, utroque in Gallicum nomen conspirante, qui diutino bello inter se facile implicari potuissent, Rothomagensis Cardinalis in invdiam adductus (b) est, quod Ferdinandi rebus nimium favisset. Verum non ex bono opere, sed indigno Regis fastu mali labes fluxit, ut dicitur inferius: nunc ad Indicas res nos conferamus.

(b) Guicci. l. 8.

XXX. (c) Baros. dec. 2. l. 3. c. 5. & 6. O. for. l. 6. Mass. l. 4. Marian. l. 29. c. 16.

In Indiis parta hoc ineunte anno est Lusitanis pulcherrima victoria (c) de Campsonis Ægyptii sultani, ac federatorum Regum Indorum sociali classe, illataque Christianis a Mamelucis superiori anno ignominia barbarorum sanguine eluta est ab Almeida Indiarum Emmanuelis Lusitanæ Regis nomine præfecto, qui Laurentii filii cædem nimium ulcisci visus est: solvrat ille duodecima die decembris superioris anni portu instructis undeviginti navibus, & Calecutensem oram prætervectus, incensisque hostium navibus adversus Zabajum Goensem Regem, qui inito cum Myrhocemo & Calecutiensi federe sultano ad Lusitanos India exturbandos concitavit, arma verit, atque in Dabulis urbem maritimam facto impetu eam ferro delevit, nimiumque iræ cæsis etiam infantibus sceminisque indulgit. Inde quinto januarii die hujus anni præda omni in naves deposita

Lusitanorum in Indiam expeditio ingens.

versus Dium velificavit, incurritque in classem Regum infidelium ex centum navibus & eo amplius, quibus etiam nonnulli Christiani Europæi invidia Lusitani nominis adducti præerant, constatam: suosque ad pugnam cohortatus Christi nomen, religionis sanctitatem, sectæ Mahometanæ impiam sceditatem commemorans, divinumque auxilium pollicitus conferta pugna præclarissimum triumphum reportavit: de quo hæc memorat Oforius (c): *Prælium a meridie in noctem protractum fuit, in quo ex hostibus circiter quatuor millia ceciderunt, in quorum numero fuere illi sultani milites, quos Mameluchos appellabant; ex octingentis enim duo tantum atque viginti cladi superstitibus extitere. Mirhocemus, cum ne Melichiazus voluntatem cum fortuna commutaret, & illum Almeida proderet, ansie formidaret, ad Cambajæ Regem se incredibili celeritate contulit: tres naves ingentes cum multis paronibus atque longis navibus depresso, duæ naves rostratæ, duæ trirèmes, & quatuor aliæ magnæ naves captæ sunt. Erat in captis navibus magna tormentorum & armorum vis, magnus pecunia ex auro & argento constata numerus; vestes præterea stragula partim auræ partim bombycinæ & gossipina pulcherrime factæ. Præda fuit militibus divisa, de qua Almeida nihil attingere voluit. E nostris de prælio duo & triginta ceciderunt, tercenti autem vulnerati sunt. Confirmatum est ea victoria in Indiis Christianorum imperium, ut fides per orientem diffunderetur, si enim tum succubissent, nostri circumfessi ab hostibus innumerabilibus fuissent, qui odium conceptum animis in Christum, metuque cohibitum repente effudissent: Inde in Melichiazum Mahometanum regulum versa belli moles, is & Lusitanos reddidit impetrata pace, hostiumque classem tradidit, e qua trirèmes incensæ sunt, cum nautarum numerus decisset; tum oram omnem Dium inter & Cochimum arces interjectam excursionibus pervagatus, omnibus Regibus & dynastis jugum Lusitanum imposuit. Cananorem vero reversus in arcis conspectu sultani Ægyptii milites partim necavit suspendio, partim tormentis laniavit; quo facinore victoriæ gloriam obsecurasse visus est.*

(d) Ofor. ibid. Mameluci magna clade caesi.

Saracenicis incensæ.

XXXI.

Dum hæc in Indiis gerebantur, Emmanuel Rex percepto sultani Ægyptii in Christianum nomen odio, ad constabilienda Indiæ præsidia parabat classem navium quindecim, cui mille & quingenti milites impositi Ferdinando Contigno duce: quæ duodecima martii hujus anni Olyssipone solvit, mensæque octobri per-

venit

Calecuti-
ensis Re-
gis classis
capta.

Almeida
victor ab
Æthiopi-
bus occi-
sus.

XXXII.
(a) Ext.
lit. apud
Damia-
num Grez.
to. 2. Hisp.
illust. p.
1291.

Litera
Impera-
tricis Æ-
thiopum
ad Re-
gem Lusi-
tanum.

venit in Indiam, junctusque Albuquerque Almeidæ successor Calecutensem Regem domandum adortus est, urbemque regni principem invasit, atque etiam ipsam regiam cepit incenditque ubi magna infidelium multitudo partim ferro partim flammis periit, nonnulli ex nostris cæsi fauciati, atque ipsius Contignii manu & ira magis, quam par erat, promptioris cædes victoriam deformavit. Porro Almeida cum Lusitaniam repetere, & promontorium Bonæ spei superaturus aquationem faceret, commissa temere cum Æthiopibus rixa jaculo transfixus occubuit, & ut ait Oforius: *Exemplo suo mortales humana imbecillitatis admovuit, ne nimis præsentis felicitati confiderent, cum animadvertent illum cuius in bello Granatensi tam clara virtus extiterat, qui maximos in India exercitus fuderat, qui Campsonis Ægypti Imperatoris opes infregerat & debilitarat, qui multis Regibus frantum injecerat, a paucis hominibus neque moribus & institutis patriæ cultis, neque armis & militari disciplina ad decus eruditus, sed inermibus atque nudis, & non multum a belluarum immanium feritate distantibus, occisum & eorum pedibus proculcatum.*

De Lusitanorum in India victoriis gratulata (a) est Emmanueli Regi Helena Æthiopum orientalium Imperatrix, illumque de ingenti bellico apparatu a sultano Ægyptio instructo fecit certior, spondentesque adversus Saracenos auxiliares copias; præterea significavit antiquissimum apud Æthiopas celebrari oraculum, ab Rege Francica regione oriundo Saracenos omnes deletum iri: tum particulam crucis dominicæ, quæ ab Æthiopibus singulari veneratione coleretur, instar maximi & præclarissimi muneris oratoris opera transmitti.

Epistola Helenæ avia Davidis Pretiosi Joannis Æthiopum Imperatoris ad Emmanuelem Lusitanorum, &c. Regem, scripta anno MDIX.

In nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, unius solius in tribus personis Dei salus, gratia, & benedictio domini nostri & Redemptoris Jesu Christi filii Mariæ virginis nati in domo Bethelēmetica sit super dilectum fratrem nostrum Christianissimum Regem Emmanuelem dominatorem maris, victorem ferorum incredulorumque Maurorum, dominus Deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuæque regna & ditiones per devotas preces nuntiorum redemptoris Christi, nempe quatuor evangelistarum Joannis, Lucæ, Marci & Matthæi longe lateque dilatet & extendat; quorum sancti-

tates & orationes te servent. Certiorem te facimus, per quam dilecti frater ad nos usque appulisse ex magna illa vestra & cæcilia aula duos nuntios, quorum quidem alteri nomen erat Joannes, qui se presbyterum agebat, alteri vero Joannes Gomer, petiisseque a nobis comitatum & milites: quare nos mittimus nostrum oratorem Mattheum fratrem nostri servitii cum venia patriarchæ Marci, qui nobis dat benedictionem, mittens presbyteros Jerusalem; qui est pater noster, ac omnium nostrarum ditio, columna fidei Christi & sanctæ Trinitatis. Is de nostro mandato misit magnum vestrum ducem eorum, qui pro fide nostri servatoris Jesu Christi militat, in India, ad illi significandum, nos esse promptos ad mittendum tum comitatum, tum milites, si necesse fuerit. Proinde accepimus principem Cayri cogere magnam classem adversus vestras copias, nimirum ut se vindicet de injuriis damnisque per militiam tuam [quam in India habes] duces sibi [ut vere nobis constat] sepe illatis, quod Deus sua sancta bonitate in dies magis magisque fortunare dignetur, ut cuncti tandem increduli penitus sub jugum mittantur. Nos itaque adversus illorum insultus missi sumus multum copias, quæ maneat ad fretum Meche scilicet Babel Mundel; aut certe, si id tibi commodius videbitur, ad portum Judæ, aut Thor, ut tandem auferas perdamque huiusmodi Mauros & incredulos a facie terræ; ita ut dona & oblationes, quæ afferuntur ad sanctum sepulchrum, deinceps non vorentur a canibus.

Adest jam tempus illud promissum, quod ut ajunt Christus & mater ejus Maria prædixere, quod scilicet in postremis temporibus oriturus esset e regionibus Francicis Rex quispiam, qui aboliturus esset universum barbarorum & Maurorum genus: & hoc ipsum quidem nunc tempus est, quod Christus benedictæ suæ matri futurum promisit. Porro quidquid orator noster Mattheus vobis dicturus est, id velut a nostra ipsorum persona profectum accipite, eique fidem adhibere; & si quidem unus inter aulæ nostræ præcipuos atque ob id illum ad vos mittere volumus: commissemus autem hæc vestris nuntiis, quos huc legastis; sed cepit nos metus, ne nostra negotia non ex nostra sententia vobis nota forent. Mittimus ad vos per hunc nostrum oratorem Mattheum crucem unam factam haud dubie ex frusto ligni, in quo servator noster Jesus Christus crucifixus fuit Jerusalem ex Jerusalem ad nos allatum est: porro ex eodem duas fecimus cruces, earum altera quidem apud nos manet, alteram vero de-

De appa-
ratu Su-
tani Æ-
gyptii
certiorem
facit.

Spondet
in Sarac-
enos copias
auxilia-
res.

XXXIII.
Vaticani
um de
Saraceni
delendis
antiquis-
simum.

Cruce
Christi
& Æthiopi-
bus culta.

dimus illi nostro oratori ad vos perferendam: lignum nigri coloris est, pendetque ab exiguo argenteo annulo. Cæterum si vobis visum fuerit aut vestras filias matrimonio jungere nostris filiis, aut nostros filios dare vestris filiabus, id & nobis in primis pergratum erit, & utrisque utile, fraterni inter nos inquitum fœderis: quod quidem nuptiarum connubium cum in præsentiarum, tum etiam in futurum tecum inire percipimus. Reliquum est, ut & salus & gratia nostri redemptoris Jesu Christi, sanctæque nostræ dominæ Mariæ virginis se extendat tum super vos tum super filios, filias, universamque vestram domum. Amen. Ad hæc autem vos certiorem facimus; si bella exercitusque conjungere velimus, satis viximus nobis futurum esse, ad divino accedente auxilio, abolendos universos nostræ sanctæ fidei inimicos: verum nostra regna & ditiones sic sunt in mediterraneis sita, ut nusquam in maria possimus erumpere: quare nihil nobis est potentia in mari, in quo [Deo laus] vos omnium estis potentissimi. Jesus Christus sit vobis auxilio; res enim, quæ in India per vos gesta sunt, profecto magis miraculose quam humana: quod si milite velis armare naves, nos & comitatum dabimus & cuncta, quæ ad eam classem opus erunt, abunde suppeditabimus.

XXXIV. Concussa hoc anno est ingenti terræ motu Constantinopolis, & aliquot Turcarum millia ruinis oppressa sunt; tum id mirum accidit, ut corruentibus Mahometicæ superstitioni dicatis templis in Sophiæ aede calce Christi & sanctorum imaginibus a Turcis obducta cadente, eadem conspectæ fuerint, qua de re hæc Nicolaus Basilius (a) assert: Eodem anno mirabilis admodum valde dicitur fuisse terræ motus in festo exaltationis S. Crucis Constantinopoli, & in plerisque circumjacentibus locis & castris, horribilisque grandinis & fulguris coruscatio, tonitrua quoque, & aeris inæqualitas cum maxima tempestate, ita ut circa oram maris, muri, turres, ædificia, & domus funditus corruerent, multaque hominum millia exstinguerentur. Castrum præterea Turcorum Imperatoris cum quinque turribus sumptuosissime extructum, in quibus thesaurus Imperatoris Turcorum fuerat repositus, corruit. In templo etiam S. Sophiæ, quod muschea Turcorum passionis Christi ab olim in parietibus depicta series, atque ab impiis Turcis post captam civitatem cœmento oblita terræ motu reseruit, cœmento dejecto clarissime ad oculum apparuisse. Hujus terræ motus & tempestatum novitas Casari Maximiliano per literas innotuisse, libellorum impressorum lectione manifesta-

In tem-
plo S. So-
phiæ de-
fectæ
Christi i-
magines.

tur. Per omnem quoque pene Germaniam; maxime in Charintiorum provincia, Styria, Tirolis, & Suenia post horam noctis octavam terre motus factus est, cujus impulsu referuntur in plerisque locis domus & alia corruisse ædificia.

Obiit hoc anno xi. kal. maii Richemundia Henricus VII. Anglorum Rex virtutibus præstantissimus; qui cum morbo absumeretur egregium clementiæ exemplum præbuit dum edicto orantibus pœnam remisit, qui leges generatim violassent, exceptis homicidiis & furibus, quod facinoribus suis non regium apicem, sed proximum læsissent. Ornatur maximis elogiis a Polydoro Virgilio (b), qui post commemoratas illius virtutes fortitudinem in periculis, prudentiam in rebus gerendis, comitatem, honestatem, justitiam, de ejusdem pietate hæc refert: Impiger fuit religionis, & juris observator ac cultor; libenter enim rebus divinis operam dabat, intereratque dum fiebant, nec ullo negotio aut tempore ab eo officio excluderetur: attente audiebat quotidie binas ternasve missas, quas vocamus, & sæpe conciones sacras: assidue inopibus hominibus elemosynam dabat, & id quidem in occulto cum licebat, juxta illud Christi servatoris præceptum, ut nesciret ejus sinistra manus, quid dextera faceret; illiusque muneris obeundi causa domi ex majorum instituto habebat ministrum, qui elemosynarius dicitur: sacerdotio honorem habebat, illudque pie colebat, libens juvabat, large agebat; qui delubrum ad Westminsterium, & cœnobia tria Franciscanorum, quos observantes appellant, unum apud willam suam Richemundiam, alterum Grenovichi, tertium Newarchi condidit, ac iis assignavit totidem cœnobia quæ familia altera Franciscanorum, qui conventuales vulgo nuncupantur, Cantuarie, Novicæ, & Suthantori dæ habuerat. Item orabat multum, & festis præsertim diebus horas recitabat canonicas; sed non suis adeo fretus est precibus, quam sacerdotes cujusque ordinis sui adjutores non expteret: quos etenim integros atque innocentes esse certo quasi sciret, illis secreto largitiones faciebat, ut pro se orarent, ac toto passim regno certis in templis justa quotannis sibi, postquam morrem obisset, facienda constituit; ad idque ex suo mæcedem paratam voluit, ut cura atque opera in supplicando diligentius a rerum divinarum administris daretur. Hæc Christiani principis vita, qui animo ex corporis custodia liberato duceret alteram esse vitam, & eam quidem multo meliorem, ad quam aspiraret. Successit illi filius Henricus VIII. qui eximii principis ex-

XXXV.
Henrici
VII. Ang-
gl. Regis
obitus.

(b) Poly-
dor. Virg.
l. 26.
Marian.
l. 29. c. 17.

Illius elo-
gium.

(a) L. 80. bull. p. 161. & in bull. in Jul. II. conf. 19.

empla initio præbuit, deinde in tyrannum deterrimum, & hostem Ecclesiæ descivit. Lata est hoc anno a Julio sententia (a), adversus illos, qui ex levibus causis in singulare certamen ad mutuum fundendum sanguinem descendeabant, atque a-

nathematis aliisque poenis affecti fuere, qui barbaricas ejusmodi gladiatorias pugnas iniri permetterent: consignatum est diploma hac temporis nota. *Dar. Romæ apud S. Petrum anno MDVIII. VI. kalend. martii pontificatus nostri anno VI. [I] Con-*

NOTE [1] **A** Nno huic concilium quoddam Avenionense apud collectores Veneto-Labbeanos assignatur. Acta concilii vulgaverat Martene Anecd. tom. IV. qui chronologiam hanc tuetur, statuens concilium illud provinciale hoc anno die XVII. Avenioni celebratum. Id vero collegisse potuit Martene ex titulo in codice MS. canonibus hinc præfixo in hanc sententiam concepto. *Statuta synodalia provincialia in sancta synodo videlicet de anno MDIX. & XVII. mensis octobris publicata cum conditionibus restrictionibus &c. nuper per reverendum & dominum Antonium Flores &c. Avenionensem Archiepiscopum &c. observari jussit.* Ex ambiguitate tituli hujus deceptus vir doctus concilium provinciale hoc anno statuit, quod re ipsa nullum fuit. In primis enim quomodo celebrari provinciale concilium illud hoc anno potuit, cum reformationes canonum concilii illius provincialis cujus in titulo fit mentio anno 1496. die XX. januarii prodierint? Ita enim consignantur in actis ejus concilii quibus subduantur in editione ejusdem Martenis. Insuper acta illa a Martene vulgata diocesana potius Synodi quam provincialis speciem exhibent, cum nunquam ad provinciam, semper vero ad diocesim & urbem Avenionensem canones illi dirigantur, quibus diligenter expensis, ita rem totam componendam censeo. Concilii cujusdam provincialis incerto anno celebrati canones Avenionensis archiepiscopus innovandas ac præsentis disciplinæ aptandas ratus, diocesanam synodum anno 1496. die XX. januarii convocavit, in qua opus illud perfecit absolvitque. Dein vero nova alia diocesana synodo anno isto 1509. die XXVII. octobris ab Antonio Flores Archiepiscopo coacta has semel constitutas sanctiones adiectis reformationibus anni 1496. iterum confirmavit evulgavitque. Cum vero canones illi primo in concilio aliquo provinciali constituti fuissent, eisdemque in posterioribus diocesanis synodis aptatas commodis diocesis suæ Avenionensis archiepiscopis dedisset, ideo in titulo synodi diocesanae anni 1509. a Martenio vulgatae præfertur: *Acta synodalia in sancta synodo (diocesana) videlicet de anno MDIX. & XVII. mensis octobris publicata.* Nullum ergo provinciale concilium Avenionense anno huic assignandum est. MANSI.

F. Exorta inter Pont. & Gallum dissidia.

(a) Jodoc. hoc an. in Sigism.

Veneti in gratiam admitti a Pontifice.

(b) Bonac. in diarii Guic. l. 8. Mari. an. l. 29. c. 23. Belcain. l. II. n. 49.

Conciliatis Romanæ ecclesiæ Venetis anno virginæ partus millesimo quingentesimo decimo indictione decimatertia, cum sacri suscipiendi in Turcas belli consilia intendenda perficiendaque viderentur, & Polonus Hungarusque Reges ea de causâ a Pontifice sollicitarentur (a) ad inferenda illis infesta signa, repente natis inter Pontificem ipsum ac Regem Gallorum novis dissidiis ingentia bella exarsere: quibus Ecclesia Dei valde exagitata, ac demum præter expectationem Gallica potentia in Italia attrita est, periculosissimique schismatis semina transfugientibus a Pontifice ad Gallum quinque Cardinalibus, ejusque cupiditatibus lenocinantibus, nec non Maximiliano Cæsare in eandem factionem traducto pullularunt; quocirca & prosperi Christianæ religionis in Africa resplendentis successus confusi, ingravescentique Turcarum tyrannidi adiecta incrementa fuerunt. De quibus dicturi primum a Venetis, redire in Pontificis gratiam, ut anno superiori vidimus, exorantibus exordiemur. Distractus fuerat diu cura ancipiti pontificius animus; cum hinc Veneti Ecclesiæ imperia se religiose accepturos profiterentur, ac proinde nefas esset repellere supplices, atque a Christi, cujus vicibusungebatur exemplo desciscere; hinc fœderatorum Regum terrebat potentia, cum illi controversas Cæsari urbes, Patavium nimirum, Favisium, & Vicentiam tradi postulerent: demum cum Venetos cum Maximiliano conciliare frustra studuisset, non immerito se non regiarum cupiditatum satellitem esse, sed a Deo præfectum Christiano orbi, ut nexus criminum solveret, omnibusque in celum iter panderet, Venetos in Ecclesiæ gremium restituit, hisque ad tuendum jus ecclesiasticum pactionibus constrinxit (b), ne ulla sacerdotia munerave ecclesiastica conferrent, dataque ea de re mandata pontificia exquerentur: ne lites sacerdotum in pontificia curia dijudicari vetarent, neve fore ecclesiastici causas cognoscendas sibi arrogarent, neque decimas vel aliud vêtigal ecclesiis imperarent: provocacionem ad concilium editam damnarent: cujus juri in ditionis ecclesiasticæ terris utcumque parto, tum vicedomini Ferrarientis magistratui renuntiarent: ne clientibus Romanæ ecclesiæ sulcandi navibus sinus Hadriatici maris libertatem adimerent, neque aliarum gentium peregrinis

Ann. Eccl. Tom. XXX.

mercibus, quæ eorundem clientum ratibus veherentur, vêtigal ullum imponerent: ne Ferrariæ aliarumque illius toparchiæ terrarum imperium affectarent: pactiones omnes ab ipsis cum aliquo ecclesiæ Romanæ principe nefario factæ, quibus ecclesiæ detraheretur, irritæ censerentur: ne quempiam Ecclesiæ hostem exciperent: extorta ab ecclesiasticis restituerent, sarcirentque damna. De quibus confectas in Cardinalium senatu publicas tabulas memorant authores (c), quæ hinc verbis conceptæ fuerunt (d).

In nomine Domini. Amen. Per hoc præfens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter & sit notum, quod anno a nativitate ejusdem MDX. indictione XIII. die vero XXIV. mensis februarii pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Julii divina providentia Papa II. anno VII. in præsentia ejusdem S. D. N. Papæ, meique notarii publici & restitutum infrascriptorum ad hæc vocatorum & rogatorum, personaliter constituti magnifici viri domini Dominicus Frivolanus eques procurator S. Marci, Leonardus Modenigo, Aloysius Maripetrus, Paulus Capellus eques & Hieronymus Donatus doctor, nobiles Veneti oratores, syndici, & procuratores per illustrissimum, & excellentissimum principem dominum Leonardum Lauredanum ducem, rogatos, consiliarios, & dominium Venetiarum legitimum & sufficienti numero ac solito loco congregatos; prout in similibus & aliis gravibus negotiis peragendis facere consueverunt, legitime constituti, & infra.

In primis præfati oratores, procuratores, & syndici expresse renuntiaverunt cuicumque appellationi interpositæ per dictum dominium aut ejus nomine ad futurum concilium, & cuilibet protestationi vel scripturæ ad eam pertinentibus; illamque & illas prout sunt pro nullis, frivolis & penitus infectis haberi voluerunt, seque facturos & curaturos promiserunt, quod episcopi seu prælati coram quibus appellatione & protestatio prædicta interposita fuerint personaliter ad Romanam curiam veniant, & sanctissimo domino nostro se præsentabunt veniam petaturi, & poenitentiam eis injungendam recepturi.

Item nominibus & modo, quibus supra, ante omnia recognoverunt, & confessi fuerunt, literas apostolicas & monitoriales alias per sanctissimum dominum nostrum sub data per annum incarnationis dominicæ MDIX. v. kal. maii pontificatus ejusdem anno VII.

ZZZ con-

Pactiones cum iis initæ.

(c) Id. ib. (d) Ext. in mss. Vallic. bibl.

II. Publica monumenta edita.

III.

contra ducem, rogatos, consiliarios, & alios Venetiarum civitatis presidentes, dominium, ejusque terras & loca decretas, de quibus illarumque tenore ac singulis clausulis & capitulis in eisdem contentis plenam & indubitam notitiam habere asseruerunt, legitime & ex veris & legitimis causis emanasse; petieruntque humiliter & devote absolutionem a censuris in eis contentis, & quibusvis aliis, & interditi in eis contenti relaxationem. Item nominibus & modo, quibus supra, expresse & solemniter promiserunt, nullo unquam tempore aut quovis quaesito colore, seu quavis causa in futurum, aliquas decimas seu impositiones, seu collectas, & casta, & anera clericis vel ecclesiasticis personis, rana ratione personarum, quam quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu etiam ecclesiarum, monasteriorum vel locorum religiosorum, aut hospitalium imponere seu imposta exigere. Item nominibus & modo, quibus supra, promiserunt de cetero perpetuis futuris temporibus non impedire quoquomodo per se, vel alium, seu alios, collationes, praesentationes, institutiones, provisiones, seu quaslibet dispositiones per sedem Apostolicam vel Romanam Pontificem pro tempore existentem seu ejusdem sedis legatos, & quoscumque alios ordinarios, de quibuscumque dignitatibus ecclesiasticis etiam metropolitanis, aut patriarchalibus seu monasteriis etiam constitutorialibus, aut quibuscumque aliis dignitatibus, officiis, seu beneficiis ecclesiasticis regularibus, vel secularibus, & aliis piis locis hactenus quomodolibet factas seu faciendas, & de eis nullatenus se intromittere; quinimmo illorum omnium & singulorum possessionem liberam & expeditam per eos vel ad quos spectat, sine contradictione vel molestia tradi & traditas retineri permittere.

Spondent Veneti immunitatem ecclesiasticam non violatos.

IV.

Item nominibus & modo, quibus supra promiserunt deinceps perpetuis futuris temporibus per se vel alium seu alios ex quavis causa & quovis quaesito colore aut ingenio, non impedire, nec se quoquo modo intromittere, quominus cognitio causarum forei ecclesiastici libere exerceatur per iudices ecclesiasticos, & per eos dicta causa cognoscantur & terminentur in quacumque instantia tam in Romana curia, quam in aliis locis, prout sanctissimo domino nostro Romano Pontifici pro tempore illas in quocumque statu committi contigerit; nec appellationes & provocaciones in causis praedictis ad eandem sedem vel alios interponi, & interpositas libere prosequi, etiam in Romana curia impediant; nec pariter clericos aut ecclesiasticas personas praedictas absque expressa licentia sedis Apostolicae,

Ecclesiasticas causas ecclesiastico iudici permissuros.

vel alterius ecclesiastici iudicis, ad quem spectat, capi, carcerari, detineri, aut quavis molestia in eorum bonis, personis, aut beneficiis affici faciant, aut permittent. Item nominibus & modo, quibus supra, promiserunt & convenerunt de cetero perpetuis futuris temporibus, nullo modo impedire, seu facere directe vel indirecte, quovis quaesito colore aut causa, quin subditi omnes & singuli immediate eidem sanctae Romanae ecclesiae seu civitatum, castrorum, terrarum, locorum quorumcumque ejusdem sanctae Romanae ecclesiae, omnes & singuli cives, rustici, habitatores, & incolae; subditi vero mediate eidem S. R. E. etiam terras, civitates, & castra, ac loca quacumque in vicariatum seu feudum tenentes, eorumque subditi & civitatum, terrarum, castrorum, & locorum eorundem cives, rustici, habitatores, & incolae in marchia Anconitana & Romanodiola; comprehendendo etiam civitatem Ferrariensem ejusque comitatum, territorium, & districtum dumtaxat existentes, cum eorum omnium & singulorum navibus seu navigiis cujuscumque generis, mercantiis, & bonis in illis existentibus, cuiuscumque generis & qualitatis fuerint, libere & licite ac penitus sine aliqua gabellarum aut pedagiorum, seu onerum quorumcumque solutione vel exactione, ad quacumque locatam per sinum maris Adriatici, quam quacumque alia maria & aquas, etiam dulces, navigare possint. Quinimmo promiserunt quod eos, ut praefertur, libere navigare permittent, nec navigia, homines, mercantias, & bona praedicta, quocumque modo & quovis colore & causa impediant, retinebunt, aut retardabunt, etiam praetextu vel colore aliquo praetense custodiae maris, cui quoad praemissa specialiter & expresse renuntiaverunt, sive etiam praetextu visionis dictorum bonorum, seu mercantiarum, aut librorum mercantium in dictis navigiis, aut penes ipsos navigantes quomodolibet existentium, etiam sub eo praetextu, quod mercantia & bona & alia praedicta ad quascumque alias personas, etiam non subditas in parte vel in totum pertinere dicerentur.

A clientibus pontificis vectigal non exstenturos.

V.

Item nominibus & modo, quibus supra promiserunt & convenerunt perpetuis futuris temporibus parere mandatis sanctae Romanae ecclesiae, quinimmo tanquam ipsius devoti filii nunquam erunt in facto, opere, consilio, aut auxilio contra sedem Apostolicam & Romanam Pontificem pro tempore publice vel occulte, & hoc sub penis & censuris in dictis literis monitorialibus, & aliis infra contentis. Item nominibus & modo, quibus supra, promiserunt

Pontifici mandata consecreturos.

run & convenerunt cassare, & cum effectu irritare, prout ex nunc pro cassis & irritis habent, omnes & singulos contractus, capitula, & conventiones hactenus cum quibusvis civitatibus, communitatibus, terris, seu locis eidem sanctae Romanae ecclesiae mediate vel immediate subiectis, in praedictum ipsius Romanae ecclesiae & sedis Apostolicae, & contra ejus libertatem quomodolibet respectivo initos & facta. Item nominibus & modo, quibus supra, promiserunt & convenerunt perpetuis futuris temporibus, aliquos rebelles, seu inimicos vel exitios ejusdem sedis Apostolicae in terris eorum & dicti eorum domini, ubicumque existant, non recipere vel admittere, aut illos seu aliquem illorum, quomodolibet protegere, & si qui in praesentiarum in locis praedictis reperiantur, illos infra mensem proxime futurum licentiarum, & cum effectu expellere; ac etiam quod quoscumque vicarios, feudatarios, aut domicellos, seu barones terrarum & locorum quorumcumque eidem Romanae ecclesiae mediate vel immediate subditorum, etiam duces, aut quocumque praesententiae titulo insignitos, sive eorum terras, civitates, status, & bona in eorum seu dicti domini protectione non recipiant, nec recipi permittent publice vel occulte sine expressa licentia Romani Pontificis pro tempore existentis.

VI.

Item nominibus & modo quibus supra, promiserunt & convenerunt deinceps perpetuis futuris temporibus, de civitate Ferrariensi illiusque comitatu, territorio, & districtu, illorumque gubernio & regimine ad Romanam ecclesiam & sedem Apostolicam pleno iure legitime spectantibus & pertinentibus, quovis modo seu causa, aut quovis quaesito colore directe vel indirecte, etiam ratione praetense vicodominatus, cui & praetense iuribus in peritorio & possessorio in eo quomodolibet competentibus specialiter & expresse renuntiaverunt, se nullatenus intromittere. Item nominibus & modo, quibus supra, promiserunt & convenerunt rescire & restituere cum effectu omnia & singula damna illata & facta; ac etiam pecunias & quacumque bona quibusvis monasteriis, ecclesiis, ac congregationibus, & aliis locis & personis ecclesiasticis, cuiuscumque qualitatis existant, hactenus per ipsos eorumque officiales praetextu vel occasione partitionis & observationis literarum monitoriarum praedictarum, & interdicti & censurarum in eis contentarum, eis & ab eis respectivo illatis & ablatis, si qua illata & ablata respectivo reperiantur; dictasque personas, & loca a damnis & honorum ablationibus praedictis relevare & indemnes conservare.

A Ferrariensi re sibi temporarios.

Ecclesiis rapta redituros.

re, &c. Plures adduntur forenses formulae, quibus princeps senatusque Venetus ad pacta integritate summa servanda se obstrinxere, utque oratores Veneti in Cardinalium senatu datam Pontifici fidem iurejurando confirmarent.

VII.

His conventis ex decreto pontificio, iidem oratores in porticum basilicae Vaticanae se contulerunt, atque ad Julii in solio ante aeneas portas locato confidentis, & Cardinalium praesulumque corona cincti pedes se projecere, praesentibus caesareis, Gallis, Hispanis, & Anglis legatis; ac supplices errari veniam poposcere, ritumque solemnem censurarum nexibus, quibus se irretierant, liberari fuerunt, ea incussa poena, ut seprem urbis basilicas religioso lavstrarent. Describit illius ritus formulae Paris de Graffis (a) haec verbis: Die dominica secundae quadragesimae qua fuit XXIV. mensis februarii, sanctissimus dominus noster absolvit oratores Venetos vice & nomine ducis ac domini Venetorum ab excommunicatione & anathemate his ceremoniis & hoc modo videlicet: Mensibus praeteritis mihi imposuit, ut inquirerem a saeculo circa quot absolutiones fuerint solemnissime per Pontifices factae, quia volebat intelligere modum, quem quisque servaverat & retuli quod a Sixto IV. avunculo suo usque in hoc ipso quatuor absolutiones habita fuerunt, videlicet. Primo idem Pontifex Sixtus anno octavo sui apostolatus absolvit tres nobiles barones Hispanos de civitate Legionensi, qui ante aliquo tempore episcopum Legionensem interfecerant, & ob hoc Pontifex eos nudos sub porticu basilicae S. Petri cum virgis verberavit, assistentibus duodecim presbyteris Cardinalibus similiter cum virgis verberantibus. Deinde idem Sixtus anno nono sui apostolatus absolvit oratores Florentinos nomine venilliferi & domini Florentini, eo quod archiepiscopum Pisenum suspendebant laqueo in platea, & quia etiam Cardinalem S. Georgii captivaverant; ideo Papa eosdem oratores ante basilicam praedictam non nudos, sed vestitos cum virgis verberavit, assistentibus similiter duodecim Cardinalibus presbyteris cum virgis verberantibus, & aliis omnibus Cardinalibus in circulo stantibus. Deinde Innocentius Sixti successor absolvit venilliferum iustitia & unum de antianis populi civitatis Bononiensis; eo quod unum presbyterum & unum fratrem S. Francisci in platea de facto suspendebant, & hos non ipse Pontifex percussit per seipsum, ne illos tantum honoraret, ut subditos, sed circumstantibus omnibus Cardinalibus in die Paschae resurrectionis fecit per penitentiarium omnes virgis acriter percuti, & quidem totaliter

Veneti censuris soluti.

(a) Paris de Graffis 10.3. diar. ceremonial. n.5. p. 520.

Quis servati ritus.

nudos etiam sine caligis, sed solis campe-
stribus sive brachis pudibunda regentibus;
& quidem percuti fecit donec tres ex se-
ptem psalmis penitentialibus dicerentur.
Novissime vero Alexander nonnullos civis
Asculanos absolvit, ex eo quod rebelles fu-
erant contra sedem Apostolicam, & quia
etiam vi & prodicione occupaverant ar-
cem Eufidæ; & hos nudos non ante janu-
am basilicæ, sed in aula ante capellam
majorem palatii fecit a penitentiarius om-
nibus cum virgis percuti.

VIII.

Itaque his intellectis, & visa veritate
hujusmodi, ac etiam intellecto a me quod
non de necessitate absolutionis hujusmodi
verberatio, sed de solemnitate fieri solet,
mandavit mihi, ut formam & modum ce-
rimoniam, quo uti in Venetorum abso-
lutione posset, componerem, & scriberem,
& sic in scriptis ei ostenderem; quia ibi-
dem sua sanctitas aut addi aut minus pro
voluntate sua juberet: ac etiam intellecto
quod sub porticu & in secunda dominica
quadragesima, quæ est vigesima quarta
februarii, ut supra scripsi, in hunc modum,
videlicet: Præpararetur ante valvas & in
claustris, sive sub porticu basilicæ principis
Apostolorum pro actu ipso absolutionis a-
gendo, ac habeatur suggestus trium gra-
duum solitus papalis, & inter duas por-
tas basilicæ, id est apud aeneam, quæ me-
dia est, ponatur, & tapetibus ornetur,
tam suggestus, quam paries pannis sericeis
magnis: fores omnes basilicæ sint clausæ
donec erunt ipsæ aperiendæ. Informetur se-
cretarius Papæ qualiter ipse debet legere
omnia capitula: informetur procurator fi-
scalis, qualiter ipse debet petere ab orato-
ribus an habeant mandatum, & illud præ-
sentent; an velint jurare de parendo man-
dato Papæ & Ecclesiæ, ac sedis Aposto-
licæ, & quod ipse debet requirere omnes
notarios, ut instrumentum & instrumenta
conficiant: informetur tamen notarius u-
nus, vel duo, aut omnes, ut stipulentur,
& testes rogent: informetur Cardinalis
penitentiarius, ut simul cum penitenti-
arius adsit in tempore cum virgis, si opus
erit, & quod introducat oratores in gre-
mium ecclesiæ. Habeatur liber pontificalis,
ut Papa possit ex eo legere psalmum: Mi-
serere mei Deus: habeantur omnia capi-
tula scripta in bona forma, quæ legi debe-
bunt: informetur Papa de penitentia, ut
cogitet & deliberet, quæ ei videatur im-
ponenda, & an placeat sanctitati suæ quod
finito officio omnis ejus palatina familia
simul cum prælati suis palatii associet o-
ratores ipsos usque ad habitationem eorum.
Habeatur alius liber missalis cum imagine
erucifixi pro juramento oratorum: habe-
atur in quaterno forma absolutionis in bona

Pompæ
ordo.

litera, quam Papa leget: habeantur virgæ
in totum tredecim, ex quibus una pulchrior
pro Papa cum manutergio in extremitate.
Nulla sint pro Cardinalibus sedilia, sed
omnes circumstant. Omnes officiales camera
adsint, & omnes penitentiarii: Cardi-
nales sint vestiti cappis violaceis, & si-
militer omnes prælati solito more, & hi
omnes officiales sint ad sinistram Papæ,
sed prælati alii ad dexteram & ante Pa-
pam: provisionarij & custodes palatii pa-
refaciant locum, ut Papa commode & Car-
dinales ibi esse possint. Oratores præveniant
ad palatium, & in aliqua camera expe-
ctent descensum Papæ ad porticum. Pro
missa cantanda præparetur in ipsa basilica
capella Sixtina, tam pro Papa, quam pro
omnibus solitis; & reverendus pater do-
minus Franciscus Argentarius Venerus e-
piscopus Concordiensis datarius missam
candet de dominica more solito. Omnibus
paratis & ordinatis, Papa exit, & para-
tus ut in dominica quadragesimæ convenit,
desertur in sede sua gestatoria usque ad
porticum, quem oratores præveniunt ad
suggestum locum: Papa in eadem sede
gestatoria posita super suggesto sedet, Car-
dinales circumstant super solio. Sint soli
hi, videlicet, magister ceremoniarum &
secretarius, ad sinistram in angulo sug-
gesti, procurator fiscalis, & advocatus, &
notarius camera. Stantibus omnibus indi-
catur silentium: Oratores ex gratia petunt
osculum pedum, & Papa ex gratia conce-
dit, & redeunt ad locum suum, id est in
supremo gradu suggesti omnes genuflexi;
ex quibus primus, aut quovis ex eis unus
dicit alie quidquid placet veniam peten-
do, ac misericordiam & absolutionem, at-
tento quod parati sunt satisfacere & ju-
rare: procurator fiscalis petit an habeant
mandatum sufficiens, quod ostendant ora-
tores ipsum mandatum, exhibeant jam pro-
visum, & sufficiens. Papa mandat legi per
suum secretarium capitula ac pacta mita;
quibus lectis procurator iterum petit, an
velint illa jurare, & etiam jurare de pa-
rendo mandatis Papæ & Ecclesiæ; & orato-
res offerunt se paratos. Interim liber mis-
sialis per magistrum ceremoniarum aperi-
tur, & in genua Papæ ponitur, quem
diaconi Cardinales assistentes hinc inde su-
stinent, Pontifice manum apponente; &
oratores ascendunt, & singuli ambabus ma-
nibus tactis scripturis & imagine jurant,
promittunt, & obligant; de quibus pro-
curator fiscalis requirit notarium, ut stipu-
letur & instrumentum agat. His factis
Pontifex loquitur adversus oratores quid-
quid placet, & sic concludit, quod para-
tus est illos absolvere; & sic datis vir-
gis tam Papæ, quam Cardinalibus duode-
cim, &

Solemn-
ritu ora-
tores pa-
stra Sacro-
mento
firmant.

cim, ut supra, Pontifex incipit psalmum:
Miserere mei Deus; quem cum Cardina-
libus alternatim respondentibus usque ad
finem prosequitur, & pro unoquoque ver-
su semel oratores leviter super spatulis per-
cutiuntur. Dicto psalmo Papa deposita mi-
thra surgit, & legit versiculos & oratio-
nes, ut in forma absolutionis, quæ infra
ponetur. Finitis orationibus Papa sedet
cum mithra, & extendens manum super o-
ratores legit ex libro: Misereatur vestri;
& Indulgentiam, absolutionem, &c. de-
inde: *Authoritate Dei omnipotentis, &c.*
postea imponit penitentiam salutarem, quæ
ei placet; deinde mandat penitentiario
Cardinali, ut simul cum aliis Cardinali-
bus, vel penitentiarius introducant orato-
res ipsos in ecclesiam, & in gremium ec-
clesiæ: & denique Papa recipit ipsos ora-
tores omnes ad osculum pedis, manus, &
oris, sicut in consistorio publico venientes
ad præstandam obedientiam, & ei orato-
res gratias agunt.

Decanta-
to psalmo
miserere
verberan-
tur.

Et ista est forma quam ego dedi scriptam
Pontifici, qui ex illa nihil cassari iussit,
nisi quod non voluit cum virgis percutere,
& quod voluit omnes prælatos & fami-
liam suam palatinam associare oratores ad
eorum aedes.

IX.

Officium autem absolutionis factum &
lectum est hoc modo; videlicet Pontifex se-
dens cum mithra legit psalmum: Misere-
re mei Deus, cum Cardinalibus, & non
verberavit. Deinde deposita mithra stans
legit: Kyrie eleyson, Christe eleyson, Ky-
rie eleyson. Pater noster. Et ne nos in-
ducas, &c. sed libera nos. Versic. Salvos
fac servos tuos & ancillas tuas. respons.
Domine Deus sperantes in te. versic. Mit-
te eis auxilium de sancto; respons. Et de
Syon tuere eos: versic. Nihil proficiat ini-
micus in eis; respons. Et filius iniquita-
tis non apponat nocere eis; versic. Esto
eis domine turris fortitudinis: respons. A
facie inimici: vers. Domine exaudi oratio-
nem meam; resp. Et clamor meus ad te
veniat. Dominus vobiscum; Et cum spi-
ritu tuo.

Precum
habenda-
rum for-
mulæ.

Oremus.

Deus cui proprium est misereri sem-
per & parcere supplicationes nostras su-
scipere, & hos famulos tuos vice & nomi-
ne ducis, rogatorum, & consiliariorum,
senatusque, & populi ac omnium alio-
rum utriusque sexus de civitate & domi-
nio Venetiarum, eorumque locorum in-
terdicto subjectorum, quos & quæ excom-
municationis & anathematis, ac interdi-
cti cathena constringit, miseratio tuæ pie-
tatis clementer absolvat. Per Christum Do-
minum nostrum. Amen.

Oremus.

Præsta, quæsumus, Domine eisdem fa-
mulis tuis vice & nomine ducis, rogato-
rum, & consiliariorum, senatusque, &
populi ac aliorum omnium utriusque se-
xus de civitate ac dominio Venetiarum
dignum penitentiae fructum, Ecclesiæ
tuæ sanctæ, a cujus integritate devia-
verant peccando, peccatorum veniam con-
sequendo reddantur innoxii. Per Chri-
stum Dominum nostrum. Amen.

X.

His lectis Papa sedit, & accepta mithra
legit extendens manum apertam super o-
ratores dicens: Misereatur vestri, & il-
lorum omnipotens Deus, & dimissis om-
nibus peccatis vestris & illorum, perducatur
vos & illos ad vitam eternam. Amen.
Indulgentiam, absolutionem, & remissio-
nem omnium peccatorum vestrorum & il-
lorum tribuat vobis & illis omnipotens &
misericors Deus. Amen. *Authoritate Dei*
omnipotentis & beatorum Apostolorum Pe-
tri & Pauli, & Ecclesiæ suæ sanctæ & no-
stræ absolvimus vos vice ac nomine ducis,
ac rogatorum, & consiliariorum, senatus-
que & populi, & aliorum omnium utri-
usque sexus de civitate & dominio Venetiarum
a vinculo excommunicationis, &
anathematis, & omnium censurarum in-
vos & illos quomodocumque & qualiter-
cumque, & quibuscumque de causis illa-
rarum, & interdictum relaxamus, & re-
stituimus vos & illos omnes eadem antho-
ritate sanctis Sacramentis ecclesiæ unita-
rique & communioni fidelium, in nomine
† Patris, & † Filii, & Spiritus † sancti.
Amen. Deinde Papa imposuit peniten-
tiam, ut ipsi oratores irent ad septem ec-
clesias, ubi orationes & elemosinas face-
rent nominibus, quibus supra, ad arbitrium
eorum; super qua re gravabat eorum con-
scientias. Et sic omnia, ut supra, facta
fuerunt.

Soblatum
interdi-
ctum.

XI.

Ubi Venetias perlatus est optatissimus
nuntius de solutis ecclesiasticarum censu-
rarum nexibus, quibus diu impliciti luxu-
rant; senatus populisque publica lætitia
signa ediderunt, atque in triduum decre-
tas supplicationes fuisse, refert Petrus Ju-
stinianus. (a). Gratulatus (b) est de pace,
eandem Pontifice confecta Leonardo Laure-
dano Venetorum principi Petrus Delp-
hinus: Admonere, inquit, nos voluit pius Do-
minus, ut essemus memores fragilitatis no-
stræ, cujus in prosperis sæpenumero obre-
puit oblitio, & ut recordaremur quod au-
ferre quæ dedit potest, & quod ei subie-
cta sunt omnia, quæ cæli ambitu contri-
buntur. Nonnullisque interjectis: Omnis
disciplina in præsentem quidem videtur non
esse

(a) Petr.
Justin. l.
11.
Celebrata
Venetis
publica
lætitia.
(b) Petr.
Delp. l.
9. ep. 66.
Erecti ad
meliora
Veneto-
rum ani-
mi.

esse gaudii sed mœroris; postea vero fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ. Hujus justitiæ fructus advenisse modo tempus opinor, reconciliato vobis summo sacerdote & percepta ab eo benedictione; legimus namque in divinis voluminibus ad tubarum sacerdotalium clangorem olim dejecta fuisse mœnia urbis Hierico: non est ibi contra eam directus avies, non tela vibrata, non contorta sagitta; tubis tantum sacerdotalibus admotis tanta urbis muri prostrati sunt, ut perspicue agnoscamus in præsidio magis spiritali oportere belligerantes confidere, quam temporali atque terreno; nisi enim Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam; nam quod bonam occupati a barbaris status vestri partem brevi receperitis plurimum profuisse vobis arbitror sacerdotum tubas, eorum nimirum, qui inter vestibulum & altare plorantes clamaverunt: parce Domine, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominantur eis nationes. Ex Fonte bono die iv. martii MDX.

XII. Ob pacem cum Venetis a Pontifice initam succedere ipsi Maximilianus Cæsar & Gallorum Rex coeperunt quod a Cameracensi fœdere descivisset: sed aspersæ ab authoribus ea de causa Julii nomini labeculæ facile eluentur, si perpendatur Cæsarea in controversas urbes jura ambigua fuisse, Venetos diutina possessione potitos: consentaneum etiam magis rationi fuisse, ut Itali potius quam Germani Italicarum urbium dominatum haberent; a pontificiæ autem majestatis apice abhorruisse, ut supplices Venetos tot egregiis in sedem Apostolicam benefactis conspicuis repelleret, præcipue cum iidem Veneti Cæsarem decretis multis legationibus ad pacem flectere pertentarent. At graviores Julio adhæsisse invidiam tradunt (b), ex bello ab eo in Ludovicum Francorum Regem suscepto importuno maxime eo tempore, quo paci omni contentione consulendum erat, ut arma Christiana adversus Turcas & Aëros verterentur.

XIII. Exambiverat (c) jam ante Gallicam clientelam Alfonso Ferrariæ dux, eamque auri vi ingenti coemerat, subveritus nimirum, ne Julius repetendi juris ecclesiastici studiosissimus, illum everteret principatu, quem a majoribus vi & fraude partum non ignorabat. Tenebat etiam nonnulla oppida ecclesiastici juris quæ Alexander VI. forte in collocanda nuptui filia spuria contra fas distraxerat, Ferrariensemque censum pari fraude imminutum pendebat, ut postea Julius (d) Romanorum, Hispanorumque Regum ora-

(a) Bonac. aurf. in diavris Trib. chron. Spanheim. Guicc. l. 8. Cæsar & Gallus indignatur pacem Venetis datam.

(b) Guicc. eod. lib.

(c) Guicc. l. 8.

(d) Paris. e Graffis in actis consistorial. 10. 3.

toribus in sacro senatu exposuit. Hæc irarum bellorumque principia extiterunt; succensuit enim Julius eidem duci Romanæ ecclesiæ vœtigali, quod a pontificia clientela in Gallicam se contulisset, quod supremum ecclesiæ imperium non videretur agnoscere; quod novum vœtigal Ferrariensi portui imposuisset promercale sal in Comaclensi agro non sine domini supremi damno; & quod censum annuum quatuor millium aureorum veteri more non solveret, centumque aureos ex Alexandri decreto offerentem (e) eidem Pontifici repulit, negans Alexandrum in spuriam ecclesiastica vœtigalia transferre jure potuisse; uti nec concubinari facerdes ecclesiasticis census in spurias jure traducant. Succensuit etiam Ludovico Galliarum Regi, quod auri illecebra delinitus apostolicam majestatem in accipienda fiduciarii Romanæ ecclesiæ principis clientela læsisset, ac recentissime duo fœdera, nimirum alterum Biagrassi initu interpretæ Francisco Cardinalis Alidosio, alterum Cameracense violasset; quibus cautum erat in pactio-

rum formula, ne quis alterius fœderati fiduciariorum vœtigalesque defendendos adversus justum principem susciperet. Interpretatus vero ex his Francorum Regis in Italia potentiam exitialem futuram Romanæ ecclesiæ, cum adeo aperte illius invaderet jura, ad eam reprimendam se accinxit, juncta cum Venetis armorum societate; ac demum post varios funestus casus Gallus accepti Ferrariensis auri pœnas, Italici & Navarri imperii jactura perfolvit, ut inferius videbimus.

Julius antequam expediret arma, judiciorum severitatem adhibuit in ducem Ferrariensem, ac primum objecit perfidiam, qua Hercules Atestinus in Sixtum IV. erat usus, cum se Florentinis adversus Apostolicam sedem conjunxit: quæ tamen dissimulata Sixtus ei contra Venetos Ferrariæ arma inferentes suppeditas tulerit; cumque ut Alfonso Atestino morem gereret jura ecclesiæ Bononiensis abalienata inique fuissent ab Alexandro VI. id non modo toleratum, verum etiam vexilliferum Romanæ ecclesiæ creatum pro acceptis tamen honoribus retulisse injurias, sensisse cum Georgio Cardinale Rothomagensi, qui vivo ac spirante Pontifice pontificatum affectarat, defecisse ad Gallorum Regem (f), Comaclenses salinas invasisse, admonitum officii pontificia monita tempissime, Pontificem apud Gallicum senatum in jus vocare ausum, Bentivolis perduellibus misisse subsidia: ob quæ omnia lata hæc sententia, irrogatæ

Diffidii inter Pontificem ac Ferrariensem causæ.

(e) Guic. l. 9.

Violatum a Gallo Rege fœdus cum Julio initum.

XIV. Intentatum Ferrariensi judicium.

(f) Jul. bull. scilicet. p. 137.

gatæ ecclesiasticis, qui illi studerent, centurarum pœnæ, veriti populi accipere ejus imperia, justique in eum confurgere; pronuntiatum jura Ferrariensis principatus ad Romanam ecclesiam devoluta, interdicto ecclesiastico subjecta loca in quibus egerit, nec non anathemate percussis, qui si possint ipsum capere detrectarint.

Julius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

XV. Nos Sixti prædecessoris & secundum carnem patrum nostrorum divina providentia successores effecti, in civitatibus & locis Romanæ ecclesiæ mediate & immediate subjectis homines honeste & quiete vivere, ac justitiam servare, tyrannosque ab eis expellere, prout nostro incumbit officio, desiderantes, Bononiam & ad nonnullas alias civitates cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, non sine nostro maximo incommodo, accedentes, extinctis in Viterbiensi, Perusina, Casenariensi, & aliis locis Romandiolæ nobis subiectis seditionibus, quæ in adventu claræ memoriae Caroli Regis Franciæ ad Italiam, & tempore quondam Cæsaris ducis Valentini exorta fuerant, ac expulso tyranno potiri dicta civitate Bononiensi, in eaque pro illius quietis conservatione constructa arce munitissima, animum ad recuperandum civitates alias Romandiolæ per eosdem Venetos occupatas, & ipsam civitatem Ferrariensem, in qua præfati Veneti vicedominum jus inibi dicentem, & alia signa superioritatem denotantia exercentem, ab hujusmodi servitutis jugo liberandum applicantes; ut hujusmodi justum nostrum desiderium adimplere possimus, iniquitatis filium & perditionis alumnium Alfonso Estensem dicti quondam Herculis primogenitum, non solum tamquam ducem & vicarium nostrum in temporalibus in dicta civitate Ferrariensi toleravimus, diminutionem dicti census adeo inhonestam, & dismembrationem oppidorum Plebis & Centri equanimiter ferendo; sed ipsum Romanæ ecclesiæ vexilliferum & consalonerium creaturum, illumque in hujusmodi dignitatis concessionem charissimo in Christo filio nostro Ludovico Francorum Regi Christianissimo illam perenti prætulimus, sperantes magis dictæ ecclesiæ Romanæ conducere, dignitatem ipsam ejus vassallo & civitatibus ipsius ecclesiæ prompta auxilia præbere valenti, quam alteri extra Italiam concedere; & non sine nostra magna impensa civitates occupatas hujusmodi recuperantes, ipsum Alfonso a dicto servitutis jugo liberavimus, ac petitiones suas ad exauditionis gratiam requisiri liberaliter admistimus.

Alphonfus Atestinus clementer diu toleratus.

Vexillifer ecclesiæ creatus. Negatus is honos Gallorum Regi.

paternaque dilectione semper persecuti sumus. Ipse tamen Alfonso rebellionis, ingratiudinis & inobedienciæ paternæ imitator in reprobum sensum datus, beneficiarumque a nobis & prædecessoribus nostris ac ab eadem sede receptorum immemor, & quia antea in ejus fratres Germanos nobis inconsultis sævire, illosque diris & asperis carceribus mancipare, & in causa propria jus sibi dicere, ac in locis vicariatus hujusmodi falsam monetam cudi facere, & decedentium ab intestato bona nullo jure sibi debita occupare, ac subditos nostros vicariatus hujusmodi sibi commissos pessime regere & gubernare, presbyterosque nulla præcedente degradatione de facto ultimo supplicio tradi facere, nostrisque & ejusdem Romanæ ecclesiæ notoriis rebellibus, præsertim Bentivolis receptum in castris, oppidis & locis dicti vicariatus hujusmodi, aliisque auxiliis, consilia, & favores eis contra alias nostras litteras dare, & excommunicatos publice nuntiatos ad divina admittere, provisiones apostolicas de beneficiis ecclesiasticis factas, illarumque effectus, observationemque interdictorum in ecclesiis & locis vicariatus hujusmodi apostolica auctoritate appositorum, libertatemque ecclesiasticam in nostrum, & dictæ sedis, claviumque contemptum multipliciter impedire non expavit, & temerario ausu cornua contra nos & dictam sedem erigens velut ingratus, & a bonæ memoriae Georgio rit. S. Sixti presbytero Cardinale, ac in regno Franciæ & partibus illis dictæ sedis legato, tunc in humanis agente, viro utique in dicto regno & apud dictum Christianissimum Regem magnæ auctoritatis existente, zizaniam & dissensionum sator, ac omnibus artibus ad summum Apostolatam, etiam nobis in dicta sede ex Dei clementia sedentibus, contra canonicas sanctiones temere anhelante, ac ea, quæ poterat, contra nos & præfatum Romanam ecclesiam moliri tractante, cum quo maximam intelligentiam & amicitiam habebat, sibi favente juramento proprio contraveniendo, sub protectione, amicitia, adherentia, & consæderatione dicti Regis Franciæ recipi procuravit, & receptus fuit in perniciem & damnum nostrum & Apostolicæ sedis prædictæ, ut eventus docuit: ac ut sprete mandatis nostris pro libito voluntatis, quæ animo conceperat liberiori exequi, & in grave damnum ejusdem Romanæ ecclesiæ sal in comitatu Comaclensi ad dictam ecclesiam legitime pertinens, quod ipse imprudenter negare non erubescit, fabricari facere, gabellas & Angarias sive portoria augere, & nova pedagia & angarias imponere & exigere posset, prout re ipsa sta-

Alfonso perfidia in Ecclesiam.

Recepti ab eo Bentivoli.

Multiplicia ejusdem scelerata.

Violatum interdicitum.

Georg. Card. a. f. sectari antipapatus perstrictus.

Ferrariæ ducis ad Gall. Regem defectio.

Comaclenses Salinas idem invadit.

tim post susceptam protectionem hujusmodi, sub qua se tutum asseruit, fabricare ac ministris prefati Regis ad certam summam salis certis annis & pro certo precio tunc expressis distribuendam in terris & locis ducatus Mediolanensis publico instrumento se obligavit; nec non augere, & de novo imponere ac exigere fecit in dictorum subditorum & aliorum fidelium cameræque apostolicæ & ultra summam xxv. millium ducatorum auri annuatim ex fabricatione salis prædicti præjudicium, & dictæ sedis contemptum. Et cum in dies de prefato Alfonso super præmissis querere ad nostrum deferrentur auditum, ejus animæ salutari ac subditorum nostrorum indemnitati more pii patris consulere, ipsi quoque a præmissis retrahere cupientes, per diversas nostras in forma brevis literas ac alias sibi significavimus, ut pluris conscientiam suam, quam illicitum lucrum faciens, a fabricatione dicti salis abstineret, dictamque protectionem & confederationem contra nos & Ecclesiam nitam dimitteret, gabellas, pedagia, & portoria hujusmodi penitus tolleret, populisque nostris, & aliis quibuscumque merces & bona sua quocumque vellent, prout hæcenus consueverant, atque fecerant, deferri permitteret; ne iustitia id suadente rum anathematis & excommunicationis, & alias sententias, censuras, & penas in bulla, quæ legitur in cæna Domini, contentas, incurrisse declarare cogere; & per dilectum filium magistrum Maximum Gratum montium cubicularium & familiarem nostrum commentarium, speciale nuntium nostrum, ut a fabricatione salis, & auctione gabellarum, ac nova pedagiorum & angariarum impositione & exactione sub dictis in bulla cæna Domini contentis, & indignatione nostra, ac aliis gravibus pænis a præmissis desistere deberet, paterne requisitus ac monitus fuit, ipseque monitioni & requisitioni nostris prædictis parere vellet simulans seu fingens, non tamen considerans clementiam, gratiam, & pietatem, quibus prefati prædecessores & nos erga ipsum Alfonso & Herculem eius genitorem prefatos benigne usi fueramus; sed ejus ab ipsa natura contra eandem Romanam ecclesiam & Romani Pontificis insitam innatamque perfidiam & rebellionem elata obstinatione sequens, mandatis nostris hujusmodi obtemperare effectualiter denegavit, & recusavit; ac in præmissa protectione & clientela confidens, & contra nos ingratis & contumaciter elevatus sal in dicto comitatu Comaclensi, in gravem dictæ Romanæ ecclesiæ lesionem, fabricare, & gabellas auctas, & pedagia, & portoria de novo imposta in dictorum

Quæ intulerit damna.

Admonitus officii.

Spreta ab illo monita Pontificia.

subditorum nostrorum, & civium Ferrariensium, & aliarum personarum maximum præjudicium, & dictæ sedis contemptum, ut præfertur, exigere, ac in ejus fratres Germanos nobis inconsultis & absque nostra licentia seruire, illosque diris carceribus mancipare, & in causa propria sibi dicere, incursionesque & cavalcaturas in terras dictæ Romanæ ecclesiæ subiectas & innumerabilia alia damna facere, ac de nobis & sedis Apostolicæ prædictæ potestate obloqui, & omnem nostram & dictæ sedis auctoritatem floccifacere, & subsannando deridere, nosque super hujusmodi salis fabricatione coram magno consilio prefati Regis ad iudicium evocari facere attentavit, & Bentivolis nostris & Romanæ ecclesiæ hostibus & rebellibus, ac a nobis diffidatis in terris & locis eorum receptum & favorem contra tenorem litterarum nostrarum, auxiliumque & consilium, ut præfertur præsumpsit; propter quod excommunicationis majoris & anathematis sententias, perjurii & sacrilegii reatum, ac omnium privilegiorum, gratiarum, liberatum, immunitatum realium & personarum, vicariatum, feudorum, locationum, terrarum, fortalitorum, castrosum, jurisdictionum, dignitatum, etiam consalonariatus prefati, & quarumvis concessionum, quæ a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, & nobis eademque Romana, & quibusvis aliis ecclesiis obtinere dignoscitur, privationis, confiscationis, ac inhabilitatis ad illa & quælibet alia similia vel dissimilia in posterum obtinenda, ac quoslibet actus legitimos exercendos in talia perpetrantes, per diversas constitutiones apostolica auctoritate, & per diversos Romanos Pontifices prædecessores nostros dudum editas, approbatas, confirmatas, & etiam a nobis emanatas, & publicatas, editas & promulgatas pænas, nec non rebellionis & læsæ majestatis crimen damnabiliter ipso facto incurrit; remissioneque primæ privationis, si qua prætenderetur, per tolerantiam, vel alias quomodolibet facta aut causata per recidivationem hujusmodi se indignum reddidit, in grave animæ suæ periculum, divinæ majestatis offensam, Apostolicæ auctoritatis & jurisdictionis contemptum, perniciosum exemplum & scandalum plurimorum, &c. Ob hæc injurias pro tot beneficiis Romanæ ecclesiæ illatas Julius Alfonso ipsum Ferrariæ ducem in jus vocavit, atque omni beneficiario jure ab Ecclesiâ accepto deturbavit: sacerdotibus, qui illud adversus Ecclesiam quocumque modo studebant, sacerdotiorum jure evertit: Regibus ac principibus Italis vel transalpinis intentato anathemate

Edite graffatines in agro ecclesiastico.

Usurpata a Gallicis senatu impie in Pontificem tyrannis.

Bentivolis a Ferrariensi præfata subsidia.

opem

opem Alfonso ferre vetuit, reos contra-cti ob iniqua in Alfonso studia anathematis gravioribus aliis pænis affectit: dedit imperia clientibus Alfonso, ne illi parerent: promulgavit sacramenta fidei, quæ præstantur principibus, non obstringere adversus Romanum Pontificem; nec militas sacramento ducibus nuncupato teneri, cum honoris & obsequii præstandi Ecclesiæ exceptio semper intelligenda sit, iam soluta eorum religio confurere in Alfonso iussit; quod decretum hac loci & temporis nota est consignatum. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis dominicæ MDX. v. idus augusti pontificatus nostri anno VII.

XVI.

Cum ex superiori decretoria sententia Ludovicus XII. Francorum Rex Ferrariensis principis patrocinium suscipere vetitus esset, regio turgida fastu, cum se in Gallia & in Italia tot provinciarum dominum cerneret, impareque suis Pontificis Romani vires sperneret, nec divinam potentiam sui vicarii tutricem recreretur, exitiabili & calamitosa bello se implicuit; ac dum Ferrariæ ducis Romanæ ecclesiæ vespertialis clientelam sibi arrogat, se ac sua in extremum pene periculum conjecit. Itaque cum auxiliarem exercitum duci Ferrariæ misisset, Julius (a) anathemate Gallici exercitus præcipuos, Carolum Ambasianum principatus Mediolanensis moderatorem, Galeatum & Marcum Antonium Palavicinos, Theodorum, Georgium, & Alexandrum Trivultios, Bajardum, Fontragium, Castilionæum & Fuxensem regulos, ob graffationes in agro Bononiensi editas, & latus perduelli auxilia anathemate defixit. Ascripta est diplomati hæc temporis nota: Datum Bononiæ anno Dc. MDX. pridie idus octobris pontificatus nostri anno VII. Ad frangendam vero Alfonso pertinaciam, utque apostolica mandata in edictis contenta perficerentur, Marcum, Cardinalem tit. S. Mariæ Transtiberinæ legatum in exercitu, quem paraverat renuntiavit (b), amplissimaque auctoritate instruxit.

(a) Jul. II. l. bull. 70. pag. 162.

Dilecto filio Marco tit. S. Mariæ in Transtiberim presbytero Cardinali in ducatu Ferrariæ, ac quocumque ad que te declinare contigerit loca nostro & A. S. L. salutem, &c.

De recuperatione civitatum, oppidorum aliorumque locorum & terrarum, ad nos & sanctam Romanam ecclesiam legitime pertinentium dies noctesque pro cura pastoralis officii cogitantes, fortissimum potentissimumque exercitum contra iniquitatis filium Alfonso Ethensem civitatem Ferrariensem ad dictam ecclesiam legitime Ann. Eccl. Tom. XXX.

devolutam occupatam indebito detinentem paravimus: nihil omittendum putavimus, quod vel ad officium nostrum vel ad facilitandam expeditionem recuperationis dictæ civitatis pertineat: circumspeditionem tuam ad expeditionem huiusmodi, ut eisdem exercitui præesse debeas, mittendam duximus; ut que nos coram si per valetudinem & alias multiplices occupationes pontificias a civitate nostra Bononiensi, in qua ad præsens cum nostra curia residemus, ducere licuisset, facturi eramus, circumspectio tua [convenietis interjectis elogiis] adimplere curabit scies & poteris habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Romanæ ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura te ad nostrum exercitum ac ducatum Ferrariensem & quocumque, ad que te forsitan declinare contigerit loca nostra & hujus Romanæ ecclesiæ nominibus ad complendam expeditionem recuperationis civitatis Ferrariensis, & aliorum locorum in dicto ducatu consistentium cum omnimoda potestate præcipiendum, gerendum, faciendum, exercendum ac terminandum, quæ ad hujusmodi legationis officium expedire cognoveris, ac necessaria, utilia esse conspexeris, provide duximus destinandum, firma spe fiduciaque conceptis quod inspirante Altissimo & gressus sermonesque tuos dirigente, quod peroptamus perficies &c. Instruit legatum amplissima auctoritate ad gerendum cum dignitate munus. Dat. Bononiæ anno Dc. MDX. III. id. decembris. anno VIII.

Marcus Card. pro recuperanda Ferrariâ iussus incumbere..

XVII.

Cæterum media hujus anni æstate ostensa fuisse tradunt futurorum motuum bellicorum præfagia, atque impendentium malorum timore perterritos populos inhorruisse, refert Paris de Graffis (c): Diebus istis nuparrime signa divinitus apparuerunt, quod omnes pro malo omine ac prodigiorum loco habuimus tam hic Romæ quam alibi in Italia præsertim Bononiæ, & in tota Romandiola & marchia Anconitana; sicut etiam tempore, quo Pontifex primo Bononiam profectus est, Bentivolos expulsus, prout inde expulit; nam tum, ut supra aliquando dixi, cometa Romæ pluries visa est in parte septentrionali super zonam Bononiensem, & parrus humani bicipites, bestia tricornepora, nec non & aliqua sine capite: item terræ motus juges & magni; ex quibus nedom ipsa Bononia civitas, sed totus comitatus aequaliter attritus est, præsertim palatium illud tam magnificentum & excelsum, Bentivolorum, totum conqussatum & prorsus usque ad fundamenta dirutum; sed & turris, que proxima fuit eidem palatio taliter supra illud incurvata est, quasi ruinam

(c) Paris tom. 2. ms. arch. Vat. p. 585.

Ostenta in Italiciis tumulti-bus visa.

Aaaa nam

nam semper minans, ut Bentivolus Johannes illam diruere ad radices coactus fuerit; & alia signa multa, quibus manifeste præfagebatur aliquod malum venturum in partibus illis. Ac nunc quid dicemus, de prodigiis aliis, quæ Romæ & ut supra dixi, alibi evenere? ut in primis stella crinita rursus ad septentrionem versus pluries apparuit, nunc huc nunc illuc caudam vertens quasi mirabunda. Item in urbe excrecentia Tyberis immensa, ex qua multæ familiæ submersæ; & quasi omnes aliæ damnum ingens passæ, ac [quod mirabilius visum ab omnibus fuit pene incredibile] nam & in agro Romandiolæ, & circa Ferrariam acies armorum exercituum visæ sunt, ac bombardarum crepituum innumerabiles audiri, clangoresque tubarum, & gentium concursus audiri; & (quod dicunt pro re certa) visum meridiana luce a longe quidem, quod cum magistratus Bononiensis plures nuncios ad id factum conspiciendum misisset, intellexit neminem ibi prorsus nisi mandras porcorum in silvis visum aut repertum fuisse: verumtamen vestigia manifesta reperta eorum & curruum, ac virorum in pulveribus per omnem illum campum, ac etiam in pluribus locis silarum cineres, & carbones, ac ligna semiusta præ focus ibidem factis, ut in exercitu solet: quibus conspexit & intellectis civitas Bononiæ & alia in multo terrore posita; quo die supplicationes & vota fecit. Quid autem sequetur intelligemus aut videbimus. Die primæ mensis septembris anni hujus MDX. sanctissimus dominus noster cum apud Faliscos ageret ex causis novis animum suum moventibus, quas hic recensere non est operæ pretium, statuit versus Bononiam proficisci, prout eadem die incipit. Describit pluribus author varia Pontificis, quem præcesserat, itinera, ut ad Lauretanam aedem contenderit: Intellexi, inquit, ipsum cum Cardinalibus & suis domesticis ex monte Flafcono sive Falifcono iter arripuisse prima die juridica, & ad Orbitam sive Orvietum appulisse eadem die ante vesperas, quas ibidem solemnes stola indutus audivit, & officium fecit more solito. Inde ad Pigalium, mox ad Assisium, tum ad S. Mariam de Angelis & ad Fulginium, cum monte transmissis ad Tolentinum: inde die sabbati, Recanate ad levam dimisso, ad Lauretanam applicuit. & non ingressus ecclesiam ob lassitudinem domum introvit: sequenti die dominica, quæ fuit natiuitas Virginis Papa in capella parva ejusdem parvam missam celebravit, præsentibus Cardinalibus & principibus, qui cum eo erant: Addit idem author, propositam fuisse noxarum veniam iis, qui

Imminentis belli signa data.

Julii II. versus Bononiam proficiscio.

expiatis rite animis eo die Lauretanam aedem lustrarent.

Profecutus inde iter est versus Bononiam, ut Ferrariense bellum magis urgeret, feliciterque conficeret, ut observat (a) Paris: sed omnia contra vota evenisse, fuisseque ad exitum prona: nam plures in eum Cardinales, quia pontificis consiliis abhorrebant, non Gallimodo, sed etiam Hispani illius apostolico solio evertendi cupidine incitati in ipsum conjurarunt; quorum dissidiorum exordia ita retexit Joannes Mariana (b). Venetorum calamitate flexus, scilicet Pontifex, ad misericordiam, nobilissimam urbem malis castigatam perire penitus non ferebat: itaque solutus anathemate, quo erant impliciti, in gratiam sædusque accepit: quod erat præcipuum, eorum ope uti volebat adversus Ferrariensem ducem quasi Gallici patrocini fiducia rebellem imperio: odium acrius, quam pro noxæ modo iis littoribus eluio maris arefcente, unda sal concrevit. Ergo saltem Comacini ditionis oppido conficere crimen erat cum incommodo vestigium, quæ ex pontificis salinis ad Cerviam proveniebant: præterea e mercibus quæ secundo Pado Venetiæ vehebantur, nova exigere portaria. Ab his initiis irritabili ingenio Pontifex evocatum Romam ad dicendam causam, ac venire recusantem, lege majestatis damnavit; principatus quem beneficio ecclesiæ Romanæ obtinebat jure decidisse. Ægre severitatem Pontificis tulit Gallus Rex: vindicandi ardore Gallicos Cardinales, & qui sacerdotia obtinebant in Gallia continuo Roma discedere per edictum mandavit; nisi parent, atque suas singuli ecclesias inviserent, ac per se rogerent, annuorum vestigium multam comminatus. Ex his initiis magna dissidiorum moles consecuta brevi est. Præviderat quidem Pontifex Gallorum Cardinalium defectionem; nam & Guillelmum Auxitanum (c) simulato cultu venandi specie jam ante fugam tentantem interceperat, atque in arce Hadriana custodiis aservari jusserat; Reginaldum vero Bajocensem sacramento addegit ex pontificia aula non discessurum addita sponione, ac si datam fidem falleret, cardinalitæ dignitatis ac sacerdotiorum jacturam se subiturum, de quo hæc narrat Paris (d).

Die veneris XVI. augusti sanctissimus dominus noster in consistorio secreto cum toto reverendissimorum dominorum Cardinalium collegio sedens, & infra, præsentibus notario dixit qualiter reverendissimus dominus Renatus Cardinalis Bajocensis Gallus tit. S. Crucis* promittebat, & se obligabat, ac jurabat, quod sub pena privationis & perditio-

XVIII.

(a) Id. ib. p. 537. Guicci. l. 8. Plures Cardinales a huius consilio abhorrent. (b) Mariana. an. l. 29. c. 23.

Galli male a Lud. ex pontificia aula revocati.

Card. Auxitanus e fuga retractus. (c) Id. ib. p. 574.

(d) Id. ib. p. 583.

XIX.

* S. Lucæ in septuaginta.

Bajocensis Card. sacramentum.

ditionis omnium beneficiorum & ecclesiarum, & etiam dignitatis, Cardinalatus non discederet ab urbe nec a suburbis inconsulto ipso Pontifice & collegio; & casu quo recederet, voluit ex tunc, prout ex nunc ipse Cardinalis, quod omnia ejus beneficia & ecclesiæ & cardinalatus vacarent ipso facto, absque ulla alia declaratione, & absque alio consistorio desuper habendo; quia vota Cardinalium jam habitæ erant per Pontificem, & in talem eventum Pontifex habuit ipsa vota pro habitis. Quibus per Pontificem pronuntiatis, vocatus fuit ex sedili suo ipse dominus Cardinalis Bajocensis, & genuflexus ante Pontificem ambabus manibus juravit tactis scripturis ex libro evangeliorum illuc apportato, & dixit, videlicet ita iuro, promitto, & me ipsum obligo, quod non recedam sub pena privationis beneficiorum, ecclesiarum, & cardinalatus: sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei evangelia. Denique Pontifex contentus aridens illi dixit, sic melius fuisse quam aliter. Expressit ea verba infidus fidei custos metu; nam una cum quatuor aliis Cardinalibus, qui Bononiam fe conferre iussi erant, schisma concilii colligendi specie conflandam Genuam perrexit (a): quorum defectionem ægre tulisse Julium ait Paris (b): Die, inquit, jovis venerunt nova ex Florentia, qualiter quinque Cardinales, qui per eam viam veniebant ad Bononiam, sequentes Papam & ejus curiam aufugerunt inde ad civitatem Januæ omisso Pontifice: de quo actu Papa admodum miratus est, satisque doluit maxime de duobus Hispanis; nam de tribus Gallis aliquantulum dubitavit, ut a Rege Franciæ instigati recederent. Nomina Cardinalium sunt hæc, videlicet, reverendissimus dominus Bernardinus Carvagial Hispanus episcopus Sabiniensis Cardinalis S. Crucis; reverendissimus dominus Guillelmus episcopus Prænestinus Maclovienfis Gallus; reverendissimus dominus Franciscus Borgia tit. S. Nereæ & Achillei Cardinalis Cusertinus Hispanus; reverendissimus dominus Raynaldus tit. S. Vitalis Bajocensis Gallus, de quo supra XVI. mensis augusti scripsi; & re-

(a) Bononiam in diebus Guicci. l. 9. & ead. ms. arch. vallic. fig. n. III. (b) Paris. to. 3. ms. arch. Vat. p. 594. Quinque Cardin. a Julio II. deficiunt.

reverendissimus dominus Federicus S. Theodori diaconus Cardinalis Sansseverinus.

Subornati (c) hi fuerant a Ludovico Gallorum Rege, qui Nannerensem etiam Cardinalem omni contentione in suas partes trahere studuit: sed vir ille vitæ sanctimoniam conspicuus, humanæque fastigio augustior, censuum ecclesiasticorum, quos in Gallia habebat amplissimos, jacturam, & etiam egestatem pati maluit, quam a sede Apostolica divelli: tentati quoque nonnulli alii, quorum pene labefactata fluctuavit constantia; sed demum in fide & observantia ejusdem Apostolicæ sedis persistenter. Maxima autem proditæ fidei invidia Franciscus Alidosius Bononiensis legatus laboravit, adeo ut Urbini ducem ceperit; sed a Pontifice liberatus est (d); alii vero duo Cardinales Galli jam ante obierant, nimirum Rothomagensis vigesima quinta maii die (e), & Ludovicus de Ambasia Albiensis Anconæ decima octava septembris (f); atque ita ex imminenti schismatis procella emerere. Porro antequam Cardinales, de quibus paulo ante memoravi, a Julio desciscerent, coactos a Ludovico Rege in Galliis plures cœtus ad infringendam Pontificiam autoritatem, primum Aureliæ, dein Turonis referunt scriptores (g): & quidem in Aurelianensibus conventibus suggestum fuit, ut prætermittis nefariis labefactandæ religionis consiliis, de suo jure cum Pontifice armis decerneret; in Turonensibus vero seditiofos defectionem a Pontifice, ac schisma suavisse; in quibus has subdolas propositiones agitata refert Belcairus (h): [I] Ne Gallia Julium amplius Pontificem agnosceret, omnes totius Gallici regni Pontifices ac plerisque viros eruditos Turonibus ad XVII. kal. octobris coire iussit; quod conciliabulum primum Aureliam indictum, mox ad Turonos translatum est. Ea fere in hanc sententiam disputata produntur: I. An Pontifici Romano; ubi neque de religione neque de fundis ejus pontificatus controversia est, adversus aliquem Christianum principem bellum suscipere ac suis auspiciis impensisque gerere liceat. Non

XX. Card. Nannerensis constantia infinis. (c) Id. Paris. to. 4. p. 79.

(d) Id. to. 3. p. 596.

(e) Pag. 572. (f) Pag. 590.

(g) Guicci. l. 9. Jul. in edit. in Gall. quod ext. in append. concil. Pis.

(h) Belc. l. 12. n. 14. Turonenses cœtus in Galliis.

Aaaa 2 licere

NOTE [1] DE concilio aut si malis conciliabulo (neque enim de nomine alterari vacat) Turonensi in Galliis hoc anno coacto pauca quædam animadvertenda succurrunt. In eo quæstiones octo agitatae sunt, ut recte Annalista ex Belcairo, ex quo etiam illarum argumenta recitata, non ea quidem ratione qua proposita sunt, fed qua in concilio discutienda Ludovicus censuit. Nihil enim de Ferrariensi duce coram patribus commemoratum est: sed quæsitum tantummodo in genere e. g. An liceat principi christiano armis veri ac defendere alium principem sibi confederatum, & cuius protectionem legitime suscepit, &c. Et sic de singulis. Ex his vero intelligas de Ferrariensi duce armis jure defendendo adversus pontificem in concilio nihil definitum. Propositæ a rege quæstiones & concilii per singulas responsiones in publicis descriptæ tabulis leguntur apud du Tillet inter privilegia Ecclesiæ Gallicanæ addita operi ejusdem authoris inscripto. Recueil des rois de France leurs cœuvres & maison. MANS

Propositiones subdolar prætermilla rei veritate

licere, qui aderant Pontifices virique eruditi responderunt. II. An laceffito principi vim vi repellere, nec suas solum, sed pontificias aliquot ditiones invadere liceat, ad ejus vim propulfandam in primis idoneas, quas præfertim centenaria præfcriptione amiffas idem Pontifex ejusdem principis opera impensaque recuperavit; ita tamen, ut princeps ipse non nisi ad præfcriptum tempus easdem retinere rebus compofitis Pontifici, quæ sua sunt, refituere in animo habeat, Bononiam intelligebant ad repellendos Julii imperus peropportunam & Mediolanenſis principatus quoddam veluti propugnaculum objectam. Licere idem cenſuerunt. III. Et quandoquidem idem Pontifex implacabili odio nulla de cauſa ſucepto percitus Regem pium regno ſpoliare contenderit, regnumque ejus cuius invadenti, quantum in ſe eſt, addixerit [id autem ſibi ius nimis inſolenter arrogat, cum Chriſtus legatos ſuos ſive Apoſtolos, ut vocantur, quorum ſucceſſorem ſe Julius profitetur, principibus, immo vero inferioribus magiſtratribus parere; non autem eoſdem regnis aut cæteris ſuis magiſtratribus ſpoliare jufferit] an principi priſtinum Romano Pontifici obſequium renuntiare fas ſit non proſus, ſed quod ad ditionum ſuarum propugnationem neceſſe eſt. Fas eſſe pronuntiarunt. IV. Quod igitur Galliarum Pontifices, cæterique divini cultus miniſtri in his, quæ ad Romanum Pontificem referri ſolent, molientur; ut antiquis Pontificum decretis, præfertim concilii Baſilienſis ſtabunt. V. An Regi pro fœderati Ferrarienſis reguli ditionibus pluſquam centenaria præfcriptione poſſeſſis propugnare & vim pontificiam repellere licebit: Neque illi quin liceret dubitarunt. VI. Ferrariam fundam ſibi obnoxiam vendicat ac repetit Julius: Julio clientem niſi juſta de cauſa ſpoliare non licere Ferrarienſis reſponder, Julium arbitrum excipit, ſi rem ad arbitros neutri ſuſpectos revocare recuſet Julius, vim inferat, an Ferrarienſis ſua tueri, Ludovicus Rex pro fœderato propugnare jure poſteſt. Poſſe dixerunt. VII. Quid ſi litem Romanis iudicibus permitret Julius, ique Ferrariam Julio addicant, an vero iudicio ſtare Ferrarienſis cogetur, præfertim cum pontificios iudices merito reiiciat Ferrarienſis, & non admittat ac Romam, qui juſſum proſequatur mittere non audeat. Nullo modo cogi reſponderunt. VIII. Quid ſi Ferrarienſem regulum ac cives, quique illis auxilio erunt Chriſtianorum cætu Julius exterminat. Exterminationem nullam proſuſque irritam pronuntiarunt. Communi præterea ſententia, ut legati ad Julium mitterentur, decretum, qui Pontifi-

Marſilii & Januani hæreſis.

Infelix & ſchiſmaticum conſilium datum Ludovico.

ficem, ut principibus reconciliaretur admonerent, ſin recuſaret ex decretis concilii Baſilienſis, tunc conciliabulum ſchiſmaticorum fuiſſe vidimus, de indicendo univerſi Chriſtianismi concilio compellerent. Legatos Julius admittere noluit.

Hanc vero nefariam Cæſaris Gallorumque Regis in Pontificem conjurationem execratum Ferdinandum Hispaniarum. Regem memorat Joannes Mariana (a), & Cæſarem ipſum Julio conciliariſum: Gallus & Cæſar, inquit, iis ſe conſiliis, nimirum cogendæ in Julium ſynodi, miſcuere, paucorum temeritate ſubornari Ferdinando etiam Rege tentato, ſi poſſet in eam fraudem induci, Bleſis novo Cæſarem inter & Gallum fœdere per idem tempus conſtituto opera Matthæi Langii Gurcenſis epiſcopi, qui Cæſari a ſecretis erat, gratioſus, & familiaris. Acceſſit etiam in partem Cabanillas Ferdinandi legatus: ſed cum mandatis, ne quid in Pontificis dignitatem decerni pateretur: parum tamen ea cautione præſtitum eſt. Inter cætera ejus fœderis capita expreſſum, debere quidem reliquos ſocios viribus jurare Cæſarem, ditionis Venetæ partem ſui juris obtinerent armis; ſic Cameracenſis in fœdere præſcriptum fuiſſe: hætenus non male. Additum tamen, ut Pontifex jure porius, quam armis cum Ferrarienſi diſceptet vel ſi parere ſalutaria monentibus obreſtantibusque recuſaret, a Cæſare in Germania ejus nationis epiſcoporum conventus agerentur, nationales, idemque in Aragonia & Caſtella fieret, ad ea conſtituenda, quæ paulo ante Gallicana eccleſia ſanxerat, Aurelia primum, deinde ad Turones conventu gentis habito. Miſerant temporum labem a profanis Chriſti vicario leges imperandi præſcribi! in uno peccato quot & quanta extiterit peccata! ſed præcipua capita erant quibus pontificatus prope modum redigebatur in ordinem, ut Gallici ſacerdotes, ne exceptis quidem Cardinalibus, aut etiam in pontificis familiam adſcriptis ſuas ſinguli eccleſias regerent in Galliam reduces: ſi repugnarent, intercepti annui redditus in templorum alios uſus & commoda verterentur. Exitiale decretum Eccleſiæ paci inimicum, diſſidiorum fons, Pontifici uſque adeo grave, ut diris & anathemate deteſtatus fuerit quicumque impio decreto obtemperaveſſent, ac nominatim magnum Gallie magiſtrum, atque Trivultium, cæterosque duces Gallicæ in Italia ſtipendia facientes: ad hæc quicumque eccleſiæ Gallicanæ conventibus intereſſent, ne Ferdinando quidem Regi Bleſis recens iſtum fœdus placuit, neque Gallicanæ eccleſiæ damnatum exemplum, ne importuni quidem Cardinalium conatus, na-

XXI.

(a) Mariana l. 20. c. 1.

Novum fœdus cum Cæſare a Gallo initum.

Pro tuendo Ferrarienſi inſana conſilia.

Decretum Gallorum impium.

Damnata a Ferdinando ea molimina.

ac

ac potius Cæſarem pro neceſſitudinis jure ab ea mente deductum Pontifici conciliare & cum Venetis in pace ponere tentavit. Tum ſumpta fuere ab Hiſpanis conſilia de Maximiliano Romanorum Rege Gallico fœdere divellendo, Gallique Italia depellendis, quæ poſtea conjunctis Italis, Germanis & Hiſpanis ad exitum perducta fuere.

XXII. Conciliabulum Lugduni cogere movetur Ludovicus. (a) Bull. in Jul. II. conſt. 27.

(b) Paris tom. 3. p. 597. Galli cum Bentivolis tentant Bononiam.

Vestigium partem dimidiam remittit Bononiensi populo.

Vigeſima ſeptima ſeptembris die cum Matthæus epiſcopus Gurcenſis ejusdem Maximiliani orator in Gallias acceſſiſſet, icto Gallum inter & Cæſarem fœdere; indictum eſt proximo ineunte martio Lugduni conciliabulum, quod tranſfuge Cardinales cogere ſe poſſe diſceptabant (a); quod Julius conceptæ in conclavi de ſynodo œcumenica convocanda ſponſioni jurejurando confirmatæ hætenus deſuiſſet: quæ dum agitant politici & præſtiales factioſi, grave bellum eſt concitatum a Gallico exercitu in Pontificem, qui Bononiam ingreſſus erat, ut deſcribit Paris (b) ſic inquit: Die ſabbati XIX. octobris exercitus Regis Francia ſimul cum Bentivolis urbem Bononiensem perunt, & ad portas urbis hora circiter prandii pervenerunt, ibique tumultuarunt pugnam ineventes. Quo audito populus arma capit pro Pontificis tutelæque ſua. Et infra: Ipſe autem legatus, qui latatus erat, quod Galli veniſſent cum Bentivolis, prout ſecum convenerat, ut ajunt, nullam aliam provisionem parat, niſi palatium claudi, & cuſtodiam in platea ſatis levem adhiberi jubet, ſeipſum vero armat. Quod cum ab oculis improperaretur, quare ſcilicet ſe armaret contra Gallos, quos tantopere amaret, reſpondit: non propter Gallos ſed propter Bononiensem populum furioſum, quem timeret, id ſe facere. His autem ſtantibus Cardinales, qui tunc quatuordecim erant in urbe ea, Pontificem ad eunt conſulentes, ut rerum ſumme provideat & ſaluti ſue, ac ſalvationi populi, qui in armis ſeſe ponebat, & ſi præfertim populum pro ſe fautorem habere cuperet, ipliſum bonis verbis & aliquibus factis bonis alleclaret. Itaque Pontifex vocato populo blandiſſime beneficia multa pollicitus eſt, & præfertim quod intra xv. dies unum ex civibus Bononicenſibus Cardinalem crearet, eſſi epiſcopum Bononiensem crearet, & exemptionem dimidiam donavit populi in perpetuum, quam & in foro publicari juſſit: Quo audito populus maxime animatus eſt & armatus eſt, & die ſequenti in foro, quod mercatum appellat, convenit; unde ad plateam ante palatium Pape ordinatæ quaſi inſtructis aciebus pervenit: & Bononiam populus iſte, ut dixi, male contentus de Cardinale Papienſi erat, diſerata-

que pluribus Cardinalibus, ut hoc Pontifici ſignificarent, propterea Pontifex eam curam populi ordinandi & contra Gallos educendi dederat duobus Cardinalibus, videlicet Regino & Aragonenſi. Sic itaque hi duo Cardinales aſcendiſſe equis & armis ſub rocheris & manillis receptis in mercatum vadunt, populumque inde ad plateam conducunt. Et infra.

XXIII.

Summa populi æſtimata fuit ad quindecim millia pedum & equitum quinque: propter pluſvias ſupervenientes multi ſe ſubtraxerunt. Pontifex in lecto febricitans ubi audit populum arma pro civitatis deſenſione ſumpſiſſe, Julique nomen aſſidue acclamare, ex lecto proſilivit, & in pulpitu ſive arrengheriam delatus populum vidit viſuſque eſt hilariffime. Tandem & benedictionem tanquam in conſtitum progredienti conceſſit. Nec id omittam, quod Pontifex poſt benedictionem datam ſua brachia ante pectus in formam crucis reduxit quaſi ſeſe, perſonam ſuam, & honorem ſuum populo commendans. Ad quod populus, qui vidit Pontificem aut timere de ſeipſo, aut commendare ſtatim & honorem & vitam, miſeratione & ſebili pietate motus, applauſiffime clamaverunt, bonum ipſorum animum perſuadentes, & pollicentes unitatem & auxilium. Itaque Pontifex lætus diſcedens continue inter eundem dicebat jam ſe eſſe victorem Gallorum: quod ſecutum eſt; nam cum Galli tribus diebus inſeſſime Pontificem oppugnaveſſent, conſiſſi forte in Cardinale Papienſi, ut creditur, qui ipſum & populum traderet in manus Gallorum, aut ſaltem quod omnia eis Pontifex concederet, quæ illi perere ſciant, prout incredibilia petierunt prout que mos eſt eorum. Pontifex eis demum reſpondit, nihil eis concedere velle, quod illi peterent, & cum hæc nuntianda mandaſſet per tres oratores, videlicet imperialem, Anglicum, & Hiſpanum, qui eum curiam ſequebantur; Galli his auditis media nocte ad Papam humillime mittunt nuntios, qui veniam de machinatis, & ut impune abire liceat, ſuppliciter petant: quod Pontifex benigne conceſſit, quamquam populo exclamante, nam victoriam in manibus habere videbantur, ſuffragante celo propter imbres & nimbos nocturnos, quos Galli ſufferre non potuerant, & inopiam cibatus, & furorem populi, ac multitudinem exercitus noſtri undequaque exhauſti. Sic itaque Galli licentia data abierunt cum promiſſione, omnia, quæ ad Pontificem pertinerent, reddituri, prout reddiderunt. Die autem jovis, qui fuit XXIV. octobris Pontifex graviffime agrotavit, ita ut palam diceretur omnino ex ea agritudine moriturum, maxime quia Pontifex nec cibum

Strenue Pontificias partes defendunt Bononienses.

Gallorum a Bononiæ oppugnatione diſceſſus.

bum capere, nec consolationem vellet ob dimissos impune Gallos, praesertim quia eos lente abire audiebat, & quidquid diripere possent diripere. Queruntur contra Galli & nonnulli alii scriptores, Pontificem spe pacis ipsorum impetus retardasse; de Ambasiano enim haec habet Ferronius (a): Poruit intercipere iracundum Pontificem & Bononia potiri, nisi aut diris pontificis territus, aut legatorum Ferdinandi, & Henrici Britanniae Regis pollicitationibus delusus fuisset, qui se Pontificem praestituros Regi propitium recipiebant. Deterritos etiam Gallos ab oratoribus Regum, ne sedi Apostolicae injuriam vimque inferrent, confirmat MS. Vaticanus (b): caeterum Ambasianum, qui Gallicarum copiarum militare habebat imperium, anathemate percussum a Pontifice fuisse: additque Bonaccursius (c) ideo pacis colloquia amputata, quod eo flexu temporis auxiliares copiae Bononiam adventassent, neque a Ferrariae oppugnandae consilio Pontificem absistere voluisse.

(a) Ferron. in Lud. XII. Aug. Just. l. 6. Ut fracti sint eorum impetus. * placaturus

(b) MS. arch. Vat. sign. n. III.

(c) Bonac. in diaris.

XXIV. Hispanum Gallo opponere Julius molitur.

(d) Guicci. l. 9.

Neapolis & Cajeta ut devoluta sint ad sedem apost.

(e) Marian. l. 29. c. 24.

Ad sustinendam hujus belli molem Julius jam ante Hispanum Gallo opponere decreverat, atque in Ferdinandum Regem plurimum regnorum conjunctione praepotentem, deque Christiana re optime meritum Neapolitani regni jura edito diplomate transfudit. Distulisse ajunt (d) hactenus in fidem & clientelam eum accipere, cum censum a Gallis pendit consuetum Ferdinandus solvere detrectaret; sed quem perfolverant Aragonii imminutum repraesentaret. Non defuere autem causae gravissimae, ob quas Julius Gallum accepto ab Apostolica sede fiduciario privato, objecitque illi in primis, Ludovicum numquam Romano Pontifici clientelarem sponsonem, uti conventum erat, praesentem solemni ritu addixisse: tum regni Neapolitani jura sede Apostolica inconsulta, quantumvis rogatum videretur, ne quid sine illius autoritate statueret, abalienasse: ob quae Neapolis & Cajetae imperium ad sedem Apostolicam jure devolutum sanxit: idque jus in Ferdinandum traduxit; divulsas Neapolitani regni partes redintegavit; confectas etiam antea Ferdinandum inter & Ludovicum Regem pactiones rescidit: tum clienti Regi easdem ferme leges, quas aliis Neapolitanis Regibus impositas vidimus, imperavit; quae Mariana confirmat his verbis (e).

Rex Africani atque Italici belli curam complexus, a Rege Gallo in primis contendebat, ut sancita ante annos aliquot in federe lex de regni Neapolitani successione nulla ex Germana regina prole nova

censura immutaretur. His postularis Gallus aures non accommodabat, spe concepta id regnum obtinendi, nisi jure, & causa, certe armis. Sic Ferdinandi conatus inanes exirere, praesertim Rothomagensi Cardinali per hoc tempus defuncto, cujus penes Gallum praecipua gratia erat, & rebus omnibus autoritas, studium haud obscurum. Ferdinando gratificandi in iis, quae publice pacis interessent. Hac cura Ferdinando anxio, ac dies noctesque varias cogitationes animo versanti, optimum fore visum est odium Pontificis in Gallum conceptum in suum commodum convertere, atque occasionem suam facere, prudens princeps, qui quamcumque rem e publica utilitate fore providet, ea utitur, modo honesta, ut pontificis auctoritate ipsi & posteris regnum Neapolitanum quasi Romanae ecclesiae beneficium confirmaret, postulat. Grave id initio Pontifici visum est, neque ea indulgentia praedictarum Gallo Regi, quamvis infenso, volebat. Deinde auctis odiis bellis, quae erant in manibus, & majora medirabatur, ope ex Hispania juvari experens, animum flexit, atque ut indulgentia major gratia esset ita postulari annuit, ut amplius nihil desiderari posset, ne si Ferdinandus arbitrio suo diploma fingeret ab Alexandro Pontifice, Gallus parte ejus regni concessa, fuerat Neapolitanus & Jerosolymitanus Rex dictus, uti superius est indicatum. Id decretum movere praesertim Rege inaudito erat plane difficile, neque exemplum satis probabile. Ad artes converso animo pronuntiare visum est pontificum beneficium irritum videri redditum, dupliciter, honorario vectigali ab eo Rege, uti erat justum, nunquam repraesentato: praeterea absque Pontificis venia, cujus ea partes erant, de regno Neapolitano superiori federe cum Ferdinando facto, dignum videlicet abdicacione facinus. Hac pronuntiata Pontifex sententia, quod erat consequens, regnum Neapolitanum Ferdinando & successoribus traditum confirmavit, ea lege, ut Petri & Pauli festo die annuas octo millia auri uncias in pontificum avaritiam inferret, quolibet triennio equum candidum daret, in praesenti quinquaginta millia aureos, tantumdem successores, cum primum Reges essent a Pontificibus dicti: enimvero repetita in Ferdinando ea leges sunt nihilo mutatae, quibus Carolo ejus nominis primo id regnum fuerat olim Pontificibus datum. Praecipua diplomatis illius pars haec est, qua Ludovicus Galliae Rex ob abalienata temere jura, quae Romana ecclesia acceperat, damnatus est, iidemque Ferdinandus ob ingentia in sedem Apostolicam merita fuit ornatus (f).

Ut regnum Neapol. devolutum ad Gallos.

Ex Gal. cum Pontifice similitate Hispanos sua comoda venatur.

Neapolitani regni jura in eum transfusa.

(f) Lib. bull. 80. p. 335.

XXV.

Ut regnum Neapol. inter Gallos & Hispanos divisum fuerit.

Julius, &c. ad perpetuam rei memoriam. Dudum felicitis recordationis Alexander Papa VI. praedecessor noster de tunc S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu, ac ex sua certa scientia, & de apostolica potestatis plenitudine, regnum Siciliae cum tota terra citra pharum tunc certo modo ad jus & proprietatem dictae ecclesiae plenius jure reversum in duas partes dividens, Neapolitanam & Gajetanam civitates, ac totam terram Laboris, & provinciam Aprutinam pro eorum justo valore, Ludovico Francorum Christianissimo cum titulo Regis Neapolis & Jerusalem, ducatus vero & omnes provincias Calabriae & Apuliae cum tota eorum terra, etiam pro eorum justo valore Ferdinando Regibus filiis nostris in Christo charissimis, & clare memoriae Elisabethae tunc in humanis agentis ipsius Ferdinandi Regis consorti Reginae Hispaniarum Catholicissimae cum titulo Ducis, & ducissae Calabriae & Apuliae pro eis simul dum viverent, & altero eorumdem Ferdinandi Regis & Elisabethae Reginae decedente pro illorum ex eis, qui superstitibus remanerent, suisque liberis, & successoribus tam masculis quam foeminis ex legitimo matrimonio creatis per rectam lineam ex suis corporibus respectivo descendibus natis, & nascituris, prout ad unum quemque Ludovici & Ferdinandi Regum, & Reginae praedictorum iuxta divisionem ipsam pertinebat qualitercumque regnum, terra Laboris, ducatus, & provincia hujusmodi ad Ecclesiam praedictam legitime reversa, & devoluta forent, vel alias quovis modo illorum dispositio ad ipsum Alexandrum praedecessorem pertineret, cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis, ac cum conditionibus, modis, formis adjectionibus, promissionibus, clausulis, cautelis, voluntatibus, ordinibus tunc expressis de similibus, consilio, assensu, sententia, & potestatis plenitudine in feudum perpetuum concessit, & donavit, prout in ipsius Alexandri praedecessoris desuper confectis literis plenius continetur: ipseque Ludovicus Neapolitanae & Gajetanae civitatum, ac terrae Laboris, & Provinciae Aprutinae; & Ferdinandus Rex & Regina, ducatum & aliarum provinciarum hujusmodi corporalem possessionem, concessionis & donationis praedictarum vigore assecuti fuerunt. Et quamvis praefatus Ludovicus Rex de implementis & inviolabiliter observandis omnibus, & singulis conditionibus modis, & formis, adjectionibus, promissionibus, clausulis, cautelis, voluntatibus, & ordinationibus supradictis solemne praestiterit iuramentum; tamen in constitutionum, promissionum, voluntatum, & or-

Ut Ludovicus sacramento nuncupando devoverit.

dinationum praedictarum implemento, & observatione multifaria ac in iurium recognitionis veri domini ipsius regni Sicilia nobis, & dictae ecclesiae exhiberi debitorum praestatione actuali per multos annos defecit; quodque etiam majestas sua facere minime debuisset, regnum ipsum cum tota portione ei concessa absque voluntate nostra nobisque inconsultis alienare praesumpsit; de quibus licet ea ita omnibus nota sint, ut nulla possint tergiversatione celari, aut justa excusatione defendi, cum nobis etiam alias legitime constiterit, eaque vera esse comperimus, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris deliberatione matura, de eorum consilio, & assensu, ex certa nostra scientia, & apostolica potestatis plenitudine, auctoritate apostolica tenore praesentium dictum Ludovicum Regem a regno Neapolis & Jerusalem, ac Neapolitana, & Gajetana civitatibus, terra Laboris, & provinciis Aprutinae omnique eorum jure penitus cecidisse, illaque propterea ad nos & Romanam ecclesiam plene & libere rediisse, & devoluta esse, decernendum merito duximus, & censendum, ut harum serie decernimus, & censemus; potiorique pro cautela praedictas, & quascumque alias similes vel dissimiles de regno Siciliae & Jerusalem cum terra citra pharum hujusmodi per eundem Alexandrum & quoscumque alios Romanos Pontifices praedecessores nostros ac etiam nos Ludovico praefato, & quibusvis aliis regibus, & principibus, eorumque heredibus & successoribus, praeterquam Ferdinando Regi, etiam de consilio, assensu, sententia, potestatis plenitudine, & auctoritate similibus, & ex quacumque etiam grandi, & excogitabili causa hactenus quomodolibet fuit, & in infra scriptorum praedictarum factas, per concessiones, donationes, & investituras, quorumcumque tenoris, & continentiae sint, & quascumque etiam derogatorias derogatorias aliasque fortiores, efficaciores, insolitas, etiam restitutorias, seu ad jus commune reductorias clausulas, declarationes, etiam cum irritantis appositione decreti in se contineant, illarum omnium tenores, continentias, atque formas praesentibus, ac si de verbo ad verbum insererentur pro sufficienter expressis habentes, perpetuo cassamus, irritamus, & annullamus, nulliusque roboris, vel momenti esse statuimus, & declaramus. Et cupientes regnum ipsum felicissimi regiminis praesidio communire, ac in illius solio eum Regem & principem constituere, qui sciat, velit, & valeat commissos sibi populos perpetuae pacis, & iustitiae stabiliter firmare; nosque & Romanam ecclesiam ac-

Pronuntiatum ius beneficium amissum. Devolutum illud ad sedem Apostolicam.

Transfunditur in Ferdinandum.

XXVI. Habita ratio in gentium illius memorum.

Res christiana in Ganaate regno & America ab ipso augetur.

Bugia & Oranum ab eo in America expugnata.

ceptorum a nobis beneficii & honorum... auctores ipsiusque regni proprietarios & directos dominos grata devotione & fide...

Succurrerunt etiam multa majorum suorum de sede predicta clara atque insignia merita; ipsius vero pro fidei orthodoxe...

Sperantesque quod idem Ferdinandus Rex in sua fidei sinceritate obedientia, & devotione erga nos, & prefatam ecclesiam...

Damnatur Ludovicus quod in Pontifice de regno beneficio transigerit.

Ferdinandus a patribus cum Ludovico initis liberatus.

Neapolitanum regnum ut iam devolutum ad sedem Apostolicam Ferdinandus.

Vestigal militare exactum.

Iustus fidem sacramento devincere.

XXVII.

Quae leges impositae.

Prohibita foedera contra sedem Apostolicam.

salem, & ducatibus & provinciis predictis forsitan competentis; cui per presentes non intendimus derogare, concedimus & elargimur, volentes, & intendentes eundem Ferdinandum Regem de ipsis regno...

honorum a praefata ecclesia in domum Ernestensem & progenitores suos, & nuperime a nobis in eum multipliciter collatorum penitus oblitus & immemor, in reprobum sensum datus, velut ingratus filius...

Conversum adversus Ferrarum ducem.

Imperata sacramenti formula.

XXVIII. Gallus iure in regno Neapolitano spoliat; referat (a); Ipe deiecit, dissolutis, ut vidimus, pactionibus, quas cum Hispano inconculta sede Apostolica perperam confecerat...

catum ferro, nisi esset id decretum abrogatum, de quo ejus legatos coram Ferdinando Rege gravissime exposulavit Monrione, ubi Aragonii conventus erant diras minasque detestatus. Inani verborum sonitu nostri parum movebantur. Exinde magis Pontificem in Gallos concitavit Ferdinandus, ut eos veluti majestati pontificiæ infensos Infubria Liguriaque deturbaret; cui amplam occasionem dabat infania senatorum Ludovici, qui impia illi consilia de abrogando Julio per conjuratos episcopos pontificatu suggerebant: a quibus cum Ferdinandus regia gravitate abhorreret, non modo religionem suo asseruit splendori, sed & res suas vehementer auxit: quippe ex concepta in nomen Gallicum ira Julius, quo Hispanum Regem præmiorum amplitudine a Gallorum fœdere molitionibusque averteret, etiam vestigal nummariarum, quod in regni Neapolitani jure concedendo imperatum erat, remisit non sine rei ecclesiasticæ damno; addiditque Mariana (a) militare vestigal non fuisse a Julio remissum, ut Hispanis armis in Ferrariensem verteretur: *Eæ*, inquit, *leges ineunte mense julio impositæ a Pontifice, & Cardinalium collegio paulo post minori censura castigatæ sunt omnino ad VII. id. augusti; remisso enim annuo vestigali & quinquaginta aureorum millibus, equum candidum quolibet triennio representari satis habere; ac quoties in pontificia dirione bellum esset, auxiliare mitti trecentos gravis armaturæ equites, quæ una e pactis antea conditionibus decedere non placuit; quoniam ea ope in bello Ferrariensi uti destinabat.* Reptendi autem ab Hispanis nummarii vestigalis inde occasionem sumptam ait Mariana (b), cum Carolus V. a Leone X. imperasset, ut Neapolitanum regnum, conjungeret, imperio: *Annis*, inquit, *consequentibus a Leone Pontifice impetratum, ut ii Reges annua septem aureorum millia penderent veniæ pretium Carolo Augusto concessæ imperii Romani nomen cum eo regno jungendi, contra quam leges olim Andegavensibus & Aragoniis Neapolitanis Regibus impositæ ferrent.* Laudatus (c) vero est a Julio Ferdinandus quod Granatense regnum expugnasset, novi orbis populos ad Christum adduceret, Neapolitanum regnum pulsas Gallis sibi comparasset, Afros contudisset, Bugiæ regnum atque Oranum subegisset, tantoque religionis asserendæ studio æstuasset, ut ingentes cumulos auri annui, quod a Judæis exprimebat, amittere maluerit, quam eos in suis regnis, quæ impietate fœdabant, tolerare.

De Gallo Infubria pellendo actum.

(a) Id. ib.

(b) Mariana an. l. 29. c. 24. Lex de non conjungendo imperio cum regno Neapol. sublata. (c) Lib. bull. 80. pag. 352.

XXIX.

Quod ad Judæos pulsos a Ferdinando e

Neapolitano regno & in eo sacræ censuræ constituta tribunalia spectat, refert Mariana (d); propterea factos aliquos Neapoli tumultus, sed prudenter compressos addit: *Neapoli*, inquit, *annii sine tumultus exire plebe ad arma consternata, offensaque vehementer adversus inquisitores; qui more ex Hispania translato ceperant in ea urbe judicia de religione exercere majore severitate, quam mores gentis reciperent. Ii erant Andreas Palatinus inquisitor, & illi adjunctus archiepiscopi vicarius. Malo commotos populares frangere non licebat. Sæviente in dies motu, prorex per edictum Judæos omnes, quique ex ea gente Christianis sacris abdicatis ex Hispania non ita pridem venerant, quorum erat magnus numerus, ejus regni finibus arcuit. Exilio parando proximus mensis martius designatus. Ea colluisione pulsa, civium ac totius provincie in vera religionis constantia & animorum pietate satis perspecta, inquisitionis & rem & nomen minus videri necessaria, proinde cessare & amoveri sancitum: & utique periti sæpe naucleri sævientis pelagi fluctibus quandoque obniti non audent, ventorum violentiæ cedunt. Pontifex ipse, cujus maxime dignitati inquisitores serviant, ne incommodo tempore eo constituto tribunali turbarent tranquillitatem gentis, auctor erat: sic populus conquievit.*

(d) Mariana an. l. 3. c. 1. Inquisitores in regno Neapol. constituti.

Ejeshi ex eo Judæi.

Mota seditione inquisitores sublata.

XXX.

Quod vero ad partas, non sine immortalis laude a Ferdinando in Africa victorias, attinet; expugnato superiori anno, uti diximus, Orano Petrus Navarrus crucesignatorum dux bellica virtute clarissimus hoc ineunte Bugiam olim Thabracam sitam in Numidiæ littore non procul a Mauritaniæ Cæsariensis finibus barbarorum regiam sedem impetu expugnavit (e); quod præclarissimum facinus Gomefius (f) in rebus gestis Ximenii Cardinalis Toletani Africanæ expeditionis auctoris narrat his verbis: *Anno ineunte sub nonas Januarii die ob Magorum adorationem religiosissimo, Bugia urbs celeberrima a Navarro in Africa capitur, quam nonnulli Juliam cæsaream sube quondam regiam esse putant: ea non minus Hispanis, quam Oranum infesta erat, muris altissimis antiquitatis venerande cingebatur; nam Romanam esse structuram, lapides ipsi testantur: copiosior illam & ditior populus, quam Oranum incolēbat; sed minus bello exercitatus, magisque delictis & voluptatibus deditus. Nonnulli, inter quos est Joannes Leo Africanus scriptor minimo negotio Rege continuo cum omnibus civibus in fugam converso, captam fuisse dicunt. At ex nostris Petrus Martyr auctor est, adventu Navarri cognito faminas, senes,*

(e) Paris 10. 3. pag. 518. (f) Gomef. de rebus gestis Franc. Card. Ximen. l. 4. Mariana. l. 29. c. 22. Bugia expugnata impetu.

pueros, & omnem bello inutilem multitudinem urbe a Bugianis pulsam, cæteros, qui cum Rege remanserant ducentis tormentorum machinis super mœnia urbis collocatis, unde lapides ferreique globi in nostros contorquebantur, primo fortiter restitisse, Regemque ipsum non contemnendo cum peditatu, rum equitatu, montem urbi adjacentem occupasse, ut majore vi ex superiori loco in Navarri exercitum irrueret: sed omnes machinarum, quæ in mœnibus collocatæ erant, jaculationes magistrorum tormentariorum imperitia irritas fuisse: qua occasione nostris locum e navibus egrediendi esse datum, qui bene stipati & crebro sclopetorum & scorpionum jactu in civium, quem Rex tenebat, processerunt. Cum ergo non mediocriter plumbeis globulis & sagittis exercitus Maurorum perturbaretur, ubi cominus ventum est, & hastis atque ensibus agi ceptum, vim nostrorum Mauri non tulerunt, sed ad urbem universi se recipere laborabant: Hispani perniter hostes insculti illis commixti urbem unam ingrediuntur, eamque tandem victores capiunt.

Barbari tormenta quibus fidebant libere ne sciverunt.

Victi ac cie.

XXXI. Victores cum vidis urbem ingressi. (e) Id. ib. Marian.

Admotis scalis luparata mœnia.

castisque præterita finitima civitates certatim obsequium detulere: Ferdinandi fidem patrociniūque implorantes, veniam & pacem oratum misere legatos: princeps inter alias Algerium, quæ Cirra olim Massinissæ regia a quibusdam fuisse creditur, certe Arabum lingua Gezer, hoc est insula, vocatur. Ab ea, quam in mari vicinam littori & objectam habet, tunc modicæ viribus & ignobilitis, hoc tempore Hispania terror, nostris spoliis extructa, superbaque justa ac clara. Algerii exemplum Tenecius Rex & urbs Tedelicum securi sunt. Ipsi adeo Mostagani incolæ & Tremese-nius Rex nostros de pace & se dedendo appellarent. Cuncta virute pervia fore ter-riti barbari indicabant. Nihil, Navarro præsertim duce, arduum: leges omnibus impositæ, quibus in amicitiam fœdusque venirent. Præcipua erant, ut captivos Christianis sine pretio libertas esset, & vestigal honorarium singulis annis cum fide re-præsentarent.

Finitimæ urbes deditionem faciunt.

Algerium dedititum. Algerium captum.

Tenecius Rex vestigalium se subicit.

Perlato Romam tantæ victoriæ nuntio, Pontifex ob amplificatam Christianam religionem gratias divini Numini persolvendas decrevit, ut narrat Paris (b) in suis rituum diariis: *In die S. Petri in cathedra de mandato Papæ fuit habita solemnis actio gratiarum ad Deum pro victoria habita per catholicum Regem Hispaniarum contra infideles & Regem Bugiæ sive, ut Latini volunt, Buxæ in Africa: & quidem solemnitas fuit in omnibus sicut in die omnium sanctorum anno MDV. ut supra scripsi illa die; sed in hoc plus fecimus; quia sermonem habuit reverendus pater dominus Thomas de Vulterris cognomento Fedra luculentissimum & elegantissimum post missam: missam autem cantavit in basilica apud altare S. Petri Cardinalis Arborensis de festo cathedræ cum tribus orationibus, videlicet de S. Petro, & secunda de S. Paulo, & tertiam contra Paganos cum præfatione de Apostolis. In fine missæ data est benedictio per Papam. Tum oraturus, qui supra venit, & absque petitione benedictionis petiit indulgentias, & Papa prima facie voluit dare annorum septem, ut in ordinario, sed a me intelligens de more in talibus esse, quod esset plenaria, dedit plenariam. Et infra: Papa cantavit, Te Deum laudamus.*

XXXII. Pontifex ob amplificatam Christianam religionem gratias divini Numini persolvendas decrevit, ut narrat Paris (b) in suis rituum diariis: In die S. Petri in cathedra de mandato Papæ fuit habita solemnitas gratiarum ad Deum pro victoria habita per catholicum Regem Hispaniarum contra infideles & Regem Bugiæ sive, ut Latini volunt, Buxæ in Africa: & quidem solemnitas fuit in omnibus sicut in die omnium sanctorum anno MDV. ut supra scripsi illa die; sed in hoc plus fecimus; quia sermonem habuit reverendus pater dominus Thomas de Vulterris cognomento Fedra luculentissimum & elegantissimum post missam: missam autem cantavit in basilica apud altare S. Petri Cardinalis Arborensis de festo cathedræ cum tribus orationibus, videlicet de S. Petro, & secunda de S. Paulo, & tertiam contra Paganos cum præfatione de Apostolis. In fine missæ data est benedictio per Papam. Tum oraturus, qui supra venit, & absque petitione benedictionis petiit indulgentias, & Papa prima facie voluit dare annorum septem, ut in ordinario, sed a me intelligens de more in talibus esse, quod esset plenaria, dedit plenariam. Et infra: Papa cantavit, Te Deum laudamus.

Bugiæ Rex iterum victus.

(e) Gomef. l. 4. ubi sup.

Non minus emicuit Petri Navarri ritus in tuenda parta Bugia propugnandaque, quam in expugnanda enituerat; Regem enim Bugianum quinto post mense amissam urbem recuperare molientem castris exiit (c), atque adeo otrivit, ut nil postea hostile tentaverit, sed regno fortunisque spoliatus privatam vitam egessit: in quo bello Petrus Arias militaris

Tripolis capta a Petro Navarro.

virtutis, ut antea egregium exemplum edidit quippe qui adjuvantibus tantum quinque militibus barbarorum scilas admoventium assultus horis octo sustinuit propulsavitque. Increbrescere inde magis Navarri gloria, ejusque terror per Africam circumferri cepit, hisque successibus elatus Tripolim barbaris eripuit, ut idem narrat Gomefius (a): Sexto, inquit, kal. augusti Tripolis per Navarrum capitur, ejusque urbis praefectus una cum familia captivi Messanam in Siciliam mittuntur, &c. Addit ex eo laeto nuntio non modo Ferdinandum ac Ximenium, sed etiam Pontificem & Cardinales ingens gaudium percepisse, atque aliquot dierum supplicationes decrevisse: Regis autem Catholici magnanimitatem, Hispanam virtutem, & Cardinalis Ximenii praestantiam collaudatam, quem omnes harum rerum suavorem & perpetuum apud Regem impulsorem cognovissent: cujus sane exempla imitari debent Cardinales, qui aliquando apud Reges summum gratiae apicem nanciscuntur, ut eos ad religionis amplificationem excitent. Confirmat Gomefii dicta Paris de Grassis, qui ritus in ea publica laetitia & celebritate servatos ita describit (b).

(a) Gomef. l. 4. Sur. Marian. l. 24. c. 24. Aug. Just. l. 6.

B. Ximenius Cardinalis rerum auctor.

(b) Paris to. 5. p. 80. De capta Tripoli celebrata Romae laetitia.

Decantatae divinae laudes.

Sanctissimus dominus noster his diebus audita victoria per Regem Hispaniae parata contra infideles & Regem Tripolitani, quod coedit ad maximum Christianitatis augmentum & decus, exultavit admodum, & iussit quod hodie, quod est festum S. Laurentii fieret publica laetitia in urbe per omnes tam clero, quam de populo: & factae sunt processiones per universum clerum ab ecclesia S. Jacobi Hispanorum ad ecclesiam S. Laurentii in Damaso; quoniam ipsi sancti ambo Hispani fuissent, & processio ipsa per triduum duravit: omnes etiam urbis officiales similiter assuerunt hac sola die, nimirum S. Laurentii, in omnibus sicut in die Corporis Christi: ipse etiam Pontifex cum collegio sacro adit ipsam ecclesiam cum omni devotione, & ibi missam audivit: Et infra: Collectae sive orationes cantatae in missa ante epistolam & post communionem haec sunt, videlicet: Omnipotens sempiternus Deus, qui sancti tui nominis hostes mirabili virtute confundis in te, fidelium exaudi preces & vota; ut qui terrenos hostes tua potentia contrivit, caelestis triumphus gloriam consequatur. Secreta fuit haec videlicet: Oblatam tibi hostiam, Domine, propitius suscipe, & quos tanta victoria praemiis hilarasti vitis exutos ad aeterna salutis gaudia venire concede. Post communionem vero haec fuit: Deus, qui fideles tuos divini semper muneris lar-

gitate laetificas, concede propitius, ut quidquid ab unigeniti tui religione alienum superest, per huius virtutem sacramenti te tribuente purgetur. Per eundem dominum nostrum, &c.

Communita Tripoli Petrus Navarrus obiacentes Africae insulas subigere decrevit, ne ex iis barbari ad maritimas excursionis agendas erumperent: verum nostri imprudentia sua magnis calamitatibus se involverunt; cum enim in perustam ardentissimis solis radiis Gerbam alias Meningem exeunte augusto non expectata mitiore tempestate descendissent, plures siti exaruerunt, ut narrat Gomefius (c): Minimo, inquit, negotio eam insulam in potestatem suam redacturus Navarrus fuerat, nisi Garfias a Toledo Albani reguli major natu filius fortis animi & magne spei juvenis sub procinctum ipsum adveniens insulsa & immatura morte Navarri consilia prorsus interverisset: Navarri enim solis declinationem expectandam omnino censebat; erat enim sub extremum augustum dies divo Augusto: Lothophagi quid hora diei ferventissima futurum esset praevidentes, situlas, abeneos, urceos, & alia id genus vasa haurienda aquae accomoda funibus appensa sitibundis iuxta puteos apposuerunt, ut a quam morte emerent; siquidem dum astuantium praecordiorum rabiem aquae haurientium extinguerent certatim laborant, quamvis ex insidiis prodeuntes Mauri equites in corpora eorum undique sevirerent, nullis vulneribus inflicti ab aquis depelli poterant, nec ullum moris genus recusabant: miserandum sane spectaculum, ipsique etiam trucidatoribus horrendum. Circiter quatuor millia egregiorum militum cum suis tribunis & ducibus, pauci ferro, siti complures & arenosa terre voraginis specubus, ut Martyr scribit, submersi perierunt. Si qui autem ad naves se receperunt, eadem semper fortuna persequente, cum nihil humoris quod haurirent invenissent, ferme omnes siti sunt enecti. Levior fuit alia clades antea x. kal. martias accepta in Cherchina insula, in qua transfuga cujusdam illatam sibi a Vianello duce injuriam alcisci cupientis, prodicione quadraginta cruce signati a Mauricis pastoribus noctu oppressi occubuerunt. Porro cum Gerbiana clades ad Ferdinandum aures pervenisset (d), illico validissimam classem instruxit, Africaeque vastitate dolorem delinire constituit. Ut vero is bellicus apparatus non in Afros, sed in Gallos Julium Pontificem infestans versus sit, dicitur inferius. Interea Mauri collecto maximo exercitu, in quo equitum ad quin-

XXXIII.

(c) Gomef. l. 4. in fine Marian. l. 29. c. 25. Gerba alieno tempore oppugnata.

Quatuor millia Christianorum in felicitate pereunt.

In Cherchina insula male gesta res.

(d) Gomef. l. 5. Ab Afri in Gallos averia infelicitate arma.

Sexcenta millia Mauro-rum Saffium obident.

Fortiter populantur.

XXXIV.

Goa floruit olim Christiana religio.

(a) Ofor. ib. Goa descriptio.

que millia, peditum supra sexcenta millia fuisse memorant, Saffium urbem Mauritaniae Emmanueli Regi contributam tertio decimo die decembris obsidione cinxere, atque validissimis impressionibus in discrimen adduxere. Praerat urbi Ataidius vir bello egregius, qui ante multis eruptionibus excursionibusque Mauros longe lateque exterruerat: tanta autem virtute barbaricos excepit impetus, ut immanem eam multitudinem ab oppugnatione depulerit, cuius extrema & ignava agmina ferro carpsit.

In India hoc anno Alfonso Alburquerquei prorex ad constabiliendum Christianum in iis orientis oris, quas ducentis ante annis Arabes Mahometica superstitione inficere coeperant, imperium, subacta Goa futura illius sede firmissima jecit fundamenta; adeo ut exinde altioribus radicibus Lusitana potentia defixa fuerit, nec de pipere, caryophyllis, cinnamomum occidentem advehendis, sed de subigendis infidelium regnis, ac innumeris populis ad Christum traducendis eruendisque ex damnum servitute nobiliores cruce suscepta fuerint. Viguerat olim Goa Christiana religio, ut ex effixa in ruinis cruce aenea conistit; sed tum penitus extincta erat, partimque Mahometica pestis, partim idololatria in ea inoleverat; cum divino munere evangelica iterum luce feliciter collustrata est, posteaque remotissima regna veritatis radiis perfudit. Describit illam hinc verbis Oforius (a): Goa est insula & urbis commune nomen; fluvius ingens in duas partes in mare influentes divisus insulam efficit: ambitus illius millia passuum circiter viginti tria continet. Urbs erat cincta muris & munita turribus, & tormentis permultis atque variis instructa, aedes ample, caeli temperies & regionis amenitas, & portus securitas multos mercatores invitabat, ut libenter in ea domicilia collocarent. Emporium erat valde frequens & opulentum: vigebant in ea armorum studia, multique milites partim equites, partim pedites Zabaimi stipendiis alebantur; vestigiis namque parvis insistentes omnes, quos in bello virtutis specimen praebuisse noverat, ad se congruenter uberrimis allaciebat. Insula multo majorem, quam pro illius magnitudine hominum multitudinem sustentare potest: est enim densis arboribus valde fructiferis vestita, abundat variis frugibus, pecora innumeralia nutrit, variaque alimmenta profundit, & aquas multas atque perennes habet: templa ritu Mahometano erant maximis sumptibus aedificata, & proventibus etiam, quibus sacerdotes alerentur, opulenta. Interjectis nonnullis, ut

Goa ob principis Zabaimi absentiam & contrarias Mahometanorum Idololatrarumque factiones ad deditionem mitioris servitutis spe atque illecebra pellecta sit, subdit (b).

XVII. februarii anno salutis MDX. Albuquerqueius in urbem ingressus est, praeutille pietatis causa crucis vexillum Dominicanae familiae aluminum addit Maffei (c); urbis & arcis & munitionum omnium & armamentorum possessionem nomine Regis Emmanuelis occupavit, fidemque a civibus accepit, eos fore semper imperio Emmanuelis obsequentes, neque ab illius unquam fide discessuros. Erant in moenibus & armamentis quadraginta ingentia tormenta ex aere facta, & minoribus incredibilis multitudo, maxima pilarum & tormentarii pulveris vis, & reliquarum munitionum tanta copia, ut admirationem commoveret. Erant in statione navali naves maxime quadraginta, celeres sedecim, & longae naves quamplurimae. Erat praeterea in Zabaimi stabulis non mediocri equorum, qui fuerant a Perside & ex Arabia advecti numerus. Ad has commoditates accedebat varius & multiplex comitatus. Albuquerqueius ne urbs tantae celebritatis parum firmo praesidio munitur, in ea hylmare constituit. Dum urbis statum temperando dabat operam, plures illius gloriae invidi similitates cum eo gerere, ipsumque deferere ceperunt: quo cognito Zabaimus contracto fortissimo exercitu Goam advolavit, cumque alveum fluminis molibus obstruere aggressus esset, coegit Albuquerqueium (d) ut inde discederet: qui tamen recenti Lusitana classe & aliis auxiliis confirmatus Goam repetiit (e), eamque impetu receptam constituit caput Christiani in Indiis imperii: cuius in futuras aetates propagandi causa Lusitanos milites ad Indicas mulieres baptismo rite expiatis connubio sibi jungendas propagandamque prolem in Christi cultu & militari arte educandam, attributis illis agris collatoque dotali auro incitavit, fovitque tanto studio, ut hos generos, desponsas barbaras filias vocaret. Partam autem divina ope tantam victoriam religionis amplificationi admodum opportunam conspicuis argumentis constitit, quae Petrus Maffeus historiae mandavit his verbis (f): Si unquam alias, tum utique fortibus captis affuit Deus, quandoquidem tantus e prioris belli memoria terror non oppidanis modo, verum etiam externos invasit, ut licet ab omnibus rebus essent paratissimi, tamen praemetu vis mente animoque constarent. Duo primum castella sub ipsum classis introitum a custodibus Lusitanicum horrentis ferrum ex-

(b) Id. cod. l. 7. Barro. dec. 2. l. 5. c. 3. XXXV.

(c) Maffei. l. 4. Capta ab Albuquerqueio.

Amissa.

(d) Jo. Barro. l. 5. c. 4. Ofor. l. 5. Maff. ubi sup. iterum recuperata. (e) Barro. c. 8. 9. 10. & 11.

(f) Maffei. l. 4. in fine.

(b) Id. cod. l. 7. Barro. dec. 2. l. 5. c. 3. XXXV.

(c) Maffei. l. 4. Capta ab Albuquerqueio.

Amissa.

(d) Jo. Barro. l. 5. c. 4. Ofor. l. 5. Maff. ubi sup. iterum recuperata. (e) Barro. c. 8. 9. 10. & 11.

(f) Maffei. l. 4. in fine.

templo deserta: inde Albuquerqueius directis in frontem ex urbe tormentis nequaquam exterritus, descensione facta multis simul partibus oppidum oppugnat, neque ita magno certamine, superati munitionibus, cum intramœnia sese Mahometani reciperent, permixti fugientibus Lusitani pariter irruunt, & omnibus viis armatos iuxta & inermes cadunt. Atrox maxime prælium ad arcem fuit, dum fideles aliquot ex Idalcanis familia regias ades pertinaci tuentur pugna: sed iis demum in vestigio trucidatis, turpem in fugam ceteri omnes effusi, alii ex muris pavidi sese præcipitant, alii ad aquas compulsi vel obruncantur in litore vel degravantibus lorice vulneribusque merguntur, maxima pars per agros insula tota dispersi. Ita Albuquerqueius incredibili felicitate rursus urbe potitur VII. kal. decembris, quo die D. Catharine sacra natalitia celebrantur. Finito iam prælio, cum tribus peditum millibus Timoia [erat is dynasta barbarus fœderatus] supervenit serius omnino, si rem confectam spectes: ceterum ipsius victoria celeritas (non plus sex horis pugnatum est) socium ab omni vel negligentia vel perfidia crimine vindicavit: quod equidem divinitus crediderim factum, ne scilicet e Christiana victoria, & singulari Dei beneficio parva, quidquam Ethnicus homo sibi decerneret. Dimissi dein circum insulam equites ad Mahometanos e latebris eruendos, magnam denuo stragem dedere. Ita variis cladibus absumptra septem circiter hostium millia, e Lusitanis, quod credi vix possit, desiderati non amplius quadraginta.

Mahometanorum cædes facta.

Septem millia barb. trucidata.

XXXVI. Albuquerqueii pulcherrimum consilium.

Christi ænea imago repta in pariete.

Post hac Albuquerqueius ad firmandum Emmanuelis nomine imperium toto pectore incubuit, ac primum defectionis aethiopicis exilio & bonorum proscriptione damnatis, perfida civitati ex ipsamet Idalcanis formula veltigal indixit: dein ad sobolem in usum militiae propagandam sacro fonte expiatis Indicas puellas cum Lusitanis in matrimonio collocabat, fovebatque omni genere charitatis. Tum adversus imminens belli pericula rasecti celeriter muri turreaque, & arx ipsa novis propugnaculis aucta. In id opus, dum idolorum fana & sepulchra ethnicorum, & alia ædificia diruuntur, in domus cuiusdam parietinis æneum crucis pendente Christo simulachrum apparuit, evidenti plane argumento, in iis olim regionibus non modo Christianam fidem, sed cum ea salutarem quoque usum imaginum [quem recentes isti scilicet pietatis antiquæ assertores, ac divine voluntatis interpretes funditus extirpare conantur] ex apostolica traditione viguisse: magnum vero Albuquerqueius & boni omnes inde gaudium percepere, præsa-

gentibus animis, eam urbem ecclesiamque principem Indicæ religionis aliquando futuram. Itaque signum illico purgatum, nec sine lachrymis & cum solemnibus pompis & apparatu pro ea, quæ tum suppetebat copia extructo nuper Christianorum templo illarum a sacerdotibus, atque ad Emmanuelem deinde talium rerum plus multo, quam auri gemmarumque stridentem muneris amplissimi loco transmissum est. Magno illi de Christi et cruce pendentes inventa effigie argumento addit aliud Joannes Barrosius (a), nempe inventum publicum monumentum cuiusdam donationis ab Rege Manrafar Bifnagæ Regis fiduciario factæ ad alendos sacerdotes, quæ in iudicium prolata est anno MDXXXII. atque annis centum & quadraginta uno ante incitâ metallo fuerat: ex qua fidem Christianam in Goensi agro floruisse constabat, siquidem ab his verbis ducebat exordium: In nomine Dei creatoris trium orbium cæli, terræ, lune, & siderum, quem nos adoramus, ad eius similitudinem facti sumus, ille est, qui nos sustentat, ille plures gratias elargitur, in eum credo, qui amore sui populi voluit in hoc mundo carnem humanam induere, &c. Propagatam autem fidem in iis oris non modo a S. Thoma Apostolo, de quo solo Indicarum scriptores meminere, verum postea a Prædicatoribus & Minoritis legatis ad gentes a Romanis Pontificibus, eoque per Indiam & alia vasta Tartarorum regna evangelium disseminasse ante funesta schismatis tempora, vidimus. Pergit Maffeus: Neque huic tantum signo acceptam eam victoriam Lusitani ferebant, quod eius ope quodammodo introducti in urbem fuisse viderentur, sed etiam D. Jacobi Apostoli Hispaniarum præsidis evidenti auxilio, quod amissa iterum Goa barbari sine fine requirerent, quisnam esset egregius ille dux punicea cruce, & fulgentibus armis insignis, qui tantam edidisset stragem, & Mahometanas phalanges Christianorum paucitati cedere coegisset. Neque Albuquerqueius celestis promeriti immemorem sese ostendit, siquidem pietatis causa inclusum vermiculari operis auro scipionem cum capulo ex pyropis & margaritis, & bombycinum petasum addito auro gemmatoque conchilio, itemque perussos in linea globos aureos [ea peregrinantis olim Apostoli insignia sunt] in palmulano Jacobæa militia contubernio (qui locus Olyssipponensis agri notissimus est) poni iussit, ac deinde moriens Compostellano ejusdem Apostoli templo terræ Gallicæ pensilem ingentis formæ Lychmum argenteum cum perpetui luminis alimento legavit. Hæc Maffeus.

(a) Barros. dec. 2. l. 5. c. 1.

Aliud argumentum evidens quod olim religio Goa vigerit.

Divino auxilio parva victoria.

Sub-

XXXVII. (a) Id. ib. Milii sacerdotes ad Congenitæ religionem.

Amplificata in eo fides.

XXXVIII. Prussia & Livonia infestata a Moschis (b) Nic. Bas. in append. Naucel. Trib. chron. Spanhei. Mutius l. 30. (c) Jodoc. a Ludov. Decius hoc ann. in Sigism. Valachi casti a Tartaris.

XXXIX. Actum de bello Turcico.

(d) Id. ib.

Subdit (a) autor eodem ferme tempore missos e Lusitania evangelicos præcones ad fidem in regno Congi amplificandam, necnon artifices ad templa divino Numini ponenda: Circa, inquit, id tempus, quo hæc in India gesta sunt, Emmanuel duodecim fratres caruleos, ut appellant, e Lusitania in Congum una cum architectis & fabris, & splendido sacrorum apparatu, & liberali viatico destinavit, ut novum templum vero Deo extruerent ornarentque, & erudiendis porro ad pietatem incolis, & augenda per baptismum Ecclesiæ sedulo insisterent. Princeps ejus legationis ex eadem familia fuit Joannes Marianus insigni virtute ac pietate vir. Omnes ab Alfonso Rege sanctissimo [illum antea Christo nomen dedisse vidimus] per quam benigne & honorifice accepti, eodemque Rege vel in primis adjuvante per aliquot deinceps annos in catholica religione promovenda egregie operam posuere: cumque ex facta divini verbi semine alia subinde atque alia segetes ad messem inabescerent, supplementum in easdem regiones ab Emmanuele sapius deinde submissum est.

Ad septentrionem Prussia ac Livonia a Ruthenis & Tartaris variis irruptionibus infestata sunt: ad quos retundendos Theutonici equites a Pontifice obtinere (b), ut indulgentiarum præmia Germanis proponerentur, qui vel sacra arma fumerent, vel stipem in belli sumptus erogarent. Irrupere etiam in Lituaniam Tartari, ac ad Vilnam infesta signa extulerunt; & antequam Christiani exercitum constarent, ingentem hominum armentorumque multitudinem abduxerunt (c): cujus populationis successu elati in Valachiam erupere, miserandaque ei clades intulere: dum vero Valachi collectis raptim exiguis copiis imminerent, in trajectu amnis Tyæ Præcopensium Tartarorum Cæsaris filius cum aliquot barbarorum millibus, nec non pluribus captivis aquis merfus perit: in quoque Tartaros inter & Valachos certamine, Valachi ob copiarum imbecillitatem partim cæsi, partim fugati sunt.

Quod ad Polonicas res attinet; facta sunt Sigismundi novi Regis auspiciis nonnulla colloquia de expeditione communi Germanorum, Polonorum, Bohemorum, Hungarorumque apparatu conficienda, in Bajazethem Turcarum Imperatorem tradit Jodocus (d): Maximiliani, inquit, legatis apud Cracoviam præstolantibus die VI. Januarii Jacobus Piso vir doctus a Julio II. Pontifice maximo ad Sigismundum legatus missus Cracoviam venit. Hujus legationis summa fuit; quod Romanus Pon-

tifex totius ferme Europæ principes ad pacem revocasset, ac ea arma, quæ jampridem in domesticam cladem sumpta essent, ad Christianam reipublicam hostem ferre stultisset: quare & Sigismundum per fidem adhortatus, ut domi consilio rebus pacatis copias Wladislaw jungeret, atque ex Hungaria, Bohemia, Poloniaque regnis legionibus propriis in Thraciam bellum moverent. Addit rei tam arduæ & ancipitis deliberationem ad cœtus Petrikovientes extractam, missumque regium administrum ad Wladislaw Hungariæ Regem, ad conferenda de Turcico bello consilia, ut Pontifici responderetur: interea mense martii prædicti Bajazethis oratorem accessisse Cracoviam, deque fœdere, quod cum parente & fratribus Poloniae Regibus iactum fuerat, instaurando Sigismundum postulasse; atque ita cum postea Achilles de Graffis legatus pontificius ad Posnanientes conventus accessisset, omnique studio anniteretur, ut Poloni & Hungari cruce signata vexilla in Turcas attollerent, auditus non est: Dum Rex, inquit, & senatus eam expeditionem nihil firmitatis habere censerent, non ex regni usu fore cum Turca negotium facere decretum est. Accessit ad hoc quod jampridem Turcarum Imperator Sarmatis juramentum transmisserat, contra jus gentium esse visum, si Poloni etiam ethnico principis fidem violarent. Sed hoc quoque ingens periculum fuisset Turcarum arma ab alienis bellis avocare, & in propria viscera convertere: ubi, si victoriam Deus favisset, omnium principum epistolis summe elegantique congratulatum fuisset; sed & summi præfulis benedictio apostolica non defuisset [hæc quondam Wladislaw ante Warnensem pugnam acciderunt]. verum si armis res inferior fuisset, sero auxilia a Romano Pontifice quaerenda, qui ea etate totam Italianam bellis periculisque commiscebat; atque hinc forte supremum auxilium fore, si Sarmaticæ res deperditæ apud Romanos lugerentur. Hæc dum in senatu forte alius repetita fuere, Turcis fœdus servatum est; atque Achilles a Rege honoratus, donatusque in fine septembris Polonia excessit. His aliisque verbis Poloni significarunt, nolle solos sese discrimini offerre; nec tamen rei Christianæ & religioni defuturos, si Pontifex aliique principes arma cum ipsis adversus communem hostem vertenda conjungerent, nec verbis sed ferro rem gererent.

Polonus cum Turca in initia pacem.

Quid legato pontificio responsum.

XL.

Editum est hoc anno insigne prodigium in principatu Brandeburgensi, quo & Christi in Eucharistia præsentia, quam paucis post annis hæretici impie perne-

(a) Trith. in chron. Spanhei. Eucharistia transfossa a Judæis.

Sanguinem fundit.

(b) Nic. Bas. in append. ad Naucl. Laur. Surtius in addit. ad chron. Naucl. Tilman. Bridembach. coll. l. 1. c. 31.

Eucharistia Judæo vendita.

gaturi erant, confirmata est, iustaque ultio districta in Judæos, qui livore & odio vetere in Christum esterati, carnificinam in Eucharistiam exercuere, quare merito supplicio affecti sunt, ut hisce verbis narrat Trithemius (a): Anno prenotato XIX. die mensis julii Joachim Brandeburgensis marchio omnes in principatu suo Judæos cepit, ex quibus triginta octo fecit comburi, & baptizatos duos capitibus truncari; propterea quod sacramentum dominici corporis a quodam perfido Christiano, qui cum eis fuit exustus pro novem grossis emissent, & crudeliter martyrizassent, puncturis sanguinem stillantibus: reliquos tamen ejusmodi criminis innoxios abire permisit. Idem prodigium ac facinus suis instructum circumstantiis accuratissime describit Nicolaus Baselius (b); additque Judæos captos confessos esse, aliquot infantes Christianos ab ipsis Christi odio crudelissime laniatos fuisse; cuius verba repetenda visa sunt: Anno prenotato die februarii sexta intempeste noctis hora circiter vigiliam secundam homo quidam sacrilegus nomine Paulus Form, patria Pomeranus, & incola Pernangienfis sub ditione Joachimi marchionis Brandeburgensis principis electoris in villa, que vocatur Knobloch ecclesiam furtive introiit, atque cibarium perfringens capsellam, in qua venerabile sacramentum Eucharistia reconditum servabatur, deauratam cum hostiis & particulis duabus consecratis altera majori, altera minori furatus est. Sequenti autem die furti pretium existimans monstrabile cum particula una Judæo cuidam emendatum obtulit, nam antea particulam alteram indignus furcifer deglutiaverat: Judæus vero capsellam sive monstrabile considerans: Majus, ait, & multo esset charius quod his inclusum fuit vasculis, quod si portasses digno pretio redemisssem. At sacrilegus ille excœcatus malitia de sinu alteram extrahens hostiam Judæo appretiantiam tradidit. Verum Judæos appenso vili pretio novem grossis, quorum triginta duo florenum Rhenensem faciunt, Domini & salvatoris nostri corpus sub sacramentalibus speciebus velatum ab iniquo venditore emit. Utrumque actum sit, mordet reum scelus commissum, et meretque semper serua & perturbata conscientia. Fugit mercator iniquissimus ad Wendos, ubi fama prævolante factum omnibus innotuit. Reversus tandem ad propria sacrilegus captus atque in torturam positus crimen confitetur, ac rei gestæ ordinem recitat. Judæus vero, qui dominicum corpus emerat, ad nudam superpositum mensam pugione sæpius vibrato transforsare tentabat: sed Deo volente inter tot

punctiones hostia permansit integra: quod videns malitia excœcatus Judæus in furiam actus dixit: Si tu es Christianorum Deus, manifesta te in nomine demoniorum; quo dicto citius in tres scissa partes particula sanguineo per circumferentiam immaduit rubore. Exterritus Judæus particulas panno involutas per mensis spatium apud se tenuit, ac deinde duobus aliis in Brandenburg & Stendel morantibus singulas particulas transmisit, tertiam vero apud se retinuit, quam secundo pugione mensæ superpositam transfixit, adeo ut sanguinis guttule visibiliter desuerent. Conservatus animo Judæus, quippe qui factum prodi miraculo timebat, particulam absumere tentabat, sed non potuit: dein in aquam projecit, sed enatare cepit: tertio in ignem projecta semper integra & illæsa permansit. Postremo appropinquante solemnitate paschali subcineritios & azymos panes Judæus coxit, quibus particulam commiscens formata in modum azymi panis massula in furnum projecit; que tamen e furno alioquin subobscuro & tenebroso, sed jam tunc luminoso in Judæi faciem profluit, unde perterritus Hæbræus massam cum particula alteri cuidam Hæbræo transmisit: in carcere auctem venditore detento; cum res ageretur in proparulo, iussit marchio detineri omnes Judæos per marchiam commorantes, apudque Ursulum, hoc est Berlin, vinculis mancipari: ad torturam vero expositi confessi sunt post plurima scelera intra pauculos admodum annos septem Christianorum infantulos acubus & puncturis occidisse. Igitur decimanona die mensis julii productis in medium perfidissimis Judæis numero triginta octo, demptis duobus principioribus, atque relectis publicis eorundem confessariis, lata in eos sententia igne sunt concremari, duobus illis ductoribus in supremo loco incendii positris. Fuere & alii tres, qui baptisimi sacramentum receperunt, quorum duo sequenti die capitibus truncatis mortis debitum exolverunt: tertius vero multorum precibus vitæ donatus monasterium fratrum Minorum apud Ursulum intravit. Traditor autem ille Paulus post corporis dilaniationem ferreamentis ignitis, rogo scorsum impositus iuxta scabinorum sententiam in cinerem est resolutus. Proscripti fuere tum omnes & expulsi per marchiam Judæi cum omnibus bonis, & ne unquam redirent sub mortis interminatione interdicti.

Hostia divinitus integra manet licet pugione percussa.

Dein sanguine manat.

Illæsa in aqua & igne.

XII. Et in factu nacc.

Septem infantuli Christiani acubus laniati a Judæis.

Judæi Marchia Brandeburgensi pulli.

Incom-

I. Neunte anno humanæ salutis millesimo quingentesimo undecimo decima quarta indictione, Maximilianus Romanorum Rex, quem nonnulli scriptores accusant pontificatum conjungere imperio meditatam, transfugarum aliquot Cardinalium, Gallorumque consilia secutus congladio novo schismate occasione præbuit, iratus quod Pontifex optime meritam de ecclesia & Christiana religione Venetam rempublicam adversus Reges in ejus excidium conjuratos tueretur; ne vestigales illius urbes in provinciam Germanicam redigendas curaret. Factiosorum itaque impulsus consilii finxit his de causis (a) ad creando oratores pro concilio Julio in Julium II. provehendo permotum fuisse: Conspicientes immensas calamitates, quas universa respublica Christiana & ipsa nostra sancta mater ecclesia ubique patitur, ex quo & decrementum orthodoxæ fidei, & incrementum omnium malorum subsequitur, & in dies major confusio in omnibus rebus, ac bella intestina inter Christianos oriuntur, & effusio sanguinis Christiani: ad qua cum non videamus aliud remedium, quam quod iuxta sanctorum patrum instituta concilium & congregatio universalis fierent, ut ibidem communi concilio possit omnibus commode provideri: expectantes igitur dictum concilium debere indici & convocari per beatitudinem Pontificis, & reverendissimorum dominorum S. R. E. Cardinalium, ac alios prælatos juxta ordinationem concilii Constantiensis, & votum ac debitum eorundem, cessantibus ipsis, ne & nos ab omnipotenti Deo negligentia redarguamur, nolimus nos cessare; cum illis negligentibus nos tanquam Imperator & ejusdem sanctæ matris Ecclesiæ advocatus & prorector, & quantum in nobis est, subvenire his tantis necessitatibus teneamur.

At hæc jactari patebat frustra, cum ipse a Pontifice de inferendo Turcic bello, restituendaque Græciæ religione, necnon concilio ea de causa convocando legatis literisque extimulatus in iis omnibus segniter se gessisset: concitato autem Italico bello, urbes quas in potestatem suam redigere conabatur strenue a Venetis defendi graviter molesteque ferebat; ac si qua illum Constantiensis concilii sancta asserendi pietas terigisset, illam tot jam ante annis debuisset expromere. Nec minus inanis erat fucus, qui subdidit se opis ferendæ Ecclesiæ desiderio teneri, cum factiosi cœtus perniciem, non opem, Ann. Eccl. Tom. XXX.

allaturi dignoscerentur. Adjecit etiam decerni oratores, qui a Pontifice & Cardinalibus poscerent, ut concilium indiceretur. At in suo apud Pontificem munere, uti par erat, perfuncti non sunt, sed apud transfugas, & paucos numero & schismaticis crimine suspectos de conciliabulo cogendo egere. Consignatum est cæsareum diploma hac temporis nota. Datum in oppido nostro Friburgi die xxv. mensis januarii anno Domini MDXL. regnorum nostrorum Romanorum xxv. Hungaria vera XXI.

Pari modo xv. februarii die concinatum est Ludovici Francorum Regis editum (b), quo decretum Constantiense de frequenti conciliorum celebratione non servatum questus objecit acerbe Julio, violatam ab eo nuncupati in conclavi de Julio II. colligendo excurrente biennio concilio jurifurandi religionem; offendi ejus criminibus fideles: ecclesiæ componendæ spem nullam affulgere: tum disceptavit ex Basileensium schismaticorum placitis ad Pontificem concilii congregandi jus non spectare; maxime cum Cardinalium senatus voluntatibus ab eo diffideret: nec pontificio affixi lateri liberi existimarentur, vel concilio celebrando operam daturum. Denique falso conclusit gerendum morem iis Cardinalibus, qui Mediolanum transfugerant, solemniterque episcoporum conventus celebrari expectebant: Tanta assessorum regias aures obsidentium vis fuit, at præstigatorum instar, gravissima quæque flagitia veluti virtutes illi objecerint Ludovicum tamen Regem ingenue factum ajunt hanc dolo tragediam a se excitatam, ut Pontifici inauso negotium facefferet.

Delusi suis cupiditatibus Bernardinus episcopus Sabinensis, Guillelmus episcopus Prænestinus, & Franciscus tit. SS. Nerei & Achillei Cardinales Maximiliani Cæsaris & Ludovici Gallorum Regis, cui Scotus Navarrus addicti erant, fulti studiis xvi. die maii indicendi concilii non ad sedandos Ecclesiæ motus, sed novos excitandos auctoritatem sibi arrogarunt; utque temerarios ausus colorarent, conceptas in conclavi a Julio & Cardinalibus pactiones (c) evulgarunt. At ex iis minime probabant congregandi concilii auctoritatem ad ipsos pertinere. Pactio-num illarum hæc princeps est: Vovebit, nimirum novus Pontifex, intra biennium a creatione sua illud, nempe concilium, indicere, & cum effectu incipere in loco

II. Jusjurandum ini- que violatum obicitur Julio II. (b) Ext. in actis conciliiab. Pif. pag. 24. Disceptat non spectare ad Pont. jus congregandi Concilium.

III. Non tu- multus pacare, sed, novos movere. aut. (c) Ext. in actis conciliiab. Pif.

Cccc li-

Sumptus pretextus.

Sacramentum inique conceptum.

(a) Tom. 16. ann. 1553. n. 30.

IV. Inanes eorum argutie pro schismate constantino.

Cur decretum Constantiense obsoleverit episcopo-rum vitio.

libero & tuto, determinando per eum & duas partes reverendissimorum dominorum Cardinalium per calculos, nisi evidentissimum impedimentum obstiterit, quod a duabus partibus dominorum Cardinalium per suffragia judicetur. Addidere nuncupati a Julio renuntiato Pontifice sacramenti formulam: Juro observare, adimplere in omnibus & per omnia pure & simpliciter & bona fide, realiter & cum effectu perjuri & anathematis, a quibus nec me ipsum absolvam, nec absolutionem alicui committam. Huic conjungere aliud ante electionem ab ipso & aliis conceptum iurandum: Si forsitan quod absit aliquis nostrum ad pontificatum electus, ut praefertur, praedictis aut praedictorum alicui contraveniat, tanquam transgressor voti ac fidei praestita, ac perjurus, tanquam etiam perturbator & scandalizator Ecclesiae & totius Christianitatis habeatur & reputetur; & ex nunc dat & concedit facultatem & potestatem duabus partibus collegii congregandi concilium generale. Haec porro conventa & alia similia, quibus humana fraude pontificia autoritas labefactatur, iniqua & irrita esse ex sanctione (a) Innocentii VI. demonstratum est; quandoquidem potestas Petro & successoribus a Christo concessa nullis Cardinalium in conclavi congregatorum artibus infringi abrogari potest; nec petita de ambiguis pontificibus exempla ad non ambiguos detorqueri posse jam ante ostensum est. Carvajalium itaque ac focii ad alios dolos confugerunt.

Prætexere decretum concilii Constantiensis de synodo oecumenica cujuslibet decennii flexu cogenda non servatum a Julio; cumque in ea de gravibus Ecclesiae offensionibus ab ipso investis agendum foret, concilii convocandi jus ad eum non spectare, sed ad Cardinalium senatum, ipso vero jam diviso non pertinere ad eos, qui Julio adhererent, quia vel culpæ illius consentirent, vel libertate agendi carerent: quorum sophismatum falsitas satis patebat; nam si Constantiense decretum obsoleverat, utpote non servatum a superioribus Pontificibus, Julium non constrinxit, cum insequentia tempora demonstrassent ex frequentibus conciliis graviora incommoda emergere, cum ad ea pauci tantum episcopi confluerent, & factiosis novandi occasio præberetur. Falsum etiam Pontificem non ambiguum concessa a Christo indicendi concilii autoritate exutum, nec si ea ad Cardinales devoluta esset, eam potius ad paucos factiosos & calumniatores spectare, quam ad reliquos patres numero ac probitate præstantiores, cum quibus universa ferme

ecclesia sentiebat: præterquam quod si concilium ab iis indici oportuisset, debuisse id majori moderatione fieri, monitis prius solemniter Pontifice, Cardinalibus, episcopis, ac principibus, ut celebrando concilio non deessent: principes etiam & præfules adhortari debuisse, ut Pontificem ad id excitarent: tum cæsareos Gallicosque oratores ad eundem mittere, ut concilium indiceret: sed inanibus argutiis delusi perditam rem finxerunt pontificiamque in indicendo concilio autoritatem, ad primum occupantem spectaturam, ut ipsi facti sunt in literis (b) ad Cardinalem factionis antea participem, qui eorum præcipitem in indicendo concilio temeritatem damnabat: Cum esset, inquiunt, in mora periculum, postquam venerunt isti commissarii & procuratores Cæsarei & Regis Christianissimi ad requirendum nos de concilio, intelligentes sanctissimi domini nostri comminationes & fulminationes de citationibus & creationibus, & infra: fecimus diligenter convocationem concilii, ut sanctissimum dominum nostrum jurisdictione præveniremus. Turbulentus porro infandusque is erat error, quem nemo tolerare possit, ut judiciaria potestas ad subditum prævenientem edicti cuiuspiam promulgatione suum principem, devoluta censeatur. Irrisere igitur tantam audaciam prohi quique, quam etiam damnarunt nonnulli Cardinales, qui antea ipsos de provehendæ synodalis rei studio commendarant, cum majori prudentia & maturitate tantam rem illos suscepturos arbitrarentur. Concepta autem iniquissimi edicti formula (c) his verbis fuit, qua hypocrisim religionis involucre tegere nisi sunt.

Tenore præsentis schedulae seu instrumenti cunctis pateat evidenter & sit notum, quod anno a natiuitate Domini MDXI. indictione XIV. die vero veneris XVI. mensis maii pontificatus sanctissimi domini nostri domini Julii divina providentia Papæ II. anno VIII. constituti coram nobis notariis publicis & testibus infrascriptis, nobiles viri domini comes Hieronymus Nogarolus, Antonius de capitibus Vacca, & Ludovicus Faella, omnes equites sacratissimi ac serenissimi domini Maximiliani Romanorum electi Imperatoris semper Augusti procuratores, nec non spectabiles jurisconsulti domini Joannes Biragus, Franciscus de Vaccis, & Balthasar Platus Christianissimi & serenissimi domini Ludovici Francorum Regis & ducis Mediolani similiter procuratores, & procuratoriis nominibus ad infrascripta sufficienti mandato suorum principalium muniti, proposuerunt & dixerunt sequentia verba: vide-

(b) Ext. in append. act. concilii. Pij. pag. 166.

Figmentum quod subditus prævenire possit principis jurisdictionem.

Damnantur a pro bis percipiendis Concilii.

(c) Ext. ibid. pag. 43.

V.

Quæsti a Cæsare & Gallo facti pro schismate conflando.

Cumulata speciosa mendacia.

Impudentissimus error.

Schismaticorum hypocritis.

licet, quod cum Imperatores Romani & Francorum Reges fuerint semper fautores constantissimi Christianæ fidei & sanctæ Romanæ ecclesiae, & propugnatores indefesti ac defensores accerrimi contra omnia catholice fidei & ecclesiae Romanæ obstacula ac scandala, nullis laboribus, nullisque periculis in illarum extirpatione parentes, & sacratissimi moderni Romanorum Imperator & Francorum Rex supernominati domini nobis observandissimi officii sui prædicti non immemores, sed majorum suorum inherendo vestigiis, & considerantes quantum reipublice Christianæ utilitatem generalia concilia universali Ecclesie attulerint, quantumque detrimenti ex eorum intermissione Christiana respública sit passa, quamque in præsentiarum clare conspiciant, magnam instare necessitatem universali concilio congregandi pro vera pace Christianorum fundanda, & sufficienti bello contra infideles stabiliendo, & pro extirpatione hæresum & errorum in diversis mundi partibus superiorum negligentiam pullulantium & similiter schismatum ac divisionum, nec non potissime pro reformatione morum universali Ecclesie in capite & in membris plurimum collapsorum, ac emendatione criminum gravissimorum, notiorum, continuorum, aut incorrigibilium universalem Ecclesiam scandalizantium; quorum omnium ecclesie morborum salutaris & unica medicina congregatio universali concilio semper est habita; cumque tempus decennii post ultimum universale concilium jam dudum sit effluxum & saluberrima decretali constitutione universali Ecclesie irrevocabili ac irrevocata in sacratissimo Constantiensi concilio edita, que incipit: Frequens; singulis decenniis universale concilium congregari debeat; & summus Romanus Pontifex modernus, cui primo curæ esse deberet illud convocandi, tanto tempore hoc neglexerit, maxime cum juraverit & voverit post biennium a creatione sua illud tenere debere & nedum negligens in præcepto Ecclesie & concilii, sed & voti & juramenti hujusmodi transgressor, illud non tenuerit, tempusque interpellat pro homine, cum nunquam sua autoritate aut voluntate futurum concilium credatur celebrandum, cumque de gravibus Ecclesie scandalis in capite agendum sit, quo casu juxta Patrum sanctiones & ipsius sacri Constantiensis concilii decreta ad summum Pontificem concilii convocatio non ardeat, & reverendissimi domini sanctæ Romanæ ecclesie Cardinales ad quos secundo loco in similibus casibus convocatio concilii spectaret divisi videantur, & hi, qui cum summo Pontifici

rifice morum trahunt, vel quia vere non sunt liberi, aut forsitan ex negligentia, vel alia ex causa non existimentur convocatio- ni hujusmodi pro nunc velle assistere seu assentire, pluresque reverendissimi domini Cardinales, qui a curia Romana legitimis ex causis sunt absentes, & aliqui eorum in Lombardia congregati hujusmodi convocacionem concilii pro superioribus causis sicuti zelatores domus Dei cordialiter efflagrent, & enim deposcant quod etiam a nobis procuratoribus instanter requisiti convocaverunt & indixerunt: pro debito ergo, quo principes nostri supradicti Christo domino creatori & redemptori tenentur & splendori sanctissimæ sponsa sue Romanæ & universali Ecclesie, ac paci & incremento fidei obligantur, eorum autoritate & mandato, & de eorum certa scientia & spontanea voluntate, quantum jure melius possumus & debemus, nomine supradictorum dominorum concilium generale universali Ecclesie indicimus & convocamus & quantum in nobis est effectualiter congregari monemus & hortamur futurum in civitate Pisana ad kal. septembris proxime futuri inibi inchoandum, continuandum, ac terminandum usque ad definitionem superiorum causarum, nisi de consensu majoris partis congregandorum in concilio alia legitima causa ad alium locum commodiorem transferendum sit.

Quapropter cum omni reverentia & humilitate ac instantia sanctissimum dominum nostrum Julium Papam nomine, quo supra, supplicamus, & per viscera misericordie Dei nostri requirimus, ut huic vocacioni concilii pro dictis causis assentire dignetur, & illud personaliter vel per legatos suos honorare & confirmare. Similiter & reverendissimi domini S. R. E. Cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, Reges, & principes, & potentatus, necnon alios ecclesie prælatos, communitates, & universitates studiorum generalium, collegia, ac religionum generalibus autoritatem definiendi aut consulendi habentes, & ad concilium de iure venire solitos & obligatos convocamus, & requirimus, ut per se vel per solemnes oratores vel procuratores, si commode personaliter interesse non poterunt, ad concilium ipsum loco & tempore, quibus supra, accedere dignentur, procuraturi, quantum in eis erit ut concilium sit liberum, tutum, & securum, & in eo juxta formam Constantiensis synodi procedatur ad honorem Dei & Ecclesie splendorem, pacem Christianorum, & expugnationem infidelium: quod observandissimi ipsi nostri principes, & domini nobis metuendissimi pro viribus suis offerunt

VI.

Inanes
eorum
preces ne
creentur
novi
Cardd.

Deo & Ecclesie se effectualiter procuraturos & facturos, necnon eorum nomine & autoritate sanctissimi domini nostri & reverendissimorum dominorum Cardinalium iuxta formam aliorum conciliorum, hortamur & requirimus, ut a quatuor causis, que maxime possent huiusmodi sanctam congregationem impedire, abstinere etiam dignentur, videlicet a creatione novorum Cardinalium, a publicatione creatorum [si qui forsan sunt] & processu contra antiquos Cardinales aliosque prelatos & personas ad concilium ipsum accedere volentes, & illi, prout decet, consentientes, necnon ab impediendo huiusmodi convocacionem concilii directe vel indirecte, publice vel occulte quovis quaesito colore, & ab alienatione feudorum seu terrarum sancte Romanae ecclesie. In quibus omnibus causis protestantur domini nobis observandissimi principes de nullitate actus, nisi a sanctissimo domino nostro in dicto consilio huiusmodi fierent, & aliter facta vel faciendia irrita haberi ac per concilium ipsum annullari & cassari debere protestantur & requirunt. Et quia tutum non esset nobis procuratoribus dictam convocacionem concilii & protestacionem in presentia sanctissimi domini nostri facere, qui sancte Romanae ecclesie Cardinales fratres suos & Ecclesie universales principes carceribus aliquando mancipandos minari fecit, oratoresque principum contra jus gentium detineri, prout notorium est, & pro notorio allegatur; ideo decrevimus per affixionem huiusmodi schedule sive instrumenti convocacionis, monitionis, seu protestacionis huiusmodi in valvis ecclesiarum Mutinensis, Rhegiensis, & Parmensis, ex quibus verisimiliter ad notitiam sanctitatis sue, & reverendissimorum dominorum Cardinalium ac principum Christianorum, & aliorum prelatorum venire poterit: quam vim publici edicti habere petimus & principales domini nobis observandissimi habere decreverunt, & voluerunt perinde arctare ad veniendum ad concilium supra requisitos & monitos, ac si personaliter illis fuisset intimata, vel exhibita ipsa convocatio, monitio, & protestatio; cum non sit verisimile ipsis fore incognitum, vel occultum quod tam patenter omnibus publicatur. Et infra: Alioquin dictis kal. septembris advenientibus, & etiam elapsis, in dicta civitate Pisana vel alio loco in quo, ut prefertur, de consensu majoris partis congregandorum transferri contigerit ad celebrationem & perfectionem dicti generalis concilii gradatim & successive procedemus, & procedetur una cum illis reverendissimis dominis Cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ac dominis, aliisque

Locus
concilia-
buli &
tempus
designata.

ut supra citandis, qui nobiscum in dicto generali concilio convenerint iuxta statuta & decreta in dicto concilio Constantiensi, aliorum sic, ut supra requirendorum & citandorum absentia, seu negligentia, aut contumacia in aliquo non obstante, eis que propter hoc ulterius non citatis vel monitis. Et infra: Nomina autem reverendissimorum dominorum Cardinalium, a quibus, & quorum mandato huiusmodi convocatio facta fuit, sequuntur.

Bernardinus episcopus Sabinenfis Cardinalis S. Crucis.

Guillelmus episcopus Prænestinus Cardinalis Narbonensis.

Philippus episcopus Tusculanus Cardinalis Cenomanensis.

Franciscus tit. SS. Nerei & Achillei Cusentinus.

Hadrianus tit. S. Chrisogoni de Cornero.

Renatus tit. S. Sabine Bajocensis.

Carolus tit. S. Viti in Macello de Finario presbyteri Cardinales; necnon

Fredericus S. Angeli de S. Severino, ac Hippolytus S. Lucie in Silice Estensis S. R. E. diaconi Cardinales.

Puduit Romanorum Regem nefarii huius edicti, & culpam, quam in factiosis Cardinalibus rogandis de indicendo concilio admiserat, postea agnovit, suaque gesta damnavit, ut suo loco dicitur. Improbantur etiam dementissimam illorum temeritatem aliqui Cardinales, quorum nomina in suo edicto paulo ante a nobis allato falso ascripta fuerunt; quos statim atque Arimini, ubi agebat Pontifex, affixum est, falsitatis coarguisse publicis tabulis, refert Paris de Grassis (a).

Indictio conciliabuli inanis & ridiculi Pisani.

Die mercurii xxviii. maii affixe reperte sunt in valvis ecclesie S. Francisci, apud quos Papa habitabat, cedule due citationis contra Pontificem pro concilio generali tenendo in civitate Pisarum in proximo sequenti primo die mensis septembris: & licet ad notitiam quasi totius curie jam pridem venisset publicatio huius citationis, non tamen forma illius nota; quoniam multi ut in similibus fit, multa & diversa loquebantur, ejus autem contentia hæc est, videlicet tres Cardinales, videlicet sancte crucis, qui est episcopus Sabinenfis, & Narbonensis qui episcopus Prænestinus, Cusentinus tit. SS. Nerei & Achillei nomine sex aliorum Cardinalium absentium, quorum dicebantur in citatione haberi mandata, videlicet Maclovienfis qui Tusculani & Bajocensis & Hadriani, necnon de Finario, & Estensis ac Sanseverinatis, qui sunt novem in totum. Dicunt se

VII.
Adiecta
falsa sub-
scriptio
liquorum
Cardina-
lium.

(a) Paris
to. 2. p. 686.

Concilia
buli Pila-
ni indi-
ctio.

se representare totum collegium; cum Cardinales, qui sunt apud Papam unum corpus cum Papa faciant, & cum in Constantiensi concilio jamdiu ordinatum fuit, ut singulis omnibusque decennis teneri deberet per Papam & Cardinales, ac alios principes seculares concilium, in quo ea, que interea disordinata fuissent reformarentur, & huiusmodi ordinario servari non poterit annis intermediis, propter varias causas; propterea cum in presentiarum multæ sint cause urgentes & incorrigibiles, & huiusmodi ordinario succurrendum est, ideo ipsi Cardinales hortantur & rogant sanctissimum dominum nostrum solum Pontificem, ut non impedire velit immo tenere velit dictum concilium in tempore & loco predictis, aut alibi ubi congregandis placebit. Rogant etiam ut de cætero Cardinales nullos creare, neque non publicatos amplius publicare, nec concilium impedire, nec antiquos Cardinales, & eorum prelatos sequaces quoad privationem molestare, nec bona ecclesie Romanae alienare velit, donec res concilii finita fuerit; & hæc in una cedula continebantur. In alia vero tres procuratores nomine Cesaris electi Romanorum Imperatoris, & tres alii nomine Regis Francia in omnibus idem istud faciebant & dicebant. Caterum ex his Cardinalibus quos predicti adherentes esse trium illorum principalium, quorum nomine emanavit citatio seu monitio, nonnulli ad pontificem illico rescripserunt, se nullatenus consensisse illis tribus, quinimo pontis dissensisse, cum ab ipsis fuerunt requisiti. Et quia demum intellexerunt se scriptos exirisse in ipsa citatione ad Pontificem miserunt nuntios & literas ac instrumenta super huiusmodi contradictione; unde Pontifex nullatenus arbitratus, citationem huiusmodi non curare visus est: Cardinales autem ii fuerunt qui non consensere, videlicet Hadrianus, Cenomanensis, & Sanseverinas, insuper Cardinalis de Gonzaga Mantuanus etiam ad hunc actum ab ipsis tribus Cardinalibus, ut ad eos iret, vel saltem, ut cum illis esset, pro concilio contra Pontificem consentire non voluit, sed magis dissensit, & ad Pontificem illico, qui Ravenna erat, se contrulit die xxviii. maii.

Negant
plures
Cardina-
les assen-
sisse de-
fectori-
bus.

VIII.
Impu-
dens re-
sponsum
schisma-
ticorum
(a) Ext.
ce lit. in
append.
act. Pis.
conf. p.
178.

Cum itaque ex iis unus quereretur suum nomen inicio & inconsulto se huiusmodi indictioni adjectum fuisse, respondere (a) Carvajalus, Cusentinus & Narbonensis: Tres ex nobis sufficienter facere illum actum potuimus. Ex quo vera pietate ductos non fuisse constat, cum falsa instrumenta ediderint adeo præcipiti impetu & perturbate, ut ne quidem focios monere potuerint, cum inordinatis cupiditibus Gallorumque Regis imperio circumagerentur ut scripsere plures. Quantum vero operæ ac laboris consumpserint, ut indictum concilium convocarent, cum universi fideles eorum ausus detestarentur, & pauci tantum præfules Galli invitis etiam animis ad id cogentur ex Renati Priæ Cardinalis factiosi literis (b) constat: is enim prima julii die Francorum Regem rogavit, ut præfules & Macloviensem Cardinalem regio imperio contineret, ne Lugduno dilaberentur, alioquin concilium ad nihilum recasurum; iterumque vigesima septembris die admonuit (c) Pisanos cœtus futuros modicos & inanes, nisi regia ea in re potestate uteretur. Sed licet vim omnem adhibuerit, tamen ne quidem Ligures & Insubres, quibus imperitabat, cogere potuit. Porro Christi vicarius, ob compescenda furialia ausa fraudesque detegendas, medio julio ex sacri senatus suffragiis concilium Lateranense apostolica auctoritate indixit hoc diplomate (d).

(b) Ext.
in append.
act. conc.
Pisp. 165.

(c) Ibid.
Indictio
Lateranen-
sis concilii.

(d) Ext.
in act.
conc. La-
ter. & in
bull. const.
27.

IX.

Ad perpetuam rei memoriam.
Non sine gravi animi nostri molestia percipimus, quod quidam S. R. E. Cardinales qui nobiscum dum versus civitatem nostram Bononiensem pro recuperatione nonnullarum terrarum sancte Romanae ecclesie etiam una cum nostra curia personaliter accederemus, pro recuperandis terris huiusmodi, venire simulaverant, & nostra licentia ab urbe recedentes Florentiam diverterunt, ibique se continuerunt etiam postquam nos eos per dilectum filium nostrum Franciscum tit. S. Clementis presbyterum Cardinalem tunc in minoribus constitutum episcopum Concordiensem data rium nostrum, ac per literas nostras ad nos tunc Bononia existentes vocari feceramus, licet se venturos obrulissent, nihilominus satore rixantia seminante, per quem motum subversio in clero & populo frequenter obrepit, tamquam membra insana sine causa legitima a suo capite recedentes, armis satellitibusque stipati, immo in seipsis armis assumptis & pro sacerdotalibus vestibus thoracem induti, & gladiis armati Papiam se contulerunt. Quo cum pervenissent stimulo conscientie, ut credimus, agitati per internuntios perque regiorum oratorum intercessionem reditum ad nos postularunt, & pro desertionis venia supplicarunt; quam benigne obrulimus. Sed ipsi, qui nobis ex officio tanquam consultores assistere, neque sine licentia a nobis & nostra curia veluti corporis membra abesse debuissent, ausi tamen sunt os in cœlum ac spiritum blasphemie, & cum huicifero sedem ad Aquilonem ponere, altitudinem nubium transcendere, ut se similes

Turpis
trium
Cardina-
lium fu-
ga.

Illius
mox pe-
nitere vi-
si.

Pontifici-
am autho-
ritate
sibi arro-
gant.

les Altissimo constituent pontificalem auctoritatem nostram sibi ipsis ascribere sagittas, convenientes ut locuste acephali aggressi sunt sine Romani Pontificis auctoritate oecumenicum, generale, atque universale concilium convocare, locum concilii & tempus indicere, & vobis ecclesiarum & aliis publicis locis per publica instrumenta, etiam falsa, indictionem huiusmodi affigere & publicare, eisdemque instrumentis falsis publice atque impudenter uti, quosdam S. R. E. Cardinales sui propositi socios in eorum praetense edicto falso declarando: qui tamen publicis & privatis scripturis eorum propriis manibus scriptis se illis in huiusmodi proposito neque verbo, neque scripto numquam iunxisse, seu quomodolibet consensisse protestati sunt, nosque ac venerabiles fratres nostros eiusdem S. R. E. Cardinales ac alios tunc expressos vocare & requirere, ut per nos vel alios ad huiusmodi eorum concilium accedere vellemus, non formidarunt, asserentes decennium post ultimum universale concilium, etiam contra constitutionem concilii Constantiensis, qua incipit: Frequens; iamdudum effluxisse, & nos illud convocare neglexisse, maxime cum iuravimus & vovissemus, illud post biennium a creatione nostra tenere, tempusque pro homine interpellare neque credendum fore nostra auctoritate & voluntate concilium futurum; & cum de gravibus criminibus notoriis durantibus universalem Ecclesiam scandalizantibus in capite agendum foret, ad summum Pontificem concilii congregationem non attinere, sed secundo loco ad Cardinales, qui Pontifici in negligentia non adhaeserunt, convocacionem concilii spectare.

Eorundem obiectio.

X.

Ac ut huiusmodi eorum convocacionem & conventiculum honestare viderentur, eisque auctoritatem adiacere, hoc idem fere per omnia per quosdam assertores procuratores charissimorum in Christo filiorum nostrorum Maximiliani Romanorum Imperatoris electi, & Ludovici Francorum Regis Christianissimi sub eisdem datis modo & forma, & similibus schedulis, praeter tamen voluntatem & mentem dictorum principum ut rationabiliter credi debet fieri & publicari procuraverunt & ordinarerunt. Sed haec ut falsa, ficta, commentitiaque sunt, & non ex zelo charitatis & religionis, sed odii fomite & inimicitie procedentia, ita omnibus principibus, nec non Christianissimis cupimus nota fieri: quis enim tanti erroris particeps est, qui nos de negligentia erga convocacionem concilii redarguere possit, cum nihil nobis per ultimos undecim annos quibus Cardinalatus officio functi sumus, magis cordi fue-

Purgat se Julius.

rit, quam celebrari videre generale concilium, & Romanae ecclesiae statum in melius reformari? Quid enim felicitis recordationis Alexandro VI. Romano Pontifici praedecessori nostro magis nos odiosos fecit, nisi studium & cura generalis concilii celebrandi? Quid nos terra marique iactavit, cum nobis idem Alexander praedecessor esset infensus? Quid toties Alpes transcendere, transalpinas Gallias peragere per aestus, nives & glacies compulit? nisi quod nitentur, ut a Romano Pontifice concilium indiceretur, convocaretur & celebraretur? nota recensemus principibus Christianis apertissima, immo illis ipsis, qui nos & fratrum nostrorum collegium criminantur, dudum pleneque comperta: quare si antea vita vario apud prudentes de praesenti & futuro vita rationem facit, nulla subest ratio cur dicti Cardinales, qui a nobis recesserunt, desperent nos facturos quod tam longo tempore ardentur, & non sine vitae discrimine fieri desideravimus & studuimus. Aperiant oculos cordis, & odii obstacula rescent, & cogitent qua voce, quibus oculis, qua facie promiserimus, ut dicunt in nostra ad pontificatum assumptione iuraverimus & voverimus generale celebrare concilium; quoniam nostra promissioni interfuerunt, certe palpabunt nos non sola voce, non simulare, sed in cordis simplici veritate id egisse, quod praedicant. Quod si ea, quae diximus attendere nolunt, examinent & inspiciant omne studium in pontificatu nostro circa praemissa nomine omnes principes Christianos, qui ad obedientiam ex more praestandam miserunt oratores, admonuimus de celebrando generali concilio deque expeditione in perfidos Turcas conciliaviter decernenda, assumenda, & prosequenda? Nonne primo pontificatus nostri biennio Christianos potentatus pacare studuimus, ut conciliatis animis concilium iniretur? Quid ultra facere debuimus aut potuimus ad restituendam Ecclesiae pacem, quod omiserimus? Novit ipse Cardinalis, qui edicti seu indictionis huiusmodi contentorum in ea se aurigam profiteretur, & clavi moderatorem praedicat, quidnam a nobis habuerit in mandatis, cum ad Romanorum Imperatorem electum per universam Germaniam illum nostrum & sanctae sedis Apostolicae legatum misimus; communicet illa fratribus suis, qui cum illo sentire videntur, proferat monita in scriptis illi tradita, certo certius, & lucem meridiana clarius erit, hanc indictionis desperationem de celebrando a nobis concilio nedum levem & inanem, sed falsam, irrationabilem, impossibilemque fuisse: nulla nostra culpa neque sanctae Romanae ecclesiae Cardinalium dilata est generalis concilii

Exponit labores quos suscepit ut celebraretur ab Alexandro.

Non desperare debuerunt non celebratum iri concilium.

XI.

Ut Reges parto pontificatu solliciti pro eo celebrando.

Eisdem ea de causa conciliare studuerit.

Data haec ipsi Bernardino mandata.

Cur dilatum sit concilium.

cilii indictio, convocatio, & celebratio. Distulit haec infelicitas temporum, quae sub eodem Alexandro praedecessore nostro vexare cepit Italiam, & adhuc vexare non cessat, & instans necessitas recuperandi terras & iura eiusdem Romanae ecclesiae; nam propositum nostrum semper ad concilii celebrationem promptissimum atque intentissimum fuit. Quare spiritum diffidentiae deponant, & ita huiusmodi calumniae auctores reversi ad cor mordere desinant pastorem & patrem animum suarum: desinant etiam calumniari fratres suos eiusdem Romanae ecclesiae Cardinales. Quod si tam ardentur illis cordi est, se caput & auctores generalis concilii constituere, quid ad hanc rem facto opus sit, prius discant: revolvant sanctorum patrum & Romanorum vitas pontificum, & antiquum morem indicendi, & convocandi, & celebrandi concilium: traditiones & leges super his editas a patribus inspiciant; videbunt huiusmodi concilia a solis Romanis Pontificibus esse indicta, & aliter indicta rata non fuisse. Quod vero attinet ad constitutionem concilii Constantiensis, qua incipit: Frequens huiusmodi; ea ad octuaginta annos servata non fuit, & si servata fuisset, teste pie memoria Eugenio Papa IV. etiam praedecessore nostro ac sacrorum canonum sanctionibus, ex causis praedictis eam licuit nobis transgredi; & quod fortius est, stante legitimo impedimento, de quo supra, eam locum non habere certo certius est: votum autem & iuramentum, quod ex praedictis causis de iure nobis transgredi licuisset transgressi non sumus, quandoquidem legitimo impedimento detenti non potuimus observare; & quia votum & iuramentum, quantum ad materiam attinet, in foro conscientiae versantur, de agitate canonica purgatio more semper admittitur, desinant nobis & fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus negligentiam impingere, quae ut praemittitur nulla fuit; & si qua fuisset, ipsis cum Alexandro praedecessore praefato & nobiscum manentibus multo magis imputari posset.

Contestatur impatiam libi calumniarum.

Provocat ad Sanctorum traditiones & morem Ecclesiae.

Votum differri ex iustis causis potuisse sed non transgredi.

XII. Opponit fictas ab his contumelias.

Dathan & Dioscorum eos imitari.

que & Dioscorum representantes, renobarum filii, nunquid summo Pontifici spectet & pertineat congregare concilium, etiam si de sua causa agatur? Legant ultra antiquos gesta Constantiensis concilii, in quibus se potissimum fundant, ut ex eis tanquam Iudaei ex propriis codicibus confundantur, reperient Joannem Papam XXIII. de cuius potissimum causa agebatur, concilium Constantiense huiusmodi indixisse. Cum ergo concilium praedictum congregare parati simus, satis constat dolosas eorum linguas loquutas fuisse mendacium. Sed si haec omnia cessarent, stantibus impedimentis praedictis, in qua negligentia dici possunt, esse fratres nostri S. R. E. Cardinales huiusmodi non requisiti ad concilium congregandum; ita ut ad paucissimos Romano Pontifici eorum culpa ambitioneque insensos, schismaticos, ac extra domum Dei positos potuerit potestas universalis Ecclesiae devolvi, immo potius ab eis usurpari? Adiciamus ergo nunc huiusmodi potestatis abusum ostendere: trium mensium & quatuordecim dierum ab eis tempus in suo, ut volunt, edicto seu convocacione assignatum, & ad oecumenicum concilium congregandum hoc tam brevi temporis spatio poterit nationibus Christianis a Mediolano remotissimis legitime innovasse? Poteruntne, si innovasset, in exercitino dioecanas & metropolitanas synodos convocare, celebrare, & perficere? Poteruntne, qui venturi decernerentur ad tantum iter necessaria conquistasse? Poterunt principes accedere volentes populis suis subditis & status sui securitati bene consuluisse? Poterunt quos mittere decreverint procuratores aut oratores plene informatos mittere? vix cursor expeditus trium mensium & semi spatio ire & redire posset sine sarcinis, unde & quo ipsi graves viros & multa fecum impedimenta trahentes, sine quibus venire non possunt, putant immo decernunt accedere posse & opporere: quare si nihil aliud indictionem concilii quam attentaverunt in tempore praefato accedendi impossibilitas, ipsa penitus enervat. Sed possibile fuerit ex aliqua ratione decretum, tamen praefixum concilii tempus, loci ratio indictionem ipsam nullam faciunt. Locus concilii commodus esse debet & tutus: quis ignorat, quod dolenter dicimus, urbem Pisae prope quatuordecim continuos annos obsessam durissime fuisse, & ad eam desolationem bello redactam, ut rarissime domus integris parietibus in illa consistant, & fere nullae sint, quae conignationibus & solaris munitantur? Habitaeruntne ibi S. R. E. Cardinales, patriarcha, archiepiscopi, episcopi, abbates, principes saeculares, vel oratores eorum, communitatum; item

Angustum tempus ab iis pro concilio celebrando designatum.

Pisatum urbs non accomoda ad illud demonstratur.

nuntii? habitarentne doctores celeberrimi tam divini juris, quam humani ruinosas domos civitatemque penitus desolatam pro celebrando œcumenico concilio? Nunquam talibus in locis scriptum est concilium generale fuisse celebratum. Revolvantur omnes conciliorum œcumenicorum historia, apparebit patribus nostris sanctis sane & prudentibus viris pro celebrando concilio ante omnia cordi fuisse eligere civitatem amplam œdificiis accommodatam, salubris aeris, fertilis soli, convolvendis commearibus facilem; quæ omnia si Pisis adesse quispiam affirmaverit, ruina civitatis, œdificiorum rudera, villarum & vinearum everfiones redarguent sic dicentem. Hæc tametsi Pisis essent integra, ut non sunt, nec affirmari possunt sine impudentia, quomodo est ad Pisas tutus accessus, vel in ea mansio; cum omnis Tuscia arma tractet, & nos pro pastoralis, quod gerimus officio, nil magis premat, quam Florentinos & Senenses, inter quos fremit bellum, ne se armis invicem impetant, continere? Fidem de re hac facere possunt plerique Christiani principes a nobis sapiens & instantius requisiti suam per literas & nuntios auctoritatem & gratiam interponere, ut, si inter se ii populi pacem habere noluerint, per inducias saltem ab armis abstineant.

XIII.

Igitur cum ex præmissis, & aliis etiam notissimis causis accessus ad Pisas, vel ibi mansio secunda habenda verisimiliter credi non possit, cum civitas ipsa desolatione habitationibus pro concilio non sit sulca, cum ager vastitate sit desolatus, cum tempus in edicto seu indictione præfixum sufficere non possit, & terminus ab illis temporibus pro generali concilio celebrando dari solito non respondeat; cum insuper indidentes nulla sint auctoritate suffulti, & si quam habere possent, illam, ut decuit & fieri oportuit, immo debuit, non sint usi, cum edictum ipsum seu convocatio de falsitate se convincat; nos considerantes quanta cum difficultate & temporis diurnitate prædecessores nostri præfari in eorum conciliis celebratis præfari hereses & schismata, etiam aliquando imperiali majestate adjuvante, sustulerunt; quodque illa in totum extinguere nequiverunt, cum eorum aliqua [quod dolentes referimus] usque ad hodiernum diem in sua pertinacia perdurent; quamque calamitosa fuerunt præfari & omnibus Christianidelibus schismatum tempora præfari, omnia tanquam perniciosissima schismatum atque errorum seminaria, quæ aliquandiu convenientibus oculis toleravimus, expectantes eorum ad cor reversionem ob Christi charitatem, zelumque domus sue dissimulare ulterius non valemus, timentes nobis im-

Belli inter Florentinos & Senenses incommoda objecta.

Eorum edictum convocatum falsitatis.

Expectantiam ut respicerent.

properari illud Jeremia: non ascendistis ex adverso, neque opposuistis vos murum pro domo Israel; verentes etiam, ne signamenta erroresque prædicti Christianidelium minus eruditorum mentes aliquo infidelitatis laqueo involvant, apud quos sæpe, ut inquit, Origenes in cantica: pulchriora videntur mendaciorum sophismata, quam documenta veritatis; & ne error, cui non restititur, approbati videatur, & veritas Deique causa, & iura indefensa opprimantur: habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorundem Cardinalium consilio & unanimi consensu, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, prædictas indictionem, convocacionem, & publicationem assertas schismaticæ conventiculæ, synagogæ sathanae, & ecclesiæ malignantium per Dathan & Abiron auctores schismatum, eorumque socios, & alias prædictas procuratorio nomine charissimorum filiorum nostrorum Maximiliani Imperatoris Romanorum electi & Ludovici Francorum Regis Christianissimi illustrium principum factas, indictas, & publicatas, omniaque & singula in eis & qualibet earum contenta, & inde secuta quæcumque, quorum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, pro sufficienter expressis & insertis haberi volumus, tanquam non habentibus facultatem, & ex minus legitimis causis, ac incongruis terminis & loco nulla, irrita, & inania, non legitime ad sciendum & scandalizandum universalis Ecclesiæ unitatem facta, ne cancerosus morbus invalescat, reprobamus, revocamus, cassamus, irritamus, & annullamus, revocataque, irrita, cassa, reprobata, & annullata haberi volumus; ac prout sunt, nullius roboris, vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus, districtius sub excommunicationis, anathematis, & maledictionis æternæ, ac dignitatum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque secularium vel regularium, feudorum, indulgentiarum, privilegiorum, concessionum, facultatum, & gratiarum privationum ipso facto, infamie, & aliis in universalem ecclesiam scandalizantes, & schisma in ea discordiamque suscitantes, eisque consilium, auxilium, vel favorem præstantes, tam a jure, quam alias promulgatis & indictis pœnis inhibemus; nec non eisdem Cardinalibus, qui a nobis recesserunt, ut præfertur, ac omnibus & singulis cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, qualitatis, conditionis, præminentie, auctoritatis, & nobilitatis existentibus, & quacumque ecclesiastica etiam cardinalatus, patriarchali, primatiali, archiepiscopali, episcopali, abbatiali, seu

Rescissa concilia bulli indictio.

Vetiti præfules & alii ad illud venire.

Loca in quibus congregandum fuerit interdico. subiecta.

seu seculari, regali, reginali, ac etiam imperiali, ac aliis dignitatibus & præminentius fulgentibus, & quos ab omni vinculo juramenti, conventionis, obligationis, & promissionis per eos forsitan facturarum propterea absolvimus & liberamus, ac absolutos & liberatos fore nuntiamus, indictionibus, publicationibus, & convocacionibus prædictis, omnibusque aliis, & singulis, vel eorum aliquo per reprobos, aut alios præfatos vel eorum aliquem, ut præfertur, factis directe vel indirecte, tacite vel expresse, seu quovis quæstro colore adhareant, accedant, intersint, obediant, assistant, consilium, auxilium, vel favorem præferant, aut quomodolibet intendant, ut pessima secta suis erroribus confusa tanquam nebula dissolvatur, etiam inhibemus, omnesque & singulas civitates, terras, & loca quæcumque, ad quæ perversa comitia, seu potius conciliabula, schismaticas conventiculas, synagogas, ac ecclesias malignantium hujusmodi, indidentes & eis adherentes, obedientiam, consilium, auxilium, vel favorem aliquem, ut præfertur, præstantes, & eorum quemlibet declinare contigerit, & in quibus concilia, seu conciliabula, aut ecclesias malignantium hujusmodi celebrari, vel coadunari, & congregari contigerit, ecclesiastico subiecto interdico. Et nihilominus bonam intentionem nostram esse volentes, ut antiqua hereses, quæ in diversis Christianorum partibus nondum extinctæ sunt, & pessimum noviter pullulans schisma extinguatur, reformationique morum tam ecclesiasticorum, quam secularium personarum, quæ de jure vel consuetudine reformationi vel determinationi concilii subiectur, bellorumque imminentium seditioni consulatur, unicuique quod suum est reddatur, iudicia & pax se invicem osculentur, Christianique fideles in pace & unitate in Dei nomine, non ex passionum privatarum fomine qui, ut ex gestis diversorum conciliorum apparet, pessimos effectus parere consuevit, congregari ad faciendum expeditionem contra infideles jam regnum Sicilia infestantes, meliora ac nobiliora loca Christianorum occupantes, præsertim Jerusalem matrem nostram antiquam, & ex antiqua Christianorum negligentia deperditam facilius & promptius intendant, in nomine sanctæ & individue Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, qua in terris fungimur, de simili eorundem fratrum consilio & assensu, œcumenicum, universalem, ac generale concilium in alma urbe nostra communi omnium patria, loco præfatis & tutissimo, apud Lateranum, Ann. Eccl. Tom. XXX.

ubi plurima concilia per antiquos patres nostros habita fuerunt, & Altissimus Petri sedem collocari voluit, & Altissimus Petri peritorum numerus copiosus habetur, post festum resurrectionis domini nostri Jesu Christi proxime futurum inchoandum anno Domini MDXII. die lune XIX. mensis aprilis, quæ erit feria secunda post octavam ejusdem resurrectionis, celebrandum, & ut sequitur, auctore Domino, firmendum denuntiamus, convocamus, statuimus, indicimus, & ordinamus; licet nos non lateat hanc novem mensium præfationem, pro sacro concilio generali celebrando ex tot longinquis mandis partibus venturis forassis non sufficere, & de brevitate notari posse ad tantam rem peragendam, præsertim cum a sanctis patribus Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris assignato tempore ad similia generalia concilia congreganda non respondeat, qui nunquam assignasse reperiuntur.

Sed quia ad Christianissimum Regem Galliarum Rex de Concilio celebrando factus certior. prædictum, & quosdam alios principes de inchoando generali concilio in tempore præfatis inserto literas dedimus, & insuper volentibus nos & venerabiles fratres nostros ejusdem S. R. E. Cardinales calumniari ansam dæmimus, si longius tempus statuissemus, visum est nobis hunc terminum assignare. Insuper præfatis & aliis venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus, & præfatis, præsertim sub vinculo juramenti ad visitandum certis temporibus limina Apostolorum Petri & Pauli etiam tempore sue promotionis adstrictis & obligatis, non obstantibus quibusvis concessionibus, privilegiis, & indulgentiis eorumque ecclesiis, monasteriis, & beneficiis per dictos prædecessores nostros aut nos concessis, confirmatis, & innovatis, quæ pro expressis habentes ex certa scientia & plenitudine præmissis cassamus, irritamus, & annullamus, omnibusque aliis ecclesiasticis vel secularibus etiam Regibus & principibus, cæterisque personis, quæ de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere teneantur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores, vel oratores legitima mandata habentes sub excommunicationis aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum pœnis, mandamus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, & usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem per nos vel auctoritate nostra sciendam in dicta urbe morari debeant; nec non charissimos in Christo filios

Indictum apud Lateranum Concilium.

XIV. Galliarum Rex de Concilio celebrando factus certior.

Cæsar & alii Reges ut militant Late- ranum o- ratores sollicitati.

lios nostros & ejusdem Romanae ecclesie filios Maximilianum Romanorum Imperatorem electum predictum, ceterosque Christianorum illustres Reges, duces, marchiones, comites, & alios nobiles in virtute sanctae obedientiae rogamus, hortamur, & monemus, ut opem & operam adhibeant efficaces, quod omnes & singula tam ecclesiastica, quam saeculares personae in eorum regnis, ducibus, & dominis consistentes, quae in generalibus conciliis de iure vel consuetudine interesse consueverunt ad concilium Lateranense huiusmodi, cessante impedimento predicto, accedant, postpositis odiis, conciliatis animis in Spiritu Sancto, non autem passionibus replati, varamque domum Dei facientes, & his, quae ad Dei laudem & ecclesiae exaltationem & unitatem & reformationem, schismatum vero & haeresum totalem extirpationem, fideliumque predictorum pacem & salutem concernunt, charitate muniti extendant.

XV.

Et ne ad tam laudabile & necessarium opus accedere debentes, aliquibus de causis seu figmentis ab accessu ad dictum concilium Lateranense quomodolibet verrehantur, omnibus & singulis in congregationibus conciliorum generalium adesse solitis, & ad dictum concilium Lateranense venientibus, eorumque servitoribus & familiaribus, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, vel nobilitatis existentibus, ecclesiasticis & saecularibus, prae se & bonis eorum quibuscumque per civitates, terras, & loca terrestria & maritima dictae Romanae ecclesiae subiecta ad concilium Lateranense ad urbem huiusmodi veniendi, & in ea morandi, & libere consulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, etiam post quatuor menses post dicti concilii Lateranensis conclusionem & dissolutionem, liberum, tutum, & securum saluum conductum, ac plenam & omnimodam securitatem de concilio & potestate praemissis, damus & concedimus, aliosque salvos conductus & securitates habere cupientibus dare pollicemur, eosque benigne, & charitative tractabimus & suscipiemus, mandantes sub indignationis nostrae, & aliis arbitrio nostro infligendis poenis omnibus & singulis gentibus nostris armigeris, equestribus, & pedestribus, ac arcium nostrarum castellanis, civitatum, terrarumque & locorum dictae Romanae ecclesiae subiectorum legatis, gubernatoribus, rectoribus, locarenentibus, potestatibus, officialibus, & vassallis, ut non obstantibus quibuscumque constitutionibus & ordinationibus apostolicis, legibus imperialibus, statutis quoque & consuetudinibus municipalibus, etiam iuramento, confirmatione apostolica, aut quavis alia

Promissa omnibus accessuris commendi libertas.

* Constitutionibus

firmitate roboratis, quae salvo conductui & securitati praemissis in aliquo derogare, seu illos quomodolibet impedire possent; etiam si talia forent, de quibus specialis, specifica, expressa, & individua, non autem per generales clausulas id importantes mentio, seu quavis alia expressio habenda foret, illarum omnium tenores praesentibus, ac si de verbo ad verbum insererentur, pro expressis habentes; venientes ad concilium Lateranense huiusmodi libere, tute, & secure transire, morari, & recedere permittant, permitti faciant; ne tantum tamque laudabile & necessarium concilium Lateranense distrahatur. Et ut ad illud venientes tute & in pacis tranquillitate vivere, dicere, & expedire valeant, quae omnipotentis Dei honorem concernunt, totiusque Ecclesiae sanctae statum, decernentes nihilominus irritum & inane quidquid contra indictionem concilii Lateranensis per nos indicti huiusmodi seu ad impedimentum, praedictum, aut dilationem eiusdem per schismaticam conventiculam, & ecclesiam malignantium predictas, seu quemvis alium quavis auctoritate, quovis ingenio, aut quovis colore scienter, vel ignoranter contraxerit attentari, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDXI. XV. kal. augusti pontificatus nostri anno VIII. Inscripta erat pontificii sigilli limbo haec sententia.

Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo.

Ego Julius catholicae Ecclesiae episcopus subscripsi.

Ego Raphael episcopus Ostiensis Cardinalis S. Georgii camerarius subscripsi.

Ego Dominicus episcopus Portuensis Cardinalis S. Marci subscripsi.

Ego Jacobus episcopus Albanensis Card. Arborensis subscripsi.

Ego Nicolaus Card. tit. S. Prisca subscripsi.

Ego Franciscus Card. de Claromonte manu propria.

Ego Marcus tit. S. Mariae Transyberim Card. Senogalliensis.

Ego Robertus tit. S. Anastasiae presbyter Card. Nannetensis.

Ego Leonardus tit. S. Susannae presbyter Card. subscripsi.

Ego Christophorus tit. S. Praxedis presbyter Card. subscripsi.

Ego Sixtus tit. S. Petri ad vincula presbyter Card. vicecancellarius subscripsi.

Ego Christophorus Eboracensis tit. S. Petri & Marcellini presbyter Card. subscripsi.

Ego Antonius tit. V. Vitalis presbyter Card. subscripsi.

Ego

Convulla quacumque contraria decreta.

Cardinalium subscriptiones.

XVI. Deteresi omnes Schismaticorum fuci.

Impium eorum consilium.

(a) Ext. in app. ad conciliab. Pis. p. 68. Patentur Pontificem praesidere debere synodo.

(b) Ibid. Movent controversiam de loco tuto. Data ab his Pontificio interuentio responsa.

Ego Petrus tit. S. Eusebii presbyter Card. subscripsi.

Ego Achilles tit. S. Sixti presbyter Card. Bononiensis subscripsi.

Ego Franciscus tit. S. Clementis presb. Card. subscripsi.

Ego Joannes S. Mariae in Dominica diaconus Card. de Medicis manu propria subscripsi.

Ego Alexander S. Eustachii diaconus Card. de Farnesio manu propria subscripsi.

Ego Ludovicus S. Mariae in Cosmedin diaconus Card. de Aragonia manu propria subscripsi.

Ego Marcus S. Mariae in porticu diaconus Card. Cornelius manu propria subscripsi.

Ego Bantimellus S. Hadriani diaconus Card. subscripsi.

Ego Alphonsus S. Theodori diaconus Card. Perruzius subscripsi.

Obsecundatum: ita est Cardinalium transfugarum & Caesaris Regisque Francorum votis; ut si pius illos ardor restituendae in pristinum florentem statum disciplinae ecclesiasticae, religionis suo splendori asserendae, propagandaeque in oriente, contundendae superstitionis Mahumeticae, ac demum belli in Turcas discernendi ureret, accederent Romam ad concilium, cui ipse summus Pontifex praesideret, nec aliud ab eo ferendum, cum non ad conjungendas Ecclesiae partes discissas, sed integras discindendas congregaretur; tum misso Alexandrino episcopo defectores Cardinales Regemque Francorum ad officium revocare tentavit (a).

Percussis superioribus literis apostolicis de indictione synodi a Julio editis feditioni Cardinales Carvajalus, Narbonensis, & Caudentinus, quam nunquam futuram falso erant vaticinati, facti sunt pontificiae esse majestatis praesidere concilio: verum alios ad turbendam Ecclesiae pacem struxere dolos, novamque litem de loco tuto, in quo cogeretur concilium, & ipsi ferendae sententiae libertatem nanciscerentur, crearunt (b): tutum autem locum eum volebant, qui partium suarum principis, non Pontificis subesset imperio; quasi Roma, in qua tot alia concilia celebrata fuerunt, tutus locus non esset; monitque publicis edictis, ut ad sedem Apostolicam reverterentur, atque a turbanda Ecclesia, cogendoque schismatico conventiculo absterentur, proposita si redirent ad officium venia, si in pertinacia haerent dignitatum multa, Alexandro episcopo Alexandrino purpurati senatus interuentio, & concordiae inter-preti superba & multis mendaciis subor-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Dddd 2

cle.

nata responsa haec dedere (c).

In primis commendamus nos humillimis dominationibus suis reverendissimis, quarum conspectu libero & tuto mirum in modum frui desideramus: illis etiam habebitis innumeras gratias pro officio charitatis suae per paternitatem vestram nobis ostenso, & verbis significato; quamvis multum doluerimus dominationes suas reverendissimas praestitisse assensum vel consilium, si ita fuit, in tam gravissimis motionibus & censuris contra nos, ut fertur, prolatis, signanter etiam vocando nos cum censuris ad locum nobis notorie noturum, de quo expressissime protestati sumus & protestamur, ut universus orbis istius rei veritatem intelligat; praesertim quia securitatem nostram & libertatem, ac spiritualitatem & reformationem Ecclesiae, iuxta eius praecceptum & votum ac iuramentum commune procuraverimus; non enim aliud nos praecipue ad secedendum induxit; & Deum hominesque restamur: & quamvis per alteras literas ignis, & per alteras aqua nobis proponantur; viva tamen & animata legi ac praecceptioni per vos explicata attendentes dicimus: in primis nos haecenus mansisse & manere, & si per errorem aliquorum non stat semper manere velle in sancta & bona obedientia sanctissimi domini nostri Papae, & bona fraternitate & filiatione reverendissimum dominorum Cardinalium, de quo protestamur, nisi quod iuxta doctrinam Innocentii IV. praecceptiones apostolica de notorio periculo salutis aeternae vel corporalis, aut turbationis, vel decolorationis status universalis Ecclesiae, & unde multa mala ventura essent, audiri quidem possunt sicut a Domino dicta, sed non impleri vel admitti. Et infra: Item significabitur quod nos pro maximis & necessariis causis securitatis vitae & libertatis nostrae, ac reformatione Ecclesiae ex Florentia discessimus, non ut malum aliquod, sed grande bonum Ecclesiae afferremus; quod per nostros commissarios ex Florentia sanctissimo domino nostro, & dominationibus suis reverendissimis apud Bononiam tunc residentibus significavimus: qui commissarii vel auditi non fuerunt, vel territi, & re infecta male expediti sine responso recesserunt, nec unquam integre pauca per aliquos ex nostris petita pro securitate residentiae nostrae obtineri potuerunt.

Item significabitur, nos cum multorum sapientum consilio pro certo tenere, indictionem concilii Pisani per nos & principes factam ex praeccepto universalis Ecclesiae, voto & iuramento sanctissimi domini nostri & nostro ad veritatem, non ad blanditionem intellectus; & pro scandalis Ec-

XVII. (c) Ext. in actis concilii Pisani p. 97.

Fingunt vana pericula.

XVIII.

Dddd 2

cle.

Contendunt in-
te jus
vocandæ
synodi ad
se devo-
lutum.

clesiæ sedandis, & ex præterita notoria
tam longa inexcusabilique negligentia,
textu evangelii: Dic Ecclesiæ; juxta sy-
nodalem interpretationem intellecto, justis-
simam fuisse & esse, & jurisdictionem
convocandi synodum fuisse & esse hac vice
juris ministerio devolutam ad iudicatos
Pisani concilii, quod principes viribus om-
nibus prosequi intendebant, & nunc certe
prosequuntur. Nos tamen volumus illis con-
jungere, ne ecclesiastica aristocratie in hujus-
modi indictione concilii per omnium negli-
gentiam jus periret, & ne spiritum per om-
nia spiritualesque mores videremur extin-
guere, & secularibus principibus admoniti-
onem spirituales ex toto relinquere, etiam ut
in concordando pacifico uno concilio partes
nostras melius possemus explicare: & cre-
debamus certe sanctissimum dominum no-
bis reverendissimos dominos aliter no-
bis responsuros, quam fecerunt, cum no-
stri nos officii memores sanctitatem ejus &
Cardinalium dominationes reverendissimas
sicut Petrum Paulus de observatione con-
cilii Jerosolymitani admonuerat rogaveri-
mus; quam admonitionem libenter Petrus
admisit, immo illas Pauli epistolas, in
quibus hoc contineri sciebat, Paulumque
suis epistolis canonicis commendavit, nobis
tamen cum omni exprobratione responderetur,
non secus ac si jam Pontificem quod absit
suspendimus: illis enim verbis respon-
siones illæ & etiam monitiones cum eisdem
terminis componuntur, quibus Eugenius IV.
respondit patribus Basileæ post sententiam
sue privationis, & electionem Felicis;
nos tamen nihil tale hæcenus cogitavimus
sed simpliciter de concilio tenendo admo-
numus.

XIX.

Abusus temere fuisse exemplo Pauli re-
prehendentis Petrum schismaticos, ut au-
thoritatem sibi in Pontificem arrogarent,
demonstrat Franciscus Poggius (a) in exi-
mio suo de potestate Papæ commenta-
rio, dum ait: Non obstant xxv. loco de-
ducta, quia Paulus non negat Petri au-
thoritatem, sed tantum sui evangelii ve-
ritatem ostendit, tria ponens; unum, quod
Apostoli, quibus cum suum contulit evan-
gelium, ut verum approbarent: alterum
quod nihil supplerunt vel addiderunt; tertium
quod in suam societatem, ut verum A-
postolum receperunt: quare ratione perfecti-
onis doctrinæ aliis Apostolis non fuit inferior
Petro, in duobus autem par fuit, quia & ipse
a Christo erat immediate Apostolus constitu-
tus, insuper ab eodem in evangelio instru-
ctus, ut Petrus. Quoad jurisdictionem ve-
ro, Petro longe inferior: nec latebat Pau-
lum Petrum esse caput. Et paulo infra:
Et licet Paulus a Christo immediate apo-
stolatus acceperit, ut & ceteri Apostoli,

Compa-
rant se
Paulo Pe-
trium ad-
monenti.

(a) Pog-
gius Flo-
rentin.
lib. de
Potest.
Papæ ad
35. arg.
Conten-
dunt
schism.
Paulum
Petro pa-
rem fuis-
se.

Respon-
detur eo-
rum ar-
gutiis.

Petrus tamen aliorum caput est institutus
a Domino; quod ex eo patet, quia Pau-
lus ad Petrum venit cum eo de evangelio
collaturus licet esset a Christo prædicator
gentium constitutus; & ut inquit Hiero-
nymus ad Augustinum, Paulus non habuis-
set securitatem prædicandi evangelium,
nisi Petri & eorum, qui cum eo erant,
fuisset sententia roboratum, ut ex sine e-
pistolæ ultimæ ipsius Petri evidenter ap-
paret. Et dum dicit, creditum sibi evan-
gelium præputii, sicut Petro circumcisi-
onis, non per hoc facit se parem Petro, quem
Ecclesiæ caput appellat, nec credit Petri
potestatem ad circumcisos restrictam: licet
eo tempore, quo Jerosolymæ & Antiochiæ
morabatur, multos tum ex Judæis, tum
ex gentibus ad fidem converteret, ut de
Cornelio centurione legitur. Act. XII.
cap. & dum glossa dicit, principaliter
sicut Petrus fuisse creditum evangelium;
verum dicit quoad prædicationis, non
autem prælationis officium. Non obstat
quod de societate dicitur Petrum fuisse
socium Paulo, quod æqualitatem signi-
ficare videtur, non superioritatem, cum
superior non soleat socium appellari; quia
dico hoc falsum sicut in libris Regum ap-
paret, ubi dicitur: Fuit Rex Saul & so-
cii ad querendum David; & Dominus di-
scipulos suos fratres appellare non erube-
scit. Quod vero Paulus Petro restitit, hoc
nullam in Paulo æqualitatem vel superio-
ritatem arguit: licet enim in causa fi-
dei, prout illa erat, subito erranti præ-
lato contradicere, illumque reprehendere,
ut Gregorius (b) ait, sicut & Papæ scari-
dalizanti Ecclesiam licitum esset resistere,
ut tradit (c) Gelasius & Innocentius (d)
IV. ad dictum Deuteronomii: Diis non de-
trahes, &c. Dico talem reprehensionem fu-
isse fraternam, non detractionem vel ma-
ledictionem. Nec obstat dum Hieronymus
(e) ait: Paulus Petrum non reprehenderet,
si se non imparem sciret; quia loquitur
de vitæ puritate & sanctitate, non de po-
testate ecclesiasticæ dignitatis, qua quili-
bet Petro est inferior. Et licet Petrus es-
set omnibus superior, humiliter toleravit
exemplo suo ad humilitatem nos invitans,
quod ejus successores plerisque fecisse legi-
mus Petri exemplum imitatos vel dici (f)
potest, Paulum Petro parem fuisse quoad
fidei defensionem, non quoad dignitatem
prælationis, ut dicit B. Thomas. Hæc
Poggius.

Addidere schismatici vanas & fallaces
sponsones; subdunt enim: Quia tamen vi-
demus ex prima & simplici hujusmodi no-
stra admonitione concilii plurimum com-
moveri sanctissimum dominum nostrum,
quod certe non deberet; nos enim nullo Ec-
cle-

(b) C. 297.
Paulus
dicit.

(c) 197.
& si illa
(d) Innoc.

in c. In-
quiescent
de sent.

Ext. in c.
4. de con-
suet.

(e) 297.
Paulus
Patrum.

(f) 295.
c. Mir-
dastis &
c. Audi-
tum.

XX.

Vanas &
fallaces
eorum
sponso-
nes.

clesiam aut sanctitatem ejus damno pro-
sequi intendimus, quinimmo unitatem, li-
bertatem, & spiritualitatem, ac utilita-
tem & conservationem juris ecclesiæ,
cum bona sanctitatis ejus, & sacri collegii
gratia, procuravimus, & procuramus pro
magna in ejus sanctitatem veneratione, &
reverendissimos dominos observantia, præ-
sertim hac charitate perspecta, qua erga
nos dominationes sue reverendissima cum-
paternitate vestra ostenderunt; & pro-
pter justificationem majorem nostram ad ve-
stram quoque meditationem attendentes in
Pisano concilio in rebus tangentibus san-
ctissimum dominum nostrum, & Romanam
curiam, ad aliquod tempus temperabimus,
cummodo ipse Dominus noster medio sacri
collegii omnes has præceptiones personalis
comparationis, & nostræ cessationis a concilio
auferat, vel ad minus suspendat usque ad
tempus, quo de loco tuo & neutrali œcu-
menici concilii cum ipso sanctissimo do-
mino nostro & omnibus, quos ista tangit
materia, in brevi cum bona resolutione
consulatur: locus enim urbis Romæ in hac
rerum occurrentia liber & tutus non est,
nobis signanter, & aliis oratoribus prin-
cipum & nationibus, qui hujusmodi indi-
ctionis promotores extiterunt, tam pro-
pter arces quam propter gentes & capitaneos
assuetos libertatem Cardinalium, & aliorum
prælatorum facile violare; patres enim in
concilio undequaque debent esse liberi, ad hoc
quod Spiritu Sancto regantur, Apostolo refe-
rente: Ubi Spiritus Domini ibi libertas, &
in congregationibus Ecclesiæ Spiritum San-
ctum directorem esse, evangelii textus e-
docet.

Oppo-
nunt lo-
cum urbis
Romæ
nec tu-
tum nec
liberum.

XXI.

In loco ergo communi, & libero, ac se-
curo deputando cum quiete & pace omni
passione semora libertati, spiritualitati, ac
reformationi Ecclesiæ, & Christianorum,
paci, ac infidelium bello, nec non sanctis-
mi domini nostri gloriæ, obedientiæ, &
tranquillitati solide, efficaciter, & reali-
ter cum Spiritu Sancti assistentia attende-
tur; quod universæ Christianæ reipublice
gratissimum futurum speramus, & nos ni-
hil aliud petivimus unquam, nec petimus.
Et cum hoc beatitudini suæ perpetua ser-
vitate servemus in debita obedientia &
reverentia, & credimus reverendissimos
dominos Cardinales bona mente incedentes
prorsus in hoc nobiscum conventuros, nec
petituros a nobis, aut assensuros peti que
sine periculo interitus utriusque vitæ præ-
stare non possumus, & jam necesse erit ex
utraque indictione concilii vel utrumque
teneri, quod hæc sciret, cum eccle-
sia universalis sit una, vel alterum con-
cordari: cum enim a tot annis nulla fue-
rint concilia generalia, & si quandoque a-

liqua congregata fuerunt, quæ a centum
annis quasi fuerunt, quinque videlicet Pi-
sanum, Constantiense, Senense, Basilien-
se, & Florentinum; multis tamen impe-
dimentis, & cavillationibus in illis pro-
curatis ecclesia cum effectu reformata non
fuit, & omni die ager Dominicus spinis,
& tribulis obsitus in immensum excrevit,
adeo ut oporteat illum necessario per con-
cilium purgari: si enim cum hac duplici
inditione concilii nullus effectus liberi &
generalis concilii ad bonum ecclesiæ (ad mi-
nus de reformationibus pace & bello fu-
turus) sequeretur, populus Christianus nos
omnes deceptores crederet; & mirum in
modum seculares principes contra omnes nos
insurgerent. Hæc ergo est via pacis Ecce-
lesiæ, & honoris sanctissimi domini nostri,
& sacri collegii, & nostri, quam nos li-
benter offerimus, & datam amplectemur.
Datum in burgo Sancti Domini nulli-
us diocesis die XI. mensis septembris anno
a nativitate Domini MDXI. pontificatus
sanctissimi domini nostri Papæ Julii II. anno
VIII.

Bernardinus Cardinalis S. Crucis,
Guillelmus Cardinalis Narbonensis,
Franciscus Cardinalis Cusentinus.

Disceptat
cum hæ-
reticis ec-
clesiam
nondum
reforma-
tam.

Triplicis
monstri
capita.

XXII.

Proximo die Joannem Baptistam de
Theodoris, & Franciscum Tycium pro-
curatores ad Pontificem & Cardinalium
senatum misere (a), qui ipsos excusarent,
si in jus vocati non comparerent metu de-
territi, ac prolato de synodo celebranda
decreto insisterent: tum ut de communi
loco neutri parti suspecto, in quo conci-
lium celebraretur designando agerent.
Cum horum responsa postulataque a
Pontifice & Cardinalibus excussa essent,
compertum est ipsos splendido Ecclesiæ
majestatis in pristinum decus vindicandæ
obtentu ad eam evitandam incumbere,
larvaque hypocrisis inducenda instaurare Ba-
sileensis conciliabuli, a quo schisma ma-
xime Ecclesiæ damno conflatum fuerat,
damnatos errores: hæreticorum more,
modicos factionis coetus appellare Ec-
clesiam, cui Pontifex, sacer senatus, &
tot regnorum præfules ac populi obtemi-
perare deberent: æquare suam cum pon-
tificia autoritatem, his turpibus ini-
tiis majori flagitio iter munit, inique
disceptare Romam communem omnium
patriam, Christiani imperii sedem, reli-
gionis magistram, locum ad generales e-
piscoporum conventus congregandos ido-
neum non esse. Moniti itaque iterum ite-
rumque fuere, ut ad officium redirent.
sed illi in pertinacia obduruerunt; in-
choarant enim jam prima septembris die
Pisanum conciliabulum (b), cujus prin-
cipia, si quam vilia extiterint specten-
tur

(a) Ext.
de eo in-
strum. in
actis con-
ciliab.
Pisan. p.
74.

Discussæ
in senatu
eorum
exception-
nes. Patefacta
hypocri-
sis.

Prima se-
ptembris
die in-
choatum
Pisanum
concilia-
bulum.

(b) In a-
ctis Pisan.
conciliab.
pag. 61.

tur ; nemo ambigat eam fuisse foedam... novatorum synagogam ; nullus enim Cardinalis, nullus episcopus interfuit : sed tres tantummodo impostores Zacharias Ferrerius Subasienfis abbas, Antonius de Andrea protonotarius apostolicus, & Jacobus Galand Locharum archipresbyter, factiosorum Cardinalium absentium nomine pseudosynodi fundamenta jecere, ut ex publicis eorum monumentis (a) constat : ac falso in ecclesia principe promulgarunt (b), plenum jus & auctoritatem convocandi generale concilium ad absentem Cardinalium partem, quamvis minorem, tanquam liberam, saniozem, & diligentem spectare, ob Pontificis & sacri senatus illi adhaerentis negligentiam vel timorem : cum tamen factiosos latere non posset illata a se illi negligentiae labem indicto jam Lateranensi concilio deletam.

XXIII. Hoc scelus ferendum non esse censebant prudentiores Florentini, nec Pisanum conciliabulum contra concilium Lateranense permittendum, praesertim cum insigne aliquod detrimentum praecipue mercium suarum inde accipere possent : quare Gallicani illi praesules, qui Ludovici Gallorum Regis imperiis regebantur, Italicum iter remorabantur. Facti autem sunt a Carvajalo, Narbonensi & Cusentino certiores datus Burgo S. Donini die vigesima quarta septembris literis (c), Florentinos demum Ludovici Francorum Regis rogatu spreta mercium suarum jactura assensisse, ut Pisis synodus congregaretur : Lautrechium regio imperio daturum illi celebrandae operam, ac Bajocensem & Alebretensem Cardinales accessuros. Aucti itaque animis ex horum adventu & cognitione seditiosi, impertinaci mentis duritie perstitere ; adeo ut episcopi Alexandriani, qui a Pontifice ad ipsos redierat, ut a coeptis revocaret, deinde ad Francorum Regem profecturus erat, ut ipsum ad mittendos ad concilium Lateranense Gallos praesules permoveret, monita respuerint, ea opinione delusi, Pontificem & senatum purpuratum jure negare non posse, quin alius, pro celebrando concilio a Roma locus, quem praedicti Cardinalis Carvajalus, Narbonensis, & Cusentini Carvajal & liberem censerent, designaretur : ac si negaretur a Pontifice justam & sanctissimam providendi contra Lateranense Pisanum concilium causam suppeditatum iri : de quibus singulis seditiosus Cardinalis Pria Ludovicum Regem xxv. septembris certiore fecit (d), atque ad cogendos Gallicos praesules incitavit, idemque inani spe pascebat (e) animum, omnes Italos Gallicam

Nullus episcopus illi tunc interfuit. (a) Ext. lib. Trium impostorum de eorum. (b) Ibid.

(c) Ext. in app. conciliab. Pisan. p. 166.

Monitus Gall. Rex ut ad Lateranense concilium praesules mittat.

(d) Ext. ejus lit. in app. conciliab. Pif. p. 168. (e) Ibid.

factionem amplexuros (f) si Gallica potentia ingravesceret ; sed humana consilia divina virtute, ut dicitur, fracta tandem fuerunt.

Coepere autem jam tum contentiosi Cardinales vehementer angii ; cum Pisas non nisi Gallicis copiis succincti proficisci auferent, metueret autem Gasto Fuxensis princeps, ne imminente pontificio Hispanoque exercitu Insubriam armis & milite imparatam destitueret : cum licet Gallici Cardinales Macloviensis, Renatus Pria, & Amanaeus Alebretenfis, qui se subornari siverant, ad Pisanam profectioem parati essent : Bernardinus tamen Carvajalus & Franciscus Cusentinus eo tendere detrectarunt (g), nisi una cum ipsis caesarei procuratores pergerent : quippe insanum erat paucos Gallos Regis Ludovici hostis pontificii imperiis aetios universae Ecclesiae auctoritatem sibi arrogare : qua difficultate pressus Odetus Lautrechius Carvajalus & Cusentinum urfit, ut Lucam concederent, pollicitus (h) interea Maximilianum a Gallo Rege, tum a Macloviensi scriptis Cardinalium nomine literis, nec non a Frederico Sanseverinate Cardinale facile adductum iri, ut caesareos procuratores ad Pisanos coetus legaret. Cum vero Carvajalus & Cusentinus profiterentur, sine Germanis ultra se non progressuros, Odetus Fuxensis Lautrechii regulus xxvii. septembris Ludovico Regi hac significavit (i) : ac biduo post praesules Galli pauci numero Astam pervenerunt (k) Regemque consulere, ut quaecumque vellet imperia daret.

Interea Christi vicarius una cum sacro senatu omnia studia conferebat ad revocanda ab impio conatu seditiosos Cardinales. Extat eo argumento insigne pontificium diploma (l), quo moniti sunt officii v. kal. augusti, iisque quinquaginta dierum peremptorius terminus praefixus est, quo edictum de cogendo conciliabulo revocare iussi sunt, proposita redituris venia, ipsisque fides publica data est.

Ad futuram rei memoriam.

Celestis altitudo potentiae divinae providentia cuncta disponens, ut ecclesiae triumphanti militanti Ecclesiam similem faceret voluit summo Pontifici Christi vicario, dominici gregis pastori adesse in regenda & gubernanda universae Ecclesiae monarchia consiliarios & ministros S. R. E. Cardinales, ut ipsi tamquam ejusdem Pontificis & Ecclesiae membra suo capiti deserviant, & submissis humeris ad regendum universae Ecclesiae firmamentum operosa sedulitate cum ipso Pontifice laborarent

(f) Ext. ca de re lit. ib. p. 163. XXIV. Spes inanes a Gallo concepta.

(g) Ext. de eo ipse us lit. in app. conciliab. Pif. p. 160.

(h) Ext. de eo lit. in app. act. Pif. conciliab. p. 160. Schismaticorum temeritas insignis. (i) Ibid.

(k) Ext. ea de re lit. ibid. p. 172.

(l) Jul. II. lib. bull. 82. p. 324.

Cardinalium dignitatis clogium

rarent, & tam ipsius ecclesiae quam totius orbis incumbentia onera indefessis cum eo sollicitudinibus partirentur, ac cum eo universalem Ecclesiam repraesentarent. Hi sunt quos dilexit Dominus, & veluti praecipuos ac sublimes ejusdem Ecclesiae cardines praerogativa sublimavit honoris. Horum catus in orbe magnificus omnes & singulos quibuscumque titulis decoratos excellit, descriptique dicuntur in diademate principis. Horum altitudo consilii, & expertae circumspectionis industria circa dirigenda qualibet, & agenda sanctae Romanae atque universae Ecclesiae majora commoda salubriter afferre dignoscitur, id eoque a nobis tamquam membra a capite per canonicas sanctiones illicentiarum discedere prohibiti sunt. Hi sunt quos ideo ultra alia ornamenta galero rubeo insignitos esse constat, ut praeter sanctam sedem Apostolicam, Romanaeque ecclesiae unitatem in eis ipsis, ut praesertim, representatam, quantum fieri potest, verbo & exemplo constanter & intrépide usque ad sanguinis effusionem tueantur & defendant ; quo majori honoris praerogativa honestati Ecclesiae unitatem hujusmodi sciunt, aut a summo Pontifice eorum capite quoque modo illicentiarum recedant, vel ab ipsius obedientia deficiant.

Cur Galorum rubrum gestent Card.

XXV.

Schismaticorum conatus nefarii.

districtus, quibus iniquitatis filium Alfonso Estensem ob ejus demerita per sententiam consistorialiter latam privaverat, Bononiam cum exercitu accessisset, monuissetque S. R. E. Cardinales, quos tam pro praedictis quam aliis gravibus ejusdem ecclesiae incumbentibus oneribus consulere intendebat, ut ipsam sanctitatem vestram sequi deberent, prout par erat ; inimico tamen humani generis suadente, ac scandalum & zizaniam in dominico agro seminante, aliqui, quos dolentes referimus, ex dictis S. R. E. Cardinalibus monitionem sanctitatis vestrae hujusmodi simulantibus iter eorum Florentiam versus ceperunt, ac speris literis sanctitatis vestrae ac monitionibus & exhortationibus perdevotam creaturam vestram Franciscum tit. S. Clementis presbyterum Cardinalem tunc in minoribus constitutum episcopum Concordiensem datarium vestrum, quibus illos hortabatur, & monebat, ut ad eandem sanctitatem vestram Bononiae cum sua curia existentem vocati se conferrent, prout iidem Cardinales eidem Francisco Cardinali se facturos obrulerunt, iussis & firmatis prius inter ipsos secreto, & per manum publice notari certis conspirationibus & capitulis, ac conventionibus illicitis & inhonestis contra sanctitatem vestram Papatam illicentiarum adierunt, & deinde Mediolanum se conferentes, ibidem contra sanctitatem vestram & sedem Apostolicam & sanctae Dei Ecclesiae unitatem periculosum & schismaticum conventiculum iniire moliti, aliosque Cardinales in suam sententiam habere conati sunt ; prout diversimode sanctitati vestrae immotuisse debet. Qua re detecta in suo proposito perseverantes gravia Ecclesiae universae scandala imminere illamque reformatione indigere, & propterea concilium vel quoddam decretum concilii Constantiensis, ne votum per eandem sanctitatem vestram in eius ad summum apostolatus apicem assumptione missum, & juramentum per eam praestitum congregandum fore, usque illud congregandi ob sanctitatis vestrae & aliorum Cardinalium illi assistentium negligentiam ad eos devolutum, eosque concilium ipsum absque aliqua sanctitatis vestrae requisitione & licentia indicere & convocare posse asserere non sunt veriti.

Iussu Cardinalis sequi Julium in Ferrariensi expeditione.

Discedunt a Julio.

Mediolani cum Gallis conspirant in eum.

Contenti ad se jus congregandi Concilii devolutum.

Horum principalis author extitit dominus Bernardinus episcopus Sabiniensis, qui jamdiu ista animo suo praemeditatus in ejus sententiam Guillelmum episcopum Praenestinum, & Franciscum tit. SS. Nerei & Achillei presbyterum Cardinalem traxit, prout in cedulis indicationis & convocationis concilii eorum nomine publicatis, & ut creditur, ad eorum instigationem sub-

XXVI. Quinam hi fuerint.

Conciliabulum ab eisdem indictum.

Cesar & Gall. Rex illi adhaerere vili.

nomine Maximiliani Romanorum Imperatoris electi & Ludovici Francorum Regis confectis, ac manu publica notarii subscriptis, & in urbe & alibi clanculum affixis clare constat. Quam gravitate verborum, Pater sancte, quove dolore animi rem hujusmodi deplem? Sed, ut video, pater beatissime, ac reverendissimi domini, jam tempus est magis remedii quam querelae; ecce enim sancta mater Ecclesia, quae in persona sanctitatis vestrae sui indubitate sponsi sincera prius unitate & pace gaudebat, referatis lachrymarum fontibus multis cum suspiriis & singultibus ad te sponsum suum, & ad vos reverendissimos dominos Cardinales, qui estis in partem sollicitudinis evocati clamare & vociferari compellitur. Et tu, beatissime pater, cum omnia praedicta sint adeo manifesta, publica & notoria, quod nulla possint tergiversatione celari, nec excusatione defendi, in virtute Altissimi una cum hoc sacro collegio exurge, & iudica causam sponsae tuae, & memor esto opprobrii filiorum tuorum. Accingere gladio tuo potentissime, intende prospere, procede, & regna, & exemplo aliorum summorum Pontificum praedecessorum tuorum, qui semper insurgentes in Dei Ecclesiae hereses & schismata, cum ipsorum auctorum fautoribus, autoribus, & sequacibus, a Dei Ecclesia & communione fidelium, & sacratissimi Christi corpore eliminaverunt, hoc noviter ortum perniciosissimum schisma in tuam & sanctae Romanae Ecclesiae sponsae tuae injuriam spiritali mucrone rescinde.

Solicitarus Pont. ut Schismaticos coerceat.

XXVII.

Indictum a Julio Concilio.

Nos igitur, qui dudum concilii indictionem hujusmodi, sive potius schismaticorum conventiculum per alias nostras literas revocavimus, ac pro pace & quiete omnium Christianorum proque extirpandis schismatibus, & haeresibus universis ac reformatione universalis Ecclesiae, quantum opus fuerit, etiam pro expeditione conciliariter in eundaecumenicum generale concilium indiximus, & celebrare Domino permittente intendimus, hujusmodi relatione audita, magno quidem prout decebat, dolore ac meroresum affectu; non possumus enim non vehementer dolere, ut par est, tam perniciosum in Dei Ecclesia incendium inchoari, & ab his praecipue, a quibus minime suspicabamur, praesertim a Bernardino episcopo, quem honorificentissima Germaniae legatione decoravimus, & cuius reliquorum omnium petitis, quantum cum Deo licuit, semper annuimus, aliisque omnibus praefatis, quos tanquam corporis nostri membra paternae charitate semper dileximus, & in visceribus complectebamur charitatis. Quoniam igitur fratres nostri praedicti & sanctae matris Ecclesiae filii alienati sunt ab ea, &

claudicaverunt a semitis suis, nos adversus hujusmodi periculosum schisma iuxta nostri pastoralis officii debitum publice & in facie Ecclesiae requisiti, ut praefertur, insurgere & illi obviare decrevimus. Quamobrem revocationis conventiculae & indictioni concilii hujusmodi inhaerentes, ut ad debitum finem conciliatis omnium animis perducere possit, nullusque scrupulus remaneat, quo minus hoc sacrum oecumenicum generale futurum concilium cum omni quiete & pace, ac animorum unitate in Spiritu Sancto, ut decet celebrari possit, & attendentes memorati ipsorum promotoris & procuratoris petitionem iustam, & divino & humano iuri consonare, nec non instrumentis publicis falsa manifeste continentibus, etiam in alma urbe nostra temere affixis, & alias legitime probatum, & usque adeo notorium & publicum esse, quod nulla possit tergiversatione celari, ira ut ad poenarum severitatem iuxta sanctiones canonicas in praedictos Bernardinum & Guillelmum episcopos, & Franciscum Cardinales absque alia ulteriore mora procedendum esset; praesertim cum nos eadem Bernardino etiam post omnium supra narratorum praerceptionem, si errorem suum recognoscere & ad cor reverti voluisset, plenam indulgentiam, & praerivorum remissionem, & veniam dare & concedere apostolica clementia parati essemus: nihilominus de eorundem venerabilium fratrum nostrorum consilio omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis, ut convertatur & vivat, & omnes injurias illatas obliviscitur, omni, qua possumus, pietate uti decrevimus, & quantum in nobis est agere, ut proposita mansuetudinis via ad cor revertantur, & a praedictis respiciantur excessibus; ut ipsos tanquam filium illum prodigum ad gremium Ecclesiae revertentes benigne recipiamus & paternae charitate amplectamur: ipsos igitur Bernardinum & Guillelmum episcopos, & Franciscum Cardinales, & quoscumque eis adhaerentes, eorumque receptores, & eis quoquomodo faventes per viscera misericordiae Dei nostri, per asperionem sanguinis domini nostri Jesu Christi, a quo & per quem humani generis redemptio & sanctae matris Ecclesiae aedificatio facta est, ex toto corde hortamur, precamur, & obsecramus, ut ipsius Ecclesiae unitatem pro qua ipse Salvator tam instanter oravit ad Patrem, violare desistant; fraternam quoque dilectionem, & pacem, quam toties & accurate idem Redemptor transivit ex hoc mundo ad Patrem discipulis commendavit, & sine qua nec orationes, nec ieiunia, nec elemosinae Deo acceptae sunt, scin-

Promissa Bernardino & Sociis venia si redierint.

Moniti ut abstant a concilio Schismatico.

XXVIII.

Revoent concilii indictionum.

scindere & lacerare expavescant, & in praedictis quanto magis tam perniciosus & scandalosus prorsus desistant excessibus, inventuri apud nos, si effectualiter paruerint & coram nobis personaliter & humiliter paruisse docuerint, paternae charitatis affectum, apertumque mansuetudinis ac clementiae fontem. Alioquin ipsos, si forte iustitia & virtutis amor a peccato non retrahat, indulgentiaeque spes ad poenitentiam non invitet, poenarum terror & rigor coerceat discipline, praefatos Bernardinum & Guillelmum episcopos, ac Franciscum Cardinales, adhaerentes, receptores, & quoslibet fautores eorum, de fratrum eorundem consilio requirimus, & monemus in virtute sanctae obedientiae, & sub anathematis & criminis haeresis & schismatis ac laesae majestatis & quibuscumque aliis contra tales ab homine vel a iure inflicti, nec non privationis cardinalatus, honoris, ac patriarchalium & metropolitanarum, ac cathedralium, quibus, praesunt, aliarumque ecclesiarum, necnon monasteriorum & aliorum beneficiorum quorumcumque, quae obtinent, ac inhabilitatis ad illa, & alia, quacumque in posterum obtinendi, necnon convicti criminis haeresis & laesae majestatis poenis, districte precipiendo mandamus, quatenus infra quinquaginta dies ab affixione praesentium in locis infra scriptis immediate sequentibus numerandis, ipsi Bernardinus & Guillelmus episcopi, & Franciscus Cardinales pro indictionibus & convocationibus concilii generalis ulterius se gerere aut nominare desistant, nec per alios, quantum in eis est, haberi & nominari pro talibus se patiantur, ac inductionem & convocationem praedictas sicut de facto & male factis eorum nobis personaliter constituti publice revocent, cassent, & annullent, adhaerentes, receptores, & faventes ulterius ipsi Bernardino Guillelmo episcopis, & Franciscis Cardinalibus in hoc schismatis crimine non assistant, nec adhaerant, vel faveant quoquomodo per se vel alios, directe vel indirecte, nec quovis quaesito colore, sed ipsi Bernardinus & Guillelmus episcopi, & Franciscus Cardinales, adhaerentes, receptores, & fautores nobis tanquam patri & pastori animarum suarum reverenter pareant & obediant, ac revocationis, indictionis, & convocationis concilii hujusmodi infra praedictum terminum, ut praefertur, coram nobis personaliter constituti, & per publica documenta certiores nos faciant; ita ut de eorum vera obedientia nullus dubitationis scrupulus remanere valeat. Alias si Bernardinus & Guillelmus episcopi, ac Franciscus Cardinales & adhaerentes, receptores, ac fau-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

tores praedicti, secus [quod absit & nobis persuadere non possumus] egerint, seu praemissa omnia & sigula infra terminum praedictum cum effectu non adimpleverint, noverint se praedictis poenis obnoxios, & a nobis, quamquam invidis, iustitia cogente citatos, prout tenore praesentium citamus, monemus, & requirimus, ut quintadecima die praefatum terminum immediate sequenti non feriata compareant personaliter coram nobis in urbe, & consistorio nostro secreto, aut ubi tunc erimus, ad se defendendum, legitimeque excusandum de praemissis contra eos deductis, alias ad videndum, & audiendum se & quemlibet eorum etiam nominatum, quos sic citamus ad diem eandem, contra ipsos legitime procedi, ac videndum, se declarari schismaticos, blasphemos, & tanquam haereticos & reos criminis laesae majestatis fore puniendos, ac censuras & poenas praedictas ipso facto incidisse & incurrisse, & alias infligi, prout iustum fuerit & iustitia suadebit; certificantes eosdem & eorum quemlibet, quod nisi venerint sive paruisse coram nobis personaliter constituti ostenderit, aut se legitime de praemissis excusaverint coram nobis, ut praefertur, personaliter constituti ad declarationem dictarum poenarum iustitia mediante procedemus, eorum contumacia & absentia non obstantibus, processuri ulterius ad aggravationem & reaggravationem, prout iustitia vigor postulaverit, & eorum demerita exegerint.

Ni redierint intentatum illis iudicium.

Objecta graviores poena.

XXIX.

Ut autem hujusmodi nostra monitio & citatio ad eorundem monitorum & citatorum aliorumque quorum interest, notitiam deducatur, cum ad ipsos personaliter citandos tutus non pateat accessus, chartas sive membranas eas continententes, ac praesentes literas in valvis basilicae principis Apostolorum ac ecclesiae Lateranensis, in area Campiflorae, & extra curiam in cathedra- lis ecclesiae Senensis, valvis affigi faciemus: quae monitionem eandem suo quasi sonoro praconio & patulo iudicio publicabunt; ut eidem moniti, quo ad ipsos non pervenerit vel eandem monitionem ignoraverint, nullam possint pretendere excusationem, vel ignorantiam allegare; cum non sit verisimile apud eos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Volumus autem & apostolica auctoritate decernimus, quod hujusmodi nostra monitio in eisdem valvis ecclesiae intimata perinde valeat, & illos ardet, quacumque constitutione apostolica contraria non obstante, ac se eisdem monitis & eorum singulis intimata & insinuata personaliter & praesentialiter extitisset. Ne ta-

Eee. menz

men moniti & citati predicti urbem ipsam & curiam Romanam communem omnibus patriam locum sibi minus tutum, & propter praemissa, vel ex quibusvis aliis causis similibus vel dissimilibus imminere periculum in veniendo, stando & redeundo ad excusationis suae velamen forsitan allegent, ipsos tenore praesentium securantes, cuilibet ex monitis praedictis plenum & amplissimum in fide pontificia & venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, in verbo veri & boni Pontificis, saluum conductum in veniendo, stando, & redeundo, ut praefertur, concedimus, universos & singulos patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & alios ecclesiarum, monasteriorum praelatos, & clericos ac personas ecclesiasticas, necnon duces marchiones, principes, potestates, capitaneos & quoslibet alios officiales, & eorum locatenentes, nec non communitates, universitates civitatum, castrorum, oppidorum, villarum, & aliorum locorum tenore praesentium requirimus & hortamur; ipsique patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis praelatis, caeterisque subditis nostris districte mandamus, quatenus praefatis monitis omnibus & singulis in veniendo ad dictam curiam occasione praedicta, morando in ipsa vel ab ipsa recedendo, in personis & bonis aut rebus eorum nullam inferant, nec ab aliis, quantum in eis fuerit, permittant inferri injuriam vel offensam. Nulli ergo, &c. Datum Romae apud S. Petrum anno, &c. MDXI. v. kal. augusti pontificatus nostri anno VIII.

Liberi comaeus syngrapha ut redeant transmissa.

XXX. Nisi etiam sunt plures viri insignes literis suis fugitivos Cardinales a flagitio schismatis abducere; inter quos Angelus cremita, coelestibus interdum visis collustrari solitus, hanc objurgatoriam epistulam ad Bernardinum Carvajalum dedit (a).

(a) Ext. inter ejus opera.

Angeli Anachor. ad Bernard. epist.

Angelus peccator anachoreta Vallis umbrosae Bernardino Carvajal commendationem.
Cum una fuerit arca Noe, extra quam nemo salvatus est, sitque Petri navicula unica, unaque catholica Ecclesia, Salomone in canticis canticorum referente: Una est columba mea, unaque sponsa mea; una insuper sit Christi domus, de qua dictum est: Beati qui habitant in domo tua Domine, cujus regimen habenas clavesque Romanus Pontifex caelesti quodam jure tenet, possidet, atque moderatur; cujus parem quietem, ac tranquillitatem involvens perturbansque, non Cardinalis, non Christianus, sed antichristus vocari debeat; cum Deum nec Christum habeat patrem, qui Romanum Pontificem suamque ecclesiam non habet matrem. Scire a te sum-

mopere exopto, quo spiritu, qua audacia, quaque temeritate sacrificas, ac Christi corpus conficis, cum schismaticos minime deceat munera nec sacrificia ullo instinctu offerre, Osea suo oraculo referente: Sacrificia eorum tanquam panis luctus; & omnes, qui comedunt ea, contaminabuntur. Et in libro exodi describitur. Non comedes agni hostiam nisi in una domo; neque comedetis de carnibus ejus foris; tu enim agni carnes foris comedis, qui extra arcam Noe, extra naviculam Petri, extra domum Dei, extra unitatem Romanae ecclesiae in schismate constitutus, Deo immo diabolo missam facis; ex angelo enim, id est ex venerabili Ecclesiae membro te Cherrinthum, te Ebionem, te Arium, te Judam, teque Luciferum effectum esse non dubites, quos si in scelere, si in errore, si in schismate sequutus es, eos saltem in pertinacia non sequaris. Redi ad cor tuum, redde, te ipsum tibi, redde nobis concivem nostrum, redde confratrem nostrum, redde nobis doctorem nostrum, redde Romanae ecclesiae tam venerabile membrum suum, praesto est enim, ut tibi indulgeat: pro te jam supplicavimus, ut te admittat, ut te amplectatur, ut te ad oscula recipiat; erravit namque & Petrus, ne te in errore lapsus de salutis spe deticeret; sed sua imitatione tuum scelus, tuam erga Romanam ecclesiam ingratitude, uberibus lacrymis baptizares. Totum Christianae divisionis pondus, totum onus schismatis, omne perversum dogma conventiculi Pisani tibi opponitur, tibi datur, tibi asseritur. A Deo insuper in tremendo iudicio tibi improbrabitur, quod tunicam dilecti Filii sui inconsultilem, quam nec Judaei, nec principes sacerdotum, nec ejus crucifissores scindere voluerunt; tu eam nedum scindere, sed lacerare, ac penitus discerpere coneris; quoniam in manibus tuis esse dignoscitur, eam tibi quantis possum precibus quantisque lacrymis valeo, gratam atque commendatam summopere facio. Ex eremo Vallisumbrosae non. octobris MDXI.

Objectum qua audacia facia faciat.

Ostensa sceleris magnitudo.

Promissa redituro venia.

Intentata divini iudicii severitas.

XXXI. Gallorum Rex monitus officii.

Ostensum Angelo anachoretae Galliam potentiam obtinuit iri.

Scriptit quoque vi. idus ejusdem mensis ad Ludovicum Francorum Regem, ne ecclesiam schismate laniaret: sciret, Romanum Pontificem Dei vicibus in terris fungi, sedemque Apostolicam omnium ecclesiarum caput a nemine, praesertim laico, ullo modo ullave autoritate iudicari posse, ne Apostolorum Petri & Pauli iras in se concitaret; Pontificem non ipsius iudiciis & perscrutationibus obnoxium, immo autoritate ad ipsum, nisi resipisceret, de regio apice deliciendum pollere. Julio vero xi. kal. novembris significavit, se ex quodam viso cognovisse, Gallorum Regis ipsi adversantis pot-

Quid de Bernardino eidem significatum.
(a) Ext. in append. conciliab. Pisan.
tentiam obtinuit iri, ac Bernardinum Carvajalum, aut ad sanitatem reverturum, pariturumque in omnibus Romanae ecclesiae praecipis, vel e vita migraturum aut honore autoritateque omnium exutum iri, atque etiam ab eo petiit, ut Decii (a) commentarium quem ad conciliabuli Pisani commendationem ediderat, ad se transmitteret, ut illius sophismata refelleret. Scripsit vero idem Angelus pro Julio apologeticum librum adversus schismaticos. Scripsere etiam inter caeteros Thomas de Vio Cajetanus postea Cardinalis creatus, & Franciscus Poggius eruditos commentarios: quorum postremus, cum adversarii Basileensium schismaticorum ex abbatibus Siculi, Ludovici Romani, & Cardinalis Arelatensis scriptis errores instaurarent, eorum argutias docte confutavit; quem lector avidus consulere poterit.

XXXII. Interea judiciaria actio instituta est adversus schismaticos, ut narrat Basilius hinc verbis (b): Julius Papa II. cum se apud Bernardinum & factionis suae complices nihil proficere posse pietate, clementia, & indulgentia videret, tum citatos & sufficienter admonitos, ut a proposito rebellionis resisterent, minime comparentes Roma in consistorio publico de cardinalium suorum assensu & consilio, utriusque juris peritorum complurium, eos tanquam hereticos, schismaticos, contumaces, & rebelles, atque ab omni dignitate cardinalatus per sententiam deposuit; titulis quoque, insigniis, voce tam activa quam passiva, ecclesiis episcopalibus, monasteriis, & cunctis beneficiis ecclesiasticis, que vel in titulum, vel in commendam, seu quovis alio modo possederant, privavit, atque ad illa vel alia in posterum obtinenda inhabiles declaravit, & ab omnibus Christianis fidelibus vitari, nec pro Cardinalibus haberi aut nominari decrevit. Lata sententia est octavo ante die quam prima sessio Ann. Eccl. Tom. XXX.

Exutibus Sacerdotiis.

NOTE [1] Concilium Pisanum a schismaticis cardinalibus sub Gallorum clientela indictum hoc anno celebratur, de quo cum satis multa differerit Annalista, ideo pauca nobis animadvertenda supersunt. Raros Episcopos invitantibus Cardinalibus adfuisse idem Annalista ex Actis Concilii eruit. Ex his enim constat Episcopos in ipso Concilio exordio convenisse quatuordecim, Archiepiscopos duos, cum Abbatibus S. Dionysii, & S. Medardi aliisque nonnullis. Sed alia quaedam in Actis omissa fuerunt Bartholomaeus Senarese de rebus Genuensibus ad hunc annum, tradens in ipso Concilio decessisse Episcopos ad triginta crevisse, quibus accedebant alii nobiles viri ex Gallia, nam ut habet ille superius, in hujusmodi Conciliis Ecclesiastici, & Laici doctrina praestantes interesse consueverunt. Hos vero omnes Episcopos ex una natione (nempe Gallicana) convenisse tradit Thomas de Vio in sua ad Concilium Lateranense oratione. Eo pariter acciti sunt a Ludovico Gallia Rege Genuenses, qui tamen opportunam obtinentes causationem, se excusant eodem Rege non improbane. Addit idem Scriptor Concilii translationem imperatam fuisse Taurinum, quod forte primo quidem decreto sancitum est, dein vero consentibus Patribus Mediolanum substituitur. Concilium Sessio prima Nonis Novembris coepit; biduo post convenit secunda, septimo Idus Novembris; proxime sequuta tertia pridie Idus Novembris. Tum Patres Mediolani coeuntes quartam sessionem Idibus Decembris indictam nonnisi quarta die Januarii anni succedentis 1512. habuerunt. Ex urbe Mediolano Vercellas transisse illos, quamquam alibi non legi, ex bulla tamen Julii qua Pisanos patres

conciabuli Pisani indiceretur, nimirum vigesima quarta octobris die; nam kal. novembris conciliabulum tantum inchoatum scripsit Petrus Delphinus, Ambrosio Angelorum priori (c): Audio Pisanum concilium [si tamen concilium dici debeat, quod invito ac repugnante Pontifice indictum est] kalendis novembribus inchoatum fuisse, ac praeter quatuor Cardinales multos etiam praelatos transalpinos, & doctores complures eminentissimos eo convenisse: cupio idcirco abs te fieri certior, an ita se res habeat, neque enim parvi momenti existimanda foret; quid enim aliud sonaret duplex curia, nisi ut divideretur Christus, ac si acclamarent patres: Ego quidem sum Pauli; ego autem Apollo? Dominus qui odit ecclesiam malignantium, consulat Ecclesiae suae sanctae, neque permittat scindere tunicam suam inconsultilem, & desuper contextam per totum. Si invaluerit schisma, ut erigenda sint duo altaria: ve mundo a scandalis, &c. Ex Fonte bono die vi. novembris MDXI.

(c) Petr. Delph. l. 10. c. 38.

Confirmat superiora Paris de Grassis, XXXIII. qui plures alias insignes circumstantias latae sententiae in schismaticos, antequam conciliabulum inchoarent [1], describit: (d) Die veneris xxiv. octobris habitum est de Grassis consistorium publicum pro privatione quatuor Cardinalium, videlicet duorum episcoporum & duorum presbyterorum: episcopi fuerunt, sanctae crucis Sabinae Hispanus, & alius Macloviensis sive Narbonensis Gallus Tusculanus; alii duo Cusentinus Catalanus tit. SS. Nerei & Achillei, & quartus Bajocensis Gallus tit. S. Sabinae, ex eo quia proficiscentem Pontificem anno elapso versus Bononiam, cum eum sequi deberent deseruerunt, & ad Regem Franciae partes Pontificis contrarias faventem auferunt semper mala malis addentes, ne Pontifex voto suo contra Ferrariam potiretur: & pessimum opus denique fecerunt, quia Pontificem ad concili-

(d) Paris de Grassis consistorium publicum pro privatione quatuor Cardinalium, videlicet duorum episcoporum & duorum presbyterorum: episcopi fuerunt, sanctae crucis Sabinae Hispanus, & alius Macloviensis sive Narbonensis Gallus Tusculanus; alii duo Cusentinus Catalanus tit. SS. Nerei & Achillei, & quartus Bajocensis Gallus tit. S. Sabinae, ex eo quia proficiscentem Pontificem anno elapso versus Bononiam, cum eum sequi deberent deseruerunt, & ad Regem Franciae partes Pontificis contrarias faventem auferunt semper mala malis addentes, ne Pontifex voto suo contra Ferrariam potiretur: & pessimum opus denique fecerunt, quia Pontificem ad concili-

E e e e 2 um

Iniqua eorum in Pontificem gesta.

um per eos Pisis indictum citare ausi fuerunt, prout supra cum Arimini essemus descripsi. Pro quo concilio agendo quotidie semper mala malis addentes adjuverunt, ut ipsum omnino quovis modo citarent & privarent; nam & articulos contra vitam Pontificis fabricantes, & potius mentientes publicaverunt, ut ex illorum inspectione Pontifex perterritus aut ex desperatione mori, aut cum illis & Rege Francie pacem inire cogeretur: jamque tempore in eorum citatione adventante, ut Pisis Pontifex compareret, quia non comparuerat, concilium fecerunt per quosdam vilissimos furfantes inchoari ex industria vel potius astutia, ut si qui postea vellet venire aut perseverare, quod illud non pretermisum dici posset, si autem nollet possent dicere, a vilissimis personis non habentibus auctoritatem id factum fuisse. Interim vero Pontifex suum concilium Romae indixit futurum in festo paschatis resurrectionis proximi futuri & illorum concilium abrogavit; ut in bulla desuper confecta hic inserta plenius continetur. Superius (a) ea a nobis adducta est.

Vocatum ab impostoribus concilia-bulum. Indictum adversus illud Romanum Concilium. (a) Ext. in bull. in bull. const. 27. XXXIV. Ex Pontificis aegritudine erecti Schismatici.

Quo facto quia Pontifex gravissime aegrotavit, ut supra scripsi, unde Cardinales, qui adhuc in Regis Francie terris vivebant, & qui ad libitum non proprium, sed Regis, praedicta facere & vivere, ac sese habere jam cogebantur, hoc nuntio habito latissimi adversus urbem advenire ceperunt, credentes Pontificem jam mortuum esse. Eo fallaci rumulculo delusus Ludovicus Borgia Cardinalis tit. S. Marcelli concitatissimis equis Romam properabat, cum ex itineris labore, ut sunt fallaces humanae spes, Neapoli obiit. Pergit Paris: Et cum essent in burgo Sancti Do-

mnini versus Sugranam, nempe Cardinales desertores, & intellexissent Pontificem resanatum, dubitarunt an amplius retrocedere ad manus Regis vellent, an vero ulterius versus Florentiam procedere: super qua re multi nuntii & oratores hinc inde intercesserant; nam Cardinales aliqui, videlicet Cusentinus & S. Crucis Hispani, qui non libenter ad Regem redire volebant per internuntios quaesiverunt a Papa, ut ipsis liceret apud Senas degere, dummodo securi ibi possent esse; & Pontifex obrulit sabovum conductum, quem & dedit Regis Hispania Senarum protectoris nomine, ut ibi securi essent, dummodo a Rege Francie deficerent, & promisit quod eos nullatenus molestarer, dummodo concilio jam per eos Pisis indicto renuntiarent. Interea vero dum haec tractarentur, Rex Francie non destitit hortari eos, ut Pontificem non timerent, quia eos adjuvaret in Pontificis despectum: sed res aliter se habuit, quia Papa cum Rege Hispano ligam sive foedus inivit contra Regem Francie, ut ecclesiae Romanae hostem, & etiam idem Pontifex Cardinales eisdem quatuor praedictos admonuit sub censuris, ut infra certum tempus personaliter comparerent, ad allegandum causas, quare non deberent privari, prout in monitorii forma hic alligati continentur, & nihilominus Pontifex Florentinos Pisanorum dominos conciliare conatus est ut pro se ipso contra Regem Francie & Cardinales schismaticos essent; nam & oppidum montis Politiani, quod tunc a Senensibus occupabatur, restitui Florentinis curavit, & nonnullis commodis juvit. Verum cum ipsi se pro Pontifice dis-cooperire contra Regem nollet, Pontifex in eos anathema promulgavit, ac etiam in omnes

Julii cura pro publica pace.

Intum cum Hispano foedus adversus Schismaticos.

Florentinis censuris percussis.

NOTE

patres censuras canonicas incurrisse declarat, edita anno 1511. III. non. Decembris, deduxisse mihi videor. Reprobat enim in ea pontifex translationem conciliabuli ad civitatem Mediolanensem seu Vercellensem. Bullam hanc Julii penes me habeo, tunc cum promulgaretur, quantum arbitror, excusam, cujus est exordium: Tanta est clavium Ecclesiae potestas &c. Verum si res ita se habuerit, oportet errores illos primo Vercellas, dein Mediolanum se contulisse, cum Mediolani agerent die pridie iduum decembris, ubi sessionem tertiam celebrarunt. Nec Mediolani diu consistere valuerunt, cum decembri mense sequentis anni 1512. ad illos Lugduni agentes, Petrus Cordior Parisiensis literas dederit, quarum summam exhibet Spondanus ad annum 1512. num. XVII. qui & numero superiori XVI. scripserat patres illos primo Taurinum dein Lugdunum emigrasse. At si Leonis X. diploma relatum ab Annalista sequenti anno 1513. consulamus Taurinensem stationem pro Alteni positam constabit. Ita enim Leo ibi num. 50. conciliabuli congregationem Pisis Mediolani, Aste & Lugduni. Haec de Synodo Pisana animadvertenda occurrerant. Ceterum iura Patrum Pisanorum adversus concilium Philippus Decius Tritani filius Mediolanensis Jurisconsultus defendit scripta Apologia pro justificatione Concilii Pisani; quae ejus lucubratio altera est ab ea, quam pro asserenda auctoritate concilii generalis supra Papam dedit. Hanc una cum opere illo priori Goldastus in collectione de Monarchia Imperii pag. 1167. Tom. 2. nov. edit. inseruit. Alter qui Pisanis favit, ut ex Diplomate Leonis X. relato ab Annalista A. 1513. n. 51. eruitur, fuit Zacharias Ferrerius Vicentinus Abbas Subastensis, quem apologiae cujusdam aliarumque lucubrationum (Tractatum) authorem accusat pontifex veniamque ea de re postulanti, ac dogmata illa ejuranti indulget. Pro Pontifice surrexit Angelus Anachoreta Vallumbrosanus scripta oratione pro concilio Lateranensi adversus conventiculum Pisanum, quam recitatum Romae A. 1512. eademque anno non designato editionis loco vulgavit. Calamum etiam pro Pontifice acuit Thomas de Vio Cajetanus Generalis Magister Ordinis Praedicatorum, dein S. R. E. Cardinalis vir aetate sua doctissimus. MANSI

omnes, qui illi conciliabulo Pisano adhaerent; unde Florentini hoc timentes, ac forsitan magis ex eo timentes, quia Cardinales schismatici ad concilium venire parati, non sine exercitu venire volebant, quin etiam arcem & fortalitia quaeque Pisana in manibus suis habere volebant: quae duo Florentini cognoscentes malorum causam futurum, inhibuerunt Cardinalibus, ne cum gentibus armorum, Pisas accederent, alioquin eis resisterent, quod & fecerunt: unde apparatus hujusmodi conciliaris pro parte Cardinalium schismaticorum ad nihilum redigi cepit; & nihilominus Pontifex per internuntios hortari fecit eosdem Cardinales, ut ad gremium Ecclesiae Romanae redirent: & quia, ut in proverbio dici solet; pedem unum in duobus calciamenis retinere volebant, neque omnino Pontifici adherere, neque a Rege Francie omnino desciscere audebant, Pontifex stavit omnino se de ipsis jure & iustitia ulcisci; unde iam approximante tempore in monitorio emanato preparari pertinebant. Itaque tempore elapso illico Pontifex consistorium secretum tenuit, in quo servari terminos judicarios fecit, maxime contra Cardinalem Bajocensem, qui juraverat, & se obligaverat sub perditione capelli & cardinalatus non recedere, prout supra anno praeterito scripsi; & termino servato in illo consistorio, quod fuit die mercurii XII. Pontifex habitis patrum votis super hac privatione libere agenda, statuit omnino hac die veneris XXIV. octobris MDXI. consistorium publicum tenere. Et sic ipsum & Pontifex in aulam majorem, quae regalis dicitur, quaeque est inter duas capellas, veniens parari fecit. Et infra.

Obstitunt ne Galli Pisas ingrediantur armati.

XXXV. Judicaria actio in rebelles Cardinales.

Sententia solemniter in eos lata.

torio, dicens: Accipe & lege, ut omnes te intelligant. Itaque secretarius primo legit sententiam contra tres Cardinales, videlicet S. Crucis, Maclorviensem, & Cusentinum.

Qua sententia finita, & infra: idem XXXVI. secretarius aliam sententiam legit contra alium quartum Cardinalem, videlicet Bajocensem: qua lecta per secretarium, Pontifex elevata aliquantulum plus solito voce dixit. Ita pronuntiamus. Et idem procurator fiscalis, qui vocatur dominus Marianus de Cusinis civis Romanus egit gratias. Pontifici de bona iustitia: & conversus ad duos notarios camerae propterea ibidem praesentes rogavit eosdem, ut desuper unum vel plura instrumentum & instrumenta conficerent. Et sic notarius unus, qui fuit dominus Melchior de Campania rogavit testes praetatos, qui ibi aderant, &c. & sic finis consistorii. Ego autem, qui continue ad Praetorem Pontificis mansi, conversus tunc ad Pontificem dixi plausibiliter: Sic eant beatissime pater omnes inimici tui & sedis Apostolicae; & Pontifex ad me ridens: Et sic ibunt etiam alii, quos intendimus privare, ex eadem hac causa. Depulsi ita iis e Cardinalitio fenatu Sabinensis episcopus, cui Bernardinum praefuerat, in Franciscum Cardinalem tit. XII. Apostolorum translatus est (a).

(a) Jul. II. lib. bull. 84. p. 269.

Dilecto filio Francisco episcopo Sabinensi, &c.

Dudum provisiones ecclesiarum apud sedem praedictam tunc vacantium & in antea vacaturarum ordinationi & dispositioni nostra reservavimus, decernentes ex tunc irritum & inane fecus super his per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Postmodum vero ecclesia Sabinensis, ex eo quod nos iniquitatis filium & perditionis alumnium Bernardinum olim Sabinensem episcopum propter hoc ad nostram praesentiam legitime evocatum, suis culpa & demeritis exigentibus ecclesiam ipsam, cui tunc praerat, per nostram definitivam sententiam de fratrum nostrorum consilio consistorialiter promulgatam privavimus, & realiter etiam amovimus ab eodem apud sedem eandem pastoris regimine fuit destituta; nos ad provisionem ejusdem ecclesiae celerem & felicem, & infra, ad re basilicae XII. Apostolorum presbyterum Cardinalem, consideratis grandium virtutum meritis, quibus illarum largitor personam tuam multipliciter insignivit Altissimus, & quod tu, qui ecclesiae Sanctonensi, cui ex concessione & dispensatione apostolica praesse dignosceris, haecenus laudabiliter praefuisti, scies & poteris ecclesiam Sabinensem praedictam salubriter regere & feliciter gubernare, direximus oculos nostre

Bernardinus episc. Sabinensis ex auctoritate.

Franciscus Card. suffectus.

stra mentis, &c. Dat. Romae apud S. Petrum MDXL. IV. kal. novembris pontificatus nostri anno VIII.

xxxvii. Bernardinus Galis se conjungit.

(a) Acta Pisan. concil. p. 91.

Pisani concilii decretum.

Decretum Constantiense in prae- vium sensum detortum.

Pisani concilii vana decreta.

Faustiorum illustrata impietas.

Percussus ea sententia Bernardinus Carvajalus seditionis praecipuus author, qui Pisas profecturum se denegarat, nisi Caesarei oratores adessent, in desperationem coniectus Gallis se conjunxit; a quibus praesessionem conciliabuli renuntiatus primam sessionem quinta novembris die tenuit (a). In secunda sessione supremam auctoritatem de eorum causis, qui conciliabulo adhaerescerent, cognoscendi sibi ascivit. In tertia Pisani conventus praesules numero paucissimi & Gallorum Regis Julii Papae hostis servituti addicti, fingentes universam Ecclesiam ab iis representari, decretum hoc Constantiensis concilii in alienum sensum detortum promulgarunt: Statuit & ordinat, infra scriptos canones sacri Constantiensis concilii in v. sessione editos, ut in ea jacent ad unguem observari debere, & eorum tenorem in hoc decreto inseri, ac pro constantissima veritate ab omnibus teneri que secuntur. Primo quod sacrosancta synodus in Spiritu Sancto legitime congregata concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam representans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet cujuscumque status, vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur in iis que pertinent ad fidem, extirpationem schismatum, & reformationem Ecclesiae in capite & in membris. Editum fuisse a partibus Constantiensibus id decretum vidimus, cum de tollendo schismate ageretur, ambiguoque pontifices synodo oecumenicae obnoxios sanxit, ut alias ostensum & proximo anno fufius ostenditur, ex quo male intellecto Basileenses schisma constarunt: quorum furibunda foedaque vestigia secutum Pisani concilium, & in adversum sensum detorto plenam vitio conclusionem hanc elicuit: Item secundo declarat, quod quicumque cujuscumque conditionis, status, & dignitatis, etiamsi papalis existat, qui mandatis, seu ordinationibus aut praecipis hujus sacrae synodi, & cujuscumque alterius generalis concilii legitime congregati super praemissis, seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis obedire contumaciter contempserit, nisi respuerit, condigna poenitentiae subiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Jactabant ii falso paucorum praesulum Gallorum, quos Ludovici Regis Pisas trahebant, regebantque imperia, coetum generale concilium esse; atque ab aequitate penitus abhorrens & inauditum erat, ut Romanus Pontifex cujusvis principis vi

& arte congregato conventui subderetur; quare horum edictorum promulgatores temeritatis veniam supplices rogatos inspecturi sumus.

xxxviii.

At non modo non subjectum illi, verum nec etiam generalibus omnium principum episcoporumve conventibus subijci indubitatum Pontificem, excepto casu haereticis demonstravit praeter alios Thomas e Vio Cajetanus (b) ordinis Praedicatorum, postea Cardinalis, erudito commentario, quem superiori mense edidit, ad nefarios Pisani conciliabuli comprimendos conatus: ac primum ostendit ex institutione Christi Papam habere supremam potestatem in Ecclesia Dei, Christum regum Regem dominantiumque dominatorem potuisse in Christiana republica democratiam aristocratiamve constituere; monarchiam tamen praetulisse dum uni Petro pollicitus est: (c) Matth. xv. Tibi dabo claves &c. promissumque complevit, dum Joannis ult. ei dixit: Pasce oves meas; quorum oraculorum interpretationem ex sanctis patribus Gregorio, Chrysostomo, Leone, Thoma Aquinate conciliorum Constantiensis & Florentini decretis illustrat. Agitatis deinde expensisque pluribus quaestionibus de comparata invicem Petri & aliorum Apostolorum auctoritate ostendit, quod alias ostensum est in annalibus (d), Apostolos fuisse Petro Pastori subditos, cum utique oves essent Christi dicentis Petro: Pasce oves meas; neque eo ovili exclusi fuerint: tum discrimen dignitatis inter Petrum & Apostolos reliquos quintuplex distinguit (e).

(b) Th. e Vio tract. 1. de comparatione auctoritatis Papa & concilii. c. 1.

(c) Thom. e Vio tract. 1. c. 7.

(d) Annal. to. 1. A. C. 13.

(e) Thom. e Vio tract. 1. c. 3.

Scito quinque esse differentias inter Potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in modo dandi & accipiendi, quia Petro data est ordinaria, aliis autem ex speciali gratia, ut explanatum est. Secunda est in officio, & sequitur ex prima, quod Petrus factus est vicarius generalis Jesu Christi, alii vero facti velut legati seu delegati ejus, juxta illud Pauli II. ad Corinthios v. Legatione pro Christo fungimur; & ad Ephesios ult. Legatione fungor in cathena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat a missione sumptum, quamvis extenso vocabulo in praefatione dicantur vicarii. Tertia est in objecto potestatis, quod aliorum potestas jurisdictionis non erat supra se invicem, sed super alios; Petri vero potestas erat & super alios & super ipsos reliquos Apostolos, dicente sibi soli Christo: Pasce oves meas; in quarum numero sine dubio erant Apostoli; ubi Chrysostomus dicit in persona Christi ad Petrum: Loco mei praepositus esto & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis, quia aliorum potestas finienda erat cum

cum vita eorum; quoniam data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus; Petri vero potestas usque ad consummationem saeculi perseverat, quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis; quod sancti doctores expriment sub aliis verbis dicendo, quod data est Petro in persona Ecclesiae: & ex hac differentia oritur, quod nullus est successor Joannis, aut Jacobi, nec etiam Pauli Apostoli in auctoritate apostolatus universalis gubernationis Ecclesiae sicut Apostoli gubernabant ubique, sed tantum in potestate ordinis & regiminis unius certae ecclesiae succedunt episcopi; sed solius Petri successor est & dicitur Papa, ut patet in allegatis superius. Quinta & ultima pro nunc est in ipsa essentia potestatis, quoniam auctoritas communiter Apostolis data ex vi apostolatus, fuit velut potentia executiva, unde & a S. Thoma vocatur auctoritas gubernandi, gubernatio enim executionem sonat; auctoritas vero data soli Petro cum factus est Papa, dicente Christo: Pasce oves meas, est potentia praecipua, & propterea vocatur a S. Thoma auctoritas regiminis. Et infra: Dedit enim salvatori omnibus Apostolis communiter, ut exequi possent in eis, ad quos mittebantur omnia, quae poterat exequi Petrus puta instituire ecclesias & episcopos, docere & excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium, &c.

* Ecclesia in persona Petri. Episcopi non aequae succedere Apostolis ut Pontifex Petro.

XL. (a) Ib. c. 4.

(b) Ib. c. 6. (c) Ib. c. 7.

XLI. (d) Ib. c. 8.

Diluit (a) deinde Thomas e Vio argumenta adversariorum contententium, reliquos Apostolos Petro dignitate suppare fuisse; tum controversiam recenter motam, an Papa Ecclesiae sive concilii oecumenici imperiis, sit obnoxius, discutit (b), propositisque contrariis sophismatibus ita concludit (c): Videtur quaestiois diffinitio facta in concilio Florentino, quod quia ex orientali & occidentali simul ecclesia constaturum est, ceteris occidentilibus tantum antefertur, & ibi ut in 1. cap. verba adduximus, non solum dicitur quod Papa est omnium Christianorum pater & doctor, sed quod est etiam universalis ecclesiae pastor, gubernator & rector cum plena potestate a Domino Jesu Christo institutus in B. Petro: dicant ipsi an quaestio potuerit clarius exprimi, quod non solum omnium membrorum, sed ipsius universalis ecclesiae pastor, rector & gubernator est, & quod non mediante ecclesia, sed in Petro cujus est successor plenam potestatem pacendi, regendi, & gubernandi universalem ecclesiam a domino Jesu Christo accepit. Dissolvit (d) dem luculenter Cajetanus: futilia adversariorum argumenta, sive ex Constantiensi & Basileensi conventi-

bus; de quibus proximo anno cum a schismatico Mediolanensi conventiculo jactata fuerint, dicitur; sive ex evangelio, Sanctis patribus, humanaque politia petita. In primis sententiam Augustini pronuntiantis, quod Petrus in persona Ecclesiae & unitatis claves accepit, ita ostendit (e): Dicendum est quod per haec omnia intelligendum est hoc scilicet, quod non solum personae Petri, sed officio suo perpetuo duraturo haec collata sunt: & quia officium Petri est officium capitis, quod habet insuere in corpus reliquum, ideo officio capitali data, toti corpori data dicuntur & sunt. Scripsi Roma die XII. octobris anno salutis MDXI. etatis vero meae XLIII.

Præcipue schismaticorum arguitur.

(e) Ib. c. 9.

XLII.

Prorumpere ulterius parabat projecta eorum audacia, cum fortuito casu conciliabulum suum dissolvere coacti sunt repentino terrore circumfusi (f), oborto inter Pisanos & eorum familiares tumultu. Praebuerat occasionem Galli unius insolentia, qui meretriculam in platea affecerat injuria, ad quam ulciscendam capessivit arma populus; quem cum Lautrechii regulus & Castilionæus Gallorum duces tumultum sedare niterentur, fauciati sunt: quamobrem trepidi Cardinales seditionis, metuentes ne motus ille pioverteretur, seque omnibus invisos agnoscentes, cum a Florentinis nunquam obtinere potuissent, ut Pisarum custodia Gallico praesidio crederetur, petentique antea Caesari, ut alio conciliabulum transferretur, responderant, non tum quidem transferendum, ne Lateranensi posterius minusque juridicum videretur; sed habitis aliquibus Pisis sessionibus morem, ei gestum iri: sequenti die nimirum duodecima novembris temporum angustiis preffi Mediolanum tradendum decrevere, donec de communi loco cum Pontifice consentissent: Cum, inquiunt (g), ad omnem dissensionem & schismatis materiam repellendam decretum sit, ad sanctissimum dominum Papam oratores mitti debere, qui de accommodo omnibusque communiter tuto ac idoneo loco iuxta tradenda mandata pertractent, ac dum ab eoque iustoque eius sanctitas non declinet, in coramissis conveniant & concludant, statuit: & decernit absque ulla sui dissolutione ipsam sanctam synodum ad inclitaram Mediolani civitatem interim in assidua continuatione ad tempus transferri, prout ex nunc Sancto Spiritu auctore transfertur, ubi tandiu permancat, quandiu vel eodem sanctissimo Papa, quod ut inanus succedat, de communi loco concordie assensu concludatur; vel si [quod absit] secus acci-

(f) Guicci. l. 9.

Tumultus Pisis exortus.

Conciliabulum transferretur Mediolanum.

(g) Acta Pisan. concilii. p. 103.

dat

dat, gravius ac maturius quorsum navandum sit, ab ipsa sancta synodo definitur.

XLIII.

(a) Coccin. de bellis Ital.

Urbes a schismaticis designatae pro communi loco.

(b) Acta conciliab. Pis. p. 104.

(c) Guic. l. 10. Mediolanenses execrantur schismaticos.

Divexati a Gallis concitantur ad res novas.

(d) Ext. eius lit. in append. act. conciliab. Pis. p. 162.

XLIV.

(e) Pavif. to. 3. mf. arch. Vat. p. 22. Bonac. in diar. Trib. chron. Hirsaug. & alii.

Julii ad Mirandulana castra profectio.

De hoc concordiae colloquio a factio- nis cum Pontifice cepto meminit Cocci- nus his verbis (a) : Nomine concilii decem delegerunt civitates, quas Julio Ponti- fici obtulerunt, quo pro oecumenico seu gene- rali concilio agendo aliquam ex eis eli- geret : quod si ei nulla ex eisdem pla- ceret, ut ipse vicissim decem deligat civita- tes, & electionem offerat. Civitates au- tem, quae Pontifici fuere oblatae, erant Con- stantia, Taurinum, Bisuntina civitas, Gebenna, Metensis civitas, Casale, Vercella, Avenio, Lugdunum, & Verona. Indig- num erat, ut pari jure cum Pontifice contenderent, subditiique principi suo leges imperandi darent, maxime cum nul- la urbs ad tuendam in celebrando concilio ecclesiasticam dignitatem accommoda- tor, quam ipsa Christiani orbis me- tropolis esset. At illi Mediolanum con- cessere (b) die septima decembris; quo- rum ingressu funestata urbem arbitratu clerus Mediolanensis (c), mox sponte tem- pla clausit, sacrorumque usu abstinuit : tum fideles hosce seditiosos praecipueque Bernardinum Carvajalem publicis male- dictis devoverunt : caetera concilia ad con- glutinandas Ecclesiae discissas partes insti- tuta, hoc autem ad schisma creandum, confundendamque Ecclesiam congregari. Hic vero populorum pius ardor postea restinctus fuit, oppressaque a Fuxensi su- premo Gallorum duce libertas. Meminit de illo populari in factiosum conciliabu- lum motu Cardinalis e Pria, & proximo ineunte anno magna ex parte cessasse Lu- dovico Regi significavit (d). Ut vero Gal- li acerbitate usi in pios Mediolanenses vi, ipsos ad excutiendum conversis rebus Gallicum jugum concitarent, suo loco dic- tur. Nunc a Pisani conciliabuli reme- rariis ceptis, ad reliquas turbas, quae hoc anno Christianum orbem terruerunt, nar- rationem convertamus. Refert in diariis suis Paris de Grassis (e), Pontificem ineunte anno aegre feren- tem segnius rem bellicam geri a suis, cum tribus Cardinalibus in castra apud Miran- dulam defixa profectum : Die, inquit, jovis secunda januarii hujus anni MDXI. sanctissimus dominus noster Julius ex Bo- nonia recessit profectus ad exercitum mili- tia suae, intellecturus causas : quibus capi- taneus & alii praefecti militum non pro- ceederent ad conflictum contra hostes Gal- los, aut ad expugnationem Mirandulae ac Ferrariae, prout eis quotidie mandata, & pecunias, & gentes, ac subsidia dare non desistit : licet ab omnibus & universis

tam praesentibus & prelati de curia, quam etiam Bononiensibus ipsa profectio damna- retur potius, quam probaretur, tamen ip- se Pontifex omnibus supradictis adductus statuit proficisci secum Cardinalibus tri- bus solum videlicet Regino, Aragonensi, & Cornelio : ipse autem in lectica delatus est reversurus, ut dixit, infra dies ad plus decem. Accusant (f) nonnulli scriptores Julium aetate affecta vigenteque hyeme bellicis tempestatibus se exposuisse, tra- duntque (g) illum ingenti periculo non sine divina ope liberatum, cum globus ferreus ingens instar humani capitis tor- mento aeneo vibratus tentorium pontifi- cium dejecisset laeo nemine, quem actis Deiparae gratis in aedacula Lauretana su- spendi voluit.

Decorat Pontifex anno superiori Lau- retanam basilicam, ut ex illius monu- mentis narrat Tursellinus : Aram, inquit, maximam sacra supellectili augendam ra- tus egregium ara amiculum ex veste arca- lica crispante argenteam crucem pondo li- brarum quadraginta illum auro, & an- tiquo opere celatam : hinc item sesquicu- bitalia candelabra ejusdem materiae atque operis pondo xxvi. ab urbe misit, & extrat in turbinate crucis basi titulus, haud ob- scurum indicium parte a Pontifice Deipa- ra virginis ope victoriae. Julius II. Ponti- fex maximus Deiparae virgini Lauretanae dicavit anno MDX. In hoc signo vinces. Addit author plura alia sacra ornamenta Lauretanae aedi a Julio collata. Non il- lum autem spes sua sefellit, ut secuturo- rum temporum illustrabit historia : po- titum autem ipsum hoc anno mense ja- nuario Mirandula referunt scriptores (h), e quibus Paris de Grassis rem ornatae suis circumstantiis ita describit (i).

Die xx. januarii, qua fuit festum SS. Fabiani & Sebastiani, intelleximus oppi- dum Mirandulae in deditioem Ecclesiae ve- nisse, magis tamen vi & belli extremitate, quam sponte ; nam sanctissimus dominus noster, qui indefinenter in castris sub ma- nibus ipsius oppidi fuit, nunquam ab ex- pugnatione & a tormentis jaciendis cessa- re voluit, quin semper suus exercitus ad illius capturam procederet. Igitur oppida- ni, cum quibus domina illius oppidi quae e- rat filia domini Jacobi de Trivultio no- bilis Mediolanensis, & Regis Gallorum inti- mi sese discretioni dederunt, remittentes omnia ejus arbitrio. Et sic dicta die xx. ja- nuarii hora circiter xxi. ipse summus Pon- tifex Mirandulam ingressus est. Vertit de- inde studia sua Julius ad urgendum Fer- rariense bellum, atque xi. februarii Imo- lam, ac vigesima Ravennam perrexit (k) : cum ejus copiae a Ferrariensi Gallicis vi- ribus

(f) Trib. in chron. Hirsaug. hoc ann. Ferron. in Lud. XI. Paris ead. to. 5. p. 625.

(g) Turf. l. 2. hist. Lauret. c. 12. ex tradit. Laur. Guic. l. 9. Mariani. l. 30. c. 2.

(h) Collata ab eo aedi Lauretanae munc- ra.

(i) Bonac. in diarii Guic. l. 9. Mariani. l. 30. c. 2.

(j) Paris to. 2. p. 625.

(k) Mirandu- la Pontifi- ci dedita.

(l) Lib. bull. 63. p. 243. Exercitus pro recu- peranda Ferraria a Julio compara- tus.

(m) Bo- nac. in diar.

Pontifici- us exerci- tus fulus. (a) Id. ib.

Auctum Cardd. collegi- um.

(b) Paris ubi sup. p. 640.

Contel. in elench. Cardd. XLVII.

Cardina- lium no- vorum nomina.

tribus suffulto deletae sunt (a); ad lapsa ta- men instaurandas res majori ardore incu- buit, & Cardinalium collegium ad ingra- vescentem factioforum hominum temeri- tatem reprimendam auxit, donatis publi- co sacrae purpurae jure octo viris insi- gnibus, cum quibus curas partiretur, quos triennio ante creatos Cardinales, sed non promulgatos vidimus, quorum nomina recenset Paris de Grassis, cujus frater pluribus gestis legationibus conspi- cius sacris apicibus ornatus est; ait e- nim (b).

Anno MDXI. Ravenna die lune x. mar- tii Pontifex Cardinalibus antiquis xi. praesentibus creavit novos Cardinales octo in- totum, ex quibus fuerunt duo absentes; nomina eorum sunt Reverendissimus domi- nus Christophorus archiepiscopus Eboracen- sis natione Anglicus, & tunc Regis An- gliae orator : reverendissimus dominus An- tonius de Monte archiepiscopus Sipontinus, & tunc auditor camerae & rota : reve- rendissimus dominus Petrus de Accolis e- piscopus Anconitanus natione Tuscus, tunc referendarius, & signator supplicationum gratiae, & auditor rota ac vicarius Papa in urbe : reverendissimus dominus Achil- les de Grassis frater germanus meus epi- scopus civitatis Castellinone Bononiensis, tunc referendarius & auditor rota, ac mul- tarum legationum officio functus, sub san- ctissimo domino nostro ad Regem Franciae, apud Helverios, apud Imperatorem, apud Regem Hungariae, apud Regem Poloniae : reverendissimus dominus Franciscus Argen- tinus episcopus Concordiensis, natione Ven- tus, tunc Datarius Apostolicus : reverendis- simus dominus Bandinellus Saulus, natione Januensis electus secretarius Papa, & mul- torum collegiorum officialis. Absentes au- tem fuerunt, reverendissimus dominus Mat- theus episcopus Sedunensis natione Helve- tius : reverendissimus dominus Alfonsus si- lius magnifici Pandulphi Perruvii primas Senensis, tunc electus Suanensis.

XLVIII.

(c) Lib. bull. 63. p. 243. Exercitus pro recu- peranda Ferraria a Julio compara- tus.

(d) Bo- nac. in diar.

ditionem hujusmodi, ut eidem exercitui praes- esse debeas mittendam duximus; ut quae nos coram, si per valitudinem & alias multiplices occupationes pontificias a civita- re nostra Ravennate, in qua ad praesens cum curia nostra residemus, discedere licuisset, facturi eramus, & infra : tua exactissima & pervigili diligentia adimplere cures, &c. Instruxit legatum Julius amplissima au- thoritate, ut Ferrariensem expeditionem eum dignitate conficeret. Datum Raven- nae anno MDX. VIII. kal. aprilis pontifi- catus nostri anno VIII.

Superioribus addit idem Paris perva- fuisse rumorem de schismate a Gallis con- stando; ac de militaribus Julii in eos & Ferrariensem consiliis gestisque haec tra- dit : Intellexerat Pontifex exercitum Gal- lorum, qui duci Ferrariae fovebat, quori- die magis augeri & fortificari, ut ponti- ficio exercitui obfisterent, quo minus Fer- raria caperetur. Hinc Pontifex examinatis omnibus de sua militia tum equitibus quam peditibus, & visa omni re bellica sine artigliaria sua, quod major & potentior esset, quam Gallica, nam Galli erant cir- citer septingenti equites, pedites vero sex millia, nostri vero ultra mille & quin- genos ac peditum novem millia, statuit, ut omnino Ferrariam adirent expugnatu- ri; maxime quod intellexit in ea caes contra milites Gallos, qui ibi erant custo- dia causa tumultum fecisse, & multos ex eis occidisse, populumque in parte optare deditioem in Pontificem : quod si Galli tam qui in castris, quam qui Ferrariae es- sent pro libito niterentur omnino ad con- flictum pugnae devenirent. Itaque hac con- clusione facta, & omnibus, quae ad eam per- tinebant ordinatis, dimissisque in castris suis duobus Cardinalibus, videlicet Seno- galliensi; qui prius ibidem legatus fuerat designatus, & Cornelio natione Veneto ad- modum juvene; & ut credebatur parum in bellicis experto, ipse Bononiam rever- sus est septima februarii die, quae fuit ve- neris ut inde cito recederet versus Massam & Lugham; unde reliquum generis suae pe- destris ad exercitum mitteret in succursum aliarum gentium praedictarum. Sunt qui dicant Pontificem consulto Bononiam ve- nisse ea ratione, ut si casu Galli prevalentes nostros fugarent ac superarent, ne cum eis etiam Pontificem caperent.

Dum Bononiae agebat hoc anno Julius die caenae dominicae, quo haeretici & alii- graviorum scelerum rei confuerverunt fo- lemni ritu anathemate perculli; in Me- diolanenses pariter senatores, & aliarum Infubriae urbium magistratus, ob praesti- ta Gallorum Regi in exigendis novis ve- stigalibus ab eo impositis obsequia, sen- Ffff ten-

XLIX.

Pontifici- us exerci- tus quan- tus fuerit.

Ferrarien- sis expe- ditio.

L. Mediola- nensis fe- natus centuris percussus.

tentiam apostolicam tulit, eademque poena involuti qui ad sedem Apostolicam...

(a) Lib. bull. 71. p. 150.

LI. Actum de concordia inter Gallum & Pont.

(b) Ext. ea de re lit. in append. act. conciliab. Pisan. p. 157. Anglorum Regis pium consilium.

LII. Mantuanorum conventus. (c) Paris 10. 3. p. 667.

(d) Bonac. in diariis Parisiensis episcopi error maximus. (e) Paris 10. 3. p. 667.

pristina deprimendi nominis Gallici voluntate confirmatus haesit. Auditos vero Bononiae quo Ravenna se Pontifex contulerat...

(f) Paris tom. 3. p. 662.

Caesarea ad Julium legatio.

Hispaniae Regis legatio.

LIII. Gallus Rex perstrictus.

(g) Ferron. in Lud. XII.

Itaque conductos eos ante Pontificem feci quod genuflexi osculari sunt pedem, manum, & faciem Papae...

Perstrinxit hinc verbis Julius Ludovicum Regem, qui contra leges ac iustitiam Alonsi Ferrariensis Romanæ ecclesiæ beneficiarii patrociniū suscepit...

Beatissime pater. Scripsit alias beatitudo tua ad invictissimum Caesarem, quod ipse me huc ad se legaret pro tractandis componendis & concludendis negotiis...

vire visu fuerint. Caesar itaque quo desiderio tuo obtemperaret, me huc destinavit: prius tamen quam ex itinere arrepto me huc contulisset, beatitudo tua me movit...

De pace inter Venetos & Caesarem agitatum.

LIV.

Hoc anno cum caesareus exercitus supra Tarvisinos fines in Venetam ditionem duce Palissia incurrisset, atque in Castrum novum, cui Hieronymus Emilianus nobilis Venetus, postea congregationis Sommaschæ conditor a Veneta republica praefectus erat, belli moles esset versa (a), castro vi expugnato, Emilianus a victore in squalidum carcerem inclusus est (b)...

(a) Turf. in vit. Hieron. Emil. l. 1. c. 5. (b) Id. ib. 17. & 8.

(c) Eod. c. 8. Hier. Emilianus a Germanis in carcere tenuis.

diæ & commune per fugium data est: proinde ne abiectissimum famulum a filio sibi commendatum clementissima caeli Regina & Dei mater despiceret: de salute atque incolumitate animi prope desperanti mature subveniret: flagitiis criminibusque suis, quæ illi innumerabilia forentur, ab irato Filio veniam & pacem posceret: non desereret patrona clientem, Regina servorum, communis misericordiae parens jacentem in sordibus & squalore filium. Adhæc se nudis pedibus eandem sacram Tarvisinam ad eum irvisurum, ibique certum sacrorum numerum suo aere curaturum, & voce tabulisque tam insigne beneficium palam restaturum voti religione obstrinxit. Cordi utique Deo beatissimaque Virgini suero procer & vota: vix enim ea Hieronymus absolverat, cum sese oranti, & multis lachrymis supplicanti candida in veste, necnon caelesti luce circumfusa, ac divina plane majestate conspicua Dei Genitricis obrulit, carcerisque tenebras inusitato atque inexplicabili radiorum suorum splendore dispulit ac fugavit: ex oculis enim ac vultu, atque adeo toto cellissimæ Virginis corpore tanta claritas emicabat, ut neque posset in eam oculorum aciem defigere, nec emicantem inde fulgorem diutius intueri. Itaque huiusmodi spectaculis insuetus, terrore attonitus, totis artibus contremiscere, quid rei esset expectare: cum beata Virgo Hieronymum benigne intuita, & proprio compellans nomine, presenti animo, & hilariter vultu, omni cura vacuum esse subter, cuius preces & vota, se advocata & patrona, essent a Filio clementer admissa. Ille animo erectus patronam suam intueri commixtus haud commode potuit: cunctis oculorum & animi voluptate quadam delinitus illam obniteretur attentius acriusque contemplari, tanta sensit radiorum vi obrutus aciem perstringi, ac prope obrundi, ut potuerit ardentem meridiani solis facem multo commodius intueri. Quare adhuc animo dubius, levi aliqua somni imagine se illusum putat; cum beata Virgo cæptis addit, ut vota solvat & vitæ emendationis in posterum consilia ineat; tum manu ad eum porrecta, claves offert, quibus & vincula & carceris ostia reserare, & quocumque libeat, abire mandat. Fidem visifocit expleta promissio; siquidem ille impiger ad iussa, acceptis clavibus, vinculis, & carcere reseratis, sensit haud vanam esse tantarum rerum imaginem: tum ad caelestem patronam venerabundus, & in gratiarum actione totus affusus se convertit. Sed illa reuies in auras momento dilapsa letissimum Hieronymum summo macore suo discessu complevit; qui tandem

Com-mendat se B. Virgini.

A. B. Virgine in-visitur.

Liberatur acceptis ab ea clavibus.

dem verbis & lachrymis dolore & letitia simul intermixtis, actis intimo cordis affectu Deipara virgini gratis e carcere liber egreditur.

LV. (a) Cap. 9.

Extulit (a) e carcere, quo tanti beneficii sempiternum aliquod ad posteros extraret monumentum & probata fides, claves e caelo sibi delatas; tunc manicas & compedes cum pila marmorea, & reliqua crudelitatis instrumenta praeter interiorum subuculam, caeteris vestibus nudatus. Ea sarcina quasi tropheo suae victoriae ornatus verius quam oneratus, sese in viam dat. Sed mox aliud imminet gravius periculum: vix enim aliquot passibus processerat; cum in exercitum Caesaris incidit, & viam omnem armato pervigilique milite occupatam circumspicit. Expalluit Emilianus, animoque corruit subito hostium incursu humanisque deficientibus, ad divina perfugia se convertit; invocat iterum patronam, & dominam suam, ut se praesenti periculo ereptum, cetero itinere incolumem dirigat, precatur. Nec irrita precas: vix enim ea compleverat cum priorem & speciem & habitum referens beatissima Virgo praesto est, & mox miraculum miraculo cumulat, manum apprehendit, securum sequi jubet, & per medios hostes ferrea vincula gestantem, alienis oculis minime conspicuum educit: hoc praeterea singularis benevolentiae specimen addidit, quod Tarvisini itineris signa se comitem praebuit, donec civitatis moenia in conspectum sese darent. Tum divina tutelaris & comes Hieronymi repente ex oculis sese mira celeritate proripuit, illius mente novo & insolito splendore divina lucis sub ipsum discessum illustrata & perfusa, oculoque igne divini amoris corde succenso. Subdit auctor, ut Tarvisium ingressus manicas, compedes, colli vincula, & pilam marmoream clavellae in facello B. Virginis e tholo suspendit; indeque digressus Venetias per compta & vicos, inque area S. Marci beneficium a Deipara acceptum praedicavit.

LVI.

Interea dum ingenti exercitu, quem ad centum millia militum ascendisse scribit Turtura (b), Caesar in Tarvisinis finibus Venetos premeret, adquirendas conficiendae pacis rationes Julius tres Cardinales, nimirum Raphaellem Riarium episcopum Ostiensem, Petrum S. Quiriacci Reginum, & Joannem Medicum S. Mariae in Dominica diaconum incumbere iussit. Addit Coccinus (c) Pontificem hanc concordiae formulam proposuisse; nimirum acturum se cum Venetis, ut Veronam, ac Vicentiam Caesari permitterent; Tarvisinum autem & Patavinum refusa auri vi jure fiduciario reti-

Per medicum exercitum hostilem a B. Virg. deducitur.

(b) Tur. in vit. Emilian.

(c) Coccin. to. 2. rev. Germ. ex editione Forben.

nerent. At Gurcensem his aliisque non contentum abcessisse ait; neque vero eas pacis leges a Venetis acceptas fuisse, refert Petrus Justinianus (d), ac Veronam Vicentiamque a Veneto imperio non divellere constituisse; caeterum quod nonnulli tradunt (e) Gurcensem concordiae colloquia amputasse, quod Pontifex Ludovicum Gallorum Regem pacis beneficio complecti detrectaret, ac potius extrema pati mallet; fuit illud a versipelli Gurcensi jactatum, ut sibi Ludovicum ipsum, quem prodebat, devinciret; siquidem artibus mendacisque improvidum Parisiensem episcopum delusit, ne Gallicae paci, cum Pontifice conciliandi sibi Francorum Regis percipiendo, componendae operam navaret, ut narrat Paris de Grassis (f), qui diserte tradit, Gurcensem non publicam pacem conquississe, sed ad spoliandos Venetos artes omnes instruxisse, superbeque se gessisse cum Pontifice.

Die, inquit, veneris xxv. aprilis, qua fuit quinta feria post pascha episcopus Gurcensis orator Caesaris abiit ex Bononia, de quo supra, licet multipliciter a Pontifice honoratus etiam usque ad Cardinalatus exaltationem exclusivae; tamen sciens Pontificem animo esse infenso contra Regem Franciae ob multas ejus adversum Pontificem calumnias & injurias contra sedem Apostolicam, noluit suo vero Pastori adhaerere: itaque cum Pontifex expectaret ab hoc aliquam interponi debere concordiam, frustra actum est; siquidem iste episcopus, utpote a Rege Gallo subductus & corruptus, nihil cum Pontifice egit aut proposuit, nisi ut Pontifex reddideret Venetos, quibus adhaeserat, coegeret eosdem, ut septingenta millia ducatorum Caesari propter fructus civitatum ab ipsis antea usurparatum, & propter belli sumptus a Caesare factos persolverent; necnon ut ipsi Veneti darent Caesari liberam civitatem Paduam & Tarvisinum, totum agrum Forumjuliensem; aut quod Pontifex faveret Caesari contra Venetos pro recuperandis praedictis civitatibus; quae cum dura admodum Pontifici viderentur, maxime quia praefatus episcopus nihil pro retributione Pontifici offerre se diceret, Pontifex tribus prioribus trium ordinum Cardinalibus rem concordandam demandavit: sed omnia incassum vitio Gurcensis cesserunt, nam ipse die veneris xxvii. aprilis post pascha abiit quasi illicentiatas, & pene insalutato Pontifice & senatu. Et paulo infra: Quod Pontifex animadvertens, illico oratorem Gallicae ad se venire petiit: qui tamen metuebat; nam eo usque cum Gurcensi venerat rem pacis tractaturus cum Pontifice; sed ille a Gurcensi cirra venire inhibitus fuit

Quae leges propositae a Pont. (d) Petr. Hist. l. 11.

(e) Bonon. in diatin.

Proditi Galli a Germano cui praefidebant.

(f) Paris to 3. p. 660.

LVII.

Caesari orationes gesta cum Pontifice.

Gallici oratoris incitantes Gallica perfumdata.

ea persuasione, quia Pontifex eum audire noller: quod falsum fuit. Itaque orator ille Gallus, qui episcopus Parisiensis erat, id quod falsum erat ab ipso Gurcensi audiens, significavit Regi se a Pontifice repulsum: propterea cum Pontifex eum vere requireret accedere, recusavit, donec Regem de super consuleret.

LVIII.

Tentavit iterum Julius interprete Jacobi Regis Scotorum oratore pacem reintegrare, atque episcopo Parisiensi significavit, per se nunquam stitisse neque stare, quominus Italiae orbique Christiano pax redderetur. Cum vero vicissim illi Gallum Germanumque excusarent, concordiae rationes conquirerentur, importuno casu, quem accurrate describit Paris (a), hi conatus ad nihilum reciderunt: Interea, inquit, reverendus pater dominus Alexander Fregosus episcopus Vinimienensis natione Januensis, qui ex ea Januensis factione erat, qui Regi disjudebant, cum a Pontifice mitteretur Januam, ut populo defectionem in Gallos suaderet, captus a Gallis Mediolanum vinculus perducitur, & inquisitus confessus est, ut dicunt, Pontificis factionem: tunc Rex magis indignatus mandat suo exercitui, qui tum Ferrariensium duci favebat, ut in Pontificem Bononia agentem, inque Bononienses exercitum moverent, & Bentivolos a Pontifice ex Bononia exclusos reponerent. Quo comperto Pontifex, qui ampliore habebat, quam Galli haberent exercitum, ex oppugnatione Ferraria ad tuitionem Bononiae rediit, ipseque personaliter in militiam profectus, legatum, qui tum erat Cardinalis Angliae, ac omnes militiae praefectos hortatur rogatque, ut Gallis instarent, tuerenturque libertatem Italicam, & nomen Latinum, ac principum eorum & Pontificis honorem: sed incassum hujusmodi exhortatio fuit, ac est; nam dux Urbini nepos Papae & capitaneus generalis exercitus, sive quia timidus, utpote puer, sive quod affini suo duci Ferrariensi nocere noller, sive quia, ut dicitur, a Gallis corruptus, rem in vanum egit, ne licet exercitui Gallorum cum suo exercitu obstaret facie reus, tamen nec unquam bellare, cum fortior esset, nec obstare etiam quominus citra in Bononienses Galli venirent voluit; maxime cum populus Bononiensis in armis assidue esset, omnique simul comitatus tam in plano quam in montanis contra Gallos unanimis esset. Accedebat quod Franciscus Alidosius tum Cardinalis Papiensis legatus & episcopus Bononiensis admodum insensus erat duci Urbinati, ita ut illius gloriae clam & aperte invideret, ac insidiaretur: propterea, ne de Gallis gloriam reportaret dux, obstabat Papiensis;

(a) Coccin. de bell. Ital.

Bononia tentata a Gallo.

unde res eo deducta est, ut Pontifex cum Bononiensibus, & Bononienses cum Pontifice utrimque proderentur. Hinc factum, ut Pontifex in faucibus his male tutum se existimans, ab urbe Bononia discedere, & curiam alio transferre statuerit. Itaque re omni cum senatu recitata, die mercurii, qua fuit xiv. maii, post prandium hora fere xiv. praeter spem ac desiderium Bononiensium abiit mula simpliciter vectus usque ad eadem cruciferorum suburbanam; & ibi lectica inclusus Imolam pervenit, ubi & pernoctavit monasterio suburbano fratrum Minorum de observantia. Inde mane facta, auditaque ibidem in ecclesia missa, atque etiam milite quodam Caesare puero admodum creato, Faventiam pervenit in lectica delatus, atque post prandium ad Forlivium devenit pluvius continue aut cadentibus, aut mirantibus aquam. Postea in diluculo ex Forlivio movens prandium facturus Ravennam venit, ingressusque monasterium S. Vitalis habitavit eriduum: inde in arcem se contulit, atque mansit, sive quod liberior esset accessus ad campestria, sive quod ibidem tutior viveret ab omni forsitan instante casu. Interim quasi horis singulis nuntii e Bononia venere frequentissimi de Gallorum accessu versus Bononiam, & de constantia Bononiensium adversus Gallos pro patria & pro Papa: sed quo magis Papa suos milites jubet contra Gallos adoriri, eo minus agitur. Itaque ad usque Rhenum Galli pervenerunt; nec tamen unquam Pontificis exercitus se movit. Omnia tam in tolerabilia Bononiensium tam a Gallis passa, quam a nostris inno longe plura a nostris; sed prudentia Cardinalis de Grassis, qui tum Bononia iussu pontificis remanserat, effecit, ut ob sanctae Romanae ecclesiae reverentiam populus ille omnia patientissime rulerit usque modo, quamquam ipse Cardinalis saepe ad Pontificem scripsit, rem eo deductam, ut patrie illi miserendum iam potius, quam succurrendum foret. Pius autem Pontifex nunc flens ob desperationem, quia se a suis proditum videbat, nunc ob spem factus animosissimus nihil parcebat, quin omnia faceret, unde suis fidelissimis civibus succurreret, semper se proditum dictitans ab iis, qui sibi magis atque magis succurrere & favore deberent. Multi crediderunt ipsum de legato diffidere, opinantes ut si res male cederent, ipsum de legato tanquam proditore poenas sumpturum.

Julius Bononia discedit.

Ravennam se confert.

Gallorum progressus.

Nonnullis adversus Alidosium interiectis modum describit (b) auctor, quo civitas ad Gallos defecit: Hora, inquit, inter primam & secundam noctis quidam Laurentius Ariostus, & Paxottus Fanturius, & Annibal Ursus, quibus legatus non

LIX. (b) Eod. l. 3. pag. 673.

per curam custodienda porte S. Felicis, antequam hostes Galli castra metati erant, vocatis nonnullis satellitibus suis præter eos, quos legatus assignaverat: qui omnes cunctes ad ipsam portam nomen Julii ac Ecclesie vociferabantur; & dato signo hostibus, ut propius accederent, cum id signum audirent, aperuerunt portam ferro & igni; & sic illico hostes Galli, cum quibus erant Bentivoli, ingressi sunt clamantes titulum & nomen Bentivoli ac Gallorum. Cum autem porta rumperetur, non enim sic cito rupta est, quin ecclesiastici optimi vires a tergo factioforum succurrerent, impediētes confectionem porte; consultitur legatus, ut succurrat, contra proditores: qui ad malum natus, & qui populum & civitatem, ac Pontificis honorem barbaris vendere statuit, blande respondit, non timendum esse, quoniam optime rebus omnibus & saluti omnium consulisset. Itaque cum alius atque alius ad eum confugerent hoc idem annuntiantes, ipse Judas proditor simulato habitu cum suis satellitibus circa centum aufugit ex palatio versus arcem: ubi cum & portam proditorie Bentivolis traditam, & alia sua designamenta bene successisse cognovisset, ex arce abiit & aufugit ad castellum de Rio patriam suam.

LX. Addit Paris his acceptis Pontificem Cardinalibus captam factioforum proditione Bononiam significasse, excusasse legatum qui feroces in pontificium nepotem Urbini duce[m] ut ignavum minas effuderat: cumque exercitus pars dissipata esset a rusticis collectitiis indignantibus quod signa in hostem non sustulisset, de eo reficiendo dedisse mandata, ac Urbinate revocato illi duce[m] Terminorum Hispanum præfuisse. Interea Francisco Cardinali Alidosio significatum placatum illi esse Pontificem, ac ne munus ei abrogaretur Ravennam se contulisse; cumque ex equo defiliret vulneribus a duce Urbini proditionis crimen illi obiciente confossum narrat author, non ausis legati stipatoribus contra hircere, cum eadem a Pontifice imperatam interpretarentur; moxque Urbinatem patrato facinore fuga inde se proripuisse; tum subdit Paris: *Cardinales & prælati omnes nullo penitus discrepante, rei modum, & atrocitatem in homine ecclesiastico Cardinali & legato apostolico damnarunt equidem, sed rem factam elevatis manibus approbarunt. Pontifex vero plusquam ullum unquam aut amicum aut nepotem defunctum flevit, etiam moderamen ejulandi excedens tam in lachrymarum effusione & sui ipsius in pectore percussione, quam aliis doloris & mœstitiæ argumentis; nam neque cibum tunc capere voluit: quin illico abiit*

Gallorum in Bononiam irruptione.

Legati fuisse.

LX.

Alidosius Card. a duce Urbini trucidatus.

ex Ravenna, cum non nisi in crastinum statuisset; dicunt autem ipsum in lectica occulte vectum assidue plorasse, & ob id cum in Ariminum ingressurus esset, non nisi obscura nocte ne lachrymabilis conspiceretur, ingredi voluit.

Eo graviore dolore affectus est Julius, quo contumacius transfuger Cardinales se contra ipsum erecturi erant, scelerisque invidiam ei creaturi, tum quod; uti scribit Hieronymus Rubeus (a), ecclesiasticæ majestatis adeo graviter a nepote violatæ vindicem præcipuum adversus Regum potentiam assertoremque se profiteretur: Tullit, inquit, id facinus Pontifex iniquo admodum animo, cepitque elatis in cælum clamoribus miserabilique ejulatu conqueri; neque enim cum Cardinalis sibi charissimi necem sub suis perpetrata[m] oculis, cardinalatus dignitatem a fratre filio novo exemplo adeo turpiter violatam ferre poterat, præsertim quod multo quam cæteri Pontifices diligentius atque ardentius ecclesie Romanæ auctoritatem conservare & esse profitebatur. Hoc igitur dolore supra quam dici potest incensus, tum etiam ne quam par esset diutius in tanto appropinquatis exercitus tumultu urbem Romam intempèstive atque imprudenter deferere videretur, & infra: eodem die duabus post trucidatum Cardinalem horis Ravenna profectus Romam rediens, Bononienses gravi edicto Christiane communitatis expertes fecit, sacroque anathematis telo affectit. Institutum fuisse Romæ adversus Urbinate de casu Cardinale judicium refert Stephanus Infissura (b), ejusque causam, quam se egisse ait, cognoscendam sex Cardinalibus fuisse demandatam, ac demum illum absolutum, nimirum Pontificis gratia: plures enim tradunt Bononiam mobilis populi conversione atque ipsius Francisci Urbinatis militari imperitia (c), non Cardinalis Alidosii legati proditione amissam, ejus tamen demortui nomen ejusmodi crimine maculatum fuit; refertque Paris (d), Cardinales dum pontificium dolorem ex illius cæde acceptum lenire conabantur, proditionis labem eidem intulisse: ita abiit Cardinalis Alidosii amplitudinis & auctoritatis (quam tantam fuisse ajunt, ut Pontificis Pontifex, Regisque Francorum Rex diceretur) splendor in triste rerum humanarum volubilitatis exemplum, vitreamque esse humanam felicitatem ostendit.

Antequam vero Ravenna Julius discederet, exercitui XXI. maii præfecit Petrum tit. S. Cyriaci in thermis presbyterum Cardinalem, ac Bononiæ ex Hannibalis atque Herculis Bentivolorum tyrannide vindicandæ operam dare iussit (e):

Pontificis discessus e Ravenna.

LXI.

(a) Rub. hist. Rav. ven. l. 8.

Julius plangit a nepote lachrymabilem majestatem.

Bononienses percussit anathemate. (b) Infissura. (c) Urbinate absolutus.

(d) Guicci. l. 10.

(e) Paris ubi sup.

LXII.

(c) Lib. bull. 85. p. 94.

cum vero idem Petrus legatus castrensis laboribus subeundis impar obiisset, dein lapsus quadrimestri Joannem Medicem S. Mariæ in dominica Cardinalem ob juventæ florem impigrum ad labores, profapiae claritate florentem, bellicisque studiis idoneum, legatum renuntiavit, (a) atque amplissimis hirc aliisque mandatis instruxit: Te civitatis Bononiensis, & exarchatus Ravennæ, ac totius Romanolæ hujusmodi, necnon aliorum quorumcumque ad quæ te declinare contigerit, locorum & exercitus hujusmodi nostri, nostro & dictæ Romanæ ecclesie nominibus, ad complendum expeditionem recuperationis Bononiensis & Ferrariensis civitatum, & aliorum locorum, terrarum, & oppidorum in ducatu Ferrariensi & comitatu Bononiensi consistendum, cum omnimoda potestate percipiendi, gerendi faciendi, exercendi & terminandi, quæ ad hujusmodi legationis officium pertinere cognoveris, ac necessaria & utilia esse conspexeris, de simili consilio legatum de latere auctoritate apostolica creamus, facimus, constituimus & deputamus; firma spe fiduciaque conceptis, quod inspirante Altissimo, & gressus sermoneque tuos dirigente quod peroptamus perficias: nos enim processus, sententias, censuras & pœnas ecclesiasticas, quos & quas ferri, infligi, & promulgari, ac omnia, quæ per te fieri contigerit, rata habebimus & grata, eaque faciemus auctoritate Domini usque ad satisfactionem condignam irrevocabiliter observari &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDXI. pridie. non. octobris pontificatus nostri anno VIII. Captum Cardinalem ipsum in acie a Gallis commisso cruento cum iis prælio; sed cum in carcerem transfalpinum duceretur, feliciter elapsus, conscendere apostolicum solum visuri sumus.

Cæterum ex erepta Pontifici Bononiæ maximam sibi Ludovicus Francorum Rex invidiam conflagavit, adeo ut ad evertendam ejus potentiam plures Reges conspirarint: neque minus ipse liberare se odio studuit, atque apud Jacobum Scotiæ Regem questus est (b), arma a se invite sumpta in Pontificem: Genuam ab illo ad rebellionem sollicitatam; abalienatos etiam ejusdem artibus a Gallico nomine Helvetios fœderatos; quamvis vero de pace a Pontifice, qui Cardinalem Nannetensem (c) sanctimoniam vitæ laude conspicuum ad Trivultium miserat, postularetur, eamque Regis Scotorum orator urgeret (d), levibus tamen de causis Bononiam Romanæ ecclesie restituere abnuvit, ac salubria Ferdinandi Hispaniarum & Henrici VIII. Angliæ Regum consilia

(a) Lib. bull. 30. p. 3.

Instructus mandatis pro Bononia & Ferraria recuperandis.

LXIII. Gallus invidiam contrahit ob captam Bononiam.

(b) Ext. ejus lit. in append. anil. consil. Pif. p. 160.

(c) Guicci. l. 9. in fin.

(d) Bonac. in diaris.

respuit. Excitabantur (e) illi a Julio, ut pontificiam majestatem tuendam fusciperent: a Gallo transfugarum Cardinalium factionem ali, ad Ecclesiam Dei funesto aliquo schismate labefactandam: ab eodem ecclesiasticas urbes expugnari. Cujus rei indignitate permoti socialia expedire arma decreverunt: prius tamen Ludovicum ipsum officii & æquitatis monuerunt; de Ferdinando enim refert Joannes Mariana (f): *Ferdinandus Rex Catholicus alienum se ab iis molitionibus ostendit eo majori studio, quod in edictis in eam voluntatem ipsum conspirasse significabatur cum Cæsare: quinetiam egit, ut eo conatu desisteret; superioris temporis calamitatum exempla, & vulnera recentia victricarice obducta satis indicare, ea consilia conatusque præposteros infeliciter cadere: qui res novari cupiunt & imperia mutari, quid aliud quam sibi & aliis exitium parant? Quid ea ratione eoque itinere quarri, quam dissidiorum & terri schismatis materiam? Præterea Cabanille suo in Gallia legato mandavit blandis quidem verbis, restato tamen Gallum Regem moneret, ut Bononiam cum subiecto agro Pontifici restitueret, neque pateretur alia pontificie dirionis oppida a suis occupari, ac multo minus Ecclesie pacem turbari concilio convocato: si secus faxit, ne quid præterea respublica detrimenti capiat cura fore: Encusavit Gallus a Pontifice motam fœderis fidem, neque pactis cum conditionibus stetit. Poscebat nimirum, ut Cameracensis fœderis leges instaurarentur: sed neque justum erat everti rempublicam Venetam, nec tutum urgere eorum excidionem, ne Turcas ex desperatione in Christianos effunderent. Flagitabat etiam, ut exauthorati factiosi Cardinales in pristinas dignitates restituerentur: nec Bononientes, qui se regis fidei crediderant, pontificiæ ultioni exponere detrectabat; quare a Gallico fœdere descivisse Ferdinandum addit Mariana (g): *Deposita media persona palam ad Pontificem transiit, tanto studio ejus dignitatem ab injuria tuendi, ut Africano bello neglecto, quo ire cogitavit, in unam belli Italici curam toto pectore incumbere, eoque mille sagittarios, persoluto tamen stipendio, dimisit, qui Cades pervenerant junio mense, ab Anglo genero missi in bellum Africanum auxiliares. Ad hæc cum eo Rege sanxit, ut nisi Gallus Bononiam restitueret Pontifici, neque a conatu concilium agitando desisteret, ac potius finibus Hispaniæ arma inferret Ferdinandus, dum bello Italico distractus esset, occuparet ipse conatus, atque, ne nocere posset, Aquitaniam bella implicaret.**

Salubria Regum consilia sperant.

(c) Coccin. da bellis Ital. Marin. l. 30. c. 3.

(f) Mariana. Catholicus alienum se ab iis molitionibus ostendit eo majori studio, quod in edictis in eam voluntatem ipsum conspirasse significabatur cum Cæsare: quinetiam egit, ut eo conatu desisteret; superioris temporis calamitatum exempla, & vulnera recentia victricarice obducta satis indicare, ea consilia conatusque præposteros infeliciter cadere: qui res novari cupiunt & imperia mutari, quid aliud quam sibi & aliis exitium parant? Quid ea ratione eoque itinere quarri, quam dissidiorum & terri schismatis materiam? Præterea Cabanille suo in Gallia legato mandavit blandis quidem verbis, restato tamen Gallum Regem moneret, ut Bononiam cum subiecto agro Pontifici restitueret, neque pateretur alia pontificie dirionis oppida a suis occupari, ac multo minus Ecclesie pacem turbari concilio convocato: si secus faxit, ne quid præterea respublica detrimenti capiat cura fore: Encusavit Gallus a Pontifice motam fœderis fidem, neque pactis cum conditionibus stetit. Poscebat nimirum, ut Cameracensis fœderis leges instaurarentur: sed neque justum erat everti rempublicam Venetam, nec tutum urgere eorum excidionem, ne Turcas ex desperatione in Christianos effunderent. Flagitabat etiam, ut exauthorati factiosi Cardinales in pristinas dignitates restituerentur: nec Bononientes, qui se regis fidei crediderant, pontificiæ ultioni exponere detrectabat; quare a Gallico fœdere descivisse Ferdinandum addit Mariana (g):

Gallorum Regis pro pace postulata.

(g) Id. ib. Intermissa ab Hisp. expeditione Africana.

LXIV. (a) Polydor. Virg. l. 27. alitque Ferron. l. 4. Equiffima pacis leges ab Anglo propofitae.

Addunt Anglici historici (a) Henricum antequam id bellum indiceret, legaffe ad Ludovicum Regem Francorum pium sacerdotem Joannem Junghe, qui eum blandis verbis ad pacem aequis conditionibus cum Romano Pontifice redintegrandam permoveret; hasque leges concordiae restitueretur; a Pisano conventiculo schismatis feminario agendo abisteret; denique causam Alfonso Ferrariæ ducis per æquos arbitros nocturni pateretur. Equiffima erant hæc postulata, quæ Ludovicus decretum antea in se bellum urgente Bonifacio pontificio internuntio indignatus respuit; quare Henricus expeditit arma, deditque sua studia cum Ferdinando Hispano Rege, ut Maximilianum a Gallico foedere abduceret. Consultuisse autem eidem Ferdinando Ximendulensem Cardinalem, ut omisso Africano bello laboranti Romanæ ecclesiæ opitularetur, necnon Julio addidisse animos, illique auri subfidarii vim ingentem ad reprimendos Gallicos impetus obtulisse, refert Gomefius (b): Res, inquit, indignissima Ferdinando pontificiæ autoritatis maximo semper assertori vindictæ est visa: idcirco cum Ximenio cæterisque proceribus & episcopis, qui Hispalim convenerant, de ea re deliberat. Respondere omnes, frustra externa bella adversus hostes religionis queri, si interim domi intestinis bellis caput religionis impeteretur. Igitur mutata sententia ab Africæ limine Ferdinandus pedem referens in Italiam vires suas & arma convertit: Carvajalo pontificatum Seguntinum detrahit, cui Fredericum Portugalium præfecit: Ximenius in quem multa Julii Pontificis extabant merita, nam ab ipso in senatum Cardinalium allectus, inquisitoris maximi officio ad Regis votum honestatus, & academia Complutensis non mediocribus privilegiis aucta fuerat, peculiari etiam affectu in Julium propensus, quem incredibili animi vigore Ecclesiæ patrimonium tueri animadvertibat, & tyrannorum conatus & vires infringere, per procuratores nuntiare jubet, ut nulla adversariorum potentia aut machina debilitatus a proposito suscepto discedat, neve pessimis hominibus rempublicam Christianam everendam & dilaniandam permittat; se autem pro debita pietate & observantia in sedem Apostolicam & Dei vicarium quadringentis nummum aureorum statim ad urbem per publicos argentarios numeraturum, seque ipsum, si opus foret, exercitum coacturum & in Italiam iturum. Voluerat quidem Rex de subveniendò Pontifici celari; ineunte autem vere Malaca solvere, quasi Africam peteret & in medio

(b) Gomefius de rebus gestis Franc. Ximen. l. 5.

Pontifici operam ferre decretum Ferdinandus.

cursu ad Italiam obvertere: sed fieri non potuit quin hæc artes Gallus præferret, & inter suos iactaverit, se illum plane esse Saracenum, quem cognatus Ferdinandus classe Gaditana oppugnare & evertere pararet. Dedit igitur operam, quam potuit maximam, ne imparatus opprimeretur, & quæ necessaria ad futurum bellum videbantur, ut in promptu essent, laboravit. Multis interea prodigiis perterrita Italia trepidabat; nam Mutinæ ad D. Francisci cænobium noctu in aere ardere sunt visæ, interdumque in eodem loco effigies humanae strictis ensibus cominus astare, & sese invicem confodere. Nonnulla etiam prodigia offensa Florentiæ refert Petrus Delphinus (c), ac Florentinos ob immunitatem ecclesiasticam violatam sacris interdicitos indicat; commendatque Benincasam priorem Camaldulensem, quod reipublicæ Petrum Soderinum Florentinæ rei principem de clero oppresso libere arguisset: Ostendisti amico tuo fidem aperiens ei periculum in quo versatur, si vexare perrexerit invito Pontifice sortem Domini. Signa ei & portenta, quæ paulo ante Florentiæ & in ipsius præsertim palatio visa sunt ingenue satis commemorasti; quæ si quis pacata mente consideret, haud temere territus contremiscat. Quid enim nocturna illa fulmina præter temporis huius rationem totum fere palatium pervagata; quid tria illa lilia super ostium palatii sua unius ictu fulminis simul exusta & concremata significant, ac portendant non est meum explicare; uniusquisque in suo sensu abundet; ego, ut prodigia ista bonum innuant & non malum vehementer cupio, &c. Ex Fonte bono dies XIX. novembris MDXI. Depulsam proximo anno principatu Florentino Petrum Soderinum, ac Florentinos jugum pati coactos, qui clerum iniquo dominatu premebant, dicitur inferius.

Prodigia malorum prænuntia.

(c) Pet. Delph. l. 10. ep. 40. Nonnulla etiam Florentiæ ostensa.

LXV.

Adiisse porro Mutinam, quæ pontificiæ ditioni se submiserat maximum discrimen, divinaque tantum ope ab imminenti exitu vindicatam, traditur in MS. codice bibliothecæ nostræ Vallicellanæ (d): cum enim Carolus Ambasianus, apud quem Gallici exercitus in Italia erat imperium, urbi immineret, S. Geminianum Mutinensem olim episcopum de cælo lapsum fenis specie Carolum ipsum ab eo consilio abduxisse, & erumpentes Mutina armatas phalanges ostendisse: territum vero spectris exercitum Gallicum Mutinensis prædæ avidum in fugam se coniecisse ita refert: Anno post natam salutem nostram MDXI. Carolus Ambasianus cum in Italia Christianissimi Galliarum Regis vicem gereret, Gal-

(d) MS. Galloni Vallicell. bibl. sig. lii. B. f. 323.

Gallorum adversus Mutinam expeditio.

Gallicoque exercitui imperaret, equitum, peditumque magnas copias, quas apud Herberiam oppidum munitissimum septem milia passuum ab urbe nostra distans habebat, omnibus item bellicis machinis tormentisque instructus, Mutinam admoveere instituit, cum sibi persuasum haberet facile fore, ut eam inruuntam omnique præsidio penitus spoliatam dirueret. Jussit itaque scapas cæteraque urbi oppugnanda necessaria parari, clamque silentio noctis sicclant flumen militem tum præustis tum vadis transvenit, ac usque ad drui Leonardi ad urbem quingentos circa passus pervenit: venissetque ex eorum execrabili voto urbs Mutina in ultimum discrimen, nisi B. Geminiani pastoris protectorisque nostri precibus ac meritis, Deus misericors manus suam super nos protendisset divinitus. Itaque factum est, ut B. Geminianus subsens specie Carolo Ambasiano ibidem occurreret, seque imper ex urbe profectum simulans, his verbis percontaretur. Quo renentis iter, Mutinamve tenditis? eam forte imparatam offendere putatis? heu miser, quam longe falsa sit opinio vestramon videbitis; ipsa enim urbs non a viribus tantum quibus vobis resistere possit est parata, verum etiam tantas habet copias, quarum proculdubio impetum sustinere minime possitis, quodque avestris cogitationibus plane est alienum: nihil mihi dubium est, quin modo earum eruptionem expectare audeatis ad unum omnes occidione occidamini. Confestissime digito cis ostendit erumpentem porta exercitum, eorumque visus est videri oculis, itemque auribus audiri tympanorum horribilis sonus, tubarumque clarus clangor. Quibus visis auditisque tantus ferocibus ac invictis animis injectus est terror, ut dissipati ac palantes nullius rei nisi fugæ memores vanis hostibus tergiversarentur, ac in trajectu effusi iam fluminis sexcenti fere milites submergerentur, cæteri partim Herberiam, partim Regium, alii Corrigium fugientes se reciperent. Corrigium Carolus ipse Ambasianus aufugit, ibique seu vise rei horrore, seu fugiendi labore, vel alia quaptiam causa gravi morbo correptus, cum prope esset, ut mortem cum vita commutaret, reverendo patri Angelo de Faventia ordinis Prædicatorum inter suorum peccatorum confessionem, quod noctu videbat revelavit, ac venerandi senis relationem omnique ex ordine visa peregit. Is autem post ejusdem mortem, quæ eodem anno ad VI. idus martii accidit, reverendissimi Cardinalis Papiensis Bononia runc legati permissu publice omnia quemadmodum a duce Gallorum audierat manifestavit, atque aperuit; quodque domi foris-

In extremum, dicitur non urb; adducta.

Divino prodigio liberata a S. Geminiano.

A spectris futuris exercitus Gallicus.

Caroli Ambasiani mors.

que diligenti facta inquisitione ad rei, pro ut erat, veritatem ventum est, non multo temporis intervallo cum diem, qui fuit ad XII. kal. martii, Mutinenses solemnem habere instituerunt. Pœnituisse Carolum Ambasianum, cum sibi finem vitæ adesse intellexisset, gesti in Romanam ecclesiam belli tradunt (a), missoque oratore criminis veniam, utque censuris, quibus devinctus fuerat ob vexatum armis Pontificem, solveretur, supplicem flagitasse; antequam tamen veniæ nuntium acciperet ab hominibus demigrasse.

Poposcit veniam ob gestum bellum in Pont. (a) Guic. l. 10. ubi sup.

Succesit ei militari imperio Gasto Fuxensis; qui cum Mutinensibus sua adversus Gallorum vim tutantibus minitatus esset, ubi e Ravenna rediret, flammam per Mutinam spariurum, vates extitit inopinato eventu; quippe proximo anno in Ravennate prælio cæsus per Mutinam ejus cadaver innumeris præcuntibus facibus deportatum est, ut in eodem Vallicellano MS. narratur. Ejus vero prælii sequenti anno commissi apparatus ingentes hoc ipso facti fuere; inquit cum Pontifice plurium Regum foedus: decretum Raymundo Cardonæ Neapolitano proregi socialis exercitus summum imperium: conversæ in Italiam copiae, quæ in Africam trajecturæ erant, de quibus a Ferdinando Rege certiorum factum Franciscum Cardinalem Ximenum narrat, regiasque literas multa memoria dignissima continentes assert Gomefius (b): Earum, inquit, autographum exemplum per Almanum secretarium scriptum, & Regis ipsius chirographo notatum, quoniam in manus meas devenit, compendio inferendum hoc loco duxi.

LXVI. Gastonis Fuxensis minæ contrario exitu eluse.

Africane copiae conversæ in Italiam.

(b) Gomef. de reb. gestis Card. Ximen. l. 5.

Reverendissima in Christo pater: Tolotane Pontifex, Hispaniarum primas, cancellarie maxime, & summe inquisitor adversus hereticam pravitatem, qui nobis semper conjunctione amicus, observantia parens es habitus.

Ipsè tu mihi consiliorum meorum participes abunde testimonio esse potes, quor rationes habemus inierim, quantamque industriam & cogitationem adhibuerim, ut Bononiæ & reliquæ urbes & oppida, quibus Romana ecclesia per Regem Gallorum privata est, Pontifici Maximo restituerentur, ne tumultus & schismata in republica Christiana acciderent: id quoniam nequiquam efficere potuimus Ecclesiæ clamoribus & querelis concitati auxilium nostrorum assidue implorantis, reverentia & obedientia, qua omnes Reges Christiani in illam tenentur, moti, commodis privatis posthabitis, & expeditione quam adversus reipublice hostes paraveram prætermissa, ad sedis Apostolicae immunitatem defendendam, &

Sumptum Pontificis patrocini.

Fœdus cum Pont. & Venetis iſtum.

Raymundus Cardona præfectus Hispano exercitui.

LXVII.

Christi vicarium conservandum, nostraque religionis caput tuendum, & in pristinam auctoritatem asserendum, Deo optimo maximo, cuius causa agitur, auspice, omnes meas vires convertere decrevi. Ad eam rem ex dignitate nostra gerendum quarto nonas octobris die tibi fausto ob divi Francisci religionem, fœdus cum Pontifice maximo & illustrissima Venetorum republica pepigimus, quod ut vulgaretur curavimus, locum in eo serenissimis Imperatori fratri nostro, & Anglorum Regi charissimo filio ut per legatos petierunt, relinquentes. Porro intra vigesimum divulgati fœderis diem Raymundus Cardona, qui vices nostras Neapoli agit, Imperator exercitus ad pontificiam restitutionem per principem fœderis declaratus, exemplo cum mille ducentis capræbractis equitibus & levis armaturæ circiter mille, & decem millibus peditum Hispanorum, & tot bellicis tormentis, quæ satis ad usum exercitus sufficiant, iustis itineribus ad querendum hostem, & loca per ipsum occupata recuperanda procedet: hunc sequetur Termenensis dux cum senecentis pontificiis equitibus. (Obiisse in ipso belli conatu ducem Termularum refert Paris: deque Raymundo Cardona tradit, illum extremo anno sacris muneribus, gladio nimirum & pileo sacra precatione consecratis natalis dominici pervigilio ornatum; Helvetiorum etiam ductorem pari dono decoratum, nec non Cardinalem Sedunensem decretum ad Helvetios in Gallum concitandos. Pergunt Ferdinandi Regis ad Ximenium literæ.)

Ab altero latere, quod a septentrione est Venetæ acies Gallum circumvenient; mare vero copiosa pariter, & prævalida classe occupabimus, quo melius quæ cupimus assequamur: etenim duo sunt nobis ante omnia curanda, ne quis princeps aut Italiæ regulus Ecclesiæ dignitatem adversis armis ullo pacto labefactet, deinde ut cum iis, qui Ecclesiæ loca præter fas tenent, bonis conditionibus, si per eos liceat, potius, quam cruentis certaminibus rem rotam componamus. Quocirca maximo studio & affectu peto, ad omnes templorum aras Deum immortalē supplicandum curas, ut Ecclesiæ suæ causam tueri, & eius unionem conservare, universoque Christiano orbi pacem & concordiam propitiis conferre velit; sic enim ab intestinis dissidiis liberi adversus Christianæ religionis hostes cuncti unanimis dimicabimus: quod ut fiat in concilio Lateranensis indictione Pontifex maximus se curaturum pollicetur: quæ omnia cum reverendo episcopo Bertinensi Pontificis Maximi internumtio, quem jam Barcinonam appulisse, & ad nos re-
ta venire scimus, tibi esse communican-

da censeo. Dum hæc scribo ex Galliis alatum est, ad Pisanum concilium quotquot conveniunt inviros trahi: literæ postridie nonas octobris sunt datæ. Ex Anglia serenissimus gener noster eandem nobiscum fortunam fœderis iniri experturum se promittit; ejus literæ xv. kal. octobris sunt datæ. Ab Imperatore Maximiliano omnia secundum voluntatem nostram offeruntur: literæ sunt benevolentia & optima spe plena, ante tertium kal. octobris scriptæ. Eam principum Christianorum consensionem intuentes, ne quid intentatum relinqueremus, quod malevoli homines objicere, aut saltem [quod magis veremur] numen incusare possent, rursus Gallum fratrem nostrum admonuimus, ut ab armis in Ecclesiâ infestis suos milites discedere cogat; nam si secus faxit, vires nostras nos universas illi opposituros, quo Ecclesiæ auctoritatem defendamus, & vim omnem & tyrannicum impetum a communi matre propulsemus. Vale reverendissime in Christo pater Cardinalis nobis chare & dilectæ amicæ ac domine. Deus optimus maximus in omne tempus tui curam suscipiat. Dat. in oppido S. Crucis xvi. kal. novembris anno salutis nostræ MDXI. Hæc ad Ximenium Burgis agentem tam prolixè scripsit, ut bellum quod parabat, tandem per virum gravissimum vulgaretur, & constaret ratio, cur in Africam confecta expeditio alio transfereretur, ne ipsum quis le-
viter sententiam mutatum crederet.

Magno rei Christianæ exitio fuit hæc discordia, & efflorescentem Christiani nominis in Africa gloriam labefecit: stavit: confternata enim superioris anni victoriis & expeditionis a Ferdinando Rege conficiendæ apparatu Mauritania magna ex parte in fidem ejus ac potestatem venit, antequam se ex Hispania movisset; quapropter prona omnia ad Ferdinandum futura spes ingens affulserat, si a gloriosissimis cæptis ob Italica bella revocatus non fuisset, de quo hæc refert Coccinus (a): Ne videar Hispanos ex industria velle debita defraudare laude, obiter explanabo, quæ ab his tum gesta fuerunt: & si ipsi armorum vi nihil eo tempore attentarint, attamen belli ostentatione id tum asscusi sunt, quod Rex Numidarum, qui nunc Rex Tunicensis nuncupatur, sese subditum & tributarium Regi Catholico constituerit; is nempe Rex accipiens belli apparatus, quem Hispani contra Africam intruxissent, missis oratoribus ad Regem Catholicum, suppliciter ab eo petiit, quo se in protectionem & amicitiam perpetuam accipere dignaretur, pro qua sane re paratus ipse sit facere donationem firmam & ratam de omnibus ci-

Per tyrannidem congregatum Pisanum conciliabulum.

Maximilianus Hispano se conjungit.

Denuntiatio Gallum bellum ni a Pont. oppugnando absistat.

LXVIII.

(a) Coc. de bellis libal.

Numidarum & Tuneti Reges v. Etigales se Ferdinandi constituunt.

vi.

LXIX.

Prona ad jugum subeundum Africa. (a) Gomf. de reb. gest. Card. Ximen. l. 5.

Tremeseni Regis trepidatio.

Præces principes liba soli terrore.

vitatibus & castellis in littore maris sitis, & ab eo tentis. Item quod velit easdem terras una cum Christianis defendere, & omnia damna eisdem per Saracenos evenientia persolvere. Item quod singulis annis velit eviginti millia ducatorum tributi loco pendere. Item quod si Rex ipse Catholicus cum exercitu pertranserat ad expugnanda alia Africa regna quod & ipse una cum eo ad quorumcumque populorum expugnationem proficisci velit: quod si ipsemet non transeat, sed exercitum mittat, obligat se ad præbendum commectus, equos, & mulos ad portandum omnia necessaria ad exercitum. His conditionibus Rex Catholicus assensum præstitit, ac ipsum Regem Numidarum in protectionem & amicitiam recepit magnis & firmis conditionibus acceptis. Quærebatur autem dictus Rex Numidiæ pacem perpetuam, sed eam non nisi ad quinquaginta annos assequi potuit.

Non modo Tunetanum Regem, verum etiam Tremeseni & Cadilhametum principem, nec non Algerii regulum Christiano imperio se subjecisse tradit Gomefius (a); adeo ut si Ferdinandus Rex in Africam traiceret, sub illius signis ad reliqua barbarica regna debellanda se facturos stipendia pollicerentur, quamvis Fezzensis ferocia tumidus contra obniteretur: Cum, inquit, classis Gaditana rerum universam Africam occupasset, Rex Tremeseni, aliquorūque item Mauritania minores principes Regis nostri potentiam formidantes, de pace cum eo componenda, de captivis restituendis, & tributis pendendis submissis animis agere instituerunt, quanquam Rege Ferano eam sententiam dissuadente, & gravi atque acerbissimo sermone eorum ignaviam & inertiam increpante; ille enim potentia suæ ditionis confusus, & quod a littoribus nostris longius remotus, tardius ad se belli incommoda ventura existimabat, amara & minaci ironia Ferdinandum Hispani agentem ad expeditionem Africanam invitaverat: nam se omnes vias paraturum, omnique offensa & impedimento liberas ad itinera faciendâ alacri & ardenti suorum operum Fessam usque, modo vellet traicere, complaturum per commectum rumores pollicebatur. Reges qui se Ferdinando dedidit Tremeseni & Tunetis fuerunt; eorumque his Cadilhametus qui, licet regium nomen haud obtinebat, libera tamen ditione fructuatur, nulli ex Rogibus parens additus, Oranicum commercium per Judæos interpretes petierunt muneribus in amicitiam signum oblati. De hac legatione Ximenium hæc vi. idus julias ad Lupum scripsisse refert Gomefius: Deo immortalis gratie sunt habitæ, quod gens olim spo-

liis nostris feron, nunc Hispania vires reformidans sese Regi nostro tam promptis animis & demissis subiiciat; pluris enim hoc faciendum esse censeo, quam si omnis Africa ferro & cæde superata foret. Algerii regulus idem consilium cum Trimesenio & cæteris sequutus, sese fidei Ferdinandi tradidit, & præsidio Hispano Algerium fuit munitum; quod ingentis tranquillitatis causa littoribus nostris ea tempestate fuit: sed ab Africanis rebus ad Indicas progrediamur.

Hoc anno Malaca urbs Indiæ opulentissima Mahometanis erepta, Christianoque adjuncta est imperio Lusitanorum armis: qua victoria ad ultiores oras evangelio iter munitum est. Ut vero res gesta sit, ex Barrosio (b), Orofio (c) & Maffeo (d) describemus. Constituta regni, non sine maximis difficultatibus virtute, Albuquerquei, quantumvis plures Lusitani patriæ amore irretiti, qui in Indiis detineri dolebant, adversarentur, idem dux Christiani in India conditor imperii, cum ab Emmanuele Rege Lusitanæ mandata accepisset, ut in maris Erythræi faucibus arcem excitaret, ad Arabum Ægyptiorumque naves trajectione in Indiam arcendas, Adenumque vi occuparet; nuntiatum quippe fuerat Emmanuelli, Sultanum Ægyptium in Suecii portu in intimo sinu Erythræi maris condito, classem maximam parare, ad Arabicum bellum strenue se accinxit, intenditque iter: sed cum restarent adversi venti, frustra quæcumque iis luctandum foret, vel adversus Malacam, ad repetendam ultionem de illius tyranno, qui Didacum Lupium Sequeriam prodicione invaserat, direxit. Sitæ est (e) urbs illa in continente non longe a Somatra insula, quam Maffeus eleganter describit (f). Malacam vero in vectus Albuquerquei injectis urbi facibus Mamudum ad dandam Lusitanis libertatem adegit (g), ablataque res ac sumptus instructæ classis repetiit, detrectanteque tyranno die S. Jacobo Hispaniarum patrono sacro Malacæ adortus est, atque aliquot dierum prælio expugnavit, diripuitque: Præda, inquit Hieronymus Oforius (h), ingens fuit supra tria millia tormentorum capta sunt, armamentaria erant vario commectatu, & instrumentis bellicis, & munitio-
nibus referta. Hæc omnia, quæ ad classem reficiendam & urbem muniendam pertinebant, miles non attrigit; & tamen quinta præda pars, quæ ad Regem pertinebat ducentis millibus aureorum nummorum aestimata fuit, quamvis nec aurum, nec argentum, quod occultari potuit, miles in medium contulisset: unde constat si Rex &

Algerium præsidio Hispano munitum.

LXX. Malaca in India capta a Lusitanis.

(b) Jo. Barr. dec. 2. l. 5. cap. ult. & l. 6. (c) Ofor. l. 7. (d) Maff. l. 5.

(e) Barro. l. 6. (f) Maff. l. 4.

(g) Barr. l. 6. c. 4. & 5.

(h) Ofor. l. 7. p. 246.

Malacæ præda Lusitanis ditati.

mercatores opulentissimi opes suas post primum praelium ex urbe in mediterranea loca non tradidissent, tantam praedam futuram fuisse, ut avaritiam infinitam militum satiaret. Convertit mox studium Albuquerqueius ad firmandas res Malacenses, revocandos in urbem cives & mercatores, extruendam arcem, praesidioque valido & fideli muniendam, necnon ad templum salurationi (angelicæ ejus enim mysterii mirifica religione afficiebatur) sacrum ex manubiis erutoque ex sepulchris Regum lapide construendum; brevique Malacam in pristinam amplitudinem restituit, in qua religio Christiana postea effloruit. Vulgata illius victoriæ fama Siamensis Rex, qui extremæ ad ortum Indiæ oræ imperat, duodecimque millia elephantorum habere dicitur; ex quibus quatuor millia semper ad subitos bellorum casus armata sunt, oratorem cum pretiosis muneribus gratulatum misit, Jaenensis pariter & Peguentis, qui post Gangem ad folis occasum dominatur, ac Somatræ Reges legatos ad Albuquerqueium ipsum decrevere: Alii, inquit Oforius, Reges pacem & amicitiam petebant, alii libenter se Regis Emmanuelis imperium accepturos ostendebant.

Religio Malacæ reflorescit.

Varie Regum gentium ad Albuquerqueium legationes.

LXXI. Goa oppugnata ab Indis. (a) Barr. dec. 2. l. 6. c. 8. & 9. & 10. Ofor. l. 8. Mass. l. 5.

Adducta in discrimen.

(b) Ofor. ubi sup. Plures Lusitani a Christo ad Mahometem deficient.

Interea Zabaimus Goæ imperii recuperandi cupidus, nunc victo nunc victori similis ducum opera Goenles difficillimo implicuit bello (a), atque in Benefarino oppido in insulæ aditu sito arcem excitavit, bellicisque praesidiis egregie munivit; ex qua creberrimis incurSIONibus, occupatisque omnibus aditibus, quibus commeatus inferri poterant, Lusitanos adeo attrivit, ut nonnulli transfugerint ad hostes, abjectaque Christi religione Mahometicam superstitionem professi sint: cum Machiadas Lusitanus patriaque extorris, qui Turcicam sectam simulabar, illud flagitium detestatus pietatis studio crudele facinus patravit, seque ad Christianos contulit, ut eos in constantia confirmaret; de quo hæc tradit Oforius (b): Hyems erat impedimento, quo minus commeatus in urbem invehere possent, & Zabaimus omnes insulæ aditus obsessos tenebat, ne cibaria ex continente importarentur. Ea famem multis occasionem attulit Christianæ religionis abjurandæ, qui ad Rozalcamum nocte confugiebant, & in Mahometis nomen jurabant. Hi septuaginta fuerunt, qui fidei & religionis immemores, ut corpus ab brevi tempore alerent animos in pestem sempiternam furenter & impie detrucebant. At Machiadas, qui se ad eam diem Turcam simularat, cum videret homines Christianos sanctissimam Christi religionem detestari, dolorem ex-

mium capiebat: ea vero indignitate commoratus, eo tempore, quo Christiani fame confecti, & in extremas angustias adducti videbantur, ut fidem suam factis ostenderet voluit ejusdem laboris & arumna societatem inire. Is duos filios ex muliere Saracena suscepit, & utrumque per se aquis lustralibus in Christi nomen expiavit. Hos ad se perducere iussit, ut secum in urbem intrmitteret: quod cum exequi minime posset facinus edidit valde miserandum; maluit enim in sanguinem suum servare, quam pueros infantes secta Mahometis pestifera imbuedos in hostium potestate relinquere. Itaque nocte utrumque suffocavit; mane vero casum filiorum acerbissimum deploravit, & suam calamitatem cum multis lachrymis lamentatus est, dicebatque filios lamiarum prestigiis fuisse miserabiliter extinctos. Deinde cum fingeret se molestia levanda gratia velle per insulam vagari, cum Lusitanis aliquot captivis & cum illis, qui Christi religionem execranda perfidia violarunt, ad urbis muros accessit; ibi orationem luculentam habuit, qua de vite brevitate, de sempiternis suppliciis, de gloria immortalis disseruit, & omnes adhortatus est, ut mallet in vitam miseram & caducam laboribus brevissimo temporis spatio definitis torqueri, quam in futura supplicii sempiternis excruciar: orationem ejus nemo ex illis, qui a religione defecerant ad aures admisit; ipse vero cum captivis Vascometii fide, quam antea cum primis induxerat in animum acceperat, in urbem ingressus est. Ejus adventus non modo letitiam Lusitanis attulit, sed animos etiam illorum ad spem salutis erexit; id enim numine divino factum fuisse credebant, quod cum illis praesens adfuisset, non dubitabant quin salute praesidium esset intra breve tempus hominibus afflicti, qui opem illius implorabant, alaturum. Ut vero Goa obsidione ab Albuquerqueio liberata fuerit, proximo anno dicitur.

Triste Christiani facinus.

Ejus oratio in a-pollatas.

In novi orbis continentis provincia Uraba, in qua nova Christianorum colonia condita fuerat, Hispani in magna erant dissensione, cum post ejectum Nicuesam, qui ex Beragua ad sedandas seditiones evocatus fuerat, Ancisum praetorem in vincula coniecere; duce Vasco Hunnes, solum deinde in Hispaniolam dimisere. Is in Cubam insulam vastissimam appellens illius terras peragravit, benigne habitus a regulo, qui ob ingentia miracula ope Deiparæ divinitus edita Christianam religionem amplexus est; de quo hæc admiranda refert Petrus Martyr (c): Is cum baptizari a transeuntibus Christianis peteret, quo nomine

LXXII.

Cuba insula explorata.

(c) Petr. Mart. dec. 2. c.

Hi-

Hispaniola vicine insula gubernator appellaretur interrogans, commendatorem nominari audivit; erat enim eo tempore, quo is voluit baptizari, gubernator quidam egregius vir ordinis equestris militiae Catalavæ cujus institutionis equites commendatores appellantur: optavit propterea Catalavicus ille, id est regulus, appellari commendator, commendator igitur iste insularis Ancisum ad appulsum benigne suscepit hospitio, & opplevit necessariis ad vitium: sed quid de religione sanctimoniamque ibi Ancisus servari didicerit ab incolis, tu sanctissime pater, cujus dextra religionem sanctimoniamque induimus, accipio. Nautam ignovum male se habentem per Cubensia littora facientes iter e nostris quidam reliquerant apud commendatorem regulum. Nauta in honore habitus a regulo, & ejus ditionariis valitudine recuperata, commendatoris praefecturam in bellis gerendis saepe exercuit: mutuis namque sese invicem conficiunt praesidiis, & victor evasit semper. Is licet literarum ignarus bono animo vir beatam virginem Deiparam piensissime colebat, & secum perpetuo confutum in pectore Virginis ipsius in charta pulchre depictum gestabat simulachrum, ea pietate victoriam sibi semper peperisse commendatori significavit atque una commendatori persuasit abiciendos esse, zemes omnes, quos ipsi colerent, quia nocturnos lemures animarum nostrarum voratores insensibilissimos reserrent; beatamque virginem Deiparam patronam sumerent, si felici ductu suos omnes bello, & pace in gubernatum optaverit; defuturam nullo tempore virginem Deiparam, si corde pio numen ejus invocaverint. Facile rudis gentibus, nauta persuasit. Virginis ergo simulachrum regulo roganti dono dedit, cui & ædem, & altare dicavit, zemis, quos avitos colebant, posthabitis. De zemis, pater beatissime, ex gossampino ad nocturnorum lemorum, quos familiariter passim vident & alloquuntur, similitudinem contextos & eodem gossampino in miram duritiam interius consipatos in decimo nostræ decadis libello latissime dicimus.

Hispani militis in Virgine pietas.

Persuasus illius cultus barbaro regulo.

LXXIII. Imploratum a gentilibus Virginis auxilium.

Ex nautæ instituto sole vergente ad occasum commendator ille regulus, & universi ejus ditionarii utriusque sexus domum Mariæ virgini dicatam adierunt: quotidie ingressi flexis genibus, capite reverenter obstituto, & manibus junctis simulachrum his verbis multiplicato salutant: Ave Maria: Ave Maria; pauci namque ex eis plura proferre ejus orationis verba didicerunt. Ancisum itaque & dicatam adeuntes, & destra prehensos ad dicatam domum acres ducunt, se illis mira ostensuros inquirunt. Simulachrum digito monstraverunt moni-

libus & fistilibus vasis, edulis & aqua plenis per podia circumseptum; hæc namque simulachro thurificii loco donant, ex avita religione erga zemes inquirunt ea se simulachro præbere ne, si fame urgeatur, desint cibaria: fame urgeri posse simulachrum integro sensu putant, sed quid auxiliaria a simulachri numine hoc est a beata Virgine se fateantur habuisse auditu pulcherrimum est, & beatissime, pater pro certo habendum; tantus est enim ex nostrorum relatu pietatis erga Deiparam in his simplicibus incolis fervor, ut ad se laborantes in praesidio præcipue contra suos hostes, pen-dixerim, cogant e caelo descendere quodam quidem pretium, quo emere ipsum & suos caelites possimus reliquit hominibus Deus, pium scilicet amorem & charitatem ardentem. Quomam igitur pacto poterit ullo tempore deesse beata Virgo, praesidium ejus pura fide invocantibus? Anciso & sociis commendator & palatini ejus omnes asseverant, conserta manu, nauta duce simulachrum portante secum, zemes hostium in conspectu simulachri virginem omnibus rem intuentibus versa facie intremuisse: zemes enim quinque suos ad prelium in auxilium portant, nec simulachrum modo, sed viventem feminam candidis vestibus pulchre amictam pugnae tempore auxilia ferentem in hostes se vidisse asseverant. Farentur iidem hostes, ex adverso sceptratam & miracent apparuisse suis hostibus saventem mulierem, cuius adpectu praecordia sibi horrescere sentiebant.

Tis virgo fert opem ac decemones terret.

Postea vero quam abivit nauta ab adventibus ea littora Christianis susceptus navigio, servasse ad unguem nautæ institute se commendator fatetur. Cum finitimis exortam esse diavam contentionem de zemis retulit, puta quinam zemes esset alio sanctior, ac potentior, superque hac disceptatione certatum fuisse aperto Marte sepius cum finitimis: sed beatam Virginem defuisse nunquam, quin ingruente certamine assuerit, atuleritque contra maximas hostium copias parva manu facilem victoriam. Quibus verbis clamore sublato in hostes irruerent interrogari, se nil aliud unquam ex nautæ doctrina protulisse quam: Sancta Maria adjuva nos, sancta Maria adjuva nos, idiomate tamen Castellano; id enim in omnium ore liquide prolatum nauta reliquerat. Dum ita sese invicem crudeliter trucidarent, pacto federe conventum est, non ut singulari electorum ex utroque exercitu certamine, ut sepe Romanis multisque aliis contigit apud antiquos, aut sagaci aliquo consilio res decerneretur, sed ut alterne ex utroque populo manibus post terga ligatis, & ad vincientis arbitrium post terga innodatis vinculis in aperto agro

LXXIV.

Sæpius visa hostiles copias fundere.

De potentia Virginis & demonum certatum inter Gentiles.

agro singuli juvenes sisterentur, eumque meliorem esse zemen adversi annuerunt, qui sua partis colligatum juvenem celerius liberaret. Sancito foedere juvenes alterne vinciunt duos commendatoriani adversum, adversi vero commendatorianum ter idem tentasse inquitur terque invocatum sui zemis demonem ad ligatum ex adverso accurisse utroque victo inspectante; sed proclamante Commendatoriano assuetam appellationem: Sancta Maria adjuva me, sancta Maria adjuva me; adventasse illi co candidatam Virginem, & fugato demone imposta virga, quam manu gestabat, in Commendatoriani vincula solum subito fuisse ante alterius oculos Commendatorianum, transisseque in adversum ea vincula, quibus erat commendatorianus ab hostibus innodatus, ita quod hostes repererint liberatum adversa partis juvenem, suam vero duplicibus astrictum vinculis. Sed neque his contentos referunt hostes; praestigis namque id agi humanis arguunt, non melioris numinis adventantis potestate. Ur igitur (a) viri graves aetate ac moribus pollentes ab utroque populo quatuor adsint in prospectu ligandorum juvenum, qui an fraus insit necne dijudicent, exposcularunt hostes. O simplicem, o puram animorum benignitatem! O auream o beatam simplicitatem! Annuit hostium postulatis cum suis familiaribus commendator ea fide, qua petiisse salutem sanguinis aluvie valetudinariam, qua Petrum cuius, beatissime pater, vicem geris sicis pedibus viso Domino fluctus calasse didicimus. Foedus inquitur, vincuntur juvenes, viris gravibus octo adstantibus statuto limite locantur. Dato signo suum quisque zemen appellat in auxilium, vocat adventantem zemis demonem caudatum, biatu vasto dentatum, cornutum, zemen ipsum manufactum emulantem, & ligati & spectantes cernunt volentem e vinculis iam solvere

Fugatus a Virgine demon & liberatus cliens.

(a) Id. de cad. 2. c. 6.

Iterum dubitantibus barbaris repetitum miraculum.

sibi dicatum juvenem. Ad proclamantis commendatoriani vocem praesto fuit beata Virgo viris gravibus proferens oculis ad rem tendentibus animum, assueta facit virga in adversum fugato demone transilire sui clientis vincula. Perculsi tanto miraculo Commendatoris hostes, Virginis zemen suo zeme digniorem esse fatentur. Ejus rei argumentum est quod, audito Christianorum appulsu ad eas terras pagani Commendatori finitimi, qui cum eo capitalia odia exercuerant, & sepe confixerant, oratores ad Ancisum miserunt rogatum, ut sacerdotem ire juberet, qui eos baptizarent: duos quos secum habebat Ancisus propere mittit: centum triginta uno die ex commendatoris quondam hostibus, tunc amicis & affinitibus baptizaverunt: Et infra.

Commendatoris rogatu relictus est apud eum unus e sociis libens, tamen non alia de causa, quam ut ipsum ditionariosque suos & finitimos, si accesserint, angelicam salutationem edoceat; arbitratur namque se majori cure fore deiparae virgini, quae plurima eius orationis verba didicerint. Assensus est Ancisus commendatori, & his actis iter suum ad Hispaniolam, cui iam proximus erat profectus est; dehinc ad Regem in Valladoleto morantem se contulit, ubi mecum versatus est familiariter, &c. Haec volui, beatissime pater, Leonem X. compellat author, de incolarum religione recensuisse, quae non ab Anciso solum, verum etiam a pluribus aliis auctoritate pollentibus viris scrutatus sum, quo intelligat beatitudo tua, quam docile sit hoc genus hominum, quamque facilis pateat eis ad nostrae religionis ritus imbuedos aditus. Nequeunt ista fieri repente; paulatim ad Christi legem evangelicam in cuius culmine sedes trahentur omnes, & tui gregis oves multiplicatas in dies magis ac magis, beatissime pater, intelliges.

Exambitus a barbaris baptizatus.

LXXV.

Perdissent foliote orationem angelicam.

Propagatum sensum evangelium in America.

I.

Ceptum est anno servatoris millesimo quingentesimo duodecimo indictione xv. Lateranense concilium oecumenicum a Julio II. cui postea ejus successor Leo X. finem imposuit, incassum oblatrantibus Pisani conciliabuli Mediolanum translatis factiosis, qui quocumque pergerent, secum pestem exitiumque circumferre videbantur, ac solo contentionis studio, ut Francorum Regis cupiditatibus lenocinarentur, negabant Romam magistram fidei, sedemque Christiani imperii, utpote obnoxiam summo antistiti principi ad concilium celebrandum, in quo de pace inter Christianos redintegranda, decernendo in barbaros bello, componenda disciplina ecclesiastica ageretur, accommodatam esse; in qua nefaria opinione, causae suae ad conflandum schisma, Pontificemque divexandum fundamentum posuerant (a), eoque abrepti consilio Mediolani, cum vi tyrannica clerum ad sacra profananda coegissent, quartam sui conventiculi sessionem maxima cum Mediolanensis populi & cleri offensione tenere (b); in qua decretum sessionis ultimae Pisis habitae instaurarunt, conquesti Pontificem postulatis de locotuto & communis designando non assensisse; oratoribusque suis partes imposuerunt (c), ut exposcularent de quatuor Cardinalibus honore dejectis; quamvis ante & post sententiam pontificiam provocassent ad concilium ab ipsis indictum: proposuerunt (d) ut Pontifex, a quo Caesar dissentiebat, ob conciliatam Romanae ec-

Negant schismatice libertatem Romanae concilium celebrari posse.

(a) Ext. ca. de re lit. in append. conciliab. Pis. p. 168. (b) Acta Pis. cad. p. 106. & 108.

(c) Ib. p. 109.

(d) Ib. p. 111.

clesiae Veneram rempublicam, imperialem urbem nec Venetae nec ecclesiasticae conditioni obnoxiam ad celebrandum synodum designaret. Cum vero missi jam ante ea de causa oratores velut ab impostoribus inceptoribusque seditionum ecclesiasticarum repulsam tulissent, objecerent (e), sperni a Julio Christianam rem, nec de ecclesiastica disciplina in suum revocanda splendorem; superstitioneque Mahumetica delenda curare, ac trigessimam diem a quarta januarii evolendum peremptorium dixere (f) Pontifici, quod aliquem ex designatis locis pro concilio deligeret; aliumve praeter Romam proponeret: ad inducendum autem aliquem temerariis ausis pietatis colorem, sanxerunt (g), ut Pontifex, Caesar, Francorum Rex, Ferdinandus Hispanus, Ferrariae princeps, ac Bononienses bello temperarent, seque concordiae interpretes futuros polliciti sunt; cum urgere potius Gallorum Regem debuissent; ut Bononiae ecclesiae restitueretur. Cum vero Pontifex ecclesiasticos viros monuisset, ut a factiosorum consortio abscederent, neminem nisi accepta venia a conciliabulo feedere vetuerunt (h).

Inanes querelae.

(e) Ib. p. 113.

(f) Id. ib.

(g) Ib. p. 115.

(h) Ib. p. 120.

II. Dum his temerariis edictis praesudabant schismatici seditiosi praesules, non leviter angebantur; paucos numero, eoque Galli Regis adacto imperii excepto eorum praeside Hispano Bernardino Carvajalo, quem Nicolaus Baselius instruentum diaboli appellat (i), tantum facinus ausos; utque majorem auctoritatem Nauli.

(i) Basel. in append. ad Chronolog. Nauli.

NOTE. [1]. Lateranense concilium anno praecedenti indictum anno tandem isto celebrari cepit. In ejus historia nihil ambiguum, discussione dignum occurrit; de ejus auctoritate tantummodo propter unius nationis Gallicae dissentium disputatur. Cum enim Pisanum conciliabulum uni omnium promoverit Galli, ita & uni omnium auctoritatem generalem concilii Lateranensi huic detrahendam censuerunt. Nec sane negaverim, minorem convenisse Episcoporum numerum, quam pro dignitate concilii generalis, numerum enim Episcoporum centum viginti haud excessisse queritur Alexius Melitranus episcopus in ea quam in exordio tertiae sessionis concione apud patres peroravit. Qui pariter Alexius in ea ipsa oratione dolet nihil eorum quorum gratia concilium agebatur optatum exitum obtinuisse; mores enim adhuc corrupti, bella saeviebant in dies, nec quidquam de Turcico bello decernendo spei affulgebat. Unum supererat tot inter mala levamen: quod de haeresibus, quae ut plurimum cause conciliorum fuerunt, nec publice nec impune laboramus. Quibus verbis eorum opinio refellitur, qui hanc pariter causam, tollendarum scilicet haeresion, inter ceteras concilii hujus cogendi referunt. Nec sane quidquam ad Bohemorum haeresim, quae unica tunc vigeat, pertinens inter concilii decreta legitur. Verum si parum feliciter Lateranense concilium cessit; Pisani concilii vel potius conciliabuli res multo infelicissime reciderunt; ab omnibus enim contemptui & despectui habiti patres, quid satis aptum ad disciplinam moresque componendos decreverint ne memoriae quidem proditum esse scio. Haec insuper de concilio illo scripta reliquit Galpar Hedio in historica synopsi eneadibus Sabellici adjecta. Hoc concilium a Bernardino Carvajalo Crucis cardinali temere nulloque successu institutum. Illud etiam theatri ludii nomine tradidit Ludovicum Galliae regem Spondanus. Gallicus scriptor, agnovit. Vicissim autem concilium Lateranense quamvis plures adire recularunt, dein tamen omnes probarunt exceptis Gallis, quamquam & ex Gallia Avenionensis archiepiscopus adfuit. Quare generalis concilii auctoritatem denegari illi jure posse non facile mihi persuaserim. MANSE

tem gestis suis adderent, iterum Maximilianum urere (a), ut oratores Caesareis instructos mandatis ad ipsorum conventiculum legaret: at ille jam decretos respondit; tum a se imperiales conventus Augustae pro ecclesiastica disciplina ad pristinum sanctitatis nitorem celebratum iri, ad quos internuntios ab eodem conventiculo Mediolanensi mitti postulavit: decrevere illi mox ad illos Engolismensem episcopum & tres doctores: qui cum regiam auctoritatem pseudosynodi auctoritati longe anteferrent, nec prius iter ingredi vellent, quam Ludovici Francorum Regis, cujus movebantur imperiis, mandata delata essent; schismaticus Cardinalis Pria de his Ludovicum duodecima januarii die consuluit: paucisque interjectis diebus improbum suggestit consilium, ut nimirum catholicorum praesulum, qui in Galliis pontificiam auctoritatem adversus suorum ausus fraudesque tuebantur, census ecclesiasticos invaderet; cum Pontifex (b) in defectores suos eorumque sectatores Gallica factione implicitos, judicariam severitatem adhiberet. Porro Mediolanenses seditiosi sua spe & caesareorum, procuratorum expectatione delusi sunt: ancipiti enim curarum aestu Maximilianus fluctuabat, cum hinc a Ferdinando Hispaniarum Rege deterreretur (c); ne schismaticorum societate se contaminaret, suosque potius procuratores ad Lateranensem concilium, quam conventiculum Pisanum legaret; hinc ut datam fidem servaret, a Gallo moneretur: sed ut refert Coccius (d), oratores quos Mediolanum mittebat & Tridentina urbe, ad quam pervenerant, revocavit: cumque Gallorum Regis potentiam inclinatum vidisset, ad eam prosternendam Pontifici atque Hispano & Anglo se conjunxit. Factiosi tamen, qui caesareis precibus incitati conciliabulum indixerant, in pertinaci mentis duritie perstiterunt, in quintaque sessione xi. februarii die Fredericum Sanseverinatem legatum Bononiae creaverunt (e), tum bullam pseudosynodi literis appendendam decreverunt (f), gravesque poenas in eos, qui Mediolanum tendentes, vel ab eo recedentes spoliarent constituerunt (g).

Inter haec descendere coeperant ex summis alpium jugis Helvetii, a quibus Navarretum direptum est (h) nec levis terror seditiosos invasit; quippe a Sedunensi Cardinale religionis studio accensi Helvetii pontificia stipendia, quam Gallica sequi maluerunt. Missum autem ad eos ineunte anno Cardinalem ipsum Sedunensem, legatque apostolici auctoritate instructum ad pellendos Insurbia schis-

(a) Ext. de eo lit. in append. conc. Pif. p. 174.

Tyrannus exercita ex Lud. XII. in catholicos praesules.

(b) Ext. ib. p. 175.

(c) Gomez. l. 5. in gest. Card. Ximenii. Caesar deserto Gallo redit ad Pont. obsequium. (d) Coccius. de bellis Ital. Hispano & Anglo se conjungit.

(e) Acta conciliab. Pif. pag. 136. (f) Ib. p. 138.

(g) Ib. p. 131.

(h) Ext. ea de re lit. in append. conciliab. Pif. pag. 173.

maticos, refert Paris de Grassis (i) Die inquit, mercurii MDXII. septima januarii sanctissimus dominus noster in concistorio secreto, ut moris est, creavit reverendissimum dominum Cardinalem Sedunensem legatum in Lombardiam, ut jungat se cum Helvetiis, qui ibidem sunt contra Gallos, & eos manuteneat in fide apostolica, & quatenus opus sit, proficisceretur etiam usque in Germaniam ad confusionem schismaticorum, praesertim eorum, qui fuerunt olim Cardinales.

Paucis interjectis idem auctor servatum in dimittendo legato rithor ita describit (k): Legatus genuflexit ante Papam, qui sedens capite cooperto legit antiphonam: In viam pacis, &c. & psalmum: Benedictus; me ei alternatim respondente cum Cardinalibus duobus legatis assistentibus, quasi tacite idem facientibus, & replicata antiphona Papa deposuit biretum. Et infra: Crucem acceptam dextra sua dedit in dextera legati dicens: In hoc signo sanctissima crux Intende, prospere procede, & regna. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ille ultimo osculatus est pedem, manum, & faciem Papae. De ea legatione ipsi data extat diploma, cujus praecipua pars his verbis concepta est (l).

Julius, &c. De recuperatione civitatum, oppidorum, aliorumque locorum & rerarum ad nos & sanctam Romanam ecclesiam legitime pertinentium, dies noctesque pro cura pastoralis officii cogitantes, fortissimum potentissimumque exercitum contra iniquitatis filios Bentivolos Bononiam, & Alfonso Estensem Ferrariam, civitates ad dictam ecclesiam legitime pertinentes occupatas indebite detinentes paravimus, ac dilectum filium Joannem S. Mariae in dominica diaconum Cardinalem in Romandiola & dicta civitate Bononiensi nostrum & Apostolica sedis legatum de fratrum nostrorum consilio fecimus & deputavimus; & cum dictis occupatoribus magna auxilia praestari cognoverimus, nihil omittendum paravimus, quod vel ad officium nostrum vel ad facilitandum expeditionem dictarum civitatum pertineret: circumspeditionem tuam ad charissimi in Christo filii nostri Maximiliani in Imperatorem electi & Helvetiorum, ac Suisensium, & aliorum principum auxilia imploranda, ut copiis ad recuperationem civitatum & locorum hujusmodi auxilium nobis & dictae sedi praestare volentibus praesse debeas, mittendam duximus, &c. Dar. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDXI. v. id. januarii pontificatus nostri anno ix. Instructus est aliis literis (m) amplissimis mandatis & praerogativis, ut

(i) Paris ms. arch. Vat. to. 3. p. 761. Helvetii Pontificem in Gallos sequuti.

IV. (k) Id. ib.

(l) Lib. bull. 82. p. 234.

Missus ad Caesarem & Helvetios legatus.

(m) Ib. p. 235.

legationem cum dignitate gerere posset. Profectus ille ad Helvetios ita ipsos concitavit, ut promissa omnia Ludovici Regis Gallorum respuerint, multisque victoriis e pontificiis, deque Venetis reportatis elatos attriverint; quorum gestorum narrationem aggredimur.

Extremo januarii Cardinalis de Medicis in Aemilia legatus Hispanicis auxiliariis copiis suffultus Bononiam obfisione cinxit, eaque bellica calamitate omnes ecclesias atque omnia monasteria extra urbem sita in primis Cruciferorum & S. Michaelis aut prorsus, aut magna ex parte vastata refert Carolus Sigonius (a) in sacra Bononiensi historia tum addit divina ope Bononiam ab excidio vindicatam. Meminit ejus rei Guicciardinus (b), dum refert actio sub murum cuniculo tormentarii pulveris vi eam partem muri, in qua erat Desparae facellum in sublime adeo elatam, ut obseffores, stantia retro instructa ad pugnam Bononiensium agmina viderint, rursusque eadem muri pars in eundem locum reciderit, & cum reliquo coalescit ac si labem non fecisset. Ut vero postea Bononia sine vi & caede in Romanae ecclesiae potestate fugientibus Bentivolis Gallifque redierit, suo loco dicitur.

Interea Gasto Fuxensis (c) ad Bononiam pontificii legati Hispanorumque obfisione solvendam provolvit, ut eam in perduellione confirmaret: cumque erumpere in castra Hispanorum pararet, ii motis tacite castris periculo se subduxere sexta februarii die. Quo successu elatus Fuxensis Brixiam, qua descenderat ad Venetos, nonnullasque Venetorum copias in itinere fudit: deinde die decima octava ingressus arcem in Brixianos irrupit, ac miseram urbem rapinis & caedibus complevit tanta immanitate, ut cadaverum strues ingentes ad quatuordecim millia cumulata referat Bonaccursius (d). Exercitum in Brixianos a Gallis barbaram carnificinam adeo, ut etiam pueros puellasque contrucidaverint, confirmat Petrus Delphinus (e), addiditque in literis ad Eusebium Priolum monachum, quod postea evenit, Gallos immanitatis suae poenas Deo duros.

Vastata Brixia Galli Bergonomum ad deditationem compulere, auctoque novis delectibus in Gallia habitis exercitu idem Gasto versus Bononiam signa vertit mense martio, ac pontificios Hispanosque eam infestantes solo terrore dispulit. Quibus bellicis eventibus confirmati Mediolanensis conventiculi schismatici in sexta sessione xxiv. martii die Pontificem contumaciae impudenter accusant, quod

V. Bononia obfissa.

(a) Sigonius l. 5. de episc. Bon. in Arville Grassi. (b) Guic. l. 10.

Murus divulsus iterum pristino loco relictus.

VI. (c) Bonaccursius in diariis. Guic. l. 10. & alii. Soluta Bononiae obfidio.

Veneti fusi.

Brixiae horrenda vastitas. (d) Bonaccursius in diariis. (e) Pet. Del. l. 10. p. 58.

VII.

Gallorum schismaticorum facinus impium.

non de alio loco ipsis accepto, praetermissa Lateranensis concilii mentione, conveniret: indixere preces, ut Deus pseudosynodi res decusque promoveret; titillabat enim eos inanis spes, Gallicis armis oppresso Pontifice, missaque sub jugum Italia, reliquas nationes profano eorum coetui se adjuncturas, quas ut pharisaica hypocrisis subornarent, haec decreta fecere (f): Admonet haec sancta synodus, ut omnes sacrum concilium celebrantes omnem gravitatem & honestatem, quae viros ecclesiasticos decet, diligenter observent; vitam & conversationem exemplarem ducant, & cum ad dandum legem toti orbi conveniant, ipsi prius in se legem demonstrant: sint eorum mores sine macula & ruga; exhibeant se tanquam speculum mundum, in quo alii se speculantes normam & exemplum sanctimoniae accipiant. Meminerint se esse sal terrae, in quo opus est ut nunc salietur mundus; sint pii coram hominibus, ut videant bona opera ipsorum & glorificent Patrem, qui in caelis est. Ipsi inquit Apostolus in persona Timothei: esto exemplum fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate, ipsius igitur necessaria est bona conscientia propter seipsos, bona fama propter proximos.

His alia addita sunt monita ad fucam pietatis ostentationem composita: si enim vera religione ducebantur, cur non Romam ad celebrandum Lateranensem concilium se conferebant, pacique seriam dabant operam? quini potius pseudocardinalem Sanseverinatem impudenter ab ipsis legatum dictum ad Gallicum exercitum miserunt (g), ut Italiam cruore foedaret everteretque Pontificem.

Quo vero schismatis maculam ob conventiculum suum conceptam eluerent, varia edicta conscripserunt; in his enim indictam rite & congregatam Pisanam pseudosynodum probare quadruplici argumento contenderunt (h). Primum petebatur ex decreto universalis Ecclesiae in Constantiensi & Basiliensi conciliis: sed eo ipso concilium Lateranense esse jure indictum ostendebatur, omneque aliud contrarium dissolvendum. Secundum ducebant ex disciplina in omnibus ordinibus collapsa in suum revocanda splendorem: sed ea non in eo factiosorum conventiculo, sed in Lateranensi potius concilio restitui poterat. Tertium eliciebant ex sedando bello inter Christianos gesto, & inferendo fidei hostibus; sed ipsi dum ita diffidebant a Pontifice, spernebantque ejus imperia, illud accendebant. Quartum argumentum falso axiomati innixum erat; volebant enim ob negligentiam Ju-

(f) Ib. p. 152. Plenum hypocrisis decretum ab his latum.

VIII. Pseudolegatus ab his in Pont. decretus.

(g) Ruaeus. hist. Rav. l. 8.

Inanes argutiae pro confirmando schismate. (h) Ext. in iisd. actis p. 1661.

Pontificia auctoritas nullis artibus ad Cardinales derivari potest.

(a) Ext. ibid. p. 169.

IX. (b) Ib. p. 170.

Schismatici propria se jugulant sententia.

Vana eorum deliramenta. (c) Ib. p. 175.

X. (d) Ib. p. 172.

Illi in convocando concilio bienniali flexu a suscepta dignitate pontificia, jus congregandi illius ad Bernardinum Carvajalium & sectatores transfusum, illique ipsum se sponte submisisse. Quae in re duo animadvertenda sunt, est Julium nullis humanis artibus pontificiam auctoritatem a se in Cardinales derivare potuisse, ut ex Innocentii VI. sanctione antea ostensum est: multo minus, ut paucorum Cardinalium seditiosorum auctoritati se submisserit; cum nusquam venire in mentem posset tantum facinus illos auros: ac si Cardinales ex placitis conclavis concilium decernerent, in id communibus votis conspiraturos, a quibus Julius non dissensus erat: nec quod piis animis ad Ecclesiam afferendam dignitatem conceptum erat, a turbulentis illis hominibus usurpari ad Ecclesiam schismate novolantiandam. Ex quibus conspicuum fuit, inane & umbratile esse factiosorum decretum (a), quo pseudosynodum Pisanam jure Mediolanum translatum disceptarunt.

Irritum pariter aliud (b), quo Lateranensis concilii denunciationem infringere pertentarunt; quod ex ipsis etiam eorum sophismatibus patet: Quia, inquit, eodem tempore simul esse non possunt: directe enim contradicit articulo: Unam sanctam catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Haecenus rectissime; cum itaque Lateranense a summo Pontifice omnium ferme Cardinalium communi consilio, nec non universo orbe Christiano, excepta Gallia immo potius ex ea paucis exceptis, qui principis sui ausa probaverunt, indictum, dissolvendam Mediolanensem sive Pisanam pseudosynodum constabat: quod subiciunt, Pisanim conciliabulum Lateranensi concilio antecellere, quia illud praevenerit, turpiter aberrare noscuntur, qui praeventionem jus victoriamque esse putarunt. Foedissime quoque lapsi sunt dum sanxere (c) schismatici, non spectare amplius ad Pontificem communis celebrando concilio loci designandi jus, cum peremptorium diem illi perperam constitutum effluere passus esset. At si Christi vicarius Romam omnium gentium communem parentem & magistram delegerat, frustra de communi alio loco deligendo postulatus est; cum subditorum non sit, maxime si pauci factiosi extiterint, principi suo mandata dare.

Eadem synodus theatri Gallorum Regis clientelam accipere se jactavit (d), cum illi ejus clientela tantum tuti essent, ne a catholicis Mediolanensibus lapidibus appeteretur; eodem etiam benefi-

cio Caesarem complecti fixerunt, qui tamen ipsos execratus Lateranensi concilio adhæsit, ut infra dicitur; denique in sessione de qua paulo ante memoravi, dum schisma moliebantur Pontificem mone-

re (e), ut viginti quatuor dierum lapsu apostolica in factiosos & sectatores edicta rescinderet, atque eo dementiae progressi sunt, ut minas de abroganda ipsi pontificia auctoritate intendant (f), quod scelus ut rite peragere viderentur, duo decreta proposuere conciliorum mali interpretes vel illusores. Primum ex Constantiensis sessione V. deceptum erat, eo editum tempore, quo tres ex pleborumque sententia ambiguo jure pontificios apices gerebant, statuebaturque eos generali concilio legitime congregato obtinere debere: at paucorum Gallorum conventus a paucis transfugis Cardinalibus indictus generale concilium legitime congregatum dici non poterat: nec si generale fuisset, par erat temporum ratio; cum Julius sine amuli ullius controvertia Ecclesiam praesesset. Alterum (g) ex Basiliensi synodo sessione XI. petitum erat, subjectisque verbis conceptum: Si Romanus Pontifex, qui primus in vinea Domini laborare, & alios suo exemplo ad laborandum trahere tenetur, generale concilium actu legitime congregatum quoquo modo de facto impedire mutare, prorogare, aut dissolvere operam dederit, & infra quatuor menses cum reali satisfactione non resipuerit, ex tunc a papali administratione sit ipso facto suspensus: quae quidem papalis administratio ad sacrum concilium ipso jure devolvatur; & si dictam poenam per duos menses post dictos quatuor animo sustinuerit indurato, contra eum usque ad privationem inclusivae, per concilium generale procedatur. Hanc porro Basileensem synodum generalem fuisse, & illi Eugenium IV. adhæsisse falso addiderunt: sed Basileense concilium in exordio, non tamen in progressu generalem fuisse ostendimus suo loco, quando nimirum pontificiis imperiis se regi passa est, non ubi synodus Ferrariam, indeque Florentiam fuit translata: non itaque hoc decretum a generali synodo editum fuit, cum tunc paucissimi praesules illi interessent, easque turbas minoris ordinis sacerdotes, partimque Eugenii amuli excitarent. A vero etiam abhorre demonstravimus, Eugenium ejusmodi Basileensis decreto adhæsisse; producta enim a nobis acta fuerunt publica auctoritate munita, quibus summa contentione nefarios hujuscemodi Basileensium ausus refregit. Non aliud vero quam funestum schisma ex impio decreto consequentum est;

(e) Ibid. Fauci impositores exaudierunt intendent Pontifici. (f) Ib. p. 175.

(g) Ib. p. 178. Intaurant Basileensis conciliabuli decretum.

Turpia eorum mendacia.

XI. (a) Pogg. de auct. Papa & concil. (b) Thom. de Vio de auctoritate Papa & eccles. Indignantur schismatici Thomae de Vio.

(c) Ext. in append. act. concil. lib. Pis. p. 156.

(d) Anglia ep. 469. 477. 484. Ludovici XII. Regis impietas.

XII.

est; quod divina ope extinctum factiosum hi non minore quam illi dedecore, nec minore damno ab inferis excitare pertentarunt.

Confutarunt vero singulas adversariorum argutias Poggius (a) Florentinus, tum Thomas (b) de Vio, qui luculenter demonstrarunt, concilium non habere immediate potestatem a Christo, nec representare universalem Ecclesiam, nisi Pontifex in eo includatur, ac maximo intervallo disferre Pontificem dubium a non dubio; dubium enim subesse concilio; non dubium illi praesesse: nec tantum esse caput Ecclesiae divise sumptae, sed etiam collective sumptae: quae graviter schismaticos perculere, cum omnia in eorum conventiculo gesta irrita & inania esse ostenderentur. Indignati itaque Cajetano, ineunte anno ejus librum ad Parisiensem academiam misere, quo ex illius censura ejusdem Thomae doctrina adduci in invidiam posset, qua etiam pseudosynodus ad damnandum authoreretur. At in appendice actorum pseudosynodi extant Ludovici Francorum Regis literae (c) hoc anno decima nona februarii consignatae, quibus ille Thomae de Vio, ut conciliorum auctoritati detrahentis, commentarios flammis aboleri iussit maxima ipsius Thomae & Vio gloria, regioque dedecore: quid enim gloriosius auctori catholico potest accidere, quam si ejus scripta ab haereticis vel schismaticis exurantur. Verum Ludovicus aere ferebat suum facinus in pseudosynodo tuenda in luce & omnium oculis constitui: quantumvis re vera ipsemet eandem pseudosynodum, ut theatralem ludum ad exagitantum Pontificem inventum sperneret; quippe Anglerius ejus apud Ferdinandum Regem Hispaniae orator in literis ad Marchionem Bellicensem datis (d) ait, Ludovicum Regem Hieronymo Cabanilla Valentino equiti Hispani Regis nomine de conciliabulo Pisano promoto, susceptoque schismaticorum patrocinio conquerenti respondisse, eam synodum fabulam esse, & declamatiunculam loco excogitatam, ad trahendum in regias partes Pontificem; quam vero tristi Gallicarum rerum exitu peracta sit haec synodalis fabula dicitur inferius.

Porro ad Ludovici Regis & schismaticorum partes offerendas editus est libellus, quo disceptavit auctor, Christianam rempublicam jure naturae aliarum communitatum, quae perfectae & liberae sunt, exemplo, necnon jure divino principem suum abutentem tradita potestate plectere, & honore deicere posse; cujus futilia argumenta idem Thomas de Vio, scriptis

duobus hoc anno liberis apologeticis dissolvit. Primo quidem adversae opinionis fundamenta convellit: quod enim ex jure naturae obtento petitur in apologia prima de comparata auctoritate Papae & concilii sic redarguit, & confutat (e): Quoniam naturae propagatio regiminis, sicut & aliarum rerum ortu rei naturam ostendit, libet intrinsece, quod Ecclesia non a singularibus aut a communitate, sed a capite homogeneo Jesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis, & potestatis; propter quod Ecclesia sua dixit Joannis xv. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua naturae unitate est, non ut in communitate sit, nec ut a communitate ad unum vel plures derivetur, quemadmodum accidit in regimine civili humano, sed ut in uno certo principe suapte natura sit: & cum princeps iste unus, atque idem dominus, Jesus heri, hodie, & in secula vivat & regnet, secundum naturae juris consequentiam oportet, ut ad ipsum principem, non ad communitatem Ecclesiae spectet in sua absentia ordinare de vicario, non communitatis, quae utpote serva nata principandi jure caret: sed ipsius principis naturalis Domini communitatis ecclesiae; & hoc ipsum salvator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam caelos ascenderet, ut patet Joannis ult. Relinquitur igitur quod sicut princeps Ecclesiae non a communitate Ecclesiae naturaliter auctoritatem habet, ita illius vicarius non ab Ecclesiae communitate, sed a Jesu Christo auctoritatem naturaliter habet.

Contendit deinde auctor, non posse Ecclesiam ea omnia, quae alia bene morata & libera respublica jure naturae possit, sic inquit: Signum infallibile servituri Ecclesiae communicatis quoad principatus est, quod non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere: haec enim posse communitatem liberam manifestum est, potest enim & per seipsum regere, potest & triumviratum instituere, & alia hujusmodi etiam supra Regem quem eligunt; quod ecclesiam non posse manifeste liquet; alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem jurisdictionis Papae, aut officium aliquod supra Papam.

Refellit deinde aliud argumentum, quo schismatici contendebant, jure divino ex verbis Domini: Dic Ecclesiae; concilii auctoritatem pontificiae anteferendam. Cum vero Ecclesiae nomen in varias interpretationes trahi posset, non de sola universali Ecclesia dictum ostendit, cum fratris

(e) Thom. de Vio in apologia de comparata auctoritate Papa & concil. c. 1.

A Christo non ab Ecclesia auctoritatem Pontifex accipit.

XIII. Monarchia Ecclesiastica in triumviratum aut aristocratiam mutari non potest.

XIV. Christi oraculum in contrarium sensum acceptum.

crimen universali Ecclesie patefacere non jubeamur : non etiam de aliqua determinata ecclesia intelligi, cum nulla hujus potius quam illius ratio foret ; indistincte itaque intelligi de ea ecclesia, cui peccans frater subditus sit, non de quavis collectione fidelium, in qua Waldenses jurisdictionem & potestatem sitam voluerunt, quod potestatem sequi sanctitatem personae delirarent ; ac demum concludit (a) : Est ergo sensus literalis verborum Domini, quod tanta esset futura cujuscunque Ecclesie auctoritate potestas, in sibi subditis ut : sic ut sententia ejus & coram hominibus & in caelo esset valida. Ex quibus patet cum nomine ecclesie non quavis intelligatur ecclesia, sed quae auctoritate in peccantem polleat, ex eo textu evangelico non probari obnoxium concilio Pontificem, cum non subdit universali Ecclesie, sed praesit at dicebamus.

(a) Tract. 2. c. 4.

XV. Objectio quod Pontifex commendari non possit.

(b) Id. in apolog. par. 2. c. 29.

XVI.

Dixi, inquit Cajetanus, in cap. xxvii. quod Deus optime providit Ecclesie, disponens quod orationis remedio contra Papam malum uteretur, non autem depositionis potestate. Obicitur tripliciter. Primo quia minus bene instituta esset potestas ecclesiastica quam civilis ; & tenet sequela, quia civilis potestatem principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non potest. Secundo quia Deus admissit communitati Ecclesie potestatem sibi naturaliter convenientem, & necessariam ad pacificam conversationem, qualis est potestas depositiva principis in casu tyrannidis ; & tenet sequela, quia talis potestas naturaliter convenit communitati perfecte & libere. Tertio quia, cum Deus opportunius remedium quam orationem Ecclesie potuerit instituere, scilicet potestatem depositivam, dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non bene in-

stitutam & effectam servam strictissima servitute.

Respondeo ; Deus longe melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam quam civilem, quoniam illam instituit cum proximo & homogeneo capite viro in perpetuum sine potentia errandi, praesente sponsaliter votis omnium & singulorum, ubique ; haec enim est institutio reipublicae Christianae simpliciter : de institutione autem ad tempus, scilicet corporalis absentiae principis nostri dicitur etiam, quod optima est, quando consonat primariae institutioni : & quoniam rempublica Christiana secundum suam primariam institutionem serva est nata, & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optime consona institutio ad tempus est, ut non communitati, sed vicario principis potestas plena committatur, ut praedictum est ; & quod rempublica quandiu vicarius principis sub principe est simpliciter, quod fit per esse Christianum, simpliciter recognoscat principem unum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli, quasi a negatione modi ad negationem rei : cum enim deponere Papam contingat multis modis, scilicet per providentiam humanam, & per orationem Ecclesie perseverantem, & neutro modo opus sit nisi in casu vere necessitatis, ex hoc quod Ecclesie non est concessum quod possit deponere per viam providentiae humanae, non sequitur Ecclesie non esse concessum quod possit deponere Papam ; quoniam alia via scilicet orationis perseverantis infallibiliter potest ; quae enim per amicos possumus, per nos aliquantulum posse restatur philosophus, quanto magis, quae per patrem possumus ?

Respublica ecclesiastica melius quam civilis constituta.

XVII. Ad objectionem de tyrannide civili aut ecclesiastica respondeatur.

XVIII. Cur peccantem Pontificem ecclesia ex auctoritate non possit.

Ad primum ergo negatur sequela. Ad probationem dicitur, quod utraque politia, scilicet tam civilis quam ecclesiastica, potest deponere tyrannice regentem ipsam, sed diversimode ; quia civilis perfecta & libera potestative & per providentiam humanam, ecclesiastica autem per potestatem sui Patris per orationis perseverantiam, quando vere oportet ; & hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus, & melior : & propterea non minus bene ; sed melius provisum est ecclesiasticae reipublicae de modo abiciendi a se malum ministrum, quam civili.

Ad secundum negatur etiam sequela ; quia communitas Christiana est serva, ac per hoc naturali jure sibi non comperit potestatem super principem suum, & consequenter nec super principis vicarium, nisi a principe sibi concedatur ; unde licet verum sit, quod ecclesiastica communitas distincta contra principem non habeat super prin-

cipem & ejus vicarium tyrannizantem auctoritativam potestatem, non tamen adempta est sibi a Christo aut quocumque alio modo, sed ex natura sua, quia serva nata est, contraxit hanc negationem.

XIX.

Ad tertium autem dicitur ; quod non fuisset opportunius remedium providentia humana, quam oratio Ecclesie perseverans, tum quia providentia humana falli potest, cogitationes siquidem mortalium timidae, & incertae providentiae nostrae ; oratio autem Ecclesie perseverans falli non potest ; deponeremus forte quando non oportet non providentes futura, nec occulta scrutantes : oratio autem Ecclesie perseverans non deponet quando non oportet, quia bonus Dominus negat quod volumus, ut tribuat quod mallemus ; tum quia facilius minus impediibilis & efficacior causa est oratio Ecclesie perseverans pro se in necessariis ad salutem Ecclesie, quam tota omnium hominum providentia ; haec enim difficile consonat potentia & impediiri potest, & omnia subjecta non habet : descripta autem oratio facile consonat, non potest potentia aliqua humana impediiri, & omnia sub Deo subjecta habet. Mirum est autem de subiectis, scilicet dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & efficax simpliciter relictum dicimus, existentibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Romae die xxvi. novembris MDXII. Haec Cajetanus pro asserenda Lateranensis concilii dignitate, consultandique schismaticorum argutis ; quem aliquot post annis his libris alium de Pontificis institutione addidisse suo loco videbimus : nunc ad nefarios factorum ausus conatufque regredimur.

Confugere ad orationem potest.

XX. Nefaria schismaticorum in Pont. decreta. Immane prelium ad Ravennam commissum. (a) Guicci. l. 9. Angelus Vallisumbrosus. Nicol. Bar. in ap. pend. ad Chronol. Nauci. Steph. Infill. ms. Vat. sign. n. 3. hoc ann.

gerat ; in qua undecima aprilis sacra dominicae resurrectionis die tot exercitatusimorum in bello militum millia una cum pluribus ducibus cecidere, ut ab iis Mahumetani imperii pars magna expugnari potuisset : duodecim enim Hispanorum, qui in Africa contra Mauros egregie se gesserant occubuisse ferunt : plures strenui duces capti : ipse legatus apostolicus Cardinalis Medicus postea futurus Pontifex Gallos cum eorum Rege ad obsequium admissurus, in eorum potestatem venit ; Gallorum sex septemve millia caesa ; inter quos Fuxensis, quamvis Hispani Regis sororium se praedicaret, vulneribus confossus : Alegrii pater filiusque duces peritissimi concisi : delibatus denique Gallici roboris flos eo praelio ita obrutis, ut victores victi exactique Italia fuerint ; ut postea diceret .

Casa duodecim Hispanorum millia.

Trucidati Gallorum duces.

Ab inita tamen hac pugna ira succensi Ravennam circumsteteret : quae certis passionibus pseudolegato Sanseverinati Ravennae ecclesiae nomine deditioem fecit : dum tamen stationes negligenter custodirentur, praeter ducum voluntatem sceleris Jachini centurionis, qui Brixiae templa spoliatis, splendebatque sacro auro, posteaque ob id supplicio est affectus, litarumque irrumpentium, ac deinde militum impetu vastata est, expugnatis paucis post diebus arcibus ; in ejus direptione hoc memorabile contigisse narrat Hieronymus Rubeus in Ravennate historia.

XXI. Ravenna Gallis dedita.

Unus, nimirum Vasco, arcem argento, figuris, atque variis imaginibus egregie sculpro incrustatam in qua Ravennatum aliquot archiepiscoporum, aliorum virorum sanctorum ossa servabantur inclusa, dejectis in terram sacris ossibus depradatis, ingenti miraculo penas nequaquam servavit : nam vix portam Ursianae adis majorem egressus aliquantulum ad levam processerat, cum ex eadem natione occurrens alius sive veteris simulacris, sive occulto divino consilio, cum in capite vulneratum trucidavit, nulla deinde arca habita ratione : quam arcam Petrus Chiradellus avarifex, qui militem insequebatur, illam ab eo suppliciter petiturus arreptam denuo sanctis eisdem ossibus replevit. Ravennae cladem prodigia aliquot praecessisse, ac natum in ea horridum admodum monstrum refert author, atque ex Christi imagine cruorem manasse : Illud, inquit, pro comperito habetur, per eos dies Christi Dei crucifixi ligneum simulachrum, quod in aede D. Dominici in sacello juxta aram maximam est sanguine affluenter sudasse, cuius adhuc rei locupletissimi atque certissimi testes supersunt.

Divina in sacris ultio.

Christi mago sanguine manat.

Eodem ferme tempore constatum Ro-

XXII. ma

(a) Steph. Inff. m. arch. Vat. sign. n. 111. Bonacc. in diar. Rubens 1.8. Galli ad seditionem concitare Romanos in Pont. nituntur. Ecclesiasticæ urbes occupatæ a Gallis. (b) Bonacc. in diar. in diavis. XXIII. Factiones concordia a Gallo propositæ.

mæ Pontificique periculum (a); Pompejus enim Columna Reatinus episcopus, Robertus Ursinus, & Petrus Marganus auro Gallico corrupti copias contraxere, ut seditionem commoverent, Romanosque, ejecto Julio, in libertatem vindicarent; sed Joannes Jordanus & Julius Ursini eos motus composuere. Tantarum cladium nuntius Romam allatus ita omnia terrore replevit, ut multi suaderent Pontifici, ut fugam triremibus caperet; sed ille infraeto animo ad lapsas res instaurandas incubuit eo majori ardore, quo Galli mense aprili Faventiam, Forumlivium Imolamque occuparunt (b).

Affulsit in eo rerum statu aliqua concordia spes: quippe Francorum Rex aliquot ante Ravennatem pugnam diebus, cum se tot potentissimis hostibus unum peti vidisset, Maximilianique modo in hanc, modo in aliam partem inclinantis inconstantia fatigatus, senserat cedendum potius Pontifici; atque ideo Fabritium Cardinalis Finariensis fratrem ad Nannetensem & Strigoniensem Cardinales, qui nunquam coepta pacis colloquia amputaverant, miserat, ut has pactiones proponeret; Bononiam a Gallo restitutum iri Pontifici: Alfonso Atestinum redditurum ecclesiæ Lughum & alias, quas in Flaminia eripuerat terras: vectigal nummularium ac militare veteri instituto perfoluturum: salem in principatu Ferrariensi non confecturum: conciliabulum Pisanum extinctum iri. A Pontifice vero pro amplissimis iis pollicitis, quæ antea a Julio, nec non ab Hispano & Anglo Regibus summa cupiditate experta vidimus, tantummodo pax orata, utque Ferrariensis dux censuris solutus in pristinam amplitudinem suaque jura restitueretur; Bentivoli privatis fortunis potirentur, Bononia tamen extorres fierent; transfugæ autem Cardinales cæterique præfules, qui conciliabulo adhæserant, in gratiam a Pontifice admissi pristinis honoribus fruerentur.

XXIV.

Hoc pacis colloquium extraxit Julius; indignum ei videbatur, si Cardinales de gradu dejecti conciliabuli authores pristinas dignitates tanto crimine non rite expiato retinerent; pessimum exemplum novandarum rerum, inque Pontifices conciliorum majestatis asserendæ specie faciendarum conjurationum posteris transmissum iri: ad avertendas tamen bellicas calamitates urgente rem precibus Cardinalium senatu, nono post cladem Ravennatem die, nimirum vigesima aprilis, superiorem concordia formulam admittit, fuoque eam obfignavit chirographo, modo Gallorum Rex post cruentæ victoriae acceptum nuntium eam firmaret, & quæ-

Max a Julio admittit.

cumque alia Ecclesiæ recenter erepta restitueret; & tum Cardinali Finarii, qui in Gallis agebat, & episcopo Tyburtino Avenionensi legato dedit mandata, ut pacis consilia proveherent.

At Mediolanensis conventiculi schismatici, quibus immeritis adeo honorifice consultum erat, jam coalescentem pacem non sine Gallicæ rei in Italia excidio imprudenter & impie turbaverunt; Ecclesiæ enim calamitatibus recreati, auctique audacia, coacta raptim die vigesima prima aprilis sessione (c) octava, præcipiti temeritate & amentia hoc nefarium in Christi vicarium edictum, qui pridie indignissimos eos in gratiam pristinasque dignitates se restitutum suo chirographo sponderat, ad scindendam inconstitum Christi tunicam tulerunt: Decernit, nimirum pseudosynodus, & ex nunc declarat, præfatum dominum Julium Papam, & infra, ab omni tam in spiritualibus quam in temporalibus, ut præmittitur, papali administratione ipso facto suspensum fuisse, esse & fore; ipsamque administrationem propter gubernationis defectum, ne Ecclesia discrimen aliquod patiatur, ad ipsam sacrosanctam synodum fuisse, esse & fore ipso jure devolutam; ac quatenus, ut præmittitur, expediat, omnibus melioribus modo, jure, via, & forma ab eadem administratione suspendit, eandemque administrationem ad seipsam synodum devolvit, & devolutam de cætero esse & fore statuit & determinat; processura tandem ad ulteriora usque ad finalem sententiam inclusive, si opus fuerit, prout utilitati & necessitati Ecclesiæ Spiritu Sancto dictante conspexerit expedire, iterato tamen vocatis prius adstantibus, qui de jure aut consuetudine in conciliis generalibus interesse debent, licet vocati alias & legitime expectati fuerint, ut ad rem tam arduam tanquam ad commune Christianitatis extinguendum incendium accedere proponant.

Hæc illi novorum incenteros bellorum atque ad schisma promptissimi, qui cum non valeret scelere ad renuntiandum pseudopontificem, cæteras nationes ad conflandum idolum incitarunt: quorum tamen spretæ voces, cum non ad extinguendas, sed accendendas rixas subiiciendasque Ecclesiæ faces vocarentur; ecclesiasticum autem sibi arrogarunt imperium, ut eo colore urbes ecclesiasticas Gallis proderent: atque ita Federicus Sanseverinas pseudolegatus Romanæ ecclesiæ nomine receptam (d) Ravennam expilantem Ecclesiæ hostibus reliquit. Ut prætererent vero tanto facinori causam schismatici, variis probris Julium onerarunt, quod

XXV. Rescissa schism.

(c) Ib. p. 189.

Pontificis potestatis usum abrogare auli.

Pejora committantur impie.

XXVI. Provocatae reliquæ gentes ad creandum antipapam.

(d) Rubens 1.8.

Sua scelera in Julium derivant.

XXVII.

quod a Lateranensi concilio convocando nullis precibus abstinere voluisset, Ravennatiquæ prælio, in quo tantus sanguis Christianus effusus fuerat, occasionem præbuisse: Ad tantam, inquit, devenit sevitiam, ut ipsius sacri concilii impediendi ac destruendi gratia, atrocissima & a multis retroactis temporibus inaudita Christiana sanguinis effusione, quod non sine maximo ejularu & planctu recollet, evidentiissimam & voluntariam occasionem præbuerit, ita ut vox in Rhama audita sit, ploratus, & ululatus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt; & Effuderunt sanguinem innocentem tamquam aquam in circuitu Jerusalem, & non erat, qui sepeliret, & Posuerunt morticina servorum Dei escas volatilibus celi, & carnes sanctorum ejus bestiis terra.

Helvetii concitati in Gallos schismaticos.

XXVIII.

Non potuit indictum decima nona aprilis, ut constitutum fuerat, inchoari concilium ob recentissimam Ravennatem cladem; cujus prorogationis ad kal. maji factæ causas Julius exposuit encyclicis hisce literis (a), quæ ab Antonio de monte tit. S. Praxedis Cardinale in actis inferuntur: Locum, inquit, apud Lateranum pro concilio hujusmodi habendo præparavimus, & pro reformatione prædicta statuenda puro corde & recta voluntate adimplere proponimus; ac ex literis charissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragonie & Siciliae, ac Henrici Angliæ, & aliorum Regum illustrium, aliorumque principum nobis consuet, episcopos & alios prelatos regnorum & dominiorum suorum ad concilium per nos indictum venire, & in itinere esse: ve-

rum propter conflictum apud civitatem nostram Ravennam Romandiola provincie nuper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, cum non solum rei militari operam dantes, sed etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædam intenti existant; & propterea etiam prælati & alii ad concilium hujusmodi venientes sine magno incommodo & vite discrimine per civitates & loca Romandiola & illis circumvicina transire non valeant, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDXII. xv. kal. maii pontificatus nostri anno ix.

Appetente majore, cum eadem difficultates obstarent, immo majores se obicerent ob factiosos, quos Gallico auro inductos copias ad pellendum urbe Pontificem disturbandumque concilium in Romano agro, comparasse vidimus, extractum est concilium in tertiam diem maii: Cum, inquit (b), cause prorogationis hujusmodi non solum cessaverint, verum etiam novi incendii, quod prope urbem exoriri inceperat, & in dies magis augeri formidabatur, extinctioni summa diligentia operam dare studuerimus &c. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die xxx. aprilis MDXII. pontificatus nostri anno ix. Meminit de his prorogationibus concilii, deque illius apparatu Paris de Grassis (c), utque in primis navata sit opera emendandis curiæ Romanæ officiis; ne quid episcoporum ad concilium confluentium oculos offenderet.

Omissis, inquit, bellorum turbidibus & crudelissimis totius Italiae per omnia malorum genus cladibus, quibus concilii Lateranensis indicendi, celebrandique necessitas exorta est: de qua re in literis apostolicis desuper editis, quibus me refero, ad ipsius concilii celebrationem, conciliabulique structuram atque paratum devenio. Et infra: Itaque sanctissimus dominus noster Papa Julius cum statisset concilium inchoari die luna, quæ fuit prima post octavam paschæ resurrectionis xix. aprilis MDXII. tamen propter strages mutuas duorum potentissimorum exercituum, quæ in ipsa die resurrectionis contigerant, distulit ad primam maii: & quoniam alia adhuc graves causæ tunc quoque contigerant, distulit ad tertiam diem prædicti mensis, quæ esset festum inventionis S. Crucis, prout bullæ apostolica desuper editæ ac publicata fuerunt. Interea autem ex sacro senatu dicti patres undecumque doctos, omnique virtute ac rerum experientia consummatos elegit, qui urbis & urbanorum officiorum, officialiumque reformationi intendant, omnia ad antiquum honestumque ritum quoad pecuniarum exactiones reducens; quod & brevi tem-

XXIX.

(b) Ext. ejus dip. in actis conc. Later. p. 16. (c) Paris 10. 2. n. 5. Factiosi Romani coerciti.

XXX.

Veteres corruptela & curia sublatæ.

tempore factum, & per literas apostolicas sancitum est. Consignatae eae sunt hac temporis nota. Dat. Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDXII, III. kal. aprilis pontificatus nostri anno IX.

XXXI. (a) Marian. l. 30. c. 10.

Designatos ad id octo S. R. E. Cardinales consentit Mariana (a), atque utriusque Siciliae praesules admonitos de adundo concilio se excusasse, sed repetitis edictis increpitos monitosque officii, atque ex Hispanis Toletanum & Hispalensem archiepiscopos excitos tradit hisce verbis: Pontifex Romae in conventus Lateranensis, quem indixerat, apparatus cura districtus, octo designavit Cardinales in senatu, qui mature considerarent, quae comparare opus esset, ac vero diligentem operam navarent, moribus tum Romani populi, tum praecipue curiae aulaeque pontificiae acriori censura castigandis; neque enim decebat ubi domicilium sanctitatis & pudicitiae esse debet, unde leges prodeunt prohibitis, a quibus iura sacraque petuntur, ibi vigere pravitate altris nixam radicibus, quae oculos & animos offenderet episcoporum ex toto orbe confluentium: enimvero summus pontificatus sanctos vel accipiat, vel faciat aequum est. Siculos & Neapolitanos praesules prioribus edictis parere excusantes majori, quam alios, cura evocare: ex Hispania quoque ac nominatim Toletanum Hispalensemque, ut venirent, urgere nobiles praeter ceteris antistites, & graves, eorum praesentia honestare conventum cupiebat, actionibus auctoritatem maiorem conciliare, usque eo studio provectus, ut Hispalensi purpura honorem modo venienti deferret: Pisani conventus existimationem per eum modum obscurare cupiebat a factiosis Cardinalibus indicti, & haberi cepti. Haec Mariana: quibus addit Parisiisdem octo Cardinalibus partes fuisse impostas, ut in Lateranensi basilica locum idoneum ad celebrandam synodum adornandum curarent, vocatosque ad id artifices peritissimos; ac demum cum ipse de forma loci in conciliis Florentino & Constantiensi usurpata amicorum opera diligentissime inquisisset, eam proposuisse Pontifici, acceptamque & accommodam visam, quam ipse pluribus describit, ut securitatem aetati exemplo foret.

E Neapolit. regno Sicilia & Hispania vocati praesules.

Ornatus pro concilio locus.

XXXII. (b) Paris eod. 30. p. 735.

Subdit (b) a se ut caeremoniarum magistro varia quaesita proposita fuisse circa ritus in concilio servandos; ubi ipse scripsit locum concilii conciliabulum appellat: de quo monitum lectorem velim, ne concilium Lateranense oecumenicum conciliabuli nomine dedecoratum putet. Ac primum propositum esse quo die concilium inchoandum esset. Secundo quoniam abbatibus sententiae decretoriae feren-

dae privilegio potituri essent. Tertio an principes vel oratores Regum interloqui possent. Quarto quo cultu proditurus esset in concilio Pontifex. Quinto quo ritu Pontifici obsequium deferendum foret. Sexto quo in loco absente Pontifice Cardinalis concilio praefuturus esset. Septimo si ille praefuturus concilio divina tunc non celebret, quo cultu sacro ornandus esset. Octavo & nono quae precum formulae in celebrandi concilii principio proferendae: Decimo an absoluta quaque sessione populus sacra prece a Pontifice lustrandus. Undecimo an absente Pontifice a concilii praeside facta comprecatio populo impertienda. Duodecimo an hymnus, Te Deum laudamus, decantandus sit tantummodo cum in gravissimi momenti sententia pronuntiata est. Decimotertio de sacrarum vestium circumferendarum in concilio colore mota quaestio. Decimoquarto quaesitum a quo decreta perlegendae. Decimoquinto quaenam evangelicae lectiones tum praelendaes sint. Decimosexto de praesulum sedibus ordine disponendis quaesitum est. Decimosextimo de patriarcharum ordine servando. Decimo octavo de abbatibus, quos privilegiatos vocant, an admittendi forent inquisitum. Decimonono an equites omnes Rhodii, qui in urbe essent aditu ad concilium servando adhibendi. Vigesimo quo ordine solemnes supplicationes a fodalitiis essent peragendae. Vigesimo primo de jejunio triduano paschali tempore quid decernendum. Vigesimo secundo quid de sacro agmine composito ituro ad locum concilii. Vigesimo tertio de formula indictionis concilii, ut discutiat, an sit recte concepta. Vigesimo quarto an Pontifex concilium exorsurus orationem sit habiturus. Vigesimo quinto de concilii officialibus designandis. Vigesimo sexto an primo die concilii omnibus liber aditus permittendus foret. Vigesimo septimo an in loco concilii Eucharistia in altari exponenda publicae venerationi esset. Vigesimo octavo an capita Apostolorum Petri & Pauli ante sessiones singulas populo exponenda. Vigesimo nono an utrumque testamentum & sacra alia volumina & quanam deferenda. Trigesimo quis prima die concilii divina peracturus esset. Trigesimo primo an prima die, qua instructa agmine religioso pia supplicatio celebranda foret, concio sacra esset habenda. Quae dubia ita dirempta refert Paris de Grassis (c). (c) Paris ubi sup. XXXIII. Quaesitis sive moribus meis propositis patres, ut infra responsa dederunt, quamvis super unoquoque prius a me quid censerem, quidoe sentirem percunctati sunt. Super primo; decernunt patres nihil in-

(c) Paris ubi sup. XXXIII.

Dies tertia maji indicta pro concilio inchoando. Quinam abbatibus eum episcop. habituri sententiam decreto- riam. Principes & orato- res sine venia Pont. ne loquantur. Quo cultu indutus Pont.

no dari, quoniam claret satis per bullas apostolicas ipsas, quod dies concilii prima indicta est videlicet die tertia maii, quae est festum S. Crucis. Super secundo; quod omnes mitrati habeant vocem decisivam, quodque abbatibus populum sub se, & consequenter jurisdictionem habentes, sicut episcopi, ut S. Gregorii de urbe, & similes decidere possint; ceteri vero, maxime triennales nequaquam, nisi Pontifex gratiose aliquos admiserit integritate vitae & scientia praclaros. Super tertio; quod principes magni intersint quidem, sed non nisi cum verita Pontificis quidquam loquantur, & similiter regii oratores ac procuratores reliqui omnes; exceptis quatuor ordinum mendicantium generalibus, excludantur praeter officiales conciliares; hi enim publicis sessionibus semper intererunt. Super quarto; primitus quidem patribus videbatur, Pontificem non celebrantem vestitum esse in concilio, sicut missa interperitum, ad est cum plurali & sandalis, iuxta illud: Quam speciosi sunt pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona; verumtamen ipse Pontifex perinde parari voluit ac si celebraturus sit solemniter. Super quinto; quod intra missam non praestetur obedientia Pontifici in capella, sed in concilio ea finita per omnes mitratos, ut praestari solet eidem celebrantibus. Super sexto; quod postquam altare illud amovibile est, retrahatur ad gradus solii, & eidem altari adhererent praesides versa ad populum facie, licet Pontifex ad omnes sessiones venturus sit. Super septimo; si praesides celebravit, sedeat quidem in habitu sine celebrationis: sit autem in plurali & cum mitra pretiosa, qua utitur usque ad initium decretorum sancientorum, demum pro sua commoditate levi alba mitra, ut voluit, utatur. Super octavo; quod pro hac die prima, qua inchoatur concilium, Pontifex hymnum praecinat, quem cantores processionem ad concilium ducentes prosequantur, & ibi Pontifex cante versiculum ac orationem: Deus qui corda fidelium: in aliis autem sessionibus ceremonialis libri forma servetur. Super nono; quod utraque versiculorum forma, prout in libro, dummodo eadem sit forma cantus. Super decimo; placuit quidem de solemni benedictione danda, sed Pontifex secus, videlicet quod sine aliquo cantu detur, sicut solet post mandatum a se factum in cena Domini, ardentem quod intra letanias illam ter dat cum cantu; & sic fiat. Super undecimo; quod per consequens non detur benedictio, tamen si Pontifex praesens semper adesse intendit. Super duodecimo; quod non sicut in Constantiensi, atque in Basiliensi con-

tinetur de cantando hymnum: Te Deum laudamus; sed conclusa aliqua gravi materia, prout Pontifici videbitur, canetur ipse hymnus: Te Deum laudamus. Super terdecimo; quod omnes semper vestiantur in concilio colore rubeo, si modo missa de Spiritu Sancto celebretur, etiam intra tempus resurrectionis. Super decimo quarto; quod in prima die concilii & in prima sessione diaconus Cardinalis a dextris Pontificis assistens in plano folii legat omnia legenda: in aliis autem sessionibus prelatum quem Pontifex successively deputaverit super pulpito ligneo legat. Super decimo quinto; primum evangelium sit: Designavit Dominus, &c. secundum: Ego sum pastor bonus, tertium: attendite a falsis prophetis: quartum & quintum prout in pontificali: in aliis vero sessionibus quotquot erunt, vel reperantur primo ea, vel decernantur per Cardinalem Senogallensem in ejusmodi disciplina periturum. Super decimo sexto; quod Pontifex in prima sessione decernit secundum ordinationes concilii Constantiensis ac Basiliensis. Super decimo septimo; quod quatuor privilegiati patriarcha non Cardinales sedeant cum assistentibus prelati. iuxta ordinem littera expressa in capitulo, Antiqua de privilegiis; ceteri autem secundum tempus promotionis eorum, ut est consuetudo urbis. Super decimo octavo; quod abbatibus urbis parati supra alios abbatibus extraneos, & nullatenus supra episcopos sedeant apud Lateranum. Super decimo nono; illustris dominus Constantinus princeps Macedoniae deputetur unicus concilii custos, extra tamen basilicam, custodiens cum forti militia & numero pedite, sicut tempore conclavis: sed conservatores urbis cum tribus populi sint custodes aditus conciliabuli; Ierosolymitani vero milites armati custodes corporis Pontificis in basilica semper intersint, extra tamen conciliabulum. Super vigesimo; vicarius Papae in urbe universum clerum, nullo dempro cogat, ut solet, & stationes, ut placet, designet; collegiis vero piisque confraternitatibus intimet, non cogens, sed invitans ad rogationes. Super vigesimo primo; jejunetur utique ab omnibus, praesertim ab ecclesiasticis, maximeque prelati in concilio sessuris; super quare bulla papalis desuper expediatur, & locis solitis affigatur. Super vigesimo secundo; quod extra basilicam pro cali dispositione, & pro temporis commoditate, ac Pontificis arbitrio lassitudineque, processio fiat dum itur ad locum concilii. Super vigesimo tertio; idem diaconus a semetipso legat cedula super indictione prima sessionis tantum, nec quidquam amplius con-

In gravi- oribus decretis concinendum tantum hymnus. Te Deum Laudamus. A quibus decreta legenda sunt.

XXXIV. Quae evangeliorum lectiones constituta.

Sedium ordo designatus.

Qui custodes designati.

Indictae supplicationes solemnes clero & fodalitiis. Indicta jejunia.

Quo or-
natu sacro
instruen-
da ara.

Libri sub
altari af-
servandi.

XXXV.

Pontificis
ad Late-
ranen. ba-
sil. sole-
mnis pro-
fectio.
Stationes
militares
dispositæ.

vinentem. Super vigesimo quarto; quod Pontifex nihil prorsus præter preces dicat, sed in prima sessione, ut valet & quantum valet. Super vigesimo quinto; fiant officiales, qui & facti sunt illico ac per Pontificem approbati. Super vigesimo sexto: conciliabulum prima die, qua inchoabitur concilium, omnibus pateat, præsertim egregiis viris tam ecclesiasticis quam secularibus, ut publicum consistorium. Super vigesimo septimo; Sacramentum altari non superponatur, sed sanctæ reliquiæ & candelabra cum cruce, ne propter Sacramenti reverentiam omnes, qui sunt sessuri sæpissime genuflectant. Super vigesimo octavo; placuit, Pontifice, & senatu, & patribus conciliabulum ingressis, Apostolorum capita more solito demonstrantur. Super vigesimo nono; utriusque libri quot placet apponentur, non tamen palam tantquam necessarii exhibeantur, sed sub altari conserventur. Super trigesimo; reverendissimus dominus Raphael Cardinalis S. Georgii, qui & camerarius, idemque episcopus Ostiensis ac collegii decanus celebravit prima die concilii super altare principali basilicæ missam de Spiritu Sancto cum commemoratione de festo sanctæ crucis, quia eadem die currit, & pro Ecclesia. Super ultimo; quod omnino fiat sermo, ideo in fine missa fiat. Hac resolutione, subdit Paris, omnia præparata fuerunt pro carmonis tam pro missa quam processione papali, & precibus in conciliabulo habendis. Interjectis nonnullis ait id.

Die dominica, quæ fuit secundus dies maii circa horam XXI. Pontifex in lectica sua delatus est ad Lateranum, vestitus alba & stola; & Cardinales omnes, videlicet sexdecim presentes in urbe exceptis duobus infirmis, secuti sunt Pontificem, & post eos LXXX. prelati cum magna populi Romani & curiali multitudine, ac stipendiariorum, & aliorum militum levis armaturæ, quorum duces armati præcedebant, & milites Ierosolymitani ante Pontificem, equites armati custodiebant eum, quos mazerii in hoc actu præcesserunt tantquam minores. Addit auctor dispositas fuisse circa Lateranenses aedes militares stationes, ne qua ex Gallorum proditione seditio oriretur; dieque insequenti concursum populi ad quinquaginta hominum millia & eo amplius factum: Itaque exiit thiaratus ad basilicam, non tamen umbraculo reclusus fuit. Cardinales in cappis rubeis missæ interfuerunt, quam Cardinalis S. Georgii prior episcoporum super altari maiori celebravit, Pontifice confessionem, ut alias inchoante. Pontifex sedit sub tribuna ante cancellos: Cardinales episcopi ad dexteram cum aliquibus presby-

teris sederunt; alii presbyteri cum diaconis in sinistra, prior presbyterorum in scabbello sicut in S. Petro. Oratores in sellis adhaerentibus, & infra, & cum eis senator ac conservatores, quos mihi Pontifex honorari iussit in hoc concilii tempore, forte ut hi fideiiores persistant pro Pontifice rimente seditionem in populo: barones urbis tam Ursini quam Columnenses, & si qui alii, in gradibus infimis solii sederunt. Et infra: Milites Ierosolymitani armati thoracibus gutturalibusque & brachiis gerentes securiculas hastas in manibus pulchre auratas Pontificem a cubili ad basilicam duxerunt reduxeruntque, ac missæ continue astiterunt ante aditum cancello- rum, & mazerii quatuor in aditu manserunt. Missa more solito habita est: habitus est sermo Latinus per reverendum patrem dominum Ægidium generalem ordinis S. Augustini factum ad rem ita elegantem & piensissime dicentem, ut partem audientium ad lachrymas, partem ad stuporem converterit pro doctrina & facundia ac pietate eorum, quæ dixerit de cadibus ac claudibus habitis occasione bellorum illatorum a schismaticis, id est ab olim Cardinalibus depositis, quorum causa indictum est concilium. In fine sermonis Pontifex dedit benedictionem, & mox idem generalis orator publicavit indulgentiam plenariam.

His peractis consecrati Cardinales & prelati, ac omnes officiales paramenta ac superpellicia sumserunt; & Pontifex paramenta omnia missalia a primo ad ultimum indutus fuit, perinde ac si esset celebraturus, quemadmodum legisse, se dixit de Gregorio X. qui in Lugdunensi concilio prima die paratus huiusmodi paramentis fuit: legit etiam psalmos & orationes omnes usque ad ultimam cum carmonis solitis, nisi quod non lavit manus, & interim dum pararetur, organa sedulo cantaverunt. Vestitus Pontifex surrexit, & capite delecto daturus initium concilio alte cantavit hymnum: Veni creator Spiritus; & mox genuflectit cum omnibus; qui aderant cantores profecuti sunt, & finito primo versu omnes surgentes processionaliter accesserunt ad concilium extra basilicam a porta laterali ad portam anteriorem, per quam viam erat omnis clerus urbis, & per alas dispositus, cantans hymnos & laudes in honorem Dei & Spiritus Sancti, Pontifex accepit regnum seu tyram in capite: sub umbraculo delatus est in gestatorio, & perveniens ad concilium in plano dimissus genuflectit cum omnibus patribus, ante quos ex alto demonstrata sunt capita Apostolorum Petri & Pauli, ut moris est. Tunc perseveravit in genuflectione orans

Equites
Rhodii
Stipatores
Pontificis.

Habita
prima or-
atio ab
Ægidio
Augustino.

XXXVI.

Cæptum
concilii
um ab
hymno
Veni
Creator.

XXXVII.
Quæ pre-
ces repe-
titiæ.

orans tantisper quoad cantores hymni verbum ultimum videlicet: Gloria Patri Domino, &c. persicerent.

Hymno finito Pontifex surgens ex libro, quem prior presbyterorum assistens pluviali paratus tenuit, cantavit ibidem stans: Emitte spirituum tuum & creabuntur. Alleluia; & responso facto cantavit: Oremus. Deus qui corda fidelium, &c. Post hæc accepit mithra pretiosa, nam regnum hic dimisit, ascendit ad solium ubi compositus recepit omnes Cardinales & prelatos paratos ad obedientiam: qua finita factæ sunt preces eo ordine, quo supra ad longum expresso. Concepta est ab authore hæc verba ea formula.

Diaconus a dextris surgens deposita mithra cantat alta voce versus ad patres. Orate: & omnes depositis mithris genuflectunt, & similiter Pontifex apud solium suum sine mithra incurvatus, quia genuflectere non potest, tantisper erat quasi per spatium unius Patris nostri, & surgit solus cum duobus diaconibus, & presbytero librum tenente cantat orationem: Adsumus domine Sancte Spiritus, in fine: Per Christum dominum nostrum. Respon. Amen. Et mox diaconus a sinistris cantat: Erigite vos; & omnes se erigunt, moxque sedent receptis mithris; & cantores interim cantant antiphonam: Exaudi; cum primo versu psalmi, qui est: Salvum me fac Deus, &c. Gloria patri. respon. sicut. &c. & repetita rota antiphona diaconus primus cantat: Orate; & patres sine mithris per spatium unius Patris nostri genuflecti orant. Tum diaconus secundus: Erigite vos; & Pontifex similiter surgens cantat orationem absolute: Memores nostras, &c. respon. Amen. Et cantores in medio conciliabuli duo genuflecti cantant letanias majores pro prima hac die, etiam minores in aliis sessionibus expediunt, ut infra, & reliqui omnes cantores respondent nomine totius concilii, interim Pontifice & patribus omnibus cum mithra genuflectis manentibus. Ut autem perventum fuerit ad verbum: Ut domnum Apostolicum, Pontifex surgens mithratus, ut erat surgentibus tribus ministris prædictis sine mithra stantibus & sic ministrantibus cantat ter, & totidem signans cantat: Ut hanc sanctam synodum, &c. & deinde recumbit usque ad finem; qua finita omnes surgunt, & Pontifex dimissa mithra ferialiter cantat, Oremus, & diaconus primus; Flectamus genua; diaconus alter: Levate. Pontifex absolute orationem. Da quesumus; respond. Amen. Et sic sedens Pontifex confidentibus omnibus priore presbyterorum naviculam & acolyto thuribulum tenentibus ponit incensum. Interim diaconus a sinistris

cantaturus evangelium descendit; pro quo tunc assistit alter diaconus, & ille vadit ad altare super quo positus est liber evangeliorum; & inde illum capiens nihil benedictionem dicens. Jube domine Benedicere; & Pontifex. Dominus sit in corde tuo, &c. & vadit ad legile, quod subdiaconus paratus amplexum tenet, ut in cena Domini & cantat, signat & incensat more solito. In fine Pontifex librum osculatur, & incensatur per eundem diaconum Evangelium sic: Designavit Dominus, &c. Et infra.

Pontifex patientissimus semper exitit; quod omnibus quasi mirum fuit, cum suo naturali more in rebus novis plerumque moveri soleat. Denique diaconus Cardinalis primus, qui fuit de Farnesio, legit cedulam a nobis prius visam & recognitam super indictione primæ sessionis, quæ erit die luna maii decima, & non alia continentem; quamvis ordinatum prius fuisset, ut bulla indictionis concilii legeretur & officiales simul crearentur: verum quoniam simul cum his actibus & Pontifex debuisset præfari aliquid in orationum modum, dicens causas, quibus motus esset ad concilium indicendum; sed tamen Pontifex ipse, ut mihi relatum fuit non præviderat, nec sese de huiusmodi sermone recitando munierat: ideo ab his omnibus tunc cessatum est, & in primam sessionem reservata sunt omnia hæc agenda. Lecta cedula, procurator fiscalis rogavit notarios, ut instrumentum conficiant, & præsertim oratores, ut memoriam habeant de præmissis.

Assertur prædicta schedula (a) ab Antonio Cardinale de Monte in actis concilii, quæ cum paucis verbis plura ad historiam cognitionem digna complectatur, repetenda visa est. Hac ergo Pontifex congregatos patres ita affatus est: Indicto per nos hoc sacro Lateranensi concilio, de quo cum in minoribus essemus sæpenumero cogitavimus, & ad summi apostolatus apicem vocati omnino nobis celebrandum proposuimus, dum ante ipsius inchoationem bella inter Christianos vigentia sedare, & oves perditas ad ovile dominicum reducere intendimus, repente intestina hæresis, insidiante sathana honorum operum perturbatore domum Dei quam decet sanctitudo (b) invasit. Ne igitur contagiosa pestis latius serperet, & Christi gregem nobis commissum sensim inficeret, pastoralis officio iugiter invigilantes, vocemque Isaie (c) animo repetentes: ini concilium, coge concilium; diutius cunctandum fore non duximus. Convenimus itaque, venerabiles fratres, vosque dilecti filii, hodierna sole-
ni

XXXVIII.

XXXIX.
(a) Extr.
in actis
conc. La-
ter. p. 7.
ex editione
Binii 10.
4 part. 2.

Ad hære-
sim infur-
gentem
extin-
guendam
indictum
concilium.
(b) Ps.
142.

(c) Isai.
16.

ni die in hac Lateranensi basilica, ut in Spiritu Sancto congregati viam veritatis eligamus, & abicientes (a) opera tenebrarum, induamur arma lucis. Vos igitur hortamur in Domino, ut illum prae oculis habentes, qui est via (b), veritas, & vita, in medium libere consulatis, Deo magis quam hominibus placere studentes. Spermus enim, Domino cooperante, in hac sacra Lateranensi synodo sentes ac vepres ab agro Domini penitus extirpare, depravatos mores ad meliorem frugem redigere, pacem inter Christianos principes componere, denique expeditiones adversus hostes fidei inter se dissidentes decernere; ut in hoc vessillo salutiferæ crucis, quæ hinc sacro concilio auspiciatissimum dedit initium, antiqui hostis insidias superare valeamus.

XL. Laborabat intestinis seditionibus regia Othomannica, Bajazethis filiis inter se de imperio certantibus; ex quibus etiam Egidius Viterbiensis in oratione (c) habita in hoc conciliari exordio, ubi derivatam a synodis in Ecclesiam utilitatem luculenter exposuit, occasionem captavit incitandi patres, ut discessas orbis partes conglutinandas, & cruce signatam expeditionem ad Constantinopolim & Solymas a Saracenis repetendas decernerent curarent: Freta, inquit, initio suis armis Ecclesia Africam cepit, Europam obtinuit, Asiam occupavit, non vi, non bello, non ferro, sed religionis actionibus, & sanctitatis opinione per univrsam orbem Christianum signa circumtulit. At ubi sponsa, quæ tunc undique vocabatur, accerseretur, expetebatur in vestitu decurato aureum paludamentum ardentis spiritus ferreus Ajacis insani armis commutavit, imperium duodecim ducum partum sanguine amisit; Asiam & Jerusalem perdidit, Africam, Ægyptumque relinquere coacta est: Europa cum Byzantino imperio & Græciæ bonam sibi eripi partem vidit. Nonnullis interjectis de misero Ecclesie statu, ostensusque cælo & terra prodigiis, hac ad principes Apostolorum apostrophe usus est: Audis Petre? audis Paule? auditis augustissima semper capita tutela ac presidium urbis Romæ? auditis in quem malorum cumulum Ecclesia vestra fundata sanguine deducta sit? videtis acies utrimque profligatas? videtis cædes? videtis clades? videtis campos occisorum acervis operos? videtis terram hoc anno plus cruoris hausisse quam pluvie, minus imbrum bibisse quam sanguinis? videtis tantum occubuisse Christiani roboris, quantum fuerat ad fidei hostem debellandum satis? nihil nobis nisi exitium, nihil nisi interitum superesse? Ferte opem, juvate, succurrite, & quam de Judæorum

Aliaz cause iudicioris.

(c) Ext. in actis concil. Lateran. 10.4. part. 2. ex editione Bini p.8. apud Ferron. in Lud. XII. lib.4.

Magnas clades passa ecclesia.

Mala ex mutuis dissidiis exorta.

& tyrannorum faucibus eripuisis Ecclesiam, nunc domesticis cladibus occumbentem erigite. Orat populus, viri, femineque, omnis ætas, omnis sexus, omnis orbis rogant: patres obsecrant, senarus obtestatur, ipse denique supplex Pontifex, ut se, ut Ecclesiam, ut urbem Romam, hæc templa has aras, hæc sacra, hæc vestra ipsorum capita serveris, ac synodum Lateranensem hodie ante ora vestra a Julio II. Pontifice maximo indictam, quod faustum, felix, fortunatumque sit nobis, Ecclesie vestrae, torique reipublicæ Christianæ in orbis terræ centrissimam salutem Sancti Spiritus numine firmeris, curerisque & pacari Christianos principes, & in publicum Christi hostem Mahumetum nostrorum Regum arma converti; atque his fluctibus, his tempestatibus, his aquis non modo non extinguere Ecclesie charitatem, sed almae crucis meritis, & divini Spiritus ductu, quibus junctim hodie sacra fiunt, ablui potius ab omnibus conceptis maculis, & in antiquum splendorem munditiamque restitui.

XLI. Ubi vero peroravit Egidius, sacras preces suas ad Deum addit Paris de Grassis, ac sexdecim Cardinales præfulesque oblaturos tres interfuisse; quinquevero millia hominum & eo amplius confluisse. Recensitis vero singulorum Cardinalium, qui interfuere nominibus, hæc repetit: Duo vero infirmi fuerunt Franciscus de Sudorinis episcopus Prænestinus dictus Vulturanus, & Sixtus tit. Sancti Petri ad vincula vicecancellarius. Prælatorum mihiratorum presentium numerus fuit octuaginta trium, sed populi numerostratam inter locum concilii, quam in tota basilica, exceptis his qui Forinsecus cum levibus plebecula expectabant æstimata fuit supra quinquaginta millia hominum presentium. Subiicit; inter colloquia illatum fuisse sermonem de arcano concilio, de quo in conciliorum libris fit mentio, seque Pontifici subjecisse, id fieri cum Pontifex cum Cæsare & Regibus & Cardinalibus confidet, & quæ universali concilio proponenda sunt, excutit: Quo, inquit, audito Papa dixit. Ut nihil desit, quin hoc sit in omni parte perfectum concilium volumus, ut etiam hoc fiat. Itaque mihi iussit, ut illud perficerem quod & feci illico & bene ac eleganter, sic ut Papa si voluisset in prima sessione ibi concilium tenere potuisset. Addidit Papa, quod si Imperator ac Reges quicumque voluerint venire, urique possint, nec habeant unde se excusent, quia secreta mansio non sit parata, propterea, &c. Hæc autem mansio fuit in aula illa supra scalas, quæ ducit ad sancta sanctorum.

Præfules mihiratorum interfuere lxxxiii. Magni ad Lateranum concursum.

Paratus pro Pont. & Regibus secretus locus si accesserint.

Dic

XLII. Dic (a) luna, quæ fuit maii decima, celebrata est prima sessio in basilica Lateranensi presente Pontifice. Nonnullisque interjectis de divina re a Cardinale Grimano episcopo Portuensi celebrata subdit (b): Præstita obedientia, & indicto silentio præces inchoata sunt per versiculum: Orate; ut in ceremoniali posita sunt ad longum; & post evangelium cantatum, quod fuit: Ego sum pastor bonus; & post illud osculatum, ac post Pontificem incensatum, Pontifex exorsus est nonnulla verba pientissima, quibus detexit causas indictionis concilii huiusmodi; asserens non esse necessarium eas exprimere, cum satis nota sint; & illis finis ac libro allato cantavit hymnum. Veni creator Spiritus; quo finito cantores cantarunt Benedicamus Domino; respon. Deo gratias; & Cardinalis diaconus de Farnesio stans in plano solii dextris Papæ, detexto capite legit cedulam & bullam concilii, & decreta sanctorum patrum in initiis conciliorum legi solita. Petita (c) illa fuere ex Toletano (d) concilio, in quibus moxentur præfules quæ modestia & dignitate in ferendis sententiis se gerere, iurgisque & inconditis vocibus & gestibus abstinere in synodo debeant; ait enim Paris: Ut notus sit omnibus modus, qui in sacra huius synodi processu erit servandus tant quoad ea, quæ dicenda terminandaque erunt, quam quoad confessum & gestum iusta tenorem canonis Tolerani, erit hic norma notata.

XLIII. Imperata præfules modeste. In loca benedictionis considerantes sacerdotes Domini nullis debent aut indiscretis vocibus perstreperere, aut ullis tumultibus perturbari; nullis etiam vanis fabulis & risibus agi, & quod deterius est, obstinatis disputationibus tumultuosas voces effundere: si quis enim, ut ait Apostolus (e), religiosum se putat non refrenans linguam suam, sed cor suum seducens, huius vana est religio; cultum suum iustitia prædit, quando silentia iudicii obstrepentium turbatio confundit, dicente propheta (f): Erunt enim cultus iustitie silentium. Debet ergo quicquid aut confidentium consultationibus agitur, aut a causantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec conventiosis vocibus sensus audientium turbent, nec iudicium vigorem de tumultu eroveant. Quicumque ergo in conventu concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdita aut tumultu, aut contumeliosis vel risibus concilium conturbaverit, iuxta legis divini edictum, quo præcipitur: Et ecce (g) derisorium, & exhibit cum eo iurgium, cum omni dedecore de confessione, abstractus a communi cætu recedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat. Quoniam vero communiter contingere potest, quod aliqui ex confidentibus non erunt in sedibus debitis collocati, eodem sacro approbante concilio decernimus, quod ex sessione huiusmodi nulli ecclesiastica vel seculari personæ præiudicium generetur. His lectis. Cardinalem Farnesium nomina administratorum synodi promulgasse addit idem Paris de Grassis, subditque: Ego ad pedes Pontificis librum missalem posui apertum in eo folio, ubi est imago Crucifixi depicta, & indixi secretariis concilii, ut officiales prædictos ad præstationem iuramenti vocarent, de qua actione ipsi rogati essent, prout fuerunt; & si officiales tunc deputati abessent, iurarent postea in manibus camerarii, qui est episcopus Ostiensis prædictus.

Habita Julio brevis oratio.

(c) Act. concil. Lateran. ex edit. Bini 10. 4. part. 2. p.17. (d) Tol. 11. c.15. qu.4. in loco.

(e) Iac. x. 33.

(f) Psal. 53.

(g) Prov. 22.

Referunt acta concilii, in hac sessione Bernardinum Zane archiepiscopum Spalatensem concionem habuisse, in qua is totius orationis nervos intendit, ut patres ad decernendum in concilio sacrum adversus Turcas bellum concitaret; ac ubi miserandam Ecclesie conditionem, ac tot regna amplissima superstitionum tenebris involuta exposuit, & continuas Othomannorum in Ecclesiam ipsam gradationes, ferocesque ad eam evertendam conatus in omnium oculis defixit, palamque edixit, ni Germani Hungaris, Galli Germanis, Hispani Gallis se jungerent, barbaricæ servituti addicendos. Ex cujus oratione hanc partem plura ad historiam spectantia continentem decerpimus: Sine maximo, inquit (h), dolore, sine singultibus, sine lachrymis nec memorari nec cogitare, nedum exprimere valeo immensissimam Turcarum rabiem & potentiam. Hi, ut optime novit sanctitas tua, naktis & vos patres amplissimi, a centum octoginta ferme annis, hoc est ab Ottomano primo usque ad Barazethem presentem undecimum eorum principem magnam Asiae partem & eam potiore occupavere; deinde Europa non minorem, cum maxima Christiani cruoris effusione usurparunt, dilaniarunt, lacerarunt, duobus imperiis & duodecim regnis usurpatis, & [quod formidabile est] imperium suum Dalmatiam & Liburniam usque dilatavere; a quo quidem loco, ad urbes sanctitatis tue Picentinas unius noctis spatio commodissime possunt transfretari, effrenata gens immensissima, Christiano nomini inimicissima; suo enim sordidissimo Mahumeto obsequium se prestare putat, Christianos insequendo, dilaniando, occidendo; & ne recenseam calamitates ab eisdem retroactis temporibus nobis illatas, utpote vobis omnibus notas, considerate patres presentes armatas Christianidelium, in quos Turca crudelissimi

XLIV. Habita a Spalatensi archiep. oratio de expeditione in Turcas decernenda.

(h) Acta concil. Later. ex editione Bini 10. 4. p.2. p. 19.

Quanta regna cepta Christianis.

me

Turcarum horrenda in Christianos facinora.

me deficiunt: filios a complexu parentum, infantes a matrum uberibus eripiunt; uxores in virorum conspectu violant; virgines e matrum amplexu in hostilem libidinem rapiunt; senes parentes tanquam inutilis in filiorum oculis trucidant; juvenes sicut boves aratro iungunt, & terram vomere vertere cogunt. Sed quid pluribus opus est? nulla in eis reperitur foemine pietas, nulla senectutis miseratio. Hac a me sanctissime Pontifex, sapientissimi patres, non tanquam audita vel lecta, sed certe visa sunt repetita: vidi ego oculis propriis, vidi inquam eos usque ad suburbia archipraefulatus mei Spalatenfis, & illius miserabilem captivitatem utriusque sexus filios sanctitatis tuae & meos adducentes. Videbantur & haec in urbibus suis duodecim suffraganei eiusdem sanctitatis tuae & mei. Adest & locupletissimus testis amplissimus totius Hungariae primas archipraeful Strigoniensis, qui proximis his elapsis diebus intellecta immanissima eorumdem invasione in nostrates Dalmatiae, Illyriae, Croatiae, Pannoniae, immo totius religionis Christianae statum, amarissime deploravit.

XLV. Sapius coactus archiep. relicto sacrificio arma caere.

Saepe, pater sanctissime, & sapius ego, o me miserum & infelicem, divinis officiis assistens coactus sum cappam indumentaque pontificia dimittere, arma sumere, ad urbis portas procurere, afflictum populum Spalatensem tua apostolica benignitate mihi demandatum solari, animare, & adversus sanguinem nostrum stridentes assurgere. Misereve itaque, sanctissime pater & domine, filiorum & servorum tuorum, affer opem tam dura ferentibus, redimo de miserabili servitute, quos Christus benedictus suo pretiosissimo sanguine a perpetua morte liberavit. Miserevini & vos, patres amplissimi, nec vos turos idcirco existimetis, quia mansionem fortasse procul a Turcis sortiti estis; nemo enim tam remotus est, quin reperiri queat, si vicinum, qui ante vos proximus est igni, in periculo dimiseritis, dimissi eritis & vos a vicinis, qui retro habitant: tales nos esse oportet in alios, quales illos erga nos cupimus invenire. Nolite Germani Gallorum auxilia sperare, nisi & vos Hungaris, nec vos Galli Hispanorum, nisi Germanis opem feratis; qua enim mensura mensi eritis, eadem remerietur & vobis. Nec putet sanctitas tua, pater beatissime, vosque patres amplissimi, Turcas esse insuperabiles; vinci possunt, & saepius victi sunt: multitudinem, qua potissimum vincunt, inermem ducunt confisi pernicissimis equis. Adde plurimos eorum subditos esse Christianos, Christianam-

Insignis sententia de mutua ferenda ope.

que religionem ardentem amplecti, qui anhelanti ore sanctitatis tuae adventum, auxilium, & redemptionem, & e miserabili servitute liberationem expectant.

Celebrata deinde fuit secunda sessio, XLVI. cuius historiam ita Paris de Grassis enarrat: Die lunae maii XVII. celebrata est publica sessio, qua fuit secunda in concilio apud basilicam Lateranensem, Pontifice a principio usque ad eius finem praesente cum Cardinalibus XVI. & praelatis mitratibus LXXXVI. ac quatuor generalibus ordinum mendicantium, nec non principibus & oratoribus Regum & principum, ac aliis dominis & baronibus, officialibusque, capellae, ac concilii specialiter deputatis & aliis interesse solitis. Pluribus interjectis, ut designati sint ad gesta concilii describenda Fedra, & Salicetus, ac divinam rem peregerit Thomas sit. S. Martini in montibus presbyter Cardinalis paucis ante mensibus urbem ingressus, ususque sit more Hungarico calice ex auro puro conflato, gemmis interstincto, quamvis a solo Pontifice id usurpari confueverit, atque sacra concio a magistro ordinis Praedicatorum habita fuerit, subiicit: Valois ne populus exire quodammodo iuberetur clausis remanentibus vocavi Dominum Joannem Baldassarem Tuerdum Taurinensem secretarium Pontificis, & eum ante solium Pontificis adduxi; super quem genuflexum Pontifex nihil dicens elevata manu benedixit, & ille pulpitem ligneum, confendens legit cedulam praecompositam in modum praefationis, qua declaravit, sanctissimum dominum nostrum sibi imposuisse, ut optimam voluntatem Regis Angliae adversus suam sanctitatem & sedem Apostolicam ostenderet per lectionem mandati super inito foedere cum ipso Pontifice, & adversus schismaticos Cardinales & eorum fautores, etiam si Reges forent, &c. Itaque post praefationem legit totum mandatum dicti Regis Angliae: ex qua re populus praesens simul cum patribus admodum consolati sunt.

Mandato huiusmodi lecto surrexit e sedili suo magnificus dominus Hieronymus Vicho orator Regis Hispaniae, & alie exposuit, Regem suum admodum gavisum de celebratione concilii huius Lateranensis, paratumque illius decreta & sanctiones suscipere, & illi obedire, rogareque ut contra schismaticos omnino procedatur, prout in instrumento, quod tunc manibus gestabat, continebatur, & illud mandatum ad Pontificis manus atrulit, peritque ut illud publice ibidem sua sanctitas legi iuberet. Pontifex acceptum mandatum Fedrae concilii secretario tradidit in alio pulpito legendum, quod factum fuit. Praeter silentio

XLVI. Sessio secunda.

Ab Anglo in schismaticos promissa auxilia.

XLVII. Hispaniae Rex concilio conjunctissimus.

pra-

(a) Ext. in act. Later. conc. ex editione Bini 10.4. par. 2. p. 23. Amplissima Catholici Regis officia. XLVIII. (b) Paris 10.3. p. 83.

Pisani concilii gesta reficilla.

(c) Ext. in bull. in Jul. II. const. 31. & in actis conc. Lat. ex editione Bini 10.4. p. 2. pag. 24.

praedictus Cardinalis de Monte, qui acta concilii Lateranensis conscripsit, illustre adeo Henrici Angliae Regis in Ecclesiam observantiae adversus schismaticos monumentum; Ferdinandi vero Regis Aragoniae & utriusque Siciliae & Sardiniae nomine dati mandati exemplum (a) inferuit, quo Hieronymus et Vich orator Julium II. verum Pontificem profiteri, schismaticorumque impietatem damnare iustus est, nec non Lateranensi concilio ad Christianam pietatem instaurandam, decernendumque pro amplificanda religione in Dei hostes sacrum bellum, tum ad pia omnia illius decreta tuenda adhaerescere.

Tradit Paris (b), lecto eo mandato, populum e concilii loco iustum abscedere; tum subdit: Finitis precibus, & cantato Deo gratias, ego vocavi reverendum patrem dominum Bernardum Zane archiepiscopum Spalatensem, cui jam onus legendi cedulam demandatum fuerat, ut ad pulpitem veniret, & pertransiens ante Pontificem genuflexit, cui Pontifex nihil dicens elevata manu benedixit: & ille surgens reposita in capite mitra securus est me ad pulpitem; & ibidem facta rursus Pontifici & patribus reverentia cum nudo capite, rum cooperuit cum mitra, & legit cedulam longam super declaratione omnium gestorum in conciliabulo Pisano esse nulla nulliusque momenti, & omnes ibi praesentes & fautores haereticos & schismaticos esse & fore: concilium vero hoc Lateranense sanctum, validum, & canonicum esse. Demum super indictione tertiae sessionis, que ex causis tunc allegatis erit in die tertia mensis novembris, & super invitatione omnium praetorum, ut veniant ad concilium, aut impediti mirant, alioquin poena juris punientur rebelles & inobedientes. Conceptum porro erat verbis infra scriptis decretum (c) hoc, quod praetermitti non potuit, cum eo acta omnia Pisanae pseudosynodi abolita fuerint, adeo ut schismatici, qui antea Julium sacrosanctae potestatis usu interdixerant, mutire postea non sint ausi, quippe cum ipsi faterentur, duo concilia contraria simul congregari non posse, Romanumque universalem Ecclesiam potioribus signis representare; cui centum & eo amplius praefules Pontifice praeside interessent; patebat ipsos schismaticorum synagogam congregasse.

Ad perpetuam rei memoriam sacro approbante concilio.

XLIX. Cum inchoatam huius sacri Lateranensis concilii celebrationem ad Dei laudem, universalem Ecclesiae pacem, fidelium unionem, schismatis & haeresum everisionem,

morum reformationem, ac contra perfidos fidei hostes expeditionem Altissimi dextera assistente profecti intendamus, ut omnium schismaticorum & pacis hostium larranum canum ora obtundantur, universi Christi fideles valeant a tam pestifero & venenoso contagio se immaculatos servare, in hac praesenti secunda sessione in Spiritu Sancto legitime congregata, indictionis, convocationis, & publicationis schismaticae conventiculae, & asserti conciliabuli Pisani, ad scindendum & scandalizandum Ecclesiae praefatae unionem emanatarum, citationum, monitionum, decretorum, absolutionum, sententiarum, actorum, legatorum creationum, obedientiarum subractionum assertarum, censurarum appositionum, ipsiusque conciliabuli translationis ad Mediolanensem vel Vercellensem civitates, aut alia loca quaecumque, omniumque & singulorum in dicto conciliabulo gestorum & conclusorum reprobationes, damnationes, revocationes, cassationes, irritationes, & annullationes per nos, habita, cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, & de eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu, ac ex certa scientia, & de apostolica potestatis plenitudine per diversas nostras literas respectivo, praesertim sub data die xv. kal. augusti pontificatus nostri anno VIII. ac tertio non. decembris, & diebus aprilis eiusdem pontificatus anno IX. editas, factas, & emanatas; literasque ipsas cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, mandatis, hortationibus, interdictionum ecclesiasticorum appositionibus, & aliis sententiis, censuris, & poenis, tam a canonicis sanctionibus, quam a nobis, maxime in literis indictionis huius sacri universalis concilii, ac omnibus & singulis aliis clausulis in dictis literis contentis, quarum tenores ac si de verbo ad verbum praesentibus insererentur, pro expressis haberi volumus, licet ut firma & valida, nulla alia confirmatione aut approbatione egerent, ad abundantiore cautelam & veritatis existimationem hoc sacro approbante concilio confirmamus, approbamus, & innovamus, illaque inviolabiliter observari volumus, statuimus, & ordinamus, superplentes omnes & singulos defectus, si qui forsitan intervenerint in eisdem; nec non & conciliabulum praefatum illiusque translationem, ac omnia & singula per ipsum conciliabulum illique assistentes, adherentes, fautores, & consentientes directe vel indirecte, quomodocumque & qualitercumque a die indictionis ipsius conciliabuli usque in praesentem diem acta, facta, & gesta & prolata, ac in posterum gerenda, agenda, facienda, & proferenda, etiam si

Edictum de eo promulgatum in Lateran. concil.

talia

alia sint vel fuerint, de quibus specialis specifica, expressa, ac individua mentio habenda foret, illorum tenores & qualitates etiam pro expressis habentes, ut alia adulterina & a veritate deviantia concilia & in eis gesta a jure sacrisque canonibus damnata & reprobata fuerunt, damnamus, & reprobamus, ac prout sunt nulla, irrita, & inania, nulliusque roboris vel momenti fuisse & esse nunciamus; & quatenus opus sit, cassamus, irritamus, & annullamus, ac pro cassis, irritis, & annullatis haberi volumus.

L. Et nihilominus hoc sacrum concilium œcumenicum iuste, rationabiliter, ac ex veris & legitimis causis, riteque & recte indictum celebrari incaptum, omniaque & singula, que in eo facta & gesta sunt, & de cetero fient & gerentur, iusta, rationabilia, firma, & valida fore, ac idem robor eandemque vim, potestatem, auctoritatem, & firmitatem habere & obtinere, qua alia concilia generalia, præsertim Lateranensia a sacris canonibus approbata habent & obtinent, hoc eodem sacro concilio approbante, decernimus, & declaramus. Insuperque temporum dispositione æstivisque caloribus instantibus, ut commoditati & valetudini prælatorum consulatur, ultramontanique & trans mare existentes, qui hæcenus ad hoc sacrum concilium venire non potuerunt, expectentur, propterea alias iustas & rationabiles causas præfato sacro concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis celebrationis concilii præfati tertio nonas novembris proxime futuri faciendam, hoc præfato sacro concilio similiter approbante, indicimus; omnibusque & singulis prælatis & aliis in eodem concilio nunc existentibus a Romana curia recedendi, & pro eorum voluntate ubi eis placuerit morandi, dummodo dicta tertia nonas novembris in præfato concilio Lateranensi cessante legitimo impedimento, de quo clare constat, sub pœnarum in literis indictio- nis ipsius concilii & canonicis sanctionibus contra non accedentes ad concilia indicta- rum incursum, præsentem existant, licen- tiam & facultatem, præfato sacro concilio etiam approbante, concedimus & indulgemus. Nulli ergo &c. Dat. Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata anno incarnationis dominicæ MDXII. xvi. kal. junii pontificatus nostri anno ix.

LI. Finita lectione torali idem archiepiscopus deposita mitra genuflexus ibidem se convertit ad Pontificem, a quo petiit an prædicta placerent, his verbis usus: Placentne sanctitati vestræ & vobis patres omnia in cedula prædicta contenta. Hoc

Tertia sessio cur prorogata ad mensem novemb.

Præfules non accessurum ad Concilium ob- jectæ pœ- næ.

audito Pontifex, a me petiit, an deberet respondere & qualiter; dixi quod sua sanctitas responderet: Placent; sed ipse elevata confestim voce clamando potius quam communiter loquendo, dixit in singulari; Placet: & illico vocari notarios & scribas & scrutatores votorum, quibus dixi, ut ad Cardinales, & ad omnes prælatos partim hinc & partim inde irent, & diligenter vota omnium intelligerent & notarent. Cardinalibus autem prælatisque assistentibus & aliis non assistentibus dixi, ut distincte & ordinate, ac quodammodo reverenter, id est alter alterum invitans ad prius loquendum responderent sedentes quidem & mithrati, dicentes: Placet; velut videtur eis iudicandum super præmissis & propositis secundum infusionem Spiritus Sancti, quam propterea invocaverunt, & sicut omnes eleganter & modeste responderunt: duo scrutatores, duo protonotarii, & duo scribæ ad omnes, qui in dextro latere concilii sederunt, & totidem ad alios, qui in sinistro considerunt simul & eodem contextu accesserunt, & finaliter referunt mihi continue apud Pontificem manenti, qualiter omnes, qui fuerunt in totum centum & duo patres mithrati responderunt per verbum: Placet, uno dumtaxat excepto, qui fuit reverendus Pater dominus episcopus Melphitanus natione Græcus; nam hic dixisse fertur, quod si Cardinales & prælati schismatici prius audiri vellent, utique passent in reliquis, placere. Et infra: Omnibus expeditis cantores in medio septorum ante altare conversi cantando inchoarunt. Te Deum laudamus; & Pontifex surgens & nihil dicens alte signavit omnes, quasi eos licentia ret.

Extractam in autumnum fuisse tertiam sessionem, ut præfules septentrionalium regnorum, ad quos fama concilii jam inchoati pervaderet, eo temporis intervallo Romam confluere possent ad concilii majestatem augendam, indicat (a) oratio a Thoma de Vio Prædicatorum ordinis magistro in hac sessione habita; in qua ille plura de Christo & Ecclesia B. Joanni in apocalypsi sub Jerusalem sponsæ specie præsignata præfatus, demum ad Pontificem conversus, eum ut clementia uteretur in illos, qui aberrarant, quoad concilium supplices venirent, tum ad multarum gentium Christianarum, que Lateranensi concilio se adhæsuras professæ erant, expectandos oratores & antistites gravissimis hæc verbis est adhortatus: Cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamque misericordiam ad hæc synodum venturos accessurosque existimemus, una se tibi ad hæc

LII. Sessio tertia.

(a) Acta concilii Later. ex editione Binii to. 4. p. 2. pag. 26.

(a) Sap. 8. hanc rem offert divina sapientia (a), que Expectati a sine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suaviter. Hujus nuper exemplo a sine ad finem tuum artigisti fortiter, pater sancte, cum indicto concilio hoc atque inchoato universos ad bene de Christiana republica sperandum excitasti; dispones autem suaviter providendo sapienter, ne vocari a te iuste queri possint, se, ut par erat, in re tanta expectatos non fuisse: quare postquam hodierno die, quod bonum, faustum, felixque sit de singulis, que ad hujus sanctissime synodi conservationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de iis quoque constituatur nationibus; que cum intellexerint Romæ & a Romano Pontifice concilium synodum que haberi, & desiderari se atque expectari: cunctæ proculdubio nobiscum una Christiana religio disciplina, ad apostolicæ auctoritatis majestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius præterea Ecclesiæ defensionem, & rem converterentur, sic namque hic sacrosanctum concilium in cœlum ascendit cum catholica Ecclesia, quam refert, & quam Joannes, civitatem sanctam esse Jerusalem, novamque esse, atque de cœlo descendisse contemplatus est. Habitum propterea xxv. octobris Cardinalium cœtum a Pontifice ait Paris de Grassis (b), extrahendæque tertie sessionis hanc etiam causam indicatam ait, quod Julio objectum esset, nullos Cardinales labente toto concilii tempore creare posse; vel quod metueret, ne episcopus Gurcensis legatus Cæsareus & sermonum in pace Italica conficienda administer, aliquid ingratum in proxima sessione exponeret; tum addit: Ego autem, nactus ipsius commoditate, dixi Pontifici quod semper Pontifex quando præest concilio, sicut sua sanctitas, que non submisit se concilio, nec illi subest, immo præest, quod libere potest omnia facere sicut si non esset indictum concilium, & creare episcopos & Cardinales & omnia facere: quando vero Pontifex subest, tunc nihil potest absque concilio, nec tenere consistorium: nec in eo episcopos creare, nec minus Cardinales aliquos creare, sed omnia ad ipsum concilium deferre: & Pontifex hoc a me audito respondit, me esse sapientem post factum, & debuisse me ista prius sanctitati sue aperire.

LIII. Multa regna ad hærent concilio Lateranensi. Nec vana pollicitus est Thomas; siquidem excurrente medio a secunda ad tertiam sessionem tempore, Germania, Castella, Aragonia, Sardinia, utraque Sicilia, Anglia, Dania, Norwegia, Scotia una cum Italia, & Hungaria Lateranensi concilio, missis oratoribus manda-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Distincta Pontificis auctoritas cum præest vel subest Concilio.

(b) Paris to. 3. p. 913.

tifve ampliffimis, adhætere; tribuitque cœlesti prodigio victorem schismaticum exercitum, cum hinc illum Pontifex, ne ad occupandam urbem provolaret vereretur; hinc fracti Hispani pertimescerent, ne ad invadendum Neapolitanum regnum præsidii nudatum, concitandosque ad defectionem instabiles populos procuraret, paulo post dissipatum, Christophorus Marcellus in oratione (c) habita in concilio Lateranensi, cui divinum illud beneficium adscribit: Id unum, inquit, præterire non possum, quod ubi sanctissimum hoc pro novandis legibus, ac sedanda seditione a te nostro omnium patre Julio II. Pontifice maximo ad Lateranum fuit convocatum concilium, hisque diebus, quibus haberi debebat de totius Ecclesiæ summa actum esse videbatur; quando audita est cruentissima illa & nunquam satis explorata Ravenna clades; quando nudatis ensibus hostes cujusque jugulo immine- acerrimi videbantur, quando præsidium omne, omnis spes subsidii sublata erat, illismet, inquam, diebus visi sunt hostes effugere, fusi, fugatique nullum habere, qui eos caperet, Italia locum, omnes animi vires & imperium statim restitui. Credo e- quidem, pater sancte, quod Deus optimus maximus per te pacificam Ecclesiæ restitu- tionem, ac sævissimi schismatis extinctio- nem escupiens, tantum a nobis averteret, decrevit incendium. O felix Lateranense concilium! O sanctissima concio! cui divinus cœtus & multitudo respondet in cœlis, ubi una pietas viget, unus amor, una felicitas.

Qua porro ratione schismaticæ copię, que universæ Italiæ terrori erant, fuerint dissipatæ, refert Rubeus; nimirum milites exuviis onustos, cum imperiis castren- sibus ob cætos fauciatosve præcipuos duces non coercenterent, exportandis collo- candisque in tuto opibus intentos se sub- duxisse e castris: ingruentibus autem Hel- vetiis atque in Insubriam signa infesta attollentibus ad viginti quatuor millia, duce Cardinale Sedunensi legato ex Fla- minia, quam subegerant, schismaticos castra movisse; cujus rei famam octava die maii hujus anni Romæ increbuisse, refert MS. Vaticanus author (d): tum ve- ro Pontificem cum reliquias exercitus col- legisset, novisque delectibus refecisset re- vocato (e) in suas partes nepote duce Ur- binate, qui antea pontificias iras ob cæ- sum Cardinalem Alidosium metuens ad Gallos fuga se receperat, ac cum Gasto- nere Fuxensi defectionis consilia agita- ferebatur, in trepidantes fugientibusque similes instaurasse bellum, & cum Hispano Rege, Henrico Anglo, Cæsare ac Ve-

Confug Gallii schismatici.

(c) Extr. in actis cono. Later. to. 4. p. 2. ex editione Binii pag. 40. Cum maxime elata essent schismaticorum res tunc concide- re.

LIV. Nimia felicitas Gallos perdidit.

Helvetii in Gallos erumpunt.

(d) MS. arch. Vat. sig. n. 111.

(e) Rub. bist. Raven. l. 8. Sur. l. 9. c. 59.

Kkkk netis

netis fœdus sanxiffe, quod decima septima die maii Romæ promulgatum est, ea que de causa festi ignes fulsere.

Cum vero Ravenna a Gallis exiguis præfidiis teneretur, subsidiario exercitu pontificio adveniente duce Troilo Sabello, eorum jugum excussit (a); compulsique ad dedicationem hostes arcem Pontifici restituerunt: quo exemplo erectæ reliquæ Flaminie urbes certatim in Pontificis fidem redierunt, ac paulo post Bononia Bentivolorum servitutem exiit: quippe viginti quatuor millibus Helvetiorum, quibus Veneti quinque peditum millia, sexcentos cataphractos equites, & duo milia levioris armaturæ junxerant, signa

(b) MS. arch. Vat. ubi sup. (c) Bonac. in diar. (d) Id. ib. Guacc. in l. 10. e. 3. &c.

(e) Paris de Grassis 10. 3. p. 854. LVI.

Helvetii ad viginti quatuor millia exerciti.

* Valois

vitricia per Insubriam circumferentibus (b), Cremonaque & Bergamo potitis (c), Gallisque eorum congressum fugientibus, Bentivoli inclinatis Gallorum res conspicati, Bononia aufugerunt (d); quam die sacro corporis Christi Cardinalis Gonzaga Mantuanus & Urbinas dux triumphali pompa ingressi, ecclesiastico imperio restituerunt: quæ pluribus describunt auctores, omnium vero accuratissime Paris de Grassis, qui dum partos ab Ecclesia adversus schismaticos triumphos enarrat, quodam dolore piove ardore in Gallos, qui ejus patriam vexarant & conciliabuli nomine opprimere Pontificem ecclesiasticamque ditionem occupare, nec non sacrum Lateranense concilium dissolvere annisi erant, elatus, ipsos acerbioribus verbis percellit: cujus narrationem (e) ita repetemus, ut nullam propterea Gallico nomini maculam impressam velimus.

Ad laudem domini nostri Jesu Christi & augmentum sedis Apostolicæ civitas Bononia reversa est ad obsequium Pontificis die x. junii presentis anni MDXII. qua fuit festum sacratissimi corporis ejusdem domini nostri Jesu Christi, & hora circiter XXI. hoc modo videlicet: post cladem utriusque exercitus Gallorum & ecclesiasticorum apud Ravennam, die resurrectionis ejusdem domini nostri Jesu Christi nuper præteriti editam, cum sanctissimus dominus noster omnino statuisset extirpare nomen Gallicum ex Italia, reparavit exercitum, advocatis Suis circa numerum viginti quatuor millium, & ex Hispania decem millium simul cum alio duce seu capitaneo Gundisalvo Ferrando, qui hoc tempore magni capitanei cognomentum & in Christianitate maxime, quia sub ejus ductu & virtute Rex Hispaniarum abstulit annis præteritis regnum Neapolitanum a Rege Gallorum, qui nunc est, videlicet Aloysius de *... & etiam ipse dominus noster acquisitis undecumque reliquiis primi ex-

ercitus, qui fuerunt circa septem millia peditum, & equitum sexcentorum, quibus duce Urbinatem præfecit nepotem suum cum aliis quatuor millibus peditum, & ad junctis omnibus profugis Bononiensibus & exulibus, pulsus parim, & parim fugi-vis ex metu & crudelitate tyrannorum Bentivolorum, quos Rex Franciæ omni favore adjuvabat: & sic Suis prædicti vigintiquatuor millia cum primis Italianis inde ingressi sunt contra Mediolanum; & hinc dux Urbinas contra Bentivolos Bononiam occupantes movit exercitum.

Hoc audito Galli, quorum major pars Bononiam ac Ravennam, & totam fere Romandiolam usque ad Anconam occupaverant, rati, si Mediolanum caput ducatus tuerentur, facile possent non solum recuperare Bononiam, quam relinquere opus erat, sed & Romandiolam & Flaminiam, ac ipsam urbem Romam invadere & capere, illico relicta Bononia ad Mediolanum contra Suteses sive Suevos soluerunt; sed frustra, nam Pontifex ita Suevos pecuniis & pollicitationibus & gratiis tam mundanis, quam celestibus amplaverat, ut illi & numero, & viribus, ac quod est super omne robur animis induratis contra Gallos, steterint & paulo infra: Priusquam Galli sese in unum coegissent pro resistentia ordinanda, expulsi sunt ex tota Lombardia velut vilissime muliercule, & ex omnibus civitatibus Lombardiæ sine præsidio relicti; sed tantummodo rectoribus civitatum dimissis cum ordinaria custodia omnes ipse civitates quasi uno die ex divina providentia ab ipsis Gallis lætissime deseruerunt, aliqua nomen sanctum Ecclesiæ & Pontificis Julii exclamantes, aliqua gloriosum Maximilianii Imperatoris nomen, & auspiciis invocantes, aliqua antiquum Sfortiæ ducem optantes; & sic Galli statim in fugam turpiter conversi sunt: quo audito Bononienses Bentivoli, quos hinc dux Urbinas bello instructo & parato exercitu potenti invaserat recepturus tam civitatem, quam comitarum, fugam capiunt, licet prius hoc præviso simulatis animis, & quasi de excessibus suis veniam a Pontifice petentes, cum bona gratia Pontificis recedere velle simulassent, tamen omni prius tam ex publico quam ex privato raperunt; multum auri argentique tam ipsi, quam sequaces eorum factiosi & confociti rapinarum abstulerunt secum, atque Ferrariam petierunt in numero quasi trecentorum equitum, præter mulieres & pueros; nam hi multos currus impleverunt simul cum rapinis, & præda, ac spoliis ex infelici patriâ exportatis. Et illico ipsa die post tyrannorum expulsionem cives ad Pontificem mittunt civem ex eis, eundemque

LVII.

Pulsi Insabria Galli. Insabres universi schismatici odio ab eis uno die deficiunt.

Cardinalis legatus Bononiam lemni pompa ingressus.

LVIII. Politica ars ob schisma constantum verba Gallis in exitium.

Mediolanenses in varia studia scissi.

Lud. XII. dum ecclesiam oppugnat intelicissimus.

LIX.

(a) MS. arch. Vat. sign. n. 111.

que ad ducem Urbinatem, cum quo etiam erat Cardinalis de Gonzaga episcopus Mantuanus, tunc marchio, legatus & a Pontifice designatus Bononia vicelegatus; promittuntque omnes subjectionem & dedicationem, dummodo exercitum eorum conducat: at ille non nisi exercitum integrum suum habere semper velle respondit, quod & fecit. Itaque dominica die sequenti, que fuit XIII. junii dux & Cardinalis præfati Bononiam ingressi sunt, excepti a populo festiviter, & se excusantes quod, si quid resistentiæ per ipsum populum factum fuerit priori tempore, a Gallis & tyrannis ac a factiosis factum est & non ab ipso populo: utcumque tamen sit, veniam & misericordiam precantur.

Pontifex autem compos voti factus, non tam quod Bononiam recuperaverit, & quod tyrannos expulerit, quam quod Gallos ex Lombardia expulerit, quotidie magis & magis gratias Deo publice & private reddere non desit, ac magis & magis precando, ut illos velut humani generis & Christiani nominis hostes etiam Italia expellat: quod ad votum videmus succedere; nam hac ipsa die XIII. nuntium habuit Pontifex, Gallos usque ad radices montium aufugisse, & omnia, que in Lombardia habuerunt, perdidisse excepto Mediolano, quod etiam nunc armis a populo & nobilitate receptis; nam aliqui Pontificem velent habere dominum, aliqui Imperatorem, aliqui libertatem, & multi filium Ludovici nuper ducis, aut aliquem ex eo genere & familia, seu gente. At Suevo, quorum exercitus in horas maxime augebatur, inter Laudam & ipsum castrum metari Mediolanum sollicitavit. Mediolanenses etiam datis paucissimis diebus ad deliberandum, ut sese resolverent, alias ipsos, & urbem, & comitarum, ac omnia eorum bona diripient: itaque nunc expectatur in horas quem eventum Deus concessurus sit nobis pro salute & quiete Christianitatis, & Italia, ac Lombardiæ, tandem a Galli afflictæ & maxime ditionis Ecclesiæ. Et paulo infra: Deo autem rem propriam respiciente dedit, datque penas suæ iniquitatis Rex Gallus ex Italia turpiter electus.

Inter hæc Cardinalis Medices fedis Apostolicæ legatus, quem Galli vincitum abducebant in Gallias non sine ecclesiæ dedecore, opera abbatii amici ex hostium manibus elapsus Mantuam se contulit: cujus rei historiam instructam circumstantiis Paris de Grassis refert (a), divinumque adorat providentiam, que illum in terris postea futurum Christi vicarium ex hostili servitute vindicavit: Iste bonus, inquit, piusque pater reverendissimus do-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

minus Joannes Cardinalis de Medicis, quem, ut jam prædisimus, Gallus Rex captivum hostiliter tenuit, nullo cardinalaris majestatis ratione habita; sed tandem ex Mediolano in Gallias captivum duceret, inter ducendum amisit, & nusquam invenit; sed ipse Cardinalis post tres dies inde inventus est Mantuæ sanus & incolumis. Casus autem liberationis fuit talis, ut dicitur: cum duceretur ex Mediolano ad Gallias simul cum captivis aliis, utique reorum more in habitu privato non suo, sed simulato ducebatur: ubi ad oppidum Bassignanum ventum est, quidam indigena viso ac cognito Cardinale indolens cum his, qui aderant, oppidanis exclamabat, indignum esse dicens, si hunc tantum virum maxime Guelphum, maxime Pontifici Romano gratum ad Gallias captivum trahi sinamus: visque eo dicto omnes, qui aderant, ad Guelphum liberandum in fluminis ripa consistunt: ubi jam navis parata erat, qua vehi debebat: dumque Cardinalis in hoc de agendis pro sua liberatione instruitur, ecce Gallus ductor quispiam alte, ut ex equo descendat in navim transiturus jubet: verum dum Cardinalis subsidium tam parari pro sua salute intelligit, moratur quidem tantisper equo insidens, donec subsidiarii accedant. Interim Gallo manum ad equitaturæ ejus frenum ponente, ac ut descendat magis ac magis urgente, familiaris quidam antea ambulo Cardinalis manum Galli amputat & obruncat eum: ad quod factum supervenientibus Galli hinc & inde indigenis subsidiariis committitur pugna dimissa interim Cardinale; qui mox retro fugit, nec unquam post visus quoad appulisset Mantuam nuntiatum est. Itaque quis nesciat Dei opus illud fuisse? qui est benedictus in secula. Amen.

Erepto singulari divinæ providentiæ munere e tot periculis Joanni Medici gratulatus est Petrus Delphinus (b) literis suis, e quibus hæc verba decerpit: Præsto fuit tibi celeste auxilium; quoniam novit Dominus pios de tentatione eripere: & quis te pius magis ac mitior? quo mirum factum est, ut semper speraverim te celerius e Gallorum manibus in pristinam vindictam iri libertatem, ac restituendum in gradum pristinum. Benedictus Deus, quo auctore non sum frustratus spe mea; sed haud magno temporis intervallo resumere te voluit longe majorem quam antea gloriam, & communi omnium applausu interceptam a sacrilegis legationem tuam. Vidisti paulo post ultionem ejus, quam in te immerentem atque innocentem exercuerant impietatis, fufis, fugatisque in conspectu tuo hostibus, & tot tecum,

Bassignanensi pugna adversus Gallos pro liberando Medice Card.

Mantuam Joannes Medices profugit.

LX. (b) Petr. Delp. l. 10. ep. 80.

Kkkk 2 quod

quod pro miraculo habitum est receptis concapris, &c.

LXI. Hispano exercitui se conjungit. (a) MS. arch. Vat. fig. n. III.

Perfunctum eo periculo Cardinalem Medicem Bononiensem legationem resumpisse refert MS. Vaticani author (a), ac deinde mense augusto Hispano exercitui se conjunxisse, ut nimirum Petrum Soderinum Gallorum Regis foederatum, qui schismaticis ad Pisenum conciliabulum inchoandum faverat, principatu depelleret, ac una cum Juliano fratre Mediceam stirpem in pristinum in republica Florentina gradum restitueret: factumque voto compotem; expugnato enim Prato a Ferdinando Gonfalso, cum Hispani illud oppidum omni crudelitatis & Luxuriae genere profanatis templis, stupratis sanctimonialibus, vagientibus incunis infantibus trucidatis foedassent, Florentia terrore, ne similes casus experiretur, Soderino magistratu pulso, numerataque Hispano ingenti auri vi, Cardinale Medicem una cum illius familia excepit: quibus narratis Bonaccursius diariis suis finem imponit. Ingressum autem legatum eam urbem prima septembris triumphali pompa effusus obviam civibus, ac praetense praedivite umbraculo domum adductum tradit MS. Vaticani (b) author, de quo supra memoravi.

Pratum ab Hispanis vastatum. Petrus Soderinus Florentia pulsus. Medicum patriae restituit. (b) MS. arch. Vat. fig. n. III.

(c) Petr. Delph. l. 10. ep. 91.

Usus est singulari humanitate in adversarios plures, quos opprimere potuisset; ob quam eum Petrus Delphinus commendavit (c): *Sit faustus & felix hic reditus tuus, domine pientissime: sit tibi & patriae, sicut extitit, optatissimus, ita & salutaris custodiat Dominus introitum tuum & exitum tuum ex hoc nunc & usque in seculum, ut reformato in melius Florentinarum rerum statu, in pace in idipsum dormias & requiescas. Caterum commendo tuae dignationi concives istos tuos, populumque universum, si qui sunt, qui aliqua fortasse olim te injuria affecerunt; cum sis adeo miris ingenio, ut nihil ad tuam mansuetudinem addi possit; omnes pro tuo more benigne amplexaberis, redesque pro malo bonum. Fuisti semper in omnes humanus, affabilis, comis: hac tua ingenita lenitate atque clementia cognoscent facile omnes, charam tibi esse ipsorum salutem. Vale ex Fonte bono die III. Septembris MDXII. Porro solum vertere*

coactus est Petrus Soderinus, qui Pisas schisma molituris seditiosis ad cogendum pseudosynodum permiserat, scelerisque poenas dedit.

Quod ad Ludovicum Francorum Regem attinet; fuisse ipsum mense junio in Cardinalium senatu anathemate percussum, refert Paris de Grassis, qui in ejus mensis diariis haec verba apponit: *Sententia excommunicationis in Regem Franciae per Pontificem consistorialiter promulgata. Cujus tamen sententiae formula deest, uti plura alia edicta, & illustria monumenta; quae ab autore adjecta significantur, ab exscriptore quod forsitan typis cusa: legerentur praetermissa. [1]*

Lata hujusmodi anathematis sententia, in Ludovici Regis & foederatorum imperio, nimirum in Insubria, Liguria, Navarra, Britannia minori magnae rerum conversiones ac perturbationes sunt consecutae: medio enim labente junio Galli, qui viribus inferiores cum Helvetiis inire pugnam non audebant, Ticinum se recepere, ut eandem urbem firmarent validis praesidiis, donec nova ex Galliis veniret subsidia, tumultuaria pugna fusi impedimenta ac tormenta aenea amiserunt, moxque fuga praecipiti trans Alpes avolarunt (d): fegnesque misere obruncti fuere, Ticinum ingenti pompa legatum apostolicum Matthaeum Cardinalem Sedunensem excepit (e), eodemque victoriae cursu abreptum Mediolanum, quod schismaticorum conventiculum adeo exhorruerat, Pontificis foederatorumque fidem imploravit: quae Paris de Grassis (f) accurate describit, quamvis a contumeliosis in Gallos intorquendis sibi non temperavit.

Die, inquit, martis XXII. junii Pontifex nuntium habuit ex Papiam multis praesertim a reverendissimo domino Cardinale Sedunensi Apostolicae sedis legato, qualiter die XVIII. praeterita exercitus apostolicus victoriam habuerat contra Gallos apud Papiam; nam cum illi sparsim, ut soliti erant vagari more imperantium ad diversa loca diverterent, ut evitarent dignam nostrorum ultionem, ubique occidebantur: propterea collecto omnium numero in Papiam quasi in locum tutum aufugerunt; ubi forsan a Rege Gallo succursum habere, & se defendere immo potius exercitum apostolicum

LXIII. Ludovicus XII. percussus anathemate.

LXIV.

(d) Bonae in diariis Justinian. l. 11. Guic. l. 10. Gallorum clades. (e) Ext. ca de re lit. Card. append. concilii. Pisan. p. 149. 151.

(f) Paris to. 3. p. 862.

LXV. Ticinum & Mediolanum ad Pont. partes se conferunt. Gallorum magna strages ubique edita.

Vilis eorundem fuga.

Mortaria Legato Apost. data.

LXVI.

Gallorum impedita direpta.

cum invadere & superare possent: sed legatus cum exercitu apostolico illuc sine mora se conferens, paratis omnibus, quae ad pugnam pertinerent, & certis pontibus extructis, civitatem milite cinxit, bombardis aliisque id genus tormentis Gallos & civitatem non tantum, ut ad pugnam invitaret, quantum ut illam expugnaret, coegit ut sese dederent. Itaque Galli octodecim bombardis paratis in pugnam extra civitatem descendunt; & tamen ex alia civitatis porta sarcinas & suppellectilem infinitam versus Galliam clam miserunt: sed cum instructa essent utrinque acies, Galli, ut legati vocabulo utar, tanquam vilissima meretrices fugam arripuerunt tanta velocitate, ut inter fugiendum multi lapsi sint; quos nostri parim trucidarunt, parim servarunt; & quibus intellectus est omnis eorum paratus & desperatio rerum Italicarum, & maxime quod res olim Cardinales schismatici ibi prope apud locum Mortaria manebant, vel potius laritabant. Itaque legatus cum exercitu ad portas civitatis accedens, ac secum ducens exercitum validissimum, ut illam diriperet; sed ante portam invenit clerum festivo indutum, ac paratum ad receptionem legati apostolici pompissimam; & etiam invenit nobiles ac viros & populares omnes supplices, & terrae pronos sanctissimum nomen Julii Pontificis Italicae liberatoris acclamantes, & veniam petentes, immo gratias agentes quod eos a Gallorum servitute & insupportabili jugo liberasset.

Hoc audito legatus sic a Pontifice prius instructus deditionem admisit, ea tamen conditione, ut militi pro sua liberatione certum quid erogaret, & dicto facto compositione in summa quinquaginta millium ducatorum stabilita. Legatus a populo & clero pensilis gestatus est in ecclesiam cathedralem, deinde in palatium publicum, & a magistratu juramentum fidelitatis & obedientiae recepit. Intellexit autem post paulum, qualiter nostri, qui Gallos in fugam conversos persecuti fuerant, multos ex Gallis prope mille interfecerunt, sarcinas & suppellectilem ac munitionem universam ceperunt, & praesertim bombardas quatuordecim in loco quodam ibi vicino ad certum stratagema, sive potius proditionem ordinatas, praeter octodecim, quas in acie contra nostrum exercitum, ut dixi praepararunt: quarum omnium aliqua fuerant Regis Catholici in bello Ravennate nuper perditae & aliqua Pontificis & Venetorum & ducis olim Valentini. Sed & eadem die in crepusculo idem legatus nuntium habuit ex Mediolano, qualiter civitas illa tam illustri & tam ex-

cellens, utpote quae caput esset ducatus ac status regii in Italia, a Rege Gallo decesserat, atque in Pontificis & ligae sanctissimae deditionem venerat, legatosque iam iam in manibus suis obedientiam & fidelitatem juraturos, ac petitorios ut ab intolerabili Gallorum jugo liberarentur, prout factum esse idem legatus scripsit. Pontifex primo lectis intra se ipsam literis ad me ibi cum multis astantem subridens inquit: *Vicinus Paris, vicinus. Ego genustexus gratias egi Deo & sua sanctitati dicens: Prosit jam dudum sanctitati vestrae; at ille: Immo, ait, prosit vobis omnibus, & Italis omnibus, & fidelibus omnibus, quos Deus a jugo barbarico liberare tandem dignatus est, & sic aperiens literas illas satis prolixas & quasi duo folia complentes ad ultimum verbum palam legit praedicta continentis.*

Potitum Mediolano Maximilianum Sfortiam inferius dicitur. Ex qua Insubria rerum commutatione Galli Liguria dominatum brevissimi temporis spatio amiserunt (a): cum enim Cardinalis Sedunensis apostolicus legatus Genuenses literis sollicitasset, ut Gallicum jugum a suis cervicibus depellerent, tantus terror Gallorum praefectum invasit, ut quamvis initio Ligures regias partes tueri vellent, tamen in arcem se receperit praetermissa publicae rei cura: acciditque ut populus arma quae ad Gallos defendendos acceperat, demum ad seipsum in libertatem vindicandos retinuerit: ad quod Pontificem, qui anno superiore ipsos ad libertatem capefendam missis exercitibus excitarat, cohortatum esse refert Paris: *Circa meridiem Pontifice adhuc quiescente supervenerunt nuntii ex Janua cum literis balvae, qui magistratus ita dicitur ibidem, unde Pontifex didicit civitatem illam alterationem fecisse hoc modo: nam cum primo certitudo defectionis Lombardiae & Mediolani ad eos pervenisset, nonnulli cives extorres, qui in suburbana eorum conveniant, amicos colligere & coeules animare adversus hostes Gallos ceperunt, & eorum numerus fere trium millium exitiorum & fautorum erat: quo timore percussus gubernator cives hortari ac rogare cepit, ut fidem hoc tempore, quo res Gallorum nurrabant, servare ad Regem praedictum velent. Itaque omnes fere cives ac populares arma corripere pro Galli favore ceperunt, & gubernatorem ipsum per civitatem duxerunt quasi visurum quod omnino in ejus favorem cederent. Gubernator ubi civitatem visitavit, arces quoque, quasi munire vellet, ingressus est: sed mox cives animo mutato arma ad libertatem tuendam acceperunt. Quae Pontifici illico signi-*

Mediolanum a Gallis defectio.

LXVII.

(a) Aug. Justinian. l. 6. Bazar. l. 18. Foliata l. 12. Guicciard. l. 10. Paris to. 3. p. 866. Genuenses Gallos pellunt.

NOTE [1] A Nathematis in Ludovicum sententiam quam in coetu purpuratorum patrum decretam, immo & latam a Pontifice affirmat Paris de Grassis, numquam tamen in lucem proditisse suspicor, cum neminem legerim qui ejus estipon exhibuerit. Quin & Bartholomaeus Senarega qui per hos annos rerum Genuensium annales scribebat, testatur Cardinalem Sedunensem figmentum hoc sparsisse Regem Gallorum excommunicatione gravi involutum esse. Numquam vero ejus temporis scriptor rem hanc figmentum appellasset, si Pontificis bulla de censuris in Regem Gallorum latis in lucem publicam proditisset. MANSE

Solicitati a Julio ut recuperent libertatem.

LXVIII.

(a) Bonaccursi in diariis Bizarr. Folicata ubi sup.

(b) MS. arch. Later. sign. n. III. (c) Paris 10.3. p. 871. Solemnes supplicationes celebratae pro parta victoria.

LXIX.

(d) Paris 10.3. p. 870.

significaverunt. Pontifex confestim rescripsit adhortatus, ut persevere vellent tamquam liberi qui semper fuissent, quique barbaris quandoque imperassent, non paterentur se nunc deinceps ab exteris subigi. Hæc hodie sic nuntiata sunt, quæ qualem sint habitura eventum dies ipsa monstrabit.

Restitutam fuisse in pristinam libertatem, dignitatemque Genuensem rempublicam, creato Joanne Fregosio duce tradunt historici Genuenses (a); atque ita Liguria compulsis ad deditionem arcibus, Castellato nimirum, & pharia turri Gallico imperio divulsæ est. Dum ita Gallica potentia ruebatur in Italia, Pontifex ex victoriarum frequentibus nuntiis ingenti gaudio percepto publicæ lætitiæ signa edi voluit, ut refert prædicti MS. tabularii Vaticani author (b); de quibus hæc tradit idem Paris (c): Die dominica xxvii. junii Pontifex, vocatis ad se urbibus gubernatore, & suæ domus magistro, & me dixit, quia jam penitus voti compos erat ob exterminatos Gallos, & confictos, & expulsos ex Italia, propterea quod statuit gratias Deo reddi in omnibus terris, & locis non solum Italiæ, sed & Hispaniæ, & Angliæ, & Alemanniæ, & aliorum locorum confederatorum contra Gallos, & iis tribus diebus fieri processiones solemnes a clero Romano: etiam volebat quod incendia & flammæ & id genus lætitiæ indicia fierent his tribus diebus, præsertim hac nocte dum ipse ab ecclesia S. Petri ad vincula iret ad vaticanium. Describit pluribus author accensos festos ignes, varia pulveris tormentarii ludicra aere sparsa, accensaque funalia, dum per urbem Pontifex vehebatur, qui ea lætitiæ significatione delectabatur, applausus exciebat, utque etiam postea religioso instructo agmine celebris supplicatio habita sit, necnon sacra ornamenta basilicæ S. Petri dono collata a Pontifice fuerint, ad aras vestiendas, quibus phylgia arte intexta erant hæc verba: Julius II. Pontifex Maximus Italia liberata.

Confluebant per eos dies Romam plurimum Italicarum urbium, quæ in libertatem pristinam assertæ fuerant, oratores, inter quos Bononienses superioris ad Bentivolos defectionis veniam supplices poposcisse refert Paris (d), sic inquit: Die veneris xxv. junii quatuor oratores Bononienses urbem ingressi sunt. Et infra: Fuerunt per me admoniti, ut non in splendido & spectabili paratu, sed potius in humilitate demissi, id est dimissis aureis torquibus, & vestibus auratis, ac similibus pompis, tanquam qui veniam petunt, & penitentes adirent Pontificem; quod & fecerunt: & item admonui, ut non nisi

licentia Pontificis expresse habita pedem ejus de more oscularentur, quia erant censuris illaqueati. Ac nonnullis interjectis: Statuit, nempe Pontifex, quod Cardinalis ipse, scilicet Achilles de Grassis, qui erat etiam eorum episcopus Bononiensis, prius ipsos nomine suo, ipsius Pontificis, & sedis Apostolicæ absolveret ab excommunicatione prædicta, & penitentiam arbitrio suo imponeret.

Proximo mense, Placentinorum, qui in Romanæ ecclesiæ potestatem redire oratores Romam accessisse addit idem author (e) Die, inquit, luna xxvi. julii, qua fuit dies & celebras S. Annæ maris gloriosa virginis Mariæ, oratores Placentini sive nuntii quatuor admissi fuerunt ad consistorium præstaturi obedientiam & fidelitatis juramentum sanctissimo domino nostro Julio. Nonnullis interjectis explicat, cur non in consistorio consueto admissi sint, utque intermissa temporum flexu obsequiorum officia præstiterint: Petri, inquit, a Pontifice, an isti oratores nunc veniant tanquam subditi Ecclesiæ, vel incipiant ex nunc velle se Ecclesiæ dare: quia in primo casu simpliciter sunt admittendi, id est, a nullis obvian-di, nec recipiendi; & in secundo casu sunt aliter recipiendi, id est honorandi: & respondit mihi Papa, oratores istos advenisse nunc, ut continuent obedientiam & subjectionem antiquam, quæ desit anno MCCLXXII. nam cum prius essent subditi Ecclesiæ, ut constat ex documentis publicis, quæ sunt in gazophylacio fiscali, ex aliquo casu deserunt tunc, sed modo reversi sunt continuantes illam primam subjectionem; ideo non esse istos solemniter admittendos, nisi tanquam subditos: alioquin Bononienses & alii similiter velent admitti, &c. Describit consuetos ritus, qui in nuncupanda concepta sacramenti formula servati sunt; immunitate vero onerum, quæ Galli imposuerant, donati sunt: tum leges in creandis magistratibus datæ (f). Tum septembri mense ineunte Regiones quoque oratores fidem Julio & successoribus solemniter detulerunt: vigesima septima octobris Parmenses quoque fidem in consistorio publico Julio addixerunt.

Ante hos Alfonso Ferrariæ dux, cuius causa bellum a Gallo Rege susceptum in pontificem vidimus, in opina rerum conversione percussus, ne Pontifici adherentium fœderatorum armis principatu exueretur, tentandam pontificiam clementiam, ratus, una cum Fabricio Columna, quem in Ravennate prælio ceperat accessit (g), ut censuris solveretur; cuius adventum maximæ gloriæ verum.

LXX.

(e) Id. p. 898.

Placentia veteri iure Ecclesiæ obnoxia.

Regiones & Parmenses se Pontifici subdunt. (f) Extr. apud Leon. X. l. 10. bull. p. 311. 914.

LXXI.

Ferrariæ dux a Pontifice veniam precatur. (g) MS. arch. Vat. sign. num. 111. Bonac. in diariis.

Pon-

(a) Paris 10.3. pag. 879. Is Gallum Regem ad perdendum Pontificem incitavit.

LXXII.

Explicita in eum clementia.

LXXIII. Denissa Ferrariæ ducis oratio.

Pontifici refert Paris (a), ob prostratum scilicet adductumque ad pedes pontificios hostem: Domini nostri Jesu Christi nunc hæc facta sunt omnia; ut iste illustrissimus dux Ferrariæ nuper ideo privatus ducatu, quia Regem Gallum ad prælia contra ecclesiam Romanam & sanctissimum dominum nostrum Julium vocaverat, ut Pontificem privaret, & bona apostolica depravaretur, ad vestigia pedum, ad veniam, ad iussu Pontificis supplex humilisque & tremebundus accessit, veniam de erratis poscens; & vix ista posteritas ulla crederet, vera tamen ita facta sunt omnia, ut vix ipsi, qui hæc videmus credamus posse fieri aut esse facta. Et tamen factum est anno MDXXII. die IV. julii, quod præfatus illustris dominus Alfonso Estensis ad urbem venit ducens secum illustrem dominum Fabricium de Columna, quem nuper in clade Ravennate captivum habuit, & Pontifici reddidit liberum, ac magnis honoribus & liberalitate insignem fecit.

Multis interjectis ait, Pontificem erga ipsum hoc clementiæ specimen explicuisse, ut non ante vultus basilicæ, sed in consistorio Cardinalium absolveretur; tum subdit: Arbitrio meo remisit, si penitentiarum cum virginibus deberent, percutere, & si Dominus Alfonso veniret cum corrigia in collo; & neutrum visum est mihi, quia nec oratores Veneti fuerunt percussi, & satis cum corrigia in collo dicitur venisse, qui supplex venit. Et etiam respondit quod vellet absolvere tantum dominum Alfonso & suos familiares, utque consistorium intrarent, sed pedem non oscularentur; & nolebat interdicitum relaxare, quia id facere volebat per breve, & ea absolutio fieret cum coincidentia &c. Itaque ipsa die hæc facta sic fuerunt; videlicet ipse dominus Alfonso summo manuum sua comitiva in locum elegantissime ornatum venit humilis expectans vocacionem suam. Et infra: Veniens ad Pontificem petiit per me sibi licere osculari pedem antequam loqui inciperet: quod Pontifex benigne concessit. Deinde hæc verba formatus dixit, quæ mihi ipse in cedula prius recitaverat, videlicet.

Beatissime & clementissime pater, cognosco vere & constanter peccasse multis modis intolerandis tam contra divinam majestatem, quam contra sanctitatem vestram vicarium domini nostri Jesu Christi, & contra hanc sanctissimam sedem Apostolicam, eoque gravius, quo ipse meique progenitores fratresque maxima beneficia ab ea accepimus: quare ob susceptam ingrati adversus sanctitatem vestram animi labem, illasque ipsi injurias penitentiam & dolore afficio. Interjicit hæc verba.

Paris: Et cum hoc verbum diceret ingemiscere cepit tam flebili voce, quam lacrymis manantibus; quibus ter sis continuavit dicens. Propterea supplex & pronus accedo ante ora beatitudinis vestræ, inque genua ad ipsius pedes me provokvo, & deosco per divinam misericordiam & ipsius sanctitatis pietatem, ut mihi, licet non mereanti, veniam tribuat, polliceorque ejusdem sanctitari, nunquam me posthac quidquam in ipsam & hanc sanctam sedem Apostolicam commissurum; meque paratum exhibeo ad expianda commissa, atque ad poenas vel in memetipso, vel in principatu, fortunisve meis omnibus suscipiendas, quas vestra sanctitas mihi inflixerit; cui me meaque demisse commendo, rogoque ut parcat. Pergit Paris: Et cum hæc dixisset faciem humiliavit tergendæ digitis oculos madentes.

Pontifex qui ea mitra pretiosa gravabatur, illam sibi demit fecit, & levem imponi: tum respondit longo sermone dicens, dominum Alfonso in hoc vel maxime vera dixisse quod erraverit, & quidem multipliciter erraverit, & omnia errata ejus in sedem Apostolicam explicavit: nam, & exprobravit quod cum esset a Venetis undequaque oppressus ac pene submersus in omni ruina, juvit & liberavit eundem. Deinde cum expulisset ex Bononia Bentivolos & ipsi ad eum recurrerint, quod contra juramentum præstitum eos suscepit & juverit. Pontifex quidem potuisset ipsum privare ducatu ob perjurium, tamen passus est: quinimmo quia Rex Franciæ volebat contra Ferrariam venire, & ipsam capere, Pontifex eundem dominum Alfonso tunc ducem fecit capitaneum ecclesiæ Romanæ ad resistendam Regi: & quia Rex volebat habere sal in minori pretio quam esset honestum, Papa volens abstinere Regi nisi gentes & pecunias ad ipsam dominum Alfonso seipsum defendendum contra Regem: sed ipse mutata animo adhesit Regi contra Papam, ex quo facto Papa privavit ducem ducatu, & inde omnia mala Italia secuta sunt: tot ruinae, tot strages, tot oppida & civitates direpta, tot ecclesiæ profanata & schismata in ecclesiæ Dei: & dominus Alfonso non solum schismaticis contra Pontificem adhaesit, sed etiam omnibus modis & bello & crudelitatibus innumeris juvit & debachatus est.

Et quia Deus tanta mala non potuit pati, Regem ex Italia expulit miraculose; qui etiam in Francia sustinere non poterit iram Dei, nec Regum Hispaniæ & Angliæ, & aliorum principum Christianorum persecutionem: unde videns dominus Alfonso se a Rege destitutum, in quo spem suam

LXXIV. Pontificum responsum.

Exposita illi ingratissimi animi labes.

Levia fuere initia ingentium malorum.

LXXV.

suam posuerat, & videns exercitum Pontificis, qui ex Helvetiis innumeralibus & potentissimis constabat, nec illis se posse tuto committere, venit nunc ad misericordiam; quae si spontanea esset bona esset, sed ut creditur coacta: arriam quia veniam petiit, etiam Pontifex dixit se negare non velle nec posse ad imitationem Jesu Christi domini nostri: & sic Papa obrulit se paratum illum absolvere, prout absolvit.

LXXVI. Jussus Alphon. Ferrariam restituere fugit.

(a) Paris e Grassis ubi sup. & inf. arch. Vat. fig. n. 111. Bonacc. in diariis (b) Id. inf. arch. Vat.

LXXVII. Rex Navarrae Socius Gall. Regis pulsus regno.

(c) Gomefius l. 5. c. 8. Sur. l. 10. c. 4. (d) Mariana l. 30. c. 8.

LXXVIII. Non fuisse Navarrae Regem schismatis flagitio inquinatum contendunt Galli, assentiturque Surita (e); atque ab eo Honorantio Ferdinandi oratori nec non Anglico Guillelmo Kuynghetæ responsum, Pisani conciliabuli gesta a se damnari: neque ullis argumentis demonstrari posse, illum a Romani Pontificis obedientia defecivisse, quamvis a Ferdinando ei insidias fruente infusurratum sit Julio, ipsum schismatis laqueis irretitum; neque enim eum ullos ad Pisanam pseudosynodum procuratores misisse; quamquam parum sibi consuluit, qui nullos ad Lateranensem concilium antistites legavit: ipsum vero, cum Navarra inter Hispaniam Galliamque interjaceret, pristinamque amicitiam cum Ferdinando & Ludovico Regibus, quos mutuo implicitos bello dolebat, colere percuperet, Ferdinando

Navarrae us sollicitus ut Hispano & Anglo se conjungeret.

Regi, qui ipsum acerrime urgebat, ut sibi Pontificique foedere jungeretur, perque Navarram & Pyrenaeorum montium angustias Hispano exercitui iter patefaceret, quo se Anglorum copiis ad invadendam eripiendamque Gallo Aquitaniam conjungeret, daretque propterea obsidem Vianæ principem, arcesve sex pignus fidei futuras clientum suorum praefidiis tenendas traderet, respondisse (f); has leges regia dignitate nimis indignas videri: ceterum se pontificio obsequio admissimum profiteri, neque Hispanico nec Gallico bello implicari se velle: ac ne Galli in Hispanias, neve Hispani in Galliam traderent copias, montium aditus clausurum: juste enim vereri si cum Hispano & Anglo arma junxisset, Benearnia se & aliis principibus Gallicæ coronæ fiduciariis spoliaturum iri. Dum vero is Gallum laceffere timet, in se Ferdinandum conjungendæ Hispaniis Navarræ cupidum concitavit, a quo repentino illum impetu obrutum fuisse narrat Mariana (g).

Pampelonam duceret Vasconum regni caput Albano duci mandata venire. Ille nihil cunctatus, collecto exercitu, motisque continuo castris, ad Vasconum fines pervenit die mercurii ad tertiumdecimum kal. augusti. In primo agmine Ludovicus Beamontus longo exilio irritatus, atque doloris ulciscendi cupidus curabat. Periculo cognito Vasco, Regina uxore cum filiis in Bearnem amandatis, ipse Pompelone restitit, eam urbem tueri constituens. Imbecillae vires erant, neque hostibus potentia par. Iter expeditum, nullo repugnante, opinione faciliora omnia extiterit. Ita Vascone Lumbierreni oppidum profecto, accedenti ad moenia Albano cives supplicum velamenta explicarunt, supinas manus tendentes: verteret in noxios iram, se deditibus parceret. Nuncupatis conditionibus, urbs dedita est ad VIII. kal. augusti ipso Jacobi Apostoli memoriae sacro die. Cetera eo regno oppida Pampelonis exemplo incitata metruque hostium securura videbantur.

Ita Navarrae Regem schismatis calumnia circumventum regno exutum ajunt (h); quem ut jure oppressum ostendant scriptores Hispani, atque, ut injustitiæ labem a Ferdinando amoveant, tradunt, Joannem Alebretensem Ludovico Regi adversus Hispanum Pontificemque in omnem belli eventum se junxisse; cujus rei hanc probationem asserunt (i), nempe illius foederis formulam in regii administri in stupro cæsi veste repertam transmissamque ad Ferdinandum Regem, qui mox vires in Vasconiam effuderit. Auxisse

(f) Sur. l. 10. c. 7. & 8. Professus est nolle se implicare bello.

(g) Mariana l. 30. c. 12. LXXIX. Pompelona Hispano dedita. Reliquae urbes ad victorem pronae.

LXXX. (h) MS. arch. Vat. fig. n. 111. Sur. l. 10. c. 10. & segg. Gomef. l. 5. Polydor. l. 27. appendix Sabellii. (i) Gomef. l. 5.

xisse autem suspicionem ferunt, Ferdinandum, cum Anglo arma junxisse non ad causam pontificiam contra Gallum profequendam, sed ad Vasconem catholicum sibi Anglicis armis subiiciendum; quod parta sibi Navarra Anglos illuserit, neque iis ad eripiendam Gallo Aquitaniam, in quam Henricus avita jura se habere contendebat, arma junxerit, ut inter ipsos foederis legibus constitutum fuerat: numquam præterea Vasconiae Regem sine judicio ordine a Julio regio honore dejectum tradunt (a) Galli, atque aliquos Hispaniarum Reges imminente morte non levi conscientiae angore agitato ob retentum Vasconum imperium. Cæterum a Ludovico Rege ad Joannem Alebretensem in Navarrae regnum restituendum instructus est maximus exercitus, a quo Pompelona obsidione cincta. In ea vero Gallica irruptione admissum est a blasphemo milite Germano ingens sacrilegium; ob quod divinae ultionis exemplum in illum fuisse editum, refert hinc verbis Mariana (b).

(a) Spont. dan. hoc ann.

Pompelopolis a Gallis obsessa.

(b) Mariana l. 30. c. 15. LXXXI.

Sacrilegium Germani militis.

Dictum illius impium. Divina de eo ultio. (c) Gomef. l. 5.

LXXXII. Daniae & Norvegiae Rex Lateranense concilio adheret.

mo praeside adhaerurum, precesque Maximiliani Caesaris & Regis Francorum petentium, ut Pisano conciliabulo faveret, non admisit; tum etiam significavit, Jacobum Scotiae Regem in ipsius Pontificis obsequio perstare, necnon daturum se operam, ut Moscovitarum princeps ad pontificium concilium oratores mitteret: quæ singula accurate recenset Paris de Grassis (d).

Ego praecedens duxi ipsos tres oratores, qui erant tres canonici simplices, videlicet unus secretarius Regis, & alii ejusdem Regis cubicularii, doctores: & postquam ter genuflexerunt, & pedem singuli osculati fuerunt, datis in manibus Papæ literis & mandatis retrocedentes ad scabellum Cardinalium, ut moris est, genuflexi permanserunt. Ex quibus secretarius regius alte, & animose, ac eleganter imposta pronuntiavit primo obedientiam praestans nomine Joannis Regis Daciae Norvegiaeque; deinde exponens qualiter Rex hujusmodi mandata, quæ habuit in scriptis publice notificaret sanctitati suae, & sic legit alte qualiter, cum Imperator Maximilianus & Rex Francia simul ipsum dominum Joannem Regem Daciae invitassent ad conciliabulum Pisianum, ubi multos Reges Christianos adfuturos promittebant, & casu quo non placeret Pisis conciliabulum illud celebrari, quod in ripa Rheni celebraretur; ubi multa ad reformationem totius Christianitatis & Ecclesiae Dei ordinarentur: & ipse Rex Daciae non voluit aliud praedictis Imperatori & Gallo respondere, nisi prius consulto Romano Pontifice tanquam vero conciliorum ordinatore. Itaque misit eos; ut casu, quo concilium per Pontificem indicendum sit, rogavit nomine regio, ut illud celebraretur in aliqua parte Alamanniae circa Rhenum, & ipsi nomine regio adhaerent concilio per Pontificem indicendo, aut indicto consentiant, & quoniam intellexerunt concilium Lateranense fuisse inchoatum, ipsi petebant Regi suo ralem inchoationem intrinari per breve sua sanctitatis: & similiter praefati omnes de dictis regnis Dacianis consentiunt cuicumque concilio per Papam tam indicto, quam indicendo, prout in scriptis nunc exhibitis constabat.

(d) Paris 10. 3. p. 905. LXXXIII. Praesita ab eius oratoribus Pontifici obsequia.

LXXXIV. Scotus a Gallo tentatus pro schismate conflando.

* Avunculo.

Et successivè idem secretarius exposuit qualiter serenissimus Rex Scotiae nepos ex sorore praefati Joannis Regis Daciae fuerat interpellatus a praedictis Imperatore & Gallo, ut Pisano concilio adhaerent; sed ipse Scotus respondit eisdem, qualiter non volebat in tam ardua re respondere nisi prius consulto praedicto Rege Daciae* patruo suo: qui deinde sibi consulens rescriptis, ut idem praedictis Imperatori &

Gallo responderet, sicut ipse dictis responderat eisdem: quo facto Scotus omnia ad Dacum agenda retulit; nam & oratores etiam misit ad Dacum, ut nomine suo cum eisdem Dacis oratoribus missis ad Papam, indicendo aut indicto consentiret: & sic etiam nomine Regis Scotia adhaesio facta est. Sed placuit Daco, ut Scotus ad partem suos oratores proprios ad Papam super hac re destinaret; cum etiam princeps Ruthenorum & Caesar Tartarorum ac Gothorum, qui nunquam antea ad ullum concilium condescenderunt, dabit operam, ut nunc concilio per Papam indicendo adhaereant & indicto consentiant, petentes se in illius decretis sancientis, & in reformatione tam urbis quam orbis & Ecclesiae admitti debere. Pontifex ad haec omnia convenientissime respondit; laudans Reges Daciae & Scotiae ac principem [scilicet Moscorum] & alios de bona voluntate: & conclusit se jam indivisibile concilium apud Lateranum in urbe, quae est omnium provincialium patria communis, & sedes Apostolica; & ex nunc adhaesione & consensum, quem incorporaverit concilio Lateranensi admittere dixit. Data literarum Daciani fuit de mense aprilis die x. anni praesentis.

Concilio Lateranensi adhaeret.

LXXXV. (a) Petr. Cordier in actis sua Legationis.

Petrus Cordier pseudolegatus schismaticorum.

Scribit contra pontificiam auctoritatem. LXXXVI.

(b) Chytraeus Sa-xon. l. 6.

His consentanea repetit Petrus Cordier (a) Parisiensis doctor, qui ad Daniae, Scotiae, Sclavoniae, & Gothorum Reges missus fuerat a Gallo conciliabuli rogatu, in literis ad eandem pseudosynodum datis, quae Lugdunum profugerat; ibique adhuc trepida haerebat, ut Gallicanum clerum acerbis decumarum imperiis vexaret; testaturque Danorum Regem pontificiam auctoritatem defendisse, ac pollicitum daturum operam, ut Moscovita in Ecclesiae gremium reverteretur, mitteretque oratores ad concilium indicendum a Pontifice, si in loco accommodo celebraretur. Scotum etiam Regem de discordia Pontificis indoluisse, ac praesules Scotos pontificiam auctoritatem concilii autoritati praetulisse, atque argumentis Thomae Cajetani tenacius inhæsisse, quae ipse, utpote schismaticus tenebrius, confutare nifus sit.

Ita pseudosynodulares schismatici pudore oppleti conticescere coacti: pontificia vero majestas in dies magis effloruit; nam ipse Maximilianus Caesar, qui Daniae & Norvegiae Regem in schismaticis societatem allicere conatus fuerat, nec non Augustae, Treveris, & Coloniae Germanici imperii cætes solemnes coegerat, (b) ut Germanos a pontificio obsequio divelleret, suaderetque concilii auctoritatem pontificiam antecellere, cum ipsos in pristina pietate constantes reperisset,

priora de cogenda pseudosynodo Pisana edicta damuare decrevit, misso Romanum oratore Matthæo Gurcensi episcopo; cuius adventus spe Pontifice primam futuram concilii Lateranensis sessionem prorogavit his de causis: Cum, inquit (c), satore zizaniam instigante, & nonnullorum malignitate, qui Christianorum nomen in vanum recipere non formidant, bella atrocia tam in Italia, quam extra eam vigerint & vigeant, dictique praelati Germani, Hispani, Anglici, Poloni, & alii propter hostium pericula tute adhibere accedere non poterint, nuperrimeque venerabilis frater noster Matthæus episcopus Gurcensis charissimi in Christo filii nostri Maximiliani Romanorum Regis in Imperatorem electi in tota Italia locum tenens generalis, & ad nos orator destinatus, prope urbem ad illam venturus sit, cum quo multa gravis importantiæ & magni ponderis statum & quietem Ecclesiae, principum Christianorum, & Italiae concernentia, praesertim de pace inter ipsum Maximilianum Regem & dilectum filium Leonardum Lauredanum Venetorum ducem, quae nobis cordi est, componenda habenda sint colloquia &c. Anno a nativitate Domini MDXII. indictione xv. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Julii divina providentia Papae II. anno ix. ultima mensis octobris.

Conventus celebrati in Germania. Caesar schismaticorum conatus damnat. (c) Ext. diplom. in actis concil. Lateran. ex editio-ne Bini 10.4. par. 2. p. 25.

Missus ab eo orator episcopus Gurcensis.

LXXXVII.

(d) Michael Coccius de bell. Ital. 10.2. ver. Germ. ex bibliat. fratren. (e) Basel. in add. ad chron. Naucleri hoc anno. Treverenses cætes celeberrimi.

Porro Caesarem legasse ex conventu Treverensi ad Pontificem Matthæum Langium Gurcensem scribit etiam Michael Coccius (d), atque his historiae suae finem statuit. Fuisse autem illum conventum celeberrimum refert Nicolaus Basilius (e), sic inquit: XI. die mensis aprilis Maximilianus Imperator in Treverorum civitate constitutus diem illo conveniendi principibus regni condixit, quod per trimestre tempus duravit; convenere autem regni principes electores cum reliquis principum, ducum, comitum, baronum, nobilium, comitarum, & communitatum regni Germanici oratoribus plurimis. Aderat quoque Julii Pontificis maximi legatus Laurentius Campegius Bononiensis causarum palatii apostolici auditor episcopus Feltrensis, Ludovici Regis Gallorum orator Claudius episcopus Marsiliensis, Henrici Regis Angliae Rupertus eques auratus, Joannis Regis Navarrae orator, Friderici Saxonum ducis & principis electoris orator, Sigismundi Regis Poloniae orator, Laurentii episcopi Herbipolensis orator, Reinardus Vormatiensis Philippi Spirensis oratores, cum reliquis. Eo in conventu plurima tractata fuerunt de bello contra Venetos, de declinatione Pontificis

ab

(a) Chytraeus Sa-xon. l. 6.

(b) Annales arch. Treverens. p. 83. in Richard. (c) Sever. rerum Moguntin. l. 5. in Vieile. (d) Basilius ubi sup.

LXXXVIII.

(e) Dolgast. 10. 10. p. 130.

Poenae inebrios constituta.

ab Imperate advocato ecclesiae: & aliis multis. Quae obscurae Basilius indicat, clarius explicat Chytraeus (a); nimirum Veneti belli caesareaeque cum Pontifice diffensionis causa indictis jam duobus conciliis disceptatum fuisse quodnam alteri antefendum videretur, ad quod praesules profecturi essent, principelque suos oratores decreturi: Lateranensis autem a Pontifice indicti antelatum majestatem, fremente Claudio Massiliensi episcopo pseudosynodi oratore. In eo autem conventu tunicam Domini inconsutilem, quam S. Agrippa atrulerat, offensam referunt Treverenses (b) & Moguntini (c) annales, quod testatur quoque Basilius (d): Deinde, inquit, Caesar devotione motus praesentibus ibidem omnibus, qui ad conventum illum confluerant, altare majoris ecclesiae S. Petri Apostoli principale aperiri iussit, atque rei veritatem de tunica Salvatoris nostri inconsutiles experiri voluit. Aperitur altare, invenitur tunica Domini inconsutiles cum aliis reliquis sanctorum plurimis & pretiosis, quemadmodum charta hinc inde impressa indicant. Confirmatque Joannes Faber in oratione funebri Maximiliani: Tunica, inquit, Domini inconsutiles per hunc Caesarem in civitate Treverensi, cum illic conventum ageret principum, cum innumeris sanctorum reliquis anno salutis MDXII. reperi-ta est.

Latam in iis Treverensibus conventibus sententiam a Maximiliano adversus ebrietatis vitium, refert Dolgastus (e), ac praecipuam hanc decreti partem repetit: Universis ac singulis nostris & sacri Romani imperii regnorum, dominiorum, provinciarumque nostrarum hereditariarum subditis cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, aut praesentis existant, tam ecclesiasticis quam secularibus serio mandamus & injungimus, ut contumaces ac violatores huius nostri Caesarei mandati, si quos forte compererint, poena non contemnenda multari, aliisque idoneis ac opportunis mediis coerceri curent; nec id quemquam impune violare, spernere, aut transgredi permittant. Si qui vero e nobilibus aut equestris ordinis viris ab hoc vitio sibi temperare minime velint, eos cetero peiores & angue, abominandos, ac ab officiis & muneribus sacri Romani imperii publicis aliisque dignitatibus ecclesiasticarum, & ab officio sacrum fastigiis removendos ac abdicandos sancimus & volumus, remotosque & abdicatos, neque promovendos, neque amplius dignitatibus praeficiendos ullis esse censemus, & statutum: tenuioris autem fortunae homines poena afficiendos corporali, pronuntiamus:

Ann. Eccl. Tom. XXX.

si quis porro magistratus superior, aut inferior in exequenda hac poena negligentior aut remissior extiterit, nostram & sacri Romani imperii indignationem gravissimam, ac multam sisco sive arario nostro imperiali, omni spe veniae sublata, irremissibiliter solvendam ipso facto se noverit incurrisse: iis vero in locis, ubi hoc in-gluvici gulaque vitium consuetudine veteri introductum perspiciant, summa cum animadversione simili poena proposita corporali illud declinent. Non exitum propterea hoc vitium est e Germanica natione, ex quo inficiendae illius haeresi occasionem sumpsit Lutherus, dum jejunia Ecclesiae, tum Apostolorum traditione inducta acerrime infectatus est; quippe helluonum turbam mox illi adhaesisse videbimus postea. Pergit Nicolaus Basilius: Soluta autem conventu principum Caesar Maximilianus dimissa Treveri Coloniam, dein Brabantiam descendit.

Helluonum causa a Lutero suscepta.

Translatos Treveris Coloniam caesareos cætes, atque in iis sancitum, non tolerandum Cardinalium perduellium schisma, memorat Chytraeus (f): atque ita Maximilianus, cum animadverteret spretas ab omnibus schismaticorum argutias fraudesque, exarato Coloniae caesareo diplomate, de quo inferius, datas jam ante ad transfugas Cardinales de congregando concilio literas, ut subreptitias improbavit, damnandique Pisani conventiculi, amplectendaeque synodi Lateranensis partes imposuit praedicto Matthæo Langio episcopo Gurcensi; quem jam, ante Ravennatam cladem, pacem inter Pontificem & Caesarem conciliasse, tradit Basilius (g): sed illius formulam tantummodo xxv. novembris die in aede S. Mariae de populo solemni ritu evulgatam. Ut autem Gurcensis Romae eximia pompa exceptus fuerit, fufe describit Hierius. Valerianus scriptis Romae vii. idus novembris huius anni literis (h) ad eum, qui Campegio Apostolico in Germania legato a secretis erat; tum quae Caesareo nomine Pontifici dixerit, quæve responsa ab eo tulerit Gurcensis, subiicit: Gurcensis primo, mox legati & oratores omnes, & magna vis nobilium ingrediuntur ad Pontificem, quem in solio sedentem Cardinalibus aliquot circumseptum offendunt. Gurcensis itaque ter genu procumbens sacrosanctæ simulacrum majestatis pie veneratus est, admissus inde ad pedum oscula: tum Pontifex illi manum, mox faciem, obrulit osculandam. Gurcensis inde utroque genu posito adventus sui causam explicuit breviter, sed castigata oratione; cujus argumentum erat, se delegatum a Caesare, ut omnino Christianae reipublicae dissidia com-

(f) Chytraeus Sa-xon. l. 6. Schismaticorum argutias ab omnibus spretas.

(g) Basilius in addit. ad Chronolog. Nauc.

(h) Ext. in to. 2. rerum Germanic. ex editione Freberi.

Exhibita a legato Caesareo Pontifici obsequia.

LIII 2.

po-

ponerentur, bello quod adversus Apostolica sedis dignitatem...

XC.

Donatus postea est cardinalis purpura Gurcensis a Julio, cum in aede B. Mariae de populo...

(a) Paris de Grossis 10.3. pag. 938. Foedus inter Pont. Caesarem Hisp. & Anglum promulgatum.

ctis de sacris ritibus inter divina mysteria servatis habitaque...

XCI.

Meminit de hoc foedere inter Pontificem, Caesarem, Hispaniaeque & Angliae Reges...

(b) Petrus Justin. l. 11. Veneti ejus beneficii excludi. De praeda Italica inter victores certatum.

(c) MS. arch. Vat. ubi sup.

Helvetii de principatu Mediol. fuerunt tentantiam.

(d) Petr. Justin. l. 11.

(e) Basel. in append. ad Chronol. Naul. elei Bizar.

Maximilian. Sfortia ab eis excitus.

XCII.

Promulgato foedere, de quo paulo ante memoravi, caesareus orator in proxima sessione...

(a) Paris 10.3. pag. 948. Sessionis tertiae acta.

Caesar adhaerere concil. Lateran. profectur.

XCIII.

Afferunt eas caesareas literas Antonius de Monte Cardinalis in actis concilii Lateranensis...

Mandata de Pisano concilio revocata.

stra imperiali Colonia die prima Septembris anno Domini MDXII. regnorum nostrorum Roman. xxvii. Hungaria vero xxiiii.

XCIV.

Pergit Paris de Grassis: Quibus patribus lectis idem Gurcensis surrexit, & qualiter approbat nomine Caesaris...

XCv.

Quo facto, ego dixi Cardinali Cornelio, ut simul cum Gurcensi ad Pontificem ambo simul venirent...

Multorum principum oratores concurrunt ad Lateran. concilium.

XCVI.

Gallia ob schisma sacris interdicta.

Britonum laus insignis.

Annæ Regiæ pii conatus.

(a) Spond. hoc ann. (b) Marian. l. 30. c. 13.

Aquitani & Normanni Sacramento fidei liberati. (c) Ext. in actis concil. Lateran. sess. 3. ex editione Bynii to. 4. concil. par. 2. p. 31. (d) Gomf. l. 3. Polydor. Virgil. l. 27. XCVII.

promotor ante Pontificem genusexus retulit qualiter omnes, &c. citarunt, & accusavit eorum negligentiam, ut desuper secundum formam juris procedatur. Pontifex dixit ad primam sessionem se responsurum, & comparuerunt multi procuratores episcoporum nationis Polonæ, Hungariæ, Daciæ, Hispaniæ, ac Italiæ, ac multarum nationum, &c. qui omnes jurant in animam principum suorum, quod essent aut legitime aut juste impediti, & Pontifex audiens admisit sic, prout, &c.

His factis, iussi aperiri fores, & omnes excludi exceptis miltibus & principibus & aliis stare iussis simul cum officialibus & deputatis. Tunc electus Forlivienfis nomine Petrus Griffus paludatus & mitratus veniens ante conspectum Pontificis, ut Phedra habuit signum crucis a Pontifice, & ascendit pulpitum, ac legit cedulam, per quam Gallia interdicto subiciebatur; propterea quia Cardinales privatos, hereticos, & schismaticos fovebat, excepta Britannia, & loca omnia, ad quæ illi devotissimè, interdicto subiciebat: concilium sive conciliabulum Pisanum & omnia eius gesta irritabat, & sessionem quarradecima decembris indicabat. Liberata ideo illius edicti acerbitate Britannia minor extitit, cum in Apostolicæ obsequio constans perstaret: quam etiam alias, faviente Avinionensi schismate, pietatis in Romanum Pontificem exemplo, quamvis undique cinctam schismaticis præluxisse vidimus. (a) Porro Annam Britanniam, ad quam principatus ille spectabat, ex Ludovico Rege viro partum gerentem, sæpius ipsum non sine lachrymis & flexis genibus orasse ferunt (b), ut a schismate moliendo absteret, alioqui divinas illum iras in se commoturum, nec putare se umquam prolem feliciter in lucem edituram, aut vita fruturam, uti contigit; quippe enixa ægre puerum Gallici sceptri futurum heredem, qui baptismi sacramento renatus mox vitam cum morte commutavit. Tradunt etiam (c) Normannos & Aquitanos sacramento fidei Ludovico Regi addictæ solutos, earumque provinciarum Angliis ereptarum jura restituta Henrico Regi; quem ad eas comparandas classem ingentem instruxisse, & Gallica littora infestasse scribunt historici (d): quæ in edicto mense Augusto conscripto in Ludovicum contineri vel in alio potuerunt, sed in hac sanctione a Lateranensi concilio confirmata prætermissa sunt.

Ad perpetuam rei memoriam. Sacro approbante concilio, & infra, post felicem faustumque charissimi in Christo filii

nostri Maximiliani Romanorum Imperatoris electi semper Augusti huic sacrosancto Lateranensi concilio veram adhesionem & sinceram unionem, omnia & singula per damnationis alumnos, Bernardinum Carvajal, Guillelmum Brizonet, Renatum de Pria, Fredericum de Severino, olim Cardinales, eorumque fautores, adhaerentes, complices, & sequaces schismaticos, hereticos, & in suam ac aliorum perniciem debacchantes, unitatem sanctæ maris Ecclesiæ scindere satagentes in conciliabulo Pisano, Mediolani, Lugduni, vel alibi, quæcumque, quotcumque, & qualiacumque fuerint, etiam decimarum impositio- nes in universo regno Franciæ per eos factas, quorum tenores & qualitates, ac si præsentibus de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales insererentur, pro expressis haberi volumus, usque in præsentem diem acta, gesta, & facta, conscripta & publicata, seu ordinata, & in futurum forsitan gerenda, quævis sint nulla, irrita, & inania, & a nobis, præfato concilio sacro approbante, damnata & reprobata fuerint, potiori pro cautela damnationi & reprobationi huiusmodi, inherendo, eodem sacro concilio approbante, damnamus, reprobamus, & detestamur, illaque nulla, irrita, & inania, nulliusque roboris, efficacis, effectus, vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus; nec non literas nostras, per quas propter receptiones, favores, adhaerentiam, & auxilium per Regem Franciæ & nonnullos alios regni Franciæ prælatos, officiales, nobiles, & barones schismaticos & hereticos indicti conciliabuli Pisani damnati & reprobatum prosecutione notorie præfata, regnum Franciæ, & præsertim Lugdunum, ducatu Britanniæ excepto, sub data videlicet Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MDXII. idibus Augusti pontificatus nostri anno ix. de fratrum prædictorum consilio, ecclesiastico subjecimus interdicto, nundinasque Lugduni fieri solitas in Lugduno ex tunc de cætero fieri inhibuimus, dictasque nundinas in civitate Gebennensi faciendas transferimus, cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, omnibusque & singulis in eis contentis clausulis: similiter sacro concilio prædicto de illis plenariam notitiam habente ac approbante, innovamus, regnumque præfatum, ut præfertur, illiusque civitates, terras, oppida, & loca quæcumque huiusmodi interdicto subiicimus, ac ipsas nundinas ex Lugduno in civitatem præfata Gebennensem faciendas transferimus, &c. Dat. Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata anno incarnationis dominicæ MDXII.

Francia excepta Britannia sacrorum usu multata.

Lugdunenses nundinas Gebennam transfate.

XCVIII.

111. non. decembris pontificatus nostri anno x. Addit Paris de Grassis, ut hæc sententia totius concilii suffragiis approbata sit. Qua, inquit, lecta cedula idem lector dixit sic, videlicet: Placent ne vobis, patres, omnia in hac cedula præsentis lecta, expressa & contenta? & Pontifex primus alie dixit: Placent. Tum ego accessi ad capita sedilium Cardinalium, & prælatorum dicens quod priusquam responderent de laudabili more invitarent singuli singulum subsequenter, & dicerent alie id quod placeret, & ibi præsentem uno protonotario, & uno scriba, ac uno scriptore, votorum explorarent vota: & sic factum est. Et demum ego retuli Pape omnes præsentem nemine excepto consensisse per verbum: Placent. Tunc Pontifex dixit, velle quod de cætero omnes quotquot erunt respondeant alie, ita ut intelligantur faciliter ab omnibus: quod cum ego capere innumerum non bene esse, & Pontifex in me acrius respiciens inuit se omnino sic velle; quod ego alie respondi quod, & qualiter respondendum sit. His finitis dixi cantoribus, ut inchoarent cantantes alie: Te Deum laudamus; & sic fecerunt: & illico iussi aperiri januam & admitti familiares cum cappis Cardinalium; prælati vero dixi, ut exirent: & sic finis tertiæ sessionis.

XCIX.

Interfuisse huic sessioni centum viginti patres, quorum nomina ab Antonio Cardinale de Monte recensita sunt, refert Alexius episcopus Melpitanus in oratione tum habita (a), conquestusque est de principibus atque aliis antistitibus, qui ad tantum concilium, in quo de sedandis vitiis, atque decernendo in fidei hostes bello sacro agendum erat, majore numero non confluxissent, indignumque id esse exclamavit: Cum ramdis, inquit, tamque vehementer concilium invocarent & cuperent, nunc incaprum etiam vocati & iussi postponunt. Quibus perstricti præ cæteris ii, qui conciliabulum tanto ardore moliti ad verum concilium, in quo & lites suas componere, & si qua pietas eos moverat, rem Christianam & divini Numinis gloriam augere poterant, accedere detrectarent.

(a) Ext. in actis concil. Lateran. sess. 3. to. 4. concil. par. 2. ex edit. Bini pag. 32.

Præfatum non concurrentium ad concilium inertia insignis.

C. Veneti concilio Lateranensi se conjungunt.

(b) Ext. in actis concil. Lateran. sess. 4.

(c) Paris to. 3. pag. 137.

In proxima sessione iv. Leonardus Lauredanus dux Venetorum concilio Lateranensi adhæsit, Pisanique conciliabuli schisma execratus est; atque Francisco Foscaro oratori mandata amplissima (b) dedit, quorum formula in actis concilii extat, eorumque meminit Paris de Grassis (c) in sessionis iv. historia: Die, inquit, veneris x. decembris habita est quar-

ta sessio in concilio Lateranensi. Et infra: Finitis precibus longis cantatis aliqui Cardinales voluerunt quod omnes præter miltibus & officiales ac solitos excluderentur: sed quia erat legendum mandatum dominii Venetiarum, & legenda quadam literæ parentes (d) Ludovici olim Regis Franciæ factæ tempore Pii II. quibus ipse irritabat omnino pragmaticam sanctionem; & quia etiam advocatus concilii erat concionaturus super ipsa eadem pragmatica sanctione tollenda, ideo Pontifex me proponente, non voluit quod aliquis exiret: Immo quod portæ aperirentur patentes omnibus aliis, qui ingredi vellent, prout factum fuit. Itaque dominus Phedra secretarius concilii veniens ad Pontificem accepit de manu sua mandatum Venetorum, quod tunc secretarius oratoris attulerat ad Pontificem cum excusatione oratoris, qui erat infirmus. Accipiens autem Phedra mandatum accessit ad pulpitum & legit illud alie; per quod Veneti adhærebant concilio Lateranensi favorabiliter, detestantes conciliabulum & synagogam Pisanam, & fautores Gallicos, ut concilium malignantium & hereticorum. Inde legit literas patentes olim Ludovici Regis Franciæ tempore Pii II. ut dixi, factas, per quas ipse Rex omnino abrenuntiabat pragmatica sanctioni, ut iniquæ & injustæ; & fuit elegantissima compositio, quæ omnibus de synodo nostra placuit tam in sententia, quam in ornatu: quibus literis lectis, dominus Melchior Barissimus Neapolitanus advocatus consistorialis & particularis advocatus concilii, accepta a Pontifice venia dicendi accessit simul cum procuratore fiscali non ad pulpitum solitum, quia disserunt aliqui Cardinales, quod promotor non debet ascendere pulpitum illud, sed accesserunt ad postergale sedis episcoporum Cardinalium; & ibi ambo stantes fuerunt; tum ipse dominus Melchior elegantissime proposuit detestationem pragmaticæ sanctionis omnino tollenda per hoc sacrum concilium, & quod summus Pontifex cum omnibus patribus ibi existentibus declararent, omnia facta virtute sanctionis pragmaticæ annullari, & beneficia per illam collata non bene collata esse, immo collatores & omnes adhaerentes excommunicari & censuris ligari, ac fructus beneficiorum ipsorum sic collatorum ex nunc applicari expeditioni contra Turcam, &c. quo finiente dominus Marianus Cucinus procurator fiscali & concilii institit petens omnia per advocatum proposita executioni mandari, & Pontifex nihil ad hoc respondit; sed tunc ego & non prius iussi omnes exire ex concilio: qui quia tarde & vix exire videbantur, Pontifex nuru facto iussit ut exirent:

(d) Infer. te sunt annal. to. 19. A. C. 1416. n. 118.

Execrantur conciliabulum schismaticorum.

Ludovici XI. rescindentis pragmaticam sanctionem lectæ literæ.

rent: & sic remanentibus tantum mithras & oratoribus ac officialibus consuetis, episcopus Alexandrinus ad Pontificem venit; & habita humiliter dicendi venia, ascendit pulpitrū & legit cedulam longam super abrogatione pragmatice sanctionis predictæ, & nonnulla alia; & denique indixit quintam sessionem pro die mercurii, quæ erit inter primam & secundam dominicas quadragesimæ futuræ. Lecta cedula Pontifex alius, quam forte conveniret, clamavit: Placet, tum euntibus ad Cardinales & officiales & prelatos super scrutatione votorum Pontifex turbatus est, quia non sibi placet quod plane, sed quod alte & altissime omnes tam Cardinales quam prelati dicerent votum suum; unde necesse fuit quod iterum dicerent aliquid placeret. Ex quibus aliqui Cardinales surgentes & nudato capite adversum Pontificem dixerunt: Placet; quod videntes singuli alii omnes idem fecerunt; ex quo Pontifex remansit satisfactus: quod in veritate mihi non placet, cum nec sit de honestate, nec de consuetudine, nec minus, ut opinor, de iure, quod prelati, qui sunt in eo actu tanquam iudices, & propterea induti debent esse pluvialibus & mitris, ut proferunt ipsas sententias dicentes per verbum, placet, aut non placet, in ipso actu surgant & mithras deponant; immo si essent stantes & sine mitris, pro illo actu dicendo sedere & mithras in capite ponere deberent. Hoc facto scrutatores votorum retulerunt Pontifici omnibus patribus placuisse nemine excepto; & sic finis.

CL. Non latam tum fuisse decretoriam sententiam de abroganda pragmatice sanctione, sed promulgatam a Pontifice ac sacro Lateranensi concilio, in proximis sessionibus judicarium ordinem ad eam executendam rescindendamque constitutum iri. Tum prefules ac proceres Gallos, qui pragmatice sanctione hætenus erant abusi in iudicium vocatos, ad afferendas causas ob quas non abroganda videretur, ostendunt acta Lateranensis concilii descripta ab Antonio Cardinale de monte; quibus pontificia duo diplomata de eodem inserta sunt, iisque Julius pio ecclesie libertatis defendendæ studio permotum se profiteatur: Cum, inquit, (a) iam per multa temporum spatia per nonnullos prelatos Gallicæ nationis & nobiles laicos, ac alios illis faventes præsertim cuiusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmaticam vocant, Apostolicæ sedi, sanctæque Romanæ universalis Ecclesie capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, sacrisque canonicis derogatum fuerit: nos rem adeo perniciosam, in Dei offensam & Ecclesie præ-

Judicari-
us ordo
indictus
ad abro-
gandam
sanctio-
nem pra-
gmaticam.
(a) Ext.
in act.
conc. Later.
sess.
4. ex edit.
Binii t. 4.
conc. par.
2. pag. 38.
39.

fata vilipendium, & evidens detrimentum amplius ferre nequimus, cum sanctio ipsa ab omni ad id legitima potestate carentibus, nullorūque summorum Pontificum, aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta & observata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat; quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum Rex abrogavit, &c.

Egerat jam ante cum Ludovico Rege Julius de rescindenda eadem sanctione, anno superiori, cum dissensio inter utrumque glisceret; quem pium Pontificis conatum Rex ferre non potuerat, atque apud Jacobum Regem Scotiæ perperam erat questus de Julio, quod episcopatus, abbatias, & alia amplissimi census sacerdotia pontificio arbitratu conferre vellet, (b) accusabatque ea re ecclesie Gallicanæ libertatem infringi, pro qua defendenda regias opes viresque impenfurum se profitebatur. Verum iniustas eas querelas fuisse constat; cum libertas ecclesie Gallicanæ in eo potius sita esset, ut a supremo sacrorum Antistite, non ab Rege dignitates sacræ tribuerentur; nec in eo quidquam novi Julius ad labefactandum regium decus moliebatur, cum sui prædecessores adversus conatus Regum, qui vestigalia ecclesiastica plerumque in pravos usus averterant, infra factis se opposuisse viderimus. Uti vero damnata sit a concilio Lateranensi pragmatice sanctionis tamquam adversa pontificiæ auctoritati, dicitur inferius.

Celebrata est quarta sessio, quæ fuit sessionum Lateranensis concilii; quibus Julius præfuit, ultima, in qua Christophorus Marcellus peroravit (c) conversusque ad Pontificem ipsum hortatus est, ut sicut oppressam hostium armis Ecclesiam erexerat, ita depressam vitiis in pristinum sanctitatis splendorem restitueret: Quemadmodum, inquit, tu, pater sancte, in tam iustissimo adversus potentissimos hostes suscepto bello ita gessisti, ut ardentissimos æstus, acerbissima frigora, noctes insomnes, adversas valetudines, omnia vitæ incommoda, & fere mortem ipsam non tantum intrepide ruleris, sed quasi sponte tua obieris, unde prius largissima opum effusione, ingenti comparato exercitu & Bononiæ salus apparuit, & pulsus novissime ab Italia finibus hostibus omnem gloriam, omnem immortalitatem, quam nullus unquam Pontifex assequi potuit, tibi merito vendicasti; Rhegiumque, Parmam, Placentiam tuo sacratissimo imperio subdidisti; ex quo omnis Italie locus, omnis populus, omnis civitas, omnis res-

CII.
Ludovici
falsæ que-
relæ.

(b) Ext.
de eo Seo.
tie Regis
lit. in ap-
pend. conc.
ciliabuli
Pisan. p.
160.

CIII.
(c) Ext.
ejus o-
rat. in
actis Lateran.
sess.
4. to. 4.
conciliab.
par. 2. p.
40.

Julii ob
res gestas
elogium.

publica, omnes denique privatim & publice gaudent, jubilant, exultant, teque omnis ævi, omnium seculorum, omnium gentium principem & caput appellant: sed longe melius in posterum appellabunt habebuntque, si hac tua felicitate, sine tandem armis imposito, in pace sint omnia constituta. Et infra: Cum igitur tantæ reipublicæ unicus atque supremus princeps fueris institutus, beatissime Pontifex, cui summa data potestas ad divinum injunctum imperium, tuum est, quemadmodum oppressam armis erexisti, amplificaisti, immoribus depravatam Ecclesiam reformare, corrigere, illustrare. Ne cepta perficeret mors obstitit, de qua proximo anno dicitur; nunc reliquas hujus res adjungimus.

CIV.
Tartarorum
Præcopien-
um irrup-
tionem in
Poloni-
am.

Parta de
iis victo-
ria.
Sexdecim
millia capi-
tivorum
crepta.

(a) Id. ib.

Hoc anno Sigismundo Poloniæ Rege cingendæ regis insignibus conjugis celebratæ districto, vigintiquingentum millia Præcopensium Tartarorum irrupere in Wolyniam, Ruffiam, & alias provincias: ad quorum reprimendos impetus contracto raptim exercitu, Poloni inuito cum hostilibus aciebus atroci certamine in castra Tartarica penetrantes captivos solvere ceperunt: qui mox erectis in cœlum liberis manibus, victoriamque a Deo precati, secures arripuerunt, verlique in milites Tartaros adorti sunt tanto impetu, ut ii mox in fugam se conjecerint, atque ita exiguo cruore parta de immanissimis hostibus pulcherrima victoria, qua sexdecim millia Christi fidelium ex barbarorum servitute eruta sunt; ac de qua hæc prodit Jodocus (a): Hoc verissimum mihi narratur ex hostibus, quorum a captivis viginti quinque millia fuisse perhibentur, multo minorem partem dilapsam esse, Sarmatis ea pugna tanto majori letitiam addidit, quo leviori negotio parva videretur, dum ex toto exercitu viginti centum interempti, cæterum plerique telis vulnerati essent, servata est omnis præda: captivi plus sexdecim millia omnis sexus & ætatis vinculis soluti in patriam reducti. Præterea Tartarorum equi supra decem millia capti fuere. Incidit hæc memorabilis pugna in diem D. Vitalis ad xxviii. aprilis circa Lopuzna. Attritus ea clade Tauricæ Cherfontis Cæsar pacem a Sigismundo Rege petiit dato Medlinger Imperatoris nepote obfide. Cæterum adeo virtutum exemplo Polonis præluxisse Sigismundum ferunt, ut ad illius exemplum compositi ebrietatem aliaque vitia, quibus dediti erant execrarentur. Missam autem ab eo ad Lateranense concilium pro sacro ad amplificandam religionem discernendo bello legationem suo loco dicitur.

CV.

Ardebat interea, ut antea indicatum Ann. Eccl. Tom. XXX.

est, Turcicum imperium gravissimis diffusionibus; quippe Selimus Bajazethis II. filiorum natu ultimus bellica laude florens, fretusque opibus Cæsaris Præcopensis, tum Sophi Persarum Regis, qui multas de Turcis victorias hoc anno retulerat, successibus confirmatus, parenti ac fratribus eripere imperium meditatus, expeditionem concepit, cum illi plures proceres studerent, in quem Adrianopoli Bajazethes duxit exercitum, prælioque fudit: ex qua fuga servatus (b) Selimus procerum opera patri reconciliatus est, invitoque deinde patre postea renuntiatus Imperator, pratorianos milites largitionibus sibi devinxit, patremque ipsum coegit in amœnum locum secedere, in quo senium tranfugerit: ita Bajazethis summa felicitas repente infummam calamitatem conversa est. Describit tristem casum Paulus Jovius (c) ex fidissimis cubicularii Bajazethis scriptis: Bajazethes, inquit, modo terrarum orbis principum amplissimus in tanta hominum perfidia, rerumque omnium iniquitate secedendi consilium capit, Byzantioque excedit cum familiaribus suis collecta præfiosiore supellectile, petiturus Didymoteam Thraciæ urbem amœnitate horretorum, cælique temperie, & exilio & præfenti fortunæ opportunam: sed cum acerbissimis curis agitur animus eum deficeret, & affectæ corporis vires collaberentur, medio itinere statim tabernaculum jussit, ut valetudinem quiete curaret: ibi septuagesimo sexto ætatis suæ anno ab Hamone Judæo medico, qui jussu Selimi salutarifera potioni venenum miscuerat, necatur. Aliqui tamen senio & longa valetudine, & ad extremum prægravantibus curis attenuatum interiisse contendunt. Sed Antonius Urrus Ligur a cubiculo Bajazethis, qui de his rebus commentaria ad Leonem Pontificem conscripsit, referebat nobis, se in expirantis corpore non dubia veneni indicia deprehendisse. Ferunt Selimum proximum paternæ vitæ exitum urgente etiam senio expectare noluisse, quoniam si eo sospire adversus Achomatem in Asiam trajecisset, nihil tutum pacatumque Byzantii se relicturum existimabat, ratus Bajazethem se absente ad repetendum imperium nullam moram esse facturum. Perfrinxit quoque crudelem animum avaritia supra imperii sollicitudinem: namque vasa auro argentoque cælata, & præter signatam pecuniam plenos pretiosissimarum gemmarum & unionum oculos, quæ tot progenitores Reges ex immensa illa opum amplitudine reliquerant, unus Bajazethes universa asportabat, ingentia sane atque opportuna subsidia in proximum donati-

Selimus
parenti
& fratri-
bus impe-
rium eri-
pere me-
ditatur.

(b) Paul.
Jov. l. 14.
Funditur
a Bajaze-
te.

(c) Jovius
hist. l. 14.
Patrem
ad fortuna-
nam pri-
vatam
redigit.

Veneno-
necat.

M m m m donum

vum, praesertim cuncta debenti militibus, qui praeio & spe futura liberalitatis unius horae momento cuncta detulissent. Paterno autem funeri delato in urbem Byzantium summa in speciem pietate iusta persolvit, statuens illi aeternos ignes, & sepulchrum caelati operis; ne cui imperium & vitam inviderat, supremos quoque honores invidisse videretur.

CVI. Recenset Turcograeciae author (a), patriarchas qui imperante Bajazethe Graecis praesuerunt, ac infelicissimam schismaticorum sortem invitum etiam in luce collocat. Sub patriarchatu, inquit, praescripti Pachomii nostri obiit sultanus Bajazitha postquam triginta novem annos regno praefuisset. [1] Eo regnante fuerunt patriarchae hi subscripsi. I. Nipho Thessalonicae metropolitae. II. Dionysius, qui antea patriarcha fuerat. III. Maximus Serrarum. IV. Nipho iterum. V. Joachimus Drama. VI. Pachomius Zichmensis metropolitae. VII. Item Joachimus. VIII. Pachomius, & ipse denuo patriarcha. Hoc pachomio patriarcham agente, diem suum obiit uti dictum sultanus Bajazitha II. Imperator urbis, successit ei filius Selimes. Hos vero patriarchatum a Mahometano principe veluti rem profanam ac vanaem coemisse, refert author; ita ut annum vestigal Turcae pendendum malis eorundem artibus, dum se mutuo pellunt oblati barbaro muneribus, ad tria millia ducatorum & quingentos ascenderit. Ita non modo Graecorum corpora ac fortunae in Turcarum servitutem caecidere, sed etiam eorum animae sacerdotum simoniacorum, qui non a Christi vicario, sed a Mahometo jus autoritatemque regendarum ecclesiarum petebant, tyrannidem passae sunt.

CVII. Porro Selimus interempto Bajazethe fratres Achomatem & Corchutum, tum nepotes ferro vel laqueo necavit, duobus Achomatis filiis Amurate & Aladino ad Ismaelem Perfarum & Campsonem Aegypti & Syriae Reges transfugientibus; quamobrem postea ingentia conflata sunt bella, adeo ut Selimus iras, quas in Christianos conceperat, tardius effundere potuerit; quippe qui mox atque positus est imperio, de excindenda Rhodo, pellen-disque oriente Christianis superbe minas jactavit (b).

NOTAE

[1] Mendum irrepsisse in historiam Turcograeciae quoad annos Imperii Bajazethis compertum plane est. Cum enim anno 1481. Bajazethus coepit, quod ex Turcicis annalibus Leunclavii Annalista noster recte adnotavit, & hoc vel superiori anno obiit, non equidem 39. sed ad summum 31. annos imperii complevit. Forte tamen Turcograeciae author non 39. sed 29. annos scripsit; & haec chronologia cohaeret cum annalibus Turcicis versis a Joanne Raynaldo Carli a me saepe commemoratis in quibus Bajazethis obitus non quidem cum egra 918. quae hoc anno coepit, sed cum egra 917. componitur. Annales quidem Turcici Leunclavii egram 918. significant, sed scriptorem illum annum adnotare qui rei jam absolutae proxime succedit, non vero quo accidit a viris doctis jam animadversum. MANSI

In Indiis Christiana res divina ope virtuteque fidelium aucta (c) ac firmata est, capto Benastarino arce munitissima Turcarum praesidio infessa, victoribus armis Albuquerquei proregis, quem divina providentia ex magno eripuerat periculo: cum enim Malacensibus motibus compositis rediret, illisa ad latentem in aquis scopulum nave, in eamque influentibus undis, animadvertens puerum infantem jam mergendum, illum humeris excepit (d) dum alia ex navi auxilium adveniebat, dictitans, illius innocentia fretum confidere se Christi benignitate fluctibus emergurum, uti feliciter liberatus est; & Cochimum reverfus infideles sedibus distinguere a fidelibus voluit ad arcenda scelera, quae ex ea permixtione oriebantur; quo factum, ut quadringenti circiter Malabares ab idolorum cultu ad Christiana sacra traducti sint: reflecta classe, atque etiam nova ex Lusitania veniente auctus, inque hostes progressus, eos ad petendam pacem compulit (e), interque ceteras leges, ea adjecta ut traderent oppidum munitum; tum Christianos, qui ad eos transfugerant, & Christi religionem violarent, promissa tamen vitae incolunitate; quae quidem iis non adempta, quamvis feveritatis exemplum in ipsos statutum sit, ut refert Oforius (f): Lusitani, inquit, qui apud Saracenos in Mahometis nomen juraverant, casti quidem minime sunt, sed ne quisquam auderet eorum scelus imitari, illud ab Albuquerquei exemplum editum fuit, quo non minus, quam si capitali supplicio omnes affecisset terrorem multis incussit, omnibus enim naves & aures, & dexterarum manus & sinistrarum pollices abscindi praecipit. Eodem vero in Lusitaniam ablegavit, ne ea scelera nota in Indiis extaret: ex quibus Ferdinandus Lupis in insula sanctae Helenae expositus ita eam oleribus excoluit, conferuitque arboribus, ut eo adventantes Lusitanos commodissime referent.

Interea dum in India citeriore Goense imperium Albuquerquei contra barbaricos conatus assereret, in ulteriore India Malaca in gravissimum discrimen multis petita bellis adducta est (g): quippe Saraceni & idololatrae ex Albuquerquei disces-

CVIII. (c) Joann. Barro. dec. 2. l. 7. c. 1.

(d) Ofor. l. 8. Maff. fejus l. 5. Albuquerquei quii ducis pium facinus. Infideles distincti a Christianis.

(e) Jo. Barro. c. 5.

(f) Ofor. & Maff. fejus ubi sup. Plures Malabares ab idolis tracti ad Christum.

Insula S. Helenae coli coepit.

CIX. (g) Jo. Barro. dec. 2. Asia l. 6. Ofor. l. 3. Maff. fejus l. 5.

Malaca a barbaris obsessa. Victi hostes divina ope.

(a) Ofor. & Maff. fejus ubi sup.

Lusitani militis constantia insignis.

CX.

(b) Jo. Barro. dec. 2. Asia l. 6. c. 7. Ofor. l. 8. Maff. l. 5.

(c) Maff. ibid. 127. Banda & Moluca patefaeta.

Molucensium ritus prophani. Divina providentia pro instantandis insularibus panis & aqua defuere.

(d) Maff. l. 12.

swanimis aucti Christiani nominis efflorescentis gloriam non ferentes, tum ex caeso viro principe, qui securi percussus perfidiae poenas dederat, furore perciti, duce Patecatiro variis incursionibus Malacenses vexarunt. Concitati etiam in nostros nonnulli Reges, qui instructis classibus commeatus Malacae interclusere. Sed divina ope & terrestribus praeliis hostes fusi sunt, & naves hostium cibariis onustae interceptae. In quo bello egregium facinus cujusdam Christiani militis celebratur (a): Captivus quidam, inquit Maffejus, ignoto nomine Lusitanus egregrum, qua roboris animi, qua fidei Christianae specimen praebuit. Is librandi peritus, cum in nostros obverso tormento ejaculari extremi supplicii metu proposito juberetur, intrepidus abnuvit, ac fortiter datis cervicibus ex hostium simul manibus & corporis custodia in caelum evolavit. Prostratus eo bello Onuzius Saracenus insulae Javae majoris tyrannus novum aliud graviori terrore movit, de quo partam fuisse divinitus victoriam suo loco dicitur.

Hoc anno Molucae insulae, Bendaque nucum myristicarum Caryophyllorumque feraces veteribus Latinis Graecisque incognita, in quibus nulla Christianae religionis vestigia inerant, sed vel idololatriae, vel Mahumeticae superstitioni addicti erant incolae, Emmanuelis Regis Lusitaniae auspiciis, imperioque Alfonso Albuquerquei Indiarii proregis ab Antonio Abreo ac focis infistoribus patefacte (b) sunt: qui mox columnas crucis trophaeo insignitas in iis locavere, suisque laboribus evangelio viam aperuere. Describit inter alios eas insulas, necnon pretiosa illa, quae ferunt divinae munificentiae munera Maffeus (c) accurata & eleganti oratione, quam repetitam lectori non ingraturam futuram patamus: Ibi emporium est, gens aeneo colore fuso capillo, robor in membris, in animis feritatem ostentat; viri mercaturam, feminae agriculturam exercent: nullum habent Regem: suis institutis ac ritibus vivunt, & ubi consulto opus est, ad seniorum ceteros refertur: incultu divino illata non ita pridem fabulosa Mahometis dogmata vulgo sectantur. Conflictabantur pariter nefariis superstitionibus Molucenses; quibus frugum & aquae inopia laborantibus divina providentia medullam quarumdam arborum instar panis usui futurum, ramorumque dulces liquores pro potu susceperat, ut dicitur author in Molucarum egregia descriptione depingit. Cultas S. Francisci Xaverii sudoribus haec insulas (d) pluribus Christianae religionis gemminibus feliciter fecundatas suo loco, Deo dante, dicitur.

Am. Eccl. Tom. XXX. M m m m 2 la-

Increbrescente latius Christianae potentiae fama Zamorinus Calecutienis Rex ab Albuquerquei pacem flagitavit (e), locumque arci ad Calecutum condendae attribuit. Tum Maldivarum Rex in Emmanuelis fidem jure stipendiario venit. Quinetiam Abyssini Imperatoris orator foedus cum Lusitano Rege expetens accessit; qui solemnem pompam & sacerdotum cantibus exceptus, cum gereret crucem ex ligno crucis illius, cui Christus affixus fuerat confectam: ex cuius doni aspectu omnes ingenti gaudio affecti fuere, cum cernerent in illis regionibus tam longo marium intervallo ab Europa distinctis legatum Christiani principis, cuius fiducia futurum confidebant, ut ubique Christi nomen sancte coleretur. De qua legatione, nec non de alia ab Rege Congi Lusitanorum hortatu ad Pontificem missa haec scribit Maffeus (f): Abassinorum Aethiopum Rex cum Emmanuele societatem ac foedus vehementer expetiit. Is tum erat patre Natu defuncto David admodum adolescens, atque ob id sub tutela degens Helenae uxoris virili animo & consilio femina. Legati in eam rem suere insigni probitate ac prudentia viri Matthaeus Armentius, & alius ex Abassina nobilitate primarius: ii quo arctius jungerent amicitiam, fidei pignus ad Emmanuelem ferabant sacrosancti ligni fragmentum eius, in quo salus humani generis olim ingemiscente rerum natura pependit. Hunc ergo Matthaeum ad se recta cum socio venientem, ut in Lusitaniam ex India transfugeretur, Albuquerquei cum cetera benignitate, tum vero propter sacras, quas assererebat, reliquias, exquisitis ceremoniis, & sacerdotum occursum gratulabundus accepit, & accurate commendatum navarchis in Europam a Cocino transmisit. Per idem fere tempus Emmanuelis hortatu Alfonso Congi Rex Henricum filium ac praecipuos ex eo regno in Lusitaniam, ubi ferme alii educatique fuerant, atque inde cum honestissimo comitatu Romam usque religionis ergo proficisci iussit: ubi magni totius Romanae ecclesiae gaudio excepti augebat laetitiam ipsa longinquitas summum in terris Dei vicarium Christiano ritu supplices adorarunt.

Haec de Congensi legatione brevi stylo Maffeus, quam Oforius (g) fufe describit, cuius verba, cum plura pietatem redolentia, dignaque posterorum memoria continent, asserimus: Emmanuel, inquit, cum omni comitate gentem illam, nimirum Congensem, universam ad Christum allicere contenderet, Regis fratrem & filium cum reliquis pueris in disciplinam viris religiosi & eruditus tradidit, qui eos

CXI. Calecutii Rex pacem exoravit. a Lusit. (e) Jo. Barro. l. 7. c. 5. 6. Ofor. & Maff. ubi sup. Maldivarum Rex fit eorum vectigal.

(f) Maff. l. 5. Abissinorum legatio ad Lusitanos.

Fragmentum Crucis Christi dono allatum.

Congi Rex filium & nobilem Romam mittit.

Cultus ab iis Pontifex.

CXII. (g) Ofor. l. 8.

Sacerorum ornatu ad Congitanos transfusus.

Lusitanie insignia Congi Regi communitata.

CXIII. Publice litera de conversione Congensium promulgata.

Latinis literis, & religionis moribus & institutis imbuerent. Deinde Simonem Sylvium hominem apprime nobilem ad illum cum muneribus legavit: munera vero erant equi pulchre instrati & phalerati, & mule similiter ornatae, vasa sacra, tabulae pictae, insulae, & omnia, quae ad religionis cultum rite conficiendum erant idonea; fabros praeterea, qui templa & regias aedes edificarent. Id praeterea Sylvio commisit, & infra, ut illum admoneret, ut quamprimum posset legatos Romam mitteret, per quos auctoritatem Pontificis maximi & Ecclesiae sacrosanctae ius & imperium in omnibus rebus sacris agnosceret, &c. Nonnullis interiectis de legatione Lusitana exposita Alfonso Aethiopum occidentali Regi subdit Oforius: Rex vero, nempe Congensis, res singulas in manus sumere, laudare, mirari, manus in caelum tendere, gratias Deo summas agere, quod per Reges virtutibus amplissimos & numini caelesti charissimos fuisset & tenebris impietatis emerisus, ut caelestem lucem aspiceret: Regem vero Emmanuelem non satis habere illum tam divino beneficio constructum tenere, nisi etiam praeterita beneficia recentibus donis magnificentissime cumularet. Quia vero Emmanuel illi regia insignia, quibus uteretur, mittebat, quae pertinerent ad virtutis insulae monumentum, & universae posteritatis ornamentum, de ea re literas publice proposuit, quibus restatum omnibus esset, & memoriae etiam sempiternae consecraturum muneris illius institutum, & regiae beneficentiae documentum.

Literis autem his referebat, quo pacto Regis Joannis opera fuisset illa regio lumine Christianae religionis illustrata, & e tyrannide infestissimi demonis erepta, & quanta malignitate fuisset opus illud tam praeclearum opera antiquissimi serpentis, per quem primi parentes e sedibus beatissimis expulsi fuerant impeditum, quanta cura, studio, vigilantia Rex invictissimus Emmanuel opus, quod a Joanne Rege clarissimo inchoatum existerat, perficiendum susceperat. Religionis vero Christianae disciplinam in summa referebat, & deinde commemorabat, qua ratione pater illius opera perditissimorum hominum a Christi fide, quam fuerat ante professus, impie & nefarie descivisset, & ob eam rem in ipsum Alfonso maximum natu filium, quod impietatem illius imitari noluisse, se reverentiam praebuisse. Commemorabat deinde exitum, in quod pulsus a patre fuerat, & molestias, quas in exilio pro Christi nomine cum summa iucunditate pertulerat, & qualiter moriente patre cum fratre (is erat Panfa Aquitimus) qui regnum per sum-

mam injuriam occupare conabatur, cum solis triginta sex hominibus Christi nomine sepius in clamato confixerat, cum frater illius exercitum maximum haberet, & quomodo non copiis humanis, sed divinis, ut hostes ipsi fatebantur, bellum prostigatum fuerat, & frater casu etiam divino captus in potestatem illius venerat; de cuius ille improbitate & pertinacia supplicium iure sumpserat.

Insignis adeo victoria Christi beneficio parta, qua daemonum veterem superstitionem in Congitano regno instaurare molientium tyrannus depulsa est, fufius ad Dei gloriam illustrandam ex eisdem Oforii (a) libro tertio repetenda videtur; de Alfonso enim regni Congitani haereditis baptismo loquutus subdit: Hanc salutarem atque repentinae conversionis initium sempiternus hostis generis humani magna contentione repugnavit, ad eamque rem gerendam alium Regis filium nomine Pansum Aquitimum, qui a Christianae religionis sacris vehementer abhorrebat, instigavit, ut patrem a studio religionis averteret: facinus esse indignum clamabat instituta patriae deserere, deorum simulachra convelli, fana, quae fuerant ad illum diem sanctissima, violari. Ad haec Rex molestissime ferebat esse sibi per homines religiofos concubinis interdictum; nec usum illi nisi tantum unius uxoris legitime concedi: & ipse mulieres cum cernebat se Regis conjunctione desitutas, & de honore, in quo fuerant, dejectas, Regem per se & per regni proceres sollicitabant, & ut eum a sententia deducerent maxima opera contendebant: accedebant augures atque venefici, qui apud gentem illam in summo honore fuerant, qui miras a diis proponebant, diraque supplicia denuntiabant illis, qui a pristina religione descivissent. Cum vero Alfonso summa vi perditis impurorum conatibus obstitisset, acerbissimum patris odium in eum concitaverunt, in eamque fraudem Regem impulerunt, ut crederet sibi a filio insidias comparari. Itaque eum in ultimos regni fines relegavit; & quantum scelerato filio indulserat, tantum de religionis Christianae studio remisit: sed cum fraudes detectae fuissent, Rex filium in pristinum honoris gradum cum amplificatis opibus revocavit. Is autem instinctus Divini Spiritus impulsu in terris sibi a patre commissis capere sanxit, ne quis simulachrum aliquod fallacissima religione dedicarum domi contineret, aut ei aliquo in loco supplicaret. Hac re nuntiata magnus hominum motus factus est, multique contra illum statum cum fratre conjurarunt. Pater illum evocavit, ut admoneret, ne tumultum excitare vel-

A triginta sex viris delectis infidelium exercitus.

CXIV. (a) Oforii.

Damont felices successus perturbatione.

Alfonso obstitit idolorum sacerdotibus.

Legem fert in idololatrias.

Alfonso vita defuncto patri succedit.

CXV.

Frater idololatra maximis exercitus in eum educit.

Parta divinitus sic idololatrias victoria.

let, & ab ea sententia desisteret: sed is cum se negotiis innumerabilibus impeditum se esse diceret, nec ad patrem ire, neque decretum rescindere ullo pacto voluit: itaque multi ab illo ad fratrem deficiebant. Interim pater cum esset & semo confectus, & morbis oppressus, & impeditus, e vita paulatim discedere videbatur. Cum multi Alfonso certiores de valetudine patris efficerent, & eum accerserent, ut fratris, qui copias ad occupandum regnum comparabat, sceleri resisteret; ille tamen quando de morte patris certus esse non potuit, venire non est ausus. At ubi illum vita functum esse rescivit, nocte [sic enim mater illum, ut faceret admonuerat] in urbem ingressus est.

Postero die convocatis illis regni proceribus, quibus multum fidebat, in modico campi planitie, quae ante regias aedes erat, orationem habuit, qua jus hereditatis, quod obtinebat, & humanitatem, quae suis consulebat, & fidem, qua erant illi omnes obligati, prudenter exposuit, & ad fidem & officium omnes cohortatus est. Illi, quod sanctum felixque esset, Alfonso Regem continuo salutarant, eique musicorum instrumentorum concentibus, & maximis clamoribus de regni maiestate & amplitudine gratulantur. Id frater cum accepisset, cum jam magnas circum se copias haberet, duplicem aciem instruxit, & ad fratrem recta contendit. Alfonso perenniguo militum numero stipatus erat; quos tamen ad spem victoriae vehementer excitavit, adhortatusque est, ut firmissime crederent, caeleste auxilium eis minime defuturum, facillimeque maximos exercitus a paucissimis hominibus Christi ope defensis prostigari; in eoque loco fratrem expectavit. At frater magno cum impetu in eum invehitur, tantaque erat sagittarum copia, at in nubis modum umbram efficere videretur. At Alfonso quamvis fortiter dimicaret, omnem tamen spem habebat in Dei praesidio collocatam: itaque maximis vocibus Christi numen invocabat, & opem Apostoli Jacobi quod Hispanos facere in bellis acceperat implorabat, & has voces magna contentione identidem repetebat; nec illum spes in Christo reposita sefellit; hostes enim subito timore percussi terga verterunt, & cum prima acies se in fugam coniceret, secundam aciem impressione facta perturbavit, atque similiter fugere compulsa: ac frater exanimatus metu, cum in silvas se abdere voluisset, in cippum incidit; sic enim appellatum instrumentum ad feras capiendas in silvis appositum, & ibi captus est cum duce, quem secum propter virtutis militaris opinionem conjunxerat. Is dux cum se captum animadverteret,

misit ad Regem, qui diceret, se mortem maxime deprecari, quam se meruisse iudicabat; hoc tamen per illum summum Deum, quem Rex ipse colebat, orare, ne se pareretur ad supplicium tradi antequam Christianus fieret: de vita hac exigua miseris innumerabilibus circumvallata minime sollicitum esse; ab illa vero sempiterna, ne prorsus excluderetur id maxime formidare. Addidit praeterea tantam hominum multitudinem a tam paucis hominibus nullaratione vinceri atque superari potuisse; sed se magnam militum copiam in equis indudentem, & crucibus insignitam, tantaque luce splendentem, ut omnium oculos perstringeret, in praelio conspexisse, cuius metu perturbatus terga repente dare coactus sit: quare se minime dubitare, solius Christi numen summa fide esse colendum, & sempiterna praedicatione celebrandum. Alfonso vero non modo pio illius postulato satisfecit, sed etiam virum conservavit, fidelique illius opera multis in locis usus postea fuit. At frater parim ex vulneribus, quibus in praecipiti ruina percussus fuit, parim ex dolore intra paucos dies mortuus est: & quod fuit multo funestius, nulla ratione potuit a suscepti sceleris & impietatis pertinacia dimoveri. Haec tamen Oforius de victoria, quam apud Congitanos commendatam aeternitati Alfonso Rex publicis literis voluit; perstringit mox reliqua Oforius, quae in iis continebantur.

Exponebat deinde, nimirum Alfonso Rex Congi, quo consilio Petrum suum cognatum, qui unus erat ex triginta sex hominibus, qui illi opem attulerant, ad Regem Emmanuelem legaverat: ex quo Petro intellexerat in Lusitania Regis ipsius amplissimi iussu vota pro Congensis regni salute, & Alfonso ipsius fide persoluta fuisse, quo nullum clarius extare posset insignis charitatis indicium; itaque se non solum pro Christi sanctissima religione, pro templorum sanctitate, pro Ecclesiae sanctionibus necem & cruciatum, si opus ita fuisset, minime recusaturum; verum & pro Regis Emmanuelis amplitudine omne discrimen salutis aditurum. Adiciebat deinde. Ut autem magis nos Rex optimus, summisque laudibus in omni aeternitate praedicandus, sibi devinceret, misit ad nos virum nobilissimum cum muneribus & ornamentis, quae satis quam propensa in nos esset voluntate declarabant; & quia est in more positum, ut Christiani Reges insignia gestent ad posteritatis memoriam, propagandam, & maiestatem regiam insigniter illustrandam, voluit idem Rex in hoc etiam plurimum nobis suae benignitatis impertire. Scutum enim nobis misit primum

Caelis exercitus Christiano Regi praesidio fuit.

CXVI.

Scutum cruce infutum cur a Lusitanis transfusum.

mum quidem cruce signatum, ut animo recoleremus victoriam, quam Constantinus Imperator cruce in celo perspecta de hostibus suis consecutus est, ne unquam ab animis nostris memoria victoriae, quam similiter adepti sumus, elaberetur. Et quia Jacobus Apostolus, cujus opem, ut Hispani faciunt, in eodem praelio frequenter imploravimus, in acie perspectus hostes exerruit ejusdem Apostoli species, voluit ut in eisdem insignibus insculperetur. Praeterea ut amoris conjunctio, quae nobiscum cum illo est illustri signo consignari possit, Regum Portugallensium insignia, quae quinque scutis in crucis formam dispositis continentur, reliquis signis admiscuit; iis enim quinque scutis Christi optimi maximi vulnera designantur, quae in cruce pro humani generis salute perit: cum enim Alfonso primus Portugalliae Rex cum quinque Regibus Saracenis maximo exercitu conspatis confligere in Lusitania voluisset, in celo, unde auxilium precibus efflagitabat, Christi speciem ejusdem quinque vulneribus illustratam oculis atque mente conspexit, innumerabilemque hostium multitudinem Christi numine confirmatus occidit, & ea de causa illa insignia ad memoriam posteritatis assumpsit. Itaque modis omnibus Rex singulari pietate praeditus, cum haec ad nos tam praecleara regiae stirpis insignia misit, nostram posteritatem admonere voluit, ut in bellis non humanis viribus, sed divino Christi praesidio niretur. Pro his tantis beneficiis Emmanueli Regi fratri nostro charissimo gratias immortales agimus; neque solum fratrem & patronum agnoscimus, sed omnes regniopes, atque adeo vitam pro illius dignitate profunderere parati sumus: qui tamen, quamvis omnia, quae possumus, illius gratia faciamus, nullam tamen partem illius erga nos meritorum officii nostris assequemur. Reliquum igitur erit, quando nos parem gratiam referre non possumus, ut Rex ille summus atque sempiternus, in cujus honorem Emmanuel haec tam praecleara opera molitur & effecit, illi praemium divinum atque sempiternum constituat: nostros autem liberos & cunctam posteritatem obrestamur, admonemus, & pro jure etiam nostro jubemus haec insignia gestare, illis scuta distinguere, literas consignare, signa in bellis intertexta praeferre, semper animo atque mente recolere, quae per illa designantur, ut sic memoriam ad pietatis & justitiae recordationem excitantes de hostibus suis victoriam fratri Christi praesidio consequantur. Sed quia more etiam receptum est, ut egregia facta nobilitentur, & homines, qui meritis suis in locum altiore ascendunt, posteritati suae

Cur scata
quinque
in crucis
formam
disposita.

Deere-
tum ut
haec in-
signia
praeferan-
tur a
Congen-
tibus.

virtutis memoriam praebeant, idem Rex Emmanuel alia nobilitatis insignia nobis misit, quibus genus eorum ex illis sex & triginta, qui valde strenue se gesserunt, in eo praelio, quo Christi praesidio muniti fratris impetum contudimus, illustrare possem, quod etiam impulsu monitis illius exequimur, ut hoc virtutis premio multum ardentius in studium virtutis incitentur; ut ita non solum in hac vita contra hostiles impetus muniamur, sed etiam in futura bonis sempiternis frui possimus.

His literis in publico propositis, & in totum regnum exemplis earum ad principes missis, Alfonso decrevit quam gratus esset in Emmanuelis testificari; Perrum deinde, ut ab Emmanuele fuerat admonitus, ad Pontificem maximum legavit. Petro autem duodecim viros nobiles comites adunxit. Emmanueli vero magnam vim eboris, & munera, quibus illa regio abundat dono misit: duodecim praeterea nobiles pueros cum Petro in Lusitaniam venire iussit, qui simili ratione fuerunt literis & moribus instituti. Emmanuel, postquam Petrus in Lusitaniam rediit, illi & Henrico Alfonso Regis filio, & reliquis viris e nobilitate delectis, omnia, quae ad iter erant necessaria, praebere large atque munifice iussit. Ii fuerunt Romae a Pontifice & ab omnibus Ecclesiae principibus benigne & comiter accepti: literas deinde Pontifici Regis Alfonso detulerunt; illarum sententia hoc continebat, se primum Joannis hoc nomine secundi Portugalliae Regis opera cum regno fuisse e potestate demonis & e turbulentissimi erroris tenebris in libertatem, & in lucem vindicatum; deinde Regis Emmanuelis studio & sumptibus in ejusdem sanctissimae religionis disciplina progressum, clarius lepre deformitatem, qua fuerat antea deformatus, agnoscere, & pristinum errorem & amentiam vehementius detestari, & pro beneficio, quo mirabilibus signis a Deo perductus in pietatis splendorem existerat, perpetuo se Deo gratias acturum, neque tam divini muneris memoriam unquam depositurum; sed quoniam intellexisset, esse Christi summum in terris vicarium, quem omnes Christiani principes unice colerent, & cuius iussu tanquam caelestia atque divina sequerentur, ne se a reliquorum principum Christianorum communionem segregaret, & aliqua in re a pietatis via deflecteret, Romam filium suum, Henricum jam sanctis in Lusitania literis eruditum, & Perrum cognatum suum, virum cujus prudentiae atque probitati valde confideret, se mittere statuisse, ut ipsius Alfonso nomine pedes illius oscularentur, & regnum universum ipsius Pontificis vo-

CXVII.

Regis
Congi li-
tera ad
Pont.
quid con-
tinuerint.

luntati & imperio dicarent; nec enim se unquam ullo tempore commissurum, ut obsequio & pietate erga sanctam Romanam ecclesiam ab ullo Christiano principe vincerentur. Pauca deinde adiciebat, quae ad fidem legatis habendam, & postulata quaedam ad religionis causam necessaria facilius impetrando pertinebant.

CXVIII.
Divina
benefi-
centia in
Congita-
norum
conver-
sione eni-
tet.

Legatio benigne fuit accepta, & postularis egregie satisfactum; considerabant enim & Pontifex & Cardinales gentem barbaram, & ab omni cultu humanitatis abhorrentem, non nisi caelesti quadam beneficentia & Numinis praesentissimi dono atque munere in tantum pietatis studium excitari potuisse: & idcirco illas Aethiopiae recentis post tam multa secula primitias gratissimis animis accipiendas esse decreverunt. Haec quidem Emmanuel ad Aethiopiae religionem firmiter sancendam designavit atque constituit. Porro Alfonso summa felicitate amnis quinquaginta regnum gessisse, populos ad studia pietatis incitasse, regium decus apostolico munere ornasse, frequentes ad Congitanos de pietate & justitia, de divini iudicii severitate, de sempiternae vitae praemiis, de Christi disciplina conciones habuisse, tradunt scriptores (a).

(a) Ofori-
us l. 3. &
Maffius
lib. 1.

CXIX.

Claudimus hunc annum insigni facinore viri apostolici, nimirum Antonii Laurerii Minoritae, qui cum ex Socotora insula una cum praesidiariis Lusitanis, qui arcera proregis Indiarum iussu

ob exiguum militum numerum everterant, rediret in Cambaiae ora, naufragium passus, atque in servitutem traditus, sanctimoniae suae egregio specimine Mahometanos ita perculit, ut ipsum ac socios liberos dimiserint: Cum iamdiu, inquit Maffeus, in eo servitio degerent atque ad eos eximendos accederet nemo, Laurerius omnium consensu delectus est, qui Goam de redemptione contenderet ea lege, ut si nihil transgisset, intra certum diem bona fide rediret; atque ejus reverentiam quasi obsidem & pignus ille sacrum cingulum reliquit Regi, restans professionis suae ritibus atque institutis, haud minime sanctimoniae partem horrido in illo fume consistere. Ut Goam pervenit absente per id tempus praerore, nihil decidi super tanta re potuit; Ita infecto negotio protinus, uti receperat, in Cambajam revertit. Quae res tanta admiratione Regem affecit purpuratosque, ut confestim sine ullo prorio, quin etiam ornatos, lautosque Lusitanos benigne dimiserint. Neque id modo Laurerii virtus & sanctitas consecuta est, verum etiam apud illas nationes non parva cum utilitate egregiam probitatis existimationem & famam nomini Lusitanico peperit. Sane quam egregio documento non solum ad conscientiae fructum & officii religionem, sed etiam ad opes & gloriam constantia promissorum & fide, nihil in rebus humanis esse praestantius.

Antonii
Laurerii
Franci-
scani no-
bile faci-
nus.

I N D E X

I N T O M U M T R I G E S I M U M

A N N A L I U M E C C L E S I A S T I C O R U M .

A

Bohaddilles Rex Granatæ suffectus Alboaceno Regi, 1485. XXXII.

B. Accursius Minorita: Martyris cultus illi decretus a Sixto IV. 1481. XLII.

Achilles de Grassis Tifernas Episcopus missus in Gallias ad offendenda Ludovico Regi instrumenta de parato a Bentivolis Pontifici veneno, 1508. XXII. Creatus Legatus in Germaniam, XXIX. Damnat quatuor pseudopredicatos Bernenses magos, XXII. In Poloniam mittitur legatus, 1510. XXXIX. Cur non sit auditus, *ibid.* Creatus fuit Cardinalis, 1511. LVII.

B. Adjutus Minorita: Martyris cultus illi decretus a Sixto IV. 1481. XLII.

Edes Lauretana: *Vid.* Lauretana ædes.

Ægyptius Sultanus: *Vid.* Campso Sultanus Ægyptius.

Æthiopes occidentales: Quinam sint ii, 1481. XXXVIII. Quando fides illis illata, 1491. VIII. *¶ seq.*

Æthiopes orientales dicti Abyssini: Eorum legati ad Sixtum IV. 1481. XL. Petunt Episcopum, *ib.* Æthiopum Imperator Reges fiduciariorum etiam infideles data cruce authorare solitus, 1486. LXVII.

Æthiopia orientalis lustrata a Vasco Gamma, 1498. XL.

Æthiopum Imperator sollicitatus ab Emmanuele Lusitanæ Rege, ut pristinam cum Romana Ecclesia conjunctionem instauraret, 1507. XIV. Sollicitat Lusitanum de fœdere in Mauros, 1509. XXXII.

Africa: Illius expugnandæ jus datum Ferdinando Catholico, 1494. XXXVI. Pars illius subacta a Petro Navarra, 1510. LVI. *¶ seq.*

Agilitas Jalloforum equitum incredibilis, 1491. X.

Agnus Dei: Incunclæ cereæ ita dictæ quando sacrari consueverint a Pontifice, 1486. L.

Alba regalis capta a Maximiliano, 1490. XIV. Recepta a Wladistao, 1491. XI.

Albaizeses Mauri: Reis lætæ majestatis vita indulta si baptismum lustrari vellent, 1500. XXXII. Ad unum omnes Christiani fiunt, *ibid.*

Albania: Albanenses movent arma in Bajazethem II. 1492. XVII. Opprimuntur, XVIII.

Albertus Saxonæ dux Philippi archiducis conformandis moribus datus monetur, ut eum ad tuendum jus ecclesiasticum instruat, 1492. XXXIII.

Alboacenus Rex Granatæ Alhamam amittit, 1482. XXXIX. Cum tribus equitibus & quinquaginta peditum millibus movet in Christiananos, *ibid.* Propulsatus excurrit in Bæticam, *ibid.* Iterum Alhamam tenet, ac propulsatur, 1483. XLIII. Premitur graviore bello terra marique, XLIV. Amisissis pluribus urbibus a suis regno dejectus, 1485. XXXII.

Abohaddilles illi suffectus, *ibid.*

Albuquerqueus: *Vid.* Alfonso Albuquerqueus.

Alcoranum: Alcoranorum quatuor millia Fran-

cisci Ximenii jussu flammis exusta, 1499. IV. Alea sublata in Hispania, 1483. XLI.

Alexander Lithuanæ dux contracta affinitate cum Joanne Basilio Moschorum duce schismatico Russiæ parte ab eo exiit, 1500. XVIII.

A. Joanne Basilio duce Moscovitarum ex insidiis vincitur, 1501. XXXVII. Missæ ad eum ab Alexandro VI. plures sacræ reliquiæ, XXXIX. Ejus frater B. Casimirus miraculis claret, XL. Ad Poloniae sceptrum vocatur, 1501. LXXXIII.

Alexander VI. corruptus moribus deligitur Pontifex a corruptis auro Cardinalibus, 1492. XXIV. Eos deinde male perdidit, quos corruerat, *ibid.* Julianus Robureus Cardinalis illius iram veritus in Galliam fugit, XXV. Alexandri VI. causa lata est sanctio in Pontificem & Cardinales simoniacos, *ibid.* Quinque Cardinales simoniacum scelus in pontificatu execrati sunt, *ibid.* Ejus patria & primitiæ, XXV. Collectis ex episcopatu & sacerdotiorum multitudine divitiis elatus, *ibid.* Thyra pontificia ritu solemniter redimitus, XXVI. Solemni pompa Lateranum ductus, *ibid.* & XXVII. In possessione ineunda deliquit animi passum, XXVII. Joannem ex sorore nepotem Cardinalem creat, XXVIII. Sacramentum de non creandis nisi certis legibus Cardinalibus dissolvit, *ibid.* Filio spurio Archiepiscopatum Valentium & Episcopatum Pampilonensem confert, XXIX. Sicarios, qui late grassati erant coerct, *ibid.* Justitiam omnibus maxima laude administrat, *ibid.* Plurimum principum oratores excipit, XXX. Wladistau Regem Hungariæ ducendæ Beatricis Reginae onere solvit, XVI. Ardicioni Cardinalis ad eum literæ, ut sibi dimisso Cardinalato Camaldulense institutum amplecti liceat, XXXII. Monet Philippum archiducem ne libertatem ecclesiasticam in Belgio opprimi sinat, XXXIII. Solemnes preces indicit pro Ferdinando Rege Hispaniæ a proditore faucato, XXXIV. Illum ob præclara gesta Catholici Regis nomine exornat, *ibid.* In principio pontificatus Alexandri VI. inventus novus orbis, XXXV. Inducias Hungaris imperat, & Wladistau Regem sequi adversus Turcas jubet, 1493. III. *¶ seq.* Proponit iis sacras indulgentias, IV. Rescindit sponsalia inter Blancham & Joannem Corvinum, ne regnum affectet, 1493. IV. Ursum Episcopum Tranensem mittit in Bohemiam ad reprimendos Hussitas, V. *¶ seq.* Resipiscentes Ecclesiæ conciliare jubet, VII. In Regno Granatensi quatuor episcopatus restituit, & Granatæ metropolitanum, XIV. Novi orbis trans oceanum imperium Regibus Castellæ confert, XVIII. Iisdem privilegiis eos exornat, quibus Lusitani ornati fuerant, *ibid.* Terminos novi orbis Castellæ Regibus attributi circumferibit, XXIII. Monet Hispanos Reges, ut sacerdotes probos mittant ad terras recentè inventas, *ibid.* Profecturos in eas sacerdotes privilegiis amplissimis donat, XXIV. In-

dulgentias ad novum orbem trajecturis proponit, XXV. Impoltores indulgentiis abutentes coercendos statuit, XXVI. Cum Veneris aliisque nonnullis principibus fœdus percussit adversus Gallorum Regem, XXVII. Queritur de eo Ferdinandus Hispaniæ Rex ipsum Marzanos in ditione pontificia excepisse, XXXV. In Marranos severitatem adhibet, *ibid.* A Sabaudæ ducis oratore sollicitatur, ut bellum Turcis inferat, XXXV. Filium spurium inter Cardinales intrudit, XXXIII. Ordinem Minorum cujus conditor extitit S. Franciscus de Paula confirmat, XXXV. *¶ seq.* Extincto Ferdinando II. Carolus Francorum Rex in Regno Neapolitano confirmari ab eo possit, 1494. II. Alfonso II. Ferdinandi I. filius affinitatem cum Alexandro contrahit, III. Favet illi Alexander, ut Ferdinando succedat, *ibid.* Nuncupandi sacramenti formulam illi præscribit, IV. Legatum mittit ad eum diademate cingendum, V. Franciscum Cardinalem Senensem legatum decernit ad Carolum Gallorum Regem, XVI. Caroli ad Alexandrum responsum, XVII. Cum Alfonso Neapolitano colloquium inquit, XX. Metuit sibi, ne quid Carolus in eum novare meditetur, XXV. Cum eo pacifici cogitur, XXVI. Nonnullos Cardinales sibi adversantes custodiæ tradit, *ibid.* Exprobatum illi fœdus cum Turcis initum adversus Gallos, XXVIII. Promittit Carolo Regi auxilia omnium Christianorum si a regno Neapolitano abstinere velit, XXIX. Ferdinando & Elizabeth Hispaniæ Regibus expugnandæ Africæ jus confert, XXXVI. Hispanos hortatur, ut ad debellandam Africam se comparent, XXXVII. Pacem Hispanis proceribus imperat, XXXVIII. Militiam S. Georgii a Friderico III. institutam confirmat, XL. De ambiguo ipsius pontificatu lis ingens mota, 1495. I. Cum in molem Hadrianam confugisset de eo expugnando agitata consilia, sed discussa, *ibid.* Visum est tolerandum licet improbum ne schisma feret, II. Cum eo fœdus initum, *ibid.* Cardinales cum eo suas lites componunt, *ibid.* Brisonetum Episcopum Macloviensem Cardinalem creat, III. Carolus VIII. Francorum Rex quamvis victor ter flexo genu illum colit, *ibid.* Parisiensis præfide ad eum oratio, IV. Qua verborum formula præstitum illi a Gallo Rege obsequium, *ibid.* Gallorum Rex victor Alexandri sacræ facturi manibus aquam supplex affudit, V. Zizimum Gallo Regi tradit, & obsidem filium spurium Cardinalem Valentium, *ibid.* Germanos sollicitat in Carolum Gallorum Regem, XV. Queritur expugnatum fuisse a Carolo Neapolitanum Regnum, XVI. Hispaniæ Reges in eundem concitat, XVII. Caroli Regis redituri metu, ex Urbe discedit & Cardinalem Antonium tit. S. Prædixit legatum creat, XXI. Augustino Barbado Venetorum duci de pulso Italia Gallo Rege gratulatur, XXIX. Mittit legatum ad Ferdinandum II. Neapolitanum Regem ad eum in regno constabiliendum, XXXIII. Ob fluminum ingentes eluviones per hyemem, quæ luem venerant, præcessere publicas preces indicit, XXXVII. Initum cum Anglo & aliis Regibus fœdus adversus Gallum promulgat, 1496. I. Bernardinum tit. S. Crucis Cardinalem legatum decernit ad Maximilianum Cæsarem, III. *¶ seq.* Carolo Gallorum Regi ni bella Italica intermiserit censuras intencat, V. Mittit in Regnum Neapolitanum exercitum adversus Gallos, X. Virginium cum Gallis sententem infestat, XVI. Alexandri exercitus ab eo fufus, XIX. Pacem cum Urfinis componit, *ibid.* Delata illi a Rege Georgianorum obedientia, XXI. Ad eum mittit decretum unio-

nis Romanæ Ecclesiæ cum Græcis, XXII. Suecis adversus Moscovitas arma sumpturis indulgentias proponit, XXIV. Ferdinando Hispaniæ Regi Catholici nomen ascribit, XXV. Meditanti Africanam expeditionem Lusitanæ Regi subsidia præbet, XXVIII. Votum continentiarum in equitibus Avisi & militiæ Jesu Christi ad matrimonium restringit, XXXII. Militarem ordinem equitum S. Michaelis institutum a Ludovico XI. confirmat, XXXVI. Creat novos Cardinales, XXXVIII. Hieronymum Savonarolam prædicationis munere interdicat, XXXIX. Ejus exercitus fufus ab Urfinis, 1497. I. Consalvum Hispanum ducem in Gallos evocat, II. Ejus ope Ostiam recuperat, *ibid.* Rosam auream illi tradit, *ibid.* Monitus a Consalvo militari oratione, ut vitia emendat, III. Dividere in spurios principatum ecclesiasticum molitur, *ibid.* Beneventanum ducatum tradit filio suo Joanni Borgiæ duci Gandiæ, *ibid.* Luget eundem merulum dum ad scorta pergeret, IV. Mœrore inde conficitur ac deridetur a poetis, *ibid.* De Pontificatu dimittendo agitat divinam iram metuens, *ibid.* Agit de ecclesiastica disciplina restituenda, V. Sex Cardinales illi muneri præficit, VII. Re infecta ad ingenium rediit, VIII. Cardinalem Valentium filium mittit Legatum in Regnum Neapolitanum ad conferendum regium insignem, IX. Eundem amplissimis prærogativis donat, XI. Hieronymum Savonarolam fingentem se vatem in judicium vocat, XVI. Florentini magistratus pro eo deprecatores accedunt, *ibid.* Subiicit illum Longobardicæ congregationis præfetto, XVII. Jubet probare se missum a Deo, *ibid.* Obiicit blasphemum modum asserendi dicta sua, *ibid.* Interdicat concionandi munere, *ibid.* Præcipit ut accedat ad sedem Apostolicam, XIX. Hieronymi ad eum literæ, XX. Africæ expugnandæ jus tribuit Emmanuelli Lusitanæ Regi, XXXIII. Addit legem, ut Christi cultus in partis locis restituatur, *ibid.* Suspectos judices dat, qui de matrimonio Ludovici XII. Regis cognoscant, 1498. IV. Ejus filius Cæsar abjecto cardinalatu donatus ducatu Valentino, V. Declamat in Alexandrum Hieronymus Savonarola congregandum concilium, X. Alexander officii ab Emmanuele Rege Lusitanæ admonitus, XX. Monetur a Ferdinando Rege Hispaniæ ne Beneventum abalienet a ditione ecclesiastica, XXI. Joannem Borgiam Cardinalem ad Venetos pro communi fœdere scienciendo in Turcas legat, 1499. VI. Proceres beneficiarios Ecclesiæ ob non solum vestigal ditione spoliat, XXI. Ecclesiæ principatus filius tribuit, XXII. Exiit iis nepotes Sixti IV. Gallicis armis fulcitur, *ibid.* Veneno literis infuso tentatus, sed liberatus, XXIV. Capta Catharina Sfortia sceleris artifex, *ibid.* Jubileum annum indicit, XXV. Vetat Cardinales abesse ab urbe anno jubileo, XXVIII. Pragenfes canonicos augeat amplissima autoritate pro conciliandis Ecclesiæ Hussitis, XXIX. Indiæ orientalis maritimum iter patefactum, XXXII. Jubileum annum celebrat, 1500. I. Percusso fulmine camino & ruente tecto fauciat, sed ruinis ipsis protegitur admirando casu, II. Die præcedenti ruentis mallei discrimen ingens evaserat, III. Ereptus periculis offert munera altari S. Petri, IV. Agit numini grates, *ibid.* Pium morem de campanis ad angelicam orationem repetendam pullandis instaurat, V. Principum oratores pro expeditione conficienda in Turcas indicit, VI. Queritur de Romanorum & Francorum Regibus, qui bellum in Turcas suscipere temnant, *ib.* De Friderico Neapolitano, qui cum Turcis fœdus junxerit, *ibid.* Decernit nomine Roma-

nae Ecclesiae bellum in Turcas, VII. Ecclesiasticas decimas in sumptus conferre jubet, VIII. Conferendas a Cardinalibus decernit, *ibid.* Reges ad Christi injurias vindicandas pusillanimes experitur, XI. Sollicitat Reges, ut sedatis discordiis arma jungant in Turcas, XIII. Praecipue Hungariae & Poloniae Reges, XIII. Solemnēs preces indicit pro gerendo prospere bello Turcico, XVI. Decernit proficisci in Turcas si Gallus, vel Hispanus Rex eum sequatur, XX. Gurcensem Cardinalem legatum decernit in Germaniam, *ibid.* Reginentem Cardinalem in Hungariam legat, XXI. Stipem collaturis pro sumptu belli Turcici indulgentias proponit, *ibid.* Romanae Ecclesiae signiferum creat Caesarem Borgiam ad exuendos fiduciaros toparchas spreto bello Turcico, XXII. Forlivi potitur ejus spurius, *ib.* Et Pisauri & Arimino, XXVII. Auger Cardinalium senatum, LVI. Plures Cardinales legatos decernit ad Reges profecturos, LVII. Cenores fidei internuntios mittit in Bohemiam ad VValdensium sive Pikardorum haesim excindendam, LX. Foedus sancit cum Rege Hungariae contra Turcas, 1501. I. Publice nomini persolvit grates, *ibid.* Petrum Aulfonium Cardinalem S. Adriani legatum creat in exercitu, II. *¶ seq.* Offert se ad castrones labores subeundos si Gallus Hispanive se comitem adjungat, IV. Cruces tum caelitus lapsae in Germania, IX. Faventiam expugnat ejus spurius magna strage, XV. Romandiolae ducatum eidem spurio inique confert, XVI. Columenenses & Sabellos evertere molitur, XVIII. Fert in eisdem sententiam, *ibid.* Terviti Columenenses mutuo Hispanorum & Gallorum foedere sua Alexandro subiciunt, XXI. Pontificii palatii & Romanae rei curam filiae suae committit, XXI. Ducis Ferrariae filio eam matrimonio jungit, *ibid.* Ad agendam ejus dotem Ecclesiae Romanae bona abalienat, *ibid.* Columenensium oppida capit, XXII. Dissolutam in Belgio Ecclesiasticam & religiosam disciplinam restitui jubet, *ibid.* Datas a S. Francisco de Paula Minimis leges confirmat, XXIII. Et formulam tertiariorum ejusdem ordinis, XXIV. Et aliam sanctionum virtutes B. Virginis imitari affectantium, *ibid.* *¶ seq.* Libros haereticos excudi vetat immo flammis aboleri praecipit, XXXVI. Consulit an Rutheni schismatici baptismum iterum luttandi forent decretum Florentini concilii servari praecipit, XXXVII. Recipi Graecos jubet non servatis eorum ritibus etroneis, *ibid.* Sanctorum reliquias in Lithuaniam transmittit, XXXIX. Licet Episcopo VVilnensi uti temporali gladio decernit, XLI. In magis in Insubria grassantes animadverti jubet, XLII. Fridericum Regem Neapolitanum regno deficit, LIII. *¶ seqq.* Regnum inter Ludovicum Galliae & Ferdinandum Hispaniae Reges dividit, LV. *¶ seqq.* Ludovico vestigal pro Neapolit. regno debitum remittit, LXXV. Lites inter veteres Christianos & Granatenfes neophytos ortas tollit, LXXXIX. Quas promiserat tiremes instruere in Turcas non mittit, LXXXI. Nimio studio efferendi spurii Caesaris Borgiae omnium odia in se concitat, 1502. X. Magnis illum principatibus auget, *ibid.* Guidonem Ubaldu Urbini principatu deturbat, *ibid.* Camerini principes prodicione occisi ab ejus filio, XII. Multi proceres in ambo conjurant, XIII. Guido Ubaldu ab iis Urbino restitutus, *ibid.* Caesar Borgia Imolae obfessus, sed liberatus a Gallis, *ibid.* Involutam pacem inquit cum proceribus conjuratis etoque postea opprimit, XIV. Bentivolos Bononienfes ad pendendum vestigal adigit, *ibid.* Urbium recuperat, *ibid.* Impura baccaalia ob

secundos successus pervigilio Natalis Domini spectat, nec sacris mysteriis interest, *ibid.* Orto inter Hispanos & Gallos de limite dissidio Ferdinandus ad eum provocat, XV. Liberat Ferdinandum Regem onere veniendi ad sedem Apostolicam pro nuncupando sacramento, XVI. Imperat sacra in Turcas militiam, XVIII. Cleto Hispano decimas imponit, *ibid.* Instruit classem in Turcas, XIX. Paphensem Episcopum illi praeficit, *ibid.* Percellit graviorebus poenis eos, qui negotia agentes in Romana cutia laedunt, XXVI. Tyrannos in statu ecclesiastico filii opera delet, 1503. I. Perusum recuperat, *ibid.* Spurio in Emilia atque Etruria regnum condere molitur, *ibid.* Suscepit sanctissima consilia restituendae disciplinae & Turcicae tyrannidis excindendae extingui finit, *ibid.* Firmi & Tiferini regulos necat, 1503. VIII. Cardinalem Ursinum officii specie capit ac veneno tollit, *ibid.* Venenum alteri paratum imprudenter pocillatoris sumpsisse creditus, 1503. X. Vulgaris opinio falsa demonstratur, *ibid.* Contracta febris ex impuro aere in suburbano agro continua periodica in hemitricam versa die septimo obiit, XI. Omnibus sacramentis tite procuratus est, *ibid.* Rodericus Borgia. Temere veterat ne Julianus Cardinalis, qui postea dicitur est Julius II. Pontifex crearetur, 1503. XX. Acculatur a venefico jussisse veneno interimi Joannem Cardinalem Portuensem, *ibid.* Caesar Borgia ejus filius nothus quassitus ad necem ab Ursinis confugit ad carceris asylum, *ibid.* Restituere Emiliam Pontifici cogitur, 1504. IX. Misere trucidatur, XIII.

Alexander Farnesius in Pontificatu dicitur Paulus III. creatus Cardinalis, 1493. XXXIV.

Alexander Poloniae Rex: Julii II. ad eum literae de suscepto pontificatu, 1503. XII. Ad sedandum bellum Moschoviticum Helenam schismaticam uxorem ducit, 1505. XXX. Justus neque illam cogere ad ritum Latinum, neque dimittere, XXXI. Gravi bello premitur a Moschis, XXXII. Plures urbes amittit, *ibid.* Tuverae partem amittit, *ibid.* Init consilia de inferendo Praeopenfi Tartaro bello, XXXV. Proposita indulgentiae Danis, Suecis, & Norvergis cum sequentibus, XXXVI. Mittit oratores, ut obsequium deserant Julio II. XXXVII. Rogati Veneti ut illi subsidia ferant, *ib.* Plures Ecclesias magnis opibus donat, XXXVIII. Sacrilegis coercendis ad operam, XXXIX. Ducum opera Tartaros ingenti praelio delet, 1506. XXXVIII. Victoriae nuntius morientis allatus, *ibid.* Ejus elogium *ibid.* Sigismundus illius frater ipsi succedit, *ibid.*

Alexander Fregosus Episcopus Vintimiliensis Genuenses sollicitat ut a Gallo deficiant, 1511. LXXIII. Captus ait Pontificem ejus consilium authorem esse, *ibid.* Indignum Gallorum Rex Bononiam eripit Pontifici, *ibid.* & LXXXV. Alexandra virguncula a B. Virgine ad aedem Lauretanam adducta reductaque domum, 1507. XXVI.

Alfonso Rex Lusitaniae inito foederi contra Turcas accedit, 1481. XIV. Classem mittit pro recuperando e Turcis Hydruntum, XXXVII. De Canariarum insularum jure contendit cum Ferdinando Rege Castelle, 1481. XXXV. Quidquid in posterum detegendum sit sibi illius jus asserit, XXXVI. Permittit aliquas Canarias Ferdinando Aragonum, & Castellae Regi, LVII. Insulam Maderam, & Azores sibi asserit, *ibid.* Phuentis regni expugnandi jus illi confirmatum, XXXVII. Moritur, XXXIX. Ejus elogium, *ibid.* Succedit Joannes filius, *ibid.*

Alfonso Carillus Archiep. Toletanus idemque Cardinalis: Ejus mors, 1482. LV.

Al-

Alfonso Calabriae dux postea Rex Neapolitanus primogenitus Ferdinandi Regis Hydruntum recipit, 1481. XXIX. Facto in Turcas caedifragos impetu a Christianis, eos vitae reservat, *ibid.* Iis postea contra Pontificem, & Christianos, ut fidissimis satellitibus utitur, *ibid.* Genuensibus commentum denegavit in Hydruntina obsidione, XXXIII. Ob Turcas suis stipendiariis ascriptos Pontificem offendit, 1482. I. Ferre opem duci Ferrariae conatus aditu prohibetur, *ibid.* Pontificem bello petit atque ad Marinum castra ponit, IV. Extremum terrorem Romae infert, V. Profligatur, VIII. Turpis ejus fuga, *ibid.* Inita postea pace honorifice excipitur Romae a Sixto IV. XVI. Excitato inter Innocentium & Ferdinandum bello consilia de urbe diripiendae agit, VIII. Cum Innocentio pacem conficit, 1492. X. Illi ejusque filio Ferdinando jus fiduciarium Regni Neapolitani collatum, *ibid.* *¶ seq.* Sacramenti Innocentio nuncupati formula, XIII. Succedit Ferdinando patri, 1494. II. Joannes tit. S. Sufanae presbyter Cardinalis missus ab eum corona cingendum, III. Nuncupandi sacramenti formula illi praescripta, IV. Adiecta lex de imperio, vel Insubria aut Etruria cum Regno Neapolitano non conjungendis, *ibid.* Venienti legato occurrit, ac locum honorificentiore illi cedit, V. Quo ritu jura regni illi collata, VI. Publica monumenta ea de re confecta, VII. Qui ritus in regia illius inunctione servati, VIII. Oblatio ab eo facta legato, XII. Creati ab eo novi equites, XIV. Notham cum spurio Alexandri VI. connubio jungit, XV. Spurium Alexandri principatibus donat, *ibidem.* Carolus VIII. Francorum Rex licet prohibitus ab Alexandro bellum adversus Alfonso movet, XV. Florentini ab Alfonso ad Gallorum Regem deficiunt, XVII. Cum Alexandro colloquium celebrat apud Vicovarium, XXI. Partem Regni Carolo offert, *ibid.* Accedente in Urbem Carolo ejus filius Ferdinandus dux Calabriae ex urbe dimissus, XXX. Irrumpente in Regnum Carolo Francorum Rege fugam caprit thesauro asportato, 1495. V. Diffusus est suis, nec Turcas vocare voluit, *ibid.* Religiosam vitam ad expandaescelera amplexus est, *ibid.* Ferdinandus filio sceptrum reliquit, VI. Ferdinandus ejus filius regnum recuperat, 1495. XXXII. In Sicilia apud Oliveranos pic obiit, XLVI.

Alfonso junior dux Calabriae Tarenti obsessus licet pater ad Galliae Regem confugisset, Hispanis urbem dedere maluit, 1501. LXXIV.

Alfonso Regis Congi filius sacrum baptismum suscipit, 1491. IX.

Alfonso Joannis Regis Lusitaniae filius dum equum impellit in terram alius perit, 1495. XLV.

Alfonso Albuquerque Indiae prorex Socotoram insulam jussu Mauris eripere, 1506. IX. Armuzienfe regnum invadit, 1507. XVII. Armuziensem Regem subigit, XVIII. Arcem excitat Armuziae, *ib.* Deseritur a navarchis Lusitanis, *ib.* Socotorinis praesidiarii opem fert, *ibid.* Armuzianos, qui rebellant magnis cladibus afficit, 1508. IX. In Indiam contendit, *ibid.* Lusitanum imperium in Indis constabit, 1510. LXI. Goam capit, XXXV. Deseritur a pluribus ejus gloriae invidis, *ibid.* Pellitur a Zabaimo, *ibid.* Recenti classe confirmatus Goam recuperat, *ibid.* Septem millia Mahometanorum trucidat quadraginta tantum Lusitanis desideratis, *ibid.* Militibus barbaras baptismum expiatis dat uxores ad sobolem in usum militiae propagandam, *ibid.* Arcem Goae excitat, *ib.* In muro quodam Aencam Christi e cruce pendens imaginem reperit, XXXVI.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

S. Jacobo Apostolo partam victoriam aseribit, *ib.* Muneribus illius templa exornat, *ibid.* Justus Adenum expugnare, 1511. LXX. Expectata frustra Aegyptia classe, ut eam expugnaret redit in Indiam, *ibid.* Malacam expugnat, XVI. Varias legationes ad eum Indiae Reges mittunt, *ibid.* Illusa ad scopulum navi puerum jam mergendum humeris excipit, dicitans illius innocentia servatum iri, ut evenit, 1512. CVIII. Infideles in distictis aedibus a Christianis habitare jubet, *ibid.* Eo facto quadringentos Malabares ab idolis ad Christum convertit, *ibidem.* In apostatas fidei Lusitanos severitatem exercet, CIX. Eo agente Goae Malaca obfessa, *ibid.* Victi hostes divina ope, *ibid.* Molucas insulas invenit atque in iis crucis trophaeum defixit, CX. Calicutii Rex pacem ab eo efflagitat, CXI. Maldivarum Regem vectigalem Lusitanis Regis constituit, *ibid.*

Alfonso Petrus patria Senensis administrator Suanensis creatus Cardinalis, 1508. XXV. Promulgatus anno 1511. XLVII.

Alfonso dux Ferrariae Venetorum clade animadversa Polestinum iis eripit, 1509. XVI. Et Rhodigium, XVII. In Athesi eos superat, *ibid.* Comaclum illi ereptum a Venetis, XIX. Egre se tuctur Ferrariae, *ibid.* Clientela ejus contra Venetos a Pontifice accepta, *ibid.* In clientelam Gallorum Regis se confert, XXIX. Ea admiffa a Ludovico Rege contra foedus istum cum Pontifice, *ibid.* Inter Alfonso, ac Julium II. dissidii causa, 1510. XIII. Ejus patriocinium a Gallo Rege contra imita foedera susceptum, *ibid.* Intentatum Alfonso iudicium a Julio, XIV. Abalienata inique ab Alexandro VI. jura ab eo repetita, XV. Recepti ab eo Bentivoli Pontificis hostes, XVI. Violatum interdictum Ecclesiasticum, *ibid.* Datum criminis, quod in clientelam Regis Galliae se contulerit, *ibid.* Comaclenses salinas invaserit, *ibid.* Monitus officii spreverit monita, *ibid.* Impudenter Pontificem in jus vocare apud senatum Gallicum ausus, *ibid.* Interdicto supposita ejus dirio, XVI. Veneti ejus subditi illi parere, *ibid.* Jussi universi in eum confulgere, *ibid.* Abrogata illi omnia Pontificum beneficia, *ibid.* Promulgatum ea ad Romanam Ecclesiam devoluta, *ibid.* Percussu anathemate, qui illum capere detrectarint, *ibid.* Ludovici XII. Regis in tuendo Alfonso insignis temeritas, XVI. Sententia adversus quoscumque, qui ipsi favorint lata, *ibid.* *¶ seqq.* Marcus Cardinalis cum exercitu adversus eos missus, X. Urgetur bello a Julio II. 1511. XLIX. Percellit ut anathemate ob retentam Ferrariam, L. Ob Gallorum res everfas territus per fugit ad Julium II. 1512. LXXXI. Veniam supplicis postulat, LXXXIII. Et exprobat illi errores admissi, LXXXIV. Solvitur censuris, *ibid.* Jubetur Ferrariam Ecclesiae restituere LXXXVI. Aufugit, & post varios errores Ferrariae excipitur, *ibid.* Pontificis Venetorumque vim propulsat, *ibid.*

Alfonso Congi Rex sacra ornamenta accipit ab Emanuele Lusitaniae Rege, 1512. CX. Lusitana insignia illi communicata, *ibid.* Literas de Congensium conversione promulgat, CXIII. Legem tulit in idololatrias, CXIV. Ut cum triginta sex viris tantum in clamato Christi nomine ingentem infidelium exercitum deleverit, *ibid.* Fratrem, qui tyrannidem corripuerat casu divino captum supplicio affecerit, *ibid.* Insignia Regis Lusitani accipit quinque nimirum scuta in crucis formam disposita, CXVI. Henricum filium ad venerandum Pontificem Romam transmittit, CXVII. Divinam beneficentiam in convertendis Congensibus adorat, CXVIII.

Alfonso I. Rex Lusitaniae Mauros debellaturus Christi speciem quinque vulneribus illustratam

N n n n z

in

- in caelo videt, 1512. CXII. Proinde quinque scuta in crucis formam disposuit in stemmate, *ibid.*
- Algerium a Petro Navarra ad deditionem coactum, 1510. XXXI. Hispano praesidio munitum, 1511. LXXIX.
- Alhama expugnata impetu a Ferdinando, 1482. XXXIX.
- Almeida Indiae prorex: Ejus gesta in Indiis, 1505. LIII. Ejus filius in pugna cum Aegyptiis tormento laniatur, 1508. IX. Mamelucos magna clade in India cecidit, 1509. XXX. Saracenicam classem incendit, *ibid.* Calcutientis Regis classem capit, XXXI. Urbem regiam incendit, *ibid.* Inopino jaculo transfusus obiit in reditu, *ibid.*
- Amaneus de Alebreto creatus Cardinalis tit. S. Nicolai in carcere Tulliano, 1500. LVII.
- Ambitio: Richardus Angliae Rex, qui nepotes ad corripendum regnum occiderat inclinante ad hostem victoria coronam capiti imponit, ut cum regio insigni occumbat, 1485. LII.
- Amedeus ordinis Minorum tertiae familiae institutor, 1482. LV. Pane & aqua vitam sustentat, *ibid.* Quae sint ejus scripta, *ibid.*
- America patefacta a Christophoro Colombo, 1492. XXXV.
- Americani ab Hispanis auri cupidine oppressi, 1500. XXXVI. Viri religiosi ad eos Christiana fide informandos missi, *ibid.* Demones Americanis noctu illudunt, XXXVII. Deliramenta de hominis creatione apud eos vulgata, XXXVIII. Et de maris origine, XXXIX. Antra superstitionibus infamia colere, XL. Ut incantationibus agros curaverint, XLI. A magis responsa quaesivere, XLI. Propagata apud eos religio, *ibid.* America continens illustrari coepit, 1500. XLIV. Inita horrenda pericula in America ultra aequatorem quaerenda, 1501. LXXXIV. Americanorum ultra aequatorem forma, LXXXV. Deformata arte ab his facies, *ibid.* Omnia apud eos communia, LXXXVI. Sine lege, sine Deo vivunt, *ibid.* Vescuntur humana carne, *ibid.* Eorum in quaeritando auro superstitio, 1503. XXVIII. Pares se bestiis reputant, *ibid.* Stultae eorum fabellae, XXIX. In Americam deductae coloniae, 1506. XLVI. Multa cum Americanis praesidia gerunt Hispani, XLVII. Voto ad Deiparam nuncupato Americanos vincunt, XLVIII. In America amplificatum Christianum imperium, 1507. XXIII. Editis a B. Virgine miraculis ad Christi fidem adlecti, 1511. LXXIII. & LXXIV.
- Amor Dei: Insigne ejus prodigium in pia virguncula, 1495. XLI.
- Amor filii in patrem: Gliberti Montispenseri ducis filius dum paternum sepulchrum lachrymis rigat Neapoli repente extinguitur, 1501. LXXVI.
- Anathema: Vis ejus prodigio comprobata, 1489. XXXII.
- Anconitani a Matthia Rege Hungariae subornati, 1486. XXIV. Venetorum opera ad officium revocati, *ibid.*
- Andreas Dominicanus Archiep. Cajanensis, 1482. XXIII. Indicare conciliabulum Basileae ausus adversus Sixtum IV. *ibid.* Captus & exautoratus Archiepiscopatu, *ibid.* Libertati restitutus ad vomitum redit, XXV. Caesareo mandato iterum captus Basileae, *ibid.* Obstant Basileenses ne dedatur Pontifici, XXVI. Illius judicium ad solam sedem Apostolicam spectare ostendit Sixtus IV. *ibid.*
- S. Andreas Archiepisc. creatus primas Scotiae, 1487. XXXII. Legati apostolici nati addita illi prerogativa, *ibid.*
- Andreas Espinajus Archiepisc. Burdegalensis creatus Cardinalis ab Innocentio VIII. 1489. XXII.
- Anellus orator Ferdinandi Regis Neapolitani instat apud Sixtum IV. ut classis Christiana florentissima in Graciam mittatur, 1481. XXXIII. Sixtus annuit, sed detrectant Genuenses, XXXIV. Profligato Alfonso in extremo rerum discrimine pro exoranda pace a Ferdinando mittitur, 1482. XI.
- Angelica oratio: Pro ea meridie repetenda campanae pulsari iussa, 1500. IV.
- Angelus anachoreta Bernardinum Cardinalem schisma molientem acerrime corripit, 1511. XXX. Ostendit illi Deus caelesti viso Gallorum Regis potentiam obtinendam, XXXI. De ea re Julium monet, *ibid.* Scribit pro pontificia autoritate adversus schismaticos, *ibid.*
- Angli intentato anathemate veritii de regiae successionis jure novas lites movere, 1486. XLVII.
- Anna Britanniae ducissa Ludovico XII. Regi dissoluto Joannae Valciae matrimonio nubit, 1498. IV.
- Anna Regina Galliae: Crucis particulam ad eam a Julio II. transmissa, 1508. XXX. Ludovicum XII. cum lachrymis rogat, ut damnet schisma, 1512. XCVI. Admonet prolem, quam gereret in utero, vel non editum iri, vel non fructuram vita ob paternum crimen, *ibid.* Ita obtigit, *ibid.*
- Antarcticus polus: In eo vifa sydera incognita, 1501. LXXXVI.
- Antonellus princeps Salernitanus Gallicas partes tuetur adversus Fridericum, 1497. XV. Consalvi opera opprimuntur, *ibid.*
- Antoniotus Cardinalis tit. S. Praxedis creatus legatus in urbe ab Alexandro VI. ex ea fugiente, 1495. XXI. Missus in Gallias legatus, 1507. X. Reversus ex legatione obiit, *ibid.*
- Antonius Grimanus classis Venetae praefectus male Turcicum bellum gerit, 1499. X. Tuetur ejus causam filius Cardinalis, *ibid.* Pellitur in exilium, sed revocatus, *ibid.*
- Antonius Episcopus Cumanus creatus presbyter Cardinalis tit. S. Anastasiae, 1500. LVII.
- Antonius Episcopus Eugubinus creatus Cardinalis, 1505. XLI.
- Antonius Ferrerius creatus Cardinalis tit. S. Vitalis, 1505. XLII. Praeficitur Bononiae, 1507. II. Plura avare & crudeliter gerit, *ibid.* Revocatus e legatione carceris lualore extinguitur, 1508. XXIV. Clam sepultus, *ibid.*
- Antonius de Monte Archiepisc. Sipontinus creatus Cardinalis tit. S. Vitalis, 1508. XXV. Promulgatus triennio post, *ibid.*
- Antonius Abræus Lusitanus Bandam, & Molucas insulas caryophyllorum feraces invenit, 1512. CXV.
- Antonius Laurerius Minorita captus cum aliquot Lusitanis a Cambajanis Mahometanis, 1512. CXIX. Obligato illis cingulo Franciscano dimissus Goam, ut mercedem pro redimendis sociis referret, *ibid.* Cum nil decidere posset cum praetore revertitur ad carcerem, *ibid.* Illius fidem, ac integritatem miratus barbarus, illum ac socios sine pretio dimittit, *ibid.*
- Appellatio a Pontifice ad concilium facta a Venetis, 1483. XIX. Appellationis illius iniquitas demonstrata, XX. Ob eam in suspicionem schismatis & haeresis vocati Veneti, *ibid.* Solicitatus Ludovicus XI. ut eam valere contendant decernit parendum Pontifici, XXII. Appellatio ad Concilium damnata crimine schismatis, 1509. XIII. Veneti eam a se male editam ejurant, & veniam polcunt, XIV. & seq.
- Aquila Hispanis dedita, 1503. VI.
- Aquilani pontificias partes tuentur adversus Ferdinandum, 1486. VII. Civitatem ducalem obfidem, *ibid.* Fundantur ab obsessis, *ibid.*

Ar-

- Ardicinus de Porta Episcopus Alerienfis creatus Cardinalis ab Innocentio VIII. 1489. XIX. Cardinalatus abiiciendi veniam impetrat, ut Camaldulense institutum amplectatur, 1492. XXXII. Iussus in urbem redire supplices literas ad Alexandrum mittit, ut sinatur agere in eremo, *ibid.*
- Ariminum recuperatum a Julio II. ex Venetis, 1509. XV. Quibus legibus se Ariminenses dederunt Pontifici, VII.
- Ars typographica ex ea exorta plures corruptelae, & libri haeretici typis mandati, 1501. XXXVI. Veritii mandati typis sine Episcopi venia, *ibid.*
- Arthurus Henrici VII. Angliae Regis filius natus maximus: Catharina Ferdinandi & Isabella Regum filia illi desponsa, 1497. XXIX.
- Arzila capta a Phutensi Rege excepta arce, 1508. XII. Arcis obfidione Phutensi depulsus, *ibid.*
- Alecanus Sfortia postea Cardinalis Galeatii ducis frater: De eo disceptatum post mortem Sixti, an ad conclave foret admittendus cum nondum ritus de aperiendo ore perfectus esset, 1484. XXVIII. Corruptus muneribus Alexandrum VI. ad pontificatum evehit, 1492. XXIV. Ultorem postea eundem sensit, *ibid.* Mittitur ab Alexandro ad Carolum VIII. Florentiae agentem pro rebus cum eo componendis, XXV. Cum favisset Gallis in Ostia occupanda ab Alexandro VI. in custodiam mittitur, *ibid.* Ludovico fratre capto dum fugam tentat a Venetis intercipitur, 1500. XXV. In Galliam abducitur, *ibid.* Grates traditur exiitque sacerdotis ab Alexandro VI. XXVI. Dat poenas colati simoniaci scelere in Alexandrum VI. suffragii, *ibid.* Grates Deo agit in adversis rebus, *ibid.* Emittitur e carcere, *ibid.*
- Astorius junior Faventiae princeps expugnata Faventia contra fidem merlis flumine, 1501. XV.
- Astrologia judiciaria: Illius principia falsa & insana, 1498. XXIV.
- Asylum: Illius beneficii expertes latrones renuntiant, 1504. XXXV.
- Ataidius dux Lusitanus sexcenta millia Maurorum Saffino propulsat, 1510. LX.
- Ave Maria: Instauratus mois ab Alexandro VI. pulsandarum meridie campanarum pro repetenda oratione angelica, 1500. V. *Vid.* Salutatio Angelica.
- Augustinus Sanctuariensis Episcopus ad Hussitas haereticos deficit, 1485. XVIII. Sectam confirmat propagatque, XVIII. & seq. Respicentiam pollicito offert se Innocentius paratum ad illum conciliandum Ecclesiae, XIX. Data venia ea lege, ut Romam se conferat, LXXX. 1486. LVI.
- Avigani equites nuncupandi castitatis voti religione soluti, 1496. XXXII. Desloruit inde Avigana religio, XXXIV.
- Auriensis Cardinalis creatus ab Innocentio VIII. 1489. XXII.
- Aurifodinae Soffatae credita: vetus Ophir a Lusitanis occupata, 1505. LV.
- Aurum quaesitum in visceribus Gallorum a Florentinis, 1495. XXXIII.
- Auximum a Bucolino Turcarum socio occupatum, 1487. VI. Cinctum obfidione a Juliano Cardinale Robureo, *ibid.* Recuperatum, VII. Azores insula Lusitano regno addicta, 1481. XXXVI.

B

Baca urbs insignis: In ea inclusa erant triginta Maurorum millia cum capta est a Ferdinando Rege, 1490. XVIII.

- Bajardus Gallorum dux defixus anathemate a Julio, 1510. XVI.
- Bajazethes II. Turcarum Imperator succedit Mahometi II. 1481. XXXVII. Emolum fratrem Zizimum patitur, *ib.* Civili districtus bello subsidiariam classem suis in Italiam mittere non potuit, XXIX. Hydruntum amittit, *ibid.* In Transilvania ejus exercitus a Stephano Bathoro casus, 1482. XXIX. Macedoniae pars ex eo recepta, *ibid.* Zizimum fratrem in Asia cruento praelio delet, 1482. XXXV. Fugatur ex Asia, *ibid.* Classem instruit in portibus Macedoniae terroremque Italiae infert, 1495. I. Habita ab Innocentio VI. in eum militaria consilia, II. Chienfes bello vexat, V. Rhodii principis metu ad quem confugit Zizimus abstinet, VI. Dissipata Christianorum consilia adversus Bajazethem inita, XIII. Valachiam populatur, *ibid.* A Casimiro Rege Poloniae ejus exercitus depulsus, 1486. LXI. Caramaniam sibi subicit, LXIII. Caitbeo Aegyptio sultano bellum infert ob Zizimi uxorem & filios sibi non proditos, *ibid.* Initum adversus eum foedus a Pontifice & Venetis, 1487. I. De bello in eum gerendo indicia Friderico Nurembergenses conventus, II. Solicitatur a Bucolino tyranno ad Picenum occupandum, *ibid.* Melitem insulam frustra tentat, 1488. IX. Expeditionem educit adversus Aegypti sultanum, *ibid.* Cruenta pugna funditur, *ibid.* Eiusdem classis naufragium passa, *ibid.* Rhodii principis amicitiam prehenfat, *ibid.* Plures Turcae Zizimi desiderio cum Hungaris coalitiones ineunt, IX. Germani, Bohemi, Poloni, Hungari ad mutuum foedus armorum contra Bajazethem sollicitati, XI. Solicitant adversus ipsum Veneti Usuncassanum Persidis Regem, XIII. Quanam Bajazethes Gallo Regi promiserit si Zizimum teneret, 1489. I. Sero ea obtulit cum jam Zizimus perductus in Italiam esset, *ibid.* Babylonius orator urget Innocentium, ut bellum decernat adversus Bajazethem, IV. In Rhodios ob deditum Pontifici Zizimum iras concipit, 1490. IV. Rhodiorum magistri excusatio praeter spem confirmata exitu, *ib.* Postulat Bajazethes Innocentium de foedere, II. Quae ab ipso sint proposita, *ibid.* Oratorem ad Zizimum, mittit, IV. Pontificem Zizimumque veneno tollere nititur, V. Classem ingentem apparat, *ibid.* Hungariae bellum infert, 1490. XV. Ob terrae motum Constantinopoli exortum concitatur ab impostoribus Mahometanis ad bellum in Christianos, *ibid.* De bello in Bajazethem gerendo agitata plura consilia, 1491. XIII. Soluta in ventos, *ibid.* Immisso exercitu Hungariam populatur, XIV. Ferrum lanceae dominicae repertum Constantinopoli mittit ad Innocentium Pontificem, 1492. XV. Multas sanctorum reliquias ad ipsum misit, XVII. Albanenses opprimit, *ibid.* Expeditionem in Hungariam molitur, XVIII. Ab Hungaris ejus exercitus propulsatus, 1493. I. Trecenta aureorum millia spondet Zizimum interfecturo, 1494. XXVIII. Magno terrore afficitur capto a Carolo Rege Neapolitano regno, 1495. XI. Zizimum veneno extinguentium curat, XII. Venetos impellit, ut Ferdinandum contra Gallos tucantur, *ibid.* Johannes Albertus Rex Poloniae expeditionem suscipit adversus Bajazethem, 1497. XXXI. Ob scortationes Polonorum a Bajazethe magna clade funditur, XXXII. Decretum ne posthac inconsultis regi ordinibus Poloniae Rex bellum in Turcas gerat, *ibid.* E septuaginta millibus Turcarum quos in Poloniam immiserat pugnante contra Turcas caelo vix decem milla recipit, XXXVIII. Excitatur a Ludovico Sfortia Mediolanensi contra Christianos, 1499.

1499. V. Necon a Friderico Rege Neapolitano, *ibid.* Exercitum per Dalmatiam immittit adversus Venetos, 1499. VIII. Plura consilia ab Alexandro VI. & Regibus inita pro inferendo illi bello, 1500. VI. Methonem. Venetis eripit, XI. Et Coronam, *ibid.* Christianam classem profligat, XIV. Neopatas expugnat, *ibid.* Eginam insulam amittit, XVII. Ismael Sophi Armeniæ partem eripit, 1502. XVII. Cogitur ad imperii Persici limites exercitum mittere, nec vacare bello in Christianos potest, *ibid.* Comparatus in eum novus exercitus, *ibid.* Immissa in eum classis ab Alexandro, XIX. De expugnanda Constantinopoli frustra agitur, XX. Neritos insula a Venetis illi crepta, *ibid.* Veneti pacem ab eo iniquis legibus redimunt, 1503. II. Neriton insulam vulgo S. Mauram illi dedunt, *ibid.* Insignem cladem a Persis accipit, 1507. X. Solicitati a Pontifice Reges, ut debilitatum invadant, *ibid.* Ab Ismaele Sophi debilitata Bajazethis potentia, XI. Vertenda in eum erant omnium Christianorum arma, si Veneti jura ecclesiastica Julio II. restituisent, 1508. V. Decretum in eum bellum a Julio II. VI. Dissolutum turpi a Regibus in Venetos conjuratione facta, 1509. II. *¶* *¶* *¶* Solicitati Poloni, ut cum Hungaris Bajazethi bellum inferant, respondet se illaturos, si Julius II. & alii Reges arma conjunxerint, 1510. XXXIX. De inferendo illi bello in concilio Lateranensi peroratur, 1512. XLIV. In eum rebellat Selymus filius, CV. Eum fundit, *ibid.* Proditus a suis ad privatam fortunam redigitur, *ibid.* Necatur veneno, *ibid.*

Banda insula inventa, 1512. CX.

Bandineilus Baratenfis Episcopus patria Genuensis creatus Cardinalis S. Hadriani, 1508. XXV. Triennio post promulgatus, 1511. XLVII.

Baptismus: Controversum an Rutheni ad fidem conversi iterum baptismo lustrandi forent, 1501. XXXVII. Definitum ex concilio Florentino valere baptismum Græcorum, *ibid.* Ritus Mofchovitaram in conferendo baptismo, XXXVIII.

Baptista Cardinalis Urbis pacem pangit cum Alexandro VI. 1503. XIV. Capitur ejus jussu & veneno necatur, 1503. VIII.

S. Barbara reum capite truncandum a morte vindicat, 1486. LIX.

Bartholomæus Episcopus Segobricensis creatus Cardinalis ab Alexandro VI. 1496. XXXVIII.

Basilenses Andreæ Archiepiscopo Cravatenfi ad conciliabulum congregandum favent, 1482. XXV. Obstant ne captus dedatur Pontifici, XXXVI.

Basilica Vaticana instaurari cepta magnificentissime a Julio II. 1506. XLV.

Beatrix Ferdinandi Regis Neapolitani filia decretoria sententia nuptiarum spe cum Vladislao Hungariæ & Bohemiæ Rege depulsa, 1492. XXX.

Bellum: Provenientia ex eo mala, 1484. VII. Gallis & Hispanis mutuo bello cruentissimo se confecturis in Ravennate prælio Ravennæ Christi imago sanguinem fundit, 1512. XXI.

Beneventanus ducatus ab Alexandro VI. Joanni Borgia filio collatus, 1497. III. Is paulo post misere trucidatur, IV.

Benii regnum: Illatum illi evangelium, 1485. XXXVI. & 1486. XC. Benii Reges accepta cruce aurea inaugurati soliti, *ibid.*

S. Benno Misniæ Episcopus inclarescit miraculis, 1506. XLIII. Sclavi ab eo ad Christum traducti, *ibid.* Ecclesiæ partes adversus Henricum III. olim defendit, *ibid.* Ad ejus sepulchrum edita plures cœlestes virtutes, *ibid.* De eo inter sanctos referendo actum, XLIII.

Bentivoli pulsi Bononiæ dominatu, 1508. XXI. Gallorum ope Bononiam eripiunt Julio, 1511. LXII.

Bernardinus Carvaial Cardinalis tit. S. Crucis creatus Cardinalis, 1493. XXXIV. Decretus in Germaniam legatus ad Italicam expeditionem suscipiendam, 1496. IV. Collata illi potestas, ut censuras Carolo VIII. intenderet, ni bello Italico abstineret, V. Ad illius prospectum Cæsar ex equo desilit, ut eum amplectatur, VI. Insidus Julio II. contra ejus imperium ante receptam arcem Forliviensem Cæsarem Borgiam dimittit e carcere, 1504. XII. A Julio in Germaniam legatus mittitur, 1507. VIII. Magnis honoribus a Cæsare excipitur, IX. Obvius illi occurrit Cæsar, *ibid.* Jussus illum excitare ad vertenda in Turcas arma, *ib.* Promoverit ad Tusculanum Episcopatum a Julio, XXIV. Cæsarem adigit, ut re male gesta cum Venetis Gallisque triennale fœdus sanciat, 1508. III. Ex pontificia aula fugit cum altis Cardinalibus ad constandam schisma, 1510. XIX. Cum duobus aliis Cardinalibus transfugis Pisanim conciliabulum indicit, 1511. II. *¶* *¶* *¶* Edicto suo Cardinalium, qui non assenserant nomina ascribit, VI. Vocat in jus Pontificem, VII. *¶* *¶* *¶* Schismatici Cardinales. Monetur pontificis diplomate, ut abstat a constando schismate, 1511. XXIV. Et ei intentata pœna ni pareat, XXVIII. Ab Angelo anachoreta corripitur de scelere, XXX. Quid de eo divinitus fit ostensum, XXXI. Cardinalia dignitate, & sacerdotiis exiit, XXXII. Sabinenfis Episcopus alteri datus, XXXVI. Qui negarar professorum Pisas sine Cæsareis oratoribus, desperatus Gallis se conjungit, XXXVII. Pisis fugiens Mediolanum se confert, XLIII.

Bernardinus Feltrensis ordinis Minorum sanctitate illustris pie obit, 1492. XLII. Ejus corpus manet corruptionis expertus, *ibid.* De ejus miraculis scripsit Petrus Barrocius Episcopus Patavinus, *ibid.*

B. Bernardus Minorita: Martyris cultus illi decretus a Sixto IV. 1481. XLII.

Bernardus Boil Minorita Catalanus primus evangelium inferit novo orbi, 1493. XXIV. Alexandri ad eum diploma, *ibid.*

Bessarabia obtenta a Turcis, 1486. LXXXV.

Biblia sacra in Hebraico, Chaldaico, Græco, & Latino sermone edita a Francisco Ximeno Cardinale, 1502. XXV. Parata ea ratione antidotus adversus Lutheranam hæresim, *ibid.*

Blasphemi: Maximilianus Cæsaris in eos constitutio, 1495. XXXIX. Thomas Minorita petitus pugno a blasphemo prædicat illi divinam vindictam, & nomen, judicis futuri denuntiatur, XLIII.

Boabdilles Rex Granatenfis regio titulo se abdicat, 1492. I. Tentos in vinculis Christianos liberat, *ibid.* Subiicit se Ferdinando, II. Granatam dedit, III. Ejus filii & uxor Christo nomen dant, VII.

Bohemi hæretici in Catholicos arma corripunt ingentelque strages edunt, 1504. XXVII. Maximilianus Cæsar in eos expeditionem educit, *ibid.* Implorat Pontificis auxilium, *ibid.* Damnantur anathemate opem iis præstantes, *ib.* Bohemi in Maximilianum concitati superiorem Germaniam vastant, 1505. XX. Permissum prædicatoribus, ut cum Bohemis hæreticis communicent in divinis, 1506. XLI.

S. Bonaventura: solemni ritu a Sixto IV. illi sanctorum honores decreti, 1482. XLVI. *¶* *¶* *¶* Illius miracula examine sacro excussa, L. Proposita indulgentiæ illius opem imploratur, LI.

Bononia: Bononienses occupata a Bentivolo, 1488. XX. Intentata a Julio II. Bononiensibus minæ ni Bentivolorum excussa servitute pontificio imperio pareant, 1507. XXVI. & XXVII. Intentant iis Galli ferrum flammaque ni morem Pontifici gesserint, XXIX. Bononiæ imperi-

perium Julio II. restituit, *ibid.* Julio ut liberatori applaudunt, XXX. Bononiæ arx excitata a Julio, 1507. II. Bononia in Urbem redit Julius, *ibid.* Antonius Ferrerius Cardinalis. S. Vitalis illi præfectus, V. Bononia a Bentivolis tentata, 1508. XXI. Populatur Bentivolos, *ibid.* Laudati Bononienses de constantia fidei, XXIII. Ex legatione Bononiensi revocatus Cardinalis S. Vitalis, & carceris squalore extinctus ob avaritiam, XXIV. Præfaga belli imminentes prodigia Bononiæ visa, 1510. XVII. Julio II. ad Bononiam urbem profectio, *ibid.* Bononia a Bentivolis Gallico exercitu succinctis tentata, XXII. Dimissa Bononiensibus dimidia vestigialium pars, *ibid.* Strenue Pontificem tumentur Bononienses, XXIII. Galli a Bononiensi obsidione discedere coguntur, *ibid.* Bononia prodicione a Gallis erepta Pontifici, LIX. Divino miraculo a vastitate servata, 1512. V. Redit ad Pontificis obsequium, LV. Franciscus Cardinalis Gonzaga legatus Bononiæ exceptus, *ibid.* Bononiensium legatio ad Julio II. LXIX. Braccii occupant Perusum, 1488. XX. Brachmanæ: Impia & insana coram instituta, 1498. XLII. Gymnosophista a Græcis dicti, *ibid.* Certo tempore continent ab omni voluptate deinde in omne scelus se effundunt, *ibid.* Relicta apud eos tenuis Trinitatis imago, *ibid.* Simium in templo magnificentissimo adorant, *ibid.* Delramenta habent pro oraculis, *ibid.* Astrologi & augures apud eos in pretio habiti, XLIII. Brachmanæ orbis conditorem fatentur, 1505. LIV. Demones in simulachris adorant, *ibid.* Trinitatis imaginem retinent, *ibid.* Immortalitatem animorum credunt, *ibid.*

Brasilia & Brasili: Brasilia a Lusitanis patefacta, 1500. XLVI. Illius descriptio, XLVII. Brasiliorum mores culque, XLVIII. Diluvii traditionem accepta a patribus, *ibid.* Inter eos magi sibi mentem eripiunt, ut demone evocent, *ibid.* Luxu & lascivie ditissimi sunt Brasili, XLIX. Per ludum mantent hominem, *ibid.* Data eximia opera a patribus societatis Jesu pro iis convertendis, LI. De Brasilianorum moribus, 1501. LXXXV. *¶* *¶* *¶*

Britannia minor in Pontificis obsequio constanter hæret adversus Gallorum Regem constantem schisma, 1512. XCVI. Ea excipitur cum reliqua Gallia interdicto subiceretur, *ibid.*

Brixia a Gallis ad Venetos deficit, 1512. VI. Horrenda vastitate funestata a Gallis, *ibid.*

Bucolinus tyrannidem corripit in Auximanos, 1486. XXX. Turcas evocat, *ibid.* Ante eorum adventum obsidione cinctus, 1487. V. Quæ promiserit Bajazethi si exercitum mitteret, *ibid.* Acceptus septem aureorum millibus Auximam restituit, VII. Florentiæ convenit Laurentium Medicum, a quo blanditiis victus fuerat, *ibid.* Accitus a Mediolanensi duce præter spem, ut proditor Christiani imperii necatur, *ibid.*

Bugia in Africa urbs regia a Petro Navarro impetu expugnata, 1510. XXX.

C

Cadilhametus in Africa princeps se Ferdinando subiicit, 1511. LXIX.

Cæsar Borgia filius nothus Alexandri VI. creatus ab eo Archiepiscopus Valentinus & Episcopus Pampilonensis, 1492. XXIX. Intruditur inter Cardinales, 1493. XXXIII. Datur obsequium Carolo Gallorum Regi commissa illi ad speciem Neapolitana legatione, 1495. V. Fugit e custodia agaloni habitu, VI. In Gal-

los ex Neapolitano regno redeuntis crudeliter sævit, XXXVI. Adductus in suspicionem quod fratrem creatum ducem Beneventanum necandum curaverit, 1497. IV. Creatur legatus pro conferendo insigni regio Friderico Regi, IX. Prærogativæ illi datæ, XI. Quos ritus servaverit, XIII. *¶* *¶* *¶* Cardinalitiam dignitatem abjicit, 1498. VI. Sixti IV. nepotibus datos in Ecclesiæ principatus in Cæsarem Borgiam filium confert Alexander VI. 1499. XXIII. Gallicis armis Emiliæ tyrannos domat, *ibid.* Signifer Rom. Eccl. creatus foro Cornelii & foro Livii potitur, 1500. XXI. Pisauriensem expeditionem intermittere cogitur, XXII. Pisaurum & Ariminum subigit, XXVII. Faventiam magna hominum strage comparat, 1501. XV. Astorgium principem crudeliter contra fidem mergit flumine, *ibid.* Joannem Bentivolum Bononiæ tyrannum bello petit, XVI. Gallica clientela testum ad vestigial pendendum tantum adigit, XVI. Romandiolæ ducatus ab Alexandro VI. illi inique traditus, *ibid.* Lucretiæ fororis virum occidit, ut illa splendidiore nuptiis potiat, 1501. XXI. Exercitum adversus Fridericum Regem Neapolitanum ducit, 1501. LXXIII. Capuam prodicione capit, *ibid.* Barbaricam immanitatem exercet cæcis sex hominum millibus, feminisque pollutis, *ibid.* Columnensium oppida capit, *ibid.* Magnis præter fas principibus status ecclesiastici augetur, 1502. X. Cameribus & Urbinatibus bellum inferit, *ibid.* Guidonem Ubaldum Urbinatum principem dolo pellit, XI. Struit insidias Juliano Cardinali, *ibid.* Ab eodem postea evertitur, *ibid.* Florentinos restituendo Petri Medicæ specie bello petit, XII. De Etruria illi subjienda proposita ab Hispanis consilia, XII. Camerinum occupat & regulum ac filios capit, *ibid.* Plures in eum atque Alexandrum conjurant proceres, XIII. Imolæ obsidetur, *ibid.* Regis Galliarum auxilio liberatur, *ibid.* De condendo illi in Emilia & Etruria regno plura Alexander meditat, 1503. I. Tiferum Vitellii eripit, *ibid.* Pulso Joanne Balione Perusum recipit, *ibid.* Quacumque pergit in Etruria crudelitatem horridam exercet, *ibidem.* Amicitia specie plures principes capit ac necat, IV. Urini & alii proceres de eo necando conjurant, IX. Pisani ejus patrocinium exambunt adversus Florentinos, 1503. X. Solicitatur a Gonzalvo, ut oppressa Etruria ad Insubriæ imperium aspiret, *ibid.* Momento dissipatum ejus felicitatis phantasma, *ibidem.* Veneno insectum vinum hausisse creditur cum Alexandro imprudentia pocillatoris, *ibidem.* Morbo decumbit extincto Alexandro, XII. Theaurum ecclesiasticum expilat immisso Michaelitio, *ibid.* Cardinales congregatos armatis cingit, *ibid.* Consurgunt pro defendendis Cardinalibus Romani, *ibid.* Cardinales in eum exercitum contrahunt, *ibid.* Misto interprete cogunt, ut exeat ex urbe, *ibid.* Lectica se Nepe deserri jubet, *ibid.* Creato Pio III. in urbem redit, XV. Illum Urini adoriuntur, *ibid.* Suorum stragem aliquam passus sese pontificiæ clientelæ committit, *ibid.* In Hadriana arcis carcerem recipitur, ut mortem evadat, *ibidem.* Cogitur ad restituendos Ecclesiæ raptos principatus, *ibid.* Divino nutu eversa momento ejus consilia, *ibid.* Ab Urinis ad necem questus, 1503. XX. Ut eos effugiat Hadrianae molis carcere se includit, *ibid.* Accusatur jussisse interim veneno Joannem Cardinalem Portuensem, *ibid.* Emiliam præter fas illi traditam a patre Alexandro VI. repetit Julius II. ab eo carcere incluso, 1504. IX. Eam restituit modo ad defugiendos inimicorum gladios in Gallias avehatur, *ib.* Dimis-

missus intempestive Foroliviensem arcem retinere annititur, XI. Terrestri itinere Neapolim petit, *ibid.* De passionibus cum eo initis certior factus Ferdinandus Castellæ Rex, XII. A Bernardino Carvajale contra pontificium imperium dimissus fuit, *ibid.* A Gundisalvo Neapolis prorege vincetus in Hispaniam mittitur, XIII. Carcere trienniali maceratur, *ibid.* Redditus libertati in Navarra miser trucidatur, *ibid.* Ejus dotes, *ibid.*
Cæsena ditioni Ecclesiasticæ ex Cæsaris Borgiæ servitute restituta, 1504. X. Sancitum, ut Romano tantum Pontifici subdit, *ibid.*
Cajeta obfessa a Consalvo, 1503. VI. Liberata a Petro Navarra, *ibid.*
Caitheus Ægypti sultanus: illatum illi a Bajazethe II. bellum ob non proditos Zizimi filios, 1486. LXXXVII. Bajazethem cruento prælio, fundit, 1488. IX. Rhodii principis amicitiam prehenfat, *ibid.* Occidentales principes sollicitat, ut jungant arma in Bajazethem, *ibid.* Quæ propulerit spondèritque Pontifici, 1490. III. Minas intentat Ferdinando ob Mauros devictos, 1490. XXII.
Calecurii Rex: eo defuncto ejus conjuges per jocum sese in foveam ardentem dant præcipites, 1500. LIII. *Vid.* Zamorinus.
Calix ex auro puro confusus dono datus a Ludovico XI. Lateranensi Ecclesiæ, 1482. XLIV.
Calixtini hæretici in Bohemia, qui fuerint, 1504. XXVII. Delecta Piskardorum festa tolerati, *ibid.*
Camaldulum oppugnatum divinitus defenditur, 1498. IX.
Campo Ægypti sultanus a Calecutiensi Rege provocatus contra Lusitanos, 1505. XLIX. Minacem legationem ad Pontificem mittit, *ibid.* Minatur se everforum Christi sepulchrum, *ibid.* Sprexæ ejus minæ a Lusitano, L. Classem comparat in Lusitanos, 1508. IX. Pars ejus capta vel depressa a Rhodiis, *ibid.* Duodecim naves camelorum dorso ad Suezium portum transfert, *ibid.* Ejus Mameluci magna clade cæsi a Lusitanis, 1509. XXX. Classis incensa, *ibid.* Parat novam classem, *ibid.* Æthiopum imperator auxiliaria arma spondet Lusitano contra Ægyptium, *ibid.*
Cananoris arx obfessa a Malabaribus, 1507. XV. Divinitus liberata, *ibid.* & XVI.
Canarienses: Magna eorum multitudo fidem Christi suscipit, 1486. XXI. Artibus excoluntur, *ibid.* Abripi in servitutem vetiti a Sixto IV. *ibid.* Plures Canariæ insulæ partæ a Ferdinando Rege Castellæ, 1481. XXXV. Ex pace inter Alfonso Lusitanæ & Ferdinandum Castellæ Reges inita assertæ Castellæ Regi certis legibus, *ibid.*
Canibales Saginæ humanæ affueti, 1492. xxxvii. Horrenda eorumdem sævitia, *ibid.* & 1494. XXXII. Demulcendis & erudiendis iis data opera, *ibid.* Crediti Canibalibus Hispani occisi fuere, 1494. XXXII.
Canonizatio. Qui ritus servati in B. Bonaventura in sanctorum albo reponendo, 1482. XLVI. *Vid.* Consecratio.
Captivi Christiani vendi Mauris vetiti, 1486. LXVIII.
Capua vastata, 1501. LXXIII.
Caput bonæ spei: Cur ita dictum a Joanne Rege Lusitanæ, 1486. LXIX.
Caput Ecclesiæ duplex aliud autoritativum, aliud ministeriale, 1500. LXIV.
Caramania subacta a Bajazethe II. 1486. LXIII.
Cardinales ultimo creati a Sixto IV. 1484. XXVII. Post mortem Sixti IV. pro suscipienda dignitate Cardinalitatis latæ plures leges, 1484. XXVIII. Vestigal pro iis sustinendis constitutum, XXVIII. Afferere suam libertatem nituntur, *ibid.* Restituunt vetera privilegia,

ibid. Sacerdotiorum in Ecclesiis quibus præsumunt collationem permittunt, *ibid.* Absentes immunitatibus potituros sanciunt, XXIX. Censuras iis non incutiendas nisi jus canonicum jussit, *ibid.* Paciscuntur, ut qui creatus fuerit Pontifex rata habeat conventa, XXX. Sanciunt vestigal alumini in bello Turcico collocandum, XXXI. Decimas & vigelimas eo derivandas, *ibid.* Curiam nisi certis legibus non transferendam, *ibid.* Definiunt quæ dotes in cardinalibus creandis exigendæ sint, *ibid.* E propinquis Pontificis unum tantum Cardinalatum ornamdum, *ibid.* Numerum Cardinalium circumferibunt, *ibid.* Neminem exautorandum nisi de crimine constiterit, XXXIII. Liberam testandi facultatem Cardinalibus relictam decernunt, XXXIV. Vetant Ecclesiæ jura quocumque colore abalienari, XXXV. Vacuo solio sacrosancto ditionis ecclesiasticæ jura ad Cardinales devoluta statuunt, XXXVIII. Cardinales corrupti auro corruptum moribus Pontificem deligunt, 1492. XXIV. Eundem vindicem sentiunt, *ibid.* Edita propterea postea in simoniacos Cardinales sanctio, XXV. Spurius ab Alexandro VI. inter Cardinales cooptatus, 1493. XXXIII. Quo ritu cardinalitatis dignitate ornentur præfules, 1494. III. Cardinales creati ab Alexandro VI. 1496. XXXVII. Decretum Cardinales censendos antequam pileus traditus sit, XXXIX. Soluta Eugenii IV. sanctio, XL. Cardinales creati ab Alexandro VI. 1500. LVI. Cardinales in conclavi post obitum Alexandri VI. creandum Pontificem obstringunt ad celebrandum concilium labente triennio, 1503. XIII. Cardinales in conclavi leges condunt quibus futurum Pontificem astringant, 1503. III. In negotiis majoris momenti Cardinalium consensus a Pontifice expectandus, V. Sacramenti ab iis in conclavi nuncupati formula VIII. Prima Cardinalium creatio a Julio II. celebrata, XX. Secunda, 1505. XLI. Quo ritu Cardinales novi vocentur ad consistorium, XLIII. Excipiantur oculis ab antiquis Cardinalibus, XLIV. Tertia Cardinalium creatio a Julio facta, 1507. XXIV. Quarta creatio, 1508. XXV. Cardinalitatis dignitatis elogium, 1511. XXIV. Cur rubrum pileum Cardinales gesserint, *ibid.* Nullis artibus pontificia auctoritas ad cardinales derivari potest, 1512. VIII. Cardinalium qui interfuerint Lateranensi concilio nomina, XLVIII.
Cardinalis legatus: *Vid.* Legatus Cardinalis.
Carola Regina Cypri iterum confugit ad Sixtum, ejusque liberalitate vitam sustentat, 1483. LXIII. Ejus mors, 1487. XXXIV. Jura relinquunt Sabauda duci, *ibid.*
Carolus Andegavensis succedit in Provinciæ & Neapolitani regni juribus Renato patruo, 1481. XVII. Oratores mittit ad Sixtum, *ibid.* Si non recepti, ut Regi & cur, *ibid.*
Carolus VIII. Francorum Rex Ludovico XI. patri succedit, 1483. XXXIV. Ante patris obitum eo volente Rex sacratu est, *ibid.* Monita illi data a Patre, & a Sixto IV. XXXV. Turbida illius regni principia extiterunt, *ibid.* Missus ad componendos civiles illos motus Johannes tit. S. Sufannæ presbyter Cardinalis, *ibid.* Valentinensem & Dienfem comitatus ad jus Gallicum vi revocat, XL. Misso Joanne Balva Innocentio VIII. obedienciam deserit, 1485. XXXVI. Salubria illi ab ipso Innocentio consilia suggesta, XXXVI. Admonitus ne quid novari cum damno Ecclesiæ patiatur, XXXVII. Solicitatur, ut pontificias partes adversus Ferdinandum tyrannidem exercentem tueatur, XXXIX. Spondet auxilia pro Renato in possessionem Neapolitani regni inducendo, 1486. VI. Increpat Laurentium Medicem quod Florentinos ad partes Ferdinandi traduxerit, *ib.* & XII.

& XII. Contendit cum Renato jura Regni Neapolitani ad se spectare, 1486. XII. Rei gerendæ occasione deest, *ibid.* Queritur apud eum Innocentius Ecclesiæ Valentiniensis & Dienfis comitatus possessione sine jure spoliata, XLV. Candelæ sacra prece lustrata ad eum ab Innocentio transmissa, LX. Fufus, e jus exercitus in Belgio a Maximiliano Rege, 1487. XII. Implicitus eo bello a Pontifice adversus Ferdinandum Neapolitanum Regem se diffragum vocari non potuit, *ibid.* Pollicetur Bajazethes Gallo Ragi Terram sanctam si Zizimum tenuerit, 1489. I. Allatis sero hi promissis perducit illum in Italiam siverat, II. De eo adversus Ferdinandum Neapolitanum, evocando agit Innocentius, IX. Inducias pacificetur cum Maximiliano, sed ex iterum abruptæ, *ibid.* Margaretam filiam Maximiliano forcero remittit, 1491. XV. Annam ducissam Britannæ illi desponsam ducit, *ibid.* Pacem sancit cum Britonibus, *ibid.* Appetitur bello ab Anglo, XVI. Cum eo pacem componit, *ibid.* Russionensem comitatum Ferdinando restituit, *ibid.* Cum Maximiliano pacem in urbibus restituit, quas dotis causa ad se spectare contendebat, *ibid.* Fœdera ab Alexandro VI. cum Venetis & aliis principibus adversus eum inita, 1493. XXVII. Aproceribus Neapolitanis sollicitatur, ut Alfonso Regi Neapolitano bellum inferat, *ibid.* A Carolo Balbiano Mediolanensis ducis oratore additi illi animi, ut Neapolitanum regnum expugnet, XXVIII. Expositum illi e regno Neapolitano facilem esse tractum in Græciam, XXVIII. Amplissimas paciones offert Alexandro VI. ut sibi faveat, XXX. Ferdinandus Hispaniæ Rex Alexandrum a Caroli amicitia divellit, *ibid.* Intercedit Carolus apud Alexandrum ne Alfonso Calabro regnum Neapolitanum deferatur, sed irritu exitu, *ibid.* Prohibetur ab Alexandro movere in Italia bellum, 1494. XV. Franciscus Cardinalis Senensis ad eum legatus, XVI. Ingentiam Hieronymum Savonarola obviam a Florentinis missus, XVII. Franciscum Cardinalem, ut suspectum hostem repellit, XVIII. Responsum illius auctax Alexandro VI. datum, XVIII. Retardare illum nititur Hispanus a Neapolitana expeditione, XIX. Caroli responsum, *ibid.* Ab Alexandri censuris ad concilium provocat quod vitio Simoniaci pontificatum invalisset, XX. Alfonso Rex partem regni illi offert, XX. Petrus medicus Petram sanctam, Serzanellam & Pisas illi permittit, XXI. Pacta cum Gallis inita, XXII. Pompaticæ Caroli literæ de Turcis subiciendis, XXIII. Sua in regnum Neapolitanum jura exponit, XXIV. Proferitur Sacrum se in Turcas bellum moliri, *ibid.* Nolle Romanæ Ecclesiæ vel clientibus injuriam aliquam inferre, *ibid.* Adventu suo Italiam perturbat, *ibid.* Luca & Senæ in ejus clientelam concedunt, *ibid.* Cur plures principes in eum conjuraverint, *ibid.* Ad eum Florentiæ agentem mittit Alexander Papa Africanum Cardinalem pro rebus componendis, 1494. XXV. Deinde Fredericum Cardinalem Sanseverinatem laxatum carcere, *ibid.* Philippus dux Burgundiæ & Austria Archidux favet Carolo, XXVII. Turca ab Alexandro VI. adversus Carolum VIII. sollicitatus, XXVIII. Carolus fraude politica jactavit susceptum iri a se bellum sacrum in Turcam, XXVIII. Quæ promiserit Bajazethes, ne Zizimus Carolo dederetur, *ib.* Promulgat emisse ab Andrea Paleologo jura imperii Constantinopolitanæ, XXIX. Propositum illi ab Alexandro, si Regno Neapolitano velit abstinerere armæ in Turcas vertere, totius imperii Christiani viribus adjutum iri, *ibid.* Pacificæ urbem ingreditur, XXX. Bis tormenta

bellica ad expugnandum Alexandrum, adduci & reduci jubet, *ibid.* Vitam eum potius ipsam tolerandum schismatis metu, *ibid.* Init cum eo fœdus certis legibus II. Solemni ritu ab Alexandro in regia Vaticana excipitur, *ibid.* & III. Ter genuflectit ante Pontificem, *ibid.* Quibus verbis obsequium illi addixerit, *ibid.* Pontificis sacrificantis manibus aquam affundit, V. Zizimus illi traditur, *ibid.* Irumpit in Neapolitanum regnum, *ibid.* Alfonso Rex ejus metu fugam carpit, *ibid.* Obsidem accipit Casarem Borgiam Cardinalem Valentinum, V. Ex ejus custodia fugit Borgia, VI. Placatur a Romanis missa legatione, *ibid.* Neapolitani populi se ultro illi dedunt, VII. Negligit Ferdinandum ex Ænaria insula pellere, X. Et aliquot arces pro Ferdinando præfidiariis munitas expugnare, *ibid.* Tempus male terit in audiendis comediis, X. Galli sultas de eo fabellas fingunt, *ibid.* Politico dolo speciem inferendi Turcis belli nequiter præbuit, XI. Turcis magnum terrorem, sed inanem incutit, *ibid.* Potuerat proferre Christi imperium, sed neglexit, *ibid.* Quibus de causis omnes principes in eum conspirant, XIII. Quæ proposita sint illi subsidia a Venetis pro recuperanda Græcia, *ibid.* Repudiatur Venetorum pacta, *ibid.* Detrahitur illi religionis larva, XIV. Fœdus armorum in eum sancitum, *ibid.* Sollicitati in eum ab Alexandro Germani, XV. Querelæ in Carolum effusæ, XVI. Nondum compositis rebus Neapolitanis reditum parat in Gallias, XIX. Eum metuens Alexander ex urbe fugit, *ibid.* Alexandrum de colloquio postulat, XXII. Ecclesiasticas arces illi restituit, *ibid.* Urbis imperium non retinuit, XXII. Intermittit Florentiæ itinere Pisas abire, XXVI. Italianum exercitum propulsat, XXVIII. Queritur Alexander perturbatam ab eo Italiam pacem, XXIX. Ducem Aurelianensem a Duce Mediolani obfessum liberet, XXXI. Cum Ludovico Sfortiæ duce Mediolanensi pacem inita, *ibid.* Genuæ impetium supremo Gallis Regibus reservato illi permittit, *ibid.* Postulat Venetos de pace, *ibid.* Quæ paciones ab iis propositæ, *ibid.* Spernit Venetorum pacta ac delictis se dedit abjecta belli Turcici cura, XXXI. Neapolitanæ res interim pessundatæ, XXXII. Regnum Neapolitanum amittit, *ibid.* Adversus illum fœdus armorum ineunt Alexander VI. Germaniæ, Hispaniæ, & Angliæ Reges, Veneti & Mediolanenses, 1496. I. *Seq.* Bernardino Carvajali collata facultas, ut censuras Carolo VIII. ni bello Italico abstineat, intenteat, V. Pisani ab eo in libertatem vindicati ejus statuam confringunt, & adversus Carolum Maximiliani clientelæ se committunt, VIII. In regno Neapolitano Galli quos reliquerat graviora passi ab hostibus, X. Morbo vel peste consumpti, XII. Post Ferdinandi Regis mortem Cajeta illi erepta, XIV. Nefanda Carolo VIII. hypocritis turpissimum exitum sortita, XV. Illius copiæ vitiis potius quam armis victæ, *ibid.* Salsulas Ferdinando Hispaniæ Regi eripit, XIX. Cum eo inducias pacificatur, *ibid.* Evocatur in Italiam, sed deest sociis, 1497. I. Antonellus Salernitanus princeps dum Catoli partes tuetur opprimitur, XV. Neapolitanum regnum iterum affectat, 1498. I. Repentina apoplexia percussus, *ibid.* In paleario & linteis sordidis constratus animam efflat, II. Diligentius justitiam colere cœperat, III. Ob non audita S. Francisci Paulani mandata adversis exceptus, *ibid.* Ludovicus dux Aurelianensis illi succedit, *ibid.*
Carolus Ursinus Alexandri VI. exercitum profigit, 1496. II.
Carolus V. postea Imperator Philippi archiducis

- & Joannæ Hispaniarum Reginae filius nascitur, 1500. XXXI. Ejusdem geneologia, *ibid.* Illi desponsa Claudia Ludovici XII. filia, 1504. XXXIV. Ea sponsalia abrupta a Gallici regni ordinibus, *ibid.* Ludovicus Gallorum Rex tuetur Carolum Gueldriae ducem adversus Carolum V. 1508. II. Cameraci sanctum fecerunt cum Carolo V. V. Studentes illi nonnulli Castellæ proceres in Ferdinandum regni moderatorem conjurant, 1508. XIII. Decernit obsequii ergo oratores ad Julium II. 1508. XIII.
- Carolus dux Sabaudia sacro ense donatus a Julio II. 1508. XXVII. Mystica ejus muneris significatio, *ibid.* Caroli ducis elogium, *ibid.* Solicitatur a Cesare, & Gallo, & Hispano foederatis, ut pro regno Cyprî recuperando Venetis bellum inferat, 1509. IV.
- Carolus Ambascianus Gallici exercitus dux defixus anathemate, 1510. XVI. Dum Mutinam noctu ad eam vastandam contendit a S. Germano ostenso spectrorum exercitu fugatur, 1511. LXV. Ex fugæ labore moritur, ac veniam postulat ob gestum in Pontificem bellum, *ibid.*
- Casimirus Rex Poloniae rogatus, ut Hussitarum sevitiam comprimat, 1483. LV. Wladislaus Bohemiae Rex infidiis appetitus ab Hussitis, 1483. LVI. Kioviam instaurare meditatur adversus Moschos & Tartaros, LVII. Indulgentiæ ad id operam daturis propositæ, *ibid.* Ejus filius Casimirus sanctissime moriens numerum sanctorum auget cum mori maluisset quam foedari, 1484. LXXVII. Ad eum confugit Stephanus Valachia princeps a Turcis pulsus, 1485. XIV. Delatum Valachia supremum imperium admittit, *ibid.* Queritur Hungarus de Moldaviae supremo imperio ab eo correpto, 1486. XXVIII. A Turcis & Tartaris bello petitus, 1486. LX. Decreta illi auxilia ab Innocentio, *ibid.* Anathema in eum arma moturis intentatum, XVI. Turcas pellit Valachia, *ibid.* Simon Episcopus Revaliensis in eum foederi inter illum & Cruciferos operam dare jussus contra Moschos, 1488. XVIII. Poloniam liberat pulsus Tartaris Joannis Alberti opera, 1489. XV. Wladislaum filium Bohemiae & Hungariae Regem exhereditat, 1492. XXX. Vetat Poloniam jungi Hungariae, *ibid.* Illi succedit Joannes Albertus, *ibid.*
- S. Casimirus Casimiri Regis Poloniae filius sanctissime moritur, cum mori maluisset, quam foedari, 1484. LXXVII. Praedixit tempus mortis, *ibid.* Inclarescit miraculis, LXXVIII. & 1501. XL.
- Caspii Montes a Monachis & Christianis culti, 1486. LXIV.
- Cassitas : B. Casimirus filius Regis Poloniae mori maluit quam luxuriae crimine foedari, 1484. LXXVII.
- Catharina Cornelia Cyprî Regina Bajazethis II. metu Venetias concedit, 1488. XVII. Cyprî imperium Venetis relinquit, *ibid.*
- S. Catharina Sueca filia S. Birgittæ miraculis inclarescit, 1485. LXI. Joannes Danica & Sueciae Rex instat apud Innocentium VIII. ut sanctorum catalogo ascribatur, *ibid.* Dilata in alium tempus sacra ea actio, *ibid.*
- Catharina Sfortia Hieronymi Riami vidua Forumlivium recuperat, 1488. X. Viri eadem ulciscitur, *ibid.* Venenatis literis Alexandrum VI. perimere tentat, 1499. XXIII. Patefacto facinore capta, *ibid.*
- Catholici nomen Ferdinando Regi datum, 1496. XXV.
- Consores fidei : Eorum sententiæ a iudicibus secularibus ad exitum perducere jussæ non inspectis etiam litis instrumentis, 1486. LXXIX.
- Censura : Quo ritu iis soluti Veneti, 1510. VII. & seq.
- Cherchina insula : In ea Hispani cladem a Mauris accipiunt, 1510. XXXIII.
- Chienfes vexati bello a Bajazethe, 1485. V. Rhodiorum equitum autoritate & precibus armatis liberati, VI.
- Christianissimi nomen datum Ludovico XI. ob abolitam sanctionem pragmaticam, 1499. XXV.
- Christina Regina Danica Norvegiae & Sueciae a Suecis rebellibus tenta in carcere, 1505. XXV. Legati apostolici autoritate liberata, *ibid.* Sacrae illi prerogativæ datae, XXIX.
- Christophorus Columbus sive Colonus Ligur sub auspiciis Ferdinandi & Isabella Regum novum orbem detegit, 1492. XXXV. Ejus ad Ferdinandum oratio, *ibid.* A Canariis insulis triginta trium dierum emensus iter novum orbem detexit, XXXVI. Feracis terræ argumenta secum refert, XXXVII. Defixa cruce in novum orbem possessionem, *ibid.* Ob inventum novum orbem magnis honoribus afficitur, XXXVIII. Admirans oceanum creatur, *ibid.* Secunda illius in novum orbem navigatio, 1493. XV. Primam coloniam in novum orbem traducit, *ibid.* Lusitani illum occidere meditantur, XVII. A Joanne Rege repressi, *ibid.* Quibus argumentis Columbus ad novum orbem investigandum permotus fuerit, XXXIII. Coloniam primam ducit in Hispaniolam, 1494. XXXII. Reperit plures alias insulas iisque nomina imponit, *ibid.* Hispanos quos Canibalibus crediderat extinctos reperit, XXXII. Condit novam urbem, XXXIII. Jubetur novum continentem vestigare, XXXIV. Cubam & Jamaica reperit, *ibid.* Barbari senis ad eum oratio & Columbi ad Barbarum responsum, *ibid.* A nonnullis sceleratis Hispanis, qui barbaros gravioribus injuriis afficiebant multa patitur XXXV. Columbi varia in novum orbem itinera, 1498. XXXIX. Continentem detegit, *ibid.* Calumnias circumventus ab Hispanis invidis, *ibid.* Tot coronis dignissimus cum fratre vincens abducitur, *ibid.* Cubam insulam lustrat, 1502. VII. Detegit & Jamaica, *ibid.* Variæ ejus navigationes, *ibid.* Barbaros tormentorum dispositione terrores ad pacem adigit, IX. Obitus illius, 1507. XXXII. Ejus elogium, *ibid.* Ejus filius B. Francisco Ximeno Toletano Archiepiscopo commendatus, *ibid.*
- Christophorus Archiep. Cantuariensis creatus Cardinalis, 1508. XXV. Promulgatus triennio post, 1511. XLVII. Creatur legatus pro recuperanda Ferraria, XLVIII.
- Christus : Lanceæ ferrum quod Christi latus perforat repositum in basilica S. Petri, 1492. XVI. Christi insignia defixa in novo orbe, 1492. XXXVII. Christus novis prodigiis fideles admonet, ut suæ passionis sint memores, 1501. XIII. *ibid.* Passio Christi. A Christo nisi esset verus Deus, divina prodigia quibus stabilita est Christiana fides, edi non potuerunt, 1503. XXXI. Christi e cruce pendentes imagines a veteribus Christianis coli solitæ, 1510. LXIII. Christi presentia in Eucharistia pluribus miraculis confirmata, 1510. XLVI. Horrendum Judæorum in eum odium, XLI. A Christo, non ab Ecclesia Pontifex autoritatem accipit, 1512. XII. Christi imago ligua ante Ravennatam cladem cruentum fudorem fundit, 1512. XXI. Christi nomine implorato cum triginta sex viris ab Alfonso Congensi Rege deletus ingens infidelium exercitus, 1512. CXV. Ut Christus Alfonso I. Lusitaniae Regi apparuerit Saracenos debellaturo, CXVI.
- Circassii a Mahometanis immaniter caesi, 1486. LXIV.

Cle-

- Clemens Robureus Saonenfis, Episcopus Mimatensis nepos Julii II. creatus cardinalis, 1503. XX.
- Clementia : vetat Ferdinandus Rex catholicus occidi proditorem a quo fauciatas erat, 1492. LXIV. Jordanus Urfinus servat hostem suum Fabricium Colurnnam captum in excidio Capuae, 1501. LXXIII.
- Clerici viles artes exercere vetiti, 1488. XXI. Habitus & tonsuram non deferentes clericali privilegio abusi, *ibid.* Pii II. constitutio in eos privilegis abutentes instaurata, *ibid.* Intentatum anathema locantibus domos meretricibus, *ibid.*
- Columba monialis sola Eucharistia vitam sustentat, 1501. XLVI. In extases rapi solita, *ibid.*
- Columenfes subornati a Ferdinando in Sixtum IV. rebellant, 1482. II. Ferdinandi exercitum suis oppidis adversus Sixtum excipiunt, IV. Columenfium oppida in dedicatione accepta, VII. Ob perductionem gravi bello petiti a Sixto IV. 1484. XII. Hispanis maximam operam navant pro extirpandis regno Neapolitano Gallis, 1503. XIX.
- Conceptio immaculata B. Virginis : Damnat anathemate, qui eam asserentibus hæresis infamiam incurrunt, 1483. LXIV. Damnati pariter qui ajunt hæreticum esse asserere cum originali peccato conceptam cum ea quaestio ab Ecclesia non sit definita, *ibid.* Doctor Parisiensis Ordinis Prædicatorum adversus eam declamans damnatur ab Academia Parisiensis, 1497. XXX. Decretum nemini collatum in doctoratus lauream nisi ad eam tuendam se obstrinxerit, *ibid.* Simile decretum editum ab Academia Colonienfis, *ibid.* Pro ea oppugnanda aliqui pseudodominicani apud Bernam magicas incantationes edunt, 1509. XXII. A Legata Apostolico sacerdotibus insignibus spoliati flammis exusti, *ibid.*
- Conceptio insula inventa a Lusitanis, 1501. LXXVIII.
- Conciliabulum Pisanum : Illius indictio facta a tribus Cardinalibus transfuga, 1511. III. Rescissa a Julio II. XII. Objectæ conventus poenæ, *ibid.* Lateranense concilium illi oppositum, *ibid.* Inchoatum conciliabulum Pisanum prima septembris, XXII. Nullus Episcopus illi tum interfuit, *ibid.* Trium impostorum deridiculum decretum, *ibid.* Pro eo scribit Decius, XXXI. Scribunt contra Franciscus Poggius & Thomas de Vio, *ibid.* Conciliabulum Pisanum ad schisma constandum indictum, XXXII. Illius indicti auctores quatuor Cardinales exautorati, XXXIII. Obstant Florentini ne Pisas armati ingrediantur pro celebrando conciliabulo, XXXIV. Pisani conciliabuli sanctio distorquens in pravum sensum concilii Constantiensis decretum, XXXVII. Refellitur, *ibid.* Vana conciliabuli Pisani decreta, XXXVII. Otto tumultu Mediolanum transfertur, XLII. Ludovicus Gallorum Rex per summam tyrannidem invitos præfules ad illud traxit, LXVI. & 1512. II. Creat pseudolegatum in Gallico exercitu Fridericum Sanseverinatem, *ibid.* Proficitur Ludovicus Rex se conciliabulum Pisanum agere veluti fabulam, 1511. XI. *ibid.* Schismatici. Rescissa acta conciliabuli Pisani a concilio Lateranensi, 1512. XLIX. & seq.
- Conciliabulum Turonense habitum a Gallis ad constandum schisma, 1510. XXX. Conclusiones subdole & schismaticæ in eo editæ, *ibid.*
- Concilium : Veneti ob provocationem a Pontifice ad concilium editam in suspicionem schismatis, & hæresis vocati, 1483. XX. A Pontifice ad concilium appellatio an valeat, 1483. XIX. Julius II. sacramento se devincit labente biennio concilium congregaturum, 1503. Ann. Eccl. Tom. XXX.
- VI. Provocationes ad concilium damnata crimine schismatis a Julio II. 1509. XIII. Veneti male editas ejurant ac veniam postulant, XIV. Concilium non habet immediate autoritatem a Christo, 1511. XI. Non representat universalem Ecclesiam nisi Pontifex in eo includatur, *ibid.* De conciliorum potestate, & autoritate, 1512. XI. An concilium habeat immediate potestatem a Christo, *ibid.* Nisi includat Papam non representat universalem ecclesiam, *ibid.* Habet autoritatem in dubium Pontificem, non in indubium: an Pontificem punire possit, XVIII. Ornatus pro concilio locus, 1512. XXXI. Proposita a Paride de Grassis dubia circa ritus in celebrando concilio, XXXII. Quid ad ea responsum fuerit, XXXIII.
- Concilium Lateranense indictum a Julio II. ad evitandum conciliabulum Pisanum, 1511. IX. De eo celebrando Gallorum Rex factus certior, XIV. Schismaticorum argutiæ contra illud concilium, XVII. & seq. Refelluntur, *ibid.* Monitus Gallorum Rex ut ad Lateranense concilium præfules mittat, XXIII. Qui ritus in inchoando Lateranensi concilio servari, quæve ad id disposita sint, XXXIII. & seq. Præfules qui primæ sessioni interfuerunt numerus, XLI. Distincta pontificia autoritas cum præest concilio vel tæbet quia dubius, 1512. LI. Septentrionales Reges adherent Lateranensi concilio, LIII. Cæsar deserto Gallo eadem quoque adheret, XCII. Multi alii Reges principisque eidem adherent, XCV.
- Constantiens concilium : Illius decreto abusi schismatici Cardinales pro constando schismate, 1511. V. Verus illius decreti sensus illustratur, XXXV.
- Confessio in usu erat apud Indos Christianos, 1504. XLVI.
- Congitatum sive Congense regnum detegitur a Jacobo Cano, 1484. LXXXII. Illarum illi Christi evangelium, 1490. XXIV. Rex Congi baptismo lustratus, 1491. VIII. Quis Congi sit Congitanorum Regum, *ibid.* In illud duodecim sacerdotibus ad Christi fidem amplificandam missi, 1510. XXXVII. Henricus Alfonso Regis filius Congensium nomine Pontificem veneraturus Romam accedit, 1512. CIX. & CXIII. Alfonso Regis Congensis de Congensium conversione literæ, CXI. Congenses conversi ad Christum cum a triginta sex viris nomine Christi implorato ingens infidelium exercitus deletus esset, *ibid.*
- Constantinopolis ingenti terræ motu concussa die festo S. Crucis, 1509. XXXIV. Aliquot milia Turcarum oppressa ruinis, *ibid.*
- Constantinus Georgiae Rex desert Alexandro VI. obsequium, 1496. XXI. Occidentales sollicitat ad expeditionem in Turcas, *ibid.* Monetur, ut decretum unionis cum Græcis promulgandum curet, *ibid.* Illud ad ipsum missum, XXII.
- Cornatia a Turcis vastata, 1496. XIII.
- Corone crepta Venetis a Turcis, 1500. XI.
- Cosmas Urfinus Archiepiscopus Tranensis creatus Cardinalis tit. SS. Nerei & Achillei, 1480. XLIII.
- Cremona Venetis dedita, 1499. XXI.
- Croatia a Turcis vastata, 1493. IX.
- Crudelitas Turcarum in Christianos, 1500. XIII. XIV. Crudelitas hæreticorum facinora, 1483. LV. Canibalium Indorum, 1492. XXXVII. Crudelitas horrenda exercita in proditores, 1494. XL. Crudelitas Judæorum in Christianos pueros, 1510. XLI. Crudele facinus, patris filios pietatis motu, occidentis, 1511. XCI.
- Cruz : Die sacro inventionis S. Crucis Mahometes II. in prociectu Italicæ expeditionis repente sublatas, ut virtute crucis hostem crucis extinctum constaret, 1481. XXV. Data cruce Reges Africae fiducia autorari soliti ab

O o o o 2

Ethio-

Æthiopus Imperatore, 1486. LXVI. Crucis titulus inventus, 1492. XIV. Cruce defixa novi orbis inita possessio, 1492. XXXVII. Crucis signa in Germanorum vestes cœlitus lapsa, 1500. LIX. Cruces nigrae rubeave calitus lapsa, 1502. IX. Pepla tredecim in una muliere crucibus signata continuo fuere, *ibid.* Sanguis ex iis crucibus visus defluere, *ibid.* Non tantum cruces, sed alia passionis dominicæ insignia divinitus impressa, X. *Et seq.* Varius interdum color apparuit in iis crucibus, *ibid.* Sacra & nobiles & plebei iis signati, *ibid.* Ipsi sacerdotes sacras vestes crucibus insigniri expaverunt, XIII. Ipsi hominum artus crucibus picti, *ibid.* Memores crucis suos voluit esse Christus, *ibid.* Pereunt peste qui cruces suis corporibus exceperant, 1502. XXII. Crux ab Æthiopibus orientalibus culta, 1509. XXXIII. Crucis dominicæ particula ab Æthiopus Imperatore transmissa ad Regem Lusitanæ, *ibid.* & 1512. CIX. Christi e cruce pendens imago aenea reperta Goæ a Lusitanis, quæ olim in muro absconsa fuerat, 1510. XXXVI. Cur Lusitani Reges quinque scura in crucis formam in stemmate regio præferunt, 1512. CXVI. Cuba insula a Columbo lustrata, 1502. VII. Explorata ab Hispanis, 1511. LXXII. Cyprus: Illius iura Sabauda duci relicta a Carola, 1487. XXXIV. Cypri imperium a Catharina Cornaria Regina translatum in Venetos, 1488. XVII.

D

Dæmon: Puella nobilis illusa a dæmone, 1484. LXXVI. Dæmones septem ex una muliere pulsi, 1489. XXIII. Dæmon rusticum persuadet si occiderit Ferdinandum Regem regno potiturum, 1492. XXXIV. Transfiguraverat se in angelum lucis jam ante viginti annos, ac sæpius et apparuerat, *ibid.* Dæmonum ludibria ad trahendos in voluntarium exitum gentiles, LXIX. Americanis noctu illudit, 1500. XXXVII. Mentitur se omnium rerum dominum, *ibidem.* Ut in idolis cultus fuerit ab iis, XLI. In magos, qui se ipsos in insaniam addegere irruit, XLI. Lignum quadrupedis simalachrum transfert, XLII. Insularibus Hispanorum adventum prædixit, XLIII. Christianorum adventu fugatus, *ibid.* Ex dæmonis imperio per ludum mactatur homo, L. Muscæ instar post ejuratum evangelium Fossarium ora ingreditur, 1501. XLIII. Doctos efficit repente & pertinacissimos, ut nullis tormentis flecti queant, *ibid.* Monachus, qui evangelium ejurat terribus dæmonis præsentia concidit, & vix se tueri potuit, *ibid.* Pikardos possident licet eos non vexent, XLIV. Castrum impii tyranni occupant in Moravia, 1501. XLVIII. Die & nocte in eo ululant, *ibid.* Placari fingit cultorum suorum sanguine dæmon, 1501. LXXXIX. Præsentia Eucharistiæ fugati dæmones, *ibid.* Eucharistia. Mira eorum ludibria, 1503. XXX. Cur numen eorum incurfus perimitat, XXXI. Dæmones, qui a decem hominibus in corpore obfesso vix cohiberi poterant, a Margareta virguncula imbelli coerciti ac depulsi, 1505. XLVII. Imminente bello retrifica belli ludibria præbent, 1510. XVII. Fugantur a B. Virgine, 1511. XCIII. Sæpius ab eo victi, *ibid.* & XCIV. Temnantur visa eorum impotentia a barbaris ad Christum confugientibus, *ibid.* & XCV. Mutinæ spectra hominum se mutuis ensibus confodientium exhibent, 1511. LXIV. Fugantur a B. Virgine, LXXXIII. David Æthiopus Imperator postulat de scedere adversus Saracenos Lituanum Regem, 1509.

XXXII. Certiorem facit de Campsonis Ægyptii apparatu, *ibid.* Exponit antiquissimum esse vaticinium Saracenos a Rege ex regione Francica oriundo delendos, XXXIII. Particulam crucis dominicæ ad eum mittit, *ibid.* Decius jurisconsultus pro conciliabulo Pisano scribit adversus pontificiam auctoritatem, 1511. XXXI. Refellitur, *ibid.* Didacus Archiep. Hispalensis creatus Cardinalis tit. S. Sabinæ, 1500. LVII. Dominicus Trevisanus patritius Veneris ecclesiasticas urbes Julio II. ereptas restituere meditantem, ut bellum a conjuratis Regibus averterent ab eo consilio male revocat, 1509. V. Inde Veneti extremas clades passi, X. Mittitur ad Julium II. ad pacem orandam, XIV. Domus sacrosancta Virginis ut translata sit, *ibid.* Laurentana domus. Dorothea Daniæ Regina peregrinationem suscipit ad Sepulchrum dominicum, 1488. XVII. Romæ excipitur ab Innocentio VIII. voti religione liberatur, *ibid.* Cum Stenone Rege Suecæ de arce Orobra contendit, 1489. XVI. Incussa Stenoni censura, *ibid.* Duellum intentato anathemate prohibitum, 1509. XXXV. Dyrrachium ereptum Venetis a Bajazeth, 1493. IX.

E

Ebrietas a Joanne Basilio lege sublata Moschovia, 1506. XL. Cum Germani illi nimum dediti essent, edictum adversus ebrios a Maximiliano Cæsare edictum, 1512. LXXXVIII. Sigismundus Rex Poloniæ exemplo suo Polonos ab ebrietatis vitio revocat, CIV. Ecclesia: Adversus Ecclesiam Romanam Waldensium seu Pikardorum errores, 1498. XXVI. Ecclesiæ nomen præcipue Romanæ ascribendum, XXXI. Ecclesia persecutionibus non attrita, sed erecta, 1500. LXIII. Hæreticorum Waldensium prætextus cur Ecclesiam deseruerint, LXIV. Mundi conversio facta est sub fide Romanæ Ecclesiæ, 1500. LXXII. Etsi negentur alia miracula condi Romana Ecclesia sine miraculo non potuit, *ibid.* Infideles a Romanæ Ecclesiæ sacerdotibus ad veri nominis cultum deserta dæmonum superstitione traducti, *ibid.* Congenses. A Christo non ab Ecclesia Pontifici auctoritatem accipit, 1512. XII. Ecclesiæ monarchia in triumviratum aut aristocratiam converti non potest, *ibid.* Christi oraculum, *dic Ecclesiæ*, ut debeat intelligi, XIV. Ecclesiæ responsio melius quam civilis est constituta, XVI. Cur pontificem Ecclesia exauctorare non possit, XVIII. Ludovicus XII. infelicissimus cum Ecclesiam oppugnavit, 1512. LVIII. Ecclesiastici: Data iis potestas ferenda capitalis sententiæ in sacrilegos, 1505. XXXIX. Eduardus Richardi ducis Eboracensis filius primogenitus postea Angliæ Rex cæso in acie Richardo regnum ad Glocestrenses devolutum, 1483. XLI. Eduardus Eboracensis pupillus Angliæ Rex patri Eduardo succedit, 1483. XLII. A Richardo Glocestrensi duce patruo per summum tyrannidem trucidatur, *ibid.* Elizabeth sive Isabella Castellæ Regina moritur, 1504. XL. Joannam filiam nuptam Philippo archiduci regnorum haredem relinquit, *ibid.* Ejus elogium, *ibid.* Emmanuel Rex Lusitanæ succedit Joanni Regi relicto ab eo hæres testamento, 1495. XLV. Obsequium defert Alexandro, *ibid.* Fert regre inscribi literis Ferdinandum Regi Hispaniarum

rum Catholicum, 1496. XXV. Judæos a Lusitania pellit, XXVI. Eos qui nondum decimum quartum annum exceperant patribus eripi & in Christiana religione educari jubet, *ibid.* Pellit etiam Mauros, XXVII. Africanam expeditionem meditat, XXVIII. Illius signa sequitur proposita indulgentiæ, *ibid.* & XXIX. Indiarum orientalium imperium sibi comparare decernit duce numine, XXX. Equites Africanos nuncupandi castitatis voti religione solvi obtinet, XXXI. Expocit debellandæ Africæ jus sibi concedi, 1497. XXXIII. Concessum illi sine fraude alterius principis cui jus concessum foret, *ibid.* Addita lex, ut in iis locis Christi cultum restituendum curet, *ibid.* In spem Castellæ & Aragoniæ aliorumque regnorum spem evocatur extincto Joanne principe dotali Isabella uxoris jure, XXXIV. Classem mittit ad detegendas Indias, XXXVI. Vexillum crucis illi tradit, *ibid.* Dat operam, ut nova instrumenta ad tendendum in oceanum cursum inveniantur, XXXVII. Alexandrum VI. missis oratoribus officii apostolici admonet, XX. Acta publica de ea re edit, *ibid.* Patefacta India orientali triumphos celebrat, 1499. XXXII. B. Virginem pro comparando Indiæ imperio tutelarem sibi asciscit, *ibid.* Classem in Indiam mittit, 1500. XLVI. Ejus auspiciis inventa Brasilia, XLVII. Inventa etiam a Gaspare Corteregali terra viridis & lustratus septentrio, LV. Classem mittit ad lustrandum novum orbem, 1501. LXXXIV. Joannem Nonnium cum classe in Indiam orientalem mittit, LXXXVIII. De Zamorino Calecutii Rege suorum opera victoriam parit, *ibid.* Nomen arripit domini navigationis conquisitionis & commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Persidiæ & Indiæ, 1502. I. Dat Vasco Gammæ imperium, ut Mahometanos in India bello frangat, II. Quoræ regulum in clientelam accipit, *ibid.* Cranganorenses Christiani sceptrum Indiæ illi offerunt, *ibid.* Accepti in Emmanuelis clientelam, V. Imperium profert in Indus, 1503. XXVII. Zamorinum Calecutii Regem reprimit, *ibid.* Zanzibaris Regem in fidem accipit, *ibid.* Dat operam ut plures sacerdotes in Congense regnum mittantur, 1504. XLI. Industria & sumptu propagat evangelium, *ibid.* Insignem victoriam de Calecutiensi Rege ducum opera refert, XLII. Cranganoris urbs in India illi subicitur, XLIV. Reliquias Indorum Christianorum in clientelam accipit, *ibid.* Plures principes a Calecutiensi Rege deficientes in patrocinium Emmanuelis Regis se conferunt, XLVI. Bellum in Mauritania gerere decernit, 1505. III. Fideles ad sequenda ejus signa sollicitat, *ibid.* Proponit iis indulgentiæ, IV. Militiam Jesu Christi e castro Marini ad Tamar transfert, VII. Leges fert pro disciplina constituenda, VIII. Ea a Pontifice confirmata, *ibid.* In eum Calecutii Rex concitat Ægyptium sultanum, 1505. XLIX. Generosum Emmanuelis responsum ad Pontificem, qui ab Ægyptio sultano minacem legationem acceperat, L. Majorem classem in Indiam mittit, LIII. Vexat in Indiis Mahometanos Reges, *ibid.* Narisignæ Rex ejus amicitiam expetit, LIV. Josphalæ auri fodinas occupat, LV. Emmanuel bellum in Afros meditat, 1505. IV. Mittit oratores ad Julium pro deponenda ope, *ibid.* Cruciatu pro eo indicta, V. Plures leges edit pro instauranda militia Jesu Christi, VI. *Et seq.* Evangelio in Oriente propagando navat operam, 1506. VII. Insula Madagascar, nunc S. Laurentii dicta sub ejus auspiciis inventa, VIII. Mauris nonnullas urbes ducum opera eripit, IX. Zeilani Rex Emmanuelis ve-

tigalem se profitetur, X. De sepulchro Dominico recuperando Pontificem sollicitat, XI. Eximia illius in tam glorioso opere sponso, *ibid.* Rosæ aureæ munere donatus a Julio, XII. Extra Gades in Africa arcem extruit, *ibid.* A Francisco Ximeno sollicitatur ad Syriacam expeditionem pro recuperanda Hierosolyma, XIII. Emmanuelis ad Ximenium literæ, XV. Severitatem exercet in monachos, qui exercitæ sine judicario ordine in neophytos carnicinæ authores extiterant, XVIII. Sollicitat Julium, ut Reges jungat fœdere in Turcas, 1507. XI. Quid ipsi responderit Julius, XI. Socotoram pulsus Arabibus Christiano imperio restituit, 1507. XIII. Socotorini Christiani se illi dedunt, XIV. Legationem mittit ad Æthiopus Imperatorem, *ibid.* Eum sollicitat ad instaurandam cum Romana Ecclesia veterem conjunctionem, *ibid.* Obfessi Lusitani a barbaris in Cananoris arce commentum divinitus ope Virginis accipiunt, XV. Armazeniensis Rex se illius vestigalem constituit, XVII. Taprobana insula illius adjuncta imperio, XIX. De illius victoriis in Indiis Reges a Pontifice facti certiorem, XXI. Multas in India ducum opera conquirit, 1508. VIII. Ejus duces ab Ægyptiis in India victi, 1508. IX. Phutensis Rex a Lusitanis propulsatus, XI. Ægyptios ducum opera in India vincit, 1509. XXX. Majorem classem in Indiam mittit, XXXI. Calecutiensi Regis urbs primaria a Lusitanis capta incensaque, *ibid.* Emmanuelis amicitia ex-ambita ab Æthiopus Imperatore, XXXII. Promissæ illi copiar contra Saracenos, *ibid.* De antiquissimo vaticinio sit certior quod Saraceni delendi sine a principe orto e regione Francica, XXXIII. Missa ad eum particula crucis dominicæ, *ibid.* Aseriptæ miraculo Lusitanorum in India victoriæ, *ibid.* Atradii ducis opera sexcenta millia peditum equitumque quinque millia Sarraceni propulsat, 1510. XXXIII. Alfonso Albuquerque opera Goam subigit ac Lusitanum imperium in India constabit, 1510. XXXIV. Christi e cruce pendens imago aenea in muro Goseni ab Alfonso Albuquerque reperta ad eum transmissa, XXXV. Duodecim sacerdotes in Congense regnum pro amplificanda fides mittendos curat, XXXVII. Malaca in ejus ditionem redacta, 1511. LXX. Maldivarum Rex ejus beneficiarium se proficitur, 1512. CIX. Abyssinorum Imperator cum Emmanuele fœdus init, *ibid.* Particulam crucis illi offert, *ibid.* Congi Regis filium Romanam ad venerandum Pontificem transmittit, *ibid.* Ad Congitanos sacra ornamenta mittit, CXII. Lusitana insignia Congensi Regi communicat, CXVI. Cur quinque scuta in crucis formam gerat, *ibid.* Molucæ insula sub Emmanuelis auspiciis inventa, & crucis signum in iis erigitur, CXV. Elias Burdellus Archiep. Turonensis Minorita creatus Cardinalis a Sixto IV. 1483. LXII. Oblato insigni cardinalicio nullum lætitiæ signum præfert, *ibid.* Post mortem clarissimè miraculis fertur, *ibid.* Elizabeth Regina Hispaniæ. *ibid.* Isabella. Elizabeth Eboracensis familiaris hæres nupta Henrico VII. 1486. XLVI. Sublata inde Anglorum bella civilia, *ibid.* Ensis sacer: Mystica ejus significatio, 1508. XXVII. & XXVIII. Episcopi non æque succedunt Apostolis, ut Papa succedit Petro, 1511. XXXIX. Non habent immediate potestatem a Christo, 1512. XI. Evangelium regno Congi illatum, 1490. XXVI. Et Americanis inferri ceptum, 1494. XXXII. Eucharistia: Vini species in sanguinem versæ, 1497. XXIII. Ad illud monasterium in quo ser-

servabantur suscepta peregrinatio a Ferdinando & Isabella Regibus Hispaniæ, *ibid.* Indi Christiani antequam eam sumerent confessione sacra conscientiam expiare soliti, 1504. XLVI. Ad Eucharistiam nuncupato voto divinitus sanatus Ludovicus XII. Rex, 1505. IX. Vendita a Christiano furcifero grossis novem Judæo, 1510. XL. Percussa sæpius pugione a Judæo manet divinitus integra, *ibid.* Altera vice transfixa pugione sanguine manat, *ibid.* In aqua & igne divinitus illæsa, projecta in furnum resiliit in faciem Judæi, XLI. Locum obscurum cœlesti luce complet, *ibid.* Sacrilegus Germanus reprehensus de Eucharistia projecta, cum pixidem argentam prædaretur, subridens respondet: *Hic est Hispanorum Deus, non Germanorum*; dein disruptis visceribus perit, 1512. LXXXI.

Eunuchus Candacis Reginz Æthiopum in Ta-probana sepultus, 1507. XIX.

F

Fabricius Columna: Alexandri VI. in eum edictum, 1501. XVIII. Tuetur Fredericum Regem adversus Gallos & Hispanos, XX. Servatus Capuz ab hoste Jordano Ursino, 1501. LXIII.

Fartaces Socotora pulsus, 1507. XIV. Iterum eam oppugnant, XVII. Propulsantur, *ibid.*

Fatus Episcopus Casenas creatus Cardinalis a Julio II. 1505. XLI.

Ferdinandus Rex Neapolitanus fœdus inquit cum Pontifice adversus Turcas, 1481. XIII. Spondet instruere triremes quadraginta, *ibid.* Grafari Turcas in Apulia patitur, 1481. XIV. Genuensibus in Hydruntum irrumperendi potestatem negavit, XXIX. Tentata impressione a Turcis propulsatus, *ibid.* Hydruntum deditioe recipit, *ibid.* Misso ad Sixtum oratore inflat, ut sociæ classes iterum mittantur in Græciam, XXXI. Genuenses male ab eo habiti redire detestantur, XXXII. *& seq.* Jurgia & bella cum Sixto IV. contrahit, 1482. I. Submittit Alfonso filium cum copiis, ut duci Ferrariæ contra Venetos auxilium ferat, *ibid.* Prohibitum aditu a Sixto immittit adversum Sixtum, 1486. II. Subornat Colum-nenses & Sabellos, *ibid.* Insignis illius in Ecclesiâ perfidia, IV. Classe ostia Tyberina infestat, *ibid.* Veneti ejus littora classe centum navium vastant, VI. Ejus filius Alfonso extrema clade fufus, VIII. Sixti literæ ad Cæsarem, ut belli culpa a Ferdinando suscepta sit, IX. Perfidiam inani furore subornare nititur, X. Pertimescit ne a Gallis per Sixtum excitis deturbetur e regno, XI. Misso Anello oratore pacem efflagitat data pura charta, ut in ea pacis leges describerentur, *ibid.* Hispaniæ Reges concordie interpretes adhibet, XII. Confecta pace ejus filius Alfonso honorifice Romæ exceptus, XVI. Cum Ferdinando in Venetos fœdus pangit Sixtus, *ibid.* Pro tunda Ferraria cum Pontifice fœdus inquit, 1483. IV. Solicitatur, ut ceptam victoriam urgeat, VI. Plures arces maritimas in Apulia illi eripiunt Veneti, 1483. VII. Evocant Renatum ducem Lotharingiæ, ut opponant Ferdinando, *ibid.* Gallipolis aliæque arces illi a Venetis ereptæ, XXIII. Classem in Venetos instruit, XXIV. Immittit male in Dalmatiam, *ibid.* Monitus, ut ad Piceni & Apuliz littora tunda eam revocaret, *ibid.* Monitus, ut communiat arces maritimas adversus Bajazethem, 1485. I. *& seq.* Neapolitani regni proceres opprimunt, XXXVIII. Ob Montorii comitem circumventum Aquilani ab eo deficiunt, XXXIX. Proceres convocat, ut eos contrucidet, *ibid.*

Expedita in eum a proceribus arma, *ibid.* Jura Ecclesiæ pessundat, XL. Susceptor in eum ab Innocentio bellum, *ibid.* Proceres Sacramenti illi prestiti religione liberati, XLI. Comitem Montorii liberum dimittit, *ibid.* Exercitum immittit adversus Innocentium, *ibid.* Conflare schisma annititur, XLII. Renatus dux Lotharingiæ in spem regni Neapolitani adversus Ferdinandum excitus, XLII. Genuenses cum Pontifice fœdas adversus eum in-eunt, XLIII. Ferdinandus Hispaniæ Rex pro eo conciliando Pontifici agit interpretem, 1486. I. Respondum si Neapolitanus redierit ad officium exceptum iri, II. Ob illius tyrannidem Neapolitani defecturi erant ad Turcam nisi eorum clientela suscepta fuisset ab Innocentio, III. Sæva Ferdinandi de urbe perdenda consilia, *ibid.* Quam graves querelæ delatæ fuerint adversus Ferdinandum, IV. Missus in eum exercitus, *ibid.* Decreti duo Cardinales ad illius subditorum querelas audiendas, *ibid.* Subornat Ferdinandus nonnullos principes ad turbendam ditionem Ecclesiasticam, 1486. V. Romanum agrum immisso exercitu vastat, *ibid.* Renatus junior in eum concitatus ab Innocentio, X. Veneti ad id fœdus solliciti, *ibid.* Carolus VIII. Renato adversus Ferdinandum spondet auxilia, *ibid.* Solicitati Apulii, ut Ferdinandum deserant, VI. Aquilani eum bello urgent, VII. Eisdem profugit, *ibid.* De pace postulat Innocentium, VIII. Ad pacis leges honestas audiendas paratum se exhibet Innocentius, *ibid.* Grassatur interea dolis in Pontificem, *ib.* Terracinam frustra tentat, *ibid.* De urbe diripienda consilia agit, XVI. Gallicis armis territus instaurat pacis actionem, IX. Instructa Genuz adversus iptum classis, XII. Paratus in Gallis exercitus, *ibid.* Gallorum metu Pontifici se subicit atque ita Gallorum expeditionem dissolvit, *ibid.* & XIII. Quas pacis leges admisit, XIV. Pacem violat liber Gallico metu, XVIII. Exercet savitiam in pontificios fœderatos, *ibid.* Proceres opprimunt, *ibid.* Vadibus qui se ad pacem servandam obstrinxerant nil desert, *ibid.* Frustra monitus, ut pacem colat, XXI. Qui Reges ipsi faverint, XXIV. *& seq.* Ut Matthias Rex Hungariæ ejus patrocinium susceperit adversus Innocentium, *ibid.* Explicatæ illi causæ belli justæ & necessariæ in Ferdinandum susceptæ, *ibid.* Contra pacta fœdera proceres capit, 1487. IX. Monitus iterum officii, *ibid.* Eos jugulat, X. Internuntium pontificium indigne tractat, XI. Impie sacerdotiorum collationem sibi arrogat, *ibid.* Quid de oppressis proceribus responderit, *ibid.* Percellitur anathemate ob non solum vestigal, XII. Cur dilata in eum ultio, *ibid.* Gravem rixam cum Innocentio ob tyrannidem exercitam in proceres contrahit, 1489. V. Obdurescit in pertinacia bellique causas derivat in Pontificem, *ibid.* Decretum in eum bellum ob non solum censum, VI. Nicolaus Petilianus comes adversus eum exercitus Imperator creatus, *ibid.* Ejus orator provocat ad concilium adversus Pontificem, VII. Promulgatum regni Neapolitani jura a Ferdinando ad Ecclesiâ devoluta, *ibid.* Virginium Ursinum immittit adversus Pontificem, IX. De Carolo VIII. adversus Ferdinandum evocando agit Innocentius VIII. IX. In extremo discrimine eum tuetur Ferdinandus Castellæ Rex, *ibid.* Solicitatur ab Innocentio, ut arma in Turcas expediat, 1490. VII. Arma verit in Pontificem illique Beneventum eripit, VII. Mauris studet adversus Ferdinandum, 1490. XXIII. Doceri cupit quo jure crucelignata militia in Mauros educatur, *ibid.* Pontificem & Cardinales accusat apud Cæsarem pro consiliando schif-

ma-

mate, XXIV. Pacem cum Innocentio interprete Ferdinando Hispaniæ Rege sancit, 1492. X. Veniam postulat in nepote Capuz principe, *ibid.* Regni Neapolitani jus fiduciarium illi filisque assertum, XI. Solicitatus in eum Carolus Francorum Rex, 1493. XXVIII. Ad eum regno deturbandum inita consilia, 1493. XXVIII. Ardet publico odio, *ibid.* Conciliat sibi Alexandrum, XXXI. Juvatura Ferdinando Rege Castellæ, *ibid.* Septuagenario major apoplexia perit, 1494. I. Sacramentis conscientiam expiare non potuit, II. Succedit illi filium reclamante Carolo Gallorum Rege, *ibid.* Ferdinandus Joannis Aragonum Regis filius postea Hispaniarum Africa utriusque Siciliæ, ac novi Orbis Rex cognomento Catholicus viginti octo navis subsidiarias contra Turcas mittit, 1481. XLIII. Pacem inquit cum Alfonso Rege Lusitaniæ, 1481. XXXVI. Rentent nonnullis Canarias & Azores insulas & alias terras in posterum detegendas Lusitano Regi permittit, *ibid.* Et Ghineam, *ibid.* Et Phœnensis regni expugnandi jura, XXXVII. Pacis interpretem agit pro Italicis bellis componendis, 1482. XIII. Ut pacem Italicam rei Christianiæ necessariam demonstraret, XIX. Granatense regnum invadit, 1482. XXXVII. Imperu Alhamam arcem expugnat, XXXIX. Albohacenum regem obsidione depellit, *ibid.* Caltra Loxæ admovet, *ibid.* Propulsatur a Mauris, *ibid.* Solicitati fideles a Sixto ad ferendam illi opem, XL. Rossinonensis comitatus Ferdinando restitui jussus consilio Sancti Francisci & Paula, 1483. XXX. Extincto Ludovico cum non restitueretur comitatum bello invadit, XXXVII. Navarram affectat, XXXVII. Deinde abstinere vireque in Granatenses vertit, *ibid.* & XLIII. Granatensem agrum ac Mauritaniæ littora infestat, XLIV. Vetat Mahometis impium nomen publice in Hispania in-clamari, XLV. Judaicam superstitionem reprimit, XLVI. Censores fidei creandos curat, XLVII. Duo millia Mauritanorum ejus imperio exulta, *ibid.* Calumniz in eum diffusæ XLIX. Religiosis ad primævam sanctitatem revocandis dat operam, LI. Alæ & foliorum lusoriorum ludum tollit, LI. Convertentes hæreticis dat operam, 1485. XXI. Imperat, ut nonnulli Marrhani ex arcano hæresim eurent, *ib.* Censuram fidei tribunalia firmat, *ibid.* Cleo-ra a concubinato revocando operam navat, XXVI. Bellum Granatense magno ardore gerit, XXVII. Plures & Mauritica servitute eripit, XXIX. Subsidia illi præstita ab Innocentio, *ibid.* & XXX. Castigat luxum in proceribus, XXXI. Plures arces Mauris eripit, XXXII. Mauri ob continentes illius victorias Albohacenum Regem belli auctorem deturbant, XXXIII. Pro conciliando Pontifici Ferdinando Neapolitano interpretem agit, 1486. I. Expositæ illi ab Innocentio suscepti belli causæ, II. Vadimonium sulcipit pro Ferdinando Neapolitano de pacis legibus servandis, XIX. Advertatur maxime Gallis ne Regno Neapolitano potiantur, XXIV. Sacræ ievunculæ dictæ *agnus Dei* ad eum ab Innocentio transmissæ, 1486. I. Dono mittit Pontifici decem millia aureorum bellicis sumptibus exhausto, XVI. Additi illi stimuli, ut Mauros debelleret, *ibid.* Mauros & hæreticos eodem tempore exagitat, L. Loxa illi dedita, LII. Plures alias arces Mauris eripit, *ibid.* Morbinum Granatæ clypeum occupat, LIII. Vastat agrum Granatensem, *ibid.* In receptis urbibus sacerdotiorum institutorum illi potestas data, *ibid.* Condendendum in Canarias Ecclesiarum jus collatum, LIV. Et jus patronatus, LV. Vestigialium sine ordinum conventu imponendorum facultas illi data ob bellum Mauricum, LV. Duode-

decim equitum & quadraginta peditum millia educit in Granatenses, 1487. XLII. Confirmatæ illi data prerogativæ, *ibid.* Malacam ad deditioem cogit, XV. Marrhanos relapsos quos Malacæ reperit concremat, XVI. Intentatum illi bellum Lusitanicum a Joanna egressa e monasterio Reginam Castellæ se dicente, XVIII. Ea monasterio recludi iussa ab Innocentio belli metu liberatur, *ibid.* Dat operam, ut pontificio imperio disciplina ecclesiastica in Galliciæ restitueretur, XIX. Ut sacerdotia dolo a laicis occupata, jure conferantur, XX. Peregrinationem suscipit ad monasterium B. Mariæ del Zebrero ubi species vini in sanguinem versæ servabantur, XXXIII. Xenodochium pro peregrinis ibi excitat, *ibid.* Interpretem agit pro liberando Maximiliano e Belgarum custodia, 1488. II. Classem mittit adversus eos, *ibid.* In eum Innocentius supremum Calatravæ magistratum transfert, VIII. Mauris novas arces urbelique eripit, *ibid.* Permittit Mauris victis, ut suam sectam colant, *ibid.* Exigit ab iis vetera vestigalia, *ibid.* Melitam munus adversus Turcas, IX. Pacis interpretem agit inter Pontificem & Ferdinandum Neapolitanum, qui proceres inique interceperat, 1489. V. Tuetur Neapolitanum ne Gal-lus eo regno poriat, IX. Propagat fines regni debellatis Mauris, X. Fideles ad sequenda illius signa propellendis ex Hispania Mauris sollicitati, XII. Baftam subigit pluresque alias arces, XIII. Sultani Ægyptii minas temnit, XIV. Actæ Romæ nummi solemniter gratiæ pro reportatis a Ferdinando victoriis, 1490. XVII. *& seq.* Profert latus Christianum Imperium, XX. Veteres episcopatus instaurat, *ibid.* In eum Ægyptius Sultanus minas jaculatur, XXII. Ad Sultatum Ægyptium Petrum martyrem oratorem decernit, XXIII. Ferdinandus Rex Neapolitanus illi infestus est, XXIII. Granatense regnum expugnat, 1491. I. Granatam regni principem ac regiam obsidet, II. Quinquaginta millia militum adducit, III. Paratæ illi a barbaris plures insidiæ, IV. Civitatem cui sanctæ fidei nomen inditum ante Granatam extruit, *ibid.* Multis præliis Granatenses frangit, V. Ducenta Maurorum millia ea urbe inclusa ad deditioem cogit, *ibid.* Copias in Britanniam minorem mittit adversus Carolum VIII. 1491. XVI. Rossinonensem comitatum a Gallo recipit & pacem cum eo percipit, *ibid.* Boabdillam cogit ad abdicandum se Granatæ regio titulo, 1492. I. Christianos liberat, *ibid.* Boabdillam venientem honorifice suscipit, II. Granatam præsidis firmat, *ibid.* Pontificem Regesque de parta victoria certiores reddit, *ibid.* Crucem in altissimo arcis fastigio defigit, 1492. III. Parto Granatensi regno mire aucta ejus potentia patefactusque illi ad Africam debellandam aditus, VII. Judæos fidem amplecti detestantes ex Hispania ejicit, VIII. Pacis interpretem inter Pontificem Ferdinandumque Neapolitanum agit, X. Mittit classem contra Turcas, XVIII. Ex insidiis claufiatur a rustico illuso a demone, 1492. XXXIV. Trucidari illum vetat, *ibid.* Orationes publicæ pro Ferdinando fuzæ, *ibid.* Ferdinandi elogium insigne, *ibid.* Patefactus ejus auspiciis novus orbis, *ibid.* Judæos non modo ex Hispania, sed ex aliis etiam suis regnis ejicit, *ibid.* Pat-normitanam synagogam in Ecclesiâ convertendam curat, *ibid.* Christi religionem in novo orbe propagandam curat, XXXVIII. Christophorum Colonum magnis honoribus ob patefactum novum orbem afficit, *ibid.* Jura occidui orbis trans oceanum illi data ab Alexandro, 1493. XVIII. Insigne aliud ea de re diploma, XVIII. *& seq.* Pia Ferdinandi stua-

dia

dia pro amplificanda religione, XX. Novis privilegii augetur, XXI. Insigne elogium ab Alexandro VI. illi datum, XXII. Novum orbem sibi subicere decernit, *ibid.* Termini novi orbis illi concessi circumscripti, XXIII. Alexandrum VI. oratoris opera divellit a Gallica amicitia, 1493. XXXIV. Queritur Matthanos quos egerat exceptos ditione pontificia, XXXV. Profitetur recipere velle Hierosolimam de Mahometanis, *ibid.* Ob præclara ejus gesta ab exteris etiam laudatus, XXXVII. Solicitat Carolum VIII. ut bellum suscipiat in Turcas, XIX. Monet, ut apud Pontificem jura sua in Neapolitanum regnum legibus persequatur, *ibid.* Litem cum Rege Lusitanie de novo orbe ita componit, ut occiduum sibi asserat, XXXI. Expugnanda Africae ius illi datum ab Alexandro VI. XXXVI. Africae Regis titulus illi datus, *ibid.* Addita lex, ut Evangelium inferat Africae, *ibid.* Chastem ingenitum instruit adversus Afros, XXXVII. Litem de Africa debellanda ita componit cum Lusitano, ut Phutense regnum illi cedat sibi Algerii, Bugeæ ac Tuncti regna reserret, XXXIX. Fœdus inquit adversus Carolum VIII. 1496. I. Bellum gerit in Narbonensi provincia, XX. Amittit Salsulas, *ibid.* Indueas pacificatur, *ibid.* Christianissimi nomen illi tribuere meditatur Alexander VI. XXV. Non assensere Cardinales, *ibid.* Catholici nomen illi tributum, *ibid.* Hoc nomen factis expresserat, *ib.* Gerbas Joannis Nuzæ proregis Siciliae opera expugnat, 1497. XXXIV. Gufmanii ducis virtute Metillam in Africa debellat, XXXIV. Ejus filius unigenitus Joannes peracuta febri in ætatis flore extinctus, *ibid.* Francisco Ximenio favet ad restituendam in Hispania disciplinam Ecclesiasticam, XXXV. Plurimi sacerdotes scortatores victi impatientia ad Mauros desciscunt, *ibid.* Carolus V. nepos ex filia secunda natu illi nascitur, 1500. XXXI. De Christiana optime meretur, XXXII. Rebelles Mauros propolita vitæ spe ad Christum allicit, *ibid.* Quinquaginta agrætiarum millia eo edicto adjungit Christo, XXXIV. Montanos Mauros edomat, *ibid.* Magnam aliam Mauros multitudinem ad Ecclesiam traducit, *ib.* Mahometis sequaces jubet e regno discedere, ni ejurato Mahomete Christum adorent, XXXV. In superstitione obfirmatos navigare in Africam permittit XXXVI. Propaganda inter Americanos fidei dat operam, XXXVII. Continentem Americam lustrari jubet, XLIV. In Turcas sollicitatur, 1501. VI. Adversus Fredericum Regem Neapolitanum cum Gallo rege conjurat, LVI. Apuliae & Calabriae ducatus ipsi tributis ex fœdere, LVI. Consalvum a Turca in Neapolitanum arma vertere jubet, LXXXVI. Specie subsidii ejus opera Calabriae & Apuliae arcus occupat, *ibid.* Christophorus Colonus novas illi in alio orbe insulas subjicit, 1502. VII. Ejus duces de limitibus in Neapolitano regno contendunt, XV. Ineunt pacis colloquia, *ibid.* Creditus dedisse Gonfalvo imperia, ut de industria belli causas fere-ret, *ibid.* Adeunda sedis Apostolicæ labore pro sacramento nuncupando liberatur, XVI. Philippum Archiducem Castellani & Aragonii sceprorum heredem salutatur, 1503. III. Rediturum in Belgium amplissima autoritate instruit, ut pacem pro re Neapolitana cum Gallo conficiat, *ibid.* Confectam solemniter ritu pacem repudiat, *ibid.* Germanicis auxiliis afflictae illius res in Apulia restituit, IV. Martimo & terrestri prælio obruti ab ejus ducibus Galli, V. Spe pacis Gallum illudit, *ib.* Neapolim Gonfalvi opera expugnat, VI. Salsulam a Gallo obsessam liberat, VII. Julii II. ad eum literæ, ut pacem inquit cum Ludovico Francorum Rege,

1503. XIII. Gallos ducum opera magnis claudibus in regno Neapolitano atterit, XIV. Eodem pellit regno Neapolitano, XVIII. Plures Americæ regiones ducum opera subigit, XXVII. Privilegia illi ab Alexandro VI. concessa confirmantur, XXI. Defuncto Arthuro regni Anglici herede, filiam Henrico postea VIII. Angliæ Regi collocat, XXII. Cæsarem Borgiam Neapoli in Hispaniam vinculum deportari jubet, 1504. XIII. Ejus arma vimque implorat Julius II. adversus Venetos, *ibid.* Arroganter se gerit erga Julium II. non admisso ejus internuntio, XXI. Venetos odio Pontificis comprehendit fœdere, *ibid.* Data induciarum spe reliquias Gallorum e regno Neapolitano evellit, XXII. Sacerdotiorum decumæ pro bello Afris inferendo illi attributæ, XXXVIII. Ditionem ac fidem in America profert, XXXIX. Ejus uxor Regina Elizabeth, relicta Joanna regnum herede moritur, XL. Pacem inquit cum Ludovico XII. 1505. XIII. Ducit Fuxensis comitis forem ea lege, ut si obierit sine liberis, Neapolitani regni jura ad Gallicam coronam redeant, *ibid.* Censum Julio II. pro regno Neapolitano solvit, XIV. Gratulatur illi Julio de pace inita, XV. Promissa illi auxilia ut Africam debellet, *ib.* Immittit classem in Africam, XVI. Mizalquivirum expugnat ducum opera, *ib.* Decumæ sacerdotiorum illi a Julio II. pro sumpto bellico attributæ, 1505. XVIII. Castellæ & Granada regna genero Philippo restituit, 1506. XXXVI. Neapolim contendit & Consalvum deicit, *ibid.* Extincto Philippo genero ad Castellæ regna administranda vocatur, XXXVII. Consalvum secum abducit in Hispaniam, 1507. X. Pacem instaurat cum Gallo, *ibid.* Solicitatus a Julio ut Africam invadat, XXII. Propositum illi exemplum Emmanuelis subiicientis Indiam, *ibid.* In America amplificat Christianum imperium, XXIII. Ob ejus preces Ximenius Archiep. Toletanus creatus Cardinalis, XXIV. Pisanorum qui se illi crederant libertatem vendit Florentinis, 1508. V. In Saracenos bellum meditat, XI. Additi illi a Julio II. stimuli, *ibid.* Nivariam insulam is eripit, XII. Submittit auxiliarem classem Lusitanis Arzila obsessis, *ibid.* Phutensem Regem obsidione arcis pellit, *ibid.* In eum nonnulli Castellæ proceres conjurant, XIII. Dissoluta ea conjuratio, *ibid.* Conjurat cum Pontifice, Cæsare, & Gallo Rege in Venetos, 1509. IV. Manfredoniam, Tranum, Monopolim, Brundisium, Hydruntum, Gallipolim, ex Venetis recipit in Neapolitano regno, XV. Classem florentissimam mittit in Africam duce Ximenio Cardinale, XXIII. Oranum impetu captum, XXV. Decernit illud subiiciendum Toletanæ Ecclesiæ, XXVIII. Illud communiter, *ibid.* Statuit milites S. Jacobi Oranum transferre, *ibid.* Id consilium inique disturbatum, *ibid.* Retenta Castellæ administratione pacem inquit cum cæsare, XXIX. Ludovici Gallorum Regis conflare schisma adversus Julium II. annitentis molimina damnant, 1510. XXI. Cæsarem ab ea factione retrahendum decernit, *ibid.* Illam Ludovico Gallorum Regi deficienti opponere decernit Julius II. XXIV. Ex Gallorum Regis cum Pontifice similitate sua commoda venatur, *ibid.* Neapolitani Regni jura in eum transfusa, XXV. Pronuntiat Gallorum Rex jus beneficiarium amisisse, *ibid.* Transfunditur illud in Ferdinandum, *ibid.* Habita ratio ingentium illius meritorum, *ibid.* Præclara ejus gesta, *ibid.* Transactio a Ludovico Gallo Rege cum eo inita de regno Neapolitano ad Gallos certa lege devolvendo, ut facta inique inconsulto Pontifice, rescissa, *ibid.* Pautionem cum Ludovico Rege initarum religione libe-

ratur

ratur, *ibid.* Jubetur fidem sacramento devincere, *ibid.* Quæ leges illi impostæ a Julio II. in Regni Neapolitani concessione, *ibid.* Ludovicus in eum graves querelas fundit ob violatas de regni Neapolitani jure pactiones, XXVII. Illius minas teimnit Ferdinandus de quo Gallo Infubria pellendo versat consilia, *ibid.* Eximia illius in re Christiana amplificanda gesta a Julio celebrata, XXVIII. Illi census annuus octo millium marcharum remissus, *ibid.* Inquisitores ab eo in regno Neapolitano substituti, XXIX. Ob motam seditionem sublati, *ibid.* Judæi regno Neapolitano ab eo ejecti, *ibid.* Petri Navarri opera Bugie regnum expugnatum, XXX. Algerium ad deditonem coactum, XXXI. Tunetanus, & Tremesenus Reges Ferdinandi vectigales se constituunt, *ibid.* Postulata ab ipso a Petro Navarro majora auxilia, *ibid.* Tripolim ejusdem Petri Navarri opera subigit, XXXII. In Gerba, & Charchina insulis Garfæ Toletani imprudentia cladem accipit, XXXIII. Ab Afris in Gallos infeliciter arma victorica avertit, *ibid.* Inquit fœdus cum Julio adversus schismaticos, 1511. XXXIV. Salubria suggestit Ludovico Gallorum Regi consilia, ut reconcilietur Pontifici, 1511. LX. Inquit ad Bononiam restituit, *ibid.* Pontificem tuendum decernit, *ibid.* Intermittit Africanam expeditionem, *ibid.* Francisco Cardinale Ximenio causam versam in Gallum belli exponit, LXVI. Cum Pontifice & Venetis fœdus inquit Anglorumque & Germanum ad illud sollicitat, XVI. Raymondum Cardonam Hispano exercitui præficit, *ibid.* Angliæ Rex & Cæsar illi se conjungunt, *ibid.* & LXVII. Rursus Gallum moner ne Pontificem vexet, *ibid.* Tunetanus Rex se illius vectigalem constituit, LXVIII. Et Tremesenus Rex a Fezzensibus provocatur ad bellum, *ibid.* Algerium præsidio Hispano munit, *ibid.* Cuba insula in America illi subiicitur, XLII. & LXVII. Illius exercitus in Ravennate prælio, fufus, 1512. XX. Amplissima Pontifici, & concilio desert officia contra schismaticos, 1512. XLVII. Ferdinandi Gundisalvi opera Florentinos a Gallica factione abducit pulso Petro Soderino, LXI. Medicæ Regentiæ restituit, *ibid.* Joannem Navarræ Regem Ludovici fœderum regno exiit, LXXXVII. Accusatur inique innocentem oppressisse impacta schismatis calumnia, LXXXVIII. Pampelona obsidione Gallos deperit, LXXXI. Ferdinandus princeps Capuæ Alfonso ducis Calabriae filius Ferdinandi I. Regis Neapolitani nepos postea Rex avi & patris nomine veniam ab Innocentio VIII. postulat, 1492. X. Decernitur hæres regni si Alfonso præmoriatur, XII. Imminente Carolo Gallorum Rege dimissus ex urbe, 1494. XXX. Irrumpente in regnum Carolo Alfonso illi sceprum relinquit, VI. Fugit in insulam Enariam, X. Contendit Carolus illum ex Enaria pellere, *ibid.* Ex ea regnum recuperat Venetorum ope, 1495. XXXII. Legatus ab Alexandro missus pro constabiliendis ejus rebos, XXXIII. Alexandri pro eo ad Augustinum Birbadicum Venetorum ducem literæ, XXXIV. Ejus pater Alfonso in Sicilia apud Olivetanos pie obit, XLVI. In ejus auxilium missus exercitus ab Alexandro VI. & duce Mediolanensi, X. Gallos e regno pellit, XII. Repentino morbo extinguitur, XIII. Ascripta mortis causa divina justitia, quod Theanensem Episcopum securi plebi jusserit, *ibid.* Fredericus ejus patruus in regno succedit, *ibid.* Ferdinandus Consalvus sive Gundisalvus Gallorum exercitum profugit, 1503. XIV. Cajetam ad deditonem cogit, XVI. Neapolitano regno Gallos pellit, XVI. A Ferdinando de-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

turbatus e Neapolitani regni administratione, 1506. XXXVI. Abductus ab eo in Hispaniam, 1507. X. Iterum Hispani exercitus dux bellum gerit in Florentinos Gallorum fœderatos, 1512. LXI. Pratum vallat, *ibid.* Florentinos sui terrore adigit ad pellendum Petrum Soderinum & Medicos restituendos, *ibid.* Ferraria a Venetis graviore bello pressa, 1482. I. & XVI. Pro Ferraria liberanda Itali omnes adversus Venetos conspirant, *ibid.* In extremum discrimen adducta, 1482. III. Ferrum candens illius usus reprobam probationis genus decernitur, 1483. XX. Prohibetur ab Innocentio, *ibid.* Ferrum lanceæ Dominicæ transfusum ad Innocentium VIII. a Bajazethe II. 1492. XV. Fides: De ea disceptatio prohibita, 1498. XXVI. Ea deditutorum misera fors, 1500. LI. & LIII. Fides humana: In ea servanda insigne Antonii Laurerii facinus, 1512. CXTX. Florentini detestantur sumptus conferre ad bellum in Turcas gerendum pro defendenda Italia, 1485. IV. Republicæ administrationem adimunt Petro Medici ob Pisas & alias arcas Caroli VIII. fidei permittas, 1494. XXI. Pellunt eum in exilium, *ibid.* Quæ pacta inveniunt cum Carolo, *ibid.* Exercitum noctu inducunt metu direptionis ad resistendum Gallis, XXV. Senensium ad Gallos defectione sibi metuunt, 1495. XXV. Communiant urbem, ut resistant Carolo Regi redituro in Galliam, *ibid.* Audito eorum apparatu non ausus Carolus Florentiam ingredi, XXVI. Exercitum educunt ad recipienda sua oppida, XXXII. Gallos ad Pontemfærum contra passionem militarem occidunt & aurum in visceribus castrorum quarunt, XXXIII. Pisanorum obsidione Maximiani terrore depulsi, 1496. VIII. Pisas iterum infestant, & clade affecti, 1498. VII. Urgent obsidionem peste ob aeris gravitatem laborant, *ibid.* Petrum Medicem ac Venetos repellunt, VIII. Emunt auro libertatem Pisanorum, qui Hispano & Gallo Regibus se permiserant, 1508. V. Favent Schismaticis ac Pisas concedunt pro celebrando conciliabulo, 1511. XXXIV. Percussi censuris a Julio, *ibid.* Galli Regis ope Montepolitano potiuntur, *ibid.* Obstant ne Galli Pisas armati ingrediantur, *ibid.* Florentinorum insignia in prætorio delecta fulminibus, 1511. LXIV. Ab Hispano exercitu bello appetiti odio Schismatis & Gallicæ factionis, 1512. LXI. Pratum amittunt, *ibid.* Territi illius vastitate Gallicas partes & schisma deserunt, *ibid.* Restituunt Medicos & Petrum Soderinum pellunt, *ibid.* Fœneratoria fraus: Illius licentia in Aragonia castigata, 1484. LXXX. Fortunatæ insulæ: Earum incolæ adeo infornati, ut orbi notitia Dei suadente demone se scopulis præcipites dericerent ad felicitatem consequendam, 1492. LXIX. Fossarii hæretici: Eorum vagæ libidines, 1501. XLIII. Licentia libidinum numerum auxit, *ibid.* Dæmon muscæ specie eorum ora subit, *ibid.* Evangelium Christi ejurant, *ibid.* Infelisi a Dæmone fiunt docti, *ibid.* Nullis tormentis a pertinacia possunt dimoveri, *ibid.* Franciscus Piccolomineus in pontificatu dictus Pius III. Pii II. ex sorore nepos simoniacum scelus creato Alexandro VI. Pontifice averfatur, 1492. XXV. Mittitur ab Alexandro VI. legatus ad Carolum Francorum Regem, ut illum a Neapolitana expeditione revocet, 1494. XVI. Repellitur, ut suspectus obsecutus Aragonias partes, XVIII. Resistit Alexandro VI. Beneventanum ducatum spurio conferenti, 1497. III. Præficitur cum aliis restituenda disciplina, P p p p IV.

IV. Creatur Pontifex, *Vid.* Pius III.
Franciscus Gonzaga Cardinalis Mantuani principis filius Italos fœdere jungit pro defendenda Ferraria, 1482. III. & IV. Significat Pontifici classis Venetæ partem captam, V. Pulsis Bentivolis Bononiæ Legatus excipitur, 1512. LVII.
S. Franciscus de Paula coram cubiculario Pauli II. illæsis manibus contrectat ignem ob miraculorum famam a Ludovico XI. Gallorum Rege excitus, 1483. XXVIII. A Rege nixogenibus excipitur, *ibid.* Jubetur a Sixto IV. orare Deum pro Ludovici Regis valetudine, *ibid.* Ni Deum pro ipso orarit objectum illi anathema, XXIX. Pro retento Ruffinonenfi comitatu religionem Ludovico innicit, XXX. Et pro averfis decumis, *ibid.* Spondet illi Sixtus constitutiones ordinis ab eo editas ob regias preces confirmaturum, *ibid.* Ordo ab eo institutus confirmatur ab Alexandro VI. 1493. XXXV. Charitas ab eo suis commendata, XLII. Carolus VIII. Francorum Rex ob non audita S. Francisci de Paula monita misere perit, 1498. III. Pontificatum Julio II. prædicat, 1503. X. Felix ejus obitus, 1507. XXV. Sacramentis rite munitur, *ibid.* Ejus corpus suavem odorem post mortem spirat, *ibid.*
Franciscus Privolus Venetus patritius Cyprii Regni possessionem in reipublicæ nomine, 1488. XVII.
Franciscus Ximenius ordinis Minorum creatur Archiepiscopus Toleranus, 1495. XLVII. Cum evangelii Afris prædicandi desiderio arderet sanctæ mulieris vaticinio retardatus est, *ibid.* Franciscanam disciplinam in Hispania collapsam restituit, *ibidem.* Initio præsulatus pauperatatis pompam sectatus est & vehi aselio voluit aut pedibus, ire, *ibid.* Dimidiam vestigalium partem attribuit pauperibus, XLVIII. Monitus a Pontifice, ut præsulatus splendorem retineret parvit, XLVIII. Clanculum in se acerbiter exercet, XLIX. Humi cubat cum lectulos holoseriatos habet, *ibid.* Syndones lineas semper respuit, *ibid.* Restituendæ disciplinæ ecclesiasticæ sedulam dat operam, 1497. XXXV. Verita ejus severitatem magna sacerdotum turba in Africam fugit, *ibid.* Synodum Talabricæ celebrat pro sacra disciplina instauranda, 1498. XXIII. Decernit ab Episcopis habendam sacerdotum Synodum lingulis annis, *ibid.* Granatensibus ad Christum adducendis dat operam, 1499. I. Neophytos muneribus donat, *ib.* Maurorum tria millia uno die nomen Christo dedere, *ibid.* Festum diem conversionis Granatensium instituit, II. Pertinaces Saracenos severius habet, *ibid.* Quinque millia alchoranorum flammis exurit, IV. Libros de re medica servat, *ibid.* Adversus Granatensem Archiepiscopum disceptat divina oracula in linguam Mauricam ob gentis imperitiam non convertenda, XXXIII. Quos libros lingua Arabica evulgandos senserit, *ibid.* Scripturæ Sacræ idioma titulo crucis consecratum censet, *ibid.* Pro amplificanda inter Americanos religione graves labores suscipit, XXXVII. Biblia Sacra hebraico, chaldaico, græco & latino sermone cum suis versionibus edit, atque antidotum parat adversus imminentes hæreses, 1502. XXV. Creditus divino instinctu egisse ne ea corrumpi ab impiis possent, *ibid.* Hebraicum lexicon cudendum curat, *ibid.* Urget Ferdinandum Regem ad bellum Africanum, 1503. XVI. Consilia de sacra in Syriam expeditione promovet, 1506. XIII. Commentarios edit de Mahometanis excindendis, *ibid.* Emmanuelem Regem Lusitanie ad Syriacum bellum incitat, XIII. Emmanuelis ad Ximenium literæ, XV. Extincto Philippo I. Castellæ rege moderatur Castellam donec e Neapolitano regno Ferdi-

nandus redeat, XXXVII. Christophori columbi filius illi commendatus a Julio II. 1507. XXIII. Creatus Cardinalis, XXIV. Expeditionem ducit in Africam, 1509. XXIII. Pontificalibus indutus prælium aggreditur, *ibidem.* Prælati illi pro vexillo crux argentea, *ibid.* Militi feria sexta carniem esum ob inopiam pisculentorum permittit, *ibid.* Belli curam Petro e Navarra committit, XXIV. Oranum impetu expugnat impetrato Christo, XXV. Oranum præcunte cruce ovans ingreditur, *ibid.* Trecentos Christianos servitute liberat, *ibid.* Mesquitas sacro ritu exipat, XXVI. Xenodochium instituit, *ibid.* Duo sodalitia religiorum condit, *ibid.* Ostensa feruntur in eo bello prodigia, XXVII. Ferunt solem cursum continuisse, *ibid.* Creditum id a pluribus Mauris, qui baptismum susceperunt, *ibid.* Totam Africanam terrore complet, XXVIII. Ferente ægre Petro Navarra suam gloriam ejus præsentia obscurari, redit in Hispaniam cum latius victoriam proferre voluisset, *ibid.* Bugiæ regnum ac Tripolis capta ipso consilio auctore, 1510. XXXII. Exponit illi causas Ferdinandus cur Africanam expeditionem intermitteret, 1511. LXVI. & LXVII.
Franciscus Borgia Archiep. Culentinus creatus Cardinalis, 1500. LVII. Deficit a Julio II. ad conflandum schisma, 1510. XIX. Cum duobus aliis Cardinalibus transfugis conciliabulum Pisanum indicere ausus, 1511. III. Exautoratur, XXXVI.
Franciscus Cardinalis Surrentinus Roma fugit, 1503. XX. Occisi veneno Joannis Cardinalis Portuensis infamia asperus, *ibid.* Julii II. de eo ad Regem Hispaniæ literæ, *ibid.*
Franciscus Guillelmus Archiep. Narbonensis creatus Cardinalis a Julio II. 1503. XX.
Franciscus Maria Robureus a Gudone Baldo duce Urbini in spem successions cooptatus, 1504. XXXVI. Confirmata a Julio II. ea adoptio, *ibid.* Franciscum Alidosium Cardinalem trucidat, 1511. LX. Absolvitur ne ad hostem deficiat, LXI. Pontifici pro recuperanda Bononia operam navat, 1512. LV.
Franciscus Alidosius Episcopus Papiensis creatus Cardinalis a Julio II. 1505. XLII. Creatus Bononiæ legatus, 1509. XIX. & 1511. LIX. Irumpentibus Gallis fugam carpit, 1511. LIX. Trucidatur a Duce Urbini, LX. Plangit ejus cædem Julius, LXI. Urbanas absolvitur & Alidosius proditoris nota inuritur, *ibid.*
Franciscus Tremoglia Archiepiscopus Auxitanus Cardinalis creatus a Julio II. 1507. XXIV.
Franciscus Argentinus Venetus creatus Card. tit. S. Clementis, 1508. XXV. Triennio post promulgatus, 1511. XLVII.
Fredericus III. Imperator rei præclare gerendæ contra Turcas occasione non utitur, 1481. II. Hungariæ vastandæ incumbit, *ibid.* Matthiam Regem a Turcico bello male distrahit, *ibid.* Solicitatur, ut fœderi contra Turcas inito accedat, VIII. Frederici autoritate abusus Andreas Archiepiscopus Crayanensis Basileæ conciliabulum indicit adversus Sixtum IV. 1482. XXIII. Monitus ab ipso Pontifice Fredericus ne concilio indicendo se immiscere audeat, XXIV. Actæ illi gratiæ quod sedem Apostolicam tueatur, *ibid.* Reduentem ad vomitum Andream Archiepiscopum capi jubet, XXV. Ostendit Frederico Sixtus Andream judicium ad solam Apostolicam sedem spectare, XXVI. Monetur ne sibi arroget munera sacerdotis, XXVII. Viennam designat in quam Crucesignati conflant adversus Turcas, XXXI. Hamburgum amittit gravioreque bello a Matthia premitur, 1482. XXXII. & *seq.* Male a Turcico bello Matthiam revocatur, XXXIV.

Sixti

G

Sixti IV. ad eum literæ de propulsanda tyrannide Turcica, 1483. II. Conjungendis mutua pace Italici, *ibid.* Venetis a Ferrariensi bello abducendis, *ibid.* Matthiam Hungariæ Regem affectata Hungaria in se efferat, 1483. LII. Petitus bello pacem ambit, *ibid.* Sixti ad eum literæ de armis in Turcas vertendis, *ibid.* A Matthia Rege in Austria graves clades accipit, LIII. Rogatus, ut Hussitas favientes in catholicos comprimat, LV. Implicatus diffidiis variis rem catholicam negligit, LVI. Ascribendi sanctorum catalogo Leopoldi ducis causam promovet, LVIII. Graviore bello premitur a Matthia Rege, 1484. VII. Plures arcas amittit, IX. In Croatia & Carinthia a Turcis cladem accipit, *ibid.* Vienna illi a Matthia erepta, 1485. XI. Ab avito principatu pellitur qui Hungariam affectarat, XI. Hac sententia se consolatur ferunt verum irrecuperabilem oblivio summa felicitas, *ibid.* Plures arcas illi ereptæ a Matthia, 1486. XLI. Ejus filius Maximilianus creatus Romanorum Rex, XLII. Sigismundo Austriaco conciliando cum Venetis dat operam, 1486. III. In Nurembergenfibus conventibus de bello Turcis inferendo agit, IV. Meditatur expeditionem in Bajazethem, III. Sacerdotiorum decumæ ab Innocentio illi concessæ in bellicos sumptus, IV. Implicatus bello cum Matthia Rege consilia explicare nequit. V. Inducias cum eo pacifitur, *ibid.* Audita Maximiliani filii captivitate adversus Belgas Germanos principes sollicitatur, *ibid.* Mittit Episcopum Vormatiensem, ut Philippum nepotem eripiat ne in perduellium manus incidat, XXIX. Gandavenfes seditionis magnis cladibus atterit, *ibid.* Compellit hostes ad Maximilianum restituendum libertati, *ibid.* Venientem in castra recipit, *ibid.* Pie vitam claudit, 1493. X. Avarus creditus quod jura imperii abalienare noller, XI. Pietas ejus insignis, XII. In bellis infelix fuit, *ibid.* Turcarum potentiam arcere non potuit ne in imensum cresceret, XV.
Fredericus Casimiri Regis Poloniæ filius creatus Cardinalis, 1493. XXXIV.
Fridericus III. Rex Neapolitanus succedit Ferdinando II. Regi, 1496. XIII. Cajetam dedicatione recipit, XIV. Cæsar Borgia legatus pro conferendo illi regio insigni decernitur, 1497. IX. Jus regni Neapolitanum illi datum, XII. Ad secundas regias virtutes sollicitatur, *ibid.* Qui ritus in regia illius inunctione servati, XIV. Antonellum Salerni principem Gallicas partes turantem opprimit, XV. Solum firmat, *ibid.* Politica infania percitus Bajazethem II. contra Christianos evocat, 1499. V. Percutit fœdus cum Bajazethem Turcarum Imperatore, 1501. LII. Dum scelere firmare solum putat illud evertit, *ibid.* Exautoratur regno ab Alexandro VI. LIV. Pontifex, Gallus & Hispanus illi bellum indicunt, LV. Divisum ejus regnum inter Gallum & Hispanum, LVI. Filium obsidem mittere ad Bajazethem decernit, ut Turcicum exercitum evocet, LXXIII. Occupata ejus consilia, *ibid.* Regno exiit & Neapolim Gallis dedit, LXXIV. Ad Ludovicum Regem se conferre maluit quam ad Ferdinandum, *ibid.* Apulia & Calabria a Gonsalvo subsidii ferendi specie exiit, *ibid.* Liberaliter a Gallo habitus, *ibid.*
Fridericus S. Theodori diaconus Cardinalis deficit a Julio II. ad conflandum schisma, 1510. XIX. Exautoratur creatur a pseudosynodo pleudolegatus, 1512. II.

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Gabriel dux Moscovitarum: Gestis illius conjuncta cum gestis Joannis Basilii ducis parentis, *Vid.* Joannes Basilii. In Moscoviæ ducatu Joanni Basilio patri succedit, 1506. XL. Exercitum immittit adversus Sigismundum Regem Poloniæ, 1508. XX. Eo fugato Sigismundum parantem irruptionem in Moschoviæ de pace postulat, *ibid.* Restitutus archibus quas interceperat fœdus inicit, *ibid.* Prusiam & Livoniam infestat, 1510. LXXV.
Gabriel Episcopus Urbinas creatus Cardinalis, 1505. XLI.
Galeottus Manfredus Faventiæ princeps a suis obruncatus, 1488. XX.
Galeottus de Frangottis nepos Julii II. creatus Cardinalis, 1503. XX.
Galli magnis cladibus a Gundifalvo affecti, XLI. Cajetam dedunt, XVI. Pelluntur regno Neapolitano, *ibid.* Venetos extrema clade afficiunt, 1509. X. Plures urbes iis repente eripiunt, *ibid.* Schisma conflant adversus Julium II. 1510. XX. Illum Bononiæ opprimere tentant, XXII. Ostensum cælesti viso, eorum potentiam obrutum iri, 1511. XXXI. Bononiam Pontifici eripiunt, LXV. A Mutinæ expugnatione cælestibus visis propulstant, LXXXIII. Brixiam immanissime vastant, 1512. VII. Ad Ravennam Pontificios, & Hispanos delent, XX. Ravenna illis dedita, XXI. Ravennam diripiunt, XXI. Elati victoris creare antipapam meditantur, XXVI. Dissolvuntur eorum vires, LIV. Ab Helvetiis bello petiti in Insubria, *ibid.* Ravennam, Bononiam, & alias urbes ecclesiasticas dimittunt, V. Forum Livii, Faventiam, & Imolam occupant, XXII. Romanos in Julium concitant, *ibid.* Helvetii in eos a Julio concitati, XXVII. Vincuntur ab Helvetiis, LXIV. Passim trucidantur, LXV. Genua pelluntur, LXVII. Pulum Navaræ Regem restituere moliantur, LXXX. Pelluntur Pampelona obsidione, *ibid.* Galli ob schisma interdicto subjecti XCVI. Vocati in jus a Lateranensi concilio pro abroganda pragmatica sanctione, CI.
Galpar Corteregalis septentrionem lustrat & terram viridem detegit, 1500. LV.
Gasto Fuxensis percussus anathemate ob lata Alfonso duci Ferrariæ contra Pontificem auxilia, 1510. XVI. Mediolanenses in schismaticos confluentes opprimit, 1511. XLIII. Minatur Mutinensibus flammam per Mutinam sparurum, 1511. LXVI. Contrario exitu facibus cinctum ejus cadaver per Mutinam postea delatum, *ibid.* Pontificium Hispanumque exercitum Bononiæ obsidione pellit, 1512. VI. Venetas copias fundit, *ibid.* Brixiam immanissime vastat, *ibid.* Ad Ravennam Pontificium, & Hispanum exercitum cruenta victoria delet, XX. In acie trucidatur ab Hispanis licet, diceret se Ferdinandi Regis sororium esse, *ibid.*
S. Geminianus Mutinam divinitus ab extremo excidio liberat, 1511. LXV. Profligat obiectis spectris Gallicum exercitum, *ibid.*
Genua & Genuenses pro recuperando Hydruntio eximiam virtutem explicant, 1481. XXIX. Male habiti a Ferdinando in Græciam trahere detestant, XXXII. & XXXIV. Ineunt fœdus cum Innocentio VIII. adversus Ferdinandum Regem Neapolitanum, 1485. XLIII. Eorum elogium, XLIV. Classem instruant ad Renatum cum exercitu transvehendum, *ibid.* Magno prælio victi a Laurentio Medice, 1487. VIII. Serezana illis adempta, *ibid.* Genua iterum in Joannis Galeatii ducis Mediolanensis potestatem redacta, *ibid.* Pacem inicit Car-

P p p p 2

relus

rolus Rex cum Ludovico duce Mediolanensi, ut Genue supremum imperium Gallo Regi acceptum referat, 1495. XXXI. Pulso e Mediolanensi principatu Ludovico Sfortia in ditionem Galli Regis se conferunt, 1499. XXI. Genuenses inter se dissident, 1507. I. Pulsi a plebeis proceres ad Galliarum Regem confugiunt, *ibid.* Plebei a Gallo Rege deficiunt, VII. Ad eos domandos exercitum instruit, *ibid.* Genuenses de pontificio, & Cæsareo auxilio frustra præfident, *ibid.* Sub jugum missi, *ibid.* Georgiani: Redintegrata cum iis Romanæ Ecclesiæ conjunctio, 1496. XXII.

S. Georgii militia: Confirmata ejus leges ab Alexandro VI. 1494. XLI. Precum ab iis habendarum conceptæ formulæ, XLII.

Georgius Cardinalis tit. SS. Marcellini & Petri missus ad Venetos pro iis ad pacem revocandis, 1484. XV.

Georgius Bavarie dux interpres adhibitus pro pace in Germania revocanda, 1485. IX. Ad egregia concepta prosequenda illi porrectæ preces, XXX.

Georgius Ambasianus Archiepisc. Rothomagensis creatus Cardinalis ab Alexandro VI. 1498. V. Colloquium inquit cum Maximiliano Cæsare pro Turcico gerendo bello, 1501. LXXI. Aspirat ad Pontificatum, & Gallicus exercitus in Romano agro dum illi favet gerende in regno Neapolitano rei occasionem amittit, 1503. XIV. Creator Legatus in Gallis, *ibid.* Oras lites inter Pontificios & regios clientes in Provincia sedare nititur, *ibid.* Demandata illi provincia ut Gallos ad bellum sacrum contra Turcas conciter, X. *ibid.* In suspicionem affectati pontificatus adductus, 1507. I. Perstringitur a Julio II. quod dissensionum inter Pontificem, & Gallorum Regem fator extiterit, 1510. XVI. Antequam a Gallo Rege conflaretur schisma, commode a Deo e vita subactus, XXX.

Georgius Sabellicus Magus, 1507. XXXI. Ejus blasphemiarum, *ibid.*

Gerba proregis Siciliæ virtute Afris erepta, 1497. XXXIV.

Germania vastatur peste qua præcipue ii pereunt, qui cruces cœlitus lapsas exceperant, 1502. XXIII. Libertatis specie rebellant in principes, XXII. Immunitas vestigialium ad rebellionem suadendam ostentata, *ibid.*

Ghiçca sive Æthiopia occidua Lusitanæ regno adjecta, 1481. XXXVI. Ejus descriptio, XXXV. III. & 1484. LXXXI.

Gilbertus Montis Spenleri dux: Ejus filius dum Neapoli illius sepulchrum lacrymis rigat repente extinguitur, 1501. LXXXVI.

Gladiatores: *Vid.* Duellum.

Goa celeberrimum Indiæ emporium: Ejus descriptio, 1510. XXXV. Mahometanis erepta ab Alfonso Albuquerque, LXII. A Zabaimo Mahometano recepta, *ibid.* Iterum recuperata a Lusitanis, *ibid.* Olim in ea floruisse Christi religionem certissimis argumentis demonstratur, *ibid.* & XXXVI. Occisus Mahometanorum septem millibus quadraginta tantum Lusitani desiderati, *ibid.* Divi Jacobi conspicua ope parva Goa credita est *ibid.* Absente Albuquerque oppugnatur a Zabaimo, 1511. LXXXI. Ad eum septuaginta Lusitani deserto Christo ob incommoda obsidionis transfugiunt, *ibid.*

Gonsalvus sive Gundisalvus Hispanus dux eximius evocatus ab Alexandro VI. 1497. II. Gallos ex Ostiensi arce depellit, *ib.* Hostium ducentem ad Pontificis pedes supplicem adducit, *ibid.* Alexandri vitia militari oratione carpit, *ibid.* Antonellum Salerni principem Gallicas partes tutantem opprimit, XV. Frederici Solium firmat, *ibid.* Dum fingit ferre se auxilia Frederico Regi contra Gallos Calabriam

& Apuliam invadit, 1501. LXXXIV. Venetos contra Turcas pugnaturos deserit, LXXXVI. Cum Gallis de Iunibus jurgia contrahit, 1502. XV. Init de pace colloquia, *ibid.* Creatus belli causas ex industria servasse, *ibid.* Confecta pace & sacramento confirmata iustus a Philippo archiduce abstinere ab armis bellum urget, 1503. III. Dum obsidebatur Baruli a Gallis cum Germanicis auxiliis Gallos everte, IV. Terrestri & maritimo prælio eos frangit, *ibid.* Neapolim, Capuam & Aversam recipit, VI. Castrum novum expugnat, *ibid.* Aquila & Aprutium illi dedita, *ibid.* Cajetam obsidet, sed a Petro Navarra propullatur, *ibid.*

Græci: Misera Græcorum conditio, 1481. XX. Græcorum Patriarcha Niphon Florentinam Synodum commendat, 1486. LXII.

Granata & Granatenie regnum: Plures illius arces captæ a Ferdinando, 1486. LII. *ibid.* Fuerat Granata apostatarum asyllum, 1482. XXXVII. Obiessa a Ferdinando & Isabella Regibus, 1491. II. Ducenta Maurorum milia in ea inclusa, 1491. V. Ad deditorem compulsa, 1492. I. *ibid.* In ejus arce summo fastigio crux defixa ab Episcopis, III. Ostringentis ferme annis Granatenie regnum steterat, V. Deficientium a Christo impiorum sentina fuerat, VII. *Vid.* Mauri Granatenles. Granatenis Archiepiscopus ab Alexandro VI. restitutus, 1492. VI. Almeriensis & Guidixensis Episcopus illi subiecti, *ibid.* & 1493. XIV.

Guido Ubaldus Urbini dux a Cæsare Borgia docto machinis bellicis exutus principatu mox exiit, 1502. XI. Principatum recuperat, XIII. Iterum pelitur, XIV. Franciscum Mariam Roborem in spem successioneis cooptat, 1504. XXXVI.

Guillelmus Estorevillæ Cardinalis Rothomagensis: Ejus obitus, 1483. LXI. Ecclesia Augustiniana ab eo conata, *ibid.*

Guillelmus Briffonetus Episc. Macloviensis regit suis consiliis Carolum VIII. 1495. III. Creatur Cardinalis, *ibid.* Quo ritu insignia cardinalatus accepit, *ibid.*

Guillelmus Card. Auxitanus idemque Macloviensis & Episcopus Prænestinus tubornatus a Gallo Rege fugit ad constantinensem Schisma e curia pontificia, 1510. XVIII. Venatoris habitu retrahitur e fuga, *ibid.* Deficit a Julio, 1510. XIX. Cum duobus Cardinalibus transfugis Pisanum conciliabulum indicere ausus, 1511. III.

Gulmanius Medinæ Sidoniæ dux Metillam in Africa expugnat, 1497. XXXIV.

Gymnosophitæ: *Vid.* Brachmanæ.

H

Hæresis & hæretici a piis indicati iusti, 1498. XXV. Hæretici fama nusquam a pio toleranda, 1500. XLVII. Hæresis nova pollicens novum imperium cum nova religione pullulat, 1502. XXIII. & XXIV. Hæreticis impostoris horrendæ blasphemiarum, 1507. XXXV.

Hallæ ope Virginis ab extremo excidio liberata, 1489. XXI.

Hannibal Bentivolus Gallorum ope Bononiam Julio eripit, 1511. LXII.

S. Helene insula inventa a Lusitanis, 1501. LXXXVIII.

Helena ducis Moscoviæ filia nupta Alexandro Regi Poloniae, 1505. XXX. Nec cogi iusta ad ritum Latinum, nec dimitti, XXXI.

Helena mater Davidis Æthiopum Imperatoris Lusitanum Regem de fœdere in Saracenos pullulat

pullulat, 1509. XXXII. Spondet auxiliares copias in Ægyptios, *ibid.* Exponit antiquissimum vaticinium, quod Mauri delendi sint, a Rege e regione Francica oriundo, XXXIII.

Helvetii totius Germaniæ arma in se concitant, ac sustinent, 1499. XIII. Diram famem passi, XIV. Missus ad eos a Julio Cardinalis Sedunenensis, 1511. LXVI. Pontificias partes contra Gallos amplexi, 1512. III. Missus ad eos Matthæus Sedunenensis Cardinalis legatus, 1512. IV. Oppressio Pontifici subveniunt, XXIX. Ad viginti quatuor milia irrumpunt in Insuliam, LIV. Ex ea Gallos repente pellunt, LVII. Ad Ticinum cedunt, LXIV. Passim vagantes occidunt, LXV. Diripiunt eorum impedimenta, LXVI. De præda Italica certant, XCI. De principatu Mediolanensi Regibus apud eos casum suam agentibus ferunt sententiam, *ibid.* Maximilianus Sfortia ab iis in principatum vocatus, *ibid.*

Henricus VI. Angliæ Rex: Ejus corpus ad ignobilem Ecclesiam translatum cum miraculis inclarere diceretur, 1504. XXXIII. Postulatus Julius, ut illum sanctorum numero adscribat, *ibid.* Data a Julio II. mandata ut de illius miraculorum veritate inquirat, *ibid.*

Henricus VII. Angliæ Rex antea Richemundiarum comes cum exiguo exercitu traicit in Vvalium, 1485. LII. In litore cruce arena imprimit, eamque osculatur voce addita: *Difcerne Deus causam meam, ibid.* Concurrentibus ad eum Anglis Richardum in acie occidit, *ibid.* Regnum a Clementia aufpicatur, *ibid.* Innocentii gratulatoria ad eum literæ, *ibid.* Pronuntiatum regi jura ad ipsum spectare, 1486. XVI. Elizabetham Eboracensem heredem sibi thoro jungit, *ibid.* Veciti Angli intentato anathemate lites movere de successione jure, XLVII. Maximilianus ad eum deturbandum Ducis Clarentiæ filium inducere molitur, 1488. I. Capto a Belgis rebellantibus Maximiliano ea consilia dissoluta, *ibid.* Init fœdus armorum cum Maximiliano, 1492. XIX. Promissus illi a Maximiliano contra Gallos auxiliares exercitus, *ibid.* Fœdus inquit cum Alexandro VI. Venetis ac duce Mediolanensi & Germaniæ Hispanique Regibus adversus Gallos, 1496. I. & II. Impostorem fingentem se filium Henrici VI. vincit capique, 1497. XXXIX. Arthurus nato maximo Catharinam Ferdinandi & Isabella Regum filiam despondet, *ibid.* Apud Julium II. agit ut de miraculis Henrici VI. inquirat, 1504. XXXIII. Sacellum nobile Westmonasterii extruit, *ibid.* Julio II. obsequium desert, 1505. II. Edmundum Polum Suffolciæ ducem deditum a Philippo I. Castellæ Rege trucidat, 1506. XXXVI. Solicitatus a Julio ad arma Turcis inferenda, 1507. XXI. Rogatus, ut paci inter Reges redintegranda studeat, *ibid.* Facies sacra prece lustrata ad eum missa a Julio II. 1508. XXVIII. Ejus obitus, 1509. III. Insignis illius pietas, *ibid.* Plura cœnobiorum ac templa ab eo erepta, *ibid.* Succedit illi Henricus VIII. *ibid.*

Henricus VIII. Angliæ Rex. Permittit illi Julium ut Glocem viduam ducat uxorem, 1503. XXII. Insignis pietas illius parentis, 1509. XXXV. Capessit ex ejus manibus sceptrum, *ib.* Pacem inter Pontificem & Gallorum ac Germanorum Reges conciliare studet, ut arma in Turcas vertantur, 1511. LI. Ludovico Gallorum Regi aquas pacis cum Pontifice leges proponit, LXXXI. Adversus eum inique pacem æquam respuentem se Pontifici & Hispano conjungit, LXIV. Cum Pontifice fœdus inquit adversus Gallos schismaticos, 1512. XLVI. Conjungit se Lateranensi concilio, *ibid.* Aquitaniam & Normanniam subigere tentat, XCVI.

Henricus filius Alfonsi Regis Congi Julio II. obsequium paterno nomine Romæ desert, 1512. CXI. & CXVII.

Hercules Atelinus dux Ferrariæ de Rhodigini agri limite certat cum Venetis, 1482. I. Ferre illi operam annuitur Alfonso dux Calabriae, *ibid.* Urgetur graviore bello a Venetis, XVI. Sistas ejus patrocinium sumit cum reliquis Italis, *ibid.* Ut maximarum turbarum author sua culpa extiterit, *ibid.*

Hermolaus Barbarus orator missus ad Usuncaslanum Persidis Regem, ut eum sollicitaret ad bellum Bajazethi II. inferendum, 1488. XIII. Scribit itinerarium de rebus memorabilibus visis auditivis, XIV.

Hieronymus Savonarola prædicit Caroli VIII. in Italiam adventum & victorias, 1493. XXIX. Librum edit de triumpho crucis contra athecos, *ibid.* Varius sermo de eo factatur, 1496. XLI. Concionum habendarum munere interdicitur, XXXIX. Paret aliquanto tempore, *ibid.* Iterum concionatur & alios concionari non sinit, *ibid.* Multos Sodalitio suo aggregat, *ibid.* Concionandi iterum munere interdicitur, VI. Florentinorum pro eo literæ ab Alexandro VI. *ibid.* Jubetur probare invisibilem suam missionem, XVII. Vocatus ad sedem Apostolicam judicium diffugit, *ibid.* Subjicitur cum suis Longobardiæ congregationi, XVIII. Præcipui ejus socii ab eodifcedere iussi, *ibid.* Arguitur delusisse Florentinos falsis vaticiniis, XIX. Jubetur accedere ad sedem Apostolicam sine militari præsidio, *ibid.* Non parat queriturque falsa esse suggesta Alexandro VI. XX. Contendit se multis futura antequam evenirent prædixisse, XXI. Negat se dixisse missum a solo Deo, *ibid.* Arguit eos, qui non credant ipsi revelatis a Deo privatos gratia, XXII. Negat se prophetam dixisse, XXIII. Contendit prædicta a se Italiciæ mala eaque per poenitentiam averti posse, *ibid.* Excusationes ejus cur Romani non possit accedere, XXIV. Provocatur apud Pontificem sibi datum suspectum judicem nampe vicarium generalem congregationis Insulæ, *ibid.* Queritur vocari Romam, ut in itinere ab hostibus occidatur, XXVII. Eius causa Florentiæ concitata turbæ, 1498. X. Probationem ignis temere a socio oblatam imprudenter admittit, XII. Subire recusat incendium, sed alios qui subeant obtrudit, *ibid.* Vocatur in crimen quod sodales impellat in exitium, *ibid.* Magnifica promissa factat & fucos conquirat, *ibid.* Contendit, ut socios secum Eucharistiam deferat, XIII. Pro impostore habitus, *ibid.* Franciscus Valorius ejus studiosus trucidatus, *ibid.* Petri Delphini de eo literæ, XIV. Armis instruit temere sodales, *ibid.* Sex ex iis interfecti, quadraginta lauciati, *ibid.* Cum duobus Sodalibus Dominico, & Silvestro cortus in equo, *ibid.* Quæ fuerint ejus vaticinia, XV. Divina miracula promisit temere, *ibid.* Cur in Alexandrum VI. declamarit, *ibid.* Pellicere in Italiam tentavit Carolum Francorum Regem, *ibid.* Cur imperia pontificia fregerit, *ibid.* Vaticinia ex industria confixit, *ibid.* Plura ex dubiis conjecturis prædixit, *ibid.* Cur prædixerit Florentinos in tyranni potestate redactum iri, *ibid.* Cur de œcumenico concilio plura verba fecerit, XVI. De Sacra exomologesi prophanata correptus negat id flagitium admisisse, *ibid.* Fatetur indolis de probatione ignis iniectionem mentionem, sed minoritatem terere voluisse fallaci constantia, *ibid.* Profertur pro suis criminibus ignes sponte subiturum, XVII. Fatetur hypocritam *ibid.* Prædixisse Italiciæ mala non ex cœlesti vi, sed humana sagacitate, *ibid.* Negat programma impium a se affixum, *ibid.* Amicos ad expedienda

da in hostes arma incitasse fatetur, *ibid.* A Pontificiis iudicibus sacerdotio exauctoratur, XVIII. Constante supplicium fert, *ibid.* Vox illius ultima superba credita, *ibid.* Calumniae plures ab adversariis illi affictae, XIX.

Hieronymus Æmilianus congregationis Somaſchæ conditor in bello captus duro carcere maceratur, 1511. LIV. A B. Virgine liberatur, *ibid.* Per medium hostilem exercitum ab eadem deducitur, LV.

Hispani novo orbe invento potiti, 1492. XXXV. Scelerum foeditate barbaros in se asperant, 1494. XXXV. Fames horrenda inde sequuta corruptis frugibus a barbaris, *ibid.* Hispani Gallos magnis cladibus in Regno Neapolitano atterunt, 1503. XIV. Pellunt regno, XVIII. Oranum in Africa capiunt, 1509. XXIII. Bogiz Regnum, & Algerium expugnant, 1510. XXX. & XXXI. Tunetanum Regem vestigalem constituunt, LXVIII. Pugnare pro Julio II. in Gallos schismaticos, 1512. XX. Caduntur ad duodecim millia & florem Gallici roboris cadunt, *ibid.* In Florentinos Gallorum foederatos movent bellum, LXI. Pellunt Soderinum, & Mediceos restituant, *ibid.*

Hispaniola: prima colonia in eam adducta, 1494. XXXII.

Hugo Archiepiscopus Pisanus sanctitatis fama celebris moritur, 1483. LX.

Muradus e Mendoza Cardinalis Toletanus commendatus ab Innocentio ob promotum Granatense bellum, 1486. LI.

Huffite in Catholicos persecutionem exercent, 1483. LIII. Matthias Hungariae Rex ad eos comprimendos sollicitatus, LIV. Sollicitati etiam Fridericus Caesar & Casimirus Poloniae Rex, LV. Repressi causis praecipuis authoribus, LVI. Instaurant lites de calice, *ibid.* Grassati in Bohemia, 1487. XXIV. Ab Wladislao fracti ad officium conciliantur, Ecclesiae, 1493. V. Missus ad eos Ursus Episcopus Tranenſis ab Alexandro, *ibid.* Huffite magno numero ad Ecclesiam redeunt, 1499. XXX.

Hydruntum obsessum a Christianis, 1481. XXIX. Deditione receptum, *ibid.*

I

Iacobi equites privilegiis abusi, 1488. VII. Iusti Episcopi eorum dominia perulstrare, *ibid.* Eorum leges a Julio II. confirmatae, 1507. XXIX.

S. Jacobus Apostolus ejus conspicua ope Goa. Lusitanis parva credita est, 1510. LXIII. Ejus species visa ab infidelibus, qui inde conterriti, *ibid.* Cum Alfonso Rex Congensis Christi & Jacobi ejus Apostoli nomen imploraret cum triginta sex viris ingentem infidelium exercitum fudit, 1512. CXII. Ejus effigies Congensium Regum stemmatis propterea impressa, *ibid.*

Jacobus III. Rex Scotiae plures Scotos contumaces experitur, 1484. VI. A Sixto illius imperitis praesules parere iussi, 1484. VI. Gravioribus bellis civilibus vexatus, 1485. XLVI. Pacem contritis oblivione suorum injuriis instaurat, XLVII. Scoti admoniti, ut perissent in ejus obsequio ab Innocentio VIII. XLIX. Objectae iis poenae, *ibid.* Poscit Margaretam. Reginam Scotiae in albo sanctorum collocari, 1487. XXIX. Privilegium ipsi datum ab Innocentio VIII. XXXIII. Se lasciviam dedit, 1488. III. Eos, qui antea rebellant contra pacis leges extinguere molitur, *ibid.* Ab iis in acie captus occisusque, IV. Pronuntiatum jure interfectum, *ibid.* Ejus filius ad solium evehctus, *ibid.*

Jacobus IV. Scotorum Rex Jacobo III. occiso

in acie succedit, 1488. III. Prudenter & humane regnum moderatur, 1488. III. Tentatur a Ludovico Gallorum Rege pro confando schismate, 1512. LXXXV. Eo spreto adheret concilio Lateranensi, *ibid.*

Jacobus Canus Lusitanus eques Congitanum regnum detegit, 1484. LXXXI.

B. Jacobus Alamannus ordinis Praedicatorum pie moritur, 1491. XVIII. Defuncto mira pulchritudo affusa, *ibid.* Miraculis inclarescit, *ibid.* Ad ejus sepulchrum plura miracula patrari solita, 1500. XLVII.

Jacobus Archiepiscopus Arborensis creatus Cardinalis, 1500. LVII.

Jacobus Pifo internuntius Apostolicus Sigismundum Regem Poloniae ad inferenda Turcis arma sollicitat, 1510. XXXIX. Quid illi responsum, *ibid.*

Jacobus Trivaltius: *Vid.* Joannes Jacobus.

Jalofforum Rex pulsus e regno ad Joannem Regem Lusitaniae per fugit, 1491. X. Sacrum habitum suscipit, *ibid.* Plura pollicetur, *ibid.* Missa classis ad eum restituendum regno, *ibid.* Ducis iracundia, vel ob suspensiones interimitur, *ibid.*

S. Januarius: Ejus sanguis praesente Carolo VIII. Gallorum Rege prope caput adhibitum coalescit ebullitque, 1495. XX. Ejus sanguis ad motus capiti perpetuo miraculo ebullit, 1503. XXXII. Demonstratur inde spes resurrectionis futurae, *ibid.*

Iblerus Fliscus parandae in Turcas classis adversatur, 1481. XXVII. Genuum irritato conatu tentat, XVI. Classicum commentum intercipit, *ibid.* Crucesignatos oppugnat, *ibidem.* XXXV. Turcarum locutus visus, *ibid.* Defixus anathemate, *ibid.*

Idolum: Repertum idolum Maurorum ex auro conflatum monstro simile gemisque ornatum, 1502. VI.

Jesu Christi militia: Pro ea instauranda plures leges editae ab Emmanuele Rege, 1505. VII. & seq.

Illusiones Daemonum: *Vid.* Demon.

Imagines sacrae illatae in mediis flammis, 1496. XXXVII. Aba per marinos aëlis divinitus translata, *ibid.* Divina ultio in sacrilegum, qui crucifixi imaginem impie percusserat, 1493. XL. Imaginis sacrae olim ab Indis Christianis colli solita, 1510. XXXVI. Christi e cruce pendens imago aenea vetustissima in muro Goae reperta a Lusitanis, 1510. XXXVI. B. Virgo succurrit Americanis colentibus ejus imaginem, 1511. LXXXI. & seq. Ante Ravnennatem cladem Christi e cruce pendens imago cruentum sudorem fudit, 1512. XXI.

Imperator: Ritus in creatione Caesaris servati, 1486. XLIV.

Impositor fingit se Henrici VI. filium, 1497. XXI. Famam adeptus praelio vincitur, *ibid.*

Incubi demones: Puella nobilis illusa ab incubo demone, 1484. LXXVI.

Indi: Indi Christiani Regis Lusitaniae libertatis eorum futuro vindici sceptrum deferunt, 1501. II. Eorum majores a S. Thoma olim edocti, III. Ab Armeno patriarcha sacra jura petunt, *ibid.* Nonnulli inter eos Christi legem ex S. Thoma retinere, 1501. LXXXIX. Indi gentiles statuam trifontem adorant, *ibid.* Placant demones suo sanguine, *ibid.* Indorum Christianorum fors misera, *ibid.* In clientelam Emmanuelis Regis se conferunt, 1504. XLV. Qui fuerint eorum ritus, *ibid.* Sacerdotes tonsuram in crucis formam gestabant, XLVI. Confessionis & Eucharistiae Sacramenta ab iis usurpata, *ibid.* Sacerdotes eorum mortua prima uxore coelibatum fervare cogebantur, *ibid.* Indiae orientales: ad eas detegendas Emmanuel Lusitaniae Rex classem mittit, 1497. XXXVI. Vasco

Vasco Gamma vexillum crucis traditum, *ibid.* Instrumenta nova ad tenendum in Oceano cursum inventa, XXXVII. Ad Indiam perventum divino prodigio, 1498. XLI. Pro comparando Indiae imperio Emmanuel Lusitaniae Rex B. Vincentem sibi tutelarem asciscit, 1499. XXXII.

Indi occidentales. *Vid.* Americani, & Mexicani. Infideles: Eorum fors misera, 1500. L. & LI. LIII.

Innocentius VIII. Joannes Baptista Cybus antea dictus creatus Pontifex factione Roderici Borgiae & Juliani Roburei, 1484. XXXIX. Pacta a Cardinalibus in conclavi inita iurejurando confirmat, 1484. XLI. Impudicitiae nota infamissimae extitit, ut qui septem spurios seu mares seu feminas ostentaret, *ibid.* Clerum pravo exemplo corripit, *ibid.* Quae Romae promiserit, XLII. Ejus patria & primitiae, XLIII. Ut se in Cardinalatu & legationibus gesserit, XLIV. Qui ritus in ejus creatione servati, XLV. Pontificia studia Ferdinandum Regi Neapolitano pronuntiat, XLVII. Solemni ritu thyra redimitur, XLVIII. & seq. Quo ritu pallium illi datum, LI. Pontificium diadematae solemini ritu illi impositum, LIV. Solemni pompa Lateranensem Basilicam adit, LV. Dona missilia in populum spargit, LVI. Pontificis novi laudes celebratae, LVIII. Zona mistica ex eaque pendente marsupio cum duodecim lapillis pretiosis cinctus, *ibid.* Defendere rem Christianam nititur adversus Turcas, LX. Principes admonet de classe instructa a Bajazethe, LXI. Rogat ut oratores mittant pro conferendis conciliis, *ibid.* Monitus ab eo Hungarus, ut arma vertat in Turcas, LXII. Exponit imminetiam ab iis pericula, *ibid.* Pactiones oblatas repudiat, LXIII. Rhodios commonet, ut adversus Turcos dolo se communiat, LXVI. Ejus ad Ferdinandum Regem literae ne ex recentis victoria infolens Turca, LXVII. Monitus, ut Siciliae insulam communiat, LXVIII. De eodem ad Toletanum Cardinalem literae, LXIX. Commendat Hispaniae Regem de bello Granatae illato, LXX. Ferdinandum Regem Neapolitanum edocet, ut a Turcis in Apolloniae portu instructa sit classis, LXXI. Denuntiat Bajazethi Christianos omnes communi juncto foedere Zizimum illi opposituros si cuiquam bellum intulerit, LXXII. In magis inquiri jubet, LXXIV. Marrhanis ac foeneratoribus in Hispania coercendis dat operam, LXXX. Concessum Lusitanis in occidentos Aethiops & alia infidelium regna supremum imperium confirmat, LXXXI. Canarienses ad pendendas decimas obstringit, *ibid.* Principes adversus Bajazethem foedere jungere nititur, 1485. I. Cum Cardinalibus Regumque oratoribus militaria inquit consilia, II. Sexaginta triremum naviumque viginti classem instruendam decernit III. Florentinos partem sumptus bellici impendere detestantes monet officii, IV. Hispaniae Regem sollicitat, ut Hispaniam communiat, V. Interpretem adhibet Rhodi magistrum ne Chiensis bello vexentur, V. Eundem hortatur, ut Christianam rempublicam tueri pergat, VII. Sollicitat principes, ut mutua pacem inter se colant, VIII. Georgium Bavariae ducem urget, ut Germanos inter se conciliet, IX. Zizimum Bajazethis fratrem nulli principi dedendum censet, & cur XI. A duce Borbonio illum repetit spemque de universali facienda expeditione iniicit, XII. Joannem Basilium Moschorum ducem rogat, ut a bello Livoniae inferendo sibi temperet, XVI. Livoniam juris esse apostolici admonet, *ibid.* Joannem Daniae, Norvegiae & Sueciae Regem sollicitat, ut restat Moschovita, *ibid.* Lacticiae permittit Hungaris in quadragesima, XVII. Au-

gustino Sanctuaricnsi Episcopo haeretico si resipiscat veniam offert, XIX. Usam candentis ferri reprobum esse probationis genus decernit, XX. Permittit Marthanis poenitentibus arcanam erroris ejectionem, XXI. Ferdinandum Hispaniae Regi decumana subsidia contra Granatenſes praebet, XXVIII. Lusitaniae Regem adversus Afros parantem expeditionem auxiliis juvat, XXXIII. Indulgentias sequentibus ejus signa proponit, XXXIV. Salubria monita Gallo Regi suggerit, XXXVI. Admonet ne quid novet in regno cum damno Ecclesiae, XXXVII. Aquilanorum Ecclesiae patrocinium implorantium patrocinium suscipit adversus Ferdinandum, XXXVIII. Juste id fecisse ostenditur cum Rex tyrannidem in clientes Ecclesiae exerceret, XXXIX. Carolum VIII. Galliae Regem adversus Ferdinandum sollicitat, *ibid.* Plures principes Neapolitani ejus partes adversus Ferdinandum sequuti, XL. Gravi bello premitur a Ferdinando, XLI. Adversus Ferdinandum evocat Renatum ducem Lotharingiae sed is tardius expeditionem suscipit, XLII. Init foedus cum Genuensibus, XLIII. Venetis a Ferraricnsi bello abstinentibus veniam impartitur, XLV. Inter Jacobum Scotiae Regem ac Scotos pacem iutam confirmat, XLVII. Ad Leodiensium tumultus sopiendos interuentium mittit, LI. Henrico Richemondiae comiti de recuperato Angliae Regno gratulatur, LIII. B. Leopoldum Austriae ducem in Sanctorum numerum refert LIV. Quanta consilii maturitate ejus miracula in examen adduxerit, LVIII. & seq. Innocentii ea de re literae, LX. & seq. De B. Catharina Sueca inter Sanctas virgines adscribenda agit, LXI. Sixti sententiam decretariam de litibus inter clerum, & monachos latam confirmat, LXII. Ab Hispaniae Regibus appellatur de pace Neapolitano Regi condonanda, 1486. II. Respondet redituro ad officium Neapolitano esse concedendam, *ibid.* Nisi Neapolitanorum susceperit patrocinium, illi ad Turcam defecturi erant, III. Ut copias submiserit pro componenda pace, IV. Cervienſem episcopum summa ad rem gerendam autoritate instruit, *ibid.* Ex Germania adversus Neapolitanum Regem auxilia evocat, *ibid.* A nonnullis proceribus subornatis a Ferdinando vexatur, *ibid.* Imperatorem orat, ut Virginium Urinum perduellem comprimat, *ibid.* Renatum juniorem ducem Lotharingiae in spem regni Neapolitani evocat, *ibid.* De foedere Venetos postulat, *ibid.* Carolus VIII. Gallorum Rex opem adversus Ferdinandum illi pollicetur, *ibid.* & XVI. A Gallorum Regis oratoribus confirmatur, *ibid.* Robertum e S. Severino adversus Urſinos exercitui praeficit, *ibid.* Sollicitat Apulos, ut Ecclesiae partes sequantur, VII. Ad pacis honestas leges audiendas se paratum exhibet, *ibid.* Proceres Neapolitanos admonet se publicam justitiam armis tutaturum, *ibid.* Sava de eo intercipienti & Roma diripienda Ferdinandus consilia concipit, LXXXVIII. De pace a Ferdinando Gallica arma metuente postulat, *ibid.* Inclinant ad pacem praecipui Cardinales illi resistunt, IX. Promissa illi a Gallo Rege ingentia auxilia, XI. Genuae instructa classis auxiliaris a Juliano Cardinale, XII. Iis auxiliis segniter instructis pacem cum Ferdinando sancit, XIII. Et quibus legibus, *ibid.* Laurentii Medicis Sanseverinatem illi suspectum reddentis dolo deludi se patitur, XVI. Violata a Ferdinando pace in angustias redigitur, XIX. Ejus focii a Ferdinando Neapolitano oppressi, *ibid.* Ob Ferdinandi Hispaniae Regis preces fallaci & involuta paci assentit, *ibid.* Quae causa ad iniquiores pactiones illum adegerint, XXI. Structae sunt illi saepius insidiae, XXIII. Con-

Conflatum illi a Matthia Rege Hungariae bellum, XXIV. Ab eo ad concilium Matthias pro Ferdinando provocationem edere ausus, XXV. Matthiam admonet causam subditi Neapolitani Regis a Pontifice cognoscendam, *ibidem*. Judicia pontificia adversus Ferdinandum iuste lata, XXVIII. Bucolinum Auximii tyrannum Turcarum socium opprimit, XXXI. Sicarios in urbe grassantes reprimat, XXXIII. Florentinos monet, ut pascua Gennensibus restituta Serzanella fervent, XXXIV. Ecclesiasticam libertatem opprimentibus censuras intentat, XXXV. Venetos edocet non ad secularium principum gratiam creandos esse praefules, XXXVI. Matthiam Regem Hungariae monet, ut Archiepiscopum Colocensem solum vinculis pontificio tribunali sistat, XXXVIII. Rogatur a septemviris, ut Maximiliani Regis Romanorum electionem confirmet, XLII. Maximiliano de parto nomine regio gratulatur, XLIV. Valentiniensem & Diensem comitatus repetit a Carolo VIII. Gallorum Rege, XLV. Lites de successione regni Angliae tollit Eboracensis familiae haerede Henrico VII. connubio junctis, XLVI. Novas lites de successione moventibus censuras intentat, XLVII. Sedandis Scotiae turbis dat operam, XLIX. Jacobum Regem Scotiae myllico rosae aureae munere donat, *ibid.* Icunculas cereas sacri agni effigie impressas ad Regem Hispaniae mittit, L. Pios illi addit stimulos, ut Mauros debeller, *ibid.* Sacra tribunalia adversus Mauros & Marrahanos instituit, LI. Ob Loxam Christiano restitutam imperio nummi grates reddit, LII. & LIII. Constituendarum in urbibus Mauris adeptis Ecclesiarum potestatem confert, LIII. In iis jus patronatus Regibus Hispaniae attribuit, LIV. Dimidiam vestigialis pontificii in Hispania colligendi partem in Maurici belli sumptus derivat, LVI. Ferdinandum sacramento religione de non imponendis novis vectigalibus sine ordinum assensu solvit, *ibid.* Saecularibus magistratibus Censurarum fidei sententias exequi detrectantibus anathema inquit, LVII. Episcopo apostatae, qui Hussitas confirmat in haeresi veniam spondet modo se conferat ad sedem Apostolicam, LVIII. Indulgentias Poloniae Regis signa adversus infideles sequitur proponit, LX. Mottur armis in Poloniam anathema intentat, *ibid.* Initium cum Venetis foedus promulgat, 1487. I. Inter Austriacum & Venetos pacis interpretem agit, III. Bellum adversus Turcas a Germanis movendum decernit, *ibid.* Decimas in belli sumptus imperat, IV. Adversus Bucolinum Auximii tyrannum Joannem Episcopum Albanensem legatum mittit, V. De bello Bajazethi II. inferendo agit, VII. Nova iurgia cum Ferdinando Rege Neapolitano contrahit, IX. Querelae ad eum delatae proceribus Ecclesiae foederatis inique oppressis, *ibid.* Censuras Ferdinando ni ceptis abstulerit intentat, X. Ob Gallicas turbas ultionem differt, XII. Ob felices Ferdinandi in Mauros progressus publicam letitiam celebrat, XV. Joannem monialem Castellae regnum affectantem recludi monasterio, jubet XVIII. Contrarium suadentes anathemate percutit, *ibid.* Collapsam in Gallacia monasticam disciplinam restituendam curat, XIX. Adversus Corozos five sacerdotes saecularium mancipis jura distringit, XXI. Hussitas respicientes Ecclesiae conciliat, XXV. Ad Waldenses in Ebreduensi archiepiscopatu excindendos internuntium creat, XXVI. Indicit adversus eosdem cruce signatam militiam, XXVII. De Margareta Reginae Scotiae miraculis inquiri, jubet, XXX. Archiepiscopum S. Andream primatem Scotiae ac Legatum natum creat, XXXII. Nor-

mannum sacerdotem, qui sibi ducenda uxoris potestatem datam promulgat reprimat, 1488. VII. Animadverti jubet in haereticum qui Eucharistiam populo ostentam non adorabat & quadragesimali tempore carnis vescabatur, *ibid.* Equestrinum militiarum magistratus summos in Hispania ad Reges transfert, VIII. A Soltano Aegypto de foedere adversus Bajazethem II. postulat, IX. Expeditionem adversus Turcas decernit, X. Principes adversum eos mutuo foedere conjungere meditat, XI. Septentrionalium ecclesiarum curam gerit, XIX. Pii II. constitutionem adversus clericos privilegiis suis abutentes instaurat, XXI. Zizimum Romanum perducendum curat, 1489. I. Urgetur ab Aegyptii Sultani oratore, ut bellum decernat in Bajazethem II. IV. Mittit ad Aegyptium oratorem, *ibid.* Decernit bellum in Ferdinandum Neapolitanum Regem ob non solum cessum, VI. In eum provocat ad concilium Ferdinandum, VII. Promulgat regni Neapolitani jura ob non perfolutum centum ad ecclesiam devolutis, VIII. Virginium Ursinum gravissimum hostem patitur, IX. Bellum adversus Granatenses urgendum promulgat, X. Auger Cardinalium Senatorem, XIX. Nonnullos indignos promovet, *ibid.* Inter eos Joannem Medicem Cardinalem licet puerum sacra purpura donat, XX. A Bajazeth pro detinendo Zizimo de foedere postulat, 1490. I. Sultanus Aegyptius ad eum oratorem decernit, *ibid.* Quenam obtulerit Pontifici Bajazethes pro recipiendo Zizimo, III. Submissus a Bajazeth veneficus pro accandis Innocentio ac Zizimo, V. De Turcicis consiliis monetur Maximiliano, VI. Solicitat Ferdinandum Regem Neapolitanum, ut arma stringat in Turcas, VII. Concordiam inter Venetos & Austriacum conciliat, IX. De Mauris a Ferdinando triumphatis publicam letitiam celebrat, XVII. Episcopatus in urbibus captis instituit, XX. Dioceseon limites definit internuntiorum opera, XXI. Affictum illi adulternam diploma de conjugio sacerdoti permisso, *ibid.* Sodalitium de misericordia nuncupatum confirmat, XXIV. Ad Granatae obsidionem perrecturis indulgentias confert, 1491. IV. Innocentio VIII. Pontifice evangelium Nigritis illatum, VI. Tum etiam Jaloffis, X. Pro libertate ecclesiastica adversus impediendes cognitionem causarum ecclesiasticarum constitutionem fert, XVII. Cum Ferdinando Neapolitano Rege pacem init, 1492. X. Ferdinandum Capuae princeps ad postendam veniam ad eum accedit, X. Alfonso duci Calabriae Ferdinandi filio regni Neapolitani jura tradit, XI. Quibus legibus, *ibid.* Titulum crucis Dominicae invenit in Basilica S. Crucis, XIV. Ferrum lanceae quo Christi latus confossum est a Bajazeth II. oblatum Innocentio, XV. Repetit illud in Basilica S. Petri, XVI. Alia facta lipsana ad eum Constantinopoli transmissa, XVII. Contracto morbo deluditur a Judaeo, qui trium puerorum quos occiderat stultitium sanguinem chimica arte paratum illi propinare voluit, XX. Execratus scelus Judaeum facessere jubet, *ibid.* Sacramentis rite monitus obit, *ibid.* Pontificium palatium exornavit, XXI. Singulari humanitate gratissimus extitit, *ibid.* Hortos aspectu amoenos conlevit, XXII. In spiritus libertatem profusorem exercuit, *ibid.* Succedit illi Alexander VI. XXIV. Dum Innocentius agrotaret maxima homicidia in urbe patrata, *ibid.* Inquisitio: Quenam inquirenda circa sanctos, 1487. XXX. Joachimus Marchio Brandeburgensis elector Francofordiensem academiam condit, 1506. XL. Judaeos pellit ob transfixam hostiam & pueros

ros lanatos, 1510. XL. & seq. Joanna Henrici Castellae Regis filia: Ob ejus religiosam professionem sopita sunt Castellae bella, 1487. XVII. Egreditur e monasterio & Castellae Reginam se dicit, XVIII. Monasterio recludi jussa ab Innocentio, *ibid.* Percussit anathemate, qui contrarium fuaserint, *ibid.* Joanna Valelia Caroli VIII. soror nupta Ludovico Aureliae duci, 1498. IV. Post Caroli VIII. mortem ex judicium iniquorum sententia repudiata, *ibid.* Ex viri flagitio sanctitatem consecrata, VI. Instituit monialium ordinem, 1501. XXIV. Illius regula, *ibid.* Joanna Ferdinandi, & Isabella regum filia materno jure in Legionis Castellae Granatae & regnis succedit, 1504. XL. Joannes Balva Episcopus Andegavensis ex Gallico carcere liberatus, 1482. XVI. Episcopus Albanensis creatus decernitur in Gallias ad civiles motus componendos, 1483. XXXVI. A Carolo VIII. ad Innocentium VIII. pro devotendis illi obsequiis missus, 1485. XXXVI. Innocentio de pace agenti cum Ferdinando intercedit inique cum Gallo foedera non infringenda contendit, 1486. IX. Rodericus Borgia & Franciscus Piccolominus illi restitunt, *ibid.* Picani legatio ad illud contra Turcas defendendum illi demandata, 1487. VI. Gallicae militiae florem ad Bucolinum Turcarum foederatum expugnandum adducit, *ibid.* Joannes Basilios dux Moscoviae principatum amplissimum ultra Volgam sibi comparat, 1482. XXVIII. Ejus tituli, 1482. XXVI. Ejus apices sibi asciscit, sed a nemine, vel a paucis finitibus illi datur, *ibid.* Trinitatem in symbolo tribus circulis in triangulo inclusis, proficitur, XXVII. Sacrum anigma piis verbis explicat, *ibid.* In Livoniam excurrit, 1485. XVI. Rogatus ab Innocentio ut capto bello abstineret, *ibid.* Monitus Livoniam esse supremi juris sedis Apostolicae, *ibid.* Danus in eum concitatus, *ibid.* Russia partem Alexandro Lithuaniae duci genero eripit, 1500. XVIII. A Livoniae magistro cum centum Moschorum milia & triginta milia Tartarorum duceret profugatus divinitus, XIX. Uno catholico tantum exfo centum milia schismaticorum vel infidelium trucidata, *ibid.* Pacem cum Livoniae magistro in annos quinquaginta firmat, *ibid.* Partem Lithuaniae sibi subicit, 1501. XXXIX. Filium Helenam Alexandro Regi Poloniae in matrimonio collocat, 1505. XXX. Et quibus legibus, XXXII. Iis non servatis plures urbes Polono eripit in Lithuania, *ibid.* Et Suverez partem, *ibid.* Moschovia fines late amplificavit, XXXIV. Livoniam vocat, *ibid.* Indicta in eum jussu pontificis sextae expeditionis, *ibid.* Ejus obitus, 1506. XL. Praelara ejus gesta, *ibid.* Ebrietatem lege sustulit e Moschovia, *ibid.* Gabriel filius illi succedit, *ibid.* Joannes Jacobus Episcopus Parmensis creatus Cardinalis a Sixto IV. 1483. LXII. Joannes Galearius dux Mediolanensis Genuana in suam potestatem iterum redigit, 1487. VIII. Joannes Rex Lusitaniae nonnulla novat adversus jus ecclesiasticum, 1482. I. Monita illi a Sixto data, II. Contraria libertati ecclesiasticae edicta revocare jussus, III. Mulctat exilio Silvensem Episcopum quod ad tyrannicum illius imperium se dignitate episcopali non abdicasset, IV. Pronuntiat decreta a Viennensi concilio poenas incurrisse, *ibid.* Ad expugnandum Phutense regnum expeditionem suscipit, 1485. XXXII. Fideles ad sequenda illius signa excitat, XXXIV. Sub ejus auspiciis Benii regno illatum evangelium, XXXV. Benii Rex ad eum oratorem mittit pro sacerdotibus evangelis postulandis, 1486. LXVI. Ex-

ploratores mittit ad quarendos aditus in Aethiopia orientalem, 1486. LXVII. Repertum est presbyterum Joannem in vastissimo regno ad Aegypti partem australem sito imperare, LXVII. Repertum quoque in India alium presbyterum Joannem imperasse, sed a Tartaris fuisse oppressum, *ibid.* Verat Christiana mancipia Mauris vendi, LXVIII. Dum quaesivi religionem praefert aurifodinas invenit, *ibid.* Extremum Africae promontorium in polum antarcticum excurrere ejus auspiciis superatum, LXIX. Illud vocari caput bonae spei jubet non irrita exitu, *ibid.* Congi regnum sub ejus auspiciis inventum, 1484. LXXXI. Datum illi in Saracenorum & infidelium loca jus, *ibid.* Classem mittit pro vehendis sacerdotibus ad regnum Congi, 1490. XXV. & 1491. VI. Rex Congi baptismo illustratus Joannis Regis Lusitani amicitiae ergo Joannis nomen accipit, VIII. Jalofforum Rex ejus studio ad Christi fidem etiam perductus Joannis quoque nomen accipit, *ibid.* Jalofforum Rex ad eum perfugit, 1491. X. Suscepto baptismo missa classis ad eum regno restituendum, *ibid.* Lusitanos Christophorum Columbum occidere meditantibus ob repertum orbem novum reprimat, 1493. XVII. Litem de novo orbe ita componit, ut occidentum Castellano cedat, sibi orientalem reservet, 1494. XXXI. De Africae subicienda jure certat cum Castellano ac Phutense regnum Lusitaniae addictum demonstrat, XXXIX. Obit rebus gestis clarus, sed gloriam caedavit crudelitate, 1495. XLIV. Ejus clogium, *ibid.* Plura molitus antea, ut sceptrum Georgio notho relinquere illud testamento Emmaueli duci reliquit, XLV. Joannes de Aragonia vendere conatur fustigium Cardinali S. Marci modo aedes S. Marci ipsi dedantur, 1484. XXXIX. Repudiatum flagitium a Cardinale S. Marci, *ibid.* Joannes Episcopus Gerundensis creatus Cardinalis a Sixto IV. 1483. LXII. Joannes Minorita celebris miraculis moritur, 1484. LXXIX. De eo inter sanctos referendo actum, *ibid.* Joannes Roburensis pontificii exercitus dux irrumpit in Apuliam adversus Ferdinandum, 1485. VIII. Joannes Episcopus Varadiensis accusatus apud Pontificem, quod Hussitas in Boemia foveret, 1488. V. Incussa illi ac fautoribus censura, *ibid.* Humanis rebus nuntium remittit, *ibid.* Postulat ab Innocentio deponendi Episcopatus facultatem, *ibid.* Humanam felicitatem ei inania studia temnit, VI. Ditatis ecclesiae paupertatem Franciscanam proficitur, *ibid.* Joannes Ferrieres sacerdos sibi ducenda uxoris datam facultatem ab Innocentio publice mentitur, 1488. VII. Reprimatur, *ibid.* Joannes Daniae Rex similitates exercet cum nonnullis principibus, 1488. XVIII. Ad eas componendas decretus Simon Episcopus Revaliensis, *ibid.* Joannes Bentivolo Bononiam eripit Innocentio VIII. 1488. XX. Crudelitatem exercet in adversarios, *ibid.* Bello petitor a Caesare Borgia, 1501. XVI. Tegitur clientela Gallica, *ibid.* Ad pendendum Pontifici vestigal adigitur, *ibid.* Suscepta in eum a Julio II. expeditio, 1506. XIX. Legationem dolo mittit ad Julium, XXIII. Decretum in Bentivolos editum a Julio II. XXV. & seq. Quae crimina Joanni Bentivolo objecta, *ibid.* Damnatus ob provocationem ad concilium editam, XXV. Denuntiatum illi extremum exitum ni pareat Pontifici, 1506. XXIX. In Gallorum clientelam relicta Bononia se confert, XXIX. Bononiam tentat, 1508. XXI. Propulsatur a civibus, *ibid.* Rogatus Gallus ut eum veluti insidiatorem tradat, *ibid.* Bentivoli Julium ac nepotem veneno tentant, XXII. Instrumenta hitis

offensa Gallo Regi, *ibid.* Damnantur crimine schismatis ob provocationem ad concilium editam, 1509. XIII. Pulsi a Venetis ab Alfonso, duce Ferrariae recepti, 1510. XV. Objectum id Alfonso in jus vocato, *ibid.* Gallorum ope adjuvi Bononiam tentant, XXII. Propulsati, XXIII. Gallico exercitu fulti Bononiam occupant, 1511. LXXXV. Obsidentur Bononiae, 1512. V. Divino miraculo Bononia ab extrema vastitate vindicata, *ibid.* Pelluntur Bononia, LIV.

Joannes Albertus filius Casimiri Regis Poloniae Podoliam liberat fractis duobus praeliis Tartaris, 1489. XV. Eorum Caesarem praesidium instaurantem interficit, *ibid.* Aspirat ad regnum Hungariae atque Wladislawo fratri bellum infert, 1490. XV. Cum Wladislawo conciliatur, 1491. XI. Bellum redintegrans vincitur, XII. Abstinere ab Hungaria cogitur, *ibid.* Patri succedit in Poloniae regno, 1492. XXX. Expeditionem in Bajazethem suscipit, 1497. XXXI. Ea turpi exitu dissoluta, XXXII. Egere ex hostibus liberatus, *ibid.* Decretum posthac ne Polonus inconsultis regni ordinibus expeditionem in Turcas suscipiat, *ib.* Germanos sollicitat ad bellum sacrum in Turcas, XXXVI. Egere reprimat Turcarum Tartarorumque in Poloniam excursionem, *ibid.* & XXXVII. Turcas coelesti miraculo prostrat, XXXVIII. De bello in Turcas gerendo agit, 1501. LXXXIII. Apoplexia correptus obit, *ibid.* Succedit ipsi Alexander Lithuaniae dux, *ibid.*

Joannes Medicus Laurentii reipublicae Florentinae principis filius in pontificatu dictus Leo X. Creatur Cardinalis ab Innocentio VIII. 1489. XX. Pulsus Florentia cum fratre Petro Medice, 1494. XXI. Creatur legatus a Julio II. pro Bononia & Ferraria recuperandis, 1511. LXII. Bononiam obsidet cum Hispano exercitu, 1512. V. Divino miraculo tumularia expugnatio prohibita, *ibid.* Solvit obsidionem, VI. In acie captus ad Ravennam a Gallis, XX. Abripitur vinculus in Galliam, LIX. In itinere Bassignanenses contra Gallos pugnant pro eo liberando, *ibid.* Mantuam profugit, *ibid.* Liberato gratulatur Petrus Delphinus, LX. Hispano exercitui se conjungit, LXI. Prato vastato Florentiam pergit, *ibid.* Petrum Soderinum Gallicae factionis pellit, *ibid.* Johannum fratrem & gentem Medicorum Florentiae restituit, *ibid.* De re gesta illi datae gratulatoriae litterae, LXIII.

Joannes Corvinus Matthias Regis Hungariae filius nothus aspirat ad Regnum Hungariae, 1490. XII. Turcae illi opem pro regno invadendo deferunt, XV. Deceverat Matthias, ut succederet ipsi si legitimam prolem non susciperet, 1493. LXXXIV.

Joannes Congi Rex hoc nomen in baptismo sortitus, 1491. VIII. Discendarum rerum divinarum mira aviditate ardet, *ibid.* Primam Ecclesiam in suo regno condit, *ibid.* Vexillum crucis effigie coruscum illi datum, IX. Victoriam de hostibus praetato crucis vexillo reportat, *ibid.*

Joannes ordinis praedicatorum sacerdos Congitano regno evangelium infert, 1491. VIII.

Joannes Archiep. Montis Regalis Alexandri VI. Sororis filius creatus Cardinalis tit. S. Susanna, 1492. XXVIII. Legatus mittitur ab Alexandro ad Alfonso pro regia corona illi imponenda, III. Magnis honoribus excipitur, V. Quos ritus servavit in Rege inungendo, VII.

Joannes Picus Mirandulæ & Concordiae princeps nongentas quaestiones Romae disceptandas proponit, 1493. XXXVI. Ob nonnullas impias externa specie in haeresis suspicionem adductus, *ibid.* Eam purgat, *ibid.* Sua scripta censuræ Romanæ Ecclesiae subiecit, XXXVII.

Suspicione haeresis ad Alexandro liberatur, *ibid.* Librum apologeticum scribit, qui ut pius doctusque admittitur, *ibid.* Fastum voluptatibusque conculcat, XXXVIII. Carnem maceratur, *ibid.* Prae consilia praedicandi evangelii suscipit, *ibid.* Post mortem purgatoris ignibus expiatur, *ibid.*

Joannes Borgia dux Gandiae nothus filius Alexandri VI. Beneventanus ducatus illi inique traditus ab Alexandro VI. 1497. III. Dum per Iupanaria noctu discurret misere trucidatur & projicitur in flumen, IV. Tanto atrocitate ex tristi casu confectus est Alexander, ut de Pontificatu dimittendo agitaverit, *ibid.* Ejus filio Beneventanum ducatum conferre non ausus est, 1498. XXI.

Joannes Borgia protonotarius creatus Cardinalis ab Alexandro VI. 1496. XXXVIII. Legatus decernitur ad Turcas pro communi foedere incedendo, 1499. VI. Dum concitatis equis decurrit laetitiae gratia moritur, 1500. XX.

Joannes Episcopus Agrentinus creatus Cardinalis ab Alexandro VI. 1496. XXXVIII.

Joannes Episcopus Perusinus creatus Cardinalis ab Alexandro VI. 1496. XXXVIII.

Joannes Nuza prorex Siciliae Gerbas insulas Mauris eripit, 1497. XXXVII.

Joannes Hispaniae princeps Margaretae Maximiliani Caesaris filiam uxorem ducit, 1497. XXXIV. In aetatis flore peracuta febris extinguitur, *ibid.*

Joannes Baptista Cibus Episcopus Amalphitanus in pontificatu dictus Innocentius VIII. in Germaniam hgasus mittitur, 1481. I. Missus ad conciliandos Senenses, 1483. XXV. In ejus conspectu a factiosis nonnulli cives trucidati, 1483. XXVI. Scelus execratus discedit Senis, *ibid.* Creatur Pontifex factione Roderici Borgiae & Juliani de Rovere, 1484. XXXIX. Innocentii VIII. nomen accipit, *ibid.* *Vid. tit.* Innocentius VIII.

Joannes Baptista Sabellus missus Genuam viginti septem triremes instruit ad Turcas propulsandos, 1481. XXVII.

Joannes Baptista Ursinus protonotarius creatus Cardinalis a Sixto IV. 1483. LXII.

Joannes Baptista Episcopus Mutinensis creatus Card. tit. S. Grisogoni, 1500. LVII.

Joannes Archiepiscopus Hispanensis creatus Cardinalis a Julio II. 1503. XX.

Joannes Episcopus Waradiensis factiosorum tabulas publice discerpit, 1504. XXXI. Is discerpit, facile conciliat, *ibid.* Pikardorum sectam delet, *ibid.*

Joannes Daniae & Norvegiae Rex pacem componit cum Lubecenibus, 1505. XXIV. Commendata a Juho illius clementia, *ibid.* Christina Regina legati opera illi libera restituta a Suecis, XXV. Suecos rebelles passus, *ibid.* Sacrae illi prerogativae datae, XXIX. Lateranensi concilio se conjungit, 1512. LXXXII. Praestita ab ejus oratoribus Pontifici obsequia, LXXXIII. Regem Scotiae in pontificio obsequio continet, LXXXIV. De Moscovitis & Tartaris Romanae Ecclesiae conjungendis agit, LXXXV.

Joannes Antonius Episcopus Tusculanus Cardinalis Alexandrinus a Julio II. discessuro creatus in urbe legatus, 1506. XIX.

Joannes Jacobus Ferravilius Gallici exercitus dux ob praestita Ferrariensi auxilia percussus anathemate, 1511. L.

Joannes Alebretensis Rex Navarrae sollicitatus ab Hispano & Anglo ut se iis conjungat adversus Ludovicum Gallorum Regem, 1512. LXXXVII. Profiteretur nolle se implicare bello, LXXXVIII. Appetitus bello & quo jure a Ferdinando Rege pellitur Navarra, LXXXIX. Ludovicus Rex pro eo restituendo exercitum immittit, LXXX.

Is

Is Pamplonae obsidione depellitur, LXXXI.

Jordanus Ursinus magno clementiae exemplo servat Fabritium Columnam hostem suum captum in excidio Capuae, 1501. LXXXIII. Tahaacotii & Albae veterem ditionem recuperat, *ibid.*

Josephus Kiovensium Archiepiscopus a Niphone patriarcha Constantinopolitano fit certior Florentinam Synodum rite celebratam, 1486. LXII.

Isabella sive Elizabeth Henrici Regis Castellae soror postea Regina Hispaniarum Granatenfes gravi bello urget, 1483. XLIII. Mahometis templa expiata Christo consecrat, *ibid.* Mahometis nomen publice inclamari vetat, XLV. Judaeorum impietatem reprimat, XLVI. Censuram fidei tribunalia constituenda curat, *ibid.* Marrhanos supplicis exagitat, XLVII. Moneatur ne jus ecclesiasticum infringat, L. Religiosos ad primævam sanctitatem revocandos curat, LI. Alex ludum tollit, *ibid.* Obtinet ab Innocentio, ut Marrhani ex arcano superstitionem ejurent, 1485. XXI. Clero a concubinato abducendo dat operam, XXVI. Plures urbes Mauris eripit, XXVIII. Plures Christianos liberat ex servitute, XXIX. Procerum luxum castigat, XXXI. Sollicita ab Innocentio, ut partem victoriam de Mauris recepta Loxa urget, 1486. L. Bello urget Granatenfes, 1487. XIII. Malaca posuit, XV. Dat operam, ut pontificia autoritate disciplina ecclesiastica in Gallacia restituatur, XIX. Ad monasterium peregrinationem obit in quo vini species versa in sanguinem servabantur, XXIII. Cum viro de Mauris victorias refert, 1489. XIII. Ea adveniente in castra Baecenses terribi deditionem faciunt, 1499. XVII. Veteribus Episcopatibus instaurandis curat, ad operam, XX. Granatam cum viro obsidet, 1491. III. Decernit e castris non discedere nisi Granata capta, *ibid.* Granatam expugnat, 1492. I. & seqq. Granatae Archiepiscopatum & alios episcopatus restituendos curat, VI. Judaeos & regno eiecit, VII. Proditorem, qui illusus a Demone Ferdinandum sauciarat vetat diutius exarnificari ne desperaret, 1492. XXXV. Ejus filius Joannes princeps plurium regnoorum haeres in aetatis flore febris peracuta extinguitur, 1497. XXXIV.

Isabella Regina Lusitaniae ex conjugalibus pactis Emmanuelem obstringit ad Judaeos & Mauros pellendos e Lusitania, 1496. XXVII. Michaellem filium enixa plurium regnoorum heredem futurum moritur, 1498. XXIII.

Ismael Sophy novam sectam in Mahometica superstitione condit, 1502. XVII. Armeniae partem quae Turcis parebat subigit, *ibid.* Bajazethem insigni clade afficit, 1507. XI. Turcae ab eo confusi, *ibid.* Novam sectam ab Arabica divivam constituit, XII. Consultit Hungariae Rex Julium II. an missurus esset sacerdotem ad Ismaelem Sophi pro eo Christiana fide informando & faciendos federe in Turcam, 1508. XIV. Designatus ab Hungaro, qui pontificio nomine mittatur, *ibid.* De ejus vita moribus, potentia, consiliis certior fieri vult Pontifex, *ibid.* Venetos de jungendo armenorum federe in Turcas sollicitat, 1509. XIX. Responsum illi a Regibus in eos conjuratis bello implicatos, *ibid.*

Italia: Mahometes II. post Italiam invasam moritur, quemadmodum B. Jacobus Picus praedixerat, 1482. XXV.

Jubilaeus annus ab Alexandro VI. celebratus, 1499. XXV. Data facultas applicandae mortuus indulgentiae jubilei anni, XXVI. Cardinales Jubileo anno ab urbe abesse vetiti, XXVIII. Jubilaei anni celebratae insignis, 1500. I.

Judaei a Ferdinando & Isabella Regibus eieci ex

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Hispania ni fidem amplecterentur, 1492. VIII. Centum & septuaginta familiarum milia ex iis solum vertunt, *ibid.* Magna pars sub corona vendita, alia miscere perit, *ibid.* In Megalopolensi principatu Judaei Eucharistiam confodiunt, IX. Cruore divinitus manante detecti additque supplicio, IX. Judaei e Lusitania pulsati ab Emmanuele Rege, 1496. XXVI. Impubes iis crepti & in fide Christiana educati, *ib.* Plures sibi vim inferunt, vel filios necant, *ibid.* Alii fide baptismum suscipiunt, *ibid.*

Judaei neophyti: Horrendae eorum strages editae sine judicio ordine Ulisipone, 1506. XVIII. Judaei Neapolitano regno eieci, 1510. XXXIX. Eucharistiam transfodiunt, XL. Et divinitus integra manet, *ibid.* Dein Sanguis ex ea divinitus manat, *ibid.* Septem infantulos christianos acubus lanasse fatentur in equole, XLI. Marchia Brandeburgensi pulsi judaei, *ibid.*

Judices saeculares iusti latas in haereticos ab inquisitoribus sententias exequi non perfectis litis instrumentis, 1486. LXXXIX.

Julianus Sixti IV. sororis filius Tudertinas res componit, 1482. XV. Tiferum ex Nicolao Vitellii tyrannide vindicat, *ibid.* Joannem Balvum Cardinalem ex Gallico carcere liberum antea reduserat, XVI. Offert Cardinali S. Marci suffragia ad pontificatum modo simoniam perpetraret datis suis adibus Joanni Aragonensi, 1484. XXXIX. Inita factione cum Roderico Borgia vicecancellario inficis veteranis deligit noctu Joannem Baptistam Cibo, *ibid.* Tuetur urbem adversus Ferdinandi exercitum irruptionem parantem, 1485. XLI. Ad classem Genuae instruendam pro Gallis adversus Ferdinandum missus, 1486. XII. Cum diu frustra expectaretur pax inita cum Ferdinando, *ibid.* Auxilium obsidione cingit ad expugnandum Bucolinum Turcarum socium, 1487. VI. Deditione nuncupata recipit, *ibid.* Simoniacum scelus in creato Alexandro VI. Pontifice execratur, 1492. XXV. Fugit in Gallias, *ibid.* Contendit Alexandrum, ut simoniacum armis opprimendum, 1495. I. De Carolo queritur quod contra juramentum ipso inficis cum Alexandro foedus iniecit, II. Cum Alexandro suas controversias componit, *ibid.* Paratas sibi a Caesare Borgia insidias evadit, 1052. XI. Eum postea everit, *ib.* Succedit Pio III. 1503. XIX. *Vid.* Julius II.

Julianus Medicus ab Hispano exercitu Florentiae restitutus pulso Petro Soderino, 1512. LXI.

Julius Aquavivae comes a Turcis ad quorum grassationes coercendas occurrerat caesus, 1481. XIV.

Julius Ursinus: Nefaria ejus proditio, 1486. VIII.

Julius Caesar e Varano regulus Camerinensis ab Alexandro VI. damnatus, 1501. XVII.

Julius II. antea dictus Julianus Cardinalis S. Petri ad vincula, 1503. I. Inter alia in conclavi Sacramento se devincit labente biennio concilium pro bello in Turcas gerendo congregatum, VI. Creatur Pontifex Sacramentum confirmat, VII. Summo consensu nondum conclavi obserato renuntiatur Pontifex, X. Sacras aedes ornaverat, *ibid.* Praedictus illi pontificatus a S. Francisco de Paula, *ibid.* Venerat temere Alexander VI. ne illi pontificatus deferretur, *ibid.* Quam sententiam pro Symbolo pontificio acceperit, XI. De sua electione Reges certiores facit, XII. Pacem inter Reges instaurare enititur, XIII. Hispano Regi de ea re scribit, *ibid.* Auger Cardinalium numerum, XX. Caesarem Borgiam carceri tradit, *ib.* Julii metu Surrentinus & Valentinus Cardinales fugiunt, *ibid.* Privilegia ab Alexandro VI. Regibus Hispaniae concessa con-

Qqqq 2

firmat

firmat, XXI. Canonicas leges Henrici VIII. Angliæ Regis gratia solvit, ut Gloriam viduam ducat in uxorem, XXII. Georgium Cardinalem Rothomagensem legatum creat in Gallia, XXIII. Joannes Franciscus Picus Mirandulanus dicat illi librum de Christi fide & ordine credendi, XXXI. Indicit Venetis bellum pro recuperandis Ecclesiæ urbibus, 1504. I. Monet Lauredanum ducem, ut erepta restituat, *ibidem*. Christi & Ecclesiæ, decus prætulit privato commodo, II. Solicitat, Gallum Regem ut Venetos ad rapta restituenda urgeat, III. Maximilianum Cæsaris contra Venetos auxilium expetit, V. Queritur a Venetis affectari Italiam imperium, *ibidem*. Recuperatis Ecclesiæ juribus bellum Turcicum gesturum spondet, VI. Eiusdem de eodem literæ ad Regem Poloniæ, VII. Amiliam a Cæsare Borgia male occupatam repetit, IX. Cæsarem recuperat, *ibidem*. & X. Rescindit decreta edita ab Alexandro pro Cæsare Borgia, *ibidem*. Bernardinum Cardinalem S. Crucis infidum expetit, XII. Forolivienis arx rebellat Julio, *ibidem*. Eam recuperat, XIII. Faventiam & Ariminum a Venetis repetit, *ibidem*. Hispaniæ & Galliæ Reges conciliare nititur, ut eorum armis Venetos frangat, XIV. Perusum a Balionibus, Bononiam a Bentivolis repetit, XVI. Postulat a Gallo Rege, ut his de regno Neapolitano ad ipsum referatur, *ibidem*. Solicitat Cæsarem, ut Bavaricæ duces inter se conciliet, XXIV. De ea re ejus literæ ad Philippum comitem Palatinum, XXV. Verat fideles Bohemis ullam opem ferre, XXVIII. Sacris muneribus incitat, ut in eos arma jurgant, XXIX. Postulant Hungari opem a Julio contra Turcas, XXXII. Bona spe eos implet, *ibidem*. Inquiri jubet de miraculis ab Henrico VI. editis, XXXIII. Oraturus Deum pro Henrico VII. Angliæ Rege indulgentias proponit, *ibidem*. Latronibus asylum ecclesiasticum beneficium admittit, XXXV. Adoptionem Francisci Roburei nepotis a Guidone Baldo factam pro Urbini ducatus successione confirmat, XXXVI. Rescindit leges, quæ Cardinalium consensum reposcebant, XXXVII. Ferdinando Regi bellum illaturo Africae decimas attribuit, XXXVIII. Rogat Philippum Castellæ Regem, ut pacem inter Ferdinandum & Siciliæ ac Ludovicum Galliæ Reges componat, XL. Veneti nonnullas urbes illi restituant, alias sibi retinent, 1505. I. Henricus VII. Angliæ Rex illi obsequium deserit, II. Lusitanis arma in Afros correpturis indulgentias proponit, V. Et Gallis pro Ludovico XII. preces cælo daturis, IX. Georgii Cardinalis Rothomagenis legationem confirmat in Gallis, X. Censuræ illi a Ferdinando pro Regno Neapolitano perfolutus, XIV. Gratulatur Ferdinando Regi Hispaniæ de pace inita cum Ludovico Francorum Rege, XV. Decimas Ferdinando pro sumptibus belli Africanis impertit, XVIII. Spirituale auxilium ab eo poscit Maximilianus contra Bohemos & Bavaros, XX. Perduellibus censuras intendit, *ibidem*. Lites inter Archiepiscopum Treverensem & canonicos componit, XXI. Treverensi Archiepiscopo sacramenti nuncupandi formulam præscribit, XXII. Sancit, ut caput S. Stephani raptum ex alia Ecclesiâ & translatum in Durnensem, in qua plures cœlestes virtutes eduntur servetur, XXIII. Gratulatur Joanni Regi Daniæ de Lubecensibus in gratiam admittis, XXIV. Ducem Holfatiæ orat ut illi tuendæ operam det, XXVII. Joanni Daniæ, & Sueciæ Regi & Christianæ Reginæ privilegium dat de eligendo sacerdote, qui eos absolvat in casibus reservatis, XXIX. Decernit Helenam Moscoviticam non cogendam ad ri-

tum Latinum, XXXI. Danis Suecis ac Norvegis, qui juverint Polonos contra barbaros indulgentias proponit, XXXVI. Rogat Venetos, ut Polono subsidia præbeant contra Tartaros, XXXVII. Pronuntiat Polonos abstinere carnibus solitos feria quarta iis vesci posse si velint, XXXIX. Hungariæ Rege libertatem ecclesiasticam opprimentem officii admonet, XL. Secundam Cardinalium creationem celebrat, XLI. A Saltano Egypti missa ad eum minax legatio, XLIX. Solicitatur a Lusitano, ut in Mahometanos bellum pareat, LVI. Sedi Apostolicæ a Simoniaca fraude vindicandæ dat operam, 1506. I. Decernit simoniacam Pontificis electionem non valere, *ibidem*. Electores simoniacos dignitatibus & sacerdotiis mulctat, II. Pronuntiat a non simoniacis Cardinalibus creandum Pontificem & concilium indicendum, IV. Confirmat in Lateranensi concilio idem decretum, V. Decimas pro sumptibus belli sacri imponit, VII. Navigaturis in Indias proponit indulgentias, VII. Emmanuelem Regem Lusitanicæ donat rosa aurea, XII. Fœderis inter Henricum VII. Angliæ Regem & Philippum Archiducem Austriæ initi capta confirmat, XVI. Expeditio Julii contra Bentivolos & Balionnes, XIX. Antonium Cardinalem Tusculanum in urbe legatum creat, *ibidem*. Ex urbe proficiscitur, *ibidem*. Varia ejus itinera, XX. Restitutum illi Perusum a Balionibus, XXIII. Urbinum ingressuro portæ urbis prostratæ, XXV. Comminatorium inter Bentivolos decretum edit, *ibidem*. & XXVI. *et seq.* Ferrariæ dux Julium adit, XXVIII. Bononiensibus extremum exitium intendit ni pareant, XXV. Gallorum ope eos flectit ad officium, XXIX. Bononiam sine cæde victor ingreditur, XXX. Bononienses illi ut tyrannorum depulsi applaudunt, *ibidem*. Qua pompa exceptus, *ibidem*. & XXXI. Regum oratores illi umbraculum præstent, XXXI. In Basilica S. Petri Deo grates agit, XXXII. Monet Gallorum Regem, ne se inconsulto quidquam decernat de juribus regni Neapolitani, XXXVII. Permittit prædicatoribus, ut etiam in divinis cum hæreticis converferentur, XLIX. Instaurandæ Vaticanæ Basilicæ fundamenta jactat, LIII. Arcem Bononiæ excitat, 1507. II. In urbem redit, *ibidem*. Antonium Ferrerium Cardinalem illi præficit, *ibidem*. Ingredientem pompa triumphali ornata, *ibidem*. Ad pietatem potius quam fastum comparata, *ibidem*. Simultates contrahit cum Ludovico Gallorum Rege, VI. Genuensibus favet adversus Gallum Regem, *ibidem*. Ob Liguriam in Gallia provinciam redactam dolorem concipit, VII. Inter Cæsarem vetera Italiae jura repetentem & Gallum pacem nititur componere, VIII. Bernardinum tit. S. Crucis Cardinalem legatum decernit in Germaniam, *ibidem*. Illius literæ ad Maximilianum de armis in Turcas avertendis, *ibidem*. Legatum sacram expeditionem urgere jubet, *ibidem*. Cardinalem S. Prædix ad Gallum mittit, IX. Gallo Regi stimulos addit, ut fœdus cum Germano in Turcas faciat, X. Lusitaniam Regem de his certiores facit, XI. Celebrat Romæ publicam lætitiâ de adjuncta Christiano imperio Taprobana, XX. De propagato in India Christiano imperio Reges certiores facit, XXI. Angliæ Regem ad conflandum in Turcas bellum sacrum urget, *ibidem*. Regem catholicum ad debellandam Africam sollicitat, XXII. Christophori Coloni filium ob inventam Americam Franciscum Ximenio commendat, XXIII. Tertiam Cardinalium creationem celebrat, XXIV. Lauretanam ædem lustraturis ob ingentia miracula in ea edita indulgentias proponit, XXVII. Eam

Eam ab imperio Recinetensis Episcopi eximit, *ibidem*. Militis equestris S. Jacobi instituta confirmat, XXI. Principibus Christianis in Turcas conjungendis dat operam, 1508. I. Gallum Regem admonet, si quæ difficultas sit in pacis formula eam proponat, *ibidem*. Conciliaris inter se Regibus monet Venetos, ut ecclesiasticas urbes restituant, III. Decernit expeditionem in Turcas suscipere, VII. Profitetur cum Regibus bellicos labores susceptorum, *ibidem*. Solemnem supplicationem celebrat partis in India victoris, VIII. Ferdinando Regi catholico stimulos addit, ut bellum cum Saracenis gerat, XI. Consultat Regem Hungariæ, an missurus sit pium sacerdotem ad Ismaelem Sophy, ut ipsum Christianis conjungat, XIV. Paratum Julio & nepoti venenum a Bentivolis, XXI. Rogat Gallum Regem, ut eos veluti insidiatores tradat, *ibidem*. & XXXII. Bononienses de fidei constantia laudat, XXIII. Cardinalem S. Vitalis ex Bononiensi legatione ob rem male gestam revocat, XXIV. Quartam Cardinalium creationem celebrat, XXV. Carolum ducem Sabaudiarum sacro ense donat, XXVII. Civitatem vetulam propugnaculis munit, *ibidem*. Lustratam sacra prece facem ad Henricum VII. Angliæ Regem mittit, XXVIII. Diripientes naufragorum bona cæsaris percellit, XXIX. Particulam crucis dominicæ ad Annam Francorum Reginam transmittit, XXX. Germanos, Gallos & Hispanos ad jungenda in Venetos arma obstringit, 1509. IV. Italos ad idem fœdus sollicitat, *ibidem*. Venetos monet, ut pro defugiendo exitio ipsi parato ecclesiasticas urbes restituant, V. Quænam ipsis objecerit, VI. Vocat eos in jus, IX. Ab eo male provocant Veneti ad concilium, X. Ex his profligatis a Gallo Rege ecclesiasticas urbes recipit, XI. Solemnem supplicationem indicit, XII. Provocationes a Pontifice ad concilium intentato anathemate damnat, XIII. Crimine schismatis id auferos Venetos, & alios damnat, *ibidem*. Parent illi Veneti, XIV. Mittunt ad eum oratores veniam petitorios, & Ariminum appellationibus editis, *ibidem*. Ravennam & alias urbes ab ipsis receptas a legato lustrari jubet, XVI. Ravennam, & Ariminum ad Sedis Apostolicæ jus revocat, *ibidem*. & XVII. Leges ad Ariminensibus, *ibidem*. Placato Julio Veneti lapsas res redintegrant, XIX. Venetis ad officium redactis similitates contrahit cum Gallo Rege, XX. Dolet acceptam a Gallo Ferrariæ ducis clientelam, *ibidem*. Adversus gladiatores constitutionem fert, XXXV. Etiam gladiatorum munus permittentes anathemate ferit, *ibidem*. Gallorum Rex inimicitias in Julium II. suscipit, 1590. I. Admissi a Julio in gratiam Veneti, *ibidem*. Quas pactioes cum iis iniverit, II. *et seq.* Venetos absolvit ritu ecclesiastico expiatis, VIII. In Alfonso ducem Ferrariæ judicariam severitatem distringit, XIV. De ejus perfidia queritur, *ibidem*. Exprobrata illi antiqua Pontificum beneficia, *ibidem*. & XV. Et recentiora a Julio collata, *ibidem*. & XVI. De Georgio Cardinale Rothomagensi defuncto, ut seditionum sator & ex ambitu pontificatus reo queritur, *ibidem*. De Comaliensibus Salinis ab Alfonso inavals queritur, *ibidem*. Deque usurpata a Gallico senatu in pontificiam auctoritatem tyrannide, *ibidem*. Alfonso Ferrariensem in jus vocat, *ibidem*. Vetat parere illi populos, *ibidem*. Initas cum principibus pactioes salva sedis Apostolicæ dignitate interpretandas decernit, *ibidem*. Pristinam Romanæ Ecclesiæ jura ab Alfonso tenta ad eum devoluta promulgat, *ibidem*. Illum capi a fidelibus jubet, *ibidem*. Alfonso Ferrariensis fœderatos censuris percellit, *ibidem*. Illum jure Ferrariensis ducatus exau-

ctorat, *ibidem*. Gallorum Regis duces in jus vocat ob auxilia Ferrariensi præstita, XVI. Et hostilem grassationem in agro Bononiensi, *ibidem*. Eos desigit anathemate, *ibidem*. Promulgari in eisdem censuras jubet, *ibidem*. Bononiam proficiscitur, XVII. Plurium Cardinalium defectioem molientium fidem suspectam habet, XVIII. Quinque Cardinales ab eo turpiter deficiunt, XIX. Pseudotheologi fallaces propositiones Turonis proponunt ad conflandum schisma, XX. A Gallis & Bentivolis Bononiæ oppugnatur, XXII. Vestigialium parte dimidia remissa populorum ad defensionem animat, *ibidem*. Defenditur strenue a Bononiensibus, XXIII. Hispanum Gallo opponere meditatur, XXIV. Contendit aliquandiu Neapolis & Cajetæ jura ad sedem Apostolicam devoluta, *ibidem*. Gallo Hispanum opponere meditatur, *ibidem*. Præter spem in cum jura Neapolitani regni a Gallo amissa transfundit, XXIV. Exinde Ferdinandus Hispaniarum Rex jura Neapolitani regni posteris transmittere potuit, *ibidem*. Secus eo defuncto ad Gallum ex pacto fœdere transfundebantur, *ibidem*. Quanto suo damno Gallus cum Julio inimicitias exercuerit, *ibidem*. Editum ea de re diploma, *ibidem*. Declarat Julius ut ab Alexandro VI. regnum Neapolitanum & Jerosolymitana jura divisa fuerint inter Gallum & Hispanum certis legibus, XXV. Ut Ludovicus Rex promissas sacramento leges non compleverit, *ibidem*. Eundem ut fœditragum jure Neapolitani regni exauctorat, *ibidem*. Fert decretoriam sententiam, jus Neapolitanum beneficiarium ad sedem Apostolicam supremam illius regni dominam devolutum, *ibidem*. Decernit transfundendum in alium principem qui regnum juste administrare possit, nec sit immemor beneficii a sede Apostolica accepti, *ibidem*. Præterea cæteris statuit Ferdinandum Hispanum eximium in sedem Apostolicam meritis spectatissimum, XXVI. Commemorat ut Christi religionem eversa impietatis Mahumeticæ tyrannide regno Granatæ restituerit, *ibidem*. Ut Americam incognitam detexerit, ac barbaros Americani cultu ad Christi cultum & Ecclesiæ gremium traduxerit, *ibidem*. Ut hæreticos in omnibus regnis suis piis insectetur, & perdat, *ibidem*. Ut Juxos ob facinora nota spreto ærarii damno depellat, *ibidem*. Ut Bugiæ regnum atque Oranum subegerit, fidemque Christi in Africa amplificet, *ibidem*. Ferdinandum a pactioem cum Ludovico Rege initarum servanda fide liberat, *ibidem*. Illum jure beneficiario, induit, *ibidem*. Jubet ut vel præfens vel procuratoris opera Sacramentum fidei nuncupet, *ibidem*. Prohibet ne contra sedem Apostolicam fœdera pangat, XXVII. Eidem imperat militare vestigal trecentorum equitum cataphractorum quorum singuli tres vel quatuor equos ducant, *ibidem*. Eas equestres turmas ad debellandum Alfonso ducem Ferrariæ exigit, *ibidem*. Sacramenti a Ferdinando nuncupandi formulam præscribit, *ibidem*. Sero poenitet Ludovicum Regem Galliæ pactioem inconsulto Julio de Regni Neapolitani juribus cum Ferdinando initarum, XXVIII. Incitatur Julius a Ferdinando ut Gallos Insubria pellat, *ibidem*. Insignis Gallorum politicorum amentia qui Ludovicum Regem a colenda Julii amicitia abalienarint, *ibidem*. Ut austæ sint Hispanorum res dum Julium contra Gallos tuendum susceperunt, *ibidem*. Ob Ferdinandi gesta amplissima illi & hæreticis censuram remittit, XXVIII. Ob Bugiæ regnum in Africa expugnatum publicam lætitiâ celebrat, XXX. In Poloniam mittit Achillem de Grassis Cardinalem ut Sigismundum Poloniæ Regem Hungariæ & Bohemiæ Regi conjungat contra Turcas, XXXIX. Responsum Polonos non defuturos si Julius II. & alii principes arma junxerint, *ibidem*. Indictum ad-

adversus Julium II. a Maximiliano Cæsare conciliabulum, 1511. I. Qui fuci ab eo questiti, *ibidem*. Publico edicto queritur Gallorum Rex Julium II. violasse iuramentum de concilio celebrando in conclavi nuncupatum, II. Discepsat illum congregandi concilii jure excidisse, *ibidem*. Quinque Cardinales transfugas jus celebrandi concilii sibi in Julium arrogat, III. Ex Julii perjurio sumpta rebellandi occasio, *ibid.* Eorum argutiæ, IV. Edictum a Schismaticis in Julium propositum, V. Julius Lateranense Concilium indicit contra schismaticos, VIII. Purgat se de negligentia in eo celebrando, X. Contestatur se parto pontificatu Reges pro eo celebrando conciliare annisum, XI. Impactam sibi calumniam queritur, *ibid.* Provocat ad sanctorum patrum traditiones & morem Ecclesiæ *ibid.* Distulisse votum mandare operi ex iustis causis, non violasse, *ibid.* Arguit fistas a schismaticis contumelias, XII. Pisarum urbem non accommodam pro celebrando concilio ostendit, *ibid.* Eorum edictum convincit falsitatis, XIII. Rescindit conciliabuli indicationem, *ibid.* Loca in quibus congregabuntur schismatici interdicto subicit, *ibid.* Apud Lateranum indicit concilium, *ibidem*. Galliarum Regem de eo celebrando certiorum facit, XIV. Cæsarem & alios Reges ut mittant oratores sollicitat, *ibid.* Omnibus conventuris incolumitatis fidem dat, XV. Contraria quæcumque decreta convellit, *ibid.* Cardinales transfugas Regemque Gallorum ad officium revocare molitur, XVI. Schismaticorum Cardinalium argutiæ contra Julium, XVII. Exceptiones schismaticorum refellit, XXII. Gallorum Regem admonet ut ad Lateranense concilium præfules mittat, XXIII. Julii in Cardinales transfugas edictum, XXIV. Ab iis desertus cum juberet, ut ipsum in Ferrariensi expeditione sequerentur, XXV. Promittit illis veniam si redierint, XXVII. Monet ne schisma consentiat, XXVIII. Revocant conciliabuli indicationem, *ibid.* Ni redierint intentat iis iudicium, *ibid.* Graviore pecenas obicit, *ibid.* Liberi commeatu syngrapham mittit, XXIX. Pro Julio scribunt contra schismaticos Angelus anachoretæ, Thomas de Vio & Franciscus Poggius Florentinus, XXXI. Obfirmatos in schismate Cardinales, quatuor exauthorat, & sacerdotis exiit, XXXII. Obstitere illi ne Julius Ferraria potiretur, *ibid.* Init cum Ferdinando Rege Hispaniæ fœdus adversus schismaticos, XXXIV. Florentinos censuris percussit, *ibid.* Episcopatum Sabinensem Franciscus Cardinali confert, XXXVI. Schismaticorum argutiæ in Julium refelluntur a Thoma de Vio, XXXVII. *¶ seq.* Pisanum conciliabulum mox dissolutum, XLII. Periclitatur Julius in Mirandula obsidione, XLIV. Confert ædi Lauretanae munera, XLV. Dedita illi Mirandula, XLVI. Ferrariense bellum aggreditur, *ibid.* Plures cardinales Ravennæ creat, XLVII. Novum exercitum pro recuperanda Ferraria comparat, XLVIII. Præficit illi Cardinalem Eboracensem, *ibid.* Gallos Italia pellere aggreditur, XLIX. Censuris Mediolanensem senatum ferit, ob imposita iniqua vestigia, L. Percellit anathemate invadentes statum ecclesiasticum, *ibid.* Et Alfonso Atelinum ob reventam Ferrariam, *ibid.* Agit de concordia cum Gallo Rege, LI. Ea Patiensis Episcopi imprudentia dum ad Julium detrectat accedere abrupta, *ibid.* Germanus & Hispanus ad eum oratores mittunt, LII. Gallorum Regem perstringit ob Ferrariensis clientelam acceptam violato priori fœdere, LIII. De pace inter Venetos ac Cæsarem agit, LVI. Accusatur ab Alexandro Fregosio se iustum ad

defectionem Genuenses contra Gallos incitare, LVIII. Indictum illi a Gallo bellum, *ibid.* Bononia discedit, *ibid.* Ravennam se confert, *ibid.* Bononia illi a Gallis eripitur, *ibid.* Alidosii Cardinalis trocidati eodem defert, LX. Ravenna discedit, *ibid.* Bononienses anathemate ferit, LXI. Urbinatem ducem qui Alidosium occiderat absolvit, *ibid.* Joannem Cardinalem Medicem pro recuperandis Bononia & Ferraria legatum creat, LXII. Ab Hisp. Rege contra Gallum defenditur, LXIII. Henricus Angliæ Rex pro Julio defendendo contra Ludovic. Galliæ Regem conspirat, *ib.* Maximilianus ab eodem & Ferdinando ut Julium contra Gallum defendat sollicitatus, LXIV. Prodigia nonnulla oriendorum malorum ex bello inter Julium & Ludovicum impendente prænuntia ostensa, *ibid.* Julius Mutinam Atelinis eripit, LXV. Eam ope S. Geminiani Gallos celestis exercitus specie terrentis retinet, *ibid.* Carolus Ambasius Gallorum dux in extremo vite confinio rem apparuit, deque gesto in Julium bello veniam petit, *ibid.* Solvi a Julio censuris flagitavit, *ibid.* Ferdinandus Rex Hispaniarum pro tuendo Julio intermittit Africanum bellum & copias in Italiam convertit, LXVI. Franciscum Cardinalem Ximenium de consilio defendendi contra Gallos Julii certiorum facit, *ibid.* Veneti cum eo pro tuendis Julii partibus fœdus pangunt, *ibid.* Cæsarem & Anglum ad idem armorum fœdus sollicitat, *ibid.* Julius Sedunensem Cardinalem ad Helvetios mittit ut eos in Gallum concitet, *ibid.* Raymondum Cardonam Hispani exercitus ducem sacro ense donat, *ibid.* Adversus Julium Pisanum conciliabulum a Gallo Rege per tyrannidem congregatum, *ibid.* Hispanus Gallo Regi bellum denuntiat, ni Pontificem oppugnare desinat, LXVII. Discordia inter Julium & Gallorum Regem coorta invexit Christianæ rei maxima mala, LXVIII. Inania schismaticorum adversus Julium molimina, 1512. I. Iniquissime eorundem querelæ, *ibid.* Tyrannis a Ludovico XII. in præfules Julio obsequentes exercita, II. Cæsar Gallo deserto ad Julii Pontificis partes amplectendas se convertit, *ib.* Helvetii pro Julio in Gallos etiam stipendia illis offerentes arma corripunt, 1512. III. Mathæus Cardinalis Sedunenensis ad Helvetios & Cæsarem missus egregie rem gerit, IV. Julius Cardinale de Medicis misso Bononiam frustra oppugnat, VI. Contumaciæ accusatur a schismaticis, VII. Inanes schismaticorum adversus Julium argutiæ, VIII. Somniant non spectare ad Julium Pontificem jus designandi loci communis pro celebrando concilio æcumenico, IX. Pauci impostores illi exauthoramentum intendant, X. Confutantur adversariorum illius argutiæ, XI. Jactatum a Ludovico Rege pseudodynodem joco oppositam Julio II. XI. Jocus ille impie a Ludovico Rege in Julium susceptus graviora mala Ludovico Regi attulit, *ib.* Gallici doctorculi odio in Julium efferati pro colligenda regia gratia pontificiam auctoritatem vanis deliramentis convellere nituntur, XII. Adversum eos defensa est Julii dignitas a Thoma de Vio Cardinale, *ibid.* *¶ seq.* Nefaria schismaticorum in Julium decreta, XX. Duodecim Hispanorum millia pro defendendo Julio adversus Gallos schismaticos fortissime ac pissime sanguinem fundunt, *ibid.* Delectus a Gallis Julii exercitus, XXI. Ravennam amittit Julius, *ibid.* Galli Romanos in Julium concitare nituntur proposita libertate, XXII. Ab Ursinis perduellium audacia repressa & Julii dignitas defensa, *ibid.* In eo accipiti discrimine Julius suadentes fugam repellit, *ibid.* Poscit a Julio pacem Ludovicus Rex, XXIII. Eam Julius admittit certa lege, sed a schismaticis turba-

tur, XXV. Schismatici usum pontificiæ potestatis insanis edictis illi abrogant XXV. De creando illi adversario antipapa agunt, XXVI. Calumnias ab iis profcinditur, *ibid.* Veteres corruptelas e Romana curia tollit, XXX. Præfules ad concilium Lateranense convocant, XXXI. Solemnem pompam pro eo inchoando ad Lateranensem Basilicam ducit, XXXV. Causas indicti concilii exponit, XXXIX. Conqueritur hæreticam pestem confurgere, *ibid.* De pace inter principes Christianos redintegranda agit, *ibid.* De principum omnium conjunctis armis in Turcas avertendis, *ibid.* Præfidet primæ Lateranensis Concilii sessioni, XLII. Excitat a Spalateni Archiepiscopo, ut Turcicam tyrannidem excindendam suscipiat, XLIV. Oratoris opera in secunda sessione promittit illi Angliæ Rex auxilia adversus schismaticos, XLVI. Conjunctissimis animis Hispani illi adherant, XLVI. & XLVII. Præfules non accedentibus ad concilium pecnas intentat, L. Thomæ de Vio ad Julium pia cohortatio, LII. Exceptis Gallis reliqua regna Julio parent, LIII. Gallorum Rex repente prostratæ, LIII. Cum Hispano, Anglo, Germano, & Venetis fœdus in eos sancit, LIV. Ravennam, Bononiam & alias urbes recuperat, LV. Viginquatuor milia Helvetiorum in Gallos conducit, LVI. Insubria Gallos pellit, LVII. & LXIV. Ludovicum XII. Galliæ Regem anathemate ferit, LXIII. Nuntium accipit a legato de Gallorum clade, LXV. Genuenses ad recuperandam libertatem sollicitat, LXVII. Pro parta victoria solemnnes supplicationes in Italia, Germania, Hispania, & Analia imperat, LXVIII. Bononiensium ad illius obsequium redeuntium legatio, LXIX. Piacentini se illi subiciunt, LXX. Ferrariæ dux ab eo veniam precatur, LXXI. Utcitur in eum clementia, LXXIV. Censuris solvit, LXXVI. Ferrariam ab eo re-petit sed eluditur, *ibid.* Daniæ & Norvegiæ Regis oratores illi offerentes obsequium excipit, LXXXIII. Scotiæ Rex etiam illi adheret, LXXXV. Cæsaris illi obsequium deferentis legatum excipit, LXXXVII. Eundem oratorem cardinalitia purpura donat, XC. Fœdus cum Cæsare Hispano & Anglo initum promulgat, XC. Aquitanos & Normannos sacramenti Ludovico Regi præstiti religionem liberat, XCVII. Excepta Britannia Galliam interdicto subicit, XCVII. De rescindenda sanctione pragmatica agit, CI. *¶ seq.* Julii ob res gestas elogium, CIII. A Congi Rege obsequium deferente oratores amplissimos accipit, CIX. Pia ejusdem Regis ad Julium literæ, CXIII.

Justitia divina : Varia sacrilegorum in quos divina justitia animadvertit, *Vid.* Sacrilegium. Justitia divina Ludovicum Gallorum Regem infectata est, dum schisma ad evertendum Julium II. Pontificem impie conflaret, 1511. LVIII.

K

Koviana missa in principiis a Moscovitis & Tartaris evastata, 1485. LVII. Instaurare eam meditatur Casimirus Poloniæ Rex, *ibid.* Proposita indulgentiæ daturis operam illi instaurandæ, *ibid.* Kovix Russorumque metropolitæ consulens Niphonem patriarcham Constantinopolitanam docetur sequenda decreta Florentinæ synodi, 1486. LXXXVI.

L

Læsticina Hungaris permessa tempore qua dragestina ab Innocentio VIII. 1485. XVII. Lanca dominica : Ejus ferrum transmissum a-

Bajazethæ II. ad Innocentium VIII. 1492. XV. Disceptatum an in Germania an in Gallia jam ante recepta esset, *ibid.* Duo Cardinales ad deferendum illud ferrum transmissi, *ibid.* Lanca cuspis a Balduino tantum oppugnata est, XVI. Lanca Christi quæ circumfertur esse in Germania quid sit, XVI. Repositum ferrum lanceæ quæ Christum contigit in Basilica S. Petri, *ibid.*

Laonianum : In ejus oppidi Ecclesia plura miracula ope B. Virginis edita, 1489. XXV.

Laurentius Medices Ferdinandi Regis partes tuetur adversus Innocentium, 1486. VI. Objurgatus a Caroli VIII. oratoribus quod Florentinos subornarit, *ibid.* Dolo militari Robertum Sanseverinatem ducem ecclesiastici exercitus suspectum reddit Innocentio, XVI. Cogit Innocentium ad pacem amplectendam, *ibid.* Vadimonio se obstringit pro Ferdinando, XIX. Sed nulla fides servata, *ibid.* Bocolinum Auximi tyrannum Turcas in Picenum evocantem blanditiis sibi conciliat atque ad dedendum Auximum pellicit, 1487. VII. Genuenses magno prælio delet, VIII. Serezanam illis admittit, *ibid.* Ejus filius Joannes sacra purpura donatus, qui postea fuit Pontifex, 1489. XX. Ejus obitus, 1492. XXXI. Pietas ejus in suscipiendo viatico, 1492. XXXI.

Laurentius Columna in jus vocatus spernere ausus iudicium, 1484. XII. Captus a Sixto IV. capite minuitur, *ibid.*

Laurentius Archiep. Beneventanus Innocentii VIII. fratris filius creatus Cardinalis contra leges, 1489. XIX.

Laurentius Britus strenue Cananoribus arcem tuetur contra Malabores, 1507. XVI. Virginis ope implorata divinitus illi commeatu datus, *ibid.*

Lauretana ædes sive sacrosancta domus, in qua nuntiante Angelo Verbum divinum humana carne in Virginis utero indutum est : Ad eam Alexandra virguncula a B. Virgine adducta, rediitque domum, 1507. XXVI. Maxima in ea miracula edita, XXVII. Indulgentiæ eam illustraturis propositæ, *ibid.* Ab Episcopi Recinerensis imperio exempta, *ibid.* Ut primum in Slavoniam delata, deinde sæpius mutavit loca, XXVIII. In ea paralytica repente ac divinitus sanata, 1508. XXX. *¶ seq.* Ornata muneribus a Julio II. ob depulsum ingens periculum, 1511. IV.

Legatus Cardinalis quo honore exceptus Neapoli, 1494. V.

Leonardus Lauredanus dux Venetorum a Julio II. monitus, ut urbes ecclesiastica ditionis restituat, 1504. I. Ut conscientiæ suæ consulat, VIII. Mittit oratores ad Julium II. pro oranda pace, 1509. XIV. Provocationem ad concilium editam damnat, *ibid.*

Leonardus Episcopus Agennensis Julii II. nepos creatus Cardinalis, 1505. XLI.

Leonellus Episcopus Concordiensis orationem habet ad Cardinales post Innocentii mortem de instituendo Pontifice optimo, 1492. XXIII. *¶ seq.*

B. Leopoldus dux Austriæ miraculis inlarscit; deque eo in sanctorum numerum referendo rogat Sixtum IV. Fridericus, 1485. LVIII. Sanctorum cathalogo solemniter ab Innocentio VIII. adscriptus, 1485. LIV. In conjugali statu mire rebus divinis addictus, *ibid.* In principatu administrando ejus virtus emicuit, *ibid.* Templum Virgini posuit, LVI. Miraculis inlarscit, *ibid.* Miro obsequio Pontificem coluit, LX. Peculiaris S. Petri filius dici solitus ab Innocentio, *ibid.* Anniversaria ejus memoria celebrari iussa, *ibid.* Transfertur iussu ejus reliquæ, *ibid.*

Lexicon hebraicum opera Ximenii Cardinalis editum, 1502. XXV.

Liberottus Firmi regulus dolo necatus a Casare Borgia, 1503. VIII.
 Libertas: Affectata libertatis specie Germaniæ populi ad rebellionem concitati, 1502. XXIII. Præcipua conjunctionis capita, *ibid.* Novum imperium cum novis legibus ac nova religione promissum, XXIV.
 Libertas ecclesiastica, 1491. XVII. Constitutio Innocentii pro ea asserenda, 1491. XVII.
 Libri hæreticales mandati typis, 1500. XXXVI. Iussi ad Episcopos deferri & flammis aboleri, *ibid.* Vetiti libri mandati typis sine episcopi venia, *ibid.*
 Livonia a Moscovitis infestata, 1485. XVI. Juris est sedis Apostolicæ, *ibid.*
 Loxa Maurorum arx a Ferdinando Rege expugnata, 1486. LII.
 B. Lucia sanctimonialis stigmata divinitus impressa omnibusque conspicua gestat, 1500. LVIII. Ferris sextis manat ex iis sanguis, *ibid.*
 Lubecenses: Pax inter eos & Joannem Daniæ, Norvegiæ, Sueciæ Regem inita, 1505. XXIV.
 Lucretia Borgia notha filia Alexandri VI. absente Alexandro impudenter publicam rem administrat in pontificio palatio, 1501. XXI. Ejus vir a fratre casus, ut splendiores nuptias adipisceretur, *ibid.* Nubit Alfonso ducis Ferrariæ primogenito, *ibid.* Abalienata ad eam ditandam Ecclesiæ jura, *ibid.*
 Ludovicus XI. Gallorum Rex fœdus inicit cum Sixto IV. ad pellendos ex Italia Turcas, 1481. III. Gallicas acies contra Turcas educere pollicetur, V. Trecenta aureorum millia subsidaria pollicetur, XV. Balsam Cardinalem ecclesiasticæ potestati permittit eumque vinculis liberat, XVI. Calicem ingentis pretii ad Ecclesiam Lateranensem mittit, 1482. XLIV. Trahere illum nituntur Veneti, ut provocari a Pontifice ad concilium jure posse contendat, 1483. XXII. Pontificiis decretis parendum decernit, *ibid.* S. Franciscus de Paula iustus a Sixto rogare Deum pro salute Ludovici Regis, *ibid.* Interprete Pontifice eum in Gallias ob miraculorum famam excitavit, XXVIII. Nixus genibus & venerabundus eum excipit, *ibid.* Fit certior a Sixto iustum S. Franciscum de Paula pro ipso Deum orare, XXIX. Viro sancto concedit animam, XXX. Russionensem comitatum injecta a viro sancto religione restituit, *ibid.* Diensem & Valentinensem comitatus Hieronymo Riario Sixti nepoti tradit, *ibid.* Nonnulla ejus vota in pia opera commutata, *ibid.* De averis decumis injecta illi a S. Francisco religio, XXXII. Sixtum rogat, ut constitutiones ordinis Sancti Francisci Paulani confirmet, *ibid.* Sacra reliquia ad eum a Sixto transmissa, XXXIII. S. Francisci Paulani precibus & opera vitam pie claudit, *ibid.* Succedit illi filius Carolus VIII. XXXIV. Quæ fuerint illi a Ludovico monita data, *ibid.* Quo elogio a Sixto commendatus, XXXV.
 Ludovicus dux Aureliæ postea Rex Francorum, dictus XII. a Ludovico Sfortia læcessit Novariam aliasque arcas illi eripit, 1495. XXXI. Imperatum opprimere potuit, *ibid.* Obsidetur Novariæ atque in discrimen adducitur, *ibid.* Liberatur pactione a Carolo Rege *ibid.* Succedit Carolo VIII. in Francorum regno, 1498. III. Hierosolymitanos & Scylos & Mediolanenses titulos in sua inscriptione mox conjungit, IV. Matrimonium cum Joanna Valex contractum dissolvendum curat, IV. Favet illius voluntatibus Alexander VI. *ibid.* Annam Britannicæ ducissam Caroli VIII. viduam ducit, *ibid.* Ex Ludovici sagittio Joanna Sanctitatem consecrata, VI. Mediolanensem ducatum sibi jure debitum contendit, XV. Exercitum immittit in Insubriam atque Alexandriam evasat, *ibid.* Ticinum & alia urbem

illi deditonem faciunt, *ibid.* Mediolanensis arx illi dedita, *ibid.* A Mediolanensibus splendide excipitur, XX. Genuenses in ditionem ejus se conferunt, XXI. Cremonam & agrum eis Abdum relinquit Venetis ex fœdere, XXI. Redit in Gallias, XXIV. Bellum intentat Bajazethi II. irrito & inani exitu, 1500. XVIII. Mediolanensem ducatum reverso Ludovico Mauro duce magna ex parte amittit, XXII. & sequenti Ducum opera Ludovicum Maurum ducem capit & principatum Mediolanensem recuperat, XXIV. & sequenti Debilita sibi regni Neapolitani jura contendit, 1500. XXVII. Fœdus inicit cum Henrico VI. Anglorum Rege XXVIII. De limitibus controversas cum eo componit, XXIX. Affinitatem cum Casare contrahit desponsa Claudia Carolo Maximiliani nepoti, 1501. V. Sollicitatur, ut arma stringat in Turcas, *ibid.* Joannem Bentivolum suo patrocinio regit petrum bello ab Alexandro VI. XVI. Conciliat ipsi ea lege, ut vestigal pendat, *ibid.* Magi consuetudine delectatur, 1501. XLIX. Illum auro donat quem supplicio afficere debuerat, *ibid.* Jactat fallaces spes gerendi contra Turcas belli, L. Exercitum immittit in regnum Neapolitanum, *ibid.* Cum Alexandro VI. & Ferdinando fœdus inicit in Fridericum, *ibid.* Alexandri VI. diploma quo Neapolitani & Hierosolymitani tituli illi concessi, LIII. Calabriam & Apuliam Ferdinando concessit ex pacto, LVI. Quas pactiones iniverit cum Alexandro, LVII. Venturum illi imperium jungeret cum regno, LIX. Fridericum regno exiit, LXXIII. Fridericum Regem ad se venientem amplissimo comitatu stipendiisque liberaliter donat, LXXIV. Remissum illi ab Alexandro vestigal Neapolitanum, LXXV. Ejus duces cum Ferdinando Hispani ducibus de limitibus contendunt, 1502. XV. Belli causæ satæ ab Hispano ex industria creditæ, *ibid.* Accedit in Italiam ac suis supplementa mittit, *ibid.* Reduente eo in Gallias res ipsas, quæ fuerant creptæ inclinatae sunt, *ibid.* Ejus trimes ne in Hispanorum potestatem inciderunt incensa XXI. Christi causam non aliter ac Hispanos deseruit, 1503. II. Philippi archiducis opera pacem cum Ferdinando Rege & Maximiliano Casare componit, III. Repudiata pace a Ferdinando, deluditur, *ibid.* Ejus duces a Germanis Hispanorum focis contusi, IV. Eiusdem classis ab Hispanis victa, V. Prælio crudelissimo terrestri ejusdem duces casti in regno Neapolitano, *ibid.* Ingentem expeditionem adornat in Hispaniam, VII. Exercitum immittit in Regnum Neapolitanum, XIV. Gravem cladem accipit ab Hispanis, XV. Regnum Neapolitanum amittit, XVIII. Rogatus, ut Venetos ad restituenda Ecclesiæ jura urgeat, 1504. III. Sollicitatur, ut de Neapolitano jure causam ad sedem Apostolicam referat, XVI. Admonitus Gallici juris rationem habitum iri si id fecerit, XVIII. Contempto Julio II. male de regni Neapolitani juribus pacificetur cum Hispanis, XIX. Fallaces inicit cum iis inducias, *ibid.* Pacis spe delusus exitum ultimum patitur rerum suarum in Neapolitano regno, XXII. Cum Maximiliano Casare fœdus inicit & quibus legibus, *ibid.* Lethali correptus morbo nuncupato ad Eucharistiam voto divinitus sanatur, 1505. IX. Pro eo oraturis indulgentiæ propolitur, *ibid.* Sollicitatur a Julio II. ut bellum sacrum Turcis moveat, XII. Pacem inicit cum Ferdinando Hispaniæ Rege, XIII. Quibus legibus Neapolitani regni jure decesserit, XIII. De novis Cardinalibus creatis fit certior a Julio, 1505. XLI. Bononiam indicto bello ad Julii II. obsequium cogit, 1506. XXIX. In compescendis Genuensium dissidiis civilibus impeditur, XXXIII. Rogatur a Pontifice, ut Saonenles tucatur contra

tra Genuenses, *ibid.* Claudiam filiam Carolo V. postea Imperatori respondet, sed Gallici ordines ea sponsalia abrumput, XXXIV. Assentitur Gallicæ ordinibus ad civilia bella tollenda, *ibid.* Queritur de eo Maximilianum inicitum fœdus violasse, *ibid.* Laudatur a Pontifice de abruptis iis sponsalibus, *ibid.* Monetur ne inconsulta sede Apostolica quidquam de juribus regni Neapolitani cum Hispano statuat, XXXV. Pollicetur id non facturum, *ibid.* Promissa deinde temere violat, *ibid.* Genuenses proceres pulsati ad eum confugiunt, 1507. I. Cum Venetis fœdus inicit, VI. Exorta inter Julium & Ludovicum odiorum semina, VI. Genuenses ab eo deficiunt, VII. Præidentes de pontificio & casareo auxilio domat, *ibid.* Percit rebellium sanguini, *ibid.* Liguriam in Gallia provinciam redigit, *ibid.* Ex eo Julius illi infenso animo fit, *ibid.* Maximilianus ab eo Italica jure repetere molitur, VIII. Julius inter eum & Maximilianum pacem componere nititur, *ibid.* Cardinalis S. Præxedis ad eum legatus missus, VI. Arma vertat in Turcas, X. Pacem instaurat cum Ferdinando Hispaniæ Rege, *ib.* Additi illi stimuli, ut Turcam Perficam clade debilitatum invadat, *ibid.* Ob ejus preces tres Galli præfules in senatum Cardinalium adjeçti, XXIV. Officiis Julium II. prosequitur, 1508. I. Julii ad eum responsum, *ibid.* Sollicitatur ad pacem cum Casare, *ibid.* Si quæ in concordia formalis difficultas sit eam exponat, *ib.* Maximilianum tentantem Italiam ingredi repellit, II. Trienales inducias cum eo inicit, *ibid.* Venetos eum Pontifice & Casare conciliare nititur, ut arma omnium vertantur in Turcas, IV. & seq. Cameraci fœdus inicit cum Margareta Caroli V. moderatrice, V. Rogatur a Julio, ut Bentivolos, qui Bononiam tentant veluti insidiatores tradat, XXI. Expositæ illi querelæ de parato ab iisdem Pontifici veneno, XXII. Pontificem facit certiorum Bentivolos nullum persequium apud Gallos habituros, XXIII. Quibus de causis in Venetos eum Casare & Hispano & Pontifice conjuravit, 1509. I. Quas urbes exambiverit, IV. Dum Venetis bellum inferre male prætextit se deinde bellum contra Turcas gesturum, IX. Extrema internecione Venetum exercitum cedit duceum opera, X. Caravagium, Bergomum Brixiam, Cremam, Cremonam, Pischeriam iis eripit, *ibid.* Pontifex, Hispanus, Germanusque ejusdem victoriæ amplissima præmia decerpunt, *ibid.* Invadit jura ecclesiastica, XX. Inique ac leviter indignatur Episcopatum collatum a Julio eo inconsulto, cum Episcopus in Romana curia obisset, *ibid.* Sacerdotum in Romana curia causas agentium census invadit, *ibid.* Prudens Georgii Cardinalis consilium, ut Pontificis amicitiam coleret respuit, *ibid.* Contra fœdera iacta cum Pontifice Alfonso ducis Ferrariæ clientelam accipit, XXI. Missus ad eum legatus Franciscus Cardinalis Papiensis, *ibid.* Pacem inter Casarem, & Ferdinandum Aragoniæ Regem de Castellæ administratione certantes sancit, XXIX. Indignatur Venetos a Julio II. in gratiam admissos, 1510. X. Male accipit in clientelam suam Alfonso ducem Ferrariæ Ecclesiæ beneficiarium, XIII. Geminum fœdus cum Julio inicit violat quo vetitum erat ne quis alterius beneficiarios Principes in clientelam asciceret, *ibidem.* Apud ipsius senatum in jus vocari Pontificem a duce Ferrariensi Pontificis beneficiario indigne patitur, XV. Intentatum illi anathema si Alfonso tueretur fœditate bello pro tuendo Ferrariensi inique & temere se implicat, XVI. Præcipui ejus in Longobardia duces ob defensum Ferrariensem anathemate defixi, *ibid.*

Ann. Eccl. Tom. XXX.

Gallicos sacerdotes ex pontificia aula impio decreto revocat, XVIII. Pios tyrannide opprimit, *ibid.* Subornat nonnullos Cardinales, ut deficiant a Julio, XIX. Cardinalem Nantenensem nefandis ejus iussis non obsequentem ad inopiam redigit, XX. Turonenses conventus celebrat, *ibid.* In iis seductus a theologastis & doctorculis impiis schisma molitur, XX. Consilium infelicissimum a Schismaticis illi datum, *ibid.* Novum fœdus inicit cum Casare, XXXI. Pro tuendo Ferrariensi Pontificem evertere conatur, *ibid.* Damnantur ejus consilia a Ferdinando Hispaniæ Rege, *ibid.* Sumpta consilia de Gallis ex Italia depellendis, *ibid.* Conciliabulum Lugduni indicandum curat, XXXII. Bentivolos in Bononiam pulso Pontifice inducere tentat, XXXII. Ejus exercitus a Bononiensibus propulsatus, XXXIII. Ferdinandus Hispaniæ Rex illi a Julio oppositus, XXXIV. Ex suscepta ab illo similitate in Pontificem Hispanus sua commoda venatur, *ibid.* Pronuntiat jus beneficiarium Neapolitani regni amisisse, XXXV. Illud devolutum esse ad sedem Apostolicam, *ibid.* Transfunditur in Ferdinandum, XXXVI. Damnat quod inconsulto Pontifice de regno sedis Apostolicæ beneficiario transegerit, *ibid.* Ferdinandus a pactionibus regni Gallicis reddendi nullis ex gallica conjuge suscipere liberis liberatus, *ibid.* Querelas graves in Ferdinandum ob violatum fœdus effundit, LII. Irrident ejus verba Hispani, *ibid.* De Insubria illi adimenda promotura consilia, *ibid.* Promoturus conciliabulum Julio obicit jusjurandum in conclavi conceptum violasse, 1511. II. Querit fucos inanes pro constando schismate, V. Concilii Constantiensis decretum in pravam sensum detorquet, *ibid.* Fit certior a Julio II. de indicto Lateranensi concilio, XIV. Rogatus, ut præfules ad illum mittat, *ibid.* Iterum ea de re monitus XXIII. Vanas spes aucupatur, *ibid.* Monetur officii a Julio, XXXI. Ostendit Deus cœlesti viro Ludovici potentiam obtritum iri, *ibid.* Florentinos in suas partes trahit, XXXIV. Iis mortem Politianum tradi curat, *ibid.* Ferrariensi auxilia in Julium submittit, XLIX. Ejus senatores in Insubria censuris percussit ob imposita vestigalia, L. Tacito nomine percellitur anathemate cum impediret accedentes ad sedem Apostolicam, *ibid.* Ejus exercitus dux Joannes Jacobus Trivulcius ob præstitam Ferrariensi duci rebelli operam anathemate percussus, *ibid.* Inter Ludovicum Regem & Pontificem actum de concordia, ut arma in Turcas vertantur, LI. Eam promovet Anglorum Rex, *ibid.* Oratoris sui imperitia pacis beneficium non adipiscitur, LII. Perstringitur a Pontifice ob clientelam ducis Ferrariæ contra fidem acceptam, LIII. Ab oratore Casareo proditur, LVI. Mira oratoris a Ludovico missi imperitia, LVII. Accipit Genuenses a Pontifice ad defectionem sollicitatos, LVIII. Exercitum in Pontificem immittit, *ibid.* Illum Bononia discedere cogit, *ibid.* Bononiam Pontifici eripit, LIX. Inde gravem invidiam contrahit & maximos hostes in se concitat, LXIII. Salubria Regum consilia spernit, *ibid.* Ferdinandus Hispaniæ Rex adversus illum Pontificem tuendum suscipit, *ibid.* Ad iniquas pacis leges frustra Pontificem adigere tentat, *ibid.* Ab Anglo Rege pacis leges æquissime illi propositæ, LXIV. Male eas spernit, *ibid.* Angliæ, Hispaniæ & Germaniæ Reges cum Pontifice adversus Ludovicum inegne fœdus, *ibid.* & LXVII. Adversus Martinam immittit exercitum, LXV. Divino prodigio a spectris profigitur, *ibid.* Liberata civitas a S. Geminiano credita, *ibid.* Paratus in Aftros exercitus in eum avertitur, LXVII. Obiit.

R r r

Obiicitur illi ab Hispano Pisanum conciliabulum per tyrannidem instituisse, *ibid.* Queritur de eo Ferdinandus invitatus trahere praesules ad conciliabulum Pisanum, *ibid.* Denuntiatur illi bellum, *ibid.* In praesules tyrannidem exercet, ut fiant schismatici, 1512. II. Helvetii pontificias partes in eum secuti, III. Bononiam ducum opera tuetur contra Hispanos, VI. Brixiam vastat, *ibid.* Insignis impietas illius dicentis se schisma veluti fabulam joco agere ob commoda politica, XI. Pro eo liber impius editus quod Pontificem male administrantem pellere liceat, XII. Refellitur, *ibid.* Ad Ravennam pontificios & Hispanos, Gastonis Fuxensis opera conscindit XXI. Florem Gallici exercitus eundemque Gastonem admittit, *ibid.* Ravenna illi dedita, *ib.* Nonnullos corrumpit ad Romanos in Julium II. concitandos, XXII. Pacis conditiones Julio II. proponit, XXIII. Pacem a Julio admissam a schismaticis ex cardinalibus turbari male finit, XXV. Ejus victoris elati schismatici creare antipapam anantuntur, XXVI. Ejus res excelso culmine repente prostratae, LIV. Helvetii in Infubria illi bellum inferunt, *ib.* Ravenna Bononia aliisque urbes ecclesiasticae ex eo recuperatae a Pontifice, LV. Infubres universi ab eo schismaticis odio uno die deficiunt, LVII. Politica ejus ars impia versa illi in exitium, LVIII. Dum Ecclesiam oppugnavit infelicissimus, *ibid.* Florentini ab Hispanis ab illius foedere divulsi, LXI. Percutitur anathemate, LXIII. Ejus exercitus caesi ab Helvetiis, LXIV. Passim trucidati Galli, LXV. Mediolanum eo deserto pontificias partes amplectitur, LXVI. Liguriam amittit, LXVII. Placentini eo deserto in pontificiam ditionem concedunt, LXX. & seq. Et Parmenses & Regiones, LXXIV. Ferrariae dux quem tuendum susceperat a Pontifice veniam postulat, LXXV. Ut ob avaritiam Ludovicus dum salem viliori pretio emere cupit infelici bello causas praebuerit, LXXXVIII. Joannes Navarrae Rex illius socius regno exutus, LXXX. Mittit auxiliarem exercitum, qui Pampelona obsequio depehitur, LXXXIII. Danica & Scotiae Reges frustra tentavit, ut a Pontifice decerent, LXXXV. Ejus conatus pro confidendo schismate damnati a Maximiliano Caesare, LXXXVI. In eum Caesar, Hispanus, Anglus cum Pontifice foedus instaurant, XC. Mandata Caesaris quae de celebrando conciliabulo secutus erat rescissa ab ipso Caesare, XCIII. Gallia facris interdicta ob Ludovici Regis impietatem XCVI. Anna Regina illum admonet cum lachrymis, ut a schismate confidendo abstat, *ibid.* Admonet perturbationem ejus stirpem ipsius flagitio, *ibid.* Ejus unigenitus filius in lucem editus mox perit, *ibid.* Normanni & Aquitani sacramento fidei liberati, ut Anglo pareant, *ibid.* Infelix conciliabulum transfert Lugdunum quod interdicto propterea suppositum, XCVII. Inique illius apud Regem Scotiae querela adversus Julium II. CII.

Ludovicus Borbonius designatus Episcopus Leodiensis: Susceptum ejus causa a Carolo Burgundiae duce in Leodiensibus bellum, *ibid.* Caesus, 1485. LI. Secuta inde graviora mala, *ibid.*

Ludovicus Francisci Sfortiae ducis Mediolanensis filius mille equites mittit ad Bucolinum Turcas in Picenum evocantem, 1487. VI. Eundem post dedicationem scelere famam adeptum evocat Mediolanum Florentia, VII. Interceptum, ut proditorem Christiani imperii deterrimum, suspendio necat, *ibid.* Dum laesisset Ludovicum ducem Aurelianensem Novariam aliasque arces amittit, 1495. XXXI. Aurelianensem Novariae obsidet, *ibid.* Ea re-

cepta pacem inquit cum Carolo Rege ea lege ut Genuae imperium acceptum referat Gallo Regi, *ibid.*

Ludovicus Maurus Sfortia politicis causis impulsus Bajazethem II. concitat in Christianos, 1499. V. Ad eum principatu spoliantum Gallici conjurant cum Venetis, X. Graviore bello petitura Ludovico XII. Galliae Rege, XV. E principatu pulsus in Germaniam fugit, XVI. Arcem Mediolanensem proditori quam fratri Ascanio Cardinali committere maluit, *ibid.* Venetis exprobrat Gallos Mediolanensi principatu potitos in Venetam ditionem arma conversuros, XVII. Creditus everfus e principatu ob flagitia, XVIII. Momento e summo culmine in imum dejectus, XIX. Reversus e Germania principatum magna ex parte recuperat, 1500. XXII. & seq. Funditur a Gallis & capitur, XXIV. Ejus criminibus ascripta ea clades, *ibid.*

Ludovicus Borgia creatus Card. S. Mariae in via lata, 1500. LVII.

Ludovicus Episcopus Caputaquensis creatus Card. tit. S. Agathae, 1500. LVIII.

Ludovicus Cardinalis tit. S. Marcelli Roma defugit, 1503. XX. Subornatur a Cardinale Surrentino, *ibid.* Audito falso rumore mortis Julii ex itineris labore moritur, 1511. XXXIV.

Ludovicus de Ambasia Episcopus Albentis creatus Cardinalis a Julio II. 1507. XXIV. Commode e via subductus antequam a Gallo Rege confisteretur schisma, 1510. XXX.

Lues venerica Gallos Neapoli conficit, 1495. XXXVI. Ut esset scortatorum flagellum a Deo immissa, *ibid.* De causis illius naturalibus, XXXVII. Divina ira in peccatores illam ascribit Caesar, XXXIX.

Lupus Soarius classis Lusitanae praefectus: Praeclara ejus gesta in Indiis, 1504. XLIV. & seq.

Lustrant in Indiis templum Christo ponunt, 1503. XXVI. Zamorinum Calecutii Regem reprimunt, *ibid.* Zanzibarem Regem ad Emmanuelem Regis fidem implorandam adigunt, *ibid.* Socotoram pulsus Arabibus subiciunt, 1507. XIII. Obfessi a Malabaribus divinitus comineatum accipiunt, XV. Pananis portum caesis Saracenis vastant, XVII. Armusiente Regnum invadunt, *ibid.* Saraceni divinitus suis telis confixi, *ib.* Subiciunt Armuliam, *ibid.* Taprobanam conquirunt, XIX. Celebrata Romae laetitia de eorum progressibus, 1508. VIII. Vincuntur ab Aegyptiis, IX. & X. In Phutensi regno magnas barbarorum copias propulsant, XI. Mamelucos in India magna clade cadunt, 1509. XXX. Saracenicam classem incendunt, *ibid.* Calecutiensis Regis urbem regiam vastant, XXXI. Sexcenta millia Maurorum Saffino propulsant, 1510. LX. Goam in India Duce Alfonso Albuquerqueo expugnant, LXI. Amittunt iterumque recuperant, LXII. Mahometanorum magnam caedem edunt, *ibid.* Divino auxilio victoriam comparant, LXIII. Malacam in India expugnant, 1511. LXX. Malacensis praeda ditantur, *ibid.* Adducti Goae in magnum discrimen, LXXI. Septuaginta ex iis a Christo deficient ad Mahometanos, *ibid.* Justa severitate ea labe abolita, 1512. CVIII. Calecutii Rex a Lusitanis pacem efflagitat, CIX. Maldivarum insularum Rex fit Lusitanorum vestigialis, *ibid.* Lusitana insignia Congensi Regi communicata, CX. Cur Lusitani Reges quinque scuta in crucis formam disposita praferant, CXII. Bandam & Molucas insulas inveniunt, CXV. In iis crucis signum defigunt, *ibid.* Malacae obfessi Lusitani hostes divina ope prostigant, CXVII. Militis Lusitani constantia insignis, *ibid.*

Lutherus: Ejus & pseudoevangelicorum haereticorum rudimenta quaequam fuerint, 1502. XXIII. & seq.

M

Machiadus Lusitanus: triste & crudele illius facinus pietatis specie editum, 1511. LXXI.

Madagascar insula nunc dicta S. Laurentii a Lusitanis inventa, 1506. VIII.

Magi in Hispaniola sibi mentem eripiunt, ut arripiantur a demone, 1500. XLI. Idem agunt in Brasilia, XLVIII. Magici ritus ab Indiis orientalibus usurpati, LII. & LIII. Parisiensis academiae decretum adversus magos, XXIV. Maleficia magica magicis repellere non licet, *ibid.* Sacris magi abutuntur, *ibid.* Imaginum sub certis signis & diebus confectio magica censenda est, *ibid.* Horrenda mala ab his parata, 1501. XLII. Magus Apollonium Tyaneum simulat, 1508. XLIX.

Mahometana secta & Mahometani: Mahometani Circassios & Caspios immanissime persequuntur, 1486. LXIV. Demum a Christianis arma capientibus delati, *ibid.* Mahometanorum insana superstitio in sepulchris observandis, 1488. XIV. Sanctitatem simulata sectantur in pascentis avibus, *ibid.* Vates agunt ex eventibus probabilibus, XV. Quarunt per simulatam abhincientiam sanctitatis famam, XVI. Christianorum inter Mahometanos fors infelix, XVII. Societas cum Mahometanis periculo plena, *ibid.* Mahometica secta in Persicam & Arabicam disseisa, 1507. XII. Quae sint utriusque principia, *ibid.* Mahometanis erepta Goa, 1510. LXII. Septem millia Mahometanorum caesa quadraginta tantum Lusitanis desideratis, *ibid.* A S. Jacobo Apostolo prostigati creduntur, *ibid.*

Mahometes pseudopropheta: Ejus nomen in clamarum vitium in Christiano imperio, 1483. XLV.

Mahometes II. Turcarum Imperator: Initum ab Italis foedus ad pellendos ex Italia Turcas reprimendumque Mahometem, 1487. III. Sixti ad fideles literae, ut in Mahometem arma sumant, XIX. & seq. Dum parat expeditionem ducere in Italiam repente extinguitur, XXV. Die S. Crucis ejus mors contigit, ut crucis hostem virtute crucis interemptum consistaret, *ibid.* Audita ejus morte solennes supplicationes a Sixto peractae, *ibid.* Gestarum a Mahomete rerum compendium, *ibid.* Christiana matre fuit satus, XXV. Mahometica deliramenta sprevisse ferunt, *ibid.* De Christiana religionis mysteriis aliquando doceri voluit, XXVI. Plures libros e Graecae lingua in Arabicam traducendos curavit, *ib.* Vitiolum dulcedine corruptus in perfidia haesit, *ibid.* Eo defuncto orta sunt inter filios dissidia, XXVII. Ea occasione receptum Hydruntum & Turcicae servitutis metu Italia liberata, *ibid.*

Malaca non longe a Somatra insula distans a Lusitanis expugnata, 1511. LXX. Religio in ea restituta, *ibid.* Obfessa a barbaris, 1512. CIX. Divina ope defensa, *ibid.*

Manicongi regnum inventum a Lusitanis; illique fides inferri coepta, 1487. XXXVIII.

Maphaeus Gerardus patriarcha Venetus idemque Cardinalis pium illius vitam genus, 1492. XXXII. Pius ejusdem obitus, *ibid.*

Marcus Barbus Venetus Episcopus Vicentinus negat Pontificatum oblatum admittere ex Simoniacae pravitate, 1484. XXXIX.

Marcus Cornelius creatus Cardinalis S. Mariae in porticu, 1500. LVII.

Marcus Episcopus Senogalliensis creatus Cardinalis a Julio II. 1505. XLI.

Marcus Card. S. Mariae transiberica creatus a Julio II. Legatus ad oppugnandam Ferrariam, 1510. XVI.

Margareta Regina Scotiae sanctitate & miraculis illustris, 1487. XXVI. De illis inquiri justum ab Innocentio, *ibid.* Quae fuerint inquisitionis capita, XXVII.

Margareta Ravennas virgo sanctimonia insignis aulero vita genere & patientia excoluit, 1505. XLVI. Imminens Ravennae excidium praedicit, XLVII. Licet coeca radios vultu jaculatur, *ibid.* Plura edit miracula, *ibid.* Extinctum ejus corpus suavissimum odorem spirat, XLVIII.

Margareta Belgii moderatrix pacem inquit cum Ludovico XII. Gallorum Rege, 1508. V.

Maria Deipara: *Vid.* B. Virgo.

Marrhani ad duo millia exusti imperante Ferdinando, 1483. XLVII. In Mortuos districta severitas, *ibid.* Permissa illis ejuratio ex arcano, 1485. XXI. In eos constituta fidei censura in Aragonia, 1485. XXI. Turbas movent, *ibid.* Petrum Arbuesium censorem martyrio afficiunt, *ibid.* Ebullientis post mortem sanguinis martyris prodigio viso in eos censura acerime exercita, XXV. Relapsi Malacae concremati, 1487. XVI. Plures in urbem confugiunt, *ibid.* In eos censura exercita, *ibid.* Nonnulli ex iis sacerdotibus insigniri se curant, *ibid.* Unde haec pestis fluxerit, *ibid.* Pulsi a Ferdinando, 1492. XXXIV. Irrepunt ad curiae Romanae officia, 1493. XXXII. In eos exercita severitas, *ibid.* Quadraginta ex iis haereticum publice damnant, 1498. XXII. Qui ritus servati sint, *ib.* Marrhanicae haereticorum praecipua capita, *ib.* Marsilius Ficinus pie moritur, 1499. XXXI. Apparet Michaeli Mercato amico, *ibid.*

Martyres: Martyrum cultus decretus quinque Minoritis a Sixto IV. 1481. XLII.

Marzanus Sueviae princeps Joanni duci Lotharingae Neapolitani regni aditum pandit adversus Ferdinandum, 1499. LXXXI.

Matthaeus Gerardus Cardinalis: *Vid.* Maphaeus.

Matthaeus Episcopus Sedunensis creatus Cardinalis S. Potentianae, 1508. XXV. Triennio post ejus promulgationem missus ad Helvetios ad eos in Gallorum Regem concitandos, 1511. LXVI. Auxilia ab iis contrahere iussus, 1512. IV. In Infubriam viginti quatuor millia Helvetiorum educit, contra Callos eorumque res proferunt, LIV. Tumultuaria pugna Gallos caedit, LXIV. Ticini excipitur magnifice, *ibid.* Mortaria illi dedita, *ibid.*

Matthaeus Gurcensis Episcopus Gallorum Rex, qui ipsi fidebant prodit impellitque in exitium, 1511. LVI. Ad Julium II. pro jungendo secedere missus, 1512. LXXXVI. Pontifici caesareo nomine obsequia exhibet, LXXXIX. Donatur cardinalatus a Julio, XC.

Matthias Hungariae Rex post mortem Mahometis II. bellum feliciter urget adversus Bajazethem II. 1481. II. Distrahitur a Friderico Caesare in eum incurrente, *ibid.* Valachiam sive Mysiam superiorem a Turcis recipit, *ibid.* Annum quinquaginta millium aureorum stipendium ipsi promissum a foederatis contra Turcas, V. Stephani Bathari & Pauli Knesii opera centum millia Turcarum in Transilvania caedit, 1482. XXIV. & seq. Partam victoriam significat Sixto, XXXI. Monetur, ut in Turcas arma vertat, *ibid.* Propositum bellum cum Friderico exitiale esse, XXXII. Hamburgum Matthias Friderico eripit, XXXIV. Rifanum illi eripit Bajazethem, *ibid.* Postulat sibi Zizimum dedi, ut in factiones Turcas distrahat, XXXVI. A Friderico Caesare affectante Hungariam asperatur, 1483. LII. De pace cum postulat Fridericus, *ibid.* Solicitatur a Sixto, ut Bohemorum catholicorum partes adversus haereticos suscipiat, LIII. Ea de re data ad ipsum litera, LXXIV. Fridericum Caesarem gravi bello infectatur, 1484. VII. Solicitatur a Sixto IV. ad pacem incundam, VIII. Pon-

vificias preces aspernator subactisque pluribus arcibus ad Viennam castra promovet, IX. Pacificatur inducias cum Turca, ut bellum gerat cum Friderico, 1485. XI. Ad deditionem Viennam cogit, *ibid.* Postulat Zizimum pro gerendo in Bajazethi bello, *ibid.* Dedendum nulli censuit Innocentius antequam communi foredere omnes principes juncti essent, *ibid.* Valachus ab eo ad Poloniam deficit cum opem contra Turcas non ferret, XIV. Bellum suscipere adversus Innocentium pro Ferdinando fecerit meditatur, 1486. XXIV. Anconitanos subornat, *ibid.* Appellationem impiam edere ad concilium ausus adversus Pontificem. XXV. Docetur factam inique, *ibid.* Ni coeptis destiterit intentata illi censuræ, *ibid.* Queritur a Polono Moldaviam in clientelam acceptam, XXVIII. Archiepiscopum Colocensem carceri mancipat, XXXVIII. Jussus illum permittere pontificio judicio, *ibid.* Reprehensus fuerat ab eo tyrannidis in Hungaros, XXXIX. Indignum vestigal in singula Hungarorum capita more Turcico imposuit, *ibid.* Singularia certamina prohibet, XL. Perhumanissimus fuit in milites, *ibidem.* Friderico Cæsari plures arcus eripit, XLI. Urget, ut sibi dedatur Zizimus ad educendam adversus Bajazethem expeditionem, 1488. IX. Instat vehementer, ut sibi Zizimus detur ad bellum Bajazethi inferendum, 1490. VIII. De pace agit cum Friderico & Maximiliano, *ibid.* Veneno tollitur, *ibid.* Jesu nomen moriens implorat, *ibid.* Ejus elogium, *ibid.* De illius regni successione certant quinque Reges, XII.

Mauri e Lusitania pulsi, 1496. XXVII. Maurorum sexcenta millia Saffino a Lusitanis propulsata, 1510. XXXIII.

Mauri Granatenfes rebellant, 1500. XXXII. Proposita vitæ spe Christo adjuncti, *ibidem.* Disceptatum an Christiana sacra promulganda forent lingua Maurica, 1500. XXXIII. Negavit Beatus Ximenes Cardinalis ob gentis imperitiam, *ibidem.* Quinquaginta Maurorum rusticianorum millia ad Christum traducta, XXXIV. Eorum mesquita in Ecclesiam versa, *ibid.* Mauri montani seditionem movent, *ibid.* Domantur, *ibid.* Maxima eorum multitudo Mahomete deserto ad Christum se convertit, *ibid.* Jubentur Mauri e regno Granatenfi facessere ut Christo nomen dederint, XXXV. Permittuntur navigare in Africam, XXXVI. Plures ex iis simulata religione herent in Hispania, *ibid.* *Vid.* Granata.

Maximilianus Archidux Austriae Friderici III. Imperatoris filius postea Rex Romanorum cum Belgis de Philippi filii educatione certat, 1484. X. Sixti pro Maximiliano literæ ad Belgas, XI. Creator Romanorum Rex, XLII. Gratulatur illi Innocentius de parto Germaniæ regno, XLIV. Eiusdem elogium, *ibid.* In Belgio Gallorum Regis exercitum fundit, 1487. XII. Niamis vestigalibus oppressos Belgas in se concitat, 1488. I. In custodiis ab iis traditur, *ibid.* Germanos pro eo liberando Fridericus sollicitat, II. Innocentius VIII. Belgas, qui ipsum ceperant percussit anathemate, *ibid.* Hispaniæ Reges pro eo liberando interpretes agunt, *ibid.* De eo Gallis dedendo agunt Belgæ, *ibid.* A Friderico patre liberatur, *ibid.* Pergit ad illius castra, *ibid.* Morinum illi a Gallis ereptum, *ibid.* Inducias pacificatur cum Gallo Rege deinde eas abruptit, IX. Monetur a Pontifice de imminentibus Italiae periculis, 1490. V. Pollicetur opem adversus Bajazethem modo pax cum Matthia firmetur, VI. Austria a Sigismundo attributa Maximiliano, IX. Extincto Matthia contendit Hungariæ jura ad ipsum devoluta, XII. Austriam recuperat, XIV. hungariam inva-

dit, *ibid.* Albam realem subigit, *ibid.* Eudam serius oppugnat, *ibid.* Erarii inopia ejus exercitus dissolutus, *ibid.* Prohibetur a patre Friderico affectare Hungariam, 1491. XI. Albam regalem amittit, *ibid.* Pacem init cum Wladislao Rege, *ibid.* Remittit illi Carolus VIII. Francorum Rex Margaretam filiam quæ Carolo desponsa erat, XV. Anna Britanniarum ducissa quæ Maximiliano desponsa erat a Carolo ducitur in uxorem, *ibid.* Nullam Angliæ Regi uti sponderat opem offert, XVI. Init cum Carolo pacem receptis urbibus controversis in extremo Belgii limite, *ibid.* Init foedus cum Henrico Angliæ Rege, 1492. XIX. Promittit illi auxiliarem exercitum, *ibid.* Dum patris Friderici funus curat vastari Croatia accipit, 1495. IX. In Carolum VIII. ob Etruriæ occupata jura conspirat, 1495. XIII. Mittit ad eum legatum Alexander, ut eum in arma concitet pro Gallis ex Italia pellendis, XV. Edictum promulgat in blasphemos, 1495. XXXIX. Luis venereæ causam divinæ in peccatores iræ ascribit, *ibid.* Foedus init cum Alexandro VI. & Hispaniæ & Angliæ Regibus adversus Carolum VIII. 1496. II. Sollicitatur, ut in Italiam descendat, III. Bernardinus Carvagial ad eum legatus decernitur, IV. Ad venientis legati prospectum ex equo desilit, ut eum amplectatur, VI. Qui ritus in suscipienda Mediolani corona ferrea illi prescripti, *ibid.* Accedit in Italiam, VII. Genua Pisas contendit, *ibid.* In ejus clientelam concedunt Pisani, VIII. Florentinos e Pisana obsidione propulsat, *ibid.* Librum frustra obsidet, *ibid.* In Germaniam redit turpiter, IX. Germanos concitare nititur in Turcas, 1499. XII. Verit mox totius Germaniæ arma in Helvetios, XIII. Amicitiam contrahit cum Ludovico XII. Rege, 1501. V. Colloquium init Tridenti cum Georgio Ambasiario Cardinale legato Galliarum, VII. Decernit crucis symbolum inducere adversus Turcas, VIII. Eo hæc meditante delapsæ coelitus crucis in Germanorum vestes, IX. Ab episcopo Leodiensi sic certior de prodigio, *ibid.* Monitus, ut crucem induat generale in crucis hostes, XIV. Sacri belli specie cum Gallo in Venetos conjurat, XV. Germanos libertatis specie rebellantes compescit, 1502. XXII. Philippi archiducis filii opera pacem sancit cum Ludovico Gallorum Rege, 1502. III. Mittit Hispano auxiliarem exercitum quo victi Galli in Apulia, IV. Solicitatus a Julio II. ad tuenda Ecclesiæ jura, 1504. V. Quibus legibus foedus sanxerit cum Ludovico XII. Francorum Rege, 1504. XXII. Rogatur, ut pacis interpretem inter Bavaros agat, XXIII. Expeditionem educit in Bohemos hereticos rebellantes, XXVII. Pontificis implorat auxilium, *ib.* Bavarie duces inter se pugnantes conciliare nititur, 1505. XIX. Jura danti Rupertus obstitit, *ib.* Bohemi in eum a Ruperto concitati, XX. Postulat a Pontifice spirituale auxilium, *ib.* Intentatæ rebellantibus illi censuræ, *ibid.* Abruptis sponsalibus Claudiæ Ludovici XII. filix cum Carolo V. quaritur a Gallo foedus violatum esse, 1506. XXXIV. Ejus filius Philippus Castellæ & Granatæ & legionis regna adipiscitur dotali jure, XXXVI. In medio felicitatis cursu relicti Carolo V. & Ferdinando postea Cæsaribus moritur, *ibid.* Genuenses implorato frustra Maximiliani auxilio sub jugum missi a Gallo, 1507. VII. Vetera Italica jura repetere molitur, VIII. Inter eum & Gallum redintegrare pacem nititur Julius, *ibid.* Bernardinum Cardinalem Legatum ad se venientem magnis honoribus excipit, IX. Obvius illi occurrit, *ibid.* Solicitatur ut arma in Turcas vertat, *ibid.* Datæ eo argumento literæ, *ibid.* Pacem inter eum & Gal-

lorum Regem conciliare nititur Julius, 1508. I. Tentat in Italiam irrumperere, II. A Gallo repellitur, *ibid.* Ejus copiarum castra a Venetis, *ibid.* Triennales inducias cum Gallo init, *ibid.* In Venetos cum Pontifice Gallo & Hispano conspirat, 1509. I. Obvius iis affectatum universi orbis imperium, II. Quas urbes & principatus a Venetis recuperare contenderit, IV. Tergestum & Goritiam recipit, XV. Et Patavium, sed mox amittit, XIX. Postulatus de pace conciliari Venetis abvuit, *ibid.* Pacem init cum Ferdinando permittit illi Castellæ administratione, 1509. XXIX. Indignatur a Pontifice datam Venetis pacem, 1510. X. Foedus init cum Gallo adversus Julium, XXI. Literas promulgat pro celebrando in Julium conciliabulo, 1511. I. Querit fucos inanes pro celebrando conciliabulo, V. Concilium Constantinensis decretum in pravum sensum detorquet, *ibid.* De indicto Lateranensi concilio sic certior a Julio II. XIV. Rogatur, ut presules ad illud mittat, *ibid.* Mittit ad Pontificem oratorem, qui Gallum prodit, XVI. Negat pacem dare Venetis nisi Paravio & Tarvisio ac Foro-Julio receptis, *ibid.* Deserto Gallorum Rege redit ad Pontificis obsequium, 1512. II. Hispano & Anglo se conjungit, *ibid.* Damnat Gallorum Regis pro conflando schismate molimina, LXXXVI. Treverenses coetus celebrat, LXXXVII. Edictum contra ebrietatem promulgat, LXXXVIII. Coloniam coetus transfert, LXXXIX. Matthæum Langium Gurcensem Episcopum, ut adhaeret Lateranensi Concilio mittit, *ibid.* Foedus pangit cum Hispano, Anglo & Pontifice adversus Gallorum Regem, XC. Venetos pacis beneficio excludit, XCI. Adherere Lateranensi concilio profertur, XCII. Mandata de celebrando Pisano conciliabulo rescindit, XCIII. Maximilianus Sfortia dux Mediolanensis ab Helvetiis ad principatum Mediolanensem vocatus, 1512. XCI.

Mazalquivirium Africae arx eripitur Mauris a Ferdinando Rege, 1505. XVI.

Mediolanum & Mediolanenses execrantur schismaticos, qui Pisis Mediolanum confugerant, 1511. XLIII. Divexati a Gallis concitatur ad res novas, *ibid.* Opprimuntur a Gastone Fuxensii, *ibid.*

Meliapor urbs Indiae in honorem D. Thomæ Apostoli a Lusitanis inflaurata, 1502. III.

Melilla Africae urbs Mauris erepta, 1497. XXXIV.

Melitensis insula frustra tentata a Bajazeth II. 1488. IX.

Meretrices: Iis locari domos vetitum a Pontifice, 1488. XXI.

Methone Venetis erepta a Bajazeth II. 1500. XI. In illius expugnatione quindecim Turcarum millia caesa feruntur, XII.

S. Michaelis equester ordo institutus a Ludovico XI. confirmatus ab Alexandro VI. 1496. XXXVII.

Michael Glynschius Alexandri Poloniae Regis dux Tartaros ingenti praelio delet, 1506. XXXVIII.

Minorum ordo confirmatus ab Alexandro VI. 1491. XXIII.

Minoritarum quinque Marrochii pro fide caesi sanctorum martyrum honos illis a Sixto IV. decretus, 1481. LXVIII.

Miracula: ad Sepulchrum quinque Minoritarum martyrum Marrochii exoritur edita, 1481. LXI. *Vid.* S. Franciscus de Paula. Miracula edita in Constantinensi dicecesi, 1503. XXIV. Inquisita eorum veritas, *ibid.* Miracula in ecclesia Dei semper edita, XXXII. Perpetuum miraculum Neapoli semper conspicitur, *ibid.* Aliud Rhodi conspici solitum, XXXIII. Ludovicus XII. Rex nuncupato ad Eucharistiam.

voto divinitus sanatus, 1505. IX. S. Stephani suffragiis plures coelestes virtutes editæ, XXXIII. Miracula plura edita a Margareta Ravennate, 1505. XLVII. Et ad sepulchrum S. Bennonis Episcopi Misinensis, 1506. XLIII. Sacra Synodus Chamberiaci miraculis illustrata, XLIV. Eufitiani obsessi a Malabaribus implorata Deiparae ope com meatum divinitus accipiunt, 1507. XV. Alexandra virguncula adducta ad adem Lauretanam a B. Virgine domumque reducta, 1507. XXVI. In Lauretanae ade plura miracula edita, XXVII. Paralytica repente sanata, 1508. XXXI. Barbari Americani ad Christi fidem miraculis pellecti, 1511. XCIII. *¶* *Seq.* Alfonso Rex Congensis triginta sex tantum viris stipatus Christi nomine implorato ingentem infidelium exercitum delet, 1512. CXV.

Mirandula. obfessa a Julio II. 1511. XLIV. Illi dedita, XLVI.

Misericordiae sodalium institutum ab Innocentio, 1490. XXIV.

Moluccæ insularum & Moluchi caryophyllorum & nucum mysticarum feraces, 1512. CX. Inventæ a Lusitanis, *ibid.* Molucenses frugibus & aqua carent, *ibid.* Divina providentia ex medulla arborum panem ex ramis dulcem liquorem iis suppeditat, *ibid.* Excultæ postea ex insula christiana fide a S. Francisco Xaverio, *ibid.*

Monomotapani: Horum instituta a Christiana lege non aliena, 1505. LV.

Morbinum dictum Clypeus Granatenfis regni caput a Ferdinando, 1486. LIII.

Mors pia Justorum: Pius obitus S. Casimiri, 1484. LXXVII. Margareta virginis Ravennatis sanctitate illustris, 1505. XLVIII. S. Francisci de Paula, 1507. XXXV.

Moscovitarum Trinitatem in simbolo gentilitio professi, 1484. XXVI. In Sueciam irrumpunt, 1496. XXIV. Proposita Suecis in eos pugnantibus indulgentia, *ib.* Schismatici Moscovitarum errores a Graecis accepti, 1505. XXXIII. Consentiant in pluribus cum latinis, *ib.* Sanctos patres colunt, *ibid.* Concionatoribus carent ne errores inducant, *ibid.* Eorum monachi austerum vitæ genus ducunt, *ibid.* Septentrionalibus & orientalibus convertendis dant operam, *ibid.* A S. Andrea Apostolo evangelium acceperunt, XXXIV.

Musca: Dæmon musæ specie recipi solitus, a Pikardis, 1501. XLV.

Mutina a S. Geminiano divinitus defensa, 1511. LXV. Actus in fugam a spectris exercitus, *ibidem.* Solemnis dies institutus a Mutinensibus pro agendis Deo gratis, *ibid.*

N

Navarra a Ferdinando Rege Joanni Alebruenti erepta, 1512. LXXXVII. Quo jure disceptatur, LXXXVIII.

Naufragium: Constitutio Julii II. in diripientes bona eorum, qui naufragium sunt passi, 1508. XXIX. Ferentibus opem naufragis propositæ indulgentiæ, *ibid.*

Naupactum demum ereptum Venetis a Turcis, 1499. IX.

Neapolis Ludovico XI. Gallorum Regi dedita, 1501. LXXIV. Pactione dedita Gonfalso Hispano duci, 1503. VI. Castrum novum & castrum ovi ab eodem expugnata, *ibid.*

Neapolitanum Regnum quibus legibus Alfonso duci Calabriae ejusque filio Ferdinando collatum, 1492. XI. *¶* *Seqq.* Monitus Gallorum Rex, ut lis de jure Regni Neapolitani ad sedem Apostolicam referatur, 1504. XVI. Datæ eodem argumento ad Cæsarem literæ, XVII.

XVII. Et ad Ludovicum Regem Francorum, XVIII. Quibus legibus Neapolitani regni jure Ludovicus XII. decesserit, 1505. XIII. Neapolitana jura devoluta fuerint ad sedem Apostolicam, 1510. XXIV. Pronuntiatur Ludovicus XII. Gallorum Rex beneficiarium jus Regni Neapolitani amisisse, XXV. Illud in Ferdinandum transfunditur, XXVI. Transactio a Ludovico Rege cum Ferdinando inita de regno Neapolitano certa lege ad Gallos devolvendo, ut inconsulto Pontifice sine jure facta rescinditur, *ibid.* Quibus legibus Neapolitanum Regnum Ferdinando & heredibus datum, *ibid.* Ludovicus XII. Gallorum exutus juribus quæ a Romana Ecclesia acceperat, 1510. XXIV. Et transfusa in Ferdinandum Hispaniæ Regem a Julio II. XXV. Et cur, *ibid.* & *seq.* Census pro regno Neapolitano pendendus a Ferdinando & heredibus remissus, XXVIII. Inquisitores constituti in Regno Neapolitano, XXXI. Ob seditionem motam sublatis, *ibid.* Judæi c Neapolitano Regno ejecti, *ibid.* Neopatraz a Turcis erepta Venetis, 1500. XIV. Neritos vulgo S. Maura a Venetis erepta Turcis, 1502. XX. Inita pace iisdem dedita, 1503. III. Nicolaus Vitellius prodicione Tiferum Sixto IV. eripit, 1482. IV. Victo Alfonso Calabro Tiferno depellitur, XV. Nicolaus Petilianus comes creatur dux exercitus adversus Ferdinandum, 1489. VI. Nipho patriarcha Constantinopolitanus consultus a Kyovenium & Rufforum patriarcha de conjunctione orientalis Ecclesiæ cum Romana respondet fuisse rite celebratam Florentinam synodum, 1486. LXII. Nivaria insula a Ferdinando Saracenis erepta, 1508. XII.

O

O ranum impetu captum a Francisco Ximeno Cardinale, 1509. XXV. Dum expugnatur ferunt solem cursum continuisse, XXVII. Plures Mauri ob id baptismum suscipere, XXVII. Eo transferre statuit Ferdinandum milites S. Jacobi, sed consilium inique disturbatum, XXVIII. Orbis novus a Christophoro Colombo sub auspiciis Ferdinandi & Isabellæ Regum parafactus, 1492. XXXV. Defixa cruce illius inita possessio, XXXVII. De novo orbe inter Lusitanicæ & Castellæ Reges orta contentio, 1493. XVII. Novus orbis Castellano concessus, XX. Occiduis Castellano, orientalis Lusitano attributus, 1494. XXXI. Ostenta belli Italici prænantia, 1510. XVII. Ostia a Gallis occupata, 1494. XXV. Consalvi capta ducis opera recepta ex Gallis, 1497. II. Intercepta a Columnensibus, 1501. XXXIX. B. Otho Minorita martyrum numero ascriptus, 1481. LXII.

P

P ampilona : *Vid.* Pompejopolis. Panfa Aquitanus dum idololatriam instaurare nititur victus, 1512. CXV. Paralytica repente divinitus sanata, 1508. XXXI. Christo valetudinem consecrat, *ibid.* Parma ad pontificiam ditionem revocata, 1512. LXX. Parochi decretum Sixti confirmatum ab Innocentio, 1485. LXIX. Passio Christi : Passionis dominicæ cruciatus singuli Stephanæ virgunculæ divinitus inflicti,

1496. XLII. Stigmata passionis dominicæ impressa B. Lucie, 1500. LVIII. Ferris sextis sanguis ex iis emanat, *ibid.* Cruces & alia passionis dominicæ signa in vestibus Germanorum in variis locis expressa, 1501. X. & *seq.* Patavium ereptum Venetis iterumque recuperatum, 1509. XIX. Patientia : Passionis dominicæ dolores divinitus inflicti virgunculæ, 1495. XLII. Paulus Fregosius Genuæ Archiep. ad Tyberinas fauces viginti quinque triremium classem pontificio sumptu conductam adducit, 1481. XXVIII. Sixti IV. ad eum oratio, ut pergat in Turcas, *ibid.* Hydruntum mari obsidet, XXIX. Turcas mari vincit, *ibid.* Negatus a Ferdinando illi comitatus, XXXI. & *seq.* Negata in Hydruntum irrumpendi potestas, *ibid.* Dedito Hydruntum ad invadendam Macedoniam proficisci abnuat, *ibid.* Eiusdem ad Sixtum oratio, XXXII. Graves illius de Ferdinando querelæ, XXXIII. Sixti ad illum cohortatio, ut Apolloniam petat, XXXIV. Negat fesso milite & ingruente hyme confici expeditionem posse, *ibid.* Paulus Knes Matthiæ Regis dux victoriam de Turcis refert, 1482. XXX. Cadit in prælio, *ibid.* Paulus Kinisius Turcas ex Hungaria propulsat, 1492. XIX. In Myfia duas arcas Turcis eripit, 1494. XL. Immanissimo vindictæ genere proditores necat, *ibid.* Paulus Ballionius Perusii tyrannus adventu Julii II. territus Perusium illi restituit, 1506. XXXIII. Perica secta : Quæ sint ejus principia, 1507. XII. Perusium Ecclesiæ ereptum a Braccis, 1488. XX. Julio II. a Paulo Ballione restitutum, 1506. XXXIII. Pests; peste pereunt Germani in quos cruces defluerant cælitus, 1502. XXII. Petrus Medices iavitis Florentinis Alfonsi partes tuetur contra Gallos, 1494. XXI. Territus Caroli VIII. progressibus ad leniendas ejus iras Petram sanctam Serzanellum, Liburnum & Pisas illius potestati permittit, *ibid.* Contractis inde Florentinorum odiis prætorii ingressu arceat, *ibid.* Gravius malum metuens cum fratribus in exilium concedit, *ibid.* Cùm Veneto exercitu Florentinum principatum invadit, 1498. VIII. Camaldulum infeliciter oppugnat, *ibid.* Divina vi repellitur, IX. Petrus Anubosonius Rhodiæ militiæ princeps : Zizimus Bajazethis frater ad eum perfugit, 1482. XXXVI. Rogatus ab Innocentio VIII. Bajazethem II. permoveret, ut a Chiensibus vexandis abstineat, 1485. & *seq.* Commonitus ab Innocentio ut rempublicam Christianam tueatur, VII. Metu Bajazethis, qui Caramaniam subegerat Rhodum communit, 1486. LXXXVII. Monet Innocentium VIII. ut principes occidentales mutuo jungat fœdere adversus Bajazethem sultano Ægyptio bellum inferentem, *ibid.* Jussus equites mittere Romam pro conferendis belli consiliis, 1487. VII. Bajazethes & Sultanus Ægyptius ejus amicitiam præstant, 1488. IX. In neutram partem inclinat, *ibid.* Petit ab Innocentio, ut Zizimus Matthiæ Regi dedatur, *ibid.* Absentitur dari Pontifici atque ex Gallia in Italiam duci, *ibid.* & 1489. II. Creatus Cardinalis, XXII. Concipit in eum iras Bajazethes ob Zizimum Pontifici deditum, 1490. I. Subtili responso ac verisimili eum placat, *ibid.* Id confirmatum exitu, II. Creatur legatus in cruce signato exercitu contra Turcas, 1501. III. Classis christiânæ imperium illi datum, III. Eiusdem e-logium, V. Ejus obitus, 1503. XXV. Ejus clo-

e-logium, *ibid.* Ob scelera Judæos Rhodo proscriperat, *ibid.* Christianam fidem amplexos fovit, *ibid.* Proscripserunt filios, ut servos in Christi fide educavit, *ibid.* B. Petrus Minorita martyrum numero ascriptus a Sixto IV. 1481. XLII. Petrus Arbuesius censor fidei a Marrhanis interficitur in Ecclesia Cæsaraugustana, 1485. XXII. Illius sanguis divino prodigio visus efferverescere, XXIII. Iterum decimo quinto die a cæde ebullit, XXIV. Sacri martyrum honores illi habiti, XXV. Petrus Guevarra senescalcus regni Neapolit. bellum gerit adversus Ferdinandum, 1486. VII. Petrus Mendoza Cardinalis, idemque Archiepiscopus Toletanus instaurat Basilicam S. Crucis, 1492. XXXIII. Repertus tum titulus, qui olim affixus Cruci, *ibid.* Petrus de Aranda Calagurritanus Episcopus Maritanicæ hæresis convictus, 1498. XXII. Quæ fuerint præcipua illius capita, *ibid.* Petrus Navarrus Gonçalvum Cajetam obsidentem propulsat, 1503. VI. A Francisco Ximeno in Orani expeditione belli curæ illi demandatæ, 1509. XXIV. Oranum expugnat, XXV. Fert ægre suam gloriam a Francisco Card. Ximeno obcurari, XXIX. Illum ad reditum in Hispaniam compellit, *ibid.* Bugiam urbem regiam impetu expugnat, 1510. XXX. Finitimæ urbes illi deditorem faciunt, XXXI. Algerium ad deditorem cogit, *ibid.* Tenecium & Tremesonium Reges veltigales constituit, *ibid.* Postulat a Ferdinando Rege majora auxilia, *ibid.* Tripolim in Africa expugnat, XXXII. Gerbam alieno tempore oppugnat, XXXIII. Maguam cladem accipit, *ibid.* Petrus de Accoltis Episcopus Anconitanus creatus Cardinalis a Julio II. 1508. XXV. Triennio promulgatus, 1511. XLVII. Petrus tit. S. Cyriaci Cardinalis præfectus exercitui pro recuperanda Bononia, 1511. LXII. Petrus Soderinus Florentinorum vexillifer schismaticus pellitur Florentia ab Hispano exercitu, 1512. LXI. Petrus Corderius pseudotheologus Sorbonicus Daniæ & Scotiæ Reges schismate irretire tentat, 1512. LXXXV. Scribit adversus pontificiam autoritatem, *ibid.* Spernitur, *ibid.* Philippus I. Austriæ Archidux & Hispaniæ Rex : De illius educatione cum Maximiliano disceptant Belgæ, 1484. X. Sixti literæ, ut Maximiliano dedatur, XI. Monitus ab Alexandro, ut libertatem ecclesiasticam tueatur in Belgio, 1492. XXXIII. Castellani & Aragonii regnorum hæres salutat, 1503. III. A Ferdinando & Elizabeth pacis conciliandæ cum Gallo amplissimâ potestate instruitur, *ibid.* Lugduni inter Ferdinandum & Ludovicum pacem sancit, *ibid.* Pax ea repudiata ab Hispano, *ibid.* Gallus spe pacis illusos, *ibid.* Consalvo imperat Philippus, ut armis abstineat, sed is abnuat, *ibid.* Philippus comes Palatinus Rheni ad servandas indicatas inducias, ut bellum geratur in Turcas sollicitatus, 1481. XXVIII. Julii II. ad eum de componendo bello Bavarico literæ, 1504. XXV. Pacem respuit, XXVI. Philippus Clivensis dux Hallas cum magno exercitu oppugnat, 1489. XXIV. Divino prodigio repellitur, *ibid.* Philippus I. Archidux Castellæ Rex dotali jure Legionis Castellæ & Granatæ regna adipiscitur, 1501. XL. Rogatur a Julio, ut inter Aragonum & Francorum Reges pacem conciliet, *ibid.* Appellit in Angliam, 1506. XVI. Margaretam sororem Henrico VII. Angliæ Regi despondet, *ibid.* Sponsalia inter Claudiam Ludovici XII. Francorum Regis filiam & Carolum V. Philippi filium rescissa, 1506. XXXV.

Regnum Castellæ dotali jure recipit, XXXVI. Fœdus instaurat cum Anglo Rege, *ibid.* Edmundum Polonum Suffolciæ ducem quem in clientelam acceperat illi occidendum tradit, *ibid.* Quibus legibus cum Ferdinando locero pacem inierit, *ibid.* Immatura morte in medio humanæ felicitatis cursu perit, XXXVI. Filios duos Carolum V. & Ferdinandum postea Imperatores relinquit, *ibid.* Phutense regnum : Illius expugnandi jus Lusitano reservatum, 1481. XXXVII. Picardi sive Pigardi seu Pikardi hæretici : Picardorum sive Waldensium errores, 1498. XXVI. Refelluntur, *ibid.* & *seq.* Waldenses. Nefandissimum Picardi unius sacrilegium flammis vindicatum, 1504. XXVII. In Bohemia ingentem catholicorum stragem edunt, *ibid.* Deleta eorum secta, XXXI. Latæ in eos leges, *ibid.* Collectæ eorum reliquiæ a Lutero & Calvino, *ibid.* Vexantur ab Vladislao Rege, 1508. XV. Edunt fidei professionem discrepantem a recentium novatorum professione, *ibid.* Quid de Ecclesia sentire professi sint, *ibid.* Quid de septem sacramentis, XVI. Errarunt circa ministrum confirmationis, *ibid.* Fatentur sacerdotii veritatem, *ibid.* Subdole præsentiam Christi in Eucharistia profitentur, *ibid.* Transubstantiationem tacent, *ibid.* Quid de poenitentia senserint, XVII. Subdole scætarum libertatem permitendam contendunt, *ibid.* Quid in secunda fidei formula sint professi, XVIII. Virginitatem perpetuam Deiparæ sunt professi, *ibid.* Et primatum Petri, *ibid.* Plura ad hypocritis pompam jactantur, *ibid.* Pileus Cardinalitius : Cardinales censendi sunt antequam istradatur, 1496. XXXIX. Eugenii IV. constitutio soluta, XL. Pifæ Caroli VIII. fidei a Petro Medice permiffæ, 1494. XXI. Pifani donati libertate a Carolo VIII. Florentinorumque imperio subducti, 1494. XXI. Ingrato animo Caroli statum e ponte in flumen deiciunt, seque in Maximiliani clientelam adversus Carolum conferunt, VIII. Ejus ope a Florentinorum obsidione liberati, *ibid.* Eorum libertas vendita Florentinis ab Hispano & Gallo Regibus, 1508. V. Plures patriam deserunt, *ibid.* Pifani schismaticos pellunt, 1511. XLII. Pifanum conciliabulum : *Vid.* Conciliabulum Pifanum. Pius III. Ejus gesta ante Pontificatum : *Vid.* Fanciscus Piccolomineus, Ex Cardinale diacono S. Eustachii creatus Pontifex, 1503. XIII. Promittit biennali flexu celebrare concilium, XIV. Agit de instauranda disciplina ecclesiastica, *ibid.* Cæsarem Borgiam intentatos ab Urfinis gladios formidantem in clientelam & in Molem Hadrianam recipit, XV. Eum adigit ad raptos Ecclesiæ principatus restituendos, *ibid.* Sacris episcopalibus initiatur, *ibid.* Offensa maxima spe sui intempèstive obit, *ibid.* Præclara ejus de restituenda ecclesiastica disciplina consilia, XVII. Præcipua ejusdem gesta ante pontificatum XVIII. Viginti sex tantum diebus sedit, *ibid.* Succedit ipsi Julius II. XIX. Placentia ad Pontificis ditionem redit, 1512. LXX. Poloni feria quarta carnis abstinere soliti, 1505. XL. Pronuntiatum si velint vesci carnis, utque posse, *ibid.* Tartaros in Lithuania gemino prælio fundunt, 1508. XIX. Moscovitas vincunt, XX. *Vid.* Sigismundus Rex Poloniæ. Pompejopolis a Ferdinando Rege capta, 1512. LXXXIX. Obsessa a Gallis, LXXX. Liberata obsidione, LXXXI. Pontifex Romanus : Romani Pontificis electio simo-

Simoniaca non valet, 1506. I. Iusti Romani ab illius obsequio discedere, *ibid.* Electores turbandi, II. Confirmatum a Lateranensi concilio id decretum, IV. Quo ritu excipiendus Pontifex cum ad aliquem locum accedit, 1506. XX. *& seq.* Qua magnificentia Pontifices excepti, 1507. II. Sacramenta & pactiones non tenent adversus Pontificem, 1510. XV. Probatur quod Pontifex sit caput Ecclesiae collectivae sumptu, 1511. XXXI. Non Ecclesiae, sed Petro Clavium potestas tradita, *ibid.* Pontificia auctoritas nullis artibus ad Cardinales derivari potest, 1511. VIII. A Christo, non ab Ecclesia auctoritatem accipit, XII. Si peccet Pontifex quae remedia possint adhiberi, 1512. XVII. An valeat adversus Pontificem argumentum petatum ex oraculo. *Die Ecclesiae, ibid.* Ludovicus XII. Gallorum Rex cum Romanum Pontificem oppugnavit infelicissimus, 1512. LVIII.

Prædicatores: Permissum illis a Julio II. ut in divinis communicent cum hæreticis Bohemis, 1506. XLI.

Prælati: *vid.* Præfules.

Præfagium: Insignia belli imminentes præfagia, 1510. XXVII. & 1511. LXIV. *& seq.* Ante Ravennatam cladem Christi imago lignea sanguine sudat, 1512. XXI.

Præfules: Iis sive boni sive mali sint parendum, 1500. LXVI. Ob pravam eorum vitam non iuste disceditur ab Ecclesia, *ib.*

Præfules Hussitæ ad Ecclesiam reversi, 1493. VI.

Pragmatica sanctio: De ea abroganda instituta actio judiciaria in concilio Lateranensi, 1512. C. Vocati in jus Galli, CI.

Prestejannes, sive Presbyter Joannes Æthiopicus five Abyssinorum Imperator oratores ad Sixtum IV. mittit pro redintegrandâ Ecclesiarum conjunctione, 1481. XL. Episcopum Latinum poscit, *ibid.*

Proditores: Horrendo supplicii genere in eos servitum a Paulo Kimiso, 1494. XL.

Prosper Columna Alexandri VI. in eum editum, 1501. XVIII. Ostiam interceptit, XIX. Tuetur Fridericum Neapolitanum Regem adversus Gallum & Hispanum, XX. Submittit se Alexandro VI. XXI.

Providentia divina in Malucensibus, qui frugibus & aquis carent sustentandis admiranda, 1512. CXVI.

Purgatorius ignis: Post mortem purgatoris ignibus cinctus apparuisse fertur Joannes Picus Mirandulanus, 1494. XXXVIII.

R

Ravenna: Impendens illi excidium prænuntiatum a Margareta Ravennate, 1505. XLVII. Recuperata ex Venetis a Pontifice, 1509. XIX. Dedita Gallis victoribus, 1512. XXI. Direpta, *ibid.* Ravennæ imago Christi lignea sanguine manet ante Ravennatam cladem, XXI. Ravenna Pontifici restituta, 1512. LIV.

Raymundus Cardinalis Gurcensis sive Curienfis Alexandrum VI. de proclito Turcis Christiano imperio accusat, 1495. I. Queritur de Gallo Regem illum cum Alexandro concordari sanxisse, II. Pacem cum Alexandro init, III. Decernitur legatus in Germaniam pro suscipiendo in Turcas bello, 1500. XX. Pacis inter Cæsarem Gallumque interpret est, 1501. VIII. Præfuit solemnibus ordinum imperii conventibus, 1503. XXIV. Inquirat de miraculis editis a Sanctis virginibus in dicecesi Constantiensis, *ibid.* Sanctarum Virginum Kunezundæ, Viberiadis, & Mechthildis natalitium diem coli jubet, *ibid.* Pacem init inter Joannem Regem Daniæ &

Lubecenses, 1505. XXIV. Christianam Regiam auctoritate apostolica e Suetico carcere liberat, XXV. Concionem habet ad Lubecenses interprete usus, XXVIII. Sacram pompani solemniter ritu peragit, XXVI. Cleri Hamburgensis libertatem defendit, *ibid.* Concubinariorum sacerdotes anathemate defigit, XXVIII.

Raymundus Cardona exercitui Hispano ac federato præfuit adversus Gallorum Regem, 1511. LXVI. Sacer ensis illi datus a Julio II. *ibid.* Vincitur in prælio Ravennate a Gallis, sed eorum florem cedit, 1512. XX.

Raynaldus Cardinalis Bajocensis sacramento spondet Julio II. fugam ex aula pontificiam non arrepturum, 1510. XXIX. Violato sacramento fugit ad constantiam schisma, *ibid.* Reges: Quo ritu sacras & in folio collocatur Hungariæ Rex, 1490. XIII. Honores ab Regibus Pontificibus Romanis delati. *vid.* Pontifex Romanus.

Reginaldus de Pria Episc. Bajocensis creatus Cardinalis a Julio II. 1507. XXIV. Regium pontificiam ditioni conjunctum, 1512. LXX.

Reliquiæ: A Bajazeth II. transmissæ ad Innocentium, 1492. XVI. *& seq.* Sacrilegus, qui eas projecerat repente occisus, 1512. XXI.

Renatus junior Lorharingiæ dux evocatur a Venetis, ut opponatur Ferdinando Regi Neapolitano, 1483. VII. Cum exiguis copiis proficiscitur, *ibid.* Redire cogitur in Gallias, *ibid.* Iterum a proceribus & Innocentio VIII. in spem Regni Neapolitani evocatur, 1485. XLII. Tardius expeditionem suscipit, *ibid.* Instructa Genæ classis ad eum cum exercitu transvehendum, XLIV. Solicitatus ab Innocentio ut expeditionem in Ferdinandum Neapolitanum suscipiat, 1486. V. Carolus VIII. Renato spondet auxilia, *ibid.* Cum eo contendit Carolus VIII. regni jus ad se spectare, XII. Dum moras necit Ferdinandus se conciliat Pontifici, *ibid.* Dissoluta ejus expeditio, *ibid.*

Renatus sive Reginaldus Cardinalis: Se Julio II. obstringit sacramento non discessurum ab eo, 1510. XIX. Sacramento violato fugit ad constantiam schisma, *ibid.* Exautoratur a Julio, 1511. XXXV.

Resurrectio: S. Januarii sanguis concretus ad capitis præsentiam ebullire visus, 1495. XX. Exploravit miraculum Carolus VIII. Francorum Rex, *ibid.*

Richardus dux Glocestriæ in Scotia bellum gerit a fratre Eduardo missus, 1482. XLII. Vincit ac supplicibus parcat, *ibid.* Illi ab Eduardo Rege morituro nepotes commendati, 1483. XLII. Eduardo nepoti Regi fidem susceptis regni gubernaculis addicit, XLII. Illum cum altero nepote trucidat, *ibid.* Prolem reliquam, ut adulterinam dissipat, *ibid.* Ab eo deficient Angli ad Henricum Richemundiam comitem, 1485. LII. Inclinate ad hostem victoria coronam capiti imposuit, ut coronatus occumberet, *ibid.* Purpuram male partam suo cruore scdat, *ibid.*

Robertus Episcopus Rhedonenfis creatus Card. dictus postea Nannetensis, 1505. XLI. Redigi potius ad inopiam a Gallo Rege gaudet quam schismati constanti assentiri, 1510. XX.

Rodericus sacerdos Dominicanus Christi fidem latius profert in India, 1503. XXVI.

Roma & Romani: Romam Mahometis metu deferere Sixtus cogitavit, 1481. XXV. Romam capere proditione tentat Alfonso, 1488. VII.

S. Romualdus Camaldulm oppugnatum ab hostili exercitu divinitus tuetur, 1498. IX.

Rosa aurea transmissa ab Innocentio ad Jacobum Scotorum Regem, 1486. LXV. Mystica ejus significatio, *ibid.* Quadragesimale tempo-

re consecrata a Pontifice, 1506. XII. Mystica ejus significatio, *ibid.*

Ruizius Soza præcones Evangelicos ad regnum Congianum deducit, 1491. VI.

Rupertus dux Bavarie certans cum Alberto & Wolphango ducibus stare juri detrectat, 1505. XIX. Maximiliano Cæsari obstitit, *ibid.* In eundem Bohemos concitat, XX.

Rutheni plures ad Romanam Ecclesiam se conferunt, 1501. XXXVII. Eorum baptismum valere definitum, *ibid.* Permissi ritus suos servare non erroneos, *ibid.*

S

Sabelli se a Ferdinando Rege Neapolitano adversus Sixtum IV. subornari patiuntur, 1482. II.

Sacrilegium divina ultione vindicatum, 1493. XL. Divina in sacrilegum ultio qui abjectis sacris reliquiis captam argentam auferbat, 1512. XXI. Sacrilegus, qui Eucharistiam abjecerat ac subridens responderat *Deum Hispanorum esse non Germanorum:* instar Judæ crepat visceribus discerpit, LXXXI.

Sahnium obsessum a sexcentis millibus Maurorum, 1510. XXXIII. Defensum a Lusitanis, *ibid.*

Salsulæ obfessæ a Ludovico XI. 1503. VII. Liberatæ a Ferdinando, *ibid.*

Salutatio Angelica: Mos salutationis Angelicæ instauratur, 1500. IV.

Sancti: S. Geminianus Gallorum exercitum in fugam agit ne Murinum vaster, 1511. LKV. B. Virgo implorata Hieronymum Æmilianum e dolo carcere liberat, LIV. *& seq.* A barbaris invocata iis contra hostes & demones auxiliatur, LXXII. *& seq.*

Sanctorum consecratio: quæ prius inquirenda sint quam fiat, 1487. XXVIII.

Sanguis humanus promissus a Judæo chimicæ arte paratus Innocentio VIII. pro instauranda ejus salute eaque fraude duo pueri Christiani occisi, 1492. XXXVIII.

Saraceni e Socotora insula pulsi, 1507. XIII. In Armusæ obfisione divinitus suis telis confisi, XVIII. Divinitus apud Oranum victi, 1509. XXVII. Incensa in Inoua a Lusitanis eorum classis, XXX. Fertur antiquissimum vaticinium apud Abyssinos delectum in Saracenos a rege oriundo e Regione Gallica, XXXIII. Lusitanorum contra Saracenos in India victorie miraculo ascriptæ, *ibid.*

Schisma: Schismatici: Suscepto religionis causa bello Joannes Basilii Moschovitæ Imperator fufus trucidatis centum Moschorum & Tartarorum millibus eum unus tantum catholicus occisus fuerit, 1500. XIX. Quinque Cardinales deficient a Julio II. ad constantiam schisma, 1510. XXIX. Propositiones subdole habet a schismaticis in conciliabulo Turonenfis, XXX. Infelix consilium a schismaticis Ludovico XII. datum, *ibid.* Cardinales tres transfugæ disceptant adversus Julium II. jus congregandi concilii ad se devolutum, 1511. II. *& seq.* Inanes eorum argutiz, IV. Fingunt quod subditus principis jurisdictionem occupare possit, *ibid.* Damnantur a probis concilii celebrandi percupidis, *ibid.* Decretum concilii Constantiensis in pravum sensum averunt, V. Dolose aliorum Cardinalium nomina, qui non assenserant dicto suo ascribunt, VI. In jus Pontificem vocare ausi, VII. Corrupti de fraude & mendacio impudenter respondent, VIII. Julii II. in eos edictum, IX. Ut corripuerint turpem fugam deinde illius poenitere visi sint, *ibid.* Auctoritatem pontificiam sibi arrogarunt, *ib.* Refelluntur, X. Pro-

Ann. Eccl. Tom. XXX.

vocantur ad sanctorum patrum traditiones & morem Ecclesie, XI. Convictum falsitatis eorum edictum, XIII. Expectati diu, ut respicerent, *ibid.* Oppositum illis concilium Lateranense, *ibid.* Præsumptivum schismaticorum consilium, XVI. Movent litem de loco tuto, *ibid.* Conciliare eos sibi Julius animitur, XVII. Fingunt vana pericula, *ibid.* Contendunt inepte jus vocandæ synodi ad se devolutum, XVIII. Comparant se Paulo Petro admoventi, XVIII. Contendunt Paulum Petro parem fuisse, XIX. Refelluntur, *ibid.* Vanæ & fallaces eorum responiones, XX. Opponunt locum urbis nec tutum nec liberum, *ibid.* Disceptant cum hæreticis Ecclesiam nondum reformatam, XXI. Discussæ eorum exceptiones, XXII. Patefacta hypocrisis, *ib.* Pontifici internuntii eos ad officium revocare annitentis preces respuunt, XXIII. Insignis eorum temeritas, *ib.* Moniti ut abstant a constanti schismate, XXVIII. Ni redierint intentatæ poenæ, *ib.* Basiliensium schismaticorum errores renovant, xxx. Refelluntur a Francisco Poggio, *ib.* Ut Joannes Hus docuerit eorum errorem, *ibid.* E. Sacerdotibus & dignitatibus turbantur, XLIII. & XLV. Instaurant Constantiensis decretum ac Basiliense in pravum sensum detortum, XLVII. Tumultu Pils exorto Mediolanum transferunt conciliabulum, LII. Impudenter ex pari agere volunt cum Pontifice, LIII. Negant liberum concilium Romæ celebrari posse, 1512. I. Inanes eorum querelæ, *ibid.* Suedant Ludovico Regi, ut tyrannidem exerceat in præfules catholicos, II. Creant Fridericum Severinatem pseudolegatum in Gallico exercitu, *ibid.* Contumaciæ Pontificem impudentissime accusare audent, VII. Inanes eorum argutiz, VIII. Propria se jugulant sententia, IX. Vana eorum deliramenta, *ibid.* Exautoramentum intentant Pontifici non dubio, X. Instaurant Basiliensis conciliabuli decretum, *ibid.* Turpia eorum mendacia, *ibid.* Refelluntur a Thoma de Vio, XI. Illi indignantur, *ibid.* Pios ejus libros damnant, *ibid.* Refelluntur novo commentario, XII. De abrogando Julio sacre potestatis usu impie agunt, XXV. Pacem a Ludovico Rege propositam admittamque a Julio disturbant, *ibid.* Pontificiæ potestatis usum gallicis victoris elati Julio abrogant, *ibid.* Pejora impie comminantur, *ibid.* Provocant reliquas gentes ad creandum antipapam, XXVI. Sua scelera in Julium derivant, *ibid.* Ab Helvetis repressæ eorum molimina, *ibid.* Rescissa a concilio Lateranensi eorum gella, XLIX. *& seq.* Confunduntur ab universis gentibus adhaerentibus concilio Lateranensi, LIII. Insuaves universi a Gallo Rege Schismatis odio die uno deficiunt, LVII. Lugdunum se conferunt, XCVII. Selimes Bassa captus in Illyrico, 1486. XXIX. Selimus I. Bajazethi parenti & fratribus imperiura eripere molitur, 1512. CV. Funditur a Bajazeth, *ibid.* Ex fuga Constantinopolim vocatur, *ibid.* Redigit Bajazethem ad privatam fortunam, *ibid.* Veneno eum necat Judæi medici opera, *ibid.* Interempto Bajazethæ fratres & nepotes persequitur, *ibid.*

Senenses intestinis discordiis laniati, 1583. XXV. Joannes Baptista Cardinalis Amalphanus ad eos conciliandos missus, 1483. XXVI. Præfente legato patrare cedes ausi, XXVII. Incepti sollicitatque ad pacem, *ibid.* Gallicum jugum subeunt, 1495. XXXIII. Mutuis seditionibus se dilaniant, XXIV.

Serezana Genuensibus adempta a Laurentio Mediceo, 1487. VIII.

Sigismundus Austria dux de limitibus bellum gerit cum Venetis, 1487. II. Eos delet, *ibid.* Jure controversiam dirimi permittit, *ibid.* Pacem

Ssss

ccm

tem init cum Venetis, 1490. IX. Austriam in Maximilianum transfudit, *ib.*
Sigismundus Gonzaga creatus Cardinalis, 1505. XLI.
Sigismundus Rex Poloniae Alexandro fratri Regi succedit, 1506. XXXIX. A Tartaris in Lithuania bello appetitus, 1508. XIX. Joannis Carnienensis opera eos delet, *ibid.* Iterum profligat, *ibid.* Exercitum in Moschovitas ducit, XX. Traiecto Borystene eos fugat, & impedimentis exuit, *ibid.* Vozniam Moschovitarum arcem excindit, *ibid.* Parat irruptionem in Moscoviam, *ibid.* De pace postulat a Gabriele Basilio, *ibid.* Pacem in receptis arcibus a Michaele Helinskeo intercepit, *ibid.* A pontificio legato sollicitatur, ut jungat arma cum Rege Hungariae in Turcas, 1510. XXXIX. Redintegrata pace cum Bajazetha respondet Polonos conjuncturos arma in Turcas, si Julius II. & alii Reges ea quoque jungant, *ibid.* Tartaros Praecopenfos fundit, 1512. CIV. Sexdecim millia captivorum suis eripit, *ibid.* Polonos ebrietate deditos suo exemplo alii calarevocat, *ibid.*
Simius in templo magnificentissimo a Brachmanis cohitur, 1498. XLII.
Simon Episcopus Revaliensis creatur legatus ab Innocentio VIII. pro discordis inter Joannem Regem Daniae & proceres componendis, 1488. XXVIII. Pacem inter Polonum & cruciferos conciliare jussus, *ibid.*
Simoniaca Simoniaca fraude Alexander VI. pontificatum adeptus, 1492. XXIV. Simoniaci Cardinales ab eo postea oppressi, *ibid.* Edita postea sanctio contra Cardinales & Pontificem simoniacos, XXV. Simoniacam Pontificis electionem non valere decernit a Joanne II. 1506. I. Electores dignitatibus & sacerdotiis expoliati, II.
Sixtus IV. Pontifex Cardinalem Melphitensem legatum decernit in Germaniam pro pace inter Hungarum & Caesarem redintegranda, 1481. I. Conventus solemnes Romae celebrat pro Turcis ex Italia depellendis, III. Cum principibus Italis Gallorumque Rege de triennali belli sustinendo sumptu pacifitur, IV. Ad trimes vigintiquinque instruendas se obstringit, V. Carolus Provinciae comes Renati Regis patris successor ad eum orationes decernit, XVII. Diploma promulgat, ut Reges principesque in Turcas concitet, XIX. Salutis spem ablatam ostendit nisi ea armis comparatur, XX. Si non desuerint sibi Christiani certam victoriam sperandam exponit, XXIII. Crucifignatos in clientelam apostolicam accipit, XXII. Philippum comitem Palatinum de pace servanda admonet, XXIV. Exincto virtute divina Mahomete solemnes Deo gratias agit, XXVII. Ibletum e Flisco Turcarum studiosum percellit anathemate, XXVII. Solemni ritu classem Genuesem auro conductam instruat, XXVIII. Ornamenta pontificia ac pretiosam fucellestem offert pro stipendio contra Turcas solvendo militi, XXXIV. Pacis leges inter Alfonso Lusitaniae & Ferdinandum Castellae Reges initas confirmat, XXXVII. *¶ seq.* Literas accipit ab Aethiopum Imperatore pro redintegranda veteri cum Romana ecclesia conjunctione, XL. Rogatur, ut mittat in Aethiopiā Latinum Episcopum, XL. Quinque Minoritis Marochii pro fide Christi caesis sanctorum honores decernit, XLII. *¶ seq.* A Ferdinando beneficiorum immemore injuriis laceffitur, 1482. I. Alfonso inire prohibet ne Herculi Ferrariae duci auxilia ferat, *ibid.* Offenditur ab Alfonso ob retentam Turcarum cohortes, *ibid.* Negat a Venetorum foedere discedere, II. Columnenses & Sabelli a Ferdinando subornati insurgunt

in Sixtum, *ibid.* Columnam & Sabellum Cardinales, ut obsides retinet, III. A Ferdinando petitur bello, IV. Tifernum amittit, *ibid.* Periclitanti Romae submissa a Venetis auxilia, *ibid.* Infestatur terra marique a Ferdinando, *ibid.* Genueses ferunt illi opem, V. Terracina a Ferdinando illi erepta, *ibid.* Oppida Columnensium in ditionem accipit, VI. Divina ope Alfonso Calabrum profligat, VIII. Refert Deo grates parta victoria, IX. Profitetur victor se pacem exambire, *ib.* Caesarem rogat, ut concordiae agat interpretem, IX. Ferdinandus sibi metuens ne Gallos adversus ipsum vocare Sixtus puram chartam in qua pacis leges describeret ad eum transfudit, XI. Pacem dat Italiae ac templum pacis extruit velati trophaeum Beatae Virginis positum, XXI. Regi Hispaniae pacis promotori assentitur modo universa Italia pacifruatur, XII. Solemni ritu promulgat pacis Italiae leges, XIV. Alfonso Calabrae ducem honorifice excipit, XVII. Foedus jungit eum Ferdinando adversus Venetos, *ibid.* Moccenicum ducem Venetorum rogat ne Ferrariam oppugnet, *ibid.* Pacis faciendae necessitatem proponit, XIX. Urget, ut capta restituantur, XX. Duca Mediolani in gratiam recipit, XXII. Andream ordinis Praedicatorum Archiepiscopum Grayanensem molientem schisma caput auctoritatis archiepiscopatu, XXIII. Monet Caesarem ne Concilio indicendo se implicet, *ibid.* Gratias illi agit quod sedis Apostolicae auctoritatem tueretur, XXIV. Ob Caesaris preces Andream Crayanensem e carceribus dimittit, XXV. Iterum rebellantem Basilae capi jubet, *ibid.* & XXVI. Illius iudicium ad solam Sedem Apostolicam spectare ostendit, *ibid.* Basilenses ob illius patrocinium sumptum censuris devincti, XXVII. Caesaris querelas refringit, *ibid.* Polonum & Livones adversus Moscovitas inter se conjungere nititur, XXIX. Matthiam Regem Hungariae urget ut pacem cum Frederico Caesare coeat, XXXIV. Bellum sacrum ad Granatam excindendam promoveret, XXXVII. Fideles in eam expeditionem concitat, XL. Solicitat Angliae Regem, ut pacem firmer cum Scoto, XLII. Ense & pileo mysticis Eduardum Angliae Regem donat, XLIII. Solemni ritu sanctorum honores decernit Bonaventurae olim Minoritae Cardinali, XLVI. &c. Suscepti in Venetos belli causas Caesari exponit, 1483. II. Et Saxoniae duci, III. Ut ii Ferrariam inique oppugnent, *ibid.* Ut solliciti sint, ut verterent in Turcos arma, *ibid.* Cum Italiae principibus ad tuendam Ferrariam foedus init, IV. Francisci Gonzaga Cardinalis opera partem classis Venetae intercipit, V. Ferdinandum excitat ad urgendum hostem augendaque copias auxiliares, VI. Venetis in Ferraria obsidione perstantibus anathema intentat, VII. Clementis V. edicta in eos instaurat, XV. Ferrariensis agri liberam possessionem duci Herculi restitui jubet, XVI. Adversus eos Regum auxilia implorat, XVII. Maximilianum in eisdem concitat, *ibid.* Captantes iniqua provocationis ad concilium diffugia reprimat, XIX. Provocantes ad concilium de haeresi & schismate suspectos demonstrat, XX. Promulgat impias esse appellationes ad concilium, XXI. S. Franciscum de Paula adhibet, ut Pontificiae contra Venetos causae aequitatem Gallo Regi exponat, XXII. Joannem Baptistam Cardinalem Amalphantum pro conciliandis Senensibus mittit, XXV. Eisdem ad mutuum pacem hortatur, XXVII. Imperat S. Francisco de Paula, ut Deum pro Gallo Rege oret, XXVIII. Ni Deum pro illo oraverit anathema ipsi intentat, XXIX. Ludovici XI. Regis vota in-

pia

pia opera commutat, XXXI. Carolum VIII. de patris obitu solatur, XXXV. Objicit anathema clericis decus clericali abjicientibus, XXXVI. Valentinesem & Dionsem comitatus fiduciaris repetit, XXXIX. Ferdinando Regi & Isabella Reginae de rebus in Mauros praelare gestis gratulatur, XLIV. Sultanum Babyloniam mulcere nititur ne bellum Ferdinando inferat, XLV. Isabella Reginae pium studium in convertendis Judaeis & relapsis puniendis commendat, XLIX. Inter Fredericum Caesarem & Matthiam Regem pacis interpretem agit, LII. Matthiam rogat, ut Hussitas catholicorum sanguine madentes plectat, LIII. Stipem ad instaurandam Kioviā collariis indulgentias proponit, LVII. De B. Leopoldo in sanctorum albo reponendo agit, LVIII. Damnat eos qui haeresi calumniam asserentibus immaculatam Virginis conceptionem impingunt, LXIV. Damnat pariter eos, qui ajunt haereticos esse, qui asserunt cum originali peccato conceptam cum id nondum sit ab Ecclesia definitum, *ibid.* Asserendae ecclesiasticae immunitati dat operam, 1484. I. Joanni Lusitaniae Regi ni edicta libertati ecclesiasticae contraria revocaret censuras intentat, III. Coimbricensem episcopum ob jus ecclesiasticum labefactum in iudicium vocat, IV. Praefules justis Jacobi Regis imperis parere jubet, VI. Matthiam Hungariae Regem ac Fredericum Caesarem redigere ad pacem nititur, VIII. Belgas ad concordiam cum Maximiliano sollicitat, X. Laurentium Columnam venire in jus detrectantem extremo supplicio affici jubet, XII. Columnensium oppida subigit, *ibid.* Georgium Cardinalem Ulisipponensem pro pace Italica redintegranda legatum creat, XIV. Proditur a foederatis, XVIII. Animi dolore & podagra extinguitur, XX. Egere tulit sanctitas passionis inhonestas Ecclesiae, XXI. Sacramentis rite procuratus obiit, *ibid.* Illius epitaphium, XXXI. Pons ab eo Tyberi impositus dicitur Sixtinus, XXXII. Restituti aqueductus dicitur aquae Virginis, *ibid.* Ornavit Basilicam Vaticanam, *ib.* Basilicam XII. Apostolorum instauravit, *ibid.* Portum Tyberinum pro navibus restituere nihil est, *ibid.* Refecit Assisii Ecclesiam S. Francisci, *ibid.* Nimio suorum indulisse amori, XXIV. De Cardinalibus ab eo creatis, *ibid.* Nova collegia pro auro cogendo instituit, XXV. Munificentissimus in principibus extitit, *ibid.* De Moschovitis Romanae ecclesiae conjungendis egit, XXVI. Succedit illi in Pontificatu Innocentius VIII. XLI. Sixtus Robureus creatus Cardinalis tit. S. Petri, 1508. XXV. Quo ritu prius eques creatus fuerit, XXVI.
Sindon Christi culta Camberiaci: Sixti IV. de ea elogium, 1506. XLIV. Illustrata miraculis, *ib.* Festum sacrae Sindonis institutum, *ibid.*
Socotora insula abactis Mauris Christiano imperio restituta, 1507. XIII. Situs illius, *ib.* Ritus Christianorum ejus regionis, *ib.* & XV. Sodalicium de misericordia institutum ab Innocentio VIII. 1490. XXVI.
Sol cursum continuasse creditus cum Saraceni apud Oranum expugnarentur, 1509. XXVII. Susceptus baptismus a nonnullis Mauris id asserentibus, *ibid.*
Sono Congitatus princeps baptismum expetit, 1491. VI. Idola exurit in suo principatu, VII. **Sophi**: *Vid.* Ismael Sophi.
Species sacramentales: Species vini in sanguinem verse ac servatae in monasterio B. Mariae de Zebrero, 1487. XXV.
Spectra Mutinae visa, 1511. LXIV. Fugant Gallicum exercitum, LXV.
Spina dominicae coronae singulis annis die quo Christi passio recolitur florere visa Rhodi, 1503. XXXIII. *Ann. Eccl. Tom. XXX.*

Spiritus Sanctus: Ejus processio ex Patre & Filio tanquam unico principio ostenditur, 1496. XXII. Quomodo intelligatur procedere ex Patre per Filium, *ibid.*
Steno Sueciae Rex Dorothea Daniae Reginae Orrobram arcem eripit, 1489. XVI. Ejus jura occupat, XVIII.
Stephana de Quintianis virguncula dominicae Passionis dolores illi divinitus inflicti, 1495. XLII. Publica de ea re monumenta, *ibid.*
S. Stephanus: Ejus caput ex monasterio S. Cornelii furto raptum, 1505. XXIII. Transferretur in Durensem Ecclesiam in qua caelestes virtutes editae, *ibid.* Mota lite in Durenfi Ecclesia lata sententia quod in decorem in priori Ecclesia haberetur, *ibid.*
Stephanus Valachiae Episcopus Turcas e provincia pellit acceptis a Matthia Rege auxiliis, 1481. II. **Stephanus** Bathorus centum Turcarum millia in Transilvania ingenti strage delet, 1482. XXIX. Obstrixit sacramento suos prius mortuos quam cessuros, *ibid.*
Stephanus Valachiae princeps cum Matthias Hungariae Rex operam non ferret supremum illius imperium Polono desert, 1485. XIV. De ea re queritur apud Innocentium Matthias Rex, 1486. XXIX.
Stigmata Christi: Stigmata passionis dominicae divinitus impressa in B. Lucia sanctimoniali Ferrariensi, 1500. LVIII.
Suffragia sanctorum: Reus implorata ope S. Barbara a ferro carnicis illatus vindicatur, 1486. LXXXI.
Sultanus Aegyptius: *Vid.* Campso Sultanus Aegyptius.
Sulanna sanctimonialis sola Eucharistia vitam sustentat, 1500. LVIII.

T

T Aprobata Christiano restituta imperio, 1507. XIX. Ejus descriptio, *ibid.* In ea olim promulgatum evangelium, *ibid.* Celebrata de ea parta Romae letitia, XX.
Tartaria & Tartari ingenti praelio a Polonis deleti, 1506. XXXVIII. In Lituaniā irrumperentes fusi, 1508. IX. Iterum profligati, *ibid.* Prussiam Livoniamque infestant, 1510. XXXVIII. Valachos cadunt, *ibid.* Tartari Praecopenfos irrumpunt in Poloniam, 1512. CIV. Victi a Polonis, *ibid.* Sexdecim millia captivorum suis erepta, *ibid.*
Tertiarii minimi: Eorum ordo confirmatus ab Alexandro VI. 1501. XXIII.
Thomas Episcopus Cervienensis creatur legatus in Neapolitano Regno adversus Eerdinandum, 1486. IV.
Thomas Minorita pietate & prophetiae dono clarus pie obit, 1495. XLIII. Ut blasphemio divini iram praedixerit a quo pugno petitus erat, *ibid.*
S. Thomas Apostolus Indos convertit, 1502. II. & III. Sineses etiam sacris Christi initiavit, *ibid.* Ecclesiam Meliapore divino prodigio condidit, *ibid.* Praedixit Lusitanorum in India adventum, *ibid.* Calumniam sibi a Brachmanis aspersam, ut diluerit, *ibid.* Ut martyrio a Brachmanis affectus sit, IV. Servata martyrii monumenta, *ibid.* Ad ea visenda Christiani concurrere soliti, XXV. Ejus dies anniversarius non a Christianis tantum Indis, sed etiam ab infidelibus celebrari solitus, 1504. XLVI. Ejus reliquiae multis miraculis celebratae, *ib.*
Thomas de Vio ordinis Praedicatorum scribit pro auctoritate pontificia contra schismaticos, 1511. XXXIX. Indignantur illi schismatici ejusque libros damnant, *ibid.* & 1512. XI. Refellit eorumdem errores novo commentario, XVII.

Ssss 2

II-

Illius oratio ad Julium II. in Lateranensi concilio, LII.
 Tiferinum a Nicolao Vitellio receptum iterumque ab eo occupatum, 1482. IV. Recuperatum, XV.
 Titulus crucis Dominicæ repertus dum instauraretur basilica sanctæ Crucis, 1492. XIV. Quamquam illius forma extiterit, *ibid.*
 Tomfura in modum crucis gestata ab Indis sacerdotibus, 1504. XLVI.
 Tremelenius Rex Ferdinandi Regis Catholici se vestigalem constituit, 1510. XXXI. & 1511. LXIX.
 Treverensis Archiepiscopus: Sacramenti ab eo nuncupandi præscripta a Julio II. formula, 1505. XXII.
 Trinitas: Moschovitaram dux Trinitatem tribus circulis triangulo inclusis adumbrat, 1484. XXVII. Mysterium explicat hac sententia: *Deus noster Trinitas qua fuit ante omnia secula Pater, & Filius & Spiritus Sanctus, non tamen tres dii, sed unus Deus in substantia, ibid.* Trinitatis imago tenuis culta a Brachmanis, 1498. XLII. *& seq.* Trinitatis imago a Brachmanis retenta, 1505. LIV.
 Tripolis impetu expugnata ab Hispanis, 1510. XXXII.
 Tritanus Cugna dux Lusitanus Arabes e Socotora insula pellit, 1507. XIII. Lusitanos in Cananoris arce obsessos adventu suo liberat, XVI. Panani portum expugnat, XVII.
 Tunetanus Rex in Africa Ferdinandi Regis vestigalem se constituit, 1510. XXXI. & 1511. LXIX.
 Tunica inconfutibilis Christi asservata in Treverensi Ecclesia, 1512. LXXXVIII.
 Turcæ Polonos magna clade fundunt, 1407. XXXII. Irrumpunt in Poloniam cum Tartaris, 1498. XXXVI. *& seq.* Pugnante contra eos caelo prostrati, XXXVIII. Turcæ a duce Mediolanensi & Rege Neapolitano concitati in Italos, 1499. VIII. In Istriam excursionem faciunt, *ibid.* Ingentes eorum in Christianum imperium grassationes, 1500. VII. Affectatum ab iis Romæ imperium, *ibid.* Decretum in eos Romanæ Ecclesiæ nomine bellum, *ibid.* Qui ritus a legato in Turcas profecturo servandi, X. Methone expugnata a Turcis, XI. Quindecim millia Turcarum tunc caesa, XII. Crudeles eorum grassationes, XIII. Classem Christianorum profigant, XIV. Neopartas expugnant, *ibid.* Habita in concilio Lateranensi oratio de inferendo Turcis bello, 1512. XLIV. Immanes eorum progressus, *ibid.* Inignis sententia de mutua contra eos ferenda ope, XLV.
 Turonenses cœtus: Nefaria eorum decreta in Julium II. 1510. XX.

V

Valachia post mortem Mahometis II. recepta a Matthia Rege, 1481. II. A Turcis occupata, 1485. XIII. Ob non prælitam operam a Matthia Rege supremum illius imperium Polono delatum, XIV.
 Valachi cæsi a Tartaris, 1510. XXXVIII.
 Valentiniensis comitatus: Valentiniensis & Diensis comitatus possessione Ecclesiam vi non jure spoliatam a Carolo queritur Innocentius VIII. 1486. XLV.
 Vascus Gamma missus cum classe ad aperendas Indias, 1497. XXXVI. Vexillum crucis illi datum ab Emmanuele Rege, *ibid.* A sacerdotum agmine religioso ad naves deductus, XXXVII. Instrumenta nova ab astronomis ad tenendum in oceano cursum illi tradita, *ibid.* Ad oram Zanguebaris appellit natali Christi

die, *ibid.* Lustrat orientalem Æthopiam, 1498. XL. Indiam detegit per summos labores, *ibid.* Divino prodigio in eam pervenit, XLI. Apud Calecutiensem Regem legationem obit, XLIV. Maurorum conjurationem declinat, XLV. In reditu in quinque locis columnas erigit, XLV. Redit in Lusitaniam, 1499. XXXII. Celebrati a Lusitanis sacri triumphus, *ibid.* Prorex in Indiam mittitur, 1502. II. Quiloxæ regulum Lusitani Regis vestigalem se profiteri cogit, *ibid.* Cananoris Regem federe sibi obstringit, *ibid.* Cranganorensis Christiani imperium Indiarum illi deserunt, ut servitute infidelium solverentur, *ibid.*
 Veneti cum Hercule duce Ferrariæ de Rodigini agri limite certant, 1482. I. Favet iis Sixtus, *ibid.* Sixto eorum causa periclitanti opem afferunt, IV. Apertis & Apulias oras depopulantur, VI. Pace a Sixto inita cum Ferdinando Venetis, ut illi accederent locus reservatus, XIV. Ferrariam graviore bello premunt, XVI. In eos cum reliquis Italis jungit Sixtus armorum fœdus, *ibid.* Rogantur a Sixto, ut Ferraria abstineant, XVII. Proposita iis incommoda, quæ ex eo bello oriuntur, XIX. Ut Hispaniæ Reges demonstrant pacandam Italiam armaque in Turcas vertenda, *ibid.* Sixti ad Fredericum de Venetis plenæ querelis literæ, 1482. II. Ferrariam obsidione premunt, III. Classis fluvialis partem amittunt, V. Renatum ducem Lotharingiæ evocant quem opponant Ferdinando, VII. Intentatæ iis censura a Sixto ob Ferrariam oppugnatam, XIII. Clementis V. edita in eos instaurata, XV. Implorata adversus eos Regum auxilia, XVII. Inique ecclesiasticos et Romana curia evocant, *ibid.* Maximilianus in eos sollicitatus, *ibid.* Spernant pontificia monita, XVIII. Communiti iterum officii, *ibid.* Provocationis ad concilium diffugia captant, XIX. Demonstrata appellationis illius iniquitas, *ibid.* In suspitionem schismatis & hæresis ob eam editam, vocantur, XX. Trahere nituntur Gallos, ut valere appellacionem ad concilium contendant, XXII. Neapolitana littora infestant, XXIII. Gallipolim & alias arces Ferdinando eripiunt, *ibid.* Georgius Cardinalis Olyssiponenfis ad Venetos pro pace missus, 1484. XV. Dolo pacis spem ostendere, XVII. In suspensionem affectati Italici imperii adducuntur, XIX. Pacem ineunt cum Sixti fœderatis, *ibid.* Sixtum ad pacem cogunt, XX. Centuris quibus ob Ferrariam oppugnatam devincti erant liberantur ab Innocentio VIII. 1485. XLV. Anconitanos deficientes ad Hungariæ Regem ad obsequium Pontificis revocant, 1486. XXIV. Obstant Innocentio conferenti Episcopatum Patavinum, XXXVI. Docentur de Pontificum summa in regendis ecclesiis autoritate, XXXVI. Turcarum metu fœdus ineunt cum Innocentio, 1487. I. Bellum infeliciter gerunt cum Sigismundo duce Austriæ, II. Controversiæ arbitrum deligunt Innocentium, *ibid.* Usurcastanum Persidis Regem sollicitant, ut arma vertat in Bajazethem, 1488. XII. Catharina Regina Venetias perducta Cypro libere potiuntur, XVII. Pacem ineunt cum Sigismundo Austriaco, 1490. IX. Dyrachium illis ereptam a Turcis, 1493. IX. Quas pactiones Carolo VIII. Gallorum Regi obtulerint ut arma verteret in Turcas, 1495. XIII. Fœdus armorum pro Italica libertate in Gallos faciunt, XIV. Florentinis auxiliarem exercitum submitunt contra Carolum Regem, XXIII. Cruento prelio certant cum Carolo VIII. XXX. Pactiones novas offerunt de gerendo in Turcas bello, XXXI. Promittunt illi triremes centum, *ibid.* Missa classe Gallos pellunt ex Apulia, XXIX. Astæ illis ab A-

le-

lexandro VI. gratiæ de palis Gallis, XXX. Sollicitati, ut pacem Italianam afferant, XXXI. Fœdus ineunt cum Alexandro VI. & Cæsare & Hispano & Anglo & Italis adversus Gallum, 1499. I. *& seq.* Petrum Medicem juvant, ut Florentinum principatum recuperet, 1498. VIII. Camalduli oppugnatione divinitus propulsati, *ibid.* Joannes Borgia Cardinalis ad Venetos missus pro sanciendo fœdere contra Turcas, 1499. VIII. Maritimam classem instruunt, sed vincendi animus illis deest, IX. Naupactum amittunt, *ibid.* Cum Gallo fœdus ineunt, X. Venetis denuntiat Ludovicus Sfortia Gallos Mediolanensi ducatu peritos arma conversuros in Venetos, 1499. XVII. Cremona & agro cis Abduam ponti, XXI. Veneti in publico Christianorum confessa vires omnes collatos se in Turcas profertur, 1500. VI. Methone & Corone iis ereptæ a Turcis, XI. Et Neopatræ, XIV. Æginum misso Benedicto Pifauro Bajazethi II. eripiunt, XVII. Cephaloniam insulam. Goufalvi ducis opera recuperant, 1501. LXXXVI. Rogant eum, ut vires jungat ad Methonem recuperandam, sed deseruntur, *ibid.* Juncus a Turcis iis eripitur, *ibid.* Deseruntur a Gallica classe, *ibid.* Promissa Venetis ab Alexandro VI. quindecim triremes non submitte, LXXXI. Tredecim naves ab Alexandro Venetis submitte, quatuor a Gallo Rege, 1502. XX. Neriton insulam dictam S. Mauram Turcis adiunt, XX. Neglecta ab Alexandro & Gallo & Hispano Turcica expeditione iniquis legibus pacem redimunt a Bajazethi, 1503. II. Neriton Turcis dedunt, *ibid.* Monentur a Julio II. ut urbes ecclesiasticas restituant, 1504. I. Denuntiatum iis ne Faventiam propugnaculis muniant, III. Restituendi juris ecclesiastici spes aliquas dant, IV. Maximilianus Cæsar in eos excitatus, V. ut Faventiam & Ariminum occupant, *ibid.* In affectati Italiae imperii crimen adducti apud Cæsarem, *ibid.* Urgentur ab Hungariæ Rege, ut Pontifici rapta restituant, VII. Julii ad eundem literæ quod Veneti inhiunt Italiae imperio, *ibid.* Suis comodis delinuit monita omnia temunt, VIII. Moniti iterum, ut suæ conscientie consulant, *ibid.* Faventia & Ariminum ab iis repetuntur, XIII. Implorata adversus eos Ferdinandi Regis Hispaniæ arma, XIV. Inter Hispanum, Gallum ac Germanum pace inita illis beneficio Venetos excludendos Julius II. contendit, XIX. A Ferdinando federe comprehensi Pontificis odio, XXI. Nonnullas urbes restitunt Julio, alias retinent, 1505. I. Legatos decernunt ad Julium, *ibid.* Cum Venetis instaurat fœdus Ludovicus Francorum Rex, 1507. VI. Maximilianus Cæsaris irruptionem in Italiam tentantis copias cadunt, 1508. II. Tergestum & Gorcensem comitatum subigunt, *ibid.* Inducias triennes ineunt cum Cæsare, *ibid.* Ab iis Julius II. ecclesiasticas urbes repetit, ut deinde sancitur fœdus in Turcas, III. Conciliare eos Pontifici Gallus nititur, ut omnium arma in Turcas vertantur, V. Ingenti suo damno dissentient, *ibid.* Omnis Turcis Pontificis & Regum arma in eos versa, 1509. I. Quæ causa Maximilianum in eos exacerbavit, *ibid.* Cur Ludovicus ab iis desciverit, *ibid.* Maximilianus de iis querelæ, II. Sancitum turpiter a Regibus fœdus contra infideles & Venetos, *ibid.* Singuli ab iis controversa jura repetunt, III. Quæ urbes ex eorum manibus recuperandæ a Pontifice, IV. Quæ a Cæsare exambite quæ a Gallo expetita, *ibid.* Quæ ab Hispano in Regno Neapolitano, *ibid.* Sabaudus in eos pro regno Cyprici sollicitatus, *ibid.* Vocatus ad id fœdus Mantuanus, *ibid.* Sollicitatus Anglus, *ibid.* Quid singulis ref-

ponderint, V. Eorum excusatio erga Pontificem, *ibid.* Quæ objecta sint iplis a Julio, *ibid.* Monentur, ut pro defugiendo exitio ecclesiasticas urbes restituant, *ib.* In adversam partem a Dominico Trevisano se male trahi sinunt, *ibid.* Julii II. editum in eos diploma gravissimis referunt querelis, VI. Spreta ab iis censura ecclesiasticæ, VII. Parati Pontifici veneni reos Bentivolos exceperere, *ibid.* Pontificium jus in conferendis sacerdotiis ab iis labefactatum, VIII. Ecclesiastica immunitas ab iis pessumdada, *ibid.* Flagitarat Julius, ut a Cæsare, Gallo & Hispano Veneti federe comprehenderentur, *ibid.* Obstitere Reges sua commoda venati, IX. Spreta Christi causa prætexere felicius gerendum in Turcas bellum obtritis Venetis, *ibid.* In eos sacra & prophana arma districta, *ibid.* Prius communiti officii, *ibid.* Indicta iis iudicii dies, *ibid.* Pœnitet eos fero non conciliasse sibi Julium, X. Provocant male a Pontifice ad concilium, *ibid.* Initio pari pœne successu certant cum Gallis, *ibid.* Pugnante in eos caelo ventis ac turbinibus delentur *ibid.* Caravagium, Bergamum, Brixiam, Cremam, Cremonam, Pischeriam repente amittunt, *ibid.* Retentis Patavio & Tarvisio solis cætera Regibus permisere, *ibid.* Consternatis eripit Julius ecclesiasticas urbes, XI. Celebrata de iis partis Romæ lætitia, *ibidem.* Interdicto ecclesiastico percussi Veneti ob editam provocationem a Pontifice ad concilium, XIII. Eam damnant, XIV. Pontificiam implorant clementiam, *ibid.* Obsequentes se futuros pollicentur, XV. Urgentur bello a Germanis, *ibid.* Manfredonia, Tranum, Monopolis, Brundisium, Hydruntum Gallipolis ab Hispano iis eripiuntur in Regno Neapolitano, XVI. Tergestum, & Goritia a Cæsare, *ibid.* Rodigium & Polesinum ab Alfonso Atefino iis eripiuntur, *ibid.* Rodigium recuperant, & Comaculum invadunt, XIX. Ad Ferrariam rem male gerunt, *ibid.* Placato Pontifice Venetorum potentia reflorescit, XIX. Recuperant Patavium, *ibid.* Ac plures alias urbes, *ibid.* Postulatus de pace Maximilianus conciliari abnuvit, *ibidem.* Sollicitantur ab Ismaele Sophi de jungendo armorum federe in Turcas, *ibid.* Respondent ob Christianorum Regum in eos conjunctionem non posse, *ibid.* Veneti in gratiam a Julio II. admissi, 1510. I. *& seq.* Spondent immunitatem ecclesiasticam se non violaturos, III. Ecclesiasticas causas iudici ecclesiastico permitturos, IV. A Clientibus pontificis vestigal non exacturos, *ibid.* Pontificia mandata confecturos, V. In Ferrariam nullum jus affectaturos, VI. Ecclesiis rapta reddituros, *ibid.* Censuris solvuntur, VII. Eorum oratores decantato psalmo, *Miserere*, virgibus diverberati, IX. Celebrant Venetiis publicam lætitiæ ob sublatum interdictum & placatum Pontificem, X. Ad meliores spes eriguntur, *ibid.* Ob Venetos conciliatos Cæsar & Gallus indignantur Julio, XII. Conciliare illos Cæsari Julius entitur, LIII. & LVI. Brixiam recipiunt, 1512. VI. Fusa eorum copia a Gallis, *ibid.* Brixiam cadibus a Gallis completam amittunt, *ibid.* Pacis beneficio a Pontifice Cæsareque & Hispano exclusi cum Veronam Vicentiamque Cæsari non dimitterent, XCI. Concilio Lateranensi adhaerent, C. Execrantur Conciliabulum Pisanum, *ibid.*
 Vienna ad deditionem adacta a Matthia Hungariæ Rege, 1485. XI.
 Vindicta divina: Divinæ vindictæ signa cœli-
 tus data, 1482. V.
 Virginius Ursinus pontificias partes adversus Columnenses & Sabellos tuetur, 1482. III. Pace a Sixto composita cum Alfonso Calabriae duce adversus Venetos pro liberanda Ferraria pro-

progreditur, XVI. Cum Gallis adversus Alexandrum VI. sentit, *ibid.* Rogatus ab Alexandro VI. Italiam scdus sequi abnuvit, *ibid.* Censuris dehgitur, *ibid.* Exere eum principatu nititur Alexander, XVIII. Cedit Alexandri copias, XIX. Cum exercitu immiffus a Ferdinando adversus Innocentium VIII. 1485. XLI. Valtato agro Romano tentat in urbem irumpere, *ibid.* Repellitur, *ibid.* Vastat Romanum agrum, 1486. V.

B. Virgo : damnata a Sixto IV. qui haresis calumniam impingunt immaculatam Virginis conceptionem afferentibus, 1483. LXIV. Damnata pariter, qui ajunt hareticum esse asserere cum originali peccato conceptam cum nondum ea quæstio fit ab Ecclesia definita, *ibid.* Dei ac Desparæ ope implorata septem demones ex una muliere pulsi, 1489. XXI. Hallæ liberatæ Virginis ope, *ibid.* Asciscitur in tutelam ab Emmanuele Lusitanæ Rege pro comparando Indiæ imperio, 1499. XXXII. Institutus ordo sanctimonialium secundum virtutes & beneplacita B. Virginis a Joanna Valesia, 1501. XXIV. Implorantibus ejus opem Lusitanis commeatum divinitus in India suppeditat, 1507. XV. Alexandram virgunculam ad ædem Lauretanam adducit, ac domum reducit, XXVI. In æde Lauretana pluræ edit miracula, XXVII. Paralyticam repente sanat, 1508. XXXI. Immaculata ejus conceptio magicis incantationibus oppugnata a pseudodominicanis, 1509. XXII. Aurores sceleris exulsi apud Bernam, *ibid.* Julius ope Virginis magno periculo liberatus, 1511. XLIV. Hieronymus Æmilianus a B. Virgine e Germanico carcere liberatur, LIV. Ab eadem per medium exercitum hostilem educitur, LV. Hispani militis in B. Virginem cultus, 1511. LXXII. Ejus monitis barbarus regulus abjectis dæmonum simulachris Virginis imaginem colit, *ibid.* & LXXIII. Vincit dæmones hostesque implorata ab eo Virgo, *ibid.* Sæpius visa hostiles acies fundere, LXXIV. Certantibus barbaris de deorum suorum potentia clientem suum fugato dæmone liberat, *ibid.* Repetio miraculo poscunt Baptismum barbari, *ibid.* Ediscunt sollicite orationem angelicam, *ibid.* Bononia Virginis ope ab extremo excidio vindicata, 1512. V.

Vitellotius Tiferi regulus dolo necatus a Cæsare Borgia, 1503. VIII.

Ursini tuentur partes Sixti IV. adversus Columnenses & Sabellos, 1482. III.

Ursus Episc. Tranensis in Hungariæ & Bohemiæ regna ab Alexandro VI. legatum decernitur, 1493. V. Conciliandæ inter adversantes principes concordie illi demandata provincia, VII. Hussitas Bohemos ad Ecclesiam revocare jussus, *ibid.*

Usumcassan alias Assambeck Rex Mesopotamiæ sollicitatus a Venetis ut arma in Bajazethem vertat, 1488. XIII. In Georgianos signa movet, *ibid.* Relictis quatuor filiis obit, *ib.* Insigne justitiæ exemplum ab illo editum, XVII.

Waldensis haresis & Waldenses repullulant in Ebrædonensi Archiepiscopatu, 1487. XXVI. Divexant censorem fidei, *ibid.* Missus ad eos excindendos internuntius, *ibid.* Gallus & Sabaudus arma in eos corripere jussi, *ibid.* Pœna fautoribus intentatæ, XXVIII. Waldensium sive Pikardorum errores, 1498. XXVI. & seq. Repullulant in Bohemia, LX. Decreti ad eos excindendos internuntii, *ibid.* Calixtini in eorum præcipitia delapsi, LXII. Eorum sophismata cur deseruerint Ecclesiam, LXIV. & seq. Refelluntur, *ibid.* Gravissime inter se dissentiunt, LXXI. Cultris sacram Hostiam confixere experiundi causa an sanguis ex ea flueret, *ibid.* Ut ejurato evangelio scientiam

evangelii adipiscantur, 1501. XLIV. Dæmonem in modum muscæ excipiunt, *ibid.*

Walterus Plettemburgius Livoniæ magister cum exiguis copiis centum millia Moscovitarum & Tartarorum trucidat uno catholico tantum considerato, 1500. XIX.

Wilnensis Ecclesia infestata a Tartaris, 1501. XLI. Concessa illius Episcopo gladii secularis potestas, *ibid.*

Wladislaus Casimiri Poloniæ Regis filius : In eum conjurant Hussitæ, 1487. LIII. Discutit hæreticorum insidias, LVI. Ejus frater B. Casimirus sanctissime moritur cum mori mallet quam sedari, LIX. Non vocatus ad comitia cum Maximilianus Cæsar creatus est, 1486. XLIII. Queritur suo juri detractum, *ib.* Multis ad regnum Hungariæ aspirantibus post Matthiæ Regis mortem a majori parte Rex Bohemiæ deligitur, 1490. XII. Beatricis Reginiæ viduæ opera id factum, *ibid.* Solemni ritu Rex Hungariæ consecratur, XIII. Illius in ea celebritate oratio, *ibid.* A Fratre Alberto ac Maximiliano & Turcis illi bellum illatum, XV. Lata pro eo sententia contra Beatricem viduam ad illius nuptias aspirantem, 1492. XXX. Ducit uxorem Annam Gandalam Aquitanam, *ibid.* Exhæredatur a Casimiro Poloniæ Rege ne Poloniæ cum Hungaria jungeretur, *ibid.* Jungit fœdus cum fratre Joanne Alberto Poloniæ sceptris succedente, LII. Turcas in Hungaria fundit, 1497. I. Recuperat ab his prædæ, *ibid.* Cæsus postea a Turcis ejus exercitus, II. Expeditionem meditat in Turcas, III. Solicitari fideles, ut ejus sequantur signa, *ibid.* & seq. Bohemos Hussitas ad Christi fidem revocare annititur, V. Ursus Episcopus Tranensis in ejus regna legatus mittitur, *ibid.* & VII. Refissa lex, qua Blanca Mediolanensis Joanni Corvino desponsa fuerat, ut si Matthias sine legitima prole decederet Joannes Corvinus regno succederet, IV. Soluta ea sponsalia ab Alexandro, *ibid.* In Mysiam mittit exercitum & Pauli Kinisii opera duas arces capit, 1494. XI. Fœdus in Turcas cum Pontifice & Venetis jungit, 1501. I. Sollicitatur, ut terrestrem exercitum educat, III. Stipendia illi data, *ibid.* Sollicitatur iterum, ut in Turcas arma vertat, LXXXII. Bajazethes in eum copias effundit, LXXXIII. Fortiter propullatur, *ibid.* Exercitum immittit in Bosniam ac late vastitatem in Turcica ditione intert, 1502. XXI.

Wladislaus Hungariæ Rex Venetos sollicitat ut rapta Ecclesiæ restituant, 1504. VII. Actæ illi gratiæ a Julio II. *ibid.* Monetur ab eodem Venetos inhiare Italiæ imperio, *ibid.* Rebelantes hæreticos compefcit, XXXI. Pikardorum sectam delet, Calixtinus tolerat, *ibid.* Opem poscit a Julio II. in Turcas, XXXII. Libertatem Ecclesiasticam opprimit, 1505. XI. Commonitus officii, *ibid.* Monet Pontificem infidum Transilvaniæ principem studere Turcæ, 1508. XIII. Consultit Julium II. an missurus esset sacerdotem ad Imaelem Sophi pro illo Christiana fide imbuendo & faciendæ fœdere in Turcam, XIV. Responsum, ut designet virum idoneum ; qui pontificio nomine mittatur, *ibid.* Pikardos in Bohemia vexat, XV.

X

Ximenius Cardinalis *Vid.* Franciscus Ximenius.

Zabai-

Z

Z Abaimus Goæ regulus : Eo absente capta Goa ab Alfonso Albuquerque, 1510. LXII. Contracto exercitu Goam recuperat, *ibid.* Iterum Goa pellitur ab Albuquerque duce Lusitano, *ibid.* Goam iterum obsidet, ac in angustias redigit, 1511. LXXI. Pellitur obsidione, 1512. CVIII.

Zacharias Contareus dux Veneti exercitus Cæsa-rem repellit ab ingressu in Italiam, 1508. II. Tergestum & Gurcensem comitatum illi eripit, *ibid.* Triennales inducias cum eo init, *ibid.*

Zamorinus Calecuti Rex victus maritimo prælio a Lusitanis, 1501. LXXXVIII. Iterum a Lusitanis repressus, 1503. XXVI. Cranganor urbs vastata, 1504. XLIV. Indi Christiani eo deserto in clientelam Regi Lusitanæ se conferunt, *ibid.* Ab eo deficient plures reguli, XLVI. Ab Ægyptio Sultano polcit opem contra Lusitanos, 1505. XLIX. Cananoris arcem frustra obsidet, 1507. XV. Pananis portum amittit, XVII. Ejus classis capta a Lusitanis, 1509. XXXI. Regia ejusdem vastata, *ibid.* Pacem ab Alfonso Albuquerque efflagitat, 1512. CX.

Zeilanum : Rex Zeilaensis vestigalis Regis Lusitanæ constituitur, 1506. X.

Zeiphiadus Armuræ Rex victus a Lusitanis vestigalem se Emmanuelis Regis constituit, 1507. XVIII.

Zemes idola sunt dæmonum ab Americanis culta, 1511. LXXII.

Zizimus Mahometis II. filius affectat imperium, 1481. XXVII. A Bajazethe cruento prælio deletur in Asia, 1482. XXXV. Rhodum se reci-

pit, XXXVI. Translatas in Gallias, *ib.* Expetitur a Matthia Hungariæ Rege, *ibid.* & 1485. XI. Et ab aliis Regibus, *ibid.* Nulli dedendum censet Innocentius antequam communi fœdere juncti sint Christiani Reges, *ibid.* Repetit illum Innocentius a Duce Borbonio, XII. Spes inicit de expeditione universali conficienda, *ibid.* Bajazethes Ægyptio Sultano bellum infert ob non proditos sibi Zizimi filios, 1486. LXXXVII. Deletur cruento prælio a Caitbeo, 1488. IX. In gratiam Zizimi nonnulli Turcæ ineunt coitiones cum Hungaris, 1485. IX. Matthias sibi illum dedi efflagitat, *ibid.* Pollicetur Bajazethes Gallo Regi terram sanctam communibus armis comparandam si Zizimum teneret, 1489. I. Allata sero hæc promissa, *ibidem.* Zizimas Romam perducitur, II. Quo ritu orator Sultani Babylonii eum salutaverit, *ibid.* In pontificium conspectam Zizimus admittitur, *ibid.* Quæ honore signa ab eo exhibita, III. Singulos Cardinales amplectitur, *ibid.* Ob illum Pontifici deditum graviores iras concipit in Rhodiorum principem Bajazethes, 1490. I. Quenam obtulerit Pontifici, ut ipsum retineret, II. Mittit ad Zizimum oratorem Bajazethes, IV. Quæ cautela adhibita ne orator medicatis literis, ipsum necaret, *ibid.* Comprehenfus pseudochristianus, qui Pontificem Zizimumque veneno interimere moliebatur, V. Trecenta aureorum millia promissa a Bajazethe, ut Zizimus interimeretur, XXVIII. Gallorum Regi ex pacto traditur, V. Veneno extinctus putatur, XII. Queritur Alexander extinctum in potestate Galli Regis, & magnum rei Christianæ amissum præsidium, XVI.

Zona torrida : Terrarum tractus sub ea amœnus in America, 1503. XXVII.

INDEX ANIMADVERSIONUM

In quo paginarum numerus indicatur.

A

Alexander VI. Pontifex fœdus init cum Venetis & Duce Mediolanensi ; qua de causa, 217. Alexander VI. moritur : Ejus mores describuntur, 415.

Alexander Poloniæ Rex quo anno & mense & die obierit, 492.

Anathema : Prodigium in femina anathemate percussa, cujus corpus post obitum fœde intumuit, 9. Utrum verum sit hanc esse apud Grecos familiarem eorum pœnam, qui anathemate damnati decedunt, *ib.*

Andreas Archiepiscopus Crajanensis conciliabulum iudicis Basilæ adversus Pontificem, 26.

Carcere mancipatus quo anno, *ibid.*

Antoniotus Cardinalis quo anno suscepit Urbem regendam, 252.

Ardicinus Cardinalis transit ad Monachos Montis Oliveti, non vero ad Camaldulenses, 202.

Arcanius Cardinalis Ludovici Sfortiæ frater a Venetis capitur, 338. Transfertur in Galliam, *ibid.* Liberatur, *ibid.* Quoties carcerem subiecit, *ibid.*

Aventionenſe Concilium an re ipsa an. 1507. habitum D. Joſephum fuit, 511.

B

Bajazethes Turcarum Imperator quando imperium cœperit, 642. Chienſes vexat, & cur, 90.

C

Carolæ Reginiæ Cypri obitus, 150. Ejus gesta, *ibid.* & seq.

Caroli VIII. Gallorum Regis expeditio in Italiam quando suscepta, 282. Magni titulum vivens sibi asciscit, 233. Quo anno ingressus est Neapolim, 246. Prælium committit cum Italis fœderatis secundum ne, an infelix incertum, 225. Judicia ad veterem morem reformat, 296. Chienſium cum Bajazethe Turcarum imperatore controversia quo auctore, & quo anno composita, 90. Unde originem duxerit, *ibid.*

Columba virgo Perusina soror tertii Ordinis S. Dominici de pœnitentia, ejus mores & vita, 378. Cy-

Cyprii regni translatio ad Venetos, quo anno consignanda, 137.

F

FRankfordiensia Comitata celebrata, 137. Quid in iis actum, *ibid.*

G

Gennadius qui Latinis favit, a Gennadio Scholario distinguendus, 8.
Genuensis seditionis incepta annus & historia, 301.
Granata Saracenis eripitur & quando, 188.

H

Hispaniarum regnum e Saracenorum manibus vindicatum, 188. Quandiu Saracenicæ servitutis iugo subditum, *ibid.*
Hussitæ hæretici in catholicos grassantur, 55.

I

Innoentius VIII. eligitur in locum Sixti IV. 65. Diploma in gratiam Joannis Lusitanæ regis quo anno datum, 101. Innocentius duplicem stylium adhibet in epistolis consignandis, *ibid.* Ejus pro libertate ecclesiastica constitutio ad quem annum referenda, 186. Ejus obitus & mores, 196.
S. Joannes Baptista: Ejus dextera a Bajazethe Turcarum Imperatore Melitenis equitibus dono data, 83. Illarum reliquiarum sinceritas demonstrata a P. Sebastiano Pauli, *ibid.*
Joannes Borgia Cardinalis Legatus ad Venetos mittitur; qua de causa, 316.
Ismail Sophinus novæ superstitionis inter Perfas author, 407.
Julius II. Legatos Regis Angliæ excipit gratulatos pro accepta dignitate, 426. Quo stylo uteretur in Epistolis suis signandis, 437. Quo anno dederit literas ad Henricum VII. Angliæ Regem quibus illum commendat, 452.

L

LAsticini in quadragesima usus non antiqua consuetudine quibusdam in locis obtinuit, 65.
Lateranense concilium generale quo anno indictum, & quot Episcopis constans, 607. Qua de causa celebratum, *ibidem.*
Ludovicus Francorum Rex an fuerit anathemate percussus a Julio II. 628.
Ludovicus Sfortia ab Helvetiis conjurantibus capitur, 338. Obitus ejus annus, 524.

M

Matthiæ Hungariæ Regis obitus quo die, 179.
Maximilianus Rex sollicitatus, ut bellum Turcis inferret, alienum ab ea re præbet, 315.

N

Nipho Patriarcha Constantinopolitanus quo anno creatus, 137. Quamdiu Patriarcha-

tum tenuit, *ibid.* Ejus ad Josephum Metropolitanam Kioventium literæ ad quem annum referendæ, *ibid.*

P

Petrus Aubuffonius Rhodiorum Equitum magister in Cardinalium numerum allectus quo anno, 169.
Petrus Varbechius Anglicos tumultus excitat, & quo anno, 292.
Pisanum conciliabulum quo anno indictum, quot in eo Episcopi adfuerint, 587. Quo transitum, *ibid.*

R

Rhodii Equites æquo jure disponunt de persona Zizimi, 162.
Roberti Malatestæ obitus quo die, 21. Ejus mortis & funeri interfuit Sixtus IV. *ibid.* Elogium illud: *Veni, vidi, & vici victoriam.* Sixto dedit, mors invidit gloriæ, Ejus funeri, non sepulchro appositum, *ibid.*

S

Salisburgense Concilium quo anno celebratum, 179. Quid in eo actum, *ibid.*
Saraceni in oram Lugosticam excurrentes nihil memorabile agunt, 544.
Savonarola, Hieronymus, ne conciones ad populum habeat bis a Pontifice prohibetur, 279. Interimitur, 300. Innocentia ejus asseritur, *ibid.*
Sigismundus quo anno mense & die electus in Regem Poloniæ, 492. Quo anno coronatus, *ibid.*
Simoniaci literis Julii II. damnantur, & quo anno, 477.
Sixti IV. obitus, 65. Ejus virtutes & vitia, *ibid.* Literas excoluit, *ibid.* Ejus opera, *ibid.* Eo Pontifice Christianæ disciplinæ rigor elanguit, *ibid.* Ejus in Pontificatu successor, *ibid.*

T

Turcæ quo anno litora Pontificiæ ditionis infestant, 524. Christianos cedunt & arcem Loxam in Bosnia occupant, 397.
Turonense concilium: Quid in eo tractatum, 355.

V

Venetos inter ac Pontificem dissidia occasione novæ promotionis ad Patavinam Ecclesiam, quo anno, & qua de causa cœpta, 125. Regnum Cyprium ad Venetos translatum, quo anno, 137.

Z

Zizimus Bajazethis frater a Rhodiis equitibus Romano Pontifici promissus, 155. Postulatus frustra a Carolo Galliarum, & a Matthia Hungarorum Regibus, *ibid.* A Rhodiis equitibus, non a Carolo Francorum Rege Pontifici concessus, 162. Cur milite & arce custoditus, *ibid.* Eæquo jure de persona Zizimi disponunt Rhodii, *ibid.*